PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

OPERA

OMNIA.

PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

MEDICI CÆSAREI ET FERDINANDI

Archiducis Austriæ,

O P E R A

quæ extant omnia:

HOC EST,

Commentarii in VI. Libros Pedacii Dioscoridis Anazarbei de Medica materia:

Adjectis in margine variis Græci textus lectionibus, ex antiquissimis Codicibus desumptis, qui Dioscoridis depravatam lectionem restituunt:

A

CASPARO BAUHINO, BASILIENSI MEDICINÆ PROFESSORE CLARISS.

Post diversarum editionum collationem infinitis locis aucti:

SYNONYMIIS QUOQ. PLANTARUM ET NOTIS ILLUSTRATI:

ADJECTIS PLANTARUM ICONIBUS, SUPRA PRIORES editiones plus quàm trecentis (quarum quamplurimæ hic primùm describuntur) ad vivum delineatis.

DE RATIONE DISTILLANDI AQUAS EX OMNIBUS plantis: Et quomodo genuini odores in ipsis Aquis conservari possint.

ITEM

APOLOGIA IN AMATUM LUSITANUM, CUM Censura in ejusdem Enarrationes.

EPISTOLARUM MEDICINALIUM LIBRI QUINQUE.

DIALOGUS DE MORBO GALLICO.

CUM LOCUPLETISSIMIS INDICIBUS, TUM AD REM HERBARIAM, tum Medicamentariam pertinentibus.

EDITIO ALTERA.

BASILEÆ,

SUMPTIBUS JOANNIS KÖNIG,

clɔ lɔc LXXIV.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO

GEORGIO D. G.

DUCI WIRTEMBERGENSI ET TEKENSI COMITI MONTBELGARDENSI DOMINO IN HAYDENHEIM &c. &c. PRINCIPI AC DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

SERENISSIME PRINCEPS

QVANQVAM prudentia, ſecundùm Ethnicorum poëtarum ſententiam, non pro numine habenda: tamen ſub divini auxilii patrocinio, eam non negligendam, felix id molientibus demonſtrat exitus; quo fruſtrantur eam ſuſque deque babentes. Si autem ea in rebus agendis attendenda, imprimis iis obſervanda, quorum munus verſari circa res humanas; quæ, dum variis obnoxiæ mutationibus, in contingentibus volvuntur. Etſi enim non culpandi, qui ejus intuitu, fortunæ majeſtatem abrogant: tamen neque contrà pietatem faciunt, qui Divini Numinis regimen in omnibus adorantes, ex ejus gratia, cuncta circumſpectè & providè tractanda ſentiunt. Sub primæ cauſæ quippe directione, cæteræ quæ inde pendent, non contemnendæ. Hinc apud Hippocratem Medico adeò providentia commendatur. Quicquid itaque is, non ſecus ac ſtrenuus miles, magni momenti, ad generis humani incolumitatem parat, nî prudenter agat, abſque decentibus organis, aliquid laude dignum effectui ſe dare poſſe putans, nugatur. Licet qui in bello imperat, mœnia muniendi, militis legendi, in ordinem locandi, hoſtem qua dolo qua virtute aggrediendi, gnarus ſit: niſi armis, reliquisque ad bellicum apparatum pertinentibus, ſit inſtructus, tum quibus ipſe ſe ſtrenuum præbeat, (etſi, non ſecus ac Jugurtha, manu promptus ſit,) ſine machinis & tormentis, pyrioque pulvere, ſine alimentis, unde hominibus & jumentis victus, inutilis erit omnis labor. Quanquam, inquam, ſcientia militari probè inſtructus, imparatus verò ab organis militaribus & annona, nihil unquam quod commendari mereatur efficiet quicquam. Ita Medicus, qui humanæ infirmitati ex DEI ordinatione fert ſolamen: ne, aut valetudo integra labefactetur, operam dans, aut, extra orbitam errans, plane evertatur: harmoniæ & ſymmetriæ ſolidarum partium, humorum & ſpirituum, uti in ſtatu ſanitatis ſe habere debent, peritus: nihil cum lateat eorum, quæ eam affligere, aut immutare adeoque nocere poſſunt, ſive morbi ſint, ſive horum cauſæ: quorum præſentiam ſignis cognoſcat, præterita in memoriam, in horum confirmationem, revocet, futura prævidendo, de eventu, quis qualiſve ſperandus, aut metuendus, compertum habeat: neque Andabatarum modo in tenebris gladium vibrans, aut clauſis oculis eorum more pugnans: ſine idoneis inſtrumentis plus nocebit quam proderit. Imò, nec legitimam methodum in omnibus obſervans, ſine hiſce quicquam proficiet. Edoctus inde quidem ſciet, quî morbus contrario

expugnandus, causa averruncanda, hujusq; vim sumentia symptomata atrocia mitiganda; viriumque, sine quarum cooperatione omnia vana, conservationem studiose expendat: quæ omnia victu, medicamentis & manu præstanda: destitutus autem sit præsidiorum materia, tunc omnis ejus scientia, peritia atque doctrina, sine suo frustrata inanis abibit & iners. Hinc magnus ille Medicorum Dictator vult ac monet, in eventum paratum esse debere, etiam non utentem. Planè uti prudentes Naucleri, navem dum tranquillum conscendentes, alto mari se commissuri, vel tunc maximè prospiciunt sibi, de illis, quorum in tempestate necessarius usus. Ita Medicum urget necessitas, ut copia sit instructus auxiliorum, quibus in artis operibus opus habet. Hæc est ratio, quod adeò commendatur DIOSCORIDES, ab omnibus, qui post ipsum, hocce studiorum genus prosecuti sunt. Qui omnem MATERIAE MEDICAE sylvam, magis copiosè, accuratè ac disertè, quam ullus ante ipsum, hocce ipso opere descripsit. In eo comprehendens, quæ, sive ex animalibus, sive plantis, sive mineralibus, ortum sibi vendicant. Hujus sanè humeris, tanquam gigantis, posteriores scriptores, veluti nani, suffulti longiùs prospexere: sicque suis meditationibus, omni laude dignis, studium hocce auxere & latius protulere. Absque quo si fuissent, fundamento tam firmo ad innitendum caruissent. Ob hanc causam, MATTHIOLUS, luculentos & doctissimos in hunc scripsit Commentarios: quos Parens noster ante annos complures suis laboribus instruxit & auctiores reddidit. Quia vero ejus in bibliopoliis apparens defectus, ob omnimodam jampridem factam distractionem, hancce editionem postulabat, ea ad SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM, vel hæreditario jure accedens, venit in clientelam. Potentissimo enim Avo SERENISS. CELS. T. Pater olim suos dicavit hosce labores, sesquiannum ante ab eo in Medici munus receptus. Ea autem gratia, qua SEREN. CELS. T. me hactenus, à multis annis, excepit & continuò clementissimè fovit, meritò me hortatur, ut nihil omittam eorum, quæ à me humilimi obsequii & honoris proficisci unquam poterunt, quin id omne, ad testificandam submissam animi gratitudinem, depromam & humiliter pronus deponam. Sunt anni circiter triginta ex quo, SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO MEO LEOPOLDO FRIDERICO laudatissimæ memoriæ, placuit meo uti ministerio, dein misso diplomate in Consiliarium & Medicum, pro se & suis, gratiosè me vocare. Quod SEREN. CELS. TUA succedens imperio principatus, confirmare dignata est. Ita ut à centum annis facta supputatione per seculum plus minus integrum, SERENISSIMIS DOMUS WIRTEMBERGICÆ Laudatissimis Principibus Avo FRIDERICO, Patruo JOANNI FRIDERICO, Patri LUDOVICO FRIDERICO, Fratri LEOPOLDO FRIDERICO, & nunc SERENISSIMÆ TUÆ CELS. primùm Joannes Bauhinus patruus meus, dein Casparus pater, demum ego à Consiliis & Medic. fuerimus, nulla facta interruptione. Id ipsum humilima gratitudine ac observantia, ad obsequiorum obedientiam paratissimus, testari volui ac debui. Qua decet submissione & devotione rogans, porro SERENISS. CELS. T. gratiam & clementiam suam mihi meisque largiri pergat. DEUS OPT. MAX. SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM cum tota SERENISSIMA Familia & Celsissima Prole salvam & incolumem, in pace & tranquillitate, ad sui gloriam, publicum bonum & ditionum emolumentum, protegat, tueatur ac conservet! BASILEÆ A. D. IV. IDUS MARTII CIↃ IↃC LXXIV.

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

humilimus cliens
& Medicus

IO. CASP. BAVHINVS.

ILLUSTRISS. ET CLEMENTISS.

PRINCIPI HEROI

D. D.

FRIDERICO D. G.

DUCI

WIRTEMBERG. & TECCEN.

COMITI

MONTISBELIGARD. &c.

ORDD. REGG.

FRANCOR. ET ANGLOR.

EQUITI TORQUATO

JUSTO FORTISS. PRUDENTISS.

DOMINO SUO CLEMENTISS.

FID. OBS. ET SUMMIS. GRAT. ERGO

D. D.

CASPARUS BAUHINUS. D.

EPISTOLA DEDICATORIA.

MEMORABILE est Illustrissime ac Clementiss. Dux, Regum illud sapientissimi Salomonis exemplum, quod is inter tot tantq; Imperii sui negotia, omnium Plantarum, quo DII OPT. MAX. sapientiam admirandam prædicaret, à Cedro inquam Libani usq; ad Hyssopum murorum, Historiam texere voluerit: quæ (heu optata) non sine magno mortalium damno interiit. Cujus tam illustre exemplum Ethnicorum Reges plures & conati & idem imitati sunt. Et, ut ex multis aliquot referam: en eximios Reges, Gentium quidem Illyrorum, à quo Gentiana: Lysimachum Macedoniæ, à quo Lysimachia: Telephum Mysiæ, à quo Telephium: deniq; Mithridatem Ponti, à quo Mithridatica nomen sibi reservat perpetuum. Quid? quod monumenta tradunt, Evacem Arabum Regem primum herbas pinxisse, ac ejusmodi depictum librum Neroni Cæsari honoris gratia misisse? Recte, equidem. Existimarunt etenim, licet clari & armis & consilio forent, illustriores futuros se, & nominis claritatem auctam iri, si de plantis vel scriberent, vel aliquas à se inventas denominarent. Quin eadem ratione quoque nomen suum non modo perpetuo hominum memoriis inhæsurum, verum etiam cum plantis repullulantibus, & reviviscentibus quotannis quasi revicturum, haud temere judicarunt. Sanè, hoc nostro seculo neutiquam desunt HEROES vere magnanimi, qui nullis sumptibus parcentes, Hortos plantarum exoticarum feracissimos colunt: inter quos ILLVSTRISS. DVX inter primos merito collocandus: Ecquis enim quæso Principum hoc seculo, duos hortos Simplicibus exoticis refertissimos, si qui alii hodie sunt, vel fuerint olim, præter I.C.T. excoli curat: alter Stutgardiæ, multis miraculo: Montisbeligardi alter exoticarum fertilitate notissimus, quem Johannes Bauhinus, Celsitudinis Tuæ Archiater, optimus frater meus, magna cura, indefessis laboribus, ex I.C.T. mandato, indies auget & illustrat. His equidem, & majoribus etiam motus ego, (posteaquam de simplicibus aliquid nunc ab annis aliquod meditari cœpissem, & quædam publici juris fecissem) labores hosce & qualescunq; notas, adjectasq; icones plantarum CCC. inter quas plures nuper inventarum stirpium, plurimasq; descriptiones, quod in Matthiolo me præstitisse fateor, dicare volui: sed & jure etiam debui. Tantum enim est I.C.T. erga plantas harumq; cultores & studiosos, studium atq; patrocinium, ut nullum alium hodie videam, cui Botanica mea studia potius voveam. Accedit quod ante sesquiannum ab I. C. T. in Medicorum numerum fuerim cooptatus. Pro quo tantoq; tanti Herois favore, quid deberem, agnovi dudum, sed hactenus occasio defuit: nunc conatus sum, quod conatum I. C. T. videt. Efficiat modo ut qualecunq; hoc chartaceum munusculum, verius animi obsequentis & fidei debitæ signum, aliquam apud C. T. mereatur gratiam. Quod ILLVSTRISS. DVX, te, prout es ingenio, virtutum, disciplinarum, scientiarumq; omnium capacissimo, facturum planè confido: quod etiam submisse obtestor. Quod unum superest, DEVM VNVM ET TRINVM precor, ut CELSITVD. TVAM, ad Christiana Reipublicæ bonum incolumem diu conservet, clementer protegat, atq; regat. Basileæ, XVI. KAL. VII BR. ANNO CIↃ IↃ IIC.

T. CELSITVDINIS

Humilis & observan.

CASPARVS BAVHINVS D.

INVI-

INVICTISSIMO POTENTISSIMOQUE

ROMANORUM IMPERATORI SEMPER AUGUSTO, MAXIMILIANO SECUNDO, &c

SERENISSIMIS & ILLUSTRISSIMIS

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS, &c.

FERDINANDO, ET CAROLO, AUSTRIÆ ARCHIDUCIBUS, &c.

AC CAETERIS UNIVERSAE GERMANIAE

PRINCIPIBVS,

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

HERBARIAM MEDICINAM (ut ab ea primum sermonem exordiar) Invictissime Imperator, ac Serenissimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phyllira filio, primum repertam esse testantur, cum Plinius, tum plerique historiarum antiquarum autores. Alii vero ab Apolline inventam volunt, alii ab Æsculapio ejus filio, tantæ facultatis excellentiam a nemine excogitari, inveniriq; posse putantes, præter quàm à Diis immortalibus. Non enim fieri posse censent, ut homo ipse abditas stirpium naturas, facultatesq; investigare, ac perspectas habere quiverit, nisi prius a maximo omnium opifice hasce dotes fuerit edoctus. Namque (ut Plinius inquit) si quis id ab homine excogitari posse credat, ingrate Deorum numen intelligit. Atqui non desunt probatissimi autores, qui rejectis Poetarum figmentis, & aliorum, fabulose suis in historiis de Herbariæ Medicinæ inventoribus scribentium, certo credunt, allatis cum autorum testimoniis, tum efficacissimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicasse, eique illarum cognitionem infudisse, simulatque illi è limo terræ conformato vitæ lumen inspiravit. Quod autem admiranda Medicinæ secreta, quæ non solùm in herbis, & arboribus, sed in omnibus rebus, quæ in universo habentur orbe, in humani generis usum creata fuerint, apertissime testatur in sacris literis motalis, ac vere divinus ille Philosophus Jesus Syrach: quippe qui scribit Medicinam à summo Deo è terra esse creatam, quam vir prudens abhorrere non debet. Quod vero rerum omnium scientiam in Adam infuderit ab initio Deus, facile quidem conjicere quisque potest ex Mosaicis monumentis libr. 1. Genes. Etenim cum parentibus primis nostris potestatem dederit ipse Deus, ut dominarentur volucribus Cœli, piscibus maris, cæterisque terræ animantibus: En vobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ solo frugiferæ sunt, omnesque fructifero fœtu præditas arbores, semenque parientes, quibus ad alimoniam vobis uti liceat, Bestiis autem omnibus terrestribus, cæterisque volucribus, & quæcunque vitali spiritu animata moventur, his omnem herbarum viriditatem ad sese alendum tribuo. Hinc itaque (inquam) conjiciendum est, quod cum Deus tam immensis muneribus hominem ornaverit, haudquaquam prætermisisse illum, quin omnium rerum vires, ac naturam hominem ipsum, uno tantum spiritus divini afflatu docuerit. Nihil enim à quoquam æstimaretur, preciosissimum quantumvis donum, nisi scirent in quem usum sibi esset futurum. Cum autem Dei opera omnia omni prorsus defectu careant, aliter sane nobis censendum non est, quod certiores sumus ipsum Deum haud unquam latuisse, humanum genus, tot, tantisque subjici debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet patrem) nunquam prætermisisset is, quin homines auxilia, ac remedia docuisset, quæ plantis inessent, ipsius tantum hominis causa procreatis, ut non desperaret in afflictionibus, quæ in morbis atrocissimis proveniunt. In quibus ingenti solatio afficimur, ubi medicamentorum auxilia præsentia esse videmus. Ab Adamo omnium parente subsequutam ætatem volunt rerum omnium notitiam habuisse, ac subinde industria adaucta, rem altius, diligentiusque exquirere cœpisse: ita, ut hinc primum rei herbariæ plurimum cognitionis ac ornamenti accesserit. Quod cum postea animadvertissent sapientes, novissentque maximam hujusce facultatis esse præstantiam, ac utilitatem, ejus voluptate capti, ipsi quoque rei herbariæ, & cæteris, de quibus ars medica tractat investigandis, ac cognoscendis, studium impenderunt. Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quæ satu blandiuntur, aut in cibum veniunt,

Herbariæ Medicinæ origo divina.

Plantæ ad usum hominum conditæ.

ſed culmina quoque montium invia, & ſolitudines abditas, omneſq; terræ fibras ſcrutati, invenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta, ad ſalutis uſum vertentes, quibus quantum illis debeamus, non equidem facile dixerim, cum tanti beneficii præmium, nullo prorſus theſauro compenſari poſſit. De herbis autem primus omnium, quos memoria novit, Orpheus accuratiſſime ſcripſit, apud Græcos, & poſt eum Muſæus, ac Heſiodus ab Ægyptiis (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pythagoras ſapientia clarus, primus volumina de Plantarum facultatibus compoſuit, Apollini, Æſculapioque omnia accepta referens. Compoſuit, & Democritus volumina de plantis, Perſide, Arabia, Æthiopia, & Ægypto prius peragratis. Hoc quoque ſequuti ſunt alii nobilitate, ac jucunditate hujuſce divinæ facultatis allecti: quinetiam ſtudio juvandæ poſteritatis non dubitarunt ſe variis vitæ periculis committere, dum multas ignotas, aſperaſque peragrarent regiones, ut veram, legitimamque medicamentorum cognitionem conſequerentur. Inter hos reperio fuiſſe Hippocratem, Cratevam, Ariſtotelem, Theophraſtum, Dioclem Cariſtium, Pamphilum, Mantiam, Herophilum, Dioſcoridem, Galenum, Plinium, & alios quamplurimos, quorum nomina, ne longior videar, quam par ſit, lubens prætereo.

Primi herbarum ſcriptores.

Cæterum quod plantarum peritia, aut inventio, præter eam, quam maximam affert voluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem pariat ſempiternam, uoverunt non tantum univerſi orbis ſapientes, diligentiſſimi rerum indagatores, ſed ſummi etiam, ac potentiſſimi Reges: quippe illorum claritatem, quæ hinc potiſſimum ortum habuerat admirati, rati in hac antiquiſſima facultate ſummum ſplendorem, ſingularemque præſtantiam eſſe, tantum ocii, ac ſtudii ad eam percipiendam, & illuſtrandam contulerunt, ut eorum plerique de Plantarum hiſtoria, & viribus libros condiderint, nonnulli generoſa antidota compoſuerint, ut ita ſuæ, & aliorum mortalium vitæ, uſuiq; conſulerent. Alii, etſi ex rebus conſilio, & armis præclare geſtis, ſe illuſtres reddidiſſent, cum tamen illuſtriores effici ſe poſſe cernerent, ſi clariſſimam ſtirpium facultatem ipſi quoque ſuo eſſent ſtudio proſequuti, è remotiſſimis terrarum regionibus raras, nobileſque plantas ingenti ſumptu, & labore conquiſitas, ad ſe transferri curarunt, ut certam, ac veram earum hiſtoriam deſcriberent. Neque illos certe hoc latuit, quod ſi hac in re ſtudioſè diutius verſati, egregium quicquam invenisſent, aut ſcriptis tradidiſſent, ſuum nomen eſſet nullis non ſeculis celebre duraturum: quandoquidem herbæ, quæ ſingulis annis reviviſcunt, repullulant, & revireſcunt, eos perpetuo in hominum memoriam revocant, qui illas invenerunt, vel de ipſarum hiſtoria, & virib. aliquid poſteritatis memoriæ prodiderunt. Gentianam herbam ubiq; ſcriptoribus commendatam à Gentio Illyriorum Rege inventam, & ab eo appellationem mutuatam eſſe, illi vero claritatem, & immortalitatem tribuiſſe, plures ſunt, qui ſcribant autores. Similiter Lyſimachus Macedoniæ Rex Lyſimachiam (ut Plinius eſt autor) invenit, & ex ſe nominavit ob hanc perpetuis laudibus celebris. Scordium item Mithridatem Ponti Regem nominis æterni commendat. Clymenos præterea herba, Clymeno Regi inventori ſuo, Euphorbium, Jubæ Mauritanorum: Telephium, Telepho Miſiæ Regibus: Echium, & Anchuſa Alcibiadi Athenienſium Duci, ſamam largiuntur æternam. Hinc etiam clarent Attalus Pergami, & Evax Arabum Reges. Siquidem hic de ſimplicium medicamentorum viribus ad Neronem Imperatorem multa conſcripſit: ille vero dum plura adverſus venena, & animalium virus ejaculantium ictus conficeret antidota plurimum laboris inſumpſit, ut legitimas nanciſceretur plantas. His accedunt Archelaus Cappadociæ, Maſſiniſſa Numidiæ, & Agamemnon Argivorum Rex, quorum nomina nulla penitus vetuſtate extingui poterunt ob eam, quam in cognoſcendis prodendiſq; ſtirpibus, curam, diligentiamq; adhibuerunt. Omittam Philometera, Hieronem, & alios nonnullos, magni nominis Reges, ne verò fius, quam oporteat rem proſequi videar, qui vel ipſi ex hoc immortalem gloriam retulerunt, quod rei herbariæ ſtudioſi extiterint in eaq; de poſteris præclare ſint meriti.

Priſcorum Regum in plantarum inquiſitione mirum ſtudium.

Porro tracta temporis migravit hæc facultas etiamnum ad Romanos, apud quos M. Caro omnium bonarum artium magiſter, primus, & diu ſolus hanc facultatem attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium, nempe C. Valgius eruditione clarus, de re plantaria plura ſcribere tentavit, imperfecto tamen volumine; divo Auguſto dicato. Sed antea condiderat ſolus apud Latinos plantarum volumina Pompeius Lenæus, magni Pompei libertus, ex Mithridatis promptuario edoctus. Namque cum is Rex eſſet, in reliqua ingenii magnitudine medicæ materiæ peculiariter curioſus, à ſubjectis hominibus, quæ fuere magna pars terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium comentationum harum, & exemplaria, effectuſq; in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni Regia præda potitus eo devicto, & ſuperato, transferre ea Latino ſermone Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, juſſit, vitæq; ita profuit, non minus, quam Reipublicæ victoria illa. Hos multo poſt tempore ſequutus Plinius de Naturali hiſtoria ſcribens, pluribus & continuis libris de plantis, & herbis fuſius egit, cui ea omnia, quæ ab aliis ante ipſum ſcripta ſunt, accepta referre debemus, cum jam diu perditis eorum ſcriptis, nihil emolumenti ex iiſ capere valeamus, præterquam iis tantum, quæ ab eodem Plinio, in ſua translata ſunt monumenta. Contemplanda quoq; fuit ante id tempus Antonii Caſtoris ſcientia, cuiſumma admodum autoritas erat ea in facultate, viſendo ejus viridario, quo plurimas alebat plantas, centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut vigore concuſſus, nec aliud mirata magis antiquitas reperitur. Fuere etiam inter Latinos, qui hujuſce facultatis meminere, Poetæ nonnulli, nempe Virgilius, Ovidius, Macer, ſiquidem hi pluta de plantis notatu digna, & nunquam interitura carminibus cecinerunt. Herbarum gloriam Mulieres quoq; affectaſſe, & affecutas eſſe, ut quæ multum curæ, ac ſtudii earum viribus inveſtigandis impenderint, non modo Poetæ, ſed etiam hiſtorici tradunt Etenim ob id Circem, à qua Circea herba dicta eſt, Poetæ Solis filiam fuiſſe fabulantur: Sed hæc revera eam demum exquiſitam herbarum notitiam adepta eſt, ut non temere ob ejus mirabilia facta illis ſeculis, divina potius, quam humana ſit habita. Talis quoq; Medea fuit, quæ tantam herbarum notitiam habuit, ut cum compoſitis ex iis medicamentis pluribus ſenectutem retardaſſet, Æſonem

Romanorũ illuſtrium virorum monumenta.

Plinii laus.

Antonii Caſtoris in colendis plantis diligentia.

Poetæ Latini qui de plantis ſcripſerunt.

Heroina plantarum ſtudioſa.

Nuncupatoria.

Æsonem Poetæ finxerint ultimo affectum senio, ab hac juventuti fuisse restitutum. Helena adhæc, Helenio herbæ, quam primum (ut quidam volunt) sevit, suum nomen impertita est, atq; ideo in ea nunc etiam nominatissima vivit. Artemisia vero Mausoli Cariæ Regis uxor alioquin præclarissimi nominis mulier vel ex hoc memorabilis, & immortalis reddita est, quod suum nomen herbæ inditũ reliquerit. Illud insuper satis esse potest, ut quemq; ad plantarum cognitionem capessendam invitaret, quod hæc tantum utilitatis in se habeat, ut & animalia, irrationalia natura, ipsa edocta, plurimarum plantarum vires cognoscant easq; mortalibus indicarint. Quandoquidem Cervi dictamnum herbam, quod vulnerati ejus pastu telum venatorium ejecissent, sagittarum vulnerib. mederi ostenderunt, ubi ferrum vulneri inhæserit. Item Cervæ, Seseli herbam demonstrarunt. Testudines, cunilam, mustelæ, rutam, accipitres, hieracium: columbæ, verbenacam, hirundines, chelidonium, ciconiæ, origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas invenere. Quocirca si ad prædicta mentem, animumque homines converterent, si medicæ materiæ primordia spectarent, utpote cum plantæ suis divinis præditæ viribus statim ab elementis conditis, è terra emerserint, nullum mihi dubium est, quin omnes faterētur hanc facultatem antiquitate, nobilitate, & divinitate cæteras antecellere. Neque ob id solum illi tantum laudis, admirationis, & gloriæ debetur, quod ejus cognitio jucunda, ac delectabilis sit, sed etiam quia utilis admodum, & necessaria existit. Ea namq; sanitatem, qua nihil exoptatius homini esse potest, tuetur, varia, innumeraque morborum genera fugat, ferarum virus evincit, & venenorum lethalium vim demolitur: quin etiam homines in vita diutius servat, & sæpe etiam deploratos, quorum scilicet salutis nulla spes reliqua sit, ad vitam revocat. Quod cum recte quidem æstimassent Romanorum Imperatorum nonnulli (ut libr. 1. de Antidotis testis est Galenus) etsi in Republica administranda, & provinciis gubernandis, tuendisque plurimum essent occupati, eos tamen non mediocre tenuit studium colendæ rei Herbariæ, atq; etiam illustrandę. Quippe ut genuinas consequerentur plantas, utq; veris aromatis potirentur, in multis ac longinquis regionibus, Herbarios magnis sumptibus alebant, muneribusq; donabant: hac præterea animi inductione, ut inde non minus gloriæ, quam utilitatis referrent, quod ita quoq; studerent immortalitatem beneficio demereri. Sane memorabili majorum suorum exemplo ducebantur, qui non solùm exuvias Regum quos in bello devicerant, trophæis dicatas, in triumphis portare, ipsosq; Reges vinctos ante se ducere solebant, sed etiam raras, & peregrinas plantas, & generosa aromata, quibus raræ præclaræq; dotes inerant, in iisdem magno cum honore ferebant, nec putabant ii se minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis illis, quas postea per quam diligenter suis in hortis serebant: idem ex aromatis, quæ inter sua alia pretiosa reponebant in suum, & cæterorum commodum, quam ex trophæis, simulachris, & arcubus quæ omnia erigi curabat Senatus, Populusq; Romanus, in perpetuam rerum gestarum memoriam, & eorum gratiam, qui se tali laude dignos exhibuerant. Magno etiam honore apud Romanos habiti sunt ii, qui de plantarum historia, & viribus scripserunt, & in hac facultate claruerunt, argumento satis manifesto, quod expugnata Carthagine omnes Bibliothecas, quas invenerunt, variis Regib. & Principibus donaverint, præter duo & triginta volumina de re herbaria, & agricultura tantum à Magone Pœno scripta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam verterentur, mandarunt: tantam nimirum solus iniit gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo deniq; fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum scriptores affirmarent etiam mirabilia dictu, ita ut Xantus historicus in primo historiarum libro scripserit, occisum Draconis Catulum herba quadam à parente revocatum ad vitam, quam Magi Balim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, saluti restitutum. Et Juba Rex Mauritaniæ herba quadam in Arabia hominem ad vitam revocatum esse tradidit. Picum etiam avem adactum suis cavernis cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam herba extrahere tradiderunt, cum Democritus, tum etiam Theophrastus. Quin etiam Æthiopide herba, tactu clausa omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetiis agerem, me quendam suspendio damnatum vidisse, cui fores omnes patefierent disjectis seris, una tantum herba admota signaculis quibusdam decantata. Talis fere facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proveniens, qua ab equis calcata continuo ferrei solvuntur calcei. Herophilum clarissimum antiquitatis medicum posteritatis memoriæ tradidisse ferunt historiarum autores, quasdam haberi plantas, quæ calcatæ tantum prodesse, quæque etiam obesse possint. Observatum certe est inflammari vulnera, ulceraq; superventu eorum qui pedibus iter confecerunt per loca perniciosis plantis scarentia; contra vero sanari morbos, ubi ab itinerantibus vulneratis, salubres calcatæ sunt. Nam Hemionitidis contactu spleneticos sanatos scimus: Comitiales suspensa collo Pæoniæ Romanæ radice: Ictericos substrato in calceis, nudis pedibus majori Chelidonio aut Pastoria bursa: Aconitum pardalianches contactis tantum fœminei sexus pudendis, paulo post necem afferre certum est. Tam diu quempiam lippitudine haud tentari observatum est, quam diu is sylvestris Rumicis radicem, secum nitidissimè habuerit. Desinet stranguria cruciari, qui Tamaricis lignum ardens sua ipsius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam iis subcrescere putant, qui Myrti surculum secum gerat. Varices in cruribus sanari scribunt, ubi hederæ radicibus, Luna Aquarium occupante, erutis circumdetur affectio. Idemque effici, si ternæ ejusdem hederæ baccæ, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordii contactu præservari Cadavera, non solum Mithridatis, sed etiam Galeni testantur monumenta. Scythæ, Scythicam herbam circa Bæotiam nascentem ad invenere, gustatu quidem prædulcem, cujus magna nimirum commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimque non sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat: Traduntq; his herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame, & siti. Tantam gloriam esse herbæ Vetonicæ tradidere quidam, ut domus in qua sata sit tuta existimetur à piaculis omnibus. Coriacesia herba quinetiam Callitia, Pythagoras aquam glaciari tradidit. Minaidis succo in aqua deco-

Helenium.

Artemisia.

Animalia bruta, quæ plantas manifestaverunt.

Herbarum cognitio utilis & necessaria.

Cæsarum Romanorũ in re herbaria studium.

Mago Pœnus xxxij volumina de plantis conscripsit.

Quarundã plantarum admirandi, & prope stupendi effectus.

Claustrorum apertio.

Alii effectus ex solo contactu.

Scythica herba vis magna ad abigendam famem.

decocto protinus ſanari ſerpentium morſus, ſi eo foveantur, idem tradidit, & eundem effuſum in herba, qui veſtigio contigerint, vel eo reſperſi fuerint inſanabiles perire monſtrifica prorſus natura veneni, præterquam contra venena. Ab eodem Pithagora Aproxis herba appellatur, cujus radix non minus quam Naphtha è longinquo concipiat ignes. Achemenidon plantam colore electri ſine folio naſci in Tardyſtilis Indiæ meminit Democritus, cujus radice in paſtillos digeſta in dieque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte confiteantur, omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ & Cappadociæ alumnam, qua Leonibus admota, reſupinari eos illico laxo hiatu: nominis cauſam habere ajunt, quod Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbæ contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, ſi decerpatur, cum Sol fuerit in Leone. Therionarca in Cappadocia, & Miſia naſcenre, omnes feras torpeſcere, quibus fuerit admota, nec niſi Hienæ urinæ aſperſu recreari, tradidere veteres. Ophiuſa in Elephantina Æthiopiæ naſci etiam tradunt, lividam, & horribili aſpectu, qua pota terrorem, minasq; ſerpentium obverſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint, ob idque cogi ſacrilegos illam bibere: adverſari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluvium inveniri narrant, qua pota lymphari homines obſervantibus miraculis. Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt autor) varias facere ſpecies, imaginesque non jucundas obverſari, ſi ejus radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Lybano Syriæ naſci, qua devorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta provenit Gelotnpyllis dicta, quæ ſi cum vino, & myrrha, bibatur, varias dicunt obverſari ſpecies, ridendiq; finem non fieri, ni potis ex palmeo vino pineæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Aſciomenes herba (ut Apollodorus eſt autor) vino aſperſa, folia in ſe conrrahit. Oenothera (Cratevas autor eſt) meraco aſperſa, omnium animalium feritates domat, collo adalligata, vel jugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerenrur, in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent, niſi quod lapides continuò effoderent, quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demum evomentes interirent. Rhamni tertii ramus (autore Dioſcoride) valvis feneſtriſve impoſitus veneficia omnia depellit. Scilla tota in limine januæ ſuſpenſa, mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices, quinetiam Plantaginis collo adalligatæ (eodem autore) chœradas & ſtrumas ſanant. Vermiculi in echinatis Dipſaci capitulis autumno reperti, collo in folliculo adalligati, aut ſiniſtro brachio appenſi, quartana febre affectos incolumitati reſtituunt. Atractylis herbæ geſtatu obtunditur Scorpionum ictus quouſque icti geſtaverint: depoſita tamen illico recrudeſcere dolorem ſcribit Dioſcorides: Quin etiam poſteritatis memoriæ tradidit, à Scorpione non ici eos, qui polemoniæ herbæ radicem ſecum tulerit, vel ſi forte fortuna quiſpiam ictus fuerit, eum quidem nihil moleſti paſſurum. Naſcitur in Judæa radix Baaras, à loco appellata (ut Flavius Joſephus ſcribit libro de bello Judaico) quæ flammam colore imitatur, circa veſperam vero veluti jubar ſulgurans: accedentibus autem, eamque vellere volentibus, facilis res factu non eſt, nam tamdiu refugit, quouſq; urina muliebris, vel menſtruus ſanguis ſuper eam fundatur: quinetiam tunc ſiquis eam terigerit, mors certa eſt, niſi forte eam ipſam radicem ferat de manu pendentem: ideo effoſſæ circumquaq; radici, nec dum extirpatæ canem alligant, qui abeuntem inde dominum ſequi volens, eam extirpat, & continuò moritur, tanquam ejus vice à quo tollenda erat: nullus enim poſthac accipientib. metus eſt. Tantis autem periculis propter unam vim capi eam operæpretium eſt: Siquidem iis admota, qui cacodæmonibus oppreſſi ſunt, illico libertate fruuntur. Cæterum & mihi quidem radix eſt, à Franciſco Calceolario Veronenſi reperta, qua vino per noctem macerata, & epoto ſubinde vino, linteolo percolato, à quovis quantumcunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum deguſtare, niſi aceti cochlear abſorbuerit. Ridendus profecto jocus, ſed res ipſa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, foliis Sambuci, quæ humanæ coxæ complet craſſitudinem, cujus ſuccus epotus lethalis eſt. Reliqua vero expreſſa radix in farinam molita, optimum ac nutritioni ſaluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi poteſt, quod in Circulatorum ſpectaculis ſæpe demirantur homiues. In vinum radicis cujuſdam pulverem, cujus guſtatu fauces convelluntur, immiſcent, & cui fucum facere volunt, jubent, ut illo in vino intinctum digitum, quaſi præguſtandi cauſa ſugat, tum illico digitum in vino madidum in os inditum, ſibi mordicus, non ſine dolore, & clamore premit invitus. Interea perinde atq; blanditiis mærentem conſulatur Circulator, temporum, carpiq; arterias, alio quopiam oblinit medicamenro, deinde nummum in terram projectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primum ſeſe nequit attollere, mox unguinis vi amens factus, concidit, ſtatimque ejus more, qui metuit, ne mergarur in aqua, natat, ac vociferatur ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit Circulator. Ille quaſi ulturus injuriam, primum maleficium obliquo ac torvo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi videtur. Poſtremo fugientem Circularorem perſequi, donec abſterſo tandem illiri medicamenti veneno, recipiat animum ac menti reſtituatur. Ubi autem ad ſe rediit, quaſi, qui evaſerit à mari naufragus, capillum, veſtimantaque, veluti vela rorquere, exprimereque, brachia tergere, & nares emungere conſpicitur. Hæc, fabulæ non ſunt. Nam non deſunt multorum teſtimonia, qui viderunt, quiq; impoſturam ſuſpicantes, ſuis & amicorum ſuorum famulis (ut hoc anno Pragæ factum eſt) hæc fieri juſſerunt. Herbam commemorat Theophraſtus, qua devorata ſeptuagies coeundi poteſtas accedat. Quin & in India Occidentalis provincia quadam verſus Datieu, arborem eſſe Pyri faciem referentem, ſcribunt Hiſpani, cujus fructus devorati (ſunt ii butyri ſapore) adeo valide eos, qui devorarunt, in Venerem agunt, ut prope miraculo ſit eorum efficacia: Agnoſoàt illi nomen eſt. Achemenide herba in hoſtium aciem conjecta trepidare agmen, & terga dare ſcribit Plinius. Quinetiam Laticen Legatis dari ſolitam à Perſarum regibus, ut quocunque veniſſent, rerum omnium copia abundarent. Apud Tartarus plantam inveniri tradunt, cujus fructus Agnum per omnia refert. Obducitur is tenuiſſimo corio, quo utuntur incolę ad capitis tegmina: internam palpam Cammari carnes

Herba qua Reos ſua maleficia conſiteri cogit.

Baaras admirabilis planta.

Fucus paraſitis conveniens.

Circulatorū quorundam jocus.

Planta agnos referens.

referre

referre ajunt, & è vulnere fuccum manare fanguini omnino fimilem; item dulcore effe admirabili: radicemque humo exertam, fubrigere ad umbilicum ufque. Illud miraculi fovet magnitudinem, quamdiu obfidetur herbis, vivere illum, quafi agnum in læto pafcuo: evulfis vero illis, paulatim contabefcere. Arqui & illud admirationem auget, appeti à Lupis illum, atque vorari. Nonne & id mirum, quod de Ægyptia tradirur Loto? Hujus cum flores, tum etiam fcapum vefperi fub aquis mergi Ægyptii narranr, ufque ad medias noctes, totumque abire in altum, adeò, ut demiffa quidem manu inveniri non poffint: verti deinde paulatimque fubrigi, & ad Solis exortum emergere extra aquas, ac flores parefacere, & capitula exerere, ur planè ab aqua abfit alre. Cæterum nec fylvæ quidem, nec faxa, nec antra, horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, facra illa parente rerum omnium, nufquam non remedia difponente homini. Innumeræ fere funt in fylvis plantæ, ac arbores, à quibus morborum falutem petimus. Sunt & in faxis, & in antris aliæ utiliffimæ: quin etiam in ipfo mari plantæ nafcuntur falubres, quemadmodum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludib. è quibus fua habet medicina auxilia: adeo, ut nullus prorfus extet locus, qui hifce dotibus deftituatur. Nihil enim quifpiam à natura creatum inveniet, quod in medicum ufum venire non poffit. Quandoquidem ipfa venena non folùm fefe deftruunt invicem, fed quamplurimis medentur morbis. Aconitum enim, etfi (ut prædiximus) adeo perniciofiffimum fit, ut contactis tantum fœminei fexus genitalibus, necem paulo poft afferat, epotum tamen, ictis à Scorpione, præfentaneo fere auxilio eos liberat. Mirum quidem, exitialia ambo cum per fe fint hæc duo venena, in homine commoriuntur, ut homo fuperfit. Idem oculorum medicamentis, levandi doloris gratia commodiffimè adjicitur. Cicuta præterea pernecans planta, facros ignes, & ulcera, quæ ferpunt, illitu reftinguit, oculorum inflammationes mulcet, & alios quidem plures in Medicina haber ufus. Nerium afinos, mulos, equofq;, qui devoraverint, interficit; cæterum è vino potum demorfos à ferpentibus fanat. Meconium in perpetuum fomnum fumentes ducit; contra verò dolorificos morbos omnes mulcet. Canrharides devoratæ, in necem hominem trahunt, atque iifdem curantur à cane rabido demorfi. Vipera reptilium fere perniciofiffima, non folùm fui ipfius venenum extinguit devorata, & illita, fed alia etiam venena deftruit, & fuperat. Quid demum plura? nihil non herbarum vi effici poffet, fi plurimarum vires non ignorarentur. Hæc tametfi quibufdam fide carere videantur, admiratione tamen implent, coguntq; confiteri, multum effe, quod vero fuperfit. Quapropter male audiunt apud doctos, qui talia plantarum miracula rident, cum & rerum eventa prorfus famæ fuffragentur. Non protinus hiftoriis fidem derogare confentaneum eft, fi vel aucupium caufæ, quo potiri nequeamus, nos fugiat: Siquidem innumera fere funt hominib. confpicua, quorum ratio non poffit iniri. Multa in intimis naturæ penetralib. delitefcunt, quæ nec ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteft. Voluit enim natura hæc potius admirari homines, quam à quoquam unquam intelligi. Quare qui fcrupulofius in perveftigandis fingulorum rationibus verfantur, ex omnibus naturæ miracula fubmovent. Etenim ubi nos caufæ ratio deficit, hinc dubitandi manat exordium, hoc eft philofophandi. Iccirco philofophiam modo quodam conantur abolere, qui prodigiofis naturæ miraculis fidem non habent. Sed quare non plures nofcantur plantæ (inquit Plinius) caufa eft, quod eas agreftes, literarumq; ignari experiantur, ut qui foli inter illas vivant. Multis enim inventis nomina defunt. Nam fcimus fine nomine plantam in angulis fegetis defoffam, præftare ne qua ales intret: Turpiffima caufa raritatis, quod & qui fciunt, demonftrare nolunt, tanquam ipfis peritutum, quod tradiderunt alii. Ita certe recondunt, qui pauca alia novere, invidentes aliis, & neminem docentes, infcientiæ autoritatem: tantum excogitandis novis, ac humana juvanda vita, quorundam mores abfunt. Summumq; opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemq; recte facta veterum perirent. At nos elaborata, ac iis, nobifq;, laboribus ingentiffimis parta abfcondere atq; fupprimere cupimus, & fraudare vitam alienis bonis? minime omnium, imo non tantum aliorum inventis, fed propriis noftris comparatis auxiliis præfentium, & pofterorum vitam juvandam ftatuimus, complurium ætatis noftræ clariffimorum, doctorumq; virorum inftitutum fequuti, in quorum catalogo præcipui funt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicenus, Joannes Manardus, Joannes Ruellius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchfius apud Germanos claræ eruditionis medicus, Antonius Mufa Brafavolus, Jacobus Sylvius, Aloyfius Mundella, & alii, qui cum animadverterent, Medicam materiam, nullis olim non feculis celebrem, medicorum, qui nos præcefferunt, incuria, fegnitieque obfoletam, intentatam & incultam jacere, adeo ut perpauci reperirentur Medici, qui alias fere plantas, quam olera, quorum frequentior eft in cibis ufus, cognofcerent, humanum genus miferati, ftrenuam navarunt operam, ut difcuffa fuperioris feculi caligine, Medicam materiam è tenebris eriperent, & fuæ priftinæ luci reftituerent. Quos equidem eo quo potui majori ftudio, atq; induftria imitatus, cum multis jam annis animadvertiffem in univerfis Italiæ pharmacopoliis, cum à Pharmacopœis ipfis, tum maxime à medicis hujufce facultatis ignaris, quam plurimos errores, eofq; graves, & deteftandos committi in humanæ vitæ difcrimen, ac fæpe in ejufdem perniciem, ut eorum errores tollerentur, habita noftrorum Pharmacopœorum ratione, quorum pauci fatis Latine fciunt, Diofcoridem Anazarbeum, & Græcum & antiquiffimum fcriptorem, ac in fimplicium medicamentorum hiftoria, & viribus reddendis facile Principem in Italicam linguam vertendum, & Italicis item commentariis, ut poffem, illuftrandum fufcepi. In quos utiq; quantum ingenio, quantum labore, ac cura, quantum deniq; judicio confequi potui, contuli, ut legitimas, quas puto plantas proderem, meamq; fimiliter de cæteris fimplicibus medicamentis proferrem fententiam. Qua in re coacti fuimus, non modo Pharmacopœorum, & Medicorum fuperioris ætatis, qui hanc Medicinę partem neglexiffe videntur, errata paffim explodere, fed recentiorum quoque, qui tamen materiam hanc diligentiffime tractarunt, opiniones fæpenumero refellere. Nec certe mirum, quod viri alioqui doctiffimi, & fumma laude digni impegerint, lapfiq; fuerint, vel in tanto rerum difcrimine vacillantes, vel interdum humana caligine cæcutientes: quod quidem & nobis aliquando accidiffe, hoc in opera

Venena venenis quandoque antidota effe poffunt.

Clariff. hac ætate viri qui de re herbaria fcripfere.

Commentaria Italica fcripta.

Medicorum fuperioris ætatis negligentia.

magno,

Methodus observata.

magno, non dubitamus. Porro Plantarum, & Animalium historiam late, quantum res postulare visa est, complexus sum. In viribus autem recensendis, eas cuiq; plantæ ex Galeno in fine reddidi, eoq; fere semper contentus fui, nisi quando quid ipse prætermisit. Præterea, cum plura sint plantarum, aromatum, & aliorum simplicium medicamentorum genera, quæ frequentem in Medicina usum obtinenr, partim à Mauritanis, partim ab aliis, qui per singulas ætates claruerunt inventa, de quibus nusquam, quod extet, meminerunt Dioscorides, & Galenus, aliiq; veterum Græcorum authores, ea omnia nostris commentariis inseruimus, ipsorumq; historiam, & vires, ea, qua poruimus diligentia descripsimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum perduxissem, vel amicorum hortatu edidi, eo in primis animo, ut aliqua ex parte industria mea hominum vitę prodessem, deq; ea benemeritus existimarer.

Comment. Italica quater edita.

Assecurus hoc sim, necne, nostrum non est ferre judicium. Nisi remere fortasse à nobis dictum videretur, me ex eo conjecisse, non ingratum opus Italis, neq; inutile fuisse, quod paucis post annis, tertio, quarto, quinto (ni fallor) fuerit excusum, & venditum. Adderemque non vulgare de eo doctorum virorum judicium, ex quo etiam cognovi, me non oleum nec operam plane lusisse. Id profecto me movere debebat, ut si quid de exteris quoq; gentibus promereri possem, tenrarem, ne viderer in hoc Italis solis natus. Sed illud præterea huc accessit, quod ex illis etiam aliquos nostris commentariis, quamvis Italice conscriptis delectatos esse, ex iisq; fructum aliquem cepisse intellexerim. Cujus rei illud mihi satis manifesto indicio fuit, quod ex recentioribus tam Germanis, quam Gallis scriptoribus invenerim, quibus placnit nostras qualescunq; sententias interpretari, suisq; scriotis inter serere, neque eas taurum nobis ingenue acceptas referre, sed de nobis etiam (quæ eorum fuit humanitas) admodum honorifice luqui. Quorum erga nos voluntatem ut augerem, & studium omnium externorum, si possem, adjuvarem, urque illis grariam aliquam rependerem, & cum aliis omnibus inirem, nulla mihi commodior ratio visa est, quam ut Italicos nostros commentarios in Latinam linguam transferrem.

Commentaria Latina cum minor. figuris.

Com. Latin. secunda editio.

Hos itaque, ut primum potui Latinos feci, in quibus tamen plura mutavi (quod maxima rei difficultas tulir) plura auxi, & omnia quodammodo illustravi. Adjecimus insuper quamplurimas plantarum & aniualium imagines in minori forma ad naruræ imitarionem expressas, non alia, me hercle, ratione, quam ut iis, qui terras peragrare non possunt, nec præceptores habent, quasi hortulum exhiberemus, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, vivas fere stirpium effigies spectare possent. Cæterum dum anno à JESU CHRISTO nato M. D. LVIII. iterum recudi eadem commentaria curarem, multas adhuc adhuc adjecimus imagines, quæ partim plantas, partim vero animalia nonnulla referunt, de quibus præterea quæ à Dioscoride tradita sunt, in hisce commentariis peculiariter disseruimus, quinetiam vel ipsa commentaria permultis in locis auximus. Atqui nunc cum annis continuis decem in Aula Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. vivam, & ejus Celsitudinis Medicum agam, id ocii, quod suffurari licuit, Medicæ materiæ adhuc diligentius excolendæ, contulimus.

Matthiolus German. & Bohemis herbaria conscripsit.

Cum Latin. tertia editio.

Ubi non solum Germanis, & Bohemis in eorum sermone Herbaria peculiaria scripsimus, & Typis excudenda curavimus, sed hæc eadem commentaria nostra Latina locis plus mille auximus, & imagines omnes in forma longe majori, diligentioriq; artificum studio elaboratas, una cum illis excudi curavimus, additis aliquot novarum, peregrinarumq; plantarum centuriis, ad vivum expressis, quæ antea nunquam à me, neq; à quopiam editæ sunt. Eæ enim (ut res ipsa fatetur) adeo artificiose (sit hoc citra crimen jactantiæ dictum) diligenterque expressæ sunt, tamque ad amussim delineatæ, ut sine coloribus ullis addiris, facile ab omnibus rei herbariæ studiosis dignosci possint.

Autoris labores ac sumptus in hoc opere cudendo.

Atq; ita fit, ut ubi hactenus Matthioli hortulo usi sunt rei Plantariæ studiosi, nunc amplissimo ejusdem viridario, cujus intrantibus omnibus patent fores, sese oblectari valeant. Tanta enim nobis semper fuit juvandæ in universum Reipublicę promptitudo, ut nec sumptib. ingentissimis, quos in pingendis, sculpendisq; tot imaginum rabellis contulimus, neq; vigiliis, nec laboribus pepercerimus unquam. Quæ quidem qualia & quanta atrulerint vitæ nostræ incommoda, silere porius consilium est, quam multis explicare, ne bis enumeratis, captandis potius legentium animis, quam juvandæ posteriati, occupatus est videar, præsertim cum sciam hæc ante hac quam plurimos haud latere, qui ea omnia, & viderunt, & intellexerunt: quin etiam multos futuros spero, qui operis magnitudinem scrutati, recte petpendent, quantum oneris, quantum laboris, curæq;, quantum deniq; remporis, sedulitatis, & diligentiæ, in hoc cudendo plantarum volumine exantlaverim. Tacebo quoq; peregrinationum, & itinerum labores, ad montes, valles, sylvas, colles, prata, maria, lacus, flumina, paludes, & fonres diversarum provinciarum, & regionum, quin etiam ad clarissimarum urbium viridaria, ad rudera, collapsas magnorum ædificiorum ruinas, ad speluncas, & longos terræ meatus in subterraneis diversorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces, ubi cadmia, pompholyx, spodium, flos æris, argenti spuma, & alia plura metallica medicamenta fiunt. Silebo quoq;, quam diu insudaverim, quamq; sedulus fuerim in numerosis peregrinis plantis mihi comparandis, ex Asia, Græcia, Syria, Ægypto, Arabia, Numidiaq; allatis. Id quod facile intelligere poterunt, qui volumen hoc nostrum in Dioscoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certe labores, aut peticula detertuissent à magnis, longisq; itineribus, quod Galeni exempla marc trajecissem, & Cyprum, Cretam, Lemnum, Syriam, Ægyptum, aliasq; regiones peragrassem, ut multa præclata simplicia, quæ hodie desiderantur, essem consequurus, ad mortalium cognitionem, & usum transferenda, nisi meæ animi propensioni obstitissent negotia demostica, ægros curandi pietas, & corporis imbecilla suis constitutio, quæ me quidem maris, & longæ peregrinationis incommoda, ferre non diu permisissent. Itaq; hoc inconficiendo volumine si id mihi non licuit, quod libuit, id saltē, quod potui omni studio, industriaq; mea præstare conarus sum. Adeo enim hujusce operis conficiendi cupidus semper fui, ut potius ab ipso etiam principio beneficium hoc in universam Rempublicam, & in futuram posteritatem conferre statuerim, quam ut cogitarem, quo pacto tam mognis sumptibus non succumberem. Atqui succubuissem profecto, ni Dei Opt. Max. nutu, me, dato cumulatius auro, juvissent, cum Cæsar Ferdinandus, felieis recordationis, & Cæsarea Majestas

tua,

Nuncupatoria.

ua, tum Celsitudines vestræ: (Cæsar invictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Princeps) Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro & argento sane non modico, hosce meos juvit conatus. Quem imitatus Cæsarea Majestas tua, & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoq; opes non exiguas liberaliter contulerunt, adeo ut his potius quam mihi beneficium hoc acceptum referre possit universa Respublica.

Principum Germaniæ in Matthiolum liberalitas.

His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc volumen consummandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperii Electores primus, qui suppetias amplissimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxoniæ Dux, qui peculiarem suæ Aulæ Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit: cujus liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Joachimus Marchio Brandeburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id quod inter cæteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reverendissimus, Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Chistophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reverendissimus Joannes Jacobus Archiepiscopus, & Princeps Saltzpurgensis: quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bavariæ, Gulielmus Dux Clevensis, & Joannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atq; Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solum mihi sed omnibus celebrandam, ac divulgandam censeo.

Matthioli Mecœnates.

Lætor autem plurimum, quod Mecœnates habuerim Imperatores, Reges, Sacr. Roman. Imperii Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, Duces, ac Principes, quod hoc longe plus splendoris nostris conatibus addat, quam cætera de quibus diximus.

Joannis Nævii laus. & liberalitas.

Sed quid nunc commemorem de clarissimo viro Joanne Nævio, Illustrissimi Electoris Ducis Saxoniæ Medico? quibus ego illum præconiis efferam? innumeris, si tantum possem, quod is non solum Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret suppetias, sed quod ex propria sua pecunia (quæ ingens fuit ejus in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pietas) aliquot obsignati argenti pondo, sua sponte ad conflandum hoc opus contribuerit. O virum multiplici calamo celebrandum cum ob pietatem, humanitatemq;, quib. totus redundat, tum quoq; ob insignem doctrinam, & Medicæ facultatis scientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, spe recuperandæ tuendæq; sanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut à Cæsare Ferdinando ad se curandum, quoq; vocatus fuerit.

Optimorum virorũ commemoratio, qui hoc opus juverunt.

Non defuerunt etiam alii, qui hisce nostris conatib. magnam opem tulerunt, & non solùm his postremis, sed aliis antea editis, quorum alii plantarum missione, alii consilio, alii rerum inventarum communicatione, mihi multum profuerunt. Inter quos potissimum non gravarer hoc loco commemorare, si possem illis ex beneficii accepti commemoratione aliquam referre gratiam,

Lucas Ghinus.

Lucam Ghinum Forocornelienſem, Medicum ingenii, & doctrinæ singularis, qui Pisis magna cum omnium laude Medicam materiam multis jam annis professus est: nec non

Ulysses Aldrovandus.

Doctissimum Ulyssem Aldrovandum Bononiensem, honestissimi generis, probatæ doctrinæ, & magnæ expectationis cum Philosophum, tum etiam Medicum. Quibus eo magis me devinctum esse intelligo, quod ii pro sua tantum humanitate ac liberalitate, me quem non noverunt, nec viderunt unquam, amore & officio semper sint prosecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affinitate nobis conjuncti, quorum studio, ac diligentia mihi licuit hoc tempore non aliter peragranti, ex diversis locis plures consequi plantas earumq; picturas edere, sed præsertim in hoc pro nobis assiduam navavit operam

Joannes Odoricus Melchiorius.

Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus Medicus spectatæ eruditionis, qui me in patris loco semper habuit, & qui ob suam præclaram eruditionem à Serenissima Imperatrice Maria Cæsaris Maximiliani conjuge, in sui, & Aulæ suæ commodum in Medicum honorifice ascitus est. Sane is tum Patavio, tum Venetiis, complures stirpes non vulgares ad nos perferri curavit.

Franciscus Parthinus.

Est præterea summa probitate, & vitæ integritate vir, Franciscus Parthinus Roboretanus, cujus egregiæ doctrinæ & in re Medica singularis experientiæ, tanta est apud multos hujus ætatis Principes opinio, ut eorum nonnulli, præcipue vero Cardinales, Tridentinus, & Augustanus, cujus aliquot annis Medicum egit: magnæ sibi laudi duxerint, quod talem hunc virum amplissimis muneribus, variisq; ornamentis decoraverint. Quo postea factum est, ut nunc in Invictissimi, Potentissimiq; Romanorum Imperatoris Maximiliani secundi, Medicum merito evectus fuerit.

Hieronymus Donzellinus

Est etiam Hieronymus Donzellinus Brixianus, utraq; lingua, eruditione, & judicio summo clarissimus Medicus, qui quidem modis quam plurimis labores hosce nostros adjuvantes, maximo nobis fuerunt ornamento.

Augerius de Busbeke.

Cæterum postremis hisce nostris conatibus auxilii plurimum contulit vir Clarissimus Augerius de Busbeke Flandrus, qui Constantinopoli pro Cæsare Ferdinando apud Turcarum Imperatorem, Oratorem, egit, quippe quia non solum is multas peregrinas rarasq; plantas, mihi transmisit, sed vetustissima Dioscoridis exemplaria, mei tantum causa, secum tulit: quorum auxilio splendoris plurimum toti operi accessit, ut latius, in sequenti præfatione ad lectorem dicemus.

Jacobus Antonius Cortusus.

Quinetiam opem maximam præstitit, & assiduam, multis annis navavit operam Clarissimus, Doctissimusq; Jacobus Antonius Cortusus Patritius Patavinus, à quo (quę sua fuit liberalitas, & beneficientia) complura ad me missa sunt plantarum genera, ipsaq; rara, peregrina, & paucis admodum nota.

Bernardinus Trevisanus.

Hunc secutus est Doctissimus Medicus Bernardinus Trevisanus, qui in Academia Patavina, Materiam Medicam magna cum laude profitetur. Namq; is tum plantarum missione, tum etiam consilio non parum nos juvit.

Franciscus Calceolarius.

Nec minus mihi celebrandus est vir optimus, & rei plantariæ indagator acerrimus Franciscus Calceolarius pharmacopœos Veronensis una cum ejus filio Angelo, qui ne dum in rei herbariæ scientia patrem æquat, sed fere superat.

Cecchinus Martinellus

Quinetiam nec Cecchinus Martinellus Ravennas, quod hic Damasco Syriæ, ille vero Verona, non paucas ad me raras miserint plantas, quæ nusquam antea à me visæ sunt, sicuti nec à quoquam, qui ante nos hoc tẽpore de Medica materia scripserit.

Pictores qui plantarum icones delinearunt.

Adjuvit nos quoq; mirum in modum Georgius Liberalis humo artis pingendi peritissimus, & post ipsum Wolfgangus Meierpek Misnensis, qui dum assidue plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli quidem labori, ac diligentiæ pepercerunt. Potuissem equidem hæc omnia facile dissimulare, & mihi soli lau-

dem

dem univerſam vendicare,ſed abſit omnis inanis gloriæ cupiditas.Etenim benigum eſt (ut ſcite Plinius in epiſtola ad Veſpaſianum inquit) & plenum ingenui pudoris,fateri per quos proficimus.Cæterum quandoquidem Dioſcorides non modo quinq; libris tradidit univerſam Medicam materiam, quæ plantis,animalibus,& metallicis comprehenditur,ſed his etiam ſextum attexuit, in quo ad humani generis uſum de antidotis diſſeruit,quibus venena omnia arcentur, ac omnium venenoſorum animalium morſus ictuſve curantur, ideo nos ipſum ſecuti, in hunc quoq; commentarios ſcripſimus,in quo plura regeſſimus,quæ vitæ hominum profutura ſperamus.Nam præterquam quod improborum veneficorum inſidiis pateant cum univerſum genus humanum, tum maxime Reges, ac Principes,non deſunt etiam quamplurima animalium genera,quæ morſu,vel ictu homines ex tempore interimunt.Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia,noſtris in domibus vivunt,oberrantq;, quæ animalia cum nullam habeant perſonarum, aut locorum rationem, ubiq; ſeſe recipiunt,& latebras, nidoſq; parant,quo fit ut interdum à domeſticis inſcientibus moleſtata ictu venum inferant, & ictos in perniciem agant.Latent præterea modo in hortis,ac viridatiis,modo in vineis,& pratis, aliiſq; in locis inter flores,& herbas,aſpides,& viperæ,& alia venenoſa reptilia,quæ vel ſi tantillum quidem pede premantur, aut excitentur, illico exitioſum vulnus infligunt: ex quo ſtatim vel paulo poſt icti commoriuntur, niſi eis quam primum antidotis ſuccurratur.Eſt & Canis, qui etſi homini familiaris ſit tamen cum in rabiem agitur, quos momorderit, in horrendū mortis genus plerunq; deducit.

Venenoſa animalia quam facile homines interimunt.

Quæ cum diligenter examinaſſent, recteq; expendiſſent veterum ſapientum complures, quorum ſuperius meminimus, plantarum, aromatum,& aliorum quorumcunque ſimplicium medicamentorum vires altius perſcrutati, varia adverſus venena & virulentorum animalium morſus antidota compoſuerunt.

Antidota à Regibus inventa.

Mithridatium.

Quorum veſtigia ſecurus Mithridates magnus ille Ponti, & diverſarum gentium Rex,cujus etiam ante mentionem fecimus,cum non magnam ſatis ſibi gloriam ex eo comparaſſe judicaſſet,quod mortalium ſolus (ut teſtis eſt Plinius) duabus & viginti linguis loqueretur, adeo, ut de ſubjectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quod plurimis potitus eſſet victoriis, ad majorem adhuc, immortalemq; ſuam gloriam, Medicinæ peculiariter curioſus fuit,& rei herbariæ percipiendæ,maximum ſtudium impendit. Quorum utrunq; plane aſſecutus videtur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera invenit, ex quibus unum compoſuit, quod nomen etiam ejus ad noſtra uſq; tempora retinet, & ſuum autorem famæ immortalitati conſecrat. Hujus antidoti uſu adeo corpus ſuum Rex ille firmaverat,tutumque à venenis reddiderat,ut cum ipſe vitam finire mallet, quam Romanorum ſervitutem pati, id ſæpius fertur fruſtra veneno tentaſſe.

Andromachus Theriacæ inventor.

Mithridatem imitatus eſt Andromachus,doctiſſimus pariter & elegantiſſimus Neronis Imperatoris Medicus. Is ſiquidem Theriaces compoſitionem adinvenit, quæ Galeni teſtimonio à venenis ſervavit non ſolùm plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, ſed & alios quoſq;, qui eam opportune ſumpſerunt. Quapropter Galeni tempore ab ipſo magnifice,ac ſplendide,ita jubentibus Imperatoribus,hæc parabatur Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum eſt,quem quoniam idem ſtudium tenuit antidota conficiendi,ideo is ab ipſo Galeno maximis laudibus celebratur.

Noſtri temporis Antidota antiquorum antidotis deteriora ſunt.

Veruntamen noſtra hæc ætas ex horum antidotorum uſu non eum fructum, neq; utilitatem capit, ſentitq;, quam ſenſit antiquitas. Nam etſi eorum nomina monumentia tradita habeamus, atq; etiam antidota ipſa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, viresq; hæc præſtant, quas ſuis nominibus pollicentur, quaſq; illa pręſtare veteres memorię prodiderunt. Cujus diſcriminis illud nimirum in cauſa eſt, quod plura à nobis deſiderentur generoſa & precioſa aromata, quæ legitima, & omnium præſtantiſſima, ſuis antidotis immiſcebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alii complures veterum, quæq; ingenti pecunia, ſummo ſtudio ac labore, ab Arabum, Æthiopum, Troglodytarum, aliarumq; diverſarum gentium regionibus, illius florentiſſimæ ætatis Imperatores Romam afferri curabant. Ubi tamen nemini præterquam Cæſareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat veram ac legitimam conficere Theriacen, niſi quis forte potentiorum favore ab Imperatoribus eſſet iis præclaris donatus aromatibus. Id quod maxime facit, ne miremur, ſi Theriacæ noſtri uſus, itemq; Antidotus Mithridatica, non perinde pollent viribus, atq; eorum nomina pollicentur, & veterum ſcripta teſtantur. At certe in hoc ſatis infeliciter actum eſſe conſtat cum vita hominis, utpote quæ jacturam fecerit maximorum remediorum adverſus venena: aliaq; graviſſima incommoda, quibus obnoxia eſt, ac ſæpe affligitur. Quam ob rem hac noſtra ætate, in qua quidem reliqua fere omnia in priſtinum candorem reduci, & ſuæ integritati reſtitui videntur, glorioſus, & vere fortunatiſſimus dici poſſet ſummus ille Pontifex, Invictiſſimus ille Cæſar, Sereniſsimus ille Rex, Magnanimus ille Princeps, Sapientiſſimus ille cujuſq; Reipublicæ Senatus, qui propriis animi dotibus Romanos illos Imperatores, & alios potentiſſimos Reges imitatus, nullus ſineret ſe vel ſumptibus, vel laboribus gravari, ſed omne ſtudium, omnem operam, omnem deniq; ſuam facultatem adhiberet, ut jam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis deſunt ad Antidota conficienda, in lucem revocarentur. Enimvero ſi horum aliquis id faceret, vel ſi omnes id facere contenderent, non ſuæ tantum, & aliorum mortalium vitæ conſulerent, deq; poſteris præclare mererentur, ſed præterea hinc famam aſſequerentur æternam. Siquidem beneficium id poſteri ſumma cum laude propriis autoribus perpetuo acceptum referrent. Equidem ſi id mihi non licuit, id ſaltem quod potui omni ſtudio, induſtriaq; mea præſtare conatus ſum. Nam cum viderem noſtræ hujuſce ætatis homines in iiſdem in quibus priſcæ, atque etiam in majoribus vitæ periculis verſari, nobis tamen deeſſe vera illa, ac generoſa veterum antidota, ob ea, quæ hodie in hiſce deſiderantur, legitima, ac præclara ſimplicia medicamenta, tentare volui, poſſent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum vicem penſarent. Feci id quidem magno meo labore, longoque rerum uſu, & experientia: ſed aſſecutus ſim, necne, quod contenderam, ignoro. Illud certo fateri poſſem, ea ſemper mihi viſa eſſe longe felicius Theriacæ, & Mithridaticæ antidoti vires præſtare, quam quæ paſſim (paucis exceptis) hac tempeſtate earundem numine conficiuntur. Verum non

omiſi,

omisi, quin in hoc, sicut in reliquis aliorum potius esset judicium, quam meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem semper habui, in nostris Commentariis in sextum Dioscoridis librum, non solùm Dioscoridem ipsum, quantum potui illustravi, sed quædam etiam secuta antidota nobis inventa descripsi. Verum non ob hoc velim nonnullos esse, qui putent hoc tempore ab usu cujusq; Theriacæ, Mithridaticæq; Antidoti esse abstinendum: siquidem ab his tantum abstinendum intelligo, quæ passim ubiq; veneunt, & de quarum compositione nullum extat probatissimorum medicorum testimonium, quarumq; ingens habetur quantitas apud impostores. Etenim scio non deesse in Italia in famosis civitatibus Pharmacopœos honoris, & humanæ salutis cupidos, qui nullis sumptibus, aut laboribus parcentes, omnem suam navant operam, omneq; studium impendunt, ut legitima omnia simplicia medicamenta, quibus hæc antidota parari solent, sibi comparent. Inter quos (servata semper cæterorum pharmacapœorum fama, ac fide) mihi maxime laudandus venit Franciscus Calceolarius pharmacopœus Veronensis ad aureæ Campanæ signum, quippe qui Theriacam optimam & Mithridatium parare soleat, adstipulantibus Clarissimis Medicis omnibus, & præsertim qui primas in civitate tenent. Id quod præ cæteris is præstare potest, quod non solùm Medicæ materiæ sit indagator maximus, sed quod ubiq; terrarum amicos habeat qui sibi peregrina & aliis ignota simplicia mittant, à quo nuper legitimum Costum sum consequutus, a me nusquam antea visum. Sed de his hactenus satis superq; diximus. Cæterum cum veterum studiosorum morem sequutus, de promotoribus defensoribusq; cogitarem, qui labores hosce nostros ab invidorum, vitiligatorumque morsibus protegerent, ac tuerentur, quorum item amplitudine, authoritate, gloriæque splendore, iidem illustriores, ac clariores redderentur, prima illico mihi sese obtulit Sac. Cæs. Majest. Tua, utpote quæ pro summa, & innata virtute sua, atq; clementia; neminem unquam iniq; depressum non extulerit, aut injuria affectum non defenderit, nec quempiam non juverit bonarum artium studiosum, qui ad ejus patrocinium confugerit. Præterea mihi condecens admodum visum est, ut hoc opus Cæs. Majest. Tuæ potissimum consecrarem, non solùm quod Romani Imperii Diademate refulgeat, & Universæ Christianæ Reipublicæ imperet, & præsit, sed quod mihi peculiariter (quæ sua fuit in me Pietas, Benignitas ac Beneficentia) semper clementissima fuerit: Illud quoq; me adduxit, ut Cæs. Majest. Tuæ hoc volumen dedicarem, quod in ipso ea describatur Materia, cujus studio (ut superius commemoravi) complures olim Imperatores, ac Reges sunt magnopere delectati. Ideoq; eo libentius id faciendum mihi proposui, quo certior sum Cæsar. Majest. Tuam ex naturalis Philosophię lectione plurimum capere voluptatis. Huc accedit immensa erga studiosos quosq; Cæs. Majest. Tuæ benignitas, qua eos perpetuo promovet, ornat, & fovet, eosq; præcipue quos de Repub. literaria benemeritos esse agnoscit, præsertimq; Medicos, utpote qui divinam potius quam humanam excolant facultatem. Id quod apud Hebręos testatum reliquit sapientissimus ille Jesua Syrach, divino spiritu afflatus, dum sic inquit: Ab Altissimo orta est Medicina, & à Rege accipiet munera. Medicamenta de terra creavit Dominus, & vir prudens non contemnit illa. Disciplina Medici exaltabit caput ejus, & in conspectu Magnatum collaudabitur. Hæc illæ. Porro & illud mirum videri posset, quod Cęs. Maj. Tua, & si in gravissimis negotiis, suiq; Romani Imperii, ac Regnorum suorum functionibus, & continuis curis, dies, noctesq; versetur, nunquam tamen prætermittere solet, quin succisivis quibusdam horis variis scientiarum studiis vacet. Quare non parum mihi sperandum est, lucubrationes hasce meas apud Cæs. Majest. Tuam non minimum authoritatis habituras, tum quod ante hac ejus erga me singularem clementiam, liberalitatemq; longe lateq; fluentem, iterum, atque iterum sim consequutus: tum quod omnia quantumvis exigua munuscula, hilari admodum vultu, summaq; humanitate ab omnibus suis fidelibus suscipere soleat. Cæsareæ ergo Majestatis Tuæ beneficia in me sunt amplissima, Serenissima Austriaca Domus deniq; tota me semper omnibus modis aluit, promovit, & decoravit. Quo fit, ut certa omnino spe ductus, mihi persuadeam de Cæs. Majest. Tuæ clementia plurimum perpetuo confidere posse. Facit enim tua summi generis dignitas, Cæsareorumq; ornamentorum amplitudo, ut quotquot ab ea juvari petant, omnes promovendos suscipiat. Cætera vero virtutum decora in Cæs. Majest. Tua sic vigent & elucescunt, ut universæ gentes eam magnopere admirentur & colant. Quis enim non admiretur Cæsar. Majest. Tuam? Quis non prudentiam, magnanimitatem, & ingentem animi splendorem? Quis non suspiciat Justitiam, pietatem, clementiam, religionem, beneficentiam, & generositatem tuam? quæ tanquam ex uberrimo fonte è tota Majestate tua scaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quæ quidem animi Majest. Tuæ Cæsareæ dotes, proculdubio efficient (Dei Opt. Max. auxilio) ut superatis, ac debellatis Sac. Rom. Imperii & Regnorum suorum inimicis, omnia nobis pacata restituat. Postremo ut Illustriss. S. Rom. Imperii Electoribus, Sereniss. Austriæ Archiducibus Dominis meis Clementissimis, ac cæteris universæ Germaniæ Principibus, labores hosce meos dicarem, in causa fuit, ut omnes simul conjuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propensionem, utq; hac dedicatione, eorum erga me liberalitatem apud omnes gentes testatam relinquerem. Quin etiam quod mihi persuasum habeam, non minus hęc nostra Latina commentaria, universis (ut spero) profutura, defendenda, promovendaq; suscipiant una cum Cæs. Maj. Tua, quam ab iis antea factum sit de Herbario Germanico nostro illis dicato. Idq; præsertim faciendum ad me spectasse cognovi, quod non minora auxilia in hoc cudendo volumine, quam in illo nobis præstiterint. Interim me totum Cæs. Maj. Tuæ dedico, dono, ac voveo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ, Ultima Januarii, M D LXV.

Antidota quæ usus esse debeant & quæ non.

Theriaca à Francisco Calceolario parata præ cæteris laudatur.

Dedicatio operis.

E. Cæs. Majest. Tuæ, Vestarumq; Celsitudinum

Humilis Servitor

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
AD MEDICÆ MATERIÆ STVDIOSOS,
PRÆFATIO.

SI vellem eorum morem sequi, qui anteaquam opus suum aggrediantur, illud in primis profitentur, nihil sibi majori curæ ac studio esse, quam ut vitæ, usuiq; mortalium consulant, hoc ipse quoq; ingenue facere possem. Nam ea animi propensione ab ipsa juventute, quantum mihi otii a medendis ægris, & cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorum Autorum libros evoluendos, ad simplicium medicamentorum cognitionem assequendam, ac demum ad scribendum contuli. Quare ire, ut certe apud omnes testatum relinquerem, me hac mente animoq; elaborasse ut quantum studio, labore, atq; industria, consequi possem, humanæ vitæ prodessem; deq; ea optime meritus existimarer. Dioscoridi omnem meam operam, ac diligentiam adhibui, ut quantum in me esset, illustrior redderetur, atq; omnium manibus tereretur. Ad quod ea mihi visa est ratio commodissima, ut ipsum Dioscoridem in nostram Italicam linguam transferrem, in eumq; commentarios, à nobis Italice item conscriptos, adjicerem: quod tunc nos privatim studium, majorq; cura subiret. Italos juvandi, quam cæteros. Etenim pauci admodum sunt in Italia Pharmacopolæ, ad quos tamen potissimum hæc de Medica materia tractatio spectat, qui Latinam linguam exacte nerint. Hoc opus, quod summa animi alacritate susceperam, ubi absolvissem, emisi, vel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis laboribus mihi proposuerain, cum postea mortalibus percipiendum, ac omnibus æstimandum exhiberem. Verum an is talis fuerit, qualis ut esset, contenderam, malim aliorum esse judicium, quam meum. Illud certo scio (si tamen id absq; vitio nobis testari licet) a multis in Italia, quorum judicium cæteris antepono, eo animi candore scripta nostra æstimata, ac commendata fuisse, quo ipsi illa scripsimus, atq; etiam Italis non inutilia, neq; injucunda accidisse. Quorum sane exemplo, deq; nostris commentariis judicio, non potui non mihi ipsi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidimus. Accessit interea mihi non minor inde cupiditas externos quoq; demerendi, eamq; cupiditatem illud auxit, quod intellexeram iis pergratum fore, si nostri commentarii Latini fierent. Hac igitur ratione adductus, ut etiam ab externis gratiam aliquam inirem, utq; omnibus in universum studio, cura industriaq; mea prodessem (quod ego quidem antiquum semper habui, & præcipuum) nostros commentarios ex parvo, quod nobis superest, otio, Latinos reddendos, atq; illustrandos suscepi. Verum cum tractu temporis animadverterem, me non omnes in universum exteros Latina editione juvisse, cum longe plures habeantur in unaquaq; natione Latini sermonis ignari, quam periti, Germanis, & Bohemis, herbaria peculiaria conscripsi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis majoribus plantarum imaginibus. Quæ omnia (ut audio) iis haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuo testatum relinquet, Matthiolum ad omnes juvandas nationes esse factum. His expeditis, dum interpretem quærebam, qui idem herbarium nostrum Gallicum faceret, allatus est mihi Francofurto Dioscoridem in Gallicum Idioma traductum, quo factum est, ut à suscipiendo hoc labore animum averterim, ac interpreti illi me non parum debere cognoverim, quod me eo onere sublevasset. Curassem præterea, ut idem, Hispanico quoq; sermone exiret, nisi Andreas a Lacuna me prævertisset. Sed fortasse quoq; fiet, si vita nostra cursum fortunet præpotens Deus, ut in iis quoq; linguis ex Matthioli officina hæc evulgentur herbaria. Scripseram antea in hac eadem præfatione, me absoluta Latina commentaria in Dioscoridem, in multorum gratiam in lucem misisse, mihi vero hactenus non satis concocta. Quo fit, ut nunc locis plus mille aucta, cum pluribus castigata, & majoribus admodum numerosioribus elegantioribusq; imaginibus illustrata vobis inspicienda legendaq; emiserim: sed quid hucusq; præstiterim, vos in quorum gratiam tantum laboris insumpsi, & tam ingentes feci sumptus, de his æqui oritis judices. Neq; aliud ab omnibus petitum velim, quam ut hos nostros Commentarios ea animi sinceritate, & æquitate æstiment, qua suos ab aliis æstimari, & perpendi vellent: vel qua ipsi aggressi sumus illos conscribere. Nam etsi multorum eruditorum sententias refellere ausus sum, atq; non pauca fortasse nimis acriter insequi, corrupta scilicet, quæ indoctorum pertinacia nunquam satis explodi possunt, id tamen eo consilio feci ut quantum ingenio proficere, quantum mente elaborare, quantum demq; judicii in re Medica, ex studiis, laboribus, ac vigiliis mihi comparare potui, libere in publicum ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certe in hoc longius, quam statueram, digressa est oratio nostra: eo enim nescio quomodo irrepsit ut partem aliquam aperirem nostri scribendi instituti. Quod tamen non prorsus alienum fuisset, nisi ejus consilii ratio cum alibi, tum præcipue superius in Epistola nuncupatoria à nobis latius exposita esset, atq; à pluribus opinor, comprobata, quam ut hoc loco paucis attingi debuisset. Quare jam ad id nobis accedendum est quod in primis Medicæ materiæ studiosos admonendos esse putamus, utpote quod nonnihil privatim ad rem præsentis operis facere videatur. Cum enim ab eo tria potissimum comprehendant, Dioscoridis contextus, nostri in eum Commentarii, & plantarum imagines, de singulis nobis reddenda ratio est, ut qualem me in suo quoq; gesserim, quod confitendum sit, non dissimulem. De contextu itaq; Dioscorideo quem nequaquam prætermittendum censuimus, ob plures causas, quas hic referre nimis longum esset, quæret aliquis, Cur Joannis Ruellii Galli Medici eruditissimi interpretationem prætulerim, dignamq; existimaverim, quæ præ cæteris in nostris commentariis legatur, cum tamen duo alii viri summi pariter, & doctissimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Virgilius Florentinus, in idem studium gnaviter incubuerint. Fateor ego ingenue, me Ruellii versionem semper admiratum: quippe quod uterq; in eo maximam laudem promeruerit. Illud autem me magis movit, Ut Ruellium admiserim, quod ejus conversio omnibus facta sit vulgatior, ac frequentior in studiosorum manibus versetur. Adde etiam, quod de communi omnium fere, medicorum præsertim, judicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq; libuit subscribere. Non tamen illud me certe latuit, Ruellium nimis forte religiosum fuisse quippe qui interdum

Autor Italica Commentaria primum edidit.

Cur Italica Commentaria in Latinam linguã conversa fuerint ab Autore.

Autor conscripsit herbaria Germanis, & Bohemis.

Matthioli Dioscorides in Gallicam linguã translatus est.

Operis auctio,

Authoris excusatio in aliorum carpendis erroribus.

Admonitio ad lectores.

Cur Ruellii versionem præ cæteris probaverit Author.

Præfatio.

terdum maluerit Dioscoridem deserere, quam Plinium, modo Latini sermonis nitore captus, modo etiam rei cognitione incertus, Theodorum sequutus, qui in convertendo Theophrasto idem sæpissime fecisse videtur. Quare à nobis perspecta, Ruellii quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnunquam ausus sim ab eo descisc̃ere, vel vetustissimorum, probatissimorumq; exemplarium, & unius Oribasii fidem secutus, vel certa rei experientia fretus. Eorum autem, quæ immutavi, nonnulla obelisco adnotata reliqui, nonnullis etiam signum supressimus, eo in exemplari, quod postremo loco excusum dedimus. Atqui nunc ad hoc munus latim obeundum me summopere juvit Clarissimus Vir Augerius de Busbeke Belga, qui annis continuis septem apud Solimannum Turcarum Imperatorem, pro Cæsare Ferdinando Oratorem egit: Siquidem is duo Dioscoridis exemplaria antiquissima Constantinopoli secum tulit, quorum alterum Antonio Catecuzeno patritio Constantinopolitano, alterum cuidam Imperatoris Interpreti (Dragomanum Turcæ vocant) mei tantum juvandi causa, mutuo acceptos referebat. Quorum exemplarium auxilio non solum permultis in locis Dioscoridis exemplar, quod publice circumfertur, sed etiam Ruellii ipsius versionem castigavimus, ut ex quam plurimis adnotationibus ad marginem dispositis unusquisq; facile intelliget. Ut autem omnibus perspicuum esset, unde illas acceperimus, Catecuzeni, Dragomani, utriq; exemplaris nomen omnibus & singulis annotationibus addidimus. Id quod doctis viris & rei plantariæ studiosis non dubitamus gratissimum futurum. Itaq; hinc factum est, ut Ruellii nomen contextui describendum non duxerim, ne viderer cum eo, nomine convenire, re autem sæpe ab eo dissentire. Satis enim fere putavi, si hic studiosos certiores facerem, me Ruellio Dioscoridis conversionem acceptam referre: si præterea rationem reddidissem, cur illi non semper addictum esse voluerim. Quod quia abunde (ut arbitror) præstitimus, jam ad alterum nobis propositum, quod de nostris commentariis erat progrediamur. De quibus profecto mihi satius fuerit tacere, quam pauca dicere, si vellem nasutulis, & vitiligatoribus occurrere. Frequens namq; hodie, est indiesq; magis pullulat hujusmodi genus hominum, qui nullum in toto vitæ suæ cursu fructum semente proferunt, alienos tamen avide carpunt, mox lacerant, & pedibus obterunt: Sed ii omnes Sycophantæ sunt, temerarii, impudentes: quippe qui tantum bonis & doctis viris subsannandis student. Scimus jamdudum non deesse hujusce atræ farinæ nonnullos, qui libellis contra nos scriptis, conatus nostros obscurare nituntur, nixi tantum sophismatibus, fucatis mendaciis, jurgiis, & conviciis. Ego autem eum hos verius Asinos quam homines existimem, in plateis lascivientes, pedere sinam ad sanguinem usq;. Interim garriant, agant, scribant, & contra me latrent hi perditissimi nebulones, lacerent, flagellent, vulnerent, & Calumniis, contumeliis, omniq; malorum genere, quibus tantum nituntur, labores nostros oppugnent, & si quid etiam in gravius in mentem venerit, contra nos proferant, non tamen ob id à studiis, & laboribus juvanda Republica, propagandæq; veritatis, me avertent, nec unquam suis venenatis morsibus scripta mea adeo dilacerabunt, labefactabuntq; (ut ipsi sibi persuadent) quin ea contra innatam eorum malignitatem continuo in medio bonorum, doctorumq; virorum emergant, & auri purissimi modo elucescant. Nam apud bonos, & sanctos viros, vituperari mihi viderer, si sceleratissimi atq; perditissimi homines me laudarent. Immo vero si ab iisdem vituperentur studiosi, & de republica bene meriti, maximo id illis esse honori semper existimavi, cum hujuscemodi insidiatorum consilia nil aliud moliantur, quam virtutem opprimere, veritatemq; confundere: vitium vero (si tantum possent) extollere, & mendaciinus ubiq; alere, ut præ cæteris hisce diabolicis illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre videantur. Græci calumniatorem appellant διάβολον, qua voce etiam tam Græci, quam Latini cacodæmonem execrabilem illum teterrimumq; humani generis hostem, nuncupant, nimirum calumniarum summum architectum, mendaciorum patrem, & discordiæ magistrum. E cujus schola prodeunt atra illa ingenia livorem, virulentiam, fucos & mendacia, utpote Tartareæ disciplinæ materiam spirantia. Proinde qui mendaciis malunt connivere, quam pro veritate libere dicere, non ex Deo, sed ex diabolo sunt. Semper enim legitimi aliquam referunt ex parentibus notam. Nostra Commentaria (Dei Opt. Max. munere) ab annis propemodum viginti, magna cum laude, in omnium manibus, non in Europa solum, sed in aliis orbis partibus versantur, adeo ut in Italia magno sibi dedecori esse existiment, qui Matthiolum domi sua non habeant. Atqui horum vitiligatorum fœdissima folia, quod omni ex parte pestilentem auram spirent, & Stygio tincta sint veneno, non dubito quin merito igni brevi comburenda tradantur; siquidem Salsamentarii halecibus & farciminibus involvendis, olfacta virulentia, ea haud quaquam admittent. Nostris commentariis, scriptis, conatibus ac studiis (ut Deo Opt. Max. placet) subsidii, & auxilii plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alii complures Serenissimi, & Illustr. Principes, & Heroes, & nostros modis omnibus juverunt labores: sed horum commentitia vanitates, quæ calumniis captiunculis, maledictis, atq; etiam blasphemiis nituntur, comites assœclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitiligatores, Sophistas, Maledicos, Sycophantas, Susurrones, Nebulones, Invidos, Detractores, Impostores, Impudentes, Temerarios, Thrasones, Gnatones, & alios quotquot habentur, hujusce diabolicæ factionis homines. Ad hæc tanta apud doctos & bonos viros (sit etiam hoc citra invidiam dictum) est autoritas nostra, tantaq; in universa Republica nobis amicorum est copia, ut certe mihi sperandum sit, hos suis iniquis, ac virulentis scriptis, longe plures inimicos sibi comparaturos, quam in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum potest invidia, atq; malignitas, ut vesanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cujus nomen novus quidam impudentissimus sibi vendicavit, nec ipsius filius Aesculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi solatii plurimum affert, quod rabidorum canum (ut Itali dicunt) nusquam alantur greges. Nam ubi forte fortuna insectantium hominum manus evaserint, postridie sua ipsorum rabie extinguuntur. Porro facit in præsentia horum nebulonum mentio, ut hic quoq; & si præter rei ordinem esse videatur, Joannem Jacobum cognomine Ueker furem appellare ausim, Siquidem is tabulas medicinales nostras, vigiliis & studiis non paucis elaboratas, quas Bononiæ à Balthassare Burger Labacensi sub Matthioli nomine accepit, in librum, cujus se autorem fecit, congessit, & me laboribus meis exspoliavit. Cum autem res ita habeat, sciant optimi quiq; Medici volumen illud, cui Medicæ Syntaxeos est titulus usq; ad partem παθολογικὴν esse continuatum Matthioli opus, una cum compluribus tabulis de evacuandi ratione, quas impudentissimus ille Plagiarius in θεραπευτικὴν transportavit. Cætera vero partim ex Jacobi Sylvii libris, partim ex recentioribus in Academia Patavina professorum scriptis ablata sunt adeo ut jam vanus ille Medicus, qui se pavonis pennis ornaverat, cum Aesopi cornice certet. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuses, cum & bruta animalia unguibus & dentibus adversus insidiatores suos partim tueantur, vitamq; suam amore prolis, quibusvis objiciant periculis. Non sum ego autor injuriarum sed propulsator. Arma enim (ut leges inquiunt) non quæ offendere, sed quæ defendere possunt. Justissima causa est, veritatem ab injuria vindicare, æquo justa, & licita, famam, existimationem, & dignitatem suam tueri, & defendere.

Emendatio contextus ex diversis exemplaribus iisq; vetustissimis.

Contra obtrectatores.

Præfatio

Nam & si hic affectus forte ardentius sese exeruit, id virtus facit, non vitium, honestissimus est Zelus invehi in alienum scelus, & refutare calumnias. Ubi ergo & nos asperius fortasse, quam ætas, & animi nostri in cæteris moderatio ferat, calamum in hos male feriatos Aethiopas strinxisse videbimur, id nostræ defendendæ innocentiæ ascribant lectores quæso. Nam manifestum est eos, quos dixi obtrectatores, nulla alia de causa, quam ex mera invidia contra me scribere. Atqui ubi Invidia & Odium in consilio est, ibi cæcum est judicium. Sed hos nunc missos faciam, nunquam post hac cum illis verba facturus, ne in iis castigandis temporis jacturam faciam, in Republica detrimentum. Elixabunt tandem se ipsos, (ut de fungis quibusdam proverbium est apud Hetruscos) suo ipsorum jure. Verum ad candidos, & æquos, quibus hæc scribimus, nostra se convertat oratio. Neminem velim moveat, lectores optimi, nec id à nobis factum quisquam admiretur, si nostris hisce commentariis, plures quam mille plantarum, & animalium imagines non appinximus: cum infinitus fere sit stirpium numerus. Hoc (si veritatem fateri debeam) factum est, non quod deessent adhuc plantæ, sed ob magnos ingentesq; sumptus, quos diutius tolerare non poteram. His accessit magna negociorum moles, quæ studia nostra adeo impedierunt, ut nullus fere fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem posteaquam ab Imperatore Ferdinando in ejus Serenissimi filii Ferdinandi Archiducis Austriæ Medicum ascitus sum, cum non solum quotidie præter opinionem multa emergant negocia, ut Medicis Aulicis fere quibuscunq; plurimum evenire solet, & longa quandoq; itinera sese offerant, & bella, quo Medicos, suos oporteat sequi Principes. factum sane est, cum hæc omnia exequi me oportuerit, ut hisce negotiis impeditus, non potuerim per omnia, & vobis, & mihi satisfacere. Atqui nobis non parum fecisse videmur, si inter tot Aulica, bellicaq; incommoda, & in tanta negociorum mole, ingravescente admodum etiam ætate, Commentarios nostros vobis nunc damus, non solum (ut diximus) plus mille locis auctos, sed trecentis, ac etiam pluribus stirpium, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac preciosiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui relictis infimæ plebeculæ vilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smaragdos, Saphiros, Adamantes ac splendidissimas Margaritas seligunt. Nam & nos preciosioribus plantis asserendis intenti, quam plurimas novo hoc in viridario nostro conservimus plantas ingenti sumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hactenus editas, & à paucissimis fortasse visas: quæ proculdubio ad sese contemplandas, multorum doctorum, bonorumq; virorum oculos allicient. Sed profecto molestissimum mihi accidit,

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli commentariis.

quod non desint qui nostras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac destruant. Siquidem Andreas à Lacuna superioribus annis, non solum in suos in Dioscoride Commentarios, Hispanico idiomate conscriptos, majorem nostrorum laborum partem transtulit, sed imagines omnes antea à nobis editas, artificum negligentia, & illius parsimonia, adeo deformes reddidit, ut nihil nativi splendoris, qui in nostris imaginibus elucet, in iis conspici possit. Sed magis etiam acerbe accusandus est Coterius Typographus Lugdunensis quippe qui easdem imagines recudi curavit, &

ContreCoterium typographū.

in Dioscoride nostro, in Gallicum sermonem converso, appinxit. Nanq; is longe magis lucro addictus quam suæ gentis juvandæ avidus, imagines ipsas in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde fructus capi possit: cum nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta sit facies, sed omnia confusa, intricata mutila & confusa appareant.

De Imaginibus plantarum.

Adeo ut me quandoq; pœniteat tantum suscepisse laboris, & præsertim cum videam hosce impostores, impune alienos corrumpere & occupare conatus. Cæterum ut de imaginib. quoq; seorsim aliquid aliud dicam, equidem alias abhorrui, ab iis excudendis, ratus neminem unquam posse ex Iconibus, tam veram, & exactam simpl. med. peritiam assequi, ut eorum varietas possit una pictura comprehendi. Siquidem non ea est pullulanti herbæ facies, quæ adultæ, neq; adultæ, quæ jam senescenti. Quod si ejusmodi herbarum mutationes omnes singulis picturis deberent repræsentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immensi sumptus? Verum enimvero cum vidissem tales aliorum conatus ab omnibus propemodum commendari, ac in dies crescere studium virorum rerum effigies in publicum edentium, non solum viderer in diversam ire sententiam, re ipsa tandem melius perpensa, & aliter comperta, ac aliud docente ipsa experientia, nolui huic optimo & minime infrugifero deesse studio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret Typographi cujusdam Mantuani vanitas, qui nostris operibus Italicè primum editis, furtim quasdam inseruerat imagines, minime à nobis adjunctas, quæ quodvis potius, quam rem ipsam referrent. Gaudebam id adhuc me superstite, contigisse, ut turpem notam falso mihi inustam ipse delerem. Ideo, ut & aliorum conatus adjuvarem & malitiosi hujusce Calcographi temeritati occurrerem, ipse quoq; experiri volui si quid hac in re præstare possem: non tantum ut mea in medium proferrem, sed & vis de vobis studiosis, si possem, bene merere. Sed quam tet hæc nobis difficilis fuerit, non est quod pluribus explicem. Omnes enim sciunt, quam difficillime inveniantur homines, qui res ipsas, ita ut sunt, ad vivum depingant, & qui depictas diligenter insculpant: quorum major adhuc inopia est. Id quod etiam facile dijudicabitis studiosi, qui in hoc opere nonnullas fortasse effigies affabre satis, nonnullas vero haud satis solerter sculptas offendetis. Sane quod in rem communem navare potui, licet illud exiguum esse intelligam, id eo tamen non commisi, ut meum studium, opera, aut diligentia à nobis desideretur. Quid autem profecerim nescio: vestrum de omnibus erit judicium.

Cornarii opinio de Iconibus non edendis confutata.

Sed longe aliter, quam nos, videtur fecisse Cornarius, alioqui in utraq; lingua doctissimus, sed qui inter omnes alios forte singularis haberi velit. Is enim in suo Dioscoride, quem nunc primum in Latinum vertit, emblematibus quibusdam additis, non solum nullas appinxit imagines, sed eos etiam acriter damnat, qui eas in suis inseruerint commentariis. Sed an livore potius, vel ratione ductus, id fecerit, vos judices esse velim, si quandoq; illius boni viri legeritis præfationem, & ejus animum diligenter explorabitis. Nam tametsi Galeno dictum sit, (id quod & nos ante Cornarium scripsimus) plantarum imagines parum conferre ad earum indagandam cognitionem, non tamen ob hoc accusandi sunt, qui plantarum, & animalium Icones in suos conferunt libros. Quippe quoniam nusquam invenerim damnasse Galenum plantarum imagines, quæ in libros appingi solent. sed eos qui existimant se rei plantariæ peritissimos evadere posse, non solum imaginum inspectione, sed & librorum quorumcunq; lectione, licet fuerint ii à summis, gravissimisq; autoribus conscripti. Quamobrem non parum mirari subit Cornarium alioqui virum apprime doctum, Galeni verba non modo non intellexisse, sed in reprobum quoq; distraxisse sensum. Quo fit, ut hinc facile suspicari quis possit, quod cum animadverterit Cornarius omnium postremus Dioscoridis interpres, nullum sibi reliquum jam esse locum, quo novi aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id sibi consilii ascivisse, ut eos admodum detestaretur, qui plantarum picturas in suis libris habent: ratus fortasse hoc detestandi genere, non solum laudis plurimum sibi comparaturum, sed etiam suum obtecturum infortunium, suamq; (quod ejus pace dicam) in plantarum historia imperitiam. Quæ enim sit alia ratio, cur aliorum damnat industriam? Quasi posteris non sit id licitum, ut & ipsi aliquid suo ingenio, & studio excogitent, quod ab

antiquis

antiquis ante non sit animadversum. At non damnasse Galenum plantarum imagines, nec libros de plantarum historia conscriptos, sed homines, qui horum, harumve tantum inspectione posse quenquam rei plantariæ fieri peritum, crediderunt, id manifesto fuerit argumento, quod ipsemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, posteritatis memoriæ prodidit cum inquit: Comparatos nobis esse hosce libros, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam assequantur. Quod si qui sint, qui præceptoribus careant, velintq; iis, quæ luculente, ac copiose sunt scripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos testatur idem Galenus, præsertim si ea relegere non graventur. Quibus palam est longe magis detestandos esse eos, qui clarissimorum hominum laboribus invidentes, nil aliud quam blaterare, ac carpere sciunt, quam eos, qui Reipublicæ commodis semper prodesse cupientes, nil aliud agunt, quam ut boni semper aliquid, & novi in publicum usum promant. At quare imagines, & non libros damnaverit Cornarius, cum non minus ex Galeni sententia, eorum lectione, quam imaginum inspectione, quis neutiquam proficere valeat, non satis animadverto. Cur tantum laboris, si nihil profuerit in vertendo Dioscoride, adjectis quoq; emblematibus, in cassum susceperit? Hoc ne ei erat studium, hunc ne captabat animum, ut in vanum laboraret? Porro nil aliud vobis dandum, dicendumq; superest. Spero tamen ab iis, qui grati sunt (ingratos, malevolos, ac invidos nihil sane moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidissimo, hoc opus non aggrediendi voluntas defuerit, sed perficiendi facultas, quam tamen omni studio consequi assidue conamur. Bene valete, & nostra boni consulite.

PRÆFATIO AD LECTOREM

CASPARI BAUHINI.

QUID operæ in hoc volumine præstiterim, CANDIDE LECTOR, paucis aperiam. Cum Petri Andreæ Matthioli in Dioscoridem Commentaria, sæpius Venetiis apud Valgrisios edita, toties fere mutata, maxime postrema anni 1583. quæ cum ultima ab auctore ipso data editione non convenit, cum multa non solùm verba, sed lineæ, imo sententiæ sint omissæ, ut in capite de Malabathro, Cinnamomo, Costo, Junco odorato, Balsamo, Aspalatho, Manna, aliisque videre est: nunquam vero in Germania Latine excusa, serio vero expetita, Typographus prælo esset commissurus, à clarissimo & excellentissimo Viro D. Jo. Hartmanno Beyero, Reipubl. Francofurdianæ Archiatro, ipsius Typographi nomine summopere rogatus, ut succisivis horis in Matthioli lectione, me, qui totus essem in universali historia nova conscribenda, oblectarem, notisque ubi opus foret, illustrarem: sane laborem hunc in gratiam Medicinæ studiosorum, eorundemque commodum, denegare nec volui, nec debui: mihique cordi fuere: Primo ut omnia opera à Matthiolo edita in unum corpus congesta, prodirent: cujusmodi sunt, Commentaria in Dioscoridem, quæ Italice quinquies, & Latine toties, quater in Italia, semel in Gallia: quæ Germanice bis primo opera Georgii Handschii, dein, opera Clarissimi Joachimi Camerarii (qui insignem operam præstitit, multisque novis figuris auxit) prodiere: quæ etiam Bohemice bis, & toties Gallice, semel quidem studio Antonii Pinæi fuere excusa. Compendium ipsius ab auctore primum in Italia, dein Lugduni in 16. opera Pinæi: tum in Germania, labore D. Camerarii. Apologia & Censuræ in Amatum, Commentariis additæ aliquoties, tandem in secundum Epistolarum librum rejectæ: Disputatio adversus viginti problemata Guilandini anno 1562. edita, quæ in libro tertio Epistolarum nunc habetur. Epistolæ medicinales in folio & octavo editæ: Dialogus de lue venerea, separatim & conjunctim cum aliis ejusdem materiei excusus: & similia. Dein diversas Commentariorum editiones contuli, & quæ in aliquibus deerant, complevi: fuere enim ad manus editiones annorum 1554. 1559. 1561. 1563. quo anno tres diversæ editiones prodiere. 1565. 1568. 1570. 1571. 1572. 1583. 1586. Bohemicam vero editionem anni præcedentis habere non licuit. Tum, quia in Commentariis non sollicitus fuit circa descriptiones, quas tamen Compendio à se anno 1571. edito, inservit, eas omnes inde in Commentaria suis locis inserui, & quidem iisdem auctoris verbis servatis. Quarto cum multarum plantarum sæpius meminerit, figuris non appositis, eas adjeci, & quidem ex omnibus editionibus tam ab ipso authore datis quam ab aliis (maxime D. Camerarij, qui elegantissimis figuris Matthiolum illustriorem reddidit, cujus nomine non parva illi debetur gratia) & quidem numero trecentas, ut subsequens docebit Catalogus. Quo vero auctiora essent hæcce Commentaria, placuit ex meo The-

ſauro Botanieo ſatis magno plantas multas (neutiquam omnes) à nemine ante me propoſitas deſcriptas,& iconibus vivis expreſſas adjicere. De quibus omnibus tamen & plurimis aliis, ſuo tempore & plenius & clarius, cum hunc meum laborem non pauci Viri Clariſſimi & Doctiſſimi hactenus juverint, & quidem inter cæteros, Johannes Bauhinus frater meus, ejuſque gener Jo. Henricus Cherlerus: Jacobus Antonius Cortuſus Patricius Patavinus: Ferdinandus Imperatus, & Fabius Columna, Neapolitani: Hieronymus Belli ex Creta: Joachimus Camerarius, Leonhardus Doldius, & Joan. Neudorffer, Norinbergenſes: Paſchalis Gallus & Theodorus Collado, Galli: Nicolaus Agerius & Joan. Rudolphus Salzmannns, Argentinenſes: Philippus Sprengerus Electoralis Pharmacopœus, & ejus filius Sigiſmundus Stephanus aliique plures: quod ut porro faciant, boni publici cauſa, rogo: & ut ipſorum exemplo moti idem faciant, Proſperum Alpinum, Botanicum Patavinum: Jo. Richerum Profeſſorem Monſpelienſem: Jacobum Cargillum: Jo. Purmannum: Johan. Bierdumphelium Philoſophiæ & Medicinæ Doctores (ut jam polliciti ſunt) Jacobum Iſraelem Brunnerum Ratiſponenſem, alioſque obſecro & obteſtor, omnium debito modo ſuo & loco tempore (quemadmodum in noſtri Phytopinacis parte prima factitatum) mentionem facturus. Suam etiam operam contulere Joan. Rudolphus Saltzmannus, Joan. Purmannus Medicinæ Doctores, ut qui animi cauſa plurimas plantas delineavere tam pro hoc, quam pro futuro noſtro opere: quos imitantur Jo. Fridericus Exius, & Jo. Henricus Frœlich, Medicinæ ſtudioſi: nec tu mihi prætereundus mi Jo. Henrice Ryhinere, qui ut totius artis, ita hujus ſtudii ſtudioſiſſimus es, qui mihi hactenus plurimum (ut ſcis) auxilio fuiſti, & porro eris. Tandem cum nominum varietas apud auctores qui de re herbaria ſcripſerunt, ſtudium hoc obſcurum, difficileque reddat, ad finem cujuſlibet capitis poſt Matthioli Commentaria, Synonymias plantarum ex claſſicis deſumptas, ſubjeci: & quidem alio charactere, quo à Matthioli ſcriptis diſtinguantur: aſperſi nonnunquam notas & correctiones, cum humanum ſit errare, ubi opus videbatur: nonnunquam à quorundam immaturis calumniis, ubi veritas requirebat, Matthiolum tueri ſum conatus: ita tamen ut in neminem, quod honeſtum decet, eſſem injurius. Quod deniq; Matthiolum attinet, cujus patrocinium ſemel ſuſcepi, hoc unum addam, ſua laude dignum eſſe, cum inter eos qui glaciem in hoc ſtudio fregere, ſit referendus & recenſendus: is ſeipſum laudavit ſuis ſcriptis maxime Commentariis toties cuſis, & porro, apud æquiores laudabit. Hæc eſt Candide Lector inſtituti ratio, quam ſi abs te probatam cognoverimus, ad Botanica noſtra abſolvenda nos accingemus, alteramq; Phytopinacis partem abſolvemus. Vale, & vive, & fave cœptis, eademq; move & promove.

IN AD-

IN ADDITIONIBUS BAUHINI
immutanda, expungenda, reponenda.
Ex autographo.

Pag.	Lin.	
p. 167.	l. 7.	Doctore Everardo
	l. 16.	etiam Lobelus.
p. 181.	l. 60.	Hanc depingi voluimus,
	l. 62.	accepimus. Meminit & Camer. in ſuo Matth. hiſt. Querc.
p. 196.	l. 38.	Cam. Vitis
p. 365.	l. 32.	ſylveſtris inſipidæ parvæ
p. 383.	l. 4.	Lob. Crithmus ſecundus Tab.
		IV. Crithmum quartum Matth. Caſt.
	l. 5.	Crithamus
p. 403.	l. 4.	Cluſio Pannon.
p. 419.	l. 21.	lævis vacuus
	l. 28.	Pan. *dele, ſequentia hujus linea*
p. 420.	l. 37.	ASCALONIA
p. 443.	l. 16.	Caſt. Lugd.
	l. 17.	*dele, Lugd.*
p. 463.	l. 9.	*dele, Anemone hortenſis Trag.*
p. 469.	l. 35.	II. Garyophyllus Indicus minor flore simplici.
		III. Garyophyllus Indicus minor.
p. 552.	l. 32.	Alba Tab.
p. 574.	l. 26.	Pyrethrum ſecundum, Taber.
p. 580.	l. 66.	*dele, Melanthium agreſte.*
p. 582.	l. 3.	greſtes Tab.
p. 607.	l. 17.	Phalangitis, Cord.
p. 639.	l. 13.	ſecundus major,
	l. 17.	*dele, Cynoſorchis Brunſ.*
	l. 21.	*dele, & Triorchis major mas, Tab.*
	l. 24.	mas Cynoſorchis,
	l. 27.	Caſtori. Phallus Hollandicus Ponæ
p. 640.	l. 36.	iconibus. Verbaſcum nigrum ſalvefolium, Lobel. Lugd.
p. 650,	l. 52.	Eranthemum vulgare, Dod. fol.
p. 654.	l. 2.	*dele, Buphthalmi altera ſpecies, Geſ. hor.*
p. 669.	l. 40.	dictum bifolium.
p. 673.	l. 26.	nominatur monente Thalio. Sed Tragus Conyzam cæruleam per Schartam ſecundam intelligit.
p. 675.	l. 9.	quina, modo ſeptem folia obtinet:
	l. 10.	fol. Anguil.
p. 689.	l. 39.	*dele, Scabioſa calidarum Regionum, Lob. & Lugd.*
p. 706.	l. 28.	ſimilis tertia,
p. 714.	l. 16.	Tanacetum minus candidis floribus, Lob.
p. 722.	l. 37.	*dele, Quinquefolium minus. Fuch.*
	l. 38.	Quinquefolium luteum minus Fuch. in icon.
	l. 49.	*dele, Camer. in Matth.*
p. 737.	l. 30.	hor. Heliochryſum primum, Taber.
	l. 31.	Lobel. II. Millefolium
p. 741.	l. 26.	Ageratum ſecundum candidum, Taber.
	l. 27.	Ageratum tertium minus, ſic
p. 781.	l. 32.	Plinium & Anguillaræ
p. 791.	l. 5.	Brunſ. Meliſſa ſyl. Trago.
p. 793.	l. 30.	dicitur Galium.
	l. 32.	*dele, Lon.*
p. 799.	l. 28.	Matth. Cæſalp.
	l. 31.	*dele, Millefolium majus Cæſalpino*
p. 815.	l. 7.	facultate) Matth.
p. 821.	l. 3.	Caſtor Durantes
p. 861.	l. 14.	*dele, Narciſſus octavus Matthiolo in Compendio*
	l. 16.	Hemerocallis alia, Geſ.
	l. 17.	*dele, Pancratium verum, Geſ. hort.*
	ibid.	*dele, Cord. in Dioſc.*
	l. 55.	*dele, Pſeudonarciſſus calice prælongo anguloſo, Caſ. Pſeudonarciſſus Dod. gal. Cluſ. hiſt. Hiſp.*
	l. 58.	Coquelurde, Hiſpanis.

a 4 CATA-

CATALOGUS FIGURARUM,
HUIC EDITIONI
A
CASPARO BAUHINO
ADDITARUM.

LIBRO PRIMO.

Chamaeru.
Acorus cum julo.
Galanga major, minor.
Meum spurium.
Muscedina.
Curcuma.
Herculus.
Nardus montana altera.
Valeriana rubra dicta.
Valeriana peregrina purpurea.
Cubeba
Betel seu Tembul.
Folium Officinum.
Cinnamomum Officinis.
Xilocassia.
Xilocassia subnigra.
Casia Monspeliaca
Rosa Hiericontea { *viridis.* / *arida.*
Amomum.
Amomis / *Costus* { *Officinarum* { *amarus.* / *dulcis.* } / *Iridem redolens* / *Arabicus.*
Calamus odoratus Libani.
Balsamum ex Alpino.
Xilobalsamum.
Carpobalsamum.
Aspalathus Rhodius.
Santalum { *album.* / *citrinum.* / *rubrum.*
Lignum aloes.
Lacca.
Gelsiminum grandiflorum.
Thus & ejus folium.
Idolum Mumia.
Lentiscus Peruvianus.
Juniperus major.
Muscus terrestris clavatus alter.
Arbor vitae.
Laurus { *latifolia.* / *sylvestris.*
Alnus hirsuta.
Myrtus maxima latifolia.
Carpini & Ulmi flores.
Canna fistularis.
Papyrus Nilotica.
Arundo maxima.
Tamarix Narbonensis.
Aquifolii varietas.
Oxyacantha pyrastri folio Diosc.
Ligustrum Aegyptiacum ex Alpino.
China.
Smilax aspera.
Phillyrea secunda & tertia.
Rosa sylvestris.
Acacia Aegyptiaca ex Alpino.
Arbor Judae.
Vitex latifolia.
Salix { *latifolia rotunda.* / *humilis repens.*
Quercus { *latifolia.* / *florens.*
Uva Quercina.
Ilex latifolia spinosa.
Tamarinds.
Balaustia.
Malus fructu oblongo.
Cotonea oblonga.
Prunus { *cerea.* / *sylvestris florens.*
Nux vomica.
Nux metel.
Nuci metel congener.
Anacardium.
Morus alba.
Sycomorus seu Ficus Cypria.
Opuntia marina Chamaeficus.
Persea Plinii.

LIBRO SECUNDO.

Triticum { *Hibernum aristis carens.* / *multiplici spica.*
Zea dicoccos.
Triticum amylaeum.
Panicum minore panicula.
Linum sylvestre tenuifolium.
Lupinus { *sylvestris luteus.* / *caeruleo flore angustifolius.*
Rapunculus alpinus spicatus.
Lapathum rubens.
Acetosa Cretica.
Rapistrum monospermon.
Blitum polyspermon.
Malva rosea flore pleno.
Spinachia semine non spinoso.
Atriplex { *angusto venenosa folio.* / *sylvestris loppulas habens.*
Kalivochleatum.
Brassica { *gongylodes.* / *cauliflora.* / *spinosa.* / *maritima major.*
Soldanella alpina.
Beta Cretica.
Asparagus sylvestris aculeatus.
Plantago rosea.
Nasturtium aquaticum minus.
Cochlearia folio subrotundo.
Sonchus laevis caeruleus.
Cichorium spinosum.
Cyanus multiplex.
Lactuca { *crispa capitata.* / *folio endiviae.*
Scandix { *Italica.* / *Cretica.*
Caucalis echinata ad nodos.
Eruca caerulea.
Ocimum latifolium maculatum.
Tragopogon laciniatum.
Ornithogalum spicatum.
Medica.
Ampeloprasum { *angustifolium.* / *latifolium.*
Nasturtium { *crispum* / *hortense latifolium.*
Thlaspi { *vulgatum serrato folio.* / *villosum.* / *saxatile.*
Draba lutea.
Erysimo similis.
Macropiper.
Uva piperis.
Piper Indicum triplex.
Caryophylli aromatici.
Gingiber ex Lobelo.
Zedoaria longa & rotunda.
Saponaria.
Cyclaminus radice oblonga.
Ophioglossum { *ramosum.* / *abortivum.*
Asphodelus luteus.
Scilla { *Hispanica.* / *major radice rubra.*
Capparis { *acuminato folio.* / *leguminosa.*
Ranunculus multiflorus albus.
Anemones flores varii.
Pulsatilla lutea rubra aquatica.
Anagallis { *aquatica.* / *aquatica folio rotundo.*
Hedera terrestris montana
Chelidonium Sprengeranum.
Aquilegia multiplex
Caryophyllus Indicus minor flore simplici.
Myosotis scorpioides.
Telephium purpureum.

LIBRO TERTIO.

Rhaponticum { *folio Helenii* / *verum Officinarum.*
Rhabarbari radix
Gentiana major purpurea.
Aristolochia longa vera pistolochia dicta.
Centaurium spicatum luteum, perfoliatum non perfoliatum.
Spina Arabica.
Chamaeleon Monspeliensis.
Acanthus non spinosus purpurea lutea.
Carduus stellatus.
Aloe Americana.
Absinthium { *montanum.* / *maritimum foliis laciniatis* / *seriphium* { *latifolium.* / *Gallicum.*
Veronica mas supina.
Hyssopus caerulea folio dissecto rubro flore.
Gratiola minor.
Origanum Monspeliacum.
Pulegium angustifolium.
Salvia Cretica.
Mentha crispa verticillata.
Calamintha magno flore.
Thymus vulgaris tenuiore folio.
Melilotus Italica folliculis rotundis.
Acinus Columnae
Ruta sylvestris tenuifolia.
Panax Asclepium alter. Chironium minus.
Seseli Massiliense nonnullorum.
Creticum majus, minus.
Sison.
Consolida regalis peregrina.
Ammi minus.
Hieracium falcatum.
Apium crispum maximum.
Imperatoria alpina.
Daucus Creticus.
Sena Orientalis.
Colutea scorpioides.
Rosmarinum sylvestre minus.
Nigella Cretica.
Lycoctonum Gallicum.
Eupatorium.
Anticipharbium.
Viscum polycoccon.
Asclepias nigra.
Chamaedrys spinosa.
Moluca aspera.
Phalangium ramosum.
Trifolium { *acetosum luteum.* / *pratense luteum.* / *pilatum Creticum.* / *spinosum Creticum.*
Petasites albo
Tussilago altera pleno flore.
Geranium tuberosum majus myrrhinum erectum cicuta folio, repens cicuta folio.
Gnaphalium vulgare Americum.
Phyllon testiculatum
Testiculus quartus & quintus ex magnis figuris ipsius Matthioli.

Saty-

Catalogus Figurarum.

Satyrium basilicum praestans maculatum.
Horminum Syriacum.
Lunaria minor ramosa.
Chamaemelum foetidum seu Cotula nobilis multiplici flore.
Buphthalmum alterum. Bellis alpina.
Paeonia foemina flore pleno.
Lithospermon { *arundinaceum.* / *fruticosum angustifolium.* / *arvense radice rubra.* }
Rubia maritima.
Androsamum foetidum.
Chamaepitys Monspeliaca foliis serratis.

LIBRO QUARTO.

Betonica flore albo.
Bistorta minor.
Polygonum { *maritimum latifolium.* / *Polonicum cocciferum.* }
Clematis Daphnoides flore pleno.
Convolvulus caeruleus maritimus.
Symphytum majus tuberosa radice.
Consolida media caerulea alpina.
Holosteum hirsutum, albicans majus.
Pilosella major repens, minus hirsuta.
Scabiosa { *Officinarum.* / *argentea angustifolia.* }
Jacea incana laciniata.
Periclymenum Germanicum.
Satureia montana.
Caryophyllata aquatica.
Epimedium.
Arundo Indica latifolia.
Echium flore albo.
Lychnis sylvestris alba multiflora.
Gramen { *Caryophylleo arvense glabro simile.* / *monophyllon.* }

Sideritis vulgaris hirsuta.
Virga aurea latifolia serrata.
Quinquefolium { *erectum incanum.* / *palustre rubrum.* }
Fragaria fructu albo.
Sanicula montana rotundifolia minor.
Uva marina minor.
Ilex coccifera.
Pimpinella minor.
Helichrysum Orientale.
Amaranthus panicula incurva.
Bellis { *lutea major.* / *lutea minor.* }
Verbena nodiflora.
Hyacinthus Tripolitanus.
Papaver { *polyanthos.* / *spinosum.* }
Hyoscyamus Creticus luteus.
Nicotiana major latifolia.
Solanum { *tuberosum esculentum.* / *pomiferum, fructu rotundo, molli.* }
Solani tuberosi radix & fructus.
Aconitum unifolium.
Thora minor.
Aristolochia radices variae.
Taxus glandifera.
Dens canis primus.
Hermodactyli Officinarum radices.
Alsine altissima.
Lens palustris tertia.
Elleborine.
Millefolium aquaticum pennatum, spicatum.
Millefolium aquaticum cornutum.
Myagrum { *arvum.* / *Monospermon.* }
Onagra.

Aster Atticus caeruleus alpinus.
Aster luteo flore.
Heptaphyllon alpinum sericeum.
Viola Martia multiplici flore.
Cacalia.
Turpetum Officinarum.
Adiantum Syriacum.
Astragalus alpinus.
Sesamoides parvum flore magis compacto.
Spartium Hispanicum.
Genista angulosa.
Glans unguentaria.
Myrobalani { *Chebuli.* / *Citrini.* / *Indi.* / *Bellerici* / *Emblici.* } { *recentes.* / *sicci.* }
Behen rubrum Officinarum.
Chamaesyce.
Scammonea Monspeliaca.
Sambucus aquatica polyanthos.
Helenium Indicum { *maximum.* / *ramosum.* }
Cynocrambe { *Dioscoridis.* / *foemina.* }
Heliotropium tricoccon.
Scrophularia { *palustris.* / *flore luteo.* }
Alga Veneta.
Equisetum olidum.
Verbascum hortense multiplex.

LIBRO QUINTO.

Uva passa.
Alcyonium.
Spongia marina.
Corallium nigrum.
Corallium album & rubrum.

PLANTÆ, IN PHYTOPINACE

CASPARI BAVHINI PRIMVM

descriptæ, quarum Icones in hoc opere proponuntur.

Acetosa Cretica.
Alnus hirsuta.
Androsamum foetidum.
Apium maximum.
Atriplex sylvestris lappulas habens.
Bellis alpina.
Beta Cretica spinosa.
Brassica spinosa.
Caucalis echinata ad nodos.
Centaureum spicatum.
Chamaedrys spinosa.
Chelidonium Sprengerianum.
Cichorium spinosum.
Consolida regalis peregrina.
Consolida media alpina.
Cynocrambe Dioscoridis.
Equisetum foetidum.
Eruca caerulea.
Erysimo similis.
Gnaphalium Americanum prius non pictum.
Horminum Syriacum.
Hyoscyamus Creticus.
Hyssopus caeruleus folio dissecto.
Jacea alba.
Lens palustris tertia.
Lentiscus Peruvianus.
Lithospermon fruticosum angustifolium.
Millefolium pennatum.
Millefolium cornutum.
Myagron monospermon.
Nasturtium crispum latifolium.
Nasturtium crispum angustifolium.
Nigella Cretica.
Ocimum latifolium maculatum.
Opuntia marina.
Papaver spinosum.
Rapistrum monospermon.
Rapunculus alpinus spicatus.
Scabiosa argentea.
Scandix Italica.
Scandix Cretica.
Scrophularia lutea.
Solanum tuberosum esculentum.
Spinachia semine non spinoso, hactenus non picta.
Taxus cum glandibus.
Thlaspi villosum.
Trifolium peltatum Creticum.
Trifolium spinosum Creticum.
Valeriana peregrina.
Verbena nodiflora.

NOTAS,

NOTAS, QUIBUS UTITUR

D. CASPARVS BAVHINVS, in Synonymis, ita intelligito.

A Coſt. Chriſtophori Acoſtæ de plantis Indiæ.
Alpin. Proſper Alpinus de plantis Ægypti.
Anguil. Aloyſius Anguillara.
Apul. Apulejus de herbis.
Brunf. Otho Brunfelſius.
Camer. Joachimi Camerarii editio Matthioli, & ipſius hortus Medicus.
Caſt. Caſtor Durantes.
C. B. Caſparus Bauhinus.
Cæſalp. Andreas Cæſalpinus de plantis.
Cluſ. hiſt. Hiſp. Pan. Caroli Cluſii hiſtoria Hiſpanica & Pannonica.
Colum. Fabius Columna in ſuo Phytobaſano.
Cord. in Dioſc. hiſt. Valerii Cordi commentaria in Dioſcoridem, & ejus de Hiſtoria plantarum libri.
Dalech. Joannis Dalechampii notæ in Plinium.
Dod. gal. & fol. Remberti Dodonæi editio Gallica, & ejus poſtrema Latina in folio.
Fuch. Leonardi Fuchſii hiſtoria & Icones.
Geſn. Conradi Geſneri liber de hortis Germaniæ.
Garz. Garzias ab Orto de animalibus.
Hermol. Hermolai Barbari corollaria in Dioſcoridem.
Lac. Andreæ Lacunæ hiſtoria Hiſpanica.
Lob. Matthiæ de Lobel obſervationes & Icones.
Lon. Adami Loniceri hiſtoria poſtrema.
Lugd. Lugdunenſe herbarium.
Monard. Nicolaus Monardis.
Pena. Petri Penæ Adverſaria.
Rauvvolf. Leonhardi Rauvvolffii Hodœporicum.
Scalig. Julii Cæſaris Scaligeri Exercitationes.
Tabern. Jacobi Theodori Tabernæmontani Hiſtoria & Icones.
Thal. Joannes Thalyus in ſua Harcinia Saxono Thuringica.
Trag. Hieronymus Tragus.

IN EFFI-

IN EFFIGIEM CL.

D. CASPARI BAUHINI

BASILIENSIS PRACTICI FOELICIS, ANATOMICI SOLERTIS, BOTANICI indefessi, Præceptoris observandi.

PInge mihi, vitam cui debet Virbius umbra
Factus, Cratevam, Pergameumq; decus.
Geryoni huic inspira animam, quæ triplice non sit
Inferior. quod si non potis ulla graphis,
Non cœlum, scalprúmve ullum; quanam arte BAHINVM
Tergeminum tandem pingere posse putas?

IDEM

IN PETRI ANDREÆ MATTHIOLI

BOTANICA A CASPARO BAVHINO EMACULATA ET AUCTA.

IAmpridem fasces melior, sceptrumq; superbum
Hetruscæ floræ Belgica Flora tulit.
Damnatumq; caput tenebris misisset ad orcum,
Ni cautum, libri nescio quo genio.
O factum bene, quod bigas agitante triumpho
Spes superest vitæ quantulacunq; brevis!
Supremam moribundæ animam legit acrior ultrix
Helvetica, & Tuscam restituit solio.
Fallor ego, aut spoliis utriusq; erectior olim
Intexet propriam perpete fronde comam.

JACOBVS CARGILLVS Scotus
Philosoph. & Medicinæ Doctor.

CASPARUS BAUHINUS

Pet Aubry sculpsit.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM
FACULTATES SECUNDUM LOCOS EX Dioscoride, & Matthioli commentariis.

CAPITIS.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis dolores ex frigiditate.

IRIS Illyrica cum aceto, & rosaceo illita.
Oleum sylvestris olivæ inunctum.
Oleum amigdalinum illitum.
Viticis semen emplastri modo adhibitum.
Amygdala amara cum aceto, vel rosaceo, fronti, vel temporibus illita.
Torpedo marina viva admota.
Lana succida cum aceto, & rosaceo imposita.
Sisymbrium fronti, & temporibus adalligatum.
Hederacei corymbi, vel foliorum hederaceorum succus, cum aceto, & rosaceo perfusus.
Aloe temporibus, frontiq́; ex aceto, rosaceoq́; illita.
Mentha fronti adalligata.
Serpyllum coctum, rosaceo, acetoq́; madefactum & adhibitum.
Melilotus cum rosaceo, & aceto subactus.
Baccharis folia per se illita.
Ruta ex rosaceo & aceto.
Scammonia ex aceto & rosaceo perfusa.
Anisum per se potum.
Sphondylium cum ruta illitum.
Aqua marina vapor operto capite perceptus.
Peucedanum ex rosaceo, & aceto.
Melanthium fronti adalligatum.
Conyza minor adalligata.
Anagyris tenera folia drachmæ pondere ex vino pota.
Rhodia radix recens cum rosacei momento imposita.
Hippoglossum coronamenti modo adhibitum.
Chamædaphnes folia trita, & illita.
Elaterium ex lacte naribus infusum.
Rusci folia, & bacca in vino pota.

MATTHIOLI.

Galanga naribus indita.
Nardum Italicum.
Lavendula.
Phu virens, cum radicibus contusum, & illitum.
Cinnamoni stillatitia aqua pota.
Cubeba devorata.
Balsamum factitium & ejus aqua illita.

CAPITIS.

Moschus., *Zibetum.*, *Ambarum.* } *linimenti modo adhibita.*
Laurinum oleum
Mumia ex amarici aqua naribus infusa aut ex castoreo, caphura, & oleo balanino.
Mastiche mansa cum odorata cera.
Dictamni albi florentis aqua naribus infusa.
Persicorum nucleorum cremor ex aqua verbenaca paratus, fronti, temporibusq́; illitus.
Amygdalarum amararum lacteus cremor eodem modo paratus.
Mustellarum combustarum cinis aqua subactus, & illitus.
Capa squama ferventi cinere tosta, & calida in dolentis lateris aurem introducta, additis rosaceo, laurino, & succida lana.
Flores Caryophylli vocati sacch. asservati, & devorati.
Cyclamini succus in errhinis additus.
Hederæ folia septem, totidemq́; ossium persicorum nuclei à cortice delibrati, ex oleo, & aceto cocta, & temporibus & fronti illita.
Agaricum in potu sumptum.
Graminis genus septem internodiis distinctum capiti accommodatum.
Rhodia Radix recens contusa, ex amaraci aqua fronti, & temporibus illita.
Verbenaca aqua, aut oleum capiti adhibitum.
Verbasci stillatitia aqua fronti illita.
Fungi qui ad imam sambuci sedem oriuntur in aqua rosacea macerati, & illiti.
Agaricum in potu sumptum, aut in catapotiis additū.
Colocynthis in catapotiis addita.
Quinta essentia nostra lib. v. capite de vino descripta tum pota, tum externis fronti illita.

MATTHIOLI.

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci, *Chinæ radicis*, *Sarzæ parillæ* } *decoctum diebus continuis 40. potum.*
Punicæ arboris folia, aut eorum succus illitus.
Hederæ folia septem, totidem ossium persicorum nuclei à cortice delibrati ex oleo, & aceto cocta, & fronti & temporibus illita.
Agaricum in potionibus, aut catapotiis additum.
Colocynthis in catapotiis, aut potione usurpata.

DIO-

DIOSCORIDIS.
Ad capitis dolores a calida causa genitos.

Oleum sylvestris olivæ inunctum.
Unguentum rosaceum illitum.
Ligustri flores fronti ex rosaceo illiti.
Rosarum aridarum ex vino dilutum adhibitum.
Viticis semen appositum.
Portulaca per se imposita.
Melilotus cum aceto, aut rosaceo asperfa & adhibita.
Nymphææ radix pota, & naribus indita.
Rhodia radix cum rosaceo, & fronti & temporibus adalligata.
Papaveris liquor fronti cum rosaceo illitus.
Psyllium ex rosaceo, acetoq; aut aqua impositum.
Hippoglossi sertum capite gestatum.
Sedum majus cum rosaceo illitum.
Solani hortulani folia adalligata.
Viniferæ vitis folia & capreoli adhibita.
Opites lapis adalligatus.

MATTHIOLI.
Arboreus, lapideusvè muscus recens, rosaceo imbutus & impositus.
Populneum unguentum toti capiti inunctum.
Betula aqua quæ per se è perforato caudice fluxit illita.
Ligustrinum oleum illitum.
Rosa, & præsertim purpurea austero vino incocta & illita.
Pomorum acidorum succus cum Santalis adhibitum.
Cochlearum viventium mucus fronti ex rosaceo illitus.
Punicorum acidorum vinum potum & impositum.
Anguium senecta ex aceto decocta.
Ovi recentis vitellus, albumq; ex rosaceo, & rosacea aqua.
Mica triticei panis amygdalino, papaverinoq; oleo imbuta, & fronti adalligata.
Portulaca contusa, & fronti imposita.
Plantaginis succus ex rosaceo illitus.
Cucurbitæ, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.
Lactucæ succus cum rosaceo, & aceto impositus.
Fabaria contusa ex aceto.
Nymphææ recentia folia capiti superposita.
Polygoni majoris succus illitus.
Hyosciami recentia folia fronti adalligata.
Psyllii seminis mucago fronti ex rosaceo adhibita.
Solani hortulani succus fronti impositus.
Mandragoræ recentia folia capiti superposita.
Alsine contusa & adhibita.
Sedi cujuscunq; succus, aut herba ipsa contusa & illita.
Cotyledonis utriusq; succus impositus.
Cymbalaria vulgaris contusa & illita.
Momordicæ fructus amygdalino oleo insolatus, contusus, & illitus.
Santalum album cum aqua rosacea adhibitum.
Caphura ex rosacea aqua imposita.
Rosaceum oleum tepidum.
Sylvestris olivæ oleum inunctum.
Punica folia contrita, aut eorum succus cum rosaceo illitus.
Amygdala dulces ex aqua rosacea contrita, & illita.
Oleum in quo cucurbitæ flores insolati fuerint illitum.

Mustelarum exustarum cinis aqua subactus, & illitus.
Senæ decoctum, vel dilutum potum.
Ejusdem folia in lotionibus addita.

MATTHIOLI.
Ad hemichraneam.

Thuris & Myrrhæ pulvis ovi albo exceptus, & fronti & temporibus illitus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.
Sagapenum ex Betonicæ decocto potum.
Cucumeris sylvestris radix in aqua elixa, tusa & oleo subacta, & cum absinthio applicata.

DIOSCORIDIS.
Ad purgandum caput.

Brassicæ succus
Anemonis succus
Betæ succus
Chelidonii maj. succus
Cyclamini maj. succus
Cepæ succus
} *naribus infusus.*

Pyrethrum
Staphysagria
} *diu mansa.*

Colocynthis in catapotiis devorata.
Uva passa cum pipere manducata.
Atramentum sutorium lanis naribus inditum.

MATTHIOLI.
Iridis radicis succus naribus infusus.
Cubeba cum mastiche mansa.
Mastiche unà cum cera odorata commansa.
Gattariæ succus naribus infusus.
Amaraci succus naribus inditus.
Imperatoriæ radix commansa.
Senæ decoctum vel dilutum potum.
Sagapenum in catapotiis devoratum.
Sinapi & nasturtii semen commansum.
Cyclamini succus naribus infusus.

DIOSCORIDIS.
Ad capitis dolores faciunt.

Styracinum oleum olefactum.
Olivæ flavæ.

Glandes
Palmulæ Phœniciæ
Juglandes nuces
} *in cibis accepta.*

Arbuti fructus
Ferulæ caules
} *devorati.*

Mei radices largius sumptæ.
Absinthii liquamentum haustum.

MATTHIOLI.
Vinum generosum largius sumptum.
Sinapis in cibis usurpata.
Ponticæ nuces largius devoratæ.
Lac abunde potum.

DIOSCORIDIS.
Ad veternosos.

Viticis semen cum rosaceo & aceto perfusum.
Castoreum ex aceto & rosaceo naribus infusum.
Cepa decocta, & in cibum sumpta.
Sinapi deraso capiti appositum.
Spondilium suffitum & ex oleo capiti illitum.
Peucedanum cum aceto & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI.
Nardus Italica
Lavendula
} *cùm pota, tum illita.*

Cin-

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii aqua, secundarius liquor & oleum inunctum.
Sisymbrii succus ex aceto illitus.
Caryophylli flores sacchаro conditi & devorati.
Agaricum potum cum purgante medicamento.
Oleum è floribus & foliis hyssopi paratum & illitum.
Stœchas addita scilla, aut ejus aceto pota.
Dictamnus albus quomodolibet adhibitus.
Salvia tam in potionibus, quàm in fomentis usurpata.
Saccarum è salvia floribus paratum.
Gattaria & bibita & fotu adhibita.
Amaracus introrsum, & extrorsum accepta.
Imperatoria radix quomodo usurpata.
Rosmarinum, vel saccharum ex ejus floribus paratum.
Euphorbium occipiti affrictum.
Chamædrys in potionibus addita, & occipitio adalligata.
Quinta essentia nostra lib.5. comment. de vino descripta, tum pota, tum naribus injecta.

DIOSCORIDIS.
Ad somnum conciliandum.

Iris illyrica pota.
Amomum fronti illitum.
Amygdala amara devorata.
Viticis semen potum.
Lactuca in cibum sumpta.
Aloe illita per sese, vel ex rosaceo.
Baccharis odorata.
Junci Aethiopici semen potum.
Papaveris erratici quinq. sexve capita in vini cyathis tribus ad dimidium decocta, & potui data.
Hyoscyami semen potum, ac appositum.
Solani somnifici radicum cortex drachma pondere in vino potus.
Mandragoræ radicis ex vino decoctum, cyathi unius mensura potum.
Mandragoræ poma olfacta naribus.
Mandragoræ liquor sedi pro balano subditus.

MATTHIOLI.

Arborei, lapideive musci dilutum ex vino paratum potum.
Salicis recentia folia in lotionibus addita.
Persicorum nucleorum cremor fronti & temporibus adhibitus.
Amygdalæ dulces cum rosacea aqua illita.
Lactucæ succus ex rosacea fronti & temporibus illitus.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS.
Somnia terribilia faciunt.

Faba }
Lentes } *in cibum accepta.*
Pycnocomi semen coma drachmæ pondere potum.
Smilacis levis semen cum dorycnio potum ternis singulorum obolis.

MATTHIOLI.

Phasioli in cibum sumpti.

DIOSCORIDIS.
Sternutamenta cient.

Sinapi semen tritum & naribus admotum.
Ptarmicæ flores admoti.
Struthii radix trita & admota.
Ranunculi radix sicca & in pulverem trita, naribus indita.
Daphnoides naribus indita.
Veratri albi radix trita & imposita.

MATTHIOLI.

Piper tritum naribus inditum.
Cyclamini radix indita.

DIOSCORIDIS.
Ad vertiginosos.

Balsami semen per se potum.
Peucedanum ex aceto & rosaceo illitum.
Galbanum olfactum.
Bryonia radix pota per continuum annum quotidie drachmæ pondere.
Vitis nigra viticula prima recentes decocta, & in cibis accepta.
Vinum }
Acetum } *Scillinum potum.*

MATTHIOLI.

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii primus, secundus & tertius liquor inunctus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.
Cochleæ cum suis testis trita ex aceto pota.
Scorzoneræ radix, aut succus potus.
Caryophyllorum flores sacchаro asservati, & frequenter devorati.
Combebarum grana quinque quotidie sumpta.
Agaricum potioni infrictum, & pro sapone usurpatum.
Salvia tam in potu quàm in fomentis sumpta.
Saccharum salviæ floribus paratum.
Gattaria potui data, & forinsecus illita.
Amaracus tùm pota tùm illita.
Imperatoria radix in potiones & localia medicamenta addita.
Sena decoctum, vel dilutum potum.
Rosmarinum quocunq. modo usurpatum.
Saccharum è floribus rorismarini paratum.
Sagapenum in potu sumptum, & exterius inditum.
Chamædrys quoque modo usurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.
Cancamum per se potum.
Balsami semen haustum.
Bitumen Naphtha suffitum comitiales deprehendit.
Populi nigræ in cibum accepta.
Ficus sicca in cibum accepta.
Conchulæ Indicæ suffita excitant.
Coagulum leporinum potum.
Mustelæ ventriculus coriandro infarctus, inveteratusq. devoratus.
Mustelæ ejusdem sanguis potus.
Asininum jecur tostum in jejuno sumptum.
Ungula asini combusta pota.
Equorum lichenes triti, & ex aceto hausti.
Lapis in hirundinum pullorum prima fœtura ventriculo inventus pro amuleto in cervi aluta suspensus.
Serum lactis potum quousq. alvum ciet.
Phocæ coagulum bibitum.
Ursinum fel ad lingendum datum.

 Testu-

Testudinis fel naribus inditum.
Testudinis terrestris sanguis potus.
Ciconia fimum ex aqua potum.
Plantago cum lenticula decocta in cibis sumpta.
Sinapi tritum naribus inditum.
Piper diu mansum.
Scilla hausta.
Agaricus drachma pondere cum oxymelite haustus.
Eryngii radix ex dulci aqua ebibita.
Ruta sylvestris semen potum.
Seselis Massiliensis radix & semen potum.
Peucedanum ex aceto & rosaceo capiti inunctum.
Sagapenum potum.
Laserpitii liquor cum aceto mulso bibitus.
Ladanum olfactum.
Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.
Trifolii semen & folia pota.
Conyza cum aceto bibita.
Anthyllis altera ex oxymelite pota.
Betonica folia hausta.
Quinquefolium triginta diebus haustum.
Papaveris spumei semen cum mulsa aqua potum.
Veratrum nigrum potum.
Hippophaesti succus trium obolorum pondere haustus.
Vitis alba drach. pondere anno toto quotidie hausta.
Vitis nigra viticulæ prima virentes cocta, & in cibis sumpta.
Acetum mulsum potum.
Vinum & acetum scillinum potum.
Selenites lapis tritus ebibitus.
Ætites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, vel alio excalfaciente illitus.
Cotes naxia pota.

MATTHIOLI.

Nardus Italica.
Lavendula.
Asarum & ejus decoctum potum.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii liquor omnis illitus.
Mumia ex amarici aqua naribus immissa.
Cranium humanum potum.
Castoreum ex oxycrato potum.
Leporis coagulum cum aceto bibitum.
Lapis in felle bubulo inventus tritus lentis quantitate, & in errhinis additus.
Aqua stillatitia humani stercoris pota.
Scorzonera radix, aut ejus succus potus.
Caryophyllorum flores ex betonica, aut amarici decocto poti.
Eidem saccharo asservati frequenter devorati.
Cyclaminus in potione, vel clysmate infusus, aut ejus succus in errhinis additus.
Agaricum potioni ingestum.
Aristolochia rotunda.
Hyssopum quoquo modo sumptum.
Stœchas cum Scilla, aut ejus aceto usurpata.
Dictamnus albus.
Salvia tam pota, quàm trita adhibita.
Amaracus quovis modo usu veniat.

Galegæ succus sescunciæ pondere potus.
Imperatoriæ radix in potionibus addita.
Sena dilutum vel decoctum potum.
Rosmarinum, vel saccharum ex ejus floribus paratum.
Sagapenum devoratum.
Quercini visci lignum in tenuissimum pulverem redactum & diebus quadraginta potum.
Vincetoxici radices trita una cum pæonia semine.
Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.
Chamædrys in potionibus addita.
Filipendulæ radicis pulvis cibis inspersus.
Palmæ Christi seminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus.
Ejusdem radicum decoctum diutius vino mistum potum.
Pæonia Galeni collo suspensa.
Pæonia fœmina filo trajecta, & collo circumligata.
Hyperici florentis aqua stillatitia pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite diebus pluribus potum.
Ellebori nigri dilutum potum.
Colocynthis in catapotiis addita, aut in potionibus.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de vino descripta, hausta.
Acetum scillinum frequenter haustum.
Stibium nostrum proprio comment. descriptum.
Corallium tam suspensum, quàm potum.

MATTHIOLI.
Ad obliviosos & deperditam memoriam.

Anacardia.
Quinta essentia nostra comment. de vino lib. 5. descripta, frequenter usurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad apoplexiam.

Vitis alba radix continuo anno quotidie drachmæ pondere hausta.

MATTHIOLI.

Nardi Italica / *Lavendulæ* } *stillatitia aqua pota.*
Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitii liquor primus, secundus, tertius illitus.
Agaricum in potu sumptũ, aut in catapotiis devoratum.
Quinta essentia nostra libr. 5. comment. de vino descripta, pota.

DIOSCORIDIS.
Ad Phrenesim.

Unguentum Crocinum perfusum aut naribus illitum.
Vitex aceto & oleo instillatus.
Asparagus in vino albo potus.
Serpyllum cum aceto & rosaceo impositum.
Sphondilium suffitum, impositum, & capiti ex oleo inunctum.
Peucedanum ex oleo & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI.

Malvæ succus octo unciarum pondere potus.
Solani hortensis, tum foliorum, tum baccarum succus syncipiti cum linteolis superpositus.
Borraginis, aut buglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad cerebri inflammationes, quas φρενίτιδας vocant.

Cucurbita ramenta syncipiti apposita.
Peponis ramenta syncipiti adhibita.
Heliotropii folia fronti adhibita.

Acetum

Acetum fronti illitum.

MATTHIOLI.

Agaricum potui datum.
Santala omnia ex rosaceo aceto & caphura momento illita.

DIOSCORIDIS.
Ad melancholiam.

Ocimi semen potum.
Veratrum nigrum potum.
Betonicæ folia pota.
Epithymum potum.

MATTHIOLI.

Poma dulcia.
Citria mala.
Santalum omne.
Malvæ succus unciarum sex pondere potus.
Scorzoneræ radix, aut ejus succus bibitus.
Agaricum sumptum.
Thymus drachmarum duarum pondere ex oxymelite potus.
Senæ decoctum vel dilutum potum.
Vincetoxici radices tritæ cum ocimi semine, aut cum citrei mali cortice, aut cum margaritis haustæ.
Melyssophyllon quocunque modo frequenter potum.
Aspleni decoctum haustum.
Borraginis aut buglossi decoctum ex vino, aut ex aqua paratum potum.
Ellebori nigri dilutum.
Syrupus è polypodio, & præsertim ad hypochondriacam: vide lib. 4. comm. de Polypodio.
Acetum scillinum haustum.
Quinta essentia nostra lib. 5. comm. de vino descripta.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere haustum.
Argentum vivum præcipitatum octo granorum pondere ebibitum.
Aurum.
Corallium.
Margaritæ.
Oleum è lapide gagate tum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad crapulam ebrietatemque tollendam.

Crocum ex passo præsumptum.
Punicorum malorum succus } *haustus.*
Myrti baccarum succus }
Brassica summo cibo sumpta.
Absinthium præsumptum.

MATTHIOLI.

Acetum testiculis cum linteolis adhibitum.
Croci florum stillatitia aqua pota.
Amygdalæ amaræ sex ante potum devoratæ.

DIOSCORIDIS.
Ad capitis fluxiones.

Unguentum irinum naribus illitum.
Styrax illita, suffitaque.
Bitumen naphtha suffitum.
Cinnamomum potum.
Mei radices tritæ cum melle in eclegmate devoratæ, ubi fluxio pectus afficiat.
Nuces avellanæ tostæ, & cum exiguo piperis potæ.
Dracunculi majoris radix tosta, vel elixa devorata.
Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.
Hyssopum cum fico, ruta, melleque ex aqua decoctum potum.

Helichrysi coma trium obolorum pondere in vino diluto pota.
Hyoscyami semen oboli pondere, addito papaveris semine haustum.

MATTHIOLI.

Juniperinum gummi suffitum & capiti inspersum.
Santalum rubrum capiti inspersum.
Caryophylli aromatici suffiti fumo naribus excepto.
Agaricum in potionibus additum.
Rosmarinum.

DIOSCORIDIS.
Ad cerebrum roborandum.

Agallochum potum.

MATTHIOLI.

Cubeba devorata.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii unusquisque liquor illitus.
Moschus.
Zibetum.
Ambarum.
Caryophyllorum pulvis capiti inspersus.
Caryophylli flores saccharo conditi frequenter devorati.
Stœchas.
Mentha Græca.
Salvia.
Sena in capitis perfusionibus addita.
Rosmarinum atque saccharum ex ejus floribus paratum.
Caryophyllata radix olfacta.
Rhodia radix olfacta, vel quomodolibet usurpata.
Quinta essentia nostra commento de vino descripta.

DIOSCORIDIS.
Ad capitis ulcera manantia.

Thus cum nitro confricatum.
Fici & caprifici lacteus succus cum polenta appositus.
Urina inveterata apposita.
Fœnumgræcum appositum.
Cicer adhibitum.
Malva ex urina humana emplastrata.
Allii cinis ex melle inunctus.
Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.
Bulbi cum cremato nitro adhibiti.
Melilothus ex aqua cum creta Chia, vinoque, aut galla inuncta.
Rubi folia imposita.
Lilii cremata radix ex melle adhibita.
Adianthum in lixivio decoctum.
Acida muria inspersa.

MATTHIOLI.

Hederæ helicis folia in pileū consuta, & capiti imposita.
Centaurii minoris succus illitus.
Mentha illita.

NERVORUM.

DIOSCORIDIS.
Ad convulsionem.

Iris Illyrica ex aceto pota.
Acori decoctum bibitum.
Cardamomum ex aqua potum.
Junci odorati radicis drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.
Costus ex vino, & absinthio exhibitus.
Balsamum ex aqua haustum.
Helenium ex melle eclegmate exhibitum.

Unguentum sampsuchinum more cataplasmatis appositum.
Unguentum metopium illitum.
Bdellium illitum.
Juniperi bacca bibita.
Cedrides devorata.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulsa hausta.
Ficulneus cinis ex oleo illitus.
Erinacei terrestris caro in cibum sumpta.
Castoreum inunctum & potum.
Serpyllum potum.
Fimum caprinum cum aceto bibitum.
Dracunculi radix tosta & elixa devorata cum melle.
Asphodeli radix drachmæ pondere pota.
Capparis semen potum.
Capparis cortex pariter haustus.
Argemone emplastrata.
Agaricus sumptus trium obolorum pondere cum mulso.
Rhaponticum potum.
Galbanum deglutitum.
Gentianæ radix drachma pondere pota.
Aristolochia rotunda bibita.
Centaurii majoris radix ex vino pota.
Spinæ albæ semen potum.
Acanthii radices pota.
Abrotani semen cum aqua potum.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum exhaustum.
Origanum esum cum fico.
Eryngii radix pota cum aqua mulsa.
Pulegium cum posca potum.
Calaminthæ decoctum haustum.
Baccharis radix in aqua decocta, & pota.
Panaces herculeum linitum.
Libanotis radices cum loliacea farina emplastrata.
Peucedanum ex aceto, & rosaceo inunctum.
Clinopodium bibitum.
Chamædryi decoctum potum.
Laser oboli pondere datum & devoratum.
Sagapenum potum.
Galbanum devoratum.
Betonicæ folia denarii pondere cum hydromelite data.
Xyridis radix ex passo bibita.
Symphytum ex aceto mulso bibitum.
Psyllium illitum.
Serpyllum potum aut illitum.
Verbasci decoctum bibitum.
Bryonia eclegma ex melle.
Vinum scillinum haustum.
Vinum chamædrytes bibitum.
Vinum tragoriganites bibitum.
Satyrii radix ex vino nigro austero bibita.
Coris ex vino pota.

MATTHIOLI.

Oleum irinum inunctum.
Nardus Italica.
Lavendula.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii liquores omnes.
Helenii radicis farina.
Oleum nucum inunctum.
Mumia tum foris, tum intus usurpata.
Oleum ex semine lini illitum.
Cyclaminus in potione sumptus, vel clystere infusus, aut in errhinis additus.
Agaricum potum usurpatum.
Oleum è foliis & floribus hyssopi paratum.
Stœchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegii decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.
Salvia tam pota, quàm fotu usurpata.
Gattaria.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Euphorbium ex leucoii oleo illitum.
Unguentum è visci in pyro sylvestri nascentis foliis, & recenti capi pinguedine paratum: vide visci comm.
Chamædrys in fomentis & unguentis addita.
Liliorum alborum oleum illitum.
Cannabis radix decocta, & deinde tusa & illita.
Colocynthis in catapotiis addita.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.
Oleum è lapide gagate illitum.

MATTHIOLI.
Ad stuporem.

Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitii liquores omnes.
Oleum sinapinum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Oleum è floribus & foliis hyssopi illitum.
Stœchas in balneis laconicis & fomentis addita.
Pulegii decoctum.
Salvia tam intus sumpta quàm exterius admota.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Rosmarinum.
Euphorbium ex leucoii oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle potum.
Quinta essentia nostra comment. de vino descripta, tam pota, quàm illita.

DIOSCORIDIS.
Ad paralysin.

Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
Capparis semen & cortex potus.
Sagapenum potum.
Rubiæ radix hausta.
Colocynthis clystere perfusa.
Vitis nigræ viticula prima recentes cocta, comestaq́.
Vinum scillinum haustum.

MATTHIOLI.

Iridis radices condita, devorata.
Nardus Italica.
Lavendula.
Asarina per se, aut ejus decoctum.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitii liquores omnes illiti.
Helenii radicis farina bibita.
Oleum sinapinum inunctum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Mumia ex amaraci aqua illita.
Juglandium oleum illitum cum calce lota.
Anacardia.
Castoreum cum mulsa potum.

Flores

Flores caryophylli ex betonica aut amaraci decocto poti.
Iidem saccharo asservati, & frequenter devorati.
Cyclaminus in potione, vel clystere sumptus, aut ejus succus in errhinis additus.
Agaricum in catapotiis, aut potione sumptum.
Oleum è foliis, & floribus hyssopi paratum inunctum.
Stœchas in balneis Laconicis, & fomentis addita.
Pulegii decoctum, cum haustum, tum fotum.
Salvia tam potione quàm fomentis usurpata.
Gattaria.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Sena decoctum, vel dilutum.
Euphorbium ex leucoii oleo extèrius illitum.
Chamædrys.
Oleum liliorum alborum.
Bellidis genera omnia.
Hyperici florentis stillatitia aqua pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite potum pluribus diebus.
Conditum & pilulæ contra nervorum resolutionem: vide chamæpitys commentarium.
Colocynthis in catapotiis addita.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de vino descripta, pota & illita.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum
Oleum è gagate lapide inunctum.

DIOSCORIDIS.
Ad tremorem.

Cerebrum leporinum tostum comestum.
Castoreum potum & inunctum.
Brassica in cibo sumpta.
Althæa decoctum potum.

MATTHIOLI.

Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitii liquor & oleum.
Nuclei pinei frequenter devorati.
Salvia tum potu, tum fotu usurpata.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Chamædrys.
Chamæpitys decoctum cum rhodomelle haustum.
Quinta essentia nostra tam pota, quàm illita: parandi rationem habes lib. 5. comment. de vino.

DIOSCORIDIS.
Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apollinaris herba succo apposita.
Farina hordeo ex aceto adhibita.

DIOSCORIDIS.
Ad ægritudines & dolores.

Oleum sicyonium inunctum.
Oleum laurinum illitum.
Elæomeli illitum.
Unguentum Cyprinum, Unguentum Gleucinum, Unguentum Metopium, Unguentum Amaracinum } *inunctum.*
Bdellium malagmati insertum.
Lixivium ex cinere ficus ex oleo illitum.
Castoreum potum, & illitum.
Erinacei terrestris caro devorata in cibis.
Viperina carnes decocta, & esui data.
Poterii radicis decoctum potum.
Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
Laser oboli pondere devoratum.
Centaurium minus ebibitum.
Lilii radix inassata, melleq́; excepta imposita.
Satyrii radix ex vino nigro austero pota.
Althæa radix per se, vel decocta in vino, aut aqua mulsa emplastri modo imposita.
Coccum infectorium cum aceto illitum præcisos (*nervos*) *juvat*
Senecii folia ad eadem præstant illita.
Narcissi radix illita ad eadem utiliter imponitur.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Aqua marina persusa.
Acetum scillinum potum.
Vinum de stœchade haustum.
Vinum de thymo potum.
Sesamum illitum crassitiem juvat.

MATTHIOLI.

Oleum lariguæ resinæ, vel terebinthina illitum.
Nuclei pinei frequenter in cibis usurpati.
Terebinthina resina, Larigna resina, Abiegna resina } *devorata cum chamæpity.*
Nucis Indicæ, Nucis Myristicæ } *oleum tum potum, tum illitum.*
Fabalium caulium, & siliquarum cinis cum vetere axungia illitus.
Stœchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegium.
Amaracus.
Ajuga.
Cortusa herba flores in amygdalino oleo recenter presso & rosaceo completo, pari pondere commisti, diu insolati, & illiti.

DIOSCORIDIS.
Ad nervorum vulnera.

Cochleæ terrestres tusæ & imposita.
Terreni vermes tusi, & illiti.
Butyrum illitum.
Senecionis folia emplastri modo imposita cum thuris manna.
Dracunculi minoris folia illita.
Poterii radix tusa & imposita.
Lilii radix ex melle subacta & illita.
Coccum infectorium cum aceto illitum.
Narcissi radix illita.

MATTHIOLI.

Balsamum factitium impositum.
Terebinthina, Laricea, Abiegna } *Resina oleum.*
Abiegna lachryma.
Juglandium oleum.
Cochlearum caro cum farina polline imposita.
Oleum è terrenis vermibus, addito præsertim factitio balsamo, aut oleo è terebinthina confecto.
Hyperici oleum.
Oleum è fructu momordica illitum.

MATTHIOLI.
Ad contractionem & duritiem.

Muris montani pinguedo illita.
Taxi pinguedo inuncta.
Oleum ex ovorum vitellis perunctum.
Cervina & vitulina medulla.
Oleum ex lini semine.

MATTHIOLI.
Ad contusiones.

Cochlearum terrestrium caro cum farina pollinc- imposita.
Farina fabarum cum oxymelite subacta.
Dracunculi radix cum melle & caprino fimo illita.

DIOSCORIDIS.
Ad nervorum crassitiem.

Sesamum emplastri modo impositum.
Sarmentitius cinis cum axungia, vel oleo illitus.

OCULORUM.

DIOSCORIDIS.
Ad palpebrarum defluvium.

Nardi Indica decoctum fotu adhibitum.
Cochlea terrestres acu trajiciuntur ut effluat humor, quo postea palpebra illinantur.
Oesipus illitus.
Chondrilla gummi, ac pariter lac impositum.
Lapis armenius illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad palpebrarum, oculorumq; scabritiem.

Thuris cortex tostus, & appositus.
Picis fuligo illita.
Lucium appositum.
Sepia os lævigatum, & illitum.

Fel { *Marini scorpionis* / *Marini testudinis* / *Perdicis* / *Aquila* / *Gallina alba* / *Sylvestris capra* } *illitum.*

Sinapi tritum ex melle inunctum.
Omphacium impositum.
Squama æris illita.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Hamatites lapis melle exceptus adhibitus.

DIOSCORIDIS.
Ad palpebrarum fluxiones.

Amaraci folia cum polenta illita.
Alsine cum polenta imposita.
Ricini folia cum polenta trita, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS.
Ad palpebrarum crassitiem.

Mitulorum cinis plumbi modo lotus, & illitus.
Conchula Indica cinis inunctus.

DIOSCORIDIS.
Ad palpebrarum scabiem.

Cepa succus cum pari spodio impositus.
Aloe illita.
Fici lac inunctum.

MATTHIOLI.

Tragacantha lachryma lacte macerata & illita.
Sagapenum cum aceto superpositum.

MATTHIOLI.
Ad palpebrarum inflammationes.

Ovum gallinaceũ crudum admisto rosaceo impositum.

Solani Halicacabi bacca musto diluta, & imposita.
Lentis palustris stillatitia aqua illita.
Borraginis, vulgarisq; buglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum albugines.

Opobalsamum illitum, instillatumq;.
Cancamum vino maceratum, & impositum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha impositum.
Mitulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.
Conchula Indica cinis oculis inditus.
Cochlearum putaminum cinis melle exceptus linitus.
Marini scorpionis fel instillatum.
Idemq; præstat fel testudinis, perdicis, aquila, gallina alba, & sylvestris capra.
Urina humana æreo vase decocta illita.
Lactuca sylvestris lacteus succus instillatus.
Dracunculi succus immissus.
Caparum succus perfusus.
Gingiber illitus.
Chamæsyces succus cum melle inunctus.
Argemones folia imposita.
Ammoniacum impositum.
Horminum ex melle impositum.
Loti domestici succus ex melle illitus.
Sal impositum.
Salis flos eodem modo adhibitus.
Sapphyrus lapis appositus.
Aeris squama imposita.

MATTHIOLI.

Moschus impositus.
Radix ebeni trita, & cum aqua instillata.
Mustelarum crematarum cinis oculis injectus.
Chamaleontis dexter oculus, vivo animali erutus, & cum caprino lacte mistus.
Centaurii minoris succus injectus.
Sagapenum ruta succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum.
Sarcocolla in cratere vitreo asinino lacte quinq; diebus macerata, & deinde instillata.
Scabiosa succus cum chrysocolla & caphura momento illitus.
Antirrhinum fronti adalligatum.
Coralli cinis in collyriis additus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum cicatrices delendas.

Cancamum vino maceratum & infusum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha instillatum.
Cedria illita.
Cochlearum terrestrium cinis cum melle impositus.
Urina humana æreo vase decocta, infusa.
Fœnigraci oleum cum myrteo impositum.
Sagapenum inditum.
Chamæsyces succus cum melle illitus.
Aerugo immissa.
Vini fæx adusta imposita.
Corallium tritum inditum.
Hamatites lapis immissus.
Sapphyrus lapis adhibitus.

MAT-

MATTHIOLI.

Hieracii succus instillatus.

Sarcocolla asinino lacte macerata & instillata.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum nubeculas.

Acori succus instillatus.

Casia aliis medicamentis ocularibus excepta & injecta.

Cinnamomum impositum.

Cerasi gummi inditum.

Acacalis dilutum ad collyria additur, qua oculis claritatem faciunt.

Acaciæ succus elotus & infusus.

Punicorum malorum cytini tres quantumvis minimi, devorati anno, ab omni lippitudine præservant.

Thus immissum.

Crocomagma illitum.

Ebeni tenuissima ramenta vino optimo macerata, & in collyria addita.

Lycium inditum.

Cedria inuncta.

Pruni arboris gummi illitum.

Viperæ caro decocta, & in cibis desumpta.

Hirundines ficedularum modo in cibis devorata.

Cinis hirundinum collyriis adhibitus.

Adeps piscium inunctus.

Fœniculi succus infusus.

Fel { *Marini scorpionis* / *Testudinis marinæ* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Sylvestris capræ* } *infusum.*

Urina humana æreo vase decocta instillata.

Lactuca sylvestris lacteus succus illitus.

Dracunculi majoris rad. succus inunctus.

Caparum succus inditus.

Loti domestici succus infusus.

Hirundinaria majoris suc. æreo vase cùm melle decoctus, inunctus.

Oshonna succus instellatus.

Centaurii minoris succus impositus.

Ruta in cibis sumpta.

Omphacium instillatum.

Panaces Geracletum inunctum.

Libanotis foliorum & radicis succus infusus cũ melle.

Laser ex melle inunctus.

Apiastri succus cùm melle inditus.

Marrubii succus ex melle illitus.

Pumex indita.

Salis flos immissus.

Vini fex cremata imposita.

Pyrites lapis inditus.

Thyites lapis impositus.

Geodes lapis impositus.

Sapphyrus lapis impositus.

MATTHIOLI.

Vipera totius cùm thure & succo fœniculi combusta cinis per inspersus, aut aliis collyriis additus.

Leporinum fel sacharo exceptum & illitum.

Mustelarum fel cum fœniculi succo instellatum.

Stercoris humani stillatitia aqua imposita.

Scorzonera radicis lac instillatum.

Caryophylli in tenuissimum pulverem triti, & inditi.

Chelidonii majoris succus cũ lacte muliebri instillatus.

Hieracii succus instillatus.

Sagapenum ruta succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum.

Sarcocolla in cratere vitreo asinino lacte diebus quinq; macerata, & instillata.

Vinum è fragis instillatum.

Euphragia quovis modo intus sumpta.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum ungulas.

Sepia piscis os tritum & impositum.

Glycyrrhizæ radicis pulvis inspersus.

MATTHIOLI.

Tragacantha lachryma lacte macerata & illita.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum ictus, & vulnera.

Lac humanum cùm thure injectum.

Sanguis { *Palumbi* / *Columbæ* / *Turturis* / *Perdicis* } *illitus.*

Stœbis folia emplastri modo imposita.

Hæmatites lapis cùm lacte injectus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum ulcera.

Fuligo { *Thuris* / *Terebinthinæ* / *Butyri* } *illita.*

Thuris cortex impositus.

Myrrha injecta.

Cornu cervinum ustum impositum lotum.

Amylum linitum, & peculiariter cavis ulceribus.

Stimmi injectum.

Lapis { *Galactites* / *Sapphyrus* / *Samius* } *cùm lacte infusus.*

DIOSCORIDIS.
Ad erosos oculorum angulos.

Oesypum inunctum.

Omphacium illitum.

MATTHIOLI.

Picis fuligo imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad ægilopas, & finus.

Juglandium veterum nuclei triti & illiti.

Myrti decoctum infusum.

Malva cruda commanducata cùm exiguo sale adhibita.

Plantago amplastri modo imposita.

Auricula muris altera illita.

Baccharis folia emplastri modo in principio indita.

Anthemis illita.

Solani hortulani concisa folia imposita.

Ejusdem succus cùm rubenti gallinarum fimo illitus.

Ægilops adhibita.

Oenanthe vel labruscæ flos impositus.

Capnia illita.

Æris squama indita.

Stimmi inditum.

DIOSCORIDIS.
Ad procidentes oculos & uvam.

Fabarum farina cum rosis, ovorum albo & thure emplastri modo imposita.
Rubi folia trita, & imposita.
Sapphyrus lapis adhibitus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum inflammationes.

Amomum ex uva passa illitum.
Fuligo { *Thuris* / *Picis* } *illita.*
Cupressi pilulæ cum polenta illita.
Myrti bacca cum polline polenta imposita.
Cotoneorum malorum flores emplastri modo.
Caseus illitus.
Saccharum infusum.
Sesame herba ex vino decocta, & imposita.
Portulaca cum polenta illita.
Intybus per se, & cum polenta adhibita.
Cucurbitæ ramenta imposita.
Anemones radix illita.
Auricula muris cum polenta emplastri modo adhibita.
Gentianæ succus inunctus.
Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane & emplastri modo adhibitum.
Melilotus cataplasmatis addita.
Baccharis folia illita.
Sedi majoris folia imposita.
Apium cum pane, aut polenta impositum.
Rubi Idæi flos ex melle inunctus.
Elatinæ folia cum polenta apposita.
Papaveris liquor cum tosto ovi vitello, & croco impositus.
Hyoscyami semen & folia cum farina, polentáve imposita.
Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.
Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
Aster atticus illitus.
Violæ purpureæ folia illita.
Ricini folia cum polenta illita.

MATTHIOLI.

Lac muliebre unà cum aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillatum.
Caphura in collyriis addita.
Cochlea in nitido mortario tusa una cum ovo gallinaceo incocto & ex succida lana fronti adalligata.
Cyani succus instillatus.
Hieracii succus cum muliebri lacte instillatus.
Betonicæ folia contrita & fronti adalligata.
Consolida regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Vinum è fragis adhibitum.
Solani hortensis tum foliorum, tum baccarum succus illitus linteolis fronti superpositus.
Solani halicacabi bacca musto diluta & imposita.
Lentis palustris stillatitia aqua, illita.
Borraginis, & Buglossi vulgaris stillatitia aqua, tam extra quàm intus imposita.
Lapis Achates inspectus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum dolores.

Ovi vitellus tostus addito rosaceo & croco illitus.
Sesame herba in vino decocta, & illita.
Ocimi succus infusus.

Absinthium ex passo decoctum adhibitum.
Ruta cum polenta emplastri modo imposita.
Aconiti pardalianches radix permiscetur ocularis medicamentis, quæ doloribus oculorum auxiliantur.

MATTHIOLI.

Lac muliebre & aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillata.
Caphura in collyriis addita.
Cochlea in nitido mortario tusa una cum ovo gallinaceo incocto, ex succida lana fronti adalligata.
Cyani succus instillatus.
Consolida Regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Solani hortensis cum foliorum, tum baccarum succus illitus linteolis fronti adhibitus.
Solani halicacabi rubentes baccæ musto diluta, & imposita.
Lentis palustris stillatitia aqua imposita.
Lapis achates inspectus.

DIOSCORIDIS.
Ad luscio fos.

Jecoris { *Caprini* / *Hircini* } *emanans succus dū assant injectus.*
Caprinum jecur tostum in cibis sumptum.
Sylvestrium caprarum fel inunctum.
Sanguis { *Palumbi* / *Columbæ* / *Turturis* / *Perdicis* } *illitus.*

DIOSCORIDIS.
Ad suffusiones.

Fel marini scorpionis inditum.
Viperæ adeps admixto cedrino liquore, Attico melle, & vetere oleo. Galenus verò non probat.
Fel { *Testudinis marinæ* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Capræ sylvestris* } *illitum.*
Fabarum farina vino macerata & illita.
Caparum succus instillatus.
Cyclamini succus infusus.
Sagapenum impositum.
Euphorbium impositum, cum cautela tamen.

MATTHIOLI.

Hieracii succus instillatus.
Polium fronti adalligatum.

DIOSCORIDIS.
Ad lippitudines.

Portulaca & ejus succus impositus.
Plantaginis succus infusus.
Sedi majoris folia illita.
Chalcitis inditus, cum cautela tamen.
Spongiarum crematarum cinis illitus, & præsertim in arida lippitudine.
Hæmatites lapis tritus cum lacte injectus.

MATTHIOLI.

Aqua rosacea in qua thus incensum trigesies extinctum fuerit instillata.
Crispini baccarum succus cum pompholige & aqua rosacea instillatus.
Margarita in collyriis addita.

Bubuli

Babili fellis lapis naribus inditus.
Fænugræci decoctum fronti illitum.
Rumicis sylvestris radix luna decrescente effossa gestata.
Ophioglossi ex vino austero decoctum ablutione adhibitum.
Hieracii succus instillatus.
Euphragia quoquo modo usurpata.
Vinum Euphragiatum, vide lib. 4 c. 38.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum caligines.

Chamædrys trita inspersa, aut ex oleo inuncta.
Loti domesticæ succus cum melle impositus.
Veratrum nigrum in ocularibus collyriis additum.
Flos æris inditus.

MATTHIOLI.

Phu ex vino albo decoctum, & oculis instillatum.
Vinum ex Helenio paratum frequenter potum.
Lentiscinum oleum in cibis additum.
Erucæ succus oculis infusus.
Ebenum ad cotem tritum, & cum passo inditum.
Salicis florentis succus, qui inciso cortice fluxerit, instillatus.
Nux myristica commansa.
Margarita in collyriis addita.
Lapis ex felle bubulo naribus inditus.
Brassicæ succus ex melle coctus, & oculorum angulis illitus.
Asparagi in cibis sumpti.
Sium in cibis devoratum.
Scorzoneræ radicis lac instillatus.
Caryophyllorum pulvis tenuissimè tritus oculis inspersus.
Hieracii succus instillatus.
Rosmarini flores recentes decerpti, & cum sale & pane quotidie devorati, toto tempore quo floret planta.
Sagapenum rutæ succo, & felle avium rapacium diutius maceratum, & in collyriis additum.
Sclareæ seminis granum in oculo delatum.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum hebetudinem.

Cancamum ex vino maceratum infusum.
Populi albæ pulula, quæ primo foliorum exortu exiliunt, ex melle illita.
Marini scorpionis fel inunctum.
Brassica in cibo sumpta.
Sinapi cum melle inunctum.
Anagallidis succus naribus exceptus.
Absinthium cum melle impositum.
Thymus in cibo sumptus.
Thymbra obsoniis addita.
Rutæ succus in malicorio fervefactus, addito fœniculi succo & melle infusus.
Rutæ sylvestris succus cum vino, melle, gallinaceorum felle, & fœniculi succo injectus.
Solani somnifici succus inunctus.
Flos salis inditus.

DIOSCORIDIS.
Ad oculorum fluxiones.

Crocum illitum cum humano lacte.
Thus ex ovi vitello impositum, vel ejusdem albo.
Thuris fuligo imposita.

Picis fuligo illita.
Platani tenerrima folia in vino decocta & illita.
Ebeni ramenta tenuissimè trita indita.
Oleæ sylvestris foliorum succus injectus.
Cornu cervinum ustum lotum & injectum.
Butyri fuligo illita.
Amylum impositum.
Pompholix elota injecta.
Fabæ sine cortice commanducatæ, & fronti imposita.
Ocimi aquatici semen duarum drachmarum pondere ex quatuor mellis cyathis temperatum, inunctum.
Elatinæ folia cum polenta imposita.
Squama æris elota injecta.
Plumbum elotum injectum.
Galactites / *Morochthus* / *Samius.* } *lapis cum lacte injectus.*
Hyoscyami seminis cremor expressus infusus.
Sarcocolla infusa.
Alumen impositum.
Corallium injectum.
Pumex impositus.
Hæmatites lapis injectus.

MATTHIOLI.

Moschus in pulverem tritus & impositus.
Aqua florum ligustri instillata.
Tragacanthæ lacryma in collyriis addita.

AURIUM
DIOSCORIDIS.
Ad aurium dolores.

Lauri baccarum succus vino vetere, & rosaceo exceptus instillatus.
Populneorum foliorum succus infusus.
Ladanum ex vino illitum.
Rosarum aridarum decoctum ex vino infusum.
Salicis foliorum & corticis succus cum rosaceo in malicorio fervefactus illitus.
Malorum acidorum punicorum succus cum melle coctus infusus.
Opium cum amygdalino oleo, croco, myrrhaq; injectum.
Anguium senecta in vino decocta instillata.
Millepede sive cristi concisi, & cum rosaceo in malicorio calefacti infusi.
Vulpini pulmonis adeps instillatus.
Vermes terreni cum anserino adipe elixi inditi.
Anserinus / *Gallinaceus* / *Vulpinus* } *adeps instillatus.*
Urina { *Tauri* / *Apri* } *cum myrrha cocta instillata.*
Mel cum trito fossili sale infusum.
Sesami semen ex rosaceo injectum.
Betæ succus inditus.
Plantaginis succus immissus in calida materia.
Cucurbitæ ramentorum succus cum rosaceo infusus.
Dracunculi utriusq; succus instillatus.
Porri succus cum aceto, thure & lacte injectus.
Sinapi succus vel ejus decoctum instillatus.
Hederæ & ejus corymborum succus cum oleo inditus.
Absinthium suffitum & cum melle impositum.

Origani virentis succus cum lacte infusus.
Menthæ succus inditus.
Meliloti succus cum passo injectus.
Rutæ succus in malicorio fervefactus infusus.
Peucedani succus cum rosaceo inditus.
Aparinæ succus injectus.
Marrubii succus rosaceo instillatus.
Cannabis domesticæ succus impositus.
Polygoni maris succus infusus.
Helxinæ succus inditus.
Ocimi aquatici succus cum sulphure, & nitro injectus.
Hyosciami seminis cremor instillatus.
Solani hortensis succus impositus.
Alsinæ succus infusus.
Cucumeris asinini foliorum succus inditus.
Sal cum aceto injectum.

MATTHIOLI.

Oleum Irinum instillatum.
Oleum Hyosciaminũ, cum castoreo, aut croco impositum.
Mumia ex Leucoji oleo, aut Hyosciamino infusa.
Oleum è nucleis persicorum instillatum.
Oleum scorpionum immissum.
Castoreum cum meconio infusum.
Baccarum sambuci succus, cum melle coctus & instillatus.
Oleum ex ovorum vitellis.
Oleum è colocynthide infusum.
Gliris caro melle subacta, & devorata.
Malvæ succus instillatus.
Sonchi lacteus succus è caule manans, & præsertim in Malicorio cum oleo coctus instillatus.
Ari semen tritum, vel baccarum succus ex rosaceo impositus.
Amaraci succus instillatus.

DIOSCORIDIS.
Ad internas aurium inflammationes.

Crocum injectum.
Sesamum cum rosaceo impositum.

MATTHIOLI.

Ovum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oleum ex ovorum vitellis inditum.
Cucurbitæ ramentorum succus ex rosaceo instillatus.

DIOSCORIDIS.
Ad parotidas.

Oesypum impositum.
Caprarum montanarum fimus, vino vel aceto decoctus illitus.
Lini semen tritum, & emplastri modo impositum.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Rumex decoctus adhibitus.
Plantago emplastri modo adhibita.
Irionis semen tusum, decoctumq́; appositum.
Hyssopum suffitu incensum, & impositum.
Viscum cum pari resinæ, ac ceræ commistum adhibitum.
Althæa decocta illita.
Psyllium ex rosaceo, acetoq́; aut aqua impositum.
Solani hortulani folia cum sale illita.
Galiopis ex aceto adhibita.
Cimolia terra imposita.

MATTHIOLI.

Iridis radices recentes decoctæ, tusæq́; ex hordeacea farina illitæ.

Fœnogræci farina in hydromelite decocta, & cum axungia imposita.
Asphodeli radix decocta, & illita.
Eryngii radix decocta, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS.
Ad tinnitum & incertos sonos.

Cedria infusa.
Lauri baccarum succus cum vino vetere & rosaceo instillatus.
Ficus sicca trita cum sinapi, & liquore aliquo exceptæ injecta.
Taurinum fel infusum.
Mel cum trito fossili sale inditum.
Porri succus cum thure, aceto, lacteq́; instillatus.
Cæpæ succus impositus.
Sinapi tritum & cum fico injectum.
Acetum calidum suffitum per trajectorium instrumentum.

MATTHIOLI.

Lauri & nardi in vino decocti vapor per infundibulum immissus.
Cyclamini concisæ radices in rosaceo, amygdalino, chamæmelino, & vini modico calefactæ, auribus instillatæ, oleo prius immisso.
Cyclamini item contusarum radicum cum persicorum, amararumq́; amygdalarum nucleis, & deinde triduo aqua vitæ maceratarum expressus succus & auribus infusus.
Oleum è colocynthide instillatum.

DIOSCORIDIS.
Ad purulentas aures

Myrrha cum Meconio, castoreo & glaucio injecta.
Thus ex vino dulci infusum.

Resina { *Therebintina*, *Larigna*, *Abiegna*, *Picea* } *ex melle & oleo indita.*

Lycium infusum.
Rhois decoctum injectum.
Myrti baccarum succus instillatus.
Oleæ sylvestris foliorum succus ex vino infusus.
Taurinum fel cũ caprillo, humanove lacte instillatum.
Urina infusa.
Umbilicus veneris cum medulla cervina injectus.
Asphodeli radicum succus per se, & additis thure, melle, vino, & mirrha instillatus.
Cæpæ succus impositus.
Absinthium cum melle inditum.
Anisum cum rosaceo instillatum.
Sphondylii florum succus instillatus.
Polygoni succus infusus.
Stœbis decoctum injectum.
Psyllii succus inditus.
Omphacinum cum melle impositum.
Alumen sanguinalis herbæ succo exceptum infusum.
Flos salis injectus.

MATTHIOLI.

Persici foliorum succus instillatus.
Oleum è vitellis ovorum.
Bursæ pastoris succus infusus.

DIOSCORIDIS.
Ad contusas aures.

Bulbi cum polenta impositi.

Sul-

Sulphur cum vino & melle illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad exulceratas aures.

Oesypum impositum.
Suillum fel instillatum.

MATTHIOLI.

Porrum non transplantatum cum terrenis vermibus in oleo decoctum.

DIOSCORIDIS.

Ad surditatem.

Hastulæ regiæ radicum ex oleo decoctum injectum.
Cepæ succus instillatus.
Veratrum nigrum immissum, & relictum usq; in diem tertium.
Bryoniæ succus cum melle instillatus.
Flos æris conditus per fistulam flatu impulsus.
Sulphur raptim per fistulam suffitum.

MATTHIOLI.

Oleum resinæ laricea, aut stillatitia ejusdem aqua infusa
Fraxini spuma è viridi ligno in igne posito emanans, instillata.
Raphani radicis succus una cum oleo dulcium, & amararum amygdalarum, vino albo & colocynthidis momento calefactus & infusus.
E cepa excavata & cumini pulvere repleta, & sub ferventi cinere cocta, expressus cremor instillatus.
Oleum è colocynthide infusum.

DIOSCORIDIS.

Ad vermiculosas aures.

Cedria cum aceto instillata.
Urina humana in malicorio decocta instillata.
Capparis radicis succus injectus.
Calaminthæ succus instillatus.
Psyllii succus inditus.
Acetum infusum.

MATTHIOLI.

Oleum è laricea resina destillatum, aut ejusdem aqua infusa.
Foliorum persici succus instillatus.
Ficulneum lac infusum.
Persicariæ succus inditus.
Centaurii minoris succus infusus.
Menthastri succus instillatus.
Trissaginis succus impositus.
Cannabis decoctum, aut ejus succus infusus.

NARIUM.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinis profluvium.

Thus in pulverem tritum injectum.
Cochleæ terrestres cum suo putamine trita, & imposita.
Porri succus cum thuris polline instillatus.
Ruta trita indita.
Urticæ utriusq; folia cum succo imposita.
Cuminum ex aceto impositum.
Ferulæ medulla intromissa.
Lysimachia imposita.
Clymeni succus inditus.
Galyopsis flos impositus.
Equiseti succus infusus.
Acetum tum potum, tum injectum.
Stratiotes adhibita.
Chalcitis succo porri instillata.

MATTHIOLI.

Thus cum tela aranea, oleo & ovi unius albo mistum, & cum licinio naribus introductum.
Pannus in annosis laricum caudicibus repertus intromissus.
Mastiche cum thure, sanguine draconis, leporinis pilis combustis ovi albo excepta, frontiq; applicata.
Caphura cum urticæ semine immissa, aut fronti ex sedi aut plantaginis succo illita.
Sandaracha pulvis ex ovi albo fronti, temporibusq; illitus.
Suberis cortex ex aqua calida potus.
Galla combusta indita.
Pili è ventre vivi leporis evulsi & usti intromissi.
Plantaginis stillatitia aqua cum æquali acerrimi aceti portione, manuum volis, pedum plantis, & jocinori applicata.
Cepæ succus ex aceto perquàm acerrimo infusus.
Cyclamini stillatitia aqua naribus sursum tracta.
Menthæ florentis stillatitia aqua balneo calentis aqua destillata, unciarum quatuor pondere pota.
Betonicæ folia cum salis momento contusa naribus immissa.
Clematis recens collo quoq; circumducta.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Millefolii sicci farina naribus indita.
Exusta sambuci folia & in pulverem trita.
Gypsum tritum, & ovi albo exceptum, & fronti illitum.
Jaspis lapis suspensus, & in manu gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinem è naribus ciendum.

Crocodilii radicis decoctum bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad polypum.

Cupressi pilulæ cum fico tusæ, & imposita.
Dracunculi majoris radix imposita.
Laserpitii liquor cum chalcantho, aut rasili ærugine illitus, forcipe prius exciso polypo.
Flos æris inditus.
Sandaracha cum rosaceo immissa.

MATTHIOLI.

Ari radicis succus.
Aristolochia combusta.

DIOSCORIDIS.

Ad narium ulcera & Carcinomata.

Dracunculi majoris radix imposita.
Hederæ succus infusus.
Sandaracha cum rosaceo injecta.

DIOSCORIDIS.

Ad narium tædia.

Aurantiorum florum aqua infusa.

DIOSCORIDIS.

Ad narium destillationes.

Melanthii semen tritum, & in linteolo colligatum sæpe ac sæpius olfactum.

DIOSCORIDIS.

Ad sternutamenta cienda.

Fibrorum testiculi injecti.
Ocymi semen, aut succus naribus infusus.
Sinapi tritum inditum.
Ranunculi radix sicca, tritaq; injecta.
Ptarmicæ flores olfacti.

Struthii radix imposita.

MATTHIOLI.

Beta succus infusus.

ORIS, ET LINGUÆ.
MATTHIOLI.
Ad fœtorem oris.

Iridis radix mansa.
Acorum devoratum.
Galanga in ore detenta.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Moschus in ore contentus.
Moschardina ita vulgò vocata in ore servata.
Caryophylli mansi.
Angelica radix mansa.
Aurum in ore contentum.

MATTHIOLI.
Ad pustulas.

Bellidis folia commansa.

DIOSCORIDIS.
Ad erodentia ulcera.

Cyperi radicis farina in os indita, etiamsi ulcera depascantur, voreutq́.
Aspalathi ex vino decoctum ore collutum ad tetra oris ulcera.
Acacia indita.
Plantaginis succus in ore detentus.
Capparis in aceto decocta in collutione.
Glycyrrhizæ succus in ore detentus.
Origani succus in ore contentus.
Leucoii flores ex melle impositi.
Testiculus serapias impositus.
Anthemis mansa.
Britanica succus infusus.
Tribuli succus ex melle delinctus.
Rubi decoctum in ore contentum.
Quinquefolii radicis decoctum ore collutum.
Verbenaca altera ex vino affusa.
Staphysagria cum melle indita.
Labruscæ flos ore inspersus.
Alumen cum melle impositum.
Sal cum polenta tostum & injectum.

MATTHIOLI.

Aqua, quæ è perforato Betulæ caudice destillat in ore contenta.
Ligustri folia commansa.
Aurum in ore contentum.
Malorum punicorum vinum cum aqua plantaginis collutum.
Oleum è chalcantho illitum.
Diphryges.
Corallium.
Achates lapis in ore detentus.
Fagi folia esitata.
Pruni sylvestris baccarum, & radicum decoctum in ore contentum.
Mororum succus in collutionibus, aut gargarismatibus additum.
Portulaca commansa.
Cyani majoris succus in ore detentus.
Flos salis in vino decoctus.
Bellidis folia commansa.
Consolida media, minorisq́; folia, vel eorum succus.
Sanicula.
Auricula ursi.
Virga aurea decoctum.
Pilosella.
Potentilla.

DIOSCORIDIS.
Ad halitum commendandum.

Resina lentiscina manducata.
Myrrha mansa.
Mala medica manducata.
Anisum mansum.
Bromus cum siccis rosis decocta, in ore retenta.

MATTHIOLI.

Citri decoctum collutum.
Nux myristica commanducata.
Sonchi folia commansa.
Caryophylli mansi.
Anethum commansum.
Imperatoria radix commanducata.
Rosmariuum mansum.

DIOSCORIDIS.
Ad linguæ scabritiem.

Mentha confricata.
Rhois semen cum melle fricatum.

MATTHIOLI.

Mucago seminis cydoniorum illita.
Sebestena delibrata & superposita.
Tamarindorum pulpa confricata.
Saccharum candi in ore detentum.
Cucumeris recentis segmina imposita.
Anguria pulpa admota.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Solidaginis minoris decoctum.

MATTHIOLI.
Ad linguæ inflammationem.

Cucumeris recentis, vel Anguriæ segmina imposita.
Anguria pulpa adhibita.
Lentiscinum oleum.
Trinitas herba in vino austero decocta.

MATTHIOLI.
Ad paralysin linguæ.

Mumia tum bibita tum confricata.
Cinnamomi stillatitia aqua in ore detenta.
Pyrethri & longi piperis decoctum, addito Amaraci succo & in ore retentum.
Sagapenum.
Pæoniæ feminis triginta grana à putamine repurgata, contritaq́; & ex vino pota.

MATTHIOLI.
Ad impeditam loquelam.

Nardi Italica, aut Lavendula stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua tum pota tũ in ore cõtenta.

MATTHIOLI.
Ad pustulas.

Malorum punicorum vinum ex Rhodomelle & aqua plantaginis adhibitum.
Plantaginis succus illitus.

DENTIUM ET GINGIVARUM.
DIOSCORIDIS.
Ad dentes purgandos.

Cinis { *Purpura*, *Buccina*, *Mitulorum*, *Conchulæ*, *Cochlearum terrestrium*, *Sepiæ piscis*, *Cervini cornu* } *dentibus affricatus.*

Planta-

Plantaginis radicis decoctum in collutionibus.
Aristolochia rotunda confricata.
Alcyonium quintum.
Pumex / *Samius lapis* / *Arabicus lapis* } *dentibus affricata.*

MATTHIOLI.

Gammarorum lapilli in pulverem triti & affricti.
Malva radix sub cinerib. decocta madida papyro circumvoluta, deinde siccata & pro dentifricio usurpata.
Cyclamini succus cum melle illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentium dolores.

Picea & pini folia trita ex aceto decocta frequenti collutione.
Cedria dentium cavis indita.
Platani corticis ex aceto decoctum ore collutum.
Tamaricis foliorum ex vino decoctum in ore detentum:
Olei amurca in cupreo vase ad mellis crassitiem decocta ex aceto, aut vino, aut mulso colluta.
Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in collutionibus adhibitum.
Ficulneum lac lana exceptū & cavis dentibus inditū.
Anguium senecta ex aceto decocta in collutionibus.
Pastinacæ piscis aculeus in ejus cauda prominens dentibus adhibitus.
Ranarum ex aqua & aceto decoctum in collutionibus.
Lacerta jecur cavis dentium impositus.
Vermes terreni oleo elixi, & in contrariam aurem instillati.
Rumicis decoctum in collutionibus.
Asparagi radicum decoctum in ore contentum.
Asphodeli radicum succus in contrariā aurem infusus.
Allii, teda, thurisq; simul decoctum in ore contentum.
Ononis radicis ex posca decoctum in collutionibus.
Capparis seminis decoctum in collutionibus.
Idem præstat capparis cortex, quin & radix commanducata.
Lepidii (ut ajunt) radix collo suspensa.
Ranunculi radix imposita.
Anagallidis succus in contrariam narium partem infusus.
Hederæ corymborum acini quinq; cum rosaceo in malicorio fervefacti, in contrariam aurem instillati.
Chamæleonis nigri decoctum in ore contentum.
Spinæ albæ decoctum in collutionibus.
Leucacantha radix commanducata.
Absinthii decoctum suffitum.
Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.
Panaces heracleum dentium cavis inditum.
Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.
Peucedani succus cavis dentium inditus.
Nigella decoctum, una cum teda ex aceto in ore detentum.
Laserpitii liquor cavis dentium impositus.
Galbanum illitum & eorum cavis inditum.
Apiastri decoctum in collutionibus.
Althea decoctum ex aceto in ore detentum.
Betonica decoctum ex vino, vel aceto.
Clematis prima commanducata.
Polemonii radix commanducata.
Quinquefolii radicis decoctum in ore retentum.
Hyoscyami radicis ex aceto decoctum in collutionibus.
Solani somnifici ex vino decoctum in ore retentum.
Ephemeri radicis decoctum in collutionibus.
Verbasci decoctum collutum.
Arction ex vino decocta, & in ore detenta.
Cucumeris sylvestris decoctum in os sumptum.
Colocynthidis decoctum in collutionibus.
Staphis agria decoctum ex aceto in ore contentum.
Tithymali caracia lac dentium cavernis inditum, dente prius cera munito, ne lac in fauces incidat.
Acetum calefactum in collutionibus.
Sory dentium cavis inditum.

MATTHIOLI.

Mastiche cum cera odorata mansa.
Cupressi conorum decoctum ex aceto collutum.
Sandaraca suffitus per infundibulum exceptus.
Juniperinum oleum calidum ore contentum.
Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de vino descripta, in ore contenta.
Betonicæ decoctum ex vetere vino paratum, in ore detentum.
Juniperinarum baccarum ex vino albo decoctum, additis cupressi pilulis & myrti foliis, & aqua vitæ momento sæpe collutum.
Myricæ decoctum ore versatum.
Castoreum ex oleo auri dolentis lateris infusum.
Calli equorum cruribus innati triti, & per aurem ex oleo infusi.
Plantaginis radix commansa, quinetiam dentium collutionibus incocta.
Sinapis semen mansum.
Nasturtii succus calidus in aurem dolentis lateris instillatus.
Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Iridis radix mansa, & ejus decoctum collutum.
Nardi Italica, aut lavendula decoctum ore contentum.
Hyoscyaminum oleum ore contentum tepidum.
Imperatoriæ radicum decoctum ex vino austero paratum.
Rosmarini decoctum ex vino austero & aceto.
Bistorta radicum pulvis, cum aluminis & pyrethri momento cavis dentium inditus.
Potentilla decoctum ore collutum.
Millefolii folia commanducata.
Angelica radix mansa, & dentium cavis imposita.
Caltha arida pulvis dentium cavis inditus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentes cariosos frangendos.

Cedria eorum cavitatibus indita.
Amurca olei cum omphacio recocta ad mellis crassitudinem & imposita.
Pastinacæ piscis aculeus impositus.
Ranunculi radix injecta eorum cavitatibus.
Chamæleonis nigri radix cavernis dentium indita.

MATTHIOLI.

Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Chelidonii majoris succus inditus.

DIOSCORIDIS.

Ad firmandos commotos dentes.

Lentisci decoctum in ore contentum.

Colymbadum muria in collutionibus adhibita.
Sylvestris olea oleum in ore contentum.
Sory in collutionibus.
Alumen cum aceto & melle solutum & adhibitum.

MATTHIOLI.

Crispini baccarum succus in ore detentus.
Viburni foliorum ex posca decoctum collutum.
Mespilorum decoctum ore contentum.
Virga sanguinea bacca admota.
Cornorum, & sorborum decoctum.
Gammarorum lapilli contriti & leviter affricti.
Portulaca commansa.
Helenium à jejunis commanducatum, sed illud esse oportet, quod erutum terram non contingat.
Virga aurea decoctum.
Potentilla.
Fragaria, & ejus radicum decoctum ex vino austero.
Coralli pulvis affrictus.

MATTHIOLI.
Ad dentionem facilitandam.

Lapis è capite limacitarum sine testis existentium ademptus, & adalligatus.

DIOSCORIDIS.
Ad dentium torporem.

Portulaca commanducata.

DIOSCORIDIS.
Ad fluidas gingivas.

Cyperi farina imposita.
Rosarum aridarum ex vino decoctarum expressus liquor, in collutionibus impositus.
Colymbadum muria in ore contenta.
Oleum sylvestris oleæ in ore detentum.
Galla quoquo modo adhibita.
Mali punici florentis cytini in decoctis macerati & in collutionibus additi.
Prunorum foliorum decoctum in ore retentum.
Lac asininum in collutionibus.
Pulegium siccatum, crematumq; & in pulverem tritum appositum.
Rubi decoctum in ore detentum.
Staphis agria decoctum in collutionibus.
Omphacium cum melle impositum.
Acetum in collutionibus adhibitum.
Rubigo ferri adhibita.
Alumen quocunq; modo adhibitum.
Sal tostum cum polenta impositum.
Alabastrites } *Lapis tritus impositus.*
Smyris }

DIOSCORIDIS.
Ad erosas putridasque gingivas.

Cancamum impositum.
Lycium attritum impositum.
Plantaginis succus in ore detentus.
Aloe ex vino & melle illita.
Tribuli utriusq; fructus ex melle impositus.
Labrusca florum combustorum cinis cum melle illitus.
Acetum in collutionibus.
Chalcitis }
Alumen } *trita & imposita.*
Pumex }
Aerugo.

MATTHIOLI.

Cochlearum putaminum exustorum cinis infrictus.

Cicer columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & illitum.
Potentilla quovis modo usurpata.
Fragaria herba, & radicum decoctum.
Punicorum malorum vinum ex Rhodomelle, & plantaginis aqua.
Corallii pulvis illitus.

GUTTURIS ET GULÆ.
DIOSCORIDIS.
Ad Anginam.

Pix liquida peruncta.
Mori fructus succus in æreo vase decoctus, insolatusq; cum mellis exiguo illitus.
Multipeda sive Onoscii ex melle inuncti.
Cinis crematarum hirundinum ex melle more emplastri adhibitus.
Hirundines sale inveterata drachma unius pondere cum aqua pota.
Fel taurinum cum melle inunctum.
Fel testudinis illitum.
Acetum gargarizatum.
Mel gargarizatum.
Cepæ succus inunctus.
Absinthium cum melle & nitro illitum.
Piper cum melle inunctum.
Raphani semen ex aceto mulso gargarizatum.
Hyssopi cum fico decoctum gargarizatum.
Laserpitii liquor cum mulsa aqua gargarizatus.
Viola purpureæ ex aqua cocta, & pota.
Elaterium efficacissime illinitur cum melle, vetere oleo, aut felle taurino.
Sal ex melle, oleo & aceto illitum.
Spartii succus è ramis in aqua maceratis, & mox tusis extractus, & illitus.

MATTHIOLI.

Mumia cum oxymelite gargarizata.
Mororum succus illitus.
Succinum suffitum & ejus fumus per infundibulum in os receptum.
Cochlea cum acu vulnerata succus cum penna illitus.
Vipera caput in linteolo colligatum collo suspensum.
Caninum stercus fistula insufflatum.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad Gutturis inflammationes.

Cinis crematarum hirundinum ex melle more emplastri applicitus.
Lac gargarizatum.
Rana oleo elixa cervicis & colli abscessibus illita.
Mel illitum.
Origani virentis succus gargarizatus.
Helxine succus gargarizatus, forisq; inunctus.
Urtica utriusq; succus gargarizatus.
Chalcitis imposita.
Alumen illitum.
Sal tostum cum melle inunctum.
Acetum gargarizatum.
Aloe cum vino aut melle imposita.
Britannicæ succus illitus.
Tribuli fructus ex melle impositus.

Rubi mororum succus gargarizatus.
Ficuum siccarum decoctum gargarizatum.

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa insumpta.
Crespini baccarum succus gargarizatus.
Uva spinæ succus.
Ribis vulgaris succus.
Lactuca succus cum punici mali succo gargarizatus.
Trinitas herba in vino austero decocta.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.
Malorum punicorum vinum ex rosarum aut plantaginis aqua gargarizatum.

DIOSCORIDIS.
Ad prolapsum columellam.

Laserpitii liquor cum melle inunctus.
Pruni foliorum ex vino decoctum, gargarizatum.
Omphacium impositum.
Acetum gargarizatum.
Flos æris in pulverem subtilissimum impositus.

MATTHIOLI.

Pix liquida calefacta una cum thure, & mastiche deraso occipitio adhibita.
Lauri bacca cum cumino, hyssopo, origano, & euphorbio melle exceptæ, & summo capiti calida applicata.
Viburni decoctum gargarizatum.
Cochleæ putamen ustum, & inspersum.
Phyllitidis stillatitia aqua gargarizata.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Potentilla.
Pyrola.
Punicorum malorum vinum cum aqua plantaginis gargarizatum.

DIOSCORIDIS.
Ad gulæ destillationes.

Papaveris vasculorum decoctum ex melle in eclegmatis formam redactum, sæpiusq; linctum.
Acetum gargarizatum.
Bdellium cum jejuna salva dilutum & illitum.
Verbenaca altera ex vino gargarizata.
Omphacium impositum.
Flos æris pulverizatus, & impositus.
Alumen impositum.

MATTHIOLI.

Crespini baccarum succus } *in gargarismatibus.*
Mespilorum decoctum }
Pruni sylvestris bacca, & ejus radices gargarismatibus addita.
Tragacantha lachryma delincta.
Punicorum acidorum malorum vinum gargarizatum

DIOSCORIDIS.
Ad faucium & trachææ asperitates.

Myrrha lingua subdita, ibiq; liquata.
Ptysana hordeacea gargarizata.
Amylum delinctum.
Sinapi succus gargarizatus.
Glycyrrhiza succus lingua subditus.
Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.

Laserpitii liquor aqua dilutus in delinctu.
Symphytum petræum commanducatum.
Quinquefolii radicis decoctum gargarizatum.
Aethiopis cum melle in eclegmate.
Lac gargarizatum.
Licium attritum & delinctum.

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa insumpta.
Oleum amygdalarum dulcium.
Oleum sesaminum.
Cochlea illota cocta, trita, & ex passo pota.
Ovi album insumptum crudum.
Malvæ cum foliorum, tum radicum decoctum gargarizatum.
Atriplex coctum devoratum.
Phyllytidis stillatitia aqua.
Solidago minor ex aceto, & aqua rosaceo decocta, & in ore colluta.

PECTORIS ET PULMONIS.
DIOSCORIDIS.
Ad cruenta sputa & sanguinis rejectiones.

Ovum tepidum bibitum.
Cornu cervini cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.
Clymenum potum.
Serpylli succus drachmarum duarum pondere cum aceto potus.
Fimum caprinum tritum in vino, aquáve potum.
Triticea farina glutinis modo elixa in delinctu data.
Amylum potum.
Ferula viridis medulla pota.
Portulaca ad summum cocta devorata.
Plantago quoquo modo exhibita, præsertim succus.
Ejusdem semen potum.
Porri semen drachmarum duarum pondere cum paribus myrti baccis.
Agaricus trium obolorũ pondere cum aqua mulsa potus.
Rhaponticum haustum.
Lysimachia succus haustus, & perfusus.
Centaurii majoris radix pota.
Spina alba radix hausta.
Arabica spina radix pota.
Aloe cochlearium duorum pondere cum frigida aqua vel sero pota.
Polygoni maris succus potus.
Salviæ succus in orbiculos concretus cum melle sumptus.
Symphytum petræum cum aqua potum.
Mentha succus cum aceto potus.
Althea decoctum potum.
Betonica folia trium obolorum pondere in diluta vini potione hausta.
Symphyti alterius radix pota.
Achillea hausta.
Tragi cacumina decem in vino bibita.
Personata radix cum pineis nucibus pota.
Isopyri semen potum.
Adianthum potum.
Trichomanes pota.
Vitis viniferæ foliorum & capreolorum succus haustus.
Labrusca flores poti.
Omphacium parcè potum.
Corallium haustum.

Hæmatites lapis
Morochthus lapis } *cum mali punici succo pota.*
Samia terra

MATTHIOLI.

Thus potum.
Mastiches in potu.
Mumia hausta.
Juniperi gummi haustum.
Succinei pastilli exhibiti.
Ligustri florum aqua pota.
Crespini baccarum succus haustus.
Hypocistis potui data.
Rhodosaccharum.
Quercus foliorum stillatitia aqua pota.
Glandes & galla in potionibus datæ.
Suberis corticis cinis haustus.
Castanearum tenuior tunica in pulverem hausta.
Persici lachryma ex aqua plantaginis, aut portulacæ pota.
Mespili folia in pulverem trita, & potui data.
Virga sanguinea bacca.
Corna.
Sorba.
Cochleæ elixa, & pro cibo sumpta.
Plantaginis succus addito armenio bolo, aut hæmatite.
Bursa pastoris & plantaginis decoctum ex pluviali aqua, addito armenio bolo.
Cyclamini radicis stillatitia aqua senarum unciarum pondere, unà cum sacchari albissimi uncia pota.
Ophioglosson ex aqua equiseti potum.
Rhabarbarum drachmæ pondere cum mumia momento potum.
Tragacanthæ lachryma insumpta.
Salvia succus potus.
Flos solis unà cum radicibus contusus & potus.
Hyperici seminis farina è polygoni succo hausta.
Pilosella
Consolida minor
Consolida media
Sanicula
Auricula ursi
Caryophyllata radix } *quovis modo hausta.*
Lagopi semen
Virga aurea
Potentilla
Pyrola
Pulmonaria succus potus, & herba ipsa quocunq; modo usurpata.
Amaranthi purpurei flos potus.
Millefolii succus, aut ficci farina ex symphyti majoris aut plantaginis aqua pota.
Punicorum malorum vinum ex aqua portulacæ, aut rosarum pota.
Corallium sumptum.
Jaspis lapis suspensus, aut jecinori admotus.

DIOSCORIDIS.
Ad phthisin.

Pistacia
Pineæ nuces } *per se aut ex melle sumpta.*
Terebinthina resina per se, vel ex melle more eclegmatis devorata.
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi mensura devorata.
Juniperi bacca hausta.
Lauri bacca trita cum melle, & cum passo devorata.
Ficus sicca cum hyssopo fervefacta, & pota.
Cancri fluviatiles elixi cum suo jure sumpti.
Lac humanum ex ubere suctum.
Jus esculentum omnium adipum datum.
Plantago in potu exhibita.
Porrum cum melle decoctum.
Agaricus drachmæ pondere sumptus cum passo.
Acanthi radices pota.
Marrubii folia, sive expressus succus potus.
Betonicæ folia cum melle data.
Myrrha in sorbitione pota.
Asii lapidis flos ex melle delinctus.

MATTHIOLI.

Larigna resina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei cum melle, aut sacchaaro exhibiti.
Cochleæ nemorales à mucagine repurgatæ, & ex lacte bubulo decoctæ, unà cum tussilagine, & cibi loco propinata.
Ranæ ex capi, aut gallinæ jure decocta, devorata.
Gallorum juvenum testes in cibo usurpati.
Brassica percocta frequenter devorata.
Melopeponum seminum cremor haustus.
Glycyrrhiza radix, & ejus succus.
Veronica mas.
Salvia catapotia: vide salvia commentarium.
Geranii primi radix ex vino pota.
Pulmonaria succus frequenter potus, aut herba ipsa quocunq; modo usurpata.
Uva passa in cibis devorata.
Armenia terra quoquo modo sumpta.
Corallium potum.
Hæmatites lapis sumptus.

DIOSCORIDIS.
Ad pulmonis abscessus.

Semen cyclaminis secundæ speciei quadraginta diebus potum.
Tragoriganum cum melle in eclegmate exhibitum.
Tussilaginis sicca, incensaq; fumus ore haustus apostemata interna pectoris rumpit.

MATTHIOLI.

Mustelarum pulmo devoratus.
Vulpinus item pulmo in pulverem tritus.
Fœnugraci decoctum potum.
Pulmonaria frequenter sumpta.

DIOSCORIDIS.
Ad suspiriosos.

Lauri bacca trita cum melle, vel passo exhibita.
Ficus sicca cum hyssopo decocta & pota.
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.
Jus senum gallorum potum.
Vinum hyssopites bibitum.
Plantago cum lenticula decocta comesta.
Rhaponticum bibitum.
Aqua mulsa pota.
Aristolochia rotunda bibita.
Centaurii majoris radix pota.
Hyssopum decoctum cum fico, aqua, melle, rutaq; potum.
Stœchas ex aqua decocta pota.

Pule-

Pulegium cum melle & aloe potum.
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia eodem modo pota.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta pota.
Peucedani succus in ovo sumptus.
Nigella in vino pota.
Galbanum deglutitum.
Marrubii decoctum, sive expressus succus potus.
Parthenium ex oxymelite sumptum.
Anagyris folia cum passo bibita.
Periclymeni semen potum cum vino.
Adianthi potum decoctum.
Fidicula, sive trichomanes hausta.
Elaterium optima suspiriosis est purgatio.
Thapsia succus exhibitus.
Bryonia cum melle in eclegmate sumpta.
Sandaracha non resina in catapotiis data.
Sulphur in ovo sumptum vel suffitum.
Agaricum drachmæ unius pondere datum.
Cancamum haustum ex aqua vel mulso.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices saccharo condita asservata.
Phu, sive Valeriana, præsertim cum dulci radice, uvis passis & anisi semine cocta.
Cubebæ devorata.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Cassia solutiva pulpa cum decocto hyssopi pota.
Balsami factitii liquores, & oleum.
Helenium conditum sæpe devoratum.
Oleum amygdalinum.
Oleum cnicinum.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & devorati.
Larigna, aut terebinthina resina epota.
Pix ex melle lincta.
Persici lachryma ex mulso, aut bechii decocto pota addito croci momento.
Amygdalæ.
Nuclei pinei.
Oleum de nucibus Indicis.
Cochleæ magnæ semicoctæ devoratæ, primo die una, sequenti duæ, tertio tres, quarto duæ, quinto una.
Brassicæ caulium medulla ex cremore amygdalino decocta & cum melle in eclegmate parata.
Sonchi lacteus in potu sumptus.
Trasorum cremor è carnium jure paratus, potus.
Porrum coctum, & ex melle delinctum.
Cepa elixa, aut sub prunis tosta, & cum saccharo devorata, & butyri recentis momento.
Sinapis semen in cibo vel potione exhibitum.
Ari radix decocta, melleq; excepta devorata.
Eadem cineribus tosta, & ex amygdalino oleo exhibita.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Aristolochia rotunda.
Glycyrrhiza radix & ejus succus.
Veronica mas.
Salvia.
Gattaria.
Hyssopum.
Menthastrum.
Calamintha.
Amaraci decoctum.
Imperatoria radix.
Senæ decoctum vel dilutum potum.
Sagapenum ex Helenii, aut hyssopi decocto potum.
Botrys decoctum, aut ipsa herba, ex dulcis radicis decocto pota.
Armenia terra delincta.
Utriusque securidacæ semen ex melle, aut defruto delinctum.
Stibium nostrum potum.
Scabiosa quoquo modo usurpata.
Cnici seminis medulla saccharo eclegmatis modo excepta.
Quinta essentia nostra cum julapio violaceo frequenter pota.

DIOSCORIDIS.
Ad tussim.

Iris Illyrica assumpta.
Cardamomum ex aqua potum.
Cinnamomum devoratum vel potum.
Calamus odoratus suffitus per se, vel ex resina terebinthina.
Helenii eclegma ex melle deglutitum.
Myrrha ad quantitatem fabæ devorata.
Styrax } *data in eclegmate.*
Bdellium }
Terebinthina resina ex se, vel ex melle eclegma delinctum.
Mastix pota.
Juniperi bacca bibita.
Cedri fructus devorati.
Paliuri semen potum.
Ladanum in medicamentis, & malagmatib. insertum.
Cerasi gummi cum vino diluto exhaustum.
Amygdala amara cum melle, & lacte in illinctu data.
Gummi amygdalarũ amararũ cum vino diluto potum.
Nuces avellana cum aqua mulsa pota.
Ficus sicca devorata.
Chamædryos decoctum potum.
Scordium potum.
Tussilago sicca sumpta, sive incensa, accepto fumo per os.
Propolis suffita.
Mel deglutitum.
Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendum cum mentha, & butyro data.
Farina avena cremor in sorbitione receptus.
Semen lini cum melle, & pipere sumptum.
Faba in cibis accepta.
Raphanus elixus manducatus, præsertim in vetere tussi.
Dracunculi majoris radix tosta, & elixa devorata.
Asphodeli radix trium drachmarum pondere pota.
Allium crudum & coctum assumptum in veteri tussi.
Irionis semen cum melle linctum.
Piper delinctu acceptum.
Scilla cum melle in eclegmate in diutinis tussibus.
Centaurii majoris radix hausta, in antiqua.
Tragacantha in eclegmate cum melle.
Hyssopum cum melle, fico, rutaq; ex aqua decoctum.

Stœchas eodem modo parata.
Origanum in eclegmate cum melle linctum.
Tragoriganum eodem modo paratum.
Baccharis radicum decoctum potum, in diutina.
Panaces cum vino dulci potum.
Seselis Massiliensis radix, & semen haustum.
Smyrnii radix comesta.
Dauci semen potum in diutina.
Peucedani succus in ovo sumptus.
Laserpitii liquor in sorbili ovo datus.
Marrubii decoctum, sive expressus succus bibitus.
Galbanum deglutitum, in vetere.
Helxinæ succus cyathi pondere bibitus in diutina.
Equiseti radix, & herba pota.
Junci decoctum bibitum.
Papaveris vascula in aqua ad dimidium decocta, decoctoq; addito melle, ut eclegma fiat ad lingendum.
Hyoscyami semen potum.
Verbasci decoctum potum, in antiqua.
Cacaliæ radix vino madefacta comesta.
Bryonia cum melle in eclegmate delincta.
Uva passa alba caro exiccata devorata.
Aqua mulsa pota.
Thapsia illita.
Vinum hyssopites bibitum.
Sandaracha suffita cum resina, accepto vapore per fistulam vel trajectorium.
Sulphur in ovo sumptum, vel suffitum.

MATTHIOLI.

Acori decocti vapor hianti ore exceptus.
Phu radix cum dulci radice, uvis passis & semine anisi cocta.
Cassia solutiva pulpa cum decocto hyssopi sumpta.
Helenium conditum devoratum.
Ejusdem sicci farina sumpta.
Oleum dulcium amygdalarum potum.
Catapotia X. ex thuris drachma, & agarici scrupulis quaternis cum hyssopi succo formata, & ex iis unum ad introitum lecti sumptum.
Larigna resina in eclegmate delincta.
Nuclei pinei melle & sacharo excepti & devorati.
Mumia ex zizyphar. hordei, & myxor. decoct. epota.
Cupressini coni impari numero minutissime triti, & ex vino vetere hausti.
Siliquarum decoctum potum.
Persici lachryma ex mulsa, aut bechii decocto pota.
Sebestena.
Zizypha.
Saccharum candi vocatum.
Fænugræci decoctum potum.
Melopeponum seminum cremor.
Eruca cocta & cum saccharo sumpta.
Trasorum cremor haustus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Capa elixa, aut cineribus tosta ex saccharo & butyro devorata.
Ari radix cocta ex amygdalino oleo sumpta.
Lac potum, in quo Ari radix fuerit incocta.
Agaricum in potionibus additum.
Glycyrrhiza radix, & ejus succus.
Veronica mas in sua ipsius stillatitia aqua hausta.
Salvia.
Botrys herba ex dulcis radicis decocto pota, aut ejus decoctum.
Consolida Regalis flores poti.
Uva passa quoquo modo usurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad pectoris asperitates.

Glycyrrhizæ succus in ore retentus quousq; colliquescat.
Radix cacaliæ in vino madefacta & delincta.

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa hausta, & devorata.
Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Persici arboris lachryma ex mulsa, aut bechii aqua hausta.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Tragacantha lachryma.

DIOSCORIDIS.
Ad vocem expediendam.

Myrrha lingua subdita, quousq; tota liquescat.
Tragacantha ex melle in delinctu adhibita.
Laser aqua dilutum, & in sorbitione sumptum.
Styrax delinctus.
Brassica commanducata.
Vinum hyssopites.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices condita devorata.
Amygdalinum oleum } *potum.*
Sesaminum oleum
Cnicinum oleum
Styrax hausta.
Persici arboris lachryma ex mulsa pota.
Oleum è nucibus Indicis.
Malva cocta & in cibis apposita.
Porrum coctum cum melle sumptum.
Glycyrrhiza radix, & ejus succus.
Uva passa in cibis devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad pleuritim.

Suillus adeps ex vino lotus, & cum cinere & calce coactus impositus.
Pastinaca erratica semen potum.
Sagapenum emplastri modo illitum.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina hausta.
Pomum dulce cineribus incoctum, & glycyrrhizæ succo amylo & saccharo conspersum devoratum.
Amygdala & earum lacteus cremor cum saccharo.
Cochlea testis exuta ex ptisana hordeacea absorpta.
Eædem contusa, & loco dolenti adalligata.
Seminis lini oleum recens potum selibra pondere.
Glycyrrhiza radix, & ejus succus.
Cardui benedicti stillatitia aqua pota una cum seminis semidrachma.
Antemidis decoctum potum, vel ejusdem florum stillatitia aqua.
Syrupus dejectorius ex violarum diluto paratus.

DIOSCORIDIS.
Ad laterum dolores.

Fimum caprillum cum cera & oleo subactum, impositum.

Her-

Hordeacea farina unà cum meliloto & papaverum vasculis ex mulso elixa illita.
Brassicæ caules virides cremati & suillo adipe excepti & impositi.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum haustum.
Asphodeli radix drachma pondere ex vino pota.
Gentianæ radicum succus drachma pondere sumptus.
Aristolochia rotunda ex aqua bibita.
Centaurii majoris radix pota.
Laser in sorbitionibus datum.
Galbanum illitum.
Marrubii folia ex melle adhibita.
Trifolii bituminosi folia, semenvè potum.
Aethiopis pota.
Acori decoctum potum.
Costus cum absinthio, & vino potus.
Agallochum ex aqua potum.
Myrrha fabæ pondere devorata.
Bdellium haustum.
Resina terebinthina illita, appositavè.
Bryonia ex melleo eclegmate delincta.

DIOSCORIDIS.
Ad pulmonis inflammationes.

Ocimum cum polenta illitum.
Vrticæ utriusq. semen cum melle delinctum.
Tragoriganum ex melle in eclegmate sumptum.
Chrysocome pota.
Aqua mulsa hausta.
Pulmonaria.
Lentis palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS.
Ad purulentas excreationes.

Irionis semen cum melle delinctum.
Betonicæ folia drachmarum duarum pondere in aquæ mulsæ cyathis quatuor pota.
Personatæ radix cum pineis nucibus sumpta.
Aethiopis hausta.
Vinum hyssopites.
Sandaracha ex mulso data (hoc medicamentum ego nunquam probaverim.)
Sulphur in ovo potum, vel suffitum.

MATTHIOLI.

Larigna resina, & terebinthina in eclegmate delinct.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & devorati.
Terebinthina resina devorata.
Pix liquida cum melle mista, & devorata.
Vlmi folia, quæ orientem spectant, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contrita, ex vino cretico hausta.
Amygdala & earum lacteus cremor.
Nuclei pinei.
Tragacantha lachryma delincta.
Glycyrrhizæ succus.
Veronica mas in sua ipsius aqua propinata.
Botryi decoctum diebus pluribus potum, aut herba ex glycyrrhizæ decocto hausta.
Scabiosæ farina pota, aut recentis herbæ succus cum melle delinctus, & totius plantæ decoctum pluribus diebus haustum.
Pulmonaria quomodolibet usurpata.

DIOSCORIDIS.
Ad asthmaticos.

Lauri baccæ ex melle vel passo acceptæ.
Ficus siccæ cum hyssopo fervefacta & pota.
Vrina impubis pota.
Ruta epota.
Cyclamini alterius semen potum.
Dracunculi majoris radix tosta, & elixa cum melle in eclegmate sumpta.
Aqua mulsa pota.
Sphondilii semen, & herba ipsa in sorbitione.
Equiseti radix, & folia hausta.
Cnici seminis medulla ex saccharo eclegmatis modo sumpta.
Scabiosa, & ejus succus, atq. decoctum quomodo libet usurpata.
Abrotoni utriusq. semen tritum, & cum aqua potum.
Hyssopum cum fico, melle, rutaq. ex aqua decoctum potum.
Calamintha decoctum potum.
Vinum hyssopites haustum.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia cum melle hausta.
Seseli Massiliense potum.
Fidiculæ sive trichomanis decoctum bibitum.
Cuminum cum posca sumptum.
Smyrnii radix comesta.
Thapsia illita.
Ammoniacum bibitum.
Melissophylli folia in eclegmate delincta.
Tussilago sicca, & suffita, adeò ut fumus in os ingrediatur.
Hippophaesti succus trium obolorum pondere haustus.
Botrys pota vel in eclegmate data.
Periclymeni semen potum.
Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI.

Iridis radices conditæ.
Phu radix cum dulci radice, & semine anisi decocta.
Cubebæ devoratæ.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Cassia solutiva pulpa cum hyssopi decocto pota.
Balsami factitii liquores, & oleum haustum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum bibitum.
Myrrha hausta.
Styrax devorata.
Terebinthina, sive larigna resina insumpta.
Pix liquida ex melle pota.
Caricæ duæ, aut tres in aqua vitæ macerata devorata.
Erui farina melle excepta & delincta.
Sonchi lacteus succus potui datus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Cepa elixa, aut cineribus tosta addito melle, & butyro, devorata.
Sinapis, aut nasturtii semen in cibo aut potione exhibitum.
Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalino oleo.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Aristolochia rotunda hausta.
Centaurii magni radix.
Veronica mas.
Hyssopum.

Salvia

Salvia.
Menthastrum.
Gattaria.
Amaracus.
Sena decoctum vel dilutum.
Sapagenum ex helenii, vel hyssopi decocto potum.
Botrys herba decoctum, addito violaceo melle, aut herba ipsa & glycyrrhiza decocto.
Securidaca utriusq; semen ex melle, aut defruto delinctum.
Quinta essentia nostra com. de vino descripta pota.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere potum.

DIOSCORIDIS.
Ad renitentes excreationes.

Iris illyrica pota.
Coagulum fere omne potum.
Raphanus elixus devoratus.
Porrum cum ptisana coctum esui datum.
Nasturtium coctum in sorbitione datum.
Bulbi brevi coctura elixi, & in cibum sumpti.
Ammoniacum in eclegmate datum.
Scordium potum.
Thapsia linita.
Lini semen in eclegmate delinctum.
Scilla sicca oboli tres ex melle in eclegmate exhibiti.
Marrubium siccum potum cum iridis farina.
Vinum hyssopites haustum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Oleum amygdalinum.
Pinei nuclei melle, aut sacchare excepti & devorati.
Terebinthina resina in eclegmate delincta.
Ervi farina melle excepta & delincta.
Agaricum.
Veronica mas.
Hyssopum.
Pulmonaria quoquo modo sumpta.
Salvia.
Scabiosa pulvis quinetiam succus atq; decoctum hausta.

MATTHIOLI.
Ad purgandum pectus.

Terebinthina resina devorata.
Agaricum in potionibus additum.
Hyssopum.
Salvia.
Sena decoctum vel dilutum.
Scabiosa in pulverem trita, tum ejus succus cum melle delinctus, aut herba decoctum pluribus diebus haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad pectoris destillationes.

Irionis semen cum melle delinctum.

MATTHIOLI.

Agaricum.
Veronica mas.
Salvia.
Armenia terra ex rhodosaccharo delincta.

DIOSCORIDIS.
Ad omnia pectoris incommoda.

Porrum cum melle decoctum comestum.
Glycyrrhiza succus bibitus.
Thymus melli mistus in delinctu sumptus.
Thymbra eodem modo parata.
Tordili radix in eclegmate cum melle sumpta.
Libanotis radices pota.
Symphytum petraeum in mulso decoctum bibitum.
Quinquefolii radicis succus potus.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices condita.
Terebinthina devorata.
Veronica mas.
Glycyrrhiza.
Uva passa quomodo libet usurpata.

MATTHIOLI.
Ad empyematicos.

Pulmonaria & ejus succus ex melle devorata.
Scabiosa pulvis, succus atq; etiam decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad pectoris vulnera.

Caryophyllata
Potentilla
Alchimilla
Bistorta } *radices.*
Tormentilla
Solidagines omnes
Sanicula
Auricula ursi
Pilosella
} *in vino decocta, & deinde decoctum ipsum potui datum.*

Amaranthi purpurei flos potus.
Pyrola in potionibus addita, potionem ejus vulnerariam admirabilis operationis reperies lib. 4. cap. 16. comment. de Limonio.
Uva passa devorata.

CORDIS.
DIOSCORIDIS.
Ad deliquium animi.

Cucumis olfactus.
Pulegium ex aceto naribus admotum.
Buglossum potum.

MATTHIOLI.

Nardi Italica, aut lavendulae aqua pota & arteriis illita.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Santalum omne potum & olfactum.
Moschus potus & illitus.
Confectio è moscho devorata.
Zibetum illitum.
Ambarum potum & impositum, aut olfactum.
Ocimum ex aceto naribus admotum.
Scorzonera radix, aut ejus succus potus.
Caryophylli commansi, vel naribus admoti.
Caryophylli flores quocunq; modo sumpti.
Zedoaria commansa.
Mentha olfacta.
Lelisphakon & ejus stillatitia aqua.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Caryophyllata radices olfacta.
Angelica radix pota.
Borraginis atq; etiam vulgaris buglossi decoctum potum, aut vino admistum & haustum.
Vinum odoratum, generosumq; in faciem projectum, ac etiam potum.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de vino descripta, tam pota, quàm arteriis, & naribus illita, & in faciem projecta.

DIOSCORIDIS.
Ad cardiacam.

Intybus per se, & cum polenta illita.
Absinthium in passo decoctum & appositum.
Rubi folia illita.

MATTHIOLI.

Nardi Italica aut lavendula stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Santalum omne potum, & epithematibus additum.
Moschus potus & illitus.
Ambarum potum.
Agallochum.
Mumia ex aqua mentha pota granorum quatuor pondere.
Rosarum succus & dilutum potum.
Caryophyllata olfacta.
Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potum.
Cardiaca herba pota.
Angelica radix hausta.
Borrago, aut vulgare buglossum quovis mon sumptum.
Rhodosaccharum devoratum.
Myrti bacca quoquo modo hausta.
Aurantii, limonumq́, florum stillatitia aqua pota.
Citria mala.
Aurantia mala.
Limonia mala.
Poma Adami.
Pyra cocta devorata.
Sericum in antidotis additum.
Margarita pota.
Cervini cordis os epotum.
Scorzonera radix, aut succus potus.
Caryophylli in cibis usurpati.
Caryophyllorum flores ex Melissophylli decocto poti.
Zedoaria comnansa, aut in potionibus addita.
Eryngii radix ex buglossi melissophyllive decocto pota.
Saccharum è rorismarini floribus paratum.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine, & buglossi aqua hausta.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Trifolium acetosum.
Melissophyllon quocunq́ modo haustum.

MATTHIOLI.
Ad tremorem cordis.

Galanga è succo plantaginis pota.
Cinnamomi aqua stillatitia.
Myrti bacca quoquo modo hausta, aut devorata.
Scorzonera radix, aut ejus succus potus.
Vincetoxici radix cum citrii mali semine ex aqua oxalidis pota.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Caryophyllata olfacta.
Quinta essentia nostra, lib. 5. commen. de vino descripta, uncia pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium ebibitum.
Margarita devorata.

MATTHIOLI.
Ad pulsum cordis.

Scorzonera radix, aut ejus succus potus.

MAMMARUM.

Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex buglossi aqua hausta.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra, lib. 5. comment. de vino descripta, uncia pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium in potu sumptum.
Margarita in potionibus addita.

MATTHIOLI.
Ad cordis dolorem.

Viridis pinus acicula contrita, & ex vino optimo pota.
Scorzonera radix, aut ejus succus potus.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra, descripta libr. quint. comment. de vino, pota.
Aurum tritum & ebibitum cum corallio, & Margaritis.

DIOSCORIDIS.
Ad præcordiorum duritiem.

Rhaponticum potum.
Vinum absinthites potum.

MATTHIOLI.
Ad vetustas præcordiorum inflammationes

Scordium cum cera coactum impositum.

MAMMARUM.
DIOSCORIDIS.
Ad mammarum inflammationes.

Thus cum cimolia & rosaceo inunctum.
Cydonia mala cataplasmatis adjecta & illita.
Nuces juglandes cum ruta & exiguo melle imposita.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta illitum.
Asphodeli radices & folia ex vino exhibita.
Irionis semen illitum.
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.
Althaa decocta & superposita.
Uvarum vinacei cum sale illiti.
Ostracites lapis cum melle impositus.
Geodes lapis cum aqua illitus.
Terra Samia ex rosaceo, & aqua imposita.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum illitum.
Ovum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.
Portulaca contusa & illita.
Trifolium acetosum impositum.
Lenticula palustris aqua cum pota tum illita.
Oleum è fructu momordicæ illitum.
Unguentum ex oleo in mortario plumbeo & pistillo paratum.

DIOSCORIDIS.
Ad rigentes à partu mammas.

Triticei surfures ex ruta decocto elixi & appositi.
Baccharis folia emplastri modo adhibita.
Epimedii folia concisa ex oleo cataplasmatis addita.
Hyoscyami semen tritum ex vino illitum.
Ricini folia imposita.
Uvarum vinacei cum sale illiti.

MATTHIOLI.

Cancri crudi triti & illiti.
Marrubium cum vetere axungia tritum & illitum.

DIOSCO

MAMMARUM.

DIOSCORIDIS.

Ad induratas mammas.

Ervi farina emplastri modo imposita.
Chamæpitys prima ex melle illita.
Uvarum vinacei cum sale triti & impositi.

DIOSCORIDIS.

Ad mammas exulceratas.

Conchulæ Indicæ cinis illitus.
Asclepiadis herbæ radices imposita.

MATTHIOLI.

Aparinæ farina inspersa.
Unguentum ex oleo cum mortario & pistillo plumbeo paratum.

MATTHIOLI.

Ad Papillarum rimas.

Oleum è luteis ovorum illitum.
Pomata illita.
Aparinæ succus illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad lac in Mammis concretum.

Ceræ grumi decem granorũ milii magnitudine sumpti.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositum.
Lentium farina illita.
Apium & ejus succus illitus.

MATTHIOLI.

Mentha recens mammis illita.

DIOSCORIDIS.

Ad extinguendum lac.

Cicuta imposita mammis.

MATTHIOLI.

Cucurbitæ recentia folia imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad Lactis ubertatem præstandam.

Halimi folia in cibis sumpta.
Viticis semen potum.
Ptisana hordeacea cum fœniculi semine cocta & in cibum sumpta.
Malvæ decoctum potum.
Sonchi succus haustus.
Lactuca in cibis recepta.
Ocimum devoratum.
Eruca comesta.
Anemone & ejus caules cum ptissana hordeacea devorati.
Anisum potum.
Anethi aridi seminis, & comæ decoctum haustum.
Fœniculum in cibo sumptum.
Nigella pluribus diebus pota.
Circeæ semen in sorbitione potum.
Clematis prima in cibis accepta.
Echii radix in sorbitione, vel cum vino hausta.
Glaux cum hordeacea farina, sale & oleo cocta & devorata in sorbitione.
Bryoniæ succus cum tritico coctus, in cibum sumptus, sed hic prudentia opus est.

MATTHIOLI.

Ungularum asini aut vaccarum cinis potus ex ptissana.
Cicerum decoctum potum.
Brassica cocta & longo pipere aspersa, una cum jure devorata.
Cardui benedicti radicis pulvis addito fœniculi semine, & longi piperis momento ex ptissana haustus.
Crystallum in tenuissimum pulverem tritum potum.

VENTRICULI.

DIOSCORIDIS.

Ne lac in mammis concrecat.

Mentha cum polenta imposita.
Vini fæx cum aceto peruncta.

MATTHIOLI.

Fabarum farina illita.

DIOSCORIDIS.

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

Cicuta contrita & imposita.
Cotes naxia illita.

MATTHIOLI.

Aqua è nucibus pineis immaturis destillata & imposita cum linteolis.
Alchimilla seu stellaria stillatitia aqua, aut succus, aut decoctum, cum linteolis adhibita, admistis hypocistide, equiseto, rosis & alumine.

VENTRICULI.

DIOSCORIDIS.

Ad vomitiones, & nauseam.

Cotoneorum malorum maceratorum liquor haustus.
Nardus Indica / Nardus Celtica } ex aqua pota.
Palmula in cibo sumpta.
Palmularum involucrum cataplasmatis conferentibus adjectum.
Gallinaceorum ventriculi interior folliculus siccus, tritusq́; cum vino potus.
Succinum haustum.
Faba in posca decocta, & in cibum sumpta.
Lentis xx. grana sine cortice devorata.
Phaseolus in cibo acceptus.
Sisymbrium haustum.
Rubi folia exterius illita.
Lactuca illota devorata.
Lens sylvestris esui data.
Scilla sicca pota.
Agaricus trium drachmarum pondere per se absque liquore sumptus.
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.
Alba spina radix hausta.
Menthæ duo, tresve rami cum acida punica succo poti.
Pæoniæ semen ex vino nigro potum.
Betonica commanducata, moxq́; vino aqua misto superbibito.
Vitis viniferæ foliorum, capreolorumq́; succus potus.
Myrtites vinum potum.
Vini fæx illita.
Scillinum vinum potum.

MATTHIOLI.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Musci arborei dilutum ex vino paratum potum.
Pseudoberberi bacca.
Ribes vulgaris.
Uva spina.
Poma austera cineribus incocta devorata.
Cydoniorum pomorum vinum, oleum, caro, confectio, Miva.
Eorundem succus, in quo conferbuerint corallium, rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.
Mespilorum siccorum pulvis, rosarum rubearum succo exceptus, additis corallio, caryophyllis & nuce myristica.

Malvæ

Malvæ semen ex rubro vino potum.
Caryophylli ex vino austero, aut malorum cydoniorum succo poti.
Iidem cum mastiche, rhoe, coralliis, & balaustiis ventriculo illiti.
Punicorum malorum vinum potum.
Jaspis viridis lapis super os ventriculi gestatus.
Mentha sicca è mali punici vino sumpta.
Mentha græca succus tam potus quàm illitus.
Rosmarinum in pulverem contritum cum pane devoratum, aut meraco potum.
Lagopi folia, panicula, ac semen ex vino austero, aut punici mali pota.
Sanguisorba sive sorbastrella hausta.
Pulmonaria altera.

DIOSCORIDIS.
Ad cœliacos.

Lycium potum & inditum.
Cotonea mala cruda comesta.
Mora immatura siccata usque obsoniis immista.
Ficulnei cineris lixivium pondere cyathi exhibitum.
Myrica in potu data.
Galla cum aqua aut vino trita, & illita.
Rhois semen obsoniis inspersum.
Myrti folia trita & ex aqua illita.
Oleæ sylvestris folia cum polenta illita.
Coagulum leporinum, & equinum trium obolorum pondere ex vino potum.
Faba in posca decocta, & devorata.
Aegyptia faba farina, & corticis ipsius decoctum ex mulso datum.
Oxylapathi, aut oxalidis semen in aqua, aut vino potũ.
Plantago elixa in aceto, & cum sale sumpta.
Hyacinthi semen potum.
Coronopus decoctus in cibo sumptus.
Rhaponticum potum.
Spina alba radix pota.
Ferula viridis medulla bibita.
Laserpitii liquor in uva acino sumptus.
Nymphea radix siccata, & in vino bibita.
Clymeni succus potus.
Limonii herba semen acetabuli pondere ex vino sumptum.
Tragi herba acini decem ex vino bibiti.
Papaveris vasculorum decoctum ex melle in eclegmate redactum in delinctu. Si vero efficacius reddere velis adjungito hypocistidis, & acaciæ succum.
Uvarum vinaceorum decoctum potum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo inspersi.
Aqua vel vinum, in quib. ferrum extinctum fuerit pota
Morochthus lapis potus.
Vinum myrtites potum.
Adianthum ex vino bibitum.
Trichomanes ex vino pota.

MATTHIOLI.

Galanga ex succo Plantaginis pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Musci arborei dilutum in vino austero paratũ haustum.
Thus tam potum quàm illitum.
Mali punicæ è floribus paratum saccharum ex vino austeriusculo sumptum.
Myrteum condimentum.

Cydoniorum vinum, miva & oleum.
Cydoniorum confectio.
Mespila.
Sorba.
Pyra sylvestria.
Pruna sylvestria.
Nux myristica.
Mora immatura.
Cochlea duæ una cum testis contrita, & ovis gallinaceis duobus exceptis, ex vino passo, & aqua prius calefacta pota.
Anguium senecta rosaceo incocta, & imposita.
Oryza prius torrefacta & in lacte, in quo calculi fuerint extincti, decocta in cibum sumpta.
Sonchi decoctum ex vino potum.
Caryophylli ex vino, aut malorum cydoniorum succo hausti.
Menta sicca cum amylo, & aqua pota.
Anethum tostum cum mentha exhibitum.
Coriandri semen ex aqua.
Rosmarini pulvis cum pane devoratus, aut ex mero haustus.
Amaranthi purpurei flos potus.
Malorum punicorum vinum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad vomitiones ciendas.

Lauri folia pota.
Cochlea vepribus inhærentes devorata.
Peponis radix sicca drach. pondere ex hydromelite potã.
Bulbus vomitorius devoratus.
Origanum cum rhois semine & capis in cupreo vase diebus quadraginta, dum canicula sydus flagrat, insolatum potum.
Lemnia terra pota.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi dolores.

Juncus odoratus potus.
Bulbi comesti.
Rhaponticum bibitum.
Absinthium in passo decoctum potum.
Melilotum ex vino decoctum haustum.
Artemisiæ tenuia folia ex oleo contusa emplastri modo imposita.
Nymphææ radix illita.
Senecionis caulis in passo decoctus, devoratus vel potus.
Alabastrites lapis cum cerato impositus.

MATTHIOLI.

Cassiæ solutiva pulpa.
Ricininum oleum illitum, potum & infusum.
Amygdalinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mastiches grani tres devorati abeuntibus cubitum.
Myristicæ nucis decoctum ex rhodomelle & aqua vitæ potum.
Sisymbrium calefactum & vino cretico aspersum impositum.
Aloe devorata aut pota.
Quinta essentia nostra, lib. 5. cap. de vino descripta, pota ubi à frigiditate provenit dolor.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi erosiones.

Nardus Indica / *Nardus Celtica* } *ex aqua pota.*

d Jun-

Juncus odoratus potus.
Sycomori succus potus.
Pinea nuces devorata.
Lac humanum potum.
Sonchi succus bibitus.
Pulegium cum posca sumptum.
Hieracii utriusq; succus haustus.
Scordium duarum drachmarum pondere cum mulsa potum.
Pæonia semen ex vino nigro potum.

MATTHIOLI.

Amygdalarum dulcium oleum potum.
Sesaminum oleum potum.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, & cum succo portulaca hausti.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.
Sonchus emplastri modo impositus.
Umbilici Veneris succus illitus.
Intybus utraq; ex aceto devorata.
Glycyrrhiza succus potus.
Apium ebibitum.
Fœniculum cum frigida aqua potum.
Polygonum illitum.
Solani hortulani folia apposita.
Chamædaphnes folia hausta.
Vitis viniferæ folia, & capreoli emplastri modo adhibiti.
Labrusca flos illitus.

MATTHIOLI.

Cassia solutivæ pulpa sumpta.
Santala pota vel aqua rosacea foris illita.
Crespini, uva spina, ribisq; vulgaris bacca devorata.
Rhodo saccharum.
Quercus recentia folia in ore contenta.
Citria / *Aurantia* / *Limonia* } *mala.*
Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
Glycyrrhiza radix & ejus succus.
Phyllitidis pulvis sua ipsius aqua exceptus & illitus.
Trifolium acetosum devoratum.
Consolida regalis flores poti.
Fraga devorata.
Lenticulæ palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi flatus.

Mei radices ex aqua fervefacta, vel citra coctionem trita pota.
Nardi Indica & Celtica ex aqua pota.
Castoreum bibitum.
Gallinaceorum senescentium jus potum.
Absinthium cum seseli, aut Gallica nardo potum.
Ligustici semen, & radix pota.
Smyrnii semen haustum.

MATTHIOLI.

Cubebæ devorata.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Calamus odoratus vulgaris haustus.
Oleum ricinium illitum, potum & infusum.
Balsami factitii aqua cum carnium jure sumpta.

Cnicinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mumia ex cumini, ammi & cari decocto sumpta.
Oleum nostrum de scorpionibus illitum.
Castoreum ex oxycrato potum.
Milium torrefactum cum sale mistum, & anthemide in sacculo impositum.
Mentha tam illita, quàm pota.
Menthastrum.
Mentha græca.
Salvia.
Gattaria.
Imperatoria.
Tanacetum.
Quinta essentia nostra, lib. 5. c. de vino descripta, pota.

DIOSCORIDIS.
Ad singultum.

Sisymbrii semen in vino potum.
Rhaponticum haustum.
Aristolochia rotunda bibita.
Menthæ duo, tresve rami cum acida punica succo poti.
Anethi coma, & seminis decoctum potum.
Cuminum erraticum cum aceto potum.
Alysson potum, sive manib. gestatum, vel narib. infusum
Asplenii decoctum potum.
Periclymeni semen potum.
Saxifraga bibita.

MATTHIOLI.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Mumia hausta ex cumini aut apii decocto.
Castoreum cum mulsa potum.
Rhabarbarum ex vino haustum.
Anethum cum haustum, tum olfactum.
Phyllitidis stillatitia aqua pota.
Quinta essentia nostra, lib. 5. cap. de vino descripta, uncia pondere pota, ubi ex repletione fuerit singultus.

DIOSCORIDIS.
Ad acidos ructus.

Agaricus drachmæ pondere sumptus.
Tragoriganum potum.
Betonicæ folia fabæ pondere ex despumato melle sumpta.

MATTHIOLI.

Coriandrum cochlearii mensura exhibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad sanguinem & lac in ventriculo concreta.

Ficulnei cineris lixivium potum.
Coagulum { *Equinum* / *Leporinum* / *Agninum* / *Hadinum* / *Hinnulinum* / *Vitulinum* / *Bubalinum* } *trium obolorum pondere ex vino potum.*
Helichrysi coma cum mulso pota.
Laser potum.

MATTHIOLI.

Cyclamini radicis stillatitia aqua senis unciis pota, cum sacchari uncia una.
Consolida media succus epotus.
Auricula ursi.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi inflammationes.

Hiera-

Hieracium majus & minus emplastri modo impositum.
Vitis viniferæ folia & capreoli cum polenta impositi.
Viola purpurea ex polenta illita.

MATTHIOLI.

Cassiæ solutivæ pulpa sumpta.
Santala omnia tam sumpta quàm illita.
Rosa illita.
Consolidæ regalis flores illiti.
Lentis palustris stillatitia aqua pota.

MATTHIOLI.
Ad famem caninam.

Glirium pinguium caro assa devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad appetentiam ciendam.

Piper comestum.
Acetum in obsoniis additum.
Absinthium potum.

MATTHIOLI.

Crespini bacca.
Uva spina.
Ribes vulgaris.
Sinapismum.

DIOSCORIDIS.
Ad concoctionem juvandam.

Eruca in cibo comesta.
Piper omne comestum.
Gingiberis usus.
Scilla cum melle cocta & devorata.
Absinthium haustum, vel ventriculo adhibitum.
Tragoriganum potum.
Pulegium potum.
Ligustici semen, & radix pota.
Seselis Massiliensis semen cum vino potum.
Garum potum.
Betonicæ folia post cœnam sumpta, addito melle despumato fabæ magnitudine.
Vinum absinthite.

MATTHIOLI.

Acori radicis & cinnamomi drachm. ex vino absinth.
Galanga.
Nardus Italica.
Lavendula.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua hausta.
Caryophylli hausti.
Crocum.
Ladanum drachmæ pondere duabus horis à cœna devoratum.
Pyrum vel cydonium cineribus tosta & devorata.
Pistacia.
Citria condita.
Juglandes condita.
Nux myristica.

DIOSCORIDIS.
Ad ventriculi fluxiones.

Adiantum potum cum vino.
Persici mali sicci decoctum & bibitum.
Cotonei mali macerati liquor potus.

MATTHIOLI.

Myrteum condimentum.

MATTHIOLI.
Ad restinguendam sitim.

Crespini bacca.
Uva spina.

Ribes vulgaris.
Citria, Limonia, Aurantia — mala.
Pyra.
Portulacæ folia lingua subdita.
Melopeponum seminum lacteus cremor.
Anguriæ pulpa.
Glycyrrhiza radix, & ejus succus.
Trifolium acetosum.
Fraga matura devorata.
Punicorum malorum vinum ex intybi stillatitia aqua aut hordei decocto potum.

JECINORIS.
DIOSCORIDIS.
Ad jecinoris obstructiones.

Nardus Indica, Nardus Celtica — ex aqua frigida hausta.
Lauri cortex tribus obolis in vino odorato potus.
Piceæ folia drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota.
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ nucis avellanæ magnitudine.
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.
Agaricum potum.
Rhaponticum ex haustum.
Eryngium ex vino assumptum.
Anthemidis decoctum potum.
Chamæpityos folia septem diebus in vino pota.
Betonica in aceto mulso drachma pondere bibita.
Eupatorii herba, aut semen in vino potum.
Papaveris corniculati radix pota.
Rubrica Sinopica hausta.
Glycyrrhiza succus delinctus.

MATTHIOLI.

Nardus Italica & Lavendula in decoctis additæ.
Asari decoctum.
Carpesium.
Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Cassia solutiva.
Acorum quocunq; modo sumptum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum potum.
Rosarum succus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Amygdala.
Pistacia.
Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.
Ciceris farina ex Intubi stillat. aqua decocta, & illita.
Lupini cocti & cum ruta & pipere devorati.
Napi semen drachmæ pondere ex marrubii decocto frequenter potum.
Brassica decocta vis.
Beta cum sinapi, aut aceto devorata.
Cichorium ex vino albo tenui potum.
Cyclamini succus duarum drachmarum pondere potus cum oxymelite.
Rhabarbarum quocunq; modo potum.
Gentianæ stillatitia aqua pota.
Centaurii magni radix tum pota tū in vino macerata.
Centaurii minoris decoctum & succus.
Cardui radicum decoctum haustum.
Eryngii radicum decoctum potum.

Aloe quocunq; modo sumpta.
Veronica mas.
Mentha graca.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Sena decoctum, aut dilutum haustum.
Rosmarinum frequenter usurpatum.
Marrubium.
Eupatorii vulgaris decoctum, aut succus epotus.
Lupuli flores in potionibus sumpti.
Frangulæ corticum decoctum potum: parandi rationem invenies lib.4. cap. de sambuco.
Cascuta decoctum potum.
Quinta essentia ferri, descripta lib.5. in comm. de ferri scoria, sive stercore, drachma pondere quotidie pota.

DIOSCORIDIS.
Ad morbum regium.

Nardus Indica / *Nardus Celtica* } *hausta.*
Cervinum cornu ustum, ac lotum, potumq;.
Millepedæ, sive onisci ex vino poti.
Cicer cum roremarino decoctum comesum.
Rumicis radices in vino decoctæ & bibita.
Atriplicis semen bibitum cum mulsa aqua.
Asparagi radicum decoctum potum cum ficu & cicerib.
Crithmi & ejus radicum seminumq; decoctum potum.
Irio cum melle lincta.
Scilla cum melle in eclegmate pondere trium obolorum pota.
Hirundinaria radix cum aniso, & vino pota.
Sphondilii semen potum.
Agaricus drachma pondere sumpta.
Rhaponticum haustum.
Absinthii decoctum, dilutúmve trium cyathorum pondere quotidie haustum.
Aloe drachma pondere pota.
Origani decoctum corpore perfusum.
Calamintha cum vino pota.
Fœniculum erraticum potum.
Libanotis radices pota cum vino & pipere.
Rorismarini decoctum potum.
Nigella trita cum Irino unguento, naribus apposita.
Chelidonii radix cum aniso & vino albo pota.
Laser cum caricis datum.
Marrubii succus naribus infusus.
Polii utriusq; decoctum bibitum.
Conyzæ folia & flores poti.
Asplenii decoctum potum.
Lichen ex melle inunctus.
Adianti decoctum potum.
Trichomanis decoctum haustum.
Anthemidis decoctum potum.
Buphthalmum potum statim à balneo.
Pæonia radix bibita.
Hyacinthi semen cum vino potum.
Rubia radix cum mulsa aqua bibita.
Chamæpityos folia septem diebus in vino pota.
Betonica folia cum dulci aqua pota.
Elaterium potum.
Anchusa radicis decoctum potum.
Quinque folii succus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus.

Osyris decoctum potum.
Chrysanthemi decoctum balnei more adhibitum.
Vinum scillinum potum.
Verbenaca supina folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina una, jejuna quadraginta diebus pota.
Lycii herba in aceto decocta & bibita.
Myrica decoctum potum.
Halicacabi fructus poti.
Chamæcissi folia trium obolorum pondere senis diebus in aqua pota.
Rusci folia & bacca in vino pota.
Cervini cornu cinis potus binis ligulis.
Sulphur sorbili ovo sumptum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Nardi Italica, lavendulæve decoctum additis cinnamomo, asparagi & fœniculi radicibus.
Asari dilutum ex vino paratum.
Asarina, aut ejus decoctum.
Cassia solutiva pulpa.
Rosarum succus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Castoris anteriores dentes in poculo contenti, è quo vinum biberit affectus.
Terrenorum vermium cinis ex absinthii decocto potus.
Bubuli fellis lapis ex vino potus.
Napi semen ex marrubii decocto potum.
Oxylapathi ex vino decoctum potum.
Cichorii radices saccharo condita.
Cichorii & ejus radicum decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor haustus.
Eruca sylvestris tria folia læva manu decerpta, illicoq; devorata.
Cyclamini succus cum saccharo haustus addita mastiche, aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
Asphodeli radix ex vino sumpta.
Chelidonium majus in calceis sub nudis pedib. gestatum.
Aquilegia semen ex cretico vino & croci momento potum.
Rhabarbarum in potionibus additum.
Agaricum in potionibus additum.
Centaurii magni radix quoquo modo usurpata.
Centaurium minus.
Carduorum radicum decoctum.
Eryngii radicum decoctum.
Aloe quovis modo usurpata.
Pulegii / *Menthastri* / *Marrubii* } *decoctum haustum.*
Cuminum illico à balneo exhibitum.
Sena decoctum vel dilutum.
Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum.
Chamædryos semen drachmæ pondere ex meraco.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupulorum florum decoctum, haustum ex vino albo.
Frangulæ corticum decoctum. Parandi rationem habes lib.4. comment. de sambuco & ebulo.
Cuscuta decoctum potum.

MATTHIOLI.
Ad fluxum hepaticum.

Quernorum foliorum tenellorum stillatitia aqua pota.

Lupinum jecur siccum in pulverem sumptum.
Rhabarbarum tritum & propinatum.

DIOSCORIDIS.
Ad Jecinoris dolores.

Acori decoctum potum.
Absinthii decoctum ex passo appositum.
Periclymeni semen potum cum vino.

MATTHIOLI.

Irinum oleum è floribus paratum illitum.
Amygdalinum oleum.
Laurinum oleum.
Eupatorii vulgaris decoctum aut ejus succus potus.

DIOSCORIDIS.
Ad jecinoris duritiem.

Ammoniacum illitum, & ebibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad refrigeratum jecur.

Nardus Indica
Nardus Celtica } *ebibita.*
Amomi decoctum potum.
Pinorum & piceæ folia ex aqua, vel mulso pota.

MATTHIOLI.

Acori oxymel potum.
Cinnamomi aqua stillatitia hausta.
Acorum quocunq; modo sumptum.
Balsamum factitium cum potum, tum illitum.
Caryophylli in potu, aut in cibo sumpti.
Rhabarbarum tritum & cum uvis passis devoratum.
Mentha Græca.
Imperatoria radix.
Eupatorii vulgaris succus, aut ejus decoctum potum.

MATTHIOLI.
Ad jecinoris scyrrhum.

Asarum.
Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Mastiche cum imposita, tum intus sumpta.
Centaurii minoris decoctum haustum.
Frangulæ radicum decoctum potum. Parandi modum invenies lib.4. comment. de sambuco.
Scillinum acetum potum.

MATTHIOLI.
Ad cachexiam, id est, malum habitum.

Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Acorus, quem calamum odoratum vulgo vocant, sumptum.
Balsami factitii liquores omnes.
Nux myristica intrò sumpta.
Jecur leporinum arefactum potioni infrictum.
Sium in cibis sumptum.
Cichorium quoquo modo acceptum.
Rhabarbarum quavis ratione haustum, & cum passis uvis comestum.
Agaricum.
Absinthii pontici coma saccharo asservata & devorata: parandi rationem habes commentario de absinthio.
Pulegii decoctum potum.
Mentha Græca.
Imperatoria radix.
Sagapenum exhibitum flavis myrobalanis duplicato pondere additis.
Marrubii decoctum potum.
Eupatorii vulgaris succus, aut decoctum potum.

Frangulæ radicum decoctum haustum. Parandi rationem habes lib.4. comment. de Jambuco.

DIOSCORIDIS.
Ad hydropem.

Asarum potum.
Cinnamomum ebibitum.
Calami odorati decoctum cum semine apii potum.
Erinacei terrestris caro.
Cochlearum terrestrium operimentum, & caro simul contrita, tumoribus hydropicorum imposita.
Amurca in villosa pelle peruncta & imposita.
Urina humana sui ipsius bibita.
Urina capræ quotidie cum spica pota.
Cicer cum roremarino decoctum.
Raphanus emplastri modo impositus.
Plantago cum lenticula decocta.
Ebuli radix in vino decocta, & pota.
Allium decoctum manducatum.
Bulbi cum melle & trito pipere emplastri modo impositi.
Scilla præparata sumpta.
Anagallidis succus vino potus.
Chamæleonis albæ radix cum vino pota.
Absinthii bibitum cum ficubus, nitro & loliacea farina.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum potum.
Hyssopum cum fico, nitroq; emplastri modo impositum.
Fidicula decoctum potum.
Origanum cum fico decoctum.
Sampsuchi decoctum potum.
Ruta cum fico emplastrata, & ejus decoctum ex vino tum potum, tum corpori perfusum.
Pastinacæ erraticæ semen potum.
Anisum potum.
Smyrnii semen potum.
Laserpitii liquor cum caricis datus.
Chamædrii decoctum potum.
Polii utriusq; decoctum bibitum.
Androsaces in vino pota duarum drachmar. pondere.
Betonicæ folia cum aqua dulci pota.
Cucumeris asinini radicis succus sesquioboli pondere, & cortex ejus acetabuli quarta parte.
Aqua marina balneum.
Vitis sylvestris radix in aqua fervefacta, & in vini cyathis duobus marina aqua diluti, pota.
Vinum scillinum potum.
Viticis semen potum.
Ficus sicca in vino cum polenta, & absinthio decocta & illita.
Sal.
Alcyonium tertium.
Arena è littoribus sole fervefacta capite tenus hydropicis obruta.

MATTHIOLI.

Electuarium de succo iridis, in cap. proprio de iride.
Iridis radices condita.
Cyperi radicum, & baccarum lauri pulvis pari pondere ex impubis pueri urina exceptus, & ventri adhibitus.
Asari dilutum ex vino paratum potum.
Asarina & ejus decoctum.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Balsami factitii liquores omnes.

Cnicinum oleum potum.
Lixivium ex vino albo, & juniperino cinere potum.
Fraxini semen cum vino assumptum.
Ossicula acinorum sylvestris mali punici trita & pota.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Bubulum caprillumve stercus emplastri modo impositū.
Napi semen drachmæ pondere ex marrubii decocto in diebus pluribus potum.
Brassica marina decoctum potum & præsertim addito rhabarbaro.
Brassica marina pulvis, additis rhabarbaro & cubebis, pluries ex vino potus.
Sinapis ex impubis pueri urina illitus.
Caryophylli in cibo, vel potione usurpati.
Cyclamini succus cum saccharo potus addita mastiche, aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
Asphodeli radix ex vino pota.
Rhabarbarum frequenter usurpatum.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana.
Centaurii magni radix tum vino macerata tum pota.
Cardui radicum decoctum
Cardui benedicti decoctum } *haustum.*
Eryngii radicum decoctum
Zuccharum ex pontici absinthii coma paratum: modum parandi habes commento de absinthio.
Pulegii decoctum bibitum.
Mentha graca.
Imperatoria radix.
Sagapenum cum duplicato pondere myrobalanorum flavorum potum.
Euphorbium haustum.
Vincetoxici radicum ex vino albo decoctum bibitum.
Marrubii decoctum potum.
Eupatorii vulgaris decoctum haustum.
Ricini semen ex caprino lacte maceratum & haustum.
Sambuci aut ebuli radicum stillatitia aqua pota: hac binis, illa quaternis unciis simul mista, & diebus xxx. pota.
Frangula corticum decoctum potum: parandi rationem invenies lib. 4. comment. de sambuco.
Colocynthis cum pota, tum clysmate infusa.
Stibium nostrum granorum quatuor pondere haustum.

L I E N I S.
M A T T H I O L I.
Ad inflammationem.

Cassia solutiva pulpa devorata.
Caphurā illita.
Crispini baccarum succus potus.
Rosa & earum succus, seu dilutum.
Cichorii radices condita.
Cichorii flores saccharo asservati, & sæpe devorati.
Melopeponum lactei cremor potus.
Phyllitidis farina sua ipsius aqua subacta, & illita.
Trifolium acetosum devoratum.
Consolida regalis flores poti.
Fragaria & radicum decoctum ebibitum.

D I O S C O R I D I S.
Ad induratos lienes.

Cotonea mala cruda cataplasmatis addita & imposita.
Sycomori liquor haustus, & illitus.
Raphanus emplastri modo impositus.

Brassica folia cum aceto devorata.
Chamædrys decoctum potum.
Lupinorum farina illita.

M A T T H I O L I.

Helenii radicis farina denarii pondere diebus aliquot ex vino pota.
Amygdalinum oleum.
Terebinthina devorata.
Sesaminum oleum.
Myrica ex vino decocta.
Cochlearum majorum cinis cum lini, & urtica semine ex melle potus.
Stercus caprillum illitum.
Dracunculi radix contusa, & illita.
Cyclamini succus unguentis additus.
Centaurii minoris decoctum & succus tam interius, quam exterius usurpatus.
Mentha graca ex oleo irino illita.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quocunq; modo sumpta.
Oxymel ex floribus genistæ paratum.
Saccharum è genistæ floribus paratum sæpe sumptum.
Frangula corticum decoctum potum: parandi rationem habes lib. 4 comm. de sambuco.
Scillinum acetum potum.

D I O S C O R I D I S.
Ad lienis obstructiones.

Nardus celtica ex vino pota.
Adiantum bibitum.
Thrichomanes hausta.

M A T T H I O L I.

Nardus Italica, lavendulaq;.
Asari decoctum haustum.
Cubeba.
Carpesium.
Helenii radicis farina frequenter ex vino vetere sumpta.
Amygdalarum amararum oleum.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Mumia ex cari decocto pota.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Ciceris rubri decoctum potum.
Lupini cocti & cum ruta, & pipere comesti.
Brassica decocta jus potum.
Beta cum sinapi aut aceto devorata.
Sium in cibis sumptum.
Cyclamini succus binis drachmis ex oxymelite sumptus
Rhabarbarum potioni infrictum.
Agaricum in potionibus sumptum.
Gentiana & ejus aqua stillatitia.
Centaurii minoris decoctum & succus.
Eryngii radicum decoctum potum.
Veronica mas.
Mentha graca ex oleo irino illita.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Sena decoctum vel dilutum haustum.
Rosmarinum cum pane devoratum.
Phyllitis quoquo modo sumpta.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus additi.

Fragaria tum folia, tum radices.
Frangula corticum decoctum haustum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de sambuco.
Cuscuta, & ejus decoctum.
Quinta essentia ferri, descripta in quinto libro capite de scorio seu stercore ferri, diebus pluribus continuis drachma pondere pota, ex adianti, aut aspleni, aut myricæ decocto.

DIOSCORIDIS.
Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus celtica ex vino pota.
Nardus montana ex vino hausta.
Sarmentitius cinis ex aceto, rosaceo & ruta illitus.
Myrica ex vino decoctum potum.
Viticis semen potum.

DIOSCORIDIS.
Ad lienis dolores.

Dictamnum potum & illitum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum è floribus paratum & illitum.
Laurinum oleum inunctum.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quovis modo sumpta.

MATTHIOLI.
Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel sumptum.
Cubeba.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Balsami factitii liquores omnes.
Amygdalarum amararum oleum cum potum tum illitum.
Laurinum oleum.
Rhabarbarum intrò sumptum.
Agaricum potum.
Mentha græca ex irino oleo inuncta.
Imperatoria radix devorata.
Rosmarinum cum pane usurpatum.
Phyllitis.

DIOSCORIDIS.
Ad minuendos exuberantes lienes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus {Celtica / Montana} ex vino bibita.
Myrica ex vino decoctum haustum.
Viticis semen potum.
Cyclamini secundæ semen quadraginta dieb. haustum.
Sagapenum ebibitum.
Ammoniacum drachmæ pondere ex aceto sumptum.
Chamædrys ex aceto pota.
Nasturtium haustum.
Piperis radix illita.
Polii utriusq; decoctum cum aceto potum.
Cyclamini succus inunctus.
Capparis semen drachmarum duarum pondere quadraginta diebus ex vino bibitum.
Ejusdem radix ex vino bibita eodem pondere.
Lepidium cum helenii radice impositum.
Hederæ tenella folia ex vino decocta, vel arida ex pane cocta imposita.
Isatis sylvestris tum pota tum illita.

LIENIS.

Agaricum drachmæ pondere cum aceto mulso datum.
Rhaponticum potum.
Smyrnii radix comesta.
Gentianæ radix duarum drachmarum pondere pota.
Aristolochia rotunda pota.
Crocodilis radicis decoctum potum præsentaneo remedio prodest.
Hyssopum cum ficis, nitroq; illitum.
Tragoriganum cum aceto potum.
Pulegium cum sale illitum.
Sison potum.
Peucedani succus haustus.
Viscum cum calce, gagatève lapide decoctum.
Teucrium cum posca potum, vel cum ficis appositum.
Leucoii radices cum aceto illitæ.
Nymphæa radix ex vino bibita.
Asplenii folia pota, vel ejus decoctum cum aceto quadraginta diebus haustum, vel folia ipsa ex aceto illita.
Bunii semen potum.
Hamionitis cum aceto pota.
Rubiæ semen ex aceto mulso potum.
Lonchitis alterius folia cum aceto hausta.
Betonicæ folia ex oxymelite ebibita.
Polemonii radix ex aqua sumpta.
Periclymeni semen quadraginta diebus in vino potum.
Xyridis semen ex aceto sumptum.
Anchusa radix cum mulsa aqua pota.
Urtica utraq; cum cerato imposita.
Trichomanes pota.
Vini scillini usus.
Glans unguentaria cũ ervi farina pota ex mulsa aqua.
Bryoniæ trium obolorum pondere triginta diebus ex aceto hausta, aut cum ficis illita.
Vitis nigræ viticulæ primæ recentes cocta, ac comesa.
Filicis maris radix hausta.
Aqua vel vinum, in quibus chalybs, aut ferrum restinctum fuerit in potu.
Alcyonium tertium bibitum.
Corallium ex aqua bibitum.
Asius lapis ex aceto, & viva calce illitus.
Cotis naxiæ delinata à ferro scobes ex aceto bibita.

MATTHIOLI.

Helenii radicis farina è vino vetere frequenter denarii pondere pota.
Terebinthina, lariceaq; resina frequenter devorata.
Fraxini corticis decoctum potum.
Myricæ rami ex aceto illiti.
Nux myristica.
Ervum à jejunis devoratum.
Erucæ semen potum.
Hederæ helicis foliorum succus ex vino austero potus.
Rhabarbarum quoquo modo sumptum.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Phyllitis quovis modo sumpta.
Eupatorii vulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus decocti.
Frangula corticum decoctum haustum. Parandi rationem habes lib. 4. capite de sambuco.
Cuscuta & ejus decoctum.
Corallium frequenter potum.

DIOSCORIDIS.
Ad colicos affectus.

Amygdala amara illinctu adhibita.
Cochlea terrestres cum suo putamine tusa, addita pauca myrrha, ex vino bibita.
Alauda avis tosta in cibo sumpta.
Suillus talus crematus ad albedinem usque, potus, ubi flatus excruciet.
Butyrum infusum, ubi colon exculceratum fuerit.
Gallinæ fimum cum aceto vel vino haustum.
Rutæ decoctum ex oleo infusum.
Petroselinum potum.
Colocynthis infusa clysmatibus.
Cnici decoctum infusum.

MATTHIOLI.

Galanga pota.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitii liquores omnes poti & illiti.
Oleum cum pari portione cretici vini sumptum, aut clystere infusum.
Ricinium oleum potum, illitum & infusum.
Amygdalinum oleum utrumque.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Succinum ex tepenti aqua potum.
Persicorum nucleorum oleum tam potū quàm infusum.
Amygdalinum oleum potum.
Nucum juglandium oleum haustum.
Oleum è scorpionibus nostrum illitum.
Aqua in qua cervinum genitale elotum fuerit pota.
Cervorum tenerrima cornua in taleolas concisa siccaq; & in pulverem trita, & cū pipere, & myrrha hausta.
Lupinum fimum, quod terrā non attigerit ex vino albo vel aqua potum, & forinsecus ventri adalligatum.
Brassica semen crassiuscule contusum, & in caruium jure fervefactum, potumq; una cum ipso jure.
Jus decoctæ brassicæ cum vetere gallo potum.
Cyclamini succus trium drach. pondere in clysteribus additus.
Imperatoria ex calido meraco pota.
Sagapenum bibitum, aut clysteribus inditum.
Verbasci flores in pulverem triti, & poti.
Trinitatis herba in pulverem trita & pota.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum & potum.
Colocynthis clysteribus infusa.
Momordica pulvis haustus.
Quinta essentia nostra pota, & in clysteribus addita.
Stibium nostrum, commentario proprio descriptum, sumptum quinq; granorum pondere.
Gagates lapis in pulverem tritus drachmæ pondere diebus septem potus.

DIOSCORIDIS.
Ad intestinorum dolores.

Iris Illyrica pota.
Acori decoctum bibitum.
Mei radices trita cum melle in eclegmate sumpta.
Cardamomum ex aqua potum.
Agallochum ex aqua haustum.
Nuces juglandes cum suo putamine perusta, & umbilico admota.
Ficuum cum ruta decoctum clysmate infusum.
Halimi folia drachmæ pondere in aqua mulsa pota.

Crocum in potionibus bibitum.
Dauci semen potum.
Libanotidis radices hausta.
Ferulæ semen in potu sumptum.
Peucedani succus in ovo haustus.
Melissophylli decoctum clystere infusum.
Castoreum potum.
Butyrum clysmatibus infusum.
Serpillum ebibitum.
Calamintha decoctum haustum.
Eryngium ad potandum datum.
Cera in sorbitionibus data.
Ammi ex vino sumptum.
Tritici furfures ex decocto rutæ elixi, & illiti.
Milium calefactum in sacculis adhibitum.
Orobi farina aceto macerata imposita.
Sisymbrii semen in vino potum.
Piper cum lauri tenellis foliis haustum.
Scilla in eclegmate cum melle.
Rhaponticum potum.
Sampsuchi decoctum ebibitum.
Centaurii majoris radix epota.
Ruta unà cum siccato anetho elixa in potu sumpta.
Panaces cum vino haustum.
Anethi coma & seminis decoctum potum.
Ligustici semen & radix pota.
Cumini decoctum cum oleo clystere infusum.
Phalangii folia, flores, ac semen haustum.
Centunculum austero vino potum.
Conyzæ folia & flores poti.
Pæonia radix in vino pota.
Pseudobunium ebibitum.
Aqua marina fotu adhibita.
Chamæpitys hausta.
Graminis decoctum ebibitum.
Chamædaphnes folia in potu data.
Sal calefactum in sacculis adhibitum.
Nitrum cum cumino ex hydromelite haustum.
Seselis Massiliensis semen ex vino potum.
Asclepiadis radices ex vino pota.
Alisma per se, aut cū pari pōdere seminis dauci, haustum.
Suillus talus combustus ad albedinem usq;, ebibitus.
Lini seminis decoctum per sedem infusum.
Agaricum duorum obolorum pondere sumptum.

MATTHIOLI.

Oleum:
- *Olivarum cum vino cretico potū, & infusum.*
- *Amygdalarum dulcium ebibitum.*
- *Laurinum inunctum.*

Ericæ florum decoctum potum.
Persici nuclei devorati.
Cochlearum elixarum jus potum.
Milium cum sale, & anthemidis floribus mistum & calidum cum sacculis adhibitum.
Brassica jus cum vetere gallo paratum potum.
Cyclamini succus in clysteribus additus.
Chelidonium majus unà cum radice tusum, & oleo chamæmelino fervefactum, & umbilico adhibitum.
Dictamnum album ex meraco potum.
Menthastrum.
Imperatoria.

Vince-

Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in pulverem triti & epoti.
Herba trinitatis, aut stillatitia ejus aqua pota.
Momordica farina potui data.

MATTHIOLI.
Ad Dysentericos.

Aspalathi decoctum clystere infusum.
Myrrha faba magnitudine devorata.
Lentiscus ebibita.
Picea cortex potus.
Maceris cortex in potu sumptus.
Paliuri folia & radix hausta.
Acuta spina fructus devorati, vel poti.
Rubi canini fructus devoratus.
Cisti folia & cytini in potu data.
Hypocistis hausta.
Ladanum cum vino vetere potum.
Rosarum fructus cum potu sumptus.
Lycium potui datum.
Acacia succus haustus.
Glandium interior, tenuiorq; tunica decocta pota.
Castanearum interior pariter tunica ebibita.
Galla omphacitis ex vino, aut aqua trita illita, aut hausta.
Rhois foliorum decoctum clystere infusum, vel potu acceptum.
Ejusdem semina pro sale cibis, obsoniisq; aspersa.
Palma involucri decoctum tum infusum, tum bibitum.
Punicorum acidorum nuclei siccati & ebibiti, vel in desessionibus additi.
Myrti semen & folia pota.
Cotonea mala comesa cruda, vel cocta, vel eorum succus potus.
Pyra tam domestica, quàm sylvestria devorata.
Mespila in cibum accepta.
Loti arboris bacca comesta, vel hausta.
Corni arboris bacca, sive in eduliis, sive in defruto assumpta.
Sorba sicca quoquo modo sumpta.
Prunorum sylvestrium bacca devorata.
Siliqua siccata devoratæ.
Cochlea terrestres suis cum putaminibus usta (ut Galenus inquit) usui data.
Siluri piscis salsamentum somento adhibitum.
Leporinus sanguis frixus devoratus.
Garum piscium clysmate infusum.
Cervinum cornu potum duorum cochlearium mensura
Cera in sorbitionibus data.
Lac ignitis injectis calculis decoctum clystere infusum.
Leporinum / Equinum } coagulum trium obolorum pondere ex vino potum.
Asparagus altilis elixus, vel assus in cibo sumptus mitigat.
Idæa radix bibita.
Althæa decocta succus ex vino haustus.
Alcea radices cum vino, aut aqua pota.
Phyllitis pota.
Portulaca ad summum cocta in cibis sumpta.
Plantago per sedem infusa.
Equiseti succus potus.
Caprillus adeps cum polenta, & rhoe datus, vel clystere infusus.
Melissophyllum bibitum.

Tragium scolopendræ simile elixum, & sumptũ in cibo.
Faba in posca decocta & comesa.
Alismatis radix, cum pari pondere seminis sylvestris pastinacæ bibita.
Oxylapathi aut oxalidis semen in aqua, aut vino bibitũ.
Lysimachia potui data.
Tragi cacumina decem in vino pota.
Clematis folia cum vino hausta.
Stæbis decoctum clystere infusum.
Limonii semen in vino potum.
Elatine elixa pota.
Polemonii radix ex vino sumpta.
Eupatorii semen & folia in vino hausta.
Nymphea siccata radix ex vino bibita.
Sedum majus cum vino potum.
Sanguis { Hirci / Capræ / Leporis / Cervi } in sartagine frixus in cibo sumptus.
Vitis viniferæ foliorum, & capreolorum succus potus.
Vinaceorum decoctum ebibitum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo illiti.
Uva passa alba comesa per se cum suis nucleis.
Omphacium clystere infusum.
Vinum œnanthinum / Vinum cydonites / Vinum rhoites } potum.
Terra lemnia ebibita.
Muria clysmatibus infusa, ubi diutina dysenteria intestina exulcerata extiterint.
Scordium duarum drach. pondere cũ aqua dulci potum.
Hederæ flores trium digitorum, carpta bis in die ex vino hausti.

MATTHIOLI.

Lentiscinum oleum infusum.
Rosaceum oleum potum.
Thus potum & clystere infusum.
Armenium lutum unà cum corallio, mastiche, cornũ cervino & hæmatite potum.
Pinorum nucum cortices ex aceto acerrimo decocti & suffiti.
Mastiches pota.
Millefolii succus clysteribus infusus: quin etiam sicci farina cum epota, tum infusa.
Potentilla pota, aut viridis in calceis imposita sub nudis pedibus.
Succinei pastilli hausti.
Crespini uvarum succus in potu sumptus.
Uva spina.
Ribes vulgaris.
Ligustrinorum florum aqua.
Cisti flores.
Rosaceum saccharum.
Rosarum ungues.
Rosarum calyx.
Rosarum semen & lanugo circumstans.
Licium infusum.
Quernorum foliorum stillatitia aqua pota.
Querna folia, glandes & galla.
Faginea glandes & galla.
Punicũ malum in furno tostum tritumq; potui datum.

Puni-

Punicæ mali florum saccharum rosacei modo paratum sumptum.
Myrteum condimentum.
Cerasia austera saccharo condita.
Poma acerba sub calidis cineribus assa.
Cydonia mala tosta à jejunis devorata.
Cydoniorum vinum, miva, oleum, hoc illitum, illa hausta.
Diacydonites confectio.
Cydoniorum pomorum succus, in quo conferbuerint rubrum corallium, rubearum rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.
Corna cùm cruda, tum saccharo condita.
Mora immatura arida.
Cochlea cum testis usta, admistis galla omphacitide & pipere albo, & cibis inspersa, aut ex vino austero pota.
Leporina caro assa devorata.
Leporinus sanguis adhuc calens cum hordeacea farina decoctus, & devoratus.
Leporinus fimus potus.
Cervi genitale ex vino austero sumptum.
Ovum gallinaceũ in aceto coctum devoratum durum.
Cervinus sanguis clysteribus infusus.
Caninum stercus album ex lacte potum, in quo igniti calculi extincti sint.
Oryzæ decoctum potum, aut infusum.
Oryza in lacte cocta, in quo igniti calculi extincti fuerint, devorata.
Milii Indici panicularum flores intra sumpti.
Milii granorum putamen ovi vitello exceptum, & probè decoctum sumptum.
Amylum in cibo usurpatum.
Bistorta, Tormentilla, Caryophyllata — *radices, in potionibus addita.*
Lagopi paniculæ pro sedis abstersorio usurpata.
Virga aurea pota, & clysteribus infusa.
Plantaginis utriusq; semen ovo exceptum, tegulisq; inassatum devoratum.
Traforum lacteus cremor ex aqua, in quo candens ferrum extinctum fuerit, paratus potus.
Bursa pastoris cum plantagine, luto armeno ex pluviali aqua cocta & pota.
Rhabarbarum igne torrefactum ex vino austero & plantaginis succo potum.
Tragacantha lachryma tosta, & ex vino cydoniorum pota, tum clysmate infusa.
Flos solis unà cum radicibus ex vino austero potus.
Aparina stillatitia aqua pota.
Gnaphalium ex vino austero.
Conyzæ mediæ pulvis drachmæ pondere quotidie sumptus ex austero vino.
Palmæ Christi florum pulvis ex aqua plantaginis, aut in qua ferrum ignitum extinctum fuerit.
Lunaria minor quoquo modo sumpta.
Cannabis foliorũ pulvis ovi vitello exceptus, devoratus
Hyperici oleum ventri illitum.
Pyrola, Pilosella, Fragaria — *ex vino austero pota.*

Amaranthi purpurei flos epotus.
Punicorum malorũ vinum ex aqua plantaginis potum.
Armenia terra pota aut in clysteribus addita.
Corallium rubrum in pollinem tritum bibitum.
Crystallum tenuissimè lævigatum potui datum.

MATTHIOLI.

Ad tormina.

Oleum — *Olivarum cum vino cretico potũ & infusum. Amygdalinum haustum. Laurinum illitum.*
Erica florum decoctum potum.
Persici nuclei devorati.
Cochlearum jus potum.
Milium cum sale mistum, & in sacculis calidum appositum ventri.
Brassica jus cum vetere gallo decoctum bibitum.
Cyclamini succus clysteribus additus.
Chelidoniũ majus unà cum radice infusum, & oleo chamæmelino fervefactum, & umbilico illitum.
Dictamnus albus ex meraco potus.
Menthastrum.
Imperatoria.
Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in pulverem triti, & potionibus inspersi.
Herba trinitatis, aut stillatitia ejus aqua pota.
Momordica farina hausta.

DIOSCORIDIS.

Ad cohibendam alvum, & diarrhœam.

Coagulum leporinum potum.
Lac omne, in quo igniti calculi marini extincti fuerint.
Caseus elixus, & ab elixatione statim sepositus, moxq; inassatus in cibo sumptus.
Fimus caninus ardente syrio acceptus, & in aqua bibitus.
Panis triticeus siccus inveteratus comestus.
Hordeacea farina cum myrti baccis, aut sylvestribus pyris, aut malicorio ex vino illita.
Puls ex — *Zea, Avena, Milio* — *in cibum sumpta.*
Oryza in cibum accepta.
Lentes cum suo cortice decocta devorata, præsertim si decoquantur ex aceto cum adstringentibus aliis.
Oxylapathi aut oxalidis semen in vino, aut aqua potũ.
Brassica percocta cibus.
Beta nigra cum sua radice & lente decocta, esui data.
Plantago ex aceto elixa cum sale comesa, quin & ejus semen ex vino potum. Præterea clysteribus infusa.
Intybus tam hortensis, quam erratica in cibũ accepta.
Chondryllæ succus coctus potus.
Lens sylvestris quoquo modo sumpta.
Acinos pota.
Anisum ebibitum.
Anethum, quinetiam ejus coma & semen haustum.
Apium in cibo sumptum.
Phyllitis potui data.
Acanthi radices bibita.
Fœniculum erraticum potum.
Ruta in cibo, vel potu sumpta.
Orchis Serapias ex vino potus.
Pæonia radix ex vino decocta hausta.
Althææ decoctum bibitum.

Alismatis

Alismatis radix pota.
Polygoni succus potus.
Clematis prima in vino bibita.
Lagopus ex vino, vel ex aqua sumpta, ubi febris sit.
Xyridis radix in mulso pota.
Anchusæ folia ex vino sumpta.
Rubi ramorum decoctum potui datum.
Quinquefolii radicis decoctum bibitum.
Phœnix in vino austero hausta.
Idææ radix bibita.
Junci præsertim marini semen frixum, & in diluto vino potum.
Astragali radix ex vino hausta.
Hyacynthi radix ebibita.
Papaveris nigri semen ex vino haustum.
Verbasci radix, & flores potui dati.
Labruscæ flores poti.
Punicorum acidorum vinum potui datum.
Rubrica sinopica in ovo hausta, aut clystere infusa.
Vini fæx illita.
Sedum majus ex vino haustum.
Adianti decoctum potum.
Trichomanis decoctum bibitum.
Acetum cibis incoctum.

MATTHIOLI.

Arborei musci dilutum ex vino paratum potum.
Thus potum & clystere infusum.
Mespila, *Sorba*, *Corna*, *Pyra sylvestria* } *devorata.*
Nux myristica & præsertim tosta.
Avellanarum putamina trita, & ex vino austero pota.
Oryza torrefacta, & in lacte decocta, in quo igniti calculi extincti sint.
Milii putamen ovi vitello exceptum, deinde inassatum & devoratum.
Caryophylli prius igni tosti, & in potu, aut cibo sumpti.
Coriandri semen ex aqua potum.
Lagopi folia, panicula, & semen, ex vino austero, aut punici mali hausta.
Virga aurea pota, & in clysteribus addita.
Potentilla pota, aut viridis in calceis nudis pedibus supposita.
Fragariæ folia, atq; radices.
Solbastrella, sive sanguisorba quovis modo usurpata.
Pulmonaria altera ebibita.
Punicorum acidorum malorum vinum potum.
Armenia terra tam pota, quam clysmate infusa.

MATTHIOLI.
Ad lienteriam.

Arborei musci dilutum ex vino paratum.
Lycium.
Saccharum è punicorum floribus paratum ex austero vino sumptum.
Myrteum condimentum.
Siliqua sicca devorata.
Nux myristica, præsertim calido cinere inassata.
Milii Indici panicularum flores hausti.
Milii putamen ovi vitello exceptum, deinde inassatum & devoratum.
Oxylapathi semen potum.

Caryophylli tosti in potione, vel in cibo sumpti.
Rhabarbarum tostum, & vino austero, aut plantaginis succo haustum.
Coriandri semen ex aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad diuturnas alvi fluxiones.

Sanguis { *Hircinus*, *Caprillus*, *Leporinus*, *Cervinus* } *in sartagine frixus & comesus.*

MATTHIOLI.

Masticbes pota.
Nux myristica.
Myricæ ramorum cortex.
Oxylapathi semen potum.
Milii Indici flores intro sumpti.
Milii putamen vitello ovi exceptum, & deinde inassatum devoratum.
Caryophylli tosti in potu, aut cibo sumpti.
Lagopi folia, semen & paniculæ, ex vino austro, aut punici mali pota.
Virga aurea tum pota, tum infusa.
Pyrola, *Pilosella* } *quomodo libet usurpata.*
Potentilla pota vel viridis in calceis nudis pedibus supposita.
Fragaria folia & radices.

DIOSCORIDIS.
Ad emolliendam alvum.

Cerasia comesa.
Melimela esui data.
Persica in cibum sumpta.
Mora matura comesta.
Ficus matura devorata.
Marinus echinus in cibis.
Tellinarum, chamarumq; jus cum sale haustum.
Sepia in cibo sumpta.
Silurus piscis in cibis.
Gobii jus bibitum.
Piscium in universum jus per se, aut ex vino bibitum.
Gallinaceorum veterum jus epotum.
Lac haustum.
Serum lactis potum.
Caseus recens in cibo sumptus.
Butyrum commestum, vel bibitum.
Medulla ossium devorata.
Cicer in cibo sumptum.
Rumex, *Blitum*, *Malva*, *Atriplex*, *Beta candida*, *Asparagus*, *Lactuca* } *decocta & in cibis sumpta.*
Brassica leviter fervefacta esui data.
Tragoriganum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad intestinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoscyami succo illita.
Farina hordei cum lini, & fœnugræci semine imposita.
Ocimi semen potum.
Rhaponticum bibitum.

Anethi

Anethi coma & seminis decoctum potum.
Cumini decoctum cum oleo clystere infusum, vel ejus semen cum polenta, & hydraleo maceratum & illitum.
Peucedani liquor in ovo ebibitus.
Anthemidis decoctum potum.

MATTHIOLI.

Cubebæ quocunq; modo sumptæ.
Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Acorum, quod falsò calamum odoratum vocant.
Balsami factitii liquores omnes.
Ricininum oleum.
Mumia ex ammi & cari decocto sumpta.
Milium torrefactum cum sale mistum, & calidum in sacculis impositum.
Sisymbrium quocunq; modo haustum.
Quinta essentia nostra, cap. de vino descripta, pota.

DIOSCORIDIS.
Ad latas intestinorum tineas.

Cardamomum potum.
Mali punicæ radicum decoctum bibitum.
Nuces juglandes largius esitatæ.
Mori radicis corticum decoctum haustum.
Allium potui datum, vel comestum.
Chamæleonis albi radix acetabuli pondere ex castorei & origani decocto pota.
Filicis fœminæ radix trium drachmarum pondere ex melle hausta.
Melanthii semen potum, vel ex aqua umbilico illitum.
Atramentum sutorium drachmæ pondere sumptum, vel cum melle delinctum.
Heliotropii majoris tum folia, tum semina cum hyssopo, nitro, & nasturtio pota.

DIOSCORIDIS.
Ad teretes intestinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle lincta, vel cum aceto, pipere, & ruta pota.
Brassica semen potum.
Portulacæ succus potui datus. Præstat idem & semen.
Nasturtium bibitum.
Absinthium marinum per se, vel cum oryza decoctum cum melle sumptum.
Absinthium santonicum, aut marinum haustum.
Hyssopum cum melle linctum.
Mentha bibita.
Calamintha decoctum cum sale, & melle sumptum.
Thymum haustum.
Thymbra potui data.
Ruta decoctum ex oleo bibitum.
Coriandrum cum passo sumptum.
Anchusa tertia cum hyssopo, & nasturtio pota.
Vinum absinthites potui datum.
Sedum majus ex vino haustum.
Filicis fœminæ radix drachmarum trium pondere cum vino pota, sed qui sumunt prægustare allia debent.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Asarina quoquo modo hausta.
Helenii radicum succus, aut decoctum potum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Myrrha hausta.
Juniperi gummi haustum.
Lauri cima cum calamintha, & sale trita, & ex tepida aqua pota.
Crespini acinorum succus cum aqua graminis aut portulacæ potus.
Persici folia contusa, & ventri ex aceto illita.
Aqua stillatitia è limoniorum succo pota.
Limonii immaturi succus haustus.
Pruni sylvestris aqua è floribus seu distillata.
Sebestena devorata.
Brassica semen haustum.
Beta candida cum allio sumpta.
Sisymbrium potum.
Erucæ semen sumptum.
Nucum Indicarum oleum.
Mori arboris radix pota.
Oleum scorpionum nostrum cum potum, tum illitum.
Cornu cervinum ex melle haustum.
Apri urina oleo in sua ipsius vesica commista, diuq; in fumo suspensa, naribus & arteriis manuum, & temporum illita.
Secala vulgaris decoctum cum coriandro potum.
Lupinus tum illitus, tum potus.
Napi semen ex limoniorum, aut aurantiorum succo potum.
Caryophylli flores ita vocati, sacharo asservati devorati.
Succisæ radicis pulvis potioni injectus.
Gentiana stillatitia aqua pota.
Cruciata radix tusa, & ventri imposita.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Centaurium minus drachmæ pondere ex melle potum.
Aloe ex lacte vel melle sumpta, aut bubulo felle, & aceto excepta, & umbilico tenus illita.
Abrotonum.
Absinthium.
Hyssopum ex melle & nitri momento.
Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.
Menthastrum ex aceto potum.
Menthæ græcæ succus potui datus.
Galegæ succus, sive herba ipsa recens ex oleo amygdalarum amararum calefacta & ventri adalligata.
Pseudomelanthii semen tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto illitum.
Vincetoxici radices cum albo dictamno hausta.
Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.
Chamædryos succus vel vinum, in quo florescens planta fuerit macerata.
Marrubii pulvis insumptus.
Securidacæ utriusq; semen ex dulci lixivio potum.
Tanacetum.
Cannabis decoctum bibitum.
Hyperici florum oleum, cochlearis mensura potum.
Tormentillæ, Bistortavè radicum decoctum potum.
Eupatorii vulgaris succus in catapotiis devoratus.
Muscus marinus drachmæ pondere haustus: & electuarium ex ipsomet musco, vide lib. 4. ejus comment.
Lupuli semen tritum & potui datum.
Oleum è colocinthide cum felle bubulo umbilico inunctum.

Argen-

INTESTINORUM.

Argentum vivum semiscrupuli pondere haustum.
Oleum è chalcantho sex granorũ pondere ex vino datũ.

DIOSCORIDIS.
Ad fluxum alvi ex epoto medicamento.

Gallorum gallinaceorum senum ventriculus sale inveteratus, & in umbra siccatus potus.

MATTHIOLI.
Ad iliacam passionem.

Iridis Illyricæ pulvis drachmæ pondere ex passo haustus.
Oleum senarum unciarum pondere ex vino cretico potum aut infusum.

DIOSCORIDIS.
Ad intestinorum vulnera.

Equiseti radix, & folia cum aqua pota.

MATTHIOLI.

Leporinus fimus, atq; pili, qui sub ventre habentur ex melle decocti, & faba quantitate frequenter devorati.
Terrenorum vermium oleum, addito factitio balsamo illitum.
Cyclamini radicum stillatitia aqua sex unciarum pondere hausta, addito selectißimi sacchari pulvere.
Ophioglossum ex equiseti aqua potum.
Terrestris hedera decoctum, vide ejus commentarium.
Solidago minor, & media
Sanicula
Auricula ursi
Pilosella } *in potionibus hausta.*
Pyrola de qua vulnerariam potionem habes lib. 4. comment. de Limonio.
Virga aurea
Pontentilla
Alchimilla, sive stellaria } *in potionibus hausta.*
Momordica sicca pulvis cochlearis mensura ex plantaginis, aut equiseti decocto potus.

DIOSCORIDIS.
Ad intestinorum ulcera.

Lac omne ignitis calculis calefactum infusum.
Saphyrus lapis bibitus.

MATTHIOLI.

Solidago minor, & media
Sanicula
Auricula ursi.
Pilosella
Pyrola } *tum pota, tum infusa per clystres.*

SEDIS.

DIOSCORIDIS.
Ad sedis rimas.

Pix liquida illita.
Amurca in cupreo vase ad mellis spißitudinem decocta illita.
Viticis semen cum aqua illitum.
Cancri fluviatiles combusti cum melle cocto illiti.
Labri veneris radix in vino decocta, & subinde tusa imposita.
Leucoii flores cera excepti, & emplastri modo adhibiti.
Labruscæ flores illiti.
Plumbum elotum impositum.

MATTHIOLI.

Juniperinum gummi cum rosaceo, aut Myrteo illitum.
Cancri fluviatiles triti & inspersi.
Oleum ex luteis ovorum illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.

SEDIS.

Verbasci genera omnia.
Unguentum ex mortario & pistillo plumbeo atq; oleo paratum.
Diphryges in unguentis additum aut inspersum.

DIOSCORIDIS.
Ad sedis ulcera.

Thus tritũ cum lacte, & linamento exceptũ impositum.
Punicorum acidorum succus cum melle decoctus illitus.
Oesypus impositus explet & emollit.
Plumbum elotum illitum.

MATTHIOLI.

Aloe inspersa.
Solidago minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Verbasci genera omnia.
Unguentum ex oleo, mortario & pistillo plumbeo paratum.
Diphryges.

DIOSCORIDIS.
Ad condylomata.

Cotonea mala cruda cataplasmatis adjecta.
Ovi vitellus assatus, & ex rosaceo & croco illitus.
Aloe cum passo adhibita.
Anethi cremati seminis cinis illitus.
Libanotis emplastri modo imposita.
Ballotes folia in ferventi cinere cocta imposita.
Rubi folia adhibita.
Helxine imposita.
Quinquefolii radix trita illita.
Sarmentitius cinis, quin & vinaceorũ ex aceto illitus.
Rubigo ferri illita.
Plumbum elotum impositum.
Sandaracha cum rosaceo inuncta.
Suillus adeps illitus.
Crocum cataplasmatis inditum.

MATTHIOLI.

Lini seminis oleum illitum.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS.
Ad sedis inflammationes.

Lens cum fertula campana, siccis rosis, cydonio malo, malicorio & rosaceo illita.
Sonchi succus illitus.
Melilotus cum fœnigraci farina, & lini semine ex passo impositus.
Libanotis adhibita.
Althææ radix decocta illita.
Symphyti majoris radix cum foliis senecionis cataplasmatis modo.
Senecionis flores, & folia ex modico vino illita.

MATTHIOLI.

Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS.
Ad induratos sedis tumores.

Pix liquida illita.

DIOSCORIDIS.
Ad procidentem sedem.

Lentisci succus, & folia illita.

SEDIS.

Malorum cydoniorum decoctum in desessionibus.
Torpedo marina apposita.
Ciclamini succus ad mellis spissitudinem decoctus illitus.
Cærulei anagallidis flores appositi.
Aster atticus illitus.
Acetum illitum & fotu adhibitum.
Acida muria in desessionibus.

MATTHIOLI.

Mastiche aspersum.
Cochlea putamen ustum & aspersum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Verbasci florum & seminum pulvis larigna resina exceptus & suffitus, addita Anthemidis florum farina.
Ebuli radicum succus illitus.

MATTHIOLI.
Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Nucum Indicarum oleum illitum.
Persicorum nucleorum oleum.
Lini seminis oleum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Porri folia decocta & illita.
Dracunculi radix cineribus calidis tosta, & imposita.
Ari radix oleo subacta, & imposita.
Scrophulariæ unguentum, cujus parandi rationem habes lib. 4. cap. 90.
Verbasci genera omnia.
Oleum de momordica ex amygdalino, aut lini semine paratum: vide lib. 4. comment. vitis nigræ.

DIOSCORIDIS.
Ad hæmorrhoidas ciendas.

Capa confricata.

MATTHIOLI.

Ficulnea folia affricta.
Capa cruda imposita, aut ex aceto illita.
Cyclamini radix recens affricta, aut ejus succus ex lana impositus.

DIOSCORIDIS.
Ad hæmorrhoidarum defluxiones.

Aloe cum passo illita.
Libanotis emplastri modo imposita.
Rubi folia adhibita.
Palmula illita.

MATTHIOLI.

Iuniperum gummi ex oleo rosaceo, aut myrteo illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Lagopi panicularum cinis inspersus.
Verbasci flores una cum ovi vitello, & clematide primo, & porri foliis illiti.
Ejusdem verbasci folia suffita ex molari lapide accenso.

DIOSCORIDIS.
Ad hæmorrhoidas sanandas.

Rhois semen illitum.
Palmula illita.
Ononis decoctum (ut quidam ajunt) potum.
Plumbum elotum impositum.
Arabicus lapis illitus.
Portulaca ad summum cocta imposita.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum fotum.

SEDIS.

DIOSCORIDIS.
Ad tenasmon.

<table><tr><td>Lac</td><td>Caprillum
Ovillum
Bubulum</td><td>ignitis calculis calefactum, clystere infusum.</td></tr></table>

Fænigræci seminis decoctum infusum.
Lini semen quoquo modo appositum.
Ervi farina vino macerata illita.

MATTHIOLI.

Thus suffitum addita præsertim colophonia resina.
Verbasci florum & seminum pulvis unà cum Anthemidis florum farina, resina larigna receptus & suffitus.

DIOSCORIDIS.
Ad pensiles thymos.

Capræ sylvestris fel illitum.
Fimum ovillum ex aceto inunctum.
Laser in malicorio cum aceto fervefactum.
Acetum illitum.

MATTHIOLI.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

MATTHIOLI.
Ad inflammationes.

Caphura.
Oleum è cucurbitarum vulgarium floribus paratum illitum.
Lentis palustris stillatitia aqua tum pota, tum illita.

RENUM.

DIOSCORIDIS.
Ad renum dolores.

Cardamomum ex vino potum.
Nardum celticum potum, ac linitum.
Amomi decoctum bibitum.
Arundinis radix lumborum doloribus proficit cum aceto illita.
Tragacantha drachmæ pondere in passo dissoluta cum adusto, elotoque cervi cornu, & scissilis aluminis tantillo potum.
Peucedani succus potus.
Uva passa alba in cibum sumpta.
Alcyonium tertium potum.
Fæniculi coma decoctum subditum.
Anagallis pota.
Agarici drachma pota.
Glycyrrhizæ succus cum passo potus.
Tordilium bibitum.
Anthyllis pota.
Pæonia radix ex vino pota.
Symphytum petræum ex aqua potum.
Anchusæ decoctum ex aqua haustum.
Vinum melitites ebibitum.

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa cum Glycyrrhizæ pulvere hausta.
Oleum laurinum illitum.
Amygdalinum oleum potum.
Filipendulæ radix pota.
Althææ alterius semen ebibitum.

MATTHIOLI.
Ad lumborum dolorem.

Helenii folia ex vino illita.
Agaricum in potionibus additum.

DIOSCO-

DIOSCORIDIS.
Ad renum calculos & arenulas.

Nardus { *Indica* / *Celtica* / *Montana* } *potui data. Verum Celtica cæteris præstat.*
Lauri folia pota, quin & radicis cortex, qui longè potentior est potus.
Cerasi gummi ex vino haustum.
Amygdala amara gummi ex passo sumptum.
Anonis radicis cortex cum vino potui datus.
Anisum potum.
Cumini alterius sylvestris semen potum.
Artemisia decoctum in desessionibus adhibitum.
Chamameli decoctum potum, vel fotu adhibitum.
Parthenii folia hausta.
Althea decoctum bibitum.
Alismatis decoctum potui datum.
Tribuli utriusq. fructuum succus haustus.
Rubi radix pota.
Papaveris corniculati radicis decoctum haustum.
Umbilici Veneris folia cum radice pota.
Vinum absinthites bibitum.
Adiantum potui datum.
Trichomanes potui data.
Uva passa alba comesa.
Melitites vinum assidue potum.
Alcyonium tertium potum.

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices condita frequenter devorata.
Phu radices ex jure sumpta.
Carpesium.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Cassia solutiva pulpa ex glycyrrhyzæ decocto, aut pulvere sumpta.
Balsami factitii liquores omnes poti.
Terrestris musci ex vino decoctum potum.
Oleum cum pari portione vini Cretici calidum potum aut infusum.
Amygdalinum oleum, & præsertim ex amaris nucibus.
Bdellium in potu datum.
Resina { *Larigna* / *Terebinthina* / *Abiegna* } *devorata uncia pondere.*
Os humani capitis haustum.
Fraxini semen ex vino vetere potum.
Aqua defluens ex perforato betula caudice hausta.
Quernorum foliorum stillatitia aqua in potu sumpta.
Glandis faginea cinis ex posca illitus.
Persici lachryma cum succo raphani, aut limonum sumpta.
Persicorum nucleorum oleum potum quin etiam nuclei ipsi in potu hausti.
Persicorum nucleorum, & aliorum nonnullorum stillatitia aqua: vide in commentario persici, libro primo.
Limoniorum succus ex vino Cretico propinatus.
Mespilorum ossicula cochlearis mensura ex vino albo hausta.
Cochleæ putamen casu inventum tritum potu datum.
Cammarorum lapilli ex vini albi potione sumpti.
Cancri fluviatilis putamen ex vino subdulci potum.
Scorpionum cinis ex vino datus.
Scorpionum oleum pubi illitum.
Leporis integri combusti cinis in potu sumptus.
Leporini renes tum crudi, tum cocti devorati.
Calli, qui equorum interna crurum parte innascuntur, triti, & ex vino propinati.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Ciceris cum nigri, tum quoq. rubri, jus haustum.
Brassica jus potum.
Hippolapathi radix trita ex vino sumpta.
Anonidis radix trita ex vino sumpta: ita ejusdem stillatitia aqua, cujus parandi rationem habes in commentario.
Veronica mas.
Dictamnus albus ex vino meraco ebibitus duarum drachmarum.
Filipendula radices hausta.
Tanacetum quovis modo usurpatum.
Hyperici semen ex vino.
Polygoni minoris pulvis ex vino haustus.
Oleum è flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4. commen. de clematide altera.
Consolida regalis flores poti.
Saxifragia alba decoctum potum, vel alba radicum circumstantia grana contusa & devorata.
Saxifragia magna drachma pondere ex vino hausta.
Pimpinella saxifragia radices pota.
Vinum è calcatis halicacabi solani baccis potum unciarum quatuor pondere.
Primula veris radicum decoctum potum.
Genista semen aut juncei ejus rami cum foliis in potionibus.
Genista florum stillatitia aqua pota libra pondere, & eorūdem conserva ex saccharo parata & devorata.
Oleum è chalcantho scrupuli pondere ex vino potum.

DIOSCORIDIS.
Ad renum ulcera.

Lac omne potum.
Plantaginis radices & folia ex passo sumpta.
Uva passa alba comesa.
Melitites vinum assiduè potum.

MATTHIOLI.

Pinei nuclei ex melle, aut saccharo devorati.
Tragacantha lachryma intus sumpta.
Equiseti cujusq. decoctum, aut aqua stillatitia pota.

DIOSCORIDIS.
Ad renum obstructiones.

Rhaponticum haustum.
Vinum absinthites / *Vinum Melitites* } *potum.*

MATTHIOLI.

Iridis radicis decoctum potum.
Cinnamomi stillatitia aqua hausta.
Cassia solutiva pulpa devorata.
Terebinthina laricea've resina sumpta uncia pondere.
Zizypha.
Agaricum.
Anonis & ejus aqua stillatitia.
Ciceris decoctum potum.
Nuclei pinei.
Hippolapathi radix contrita ex mero.
Dracunculi radicis farina ex uvarum passarum cremore, & mastyches momento sumpta.

Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Eryngii radix.
Veronica mas.
Fragariæ radicum, & foliorum decoctum potum.
Vinum è caleatis folani halicacabi baccis quatuor unciarum pondere potum.
Oleum è chalcantho ex vino potum.

VESICÆ.
DIOSCORIDIS.
Ad ciendam remorantem urinam.

Acori decoctum potum.
Mei radices ex aqua decocta, vel trita citra coctionem & pota.
Nardus { *Indica*, *Celtica*, *Montana* } *potui data.*
Cardamomum ex vino haustum.
Asarum bibitum.
Phu sicca pota.
Malabathrum potum.
Cassia in potu hausta.
Cinnamomum potum.
Costus ebibitus.
Juncus odoratus in potu sumptus.
Calamus odoratus cum graminis, aut apii sem. sumptus.
Aspalathi decoctum haustum.
Crocum ebibitum.
Gelenii radicum decoctum potui datum.
Crocomagma potum.
Pineæ nuces repurgatæ comesa, aut cum passo, vel cucumeris semine pota.
Lentisci decoctum haustum.
Terebinthi fructus comestus.
Resina omnis, præsertimq; Terebinthina hausta.
Cupressi folia ex passo, & exiguo myrrha pota.
Cedrides devorata, vel pota.
Lauri foliorum decoctum in desessionibus.
Alba populi cortex uncia pondere haustus.
Paliuri foliorum & radicum decoctum in potu sumptum.
Phillyrea folia pota.
Ladanum ex vetere vino haustum.
Olea æthyopica, ac nostratis lachryma potui data.
Glandes in potu sumpta.
Palmæ involucri decoctum bibitum.
Punica acida succus potus.
Cerasi gummi haustum.
Amygdala amara lachryma bibita.
Erinaceus marinus in cibum sumptus.
Erinacei terrestris caro inveterata ex aceto mulso pota.
Vermes terreni triti, & cum passo poti.
Mel haustum.
Ptisana hordeacea devorata.
Zythum ex hordeo paratum potum.
Cicerum decoctum potui datum.
Ervi decoctum haustum.
Lupinorum radicum decoctum bibitum.
Raporum cauliculus elixus & in cibum sumptus.
Raphanus comestus, quin & ejusdem semen potum.
Siseris radix in cibum accepta.
Asparagi brevi coctura elixi, & in cibum propinati.
Sion quoquomodo sumptum.
Cucumeris semen potum.
Erucæ utriusq; semen bibitum.

VESICÆ.

Dracunculus minor haustus.
Hortensis smilacis siliqua cum semine elixa, & in cibum data.
Asphodeli radix pota.
Bulbus vomitorius in cibum sumptus, vel ejus decoctum potum.
Porrum domesticum, & sylvestre comestum.
Cæpa decocta & in cibum sumpta.
Allium in cibum sumptum.
Capparis fructus quadraginta diebus potus.
Anagallidis succus bibitus.
Calamintha decoctum potum.
Salvia decoctum haustum.
Crocodilii semen potum.
Thymidis decoctum potui datum.
Thymbra decoctum bibitum.
Serpillum in potu sumptum.
Ruta quoquo modo sumpta.
Spina alba radix pota.
Acanthi radices pota.
Ononis radicis cortex ex vino haustus.
Eryngii radix pota.
Absinthium potui datũ, vel ejusdem decoctũ bibitum.
Hyssopi decoctum in potu sumptum.
Origanum haustum.
Tragorigani decoctum ebibitum.
Ruta sylvestris pubi illita.
Ligustici semen, & radix pota.
Pastinaca erratica semen haustum.
Cari semen potum.
Anethi coma & seminis, decoctum bibitum.
Apium crudum, coctumvè in cibum sumptum.
Petroselinum in potu haustum.
Fœniculi decoctum potum.
Nigella pluribus diebus bibita.
Polii montani decoctum potui datum.
Artemisia decoctum in desessionibus adhibitum.
Anthemidis decoctum haustum, vel in desessionibus additum.
Lithospermi semen ex vino albo sumptum.
Rubia radix pota.
Lonchitis radix ex vino sumpta.
Hypericum bibitum.
Betonica folia pota.
Periclymeni semen haustum. Est enim valentissimum medicamentum.
Saxifragia potui data.
Xyridis radix trium obolorum pondere bibita, sed seminis vis longè major.
Junci marini semen frixum.
Ageratum suffitum.
Vesicaria, sive halicacabi rubentes acini folliculis inclusi devorati.
Solani somnifici semen potum.
Rusci folia, bacca, asparagi, radicesvè in vino pota.
Spartii semen devoratum.
Vitis albæ cauliculi teneri decocti, & devorati.
Cytisi decoctum potum.
Dauci semen haustum.
Coris semen in potu sumptum.
Equiseti succus potus.

Umbilici

Vmbilici veneris folia cum radicibus manducata.
Bunii, & Pseudobunii semen potum.
Astragali radix ex vino sumpta.
Hyacinthi radix bibita.
Vitis nigra viticula prima cocta, comestaq́.
Chamædaphnes foliorum succus ex vino sumptus.

Vinum { *Cydonites* / *Hyssopites* / *Scillinum* / *Absinthites* } *potum.*

Aqua mulsa in potum accepta.

MATTHIOLI.

Nardi Italica, aut lavendulæ flores ex vino fervefacti & pubi impositi.
Asarina decoctum potum.
Carpesium haustum.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Calamus odoratus vulgaris in potu sumptus.
Bdeilium haustum.
Iuniperinus cinis ex lixivio & vino albo potus.
Sabina quocunq; modo devorata.
Fraxini semen potum.
Arundinis radix.
Cochleæ putamen casu inventum tritum, & ex albo vino potum.
Scorpionum exustorum cinis potus.
Eorundem oleum pubi illitum.
Sepiæ ova in cibis sumpta.
Cimices vivi in penis foramen immissi.
Aqua in qua cervinum genitale elotum fuerit, hausta.
Sisymbrium aquaticum, cum raphano omni, & petroselinũ radicibus ex albo meraco, butyroq́ calefactum pubi illitum.
Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
Pectinis veneris planta tota, albo meraco & butyro calefacta, & pubi imposita.
Porri semen ex passo potum.
Sinapi potum.
Gentiana.
Anonidis radicum stillatitia aqua. Parandi modum habes commento de Anonide lib. 3.
Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Veronica mas ebibita.
Hyssopum / *Pulegium* } *potum.*
Mentha Græca ex vino fervefacta, pubi illita.
Imperatoria hausta.
Vincetoxicum sumptum.
Filipendulæ radices ex vino.
Tanacetum fervefactum & illitum.
Polygoni minoris pulvis ex vino haustus.
Oleum flammulæ inunctum pubi, aut clystere infusum.
Consolidæ regalis flores aut eorum decoctum potum.
Saxifragia alba ex vino decocta, & pota: vel granula quæ in radice sunt contusa & devorata.
Saxifragia magna.
Fragariæ folia & radices, sive earundem decoctum ex vino.
Pimpinella saxifragia.
Trichomanes in pulverem trita, & drachma pondere ex albo meraco pota.
Lupuli semen tritum & potui datum.
Genista quoquomodo sumpta.

Genistæ florum ex vino decoctum, aut stillatitia aqua: quin etiam conserva ex iisdem & saccharo parata.
Oleum è chalcantho ex vino potum scrupuli pondere.

DIOSCORIDIS.

Ad urinæ angustias.

Cimices lectularii triti, & urinaria fistula impositi.
Millepeda ex vino pota.
Cicada inassata mansa.
Locusta suffita, præsertim in fœminis.
Cervini cornu cinis elotus binis ligulis epotus.
Malva decoctum insessione adhibitum.
Portulaca in cibum sumpta.
Asparagi radicum decoctum haustum.
Crithami radix, semen & folia ex vino decocta pota.
Sandicis decoctum potui datum.
Caucalis olerum modo in cibo sumpta.
Amaraci decoctum potum.
Baccharis radicum decoctum haustum.
Ocimi semen bibitum.
Smyrnii radix pota.
Agaricum drachma pondere datum.
Peucedani succus potus.
Rhaponticum potum.
Phalaridis succus ex aqua, aut vino haustus.
Lotus sylvestris trita per se, aut cum malvæ semine ex vino, aut passo pota.
Chamæpitys potui data.
Chamæleonis albi radicis decoctum bibitum.
Abrotani semen tritum, & ex aqua calefactum potum.
Pastinaca sylvestris semen potum, vel pubi illitum.
Tordilii semen in potu sumptum.
Polemonii radix ex aqua pota.
Sisonis semen haustum.
Ammi cum vino sumptum.
Petroselini semen potum.
Galbanum bibitum.
Chamædrios decoctum potui datum.
Trifolii bituminosi semen, & folia in aqua hausta.
Scordii decoctum ex vino, vel ex aqua paratum potum.
Anthyllis altera drachmarum duarum pondere bibita.
Pæonia potui data.
Althææ decocta succus ex vino potus.
Graminis radicum decoctum potui datum.
Arctii radix cum semine decocta in potu sumpta.
Adiantum potum.
Trichomanes hausta.
Alcyonium tertium potum.

Lapis { *Hæmatites ex vino* / *Morochthus ex aqua* } *bibitus.*

Lapis { *Iudaicus ciceris magnitudine ex aqua calida potus.* / *Spongiæ ex vino haustus.* }

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa devorata, aut cum diureticis hausta.
Amygdalinum oleum potum, aut per penis meatum infusum.
Terebinthina resina hausta.
Lauri baccæ cum triticeo furfure, iuniperi baccis, & allio contrita, & vino super calenti tegula aspersa, & pubi superposita.
Napi semen cochlearis mensura, addita lini seminis drachma

drachma ex vino potum.
Raphani rusticani radix minutim concisa, unà cum petroselini vulgaris radicibus, ex oleo vel butyro & vino calefacta, & pubi adalligata.
Raphani hortensis radix eodem modo usurpata.
Raphani utriusq; dilutum ex vino paratum haustum, vel eorum succus unciarum duarum pondere ex cretico vino sumptum.
Anonidis radicum stillatitia aqua pota: parandi modum habes lib.3.cap.8.

DIOSCORIDIS.
Ad urinæ stillicidium.

Acori decoctum potum.
Sisymbrii semen in vino bibitum.
Panaces heraclium ex vino haustum.
Seseli Massiliense potui datum.
Cumini sylvestris alterius semen in potu sumptum.
Olusatri radix cum semine ex mulso pota.
Polycnemum ex vino bibitum.
Clinopodium haustum.
Oenanthes radix cum vino epota.
Conyzæ folia & flores in potu.
Aspleni decoctum potui datum.
Capa cum asparagi radicib. decoctũ in potu sumptum.
Onobrychis bibita.
Polygoni succus haustus.
Saxifragia in vino decocta potui data.
Xyridis radix ex mulso pota.
Tragii liquor, semen, & folia in potu sumpta.
Rusci folia, radices, & bacca bibita.
Lauri Alexandrina radix sex drachmarum pondere potui data.
Elichrysi coma ex vino hausta.

MATTHIOLI.

Phu decoctum potum.
Cassia solutiva pulpa cum dulci radice sumpta.
Nuclei pinei saccharo, aut melle excepti.
Sebestena.
Zizypha.
Cochlea cum suo putamine contrita, ex passoq; diebus septem continuis pota.
Leporini testiculi in cibo sumpti.
Cicerum rubeorum decoctum paratum, ut in ciceris commento.
Sonchi lacteus succus è caule manans cyathi mensura.
Amarago, sive dens leonis ex aceto decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor, additis halicacabi pastillis & glycyrrhyza succo, mumiaq; momento, & gummi arabici & tragacantha nonnihil.
Lactuca semen è papaverini seminis cremore haustum.
Traforum lacteus cremor è carnium jure absque sale paratum.
Glycyrrhiza.
Cuminum ex dulci vino potum.
Eryngii radix.
Filipendula radices, aut earum decoctum potum.
Veronica mas.
Lagopi decoctum cum malva foliis, & dulci vino paratum.
Agrimonia ex vino albo decoctum cum saccharo haustum.

Solani halicacabi baccarum succus ex papaveris albi cremore, aut melopeponum, aut cucurbita, aut cucumeris haustus.
Lupulorum flores in desessionibus additi.

DIOSCORIDIS.
Ad vesicæ ulcera.

Myrti folia & semen pota.
Lac omne bibitum.
Cucumeris semen ex lacte, & passo haustum.
Glycyrrhyzæ succus ex passo sumptus.
Uva passa alba comesa.

MATTHIOLI.

Nuclei pinei ex melle, aut saccharo devorati.
Mumia ex caprillo lacte pota.
Amyli semuncia cum ovo, & uvis passis subfervefacta & à balneo sumpta.
Equiseti cujusq; decoctum, aut aqua stillatitia cum herba pulvere pota.

DIOSCORIDIS.
Ad vesicæ vulnera.

Butyrum infusum.
Equiseti folia ex aqua pota.

DIOSCORIDIS.
Ad ejiciendos vesicæ calculos.

Ossifragi avis ventriculus paulatim in potu haustus.
Muris qui muserta dicitur, fimus cum mulso & thure potus.
Urina apri potui data.
Rumicis radicum ex vino decoctum bibitum.
Sion crudum, coctumve haustum, vel comestum.
Sisymbrii semen potum.
Baccharis decoctum haustum.
Apii semen vel radix vino bibita.
Fœniculum erraticum potum.
Sagapenum potui datum.
Adianthi decoctum bibitum.
Trichomanes decoctum in potu sumptum.
Vitis vinifera lachryma in caudice concreta ex vino pota.

DIOSCORIDIS.
Ad vesicæ calculos frangendos educendosq;.

Cardamomum cũ corticis radicis lauri drachma potũ.
Bdellium potum.
Cerasi arboris gummi bibitum.
Aspleni decoctum haustum.
Lithospermum ex vino albo potui datum.
Saxifragia ebibita.
Graminis decoctum haustum.
Tragii semina pota.
Rusci radices, ac bacca in potu sumpta.
Judaicus lapis coti delimatus, ex aqua calida potus.
Lapis spongia potui datus.

MATTHIOLI.

Balsami facttii liquores omnes poti.
Betulæ aqua, qua è perforato caudice destillavit, pota.
Erica decoctum tum potũ, tum balneum ex eo paratum.
Scorpionum cinis potioni inspersus.
Scorpionum oleum pubi illitum.
Leporis integri cinis in potione sumptus.
Murium stercus potum.
Bubuli fellis lapis in potione sumptus.
Humani stercoris aqua stillatitia pota.
Polygoni minoris pulvis ex vino potus.

Saxi-

VESICÆ.

Saxifragia alba ex vino decoctum potum, sive albicantia grana radicibus inhærentia cõtusa, & devorata.
Saxifragia magna drachmæ pondere ex vino.
Primulæ veris radicum decoctum haustum.
Genistæ florum decoctum potum.
Corallium ustum bibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad urinæ incontinentiam.

Ruta sylvestris semen frixum, & in cibis sumptum.
Phœnix in vino austero bibita.
Mumia ex caprillo lacte pota.
Echini terrestris combusti cinis cum agrimonia, & interna membrana ventriculi gallinæ sumptus.
Tormentillæ, Bistortæ } *radices ex plantaginis aqua pota.*

MATTHIOLI.
Ad vesicæ scabiem.

Cassia solutiva pulpa cum pulvere dulcis radicis pota.
Nuclei pinei devorati ex melle, aut saccharo.
Amygdalinum oleum potum.
Sesaminum oleum haustum.
Glycyrrhizæ radix & ejus succus.

DIOSCORIDIS.
Ad cruentos mictus.

Cumini sylvestris alterius semen potum.
Elichrysi coma in mulso pota.
Acida muria infusa.

MATTHIOLI.

Dactylorũ ossa cum crudo serico combusta intus sumpta
Plantaginis & millefolii succus potus, addita philonii Persici drachma.
Millefolii farina unciæ pondere, una cum boli armenii drachma ex lacte bubulo propinata.
Millefolii succus unciæ pondere cum syrup. mirtino haustus.

VIRILIUM ET PUDENDORUM.
DIOSCORIDIS.
Ad venerem ciendam stimulandamq́.

Costus ex mulso bibitus.
Crocum potum.
Semen lini cum melle & pipere devoratum.
Rapum decoctum in cibo sumptum.
Eruca largius in cibis comesa.
Erucæ semen haustum.
Dracunculi maj. radix tosta, vel elixa ex vino bibita.
Asphodeli radix assumpta.
Nasturtium potum, vel comestum.
Porri semen potui datum.
Culbus decoctus manducatus.
Allium cum coriandro tritum in cibis.
Urticæ semen ex passo potum.
Gallii radix assumpta.
Menthæ succus potus.
Pastinacæ erraticæ radix comesta.
Anisum potum.
Testiculi canis radix, quæ vegetior est, bibita vel comesta.
Satyrii radix esitata.
Horminium in vino potum.
Gladioli superior radix ex vino sumpta.
Scincorum renes drachmæ pondere ex vino hausti.
Lac omne haustum.

VIRILIUM ET PUDENDORUM.
MATTHIOLI.

Galanga pota, & in cibis addita.
Moschus ex cicino oleo peni illitus.
Zibetum eodem modo inunctum.
Pistaceorum oleum unà cum oleo sinapino, benzoino, & moscho genitalibus illitum.
Fraxini semen cum pistaciis, & nucibus pineis devoratum addito saccharo.
Nux Indica.
Myristicæ nucis oleum genitalibus illitum.
Sepiæ pisces cum nucibus & allio parata & devorata.
Genitale cervi in pulverem tritum, & ex ovo sumptũ.
Caryophylli quatuor drachmar. pondere ex lacte poti.
Phasioli in lacte bubulo decocti, & longo pipere, & galanga aspersi.
Dauci semen.
Mala insana elixa, & deinde in butyro frixa, & cum longo pipere devorata.
Vitis nigra radix sub ferventibus cineribus decocta, & cum pipere & sale devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad augendam genituram.

Coriandrum bibitum.
Omnia medicamenta, quæ venerem excitant, præter ea, quæ in calore, & siccitate excellunt.

MATTHIOLI.

Sesaminum oleum potum, aut in cibis additum.
Cephiliones cum pipere & sale.
Nuclei pinei.
Pistacia.
Nux Indica.
Gallinaceorum testes frequenter devorati.
Oryza in bubulo lacte decocta addito croco & cinnamomo.
Cicera cibo data.
Phasioli in lacte bubulo decocti, longoq́. pipere, galanga, & saccharo aspersi.
Rapum in lacte decoctum.
Napi ex pinguium carnium jure decocti addito pipere.
Siser coctum & cum pipere devoratum.
Asparagi in cibo sumpti.
Trasorum cremor ex carnium jure paratus.
Caryophylli quatuor drachma. pondere ex lacte poti.
Cinara echinus ex pipere devoratus.
Ferula torculum sub cineribus decoctum cum sale & pipere devoratum.
Mala insana cocta, & in butyro frixa, & cum pipere devorata.
Vitis nigra radix sub cineribus ferventibus probè decocta, & cum pipere devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad venerem inhibendam & nocturnas pollutiones.

Viticis semen potum, & folia testibus illita.
Portulaca manducata, pudendaq́. inuncta.
Lactucæ semen potum, nocturnas veneris imaginationes arcet.
Anethi seminis & comæ decoctum assiduè potum.
Ruta in cibo, potuq́. sumpta.
Canini testiculi herba, languida flaccidaq́. radix potui data.
Cannabis sativa semen in cibum largius sumptum.
Gladioli inferior radix pota.

Cicuta cum sua coma trita, & genitalibus illita, & est potentissimum medicamentum.

MATTHIOLI.

Caphura renibus & testibus illita.
Vinum, in quo mullus piscis fuerit immersus, potum.
Lactuca succus cum caphura momento testibus illitus.
Lactuca semen ex papaverini seminis cremore potum.
Sisymbrii succus testibus illitus.
Cannabis sativa semen largius sumptum.

DIOSCORIDIS.
Ad seminis profluvium.

Nymphea radix bibita.
Iridis illyrica radix ex aceto pota.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum renibus & testibus illitum.
Thus drachma pondere cum aqua nymphea bibitum.
Larigna aut terebinthina resina ex aqua plantaginis lota, additis succino, vel aspleno, & caphura momento.
Caphura cum succino ex aqua nymphea hausta, exteriusq; illita.
Rosarum baccarũ semen, & lanugo in vino austero pota
Rosarum crocei flosculi, capillive epoti.
Saccharum è punica floribus paratum ex vino austero sumptum.
Cichorii succus potus.
Menthastri succus potus, & testibus illitus.
Aspleni aurigo drachma pondere, cum albi succini semidrachma ex portulaca, aut plantaginis succo pota.
Lithospermi utriusq; semen, sesquidrachma pondere, addita pari aspleni quantitate, & succini scrupulis duobus, ex succo portulaca pluribus diebus potum.
Millefolium cui candida inest umbella, una cum floribus tusum, & cum sua ipsius aqua stillatitia, aut caprino lacte potum, vel cum corallio, succino & eboris scobe propinatum.
Unguentum ex rosaceo in mortario plumbeo paratum.
Diphryges illitum ex rosaceo unguento.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS.
Ad pudendorum ulcera.

Oesypus illitus.
Aloe illita, & in pulverem imposita.
Polygoni succus in vino decoctus cum melle adhibitus.
Alumen quocunque modo adhibitum.
Flos salis inspersus.

MATTHIOLI.

Mumia ex caprillo lacte pota.
Malicorium cum marina spongia exiccatum additis oleo & alumine.
Cucurbita exusta cinis.
Gammarorum lapilli cum tartaro triti & aspersi.
Abrotanum ustum in pulverem admotum.
Floris solis decoctum fotum.
Anethum ustum & aspersum.
Solidaginis media folia, aut eorum succus adhibitus.

Sanicula
Auricula ursi
Pilosella
Potentilla
Pulmonaria altera
} *tum in pulverem inspersa tum in lotionibus decocta, & fota.*

DIOSCORIDIS.
Ad testium inflammationes, & tumores.

Cicer cum eruo decoctum appositum.
Faba in vino decocta cataplasmatis adhibita.
Senecionis folia cum floribus emplastri modo imposita.
Asphodeli radix & folia illita.
Cimolia illita.
Melilotum emplastri modo adhibitum.
Geodes lapis illitus.
Ruta illita cum lauri foliis.
Sal cum origano, & fermento illitum.
Cuminum cum passa uva, fabaeq; lomento, aut cera impositum.
Coriandrum cum uva passa, & melle illitum.
Lilii concisa radix cum apollinari herba, & triticea farina cataplasmatis modo.
Samia terra ex rosaceo, & aqua illita.
Hyoscyami semen tritum ex vino impositum.

MATTHIOLI.

Iridis Illyrica farina cum aliis quibusdam medicamentis, ut in commento de iride diximus.
Hyoscyaminum oleum illitum.
Fœnugraeci farina ex hydromelite decocta, & addita axungia, imposita.
Cicerum farina, aut fabarum, aut erui ex aqua decocta & illita.
Bellidis folia tusa, & illita.
Lentis palustris stillatitia aqua illita.
Unguentum ex mortario & pistillo plumbeo cum rosaceo paratum.

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium pruritum.

Salvia decoctum ex vino illitum.
Resina omnes praesertimq; terebinthina illita.

DIOSCORIDIS.
Ad induratos testes.

Irionis semen impositum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad eos, qui natura praeputio carent.

Thapsia succus circumlinitus, tumorem enim excitat, qui deinde pinguium fotu emollitus, praeputii jacturam resarcit.
Mel triginta diebus à balneo illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium phagedenas exulcerationes.

Taurinum fel ex melle illitum.
Labrusca flos tritus cum melle, croco, myrrha, & rosaceo impositus.

MATTHIOLI.

Pilosella
Potentilla
Solidago minor & media
Sanicula
Auricula ursi
Pyrola
} *quovis modo usurpata in topicis auxiliis.*

DIOSCORIDIS.
Ad genitalium thymos.

Smaridis salsae crematum caput illitum.
Fel sylvestris caprae inunctum.
Fimum ovillum ex aceto impositum.
Thymus emplastri modo adhibitus.
Thymbra apposita.

Ruta cum pipere, nitroq́; confricata.
Tithymali caracia lac iuunctum.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Mercurialis succus illitus.
Heliotropii semen illitum.
Oleum è chalcantho illitum.
Oleum nostrum de antimonio cum cautela adhibitum.

UTERI.
DIOSCORIDIS.
Ad uteri strangulatus.

Mei radices tritæ, & cum melle in eclegmate devoratæ.
Juniperi bacca pota.
Ungues odorati suffiti.
Cimices lectularii naribus illiti.
Bitumen olfactum, suffitum & admotum.
Phocæ coagulum potum.
Urina cum ligustrino oleo fervefacta infusa.
Plantaginis succus potus.
Sinapi tritum naribus illitum.
Agaricum drachmæ pondere sumptum.
Ruta trita excepta melle, pudendis & sedi illita.
Panacis herculei semen cum vino bibitum.
Seselis Massiliensis radix, & semen potum.
Peucedanum olfactum.
Sagapenum naribus ad olfaciendum illitum.
Trifolii bituminosi semen, & folia pota.
Pæoniæ nigri seminis grana xv. bibita.
Alismatis radix pota.
Betonicæ folia drachmæ pondere in aqua dulci hausta.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI.

Zibetum cavernulæ umbilici illitum.
Juglandium juli in pulverem contriti, & ex vino albo poti.
Castoreum incensum naribus admotum.
Castoreum semiobolo pondere cum pari assa fœtida in catapotiis devoratum.
Imperatoriæ radix ex vino.
Sagapenum cum olfactum, tum catapotiis devoratum.
Alliaria semen suppositum.
Tussilaginis majoris radix duarum drachmarum pondere ex mero pota.
Hippoglossi radicum, aut foliorum pulvis cochlearis mensura ex vino, vel jure haustus.
Antirrhini flores folia, & semen, cum rosaceo, & melle umbilico adhibita.
Vitis albæ radix ex vino pota.
Quinta essentia nostra, in comment. de vino descripta, hausta, & in faciem projecta.

DIOSCORIDIS.
Ad menses ducendos.

Iris Illyrica ex vino sumpta, & fotu adhibita.
Mei radicum decoctum desessionibus adhibitum.
Acori decoctum in sessionibus.
Cyperi radicum decoctum fotu adhibitum.
Asari radices senis drachmis ex aqua bibitæ.
Phu decoctum potui datum.
Casia odorata in potu sumpta.
Cinnamomum haustum, vel ex myrrha suppositum.
Amomum pessis, aut sessionibus additum.
Costus ebibitus.
Odoratus juncus potui datus.
Calamus odoratus haustus, & suppositus fotu.

Cancamum ex aqua mulsa potum.
Helenii radicum decoctum potum.
Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, vel rutæ succo admota.
Styrax pota & apposita.
Bitumen ex vino, & castoreo bibitum.
Cedrides ex polline piperis haustæ.
Lauri foliorum decoctum fotu admotum.
Phyllireæ folia potui data.
Viticis semen drachmæ pondere ex vino haustum.
Olea Aethyopica, ac nostratis lachryma pota.
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Ficulneum lac cum detrita nuce græca ebibitum.
Cochleæ terrestres cum suo operimento tusæ, & fœmineis locis admotæ.
Castoreum drachmarum duarum pondere haustum.
Cepæ succus pudendis illitus.
Oesypum in lana suppositum.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Caprarum montanarum fimum ex odoramento aliquo potum.
Scandulacæum bibitum.
Seminis lini decoctum fotu admotum.
Lupinorum decoctum cum myrrha, & melle suppositum.
Raphanus in cibum sumptus vel ejus succus haustus.
Asphodeli radix potui data.
Eryngii decoctum haustum.
Brassicæ succus ex loliacea farina suppositus, vel ejusdem decoctum bibitum.
Sium pro olere sumptum.
Crithmum, vel ejus decoctum in potu sumptum.
Centaurii majoris radix bibita vel ejusdem succus suppositus.
Chondrylla gummi ex myrrha subditum.
Lactucæ sylvestris lacteus succus bibitus.
Porrum domesticum, & sylvestre comestum.
Allii comarum decoctum in desessionibus additum.
Cyclaminus tum pota, tum supposita.
Abrotani semen ex aqua haustum.
Capparis cortex & semen potui datum.
Anemones radix ex vellere apposita.
Hedera corymbi triti subditi.
Pulegium bibitum.
Agaricum cum oxymelle drachmæ pondere haustum.
Origanum potum.
Absinthium haustum, vel ex melle subditum.
Tragoriganum potui datum.
Salvia decoctum potum.
Ammi ex vino haustum.
Thymi, thymbræq́; decoctum in potu sumptum.
Serpyllum potui datum.
Smyrnis semen ebibitum.
Amaraci decoctum haustum, vel pudendis illitum.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta utraq́;, tum pota, tum subdita.
Panaces herculeum ex vino haustum.
Ligustici radix & semen potum, & illitum.
Pastinaca erratica semen potum.
Seselis Massiliensis radix & semen haustum.
Tordilium potui datum.
Fœniculum ex vino sumptum.

Sison

Sison bibitum.
Libanotis radices pota.
Pucedani succus potus.
Petroselinum potui datum.
Daucum haustum.
Hammoniacum in potu sumptum.
Nigella pluribus diebus hausta.
Sagapenum potum.
Laserpitii liquor cum pipere & myrrha bibitus.
Galbanum suppositum & suffitum.
Clinopodium haustum.
Chamædrios decoctum potui datum.
Lilii cremati radix ex rosaceo subdita.
Melissophylli decoctum in desessionibus.
Trifolii semen & folia pota.
Polii utriusq; decoctum haustum.
Scordii succus bibitus vel herba ipsa subdita.
Arthemisia decoctum sessionibus additum.
Myrrhis bibita.
Conyzæ folia & flores poti.
Hemerocallis radix cum vellere subdita.
Rusci folia & baccæ ex vino sumpta.
Leucoii decoctum fotum, & sessionibus admotum.
Ejusdem semen drachmarum duarum pondere ex vino sumptum.
Anthemidis decoctum tum potum, tū fotu adhibitum.
Pæonia radix amygdalæ quantitate hausta.
Rubia radix supposita.
Adianti decoctum bibitum.
Trichmanes potui data.
Anagyris tria folia ex passo sumpta.
Hypericum tam bibitum, quàm suppositum.
Coris semen potui datum.
Urticæ utriusq; folia trita, & cum myrrha subdita.
Betonica folia drachmæ pondere cum vino sumpta.
Medii semen haustum.
Chamædaphnes foliorum succus ex vino bibitus.
Gladioli superior radix supposita.
Tragii liquor bibitus, quinetiam semen & folia pota drachmæ pondere.
Chrysocoma ex melicrato sumpta.
Elaterium in pesso subditum.
Helichrysi coma ex mulso potui data.
Mandragoræ liquor scrupuli pondere subditus.
Ejusdem semen bibitum.
Daphnoides hausta.
Veratrum { *Nigrum* / *Album* } *suppositum.*
Vitis nigræ tenellæ viticula in cibum sumpta decocta oleorum vel asparagorum more.
Heliotropii folia supposita.
Vinum { *Scillinum bibitum.* / *Absinthites haustum.* / *Hyssopites potum.* }

MATTHIOLI.

Nardus italica & lavendula cum in potionibus, tum in fomentis.
Asarina decoctum potum.
Phu quoquomodo sumptum.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Calamus odoratus vulgaris.
Crocum ex jure sumptum.

Juniperinarum baccarum decoctum potum.
Sabina decoctum haustum.
Arundinis radix.
Cicerum rubeorum, nigrorúmve jus.
Lupini decoctum cum myrrha & melle impositum.
Sinapi in potione sumptum.
Dracunculi radix supposita.
Ari semen drachmarum duarum pondere haustum.
Gentiana quovis modo sumpta.
Aristolochia longa fotu adhibita.
Centaurii magni radix ebibita.
Centaurii minoris succus suppositus.
Cardui benedicti decoctum tam haustum, quàm fotu adhibitum.
Hyssopum / *Pulegium* } *quoquomodo usurpatum.*
Dictamnus albus tum suppositus, tum cum pulegio suffitus, tum ex mero potus duarum drachmarum pondere.
Gastaria tam pota, quàm desessionibus addita.
Calamintha tum pota, tum supposita.
Imperatoria quovis modo usurpata.
Vincetoxici radices in desessionibus addita.
Artemisia recentia folia, cum myrrha & oleo irino trita, & apposita.
Botrys suffitu usurpata.
Matricaria quoquo modo adhibita.
Lupuli semen tritum, & potui datum.
Quinta essentia nostra frequenter pota sescunica pondere.

MATTHIOLI.
Ad alba uteri profluvia.

Hyoscyaminum oleum pubi & lumbis illitum, & suppositum cum lana.
Caphura cum succino, & aqua nymphæa hausta, aut pubi, aut imo ventri illita.
Flosculi medii rosarum cum suis capillis accepti.
Quernorum foliorū tenellorum stillatitia aqua hausta.
Castanearum interior rubens membrana cum eboris scobe & nymphææ alba stillatitia aqua.
Saccharum è floribus punicæ arboris paratum.
Dactylorum ossa in pulverem trita, & cum sanguinis draconis lachryma & aqua portulacæ pota.
Ossicula mali punicæ acidi cum thuris polline ex stillatitia rosarum aqua.
Avellanarum putamina ex vino austero hausta.
Ebur in tenuissimum pulverem tritum, & ex cremore seminis lactucæ potum, quod prius in aqua, in qua ferrum candens extinctum fuerit, sit maceratum.
Milii Indici panicularum flores ex vino austero hausti.
Ophioglossum ex quernorum foliorum aqua potum.
Salvia arida folia suffita.
Rosmarinum quotidie, idq; diutius sumptum.
Lunaria minor ebibita.
Alchimilla lunaria appellata stillatitia aqua pota, aut in uterum infusa, aut ejus decoctum in desessionibus usurpatum.
Caryophyllata radices hausta.
Potentilla sicca farina ex sua ipsius aqua stillatitia, additis corallio & eboris scobe, pota.
Solbastrella, & ejus semen.
Pulmonaria altera.

Amaranthi purpurei flos.
Millefolium recens contusum, & suppositum, pubiq́; illitum: vel cum corallio, succino & eboris ramentis ex sua ipsius aqua potum.
Malorum punicorum acidorum vinum potum.
Cymbalaria herba in acetariis devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad menses cohibendos.

Nardus Indica.
Muscus arboribus innascens insessionibus additus.
Thuris cortex in pesso subditus.
Oxyacantha bacca in potu, vel in cibo sumpta.
Hypocistis tum pota tum indita.
Olea sylvestris succus pudendis admotus.
Rhois semen potum, alba profluvia sistit.
Palmulae immatura manducata.
Palmularum involucrum potui datum.
Punicorum acinorum nuclei siccati in sole, & obsoniis inspersi, concoctivè sumpti.
Galla in decoctu addita ad insessiones parata.
Glandium tenuior cortex tum bibitus, tum in passo suppositus.
Myrti semen fotu subditum, vel desessionibus additum.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Acacia tum pota, tum indita.
Lycium subditum.
Loti ligni decoctum haustum, aut fotu admotum.
Lentisci folia tam pota, quàm subdita.

Coagulum	*Leporinum* *Hadinum* *Agninum* *Cervinum* *Hinnulinum* *Vitulinum*	*potum ac etiam subditum.*

Cervinum cornu ustum, lotum ex adstringenti liquore aliquo haustum.
Caprarum montanarum fimum siccatum tritúmve cum thure in lana suppositum.
Rumicis radices subdita.
Plantago tum bibita, tum fotu adhibita.
Barba hircina succus ex vino sumptus, vel suppositus.
Porri coma decoctum ex aqua marina, & aceto in desessionibus.
Rubi ramorum decoctum potum.
Arabica spina radix manducata.
Phœnix ex vino austero bibita.
Papaveris nigri semen potum.
Achillea subdita.
Idaea radix hausta.
Equiseti folia bibita.
Mentha fotu subdita.
Junci marini semen frixum, & ex vino diluto potum.
Ocimastrum potum ex vino.
Anisum haustum, praesertim ad alba profluvia.
Cuminum ex aceto impositum.
Nymphea flore luteo radix, & semen ex vino nigro pota.
Paeonia feminis grana XII. ex vino austero sumpta.
Lysimachia succus subditus.
Moly herba cum loliacea farina indita.
Polygoni succus suppositus.
Symphyti petraei ex vino decoctum haustum.
Cymeni succus bibitus.
Limonii semen acetabuli pondere ex vino bibitum.
Medii radix elixa, & ex melle in eclegmate sumpta.
Tragi ricini numero X. ex vino hausti.
Hyoscyami semen oboli pondere in mulsa aqua potum.
Solani hortensis succus in lana inditus.
Mandragorae semen cum sulphure, & vino suppositum.
Sempervivum majus in vellere subditum.
Uvarum vinacearum decoctum haustum, & fotu appositum.
Labrusca flos pessulo inditus.
Omphacium inditum.
Rubigo ferri subdita.
Chalcitis cum succo porri indita.
Vini fax imo ventris, ac pudendis illita.
Haematites lapis ex vino haustus.
Morochthus lapis in vellere inditus.
Ostracites lapis drachmae pondere ex vino sumptus.
Samia terra cum sylvestris punicae floribus hausta.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum pubi & lumbis illitum, aut suppositum.
Rosaceum unguentum.
Mastiches.
Iuniperinum gummi.
Crespini baccarum vinum.
Hypocystis saepe ex vino austero hausta.
Rosacearum baccarum semen, & lanugo ex vino austero.
Querna folia, Glandes, & galla.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Saccharum ex mali punicea floribus paratum, & ex vino austero potum.
Myrteum condimentum pro intinctu usurpatum.
Cydoniorum vinum, Miva, oleum, confectio.
Mespilorum decoctum, & Mespila ipsa saepe esitata.
Corna sacchara condita devorata.
Virga sanguinea bacca.
Pruni sylvestris decoctum in desessionibus.
Leporinum stercus suppositum.
Milii Indici panicularum flores ex vino rubro.
Portulaca quoquo modo sumpta.
Bursa pastoris tum devorata, tum in desessionib. addita.
Persicaria maculosa in desessionibus ac etiam intus sumpta.
Chelidonium majus mammis adhibitum.
Salvia arida suffita.
Flos solis cum radicibus contritus, & ex aqua plantaginis sumptus.
Lunaria minor ex vino punicorum hausta.
Clematis prima femoribus adalligata.
Bistorta & tormentilla radicum decoctum in desessionibus usurpatum.
Pilosella tã in corpus sumpta, quam exterius usurpata.
Caryophyllata radices pota.

Pyrola *Potentilla* *Sanicula* *Auricula ursi.*	*quomodo libet usurpata.*

Fragaria folia & radices.
Solbastrella, seu sanguisorba.
Pulmonaria altera.
Aramanthi purpurei flos potus.

Mille-

Millefolium recens tusum, & suppositum, pubiq; illitũ.
Punicorum malorum acidorum vinum potum.
Corallium tam potum, quàm suspensum.

DIOSCORIDIS.
Ad secundas pellendas.

Castoreum drachmarum duarum pondere, cum pulegio bibitum.
Cyclamini alterius semen haustum.
Allii coma decoctum fotu impositum.
Aristolochia longa cum myrrha & pipere sumpta, vel pessulo indita.
Pulegium bibitum.
Thymi decoctum potui datum.
Thymbra decoctum haustum.
Apii semen in potu sumptum.
Marrubii decoctum bibitum.
Stachyos decoctum potui datum.
Artemisia decoctum in desessionibus adhibitum.
Circea radix quatuor librarum pondere contusa, & in septem dulcis vini heminis macerata per noctem diemq;, tribus diebus pota.
Oenanthes semen, caulis & folia ex mulso bibita.
Leuconii semen drachmarum duarum pondere ex vino haustum.
Rubia radix supposita.
Anagyris trita folia ex passo bibita.
Chamæpitys ex melle subdita.
Chrysocome ex aqua mulsa pota.
Trichomanes hausta.
Bryonia supposita.
Myrrha pota.
Peucedani succus potus.
Bunii semen potum.
Smyrnii semen potui datum.
Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI.

Nardus Italica, aut lavendula pota.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Balsamum factitium potum.
Ari semen duabus drachmis potum.
Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibita, aut ex meraco pota duarum drachmarum pondere.
Liliorum alborum stillatitia aqua bibita.
Artemisia recens cum myrrha & irino oleo trita, & supposita.

DIOSCORIDIS.
Ad expellendum fœtum.

Castoreum duarum drachmarum pondere cum pulegio sumptum.
Canicula lac prima fœtura haustum, mortuum pellit.
Oesypus in lana suppositus.
Caprarum montanarum fimum cum aliquo odoramento potum.
Vulturis fimum suffitum.
Ciceris decoctum bibitum.
Lupinorum decoctum cum myrrha & melle fotu adhibitum.
Sium pro olere in cibo sumptum.
Dracunculi majoris decoctum infusum.
Piper haustum.
Cyclamini radix femori adalligata.
Hedera foliorum pediculi melle illiti subditi.

Gentiana radix subdita.
Centaurii majoris radix indita.
Centaurii minoris succus infusus.
Pulegium potum.
Dictamnum bibitum, inditum, incensumq;.
Thymi decoctum haustum.
Thymbra decoctum potui datum.
Baccharis recentissima radix supposita.
Panacis Herculei acuminata radix indita.
Pastinaca erratica radix subdita.
Seselis Massiliensis radix pota, quinetiam & semen.
Galbanum cum myrrha & vino potum, suffitumq;.
Clinopodium potum.
Chamædryos decoctum potum.
Scordii succus drachmæ pondere sumptus.
Artemisia decoctum insessionibus adhibitum.
Conyza folia, & flores bibita.
Leucoii semen duarum drachmarum pondere ex vino potum.
Onosmatis folia ex vino hausta.
Rubia radix supposita.
Anagyris trita folia cum passo pota, quin & adalligata, sed statim post partum auferantur.
Anchusæ radix apposita.
Mandragora liquor infusus.
Myrrhis pota.
Heliotropii folia indita.
Sulphuris fumus in uterum permeans.
Dauci semen bibitum.
Ammoniacum haustum.
Periclymeni semen drachmæ pondere in vino potum.
Lauri Alexandrina radix sex drachmarum pondere ex dulci vino sumpta.
Alumen subditum.
Iaspis lapis femori adalligatus.
Aetites lapis pro amuleto femori suspensus.
Samius lapis adalligatus.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes hausti.
Sabina hausta.
Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibitæ, aut ex meraco drachmarum duarum pondere haustæ.
Calamintha seu pota, seu admota.
Artemisia radix pota.
Botryos suffitus per muliebria exceptus.
Chamæpitys altera recens in aceto decocta, & pota.
Chrysocolla mineralis ex sabina succo drachma pondere pota.

MATTHIOLI.
Ad alleviationem partus.

Iuniperina, & laurina bacca cum cinnamomo in turturis ventre assata, & alternis diebus devorata.
Lauri baccæ septem devoratæ.
Cochlea ante partum diebus aliquot comesta.
Malva cum radice ad lentorem usq; decocta, & potui data.
Ejusdem succus potus.
Cardiaca herba sicca farina cochlearis mensura ex vino albo pota.

DIOSCORIDIS.
Ad præsentem difficultatem partus.

Suffitus ex cancris aridis in vulvam exceptus.

Lingua

Lingua chamaeleonis adalligata.

Raphani cortex cum aliis nonnullis suppositus: lege raphani commentarium.

Dictamnum Cretense in potu propinatum cum suo ipsius decocto.

Dictamni albi radices cum pulegio suffita, aut ex meraco pota duarum drachmarum pondere.

Liliorum alborum stillatitia aqua pota, additis croco & casia odorata.

Lithospermi minoris seminis drachma dua ex lacte muliebri pota.

Cardiaca herba in pulverem trita, pota ex vino albo calido cochlearis mensura.

Chrysocolla fossitia drachma pondere potà. Atqui dari non debet nisi in magno discrimine vitæ.

Argentum vivum semiscrupuli pondere devoratum.

DIOSCORIDIS.

Ad conceptionem inhibendam.

Salicis folia per se, & cum aqua sumpta.

Leporinum coagulum post triduum à purgatione menstrua sumptum.

Sanguis menstruus illitus.

Brassicæ flores à puerperio in pessulo subditi.

Asparagi radix suspensa.

Piper à coitu illico subditum.

Hederæ corymbi drach. pondere à purgatione hausti.

Hedysarum ante coitum fœminis subditum.

Cedria virili membro illita.

Ostracites lapis sicilici pondere 4. diebus à purgatione potus.

Asplenum (ut quidam credunt) silente luna nocturno tempore decerptum, cum muli liene ventri adalligatum.

Periclymeni semina & folia diebus triginta sex pota.

Epimedii folia trita illico à purgatione quinq̃ diebus continuis bibita.

Gladioli inferior radix hausta.

Filicis fœminæ radix potui data.

Heliotropium adalligatum.

Rubigo ferri pota.

Mentha ante coitum vulvæ admota.

MATTHIOLI.

Leporinum stercus suspensum.

Vinum in quo vivus mullus piscis immersus fuerit, potum.

Mulæ ungularum cinis haustus.

DIOSCORIDIS.

Ad conceptionem juvandam

Leporinum coagulum cum butyro subditum statim à mensium purgatione.

Loliacea farina cum myrrha, thure, bitumine, & croco suffita.

Pastinacæ erraticæ semen potum.

MATTHIOLI.

Salviæ succus hemina mensura, addito salis modico quaternis diebus potus.

Cuminum suppositum.

Imperatoriæ radix ex vino pota.

Alchimillæ, seu stellariæ pulvis ex vino aut jure, quindecim aut viginti diebus continuis potus cochlearis mensura.

Oleum è momordica uteri osculo inunctum, ante veneris congressum.

Oleum è gagate lapide illitum.

DIOSCORIDIS.

Ad fœtum mortuum educendum.

Dictamnum tum potum, tum subditum.

Salviæ decoctum bibitum.

Galbanum cum myrrha ex vino potum.

Marrubii decoctum haustum.

Tussilaginis decoctum potui datum.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes hausti.

Centaurii magni radix.

Centaurii minoris succus suppositus.

Pulegii decoctum haustum.

Calamintha tam pota quàm supposita.

Botrys cocta ac suffita.

Chamæpityos ex aceto decoctum haustum.

Chrysocolla fossitia drachmæ pondere ex succo sabinæ pota; sed ubi tantum vitæ periculum adsit.

DIOSCORIDIS.

Ad prohibendum abortum.

Aetites lapis sinistro brachio adalligatus.

Samius lapis pro amuleto suspensus.

MATTHIOLI.

Dactyli recentes cum infectorii cocci pulvere devorati.

Cydonia mala frequenter esitata.

Salvia sæpe devorata, vel saccharum ex ejus floribus paratum.

Bistortæ vel tormentillæ radices bibitæ & ventri, lumbisq̃ ex aceto illitæ.

Coccum infectorium quotidie in ovo sorbili propinatum, thure modico addito aut mastiche. Pulverem præstantissimum ad hoc habes lib. 4. cap. 43.

Jaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad puerperia juvanda.

Dictamni radix bibita.

Baccharis radicis decoctum fotu adhibitum.

Fœniculum erraticum potum.

Peucedani succus haustus.

Pæoniæ siccata radix potui data.

Altheæ decoctum infusum.

MATTHIOLI.

Balsami factitii liquores omnes poti.

Dictamni albi radices supposita, aut cum pulegio suffita: quin etiam ex meraco pota duarum drachmarum pondere.

Menthastrum bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad prægnantium malacias.

Vitis viniferæ foliorum, capreolorumq̃ succus potus.

DIOSCORIDIS.

Ad uteri inflammationes.

Nardi Indicæ decoctum fotu adhibitum.

Junci odorati decoctum in desessionibus adhibitum.

Viticis foliorum, & seminum decoctum fotu appositum.

Butyrum recens illitum.

Sonchi succus inunctus.

Agaricum drachmæ pondere cum oxymelite potum.

Pulegii decoctum fotu subditum.

Melilotus cum passo emplastri modo impositus.

Panacis herculei lachryma ex melle indita.

Artemisia decoctum in desessionibus adhibitum.
Leucoij decoctum fotu appositum.
Anthyllidis radix ex rosaceo, lacteq; indita.
Parthenij decoctum in desessionibus additum.
Althaea decocta, aut subinde anserino, suillove adipe, aut resina terebinthina subacta, subdita.

MATTHIOLI.

Hyoscyaminum oleum illitum.
Consolida regalis flores poti.
Oleum de momordica illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad exulceratos locos.

Aspalathi ex vino decoctum infusum.
Lac in quo igniti calculi extincti fuerint infusum.
Oesypum inditum, explet enim & emollit.
Foenograeci folia ex aceto illita.
Asclepiadis folia adhibita.

MATTHIOLI.

Malicorium cum marina spongia exiccatum, additis aloe & alumine.
Solidaginis media, & minoris farina inspersa, aut succus illitus, aut infusus.
Sanicula, Auricula ursi, Pilosella, Pyrola, Potentilla } *adhibita.*
Oleum è momordica syphone injectum.

DIOSCORIDIS.
Ad induratos locos.

Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, vel ruta admota.
Styrax illita.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Bdellium inunctum.
Malva decoctum inditum.
Ladanum pessis immissum.
Panaces herculeum ex melle inditum.
Ebuli, sambuciq; decoctum fotu admotum.
Parthenij decoctum in desessionibus.
Foenograeci ex aqua expressus succus, cum anserino adipe in pessulo subditus.
Lilij radix admota.
Ageratum suffitum.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Oleum ex ovorum vitellis.
Cervina & vitulina medulla.
Lini seminis oleum.
Oleum liliorum alborum.
Lupuli florum decoctum in desessionibus usurpatum.

DIOSCORIDIS.
Ad uteri inflationes.

Ruta ex oleo decoctum clystere perfusum.
Geranium & ejus radix drachma pondere pota.

MATTHIOLI.

Galanga.
Cubeba.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitij liquores, & oleum in potionibus.
Cnicinum oleum.

Laurinum oleum.
Scorpionum oleum in potu datum, aut exterius illitum.
Castoreum cum pipere albo, & melicrato potum.
Milium cum sale impositum.
Sisymbrium in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, ventriq; applicatum.
Dictamni albi radices duarum drachmarum pondere ex meraco pota.
Mentha graeca in placentis addita, aut ejus folia tenui pulticula illita, & deinde in oleo, aut butyro frixa & devorata.
Carum quovis modo usurpatum.
Imperatoria radix hausta ex meraco.
Matricaria quoquomodo adhibita.

MATTHIOLI.
Ad molam expellendam.

Balsamum factitium potum.
Dictamni albi radices supposita, aut cum pulegio suffita, aut ex meraco duarum drachmarum pondere bibita.

MATTHIOLI.
Ad uteri frigiditates.

Nardus Italica.
Lavendula.
Cubebae.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsamum factitium, & ejus liquores omnes.
Nux myristica.
Scorpionum oleum in vini potione sumptum, & forinsecus applicatum.
Dictamni albi radices, aut cum pulegio suffita, aut ex vino meraco pota duarum drachmarum pondere.
Mentha graeca tam fotu, quàm potu usurpata.
Carum quovis modo sumptum.
Imperatoria radix ex vino pota.
Matricaria quomodolibet usurpata.

MATTHIOLI.
Ad vulvam cohibendam.

Nucum sive viridium conorum pini stillatitia aqua cum linteolis in ea madefactis admota.

MATTHIOLI.
Ad delectandas foeminas in coitu.

Fel { *Aurata, Lucii, Perdicis, Gallinacei.* } *coli virili inunctus.*

Zibettum peni illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad procidentem uterum.

Casia fotu, vel suffitu adhibita.
Myrti baccarum succus in desessionibus.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Gallarum decoctum in desessionibus additum.
Acacia subdita.
Hypocistis subdita.
Vrtica utriusq; folia imposita.
Acetum fotu adhibitum.

MATTHIOLI.

Mastiche aspersa.

DIO-

DIOSCORIDIS.

Ad uteri dolores & erosiones.

Adeps { *Anserinus* / *Gallinaceus* } *illitus.*

Urina cum ligustrino oleo fervefacta imposita.

Lini seminis decoctum infusum.

Malva decoctum fotu adhibitum.

Portulaca decoctum clysmate inditum, propriè facit ad erosiones.

Rhaponticum potum.

Centaurii majoris radix bibita.

Anethi decoctum in defectionibus.

Verbenaca recta folia ex recenti suillo adipe, avel ex rosaceo subdita.

Hyoscyami seminis cremor inditus.

Mandragora liquor pessulis impositus.

MATTHIOLI.

Irinum oleum illitum.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Amygdalinum oleum haustum.

Laurinum oleum inunctum.

Balsami factitii liquores omnes.

Nucis myristica decoctum ex rhodomelite, & aqua vita potum.

Nuces myristica cum matricaria radicibus ex vino albo cocta, & potui data.

Scorpionum oleum in potione sumptum, aut foris admotum.

Castoreum cum pipere albo ex melicrato.

Sisymbrium cum Parthenio in calenti tegula calefactũ: & odorato meraco aspersum, & impositũ ventri.

Succisa rad[illegible] cum decoctum ex vino paratum.

Chelidonium ma[illegible] cum radice tusum, & oleo chamamelino fervefactum, & imo ventri admotum.

Dictamni albi radices ex meraco vino pota.

Mentha graca in placentis addita.

Imperatoria quovis modo bibita.

Vincetoxici radices in defectionibus addita.

Oleum liliorum alborum, & è lini semine calidum cum succida lana ventri adhibitum.

Botrys recens in tegula calefacta, & cretico vino aspersa & imposita.

Aliud simile medicamentum, sed præstantius vide lib. 3. cap. 113.

Matricaria quoquomodo adhibita.

EXTREMORUM MEMBRORUM.

DIOSCORIDIS.

Ad podagram.

Amomum illitum.

Mei radices imposita.

Populi nigra folia ex aceto illita.

Amurca cruda, ac recens fotu adhibita.

Salicis foliorum, & corticis decoctum fotu impositum.

Ficulneum lac cum farina fœnigraci, & aceto cataplasmatis additum.

Cochlea terrestres suo cum operimento tusa imposita.

Mustela cremat a cinis ex aceto inunctus.

Marinus recens pulmo concisus impositus.

Lac humanum cum opio, & cera illitum.

Adeps ovillus, caprillus, hircinusve ex ejusdem animalis fimo coactus inunctus.

Sanguis menstruus inunctus.

Caprarum montanarum fimus ex earum adipe illitus.

Hordei farina cum cotoneis malis imposita.

Lens cum polenta decocta, & emplastri modo adhibita.

Raporum decoctum fomentis additum.

Brassica cum fœno graco & aceto in cataplasmate.

Intybus per se, & cum polenta illitus.

Cucurbita ramenta imposita.

Ari radix fimo bubulo emplastri modo excepta.

Asphodeli radix drachma pondere ex vino pota.

Cyclamini decoctum fotu adhibitum.

Bulbi per se & cum melle impositi.

Panaces herculeum cum passa uva illitum.

Libanotis cum loliacea farina, & aceto cataplasmatis addita.

Scordium ex aceto, aut aqua impositum.

Leucoium ex aceto illitum.

Androsaces imposita.

Helxines succus cera, & hircino adipe exceptus.

Hyoscyami semen, & folia cum polenta cataplasmatis adhibita.

Sempervivum inunctum, ubi calor exuperat.

Urtica emplastri modo illita.

Muscus marinus impositus.

Cucumeris asinini radix ex aceto inuncta.

Thapsia succus illitus.

Glans unguentaria illita.

Sambuci & ebuli folia cum sevo taurino, aut hircino imposita.

Bryonia cum caprino stercore cataplasmatis addita.

Heliotropii folia illita.

Uva passa à nucleis repurgata, & cum panacis succo inuncta.

Acetum calido fotu cum sulphure adhibitum.

Rubigo ferri illita.

Sulphur cum aqua & nitro inunctum.

Sal cum aceto impositum.

Asius lapis cum fabarum lomento illitus.

Gagates lapis inunctus.

Fornacea testa exusta imposita.

MATTHIOLI.

Oleum irinum è floribus paratum.

Asarina, aut ejus decoctum potum.

Santalum rubrum è sedi succo, aut solani, aut portulaca illitum.

Muscus terrestris ex aqua decoctus. & admotus.

Terebinthina resina, aut larygna cum chamapity devorata.

Juniperini ligni decoctum pro balneo usurpatum: vide Juniperi commentarium.

Oleum è luteis ovorum illitum.

Oleum è terrenis vermibus.

Faba fresa cocta, & cum adipe suillo subacta & imposita.

Plantago trita & illita.

Dracunculi radix cum melle, & caprino fimo illita.

Ari folia calenti fimo bubulo illita & imposita.

Aristolochia rotunda.

Thymi aridi semuncia cum oxymelle hausta.

Canabis sativa radix in aqua decocta & illita.

Chamapitys decoctum cum rhodomelle, & oxymelite pluribus diebus potum.

Cortusæ florum oleum illitum: Parandi rationem habes lib.4. commen. de lagopo.
Primula veris illita ac devorata.
Verbasci minoris folia in aqua decocta, & illita.
Ejusdem florum oleum inunctum.
Genistæ florum conserva ex saccharo parata frequenter devorata.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum & potum.
Sambuci tenerrima folia primo germinatu prodeuntia, cum pari pondere radicum plantaginis, suillaq; axungia veteris contrita, & illita.
Colocynthis in catapotiis devorata, & clysteribus addita.

DIOSCORIDIS.
Ad coxendicos affectus.

Mei radices imposita
Helenii folia ex vino cocta imposita.
Iridis Illyricæ decoctum clysmate infusum.
Cardamomum ex aqua potum.
Asarum potum, vel clystere infusum.
Populi albæ cortex unciæ pondere haustus.
Iberis contusa & emplastri modo imposita.
Siluri piscis salsamentum clysteribus infusum.
Piscium garum clysteribus injectum.
Smyrnii semen potum.
Bubulum fimum ex bobus in pascuis degentibus illitum.
Lolii farina ex aqua mulsa decocta imposita.
Lupinorum farina ex aceto illita.
Ammoniacum bibitum.
Ascyri semen ex aqua potum.
Asparagi radicum decoctum bibitum.
Althææ decoctum potui datum.
Sinapi cum fico tritum impositum, donec ruborem excitat.
Nasturtium clysmate infusum.
Irionis semen clystere injectum.
Bulbi per se & cum melle impositi.
Capparis semen potum.
Lepidii folia & radices cum helenii radice trita & imposita.
Agaricum trium obolorum pondere in aceto mulso potum.
Rhaponticum potum.
Androsami semen bibitum, sed à purgatione aquam exsorbere oportet.
Centaurii majoris decoctum clystere infusum.
Leucacantha radicis ex vino decoctum bibitum.
Abrotani semen cum aqua potum.
Rubia radix pota.
Pulegium illitum quousque rubescat cutis.
Calamintha imposita recens, tritaq; donec exuratur locus.
Thymus ex fimo cum polenta impositus. Idem præstat & Thymbra.
Ruta sylvestris semen quadraginta diebus potum.
Panaces Herculeum ex melle inunctum.
Laser cera ligustrino & Irino oleo subactum illitum.
Euphorbium in odorata potione sumptum.
Leontopetalum clysteribus infusum.
Hyperici semen quadraginta diebus potum.
Chamæpityos folia 40. diebus ex dulci aqua bibita.

Betonicæ folia ex aqua bibita.
Polemonia radix ex aqua sumpta.
Xyridis radix ex mulso pota.
Ocimastri semen cum vino, myrrha, & piper sumptum.
Quinquefolii radicis decoctum potum.
Heliochrysi coma ex vino hausta.
Papaveris corniculati radicis decoctum potum.
Aethiopidis decoctum bibitum.
Arction ex vino haustum & illitum.
Chamæcissi folia trium obolorum pondere in aqua cyathis tribus, tricenis, quadragenisve diebus pota.
Colocynthis clystere infusa, & recens loco confricata.
Cucumeris sylvestris radix clysmate infusa.
Scammonia ex aceto decocta, & cum hordeacea farina imposita.
Acetum mulsum haustum.
Sory ex vino clystere infusum.
Muria clystere indita.
Adarces illitus.

MATTHIOLI.

Asari decoctum, sive dilutum ex caprino sero paratum potum.
Balsami factitii liquor secundus, tum haustus tū illitus.
Abiegna lachryma devorata.
Nuclei pinei frequenter sumpti.
Terebinthina, aut larigna resina sumpta unciæ pondere, addito chamæpityis, aut stœchadis pulvere.
Castoreum drachmæ pondere potum, cum tribus opopanacis obolis.
Ibicis stercoris admirabile medicamentum: vide lib.2. commentarium de stercore.
Fabalium caulium & siliquarum cinis cum vetere axungia illitus.
Lupinorum farina cocta, & cataplasmatis modo illita.
Siliquastri recentia cornicula tusa & illita.
Agaricum in potionibus additum.
Thymi aridi semuncia cum oxymelite hausta.
Sagapenum quoquo modo adhibitum.
Euphorbium ex leucoii oleo illitum.
Artemisia arida pulvis trium drachmarum pondere ex vino haustus.
Bellidis genera omnia quovis modo usurpata.
Chamæpitys in pulverem cum radicibus trita, & cum terebinthi lachrymæ drachmis quatuor excepta, & quotidie diebus quadraginta devorata.
Oleum flammulæ calidum inunctum, aut infusum clysteribus.
Consolidæ regalis flores poti.
Daphnoidis recentia folia contusa, & illita, donec rubescat locus.
Saccharum è genistæ floribus paratum.
Ricini semen ex jure veteris galli decoctum potum.
Colocynthis in catapotiis devorata, & in clysteribus addita.

DIOSCORIDIS.
Ad articulorum dolores.

Gallorum senescentium jus potum.
Brassica cum fænograeco, & aceto illita.
Ruta tum hausta, tum cataplasmatis adhibita.
Agaricum drachmæ pondere ex aceto mulso sumptum.
Melissophyllum ex sale impositum.
Quinquefolii radicis decoctum bibitum.

Psyllium

Psyllium ex rosaceo & aceto, aut aqua illitum.
Mandragorae radix cum polenta imposita.
Urtica cataplasmatis modo adhibita.
Veratrum nigrum potum.
Ficus marinus recens impositus.
Thapsia succus inunctus.
Narcissi radix trita, & ex melle imposita.
Acetum mulsum potum.
Vinum melitites frequentius potum.

MATTHIOLI.

Irinum oleum inunctum.
Balsamum factitium illitum.
Oleum flammulae inunctum, & clysteribus additum.
Cortusa herba oleum: vide lib. 4. comment. de lagopo, primula veris herba.
Abiegna, lentiscina, terebinthina, larginaq́; lachryma, unaqueq; per se devorata.
Mastiche cum cumino, pulegio, salvia, lauri baccis, & sabina omnia melle excepta & imposita.
Cochlea cum testis trita, & imposita.
Oleum è terrenis vermibus.
Sagapenum quomodo libet adhibitum.
Oleum liliorum alborum illitum.
Cannabis radix in aqua decocta & adhibita.
Chamaepytis decoctum cum Rhodomelle & oxymelite pluribus diebus potum.

MATTHIOLI.
Ad diuturnos articulorum dolores.

Ligni Guaiaci.
Radicis { *Chinae* / *Zarzae parillae* } *decoctum diebus xl. potum*

MATTHIOLI.
Ad genuum dolores.

Oleum è nucibus Indicis.

DIOSCORIDIS.
Ad articulorum collisiones.

Sarmentitius cinis cum axungia vel oleo illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad articulorum tophos.

Cannabis sylvestris radix decocta, & illita.
Ochra inuncta.

MATTHIOLI.

Oleum Indicae nucis illitum.
Taxi pinguedo.
Muris montani pinguedo.
Sagapenum emplastri modo impositum, addito aceto & capparum succo.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS.
Ad perniones.

Thus cum suillo adipe, aut anserino impositum.
Pix liquida inuncta.
Acacia illita.
Myrti seminis decoctum fotu adhibitum.
Ficus cremata cum cerato imposita.
Cancrorum fluviatiliũ cinis cum decocto melle illitus.
Pulmo marinus recens concisus, & impositus.
Asininae ungulae cinis oleo maceratus illitus.
Ursinus adeps inunctus.
Umbilici veneris succus impositus.
Lentes cum meliloto, siccis rosis, malicorio, cydonio malo & rosaceo adhibita.

Orobi decoctum fotu impositum.
Raporum decoctum fomenti modo.
Beta decoctum impositum.
Dracunculi majoris folia ex vino decocta & imposita.
Oleum ex incavata asphodeli radice decoctum illitum.
Cyclamini decoctum fotu adhibitum, quinetiam oleum cum pauca cera in ejus excavata radice fervefactum illitum.
Scilla cremata imposita.
Ranunculi decoctum inunctum.
Arction ex vino illitum.
Alumen aqua aspersum.

MATTHIOLI.

Malicorium ex vino decoctum. & impositum.
Cancrorum exustorum cinis oleo subactus & impositus.

MATTHIOLI.
Ad pedum tumores.

Tilia folia ex aqua aspersa.

DIOSCORIDIS.
Ad pedum inflammationes ex calceorum attritu.

Pulmo { *Agninus* / *Ursinus* / *Suillus* } *impositus.*

Calceamentorum veterum sola combusta, & illita.
Capa succus cum adipe gallinaceo impositus.

MATTHIOLI.

Leporinus pulmo impositus.
Unguentum ex rosaceo in mortario plumbum paratũ.

DIOSCORIDIS.
Ad pedum rimas.

Cancrorum fluviatilium cinis cum decocto melle illitus.
Scilla oleo fervefacta, & cum resina imposita.

MATTHIOLI.

Oleum ex ovorum vitellis.
Oleum ex tritico.
Unguentum è rosaceo in mortario plumbeo diu circumductum, ut habes lib. 5. com. de plumbo.

DIOSCORIDIS.
Ad digitorum reduvias.

Punicorum malorum succus illitus.
Myrti folia trita & imposita.
Oleae sylvestris folia trita & imposita.
Eboris ramenta in pulverem adhibita.
Aloe cum passo imposita.
Paronychia concisa & illita.
Bryonia oleo decocta, quousq; liquescat inuncta.
Labruscae cremati flores ex melle impositi.
Rubigo ferri illita.
Acacia illita.
Rhous folia ex aceto, aut melle illita.
Marrubii folia ex melle imposita.
Quinquefolii radix illita.
Tithymali characiae lac illitum.
Acetum illitum.
Alumen aqua inspersum.
Sal impositum.

MATTHIOLI.

Plantaginis folia recentia trita, & illita.

DIOSCORIDIS.
Ad paronychia.

Thus cum melle illitum.

Eboris scobes inspersus.
Paronychia folia illita.

DIOSCORIDIS.
Ad scabros ungues auferendos,

Pix liquida illita.
Lini semen cum pari nasturtio & melle.
Cupressi pilula imposita.
Lapathi cujusq; radix in aceto decocta illita.
Ranunculi folia & radices admota.
Chelidonium minus illitum.
Viscum cum trito auripigmento appositum.
Alumen cum aqua aspersum.
Sulphur cum resina terebinthina iunctum.
Sandaracha cum pice imposita.
Fex vini cremata ex resina.

MATTHIOLI.

Ranunculus tritus impositus.
Chelidonium minus tritum & illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad mobiles ungues extrahendos.

Uva passa illita.

DIOSCORIDIS.
Ad contusos ungues.

Bulbi cum polenta impositi.

DIOSCORIDIS.
Ad clavos, & callos.

Fermentum triticeum illitum.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis ex aceto maceratus impositus.
Blitum illitum.
Lilii radix axungia excepta & illita.

MATTHIOLI.
Ad verrucas.

Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejusdem herbae semen drachmae pondere tribus diebus potum, ante nocturnum decubitum.

DIOSCORIDIS.
Ad varices.

Cirsii radix dolenti loco adalligata.

DIOSCORIDIS.
Ad lumborum dolores.

Echii radix pota.
Chamaeleuce illita.

DIOSCORIDIS
Ad inguinum inflammationes.

Leporinus pes herba imposita.

Aster atticus recens illitus.

MATTHIOLI.

Cochleae minores tritae, & illitae.

DIOSCORIDIS.
Ad enterocelas.

Cupressi pilula illita.
Punicorum cytini cataplasmatis additi.
Symphytum petraeum emplastri modo impositum.
Quinquefolium haustum.
Equiseti radix & folia imposita.
Aloe emplastri modo illita.

MATTHIOLI.

Bdellium saliva matutina subactum emplastri modo impositum.
Cupressini coni virides ex vino vetere decocti, & epoti, interim tamen cupressinis foliis affecto loco adalligatis.
Ulmi folliculorum liquor impositus.
Cupressi item folia contusa & affecto loco illita.
Leporinus fimus & pili, qui sub ventre habentur cum melle decocti, & fabae quantitate frequenter devorati.
Ophioglossum in potione sumptum, & extrinsecus impositum.
Trinitatis herba pulvis dimidii cochlearii mensura ex vino austero pluribus diebus potus.
Lunaria minor in potu usurpata.
Polygonum minus in potionibus sumptum.
Sanicula quovis modo sumpta.
Auricula ursi ebibita.
Pilosellae farina hausta.
Caryophyllatae radices ebibitae.
Potentilla tam in cibis, quàm in potionibus usurpata.
Personata in vino decocta, aut trita & epota.
Alchimillae aridae pulvis ex sua ipsius aqua stillatitia sumptus.
Hippoglossi radicum, aut foliorum pulvis sesquidrachmae pondere ex majoris symphyti decocto potus.

DIOSCORIDIS.
Ad sarcocelas.

Cinis sarmentitius illitus.

MATTHIOLI.

Anonidis radix trita, & mensibus pluribus hausta.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM
FACULTATES SECUNDUM GENERA,
Ex Dioscoride.

FEBRIUM.

DIOSCORIDIS.

Ad tertianas.

ARANEUS, plagella confricatus, linteolóve illitus, mox fronti, & temporibus impositus.
Vermes terreni, cum anserino adipe decocti & illiti,
Plantaginis radices integra tres, cum vini cyathis tribus, pari aqua pota.
Trifolii bituminosi tria folia trita, totidemq́; semina epota.
Hypericum ex vino bibitum.
Verbenaca supina tertius à terra geniculus, cum adjacentibus foliis bibitus.
Heliotropii seminis grana quatuor, pota ante febris accessionem.
Portulaca succus haustus.

MATTHIOLI.

Asari ex vino decoctum potum addito melle, maci & cinnamomo.
Rosarum succus, & dilutum potum.
Tamarindi hausti.
Sebestena.
Lapis inventus in capite nuda limacis suspensus.
Caninum stercus album in accessione cochlearis mensura ex vino potum.
Agaricum in potione sumptum.
Rhabarbarum potui datum.
Gentiana stillatitia aqua pota.
Centaurii minoris decoctum potum.
Chamadryos decoctum aliquot diebus potum.
Jaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS.

Ad quartanas.

Cimices lectularii septem, cavis fabarum inclusi, & poti.
Plantaginis radices integra quatuor, cum vini cyathis quatuor, & pari aqua bibita.
Vermiculi qui in dipsaci echino internis partibus conclusi reperiuntur, in aluta collo, brachióve adalligati.
Ruta sylvestris cum vino pota.
Hypericum ex vino haustum.
Quinquefolii rami quatuor sumpti.
Verbenaca supina quartus à terra geniculus unà cum adjacentibus foliis haustus.
Heliotropii seminis grana quatuor, hora una ante accessionem pota.

MATTHIOLI.

Asari ex vino albo decoctum addito melle, maci, & cinnamomo.

FEBRIUM.

Asarinum oleum pedum plantis, & spina dorsi illitum,
Myrrha drachma ex vino Cretico calido pota hora una ante accessionem, sed agros subinde in lecto sudare oportet, & potionem tribus in accessionibus replicare.
Eadem in catapotiis cum theriaca conformatis.
Gentiana stillatitia aqua pota.
Eryngii tenellorum foliorum stillatitia aqua.
Imperatoria radicis drachma, ex mero calido hora una ante accessionem pota.
Cardui benedicti decoctum, aut herba ipsa in pulverem pota.
Palma Christi radices per potiones sumpta.
Flammula & ejus aqua pota.
Verbasci fæmina radicis succus duarum drachmarum pondere, ex Cretico vino haustus, ipsa hora accessionis.
Ellebori nigri dilutum potum.
Stibium nostrum quatuor granorũ pondere sumptum.

DIOSCORIDIS.

Ad diuturnas febres.

Gallis fenis jus Dioscoridis modo paratum potum.
Agaricum haustum.
Vinum melitites haustum, ubi ventriculus magna imbecillitate laboret.

MATTHIOLI.

Asari decoctum potum.
Agaricum in potionibus additum.
Rhabarbarum frequenter potum, & ejus dilutum.
Gentiana aqua pota.
Anthemidis florum pastilli, in suo ipsius oleo dissoluti, & febrientibus à vertice capitis usq; ad pedes illiti, Parandi modum habes lib.3.c.de anthemide.
Eupatorii decoctum potum.
Foliorum, & folliculorum lupuli decoctum.
Ellebori nigri decoctum.
Stibium nostrum quatuor granorum põdere sumptum.

MATTHIOLI.

Ad continuas.

Cassia solutiva palpa sumpta.
Santala omnia pota, vel ex aqua rosacea ventriculo illita.
Melopeponum seminum cremor ex hordeacea ptisana potus.
Trifolii acetosi stillatitia aqua.
Anguria pulpa devorata.

DIOSCORIDIS.

Ad hepialas.

Hyoscyami tria, vel quatuor folia pota.

MATTHIOLI.

Acori, *Fœniculi*, *Asparagi*, *Agarici* } *decoctum potum.*

Eupatorium quocunq́ modo usurpatum.

MATTHIOLI.

Ad quotidianas.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum, & ejus dilutum frequenter potum.

Genista stillatitia aqua potui data.

Eryngii stillatitia aqua pota, quam è tenellis paratur (foliis.

MATTHIOLI.

Ad compositas febres.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Agaricum
Rhabarbarum } *& eorum dilutum potum.*

DIOSCORIDIS.

Ad causum.

Crespini baccarum succus cum violaceo julapio propinatus.

Uva spina jusculis incocta.

Ribos vulgaris.

Salicum & arundinum folia circa lectulum sparsa.

Cerasia acetosa saccharo condita.

Melopeponum, cucumerum, cucurbitarumq́ seminum lacteus cremor potus.

Anguria pulpa devorata.

Potentilla pedum plantis manuumq́ volis, admota.

DIOSCORIDIS.

Ad hecticam.

Portulaca tum ventriculi osculo, tum hypochondriis illita.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.

Pistacia quoquomodo sumpta.

Nuclei pinei.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptũ.

DIOSCORIDIS.

Ad febrium circuitus.

Sinapi cibis inspersum.

Smyrnii semen potum.

Piper bibitum.

Ruta pota.

Sagapenum haustum.

Anthemis clysmate infusa.

Polygoni succus hora ante accessionem sumptus.

Quinquefolii folia ex dulci aqua, aut diluto vino, cum exiguo pipere bibita.

DIOSCORIDIS.

Ad febrium algores.

Piper haustum.

Agaricum drachmæ pondere sumptum.

Aristolochia rotunda ante accessionem bibita.

Abrotonum ex oleo inunctum.

Calamintha decoctum potum.

Panaces herculeum illitum.

Smyrnii semen, & radix ex mulso pota.

Pyrethrum inunctum.

Laser cum pipere, & thure ex vino haustum.

Grossi cocta & illita.

Viperæ carnes cocta, & in cibum sumpta.

Mustela sanguis inunctus,

Asinini unguis cinis, ex oleo maceratus illitus.

DIOSCORIDIS.

Ad pestilentes febres.

Myrrhis bis, vel ter qualibet die ex vino pota.

MATTHIOLI.

Phu decoctum potum, & ipsa quoq́ radix hausta.

Myrrha.

Caphura.

Dictamnus albus.

Crespini baccarum succus.

Uva spina succus.

Ribis vulgaris succus.

Quernorum foliorum stillatitia aqua.

Citrii mali succus.

Limonii & aurantii florum stillatitia aqua.

Avarantia acida.

E limoniorum succo stillatitia aqua.

Cyanus herba & ejus flores.

Galega
Tormentilla } *radicum decoctum, addito armenio bolo*

Cardui benedicti decoctum, & ipsa herba pota.

Scordium quovis modo usurpatum.

Tussilaginis majoris radix.

Tormentillæ radicum decoctum, vel aqua stillatitia, vel pulvis.

Scabiosa quovis modo hausta.

Sanguisorbæ decoctum haustum.

Lentis palustris stillatitia aqua.

Punicorum malorum vinum ex oxalidis, aut intybi aut borraginis aqua potum.

Armenia terra ex oxalidis aqua sumpta.

Antidotum nostrum magnum descriptum in præfatione sexti libri.

MATTHIOLI.

Ad pestem, & pestilens contagium.

Citrii pomi semen.

Scorpionum oleum nostrum, cordi, & arteriis temporum, manuum, pedumq́ frigidum quotidie illitum.

Cervini cordis os.

Scorzonera radix, aut ejus succus.

Capa excavata, theriaca, & citrii succo repleta, & calentibus cinerib. cocta expressus cremor potus.

Caryophyllis tam devorati, quàm suffiti.

Saccharum è caryophyllorum floribus paratum.

Caryophyllorum florum succus, ex tota planta expressus & haustus.

E caryophyllis floribus paratum insolatumq́ acetum manibus & arteriis illitum.

Zedoaria commansa, vel in potione sumpta.

Succisa radix viridis, recensq́ carbunculis imposita.

Ejusdem ex vino dilutum potum.

Cruciata utriusq́ radices quoquo modo sumpta.

Aristolochia longa pota.

Veronica mas drac. duabus unà cum theriaca drachma ex vino meraco pota, ad ciendum sudorem.

Dictamni albi radices.

Galega sive ruta capraria quovis modo usurpata quotidie.

Ejusdem succus, addita theriaca, trium unciarum pondere potus.

Agaricum in potionibus.

Gentiana.

Abrotonum.

Calamintha intus sumpta, & foris cum oleo fervefacta illita.

Imperatoria radix pota.

Saccha-

Saccharum è rorismarini floribus paratum.
Vincetoxici radices ex vino pota.
Carduus benedictus.
Chamædrys à jejunis quotidie in acetariis sumpta.
Scordium quomodo libet sumptum.
Tussilaginis majoris radix duarum drachmarum pondere ex vino calido pota, ad sudandum.
Scabiosæ succus quatuor unciarum pondere cum theriaca drachma pota, ad citandum sudorem.
Pimpinellæ radices quoquomodo sumpta.
Sanguisorba, & ejus aqua stillatitia.
Angelicæ radicis semidrachma cum theriaca drachma & sua ipsius aqua pota, ad ciendum sudorem.
Stibium nostrum quinq; granorum pondere sumptum, cum electuario liberantis in principio morbi.
Armenia terra in antidotis addita.
Argentum vivum præcipitatum ex rhodosacchаro sumptum.
Oleum è chalcantho scrupuli pondere sumptum, citato subinde sudore.
Antidotum nostrum magnum in præfatione 6. libri descriptum, tam ad infectos curandos, quàm ad præservandos sanos.

TUMORUM PRÆTER NATURAM.
MATTHIOLI.
Ad exanthemata & morbillos.

Napi rapive semen ex adianti decocto potum.
Cancamum ex caricarum decocto haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad inflammationes.

Arundinum virentia folia tusa illita.
Glandes intrita, & illita apposita.
Rhois semen ex aqua illitum.
Lupinorum farina, cum polenta, & aqua imposita.
Umbilici veneris succus circumlitus.
Plantago emplastri modo imposita.
Asphodeli radix cum polenta adhibita.
Acetum cum succidis lanis, aut spongus impositum.
Rhaponticum cum aceto illitum ubi diutius perseveraverit inflammatio.
Pulegium cum polenta illitum.
Tussilaginis folia contrita, & ex melle imposita.
Parthenium emplastri modo impositum.
Lonchitis altera imposita.
Cannabis sylvestris radix emplastri modo adhibita.
Polygonon illitum.
Tribuli fructus cataplasmatis additus.
Xiridis ex aceto imposita.
Achillea illita.
Helxine cataplasmatis addita.
Lichen herba adhibita.
Verbenaca supinæ folia illita ubi inflammatio diutius perseverat.
Papaveris folia, unà cum calycibus illita, vel calyces tantùm cum polenta adhibiti.
Hyoscyami semen, & folia imposita.
Mandragora recentia folia cum polenta illita.
Bryoniæ radix ex vino decocta adhibita.
Sambuci, ebuliq; præterea folia cum polenta illita.
Iudicum illitum rumpit.
Triticei furfures acerrimo aceto elixi impositi.
Tritici pollen ex hydrelæo, vel aqua mulsa illitus.
Triticeus panis ex aqua mulsa decoctus, & herbis ad idem conferentibus additus, & impositus.
Sesamum illitum.

MATTHIOLI.

Caphura.
Alni recentia folia.
Ligustri foliorum decoctum.
Glandes omnes recentes illitæ.
Myrti foliorum, & baccarum decoctum.
Cydoniorum seminis mucago.
Cochleæ tam crudæ quàm coctæ, cum testis, aut sine contritæ & locis affectis agglutinatæ.
Ovi album.
Tritici farina, oleo rosaceo, aut chamæmelino subacta.
Indici frumenti farina.
Secale farina.
Fœnigræci farina.
Lini seminis farina.
Lini seminis oleum.
Malvæ folia cum salicis frondibus.
Brassica.
Portulaca.
Cucumis sectus & impositus recens.
Anguriæ pulpa illita.
Bursa pastoris adhibita.
Cassiæ solutivæ pulpa illita.
Santalum rubrum ex frigidis plantarum succis illitum.
Muscus terrestris ex aqua decoctus, & admotus.
Hyoscyaminum oleum.
Rosaceum unguentum.
Lilia diu in oleo macerata, & illita.
Trifolii acetosi succus.

DIOSCORIDIS.
Ad carbunculos.

Ligustri folia imposita.
Pix liquida ex melle & uva passa illita, emarginat disrumpitq;.
Cupressi folia trita, & imposita.
Sabinæ folia ex vino illita carbunculos circumscribunt.
Oliva matura arefacta illita emarginant.
Nucum juglandium veterum nuclei peruncti.
Columbinū fimum cum melle, & lini semine subactum.
Ervi farina emplastri modo imposita.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Brassica cum sale illita rumpit.
Nasturtium impositum.
Porrum cum sale appositum.
Panaces herculeum illitum.
Coriandrum cum passa uva ex melle impositum.
Laserpitii liquor inunctus.
Tithymali caracia lac illitum.
Uva passa à nucleis repurgata, & cum ruta imposita.

MATTHIOLI.

Ligustri foliorum decoctum.
Juglandium oleum.
Bursa pastoris trita imposita.
Scabiosa folia applicata.
Galega illita.

DIOSCORIDIS.
Ad furunculos.

Fermentum triticeum impositum.
Helxine illita.

Sal

Sal cum uva passa aut scillo adipe, aut melle impositum.
Hastulæ regiæ radix in fæce vini decocta illita.
Ephemeri folia ex vino cocta, & imposita.
Utriusq; urticæ illita folia.
Leontopodii radix suspensa.
Cucumeris sylvestris radix cum terebinthina resina imposita.
Scammoneæ succus cum melle, aut oleo illitus.
Mori radicis liquor illitus.
Thapsiæ succus ex melle illitus.
Pycnocomi folia inuncta.
Sandaracha cum adipe imposita.
Asius lapis liquida pice aut resina terebinthina exceptus illitus.
Cimolia terra ex aceto illita.

MATTHIOLI.

Triticum commansum impositum.
Lilii radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.
Sclareæ folia ex aceto imposita, aut ex melle.
Triticea farina ex hydrelæo subacta, & calidè imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad gangrænas, & sphacelum.

Rhois folia ex aceto, & melle illita.
Punicorum succus inunctus.
Nucum juglandium veterum nuclei peruncti.
Ficulnei cineris lixivium spongiis exceptum, & impositum.
Loliacea farina cum sale, & raphano cataplasmatis addita.
Cicerum farina cum hordeo, & melle adhibita.
Lentes cum fertula campana, rosaceo, siccis rosis, malicorio, & salsa aqua illita.
Ervi farina illita.
Brassica elixa cum melle, cataplasmatis addita.
Bulbi per se, & cum melle impositi.
Laserpitii liquor illitus, loco prius scalpello exciso.
Galiopsis folia, semen, succus, & caulis, ex aceto imposita.
Verbasci florem aureum ferentis folia adhibita.
Tithymali characiæ lac impositum.
Bryoniæ radix, fructus, & folia cum sale illita.
Uva passa à nucleis repurgata, & cum sale imposita.

MATTHIOLI.

Juglandium nucum oleum.
Lupinorum farina, ex vino, & oleo incocta, addito croco & emplastri modo adalligata.
Aerugo cum melle, alumine, & aceto incocta & illita.

DIOSCORIDIS.
Ad erysipelas, & sacros ignes.

Crocum illitum cum refrigerantibus.
Cupressi folia per se, & cum polenta imposita.
Rhamni folia illita.
Ligustri folia adhibita.
Rosa illita.
Acaciæ succus inunctus.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, & vino illita.
Menstruus mulierum sanguis circumlitus.
Caprarum montanarum stercus ex vino, vel aceto decoctum impositum.
Urinæ humanæ sedimen inunctum.
Lentes cum meliloto, siccis rosis, rosaceo, & malicorio adhibita.
Malva ex oleo decocta & illita.
Brassica utraq; incisa, & cum polenta emplastri modo imposita.
Portulaca cum polenta cataplasmatis addita.
Plantago illita cum cimolia, & cerussa.
Intybi radix, & folia cum polenta imposita.
Asari folia illita.
Acinos cataplasmatis addita.
Rutæ succus cum aceto, cerussa, & rosaceo inunctus.
Coriandrum cum pane, polentave illitum.
Lilii folia ex aceto illita.
Tussilaginis folia trita, ex melle imposita.
Parthenium cum floribus emplastri modo impositum.
Polygonum illitum.
Anchusæ radix cum polenta adhibita.
Lycopsis radix cum polenta imposita.
Rubi Idæi flos illitus.
Helxine imposita.
Quinquefolii radix decocta cataplasmatis indita.
Verbenaca recta ex aceto inuncta.
Papaveris vascula concisa cum polenta imposita.
Solani hortensis folia cum pollline polentæ illita. Quin & ejusdem succus inunctus.
Mandragoræ radix ex aceto illita.
Cicutæ succus inunctus.
Umbilici veneris succus circumlitus.
Psyllium, & ejus spissamentum inunctum.
Lens palustris illita.
Ricini folia ex aceto illita.
Sempervivum majus inunctum.
Stratiotes imposita.
Acetum circumlitum.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Sal cum aceto, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI.

Caphura.
Portulacæ succus illitus.
Plantaginis succus.
Solanum hortense. & ejus succus.
Cassiæ solutivæ pulpa illita exterius.
Anguriæ pulpa.
Cucumeris recentis ramenta.
Bursa pastoris.
Trifolii acetosi succus.
Solani majoris succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad herpetas.

Acaciæ succus inunctus.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex vino imposita.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Caprarum montanarum fimus ex vino, vel aceto decoctus illitus.
Lentes cum fertula campana, rosaceo, siccis rosis, & malicorio cataplasmatis indita.
Helxines succus cum cerussa inunctus.
Plantago imposita.
Chelidonium majus ex vino illitum.

Rubi

Rubi folia illita.
Solani hortulani succus cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma illitus.

MATTHIOLI.

Pompholyx
Diphryges } *in unguentis addita.*
Cerussa
Cadmia.

Ligustri folia contusa & imposita.
Rhois recentia folia & uva contusa & imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad epinictidas.

Ovillum caprillúmve stercus ex aceto illitum.
Brassica concisa cum polenta imposita.
Plantago quoquo modo adhibita.
Cucumeris folia cum melle inuncta.
Porri folia cum rhoe obsoniorum cataplasmatis indita.
Absinthium cum aqua illitum.
Coriandrum cum passa uva, & melle impositum.
Viscum in splenio adhibitum.
Heliotropii semen inunctum.
Uva passa à nucleis repurgata, cum ruta imposita.

MATTHIOLI.

Lac caprillum, bubulúmve cum linteolis adhibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad strumas.

Iridis Illyricæ radix cocta, & illita.
Pix liquida cum hordeacea farina, & pueri impubis urina decocta illita.
Ficus sicca cocta, & imposita.
Viperina carnes cocta, & in cibum sumpta.
Mustella sanguis inunctus.
Asinini unguis cinis ex oleo maceratus illitus.
Bubulus fimus è bobus herbas pascentibus sumptus illitus.
Hordei farina cum pice, & impubis pueri urina excepta imposita.
Loliacea farina cum fimo columbino ex vino decocta adhibita.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Lens in aceto cum meliloto decocta, illita.
Lupinorum farina ex aceto inuncta.
Rumex decoctus circumlitus.
Plantago cum sale imposita, vel radix collo suspensa.
Sinapi cum sulphure illitum.
Nasturtium ex muria inunctum.
Piper cum pice impositum.
Coriandrum cum faba lomento adhibitum.
Galbanum illitum
Aparine cum axungia inuncta.
Melissophylli folia cum sale cataplasmatis addita.
Althæa ex vino, vel aqua mulsa decocta, imposita.
Quinquefolii radix decocta, ac concisa adhibita.
Laserpitii liquor ex cera illitus.
Umbilici veneris succus circumlitus.
Mandragoræ recentia folia cum polenta imposita.
Sempervivum tertium impositum.
Galiopsis folia, caulis, semen, & succus cataplasmatis indita.
Pseudobunii rami quaterni ex aqua poti illitiq́.
Adiantum impositum.
Fornacea testa tosta ex cerato illita.
Capparis radix & folia trita, & imposita.

MATTHIOLI.

Cochlea, quæ salinis inhærent cum putamine tusa & illita.
Cancri fluviatiles combusti, tritiq́ ex melle illiti.
Mustelarum fimus melle exceptus addita lupinorum, aut fœnogræci farina, & illitus.
Milii Indici arundinum medulla, cum aliis nonnullis: vide panici commentarium.
Cyclamini radices contusæ, & illita.
Dracunculi radix contusa & imposita.
Cruciatæ minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.
Eryngii radix decocta, & illita.
Menthastrum illitum.
Lilii radix cocta ex adipe & oleo, adhibita.
Arthemisia radix ex axungia.
Bellidis genera omnia.
Scrophularia ex butyro illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personatæ emplastri modo adhibita.
Genista flores contriti, & ex rhodomelle, aut sorbili ovo devorati.
Vitis nigra radicis succus, cum vini, & mellis aquali portione haustus.
Ejusdem radix tusa, melleq́ excepta, & illita.

MATTHIOLI.
Ad ganglium.

Plumbea lamina tenuis probè adalligata.

DIOSCORIDIS.
Ad panos.

Olea sylvestris folia cum melle inuncta.
Ficus sicca decocta, & illita.
Bubulum stercus ex pascuis sumptum, impositum.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Atriplex tam crudum, quàm coctum illitum.
Plantago cum sale imposita.
Bulbi elixi cum polenta, & suillo adipe illiti.
Isatidis folia imposita.
Eryngium adalligatum.
Abrotonum cum farina hordeacea, & hydraleo subactum illitum.
Acinos herba imposita.
Panaces asclepii flores & semen cataplasmatis indita.
Coriandrum cum faba lomento appositum.
Ammoniacum inunctum.
Onobrychis concisa, & emplastri modo imposita.
Gladioli superior radix, cum loliacea farina, & dulci aqua illita.
Psyllium ex rosaceo, acetóve, aut aqua impositum.
Mandragoræ folia recentia adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen illita.
Personatæ radix cum axungia suo super folio imposita.
Pycnocomum adhibitum.
Conyza emplastri modo imposita.
Vini fæx illita.

MATTHIOLI.

Eryngii radix decocta, & emplastri modo imposita.
Sclarea ex aceto aut melle subacta.
Folia verbasci tusa cineribusq́ calefacta & imposita.
Malva decocta tusaq́ ex hordeacea farina illita.
Lilii radix cocta, & ex lini seminis farina adhibita.

DIOSCO-

DIOSCORIDIS.
Ad tumores discutiendos.

Cancri fluviatiles impositi.
Lini semen illitum.
Fœnigraci farina cataplasmatis addita.
Capparis radix, & contusa folia imposita.
Smyrnii radix illita.
Ammoniacum inunctum.
Buphthalmi folia, & flores cera excepta, & imposita.
Mandragora recentia folia cum polenta illita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.
Aegilops imposita.
Diphryges cum resina terebinthina, aut cerato.
Pyrites lapis illitus,
Alabastrites lapis crematus, resina, aut pice exceptus.
Cimolia terra illita.

MATTHIOLI.

Juglandium oleum.
Carica pingues cum lilii, Iridis, & althaa radicibus decocta.

MATTHIOLI.
Ad chœradas i. scrophulas.

Mustelarum fimus melle exceptus, addita lupinorum aut fænograci farina, & illitus.
Cruciata radix recens contusa, & emplastri modo imposita.
Cyclamini radices contusa, & illita.
Cruciata minoris radix imposita in pulverem trita.
Scrophularia contusa & illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata contusa, & adhibita.
Genista flores ex Rhodomelle, aut sorbili ovo devorati.
Vitis nigra radicis succus ex vino & melle haustus.
Ejusdem radix tusa, & ex melle illita.

DIOSCORIDIS.
Ad scirrhum.

Taurinus sanguis cum polenta illitus.
Bubulus fimus ex pascuis assumptus ex aceto illitus.
Loliacea farina cum fimo columbino in vino decocta.
Lini semen cum nitro, & lixivio ficulnei cineris decoctum.
Hydropiper illitum.
Cannabis sylvestris radix imposita.

MATTHIOLI.

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Pix liquida
Bubulum } *stercus ex aceto impositum.*
Caprinum }
Cyclamini radices contusa illita.
Dracunculi radix tusa & imposita.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS.
Ad carcinomata.

Cancrorum fluviatilium cinis cum melle decoctus, & illitus.
Irionis semen tritum, & impositum.
Utraq; urtica adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus & semen imposita.

MATTHIOLI.

Humani stercoris stillatitia aqua illita.
Fœnigraci farina, ex vino subacta, & imposita.
Sanguisorba, & ejus succus illitus.
Unguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo confectum.
Plumbum ustum, & lotum.
Oleum de antimonio nostrum adhibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad tumores in universum.

Suillus adeps.
Brassica utraque concisa cum polenta imposita.
Cucurbita imposita.
Xanthii semen illitum.
Bulbi elixi cum polenta, & adipe suillo illiti.
Lini semen cataplasmatis inditum.
Fœnigraci semen illitum.
Capa decocta, & cum passa uva & ficu adhibita.
Narcissi radix illita.
Bryonia radix ex vino decocta & imposita.
Isatidis folia applicata.
Smirnii radix illita.
Tragoriganum cum polenta impositum.
Mentha cum polenta cataplasmatis addita.
Amaraci folia cum cera cocta, & illita.
Daucum illitum.
Libanotis radices emplastri modo imposita.
Nigella ex aceto inuncta.
Horminum ex aqua illitum.
Buphthalmi flores cera subacti.
Althaa decocta imposita.
Cannabis sylvestris radix emplastri modo adhibita.
Anagyris folia illita.
Polygonon cataplasmatis inditum.
Xyridis radix ex aceto inuncta.
Helxine imposita.
Quinquefolii radix decocta emplastri modo.
Verbenaca supina folia imposita.
Psyllium ex rosaceo, acetóve, aut aqua illitum.
Ephemeri folia ex vino decocta, illita.
Cytisi folia cum pane inter initia imposita.
Cucumeris agrestis radix cum polenta imposita.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Pycnocomi semen cum polenta illitum.
Indicum inunctum.
Vini fæx cruda per se, vel cum myrto illita.

DIOSCORIDIS.
Ad steatomata.

Chrysanthemi flores cum cerato triti, & impositi.

DIOSCORIDIS.
Ad melicer das.

Rumex cum rosaceo, & croco illitus.
Melilotus ex aqua inuncta.
Uva passa à nucleis repurgata trita, cũ ruta imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad tumores ex ictu.

Brassica concisa cum polenta imposita.
Cucurbita emplastri modo illita.
Hydropiper impositum.
Thymus, Thymbraq; illita.

MATTHIOLI.

Absinthium in tegula calefactum, & vino aspersum adalligatum.
Cari feminis farina ex melle, aut sapa decocta, & imposita.

Fabarum

Fabarum farina unà cum anthemide, & betonica ex defruto decocta & illita.

DIOSCORIDIS.

Ad sugillata.

Caseus recens illitus.
Succida lana oleo, acetóve perfusa.
Fabarum farina ex melle, & fœnograeco.
Lupinorum farina imposita.
Raphanus ex melle.
Allii cinis ex melle.
Sinapi illitum.
Hydropiper impositum.
Ptarmica cum floribus illita.
Bulbi per se, aut ex ovi vitello.
Rhaponticum ex aceto.
Aloe ex melle.
Laserpitii liquor.
Absinthium ex melle.
Aqua maris calida fotu adhibita.
Hyssopum ex ferventi aqua.
Calamintha ex vino.
Amaraci siccata folia ex melle.
Cuminum erraticum commansum ex melle, & passa uva illitum.
Ammi ex melle.
Acetum ex melle.
Thapsia succus, & radix cum thuris, & cera aquali portione, duabus tantùm horis imposita, & subinde marina aqua fotu adhibita.
Bryonia ex oleo decocta quousque liquescat.
Sal ex melle inunctum.

MATTHIOLI.

Triticum cum radicula commansum, & impositum.
Lupini ex aceto decocti, & impositi.
Ari radix cum fabacea farina ex defruto subacta.
Succisa trita & illita.

VULNERUM.

DIOSCORIDIS.

Ad vulnera conglutinanda.

Cupressi folia trita.
Ulmi folia, sed multò magis corticis tilia, si fascia loco intorqueatur.
Sycomori liquor illitus.
Amurca in cupreo vase decocta illita.
Palmula immatura illita.
Viticis folia, & semen imposita.
Punicorum cytini impositi.
Thus inspersum.
Lana cinis impositus.
Sylvestris brassica folia imposita.
Argemone illita.
Glycyrrhiza succus illitus.
Centaurii majoris recens radix imposita.
Centaurii minoris folia tusa, & illita.
Achillea imposita.
Poterii radix imposita.
Aloe in pulverem inspersa.
Sarcocolla imposita.
Polycnemon ex aqua impositum.
Polium emplastri modo impositum.
Scordium impositum.
Equiseti folia inspersa.

Lonchitis folia imposita.
Althea in vino, aut mulsa aqua decocta, imposita.
Sideritis folia imposita.
Chamæpitys ex melle adhibita.
Polygonum emplastri modo adhibitum.
Polygonatum emplastri modo impositum.
Symphytum petræum inditum.
Symphytum alterum emplastri modo impositum.
Clymeni succus impositus.
Sideritis qualibet illita.
Lycopsis radix cataplasmatis indita.
Ocimi semen illitum.
Graminis radix concisa, & adhibita.
Conyza illita.
Quinquefolium adhibitum.
Coccum infectorium tritum, & inspersum.
Verbenaca illita.
Erigeri folia, & flores cum thuris manna adhibita.
Verbasci folia ex aceto.
Spongia recentes sine pinguedine, ex aqua, vel posca.
Succida lana vino, aceto, oleóve infusa.
Dracunculi folia ex vino decocta.
Isatidis folia illita.
Stratiotes millefolium impositum.
Morochthus lapis inspersus.

MATTHIOLI.

Oleum stillatitium è larigna resina aut abiegna.
Abiegna lachryma.
Terebinthina resina.
Pix arida.
Cupressi folia, germina, coni recentes, & molles.
Ulmi folliculorum conclusus liquor illitus.
Papyrus oxycrato, vinove macerata.
Tilia cortex commansus & deinde illitus.
Cisti folia imposita.
Hypocistis.
Ilicis rubentes pilulæ cum aceto trita & imposita.
Querna folia adalligata.
Mespili folia sicca, & in pulverem aspersa.
Corni folia eodem modo adhibita.
Oleum è terrenis vermibus addito balsamo factitio, aut oleo terebinthino.
Cyani majoris folia, & succus.
Tragopogoni succus, aut stillatitia aqua.
Bursa pastoris succus.
Ophioglossum impositum, aut ejus oleum illitum.
Omphacinum oleum in quo ophioglossum diu fuerit insolatum, addita lachryma abiegna.
Chelidonii majoris pulvis inspersus.
Centaurii magni radix.
Veronica mas.
Gratiola trita & illita.
Flos solis.
Rosmarini sicci farina inspersa, post ablutionem è suo ipsius decocto.
Aparina succus, aut sicca pulvis.
Trinitas herba tam hausta, quàm exterius usurpata.
Lunaria minor.
Hyperici flores, & semen vel oleum.
Consolida major, minor, & media.

Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola, de qua præstantissimam potionem vulnerariam habes lib.4.cap. 16.
Virga aurea.
Potentilla.
Eupatorii vulgaris flores illiti.
Fragariæ folia, & radix.
Sanguisorba.
Pulmonaria.
Alchimilla.
Ophris.
Bistorta & tormentilla radices cùm vulneribus illita, tum etiam in potionibus hausta.
Oleum balsamina, sive momordica.

DIOSCORIDIS.
Ad fluxum sanguinis.

Sylvestris oleæ foliorum succus admotus.
Galla cremata vino, aceto, aut muria extincta insper- (sa.
Punicorum cytini impositi.
Persea arida folia illita.
Cupressi pilulæ cum arboris coma trita & admota.
Thus inspersum.
Ranarum crematarum cinis illitus.
Araneorum tela adhibita.
Caprarum montanarum fimus ex aceto.
Asinini stercus cum crudum tum crematum ex aceto.
Stœbis folia imposita.
Portulaca illita.
Plantago admota.
Idææ radix adhibita.
Isatidis folia inuncta.
Salvia adhibita.
Galii flos inditus.
Androsæmi folia illita.
Quinquefolium admotum.
Phœnix herba cum punicea lana corpori alligata.
Lichen herba adhibita.
Astragali radix indita.
Hyoscyami semen oboli pondere in mulsa aqua potum.
Stratiotes millefolium admotum.
Cinnabaris, & sanguis draconis inditus.
Alumen admotum.
Sulphur impositum.
Gypsum inspersum.
Spongiæ siccæ recentes, & vacuæ imposita.
Spongiarum crematarum cinis ex pice.
Eretria terra inspersa.
Stibium inspersum.

MATTHIOLI.

Pannus in annosis laricum caudicibus prope medullam repertus, impositus.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Mespeli sicca folia in pulverem aspersa.
Pili leporini usti è vivi ventre evulsi.
Bursa pastoris tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa.
Centaurii magni radix.
Flos solis.
Lanugo xyli combusta, & illita.

VULNERUM.

Bistorta, vel tormentilla pulvis vulneribus inspersus.
Consolida minor, & media imposita.
Sanicula quoquo modo adhibita.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola, de qua præstantissimam potionem vulnerariam habes lib.4. cap.16.
Potentilla quoquo modo adalligata.
Gypsum inspersum.
Jaspis lapis nuda manu comprehensus.

DIOSCORIDIS.
Ad sanguinem ex cerebro erumpentem.

Gallinaceorum cerebrum ex vino potum.
Stibium tritum inspersum.

MATTHIOLI.

Urticæ communis semen tritum & inspersum.
Xylum combustum.

DIOSCORIDIS.
Ad sanguinis grumos.

Thymus impositus.
Thymbra illita.

DIOSCORIDIS.
Ad vulnera telis venenatis illata.

Dictamni succus tum potus, tum instillatus.

MATTHIOLI.

Cervinus sanguis ex vino sumptus.
Cydonia mala devorata.
Scorzoneræ succus potus, tum vulneri infusus.

DIOSCORIDIS.
Ad ossa nuda carne vestienda.

Iris Illyrica illita.
Panacis Herculei radix imposita.
Myrrha cum cochlea carnibus peruncta.

MATTHIOLI.

Thuris cortex inspersus.
Myrrha cum thure, aloe, & sarcocolla.
Peucedani radix in pulverem trita, & inspersa.

DIOSCORIDIS.
Ad vulnera membranarum cerebri.

Butyrum admotum.

MATTHIOLI.

Oleum rosaceum.
Abiegna lachryma.
Oleum ex ovorum vitellis.
Bellidis genera omnia.
Betonica tusa & illita, & in unguentis addita.
Matrisylva eodem modo adhibita.
Sanguisorbæ succus in unguentis additus.
Gummi elemi
Pilosella
Quinquefolium
Alchimilla } *in unguentis addita.*

MATTHIOLI.
Ad vulnera carne replenda.

Iridis radicis farina.
Thus
Myrrha
Aloe
Sanguis draconis
Sarcocolla
Panacis radicum cortex } *rhodomelle & laricea resina excepta, aut per se inspersa.*

DIOSCORIDIS.
Ad vulnerum inflammationes.

Bubulus

Bubulus recens fimus ex pascuis sumptus, ac subinde in foliis involutus, & in ferventi cinere calefactus impositus.
Pinorum & picearum folia trita, & illita.
Fabarum farina cataplasmatis indita.
Lupinorum farina admota.
Stratiotes imposita.
Millefolium ex aceto illitum.
Labrusca flores cataplasmatis inditi.
Aerugo illita.

MATTHIOLI.

Rosaceum unguentum.
Caphura illita.
Ligustrinum oleum.
Malva folia cum salignis frondibus trita & illita.
Ophioglossum recens, siccumvè ex gallinaceo adipe illitum.
Cynoglossa vulgaris recentia folia circumligata & quotidie bis repetita.

DIOSCORIDIS.
Ad infixa vulneribus extrahenda.

Cochleæ terrestres cum suo operimento tusa, & apposita.
Siluri salsicaro admota.
Lacerta concisum caput impositum.
Bulbi cataplasmatis inditi.
Horminum ex aqua illitum.
Anagallis adhibita.
Narcissi radix cum lolii farina imposita.
Aristolochia rotunda imposita.
Dictamnum admotum
Gladioli radix superior ex vino, & thure illita.
Xyridis radix admota.
Tragii folia, semen, & liquor illita.
Pycnocomi semen cum polenta impositum.
Acuta spina radix admota.
Harundinis radix admota.
Sinapi impositum.

MATTHIOLI.

Calami phragmitis radix cum bulbis apposita.
Pectinis veneris radix, cum malva tusa, & adalligata.
Aristolochia rotunda illita.
Eryngii radix ex melle.
Verbasci semen, & folia in vino decocta & imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad carnis ex-rescentias.

Galla trita, & inspersa.
Palmarum nuclei exusti, lotiq; illiti.
Erinacei marini operimenti cinis admotus.
Cremata purpura cinis inditus.
Conchula Indica cinis illitus.
Smaridis piscis exustum caput impositum.
Lana cremata cinis inunctus.
Scordium siccatum inspersum.
Aes ustum impositum, quinetiam æris flos admotus.

Plumbum elotum
Stibium
Argenti spuma
Cerussa
Chrysocolla
Ochra
Diphryges
} *trita inspersa, illita, vel quoquo modo admota.*

Auripigmentum
Pumex
Corallium
Assii lapidis flos siccatus
} *trita &c.*

Pyrites lapis cum resina impositus.

MATTHIOLI.

Alumen combustum.
Chalcanthum.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.
Ellebori nigri farina.

DIOSCORIDIS.
Ad vulnera cicatrice obducenda.

Cadmia elota inspersa vel illita.
Plumbum elotum impositum.
Argenti spuma.

MATTHIOLI.

Alumen ustum.
Corallium.
Pompholyx.
Sandix ex plumbo parata.
Aerugo exusta.
Charta combusta.
Linteorum combustorum cinis.
Cucurbita sicca & combusta.
Vini fæx combusta una cum siccis plantaginis radicib⁹.

MATTHIOLI.
Ad vulnera interna.

Phu in potionibus vulnerariis additum.
Dictamni albi radices in potionibus addita.
Flos solis potus.
Trinitas & ejus decoctum haustum.
Lunaria minor potionibus addita.
Bellidis genera omnia.

Equisetum
Solidago omnis
Sanicula
Pyrola
Alchimilla
Pilosella
} *in vino decocta & pota.*

Virga aurea
Bistorta
Tormentilla
Dictamni albi
Fragariæ
Caryophyllata
} *radices in potionibus addita.*

Potio nostra de Pyrola, in limonii comment. descripta.

ULCERUM.
DIOSCORIDIS.
Ad depascentia ulcera quæ Græci φαγέδαιναν vocant.

Pini piceaq; cortex cum chalcantho tritus, illitus.
Lentisci decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia trita & admota.
Sabina utriusq; folia trita & admota.
Rhamni cujusq; folia imposita.
Cisti flores per se illiti.
Oleæ sylvestris folia trita, & adhibita.
Lignorum marcor illitus.
Oliva matura exusta, trita, & inspersa.
Palmæ cortex sive involucrum admotum.

Myrti folia trita, cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex vino imposita.
Amygdala amara ex vino inuncta.
Smaridis piscis crematum caput, tritum & illitum.
Garum piscium admotum.
Testudinis fel inunctum.
Loliacea farina cum sale, & raphano illita.
Lini semen ex vino decoctum.
Ervi farina admota.
Raphanus tritus inunctus.
Betæ folia imposita.
Plantago quoquomodo indita.
Dracunculi majoris radix concisa, ex melle, bryonia (addita.
Asphodeli radix & folia ex vino.
Anagallis trita adhibita.
Hedera decocta folia ex vino.
Chelidonii majoris radix ex vino.
Isatidis folia superposita.
Aristolochia rotunda adhibita.
Chamaleonis nigri radix cataplasmatis addita.
Pulegium virens appositum.
Marum admotum.
Panacis asclepii flores & semen illitum.
Pastinaca erratica folia contusa, ex melle.
Coriandrum cum pane polenta've illitum.
Marrubii folia ex melle.
Tithymali characia lac illitum.
Omphacium ex aceto inunctum.
Cicuta succus illitus.
Sedum majus impositum.
Sphondylium cum ruta admotum.
Polygonum superpositum.
Verbenaca ex aceto.
Solani hortulani folia cum polenta polline illita.
Acetum fotu adhibitum.
Acida muria fotu imposita.
Petasites admota.
Aeris squama inspersa.
Aerugo illita.
Sal tostum cum polenta adhibitum.
Salis flos inspersus.
Chalcitis illita.
Diphryges inunctum.
Asius lapis tritus ex aceto.
Alumen cum galla cremata pari pondere ex aceti face.

MATTHIOLI.

Cochlea contrita, & illita.
Humani stercoris aqua stillatitia, & oleum.
Lupini decoctum adhibitum.
Caninum stercus inspersum.
Plantaginis succus.
Ari radicum succus.
Oleum è chalcantho.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera diuturna.

Cisti flores per se illiti.
Centaurium minus illitum.
Panacis Herculei acuminata radix imposita.
Viscum cum thure inunctum.
Chamædrys ex melle.
Lilii foliorum succus in æreo vase decoctus ex aceto, & (melle.
Scordium tritum ex melle.
Anchusa radix oleo incocta ex cera.
Verbenaca trita ex melle.
Astragali radix illita.
Thalictri radix inuncta.
Personata folia imposita.
Omphacium ex aceto.
Spongia recentes sicca, & vacua imposita.
Asii lapidis flos siccatus illitus.

MATTHIOLI.

Terebinthina.
Cariosorum lignorum vermes.
Crespini baccarum succus.
Bursa pastoris trita.
Hypocistis.
Ladanum emplastri modo impositum.
Sylvestris oliva oleum.
Aqua in marcescentibus quercuum cavitatibus reperta.
Oleum è tritico.
Brassica imposita.
Chelidonii majoris pulvis.
Aristolochia rotunda.
Aloe cum sanguine draconis, & myrrha.
Veronica mas.
Flos solis.
Abrotonum ustum.
Aparina sicca farina.
Utriusq; securidaca farina.
Consolida media, vel minoris folia, aut eorum succus.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Caryophyllata succus admista ærugine.
Potentilla.
Eupatorii vulgaris flores illiti.
Fragaria folia.
Sanguisorba.
Filicis farina inspersa.
Oleum è chalcantho.
Oleum nostrum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.

DIOSCORIDIS.
Ad malefica dolorisque ulcera.

Plantago quoquomodo imposita.
Dracunculi concisa radix cum bryonia ex melle.
Petasites illita.
Psyllium tritum ex melle.
Bryonia folia, fructus, radix cum sale imposita.
Filicis fœmina radix trita & illita.
Cadmia pulvis inspersus.
Salis flos illitus.
Asii lapidis flos ex melle.
Ostracites lapis.

MATTHIOLI.

Quernæ superinaq; glandes cum salsa axungia illita.
Humani stercoris stillatitia aqua, & oleum stillatitium.
Caninum stercus inspersum.

Lupini

Lupini cum suo decocto admoti.
Bursa pastoris.
Ari radicis succus.
Carduus benedictus tam potus, quàm admotus.
Unguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo paratum.
Plumbum ustum & lotum.
Chrysocolla factitia inspersa.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.

DIOSCORIDIS.
Ad sinus & fistulas.

Iridis Illyrica radicum decoctum infusum.
Suillus adeps infusus.
Mel infusum.
Plantaginis succus inditus.
Dracunculi majoris radicis succus ex melle.
Aristolochia rotunda cum iride ex melle.
Sphondylii ramenta circumligata sinuum callos erodunt.
Quinquefolium cum sale ex melle.
Stratiotes millefolium infusum.
Tithymali characia lacteus succus inditus.
Omphacium cum aceto.
Chalcitis collyrii modo infusa.
Cadmia illita.
Spongia recens sine pinguitudine ex decocto melle imposita.
Gentiana quoquomodo adhibita.

MATTHIOLI.

Aqua stillatitia Laricea lachryma sive abiegna infusa.
Oleum è tritico.
Plantaginis succus.
Bursa pastoris & ejus succus.
Hedera terrestris succus cum ærugine infusus.
Caryophyllata succus admista ærugine.
Alchimilla.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.
Chalcanthi stillatitia aqua infusa.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera in callum indurata.

Capparis radix exiccata imposita.
Aerugo cum ammoniaco collyrii modo imposita.
Spongia arida lino ligata, & penicilli modo imposita.

MATTHIOLI.

Anonidis radix trita & inspersa.
Mercurius sublimatus in unguentis additus.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera ab erodentibus facta.

Lac omne, & præsertim bubulum illitum.

MATTHIOLI.

Oleum è luteis ovorum.
Cerussa elota }
Argenti spuma } *in unguentis addita.*
Calx pluries lota }

DIOSCORIDIS.
Ad chryriasin.

Staphysagria trita, & ex oleo illita.

MATTHIOLI.

Argentum vivum illitum.
Piper ex salvia inunctum.

DIOSCORIDIS.
Ad sordida ulcera.

Olea sylvestris folia tusa ex melle.
Iris Illyrica ex melle.
Colymbades tritæ & imposita.
Resina terebinthina illita.
Pix liquida cum melle indita.
Erinacei marini operimentum exustum impositum.
Purpura cremata cinis illitus.
Conchulæ Indicæ cinis inspersus.
Orobi farina admota.
Brassica cum fœnograeco, & aceto illita.
Asphodeli folia, & radices imposita.
Capparis cortex siccatus, & adhibitus.
Anemones radix illita.
Hedera decocta folia ex vino.
Chelidonium majus cum axungia admotum.
Aristolochia rotunda imposita.
Libanotidis radices siccata ex melle.
Ballote ex melle.
Marrubii folia ex melle.
Verbenaca supina folia illita.
Narcissi radix cum ervi farina ex melle.
Bryonia radix, fructusq́; cum sale admota.
Aerugo ex melle cocta, & imposita.
Aes ustum inspersum.
Urtica utraq; illita.
Peucedani radix trita inspersa.
Cadmia indita.
Mel illitum.
Pompholyx admota.
Muria indita.
Alumen quoquomodo adhibitum.
Asii lapidis flos exiccatus, & illitus.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina.

DIOSCORIDIS.
Ad ambusta.

Platani pilulæ adipe excepta illita.
Ligustri foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cisti flores cum cerato impositi.
Acaciæ gummi ex ovo illitum pustulas prohibet.
Myrti folia cruda seu cremata cerato excepta.
Mori folia trita ex aceto illita.
Thus ex suillo adipe vel anserino exceptum.
Buccina cinis illitus.
Mitulorum combustorum cinis admotus.
Conchulæ Indicæ cinis inunctus.
Calceamentorum veterum cinis impositus.
Suillus adeps inunctus.

Fimus { *Ovillus cera & rosaceo subactus.*
Columbinus }
Gallinaceus } *cum lini semine ex oleo.*

Sesamum ex rosaceo.
Malva decocta ex oleo.
Beta virentia folia illita.
Brassica cinis ex ovi albo.
Lactuca sylvestris lacteus succus ex humano lacte.
Hedera flores ex cera. Quin & decocta folia ex vino.

Acanthi radix illita.
Rutæ sylvestris semen, & folia admota.
Glutinum calida aqua maceratum illitum pustulas prohibet.
Typhæ flos vetere suillo adipe eloto exceptus.
Hemerocallis radix illita.
Althææ folia ex exiguo oleo admota.
Hyperici semen, & folia imposita.
Ascyri semen & folia adhibita.
Androsæmi folia imposita.
Anchusæ radix in oleo decocta ex cera.
Helxine admota.
Papaveris corniculati folia ex oleo.
Verbasci sylvestris folia cataplasmatis addita.
Stimmi ex recenti adipe illitum pustulas prohibet.
Alumen ex aqua, Sal ex oleo, Cimolia terra illita } *pustulas prohibet.*
Phrygius lapis cerato exceptus.
Atramentum scriptorium ex aqua.
Cinnabaris, & sanguis draconis illitus.
Galii flos inunctus.
Lilii radix cremata ex rosaceo. Quin & folia illita.
Cynoglossæ folia ex veteri suillo adipe.
Sambuci prætenera folia inuncta.
Narcissi radix ex exiguo melle.
Oleum ex cavatis asphodeli radicibus decoctum illitum.

MATTHIOLI.

Ligustri foliorum decoctum.
Ovi album per se, aut cum vitello impositum, addito rosaceo.
Oleum ex ovorum vitellis.
Hordei combusti cinis inspersus.
Lini seminis oleum ex aqua rosarum elotum, illitumque.
Cucurbitæ cinis.
Sambuci secundarius cortex.
Cannabis radix in aqua decocta, & imposita.
Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Unguentum è sambuci cortice inunctum: cujus parandi rationem habes lib. 4. cap. de sambuco.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad favos.

Peponis radix ex melle.
Nasturtium illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad ficos.

Bulbi in cinere tosti, & cum capitum manarum cinere impositi.

DIOSCORIDIS.
Ad intertrigines.

Calceamentorum crematorum solea illita.

MATTHIOLI.

Lithargyrium illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcerum inflammationes.

Aranei tela imposita.

MATTHIOLI.

Cynoglossi vulgaris succus unà cum cerussa, & caphura illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.
Mitulorum, Conchulæ Indicæ } *cinis illitus.*
Aloe inuncta.
Eupatorii folia concisa ex suillo adipe.
Filicis fœminæ radix sicca in pulverem aspersa.
Cadmia admota.
Aes ustum impositum.
Squamma æris inspersa.
Aerugo ex oleo & cera.
Stimmi, Molybdæna, Argenti spuma, Cerussa, Chalcitis, Pumex, Fæx vini cremata, Calx lota, Corallium, Asii lapidis flos, Fornacea testa tosta } *quoquomodo adhibita.*

MATTHIOLI.

Plumbum ustum elotum.
Coralli cinis impositus.
Diphryges illitum.
Alumen ustum.
Aerugo usta.
Calx pluries lota.

MATTHIOLI.
Ad ulcera morbi gallici

Argentum vivum in unguentis additum.
Argentum vivum præcipitatum inspersum.
Argentum vivum sublimatum.
Oleum nostrum de antimonio.
Calx lota.
Cinnabaris vulgaris.

DIOSCORIDIS.
Ad ulcera cava explenda.

Thus inditum.
Pix liquida cum melle.
Pix arida imposita.
Medulla ossium quadrupedum qualibet inuncta.
Mel infusum.
Cadmia inspersa.
Corallium inditum.
Asii lapidis flos ex melle.
Eretria terra illita.
Pumex inspersus.

MATTHIOLI.

Plumbum ustum elotum.
Coralli cinis impositus.
Thus.
Myrrha.
Aloe.
Iridis radix.
Thuris cortex.

LUXATIONUM ET FRACTURARUM.

DIOSCORIDIS.
Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.

Personata radix trita illita, dolores articulorum à contorsionibus sedat.
Acaciæ decoctum fotu adhibitum.
Viticis semen cum foliis cataplasmatis additum.
Stercus caprillum cum cera, & rosaceo inunctum.
Asparagi radix ex aceto, vel vino adhibita.
Cyclamini decoctum fomenti modo.
Bulbi cataplasmatis more adhibiti.
Acanthi radices imposita.
Sampsuchi folia cum cera cocta imposita.
Anchusæ folia cum melle, & farina adhibita.
Urtica utraq; imposita.
Narcissi radix cum melle trita.
Vitis nigra folia cum vino imposita.
Filicula imposita.
Heliotropii folia linita.
Sarmentorum vitis & vinaceorum cinis ex aceto linitus.
Sal cum farina & melle.

MATTHIOLI.

Fœnograeci farina cum hydromelite decocta, addita axungia.
Plantaginis folia ex sale modico illita.
Primula veris succus tum potus, tum illitus.
Thus cum armenia terra & sanguine draconis, ovi albo subactum & emplastri more illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad ossa fracta.

Myrti foliorum decoctum fotu adhibitum.
Succida lana oleo, vino, acetoq; perfusa.
Verbasci decoctum potum.
Fuligo pictoria cum rosaceo cerato imposita.
Ulmi foliorum, aut corticis radicum decoctum perfrictum.

MATTHIOLI.

Primula veris succus tam potus, quàm illitus.
Lapis ad ossium fracturas, descriptus lib. quinto comm. de lapide morochtho.
Symphyti majoris radix contusa & circumligata.
Geranii florem cæruleum gerentis, radix contusa cum axungia & imposita.
Ova recentia rude agitata, additis thure, aloe, sanguine draconis, & armenio bolo.

DIOSCORIDIS.
Ad ossa fracta evellenda.

Aristolochia rotunda cataplasmatis more imposita.
Peucedani radix in pulverem imposita.
Euphorbium impositum.
Xyridis radix addito flore iris.
Bryonia trita & imposita.
Vitis nigra radix.

MATTHIOLI.

Iridis radix trita & imposita.
Dictamnum tum potum, tum illitum.
Mercurius præcipitatus impositus.

DIOSCORIDIS.
Ad eos qui ab alto devolvuntur.

Gentiana radicis succus drachmæ pondere haustus.
Baccharis radicis decoctum potum.
Millefolium cum aqua, & sale potum.
Lixivium ex cinere sarmentitio factum cum aceto, sale & melle.

MATTHIOLI.

Mumia cum cassia solutiva pulpa, lemnia sphragide, & rubia radice sumpta.
Gammarorum lapilli cum tilia carbonibus sumpti.
Plantaginis folia non solùm illita, sed & devorata.
Cyani majoris pulvis, ex aqua plãtaginis aut symphyti.
Cyclamini stillatitia aqua, cum saccharo pota.
Rhabarbarum cum mumia, & erithrodani radice haustum.
Aristolochia rotunda.
Vincetoxici radices, ex vino aut symphyti majoris decocto pota.
Lunaria minor ebibita.
Bistortæ, vel tormentillæ succus, aut pulvis ex symphyti majoris aqua potus.
Consolida minor, & media in potionibus vulnerariis addita.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Virga aurea.
Potentilla.
Alchimilla.
Ophris.

DIOSCORIDIS.
Ad ruptos.

Acorum decoctum potum.
Cardamomum ex aqua potum.
Calami odorati decoctum cum graminis, aut apii semine potum.
Helenii radices in eclegmate cum melle devorata.
Bdellium haustum.
Juniperi baccæ bibita.
Cedrides devorata.
Halimi radix drachma pondere in aqua mulsa pota.
Dracunculi majoris radix tosta, & elixa cum melle sumpta.
Asphodeli radix drachma pondere in vino pota.
Bulbi elixi in aceto, & in cibo sumpti.
Agaricum trium obolorum pondere devoratum cum mulso.
Gentiana radicis succus drachma pondere haustus.
Aristolochia rotunda bibita.
Serpyllum potum.
Centaurii majoris radix hausta cum vino.
Acanthi radices pota.
Smyrnii radix comesta, vel pota.
Leucacanthæ radicis ex vino decoctum potum.
Abrotoni semen ex aqua potum.
Origanum cum fico devoratum.
Equiseti radix & folia pota.
Calamintha decoctum haustum.
Baccharis radicis decoctum bibitum.
Libanotis radices pota.
Sagapenum bibitum.
Laserpitii liquor cum lixivio potus.
Galbanum deglutitum.
Polycnemon bibitum cum vino.
Scordium additis nasturtio, melle, resinaq; devoratum
Althææ decoctum potum.
Alceæ radix in vino, vel aqua pota.

 Betonica

Betonica folia drachma pondere in dulci aqua bibita.
Symphytum petræum cum aceto mulso potum.
Symphyti radix pota.
Xyridis radix ex mulso pota.
Helichrysi coma in vino pota.
Verbasci decoctum potum.
Bryonia cum melle in eclegmate devorata.
Schistus lapis potus.

MATTHIOLI.

Ophioglossum ex equiseti aqua potum.
Rhabarbarum, cum munia & rubia radice potum.
Vincetoxici radices ex vino aut majoris symphyti decocto hausta.
Lunaria minor ebibita.
Bistorta & tormentilla radicum pulvis, ex symphyti majoris aqua potus.

Sanicula
Auricula ursi
Pilosella
Virga aurea — *quomodolibet sumpta.*
Potentilla
Alchimilla
Ophris

Persolsata in vino decocta, aut in pulverem trita, & pota.

MATTHIOLI.

Ad calvariæ fracturam.

Gummi elemi.
Pilosella & ejus succus in unguentis additus.
Ophris quoquo modo illita.

VENENORUM.
DIOSCORIDIS.

Ad omnium venenorum morsum, aut ictum.

Iridis Illyrica radix ex aceto pota.
Cardamomum ex vino potum.
Nardus Celtica cum absinthii decocto hausta.
Phu antidotis inseritur, quæ venenatis resistunt morsibus.
Cinnamomum bibitum.
Cassia potui data.
Helenii radicis decoctum potum.
Bdellium potui datum.
Platani pilula ex vino hausta.
Erica flores poti: quinetiam coma.
Viticis semen in potu sumptum.
Glandes esitatæ.
Nuces comesæ.
Sycomori lachryma illita.
Ficulneum lac plagis inditum.
Pix liquida cum trito sale illita.
Paliuri foliorum, & radicis decoctum potum.
Gallinaceorum cerebrum cum vini potui datum.
Eruca, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illita.

Coagulum
Leporinum
Agninum
Hinnulinum
Aprinum
Cervinum — *potum ex vino triũ obolorum pondere.*
Vitulinum
Bubalinum
Hædinum
Capreæ
Laticornis

Marinæ testudinis sanguinis cum leporino coagulo & cumini potus

Mel ex calido rosaceo bibitum.
Triticea farina, ex aceto & vino imposita.
Porri succus ex melle sumptus: quia & coma illita.
Porrum sylvestre esitatum.
Piper quoquomodo sumptum.
Eryngium ex vino haustum.
Teucrium ex aceto inunctum.
Argemone ex vino epota.
Agaricum trium obolorum pondere ex vino haustum.
Rhaponticum potui datum.
Chamædrys ex vino bibita.
Gentiana radix drachma pondere cum pipere, & ruta ex vino pota.
Aristolochia longa drachma pondere potui data, & etiam plagæ admota.
Origani decoctum haustum.
Leucas ex vino sumpta, vel cataplasmatis addita.
Pulegium ex vino potui datum.
Dictamni succus ex vino potus.
Baccharis radix ex vino bibita.
Panacis herculei semen, cum aristolochia sumptum.
Ligustici tum radix, tum semen haustum.
Pastinaca erratica semen potui datum.
Anisum potum.
Asclepiadis radices ex vino sumptæ.
Cuminum ex vino haustum.
Ammi cum vino potui datum.
Delphinum morsui admotum.
Laserpitii liquor tum inunctus, tum bibitus.
Galbanum inunctum homines tutos reddit.
Clinopodium haustum.
Trifolii bituminosi folia ex oxymelite sumpta.
Polii decoctum potum.
Betonica folia trium drachmarum pondere ex vini sextariis hausta, vel admota.
Polygoni succus bibitus.
Clematis prima illita.
Sparganii radix ex vino pota.
Acida muria plagæ indita.
Terra Lemnia hausta.
Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI.

Phu radix non modo hausta, sed & olfacta.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Myrrha ex vino hausta.
Caphura epota.
Dictamni albi radices sumptæ.
Oleum nostrum è scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Humani stercoris aqua stillatitia pota.
Scorzoneræ foliorum, & radicum succus potus.
Porri folia melle subacta & illita.
Caryophyllorum flores sacchararo conditi, & devorati.
Zedoaria cum pota, tum exterius illita.
Boni henrici succus haustus.
Agaricum tum foris illitum, tum haustum, drachmæ pondere cum vino diluto.
Cruciata radices.
Dictamnus albus.
Menthastri folia tam pota, quàm illita.
Galega contusa, & vulneri adalligata, seu ejus succus potus.

Imperato-

Imperatoria radix.
Vincetoxicum.
Carduus benedictus tam intrò sumptus, quàm ictô loco adhibitus.
Securidaca utriusq; semen potum.
Hypericum cùm intus sumptum, tum exterius demorso loco illitum.
Bistorta.
Tormentilla.
Angelica.
Borraginis / *Vulgaris buglossi* } *succus epotus.*
Quinta essentia nostra, in præfatione lib. 6. descripta, semiunciæ pondere.
Galli vel gallinæ podex deplumatus, & vulneri superpositus, repetitis tot gallis quousq; sat sint ad revocandum venenum.
Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Calx viva oleo & melle subacta, & illita.
Ellebori nigri radix vulneri infixa.
Cepa / *Allium* / *Asphodeli radix* / *Dracunculi radix* } *elixa, & contusa, & morsibus illita.*
Radices { *Iridis* / *Ari* / *Phu* / *Chamæleonis* / *Lilii* / *Hemerocallis* / *Helenii* / *Fœniculi* / *Smyrnii* / *Gladioli* / *Scillæ* / *Sparganii* / *Cyclamini* / *Bryoniæ* / *Raphani* / *Bulbaceorum omnium* } *concisæ ac decoctæ, & vulneribus illitæ.*
Citria mala devorata.
Serpentina sive sylvestris coronopi radix pota.
Theriaca Andromachi.
Superstitiosum remedium eremitæ cujusdam. vide lib. 6. commento communis curationis in omnes virulentos ictus.
Lapis bezahar duodecim granorum pondere haustus, & vulneri illitus.
Sordes in cervorum oculorum angulis reperta, pota & illita.
Melitea terra ex vino pota.
Antidotum nostrum, libr. 6. in præfatione descriptum, ex vino.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ eodem in loco descripta.

DIOSCORIDIS.
A Viperarum morsum.

Costus semunciæ pondere potus.
Cassia potui data.
Pix liquida illita.
Juniperi folia, & foliorum succus potui datus.
Fraxini folia, vel eorum succus haustus.
Lauri folia admota.
Abrotanum illitum.
Galbanum splenis loco super ictum locum adhibitum.
Origanum virens inditum.
Pulli gallinarum discerpti, & confestim admoti.
Anthemis detrita cum hordeacea farina, & mulso aceto cataplasmatis modo admota: sed locus antea aceto mulso calido foveatur.
Rubi folia ex vino illita.
Porri succus ex meri hemina haustus.
Apiastri succus ex vino potus.
Leporis coagulum potui datum.
Omotarichi mscu salita carnes in cibum sumpta, hausto deinde copiosiore vino: quin etiam admota.
Cervi genitale tritum, & ex vino sumptum.
Urina ipsiusmet demorsi bibita.
Furfures triticei in decocto rutæ elixi, admoti.
Ervi farina ex vino macerata illita.
Raphanus inunctus.
Brassicæ succus cum nitro & iride potus.
Chondrilla manducata.
Allium ex vino sumptum, & illitum.
Scilla decocta in aceto, & imposita.
Anagallidis succus ex vino sumptus.
Ferulæ medulla in vini potione hausta.
Aparinæ succus ex vino potui datus.
Rubiæ radicis succus cum foliis potus.
Tribuli terrestris succus drachmæ pondere potus, plagæq; admotus.
Anchusa Alcibiadis nomine, folia, radicesq; tum comesta, tum bibita, tum adalligata.
Ocimastri semen ex vino haustum.
Sambuci, ebuliq; radix ex vino cocta, potui data.
Bryoniæ radix duarum drachmarum pondere hausta.
Vitium sarmentorum cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI.

Lapis bezahar tam potus, quàm illitus.
Sordes in angulis oculorum cervi reperta, cùm pota, tum etiam illita.
Antidotum nostrum in lib. 6. præfatione descriptum, potum.
Potio ex antidoto nostro & aqua vitæ ibidem descripta.
Viperei pastilli poti.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Theriaca Andromachi cum vino pota.
Allium plurimum devoratum ante cruentam urinam.
Vinum meracum copiosè bibitum, excitatis vomitibus.
Vipera ipsa excoriata resectis capite & cauda, interioribusq; exemptis & anguillarum more cocta, & devorata.
Vipera viva caput amputatum mollicula prehensum, & morsui adalligatum ea parte adhuc calente, quæ à reliquo corpore abscissa est.
Gallina viva dissecta, & calens morsui imposita.
Cucurbitula loco demorso imposita.
Fraxini foliorum succus potus post appositam cucurbitulam, & expressa à succo folia vulneri illita.
Melissophylli folia, & succus, tum ex vino potus, tum exterius illitus.

Melanthii

Melanthii drachma quatuor pota.
Cancri fluviatiles cum lacte triti, & poti, ac vulneri quoque illiti.
Rana cocta, & in cibum sumpta, epoto deinde earum jure.
Testudinis sanguis exiccatus, cum sylvestri cumino potus.
Anchusa radix in potionibus addita.
Hæmatites lapis haustus.
Heliotropium cum vino ebibitum.
Raphani in cibo accepti, & deinde in vomitione rejecti, exhibita statim Andromachi theriaca.
Trifolii bituminosi decoctum fotu adhibitum.
Porrum cum pane, & sale illitum.
Allium cum aceto, aut suo ipsius, aut fraxini cinere cum pane illitum.
Hastula regia radices tusa, & illita.
Sycomori folia cum pane imposita.
Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.
Vipera tota contusa, & vulneri adalligata.
Echii epotus succus, & herba ipsa imposita.

DIOSCORIDIS.

Ad serpentium & aspidum morsum.

Cancri fluviatiles crudi tritiq́, cum asinino lacte potui dati.
Equi fluviatilis testiculus potus.
Castorium bibitum.
Mustela salita, & in umbra exsiccata pulvis, drachmarum duarum pondere ex vino sumptus.
Rana cum sale in oleo decocta, comesa.
Gobius piscis devoratus.
Cimices lectularii septem quoquomodo hausti.
Aprinum jecur, & recens, & siccum ex vino sumptum.
Gallinaceorum carnes dissecta, ita ut tepebunt apposita, crebroq́, mutata.
Butyrum illitum.
Caprarum montanarum fimus in vino, vel aceto decoctus illitus.
Mel ex calido rosaceo bibitum.
Asphodeli radix trium drachmarum pondere sumpta. Quin & folia, flores, & radices in cataplasmatis addita.
Nasturtium haustum.
Spina alba semen potum.
Abrotonum sumptum, ex vino.
Hyssopum tritum cum melle, sale, & cumino impositũ.
Nepeta pota, vel cataplasmatis indita.
Panacis asclepii semen cum floribus haustum, & inunctum.
Panaces chironium bibitum, & illitum.
Hieracii succus ex vino potus.
Elaphobosci semen in vini potione sumptum.
Euphorbium incisa capitis cute ad os usq;, in vulnus impositum statimq́, contusum.
Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.
Lilii folia illita.
Melissophyllum ex vino haustum, & plaga admotum.
Marrubii folia hausta.
Serpyllum tum potum, tum impositum.
Ruta cum nucibus juglandibus, & caricis sumpta.
Phyllitis ex vino hausta.
Smyrnii radix illita.

VENENORUM.

Fœniculum ex vino sumptum.
Sagapenum ex vino potui datum.
Libanotis radices cum vino bibita.
Scordium siccatum ex vino sumptum.
Conyza illita.
Clematis in aceto bibita.
Echii radix ex vino pota. Præpota verò demorderi prohibet, id quod præstant semen, & folia.
Ocimastri semen potum.
Eupatorii semen, & folia in vino sumpta.
Helichrysi coma ex vino bibita.
Verbenaca supina radix, & folia ex vino hausta, vulneri etiam admota.
Mandragoræ radix ex melle, aut oleo illita.
Nerii radix ex vino sumpta.
Acetum calidum fotu adhibitum, ubi illatum venenum frigidum sit: frigidum verò ubi calidum.
Adianti decoctum bibitum.
Aqua maris fotu adhibita.
Sal cum origano, melle, & hyssopo inunctum.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.
Samia terra ex aqua pota.
Ophites lapis pro amuleto gestatus.

MATTHIOLI.

Myricæ fructus potus.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Gallinaceorum deplumatus podex plaga appositus.
Sordes ex angulis oculorum cervorum exempta, hausta & illita.
Cicerum farina cum hyperico decocta & imposita.
Malva folia cum porris & capis illita.
Beta nigra succus cum potus, tum illitus.
Serpentinæ radix, ex vino sumpta.
Scorzoneræ foliorum, & radicum succus haustus.
Porri folia melle subacta, & illita.
Sinapis farina ex aceto imposita.
Caryophyllorum sylvestrium radices ex meraco sumpta.
Centaurii magni radicis succus unciæ pondere haustus, ac etiam vulneri illitus.
Hyssopum cum sale, & cumino tritum, & ex melle vulneri illitum.
Mentha græca.
Hieracii succus ex vino potus.
Ejusdem folia tosta, thyrsiq́, triti, & ex aceto hausti.
Pæonia radix, vel semen, tam potum, quam admotum.
Bistorta & tormentillæ radices pota & exterius illita.
Scabiosa tusa recensq́, illita.
Angelica radix cum ruta imposita.
Staphydis agria flores, & folia tum pota, tum illita.
Melitea terra ex vino pota.
Antidotum nostrum, in præfatione lib. 6. descriptum.
Potio ex antidoto nostra & aqua vitæ, ibidem descripta.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arteriis illitum.
Allium cum zito tritum ad nauseam usq; potum, & vomitione rejectum.
Opopanax potum cum vino & vomitione redditum.
Origanum cum vino haustum.
Centaurium minus cum myrrha, & opii momento, plaga impositum.

Ramex contrita & cataplasmatis modo adhibita.
Theriaca tum pota, tum illita.
Quinta essentia nostra, in præfatione sexti libri descripta, pota.

MATTHIOLI.
Ad Dipsadis morsum.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus succurrunt.
Oleum potum, & vomitione redditum.
Emplastra attractoria plagæ imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad Hæmorrhoi morsum.

Allium bibitum, & illitum.
Merum copiosius haustum.
Vitium viniferarum folia decocta, & ex melle subacta imposita.

MATTHIOLI.

Allium copiosè devoratum ⎫ *antequàm cruenta sit*
Vinum dilutū liberalius potū ⎬ *urina, & deinde vo-*
Theriaca devorata ⎭ *mitione reddita.*
Pisces copioso allio, & oleo perfusi in cibu sumpta.

DIOSCORIDIS.
Ad Ceraftæ morsum.

Sesamum cum rosaceo inunctum.
Raphani semen ex vino bibitum.
Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

MATTHIOLI.

Antidota omnia, quæ vipereis morsibus conveniunt.

MATTHIOLI.
Ad Tarantulæ morsum.

Antidota omnia quæ phalangiorum ictibus resistunt.
Musica instrumenta & continua tripudia, & saltationes, ad lassitudinem usq;.

DIOSCORIDIS.
Ad Scolopendræ morsum.

Asphodeli radix & semen ex vino pota.
Sal ex melle, & aceto illitum.
Ruta sylvestris admota: quin, & bibita ex vino.
Muria acida, fotu adhibita.
Aristolochia ex vino pota.
Serpyllum potui datum ex vino.
Calamintha ex mero sumpta.

MATTHIOLI.

Cinis ex aceto subactus & vulneri illitus.
Scilla imposita.
Pulegium ⎫
Ruta ⎬ *ex vino pota.*
Mentha ⎭

DIOSCORIDIS.
Ad Dryini morsum.

Aristolochia cum vino hausta.
Trifolii bituminosi folia in potu sumpta.
Asphodeli radix potui data.
Glandes quæcunq; bibita.
Ilicis radices tusæ, & icto loco illita.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus conveniunt.
Quercus foliorum succus potus, aut stillatitia eorum aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad Natricis morsum.

Origanum tritum, & aqua subactum ex lixivio, & oleo inditum.
Aristolochia cortex minutim contritus cum querna radice, & hordei farina ex melle illitus.
Aristolochia bina drachma in potione poscæ pota.
Marrubii succus ex vino haustus.
Favus recens ex aceto sumptus.

MATTHIOLI.

Cupressi pilulæ drachmæ pondere, unà cum baccarum myrti tantundem, ex rhodomelle, aut vino mulso pota.
Calx viva ex oleo illita.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, arteriis, & vulneri illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad Ceochri morsum.

Lactuca semen cum lini semine illitum.
Satureia cum sylvestri ruta, & serpyllo, & asphodeli radice ex vino sumpta.
Gentiana potui data.
Cardamomum devoratum.

DIOSCORIDIS.
Ad Muris aranei morsum.

Mus araneus ipse discerptus & impositus.
Allium cum ficulneis foliis, & cumino illitum.
Absinthium ex vino bibitum.
Chrysogoni radix concisa, & ex aceto imposita.
Galbanum in splenio admotum.
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.
Punica dulcis acinis decocti, & inuncti.
Porrum contritum impositum.
Abrotani decoctum ex vino haustum.
Serpyllum ex vino potum.
Eruca ex vino sumpta.
Cupressi recentes pilulæ ex aceto potui data.
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.
Pyrethrum ex vino potum.
Chamæleonis radix bibita.

MATTHIOLI.

Erucæ semen tritum, & impositum.
Cuminum cum allio simul cum putamine tuso adhibitum.
Mus ipse araneus laceratus, & impositus.
Radix ⎧ *Gentianæ* ⎫ *ex vino pota, & vulneri illita.*
⎩ *Panacis* ⎭
Capparis cortex, tam potus, quàm illitus.
Verbenacæ recta succus potus.
Theriaca devorata.
Mithridatis antidotum insumptum.

DIOSCORIDIS.
Ad pastinacæ & draconis marini ictum.

Salvia decoctum potum.
Simplicia omnia, quæ viperinis morsibus conveniunt.
Absinthii, aut sulphuris ex aceto decocti potio.
Animalia ipsa dissecta suo cujusq; ictui admota.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Ocimum cum polenta, & aceto impositum.
Plumbum confricatum.
Sulphur admotum.

MATTHIOLI.

Furfures aceto incocti, & impositi.
Acetum calido fotu adhibitum.
Fermentum acidum ex liquida pice impositum.
Lauri decoctum foliorum haustum.

Marrubium

Marrubium cum lauri foliis, & echio potum.
Pańacis radix cum salvia devorata.
Fici lactis gutta quinq́, cum trib. serpylli granis pota.
Salvia decoctum potum pluribus diebus.
Scordium ex suo ipsius decocto potum.
Theriaca devorata.
Mithridatis antidotum.
Quinta essentia nostra cum antidoto nostra parata.

Anchusa folia
Quinquefolium
Rubi flores
Arctium
Oxalis
Lycopsis
Tordilium
Chamapitys
Fagi cortex
Pastinaca agrestis semen
Terebinthi fructus
Ficus marinus
Smyrnium
Eryngium
Libanotis
} *plagis illita & intus sumpta.*

DIOSCORIDIS.
Ad mustelæ morsum.

Eruca comesta, & post eam bibitum vinum odoriferũ.

MATTHIOLI.

Vincetoxici radices pota.

DIOSCORIDIS.
Ad basilisci morsum.

Castoreum drachma pondere ex vino potum.
Papaveris succus haustus.

DIOSCORIDIS.
Ad calcidicæ lacertæ morsuram.

Portulaca percocta devorata & illita.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ vipereis morsibus succurrunt.
Portulaca plurima in cibo devorata.
Vinum myrtite, meracius bibitum.
Acetum calidum cum spongia fotum.

MATTHIOLI.
Ad ammoditæ morsum.

Mentha ex aqua mulsa pota.
Cassia odorata
Castoreum
} *ex frigida pota.*
Artemisia succus cum aqua potus.
Theriaca Andromachi tum devorata tum illita.
Medicamenta quæ trahendi vim habent imposita.

DIOSCORIDIS.
Ad canis rabidi morsum.

Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.
Cancrorum fluviatilium cinis cochlearium duorum pondere ex gentianæ radicis vino, per triduum in vino potus.
Smaridis piscis salsa caro.
Omotarichi piscis salita carnes illita.
Garum omnium piscium fomento adhibitum.
Canis rabidi epar tostum, & in cibo sumptum à metu aquæ præservat.
Caninus sanguis bibitus.
Canina urina bibita.
Mel bibitum cum rosaceo calido.
Triticum commanducatum, & appositum.

Cape cum ruta, sale & melle mixta.
Allium cum vino potum, & cataplasmatis inditum.
Panaces herculeum pici mistum & cataplasmatis additum.
Fœniculi radices concisæ, & ex melle imposita.
Laser impositum.
Ballote cataplasmatis modo cum sale illita.
Melissophyllum cum vino bibitum, & cataplasmatis inditum.
Alyssum in edulio contusum.
Allium sylvestre in cibo sumptum, & illitum.
Salsamentum inditum.
Succus cyrenaicus.

MATTHIOLI.

Cancrorum fluviatilium cinis quadraginta diebus cum gentiana, & thure potus.
Pix brutia cum opopanace & aceto imposita.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Oxylapathi decoctum fotu adhibitum, herbáque ipsa illita, atq́, unà cum radicibus hausta.
Scorzonera radix devorata, aut ejus succus haustus.
Hippolapathi radix quadraginta diebus pota, atq́ etiam illita.
Vincetoxici radices quotidie sesquidrachmæ pondere pota ex cardui benedicti decocto continuis quadraginta diebus.
Angelica radix exterius cum ruta imposita, & nitro in corpus sumpta.
Bitumen Asphaltite drachmæ pondere, diebus pluribus continuis ex aqua potum.
Hippocampus marinus ex aceto nigro, & melle subactus tam potus, quàm illitus.
Rumex fotu adhibita.
Theriaca Andromachi devorata, & vulneri illita.
Potamogetum cum sale exterius illitum.

Artemisia
Absinthium
Allium
Centaurium mi.
Aristolochia
Scordium
Chamadrys
Bryonia
Pulegium
} *tam intus sumpta, quam exterius illita.*

Caprifici cortex contusus & ex aqua potus.
Cauterium actuale inustum.
Mercurius præcipitatus vulneri inspersus.

MATTHIOLI.
Ad hydrophobiam, id est aquæ timorem.

Veratri albi, aut nigri potiones.

Epithymum
Fumaria
Sena
Myrobalana
Elaterium
Agaricum
Rhabarbarum
Centaurium mi.
Genista semen
Thapsia
Armenius lapis
} *in potionibus purgantibus propinata.*

Bitumen judaicum frequenter ex aqua potum.

Coagulum { *Leporis* / *Vulpis* / *Capreoli* } *potum.*

Catuli coagulum semel potum.
Ciceris nigri decoctum copiosè haustum.
Mithridatis Antidotum.
Theriaca Andromachi.

DIOSCORIDIS.
Ad canis non rabidi morsum.

Amygdalæ amaræ ex melle exceptæ.
Mitulorum caro imposita.
Gobius piscis impositus.
Orobi farina vino macerata indita.
Plantago cataplasmatis modo adhibita.
Cucumeris folia imposita.
Bulbi cum melle, & trito pipere cataplasmatis more impositi.
Mentha imposita.
Vrtica utraq. cum sale adhibita.
Cynoglossi radix, & folia cum suillo adipe veteri imposita.
Sambuci, & ebuli folia illita.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI.

Hippolapathi radix trita, & ex meraco vulneri illita.
Marrubii folia cum veteri axũgia trita & imposita.
Canis qui momorderit pili excisi & vulneri adalligati.

DIOSCORIDIS.
Ad phalangiorum morsum.

Myricæ fructus poti.
Myrtus ex mero hausta.
Mori foliorum succus cyathi mensura potus.
Lixiviũ ficulnei cineris potũ, adjecto sale trito & vino.
Cancri fluviatiles crudi, tritiq. cũ asinino lacte poti.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Malva decoctum impositum.
Myrrhis ex vino pota.
Asparagi radicum decoctum haustum ex vino.
Lactuca sylvestris bibita.
Coris semen potum in vino.
Hederæ succus cum aceto potus.
Abrotanum cum vino bibitum.
Dauci semen ex vino assumptum.
Nigella drachmæ pondere cum aqua pota.
Aparine ex vino pota.
Melissophyllum cum vino bibitum, & cataplasmatis more additum.
Phalangii folia, flores semenq. potum.
Junci marini tenella folia prope radicem erumpentia imposita.
Hyacinthi radix pota.
Sempervivum maius in potu datum.
Aqua maris fotu adhibita.
Punicæ sylvestris radix, quàm tenuissimè trita, aut aristolochia cum hordei farina, & aceto subacta.
Apiastri decoctum fotu admotum, aut ejus folia.

Abrotani / *Anisi* / *Cumini æthiopici* } *semen propinatum.* } *Binarũ drachmarũ põde, cũ hemina vini.*
Cedrides trita admota, vel bibita.
Platani cortex potus.

Cupressi viridium pilularum admisto vino decoctũ.
Chamæpityos decoctum bibitum.
Trifolii semen propinatum.

MATTHIOLI.

Atriplicis succus potus.
Cyani utriusq. folia sive semen ex vino hausta.
Porri folia melle subacta & illita.
Hyeracium ex commisto vino, & aceto potum.
Trifolii bituminosi decoctum fotum.
Acetum calidum cum spongiis vulneri adhibitum.
Sanguinaria trita & illita.
Porrum cum furfuribus, & aceto incoctum, & illitũ.
Hordeacea farina ex vino & melle cocta & imposita.
Lauri folia cum ruta adhibita.
Caprillum stercus cum vino impositum.
Amaracus cum sylvestri ruta, & cypero ex aceto.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.

MATTHIOLI.
Ad acontiæ morsum.

Antidota omnia, quæ vipereis morsibus resistunt.
Oleum nostrum de scorpionibus, plaga, cordi, & arteriis illitum.
Potio ex aqua vitæ, & antidoto nostro parata: lege lib. 6. præfationem.

DIOSCORIDIS.
Ad stellionis morsum.

Sesamum cum rosaceo.

MATTHIOLI.

Mithridatis antidotum.
Scorpiones contriti.
Oleum nostrum de scorpionibus inunctum.

DIOSCORIDIS.
Ad crocodilorum morsum.

Sal impositum.

MATTHIOLI.

Crocodili corii cinis ex aceto illitus.
Hastulæ regiæ radices elixa & illita.
Hypericum recens tritum & morsui adalligatum.

DIOSCORIDIS.
Ad quadrupedum morsum.

Aprinum epar tum recens tum siccum bibitum.

MATTHIOLI.

Phaseoli commanducati & vulneri adalligati.
Fabarum & ervi farina melle subacta, & illita.
Abiegna resina calens, cum rosaceo adhibita.

DIOSCORIDIS.
Ad scorpionis ictus.

Cyperus impositus.
Cardamomum ex vino potum.
Amomum ex ocimo illitum.
Lauri bacca ex vino bibitæ.
Myrti succus ex mero haustus.
Ficus fatuæ lacteus succus plagæ instillatus.
Cancri fluviatiles crudi, tritiq. cũ asinino lacte poti.
Scorpius ipse tritus, & impositus, vel tostꝰ devoratus.
Delphinium appositum.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Smaridis piscis salsa caro, apposita.
Lacerta dissecta, & apposita dolorem sedat.
Mures domestici dissecti, & impositi.
Fimus { *Asini* / *Equi* } *herbas pascentis vino dilutꝰ haustus.*

Urina humana pota.
Farina triticea ex aceto, & vino imposita.
Lychnidis semen cum vino potum.
Oxylapathi, & oxalidis semen vino, aut aqua potum.
Sonchi succus comestus, & cataplasmatis more impositus.
Intybus more cataplasmatis adhibitus.
Phalangium herba pota.
Lactuca sylvestris bibita.
Ocimum cum polenta impositum.
Asphodeli semen & flores in vino poti.
Abrotonum in vino potum.
Sampsuchum ex aceto & sale impositum.
Hieracium majus, & minus cataplasmatis more appositum.
Laser oleo dilutum impositum.
Colus rustica cum vino pipereq; bibita, & manibus gestata dolorem punctura omnino fugat.
Melissophylli folia adhibita.
Polemonii radix alligata.
Rubi flos, & mora.
Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
Chamæsyces succus illitus.
Scorpioides illita.
Heliotropium potum cum vino, & illitum.
Aqua maris fotu imposita.
Sulphur ignem non expertum, cum resina terebinthina exceptum admotum.
Calamintha trita illita, vel cum posca fota.
Galbanum splenii more ductum impositum.
Hordei farina cum vino parata.
Ruta decoctum fotu adhibitum.
Trifolium tritum injectum.
Cupressus cum vino & ruta.
Peucedani succus haustus.
Pulegii }
Gentiana } *decoctum potum.*
Aristolochia præsertim cortex drachmarum duarum pondere.
Sal cum lini semine.
Sapphirus lapis illitus.

MATTHIOLI.

Mumia ex mero hausta, quin & illita, cum recenti (butyro.
Citrii semen potum & appositum.
Pontica nuces in cibis sumpta, tum quoq; in cingulo gestatæ.
Pastinaca semen potum.
Oleum nostrum de scorpionibus, vulneri, cordi, & arteriis illitum.
Serpillum }
Althæa radix } *pota*
Elaphoboscum }
Blitum ex vino sumptum.
Atriplicis succus potus & ipsa herba illita.
Cyani utriusq; folia sive semen ex vino decocta, & (pota.
Porri folia melle subacta, & illita.
Sinapis farina aceto subacta, & illita.
Asphodeli radix decocta & plagæ admota.
Gentiana hausta.
Achates lapis gestatus, ut carnem tangat.
Cochlea hortulana contusa, & illita.

Terreni vermes triti, & impositi.
Cancer fluviatilis tritus, & potus ex vino.
Verbenaca recta tum pota, tum illita.
Cuminum cum melanthii, & viticis semine drachmæ pondere potum ex vino.

DIOSCORIDIS.
Ad vesparum, & apum ictus.

Lauri folia trita, & illita.
Malva concisa ex oleo imposita.
Sisymbrii folia imposita.
Althæa decoctum ex posca bibitum.
Sal cum sevo vitulino adhibitum.

MATTHIOLI.

Asparagus tritus, & cum melle illitus.
Bubulum stercus cum posca illitum.
Sesamum cum posca.
Musca contrita, & illita.
Thymbra }
Melissophyllum } *illita.*
Sisymbrium }
Momordica oleum inunctum.
Ferrum, in quo strombi conchylii imago exculpta fuerit, icto loco superpositum.

DIOSCORIDIS.
Ad fuganda animalia venenosa.

Juniperi accensa fimus.
Cedrides perunctо corpore adipe, vel medulla cervina excepta.
Viticis folia suffita, vel substrata.
Cancri fluviatiles crudi cum ocimo triti, scorpionib. admoti.
Cervinum cornu crudum incensum, suffitumq;.
Cervi, & Elephantis adeps inunctus.
Cervina medulla.
Nasturtium suffumigatum.
Abrotanum stratum, suffitumq; incensum.
Origani folia stratis subacta.
Dictamnum olfactum, omnia quæ ictu aut morsu venenum relinquunt, enecat.
Calamintha suffitus.
Peucedani suffitus.
Lysimachia incensa fugat serpentes, & muscas.
Nigellæ suffitus.
Polium utrumq; incensum stratumq;.
Conyzæ suffitus.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI.

Veteramentorum suffitus.
Scordium substratum & suffitum.
Bitumen suffitum.
Succinum suffitum.
Assa fœtida suffita.
Castoreum suffitum.
Cervina ungula suffita.
Cervi corium in terra stratum.

DIOSCORIDIS.
Ad venena omnia.

Phu antidotis insertum.
Cinnamomum potum.
Pix liquida cyathi mensura in eclegmate ex melle data.
Cedrides antidotis imposita.
Nuces juglandes cum ruta, & ficis præsumpta.

Quinque-

Quinquefolii radicis succus bibitus.
Coagulum leporinum potum.
Epipactis hausta.
Castoreum bibitum.
Calamintha prapota.
Mustela salita, & in umbra exiccata pulvis cum vino.
Mustelæ ventriculus coriandro farctus, & inveteratus.
Canicula lac primi partus potum.
Eryngium cum vino potum.
Butyrum deficiente oleo haustum.

Sanguis	*Anseris* / *Anatis* / *Hædi*	*antidotis commistus.*

Urina ipsiusmet infirmi pota.
Semen raparum haustum.
Ruta semen acetabuli pondere cum vino potum.
Napi semen potum.
Malva decoctum cum suis radicibus frequenter potum, crebroq; rejectum.
Brassica semen antidotis impositum.
Irionis semen haustum.
Laserpitium potum.
Agaricum drach. pondere cum diluto vino sumptum.
Chamæleonis albæ radix pota cum vino.
Spina alba in amuletum congesta, colloq; suspensa.
Abrotani semen cum vino potum.
Ruta cum juglandibus nucibus, & caricis sumpta.
Apii decoctum potum.
Marrubii folia bibita.
Betonicæ folia drachma pondere in vino bibita.
Tribuli terrestris succus haustus cum vino.
Polemonia radix in vino bibita.
Smilais aspera acini prius, postve sumpti.
Actum tepidum bibitum.

Terra	*Lemnia* / *Samia*	*ex aqua hausta.*

MATTHIOLI.

Iridis radix pota.
Imperatoria herba radix sumpta.
Phu radix hausta.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitii liquores.
Helenium.
Myrrha. *Caphura.*
Mumia cum tribulo marino, & assa fœtida sumpta.
Dictamni albi radices quoquo modo sumpta.
Quernarum glandium decoctum in potu sumptum.
Citriorum malorum semen haustum.
Oleum nostrum de scorpionib. cordi, & arteriis illitum.
Castoris urina.
Cervini cordis os.
Napi semen haustum.
Cyani utriusq; folia, sive semen hausta ex vino.
Scorzonera radix, aut ejus & foliorum succus haustus.
Caryophyllorum flores sacchano asservati, intus sumpti.
Zedoaria devorata, vel in potu hausta.

Dictamnus albus / *Imperatoria* / *Vincetoxicum* / *Scordium* / *Carduus benedictus* / *Hypericum*	*quovis modo insumpta.*

Bistorta & Tormentilla decoctum potum.
Consolidæ regalis flores.
Angelica.
Quinta essentia nostra hausta.
Lapis bezahar octo granorum pondere sumptus.
Melitea terra pota.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione lib. sexti descriptum.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ, eodem in loco descripta.

MATTHIOLI.
Ad veneficia.

Herba paridis semen drachmæ pondere quotidie potum ad vigesimum diem usque.
Argentum vivum pro amuleto suspensum.
Lapis attites gestatum.
Upupa avis cor suspensum.
Leporis cor in aluta gestatum.
Lupinus oculus dexter gestatus.
Scilla super limine januæ suspensa.

DIOSCORIDIS.
Ad leporem marinum.

Cedria contrita cum vino hausta.
Cancri fluviatiles cum suo jure elixi, & comesti.

Lac asininum / *Passum*	*continuè datum.*

Malva radicum decoctum haustum.
Cyclamini radix cum vino bibita.

Veratrum nigrum / *Scammonii succus*	*drachmæ pondere data cum mulsa, & mali punici acinis.*

Anserinus sanguis tepidus haustus.
Alismatis drachma una, vel altera adhibita.

MATTHIOLI.

Humanus sanguis calens potus.
Humanum lac ab ipsis mammis exuctum.
Vulpis caro inassata, & devorata.
Theriaca diatessaron, tribus diebus pota.

DIOSCORIDIS.
Ad rubetam ranam.

Testudinis marinæ sanguis cum leporis coagulo, & cymino bibitus.
Alismatis radix unius, vel duarum drachmarum pondere in vino pota.
Merum largius potum, & vomitu redditum.

Arundinis / *Cyperi*	*radicis bina drachma pota.*

MATTHIOLI.

Eryngii radix ex ranarum comestibilium jure pota.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione lib sexti descriptum.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis illitum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.
Testudinis marinæ sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & vino.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ, in lib. 6. præfatione descripta.
Smaragdi pulvis; scrupuli pondere ex vino potus, & subinde intret æger nudus in mulum, aut equum

recenter exenteratum, ibiq́; conclusus moretur donec defervescat cadaver.

Rhabarbarum
Diacurcuma } *pota.*
Dialacca

Lapis in rubeta ipsius capite inventus potus.

DIOSCORIDIS.

Ad buprestes, & pinorum erucas.

Oleum { *Irinum* / *Melinum* } *potum.*

Ca ica comesa, & earum decoctum ex vino.

Palmula in cibo sumpta, vel trita ex mulso, aut lacte pota.

Pyra omne genus in cibum sumpta.

Humanum lac bibitum copiose.

MATTHIOLI.

Antidota omnia, quæ cantharidum noxæ subveniunt.

DIOSCORIDIS.

Ad epotas hirudines.

Muria in sorbitionibus data.

Cyrenaicus succus potus.

Laserpitii folia ex aceto hausta: quin & succus ex aceto gargarizatus.

Betæ folia cum aceto bibita.

Nivis glebula cum aceto sumpta.

Cimices ex vino acetove poti.

Acetum cum sale potum.

Nitrum ex aqua gargarizatum.

Atramentum sutorium aceto dilutum & gargarizatũ.

MATTHIOLI.

Salicis decoctum, aut lixivium ex ipsius cinere paratum potum.

Alumen in lixivio dissolutum gargarizatum.

Sal ammoniacum aqua dilutum & gargarizatum.

Quinta essentia nostra pota.

Oleum è chalcantho semiscrupuli pondere haustum.

DIOSCORIDIS.

Ad epotas cantharidas.

Halicæ
Oryzæ
Tragi
Malvæ } *decoctum clysmate infusum.*
Sem. lini
Semen fænigraci
Althææ

Nitrum ex hydromelite potum.

Nuclei pinei ex vino sumpti.

Cucumeris semen contritum, ex mulso aut lacte haustum

Anserinus adeps ex passo potus.

Samia terra, quæ aster appellatur ex defruto hausta.

Pulegium tritum ex aqua potui datum.

Lac potum.

Vinum dulce liberalius bibitum.

Thuris cortex ex passo sumptus.

Rosaceum cum Irino ex rutæ decocto sumptum.

Vitis recentis ramuli detriti, & ex passo hausti.

Jus esculentum omnium adipum.

MATTHIOLI.

Lac humanum ex uberibus ipsis exuctum.

Butyrum crudum recens, eclegmatis modo delinctum.

Psillii, cydoniorum malorum, malvæq́; seminis spissamentum.

Lactuca
Portulaca
Cucumeris } *succus potus.*
Cucurbitæ

Papaveris
Lactucæ
Peponum } *seminum cremor lacteus, ex halicacabi solani aqua paratus, potus.*
Cucumeris
Cucurbitæ
Anguriæ

Halicacabi bacca decem aut duodecim confractæ, & ex aqua portulacæ, aut hordeacea ptissana pota.

Amygdalinum dulce selibræ pondere potum.

Oleum è pineis nucleis
Oleum à papaveris semine } *copiosè haustum.*

Malvæ
Althææ } *stillatitia aqua abundè pota.*
Cucurbitæ

Theriaca devorata.

Mithridatis antidotum.

Antidotum è pineis nucleis, comm. de cantharidibus descriptum.

Antidotum è lemnia terra.

Oleum è momordica, syphone in penis meatum infusum.

Balneum ex ibisci, malvæ, violarum, psillii, fænigraci, hordei, & hyoscyami foliis & seminibus paratum.

Ovi album cum succis frigidis iniectum.

DIOSCORIDIS.

Ad sanguinem & lac in ventriculo concretum.

Coagulum leporinum epotum.

Acetum tepidum potum, & vomitu redditum.

Grossi lacteo succo turgentes ex posca sumpti,

Nitrum per sese potum.

Coagulum omne ex aceto, & laserpitii radice, aut lasere haustum.

Brassicæ semen ex lixivio ficulnei cineris potum.

Conyzæ semen cum pipere ex aceto haustum.

Rubi succus ex aceto potus datus.

Hordeacea farina ventriculo, & alvo ex aqua mulsa inuncta.

Thymum ex vino haustum.

Calaminthæ folia arida pota.

MATTHIOLI.

Caprifici lac potum.

Chelidonii majoris succus haustus.

Napi semen ex aceto bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad salamandram.

Resina pinea in delinctu.

Galbanum ex melle deglutitum.

Nuclei pinei contriti, ex ajuga decocto poti.

Urtica cum liliis ex oleo decocta, & pota.

Testudinis marinæ, & terrestris ova, cocta, & devorata.

Ranarum jus, in quo eryngii radix fuerit cocta, potum.

MATTHIOLI.

Theriaca
Mithridatis antidotum
Terebinthina resina } *pota.*
Urticæ semen
Cupressi folia

DIOSCORIDIS.
Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum passo aut oxymelite potum.
Bubulum lac haustum, quin & asininum largius potum.
Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.
Malicorium haustum.
Serpyllum ex lacte decoctum bibitum.
Sanguinalis herba succus potus datus.
Vitis recentium viticularum succus bibitus.
Rubi succus in potu sumptus.
Ferulæ recentis medulla ex vino sumpta.
Myrti baccæ tusæ, & aqua macerata, & in liquorem soluta, pota.
Castanearum media tunica trita, & cum sanguinaria succo epota.
Origanum cum lixivio bibitum.
Simplicia omnia, quæ fungis adversantur.

MATTHIOLI.

Lac { *Humanum*, *Bubulum*, *Asininum* } *potum.*

Dictamnum duarum drachmarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad solanum somnificum & manicum, & Dorichnium.

Aqua mulsa copiosè sumpta.
Lac caprillum, *Lac asininum* } *potum.*
Amygdala amara devorata.
Conchylia omnia, tam cruda quàm tosta devorata.
Locustæ marinæ, quin & Gammari in cibum sumpti, & eorum jusculæ pota.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ opio adversantur.
Quinta essentia nostra, comm. de vino descripta.
Potio ex antidoto nostro, & aqua vitæ, in præfatione libri sexti descripta.

DIOSCORIDIS.
Ad hyoscyamum.

Mori cortex potus.
Aqua mulsa largius ebibita.
Lac omne præsertim asininum potum.
Fœnum aridarum decoctum bibitum.
Nuclei pinei devorati.
Cucumeris semen passo potui datum.
Vinum salsum cum suillo recenti adipe, & passo potum.
Urticæ semen ex aqua sumptum.
Nitrum ex aqua haustum.
Cichorium devoratum.
Sinapis quoquo modo sumpta.
Nasturtium.
Raphanus, *Cæpa*, *Allium* } *ex vino sumpta.*

MATTHIOLI.

Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Antidotum nostrum magnum.
Piper longum.
Pistacea largius devorata.
Meracum à vomitu potum.
Absinthium. *Castoreum.*

Ruta, *Lauri bacca, & folia*, *Defrutum*, *Urticæ semen*, *Cardamomum* } *ex meraco hausta.*

DIOSCORIDIS.
Ad aconitum.

Leporinum, *Hædinum*, *Vitulinum* } *coagulum ex vino potum.*
Chamæpityos decoctum haustum.
Scoria ferri ex aceto mulso sumpta.
Origani, *Rutæ*, *Marrubii*, *Absinthii* } *decoctum cum vino absinthite potum.*
Sedum majus, *Abrotanum*, *Chamelæa*, *Ajuga* } *ex vino absinthite pota.*
Opobalsamum drachmæ pondere ex melle, vel lacte cum castoreo, pipere, & ruta æquis ponderibus ex vino potum.
Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens restinctum fuerit, potum.
Gallinæ jus ex lixivio & vino paratum potum.
Bubularum carnium præpinguia jura cum vino sumpta.

MATTHIOLI.

Eryngii radix ex ranarum comestibilium, vel Anserino jure pota.
Lemnia sphragis duarum drachmarum pondere ex calida aqua pota & vomitione reddita.
Theriaca Andromachi à vomitu hausta ex vino in quo gentiana decocta fuerit.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione sexti libri descriptum, devoratum, aut ex vino haustum.

MATTHIOLI.
Ad napellum.

Lapidis Bezahardici septem grana ex albo meraco.
Napi, aut rapi semen potum.
Butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum vino sumptum.
Glandium putaminum decoctum ex vino paratum.
Diambari, diamoschiq. pulvis potus.
Moschus ambarumq. per sese, & cum Lemnia terra ex vino pota.
Capparis radices contrita, & hausta.
Mus qui napelli ipsius radices depascitur, siccatus & ebibitus.
Antidotum è muscis napelli flores depascentibus: vide lib. 6. Napelli commentarium.
Smaragdus in pulverem tritus duarum drachmarum pondere haustus.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, arteriis, atq. nucibus replicatis sæpe vicibus inunctum.
Pulvis servi, principis Ferdinandi Archiducis Austriæ, quo nonnullos qui Napellum sumpserunt sanatos vidimus.

DIOSCORIDIS.
Ad taxum.

Acetum calidum potum, & vomitu redditum.
Simplicia omnia, quæ cicutæ resistunt.

MATTHIOLI.

Medicamenta omnia ad cicutam facientia.
Theriaca Andromachi.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione sexti lib. descriptum.

DIOSCORIDIS.
Ad toxicum.

Sanguis { Hircinus, Caprillus, Leporinus, Cervinus, Caninus } frixus, & in cibis sumptus.
Galbanum cum myrrha ex vino haustum.
Quinquefolii radix pota.
Roboris, Fagi, Ilicis } cortex tritus ex lacte haustus.
Cotonea mala devorata, aut cum pulegio, & aqua bibita.
Amomum, Carpobalsamum } ex vino haustum.

MATTHIOLI.

Lapis bezahar octo granorum pondere ex vino haustus.
Napi, aut rapi semen potum.
Tormentillæ radix hausta.
Glandium omphacides sive putamina ex lacte hausta.
Malorum cydoniorum vinum potum.
Cubeba devorata.

DIOSCORIDIS.
Ad opium & corniculatum papaver.

Mel ex rosaceo calido bibitum.
Origanum cum passo aut oxymelite haustum.
Alismatis radix duarum drachmarum pondere ex vino pota.
Acetum bibitum, & vomitu redditum.
Sal cum oxymelite sumptum.
Meracum vinum cum absinthio, & cinnamo haustum.
Nitrum ex aqua potui datum.
Origanum cum lixivio, aut passo potum.
Ruta sylvestris semen cum pipere, & panace ex vino sumptum.
Piper cum castoreo ex aceto mulso, vel cum satureia, aut origani decocto ex vino bibitum.
Pinguia jura in potu sumpta cum vino, aut passo.
Ossium medulla ex oleo pota.

MATTHIOLI.

Artemisia recens devorata, aut foliorum succus haustus.
Quinta essentia nostra, cap. de vino descripta.
Laserpitii lachryma pota.
Castoreum ebibitum.
Theriaca sagzanea devorata.
Mithridatis antidotum ex vino potum.
Moschum, Ambarum } olfactum.
Ellebori albi pulvis naribus inditus.
Sulphuris suffitus.

DIOSCORIDIS.
Ad cicutam.

Absinthium ex vino bibitum.
Origanum cum passo, aut oxymelite potum.
Acetum bibitum, & vomitu rejectum.
Meracum vinum largius epotum, & per intervalla repetitum.

Lactum bubulum, tum asininum potum.
Castorium cum ruta, & mentha ex vino sumptum.
Amomi, Cardamomi, Styracis } uncia pota.
Piper cum urticæ semine ex vino haustum.
Lauri folia potui data.
Laser ex oleo, vel passo potum.
Passum per se largius ebibitum.

MATTHIOLI.

Apii semen ex vino potum.
Iridis radix potui data.
Seseli Massiliense ebibitum.
Nitrum ex copiosiore aqua potum.

DIOSCORIDIS.
Ad taxum.

Absinthium ex vino bibitum.
Origanum ex vino sumptum.
Acetum potum, vomituq; rejectum.
Rutæ sylvestris semen, Laserpitii radix } pota.
Tragorigani decoctum haustum.
Resina terebinthina devorata.
Nardus Indica potui data.
Castorium, Laserpitium } oboli pondere sumpta.
Nuces juglandes cum resina, castorio, & ruta trita, ita ut singula drach. pondus æquent ex vino hausta.
Chamælea, Thapsia, Absinthii } succus scillici pondere ex aqua mulsa haustus.

MATTHIOLI.

Theriaca Andromachi, Mithridatis antidotum } ex absinthii pontici decocto, pota.
Saccharum è floribus borraginis buglossive paratum, additis corallio, margaritis, moscho, ambaro, & pretiosorum lapidum fragmentis.
Rosaceum cum aceto syncipiti illitum.
Thlaspi semen potum.
Betæ succus ebibitus.
Triticea ptissanæ cremor ex passo potus.
Absinthii dilutum potum.
Nitrum ex mulso haustum.
Lac recenter mulsum à vomitu copiosè potum.

DIOSCORIDIS.
Ad coriandrum.

Merum per sese, vel ex absinthio potum.
Oleum potum.
Ova in oleo exinanita, & ex muria liquefactum devorata.
Muria epota.
Passum ex lixivio assumptum.
Gallinarum, & anserum jus copiosè salsum, haustum.

MATTHIOLI.

Theriaca ex mero pota.
Vincetoxici radices potui data.
Diamoschum, Diambrum } in potionibus.

DIOSCORIDIS.
Ad psillium.

Simplicia omnia quæ coriandro adversantur.

MAT-

MATTHIOLI.

Theriaca hausta.

Vincetoxicum ebibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad herbam sardoniam.

Aqua mulsa liberalius pota.

Lac affatim bibitum.

Aqua calida fotu adhibita: quin etiam & oleum.

MATTHIOLI.

Vinum dulce potum ad ebrietatem usque, ut inde dormiant affecti.

Cistorium è dulci vino potum.

Melissophylli succus ex aceto sumptus.

Oleum de { *Lilio*, *Castorio*, *Vermibus*, *Costo*, *Hypericone*, *Vulpinum* } *occipitio, cervici, & spinali medulla illitum.*

Unguentum { *Aragon*, *Agrippa* } *eodem modo usurpatum.*

DIOSCORIDIS.

Ad mandragoram.

Aqua mulsa copiosè pota, & vomitu rejecta.

Nitrum cum absinthio ex dulci vino, aut passo sumptum.

Rosaceum cum aceto capiti perfusum.

{ *Eupatorium*, *Piper*, *Sinapi*, *Castorium*, *Ruta* } *ex aceto trita, & ad olfaciendum data.*

Lucernarum extinctarum fumus olfactui.

MATTHIOLI.

{ *Coriandri semen*, *Pulegium* } *ex aqua calida potum.*

Origanum ex frigida ebibitum.

Veratri albi pulvis naribus inditus.

Cantharides ex fermento occipitio adalligatæ.

DIOSCORIDIS.

Ad fungos malos.

Fimus gallinæ cum aceto bibitus.

Mel ex rosaceo calido potum.

Raphanus devoratus, vel potui datus.

Absinthium cum aceto bibitum.

Melissophylli folia cum nitro bibita.

Lixivium sarmentitii cineris ex acida muria potum.

Satureia fervefacta, haustaq́.

Origani jusculum potui datum.

Acetum calidum potum, & vomitu rejectum.

Atramentum sutorium ex aqua potum.

Sal cum oxymelite bibitum.

Pyrastri folia pota, devorataq́.

Ova gallinacea cum aristolochia drachma ex posca devorata.

Panacis radix, & semen ex vino pota.

Fex vini cremata ex aqua pota.

Sinapis bibita.

Nasturtium comestum.

MATTHIOLI.

Myrti frondes, cum baccarum semine trita, & insumpta.

Brassica succus potus.

Porrum sub cineribus coctum haustum, & comestum.

Pyri sylvestris cinis potus, quin & ligni ramenta.

Pyra sylvestria devorata, aut cum ipsis fungis elixa.

Quinta essentia nostra pota.

Raphani domestici succus potus.

Ruta folia devorata.

Origanum. *Mel.*

Theriaca ex aceto acerrimo pota.

Vinum generosum in quo piper conferbuerit.

Allium crudum devoratum.

Murinum stercus ex vino potum.

Oleum cum anatis adipe clystere infusum.

Ricinum oleum ventri illitum.

Scammonium ultimo loco potum.

Diapipereos, aut diacyminum, aut diagalanga, aut diamoschum pota.

DIOSCORIDIS.

Ad gypsum.

Origanum cum passo, aut oxymelite potum.

Malva decoctum potum: quin & toti corpori inspersum.

Oleum bibitum.

Aqua mulsa bibita.

Caricarum decoctum potum.

Lixivium è ficulneo, aut sarmentitio cinere paratum, cum vino copiosiore haustum.

Origanum cum lixivio, aut aceto, aut passo sumptum: quin etiam & thymum.

Simplicia omnia quæ fungis resistunt.

MATTHIOLI.

Antidota omnia quæ cerussæ & fungorum noxæ optulantur.

Malva, althæa, fœnograci, & lini seminis decoctum potum.

Aqua egelida cum butyro pota, & vomitione rejecta.

Mithridatis antidotum ex meraco duarum drachmarum pondere à vomitu bibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad cerussam.

{ *Amaracinum*, *Irinum* } *oleum potum.*

Ulmi liquor potus.

Persicorum nuclei ex ptissana poti.

{ *Caricarum*, *Malvarum* } *decoctum haustum.*

Lac calidum bibitum.

Sesamum tritum ex vino sumptum.

Lixivium ex sarmentitio cinere haustum.

Columbina ova cum thure pota.

MATTHIOLI.

Scammonium ex mulsa aqua potum.

Medicamenta quæ suapte natura urinam pellunt.

Oleum lilinum ex hydromelite potum, & vomitione redditum.

Atriplicis rapique semen ex mulso potum, & vomitu rejectum.

Brassica decoctum absque sale cum oleo infusum.

Theriaca.

Mithridatis antidotum.

Vinum album meracum liberalius potum.

MATTHIOLI.

Ad arsenicum sublimatum.

Butyrum frequenter sumptum, frequenterq́ rejectum.

Asininum lac potum.
Rapi semen bibitum.
Mucago ex psyllii, malva, & cydoniorum semine parata, & pota.
Amygdalinum oleum potum.
Pinguium gallinarum jus copiosè haustum.
Crystallum in tenuissimum pulverem tritum, drachma pondere ex dulci amygdalino oleo potum.

DIOSCORIDIS.
Ad argenti spumam.

Hormini sylvestris semen potum.
Myrrha bibita, Absinthium, Hyssopum, Apii semen, Piper, Ligustri flores } ex vino pota.
Palumborum aridus fimus cum nardo ex vino potus.

MATTHIOLI.

Butyrum cum mulsa potum, & vomitione rejectum.
Gallinarum & anatum adeps ex hydromelite potus, & vomitu redditus.
Amygdalinum oleum copiosè potum.
Hydromel clystere infusum.
Apii succus ventriculo inunctus.
Butyrum ventri illitum.
Lathyris semen drachmarum duarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad argentum vivum.

Lac copiosè potum, & vomitu rejectum.
Simplicia omnia, quæ faciunt ad argenti spumam.

MATTHIOLI.

Lac bubulum cum suo butyro potum.
Amygdalinum oleum ebibitum.
Aurum in pulverem subtiliter tritum potum.

MATTHIOLI.
Ad argentum vivum sublimatum præcipitatumque, & cinnabarim.

Lac bubulum cum suo butyro potum, & vomitione redditum.
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

DIOSCORIDIS.
Ad calcem, sandaracham, & auripigmentum.

Lac ex aqua mulsa potum, & vomitu rejectum.
Carnium jura pinguia hausta.
Althææ, Malvæ } decoctum, ad spissitudinem redactum potum.
Tragi herba semen potum.
Seminis lini decoctum potui datum.
Oryzæ decoctum potum.

MATTHIOLI.

Lac abundè potum.
Butyrum, Jus carnium pinguium, Animalium pinguedines, Medicamenta alvum lubricantia } copiosè pota.
Seminis { *Malvæ, Althææ, Psyllii, Lini, Fœnugræci* } mucagines.
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

MATTHIOLI.
Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce, Oleum è pineis nucibus, Oleum è nucibus Indicis, Oleum è papaveris semine, Butyrum crudum recens, Bubulum ovillumque lac, Violaceum oleum, Hordeacea ptissana } glacie refrigerata, & pota.
Pinguium carnium jus, Suillus & anserinus adeps, Cerebrum tam quadrupedum, quàm volatilium, Ossium medulla } copiosè sumpta.

MATTHIOLI.
Ad staphidem agriam.

Amygdalarum dulcium oleum, admisto copioso hydromelite.
Medicamenta omnia quæ cantharidum noxæ adversantur.
Theriaca Andromachi pota.
Mithridatii antidotum.
Antidotum nostrum, in lib. 6. præfatione descriptum.

MATTIOLI.
Ad scyllam.

Lac in quo calybs candens extinctus fuerit potum.
Ovorum vitelli in aceto decocti, devorati.
Carnium pinguia jura pota.
Butyrum crudum ac recens, copiosè sumptum.
Extrema juvenum quadrupedum membra elixa & devorata.

MATTHIOLI.
Ad flammulam.

Bubulum lac à vomitu, & clystere, potum.
Oleum { *Amygdalinum dulce, E pineis nucleis, Papaveris semine, Ex Indica nuce* } potum.
Semen { *Lini, Malvæ, Althææ, Psillii, Cydoniorum* } spissamenta pota.
Pinguia carnium jura hausta.
Halicacabi bacca devoratæ.

MATTHIOLI.
Ad urticæ semen.

Medicamenta omnia quæ scyllæ noxæ resistunt.
Malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota.

MATTHIOLI.
Ad dracunculi semen.

Butyrum crudum recens haustum.
Hordeacea farina pulticula additis saccharo, penidiis, amygdalino oleo, aut recenti butyro.
Pinguia carnium jura hausta.

MATTHIOLI.
Ad rhododendrum.

Fœnugræci decoctum potum.
Dactyli devorati.
Viticis semen, aut folia, aut eorum decoctum potum.
Carica ex melle, aut julapio sumpta.
Defrutum potum.

Pingnia omnia devorata.
Diacastoreum potum duarum drachmarum pondere.
Juniperi bacca pari pondere pota.

MATTHIOLI.
Ad azadaracht.

Theriaca Andromachi / *Mithridatis antidotum* / *Antidotum nostrum* — *ex vino pota.*
Medicamenta omnia quæ nerio conveniunt.

MATTHIOLI.
Ad vomicas nuces.

Butyrum copiosè devoratum à vomitu.
Vinum meracum copiosum additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo à vomitu epotum.
Ea omnia quæ opii noxam superant.

MATTHIOLI.
Ad sanguinem menstruum.

Margarita drachmæ pondere ex aqua melissophylli pota.
Balneum tepentis aquæ.
Theriaca Andromachi drachmæ pondere ex fumariæ aqua quotidie pota.
Viperei pastilli scrupuli pondere hausti.

MATTHIOLI.
Ad fel Leopardi.

Antidota quæ napello epoto, & vipereis morsibus auxiliantur.
Antidotus Avicennæ è lemnia terra. Vide libro 6. comm. de taurino sanguine.

MATTHIOLI.
Ad vipereum fel.

Butyrum decoctum potum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotus / *Viperei pastilli* / *Antidotum nostrum* / *Moschum* / *Ambarum* / *Diamoschum* / *Diambarum* — *à vomitu sumpta.*
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arteriis sæpe inunctum.
Quinta essentia nostra, lib. 6. in præfatione descripta.

MATTHIOLI.
Ad canis piscis fel.

Butyrum bubulum cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo potum.
Oleum odoratum quodlibet corpori universo illitum.

MATTHIOLI.
Ad cati cerebrum.

Terra lemnia ex oleo pota, & vomitione rejecta semel in septimana.
Diamoschum quotidie sumptum horis quatuor ante cibum.
Moschum per sese semiscrupuli pondere ex vino pluries potum.

MATTHIOLI.
Ad venenum caudæ cervi.

Butyrum bubulum potum & vomitione rejectum.
Smaragdi pulvis semiscrupuli pondere à vomitu ex vino potus.

Pistacia & pontica nuces in cibis largius devorata.
Oleum è citri semine pressum, toti corpori illitum.
Theriaca Andromachi duarum drachmarum pondere ex vino pota.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi & arteriis inunctum.
Antidotum nostrum magnum, in præfatione. 6. lib. descriptum.

MATTHIOLI.
Ad quadrupedum quorundam sudorem.

Butyrum sive oleum potum, & vomitione rejectum.
Vinum cum rosaceo à citata vomitione potum.
Rhabarbarum semidrachma pondere sumptum, addito fossitis salis momento.
Theriaca ex terra lemnia Avicennæ.

MATTHIOLI.
Ad castoreum malum.

Butyrum bubulum / *Aqua mulsa* — *pota, & vomitione rejecta.*
Diamoron / *Limonum succus* / *Citri mali succus* — *à vomitu cum saccharo potus.*
Coriandri semen tostum duarum drac. pondere haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad plumbi scobem.

Antidota omnia quæ ad argenti spumam faciunt.

MATTHIOLI.
Ad ferri scobem, & scoriam.

Lac recenter mulsum potum.
Medicamenta valenter alvum solventia ab epoto lacte sumpta.
Butyrum tam diu potum quousque intestinorum dolores cedant.

MATTHIOLI.
Ad lapidem Magnetem.

Auri scobes in tenuissimum pulverem trita & pota.
Smaragdi pulvis potus novem diebus.
Lac, & amygdalinum oleum clystere infusum.

MATTHIOLI.
Ad æris squamam.

Mulsa pota, & vomitione rejecta.
Balneum ex hircorum capitum, & cochlearum jure paratum.
Menthæ succus potui datus.
Rosaceum calidum ventriculo inunctum.
Acori radices trium drachmarum pondere potæ.
Lemnia terra drachmæ pondere ex vino albo hausta.
Corallium rubrum drachmarum duarum pondere ex vino ebibitum.

MATTHIOLI.
Ad æruginem.

Medicamenta, & antidota omnia quæ ad æris squamam conferunt.

MATTHIOLI.
Ad risagallum.

Medicamenta, & antidota omnia quæ argenti vivi sublimati, arsenici, & æruginis noxæ adversantur.
Amygdalinum oleum toti corpori illitum.
Violaceum julapium ex ptisana hordeacea potum.
Oleum è pineis nucleis & Indica nuce pressum, selibræ pondere potum.
Antidota omnia quæ cantharidibus conveniunt.

MAT-

MATTHIOLI.
Ad elleborum album:

Mulsa cum butyro pota, & vomitione rejecta.
Nymphaea flores duarum drachmarum pondere poti.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI.
Ad elleborum nigrum.

Absinthium in vino potum.
Anisi semen bibitum.
Nardus Indica unà cum castoreo pota.
Caseus recens, Mel, Butyrum, Pinguia, Passum } *in cibis sumpta.*
Lemnia terra ebibita.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI.
Ad euphorbium.

Butyrum potum.
Oleum amygdalinum
Pinguia omnia.
Aqua { *Solani hortensis, Violarum, Nymphaeae* } *pota.*
Seminis { *Malvae, Althaeae, Psyllii, Cydoniorum malorum, Lini* } *mucago pota.*
Lac acidum.
Caphura ex aqua rosacea bibita.
Punicorum malorum vinum, Anguria: Cucumis, Cucurbita. Malorum acidorum succus, Ptissana hordeacea. } *glacie refrigerata & insumpta.*
Citri semen ex vino helenii potum.

MATTHIOLI.
Ad turpetum & tithymalos.

Antidota omnia quae ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi ex vino pota, in quo Cretense dictamnum incoctum fuerit.
Mumia sepulchrorum drach. pondere ex meraco hausta.

MATTHIOLI.
Ad scamonium.

Lac à quo demptum fuerit butyrum potum.
Cotoneorum malorum succus.

Rhois succus potus.
Ribis vulgaris, vinum haustum.

MATTHIOLI.
Ad colocynthidem.

Antidota omnia ad euphorbium facientia.
Bubulum lac, & butyrum recens potum.
Lemnia terra frequenter pota.
Smaragdi pulvis pluries haustus.
Theriaca Andromachi devorata.

MATTHIOLI.
Ad cyclaminum.

Lauri bacca duarum drachmarum pondere pota.
Gentiana hausta.
Nigrum piper in potu sumptum.
Theriaca.
Lemnia terra.

MATTHIOLI.
Ad thymelaeam & chamelaeam.

Antidota omnia quae ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi.
Lemnia terra.
Rosaceum serapium ex hordei ptissana potum.
Origanum tostum potum.

MATTHIOLI.
Ad bryoniam.

Antidota omnia quae ad euphorbium conveniunt.
Theriaca ex vino hausta in quo helenium incoctum fuerit.

MATTHIOLI.
Ad elaterium.

Theriaca andromachi ex baccarum lauri decocto, aut melle drachmarum duarum pondere pota.
Mentha succus ebibitus.

MATTHIOLI.
Ad aquam frigidam.

Piper potum.
Creticum vinum potum.
Antidotum nostrum.
Quinta essentia nostra.

MATTIOLI.
Ad vini laesiones.

Vomitus excitatio.
Brassica succus potus.
Acetum testiculis adhibitum.

MATTHIOLI.
Ad carnes & pisces refrigeratos.

Ea quae ad maleficos fungos valent.
Vini optimi & odorati potus admisto cydoniorum succo.
Lemnia terra cum agallocho, & mastiche hausta.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM FACULTATES, QUÆ CORPORI DECOREM præstant, ex Dioscoride.

DIOSCORIDIS.

Ad alopeciam.

MYRRHA cum ladano, & vino myrteo illita.
Harundinum corticum cinis ex aceto inunctus.
Ladanum cum vino, myrrha, & myrteo oleo admotum.
Myrti baccarum succus illitus.
Nucum juglandium putamen combustum, tritumq́ , & impositum.
Nucum avellanarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.
Erinacei terrestris corii cinis ex liquida pice illitus.
Leporinum caput crematum ex ursino adipe.
Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.
Murium stercus combustum ex aceto.
Ursinus adeps illitus.
Caprarum fimus ex aceto.
Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.
Brassica cum sale confricata.
Betæ recentia folia cruda illita.
Asphodeli radicum cinis impositus.
Cæpa confricata.
Allii cinis ex melle illitus.
Sinapi illitum.
Nasturtium confricatum.
Cyclamini succus inunctus.
Ranunculi folia, & radices illita parvo temporis spatio.
Aloe ex vino.
Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.
Laserpitii liquor cum pipere ex aceto.
Nymphææ radix ex pice.
Cynoglossæ folia ex vetere suillo adipe.
Adiantum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut hyssopo aut vino.
Thapsiæ succus inunctus.
Rubigo ferri illita.
Sandaracha ex resina.
Alcyonium tertium exustum inunctum.
Cotes naxia illita.
Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento.
Caprinarum ungularum cinis ex aceto inunctus.

MATTHIOLI.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo Myrtino exceptus illitus.
Ulmi radicum decoctarum mucago illita.
Persici nuclei contusi.
Abrotoni cinis cum oleo raphanino, aut sicyonio illitus.

DECORIS.

Lilii radix ex adipe, & oleo.
Oleum è colocynthide illitum.

MATTHIOLI.

Ad capillorum defluvium.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.
Ulmorum radicum mucago illita.
Humor defluens è medulla dissecta tilia.
Ladanum inunctum.
Sylvestris oliva oleum.
Rhois foliorum decoctum ex lixivio paratum.
Viperina senecta cinis inspersus.
Murinum stercus ex aceto illitum.
Cæpa affricta.
Abrotoni cinis cum oleo veteri, aut lentiscino illitus.
Oleum è colocynthide illitum.
Myrti baccarum vinum illitum.
Myrobalana omnia, & præsertim flava, quovis modo usurpata.

DIOSCORIDIS.

Ad pilos avellendos.

Oleum in quo decocta fuerit scolopendra marina inunctum.
Lepus marinus per se, & cum marina urtica tritus, & appositus.
Salamandræ cinis ex oleo.
Hederæ lachryma illita.
Dryopteris radix trita, & post sudorem inuncta.
Aqua è viridibus vitium sarmentis igne incensis emanans, admota.
Auripigmentum illitum.
Cyperus babilonicus illitus.

MATTHIOLI.

Ad pilos retardandos.

Oleum hyoscyaminum.
Cicutæ succus illitus.
Hyoscyami succus inunctus.

DIOSCORIDIS.

Ad capitis furfures.

Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.
Myrti baccarum succus illitus.
Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.
Humana urina inveterata admota.
Adiantum in lixivio decoctum.
Fænum græcum in lotionibus.
Malva ex urina humana.
Betæ decoctum admotum.
Allii cinis ex melle.
Bulbi cum cremato nitro illiti.
Lilii cremati radix ex melle.

Alumen

Alumen cum ervo ex pice.

MATTHIOLI.

Evonymi bacca in lixivio decocta.
Sylvestris oliva oleum.
Pomata illita.
Oleum amygdalarum amararum.
Lupini farina confricata.

DIOSCORIDIS.
Ad rufandos capillos.

Ligustri folia trita, & in radiculæ succo macerata & illita.
Lycium illitum.
Loti ligni decoctum in lotionibus admotum.
Vini fæx cremata, ex lentiscino oleo tota nocte illita.

DIOSCORIDIS.
Ad crispandos capillos.

Asphodeli radices deraso capiti affricta.
Castanearum echinorum cinis deraso capiti ex melle illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad denigrandos capillos.

Cupressi folia trita ex aceto.
Rhois decoctum admotum.
Mori folia trita ex aceto.
Galla aceto, aut aqua macerata illita.
Palmæ corticis decoctum admotum, & subinde detersum.
Myrti foliorum decoctum in lotionibus.
Acaciæ succus illitus.
Iligneæ radicis cortex ex aqua coctus, donec mollitus contabescat, tota nocte illitus.
Hederæ corymbi illiti.
Salviæ decoctum sæpius inspersum.
Rubi folia admota.
Sory illitum.

MATTHIOLI.

Ervinæ siliqua priusquam indurescant cum sale simulq. foliis contritæ, & illitæ.
Oleum è colocynthidis fructu illitum.
Ophris in capitis perfusionibus addita.

DIOSCORIDIS.
Ad pediculos, & lendes necandos.

Cedria illita.
Myrica decoctum perfusum.
Mel inunctum capiti.
Beta decoctum perfusum.
Allium cum origani decocto potum.
Hedera lachryma illita.
Staphys agria admota.
Sandaracha ex oleo inuncta.
Alumen ex aqua.

MATTHIOLI.

Evonymi bacca in lixivio cocta.
Hederæ gummi illitum.
Hyssopum cum oleo inunctum.
Albi veratri radix in lixivio decocta.
Argentum vivum extinctum, & cum butyro inunctum.
Piper in pulverem tritum, & ex salva illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad prohibendam solis adustionem.

Albumen ovi inunctum.
Cyclamini succus inunctus.

MATTHIOLI.

Melopeponis / *Anguriæ* } *pulpa illita.*
Seminis malvæ, altheæ, psyllii, & cydoniorum malorum mucago illita ex recenti butyro.
Ulmi folliculorum liquor iununctus.
Uvæ prematuræ succus illitus.

MATTHIOLI.
Ad remorandam caniciem.

Sylvestris olivæ oleum inunctum.

DIOSCORIDIS.
Ad faciei nitorem.

Ulmi liquor in folliculis contentus illitus.
Mastiche illita.
Lupinorum farina illita.
Raparum sylvestrium semen admotum.
Peponis succus cum ejus semine, & farina in sole siccatus & inunctus.
Polygonatum illitum.
Glans unguentaria ex urina illita.
Ricini semen impositum.
Vitis sylvestris acini illiti.
Argenti spuma elota, inuncta.
Alcyonium primum, & secundum admotum.
Chia terra imposita.
Crocodili terrestris fimus illitus.

MATTHIOLI.

Caphura circumlitionibus addita.
Eadem cum chrysocolla trita ex melle.
E limoniorum succo stillatitia aqua.
Cochlearum terrestrium stillatitia aqua.
Fabacea farina.
Aqua stillatitia ex phasiolis, & quibusdam aliis, vide in phasiolorum commentario lib. 2. cap. 101.
Lupini decoctum perfusum.
Aqua stillatitia ex melopeponibus & aliis multis: vide lib. 2. cap. 128. in comment.
Ari radicum stillatitia aqua, vel earum succus insolatus, & cum ejusdem ari stillatitia aqua illitus.
Primulæ veris florum succus illitus.
Verbasci florum, & polygonati radicum dilutum per alembicum destillatum.

DIOSCORIDIS.
Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis sumptum.
Agaricum drachmæ pondere potum.
Hyssopum manducatum, bibitumvè.
Chia terra illita.
Cerasi gummi illitum.
Carica in cibis sumpta.

MATTHIOLI.
Ad pustulas sanguineas.

Caphura unciæ pondere cum pari sulphuris portione trita, additis myrrha, thurisq. cujusq. quaternis drachmis, & aqua rosarum libra in vitreo vase per dies decem insolata & deinde illita.
Fraxini stillatitia aqua.
Tamarindorum pulpa devorata frequenter.
Vinum è fragis illitum.
Verbasci florum stillatitia aqua, addito caphuræ momento.

DIO-

DIOSCORIDIS.
Ad faciem derugandam.

Cacalia grana post excussum florem prodeuntia, trita, & cum cerato illita.
Bryonia radix cum ervo, creta Chia, & fœnograco illita.
Chia terra admota.

MATTHIOLI.

Myrrha oleum frequenter illitum.
Myrrha suffita ex cadenti patella.
Conorum pineorum recentium stillatitia aqua faciei admota.
Ari radicum stillatitia aqua illita, vel insolatus ex radicibus succus.
Primulæ veris florum succus illitus.
Verbasci florum & polygonati radicum stillatitia aqua, addito limonio succo.

DIOSCORIDIS.
Ad cutis vitiam faciei.

Sabina decoctum perfusum.
Conchula Indica cinis admotus.
Glans unguentaria trita ex urina.
Cancrorum fluviatilium cinis illitus.
Narcissi radix cum semine urticæ ex aceto.
Ricini semen admotum.
Vitis sylvestris acini illiti.
Cinnamomum ex melle.
Costi radix cum aqua, vel melle illita.
Bryonia radix per se, & cum ervo, creta Chia, & fœnograco admota.
Alcyonium primum, & secundum impositum.

MATTHIOLI.

Resina laricea aut terebinthina stillatitia aqua, addito oleo è vini fæce parato.
Pomata illita.
Aqua è succo limoniorum parata vitreo alembico.
Oleum ex ovorum vitellis.
Oleum è tritico.
Avena farina in aceto decocta.
Fabacea farina.
Lupini decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Lapathi acuti aqua stillatitia, & quorundam aliorum: vide lib.2. cap.108. in comment.
Erucæ semen cum melle inunctum.
Sinapi aqua subactum, & cuti affrictum.
Dracunculi radix contusa & illita.
Boni Henrici succus cum aceto illitus.
Ari radicis stillatitia aqua, vel insolatus earum succus illitus.
Gentianæ stillatitia aqua illita.
Pseudomelanthii semen in farina tritum & melle illitum.
Scabiosæ succus cum chrysocolla farina, & caphura momento illitus.
Vinum quod è fragis elicitur.
Primulæ veris florum succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad ionthos, & varos.

Myrrha illita cum melle, & cassia odorata.

Porri folia cum Rhoe obsoniorum admota.
Cæpæ succus cum sale appositus.
Bulbi per se, & ex ovi vitello.
Pulegium ex cera.
Sory ex aqua.
Alcyonium primum, & secundum admotum.

MATTHIOLI.

Aqua è succo limoniorum vitreo alembico parata.
Aqua è lapathi acuti radicibus, & aliis nonnullis parata: vide lib.2. cap.108. in comment.
Centaurii minoris decoctum adhibitum.
Scabiosæ succus cum chrysocolla farina, & caphura momento illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad cutis faciei vitia à sole contracta.

Iridis Illyrica radix cum elleboro admota.
Cinnamomum ex melle.
Costi radix cum aqua, vel melle illita.
Amygdala amara radicum tritarum decoctum admotum.
Fici lac inunctum.
Cochlearũ tum caro, tum testa simul cremata ex melle.
Leporinus sanguis inunctus.
Sepia cremata cinis admotus.
Lini semen illitum.
Orobi farina imposita.
Sisymbrium inunctum.
Bulbi cremati cum alcyonio impositi.
Hederæ decocta folia ex vino.
Chamæleonis nigri radix.
Alyssum concisum ex melle.
Melia terra inuncta.
Cyclamini succus illitus.

MATTHIOLI.

Thus cum lacte illitum.
Melopeponum } pulpa illita.
Anguriæ }
Uvæ immaturæ succus ex lacte humano illitus.

DIOSCORIDIS.
Ad lentigines delendas.

Iridis Illyrica radix cum albo veratro admota.
Cassia ex melle illita.
Costus ex aqua, & melle.
Sanguis leporinus calens inunctus.
Tritici farina ex aceto mulso.
Raphanus cum loliacea farina admotus.
Brassica semen inspersum.
Sisymbrium tritum, & impositum.
Allii cinis ex melle.
Dracunculi majoris radix ex melle.
Bulbi ex melle, & aceto.
Nigella confricata.
Galbanum cum nitro ex aceto.
Alyssum concisum ex melle.
Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.
Ricini semen illitum.
Vitis sylvestris acini liniti.
Bryonia radix cum ervo, fœnograco, & creta Chia.
Adarces imposita.

MATTHIOLI.

Laricea resina stillatitia aqua, addito oleo ex vini fæce parata.

Nux myristica illita.
Mustelæ fel ex melle, & ari farina illitum.
Oleum ex ovorum vitellis.
Rapi sylvestris semen.
Hordei farina, ex aceto, & melle subacta.
Avenæ farina in aceto decocta, & illita.
Fœnograeci farina, cum sulphure, & nitro apposita.
Fabacea farina.
Lupinorum decoctum affusum.
Sii succus illitus.
Aqua stillatitia è lapathi acuti radicibus & aliorum nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in commentario.
Melopeponum pulpa affricta.
Dracunculi radix illita.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.
Gentiana stillatitia aqua illita.
Centaurii minoris succus, aut decoctum.
Mentha græca succus illitus.
Pseudomelanthii seminis farina ex melle illita.
Securidaca utriusque seminis farina ex melle.
Scabiosæ succus cum chrysocollæ farina, & caphura momento.
Xyridis succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.
Scrophæ lac perfusum & plena manu illitum.

DIOSCORIDIS.
Ad nævos.

Alcyonium illitum.

MATTHIOLI.

Avenæ farina in aceto decocta, & illita.
Lupinorum decoctum affusum.
Centaurii minoris decoctum.
Argenti spuma ex aceto decocta & illita.

DIOSCORIDIS.
Ad totius corporis nitorem.

Mastiche inspersa.
Ulmi liquor in folliculis conclusus illitus.
Butyrum inunctum.
Crocodili terrestris fimum illitum.
Peponis succus cum ejus semine, & farina in sole siccatus ex aqua.
Bryonia radix inuncta.
Cyclamini succus inunctus.

MATTHIOLI.

Caphura illita.
Fabacea farina.
Aqua è vulnerato Betulæ caudice distillans illita.
Aqua è limoniorum succo parata vitreo alembico.
Fabarum stillatitia aqua: vide libro 2. cap. 101. in comment.
Sinapi aqua subactum, & cuti affrictum.
Ari radicum stillatitia aqua, vel insolatus earũ succus.
Gentiana aqua stillatitia.
Verbasci florum stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS.
Ad cicatrices delendas.

Asininus adeps inunctus.
Fabarum farina cataplasmatis indita.
Ranunculi folia, & radices illita.
Calamintha ex vino decocta admota.
Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.

Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.
Bryonia radix cum ervo, creta Chia, & fœnograeco admota.
Chrysocolla illita.
Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI.

Erucæ semen tritum cum felle bubulo illitum.
Cervina medulla.
Opobalsamum.
Oleum Myrrha.
Ovi recentis dum assatur sudor.
Caphura cum chrysocolla trita & medulla bubula illita.

DIOSCORIDIS.
Ad vitiligines.

Cochlearum terrestrium testa cremata, & illita.
Leporinus sanguis inunctus.
Sepia cremata cinis admotus.
Fabarum farina inspersa.
Lupinorum farina imposita.
Betæ cruda folia illita.
Chõdrillæ radix, & folia ex melle, & nitro trita ex aqua
Dracunculi majoris radix ex melle.
Asphodeli radicis succus inunctus, confricata prius sub sole cute.
Cepæ succus in sole inunctus.
Allii cinis ex melle.
Piper cum nitro impositum.
Capparis radix trita ex aceto.
Argemone siccata, tusaque, cum nitro, & vino sulphure admota.
Telephii folia cum hordeacea farina ex hydrelæo sex horis admota.
Gentianæ radicis succus inunctus.
Chamæleonis nigri radix cum sulphure illita.
Ruta cum vino, pipere, nitroque, confricata.
Libanotidis semen ex acerrimo aceto.
Lilii cremata radix ex melle.
Nymphæa radix ex aqua.
Rubia radix ex aceto.
Althææ semen tum recens, tum siccum tritum ex aceto, in sole inunctum.
Anchusa radix ex aceto.
Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.
Bryonia cum ervo, creta Chia, & fœnograeco illita.
Glans unguentaria in aceto decocta cum nitro imposita
Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.
Ricini semen illitum.
Veratrum nigrum ex aceto.
Sulphur quoquo modo admotum.
Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI.

Conorum cupressi decoctum affusum.
Tamarindorum pulpa in potionibus addita.
Aqua è limoniorum succo parata vitreo alembico.
Oleum ex ovorum vitellis.
Lupinorum decoctum.
Rapi sylvestris semen.
Aqua è lapathi acuti radicibus & aliis nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta illita.

Mentha

Mentha Græca adhibita.
Chamæleonis nigri radix cum aceto trita & illita.
Securidacæ utriusq; feminis farina melle excepta.
Scabiosæ succus addito chrysocolla, & caphura momento.
Xyridis succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad lichenas, & impetigines.

Pini, & piceæ cortex illitus.
Lentisci foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia cum polenta illita.
Rhamni folia admota.
Lignorum marcor inspersus.
Nasturtii semen admotum.
Rhaponticum ex aceto illitum.
Veratrum nigrum ex aceto illitum.
Glans unguentaria cum lotio imposita.
Vitis viniferæ gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.
Sulphur ex terebinthina resina.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.
Alcyonium primum, & secundum impositum.
Adarces illita.
Pix liquida inuncta.
Thus inspersum.
Aethiopica oleæ lachryma inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Ficulneum lac cum polenta illitum.
Mel cum alumine decoctum illitum.
Propolis inuncta.
Triticeus recens panis ex muria.
Loliacea farina cum sulphure ex vino.
Cicer cum hordeo ex melle.
Lapathi cujusq; radices in aceto decoctæ, loco prius scarificato, & nitro confricato, apposita.
Nasturtium ex melle impositum.
Allii cinis ex melle illitus.
Sinapi ex aceto linitum.
Chamæleonis nigri radix ex aceto cocta, & inuncta.
Ruta cum alumine ex melle.
Laserpitii liquor ex aceto.
Glutinum in aceto solum inunctum.
Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.
Tithymali characiæ lac illitum.
Bryoniæ radix cum ervo, creta Chia & fœnograeco illita.
Aqua maris fotu adhibita.

MATTHIOLI.

Pix cum melle illita.
Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Oleum ex ovorum vitellis inunctum.
Rapi sylvestris semen.
Saliva humana affricta à jejuniis.
Aqua è lapathi radicibus & aliis nonnullis: vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Asphodeli radix ex aceto decocta, & imposita.
Gentiana stillatitia aqua fotu usurpata.
Mentha illita.
Mentha Græca succus impositus.

Marrubii folia ex aceto.
Securidacæ utriusq; feminis farina ex melle illita.
Scabiosæ majoris radices decocta, & pota quadraginta diebus, & earundem radicum pulvis, quotidie drachmæ pondere ex sero haustus.
Xyridis succus illitus.
Lupulorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad papulas.

Lac omne potum cum crudo melle, admixta aqua, & exiguo sale.
Serum lactis potum.
Acetum applicatum.
Butyrum illitum.
Urina humana inveterata adhibita.
Lupinorum farina admota.
Cyclamini succus adhibitus.
Pulegii decoctum corpori perfusum.
Ruta cum cera & myrteo oleo cataplasmati indita.
Staphis agria illita.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Rubigo ferri illita.
Alumen cum melle adhibitum.
Cinnabaris, id est, sanguis draconis adhibitus.
Fornacea testa admota.

DIOSCORIDIS.
Ad alphos & cutis maculas.

Thapsia succus cum melle illitus.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Narcissi radix cum semine urtica ex aceto.
Lotus sylvestris cum melle perunctus.
Cucumeris sylvestris pulverizata radix imposita.
Ricini semen illitum.
Vitis sylvestris acini liniti.
Bryonia cum ervo, creta Chia, & fœnograeco illita.

MATTHIOLI.

Lupinorum decoctum fotu adhibitum.
Rapi sylvestris semen.
Aqua è lapathi, & aliorum nonnullorum radicibus vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Melopeponum pulpa affricta.
Capa cruda affricta.
Ari radix elixa, & cum farina fabacea defruto subacta.
Boni Henrici succus ex aceto illitus.
Centaurii minoris decoctum fotu adhibitum.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad psoram.

Staphis agria trita ex oleo illita.
Bryonia semen inunctum.
Aqua marina fotu adhibita.
Glans unguentaria in aceto cocta.
Sal illitum.

MATTHIOLI.

Lupinorum decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Florum, & folliculorum lupuli decoctum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad scabiem.

Cardamomum ex aceto illitum.

Olea virentis, & accensa sudor manans illitus.
Ficulneum lac illitum.
Erinacei marini testa cruda, testáve cum aliis mista & illita.
Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento coactus, & capiti inunctus.
Urina humana inveterata.
Serum lactis potum.
Cicer cum hordeo & melle.
Lupinorum farina.
Argemone siccata, tusaq; cum nitro in balneo confricata.
Hirundinaria minor confricata.
Chamelaonis nigri radix addito exiguo atramento sutorio, cedrinoq; liquore, & axungia pauco linita: quin etiam sulphure, & alumine mistis.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Origani decoctum corpori perfusum.
Quinquefolii radix decocta, linitaq;.
Potamogeton valet pruritui imposita.
Lotus sylvestris cum melle peruncta.
Veratrum nigrū linitum cum cera, pice, & cedrino oleo.
Stimmi cum cera, & exigua cerussa.
Alumen cum aqua aspersum adversus pruritum.

MATTHIOLI.

Terebinthina resina illita.
Juniperi cineris lixivium è vino paratum.
Oliva sylvestris oleum.
Aqua in marcescentium quercuum civitatib. reperta.
Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Poma Adami per medium secta, sulphuris pulvere aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabiosis membris affricta.
Nucum juglandium oleum vetus.
Fœnugraci farina, cum nasturtii semine aceto excepta.
Asphodeli radices ex aceto elixa, & illita.
Sena decoctum, vel dilutum potum.
Scabiosa decoctum, & ejus succus in unguentis additus.
Xyridis succus illitus.
Eupatorii vulgaris, & fumaria è caprino sero decoctum potum.
Eupatorii ejusdem succus cum aceto & sale.
Borraginis vulgarisq; buglossi decoctum ex vino, aut aqua paratum haustum.
Buglossi vulgaris radix trita & ex aceto illita.
Lupulorum florum, & folliculorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad lepram Græcorum.

Fel taurinum cum nitro, & cimolia terra.
Urina humana addito nitro fota.
Juniperi cortex crematus ex aqua illitus.
Fraxini cortex crematus ex aqua.
Ulmi folia concisa ex aceto.
Aethiopica olea lachryma illita.
Resina { *Terebinthina*, *Larigna*, *Abiegna* } *cum arugine, chalcantho, & nitro illita.*
Ficulneum lac cum polenta.
Tritici furfures ex acerrimo aceto elixi.

Hordei farina ex aceto acerrimo, & hydrelao.
Lolii farina cum sulphure ex vino & aceto.
Lapathi cujusq; radices, loco prius sacrificato, & nitro confricato admota.
Brassica concisa cum polenta adhibita.
Veratrum nigrum ex aceto.
Allii cinis ex melle.
Sinapi ex aceto.
Bryonia semen illitum.
Nasturtium ex melle.
Anchusa radix ex aceto.
Ranunculi folia & radices apposita.
Melanthii semen admotum.
Cucumeris agrestis radix in pulverem aspersa.
Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro.
Thapsia succus inunctus.
Scammonia in aceto decocta illita.
Vitis viniferæ gummi admotum, loco tamen prius nitro perfricto.
Aerugo cum nitro ex terebinthina resina.
Alumen cum brassica, & melle coctum.
Sulphur ex resina terebinthina, & aceto.
Sal ex oleo, & aceto fervefactum.
Alcyonium primum, & secundum illitum.
Adarces imposita.
Melia terra illita.

MATTHIOLI.

Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Chamaleonis nigri radix ex aceto trita, & illita.
Ellebori nigri dilutum bibitum.
Sena foliorum dilutum potum.
Polypodii radicum decoctum haustum.
Fumaria succus ex sero caprino diutius potus.
Viperei pastilli, ex melissophylli succo poti.
Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum pluribus diebus haustum.

MATTHIOLI.
Ad morbum gallicum.

Myrica radicum decoctum potum.
Guajacum lignum, & ejus decoctum.
Guajaci vinum: quare lib. 1. comment. de ebeno.
Radicum { *China*, *Zarzaparilla* } *decoctum potum.*
Buxi ligni decoctum.
Pruni sylvestris radix decoctum & nonnullorum aliorum ad eos qui oris exulceratione laborant: vide lib. 1. comment. de pruno.
Asarina decoctum potum.
Eryngii novellorum foliorum stillatitia aqua pota.
Dictamni albi radices quotidie drachma pondere ex Guajaci decocto pota.
Asplenii decoctum bibitum.

MATTHIOLI.
Ad obesos extenuandos.

Cancamum potum.
Fraxini semen.
Acetum frequenter potum.

DIOSCORIDIS.
Ad pruritum.

Ficulneum lac admotum cum polenta.
Sulphur ex nitro.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.

Alumen

Alumen cum aqua aspersum.

MATTHIOLI.

Beta nigra in aqua decocta & illita.
Boni Henrici succus ex aceto illitus.
Sena decoctum, vel dilutum potum.
Eupatorii vulgaris, & fumaria decoctum potum.
Lupuli florum & folliculorum decoctum potum.
Serum lactis haustum.

DIOSCORIDIS.
Ad elephantiasim.

Erinacei terrestris exiccatum corpus in cibis sumptum.
Cedria inuncta.
Cochlearum terrestrium cinis illitus.
Salamandra aliis frequentibus medicamentis ad mixta.
Fel { Capræ sylvestris / Hircinum } inunctum.
Calamintha in cibis sero lactis superposito.

MATTHIOLI.

Myrica radicum decoctum & cum passis uvis epotum.
Viperina caro devorata.
Viperei pastilli insumpti.
Veronica mas.
Eupatorii vulgaris, & fumaria succus simul potus.
Ellebori nigri dilutum ebibitum.

DIOSCORIDIS.
Ad alarum tædia

Myrrha cum liquido alumine illita.
Myrti foliorum arentium farina inspersa.
Cardui radix cataplasmatis more adhibita.
Alumen linitum.

MATTHIOLI.

Asphodeli radices cum hyoscyamo fervefacta, pice liquida excepta, & illita.
Alumen ex vino affrictum.
Absinthium recens appositum.

DIOSCORIDIS.
Ad clavos, callos, & verrucas.

Salicis corticis cinis admisto aceto maceratus, & illitus.
Smaridis piscis salsi crematum caput.
Lacerta concisum caput.
Ovillum fimum ex aceto.
Mel cum alumine decoctum.
Cicerum grana tot accipe, quot sunt porri, & singulis granis singulas tange verrucas, deinde liga grana cicerum in linteolo, & post tergum projice, & hoc non fiat nisi nova luna.
Heliotropii semen linitum.
Scilla cremata perunctа.
Ranunculi folia, & radices.
Dipsaci radix in vino decocta, tusa, & imposita.
Nigella ex vetere urina imposita, loco prius scarificato.
Laserpitii liquor cera præmollitus impositus scarificatione prius facta.
Clinopodium diebus aliquot potum.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Vitis sarmentorum viridium incensorum emanans aqua illita.
Aerugo imposita.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis, aceto maceratus, & impositus.

Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejusdem semen tribus diebus drachmæ pondere insumptum, ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus, & impositus.
Chelidonii majoris succus illitus.
Verbasci succus tam flotum, quam foliorum illitus.
Cantharides trita, & ex fermento illita.

DIOSCORIDIS.
Ad acrochorgonas, thymos, & myrmecias.

Mali punici vinum adhibitum.
Lac ficulneum cum adipe circa adjacentem carnem illitum.
Thus ex aceto, & pice illitum.
Ruta cum pipere, vino, & nitro affricta.
Cicer cum hordeo, & melle.
Ranunculi folia, & radices.
Dipsaci radix trita in vino decocta.
Tithymali characia succus, & lac illitum.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Heliotropii semen linitum: quin & heliotropium minus.
Vitium viniferarum sarmentorum viridium incensorum emanans aqua illita.
Sal cum sevo vitulino illitum.

MATTHIOLI.

Saligni corticis cinis ex aceto impositus.
Cichorium verrucarium in acetario devoratum.
Ejusdem semen drachmæ pondere potum ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus & impositus.

DIOSCORIDIS.
Ad labiorum rimas.

Adeps { Anserinus / Gallinaceus } illitus.
Lycium admotum.

MATTHIOLI.

Terebinthina larignaq́; resina.
Fagi folia.
Oleum ex ovorum vitellis.
Pomata illita.
Oleum è tritico.

DIOSCORIDIS.
Ad sudorem ciendum.

Ferulæ semen ex oleo impositum.
Onobrychis ex oleo inuncta.
Mel heraclium quodam anni tempore devoratum.
Fici matura comesa.
Sinapi in cibum sumptum.

MATTHIOLI.

Succinum album ex vino potum.
Aurantiorum & limonum florum stillatitia aqua pota.
Quinta essentia nostra, in comment. de vino descripta uncia pondere hausta.

DIOSCORIDIS.
Ad sudorem compescendum.

Bulbi comesti.
Sulphur confricatum.
{ Gypsum / Morochthus lapis / Samia terra } admota.

MATTHIOLI.

Sylvestrium olivarum oleum illitum toti corpori.
Myrteum oleum.
Cyperi radicum
Nardi Indicae } *pulvis affrictus toti corpori.*
Rosarum sylvestrium

DIOSCORIDIS.
Ad extergendam cutim.

Cyclamini radix inuncta.

MATTHIOLI.

Rapi sylvestris semen.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.
Gentianae stillatitia aqua.

SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM
VIRES, QVIBVS EXVBERANTES IN CORPORE HVMORES, VOMITV, ET ALVI DEJECTIONE
excernuntur in Dioscoride.

EXPELLENTIUM MEDICAMENTORUM.

DIOSCORIDIS.
Ad bilem educendam.

IRIS Illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite pota.
Thlaspi semen potum.
Aloe hausta.
Absinthium potui datum.
Tragorigani decoctum bibitum.
Lychnidis sylvestris semen drachmarum duarum pondere potum.
Androsaemi semen duarum drachmarum pondere haustum.
Veratrum nigrum per se datum, aut ex scammonia cum salis drachma.
Pycnocomi radix duarum drachmarum pondere ex aqua mulsa.
Centaurium minus decoctum devoratum.
Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale.
Thapsiae succus in aqua mulsa potus.
Clematidis alterius semen tritum potum.
Sesamoides tritum datum.
Cucumeris sylvestris radicis succus, & cortex sesquiobolі pondere bibitus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini triginta grana purgata trita hausta.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
Mercurialis jus potum.
Lathyris grana sex aut septem, cum ficis, aut palmulis in catapotio devorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonii succus drachma unius, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua mulsa, vel pura.
Chamelaea folia in catapotiis devorata, cum duabus absinthii partibus adjecta chamelaea, una cum hydromelite.
Thymelaea viginti granorum pars interna bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Apios, seu luces inferior radicis pars devorata.
Empetrum in jure aliquo, aut hydromelite potum.
Filicula arida farina aqua mulsa inspersa bibita.
Cynocramba decoctum haustum.
Heliotropii decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, vel altera, cum mulsa bibita.
Pityusa radix drachmarum duarum pondere cum mulsa hausta, seminis vero drachma, & succi cum farina subacti cochlearium in catapotio.

MATTHIOLI.

Asarum & asarina.
Cassia solutiva pulpa.
Manna ex sena diluto pota.
Spina infectoria bacca, & syrupus ex earum succo paratus.
Tamarindorum pulpa.
Pruna.
Sebestena.
Zyzipha.
Nasturtii semen denariorum decem pondere ex aqua potum.
Thlaspi semen acetabuli mensura haustum.
Rhabarbarum
Sena
Gratiola } *hausta.*
Myrobalani flavi
Frangula

DIOSCORIDIS.
Ad pituitam ejiciendam.

Iris Illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite.
Mandragora succus duorum obolorum pondere potus.
Veratrum nigrum per se datum, vel cum scammonia cum salis drachma.
Lycii Indici semen cyathi dimidii mensura potum.
Ulmi crassior cortex in vino, aut aqua frigida uncia tim potus.
Gallinaceorum senescentium jus Dioscoridis modo paratum haustum.

Cyclami-

Cyclamini radix ex hydromelite pota.
Scylla cum melle cocta pota.
Hyssopi decoctum ex aqua, melle, & ruta potum.
Thymum cum sale, & aceto haustum.
Sphondylii semen potum.
Ammoniacum drachmæ pondere bibitum.
Daphnoides folium recens, vel aridum potum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere ebibitus.
Epithymum potum cum melle.
Bryonia succus cum aqua mulsa.
Cnici seminis succus cum mulso, vel jure gallinaceo.
Magnes potus trium obolorum pondere cum mulsa.
Centaurii minoris decoctum devoratum.
Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale potum.
Clematidis alterius semen tritum potum.
Sesamoides tritum datum.
Cucumeris sylvestris radicis succus, & cortex sesquiobolι pondere bibitus.
Hippophaus succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta trita epota.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
Lathyris grana sex, aut septem in catapotio cum ficu, aut palmulis devorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonii succus drachma unius, aut quaternum obolorum pondere haustus, ex aqua pura, vel mulsa.
Chamelea folia in catapotiis devorata, cum duabus absinthii partibus, adjecta chamelæa unà cum hydromelite.
Thymelæa viginti granorum pars interior bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Apii inferior pars devorata.
Empetrum in jure aliquo, aut hydromelite.
Filicula arida farina aqua mulsa inspersa hausta.
Cynocrambes decoctum bibitum.
Pityusa radix duarum drachmarum pondere cum mulsa, & seminis drachma, succi vero cum farina subacti cochlearium in catapotio exhibita.
Heliotropii decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, aut altera cum mulsa pota.

MATTHIOLI.

Iridis radicis succus potus.
Asari decoctum aut dilutum potum, & præsertim ex caprillo sero paratum cum nardo & hydromelite.
Asarina ex mulsa pota, aut oxymelite.
Cassiæ solutiva pulpa.
Cnicinum oleum potum.
Manna ex sena diluto pota.
Spina infectoria bacca, & earum succus.
Cyclaminus.
Dracunculus.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Aristolochia utriusq; radix.
Centaurium minus.
Aloe.
Gratiola.
Sena.
Myrobalani, Chebuli, Embelici, & Bellerici.
Frangula.

DIOSCORIDIS.
Ad atram bilem pellendam.

Mandragora succus potus duorum obolorum pondere ex mulso.
Gallinaceorum senescentium jus Dioscoridis modo paratum haustum.
Epithymum ex melle haustum.
Serum lactis potum.
Origanum siccum acetabuli mensura potum ex mulsa.
Pulegium bibitum.
Elleborum nigrum haustum.
Spartium epotum.
Alypum mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumptum.

MATTHIOLI.

Sena & ejus decoctum, vel dilutum, & vinum ex ea paratum. Vide comment. ejus lib. 3. cap. 70.
Myrobalani nigri.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS.
Ad vomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem rubeam educit.
Mandragora pota atram bilem.
Thapsia lacteus succus in mulsa bibitus.
Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.
Apii superior pars devorata.
Spartii flores, & semina in mulsa pota.
Anagyris semen commanducatum.
Betonica radices ex hydromelite pota, pituitam ejiciunt.
Papaveris spumei semen in mulsa acetabuli mensura potum.
Staphidis agriæ grana quindecim in mulsa data.
Silybi radicis drachma pota.
Glaus unguentaria cum hydromelite.
Narcissi radix cocta, esta, seu bibita.
Ricini grana triginta hausta.
Raphani cortex ex aceto mulso potus.
Tithymalorum omnium succus potus.
Aes ustum cum hydromelite bibitum.

MATTHIOLI.

Napi semen ex oxymelite & tepenti aqua potum.
Atriplicis semen potum.
Lathyris semen haustum.
Asari radicum pulvis ex oxymelite potus.
Stibium nostrum quinq; granorum pondere ex rhodosaccharo sumptum.

DIOSCORIDIS.
Ad aquam intercutem educendam.

Cyclamini radix ex hydromelite hausta.
Polii decoctum bibitum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta pota.
Lathyris cujusq; grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis devorata.
Sambuci / *Ebuli* } *folia olerum more cocta.*
Empetrum in jure aliquo, aut hydromelite haustum.
Cynocrambes decoctum potum.
Asarum bibitum.

Lactuca sylvestris succus in aceto mulso potus.
Trifolii radix drachmarum duarum pondere in vino bibita.
Tithymalorum succus bibitus.
Thymelaea viginti granorum pondere pars interna bibita.
Vitis sylvestris radix fervefacta in aqua in cyathis duobus vini aqua marina diluti, pota.
Squama aris ex aqua mulsa hausta.
Mercurialis decoctae jus potum.

MATTHIOLI.

Iridis radicum succus potus.
Persici flores in acetariis devorati.
Brassica marina succus cum rhabarbaro sumptus.
Frangula.
Elaterium bibitum.
Rhabarbarum } *in potionibus additum.*
Agaricum }
Stibium nostrum devoratum quinque granorum pondere.
Turpetum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS.

Ad alvum emolliendam, citandamque.

Cerasa recentia manducata.
Pruna in cibis sumpta.
Siliqua devorata.
Fici matura deglutita.
Lac ficulneum potum.
Chamarum piscium jus potum.
Unguis odoratus ebibitus.
Raphanus comestus.
Beta alba devorata.
Blitum comestum.
Rumicis cujusq; decoctum potum: quin & ipsa herba decocta devorata.
Malva in cibo sumpta.
Atriplex manducatum.
Brassica leniter fervefacta comesta.
Lentis decorticata decoctum primum haustum.
Asparagorum cauliculi in cibum accepti.
Cucurbita integra fervefacta expressus succus potus.
Gingiber quoquo modo sumptum.
Peucedanum potum.
Scilla sicca cochlear unum, aut alterum jejunis datum.
Androsami semen tritum potum.
Helxines foliorum succus haustus.
Papaveris erratici semina acetabuli pondere, ex mulsa aqua pota.
Cynoglossi decoctum haustum.
Chamasyces rami decocti, & in cibum sumpti.
Bryoniae cauliculi recentes cocti, & in cibum devorati.

MATTHIOLI.

Cassia solutiva pulpa devorata.
Amygdalinum oleum potum.
Manna ex jure sumpta.
Laricea resina devorata.
Pruna Damascena, & Ungarica ex jure, aut vino decocta.
Sebestena jure macerata, & devorata.
Juglandes cum garo à jejunis sumptae.
Malva folia, vel teneri ejus cauliculi decocti, & ex oleo & aceto devorati.
Beta alba & ejus succus.
Beta alba succus libra pondere infusus.
Ejusdem decocta radix sale aspersa & supposita.
Hieracii succus ex posca duorum obolorum pondere.
Sena decoctum, vel dilutum, aut ejusdem vinum. Parandi rationem habes in comment. proprio lib. 3. cap. 70.
Bellis recens in catapotiis devorata vel ex jure decocta.
Uva passa ante prandium devorata.

F I N I S.

Menſurarum & ponderum Typi ad Dioſcoridis mentem. Ex Galeno,

In Ponderum ratione.

	Pendet
Siliqua	*Chalcum unum*
Aegyptia faba	*Chalcum unum & ſemis*
Orobus	*Chalcos duos*
Obolus	*Chalcos tres*
Scrupulus	*Obolos duos*
Drachma	*Scrupulos tres*
Uncia	*Drachmas octo*
Acetabulum	*Drachmas quindecim*
Nux *Regia*	*Uncias ſeptem*
Nux *Pontica*	*Unciam unam*
Libra	*Uncias duodecim*
Mina *Medicorum*	*Uncias ſexdecim*
Mina *Italica*	*Uncias decem & octo*
Mina *Alexādrina*	*Uncias viginti.*

DE ARIDORUM MENSURIS.

In Aridorum menſuris.

	continet
Artaba Aegyptia	*Modios quinq;*
Modius Aegyptius & Italicus	*Chœnices octo*
Medimnus	*Hemjecta duodecim*
Hemjectum. i. ſemiſextum	*Congios duos*
Congius	*Chœnices 4. i. drachmas 720*
Chœnix	*Heminas 3. Atticas. i. drach. 180*
Sextarius	*Hemias duas. i. drach. 120*
Hemina	*Cyathos ſex, id eſt, drach. 60*
Cheme	*Cyathi quartam part. i. drach. 2. & 5.*
Cochlear	*Scrupulos tres.*

Ponderum & Menſurarum Liquidorum ratio.

In Liquidorum menſuris Pendet

Vini, Aceti, Aquae
- *Ceraminum lib. 80*
- *Amphora lib. 80*
- *Urna lib. 40*
- *Congius lib. 10*
- *Sextarius lib. 1. & uncias 8*
- *Hemina uncias 10*
- *Cotyla uncias 10*
- *Oxybaphus drach. 18*
- *Acetabulum drach. 18*
- *Cyathus drach. 11. & ſcrupulos 4*
- *Cheme drach. 3. & ſcrup. 1.*

Olei
- *Ceraminum lib. 72*
- *Amphora lib. 72*
- *Urna lib. 36*
- *Congius lib. 9*
- *Sextarius lib. 1*
- *Hemina uncias 9*
- *Cotyla uncias 9*
- *Acetabulum drachmas 18*
- *Oxybaphus drach. 18*
- *Cyathus drach. 18*
- *Cheme drach. 3.*

Mellis
- *Ceraminum lib. 120*
- *Amphora lib. 120*
- *Urna lib. 60*
- *Congius lib. 15*
- *Sextarius lib. 1*
- *Hemina lib. 1*
- *Cotyla lib. 1*
- *Acetabulum drach. 27*
- *Oxybaphus drach. 27.*
- *Cyathus drach. 20*
- *Cheme drach. 5.*

Τῷ ἐξοχωτάτῳ ἰατρῷ τε, καὶ φιλοσόφῳ

ΠΕΤΡΩ ΑΝΔΡΕΑ ΜΑΤΘΙΟΛΩ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΡΤΩΝΑΙΟΣ.

Οὐ τελείᾳ τῶν μερόπων γεννᾶσθαι μόνῳ ἑαυτῷ.
Ἐνθάδε καὶ ζώειν, ἀλλ' ἅμα καὶ πατρίδι·
Τοῖσι φίλοις, κεδνοῖς τε γονεῦσι, πόλει, χρέος εἶσι
Θρέπτρα, χάριν τε φέρειν ἡμᾶς, ἔλεξε Πλάτων.
Δόγμα δὲ νῦν τε γεραιὸ τελεῖς σύγε Ματθιόλ' ἔργοις,
Ὥσπερ αὖ ἐν κείνου κλᾶρον ἅπαντα λάχες·
Εὖ τε τοκήεσσιν, πάτρῃ τ' ἐρικυδέι κόσμον
Αἰὲν ἄγειν σπεύδεις, ἀμφαγαπᾷς τε φίλους·
Ὤπασεν ὅττι πόνος σέο καλὸς ἅπασιν ἀνοίγων
Τὸν βαθὺν οὐρανίης κόλπον ἀκεσορίης.
Ὅττι Διοσκορίδης διὰ σοῦ πάλι φαιδρὸς ἰδέσθαι,
Καὶ προτέρην πάντως ἀχλὺν ἀπωσάμενος.
(Καίγε διαφράγωσι μιμεῖσθαι ὅσοι τὰ καλὰ
Οὔποτε, μιμεῖσθαι δ' οἴδασιν ἔργα μόνον)
Εὐμενίην δὲ τεὴν μαρτύρομαι αὐτὸς, ἐκείνης
Πολλάκις εἰληφὼς πεῖραν ὀτυμολάλον.
Μαρτυρέουσι καὶ οἱ φιλαλήθεες ἄνδρες ἔασι.
Γευσάμενοι φιλίης σεῖο ποθεινοτάτης.
Τοὔνεκα τεθνήξῃ οὐ πώποτε, τόσον ὀνήσας
Ματθιόλε θνατοὺς, θεοσεβής τε τόσον.
Οἶδεν ἄλις γὰρ ἅπας σ' ἐυπειθία χρυσῷ ὑπάρχειν,
Τῇ τ' ἐκκλησίῃ κείνου ὑπηρέτιδι.
Ἔστι χρεὼ δέ μ' ἀεί σοι φίλτατε πλεῖστον ὀφείλειν
Ἄμμι χαριζομένῳ πολλὰ, καὶ αὐτομάτως.
Πῶς γὰρ ἴσην ποτ' ἔχοιμι χάριν σοὶ ἀνταποδοῦναι,
Οὗπερ ἐλαττοῦμαι παντὸς, κρατῶν δὲ πόθον.

Martini Cutheni Pragensis.

Cedant Hesperidum, cedant & Adonidis horti,
Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Unicus hic cunctis multò est præstantior hortis.
Quem pia Matthioli cura, laborq; dedit.
Illic non cui vis transcendere septa licebat,
Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:
Illorum vanas abiit decor omnis in auras,
Hujus at æternum gratia viva manet.
Tot plantis, herbisq; suum reddendo nitorem,
Autor naturæ contulit artis opus.
Huic igitur merito, debes Hetruria, quantum
Ipsa Dioscoridi Græcia docta suo.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarii.

IN LIBR. PRIMUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis,

IOANNE RVELLIO SVESSIONENSI INTERPRETE.

QUANQUAM, amicissime Aree, complures non veterum modò, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, viribus, atque probatione scripserunt: nobis tamen nec vanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus: propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alii plurima, ut ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omissâ prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt: neque verò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Cratevas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte versati videntur, radices multas apprimè utiles, herbasque aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententiis: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minùs assentiendum: è quibus est Julius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodorus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam vernaculam, cognitamque vulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum vires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia interdum pro aliis scribendo, † rem in acervum, congeriemque controversiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius haberi Niger, Euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: Androsæmumque eandem herbam cum hyperico esse: quin etiam Aloen in Judæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus veritati refragantur. Quibus conjectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potius ab aliis accepisse. In ordine præterea iidem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione conjunctas vires colligentes, partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quò facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum affectus à sua cognatione disjungentes. Nos verò ab ineunte, ut ita dicam, juventa, jugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis non militarem vitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cùm in omnes eruditione excultos, tum verò in eos, quibuscum tibi ejusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiarius. Enim verò non parvum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi viri Licinii Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes novimus, cùm mutuam inter vos benevolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te velim, eosque qui in hosce commentarios inciderint, ne in verbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima visu ipsi exactissimè cognovimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes convenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos vernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab aliis ordine tradito, genera singularum medicinarum, viresque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est fermè, qui ignoret: quòd ea & toti arti conjuncta sit, universisque ejus partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capessere potest, plurimùm conferente singulorum medicaminum cognitione. Quin etiam vernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verum in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur: certè pro horum ratione, medicamenta aut valent viribus, aut evanido nullinque munere funguntur. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squalores, vel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, clivosa, & ventis exposita sint, & perflata, frigidaque & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. Contrà, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à vento silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minus viribus valent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem inta-buerint. Neque ignorandum, hæc sæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adolescere: nonnulla propria vi hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantùm inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non perspexerunt, magno in errore versentur. Quæ causa etiam non-

nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia, gramen, quinquefolium, & tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiamnum convenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ verò fruticosa sunt, sicut stœchas, trissago, polium, abrotonum, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quam sponte sua decidant. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi siccari cœperint, priusquam defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lachrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticésve ut recondantur, easmet conveniet, cum herbæ suis foliis caruerint: siccantur etiam expurgatæ inibi, locis aspergine non redolentibus: sed quæ luto, aut pulvere sunt oblitæ, aqua elui debent. Flores & omnia, quæ jucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut foliis semina, ut perennent, apte involvuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, vitrea, aut cornea convenit. Fictilis etiam, si modò rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim e buxo: sed ænea vasa ocularius medicamentis, liquidisque, & omnibus iis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas, stagneis vasis recondi convenit.

COMMENTARIUS MATTHIOLI.

Quantum oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen sibi comparare student, simplicium quorumcunque medicamentorum quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modo hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus, in hac materia cæteris facilè princeps: sed id quoque, post Dioscoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit gravissimus auctor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioscoridem secutus (ut ejus luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum viribus, ac facultatibus indagandis relicta (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiarum palma, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superavit. Quippe tanta animi propensione oblectationeque, cognoscendorum simplicium captus fuit (sciebat enim non posse ritè se dici Medicum sine eorum scientia) ut nullo magni laboris metu, nullo periculo deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam navigaverit, atque alias plurimas peragraverit regiones, ea demum causa, ut quæ legitima & syncera, quæque spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. III. de med. comp. per genera, ita scriptum reliquit. Hinc enim pro bonæ indolis juvenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsimet inspicientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniam sensibilium rerum cognitio sedula inspectione perficitur: cujus rei evidentissimum est indicium, quòd gemini per omnia similes esse nobis videantur, differentes autem iis, qui ipsos inspicere consueverunt. Itaque herbarum, fruticum, & arborum materiam, primumquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum eduntur, dum augescunt, & dum vigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docebit te, quando potissimum ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoque me sequamini, si artis opera pulchrè obire volueritis. Novistis enim, quomodo ex omni natione præstantissima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quòd perditi illi omnigenarum rerum coemptores (Græci ῥωποπώλας vocant) variis modis ea contaminant. Præstiterat forsan non hos solùm, sed multò magis etiam mercatores, qui illa advehunt, incusare, atque his multò magis ipsos herbarios: item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undique copiam habere volet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis & exacta, & notha cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis operis præsidia veniat, verbotenus quidem medendi methodum sciet, opus verò nullum ipsa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicum autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plurium saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto ætatis illarum decursu noverit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inveni: quæ nec quando pullulant, nec quando crescunt, noverunt isti, qui siccas stirpes tantummodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis Medicis omnibus perspicuum est, non posse quenquam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, vel natura ipsius robore ægros sanare. Neque enim ullo pacto eis adstipulandum censeo (ut Medicorum plerique faciunt, & ii sæpe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantùm officinarum medicamentis, ipsisque admodum vulgaribus contenti sunt. Nam cùm satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in universum humores dejicere. Dejectorium è succo rosarum flavam bilem, Diacnicum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex cœruleo atram bilem. Coccia caput & cerebrum expurgare: sicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis. & quæ ex Hermodactylis dicuntur, ac quæ Fœtida vocantur, arthriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, è quibus ea simplicibus componantur medicamenta, & an iis ea insint vires, quas suis nominibus pollicentur: an simplicia, quibus constantur, legitima sint an spuria, syncera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore vel situ corrupta, an suo tempore, & opportunè decerpta, sole siccata an umbra, an igne, ut sæpius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquam animadvertunt, quòd dejectoriis medicamentis, quæ nostro ævo parantur ad bilem dejiciendam, sæpe Scammonium lacte tithymalorum, ac pityusa adulteratum, magno ægrotorum detrimento immiscent. Iis verò, quæ pituitam ducunt, sæpe legitimi Turpeti loco, modò pityusa, modò thapsia, modò pæoniæ radicum cortices imponunt, quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modò, sed etiam medicorum quorumcunque, qui rem plantariam profitentur, oculos sæpenumero fallant, nisi fraus gustu, & legitimi Turpeti scrutinio & collatione deprehendatur. In Catapotiis deinde, quæ ex Hermodactylis vocant, ephemerum Colchicum legitimi Hermodactyli vice: in Fœtidis verò, cicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrunque mortiferum est medicamentum, omnes injiciunt. Adde præter hæc, quòd sæpenumero medicamenta ex iis simplicibus componunt, quæ ætate exoleta, nihil viribus præstant, quo fit, ut penitus evanida, ac invalida reperiantur. Quod etsi quandoque malitia, ac propria artificum impostura fiat: id tamen plerunque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia: nam pauci, vel potius nulli habentur pharmacopolæ (eos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur,) qui supposititiis, ipsisque innumeris non utantur simplicibus. Namque Asaro utuntur pro bacchare: urbana

Galeni navigationes, ut legitima cognosceret simplicia.

Medicamenta adulterabantur etiam Galeni tempore.

Sine simplicium cognitione manca est medendi ratio.

Medicorum quorundam opinio explosa.

Officinarum lapsus.

Loto,

Loto, pro sertula Campana: Colutea, pro sena: acoro, odorati calami vice: cypero, pro galanga: hieracio, pro soncho: sphondylio, pro acantho: chondrilla, pro cichorio: agresti lactuca, pro intubo: ophioscorodo, pro scordio: quibusdam arborum lachrymis, pro succino: tapsia, pro turpeto: pice pro pissasphalto: resina larigna, pro abiegna, & legitima therebinthina: phyllitide, pro aspleno: obscuris quibusdam radicibus, pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco infectorio confectam, pro cancamo usurpant. Rhodium oleastrum, pro agallocho, ossa & carnem humanam, pro mumia: macim pro macere: chartam, pro papyro: crespinum (sic enim vulgò vocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha: convolvulum, sive levem smilacem, pro ligustro: agrestium prunorum succum, pro acacia: succum verò baccarum ligustri, & periclymeni pro lycio: cancros, pro gammaris: ranunculum, pro coronopo: saponariam vulgò dictã, pro struthio: carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chamæleonem album, pro leucacantha: parthenium, pro artemisia: cotulam fœtidam appellatam, pro parthenio: canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio: polium, pro chamæpity. Cadmiam præterea officinæ ferè omnibus pompholygem genuinam mentiuntur, ærugo æris florem, æris squamã stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandix minium: terra quædam ursigonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia denique plura, ac diversa simplicia medicamenta sunt, quæ ubique locorum apud varias nationes, hujus, vel illius vice nulla penitus ratione indifferenter subjiciuntur, ubi tum pravum, tum spurium sibi jamdiu vendicant usum. quæ, ne verbosius rem hanc prosequi videamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non evenirent, si Medici omnes veram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maximè, & jure consequi deberent. Quippe materiæ hujus peritiam assecuti, & eorum cognitionem nacti, ne seplasiarii in ejusmodi versarentur erroribus, obstarent: neq; enim ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur.

Officinarum ignorantia & abusus.

Medicorum munus neglectum.

Dent itaq; jam operam imperiti, ut hujusce materiæ cognitionem exactè consequantur, quandoquidem artifici nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quàm suæ artis subjectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuiq; Medico usu evenire comperimus, qui non modò alienis nititur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates novit. Proinde scitè à Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de compos. medic. secundum locos, quòd non poterit is, ex quo ordine ejusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an vehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Verumtamen nemo in hac materia se peritum evadere confidat assidua tantùm librorum lectione, etsi eos quidem gravissimi conscripserint auctores nisi sæpius ad visendas stirpes se contulerit, & quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq;, variis anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendat. Id enim cùm maximè perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoque, qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cùm melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores: nam sic & verior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modò & fruticum, arborumq;, sed & aliorum omnium medicaminum. Verùm enimverò si omninò libris est opus, quis adeò miser est, ut prætereat scripta Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Cratevæ, & aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanerum, dæmoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ viva voce traditur: neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex evadit. In hoc namq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta: non ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Quòd si qui sint, qui præceptoribus careant, velintq; iis, quæ luculentè, ac copiosè sunt scripta (quis nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum is fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non graventur. Et primo de antidotis: Quòd si nullo (ait) monstrante ex libri alicujus lectione, quales sunt commentarii Heraclidis, Cratevæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem pervenire aliquis velit, longè majore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum virtutes, ac vitia dijudicare sciat. Nam qui simplices medicinas divendunt, tam callidè illarum quasdam concinnant adulterantq;, ut etiam exercitatissimos in eo decipiant. Quare idem Galenus lib. IX. de simplic. medic. facultatibus, in Diphrygis mentione ita scriptum reliquit. Adjiciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de Diphryge scitu utilem, sed & de Lemnia sphragide, & Pompholyge, & Opobalsamo, & Lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à veris nativisq; nihil differre viderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantùm, sed & aliis similibus. Itaq; in Lemnum, in Cyprum, in Palæstinam Syriam eo studio navigavi, ut medicamentorum istorum cujusque multam copiam, quæ in omnem vitam meam satis foret, reponerem. Sed & Lycium Indicum cum Aloë Indica id temporis commodius accipere contigit, cùm à Palæstina iter reflecterem: cùm persuasum haberem, eo quòd à camelis cum tota sarcina advectum esset, procul dubio id esse Indicum: quodq; adulteratum haud nosci ab iis, qui pertransissent, posset, propterea quòd materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nasceretur. Porrò satius visum est mihi illegitimorum compositiones haud quaquam adscribere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum vererum ac germanorum notis ac indiciis, adulterandorum nosse compositiones, cùm nihil ad ea discernenda conferant: imò optem, si queam, quæ à majoribus me perperam conficiendorum atque adulterandorum medicaminum prodita sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare: hactenus Galenus. Ex cujus verbis manifestè percipi potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiamsi in ipsis stirpium imagines viventibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adjectæ. Siquidem (ut in hac præfatione scribit Dioscorides, & locis jam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus evadere cupit, illum quidem vivas omnium plantas non semel tantùm, sed diversis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cùm prima germinatione emergunt, aliàs cùm adolescunt, & caulem edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi siccescentes maturum gestant semen. Videmus enim apertè Populum nigram, sicuti Ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi verò triangulari sectione laciniata visuntur. Sed contra Hederæ evenit, quippe huic prima statim juventa triquetra folia insunt, quæ vetustiora jam facta quadantenus rotundantur. Sisymbrii aquatici folium cùm primùm erumpit, rotundum est, cùm verò adolevit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, &

Simplicium peritiã nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Herbarũ formę descriptę parũ cõferunt.

Scripta quorum cõmendet Galenus.

Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris cõparatur.

Impostores quandoq; etiã peritos decipiũt.

Galeni peregrinationes.

Stirpes folia immutantes dum adolescunt.

Nasturtio folia primo exortu circinata, ac circunquaq; apij ferè modo laciniata emergunt: at cùm pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum vulgò Petroselinum vocatum cum suis ludere cernimus. Lathyris amygdalinis foliis caulem vestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliviscuntur, ut in Aristolochia, aut hederæ folia degenerent. Novellus Acanthus folio lactucæ longiore virescit erucæ incisuris diviso: at senior effectus quadam circa totum caulem folia promit iam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnulla, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina brevitati consulentes nunc prætereunda censeimus. At fieri quidem nequit, ut hujuscemodi stirpium variationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atq; etiam coloribus exornatæ habentur, omnes observari possint: quandoquidem plantæ ipsæ appictæ, ex tot variisq; unam nobis duntaxat imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quòd ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac exprimere queunt, quamvis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putaverim ex cujuslibet gravissimi auctoris commentariis, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maximè Medicis requiritur: quippe quòd ii suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historiis, non nisi una lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi vera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpè ac sæpius plantis compluribus variis totius anni curriculis tum in foliis, tum in caulibus, reliquisque particulis evenire comperimus. Quo fit ut hæc variandi series nullo alio pacto addisci possit, quàm longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ virescunt. Cæterùm ubi scriptores in suis historiis stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, & hoc illi, & illud huic sæpissimè comparantes. Unde fieri non potest, ut aliquis, non prius perspectis una cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ inisse tum similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, vel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium evadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, inspicientium oculos blande admodum detineant, atq; illas prius à nobis cognitas in memoriam revocent; magni tamen eas esse emolumenti iis non crediderim, qui visu & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius: quanquam fortasse secus vulgus existimet. Adhibeant igitur curam ii, quibus in animo est rei herbariæ peritiam adipisci, ut in primis viros hujus rei non imperitos sibi præceptores asciscant: deinde ut assuescant per diversa temporis interstitia, montes adire, valles, sylvas, ac cætera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere valeant. Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplentur, ut legitima quæq; deinde ab adulterinis discernere sciant. Neq; solum in fodinis ipsis versari debens, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur: nam ibi & diphrygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt: quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropoliis ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia luculentissimaq; civitates se conferant, ubi peregrina undiq; importata veneunt. At certè ridiculi sunt qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, vana ducti religione, quibusdam verborum, carminum & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi vires, & facultates medicamentorum verba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuere valeant, ut stulti & superstitiosi falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. VI. de simpl. med. facul. superius citato acerrimè damnavit Galenus, sic inquiens: Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, verùm is ad fabulas versus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, junctis nonnullis incantationibus, quas, cùm herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur iis περὶ περιάπτων, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganeias non solùm curiosas, & à medicina alienas, sed etiam falsas universas. Ex hac Galeni sententia omnibus palam fit, quòd si modò commentarios aliquot admittamus, omissis omnis ex parte superstitiosis, eos tantùm legere debeamus, atq; in iis navare operam, in quibus vera, & exculta simplicium doctrina viget. Quos præsertim posteritati donarunt ii, qui exactam eorum peritiam indefessis laboribus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoq; jure quidem eodem loco cæteris à Galeno præfertur, cùm inquit: At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex iis, quæ vel ipse scribit, præ se fert Grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec vires earum expertum, sed iis qui ante ipsum scripsere, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unamquamq; herbam nominum acervo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: nec non & alias ejusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Anazarbensis quinq; libris materiam omnem utilem absolvit, non herbarum tantùm, sed & arborum, & fruticum, & succorum, & liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi usq; videtur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse. Nam licet à majoribus multa de illis benè scripta extent, tamen à nemine omnium æque de omnibus. Cæterùm quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Cratevas, & Mantejas, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta visuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis volumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinq; libris traditum est, à quo tibi discere licet cùm alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maximè probatiora medicamenta à deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus Medicis, itemq; seplasiariis, ad quos potissimùm spectat res Medica cognitio, in ea simp. medicamentorum facultate Dioscoridem cæteros excellere, & facilè primas tenere. Quapropter ab iis præclarissimè ageretur, si ejus scripta tantisper legerent, ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eum planè sibi familiarem redderent, & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus vera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & à mendis quàm plurimis expurgata reperient. Quinetiam nostris commentariis, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor)

Stirpium imagines parum, vel nihil prosunt ad simplicia dignoscenda.

Notandum.

Vanum & superstitiosum incantationibus uti, dum plantæ effodiuntur.

Dioscorides à Galeno maximè commendatur.

Dioscorides in simplicium medica. materia primas tenet.

secum

ſecum adferant claritatem. Huic igitur ſoli ſe dedant, hunc ſolum ſequantur ob jam dictas rationes omnes ij, qui non modò ſtirpium, ſed & reliquorum ſimplicium medicamentorum doctrinam & facultatem conſequi volunt. Ac contrà tum vulgò ſemper ignaro, tum iis etiam, qui coaxantium ranarum inſtar, è ſordido paluſtrium aquarum limo caput exerere nequeunt, nugaces, ac penitus deteſtabiles quorundam libros, ubi ſimplicium & compoſitorum materia ab iis tractatur, qui vix lactucam noviſſent, niſi eorum cœnis frequentiſſima extitiſſet: pariterq; urticam, niſi acerrimè tangentes pupugiſſet. Quorum inſcitiam animadverſus Galenus, contra eos locutus eſſe videtur lib. 6. de ſimplic. medic. facultat. præfatione breviter & ſcitè, ſic inquiens. Verùm abſtinendum eſt à multis mendacibus, multóq; etiam magis fugiendus eſt Pamphilus, qui ne per ſomnium quidem herbas vidit, quarum aggreditur figuras perſcribere. Nam id genus hominum (quomodo aſſimilavit eos Heraclides Tarentinus) ſimillimum eſt præconibus, qui formam ac notas fugitivi mancipij, licet ipſi non viderint unquam, præconio tamen publicant, notas enim ab aliis, qui norunt, accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut ſi fortè is, quem præconio indicant, adſiſteret, agnoſcere tamen non poſſent. Hucuſq; Galeni verba. Quæ longè ſatis ſufficere poſſunt ad eorum monitionem, qui ad ſimplicium materiam noſcendam per rectum oſtium introire cupiunt, & ſecuro totius itineris greſſu progredi. Verùm in primis, ut opportunè ſingula demetantur, noſſe oportet tempora, quibus maximè plantæ viribus valeant. Quapropter à radicibus initium ſumentes, dicimus harum vires, ſicut etiam aliarum ſtirpium partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri, quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ verò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tametſi non deſint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendas aſſerant ſemper autumno, cùm ſcilicet folia decidunt, & caules contabeſcunt: alij verò ineunte vere, priuſquam folia conreſcant: ſiquidem hiſce temporibus radicibus major vis ineſt, quàm cæteris partibus. Sed ut ingenuè in hac re fatear quid ſentiam, crediderim ego omnino majorem ſucci ubertatem inveniri in his, quæ vere effodiuntur: quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neq; flores emiſerint, à quibus omnis radicum ſuccus exhauritur. Sed & rationi conſonum mihi videtur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris eſſe ſucci, quàm vernales, quòd ſcilicet pauco ante tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari velim, quòd quæ vere leguntur, copioſiore, quàm par ſit, humore redundantes, illóq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredini & corruptioni non ſint magis obnoxiæ, præſertimq; ſi longo aſſerventur tempore. Quæ res à Dioſcoride animadverſa, is ſanè juſſit ſtirpium radices effodiendas eſſe, cùm ſtirpes ipſæ foliis exuuntur. Quod cùm variis anni temporibus eveniat pro natura diverſarum plantarum, curam impendere oportet, ut ſuo tempore unaquæq; radix integrè, ſi fieri poteſt, cum omnibus ſuis adnatis evellatur, & in iis locis, atq; ſub ea cœli conſtitutione, quam maximè familiarem habet. Porrò radices abunde nutritæ ſint oportet, ac omni putredine, & tabe vacantes: non ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui ſolo, ubi naſcuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentiæ metam excedant, neq; ut ejuſdem alimenti inopia inanes, & rugoſæ reddantur. Quod enim maximè perſpexiſſet Galenus de tritis radicibus differens, libro primo de antidotis: In univerſum (inquit) ex omni medicinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes ſunt, & rugoſæ. Atq; illæ quidem deteriores ſunt mediocriter nutritis, & mediocrem magnitudinem nactis, quæ craſſitudinis modum excedunt, & plus humoris in ſe continent, quam illis uſu veniat. Hæc Galenus. Cæterùm ubi radices è terra fuerint exemptæ, primùm quidem tamdiu aqua clara elui debent, donec omni undiq; terra vel limo penitus abſtergantur: mox deraditum à fibris, tum capillamentis omnibus, quibus univerſim ferè omnes comantur: poſtremò ſiccari eas convenit omni adhibita cura. Quòd ſi fuerint quales fœniculi, apij, aſparagi, ruſci, polipodij, rubiæ, intubi, & conſimilium, in umbra, ubi orientales venti reſpirant, diligenter ſiccentur. At omnino cavendum eſt, ne ſole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eo proculdubio evaneſceret, utpote raris & tenuibus. Verùm enimvero ſi ex eis fuerint, quæ natura craſſa ſunt, veluti gentiana, helenij, mandragora, bryonia, & id genus alia, & aër ſit nubilus, & hyems, ne in umbra ſitu tabeſcant, ac proinde marceſcant, in ſole ac vento tutò ſiccari poſſunt. Quod commodius fieri poteſt, ſi fruſtatim diſſectæ ita tenui funiculo trajiciantur, ut partes non ſe contingant, aut cratibus impoſitæ quotidie ſæpius manibus revolvantur. Atqui curandum eſt, antè quàm ſiccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipſis in longum ſciſſis, integra eximatur: quippe omnino inutilis eſt, nullámq; vim obtinet: etſi gentiana, cyclaminus, ariſtolochia rotunda, iris, bryonia, centaurium majus, nymphæa, aliaq; complures abſq; matrice ſuas præ ſe ferant radices. Siccatis radicibus, quòd planè conſtet eas ſine tabe, & teredine per tempora adſervari poſſe, iis reponantur in locis, ad quæ ſolares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginoſa ſint, neq; pulverulenta. Sit igitur locus eminens, & ſiccus, ad ſeptentrionem vergens, vel etiam ad meridionalem plagam, quando ſcilicet radices ipſæ non prorſus exiccatæ reconderentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore auſtri humidiſſimi flatus admittantur. Ita deniq; recondi, ac ſervari poſſunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe vindicari valeant. Nam etſi quatenus ſunt, ut aſari, phu, aſparagi, ruſci, & id genus alia, anno duntaxat perennent: veratrum tamen utrunq;, quamvis radicibus conſtet tenuibus, ad trigeſimum annum uſq; perdurat. Cæterùm demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus, non modò in radicibus obſervandus, ſed & in cæteris tum ſtirpium, tum etiam animalium partibus, ut in hirci ſanguine, lupi jecinore, inteſtino, ac etiam ſtercore, vulpis pulmone, apri veſica, anguium ſenecta, aliiſq; conſimilibus. Aſſumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis ſuis viribus ſunt prædita, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus ſingula decerpi poſtulant. Neq; omni damnandi ſunt, qui in quibuſdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnulloſq; errantium ſiderum aſpectus obſervant: quippe quòd apud graves auctores ſcriptum invenerint, pæoniæ radices contra comitiales non eſſe evellendas, niſi decreſcente luna. Quæ quidem opinio non prorſus reprobanda videtur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; vanitatum, quas ſtultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cùm inferiora terreſtria à ſuperioribus cœleſtibus gubernentur & regantur, fieri maximè poteſt, ut luna, ut quæ cæteris errantibus ſideribus eſt nobis magis proxima, motuq; velociſſima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibuſvis aliis habeat rationem, tum cùm augetur, tum etiam cùm minuitur ſingulis menſibus. Quamobrem non temerè à Galeno proditum eſt, Alyſſum herbam tantùm ſirio ardente ad canum rabioſorum morſus eſſe evellendam, ſicuti etiam fluviatiles cancros ad idem peridoneos. Quo etiam tempore captamus ſcorpiones, atq; Anchuſæ radice conſtat ſanguineo ſucco madente. Quemadmodum & ſtirpes, quibus facultas

Libri explodendi.

Galeni verba notanda.

Tempus quo ſtirpium partes legendæ ſint.

Radices quando effodiendæ.

Radicum optimarum notæ.

Radices quomodo mundandæ, ſiccandæ ac conſervandæ ſint.

Radices quibus in locis exiccatæ ſint ponendæ.

Veratrum utrumque triginta edurat annis.

Non eſt ab re certis temporibus herbas colligere.

Quibus in locis plantæ colligi debeant.

excalfa-

excalfacientis rusti, perpetuo in locis calidis, ac siccis demetere convenit. Quocirca Hippocrates ad Cratevam scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maximè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus reseces: quandoquidem hæ firmiores, atque acriores sunt iis, quæ aquosioribus nascuntur locis: idque, quòd in montibus terra sit densior, & aër tenuior: nam quod attrahunt plus virium sortitur. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluvios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Omnia autem medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in vitreis vasis serantur, quæ verò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus novis probè obturatis, ut ne ventis perflata, medicamenti vigorem, veluti in animi deliquium collapsa, amittant. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atque radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asservandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicinæ usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie virentes usurpantur, veluti lactuca, intubus tam domestica, quam agrestis (cichorium appellant) portulaca, buglossum, beta, atriplex, blitum, brassica, viola nigra, malva, helxine, linozostis, ocimum, apium, hyoscyamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & alia complures. Atque non solum refrigerantibus herbis, verum etiam excalfacientibus recentibus utimur: plerumq; enim ex calida potestate præditis, virides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in virentibus exuberans earum calorificam facultatem haud parum demulcet. Cujus quidem classis habentur amaracus, eruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia, ruta, calaminthа, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & alia, quæ demeti expetunt, cùm primum floribus ornantur, ut centaurium minus, viola purpurea, origanum, symphytum petræum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum, stœchas, hyssopum, fumaria, aliaque consimiles plantæ, quas, ne longior, quàm par sit, esse videar, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in primis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atque aliis adventitiis excrementis amotis, diligenter in umbra siccentur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, vel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant: quandoquidem si ejusmodi herbæ in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Cæterùm cùm rectè siccatæ fuerint, decusso pulvere, in sacculis ex corio, vel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum vires evanescant. Qua in re errant seplasiariorum plerique, qui herbas jam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum brevi viribus destituuntur, aëris ambientis exuctione, ac ventorum perflatu, sed etiam pulvere, & aranearum telis obsidentur: quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, noctuq; insident, labefactatæ nigricant. Neque verò planè laudibus efferendi sunt ii, qui in linteis sacculis, ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueverunt: quippe æstivus aër in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absumit, & abolet: quin etiam pulvere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcircò ut tam herbæ, quàm radices suas integras asservent facultates, nihil quidem præstantius, quàm eas capsulis tiliaceis, vel piceis, vel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Cratevam his verbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in vitreis vasis serantur, quæ verò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus novis probè obturatis, ut ne ventis perflata, medicamenti vigorem, velut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus observandum præcipit, id maximè in siccis fieri operæpretium erit. Flores insuper non secus, atq; reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in vigore consistunt, non autem cùm jam flaccescentes decidui evanescunt. At capparum flores muria asservandi, antea quàm se explicent, decerpuntur. Rosarum verò cùm non planè explicati visuntur: cæteri deinde cùm omnino expansis foliis patent. Verùm cum majori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores: idcirco tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, vel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis fervore, sic & aëris calore nimio exolvuntur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius revolvantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci nativum colorem deperdant: quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum a proprio colore degenerant, nullius esse in medicinæ usu. Itaq; perbellè siccantur super linteis extensi, velaminibusq; contecti. Siccantur autem probè ubi substratis linteaminibus sparguntur, & iisdem lenibus operiuntur. Flores itaq; in universum sicci ad annum duntaxat durant, etsi anthemidis, centaurii, chrysanthemi, millefolii, spartii, & rosarum flores etiam longiori asserventur tempore, si ligneis arculis optimè inclusi diligenter recondantur. Non minore etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ sunt in stirpibus nuda innascuntur, ut in hesperide, fœniculi, anethi, & cari: vel vasculis, aut capitulis inclusa, ut papaveris, nymphææ, melanthii, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris phaseoli, dolichi, & lupini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, sertulæ campanæ, sinapis, & erucæ: aut variis involucris contenta, ut ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantii, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc assumere oportet, cùm fructus, à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa verò, ubi herba jam sicca, non amplius virent. Et quamvis multa reperiantur semina, quæ ad annum ultrà suas asservent vires, ea tamen quotannis renovare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inveterata rancorem non redoleant, quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Ubi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facilè enim contrahunt locorum humores. Cæterùm fructus, quemadmodum pruna, serica, myrti baccæ, cydonia mala, cerasa, quæ vulgò marascas vocant, corna, serba, ficus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicinæ usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur: quanquam serba, ut siccentur, immatura decerpere conveniat. At animadvertendum est, quòd ubi adstrictione, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, demetantur oportet. Porrò juglandes, amygdala, pistacia, nuclei pinei, & avellanæ non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cùm extima involucra sponte sua dehiscunt, & arbore concussa unà cum fructibus decidunt, alioquin insolata contrahuntur, & siderantur. Ex his igitur, qui siccati asservantur, capsulis ligneis potius, quam saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui verò per annum recentes reponuntur, aut majori ex anni parte perdurant, in locis siccis minimè aspergimem redolentibus appendantur, ut assolet de uvis, pyris, malis cydoniis, & punicis; aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, serbis, ac mespilis: aut hordeo, vel milio sepeliantur, quemadmodum

Herbæ quo pacto legendæ siccandæque sint.

Plantæ, quæ colligi postulant floribus ornatæ.

Officinarum lapsus in herbis siccis reponendis.

Flores quo tempore sint decerpendi, siccandi, et recondendi.

Fructus quando decerpendi, & quomodo conservandi.

modum medica, & aurantia mala. Cortices praeterea, qui fructibus auferuntur, ut citriis, punicis, & cucurbitis: quique arboribus decerpuntur, veluti thuri, ligno guajaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragorae, thapsiae, alypiae, pityusae, ac aliorum, non secus sunt siccandi, atque radices: quin etiam similiter reponendi. Succi quoque, utpote in medicina admodum necessarii, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asservandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Ii igitur non solùm ab herbis eliciantur oportet, sed etiam a radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizae, vere quidem parandi sunt, cùm primùm folia emergunt. Ex foliis verò, antequàm stirpes flores edant, & earum caules lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cùm ipsi ultimam maturitatem senserint, cujusmodi esse debet malorum punicorum, citriorum limonum, & ex myrti baccis: quidam verò antequam ad plenum maturuerint, ut ex juglandibus, moris, pyxacantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uvis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli din insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloës, sylvestris cucumeris, absinthii, eupatorii, hypocistidis, glycyrrhizae, & hujusmodi generis: aliqui verò humidi, fluxibilesque, reconduntur. Atqui non omnibus eadem est conservandi ratio: quippe alii paululum primùm ad ignem fervefacti, moxque diligenter defaecati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, buglossi, oxalidis, lupulorum, apii, & foeniculi. Alii verò ignem non experti tantùm subsidere permittuntur, ac deinde vasis tamdiu transferuntur, donec defaecati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Verumtamen diligenti admodum animadversione opus est (ut Galenus inquit lib. 6. de medicamentorum compositione secundùm locos) in succis liquidis conservandis: quandoquidem facile corrumpuntur, nisi fervefacti prius, & mox à faecibus omnibus percolatis, olei parum superponatur, ut optimè norunt solertissimi pharmacopolae. Adhuc habentur varia liquorum genera, quae quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alii gummi, alii resinae, alii lachrymae vocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpasum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum verò censu sunt terebinthina lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lachrymarum denique numero sunt lac, quod ex papaverum vasculis excipitur, propriè opium appellatum, scammonium, quodque ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacantha lachryma, quaeque defluit e vitibus liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod vulgus Arabicum vocat gummi, quanquam non desunt, qui tam hoc, quàm prunorum, cerasorum, & amygdalorum lachrymas malint in gummi potius referre, quàm in lachrymas. Sed quoquomodo res habeat, eò tantùm summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur, quippe non desunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremò si forsitan cuipiam nasuto videretur Dioscorides non parva erroris culpa suspectus esse, quod in hac praefatione absolutè pronuntiaverit, ex omni herbarum genere solum Veratrum multis durare annis, reliquo verò a trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis ejus sententiae reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor: dicimus, ut hos ab hujuscemodi opinione distrahamus, quòd cum Dioscorides extiterit in hac facultate peritissimus, consummatissimus, & omnium facilè princeps, gravissimo quoque Galeni testimonio, non modò non credendum videtur, sed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit ii omnes stirpium proprietates, quodque haud studiosè legerit ea, quae ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriae mandaverat Theophrastus, & aliorum veterum plerique: praesertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprimè fidelis, & diligens. Verùm omnibus persuasum esse debet, quòd sicuti in quibusdam locis hujus voluminis scriptura deficit, in aliis spuriis additionibus redundat, in alisque quandoque scatet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, vel excudendis auctorum voluminibus plus, minúsve curae impenderunt, quam sua interesset, ita etiam in hac praefatione evenisse facilè potuit. Quare pro certo crediderim, longè plura hic desiderari, quàm ea, quae hac in re tradiderit Theophrastus, qui veratrum ad triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, vel sex, chamaeleonta nigrum quadraginta, centaurium majus decem, vel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, vitem sylvestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum obsit, ut credamus non legisse, notasse ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & depravatus habeatur. Idcircò non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuriae id vitii adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusanda iis, qui, ut earum auctores essent, abre hoc opus augere, atque illustrare existimarunt, quales sunt spuriae additiones illae, quae plura & Graecorum, & Hebraeorum, & Arabum, & Chaldaeorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarumque linguarum nomina coacervant, atque in omni ferè plantarum historia in pluribus voluminibus Graecis statim occurrunt singulis capitibus. Quae facilè ex Pamphilo depromta fuerunt: argumento quòd (ut superius dictum est) eis eum hanc vitio vertat Galenus, atque sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis volumen importata. Cujus rei nobis postea praebuit testimonium, quod in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis volumina reperta sint Graecè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spuriis nominibus legebatur. Quorum vetustam auctoritatem simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis versionibus Italica lingua conscriptis, omnia illa nomina adulterina ab opere abdicavi, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus vulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile quam necessarium duximus, ut omnes ii, quibus in animo est plantarum peritiam assequi, sciant ad unguem quì arbores à fruticibus dissideant, frutices ipsi à suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes Arbores appellari debere, quae ab radice statim simplici caudice surculoso, dissolutuque, contumaci assurgunt, à quo per intervalla tanquam brachia, exortis rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus alia. Frutices verò, quae ab radice caudice multiplici, ramosoque, sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annumerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, foliisque minutis, quae non velut aliarum herbarum folia quotannis arescunt, & decidunt, sed perpetuis foliis toto anno virescunt, ut stoechas, ladanum, ruta, hyssopum, salvia, & ejusdem generis alia. Herbarum deniqe generi subscribunt reliquae plantae, quae inter initia folia tantùm sine caule pandunt, ac deinde in caulem erecta, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quae in hortis ad cibos feruntur, & sylvestrium ferè innumera, quae sponte sua in pratis,

Cortices quomodo sicandi, & reponendi.

Succi quomodo exprimendi, conservandique sint.

Gummi lachrymae, & retinae.

Dioscorides defenditur à calumnia.

Simplicium nomina varia Dioscoridi adulterina.

Arbores.

Frutices.

Suffrutices.

Herbae.

campis, ac aliis compluribus locis proveniunt: tametsi ex eis nonnulla habeantur, quæ neque caulem, neque flores, neque semina gignunt, ut phyllitis, asplenum, cynoglossum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arborescere, quod maximè malvæ accidit. Hanc enim pluries vidi senis, septenisve mensibus cultam, tanta caudicis longitudine, crassitudine, & duritie proficere, ut hastæ instar grandesceret. Frutices quoque aut temporis diuturnitate, aut cultorum mangonio in arbores non pusillas exeunt, ut vitex, hedera, myrica, paliurus. Contra similiter fit, ut arbuscula quædam, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur sylvescere, a sua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, vendicato sibi robore, crassos prædurosque fundunt caudices ac ramos. Illæ verò tanquam indomitæ surculis, stolonibus, ac germinibus, qui circa caudicē & radices adnascuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut myrto, lentisco, & corylo quandoque evenisse comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solùm sæpe prædictos præstet effectus, sed etiam ut alteram in alteram stirpem facilè vertat, ut cassiam in cinnamomum, sisymbrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in avenam, & ocymum in serpyllum. Porrò ex his omnibus herbarum generibus quædam sativa sunt, quædam agrestes. Has volunt nonnulli priores fuisse sativis, cùm earum permultæ domita cultu feritate mansuescere in hortis liquidò constet: etsi in permultis quoque & sylvestre, & sativum genus inveniatur, quarum aliæ fœcunda sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde virent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde provenire scribit Theophrastus, quàm a loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aëre eas ambiente: tametsi id accidat interdum particulari radicum vitio. Magni quippe refert, ut fœcundæ, floridæ, & perpetuò virentes plantæ conserventur, si clemens cœli constitutio, situsque germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, & in Elephantio agro ficubus, ac etiam vitibus folia nunquam decidant, quòdque in insulis, aliisque regionibus nuper in Indiis occidentalibus à Lusitanis, & Hispanis repertis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma non vireat. Neque item admirandum, quod reperiantur arbores proceriores, virentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: namque aliæ hoc situ lætantur, aliæ illo, pro sua quæque natura ratione. Proinde videmus, quòd quæ montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, juniperus, fagus, carpinus, ibi procera admodum formaque insigni prosiliant. Quemadmodum in planitierum & collium nemoribus quercus, cerrus, suber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maximè proficiunt. Juxta flumina, & in aquosis lateribus proveniunt platanus, alnus, populus utraque, myrica, salix, harundo: etsi harum permulta non æquè læta in montibus, vallibus, planis, & sylvis exultent. Id quoque discriminis in herbis, & fruticibus, visitur, quædam enim paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt: aliæ littora, & fluviorum ripas desiderant: quædam humidos, aquosos, uliginososque amant tractus: quædam aquas oderé, & ob id arida & saxosa sequuntur. Nec etiam desunt quæ in humidis & siccis locis vitam ancipitem agant. Sunt deinde quæ in campestribus degere cupiant, quæ vinetis latentur, quæ pratis gaudeant: præterea quæ valles, quæ colles, quæ denique editos quærant situs. Aliæ quoque urbanioribus locis allectæ juxta urbium, & oppidorum mœnia in maceriis, & ruderibus prodeunt. In palustribus, & humentibus locis, at secus magnarum scrobium aggeres feliciter enascuntur plantago, coronopus, poterium, scordium, ranunculum, eleoselinum, sphondylium, lysimachia, alisma, chelidonium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equisetum, limonium, heliotropium parvum, verbenaca, tussilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertii generis, eupatorium commune. Et magis palustribus gaudent cyperus, typha, sparganium, juncus. At tam lacunosis, quàm admodum palustribus innatant, nymphæa, potamogeton, lotus Ægyptia, colocasia, foliis & in aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum similiter in Indiæ paludibus nascitur, atque nobis in Italia oryza, hippolapathon, ac millefolium stratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur, atque in mari: quorum littoribus ac ripis familiare spectatur nerium. Adianthum, itemque trichomanes uliginosis specubus gaudent, præsertim si secundum amnes existant: aut asperginosas sequuntur ripas: quæ præruptis locis inhærent. Vitex deinde, elichryson, bubonium, botrys, rha, fluminum ripas accolunt. Crithamum verò, brassica marina, androsaces, corniculatum papaver, dorycnium, solanum somniferum, glaux, hipophaes, hippophaestum, tragium, tithymalus paralius, peplis, alypon, absinthium seriphium in maritimis tum in litoribus, tum scopulis, tum etiam collibus emergunt. Tripolium etiam in maritimis exurgit, ubi scilicet alluit unda, iterumque recedit, modò in mari, modò in sicco degens. Non nisi aquis proveniunt bryon thalassion, corallium, & alga. At in riguis fontium, præsertim quæ hyeme tepescunt, sion, atque aquaticum sisymbrium unà innatant, ut quasi invicem fraternam videantur iniisse amicitiam. Cæterum ex his, quæ in continente nascuntur, arida, & siticulosa loca petunt eryngium, satureia, lithospermon, lycium, salvia, stachys, onosma, lanchitis, cynoglossum, echium, buglossum, chamæpitys, veratrum nigrum. Aridissimis, & saxosis exurgunt capparis, libanotis, symphytum petræum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrumque genus, cotyledon, cymbalion, polytrichon, paronychia, asplenum, clinopodium, circæa, lichen, ita ut harum pleraque sæpius in ædificiorum ruinis, ac saxosis admodum locis virescant. In opacis autem nascuntur, chrysocome, asarum, viola purpurea, astragalus, & cyclaminus. In humidis clematis prima, quæ & secus aggeres invenitur: item phyllitis, hemionitis, althæa, helenium, paludapium. Collium amœnitate capiuntur spartum, nepeta, sylvestre cuminum, chamædrys, etsi non oderit etiam aspera, & saxosa: item phalangium, thymum, quod etiam petrosa solo nasci videmus: quin & holostium. Culta deinde virent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandra, hyacintho, hypecoo, chamæcisso, ægylope, osyride, aphaca, orobanche, melanthio, buphthalmo, anthemide, sylvestri papavere, xyphio, leontopetalo, phœnice, hyperico, cyano. Inculta verò virent psyllio, hieracio. Pratis lætantur trifolium, lotus sylvestris & urbana, anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hæc & colles, & montes abunde scateant. In vinetis aluntur telephium, portulaca sylvestris, peplus, helxine hederacea, ampeloprasum, capnos. Tam intra, quàm extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, ruderibus, propter muros, & hortorum sepimenta visuntur verbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malva, chelidonium majus, urtica, ebulus, sambucus, erysimum, aristolochia longa, marrubium, chrysanthemum, galeopsis, senecio, terrestris tribulus, sideritis, eupatorium, hyoscyamus, cicuta, personata, xanthium, sylvestris cucumis. Campestria carduorum omni genere horrent, atractyli, ferulis, sylvestri fœniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepibus hærent ruscum, asparagus, rubus, rhamnus, ligustrum, rubia. Ephemero autem, hippoglosso, filice, planitierum sylvæ virescunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium majus, mandragoras, hastula,

Plantarũ degeneratio. — Stirpium mutatio. — Plantæ meliorescunt cœli clementia, & loci amicitia. — Plantarũ situs naturales, ubi lætæ nascuntur. — In Montibus. — In planitie. — Juxta flumina. — In palustribus locis. — In lacunosis. — Uliginosis locis. — In litoribus & scopulis. — In fontiũ riguis. — In aridis & siticulosis. — In opacis. — In humidis. — In collibus. — In cultis. — In incultis. — In pratis. — In vineis. — Intra & extra oppida. — In campestrib. — Circa sepes. — In Montibus.

hastula regia, satyrium, testiculus, gentiana, ligusticum, alysson, smyrnium, veratrum album, ruta sylvestris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelaa, chamelaa, glycyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, paonia, athiopis, clymenum, onagra, cacalia, aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamadaphne, tormentilla, bistorta, chamaleo albus, angelica, libanotis. In sylvis montanis emicat leucacantha, atque inibi in praruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sunt praterea, qua arboribus innasci velint, in quibus resident, atque ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agaricum, viscum, sphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Alia quidem in arboribus conspiciuntur, alia verò prius è terra exorta, per arbores repunt, quemadmodum labrusca, vitis nigra, bryonia, hedera, clematis altera, smilax tam lavis, quam aspera, lupus salictarius, convolvulus, periclymenum. Non desunt etiam herba, qua sine radicibus in aliis herbis prosiliant, neque alibi, 10 *quàm in illis reperiantur, ut cuscuta, epithymum, epithymbrum, & epistœbe. Veruntamen illud scire convenit, quòd etsi harum omnium quaque sua natura felicius proveniant in pradictis locis, suosque unaquaque sequatur situs: nihil tamen obstat, quin eadem modò in montibus, modò in planis, nunc in collibus, sape in vallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in aliis variis locis nullo discrimine inveniri possint. Et hac satis sint quantum ad natalem plantarum situm. Caterùm ut, quantum per me fieri potest, harum rerum non minus utilis, quàm necessaria doctrina excitetur, augeaturque, jam ad singulas herbarum partes noster se convertet sermo, & de radicibus, foliis, caulibus, floribus, ac seminibus disseremus, primò à radicibus, veluti à basi aliarum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis utuntur radicibus iisq; tenuibus. Legumina verò singulas habent radices prater fabam, easque surculosas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice cohaerent, ut lactuca, apium, beta, buglossum, intubus, cichorium. Quin etiam radice singulari sustinentur, sylvestris ruta, quam harmalam vocant, peplos, crate-* 20 *ogonum, ephemerum, & sapius verbenaca. Contrà numerosis radicibus donantur, asarum, phu, baccharis, veratri genus utrunque, capparis, crithamum, hastula regia, chelidonium minus, asclepias, circaa, alcaa, athiopis, gramen, filix fœmina, muris auricula altera, plantago, chrysocome, asparagus, ruscus, hippoglossum, panaces Heracleum, hemionitis, paonia fœmina, alisma. At nardi Indici, & Celtici radix in spica modum capillatur. Pragrandi, firmaq; radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, sylvestris cucumis, vitis nigra, rapum, nymphaa, colocasia, radix Rhodia, & China nuper ex Indiis occidentalibus importata, dracunculus, aloë, centaurium majus, libanotis, sphondylium, œnanthe, symphytum secundum, papaver corniculatum: raphanus: carduus: periclymenum, solanum somniferum, smilax aspera, thapsia, hippophaes, hippophastum, tithymalus characias, pityusa, Rhabarbarum, Raponticum. Contra exiguam tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculus, panaces Asclepium, & chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, ho-* 30 *lostium, britannica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopodium, verbenaca supina, phyteuma, pancratium, aconiti tertium genus, chamacissos, asarum, utrunque veratrum, plantago minor, coronopus, sesamoides, origanum sylvestre, alypon, atractylis, heliotropium majus, onosma, rubia, cepaa, alisma, betonica, chamesyce, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum durescunt athiopidi, smilaci aspera, pottrio, leucacantha, astragalo, tithymalo characia, cypero, rhododendro. At mollis, lentaque radice constant althaa, acanthus, alcea, malva, symphytum majus. Geniculata veluti arundinibus, sunt iridi, acoro, polygonato, rusco, nymphaa, xyridi, hippoglosso, gramini, lauro Alexandrina, colocasia, galanga, gingiberi, radici China nuper inventa, & Rhodia. Radicem digiti crassitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, paonia mas, pyrethrum, daucus, pastinaca sylvestris, symphytum petraum, dorycnium, ebulus, echium, erithamum, elaphoboscum. Bulbosa autem insunt caparum modo, lilio, hemerocallidi, capis, bulbis, hastula regia, allio, porro, croco, narcisso,* 40 *xiphio, testiculorum omni generi, satyrio, ornithogalo, ephemero, arisaro, hyacintho, dracunculo, ampeloprason, scorodopraso, moly. In globum extuberant radices aristolochia rotunda, cyclamini, apii vomitorii, leontopetali, œnanthes, paonia fœmina, rapi, chrysogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances secunda, pycnocomi, geranii unius, pseudoapii, autora. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore: qua discrimina si rectè cognoscantur ab his, qui brevi hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maximè confert scire, qua sint radices magna vel parva, qua dura vel molles, qua numerosa vel pauca, qua caparum vel tuberculorum effigie, qua denique geniculata, de quibus hucusq; abunde disseruimus. Sed jam de coloribus agamus. Nigricat foris chrysogoni radix, etsi candicet intus: item papaveris cornuti, nardi montani, helenii secundi, cyclamini, chamaleonis, cardui, hastula regia, libanotidis, rhapontici, quanquam hujus interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedii, nymphaa, eryngii, symphyti secundi, smyrnii, echii, veratri nigri,* 50 *astragali, anemones, mandragora, aconiti tertii generis, thapsia, personata, filicis maris, vitis nigra, aristolochia utriusque, quarum tamen interna buxeo colore pallent, paonia fœmina, tametsi hunc, sicut etiam thapsia, & mandragora delibrata exalbeat. Contra è candida proveniunt radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, arisarum, ranunculus, veratrum album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circaa, alcea, holostium, tragum, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidium, iberis, hipposelinum, tripolium, iris, panaces Heracleum, tragum, somniferum solanum, arction, onagra, chamacissos, scammonium, althaa, pityusa. At non prorsus alba, sed subalbida radices tributa sunt aro, polemonia, helenio primo. Rubent rubia, centaureo magno, rhapontico, rhabarbaro, tametsi tria hac exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, beta tertii generis, blito, carota, anchusa, lycopsi, onosmati, chrysogono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra, radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, aly-* 60 *pum, costus. Ex atro rubescunt filici fœmina, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphyti petrai, caparum, scilla, pancratii. Flava intus radice sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium majus, gentiana. At herbaceo colore insunt polypodio, phalangio, smyrnio, & imperatoria. Odorata radice fragrant, iris, acorus, meon, cyperus, galanga, Zedoaria, nardum tam Gallicum, quàm Indicum, asarum, phu, caryophyllata, baccharis, ligusticũ, pastinaca, angelica, seseli Massiliense, hipposelinum, smyrnium, libanotis, asclepias, circaa, alisma, tripolium: quin & radix Rhodia odorem expirat non injucundum. Dulcedinẽ gustui prabent glycyrrhiza, tragopogonis radix, centaurii majoris, chamaleonis albi, elaphobosci, geranii, arctii,*

In montanis sylvis.

In arboribus.

In aliis plantis.

Plantarũ in radicibus varietas.

Radicũ differentiæ in coloribus & saporibus.

Quæ nigricant.

Quæ albicant.

Quæ subalbicant.

Quæ rubent.

Quæ subrubent.

Quæ intus flavescunt.

Quæ virescunt.

Quæ bene olent.

Dulces.

Amaræ.

arctii, polipodii. Amaritudinem verò gentiana, ranunculi, helenii, dictami candidi, leucacantha, panacis Heraclei hippophaes, pancratii, scillæ, cichorii, asparagi, rusci, centaurii minoris, chelidonii majoris, asphodeli, cyclamini. Acri autem

Acres.

radice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, Zedoaria, imperatoria, erocodylium, angelica, panaces Chironium, smyrnium, pyrethrum, alisma, tripolium, raphanus tum sativus, tum sylvestris, utraque iberis, nasturtium, thlaspi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampeloprasum, scorodoprasum, capa, allium, porrum, scandix. Quo fit, ut si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colore, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impenderint. Ac præterea plurimum iisdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesque (de iis intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapores assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se ineunt plantæ, exorsus, pro viribus enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, iis, quæ omnibus sanè vulgares apparent, rectè comparentur, quapropter ab hedera primùm, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederam igitur foliis æmulantur, etsi quædam majora, quædam verò minora cernantur, scammonium, asarum, uterque cyclaminus, smilax aspera, lævis, & hortensis, vitis

Foliorũ in plantis comparatio, & similitudo inter se.

nigra, marina brassica, Aethiopicum seseli, periclymenon, aristolochia utraque, asclepias, epimedium, gramen parnasi, apocynum, viola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento cissampelos, cinocrambe, hortense solanum, halicacabum, circæa, cucumis tam sylvestris, quàm sativus, utraque clematis. Vitigineum folium repræsentant platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, veratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam vocant. Alba spina, & acanthium simili virent folio: sicuti abrotanum fœmina, & absinthium seriphium vocatum foliis se invicem imitantur. Vitex & anagyris, & foliis & ramis conveniunt. Apii folia referunt caucalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, bunium. Amygdalæ fronde vestiuntur, persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylodendron, lathyris, quam officinæ cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro foliis adstipulatur, anagallis antirrhino, atriplex xanthio. Utriusque rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis majora, huic verò minora spectentur. Porri bulbique folia præse ferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprason, scorodoprason, canini testiculi, lonchitis. Buxus & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo foliis correspondet, pyrethrum sylvestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fœniculi folia emittunt altilis asparagus, panaces, Asclepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, buphtalmos, anethum, thapsia. Anethi foliis assurgit meon. Plantagini non dissimilia sunt folia candidi veratri, gentiana, alismatis, & elymeni. Phœnix folium geranium exprimit, Filicem folio æmulantur sideritidis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc verò myrrhidem. Buglossum, & cirsium consimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, holostium, gramen arundinaceum, coronopus. Hujus verò folia habent catanance, psyllium. Cichorium, chondrylla utrunque genus, & quod quibusdam dens caninus dicitur, consimilis sunt folio. Cnico atractylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo sillybum. Glasto tripolium simile est. Coriandri foliis comantur parthenium, adianthum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam propius, quædam longius ejus speciem sequuntur) uterque daucus, thalictrum, capnos. Helxines folia produnt anagallis, alsine, muris auricula, cannabis, aut quinquefolii eupatorium, sed quæ quadripertito dividantur. Cotonei mali frondem exhibent capparis, solanum somniferum. Smyrnii folium præstant phu, laver. Cupressi effigiem promit sabina: juniperi cedrus minor quæ phœnicia dicitur. Hypericum, androsæmum, ascyrum, folio non discrepant. Cistus, & ladanus sicuti in specie, ita & in foliis conveniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: ciceris tenerium, securidaca: cumini sylvestris stratiotes millefolium: cucurbita personata: loly phœnix: juglandis centaurium majus, pæonia mas, gentiana: etsi huic magis cum plantagine conveniat. Iridis folia reddunt, acorum, medion, sylvestris iris: item gladiolus, nisi hic breviora, angustioraque folia sibi vendicasset. In junci specie collocandum esset utrunque equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticulæ folium simulant aphaca, onobrychis, chamæsyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laurea fronde virent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lilii folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant lilium quoddam agreste) ephemerum, onagra. Lentiscum referunt glycyrrhiza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipsacus, sylvestris lactuca, lycopsis, anchusa, sylvestre glastum, mandragoras fœmina. Lingua bubula similia sunt symphyti alterius folia. Myrti folia ruscus habet, tithymalus fœmina, & cantrubus. Mentham sativam folio exprimunt sisymbrium, hidropiper, pentaphyllon. Marrubii effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio est cinocrambe: Helxine & elatine folio simili comantur. Nasturtii foliis iberis non refragatur nec thlaspi. Oleam æmula foliorum facie repræsentant halimus, ptarmica, phyllyrea, ligustrum, vitex, conyza, thelygonum, caninus testiculus, lithospermum, dorycnium, hippophaes. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum veratrum, sphondylium, aconitum cinoctonum. Verbasci folia fundunt helenium, æthiopis, arctium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium foliis inter se non dissident. Portulacæ folio assimilantur telephium, cepæa, crithamum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus sylvestris, medica, citisus, serrula campana. Thimum, stœchadem, satureiam simile comat folium. Acuta spina, & mespili primum genus simili virent folio. Nec dissimili pulegio dictamnum & calamintha comantur. Mirica sabina & cupressus: serpilli clinopodium, salviæ sideritis prima, horminum, verbascum sylvestre, foliis vestiuntur. Picea folium ferunt poligonum, & pityusa: quercus verò chamadrys, teucrium, scordium, betonica, sideritis prima. Neque à ruta foliis dissident acacia altera, centaurium minus, serpillum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmum, polemonia, peplus, paronychia, hipericum, apios. Aloa, & scilla similia tributa sunt folia. Sampsuchi folium ostendunt marum, & panaces chironium. Solani folio germinant Circæa, halicacabus. Rumicis folia æmulantur arum phyllitis, britanica, & quæ vulgo bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandrina. Asplenii imaginem præbent muris auricula altera, & altera lonchitis, sicuti sempervivi minoris tertia ajuga species, aristolochia clematitis. Salicis fronde provenit lysimachia, ferula Campana ligusticum. Silybus, chamæleo albus, cardum, alba spina, sese foliis imitantur. Ex his igitur facilè quisque herbarum germanitatem, cognationem, similitudinemque perdiscere poterit, quæ omnia in dignoscendis stirpibus non parvam adferunt utilitatem. Cæterum plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi folia ipsa coloribus adeò perspicuis, uti flores haudquaquam splendeant.

Foliorũ in coloribus discrimen.

deant. Niger sanè color in nullis reperitur herbis, neq; arboribus, quamvis nonnulla atro quodam virore sint suffusa, ita ut paululum nigricent, sicut phillyrea, buxus, ligustrum, hortense solanum, nigra viola, osyris, hyoscyamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quæ niveum candorem exprimant: verùm pleraq; quæ incana sunt, subalbicant, ut erithamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, salvia, calamintha, maro, periclymeno, corniculato papaveri, stachy, menthastro, althææ, polio, verbasco, utriq; lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus supernè candicant, quemadmodum infernè rosmarino coronario, bechio, olea, populo, artemisia, & aliis multis. Rubent punica malo, amygdalo, lentisco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsæmo, ascyro, lonchiti, osyri, blito, amarantho, phyco marino, sesamæ, trioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quæ lanugine pubent, insunt dictamno, verbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthastro. Aspera sunt symphyto alteri, marrubio, fico salviæ, ballotæ, & hormino. Aculeis horrent folia buglossi, echii, urticæ, eryngii, rusci, atractylis, sonchi, chamæleonis utriusq;, dipsaci, quinetiam cardui omne genus, aquifolii, & ilicis. Humi jacent panacis folia, coronopi, anchusæ, mandragoræ, utrinsq; anagallidis, cynoglossi, glauci, catanancæ secundi generis. Reptant etiam humi lithospermi, graminis, onosmatis, canis testiculi, albiq; chamæleonis. In universum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data sunt allio, cepis, nasturtio utriq; tam aquatico, quàm terrestri, sinapi, erucæ, lepidio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidi secundæ, thlaspi, serpyllo, thymo, thymbræ, sisymbrio, pulegio, calamintha, dictamno, dracunculo, aro, flammulæ, origano: quæ omnia non modò olfactu, sed magis etiam gustu acrimoniam præbent. At amaritudinem possident chondrylla, cichorium, gentiana, ruta, absinthium, aphaca, abrotonum, parthenium, scandix, aloë, santonicum, seriphium, chamædrys, marrubium, scordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quæ vulgò gratia Dei dejectoriæ facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, sisymbrio, mentha, menthastro, calamintha, pulegio, salvia, ladano, hyssopo, sampsucho, origano, thymo, serpyllo, satureia, symphyto petræo, rosmarino, ligustico, stachy, malabathro. Nec insuavem efflant odorem betonica, chamædrys, baccharis, artemisia minor, & herba illa, quam aliqui sclaream, nonnulli herbam sancti Ioannis, & pleriq; matrisalviam nuncupant. Nec desunt stirpium folia, quæ ab aliarum plantis, tum liquoribus odorem emendicasse videntur, ut scordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytisus ab eruca, apiastrum à citreo malo, chamæpitys à pino, xanthium à nasturtio: ita demq; hydropiper à pipere mutuatur odorem. Graviter olent absinthium, abrotonum, seriphium, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagyris, galiopsis, cicuta, mandragoras, apocynum, glaucium. Non parum quoq; discriminis in plantarum tum caulibus, tùm stolonibus reperitur: quandoquidem ex eis quædam singularem, simplicemq; caulem proferunt: aliæ numerosos cauliculos edunt: quibusdam crassi caules insunt: aliis tenues assurgunt: alii inanes, & vacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alii pleni conspiciuntur: quibusdam item longus prosilit caulis, quibusdam verò brevior, nonnullis caules geniculati sunt: alii enodes exeunt, alii lævore, alii scabritia, alii duritia, alii lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine vestiantur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis teretes sunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus striati. Alii demq; sursum eriguntur, alii per terram serpunt, ac repunt. Dissident præterea inter se stirpium caules colore, rectitudine, & curvitate: tanta fuit naturæ in plantis formandis varietas, atq; solertia. Plures igitur caules ab una tantùm radice exiliunt glasto sylvestri, ptarmicæ, plantagini, muris auriculæ, telephio, aristolochiæ utriq;, rutæ sylvestri, hyperico, elatinæ, phœnici, trago, solano somnifero, & manico, minori sedo, chamæcisso, glauci, osyri, tithymalo paralio, helioscopio & thymelææ. Ramoso, ac pariter surculoso caule fruticant salvia, satureia, thymum majus, origanum, hyssopum, absinthium, abrotonum, ruta, stœchas, ocimum, amaracum, symphytum petræum: & ut summatim rem complectar, omnes denique plantæ, quæ suffrutices appellantur. Crassum caulem mittunt dracunculus, chamæleon niger, œnanthe, helenium, symphytum alterum, hyoscyamus, personata, sedum majus. Contra proditur tenuis ornithogalo, thlaspi, polemoniæ, ranunculo, limonio, anemonæ, ligustico, panaci Asclepio, peucedano, artemisiæ, phyllo, cynocrambæ, buphthalmo, alisinati, betonicæ, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio majori, muris auriculæ, aristolochiæ utriq;, seripho, tragorigano, menthæ, sisymbrio, lysimachiæ, rutæ sylvestri, delphinio, melanthio, agresti cumino, aparinæ, chamædry, scordio, teucrio, trifolio, hyperico, sideritidi secundæ, elatinæ pentaphyllo, veneris umbilico, chamædaphnæ, tithymalo, helioscopio, thymelææ, alypo. Inanes in universum, ac fistulosos caules habent frumenta, legumina, & olera. Particulatim verò cavis emicant colliculis phu, apium montanum, sonchus, veratrum album, gentiana, equisetum, narcissus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium majus, symphytum secundum, spina alba, cepe, porrum, hipposelinum, thapsia, ferulæ omne genus omnesq; plantæ ferulaceæ, qualis cicuta, panaces, laserpitium, seseli Peloponnense, & quæ guttatim stillant sagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, sambucus, phu, cyclaminus secundus, gentiana, panaces Asclepium, polycnemon, cratæogonum, polygonum, equisetum, ferula, cicuta, meon, odoratus juncus, pityusa, arundinum omne genus, hydropiper, ligusticum, xyphium, & omnes denique plantæ, quæ fœniculaceo caule assurgunt, ut elaphoboscum, anethum, seseli Massiliense, pyrethrum, sphondylium, peucedanum. Lævi constant caule dracunculus, hastula regia, typha, nymphæa, sideritidis tertium genus, chrysanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloë, iberis, hyacinthus, millefolium, chamædaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripolium, hyacinthus, arum, sesamoides, daucum Creticum, caucalis, caninus testiculus, epimedium, hypericum, sideritidis tertium genus, centaurium minus, anonis, sylvestre cuminum, tussilago, œnanthe, anthyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papaver spumeum, psyllium, aconitum primum, colchicum, sempervivum minus, umbilicus veneris, stratiotes millefolium, chamæcissos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrsinites, paralius, helioscopius, & cyparissias: item chamælea, & verbenaca. Duum verò palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaspi, melanthium, pæonia, veratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adolescit petasita, plantagini minori, ranunculo, phu, rosmarino, chelidonio majori, bacchari, panaci Asclepio, sphondylio, satyrio, alsinæ, betonicæ, fabæ Ægyptiæ, erithamo, arabidi, asphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, sylvestri papaveri, aconito tertio, sempervivo majori, senecioni, verbasco fœminæ, cytiso, xanthio, rusco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, suico, gladiolo, ascyro, lysimachiæ. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alisma, cyperus, tithymalus characias, pityusa. Ac horminum semicubitali caule contentum est. Binûm cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, spina alba, acanthus, coniza major, althæa, symphytum secundum, helenium, glastum, glycyrrhiza, centaurium majus,

Caulium in plantis differentia.

dipsacum,

dipsacum, cardum, seseli Aethiopicum, lycopsis, sideritis secunda, manicum solanum, sylvestris lotus, cirsium. Quaternum cubitorum caulis exit moly: tricubitalis verò medio. Duris lignosisq; nituntur cauliculis hypericum, chamaedrys, teucrium, symphytum petraeum, androsaemum, ascyrum, satureia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aster Atticus, hyssopum, stoechas. Lentore & mollitia caules languescunt irioni, poterio, malva, smilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryoniae, viti nigrae, vicia, helxina, quam cissampelon cognominant, scammonio, junco, typha, althaea, alcea, solano somnifero, osyri, rusco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipsacum, poterium, agriacantha, scolymus, paliurus, rubus, canirubus, hieracium majus, stoebe, rosa. Spinosa prorsus lanugine obducuntur urtica caules, echii, anchusa, lycopsis, buglossi. Hirsutus caulis visitur menthastro, orobanchae: helenio, ocimoidi, eupatorio, herba quam pilosellam vocant, secundo symphyti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, verbascum, lychnis utraq; tussilago, althaea, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & asperitate caulium sunt pastinaca, rubia utraq;, lupus salictarius, aparine, baccaris, sylvestris cnicus, aethiopis, equisetum, veratrum nigrum, papaver sylvestre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithospermum, anagallis, clematis prima, holostium, tribulus terrestris, peplos. Caules edunt quadrangulos sideritis prima, apiastrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus: mentha, calamintha, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamaedrys, stachys, scordium, teucrium, betonica, symphytum secundum, clymenum, verbenaca, urtica, galiopsis, aethiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares insunt cirsio, & quandoq; etiam cypero. Caeterùm caules albicant moly, utriq; iberidi, nasturtio, cnico, cacaliae, cynocrambae. Rubescunt minori hieracio, soncho, artemisia, hyperico, ascyro, phu, virga aurea, helxina, senecioni, myriophyllo, orobanche. Caule destituuntur chamaeleo albus, phyllitis, filix, cynoglossum, dryopteris, polypodium, onosma, trichomanes, asplenum, hemionitis, lichen, paronychia, adiantum, hippophestum, chamaesyce. Ad haec non parum quoque in stirpibus dignoscendis utilitatis praestat florum tùm coloris, tùm formae cognitio: quippe cum nulla sit earum pars, quae prius nostris sese offerat oculis vere & aestate, quàm flores, varia colorum pictura quam eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quae in coloribus ita se habent. Plantae igitur, quae flore candido decorantur, sunt ut oxyacantha, ligustrum, onocoglossum, fraxinus, rosa, quibus tùm ruber, tùm etiam purpureus erumpit. Item olea, myrtus, cerasus, malus, pyrus, mespilus prunus, arbutus, iberis, raphanus, siser, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclamini secunda species, hastula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, tripolium, sed cui flos quandoq; rubescat, polium, oenanthe, alba viola, nymphaea prima, althaea, polygonatum, clematis altera, ocimastrum, erinus, achillea, helxine, cissampelos dicta, convolvulus, dorycnium, ephemerum secundum, stratiotes millefolium, lotus Aegyptia chamaesyce, sesamoides magnum, narcissus, scammonia, thymelaea, sambucus, ebulus, angelica, filipendula, viburnum, flammula, fragaria, imperatoria, lilium convallium dictum, & vincetoxicum. Rubri flores emicant rosis, in quibus tamen variant, nam alii candidi, alii purpurei, alii lutei reperiuntur: item malo punico, faba Aegyptia, rumici, oxylapatho, oxalidi, blito, aphacae, ophioscorodo, anemonae primo generi, argemonae, anagallidi mascula, papaveri sylvestri, solano somnifero, onagra, & caryophyllis vocatis, quem florem recentiores quidam, nescio qua auctoritate ducti, veronicum appellant, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoq; varia colorum mistura inficiantur. Flores menthae, sisymbrii & hydropiperis colore subrubro apparent. In purpura albicantes insunt phu, rosis, persico, amygdalo, ervo, bacchari, trifolio, alceae, periclymeno, rhododendro, paeonia. Purpurei exeunt asaro, croco, vitici, vicia, cyclamino primo, larici, centaurio minori, alba spina, erigano, pulegio, salviae, calamintha, thymo satureia simili, thymbrae, serpyllo, sed qui in album quandoq; varient, pseudomelanthio, chamadry, lychnidi, scordio, viola purpurea, canis testiculo, onobrychi, betonica, symphyto utriq;: etsi secundum modò candido, modò luteo flore laetetur. Item medio, gladiolo, anchusa, lycopsi, echio, sideritidi tertia, verbenaca, astragalo, hyacintho, cirsio, capno, bubonio, sed cujus interna flavescant, antirrhino, acanthio, glauci, veratro nigro: tametsi quandoq; huic punicei, herbacei, candidi, & in purpuram albicantes flores repertantur. Item sesamoidi majori, ricino, amarantho, galega, personatae, xanthio, hormino, martago (sic vocant recentiores lilium quoddam) scrofulariae majori, geranio. At in purpura nigricantes insunt violis, leontopodio, delphinio, napello, pulsatilla. Aureis floribus coronantur helenium, cernus, rapum, napus, lampsana, brassica, crithamum, sonchus, aphaca cichorii genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quàm sativus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone secunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunq;, sertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, tussilago, conyza, hemerocallis, viola aurea, nymphaea secunda, anagyris, alisma, hypericum, ascyrum, androsaemum, chamaepitys, spartium, lysimachia, eupatorium, pentaphyllon, chrysocome, chrysogonon, chrysanthemum, ageratum, papaver corniculatum, hyoscyamus, galium, senecio, verbascum, lotus urbana, & sylvestris, bunium, osyris, colocynthis, cnicus, virga aurea, balsamina, blattaria, caltha, colutea, tanacetum, & quam falso oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum foemina, pilosella, potentilla, sena, sinapi. Anthemidi flores exoriuntur in medio lutei, circinato orbe candidi, sicuti & parthenio, buphthalmo, bellidi, & cotulae foetidae. Caeruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis foemina, muris auricula, clematis prima, buglossum, melanthium, eryngium, scabiosa, & quae à vulgaribus morsus diaboli appellatur: item cyanus, & quae trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurii majoris, chamaeleonis nigri, cinara: quin & varia cardui genera. Vario colore inficiuntur iridi, tripolio, malva, euphragia. Spicati insident blito, plantagini, hyssopo, mentha, menthastro, sisymbrio, hydropiperi, salviae, sampsucho, stachy, betonica, amarantho, virga aurea, stoechadi, ladano, lavendulae utriq;. Floris effigie lilium aemulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphaea alba, helxine cognomento cissampelos, lotus Aegyptia, narcissus, crocus, convolvulus, ephemerum primum. Flores, qui rosae referant similitudinem, prosiliunt malo cydoniae, mespilo, althea, rhododendro, paeoniae veratro nigro, colocasia, corniculato papaveri. Echinatis capitulis flores condunt uterque chamaeleo, centaurium majus, crocodilium, spina alba, dipsacus, spina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, & reliqua carduorum genera. Muscosos gestant flores laurus, labrusca, myrica, erica, ligustrum, olea, quercus, castanea, cornus, galium. Flores in umbellas radiantes, vel muscarii emicantes insunt meo, sisaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, ligustico, pastinaca, seseli omni, sisoni, aniso, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, smyrnio, elaphobosco, foeniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, sphondylio, ferularum omni generi, peucedano, laserpitio, sagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achillea, chrysocoma,

Florum in plantis varietas.

agera-

agrato, cicuta, stratiota millefolio, myrrhidi, thapsia, sambuco, ebulo, angelica, filipendula, viburno, imperatoriæ eiq; pimpinellæ generi, qua nonnullis hircinum saxifragum vocatur, quòd hircum maximè oleat. Cytini imaginem repræsentant flores asari, hyoscyami, cisti, arbuti. Corymbis similes racematim cohærent botry, ambrosia, anagyri, urtica, lunaria minori, hippophai. Lanugine quadam obducuntur, atq; in pappos evanescunt flores omnium carduorum, sonchi, tragopogoni, centaurii majoris, utriusq; chamæleonis, utriusq; hieracii, senecionis, cirsii. Stellarum, solisque flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, buphthalmus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraq;, cyanus. Præterea exquisitam prorsus plantarum cognitionem quis assequi poterit, si seminis, fructusque, quos plantæ ferunt, delineationes habeat: quare non inutile fuerit earum tum figuras, tum discrimina, tum etiam similitudines prosequi. Fructus itaque racemosos proferunt therebinthus, lentiscus, populus utraque, oxyacantha, vitis nigra, vitis alba, cyclaminus secunda. Corymbaceos verò hedera, periclymenus, solanum hortense, & manicum, smilax aspera, polycnemon, hippophaes. Semina autem racematim cohærent artemisia, ambrosia, botry, urtica nostrati, mercurialis fœmina, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo, vesicaria, asparago, rusco, lauro Alexandrina. Semen folliculari specie inest fraxino, rhamno, sed quod verticilli referat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsaca. At in squamosis folliculis occluditur gentiana, cumino sylvestri, atriplici, sphondylio, œnantha, ferula, & thapsia. Pineam nucem imitantur, & veluti nucamenta sunt fructus picea, laricis, & cupressi. Baccas gerunt olea, laurus, Zizyphus, cornus, rosa, capparis. Oblonga, & quæ magnitudine cedant olivis, visuntur myrtho, thymelææ, polygonato. Rotunda sunt ligustro, junipero, hedera, periclymeno, lycio, cedro, oxyacantha, sabina. Cæterùm fructum semenq; siliquis includunt acacia, anagyris, genista, siliqua arbor, casia nigra, dorycnium, apocynum, staphis agria, delphinium, cicer, faba, lens phaseolus, lupinus, pisum, ervum, sena, smilax hortensis, medica, aphaca, vicia, pæonia, leontopetalon, xyris, solanum somniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis verò abditur halicacabo, colutea, colchico, & staphylodendro, suntq; in corniculis modò aduncis, modò rectis servant delphinium, fœnum græcum, lotus sylvestris, rapa, napus, raphanus, lampsana, brassica, eruca, sinapi, erysimum, circæa, leucojum, hedysarum papaver corniculatum. Capitibus semina condunt colocasia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papaver tam sativum, quam erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris, nymphæa. At capitulis parvis concipiuntur lino, ptarmica, cumino sylvestri, sparganio psyllio, verbasco, scrofularia, isopyro, ricino, tithymalo paralio, & helioscopio. Semina in flocci modum conclusa afferunt porrum, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium: etsi prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda resident semina omnibus panacis generibus: itemque seseli, ligustico, apii omni generi, aniso, anetho, cumino sativo, ammi, elaphobosco, dauco, sphondylio, peucedano, elichryso, cicuta, myrrhidi, angelica, imperatoria, thapsia, coriandro, smyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achillea, agerato, stratiota millefolio, sambuco, ebulo. Semen veluti spicis continetur origano tam sativo, quam sylvestri: quin & sampsucho. Papaveris imaginem semine repræsentant phyllum, nymphæa alba, hyoscyamus, lotus Aegyptia, peplis, peplos, chamæsyce. Piperis similitudinem exhibent semina tum lycii, tum etiam viticis. Compresso, atq; rotundo semine habentur malva, althæa, alcea, smilax lævis. Neque seminis effigie ab epithymo dissidet alypon: à lolio phœnix: à viola alba chamæcissos: à salvia horminum. Hirsuto semine, ac aspero, adeo ut id tactum vestibus adhæreat, sunt personata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & vulgare cynoglossum. Capiti viperarum simile fert echium, & vituli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, spinachium sic vulgo vocatum, tribulus tam aquaticus, quàm terrestris. A fœnigræci semine non desciscit semen myagri, item & loti sylvestris. Semen fœniculi modo ferunt ligusticum, sison, cicuta, cuminum, carum. Anisi verò semina, apii, & ammi consimilem nacta sunt formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utrique chamæleoni, spina alba, & Arabica, atractyli, cynaræ, medio, nigro veratro, & omnibus fere cardui generibus. Milii semine constant circæa, crateogonum, panicum, sesamum, lithospermum, phalaris, lotus Aegyptia, sesamoides. Ervi semen possident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium æmulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur semine libanotis, & crithamum: ut etiam semine conveniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticæ genus. Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpioides: & verrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina quæ fructibus carnosis tam arborum, quàm herbarum delitescunt, gestant alvo mala cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, mespila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsamina vulgò vocata fructus, mandragora, aristolochia, halicacabi: quin & mala insana consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta, iberis, cupressus, circæa, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papaver, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiamnum colore inter se semina, siquidem albicant dauco, rosmarino, circææ, lactuca, papaveri sativo, & spumeo, cucurbitæ, peponi, cucumeri, sesamo, lithospermo. Ut fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, pæonia, rubia, tragus, juncus, coccum infectorium, aspera smilax: chamædaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri androsæmi, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, olea. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbula, porro allio, cæpis, ampeloprasо, hyacintho, scorodoprasо, ophioscorodo salvia ruta, hormino, ligustico, seseli Aethiopico sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubia, sideritidi prima, verbasco, laureola, narcisso, sylvestri cucumeri. In longum verò protensum proferunt semen seseli Massiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, fœniculum. Quadratum spectatur seseli Massiliensi, & libanotidi: triquetrum verò staphidi agria, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, alysson, æthiopis, mercurialis altera. Dissident etjam sapore semina: namq; acre id proferunt porrum, cæpe, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massiliense, tordylium, anisum, hipposelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Odorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Asclepium, elaphoboscum, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, fœniculum, daucus, pastinaca sylvestris, melanthium, isopyrum, bunium, origanum, ammi, & libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotono, chamæcisso, gentiana, sesamoidi. In magnam deniq; duritiem semen coalescit asparago, periclymeno, & rusco. Harum itaq; rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absq; ullo impedimento poterit peritissimus evadere: verum enimverò ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire

Seminũ & fructuum in plãtis discrimina.

Sympathia, & antipathia rerũ quarundam pro simpliciũ materia.

convenit, quòd permulta creavit natura rerum omnium parens, quæ inter se vel maximè consentiunt, vel admodum dissentiunt. Quò fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura, nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit, hæc etiam cæteris adnectere, paucaq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequuntur quercus, & olea, ut non solùm non vivant, neq; germinent, si altera effossa, in ejus scrobe altera implantetur: sed etiam altera alteram interficiat, si forte prope oriantur. Nec minor inter brassicam, & vitem antipathia cernitur: quandoquidem observatum sit, vitem, ad cujus radices afsita

Brassicæ mira vis ad temulentos.

fuerit brassica, non parvo intervallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut vini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atq; illa vites: quippe perspectum est, quòd si seratur brassica juxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeò veneficiis, & admurmurantium incantationibus adversatur, ut in limine januæ domus integra suspensa, ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, vindicet. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium investigatoribus memoriæ proditum est, omnes in universum stirpes, quibus scilla adsita prosiliat, non modò asservari ab omni aëris intemperie, animaliumq; noxa: sed etiam lætiores, feracioresq; evadere. Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosq; mirificè alit: quæ tamen, si ab equis, vel bobus edatur, veneni præsentanei modo eos interficit: tametsi nulla prorsus noxa ea quoque ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis venena sunt: hominibus verò contra serpentum morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes: nihilominus sturni innocuè ejus semine vescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si vas aqua plenum, dum plantis inhærent, illis subjiciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam descendant. Contra oleum suppositum sic refugiunt, ut in hamos recurventur: quandoquidem in universum oleum omnibus, quæ feruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta qualibet, quæ fuerit eo peruncta, facilè perarescat, & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resinam fundunt, siquidem sæpe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila.

Arbores aliarum arborum fructuũ feraces.

At nunquam visæ sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quam proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyænæ, crocodili, hippopotami, & vituli marini: neq; fulmine icuntur ficus & laurus. Caprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solùm eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usq; remorantur. Apium tantò celerius adolescit in hortis, quantò magis atteritur, & calcatur: cùm tamen secus, & contra eveniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui jugulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illæsæ asservantur, quibus æneus clavus fuerit infixus.

Corpora icta fulmine nõ putrescunt. Admirabilis fulminum facultas.

Corpora icta fulmine, etsi exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immeritò poëta ille damnatur, qui Phaëtontem cecinit de cœlo tactum quibusdam in vallibus computruisse. Sed majore miraculo nobis illud sese offert, quòd scilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterq; ex dolio vinum evanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanorum gravida icta fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum vixit. Mentha lacti imposita densari ipsum in caseum non sinit. Murenæ pisces ferula tactæ statim moriuntur. Scorpiones item admota delphinio herba aut lychnide sylvestri, aut aconiti radice, quod pardalianches vocant, adeò torpescunt, & stupidi redduntur, ut potius mortui, quàm vivi existimentur: veruntamen albi veratri contactu mirificè excitantur, viresq; deperditas recuperant. Succo cotulæ manus illita apum, vesparumq; aculeo non infestantur. Quod item malva præstat oleo contusa, corporisq; membris illita. Qui polemonii radicem gestaverit, à scorpionibus non icitur: & si ictus fit, nulla neq; molestia, neq; noxa afficitur. Porrò tanta est arundinis, & filicis discordia, ut arundine vomeri annexa, filices in agro enata penitus deperdantur. At contra magnam inter se ineunt amicitiam arundines, & asparagi: quippe in arundinetis satis longe lætiores, quam alibi adolescunt: quemadmodum & vites, quæ ulmos, populosq; scandunt. Magna insuper conveniunt amicitia myrtus, & olea: item hæc, & ficus. Orobanche sola præsentia legumina strangulat. Cimices lectularii si vivi devorentur, non solùm quartanis febribus remedio sunt, sed etiam percussis ab aspide prosunt.

Gallinarum tutela contra Mustelas.

Martes, feles, & mustela gallinas non attingunt, quæ rutæ succo fuerint perunctæ: neq; vulpes eas invadunt, quæ pulmonem vulpinum comederint. Vipera fagi ramulo obviam facta gressum sistit, & veluti attonita manet: quod item facit arundine etiam leviter percussa. Furens elephas ariete tantum conspecto mansuescit: nec est taurus tam ferox, qui fico arbori adalligatus non mitescat. Magnes lapis mirè ferrum ad se trahit: at si allio confricetur, id neutiquam agit, nisi sanguine hircino lotus vim ab allio obsessam redimat. Succinũ paleas, & festucas ad se trahit, nihilominus oleo illitum, eas respuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici cursu, & prolifica probitate pollebunt: at si luporum vestigia calcaverint, cruribus obstupescunt, ac convelluntur. Carnes ovillæ à luporum morsibus dilaniatæ cæteris teneriores, gustatu suaviores existunt: at earum lana vestibus contexta, pediculos creat. Leo animal ferocissimum præsentem gallum mirum in modum veretur, ac magis terrore concutitur audito ejus cantu. Gallinacei pulli elephantem, bovem, & equum minimè metuunt: atqui si umbram tantum milvi in aëre volantis conspexerint, ad matrem maximè perterriti confugiunt. Nec secus agnunt oves & agni, lupo conspecto. Idem lupus scillæ bulbo contacto quàm primum sideratur. Hyænæ umbra contecti canes obmutescunt: item hyænæ ipsius lingua à latratu, ac morsu canum etiam mordacissimorum ferentẽ vindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut in parvo temporis tractu tum integentes crustas tum ungues è pedibus abjiciat. Ciconiæ platani foliis nidos implent, ut inde vespertiliones abigant, quibuscum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tineas, & blattas nidis inimicas arceant: item & chelidonium majus, quò obcæcatis pullis visum restituant. Cæterùm lauri folia nidulis important palumbes, accipitres hieracium, corvi arum, upupa adiantum, cervices supinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni viticem ut à diversis animalium injuriis se vindicent, aut ab alio quocunq;, quod noxam adferre possit: tam admirabilis in volatilibus, & quadrupedibus habetur ipsius naturæ instinctus, circa rerum vires absconditas. Catus quadam herba adeò gaudet, ut illi catariæ nomen recentiores indiderint: quinetiam phu minoris radicibus maximè delectatur. Ranæ juncum, ranunculum, & stœben diligunt. Testudines, & ciconia origanum adamant. Serpentes fœniculi affricatu visum recuperant. Leo devorata simia febrem efficacissimè discutit. Cerva, & fera capra non modò dictami pabulo illata vulnera in Creta insula sanant, sed & infixa tela venatoribus rejiciunt. Ursi formicas devorant, ubi mandragoram degustaverint, quibus mirificè sanantur. Elephantes devorato chamæleonte animali oleastri frondes depascuntur,

tur, quibus incolumes evadunt. Anſeres, anates, ac reliquæ aquaticæ aves ſideritè tantùm herba ſuis incommodis medentur: ſicuti gallinæ helxinem devorant, grues juncos, panthera humanum ſtercus, apri hederam, & cinaram cervæ. Præterea rhabarbaro flava bilis è corpore dejicitur, itemq́; manna, & ſcammonio: pituita colocynthide, & turpeto: bilis verò atra helleboro, & Armenio lapide: ſicuti & venena theriaca ſuperantur. Oculorum ægritudines curant ſolo contactu ſapphiri & anthraces. Ebrietas amethyſto lapide arcetur. Sanguinis defluxus jaſpide ſiſtitur. Topaſio appenſo venus infirma redditur: item & vitice lecto cubantibus ſtrata. Formicæ alis veſpertilionis, & upupæ corde fugantur. Quin & ſerpentes veterum calceamentorum ſuffitu abiguntur, ut blattæ, & papiliones hircino jecinore incenſo. Torpedo piſcis non modò manus, ſed & longiori haſta contacta tangentis brachium ſtupidum reddit, quamvis validiſsimis muſculis conſtet. Catablepha quemcunq́; oculò conſpexerit, enecat, etſi per mille paſſus diſtet. Nec inter homines deſunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conſpectos effaſcinent. Cæterùm ſi cæterarum volatilium pennæ aquilinis permiſceantur, brevi carie contabeſcunt: quemadmodum teſtudinum chordæ contactæ diſrumpuntur, ſi una tantùm ex lupi inteſtino parata inter eas reſonet. Eodem pariter modo tympana ovina pelle conſtructa franguntur, ſi tympanum lupina membrana contectum inter alia pulſatur. Tanta muſicis, tibiis, cæteriſq́; id genus inſtrumentis facultas adverſus tarantulæ venenum ineſt, ut languentes etiam invitos non modò ad choreas, ſaltationeſq́; alliciat, ſed etiam perſanet. Quinetiam tanta vi pollent Marſi, ac Pſylli contra ſerpentes, ut eos ſolo contactu enecent. Taurus perunctis roſaceo naribus ſtatim vertigine corripitur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus, præter rerum naturam flammam ſtatim concipit, nec reſtinguitur, niſi affuſo oleo. Sed de his hactenus: quandoquidem brevitati ſtudentes plura adhuc ſilentio prætereunda duximus.

† *Hic locus (ut mihi retulit excellentiſs. Medicus Auguſtinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur:* εἰς ὄγκων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροντες. *Id eſt: in tumorum differentias unumquodq́; ipſorum referentes. Quæ lectio non ſolùm ob id magis probari poſſet, quàm vulgata, quòd dogmatica ſit, illudq́; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum cauſam in tumores, & meatus referebat: ſed quod etiam ejus dogmatis meminerit Galenus lib. primo de ſimpl. medicamentorum facultate cap. primo, his verbis.* τινὲς μὲν γὰρ εἰς τὰ μεγέθη, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰς θέσεις τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἀναφέρουσιν. *Hoc eſt: Quidam eum in magnitudines, figuras, & ſitus tumorum & meatuum referunt.*

METHODUS,

QVA

DIOSCORIDES IN SUO OPERE USUS EST, ET SECUNDUM QUAM OMNES AB AVCTORIBVS PROPOSITÆ PLANTÆ ad Dioſcoridis capita referri poſſunt, à CASPARO BAUHINO propoſita.

CUM DIOSCORIDES de MATERIA MEDICA perfectum opus ſe ſcripſiſſe in Præfatione teſtetur: & Galenus 6. de facult. ſimpl. med. 1. idem ſtatuat, his verbis: Quinque libris materiam omnem utilem Dioſcorides abſolvit: & 1. de Antidotis, ſufficienter de omni materia medica in quinq; libris à Dioſcoride ſcriptum eſt, operæpretium eſt intelligere, quanam in ſuo opere Methodo ſit uſus. Dioſcorides, cùm duos eſſe præcipuos Medicinæ ſcopos animadverteret, Sanitatis conſervationem, & Morbi curationem: materiam Medicam pertractaturus, cenſuit præſtantiùs eſſe valetudinem conſervare, quàm amiſſam recuperare: quare ab illis exorſus eſt. At cùm nihil ſit, quod tam valetudinem conſervet, quàm Spirituum calorisque nativi refectio, ea quæ citò hæc præſtare queant, præponit: ejuſmodi autem cum ſint aromatica, ab Aromatibus principium facit. Sunt autem Aromatica, quæ plenum, gratum, & perſeverantem v. g. per annos circiter decem, odorem ſpirant. Quare ea quæ facultate conveniebant, primùm junxit, & quantùm licuit etiam facierum ſimilitudinem obſervavit, cùm facies ſeu forma externa ipſius plantæ, facillimè ſub ſenſum cadat. Ubi verò facultas à forma externa eſſet ſejuncta, potius facultate, quàm forma ſimiles conjunxit, inque claſſes & capita digeſſit: quod probatur ipſius Auctoris verbis, ut qui in fine præfationis libri ſecundi hæc habeat: ideò ne cognatorum vires disjunxiſſe videamur, & quæ ſequuntur: ſic & in libro tertio inquit, quæ vernacula ſunt & cognata cenſentur. Aliquando ubi nulla neque facultatis neque faciei ſimilitudo intercedebar, Nominis ſimilitudine obſervata, diverſa in eandem claſſem retulit: ſic enim infinitum chaos in pauca reducitur, memoriámque & artem plurimùm juvat. Primo ergo loco aromata, quæ ſpiritus reficiunt, caloremque innatum fovent, propoſuit: mox his ſubjunxit, quæ ex Aromatibus componuntur, ut unguenta & olea, eó quòd apud veteres in magno forent pretio, & ad ſanitatem conſervandam plurimum conferrent, propter quotidianum Balneorum uſum, è quibus egredientes ſe ungebant, ut Galenus pleniùs in libris de ſanitate tuenda, docuit. Hæc verò cùm ab arboribus petantur, arbores, à quibus unguentorum & oleorum materiæ deſumuntur, ſubjunxit. Tum in fine libri, de alimentis agere incipit: & quia veriſimile eſt primos parentes potius arborum fructibus, quàm frugibus victitaſſe, ideò antequam ad Cerealia, quæ magis nutriunt, accederet, arbores quarum fructus edules ſunt, deſcripſit:

Medicinæ ſcopi duo.

Aromatica quæ.

Libro primo quæ tractentur.

pfit: ut quæ fine impofuiffent aromaticis, etiam alimentorum genus inciperent: accedente etiam faciei fimilitudine: & quia magis notæ funt & familiares, quàm herbæ cereales: de his libro primo. Unde liquet, caput ultimum libri primi, quod eft de Iberide, licet Marcellus Virgilius, Hermolaus Barbarus, Joan. Ruellius, Francifcus Afulanus, & Matthiolus (qui idem cum Lepidio dicit) in fuis Codicibus refervarint, expungendum effe, & in librum fecundum poft caput de Lepidio rejiciendum effe, non folùm ratione ea, quod locum juftum inter arbores non habeat, ut loquitur Janus Cornarius: fed quia nec facultate, nec facie, nec nominis fimilitudine cum iis, quæ à Diofcoride libro primo proponuntur, conveniat. Fandem ob caufam caput de Halicacabo, quod in quibufdam exemplaribus Iberidi fubjungitur, expungendum venit, & in librum quartum ad Solani genera referendum eft. Secundo libro, cùm non folùm Aromaticis reficiamur, fed & Efculentis fpiritus & calor innatus confervetur, humoresque augeantur, quibus librum primum concluferat, nunc quæ fuccedunt, proponit, urpote carnes, pifces, cerealia, olera: ab Animalibus incipiens, à quibus non folùm alimenta, fed etiam remediorum copia educitur: Cerealia fubjungit, tum olera: & fi ab his medicamenta quædam vel colligantur, vel conficiantur, breviter admonet. Hæc enim Diofcoridis eft methodus, ut primùm propriam vim, dein comunem alicujus plantæ enumeret: id eft, id quod illi peculiare eft & præcipuum, & quod præftantiffimè facit: poftea id quod etiam aliorum auxilio agit: quod ut in particularibus capitibus obfervat, fic etiam in univerfalibus tractatibus idem perfequitur. Exempli gratia: inter oleraceas ea connumerat primo, quæ magis in ufu funt, ut Triticum, Hordeum &c. dein ea quæ minus nutriunt: quare Alimentorum oleraceorum genus acribus terminatur. Acria autem cùm alia fint Alimentofa, alia medicamentofa, alia mixta: ab alimentofis orditur, ut à Sinapi, Cepa, Nafturtio: quæ quamvis parum nutriant, appetitum tamen excitant: hæc fequuntur, quæ non nutriunt, fed medicamentofa tantùm funt, veréque acria. Tertio libro, ut in iis quæ medicamentofa funt, progrediatur, Radices fubjungit: mox fuccos, qui ex Corollariis eliciuntur: Dicuntur autem Corollariæ herbæ quæ vulgò odoratæ plantæ appellantur, & potiffimùm odore graro dignofcuntur: fubjicit Umbelliferas, quarum præcipuè femina in ufu funt. Quartum librum Herbaceum genus incipit: Herbacea dicuntur, quia potiffimùm herbacea pars (five intelligas folia ipfa, vel ex iis elicitum fuccum) in ufu eft (fub qua fpecie ea quæ Cofmetica funt, & ad capillorum tincturam faciunt, & ad cutis ornatum perrinent) de Radicibus etiam egit purgantibus, at in finem libri rejicit ea quæ potenter purgant, quò hæc, nifi alia profint, ultimo loco experiamur, & in ufum revocemus. At in purgantibus primùm ad morbos internos, tunc ad externos refpexit: & rurfus primùm ad univerfales, tum ad particulares: & potius & prius ad periculofos, quàm ad falutares. Nec omifit quæ vulnera & continui folutionem curant: imò & de venenis quoque in fequentibus egit. Quinto libro de Vino agit: licet namque fint, qui vinum inter Aromatica reponendum cenfeant, ut & omnia ea quæ ex eo eliciuntur, ut Aquam vitæ, Omphacium, Sapam: aft quia magis antidotum eft, & eo potius ad medicamenta mifcenda & antidota conficienda opus habemus, quàm ad victum, in hunc locum ejus hiftoriam tejecit: & librum integrum dicavit, quo etiam vinorum factitiorum, quæ partim aromatica funt, partim verò purgantia, modum conficiendi, doceret. Liber fextus: quoniam venenum præcipuus eft vitæ noftræ hoftis, nec fatis fit fanitatem tueri, ideò fexto libro de his agit: quem aliqui dividunt, & alterum, De Beftiis venenum ejaculantibus: alterum de Lethalibus Medicamentis infcribunt: alii in tres, alii in plures divifere libros. Ex his ergo patet, Diofcoridem magis Facultatem plantarum (quas in Arbores, Frutices & Herbas diftinxit) refpexiffe, cùm hoc magis intrinfecum fit, neque adeò mutabile. Secundùm hanc Methodum, Angelica non inter Apiaftra connumetanda, fed cùm fit aromatica, venenis, pefti ac purredini adverfa, ftatim poft Iridem vel Meu collocari debet. Sic Flos folis Peruvianus, quem auctor nofter edit, poftrema poft præfationem locavit: Dodoneus ad Chryfanthemum: Cæfalpinus ad Helenium, retulit: licet antiquis indictus videatur, tamen non ex folius ftipitis, neque floris aut feminis forma in aliquam claffem referri debet, fed omnibus fimul confideratis, & maximè facultate ipfa, qua cum Carthamo convenit, ad Carthamum referri debet. In adprobatione remediorum & ufu, hæc tria potiffimùm obfervat: ut vel fibi experta dicat: vel comuni ufu & experientia adeò probata, ut nullus inficiari poffit: vel quæ à magno aliquo viro fibi expofita afferit. Hæc univerfalis eft Methodus, nunc ad Particularem. Particularis methodus eft in capitibus: in initio capiris nomen proponit, dein regionē in qua frequentius vel optima provenit, quæ Geographia eft: tum Chorographiam fubjicit, ejus regionis locum, vel nivofum & altum: vel umbrofum: vel hortenfem, vel alium aliquem explicando. Poftmodum ab his incipit, quæ maximè oculis patent: hinc ea quæ non tam facilè videntur, ut funt radices & femina: mox particulares & minimas differentias: tandem facultates & proprietates & primùm univerfales & antidotarias, quæ Cordi, vitæ fonti opitulantur: dein quæ fpiritibus animalibus: tum quæ ad morbos totius corporis, dein partium & communiter quæ ad capitis morbos valent, primò exponit. Verùm in virium enarratione aliquando fimpliciter ponit, valet, prodeft: aliquandò legitur, ferunt, prædicant. Cùm fcribit valere, prodeffe, videtur experientiam ejus rei habere: quod verò nunc non femper iidem effectus obfervantur, id ad plantarum varietatem, quæ aliorum loco fubftituuntur, referendum eft: non verò ad ignorantiam & fallendi voluntatem. Aft cùm habet ferunt, prædicant, non neceffarium eft argumentum certitudinis alicujus facultatis. Tandem, licèt quædam interpofuerir, non tamen contra propofitam methodum fecit, fed quòd nullus commodior locus videretur: fic Confectionem Cyphi inter aromata recenfuit, quia ex odoratis conftat: fic Picem & bitumen terreftre inter gummata. Hactenus de univerfali & particulari methodo librorum Diofcoridis, de materia medica, eorundemque capitibus.

Libro fecundo quæ continean-tur.

Materia libri Tertii.

Liber quartus.

Liber quintus.

Liber Sextus.

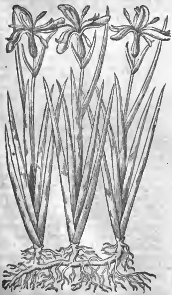
I. IRIS DOMESTICA.

II. IRIS SYLVESTRIS.

III. IRIS SYLV. ALTERA.

IV. CHAMAEIRIS.

Ἶρις. IRIS. CAP. I.

IRis à cœlestis arcus similitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, sed majora, latiora, & pinguiora, Flores in summitate cujusque caulis, æqualibus inter se spatiis distant, incurvi, varii: siquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conspiciuntur: qua diversi coloris specie, quædam cœlestis arcus imago repræsentari videtur. Radices subjacent geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ frustatim dissectæ, in umbra siccantur: & trajectæ lino reconduntur. Melior est Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatissima, quæ † mutila fere, & densa constat radice, frangenti contumax, subrufo colore † gustu amaro, odore perquàm grato, & syncero, ita ut nullum prorsus situm redoleat: quæ dum tunditur, sternutamenta movet. Secundum locum habet † Africana, candicans, gustuque amara. Teredines in vetustate sentiunt: tunc tamen odoratiores reddi solent. Vis omnibus excalfactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum, qui ægrè rejiciuntur, crassitiem digerunt: bilem, crassamque pituitam ex hydromelyte drachmis septem potæ purgant: somnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto auxiliantur serpentium ictibus, lienosis, convulsis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura effluit: menses ex vino potæ pellunt. Decoctum earum, fœminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis venarum spiracula: ischiadicis infunditur: fistulas, ac sinus carne explet. Radices ex melle glandis modo subditæ, partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ, strumas veteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nudata ossa corpore operiunt: doloribus capitis cum aceto, & rosaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à Sole contracta emaculant. Pessis, malagmatis, & acopis inseruntur. In universum magni ad omnia usus.

Omnia exẽplaria ἐπὶ κρύ... λῳ in caule. ὑπόκολο-βος, submutila.

Iridis genera, ejusque consideratio.

IRis in universum sativa est, & sylvestris, illius tres numerantur species, versicolor, lutea, candida. Hujus tantum duæ major & minor. Sativa passim in hortis & viridariis habetur, folio gladii formam referente, striato, acuminatoq́;: caulem profert lævem, cubitalem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in summitate exeunt, è quibus flores prodeunt violacei coloris, æqualibus inter se spatiis distantes, & variis in medio coloribus sese immiscentibus Iridis cælestis modo. Capitula edit oblonga, gladioli modo, crassiora tamen, in quibus semen concluditur rotundum, sesamæ magnitudine. Quo fit ut ii manifesto ducantur errore, qui Iridem nullum ferre semen contendunt. Radix inest Iridi candicans, solida, geniculataq́;, à cujus infima sede, copiosæ funduntur fibræ, ut in majori plus, odoratæ, gustu acres, & subamaræ, perinde ac radix. SYLVESTRIS duum est generum. Altera, quæ plurimum saxosis collibus & asperis nascitur locis, sativæ per omnia similis, minoribus tamen foliis, & floribus, radicibus gracilioribus, ac & caulibus. ALTERA foliis gladioli paulo longioribus radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodoraq́;, & gramini ferè modo repente: caule brevi: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Constat hæc foliis novem purpureis, quorum extima, superiore tantùm parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre existimantes, in quorum sententiam etsi jampridem devenerim, tamen longè aliter rem se habere postmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam noverim, non quòd genere, vel specie à nostrate differat, sed quòd cœli, soliq́; illius convenientia, præstantioribus polleat facultatibus: ut absinthium, quod in Ponto nascitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus insulis: costus, qui in Arabia: crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Troglo-ditas, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote selectissima, præstantissimaq́; proveniunt. Id enim apertè testatur gravissimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his verbis. Omnes itaque herbarii unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse: petroselinum verò, quod in Macedonia provenit: bitumen è Judæa advectum. item & opobalsamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cùm privatim de unoquoq́; loquemur, non omittemus: hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophrastus lib. ix. cap. vii. de historia plantarum, sic inquiens. In Europa nihil præter Irim inveneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq́; ad septentrionem sita. Verùm loci à locis differunt, ita ut producere meliorem possint. Quibus palam est Illyricam Irim non genere, & facie, sed viribus tantùm è nostrate disjungi. Sativa (ut arbitror) ex agresti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleraq́;, cultu tamen vegetior grandiorq́; effecta. Seritur jam & altera, quam flore & foliis minorem esse diximus, quæ etiam in hortis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum odoris præstantia, tum etiam quòd novis floribus delectentur homines, adeò ut jam tot sativæ, quot sylvestris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domesticam reperiri, quòd scripserit Theophrastus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ii, meo quidem judicio, decipiuntur: quandoquidem Theophrastus eo in loco non de omni in universum Iride disserit, sed de Illyrica tantùm, quæ cum loci ac cœli clementia in Illyrico tractu optima spontè proveniat, non est necesse, ut colatur. Præterea cùm hodie Iris domestica passim in Italia hortis læta, virens, pulchráque spectetur: sylvestris autem in plurimis montibus sponte nascatur, floribus & foliis sativæ longè minoribus, radice tenuiore, breviore & aridiore: nulli quidem absurdum videri debet, si nos utranque depingi curavimus. Quin etiam compertum habeo, veteres quoque Iridis sylvestris mentionem fecisse, non solùm Marcelli medici auctoritate cap. 24. qui præterea Irim domesticam cultámque illis fuisse ostendit: sed Galeni quidem testimonio, is enim Iridis sylvestris meminit lib. 10. de com. medic. secundùm locos, dum nephriticas compositiones ab Asclepiade conscriptas recenset. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. 11. Medii folia Iridis sativæ foliis comparat. Sylvestris utriusq́; generis plurima oritur in Goritiensi agro Salvatino monte, & Japidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato: quamvis etiam ambas viderim in campestribus non longè à Sontii ripis. Est præterea in sativarum genere, quæ flores nivei candoris, quæq́; aureos proferat. Hanc in Bohemia passim colunt in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria vidimus, cujus radix odoris fragrantia, & virium robore Illyricam ferè æquat. Nec putes velim eam, quæ flore est aureo, pseudoacorum esse vulgaris usus. Est enim hæc Iridis propria species, ut florum figura, & ipsa attestantur radices. Iridis meminit Plinius lib. 21. cap 7. sic inquiens. Iris radice tantùm commendatur, unguentis, & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico: & ibi quoq́; non in maritimis, sed in sylvestribus Drilonis, & Narona, quod à Nicandro transcri-

Improbatur opinio asserentiũ Iridem nullũ ferre semẽ.

Iridis sylvestris genera.

Opinio reprobata eorum qui Iridẽ domesticã reperiri negant.

Sylvestris utraque ubi plurima oriatur. Iris candida. Iris aurea.

psisse

psisse videtur. Proxima in Macedonia: longissima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuq; amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrufa. Et cap. 20. ejusdem libri, Iris rufa (inquit) melior est, quam candida. Quibus in locis sibi manifestè repugnare videtur Plinius: quod superius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufescit, anteposuerit, hic verò contrà. Dioscoridi præstat, quæ subrufo constat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (si Theophrasto & Plinio credamus) non omnis Illyrica præstat, sed quæ tantùm in sylvestribus nascitur: siquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbatur, quòd subinde flaccescens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica destituimur, è nostrate elicitur, ducitq; abundè aquas. Excalfacit Iris ordine secundo completo, vel tertio inchoante, & pariter siccat. Atque præter vires, quas illi adscribit Dioscorides, aliis pluribus pollet, quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere si radicis decocto iidem foveantur: coquit item abstergit, digerit, resolvit, lenit, reserat, expurgat, & dejicit: vulnerariis medicamentis immista sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flavam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit, hæmorrhoidas fotu elicit. Fit quoq; electuarium ex succi radicum Iridis drachmis tribus, Galangæ, zedoariæ cujusq; drachmis duabus, Cinnamomi, Caryophyllorum cujusq; sesquidrachma, marinæ brassicæ semuncia, & mellis quantum sat fuerit ad excipiendum: quo maximè juvantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie semunciam jejuni devorarint. Quin etiam Iridis radicum farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi. & anethi cujusq; drach. duabus, & croci scrupulo, dolores, & tumores testiculorum, mirificè tollit. si panni coccinei frusto, albo meraco perfuso. hæc omnia in pulverem contrita excipiantur, & calida apponantur. Ejusdem radices vestibus interposita, eas à tinearum erosionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus adversatur venenis. Succus radicis naribus infusus cerebrum à pituita mirificè purgat: ventriculo tamen noces cùm per se tantùm bibitur: ideoq; à peritis Medicis exhiberi non solet, nisi admista mulsa, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obstructiones aperit, præsertim ubi crassa fuerit impacta materia, & ventris tineas pellit, urinam ciet, & renum calculos ejicit. Datur potandum utiliter ictericis, quippe sudores movet, & aruginem exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, & Jecinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices sacchero aut melle conditæ, dantur utiliter devorandæ uncia pondere calculo affectis, & anhelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis, ac resolutis: eadem in passo decocta, contusaq;, addita hordeacea farina, & illita, parotidas bellè discutiunt. Illyricæ pulvis sesquidrachma pondere, datur ex passo calido, perquam utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod è floribus, & radicum succo paratur resolvit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirificè confert Jecinoris & lienis doloribus: Podagricos juvat, lenitq; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium: præstat & ad frigidos uteri dolores, ad convulsos, & aurium cruciatus. Usus apud veteres est radicum tantùm, quamvis nunc non desunt recentiores, qui flores quoq; in medicum vertant usum. Iris sylvestris major excalfacit & siccat valentius tamen quàm domestica. Easdem cum domestica vires habet, sed acriores ac etiam valentiores. At sylvestris minor, excalfacit & extenuat ordine primo aut secundo inchoante. Præstat eadem quæ cætera Iridis genera, minori tamen efficacia. Fit è floribus oleum, quo quidam utiliter utuntur ad tumentes ex partu mammas, & ad testium inflammationes. Reperio quoddam esse Iridis genus, quæ Astragaritis cognomine dicitur. Id enim ostendit Galenus lib. 1. de comp. medicam. secundum locos cap. 1. ex Sorano transcribens: item Aetius lib. 13. cap. 3. qui quibusdam in emplastris Irim astragalitidem imponunt. Verumtamen cùm antiquorum, vel recentiorum repererim neminem, qui in simpl. medic. libris hujusce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, sanè non habeo. Cæterùm Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim astragalitem, & Astragalum idem esse existimat: hoc argumento ductus, quòd Plinius Iridem duplicem esse tradiderit: alteram, quæ raphanitis à similitudine: alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cùm astragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem astragalitem Astragalum esse conjicit: quin & Plinio per Iridem raphanitē, astragalum intelligi censet. Sed mea quidem sententia rectius fortasse rem hanc explicasset, si per eam Iridem, quæ à similitudine raphanitis vocatur, astragalitem ideo designari dixisset, quòd, ut astragalus, raphani modo radicem gerat: siquidem Plinio Iris raphanitis astragalus non est, sed altera Iridis Illyricæ species. Quamobrem ita Iridem astragalitim à Galeno cognominatam esse putaverim, quòd radice referat astragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta est, quòd radice raphanum repræsentet. Iridem memoria proditam fuisse Galeno in libris simplicium medicamentorum, sanè nusquam reperi: tametsi libro primo de antidotis ejus postmodum meminerit his verbis. Andromachus rosis Iridem Illyricam adjungit: quæ verba non frustra, negligenterq; excipienda sunt, veluti nec cùm aliis medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulo pòst differentes, quid quoque in genere optimum sit, demonstrabimus. Polium ergo, & chamædrys Romam afferuntur, natis in Italia paulò meliora: in aliquot siquidem Italiæ locis haud multò deteriora proveniunt illis annis, quibus ver totum humidum non fuerit, sed sicuti sæpe contingit, æstivo tempori simile. Quod si veris constitutio siccior obvenerit, multa, quæ in Italia nascuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, veluti chamædrys, chamæpitys, hypericum, gentiana, thlaspi, veratrum nigrum, & id genus alia. At verò, quod ad Irim pertinet, secus se res habet: si enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam affertur, Illyricæ comparetur, tantum ipsi cedet, quantum cadaver vivo corpori: non tamen aliis in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris videtur. Irim igitur, velut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodq; optimum est, quod proprium sui generis odorem vehementissimum habet, qui quidem ex multorum inspectione manifestus unicuiq; fit. Ac de gustu quidem perceptis qualitatibus eodem modo censendum est: id enim optimum medicamentum esse constat, in quo id, quod suo generi proprium est, exuperat: pessimum verò quod sui generis aliis & tenuim, & exilius est. Meliora namq; sunt omni in specie, quæcunq; nec rugosa, nec exilia fuerint: sicut quæ convenientem sibi magnitudinem excessere, pejora sunt iis, quæ benè nutritam, & adstrictam habent substantiam. Quamobrem, ut dixi, multa sæpius inspexisse operæpretium est, & maximè optima, & quæ longo jam tempore sui experientiam ipsis nascendi initiis præbuere, quæq; uno ore à peritis medicæ materiæ sunt commendata. Omnes igitur herbarii unanimes scripserunt, Irim in Illyrio natam optimam esse: hæc Galenus. Planta, quæ Græcis ἶρις, Latinis item Iris nominatur: Arabibus. Asmenijuni, sive Ajersa: Italis, Iride, Giglio azurro, aut Giglio cœleste: & Giglio pavonazzo: Germanis Blau-Gilgen/ Blauschwertel/ Veielwurtz *&* Himmelschwertel *: Hispanis. Lirio Cardeno: Gallis Glayend & Flambe: Bohemis. Kosatec: & Polonis. Iris sylvestris major Græcis ἶρις ἀγρία μεγάλη: Italis Giglio azurro salvatico: Germanis,* wild blau Gilgen *: Gallis, Flambe sauvage. Iris sylvestris minor. Græcis, ἶρις ἀγρία μικρά: Italis, Giglio azurro piccolo: at quidam falsò Iridem Illyricam vocant.*

Plinii contradictio.

Iridis vires præter traditas à Dioscor.

Elect. ex Iride ad hydropicos.

Irid. rad. vires.

Irinum oleum ad quos usus præstet.

Iris cognomēto astragalitis.

Cornarius notatur.

Iridis mentio ex Galeno.

Iridis delectus.

Nomina.

† *Malui hoc in loco Marcelli interpretationem sequi, quemadmodum alibi quandoq; facturus sum, quàm Ruellii, cui non semper addictus ero: quòd in aliquot Græcis codicibus legatur ἐπὶ καυλῷ, quæ vox in summitate cujusque caulis significare videtur: quodque natura in planta ipsa illud manifestè demonstret.*

ADDITIONES CASPARI BAUHINI.

THeophrasto 6. de causis plant. 13. Iris odorata est, & à gratia palati nomen accepit, quæ in Illyride, ut habetur 6. de caus. 28. melior est quàm in Macedonia: in Thracia verò cæterisque frigidioribus locis odore penitùs caret: sed plura 4. hist. plant. 16. ubi Iridis vocem Gaza consecratricem vertit, fortè quoniam in quibusdam tum Theophrasti, tum Athenæi codicibus ἱερὶς legitur: quod in sacrificiis purificationibusque suis antiquitas Iride sit usa. Aliis ἱερεία cœlestis, quod cœlestis arcus specie & modo floreat: aliis θαυμαστὴ admirabilis, eadem ratione qua à poëtis ille cœlestis arcus Thaumantias dicitur, genus originemq; illi ex admiratione novæ rei, rudi adhuc sæculo, ut primus Plato indicavit, assignantibus antiquis. Dividimus Iridem in sativam & sylvestrem: quæ rursus variat, vel formæ, vel loci ratione. Ratione formæ, vel foliorum, vel radicum, vel ob colorem floris. Ratione foliorum, alia latifolia, alia angustifolia: illa vel major, quæ Caulifera: vel minor quæ ἄκαυλος. Ratione radicum, quòd aliis sit bulbosa (& hæc fortè Hyacinthus Virgilii, Columellæ & Palladii, non autem vulgata) aliis geniculata: utraq; vel latifolia, vel angustifolia. Color aliis candidus, aliis pallidus, luteus, niger, purpureus, cæruleus, aliis denique mixtus. Quam coloris diversitatem Lacuna in uno flore reperiri existimavit, quæ tamen Dioscoridis mens non est: probatur ex eo quòd de Illyrica maximè loquatur: jam verò Brassavolus in suo examine testatur se in Illyrico flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos conspexisse. Ratione denique loci natalis, Illyrica, Macedonica, Africana, Carthaginensis, Lusitanica, Florentina, Septentrionalis, maritima, saxatilis. Sicque Iridis non bulbosæ, de qua hoc loco, species viginti tres reperiuntur, quemadmodum in nostro Phytopinace ordine recensuimus: de singulis plenius in UNIVERSALI HISTORIA nostra, DEO juvante, acturi.

I. Iris vulgaris cærulea C.B. Iris Brunf. Trago (cui novem foliis & totidem coloribus flos constat) Fuch. Cord. in Diosc. Dodon. Loni. Cæs. Tab. Iris nostra sativa Cord. hist. Iris vulgaris Lob. Iris domestica Lac. Lug. Iris sativa cæruleis floribus Gesn. hort. Iris major cærulea Cam. hort. Variat colore floris cæruleo, purpureo, cæruleo obsoleto, cinereóve & variegato.

II. Iris sylvestris major, quæ sativæ vulgari similis C.B. Gladiolus cæruleus major Trag. Iris sylvestris Lac. Lug. Cord. hist. Tab. Iris sylv. major Gesn. hort. Cast. Iris sylv. prima Penæ.

III. Chamæiris prunum redolens C.B. Iris syl. minor Matth. ed. ital. & icon. Cast. Iris syl. altera Gesn. hort. Lug. Chamæiris Dodo. Cam. Itis angustifolia minor, vel 12. Clus. Pan. Iris perpusilla sylangustifolia Lob. ob. Chamæiris angustifolia Lob. icon. Iris peregrina Cæs. Iris angustifolia Cam. hort. Chamæiris angustifolia minor Tab. Hanc Illyricam censet Hermolaus, sed ab ea differre Ant. Musa ostendit. Aliquibus Illyricam legitimam censeri, quæ ab Italica differat, licet nec genere nec specie Italica ab Illyrica differat, auctor Gesnerus. An potius Rhizotomos Plinii lib. 21. cap. 7? Duum est generum, alterius enim flos cauli longiori, alterius cauli breviori, & penè nulli insidet, cujus iconem IV. notavimus.

V. Iris Florentina alba C.B. Iris Illyrica Cord. in Diosc. Iris Florentina Gesn. hort. (qui fœminam dicit) Dodo. gal. Tab. Iris flore ex toto candido Cæs. Iris alba Illyrica vulgo, vel potius Florentina Cam. hort. An hæc Macedonica Plinii? Etsi vulgata albo quoque flore reperiatur, hæc tamen radices minores habet, & quæ siccatæ non corrugantur, ut nec Illyricæ: & licet Illyricam præferant omnes, & ipse Galenus, tamen cùm idem 1. de Antidotis statuerit, quodlibet simplex medicamentum in suo genere quò sit fragrantius, eo esse præstantius, ex ejus sententia Florentinam meritò, tanquam odore suaviorem Illyrica, candidiorem item & elegantiorem aspectu, quis præferat: dein Illyricam, à cujus bonitate tantum abest Africana, quantum animal vegetum à suo cadavere, ut auctor est Galenus.

Ἄκορον. ACORUM. CAP. II.

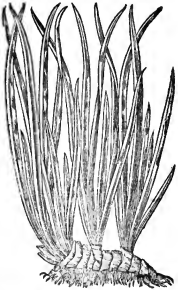
Meum πικρὸν, i. amarum. ἀσαπρὸν, i. non cariosum. ἐν χαλκίδι, i. in Chalcide.

ACorum folia iridis habet, angustiora tamen: radices non dissimiles, complicatas, non in rectum, sed obliquum actas, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas. Optimum est † densum, candidum, † plenum, carie non exesum, odoratum: cujusmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aspletion dicunt. Radici vis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodest lateris doloribus, & jecinoris, atque thoracis: item torminibus, vulsis, ruptis: lienem absumit: urinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur: insidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur: oculorum caligines succo discutit. Antidotis radix magno usu commiscetur.

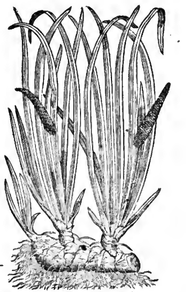
Acori cōsideratio.

ACorum legitimum, quod falsò calamum aromaticum vocant, foliis provenit Iridi angustioribus, longioribusq;, odoratis, ac gustu fervidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris. odoratis, gustu acri, ac subamaro, complicatis, haud in rectum descendentibus, sed in obliquum actis, & summa tellure sese diffundentibus. Caule est lævi, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Gulielmus Quacelbenus Medicus se vidisse affirmabat) nucamenta quædam exoriuntur, mihi hactenus non visa, nucis Ponticæ julis, aut longo piperi similia. Tales sanè fuere legitimæ Acori plantæ, cujus hic imaginem damus, quas Constantinopoli ad me misit Clarissimus Cæsaris Ferdinandi ad Turcarum Imperatorem Orator Augerius de Busbeke unà cum ipso Quacelbeno.

I. ACORUM.

ACORUM CUM JULO.

Quacelbeno, è Nicomedia à quodam vaſta magnitudinis lacu petitas, ubi copioſiſsimum provenit Acorum : eſt enim Nicomedia Bithyniæ civitas, Galatiæ, ac Colchis vicina, ubi naſci Acorum omnium optimum ſcribit Dioſcorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hactenus non in Italia ſolùm, ſed in quocunque terrarum loco, ubi ſeplaſiarii & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quædam radix ſucceſſerit, quæ paſsim in paluſtribus, & uliginoſis locis inutilis, & inodora plurima naſcitur : eo ſanè argumento, quòd folia ſit Iridis, ſed longioribus, quemadmodum & caulibus & floribus, qui tamen haud verſicolores, ſed lutei ſpectantur : differunt tamen facie, quippe quòd minores ſint & anguſtioribus foliis, & radices Iridis proferat, quamvis hæ colore rufæ, inodoræ, majores durioreſque, illæ verò Iridis longiora ſpectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum hiſtorias neglexerunt, in hoc uſq; ævum legitimi Acori munere functa eſt, à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioſcoride patet : quandoquidem paluſtris hæc nec candicans, nec guſtu ſit acris, nec ullo prorſus commendetur odore. Radix, cujus tantum eſt uſus, exiccat, ſed non niſi parum excalfacit : attenuat, roborat, reſolvit. Conſtat multorum experimento, valere Pſeudoacorum, propria ſua ipſius vi, ad omnes nervorum & cerebri affectus. At quamvis hac tempeſtate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ii, qui non in hac tantùm ſtirpe, ſed etiam in aliis quàmplurimis defecere, cùm tamen ipſi probatiſsimos auctores nuſquam legerint, potius excuſandi ſunt, quàm quidam fortaſſe ætatis noſtræ ſcriptores, tam Græcæ, quàm Latinæ linguæ peritiſsimi, quibus res ſole clariores propoſitæ ſunt, quiq; in ſimplicium medicamentorum cognitione cæteris præſtantiores haberi volunt, & ii longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm cæteri. E quorum numero eſt Braſavolus Ferrarienſis, vir ſanè doctrina, & fama clariſsimus : qui dum innumera ſimplicia medicamenta declarare, explicare, & palam facere in ſuo ſimplicium examine ſtudium impendit, etſi id in plurimis aſſecutus fuerit, in hoc tamen, aliiſq; nonnullis (ut ſuis locis in his noſtris commentariis oſtendemus

Pſeudo-acorum.

Braſavoli error, Acorum Galangã eſſe ſtatuentis.

II. PSEUDOACORUS.

ostendemus) in tanto illustrium authorum lumine mihi magis cæcutire videtur, quam qui ante ipsum in tenebris erraverunt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, quam eam acerrimam, & odoratam radicem, quam officinæ Mauritanos secutæ Galangam vocant, adeò ut maluerit cum Leoniceno errare, tantum fuit præceptori suo addictus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum ejus opinio à veritate, quantumq; ab Acori historia recesserit, perquam facilè probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios, nullo nobis testimonio constat: verùm quia cum cypero adeò convenit, ut is sylvestris Galanga nonnullis dicatur: ideo non ab re credendum fuerit, galangam potius cyperi, quam iridis folio provenire. Præterea quòd galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem videtur, nec ullum id affirmare existimo: neq; illud etiam videre possum, quòd eadem aliqua ex parte subalbicent, ut de Acori radicibus scribit Dioscorides. quin potius tam intus, quam extra non obscurè rufescunt. Quòd autem gustu sint acri, atq; mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, aliis non concurrentibus notis: præsertim cùm Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ modo linguam adurens.

Galangæ cum Cypero cōparatio.

Fuchsii error Galangam crassiorē Acorum cēsentis.

Brasavolum secutus est Fuchsius medicus clarissimus: is, cùm sibi nimis pumila viderentur prioris galangæ radices, quàm ut Acori radices referrent, atq; propterea Brasavoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus commentariis, alteram crassiorem galangam, quæ jampridem in Italiam fertur, Acorum esse contendit. Verùm si animadvertatur, quòd ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quam quòd hæc dictio ὑπολεύκους designet, quæ albicantes, & non rubentes denotat, facilè palàm fiet, quòd unà cum Brasavolo ipse quoq; aberraverit. Sed præter hæc is etiam refragatur Galen. lib. 6. de simpl. med. facul. quod asserat Acori radicem gustu non modò acrem esse, sed etiam subamaram: quæ tamen modica amaritudo neq; in hac, neq; in illa reperitur galanga: etsi invalidis quibusdam argumentis suo ultimo examine contendat Brasavolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara: sed vereor, ne is tunc bile perfusus suam degustaverit galangam. Amarum quoque esse Acorum, facilè quispiam ex lectione antiqui nostri exemplaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotavimus: quæ quidem lectio mihi maximè probatur, quòd cum Galeno Acorum amarum faciat.

Acori radix amara.

Acori & Galangæ differentia.

Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio: qui, eùm sciret non parum discriminis inter has radices esse, de iis seorsum egit per propria capita, utpote de rebus genere & facultate diversis. Hoc idem probatur ex Actuarii etiam monumentis, siquidem is in compositione aurea Alexandrina, & Acorum, & Galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diversa. Hæc itaq; tum rationibus, tum auctoritatibus adductus, à Brasavolo, & Fuchsio diversus esse cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum sit, quod galanga major, quæ à minore non genere, & facultate, sed tantùm specie differt, cùm primùm huc è Syria advecta est, in Acorum se commutaverit: sed qui hæc intelligunt, dijudicent.

Acorum legitimū esse Calamum odoratū.

Cæterùm, ut dicam quid hac in re sentio, crediderim ego unà cum Manardo Ferrariensi aliisq; nonnullis hujus ætatis in simplicium medicamentorum facultate doctissimis viris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modò seplasia, sed omnes in universum falsò Calamum odoratum vocant, quanquam non desint novi quidam herbarii, qui nostram sententiam destruere nitantur, Leonicenum, Brasavolúmq; sequuti. Sed ridiculum satis, meo quidem judicio, eorum est argumentum, quippe ut probent à loco, crassiorem Galangam legitimum esse Acorum, illam in Syriæ montibus oriri contendunt. Nam cum scribat Serapio, in Syria nasci Galangam, nec est qui dixerit unquam ibi provenire Acorum, nil aliud probant, quam Galangam esse Galangam: quam quidem in Ponto nasci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniáve, ubi Acorum oriri scribunt autores, nemo est, qui asserat.

Contra asserentes, crassiorē Galangam legitimū esse acorum.

Nec minus infirma ac levis eorundem ratio est, ubi volunt unot antùm inspecto Galangæ folio, Iridi (ut ajunt) simulo è Syria allato, Galangam hanc esse Acorum. Etenim, tametsi concedam ego facilè folium illud fuisse Galangæ, quod sciam hanc folio esse Cyperi latiore vegetioreq;, Iridi non omnino absimili, concedam tamen nunquam ex illius tantum folii inspectione, rectè affirmare posse quenquam, Galangam crassiorem esse Acorum, cæteris latentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pseudoacori, Xyphii, Xyridis, Galangæ, Cyperi, similem ferè faciem referunt. Quo fit, ut ex solo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulantur iidem præterea, imò potius veritati se opponunt. cùm dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes, cùm tamen geniculatæ, solida odorataq; ubiq; spectentur. Nam non secus se habent Iridis radices, si Dioscoridi credimus, ita de iis disserenti: Ῥίζαι ὕπεισι, γονατώδεις στερεαί, εὐώδεις. i. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ. Atqui non solum fabulantur, sed potius delirant, cum tandem hisce præmissis concludant, nil aliud esse vulgaris calami odorati radices, quàm generis cujusdam Iridis. An non item apertissimè insaniunt, eùm dicunt recentes Calami ipsius radices omni prorsus sapore, & odore destitui, & paulò post affirmant easdem recenter effossas, esse amarissimas, & odore admodum ingrato? Furor sanè hic est non verbis, neq; rationibus, sed antidotis coercendus. Credamne hoc ego illis? Profectò minimè. quòd recentissimas hasce radices degustaverim, tum etiam, quòd Tartaros compertum habeam eas sapidissimè pro obsonio cum pane devorare. Sunt enim tunc nil minus odoratæ, & acutæ, quàm quæ sicca ad nos deferuntur. Cæteras horum ineptias prætermitto, ne nimis severus censor tantæ oscitantiæ videar.

Anguillarii opinio.

Cæterùm qui plura audire cupit, legat Anguillarii Italicum libellum, de suis in plantaria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc suum quoque de reliquis ferre judicium: quinetiam facilè agnoscere crassiorem Galangam arundinis potius quam Iridis, vel acori referre radicem, & subinde mecum affirmare Calamum vulgaris usus legitimum procul dubio esse Acorum. Siquidem radices illi primum iridi persimiles sunt, geniculis distinctæ, reflexæ, subalbidæ, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamaræ: insuper & folia, quæ integra ad nos unà cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferme iridis. Adhæc ut Oeniponti (Germani Insbruck dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Joannes Merlinus, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim Calamum aromaticum vocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur, foliis iridi æmulis: caule iridis longiore, graciliorcq;, à quo tamen nullus exoritur calamus: vocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi zelis, id est, herba Tartarica, quòd fortasse à vicinis Tartaris in Lituaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoria rectè proditum est lib. 25. cap. 13. optimum id esse Acorum, quod ex Ponto advehitur. Pontus enim his Tartaris ferè jungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatissimos auctores nusquam legitur, odoratum calamum oriri.

Brasavoli error.

Quamobrem non potui non maximè Brasavolum admirari, quòd sibi tam facilè persuaserit, vulgarem Calamum legitimum, & odoratum calamum esse, à Dioscoride, Theophrasto, Galeno & Plinio non in radicum, sed in arundinum genere descriptum: nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) in arundinea est fistula, non autem radix: sed de his hactenus.

Acori vires.

Acorum ponticum à jejunis devoratum, optimè facit ad fœtorem anhelitus. Præstat quoque Acori ex aqua decocti vapor per infundibulum hianti ore exceptus maximo

ximo juvamento ad tussim, ejusdem quoq; radicis, & cinnamomi drachma in vini absinthitis haustu sumpta, frigidum infirmumq; ventriculum roborat. Fit quoq; ex Acoro oxymel, quod mirum in modum præstat, ad refrigeratos lienes, & refrigerata Jecinora hoc modo: teritur Acori radicum libra crassiusculè, & dein tribus diebus maceratur in aceto, postea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adjungitur mel, quod sufficit, & coquitur, quousq; acetum evanescat: de quo datur quotidie mane uncia, cum ejusdem Acori decocto. Affertur Acori radix sacharo vel melle asservata recens, à locis in quibus provenit: quæ etiam in Italia & Germania paratur è sicca radice, sed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. 6. de simpl. med. facul. sic inquiens Acori utimur radice, qua gustu acris est, & modicè amara, odore non injucunda. Unde constat, quòd facultatis calida est, & consistentia tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moveat, & lienes induratos juvet, tùm ceratoidis crassitiem detergeat, simulq; extenuet: sed ad hoc melior est ipsius succus: omnino verò siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertii in utroq; in calfaciendo scilicet & desiccando: hæc Galenus. Sed quando hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cùm à Dioscoride, aliisq; antiquioribus Græcis nihil de ea memoria proditum sit, differam ego de hac, quæ à Mauritanis, & aliis sum consecutus. Est itaque

Oxymel ex Acoro. Acori radix condita. Acori vires ex Galeno.

III. GALANGA MAIOR.

IV. GALANGA MINOR.

GALANGA duplex, major altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodiis quibusdam reflexa, odorata, saporis admodum acris, adeò ut mansa piperis, & gingiberis modo linguam & fauces exurat, odore, formaq; cypero similis: quapropter quibusdam Cyperus Babylonicus dicitur. In Italia namq; tam ex Mephi, quàm ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit gravis, densa, saturatè rufa, odorata, & gustu acerrima. Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices contorquentes, aceto, & pipere macerent, & pro Galanga venditeut: verum fraus facilè deprehenditur, quippe abraso exteriori cortice, nulla in radicis substantia acredinis nota, nullusq; galangæ sapor percipitur. At major, tametsi longè crassior sit radix, ignavior tamen est, & viribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccat ordine tertio. Proinde ventriculum roborat, & ejus dolores tollit, si tamen à frigore, vel flatu proveniant. Naribus admota frigefacto cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitationem, si è plantaginis succo bibatur: cœliacos sanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodest flatuosis uteri affectibus: venerem roborat: renes refrigeratos calefacit, in summa frigidis morbis omnibus succurrit. Cæterum omnino explodenda est Monachorum in Mesue scribentium opinio, qui contra Brasavolum & Fuchsium quasi velle videntur, Galangam potius odoratum juncum esse, quàm Acorum, quod tamen planè falsum omnibus jam compertum esse non dubitamus. Quod Græcè Ἄκορον, Latinè etiam Acorum appellatur: Arabicè, Vage, seu Ugi: Italicè, Acoro: Vulgo medicorum & seplasiariorum perperam Calamus aromaticus. Germanicè Kalmus*: Bohemicè prustunorec. Polonicè, Tatarski, ziele. Pseudoacorum verò appellant Græci Ψευδάκορον: Itali, Acoro falso, Acero bastardo & Giglio giallo: Germani* Gelb Wasser-lilien*; Galli Flambe bastarde, Flambe de rivieres: Bohemi, Kosatacz luti falessni: Poloni, Mieczikonne. Kerzenie.*

Galangæ consideratio & historia. Galangæ vires. Monachorum opinio falsa. Nomina.

ACORUS dicitur, quia τὰς κόρας aciei oculorum caliginosæ medeatur: hujus Plin. l. 25. c. 13. meminit, cujus radices nigras dicit, at Dioscorides albicantes, candidáq; cõmẽdat: quare dubiũ, an Plinius hãc intellexerit, an verò in ipsius cõtextu mendũ fiet: tales sunt Calami aromatici officinarũ radices, quas Acorũ Dioscoridis statuimus, licet alii Iridi cognatã: alii Juncis magis cõvenientẽ: alii deniq; Costi Arabici apud Diosc. lib. 1. c. 15. descriptionẽ cõpetere statuant, Galangam majorẽ, Acorum Dioscor. facientes.

I. Acorus Dioscor. sive officinarum Calamus aromaticus. C. B. Cam. hor. Acorus vulgo Calamus aromaticus Cord. hist. & in Dios. Acorus Dios. Loni. Lob. Acorum Cast. & Tab. Acorum legitimum Clus. hif. & pan. Calamus aromaticus vulgo Cæs. Acorum verum Lugdunensi historiæ.

II. Hanc aliqui Iridem in maritimis nascentem à Theoph. & Plinio improbatam credunt: alii Butomon Theoph. 1. hist. 8. 4. hist. 9. & 11. quod à bobus libenter edatur & proscindatur, esse volunt: verùm cum radici vis sit adstrictoria, Acoro aut Galangæ similior quàm Iridi. Acorus adulterinus seu Iris palustris lutea C. B. Acorus offic. Brun. 4. Acorum adulterinum offic. Trag. Gladiolus luteus vel acorus

vulgaris

vulgaris Fuch. icon. Iris lutea Dod. gal. Pseudoiris eidem fol. Pseudoacorus Cord. hist. Lon. Acorum Lac. Acorus falsa Gesf.hor. Acorum falsum Cast. Matth. Ital. & 4. Acorus nostras palustris Lob. Acorus, Iris palustris Cæs. Iris palustris lutea Tabernæmontano.

III. Galangam veteribus Græcis ignotam, & Arabibus non satis perspectam, sunt qui Acori, alii qui iridis speciem velint, rectius tamen ad Cyperi genera, potissimùm minorem retulerimus: quare recentiores Græci Cyperum Babylonicam vocavere. An hanc Dioscoridis lib. 2. cap. 153. per piperis radicem, ob saporis similitudinem, intelligit? A majore & minore, cujus icones adjecimus, diversum ex Christ. à Costæ historia Lug. lib. 18. cap. 127. expressit. Galanga major quæ Javanensis à regione dici potest: major nominatur a Cordo. Dios. & hist. Lob. Clus. in Garc. Loni. Lugd. Tab. Cæs. At minor quæ Chinensis, cùm ex Chinarum regione in Indiam deferatur, dici potest, appellatur minor à Cord. hist. Lob. Lon. Tab. Lugd. Galanga in offic. Cæs. de his vide caput 40. lib. 1. apud Garziam, qui Rusco congeneres facit.

I. MEON.

II. MEUM ADULTERINUM.

Μῆον MEON. CAP. III.

Oribasius non legit cōclusa.

† Non fermè, sed ὡς τὰ πολλὰ legit Oribasius i. ut plurimum.

MEON, [quod] Athamanticum [vocant,] in Macedonia, & [Hispania] plurimum gignitur, anetho foliis & caule simile [sed eo crassius:] binûm † ferme cubitorum altitudine attollitur: sparsis in obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Quæ fervefactæ ex aqua, vel tritæ citra coctionem, præclusorum renum, vesicæque farctæ vitia potu leniunt: urinæ difficultati medentur: stomachi inflationes discutiunt, torminibus, affectæ vulvæ, articulorum doloribus, atque fluxionibus pectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per menstrua pellunt, defessionibus fervefactæ: infantibus autem illitæ imo ventri, urinas movent. Quòd si plus quam deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Mei consideratio.

Mei historia.

Credidimus superioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò aliunde advehi: primùm quòd Mei vice uterentur seplasiarii quibusdam albicantibus radicibus, sapore pastinacæ simili: deinde quòd etiam Plinii tempore rarum esset in Italia, quippe qui scripserit non seri in Italia Meon, nisi à Medicis, iisq; admodum paucis. Quod proculdubio indicare videtur, usque ad Plinii avum peregrinum in Italia fuisse Meon. Sed cùm herbariorum quorundam diligentia, quædam nuper reperta sit planta, cujus hic primo loco imaginem damus, quæque foliis constat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectúmque sparsis, graviter odoratis, acribusq;, quam legitimum esse Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne videar mordicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eorum sententiam deveniam: tametsi in contrarium aliqua sese offerat ratio, quòd scilicet hujusce plantæ radices odorem non usq; adeò gratum spirent, sed quadantenus graviter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioscorides inquit, nec folia anetho similia, sed asparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem vocant, & ad venenosorum serpentiũ morsus præferunt, Plinius Meo folia aniso similia reddidit, vocum fortasse similitudine deceptus: siquidem Dioscorides anethi foliis Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum vocant, ita dictũ, quòd ab Athamante Aeoli filio inventũ sit,

ſit, vel quod præſtantiſſimũ in Athamante Phthiotidis proveniat. Sed ad nos affertur, naſcitur, in Italia montibus apricis. Radices tantum ejus in uſum medicum venere: etſi ſemen viribus non careat ſuis.(Sunt qui plantam, quam ſecundo loco appinximus, pro Meo uſurpent, quod magis Anethum quàm altera referat, quorum ſententia non mihi omnino improbanda videtur, ſiquidem ut diximus, priori potius Aſparagi, quàm Anethi folia inſunt,*) non ſolùm in Gargano Apuliæ monte, ſed etiam in aliis & apricis collibus. Meminit Mei Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, his verbis. Mei radices perutiles ſunt, calida tertio ordine, ſicca ſecundo: proinde urinam, menſesq́ ciere volentes hoc utantur pharmaco. Sed ſi pluſculum ſumatur, capitis dolorem movet, utpote cum pluſculum ſit calidum, quàm ſiccum: quippe quòd ejus caliditas humiditatem crudiorem etiamnum, & flatuoſiorem ad caput deferat, atq; ita ipſum afficiat lædatq́. Μῆον ita Græcis vocatum, Latinis Meum dicitur. Arabibus, Mu. Italis, Meo: Germanis Bärwurtz ſeu Hertzwurtz: Hiſpanis Pinllo.*

Mei Plinius lib. 20. cap. 23. duo fecit genera, nobilius Athamanticum pronunciavit. Plures licet ſint ſpecies, tres hoc loco proponuntur, duæ quidem à Matthiolo, quibus tertiam adjecimus, cum & in D. Camerarii Matthiolo habeatur I. Meum foliis Anethi, ſeu Meum Dioſcoridis & Plinii B. C. Daucus Creticus, Trag. Fuch. fol. Eric. Cordo, Lob. icon. Seſeli Creticum, Fuch. icon. Lon. Libanotidis primum genus, & Fœniculus porcinus officinarum, Dod. gal. Tordylion, Cord hiſt. Tordylum & Tordylion: Nicandro, Hordylon à Æginetæ, Torgylon: quibuſdam Meu, Cord. in Dioſcor. Meum, Geſ. hor. Anguil. Lob. obſ. Dodo. Caſt. Lugd. Taber. Cam. hor. Lac. cui & Anethum ſylveſtre: ut & Ruellio, qui etiam Anethum tortuoſum in Gallia vocari auctor eſt. Meu, Imperatoria quibuſdam, Cæſalpino. II. Meũ adulterinum, C. B. Matthiolus in ſecunda Commentariorum editione, ut & poſtrema anno 1583. edita, plantam oliam à quibuſdam pro Meu uſurpari ſcripſit, eò quòd magis Anethum, quàm altera referat, ſed in omnibus editionibus pictura omiſſa: ne quid ergo deeſſet huic editioni, verba ipſius duobus aſteriſcis incluſa adjecimus, & figuram ex Lobelio & Lugdunenſi hiſtoria adpoſuimus, qui Meum alterum ſpurium Italicum nominant. III. Meum alpinum umbella purpurea. C. B. Ex radice ſimplici oblonga, nigra, parum fibroſa, aliquando minimum digitum craſſitie æquante, circa caput barbata, Mei fere figura, ſed infirmiore, odorata & & acri, folia prodeunt, Mei foliis latiora: caulis item unus vel alter levis, ſtriatus, umbellam ſuſtinens florum purpureorum, vel etiam ex albo purpuraſcentium: quibus ſuccedunt ſemina oblonga ſatisque magna. Naſcitur in Helvetiorum & Valeſianorum alpibus. Dicitur vulgo in alpibus Muttry, vel Mutteren, hinc Muttellinæ nomen apud Geſnerum in deſcriptione hortorum Germaniæ, & montis fracti (cui Caros vel Daucus aliquis alpinus cenſetur) & Camerario in Matthiolum. Radix cum ſit aromatica & Mei ferè ſapore, excalfacit, cujus Dauci Cretici loco uſum eſſe poſſe, Geſnerus cenſet, & ea efficaciorem cenſet. Ejus pabulo (ut ex paſtoribus Bernenſibus cognovimus) in montibus vaccæ plurimum & optimum lac reddunt, ſicut & Mei pabulo in Apulia. Ea etiam lactarii condiunt coloſtra & recoctam ſuam Glaroenſes & Valeſii.

MEUM ALPINUM UMBELLA purpurea.

Κύπειρος — CYPERUS CAP. III.

CYperus (quem aliqui eryſiſceptrum, ut aſpalathum appellant, folia fert porraceis proxima, ſed longiora, & exiliora: *a* caulem *b* odorati junci, cubitalem, aut majorem *c* anguloſum: in cujus cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt uſus, cohærentes inter ſe, oleis oblongis ſimiles, aut rotundæ, nigro colore, ſuavi odore, amaro guſtu. In *d* lacunoſis, paluſtribus, & cultis enaſcitur.) Optima eſt graviſſima, denſa, fractu contumax e plena, & aſpera, odoris cum quadam acrimonia jucundi; qualis eſt Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus inſulis petitur. Huic calida vis ineſt. Venarum ſpiracula laxat: urinam ciet: ad calculos aquámque ſubter cutem utiliſſime bibitur; adverſus ſcorpionum ictus remedio eſt: perfrictionibus vulvæ, & præcluſionibus fotu prodeſt: pellit menſes. Contra ulcera oris, etiamſi depaſcant vorentque, farina ejus efficax eſt. Malagmatis calfacientibus, & unguentorum ſpiſſamentis bene adjici ſolet. Aliud Cyperi genus tradunt in India naſci, gingiberis effigie: quod manducatum croci vim reddit, guſtu amaro ſentitur, & illitum præſentem pſilothri vim exhibet.

TAmetſi unum tantùm Cyperi genus memoriæ prodiderit Dioſcorides, cujus radices inter ſe cohærentes oblongas referunt oleas, aut omnino rotunda ſunt, viſitur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus conſtat longis, geniculatis, ſummo ceſpite vagantibus, colore in purpuram nigricante. Ego hunc illum eſſe crediderim, quem Plin. Cyperida vocat. Naſcitur hoc Cyperi genus laudatiſſimum prope Timavi fontes, circumſtantibus paluſtribus locis in Iapidiæ finibus, galanga vocata (ut paulò ante diximus) perſimile, non tantùm facie, ſed etiam odore. Commendatur etiamnum odore is, qui in Hetruria provenit, radicibus ferè filipendulæ amulis, ſed non ob id illis fuerit præferendus, quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior eſt, & ſubamarus. Cyperi meminit Plin. lib. XXII. cap. XVIII. ubi de junco egit, ſic inquiens. Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli, cyperon vocant. Et paulò inferius: Cyperos, ait, juncus eſt, ut diximus, anguloſus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq́; folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen: radix olivæ nigræ ſimilis, quam, cum oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina uſus. Reperitur Cyperus quandoq; etiam quadrangulari caule, unde non mirum, ſi quadratum juncum eum vocaverit Cornelius Celſus lib. III. cap. XXI. At Dioſcorides in hac facultate præclariſſimus, utranq; differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, ſed anguloſum. Nos autem Cyperum plantam eſſe dicimus, quæ porraceis fermè provenit foliis, longioribus tamen & exilioribus. Caulem edit cubitalem, & nonnunquam majorem, anguloſum, alba intus medulla ut in junco, in cujus cacumine folia ſunt minora, ſtellarum modo radiantia, inter quæ ſemen prodit ſpicatum herbacei coloris. Radices illi ſunt ſubnigræ, cohærentes, oblongis oleis ſimiles, aut rotundæ, aliquando etiam longæ, galangæ modo, quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur ſylveſtris Galanga. Naſcitur in paluſtribus, & humecto ſolo, quin etiam locis cultis: utimur ejus radicibus, ubi Indica vel Celtica Nardus non ſit ad manum earum loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cujus defectu Italicum ſupponunt officinæ. Non deſunt

a Addit Catac. καὶ σκληρότερα, καὶ στενότερα, i. aſperiora & anguſtiora.
b Odoſati, deeſt in omnibus exẽplaribus.
c Aliqua exemplaria legũt γονιώδη, i. geniculatũ. Sed melius quæ γωνιώδη habent, i. anguloſũ, ut vertit Ruellius.
d Meum exẽplar habet tãtum ἐν γεωλόφοις
e Meum exẽplar ἄδεται aliud verò ἄδεται. Incluſa à quẽ uſq; ad Optima non legit Oribaſius.

I. CYPERUS ROTUNDUS.

CYPERUS ROTUNDUS Orientalis.

II. CYPERUS LONGUS.

qui differentiam ponant inter Cyperum & Cypirum, Plinium secuti, qui libro, & capite citatis, Cypirum gladiolum esse affirmat, Cyperum verò angulosum odoratum juncum. Sunt tamen Dioscoridis interpretes, qui utroq; vocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quòd (ut rectè Hermolaus adnotavit) penultimam Cyperi quandoq; diphthongo longam, quandoq; vocali brevem Græci scribant. Est apud Plinium & cypirus arbor ocyssimè crescens, & pseudocypirus frutex, ut lib. XVII. c. XIII. ipse scriptum reliquit. Cæterum id CYPERI genus, *gingiberis effigie, quod India mittit, eam esse radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauritanos secutæ* CURCUMAM *vocant.*

Curcuma cyperi genus.

Nempe præ se fert hæc notas sanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioscorides, quandoquidem gingiberi similis est, ejus odorem ferme redolet, gustu subamarescit, & mansa croci modo inficit: quibus illud etiam accedit, quòd depilatoriis medicamentis quibusdam immiscetur. Veruntamen sciendum est, hanc non esse Curcumam à Serapionis interprete pro chelidonio descriptam: ipse enim nil aliud pro curcuma intelligit, quàm Dioscoridis chelidonium: quo fit, ut non desit suspicio erroris vel interpretis, vel scriptoris, cùm curcuma neq; Mauritanum, neq; Græcum sit vocabulum: Arabes enim chelidonium Kauroch appellant. Unde palam est Curcuma pro Kauroch in Serapione depravatè legi: quo factum est, ut priores tum medici, tum seplasiarii, qui unquam hæc perponderunt, fuerint hallucinati: quippe cùm eos lateret, cujusnam plantæ radicem Indica Cyperus referret, chelidonii majoris radicem esse crediderunt, ob croceï succi similitudinem. Itaq; Serapionis depravatam lectionem secuti, Indicum Cyperum curcumam vocavere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioscoridē secutus, proprio capite de Cypero.

Lectio Serapionis depravata.

Ex quo

III. CURCUMA.

Ex quo apertè conſtat, curcumam Serapioni depravatè inſcriptam, ſeplaſiarum curcumam, qua procul dubio Indicus eſt Cyperus, eſſe nequaquam. Cyperi radicum farina, addita baccarum lauri eadem menſura, urina impubu pueri excepta, & illita hydropicos mirificè juvat. Cyperum recenſuit Gal. libro VII. ſimplicium med. ubi ſic inquit: Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes abſque mordacitate. Itaq; ulceribus, qua præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter ulceribus item oris conveniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & urinam menſesq; provocant. Planta, qua Græca voce κύπειρος, Latina Cyperus nuncupatur: Arabica, Sabetade: Italis, Cipero: Germanica, wilder Galgan: *Hiſpanica, Juncia de olor, & Juncia avellanada: Gallica, Souchet: Bohemica, Galgan planey.*

Cypeti vires ex Galeno.

Nomina.

Κύπειρος aut κύπερος à radicis effigie, quæ pixidulam aut poculum, vaſculúmve puſillum imitatur, dictus videtur, ſiquidem apud Theophraſtum folliculus ulmi κύπειρος τῆς πτελέας legatur. Theophraſt. 4. hiſt. 11. Cypirum (Gladiolum Gaza vertit) dixit, radice inæquali, partim craſſa carnoſaque: partim gracili & ſurculoſa. Matthiolus una figura utramque, nos duabus expreſſimus. Decem Cyperi ſpecies Phytopinax proponit, hic de quatuor ſermo. I. Cyperus odorata radice rotunda, ſeu Dioſcor. & veterum C. B. Cyperus radice carnoſa craſſa, Theophr. Cyperos & Cypirus Plinio. Cyperus Trago. Lugd. Lob. ob. cui & Juncus quadratus Celſi. Juncus anguloſus & triangularis Plinii. Cyperus rotundus Geſn. hor. Lob. icon. Dodo. Camer. Tab. Cyperus radice rotunda Lon. Cord. in Dioſcor. cui offic. Cyperus rotundus & Germanorum ſylv. Galanga. Cyperus alter radice olivari Cæſalp. Non multùm abſimilem pingit Rauvvolffius in ſuo itinerario, Cyperi rotundi Orientalis majoris vel Babylonici nomine; ſic & apud Alpinum cap. 37. Cyperi rotundi figura, cujus radices quaſi ſibi invicem incumbunt. II. Cyperus odoratus radice longa, ſeu Cyperus officinarum (quando enim ſimpliciter Cyperus ſcribitur, tum Cyperum longum aſſumunt) C. B. Cyperus radice gracili & ſurculoſa Theo. Cyperida Plinio. Cyperus radicibus longis genicularis multis. Galanga ſylv. Matth. Cyperus Fuchſ. Dodo. gall. Lat. Cyperus longus, Geſn. hor. Dodo. Tab. Cam. hor. Cyperus longus odoratior Lob. Lugd. Cyperus radice Galangæ Caſt. Cyperus radice longa Loni. Cord. in Dioſ. cui etiam Cyperus Romanus vel longus off. Cyperus primus & major Cæſalpino. III. Cyperus Indicus Dioſc. C.B. Cyperi ſecunda ſpecies Dioſc. quæ Curcuma Matth. Lac. Cyperus Indicus Dioſc. & Curcuma off. Cordo in Dioſc. Lonic. Cæſ. Curcuma off. Cyperus Indicus Cord. hiſt. Cluſ. in corol. ad Dod. gal. Lob. obſerv. Tab. Terra merita Lob. icon. Lugd. Cyperus altera radice lutea dictus Curcuma Caſt. Hic radice longa & rotunda, ut rectè Cordus in hiſt. lib. 4. cap. 71. reperitur. An ab eo, qui radice eſt rotunda, differt ipſius à Coſt. cap. 35. (ex quo Lugd. in appendice) Crocus Indicus, de quo & Garzias lib. 1. arom. cap. 39. cujus & Avicenna libr. 2. cap. 209. ſub Chalidunio meminiſſe videtur. Major eſt curcumæ cum Zingibere, quàm cum Cypero ſimilitudo, & ratione formæ & virium, licet enim ipſo Gingibere ſit guſtu ignaviore & ingratiore, facultate tamen, qua viſcerum obſtructiones tollit, eſt potiore.

CARDAMOMI SPECIES. Καρδάμωμον. CARDAMOMUM. CAP. V.

I. CARDAMOMUM MAJUS.

Cardamomum optimum eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroq; devehitur: in India quoque, & Arabia provenit. Eligi debet plenum, frangenti contumax † occluſum, fractumq; (quod enim hujuſmodi non eſt, exoletum judicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput † tentans. Excalfactoriam vim habet: potumq; ex aqua facit ad comitiales, iſchiadicos, tuſſes, nervorum reſolutionem: item ad rupta, vulſa, tormina: latas ventris tineas excutit. Ex vino autem potum, renibus, difficultati urinæ, à ſcorpione ictis, neque non omnibus venenum vibrantibus, auxilio eſt. Cum cortice radicis lauri epota drachma, calcu-

μύσωνος meum, aliud μυρικές. Tentans πλανητικὸν i. ferient.

II. CARDAMOMUM MEDIUM.

III. CARDAMOMUM MINUS.

los comminuit: partus suffitu enecat, scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad unguentorum spissamenta additur.

Cardamomum majus.

TRIA sunt Cardamomi genera, quæ passim ad nos afferuntur, nempe majus, medium, & minus, & omnia suis in folliculis conclusa. Majoris involucrum Fici [seu pyri] faciem refert, materia compactum tenaci, lentaque, ac levi Indicæ nucis involucro, aut palmæ elates, non absimili, staminibus nonnullis secundùm longitudinem discurrentibus. Hoc intus semine ubique farctum est, subrubro colore, granis inæqualibus, multis intercursantibus membranis albicantibus, quibus ipsa semina conteguntur, quæ Melegetas appellavere quidam, quòd Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, saporis acuti, & odoris jucundi, ac suavis: quo factum est, ut grana paradysi quibusdam vocitentur.

Grana paradysi.

Cardamomum medium.

Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, striatoque, retuso in summitate cacumine, in quo semen reconditur membranis pariter obvolutum, oblongum, pressum, canaliculo quodam altera parte divisum, pluribus transversim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente.

Cardamomum minus.

Minus capitulo constat brevi, facie triangulari, Fagineæ ferè nuclei effigie, crassioribus tamen angulis, colore subcandicante, media intus intercursante membrana, in quo utrinque semen, altera parte cava linea divisum, subrotundum, & tactu subasperum. Omnibus semen inest fractu facile, acre, quadam accedente odoris saporisque suavitate, & omnis amaritudinis expers. Majus tamen acrius est, & aromatis quid magis resipiens. Minus, ut medium acredinis vehementia superat, ita & odoris fragrantia. Affertur in Europam ex Alexandria Aegypti, ac etiam à Lusitanis ex India orientali. Sed an horum aliquod Græcorum sit Cardamomum, hactenus affirmare non libuit.

Cardamomum veterum.

Concederem tamen ego facilè, majus Cardamomum legitimum illud esse quo usi sunt veteres, quod suo è Cardamomo, secundo de antidotis apud Galenum, folliculos abjiciat Zeno. Quinetiam, quod in Theriaca carmine descripta libro primo antidotorum post Democratis inscriptionem, folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et 7. de comp. medic. sec. locos cap. 3. Galenus ex Pamphilo myropola transcribens Cardamomi delibrati meminerit: sed vetat, ne concedam, inprimis sapor, in quo nulla prorsus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeò conspicua est, ut vermes intestinorum necare Cardamomum is affirmarit. Deinde Cardamomi vulgaris odor suavis est, & caput minimè tentat, nec frangenti contumax est, sed dentibus facillimè cedit, adeò, ut malleo ferreo nobis opus non sit. Hæc itaque in causa sunt, ut dubius adhuc sim, an vulgare cardamomum legitimum sit, quo usi sunt antiqui. Hoc dixerim ego unquam, quod mordicus meam velim tueri opinionem, nec quod alios, qui aliter sentiunt contradicere velim, sed ut meam tantum sententiam palam faciam.

Cardamomum Græcorũ & Arabũ diversũ.

Ad hæc nec Arabum Cardamomum, hoc repræsentare videtur, quandoquidem aliud Græci, aliud verò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertissimè testatur Serapio, qui quàm plurima simplicia medicamenta ex Dioscoride & Galeno transcripsit. Is enim (ut sua declarant monumenta) Dioscoridis Cardamomum, Cordumenum appellat. deinde auctore Isach Arabe sui Cardamomi peculiare caput instituit: idque Saccolam sua lingua nominat: quin & duum esse generum tradit, alterum majus, alterum verò minus: quorum nullum non modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur.

Saccola duplex.

Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum esse, quòd Serapioni majus Cardamomum semen sit plantæ. quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, ut sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris, rotundis, pipere longè majoribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, farcta, & odorata: minus verò nullo contegitur capitulo majoris modo, quanquam colore conveniant. Quod planè indicat omne officinarum Cardamomum haud Arabum esse, sed potius ab eo maximè differre.

Monachi reprehēduntur.

Quare putaverim, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere quod Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasiæ Meleghettas vocant, Andrea Bellunensis, qui Avicennam mendis expurgavit, auctoritate freti. Sed cum Bellunensis id asserat vulgari tantùm opinione ductus: cumque, nota minimè eorum sententiæ adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ Meleghettas appellant (ut omnibus planè constat) capitulis excepta suborniuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non evenit.

Ruellii & Fuchsii error.

Crediderunt, Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchs. in sua methodo, id omnino Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos PIPER INDICUM, alii siliquastrum appellant: verùm cum

Piperis Indici mentio.

planta hæc foliis exeat hortensi solano similibus, floribus luteolis, fructu longo corniculorũ instar, qui primo exortu virescat, maturus verò adeò rufescat, ac lavore quodam ita pelluceat, ut corallium referat, & in quo concludatur pumilum semen, lentium modo compressum usque, adeò acre, ut ori tantùm admotum maximè linguam, & palatum exurat, exulceretque, ambo hac in re lapsi deprehenduntur. Nam etsi Indicum piper in hisce corniculis rosarum ferè modo suum includat semen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in vasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò mansum, sed ori tantùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere quam acri. Cæterùm scribit Avicenna majus Cardamomum grana ciceribus atris, minus verò lentibus minora proferre. Quod cùm fortasse Ruell. haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit: quippe minoris Cardamomi non autem majoris semina lentium modo nasci ait Avicenna: quanquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus fortè legerit Avicennam.

Cardamomi genera quatuor ex Plinio.

Plin. lib. XII. cap. XIII. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquiens. Simile est amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor ejus genera: viridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è rufo candicans: tertium brevius, atque nigrius: pejus tamen varium, & facile tritu, odorisque pravi, quod verius costo vicinum esse debet: hoc & apud Medos nascitur: hactenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus, quandoquidem tam Dioscorides, quàm cæteris Græcis, unum tantùm extet Cardamomi genus. In cujus defectu supponit Galenus aut myrtum, aut

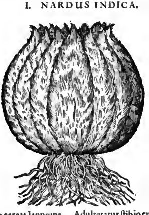
cype-

cyperum: *Qui præterea Cardamomi meminit libr. VII. ſimplicium medic. his verbis.* *Cardamomum eſt ſanè facultatis admodum calidæ, non tamen uſq; adeò, ut naſturtium: ſed quantò ſuavius, magisq; fragrans eſt naſturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas ineſt: nec enim ulcerare idoneum eſt vel ipſum per ſe illitum.* *Porrò adjunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter pſoras detergit.* *Cardamomum*, καρδάμωμον, *quod non ſecus Latinè atq; Græcè vocatur: Arabibus, Cardameni, ſeu Cordumeni: Italicè Cardamomo: Germanis,* Cardomömlin: *Hiſpanis, Grana de parayſo,* [*officinis Melegeta & grana paradyſi.*]

Cardamomi vires ex Galeno. Nomina.

KΑρδάμωμον dicitur quaſi Naſturtium ſuave. Verùm an officinarum Cardamomum ſit idem cum Dioſcoridis Cardamomo, ambigitur: cùm nullas Dioſcorides notas proponat, ex Galeno & Paulo id elici debet: quòd ſi ergo ea perpendamus, quæ Galenus lib. 2. de Antid. in compoſitione Zenonis habet, καρδαμώμου τῶν λοβῶν χωρὶς, τῆς ἐντεριώνης: & in verſibus Damocratis, Cardamomum ſemen eſſe quod ſit incluſum folliculo: Dein ſi color albicans ex Ægineta addatur: tum ex Dioſcoride, quod eligendum ſit plenum, frangenti contumax (intellige dum adhuc in folliculo eſt) occluſum, quod odore caput tenet, guſtu acre ſit & amarum, Hæc ſi cum noſtro conferantur minore Cardamomo, omnes in eo notæ, ut arbitror, apparebunt, licet Manardus & Braſavolus aſtruant, vero nos Cardamomo carere. Verùm Dioſcorides & Serapio integros utriculos granis refertos, ut olim afferebantur, deſcripſere: hodie verò ut plurimum ſola grana adferuntur, cùm Græci, ut videre eſt apud Galenum 7. de Compoſ. medicament. ſecundum loc. 3. in confectione Pamphilii, Καρδάμωμον ἐξεντερισμένον exenteratum, & aliquando τῶν ἐντεριώνων ex utriculis exempta grana requirant. Sunt alii qui noſtrum Cardamomum veteribus tum Græcis tum Latinis indictum, & Dioſcoridis Cardamomum idem eſſe cum Arabum Cordumeni velint: at officinarum Cardamomum eſſe Arabum Saccolaa aut Saccule Avicennæ: alii majus Heyl & minus Helbane vocitant. Cæſalpinus ex genere Aſari Cardamomum eſſe dicit: ſed de his agemus Deo auxiliante in tractatu noſtro, quem de materia Medica in officinis uſitata inſcribemus. Genera plura videtur Dioſcorides agnoviſſe, cum ex Comagine, Armenia, Boſphoroque devehi ſcribat, & ſubjungat in India quoque (unde ad nos etiam adfertur) & Arabia pervenire. Hoc ex Galeno probari poſſe videtur, qui in Theriaca Andromachi 1. de antid. & 1. de Theriaca ad Piſonem, Indæum requirit Cardamomum. Tria proponit genera Matthiolus: ac recentiores quinque agnoſcunt, his nominibus. I. Cardamomum majus Matthiolus vocat ea grana, quæ officinis & vulgò Grana paradyſi dicuntur, qua voce Lon. & Lac. utuntur, hic verò Cardamomum quoque hortenſe nominat. Grana paradyſi, aliàs Melligeta, quæ Cardamomum majus vocant malè. Cord. in Dioſc. Melligetta ſeu Cardamomum piperatum, Cord. hiſt. Milleguetta, Grana paradyſi, Lob. Cardamomum alterum, Cæſalp. Cardamomum primum. Cam. 1. Cardamomum Arabum majus. Tab. II. Cardamomũ medium Matthioli: Cardamomum majus, Heyl Arabibus, Cord. in Dioſc. & hiſt. Cardamomum medium, Lon. Caſt. Cardamomum vulgare, Lob. Cluſ. in Gar. Tab. Cardamomum 2. Camerario. III. Cardamomum minus quod vocat Matthiolus, à recentioribus in tres ſpecies diſtrahitur: *a* notatum dicitur Cardamomum mediocre, Cord. hiſt. Cardamomum medium, Lob. Tab. Cardamomum 3. Cam. 4. *b* Cardamomum minus propriè Matth. & Lac. cui & Cardamomum minus, quod ſimpliciter Cardamomum dicitur, Helbane Arabibus, Cord. in Dioſc. Cardamomum minus, Eid. hiſt. Tab. Cardamomum minus vulgare, Lob. & Cluſ. in Gar. Cardamomum primum, Cæſalp. Verùm quemadmodum Matthiolus cum præcedenti junxit: ſic & Camerarius cum priori, Cardamomi tertii nomine pingit. *c* Cardamomum minimum, Lob. Taber. Cardamomum quartum, Camer. 1. Lugdunenſe herbarium ad imitationem Matthioli, Cardamomi omnes ſpecies una icone propoſuit.

I. NARDUS INDICA.

Νάρδος, NARDUM. CAP. VI.

DUo Nardi genera: unum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quòd in Syria proveniat, ſed quòd montis in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum eſt recens, & leve, largam gerens comam, flavum colore, perquàm odoratum, ac cyperum redolens, † brevi ſpica, amaro ſapore, linguam ſiccante, quod diu in ſua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis vocatur, à fluvio Gange, apud quem enaſcitur, montem præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, viribus infirmius eſt, atque procerius adoleſcit, plures ferens ſpicas, ab unica radice comoſas, unaque convolutas, ac graviter olentes. Montanum autem odoratius, ſpica brevi ac mutila, odore cypero vicino, cæteras habens Syriaci dotes. Eſt & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit, frutice brevi, in magnas ſe ſpargens ſpicas, candidiore interim medio caule, hircorum virus ſupra modum redolente: quod improbatur: madefactum vendi ſolet, quod vitium ex eo deprehenditur, quod candida ſit ſpica, & ſqualida, ſuaque careat lanugine. Adulteratur ſtibio cum aqua, aut palmeo vino, inſpiſſationis ponderiſque cauſa inſpirato. Intueri autem oportet, ſi lutum radicibus inſideat, & incerniculo pulverem excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent excalfactoriam, & exiccantem. Urinam movent: alvum

† Brevi, μικρὸς i. parva.

Frutice brevi nō legit Oribaſius, neq; ullū exemplar.

potu sistunt: vulvæ profluvia, saniemque apposita supprimunt. Nauseæ ex aqua frigida auxiliantur, & stomachi rosionibus, inflationi, jecinori, regio morbo, renum vitiis. Aquæ autem incoctæ fotu ad insessum, vulvæ inflammationibus medentur: ad glabras oculorum genas valent, siquidem eas ad densiorem pilum reducunt: perfusis humore corporibus insperguntur. Miscentur antidotis, & in fictili novo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum vino pastillos coacta.

Nardi Indicæ & Syriacæ consideratio.

NARDUM officinæ Nardi spicam appellant: Spica non est, quæ in culmorum summitate oritur, sed radix quæ spicæ figuram habet. Complures enim ab una basi oriuntur spicæ, perinde ac in liliis aut alliis radice, verùm capillaceæ & comosæ, colore ferrugineo, pluribus una parte capillamentis, odore haud injucundo. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non advehi ob regionis distantiam, Syriacam optimam esse, qua nostro ævo seplasiarii utuntur: tametsi (ut inquit Dioscorid.) in Syria non oriatur, verùm ideo Syriacam dici, quòd ea montis parte proveniat, quæ flectitur ad Syros. At cùm inter Indos, & Syros amplissimæ interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliæque nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, nescíverim profectò, quonam pacto fieri possit, ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facile respiciat, ut Nardus ea parte proveniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque mecum disquirere licuerit, eam potius à Syrastene regione, quæ ad Indicum fluvium est, Syri nomen sibi ascivisse, quàm à Syria: quandoquidem, si Ptolemæus vera refert, mons in India visitur, qui à Gange fluvio ad Syrastenem extenditur. Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cùm in Syria nusquam proveniat, cumque multa Indiæ aromata, nulla distantiæ habita ratione, per Carovanas (ut vocant) in Alexandriam Aegypti convehantur: cum quibus nec temere credendum est, quin Nardum etiam convehant mercatores: præsertim cum certò sciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quàm in India nasci, Dioscoridis testimonio satis apertè monstretur: etsi Plinius contra scribat nasci in Syria Nardum, præter eam quam India nutrit Syriacam Dioscoridi appellatam.

Manardi error, officin. nardum, nec Indicam, nec Syriacam esse.

Cæterùm Manardus Ferrariensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam esse censet. In cujus sententiam non equidem pedibus eo, etsi medicæ materiæ is clarissimus fuerit indagator, quippe quoniam Venetiis in pluribus tabernis Nardi ingentem copiam vidi, lævis, comosæ, perquam odoratæ, cyperum redolentis, flavæ, subamaræ, & mansæ non modò linguam exiccantis, sed odorem etiam non injucundum per os aspergentis, nullisque deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioscoridis sententia explorari potest. Sed plerunque accidit, dum per Indicum, & Arabicum mare in Alexandriam defertur, & inde Venetias, ut ascito sibi marino humore (id namque facile fit, quòd Nardus sit siccissima) vel situm contrahat, vel subputrescat: unde postea amissa suaveolentia, graviter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim, qui si rectè perpendisset, quæ Nardi pars sit spica, atque in emporiis, ubi numerosa præstantissimaque visitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem vereor, quin aliter de ea scripsisset. Verùm enimvero cùm planè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selectamque, & incorruptam Nardum minimè novisset, lib. VI. epist. III. scribit, Galenum de nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem radicem quidem, non spicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur legitima esset: sed quòd ea ipsa non sit, cognoscitur, quòd nulla odoris suavitate commendetur. Et lib. VIII. epist. I. inquit, Galenus libr. 1. de antidotis in theriaca compositione Nardi radicem tantummodo admiscet, eo quòd viribus ipsa præstantior sit: spicam verò parvi pendit, & pro nihilo habet. Quod sanè declarat, Manardum hanc Galeni sententiam perperam accepisse, atque etiam Nardi historiam ignorasse, quandoquidem nardi radix nil aliud est, quam spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquiens. Jubet Andromachus adjicere nardum indicam. ea verò est, quam spicam vocant, non quòd spica sit, radix etenim est, sed quòd spicæ formam referat. Quibus palàm est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idem Galenus lib. IX. de compositione medicamentorum secundum locos, in Philonis antidotum scribens, dum inquit. Quin & nardi ipsius drachmam unam conjiciendam censet, quam falsi nominis radicem dixit, quandoquidem spica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VIII. simp. medic. de Nardo caput facturus, illud inscripsit, Nardi spica, utpote quæ pars sit in tota stirpe præstantior, minimè quidem ignorans, se radicem nardi describere. Nam si scivisset, spicam à radice differre, eam planè silentio præterisset tanquam inutilem. & capiti nomen indidisset aut generaliter ab ipsa Nardo, aut à radice tantùm, uti viribus præstantiore. Manardo subscribit, & quidem malè, novus quidam rei plantariæ censor, Nardum inquiens, quod ad nos affertur nec Indicum, nec Syriacum est, sed Gangiticum. Quo argumento quis facile nosse potest, quàm diligenter hic primus herbarius perlegerit Dioscoridem, quamque in Geographorum libris fuerit versatus. Sed nescio quis tam furrit amens, qui dixerit plantas, quæ circa Tyberim nascuntur non esse Italicas. Atqui Gangiticum Nardum Indicum esse apertissimè testatur Dioscorides sic inquiens: τῆς δὲ Ἰνδικῆς ἡ μέν τις λέγεται γαγγῖτις, ἀπό τινος ποταμοῦ παραῤῥέοντος τὸ ὄρος γάγγου καλουμένου. Id est ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis vocatur à Fluvio Gange, apud quem nascitur montem præterfluente. Sed an Gangitis nostrum sit, vel quod in monte nascitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare posse censeo.

Brasavoli error, nardi radicē nullius usus existimātis.

In hoc, at longè majori versatur errore Brasavolus, siquidem suo de simplicium examine, Nardi spicam non modò non esse radicem censet, sed nullius usus eam existimat, sic inquiens: Unctis spicam, caulem, & radicem emes, quamvis & ipsi adulterent. Jubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioscoridem, & Galenum magis in usu medico sunt, quam spica: quippe folia abjicit Dioscorides: ad nos tamen spica non defertur, sed radix: hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioscoridis scriptis percipere potui, nunquam hactenus sum consecutus, quòd ipse ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quàm spicam. Quòd autem crediderit ipse, spicam in Nardo viribus magis præstare, quam cæteræ ejus partes, quodque cum de Nardo scribit, tantùm de spica intelligat, apertè ostendit, cùm inquit: Ex nardo Syriaca dicta melior est recens, & levis, largam gerens comam, &c. Quippe levitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm spicæ competunt, præsertimque cum ipsa non vacet cæteris notis, quas illi tribuit Dioscorides. Ad hæc nulli sanè incompertum existimo, Dioscoridem hujus libri initio in probandis tantùm radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, asari, & hujusmodi stirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, foliis ac spicis, quæ caulium summitatibus innascantur.

Brasavolus ignoravit spicam esse nardi radicem.

Quo fit, ut etiam fateri liceat, Brasavolum ignorasse spicam ipsam esse nardi radicem: quin potius pro certo credidisse in plantæ ipsius Nardi cacumine, non in radice oriri spicam, quæ tamen Galeno teste radix est, & cæteris nardi partibus præstantior, quandoquidem si aliter res se haberet, commoda longè plura radi-

cibus

tibus ex more redderet Dioscorides, quàm spica. Quòd praeterea Galenus plus laudaverit Nardi caules, quàm spicam (ut asserit Brasavolus) nusquam compertum habeo. Caeterùm quanta sententiae inconstantia Nardi historiam idem descripserit, ex suo posteriori simplicium examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facile conjicitur, dum senem secum colloquentem instruit, his verbis: Ne igitur in his montibus Nardum quaeras, sed Venetiis spicam, caulem, & radicem emes. At sui ipsius statim oblitus videtur non multis post lineis, cum inquit: Aliud verò sunt spica, & flos, quae ad nos non afferuntur. Ex quo facilè crediderim, ipsum non modo Nardi historiam confudisse, atque etiam, quod pejus est, corrupisse, sed etiam sibi ipsi, vel potius senis verba dedisse: primum namq; ait, Venetiis spicam, caulem, & radicem reperiri: mox spicam ad nos advehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoq; graviter hallucinatum invenio: quippe qui libro & cap. XII. in Nardi ipsius historia longè dissideat à Dioscoride & Galeno, quin & à caeteris materiae medicae auctoribus, dum ita scribit: Nardum frutex est gravi, & crassa radice, sed brevi, ac nigra, fragiliq;, quamvis pingui, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore: folio parvo, densoq;. Cacumina in aristas se spargunt: ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrant: haec Plinius. Cujus doctrinam secuti, non modò Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoq; pariter aberrarunt: siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum vidisse, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditae, quàm ut Plinianam tueretur lectionem: quod tamen falsum esse arbitramur: Ego enim tametsi Nardi quàm plurimum in Venetiis officinis diligenter examinaverim, ac selegerim, aliud tamen, quam spicam videre mihi non licuit. Quapropter nullum inveniri Nardum existimo, quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasavolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem à caulibus, sed ab una tantùm radice provenientes: non tamen quòd alia radix viribus praestans spicis ipsis subsit, sed quoniam, cùm plures in radice sint spicae, necesse est, ut basi, vel firmamento aliquo consistant, à quo originem trahant, ut in allio & liliis radicibus conspicitur. Quod pro explorato confiteri possum, cum saepenumero Venetiis Nardi spicae cespites viderim, tum figura, tum etiam spicarum connexu allium referentes, ut unusquisq; pro arbitrio experiri poterit. Verùm enimvero ut probè responsum sit omnibus ferè objectionibus, dicimus, quòd si fortè reperirentur, qui assererent illas esse proprias Nardi radices, quae capillaceis fibris à spicarum basi oriuntur, ut in allio, cepis, ac bulbaceis omnibus visitur, & eapropter spicas iis annexas non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, potest eorum objectio facilè dilui Theophrasti testimonio. Siquidem is lib. primo, cap. X. de plantarum historia apertè declarat, in allio, cepis, bulbis, liliis, ac aliis ejus generis, & per consequens in spica, non solùm dici radices ea capillamenta, quae bulbaceis illarum plantarum capitibus subiiciuntur, sed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum voluit, quòd totum id in quavis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissimè dicatur. Proinde videtur Nardum ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. IX. cap. VII. de plantarum historia, his verbis: Quibus ad unguenta utuntur, haec ferè sunt, casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, narum, balsamum, aspalathus, styrax, iris, narta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, juncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacrymae, alia flores. Quibus palàm est, non posse Nardum nisi inter radices recenseri, cùm nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris nec seminis, nec tandem lachrymae speciem prae se ferat. Quod cùm rectè scrivisset Galenus tum libr. I. de antidotis, tum IX. de compositione medicam. secundùm locos, Nardi spicam radicem esse declaravit. Verùm longè ab omni Nardo distat NARDUS ITALICA, *quae nostris vulgo vocatur Spigo. Cujus etiam generis ea est planta, quam aliqui vulgò appellant Lavanda, alii verò Lavendula, adeò ut haec foemina, illa verò mas in eo genere à quàmplurimis vocitentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robustiore, albidioreq; quàm foemina. Sed utraq; planta fruticosa, ac lignosa, stoechadis aut rosmarini modo, innumeris referta est foliis longiusculis angustiusculisq;, è quorum medio junceos exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt spicati, colore purpureo, (quamvis in foemina dilutiores, patentiores, & mitiore satis odore, ac magis grato) odore fragrantes, verùm usq; adeò acuto, ut nares feriat. Nascitur in collibus & locis saxosis, à sole illustratis, & seritur in hortis. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundo completo, vel tertio inchoante, viribus à Nardo omnibus non longè recedentibus. Aperiunt, attenuant, resolvunt, concoquunt. Conferunt omnibus cerebri aegritudinibus à frigido provenientibus: Epilepticis, apoplecticis, veternosis, convulsis, resolutisq; auxiliantur: ventriculum roborant, & jecur ab infarctis liberant: quin & obstructos lienes juvant: uterum calefaciunt, & menses, & secundas educunt. Flores ex vino fervefacti urinam pellunt, & flatus dissolvunt illiti. Datur decoctum è floribus paratum utiliter morbo regio affectis ab infarctis jecinoris, & praesertim si cum Marrubio, cinnamomo, & foeniculi, & asparagi radicibus incoquantur: colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes, rheumatismis praesertim obnoxii: stillatitia florum aqua potu duorum cochlearium mensura, deperditam reddit loquelã, & cardiacam sanat: praestat quoq; ad animi deliquia non solùm pota, sed etiam naribus illita, & arteriis admota. Fit è floribus stillatitium oleum vitreis*

Plinius hallucinatur.

Hermolai & Ruellii error.

Dilutio cujusdã objectionis.

Nardus Italica.

Nardi Italicae historia.

Nardi Italicae vires.

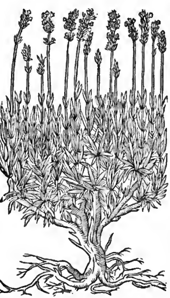
Florum Nardi vires.

II. NARDUS ITALICA.

C 4 orga-

III. LAVENDULA.

Oleum Spicæ.

organis, quod propriè unguentarii vulgò vocant olio de Spigo, odoris adeo acerrimi, ut cætera odoramenta superet: quo fit, ut extra officinas illud asservent, ne moschi, ambari, Zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatum suavitatem intercipiat, quod illinitur ubi excalfacere sit opus. Fœmina etsi idem possit, quæ mas, at peculiariter vestibus interposita, eas à tinearum rosione vendicat, & odoratas reddit.

Nardi Indicæ vires ex Galeno.

Nardi Indicæ vires scripsit Galenus lib. VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquiens: Nardi spica excalfacit excessu primo, & desiccat secundo jam completo. Composita est ex adstringente sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leviter amara. Ex his constans facultatibus radix & ad jecur, & ad stomachum rationabiliter convenit tum pota, tum extrinsecus imposita. Urinam ciet, morsus stomachi sanat: in ventre, ac intestinis consistentes fluxiones desiccat, adhæc & eas, quæ in capite & thorace. Valentior est vocata Indica, nigriorq; quam Syriaca vocata.

Nomina.

Νάρδος & νάρδου στάχυς sic Græcis dicitur, ut Latinis Nardum, & Nardus, seu Nardi spica: Mauritanis, Sumbel, aut Senbel: Italis Spico & spigo nardo. Germanis Edelfrembd / Wolriechendt Spicken Narde / *Hispanis, Azumbar, aut Espiga fil. Gallis, Aspic d oultremer. Bohemis, Nardus indyanski. At vulgaris nardus quæ pseudonardus, seu Nardus Italica, Italis spigo. Germanis* gemeine Spicken-Narde: *Bohemis spica nardomaci: Gallis Lavande masle Lavendula verò seu Pseudonardus fœmina. Italis lavanda: Germanis* Lavendel: *Bohemis Lavendula: Gallis Lavande femelle.*

NArdus fortè à Naardo urbe Syriaca Euphrati contermina: aliis ναρδόσταχυς: quam inter aromata Dioscorides, inter odorata Theophrastus 9. hist. 7. recensuit. Nardus Indica quæ Spica officinarum, & à Syriaca & Gangite naralibus rantùm differre videtur, & hodie ad nos indistinctæ iisdem saccis adferuntur: qua de re in universali nostra historia. Nardus Indica sive Spica Nardi, Matth.Ital.& 4. Cast. Nardus & Spica Cord. in Dios. Nardus Indica, Cord.hist.Loni. Tab. Nardus Gangitis, Anguill. Spica Nardi, Advers. Lob.icon.Garziæ, Acostæ. Lugd.Cæsal. cui ex algarum genere esse viderur. Nardus,Lac.Lob.ob.Clus.in Garz.Spica Nardi Indica,Lugd. Quando simpliciter Nardus haberur, Indica vel Syriaca intelligenda: sic & quando simpliciter Spica scribitur, hæc Spica Inda, vel Nardus intelligenda. II. Lavendula quia lavacris expetitur, à Plinio lib. & cap. 12. Pseudonardus: à Mesuæo stæchas Arabica dicitur: quam aliqui ad Stæchadem veterum, alii ad Libanotidem coronariam, ut Leonicenus, Manardus & Ericius Cordus: alii ad Casiam Vergilii referunt: alii ad Casiam albam Theoph. alii Cercorum albam ejusdem censent: quibusdam Spica seu Nardus Celtica malè statuitur, cum & Nardus Celtica & Lavendula sui generis sit planta. Hæc triplex, latifolia, angustifolia & dissecto folio. Lavendula latifolia C. B. libanotidis Coronariæ species, Leoniceno & Manardo: Spica, Nardus Germanica, Trago, Pseudonardus, Matth.4. & Castori. Pseudonardus fœmina, Fuch.icon. Lavandula fœmina, Dodo.gal. Lavandula major, Cord. in Dios. & hist. Lavandula vulgò dicta stæchadi veterum cognatá, Ges. hor. Nardus Germanica: Spica recentiorum, Lob. obs. Nardus Italica, Lob. icon. Lavandula, Ericio Cord. Dodo. Lavandula mas, Lugd. Lavandula vulgaris altera spica longiore, Clus.hisp. Lavendula foliis latioribus, Cam.hor. Lavendula prima, Taber. Flore variat, ut sequens, qui communiter cæruleus, est & purpureo & albo. III. Lavendula angusti folia C. B. Lavendula, Casia Germanica, Trago Pseudonardus fœmina sive Lavandula, Matth.4. Cast. Pseudonardus mas, Fuch.icon. Lavandula mas, Dodo.gall. Lavendula vulgaris, Cord. in Dios. Lavendula minor, Cord. hist. Lavandula, Lac. Lon. Cam. hor. Nardus vulgò dicta, Ges.hor. stachys, August. Spica Lavendula, Lob. Lavandula altera, Dod. Lavendula breviore folio & Spica, Clus.hisp. Lavandula fœmina, Lugd. Spica Italica, Cæs. Spica alba Tabernæmontano.

Νάρδος κελτική. NARDUM CELTICUM. CAP. VII.

CElticum Nardum nascitur in Liguriæ Alpibus, Aliungia patrio nomine appellatum: provenitque in Istria. *a* Exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia habet *b* oblonga, colore in *c* flavum languido: florem luteum. Caulium, & radicum duntaxat usus est, & odoris suavitas: unde pridie fasciculos aqua abluere expedit, & exempta terra, pavito solo atque humenti subjecta charta reponere, postridie repurgare, siquidem utile, cum aceroso alienoq; propter humoris vim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quæ Hirculus vocatur, ab odoris gravitate. Sed facilis cognitio: namq; herba candidior est, sine caule, minus oblongis foliis, radice neq; amara, neq; odorata, uti verum Nardum est. Itaq; radices, atq; cauliculi, abjectis foliis, triti secernuntur, vino excipiuntur, digeruntur q; in pastillos, & ita fictili novo diligenter operto, asservari debent. Laudatur maximè, recens, jucundi odoris, radice numerosa cohærens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quæ Syriacum, pollet: sed vehemen-

a θαμνίσκος μικρὸς i. parvus frutex. *b* ὑπομήκη i. sublonga legit vulgata editio, Oribasius verò ὑπομήκη. *c* Omnia exe. ὑπόξανθα. i. subrufa.

vehementius urinam cit, & stomacho utilius est. Inflammationibus jecinoris, & felle suffusis auxiliatur. Contra stomachi inflationes, cum absinthii decocto bibitur: item adversus lienem, renum & vesicæ vitia, & venenatos ictus, ex vino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

NARDUS CELTICA.

Tanta fuit veterum, qui nos præcesserunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in veram simplicium medicamentorum cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus advehuntur, probatissimorum auctorum ope, venire non elaboraverint; sed ne minimam quidem curam adhibuerint, communi reipublicæ beneficio, ut de his saltem quæ in quamplurimis Italiæ locis, ac aliis non longè distantibus inveniuntur, quicquam lucis assequerentur, ac posteris relinquerent: quin potius in suis multò videmur negligentiores, quàm in alienis. Nascitur Celtica Nardus in Liguriæ Alpibus, nascitur & in Istria, pariterq́ in montibus non longè à Villaco Carinthiæ oppido, & Iudemburgio Stiriæ: attamen non ob id legitima in multis visitur officinis: nec fortasse in iis videretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopolæ plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cœpissent. Sed id magis detestandum videtur, quòd in iis regionibus, ubi Celtica Nardus nascitur, magis hallucinentur homines, quàm alibi: siquidem Genuæ, quæ Liguriæ est civitas (nisi jam admoniti resipiscant) aliisq́ finitimis locis, ubi Celtica nardus facile haberi potest, tam Medici, quàm seplasiarii aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lavanda sic vocata, vel nostrate Nardo passim utuntur. Quæ quantum in historia omnibus notis, non dicam viribus, à Celtica nardo discrepent, quicunq́ primùm rem optimè perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditas, cum Lavandæ, nostratisq́ Nardi notis comparaverit, manifestum eorum lapsum facilè incusare poterit, quippe Celtica nardus in brevem, exiguamq́ plantam consurgit caule tenui, & imbecilli, radice squamosa spicæ faciem referente, è qua tenues & numerosæ prodeunt fibræ: Lavanda verò, & socia Nardus magno exoriuntur cespite, ramusculis proceris, densissimisq́ comantibus foliis. Illa folia fert subrubea, & flores flavo colore: hæ autem foliis consurgunt incanis, floribus spicatis, & colore purpurascentibus. Illius caule & radicibus utimur, quòd hisce partibus maximè polleat: harum verò tantùm flores commendantur. Quod satis clarè demonstrat, quàm facilè decipiantur, qui tam levibus & falsis feruntur opinionibus. Verùm quanquam (ut in superiori Nardi mentione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lavandæ, spicæq́ nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere, hoc tamen eos ab errore non vindicat, qui Lavandam Celticam nardum esse contendunt. Præterea non desunt pharmacopolæ rei herbariæ penitus ignari, qui pro Celtica nardo plantam quandam incognitam emant humi repentem, caule longo reflexoq́, cujus folia, quæ colore subflavo constant, adeò densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, & lapidum materiam, quàm aliud repræsentent. At quòd in vestiendis caulis ipsius ramusculis, eos tam densè circundant, ut ferè spicæ effigiem præ se ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus venditur: sed hæc haud amarescit, nec ulla odoris præstantia commendatur. Hujus imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo musco disseremus. Cæterùm ingens legitimæ nardi Celticæ proventus habetur in Stiria, Austriæ & Carinthiæ contermina, ubi Iudemburgensia rura sua è montibus quotannis innumeros comportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus vendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia convehunt. Siquidem (ut ferunt) Syriis, & Aegyptiis Celtica nardus maximè expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm misit Petrus Salicetus clarissimus Medicus ex Grazio Stiriæ oppido: in cujus plantis & spica in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeò ut a Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in ejus cacumine videbatur, uti Ruellius & Brasavolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoq́ jam liceat literis memoriæq́ mandare Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria provenire: sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiam aliis fortasse locis: quippe superiore anno ego hujus Nardi nonnullas inveni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantùm viginti millia passuum à Goritia distat. Verùm si eo destituantur Medici, commodè Indicam supponere poterunt. An verò Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Vergilius, & Plinius scripsere, etsi has inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare possem: cùm tamen ea parum, vel nihil rei medicæ conferant, silentio involvenda duximus: quanquam eruditissimus Leonicenus non animadvertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam, Celticam nardum appellasse, Plinium accusat, qua in re ipse potius deceptus fuisse videtur: quemadmodum & Fuchsius, vir alioqui nostra ætatis clarissimus. Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamaron expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differe existimat. Plinius tamen locis separatis de utraq́, tanquam herbis inter se differentibus tractavit: neq́ ea notis tantùm dissident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridi enim Celtica nardus in Liguriæ Alpibus, atq́ in Istria provenit: Plinio verò Saliunca in Pannonia, & Norico nascitur. Itaq́ Fuchsius ut Ruellii sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & à veritate defecisse, & unà cum illo errasse creditur, quandoquidem Celtica nardus Dioscoridi ἀλιουγγια, non σαλιουγγια vocatur. Cæterùm Saliuncam Plinio aliam ab ea esse plantam, de qua Vergilius meminit in Bucolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile consentiam, tum quòd Servii authoritas in simplicium censura perinde ac in Grammatica mihi probanda non sit, tum quòd nullo authorum testimonio probare

Nardi Celticæ consideratio.

Ubi nascatur Nardus Celtica.

Comparatio nardi Celticæ cum Lavanda.

Seplasiariorum quorundam error.

Leoniceni, & Fuchsii opinio improbata, qui voluerunt Celticam nardum à Saliunca non differre.

Anguillarii opinio reprobata in Saliunca, & Hirculo.

probare nitatur Anguillarius, nil aliud Vergilio esse Saliuncam, quàm Anemonem, Grammatici tantum illius authoritate fretus, qui nec lactucas rectè fortasse novit. Scribit quidem Servius Saliuncam vulgo vocari Orcitunicam, cùm tamen nec illam (ni fallor) noverit unquam. Sed qua ratione aut authoritate, Orcitunicam, de qua, nemo est, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipse dicit, nec ego conjicere possum, miror tamen hominem hunc rei herbariæ peritum, in re tam gravi, tam levibus, tamq; vulgaribus niti argumentis, sed is fortasse conducibilius sibi fore putat, novi aliquid in medium afferre, quàm de hu gravioti judicio differere. Ego sanè etsi parum in hac facultate sum versatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem, proceram fatu plantam, vocari Vergilio humilem: nam & ipsa Vergilii comparatio, nostræ astipulatur sententia, quippe qui, ut Mopsum plurimum laudaret, et tantum cedere dicit Amyntam, quantum Saliunca humillima herba, puniceis cedit rosetis, facta comparatione à pumila planta ad rosera. Nec

Hirculus.

HIRCULUS.

præterea placet Anguillarii ipsius opinio de HIRCULO herba, quam à Samphoritico Nardo, quod in India nascitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba est, Celtica nardo similis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum, ita à loco in quo provenit, denominatum, & in magnas se spicas diffundens: sed fortasse, quòd hircum redoleat, hirculum id esse censet Anguillarius, cum quo Celticam Nardum adulterari scribit Dioscorides. Sed non omnes herbæ, quæ hircino sunt odore, hirculi sunt appellandæ. Atqui si quis plura de Saliunca videre cupit, nostras legat epistolas Joanni Cratoni inscriptas. Meminit Celticæ nardi Galenus lib. VIII. de simp. med. fac. his verbis. Nardus Celtica jam dictis nardis similis quadantenus in genere facultatis est: cæterùm ad omnia imbecillior, præterquam ad provocandam urinam, siquidem calidior illis est, sed minus adstringit. Quæ planta Græcis Νάρδος κελτική, Latinis item Nardus Celtica, seu Nardum Celticum, seu Spica Celtica appellatur: Italis verò Nardo Celtico. Sive Spica Celtica: Germanis, Celtischer Nardus: Gallis, Nardus Gaulois: Bohemis, Celtitea Nardus.

Nardi Celticæ vires ex Galeno. Nomina.

NArdus Celtica à loco fortè natali nomen habet: Celtarum autem appellatione tam Germani, (apud quos ut in Austria, Styria, Pannonia, Norica & Alpibus Helvetiorum provenit) quàm Galli (cujus nomine Nardus Gallica Plinio lib. & cap. 12. dicitur) vocantur. Addit Dioscorides, & patrio nomine appellari ἀλιούγγιαν, sic enim Marcellus, Ruellius, Matthiolus, & Cæsalpinus legunt, at Goupylius in notis σαλιούγκα legendum existimat: alii γαλιούγγιαν legendum putant. Rectè videtur Saliunca legi, qua voce & Plinius (non tamen cum Vergilii Saliunca idem dicimus) loco citato, & Scribonius, cui & Nardus sylvestris, usus est, sic & Germani plerique eandem herbam adhuc proprio veterique nomine Seliunck/ quasi animam juvenilem reddentes, appellant, apud Galenum, Nardum Celticam interpres posuit Gallicam. Nardus Celtica Dioscoridis, C. B. sic & Lac. Ges. hort. qui Valerianæ cognatam dicit) Cord. hist. & in Diosc. (cui & Spica Romana offic.) Lob. Cast. Lugd. Tab. Saliunca, Ges. hort. Nardus Gallica & Saliunca Plinii, Cæs. Nardus Alpina seu Celtica. Valerianæ sylvestris species, Clus. Pan. Verum notare convenit, differre eam, quæ in monte Baldo crescit, ab ea quæ in altissimis Valesianorum montibus provenit, quod cauliculi non sint glabri, nec flosculi in umbellam congesti: hujus iconem Camerarius in suo Matth. nomine Spicæ Celticæ fastigiato flosculorum ordine proposuit. HIRCULUS similis est Nardo, sed candidior, ex viridi cinereus, folio minore, odore gravi, unde nomen, radice villosa ac nigricante, nec odorata, nec amara, sic & folia præmansa nullum aromaticum saporem reddunt: sed lenta & viscida sunt, cujus figuram adposuimus: & Hirculus, Cæs. Cam. Tab. Hirculus veterum, Clus. in Garz. Lugd. & Hirculus, Nardo Celticæ similis herbula, Advers. & Lob. dicitur.

Νάρδος ὀρεινή. NARDUS MONTANA. CAP. VIII.

Oribasius non legit cōclusa.

MOntanum Nardum (quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur) in Cilicia, & Syria nascitur: Embitar legit κλάδοι, caule & foliis eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisque. Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastulæ regiæ, sed longè gracilioribus, † & longè minoribus. † Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quæ Celticum efficax.

Nardi montanę consideratio.

VIdetur in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quòd scripserit primùm montanam Nardum caule, & foliis esse eryngio similibus: mox prope capitis calcem eam scribat neque caulem, neque fructum, neque florem proferre. Quapropter existimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facilè accidisse scriptorum incuria, qui vocum vicinitate decepti καυλὸς pro κλάδους, vel κλῶνας scripserunt. Verùm cùm hæ dictiones ramos, vel surculos designent, quæ nomina potiùs arboribus conveniunt quàm herbis, sintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis: idcirco non videtur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis vindicatus. Cæterùm non crediderim ego Dioscoridem, qui est hac in facultate facilè princeps, & quem antiqua, & secuta ætas tantopere commendat, in tam paucis fuisse oblitum, adeoque turpiter lapsum fuisse: quinimo nobis relinquitur suspicio, quòd omnino in altera capitis parte vitium aliquod accesserit, non harum vocum vicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, vel vigilantium temeritate. Quo factum est, ut hactenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia proveniat, vel aliunde eò afferatur.

Nardo

I. NARDUS MONTANA.

II. NARDUS MONTANA altera.

Nardi montanæ imaginem, quam hic excudi curavimus, miſit ad me Clariſs. Medicus, & rei plantariæ indagator maximus Ulyſſes Aldrovandus Bononienſis, quæ [folia habet majoris Phu, ſed minora, caulem ſpithamæ longitudine, umbellam puniceo colore: radices duas Antora, aut teſticuli modo ſubnigricantes ac fibratas, odore Phu, aut Aſari] etſi folia Eryngii non habeat, cum tamen cætera correſpondeant, & in hoc capite plures habeantur menda, haudquaquam abducar, quin credam montanam hanc eſſe Nardum, præſertim cum radices perquàm bellè correſpondeant, tum facie, tum odoris fragrantia, quæ à cæteris nardi generibus non diſſentit. Braſavolus Ferravienſis, Indicæ nardi vice montanæ plurimum ad nos afferri è Cilicia ſcribit, eamq; propriè montanam exiſtimat, cujus paſſim in officinis eſt uſus. Sed qua ratione ductus novam hanc protulerit opinionem, ipſe certè neſcio: Nardus enim montana radices haber aſphodelo ſimiles, non utique ſpicatas, leves, comoſas, quemadmodum ea, qua utimur ex India advecta: niſi fortaſſe Braſavolus voluerit Indicam nardum ideò montanam appellare, quod in montibus oriatur, ita quidem ejus ſententiam veram eſſe putarem, non tamen à rei herbariæ peritis acceptum iri. Nardi montanæ vires ſcripſit Galen. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens. Nardus Montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia naſcitur, ſed prædictis debilior eſt. Νάρδος ὀρεινὴ Græcis, Nardus montana, ſive Nardum montanum Latinis: Nardo montano Italis nominatur.

Braſavolus arguitur.

Nardi montan. vires ex Galen.

Nomina.

† *In Oribaſio, qui ſimplicium deſcriptiones Dioſcoridis acceptas refert, legitur λευκότεραι, hoc eſt, candidiores, quòd Nardus montana conſtet radicibus aſphodelo non ſolùm minoribus & gracilioribus, ſed etiam candidioribus.*

† *Nulla quidem diſſimulanda eſt ratio, qua probatiſſimi quiq; ſcriptores veteres à mendis, quæ eorum ſcripta temporum injuria, & multorum imperitia contraxerunt, vindicari poſſint. In hoc capite Dioſcoridem depravatum eſſe, ita ut etiam à ſeipſo diſſideat, manifeſtum eſt: in qua autem parte vitium lateat, quodque illud ſit, dubiæ feruntur opiniones. Verùm etſi nos quoque ejus rei incertos eſſe antea ſcripſimus, nunc tamen inclinat animus, ut in hoc loco mendum ſubeſſe, illudq; ex malo unius vocis Græcæ intellectu ortum eſſe arbitremur. Siquidem verbum φέρει non pro fert, ſed pro συμφέρει, id eſt confert, accipiendum fuit. Itaq; non οὔτε δὲ καυλὸν, οὔτε καρπὸν, οὔτε ἄνθος φέρει, ut vulgati codices habent, & legerunt interpretes, ſed οὔτε δὲ καυλὸς, οὔτε καρπὸς, οὔτε ἄνθος συμφέρει, hoc eſt: Neq; caulis, neq; fructus, neq; flos confert, prodéſtve, legendum eſſe judicamus. Etenim radicis, utpote odorata, uſus præcipuè commendatur, non aliarum partium, quæ ut odore carent, ita etiam inutiles habendæ ſunt. Et certè facilis potuit eſſe error librarii Græci imperiti, vel potius temerarii, caſus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco verbi illius ſignificationem. Subſcribunt huic noſtræ caſtigationi cùm alii rei herbariæ ſtudioſi, tum Gabriel Falloppius Mutinenſis, vir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus non vulgaris eruditionis.*

Nardus montana radice olivari C.B. Theophraſtus Nerùm appellat inter odorata, quibus ad unguenta utitur: dicitur & θυλακῖτις Dioſcoridi, quoniam olim ex Cilicia coriaceis ſacculis, quos θυλάκια vocant, ad exteros ferebatur, partim ad medicum uſum, partim ut ignibus propter odorem in ſacrificiis injiceretur, unde & Pyrites vocatur. Hæc illa eſt Spica (licet aliqui Crocum eſſe velint) cujus Ovidius in Faſtis meminit: Et ſonat accenſo Spica Cyliſſa foco. Dicitur Nardus montana Anguil. Adv. Lob. Cam. hor. Lugd. Tab. Cæſ. Hujus duæ ſunt ſpecies radice potiſſimum differentes: altera radice eſt olivari orchidis inſtar, non tantùm gemina, ſed pluribus: altera radice eſt oblonga, cujus iconem Nardi montanæ longius radicatæ nomine ex D. Camerarii Matthiolo proponimus,

Rongeri

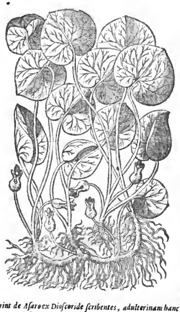
Κίναρον. ASARUM. CAP. IX.

† Addit Catac. βοτάνη εὐώδης στεφανωματική. i. herba odorata coronaria. Meū verò habet. ἀεὶ νάρδον ἀγρίαν καὶ ἔστι πόα εὐώδης στεφανωματική.

ASarum † (quod & ipsum aliqui sylvestre nardum appellant) hederæ foliis † minoribus multò, rotundioribusque *a* floribus cytino hyoscyami similibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, *b* odoratis: in quibus *c* semen acinosum. † Cauliculos habet angulosos, asperos, & molles: radices numerosas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini non dissimiles, *d* longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam vehementer mordent. *e* Excalfactoriam vim habet: urinam cit: hydropicis, & vetusto coxendicum dolori *f* prodest. *g* Radices senis drachmis ex aqua mulsa potæ, menses trahunt: & veratri albi modo purgant. In unguenta additur. Umbrosis montibus provenit: sed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Justiniensi agro. 10

Conclusa non legit Oribasius. † Antiquum exemp. leg. πυκνότερα i. densiora. Ruellius autem videtur legisse μικρότερα. a Meum exemp. leg. ἄνθη μεταξὺ τῶν φύλλων πρὸς τῇ ῥίζῃ κυανᾶ, ὑοσκυάμου κυτίνῳ ἐμφερῆ i. flos inter folia ad radicem cyaneus, cytinum hyoscyami referens. b Catac. addit λεπτὰ i. leviter. c Meum exempl. ἐοικὸς γιγάρτῳ. i. simile vinaceis. d Meum exemp. πολὺ Catac. vero πολλαί. e. Exemplaria omnia ad radices hæc tantum referunt. f. Meum exempl. habet καὶ βηχί. i. tussi. g Ista dicuntur continua oratione cum aliis.

I. ASARUM.

Asarum & Bacchar differunt.

NUllam nostris temporibus officinæ ponunt differenti- 20 am inter Asarum & Baccharem: quinimò uno ore ferè omnes Asarum Baccharam appellant, adeò ut & nomina hæc corrumpant, & res ipsas confundant. At quantum notu, & viribus inter se differant, is rectè judicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum & Bacchar, ut dissusius libro tertio disseremus. Asarum itaq; procul dubio illa fuerit planta, quæ vulgò Bacchara falsò appellatur, cùm nulla ab historia dissideat notu. Cæterùm Brasavolus immeritò in Plinium spiculum contorsit, cùm dicat ipsum eo 30 etiam in errore versari, ut Asarum Baccharem esse existimaverit. Sed profectò nescíverim ego, qua ratione illud Brasavolus in Plinium scripserit: quippe qui libro 21 cap. 6. eos acerrimè arguat, qui Baccharem, & sylvestrem nardum idem esse contendunt, his verbis: Sed eorum quoq; error corrigendus est, qui Bacchar rusticum nardum appellavere: est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant, cujus speciem, figuramq; diximus in nardi generibus: hæc Plinius. Quibus palàm est, Plinium ipsum à Brasavolo defendisse. Porrò si etiam Plinii ætate non 40 deerant, qui Asaron Baccharem vocitarent, non mirum fuerit, si in hunc usque diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseverantes veterum nonnulli, Dioscoridis Asaro eas ferè omnes facultates reddidere, præter auctoris mentem, quas ipse libro tertio Bacchari adscripsit: quod facilius ad credendum vulgus allexit, Asarum & Baccharem nomine tantùm differre. Verùm cùm recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscoridi additū deprehensum sit, eo quòd diversis tum libris, tum capitibus ipse de his disseruerit, cùmq; Oribasium, & Serapionem vi- 50 derint de Asaro ex Dioscoride scribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eo accesserat præter auctoris sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt.

Plinii tutela adversus Brasavolum.

Asari vires ex Mesue.

Asari vires scripsit Mesues inter dejectoria medicamenta, ubi sic habet: Excalfacit asarum ordine secundo, & siccat tertio. Attenuat, reserat, resolvit & provocat, adstrictione tamen non vacat. Ebibitum non modò vomitiones ciet, sed & per alvum ducit, & per urinam, pituitam, & bilem dejicit. Roboratur tamen admisto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quàm bilem educit, quo fit, ut coxendicum cæterarumq; compaginum dolore vexatis non obscurè opituletur: præsertim si sero maceretur, vel decoquatur. Facit mirum in modum ad jecinoris & lienis infarctus, scirrhososq; tumores. Quamobrem subeuntibus cutem aquis felliq; suffusionibus, datur maximo juvamento vino maceratum. Confert idem diuturnis febribus, iisq; præsertim, quæ ex contumaci infarctu proveniunt.

Oleum Asari.

Oleum macerationis ipsius admisto ladano, dorsi sphondylis inunctum sudorem commovet: leviter tamen coqui debet, nam si diu ferveat, vim ferè omnem deperdit, neq; etiam diuturna indiget contritione: diutius enim contritum facilius vomitiones, quàm alvum ciet: hæc Mesues. 60 A quo edocti fortasse, in Germania rustici tertianam febrem, & quartanam curant, epoto Asari, ex vino, decocto, Melle, Maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim hujus decocti calidi cyathum unum, alii quotidie, alii alternis diebus, itaque alvum subducunt: & quandoque bilem, aut pituitam vomitionibus reddunt. Accedente autem paroxysmo, dorsalem spinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Asarum diu fuerit insolatum, & deinde in lecto se componunt calido: sic enim horror minuitur, & sudor copiosus funditur. Est & planta in montibus, nascens in Bohemia.

cujus

II. ASARINA.

cujus hic imaginem damus, quam ASARINAM *vocare libuit, quòd Aſaro congener videatur. Repit hæc humi folio Aſaro rotundiore, ac ſcabriore, leviter circumſerrato, cauliculis piloſis, floribus melinis anthemidis modo, ſed longè minoribus, haud inodoris. Radices habet tenues, longaſq; ſumma tellure repentes, acuto guſtu, quadam cum leviuſcula amaritudine, id quod calidum, ſiccumq; temperamentum indicat. Vim habet abſtergendi modicam, ſed attenuandi, incidendi, aperiendiq; magis præſtantem. Herba ipſa cum radicibus pota drachmæ pondere ex mulſa ſive oxymelite, alvum exolvit, ducitq; craſſam pituitam & atros humores. Ideoq; hanc novi quidam herbarii præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articulatios morbos. Datur quoq; utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus. Sunt qui ad comitiales, & reſolutos eam propinandam conſulant, nempe aut herbam per ſeſe, aut ejus decoctum. Cit urinam, & menſes: & vermes inteſtinorum necat. Legitur Autumno, & ſiccatur in umbra, unà cum radicibus.*

Aſarinæ conſideratio.

Aſari meminit Galenus lib. VI. *ſimp. med ſic inquiens. Aſari radices utiles ſunt, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiores tamen: itaq; ex iis, quæ de illis prodita ſunt, hic facienda conjectura: hactenus Galenus. A cujus ſententia (ſit tamen cum venia dictum) maximè diſſentio, ſiquidem cùm nulla in acoro dejectoria ſit facultas, & Aſarum, ut Dioſcorides inquit, Meſues fatetur, & nobis experimento compertum eſt, veratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & supernè, & infernè propellat, non video ſanè cur acoro in omnibus ſuis facultatibus tam facilè comparari poſſit.*

Aſari vires ex Galeno.

Planta Græcis ἄσαρον *ac etiam* νάρδος ἀγρία *vocata: Latinis Aſarum, & Nardum ſylveſtre appellatur: Arabibus, Aſaron: Italis Aſaro, & Bacchara: Germanis* Haſelwurtz: *Hiſpanis, Aſarabacchara: Gallis, Cabaret: Bohemis, ac pariter Polonis, Kopytnick. Aſarina, Græcis,* Ασαρίνη: *Italis, Aſarina.*

Nomina.

† *Hæc verba ut in Ruellio invenimus ita reliquimus. Sed admonendum eſſe lectorem duximus, ea non legi in Græcis noſtris codicibus, neq; a Serapione referri: quod argumento eſt illa Dioſcoridi accreviſſe. Suſpicionem augere, vel potius ita eſſe confirmare poteſt Oribaſius, qui Dioſcoridem tranſcripſit, & hæc verba non habet. Sunt tamen Græcè ſic ſcripta:* ἔχει καυλία γωνιώδη, ὑποτραχέα, ἀραιά. *Id eſt: Habent cauliculos anguloſos, ſubaſperos, raros.*

ASarum quoniam in coronas non addatur Plinio lib. 21.cap. 6. & Nardus ſylveſtris, quòd Nardi vim, eodem auctore, habeat: vel quòd odore nardum æmuletur: nullam enim cum Nardo formam communem habet. Dicitur herbariis Aſarum, Brunf. Trag. Lac. (cui & Aſara Baccara) Fuch. Cord. hiſt. Geſn. hiſt. Lob. ob. Loni. Lugd. Tab. Dodo. fol. & gal. cui & Perpenſa & Vulgago. Aſarum Nardus Sylveſt. Cord. in Dioſ. Aſarum Nardus ruſtica, Caſtori. Aſarum Baccaris ſive baccarus, Lob. icon. Aſarum, Bacchara vulgo, Cæſalpino. II. Aſarina foliis Aſari C. B. ad differentiam Aſarinæ Lobelii, quæ foliis eſt hederæ terreſtris, quam Hederam Saxatilem vocamus: Aſarina, Matthioli, Caſtori, Lugd. & Taber.

Φοῦ. PHU. CAP. X.

PHu, quod & aliqui ſylveſtrem nardum appellant, naſcitur in Ponto, folio oluſatri, aut elaphoboſci: caule cubitali, aut altiore, lævi, *a* cavo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto: floribus narciſſo proximis, majoribus, *b* tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice ſuperius ad digiti minoris craſſitudinem, ex obliquo *c* villoſa in nigri veratri, aut junci *d* odorati modum: capillamentis invicem contextis, flaveſcentibus, odoratis, cum quadam odoris gravitate nardum æmulantibus. Excalfacit: urinam movet, ſi ſicca potui detur. Decoctum eadem præſtare poteſt, ad lateris etiam dolorem efficax: menſes cit: antidotis inſeritur. Adulteratur radice ruſci admiſta: ſed maleficum deprehenditur, quoniam hæc dura eſt, & frangenti contumax, ſine ulla odoris gratia.

a Meum μεσοκοῖλον, i. in medio concavū. *b* Oribaſius non legit, nec ullum exempl. *c* Oribaſius non legit villoſa, ſed ὑποκισσώδη ἔχει. i. ſubagnatas radiculas habet. *d* Omnia exemp. σχοίνου tantum habent.

PHu trium habetur generum. Majus, minus, & exiguum. Majus folio eſt Scabioſæ, majori tamen, nec tot ſectionibus diviſo, caule cubitali aut altiore, lævi, cavo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto, in cujus ſummitate florida extat umbella, floſculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi digiti craſſitudine, agnatis ex obliquo multis prodeuntibus Iridis, Acorive modo, capillamentiſq; invicem contextis, flaveſcentibus, odoratis, quadam cum odoris gravitate Nardum æmulantibus. Naſcitur in montibus, uliginoſo ſolo: ac etiam in campeſtribus, unde hoc tempore in hortos & viridaria transfertur. Minus, omnibus cognitum, folio eſt Fraxini vel Sorbi, lævibus, nigricantibus, humi accubantibus: caulem, ſed longiorem, & umbellam gerit, ut majus, ſed magis habetur exiguum in omnibus ſuis partibus: radices habet numeroſas, albicantes, invicem complicatas, Succiſæ vocitatæ æmulas, odore

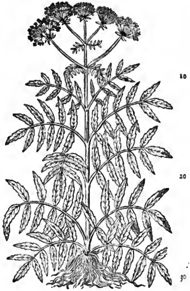
Phu majus & ejus hiſtoria.

Phu minus.

I. PHU MAGNUM.

II. PHU PARVUM.

enm quadam gravitate jucnudo, Nardi modo. Nascitur humecto solo. Exiguum, folio est majoris effigie, sed admodum parvo, caule angulloso, dodrantali, foliis utrinque per intervalla emergentibus, in cujus summitate umbella exit exigua, colore, ut in generibus dictum est, subpurpureo: radix illi parva, prælonga tamen, albicans, è qua numerosa oriuntur capillamenta jucundi odoris. Nascitur in montibus, aquoso solo, & in pratis palustribus. Hanc non desunt qui putent Nardum esse montanam, sed decipiuntur. Leguntur in autumno omnium radices. Cæterùm non possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui majorem Valerianam sic vocatam legitimum esse Phu asserunt: quippe radices primùm forma, odore, colore, ac cæteris in universum notis ab iis, quas sibi Phu ipsum adsciscit, haudquaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim olusatro non sunt dissimilia: hi verò adolescunt cubitali mensura proceriores, leves, inanes, molles, geniculati, & in purpuram vergentes. Flores tamen obstare videntur, qui in Phu lilii, vel narcissi effigiem præ se ferunt, non autem umbella, vel muscarii speciem, ut in majori Valeriana visuntur: quanquam flosculi per se omnes, qui umbellam conficiunt, forma narcissinos referant, in purpuram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio existimandum putaverim, hæc de floribus verba esse à scriptoribus in Dioscoride depravata. Namq; videtur nostras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeò cum Phu convenire, ut revera dici possit, non aliud, quàm ipsum Phu ad unguem referre. Et si non desint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum à Valeriana se invenisse, quod floribus narcissi proveniat: at quia id pro certo compertum non habeo, & quia non desunt, qui talia fabulentur, non est, quid hac in re certi affirmare possim. Phu minus, excalfacit & siccat valentius quàm majus. Radix viribus omnibus prædita est, quibus & major, gustu tamen acrior est: quo fit, ut majori aperiendi, attenuandiq; sit facultate. Nam & venenis magis resistit. Peculiariter autem valent ejus radices ad testium tumores à frigiditate, aut flatu genitos si in vino decoquantur, & vapore fumi suffiantur testes. Phu minoris radicibus mirum in modum delectantur cati, adeò, ut è longinquo in olfactu, adveniant, atq; inventas devorent, continuò dum eos erodunt, atq; delingunt, præ solatio murmurantes, tanta est hujus plantæ cum catis sympathia. Omnia genera odore commendantur: proinde eas vestibus quidam interponunt. Præstat Phu [Antidotis miscetur] ad venenosorum ictus, ex vino potum, & adversus pestilentiam non modo haustum, sed etiam olfactum: valet ad stranguriam ejus decoctum potum. Datur quoq; utiliter anhelosis, & tussientibus, præsertim si coquatur cum dulci radice, uvis passis, & semine anisi. Devorata radix flatus pellit. Tota planta virens unà cum radicibus consusa, & capiti dolenti illita, dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum vitia, & claritatem adjuvat ubi albo vino decoquatur, & deinde vinum in oculum gustatim instilletur: additur in potionibus vulnerum intrinsecorum magno juvamento. Phu minimum excalfacit & siccat, sed cæteris minus. Vires sunt illi, quæ cæteris eadem, sed longè imbecilliores. Phu (ut scriptum reliquit Gal. lib. VIII. simp. med.) odoratum quodammodo est. Hujus herbæ radix nardo viribus similis, sed tamen ad pleraq; infirmior. Urinam plus movet quàm aut Indica, aut Syriaca Nardus: similiter autem ut Celtica. Simile Phu asserit ipse Galen. esse Carpesium, cujus cùm nullibi meminerit Dioscorides, ut rectè scribi possit quidnam senioribus Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio ejus vires & formam describam: is enim lib. 7. simp. med. sic habet. Carpesium simile est vocato Phu, non gustu tantum sed & facultate: sed plus habet tenuitatis, proinde magis eo etiam viscerum obstructiones extergit, & urinam movet, renesq; calculis degravatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi usurpare, sicuti faciebat

Margin notes: Phu exiguum. — Phu vires Matthiolo. — Phu vires ex Galeno. — Carpesiū. — Carpesii consideratio.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Quin-

III. PHU MINIMUM.

Quintus. Præstantius est Carpesium Ponticum Laertio: non tamen vel ipsum cinnamomi viribus vicinum est, imò non parvo deterius optima casia. Nuncupatur utrunq; à montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur: ingensq; ejus proventus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit: Quintus (ut ajunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium, ut quod viribus nihil ab optima casia differret, in theriaca compositione imponebat. Ego idcirco ejus plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis provincias adii, diligenterq; repositum nunc usq; multum servo, quod odorem etiamnum & saporem, si non qualem prius habebat, certè nondum exoletum retinet. Est autem Carpesium herba phu appellato genere similis, valentior tamen, atq; odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emiturq; propterea illic vilißimo pretio: quocirca si quis vestrûm illuc accesserit, Carpesii plurimum emat, cùm id sibi longo tempore duraturum noverit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi virgultis similia. Ejus duo reperiuntur genera, unum quod Laertium: alterum, quod Ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur, utraq; nomen adepta, sed Ponticum melius est. Quod cùm ejus non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phu vocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, valentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odorata qualitatis gustu odoratuq; sentitur: hactenus Galenus. Verùm quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare mihi, & cæteris materiæ Medicæ scriptoribus: tametsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Avicennæ, Serapionis, & Actuarii auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui vulgo Cubeba vocantur, legitimum esse Carpesium. Siquidem Serapio, quod Galeno carpesium vocatur, sub Cubeba nomine ipsius Galeni testimonio, sic describit: Cubebe est medicina facultate, & sapore Phu non absimilis, quamvis longè tenuior: quare obstructiones iosius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac ferè sententia versatur & Avicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius, qui Maurisanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod à barbaris κουβῆβας vocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quòd Galeni carpesium, & Arabum cubebæ nulla ex parte differant. Veruntamen illud animadversendum est, quod eos in errore versari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) vulgares seplasiariorum Cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Avicenna, & Actuarius: quandoquidem qui dixerit Cubebas plantæ fructum, vel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse putem, id usquam dixisse Galenum, qui carpesium describit his verbis. λεπτὰ δέ ἐστι τὰ κάρφη, παραπλήσια τοῖς ἀκρέμοσι τῦ κινναμώμου, hoc est, Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi virgultis similia: ipsumq; Phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cùm tantùm Phu radices in usum medicum veniant, facilè dici potest, carpesium Galeno potius radicum esse sarmenta, quàm caulium: & præcipuè cùm asserat diu asservari posse, quandoquidem solidiores sunt radices, quàm caules, qui facilè in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cùm Galenus alias cinnamomi virgulta ellebori radicibus comparaverit, hic mirum videri non debet, quod idem contra sarmentosas carpesii radices cinnamomi virgultis similes fecerit: Adde etiam, quòd in plantis non solùm caules sarmentosi, verùm etiam radices plures sarmentosæ Dioscoridi appellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsium in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leonicenum. Ad hæc gustantibus nobis vulgares officinarum Cubebas, nullum prorsus Phu saporem deprehendimus: quod manifestè indicat vulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi & apud Græcos carpesium medicamentis admistum reperitur, & cubeba apud Mauritanos, phu eorum vice, cùm sit carpesio in omnibus persimile, vel casia, potius quàm cubeba vulgaris usus, erunt subjicienda. Jacobus Sylvius inter recentiores apprimè doctus, quanquam novit cubebas nostrates carpesium non esse, non tamen animadvertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberravit in cubebarum historia etiam Serapio, quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cujus autem stirpis fructus vulgares CUBEBAE sint, quid affirmare poßim non habeo, cùm ex orientali plaga nobis peregrina afferantur. Etsi eas dixerim odoratas esse baccas, racematim cohærentes, corymborum hederæ modo, qui gustus præter odoris gratiam, acrimoniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quòd excalfacere valeant tertii ordinis initio, & siccent in fine ejus: quamobrem languentem ex pituita ventriculum, vel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis craßisq; humoribus expurgant. Lienem juvant, flatus discutiunt, & frigidis uteri affectibus auxiliantur: diu cum mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt, & cerebrum roborant.

Quorundam doctorũ virorũ opinio reprobata, qui Carpesium, Cubebas esse statuunt.

Cubebæ Arabum ab offic. differũt.

Leonicenus à Fuchsii calumnia defenditur.

Sylvii error.

Serapionis error.

Cubebarum vulgarium consideratio.

VII. CUBEBÆ VULgares.

Quod φοῦ Græcis omnibus, aliquibus etiam ἀγρία νάρδος dicitur: Latinis, Phu, & sylvestris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hispanis, herva benedicta: Gallis, Valerienne: Bohemis Kozlyk: Polonis, Kozlek. Phu minus, Græcè φοῦ μικρόν: Italis, Valeriana minore: Germanis gemein Baldrian*: Gallis, Valerienne des prez: Bohemis Kopitnik. Phu minimum sive Valeriana montana: Italis, Valeriana minima: Germanis,* klein Baldrian.

VALERIANA Nardus quoque sylvestris dicitur, partim ob radices, quæ cum quadam odoris gravitate nardum æmulantur, partim ob vires Nardo (auctoribus Galeno & Aeginera) similes. Dioscorides videtur una descriptione duo genera proposuisse: folia namque olusatri & radicis forma, hortensi: at folia Elaphobosci & floris color sylvestri majori conveniunt. Duodecim autem species in nostro Phytopinace recensuimus, Matthiolus verò trium tantùm meminit, de quibus hoc loco: cui & rubram, cum in D. Camerarii editione habeatur, adjiciemus: & purpuream peregrinam.

I. Valeriana hortensis C.B. Valeriana vera seu Nardus agrestis, Trag. Phu magnum. Fuch. fol. Lon. Lugd. Phu verum, Fuch. icon. Cord. in Diosc. Taber. fol. Phu majus, Cord. hist. Cast. Phu hortense. Ges. hor. Valeriana hortensis, domestica, genicularis, herba Benedicta, Dodo. gal. & fol. Valeriana major, Lob. Cam. hor. Valeriana optima & Carpesium Galeni. Cæs. Phu ponticum & Valeriana pontica. Tab. in iconibus. II. Valeriana sylvestris major, C.B. Phu Dioscoridis, Brun. 4. & Fabio Columnæ: Valeriana vulgaris, vel secunda, & Serpyllum majus, Trago. Phu Germanicum, Fuch. fol. Phu vulgare, Fuch. icon, Valeriana syl. major, Dod. gal. Lug. Thal. Tab. fol. Phu parvum, Lac. Phu minus, Matth. 4. Cast. Phu majus commune, Gesn. hor. Valeriana vulgaris, Cor. in Diosc. Lon. Valeriana syl. Lob. Dod. Cam. hor. cui & Valeriana palustris major. Valeriana altera, Cæs. Valeriana major & herba benedicta, Tab. icon. Variat hæc foliis, quæ aliquando vulgari decuplo majora sunt: aliquando minora & cinerea in sylvis cæduis, quam Tragus tertiam fecit. III. Valeriana sylvestris minor. C.B. & Lugd. Valeriana exigua vel quarta, Trag. Phu parvum, Dod. gal. Phu minus. Gesn. hort. Lon. Tab. Phu minimum, Cast. Lugd. Matth. 4. cui & Valeriana montana. Valeriana minor sylvestris, Lob. Valeriana sylvestris, sive palustris minor, Cam. horr. Valeriana minor seu palustris, Thalyo. Valeriana minima, Dodo. Duum est generum, altera minore, altera majore est flore. IV. Valeriana rubra dicta. Ex radice candida odorata, mediocriter crassa longaque caules aliquot duorum dodrantum aut longiores rotundi læves geniculati exurgant, quos folia viridia, lata, oblonga in acutum desinentia cingunt, in caulium fastigiis flores copiosi, oblongi, eleganti purpura rubentes, caudati, quasi racemati disponuntur: quibus semina oblonga, plumosa, succedunt. Aestivis mensibus floret. In ruderibus Pisanis spontè, apud Germanos in hortis provenit. Radix, cum odotara & dulcis sit, cum levicula amaritudine & aliqua acrimonia, calida in secundo, sicca in primo compluribus censetur.

IV. Valeriana Rubra dicta.

V. Valeriana Peregrina Purpurea.

Hujus habetur & altera ſpecies oblongo & anguſto folio. Sunt qui Narciſſum Virgilii & Columellæ in hortis cenſeant: alii Condurdum Plinii lib. 26. cap. 5. alii Struthii, alii Behen rubri: alii Polemonii ſpeciem: alii denique Limonium. Polemonii altera ſpecies, Dod. gal. Limonium Monſpellienſium, Polemonium alterum & Polemonii genus Fontanoni, Geſn. hor. & app. Ocymaſtrum Valerianthon, Behen rubrum Belgarum, Saponaria altera & Struthion Aldroandi, Lob. Valeriana rubra, Dod. Taber. Cam. hor. Phu peregrinum Pariſienſibus, Phu latifolium, Cam. 4. Polemonii ſpecies, Dod. Lugd. Valeriana inodora tertia, Centaurea media quibuſdam, Cæſalpino. V. Valeriana PEREGRINA purpurea. Ex radice parva, fibroſa, albicante, caulis prodit pedalis, viridis, rotundus, canus, ſtriatus, quem folia pallidè virentia, pauca, oblonga, Nardi montanæ ſimilia, integra, ſine pediculis cingunt: quorum 10 tamen ſuperiora ad exortum in crenas dividuntur. Caulis in ramos brachiatur, qui quaſi umbellam (cui duo folia ſubjiciuntur) floribus elegantiſſimis purpureis oblongis refertam, ſuſtinet: quibus ſuccedunt vaſcula oblonga calyces referentia, in quibus ſemen, altero tamen vaſculo incluſum, continetur. Sponte in Latio provenit, in loco quodam Siculo dicto (unde Valeriana Sicula) ut & in Sabinis: ubi & flore albo reperiri ajunt: nunc in hortis Italiæ habetur, & in horto Illuſtriſſimi Principis D. Friderici Ducis Wirtenbergici, & Teccii, Comitis Montisbelgard. Domini mei clementiſſimi, quem Joh. Bauhinus, ejus Celſitudinis Archiater, frater chariſſ. Montembelgardi colit, nomine Nardi Creticæ cultam legimus. A forma Valerianam peregrinam purpuream nominamus, licet Nobiliſſ. Cortuſus Patricius Patavinus, hortique Medici præfectus, noſtri amantiſſimus, Tripolium eſſe cenſeat, cujus opinioni favet icon Tripolii in manuſcripto Codice Dioſcorideo, quem Nobiliſſimus Pinellus, Patavii in ſua Bi-20 bliotheca habet. Hanc cum pictam Valerianæ Indicæ Imperati nomine à Doctore Paſchali Gallo, Pictavienſium Medico, rei herbariæ ſtudioſiſſimo, ex Italia accepiſſemus, nec deſcriptam inveniremus, & deſcripſimus in noſtro Phytopinace, & iconem adjecimus: quo loci circiter centum & ſexaginta hactenus non deſcriptarum plantarum breves deſcriptiones legere licet, plenius Deo duce, in univerſali noſtra hiſtoria hæc tractaturi, omniumque icones addituri. VI. Carpeſium, Cæſalpinus Valerianam majorem eſſe cenſet: quare Caſtor in ſuo herbario ſub Carpeſii titulo Valerianæ majoris figuram, quam Matth. in ſecund. edit. & Lac. habent, poſuit. Cenſuerunt Arabum aliqui Ruſci fructum Cubebas vocari, & apud Galenum 7. ſimpl. & 1. de Antid. Carpeſium eſſe: quia de Carpeſio nil inveniatur apud Dioſcoridem, ut de Ruſco nil apud Galenum. Sed falluntur, cum Ruſci fructus & à Cubebis Arabum, & a Cubebis offic. differant. Cordus in ſua hiſtoria Carpeſium nominat, id quod Matthio-30 lus & Lobelius pro pipere Æthiopico pinxere. VII. CUBEBÆ officinarum quid ſint ambigitur: alii ex genere piperis, & nigro piperi congeneres, Theophraſtoque piper rotundum dici volunt: alii viticis fructum (at facultatis diverſæ) exiſtimant: Sylvaticus, Ruſci fructum: alii Carpeſium Galeni ſtatuunt: at Cæſalpinus, Amomi legitimi fructum pronunciat. Verùm hunc fructum Actuarius *κωκυβῶες* vocat: Medicis Arabibus hoc ſeculo, Cubebe vel Quabebe. Arbor malo vulgari ſimilis, foliis piperis ſed anguſtioribus, ramis per arbores Piperis modo repentibus, cujus fructus racematim cohærent. Duum generum adferuntur, partim maturæ, partim immaturæ ab incolis collectæ: immaturæ leves, rugoſæ, nucleo exiguo, flaccido: maturæ, æquali ſuperficie, nucleo intus diſtento, quare illis ponderoſiores. Cubebas vocant, Cord. hiſt. Caſt. à Coſta, Tabern. Cubebas offic. Lac. Cubebas Actuarii & Græcorum *καρπήσιον*, Lonicerus.

40

Μαλάβαθρον. MALABATHRUM. CAP. XI.

MAlabathrum [arbitrantur aliqui eſſe Indici nardi folium, falſi quadam odoris cognatione: permulta enim nardum olent, quemadmodum phu, aſarum, niris. Secus autem res ſe habet: namque Malabathrum folium ſui generis eſt, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatans aquis, ſine radice. Id collectum ſtatim lino tranſuitur, & ſiccatum reconditur. Tradunt ſiccatis æſtivo fervore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non evenerit, ne amplius quidem renaſci.] Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum nec fragile, odore caput feriens, quod diu in ſuavi odore permaneat, & nardum ſapore imitetur, nullo ſalis guſtu. Infirmum verò, & 50 minutim contuſum, præſertim ſi carioſum virus olet, vitioſum eſt. Eaſdem nardo ſortitur vires: ſed efficacius omnia præſtat. Urinam vehementius ciet, ac ſtomacho magis prodeſt Malabathri vis. Lippitudinibus, inflammationibusque tritum, & in vino fervefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & ſuavitatem commendat. Veſtium quoque odorem interpoſitum ſervat & ab eroſione tuetur.

Oribaſius non legit incluſa.

MAlabathrum, quod plerique folium Indicum vocant, qui hac ætate viderit, habeo neminem. Naſcitur (ut Dioſcorides inquit) in India paluſtribus tantùm locis, aquis abſque radice innatans, lenticula aquatica modo. Sed nec inde amplius ad nos advehitur, quòd fortaſſe indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balſamum in Syria. Etenim Dioſcorides refert, Malabathrum non renaſci, niſi ſiccatis æſtivo fervore aquis, 60 humus aridis fruticibus peruratur: quod cùm jamdiu fortè non ſit à natura factum, vel potius ſit ab indigenis omiſſum, ob eorum negligentiam, facilè poſtea evenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum ſit. Plinius libr. XII. cap. XXVI. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cujuſdam Syriacæ folium eſſe ait, his verbis. Dat & Malabathrum Syria, arborem folio convoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad unguenta: fertilior eſt ejuſdem Aegyptus: laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu. Minus probatur candidum: celerrimè ſitum in vetuſtate ſentit. Sapor ejus nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor verò in vino ſubfervefacti antecedit alios: hactenus

Malabathri conſideratio.

Plinii Malabathrum.

Plinius. Qui tamen præter Dioscoridis sententiam præstantius Malabathrum duxit, quod falsum est, non quod insulsum. Sed non desunt recentiores rei plantariæ professores, qui sibi persuadent alia quoque haberi folii genera præter Indicum Malabathrum, Galeni primum testimonio freti, quod is in uno & eodem medicamento Malabathrini, & Foliati unguenti meminerit in libris de comp. med. secundum locos, tum de sanitate tuenda. Deinde, quod apud Jureconsultos trium Foliorum fiat mentio, lib. Digestorum trigesimonono Titulo quarto de publicanis & vectigalibus. Ego verò longè aliter rem hanc se habere crediderim quod (quantum viderim legerimque) non scripserint tractaverintque, Dioscorides, & Galenus nisi de uno tantum Folio, nempe de Malabathrino, nec ullus inveniatur autor, qui de pluribus scripserit inter Græcos: id quod affirmat unum tantum Folium fuisse apud antiquos. Nec obstat quod Galenus Malabathrini & Foliati unguenti meminerit in uno & eodem medicamento, quemadmodum Nardini & spicati: siquidem mihi quidem perpetuò persuasi, Malabathrinum apud Galenum non differre a Foliato. quòd Folium, & Malabathrum diversa sint medicamenta, sed quod diversa fuerit parandi ejusmodi unguentorum ratio, alterum Foliatum, alterum Malabathrinum vocarit antiquitas, differentiæ tantùm causa. Quemadmodum eadem de causa alterum Sampsuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioscorides, quum tamen nil aliud sit Sampsuchum quàm Amaracus. Atqui illis venia danda est, quod primum in viridariis detenti, ad intima & secreta Galeni loca non penetraverint. Idem quoque sentio de spicato, & Nardino, apud Galenum, cum nihil a Spica differat Nardus: nec aliter, mea quidem sententia, res se habere potest. Namque si Malabathrum & Folium, Spica & Nardus diversæ essent plantæ, haud dubium est, quin Galenus ambarum meminisset in libris de simp. med. facultatibus: Id quod etiam non prætermisisset Dioscorides. Quantum verò ad Jureconsultorum authoritatem attinet, negaverim ego nunquam trium Foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabathrini, Barbarici, & Pentasphæri. Atqui non tamen affirmaverim titulo illi Digestorum esse credendum, quòd pluribus ibi scateat mendis. Nam Cassamum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alibelusia, Sargogalla, Omerabicum, Carpasum, opus Bussicum, Ferrum Indicum, Folium pentasphærum, de quo nullus antiquorum meminit, & alia nonnulla, quæ ibi depravatè leguntur, & legi debebant, Cancamum, Thymiama, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Byssinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil solidi, verique de Folio Pentasphæro ibi haberi: quin etiam, nec fortasse de barbarico, de quibus nihil apud Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Plinium, posteritatis memoriæ traditum est. Cæterùm demus nos hæc tria reperiri Folia apud Jureconsultos, & concedamus hæc omnia olim comportasse ad nos mercimoniorum negotiatores. probabunt ne ob id qui tria faciunt Foliorum genera, tria illa apud Jureconsultos genere, aut specie inter se differre? Minimè gentium, sed cognomine tantum dicant oportet, à regionibus in quibus provenit folium, aut à foliorum latitudine, angustiave, sibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantùm a locis imposito differunt Rha Indicum, à Rhabarbaro: Costum Indicum, ab Arabico & Syriaco: Iris Illyrica, à Macedonica, & Africana: Indica Nardus à Syriaca: Amomum Armeniacum, à Medico: Crocum Coryceum, à Lycio & Cyrenaico: Styrax Calamites, a Pisidica, & Cilica: Thus Arabicum, ab Indico: Chia mastiche, à Cretica: Lacca Cambaitis, à Sumatrina: Manna Orientalis, à Calabrina, & alia plura medicamenta ab aliis: eadem profectò ratione tenendum est Folium Barbaricum, à Malabathrino Indico, cognomine tantùm differre. Cum enim scribat Strabo lib. vigesimo quinto suæ Geographiæ, ea omnia in aromatum & plantarum genere oriri in Arabia & Aethiopia, sub qua Barbariam Geographi ponunt, quæ in India Australi proveniunt, nihil sanè vetat, quin in Barbaria Malabathrum quoque nascatur, & præsertim cùm scribat Arrianus antiquissimus auctor, se magnam Malabathri copiam reperisse in quibusdam Rubri maris insulis, quarum oras & littora legebat. Sed jam ad pentasphærum me confero, quod non Pentasphærum legi debere censeo, sed potius Hadrosphærum, aut Mesosphærum, aut microsphærum Siquidem Plinius de Nardi foliis scribens lib. & cap. XII. trium horum meminit, non quòd specie aut genere differant, sed amplitudine tantum, & angustia foliorum. quæ in una & eadem planta, alia majora, alia minora, alia minima habeantur. Nec alia de causa selegisse ea negotiatores censendum est, quàm quòd hæc pluris, illa minoris venderentur. Id quod manifesto indicare videtur Plinius eodem loco his verbis: Folia divisere annonam ab amplitudine: Hadrosphærum vocatur majoribus foliis, pretio X. XXX. Quod minore est Mesosphærum appellatur, emitur denariis sexaginta. Laudatissimum Microsphærum, è minimis folium, pretium ejus X. LXXV. Hæc ille. Sed vereor ne hic Plinius deceptus sit, quemadmodum in universa ipsius Nardi historia, in qua plura fabulosa deprehenduntur, imò, & ne una cum aliis quibusdam crediderit Malabathrum esse Indici Nardi folium, falsus odoris cognatione, ut rectè libro primo de Malabathro scribens adnotavit Dioscorides, quòd non deessent suo tempore, qui falsa hac opinione ducerentur. Namque, non reperio apud ipsum, nec apud Galenum, aliosque antiquos Græcos, qui de Nardi foliis usquam meminerit, nec ea in medicum, aut alium usum verterit: imò ea silentio præterierunt omnes tanquam supervacua, & nullius usus. Quæ in sententia confirmat me Arrianus, quippe qui scribat in Periplo tres ferè similes Malabathri differentias, sic inquiens: Post hanc autem regionem, sub ipso Borea extrinsecus in quodam loco, ubi mare desinit, mediterranea quædam maxima civitas est, quæ Thina dicitur: ex hac lana, cùm rudis, tum elaborata, tum ex serica lintea contexta, Barigazam per Bactra, terrestri itinere primum, atque inde in Lymiricam per Gangem fluvium deportantur. In Thinam autem hanc non facile pervenitur: rarò enim illinc homines, iique pauci exeunt. Locus autem sub ipsa Ursa minore situs est. Dicitur autem conterminum esse his partibus, quæ deducta aversaque sunt à Ponto & Caspio mari, ubi palus Mæotica, quæ proxima est, in mare sese exonerat. Quot annis autem in confinia Thinæ gens quædam ventitat, corporibus breves, sed horridi, & lata facie aliqui (& ut paucis dicam, hi Sesatæ nuncupari dicuntur) qui adductis secum uxoribus, & liberis vagantur ad tempus, & consituunt, ferentes magna onera, & culcitras, his quæ ex cruda vitis foliis fieri solent, non dissimiles. Harent autem uno aliquo in loco, & ipsorum regionis, & Thinæ incolis consint, ac prædas agunt ad aliquot dies, culcitras, quæ diximus sibi substernentes: tandem domum in interiores suæ regionis sedes se recipiunt. Qui autem de eorum discessu certi fiunt, in loca consituunt, & stragula colligant, & enervantes calamos, quos petros vocant, duplicantes folia rotundanteique, ea calamorum villis consuunt: hinc tria genera efficiuntur. E majore enim folio, quod Hadrosphærum Malabathrum dicitur: è minore Mesosphærum, ex minimo verò Microsphærum: atque hinc sunt tria genera Malabathri quæ in Indiam postea deportantur: hæc ad literam Arrianus. Quibus facilè adducor ad credendum Pentasphærum non esse per se genus, & depravatè legi in Jureconsultorum digestis, ita ut censeam unicum tantum esse Folium, nempe Malabathrum: & Syriacum Plinii Malabathrum, potius fabulosum esse, quàm verum. Cæterum ex præscriptis Arriani verbis facilè quisquam intelliget quàm

Folii mētio apud Jureconsultos. Malabathrini, & foliati unguenti explicatio.

Locus digestorū Jureconsultorum emendatus.

Non pētasphærum, sed Hadrosphærum aut Mesosphærū legendū in ff.

Plinius in nardi historia deceptus

Malabathri historia ex Arriano.

Hadrosphærū Mesosphærū. Microsphærū.

quàm fraudulenter, ne dicam infideliter citaverit ex eodem Arriano Malabathri historiam novm quidam rei plantaria ψευδοτιμωτὴς, dum mecum, imò potiùs secum, de Malabathro contendit. Quippe qui scribat glóriari Arrianum, se repe-risse Malabathri copiam (quod falsissimum est, nec usquam apud Arrianum extat) dum littora, & oras rubri maris legeret: atqui ne solo hoc mendacio suam ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quòd scribat idem, Thinam urbem sitam esse in sine Erythræi maris, ad quam quotannis gens ex Arabia proficiscatur: taceo alias fabulas, quas ex eodem authore sibi fingit, ut tantum vicisse videatur. Porrò fortasse censebat sycophanta ille, qui insellum hunc docuit, non alibi fortasse reperiri Arriani Periplum, quàm in sua bibliotheca: sed quid plura de his, qui meretricum modo frontem perfricuere, quiq; dolis tantum, & imposturis aliorum labores insectantur? Errant præterea recentiorum nonnulli, in censendo TEMBUL *(quidam hoc quoque Folij genus faciunt) quòd putant hoc differre ab Indorum Betel: nihil enim inter se differunt. Siquidem, quod Indi Betel vocant, Arabes & Persæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quàm in negotio, quod putant secundæ valetudini multum conferre, corporibus vires addere, venerem augere, cor & cerebrum roborare: ubi autem copiosius edatur mentem movet. Iccirco mulieres Tarnasari in defuncti mariti rogum se ipsas injectura, tantum illius vorant, ut amentes efficiantur. Id aqua aspergunt, qua soluta fit calx è conchis paraea, ac tunc demum vescuntur eo: sed hæc perperam transcripsit novus quidam herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce vel cinere circumvoluta, ab Indis devorari scribit, sed tam suave obsonium mihi non vendet. Est Betel folium plantæ, quæ Hederæ, Smilacisve modo arbores scandit, neq; per se consistere potest absq; pedamento. Floret nunquam, nunquamq; fructum profert: folia est hæc planta Citrio amulis, nervis quibusdam secundum longitudinem discurrentibus, ut in plantagine. Hæc Alexandria Aegypti ad nos pluribus ante annis comportantur: nec desunt, qui loco Malabathri iis utantur: Sed videant illi an rectè, mihi verò Malabathri vicem nunquam præstabunt. Ubi enim Malabathro opus sit, Cassiam oderatam, vel Indicam nardum supponendam putamus, Galenum secuti, qui ita decrevit tum in succedaneis, tum etiam lib.* VII. & VIII. *simplicium medicamentorum. Quanquam Fuchsius in libro, quem de compositione medicamentorum novissimè edidit, dum ea perpendit quæ Auream Alexandrinam conficiunt, Malabathri loco Attractylim statuit subjiciendam, Galenum (ut inquit) in libello de substitutis medicamentis secutus. Sed certè non satis possum mirari Fuchsium virum alioqui doctrina & iudicio clarum, in hac re (ut mihi quidem videtur) manifesta, minus rectè sensisse. Nam ut omittam, in libro illo de medicamentis, quæ inter se commutari possunt, qui tamen liber Galeno adscriptus censetur, me nusquam legisse, quod Attractylis Malabathri vicem suppleat, sed Cassia odorata & Nardi spica: est Dioscorides hoc loco, est Galenus locis antè citatis in simplicium censu: qui uno quasi ore fatentur, eandem vim habere Malabathrum, quam Nardum. Quorum equidem auctoritati gravissima longè satius adhærendum existimo, quàm ut temere fortasse sit Attractylis in Malabathri locum substituenda: præsertim cum nobis non desit copia Nardi & Cassiæ odoratæ: Attractylis autem vera, hactenus, mea opinione, desideratur, ut libro tertio suo loco latius ostendemus. Quod etsi concedamus, hanc aliquibus compertam esse, tamen quis audebit eam ti pro Malabathro, etenim nullus, quod sciam, Attractylim odore commendavit: ut Malabathrum Dioscorides non solùm odoratum fecit, sed etiam id ipsum ἐν τῇ εὐωδίᾳ, hoc est in odoris bonitate permanere affirmat. Excalfacit Malabathrum (ut author est Avicenna) siccatq; ordine secundo.* Μαλάβαθρον φύλλον *sic Græcè, Latinè autem Malabathrum & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano.*

Sycophantæ cujusdā calumnia depulsa.

Quorundam errores qui Tembul & Betel distinguni.

Tembul

Betel historia.

Fuchsii opinio explosa.

Nomen.

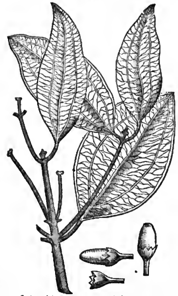
I. BESEL SEU TEMBUL.

I.

HOc folio Indo adeò simile, ut idem esse multi credant, & misceant, ut Lusitanus fecit, quod Tambul Arabes & Persas vocare, Odoardus Barbosa auctor est: dicitur Tembul Avicennæ, Betre, Garz. Betel, Cast. Betre sive Betle, Lugd. & Taber. II. Malabathrum triplex est: primum Dioscoridis, quod apud Plinium secundum est: alterum est, quod Plinios pro primo receosuit: tertium officinarum est Malabathrum, cujus iconem ut & Betel adposuimus. Est autem officinarum Malabathrum quibusdam folium Caryophyllorum: aliis Casiæ folium: alij canellam (cujus figuram sequenti capiti adiecimus) putant. Folium officinarum seu folium Indum (quod ex India adferatur) est arboris proceræ procul ab aqua nascentis folium, mali Medicæ folio simile, per extremum tamen angustius, costis tribus per longitudinem excurrentibus, colore viridi, odore quodammodo Caryophyllorum, non adeò vehementi ut Nardus, aut Macis, neque tam acuto ut Canella: qua de re Ludovicus Romanus, Aloysius Cadamustus & alii. Vocatur ab Avicenna Cadegi Indi, & à Betre seu Tembul, quæ apud Avi-

II. FOLIUM OFFICIN.

cennam eadem sunt, differt. Folium Indum seplasiariorum, Trago Malabathrum, Lac. Lob. Cæs. Tab. Casia aromatica, Cord. hist. Tamalapatra Garziæ, Clus. Lugd. Folium Indianum, à Costæ. Fructus verò qui adpinguntur, Lob. Fructus Tembul vocat: fructus Canellæ quorundam sententia. Lugd. & sanè fructus Canellæ nomine, ad nos etiam ex Italia missi, meminit & Cordus in Dios. Cinamomum fructum ferre parvum glandibus similem.

10

Κασσία. CASSIA. CAP. XII.

CAssia, cujus complura sunt genera, juxta *a* odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sarmento, foliis *b* piperis. Eligenda est fulvescens, pulchri coloris, corallii æmula, *c* perquàm angusta, longa, *d* crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum *e* aliquanto fervore adstringens, aromatica, vinoso odore: cujusmodi est, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexandriæ negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur crassa, purpurea, & nigricans, zigir 20 cognomine, quæ totam odore imitatur, præcipui in medicina usus. Secundum locū tenet antedicta. Tertia, cui Mosylitico blasto, id est, germini cognomen est. Reliquæ viles, ut quæ asyphemum dicitur, nigra, insuavis, cortice tenui, ac rimoso: & quæ datca, & citto vocitatur barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quàm ut explicari possit, quæ gustu coarguitur, cum nec acris, nec odorata sit, hærentemque medullæ corticem habeat. Invenitur etiam lata quædam fistula, mollis, levis, *f* surculosa: antedictæ præfertur. Damnatur candi- 30 cans, scabra, hircinum virus redolens, & *g* quæ tenui fistula & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, siccandi, & leniter adstringendi. Convenit ad medicamenta oculorum, quæ præstandæ claritatis gratia concinnantur, & ad malagmata: lentigines tollit cum melle illita: menses trahit: contra viperarum ictus pota auxiliatur: adversus intestinorum inflammationes omnes, & renum vitia, pota proficit: fœminis in solio desidentibus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem vulvæ. Et duplo pondere medicamentis mista, cinnamomi vicem supplet, si ipsum desit: nam eosdem effectus præbet. Ad plurima perquàm utilis est.

a Meum ἀρωματοφόρον. i. aromatifera.
b Cat. ὥσπερ ἴρεως i. instar Iridis.
c Meum στενὴν λεῖαν. i. angustā lævem.
d Omnia exē παχεῖαν τοῖς συριγγίοις πλήρη. i. crassam & fistulis plenam.
e Meū & Drag. μετὰ πολλῆς [illegible]. i. cū multo fervore.
f Meum ὀζώδης. i. ramosa.
g Meum καὶ τὴν μὴ ἔχουσαν δὲ τὴν σύριγγα παχεῖαν. ψυχρὰν δὲ καὶ λεπτήν. i. & quæ nō habet fistulam crassam, sed scabram & tenuem. Sic item Catecuz.

Κιννάμωμον. CINNAMOMUM. CAP. XIII. 40

CInnamomi genera plura, patrium sibi nomen vendicantia. Præfertur tamen Mosyliticum, quòd cassiæ, cui mosyliti nomen est, aliquam referat effigiem: sed in eo genere recens, nigrum, ex vinoso in cinereum vergens, læve, tenuibus ramulis, ac frequentibus *a* nodis cinctum, perquàm jucunde olens. Optimi fere indicium, jucundi odoris proprietate constat: invenitur enim cum optimo, eoque quod peculiare est, odor rutæ, cardamomo proximus. Insuper acre, mordens, & cum calfactione quadantenus salsum, *b* quod non citò confricant asperum; aut frianti lanuginosum, lævibus tamen *c* internodiis appareat. Si certior fieri voles, vellito ab radice *d* surculum, facilis est hujuscemodi probatio: namque fragmenta miscellanea quædam esse videntur. Quæ autem melius spirant, suo halitu, cùm nares primùm consuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionem impediunt. Est etiam montanum, crassum, pumilum, fulvescens admodum. Tertium à Mosylitico, per- 50 quàm suaviter olet, nigrum, *e* fruticosum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungosum, candicans, aspectu tuberosum, vile, ac friabile, magnam habens radicem, quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares feriens, subrufum, & cortice fulvæ cassiæ simile, tangenti firmum, minus *f* nervosum, densa radice firmatum. Iis, quæ thuris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suavitatis inest. Deligito scabrum, album, rugosum: *g* at læve, & lignosum circa radicem, ut inutile, rejicito. Est etiamnum simile aliud, cui pseudocinnamomo cognomen est, vile, invalidi odoris, solutarumque virium. Vocatur etiam zingiber, cùm tamen sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem lignosum cinnamomum, sarmenta *h* longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum, à cinnamomo genere differre dicant, quòd à natura ejus abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciet, 60 tam menses, quam partus potum, aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ virus ejaculantur, venenaque convenit: caliginem pupillis oculorum obversantem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & vitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tusses, defluxiones, aquam subter cutem fusam, renum vitia, & urinæ difficultatem efficax est. Unguentis pretiosis inseri solet. Et in summa, magni

a Meum ὄζοις. i. ramis.
b Meum ὅτι τῇ παρατρίψει μὴ ταχέως ἐκθρύπτεται, καὶ ἐν τῷ θραύεσθαι χνοῶδες. i. quod attritu non cito friatur, & pulverulentum fit.
c ὄζων. i. ramis ita me. exē.
d Meum θάλλον i. germen.
e Meum ὀζώδης, i. ramosū.

f Antiquus codex οἰνώδης. i. vinosum. *g.* Meum & Drag. καὶ ῥυσσὸν καὶ λεῖον καὶ ξυλῶδες δὲ καὶ τὴν ῥίζαν ὡς ἀχρεῖον παραιτοῦ. i. virgis rugosum, at læve & lignosum ad radicem, ut inutile rejicito. *h* Meum ῥάβδους μακράς. *i.* virgulta brevia.

magni ad omnia usus. Tritum vino excipitur, umbraque siccatum, quo diutius duret reconditur.

† Addunt Meum exemp. & Drag. *ἐστι δὲ λεγόμενον, ὃ ἔνιοι ψευδοκινάμωμον καλοῦσιν, εὐῶδες σφόδρα καὶ παχυραβδότερον, καὶ πολὺ μέντοι ἐλαττόν ἐστι κινναμώμου, κατά τε ὀσμὴν καὶ κατὰ γεῦσιν.*

NAtura omnium rerum parens, in hoc terrarum orbe quadam stirpium genera adeò inexorabilia procreavit, ut ne quam plurimis quidem deliciis, blanditiis, officiis, obsequiisq́ue ea apud nos quispiam retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsa vivere coacta in hortis, viridariis, mitioribusq́ue Italia locis, ceu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpini homines delicias urbium & majestatem aspernantes, politicis moribus omnino neglectis, non alibi, quàm in suis mapalibus hilariter, ac jucundè vivere possunt: ita & ipsa relicta cæli clementia, hortorumq́ue amœnitate, spreto item fontium oblectamento, omniumq́ue urbanarum ac familiarium stirpium consortio, in deserta, solitudinesq́ue suas, à quibus primam duxerunt originem, se tandem recepere, tantùm patriæ natalisq́ue soli amor in rerum natura potest. In quarum genere casia connumeranda venit: quæ tametsi in majore illa Romana gentis fortuna multis ac variis hortorum locis consita habebatur: nullibi tamen hac ætate (quod noverim) in Italia, ne in tota dicam Europa invenitur. Sed hæc de Casia dixisse volumus simplicium medicamentorum peritissimos secuti, qui (ut eorum testantur volumina) nihil invicem differre censent, Casiam quæ in arborum genere Dioscoridi & Galeno recensetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quaq́ue olim passim circa apum alvearia serebatur in Italia, quòd ea maxime apes delectentur, & in hortis & viridariis coronis maximè expetita. Verùm enimvero longè aliter hæc res intelligi postulat, quod aliam repererim fuisse Casiam (ut Dioscorides inquit) è felici Arabia allatam, ex arbore (auctore Theophrasto) viticis magnitudine, ab hac longè diversam, quam apibus, & coronis serebat antiquitas, quandoquidem fuerit hæc verba, illa verò arbor: præsertim cùm nullus (quod sciam) extet auctor, qui posteritatis memoriæ mandaverit, Casiam adeò copiosam in Romanorum triumphis ex Arabia convehi solitam, ut inde vulgaris facta, ubique passim & repereretur, & sereretur ab omnibus. Quod si fortè evenisset, nunquam tamen mihi persuaserim, quòd Galenus hac in scientia, & facultate omnium diligentissimus, & qui Romæ diu vitam duxit, Italica Casiæ historiam silentio involvisset. Plinius lib. XXI. cap. IX. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris gratia in usum coronarum venerant, inquit: Ergo in coronamenta folia venêre malobathron, spireon, trigonon, cneoron, quod casiam Higinus vocat. Id quod ante ipsum palam fecerat Virgilius, Casiam inter coronarias herbas recolens, in Bucolicis ecloga 2. his versibus

> *Tum casia, atque aliis intexens suavibus herbis,*
> *Mollia luteola pingit vaccinia caltha.*

Et in Georgicis lib. II.

> *Vix humiles apibus casias, roremq́ue ministrat.*

Item Georgicorum lib. IIII.

> *Nec circum casia virides, & olentia latè*
> *Serpylla, & graviter spirantis copia thymbræ*
> *Floreat, irriguumq́ue bibat violaria fontem.*

Hæc Maro. Quibus palam est, Casiam coronariam, & qua tantopere delectantur apes, herbam, non arborem fuisse. Quod etiam testatur Plinius libro superius citato cap. XII. Verùm horti coronamentiq́ue, maximè alvearia, & apes conveniunt, res præcipui quæstus, compendiiq́ue, cùm favit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, ervilium, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum (lego mytrophyllum) cerinthen: hactenus Plinius. His itaq́ue rationibus, auctorumq́ue veterum testimoniis innixus Theodorus, Cneoron Theophrasto, Casiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum Cneoron Græcis vocatum antiquis coronariam fuisse Casiam apibus gratissimam, quàm eam, qua in India & felici Arabia provenit, cinnamomo persimilis, odoramentis & antidotis expetita, & qua per longas ætates cinnamomi vice usi sunt medici. Neq́ue tamen propterea opinioni nostra refragari putamus Columellam lib. III. cap. VIII. de re rustica, ubi ita scriptum reliquit. Judæam & Arabiam pretiosis odoribus illustrem haberi, sed nec nostram civitatem prædictis egere stirpibus: quippe cùm pluribus locis urbis jam casiam frondentem conspicimus, jam thuream plantam, florentesq́ue hortos myrrha & croco. Nam quamvis concedi possit Columella Casiam ex Arabia allatam, urbis illustrandæ gratia, Romæ suo tempore conspicuam fuisse in hortis procerum & Imperatorum, hoc tamen non prohibet, quin Casia, quam prope apum alvearia passim sevit antiquitas, alia fuerit planta: præsertim cùm hæc inter herbas coronarias, illa verò inter arbores odoratas recenseatur. CNEORON autem describit Theophrastus lib. 6. cap. 2. de plantarum historia, his verbis. Cneori duo genera, aliud enim candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblongum, figura quasi oleagineum: nigro quale tamarisci (sunt qui legant μυρσίνῃ, i. Myrto) carnosum. Candidum magis se humi spargit, odoratumq́ue est: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè descendit, grandis: ramiq́ue permulti, crassi surculosiq́ue, ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant: quamobrem hisce ad colligandum junci modo utuntur. Germinant, florentq́ue post æquinoctium autumni, & multùm denique temporis florent: hæc Theophrastus. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, vel aliunde eò afferantur, quæ Cneorum referant, quid veri referam sanè non habeo. Hallucinatur profectò Anguillarius, quippe qui nulla dubitatione sibi persuadet Lavendulam vulgò vocatam, Cneorum esse album: Nigrum verò, Rosmarinum coronarium. Nam præter id quòd Rosmarinum & Lavendula tantum inter se habent cognationis, quantum Laurus & Ilex, quod apertissimè ejus errorem accusat, sunt & alia notæ, quæ illi omnino repugnant. Siquidem Cneorum utrumque (ut Theophrastus testis est) floret tantùm post æquinoctium Autumni. Atqui Rosmarinum bis in anno florere scimus, nempe post æquinoctium vernum, & ante æquinoctium autumni: in Lavendula verò æstate tantum. Præterea Theophrasto utriq́ue Cneoro radix est grandis & altè descendens: id quod nec in Lavendula, nec in Rosmarino quispiam vidit unquam, cùm hæ per summa ferè cespitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatientes plantæ. Adhæc Cneori utriusque rami flexiles lentiq́ue habentur, colligandis aliarum plantarum fasciculis apti: sed cum Rosmarini rami tales non sint, nec etiam Lavendulæ, cadit periitq́ue Anguillarii sententia. Præter id Cneorum nigrum nullo esse odore scribit Theophrastus: siquidem non εὔοσμος, ut legit Anguillarius, sed ἄοσμος, cum Gaza & Plinio legendum est, qui album tantum Cneorum ex Theophrasto odoratum habet: id quod ipsa Theoph. lectio manifestè indicat, quæ sic habet. ὁ λευκὸς ἐστιν εὐωδής, ὁ δὲ μέλας ἄοσμος. Non ὁ δὲ μέλας εὔοσμος, ut perperam legit Anguillarius: ea enim adversativa est oratio, nec ullo pacto vocem εὔοσμος admittere potest.

Casiæ odoratæ, & coronariæ discrimen.

Columellæ casia.

Cneori descriptio.

Anguillarii sententia cōfutata, dū Lavēdulā Cneorū albū, & Rosmarinū Cneorū nigrum censet.

Puerilis

Puerilis enim esset oratio, non gravissimi autoris Theophrasti, si locus hic Anguillaris modo legeretur: sed admodum quidem miror quod hæc non noverit Anguillarius, cùm tamen is plus Græcæ (ut audio) quam Latinæ linguæ professorem se dicat. Postremo de Coronario Rosmarino scribens Dioscorides, nihil ibi Cneori meminit, quem tamen totum legisse Theophrastum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophrasti Cneorum chamælæam esse, vel Thymelæam, ut in Epistolis nostris satis superq; à nobis comprobatum est. Invenimus nos hoc anno in Bohemiæ sylvis plantam, cujus hîc imaginem damus, quæ omnibus suis partibus CNEORUM *candidum refert, siquidem cutaneum illi folium est, & oblongum, rami flexiles, ac lenti, multi, surculosiq;, ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius emergentes, & humi sese diffundentes. Flores illi sunt in surculorum cacuminibus purpurei, odorati testiculi odorem referentes: radice nititur altè descendente, non tenui, quæ notæ albo Cneoro bellè correspondent. Atqui flores hæc (quantum vidimus) verno tempore, verùm non ob hanc tantum repugnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneorum aut ejus speciem esse, & præsertim cùm à rusticis intelligam, florere etiam Autumno. Appinximus hîc ejus imaginem, & ejus historiam descripsimus, non tam tuendæ opinionis nostræ causa, quam ut cæteri rei plantariæ periti de hac planta suum quoque judicium ferant. Nam ubi ii Theophrasti Cneorum ipsam esse negaverint, erit mihi satis superq; satisfactum, si Matthioli Cneorum ipsam appellaverint. Sed jam ad Cassiam odoratam redeamus, ob cujus cognitionem postmodum factum est, ut recentioribus medicis, ea recuperanda, investigandaq; multùm negotii accesserit. Namq; hactenus tum medici, tum seplasiarii (etsi plures jam resipiscant) odoratæ cassiæ loco quædam incognitæ arboris segmenta, nec odore, nec viribus prædicata semper capesserunt. Verumtamen postquam nonnulli ætatis nostræ doctissimi viri, stirpium historias diligenter examinarunt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportantes, cùm suam imposturam deprehensam cernerent, à negocio desciscentes, in aliud novum Cassiæ genus segmenta illa commutarunt: quæ sanè præter odorem, paremq; saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, Cassiæ à Dioscoride descriptæ admodum haberi consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerent, hanc Dioscoridis Pseudocassiam esse, quippe & crasso cortice constat, & in ejus cavitate lignosa etiam visitur materies, paululumq; est odorata, minimeq; acris. Nonnulli hac non contenti, quædam vocati cinnamomi fragmina Cassiæ vice usurpant, quæ cùm nullo odore saporeq; commendentur, potius quercum, vel fagum, quàm Cassiam referunt. Cæterùm, ut dicam quid ego sentio, si quis fistulam, quam cinnamomum perperam appellamus, & vulgò Cannella, Cassiæ generibus rectè comparaverit, facilè noverit vulgaris usus cinnamomum legitimam Cassiam procul dubio referre: quinimò diligenter inquisituris, judiciiq; trutina examinaturis hujusmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis saccis Venetiis in mercatorum repositoriis asservatur, nimirum omnia illa cassiæ genera, quæ à Dioscoride describuntur, facilè sese offerent, quandoquidem mercatores (ut semper assolent) ad expediendas deteriores merces bonarum lenocinio, quas illis admiscent, pro virili utuntur. Galenus itaq; libro primo de antidotis multa Cassiæ genera recensuit, ubi sanè Dioscoridem secutus, eam cæteris præstare fatetur quæ zigi cognomine dicitur, hancq; asserit cinnamomum usque adeò æmulari, ut essent, qui suo ævo eam cinnamomi loco venderent. Quo fit, ut admirari non liceat, si hodie quoq; tot annis hac deducta, protractaq; consuetudine, ubiq; cassia pro cinnamomo venundetur. Nec quidem longè aberrarent, si modò optimam seligerent, quando-*

Cneorū, chamælæa non est.

Cneori noviter reperti consideratio.

Medicorum & seplasiariorum error, in Cassiæ succedaneo.

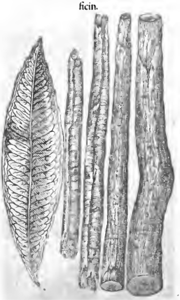
Pseudocassia.

Cassia legitima est cinnamomum vulgo dictum.

I. CNEORUM MATTHIOLI.

II. CINNAMOMUM OFficin.

quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Cassiam sæpenumero in cinnamomum transmutari, faterurq; se jam vidisse eximia Cassia ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contra pariter inspexisse cinnamomi surculos Cassia prorsus persimiles, adeo ut asserat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis, duas electa cassia adhiberi posse. Describit item Galenus quoddam aliud deterioris Cassia genus, quod tradit juniorem Andromachum Cassiam fistulam nominasse, cùm fistularum modo inanis cavaq; fit, & crassi corticis: cujusmodi in vulgari cinnamomo frequentissima conspicitur. Hujus sanè ea videtur esse generis, quam in suo conficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quòd velit cassiam, præter Dioscoridis & Galeni sententiam, lubrici esse gustus. Porrò Cassiæ odorata frustulum cum cortice & ligno suo interiore, nuper dono mihi dedit Serenissimus Princeps Ferdinandus Archidux Austriæ, Dominus mihi clementissimus, ab integro ramulo abscissum, quem ille inter plures alias res non minus

Cassia transmutatur in cinnamomũ. Cassia fistula Andromachi.

10 *pretiosas quàm raras, reconditum habet. Hujus cortex colore quidem cinereo a nostro vulgari cinnamomo dissidet, non tamen odore ac gustu: quandoquidem mansus idipsum, quod vulgus Canellam vocat, ori planè repræsentat: at lignum, quod cortice contegitur, fragili constat materie, neq; ullo prorsus odore, saporeq; commendatur. Quare hinc facilè colligi potest, corticis tantum ejus usum esse, atq; etiam Theophrastum non ab re memoriæ prodidisse, hujus virgas in frusta secari, recentiq; bovis corio hæc consui, ut vermiculi, qui ex eo nascuntur, lignum illud inutile erodatur. Caterùm odorata cassia meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. II. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi. Quin & Plinius Cassiæ meminit lib. XII. cap. XXIX his verbis. Frutex & Cassia est, juxtaq; cinnamomi campis nascitur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui cute, verius quàm cortice: quem contra atq; in cinnamomo levari, & exinaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Color triplex: cùm primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede, ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde*

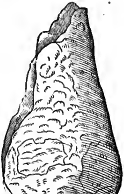
Cassiæ historia ex Plinio.

20 *proxima: damnatur verò candida. Consecant surculos longitudine binûm cubitorum: mox præsuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarum, ut iis putrescentibus, vermiculi lignum erodant, & excavent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ fit odoris mollissimi, gustúve quam maximè fervens, potius quàm lento tempore leviter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, brevi tunicarum fistula, & non fragili. Hæc Plinius: quorum plura à Theophrasto transcribit, qui Cassiæ historiam tradidit lib. IX. cap. V. de historia plantarum, eamq; fruticem esse amerina magnitudine scribit: quæ cùm nullo pacto decorticari possit à ligno, cortexq; tantùm utilis sit, ob id hominum industria inventum esse ait, ut coriis quadrupedum consuta,*

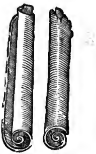
Cassiæ historia ex Theophrasto.

III. XYLOCASSIA.

30

IV. XYLOCASSIA SUBNIGRA.

40

interius lignum vermiculis devoretur. Caterum planè hallucinantur ii, qui Cassia fistula loco, siliquam Aegyptiam, sive Cassiam solutivam vulgò dictam, atra medulla, semine duro, lignosisq; membranis consarctam, medicamentis admiscent Mauritanos secuti: siquidem Serapio, Avicenna pariterq; Mesues, sive sit ipsorum, sive interpretum lapsus, pari consensu Cassiam nigram, Cassiam fistulam vocavere: legitimam verò Cassiam, de qua hîc differit Dioscorides, Cassiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quòd citra omnem censuram dici possit, in

50

Error quorundam, qui Cassiæ fistulæ loco, Cassiam solutivam sumunt.

omnibus iis medicamentis à Mauritanis inventis, quæ Cassiam fistulam expetunt, solutivam illam esse inserendam. Si verò in Græcorum monumentis (excipio Actuarium, & Nicolaum Myrepsicum, qui à Mauritanis multa acceperunt) Cassia fistula inventa fuerit, vel in Mauritanorum compositionibus à Græcis transcriptis, Cassiam odo-

60 *ratam, à Dioscoride & Galeno descriptam, semper adhibendam existimo. Nisi medici secus intelligentes in eum errorem labi velint, in quem Leonicenus quosdam ætatis nostræ medicos (quæ profectò imperitia multorum est) temerè incurrisse testatur, qui ad commovendos menses, difficiles partus, remorantesq; secundas Cassia dejectoria corticibus, odorata loco usquequaque utebantur.* C I N N A M O M U M *verò, quod legitimum sit, quanquam diu multumq; tum Venetiis, tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam navigant, diligenter conquisiverim, nusquam id tamen mihi videre licuit, neque etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negotiatores, qui è Lusitania Indiam, & felicem Arabiam classe paratissima petunt, vel apud quempiam Principem, Regem, vel Imperatorem legitimum reperiri possit: quæ de re minimè demiror, cùm & Galeni tempore*

Cinnamomi consideratio.

hujus

Cinnam. hist. ex Galeno.

hujus magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperiretur, nisi apud Imperatores, qui admirabili custodia inter alia pretiosa illud asservari curabant. Cujus rei historiam in medium affert Galenus libr. 1. de antidotis, sic inquiens. De Cinnamomo contraria iis, quæ de opobalsamo narravimus compertum habeo: persuasum namq; mihi est, ipsum omnium cognitu facillimum esse illis, qui sæpe optimum cinnamomum viderint.

Cinnam. cognitu facillimum.

Optimum verò consequi nemo potest, nisi repositum ab Imperatoribus intueatur, sex generibus quodammodo distributum: siquidem & in hoc ipso, velut & in cassia, optimi ad deterrimum tam magna differentia est, ut optima cassia à pessimo cinnamomo parum distet.

Optima cassia parum distat ab optimo cinnamomo.

Neq; verò Cinnamomi virtus ad usum apta longo tempore durat: ad triginta siquidem annos, quam à principio vim habuit, integram non conservat: nugantur autem, qui Cinnamomum ex hisce medicum esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atqui ego non centum, neq; ducentûm annorum interventu, sed pauciorum, si quis ad tantum numerum conferat, jam aliquam mutationem vetustiori Cinnamomo factam observavi. Quo tempore siquidem Antonino Imperatori theriacam paravi, vasa lignea, in quibus ejusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Trajani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum Imperator fuit, ætate reposita: omniaq; hæc sese & saporis & odoris imbecillitate, vehementiaq; tantum plane superabant, quantum & tempore differebant.

Cinnamomum è barbarorum terra Romam allatum.

Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa, Romam perlata cùm fuisset, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino Imperatori antidotum quandam composuissem, ipsam cæteris multum præstare deprehendi, adeò ut Imperator quoq; ea degustata medicina concoctionem, velut in aliis fieri solet, expectare noluerit, sed statim ea usus sit nondum integrè duobus mensibus elapsis. Antoninum subsecutus est Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ullam habuit, sub quo non solùm arbor illius, quod superfuerat, omne dissipatum est, verumetiam quodcunq; post Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum est, ut nunc Imperator noster Severus, cùm me sibi antidotum eo modo conficere jussisset, quo Antonino confeceram, ex Cinnamomo Trajani, & Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecilliora q; plurimùm mihi visa sunt, & tamen nondum anni triginta intercesserant.

Cinnamomi optimi notæ.

Hic nos optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subjicere voluimus, ipsum scilicet summopere benè olere, inexplicabilemq; præcæteris bonum quendam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere, non ita tamen ut mordicando tristitiam palato inferat: colorem denique talem habere qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quem vocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum volebam, ut mos mihi fuit, cùm accepissem, ramusculos paucos apud me reposui in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas servabam: verùm ipsa combusta, qua tempestate & delubrum pacis incensum est, & hæc & alia quinque Cinnamomi species, quas mihi conquisieram, periere. Nunc itaq; cùm Imperatori nostro Severo theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimum visum est elegi, de quo etiam utile quiddam lectoris subdere cum possim, id facere non gravabor. Supersunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ omnia habent plurium radicum, vel plurium ramorum, vel ut quispiam dicere velit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen veluti truncus, in ramos plures divisus attollitur, sed veratri utriusq; figuram præ se fert, atq; etiam magis damasonii vocati, quod è Creta ad nos adfertur.

Longitudo ramorum cinnamomi.

Quævis autem Cinnamomi species ab una radice, ceu frutex quidam parvus consurgit, emittitq; hæc sex, illa septem virgulta, vel paulò plura, pauciorávé, non æqualis tamen omnia longitudine sunt, verùm quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Universa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ cassiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cujus verba hic recensere libuit, ut omnibus palam fit, quòd cùm sub iis tam magnis Imperatoribus, qui toti ferè orbi imperabant, tanta esset Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, si se nobis penitus incognitum, rarissimumq; reddiderit.

Cinnamomi penuria unde fit.

Sed potius id mirum fuerit, quod cum hac ætate cassia plurimum afferatur, quæ ut Theophrastus, & Plinius inquiunt, nascitur juxta cinnamomi campos, sed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne ferè Cinnamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & balsamum in Judæa, quandoquidem scripserit Plinius lib. XII. cap. XIX. combustas jam esse plurimas Cinnamomi sylvas, his verbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille: sed postea auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) sylvis, ira ne barbarorum id acciderit, an ob iniquitatem præpotentium forte, non satis constat: Austros ibi tam ardenter flare, ut æstatibus sylvas accendant: invenimus apud auctores. Quo fit, ut facilè credi possit à Plinii ævo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter vel barbarorum bello, vel igneis flatibus deperiisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cùm multò plus lucri ex Cinnamomo, quàm ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam unà cum cassia veherent. Hæc autem dixisse volui, non quòd hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cum tantùm conjecturis agam, sed ut aliis ulterius explorandi latius pateat iter.

Cinnamomum in India, Straboni.

Cæterùm Strabo non modò cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum vergit: quippe cùm hæc Arabiæ, & Aethiopiæ sole persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac illæ.

Cinnamomum avis Arist.

Atqui nasci in Arabia Cinnamomum testatur Aristoteles libro nono cap. decimo quarto de historia animalium his verbis. In Arabia Cinnamomum avis appellatur, quam surculos Cinnamomi portare, ac nidos ex his conficere ajunt: nidificat excelsis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atq; ita discussum in terra Cinnamomum legunt. Hæc ille: quæ quidem Julio Solino pariter tradita sunt cap. XIII. de Arabia scribente, atq; id etiam addit, Cinnamomum hoc pretiis vendi amplioribus, quòd magis quàm aliud mercatores probent, ac etiam avem ipsam non Cinnamomum, sed Cinnamulgum appellat. Veruntamen cur nec inde ad nos afferatur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, ii manifestius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidie navigant. Sed videtur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scriptitasse, quippe primùm arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat, quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem. Deinde verò unamquamq; Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, ceu frutex quidam parvus, consurgere, adeò ut majora ejus virgulta dimidium Romanum pedem non excedant: quibus proculdubio fatetur, Cinnamomum esse in parvorum fruticum genere. Unde certè nescíverim ego explicare, quid sibi hac in historia voluerit Galenus, præsertimq; cum tam tenue ipsum sarmento esse tradiderit, ut veratri, vel damasonii radicibus comparaverit. Sed illud etiam mirum mihi videtur, quod ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi virgulta è cassiæ ramis prodeant, cùm tamen Cinnamomum, & cassia diversæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inventa sint cassiæ virgulta tanta

odoris

odoris saporisq; fragrantia, ut omni ex parte Cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit casia. Praeterea non desunt, qui putaverint hac Galeni auctoritate freti, casiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore provenire, quae dum pumila sit, cinnamomum edat, dum vero adoleverit, casiam: sed cùm dicat Galenus, casiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in casiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. 9 de plantarum historia cap. 5. ubi casiam, & cinnamomum ostendit diversas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratiq; affirmet. Quandoquidem initio capitis, non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & casiam frutices esse magnitudine ameriae: deinde vero alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Caeterum cum scribat Strabo Arabes cinnamamo, & casia uti ad ignem parandum, caeterorum lignorum loco, videtur haec planta non esse adeo pumila, ut quidam scribunt. Quod de casia facilè dici potest. siquidem Venetiis casia canella vocata fistula visuntur tanta crassitudinis, longitudinisq; ut facilè quisq; judicare possit eas è ramis, seu virgultis non sanè brevibus fuisse decerptas.

Quorundam error, casiam & Cinnamomum ejusdem arboris existimātium.

Cinnamomi deniq; sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quod sciverim) praeterquam in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantùm à locis, ubi nascuntur, plus minúsve praestantiae huic, quam illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differentias haberi ait, his verbis: Cinnamomum decerptum in quinas partes discerni narrant, & esse praecipuae bonitatis, quod germinibus proximum fuerit: idq; palmi longitudine cadi, aut paulò majus. Secundū quod sequitur, quod etiam minus casura est. Tertium deinde, & quartum notatur. Ultimum verò, quod deterrimum, proximumq; radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno, qua de causa praeferri cacumina solent, quòd corticis plurimum habeant: quidam sic ajunt. Alii verò Cinnamomum fruticosum enarrant, ejusq; genera duo, alterum nigrum, alterum candidum: haec Theophrast. Veruntamen cum nec in hac cum historia aliquid constanter, affirmanterq; scribat, Imperatorem, Regémve quempiam desiderarem, qui humanam Rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosq; illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni aevo ex iisdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Caesar noster Carolus quintus. si illi Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset: vel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam saepe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere universas felicis Arabiae oras explorare posset, quemadmodum & universam Indiae partem, quae ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci.

Cinnamomi sex genera Galeno.

Cinnamomi differentiae ex Theoph.

Sed ò clarissimi Lusitaniae medici, si res medica vobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumq; nomen extollere, si charitas vos tenet, si naturalis humani generis juvandi amor vobis cusitus est, jamjam provinciā hanc suscipite. Quippe si princeps vester hinc immortale nomen, universae verò reipublicae commodum per quam maximum comparare posse à vobis intellexerit, cum omni pietate ac magnanimitate (ut audio) praeditus sit, nulli dubium est, quin omne studium, auxiliumq; impendat, ut non modo Cinnamomum ipsum revocetur in lucem, sed & alia fortasse pleraq; medicamenta, quibus antiqua medicorum familia suas illustravit antidotos.

Exhortatio ad Lusitanos medicos.

Porrò tametsi hactenus illud mihi abundè probatum esse videatur, quòd casiam veram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinnamomum, sunt tamen hac aetate scriptores, qui non casiae solum, sed etiam cinnamomi genera inveniri tradunt, inter quos extat Fuchsius. qui libro illo de compositione medicamentorum, quem locupletatum postremò edidit, de cinnamomo disserens, ita scribit. Sed haud dubiè in capsis canella refertis, & casiae, & cinnamomi genera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa distinguere velit: distinguet autem notis utriusq; diligenter expensis. His nimirum verbis Fuchsius cinnamomum nobis verum non deesse asseverat. Sed quibus id rationibus, aut auctoritatibus comprobet, non video: nisi hoc acceptum referat Amato Lusitano, qui eò amentiae devenisse videtur in suis enarrationibus, quas in Dioscoridem scripsit, ut apud nos cinnamomi genera inveniri, atq; etiam illud aroma notissimum esse contendat. Verum hujus ineptias ac vanitates plurimas alibi persequimur, ubi nos ab ejus calumniis defendimus: hìc enim quod de materia medica sentimus, & ingenue profiteri possumus, libenter scribimus. Quare ea sit nostra de Cinnamomo sententia, quae à nobis antea fusius probata est. quam modò oporteat pluribus Fuchsium refellere, quem tamen doleo majorem fidem praestitisse Lusitani illius ineptiis & mendaciis, quam virum peritum deceat.

Fuchsii opinio reprobata volentis & Casiae & Cinnam. genera inveniri.

Amati opinio cinnam. notiss. refutatur.

Caeterùm illud tantùm addam, quod nobis, qui Cinnamomum lignum non corticem esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui libro suprà citato eodem loco paulò pòst, contrarium scripsit, ut ejus verba, quae subjiciam, apertè testātur. Cinnamomum, inquit, quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum alta, crassitudinis brachialis, sex vel septem è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atq; iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & valdè mordax, non tamen adeò ut molestè rodat, mansum rutam oleat, &c. In hanc, meo quidem judicio, vanam opinionem Fuchsius non secus atq; in superiorem venisse deprehenditur, secutus Amatum Lusitanum, qui eandem ferè prius, quam ille post cinnamomo effigiem reddidit, quanquam eam à quodam accepisse fatetur.

Fuchsius sibi contrarius.

Cinnamomi vires scribit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cinnamomum summè tenuium est partium, non summè tamen calidum, sed ex tertio ordine. Nihil autem aequè desiccat eorum, quae pares sunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem scilicet essentiae. At Cinnamomum est velut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant. Meminit & casiae eodem libro citato, ubi sic habet: Casia exiccat, & excalfacit tertio quodammodo ordine. sed & tenuium admodum est partium. gustu verò plurimùm inse acris deprehenditur, leviter quoq; nonnihil adstringens. Quamobrem ob haec omnia incidit, simulq; digerit, quae in corpore sunt recrementa & ad haec robur etiam instrumentis addit. Idoneum verò etiam suppressis mensibus, cùm videlicet à copia simul & crassitudine excrementorum, quod sufficiat, evacuari nequit: hactenus Galenus.

Cinnamomi vires ex Galen.

Cinnamomis quid.

Cassiae vires ex eodem.

Caeterùm ex vulgari cinnamomo fit aqua stillatitia, quae & odore & sapore idipsum pulchrè repraesentat, eam autem extrahendi ratio haec est. Sumito dicti cinnamomi quantum licet optimi libram. idq; leviter contusum in vas vitreum vel aeneum, quod matulae formam referat, conjicito: dein aquae rosarum stillatitiae libras quatuor, & vini albi odorati sesquilibram infundito, vas illud in balneum aquae tepentis & non ferventis imponito, atq; inibi ore vasis prius obturato, vigintiquatuor horis maceratione finito: post id tempus vitreo organo rostrato, quod ab effectu galerum vocant, vas antedictum cooperito, & igne fornaci succenso, per balneum aquae ferventis aquam stillatitiam elicito, (verùm canna stagnea vel vitrea, quae duorum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi vitrei rostro admovenda inserendaq; est) illi postremò vas vitreum subjicito, quod manantem aquam excipiat: insuper providendum est, ut omnia vasorum orificia diligenter obstruantur, ne quid expirare possit. Haec aqua contra omnes aegritudines, quas frigus excitaverit, efficax est: utpote quae pituitam humorumq; lentitiam digerat, incidat, & absumat, flatusq; discutiat. Privatim verò ventriculum, jecur, lienem, cerebrum, nervosq; juvat & roborat: animi deliquio, cardiacisq; affectibus praesentaneo remedio succurrit: venenis, venenosorumq; animalium morsibus adversatur: menses pellit, & urinam ciet: coeliacis auxilia-

Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia ut conficiēda.

Vires aquae Cinnamomi vulgaris.

IV. CASSIA SOLUTIVA.

Cassiæ solutivæ considetatio.

Ægyptiæ siliquæ histor.

Cassia solutiva, quæ præstantior.

Cassiæ solutivæ vires.

tur: nauseam sedat, & fastidium abigit: uteri morbis perquam utilis est: prodest suspiriosis, resolutis, convulsis, & comitiali morbo laborantibus: gustui gratissima est, atque eris halitum commendat. In summa ubi excalfacere, aperire, incidere, digerere, & roborare sit opus, hujus aqua usus maximam præstat utilitatem.

Verumtamen quoniam nec Dioscorides, nec veterum Græcorum quisquam meminit CASSIAE SOLUTIVAE *dictæ, qua hoc tempore ad ciendam alvum frequentissimè utuntur medici, quamq; Aegyptiam siliquam recentiorum* 10 *quidam appellant, ne hæ nostræ lucubrationes tam nobili, tam præstanti, tamque humanæ saluti necessario medicamento destituantur, differam hic de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegyptia itaque siliqua arbor inter valdè proceras annumerari potest. Hujus materies solida, compactaq; visitur, corticetenus buxeo colore, medullitus verò nigra, non secus ac ebenum, sive guajacum, radicibus magnis, recens graviter olet, sicca tamen minimè. Folio constat siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cinericio, radicibus magnis juglandis modo: a ramis siliquæ pendent,* 20 *sesquicubitales, prælonga, teretes, densæ, ligneo putamine, sed tenui ac fragili, & cùm maturitatem senserint, colore subrubrum nigricante: hæ nigra, dulciq; replentur medulla, lenta ac lento cremori simili, non tamen ut in ossibus continua, sed crebris ligneisq; membranis distincta. Inhæret unicuiq; membranæ semen durum, siliquarum semini adeò simile, ut alterum ab altero discerni non possit, ex quo eum non errasse putaverim, qui crediderit, has plantas esse congeneres. Eligenda est, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti convehitur, non admodum crassa, pellucens, recens, gravis, farcta, &* 30 *quæ concussa, inclusis seminibus minimè constrepit. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo. Eadem lenit, resolvit, sanguinem mundat, bilisq; fervorem extinguit: alvum item commodissimè ciat, ejusq; vis ventriculum non pertransit: quapropter securissimè datur à medicis inchoantibus febribus, alisq; calidis morbis ante venæ sectionem, quòd tantum ventriculum repurget, & alvum emolliat. Nocet tamen intestinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici sunt, aliàs omnino habetur innoxia: tollitur id noxæ admistis myrobalanis, rhabarbaro, nardo, & mastiche. Constipatis si detur, augenda est ejus facultas iis, quæ magis eadem vi pollent: proinde sunt, qui addant amygdalinum oleum, & psyllii spissamentum: urinæ difficultatibus mirificè auxiliatur, si cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, vel devoretur. Aegrè alvum excernit, eaq; propter nonnulli roborant ejus vires, addito hyssopo, vel caprino sero. Bilem, &* 40 *pituitam excernit, nullo sanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes resolvit: renes à calculis, & sabulo expedit: præsertim si cum glycyrrhizæ decocto, aliisve medicamentis urinam cientibus bibatur: quinetiam frequenter devorata calculos renasci prohibet: quinimo sunt, qui affirment, si quis quotidie ante prandium ternas pulpæ cassiæ drachmas devoraverit, is nunquam calculos in renibus gignet, & à ventriculi doloribus, & apostematibus se perpetuò tuebitur: admodum præter hæc calidis confert febribus. Cæterùm exterius illita erysipelas extinguit, cæterasq; inflammationes, quæ cutétenus emergunt. Sunt è recentioribus medicis, qui eam nunquam suis ægrotantibus exhibeant, nisi picræ pulverem admisceant, quod consultò factum existimo, præsertim ubi ventriculi, & intestinorum imbecillitas adsit. Quæ Græcis* [illegible]*, Latinis item Cassia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Seltacha: Italis, Cassia, atq; etiam Italorum vulgo Canuella: Germanis,* Zimmet/ seu Zimmetrörlin: *Hispanis, Canela: Gallis, Canelle. Quod verò Græci* [illegible]*, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darseni: Itali, Cinnamomo. Germani* Zimmetrind: *Bo-* 50 *hemi, skorice. Cassia solutiva, sive Aegyptia siliqua: officinis simpliciter Cassia: Italis, Cassia: Gallis, Casse laxatire: Bohemis Cassia.*

Nomina.

CNEORUM Matthioli, Cluf. Pann. Cam. hor. Cneorum album Matthioli, & Oleander Sylvestris Avicennæ, Lugd. Caſſia Matthioli, Chamælææ ſpecies, Taber. hanc fortè Thymeleæ minoris nomine Cordus in ſua hiſtoria exprimere voluit. II. Caſſia παρὰ τὸ κάσαι, quaſi [illegible], quod ſenſibus fragrantiam largiatur. Quam veteres Caſſiam vocarunt, credimus officinarum eſſe Cinnamomum, quod vulgo Canella. Eſt autem Cinnamomum cortex arboris lauro non abſimilis, præſertim foliis, cujus baccæ lauro ſimiles ſed minuriores, albicantes: hujus rami ſingulo triennio ab incolis inciduntur, (truncus enim quo novos ſtolones proferat, aſſervatur) qui delibrantur: cortex detractus fiſtulam repræſentans (unde vulgo Canella) Cinnamomum vocatur: qui poſt tres men- 60 ſes à delibratione odoratiſſimus ſuaviſque redditur. Cujus, ratione craſſitiei & bonitatis, differentiæ plures, ſiquidem præſtent anguſtiores & leviores fiſtulæ, odoris ſuavitate & ſaporis dulcedine. Quibus verò fiſtula major & aſperior, iis pro dulcedine aſtrictio linguam exſiccans ineſt, & minor odoris fragrantia. Adfertur ex India, ejus namque maxima copia in Zeilan inſula Indici maris prope Æquinoctium. Plura, qui volet, legat Ludovicum Romanum & alios. Dicitur Cinnamomum, Cord. in Dioſcorid. Caſt. Tab. Lonic. (cui & Caſſia odorata) Cæſalp. cui & Cinnamum. Canella, Cluſ. in Garz. Lugd. cui & Caſſia lignea Græcorum. Caſſia, Lob. Garz. & Theveto, cui & Cinnamomum & Canella, Quod verò officinæ communiter pro Caſſia exhibent, nil aliud eſſe videtur quàm Pſeudocaſſia Dioſcori-

Dioſcoridis & fortè Caſſia fiſtula Andromachi junioris apud Galenum 1. de Antidotis, licet alii corticem Caſſiæ Monſpeliacæ, cujus iconem addidimus, eſſe velint. Verùm cum Gal. 1. de Antid. teſtetur Caſſiam in Cinnamomum, & Cinnamomum in Caſſiam tranſire, habeatque noſtrum cinnamomum officinarum vires Caſſiæ veterum, ejus loco uſurpari poteſt & debet. Loco verò cinnamomi veterum, imitati Dioſcoridem & Galenum, duplum noſtri cinnamomi optimi ſubſtituamus: ſic compoſitionibus xylocaſſiam, ſive caſſiam ligneam, ſive odoratam poſtulantibus, cinnamomum noſtrum in pari doſi immiſceatur, qua de re plenius in tractatu de materia medica in officinis uſitata agemus.

III. Xylocaſſiæ poſita figura, ſiquidem Matthiolus moneat odoratæ caſſiæ loco multos ſegmentis incognitæ arboris uſos eſſe. Hujus, Xylocaſſiæ nomine, meminere Cordus in Dioſcoridem, Lobe- 10 lus & Lugdunenſis hiſtoria: fortè Pſeudocinnamomum Dioſcoridis. IV. Xylocaſſia ſubnigra Lobelo dicta, ea eſt cujus Matthiolus meminit caſſiæ fiſtulæ Andromachi nomine: quam & Cordus in Dioſcor. Caſſiæ ſyringitis nomine expreſſiſſe videtur. V. Caſia Monſpelliaca frutex parvus eſt, ex radice dura lignoſa, ſubruffo craſſoque cortice valde adſtringente tecta, virgas emittit cubitales, nonnunquam altiores, tenues, lentas, ſtriatas, ex virore nigricantes, per quas folia lini rariora, at ſucculenta, guſtu amaro ſparguntur: flores muſcoſi ex herbaceo flaveſcentes corni æmuli, ad foliorum exortum prodeunt: quibus ſuccedunt fructus pedicellis inſidentes ſinguli, myrti æmuli, virentes primò, at maturi Aſparagi fructui ſimiles, in quibus oſſeus nucleus, medullam candidam dulcem continens, ipſa verò pulpa lenta, ſubdulcis primùm, dein acrimoniæ aliquid exhibens. Hanc in agro Monſpelliaco frequentem obſervavimus: quamvis & in agro Romano & Hiſpania vulgaris ſit. Caſiam poëticam vocitabant. Cenſent adverſaria eſſe Caſiam Theophraſti, quæ in Dioſcoride deſit: verùm nec Virgilii, nec Hygini eſt, quam odoratam dicunt. Oſyridis Plinii notas aliquas habet. Dicitur Caſia Poëtica Monſpellienſium Adver. Lob. icon. & Cam. Caſia quorundam, Cluſ. hiſp. (cui & oſyris quorundam & Polygonum Placcæ, Plinii) Tab. Caſſia lignea officina. Cæſ. Caſſia lignea maritima, quibuſdam Geniſtæ marinæ ſpecies, Lugd. Radicis cortice ſunt qui ad obſtructiones hepatis utantur. VI. Caſſia fiſtula purgatrix: cujus inventionem Arabibus tribuunt, & ex recentioribus Græcis Actuario 5. de compoſ. med. *κάσια μέλαινα* dicitur: an hanc intellexit Theophraſtus, cùm ſiliquas quaſdam Ficus Ægyptias appellari ſcribit? Caſſia fiſtula Arabum, Caſia nigra Græcis recentioribus, Faba Indica Ariſtobulo, Cord. in Dioſc. Caſſia fiſtula Dodo. gal. Lacu. Loni. Caſtori, Alpino, Taber. Siliqua Inda, Geſn. hort. Cord. hiſt. Caſſia purgatrix, Lob. ob. Siliqua aut Caſſia purgatrix Arabum Carrobiis ſimilis, Lob. icon. Caſſia nigra, Dod. Canna fiſtula, à Coſtæ. Caſſia Ægyptia ſive purgans, Cam. hort. Caſſia ſolutiva Monardis, Garziæ. Caſſia, Cæſalp. Siliqua ſive Caſſia Cathartica, Lugd. Hæc Caſſia cùm non ſit aromatica, ſecundùm methodum Dioſcoridis huc referri non debet, ſed inter arbores, quæ fructum ferunt edulem, nimirum ad ſiliquæ Dioſcoridis caput.

V. CASIA MONSPELLIACA.

20

30

40

50

Ἄμωμον. AMOMUM. CAP. XIV.

AMomum *a* exiguus fruticat, ex ligno ſe convolvens, in racemi modum: flore, ceu candidæ violæ, parvo: foliis bryoniæ ſimilibus. Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum vergens: ligno ſubrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campeſtribus, & aquoſis enaſcitur, infirmius eſſe conſtat: eſt autem magnum, ſubviride, tactu tenerum, frutice venoſo, odore origani. Ponticum verò ſubrufum, *a* parvum, fragile, racemoſum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, vel ſubrubrum, quod nec adſtrictum cohæreat, nec convolvatur, ſed ſolutum diffundatur, ſemine plenum, uvis parvis ſimile, grave, valde odoratum, modò cariem non contraxerit, acre guſtu, mordens 60 ſimplici colore non evariante. Vim habet calfaciendi, adſtringendi, exiccandi: Somnum allicit, & illitum fronti, doloris ſenſum aufert: inflammationes, & meliceridas concoquit, diſcutitque: juvat quos ſcorpius percuſſit, ex ocimo illitum: & podagricis confert: inflammationes oculorum, viſcerumque lenit ex uva paſſa: ad vulvarum vitia in peſſis, aut inſeſſionibus utile eſt. Decoctum jecinori, renibus, podagræ, potu convenit. Antidotis immiſcetur, & pretioſiſſimis unguentis. Adulteratur Amomum herba ſimili, quæ Amomis vocatur, ſed ſine odore, ſine fructu. Naſcitur in Armenia, flore origani. Quare in hujuſcemodi rerum probationibus fragmenta fugienda ſunt: eligenda autem, quæ ab una radice ſuos integros ſurculos emittunt.

Concluſa non legit Oribaſius.

a Meum ἢ μακρόν, i. oὐ longum.

TAnta medicorum, qui nos præceſſerunt, in ſimplicium medicamentorum hiſtoria, & facultatibus ignorantia, ſegnitiaq; extitit, ut niſi DEUS opt. max. acerrimi, & ferè divini ingenii viros, hac ætate nobis produxiſſet in lucem, qui

Amomi conſideratio.

qui præter id, quòd universam medicam facultatem ab erroribus sanè innumeris expurgaverint, eandemq́ illustraverint, vera quidem simplicia medicamenta investigarunt: minimè profectò verendum fuerat, quin parvo temporis tractu ars medica penitus subversa, extinctaq́ remansisset. Et certe si longiori tempore res ita se habuisset, nulli dubium est, quin hujusce facultatis cognitio in auram evolasset, quandoquidem hæc pestis radices tam in altum fixerat, ac tam latè se diffuderat, ut tametsi nonnulli ingenio & doctrina præstantes plurimum insudaverint, omneq́ studium, & operam quam diligentissimè impenderint, quo errores, qui ignavia & negligentia emerserant, à re medica excluderentur eos tamen hactenus radicitus evellere nequiverint. Siquidem non desunt, qui (quamvis hasce percipiant rationes) malint suos prosequi abusus, omni ex parte detestandos, quàm candidissimæ inhærere veritati. Quo fit, ut unà cum aliis innumeris simplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus: cujus vice quidam stirpium impostores ex Gargano Apuliæ monte profecti, pumilum quoddam semen supponunt, colore nigro, odore melanthii. Quod cùm tantillum aromatis resipiat, & gustu acri deprehendatur, excogitarunt, ut facilius ipsum corraderent, in hominum animis inducere, id procul dubio legitimum esse Amomum: quod tamen (si Dioscoridi fides est adhibenda) semen edit uvarum racemis simile, non autem minutum, quale illud visitur. Insuper mihi sanè non constat, Dioscoridem semen in Amomo approbasse, sed potius ligneam arbusculæ materiem, ut in cinnamomo & casia videre est, quo fit, ut legitimum Amomum lignum potius, quam semen existimaverim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis interprete decepti, herbam Pedem columbinum quibusdam vocatam, quæ geranii præ se fert speciem, Amomum esse contendunt, & in Amomi locum substituunt, nullam de his historiam inquirentes. Cæterùm Amomum, quod jure probari possit, nullibi (quòd sciverim) in Italia provenit, nec eò aliunde translatum hactenus videre potui, præter quam illud uvæ modo racemosum, baccis piperi æqualibus, quod à Francisco Calceolario superiori anno sum consecutus, dum ille suam theriacam, jure optimo præ cæteris extollendam, parabat. Atqui cùm omnibus haud concessum sit ut legitimum Amomum consequi queant, acorum (ut Galenus docuit) in ejus loco substituendum

Amomũ spurium.

Serapionis interpretis lapsus, in Pede columbino.

ROSA HIERICUNTEA VIRIDIS. ROSA HIERIC. ARIDA.

erit. Porrò & hi omnino explodendi sunt, qui pro certo asserere non verentur, eam stirpem esse Amomum, quam Hiericunteam à Hierico Palæstinæ oppido appellant: plantam hanc plerunq́ ad nos è Hierico deferunt ii, qui ad sanctissimum REDEMPTORIS nostri sepulchrum peregre proficiscuntur. Ea enim est, quam nostrates mulieres rosam divæ Mariæ vocant. Constat hanc amomum non esse, quòd folia albæ visu non proferat, nec ullo spiret odore. Legitimum enim valde odoratum est, adeò ut nares feriat primo statim occursu, origanumq́ resipiat. Cordus libello de conficiendis pharmacis satis inconstanter de Amomo disserit, quippe in compositione aurea Alexandrina pro certo asserit Amomum verum esse rosam Hiericunteam: in compositione verò theriaca, sui ipsius oblitus, habere nos Amomum negat. Utuntur Hiericuntea nostrates mulieres tempore partus ad investigandam pariendi horam, quandoquidem (ut ipsæ fatentur) in aquam demissa non prius fatiscit, quam fœtus nasci incipiat: eanta inter Christicolas irrepsit superstitio. Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, dum ea simplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, eò productus, ubi Amomi racemosi carmine meminit Andromachus senior, omnes Galeni interpretes insimulat his verbis: Botryos, Græcè est βότρυος. In hac voce interpretanda omnes Galeni, qui hanc compositionem tradit, interpretes hallucinati sunt, siquidem Andernacus lib. 1. de antidotis, uva convertit: alii omnes, & cum iis Cordus, racemosi, βότρυος vocem cum Amomi dictione, quæ præcedit, conjungentes, quasi verò Andromachus de Amomo racemoso locutus sit: quod certè Dioscorides non βότρυν sed βοτρυώδες appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interjectum comma erunt, hoc nimirum modo, ἀμώμου, βότρυος, ut nos

Error quorundam qui Hiericõteam rosam, Amomum censent.

Cordus taxatur.

Fuchsii opinio reprobata, qui Botrym theriacæ miscet.

ut nos convertimus: ut intelligamus Andromachum de duabus inter ſe differentibus herbis eſſe locutum, nempe Amomo, & botry: hac ille. Ex quibus utiq; abunde liquet Fuchſium ſenſiſſe, botryn quoq; herbam, de qua Dioſcorides agit libr. 3. in theriacam addendam eſſe. Veruntamen iu hoc nos à Fuchſio, viro alioqui doctiſſimo, planè diſſentimus: quandoquidem Andromachum non botryn, ſed amomum racemoſum intellexiſſe putamus, idq; non ſine rationibus, & conjecturis. Et ne longè progrediamur, in primis Andromachus ipſe ſenior Fuchſio aperte refragatur: illum enim non invenio in ſuis carminibus, quæ lib. 1. de antidotis in Galeno leguntur, aliter de amomo cecinisse, quàm καὶ βοτρυόεντος ἀμώμου: quæ quidem duæ dictiones non ita ſeparari poſſunt, ut Fuchſius opinatur: neq; prior illud unquam ſignificabit, quod idem perperam accipit. Ad hæc non minus, quàm ſenior, noſtræ ſententiæ adſtipulari deprehenditur junior Andromachus: utpote qui in tradenda theriaca compoſitione, quam ſoluta oratione deſcripſit, nuſquam (quod equidem legerim) botryn commemoret,
10 *ſed amomum tantum. Quòd etſi Damocrates in eadem antidoto deſcribenda carminibus, quæ loco citato à Galeno referuntur, cecinerit βότρυός τ᾽ ἀμώμου, hæ tamen duæ dictiones non ſunt temere, meo judicio, ſeparandæ: nam eas auctor conſultò conjunxiſſe videtur. Quid præterea de Galeno dicemus? etenim is quanquam libro antè dicto ſigillatim enumerat, ac diligenter expendit ſimplicia medicamenta, quæ in theriacam adducuntur, tamen nuſquam (quantum invenerim) botryos mentionem facit: neq; etiam ejus meminit de theriaca ad Pamphilianum ſcribens: quid. ſi eandem plantam apud Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu deſiderari omnibus notum eſt. Addam illud poſtremò quòd inter recentiores Græcos Paulus, & inter Arabes Avicenna botryn herbam theriacæ non inſerunt ſuæ. Quæ ſanè omnia noſtram augent, & confirmant opinionem: cui ſi illud objiciat Fuchſius, quòd Nicolaus Myrepſicus in ſua theriaca botryn Gallicam habeat, reſpondebo ego quòd Nicolai codex Græcus depravatus eſt, & innumeris ſcatet mendis: id quod ipſe Fuchſius non negabit, quòd idem de Nicolai codice ſæpenumero polliceatur. Ex his itaq; ſatis manifeſtum fieri arbitror, quòd ut Fuch-*
20 *ſii ſententia, quæ theriacæ botryn adjicere contendit, refellenda eſt, ita Galeni interpretes, qui Amomum racemoſum vertunt, probandi ſunt, ut qui ſint cum Andromacho Dioſcoridem ſecuti: is enim Amomi Pontici notas perſtringens, ipſum racemoſum fecit, ut ſupra in ejus mentione legitur. Amomi meminit Galenus lib. 6. ſimpl. med. ſic inquiens. Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd acorum ſiccius ſit, majore autem concoquendi facultate Amomum. Hoc Græco nomine* ἄμωμον *dicitur: Latino item Amomum: Arabico, Hamemu, aut Hamama: Italico, Amomo.*

Amomi vires ex Galeno. Nomina.

AMOMI nomine diverſæ proponuntur plantæ: alii pedem columbinum, Geranii ſpeciem, malè: alii ut Ericius Cordus, Val. Cordus & Lonic. Roſam Hiericonteã: alii cubebas amomum dicunt, ut Cæſalp. alii ut Anguillara, piper æthiopicum, quod piper caudatum eſt: alii ut officinæ, ſemen Siſonis aſſumunt: alia denique in notis in Garziam proponitur, quæ pedem columbinum referr. I. Officinarum Amomum ſemen eſt plantæ, quam Σίσων Dioſcorides lib. 3. cap. 55. nominat: quæ Amomum Germanicum, & Siſon hortenſe Trago, Petroſelinum Macedonicum Fuch. Dod. gal. & fol. Lonic. Siſon Taber. Cam. hor. Lugd. figuram lib. 3. cap. 55. invenies.

III. Amomum, Amomus.

30

40

50

II. Roſam Hiericunteam, Ericius Cordus in ſuo Botanologico, Val. Cordus Amomum Dioſcorid. Hiericonrhidam Roſam & S. Mariæ roſam vocant. Roſa Hiericonrea, Lob. Caſt. Garz. Amomis Dioſc. & Plinii & Roſa Hierici, Cæſ. Hujus duæ ſpecies, altera lignoſa tota, fractu contumax, inſipida & inodora, altera lignoſa quidem ſed fragilior, aromatica, valdè odora, intus racematim concreto ſemine plena: & illud Amomis, hoc verò Amomum Cordo ſtatuitur. III. Has binas Cluſius adjecit ſuis notis in Garziam: quæ ex Ormus Arabiæ emporio Valerando ſub his nominibus (quæ & Lud. & Taber. reſervarunt) ſint miſſæ, verum neutrum addit Dioſcoridis & Plinii deſcriptionibus convenire, conſtant enim (auctore Cluſio) hæc fragmenta aliquot ramulis, foliolis quibuſdam adeò frequentibus onuſtis, ut ex ſolis foliis conſtare videantur, quæ in extremo tali ordine ſunt diſtributa, ut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem columbinum (qualis earum eſt, quæ pedes hirſutos, ſeu plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore præditi ſunt.

60

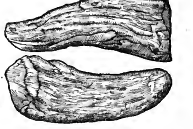
Κόστος. COSTUS. CAP. XV.

PRæcellit Arabicus, candidus, levis, eximia odoris ſuavitate. Secundum locum ſibi vendicat Indicus, [a] levis, uber, ut ferula niger. Tertius eſt Syriacus, gravis, colore buxeus, & odore feriens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus nõ eroſus, ſine graveolentia, guſtu calidus ac mordens. Vis ei excalfactoria: urinam ciet, menſes pellit, vitiis, quæ vulvam malè habent, tam impoſitu, quàm fotu, & ſuffitu auxiliatur. Contra viperarum morſus ſextantem bibere prodeſt: item adverſus pectoris dolores, convulſa, inflationesque ex vino & abſinthio; venerem ex mulſo ſtimulat: latas ventris

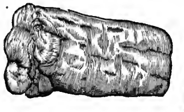
[a] Omnia exempl. ἀδρὸς ὢν καὶ μέλας καὶ κοῦφος ὡς νάρθηξ, i. qui plenus eſt, & niger, & levis ut ferula.

tineas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium accessiones, & nervorum resolutionibus oblinitur: vitia cutis in facie, cum aqua, vel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admistis helenii Comageni præduris radicibus, adulterent, quod deprehensu facile est: siquidem neque gustu fervet helenium, neque validum odorem vibrat, ut caput tentare possit.

I. COSTUS OFFICIN. AMARUS.

II. COSTUS OFFICIN. DULCIS.

III. PSEUDOCOSTUS.

Costi cõsideratio.

Costus, quo usæ sunt officinæ per longas ætates, in amarum, & dulcem dividi solet: tametsi tum Dioscorides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, sed nigri duntaxat & albi. Galenus quidem scribit leviculam Costo inesse amaritudinem: sed qui inter Græcos scripserit Costum inveniri dulcem, hactenus compertum non habeo: quãvis Mauritani, & eos secuti, dulcis, & amari quandoq; mentionem fecerint. Qui in myropoliis passim habetur, adulterinum est: quippe nec ulla odoris suavitate commendatur, nec gustu adeò acri deprehenditur, ut admotus exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt, non erit, meo judicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat, cujusnam plantæ sit radix. Porrò non desunt hodie impostores, qui ex Gargano Apuliæ monte, quotannis ad nos convehunt Pseudocosti cujusdam radices, amari saporis, quæ facie quadantenus Rhodiam radicem repræsentant. Eas autem pro legitimo costo vendunt nostratibus pharmacopœis, iis præsertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentius incumbunt. Plantam nos habere, atque etiam depingi curavimus, ut ex ejus imagine, quam hic damus, discant imperiti, cujus plantæ sint radices illæ quæ pro legitimo costo circumferuntur: videtur tamen Pseudocosti planta quandam præ se ferre majestatem, & ideo non vulgaris judicanda. Foliis est pastinacæ domesticæ majoribus, densioribus, crispis, & asperioribus, humi accubantibus, caule rotundo fœniculaceo, geniculatoq;, bicubitali. E geniculis ramuli oriuntur in universo caule, in quorum summitatibus umbellæ spectantur melino colore, nudo semine, subrotundoq;. Radice nititur vegeta, crasso cortice, carnosoq;, vestita colore cinereo splendente. Excalfacit & siccat ordine secundo completo. Aperit, abstergit, incidit, attenuat. Amara est & acris. Præferunt hanc herbarii qui eam ex Apulia ad nos comportant, ad omnes capitis, nervorumq; affectus frigidos, quinetiam ad pectoris vitia, ad ventriculi cruciatus: & viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ, & uteri morbos. Ideoq; diutino capitis dolore affectis, vertiginosis, comitialibus, stupidis, veternosis, convulsis, resolutis, asthmaticis, anhelatoribus, tussientibus, ictericis, hydropicis, plurimum conferre Pseudocosti radicem affirmant: quin etiam flatus expellere, vermes necare, urinas, & calculos ejicere, menses, secundas, & partus ducere, sive bibatur ipsa radix, sive decoctum ejus, aut si in fomentis, balneis, & desessionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum clystere infundatur, & adversus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara sit, nonnihil odorata, & nonnulla sit acredine prædita, hæc omnia Pseudocostum præstare posse, facile concedam. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam recentioribus vocatam supponendam existiment, quorum sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui pseudocosto utuntur: Costum enim hæc radix non obscurè refert, quandoquidem eximia illa odoris suavitate tam jucundè spirat, ut angelicæ nomen sibi meritò vendicasse videatur: acris præterea est, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putaverim, qui Angelicam Costi genus esse crediderint: contrà verò eorum opinionem haud unquam probarim, qui Zedoariam legitimum esse Costum contendunt. Siquidem his nec Dioscorides adstipulatur, nec etiam Galenus. Ille quidem quòd Helenii radicibus, quæ vegetæ magnæq; sunt, costum adulterari scribit: hic verò quòd pluribus in locis asserat costum ex discussoria, & adstringente constare facultate: adeoq; eximii fragrantisq; esse odoris, ut non minus ad unguenta odorata paranda ejus apud antiquos invaluerit usus, quàm Malabathri, Amomi, Cassiæ,

Pseudocostus.

Pseudocosti à Costo discrimen.

Pseudocostum quale melius & quibus polleat viribus.

Angelica, Costus quibusdam.

Zedoaria costus quibusdam.

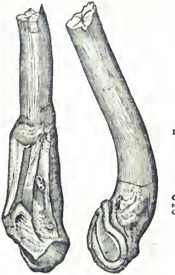
Cassia, atq; Myrrhæ. Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorsus Zedoaria destituitur, quum potius graviter, quàm suaviter oleat. Adde quòd Costo Galenus leviculam planè amaritudinem, & validam tribuit acredinem, sed hac in Zedoaria contrario modo se habent, cùm in ea validior amaritudo, & acredo remissior deprehendatur. Nec prætereà desunt calumniatores, qui dicunt, ut nobis insidientur, Zedoariam non Indicum esse costum, sed Syriacum. Sed quis hos non ridebit, quum nusquam auditum sit in Syria nasci Zedoariam? Indica enim radix zedoaria est, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti: verùm non ob id negaverim pro Costo substitui posse zedoariam, ut aliàs diximus in Epistolis. Arabici Costi radices, omnibus astipulantibus notis, misit ad me jam diu Franciscus Calceolarius, pharmacopœus

Costus Arabicus

IV. COSTUS ARABICUS.

V. COSTUS IRIDEM redolens.

Veronensis, materiæ medicæ studiosissimus, quas pluribus de causis, tanquam pretiosas, inter mea selectiora simplicia servandas duxi. Indici autem Costi fru[illegible]um deinde à Cecchino Martinello Ravennate mihi missum est, quod secum ex India attulit, ubi vulgò Costi ab Indis vocari dicit. Cæterùm etsi duo hæc Costi genera cum forma, tum substantia non parùm inter se differre videantur, id tamen mihi nullam dubitandi suspicionem affert, cùm videam ex Dioscoridis lectione, Arabicum ab Indico non parum differre, & hic quoque à Syriaco. Atque cum Arabicus Costus cæteros præcellat, illum à Calceolario mihi missum, præ cæteris magnifacio. Costi vires scribit Gal. lib. 7. de simp. medic. facultatibus, sic inquiens. Costus leviculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem simul & facultatem cōtinet, adeo ut etiā exulceret. Unde ipso cum oleo perfricant corpus ante accessionem in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic verò etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamvis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad costum confugiunt. Eadem de causa urinas, mensesq; provocat: & ad rupta, convulsa, ac laterum dolores convenit. Porrò ob amaritatem, quæ illi inest, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas velut ex sole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua, aut melle usurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso. Κόστος ita Græcè nominatur, quemadmodum Latinè Costus, Arabicè Kostos, sive Chast, & Italicè Costo. Pseudocostus, Costus vulgaris: Italis, Costo bastardo, & Costo di Puglia.

Costus Indicus.

Costi vires ex Galeno.

Nomina.

Costi Atabici, Indici, & Syriaci: seu albi, nigri, & buxei meminit Dioscorides: at Plinius lib. & cap. 12. tantum nigrum, & quod melius sit candicans, novit: & Theophrast. 9. hist. 7. costum inter ea quę ad unguenta apta sunt, nominat. Nec quem moveat officinatum sententia, quæ in dulcem & amarum divisere, siquidem omnis costus Galeno amarus sit, & solum recentiores Græci (intet quos est Actuarius) qui Arabes sunt secuti, costi dulcis meminere: imo is quem dulcem vocant, amarus, & quem amarum nominant, dulcior gustu sentitur. I. Verùm quem costum amarum nominant, ut & Lon. & Tab. Helenii Comageni radix est, apud Dioscoridem, quo costum adulterari monet: quare Inula Comaginea Cord. hist. & Costus Comagineus adulterinus officinarum, Lob. icon. Quæ sanè radix adfertur, vel per transversum incisa (quæ nostrum Helenium orbiculato rugarum habitu refert) vel per longum secta II. At costus officinarum dulcis, quo nomine Lon. & Tab. utuntur, Costi pharmacopolarum major species, Camet. in Matth. D. notatus, dicitur. Notare convenit, sæpe costi vice in officinis usurpari radicē per transversum in taleolos sectam, fotis fusco, intus candicāte colore: cortice crasso, substantia rara, gustu admodum acri &, odore cùm teritur, rancidam pinguedinem olens: quæ sanè Thapsiæ majoris radix est, & non sine periculo intra corpus sumitur. In hac ergo radicum incertitudine, suaserim Zedoariam Costi loco assumendam: maximè cùm non desint, qui Costum Arabicum, alii qui Syriacum, statuant ipsam Zedoariam. III. Pseudocostus Matth. & Lugd. Panacem costinum nominamus: Costus vulgaris Cast. Herba costa Cæs. Panax chironium Theoph. Cam. hor. cui & ferula sagapenifera quorundam. IV. Costus Arabicus Dioscoridis. C.B. & Cam. Zingiberis effigie costus Arabicus & Syriacus, Adv. & Lob. Costi quoddam genus Zingiberis radicibus simile, Clus. in Gatz. Costus Arabicus vel Syrius, Tab. Costus Syriacus & Arabicus Lugd. V Costus Iridem redolens, an Indicus Dioscoridis? C.B. Costus Indicus, Clus. in Garz. Lugd. Tab. Costus facie radicis centaurii majoris, Lobelo.

a Meum. λιβυκά.

JUNCUS ODORATUS. Σχοῖνος ἀρωματικός. CAP. XVI.

ὀσμώδεσι στομάχοις. i. graveolentibus stomachis Antiquus codex.

Junci odorati cõsideratio.

ODoratus Juncus in a Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alii teuchitin: pessimus ex Africa. Eligendus est rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciendæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggravat, modicè adstringit, cõminuit, excoquit ac venarum spiracula laxat. Flos ejus in potu utilis sanguinem rejicientibus, doloribus stomachi, pulmonis, jecinoris, & renum: miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo [fastidiis stomachi,] hydropicis, convulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum vulvæ inflammationibus, ad desidentium fotus, utile est.

JUncus odoratus, officinis Squinanthum vocatur: quæ vox, quamvis depravate, ex planta, & floris nomine componitur, in unam utriusq; juncta dictionibus. Namq; squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quàm duas hasce Græcas dictiones σχοῖνος & ἄνθος, quæ Latinè florem junci significant: σχοῖνος enim juncum, ἄνθος verò florem Græcis designat. Veruntamen flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est. cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis: his præterea Juncum odoratum ex Arabia allatum immitti præcipit, quem nescio quomodo schœnianthon, id est, junci odorati florem multi vocent, cum nobis floris copia non adeò suppeditet. Nam etsi tota advehatur herba, sunt tamen ejus superiores partes à camelis sæpe depastæ: vescuntur enim ea, & delectantur maximè: hæc Galenus. Quæ (si licet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse camelorum numerum, qui locustarum modo in universum schœni flores depascantur, ut nulla penitus supersit planta, cui flos non devoretur. Ego enim eorundem florum plenam habeo arculam, quorum partem Venetiis ad me misit Albertus Martinellus pharmacopœus ad Angeli Myropolium, partem verò Verona Franciscus Calceolarius materiæ medicæ admodum studiosus, qui odoris suavitate atq; fragrantia, quin etiam cæteris qualitatibus omnibus, quæ in Schœnantho requiruntur, ita præditi sunt, ut quispiam sana mente eos hallucinari manifestò deprehendat, qui communis usus odoratum Juncum adulterinum esse contendunt. Hos itaq; flores Syria, primus in Italiam misit Cecchinus Martinellus, Alberti præscripti frater, qui non parvo labore ex Arabia sibi afferri curavit. Planta est Juncus odoratus peregrina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos convehitur. Nascitur in Arabia, Syriaq; cum in campestribus & pascuis. tum etiam ubi lacus quodam tempore siccantur. Folia habet Caricis vel zeæ, robustiora tamen, sursum spectantia, & sese stipantia, è quibus culmi exeunt zeæ modo geniculati, in quorum summitate flores habentur odorati. Radix est illi ima parte villosa odorataq;, sed odor tractu temporis deperditur. Referunt quidam nasci odoratum Juncum etiam in Apulia: quin & in Campania provenire, ut Brasavolus inquit Plinii auctoritate. Sed vereor, ne hallucinetur, quòd nec inde flores afferantur, nec palea: neq; etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Seplasiarii passim utuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterùm non parva quidem diligentia, dum emitur, est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, schœnum palearum & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea videndum est, ne vetustate exoleverit: facilè enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc vis omnis evanescit. Scribunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, odoratum Juncum, quo passim officinæ utuntur, spurium & illegitimum esse, cum hæ palea (ut eorum verbis utar) Dioscoridis schœnum minimè referant. Siquidem radices primùm medicinæ usui congruas illi inesse contendunt, sed capillorum modo tenues: deinde paleas ipsas nullam gustantibus acrimoniam relinquere, nulloq; rosarum odore fragrare, si manibus confricentur: nec postremò juncum aliquem proferre, sed calamos geniculis interceptos tritici vel hordei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primùm quòd Dioscoridem oscitanter legerint: deinde quòd illud affirment, quod experimento proculdubio falsum esse deprehenditur. Quod autem Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt schœnum juncum proferre, non calamum, facilè patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schœni usum reddit his verbis. χρῶνται δὲ τῷ ἄνθει, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῇ ῥίζῃ: id est. Usus est floris, calamorum, & radicis. Præterea quòd communis usus schœnus acrimoniam non habet, pariter falsum est, quippe, ut experimento quotidie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam mansu vellicat. Quibus palam est, Monachos vel nunquam schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoletum fuisse, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremq; amiserit. Quod autem nostri schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: sive enim tenues sint, sive crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schœni flores ex Alexandria unà cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putaverim, communis usus schœnum legitimum, & probatissimum esse. Sed ii quidem adhuc magis reprehendendi videntur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quòd in Diagalanga compositione scripserint, radicem galangam vocatam legitimum esse schœnum, ipsamq; galangam ad nos afferri, quod prorsus à veritate alienum deprehenditur. Cæterùm & in hoc pariter Fuchsium errasse crediderim, quippe qui scripserit sua in methodo. schœnanthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere. Est etiam Angnillarius, qui Monachorum fortasse sententiam sequutus, pluribus contendit

Junci odor. descript.

Monachorum opinio explosa, dum Jũcum odoratum offic. spurium cẽsent.

Fuch. lapsus. Anguill. reprehẽditur.

tendit ſchœnianthum communem uſum, eſſe adulterinum. Primùm quòd caulem non habeat Cyperi, ut Dioſcorides in Cypero teſtatur: deinde quòd ejus radices ſimiles noſtro vocato Phu haudquaquam conſpiciantur: præterea, quòd antiquis uſus fuerit florum, caulis, radicum, non foliorum, quibus tantùm nobis eſt uſus. Ad hæc quòd in noſtratis tum caule, tum radice nullus prorſus odor percipiatur, nec ſapor, ſed tantum in foliis, quibus non utitur Dioſcorides. Hæc itaq; ſunt Anguillarię argumenta, quæ non parum fortaſſe valere putaret, qui aliorum ſententiam non audierit. Ego verò hiſce argumentis ne minimo quidem ungue à priori mea opinione amoveri poſſum: ſiquidem ante Oribaſium nulla Dioſcoridi erat Cyperi deſcriptio, id eſt, nec foliorum, nec caulis, nec ſeminis, nec radicis: quo fit ut illa omnia in Dioſcoride addita crediderim: adde quod in omnibus exemplaribus Dioſcoridis, quæ ad manus ſunt, non legitur Cyperum odorati junci modo calamum proferre, ſed junci ſimpliciter, etſi odorati perperam addiderit Ruellius, id quod ipſe videtur apertè ſatis demonſtrare Dioſcorides cùm dicit: χροιᾶς δὲ τοῦ ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων. Siquidem Cyperi caulis nullam prorſus calami faciem refert, cùm rotundus non ſit, ſed anguloſus, alba farctus medulla, non inanis, nec ulla in parte geniculatus, ut calamus: ideoq; Schœnianthum, rotundum odoratum Juncum vocat Galenus lib. 6. de compoſ. medicament. ſecundum locos. Ad hæc non reperio ſcripſiſſe uſquam Dioſcoridem, Phu radicem habere Schœnantho ſimilem: ſed quod Phu ſuperior radix, quæ digiti minimi craſſitudinem æquat, ex obliquo adnatas habeat fibras, ſive exiguas radices inferè ſimiles, quæ in Junci & Ellebori nigri radicibus viſuntur. Nam ita habent Dioſcoridis verba: ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἄνωθεν, περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος, πλάγια δὲ ἐπιφύσεα ἔχει καθάπερ σχοῖνος ἢ μέλας ἐλλέβορος: quibus linguæ Græcæ peritis facilè palàm fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur, Junci ſimpliciter, non odorati Junci fibris (ut hic quoq; ſomniavit Ruellius) comparaſſe Dioſcoridem. Quod verò noſtratis odorati Junci non veniant in uſum caules & radices, ſed tantùm folia, præter Dioſcoridis ſententiam, quòd nulla odoris ſaporiſq; vis in hiſce partibus reperiatur, id evenire crediderim, non quòd ſit verũ Anguillarii argumentum. (ſunt enim omnes ejus partes odoratæ) ſed quòd ita poſt Dioſcoridis tempora invaluerit uſus, quandoquidem Galen. univerſa utitur planta libr. 8. de ſimpl. medic. facultat. Ego quidem mihi teſtis eſſe poſſum, habere me nunc ad manus aliquot odorati Junci plantas, quarum calami ac radices non minus ſunt acres quàm folia: quo fit ut putem rotundum, odoratum Juncum, qui non fuerit exoletus, nunquam deguſtaſſe Anguillarium, ut nec Fuchſium. Poſtremò, ſi natale ſolum ac vires noſtri Schœnianthi rectè quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Aegypti importari nos facilè negotiatores certiores reddent: & legitimi odorati Junci viribus præditum eſſe omnes teſtabuntur Medici, qui curandis ægris ſeſe totos dedêre. Schœni vires prodidit Galenus lib. 8. ſimpl. medicam. ubi ſic habet: Schœnanthos modicè calfacit modiceq; etiam adſtringit, nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Aperit, digerit, pellit, incidit, excoquit, modicè adſtringit. Quocirca his de cauſis urinam movet, menſeſq; ciet adhibitum ſive in fomentationem, ſive in potionem: prodeſt & jecoris, & ſtomachi, ac ventris inflammationibus: magis eo adſtringit radix: quod verò florem vocant, calidus eſt. Porrò in omnibus ſuis partibus, in aliis magis, aliis minus, guſtantibus apparet adſtrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, ſive ſanguinem rejicientibus exhibentur, commiſcetur: Decoquitur ex gallinaceo jure tota planta, fitq; hinc potus admodum utilis fœminis, quæ uteri doloribus in puerperiis laborant. Miſcetur Antidotis.

Junci odorati vires ex Galeno.

Nomina.

Σχοῖνος ἀρωματικόν, Græcis: Juncus odoratus, Latinis: Adcher, Arabibus: Giunco odorato, & Squinantho, Italis: Cameels-Hew/ Germanis: Paja de la Mequa, ſive Paja de chamellios, Hiſpanis: Paiſture de chameaulx. Gallis nominatur: Bohemis, Siris Vuanue.

JUNCUM odoratum hoc loco proponit Dioſcorides, quia aromaticus eſt, idcircò de eo inter aromata egit: at paluſtrem, cùm non ſit aromaticus, in quartum librum rejecit. Licet Græci plerunq; ut Hippoc. de nat. mulieb. σχοῖνον abſolutè ſcribant, tamen idem de morbis mulieb. σχοῖνον εὐώδη, καὶ ... , καὶ ... vocat: quibuſdam σχοῖνος μυρεψικός, quòd in unguenta recipiatur. Celſus, ut à Junco paluſtri, & à Cypero ſeu junco anguloſo odorato diſtinguatur, juncum rotundum nominavit: quare Juncus rotundus odoratus nominari poterit, Juncus quintus & odoratus, Dodo. gal. Juncus odoratus. Lob. Cluſ. in Garz. Lac. Caſtor. à Coſtæ. Cæſ. Lugd. Schœnus, id eſt, teres odoratus Juncus, Cord. hiſt. & in Dioſc. Schœnanthum, Lon. Tab. Cam. cui & juncus floridus ſeu aromaticus.

Κάλαμος ἀρωματικός. CALAMUS ODORATUS. CAP. XVII.

CAlamus odoratus in India naſcitur. Melior eſt fulvus, densè geniculatus, & qui aſſulosè frangitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mandendo, & adſtringens, cum aliquanta acrimonia. Urinam potu ciet: quare cum graminis, aut apii ſemine coctus, in aquæ ſubter cutem fuſæ morbo, renum vitiis, ſtillicidio urinæ ruptiſque commodè bibitur: menſes & potu, & appoſitu pellit: tuſſi ſuffitu medetur per ſe, aut ex reſina terebinthina, hauſto per arundinem fumo: ad muliebres inſeſſus decoquitur, & clyſteribus imponitur. Malagmatis, & ſuffitionibus odoris gratia commiſcetur.

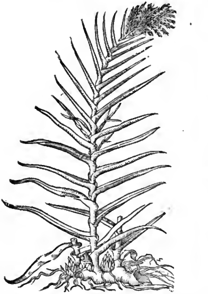
Calami hiſtoria ex Theophraſto.

CAlamus, & Juncus odoratus (ut Theophraſtus eſt auctor lib. 9. cap. 17. de hiſtoria plantarum) trans Libanum montem, inter ipſum Libanum, & alium quendam montem parvum valle minima exeunt (non, ut quidam dixêre, inter Libanum, atq; Antilibanum) inter quos campus ampliſſimus, & pulcherrimus eſt, quem Aulonem appellant. Quà verò calamus, & juncus proveniunt, lacus in amplius ſpatiatur, juxtaq; eum paluſtribus ſiccatis iſti aſſurgunt: occupant locum pluſquam triginta ſtadia. Virides nequaquam eſſe videntur, ſed ſicci: forma verò nihil ab aliis differunt. Locum ingredienti protinus odor aſpirat, non tamen longius ſpirat, ut quidam referunt: hic enim locus à mari plus eſt, quàm ſtadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aſpirationem agri odoratiſſimam eſſe inter omnes conſtat: hæc de Calamo Theophr. Cui etiam ſubſcribit Plin. lib. 12. cap. 22. ubi ſic habet: Calamus quoq; odoratus in Arabia naſcens communis Indis, atq; Syriæ eſt: in qua vincit omnis à noſtro mari centum quinquaginta ſtadiis. Inter Libanum montem, aliumq; ignobilem, non (ut quidam exiſtimavere) Antilibanum, in convalle modica juxta lacum, cujus paluſtria æſtate ſiccantur, triceni ab eo ſtadiis calamus & juncus odorati gignuntur: nil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu. Sed Calamus præſtantior odore ſtatim è longinquo invitat, mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui aſſulosè frangitur. Ineſt fiſtula araneum, quod vocant florem: præſtantior eſt, cui numeroſius: reliqua probatio, ut integer ſit, damnatur alibi. Melior quo brevior, & craſſior, lentuſq; in frangendo: hactenus Plinius. Sed certè ſatis palam eſſe arbitror (ut in acori cõmentariis diximus) quàm magno ducatur errore Braſavol. Ferrar. quòd tam facilè ſibi perſuaſerit, legitimũ odoratum Calamum illam eſſe radicem, quæ temerè omnibus in phar-

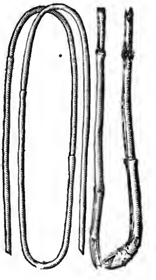
Ex Plin.

Braſavoli error, calamũ odoratũ Acorum offic. credentis.

CALAMUS ODORATUS.

CALAMUS ODORATUS LIBANI.

10

20

30

pharmacopolis illius vicem explet, quamq; verum esse acorum superius pluribus rationibus comprobavimus. Quandoquidem primum ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophrastus & Plinius, non differre hunc forma à reliquis sui generis, id est, ab omni arundinum genere, utiq; constat odoratum Calamum genere, & forma arundinem præ se ferre, odoratam tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistulæ (hoc est cavitati) inest araneum, quod vocant florem: non autem radici, ut falso contendit Brasavolus, araneum illud inveniri in vulgari illo officinarum. Ad hæc Plinius lib. 24. cap. 11. dum plura arundinum genera, & vires recenset, idem apertissimè ostendit, his verbis. Arundinum genera 29. demonstravimus, non aliter evidentiore illa natura, quam continuis in voluminibus tractavimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriaq; nascitur, odorum unguentorumq; causa, urinam movet cum gramine, aut apii semine decocta: ciet & menstrua admota: medetur convulsis duobus obolis pota, jecinori, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina: hæc Plinius. Sed præterea vulgares calami radices, quas acori esse censemus, assulosè nequaquam frangi possunt, sed transversim, quemadmodum & iridis. Quo fit, ut eorum innotescat lapsus, qui Calamum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil aliud est quam arundo. Cæterùm si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non acori, illud sane argumentum destruit, quod intuentibus evidenter apparet: quandoquidem etsi complures illius acori radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte similia, nulla tamen usquam inventa est, quæ secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat: nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis folia ferre. His itaq; rationibus Fuchsii quoq; sententia improbanda mihi videtur, quippe qui putaverit in sua methodo, vulgarem officinarum calamum veri odorati calami esse radicem. Porrò minimè quidem compertum habeo Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus vires aque, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissime investigavit, dixisse aliquid odorato Calamo inesse amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit, qui calami odorati vires pluribus descripsit, lib. 8. simpl. medicamentorum sic inquiens: Calamus odoratus leviculam quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia ejus terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisq; conjugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam movet, & facultatibus, quæ jecori, & stomacho imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoq; uteri quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaq; habeaturq; secundi ordinis eorum, quæ excalfaciunt, & desiccant, valentius tamen desiccent, quàm excalfaciant. Inest quoq; ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo verò non multum adest: hæc Galenus. Quibus facilè patet, Calamum officinis vocatum, legitimum esse nequaquam, major enim illi inest acrimonia, quam suo referat Galenus. Eaq; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc ævo destitutos fateri non dubitaverim, id quod etiam aliquibus satis persuasum esse puto. Nam propterea sunt qui libellum secuti de substitutis medicamentis falsò (ut mea quidem fert opinio) Galeno adscriptum, sphagnum, id est, muscum arboreum, calami odorati loco supponendum esse velint: quam equidem sententiam ut hactenus probaveram, ita etiam literis mandaveram. Nunc autem quoniam illud mihi absurdum videtur, quòd ea medicamenta inter se commutari debeant, quæ contrariam facultatem sortita sunt, cujusmodi esse deprehenduntur calamus odoratus & sphagnos, ideò non temerè cogor mutare sententiam, atq; ab illis desciscere: sed quid pro calamo oderato rectè substitui posse credamus, alibi, Deo concedente, explicabimus. Ejus nomen Græcum est Κάλαμος ἀρωματικός: Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Hasabel, aut Casab aldatira: Italicum Calamo oderato, Calamo aromatico.

Margin notes: Calamus odoratus non est radix. — Fuchsii opinio improbata. — Calami odorati vires ex Galeno. — Calamo odorato destituimur. — Muscus arborum male Calamo substituitur. — Nomina.

Line numbers: 40, 50, 60

Calami

Calami duo prima genera sunt, alter vulgaris seu palustris, & alter odoratus aromaticus, hic Hippocr. de natur. muliebri καλαμος, Calamus odoratus Plinio, Dod. gal. Cast. Calamus Arabicus, Plutarcho, Alexandrinus, Celso: Calamus aromaticus, Theoph. & Galeno dicitur: ut & Lac. Lon. Tab. At Lobelus calamum odoratum Libani proponit, cui similem Camer. in Matth. habet. (cujus frusta à Cl. viro Bernhardo Paludano Frisio una cum aliis accepimus) qui an cum Matthioli conveniat, consideratione dignum. Verùm cùm officinæ vero destituantur Calamo aromatico (ipsarum enim Acorus est) substitui poterit cum Galeno, Cardamomum, vel hujus loco Squinantum ipsorum, cum sapore & odore penè conveniant Calamus & Juncus: si & hoc exoletum sit, Calamus aromaticus, officinatum sit succedaneum, sed in minori dosi, cùm in caliditate & siccitate gradu uno Calamus aromaticus officinarum, Calamum Dioscoridis superet.

Βάλσαμον. BALSAMUM. CAP. XVIII.

Balsamum arbor albæ violæ, *a* lycii, sive pytacanthæ magnitudine conspicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuò virens. In Judæa solùm quadam valle, & Ægypto nascitur: his differens modis, scabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma est, theristum vocant, quasi demessile: fortasse quoniam ob gracilitatem facile demetatur. Æstivis sub ortu canis ardoribus, arbor unguibus ferreis inciditur, manatq; è plaga *b* succus, quem Opobalsamum vocant: sed tam exiguo stillatu, ut annis singulis, ne plures quidem, quàm seni septenive congii cogantur: inibique pondus duplo rependitur argento. *c* Succi probatio est, ut sit recens, validi odoris, syncerus, non ad acorem vergens, dilui facilis, lævis, adstringens, ac modicè mordens gustu. Sed variè vitiatur misto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentisci, balani unguento: item susino, metopio, melle, aut *d* Cypria cera liquida. Quod maleficium facilè deprehenditur: namque merus in laneam vestem fusus, *e* neque maculam facit, neque si eluatur, notam relinquit: vitiatus autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quin etiam syncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreque lactescit: vitiatus verò olei modo innatat, se convolvens, aut in stellæ modum diffundens. Syncerus senescens crassescit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum pessum ire, & ad ima sidere arbitrantur: postea dissipatum supernatare. E ligni genere, quod Xylobalsamum vocant, probatur recens, *f* sarmento tenui, fulvum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Necessarius etiam seminis erumpit usus: quare eligatur flavum, plenum, grande, ponderosum, mordens gustu, fervens in ore, modicè opobalsamum olens. Adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignavia, sapore piperis. Efficacissima vis inest succo, & quam maximè calfaciens: abstergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfrictionibus vulvæ cum rosaceo cerato appositus: menses quoque, secundas, & partus extrahit: horrores illitu discutit: ulcera sordida expurgat, & cruda concoquit: urinam potu ciet: ægrè spirantibus prodest: datur in lacte contra aconitum haustum, aut serpentium ictus. Miscetur acopis, malagmatis, & antidotis. In summa præcipua authoritas succo, secunda semini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum vitiis, tussi, ischiadicis, comitialibus, vertiginosis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac serpentium morsibus: ad muliebres suffitus perquàm utile est: vulvam aperit in desessionibus balnearum decoctum, & humorem evocat. Lignum easdem habet vires, aliquantò minores. Ex aqua potum eruditatibus, torminosis, vulsis, venenatorum ictibus opitulatur: urinam cit, ad capitis vulnera cum sicca Iri convenit: squamas ossium extrahit, & ad unguentorum spissamenta additur.

a Meum, & Drag. non habent.
b Meum, ὀπὸς i. liquor.
c Meum, τοῦ ὀποῦ i. liquoris.
d Omnia exempl. κηρωτὴ μυρσίνη ἢ κυπρίνη [illegible] λεῖα, i. cerotum myrteū, aut Cyprinum læve.
e Omnia exempl. κηλῖδα οὐ ποιεῖ ἢ δὲ σπίλον, i. maculā non facit, neque notam.
f λεπτό-κλαδος, i. habens ramos tenues.

Antiquitus balsamum (ut Plinius libro 12. cap. 25. est auctor) in duobus tantùm hortis, utroq; regio, altero jugerum viginti non amplius, altero pauciorum, uni terrarum Judaæ concessum erat: sed postea propagata admodum fuit species, cùm Judæa ipsa simul cum Balsamo Romani potiti sunt, qui veluti politicarum pretiosarumq; rerum propagatores, tam dignam, claramq; stirpem raram non esse tulerunt: itaq; eam malleolis serendo, atq; iterando, non secus ac vites in collibus propagantur, latius accreverunt. Quocirca Justinus quoq; hæc de Balsamo memeriæ prodidit: Opes gentis Judaicæ ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad instar castrorum clauditur: spatium loci ducenta millia jugera, nomine Hierico dicitur, in ea valle sylva est & ubertate, & amœnitate arborum insignis: siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur: quanquam species hujus insignis, ac pretiosa arboris plurimum adaucta sit: hæc Justinus. Scripsit Balsami historiam etiam Strabo lib. 16. sua geographia, ubi sic habet. Hiericus est campus a montana quadam circundatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat: hoc in loco est palmetum palmis abundans spatio stadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia est, & Balsami viridarium. Quæ arbor odorata est, & fruticosa, & cytiso, & terebintho persimilis: ejus corticem vulnerantes, succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimilem. Sed alibi etiam, quàm in Judæa nasci balsamum eodem libro idem testatur, præter Plinii, & Solini sententiam, cùm inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum nascitur: in ora etiam balsamum, & quædam alia planta valde odorata: hæc ille. Oriri etiam Balsamum in Arabia testis est Pausanias in Bœticis, magnitudine fruticis myrti, foliis amaraci, sub cujus umbra innumeræ apricantur viperæ, & suavissimo ejus liquore aluntur. Sed quonam modo sit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur) quòd hoc tempore omnibus sanè Balsami plantis Judæa sit penitus destituta, cùm olim sola Balsami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus aucteritatibus id comprobem, sanè non habeo. Verùm cùm certo sciam probatissimorum virorum testimonio, qui ex Italia solventes pluries in Aegyptum navigarunt, in urbe quam Cairum vocant, Balsami viridarium extare, illud fortasse evenisse putandum est, quòd è Judæa ab Aegypti regibus, quibus universa subjiciebatur Syria, omne in universum Balsamum eò fuerit translatum, quò decoris inde plurimum regiæ accederet. Quanquam Balsamum in Aegypto quoque provenire antiquorum monumentis mandatum est, ut ex ipso Dioscoride constat, atq; etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap. 4. ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Veruntamen diu est, quòd in Italiam, ne in teram dicam Europam, neque lachryma, neque semen, neque lignum, neque cortex importantur, nisi adulteris, & imposturis vitiata. Cæterùm non modò fuit id ætatis nostræ adulterium, sed & antiquorum, ut auctor est Theophrastus, qui hæc de Balsamo lib. 9. cap. 6. de historia plantarum posteritatis memoriæ mandavit. Balsamum in valle Syriæ provenit: ejus hortos duos tantùm affirmant, alterum viginti jugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo pu-

Balsami consideratio.
Balsami historia ex Justin.
Ex Strabone.
Ex Pausania.
Judæa Balsami plantis destituitur.
Balsamū in Aegypto.
Theoph. de Balsamo.

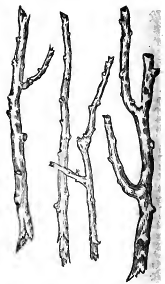
nica

nica magna: rami multi: folium rutæ simile, candidum tamen, perpetuò virens: fructus similis terebintho tam magnitudine, & figura, quam colore. Is quoq; admodum odoratus est, & magis quam lachryma. Colligi lachrymam in caudice, & parte superna tradunt, facta incisura unguibus ferreis sub sydere, cùm æstus maximè angit: collectum verò æstate fieri tota. Sed quod manat, multum non esse, vix enim toto die concham posse impleri: odorem tamen inferri eximium, & copiosum, adeò ut ex parvo spatium perlongum odor valeat permeare. Verùm syncerum ad nos nullum advehi, sed quod mistum colligitur: plurimum enim mistionibus vitiari, quod in Græcia venditur. Ideoq; Galenus lib. 1. de antidotis narrabat,

BALSAMI ARBOR.

Xylobalsamum officinarum.

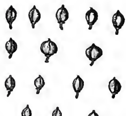
10

20

30

Opobalsamum.

Carpobalsamum officinarum.

cùm non ignoraret, opobalsamum diversis modis adulterari posse, 40 *ita ut difficulter ementi discerni queat, se proprio oculorum intuitu cernere voluisse & quomodo cresceret Balsamum & quomodo lachrymam mitteret: voluitq; syncera ejus lachrymæ partem habere, veluti regulam ad dignoscendum alios Balsami liquores, qui per orbem ab impostoribus vitiati circumferebantur. Legitimum autem opobalsamum notis omnibus comprobatum, vidi tamen ego apud Imperatorem Ferdinandum Primum, Dominum meum clementissimum, à Solimano Turcarum Imperatore dono missum, quibusdam cum nonnullis aliis muneribus. [illegible] simile omnino mihi visum est illud quod anno superiore detulit ad me Tridentum* 50 *Franciscus Calceolarius Veronensis, rei medicæ admodum peritus: id ille acceptum referebat Reverendissimo Danieli Barbaro Electo Aquileiensi Patriarchæ, ad suam parandam Theriacam: itaq; mirari desinant invidi, si eam præ cæteris jure optimo laudaverim, atq; prætulerim.*

Cortex Balsami ut incidatur.

Modus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud auctores sanè varius est: quandoquidem Theophrastus & Dioscorides arboreis dixerunt unguibus ferreis scalpi, ut inde vulnerato cortice fluat lachryma. Plinius verò contra, si ferro incidatur, statim siccari, atq; emori scribit: ob idq; qui opobalsamum colligunt, inquit, vitro, lapide, osseisq; cultellis 60 *ad corticem vulnerandum utuntur, deinde succum lana excipientes in corniculis colligunt. Cæterum cum mecum sæpius cogitaverim à tot imposturis, quæ indies fiunt, nos cavere non posse, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam revocare, quod si unquam opobalsamum venale inveniatur (tametsi in Italia per longas ætates non amplius ipsum venturum puteni) non ematur, nisi prius de eo omne fiat periculum, quò clarè cognoscatur omnibus iis præstare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balsami fructus, sive semen, quod* CARPOBALSAMUM *vocant,*

Carpobalsamũ non legitimum.

ab eo quidem longè differt, quod hic e emporiis ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumq; flavum sit oportet, farctum, ponderosum, gustu mordens, & fervens in ore: non autem nigrum, leve, inane, non acre, & nullum spirans odorem, quale, quod circumfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud suspicandum sit, quàm quòd hoc idem sit semen hyperico

Xylobalsamum.

hyperico simile, quod etiam Dioscoridis ævo a Petra Palæstinæ oppido deferebatur. Hoc idem ligno evenit, quod Xylobalsamum vocant officinæ Græcos secutæ, quippe quod passim in iis habetur, potius myrtum, quàm Balsamum refert. Corticis non meminit Dioscorides, quamvis dixerit Plinius libro & cap. superius citatis, ipsum quoq; in usu medentium esse. Balsamum memoria prodidit Galenus lib. VI. de simplicium medicamentorum facultat. sic inquiens. Balsamum desiccat, & excalfacit secundo excessu. Est autem tenuium partium, adeò ut odoratum sit. Sed liquor ejus subtiliorum etiam partium est, quàm ipsa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam existimant tenuitate partium falsi. Porrò fructus ejus persimilis generis facultatis est, cæterùm longè in subtilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de suppositiis medicamentis illi adscripto legitur) ut Balsami vice stacte myrrhæ, aut oleum, in compositis medicamentis commodè inseri possit: xylobalsami verò loco leucoii radix. Porrò quid carpobalsami vice supponendum sit, nullibi apud eundem reperi, tametsi in quodam incerti auctoris libello, quem seplasiarii Quid pro quo nuncupant, pro opobalsamo oleum terebinthinum, vel laurinum, vel gummi hederæ, subjiciatur, pro carpobalsamo hederæ corymbus: & pro xylobalsamo hederæ ipsius lignum, tantam ille hederæ tribuit auctoritatem. Sed alia est opinio nostra: Nam ipse libentius pro opobalsamo oleum myristicæ nucis, vel styracinum supposuerim, quàm terebinthinum, vel laurinum: pro xylobalsamo agallochum: & pro carpobalsamo vulgares cubebas. Quod autem Carpobalsami locum cubebæ rectè supplere possint, pleriq; rei medicæ studiosi id mecum sentiunt. Sed addam præterea, quòd si ea mandantur, dentibusve conficiantur, mordent gustum, ferventes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum resipiunt, quas nimirum qualitates Balsami fructus inesse Dioscorides testatur. Hinc igitur fit, ut in hoc à Fuchsio viro alioqui doctissimo planè dissentiamus, namq; in libro, quem de compositione medicamentorum nuper auctum edidit, Carpobalsami loco leucoii radicem supponendam censet: eo quidem argumento (ut inquit) quòd ita scriptum repererit in eo Galeni libro, cui titulus est de substitutis medicamentis. Verùm cùm ipse nusquam (quod quidem legerim) in legitimis Galeni libris invenerim, hunc auctorem, si desit Carpobalsamum, substituere, vel viribus proximam facere leucoii radicem, cui nulla prorsus inest qualitas, neq; facultas, quæ Carpobalsamo respondeat, non est, cur in hoc Fuchsii probem sententiam. Cæterùm affertur jam (ut audio) ex occidentalibus Indiis liquor odoratissimus liquido styraci admodum similis, quem qui deferunt, appellant Balsamum, quòd notas nonnullas Balsami præ se ferat. Veruntamen cùm teste Strabone Balsami lachryma lacteo colore sit, crediderim potius novum liquorem hunc veram esse stactem, vel styracis liquorem, quam Balsami: ob idq; non esse penitus ab re, si quispiam eo Balsami loco uteretur. Quidam recentiores cùm se Opobalsamo destitutos conspicerent, illud artificio quodam non sanè damnando componunt. Faciundi modum sic habeto: ego enim hac ratione plusies ipsum mihi confeci. Sumito resinæ terebinthinæ, abiegnæ, cujusq; libram: thuris albi, ladani, cujusq; unc. sex: nardi Indicæ drac. duas: radicum phu, iridis, acori, asari, cyperi, singul. drachmam: mastiches, galangæ, caryophyllorum, cassiæ odoratæ, zedoariæ, cujusq; drach. sex: nucum myristicarum unc. quat. macis unc. unam: agallochi unc. duas: gummi elemi unc. sex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cujusq; unc. unam & semis: castorei drach. decem: ossium cariotarum, styracis calamitæ pinguis, laseris odorati, sing. unciam: lachrymæ sanguinis draconis sescunciam: florum lavendulæ unc. quatuor, olei unguentariæ glandis unc. sex. Quæ ex his atterenda sunt, in pulverem contrito, liquoribusq; admisceto. & vitreo organo (si nescis, Chymistas consulito) diligentissimè vi commensurati ignis oleum elicito. Primùm enim clarissima tenuissimaq; emanat aqua, tenuissimarum utiq; partium, quæ igni admota modo quodam admirabili flagrat: hæc aqua Balsami dicitur. Deinde destuit oleum colore aureo, & substantia inter tenuem, & crassam, quod oleum Balsami vocant. Postremò verò id manat, quod Balsamum vocant, rufo colore. Aqua quæ primùm fluxit, ventriculi imbecillitate affectos hausta mirum in modum juvat: siquidem tum pituitam, tum flatum valenter consumit: sed quòd acerrima sit, dari sanè per se nequit, nisi vino, aut jure aliquo admista. Liquor deinde, qui secundo stillicidio fluxit, quem quidam cæteris præferunt, mirificè nervorum vulneribus, compagium cruciatibus, convulsis, resolutis, comitialibusq; succurrit. Ultimum verò oleum hæc omnia similiter præstat, verùm debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ brevitati consulentes silentio involvenda duximus. βάλσαμον sic Græcè dicitur, ut Latinè etiam Balsamum: Arabicè, Balesem, Bolesma, aut Belsan: Italicè, Balsamo.

Cubebæ pro Carpobalsamo.

Fuchsii opinio improbata de succedaneo Carpobalsami.

Balsamũ Indicum novum.

Balsami factitii conficiẽdi ratio.

Balsami factitii vires.

Nomina.

Balsamũ Judaicũ.

Balsamum duplex est, naturale & artificiale: naturale aliud veterum, aliud recentiorum: veterum est Judaicum, de quo Dioscorides, Theophr. Galenus, Plinius, Pausanias, Strabo, Justinus multa: arbuscula foliis rutæ proximis, floribus albæ violæ similibus (ut figura hic ex Prospero Alpino adposita, qui eleganter de eo scripsit, exprimit) fructu Terebintho magnitudine, figura & colore farcto ponderoso, gustu in ore fervente: quod in India & Ægypto provenit. Ex quo tria in usum assumuntur medicum, succus, fructus & lignum arboris. Succus Opobalsamum ex inciso caudicis cortice parte superna sub canicula colligebatur: hujus succedaneum Galenus stacten fecit: potest substitui Balsamum Peruvianum, vel in hujus quoque defectu, Terebinthi genuini liquor lympidissimus, cum viribus opobalsamo respondeant: alii sumunt oleum Caryophyllorum: alii oleum nucis moscatæ. Fructus Carpobalsamum dicitur, & quod officinæ habent adpinximus, quos veros Balsami fructus esse, statuit Alpinus: at quia exoleti & cariosi habentur, sunt qui semen Terebinthi, vel Lentisci immaturi, cùm horum vires Carpobalsamo respondeant, substituant: alii nucem moscatam, alii Caryophyllos: Cubebæ etiam sed in minori dosi, cum gradu uno caliditatis & siccitatis Balsamũ superent, antibalomenon esse possunt. Lignum ipsius Xylobalsamum offic. dicitur, cujus figuram adposuimus, ut apud eos invenitur: huic fortè Lentisci surculi, modò non cariosi sint, sed recentes, nec odorem amiserint, succedere possunt, cum ii sint temperie modicè calfacientes & exsiccantes, moderatè quin & astringant & aromatica sint: alii tamen Maceris & Cyperi æquales partes: alii santalum flavum: alii Cubebas substituunt. Balsamum recentiorum quadruplex est: Indicum, Americum, novum ex Hispaniola & Tolutanum. I. Indicum seu occidentale, quod ex occidentali India in Hispaniam adfertur, liquor est arboris Indis Xilo dictæ punica malo majoris, foliis urticæ similibus serratis & tenuibus: cujus cortice, qui tenuis est, vulnerato liquor tenax, subalbidus, paucus, quem incolæ sibi reservant, effluit. Sed ex ramis & truncis assulatim & minutim concisis, & cum aqua in lebete decoctis, ubi refrixerit, conchis oleum supernatans colligunt, quod ex nigro rubet, odoris suaviss. gustus acuti & aliquantum amari, cujus libra in Hispania nunc tribus aut quatuor ducatis vænit, cum olei unc. una decem aut viginti venderetur. Calidum & siccum est gradu secundo: sumitur in corpus, foris illinitur, & chirurgicis remediis permiscetur. Plura apud Nicolaum Monardem lib. de simpl. Indiæ Occidentalis. II. Balsamum Americanum, quod ex Americæ, sive novi orbis continente adfertur, seu Peruvianum, liquor est arboris vastæ magnitudinis, ad radicem ramosis, duplicique cortice, quo vulnerato ex medio spacio alba, lympidissima, & odoratissima lachryma effluit, cujus gutta li-

Balsamũ Indicum.

Balsamũ Americanum.

bram prædicti per decoctionem collecti, ut autor est Mnnardis, præstat. Hujus fructus ciceris aut pisi grano non major aliquantulum amarus, siliqua angusta digitum longa, alba, tenui, includitur. III. Balsamum novum, quod ex insula Hispaniola adfertur, succus est plantæ spontè nascentis, arboris magnitudine, ad duorum hominum proceritatem interdum assurgente, caulibus cinereis, foliis supernè viridioribus, acutis, costa per medium divisis, foliis sex digitorum longis, quatuor cum dimidio latis, pediculis rubescentibus, fructu racemoso longo, acinis rubentibus: ex asparagis & summitatibus, ut etiam racemis, expressus succus in aqua ad medias coquitur ad mellis crassitudinem: quo ad ulcera & vulnera utuntur, Balsamo efficacius: Plura apud auctorem generalis Indiarum historiæ. IV. Tolutanum, quod ex continentis quadam provincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu ab Indis appellata, liquor est arboris pumilæ pino similis, ramosæ, foliis instar Ceratiæ perpetuo virentibus: cujus cortice inciso, arbori veluti quibusdam cochlearibus, è cera nigra confectis, adnexis, liquor colligitur ex rubro ad aureum tendens, dulcis, odore Limonum fragrantiam referens, quod præstantius eo quod ex nova Hispania adfertur, & ad omnia, ad quæ & Balsamum Ægyptium efficax: plura in appendice historiæ Lugdunensis.

Balsamũ ex Hispaniola.

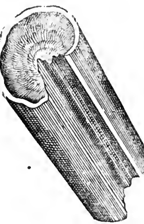
Balsamũ Tolutanum.

Ἀσπάλαθος. ASPALATHUS. CAP. XIX.

ASpalathus, aliis erysisception, frutex est *a* surculosus, multis spinis horrens. Nascitur in Istro, Nisyro, Syria & Rhodiorum insula: quo ad unguentorum spissamenta *b* pigmentarii utuntur. Optimus est gravis, detracto cortice rubescens, aut in purpuram vergens, densus, odoratus, gustatu amarus. Est & alterum ejus genus candidum, lignosum, sine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adstrictione obtinet. Unde decoctum cum vino ad terra oris ulcera colluenda convenit: ad nomas genitalium, & *c* sordida ulcera infunditur: subjectum in pesso, partum extrahit. Alvum sistit ejus decoctum: & sanguinis rejectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationesque discurit.

a Meum & Cat. ξυλώδης. i. lignosus. *b* Meum μυρεψοί. i. unguentarii. *c* Meum. ἐζαιμος. i. sordida narium ulcera.

I. ASPALATHUS RHODIUS.

II. ASPALATHUS ROSEUS.

ASpalathus quidem ex Creta, Rhodo vel Syria ad nos (quod ego sciam) non advehitur: quare errant (mea quidem sententia) qui putant Santalum rubrum legitimum esse Dioscoridis & antiquorum Aspalathum. Quorum errorem Serapio manifestè prodidit: quandoquidem de santalo agens, nullum (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantùm suæ gentis nititur auctoritatibus. Quod maxime argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis, & præsertim cùm plures in eo desiderentur Aspalathi notæ. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub Arabico nomine Darsisahan, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia validior accedit ratio, siquidem Aloisius Cadamustus, Columbus & Pinzonus in suis navigationibus ad orientales Indias aliasq; ignotas terras, continuas santalorum recta proceritate sylvas unanimiter vidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui frutex humilis est suaviter odoratus, amarulento gustu: quæ in rubro santalo non deprehenduntur, rubrum enim santalum odoratum non est, Quod si quandoq; odoratum sentitur, id (ut optimè norunt periti myropolæ) non evenit, quòd ex se tale sit, sed quòd, dum unà cum albo & flavo importatur, quæ odorata sunt, ex illis sibi odorem asciverit, qui tamen tractu temporis facilè evanescit. Porrò Ruellius (ni fallor) mediocri censura non vacat, quòd pro certo asserat, id legitimum esse aspalathum, quod Rhodium oleastrum nonnulli vocant: quo item quondam agallochi vice utebantur myropolia. Cujus materiam cùm & in seplasiis, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparæ Virginis salutationes torno conficiunt, diligentissimè sim perscrutatus, ea sanè nigra partim, partim verò ex nigro flavoq; venosa mihi sese obtulit: rubram autem, & subrubram (ut

Aspalathi consideratio: nõ esse Santalũ rubrum.

Ruellius errore notatur, quod Rhodiũ oleastrũ, Aspalathum cẽsuerit. Rhodius oleaster.

Ruellius inquit) nunquam me vidisse ingenuè fateri possum. Adde etiámnum, quòd sit (quemadmodum Rhodii narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abundè proveniens, quæ olivas etiam proferat, sed nec multis spinis horrens, nec detracto cortice rubescens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aspalathus non erit Rhodium oleastrum, quanquàm sententiæ nostræ non subscribat Anguillarius. Ille Constantinum Myropolam quendam Rhodium testem adducit, ego Rhodios alios à quibus de his omnibus diligenter sum percontatus, qui plantam hanc oleastrum, non Aspalathum vocari dicunt. Itaq; cum nobis Aspalathus desit, qui tamen facile ex Rhodiorum insula afferri posset, suppleat ejus locum viticis semen: sic enim in Galeni succedaneis scriptum reperio. Atqui manifestò hallucinatos esse cùm Ruellium ipsum, tum Anguillarium, palàm facit Aspalathus, quem mihi primus superiori anno dono dedit Franciscus Calceolarius Veronensis, rei plantariæ peritissimus, & deinde ejusdem Aspalathi truncus humani brachii crassitudine à Bartholomæo Rolleo Medico, & rei medicæ perito. & à Constantino Sylvestrio pharmacopœo Ariminensi ex Cypro Insula ad me missus: cùm huic, qui ejusdem generis est, cum altero a Calceolario misso, nihil penitus desit, quod in legitimo Aspalatho comprobando desiderari possit, & præsertim cùm non solum detracto cortice, purpureo colore rufescat gustu sit amaro & materia densitate gravis, sed quòd Castoreum non obscurè resipiat, ut Plin. inquit lib. x i i. cap 24. Cæterùm & illud quidem mirum videri debet, (quod Cyprii referunt rei plantariæ periti) ex centum Aspalathi plantis, vix reperiri duas, aut tres, quæ odorata habeantur. Porrò quoniam non ignoro, non defuturos calumniatores, qui (ut eorum est natura) testimonium hoc nostrum impugnabunt, Aspalathi hujusce truncum mihi servo, ut si fortasse eorum aliqui illum videndi examinandiq; causa ad me concederent, possint suam ipsi accusare protervium, & mentis amarorem abstergere. si fortasse contigerit, ut ipsis olfacientibus ego nasum ligno sursum impulso ita protrudam ut inde sanguis profluat & emergat, ita enim puto, futurum mihi negotium ad eorum castigandam temeritatem. Meminit Aspalathi Galenus lib. v i. simpl. med. sic inquiens: Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringens est: facultate verò ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acribus excalfaciens, partibus verò aliis austeris scilicet, refrigerans. Itaq; utrinsq; ratione desiccat, & proinde ad putredines, & fluxiones est utilis: hactenus Galenus. Cæterùm quo etiam hi nostri commentarii Santala redoleant, posteaquàm antiquiores Græci eorum non meminerunt de his hic disserere non alienum duximus. SANTALUM *itaq; in utraq; India*

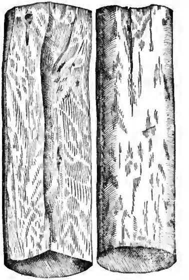
Anguillara notatur.

Aspalathum verum é Cypro allatum.

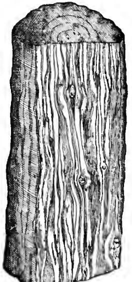
Aspalathi vires ex Gal.

Santalorum considerationes & vires.

III. SANTALUM ALBUM & citrinum.

SANTALUM RUBRUM.

sylvis densissimis, ingentissimisq; nascitur. Cujus tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremo rubrum, quòd nullo commendetur odore: priora duo suaviter spirent. Quapropter Mauritanorum sententiam minimè probandam putaveris, qui Santalum tertio ordine frigefacere, siccare verò secundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipsi asserunt) privatim defluxiones prohibet: incandescentibus inflammationibus, podagrisq; ex succo solani, aut sedi, vel portulacæ utiliter illinitur. Candidum ac pàllidum, ex rosarum aqua fronti imposita, capitis dolores mulcent. Adversantur omnia calidis febribus: epota æstuanti ventriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex iis, & aqua rosarum epithemata, quæ ventriculo illita ejus fervorem in ardentissimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut Auctor est Avicenna libro de viribus cordis) santalum non modò cordi efficacissimè lætitiam affert, sed & robur non parvum addit: quare his immiscetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præstant. Quod ἀσπάλαθος Græcis, Latinis item Aspalathus vocatur: Arabibus, Darsisahan: Italis, Aspalatho.

Nomina.

Aspalathus dictus παρὰ τὸ μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι ἤτοι ἀφαιρεῖσθαι: quod non facile evelli sive eximi queat è corpore eorum, qui in eam impegerunt, quare Plato 10. de Repub. refert Tyrannos Aspalathi spinis apud inferos laniari. Hippocrates 2. de nat. mulieb. μέλαιναν ῥίζαν radicem nigram cum aliis in vino ad fluxum uteri bibendam exhibet, quam Galenus in lexico Hippocrateo dicit esse radicem Aspalathi aromatici appellati. Plinius meminit li. 12. fruticis Aspalathi, qui sit spinosus, nec ubiq; odoratus, ubi videtur alterum Dioscoridis Aspalathum intelligere: at lib. 24. meminit spinę sylvestris in Oriente, quo loci videtur Dioscoridis Aspalathum voluisse exprimere. Sed hac de re plenius in universali nostra historia. Usus erat corticis ex radice, ut ex lib. de Theriaca ad Pisonē cap. 13. & de Theriaca ad Pamphylium in magmate Hedychroo, qui Theriacam Andromachi senioris ingrediuntur, colligere est: requirit enim ἀσπαλάθου ῥίζης φλοιόν: cujus etiam usus in Trochiscis Cyphi Democratis, qui Mythridatium ingrediuntur, de quibus Galenus 2. de Antidotis. Quare cum eo destituantur officinæ nostræ, de antiballomeno cogitandum. Galenus in succedaneis (modo ipsius sit) Erices fructum, aut semen Agni casti substituit: sumi potest aut lignum aloes, aut santalum citrinum odoratissimum, aut agni casti seu viticis semen. II. Rhodius Oleaster, dicitur Rhodium lignum Cord. in Diosc. cui & olea æthiopica videtur. Aspalathi tertia species Penæ & Lugd. quod pro Agallocho sæpè venditur, quare Agallochū & Xyloaloe solida & ponderosa, Cord. hist. cujus duæ species, altera albicat & torulo est cinereo: altera ruber, & hoc Aspalathi 2. genus est Penę & Lugd. Rhodium lignum rubescens. Cord. in Diosc. Aspalathus roseus, Lobelo in iconibus. III. Sandal Arabes vocant: veteribus Græcis indictū, ex recentioribus Actuarius meminit Arabes imitatus, qui flavum κίτρινον vocat. Album & pallidum Garzia arbore, in nucis juglandis magnitudinē attollitur, foliis virentibus lentisci æmulis, flos ex cœruleo nigricans, fructus cerasi magnitudine, viridis, mox niger, insipidus & facilè decidu[u]s. Arbor inodora, nisi jam detracto cortice exsiccata, odor enim in medulla est, quare id quod multum medullę & parum ligni habet, præfertur: utraque arbor ligni tantum colore differt. Santalum pallidum, offic[inæ] citrinum vocant, aliisque præfertur quia odoratius, sed minore copia advehitur: hoc videtur esse santalum Machoziri apud Mesuem, quam vocem Monachi odoriferi reddunt: Cordus citrini speciem odoratissimam quæ rarius cum albo & citrino vulgari adfertur, censet: quare Franciscus Alexander in suo Apolline, quartum santalorum genus esse voluit: ast Garzias existimat dictum Machazari, quasi è Malaca petitum: aut Mazafrani legendum, quod pallidum aut croceo colore infectum sonat. In defectu citrini candidum substituemus, non albi & rubri partes æquales, ut Sepulveda fecit. Censet Cæsalpinus flavum quod habemus, candidi medullam esse. At rubrum (Lotum veterum censuit Cord. in Diosc.) quod decorticatum affertur ligno Bressilio dicto sæpè adulteratur: verùm licet utrumque sit inodorum, attamen santalum rubrum neque dulce est, neque inficere debet. Brassilium & dulce est & inficit: ponderosior quin etiam & solidior santali materia, ideo aquæ injectum statim fundum petit. IV. Verum & Bresilii (quod ex Brassilia adferatur) ligni duo genera sunt, alterum russum, alterum citrinum: russum, aliud ruberrimum, aliud in russo candicat. Similitudinem quandam habet cum Acere, crassitudine Guajaco æquiparatur, fibras rectas habens: hoc tinctoribus ob rubedinem quam decoctione deponit, expetitum. Citrinum verò Bugia vocatur, baculi longi sunt, crassitudine ferè qua manum impleant, rectis etiam fibris, tenues assulæ in aqua decoctæ luteum vel citrinum colorem, quo fullones utuntur, temittunt.

Sandali historia.

Bressiliū duplex.

Bugia.

MUSCUS. CAP. XX.

Βρύον.

BRyon, [id est, Muscus, à quibusdam splachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu invenitur.] Optimum est cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum & odoratius præstat: nigricans improbatur. Adstringendi vim habet. a Decoctum insidentium vulvis utile. Unguento balanino, oleisque inspissandi gratia inseritur: thymiamatum, acoporumque compositionibus conveniens.

Conclusa non legit Orib.

a Meum addit μέσον θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. Drag. μέσον θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. i. medium in caliditate, & frigiditate.

GAlenus lib. VI. de simplicium medicamentorum facultate, & post ipsum Paulus non modo Muscum, qui cedris innascitur, intactum non reliquere, sed præterquam quòd populnei, & quercini meminerint, de eo etiam, qui in picea arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipse quidem in vallis Ananiæ montibus supra Tridentum muscum admodum villosum propriis manibus quampluries decerpsi, multò sanè odoratiorem pulchrioremq;, quam qui in populo, & quercu provenit. Nec minus piceo suaviter olet abiegnus, quo in eorundem montium sylvis abietes innumeras adeo villosas, incanasq; mihi videre sæpius contigit, ut prima statim facie crediderim villos frondium loco iis in arboribus genitos esse. Sortitur arboreus Muscus varia ac diversa nomina: quippe & muscus & bryon, & sphagnos, & splachnon, & hypnon appellatur. Meminit hujus Plinius l. XII. cap XXIII. sic inquiens. Sphagnos in Cyrenaica provincia maximè probatur alij bryon vocant, secundum locum obtinet Cyprius, tertiū Phœnicem. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia non dubitaverim. Sunt enim hoc nomine cani arborū villi ex annosis plerumq; arboribus dependentes, colore subalbicante ac incano quales in quercu maximè videmus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis: atque altissimis: secunda rutilis: nulla nigris. Et in insulis, petrisq; nati improbantur, omnesq; quibus palmarū, atque non suus odor inest: hactenus Plinius. Cæterùm in eo genere, quod in Italia provenit, is & nobilior, & odoratior apparet, qui in larice nascitur: quapropter & viribus fortasse præstant cæteris. Nimirum recordor me non parum eo quandoque fuisse oblectatum, dum nocturno tempore quibusdam in montibus super fœno recumberem, ex conquisitis plantis defatigatus, ubi larices innumeræ erant omni ex parte villoso musco incanæ. Quandoquidem pastores, ut nos veluti re nova & voluptuosa reficerent, quodam parvo ignis lumine hos villos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut nobis quidem viderentur tormentorum pulverem facilè superare. Quippe flammæ ita cum ingenti favillarum copia in obscura noctis silentio ad astra tolli videbantur, relicto suo odoris oblectamento. Unde illud existimaverim, quòd Galenus, cùm bryon in quercubus, & piceis invenire tradiderit, non solum de picea intellexerit sed etiā de congeneribus plantis nempe abiete, larice & pinu. Is autem lib. VI. simpl. medic. citato, ita de eo scriptum reliquit: Bryon, quidam verò splachnon invenitur autem in quercubus, & piceis & populu albu. Vim habet adstringentem invalidam, nec enim multum est frigidum, sed propinquum fermè mediis: quia videlicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur. Muscum officinæ Arabes secutæ Usneam vocant: inter quod Serapio epotum vinum retulit in quo diebus aliquot usnea maduerit, altū somnum inducere, ventriculum roborare, vomitiones compescere, & alvum sistere. Recens decerptus & oleo rosaceo imputus capitis dolores à calore exortos mirificè mulcet. Sanguinem è vulneribus manantem compescit impositus arcteq; adalligatus. Expetitur quernus, laricеus, ac etiam abiegnus unguentariis ad pulveres odoratos parandos, quos Cyprios vocant

Musci arborum historia.

Musci nomina.

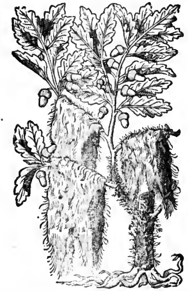
Lariceus muscus nobilior.

Musci arborei vires ex Gal. & Arabibus.

Usnea.

Adhæc

I. MVSCVS ARBOREVS.

II. MVSCVS TERRESTRIS.

Ad hæc Muscus (ut Avicenna inquit) utiliter inter Cordis medicamenta inseritur, quòd odoris fragrantia animi defectus juvet. Est & planta, cujus superius in celtica nardo meminimus, quam recentiorum quidam TERRESTREM MVSCVM *appellant. Hæc longas viticulas ubique oblongis numerosissimisq; foliolis circumvestitas, funiculi instar habet, quæ sæpè ad septem, octoq; ulnarum longitudinem protenduntur, compluribus utrinque adnatis ramulis, pariter foliolis circumseptis, ut piceæ arboris summitates. Tota planta tactu sicca est, & subaspera, colore ex viridi pallescente. Serpit humi, & inter saxa musco scatentia, nititurq; radicibus plurimis capillaribus ex ipsis viticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio mense, in ramusculorum summitate julos corylaceis ferè similes, subflavo colore. Nascitur in sylvis sabulosis, & inviis locis, & præsertim inter muscosos lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui usurpant Myropolæ, qui vulgares sequuntur errores. Præstat tota planta ad calculosos affectus: nam si vino albo incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pelluntúrq; certissimo experimento. Idem contusus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes, & calidos dolores admotus mulcet, ob idq; hoc auxilium à multis usurpatur ad podagram à calore provenientem. In vinum pendulum positum brevi restituit illud. Sed quoniam arboreus muscus odoratissimum Moschon mihi in memoriam redegit, qui ab oriente & occidente, quibusdam pilosis utriculis conclusus defertur, etsi Dioscoridis Galenúsq; avum hunc silentio præterierit, nos tamen haud quaquam dissimulanda putavimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi nostri commentarii meritò de me conqueri potuissent, si eos tanta odoris suavitate destitutos reliquissem, præsertim cùm omnibus palàm sit ubique terrarum Moschum inter pretiosa odoramenta primam sibi comparasse sedem. Quippe non modò collo, auribusq; suspensus, vestimentis interpositus, chirothecis illitus, crumenis conclusus, ore retentus, & barba & superciliis inunctus defertur Moschus, quo alarum, nariumq; tædia, sudoris graveolentia, & insuaves corporis halitus occulantur, lasciviæ oblectamenta augeantur, molliorq; pollutia fiat: sed etiam ut odoris suavitate Deiparam virginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocrisi lasciviam dissimulent (eò enim vanitatis perventum est) Moschum ipsum in orbiculos componunt, quibus fumiculo trajectis angelicas salutationes in cœlum eructant: omnia denique, quibus miscetur Moschus, sua odoris jucunditate commendat. Quòd si hæ lucubrationes eo fortè caruissent, verendum quidem erat, ne cum illis gratiam inissent, qui mira undique odoramentorum fragrantia redolent. Quamobrem ut & ii sibi unguenta omnium præstantissima, odoratissimaq; comparare valeant, Moschi primùm, deinde verò liquoris Zibetti vocati, & Ambaris denique historiam, & facultates describam.* MOSCHVS *itaq; (ut Ruellius ex Aetio, transcribit, si tamen ea Aetii legitima sunt, cùm potius Simeonis Sethi esse videantur) plura habet genera. Præfertur qui in municipio quodam nascitur, quod magis, quam Chorasa civitas ad orientem vergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore subflavo. Secundam sibi sedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore subnigro. Eo infirmior censetur qui à Sinarum agro mittitur. At Moschus omnis in umbilico cujusdam animalis gignitur, quod capreæ simile est, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cùm in venerem agitur, furoris vehementia umbilicus intumescit, fitq; vomica prægnans congesto inibi crassiore sanguine: quo tempore & pabulo, & potu ferum animal abstinet, humiq; crebrò volvitur: qua versatione umbilicum lutoso, fæculentoq; sanguine turgentem exprimit. Cæterùm emissa sanies post aliquod tempus sibi magnam odoris suavitatem adsciscit. De Moscho inter Arabes scripsit diligenter accurateq; Serapio, his verbis. Animalia capreis non absimilia, quæ Moschum gignunt, in Tumbascorum, & Sinarum agro potissimùm habentur, loca invicem contermina. Tumbascinus Sinico longè præstantior est, quòd capreæ Moschum gignentes & nardum, & alias odoratissimas plantas depascantur, quod Sinis non evenit: nam etsi hæ quoque odoratis vescantur herbis, ea tamen odoris & facultatis præstantiâ, nardum & cæteras Tumbasci plantas non æquant. Quinetiam in causa est demetendi ratio: quippe Tumbascini è vomica folliculo*

Musci terrestris consideratio.

Musci terrestris vires.

Moschi odorati historia ex Ruellio.

Serapio de Moscho.

sautem

saniem nunquam eruunt, quo adulteria permisceant, & non nisi sereno cœlo syncerum legunt. Sinici verò vomica utriculum exprimunt, & exclusâ sanie imposturas quasdam admiscent, nubilo parumq; arridente cœlo, & alabastris recondunt. Is cæteris præstat, qui majore odoris fragrantiâ redolet, & qui è vomica maximè matura eruitur. Sunt & inter hæc animalia, quæ ab aliis Moschum ferentibus nullo discrimine differunt, præterquam caninis vocatis dentibus: quippe hæc verrium modo exertos palmi longitudine dentes habent, & pariter Moschum præstantissimum gignunt. Moschus præcox tetro, & insuavi odore displicet, verum venatores immaturis folliculos excutientes, eantisper eum libero aere suspendunt, dum abacto prorsus tætore maturuerit: is enim aeris coctione perfectâ, miram sibi conciliat odoris suavitatem. Veruntamen præcipuum habetur, qui suapte natura in animalis utriculo sibi maturitatem comparaverit. Hunc incolæ per saxa metunt, & arborum truncos, namque animal cùm vomicam maturam esse præsentit, & saxis & truncis sese magno oblectamento affricat, donec facto vomicæ emissario tota sanies vi effundatur. Hic cæteros sanè antecellit, tanquam solis coctione, & cœli benignitate maturitatem ultimam consecutus. Hunc itaq; Moschum inde venatores colligentes eorum animalium utriculis asservant, quæ aliàs venatione captaverant: is q; ille Moschus est, quo reges & donantur, & utuntur.

Moschi odorati vires.

Moschus excalfacit ordine secundo siccat verò tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat & omnibus ipsius affectibus opem præstat potus, ac quæ illitus. Detergit tenues oculorum albugines, & humidas defluxiones exiccat: cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet, si tamen pituitæ redundantia proveniat. Coles ex cocicino oleo macerato perunctus, promptum in venerem excitatur.

Confectio è Moscho.

Fit è Moscho confectio suavis in exiguas particulas digesta, quam Itali appellant Moschardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia, una cum sanguinis draconis lachryma binis drachmis, stillatitia aqua rosarum duobus diebus maceratur, deinde in mortarium conjiciuntur: his adduntur sacchari albissimi drachmæ sex, amyli drachmæ quinque, moschi in aqua rosarum dissoluti scrupulus: atteruntur deinde pistillo quousq; simul misceantur, postremò digeruntur in particulas hordei grano haud majores, & siccantur in umbra. Præstat ad oris graveolentiam, si una, aut altera portio in ore contineatur.

Moschi probatio.

Probant nonnulli an Moschus legitimus sit, hoc modo. Pondus libra examinatum in labellum humore perfusum immittunt, tum paulò post iterum aquâ lance ponderant, quod si superferatur, syncerum & legitimum existimant: sin cedat, spurium, & adulteratum putant. Huic simile aliud quodpiam habemus, sed præterquam quòd mirum in modum oleat, primo statim occursu odoris vehementia nares admodum ferit: hoc vulgati sermone vocamus ZIBETTO, unguentariis maximè expetitum ad ea odoramenta componenda, quæ propriè misturas appellant.

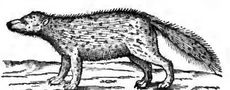
Zibetti historia.

Gignitur id in exteriori testiculorum utriculo cujusdam animalis, felis, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Catos hæc animalia vocant, quos sæpiùs Venetiis vidi ex Syria delatos. Est autem Zibettum tanquam sudor inter hujusce animalis testiculos concrescens, calidæ humidæq; facultatis.

Zibetti vires.

Id cavernulæ umbilici impositum vulvæ strangulationibus mirificè prodest: proinde nec mirum est, si eo viri penis circumlito magnum mulieribus in coitu afferant solatium. Adulteratur Zibettum ab impostoribus felle bubulo antiquo, aloe, aqua rosa-

ANIMAL ZIBETTI.

rum, caryophyllis, & Moscho, sed fraus gustatu facilè deprehenditur.

Ambari historia.

Porrò ex quo AMBARUM aliud odoramenti genus gignatur, quod nos vulgò vocamus Ambracane, varii variè opinantur. Alii namque tradunt ipsum in maris alveo, non secus atque in terra fungos oriri, ac deinde sævientibus procellis, è profundo elici, & in litus expui. Nonnulli verò referunt piscem Azelum nominê, Ambarum hoc avidissimè prosequi, cujus esu necem sibi statim consciscere: quòd cùm sciant piscatores hujus rei periti piscem hunc mortuum, undisque fluctuantem conjectis uncis & funibus extrahunt, & Ambarum scisso animalis ventre eruunt. Quod verò (ut perhibent) proximè dorsi spinam invenitur, id maximè præfertur aliis. Quidam præterea in fontibus quibusdam Ambarum natare scribunt, qui bituminis modo illud eructant.

Sethi de Ambaro.

Hujus sententiæ è recentioribus Græcis invenio Simeonem Sethi, qui Ambarum describit his verbis. Ampar, quod & Ambar appellatur, in diversis locis scaturit: sunt enim ejus fontes ut bituminis, & sulphuris, & rerum similium.

Ambari genera & vires.

Tria Ambari faciunt genera: præfertur colore fulvum è Selachito Indiæ petitum. Aliud subalbidum, quod è Sinchrio felicis Arabiæ oppido advehitur. Tertium atrum, & cæteris viribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & siccat: cerebrum, & cor olfactu roborat. Senibus, & natura frigidis opem mirificè præstat: quare iisdem potius, quàm juvenibus chirotheca Ambaro imbuta concedi deberent. Vino infusum temulentos efficit.

Fuchsii opinio. Ambarū nostrum esse factitium.

Cæterùm ex antedictis qua sit Ambari historia ut verior accipienda non equidem ausim decernere, quòd nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet subscribere sententiæ Fuchsii, quamvis viri eruditissimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, Ambarum nostri usus factitium esse censet, atque legitimum Ambarum, de quo scripserunt Mauritani, quodque ipse succini generi adscribit, desiderari. Siquidem non video, quibus rationibus, vel auctorum testimoniis hanc suam comprobet sententiam.

Nomina.

Muscus arborem βρύον, ἢ σπλάγχνον Græcis appellatur: Muscus, Latinis: Axnech, aut Vsnee, Arabibus: Mosco, Italis: Mücß/ *Germanis: Bohemis, Mech & Polonis. Muscus terrestris: Italis, Mosco terrestre: Germanis,* Beerlaq. *At Moschus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moschus, Latinis: Misch, seu Mesc, Arabibus: Muschio, Italis.* Bysem/ *Germanis: Piizmo, Bohemis. Ambarum autem vocant Itali Ambra: Germani* Amber: *Bohemi, Ambor: Hispani Ambar.*

Musci

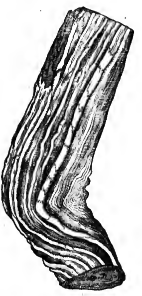
Muſci vox quamcunq; villoſam canitiem annoſis caudicibus, aut ſaxis madidis, aut aquis paluſtribus aut maritimis adnaſcentem ſignificat: idem quod Græcis βρύον: Arabibus, Vſnea: Sphagnum & Hipnum Aëtio, Sphagnom Plinio. Triplex eſt, arboreus, terreſtris, & maritimus: hic de arboreo, quia aliquando odoratus eſt, cujus nomine primas tenet, & a Galeno βρύον ἀρωματικὸν dicitur, eò quòd antiquitas crebrò in odoratia unguentis & ſuffitibus uſa ſit, ut is qui è cedro, robore, pinu, picea, abiete, & larice dependet, quem privatim Splachnon vocant: aliquando inodorus, ut eſt populi, ulmi, betulæ, pomi, pyri & aliarum arborum. Omnium ferè color viridis, vel albicans, quibuſdam fuſcidior, nonnullis flaveſcens, aliis ſubrubens, rariſſimè niger: ſic alter tenujor, craſſior alter: quidam brevior, alter prolixior: viliſſimus qui ex quercu dependet. Imitatur autem muſcus naturam parentis & loci natalitii. Muſcum & Muſcum arboreum communiter herbarii nominant. II. Muſcus hic in quartum librum fuit rejiciendus, qui dicitur Muſcus terreſtris, Trago. Lon. Caſt. Dod. Lugd. Permonaria, Anguil. Lycopodium ſeu pes lupi, officinis quibuſdam, ſpica Celtica magno errore, Dod. Gal. Muſcus clavatus, Lob. Muſcus urſinus, Geſ. in fracto. Muſci genus, Cæſ. Lycopodium, Tab. Selaginis ſpecies altera & Muſcus reptilia, Thal. Chamæpeuce, ſcholiaſti Cordi.

Ἀγάλλοχον. AGALLOCHVM. CAP. XXI.

AGALLOCHVM lignum eſt, quod ex India atque Arabia deportatur, thuiæ ligno ſimile, maculatum, odoratum, guſtu adſtringens cum quadam amaritudine: *a* cute verius quàm cortice veſtitur: aliquantulum verſicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratiâ: *b* ſudores arcet toto corpori inſparſum: pro thure ad ſuffimenta ſubſtituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida ſtomachi vitia, & imbecillitatem, fervoremque mulcet: ſi lateris, jecinoriſvè dolor excruciat, ſi dyſenteriæ, aut tormina infeſtant, ex aqua bibere prodeſt.

a Ita leg. Catac. & Drag. ſed meum ἐστιγμένον, ſed vereor ne falsò. *b* καὶ διάπασμα δὲ ὅλῳ τῷ σώματι ἐστίν. 1. ſiccum triticumq; inſpergitur toti corpori

LIGNVM ALOES.

AGallochum à Græcis, & Latinis recentioribus, ſicuti ab Aphris, Lignum Aloes appellatur. Optimum à Luſitanis è Calecut Indiæ emporio ad nos convehitur. Etſi etiam Venetias hâc ætate ex Alexandria Aegypti præſtantiſſimum afferatur: ſiquidem igni accenſum ſuaviſſimum, ac perjucundum ſpirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum eſſe, quod ἐστιγμένον id eſt punctis maculatum non ſit: quoniam Oribaſius non legit ἐστιγμένον ἐστὶ μὲν ὂν εὐῶδες, id eſt: Eſt igitur odoratum, &c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: ſicuti nec Paulus. Cæterùm non diu eſt, quòd legitimum importari cœpit: nam licèt antea quibuſdam non deeſſet Agallochum verum, nihilominus, quòd rariſſimum eſſet, officinæ ferè omnes ejus loco, ut ſuperiùs diximus, oleaſtrum Rhodium ſuppeditabant: quem falsò exiſtimavit Ruellius aſpalathum eſſe. Naſcitur Agallochum (ut Luſitani per meridiem in orientem navigantes teſtantur) in inſula Taprobana, aliiſq; confinibus locis, cujus integros truncos in Luſitaniam, & Hiſpaniam iidem ſecum attulere, qui non modò incenſi, ſed manuum tantùm attritu ſuaviter (ut ajunt) redolent. Porro ubique pretioſum Agallochum eſt: nam & in locis, ubi naſcitur, plurimi penditur. Verum Agallochum, quod tantoperè præſtet, hactenus mihi videre non licuit. Sunt, qui ſomniantes dixerint, Agallochi arborem vidiſſe neminem, cùm terreſtri tantùm paradyſo proveniat: illudq; ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut ſacra teſtantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut pauci innuit Serapio) Gangem Indiæ ampliſſimum fluvium quàm plurima ſecum Agallochi fragmina vehere, quæ tamen in ipſum ducuntur aliorum fluminum curſu, qui in eum confluunt. Quippe cùm fluvii transfluant loca, ubi Agallochum provenit, aquarum inundationibus turgentes, hujus truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unà cum aliis varii generis lignis, & in Gangem transferunt, quemadmodum in noſtris etiam fluminibus ſæpè ac ſæpius viſitur. Cujus rei indicium affert illud, quod Venetiis venditur, utpote quod longo aquarum diſcurſu omni ex parte laceratum, exeſum, comminutumq; ſpectetur. Quamobrem mirum non eſt, ſi dum manibus tractatur, id odoris non præſtet, quo illud fragrare prædicant ex natali ſolo in Luſitaniam advectum. Ejus plura numerantur genera, ſi Serapioni fides eſt adhibenda, qui ex Abohanifa Arabe ita tranſcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri, tametſi quædam ibi creſcat planta Nevig vocata, quæ quadantenus Agallochum refert. Verùm præſtantiſſimum India mittit: & quamvis hoc genere differat (plura enim Indis Agallochi ſunt genera) id tamen quod viribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter vocant, quemadmodum nigra myrabalana, quòd cæteris præſtent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ inſula invenitur, quæ Fimua nominatur. Selectiſſimum eſt nigrum, quod varium oſtendit colorem,

Agallochi conſideratio.

Agalloc. fabuloſa opinio.

Agallochi hiſtoria, ex Serapione.

succi plenum, ponderosum, duritie compactum, crassum, non albicans, quod accensum ægerrimè flagret. Secunda bonitatis est Mondunum à Mondel Indiæ urbe denominatum. Tertium est Seisicum, quod non obscura bonitatis præsumitur, quòd sua præstanti vi, ac gravedine in aqua conjectum, non innatet, sed statim subsidat: porrò ex hoc genere id magis præstat, quod crassum est, & plurimo humore prægnans. Postremam sedem habet Alcumericum Seisico bonitate cedens: tametsi Alcumeri non longius à Seisi distet, quàm itinere triduano. Præstat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine varium, grave, ignium flammis diu resistens, verumtamen viribus Seisico infirmius est. Item ex auctoritate Chealfetehoni idem ita scribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallochum statim ab arbore dissectum integro anno sepeliunt, ut ita terra obrutum marcescat cortex, lignumq; tantùm purum remaneat, adeò, ut è ligno nihil erodatur. Ferunt insuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circumstantes regiones deferri: hæc Serapio.

Ex Simeone Sethi.

Cui subscribit è recentioribus Græcis Simeon Sethi, causam etiam reddens, cur annua sepultura dissectum Agallochum recondatur, cùm inquit. Non aliàs odoratius futurum existimant, nisi prius marcorem aliquem & teredinem senserit: proinde harum regionum incolæ dissectum sub terra condunt, suoq; tempore eximunt, & negotiatoribus vendunt.

Fuchsii sententia improbata, de Agallocho crudo.

Nicolaus Myrepsicus sæpius in suis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit. Fuchsius prima de antidotis sectione, sic adnotavit. Sæpè Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoq; hoc loco, quæ nostra de illo sit sententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intellige, quod non putruit: nam (ut testis est Simeon Sethi) ejus regionis, in qua provenit, incolæ idipsum concidunt, & sub terra multo pulvere obruunt, & post aliquod temporis spatium, quantum scilicet sufficere videtur, ligni partes educunt, & mercatoribus vendunt: crudum itaque erit, quod terra non obruitur, sed statim ab arbore excisum ad usum rapitur: hæc Fuchsii sententia. A quo tamen nos pace sua, dissentimus, nam si in componendis medicamentis præstantiora simplicia semper exposcimus, sitq; Agallochum illud præstantius, odoratiusq; (ut etiam Simeon ille refert) quod terra, vel pulvere fuerit sepultum, non video, cur potius insepultum, & statim ab ipsa arbore excisum (id enim ob locorum distantiam recens habere nequimus) crudum vocaverit Nicolaus, præstantiusq; existimaverit. Pulvere enim vel terra conditum coqui non potest, quòd nullus ibi sit ignis, neque calor, sed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortasse odorem ejus obtundit.

Agallochum crudum quid.

Verùm crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud designari, quod non fuerit antea elixum: quòd inde fortassis odoratissima lavacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliaq; odoramenta in regales præparent usus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoq; eorum ductu per regiones non defertur: in his namque calorificis regionibus aqua à solibus non obscurè calefacta non modo illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quòd cùm non modo crudum, sed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere videtur, quàm quod sepultum præstantissimum evaserit.

Agallochi facultas.

Cæterùm Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine secundo. Facit, ut Avicenna scribit, ad cordis affectus: ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præsidio sunt, Agallochum recensuit. Hujus non reperio meminisse Galenum alibi, quàm in succedaneis, ubi centaurium supplet pro Agallocho.

Nomina.

Lignum, quod Græcis ἀγάλλοχον, Latinis similiter Agallochum dicunt. Verùm recentioribus Græcis ξυλαλόη nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloe: Germanis, Aloes Holtz/sen Creutz Holtz: *Hispanis, Lin aloe.*

AGallochum ex recentioribus Græcis primus Aetius, (quem sequuntur Actuarius & Simeon Sethi) Xyloaloen, fortè à nonnulla similitudine coloris aloes appellavit: unde officinis lignum aloes, ut & Lon. Cæs. Tab. & Lignum Paradysi, quibusdam lignum aquilæ, vel S. Crucis: at Cord. in Diosc. Lac. Lob. Cast. Lugd. Agallochus. Videntur & veterum nonnulli per Aloem, Agallochum intellexisse. Nam diapasma illud, quo lectulum suum odoris gratia, consperserat muliercula, de qua apud Salomonem legitur, Myrrhâ, Aloen & Cinnamomum recipit, quo loco minimè succus ille herbæ Aloes intelligendus, cùm inter odorata non referatur. Est enim Agallochum arboris oleæ instar, fructu piperis modo rotundo & rubente, ligno thuiæ simili, maculato, odorato, quod cortice crasso, aliquantulum versicolore, vestitur: cujus licet Serapio plura genera, Sethi differentias decem, Ruellius quatuor, Ludovicus Romanus triplicem arborem faciat, duo constituimus summa genera, aliud legitimum, aliud sylvestre: legitimum aliud solidum & ponderosum, nimirum Agallochum: aliud fissile, leve & aromaticum, quod Tarum dicendum. Sed de duplici Taro videatur Cordus in sua historia.

Νάρκαφθον. NARCAPHTHVM: CAP. XXII.

a Meum & Cat. συκαμίνου. i. Mori.

NArcaphthum ex India defertur, corticosum, simile *a* sycomori libro: quod jucundi odoris gratia suffitur. Miscetur thymiamatis compositis. Constrictionibus vulvæ suffitu prodest.

Narcaphthi consideratio.

TAm breviter, tamq; parcè de Narcaphtho scripsit Dioscorides, ut nimirum mihi perdifficile sit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoq; magis quòd nihil de hoc (quod equidem sciam) Theophrastus, & Plinius suis monumentis posteritatis memoriæ prodiderunt. Attamen non desunt indicia, quæ præ se ferant (si modò ad nos deferatur) id omnino esse Narcaphthum, quod vulgò officinæ vocant Tigname: nam Tigname non aliud integrat, quàm thymiama apud Græcos, quod apud Latinos suffimentum significat. Proinde cùm hujus in suffimentis frequentissimus sit usus, nil mirum si novum ex usu sibi vendicaverit nomen, quod est thymiama. Id quod corrumpentes posteri tigname pro thymiamate dixere. Ad hæc (ut Dioscorides inquit) jucundi odoris gratia per se suffitur, ac etiam aliis suffimentis inseritur. Quod in Tigname facilè probatur: quippe id tantùm usu venit in compositis odoramentis, quæ ad suffiendum parantur, ita ut præterquam quòd per se id muneris præstet, raraquoq; fiant suffimentorum compositiones, quæ ipsum non recipiant.

Tigname.

Quare admirari finamus, si relicto proprio suæ arboris nomine, sibi ascititiam nomenclaturam ex suffimentis usurpaverit.

Nomina.

Serapio Narcaphthum Lasabaten vocat: & illud odorati calami vice supponi posse autumat. Νάρκαφθον Græcè, sicut Narcaphthum Latinè appellatur: Arabicè, Nabach, sive Lasabaten: Italicè, Agallocho, atque etiam Tigname, veluti seplasiarum vulgo.

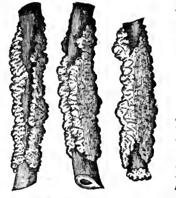
CVm nec Theophrastus, nec Plinius Narcaphthi, seu Nascaphthi, ut multa exemplaria habent, ut & ipse Ægineta legit, meminerit, sed solus Dioscorides cum Ægineta, & quidem adeò succinctè, dubium est, an legitimum hoc sit caput, maximè cùm Marcellus in antiquissimo & probatissimo codice

dicenon legi testetur: imò & antiquiora exemplaria, quæ hoc caput habent, in ejus tamen lectione varient. Ast Hermolaus censet consultò à Plinio Nascaphthum prætermissum, quia ejus natura incerta sit, & nomine tantùm orbi nostro cognitum: idem ex Hermolao, Ruellius refert.

Κάγκαμον. CANCAMUM. CAP. XXIII.

CANCAMUM Arabici ligni lachryma est, myrrhæ quodammodo similis, virosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrace & myrrha, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternûm obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur: lienosis datur, comitialibus, & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices confestim emendat: vino madefactum medetur eorundem hebetudinibus: adversus gingivas humore prægnantes, doloresque dentium, non aliud efficacius.

LACCA.

Cancamum, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materiæ studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos advehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam rufum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undique circumvestit, myrrhæ quadantenus simile. Veruntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis virositas deprehendatur, alij id potius mensiri, quàm esse legitimum Cancamum volunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime infectoribus ad inficienda serica stamina, idque vulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cujus duo habentur genera, quæ tantùm (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius vulgò appellant Lacca fumetri: quod verò deterius est, Lacca comberti, cognomentis fortasse à locis Arabum à quib. deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obvolutum visitur: alterum absque surculis in glebas concretum myrrhæ modo, quod etiam viliori pretio vendunt. Hinc itaque factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum, nempe quòd is Cancamum Laccam appellet, & quod arboris sit gummi, vel lachryma myrrham quadantenus referens: quodque etiam ejus meminerit Serapio, postquàm de Dioscoridis & Pauli Cancamo egit, his verbis. LACCA (ut inquit Isac amran) res quædam est rubea, quæ tenuibus lignorum surculis inhæret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infecturam chermes appellant: quod verò post infecturam subsidet, & infectoribus remanet, pariter Laccam vocant. Cæterùm Lacca ex Armenia defertur, exiccans & excalfaciens ordine secundo. Ventriculum & jecur roborat, eorumque infarctus expedit, ictericos juvat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus juncus aristolochiaque inferbuerint: deinde pistillo agitantur: cùm autem ab agitatione resederint, aqua leviter abjicitur, quod si una tantùm lotione non pelluceat, secundò item repurgetur, demum siccetur in umbra, & recondatur in vase vitreo: hæc Serapio. Quibus palàm est, gummi, quod infectoribus vulgò Lacca dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lachryma sit Arabicæ arboris, virosi gustus: Serapioni verò res quædam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum surculis inhærens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos juvat, suspiriosis & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingivas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantùm obstructiones aperit, viscera imbecilla roborat, jecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat: quæ omnia medicamentorum diversitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimaverint peritiores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum auctorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idem esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte vera videantur, si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scatere mendis animadverterit, & rem omnem accuratim, diligentiùsque perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cùm Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, invenissemque, illi Cancamum lachrymam esse Arabicæ arboris myrrhæ similem odore grato, & quòd nullius virosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quòd ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam hujus particulæ mentionem fecerit: quòd fortasse Dioscoridis codex, à quo transcripsit, hac menda facilè vacarit. Sed illud adhuc magis rem ita se habere mihi persuasit, quod primum legatur in Dioscoride, Cancamum virosi esse gustus, quod fœtoris, non suaveolentiæ indicium est: mox cum styrace, & myrrha ad suffiendas vestes expeti, ut grato commendentur odore: quæ ut inter se maximè repugnant, ita etiam depravatæ lectionis præbent suspicionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductum esse videor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco vitiatum fuisse: unde postea factum sit, ut ejus Cancamum ab Arabico diversum sese ostenderit. Neque sanè huic opinioni illud obstare videtur, quòd plura in morbis curandis Cancamo assignaverit Dioscorides, quàm Serapio: si quidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos juvant, & menses cient, possint pariter ventriculum & jecur roborare, eorumque infarctus expedire, & cutem subeuntes aquas, & felle suffusos sanare. Hæc autem silentio involvenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, vel improbetur opinio, sed ut aliis veritatis investigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitia Laccæ plura genera, quæ ex diversarum infectionum sedimento pictoribus tantùm parantur. Alia namque conficitur ex pimpinella bacca, quam vulgo vocant Cremese, & Cremesino: ex infectorio cocco alia: alia ex

Cancami consideratio.

Laccæ Arabum opinio, varia.

Laccę vires & lotio.

Lacca tinctorũ est & Arabum, differens à Cancamo.

Cancamum & lacca quòd idem sint, probatur.

Laccæ factitiæ genera.

nativa

nativa Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod brasilium vocant, omnium deterrima: quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum infectoribus vocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, auctore Isac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inhæreat, & quòd ea inficiantur panni rubeo colore, quem chermes appellant, quandoquidem hujus sententiæ reperio fuisse Fuchsium. Sed meo judicio non exactè rem explorasse videtur, quippe chermesinum, quo puniceo, & purpureo colore serica stamina inficiuntur, est (ut Itali optimè norunt) pilula, vel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnascens, non autem gummi, vel roscidum, vel aliud per se manans, ab eo perquàm longe diversum. Siquidem hoc nihil aliud est, quàm nativa Serapionis lacca, quam propriè Itali vocant vulgò lacca & lacchetta, infectoribus tantùm expetita in inficiendis sericis, quæ viliori veneunt pretio. Nec obstat, quòd dixerit Serapio, quem hic secutus est Fuchsius, hujusce laccæ infecturam vocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum infectorium Dioscoridis: quo fit, ut existimaverim in eo capite de lacca omnino subesse mendum, vel auctoris, vel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeo ut coccinei videantur: vel adeò ut iis similes sint, quorum infecturæ injicitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quam plurimi. Dialaccam antidotum componentes, quòd legitimæ Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantùm dicatas immisceant. Sed caveant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id namque iis facilè continget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim jam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancami seu laccæ in magnam dialaccæ antidotum eam Aphricæ arboris lachrymam, quam seplasia sanguinem draconis appellant, quæque Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse censetur. Sed certe ii magis hallucinantur, quam ut refelli debeant, quòd ea lachryma in compluribus facultatibus cancamo adversetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potissimè antidotus illa exposcit, tanquam à Mauritanis inventum, præterquàm quòd ventriculum, & jecur roborat, adeò eorum infarctus, & obstructiones expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes juvet: contrà verò draconis lachryma propria vi efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lachrymam iisdem pollere viribus, quibus hæmatites lapis: cujus tamen vis est, ut menstrum profluvia sistat, non autem ut eliciat. Cancami modo, præsertim ubi vasorum infarctus removerentur, ob idq; maxime expetitur ad sanguinis emanationes, ad vulnera cohibenda, & ossium fracturas ferruminandas. Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admoneamus, ut si nostro consilio uti velint, non aliud pro lacca in eam antidotum imponant, quam laccam ipsam Serapionis, quæ nativa ex Armenia ad sericorum vellerum infectum copiosissima ad nos defertur, siquidem de hac intellexerunt Mauritani, quos secutus Nicolaus Myrepsicus in sua Dialaccæ confectione, laccam infectorum immisit. Quod κάγκαμον Græci, Latini item Cancamum vocant: Arabes, Sach, sive lach: Itali, Cancamo: vulgus officinarum, Lacca.

Chermesinum quid fiet.

Fuchs. opinio improbata, chermes laccam existimãtis.

Pharmacopolarũ error in dialacca.

Monachorum lapsus, sanguinẽ draconis, cancamo substituentium.

Nomina.

Cancamum Dioscorides & Aegineta ex Græcis proposuêre: at Galenus in classe simplicium non meminit: & Plinius li. 12. c. 20. nomẽ solum habet: at recentiores Græcos, ut Actuarium, secuti Arabes λάχαν vocant: cur autem dicatur Lac, Loc, & Luc (Serapio habet Sac, apud incolas quibus nascitur Trec, unde apud Pandectarium Aec) caussam putat Garzias quod in Loc seu mellis crassitudinem dissolvatur, cùm ad inficiendum, vel etiam in medicina ejus usus est. Verùm Anguillara & Montanus Cancamum Græcorum censent esse id, quod in officinis Benioinum dicitur: sic Garzias Cancamum vult idem esse cum eo gummate, quod nunc Anime nomine adfertur: qua de re plenius in Commentariis nostris in librum primum Dioscoridis agemus. Revera Arabum Laccæ descriptio, cum Cancami Dioscoridis & Pauli descriptione convenit. Est autem Lacca lachryma adhęrens lignosis quibusdam surculis, qui vastæ sunt arboris, foliis quodammodo pruni (vel arboris, quę juglandibus nostris similis Ludovico Romano) in cujus surculis formicæ magnæ materiam ex arbore exsugentes Laccam elaborant, quæ colore rufo, odore viroso si accendatur: præstantior quæ surculis adhæret, quam Laccam Sumetri vocant, quia ex Sumetria insula, id est, Taprobana habeatur: vilior quæ in glebis sive surculis affertur, quæ Lacca Comberti dicitur. Cancamum Græcis veteribus, recentioribus Græcis & Arabibus Lacha Cord. in Diosc. & hist. Sylvio, Amatn, Cronenburgio Arabum Lacca & offic. Lob. Lacca Clus. in Garz. Cæs. Tab. & Lugd. qui Cancamum Dioscorid. & Pauli esse negat: eò quod Lacca minimè sit odorata: eandem ob caussam Lobelus cum Hermolao, an Lacca Arabum & offic. sit Cancamum, dubitat.

Κῦφοι. CYPHI. CAP. XXIIII.

CYPHI odorati suffimenti compositio est, dicata diis, qua abunde Ægyptii sacerdotes utuntur. In antidota misceri solet: suspiriosis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccarũ juniperi adultæ modo: uvæ passæ pinguis, exemptis vinaceis, minas duodecim: resinæ purgatę minas quinque: calami, & junci odoratorum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: vini veteris sextarios novem, cum duabus mellis minis. Uvam passam, detractis vinaceis, tusam cum vino, & myrrha subigito: cætera tusa, & cribrata adjicito: die uno humorem combibere finito: dein mel coquito, dum sibi glutinis adsciscat crassitudinem: eliquatam resinam accuratè permisceto, cum reliquis diligenter contritis, & in fictile vas recondito.

Cyphi caput adscititiũ.

NON omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimq; vetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum plerisque rei medicæ peritis id illegitimè huc accessisse. siquidem non rationi consentaneum esse videtur, Dioscoridem hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inseruisse: præsertim cùm id nulli superiorum commodè adnecti possit, quemadmodum est de multis aliis compositionibus. Ut κῦφοι Græcis, ita etiam Latinis, & Italis, Cyphi appellatur.

Quod Dioscorides hoc loco Cypheos compositionem posuerit, ratio est, quia velut simplex quoddam in multas compositiones recipitur, maximeq; veteres ad suffitus utebantur, quamvis & in Medicamẽtis ejus fuerit usus, ut videre est apud Galenum 8. de comp. medic. secundum loca, in malagmate Asclepiadeo, ubi habetur Cypheos hieratici, id est, sacrificulorum, eò quòd Ægyptii sacerdotes eo uterentur,

ut eo-

ut eodem lib.cap.7.& 2.de antid.2.oſtenditGalenus:qua de re plenius Plutarchus commentatio de Iſide & Oſyride: vide & Hermolaum. Non tamen compoſitio ipſius Cyphi cum Cyphoide commiſceri debet, cùm diverſa ſint medicamenta: de hac namque antidoto ad hepaticos & thoracis vitia agit Galenus libro citato cap.7.& Aegineta lib.7.cap 11. Dioſcorides permultas dicit fuiſſe compoſitiones, & rectè: apud Ægyptios certus rerum exigebatur numerus, qui ſexdecim erat, quadratus & pariter par: adeò autem religioſè conficiebant, ut Sacerdotes ex ſcripto unguentariis præirent. At Aegineta lib.7.cap.22.duplicem habet compoſitionem, alteram Cyphi magnam ἡλιακὸν ex triginta ſex ingredientibus, cujus & Poſidonius & Trallianus lib.1. cap.15.meminere: alteram σεληνιακὸν lunarem, ex viginti octo ſimplicibus compoſitam: qua de re & Myrepſius Antidoto 298. & Aetius lib.13.cap. 116. Nec admodum diſſimile medicamentum Aegineta ſequenti cap. proponit, quod Maſucha, Ægyptia voce, quibuſdam Maſnaphium vocetur.

Κρόκος. CROCUM. CAP. XXV.

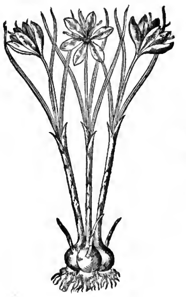
CRocum optimum in medendi uſu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in *a* capreolo, oblongum, *b* omnibus ſuis partibus conſtans, non fragile, plenum, à quo detractum eſt nihil, quod madefactum manus inficit, nec ſitum redolet, aut cariem ſentit, ſubacre: ſin hujus generis non eſt, aut vetus, aut humore perfuſum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Ægibus Ætoliæ. Cyrenaicum & Centuripinum inter Sicilica omnia viribus infirmius eſt. Omnium natura oleracea: Italia tamen ob ſucci copiam, & coloris venuſtatem, tingendis mortariis dicaverunt: quibus de cauſis magno venditur. Utiliſſimum in medicina quod antè deſcripſimus. Adulteratur immiſto crocomagmate tuſo, *c* atque etiam ſapæ ſublitu: contrita, quò pondus adjiciatur, ſimul argenti ſpuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat inſidens pulvis, præſertim ſi defrutum in odorando ſubolet. Theſſalus ipſum tantùm odoratum eſſe voluit. Alii exitioſum, tribus drachmis ex aqua potis. Proculdubio vim coquendi, emolliendi, atque ſubſtringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præſtat: qui ex paſſo biberint, crapulam non ſentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quæ interaneorum cauſa temperantur: ad vulvæ etiam, ſedisque cataplaſmata utiliter inditur: venerem ſtimulat: vergentes ad ignem ſacrum inflammationes mulcet: auricularibus collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili † ſole ſiccari oportet, celeriterque verſari. Urinam movet radix ex paſſo pota.

a Meum ἐπὶ τῆς ἰλλοῦ. i. in circuitu.
b Ruel. ὁλόκληρος.
Cat. ἐγχύμως addi. ſed meum. ὁλομελής.
c Non habet Oribaſius.
† Novo addit Orib.

Κροκόμαγμα. CROCOMAGMA. CAP. XXVI.

CRocomagma fit expreſſis unguenti crocini odoramentis, & in formas digeſtis. Optimum eſt odoratum, modicè myrrham olens, grave, nigrum, ligni expers, leve, ſubamarum, quod madefactum croci colorem reddit, guſtatumque vehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale eſt quod à Syria defertur. Habet ſuas vires ad delenda, quæ caliginem oculis obverſant: urinam cit, calfacit, concoquit, & emollit. Vires croci proportione quadantenus repræſentat: quandoquidem plurimam croci partem ſibi Crocomagma vendicat.

CROCUM FLORENS.

CROCUM NON FLORENS.

Crocum

Croci consideratio.

Crocum quidem ubiq; terrarum cognoscitur. Planta est comosis foliis longis, angustis, capillaceis, planis, tamen non rotundis, tragopogoni modo, sed angustioribus & numerosioribus, humi accubantibus, densis ac mollibus. Floret post æquinoctium Autumni antequam folia proveniant, floribus Colchico Ephemero similibus, purpureis, ac aspectu jucundis. E medio rubra prodeunt stamina in crassiusculum cacumen desinentia, quibuscum ex eadem ferè origine, quidam exeunt processus exigua linguæ figura, aurei coloris, iis similibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum continuo fere mense. A floribus prodeunt subinde folia, quæ tota hyeme virescunt, spretis algoribus: arescunt hæc, ac prorsus deperduntur vere, & nunquam per æstatem apparent. Radicem habet Crocum bulbosam, pluribus contectam tunicis, ipsisq; subflavescentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, verno tantùm tempore, servanturq; æstate tota in horreis: & seruntur deinde appetente autumno, in tenui solo, nam & stercora odere, & solidam humum, in campis & hortis, bulbis tantùm transpositis Crocus in Italia, & præsertim in Hetruria, Mauritanorum modo vulgò vocatur Zaffarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senensi, quæ corrupto a Croco vocabulo ipsum appellant Gruogo. Cæterùm crocum

Crocum quod optimum.

Corycenum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod sciam) ad nos non advehitur: quapropter quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur, primum sibi locum vendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austriæ metropoli devectum: sed hujuscemodi sanè perexiguum est, idq; difficulter transit ad Italos, ob ejus frequentissimum in cibis usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocus (ut Theophrastus auctor est) vergiliarum occasu. paucisq; diebus: confestim verò cum folio florem quoq; expellit. Gaudet calcari, & melius ita evadit.

Croci vires ex Galeno.

Croci meminit Galenus lib. 7. simpl. med. inquiens: Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus: sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota ejus essentia secundi sit ordinis excalfacientium & primi exiccantium, proinde concoquendi quoq; vim quandam habet, adjuvante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis vocatis, quas cum junctas esse caliditati non vehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. 2. de comp. med. secundùm locos: Crocus, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Lætitiam affert, ob id additur utiliter medicamentis ad cor facientibus.

Nomina.

Κρόκος, Græcè: Crocus, sive Crocum Latinè nominatur: Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azaffran, Hispanicè: Saffran, Gallicè. Bohemicè, ssfran. Polonicè, Szafran. Κρόκομαγμα idem nomen retinet apud Græcos, Latinos & Italos.

In Croci floris medio plerunque tria, nonnunquam etiam plura stamina (κροκίδες vocantur) observantur, quæ cùm sola in usum veniant, propter excellentiam croci nomine donantur. Duum generum est Crocus Theophrasto: Sativus, de quo 1. hist. 6. & 6. ejusdem 6. item 7. hist. 9. & 10. & montanus, de quo 6. hist. 7. Sic Sylvestrem alium dicimus majorem, alium minorem: alium vernum, alium autumnalem, qui rursum colore floris & foliorum variat: quare in nostro Phytopinace quindecim differentias posuimus. Dicitur herbariis Crocus, Crocus vulgaris, Crocus sativus. Callimachi Scholiastes deducit παρὰ τὸ ἐν κρύει θάλλεσθαι, quòd bruma vireat: at Galenus 9. de comp. med. fabulam de Croco puero, cujus sanguis in hunc florem versus sit, refert: aliter tamen quàm Ovidius 4. Metam. qui ob amorem Smilacis virginis in hunc florem mutatum scribit. Subjungit Dioscorides Crocomagma, quod fex est olei Crocini, seu Crocini unguenti, ex croco & Myrrha patati, sedimentum in pastillos efformatum. Hippocrates libro de Sterilibus, κροκόμαγμα appellat. Celsus lib. 5. recrementum: Plinius, unguenti fecem nominavit. Verùm Galenus 2. de Antidotis aliam Crocomagmatis descriptionem proposuit, quam Damocrates versibus conscripsit: quam & Aetius libr. 2. cap. 196. & lib. 6. cap. 50. & lib. 14. cap. 50. habet: Ægineta lib. 7. cap. 12. etiam compositionem, sed Galeni & Ætii pleniorem proponit: habet & Mesues suos Trochiscos Crocomagmatis, qua de re alias.

HELENIUM.

a Ita Cat. Sed Meū & Drag. simpliciter καυλὸν ἄνευ. b Deest in meo & pro subrufa habet κιῤῥὰν, i. fulvam. c Cat. δριμεῖαν, i. acrem. d deest in omnibus exempl. e Ita Meū & Drag. Sed Cat. κινάρας, i. cinaræ: idque rectius meo judicio. f Meum ἀνικμοις, i. siccis. Sed Cat. ἐνίκμοις, i. humectis: idq; rectius.

ἑλένιον. ELENIUM. CAP. XXVII.

HELENIUM folia habet verbasci angustioris folii asperiora, oblonga: caulem *a* quibusdam in locis non emittit: radicem *b* subalbidam, interdum subrufam, odoratam, *c* subacrem, vegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines *d* liliorum, aut *e* ari modo seruntur. Montanis, umbrosis, & *f* siccis locis provenit. Foditur æstate radix, particulatimq; dissecta siccatur. Potum radicis decoctum menses, & urinas ciet. Ipsaq; in eclegmate ex melle prodest tussi, orthopnϾ, ruptis, convulsis, inflationibus, & serpentium morsibus. In summa excalfaciens est. Folia ejus ex vino cocta utiliter ischiadicis illinuntur. Helenii radix & stomacho utilis est in passo condita: siquidē fulgamarii paululum siccatam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam conjiciunt, & ad usus recōdunt. Trita, potaq; ad cruentas excreationes effi-

cax

cax est. Alterum Helenii genus in Aegypto gigni Cratevas tradit. Herba est cubitalibus ramulis, serpylli modo per humum repentibus, foliis lenticulæ circa ramos, sed longioribus crebrisque, radice pallida, g digiti minoris crassitudine, per ima tenui supernè crassiore, cortice nigro. Nascitur in maritimis, collibusque. Radix una in vino epota, contra serpentium ictus auxiliatur.

g Cat. ad. dit. ἢ μακρά. i. & longa.

Helenii consideratio & historia.

Helenium, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta est vulgaris notitia. Folia habet verbasci latifolii latiora, longioraq;, hirsuta & in acutum desinentia, dorso prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando majorem, crassum, hirsutum, in quo flores exeunt aurei, Chrysanthemi modo, sed majores. Semen edit verbasco simile, tactu pruritum faciens. Radice nititur grandi, vegeta, tortuosaq;: exterius nigricans, interius verò albicans, sapore amaro & subacri, ex qua agnata propagines seruntur: loca amat uliginosa, quanquam & in montibus quandoq; nascitur. Quod autē
10 *in Italia provenit, folio est longe majore, quàm tradiderit Dioscorides. Quippe non solùm verbasco angustifolio Inula Italica majora insunt folia, verum etiam ea magnitudine longè superant, quæ latifolio exoriuntur: quod tametsi pro locorum varietate evenire facilè possit, crediderim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scatere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus vir quidem apprimè doctus, se habuisse Dioscoridis vetustissimum ac probatissimum codicem, in quo longè plura legebantur, quam in cæteris ferè cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caulem ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando majorem, angulosumq;: flores luteos: & in his semen verbasco simile, tactu pruritum faciens. Quare mirum non est si etiam alia hic desiderari possint. cùm non facilè adducar, ut credam, Dioscoridem Helenii radicis, cujus tantum est in medicamentis usus, tum amaritudinem, tum formam subticuisse. Meminit Inulæ Plinius lib. XIX. cap. V. ubi sic habet. Siser his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri: brevior his est, sed torosior amariorq;. Inula, per se stoma-*
20 *cho inimicissima: eadem dulcibus mistis saluberrima. Illustrata maximè Julia Augusta quotidiano cibo. Supervacuum ejus semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo seritur. Item lib. XX. cap V. Inula quoq; inquit, à jejunis commanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis vero decocta succus tineas pellit. Siccatæ autem in umbra farina, tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur: hactenus Plinius. Vinum, quod Helenii radicibus passim ubiq; in Germania paratur, frequenter in potu sumptum mirifice visum acuit. Arridet radicis farina denarii pondere, diebus aliquot ex vino vetere hausta, splenéticos juvat. Cæterùm Aegyptium helenium, quod Crateva auctoritate memoriæ prodidit Dioscorides ad nos (quod ego sciam) non defertur, nec in Italia provenit: hoc à nostrate non distinxit Avicenna, sed utrunq; simul confudit. Meminit hujus etiam Plinius lib. XXI. cap. X. his verbis. Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum: est autem frutex humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio simili*
30 *serpyllo. Item lib. eodem c. XXI. Helenium, inquit, ab Helenæ lachrymis (ut diximus) natum favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu ejus quandam gratiam iis, veneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem pota in vino, eumq; quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod tristitiam omnem aboleat: est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix ejus in aqua jejunis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino. Mures quoq; contrita dicitur necare hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Aegypto hoc Helenii genus provenire, sed etiam in Helena Aegæi insula præstantissimum haberi. Helenii radicum succus cum pari hyssopi succi portione, & aqua stillatitiæ Tussilaginis triplicato pondere, sacchariq; quantum sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, mirificè asthmaticos juvat, si eo frequenter utantur. Helenii vires scripsit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquiens: Helenii herbæ radix maximè utilis est, non primo statim occursu excalfaciens: ac proinde non dicenda est calida, & sicca exactè, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed*
40 *enim recrementitio humore. Quapropter ecligmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos lentosq; humores, idoneè commiscetur. Rubrificant quoq; eas partes frigidis, ac diuturnis vexatas affectibus, cujusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones ischiadas vocant, & exigua assiduaq; articulorum quorundam præ humiditate procidentiæ ac luxationes: hac ille. Aperit, provocat, concoquit, incidit. Aqua à radicibus destillata maculas in facie delet, & cutis nitorem conciliat. Cæterùm sunt, qui dicunt (ut etiam testatur liber de theriaca ad Pisonem, Galeno ascriptus) quod si Helenii succo tela venatoria inficiantur, venenata efficiuntur, idq; in Dalmatia fieri narrant, ut feras omnino perdant: quod tamen potius fabulosum, quam historicum crediderim. Nam cum plura sint in eo libro, quæ fabulosa habentur, ut latius in nostris scriptis epistolis nihil est quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari venenum. Crederem potius illius operis authorem ex aliquo codice hæc transcripsisse, ubi ἑλένιον ἀντὶ τοῦ ἐλλεβόρου depravatè legebatur. Idq; eò magis adducor ut credam, quod sciam in Hispania ex albo veratro parari unguentum pro illinendis sagittis, adeo venenosum, quod*
50 *ubi sanguini se commiscuerit, ante horam animal interficit, nec alio medicamento sanari posse vulneratos, quàm devoratis cydoniis malis, vel succo eorum ebibito. Hac enim antidoto iis mirificè succurritur. Planta, quæ Græco nomine ἑλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasim sive Rasen: Italico, Iella, Enoa, aut Enola: Germanico, Alantwurtz/ Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulned: Bohemico Vuoman. Polonico, Oman: vulgo officinis Enula campana.*

Plinius de Inula.

Vinum helenites

Helenii Aegypt. confud.

Helenii vires ex Gal.

Fabulosum, Helenii succum venenatum esse.

Vnguen. venenat. ex Elleb.

Nomina.

Helenium quidam ab Helena dictum volunt, quod, ut habet Plinius lib. 21. cap. 10. fabulentur, ex ejus lachrymis in Helena Insula, in qua Paris primum adulterium commiserit, natum sit: quam fabulam eleganter Nicander in Theriacis descripsit: alii quòd contra serpentes ex eo primum remedium ab Helena inventum sit: vel quod in Helena insula longe optimum luxuriet. Quibusdam dicitur Nectarium, qui à Mercurio inventum & Ulyssi traditum volunt. Tria genera agnovit Dioscorides, hoc enim capite duo proposuit, alterum foliis similibus verbasco, στενοφύλλῳ, ubi πλατυφύλλῳ legendum censemus: alte-
60 rum Ægyptiacum: & tertium Helenii Comagenii nomine, superius capite de Costo. Quod Helenium vulgare vocamus, vulgo Enula campana, quòd alicubi in campis proveniat, dicitur, apud Theophrastum 9. histor. 10. Panax chitonium censetur Anguill. quibusdam panaces centaurium: Inula Plinio. Inula Campana, Apulejo: Enula, Lon. Cæs. Elenium, Trago, Fuchs. Helenium, Dod. Ges. hot. Cord. in Diosc. Lac. Cast. Lob. Tab. Cam. Helenium majus Cord. in hist.

Ὀμφάκινον, ἢ πᾶν ἔλαιον. OMPHACINVM, ET OMNE OLEVM. CAP. XXVIII.

OLeum quod ex *a* immaturis olivis exprimitur, ad multos usus rectè valentibus accommodatissimum est, omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale unguen-

a Meum ὠμοτριβὲς. i. crudum.

torum compositionibus idoneum intelligitur. *b* Stomacho utile est, quòd astringat: gingivas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: *c* sudores cohibet: quò autem vetustius ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, *d* emollit ventrem, *à* perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddit, alvum emollit, ulcerantium medicamentorum vires permistum hebetat: contra venena datur, assiduè potum, redditumque vomitionibus: solvit alvum heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextariis in potu datur, ventris animalia pellit: idem maximè ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius discutit: oculorum claritati sublitum confert. Si vetusti non sit occasio, in vase decoquitur *e* ad mellis crassitudinem, ut vetustatem repræsentet.

b Meum hic addit. μέτριον θερμοῦ ψυχροῦ, i. in caliditate & frigiditate temperatum.
c Meum cũ Ruel. ἱδρώτων ἐφεκτικόν. i. sudores sistit. Sed Cat. contrario ἐφελκτικόν. i. elicit: sed malè.
d Ita Cat. sed Meũ & Diag. μαλακτικὸν τῶν νεύρων, idque rectius.
e Meum & Cat. μέλιτος πάχος, καὶ χρᾶ τὴν γὰρ αὐτὴν τῷ παλαιῷ ἀναφέρει τὴν δύναμιν. i. ad mellis crassitudinem, & utitor, eandem enim cũ prædicto vim habet.

Ἔλαιον τῆς ἀγριελαίας. OLEUM SYLVESTRIS OLIVÆ. CAP. XXIX.

Oleum, quod sylvestres olivæ fundunt, vehementer astringit, & ad sanorum usus secundum sibi locum vendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet: defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo vetustius, in novum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem media quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua devolutione, ictuque agitatum respumet: octava die fœnum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactum, donec emollescat, in supradictum oleum dejicitur, ita ne extillet aqua: postea tedæ præpinguis piceæ, assulatim cæsæ æquale pondus adjicitur, & transactis octo diebus, oleum concha movetur. Ubi candorem contraxerit, in vas novum vetere vino affusum recondi debet, substratis fertulæ campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari ireos pondere: sin minus, rursus soli mandandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIUM OLEUM. CAP. XXX.

Sicyonii componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur novi olei albi, quod crudæ olivæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Levi id igne coquitur, leniter movendo: ut ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adjecta nova aqua confervescit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maximè ficri consuevit, Sicyonii inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam usque modum vim habet. Febri ac nervorum vitiis prodest: fœminæ ad commendandam faciei nitorem eo utuntur.

Ῥύπος. STRIGMENTUM. CAP. XXXI.

Meum & Drag. cõjungunt hoc caput cum superiori.

Strigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, discutiunt: ad sedis rimas, & condylomata illinuntur. Illa verò, quæ ex palæstris pulverem sibi adsciverunt, in sordis speciem redacta, articulorum nodos imposita adjuvant: ischiadicis in fotus, aut malagmatis locum, calida commodè sufficiuntur. Derasæ gymnasiorum parietibus simulachrisque sordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur, dissipant: desquamatis, & ulceribus antiquis prosunt.

Olei cõsideratio.

Multo quidem artificio veteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioscoride satis superque constat: quod tamen hac tempestate à nobis fieri non solet, quamvis fortasse apud Græcos ejusmodi parandi olei consuetudo minimè exoleverit. Quippe id tantum in communi omnium usu apud nos habetur, quod è maturis olivis exprimitur: tametsi quidam, quod & gustatu jucundius, & sanitati conducibilius sibi oleum comparare velint, id ab immaturis olivis exprimant, quas eo tempore legunt, cùm ipsa jam plenè flava tantillum subrubescere cœperint.

Olei usus apud veteres.

Cæterùm non mirum est, si veteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: siquidem non modo in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur, sed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores evaderent ad obeunda corporis munera, frequentius sibi totum corpus oleo perungebant, qua de causa & balnea frequentabant, & thermas: namque olei contracta sordes, ut corpora sæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id munus servi in balneis, qui non modo corpus totum intrantibus abluebant: sed & ipsum quibusdam strigilibus abradebant ad hoc opus aptissimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento: quidam ex ferro, aliqui ex ebeno, ac etiam ex præclaris lapidibus sibi comparabant, denique pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balnea confluebant. Quapropter dum se in ipsis balneis abradere, sudoremque emanantem detergere curabant, olei strigmenta, quo se prius perunxerant, in balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioscorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo usu apud veteres oleum ad perungendos athletas, qui in theatris palæstra nudi luctabantur, non solum ut eorum corpora agiliora, expeditioraque in certamine redderentur, sed ut etiam si difficilius sese manibus comprehenderent. Cùm autem ibi pulvis ob pedum frequentiorem motum concitaretur, athletæ ipsi oleo affatim peruncti, illum in se facilè contrahebant, ac multò magis cùm in terram alter alterum consternebat. Quare balneum ingressi, strigilibusque abrasi cœnosa strigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dioscorides mederi tradidit. Sed cùm plurimi athletæ oleo copiosè peruncti inter luctandum palæstræ parietibus, ac statuis lapideis, sese sæpius affricarent, contacta loca olei pinguedinem contrahebant, quo facilè fiebat, ut adveniente pulvere cœnosum quoddam unguen parietibus inhæresceret de quo etiam Dioscorides disseruit. Oleum, si cum pari portione vini Cretici calidum bibatur,

Ol. ad colicos. Olei facult. ex Galeno.

aut Clystere infundatur, colicos, iliacos, & calculosos dolores mirificè mulcet. Olei facultates fusius prosequutus est Galenus lib. VI. de simplicium medicamentorum facult. sic inquiens. Oleum, quod ex olivis conficitur, quod sanè propriissimo nomine oleum appellamus, cujusmodi sit temperatura, superioribus libris definitum est: quippe humectatorium esse, & moderatè calidum ostendimus. Ejusmodi est, quod est dulcissimum, sitque potissimum ex olivis, quas Græci δρυπεπεῖς vocant,

vocant, not drupas. Caterùm quod omotribes & omphacinum nuncupant, id quanum in ſe habet adſtrictionis, tantum etiam illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidem ex dulci inveterato efficitur, & calidius eſt, & magis diſcuſſorium. Quod verò ex immaturo, id dum reliquum quippiam ſervaverit adſtrictionis, miſta permanet facultatis: ubi verò illam prorſum abjecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunq; in praparando germina injiciunt, ii & ipſi omphacino ſimile oleum efficiunt. Caterùm rogandum non eſt, quo pacto ſit praparatum, ſed guſtandum eſt potius: ac ſi pra ſe ferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſſe exiſtimandum, ceu illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id eſt Hiſpanicum nominant. Quòd ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed adamuſſim videatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Porrò ſi tenue quoq; cernatur (tale eſt, quod purum eſt, quodq; intuenti translucidum videtur) ac modicum ejus latiſſimè per cutem extenſum ſibi maneat continuum, celeriterq; à cute combibatur, id utiq; pro optimo ducendum, ac olei virtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò quòd oleum lotum maximè expers ſit mordacitatis, ſuprà poſitum eſt. Caterùm quo potiſſimum modo id probiſſimè laves, in ſequenti tradam opere, quod inſcribetur de medicaminum compoſitione, ubi & de Sicyonio, & ſi quod ejus generis praterea oleum eſt, agetur: nunc ſimplicia proſequor, adjiciamq; & de aliis olei ſpeciebus ſermonem. Iam quod ex agreſti oliva oleum exprimitur, non ſimplicem temperaturam obtinet, ſed extergit, ſimulq; adſtringit. Squalidiſſimum id eſt ex omni olei genere, & poſt Iſtricum quoque: deinceps illis eſt Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Libycum, & Cilicium: ſimul autem pingue, & tenue Sabinum: in medio comprehenſorum omnium ſunt tum id, quod per Cycladas inſulas naſcitur, tum quod per Graciam, Aſiamq;. Porrò oleum pingue aſtimatur, judicaturq; viſcoſitate: tenue verò ſi perluceat, ſi purum ſit, ſi plurimum à minima ejus portione inungatur, ſi facilè à cute combibatur. Ex dictis cognoſcere jam liceat & de aliis olei generibus, qua æquivocè ipſis dicuntur unguenta, puta à roſaceo, melino, liliaceo, & quacunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodq; ubi unà cum aromatibus praparatur, unguentum efficitur: pro cujusq; injectorum natura oleum variari contingit. Ex iis ergo, qua in toto hoc opere de quoque injiciendorum generatim diſces, ſigillatim quoque confectum ex iiſdem oleum cognoſcere dabitur. Quod Graci ἔλαιον, Latini Oleum dicunt, id Arabibus Cait, ſeu Zait nominatur: Itali, Olio: Germani, Oel: Hiſpani, Azeite: Galli, Huyle.

Oleum ſylveſtre.

Nomina.

Oleum aliud nativum eſt, ſeu propriè vocatum oleum, quo in genere continentur ex cujuſcunque Oleæ aut oleaſtri baccis facta olea: aliud factitium. Nativum, aut ex ſativis ptemitur olivis, aut ex ſylveſtribus: ſi ex ſativis, vel ex baccis maturis, vel immatutis. Si ex maturis, tunc nationum & regionum quibus naſcitur diverſitate, in plures ſpecies diſtinguitur, ut Italicum, Gallicum, Hiſpanicum: hocq; Oleum commune eſt. Hoc rurſus ſecundum præparandi modum variat, aut eſt ſimplex & impermixtum, ſaliſque expers: aut cum ſale præparatum: vel illotum, vel lotum, idque vel ut fiat candidum, vel ut fiat morſus expers: rurſus vel recens & vel ur muſtum, vel antiquatum: & denique ſecundum inductam arte alterationem variat, aut enim ſervatur quomodo ab initio præparatum fuit, aut candidum efficitur. Candidum ſi efficiatur, vel fit ſimplici affuſa & refuſa aqua: eaque rurſus vel ſimplici, vel artificiali, vel etiam additis odoramentis. Si ex immaturis baccis prematur, quod acerbum oleum, vel Omphacinum dicitur: cujus differentiæ ſunt ut & olei communis: ex hoc etiam fit oleum Sicyonium. Si ex Sylveſtris baccis prematur, vel fit ex baccis vulgaris oleaſtri, vel æthiopici oleaſtri: vel oleaſtelli. Factitium in duo etiam genera dividitur, alterum enim ſimplex eſt, alterum compoſitum. Simplicia olea dicuntut Galeno 6. ſimplic. omnia ea quæ è ſolis fructuum & ſeminum nucleis, quæ pinguem in nucleo, vel ſemine, ceu medullam habent, exprimuntur: dicta ſimplicia, quod illis educendis ac exprimendis, aliud miſceri non conſuevit, prætetquam quibuſdam pauxillum aquæ. Hæc rurſus duplicia, alia enim tantùm exprimuntur: alia verò ignis vehementia extrahuntur, ut ex liquoribus, ſuccis, gummatibus, reſinis, cera, melle, lignis reſinoſis, aromatibus. Compoſita fiunt ex ſimplicibus, ut arborum, fruticum & herbarum foliis, floribus, ſeminibus, aut aliis partibus medicâ vi pollentibus, oleo nativo maceratis, ut eſt Myrtinum, Laurinum, Lentiſcinum, Maſtichinum & reliqua ejuſmodi. Hæc rurſus variant, aliqua enim macerantur, aliqua inſolantur, aliqua incoquuntur: & quidem vel in oleo nativo, vel alio oleo. Variant etiam ratione partium plantarum: aliqua enim ex floribus oleo inditis conficiuntur, idque inſolatu, coctionem enim flores non tollerant: ſic quidam diu, quidam pauco tempore inſolantur: ut meliloti, cheiri, ſambuci & ſimiles. Quidam validam vim odoris & pluribus diebus conſtantem edunt oleo merſi, ut ex roſis, violis, chamemelo, &c. talia olea inſolatu tenuiora & utiliora redduntur. Quædam antequam colentur duplici vaſe incoquuntur: ut anethinum, nardinum, myrteum & id genus. Aliqua denique ex germinibus ſurculiſve: aliqua ex fructibus integris oleo injectis fiunt. Hæc de oleo: particulatim de oleis à Dioſcoride propoſitis, ut & de diverſa auctoris lectione, egimus in Commentariis noſtris in librum primum Dioſcotidis, quæ ſuo tempore publici juris faciemus, hic enim guſtum tantum damus.

Oleum duplex. Nativum ol.

Factitiũ oleum duplex.

Compoſita olea.

Ἐλαιόμελι. ELÆOMELI. CAP. XXXII.

IN Palmyris Syriæ, quod elæomeli vocant, ex quodam cautice manat oleum melle craſſius, ſapore dulci. Bilem, cruditateſq; detrahit ſexrario cum una aquæ hemina dato. Sed qui ſumpſere, torpeſcunt, & viribus deficiuntur, quod minimè vereri oportet, vetùm crebro excitare, ne veterno preſſi ſomnos captent. Fit & oleum è pinguetudine ſurculorum. Optimum vetus, craſſum, pingue, non turbidum. Calfacit: privatim caliginibus oculorum illinitur, lepras, nervorumque dolores illitum emendat.

QVanquam quotidie plura, variaq; mercimoniorum genera nobis ex Syria convehuntur, Elaomeli tamen (quod ſciam) non modò non convehitur, ſed ne ullum quidem unquam audivi, qui ipſum viderit, vel noverit. Caterùm Hermolaus vir quidem praſtantiſſimus dubitat, utrum elaomeli ſit manna, elaomelitis, & aeromelitis, quod mel aëris ſignificat, vicinitate deceptus. Quapropter non poſſum non admirari, doctiſſimum virum hac in re dubitaſſe, cùm tum Dioſcorides, tum etiam Plinius, quibuſcum longam contraxerat conſuetudinem, communi ſententiâ ſcribant, elaomeli oleum eſſe è quodam arboris caudice manans in Syria Palmyris, non mel aëreum, neque rorem, qui ab athere cadat.

Hermolai lapſus elæomeli, Mannâ conſentiũ

dat. Eoq; magis, cùm addiderit Dioscorides, non modo elaomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi, tusis expressisq; arboris surculis.

Κίκινον ἔλαιον. CICINUM OLEUM. CAP. XXXIII.

Cicinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua voles quantitate, torrido sole flaccescunt, & aliorum more cratibus instrati tantisper insolantur, dum vestiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & conjecta in pilam diligenter tunditur: postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, subjectoque igni fervescunt: & ubi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igni vase, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Ægypto, ubi largior increbuit usus, longè secus fieri solet: nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè mollitos per sportulam torculo exprimunt. Tumquidem ematuruerunt ricini, cùm continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad psoras, & ulcera capitis manantia valet: prodest sedis inflammationibus, vulvis conversis, atque præclusis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplastra efficaciora reddit additum: potu aquam alvo extrahit: ventris animalia pellit.

Ricini olei consideratio. Ricinus animalculum.

Ricinum, sive Cicinum oleum, Cherva oleum officinis dicitur, quamvis rarioris sit usus. Namq; semen plantæ, quam Dioscorides ricinum appellat, Arabum esse chervam, nemo est qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum vocat, ut diffusius suo loco libro quarto explicabitur. Cæterùm ricium animalculum est fœdum, lividum, & sanguine plenum, quod Itali Zecca vocatur, suibus, canibus, capellis, & id genus animalibus infestissimum. Cui cum hoc semen forma, & colore sit quam simillimum, idcirco Ricini nomen sibi comparavit. Meminit hujus olei etiam Mesues, qui præter vires a Dioscoride redditas, addidit, id validè crassas coercere inflationes. Proinde ventriculi, laterum, coliq; doloribus prodesse illitum, potum, & infusum. Simili fere modo conficitur oleum è semine ebuli repurgato, ad quosuis dolores mitigandos efficacissimum, quod ad rem medicam ornandam & locupletandam nunc edam in publicum, licet diu inter arcana medi id primum habuerim. Semen fruticis siccatum in pila ligneo pilo tunditur in offas, aqua calida adjecta per noctem maceratur, & tandem in lebetem æris lati stanno inductum, positum levi igne coquitur leniter movendo: at ubi assiduo fervore ictuq; agitatum respumat, & substrato igne refrixit, innatans oleum concha excipitur, & prorsus oleum reddiderit, quod nulla alia ratione, nullove artificio acquiri potest. Idq; oleum ob virorem, à me Smaragdinum appellatum, quod hactenus thesauri loco continui, neq; cuiquam aperire volui, pio in omnes medicinæ studiosos animo jam effluere sino, hortante Phedrone Rhodocheo, quem ob morum, vitæq; probitatem, insigni doctrina, ac multarum rerum experientia conditam, diligo maximè, dum apud Serenissimas D. D. Magdalenam & Helenam, natas Ungariæ, & Bohemiæ Reginas, magna laude medicinam factitat.

Ol. è semine Ebuli.

Ἀμυγδάλινον ἔλαιον. AMYGDALINUM OLEUM. CAP. XXXIV.

Amygdalinum oleum, quod aliqui metopium vocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisque, in pila ligneo pistillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ferbuerit, sextarius adjicitur, & ubi dimidia hora humorem hauserit, vehementius quàm antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur. Pressis nucibus rursum hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus prosequendum: singulas heminas reddunt singuli modii. Contra vulvarum dolores, strangulatus, conversiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est: vitiis renum, calculosis, difficili urinæ, suspitiosis, lienosisque proficit: dolores capitis, gravitatem auditus, sonos incertos, tinnitusque discutit: maculas & vitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilii, & Cypria cera, aut rosaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat: ulcera capitis manantia, & furfures cum vino abstergit.

Amygdalini dulcis parandi ratio. Myropolarum ignavia, & lapsus. Mesues. Amygdalini dulcis vires. Amygdalini amari vires.

Cum amarum omnino dulci sit temperandum, delinquere sanè existimarem, si oleum ex dulcibus amygdalis expressum (etsi illud Dioscorides silentio involuerit) ex amaris confecto non adjicerem, rectumq; conficiendi modum non explicarem: præsertim cùm nostra ætate medicis maximo sit usui, & pauci sint myropolæ, qui ipsum rectè probeq; conficiant. Parandi igitur rationem (ut Mesues tradidit) sic habeto. Prastantiores, dulcioresq; amygdalæ qua lubet quantitate, ab utrisq; corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, quinq; horarum spatio: deinde rursum iterum contunduntur: mox prælo tamdiu premuntur, quousq; omne, quod continent, oleum effluat. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ contusaq; amygdalæ in vitreo, vel stanneo vase, infunditurq; vas in balneo calentis aquæ: eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturq; amygdalæ, & statim prælo calentes subjiciuntur: itaq; oleum copiosius excipitur. Trita rursum amygdala, & repurgata, in sacculis panno duplicato involutis, sub arena cineréve calido reconduntur, & postquam efferbuerint, prælo oleum elicitur. Sed nostrates seplasiarii plurimùm negligentiæ segnitiæq; indulgentes, non modo amygdalas non repurgant, neq; delibrant, sed & amaras, & rancidas commiscent, & omnes simul conterentes, in æreum cacabum injiciunt, ignisq; admovent affuso aquæ tantillo, ne penitus torreantur: deinde in sacculum conjiciunt, & prælo summittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt: quod plerunq; exustionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico evomendi pariat nauseam. Qui autem sic parant oleum amygdalinum, ejus lenientem facultatem pervertunt, ac destruunt: siquidem contusis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum vires asservat; proinde & constipat, & exasperat, & scabritiem inducit: id quod etiam adauget ignis violentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaq; diligenter animadvertens optimus Mesues, Amygdalini faciendi rationem prodidit, ut videlicet, cùm purgatæ contusaq; essent amygdalæ, calore quodam suavi ac lento leniter calefierent, sicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ii faciunt myropolæ, qui etiam alia pleraq; confundunt. Amygdalinum igitur, si rectè probeq; conficiatur, mirificè lenit: quare potū ad libram dimidiā, alvum leniter dejicit: asperæ arteriæ, pulmonis ac pectoris scabrities tollit: duritias omnes emollit: & compaginū, & membrorum omnium siccitates humectat, quocirca hecticis plurimùm conducit. Contra vulvarum dolores illitum & potum facilè præstat, sicuti vesicæ cruciatib. est efficax, si argentea fistula conjectū impulsorio instrumēto injiciatur. Quod autē ex amaris amygdalis exprimitur, dulci

dulci in omnibus efficacius habetur: idcirco in provocandis lapillis, conciliandisq; viscerum cruciatibus à flatu crassiore genitu, dulci longè præstantius reperitur. Nimirum & obstructiones aperit, & interaneorum tineas enecat.

Βαλάνινον ἔλαιον.

BALANINUM OLEUM. CAP. XXXV.

Simili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, varos, & cicatrices nigras: alvum solvit, stomacho adversatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. Similis sesaminum ex sesamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce juglande oleum, quod catinum vocant: eandem vim habet, quam balaninum.

Antiq. cod. separat ab invicem hæc tria capita.

Balanini consider.

Oleum unguentariæ glandis, quod Balaninum vocant, à pharmacopolis & unguentariis oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleum, Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesuer fieri tradit. Et (ut idem etiam est auctor) abstergit, mundat, & obstructiones aperit: illitum strumas dissolvit, durosq; tumores. Frigidis tum jecinoris, tum lienis affectibus opem mirificè præstat: facit & ad frigidas nervorum convulsiones, & compagium cruciatus. Sed illud sibi peculiariter adscivit, quod etiamsi diu veterascat, haudquaquam rancidum evadit: ideoq; unguentariis expetitur ad suavissima odoramenta excipienda, præsertim cùm moscho, & ambra chirothecas illinunt: quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam resipiant, ut facilè eveniret, si alio quovis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, si veteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominaverint. Sesaminum verò (ut Mesuer inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo supponitur, tandiuq; premitur, quousq; oleum reddat. Id (ut idem restatur) pingue ministrat alimentum: semen adauget, asperitates quascunq; levit, sed præcipuè gulæ vocem expedit, & dura apostemata mollit. Adjicitur Sesaminum plerisq; unguentorum compositionibus, quorum in officinis est usus. Verùm quod è Juglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina usus esse reperio, etsi lucernis, & lampadibus, qui parsimoniæ student, id maximopere expetant, quippe ignis funiculo non tam citò consumitur, quàm id, quod ex olivis paratur. Præfertur etiam pictoribus eo, quod è Lini semine exprimitur: siquidem hoc cerussæ admistum tractu temporis colorem immutat, illud verò incorruptum perpetuò asservat.

Balanini facultates.

Sesaminum & ejus vires

Oleum è nucibus juglandibus.

Ὑοσκυάμινον ἔλαιον.

HYOSCYAMINUM OLEUM. CAP. XXXVI.

Hyoscyaminum sic fit. Semen candidum recens ac siccum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccatæ, quæ sub manu sunt, partes cum reliqua massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & graviter oleat: mox pressum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pessis miscetur, ad emolliendum utile. Fit & è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei alvum solvere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur, cui facultas eadem est quæ facto è gnidio grano, verùm invalidior. Raphaninum è raphani semine fieri solet, cæterorum more. Phthiriases mala valetudine contractas tollit: scabritias cutis in facie emendat. Ad obsonia utuntur Ægyptii. Melanthinum idem, quod raphaninum potest, eodemque modo paratur. Tritum sinapis semen, [& calida aqua] madefactum, adjecto postea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreverunt.

ὕδατι ψυχρῷ. i. aqua frigida leg. antiq. cod.

Tametsi perpauci reperiantur medici, qui Hyoscyaminum oleum noverint, nedum in usum receperint unquam, ego tamen idipsum plavies confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsidia non juverint, efficacissimum est medicamentum, præsertimq; inflammationibus pudendorum utriusq; sexus. Item acutissimis aurium doloribus medetur cum castoreo, vel croco instillatum. Prohibet præterea gonorrhœam, renibus & testibus illitum. Menstruum exuperantiam cohibet, & albicantia uteri profluvia, tum pubi & lumbis perunctum, tum pessis infusum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirificè mulcet, si tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, aliis quibusdam additis: ita ut evulsi pili integro anno non renascantur, si eodem depilata loca sæpius perunguantur. At ipse in eo faciundo Dioscoridem minimè secutus sum, sed aliam parandi rationem adinveni, quæ hæc est. Sumito novum, siccumq; hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoq; in stanneo, vel vitreo vase, ardenti aqua, quæ è vino fit, parumper prius affusum. His factis ponito vas in calentis aquæ balneo die ac nocte, demum adhuc fervens sacculis imponito, & prælo subjicito, sicq; oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod rustici Ananienses montanum piper appellant, paratur, recessit hoc ævo à medicorum usu, eo quòd in dejicienda alvo violentissimum sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cùm sæpius, ne medicos consulant, coccum Gnidium devorent, quo etiam sæpius morte occumbunt. Porrò Cnicinum (ut Mesuer inquit) potum aqua intercute laborantibus, viscerum obstructionibus, ventriculi, & coli cruciatibus à flatuositate genitis, efficax est. Suspiriosis mirificè prodest, & vocem clarificat. Epotum pituitam tum vomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Raphaninum præterea, & Melanthinum aboleverunt, sicuti etiam Sinapinum, etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maximam opem præstare valeant. Sinapinum verò non nisi collachrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est vaporis acrimonia, ut concepto vapore, illico prodeant lachrymæ. Miscetur quandoq; cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perunguunturq; eo genitalia in frigidis, ut felicius coëant, addito lasere, & moscho.

Hyoscyamini vires.

Hyoscyam. parandi ratio.

Gnidinū.

Cnicinū.

Raphaninum. Melanthinum. Sinapinum.

Μυρσίνινον ἔλαιον.

MYRTEUM OLEUM. CAP. XXXVII.

Myrtei faciundi ratio hæc est. E myrto nigra, sylvestri, aut sativa, foliorum mollissima quæque tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adjiciuntur, subjectisq; carbonibus infervescūt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compositio. Tenera folia contusa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Privatim alii dejecta in oleum folia in sole macerant: alii prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero, & junco odorato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, viride, translucens, & olens myrtum. Astringit, & indurat: ideo medicamentis miscetur, quæ cicatricem obducunt: prodest ulceribus in capite manantibus, ambustis igni, & papula-

rum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, sedis rimas, condylomata, articulos laxatos: corporis sudores compescit: & ad omnia valet, quæ astrictionem, inspissationemq; desiderant.

In myrteo officinarum lapsus.

MYrtenm myropolæ fere omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioscoridis more, conficiunt, sed è fructibus tantùm, nulla servata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, utgtoq; vino immiscent, & in aeneum cacabum transferunt, subduntq; (ut cuius opus expediant) ignitos carbones, ibiq; tamdiu infervescere finunt, donec vinum totum absumatur; mox ab igne tollunt, percolant, & asservant. Neq; animadvertunt conficiendi regulam a Mesue explicatam, siquidem in calentis aqua balneo, non quidem violento carbonum igne Myrteum parari jubet: ex oleoq; omphacino fieri, non (ut ipsi parant) ex maturis olivis expresso. Namque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compositio mirificè digeritur, ac ejus omnes conservantur partes: sic contrà violento igne subdito pervertitur, & destruitur tota rei compositio. Sed quoniam reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipso exordio pollicitus sum) decrevi non prætermittere quicquam, quo errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officina ad medicamenta usurpant (illud excipio, quod ab arborum resinis stirpiumq; aliarum gummis, vitreis organis per sublimationem, ut chymistæ vocant, elicitur) vase vitreo, vel saltem stanneo in balneo calentis aquæ fieri debere: & inibi primum imposita imponenda tribus diebus macerari: post tertium verò diem expressis cunctis prius impositis, & recentibus infusis pari temporis spatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tamdiu opus prosequendum, donec sibi oleum amplissimas exceptorum medicaminum comparaverit vires. Verùm ingens hominum lucri aviditas, aurique ingluvies, ut admodum superlucrentur, arcamq; auro ad summum usque impleant, non patitur myropolas necessarium tempus impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continue magis crumenis intendunt & inhiant, quam ut vitæ ægrotantium satagant. Probi tamen, & diligentes hæc mea verba boni consulant, hi verò mali errores emendent suos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præstantiam ad plenum referat, hoc modo temperatur. Sumito fructuum m[illegible] libram, foliorum ejus recentium uncias decem, vini nigri adstringentis libras duas, olei omphacini libras quinq;: deinde contusis baccis ac foliis omnia oleo excipito, & vase vitreo, vel stanneo reposito, tectoq; vasis ore in balneo calentis aquæ immergito & post tres dies extrahito, ac percolato: rursus assumptis recenter baccis, foliis, & vino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium usq; diem. At postremo vasis ore detecto, tandiu [illegible] aperturis finito, donec balnei fervore vinum totum exaltet, & oleum tantùm remaneat. Nec audiendi sunt ii, qui Dioscoridis testimonio, æneo cacabo (ut supra dictum est) substratis carbonibus Myrtinum conficiunt: quippe Dioscoridis tempore ars medica non adeo exculta erat, quin nec seplasiaria, ut nostra hac ætate esse visitur. Quamobrem putandum, quòd si hujus balnei artificium Dioscoridi innotuisset, ipsum haudquaquam silentio præteriisset, veluti nec illud Mesues, nec alii complures prætermiserunt, qui summo studio & diligentia medicam facultatem excoluerunt & in ordinem redegerunt.

Olei omnis generis parandi ratio.

Myrtei parandi ratio.

Δάφνινον ἔλαιον. LAURINUM OLEUM. CAP. XXXVIII.

LAurinum fit hoc modo. Lauri baccæ cùm maturæ sunt in aqua coquuntur: siquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus subacta, concha excipitur. Alii omphacinum prius oleum cypero, junco odorato, & calamo inspissant, deinde tenera lauri folia concoquunt: alii etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit: alii styracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilius, quò recentius, quoque viridius colore, amarissimum, & acre. Vis ei excalfactoria, emolliens: venarum spiracula aperit, lassitudines discutit: omnibus nervorum vitiis, algoribus, destillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum, non aliud juvantius: attamen potum nauseam parit.

Laurini confider.

Laurini vires ex Mesue.

LAurini conficiendi rationem aliter à Mesue institutam legimus, sed tamen ab hac parum recedentem, ideoq; quod id parum vel nihil referat, rem ipsam silentio prætereundam duximus: præsertimq; quòd non me latet, Laurinum, cujus est usus in officinis, à seplasiariis nequaquam fieri, sed ab aliis confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum quantitate ipsum eliciendi artem exercent. Mesues præter facultates à Dioscoride traditas, id summè laudavit & ad jecinoris dolores, & ad hemicraniam, quæ frigidis contrahitur succis: quin & ad ventriculi dolores, coli, vulvæ, & lienis efficax esse tradidit.

Σχίνινον ἔλαιον. LENTISCINUM OLEUM. CAP. XXXIX.

SImilis Lentiscini ratio: nam è maturo fructu temperatur, factis prius spissamentis: ut in laurino diximus. Hoc scabiem jumentorum, canumque sanat: utilissimum psoris, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Nec secus Terebinthinum fieri solet: quod † refrigerat, & astringit.

Lentiscini parandi ratio.

Lentiscini vires.

Terebinthini cōsideratio & vires.

LEntiscinum pluribus in locis Hetruriæ conficitur, sed præsertim in agro nostro Senensi, Ilua, & Gilio Tyrrheni insulis, non longe à continenti nostra distantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemosas lentisci baccas assumunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittuntq; aliquot diebus simul flavescere: deinde magnum in ahenum collocant, affusa aqua: & igni tandiu fervent, donec baccæ dehiscant: demum eas ext[r]ahunt, & saccis includunt prœloq; subjiciunt, expressumq; asservant oleum. Quod & quibusdam Adriatici insulis hac similiter ratione confici audio, absq; alterius cujusvis olei adminiculo: siquidem fructus is per se olei satis emittit. Incolæ (ut experimento comprobatum affirmant) ad acuendam oculorum aciem, caliginesq; delendas, illud cibis commiscent. At ego eo sæpius usus sum magno sanè juvamento in dysentericis, non quidem potu exhibito, sed clysteribus infuso. Lentiscinum summis laudibus extulit Galenus libr. v. de comp. medic. secundum locos, ad gingivarum, & linguæ inflammationes, si os eo colluatur. Quod autem fit è fructibus terebinthi, quos Mauritani grana viridia nuncupant, non fit in Italia, neq; ad nos (quod equidem sciam) aliunde convehitur: proinde non venit in usum. Hoc tamen (ut Mesues inquit) vulnera consolidat: medetur item convulsis, opisthotonicis, nervorumq; duritiis, & creberrimè cataplasmatis admiscetur.

† *In his verbis mendum subesse putamus, ut etiam doctissimè adnotavit Manardus Ferrariensis libr. VIII. epist. prima. Alias siquidem sibi ipsi repugnasset Dioscorides, cum scripserit in Terebinthi mentione, ejus fructus excalfacere, hic verò dica-*

rò dicatur oleo ex eisdem parato inesse refrigerandi facultatem. Huic depravatæ lectioni illud quoq; refragatur, quòd sint nobis Græci Dioscoridis codices, in quibus verba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, sed de ejus tantùm conficiendi ratione mentio habetur.

Μαστίχινον ἔλαιον. MASTICHINUM OLEUM. CAP. XL.

MAstichinum è trita fit mastiche. Quod contra omnia vulvæ mala efficax est: mediocriter calfacit, astringit, & emollit. Adversus prominentes stomachi duritias, cœliacorum, dysentericorumq; cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit: optimum in Chio insula componitur.

10 *MAstichini parandi rationem, sanè quàm paucis Dioscorides perstrinxit, quippe trita tantùm Mastiche fieri tradidit, nulla alia explicata conficiendi ratione. Seplasiarii autem nonnulli prorsus obliti, scripsisse Mesuem in balneo calentis aqua Mastichinum confici debere, communi oleo, albo vino permisto, mastichen admiscent. & æreo vase carbonum igni admovent, ibiq; tanto tempore effervescere sinunt, quoad vinum prorsus exiliat, ac inde usui asservant. At ipse vitreum organum è purissimo tantùm mastiche illud sæpius confeci.*

Seplasiariorum lapsus.

Μύρων σύνθεσις. UNGUENTORUM COMPOSITIO. CAP. XLI.

DE ratione unguentorum consequenter tractandum existimavimus, quandoquidem ea in nonnullis corporum vitiis, aut medicamentis mista, aut corpori perfusa, aut naribus objecta, plurimùm 20 prosunt: in quorum probationibus consulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum hujuscemodi judicium, quod tamen in quibusdam planè observari non potest, propterea, quæ admiscentur, odore cæteris prævalentia: ut in amaracino & crocino, telino, & plerisque aliis, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conveniet.

Unguenta, ab utendi modo, Græcis *μύρα* fortè à Myrrha: quo nomine veteres pretiosa unguenta ex odoramentis confecta appellabant: hodie verò quæ ex oleis, speciebus quibuscunque & cera componuntur, ita vocantur: at hæc non simpliciter *μύρα*, sed myracopa dicenda, quoniam similia sint acopis. Primus censetur Archilochus *μυρῶ* nomen unguentis imposuisse, siquidem vetustissimus Homerus licet unctionum frequenter meminerit, attamen oleum, non Myron appellavit: sic quo ungebantur 30 à Moyse sacerdotes, non unguentum sed oleum sanctum vocant. Et licet opinio sit, primum unguentum ex Bryo seu musco & balanino oleo confectum fuisse, attamen oleum sanctum, de quo Exodi 30. & apud Josephum lib. antiquit. 3. cap. 13. primum statuendum, quod ex præstantissimis odoramentis conficiebatur, utpote ex myrrhæ spontè fluentis, quingentis siclis: cinnamomi aromatici, ℥ 50. & calami aromatici tantundem, casiæ verò quingentis, secundum siclum sanctuarii: & olei de olea Hin, id est duobus cois Atticis, unguentum opere unguentarii conficiebatur: quo & sacerdotes, & tentorium conventionis, arca testimonii, mensa & omnia instrumenta cjus ac reliqua vasa illita purgabantur. Unguentorum licet duo constituerit genera Icesius libello de odoribus, alterum deliciarum quod *χρῖμα* seu *χρῖσμα* dicitur: alterum promiscuum & ferè palæstris dicatum, quod *ἄλειμμα* cognominatur: tria tamen constituemus 40 summa genera: unum ad luxuriam: alterum ad necessitatem: tertium ad salubritatem. Ad luxuriam, apud Græcos, Persas & alios cultiores Orientis populos, quotidianus erat in conviviis usus, quare cum bellariis & corollis, secundis mensis inferebantur: quibus convivarum capilli & barbæ ungebantur, de quibus Athenæum consule. Et licet Solon, cum hæc ad lasciviam veneris facere animadverteret, unguenta Athenis divendi vetuerit: sic Socrates apud Xenophontem ut meretricium accusarit: sic Lacedæmonii unguentarios civitate expulerint, eos oleum corrumpere dictitantes, attamen hac ætate plurimi & ambram & moschum ad fastidium olent. Ad necessitatem erant ea quibus certantes utebantur & palæstrarum corpora inungebantur. Ad valetudinem tertium genus facit. Dioscorides auctor est, ea aut medicamentis mista, aut corpori perfusa, aut naribus objecta, in quibusdam corporum vitiis plurimum conferre. Hæc autem nunc usitata ex tribus conficiuntur, oleo, speciebus & cera: oleis adjiciun-50 tur adipes, butyrum & mucilagines: nonnunquam gummata & lachrymæ his quoque miscentur. Species seu pulveres pro affectuum diversitate variant. Cera additur, ut convenientem consistentiam unguenta nanciscantur: ita tamen plerique conficiunt ut ad oleorum ℥ 1. specierum ʒ 1. ceræ ʒ. ij. admisceant: At cum unguenta æstate plus ceræ, hyeme minus requirant: sic interdum firmius & diutius, interdum contra, corporibus adhærere velimus, consultius ut componentis judicio liberum relinquatur. Galenus 4. de sanitate tuenda, ceræ quartæ parti, resinæ duodecimam immiscet, sic enim non solùm pulcherrimum sed etiam quod bene adhæreat unguentum fieri: idem habent Oribasius in unguento ex Euphorbio, & Ægineta lib. 7. cap. 17. Concludentes dicimus unguenta quæ in Pharmacopoliis habentur, assumpta antiqua unguenti significatione, unguenti nomen non mereri, sed potius esse apud veteres olea composita, cum plerunque nullam odore fragrantiam habeant. Dioscorides verò ea propo-60 nit quibus corpora irrigantur & ex quorum olfactu vires animales (hic rursus ipsius Methodus notanda) recreantur, & quod aliis medicamentis hæc misceri soleant. Unguenta verò quæ ad voluptatem & luxum faciunt, in totum Dioscorides omittit, tanquam indigna quæ inter remedia salutaria proponantur: de quibus multa Plinius lib. 13.

Unguenti primi confectio.

Unguentorum genera tria.

Unguenta usitata ex quibus conficiantur.

Olea composita veterum.

Ῥόδινον. ROSACEUM. CAP. XLII.

ROsaceum sic fit. Junci odorati quinque libras & bessem tundito, & subactas aqua in viginti olei libris & quincunce, subinde movendo, coquito: dumque percolaveris, in olei libras viginti, & quincuncem, adjicito rosas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis identidem moveto, inter-

† ἰσχυμ. i. rubras. Ant. codex habet.

interdiu premens, ſinito nocte tota macerari, poſtea exprimito: & ubi recrementum peſſum ierit, mutato vaſe, in craterem melle illitum recondito. Cæterum roſas, quæ antea preſſæ fuerunt, in labellum demittito, & affuſis octo libris & quadrante ſpiſſati olei, iterum premito, eritq; ſecundarium oleum. Quòd ſi tertias uſque, quartáſve perfuſiones infundens exprimere voles, ſecundarium fiet, tertiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, vaſa melle oblini debent. Si verò ſecundam *a* infuſionem inſtituere libet, in expreſſum oleum, numero pari recentes roſas, nullo *b* humore imbutas injicito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertiò, aut quartò ſimili modo exprimens facito, totiesque recentes roſas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò validius: nam ſepties oleum roſarum infuſionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum à ſucco diligenter ſecerni oportet, nam ſi minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alii autem detractis unguibus roſas tantùm oleo macerant in ſole hoc modo. Roſæ, quæ ſelibram pondere æquant, in ſextario olei diebus octo madeſcunt, & uſq; ad tertiam perfuſionem quadraginta diebus inſolantur, & ſic oleum reconditur. Alii calamo, aut aſpalatho prius olei ſpiſſamenta faciunt. Alii coloris cauſa anchuſam admiſcent, & ſalem, quò minus oleat. Vim aſtringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplaſmatibus utile. Potum ſolvit alvum: ſtomachi ardorem reſtinguit: ulcera cava replet, & mulcet, quæ cacoëthe vocantur: ulceribus in capite manantibus, atque fervidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodeſt: ad genarum duritias illitum efficax eſt: ad laceſſita interanea, & concitatas vulvas utiliſſimè ſubjicitur.

a Meum ἐμβολήν. i. injectionem. *b* Meum ἀπεχύν. i. ſiccarũ.

10

Unguentorum conſid.

Hoc ſub olei nomine comprehendit Dioſcorides, oleum omne, quod per ſe tantum, nulla alterius olei admiſtione, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diverſorum generum ſeminibus, aut ſtirpium reſinis elicitur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia ſimplicia medicamenta admiſcentur, ut in præſentia de Roſaceo agens, & deinde in ſequentibus manifeſtè oſtendit. Quo fit, ut apud Dioſcoridem oleum vocetur, quod ſimpliciter expreſſum ſit: unguentum verò oleum quodlibet, cujus componendi ratio pluribus conſtet medicamentis. Quapropter Galenus lib. VI ſimp. medicamentorum de oleo agens ſic inquit. Ex dictis cognoſcere jam liceat, & de aliis olei generibus, quæ æquivocè ipſis dicuntur, unguentis, puta roſaceo, melino, ſilliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, ſoliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quoque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Cæterum oleum roſaceum, quod hoc tempore officinæ completũ appellant, à Dioſcoridis roſaceo longè diſſidet, quod etiam eo præſtantius exiſtimandum eſt, ſummum ob artificium, quod in ipſa parandi ratione diligentiores adhibent myropolæ. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium eſt multorum à labore proclive ad ignaviam) illud ſecundum Meſuem temperant, tametſi plures ab eo optimi roſacei conficiendi modum ſint conſecuti. Fit etiamnum roſaceum roſis non affatim dehiſcentibus in omphacinum demiſſis, modò calentis balnei viribus (ut in quibuſdam aliis ſuperius adnotavimus) modò inſolatu perquàm longo. Sunt & qui, ut magis viribus præſtet, oleum prius ex aqua roſacea lavent, deinde pluſculo temporis ſpatio ter, aut quater roſas infundant, quæ haud penitus ſatiſcant: demum expreſſione peracta, immaturarum roſarum ſuccum adjiciunt, ac inde diu inſolant. Poſtremò oleum à ſucco ſecernunt, & diligenter aſſervant. Hoc inflammationes diſcutit, roborat, adſtringit, fluxioneſq; cohibet, ne ad ægras defluant partes. Potum torminibus dyſentericis medetur. Capitis vulneribus aptiſſimum eſt, quòd roboret, ſiccet, reſolvat, inflammationeſq; non modo prohibeat, ſed etiam extinguat. Quocirca hac in re maximè probatur Galeno lib. 2 de comp. med. ſecundum locos, ubi de dolore capitis ſcribit, qui vel ex vulnere, vel caſu excitatur: cujus etiam meminit lib. X. ſimp. med. de ſanguine agens.

Roſacei conſider. Roſaceũ omphacinum. Roſacei omphacini vires.

20 30 40

Ἐλάτινον. **ELATINUM. CAP. XLIII.**

Fracta elate, tuſa, & ſacrificata, in labellum dejicitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per ſportulam exprimitur: verùm pares eſſe debent utriuſq; portiones, dein mundo vaſe ad uſus reconditur. Viribus roſaceo proportione reſpondet: alvum tamen non mollit.

Elatinum, quod ex dactylorum involucris antiquitus parabatur, hac noſtra tempeſtate obſolevit.

Μήλινον. **MELINUM. CAP. XLIIII.**

50

Melinum hoc modo temperatur: Olei congius decem aquæ ſextariis admiſcetur. Adjicitur elatæ palmarum fractæ quadrans, & junci odorati uncia: quæ die uno macerata coquuntur, mox in vas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala ſuperponuntur, & veſtimentis operta tantiſper inibi reſident, dum malorum vires ad ſe oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum ſpatio operimentis involvunt, ut contineatur odoris ſuavitas, nec evaneſcat: poſtea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumque reconditur. Id vim refrigeratoriam, & adſtringentem habet. Contra ſcabioſa ulcera, & quæ ſerpunt, ac furfures, perniunculoſque effectum præbet: exulceratis vulvis infunditur: citatam urinam ſiſtit infuſum: ſudores cohibet: contra cantharides, bupreſtim, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maximè quod cotonea mala olet.

60

Melini conſider.

Melinum oleum ad hodiernum officinarum uſum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolos diſſecta omphacino oleo macerantur, & vino ex eis expreſſo ſuperaddito inſolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atq; iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in aliis ſuperius oſtendimus.

Οἰνάνθινον. **OENANTHINUM. CAP. XLV.**

Oenanthe è labruſca, optimè olens poſtquàm emarcuit, dejecta in omphacinum oleum movetur, volviturque: & cum biduo manſerit, exprimitur, & reconditur. Aſtringit, proximum roſaceo effectum præbens: ſed alvum non reſolvit, aut mollit. Probatiſſimum eſt, quod odore œnanthen refert.

Oenan-

OEnanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioscoride tam apertè proditur ejus parandi ratio, ut non sit opus, illud pluribus explicare.

Τήλινον. TELINVM. CAP. XLVI.

FOeni græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ duæ, olei libris novem septenis diebus macerantur, quotidie ter moventur, postea premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum substituunt, & cyperi loco xylobalsamum macerant. Alii oleo antea his odoribus spissato fœnum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abscessus emollit, & concoquit: omnibus vulvarum duritiis magnopere convenit, fœminis difficile parientibus subjicitur, ubi præ exercetis humoribus loci siccitatem contraxerunt: sedis inflammationes lenit, tenesmo subditum prodest: ulcera capitis manantia, furfuresque expurgat: ambustis, & pernionibus addita cera proficit: vitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inseritur. Eligi oportet recens, quod non vehementer fœni græci odorem præ se ferat, & manus abstergat, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum judicatur.

OFficinarum Luminaria ex Rhasis auctoritate aliam, quamvis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in qua calamo odorato, & cypero elaterii bessem adjiciunt.

Σαμψύχινον. SAMPSVCHINVM. CAP. XLVII.

SErpylli, cassiæ, abrotoni, florum sisymbrii, frondium myrti, sampsuchi singulæ portiones, quadam pro viribus ipsorum conjectatione, unà tunduntur, atque is omphacini olei modus adjicitur, qui madentium vires non evincat: hæc post quatriduum exprimuntur: denuo nova alia simili mensurâ, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim validius reddi solet. Eligi oportet sampsuchum colore ex atro viridi, plurimùm redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, ac tenuantem: adversus vulvæ præclusiones, conversionesque efficax est, menses, & fecundas, & partus extrahit, vulvæ strangulatus recreat: lumborum, inguinumque dolores lenit: sed cum melle uti eo præstat, quandoquidem vehementi astrictione locos indurat. Lassitudines illitum discutit: in opisthotonicorum, vulsorumque cataplasmata utilissimè additur.

Sampsuchini consideratio.

QVanquam ex Theophrasti, Dioscoridis, & Plinii sententia idem esse constat sampsuchum & amaracum: cùm tamen Galenus, & Paulus de his diversis capitibus seorsum scripserint, eorumque temperamenta per gradus dissidere tradiderint, non ab re credidere nonnulli aliud esse sampsuchum, aliud verò amaracum. Quam quidem opinionem auxit etiam Dioscorides, quòd in his unguentorum compositionibus Sampsuchinum, & Amaracinum diversis capitibus digesserit. Quod facilè plerosque ad credendum induxit, has stirpes tum facie, tum viribus differre, hac ratione freti, quòd si alterum ab altero non distaret, omnino præter rationem de his variis in locis scripsisset Dioscorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum vero Sampsuchinum appellans. Porro ut hujusmodi controversia tollatur, sciendum est, stirpem eam, qua Galeno, & Paulo amaracum appellatur, id sanè amaracum non esse, quod Theophrastus, Diosc. & Plinius sampsuchum vocavere, sed potius (ut ego existimo) Marum, id quod etiam sentiunt clariores nostri seculi simplicium indagatores. Namque Mari, nec Galenus nec item Paulus quicquam prorsus in simplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deest suspicio, quin librariorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in ejus tum gradibus, tum facultatibus assignandis Galenus à Dioscoridis Maro non longè recesserit. Sunt & qui velint apud Paulum, & Galenum id Amaracum dici, quod Dioscorides parthenium vocat: quippe & hoc quibusdam amaracum vocatur. Cujus rei indicium esse existimant, quòd tam Galenus, quàm Paulus nullibi in simp. medic. libris aliquid de parthenio posteritatis memoriæ prodiderunt: quorum opinio non omnino reprobanda videtur. Cæterùm licèt Dioscorides Sampsuchini, & Amaracini diversis per se capitibus meminerit, non obstat propterea, quò minus idem esse possint sampsuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de causis ut alterum ab altero distingueret, Dioscorides facilè impulsus fuit: quarum altera est, quòd si diligenter animadvertantur utrorumque compositiones, utique Amaracinum tum multò odoratius, tum Sampsuchino pretiosius judicabitur. Ideoque auctor, eo quòd volebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quodque ob ejus claritatem id particulari descriptione dignum censebat, ut præstantia discrimen faceret, utque etiam minus probatum à probatissimo dignosceretur, homonymiam immutavit, ipsumque non quidem Sampsuchinum, sed Amaracinum appellare voluit: nam si id non fecisset, quodnam altero præstantius esset, discerni non potuisset. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampsuchinum, alterum verò Amaracinum Dioscorides appellaverit: quod (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico sampsuchum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum insigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis claris illius compositoribus ex eorum more Amaracinum vocabatur, talem nomenclaturam Dioscorides haudquaquam permutandam censuit: quare ipsum in eadem reliquit appellatione, quam secum ex Cyzico tulerat.

Solutio controversiæ de Sampsucho & Amaraco.

Opinio quorundam Amaracũ esse Parthenium.

Ὠκίμινον. OCIMINVM. CAP. XLVIII.

OCiminum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & bessis pondo, die noctuque viginti olei libris macerato, premito, colato: cumque exhauseris quallum, rursus parem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id secundarium: nam tertiæ perfusionis non est capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in rosaceo diximus, rursus maceratur, & cùm tanto temporis spatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur: quod si in animo fuerit ter, aut quater madefacere, semper ocimum recens addes. Potest ex omphacino confici: sed illo modo melius. Idem quod sampsuchinum potest, sed inefficacius.

Ἀλθαι-

Ἀβροτόνινον. ABROTONINUM. CAP. XLIX.

OLei cyprini odoribus imbuti libris novem & quincunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuque madefactas, premito. Quòd si in longum tempus oleum velis asservari, ejectis prioribus foliis, nova appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad vulvæ duritias, præclusionesque efficax est: menstrua, & secundas pellit.

Ἀνήθινον. ANETHINVM. CAP. L.

† παλαιοὶ antiqui. leg. Orib. Conclusa leg. Orib. τὸ αὐτὸ, i. tantundem.

OLei † libris octo & dodrante florum anethi [libras undecim & bessem,] maceratas in oleo die unâ, manibus premito, & recondito. Quòd si iterum perfundere velis, recentes anethi flores consimiliter madefacito. Vulvarum duritias emollit, venarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim & lassitudines discutit: prodest articulorum doloribus.

Σούσινον. SUSINUM. CAP. LI.

SUsinum, quod alii lilinum appellant, sic temperatur. Olei libræ novem cum quincunce, calami libræ quinque & quadrans, myrrhæ unciæ quinque, permisto odorifero vino decoquuntur, & colato oleo, cardamomi tusi & cœlesti aquâ madefacti libræ tres & semis macerantur premunturque, tres libræ cum semisse spissati olei assumuntur: mille lilia deceptis foliis, in latum, non tamen profundum labellum demittuntur: injectum oleum manibus melle perunctis agitatur: die noctuq; conquiescunt, & in pyxidem matutinis exprimuntur, quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ simul expressa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut rosaceum moram tolerat; nam concalfactum fervet, & computrescit; quare sæpiùs decapulandum. Vasa melle illinenda, tenuis sal inspergendus, & si qua sordes vasis faucibus hæsit, eximenda. Odoramentis jam expressis ex quasillo in labellum transfusis, rursum olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tusi drachmæ decem conjiciuntur. Hæc manibus scitè pressa, interjecta brevi mora exprimuntur: quod profluit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adjecto cardamomo, & sale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: secundum, quod sequitur: tertium locum sibi vendicat, quod novissimum prodit. Denuò in mille lilia evulsis foliis expressum primò oleum infunditur: tum eâdem ratione prosequendum, idemq; faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expresso, fac eadem in secundo, & tertio, ut dictum est: & quò frequentiùs recentia lilia maceraveris, eò validius unguentum efficies. Denique cùm factum abundè videbitur, singulis compositionibus miscere convenit myrrhæ quàm optimæ duas & septuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & septuagintâ. Croci verò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expressumque primò unguentum infunditur, & paulò post excipiuntur vasculis siccis, myrrhâ, aut gummi anteà perfusis, & croco, & melle, & aquâ madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expressione. Aliqui simplex ex balanino, aliove oleo, & liliis componunt. Optimum esse constat in Phœnice, mox Ægypto factum, sed cumprimis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: vulvæ præclusiones, & collectiones aperit: utilissimum ad muliebria mala: ulcera in capite manantia, fervidas eruptiones, varos, furfuresque emendat: vibices, cicatricesque celerrimè ad colorem reducit, ita ut sæpè fallant. In summa extenuat: potum, bilem per alvum extrahit, urinam ciet: sed stomacho alienum est, & nauseam parit.

Antiq. cod. legi. ψύξεων καὶ φλεγμονῶν. i. frigiditates & inflãmationes.

HOc, quod ex liliis temperatur: illud item quod ex ocimo, abrotono, anethoq́, conficitur oleum, cùm uniuscujusque parandi ratio per se clara sit, ideo nostris explanationibus non indigent. Cæterùm Susini compositio mihi quidem pluribus in locis librariorum potiùs, quam auctoris incuria depravata videtur.

Ναρκίσσινον. NARCISSINVM. CAP. LII.

NArcissini spissamenta ita fiunt. Sex libræ aspalathi cum sextante tunduntur: olei eloti libræ septuaginta cum unciis quinque assumuntur. Aspalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & besse adjicitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribrataque ac vino veteri odorato immista, decoquitur: simulac autem cum iis efferbuerit, eximitur: refrigeratum oleum excolatur, cujus portio in labellum mittitur, flores narcissi quàm plurimi conjiciuntur, qui bidui spatio (ut in susino dictum est) permoti exprimuntur. Oleum subinde decapulandum, siquidem celerrimè putredinem sentit. Valet hoc ad emolliendas vulvæ duritias, præclusionesque: sed capitis dolores facit.

NArcissinum quod ego sciam, non paratur nostratibus myropolis, quod mirum non est, cùm id etiam Plinii ætate parari desiisset, ut ipse libro XIII. cap. primo memoria prodidit.

Κρόκινον. CROCINVM. CAP. LIII.

CVm Crocinum componere voles, prius olei, ut in susino diximus, spissamenta facies, eisdem ponderibus, & mensuris: cujus olei libras tres & semissem, croci unciam unam assumes: identidem quotidie moveto, & sextâ die, quam hoc assiduò peregeris, oleum, à croco colis incernito, eidem croco parem olei modum adjicito: move triduo, dein contusæ myrrhæ, atq; cribratæ drachmas quadraginta permisceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in crocini compositione utuntur. Optimum est, quod abundè crocum spirat, in medendi usu expetitum, Proximum quod

myrrham

myrrham refert. Calfacit, somnum allicit: quare persæpe phreneticis subuenit perfusum, aut naribus admotum, aut illitum: pus movet, ulcera purgat: contra vulvæ duritias, atq; præclusiones, & ulcera quæ cacoethe vocantur, prodest cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: concoquit enim, emollit, humectat, & permulcet, ad oculorum glaucitates ex aqua illinitur: huic autem proportione respondent butyrinum, onychinum, & stytacinum: quæ etsi nominibus distant, viribus, & compositione cognata sunt.

Κύπρινον. CYPRINUM. CAP. LIIII.

OLei omphacini eloti pars una, aquæ cœlestis tantundem cum semisse, cujus una parte oleum diluitur, altera adjiciendis odoramentis admiscetur. Dein assumptis aspalathi libris quinque & semisse, calami libris sex & semisse, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris novem, & unciis quinq; aspalathus tusus, & aqua affusus decoquitur in oleo, donec confervescat: myrrha autem vino vetere odorifero subacta, contususq; simul calamus, digerentur in offulas, quæ exempto aspalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, sublato aheno oleum percolatur. Cardamomum tusum reliqua aqua asperfum infunditur, spatha agitatur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Post hæc colato oleo in viginti octo libras olei, floris ligustri, quod cyprum vocant, sex & quadraginta libræ cum besse instillantur, quæ sufficienter madefactæ per sportulam exprimuntur. Quod si copiosius desideretur, idem recentium florum pondus injectum simili modo prematur: & iterum aut terriò, si quis velit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris suavitate nares feriat: aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora venarum adaperit: vulvæ, nervorumq; vitiis convenit, pleuriticis, fractisq;, per se, vel cerato immistum: malagmatis imponi solet, quæ opisthotonicis, angina laborantibus, inflammationiq; inguinum opitulantur: item in acopa adiicitur.

Ἴρινον. IRINUM. CAP. LV.

SPathæ quàm minutissimè contusæ sex libras cum besse, in tribus & septuaginta libris & quincunce olei, æreo vase, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: postea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, iride ex oleo inspissato macerata, ut scripsimus. Sed alia est componendi ratio. In olei septuaginta libris & quincunce, xylobalsami (ut dictum est) contusi libras quinq; & sextantem excoquito: postea detracto xylobalsamo, rusi odorati calami novem libras & sextantem adjicito, & myrrhæ glebam vetere vino odorato perfusam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tusæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito strenuè, & vehementer distringito. Quòd si vis validius fieri, par pondus iterum ac tertiò similiter maceratum exprimito. Longè optimum est, quod solam irim olet, quale illud est, quod in Perga Pamphiliæ, & Elide Achajæ componitur. Vim habet calfactoriam, atq; emollientem, crustas adimit, sordida ulcera & putrida purgat: confert fœminis vulvæ causariis: item inflammationibus ejusdem, atque præclusionibus: partus ejicit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium sonitus ex aceto, ruta, & amaris amygdalis, prodest: diuturnis destillationibus, naribus illitum, & contra graveolentia earum ulcera, quas ozænas vocant, auxiliatur: alvum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus: urinam movet: difficiles vomitiones adiuvat, perunctis eo digitis & immissis, vel iis, quæ ad vomitum ciendum induntur: anginæ etiam illinitur, aut ex aqua mulsa gargarizatur: item contra arteriæ scabritiam: datur etiam iis, qui cicutam, coriandrum, aut venena fungorum hauserunt.

QUanquam Irini præparatio (est enim per se clara satis) non magisquàm Crocini, & Ligustrini explanari expostulat: illud tamen silentio minimè prætereundum videtur quod non Iridis flores, sed radices, cum hæ odore fragrent, illi vero malè oleant, in hoc olei spissamento imponi debent. Quod etsi Dioscorides non explicaverit, cùm tamen unguenta odorum jucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexisse Dioscoridem existimandum: quippe quæ & suaviter oleant, & ad unguentorum spissamenta floribus præstantiores habeantur. — Irini consideratio.

Γλεύκινον. GLEUCINUM. CAP. LVI.

GLeucinum absolutè constat omphacino oleo, junco odorato, calamo, Celtica nardo, spatha, aspalatho, fertula campana, costo, & musto: circundaris interim vinaceis vasi, quod aromata, vinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus bis in die movetur, postea expressum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & nervorum vulvæque vitiis auxiliatur: omni acopo juvantius, quippe quod emolliat.

MInimè quidem mirari licet, quòd Gleucini parandi rationem simplicem appellaverit Dioscorides. Siquidem alia habentur unguentorum compositiones, quæ multò pluribus simplicibus constant odoramentis, sicuti Columella libr. XIII. cap. I. apertè indicat. Caeterùm non potest Gleucinum (si rectè admista simplicia considerentur) non vehementer excalfacere: tametsi Plinius libr. XXIII. cap. IV. id tum adstringere, tum refrigerare scripserit. Quod evidenti argumento est, aut Plinii gleucinum, sive musteum, ab hoc Dioscoridis & Columellæ diversum esse, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendisse. Verùm cùm in lib. XV. cap. VII. scribat, gleucino mustum incoqui in vapore lento non ut alia admoto igne, sed circundatis vinaceis per se calentibus, videtur non parum cum Dioscoride convenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cùm dixit gleucinum refrigerare, lapsum fuisse, quàm secus. Nam etsi oleum omphacinum, cum quo musteum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adstrictionis habeat: cùm tamen sit aliarum qualitatum susceptivum, fieri quidem non potest, quin admistis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento, aspalatho, meliloto, & costo, valde calidum evadat. Quippe eadem ratione aqua: cùm frigida admodum sit, temperamentum permutat (ut Galenus asserit, & experimento comprobatur) cùm calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipsa facilè alias recipit qualitates. — Gleucini consideratio. — Plinii lapsus.

Ἀμαρά-

Ἀμαράκινον. AMARACINVM. CAP. LVII.

AMaracinum longè optimum in Cyzico fieri solet ex omphacino oleo,& balanino: spissamentis è xylobalsamo, junco odorato,& calamo factis: condirisq; amaraci, costi, amomi, nardi, cassiæ, carpobalsami,& mirrhæ odoribus: aliqui, quò pretiosius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem,& vinum assumuntur: hoc in vasorum illitionem, illud ad cogendas tusorum aromatũ offas. Amaracinum calfacit, soporem movet, venarum spiracula aperit, emollit, fervorem excitat, urinam cit: putrilaginibus, ac fistulis perquàm utile: nec non humentibus herniis, postquam medica manus operam suam impenderit: crustas,& tetra ulcera, quæ theriomata vocant, rumpit: difficili urinæ illata sede,& ejus inflammationibus auxiliatur: hęmorrhoidas illitu solvit: vulvę subditum menstruos cursus evocat: duritias, ac vulvæ tumores discutit: vulneratis nervis, & musculis confert, laneo centunculo modice madefactum & impositum.

Amaracini consideratio. *SVperius in sampsuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum est, quo fit, ut hic de eo plura scribere non sit opus. Hujus meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedychroum explicat, quod theriacæ admiscetur, ubi diffusius de eo agens scribit, quod sui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut majorem expiraret odorem. Cæterùm se jussisse ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id sibi ex solo amaraco præparari, quod etsi odoris fragrantia videretur inferius, non tamen viribus imbecillius fuisse testatur.*

Μεγαλεῖον. MEGALINUM. CAP. LVIII.

FActitabatur olim Megalinum, sed nunc compositio exolevit,& prorsus oblirerata est, cujus ad historię complementum meminisse non fuit alienum. Mistura cum amaracino eadem erat, sed resina exuperabat, hac tantùm ratione differens. Quare leviter emollit. Resina unguentis, neq; tutelæ, neq; voluptatis gratia adjicitur, sed coloris, crassamentiq; causa. Ea tantisper coquitur, dum desinat olere: cujus coquendæ ratio declarabitur, cum de resina disseremus.

Ἡδύχρουν. HEDYCHROVM. CAP. LIX.

QVod Hedychroon vocant, in Co fieri solet: eisdem præditum viribus,& misturis, quibus amaracinum, sed suavius spirat.

Hedychroi cõpositio ex Galeno. *HEdychroi compositionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cùm omnia, quæ continet, odoramenta vino subacta Andromachi theriaca recipiat. Cæterùm etsi hedychroi parandi rationes plures dicat reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo descripsit. Hedychroum habet mari drachmas duas: asari, amaraci aspalathi schœni, calami odorati, phu pontici totidem: xylobalsami verò,& opobalsami, cinnamomi, costi, singulorum drachmas tres: myrrha drachmas sex, totidem folij malabathrini, nardi Indicæ, croci, cassiæ: duplo autem plus amomi, advectæ verò ex Chio abundante plurimis fontibus insula, mastiches drachmam unam: vino falerno omnia excipe. Cum igitur hæc miscueris, fac trochiscos similes theriacis,& scillinis, quos exiccabis eo modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum describeret, tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandaverit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam esset hedychroum in theriacæ præparatione, ne in eorum errorem caderent, in quem sua ætate medicum quendam Romæ lapsum fuisse commemorat: qui compositurus antidotum, quærebat apud myropolas Hedychroum, existimans esse herbam, aut radicem, aut quodpiam simplex medicamentum, id quod etiam hac nostra tempestate quàm plurimis evenisse comperimus.* Alindaracaron Avicen. *Avicenna,& cæteri Arabicæ familiæ scriptores in sua theriacæ compositione hedychroum trochiscos Alindaracaron appellavere: tradentes varias eorum compositiones, in simplicibus medicamentis pondere & mensuris à Galeni doctrina plurimùm differentes.* Theriac. depravatio. *Quare mirari non licet, si jamdiu legitima Theriacæ compositio infeliciter successerit, cum & ab Arabibus,& à myropolis, adulterinis medicamentis fuerit depravata.*

Μετώπιον. METOPIVM. CAP. LX.

FIt in Aegypto unguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani mistionem: nam lignum, in quo galbanum enascitur, metopion vocant. Constat amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, odorato junco, calamo, melle, vino, myrrha, balsami semine, galbano,& resina. Probatur pingue, gravi odore, quod magis cardamomum, & mirrham, quàm galbanum resipiat. Calfacit vehementer,& adurit, atq; extrahit: ora venarum aperit: ulcera purgat, extrahitque: ad præcisos nervos,& musculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficax est: ceratis, & malagmatis inseritur: horroribus, convulsisque, præsertim quibus cervix in scapulas dejecta,& retrorsum contracta est, utile habetur: sudores ciet, vulvæ spiracula recludit, & ejusdem duritias laxat. In summa molliendi naturam habet.

Μενδήσιον. MENDESIUM. CAP. LXI.

MEndesium constat balanino oleo, mirrha, cassia,& resina. Aliqui tamen post singulorum pondera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ simul excocta non fuere, vim nullam exhibent. Similem metopio vim obtinet, sed inferiorem multò.

Στακτή. STACTE. CAP. LXII.

Alias valde non leg. Ori. STacte vocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tusæ,& organo expressæ. Ea perquam odorata ac pretiosa est, atq; unguentum per se facit, quod Stacte nominatur. Maximè probatur, quæ nullam

nullam olei mistionem admisit, cujus minima portio compos est virium plurimarum. Vim calfactoriam, myrrhæ, & calidis unguentis respondentem habet.

Stacte Serapioni, quandoquidem & reliquis Mauritanis, paritérque officinis, Styrax liquidus appellatur, cujus copia non solùm Venetiis ubique venalis habetur, sed & in omnibus ferè officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quòd autem Stacte myrrhæ sit liquidus vocatus Styrax facilè probat Serapio, quippe qui capite de Styrace calamita, liquidum styracem ex myrrha primum aqua conspersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententia illud adstipulatur, quòd liquidus styrax (de legitimo sanè loquor) sit perquàm odoratus, & gustui non obscurè amarus. Porrò animadvertendum est, quòd hoc ævo syncerum haud facilè invenias, ut fermè evenit cùm cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, vel Syria ad nos convehuntur. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Judæorúmque manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudésque moliuntur, Diis sacrificium facere sibi persuadent, cùm nos aliqua in re fallere possunt. Cæterùm, ut redeam, unde diverteram, mea quidem fert opinio, si synceram stacten nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in myrrha locum substituere. Sed certè perquàm difficile erit legitimam invenire, nisi fortè vera stacte sit liquor ille, de quo superius in balsami commentatione diximus.

Stactes consideratio.

Styrax liquidus. Medicā. peregrina cur adulterētur.

Stacte à stillando dicta: licet sint qui non tantùm Myrrhæ propriam vocem esse velint, sed aliorum etiam liquorum ex arborum truncis distillantium, idque ex Plinio lib. 17. cap. 11. colligentes: attamen cum Galenus stacten myrrhæ, Aegineta stillatitiam myrrham, & Plinius lib. 12. cap. 16. Myrrhæ arbores sponte priusquam incidantur, stacten fundere scribat, stacten Myrrhæ liquorem dicimus, qui in Mecha Arabiæ ex myrrha exprimitur: quod tamen à Styrace diversum, cùm styracis & Myrrhæ arbores sint diversæ: hujus lachryma in aqua resolvitur: illius verò in oleo: stacte magno, styrax parvo emitur: item stacte amara, styrax non item. Cæsalpinus Asam dulcem, Stacten credidit: Athenæus vult appellatione unguenti Ægyptiaci, stacten venire.

Κινναμώμινον. CINNAMOMINUM. CAP. LXIII.

CINNAMOMINUM confitè balanino oleo, & xylobalsami: calami, junci odorati spissamentis: atque cinnamomi, & seminis balsamini suavitate conditur, quadruplaque myrrhę ad cinnamomū portione: mel ad cogenda omnia adiicitur. a Laudatur non acre, molli odore, planè myrrhā redolens, crassum, odoratum, gustu perquàm amaro. Id non à resina, sed myrrha crassitudinem obtinuit: resina enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adiicit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora venarum aperit, calfacit, discutit, diffundit: humores & spiritus attrahit, caput aggravat: contra vulvæ vitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax est. Ita enim ferè multum acrimoniæ exolescit, & quædam emolliendi vis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus crassis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fistulas, & ulcera, quæ putredinis vitium senserunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænasque cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: adversus serpentium morsus illinitur: scorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis grossis imponitur.

a Drag. δοκιμάζεται τὸ ἄμυρον. probatur quod acre est.

Νάρδινον. NARDINUM. CAP. LXIV.

RATIO Nardini faciundi evariat: nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunque autem balanino oleo, aut omphacino. Juncus odoratus spissamenti gratia adiicitur: sicuti propter odoris suavitatem, costus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, actis: expurgat, calfacit, abstergit humores, rarefacit. Hoc liquidum est, nec habet strigmenti crassitudinem, nisi resinam recipiat. Fit etiam simplex ex omphacino oleo, junco, calamo, costo, & nardo.

Μαλαβάθρινον. MALABATHRINUM. CAP. LXV.

MALABATHRINUM spissamenta nardi habet: insuper myrrhæ plusculum additur. Qua de causa calfacit, crocino, aut amaraceo viribus respondens.

Ἰάσμινον. JASMINUM. CAP. LXVI.

APUD Persas fit, quod Iasminum cognominatur, ex albis floribus violæ, quorum sextans in Italicum sextarium sesamini olei demittitur, violis, ut in lilino diximus, vicissim permutatis. Apud Persas inter epulandum usurpatur odoris causa. Quinetiam toti corpori convenit, præsertim cùm in balnea descensum est. Sed iis opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque desiderant: gravius tamen spirat, quàm ut libenter à plerisque recipiatur.

Ex meis Drag. & Cat. Exemplaribus nullū habet hoc caput.

Jasminum unguentum non eo quidem silentio prætereundum duximus, quo aliqua in præcedentibus à nobis omissa sunt: in illis enim nihil sanè, in hoc verò aliquid nobis sese offert declarandum. Itaque primùm scire convenit, quòd Jasme vocabulum apud Græcos, aliorum etiam testimonio, nil aliud significat, quàm violaceum. Et certè cùm scribat Dioscorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν λευκῶν τῶν ἀνθῶν τοῦ ἴου, hoc est verbum verbo reddendo, ex floribus albis violæ, id Violaceum meritò appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo sibi persuadeant, vocabulorum fortasse vicinitate decepti, illud ex floribus iis perquàm odoratis fieri, quos in Italia Gelsomini vulgò appellamus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut suam comprobet sententiam, veteres asserit, præsertimque Dioscoridem, inter leucoii genera nostratem gelsiminum comprehendisse, illúdque speciatim gelsiminum intellexisse,

Jasmini consider.

Hermolai. & Marcelli opinio improbata.

lexisse, quod floribus cæruleis provenire nonnulli pro certo asserunt. Cujus sententiam non modò non probandam censeo, sed omnino refellendam existimo: siquidem nullo pacto cogitandum est, nedum credendum, quod Dioscorides, qui in simplicium historia, & in eorum declarandis separandisq́ generibus, omnium diligentissimus fuit, adeo imprudenter nullo discrimine existimaverit cæruleum leucoium gelsiminum esse: cùm id foliis viticuloso caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisq́ notis ab omni leucojo dissideat. Sed hoc verum esse Marcello concedamus etsi minus concedendum sit, quanam ratione dicet unquam, Jasminum unguentum fieri ex floribus gelsimini, quod cæruleum Dioscoridis leucoium esse asserit, si Dioscorides ipse palàm prodit, Jasminum ex albis violis temperari? Ad hæc differre Gelsiminum à leucojo abunde ostendit Serapio, qui non modò fuit Dioscoridis imitator, sed etiam interpres, cùm alterum ab altero diversis capitibus distinxerit, & de utroq́ tanquam de rebus diversis disseruerit. Quinimo de gelsimino agens capite centesimo septuagesimo sexto nullam Dioscoridis, nec Galeni auctoritatem affert, sed tantùm sua gentis monumenta jubaret, asseritq́ gelsiminum floribus tum 10 *albis, tum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam ætate nostra visitur.* Quod nobis maximo argumento esse potest, ut *credamus, gelsiminum Dioscoridi cæterisq́ veteribus incognitum fuisse.* Cæterùm cur Arabes stirpem hanc JESEMIN

Jesemin unde dictum.

GELSIMINUM.

appellaverint, causa facilè assignari potest: quòd cum gelsimini flores odoratos, albicantesq́, alba violæ modo conspicerent, Græcos barbaricè imitari volentes, ipsi violæ nomen indidere, quod est Jesemin: tametsi vernacula eorum lingua Zambach, sive Sambach vocitetur. Id autem sicut odore fragrat, ita & viribus pollet: siquidem Serapionis testimonio, excalfacit ordine secundo, humores discutit, pituita lentitiam senibus frigidis digerit, cruciatibusq́ ex pituitæ lentore provenientibus mi- 20 *rificè prodest. Flores tam recentes, quam sicci lentigines & impetigines in facie abstergunt. Paratur ex eo etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc unguentarii cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis caput adeo excalfacit, ut quandoq́ è naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi vocabuli similitudine, Sambacinum & Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Joannes de Vigo chirurgus nostri temporis non obscurus, capite de Sambuco, in suo* 30 *parvo de simplicibus libello. Non diu est, quòd Jeseminum, sive (ut nos) Gelsiminum in Italiam allatum est, quamvis nunc ubiq́ horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam cæruleis gelsiminis ornentur. Planta itaq́ est Gelsiminum topiariis operibus maximè experita, non modo quod ad vestiendas attegias, pergulas, & umbracula contexenda plurimum valeat, sed quòd flores odoratissimos proferat. Tota viticulosa sarmentosaq́ est planta, facilè scandens. A radice viticulæ oriuntur flexiles, longæ, virides, ac lentæ, è quibus folia prodeunt oblonga, septem uno è pediculo exeuntia, ut in lentisco in mu-* 40 *cronem desinentia, mollia, & saturatè virentia. Flores habet in caulium summitate racematim prodeuntes, lilii parvi effigie, odoris jucundi acutiq́, variis, ut prædiximus, coloribus, è quibus ratissimè semen oritur. In aliquibus tamen locis Gelsiminum semen e lit. lupino simile, quod à Doctissimo viro Jacobo Antonio Cortuso Patavino mihi missum est. Amat amœnos, & calidos tractus, passimq́ habetur in hortis & viridariis. Oleum quod ex ejus paratur floribus in eo insolatis lilino facultatibus æquiparari potest ad omnes frigidos dolores, excalfacit enim & laxat. Illinitur quoq́ utiliter mulieribus, ad frigidos uteri cruciatus, frigidasq́ quascunq́ nervorum, & articulorum affectus. Fit etiam iisdem ex floribus oleum aliud ab unguentariis tantum ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commistis, pluribus replicans vicibus, quousque nuces humorem odoratum combiberint. Tunduntur deinde in lapideo mortario, & calida sacculis con-* 50 *clusa premuntur. Reddunt enim oleum perquàm odoratum, quod etiam in medicum usum venit, quòd viribus iis polleat omnibus, quibus suum pollere scribit Dioscorides. Gelsiminum, Italicè appellatur Gelsimino: Arabicè Jeseman, & Zambach, sive Sambach.*

Jesemini vires ex Serap.

Joannis de Vigo lapsus.

Gelsemini descriptio.

Oleum è Jasmino.

Nomina.

Jasminum, quasi violaceum, à violis quas *Ia* vocant: vel Josme quasi violæ odor: aut Jasme quasi medicatus odor. Zambach & Sambach Arabibus: quibusdam Apiaria, quòd apes ejus floribus plurimùm delectentur: an Smilax lævis Dioscoridis, & Smilax redolens Homero? quibusdam Pothon album Theophrasti. I. Jasminum album C.B. Lugd. Tab. Viola persica, Parthica & peregrina, Hermolao: Jesiminum Marcello: Jasminum primum, Anguil. Jasminum, Dod. Cord. in Dios. Clus. Jasme & Sambac, Ges. hort. Gelseminum vulgatius, Lob. Gelsiminum, Cast. Cæs. Cam. II. Jasminum Hispanicum grandiflorum C. 60 C.B. Hoc ex radice, caudice recto, fungoso, levi, non admodum crasso fruticat, cujus rami cubitum vel sesquicubitum longi, virides & tenues, cortice una parte rugoso vestiti: è quibus prodeunt folia, quàm in Jasmino albo breviora, nigriora & rotundiora: in virgarum summitatibus flores, qui antequam dehiscant subpurpurei apparent, aperti intus candicant, foris purpurascunt, ex quinis foliis compositi, quadruplo aliis latiores, ampliores & venosiores, sed rariores, odore acriori & suaviori: floret autũno & penè tota hyeme: Hæc à Græcis & Turcis in multis Peloponnesi locis studiosè colitur: quæ primùm è Chio insula Genuam, & inde in alia loca advecta, nam Patavii, Lugduni, & Basileæ in urceis pensilibus cultam observavimus: ut autem propagetur in vulgari inseritur. Dicitur Jasminum tertium, Anguill. Chamægelsiminum grandiflorum, Lobel. Gelsiminum Catalonicum, Cam. in Matth. Gelsiminum

JASMINUM HISPANICUM grandeflorum.

minum humilius primum, Cæſ. Jaſminum puniceũ, Lugd. Jaſminum candiflorum, Tab. Habetur & flo-te luteo, & cætulæo, quam Clematidem alteram faciunt: quædam folio capillaceo, flore rubro, quod Gelſeminum alterum rubrum, Cæſalp. & Quamoelit. Cam. dicitur. Habetut etiam Jaſminum Indicum Cluſ. Cam. quod rubrum Cæſalp. & Lugd. vocatur, quod potius ad Solanum, vel Mandragoram tefetendum videtur.

Σμύρνα. MYRRHA. CAP. LXVII.

MYRRHA lachryma eſt atbotis, quæ in Arabia gignitur, Ægyptiæ ſpinæ non diſſimilis: è cujus vulnere defluit lachryma in ſubjectas tegetes: *a* alia circum caudicem concreſcit. Dicitur ex his aliqua pediaſimos præpinguis, qua expreſſa, ſtacte emittitur. Alia gabirea pinguiſſima, lęto & pingui ſolo naſcens: ea copioſam ſudat ſtacten. Omnium prima eſt, quæ Troglodytica appellarur, accepto cognomine à loco, in quo provenit, ſplendens, ſubviridis *b* ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quędam, quæ à Troglodytica ſecunda eſt, bdellii modo mollis, verùm odore graviuſculâ, apricis naſcens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & tetorrida. Omnium deterrima quæ ergaſima dicirur, pingui carens, *c* caino ſitu obducta, acris, ad gummi imaginem vergens, & viribus ejus proxima. Imptobarur aminnea cognomine. Ex iis paſtilli fiunt, ſed è pinguibus pingues, & odorati: è ſiccioribus haudquaquam pingues, & inodorati. Minùs odore pollet, quæ oleum non admiſit, cùm in paſtillos digetebatut. Adultetatur macerato gummi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda eſt recens, *d* fragilis, levis, undiq; concolor, quæ confracta venas unguiũ modo candidas & læves oſtendat, minutis glebis, amara, acris, odotata, calfaciẽs: ſupervacua, & inurilis eſt ponderoſa, coloris picei. Calfacit, cohibet, ſoporem gignit, glutinat, ſiccat, aſtringit, vulvam emollit, & præcluſam aperit: menſes & partus celeriter extrahit cum abſinthio, lupinorum ctemore, vel ſucco rutæ admota: tuberculo fabæ devoratur in vetere tuſſi, orthopnœa, in laterum pectoriſque doloribus, in alvi profluvio, & dyſenteria: hortores diſcutit duabus horis ante febrium acceſſiones, fabæ magnitudine pota cũ pipere & aqua: ſubdita linguæ liquataque, ſcabritiem arteriæ expolit: obtuſam vocem expedit, ventris tineas enecat, contra gravem oris halitum manditur, & adverſus alatum tædia cum liquido alumine illinitur: gingivas, & dentes ſtabilit colluto cum vino, & oleo ore: vulnera capitis illitum glutinat: medetur fractis auribus, ac oſſibus nudatis, peruncta cum cochleæ catnibus: item purulentis auribus, inflammatiſque cum meconio, caſtorio, & glaucio: ad varos autem cum caſſia, & melle illinitur: impetigines ex aceto putgat: defluentes capillos cum ladano, & vino myrteo illita, firmat: diururnas deſtillationes lenit, † illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabtitiem lævigat. Fit è myttha, petinde atq; thure, fuligo: & ut poſtea oſtendemus, ad eadem conveniens. Bœotica myrrha diſſecta radix eſt arboris cujuſdam in Bœotia naſcentis. Meliot eſt, quæ mytrham odoris ſuavitate repræſentat. Vis ei calfactoria ineſt, emollit, diſcutitque: ſuffimentis commodiſſimè inſeritut.

a τὸ δ' ἐπὶ τοῦ στελέχους περιπηγνύμενον καλοῦσι. 1. alia verò quæ in caule cõcreſcit melior eſt, leg. Orib. *b* Non leg. Orib. *c* Meum ψαφαρά. 1. ſqualiore fragilis, alii ψάθυρος. *d* ψαθυρός, friabilis.

MYrrha, quæ ex Alexandria Aegypti hac ætate ad nos affertur, admodùm ſanè ab ea differt, quam inter præſtantiſſimas Myrrhæ ſpecies recenſuit Dioſcorides. Quippe univerſa ferè myrrha, quæ in officinarum uſu habetur, iis omnibus qualitatibus, ac notis deſtituitur, quibus optima commendatur. Namque ea (ut videre eſt) minimè vireſcit, pinguis non eſt, non odorata non undique concolor, nec confracta venas unguium figura leves intus oſtendit, nec ſapore acri deprehenditur, tametſi guſtui amaritudinem relinquat. Verùm ſi fortaſſe cuipiam videretur & hæc inter Myrrhæ ſpecies eſſe recipienda (quod tamen non ſatis compertum habeo) aut cacalim, aut ergaſimam eſſe crediderim, aut potius quàm Plinius ex India deferri ait, cùm hæ cæteris deteriores habeantur, certoq; ſciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò ſicca, nigraq; eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam ſitu obducta: & quanquam inter hujuſcemodi globulos aliquod quandoq; reperiatur fragmentum, quod & clarum ſit, & pellucens, confractum tamen diverſicolor apparet. Ecquid magis? nec guſtui inſigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum ſentitur. Quo fit, ut credere liceat, ejuſmodi Myrrham aut è deterioribus eſſe, aut gummi alicujus, aliarumq; miſtionum adulterio minimè vacare: hac enim impoſtura (ut Dioſcorides inquit) myrrha adulterari ſolet: ſed hæc ita de illa conjicimus, quæ paſſim vulgaris habetur. Cæterùm electam Myrrham jam ad nos advehi ſcimus, quæ & legitima, & probatiſſima eſſe cenſetur: verùm ea hactenus tam rara eſt, ut non niſi ad oſtentationem aſſervetur, & ad aliarum dignoſcendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocalpaſum, quod calpaſi lethalis, venenoſaq; eſt lachryma, converſa, ut Caſſia in cinnamomum, & Galbanum in Sagapenum. Idcirco libro primo de antidotis, Opocalpaſum (inquit) exitiale eſt, multoſq; nos forte quadam vidimus [illegible] ra ætatis decurſu mori, quòd inſcii myrrham, cui opocalpaſum admiſtum erat, aſſumpſiſſent. De induſtria namq; non nulli eorum, qui antidotos præpàrant, ut laudatiſſimam imponebant, eo quod viderent, collyriis inditam optimum eſſe medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem diſcutiat: & interdum in-

Myrrhæ conſideratio.

cipientem oculorum suffusionem substantia tenuem: sive autem in emplastrum, sive in ceratum, sive in aliquod digerens medicamentum, quod extrinsecus imponitur, hujusmodi myrrham injicias, vim ipsius augebis: at intra corpus assumptum lethale est medicamentum. Hæc igitur fusius dicta sunt, tum quòd orationis series ita expostularet, tum etiam quia hæc speculari non est inutile: hactenus Galenus. Adhibenda itaq; diligentia est, ne & nos Myrrham quandoq; opocalpaso adulteratam emamus.

Brasavoli opinio improbata, volentis Myrrham offic. esse Bdelliũ.

Ad hæc Brasavolo Ferrariensi animus inclinare videtur, ut existimet Myrrham officinis vulgarem, bdellium esse. Cui haudquaquam assentiendum putaverim: siquidem myrrha hæc pellucens adeò non est, nec taurino glutino similis, ut bdellium esse tradidit Dioscorides. Et licèt quædam nostratis myrrhæ frusta quandoque translucida reperiantur, sunt tamen potius hæc (ut dictum est) gummi adulteria, quàm myrrha, vel bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. Præterea bdellium succensum (Dioscoridis testimonio) odorem unguibus oderatu similem spirat, quod in nostrate myrrha nunquam, facto periculo, sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brasavoli animum immutare poterit: quod scilicet bdellium diu digitis ductum, ertractatumq; facilè lentescat, & confractum pingue spectetur: myrrha verò, quæ officinis venditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur perquàm aridã sese offert. Cæterùm improbavit Dioscorides, omniumq; Myrrhæ specierum deterrimam judicavit, quæ aliquibus minæa, aliis aminnea vocatur: quam cùm Galenus probaverit libro primo de antidotis, omnibusq; Troglodyticis prætulerit, factum est, ut existimaverint quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendam subesse. Sed cum in Dioscoride Græco legatur aminnea, & in Galeno minæa, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexisse.

Myrrhæ hist. ex Plinio.

Plinius lib. 12. cap. 15. myrrhæ arboris faciem diligenter expressit, his verbis. Myrrham in iisdem sylvis, ubi & thus, permistam arborem nasci tradidere aliqui: plures separatim, quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Convehitur & ex sylvis laudata. petuntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi transitu maris. Sativa quoque provenit multùm sylvestri prælata. Gaudet rastris, & ablaqueationibus melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro, & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm aliqua sui parte: corticem lævem, similemq; unedonis: scabrum alii spinosumq; dixere: folium olivæ, verùm crispius, & aculeatum: Juba olusatri. Aliqui similem junipero, scabriorem tantùm, spinisq; horridam, folio rotundiore, sed sapore juniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore utrumq; nasci mentirentur. Inciduntur his & ipsa thuris modo, iisdemq; temporibus, sed à radice usq; ad ramos, qui valent. Sudant autem sponte priusquam incidantur, stacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior æstiva. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios nascitur. Et sequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentisci glebis, & gummi: item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis argenti spuma. Reliqua vitia deprehenduntur sapore: gummi dente lentescentis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum pejus India affert, facili distinctione, tantò deterior est: hæc Plinius. Quo fit, ut facilè crediderim nostri usus myrrham Indicam esse: namque per mare rubrum, & inde per Carovanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Myrrhæ quoque historiam non injucundè scripsit Theophrastus lib. 9. ca. 4. de plantarum historia, sic inquiens. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media circa Saba, & Adramytta, & Citibana, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæq; arbores aliæ super montem, aliæ in pede montis culturis propriis: quamobrem aliæ coluntur, aliæ vitam agunt inculta.

Myrrhæ hist. ex Theoph.

Montem istum præaltum affirmant, & nivibus solitum: amnes quoq; de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticosioremq; narrant: caudice duro, contortoq; juxta terram crassiorique, sura hominis, cortice levi adrachnæ simili. Alii verò, qui se vidisse affirmant, de magnitudine ferè consentiunt: neutram earum arborum magnam referunt, & minorem myrrhæ humilioremq;. Sed thuris folium laurinum, leveq;: myrrhæ aculeatum, non leve, ulmeo simile, crispum tamen, extremò spina horridulum, ilignes modo. Iidem ea navigatione, quæ ex sinu heroum vehementer egressos sese aquam in monte quæsisse dixere, atq; ita vidisse has arbores, & lectionem notasse hoc modo ambarum: & caudices, & ramos incisos quidem, sed alios veluti securi percussos videri, alios tenuiores incisuras habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inhærere: nonnunquam etiam subjectas tegetes ex palmis contextas, alibi solum tantummodò circumpavimentatum. Montem autem universum Sabæis divisum dixere: hos enim loci illius dominos esse, justitiaq; mutua degere, quamobrem nullum suas arbores custodire: unde & thus, myrrhamq; sese largè ad naves solitudine deportasse narrarunt. Illud quoque se audivisse dixere, myrrham, thusq; collectum undique ad Solis delubrum convehi: quod Sabæorum esse sanctissimum inter omnia regionis illius, custodesq; Arabes armatos habere, quibus singulos suum thus acervatum, & myrrham eodem modo relinquere, posita super acervum tabella, literis significante numerum mensurarum, & pretium, quod pro singulis mensuris ponendum sit: mercatores verò, qui venerint, tabellas advertere, ejusq; quod placuerit, acta mensura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: sacerdotem deinde venire, parteq; tertiâ pretii Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idq; servari tutissimè dominis, donec acceptũ venerint. Alii myrrhæ arborem terebintho similem reddidere, sed scabriorem, spinosioremq;: folium paulò rotundius, gustatu proximum terebintho: earum quoq; veteres præstantiores haberi. Nasci verò hanc, & thus in eodem loco terra subargilla, & sabulosa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, videlicet nivibus, & imbribus perluis, & amnibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem aliàs etiam quoque longè majore ignorantia laborarunt: thus enim & myrrham nasci ex eadem arbore putaverunt. Quamobrem versimilius ipsi narrarunt, quos ex heroum oppido profectos navi retulimus. Myrrhæ aliud stillatitium, aliud fictitium constat. Probatur melior gustu ejusq; norma concolorem accipimus: hactenus Theophrastus.

Myrrhæ vires in febri.

Myrrha drachma ex vino Cretico calido pota, hora una ante paroxysmum datur utiliter quartanariis, sed sudare eos in lecto statim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipsis accessionibus. Hoc medicamento ego ipse curatus sum. Valet quoq; ad idem in Catapotiis cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum sinuum quotidie voretur, hora una ante paroxysmum, quartanarii bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad venena, venenosorum animalium ictus, & adversus pestilentiam parantur.

Ol. Myrrhæ.

Fit quoque è Myrrha oleum, quod ita paratur. Decoquuntur ova gallinarum, quousque dura fiant, deinde secantur secundùm longitudinem in duas partes æquales, & exemptis vitellis, replentur Myrrhæ pulvere, conduntur q; in humido loco, donec Myrrha liquescat in oleum.

Fucus ex Myrr. ad rugas.

Hujus vires sunt ad tollendas vulnerum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Cæterùm alio quoque myrrhæ fuco mulieres nonnullæ faciem absque rugis præservant. Admovent igni ferream novam patellam, quousq; candescat, deinde vino albo cum impetu ore projecto, patellã ipsam restinguunt, mox capite linteo amplo contecto, vaporem facie excipiunt, subinde in eandem patellã rursus igne candentem Myrrhã contritã projiciunt. eodemq; linteolo contecta fumũ recipiunt, demum ipsomet linteo faciem contegunt, & dormitum se conferunt. Fit ejusmodi fuco, singulis octo diebus parato, ut ea perpetuo erugata, juventutem etiam jam senescentes mentiantur.

Myrrhæ vires ex Galeno.

Myrrhæ meminit Gal. lib. 8. simplicium medicam. ubi ita scriptum reliquit. Myrrha secundi ordinis est tum excalfacientium, tum desiccantium. Itaq; capitum vulneribus illita glutinare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per quam fœtum, & lumbricos tum enecat, tum ejicit: adest hinc ei

& ab

& abſtergendi potentia. Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, utique quæ ad ulcera, & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis, quæ ad tuſsim veterem, & aſthma, ſive anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exaſperat, ſicut abſtergentium nonnulla, verùm adeò moderatam obtinet abſterſionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ vocant, medicamentis commiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens, & deſiccans medicamen: ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes: hæc Gal. Porrò ubi myrrha deſit, Gal. in ſuccedaneis (ſi tamen liber is Galeni eſt, nobis enim ſpurius cenſetur) odoratum calamum ſupplet. Conſtantinus verò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admonitos velim, ut nullo pacto eorum ſequantur doctrinam, qui jubent, Avicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrum ſupponere. Namque Avicenna hanc ſententiam omnino refellit, cùm utatur his verbis: pro myrrha ſubſtituendum piperis nigri dimidium aliqui perhibent: ſed hoc falſum eſt. Poſtremò illud etiam notandum eſt, quòd (ut Gal. inquit lib. 2. de comp. medic. per genera) myrrha ſemper medicamentis eſt commiſcenda, cum ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, veluti etiam thus, & aloe. De Bœotica autem myrrha, quid dicam non habeo. quòd ætate noſtra ſit (ut arbitror) omnibus incognita. Σμύρνα ſic Græcis dicta, Myrrha Latinis appellatur: Ler Mur, ſeu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis: Mira, Hiſpanis: Myrrhe, Gallis: Myrrha, Bohemis.

Myrrhæ ſuccedanea.

Bœotica myrrha.
Nomina.

† *Exemplaria Græca typis expreſſa habent, διαχριομένῳ πτερῷ τῶν μυξωτήρων, id eſt, illita ala narium. Quæ verba inunctionem ad partem naſi referre videntur, non autem ad inſtrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teſte etjam Galeno lib. 11. de uſu partium, πτερὸν ſeu πτερύγιον pars quadam naſi vocatur.*

Myrrha, μύῤῥα Hippocrati: communis opinio, nobis non eſſe veram Myrrham: aliqui tamen exiſtimāt Benſoinum officinarum, veram eſſe Myrrham. Sic Beniovinum Amygdaloides, eſſe apud Dioſcoridem Myrrham Troglodyticam, Gummi verò quod Luſitani Anime vocant, multi Myrrham Amineam Dioſcoridis ſtatuunt. Sic & Indicam Myrrham à Plinio vocatā eam eſſe, qua vera Myrrha adulterabatur. De Bœotica Myrrha quæ proponit Dioſcorides, videntur non genuina, quod ex Serapione capite de Myrrha colligi poſſe videtur, qui non radicem arboris dicit, ſed inquit, Myrrha quæ eſt ex terra, quæ dicitur Laptoteno, id eſt Bœotia, abſcinditur ex radice arboris, quæ eſt in terris illis: vult ergo ex radice exſcindi quemadmodum inciſione elici ſolent reliqui liquores: at hæc hodie omnino non cognoſcitur.

Στύραξ. STYRAX. CAP. LXVIII.

STYRAX lachryma eſt arboris malo cotoneæ ſimilis. Præfertur pinguis, flavus, reſinoſus, albicantibus grumis, quàm plurimum in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è *a* Catabalis, Piſſidia, & *b* Cilicia devehitur. Deterior niger, furfuroſus, *c* friabilis, canoq; ſitu obductus. Cæterùm lachryma invenitur gummium ſimilitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: verùm perpauca manat. Adulteratur ligni ſcobe, quam vermiculi erodentes excuſſerunt, melle, & iridis ſedimento, & quibuſdam aliis. Alii ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantiſſimis ſolibus cum ſtyrace ſubigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua veluti vermiculos exprimunt, vænundantque. Styracem hunc, † quoniam in vermiculorum ſpeciem contrahatur, ſcoleciten cognominant, quem tanquam ſyncerum imperiti approbant, non animadvertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: ſiquidem acer admodum eſt, qui adulterationis vitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tuſſi, deſtillationibus, raucedini, gravedini, & interceptæ voci: vulvæ præcluſæ, duritiáve laboranti convenit: cit menſes potu, appoſituque: alvum leviter mollit, ſi exiguum cum reſina terebinthina catapotii modo devoretur. Miſcetur utiliter diſcutientibus malagmaris, acopiſque, Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo veluti ex thure, fuligo: ad eadem conveniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria ſtyracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, aggravatque, & ſoporem adfert.

a Oribaſ. leg. *b* γραναλύτης λίνεος.
c Meum habet tātùm ψαθυρὸς. i. friabilis.

STYRAX.

STyracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ eſt ſimilis. Folia tamen longè minora profert, averſa parte albicantia, ſolidaque, robuſta, oblonga paulo, latiore tamen ambitu. Flos eſt illi albus, aurantii mali haud longè diſsimilis. Baccas profert longo pediculo appenſas, & tenui quadam lanugine obductas, rotundas, & in acutum deſinentes, nucis ferè Ponticæ magnitudine, in quibus aliquot concluduntur oſsicula ſemen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non ſolùm in hortis nonnullis, ac viridariis, ſed etiam ſpontè provenientes in Romano, ac Tyburtino agro: ſed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam vidi ego primùm Venetiis, in viridario clariſsimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura & rara, diligenter coluntur. Gummi, quod è Styracis planta emanat, vocatur paſsim in Italicis officinis Storax Calamita,

Styracis confider. & hiſt.

quod cognomen ex Galeno libr.1. de antidotis acceptum crediderim. Namq; ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum judicavit styracem, qui in calamis è Pamphilia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facilè vendicavit. Itaq; cùm non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adjiciant, quo indicent, se primùm dotibus intelligere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare cæteris, quantum vinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus venditur.

Manardi lectio nõ probata.

Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimavit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτος ἐστιν ὁ καταβαλίτης, hoc est, talis est Catabalites, potius legendum esse, talis est calamites. Neq; probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit vir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda videtur, quippe quæ Plinii testimonio comprobatur lib.12. cap 25. ubi sic inquit. Styracem Syria Judææ proxima supra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Casium Seleuciæ montem. Atq; etiam ei adstipulatur Oribasii codex manuscriptus, in quo lib.12. legitur γαβαλίτης & non καταβαλίτης.

Fuchsii opinio styracem calamitem liquidum fuisse reprobata.

Porrò Fuchsium medicus nostra ætatis clarissimus, in libro, quem de compositione medicamentorum secundò condidit, styracem calamitem liquidum fuisse censet, non alia (quantum equidem video) ratione fretus, quàm quòd in calamis advehetetur. Verùm in hoc Fuchsius (pace ejus dixerim) à veritate desciscit, quandoquidem Dioscoridis styrax lachryma est arboris malo cotoneæ similis: cujus ille præstat cæteris, qui flavus est, resinosus, grumos habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facile constare arbitror, styracem non fuisse liquidum, sed in grumos concretum. Neq; certè mihi rationi consonum videtur, ex eo quod Galeni tempore styrax in calamis vehebatur, inferre ipsum fuisse liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de causa qui styracis lachrymam colligebant, eam statim in calamis includebant, quam ut suavis ejus odor conservaretur. Id quod etiam cum dictamno faciebant ii (ut memoriæ prodidit Theophrastus lib 9 cap 16. de histor plantarum) qui ipsum in Creta legebant: siquidem ii dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne vis ejus expiraret. Præterea cùm apud veteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi styracis mentio, haudquaquam possum huic Fuchsii sententiæ adhærere: quinimo coger eam prorsus refellere, quod rectius sentire videar cum Arabibus, & recentioribus, qui per liquidum styracem non aliud intelligunt, quàm stacten myrrhæ. Cæterum Plinio loco citato laudatur styrax post supradicta: ex Pisidia, Sidone, Cypro: è Creta verò minimè. Reddidit Plinius causam, quare est, quod styrax plerunq; pulverulentus exstat, dicens, quòd in eum circa canis ortum advolant pennati vermiculi erodentes, ob idq; ipsum in scobe sordescere.

Styracis adulteratio.

Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lachryma, vel gummi, melle, aut amaris amygdalis: quocirca retinenda sunt notæ, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest.

Oleum ex Styrace.

Paratur è Styrace oleum odoratum hoc modo: Styrax biduo è rosarum aqua maceratur, deinde unà cum aqua in vitreo vase, luto circumlito collocatur, huic rostrato lambico superimposito & in fernace collocato, ignis sit moderatus, quousq; aqua tota in recipiens vas destillaverit. Cum verò oleum fluere inceperit, fortiore igne opus est, donec totum effluxerit. Præstabit hoc oleum non solùm ad odoramenta, sed etiam ad ea omnia ad quæ styrax: est tamen longè ad omnia valentius.

Styracis vires ex Galeno.

Hujus meminit Galenus lib 8. simpl. medic. sic inquiens: Styrax excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibusq;, quas κορύζας καὶ βράγχους vocant, prodest. Tum menses seu potum, seu admotum projicit. Combusti ejus fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis.

Nomina.

Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latinè Styrax nuncupatur: Arabicè verò Mehu, Mehaba, seu Astarach: Italicè Storace: Officinis, Storax calamita: Hispanicè, Estoraque.

† *quoniam in vermiculorum speciem contrahatur. Hæc verba non leguntur in Græcis codicibus: sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete, adjecta sunt ob majorem rei declarationem, quæ hanc ob causam, lectore tamen admonito, nobis quoq; relinquere placuit.*

Styrax triplex in officinis.

Sryracis in officinis tres differentiæ: styrax calamita, styrax liquida, & styrax rubra. Secuti fortasse Arabes, siquidem Serapio divisit in liquidum & siccum: per liquidum intelligit modò oleum ex nucleis extractum, modò ipsam arboris lachrymam, modò stillatitium humorem è Myrrha quem Stacten vocat Dioscorides: per siccam verò corticem fructus, postquam expressum est oleum. Avicenna similiter humidum & siccum facit, humidum, unum qui spontè ex arbore fluit, coloris citrini, quem Storacem calamitam vocant: alterum per decoctionem coloris nigri, quem Storacem liquidum: fæces autem Storacem siccum esse. Videtur sic distinguendum, ut alia sit Styrax calamita, seu rubra, alia Styrax liquida, cujus veteres Græcos fecisse mentionem necdum invenimus: hæc censetur quibusdam Oeleomeli Dioscoridis: hoc enim ex quorundam surculorum in aqua decoctione fieri tradunt: alia Syrax sicca, seu styracis cortex.

Oeleomeli quibusdam Styrax. Liquidambar quid. Oleum de Liquidambar.

Ad styracis genera reduci potest id quod Liquidambar nunc vocant, resina liquida odore styraci similis, quæ ex arboris magnæ (quam Americi Ocosol vocant) frequentibus ramis ac foliis hederæ, crasso & cinereo cortice inciso aut excavato emanat, cui indigenæ corticem confractum (suavioris odoris gratia dum uritur) miscent. In nova Hispania provenit, & ex India Occidentali adfertur. Cuius differenriæ aliquot, aut ex vulnerata arbore effluit: aut ex recenti resina humido loco reposita oleum odoratius stillat, quod ol. de Liquidambar vocant: aut ex hoc oleum exprimitur minus perfectum, quo chirothecæ inficiuntur: aut ex ramis comminutis & coctis pinguedinem innatantem colligunt. Folia in fasciculos collecta cum summitatibus, odoris gratia, vestibus Indi apponunt, à quibus Hispani emunt. Hujus, styracis loco usus, cùm calidum sit in fine secundi & humidum gradu primo: sed oleum longè subtilius, & frigidis morbis utilius. Hæc summatim ex autore historiæ Mexicanæ, & Nicolao Manarde desumpta: qua de re & Clusius in Garziam, Cæsalpinus & historia Lugdunensis, Liquidambar nomine.

Βδέλλιον. BDELLIUM. CAP. LXIX.

a Oribas. non leg. & meum habet [illegible] b [illegible] quod facilè mollescit. c Meum [illegible] d Non leg. Oribas.

BDELLIUM *a* [alii holchon appellant, alii madelcon:] lachryma est † Saracenicæ arboris. Probatur gustu amarum, translucidum, taurini glutinis in more, intus pingue, *b* liquescens facilè, ligni ac sordis expers, † suffitu odoratum ungui simile. Est etiamnum bdellii genus nigrum, uberioribus glebulis in offas convolutum, *c* aspalathi odore, ex India advectũ. Defertur etiam à Petra oppido *d* siccum resinosum,

sum, *a* livescens, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita vitiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeò suffitionibus odoratum. Calfacit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidasq; hernias discutit cum jejuna saliva dilutum: vulvæ spiracula laxat appositu, & suffitu: & partus, humiditatesq; omnes extrahit: calculos potu comminuit, urinam movet: tussientibus, & à serpente percussis utilissimè datur: valet ad rupta, vulsa, laterum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inseritur, quæ contra duritias, & nervorum nodos prosunt. Contusum resolvitur affuso vino, aut aqua calida.

a ὑπόπελιον. i. sublividum Ma.

Bdellii consider.

PRæstantissimum Bdellium Dioscoridi translucidum est, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liquescens facilè, & quod incensum oderem emittat ungui odorato similem. Quod si modò nostro tempore in Italiam importatur, adeò rarum est, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad ostentationem tantùm asservetur, vel ad adulterini, & reprobati dignoscendi normam. Credidere quidam, hoc vulgare Bdellium, cujus passim in officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim verò ex eo Arabici genere, quod siccum, resinosum, livensq; ex Petra defertur, utriq; à mercatoribus simul mistis. Quod si ita res se haberet, non esset planè molestè ferendum, quod saltem mediocre impertiretur, postquam nobis optimo interdictum est. Verùm etsi hoc fieri possit, cùm tamen in eo parum, vel nihil amaroris sentiatur, cùmq; cæteris ferè omnibus tum notis, tum qualitatibus sit expers, quas ei Dioscorides tribuit, est potius opinandum factitium id & adulterinum esse, quàm legitimum. Hinc factum est, ut quidam recentiores simplicium indagatores, cùm nobis persuadere vellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non advectum ex Saraca felicis Arabiæ civitate, unde advehi consueverat, somniaverint communem myrrham legitimum esse bdellium, ut eorum sententiam refellentes, in præcedenti commentario scripsimus. Hujus, quo passim utimur, plura quidem habentur genera: siquidem aliquod quandoq; vidi nigrum, resinosum, odore fœtido laseri quadantenus proximo: aliud translucidum, utpote taurinum glutinum, sed siccum, amaroris expers, nulloq; odore præditum: quoddam verò adeò vulgari myrrhæ persimile, ut ab ea vix dignosci posset. Quæ omnia genera tametsi illegitima censeantur, officinæ tamen tanquam legitima, & præstantissima in medicamentis passim temerè usurpantur.

Bdellii vulgaris genera.

Bdellium scriptis tradidit Plinius lib. XII. cap. IX. his verbis. Vicina est Bactriana, in qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura. Gummi alii brochon appellant, alii malacbram, alii maldacon. Nigrum verò, & in offas convolutum, hadrobolon. Esse autem debet translucidum, simile ceræ, odoratum, & cùm fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris vino perfusum odoratius. Nascitur & in Arabia, Indiaq;, & Media, ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media advectum, facilius hoc, & crustosius, amariusq;: at Indicum humidius, & gummosum. Adulteratur amygdala nuce: hæc Plinius.

Bdellii historia ex Plin.

Bdellii facultates prodidit Galen. lib. VI. simplicium medicamentor. sic inquiens: Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinosum magis, emollientis admodum, & efficacis virtutis est. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccat, quàm emolliat. Igitur recens, & humidum est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ Scythicum, idoneum. At quod antiquius est, & admodum gustu amarum, & acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Utuntur autem quidam illis, & potissimum Arabico, & ad gutturis ramices: & hernias aquosas, saliva matutina, jejunaq; subigentes, ut emplastri consistentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores, & rupturas persanare: hactenus Galenus.

Bdellii vires ex Gal.

Cæterùm invenio Serapionem duobus capitibus Bdellii meminisse: quorum alterum appellavit Judaicum, quod nimirum est ipsum Dioscoridis bdellium: alterum verò cujusdam plantæ palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Neapoli frequentissimum vidimus, usq; in officinis accepimus, ubi sacchari arundines è Sicilia petitæ venundantur. Nam cùm illic essem cum Bernardo Clesio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Cæsarem Carolum V. invictissimum Imperatorem agebat, multarum videndarum rerum, quæ ad medicam materiam spectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum foliis palmeis, ac radice defertur cubitali, vel paulò amplioris longitudine. Vocantur hæ plantæ Neapoli vulgò CEFAGLIONI, *quarum quoddam duntaxat germiculum comedunt, tenerrimum, sapidum, & origratissimum. Includitur hoc mille quibusdam involucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumq; echinatis capitibus (carciofi & archichiocchi Itali vulgò vocant) præferunt: quandoquidem id secundis mensis pro bellariis cum pipere, & sale solenniter assumunt, tum quòd gustui is cibus admodum arrideat, tum etiam quòd venerem conciliet. Porrò illa vulgaris Cefaglioni appellatio (quantum conjicere possumus) à Mauritanis accepta est: siquidem Serapio inquit: Cefilio est cor istius palmæ: & natura ejus est, sicut natura palmerii. Gal. insuper lib. VIII. simpl. med. de palma disserens, ejus medullam encephalos appellari tradidit: ex quo adducor, ut suspicer, inde Arabes Græca voce corrupta suum Cefilionis nomen accepisse.*

Bdellium alterum Serapioni, palmæ genus.

Cefaglionis consideratio.

Quod βδέλλιον Græci, Bdellium similiter Latini vocant: Mauritani, Molochil, Molochal, Mochol aut Mochel: Itali, Bdellio. Hispani, Bedelio.

Nomina.

† *Licet Saracenica arboris lectio admitti possit, quòd Saraca, unde Saraceni dicti sunt, urbs sit in Arabia, non tamen improbanda videtur lectio Arabicæ arboris, quod non solum Plinius scribat bdellium in Arabia nasci, & Galenus alterum Bdellii genus Arabicum faciat, sed etiam quod Oribasius lib. XI. legat δάκρυον ἐστὶ δένδρου ἀραβικοῦ: hoc est: lachryma est arboris Arabicæ.*

† *Hoc loco in vulgatis Græcis codicibus sic legitur: εὐῶδες ἐν τῷ θυμιᾶσθαι, ὅμοιον ὄνυχι, hoc est, si verbum verbo reddamus: odoratum in suffitu, simile ungui. Eadem verba ex Dioscoride referunt inter Græcos Aetius & Oribasius. Cæterùm in iis verbis illud dubiam sententiam facit, quòd non facilè colligi possit, quid per ὄνυχι intelligat Dioscorides: nam cùm hæc vox homonyma sit, & plura significet, cui potissimùm rei conveniat, auctor non explicavit, ut hinc vel aliquid deesse suspicandum sit, vel hac voce divinandum de nota illa Bdellii optimi magis sit, quàm aliquid certi statuendum. Auget difficultatem, quòd interpretes omnes, viri doctissimi, verba illa in diversum sensum trahant. Alii enim probatum Bdellium volunt benè odoratum esse semper, sed incensum, fieri ungui simile, ut Manardus libro suarum epist. octavo: alii dum inceditur, odore malunt ungui assimilari, ut Hermolaus: quorum tamen utrunq; constat de odorato ungue intellexisse. His adstipulari videtur Serapio inter Arabas, qui Bdellii descriptionem Dioscoridi acceptam ferens, verba illa interpretatur in hunc sensum: cùm incenditur, bonum spirat oderem, odori unguis odorati similem. Sunt porrò qui Bdellium suffitu odoratum faciunt, ungui simile, ut Ruellius, qui certè ea simplici verborum illorum versione non minus ambiguum reliquit illius notæ sensum, quàm in Græco reperiatur. Marc. autem diversam ab antedictis sententiam protulit, nam ita vertit illa verba: cùm incenditur, oderatum, & humano ungui colore simile. Hæc utiq; Marcelli interpretatio plura habet, quàm in Græcis codic. legantur, ea fortasse ratione ab eo addita, ut nulla reliqua esset ambiguitas, quanquam in hoc à Manardo redarguitur.*

Mihi quidem hactenus placuit Serapionis interpretationi subscribere, ut patet in principio hujus commentationis: nunc verò quid mihi sentiendum sit, fere incertus sum. Videntur enim verba illa Dioscoridis ita distincta esse, ut duas Bdellii optimi notas faciant: quarum altera est, ut odoratum sit, cùm suffitur: altera, ut sit ungui simile. Sed relinquitur dubitatio an unguis odoratus, aut humanus sit intelligendus: eò tamen inclinat animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plin. lib. XII. cap. IX. de bdellio disserens, Bactriano ungues reddat candidos, cùm inquit. Bactriano nitor siccus, multiq; candidi ungues. Ex his nimirum verbis liquet, Bdellium illud albis maculis ungui humano similibus refertum esse. Id quod etiam videtur Bdellio assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cypheos compositionem cecinit, & quæ à Gal. referuntur lib. II. de antidotis, dum ita scribit. Σχοίνου δυωκαίδεκα, κρόκου μίαν, βδελλίου ὄνυχας < γ', ἀσπαλάθου β S. *Hæc duo carmina soluta oratione ad verbum sic vertemus: Junci odorati duodecim, & croci unam, Bdellii ungues drachmas tres, aspalathi duas semis. Sanè quòd Damocrates Bdellii ungues in cypheos compositionem addat, me magis movet, ut credam Bdellium notam peculiarem habere, quæ unguium effigiem repræsentat: aut quòd illud Bdellium sit præstantius, cui sint maculæ humanis unguibus similes. Sed hæc fortasse fusius, quam deceat, ut quid alii, & quid ego sentiam in illis Dioscoridis verbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoq; judicium esse.*

Bdellium densata lachryma est ex arbore quadam, Cerasо simili cortice vestita, emanans, atque circa ramulos in magnos grumos concrescens, qui tam integri, quàm confracti ex Arabia, India, & vicinis aliquot locis adferuntur, una cum adhærente sæpè cortice & ramulis. Hoc myrrhæ concretione & aspectu simile, quare censuit quidam Bdellium Myrrhæ speciem esse (quidam Anime esse voluit) à qua differt, non solùm quod arbores sint differentes, sed in eo quòd Myrrha sit fragilior, & in igne ut resina ardeat: at Bdellium magis naturam gummatis resipit, difficile enim ardet, & humore mollescit, odor non sine gravitate suavis. Sunt autem ejus sex differentiæ: 1. Majoribus glebis rufum, & cùm frangitur in plurimos grumulos dissiliens, mediocriter splendens: 2. Minoribus glebis subfuscum, intus rufum, cùm frangitur in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue, & lachrymas albas calido in loco emittens. 3. Nigrū, intus in nigro rufum, glutinosum, mediā inter thus & gummi cerasorum qualitatem resipiens. 4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinosum, cerasi gummi simile, ejusdemq; saporis. 5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidis aut candicantibus maculis distinguitur. 6. Pallidum aut candidum, grumis oblongis, mediocribus: multis, longis, guttis densatis concretum, amarum, ingratum, omnibus speciebus acerrimum. Eligendum est in quovis genere aspectu, cum frangitur, nitidum, cornu aut taurino glutini simile, magis translucens, pinguius & mollius, cum hoc recentis indicium sit. Sunt qui Cuciopheram de qua inferiùs Matthiolus aget, Bdellii fructus nomine allatam censeant, & utrumque idem statuunt.

Bdelliū à Myrrha differt.

Bdellii differentiæ sex.

Λίβανος. THUS. CAP. LXX.

a Meum λίβανος ἄῤῥην. *b* Meum ὁ ἐν σμίλῳ.

THus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculus stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem † individuum est candidum cùm frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum verò *a* fulvescit, & colore livet, sed rotundum industria factitant: nam in quadrangulares formas dissectum fictilibus versant, donec rotunditatem contrahat: verum hujusmodi thus tempore flavescit, quod atomum, aut syagrum appellant. Secundum locum habet † Arabicum, & in *b* Smilo nascens, quod aliqui copiscum vocant, minus multò, & fulvius. Est & genus aliud, cui amomite cognomen est, alioqui candidum: quod dum mollitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini resina, & gummi: quod facile deprehendi potest, siquidem suffitum gummi flammam non ejaculatur, & resina in fumum evanescit, thus verò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & astringendum pollet: oculorum caliginem discutit, cava ulcera complet & ad cicatricem perducit: cruenta vulnera glutinat, infrenatque cunctas sanguinis eruptiones, etiamsi cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoëthe vocantur, & fœdis, & reliquarum partium persulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes verrucas inter initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitum tollit: ambusta igni, pernionesque cum suillo adipe, aut anserino, & ulcera in capite manantia cum nitro, si infricetur, sanat: paronychiis cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci vino infunditur, inflammatæ à partu mammæ, cum cimolia & rosaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ viscerumque medicamenta: prodest sanguinis excreationi potum. Sed in secunda valetudine haustum insaniam movet, & largius cum vino potum interficit, in fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succensum à lucerna, donec exuratur: post perfectam ustionem operire oportet, usquedum restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo vase cavo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in ejus mentione mox ostendemus. Alii crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremant. Fictili etiam novo vivacibus prunis torretur, dum non amplius bulliat, aut pinguitudinem vaporémve emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

Φλοιὸς λιβάνου. CORTEX THURIS. CAP. LXXI.

a Meum στροβιλίνης ἢ πιτυΐνης. i. Strobilino aut pineo.

PRæfertur thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, lævis, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admisso *a* pini, aut nucis ejus cortice, sed horum index ignis est, siquidem reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed sine odore fumum eructant: thuris verò cortex ardet, & cum odoris fragrantia vaporem ejaculatur. Thuris modo uritur: & vis eadem, quæ thuri, sed validior, adstringentiorque. Quare potu cruentis excreationibus, vulvis fluxione laborantibus in pesso confert: ad cicatrices oculorum, & cava, sordesque efficax est: tostus scabris lippitudinibus auxiliatur.

Μάννα λιβάνου. MANNA THURIS. CAP. LXXII.

a Non leg. Oribas.

MAnna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed invalidiusculam. Sunt qui *a* cribrata pini resina, ac polline, aut cortice thuris contusi adulterant.

terant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè ſuffitu aërium vaporem, ſed fuliginoſum & impurum expuit, & permiſtum ſuaveolentiæ halitus virus habet.

Λιγνὺς λιβανώτου. FVLIGO THVRIS. CAP. LXXIII.

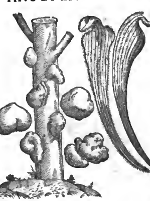
FVliginem thuris ſic facito. Forcipicula lucernis accenſas ſingulatim thuris glebas in novam fictilem ollam concavam imponito: & æreo vaſe in medio perforato, deterſa diligenter ſorde, obtegito: alteram admoveto, ex altera ejus parte, aut utraque, ſubjectis quaternum digitorum altitudine lapillis, quò facilius perſpici queat, ſi urantur: & quà locus capax fuerit, glebulas alias *a* ſupponito, & antequam prorſus prior gleba reſtinguatur, aliam imponito, donec ſufficientem fuliginem videaris coëgiſſe. Continuò tamen externæ æramenti partes ſpongia, aqua frigida madefacta abſtergantur: ita enim temperato æris fervore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per levitatem decidua thuris cineribus admiſcetur. Deraſa itaque fuligine, cinis cremati thuris ſeorſum ſubtrahendus eſt: idem opus, quoad ſatisfactum tibi videbitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat, fluxiones ſuſpendit, ulcera purgat, cava explet, carcinomata ſiſtit. Simili modo è myrrha, reſina, ſtyrace, reliquiſque, lachrymis fuligo excipitur, ad eadem conveniens.

a ὅλας. integras Orib. addit.

CVm thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantùm arbore proveniant, non alienum duxi de his omnibus unico commentario diſſerere. Sed primùm à thure exordiens, cùm Dioſcorides in ejus ſcribenda hiſtoria, non late ſe diffundat, ut eos voti compotes faciam, qui eam audire deſiderant, hic referam, quæ ex Theophraſto lib. ix. cap. iiii. quæq; ex Plinio libro xii. cap. xiiii. diligenter excerpſi. Gignitur itaq; thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſa, ſed privatim cuidam loco in medio ferè regionis poſt Atramitas pago Sabæorum, qui caput regni eſt: tractus is ſpectat ad orientem undiq; rupibus invius, & à dextra maris ſcopulis inacceſſus. Sylvarum, quæ thus profe-runt, longitudo eſt centum millia paſſuum, latitudo autem dimidium ejus: quas & Minæi attingunt alium pagum colentes per quos thus evehitur uno tramite anguſto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum eſt. Siquidem hi primi fuere thuris repertores, ejuſq; commercium primi fecere, maximeq; exercent. Cæteris interdictum eſt, his exceptis, videre thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipſas arbores videre poſſunt. Jus enim in thus, ipſumq; legendi poteſtas, tricentum tantummodo eſſe familiarum dicunt, quæ per ſucceſſiones id ſibi vendicant, quæ etiamnum ob id à pro-

Thuris hiſtor. ex Theoph. & Plin.

THVS ET EIVS FOLIVM.

pinquis populis ſacræ vocantur, quòd cùm vulnerant arborem, quò liquor defluat, aut cùm metunt, nec fœminarum, nec funerum congreſſu polluuntur: atque ita religione merces augentur: quidam promiſcuum jus Minæis omnibus eſſe tradunt, & unoquoque anno inter ipſos dividi. Cæterùm quanquam priſci Romani in Arabia bella geſſere, thuris tamen arboris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita eſt: neque Græcis etiamnum auctoribus (etſi plures de ea conſcripſerint) de ejus effigie ſatis inter ſe convenit, licèt dixerit Theophraſtus, quòd arbor thuris, quæ ſuper Sardes apud delubrum quoddam ſurrexit, fronde lauri conſtet: Thus duntaxat meti ſolebat inciſo arboris cortice, canis ortu, flagrantiſſimis æſtibus, quod tunc eſſet humoribus maximè prægnans, quod poſteà legebatur ſequenti autumno. Verùm dulcedo quæſtus aliam viam attulit, quæ etiam primo vere ipſum legeretur, inciſis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore proſilit, atque diſtillat palmea tegete, ubi loci natura poſcit, alicubi area circum pavita. Purius & perlucidius illo modo, ſed hoc ponderoſius, minus pellucet, minuſq; viribus pollet. Vindemia verna thus rurſum emittit, nec comparandum priori: vires enim imbecilliores ſibi ſortitur. Creditur novellæ arboris candidius eſſe, quàm veteris: quod hæſit in arbore, ferro depectitur, ideoq; corticoſum. Tradidit Dioſcorides præter Arabicum inveniri & Indicum, id tamen flaveſcere: quod indicat, thus & in aliis regionibus naſci præter illud, quod ex Arabia devehitur. Quod cùm Theophraſtus, & Plinius ſatis compertum haberent, quamvis prius ſcripſiſſent, thus præter Arabiam nullis gigni, dixere tamen poſtea, quòd ex relatu acceperant, id etiam naſci in quibuſdam Inſulis. Datur utiliter potandum dyſentericis, & diarrhœa laborantibus, & iiſdem clyſtere quoque infunditur. Linitur cum lacte adverſus ſolis ardores. Cum aqua autem nymphæa bibitur drachma pondere, ad gonorrhœam. Auget memoriam bibitum oboli pondere: fugat triſtitiam, & lætificat cor, & convenit omnibus ejus affectibus, præſertim ubi miſceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præſtant. Fit è thure medicamentum, quo nihil præſtantius, certiuſq; vidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem: etenim ſæpe una tantùm nocte affectos juvit. Accenditur Thuris grumus, acuto ſtilo affixus, cerea candela, mox in aqua roſacea unciis quatuor reſtinguitur, repetuntur incenſiones extinctioneſq; trigeſies, & deinde percolata aqua linteolo mundo, oculorum anguli cum penna veſperi illinitur, dum cubitum affecti ſeſe recipiunt. Atqui ſi rubor, lachrymæq; vehementi cum dolore fuerint. additur tantundem lactis muliebris. Siſtit Thus ſanguinem è naribus manantem, ſi cum tela aranea & aloe, excipiatur ovi unius albo, & cum licinio introducatur in nares: Thuris ſuffitu ſanatur quoq; teneſmus, addita præſertim colophonia reſina. Fiunt ex Thuris drachma, & agarici ſcrupulis quaternis cum hyſſopi ſucco catapotia decem admodum utilia ad frigidam tuſſim, ſi unum tantùm quotidie ſumat æger veſperi iturus dormitum. Paratur ex Thure pulvis quoque admodum utilis ad dyſenteriam hoc modo: Sumito Thuris, Maſtiches, cujuſq; drachmas duas, Iuti Armenii drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cervini uſti, ſingulorum drach. ſemis. Lapidis hæmatitæ uſti ſcrup. duos: terito ſimul omnia: datur ex vino rubeo ſeſquidrach. horis duab. à cœna. Thuris & Myrrhæ pulvis ovi albo except. fronti têporibuſq; illitus,

Thuris vires.

Catapotia ex Thure.

Thuris facul. ex Gal.

tum, hemicranios dolores mulcet. Thus (ut scribit Galenus lib. VII. simp. medicamentorum) excalfacit ordine secundo, desiccat verò primo, paululumque adstringit. Sed candido minimum adstrictio manifesta. Cortex ejus evidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque desiccat, adeò ut ex secundo sit ordine complero desiccantium. Est autem crassiorum partium, quàm ipsum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has igitur tum facultates, tum qualitates multus est ejus usus apud medicos in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis, non tantùm iis, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & iis, quæ intro in corpus sumuntur. Ramus ejus (lego fuligo ejus, & infra rationem reddam) tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, adeò ut ad tertium usque excessum perveniat. Habet verò etiam abstersorium quiddam: itaque eo nomine expurgare, & implere, quæ in oculis consistunt ulcera, videtur, velut & myrrha, & styracis

Galeni locus restitutus.

hæc Galenus. Verùm, ne quispiam fortasse me perperam Galeni lectionem immutasse existimet, illud sciendum est, quod in Galeni loco citatò non solùm Gerardi Gaudani versio reprehendenda (quod tamen interpretis vitio minimè dandum est) sed etiã in Græcis tum ipsius Galeni, tum Pauli Æginetæ codicibus communis lectio depravata videtur: quippe ubi in thuris capite legitur apud Gal. ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ξηροτέρας ἐστὶ, καὶ θερμοτέρας κατὰ αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν δυνάμεως, hoc est, ut vertit Gerardus, Ramus ejus tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, rectius legendum putaverim, ἡ δὲ αἰθάλη αὐτοῦ, hoc est, Fuligo ejus &c. Quæ quidem lectio primò Dioscoridis testimonio comprobatur: qui præterquam quòd ramorum non meminit, ipsi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde id manifestè innuisse videtur Galenus in prædicti capitis calce illa comparatione, cùm inquit, veluti ex myrrha, & styrace Nam lib. VIII. simp. medic. de styrace agens; styracis combusti fuligo inquit, thuris fuligini quodammodo est similis: & libro VII. de fuligine scribens: Primum eum, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas videlicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne replet. Ad hæc usurpant quoque eam ad facultates quas vocant callible pharas. Præterea terebinthina, myrrhæque fuligo molestia caret, non aliter, quam thuris: sed styracis his quodammodo valentior est. His igitur rationibus asserere non dubitaverim, hoc in loco vulgatos Græcos codices fortasse librariorum incuria vocum similitudine deceptorum depravatos esse: quodque loco hujus vocis αἰθάλη, quæ Latinè fuliginem reddit, successerit θαλλὸς quæ ramum germenve significat. Quod etiam apertissimè confirmat Serapio: qui cum hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostrâ ætate de thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno accepta referens, de thuris fumo, seu fuligine legit. Quod item apud Aëtium videre licet: quin etiam apud Avicennam cap. de olibano legitur: fumus ejus est vehementioris exiccationis & stipticitatis: tametsi Paulus hac menda non vacet, vel sui ipsius fortasse, vel potius librariorum culpa. Nam aliàs non possem non admirari, quòd in Galeno lectionem hanc depravatam esse non animadvertisset, quemadmodum hac in re nostræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni videntur. Cæterùm thus (ut Galenus scribit lib. III. de compositione medicamentorum per genera) concoquit, & pus movet in

Avicen. lapsus.

temperatis corporibus, nam in humidis sarcoticum est: Præterea cùm dixerit Dioscorides thus in secunda valetudine haustum, insaniam facere, & largius cum vino sumptum interficere, hinc Avicennam errasse crediderim, qui & depravatis sensibus, & abolita memoria thus opem præstare tradit. Porrò credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos esse, quam nostrâ ætate è cœlo collapsam super arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamentum, & utero gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis dejicienda alvi gratiâ propinamus. Verùm res quidem aliter se habet: namque

Manna thuris.

Plinius & alii complures produnt, Mannam thuris esse micas ejus concussu elisas, quod dum convehitur, evenit: quod etiam testatus est Galenus lib. III. de compositione medicamentorum secundùm locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam cælitus demissam, ut plenius legentibus satisfiat, cùm hujus unquam meminerit Dioscorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompsi, quæque ipse etiam in Calabria vidi, ubi laudatissima

Mannæ cœlestis historia & genera.

colligitur. Est igitur MANNA quidam ros, sive liquor suavis, qui ex aere veniens sub lucanis temporibus, arborũ ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum invenitur hærere: qui brevi temporis curriculo coalescens, grumosus in gummis morem efficitur. Hujus duo tantùm genera ipse in Italia vidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum verò à Calabria defertur. Ejus, quod ex oriente petitur, duplex habetur species: præstantissima altera, quam Mastichinam appellant, nomine à granorum mastiches similitudine sumpto: infirma verò & vilis altera, quæ Bombycina nuncupatur, quippe quæ nil aliud est, quàm aut evanida, & senio exhausta Mastichina, aut saccharo aliisque imposturis adulterata. Calabriensis plurimi penditur, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, proinde foliorũ Manna cognominata, minutis granulis constans, translucida, gravis, mastiches granulis similis, candida, gustu dulcis atque suavis. Secundas partes sibi adsciscit quæ ramis insidet, tertias verò, quæ lapidibus & solo inhæret: nimirum hæc granulis constat crassioribus, & colore longè minus syncero. Ex ea, quæ nocte peracta è cœlo ceciderat Cossentiæ, quæ est Calabriæ civitas, mihi facta fuit copia super fraxinea frondibus quæ illapsis perfectè coctis guttas prorsus referebat. Accepi ibi ab incolis, quòd hæc manè legitur, priusquam sol exortus admodum excalfaciat: namque postea sole liquefacta, absorptaque facilè evanescit. Quapropter plerique (ut à nonnullis audivi) ubi in magna deciderit copia, summo manè arborum ramos præscindunt, & in opacis collocant, ubi concretam ma-

Fuchsii opinio.

jori commodo legunt. Hinc verò fit, ut nescíverim ego, quã ratione doctus Fuchsius vir eruditissimus, scripserit libro de componendis medicamentis quem nuper auctum edidit, Mannam (ut suis verbis utar) Calabrinam grano constare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiorẽ, & ob id alio nomine Bombycinam vocari: quin & hanc viliori pretio vendi. Atqui cum is à nobis planè dissentiat in Manna, quæ ex Calabria advehitur, historia, ratus gnarusque, hanc quam paulò antè reddidi, veram esse, non plura adjiciam: sed relinquam in hoc fore judicium eorum (sint vel Medici, vel pharmacopœi, vel mercatores) qui Mannæ illius naturam rectiùs norunt, atque eam satis exploratam habent. Duo Mannæ

Mannæ Arabum.

genera etiamnum à Mauritanis diversis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum verò Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea specierum differentiam esse constat, quàm quòd alia liquescens, melli similis, alia in grumos concreta videatur: quæ profectò illa est, quæ ad nos advehitur. Quam verò ii Tereniabin vocant Serapionis testimonio & ipsam esse Mannam manifestè ostenditur. Namque, Abicis auctoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, sitim extinguit, alvum mediocriter emollit, pectori, & tussi opem præstat, nec aliud est, quàm

Brasavoli lapsus.

Manna. Testatur Brasavolus Ferrariensis, Nicolaum quendam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emisse à quodam Mauritano vas plenum cujusdam Mannæ melli similis, quæ in medicamentis non satis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuisse existimaverim, quod Mauritani Teneriabin nominant: etsi Brasavolus ipse contrarium senserit, cùm velit, Tereniabin Mauritanorum eam esse Mannam, quâ communiter utimur: eorundem verò Mannam esse hujusce liquida speciem. Quæ tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur, quandoquidem ipse invenerim apud Serapionem, quòd Teneriabin quidam ros est è cœlo cadens melli grumoso similis, & quod aliter mel roscidum appellatur. Avicenna verò de

Manna

Manna agens, inquit, eam gummi modo concrescere: à quo Mesuem nihil dissentire comperio. Credidit Averroes, & post eum alij quam plurimi, Mannam veteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamat, quod ipse Galenus scriptis tradidit lib. III. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando, cùm æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel quam plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Jupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aëris temperies. Atqui periti naturæ interpretibus, halitus è terra, & aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac densati fuisse videbantur: sed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaq; coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantq; id roscidum mel, & aërium. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quòd hinc Arabes suum deduxerunt Tereniabin, præsertimq; cùm scribat Serapio, hoc ab eis mel aërium appellari. Hujus etiam meminit Plin. lib. XI. cap. 12. his verbis. Venit mel hoc ex aëre & maximè siderum exortu, præcipueq; ipso Syrio exsplendente fit, nec omnino prius vergiliarum exortu sublucanis temporibus: itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq; concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgantis se aëris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: hactenus Plinius. Sed tam antiqua Mannæ res est, ut ante Galenum, & Plinium, ejus etiam meminerit Theophrastus Hesiodi auctoritate, libro III. capite nono de plantarum historia, his verbis. Sin autem auctore Hesiodo, mella, apesq; quercus ferat, magis quoq; illud confirmatur. Ergo nascitur vel hic melleus humor è cœlo cadens, in hac maximè insidens. Mannam utriusq; consistentiæ è cœlo demissam vidimus in comitatu Goritiensi, universoq; Forojuliensi agro, ac circumvicinis locis. Anno à CHRISTO nato M. D. XLVI. Majo & Junio mensibus: fuitq; mihi ambarum colligendarum amplissima facultas. Siquidem ea, quæ fici, fraxini & orneoglossi frondib. inhæserat, gummi modo concreverat, colore candida. At quæ super amygdalo, persica ac quercus folia deciderat, mellis modo liquescens ab arbore defluebat, flavo colore. Quo factum est, ut facilè crediderim, quòd non sui ipsius facultate gummi modo Manna concrescat, sed foliorum, in quibus delapsa recumbit: quæ res ab Arabibus diligentissime perspecta, ut utriusq; Mannæ historiam diversis per se capitib. suis monumentis prodidere. Cecidit quoq; è cœlo Manna admodum copiosa, mastichesq; granis similis, agro Tridentino, in Ananiensib. montibus, & præsertim super larices arbores, ut testari possunt Clariss. Medicus Julius Alexandrinus & Petrus Spezzalancius pharmacopœus Ananiens: quippe qui hujusce Mannæ, quam ipsemet legerat, selibram ferè mihi Goritiam misit, quo fit ut hinc, & ex cæteris, quæ præmisimus, manifestò deprehenderim, non parum aberrare Donatum Altomarum medicum insignem, cùm is plurib. contendat verbis, Mannam quæ in Apulia & Calabria è fraxineis legitur foliis, è cœlo haud quaquam decidere, sed ex ipsa & planta exsudare. Atqui tametsi id illi verum esse videatur, ego tamen concedam nunquam, Mannam, quam è lariceis foliis legerunt Ananienses, è larice ipsa exudasse, cùm nihil prorsus resinosi resiperet: quin etiam quòd non solùm in arborum folijs spectetur, sed etiam in pratis, adeo, ut fœnisecæ pra manna a Sole dissoluta, falces ab herbis nequiverint explicare. Fuit itaq; hæc profectò Cœlestis Manna, perinde ac illa, quam ego proprijs manib. legi in agro Goritiensi, & alij perplures legerunt in circumstantib. locis. Sed profectò non admittenda, quin potius explodenda videtur sententia Monachorum qui in Mesuem commentarios scripsere, cùm pro certo asserant, Sirio ardente Mannam non solùm roris modo super arborum & herbarum folia reperiri, aëris & cœli clementia: sed etiam arboribus fraxino. s. & orneoglosso absq; aliquo cœli rore gummi in modum inciso earum cortice, in lachrymas concrescere. Quod tamen ut à rei natura, ita etiam à ratione, & à veritate abhorrere putaverim. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice in Apulia, & Calabriensi agro hac ætate canicularibus dieb. collachrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ dieb. superiorib. easdem in arbores ab aëre deciderat. Nam cùm illis regionib. usu veniat, quòd præ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo rore affatim abundeq; madescant, fitq; cortex solis ardore nimio sitiens, ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quo fit, ut postmodùm exurente canicula, inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concrescat: qui tamen cùm leves fungosiq; sunt ob arboris succi mistionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ viribus correspondent. Quòd autem id tantùm fraxino, orneoglossoq; eveniat, cùm melleus ille ros in universum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas: quippe omnib. clarum est apud Calabros, & Apulos solam fraxinum & congenerem orneoglossum Mannã in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex alijs verò arborib. eandem statim defluere & in subjectas herbas, petras, solumq; diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice, non sanè primò, & secundùm naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verùm optimi illi patres contenti (ni fallor) cortice, interuas ill[illegible] arborum partes penetrare neglexerunt: at incolæ, qui ex majori hujus liquoris proventu, plus auri referunt, rei naturæ [illegible]gentius investigarunt. Monachorum sententiæ adstipulatur Altomarus, cùm ipse sibi persuadeat communis usus Mannam, nihil roscidi cœlestisve liquoris continere, sed tantum esse: quod et si multis conatur ipse comprobare, cùm tamen [illegible] sint quæ non consentiunt, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Cæterùm ex his qui thuris Mannam cœ[le]st. in hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse comperio: in cujus censuram Manardus Ferrariensis libro I. suarum epist. peculiarem epistolam conscripsit. Veruntamen venia illi danda est, cùm & Serapio, qui Mauritanis omnibus in simpl. medic. historia præstitit, thuris Mannam cum cœlesti ineptè confundat. Meminit Mannæ inter alios Græcos etiam Actuarius lib. de medic. compositione. ibiq; de ejus viribus ac facultatibus disserit. Manna tam Avicennæ quàm Mesuæ testimonio, æquali ferè temperamento consistit, licet ad calidum paululum inclinet: at Averroi calida, humidaq; habetur. Alvum devorata, aut hausta ciet per se tamen imbecilliter. Ideoq; tum fœminis utero gerentib. tum pueris ipsis tutò semper exhiberi potest. Alijs medicamentis addita vires eorum auget. Bilem facilè educit: sitim extinguit: aperit, emollit, levigatq; gulæ pectorisq; partes. Quæ ex Alexandria Aegypti adfertur Mastichina vocata, uno duntaxat anno in suis virib. persistit: sed quæ in Italia provenit, præsertimq; Calabriensi agro plurib. annis incorrupta perdurat. Enimvero Fuchsius medicus nostra ætate & doctrina, & verũ cognitione clarus, in lib. de composit. medicament. quem secundo auctum excudit, Mannam à medicorum usu explodere conatur his verbis. Manna levem certè, aut ferè nullam solvendi, alvumq; subducendi vim habet, quod iis compertum est, qui juxta Libanum fuerunt: nam referunt indigenas ejus montis, cùm abundè ea vescantur nihil tamen lædi, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tanquam obsonio nutriri. Quapropter cùm melli quodammodo similem facultatẽ habere constet, facilè ea carere liceret, modò peregrinorũ admiratione non ita duceremur neq; stulti, contẽptis nostratib. è longinquis regionib. allatis uti potius, quã iis, quæ nostris in hortis proveniũt, mallemus: sed stultitia nostra, temerè sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas: hæc Fuch. Quib. nimirum verb. liquet eũ velle usum Mannæ prorsus adimi, atq; ipsum ad medicam. deferri quæ

nostris

Mannæ historia ex Gal. Plin. & Theoph.

Plinius.

Manna in comitatu Goritiensi, & foro Julii.

Manna in agro Tridentino è cœlo delapsa, contra Altomarum.

Monachorum opinio explosa.

Manna secto arborum cortice manans.

Petri Criniti error. Serapio. lapsus.

Mannæ temperamentum & vires.

Fuchsii opin. reprobata, Mannam explodere conantis.

nostris in regionibus proveniunt: utinam aquè commodè & tutò fieri posset ista commutatio, ut saltem, quod ipse vehementer cupit, immodicis sumptibus parceremus. Sed quoniam rationes, quas affert, non sunt eæ, quibus persuaderi possimus, idcirco cogor in hoc ejus sententiæ refragari: namq; quod Manna alvum subducat, & eam quidem innocue, non solùm convenit inter auctores, qui hactenus de illa scripserunt, sed ita etiam quotidiana experientia docet: siquidem duarum & semis unciarum pondere data alvum perbellè dejicit & privatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigena Manna norit medicamento quod purget, sed ut obsonio quod nutriat, utantur, quis tam facilè ut Fuchsius, referentibus credet? cùm nos quotidie contrarium experiamur, aut si credat, non aliquam facti illius rationem adinveniet, quæ ut decet, experimentum tueatur? certè nullam, si rectè judico. Ut autem medicamenta peregrina abolescant, quæ mitissimam solvendi vim habent, inter quæ jam dudum Manna principem ferè locum obtinet, utemur nostratibus, & fortasse lathyri, pityusa, tithymalis, bryonia, & aliis hujusmodi, quæ passim nascuntur in hortis & campestribus, atq; vim lethiferam ac perniciosam sortita sunt? absit, meo quidem judicio. Malim ergo in hoc sequi exemplum Dioscoridis, Galeni, & aliorum tum Græcorum, tum Arabum probatissimorum auctorum, quam alterius cujuscunq; sit, illi enim non contenti simplic. medicamentis quæ suis in locis nascebantur, peregrinis etiam uti voluerunt: quos tamen tantum abest, ut stultos dicamus, ut etiam sapientes judicemus. Quare non potui satis mirari Fuchsium ita malè de Manna sensisse, quam omnibus eo excepto, perspicuum est sine molestia ventrem purgare. Equidem optarem, ut ii, qui alicuius medicamenti usum abrogare student, vel id æquius & modestius agerent, aut è nostratibus ea proferrent, quæ eandem vim præstare possent: neq; enim ego is sum, qui peregrina nostratibus præferre velim, modò hæc cum illis viribus certare valeant. (Peregrinis medicamentis etiam utendum.)

(Nomina.) *λίβανος καὶ λιβανωτὸς id Græcis dicitur, quod Latinis Thus: Arabibus, Ronder, Conder, aut Kateth: Italis, Incenso: Germanis,* Weyrauch: *Hispanis, Enciēso: Gallicis, Encens: Bohemis, Kadidlo*

† *ἄτομος. Hæc dictio hic, & paulò post legitur in vulgaribus Græcis codicibus: quæ in primo loco thus natura rotundum insignitur, in secundo verò arte tale factum cognominatur. Sed quia absurdum videbatur Marcello, Dioscoridem usum fuisse homonymia, ideo mutavit lectionem, alterum. ἄτομον ἔντομον, ad rem nomen accommodans. Quam tamen lectionis mutationem minimè probat Manardus, qui præterea dubitat quomodo atomos Latinis sit reddendus. Hæ difficultates mihi quidem videntur ab Oribasio sublatæ lib. VII. ubi primò non ἄτομος, sed ἄτμητος legitur, quæ vox sine controversia illæsum, atq; non scissum thus facit: secundò verò nihil legitur, quod argumento est, atomum secundum accrevisse Dioscoridi. Legitur autem τόχυς, quæ vox ut est illius facititii thuris cognomentum, Oribasio teste legitimum, ita non mutanda videtur.*

† *Hic vulgaris lectio habet, ὁ ἀραβικὸς, καὶ ὁ ἐν σμίλῳ, ὃν ἔνιοι κοπίσκον καλοῦσι: id est: Arabias, & in Smilo nascens quod aliqui copiscum vocant. Marcellus non ἀραβίας, sed ὀρόβιας legit. Cui lectioni adstipulatur Oribasius libr. XII. ubi ὁ ὀρόβιος tantum, reliqua verò ut addititia non leguntur.*

† *Exemplaria Græca vulgata hoc in loco legunt μεθοδευόμενος: quæ vox, in itinere, à Ruellio, & artificiosè conformatum, vertitur à Marcello. Sed equidem eam adventitiam putaverim, quòd non legatur ab Oribasio.*

(Thuris nomen.) Thus dictum aut à Græco θύος sacrificium notante, aut à tusis glebis, λίβανος à λείβω stillo: licet Græci fabulentur à juvene Assyrio hujus nominis, quòd Deos studiosissimè coleret, ab invidis occiso (hinc nihil esse Diis thure gratius) in hanc fruticem converso dici. Arbor Galeno λίβανος καὶ δενδρολίβανος: lachryma verò λιβανωτὸς, quæ Hippocrat. λιβανωτὸς ἄγριος dicitur. Præter Theophrastum & Plinium, de thure multa scriptis tradidere Diod. Siculus lib. 3. & 6. antiq. Solinus cap. 36. Strabo & alii antiquissimæ fidei historiographi. Sed recentiores aliter arborem thuris descripsere: Thenetus qui iconem ponit tomi 1. Cosmog. lib. 4. arborem thuriferam pinus resiniferas referre, succum (ipsum thus) fundere qui tempore durescat, cum quo granula reperiantur arenæ aut sabulo similia, quæ sint Manna thuris. (Thuris arbor.) Garzias arborem humilem scribit foliis Lentisci, alteram montanam, à qua laudatissimum thus: alteram in planis nascentem, quæ nigrum & improbum thus fundat. Verum ex adversariis folium adposuimus, quod ab imo pediculo ad summum usque duplicatum, quasi ex geminis tenuibus tunicis conflatum, vagina sesquipalmum longa instar infundibuli hiantis, supernè galeata. (Thuris differentiæ.) Differentiæ plures, colore & magnitudine grumorũ variantes mixtim adferuntur I. Indicum maximis glebis constans, ex livido nigricans, candicantibus aut flavis maculis nigricans. II. Mammosum, multis oblongis guttis densatis pendularũ mammarum figura compositum, quod flavum & stagonia cognominatur. III. Masculum, parvis rotundis candicantibus, aut flavis granis, partim singulis, partim geminis cohærentibus constans: IV. Orobia, granulis minimis, ervo æqualibus, globosis, colore masculo simili. Eligendum authore Gal. 5. Meth. magis tenax & resinosius, hoc enim mollius & albidius: tum quod mansum, ritu aloës & mannæ non comminuitur, sed velut mastiche partes habet cohærentes. (Manna Thuris.) Mannam verò Thuris, Græci etiam ὑπόσεισμα à concussu dixerunt, & veteres Latini pollinem Thuris quoque nominarunt, cùm veterum Manna, sit lachrymæ thuris pollen & farina, quæ crebro motu ac concussione atterentibus, ut loquitur Aetius, è glebis eliditur: differre autem à Thure docuit Galen. 4. de compos. med. secundùm loca 4. sic 5. & 13. Meth. meden. ubi Mannam magis ipso thure adstringere scribit: quod dubio procul ob corticis thuris admixtionem contigit. (Fuligo thuris.) Fuligo dicitur Gazæ favilla: Galeno λιγνύς: sunt qui & ἡμισώματα semicorpora appellent, est tenuis fumus resolutus ex quacunque re pingui incensa, imposito quodam concavo vase exceptus: qui ex omnibus resinosis & oleosis rebus fieri potest: modum conficiendi docuit Dioscorides, ostendit & Aetius lib. 1. at plenius in liquidæ picis fuligine declaratur. Quæ sit in ipsis differentia, quæ speciatim ab usta materia obvenit, & quis usus, Galenus 7. simplicium explicavit.

Πεύκη καὶ Πίτυς. PINUS, ET PICEA. CAP. LXXIV.

PINUS ET PICEA generi eidem adscribuntur, sed quandam flagitant specierum distinctioné arbores vulgò cognitæ. Quarum cortex adstringit: prodest tritus, & illitus intertrigini, ulceribus summum corpus occupátibus, ambustisq; cum spuma argéti, & manna: ulcera delicatulorũ acrimoniã recusantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum sutorio atramento serpentia cohibet: suffitu partus, & secundas eiicit: potus alvũ sistit, urinã movet. Folia eorũ trita, & illita inflãmationes leniũt, vulnera ab inflã. vindicãt: trita aut, & decocta in aceto fervéti collutione détiũ dolores mulcét: hepaticis

utilia

utilia sunt drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota. Piceæ nucis cortex, & folia potu idē præstant. Tęda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores levat. Ex his etiam fit spatha acoporum, pessorumq; compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarii atramenti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficacissimè imponitur, quibus palpebras ornant, coloremq; mentiuntur, calliblephara Græci vocant: arrosis oculorum angulis: callosis, glabrisq; genis, & collachrymationibus opitulatur. Pityides a appellantur pinorum, piceæq; fructus, qui in conis inveniuntur. Vim astrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tussi, & pectoris vitiis auxiliantur per se, aut ex melle sumpti. Nuces pineæ cum repurgatæ manduntur, aut cūm passo, aut cucumeris semine bibuntur, urinam cient: acrimonias in renibus, & vesica hebetant, stomachi rosiones 10 leniunt: datę cum portulacæ succo, virium infirmitatem roborant, corruptorum quoq; humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in passo franguntur, & decoctæ, vetusti tussi ac tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

a appellatur pityidem, piceę quoque fructus, ita habēt omnia exemplaria quae vidi: sed locus est mihi suspectus, nam puto aliunde irrepsisse in contextu τῆς πίτυος.

Nostra nimirum negligentiæ adscribendum foret, cum nos assiduè habeant pinorum, abietum, picearum & laricum sylvæ, nisi harum omnium amplissimam, veramq; historiam traderemus: eoq; magis ad hoc teneri videor, cum animadverterim Plinium, recentiorumq; nonnullos eum secutos, in hujuscemodi plantarum historia, quæ resinas fundunt,

PINUS SYLVESTRIS MONTANA. L PINUS DOMESTICA.

20

30

40

longè ab eo dissentire quod in Tridentinis montib. nostris oculis perspectum apud alios etiam testatum relinquere possumus. Rem itaq; à Pinu exordiens, invenio Theophrastum lib. III cap. X de plantarum historia, duas Pini species adnotasse, domesticam alteram, alterā verò sylvestrem: hujusq; in maritimam, & montanam distinctionem fecisse, hisce verbis. Pinorum aliam urbanam, aliam sylvestrem assignant. Sylvestris binum statuunt genus, quorum alteram Idaam, alteram maritimam vocant. Harum rectior, celsior, materieq; crassior Idaa: folio imbecilliori, tenuiorīq; maritima, & cortice laviori, utilīq; ad coria, quod alteri minus. Nux maritima rotunda, breviq; dehiscens: Idea oblongior, viridis minusq; hiscens tanquam sylvestrior: hactenus Theophr. Verum non desunt, qui contendant Theophr. hac de picea scripsisse, non autē de pinu: ea nimirū ratione freti, quod πεύκη de qua hic differit Theophr. Gracis piceā, non pinum significet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus communem Gracorum sententiam secutus, libro, quem arboribus coniferis dicavit id totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. περὶ πεύκης Gracè scriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace viri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quod propterea eum Graci sermonis imperitum judicem, sed quòd 60 mihi videatur non diu versatus in Theophrasti & Galeni lectione, aut de plantis iis scripsisse, quarum non certam habuit cognitionem: nam plura sunt, qua ejus opinioni refragantur. In primis mihi quidem non dubium est, quin veteres Graci πεύκην pro pinu, & πίτυν pro picea usurpaverint. Neq; certè verisimile est Theodorum, Theophrasti interpretem natione Gracum, & lingua tum Graca, tum Latina peritissimum, ignorasse quid per illa tam usitata & trita vocabula intelligerent Graci scriptores. Deinde Theophrastus ipse τῆς πεύκης nucem στρόβιλον vocat: ex quo palam fit, eum nomine πεύκης de pinu, non autem de picea scripsisse. Quandoquidem στρόβιλος non aliud designat, quàm nucem pineam, ut aperte declarat Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus his verbis. Nux pinea boni ac crassi est succi, multumq; nutrit, non tamen facilè coquitur. Appellant autem Graci ipsam non πίτυν sed στρόβιλον:

Pini historia, ejusque genera.

Petri Bellonii opinio explosa.

I Idem

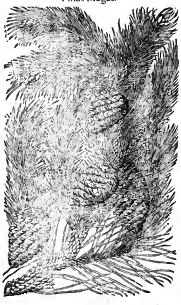
II. PINUS SYLVESTRIS
Montana.

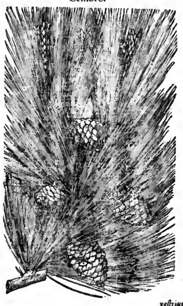
Idem libro de cibis boni & mali succi, ita scribit. His ipsis plus crassi, non autem mali succi habet nucleus pineus, qui κῶνος vocatur, ipsum verò etiam στρόβιλον veteres appellant. Item lib. VII. de simplicium medicament. facultatibus sic inquit: Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant & strobilon, &c. Ad hæc commentario quarto, de victus ratione, in morbis acutis, apud eundem hæc scripta leguntur. Nempe κόκκαλος ab Hippocrate dictus, non ita, sed κῶνος magis ab Antiquis Græcis appellatur, velut à recentioribus medicis propemodum omnibus στρόβιλος. Galeno deniq; adstipulatur Simeon Sethi, utpote qui nucleos pineos κουκουνάρια τῶν στροβίλων etiam nominet. Ex quibus utiq; constare puto contra Bellonii opinionem, Theophrastum sub πίτυος vocabulo pinum descripsisse, non piceam. Nam si Theophrasto peuce strobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non video quomodo is piceæ fructus esse possit, cujus nuclei non sunt edendo, Bellonii etiam testimonio. Quòd insuper hoc loco per πεύκην pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quòd nusquam picea visa sit urbana, nisi fortè è sylvestrium semine ad spectaculum in hortis sata. Cujus tamen contrarium deprehenditur in pinu quæ domestica atq; urbana frequentissima conspicitur. Hinc porrò factum est, ut Bellonius sua ductus opinione, ex hoc in alium quoq; errorem inciderit: quippe illud falsum est, quòd ex teda piceæ fiat pix, ut Bellonius asserit, perperam, meo judicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum est picea quæ tedam habeat: atq; pix omnis, cujus est usus, ex pinea tantùm teda conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia, ubi ingentissimæ ac frequentissimæ sunt pinorum sylvæ. Sed jam ad legitimam, veramq; Pini historiam venio, quæ sic habet. Pinorum duo genera. Alterum domesticum, alterum sylvestre. Domestica Pinus numerosis fundit ramos in proceri candicis summitate circumvagantes, comosis ac firmis foliis, in cacumine aculeatis, & in longitudinem protensis, angustis. Nuces edit magnas, ponderosas, compactas solidas, in quibus nuclei concluduntur oblongis ac duris putaminibus conclusi, nigra quadam fuligine obductis. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flavo colore, quæ digitorum attritu facilè expellitur: sapor illi dulcis ac jucundus: substantia pinguis, oleosaq;. Habetur copiosa domestica Pinus in agro Ravennate, non longè ab Adriatici maris littore: habetur & in aliis Italiæ locis, & præsertim in cœnobiorum hortis & viridariis. Syl-

Pinorum species, & consideratio. Pinorum histor.

III. PINUS SYLVESTRIS MUGO.
Pinus Mugus.

IV. PINUS SYLVESTRIS
Cembro.

vestrium

Sylvestriũ pinorum varia genera.

vestriũ varia sunt genera, quæ in alpina & maritima partiũtur. Alpinorũ tria genera. Excelsius cæteris primũ, quod copiosissimũ habetur, in omnib. Bohemiæ, Silesiæ & Poloniæ sylvis, ac etiã in Tridentino agro, cum in Ananensibus, tum etiam in Flemensibus montib. è quibus sylvani homines picẽ perpetuò parant. Pinus hæc omnib. suis notis domesticæ ferè similis, coma tamẽ breviori, foliis rudiorib. & acutiorib. est sed minores edit nuces: sunt enim cupressinis paulò majores, longiores tamen ac cõpactiores & in acutũ desinentes, squamarũ congerie domesticis nucib. per omnia similes, resinosa, ac odorata, autumno dehiscentes. Secundũ genus Mugũ Ananensib. appellatũ, quo Rovena mons in summitate abundat, candicem nullum edit, sed humosenus ramos à radice fundit, qui humi perpetuò repunt, decem, quindecimve cubitorum spatio. Fructum profert prædictæ similem, vel paulò vegetiorem, ac resina magis obductum, odoris non ingrati, nullo intus nucleo, qui mandi possit. Hujusce ramis utuntur incolæ ad vasa vinaria cingenda. Nam præter id quòd longissimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum sunt. Tertium quod Tridentini & Ananenses Cembro, & Cirmulo vulgò vocant, provenit frequens in Tridentino agro, tum in Gavia Phœbeæ vallis, tum in Flemensibus, Vulsurena, & Rhetinorum montibus, & in Comitatu Tyrolensi, non longè ab Oenipoute. Id speciosa satis provenit proceritate, ita, ut ad tabulas parandas materiam non modo pulcherrimam præbeat, sed etiam odoratam, attamen non tam procerum est, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in cæteris pinorum generibus, flavescit, spissiori tamen ac tenuiori coma. Hujus fructus Piceo crassitudine æquè similis est, brevior tamen, resinosus, colore subpurpurascente, omniumq; fragilior. Concluduntur inter ejus nucamenta nuces, domesticis longè minores, triquetræ, breves, fractu faciles, ut quæ dentibus facilè cedant: inest his nucleus pusillus, dulcis, albicans sub rufa contectus membrana, non ingratus esui: sapore quadantenus domesticas referentes, nisi quòd gustui quandã leviculam relinquunt asperitatem, quod omnium sylvestrium est proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc plantam Pinum esse Tarentinam, de qua libr. xv. cap x. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, aviumq; expositum furto in arbore. Etenim ita eæ nuces fragiles sunt, ut non difficulter ab avibus rostro frangantur. Manat etiam ex hoc genere resina, tum alba, tum odorata, veluti ab aliis sui generis plantis. Tabulæ ex his paratæ ad extruenda ædificia Germanis plurimi fiunt, non modò quòd pulchra materie, & venarum serie placeant sed quod etiam ut diximus, odoris fragrantiâ præstent. Id enim ad eorum hypocausta paranda, quibus maximè ob frigidissimam regionis temperiem, & indigent, & utuntur, plurimum affert ornamenti, ac etiam ad alia adiuus ornamenta. Marinorum duplex observavi genus, nucum tantùm magnitudine ac parvitate differens, ut ex appictis hic imaginibus quisq; facilè conjicere poterit. Primum genus folia habet angusta, prælonga, raraq; in capillamenti modum protensa, squamosis ubiq; ramis, julis sursum spectantibus. Conos edit cæteris sylvestribus longiores, crassioresq;, præduros, nucamentis in acutum extuberantibus, in quibus inanes concluduntur nuces. Provenit in maritimis Italiæ, agro cum Pisano, tum Senensi, & (ut audio) apud Calabros. Secundum genus, comosior hoc opaciorq; quàm alterum, sed brevioribus capillamentis. Strobilos profert majores, longiores, duriores, ac pulchriores, prominentibus undiquaq; nucamentis, vacuis iisdem nucibus, ac supervacuis. Nascitur haud longè à mari, iisdem ferè ut alterum locis. Omnia in universum genera resinam albam, & odoratam mittunt, in tædam vertuntur, & picem nigram fundunt. Cæterùm hæc quæ de sylvestrium pinorum generibus scribit Theophrastus, in nostro climate refragatur, quæ sensibus clarissimè patet experientia: siquidem agrestes, quæ plurimæ in maritimis nostris Senensibus proveniunt, fructum ferunt spithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac solidum, nec per se facilè dehiscentem. Quæ verò numerosæ virescunt in Ananis, reliquisq; Tridentinis montibus, ac etiam in Bohemia, Moravia, Poloniaq; fructu constant parvo, brevi, qui quàm primùm aruerit, affatim dehiscit, & ex arbore decidit. Sed id evenire existimamus, climatum & regionum varietate, vel etiam quòd maritima plura sint genera. Bellonius, cujus paulò antè meminimus, libro de arboribus resiniferis hoc pini genus (quantum ex ejus verbis colligere potui) pinastrum esse censet. Sed non rectè, mea quidem sententia: namq; pinaster, Plinio lib. xvi. cap. x auctore, nihil aliud est, quam pinus sylvestris, mira altitudine, gigniturq; non modò in montib. sed etiam in planis, Bellonio verò contra, pinaster pino humilior est: & plana, & montium supercilia prorsus respuit, nec alibi provenit, præterquam in excelsissimis montiũ jugis. Huic profectò ut quis adstipularetur, forsasse ex eo adduci posset, quod peregrinationi quam ille in Asiam, Græciam, Syriam, Aegyptũ, aliasq; regiones se fecisse fatetur, plura tribuere vellet, quàm probatissimorum authorum scriptis, quibus sæpe Bellonius perperam refragatur, ita ut suam putet auctoritatem illis præferendam esse. Sed ego miror, quòd mihi relatum sit virum hunc esse vulgaris peritiæ, neq; tot loca peragrasse, quot ejus scripta perhibent. Quod autem ad rem nostram attinet, Bellonius ubi pinastri historiam exorditur, hanc pinastri vocem ex versione Latina frequenter legisse ait apud Theophrastum, sed non propterea Theophrastum eam agnovisse plantam, quòd non nascatur in Græcia, aut Asiæ montibus: atq; ideo nullum esse ex Græcis authoribus, qui de pinastro, aut pinu sylvestri meminerit. Sed quanta sit hujus boni viri arrogantia, & in Græcorum authorum lectione negligentia, antea explicavimus, ubi ex Theophrasto scripsimus duo esse pini genera, unum urbanum, alterum sylvestre. Veruntamen si is mordicus suam tenuerit opinionem, quòd scilicet Theophrasto πίτυς piceam significet, non pinum, & quòd ex consequenti idem hic de picea sylvestri sit locutus, demus illi ita esse, quid respondebit ad illa Theophrasti loca, in quibus πίτυς ἀγρία legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subjiciamus ergo quæ Theophrastus lib. iii. cap. iiii. de plantarum historia in censu arborum quæ in montibus nascuntur, contra Bellonii sententiam posteritati memoriæ prodidit, ejus verbis. Ἴδια δὲ τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται· περὶ τὴν Μακεδονίαν ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία. hoc est, Montibus autem propria sunt illa, quæ in planis non proveniunt. Macedoniæ abies, picea, pinaster. Addamus præterea quæ eodem capite, ubi plantarum meminit, quæ perpetuò virent, idem sic habet. ἀείφυλλα μὲν ἐν τῶν ἀγρίων, ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη. πεύκη, πίτυς ἀγρία, id est. Ergo inter sylvestria perpetuò virent, quæ primo volumine retulimus, abies, picea, pinaster. Ex his itaq; manifestum fieri arbitror, Bellonium multa in Theophrasto oscitanter legisse, plura etiam temerè & falsò scriptis tradidisse: ut hinc ipsum inanis gloriæ, vel alicujus dignitatis cupidum potius, quàm veritatis studiosum fuisse facilè judicem. Nec minus hallucinatus in his censendis resiniferis arboribus videtur Anguillarius, quippe qui tantum sua ipsius ductus opinione, nullis adductus rationibus, nec autorum testimoniis, Montanam sylvestremve Pinum, ac eam quam Mugum vocari Ananiensibus diximus, picearum generi ascribit, cùm tamen hæ à pinis aliis quibuscunq, non, nisi magnitudine, & conorum exiguitate differant, cæteris nihil dissentientibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, iidem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem resina, idem odor, idemq; sapor. Adde etiam quòd hæc omnia pinorum genera in tædam vertantur & picem copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensu pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipitur in censenda Tarentina pinu, quam quibusdam vocari Cembro diximus. Quippe is hanc, sua tantum sententia ductus, Montanam pinum esse censet: sed cùm inter cætera pinorum genera, tam sylvestrium, quàm urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragiliori sit fructu, quàm hæc, cadit, peritq; Anguillarii sententia: namq; Theophrasti testimonio sylvestris Montana pinus, nucem edit Maritima compactiorem, dutioremq; ac minus dehiscentem, tan-

Pinus Mugo.

Pinus Cembro.

Pinus Tarentina.

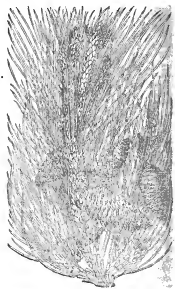
Bellonii alia opinio explosa.

Anguillarii lapsus.

V. PINUS MARITIMA.

VI. PINUS MARITIMA II.

quam sylvestrior, ac robustior. Cætera quæ plurimum hujusce hominis sententiæ refragantur, si quis audire desiderat, legat epistolam priorem nostram ad Clariss. Medicum Ulyssem Aldrovandum: ibi enim plura sanè reperiet, quæ ante à nemine de pino & picea usquã sunt explicata. Cæterùm non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è pino ad contegendas domos ex omnibus, quæ resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cùm laricem non ignoraret materiei præstantia, duritie, & firmitate, nulli æquiparandam esse. Præterea scribit Theophrastus (nos id quotidie videmus) quòd pinus interitus est, ut teda fiat. Cujus verba sunt hæc loco supra citato. Morbum pinus accidere talem Idæi incolæ narrant, cùm non solùm cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transiverit, tunc strangulari quodammodo, quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quoad quis conjectare possit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus lib. VI. cap. XV. de causis plantarum, sic inquiens. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quòd pars alimenti, quæ ferbuerit, excoctaq; sit, quoniam purgatissima est, assidet: & collecta, densataq; pinguedinem reddit. Reliquum verò sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem subiens, sed per alios quosdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutatæ sunt, obesitate moriuntur, ut dictum est: cùm enim nullum transitum habeant, spiritus strangulatur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint: hæc ille. Cæterùm quòd teda opus sit ad picem conficiendam, non defuit sanè ratio, quæ etiam arte fieri possit, ita ut pinus non sua utiq; sponte, sed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophrastus lib. IX. cap. II. de histor. plantarum, his verbis. Idæi ubi arboris candicem cortice dispoliarint, quod parte solari, bini, aut terni à terra cubitis facere consuevere, confluxum istuc fieri non sine teda uno cum plurimùm anno affirmant. Idq; cùm securi detraxerint secundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Post hæc ob eam paulatinam incisuram arborem extenuatam, putrefactamq; humi facilè à flatu prosterni tum ejus cor extrahi (hoc enim tedam maximè præfert) nec non & radicem effodi: hæc etiam ille. Quibus palam est contabescente pino, tam sponte, quàm arte fieri oririq; tedam. Quamobrem putaverim hac in re non parum cæcutisse Plinium: quippe qui lib. XVI. cap. X. ubi resiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per se esse arborem censet, cum inquit. Sextum genus est Teda propriè dicta, abundantior succo quàm reliquæ: parcior, liquidiorq;, quàm picea, flammis, ac lumini sacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. XVIII. Nunc aut, celeberrimis arborum dictis quædam in universum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, teda, & cæteræ, è quibus resina gignitur: hæc Plin. Verum si quis Plinii defensor diceret per tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere quàm pinum, itaq; eum tueri vellet, hanc tutelam illud (ut puto) vanam esse ostendit, quòd cùm eo capite Plin. resiniferas arbores omnes per genera describat, & primũ omnium genus pinũ faciat, nullo pacto pinũ pro teda accepisse videatur, cùm sexto resinarum generi tedam postea adscripserit. Hinc fortasse & Marcelli error defluxit, qui in hoc Dioscoridis cap. pinum tedam interpretatur. In hoc etiam versatur errore Adamus Lonic. Ruellium secutus in suo de plantarum historia volumine, ubi fictam potius, quàm veram arborem pro teda pinxisse videtur. Sed animadvertendum est, non è pino tantùm fieri tedam, sed ex aliis etiam plantis resinam fundentibus, nempe larice, & picea: à quibus nos in Ananiensibus sylvis pinguissimam excidimus. Sed in his rara admodum teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. 4. cap. 5. de historia plantarum, quòd in Ponto ex sylvestribus desint pinaster, abies, atq; picea, & omnino quæ tedam in sese gerunt. Quibus clarè patet, alias præter pinum arbores esse, quæ in tedam contabescunt. Sed quòd id morbi magis pino eveniat, quàm cæteris, propria pini affectio esse creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium errasse crediderim, qui non pini, sed laricis morbum esse

dicit, ut

Plinii lapsus.

Tedæ consideratio.

Plinii error, qui Tedam propriã arborem esse censet.

Marcelli error Pinum tedam interpretãtis.

Plinii error tedã Laricis morbum volentis.

ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attribuit tum vires, tum notas, tum qualitates, quas Theophrastus pino reddidit. Quare cùm Ruellius eum sibi familiarissimum ab hujuscemodi lapsu vindicare vellet, non mirum, inquit, quòd in hoc Plinius æquivocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & situs idem in montibus, eademq; facies, minimè animadvertens, quàm magno ipse quoq; fuerit errore implicitus, quemadmodum & recentiorum alii. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me vidisse nunquam (etsi centenas laricum sylvas viderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cum pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut vera ejus quoq; promulgetur historia, hic ea de larice disseremus, quæ & vidimus, & experientia comprobavimus. LARIX *igitur arbor est eximia proceritatis, materie æterna, cortice perquàm crasso (non autem leviori, quàm picea, ut Adamus Lonicerus scribit) in rimas undiq; dehiscente, intusq; rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore luteo, odore non injucundo: foliis gregatim circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, minimè aculeatis, quæ adventãte hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibiq; marcescunt: ita ut sola larix inter cæteras resinam fundentes arbores, spreta omni algoris immanitate, nuda per hyemem vitã transigat. Novella cupressum prorsum æmulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Ejus coni (quanquam credidit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, molliores tamen, neq; ingratum efflant odorem. Veruntamen*

Ruellii error Laricem perpetua fronde esse.

Laricis historia.

Plinii error volẽtis laricem esse sterilem.

VII. LARIX.

flores longè odoratiores sunt, qui vere emergentes è ramusculorum cacuminibus, arborem universam mirum in modum condecorant, quippe cùm in purpura ardenter rubescant, comantibusq; foliolis, miro quodam naturæ artificiõ annectantur, non parum viatorum oculos remorantur. Ligni materies durissima, præsertimq; rubescens & in caudicis meditullio sita: eaq; propter in ædificiis omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profectò est credere, (ut Plinius, Vitruvius, & recentiorum plerique perhibent) quòd nec flagret Larix, nec in carbones vertatur, sed veluti calcarium saxum in fornace exuratur. Quin etiam ii proculdubio falluntur, qui horum authoritate freti, Laricem nostram legitimam haud esse contendunt, quòd eam tam facilè accendi cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quàm recentiorum scriptorum consensu, præsertimq; ipsius Plinii, ac Vitruvii, Larix præpinguem, & copiosam resinam fundat, quæ perinde ac bitumen igne admota, quàm celerrimè accenditur, ignari sanè hominis est, credere Laricem resinosum, & pinguissimum lignum ignem respuere, cum lapides ipsi, qui propria sua natura flammis accendi nequeunt, ubi tamen bitumine redundent, perinde ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quousq; vertantur in cineres. Quod facilè testabuntur Flandri, Brabantii, & alii Aquilonares gentes, quæ ob lignorum penuriam hisce tantùm lapidibus suos fovent ignes. Si verò plura contra horum sententiam quispiam audire cupiat, legat secundam epistolam nostram ad Clarissimum Medicum Vlyssem Aldrovandum. Ibi enim plura repetiet authorum testimonia, quæ nulla dubitatione affirmant, nostratem & antiquorum laricem eandem esse plantam. Malè quidem cum fornacibus ageretur, in quibus fit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præsertim valle Ananiis contermina, quam Solis nuncupant, ac aliis multis Camonicæ, & Eliotropiæ vallis fornacibus, in Brixiensi agro, si larigno carbone carerent, cujus inibi maxima conflagratur copia. Namq; (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colliquescit, quàm laricco: quin & lignum ejus siccum, cùm abunde sit resinosum, impetu flagrat perquàm vehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantùm lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hypocausta calefiunt. Cæterùm selectissimum Agaricum in larice provenit: namq; ipse quidem sæpius in Ananiensibus montibus præstantissimum agaricum parva quadam securi à laricibus compluribus deject, ejusq; sæpius ab his, qui resinas colligunt. Nascitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, sed in aliis arboribus, præsertim glandiferis. Dioscorides, sicuti & Galenus, non satis compertum habet, an Agaricum fungus sit, aut radix, licèt asserat in cedro gigni. Brasavolus agaricum Comachii in ilicibus invenisse fatetur, nec non per Galliam equitans id vidisse ait quercuum caudicibus inhærere. Enimverò ipse in tota Hetruria, in aliisq; quampluribus Italiæ locis, denique in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæq; provinciis, ubi sylvæ quercubus, cerris, ilicibus, suberibusq; refertæ conspiciuntur, non solùm nunquam vidi, sed ne quidem audivi in his agaricum provenire: tametsi illis inhærere viderim fungos alios plurimos lignea materie concretos, duros, ac nigros: quibus ubiq; passim fomites fiunt ad suscipiendum ignem, cùm è silice chalybe excutitur: quinetiam iis ignitis ad machinulas exonerandas venatores frequentissimè utuntur. Ad hæc quamvis in Tridentinis montibus præsertimq; Ananiensibus, præter Abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adsint quercus, in nulla tamen agaricum, præterquam in larice, nascitur. Porrò ex larice etiamnum præstantissima illa resina manat, quæ falsò officinis terebinthina vocatur, cùm terebinthina ex terebintho proveniat. Verùm cùm mercatores præterito jam ævo terebinthinam ad nos minimè afferrent, ob idq; larigna ejus loco uterentur tum medici, tum myropolæ, facilè factum est, ut larigna ex usu sibi terebinthinæ nomen vendicaverit. Et quòd larigna terebinthinæ nomen & locum antea passim occupaverit, ut etiam hodie in officinis ejusdem, si desit, vicem suppleat, omnibus notissimum arbitror. Attamen Fuchsius vir alioqui doctissimus, in libro, quem secundò edidit de compositione medicamentorum, scribit pharmacopœos legitimæ terebinthinæ vice abietinam supponere. Qua in re apertè fallitur, quòd omnes (ut dixi) pro terebinthina larignã usurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco vendebatur, ut ipse libro tertio de compositi. medicam. per genera memoriæ prodidit, sic inquiens. Ex harum genere est & larigna vocata, prædictis planè humi-

Vana Vitruvii, & Plinii de larice, quòd nõ flagret, opinio.

Lapides qui accẽduntur.

Agaricũ larici innascens.

Brasavolus in quercubus Agaricum vidit.

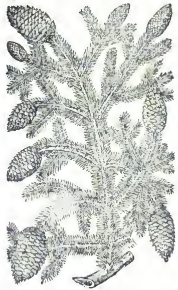
Fungi igniarii.

Resina larigna, quæ officinis terebinthina dicitur.

Fuchsii error circa terebinthinã resinam.

dior: substãtia verò similis liquidæ piceæ, quã loco terebinthi institores vendunt, ignorantib. eas discernere: est autẽ talis resina odore, gustu & facultate, quam terebinthina acrior. Cum hac igitur & terebinthina, larigna vocata, persimilem potentiã obtinet, sed tenuiori substantia majoreq; discutiendi virtute prædita est. Hanc Tridentini, ac etiã qui iis contermini

VIII. PICEA.

IX. ABIES.

Larga.

sunt, vernaculo sermone Larga appellant, deflexa à Larice, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen sponte sua non defluit, sed qui ipsum colligunt, magno & longo terebro laricis caudicem ad medullam usq; per æstatem perforant, & inde manãtem resinam vasculis quibusdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt juvenculæ arbores sicuti de thure diximus: turbidiorem verò annosæ. Cortex siccat pini modo. Resina excalfacit, atque minus quàm pinea & abiegna.

Resinæ larignæ vires.

Hæc ad quàm plurima expetitur medicamenta, & præsertim ad vulnerum, ulcerumq; auxilia paranda. Devorata unciæ pondere, purgat per inferna. Abstergit, provocat, aperit, glutinat, attrahit. Renes & vesicam expurgat, calculos expellit, & urinam ciet, & præsertim si cum Benedicta simp. sesquidrachma devoretur: devorata articulorum dolores lenit: præstat & ad Gonorrhæam, ubi absorbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphea, addita selectissimi succini drachma, & coralli vel aspleni, & caphuræ momento. Delincta in eclegmate commodissimè auxiliatur tabidis, empycis, ac diuturna tussi laborantibus, purulenta extrahit.

Oleum & aqua de Resina larigna.

Fit ex ea oleum & aqua, destillatorio vase, cùm ad plura utile, tum maximè ad recentia vulnera glutinanda plurimum præstant, quin etiam ad nervorum articulorumq; dolores à frigiditate provocatos. Ceterùm aqua quæ inprimis distillat, si scrupuli tantùm pondere ex vino albo bibatur, ubi ventriculus pituita repletus languet, paulo post eam per vomitum expellit, magno juvamento. Eadem lentigines, varos, alphosq; abstergit: cum in facie tum in quacunque alia corporis parte, addito oleo, quod ex vini fæce paratur. Præstat quoque ad sinuosa ulcera infusa & ad verminulosas aures, addito fellis bubuli momento: quin etiam ad surditatem, unà cum oleo suo infusa.

Pannum in larice nascens, & ejus usus.

Reperitur præterea in annosis laricum caudicibus prope medullam ipsam, pannum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirothecæ conficiuntur, adeò persimile, ut vix alterum ab altero discerni possit. Utuntur hoc incolæ ad vulnera glutinanda, & ad sanguinis fluores compescendos.

Piceæ, & Abietis histor.

Ceterùm admodum inter se similes ex his, quæ resinam fundunt, arbores sunt PICEA & ABIES, *ita ut sæpè etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utrique proceritas, ambæ iisdem sunt foliis, oblongis, duris, ac densis: utriusq; ramusculi produntur crucis in morem, à duorum duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & foliis evenit. Veruntamen hoc tantùm discriminis inter se habent, quòd piceæ folia colore sint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, læviora, minusq; pungentia, ac ramos circumquaq; vestientia. Præterea piceæ cortex nigrescit, tenax est, lentus & lori modo flexilis, abieti verò albicat, & si flectatur, facilè perfringitur. Piceæ rami plerunque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non visitur. Ligni denique materies piceæ multò speciosior, ac etiam utilior: habet enim venas rectiores, minusq; nodosas. Ambæ conos ferunt spithamæ longitudine, nucamentis quamplurimis invicem subintrantibus compactos, in quibus semen est subalbum nulla intus medulla. Picea nascitur in montibus & sylvis. Abies in altis montibus inter Larices & Piceas. Picea fert resinam inter corticem & lignum gummi modo concretam, licet nonnunquam ex ea defluat liquida, larignæ similis. Abies verò inter corticem & corticem præstantissimum liquorem illum concludit, quem vulgò* LAGRIMO, *quasi abietis lachrymam, appellant, de quo veteres nihil (quod equidem sciam) posteritatis memoriæ prodidere.*

Abietis lacryma, an Picea liquida Galeni.

Nisi quispiam dixerit per abietes lachrymam intellexisse Galenum lib. III. de comp. med. per genera paulo ante citata, piceam illam liquidam resinam quam pro terebinthina institores vendebant. Cujus rei illud judicium esse videtur, quòd scribat ipse, hanc & gustu, & odore terebinthinæ esse persimilem, quod in abiegna lachryma maximè notatur, & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior: namque hujusmodi qualitates in liquida picea resina minimè repetiuntur. Quo fit, ut suspicandum putaverim, in his Galeni verbis librariorum fortasse culpa, men-

pa, mendum aliquod subesse, licet constet antiquos scriptores in arborum resinas ferentium historia, in quamplurimis inter se differre, & alteram sæpe pro altera (ut suprà diximus) substituere. Auxit mihi suspicionem hanc Galenus, quippe qui scripserit deinde eodem libro in Euphorbii medicamento, inter resinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancq; illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lachrymam, clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices vomicæ modo coacervatur, & secto corio (ut in abscessibus sæpe vexatis fieri solet) elicitur: hæc verò manat è laricis caudice ad medullam usque perforato, ut ego experientia doctus facilè attestari possum. Nam, ut rem omnem hanc in historia exactius exploratam haberem, & à Larice larignam, & ab Abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admisceant, ut hac impostura magis lucrentur, eò quòd omnes abiegnam pluris faciunt, quàm larignam. Nec desunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna vendi-tent, cùm rarissimi reperiantur myropolæ, qui rectius alteram ab altera dignoscant. Sed frans cognosci potest, quòd abietis lachryma substantia minus consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior: magis excalfacit & eadem præstat valentius, ad annumq; asservata quadantenus flavescit. Ea vulneribus recentibus maximum affert præsidiū, quòd non solùm glutinet, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Pota semuncia pondere renum calculos ejicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumq; cruciatus lenit: quin & Asthmaticos, suspiriosos & purulentos. Capitis vulnera mirificè sanat, ubi tamen cerebri membrana haud detecta appareat, adeò ut hac sola nonnulli utantur. Additur & in antidotis balsami vice Cortex exiccat Piceæ & Pinus modo. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innasci: verùm in Tridentinis montibus, ubi undiq; ea montes sylvescunt, Abies omnis est & floribus & fructibus infœcunda. Sed ut ad piceam nostra redeat oratio, non satis compertum habeo, quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius: quanquam ex imagine quā exhibuit, atque etiam ex notis, quas suæ piceæ assignavit, aliquod pinastri genus intelligere videtur. Cæterùm arbor, quam idem sua tantùm auctoritate, ne dicam temeritate, ductus, perperam Sapinum vocat, ac abieti similem facit, non est (quantum ego conjicere potui) nisi legitima picea. Quippe hæc abieti adeò similis est, ut sæpè sylvanos homines, & lignarios fabros fallat, ut supra dictum est. Idcirco Plinius lib. 16 cap. 24. eadem folia reddidit piceæ & abieti, sic inquiens: insecta pectinum modo (intellige, folia sunt) picea, abieti. Iis etiam idem Taxum similem fecit eodem libr. cap. 10. quemadmodum & Dioscorides libro 4. Taxum autem (ut observavimus) maximè foliis æmulatur picea, quam magno & pudendo errore Bellonius Sapinum appellat: nam Sapinus, teste Plinio, pars tantùm est in abiete, ut ejus verba declarant lib. 16. cap. 39. ubi ita scribit. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est. Hæc qua diximus, ratione fluviata decorticatur, atque ita Sapinus vocatur, superior pars nodosa duriorq; substernia. Quibus utique Plinii verbis palam est Sapinum non esse per se arborem, sed tantum abietis partem, sicuti etiam Vitruvius testatur. Verùm Bellonius, quod audiverit tam piceam, quam abietem indifferenter dici Sapin suis Gallis nominari hanc fortè vulgarem & confusam nomenclationem secutus, ut eam veram putavit, ita etiam piceam Sapinum appellavit. Sed is mihi quidem non videtur in Plinio rectè considerasse resiniferarum plantarum historiam, neq; in Theophrasto cognovisse quid πεύκη & πίτυς significarent, neque etiam animadvertisse, quòd hæ duæ voces sæpè à Græcis una pro altera usurpentur. Sed hic fusius quàm deceat, aliquot Bellonii errata persecuti sumus: alius enim locus erit, nisi quid mihi humanitus accidat, ubi alia plura in hoc genere consultò tractabimus. Cæterùm his expeditis, jam tempus admonet, ut de nucleis pineis, & eorum viribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, è viridibus pinorum nucibus, quas conos vocant, destillatorio vase parata, rugas in facie delet & mammas admodum in virginibus extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis sæpiùs foveantur: eadem vulvam angustiorem reddit infusa. & à fluxionibus tuetur, sed longe ad hoc efficacior est succus. Nuclei autem è domesticis nucibus exempti humano corpori magno sunt usui. Sunt enim in suis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, agglutinant, resolvunt, & impinguant, & leviuscula quadam acrimonia mordicant: belle nutriunt, ac quamvis crassiusculum potius quam tenue præbeant alimentum, non tamen improbantur: emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, ægre tamen concoquuntur: ideoq; natura frigidis dari debent cum melle, calidis autem cum saccharo, id enim corrigit eorum contumaciam. Cæterùm ubi tepenti aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleosam quam possident qualitatem. Sanant frequenter devorati, nervorum ac dorsi dolores. Dantur utiliter Ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & ejus ulcera, humores lentos, & saniem inde expurgantes: propinantur tussientibus. Remorantem excitant Venerem, aqua tepida prius macerati, & deinde saccharo, aut melle excepti, & devorati. Præstant quoque ad renum & vesicæ ulcera: ideoq; opitulantur urinæ cum stillicidiis, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & sanant ventriculi erosiones, cum succo portulacæ hausti. Cæterum viridis pinus aciculæ contritæ, ex vino optimo potui datæ, cordis dolorem sedant: sed à pinguibus ægros abstinere oportet. Pini Conorum cortices in aceto acerrimo decocti perquàm utiliter suffiuntur dysentericis. Pinus sylvestris cortex, fsicciore præstat facultate, ut resina, calidiore quam domestica. Folia, cortex, resina, nuces eadem præstare possunt, quæ in domestica diximus, ac etiam valentius. At Mugo eadem sunt qualitates, quæ cæteris pini generibus. Iisdem quoque viribus pollet, quibus & cætera pinorum genera. Sic & Cembro qualitate & viribus à cæteris pini generibus non variat. Maritima cortex utilius exsiccat, minusq; resina excalfacit quàm cæterorum sylvestrium. Eadem quæ cæteris illi sunt facultates. Utuntur incolæ pinguissima ejus materie ad nocturnas faces. Maritima altera, qualitate & viribus à cæteris haud differre videtur. Arbor, quæ plerisq; Græcis πίτυς, Latinis Pinus appellatur: Arabibus, Sonabar: Italis, Pino: Germanis Hartzbaum/ Fichtenbaum *&* Kynholtz: *Hispanis. Pino: Gallis. Pin: Bohemis, Borouuhit: Polonis Sofznu. Pinus sylvestris. Græcis, πίτυς ἀγρία: Italicè. Pino salvatico: Germanicè,* Wild Fichtenbaum: *Gallicè, Pin sauuage. Pinus sylvestris altera, Ananiensibus Mugo: Latinis, Pinus sylvestris repens: at Græcis quod stipite careat πίτυς ἄξυλος vocari poterit. Pinus sylvestris, Cembro & Cermolo Ananiensibus: Pinus Tarentina Plinio, Pinus maritima, Græcis θαλάσσια πίτυς: Italis, Pino Marino Quæ autē Græcè πεύκη, Latinè Picea nominatur: Arabice Arz: Italicè Pezzo: Germanicè,* rot Thannenbaum: *Hispanicè Pino negro: Gallicè Un arbre du gendre du pin Pesse, Pignet, sive Garipool. Quæ deinde Græco nomine λάριξ, Latino item Larix: Italico Larice: & Germanico* Lerchenbaum *vocatur: Gallis. Melze, sive Meleze. Quæ demq; Græcis ἐλάτη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germ.* Thannen *sive* Thannenbaum *Gal. Sapin.*

Error eorum qui abiegnā lachrymā larignam censent.

Abiegna lac. ut adulteretur, ejus vires.

Ruellius croceum florem abieti tribuit.

Bellonii Sapinus est Picea.

Bellonii citur Sapinum arborem statuētis.

Pinearū Nucum facult.

Nucleorum pineorum vires.

Nomina.

Magna est controversia ratione interpretū in vocabulo πίτυς & πεύκη: quia interdum πίτυν Pinū, interdū Piceā: & πεύκην piceā: interdū pinū verterunt. Sic Gaza etsi in Theophrasto πεύκην pinū, & πίτυν piceam reddiderit, attamē & ipsā πίτυν, Laricē est interpretatus, Pliniū sequutus, quē & Marcellus sequitur, qui præterea πεύκην Tędā reddidit: sed & in Græcia & Maced. πίτυς καὶ πεύκη arbores, sua nomina permutabāt. Verū dicimus πεύκην Theop. esse Pinū, & πίτυν piceam: probatur ex Theophrasto 3. hist. plāt. 10. qui τ πεύκης nucē στρόβιλον appellat, quod nucē pineā significat, quæ edulis est, attestāte Gal. 2. de fac. al. 7. simpl. & l. de

Πεύκη an sit Pinus vel Picea.

Πεύκην Pinū esse probatur.

mali succi alimentis:altera probatio,ex libro de causis plantarũ Theophrasti desumitur, ubi τῆ πίτυος duo constituuntur genera,sativa & sylvestris: jam verò Pinum coli,notissimum est,non autem piceam: tum divisit τὴν πεύκην in Ideam & Maritimam: at Picea solùm in frigidis & excelsis montibus provenit: tandem ἐκ τῶν πιτύων copiosam picem fieri scribit, eatumque proprium ut in tedam abeant: jam verò ex pinorum assulis tedaque picis copiam colligi,norunt alpium incolæ.Subjiciamus nomina. I. Pinus Sativa C.B.& Dod.gal. Lugd. Pinus urbana folio perpetuo, Theoph.Pinus,Plinio: sic & Brũf.Trag.Cord. in Diosc.Lon.Gesl.Dod.Bellon.Lac.Cast.Cæs.Pinus domestica Tab.Pinus vulgatissima Lobelo. In hoc genere datur mas & fœmina: illa enim nucem fert rotundiorem, hæc longiorem. Adferuntur nunc ex nova Hispania pinei nuclei cathartici, pineis nucleis similes,in strobilis magnis, at molliore & nigriore putamine:Indi quinque aut sex tritos, in vino loco cathartici assumunt:de quibus Monardis & ex eo Lugdunensis historia. II. Pinus sylvestris duplex est, alia fructifera, alia sterilis: fructifera alia est montana, alia maritima: montana triplex,sativæ similis,altera quæ Tubulus Plinii,& tertia quæ Teda arbor.Maritima duplex,major & minor. Sterilis etiam duplex, major & minor. Pinus sylvestris sativæ similis C.B.quando enim sponte provenit pinus,tũ Pinaster dicitur, Plinio auctore: hinc Pinaster, Brũf. Trago,Lob. (cui & Pinus sylv.montana Theop.) Cæs.Thal.Pinus sylvestris sive Pinaster, Dod. gal. & fol.Cord.in Diosc.Gesl.hor.Pinus sylv.fructifera,Lug.Pinus sylv.mõtana,Taber.Hæc in multis Hispaniæ & Lusitaniæ montibus crescit adeò fructuosa,ut inde copia nucum pinearum in Galliam adferatur. III. Pinus sylvestris humilis seu repens. C.B. quia sine caudice rami in terram sparsi, sunt tubulorum modo,quare Tubulus Plinio,licet quibusdam in exemplaribus legatur Tibulus,in aliis Stubulus. Pinus sylvest.altera, Dodo.gal.& fol.quoad iconem, quoad descriptionem tertia. Pinus sylvestris Mugo, Lobel. Tab. Pinus tubulus,Lugd.Pinus sylvestr. repens,Matth.in iconibus. IV. Pinus sylv.montana tertia.C.B.an Teda arbor fructifera Plinio?Pinus sylv. tertia,Dod.gall.Pinus sylv.altera species,Italis Cembro,Dod.Pinaster,Bellonio: Teda arbor,Lugd. Pinus sylv.Cembro,Tab.Pinus Tarentina Plinii,Matth.icon.Nuclei parvi trianguli forma,quos putant à Plinio Tarentinas nuces appellatas lib. 15. cap. 10.quo loci nucum pinearum genera recenset: non autem quod censuerit Pini genus aliquod Tarentinum, ut quidam existimant,sed quòd hæ nuces Tarento Romã vehebantur. V. Pinus maritima longioribus setis C.B.Pinus syl.quinta Dod.gal. Pinus maritima major Dod.Pinus maritima Theoph. Lob.Pinus maritima Lugd.& Taber.cui prima. VI. Pinus maritima altera C.B. sic & Matth. Lugd. Taber.Pinus sylv.4.& Pino Idææ Theophrasti similis,Dod.gal.Pinus Idæa Theophrasti,Lob.Hæc duo genera potissimum nucum magnitudine differunt.Pinus sylvestris sterilis dicitur, non quòd nullũ edat fructum,cùm conos ferat,sed quod nuclei edules non sint: qua de re Clus.histor.Hispan. & ex eo Lobelus, Dodonæus, & Lugdunensis historia. Præter hæc Pini genera,Clusius histo. Pannonica, meminit Pinastri latifolii julis virescentibus aut pallescentibus:dein tenuifolii julo purpurascente:tum pumilionis qui conos sursum spectantes habet. VII. Laricem nusquam in Græcia nasci, idcirco Theophrasto ignotam, statuunt: attamen quidam Pinum urbanam folio deciduo apud Theophrastum censet: dicitur Larix, Brunf.Lon.Lac.Bellon. Fuch.Dod.gall. & folio, Cord. in Diosc. & hist. Gesn. hot.Lob. Cast.Lugd.Cam.hor.Taber.Abies tertia & Larix,Trag.Pini sylvestre genus,cui hyeme folia decidunt, Cæs.hujus lachryma seu resina liquida pro Terebinthina venditur:in hac etiam sola Agaricum utile nascitur, de quo libro tertio agitur. VIII. Piceæ vox ab aliquibus Abieti & contra tribuitur, πίτυς Theophrasto, (quamvis Gaza aliquando Laricem vertat) & veteribus: sunt qui à πίσσα derivatam putent, quòd hæc arbor,præ cæteris picem stillantibus,magnam copiam fundat: siquidem inter corticem & lignum gummi resinæ modò concrescat,ac nonnunquam etiam liquida effluat. Dicitur Picea, Brunf. Lac.Cord.in Diosc.Lob.Cast.Cæs. (qui Tedam Plinii statuit) Thal. Tab.Lugd. Abies prima & rubra Trag. Abies fœmina & sapinum, (eò quòd Gallis Sapin dicatur) Bellon. secutus Lacuna, Sapini nomine proponit iconem Bellonii.Picea & Abies rubra, Gesl.Lon. Picea Plinii, Abies mascula Theophrasti, Clus. Pannon. Habet ex Bellonio Dodonæus edit. gall. aliam Abietis figuram, cujus rami sursum spectant, quam editione Latinâ pro Abiete altera proposuit: à Bellonio de Coniferis & in iconibus, Abies legitima & mas, Lacunæ Abies, & Abietes pilari, du choul in descriptione Pilari nominat, & ex eo Lugd. Verùm de his & similibus plenius suo loco. Sic & Clusius historia Pannonica Piceam pumilam nucamentis nucis ponticæ magnitudine è squammulis imbricatim compositis, sed in pungens foliolum desinentibus, quæ matura dehiscentia concavas cellulas ostendant, proponit. IX. Quam Abietem Plinius, Theophrastus ἐλάτην nominat,vulgò Abies dicitur, ut Brunf. Bellon. Lac. Cord. Cast. Lob. Cæsalp. Lugd. Taber. Abies Candida Trago: Abies fœmina Anguill. Picea, Dodon. Abies Plinii & Abies fœmina Theophrasti, Clus. Panno.

Pinei nuclei purgantes.

Pinus sylvestris duplex.

Tubulus Plinii.

Larix.

Picea.

Abies.

10 20 30 40 50

Σχῖνος. LENTISCUS. CAP. LXXV.

Lentiscus nota arbor est, cui toti vis inest adstringendi: semini enim, folio, ramo, cortici radicibusque cognatæ insunt vires. Liquamentum autem ita fieri solet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abundè cocta, refrigerataque sunt, folia abjiciuntur: aqua denuò coquitur, donec mellis habeat crassitudinem. Lentiscus sua adstringendi dote, valet adversus sanguinis rejectiones, alvi profluvia, & dysenterias in potu: item contra eruptionem sanguinis è vulva, & ejusdem, aut sedis procidentia. In totum Acaciæ, & hypocistidis vicem repræsentat. Idem facit succus è tritis foliis. Decoctum fotu cava explet, & fracta ossa ferruminat, vulvæ fluxiones sistit, nomas arcet, ut inam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes surculi calamulorum vice dentibus repurgandis affricantur. Fit è semine oleum astrictoriam vim habens: quod prodest, cùm quid adstringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ lentiscina cognominatur, & ab aliquibus mastiche. Pota utilis est sanguinem rejicientibus, & tussi veteri: stomacho auxiliatur, sed ructum movet, additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorẽ cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingivas contrahit.

60

Optima

Optima, & copiosissima in insula Chio provenit. Præfertur, *a* nitedulæ modo resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, *b* [retorrida] friabilis, odorata, stridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinæque pineæ nucis mistura.

a Græcè uno verbo λαμπυρίζουσα. *b* ἢ πυῤῥά. Et fulva leg. Orib.

I. LENTISCUS.

Lentisci consideratio, & historia.

*Lentiscus in Italia frequentissima nascitur, præsertimq; in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum ædificiis, ac ruderibus: quinetiam in tractu Tyrrheni ubiq; copiosa oritur, in Campania maximè. Cæterùm Lentisci nonnullæ sunt plantæ, quæ in arborem mediæ proceritatis assurgunt: nonnullæ verò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed virgultis stolonibusq; innumeris corylorum sylvestrium modo dissiliunt: veruntamen Lentiscus tum ramis, tum foliis densior constat, magnáq; virgultorum cacuminibus ad terram deflectitur. Folia utraq; est Myrto æmula, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pari utrunq; exortu graveolentibus, pinguibus, friabilibus, & in obscurum virentibus, in ambitu tamen rubent, sicuti & quibusdam venulis: perpetua fronde viret. Cortice est subrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemosos fructus rubentesq; in unum modum, è quibus oleum elicitur, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem veterascens vertitur in bestiolas iis persimiles, quæ ex ulmi, & terebinthi folliculis evolant. Tota planta graviter olet: quapropter nonnulli, quòd olfactu caput aggravet, ipsam devitant. Sed Lentiscum, quæ roboris magnitudine proveniat, folio sorbi, acinis sylvestris punicæ rubentibus, ut Ruellius scribit, hactenus non vidi, nec id unquam me legisse memini apud probatos auctores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim, quemadmodum & Hermolaum, qui ea esse lentisci folia existimat, quibus coriarii Veneti in pelles conficiunt, vulgò propriè appellata foglia. Siquidem planta à qua hæc folia decerpuntur, maximè à lentisco differt, etsi cum terebinthino aliquam habeat similitudinem. Fert etiam Lentiscus Italica masticen, ut ipse attestari possum: sed rara admodum, nec Chiæ comparanda. Itaq; immeritò à nonnullis notatur Avicenna, quòd Masticen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quòd ii, qui majori in errore versantur, existimaverint non alibi fortasse, quàm in Chio nasci. Indicam masticen è spinosa quadā planta manare, non solùm Theophrastus, sed etiam alii tradidere, quemadmodū & Plinius, qui lib. 12. cap. 17. non modò Chiæ mastiches meminit, sed aliarum quoq;, quæ in Arabia, Asia, Græcia, Pontoq; proveniunt. Quæ ad nos comportatur, & in universam ferè Europam, in Chio tantum, Ægei maris insula, provenit, ex domesticis solùm lentisci plantis, vulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim inde Mastiche, & in terra circumpavita concrescit. Mastiches id omne quod in tota Insula provenit, Reipublicæ debetur, quo fit ut qui vindemiæ tempore propriis in agris Masticen colligunt, id totum absq; dolo in cōmune ferant. Mulctantur secta manu, qui Lentiscum Masticen fundentem in proprio, vel alieno agro exciderit, tanta est Mastiches cura, & reverentia apud Chios. Nec ab re quidem, cum illis tantùm Mundus ferè universus tam necessarium ac salubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiscum Masticen fundere, sed flavam, amaram, & Chiæ longè deteriorem. Restringit Mastiche sanguinem è naribus manantem, si unà cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis combustis, excipiatur ovi albo, & fronti applicetur, fascia superposita, quæ arctè constringat. Manditur unà cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite trahendam. Tollit, mulcetq; mastiche frigidos articulorum dolores, si unà cum cumino, pulegio, salvia, lauri baccis, & sabina, melle excipiatur, & dolorifico loco applicetur: valet ad ventriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres mastiches grumos devoraverit: non solùm enim hoc medicamento tollitur dolor, sed fit quoq;, ne post hæc sentiatur. Lentisci meminit Galenus libr. 8. de simpl. med. facultatibus, sic inquiens. Lentiscus facultate ex aquea essentia leviter calida, & terrena frigida non pauca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus suis partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, præterea fructu, & cortice: ac si succum ex foliis ejus viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaq; bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias, & alvi affectus sanant: quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinisq; ex utero eruptiones, tum sedis, vulvæq; procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil propè accedens. Meminit idem & mastiches lib. 7. simpl. med. his verbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrariis composita facultatibus est, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, jecorisq; inflammationibus competit, utpote secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra verò, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis desiccat, tum minus adstrictoriæ facultatis est particeps: quamobrem aptior est ad ea, quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt: hac igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porrò oleum, unguentumq; mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyptia: cæterùm similis est & ipsum masticha facultatis. Hæc de lentisco, & mastiche Galenus posteritati memoriæ prodidit. Sed cum mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quòd certò sciam, eam mastiche, ardenti aqua, Zedoariaq; ab impostoribus adulterari, cùmq; Dioscorides, Galenus, & cæteri illius seculi scriptores ipsam non solū non adnotaverint, sed ne noverint quidem, silentio minimè dissimulandum fore putavimus, quò magis legentibus satisfiat, quantū tum à Serapione, tum etiā ab his, qui meridionalē plagam, & Indiæ oras hoc ævo navigationib. perlustrarunt, memoriæ proditū est. C*APHURA* igitur est gummi arboris cujusdā in India nascentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut sub ejus umbra hominū centuriæ recondi possint. Nascitur hæc arbor in montib. mari propin-*

Lētiscus roboris magnitudine. Ruel. & Hermolai lapsus.

Mastiches cōsideratio.

Mastiche Indica.

Mastiches cura.

Mastichis vires.

Lentisci vires ex Galeno.

Mastiches vires ex Galen.

Mastiches nigra.

Caphura ut adulteretur.

Caphuræ historia, & genera.

propinquis: materie levi, ferulacea, qua prodit Caphura. Hujus largioris proventus augurium est, cùm frequentibus cœlum fulgetris coruscat, aut crebro tonitru constrepit, vel cùm terra motu concutitur. Hujus multa traduntur genera. Una in intervenis ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, veluti resina, illicq; gummi modo inhæret, maculis inter initia rubentibus, postmodum vel calore solis excocta, vel ignium vi candescit: hanc sumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant: quandoquidem is primus dealbandæ Caphuræ rationem adinvenit. Hæc cæteris & bonitate, & tenuitate præstat, longiorîq; perdurat tempore. Alia crassior, nec pellucens, atro colore, proinde bonitate cedens. Tertia vilior reperitur, fusco colore. Succedit huic impurior alia, quæ arboris scobe, ramentis, & assulis implicita, gummi more agglutinata lentescit, tuberculo amaræ nucis, aut fabæ aut ciceris. Hanc pontificum, & sacerdotum suffimentis, sicut thus, & myrrham, costumq; in templis dicant. Sed hæ omnes in duo tantùm fastigia rediguntur, in rudem, & elaboratam: siquidem rudis est Caphura omnis ignem non experta: elaborata verò, quæ solis, vel ignis ardore excocta, atq; purgata album contraxit colorem, ut pore & cera. Fuchsius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram esse bituminis Indici genus, quòd scripserit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ proventus augurium esse, cùm cœlum crebris fulgetris coruscat, aut plurimis strepit tonitruis, vel cum regio, in qua provenit, terræmotu concutitur: argumento, quòd similiter ex terra concussu magna tum sulphuris, tum bituminis copia profundi soleat. Sed dissentit ab eo opinio nostra, quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorumcunq; hanc fuisse sententiam existimem: cùm tam ipse, quàm cæteri, qui de Caphura scripsere, arboris cujusdam vastissimæ proceritatis gummi, vel resinam Caphuram esse scribant. His accedit quòd ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimistæ vocant) oleum & aqua elici potest, id quod ex caphura, haud quaquam succedit. Siquidē ea hydrargyri modo ad vasis cacumen ascendit ibiq; tota purior facta cohæret. Nimiū oscitanter de hac scripsisse videtur Platearius Salernitanus: quippe qui Caphuram gummi arboris esse inficiatur, Dioscoridis & complurium testimonio, ex succo cujusdam herbæ fieri tradens. Quod profectò falsum est, cùm nullibi Caphuræ meminerit Dioscorides. Eam autem esse gummi non solùm Avicennæ, & Serapionis testimonio probatur, sed & Lusitanorum, qui nostro avo per meridiem ad Calicut orientalis Indiæ emporium navigant. Credidere Serapio, & Avicenna, Caphuram tertio abscessu & siccare, & refrigerare: quæ tamen cùm vehementer etiam in aquam projecta conflagret, sit perquam odorata, & adeò tenuium partium, ut sæpe per se in auram evanescat, illis reclamare videtur. Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Caphuram ad nos non advehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in aliis quàm plurimis) esse vitiata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendum est Mauritanis) ex calore provenientes, Caphura illita mulcet: incandescentes inflammationes restinguit, præsertimq; jecinoris. Renes & seminaria vasa refrigerat, sanguinemq; cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam vulnerum, quàm ulcerum inflammationes. Erysipelas extinguit, & adversus gonorrhœam, & albas vulvæ fluxiones efficax est cum succino, & aqua nymphææ hausta. Idem præstat pubi, seu imo ventri, testibus, renibusq; illita: quæ tamen antea psyllii seminis spissamento, aut omphacio, aut solani succo probè sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum urticæ semine immissa, aut ex majoris sedi, & plantaginis succo fronti circumlita. Collyriis ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus ac testibus illita venerem extinguit. Corpora à putredine præservat: proinde commodè antidotis admiscetur, quæ contra venena, venenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. Caphura unà cum Chrysocolla, qua utuntur aurifabri, trita, & cum melle illita, faciei cutim clariorem splendidioremq; reddit. Eadem trita unciæ pondere cum sulphuris æquali portione, additis myrrhæ, thurisq;, cujusq; quaternis drachmis, & aqua rosarum libra, & vitreo vaso exceptis omnibus, diebusq; decem insolatis, remedium est præstantissimum ad faciei ruborem pustulis scatentem, si cum hac aqua sæpe lavetur. In universum viribus innumeris pollet, quas brevitati consulentes prætermittimus. Legitimæ probatio talis est. In calido pane è furno recentissimè sublato, bipartitoq; manibus scisso, Caphura ponatur: quòd si humore madeat, syncera est argumentum: sin contrà perarescat, spuriæ ac factitiæ signum. Cæterum nisi diligenter asservetur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam evanescit: itaq; sæpe deluduntur seplasiarii. Asservatur tamen securè vase marmoreo, aut alabastrino, lini & psyllii semine sepulta. Nec desunt, qui eam pipere feliciùs asservari putent, quod nec planè comprobandum videtur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibiq; igne, & arte vitreis organis elaboratur, sic ut candescat, atq; pelluceat. Σχῖνος Græcis, Lentiscus Latinis appellatur: Daru, Arabibus: Lentisco, Italis: Mata, aut Arveria, Hispanis: Lentisq;, Gallis. Germanis, Mastixbaum. Hujus resina μαστίχη Græcè vocatur: Latinè, Mastiche, aut Resina lentiscina: Arabicè, Mastech, Masteche, sive Mastoche: Italicè, Mastice: Germanicè ac Gallicè, Mastic: Hispanicè, Almastiga. Quod Arabibus Kaphor, seu Cafur, recentioribus Græcis καφουρα, ut etiam Latinis Caphura nominatur: Italis, Camphora: Germanis, Gampher: Gallis, Camphre.

Fuch. opinio improbata, Caphurā bituminis genus statuentis.

Platearii error volentis Caphuram ex succo herbæ fieri.

Caphuræ temperamentum, & vires.

Aqua ad faciei ruborem.

Caphura legitima quæ & quomodo asservanda.

Caphura ut alba reddatur.

Nomina.

Lentiscus σχῖνος dicitur (non σχοῖνος, quod est Juncus aromaticus seu Squinanthum officinarum) quasi σχιστὸς fissilis, quòd facilè & frequenter findatur in dentiscalpia. At lentiscus, fortè quod folia ejus lentore quodam lentescant. Arbor Mastiches, eò quod Mastichen ferat, dici posset: est enim ex resiniferarum genere, à quibus tamen foliis differt. Arbor, Lentiscus dicitur herbariis omnibus: at baccas sive fructus, σχινίδας Hippocrates libro de natura muliebri, appellat. Sic resina quæ ex trunco vulnerato primum liquida destillat, dein paulatim in guttas densatur foris candida aut flavescens, propter inhærentem pulverem, quo absterso propemodum crystallina & translucens, dicitur Resina Lentiscina, Mastiche & officinis Mastix, Arabibus Gluten Romanum, quæ optima in Chio provenit: hinc factum, ut apud Græcos sæpè chia simpliciter pro Mastiche scriptum reperiatur. Duplex est, alia propriè Mastiche dicta, alia impropriè. Propriè dicta est ea quæ ex Lentisco effluit, hæcq; vel alba, vel viridis Dioscoridi: vel ut Galenus, alia alba, quæ Chia, alia nigra, quæ Ægyptia: habetur & Cretensis quæ flava est & amara: apud Italos exiguam fundunt. Impropriè dicta est ea, quæ ex spinosa planta emanat, ut habet Theophrastus 6. hist. 4. vel ut Plinius ex humili spina: quæ planta Chamæleon albus Dioscoridi lib. 3. dicitur: qui scribit Ixion aliquibus ideò vocari, quod quibusdam in locis viscum circa radicem ejus reperiatur, quo pro Mastiche utantur mulieres: & Theophrastus Acanthicen Mastichen vocat, Gaza spinalem vertit. Est & altera arbor, quam LENTISCUM PERUVIANAM vocamus, quæ Lentisco similis, ramosa, ramis obsequiosis deorsim spectantibus, cortice subruffo & rugoso tectis: foliis lentisci modo integris, sed acuminatiorib. utrinq; binis non tamē sibi ex opposito respōdentib. quindecim, septendecim & etiā novendecim ab uno pediculo cohærentibus, saturatè virentibus, per quorum mediū linea subalbicans excurrit & ad latera venulæ quasi rugosę discurrunt, quę inferna parte potissimum conspiciuntur, hæc trita non ingratum spirant odorem, Flores qui in ramorū summitatibus conspiciuntur, ramulis palmaribus, & longioribus

Resina Lentisci.

Mastiche duplex.

II. LENTISCUS PERUVIANA.

III. MOLLIS ARBOR.

ribus instar racemi sparsi insident, albicant & ex quinq; foliolis acuminatis cōponuntur: his succedunt fructus rotundi, ut Lentisci, parvis pediculis & pericarpiis sustentati, qui racematim conglobantur, primum virides, mox rubei, dein subnigri, piperis instar acres & pingues, tenui tecti membrana, cui medulla acutissimi saporis & odoris subest. Semen ex America primum allatum, & Piperis nomine Romæ in horto Illustriss. Cardinalis Columnæ, à quodam Pharmacopœo Septembri mense satum, & sequenti anno ad quinque cubitos excrevit, at semen ad maturitatem non pervenit, monente Doctore Edoardo Vorstio, qui nobis ramulum cum baccis (unde delineari curavimus) obtulit. At nunc Lentiscū altitudine adæquat, unde ramos cubitales floribus & tenellis baccis refertos, à Doctore Jo. Neuderfero (unà cū aliis elegantissimis) accepimus, ut & Gummi quod ex inciso cortice emanat. Etenim apud Americanos, ex cortice vulnerato gummi album mastici simile colligitur, quod in aqua vel decocto aliquo dissolutū ab incolis drachmæ unius pondere pro cathartico sumitur, cùm eo blande humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur. Ex foliorum libra, scrupulus unus succi elicitur, quem Opobalsamo comparant. Verùm cùm hic Lentiscus Peruvianus, ab incolis Molle (quod molliat alvum fortè) dicatur, & in multis (nisi sit eadem) cum ea quam pro Molle, Carolus Clusius in Monardem proposuit, conveniat, & ejus iconem proponere placuit, cujus hæc est apud Clusium historia, ex quo etiam Lugdunensis & Tabernæmontanus desumpsere. Cæterùm odor fœniculi mihi in memoriam revocat arborem in Peru nascentem, Molle vocant, cujus ego pusillas duas plantas è semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniç, in horto splendidissimo Illustris viri D. Joan. de Brancion, sed quę tertio anno perierunt hyemis injuria. Erant autem eæ arbusculę trunco (quia tenellę) ex viridi nigricante, multis conspersо veluti maculis cinereis, folia pennata ut fraxini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serrata, & sub extremū angustiora, quæ ab arbusculis revulsa, lacteo succo, eoque lento & viscido & odorato manabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem reddebant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natę sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pellicula rubescente tectus racematim cohærens, ut ex ejus icone, quam ad vivum depingi tum temporis curavimus, conspicere licet: florē quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti similis. Hęc arbor abundanter nascitur in convallibus & locis planis Peruanæ regionis, ut referunt omnes qui Occidenraliū Indiarum descriptionem dederunt. Sed Petrus Cieca maximè, qui ejus descriptionem cap. 112. primæ partis Chronici dedit.

Τέρμινθος. TEREBINTHUS. CAP. LXXVI.

TEREBINTHUS cognita arbor est: cujus folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem, ad quæ lentiscus conveniunt, simili parara modo, sumptaque. Fructus esui aptus est, sed stomacho adversatur: excalfacit, urinam movet. venerem excitat: contra phalangiorum morsus convenienter in vino bibitur. Resina ejus ex Arabia petręa defertur. Provenit etiā in Judęa, Syria, Cypro, Aphrica, & a Cycladibus insulis. Sed prę valet candida, perlucida, vitreo colore, b [& in cęruleū vergente,] terebinthū olens. Terebinthina resinas omnes antecedit: proxima lentiscina, & è pinu, & abiete: has sequitur è picea, & pineis nucibus resina. Natura omnibus calfacere, mollire, discutere, expurgare, Tussi, ac tabi conveniunt per se, aut in

a Meum addit [illegible] b Hæc nō leg. Oribas.

autin eclegmate ex melle: vitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, ventrem emolliunt, palpebras commodissimè replicant: lepras tollunt, cum ærugine ac surorio atramenro, nitroque: auribus saniem emanantibus cum melle & olen, item in prurit genitalium utiles, malagmatis, acopisque admiscentur. Laterum doloribus per se, illitu & appositu auxilio sunt.

Ῥητῖναι ἄλλαι. RESINÆ ALIÆ. CAP. LXXVII.

a Hęc de- let Orib.

b καθαρὰ. i. liquida Meum.

c Meum & Drag. πιτυίνη ἢ ἐλατίνη i. pinea & abiegna.

LIQUIDA resina è pinu picea, à Gallia & Hetruria convehi solet, atque olim à Colophone petebatur: hinc Colophoniæ sibi cognomentum vendicavit. A Gallia quoque subalpina: quam vernaculo nomine larica, hoc est, larignam appellanr incolæ. Ea *a* [in linctu, & per se] magnopere prodest tussi veteri. Colore inter se distant: siquidem alia candida est, alia oleosa, alia mellei liquoris similitudine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ verò aridarum generi adscribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratissima, translucens, non retorrida, neq; *b* diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. *c* E picea, & abiete resinæ cæteras antecedunt: odoratæ enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstanriores à Pityusa insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupresso manarunt, nihil ad illas, nec tantis viribus potiuntur: veruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, sumi solent. Lentiscina terebinthinæ respondet. Uritur resina omnis liquida in vase quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur: itaque resinæ congius in duobus aquæ pluviæ coquitur, subjectis levibus prunis, resina assiduè movetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis & retorrida reddatur, ac digitis cedat. Cæterùm ubi refrixit, in fictile non picarum, quod aconitum vocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximii candoris, si resina omnis eliquata præcoletur, quò fæculenta sordes excernatur. Uruntur quoque sine aqua, primùm lento igne, & ubi coire cœperunt, major carbonum strues supponitur, & triduo citra intermissionem discoquuntur, usque dum antedictas naturæ suæ notas exuerint: mox, ut dictum est, reponuntur. Aridas unius diei spatio decoxisse satis. Ustæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. E resina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idonea, quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur: prodest glabris genis, collachrymationibus, erosisque oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

TEREBINTHUS.

Terebinthi descriptio.

TErebinthus folio est fraxini, crassiore, pinguioreq; & rotundiore, corio proximo. Ligni materies lentisco similis quemadmodum & cortex. Radices validæ, altè descendentes. Flos oleæ similis, sed rufescens, è quo fructus rubens racematim prodit, uvarum modo, Juniperi baccarum magnitudine, resinosus, durusq;. Cornicula edit rubentia, carpinorum similitudine, in quibus culices quidam concluduntur, unà cum liquore quodam, ut in lentisco. Resina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipsam fundentibus, liquida & odorata, Larignæ, aut Abiegnæ similis, cæterisq; præstantior, lentiscina excepta.

Terebinthi historia ex Theoph.

Terebinthorum (ut Theophrast. memoriæ prodidit lib. 3 cap. 15. de hist. plantarum) alia mascula, alia fœmina. Mascula sterilis est, ob idq; sexui maris adoptatur. Fœminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia viridem editum, rufum postmodum tingit, & cũ uva maturescentẽ, nigrum novissimè facit, magnitudine fabæ, resinosum, sulphurosum. Circa Idam, & Macedoniã brevis, fruticosa, contortaq; nascitur: ut apud Damascum Syriæ magna, copiosa, decoraq;: montem enim ibi Terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, referunt. Materies ei lenta, radices validæ in profundo, atq; in totum incorrupta hæc arbor habetur. Flos oleæ, verùm colore rufo. Folia circa unum pediculum, pleraq; specie laurinorum, conjugatim, quemadmodum sorbo, quodq; parte postrema acuminet, impar exit: verùm minus angulata, quam sorbo, ambituq; laurino similiora, & pinguia cum universo fructu. Fert & ad nucis similitudinem quadam concava, ut ulmus: quibus bestiolæ tanquam culices innascuntur. Fit in his resinosum quid, lentumq;: sed resina tamen non hinc legitur, sed à ligno. Fructus resinæ copiam non mittit, sed manibus tantum adhæret: & si non lavetur, postquam collectus est, inter se cohærescit: cùm verò lavatur, candidus, probeq; non maturus supernatat, niger subsidit. Idem refert deinde lib. 4 cap. 5. histor. plantarum, Indicam etiamnum Terebinthum haberi: cui folia, rami, & reliqua omnia Terebintho similia: fructus autem diversus, similis enim amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc esse, ferreq; nuces amygdalarũ magnitudine: quoniam non magnas, sed visu similes, & suavitate amygdalis præstantiores: & ideo loci illius incolas his potius uti: hæc Theophrastus.

Indica Terebinthus pistacearũ planta.

Quibus facilè adducor ad credendum Indicam Theophrasti Terebinthum, nil aliud designare quàm nostratem Pistaceam. Est enim hæc tota facie Terebintho similis, & nuces profert amygdalis suaviores. Terebinthum vidi ego primum in colle vulgò cognomine Castel Treuto, non procul à civitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haud quaquam dissimilem, facta hujus videndi mihi copia à clarissimo medico Julio Alexandrino Tridentino: reperiq;

rijs, ipsam deinde in aliis compluribus Hetruriæ locis, videlicet in collapsis Romanorum ædificiis ac ruderibus: sed frequentem admodum in Japidiæ collibus prope Pucinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergesto: saxosa enim & calida amat loca. Ab hac sæpè, dum illac iter haberem, & fructus & folliculos caprarum corníbus non absimiles, quibusdam intus bestiolis culicis figuram præ se ferentibus, & resinam decerpsi: quæ etsi omnium præstantissima sit, non tamen diu est, quòd Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam afferebant, vel quòd esset advectu aptior, vel quòd impostoribus ad adulterationem aditus hoc modo facilior fieret: verùm liquida ut per se ex arbore manat, jam frequens facta est. Cæterùm quia terebinthina jamdiu in Italiam non advehebatur (ut suprà in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthinæ locum sibi vendicaverat, sed etiam cognomentum. At cùm eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaque resina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abunde scriptum sit, operæ pretium quidem non est, ut hic iterum ea repetamus. Scire tamen convenit, rarissimas esse abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lachrymam, aridam fundant resinam: sed si quædam inveniuntur, hæc est (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cujus rei manifestum argumentum est, quòd omnis abies, quæ resinam fundit, tabida fit, putris & cariosa. Brasavolus de resinis differens, Plinium in earum historia à Dioscoride dissentire autumat, quòd scilicet Plinius lib. 24. cap. 6. tradiderit summas resinæ species duas, siccam & liquidam, siccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Dioscorides verò ex pinu, & picea, & liquidam præter siccam haberi scriptum reliquerit. Quos tamen melius erat sic conciliasse, quod quamvis asserat Plinius siccas resinas è pinu, & picea colligi: non propterea obstat, quominus ferant pariter hujuscemodi arbores & liquidas, & siccas resinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus variisque locis è pinu, piceaque, antea longo tempore cæsis, solisque ardore æstuantibus liquidas resinas exudare comperimus larignæ non absimiles: quod etiam sæpè evenit in asseribus ex hisce arboribus paratis, & in tignis, vel trabibus, quæ ædificiis coaptantur. Verùm enimverò malim dicere Plinium errasse, quòd liquidarum generi lentiscinam adscribat quæ est nostra mastiche, cæteris profectò durior. Ad hæc scire etiam convenit, quòd quæ in officinis Colophonia Hispanica, Græcaque dicitur, illius species est quam coquere Dioscorides edocuit. Constat hæc coloribus diversis, utpote crystallina, hyacinthina, saturatoque colore, pro resinarum ex quibus conficitur, varietate: quippe (ut Dioscorides ait) alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quæ verò à Colophone Joniæ urbe sibi cognomentum comparavit, est (ut refert Plin. lib. 14. cap. 20.) præter cæteras fulva: neque alia de causa vocatur & Hispanica, & Græca, nisi quòd ex iisdem etiam regionibus advehatur. Attamen animadvertendum est aliam ab hac, quæ neque fricta, neque excocta est, haberi Colophoniam: siquidem scribit Dioscorides quòd pinea, piceaque, liquida, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophonia per excellentiã vocabatur. Quod item testatur Galenus li. 7 de compos. med. per genera, cùm inquit. Quoniam verò piceam resinam & frictam, & colophoniam appellare consueverunt, sciendum venis, aliam quandam esse colophoniam Chiæ masticha persimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro 2 ejusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophonia thuris redolens, quæ nonnullis sola vocatur colophonia, odoratu suavitatem quandam referens, ut abietina, & calore ficus illa mediocri prædita: nascitur admodum medica, atque ob id pretiosa est. Porrò si quispiam diceret, non cognovisse Plinium, neque Dioscoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lachrymam, nonnulli verò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à veritate desciscere putaverim: siquidem hi de liquida abiegna (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina resina auxiliatur laterum doloribus, sanat cum labiorum, tum faciei rimas. Scabiem & impetiginem delet illita, ulcera expurgat, & vulnera recentia glutinat. Splenem attenuat sæpè devorata, valet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chiragram, & ischiadicos affectus, ubi frequenter sumatur unciæ pondere, addito chamæpityos, aut salviæ, aut stœchadis pulvere. Terebinthi & resinarum meminit Galenus lib. 8. de simplicium medicamentorum facultate, ubi ita scriptum reliquit; Terebinthi tum cortex, tum folia tum fructus adstrictorium quiddam obtinent: sed & secundo ordine excalfaciunt. Itaque quod etiam desiccent, manifestum est: recentes quidem etiam nunc, humidique, modicè: sicci verò, ordine secundo adstringunt, roborant, repellunt, contrahunt. Cæterùm fructus aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccantium: est enim adeò calidus, ut mandentibus protinus ejus caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam provocat, & lienibus prodest. Paulò superius de resinis differens, sic inquit. Resinæ omnes desiccant, & excalfaciunt. Cæterùm inter se discrepant, quòd plus, ac minus habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quòd alia plus, alia minus sortita sunt partium tenuitatis: præterea quòd nonnullæ adstrictionis sunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non injuria lentiscina: eam vocant mastichen. Nam præterquam quòd paucula ei adest adstrictio, adeò ut stomachi ventrisque, & jecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conveniat, insuper illi inest mordacitate vacans desiccatio: minimum enim acris est, & maximè tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastyche, adstrictionem possidens. Cæterum adjunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam quàm mastiche digerit. Ob eandem qualitatem inest & abstersio, tanta quidem, ut & psoras sanet: quin etiam quæ in profundo residet, cæteris resinis magis attrahit, nimirum cùm illis majorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis strobilina acriores quidem ea sunt, sed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has sunt pinea, & abietina, acriores quidem quam terebinthina, minus tamen quam aut picea aut strobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam terebinthina: secundum locum habet in emolliendo lentiscina, sicut & cyparissina acrimonia. Et lib. 3. de compositione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multò pinguis indiget: at resinæ, quæ quidem aridæ prorsus sunt, modico: liquidæ & siccam quandam substantiam ad emplastri crassitudinem assumere postulant. In ceris igitur non magna humiditatis, nec siccitatis differentia est: in resinis sicut etiam in picis genere contrà, aridæ ab humidis permultùm differunt. Omnium ergo resinarum siccissima est, quam nonnulli frictam, alii colophoniam appellant. Huic succedit, quæ ex fictilibus impura, nec frixa sumitur, quam si purges, in frictam mutabitur: his ambabus siccior est, quæ dicitur πιτυινογέννημα, ac si dicas pineæ germinatio. Hanc sanè ceu squalidam in præsentis emplastri compositionem non esse idoneam ratus abieci: usus autem sum fricta, & liquidis. Jam verò ex his quoque, nonnulla diutius liquida permanent, quemadmodum terebinthina, aliæ citò inarescunt, sicut strobilina: media utrinsque est abietina. Quinetiam facultate calidior est quidem strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina: cupressi resinam miscere non ausus sum, ut quæ nonnihil adstringeret. Putabit forsan aliquis nobiscum dissentire Dioscoridem Anazarbeum in sermone de resinis hæc verba scribentem, primo de medica materia commentario: Ex omnibus resinis principatus terebinthinæ datur, post eam lentiscina, tum ei quæ de pinu raditur, & abiete, post quas picea, strobilinaque numeratur: in his enim Dioscorides tanquam de infima strobilina, optima verò terebinthina sentire videtur. Verùm ego ex his tribus resinis strobilina, abietina, terebinthina, principem certè strobilinam calore, secundam abietinam, postremam terebinthinam esse dixi; hactenus de resinis Galenus. Sed hac in re animadvertendum est, quòd hoc in loco cæteris

Resina terebinthina.

Brasa. opinio reprobata.

Colophoniæ confectio ratio.

Abiegna liquida Diosc. & Plin. ignota.

Terebinthinæ resi. usus.

Terebinthi vires ex Gal.

Resinarũ vires ex Gal.

ſtrobilinam non aliter præfert Galenus, niſi quòd omnes caliditate tantùm antecellat: ſiquidem in univerſum in medicamentis componendis à Dioſcoride nequaquam diſſentit, videlicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet ſedes, paulò poſt declaravit, dicens. Inter reſinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices uſus accommodatum, meritò terebinthinam affirmaveris. non tamen caliditate primas obtinere. Excalfacit, extrahit, emollit, abſtergit, dejicit. Arbor, quæ Græcè τέρμινθος Latinè Terebinthus appellatur: Arabicè, Baton, Boton, Botin, ſive Albotin: Italicè, Terebintho: Gallis, Terbentin. Reſina verò ita Latinis vocata, Græcis ῥητίνη nuncupatur: Arabibus, Ratim, ſive Natig: Italis Ragia: Germanis, Hartz.

Nomina.

Terebinthus, τέρμινθος Dioſcotidi, Galeno & Paulo: τερέβινθος Theophraſto: apud Nicandrum legitur τρέμιθος, quo loci ſcholiaſtes idem vult eſſe quod τερέβινθος. Tetebinthum herbarii vocant: cujus fructum Avicenna grana viridia nominat: ipſam verò teſinam, Gluten albotin, Nicandro alexiph. τερμινθίς. Reſina omnis duplex eſt, alia liquida, alia ſicca, ad quas differentias omnia reſinarum genera referri poſſunt. Colophoniam videtur Dioſcorides à pinu vel picea ſumere, quæ non ea eſt, qua hodie utimur: cùm noſtra reſina ſit ſicciſſima, veterum fuerit liquida, quam aliqui cedri picem credunt, vulgò pix ſicca Græca, dicitut: frictam etiam vocant Colophoniam: & Græci frictam teſinam, ſimplicitet φρυκτὴν appellanr, uc 4. de tuenda ſanitate, & 6. methodi, apud Galenum legitur.

Reſina duplex eſt. Colophonia Dioſc. à noſtra differt.

πίσσα ὑγρά. PIX LIQVIDA. CAP. LXXVIII.

PIx liquida, quam alii conum vocant, è pinguiſſimis pini, piceæq; lignis congregatur. Optima eſt ſplendens, ſyncera, lævis. Contra venena, phrhiſim, purulentam excreationem, tuſſes, ſuſpiria, & pectoris humores, qui difficilè extuſſiuntur, efficax eſt, eclegmate cyathi menſura cum melle dato: tonſillarum & uvæ inflammationes, anginæq; utilirer petunguntur: purulentis auribus infunditur cum roſaceo, & illinitur cum trito ſale ſerpentium morſibus: adjecta verò pari ceta, ſcabros ungues extricat, impetigineſque emendat: vulvæ duritias, ac ſedis tubercula diſcurit: cum farinaq; hordeacea, & pueri impubis urina decocta, ſtrumas rumpit: cohibet ulcera, quæ ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphute, aut furfuribus illita. Cæterùm cum thutis manna, & cerato profundos ulcerum ſinus conglutinat: rimis ſedis & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uva paſſa, & melle carbunculos, & puttida ulceta emarginat, diſrumpitque. Etodentibus medicamentis, quas ſeptas vocant, probè immiſcetur.

πισσέλαιον. PICINVM OLEVM. CAP. LXXIX.

Orib. nõ leg.

E Pice fit quod piſſelæon appellant, ſeparato liquore aquoſo, qui ſupetnatat pici, ſicut ſerum [lacti.] Nã expãſa, quandiu pix coquitur, ſupra cortinã vellera pura madeſcũt, acceptoq; halitu ejus exprimuntur in vas, idq; tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitũ: quibus & liquida pix medetur: jumentorũ ulcera, ſcabiemq; emendat.

Λιγνὺς τῆς ὑγρᾶς πίσσης. FVLIGO LIQVIDÆ PICIS. CAP. LXXX.

FIt hoc modo è liquida pice fuligo: in lucerna nova, quæ ellychnium habeat, nonnihil picis incendito, lucetnamque fictili vaſe in clibani ſpeciem conformato, ſuperius in anguſtum fornicato, inferius perforato, ut clibani eſſe ſolent, operito, & adoleri ſinito: conſumptoq; liquote novum infundito, quoad ſufficientem uſui fuliginem collegeris. Vis ei adſtringens, acriſque. Uſui eſt ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & venuſtant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos reſtitui oportet, ad imbecilles, lachrymoſoſque oculos, inſupet ad eotundem ulceta non inutilis eſt.

πίσσα ξηρά. PIX ARIDA. CAP. LXXXI.

Concluſa non legit Orib.

LIQVIDA pix decocta in ſpiſſam coit, [quam vocant aliqui palimpiſſam,] quo in genete quædam viſci modo lenteſcit, [boſcas cognominata:] alrera ſicca eſt. Probarur pura, pinguis, † odorata, ſubrufa, teſinoſa. Talis Brutia & Lycia, picis teſinæque ſimul narutam habentes. Calfactotiam vim habet: dura emollit, pus mover, tubercula panoſque diſcutit, ulcera replet: vulneratiis medicaminibus commodè petmiſcetut.

† Hoc loco non εὐώδης, id eſt, odorata, ut communis lectio habet, ſed ἰξώδης, hoc eſt, viſcoſa legitur in Oribaſii codice manu ſcripto, libro 12. ſimplicium. Harum lectionum quæ ſit melior, in probatione picis ſiccæ, aliorum ſit judicium.

Ζώπισσα. ZOPISSA. . CAP. LXXXII.

ZOPISSAM aliqui ajunt deraſam navibus teſinam cum cera, quam alii apochyma appellant. Ea diſſipandi naturam habet: quoniam marino ſale macerata ſit. Alii pineam reſinam hoc nomine vocaverunt.

TAmetſi de pluribus Picis generibus, de oleo, earumq; fuligine diverſis, ac propriis capitibus diſſerat Dioſcorides: tùm tamen horum omnium hiſtoria notior ſit quàm ut à nobis explicari debeat, opera pretium non eſt, ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortaſſe nonnullos delectabit audire, quonam modo pix ipſa conficiatur, ut illis & mihi ſit ſatisfactum, hic rem paucis aperiam, omniaq; de ea referam, quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus coràm clarè perſpexi. Sic ergo picem quæ paſſim navalis dicitur, eo quòd picandis navigiis ſit aptiſſima, artifices conficiunt. Veteres pinos, quæ prorſus teda confecta ſint, in particulas ſecuribus concidunt, ut ex aliorum arborum truncis ad carbonis opus fieri

Picis cõficiendæ, & parandæ ratio.

fieri solet. Deinde verò area ex creta pavitur in medio paululùm elata, extremitatibus æqualiter dependentibus, ut liquor è teda resudans in canalem totam aream ambientem facilìm defluere possit. Itaque concisam tedam in area struunt congerie locant, velut in carbonum artificio: mox hac primùm abietum, picearumq́ frondosis ramis undiq; tecta circundatáq; tum demum terra supra, lutoq; obstructa, ne quovis modo fumo ac flammis pateat exitus, per foramen in cacumine paratum ignem succendunt, eâdem quoq; ratione, quâ & carbones coquuntur. Quare cùm desit locus, per quem flamma erumpere possit, sentiacq; ob id congesta moles maximum ignis ardorem, pix liquatur, & per area pavimentum confluens in canalem circumpositum defluit, qui per alios canales inibi artificiosè paratos picem fluentem corrivat in scrobes ligneis asseribus circumdatos, ne terra defluxam picem combibat, unde postea dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti signum, si rogus decumbat, subsidatq; & liquor defluere desinat. Sic enim picem fieri videmus à sylvicolis eam parantibus, qui quo-
10 *dammodo secuti videntur Theophrastum lib. 9. cap. 3. de historia plantarum, ubi eadem ferè ratione Macedones picem urere latius tradidit. Pix liquida calefacta unà cum Thure & Mastiche, deraso occipitio adhibita, prolapsam columellam restituit. Picis facultates memoria prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Pix sicca quidem desiccat, & excalfacit secundo à mediocribus, sive symmetris excessu: ac plus desiccare potest, quàm excalfacere. Humida verò contrà, plus videlicet calfacit, quàm desiccat: habetq; nonnullam partium tenuitatem, qua & asthmaticos, & purulentos adjuvat: satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mista. Sed & abstergendi quandam vim habent, atq; concoquendi, digerendiq;: veluti & in gustu subamarum quid obtinent, & acre. Sic leprosos ungues eximunt mista cum cera: lychenasq; detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes cataplasmatis indita. Ad ea omnia humida valentior est: arida verò pix tametsi ad hæc quidem deterior est, glutinandis tamen vulneribus magis congruit. Ex his itaq; clarum est, humida pici calidam humiditatem affatim esse admistam. Meminit item Galenus picis fuliginis lib. 7. eorundem*
20 *simpl. ubi ita de omni fuligine scriptum reliquit. Fuligo omnis exiccatoria est, ac proinde terrestris est essentiæ, habens quasdam etiam ignis, qui materiam combussit, reliquias: sed id pusillum est. Porrò tota ejus natura terrena est, tenuium partiũ. Sed quæ speciatim in ea differentiæ sunt, ea pro usta materia eveniunt: ex acriore, & calidiore, talis etiam proveniente fuligine: ex dulciore similis quoq;, & hinc fuligine proveniente. Primum enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas videlicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atq; etiamnum fluxione vexantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne implet. Adhæc usurpant quoq; eam ad facultates, quas vocant calliblephara. Præterea terebinthina, myrrhæq; fuligo molestia caret, non aliter quàm thuris: sed styracis his quodammodo valentior est: magis etiam picis liquidæ, quæ etiam magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad vitia palpebrarum vocata ptila, & erosos oculorum angulos humidosq;, citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusq; tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulò superius diximus thuris fuliginem. Πίσσα ὑγρὰ, Græcis dicitur: Latinis, Pix liquida: Arabibus, Erf-*
30 *Cest, Zeft, aut Kir: Italis, Pece liquida: Germanis pix omnis, Bech: sicut etiam Hispanis, Pex negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantum. Πίσσα ξηρὰ, καὶ παλίμπισσα Græcè vocatur: Latinè, Pix sicca: Italicè, Pece secca: Gallis, Poix seche. Quod Græci πισσέλαιον, Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kepsen, seu Kapse: Hispani, Azei de pez.*

(Margin: Picis facultates ex Gal. — Fuliginũ vires ex Gal. — Nomina.)

Ἄσφαλτος. BITUMEN. CAP. LXXXIII.

BITUMEN Judaicum cæteris anteponitur: cujus probatio est, ut purpuræ modo splendeat, sitque ponderosum, ac validum odorem vibret: nigrum autem & fœdidum, vitiosum est. Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. *a* [Liquidum invenitur in Agragantino Siciliæ, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei vice. Hallucinantur, qui id Sicilicum oleum
40 nominant: namque liquidi bituminis genus esse constat.]

(Margin: *a* Non habet Orib.)

Πισσάσφαλτος. PISSASPHALTUM. CAP. LXXXIV.

NASCITUR in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ pissasphaltos appellatur. Ea Cetauniis montibus devoluta impetu fluminis rapitur, æstuque in litus expuitur, illic coacta in glebas mistam bitumini picem redolet.

Νάφθα. NAPHTHA. CAP. LXXXV.

50 *a* NAPHTHAM vocant Babylonii bituminis colamen, colore candidum: invenitur etiam nigrum [Vis ei ignium rapax, ita ut ex spatio protinus in eam transiliant. Ad suffusiones oculorum & albugines utilis.] Bitumen omne discutit, glutinat, emollit, ab inflãmatione tuetur: vulvarum procidentias, strangulationesque olfactu, suffitu, impositu, emendat: comitiales morbos suffitum deprehendit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum vino, & castorio potum elicit: tussim veterem, & anhelitum adjuvat: serpentium morsibus, coxendicum, laterumque doloribus auxiliatur: datur cœliacis in catapotio devorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concretum: dysentericis cum ptisana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur: mitigat dentium dolores oblitum. Cæterùm pilos incommodos siccum replicat, specillo impositum: concalfactum autem, & farina hordeacea, nitro, & cera illitum, podagris, articulorum doloribus, lethargicisque prodest. Pissasphaltos eadem,
60 quæ pix, & bitumen, si misceantur, potest.

(Margin: *a* Ista omnia desunt in meo, & Drag.)

LEgitimum quidem Judaicum Bitumen hoc ævo (quod sciam) in Italiam non advehitur: id namq;, quo officinæ utuntur, impostura quædam est, pice, petroleo, & aliis nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dioscoridis historia minimè respondere videatur. Optimum in Judæa provenit in quodam lacu, quà Jordanis amnis influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantùm millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palestinæ topographiam edidit. Nil verò aliud bitumen est, quàm pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod undis ventoq; agitatum in littore concrescit, densatur, coit, tenacissimumq́ redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus testatur lib. 4. cap. 20. simpl. medicamentorum) animal, nullaq; stirps innascitur, neq; visitur, ob aquæ ingentem salsedinem. Imò cùm duo ingentia flumina in

(Margin: Bituminis consideratio, & historia.)

eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod propè Hierichontem fluit, quod Jordanem appellant, nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo eodem auctore, de his, quæ in eum projiciuntur, nihil mergitur, sed instar navis, super aquam fertur. Quippe hoc esse verum probari facilè potest experimento, quod sensibus patet: nam unaquæque navis levius admodum marinis, quàm dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc scitè prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Palæstinæ, quem alii quidem mare vocant mortuum, alii stagnum bituminosum, gustantibus non salsa modo, sed & amara est. Salem verò etiam habet ex sese natum, perinde subamarum, primoque statim aspectu unà cum universo marinum candidior, tum crassior apparet, salsuginis meræ similis: in quam si salem injicias, ne liquari quidem etiam possit: plurimum enim ejus in se habet: ac si quis in eam se immergat, continuo sale tenuissimo velut conspersus, undique emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa, quàm cætera marina gravior est, idque tanto pondere, quanto fluviali marina. Itaque si volueris teipsum dejicere in profundum, ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, elevatque aqua: non sanè quia natura levis sit, quod quidam veterum sophistarum prodidit, sed ut censuit Aristoteles, propter gravitatem instar luti, quæ leviora sunt, gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusque in stagni illius aquam conjeceris, deorsum haud feretur: quin verò sicut naves in mari onera plura, quàm in fluviis citra submersionem portare valent, eundem in modum in stagno mortuo multò plura, quàm in mari. Tantò enim est, quæ in illo est aqua, marina gravior, quantò marina lacustri, aut fluviali: inest enim ei salis substantia, quæ terrea, gravisque est. Ipsique tibi marinam, si lubet, efficere licet, sale in aqua fluviali colliquato, cognoscereque quantò gravior reddatur aqua ejusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum jam invenerunt, moderatam ad saliendum conficiendi salsuginem, si ovum in ea videatur natare: nam ubi etiamnum sidit, ac nondum super salsuginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis: graviter verò salsa est, ubi tanta est salis copia indita, ut amplius liquari, qui postea adjicitur, nequeat: quam aquam si pendere non gravaberis, omnium aquarum comperies gravissimam. Itaque ego quandoque inanem esse divitis cujusdam ambitionem ostendi, qui tanta in Italiam maris mortui aquam devexit, quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expeditè præstiti, sale plurimo in aquam potabilem conjecto: hæc Galenus.

Sodomeus lacus.

Lacus iste, quem aliqui mare mortuum vocant, ille quidem est, quem sacra testantur monumenta exortum esse, ubi Sodoma, Gomorrha, aliæque finitimæ civitates cœlesti igne absorptæ, subversæque fuere. Quod etiam Galeni auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari scribit. Eructat continuè is (ut quidam Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam vapores fœtoris intolerabilem vibrantes, qui postea ventorum flamine per convalles olim fertilissimas exagitati, perpetuam sterilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum spatio nec herba, nec arbor, nec ullum denique germen proveniat, neque virescat, nisi juxta Hierichuntem, ubi ab Helisei fonte irrigantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia passuum excedere, latitudine maxima viginti quinque millia passuum implere. Idem Pissasphalti inter picis genera meminit libr. 24. cap. 7. sic inquiens. Est & Pissasphaltos mista bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro: quidam autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro etiamnum hoc ævo: siquidem ex Apollonia Epiri, quam vulgò Valonam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis navigiis copiosum importatur: quippe quòd piceæ pici commistum, valentissimè id muneris præstet.

Pissasphalti consideratio.

Nuper ex Dalmatia afferri cœpit, ubi prope Lesinam, non longè à Narenta foditur: cujus amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Pannonia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libr. 1. de comp. medic. pissasphaltum nunc etiam tribus ferè milliaribus ab Inspruck reperiri, vocarique Germanico sermone Trischemblut*, cujus portionem aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem verissimè redolet. Sed equidem vereor, ne ipse quoque decipiatur, unà cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem, qui ferè tribus ab ea civitate Germanicis milliaribus (ut Fuchsius inquit) in litore cujusdam torrentis frequentissimus reperitur, pro pissasphalto ostendebat. Sed illius error, dum ego in Inspruck essem, à clarissimo Joanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehensus est: quod lapis Germanica lingua* Trischemblut *vocatus, etsi lapidis gagatis modo conflagret, & bitumen redoleat accensus, nunquam tamen ut pix & asphaltus igne liquescit, sed ligni, vel tedæ modo comburitur.*

Fuch. & quorundam lapsus circa pissasphaltū.

Naphthę mentio.

Præterea ultimum bituminis genus, quod Naphtham vocant, Plinius lib. 2. cap. 105. in Austagenis Parthiæ inveniri prodidit, tantamque esse huic ignium cognationem, ut transiliant protinus in ipsum undecunque visum. Quod etsi in Italiam aliunde (quod sciam) non inferatur, inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eosdem cum igne præstat effectus: quale est, quod in agro Mutinensi & aliis quibusdam in locis in Insubria scaturit, petroleum, sive saxeum appellatum. Cæterùm id quidem mirum admodum de petroleo omnibus videri debet, quod mihi narravit Posonii Ungariæ, Illustris comes Hercules à contrariis Ferrariensis, eo tempore, quo Maximilianus Romanorum & Bohemiæ rex, Pannoniæ coronam suscepit. Narrabat itaque Comes suo quodam in prædio se puteum habere, in quo una cum aqua petroleum distillat è terræ meatibus. Atqui cùm rimæ quædam in putei fundo hiantes exortæ essent, è quibus petroleum sensim labebatur, cementarium fabrum se conduxisse, dicebat, qui rimas diligenter obstrueret: at cum artifex sine lumine id præstare nequiret, lanternam expostulasse, eamque illi in puteum demissam esse perquam diligenter occlusam, verum paulo post, evenisse affirmabat, ut petroleum ignium rapax accensis putei parietibus, & impetuoso admodum excitato vapore, non solùm cementarium artificem illum, perinde ac è bombarda extinctum sursum extra puteum ejaculasset, sed etiam putei tectum totum in aëra evertisset, accensis lagenis nonnullis petroleo plenis extra putei ostium existentibus, quarum igne astantes quidam maximè læsi sunt. Hinc itaque adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum esse, quàm Naphtham, bituminis colamen, de quo scripsere Dioscorides, & Plinius.

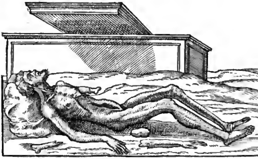
Petrolei cujusdā historia, & vis admirabilis.

Sed ut redeamus, unde digressi sumus, bitumen Sodomeum non nisi fictitium vel impostorum malitia adulteratum, advehitur. Proinde Brasavolus in synceri defectu. Mumiam à Mauritanis vocatam substituit, quòd certò crediderit, mumiam esse legitimum Palæstinum asphaltum. Quandoquidem existimavit, siccata non Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro mumia ex Syria & Aegypto Venetias deferuntur, cum sint ex infima illius regionis plebecula, vice aloes, myrrhæ, croci, & balsami ex more Judaico, dumtaxat asphalto impleri, quod eorum pauperies aromatum sumptus non toleret. Hoc fundamentum hinc jecisse videtur, quòd Strabo literis mandaverit Bitumen Sodomei lacus in usu esse ad tutanda hominum cadavera. Sed quantum ipse ex Arabum scriptis deprompsi, apud eos MUMIA potius est pissasphaltum, quàm asphaltum: siquidem scribit Avicenna, mumiam eadem præstare, quæ asphaltus pice commistus. Ex quo facile conjicere possumus, cadavera illa pissasphalto tantum impleri. Cui etiam subscribit Serapio, qui de Mumia disserens, ex Dioscoridis auctoritate, eadem, quæ Dioscorides de pissasphalto tradidit, ipsis verbotenus ad mumiam retulit, sic inquiens. Mumia est in terris Apolloniæ: descendit namque ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & ejicit eam aqua fluminis in ripis, & est coagulata, & fit sicut cera, & habet odorem picis mistæ cum asphalto cum aliquo fœtore: & virtus ejus est, sicut picis, & asphalti misterum. Unde potius asserendum putaverim, nostram Mumiam esse pissasphaltum, quàm asphaltum. Et quamvis dicat Strabo bituminis Judaici usum fuisse ad

Brasav. opinio improbata, dū Mumiā, bitumini substituit. Mumiæ consider.

conservanda

MUMIA.

conservanda cadavera: non tamen negat, qui bitumini picem admisceant, fiatq; pissasphaltum factitium. Verùm Serapio, & Avicenna has misturas optimè noverant, utpote quibus non modo Syri, sed & sua gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Brasavoli sententiam non probandam existimem, quòd scilicet vulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis substituatur. Namq; Mumia praterquam quod est (ut puto) syncerum pissasphaltum, vel asphaltum pice mistum, concepit defluentem humorem, qui continuo e cadaveribus in sepulchris liquatur: ex quo credendum est, eam non parum suam immutasse naturam. Porro satius ducerem Galenum & Paulum consulere, qui in succedaneis, si desit asphaltus, picem liquidam subdunt. Caterùm notare convenit Serapionem Mumiam Dioscoridis pissasphalto adjecisse, ut quæ aliquam inter se cognationem haberent, ab invicem non disjungeret: non enim erat nescius, hujuscemodi cadavera pissasphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloë, ac etiam balsamo simul admistis implebantur: quæ veram tractu temporis conficiebant mumiam, cujus meminit ejusdem capitis initio, his verbis. Mumia sepulchrorum, fit è myrrha, aloe, aliisq; rebus his additis. & humiditate, quam exudant humana corpora. Verumtamen hac nostra tempestate in Italiā haudquaquam advehitur: quippe quòd hac mistione nulla earum regionum cadavera, prater nobilium, ac divitum condiantur: & hi quidem sepulchra habent sibi constituta, diligenterq; occlusa. Idcirco non ita facile istorum corpora surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspicione auferri possunt pauperum, & ignobilium, asphalto pice misto, vel ipso pissasphalto confarcta. Ideoq; apertissimè falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam istiusmodi cadaverum carnem assumunt, non autem eorum infarctum, veluti seplasiariorum quàm plurimi, qui carnes & ossa contundunt, eaq; medicamentis admiscent, quæ mumiam exposcunt. Necessum igitur esset legitimam mumiam expetentibus, ut in hospitalibus nostris cadavera obeuntium aloe, myrrha, & croco repleri curarent, eamq; deinde suo tempore eximi. Hanc tamen nostram sententiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, vir ex eo fortasse peritus judicandus, quòd profiteatur se Asiam, Graciam, Syriam, Aegyptum, & Arabiam peragrasse. Quippe qui putet, non aliam esse Mumiam apud Græcos & Arabes, quam pissasphaltum. Sed quod ejus argumenta non sint tanti momenti, ut oppositum nobis persuadere possint, & quod potius idem hallucinetur, in epistolis, quas conscribere instituimus, adjuvante Deo, latius ostendam: ubi etiam plurima ejus errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis cadavera servantibus, tum de resiniferis arboribus, tum etiam de piscibus condidit, legendo adnotavimus. Quandoquidem nostrum in primis institutum non est, in his commentariis nostras ad unguem tueri sententias, atq; ab erroribus, quibus notati erimus, nos vindicare, sed quantum possumus, materiam medicam à mendis expurgare, eamq; illustriorem reddere, & in pristinum candorem restituere conamur.

Bellonii opinio explosa.

Porro Mumia, de cujus viribus jam nobis differendum est, (ut Arabes tradunt) quam plurimis pollet facultatibus: siquidem secundo ordine tum siccat, tum excalfacit: capitis dolores frigiditate obortos absq; humorum præsentia mulcet. Medetur hemicraneæ, paralysi, oris distractionibus, comitialibus, vertiginosisq;, si ex amaraci aqua naribus immittatur. Leucoii oleo, sive hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concavitatem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbra decocto resoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizypharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tussientibus opem non modicam præstat. Granorum item quatuor pondere sumpta ex aqua mentha, cordis affectus removet: cum decocto verò cumini, amini, & cari, tum ventriculi, tum intestinorum flatus discutit. Bibitur utiliter ab alto devolutis ex siliqua Aegyptia medulla, additis Lemnia sphragide, & rubia radice. Hausta trium, vel quatuor granorum pondere singultum inhibet, si tamen ex cumini, & apii decocto assumatur. Errhinis imposita, additis moscho, castore, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diuturnos capitis dolores: præsertimq; cùm adhibitis aliis, contumax morbus non solvitur. Gargarizatur cum oxymelite adversus anginas: & ad lienis affectus ex cari decocto utiliter bibitur: & contra lethalia venena ex decocto tribuli marini, & fœtidi laserpitii gummi juvamento non modico sumitur: item ex mero contra scorpionum ictus bibitur, ictuq; locis cum recenti bubulo butyro utilissimè imponitur. Adstringit mumia illita externa sanguinis profluvia, pota verò interna: proinde perutilis ad cruentas excreationes. Ex caprillo lacte pota opitulatur exulceratæ vesicæ, internis penis desquamationibus & urinam ægrè continentibus. Non desunt qui credant, humanorum cadaverum ossa in pulverem redacta, & in potu exhibita, variis corporis languoribus prodesse, os suum unicuiq; membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ipse pluries vidi, in comitiali morbo cranium humanum in pulverem redactum maximè profecisse, sicuti etiam calculosis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Bitumen redeamus, à quo nos penè disjunxerat mumia, ne à nostro instituto recedamus.

Bituminis hist. & vires ex Gal.

Hujus meminit Galenus lib. 11. simplicium medicamentor. sic inquiens: Bitumen, unum & ipsum est ex iis, quæ in aqua marina proveniunt, & in alia quapiam, quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonia Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis spontè nascentibus, ceu spuma quadam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, postea verò resiccatum pice sicca durius efficitur. Optimum verò bitumen in mari, quod mortuum vocant, provenit.

Est autem id stagnum salsum in cœle, hoc est cava, Syriæ. Cæterùm medicaminis ipsius vis est tum reficcatoria, tum excalfactoria in secundo ordine. Meritò itaq; eo utuntur & ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum modica excalfactione. Nomen ejus Græcum est ἄσφαλτος: Latinum, Bitumen: Arabicum, Hasfal jeudi, sive Chefer alibeud: Italicum, Bitume, & Asphalto: Germanicum, Juden leim. Πισσάσφαλτος verò sic Græcis dicitur, ut Latinis Pissasphaltum: Arabibus, Mumie, Mumiaj, seu Mumia: Italis, Pissasphalto: Hispanis, Cera de miuera.

Nomina.

Asphalti nomina.

Bitumen, ἄσφαλτος, dici Suida innuit, παρὰ τὸ σφάλλεσθαι, quamvis ab Asphaltitide lacu (mortuum mare vocant) ubi plurimùm colligitur, derivari possit. Germani Erdbech quasi picem terrestrem, eò quòd substantia & viribus cognatum sit, vocant. Est autem veluti pinguis terræ adeps, aëreæ & igneæ substantiæ ideoq; flammam promptissimè concipiens, Plinio lib. 35. cap. 15. Duplex verò est Bitumen, liquidum ac densum: illud vario est colore, candidum, quod Babyloniis Naphtha: aliud in cinereo candidum, quod concretum Arabes Ambra nominant: est & fulvum, nonnihil cæruleum, purpureo colore splendens: est nigrum, est alio atque alio colore, pro locorum in quibus scaturit diversitate. Sic hoc nostro seculo ex Auvernia Galliæ Bitumen adfertur & liquidum & nigricans, gravisque odoris, ad hystericas passiones olfactu utile. Et licet Asphaltum quamdiu innatat, molle sit, exemptum verò pice sicca sit durius, Galeno auctore: attamen integrum ex fontibus ita crassum emanat, ut limus videri possit: quod fortassis Plinium movit, cur loco citato, alibi limum, alibi terram dixerit. Quod si bitumen tam durum fuerit ut politi queat, Gagates appellatur & Obsidianus lapis: sic in mare Germanicum bitumen effunditur candidum, quod Succinum album est. Nihil dicimus de Bitumine fossili, quod terra ampelitis & Bitumen fossile terrenum, Germanis Stein koll, id est, Carbones lapidei dicuntur. Quod denique Dioscorides liquidum Bitumen in Siciliæ fontibus innatare dicit, copiosè etiam in Germania, maximè circa Brunschwigium reperitur, quo ad axes ungendas, jumentorum scabiem & lucernarum lumina utuntur, & aliqui à fœtore Teuffels dreck, id est, Satanæ stercus vocitant: at in Burgundia, ad axes usus est picis albæ quam Burgundiacam vocitant. Simile etiam ex Betula arbore igne elicitur, quod Bitumen Betulæ arboris, Plinius nominat. PISSASPHALTUM idem ac si dicas picinum bitumen: Marcell. Empiricus dicit Latinis Rubricam Scythicam appellari. Galenus, Ægineta, Aëtius Pissasphalti ne mentionem quidem ullam fecere, ut rei ad medicamenta inutilis: Theopompus de eo tanquam fossili agens, ea penè quæ Dioscorides refert: Arabibus est Mumia, quod Pissasphaltum Dioscorides vocat: duplex autem est Arabibus, naturale & factitium: quo mortuorum corpora condiebantur, ex Myrrha & Aloe. Sic & Mumia duplex, alia Arabum, Pissasphaltum puta, quæ nativa est: alia officinarum, quæ Bitumẽ judaicum est, humani cadaveris tabo mixtum. Dicitur autem Mumia, cadaver conditum. Ex Dioscoride enim capite de Cedro, hæc conditura φύλαγμα νεκρῶν σωμάτων dici potest: sic ex Galeno septimo simplicium ξηραντικὸν καὶ φύλαγμα μορίων τεθνεώτων appellare licet. Herodotus in Euterpe, cadaverum condituram ταρίχευσιν vocat: quem Diodor. lib. 2. cap. 5. sequitur, & Strabo lib. 16. quòd ea non aliter, quã carnes sale condirentur. Plinio lib. 11. cap. 37. Cadaver conditũ, at Pomponio Melæ lib. 1. ca. 9. medicatũ. Hodie non solùm in Europa, sed ut ferunt, etiã in Asia & Africa, Mumia dicitur. De condientibus & cõdiendi modo, Diodorus Siculus loco citato eadem penè quæ & Herodotus habet. Tres enim hoc munus absolvunt. Primus Grammaticus dicitur, qui posito humi corpore circa ilia describit, quantũ à sinistra parte incidatur: Alter est Scissor, qui æthiopico lapide latus aperit, subitoq; aufugit, ob astãtes qui cum exsecratione in eũ lapides conjiciunt: tũ sequũtur corporis curatores, qui ταριχευταὶ salitores appellãtur & polinctores, qui existimatione digni: horum unus scissurã per corporis interiora, præter renes & cor, ducit: alter vino phæniceo odoriferis immixtis lavat, dein Cadaver lotũ unguẽtis ex cedro & aliis pretiosis per dies triginta ungũt: Myrrha deinceps & Cinnamomo liniunt, ut servari & odoriferũ reddi possit. Curatũ cadaver cognatis traditur, etiam superciliorũ & palpebrarũ pilis servatis, ut dormienti sit similis. Triplicẽ cõdiendi modũ Herodotus docet. Primus, cerebro per nares hamo extracto, & lapide æthiopico visceribus ablatis, repurgãt vino phœniceo, & odoribus farciunt: tũ omenta myrrha, casia & odoribus, excepto thure, contusis, cõplent & consuunt: dein per 70. dies saliunt: tum cadaver ablutum, & syndone involutum, gummi illinunt. Tandem in ligneam hominis effigiẽ indunt & reponunt. Alter modus: clystere repleto unguine cedrino, in alvum injiciunt, non resectis corporibus: dein diebus 70. saliunt: ultimo die cedrinum unguen regerunt, quod secum intestina educit. Tertius modus: pauperes dilutionibus ventrem abstergunt, per dies septuaginta, sale arefaciunt, dein reponunt. Verùm Judæi, Strabone lib. 16. attestante, Asphalto sive Bitumine liquido utebantur. Ast consuetudo condiendi corpora in Ægypto, longè ante Hesiodi tempora, qui quadringentis ante Herodotum annis vixit, cœpit. Condierunt autem ob id, quod mortuorũ resurrectionem exspectarent, quod Democriti sententia testatur, inquientis: Ægyptii, Judæorum more mortuorum expectabant resurrectionẽ, ideò corpora condiebant, ut durarent, & ad æternitatem asservarentur: ob id nefas illis videbatur ab igne comburi corpora, aut à vermib. absumi debere. Quam Democriti sententiam Plin. ut Epicureus lib. 7. c. 55. irrisit his verbis: similis & de asservandis corporibus hominum ac reviviscendi promissa Democriti vanitas, qui non revixit ipse. Herodotus in principio l. 3. Zoroastis rationem adferre conatus est hanc, ne humatus à vermib. devoraretur. Verum enimverò non solum hominũ, sed etiã brutorum animalium, permulta genera in Ægypto condiebantur. Ex quo colligi posse videtur, etiam sceleratorum cadavera quovis mortis genere affectorum condita fuisse, cùm li. 2. referat Apicẽ regem strangulatum & in paternis monumentis sepultũ: sic fœminarum, non secus quàm virorũ funera condiebantur, ita tamen ut fœminæ forma conspicuæ, monente Herodoto, demum tertio aut quarto à morte die salinariis & polinctoribus, ne cum eis concumberent, fuerint traditæ. Tradebantur autem, ut Diodorus autor est, iis tantùm, qui funera mortuorũ curare soliti erant, eo exercitio à majoribus tradito. Bruta quoq; condita fuisse, sufficiat Herodoti testimonium, siquidem Ægyptii certa animalia diis sacra habuere, & etiam post mortem coluere: quorum cùm aliquod moriebatur, syndone contectum cum ululatu pectus percutientes sale aspergebant, ac cedri liquore, quo diutius servaretur, ac unguentis odoriferis corpus unctum, in sacris locis sepeliebant. Ejusmodi autem erant, crocodylus, felis, canis, mures aranei, accipitres, ursi, lupi, qua de re Herodotus lib. 2. Advehuntur ex Ægypto ejusmodi medicata & condita cadavera

Bitumen duplex.

Bitumen ex Auvernia.

Gagates.

Bitumen fossile.

Pix Burgũdiaca.

Betulæ bitumen.

Pissasphalti nomina.

Mumia duplex.

Cadaveta qui cõdiant.

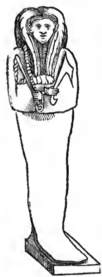
Condiẽdi triplex modus.

Cadavera cur cõdita.

Cadavera quæ condita.

Bruta etjam condita.

davera (cujuſmodi duo Venetiis integra vidimus) quorum tamen venter non videtur concidiſſe: eò quòd mos fuerit: ut quæ defunctus in vita dilexiſſet, unà cum eo ſepelirentur, & ſi fas eſſet, condirent, quæ in alvum indebant & rebus odoratis complebant, quare in Ægypto & Alexandria, in ventre & thorace etiam reperiuntur libri, idola, numiſmata, vaſa. Meminit Rondeletius funeris conditi, quod integrum ex Memphite, navigio Maſſiliam fuit advectum, in cujus thorace inventa ſunt viginti folia papyri antiquæ literis Arabicis inſcripta, quod nemo legere potuerit, licet Judæi Avinionenſes hiſtoriam viræ defuncti contineri ajebant. Sic Bellonius refert ſe vidiſſe libros antiquiſſimos, idola ex ære & orichalco, aliaq; permulta ſuppellectilia antiqua, in eorum thoracibus reperta. Vidimus nos ipſi idola palmum ferè longa, ex terra aliqua confecta forinſecus coloris ex viridi ſubcærulei, quæ vel viros vel mulieres referebant: quorum quædam hieroglyphicis litteris erant inſignita, quædam non: unum habemus quod à D. Doctore Bernardo Paludano, cùm ex Ægypto rediret, Patavii dono accepimus, quod ex thorace cadaveris in Ægypto conditi ſe ſumpſiſſe affirmabat, cujus iconem adjecimus: alterum hieroglyphicis notis inſignitum apud Nobiliſſimum Cortuſum, nunc horti Patavini præfectum, quod de collo geſtabat, vidimus. Nunc de uſu cadaveris conditi paucis: Erſi Dioſcorides, Galenus, Ægineta, Aëtius, non minus quàm hiſtorici, Diodorus Siculus & Herodotus, Cadaver conditum agnoverint, & cedria condiri voluerint, quo humiditates depaſcerentur, duræ carnes exſiccarentur, & à putredine aſſervarentur, tamen priſcorum Græcorum ætas nuſquam in ſuis monumentis vires medicas tribuiſſe legimus, cùm hoc non fuerit ipſorum inſtitutum, & à paucis annis advehi ſit cœptum. Quare inquiunt recentiores, ſi cedria condiantur, cedriæ virium participia cadavera futura. Si aſphalo, aſphali: idem de reliquis medicamentorum generibus dicendum: ex quibus perſpicuum, Mumiam vocatam, rem eſſe compoſitam ex humana carne, admixto vel ſale, vel bitumine, vel cedria: quare hoc conditum mixtam naturam habet cum nitro & cedria, vel pro ratione eorum, quibus conditur: divitum namq; cadavera in oriente, Aloë, Myrrha, & opobalſamo etiam condiebantur, pauperes verò, Bitumine conditi ſepeliebantur. Hæc ratio cur noſtro ſeculo, Mumiæ dictæ, inter exotica medicamenta primum locum tribuerint: cujus apud Gallos tanta commendatio, ut optimates ea nunquam carere voluerint: refert un Franciſcum primum ipſorum Regem, in baltheo ſemper geſtaſſe, nullum caſum pertimeſcentem, ſi vel minimum ſaltem apud ſe haberet. Utuntur & hoc tempore Medici ad coagulatum vel grumoſum ſanguinem, ex caſu reſolvendum. Aſt in ea quæ ad nos adfertur, nec colore, nec odore, nec ſapore percipias myrrham vel aloën, vel opobalſamum admixtum: quare videtur ea eſſe, quæ bitumine & humano tabo conſtat, at neque hæc genuina, ſed bitumine cadaverum oſſibus infuſo & circumfuſo: hinc in officinis ſæpè ſcapulatum, coſtarum videbis oſſa. Quod cùm ita ſit, malunt aliqui Bitumen, aut picem ſiccam accipere, cùm hæc cum Aſphalto & vim & ordinis facultatem fortiatur: & ſanè, tutius eſt rem cognitam & ſynceram, quàm peregrinam & multis abominabilem in uſum vocare. Ex dictis facilè colligere eſt, falſam eſſe eorum opinionem, qui dicunt Mumiã eſſe corpora eorũ, qui in littore maris arena obtuuntur: vel, ut aliis placet, corpora in montibus frigore congelata, qua de re plenius alibi. Verùm & hoc tempore magnatum condiuntur corpora: poſtquam enim omnia fuerint interanea ablara, ea quæ Cadavera à putredine conſervare poſſunt, aſpergunt, & indunt. Apud Gallos uſiratus fuit pulvis, quem Myrrhaceum vocant, cujus plures licet ſint compoſitiones, unam tamen addere lubet. Aſſumunt ſalis multum, Alumen cum Myrrha & Aloë fuſum, Abſinthium, Cinnamomum, Caryophillos, Piper, Cuminum, Siler montanum, & id genus aromatum, omnium partes convenientes, quæ in craſſiorem comminuunt pulverem, affundendo Aceti parum: hunc pulverem alvo indunt: tum cera circumlitũ (quod tamen non in omnibus obſervatur) & involutum feretro plumbeo includunt. Simile quid apud Herodotum li 4. habetur. Patavii anno 78. vidimus hoc pacto cadaver condiri: inciſo ventre inteſtinis cum reliquis viſceribus exemptis, pectus ad coſtarum cartilagines fuit inciſum, viſceraq; exciſa: mox corpus aqua frigida ablutũ, ſpongiisq; abſterſum primò: dein aceto acerrimo, tum aqua vitæ, tandem poſt factam cum ſpongia ſicca abſterſionem, pulvis inſperſus ac infricatus: quin & bombacem vel ſtupas aquæ vitæ immerſas & expreſſas carni applicant, totaq; & infimi & medii ventris cavitas pulvere impletur, cutisq; conſuitur. Pari pacto & caput conditur, poſteaquam cranio ſerra ablato aut perterebrato, cerebrum fuerit exemptum. Sic conditum cadaver linteo cerato adhuc calente involvitur, & denique pice navali illinitur: hoc pacto conditum in annos decem conſervari poteſt. Pulveris hæc eſt compoſitio. Accipe herbarum Abſinthii ſicci, Salviæ, Lavendulæ, florum Roſatum tubearum, Nucis cupreſſi, ana M. iij. Spicæ Germanicæ, calami aromatici, ana M. i. Aloës, Myrrhæ, Maſtiches, ana ℥. j. ß. Cinnamomi, Caryophyllorum, Nucis moſchatæ, Macis, Croci, ana ℥. i. Aluminis rochæ, Acatiæ, ℥. ij. Salis marini, Cumini, Furfuris torrefacti, ana ℔. i. Contuſa omnia tuditer ſerventur ad uſum. Dein, accipe Aquæ vitæ ℔ x. aceti acerrimi ℔ xv. Stupæ canabinæ vel Bombacis ℔ VIII. Spongias magnas, N. IIII. Hæc ſunt quæ parata haberi debent.

Naphtha Græcis & Latinis, Arabibus & Turcis Nepht. Suidas medicum eſſe vocabulum ſcribit, & à Græcis *μηδείας ἔλαιον* vocari, eò quod Medea Creontis filiam pellicem cremaverit Naphthico oleo, qua de re & Plinius lib. 2. c. 105. Quibuſdam oleum Siculum, quod in Agrigentino Siciliæ agro, eo olei vice ad lucernarum lumina utuntur. Perſæ auctore Herodoto, oleum hoc Rhodium vocant. Officinis oleum Petræ

Cadaveribus varia incluſa. Idola in Cadaveribus. Cadaveris conditi uſus. Error quorundam. Cadavera ut nũc condiantur. Naphthæ nomina. Petroleũ.

Petræ sive petroleum: Mutinensibus, oleum montis Cibii. Differt ab alio quovis liquido bitumine: alia absque igne, aut bitumine accenso, per se in terra gignuntur: hoc verò gignitur ex Bitumine in terra & montibus natura accenso, tenuissimis ejus vaporibus sursum elevatis, & ad frigidiora saxa in tenuem liquorem resolutis, qui dein per suos meatus e montibus fontium modo scaturit: verum ex crasso & terrestri bitumine, crassa: ex tenui & puro, pura etiam & tenuis gignitur. Duas quidem differentias Dioscorides agnovit, candidam & nigram: at cum Bellonio tres statuimus, nigram, candidam, & flavam: illa crassior, hæ verò aquæ modo liquidæ sunt. Variant etiam ratione loci: Italica namq; in suo fonte non flagrare dicitur, quod Babylonica facit, si Plutarcho in vita Alexandri credimus. Alba, quæ Babylonica est: licet etiam in Italia scaturiat, in tractu Parmensi, apud Mejanam pagum, quo loci tres scaturigines sunt, ubi levi stillatu effluit, cum paulo majori aquę quantitate, parcius oleum fundens, quàm russa. Excipiunt autem singulo vel altero die: hoc pacto: aquam scopis quatiunt, sicq; oleum in angulum coactum vase quodam excipiunt in singulum diem libram semis, vel paulo plus: maximè ęstivo, sicco & sereno tempore: hocq; cæteris odore suavius & subtiliorum partium. Rufa circa montem Zibitum, tredecim à Mutina miliaribus distantem, ubi duæ vel tres scaturigines, colligitur, & quidem hyberno tempore ad uncias quindecim, at æstate ad uncias quadraginta quinq; Nigra in vico Allensi non longè à Mediolano colligitur, ex puteis qui non Naphthæ gratia, sed salis causa parati sunt: aquæ namq; quæ salis conficiendi causa hauritur oleum innatat: quod concha aufertur: alii tamen vellera immergunt & oleo supernatante imbuunt, eaq; postea exprimunt: & quantò magis aqua exhauritur, tanto amplius olei excipitur, ita ut aliquando in æstate ad 240. uncias colligi referant, maximè æstate siccissima, hyeme verò nihil aut parum. Quàm sit Naphtha ἁρπαστικὴ τοῦ πυρὸς, exempla diversa legantur apud Plinium capite de Naphtha, Plutarchum in vita Alexandri, & Herodotum de scaturigine Naphthæ apud Persas: solent enim, ut auctor Ammianus, Persæ Naphtha tela illinere, ipsisq; accensis & latius emissis hostium tecta cremare: qui volet, plura inveniet & de Naphtha & Mumia apud Bellonium & alios. Inter has candida efficacissima, dein fulva, postremum locum nigra obtinet, quod Asphalti odorem plus cæteris refert, ejusq; pretium, propter magnum ejus proventum, vilius est. Hæc crassior est rufa: rufa paulò crassior alba, licet rufa & alba sæpè pro eadem sumatur, quæ ambæ adeò liquidæ, ut aquæ non valdè sint absimiles: quare si paulò obscuriorem videris, nigram largius affusam scias. Sunt qui loco olei petræ substituunt oleum Latericeum, quod quibusdam Petroleum artificiale, illud naturale, dicitur.

Naphtha duplex.
Petroleum triplex.
Album.
Ruffum.
Nigrum.

Κυπάρισσος. CUPRESSUS. CAP. LXXXVI.

CUpressus refrigerat, & astringit: cujus folia ex passo, & exiguo myrrhæ pota, vesicæ rheumatismi, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulę autem ex vino tusæ in dysenteria, alvi fluxione, tussi, & orthopnœa, aut si rejicitur sanguis, convenientissimè bibuntur: earum decoctum eosdem præbet effectus: a [tusę cum fico duritias emolliunt, nariumq; polypo medentur: in aceto coctę, & cum lupinis detritæ scabros ungues ejiciunt: hernias intestinorum prolapsu erumpentes illitu reprimunt. Folia eadem præstant. Pilulę cum arboris coma suffitę, culices abigere existimantur. Folia trita, & imposita vulnera conglutinant, sanguinem supprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per se, aut cum polenta ignibus sacris, ulceribus quæ serpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato stomachum corroborant.

a Côclusa non legit antiquũ manu scriptũ exêplar: sed meum, & Catag. hæc omnia habent.
Cupressi historia.

CUPRESSUS.

TAmetsi cupressus arbor notissima sit in Italia: quin etsi vulgatis sint notitia ejus fructus, quos tam Græci, quàm Latini conos appellant, attamen cùm nihil de ejus historia memoriæ tradiderit Dioscorides, ut lectorib. undequaque sit satisfactum, hic nobis de ea differendum est. CUPRESSUS *itaq; duum est generum: quorum alterum mas est, alterum fœminam appellant. Hæc metam in fastigium acuminatam ducens, illa verò ramos in latum spargens: utraq; procera est planta, recta, caudice glabro, ramos in summitate tantũ habens. Foliis viret perpetuis & Sabinæ bacciferæ viridioribus, ac longioribus. Conos edit ter in anno, lariceis similes, crassiores tamen, duriores, compactiores, speciosioresq;, in quibus minutum concluditur semen. Fundit caudex resinam liquidam sed modicam, odore haud ingrato, Terebinthinæ haud absimilem & facultatis ferè ejusdem. Ligni materies solida, compacta, spectabilis, suaviter odorata, santalorũ ferè modo. Advena igitur quondam fuit Italiæ Cupressus, & difficillimè nascentium, natuq; morosa, ut quæ in educatione plurimum diligentiæ expetat, & præsertim in locis, ubi suapte natura non provenit. Tradiderunt veteres cupressum Diti sacram: & ideo funebri signo ejus ramos ante domos ponere solebant, ubi aliquis defunctus jaceret: ex quo more creditur ejus umbra infausta, nec quidem gratiosa. Cupressi patria, ac proprium natale solum Creta insula est: namq; ibi quocunq; loco terra moveatur, subactaq; fit, nisi serantur alia, hæc sua sponte gignitur, atq; protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem spectant, non appellato solo, Cupressus numerosa sponte prosilit. Quod admiratione nõ vacat, alibi nõ nisi tempore, &*

Resina Cupressi.
Cupressi natalia.

re, & perquàm diligenti cultura proveniens, & cultorem magnopere faſtidiens. Odere cupreſſi flumina, lacus, omnesq; uoſos tractus, quo fit, ut ejuſmodi locis ſata confeſtim inareſcant. Quod ſi rectè ſciviſſet Adamus Lonic. non tam facilè (ut to) ſcripſiſſet, cupreſſum humidis gaudere locis. Aſpernantur & fimum, quo etiam ſi circumfoſſura impleatur non multo ſt tempore pereunt. Mira eſt Cupreſſi fœcunditas, etenim trifera eſt: colliguntur ejus coni menſibus Januario, Majo, & ptembri. Semen iis innaſcitur, granis adeò puſillis ac minimis, ut atomis comparari poſſit: ob id enim ægrè perſpicitur. on omittendum naturæ miraculum, ex tam parvo ſemine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, nplato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum: quo fit, ut fructifera Cupreſſi nunam formicis ſint deſtituta. Cupreſſus perpetua coma viret, ejusq; materies nec cariem, nec vetuſtatem ſentit, ut etiam dri, ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde veteres non aliam ob cauſam ex cupreſſina materie ſimulacra ſculpebant, niſi od ad æternam diuturnitatem permanſura putarent, veluti Romæ illud Jovis in arce. Fert & Cupreſſus liquidam reſinam larignæ ſimilem, ſapore verò acerrimam. Reliqua ſemina tradunt, folia cupreſſi tuſis ſi miſceantur, à vermiculis quiſcunq; non tangi, neq; erodi. Lignum autem (ut ajunt) nulla temporis diuturnitate ſuaveolentiam exuit. Conorum coctum ex acero paratum dentium dolores mulcet, ſi eo ſæpe os colluatur, eorundem rheumatiſmos cohibet: idem quoq; ſtat foliorum decoctum. Hoc quoq; medicamento vitiligines curantur: eorundem & mulorum unguium cinis oleo rtino exceptus, valet illitus ad capillorum defluvium. Idem (ut Marcellus inquit) impari numero minutiſſimè triti & vino vetere hauſti, tuſſim potentiſſimè leniunt. Recentes viridesq; coni herniosos magnopere juvant, ſi eorum decoctum vino vetere paratum quotidie affecti biberint trium unciarum pondere: interim tamen folia cupreſſi trita teſticulis illinda ſunt, eſt enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præſtant tenera arboris germina commanſa, ut eorum ſuccus deglutiatur. Sunt qui puſillam cupreſſum, nonnulli etiam Cipreſſo vulgo dictam, abrotonum fœminæ vocent, à ſimilitudine, quam hæc cum arbore in multis habet: idcirco nec fortaſſe aberraret, qui certo crederet, Plinii lib. XXIV. cap. XV. de chamæcypariſſo herba diſſerentem, de hac intellexiſſe: præſertim cùm tradat, ipſam ex vino potu contra ſerpentium omnium venena, ſcorpionumq; ictus pollere: ſiquidem & noſtra hac ætate plerique abrotonum fœminam ad idem uſurpant. Quod item ad alvi tineas necandas bellariis immiſcent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. truſci hanc Santolina vulgò nominant, de qua cùm libro tertio in abrotoni mentione nobis latius ſit differendum, hic pluidicere ſupervacaneum eſſet. Cupreſſi meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cupreſſi ſia, germina, pilulæ recentes, & molles magna vulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum eſt, quòd reſiccandi vim habeat abſq; inſigni acrimonia aut caliditate, ſicut certè & guſtus teſtificatur. Apparet enim in ea levis quidem acrimonia, ſed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta ei ineſt acrimonia caliditasq; quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ut nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. unde in alto latentes in flaccidis, putreſcentibusq; affectibus humiditates innoxiè, tutoq; depaſcitur, atq; abſumit: in quæ excalfaciunt ſimul deſiccantq; eas quidem quæ contenta ſunt, abſumant, cæterùm acrimonia & caliditate alias rabant. Sic enterocelicos juvat: ſiquidem exiccat, roburq; addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cùm adictio in altum ſubeat, deducente ipſa caliditate, quæ admiſta eſt, eum ſervante modum, ut deducere quidem valeat non non mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpetes polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra alfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata utantur, admiſta nimirum polenta cum ca, aut oxycrato aquoſo. Κυπάρισσος Græcè vocatur: Latinè, Cupreſſus: Arabicè, Saro, aut Sero: Italicè, Cipreſſo: rmanicè Cypreſſen: Hiſpanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez: Bohemis, Cyprin.

Adami Lonniceri lapſus circa locum natalem cupreſſi.

Cupreſſina reſina.

Conorum uſus.

Cupreſſus puſilla.

Santolina.

Cupreſſi vires ex Gal.

Nomina.

De Cupreſſo ex antiquis, nullus melius ipſo Theophraſto, ex quo Plinius ſua deſumpſit, ſcripſit. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμονας à partu parilium ramorum: arborem Herbarii Cupreſſum vocant, cujus fructus, σφαιρία pilulæ dicuntur, aliis Coni, quibuſdam galbulæ, officinis nuces: quemadmodum apud multos Taxus, apud Germanos Buxus, ſic cupreſſus apud Italos in cœmiteriis colitur, cùm funebris arbor olim fuerit habita: plurimas videmus non longè Patavio in colle circa Eremitarum cœnobium: apud nos ſæpè licet ex ſemine germinarit Juniperinis foliis, non tamen ad aliquam altitudinem pervenit.

a Ἀρκευθίς. JUNIPERUS. CAP. LXXXVII.

Juniperi genera duo, altera major altera minor: utraq; acris eſt. Excalfacit, & urinam movet: accenſa ſerpentes fugat. *b* Baccarum nonnullæ nucis juglandis magnitudine nonnunquam grandeſcere, aliæ jam Ponticam æquare inveniuntur, rotundæ, odoratæ, in mandendo dulces, ſubamaræ, quæ arceuthides etiam id eſt, baccæ Juniperi nominantur. Modicè calfaciunt, & adſtringunt, ſtomacho utiles: conpectoris viria, tuſſim, inflationes, tormina, & ſerpentium ictus efficaciſſimè bibuntur: urinam cient, ruptis, convulſis, & vulvæ ſtrangulatui ſubveniunt. *c* [Folia acrimoniam habent: ideo tam ipſa, quàm eorum ſuccum ex vino contra viperarum morſus illini, aut bibi prodeſt. Corticis cinis cum aqua litus, lepras eximit.] *d*.

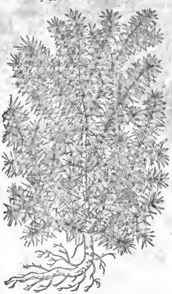
a Antiquus codex habet περὶ Ἀρκευθίδος μικρᾶς capit. περὶ Ἀρκευθίδος μεγάλης in multis antiquis codicib. reperitur. *b* Meum

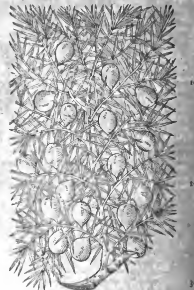
Drag. τῶν μὲν τοὶ καρπῶν ὁ μὲν τις κατὰ καρύου ποντικοῦ τὸ μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμῳ ἴσος. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur [et] fabæ æqualis. Sed Cat. primo loco habet καρύου ſimpliciter: Secundo verò καρύου ποντικοῦ. *c* Concluſa deſunt in meo, ſed Catacuz. habet. *d* Cat. addit. τὸ δὲ ῥινήματα τοῦ ξύλου πολὺ ἀναιρεῖ. i. ramenta verò ligni devorata interficiunt: quin etiam addit alterum caput de Junipero majore, hunc in modum Ἀρκευθὸς μεγάλη. οἱ δὲ κυπάρισσος ἀγρία, οἱ δὲ μνοῖς θεὸς ῥωμαῖοι Iουνιπέρους. ἐστὶ δὲ καὶ αὐτὴ γνώριμος τοῖς πλείστοις, [illegible] Juniperus magna quæ Cupreſſus ſylveſtris & mnotirheos dicitur, Romanis Juniperus, plurimis cognita, ſimilis eſt cupreſſo, Naſcitur plerumque aſperis & maritimis locis. Eaſdem habet vires cum prædicta.

Reperiuntur Græci Dioſcoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Juniperi caput prorſus depravatum legitur, quibuſdam additis, quæ Dioſcoridis doctrinam minimè ſapiunt. Siquidem nec Galenum, nec Paulum Æginetam, minusq; Serapionem, qui tamen verbotenus Dioſcoridis ſcripta per capita ſingula refere, illud uſquam poſteritatis memoriæ prodidiſſe conſtat, quòd ſcilicet ramenta ligni Juniperi epota homines perdant, præſertim cum ejus bacca contra ſerpentium ictus efficaciſſimè devorentur: bibaturq;, ac illinatur foliorum expreſſus ſuccus ad vipe-

rarum

JUNIPERUS. JUNIPERUS MAJOR.

rarum morsus. Adde etiam quòd facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modo non credendum, sed ne cogitandum quidem, ejusmodi ineptias a Dioscoride scriptas: quin potius illi adscriptas esse existimandum. Siquidem cum Oribasius, qui plantarum historias perquam diligenter ex Dioscoride transcribit, Juniperi historiam praetermittat, id quidem manifestè indicat haec omnia esse Dioscoridi adulterina. Nam scripsisse Dioscoridem, majorem Juniperi fructum haberi nucis juglandis magnitudine, alterius vero nucem ponticam aequare, nihil est quod me adducat ad credendum, & praesertim cum de re hac tam varia sint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temere partem illam, ut poto addititiam, ex hoc capite resecandam duxi. Sed non desunt recentiorum quidam, qui ut novi aliquid in medium afferre videantur, Dioscoridis Juniperum contendunt, nil aliud esse quàm Theophrasti cedrum, & erroris in hoc Dioscoridem accusant. Sed ii potius videntur somnia describere quàm vera, ut facilè cuipiam palam fiet, qui diligenter Theophrastum perlegerit. Habet enim is duo cedri genera, alterum lycium, alterum Phoenicium, de quibus in Junipero nihil meminit Dioscorides. Sed majorem & minorem Juniperum describit: non lycium & Phoenicium ex Theophrasto, ut novi hi censores somniavere. Major, & minor Juniperi species in pluribus Italiae locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quae in proceram arborem assurgunt visunturq; hae frequentes in agro nostro Senensi: quarum fructus sylvestribus & crassior, & dulcior habetur. Folio utraq; est aculeato, longiusculo, coronarii Rosmarini effigie, angustiore tamē. Ligni materies dura, compactaq; ac odorata; ad centenarios annos incorrupta perdurat: proinde jussit Hannibal (ut Plinius tradidit lib. 15. cap. 40.) templum Dianae Ephesiae Juniperinis trabibus extrui, quòd per multas aetates esset duraturum. Igitur mirari non licet, si chymistae asseverant, carbonem Juniperinum accensum, & suo cinere obrutum ignem integro anno fovere. Baccas edit caeruleas copiosas, ervi magnitudine, odore haud ingrato. Profert ex se Juniperus gummi masticha simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primùm cùm mittitur, candido splendescit colore, senescens verò in rufum abit. Porrò haud ignorandum est, hanc Arabum sandaracham à Dioscoridis sandaracha perquam longè dissidere. Namq; Graecis sandaracha est fossilis ad arsenici, sive auripigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verùm haec sandarachae nomenclatio in gummi Juniperi invecta fuit à medicis, qui Mauritanos secuti sandarax Arabicū nomen (sic enim Arabes Juniperi gummi vocant) in sandaracham converterunt. Quamobrem illud adnotandum esse videtur, quòd ubi Arabes sandaracham medicamentis inferendā esse praecipiunt, gummi Juniperi immiscendum intelligunt: ubi verò à Graecis de sandaracha fit mentio, fossilis illa rufa, & auripigmento similis, est intelligenda. Non desunt tamen qui velint Mauritanorum Sandaracham non esse gummi Juniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem judicio ausim facilè subscribere: etenim pauci admodum sunt, qui non putent oxycedrum esse Juniperum majorem: adeò ut plerique vulgarium illam ab hac nesciant distinguere. Tradit Plinius libro decimo tertio, capite undecimo plura gummi genera, ubi gummi Juniperinum ad nihil esse utile scribit. Cujus tamen frequens usus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc syncero, & oleo ex lini semine presso fit vernix liquidus: cujus est usus ad illustrandas picturas & ad nitorem ferri conciliandum: utile etiam unguentum ad ambusta, & praecipuum ad dolores, & tumores hemorrhoidum. Siccus vernix, hoc est gummi Juniperi (ut author est Serapio) suffitus aut aspersus destillationes suspendit: haustus mensium profluvia sistit, sinus exiccat immissus, haustus verò pituitam, quae ventriculo, & intestinis haeserit: eineas & caetera ventris animalia necat. Nervorū resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit. Idē exceptus sanguinis excreationes supprimit, & haemorrhoidas fluentes illitus. Addito tum rosaceo, sū myremo sedis rimas coercet, & hiantibus frigore manuum, pedumq; scissuris illitus succurrit. In summa calfacit, & siccat primo recessu. Sandarachae igni admotae fumus dentium dolores mulcet, ubi per infundibulum ad affectum dentem pervenerit: ejusdem pulvis ovi albo subactus, & fronti temporibusq; illitus sanguinem è naribus fluentem sistit. Est & Sandaracha ceraginosi mellis genus apud Plin. qui de ea lib. xi. cap. vii. ita

Juniperus Dios. Cedrus Theoph. non est.

Juniperus duplex.

Juniperi lignum ad centenarios annos perdurat.

Gummi Juniperi seu Vernix.

Sandaracha Graecorum.

Sandarax Arabum.

Gummi Juniperi usus.

Vernix liquidus & siccus.

Sandaracha alia Plinii apum cibus.

10

20

30

40

50

60

vii. ita scribit. Præter hæc convehitur Erithace, quam alii sandaracham, alii cerinthum vocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui sæpè invenitur in favorum inanitatibus sepositus: & ipse amari saporis, gignitur rore verno: hactenus Plinius: de hac ante ipsum meminit etiam Aristoteles lib. ix. cap. xl. de historia animalium, Apes inquiens recondunt alterum quoque cibaris genus cui durities, ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Cæterùm oleum, quod ex Juniperi materie (ut chymistæ dicunt) per descensorium duobus adversis fictilibus, tum pariter vitreis instrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirificè mulcet, si tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè præstantius, odore perquàm jucundo: foliorum & baccarũ Juniperi decoctum potum valentissimè pellit menses & urinas. Decoquuntur quoque juniperinæ baccæ ex vino albo prius confractæ, unà cum rosis, cupressi pilulis, & myrti foliis, utilissimè ad dentium dolores. Siquidem hoc decocto calido in ore contento facilè juvantur affecti, & præsertim addito aquæ vitæ
10 *momento, atque ubi dolor modum excesserit, addito etiam philonii antidoto. Lixivium ex vino albo, & juniperino cinere paratum, unciarum quatuor aut quinque pondere potum, valentissimè pellit urinam ita ut nonnullos viderim hydropicos hoc tantùm auxilio sanatos. Item scabiem sanat ubi eo affecti sese profundant. Paratur ex juniperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo. Sumito ligni juniperini concisi lib. xii. coquito in aqua in cortina magna, quousque tertia tantum pars supersit: deinde decoctum unà cum ligno in labrum projicito In hoc ubi descenderit æger, sedeat umbilicotenus, & membra languida foveat: atqui hunc præpurgatum esse oportet. Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Bohemia vidimus in lectulo jacentes, perpetuoque dolore vexatos, qui adeò revaluerũt, ut expeditiores facti, ad negotia redierint, quoquo libet ambulantes. Juniperi & lauri cujusque septena baccæ, addita cassiæ ligneæ vulgaris semi drachma, & Cinnamomi drachma, si in Turturis ventrem integra omnia conjiciantur, & Turtur deinde assatus, & gallinaceo adipe perfusus, mulieri propediem parituræ, vesperi alternis diebus, devorandus præbeatur, prægnans facillimè puerpera fiet. Juniperi meminit Gal. lib. vi. simpl. medic. sic inquiens. Juniperus, calida & sicca utrinque tertii ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis. Attenuat, aperit, digerit, resolvit, adstringit, roborat. Arbor Græca voce ἀρκευθὶς dicta, Latina Juniperus appellatur: Mauritana, Arconas, aut Archenas: Italica, Ginepro: Germanica, Wachholter / & Krametbaum: Hispanica, Enebro: Gallica, Geneure: Bohemica Jalouvec. Ejus autem gummi Græci vocant κόμμι ἀρκευθίδος: Latini, Gummi Juniperi: Mauritani, Saudatax: Itali, Gomma di Ginepro: Germani, Virnes: Hispani, Verniz: Galli, Vernix.*

Sandaracha Aristotelis. Oleum Juniperi. Balneum ad Podagricos. Pulchrũ experimentum. Juniperi vires ex Galeno. Nomina.

Juniperus cùm resinam fundat mastichi persimilem, inter resiniferas, at bacciferas, non autem coniferas connumerari potest. Græcis ἄρκευθος παρὰ τὸ τὴν ἀρὰν εὐθύειν, quod ejus odorem omnia reptilia adversentur: vel διὰ τὸ ἔχειν τὰς ἀκάνθας κεχρυμμένας. Juniperus verò, quod juniores & novellos fructus pariat antiquis maturescentibus, ut qui pariat usque ad tertium annum, arbori suæ inhærente fructu. Florere
30 Theophrastus & Plinius meminere, succedunt fructus ἀρκευθίδες seu baccæ, officinis Grana Juniperi, quibus semen inclusum est. Juniperum distinguimus in minorem & majorem. Minorem alium vulgatum, alium alpinum: vulgatus duplex, fructu vel majore, vel minore, quod videtur ratione fruticis evenire, siquidem humilis baccas majores, arborescens minores ferat: quod & à Gesnero libro de hortis, annotatum fuit: sic & aliæ baccæ observantur rotundæ, aliç acuminatæ & oblongæ. De alpino seu minimo, qui cubitalem non excedit altitudinem, vide Gesnerũ, & Clusium hist. Pan. alibi de eo dicturi. Majoris Juniperi nomine tres ostenduntur plantæ, utpote ea quam Cedrum phœniceam auctor vocat: dein altera quam pro Cedro Lycia auctoris posuimus: tum ea cujus figuram adjecimus. Et licet omnibus tribus hoc nomen tribui possit, ut in universali ostendetur historia, hic tamen de tertia sermo, cùm Dioscoridis ma-
40 jor sit Juniperus, aut saltem congener, quam Juniperum majorem bacca cærulea appellamus: Lobelus, Juniperi Maximi Illyrici: Lugdunensis historia Juniperi majoris: Tabernæmontanus Juniperi majoris Illyricæ nomine proposuere.

Βράθυ. SABINA. CAP. LXXXVIII.

Sabina duorum generum est. Una foliis cupresso similis, spinis horridior, *a* [graviter olens,] acris & fervens: *b* arbor est coactæ brevitatis, quæ sese magis in latitudinem fundit: hujus foliis nonnulli pro suffitu uruntur. Altera tamaricis folio similis est. Utriusque folia nomas sistunt, collectiones illitu mitigant: quin & cum melle illita nigritias, sordesque repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota sanguinem per urinam eliciunt: partus apposita extrahunt, & suffitu idem præstant. Unguentis calfacientibus immiscentur, & privatim *c* gleucino.

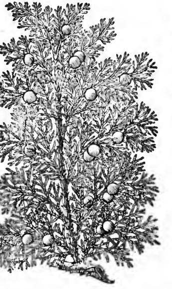
a Βαρυοσμότερον. gravius olens O. nb. legit. *b* Meum ἰσχυρὸν δὲ τὸ δένδρον, id est,
50 est autem arbor robusta. Sed Cornar. κολοβὸν δὲ τὸ δένδρον. i. est autem arbor curta. *c.* In gleucini compositione apud Dioscoridem nulla fit sabinæ mentio.

Sabina, planta est densa in latitudinem potius, quàm in longitudinem sese diffundens: ramos edit flexiles, & fractu contumaces, foliis, squammisve circumquaque vestitos. Duum est generum, alterum quidem frugiferum, alterum sterile. Sterilis, vulgaris est notitia: Foliis exit hæc cupressi ferè similibus, sed acuto, pungentique, cacumine graviter olentibus, acribus, ferventibusque. Nascitur in apricis, & seritur quoque in hortis & viridariis. Fructifera etsi non adeò vulgaris in Italia visitur, in Germania tamen frequens reperitur, spontè proveniens, folio tamarisci, crassiore tamen, minimè aculeato, nec adeò ut alterius, graviter olente, acrique. Differt hæc quoque baccarum colore, quæ in altera rubentes, in altera cæruleæ spectantur, sed odore, saporeque, similes. Seritur in apricis & collibus, in hortis & viridariis, ac etiam sponte per se provenit. Cæterùm non
60 *desunt imperiti, qui pro Sabina quandam herbam dodrantalem sumunt, quæ quibusdam in montibus plurima nascitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec sapore sabinam referat. Hanc sæpius existimavi esse Selaginem à Plinio lib. xxiiii. cap. xi. commemoratam: namque inibi selaginem esse affirmavit, sabinæ similem. Olim selaginem contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia suffitam prodesse. At tanta extitit tunc temporis superstitionum magorumque vanitas, veluti & hoc ævo apud plerasque gentium turbas visitur, ut ii nunquam ad selaginem legendã accederent, nisi prius Diis sacra fecissent: quin & eam invalidã omnino censebãt, nisi dextra manu, & nudis pedib. legeretur. Cæterùm non desunt qui bacciferã sabinã, haud sabinã esse contendant, hoc, ni fallor, argumento, quòd hæc baccas proferat, quarũ in sua Diosc. nõ meminit. Unde factũ est, ut quidã putaverint, eã majorẽ juniperũ esse, alii verò thuiã, quam Theophr. memoria prodidit li. & c. v. de hist. plant. Verùm utrique, meo judicio in errore versantur: illi quidẽ quod hæc planta*

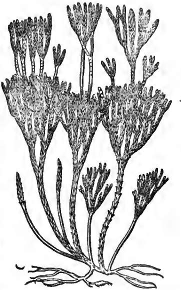
Sabinæ consideratio. Herba quæ pro Sabina exhibetur. Selago Plinii. Opiniones quorundam reprobatæ, qui bacciferã Sabinam negant esse Sabinam.

planta nec folio, nec flore, neq; fructu, non materie, non odore, neq; sapore, non caeteris denique notis juniperum referat: hi verò, quòd thuia, ut est auctor Theophrastus, nascatur apud Ammonis delubrum, atq; in Cyrenensi agro, forma cupresso similis cum ramis, tum foliis, caudice, fructuq;, vel potius ceu cupressus sylvestris: praeterea quod, ut idem scribit, thuiae materies omninò incorrupta perduret, nihil ejus radice crispius sit, atq; simulachra ex ea antiqui sculpere sint soliti, quemadmodum ex cupresso, loto, & buxo. Haec autem arbor conos seu galbulos non fert cupressi modo, sed baccas: caudice non attollitur longo, sed eo brevi contenta est: materie non constat incorrupta solidaq;, sed caduca & fungosa: non ut thuia peculiaribus locis gaudet, sed ubiq; ferè locorum nascitur: ut hinc majus atq; evidentius discrimen in iis plantis appareat, quàm ut illorum error, qui eas unam faciunt thuiam, pluribus explodi mereatur. Ideoq; nostris antagonistis mihi astipulandum non est, quòd nostris respondeant argumentis, sed frivolis admodum nitantur conjecturis, ubi bacciferam sabinam Thuiam facere nituntur. Sed dicant, si sapiunt, quomodo & quo pacto Thuia ex Mauritania evolaverit in Germaniam, ubi in Tyrolensi comitatu plurima baccifera sabina provenit. Haec profectò omnia sunt, sapientium indignatio, risus posteritatis.

SABINA BACCIFERA.

III. MVSCVS TERRESTRIS clavatus alter.

Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stirpem hanc, quam depictam exhibemus veram Sabinam esse inficiantur, cùm nullis careat notis ex iis, quas illi Dioscorides reddidit. Atqui illud nobis objiciunt, quòd Dioscorides in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit: id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ii, si in quamplurimis plantis ex iis etiam, quae ab omnibus legitimae habentur, plures notae, & eae quidem praecipuae, nonnunquam desiderentur? quas nimirum Dioscoridem omisisse credendum est, vel quòd plantae eae essent alioqui vulgo cognitae, vel quòd omnes earum partes non satis exploratas haberet, vel alias ob causas, quas prosequi non est hic locus: quarum omnium aliqua facilè potuit esse, cur Sabinae baccas non admotas reliquerit. Addam & id fortasse ex eo evenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quàm fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam testatur apertissimè Avicenna, illum ad aurium surditatem praeferens, & ad menses ducendos. Ex iis igitur meritò colligendum esse arbitror: hanc nostram Sabinam esse legitimã, ut quae non solùm notis Dioscoridis delineationi pulchrè respondeat, sed etiam facultatibus. Porrò Petrus Bellonius de arboribus coniferis differens, in ineptè satis, meo quidem judicio, Sabinam admiscet, atq; in ea describenda quam secundo loco ponit Dioscorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quòd constanter affirmaverit se vidisse frequentissimum hoc Sabinae genus in Amano & Olympo Phrygiae montibus tota facie Juniperum majorem referens, magnitudine amygdalae arboris majoris, foliis cupresso per omnia similibus, baccis per maturitatem in caeruleo nigricantibus, & caudice resinam ferente. Etenim Dioscorides non tradit qua sit hujus plantae facies, & quae magnitudo, sed etiam in foliis tantùm à priori variare scriptum reliquit. Quod non alia de causa auctorem hunc fecisse reor, quàm quòd sciret nullum utriusq; esse in reliquis notis discrimen. Quare quòd alterum Sabinae genus tota facie juniperum majorem referat, magnitudine amygdalum arborem aequet, cupressum foliis prorsus aemuletur, & ex caudice resinam fundat, ut Bellonius suum depingit, mihi quidem planè absurdum videtur. Sed quòd rem hanc turpiter confuderit Bellonius, vel ex eo manifestum esse puto, quòd quam plantam nunc Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem paulò post arborem illam constituit, quam Plinius libro duodecimo, capite decimo septimo Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit utriusque Sabinae libro vigesimo quarto capite undecimo. Tantum quidam suis peragrationibus tribuendum esse putant, ut eos non pudeat saepè absurda, & fabulosa, & quae cum summis & probatissimis authoribus pugnent, narrare ac scriptis tradere, ut novus alius quidam impostor facere solet. Neq; certè id propterea dico, quòd peregrinationes damnem, quas semper, Galeni exemplo, utilissimas duxi ad legitima simplicia medicamenta cognoscenda. Sed optarem, ut ii, qui multas regiones peragrarunt, illa tantùm in medium proferrent, quae essent rationi, & veritati consona, & veterum scriptorum auctoritate com-

Bellonii opinio absurda circa Sabinã bacciferam.

Bruta Plinii.

tate comprobata. Quod si à Bellonio, qui tot terras se peragrasse profitetur, factum esset, nimirum eas laudes jure sibi comparasset, quæ rei medicæ inquisitoribus maximè debentur. Atq; hæc obiter dicta sint. Quòd autem idem Bellonius primum Sabinæ genus eam arborem suspicetur, quàm Theophrastus thujam nominat, non mirer: nam & alii idem sentiunt. Verùm quandoquidem hanc opinionem superius abunde (ni fallor) improbavimus, ideo hic non est ut plura addamus, atq; idem repetere supervacuum esset. Sabina sterilis, non adeò multum differt à baccifera, verùm tum acrior est, tum quoq; graveolentior. Excalfacit & siccat tamen valentius. Digerit, resolvit, aperit, abstergit, provocat, & parumper adstringit. Præstat foliorum sabinæ pulvis cum adipe vaccini lactis mistus, magno juvamento ad manantia infantium capitis ulcera: quin etiam incensa fumus gallinarum pituitam excutit, & gravedinem. Idem drachmæ pondere ex butyri unciis tribus, & binis mellis sumptus mirificè asthmaticos juvat. Dantur quoq; magno auxilio bina succi sabinæ

Sabinæ vires.

10 *drachma, additis ternis scrupulis Chrysocollæ fossitiæ, & vini albi uncia, agrè parturientibus: verùm dari non debet, nisi in maximis difficultatibus. Reliquum igitur est, ut Sabinæ suas vires reddamus, de quibus Galenus libr. vi. simplicium medicamentorum disserit in verbis. Sabina ex numero est fortiter exiccantium, idq; secundum tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter cupresso, nisi quòd ea & acrior est, & ut sic dixerim, magis aromatica, seu odoratior. Igitur hujus, quam modo dixi, qualitatis est particeps, nam acrimonia consistentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adstrictionis obscurioris, quàm in cupresso. Siquidem quantò magis acrimonia superat, tantò etiam potentius digerit. Itaq; glutinare nequit ob siccitatis, & caliditatis robur: nam utriusq; illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter cupresso accommodari potest, maximè ubi rebelliores fuerint, & diuturniores, nam hæc citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item solvit. Porrò essentiæ tenuitate menses quoq; provocat, ut si quid aliud, & sanguinem per*

Sabinæ vires ex Galeno.

20 *urinas movet, fœtum etiam viventem interficit, & mortuum ejicit. Esto autem hoc medicamen tertii ordinis, tum excalfacientium, tum desiccantium ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium sunt partium. Et hoc utiq; nomine unguentis inditur, & maximè gleucino, & in multas antidotos injicitur. Quidam verò etiam cinnamomi vice duplum ejus subjiciunt: est enim extenuandi, & digerendi facultatis si epotum fuerit.*

Βράθυ Græcè, Sabina Latinè vocatur: Arabicè, Abel, Abhel, seu Alberat: Italicè Sabina & Savina: Germanicè, Sevenbaum*: Hispanicè, Sabina: Gallicè, Saviniere aut Savinier. Bohemicè Klasterska Chnuogka, Polonis, Szannina. Sabina Sterilis, Græcis, Βράθυ ἄκαρπον: Italis, Savina sterile.*

Nomina.

Sabina Romanis dicta à regione, in qua multum nasceretur, quæ duplex: altera vulgatior folio Tamarisci: altera folio Cupressi: in hoc tamen conveniunt, quòd immortali coma vireant, & utraq; baccas ferat nigras Juniperinis similes: nulla enim est, quæ sterilis omninò sit, licet ea quæ surculis seritur rarius
30 fructum proferat. I. Sabinam ergo primam Dioscoridis, sabinam folio cupressi vocamus, Sabina major Ges. Sabina altera Dodo. sabina fructifera, Cast. Genuina sabina baccifera atrocærulea. Lob. Sabina folio cupressi simili, Cord. in Diosc. Sabina cupresso similis, Lugd. Sabina baccifera, Cam. savina fœmina major, Tab. II. Sabina folio Tamarisci, C.B. Sabina, Brunf. Fuch. Dod. Sabina sterilis, Cast. Sabina vulgatior, Lob. Sabina minor, Ges. hort. ap. savina Lon. savina mas, Lob. Sabina Tamarici similis, Lugd. III. Meminit Matthiolus herbæ quæ pro Sabina exhibeatur, idcirco ejus iconem adjecimus, dicitur autem Muscus terrestris clavatus alter, qui toto genere à sabina differt. C. B. savina sylvestris, Trag. (cui & selago) Lon. Ges. Muscus terrestris tertius, Lugd. savina Tragi sylvestris seu selago Pliniana, Thalio: Chamæcyparissus, Turnero & Tabernæmontano. Sed de hoc musco alibi.

40 Κέδρος.

CEDRUS. CAP. LXXXIX.

CEdrus arbor magna est, ex qua picem colligunt, quæ cedria vocatur. Juniperi modo baccas parit, baccarũ myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima est crassa, perlucida, gravis odoris quæ dũ effunditur, guttatim nõ dissipata coit. Cui ea vis inest, ut defuncta corpora cõservet, & viva corrũpat: qua ex causa mortuorũ vitam aliqui eam appellavere. Vestimenta quoq;, & pelles eximia calfaciendi & siccandi dote, corrumpit: magni ad ocularia medicamenti usus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesq; detergit: instillata auté cum aceto vermes auriũ necat: cũ hyssopi decocto infusa, sonitum sibilosq; sedat. cavis dentiũ indita eos frangit, & dolores levat: idem facit cum ex aceto colluitur: peruncto ante coitum genitali, concipiendi vim adimit: anginæ ea perungũtur, tonsillarum inflammationibus auxilio est: lendes, pediculosq; illitu enecat: cerastę morsibus cũ sale imposita subvenit: cõtra hausta leporis
50 marini venena in passo sumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctione proficit: pulmonum ulcera purgat, & si cyathus ejus absorbeatur, persanat: vermes, & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria separatum dum coquitur, velleribus supra halitum ejus expansis, ut in pice. Ejusdem ad omnia usus: privatim vehementer perunctum, scabiem quadrupedum, canum, boumq; persanat: iisq; inhærentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedri fructus vocantur. Calfactoriã vim habent: stomacho adversantur: auxilio sunt tussi, convulsis, ruptis, strangurię: menses ciunt ex polline piperis poti: contra haustum leporem marinum in vino sumuntur: serpentes fugantur, perunctο ex adipe cervino, aut medulla, corpore. In antidota adduntur.
† Fuliginem, quo modo ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo, vim præbet.

a Catac. Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. Καρπὸν δὲ ἔχει ὥσπερ κυπάρισσος μακρότερον μὲν πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὥσπερ ἄρκευθος, φέρουσα καρπὸν μύρτῳ ἴσον περιφερῆ. i. Cedrus arbor magna est, ex qua cedria colligitur, fructum producit velut cupressus majorem tamen ut plurimũ. Reperitur & alibi cedrus parva aculeata, instar Juniperi, ferens fructũ magnitudine myrti rotundũ.

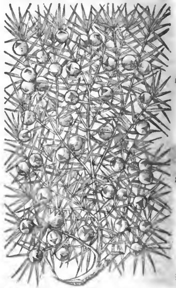
FEcit depravata Dioscoridis lectio, & scriptorum negligentia, ut non solùm is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, sed ut rei herbariæ indagatoribus multum accesserit negotii in agnoscendis, demonstrandisq; ipsius
60 *Dioscoridis plantis. Id, quod in Cedro accidisse videmus, cùm non desint recentiores, qui in describenda majori Cedro toto cœlo aberrasse Dioscoridem dicant: quippe qui scripserit magnam cedrum baccas edere juniperi modo rotundas, baccarum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoq; magnum facessebat negotium, donec clarissimus vir Augerius Busbeke Flander qui septem annis, Cæsaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos rediit. Siquidem is antiquum Dioscoridis exemplar habuit ab Antonio CatacuZeno Constantinopolitano viro optimo acceptum, cujus testimonio mihi jam compertum est, ne minimum quidem unguem in describenda Cedri historia à scopo aberrasse Dioscoridem. Id quod doctissimo Augerio universa posteritas referet acceptum. Exemplar enim illud sic habet κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται, καρπὸν δὲ ἔχει ὥσπερ κυπάρισσος μακρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὥσπερ ἄρκευθος, φέρουσα καρπὸν μύρτῳ ἴσον περιφερῆ, Id est, Cedrus arbor magna est, ex qua cedria colligitur,*

Cedri historia Dioscoridi restituta.

I. CEDRUS

II. CEDRUS PHOENICIA.

ligitur, fructum producit velut Cupressus, majorem tamen ut plurimum. Reperitur, & alibi Cedrus parva, aculeata instar Juniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus manifestò palam est, utriusq; cedri historiam rectè scripsisse Dioscoridem, quemadmodum Theophrastus, & Plinius, qui majoris cedri duo genera facit lib. XIII. cap. V. ubi ita scribit. Et majoris cedri duo genera: quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat novus, semen ejus cupresso simile. Quidam cedrelaten vocant. Ex hac resina laudatissima, materia verò ipsi æternitas: itaq; & simulacra deorum ex ea factitaverunt. Et libro XXIV. cap. V. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur: hactenus Plinius. Qui fortasse non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellavit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proveniunt (ut mihi retulerunt amici, qui universam ferè Syriam peragrarunt) tota facie abietem referunt. Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: unde cedrelate poterit cedrabies Latinè reddi. Arbor hæc (ut iidem mihi narrarunt) adeò magna & procera est, ut nusquam arborem se vidisse affirment, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice vestitur lævi & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos usq; ramos attollitur: hæc enim aspera cernitur: corticis color est ceu loti arboris. Rami ab imo usq; ad cacumen ferè in rotæ modum per intervalla caudicem cingunt, & spatiantur: qui tantò minores visuntur, quantò superius erumpunt: hinc est, quod eminus conspecta arbor pyramidis faciem repræsentat. Folia illi capillata assignant, veluti larici, vel pino, breviora tamen, & minimè aculeata: id quod etiam testatur Plinius lib. XVI. cap. XXIV. Conos profert piceis æmulos, verùm breviores, crassiores, duriores, & vegetiores, ut ex ejus imagine quispiam videre potest pediculo pertinaciter inhærentes: in quibus semen includitur cupresso simile ut Plinius tradit. Caudex resinam fundit albam, & liquidam: sed tractu temporis, solis fervore in grumos concrescit. Sunt qui asserant, hanc cedrum duplicem resinam ferre, atq; alteram intra corticem vomicæ modo coacervari, ut abiegnam lachrymam in abiete oriri superius diximus: alteram verò extra corticem emanare: utranq; ab arbore cedriam nominant. Hæc sunt, quæ de magna cedro à peregrinis accepi. Porrò Cedrus cor habet durissimum ac odoratum, colore perinde rubens, atq; larignum. Tota cedri materies durissima: quam ob causam credidere majores, eam neq; cariem, neq; vetustatem sentire, sed æternam esse. Qua etiam una ratione ductus Salomon Hebræorum rex, Dei optimi maximi templum Hierosolymis ex cedri materie extruendum curavit. Ex ea quoq; prisci simulachra factitarunt, existimantes tantam illis inesse diuturnitatem quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima navigiis non modò extruendis, sed & palatiorum, & arcium fabricis conveniens: quippe quoniam incorrupta quasi in perpetuum perdurat. Cedrus saxosis & frigidis locis gaudet, & montes amat præ cæteris tractibus. Perpetua coma viret, quæ si castretur, decacuminata demoritur, nec unquam inde regerminat, utpote & cupressus, pinus, larix, & aliarum plures. In Aegypto ac Syria (ut Theophrastus & Plinius narrant) reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undetriremem Demetrii succisa, centum triginta pedum longitudinis, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Cedri hujusce majoris ramum unà cum fructu è Libano monte allatum, cujus hic imaginem damus, misit ad me Verona Franciscus Calceolarius pharmacopœus, ad Auream Campanam, vir quidem rei plantariæ studiosissimus: à cujus ratione edocti, qui medicã materiam colunt, facilè intelligent, quàm magno ducantur errore, qui nostratem laricem Cedrum hanc magnam esse contendunt. Cæterùm minoris Cedri binæ item species sunt (ut prædicti authores testantur) Lycia, & Phœnicia, juniperi similitudine: differunt folio, nam Phœnicia folium habet juniperi, durum, spinosum, acutum, & ob id oxycedros appellatur. Lycia verò folio constat longè minore frequentiore, longè minus aculeato, ut ita juniperum parvam quadantenus referat. Eædem si digitis atterantur, non insuavem spirant odorem: talis enim habetur, qualis ferè in pineorum strobilis percipitur, cortice caudex obducitur subrubro, & ramos emittit lentos vitilium instar: utraq; omni tempore fructum gerit: verum in oxycedro major & pulchrior spectatur, quadruplo majorib. colore aureo rufescente, sapore dulci, esui haud ingrato. Lycia baccas gerit alterius mino-

Cedri duo genera Theophrast. & Plinio.

Cedri majoris historia.

Cedri duplex resina.

Cedri minoris genera.

Cedrus Phœnicia

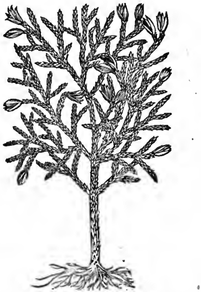
minores, rubentesq; amaro sapere, odore non ingrato. Phœnicia cedrus frequentissima nascitur in Istria, atq; etiam in nonnullis Iapidiæ locis, Junipero admodum similis, nec nisi fructu differens, majore, rubente, ac dulci: quo tamen eam incolæ à Junipero nesciunt secernere. At cùm ipse oxycedri ramusculos essem donatus à Georgio Reffingero primario provinciæ Carniolæ medico, qui illum ex Pesino Istriæ oppido secum attulerat, rubentibus baccis undiq; refertum, eaq; in memoria haberem, quæ apud Theophrast. Galenum, ac veteres alios legeram, mihi quidem fructum intuenti statim inclinavit animus, hanc plantam minorem esse cedrum. Etenim (ut memorant stirpium scriptores tum veteres, tum recentiores) difficile esset dignoscere oxycedrum à Junipero, nisi huic caruleus pumilusq;, illi verò flavus rubensve, ac grandior fructus inesset. Eam igitur plantam, quam in Istria nasci diximus, & cujus hic effigiem damus, non majoris cedri genus ullum, sed minoris speciem esse censemus, nimirum Phœniciam, quæ & oxycedros vocatur. De Lycia autem ce-

Cedrus Lycia.

III. CEDRUS LYCIA.

IV. ARBOR VITÆ.

dro quid sentirem, vel quam plantam pro ea in medium proferrem, hactenus non habui, ut quæ mihi planè incomperta esset: sed hoc anno, dum Pragæ Bohemorum ago, plantam mihi ostendit Adamus Leonorus spectata doctrina, & magnæ spei juvenis, ex quibusdam Moraviæ montibus à quodam vulgari herbario pro Sabina allatam. Ut autem ille hanc veram Cedrum Lyciam adinvenit, & pro ea mihi demonstravit, ita mihi ejus cognitionem illi acceptam referre jucundum est: atq; ideo ipsam pictura, quam hic damus, exprimere curavi. Hujus plantæ folia si digitis atterantur, suavissimum spirant odorem, illi quadantenus similem, qui in pinorum strobilis percipitur. Ea baccas profert, longè tamen minores quàm altera, quæ in ramusculorum tantum cacuminibus prodeunt: hæ non secus ac illa primo exortu virent, mox flavescunt, deniq; rubent ubi plenè maturuerint: saporem habent subamarum, atq; non obscurè odoratæ sentiuntur. Manat ab arbore magni cedri (ut suprà dictum est) etiam resina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in medicina usus. Sed hanc ad nos non adferunt Cyprii, neq; mercatores, qui ex Syria mercimonia convehunt: tametsi regiones illæ plurimis (ut ajunt) cedris majoribus scateant. Petrus Bellonius lib. III. de medicato funere, item libro de coniferis arboribus, putat non modò cedrum Cedriam fundere, sed & piceam, tædam, laricem, cupressum, juniperum & betulam. Quinetiam idem suis male excogitatis cedriis eas omnes facultates assignavit, quas Dioscorides, Galenus, & alii quàm plurimi auctores cedriæ duntaxat reddiderunt: adeò ut magno ac ridendo errore dixerit, suas hasce cedrias defuncta corpora conservare, quemadmodum ea conservat legitima cedria: quasi idem quoq; velit, quod picea, pinus, larix, cupressus, juniperus, & betula nulli prorsus inter se facultatibus differant. Neq; certè alia videtur mihi auctoritate vel ratione ductus, ut in hanc iverit sententiam, quàm hac, quòd scripserit Plinius lib. XVI cap XI. picem in Syria cedrium vocari. Sed quòd Bellonius maximè hallucinetur, utpote qui Plinium non rectè intellexerit, ex verbis Plinii, quæ modo subjiciam, satis, ut puto, manifestum fiet. Pix, inquit, liquida in Europa è tæda coquitur navalibus muniendis, multosq; ad alios usus: lignum ejus concisum furnis undiq; igni extra circumdato fervet. Primus sudor aquæ modo fluit in canali: hoc in Syria cedrium vocatur, cui tanta vis inest, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum ea perfusa serventur. Ex iis Plinii verbis non aliud (meo quidem judicio) intelligi potest, quàm quòd Syri liquorem illum cedrium vocaverint, quoniam olim ii ex cedro tantùm picem suam conficiebant, ut ea in Europa è tæda fit. Quod autem pix ex cedro paretur, authores esse possunt Dioscorides, Galenus, & Plinius. Non tamen contra quòd cedria ab aliis resiniferis plantis defluat. Adde quòd à veteribus, nempe Theophrasto, Dioscoride & Galeno, nusquam (quod equidem sciam) memoriæ proditum est, resina, aut picis genus ullum defuncta corpora conservare, & viventia corrumpere, præter cedriam, de qua omnes illi id scriptis tradiderunt. Ex quo abunde constare arbitror, Plinium quidem loco citato de pice tantùm cedri scripsisse: Bellonium verò in hoc similiter hallucinatum fuisse, atq; in aliis pluribus rebus, ut aliquando, Deo juvãte, latius ostendemus. Cæterùm variat in Dioscoridis codicibus de cedria lectio: quippe vulgata βαρεῖαν τῇ ὀσμῇ habet, id est gravis odore, cùm tamen antiquissimus codex manu scriptus habeat εὔτονον τῇ ὀσμῇ id

Cedria.

Bellonii opinio falsa circa Cedriam.

Plinius picē Cedriam vocat.

Pix ex Cedro.

ὄζει, id est vehementer odore, quod indicat cedriam esse vehementer oderatam, non autem graviter olere. Quod etiam maximè testatur Virgilius libro 7. Aeneidos his versibus de Circe canens.

Proxima Circeæ raduntur littora terræ,
Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, tectisq́; superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.

Fuchs. opinio de Cedria.

Gummi cedri meminit Fuchsius libro illo de componendis medicamentis, quem postremò locupletatum extendit, in compositione antidoti Mithridatis: proq; eo, quando non possit inveniri, lachrymam abietis substituendam præcipit, vatus utriq; eandem utriq; facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus malim ladanum substitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori judicio subscribendum sit.

Cedrus Atlantica Plinii.

Est etiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.) aliud cedri genus, quod in Atlante Mauritaniæ monte, quadam in peculiari sylva provenit. Arbor est cupresso fœminæ, etiamnum sylvestri similis, folio, odore, caudice. Hujus existimatio summa mensarum causa eburneis pedibus subjectis. Ex hujusce arboris materie mensæ duæ (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Asinii, quæ sestertium undecies venundatæ sunt. Traditur & Jubas Rex duas vendidisse, quarum alteri pretium sestertium quindecies, alteri paulò minus.

Cedrus Atlantica & Thuia idem.

Sunt qui dicant, & rectè quidem, Cedrum hanc a Thuia sive Thya nihil differre, de qua meminit Theophrastus libro & capite 5. de plant. hist. Quamobrem Plinium redarguunt, quod simul ac de Cedro Atlantica disseruit, illico caput proprium de Thuia scripserit, tanquam de arbore diversa. Verùm longè aliter se habet sententia nostra: nam diligenter Plinii lectionem enucleantibus palam apertissimè fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quàm Atlanticam Cedrum, cùm ibi sic habeat. De mensis tamen tacuit Theophrastus: & aliàs nullum ante Ciceronianam vetustior memoria est, ex quo novitiæ apparent. Etenim hæc verba non solum Theophrastum excusant, quod ejus ævo nulla cedrinarum mensarum extiterit memoria, sed manifesto sunt argumento, handquaquam ignorasse Plinium Thuiam & Cedrum eandem esse plantam, cùm paulò superius Ciceronianam mensam ex Atlantica cedro asseruerit fuisse paratam: Adde quòd in antiquis Plinianis codicibus Thuiæ caput à Mauritana Cedro separatum non sit, quod manifestè arguit Plinium adhuc Cedri illius historiam prosequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipsa verba clarissimè indicant, quæ in antiquis codicibus ita habent: nota etiam Homero fuit, Trogete vocatur, ab aliis Thya. Id est, eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alii Trogetem, alii Thyam appellant. Ideoq; perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ sive Thyæ caput ab Atlantica Cedro diviserunt, haud rectè Plinium intelligentes: ac præter id lectionem ejus corruperunt, ubi se emendasse crediderant.

Anguillar. notatur circa Thuiã.

Cæterùm Anguillarius de Sabina agens, eam quæ Cupressinam exprimit faciem foliorum tantum similitudine, Thuiam nulla dubitatione esse censet. Atqui cùm deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre existimet, sequitur, ut velit nihil à Cedro hac differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc esse Cedrum Atlanticam, vel Thuiam? Minimè omnium, quod hæc nusquam gentium proveniant nisi in Cyrenaica regione, apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Ancorarius mons habetur, Plinii adusq; tempora exhaustus, quodq; caudice & odore, quin etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupresso cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiæ viridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm Benaci littoribus, in sequentibus, & capite de malis, ubi ipsorum mentionem facit Dioscorides, adjurante Deo, plura dabuntur: siquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimùm differt.

Cedri vires ex Galeno.

Cedri meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum his verbis. Cedrus specie duplex est, altera fruticosa juniperis adsimilis, altera arbor non exigua. Utraq; est calida, siccaq; temperatura tertii quodammodo ordinis, secundum utrunq;. Cæterùm Cedrea (vocatur ita cedrioleum) quartum etiam ordinem videtur attingere: abunde calida simul, & tenuium partium. Molles itaq; carnes promptè citraq; dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cùm ejusdem sint in calfaciendo ordinis, adjunctam etiam habent substantiæ tenuitatem: at in duris plusculo tempore, & vix operatur. Porrò talia omnia medicamenta septica vocantur, & sepa: sed inter sese majoris, minorisq; ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine cedrea: pleraq; enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaq; & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, simulq; à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in viventibus calor ipse, qui in corporibus est, cedreæ vires adaugens, causa efficitur, ut tenera ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cùm tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos vermes interficere valeat, tum fœtum apposita viventem quidem interimat, mortuum autem ejiciat, sicut sanè etiam in coitu semen, pudendo circumlita, proinde conceptum impediens est medicamentum, si sic utaris, nullis secundum, aliaq; multa ejusmodi particulatim efficit. Itaq; argumentum est, ipsum valenter excalfacere, sicut ubi dentium foraminibus instillatur: siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoq; oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod ejus est pinguissimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eam dum coquitur, lanis excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre, quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quod reliquum est cedreæ, crassum illud videlicet, quam oleum ad amurcam: proinde illud utpote crassius, mordax est, & majore aperiendi facultate præditum. Itaq; ulcera irritat, phlegmonemq; illis excitat. Porrò oleosa illa cedrea adeò clementibus est viribus, ut etiam plebeii experientia docti vulnera ovibus occasione tondendi à forfice facta, illa illita sanent, sicut etiam pice humida. Utuntur autem ea & ad ovium scabiem, & vicinos.

Cedrides fructus Cedri.

Græci κεδρίδας vocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, adeo ut comedi quoq; possint: attamen si liberalius iis utare, capitis dolorem inferent, ardoremq;, ac morsum in venere percipies.

Nomina.

Quæ arbor Græcis κέδρος, Latinis item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Ejus autem liquor ut Græcè κεδρία, ita etiam Latinè Cedria dicitur: Arabicè, Kitran. sive Alkitran: Italicè, Cedria. Cedrus phœnicea Græcis ὀξύκεδρος: Italis, Cedro minore. Cedrus Lycia, Græcis κέδρος λυκία: Italis Cedro Lycio.

† Hic lectorem admonitum volumus, illa de fuligine Cedri verba, non legi in Græcis tum vulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus quos legimus. Quare cùm neq; à Marcello vertantur, qui plura exemplaria Græca habuisse fatetur, ea potius addititia, quàm legitima censenda videntur.

Cedrus major est & minor: minor altera Junipero, altera Sabinæ similis, seu Phœnicia & Lycia. I. Cedrus major, cui competit nomen [illegible] in Geoponicis, cujus coni sursum (licet hoc figura non exprimat) spectãt, quod huic ut & Abieti peculiare est. Cedrus in Syria, Theophrasto lib. 5. cap. 9. Cedrelate, Plinii. Cedrus major, Bellon. Cast. Cedrus arbor conifera, Gesf. hor. Cedrus major conifera, Dod. Cedrus Libani & Palestinæ præcelsa, Lob. Cedrus phœnicia, Lugd. Cedrus, Cæsal. & Taber. II. Cedrus minor

nor Juniperi folio & oxycedrus Theophrafti, quam viderur intellexiffe Galenus dum cedrum fruticofum Junipèris adfimilem fcribit. C.B. Oxycedrus, Dod. Gal. Lugd. Cluf. Hifp. cui etiam Cedrus Lycia Theophtaft.& Plinii: Oxycedrus Phœnicea, Dodo. Cedrus Phœnicea, Caft. Tab. Cedrus, Lae. Lon. Cedrus magna, Cord. in Diofc. Cedrus minor, Gef. hor. Juniperus major Monfpelienfium, Lob. inter Juniperum montanum Cæfalpinus recenfuiffe videtut. III. Cedti Lyciæ nomine hanc Matthiolus ptoponete videtur, quo nomine & Bellon. & Gef. hort. donarunt: Cedrus minor, Cotd. in Diofc. Oxycedrus Lycia, Dod. Cedrus Phœnicea media, Lob. Juniperus major, Cluf. Hifp. Sabina baccata, Adver. & Lob. in Iconibus. Thyiæ genus quartũ, Lugd. Cedtus Phœnicea fecunda, Tab. Oxycedrus folio cupreffi, & fabina major Monfpellienfibus dicebarur, apud quos in moure Cetio ad mare collegimus. Equidem malim ad Juniperum referte, cujus nomine Juniperum majorem folio Cupreffi appellamus, & videtur Juniperus major Diofc. quem fcribit aliquibus Cupreffum fylveftrem appellari, quia Cupreffo fimilis, afperis maritimifq; locis plerumq; nafcitur: quæ Diofcoridis verba tanquam notha, à Diofcoridis intetprete rejecta funt. Hujus eft altera fpecies, majoribus multò baccis, quam ex Ægypto accepimus, quã Cedrum phœniceam alteram Lobel. nominat, ut qui tres referat fpecies, fola magnitudine differentes. IV. In hanc claffem & Atbor vitæ referenda, cum Cedrus Lycia Lob. dicatur, multis videatur effe Thuya Theop. 4. historiæ 1. qua in defcriptione quædã funt quæ noftræ conveniunt: alii ad Brutam Plinii lib. 12. ca. 17. teferunt, licet pauciffimæ notę Plinianę noftræ conveniant. Hæc vulgo Arbot viræ dicitur, fortè ob odotis vehementiam: quo nomine donarunt Bellonius, Gef. hort. Dodo. Cluf. Caft. Tabet. Arbor filici fimilis Oviedo: Thuiæ tettium genus, Lugd. Thuia, Cam. Arbufcula eft admodum odorata, petpetuo vitens altitudine virum longè fuperans, quæ ex radice unicum caudicem eumq; rectum, cortice lento ex rubro nigricante tectum emittit, nodofo duroq; ligno: qui in varios ramos alarum modo expanfos btachiatur: hiq; in alios planos alternatim dividũtut, & ii denuo in alia atq; alia oblonga folia, è multis foliolis quaternis fimul compofitis conftantia. Flores ex extremis foliis vernali tempore exeunt, ut in Cupreffo pufilli flavefcentes, quotum aliqui in exiguum fructum pinei nuclei magnitudine conglobantur, conis ex fquamulis fex compactis, qui primò virent, mox pallent, & ubi maturuere nigricant: in quibus femina quatuor pelleacea in medio continētur, quorũ medulla acris & amariufcula. Hæc ex Canadas feptétrionalis Americæ ptovincia in Galliam primum illata, & Francifco regi arboris Paradyfi nomine donata: quam Lutetiæ dum effemus, ex Regio horto quem Jo. Robinus colit, in Illuftriff. Ducis Wirtenbergici D. Ftiderici hortum, quem Montembelgardi, frater Joha. Bauhinus ejus Celfitudinis Archiater colit, mifimus, unde plurimis aliis per Germaniam cõmunicata ex ttanfmiffis furculis, qui facilè radices agunt.

LAURUS.

LAURUS LATIFOLIA.

Δάφνη. LAURUS. CAP. XC.

LAurus quædam tenui folio conftat, altera latiore: utraque excalfactotiam natutam habet, & emollientem. Unde decoctum earum in muliebres infeffus addirum, vulvæ, & veficæ vitiis convenit. Virentia a folia fenfim fubftringunt: illita quoq; ac trita vefparum apumq; ictibus opitulantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnem mitigant: fed pota ftomachum effundunt, & vomitiones movent. Lauri baccæ magis quàm folia calfaciunt: etgo in eclegmate tritæ cum melle vel paffo, ptofunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatifmis: contra fcorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines

a Ita Catac. & Drag. At meum exemplar legit τὰ δὲ χλωρὰ τῶν φύλλων. i. virentia ligna. καὶ ἠχοῦς. i. fonitui legit antiq. cod.

gines emaculant. Succus baccarum utilissimè aurium dolori, [& gravitati] instillatur cum vino vetere, & rosaceo. In medicamenta autem adjiciuntur, quæ nervorum lassitudines reficiunt, acopa vocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & discutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodest, tribus obolis in vino odorato potus.

Lauri histor. Laurus mas & fœmina.

Laurus tam tenuifolia, quàm latifolia, arbor est odoratissima, neminiq; in Italia non cognita, quòd non solùm in hortis, viridariisq; ac vineis sata ubiq; virescat, sed per se in sylvis, locis præsertim maritimis, ac etiam in montibus, & collibus apricis, qui lacus & maria respiciunt, sponte nascatur. Folia habet oblonga, & lata origine in acutum desinentia, crassa, solida, & odorata, in uno quidem genere latiora, in altero angustiora: quæ foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam censemus. Flores mittit parvos muscosos, oleæ ferè similes, ex luteo albicantes, è quibus baccæ prodeunt oleis similes, colore primùm viridi, & per maturitatem nigro, crasso intus nucleo, ut in Rusci baccis. Decerpuntur Lauri baccæ in fine Autumni, vel statim in ipso hyemis principio, ut etiam Olivæ. Et oleum ex iis eliciitur, quod Laurinum vocamus.

Laurus Apollini & Jovi sacra.

Laurus planta est, Apollini lucidissimo sacra: quin etiam à Jove colitur. Una quoq; laurus Romæ antiquitus imperatorum pontificumq; domos exornare solebat. Quod similiter, atq; alii complures gentilium mores, in hunc usq; diem apud nos perdurat. Namq; ubi dies festus advenerit, laurus non modo templorum valvas decorat, sed & ubi dies geniales adfuerint, ingentium palatiorum est janitrix. Quo fit, ut magnis adventantibus principibus, lauri frondibus & columnæ & arcus in pacis signum extruantur: siquidem pacifera laurus est, non secus ac olea. Ideo antiquitus etiam, si ejus rami prætendebantur inter armatos hostes, firmum quietis erat indicium. Qua observatione ductus Bernardus Clesius Cardinalis amplissimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis sectator maximus, lauri & palmæ florida ramum adnectebat, ut nitida marmora, præclara metalla, speciosa picturæ, aurea & argentea vasa, ac reliqua admiranda demonstrant, quibus magna ejus palatia fulgent. Romanis laurus ferebatur lætitiæ victoriarumq; signo. Idcirco laurum in templis in Jovis gremio reponebant, quoties Romæ lætitiam victoria nova attulerat. Quinetiam grata Apollini dona unoquoq; anno mittere solebant in Parnaso monte, quod ibi laurus spectatissima cresceret.

Laurus è cœlo missa.

Cæterùm quòd laurus Romæ a Jove è cœlo missa fuerit, ut ea imperatores coronarentur, faciliè perhiberi potest: namq; Livia Drusilla, quæ postea Augustæ matrimonii nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti in hortis aquila ex alto abjecit in gremium illæsam, intrepideq; miranti accessit miraculum, quòd teneret rostro laureum ramum suis baccis onustum. Quod audientes conservari alitem & sobolem jussere aruspices, ramumq; eum seri, ac ritè custodiri: quod factum est in villa Cæsarum fluvio Tyberi imposita, juxta nonum lapidem flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas. Porrò tam crevit ramus laureus, tamq; se propagavit (tametsi radicibus destitutus) ut brevi tempore ibi mirè sylva provenerit: ex qua triumphans postea Cæsar laurum in manu tenuit, coronamq; in capite gessit. Ac deinde Imperatores Cæsares cuncti triumphantes lauro coronabantur: tenebantq; in manu ejusdem ramos: quos post triumphos traditum est mos serendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum est, ut plures laurorum sylvæ Romæ virescerent, quæ ob id laureta vocabantur: qualis erat, quæ in monte Aventino multo ante alios tempore viguit.

Lauri natura.

Nimirum indicat laurum diis gratissimam esse arborem, quæ sui habetur ab impetu fulminum ratio: siquidem nulla habita, cùm è cœlo ruunt, nec divinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerunq; templorum turres iciunt, superba mundi palatia dilacerant, ac sæpius homines immaniter interimunt: hæc tamen sola arbor fulmine non percutitur, nisi in futura calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adsint ejus rami, de cœlo tangi, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæsar fulminibus perterritus, tonante cœlo lauro coronabatur.

Lauri vires Matthiolo.

Laurus ex sese vim habet ignem producendi: quippe si exiccata ramus ramo frequentius confricetur, super asperso sulphuris pulvere ignis statim exiliet. Eadem perpetua fronde viret, tantaq; pollet vi, ut ejus ramis in arvo defixis, rubigo, maxima segetum pestis, abigatur, transeatq; in earum folia ex arvis. Poetæ perfectionis signo lauro coronantur, idq; præmium est Apollineorum musas colentium. Corvus occiso chamæleonte, fronde lauri devorata infestum virus extinguit: qua etiam palumbes, graculi, merulæ, & aliæ perplures aves annuum fastidium purgant. Lauri tenerrimæ summitates unà cum nardo in vino fervefactæ, aurium gravitatem, & sonos curant, si decocti calentis vaporem, per infundibulum in aures intromittant affecti. Restituunt Lauri baccæ prolapsam columellam, si cum æquali pondere cumini, hyssopi, origani & euphorbii melle excipiantur, & summo capiti calida applicentur. Eædem cùm triticeo furfure, Juniperi baccis, & allio contrita, & vino subinde super calenti tegula aspersa, pubiq; admota, urinam suppressam provocant. Septem lauri baccæ, à prægnantibus propediem parituris, cùm se dormitum recipiunt, devoratæ, facilem faciliemq; partum præstant. Tenerrima lauri cima, una cum calamintha, & sale contrita, ex tepida aqua sumpta, alvum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter ejiciunt.

Laurus lapidea. Lauri vires ex Galeno.

Cæterùm lapideas lauros oriri in mari rubro scribit Theophrast. lib. 4. cap 8. de planta. histo. sic inquiens. In sinu autem Heroo cognominato, ad quem descendunt Aegyptii, laurus est, & olea, & thymum: verùm non viridia, sed lapidis specie parte à mari eminente, similia tamen viridibus tam foliis, quam germinibus. Color quoq; floris in thymo, tanquam nondum perfectè floruerit, liquidò deprehenditur: longitudo arbuscularum cubitorum ternorum est: hæc ille. Laurum scriptis commendavit Galenus lib. 6. simpl. medic. sic inquiens. Lauri arboris & folia, & fructus deficcant, & calfaciunt vehementer, plusq; etiam fructus, quam folia. At radicis cortex minus quidem acris est & calidus, plus tamen amarus, habetq; etiam adstrictionis non nihil. Quamobrem & calculos confringit, & jecori prodest. bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere. Laurus attenuat, aperit, provocat, incidit, emollit, digerit, flatus pellit.

Nomina.

Arbor Δάφνη sic Græcis vocata. Latinis Laurus dicitur: Mauritanis, Gaur, seu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeer-Baum: *Hispanis, Laurel, sive Laureiro: Gallis, Laurier: Bohemis, Bobeck. Hujus fructus Græcè Δαφνίδες vocantur: Latinè, Lauri bacca: Italicè, Bacche di lauro: Germanicè,* Lorbeer.

Lauri multa genera Plinius recensuit, ut Mustaceam, Delphicam, Cypriam, baccaliam, triumphalem, taxam, spadoniam: qui & alia genera affert, quæ nomine potius quam generis societate conveniunt. At Theophrasto Laurus quædam flore est copioso & racemoso (Uvam vocant) quæ fructum non fert: altera fructum fert. Dividimus in sativam & sylvestrem: sativæ (quia ut plurimum in hortis colitur) alia latifolia, cujus species quædã adeò latis foliis, ut ad mali Medicæ folia accedant, quam Laurum Regiam amplissimam Plin. vocavit: alia tenuifolia: sic utraq; mas, vel fœmina, eo quod alia sit sine fructu, alia verò baccifera. Variat & fructu, alterius enim in rotũdo modicè oblongus: alterius oblõgus, gracilis, & utrinque ovato mucrone turbinatus. Sylvestris trium generum est & Tini nomine Clusius hist. Hispanica proposuit. De Lauri sylvestris specie una, cùm ejus & in Matthiolo Camerarii addita sit icon, paucis.

Hæc

LAURUS SYLVESTRIS seu Tinus.

PLATANUS.

Hæc arbuscula est Lauro humilior in alas divisa, ramis longiusculis articulatis: folia lauro vulgari latiora, nigricantia, inodora, ramos ordine quodam ambientia, leviter lanuginosa: ramulorum summitatibus umbellæ florum (quinis foliis constantium) alborum, foris purpurascentium, insident: quibus succedunt baccæ seu fructus subcærulei oblongi, tenui pericarpio semen continentes. Hanc in Italiæ hortis observavimus, quam in Hetruriæ sylvis frequentem dicunt. Theoph. 1. hist. 15. ubi Gaza simpliciter Laurum vertit, δαφνοειδὴς ἀγρία, Cato Laurum sylvaticam, Plinius lib. 15. c. 30. Laurum Tinnum appellavit. Anguillara Lauro sylvatico Italis dici scribit. Bellonius, Lentagine nuncupat, Clusius & ex eo Lugd. pro Tinno tertio, at Tabernæmontanus pro secundo, proposuere.

Πλάτανος. PLATANUS. CAP. XCI.

TEnerrima Platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt: tumores & inflammationes levant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in vino potæ, serpentium morsibus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambusta sanant. Insidens foliorum, pilularumque lanugo, oculos, & aures offendit.

Platanus Italis advena peregrinaq; est, quanquam regionem diluunt (ut Theophrast. est author) multi, magniq; fluvii. Verùm enimvero si ibi nonnullæ virescunt Platani plantæ, ut quas ipse Neapoli, & Patavii vidi, sunt quidē ex longinquis regionib. allatæ, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Joniū invectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetitæ, ubi platanis tantum honoris increbuit, ut diu nutritæ sint mero radicibus infuso. Namq; hæc arbor plurimū vini irrigatione gaudet: tametsi majorem in modum fontes, & fluvios amet. Platanus ad amplissimam ramorum amplitudinem adsurgit, adeò ut Licinius Mucianus civis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: quis provincia Lyciæ legatus affirmat, in ea fuisse platanū sociam gelidis fontis amœnitate itineri appositam, octoginta atq; unius pedū specu, numeroso vertice, se vastis protegentem ramis arborū instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxeæ intus crepidinis corona, muscosos complexa pumices: intra quam se epulatū cum duodevigesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem quàm marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Cortyniam Platanum stetisse fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, sub qua Jovi compressam Europam indigenæ fabulantur. In Asia longè majores habentur: nam earum folia, quæ unà cum fructu ad me misit Constantinopoli Gulielmus Quaccelbonus, eruditissimus, Medicus vinifera vitis majora sunt. Pilulæ verò juglandis magnitudinem æquant, & hirsutiores spectantur, quàm quæ in Italia proveniunt. Scripsit quoq; de Platanorum vastitate Pausanias lib. 7. historiarum veterū Græciæ, his verbis. Præterfluit Pharensium agrum fluvius Pierus in cujus ripis Platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine, ex ipsa vetustate, ut intra cavernas (multæ enim concavæ sunt) qui volint, & epulari, & recumbere possint. Fori area magna, & latè patenti ambitu est, quo scilic. spatio esse consueverūt priscorū fora. Quæ in Italiā invectæ fuerūt climatis inclementia in magnā proceritatē non adolescunt: attamē sunt cortice crasso, subalbicāte, fronde vitiginea aversa parte candida, sed multò minore, lata, longo rubroq; pediculo, flosculo parvo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis, longo à pediculo dependentib. ex quib. oleū fieri prodidit Plin. l. 15. c. 7. Platani umbra usq; eò delectatū Xerxē in terra Lydia scribit Aelian. ut die integrū sub ea cū maximo exercitu consumpserit, floccipendens tā brevi voluptate tot copias remorari. Platani

Platani consider.

Mira Platani, vastaq; amplitudo.

Pausanias de Platano.

Platani descript.

Platani vires ex Gal.

tani adversantur vespertilionibus: earum pilula addito melle, & illita, lentigines, veteresq; nigritias emendant. De platano dissoruit Galenus libr. 8. simplicium Medicamentorum, sic inquiens. Platanus humidioris frigidiorisq; essentiae est, non ita multò quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, prohibent, resolvunt, reprimunt, & non obscurè phlegmonas nascentes adjuvant: Cortex autem, & pilulae magis desiccantem vim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilula verò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium, & abstersorium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per sese illitum, ob humorem nimium, vetera & sordida. Vitandus est pulvis foliis arboris insidens, alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, valenter desiccans, & exasperans, vocemq; laedit, sicut sanè etiam visum & auditum, si in oculos, aut aures inciderit.

Nomina. *Πλάτανος ut Graecis, ita pariter Latinis Platanus appellatur. Arabibus, Dulb: Italis, Platano. Gallis, Plan, sive Plane.*

Platanus nomen habet ab amplitudine, ob latè diffusos ramos, amplaque folia, de qua Plato in Phaedrone, Theophrastus, Aelianus, aliique, Platanum vocantes, ut ex recentioribus Cord. Ges. Dodo. Lob. Lac. Cast. Caesal. Lugd. Taber. Platanum Graecam vocabimus ad differentiam Gallicae (relicta sententia Cornari, qui Tiliam vulgarem Platanum autumat) quae ob foliorum formam & nominis similitudinem, huc quidem referri posset, quae Acer major dicitur: at quia Aceris in simpl. med. classe Dioscorides, Galenus, Aegineta, Aëtius aliiq; non meminerunt, & viribus cum Platano non convenit, de eo, ejusque speciebus in universali historia.

FRAXINUS. CAP. XCII.

Μελία.

Fraxini histor. ex Theoph.

FRAXINUS arbor nota est. Cujus foliorum succus, & ipsa ex vino pota, & illita viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemque potu perniciem afferre tradunt.

FRaxinus arbor est notissima. Ejus (ut Theophrastus memoria prodidit lib. 3 cap. 11.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum procerumq; est, lignum habens candidum, crassivenium, nervatum, mollius, enodius, ac crispius: alterum humilius, minus auctile, scabrius, durius, & flavius. Folia laurinis, lauri lat: folia similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leviter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaveris, quòd simul cuncta folia ferat singulari pediculo, & singulis foliis conjugatim, veluti per genicula, pendentibus constat: amplo intervallo conjugationibus distinctis, perinde atq; in sorbo. Fert fructum in siliquis linguis avicularum similem, subrubrum, & gustu subamariusculo ac medicato, minutum, nucosum, qualem amygdala, gustu subamarum. Fraxinus excalfacit & siccat, adstringit, resolvit, abstergit, attenuat.

Plinii lapsus, fraxini folia mortifera esse.

Tradidit Plinius fraxini folia jumentis mortifera: caeteris ruminantium innocua: quae de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquiens. Si jumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum vicinitate Plinium deceptum esse crediderim, nam Graecis fraxinus μελία, taxus verò σμίλαξ, & μίλος appellatur: unde unum pro altero sumens Plinius, facilè (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia, siquidem taxi foliis, non fraxini, jumenta non ruminantia necantur. Quinimò haec salutare praestant remedium lethalibus serpentium venenis: quibus adeo inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentésve umbras quamlibet spatiosas serpens arboris hujus attingat. Quapropter expertum proditur, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturae benignitas, prius quàm hae prodeant, florere fraxinum: nec ante conditas folia dimittere. Quo argumento fretus, non vereor quin unusquisq; medicae materiae studiosus, facilè deprehendet hallucinari proculdubio Robertum Constantinum, in annotationibus editis in Amathi Lusitani enarrationes in Dioscoridem, dum contra sententiam nostram, hoc in loco Plinium defendere nititur. Atqui si suam ipsius ignorantiam & Plinii errorem cognoscere cupit, alat suum equum aut asinum fraxineis frondibus: id si fecerit, sui erroris atq; Plinii palinodiam recantabit. Quòd si plura à nobis doceri non dedignabitur, sciat devoratis à quadrupedibus fraxini foliis ea certò sanari, quae taxum fuerint depastae.

Roberti Constantini hallucinatio.

Fraxinus humilior Ornus.

Humiliorem Fraxinum Ornum & orneoglossum vocavere quidam, ab ipsius fructus figura, quae linguae imaginem refert, quamobrem avis linguam illum vocant officinae. De quo disserens Plinius lib. 24. cap. 8. mederi id jecinoris, & lateris doloribus in vino tradidit: aquam, quae subit cutem, extrahere: corpus obesum levare omne, & ipsum sensim ad maciem reducere. Id quoq; in recentiorum medicorum usu est ad stimulandam venerem.

Fraxini vires.

Fraxini spumam, quae à viridi ligno igni exposito manat, additis succi cyclamini, scillae, rutaeq; aequalibus partibus omnibus simul parumper fervefactis, plurimum valere ad surditatem scimus, si in aurem sanam hic liquor calidus infundatur, cum se cubitum receperit aeger: atqui enim super affecta aure jacere oportet. Ubi verò utranq; aurem surditas occupaverit, in eam fundatur, quae minus affecta fuerit, & super altera jaceat. Fit è viridi fraxini ligno tesseratim conciso per descensum, aqua simul & oleum, ut ex ligno Juniperi: quae quidem aqua, cum quarta parte aquae violarum purpurearum faciei illita, ruborem, & pustulas cum eo erumpentes sanat. Ramorum cortex in aqua decoctus splenem absumit, ubi pluribus diebus ejusdem decoctum bibant splenetici. Semen, quod avis linguam vocant Myropolae, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & praesertim, si unà cum pistaciis & nucibus pineis devoretur, ad-

Aqua & oleum fraxini.

Avis lingua.

tur, addito saccharo: idem Semen in Novembris initio decerptum, & in furno siccatum, datur perquàm utiliter potandum calculosis, ex vetere vino. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam vulgò DICTAMUM ALBUM *nuncupant, ob idq; à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quàm Arabum auctoribus (quod equidem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quonam pacto sibi dictamni nomen vendicaverit. Ea est visu pulcherrima, speciosaq; floribus formosis, impensè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, odore hirci, amaro sapore: proinde mirum non est, si ventris tineas perimat. Tradunt etiam suapte vi pollere adversus lethalia venena, ac omnium venenosorum animalium morsum ictumq;, nec minus adversus pestilentiam. Prodest stomachicis, & suspiriosis. Elicitur è floribus aqua, quæ naribus infusa capitis morbos frigiditate obortos mirificè propellit. Cæterùm non desunt antagonistæ, qui velint Dictamum hunc esse Dioscoridis Tragium. Sed cùm tantum in Creta Dioscoridis, Galeni, Oribasii, Pauli, Plinijq; testimonio proveniat Tragium, cadit peritq; horum sciolorum sententia, quos & illi perpetuò ridebant, qui haud ignorant, quanto grandior sit albo dictamno Lentiscus. Namq; quis sanæ mentis dixerit dictamnum hunc herbam sesquicubitalem ramos habere lentisco arbore non infima, majores, aut grandiores? sed ita sæpe ducuntur invidi ad stultitiam usq;: atqui plura de his in Epistolis scribemus. Quæ arbor Græcè Μελία: Latinè Fraxinus appellatur: Italicè, Frassino: Germanicè,* Eschern/ Escherbaum/Stein-eschern: *Hispanicè, Frasno, & Frexo: Gallicè, Fraisne. Bohemicè, Gelin: Polonis, Zesion.*

Dictamni albi consideratio.

Tragium Dioscor. non esse.

Nomina.

Fraxinus duum generum, altera latioribus, altera angustioribus foliis: quæ latioribus, alia sterilis, alia frugifera: ea est quam Theophrastus excelsam dicit, quamq; Macedones βουμελίαν (Bubulum fraxinum Gaza reddidit) id est, grandem fraxinum vocitant: idem enim est, ac si diceret πολυμελίαν, βο particula magnitudinem significante pro πολύ, Plutarcho in Symposiis auctore: etsi ad boum pabula quidam frondes etiam reponant, ita ut & ob eam caussam Bubula fraxinus fortè sit dicta: Hæc Plinio longa & campestris est. Recentioribus fraxinus. Sterilis seu mas solos flosculorum racemos seu globulos nigros fert, qui absq; fructu decidunt, quos Theophrastus οἷον βρύα, velut muscos, vocat: pilulas vocat auctor Herbarii Lugdunensis, Muscos in globum coactos quoq; Cæsalp. & Camer. in Matth. hiq; partim fructui propinqui, partim longè remoti verno tempore observantur. Frugifera seu fœmina, fructus fert siliquarum instar dependentes, quos aliquis ὀρνιογλωσσον, alii rectiùs ὀρνιθόγλωσσον vocant. Officinis, ex Serapione & Avicenna, Lingua avis & Lingua passerina,

Λεύκη, Αἴγειρος. POPULUS ALBA, ET NIGRA. CAP. XCIII.

POtus albæ populi cortex unciæ unius pondere, ischiadicis, ac urinæ stillicidio prodest, sterilitaté inducere tradunt, si cũ mulino rene bibatur. Folia quoq; cum vino post purgationes pota idem præstare produntur. Tepens foliorũ succus utiliter auriũ dolori instillatur. Pilulæ, quę primo foliorum partu exiliunt, tritæ & cũ melle illitæ, oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt, corticem albæ populi, & nigrę particulatim cæsum, & sulcis stercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile est. Lachrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum vocant, alii chrysophorum. Id attritu jucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, ventrisque fluxiones sistit.

I. POPULUS ALBA.

II. POPULUS NIGRA.

III. POPULUS LYBICA.

Populorum consideratio, & histor.

Nigra.

Lybica.

Theophrastus de Populo.

POpulus tres habet species: alba, nigra, & Lybica sive montana, quæ Græcis κερκὶς dicitur. Alba arbor est procera, crasso caudice, albicante cortice, ac lævi. Folia illi sunt vitiginea, aversa parte maximè albicantia lanuginosaq;, Bechii herbæ modo, quod à similitudine chamæleucen vocavere Græci, unde illi nomen, λεύκη. Nigra, procerior, rectiorq;, habetur folio hederaceo, non tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululum per ambitum serrato, longo tenuiq; appenso pediculo, aptè in acutum desinente: cortice est cinericio, non tenui: materia alba ac contumaci ad ædium & utensilium fabricas idonea, præsertimq; ad asseres parandos. Lybica in Bohemia, & in universa Germania frequentissima visitur, folio est cæteris rotundiore, tenuiore, angulosо, leviter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis consperso, longo tenuiq; pediculo appenso, continuò ferè se movente, etiam si nullus in aëre spiritus sentiatur. Caudice est cæteris breviore, nigrioreq; cortice vestito, & materia imbecilliore, alba tamen, ac tenaci, fructum nullum fert nec flores. Alba sterilis. Nigra verò fructum fert racematim uvæ speciem repræsentantem, baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint baccæ, in pappos evolat. Amat utraq; nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Lybica nascitur in montium sylvis, & sylvestribus locis. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccatur in umbra. Harum omnium meminit Theophrastus lib. 3. cap. 14. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraq;, uniformes habentur: ambæ natura erecta, sed excelsior, læviorq; nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis visitur: utranq; ne florem quidem habere existimant. Κερκὶς (quam quidam Alpinam, quidam Lybicam vertunt) populo albæ non absimilis, cùm magnitudine, tùm verò quòd ramis albicantibus spargitur: folio hederæ, sed parte altera sine angulo, altera verò oblongo, inq; angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaq; ferme simili: pediculo prolixo, tenuiq; annexo, quamobrem non erecto, sed inflexo, Cortice asperiori, quàm populus alba, scabrioriq; ut pyrus sylvestris: hæc Theophrastus. Hæc omnibus passim nota sunt. Lybica Plinio lib. 16. cap. 23. minima folio est, ac nigerrima, fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè candicans, inferiore parte viridi. Sed hic Plinius apertè errore notatur, quòd hæc contra supernè vireat, infernè verò albicet, candida efflorescente lanugine, quæ tamen in nigra non visitur, ut Plinius existimat, cum indifferenter inquit: Populorum foliis grandissima lanugo. Sed & tertiò idem errasse deprehenditur: quippe qui scripserit eodem libro cap. 26. populum nec fructum, nec semen ferre, cum tamen fructum ferat, uvarum speciem præseferentem, intus alba lanugine refertum: atq; etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. Sed quid opus est pluribus si Plinius seipsum accusat? siquidem libro 24. cap. 8. populum & uvas & semen ferre fatetur, illas utiq; unguentis, hoc verò comitialibus præferens. Sed caveant myropolæ, ne ob id communis usus unguentum populeum vocatum, ex populi uvis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quòd in ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepsicus non uvas, sed germina, vere primo prodeuntia admiscet: odorata enim sunt, & ceraginosa, cum tamen nullus prorsus uvis sit odor. Verùm enimvero an antiquitas populi uvas odoratis admiscuerit, dubitandum sanè est: nam Plinio lib. 7 cap. ult. ubi de unguentorum materia egit, nil aliud est populi uva quàm bryon. Latinis muscus vocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Diosc. & Gal. & inter alia odorata recensuerunt. Quo fit, ut facilè credi possit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem nihil ab ejusdem uvis differre, cum inquit: eodem & bryon pertinet uva populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam, in sitientibus, aut siccis asperisq; locis. Secunda in Lycia cedro: hæc ille. Sed cùm cedrus nullas ferat uvas, sed muscum perquàm odoratum, hinc Plinii error manifestè deprehenditur. Populus utraq; frequentissima nascitur in agro Mantuano, ac Ferrariensi, non modò in Padi amplissimi fluminis litoribus, sed & per agros, & prata in fossarum aggeribus. Ideoq; fabulantur poetæ, ictis Phaëtontis fulmine sorores fletu mutatas in populos arbores juxta Eridanum amnem, quem Padum vocant, ex corticis meatibus instar auratæ lacrymæ, electrum, sive succinum fundere, ut adhuc viventes lacrymas effundebant, quæ nostro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ virgini fæminæ salutationes enumerant, effinguntur, & vulgaribus & infimis mulierculis monilium vice, collo gestantur decoris gratia. Quare Dioscorides, qui poëtarum fabellis adhibere fidem haud quaquam censebat, noluit pro comperto fabulosam succini historiam asserere, sed dubiam, & suspensam tenere. Ideoq; inquit: Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac cogi in succinum, quod electrum vocant, alii chrysophorum. Ex quo facilè percipi potest, quòd cùm Dioscorides aliquid de succino suis monumentis mandare decrevisset, nullam ejus certam tenens historiam, ipsum populi generi utriq; adjunxit: ea tamen ratione id dijudicans, quòd non alio in hujusce operis loco aptius succinum accommodari posset. Quandoquidem in fabulis nactus esset poëtas cecinisse carminibus, succinum populos fundere: tametsi non ignoraret, succinum populorum gummi esse nequaquam, siquidem huic fabulæ datus est locus ob succini innumeros globulos, qui olim filo trajecti ab Eridani accolis collo suspendebantur. Quippe cùm plerique ipsorum, præsertim verò fœminæ, ob nimis humidum regionis aërem, in gula morbos, ac strumas incurrerent, hi existimabant succinum adversari. Quod fortasse non erat ab omni ratione alienum: namq; cùm facultatem habeat succinum sistendi fluxiones, collo etiam gestatum, facilè inhibere poterat, ne capitis destillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, si etiam Germani in oculorum defluxionibus magno successu succineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enaranda Succini historia, auctores complures, sed re vera admodum varios: qui etsi gravius (ut historicos decet) hac de re loquan-

Plinii plures lapsus circa Populū.

Ruellii erratū in unguento populeo.

Populi uva quid.

Poetarū fabula circa succinum.

Succini varia historia.

re loquantur, tamen cùm ipsi succini originem nusquam viderint, & quicquid de eo scripserunt, aliis acceptum referant, his nulla, sanè pauca adhibetur fides. Philemon succinum fossile esse dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero verò croceum. Sudines, & Metrodorus succinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere, quod Sotacus credidit in Britannia evenire. Pythias tradidit esse locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo insula succinum advehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipsumq; Teutonis vendunt. Nicias historicus succinum solis radiorum succum esse voluit: hos enim credit radios vehementius actos in terram pinguem sudorem in ea parte relinquere, deinde æstate siccari, & à fluctibus maris in Germanorum littora ejici. Idem & Aegypto nasci simili modo dixit. Item in India, gratiusq; thure esse Indis. Non defuerunt etiamnum, qui succinum nasci tradiderint juxta mare Atlanticum in lacu Cephiside dicto, qui sole excalfactus è limo fundat electrum. Non desunt præter hos plures, qui de succino differentes in diversas iverint sententias, quas nunc, utpote non probandas, silentio involvam. Unde jure dici potest, succinum apud eos vel cereum, vel figulino luto simile haberi, cùm ipsum in tot varias formas ac imagines transmutaverint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur: gignitur succinum in insulis Septentrionalis oceani, id olim à Germanis Glesum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cæsare, ibi classibus rem gerente, una insularum ob succini copiam, Glesaria fuit appellata, quæ prius Austravia à barbaris dicebatur. Hic nimirum (ut Plinius inquit) nascitur succinum arboribus pinei generis defluens in terram, ubi postea densatur. Cùm verò intumescens æstus fertur in proximas sylvas, ex iis in se rapiunt fluctus maris, & in Germanorum littora expuunt. Itaq; Cornelius Tacitus rectè scriptum reliquit, Germanos hujus maris accolas solos omnium succinum habere, & legere. Quod succinum sit arborum ex pinorum genere lachryma, olim Romanis testimonium perhibuit quidam eorum eques, illuc missus ad id comparandum à Juliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui ea littora peragravit, ipsum vidit, veram ejus originem didicit, & secum ingentem copiam Romam invexit. Præterea succinum esse pineæ arboris gummi judicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tedæ & resinarum modo deflagret. Liquorem esse copiosè stillantem, tenacem, ac lentum, argumento sunt quædam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, festucæ, ac paleæ, quæ transparentia inspiciuntur. Cùm enim hæc animalia, & alia stramenta humoris lentore facilè implicentur, durescente deinde materia, veluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim verò ex aliorum scriptis decerpsimus. Atqui ego potius credam unà cum Georgio Agricola, succinum non aliud esse, quàm bituminis genus, quod à quibusdam scopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum salsedine durescit. Ita enim affirmant Borussi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur succinum. Nam, quod nigerrimum est, ex quo etiamnum globuli ad angelicas numerandas salutationes conficiuntur, aliquid cognationis cum pissasphalto habere videtur. Succinum incoctum adipe lactentis suis expolitur, & redditur translucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, inhærens, se vidisse affirmat. Cæterùm, quantum video, plures de succino veteres narraverunt fabulas. Atqui compertum est, quòd sicuti magnes ferrum respuit, si adsit adamas, vel si allio affricetur: ita nec succinum ad paleas allicit, quæ sint oleo perfusæ. Verum eorum opinio vana est, qui succinum tradiderunt peculiari dote ocimum respuere: nam ipse sæpe ac sæpius hujus rei periculum feci, & semper succinum ad se ocimum trahere comperi. Officina communi nomine succinum vocant Karabe Mauritanos secuta: licet Brasavolus Ferrariensis in suo de simplicium examine deceptus existimaverit, Arabum Karabe succinum esse nequaquam, sed verum populi albæ gummi, Serapionis, & Avicennæ testimonio: etsi eorum neuter, sicut nec Dioscorides, quem illi sequuntur, id quidem pro comperto asseveraverit. Namq; Serapio (ut in omnibus adsolet) quicquid de Karabe notavit, verbotenus ex Dioscoride deprompsit, sic inquiens. Et dicitur, quòd gummi Haurromi, quod nascitur juxta fluvium, qui dicitur Eridanus, quando distillat in flumine illo, coagulatur ibi, & est illud, quod dicitur Alipton, id est electrum, & sunt qui nominant ipsum Arsopodon, & est Karabe. Eadem sententia elicitur ex Avicenna, quippe qui capite de Haur, itemq; capite de Karabe, non asserat eam esse populorum gummi, sed quòd ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe disseruit, nisi ut ostenderet, Karabe per se à populorum gummi differre. Præterea comprobat id esse Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis significatus quandoquidem Karabe lingua Persica, Avicenna auctore, non aliud designat, quàm rapiens paleas, quod sensu comprehenditur proprium esse succini, aut electri, non autem populorum gummi. Insuper adstringentes pastillos, quos Galenus libr. 7. de compositione medicamentorum secundum locos, Paulus sui voluminis etiam septimo, & Actuarius in suo de compositione medicamentorum, electri trochiscos vocant, Arabes de Karabe appellant, eosdem à Galeno, & Paulo assumentes: quo fit, ut hac in re manifestè aberrasse Brasavolus deprehendatur. Itaq; dicendum esse putaverim, electrum idem esse apud Græcos, quod succinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neq; etiam illud ideo populorum gummi esse crediderim, ut Brasavolus asseverat, quòd Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lachrymam dicunt, quæ juxta Eridanum amnem destillat, & in spissitudinem coit, aureo colore: nam his verbis non probat electrum esse albæ populi gummi, sed id tantum refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioscorides, quem secutus est Paulus. Ex his igitur satis patere arbitror, falsum esse, quòd idem sint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, succinum, & gummi populneum esse inter se diversa. Credidit Demostratus fieri succinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopolæ, & vulgus medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) succinum asserens, quod flavescit, fieri ex urina maris, album verò ex urina fœminæ. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipse manifestè dicat, hoc esse falsum. Quod cum & Diocles, & Theophrastus credidissent (non autem Dioscorides, ut ei falsò Brasavolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos ejusdem criminis Plinius accusat. Quod autem Diocles, & non Dioscorides (ut Brasavolus putat) hujus erroris accusetur, ostendit ipse Dioscorides libr. 2. cap. de urina, ubi in eandem Plinii sententiam veniens, hæc verba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simul ac excernitur, glaciari, coireve in calculi duritiam, vulgo creditum est, quare quod de ea proditum est, vanum esse convincitur. Est enim quod à nonnullis vocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad se alliciat. At cum Brasavolus minus fortaßè accuratè Dioscoridis verba legendo percurrißet, dixit de Karabe agens, sensisse Dioscoridem electrum esse lapillum, in quem lyncis urina concrescit. Quod tamen falsum esse facilè constat ex prædictis Dioscoridis verbis. Cæterùm cùm non desint etiam poetæ, qui Phaetontiadas non in populos, sed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoq; historiam, & vires præcedentibus adnectere non ab re fore existimavimus. Est itaq; ALNUS (ut Theophrastus est auctor lib. 3. cap. 14. de plantarum historia) sterilis & unigena natura, caudice recto: ligno, medullaq; molli adeò ut graciliores virgæ tot à concaventur: folio pyri, sed ampliore, nervosioreq;: cortice scabro, rufoq; intus, qua de causa coria tingit: radice summa, nec majore quàm laurus: nascitur in aquosis, alio nullo pacto: hactenus Theophrastus. Qui tamen eodem lib. cap. 15. non utiq; pyri folio alnum virescere tradidit, sed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit esse sterilem lib. eodem cap. 6, cùm inquit, Terebinthus circa tritici messem, aut paulo serius semen reddit: fraxinus atq; acer æstate: alnus,

Succinū lachryma arboris Pinorū.

Formicæ, culices in succino.

Succinū bituminis genus Agricolæ.

Succinū rubeum.

Brasavoli opinio reprobata, qui Karabe negat esse Succinum.

Avicenna de Karabe.

Karabe, i. rapiens paleas.

Demostrato ex lyncis urina succinum fit.

Brasavoli lapsus.

Succinū pterygophoron.

Alni historia ex Theoph.

IV. ALNUS.

VI. BETULA.

Alni descript.

alnus, nux juglans, pyrorumq; sylvestrium genus quoddam autumno. Quo fit, ut alterum omnino suspicandum videatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut ejus codicem his locis mendis scatere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore ac rotundiore, cortice scabro, materie molli, rubente, in aquosis ferè semper proveniens, secus flumina, & uliginoso tractu. Hetrusci vulgò appellant Ontano: alii verò in Italia Auno. Italica fructum fert viridem, oblongum, mori forma similem, squamis quam plurimis in se compactu. Maturescit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum fulvo. Exsiccat manifestè, sed in frigiditate & caliditate parum à mediis abest. Praefertur lignum & pali ex alno parati ad aedificiorum fundamenta, quae in fluminibus, lacubus, paludibusq; fiunt, quod in aqua nunquam putrescat. Ob id enim expetitur maximè Venetiis ad jacienda palatiorum, aediumq; fundamenta, quòd crebrò fixa non modo ad aeternitatem permaneat immortalis, sed quòd ingentes admodum ferat moles.

Alni vires.

Folia resolvunt, restringunt, delassatosq; recreant. Recentia folia tumores imposita dissolvunt, & inflammationes restinguunt: eadem nudis pedum plantis supposita viatoribus itinere defatigatis levamentum praestant. Quin & rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per aestatem utiliter sparguntur. Praestat cortex, quod magis adstringat, gallae vice tingendis coriis atro colore. Sunt etiam, qui iis & fructu viridi utantur, gallarum vice ad scriptorium atramentum conficiendum, addito gummi, & chalcantho.

Betulae consideratio, & historia ex Theophrasto & Plinio.

Sed nec BETULA omittenda videtur: quae cùm cortice albo sit alba populo adsimilis, nunc nobis sese offert describenda. Haec Theophr. folio est carya sic Graeci vocata (quid autem sit carya compertū hactenus non habeo) praeterquàm quòd paulò angustiori, cortice autem versicolore, & materie laevi non nisi ad baculos utili. Plin. lib. 16. c. 18. Betula arbor est Gallica, mirabili candore atq; tenuitate: terribilis magistratuum virgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Gallia excoquunt: hactenus Plinius. Betula in Tridentino agro frequentissima provenit, materie adeo tenaci lentaq;, ut ad vasa vinaria cingenda circuli ex ea parati omnium praestantissimi habeantur. Ananis è suis Betulis non modo optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquandaq; metalla, sed è delibrato contortoq; cortice, faces ad nocturna lumina parant, quae quòd bituminosa pinguitudine redundent, tedae modo conflagrāt, & resinosum quoddā picis colore reddūt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quòd bitumine scateat.

Betulae descript.

Hāc Tridentini corrupta voce vulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac nivoso, & ideo in Bohemia frequentissima: folio est nigrae populi haud absimili, sed parte prona asperiori, viridiorique, per ambitum serrato. Sterilis haec nec fructum ferens, quanquam julos, ut Corylus edit. cortex illi albus membranosusq;, bituminosus & pinguis. Materies candida flexilis ac tenax.

Aquae Betulae vires.

Hujus caudex terebro perforatus ingentem aquae clarissimae copiam reddit, potu non ingrato, cui vim maximā inesse quidam asserunt ad cōminuendos tam renum, quàm vesicae calculos, si diutius bibatur. Eadē maculas in cute delet. nitoremq; conciliat: oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorū succus coagulo admistus, caseos à carie, & vermibus vindicat. Folia excalfaciunt & siccant. resolvunt, attenuant, abstergunt. aperiunt, & amara sunt. Cortex verò quod bituminosus sit, excalfacit & emollit. Sed jam ad Populos, & ad Succinū nostra revertatur oratio, in quibus medicina nobis reddenda ratio est, ut in omnibus ferè facere consuevimus.

Populorū vires.

Nigra populi prima erumpentia germina oderata sunt & glutinosa: expetuntur ad capillorū nitorem conciliandū à mulieribus. Contundunt enim ea cū recenti butyro, & deinde aliquot diebus insolata, à butyro percolant. quo postea capillos inungunt. abluto prius capite. Libyca autē populi folia, ad ea omnia praestant ad quae nigra populi valere diximus, sed longè inefficaciora creduntur.

Populorū vires ex Gal.

Primùm igitur de viribus Populi nigrae differuit Galen. lib. 6. simpl. med ubi sic inquit. Populi nigrae flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis; sed in differentia, quae habetur in siccando & humectando, paulū à temperatis & mediis ad siccius deflexerunt: verùm & subtiliorū potius quàm crassiorū sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia. Sed & resina ejus floribus similem facultatem obtinet. atq; etiam calidiorem. Porrò semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen est admodum calidum. Deinde lib. 7. eorundem

dem simplicium, idem Galenus Populi albi vires describit his verbis: Populus alba arbor mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia, quamobrem & abstergentis facultatis est particeps: hactenus Galenus de utriusq; Populi facultatibus. Atqui præterea quæ à Galeno de Populi facultatibus scripta sunt, sciant hæc velim rei medicæ studiosi, populum albam humotenus sectam ad radicem usq; & aqua calida, in qua fermentum fuerit dissolutum, perfusam, infra quatriduum fungos copiosos edere, esui quoq; gratissimos. Cæterùm non invento Galen. Succini meminisse in simpl. med. censu. qui tamen l. 7. c. 4. de comp. med. secundum locos pastillum ex succino confectũ ab Asclepiade transcripsit, quem quidem is hæmoptoicis, longo tempore tussientibus, & recenter phthisicis, purulenta è pectore difficulter ejicientibus, suppuratis, cœliacis, dysentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Prutheni in quorum littora fluctus maris succini plurimũ expuunt, ejus genus quoddã reperiri quod planè crystallum repræsentat, quod album succinum vocatur. Huic vim mirabilem inesse testantur, quò scilic. fœmina deprehendatur an virgo sit & incorrupta necne. Nam si ex vino jejuna exhibeatur, efficere ajunt, ut corrupta & vitiata protinus urinam reddere cogatur: id quod virgini evenire negant. Datur succinum magno auxilio tritum duorum cochleariorum mensura, coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & præcipuè album, ex aqua frigida potum, sitim illico sedat, & sudorẽ valentissimè provocat. Suffitur prunis impositum utilissimè ad anginas, fumo per infundibulum hausto, est enim præstantissimum auxilium.

Fungi ad populum albam.

Succinũ apud Galenum.

Succinũ album.

Nomina.

Arbor λεύκη Græcis dicta, Latinis Populus alba vocatur: Arabibus, Hanr: Italis, Popolo biauco: Germanis, Bellen/Poppelbaum / & Sarbaum: *Hispanis, Alamo blance: Gallis, Peuplier. Quæ verò Αἴγειρος Græco nomine, Latino, Populus nigra vocatur: Mauritano Haurromi: Italico, Popolo nero: Germanico* Aspen aut Poppelweiden: *Hispanico, Alamo nigrilho: Gallico Tremble, & Peuplier. Bohemicè, Topel. Populus Lybica sive alpina, Græcis, κερκίς: Italis Popolo montano. Quod Græcè ἤλεκτρον ἢ χρυσόφορον, Latinè Electrum seu Succinũ dicitur: Arabicè Karabe sive Kakabre: Italicè, Succino, & Ambra gialla: Germanicè,* Agstein aut Börnstein: *Hispanicè, Esclarimente, aut Ambar: Gallicè, Ambre. Alnus verò Græcis dicitur κλήθρα: Italis, Alno, Onio, OniZo & Auno: Gallis, Aulne: Germanis,* Erlenbaum: *Bohemis, vuolse: Polonis, Olsa. Betula autem Græcis Σημύδα dicitur: Italis, Betula: Tridentinis, Bedollo: Germanis,* Birckẽn: *Bohemis, Brika: Gallis, Bouleare.*

Populus alba & nigra Dioscoridi, ob corticis & foliorum colorem sic distincta: quibus Theophrastus & Plinius tertiã addunt, & recentiores Americã. I. λεύκη ab albedine foliorum quæ est aversa parte: ἀχερωΐς Homero Iliade ν. quod Hercules devicto Cerbero, populũ arborẽ ex Acherõte secum detulit, frondibus populneis coronatus: ad cujus exemplum certatores victores postmodum coronabantur. Farfarus Plauto, Populus alba Plinio & recentiorib. scriptoribus, excepto Trago, cui Populus alba secunda dicitur. Quędã sterilis est, ut non floreat: quędã julos salignis similes fert, quos uvas lanosas aliqui appellant. Est autẽ duplex, alia majorib. alia minoribus foliis, quare rectè in Lobelii Iconibus duæ proponuntur figuræ. II. Populus nigra, αἴγειρος veteribus Græcis, Plinio Populus nigra, quem sequuntur Herbarii, excepto Trago, qui populũ vulgarẽ & albam primã nominat. Hujus folia antecedunt germina, quæ oculi vulgo dicuntur, aliis Gemæ populi, Dioscorides videtur pilulas vocasse: ex quibus unguentũ populneũ (non ex albæ germinibus, ut aliqui volunt) officinæ ex Nicolao Myrepsio conficiunt, quæ colliguntur, quando julos producit. Quædã ante exortum foliorum floret, at fructum non fert, flos instar amenti, colore rubente aut candicante: quędã fructũ fert, seu julos, racematim compactos, multis rotundis & viridibus granis constantes (uva populi aliquibus) in quib. lanugo candida, in pappos avolans, cui pauca semina valde minuta adpensa sunt: Plinius Bryon seu Muscũ esse vult. Funditur etiam resinã hæc populus: ferunt & populi folia guttam, ex qua apes Propolim faciunt. III. Populus Lybica, quæ κερκὶς Theophrasto, Gaza alpinam, alii Lybicam vertunt, sic Plinio Lybica, quod nomen reservarunt ex recẽtiorib. Dod. Cast. Lob. Thal. Lugd. & Taber. Populus nigra, Trago & Loni. Populi tertia species, Cord. in Diosc. Populo nigræ similis in alpibus, Cæs. Tremula latinis, quòd semper ferè folia tremant. Hujus juli cæteris longiores, coloris ex cinereo fusci. Est & Populus America, de qua Adversaria & Lobelus, nomine populi novi orbis & populi Americæ Lugd. & Taber. de hac in nostra historia.

V. ALNUS HIRSUTA.

IV. Alnus, quòd amne alatur, κλήθρα Theophrasto: Amedanus Crescentio: Herbariis Alnus: julos longos, Betulis similes, fusci coloris pro flore emittit, qui non deciduntut in Fago, sed coguntur in formam olivarum, hic fructus Alni est durus, viridis ex plurimis squamis compactus, in quibus semen colore in nigrum fusco, licet Plinius neq; fructum neque semen Alnum ferre, & Theophrastus sterilem dixerit, fortè Aristotelis moti sententia, qui inter naturæ miracula retulit, quòd Alni in sola Creta non sint steriles: ast notare convenit, Theophrastum aliquando steriles vocare eas quæ fructum non conspicuum, aut inutilem ferunt. Genera duo apud nos habentur, glabra & hirsuta. Glabra alia & glutinosa, quæ foliorum forma variat, altera folio rotundo, altera folio oblongo, prior ea est, quæ ab Herbariis descripta, quam Alnum rotundifoliam glutinosam appellamus, ex cujus ligno pali in aqua, ædificiorum fundamentis subacti lapidescunt. Altera Alnus est folio oblongo, quam locis aquosis inter Mutetam & Münchensteinum Basiliensis ditionis observavimus.

Alnus.

Quæ verò hirsuta est, arbor est minor vulgari alno foliis longioribus, acuminatioribus & majoribus per ambitum incisuris, subnigris: quæ supernè glutinosa non sunt, sed mollia ob exiguam, vixque conspicuam lanuginem, quæ

aversa parte copiosior, cujus nomine subcinereus eorum color, qua etiam pediculi vestiuntur, julos obtinet vulgari breviores, qui conglobati fructum non ita rotundum, sed oblongum constituunt. Reperitur apud nos infra pagum Hüningen ad Rhenum. VI. Betula σημύδα Theophrasto, Betulla Plinio, Betula Trago (qui papyri speciem veterum censet) Dod. Lon. Lob. Cast. Lugd. Thal. Tab. populo albæ similis in Alpibus, Cæsalp. Hæc suis julis vere floret, in quibus semen continetur: duplici cortice est, quorum interior tenuis, candidus chartæ instar, cui veteres, ante repertum usum chartæ, opera sua inscribebant.

Betula.

Μάκερ. MACER. CAP. XCIV.

MAcer ex Barbaria advehitur, cortex flavescens, crassus, gustu perquàm adstringens. Qui contra cruentas excreationes, dysenterias, & alvi fluxiones bibitur.

Maceris & Macis discrimẽ.

NUnquid officinarum Macis, quo myristica nuces prætextus instar conteguntur, Dioscoridis sit Macer, non modo dubitandum est, sed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrunq; esse differentiam. Cùm enim Dioscorides dicat, Macer qui ex Barbaria advehitur, est cortex crassus, flavescens, & gustu perquam adstringens: manifeste declarat, Macerem non esse officinarum macim, quòd hoc tenue sit, gustu fervens, acre, perquàm odoratum, amarinsculumq;. Adde quod dixerit Plinius lib. 12. cap. 8. Macis ex India advehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris suæ: qualis sit ea, incompertum habeo. Hanc etiamnum differentiam non ignoravit Serapio: nam postquam tradidisset ex auctoritate Isach, macim esse nucis odoratæ operimentum, dixit secus esse, de quo loquebatur Dioscorides: quippe quòd scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem, sive corium. Quod cum compertum haberet Avicenna, de utroq; seorsum tractavit, & Macim odoratæ nucis involucrum ad caput 456. relegavit: Macerem verò radicis corticem capite 694. sub titulo Thalisfar descripsit. Præterea maximo est argumento, quòd Macis & Macer utiq; inter se differant, quòd Dioscorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus, quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoriæ reliquerint. Quippe si Macer, qui eo convehebatur, Macis nobis vulgare extitisset, credendum sanè est, quòd cum illo quoq; advecta essent myristicæ nuces: quarum illi historiam, & facultatem, cùm sint & in viribus, & in odore admirabiles, nequaquam describere prætermisissent. De macere Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, hæc scriptis tradidit. Macer cortex est, qui ex India convehitur, gustu multum acerbo, cum levicula quadam acrimonia odorata, jucundum sanè redolens, ut pleraq; aromata sive odorata, quæ ex India convehuntur. Videtur itaq; & ipse ex mista constare essentia pleraq; terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter desiccat, adstringitq;: proinde cœliacis, & dysentericis miscetur facultatibus: in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris frigorisq; differentia neutrum insigniter efficiens: hæc Galenus. Ex quibus haud obscurè colligi potest, quòd Macer longè differat a Maci: namq; ipse gustu non reperio hoc esse adeò acerbum, nec tam leviuscula acrimonia, quin potius si degustetur, linguam, & fauces admodum vellicat: odorem jucundum perfundit, & leviusculum amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quod facilè ostendit, quòd Macis tantum calidi, quantum sicci conceperit, vel fortasse plus calidi, & quòd pleraq; ipsius essentia sit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter siccare in fine secundi, vel in principio tertii. Quamobrem id Macer esse non potest, cùm dicat Galenus constare macerem essentia pleraq; frigida terrestri, paucula verò calida. Quibus facilè concludi potest, quòd Macer à Dioscoride & Galeno descriptus, hoc ævo ad nos non advehatur: siquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui possit maceris historiam explere. Et quamvis Monachi illi, qui in Mesuem commentarios scripsere, nullam inter macim, & macerem ponendam esse differentiam pro certo affirment, nulla tamen auctoritate (quod equidem sciam) aut ratione nituntur. Cæterùm haud ignorandum est nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India advehi macerem, Dioscoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipse afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus est auctor) quædam in Indo fluvio insula, vel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer: vel quod afferatur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proveniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur. Μάκερ ut Græcis, ita Latinis Macer, atq; etiam Machir appellatur: Arabibus, Thalisfar: Italis, Macero. Quod Arabibus Bubese, recentioribus Græcis Μάκις quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muschaten Blumen: Hispanis, Macias, & Macas.

Maceris facultates ex Gal.

Monachorum opinio falsa.

Nomina.

Macer & Macis differũt.

Macer Græcorum veterum, ut & Plinii non est id, quod Macis officina vocant, sed cortex radicis arboris Maceris, ut monet Plinius: à Costa, arborem Ulmo majorem in provincia Malabar provenientem, cujus arboris cortex in usu sit, descripsit & iconem adjecit: ex quo Lugdunensis historia in appendice, quæ loca lector consulat, cùm alibi hac de re acturi simus. Macis verò, quod recentioribus Græcis μάκις, nucis moscatæ medium operimentum est, Græcis veteribus incognitum: Avicennæ ut & Serapioni notum utrumque, illud nomine Talisafar: hoc nucis moscatæ involucro.

Πτελέα. ULMUS. CAP. XCV.

a ἀμπέλιπεινς. b μᾶλλον ἢ ὁ φλοιός. habet exempl. & ita Cataeuz. Sed rectius vertisse videtur Ruellius.

ULmi & folia, & cortex, & a rami vim habent spissandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur: vulnera glutinant, sed multo b magis corticis tilia, si fasciæ loco intorqueatur: nam in lori morem flecti potest. Crassior cortex in vino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit: fracta ossa celerius solidescunt, si decocto foliorum, corticis, aut radicis foveantur. Humor in folliculis enascens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemq; splendidiorẽ præstat: qui dum siccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenerescunt cocta, olerum more ad obsonia usurpantur.

TAmetsi Ulmus notissima omnibus ferè sit arbor, non tamen ob hoc ejus historiam silentio involvendam putavimus. Ulmi itaq; duo sunt genera. Altera montana, altera campestris. Fruticosior hæc, illa verò auctior. Folium habet individuum, leviter circumserratum oblongumq;, crispum, scabrumq;. Folliculos profert multos, non parvos, subrotundos, ac crispos

I. ULMUS.

II. CARPINUS.

III. CARPINI & ULMI flores.

ac criſpos humani ſcroti effigie, in quibus liquor concluditur lentus ac clarus, unà cum culicibus compluribus, ut in Terebinthi & lentiſci corniculis. Ligni materies nervoſa, tenax, robuſtaq; deformis tamen: Montana julos (ſiliquas) profert, & deinde ſemẽ, quod amaram vocant. Cortex illi ſuperius aſper, cruſtoſusq;, & inæqualis: ſed interior, qui lignum ambit, contrario modo ſe habet, ſiquidem lentus, & loris in doflexilis habetur. Ideoq; Ulmus (dicebat Theophraſtus lib. 3. cap 14. de plantarum hiſtoria) duobus diſtinguitur generibus: cujus altera montana, quam Græci ὀρειπτελέαν vocant: altera campeſtris, ulmus propriè vocata: fruticoſior hæc, illa verò auctior: folium individuum, leviter circumſerratum, oblongius quam pyro, ſcabrum, non læve. Præſtat hæc arbor & amplitudine, & celſitudine, non crebra circa Idam, ſed rara, irriguis amica: materies flava, robuſta, nervoſa, deformis, ut quæ tota cor ſit. Usu uturea ad fores lautiores: viridis facilè caditur, ſicca difficile: ſterilis deniq; putatur: ſed gummi in petiolis gignit, & animalia quædam culicea, cachryes peculiares gerit autumno multas, minutas, nigras: cæteris verò temporibus quid ferat, minus animadverſum eſt: hactenus Theophr. Plinius verò quatuor ulmi genera ſtatuit lib 16. c. 17. his verbis. Inter has, atq; frugiferas, materie vitiumq; amicitia accipitur ulmus Græci duo ejus genera novere, montoſam, quæ ſit amplior: campeſtrem, quæ fruticoſa: Italia attineas vocat, excelſiſſimas: & ex iis ſiccanas illis præfert, quæ non ſunt rigua: alterum genus Gallicas: tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore: quartum ſylveſtre. Attinea non ferunt ſamaram, ita vocatur ulmi ſemen, omnesq; è radicum plantis proveniunt, reliqua verò ſemine: hæc Plinius, qui tamen unà cum Theophr. erraſſe deprehenditur, quod hic ulmum cujuſvis generis ſterilem eſſe ſcripſerit, ille autem quod attineam ſic Italis appellatam, ſemen nullum ferre prodiderit. Quandoquidem Theophr. præter id, quod experientia nobis compertum eſt, repugnat Plinii authoritas: quippe qui ulmos omnes præter attineam, ſemine provenire ſcribit. Plinio deinde, qui attineam ſemen ferre negat, refragatur Columella lib. 5. cap. 6. cùm inquit: Ulmorum duo eſſe genera convenit, Gallicum, & vernaculum: illud attinia, hoc noſtras dicitur. Attiniam ulmum Tremellius Scrofa non ferre ſamarã (quod eſt ſemen ejus arboris) falsò eſt opinatus. Nam rariorem ſine dubio creat, & idcirco plerumq; & ſterilis videtur, ſeminibus inter frondẽ, quam primâ germinatione edit, latentib. Itaq; nemo jam ſerit ex ſamara ſed ex ſobolib. Eſt autem ulmus longè latior, & procerior, quàm noſtras frondemq; jucũdiorem bubus præbet. Ulmo folius ferè adſimilis planta eſt, quam Itali paſſim CARPINUM vocant, omnibus notiſſima creſcit

Theoph. de Ulmo.

Plinio Ulmi quatuor genera.

Theoph. & Plinii error.

Columellæ duo genera.

Carpini conſideratio, & hiſtoria.

crescit hæc passim omnibus ferè in sylvis inter quercus, & cæteras sylvestres arbores foliis (ut diximus) Ulmo proximis, sed tenuioribus. Caudice assurgit procero cortice subalbicante, modice scabro. Ramos fundit copiosos, robustos, in latitudinem sese diffundentes, foliosos umbratilesq́;. Ex his per æstatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quædam folia, subpallida, & crassa, folliculari specie, circumquaq; racematim dependent, quorum medius apex cæteros longitudine superat: & inter hos parva quædam capitula exeunt, ciceris magnitudine, aut paulò majora, in quibus semen concluditur: radicibus nititur firmis, crassisq́;: ligni materies alba, solida, tenaxq́;, è qua juga boum villici in Italia parant. Qualitates atq; vires, nemo est (quod sciverim viderimq;) qui describat. Cæterùm an hæc Carpinus sit legitima, de qua Theophr. & Plinius scripsere, non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utriq; ζυγία, quam Plinius Carpinũ interpretatur, Aceris genus est, a qua (ni fallor) nostra Carpinus omnibus ferè dissidet notis: si tamen arbor, quam passim Acerem appellant, legitima fuerit Acer, de qua iidem scripserunt authores, cùm enim illorũ neuter Acerem (quod viderim legerimq;) descripserit, quemadmodũ nec Carpinũ, non habeo sanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theophrasto Carpino materia est flava, crispaq́;, cortex verò paulo scabrior, quàm Tiliæ, crassus, & spissior quam Piceæ, & flexui contumacior. Atqui nostra carpinus alba constat materie, minimè crispa, cortice Tiliæ haud scabriore, Picea tenuiore. & qui detractus facilè inflectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraq; cinereus habeatur, aut subalbicans. Ad hæc Theophrasto Carpinus rara inventu est. & riguis tractibus gaudet. Nostra verò contrà sylvis ferè omnibus, montibusq́; communis, & numerosa habetur, & raro humectis reperitur locis: verùm in hoc tantum convenire videntur. quod è nostrate quoq; juga parentur. Atq; ita tot aliis repugnantibus notis, affirmaverim ego nunquam, nostratem, & Theophrasti Carpinum, eandem esse arborem, nisi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia dissolvat: dixi sententiam meam, esto quoq; aliorum judicium, sed hactenus de Carpino. Ulmi autem facultates hæ sunt. Folia, & cortex & rami vim habent spissandi, & vulnera contrahendi. Corticis utiq; interior tilia, lepras sedat, & folia ex aceto illita Corticis denarii pondus potum in hemina aqua frigida alvum purgat, pituitasq́;, & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma: & vulneribus, ambustisq́; decocto fovere prodest. Humor in folliculis arboris hujus nascens cuti nitorem inducit, faciemq́; gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanant, exerabuntq́; per fistulas: idem præstante tilia cortice. Multi corticem commanducatum vulneribus utilissimum putant. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori. Humor quoq; è medulla castrata arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesq́; continet. Hæc Plinii verba de ulmi facultatibus l.24.c.8. Cæterùm humor in folliculis ulmi contentus (ut ego experientia compertum habeo) medetur puerorum enterocelis, si splenia sive linteola in eo madefacta sæpe inguini partu rupta superimponantur atq; inibi subfemorali, quod Italis vulgo brachiere appellatur, subligentur, & constringantur. Idem liquor vitreo vase exceptus sepelitur in terra aut fimo equino calido, vigintiquinq; diebus, ore diligenter obturato, & collocato vasis fundo super salis communis strato: sic enim hoc tempore ut fæx subsidat, & liquor clarissimus supernatet. Is ad vulnera recentia conglutinanda adeo efficax est, ut dictu mirum sit, quàm belle celeriterq́; id præstet, si cum splenus, aut confractis linteolis applicetur. Quin & corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & nervorum convulsiones resolvit. si in fotus, vel balnei modum adhibeatur: item tumores discutit, quos jugi attritus in collo boum excitavit. Interiores Ulmi radices si diu decoquantur, & juri supernatans pinguedo colligatur, illinaturq́; ea sæpe locus glaber, à quo pili defluxerunt, brevi repullulabunt. Ejusdem cortex contusus, & muria usq; adeo subactus, ut malagmati similis sit, illitus, podagricos dolores mulcet. Folia Ulmi quæ ad orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex vino Cretico pota à jejunis purulentas tusses mirificè juvant, ut Marcellus est author. Ulmi meminit Galenus lib.8. simpl. med. sic inquiens. Ulmi foliis quandoq; recens vulnus glutinavimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius: itaq; cum aceto & lepram sanat. Porrò viridis etiamnum ac recens, si vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem vim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, sive callo inducto opus habent. Hujus arboris nomen Græcum est πτελέα: Latinum Ulmus: Arabicum, Didar, Dirdar, seu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum Ulmen/Rustholz/Lindbast/Yffenholz: *Hispanicum, Ulmo: Gallicum, Orme: Bohemicum, Gilm. At Carpinus Græcis ζυγία vocatur: Italis, Carpino.*

Carpinus Plinii & Theoph.

Ulmi facultates ex Plinio.

Humor ex folliculis ad enterocelas.

Ulmi vires ex Galeno.

Nomina.

Ulmus nostra vulgaris, Ulmus est Dioscoridis, Ulmi alterũ genus Theophrasto, Ulmus vernacula Columellæ: Herbarii Ulmum vocant. Quod si Ulmus, Aprili aut Majo Mense pluviis, subitoq; calore solis insequente infestetur, ipsius folia corrugantur prorinus, & vesicę seu folliculi, scroti hominis figura generantur, quibus includitur humor, initio lentus, mox solis vi in gummi concrescens, quod Gũmi ulmi recentioribus ex Theophrasto, quod dum siccatur, vermiculi qui cnipes, culices & muliones appellãtur, evolant. Galenus 2. de cõp. med. secundùm genera 7. in Emplastro Melino quod Rustico adscribitur, recipit πτελέας τῆς ἐν θυλακίοις drachmas XVI: ubi interpres vertit, ulmi in sacculis ex corio recondiri denarium pondo: verùm intelligendum Humoris Ulmi qui in folliculis continetur, ut, τὸ ὑγρὸν aut quid simile intelligatur: nam apud Paulum habetur ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρόν. Ita ut τὸ θυλάκιον apud Galenũ & Paulum, idem sit quod κωρυκὸς Theophrasto, & φύσα Dioscoridi, id est, folliculus, utriculus, vesicula. De altero Ulmi genere & similibus, Deo adjuvante, in universali nostra historia, quam adornamus, verba facturi. II. Fagus Sepium C.B. quam Fraxino similem dixit Plinius: alii ad Ulmum, ad Fagum alii referunt: sunt qui Carpinum Plinii velint, quæ Aceris est species, alii Ostry seu Ostriam Theophrasti, quam aliquantum repræsentat: Dicitur Ornus Trago, Lon. Ulmi tertia species, Dod. gal. Ulmus atinia, Lugd. Fagus sepiũ, Ulmo magis cognata, Gesʃ. hor. Carpinus Dod. obs. Tab. Cam. Carpinus alba, Cast. Betulus, Lob. icon. Fago similis altera, Cæs. Ostrya Cordi, Thalio. III. Figura addita Carpini & Ulmi flores & semina exprimit.

Gummi Ulmi.

Σαπρότης ξύλων. LIGNORUM MARCOR. CAP. XCVI.

EX caudicibus, lignisque veteribus caries congeritur, quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentia cohibet, si cum pari aniso & vino subacta, linteisque imposita illinatur.

Cariei lignorũ consider.

NOn sanè prorsus negligenda est lignorum veterum, & contabefactorum caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, solidetq́;, & eadem serpentia sistat: quod eò præstat efficacius, si ex lignis arborum colligatur, quæ tum adstringendi, tum etiam abstergendi vim possident. Quo fit, ut ligni Guajaci caries cæteris hac in re facilè præstet: quippe quæ

quæ non modò ulcera, quæ contumacia non sunt, sanat, sed & quæ cacoëthe dicuntur, quæq; Gallica peste contracta sunt: quare pudendorum exedentibus ulceribus inspersa mirifice medetur. Cæterùm non modo lignorum marcor sive caries in medicum usum venit, sed & VERMES in cariosis lignorum candicibus nascentes, si Plinio credimus, qui libro 30. cap. 13. de his sic scriptum reliquit. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia: nomas verò combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuisse hos olim & in cibis, idem posteritatis memoria tradidit lib. 17. cap. 24. cùm inquit, Vermiculantur magis minusve quadam, omnes tamen ferè, idq; aves cavi corticis sono experiuntur. Jam quidem & in hoc luxuria esse cœpit, prægrandesq; roborum delicatiores sunt in cibo cossos vocant: atq; etiam farina saginati, hi quoq; altiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit, si etiam antiquitas cicadas, quæ nondum alas deprompserint, in cibo devoraverit, Aristotelis testimonio, qui etiam addidit gustantibus esse suavissimas. Sed cur illud admirandum fuerit, si nostris etjam temporibus vermes, qui cariosis caseis innascuntur, magna admodum cum voluptate à compluribus devorentur? Galenus cùm & ipse ad arborem, ex qua caries decidit, particularem scopum habuisset, lib. 8 simpl. med. sic de illa scripsit. Caries lignorum, & maximè, quæ particeps est adstrictionis simul & abstersionis, velut ulmus, expurgat, impletq; ulcera humida. Σαπρῶν ξύλων ita Græcè dicitur, quod Latinè Lignorum marcor, sive caries: Arabicè, Nuchacer veasab: Italicè, Tarlatura de legno: Germanicè, Wurm-meel; *Hispanicè, Carcoma.*

Vermium lignorũ usus in cibis.

Cicadæ in cibo.

Cariei vires ex Galeno.

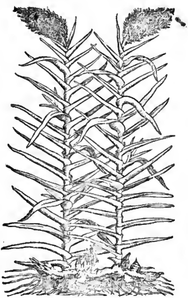
Vermes vetustos arborum truncos, & intempestivè cæsa, atque ædificiis nimia vetustate corrupta ligna arrodunt, ita ut è foraminibus pulvis farinæ similis, qui caries seu marcor lignorum dicitur, excidat. Quæ sane secundùm lignorum diversorum naturam varjat. Quandoquidem verò caries lignorum maximè adstringendi & extergendi vi præditorum, ut est ulmus, humentia ulcera exsiccat & replet, ideò ulmi historiæ, arborum cariem subiungit.

Κάλαμος. ARUNDO. CAP. XCVII.

IN Arundinum genere quædam nastos, id est, farctior vocatur, ex qua sagittæ factitari solent. Alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Alia, quòd fistulis addicta sit, syringias: cui multũ inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorũ conscriptionem accõmodata. Alia crassa, concava, apud omnes nascens: quæ à quibusdam cypria, ab aliis donax appellatur. Alia phragmites, seu vallatoria, a gracilis, candicans, vulgò cognita: cujus trita radix per se, aut cum bulbis suis illita, spicula aculeosq; corpore extrahit: luxata, lumborumq; dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tusa, & imposita ignibus sacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopeciæ sanantur. Paniculæ lanugo, si aures intraverit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur.

a Car ὑπόκαλος. i. aliquãtulum tenuis.

I. ARUNDO DOMESTICA. II. ARUNDO PALUSTRIS.

ARundinum quinq; genera tantùm, veluti notiora hoc in loco à Dioscoride produntur: licet Plinius lib. 16 cap. 36. & lib. 24. cap. 11. viginti novem arundinum species descripserit: inter quas (ut superius diximus) odoratam recensuit, quæ Græcis κάλαμος ἀρωματικὸς appellatur in Iudia. Syriaq; nascens, odoris jucunditate unguentis accommodata. Quod apertè indicat calamum odoratum esse inter arundinum genera reponendum non autem inter radices, ut vulgus medicorum, & Brasavolus Ferrariensis contendunt, acori radices pro legitima odorata arundine assumentes. Quæ in Italia frequentissima

Arundinum cõsides & histor.

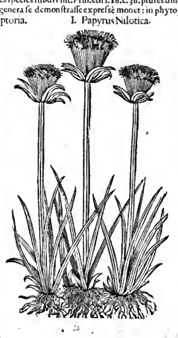
Arund sativæ descrip. *quentissima in vinearum Arundinetis, uliginoso præsertim solo, è radicum geniculis seritur ad vitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adolescit, militaris hasta crassitudine, robusta, ac firma materie, inanis tamen intus, compactis per intervalla geniculis Cortice vestitur squamoso, & qui facile auferatur, aspero ac subalbicante. Folia illi sunt longa, milij Indici æmula, sed latiora, ac longiora, aspera ubiq; superficie, & acuta circumferentia: radix illi est alba, dura, tuberosa, concortaq;, informis, ac geniculata, ut in Iride, sed longè major, ac robustior. Secantur Arundines quot annis humotenus, sectaq; illico regerminant, crescuntq; anno toto ad priorem altitudinem, crassitudinemq;. Illa, quæ nastos dicitur, solida, farctaq;, quamvis gracilis & levis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod sciam, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononiensi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc est, fœmina appellatur, cujus tantùm est usus ad tibiarum ligulas, hactenus mihi incognita est. Namq; nostra tempestate fiunt ejusmodi ligulæ ex communibus arundinibus, ex ea scilicet specie quam Dioscorides vallatoriam nuncupat, qua nostri in viridariis, ac hortis in topiariis extruendis utuntur, ac palos vitibus aptissimos efficiunt. Quòd autem vallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem & candidam, cùm tamen communis nostra sit crassior. Verùm cùm postea invenerim Theophrastum scribentem l.4.c.12. de plantar. histor. crassiorem, firmioremq; illam arundinem esse, quæ vallatoria nominatur, facilè sum ad credendum inductus, hunc Dioscoridis locum esse depravatum: eoq; magis, quòd septis, palis, & topiariis operibus crassa sunt tenuibus aptiores. Est autem arundo palustris calamo tenui, geniculato, lævibus internodiis, inani ac fragili, foliis longis, asperis: & per ambitum acutis, paniculis in summitate comosis, tactu mollibus, lævibusq;. Provenit sponte in paludibus, lacubus, & cæteris stagnantibus aquis Vires sunt illi eædem quæ & cæteris generibus.* Scriptoria. *Illa verò quæ ad scribendum usurpatur, cujus authoritatem pennæ derogarunt, plurimis reperitur in locis, estq; omnibus notissima: veluti & ea, quæ Cypria vocatur, in paludibus nascens, & apud amnes.* Arundinis, & Filicis odiũ: cum asparago amicitia. *Traditur a pluribus, rei agrariæ auctoribus, tum etiam a Plinio, inter arundinem & filicem herbam intestinum esse odium: proinde arundinem vomeri alligatam filicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eo major arundini cum asparagis intercedit amicitia: nam si ferantur in arundinetis, inibi mirificè proveniunt. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India ad tantam assurgere molem, ut singula internodia navigiorum vicem præstent per fluvios & lacus, ternos homines capiente alveo. At si plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis memoriæq; mandavit. Pota arundinis radix urinã, & menses ciet: eadem recens tusa scorpionũ ictibus utiliter imponitur, Non desunt impostores, qui Arundinum radices combustas pro spodio usurpent.* Arundinis vires ex Gal. *De arundine Galen. lib. 7. simp. med. hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis, aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam vis ei inesset. Nos tamen ejus rei periculum non fecimus: verùm quantum gustu liceat conjicere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeq; acrem. Cæterùm folia ipsa abstergentis sunt facultatis. Cortex verò ejus combustus admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, adjunctum habens abstersorium quiddam, ut exiccet, & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen deficcet, quàm excalfaciat. Vitandum autem est ejus, id quod anthelen vocant: nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, ut avelli non possit, auditumq; vitiat: quamobrem sæpissimè exsurdat.* Nomina. *Arundo sic Latina voce vocatur, ut Græca κάλαμος: Arabica, Casab: Italica, Canna: Germanica* Rohr: *Hispanica, Cannas: Gallica, Cannes, sive roseau: Bohemica, Trest. Arundo palustris. Græcis κάλαμος ἰλεῖος: Italis, Cannella. & Cannuccia aquatica.*

Arundo κάλαμος, παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι etymologicè dicitur, quæ odorata, (de qua superius) & inodota, cujus genera quinque agnovit Diosc. at Theoph. 4. hist. 12. duo summa constituit genera, τὸν δ' αὐλητικὸν καὶ τὸν ἕτερον, inde in plures species subdivisit. Plin. etsi l. 16. c. 36. plures differentias agnoverit, attamen l. 24. c. 11. viginti novem genera se demonstrasse expressè monet: in phytopinace nostro duodecim Arundinis genera recensuimus, sed de commentatoris arundinibus.

III. Arundo scriptoria.

I. Papyrus Nilotica.

I. Arundo sativa, quæ Donax Dioscoridi C.B. Arundo Cypria & sexta, Dod. gal. Arundo magna, Gesf. hor. Arundo donax sativa sive Cypria, Lob. Arundo domestica, Cast. Lugd. Tab. Calamus sive harundo crassa, Cæs. Arundo Italica major, Cam. II. Arundo vulgaris quæ phragmites Diosco. C.B. Arundo, Trag. Gesf. Lon. Harundo vallatoria, Dod. gal. Lugd. (qui figuram habet Dodonæi & alteram Matthioli) Thal. Harundo phragmites, Dod. Arundo palustris & Canna sepiaria, Tab. Calamus vallatoria, Lob. Calamus sive arundo alia gracilis, Cæs. III. Arundo scriptoria συριγγίας Diosc. C. B. Syringias fistularia, arundo tertia, Dod. gal. Fistula vel syringa. Lobel. Canna fistularis, Tab.

πάπυρος. PAPYRUS. CAP. XCVIII.

PAPYRUS, qua chartę fiunt, nullis non cognita, præcipuæ in medicina utilitatis ad laxandas

laxandas fiſtulas: madefacta lino involvitur, uſq; dũ inaruerit: cõſtricta enim atq; imiſſa in hiatũ humore cõpletur, & intumeſcendo fiſtulas aperit. Habet neſcio quid alimenti radix: itaq; Aegyptii eã mandũt, ſuccũ tantũ devorantes, & manſam expuunt. Ipſis radicibus pro ligno utuntur. Crematę papyri cinis depaſcentia ulcera cùm omnium partium, tũ oris maximè, cohibet: verũ melius id cõbuſta charta præſtat.

Papyri conſider. ex Theophraſt. & Plinio.

Qualis Papyrus ſit, Italia neſcit: ſiquidem (ut Theophraſtus eſt auctor lib. 3. cap. 9. de plantarum hiſtoria. & Plinius lib. 13. cap. 11.) Papyrus in Italia non naſcitur, ſed in Aegypto quibuſdam in locis tantum prope Nilum fluvium, quieſcentibus Nili aquis, ubi hæ evagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali obliqua radicis craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen 10 *includens: ſemine nullo, aut uſu ejus alio quam floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantum gratia, ſed ad alia quoq; utenſilia vaſorum. Ex ipſo quidem papyro navigia texunt: & e libro vela, segetesq;, necnon & veſtem etiam ſtragulam, ac funem. Mandunt quoq; crudum decoctumq;, ſuccum tantùm devorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem Papyrum intellectum eſt eundem uſum habere, quem charta: & tamen adhuc malunt Parthi literas veſtibus intexere. Præparantur ex eo chartæ diviſæ acu in prætenues, ſed quam latiſſimas philuras. Hæc Plinius: qui deinde ſequenti capite fuſius docuit Papyri conficiendi rationem, his verbis*

II. ARUNDO maxima.

Papyri conficiẽdi ratio.

Poſt hanc papyrum eſt, extremumq; ejus ſcirpo ſimile, ac ne funibus quidem niſi in humore utile. Texuntur; omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primò ſupina tabulæ ſcheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit eſſe, reſegminibus utrinq; amputatis. Tranſverſa poſtea crates peragitur: premitur deinde prælis, & ſiccantur ſole plagulæ, atq; inter ſe junguntur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo, quam vicenæ, magna in 20 *latitudine earum differentia 13. digitorum optimis. Hactenus de papyro Plinius.*

Papyri quoddã genus.

Videntur & Papyri quoddam eſſe genus, tenuia læviaq; illa folia e juncea quadam planta prodeuntia, quæ ab inſulis divi Thomæ, Braſilii, & Medera, ad nos convehuntur, ſacchareis ut vocant panibus inde delatis circumvoluta. Quandoquidem fragmentum retinemus a clariſſimo medico Luca Ghino Piſis ad nos miſſum, nigris rubrisq; Arabicis characteribus manu ſcriptum. Quod clariſſimum præbet indicium, earum inſularum incolas tenuiſſimis his foliis, pro papyro paſſim uti. Veruntamen hoc non eſſe papyrum, è quo antiquitas ſuas confecit chartas, certò ſcimus, quod hoc arte (ut Plinius eſt auctor) fieret, illud verò tale a natura producatur, & proprium ſuæ ſtirpis ſit folium. 30 *Antiqui itaq; ex Papyro chartam factitabant, quemadmodum nos ipſam ex contritis linteis conficimus: unde hactenus antiquum retinens nomen, etiamnum Papyrus apud pleroſq; dicitur.*

Indica arundo.

Credidere nonnulli, veram eſſe Papyrum arundines illas, quas Indicas vocant, quibus imbecilles principes, atq; hierarchæ, prælati vulgò dicti, ad ægram ſenectutem fulciendam pro ſcipione utuntur, materiem auro, vel argento ſuccingentes. Quod tamen aſſerere non auſim, nec utiq; reprobare, cùm hujuſce rei certam cognitionem adhuc aſſequi non potuerim.

Papyri vires ex Galen.

Papyri meminit Galenus lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens. Papyrus ipſa quidem per ſe in uſum medicinalem non venit, at macerata, aut uſta utilis efficitur. Igitur oxycrato, vinove macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulum circumpoſita. Verùm hic quidem eſt, ceu materia, quæ medicamina ſanantia accipiat: at ubi uſta fuerit, medicamen eſt exiccatorium, velut & charta combuſta cinis, 40 *niſi quatenus infirmior eſt, quàm papyri: hæc Galenus. Cæterùm animadvertendum eſt, quod noſtri uſus charta, quæ ex veteribus conficitur linteis, iiſdem non polleat facultatibus, quibus ea commendatur, quam veteres ex papyro arbore parabant. Quo fit, ut dubium mihi ſit, quonam modo parari poſſit illud Galeni medicamentum, quod de charta combuſta dicitur, ulceribus ſordidis, & ſinuoſis utiliſſimum: itemq; paſtillus Fauſtini à Paulo lib. 7. traditus. Πάπυρος Græcis, Latinis pariter Papyrus appellatur: Arabibus, Burdi, ſeu Berdi: Italis: Papiro.*

Papyri iconem ex Lobelo adiecimus, quæ Dioſcoridis & Theophraſti eſſe videtur, & Papyrus Cæſalp. & Alpino dicitur, Papyrus Nilotica, Adu. Lob. & Tab. Papyrus Aegyptia, Lugdu. Quemadmodum 50 apud veteres ἐχάρτης charta ex papyro fiebat, & chartæ papyriq; vox non eadem erat, qua ad ſcriptionem utebãtur, cujus multa genera Plinius propoſuit, ſic charta noſtra ex attritis linteaminibus parata, eadem tamen eſt chartę & papyri vox. Aſt quemadmodũ veteres & aliis rebus ad ſcriptionẽ uſi ſunt, ut Betulę Tiliæq; corticibus: ſic recentiores varia habent: Sic Carolus Clu. Papyri ex Jacca meminit, liber eſt arboris tenuiſſimę membranę inſtar candidus, quo ut Papyro ſcriptura excipi poteſt: ſic Scaliger exerc. 158. Palmera humilia recenſet, & foliorum pro chartis uſum ſcribit: ſic Oviedus li. 8. cap. 13. & 14. Guajabara ſcribit Hiſpanis in inſula Hiſpaniola papyri uſum præbere & atramenti. Idẽ & Copey in Hiſpaniola folio duplo majore & craſſiore refert, quibus pro chartis luſoriis Hiſpani utebantur. Nicolaus Coſtinus in ſuo itinerario arboris meminit, cujus folia tenuia longitudinem & latitudinem ſex brachiorũ æquant, quibus chartę vice utantur, & folio extenſo, tres quatuorve ita operiantur, ut pluvias nõ metuant. Tandem Lugd. hiſt. lib. 18. cap. 86. Tal vocat arborem in provincia Mangi, folio grandi, quod chartæ uſum 60 præbeat in tota India, fructu magno Napy ſimili. II. Meminit Commentator Indicæ arundinis, cujus figuram adjecimus, quam Arundinem maximam vocamus, Naſtos Dioſcoridis & Toxicam Theophraſti cenſemus. Harundo prima Dioſc. Dod. Naſtos vel farcta, Lob. Naſtos tertia, Tabernæmontani.

Papyrus ex Jacca. Guaiabara. Copey.

Μυρίκη. **MYRICA. CAP. XCIX.**

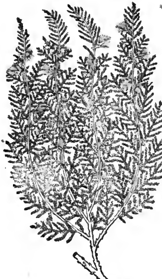
Oribaſius non habet.

MYrica, ſeu tamarix, [arbor vulgo cognita] eſt, cùm apud pigras, & ſtagnantes aquas enaſcatur, fructum quaſi florem ferens, compage muſcoſum. Aegyptus, Syriaq; alteram gignunt mitiorem, ſylveſtri cætera ſimilem. Fructum parit gallæ proximum, inæqualiter aſtringentem guſtu: quo convenienter utimur vice gallæ in medicaminibus oculorũ, oriſq;. Datur cruētę excreationi in potu, & cœliacis,

& con-

& contta profluvia fœminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eosdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum, lienem absumit: ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxione vulvæ opportunis in desessionibus: phthiriasi lendibusq; circumfusum prodest. Abundantiam fœminarum sistit impositus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienosis moliuntur, quò datus in his potus proficiat.

I. MYRICA.

II. TAMARIX NARBONENSIS.

Myricæ consider. *Urbana Myrica, quod sciam, nascitur in Italia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ verò alicubi reperitur in hortis, & in quibusdam viridariis mitior reddita, non alia est, quàm sylvestris, in locos mitteret translata, quæ folia habet Sabinæ bacciferæ similia, tenuiora tamen, ac magis virentia, fructum quasi florem ferens compage muscosum. Cujus rei certo sunt indicio fructus & flores, quos omnino sylvestribus similes profert, non autem galla modo ut domestica. Umbra arboris insigni proceritate sæpe per æstatem Romæ me oblectatum fuisse recordor ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hospitalis Sancti spiritus: quæ etsi domestica haberetur ab omnibus, florem tamen & fructum ferebat sylvestri similem. Hæc in fluminum ripis frequentissima nascitur in Italia. Quare non possum non admirari Dioscoridem, quippe qui dicat tantùm nasci Myricam apud paludes, ac resides aquas, cùm oppositum sanè eveniat in Italia. Quod me sæpius adduxit, ut crediderim, aut Dioscoridis codicem hoc loco depravatum esse, aut in Græcia secus, quàm in Italia myricam proximè stagna ac paludes oriri. Tamaricis fruticem, qui fructum quasi florem profert compage muscosum παγκαρπέα θάμνον Nicander in theriacis celebrat, tanquam divinam, & omnibus modis colendam plantam ad serpentium morsus, hisce Carminibus.*

Καὶ μυρίκης λάζεο νέον παγκαρπέα θάμνον,
Μάντιν ἐνὶ ζωοῖσι γεράσμιον ᾗ ἐν Ἀπόλλων
Μαντοσύνας κορωναῖ & ἐθήκατο, καὶ θέμιν ἀνδρῶν.

Myricæ medicinæ. *E myrica trunco alvei excavantur (ut Columella scribit) aquaq; replentur, ut subinde postea bibant sues: nam hoc potu à splenis incremento sanantur, quo morbo æstate maximè torquentur, dum, qua eorum est pabuli insatiabilis aviditas, arborum fructus consectantur, qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porrò myricæ cinerem omnia ulcera ignis exustione contracta, efficaciter exiccare author est Serapio. Folia simul cum tota planta in frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami concisi, ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alvi fluxiones. Fructus potus ... confert viperæ morsibus. Elephantiasim ex lienis vitio obortam myricæ radicum decoctum, & cum passis uvis epotum sanare tradidit Alcanzius Arabs: id quod se vidisse ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi persuasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamentum, Guajaco forsitan lino non absimile. Myricæ radices, pro odorata casia venditabant impostores, sed postquam fraus à peritis medicæ materiæ viris deprehensa est, ejus in officinis usus penitus exolevit. Meminit myricæ Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Myrica abstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates facultatesq; admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut vino sive radice, sive foliis, sive extremis ramulis: sanat porro dentium dolores. Cæterùm fructus & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeò ut gallæ omphacitidi proxima sint, nisi quòd acerbitas evidens est in galla, sed myricæ fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim natura ejus multa partium tenuitas, atq; vis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quæ illa utimur, in eisdem, & cortice. Porrò Myrica combusta cinis*

Myricæ vires ex Galeno.

admodum

admodum desiccatoria facultatis est, plurimam habens abstergendi facultatem, pauxillam adstringendi. Μυρίκη arbor ita Græcè vocata, Latinè Myrica, & Tamarix nuncupatur: Arabicè, Tarfa, seu Carsa: Italicè, Tamarigio. Germanicè, Tamarisken, *aut* Porst: *Hispanicè, Tamargueria, & Tamaritz: Gallicè, Tamarisc.* Nomina.

Myricæ Dioscoridi, Theophrasto & Galeno: Tamarix Corinthiis Hermolao teste, & quibusdam Amarix, quæ duum generum, sativa Ægyptia, quæ arbor est: & sylvestris, quæ frutex est lignosus: Hujus duplex genus in Germania, alterũ solidiore ligno, medulla exili, & foliis tenuioribus, circa Rhenum: alterũ ampliore medulla, foliis latiusculis, ligno non usq; adeò solido quæ in Danubii ripis frequens. Rursus differt Narbonensis à Germanica, illa exiguos habet flosculos, non papposos sed rotundos, ex albo punicantes, & acinulis subsilientibus à vermiculo intus orto agitatos. Hæc verò flores habet tomentosos & papposos purpureos, qui unà cum semine diffluunt. Narbonensi similis ea quæ in Lio Venetorum insula crescit. I. Tamarisc. Germanica C.B. Lob. & Lug. Tamarisc. Brun. Lon. Tamarix. Dod. Tab. Fuch. cui & Tamarix sylv. fœmina. Tamariscus fæmina, Cord. hist. Tamarix humilis, Cord. in Diosc. Myrica, Trag. Lac. Gesc. hort. Myrica humilis, Dod. gal. Myrica altera in Germania, Cam. Myricæ sylvestri secundæ similis, Clus. Hisp. & Myricę Pannonicæ similis, Clus. Pan. II. Tamariscus Narbonensis C.B. & Lob. Tamarix Narbonensis, Lugd. Tab. Tamarisci sylv. Alpino, Myrica circa Monspelium, Gesc. hort. Myrica sylv. prima, Clus. Hisp. Myrica sive Tamariscus gallica Cam. Myrica, Cæsalp.

Tamarisci genera.

De Ægyptia in historia nostra.

Ἐρείκη ERICA. CAP. C.

I. ERICA PRIMA.

ERica fruticosa arbor, myricæ similis, longè minor, cujus flore apes reprobum mel efficiunt. Tam flos, quam coma serpentium ictibus illitu medetur.

ERica stirpi fruticosa Asia, Græciaq; fruticibus adscribitur. Hæc (ut plantarum scriptores asserunt) bis anno floret, quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter sylvestres stirpes floreat. Quæ de Erica Dioscorides prodidit, Nicander habet in theriacis dum Ericam perpetuò virentem apes depasci ait, & serpentium ictibus adversari commemorat his versibus. Ericæ consider.

Λάζεο δ' ἀνθεμόεσσαν ἀείφυλλον ἐρίκην.
Ἥντε μελισσαῖος ... ἄρμος ...

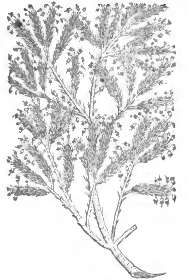
Plinius lib. 24. cap. 9. Ericam describens inquit, Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc adversari serpentibus tradunt: hæc Plinii verba. Verùm non ob id facile fuerit affirmare, quænam planta nobis legitimam Ericam præ se ferat, cùm tam paucis notis describatur ab omnibus: tametsi hæc, cujus hic figuram appinximus, nil aliud quàm Ericam designare videatur. Siquidem fruticosa est planta, semicubitalis, colore rorismarini, foliis ferè myricæ, cui eam Dioscorides assimilat: vere primo & autumno florescens, quod hujus fruticis proprium est, si rei herbariæ scriptoribus est adhibenda fides. Adde, quòd hujusce flores autumno maximè depascantur apes, ea fortasse de causa, quòd non modò Erica prima sit, & ultima sylvestrium, quæ floreat, sed quòd etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumno toto, & ad hyemem usq;. Unde mel, quod ex iis apes faciunt, ericeum (ut Plinius est author) antiquis appellatur, quod convehi tradidit post primos autumni imbres, cùm erica sola floret in sylvis. Præterea cùm lib. 3. scribat Dioscorides, corim, hypericum aliquibus vocatum, fruticem esse folio ericæ, minore tamen, sitq; hæc cori folio admodum similis, magis adhuc inclinavit animus ad credendum, hanc esse Dioscoridis ericam. His ergo rationibus adductus non temerè factum putavi, pro legitima erica hujus effigiem expressam dare. Oritur hæc frequentissima in Goritiensi agro eo præsertim tractu, quà à Divo Andrea (ita appellant vicus) ad Vipacum fluvium itur: incolæ vernaculo sermone eam nominant Grione. Sed in Hetruria longè magis adolescit, fiuntq; ex ea scopæ aptissimæ ad mundandas ædes, & ob id vulgò hæc planta propriè vocatur Scopa. Marcellus, nescio qua ratione ductus, ericam magno errore genistæ speciem putat. Ericam aliam, cujus etiam hic imaginem exhibemus, ut quæ fortasse non minus, quàm antedicta, veram referat, misit ad me Gabriel Fallopius Mutinensis Medicus singularis ingenii & eruditionis, dum Patavii honorificè humani corporis dissectionem & materiam medicam profiteretur. Ramos edit tenues, foliis alterius longioribus acutioribusq;, angustis ac numerosioribus, quibus circumquaq; ramuli stipantur. Flores edit parvos rubentesq;. Nascitur arido solo, & in collibus apricis & montibus non valdè excelsis. An Erica sit legitima hæc planta, aliorum judicio relinquo. Est & planta in montibus nascens, qui Bohemiam à Silesia disterminant, & à quorum fontibus Albis fluvius originem ducit, humi procumbens, & latas occupans areas, folio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas in purpura nigricantes, Juniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subvirescente in pruno. Ramis est lignosis, ex atro rufescentibus, flexibilibus, obsequiosisq;, flores videre non licuit, sed ipsam tantùm bacciferam mense Augusto. De qualitatibus & viribus, quid certi dicam, non habeo. Hanc Ericã bacciferam appellandam duximus: quam unà cum altera à Fallopio mihi missam libenter depingi curavimus, atq; in medium proferre libuit, ut res herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, judices constituamus: quorum sanè judicio subscribent studiosi, quibus nos quidẽ quantum labore atq; industria consequi possumus, non gravamur prodesse. Ericam paucis perstrin-

Mel ericeum.

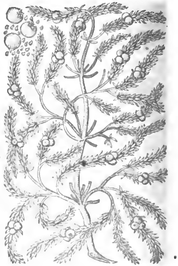
Scopa. Erica altera.

Erica baccifera.

II. ERICA SECUNDA.

III. ERICA BACCIFERA.

Ericæ facultates ex Gal: Contra calculũ.

perstrinxit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Erica digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore ejus potissimum, ac foliis utendum: hac Galen. Cæterùm aqua, in qua vulgaris Erica, folia ejus & flores, decocta sit, sumpta tepida tam manè quàm vesperi triginta dies, quinq; unciarum pondere tribus horis ante cibum, valet ad vesicæ calculos comminuendos & expellendos. Verùm fœlicius succedit, si post id tempus malè affecti in balneum decoctionis ejusdem plantæ ingredi, atq; inibi dum morantur, super Ericam decoctam sedere debent: idq; pluries repetendum est. Equidem novi aliquos, qui servata recta victus ratione, hoc tantum potu vesicæ calculum in minimas partes comminutum ejecerunt. Florum decoctum potum lumborum & ventris doloribus succurrit: foliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si guttatim instilletur. Nomina. *Planta hæc, quæ Græcis ἐρείκη, Latinis item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden/ Germanis: Queiro, Hispanis: Bruyere Gallis.*

Ericæ, quæ Tettalix Atheniensibus, Plinio auctore, Sisara Vartoni, duo summa sunt genera: altera Myricæ similis, sed minor: altera Coridis folio, ut ex Dioscoride colligitur: Siquidem capite de Cori, corin Ericæ dixerit folio. Hujus multæ sunt species magnitudine foliorum, & florum forma coloreq; inter se differentes, cujus nomine Clusius historia Hispanica novem species: Pannonica verò historia alias etiam proposuit, qua de re suo loco. I: Quam Ericam folio Tamarisci vocamus, Erica est Dioscoridis, Erice Fuch. Erica, Dodo.gal. Cord.in Diosc. Lonic.Cast. Tab. Erica vulgaris, Thal.Erica folio myricæ, Lob. Clus.Hisp. Erica prior, Dodo. Erica prima, Matth.Lugd.Erica vulgaris purpurea, Trago. Variat floris colore purpureo & candido: hæc etiam foliis tomentosis & incanis, flore dilutiore, monente Clusio, in Anglia reperitur. II. Erica secunda, altera Clus. hisp. Erica Juniperifolia dense fruticans Narbonensis, Lob. Erica altera, Matth.Lugd.Cast.Taber. III. Erica baccifera Matthioli, Clus.Hisp.Lugd.Thal. Erica prima vel Erica baccifera, Clus. Panno.

Ἀκακαλίς. ACACALIS. CAP. CI.

a Meum exempl. ἀκακαλὶς καρπός ἐστι... id est, quadantenus similis est myricæ fructui.

ACacalis fructus est nascentis in Ægypto fruticis a feminis myricæ quadantenus similis. Cujus aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conveniunt.

ACacalim Aegyptiæ arbusculæ semen ad nos hac ætate convehi non equidem arbitror, quippe quòd inter semina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acacalim legitimè referat.

RHAMNUS. CAP. CII.

Et aculeos, non legit Oribas.

RHamnus fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, [& aculeos] in acutæ spinæ modum: foliis parvis oblongis, subpinguibus: teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusq; foliis constat & quadantenus rubentibus: cujus rami quinum ferè cubitorum longitudinem implent, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minusq; rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, verticillo similem. Omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus efficaciter illinuntur. Fama est ramos hujus valvis, fenestrisve impositos, veneficia depellere.

I. RHAMNUS PRIMUS.

II. RHAMNUS SECUNDUS.

III. RHAMNUS GERMAnicus.

Rhamnorum consideratio & historia.

RHamni tria genera facit Dioscorides, ac etiam eum secutus Oribasius. Primum, & tertium ubiq; in Hetruria fruticant. Illud privatim in sepibus & fruteti nascitur quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas ficus: siquidem eas adhuc recentes longis hujusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acutæ spinæ modum: folia oblonga, mollia, subpinguia, tenuia: corticem habet album, lævemq;, baccas rubentes, pisi magnitudine, cortice albo & tenui. Secundus primo candidior est foliis salicis, aversa parte candidis, virgis aculeatis albicantibus, & rubentibus inter folia baccis. Tertium quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinum ferme cubitorum altitudine attollitur, cæteris spinosius, infirmioribus aculeis, aliis longis & rectis, aliis ut Rubi incurvis, lævi cortice obductis fulvo colore: foliis latioribus, solidioribus, nervosioribusq;: nigrioribus, quadantenus ad ruborem vergentibus, floribus muscosis, subcroceis fructu tenui lato candido folliculari specie, rotundo, verticillo non absimili: in cujus medio nucleus est durus ac rotundus, ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice & alba intus medulla. Nascitur in maritimis, in campestribus, & locis incultis. Secundum verò genus quod cæteris candidius est, ad nos misit clariss. medicus Lucas Ghinus, cujus etiam hic effigiem damus. Verùm non desunt recentiores quidam rei plantariæ studiosi, qui censent tertium Rhamni genus, Dioscoridis esse adulterinum, quòd (ut ipsi ajunt) in fructus descriptione non desit contradictio. Namq; ipsi ita legunt: καρπὸν δὲ πλατὺν λευκὸν, λεπτὸν ὡς θυλακώδη, ὅμοιον ἀσφοδέλῳ. Id est: Fructum edit latum, candidum, tenuem veluti folliculum Asphodelo similem: quæ comparatio adeo absurda videtur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus Dioscoridis lectionem resipiat, quippe quòd Asphodeli fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte videatur, nec tenuis, nec candidus, sed viridis, & globuli instar rotundus. Quæ fortasse argumenta possent facilè nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minimè probamus. Siquidem Oribasius qui plantarum historias perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, non legit ὅμοιον ἀσφοδέλῳ, sed ὅμοιον σφονδυλίῳ, ut etiam legit antiquus Dioscoridis codex, cujusmodi exemplar habuisse Ruellium haud ambigo, quippe qui verterit: Fructum edit latum, candidum, tennem, folliculari specie, verticillo similem, quo scilicet utuntur in fusis mulieres. Quæ quidē notæ in 3. Rhamni fructu manifestò deprehenduntur. Fideliores codices habuere quoq; Marcel. Virg. &

Dioscoridis locus restituitur.

Rhamni tria genera propoſuit Dioſcorides: at Theophraſtus duo, album & nigrum, quem ſequutus eſt Plinius, Ruborum generi adſcribens. Et ſanè Rhamnum primum Dioſcoridis, Rhamnum nigrũ Theophraſti, & apud Plinium Rhamni alrerum genus ſylveſtre nigrius, cenſemus. At ſecundum Dioſcoridis, candidum Theophraſto, & candidiorem Plinio: Tum Rhamnum tertium Dioſcoridis, Paliurũ Theophraſti, cujus ſemẽ in ſiliquis contineri 3. hiſtoriæ ſcribit, credimus. Recentiores plures agnoſcunt differentias, ſed in præſens de commentatoris Rhamnis. I. Rhamnus primus, Matth. Lac. Lonic. Lugd. Caſt. II. Rhamnus ſecundus Matth. Lac. Lon. Lugd. Hic multum cum Rhamno Germanico ſimilitudinis habet (ſi non idem) cujus nomine iconem adjecimus. III. Rhamnus Germanicus, arbuſcula eſt quatuor, quinq; aut ſex cubitorum, nonnunquam procerior, quę ex multifida lateq; diffuſa radice, caudicem emittit intortũ, rugoſo ſpadiceoq; cortice veſtitum, qui in plurimos ramos brachiatur: hiq; undiq; aculeis longis, ſeſcuncialibus, cinericeis armantur: ramos cingunt inordinatè folia oblonga, anguſta ſalignis æmula, candida, infernè tenuiſſima lanugine pubeſcenria, supernè ex viridi cinerea, ſaporis modicè adſtringentis. Flores herbacei ramulis compacti adnaſcuntur, quibus ſuccedunr baccæ rotundæ Aſparagi baccis ſimiles, racematim quaſi cohærentes, tenui & ruffeſcente, vel ex luteo rutilante cute tectæ, quibus prærer pulpam mollem, luteam ſingulis ſemen unicum ex rotunditare oblongatum, ſplendens, tunica foris fuſca, intus candida involutum, includitur. In noſtris aquoſis ad Rhenum infra Hunningen, ludit, quæ enim foliis latioribus & longioribus, baccis eſt ſingulis vel binis ſtipiti annexis: quæ verò foliis eſt anguſtioribus & brevioribus, baccis eſt mulris veluti conglobatis, quæ & hyeme frutici adhærent. Provenit etiam ad Lycum Vindeliciæ amnem & ad Danubium: ſic & in Hollandiæ potiſſimum Flandriæ maritimis littoribus. Ex baccis paratur Rob quod acidum eſt, incidens & attenuans, & in Dyſenteria commendarur: cùm acinis vis quædam purgatrix à Belgis tribuatur, idcirco Schytbeſien, id eſt Acini purgatrices ipſis dicuntur. Cordo in Dioſc. & hiſt. Oleaſter Germanicus, Dodonæo gal. & fol. Lugd. Rhamnus ſecundus: Camerario in Matthiolum Rhamni ſpecies nominarur. IV. Rhamnus tertius Dioſcoridis. C.B. Rhamnus tertius, Dod. Gal. Lac. Lon. Caſt. Geſ. hor. Rhamnus niger, Cord. in Dioſ. Paliurus, Dod. Lob. Lugd. Caſto. Cam. Jujuba ſylveſtris, Cæſalp. V. Rhamnus ſolutivus Dod. Gal. & fol. Thal. Cam. (licet pruno ſylveſtri ſit ſimilior, quàm Rhamno, à quo facultatibus diſcrepat) Rhamnus Catharcticus, Lugd. Rhamni alia ſpecies, Trag. Cervi ſpina, Cor. hiſt. Spina Cervina Marcello, Hermolao, Geſ. hor. Spina infectoria, Lob. Cluſ. Pan. Caſt. ſpina alba, Lon. ſpina Cervalis, Cæſalpino. Hujus duas adhuc pumilas Cluſius hiſt. pan. ſpecies propoſuit.

ἄλιμος. HALIMVS. CAP. CIII.

HAlimus frutex eſt ſepimentis idoneus, ſimilis rhamno, ſine ſpinis, foliis oleæ, ſed latioribus, naſcitur in ſepibus. † & maririmis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix convulſa, rupta, torminaq; mitigat, drachmæ pondere in aqua mulſa pota: eadem lactis ubertatem facit.

† [illegible] addit Orib. i. eminentibus.

I. HALIMUS VULGARIS.

II. HALIMUS LATIFOlius, erectus.

Est profectò & Halimus planta, cujus varia ſunt inter auctores ſententia. Alii enim (ut Plinius auctor eſt libr. & cap. XXII.) halimum fruticem eſſe dicunt, Dioſcoridem ſecuti. Alii maritimum olus, ſalſo ſapore. Tertium quoq; genus addidit Cratevas ſub hedera tantum naſci, longioribus foliis hirſutioribusq; odore cupreſſi. Quæ autem à Dioſcoride hoc loco

Halimi conſideratio.

describitur, etsi alicubi fortassis proveniat in Italia, tamen qui illam mihi ostenderet, adhuc reperi neminem. Verùm si Ruellio credimus, frequens in Gallia nascitur in sepibus. Solinus plurimam in Creta nasci tradit, mirabili, si credamus, effectu, quòd ea tantum admorsa fames arceatur: unde si nomen adinvenisset, ea procul dubio sine aspiratione scribenda esset. Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cujus historiam referens Serapio narrat, quòd eam venalem circumferentes in manuales fasciculos componunt, & per Babyloniam clamitant, molochia, molochia. Quod manifestè indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius esse quàm fruticem vel arborem, eamq; fortasse quam Plinius maritimam ac salsam prodidit. Quo fit, ut salsam quandam herbam (incolæ Bidone vulgò appellant) quæ frequentissima in littoribus Venetis provenit, hanc esse putaverim: quamvis non desint rationes, quæ rem dubiam reddant: quippe quòd ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Hæc nimirum (ut ejus pictura, quam hic damus, apertè demonstrat) folia fert oleæ similia, crassiora tamen, ac perinde fere pinguia, ut portulaca, subalbida, lævia sapore salso. Caules emittit plures à radice albicantes, tenues & lentos, in quorum summitate semen profert minutum, racematim cohærens. Nascitur frequens prope Tergesti mœnia circa salinas, ubi etiam separatim, nec minus copiosa visitur atriplex marina, quæ sylvestrem maximè æmulatur: quanquam apud Mauritanos atriplex marina idem esse videtur cum halimo. Sed quòd inter se differant, manifestum fiet libro secundo in atriplicis commentatione. Halimi meminit Gal. lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipuè proventu, ubi & germina ejus recentia esitant, & reponunt quoq; in posterum futura usui. Semen pariter, & lac planta ipsa generat, estq; gustus salsi, & subadstringentis. Ex quibus omnibus palam est, ipsam esse dissimilarem. Major autem pars ejus substantiæ calida est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leviter flatuosa, & ut cætera salsa corroborat, adstringit & abstergit. Cocta ex jure, aut aqua addito oleo aut butyro alvũ subducit. Idonea planta est Halimus ad sepiendos hortorũ teror, quippe obsequiosa cùm sit, facilè quocunq; distrahitur. Quæ planta Græcè ἄλιμος, Latinè similiter Halimus dicitur: Arab. Molochia: Italicè Halimo: Venetis, Bidone.

Molochia Mauritanis quid.

Halimi vulgaris descriptio.

Halimi vires ex Gal.

Nomina.

Halimus, id est, marinus, quòd in maritimis proveniat: vel rectiùs, ut Plinius lib. & cap. 22. quòd olus sit maritimũ salsum, cùm & alibi quàm in maritimis proveniat: apud Theophrastum Gaza Auronẽ vertit 4. hist. 20. Halimi duo genera Plinio, mirius id est, sativum, quod Tholosani in hortis habent & herbã Colicã, abusu, vocant: & sylvestre: tres habemus species, hæc verò dicitur Halimus tertius Clus. Hispa. Halimus primus tenuiore folio & Halimus sylvestris Plinii, Cæs. Portulaca marina, Dodo gal. (cui videtur secunda species Halimi apud Plinium) & fol. Lemnio (qui Halimum esse negat) Lugd. Lobelo, qui an Crithmum sit Dioscoridis dubitat. II. Halimus latifolius erectus, C. B. frutex est omnino candidus, in Rhamni altitudinẽ assurgens, qui ex radice dura, lignosa & ramosa multos protrudit ramos, crassos, lignosos, at fragiles & leves: circa quos sine ordine nascuntur folia oleæ, sed latiora & breviora, interdum rhomboidea candida, carnosa quasi splendẽtia, acida gustu: flos in summis ramis muscosus, purpurascẽs, racematim cohæret: cui succedit semen copiosum latum portulacæ marinæ simile. Æstate floret, semen autumno maturescit, qui Ulyssiponæ sponte provenit & Hispali in sepibus: in horto Montẽbelgardiaco legimus. Hic legitimus Diosc. Halimus & mirius genus Plinii, Auronem Gaza apud Theoph. vertit. Halimus Lob. Halimus primus Clus. Hisp. Halimus alter latiore folio Cæsalp. Portulaca marina Dodo. fol.

παλίουρος. PALIVRVS. CAP. CIIII.

Paliurus frutex cognoscitur, aculeatus, durus: cujus semen pingue & fuliginosum invenitur. Quod potum tussi opitulatur, vesicæ calculos comminuit, serpentiũ ictibus adversatur. Folia & radix astrictoriam vim habent: quorum decoctum potu alvum sistit, urinam trahit, contra venena & serpentium morsus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoresque omnes discutit, trita & imposita.

Paliuri consideratio.

Adeò inter se quibusdam plantarum historiis discrepant scriptores, ut persæpe eorum mentes maximè perturbent, qui rerum veritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum evenit de Paliuro. Nam quæ hujusce stirpis à Dioscoride traditur historia, omnino differt ab ea, quam diversis generibus protulit Theophrastus. Hæc autem non convenit cum ea, cujus Plutarchus est auctor, & hæc à prædictis omnib. prorsus dissentire videtur. Paliurus Dioscoridis (ut ab ea primùm exordiar) est frutex spinosus, durus, omnibus notus: cui semen pingue & fuliginosum. Paucis ejus historiam perstrinxit Dioscorides, nulla habita de foliis mentione, quòd supervacaneũ existimaverit pluribus agere de Paliuro utpote planta apud suas regiones notissima, quod nobis est impedimento, quò minus veram Paliurum, de qua ipse intellexit, cognoscere valeamus. Theophrasto deinde lib. 3. cap. 17. de plantarum historia plura sunt Paliuri genera, quæ omnia in siliquis semina terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ se ferentia, ut lini semen. Amat nasci locis aridis, quemadmodum & rubus, nec minus quoq; dilutis. Cæterùm ab hac non parum differre videtur & illa, cujus idem meminit inferius lib. & cap. 4. siquidem hanc plurimam nasci testatur in Africa, foliis ei quæ in Græcia nascitur, non absimilem. Quæ quamvis folio Græcam æmuletur, fructu tamen diverso provenit, ut qui non latus, neq; folliculari specie, sed rotundus, ruberq; sit, cedri fructibus magnitudine similis: cui & nucleus inest acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus verò per se jucundus habetur, atq; si quis vinum infundat, tum ipsum suaviorem, tum vinum suavius reddi ajunt. Ex quo aliquando mihi persuasi, eum non longè aberrare, qui dixerit, hanc illam esse stirpem, quam Plinius Aquifolium vocat: & nos AGRIFOLIVM *dicimus, quòd sit undiq; foliis aculeatis, loto majoribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, jucundo & gustus non ingrato: non tamen, quòd pro certo hoc asserere velim, quòd hæc propria sit Aphrica planta, sed quòd aliquando his notis persuasus putaverim, Paliurum hanc aut Agrifolium esse, aut omnino arborem sibi similem, nõ autem zizyphum, ut ille impudentissimus somniavit Guilandinus: siquidem zizyphi baccæ rotundæ nõ sunt, ut cedrides, sed oblongæ olivarum modo, neque os intus habent punico malo simile, sed ut in Oliva longum, durumq;. Plinius ex Theophrasto hanc ipsam literis mandavit libr. 13. cap. 27. Sed cùm de viribus ejus dissereret lib. 24. eam recensuit, quam & Dioscorides. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Aphricanæ similitudine respondeat, præter Agrifolium, ut dixi. Verùm, ut ad nostrum institutum redeamus, Agatocles Paliurum omninò ab illis differentem tradit, quippe quoniam assurgat in Alexandria (ut ipse inquit) ad Pinus, Vlmiq; proceritatem, ramis frequentib. & aculeatis, folio viridi, rotundo, tenui. Hæc bifera est, nam tam Vere quàm Autumno fructum profert olivæ phaulis vocatæ, magnitudine. Crudus manditur is, ac virens, ubi verò exaruit, in farinam molitur, atq; ea ita estur nullo liquore subacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccygio nasci prodit Plutarchus ex Ctesiphontis authoritate libro arboribus dicato, cui si avis, aut aliud animal volucre sidat, velut inviscatum cohæret, præter cuculum, cui soli parcit, si tamen his fides est adhibenda. Quare cùm de Paliuro tot ac diversæ ferantur sententiæ & habeantur historiæ, facilè crediderim, Paliurum esse nomen ad nationũ placita variis,*

Paliuri histor. ex Diosc.

Paliuri Theophrasto varia historia.

Agrifolium.

Guilandinus arguitur.

Paliuri histor. ex Agatoc.

Paliuri descriptio ex Plutarch.

variis ac diverſis aculeatis ſtirpibus impoſitum: etſi Joſephus Salandus medicus apprimè doctus, & in ſtirpium hiſtoria non imperitus dum Veneta claſſe in Græciam trajeciſſet, Dioſcoridis Paliurum ſe vidiſſe mihi pro certo affirmaverit, ſemine fuliginoſo, ac pingui: atq; ibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen è recentioribus, qui putent Paliurum Dioſcoridis eam eſſe arborem, quam nos ſequenti capite oxyacantham eſſe pluribus comprobavimus. Sed profectò non placet eorum opinio. quòd planta, quam oxyacantham cenſemus, arbor ſit, non frutex: quodq; fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, oſſiculos intus habentem, & in racemi modum cohærentem. Paliurus verò non fructum ſed ſemen ferat fuliginoſum, pingue, & (ut Theophr. inquit lib. III. cap. XVII. de hiſt. plant.) in ſiliquis concluſum, lentum, pingueq; lini ſeminis inſtar. Verùm ii fortaſſe Theodorum Theophraſti interpretem ſequentes hac in re decipiuntur. Siquidem in libro primo cap. XVI. ſic vertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus ſinuata concidunt, ut ilicis, roboris ſmilacis (glandiferæ ſcilicet, & ilici ſimilis) rubi, paliuri, & aliorum. Ubi animadvertendum eſt, eum perperam vertiſſe παρακανθίζοντα ſinuata, cùm ea dictio Græca nil aliud Latinè ſignificet, quàm ſpinis horridula. Error præterea ex eo manifeſtè deprehenditur, quòd omnibus ſenſui pateat, ilicem, ſmilacem, rubum, folia non proferre aliqua parte ſinuata, uti ea eſſe cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam ſpinam arbitramur: ſed longa, & per ambitum ubiq; tenuiſſimis ac crebris aculeis circumſepta, ut in ejuſdem capitis progreſſu idem oſtendit Theophraſtus, cùm inquit. Simili modo nonnulla ex his caulem primo mitem, pòſt horridulum ſpinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia ſpinoſa redduntur, atq; etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palam fit, plantam, quam nos vulgò vocamus Bagaia, alii verò Amperlo, non eſſe Paliurum, ſed potius acutam ſpinam iis tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ ſequenti capite à nobis adducentur. Cæterùm quoniam Paliurus AGRIFOLIUM *ſive* AQUIFOLIUM *(ut Plinius appellat) mihi*

Recentiorum opinio reprobata, oxyacantham paliurum ſtatuentium.

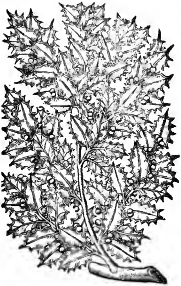
Gaza reprehenditur.

Aquifolii conſideratio.

AQUIFOLII VArietas.

AQUIFOLIUM.

in mentem revocavit, non ab re factum eſſe putavi ſi de ejus hiſtoria & viribus hic verba facerem. Eſt itaq; Aquifolium planta arboreſcens, ad acutæ ſpinæ magnitudinem, foliis perpetuò virentibus, Lauri æmulis, ſed in toto ambitu per intervalla ſinuatis, aculeatis, carnoſis, ſolidiſq; ac lævibus. Virgas edit viventi libro veſtitas, lentas ac flexiles: baccas rotundas rubenteſq;,Ruſci æmulas, & nucleo etiam ſimili, albo craſſoq;. Arboreſcit in ſylvis, & ſylveſtribus locis. Radicum decocto foventur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt, nam emollit & reſolvit, tumores diſcutit, & oſſa fracta ferruminat. Id quod Valentius præſtat radicum ipſarum cortex excoctus & illitus. Folia ſuſpenduntur circa funes, è quibus ſalſæ carnes ſub tecto pendent, prohibent enim ſuis aculeis, ne mures accedant. Sunt qui è tuſo radicum cortice arte quadam viſcum parant ad aucupia. Sunt, qui etiam ſcopas ad verrendas domos è folioſis virgis parant. Ramis, quòd perpetuo vireſcat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & aræ, quos deinde in ſuas ædes deportant ruſtici, putantes hiſce ramis fulgura inhibere, & faſcino adverſari, gentilitatis ſuperſtitionem ſectantes, à Plinio edocti: quippe qui ſcribit, Aquifolium arborem in domo aut in villa ſatam veneficia arcere. Ejuſdem arboris flore (eodem authore ex Pythagora) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quodvis animal emiſſum, etiam ſi citra acciderit defectu emittentis, ipſum per ſe ſe recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Cenſet idem Plinius lib. 27. cap. 8. Crateogonon, ſive Crateogona Theophraſto eam arborem deſignare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is rectè ſenſerit, ex Theophraſti lectione judicare poterunt, rei plantariæ ſtudioſi: ſiquidem is ita habet lib. 3. cap. 15. de hiſtoria plantarum. Crateogon, folio meſpilæ promiſſo ſcilicet eſt, verum majori, latiori oblongioreq;, nec ſerrato, quemadmodum illa ſit: hæc non admodum magna neq; craſſa. Materies ei verſicolor, valida, fulva, cortex lævis, meſpilo ſimilis, radix ſingularis, acta in profundum. Magna ex parte fructus rotundus, qui matureſcens ſiccatur, nigreſcitq;, guſtu & ſucco meſpilacem, quapropter veluti ſylveſtris meſpilus apparuerit, eſt ſpecie ſimplex, & ſine ullo diſcrimine. Hallucinantur qui hanc arborem Theophraſto Agriam, ſive Ariam faciunt: atq; in eodem errore verſantur, qui eandē exiſtimant ejuſdem eſſe crateogonon.

Aquifolii vires.

Crateogonon Theoph.

Galenus Paliuri à Dioscoride descripti meminit lib. 8. simp. med. his verbis: Paliuri folia & radix adeò non obscuram habent adstringendi facultatem, ut & ventrem fluentem cohibeant: adeò digerunt, ut & phymata curent, quæ quidem non admodum phlegmonodè sunt & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidendi vim ut & calculos vesicæ comminuat: & pectoris pulmonisq; excretionibus auxilietur. Nomina. *Παλίουρος Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italis pariter appellatur. Aquifolium autem vocant Itali Agrifoglio: Germani* Walddistlen *sive* Stechpalmen.

Paliurus Dioscoridis idem fortè cum Rhamno tertio ejusdem, ita ut quæ de Rhamno tertio dicuntur, ad hoc caput sint referenda. Theophrastus 3. hist. duo paliuri genera proposuit, alterum cujus semen in siliquis continetur, intelligens Dioscoridis Rhamnum tertium: alterum Paliurus Africanus fructu rotundo & rubicundo, ut Gaza vertit: Verùm vox στρόγγυλον apud Theophrastum ex rotunditate oblongum significat: Hanc dicimus esse Jujubas minores, qua de re inferius. Nunc de Agrifolio: aliquib. Paliurus Africanus Theophrasti: alius Cratægus ejusdem, cum quo tamen descriptio non convenit, ut nec Paliuri apud Diosc. alius hedera rigens apud Plinium: quibusdam Lauri species. Videtur Theophrastus 3. hist. 4. ἀγρίαν vocâsse, quo loci Gaza Aquifolium vertit: at 3. hist. 16. licèt habeatur ἀγρία, ἀρία legendum. Vocatur Aquifolia Trago (cui & laurus spinea, sive aculigeta) Dod. Gal. (& Ruscus sylvestris) Aquifolium Ruellio. Ges. hor. (& Ilicis aquifoliæ genus, Paliurus aculeata) Lob. Cast. Thal. Lugd. Tab. Agrifolium Dodo Cæs. Cam. Ilex aquifolia, Lon. Paliurus secunda, Lac. Variat hæc, quòd aliquando in arborem excrescat, aliquando fruticosa sit: sic alia est cujus folia margine spinoso: alia folio non fimbriato, levi, extremitate tamen aliquando acuminata, aliquando non, ut figura adjecta exprimit.

Ὀξυάκανθα. ACUTA SPINA. CAP. CV.

a. Orib. hæc non habet. b ἀχράδι. † Non legit Catacuz. c πυρῆνας. i. nucleos leg. Orib.

Acuta *a* [spina, quam pyrinam, aut pityanthem aliqui vocant,] arbor est *b* pyrastro similis, spinosa valde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, † fragiles, & intus *c* nucleum: radicem multifidam, altè descendentem. Hujus baccæ potu, aut cibo, alvi profluvium, & abundantiam fœminarum sistunt. Radix illita aculeos, & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice venter aut sensim feriatur, aut perungatur.

Acutæ spinæ cõsid. & historia. Acuta spina nõ est offic. Berberis, sive Crespinus.

Habet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quòd arbor Dioscoridi ὀξυάκανθα, id est, acuta spina, vocata, quam Mauritani Berberim dixere, ea sit nimirum arbuscula spinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in sepibus, sylvis & convallibus frequentissima nascitur, Crespino vulgò nominant: medicorum vero vulgus ac officinæ Arabes secuta Berberim appellant, ita esse certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen si rectè delineationes notaq; perpendantur, quas oxyacanthæ reddidit Dioscorides, crespini notis prorsus acutæ spinæ reclamare constabit. Qua potißimum ratione adductus, quo magis veritas eluceat, errorisq; nebula tollatur, non dubitavi eorum opiniones refellere, qui inter recentiores medicos de stirpibus commentaria conscribentes, Crespinum vocatum legitimam oxyacantham esse asseverant. Neq; me fugit, non parum suscepisse negotii, ut eos a concepta jamdiu opinione in sententiam nostram, quam veram putamus, venire compellam, cùm magna admodum sit tum medicorum, tum seplasiariorum turba, quæ hac in historia longo usu aberrat. Verùm cùm compertum habeam, quòd veritas sit nive candidior, soleq; splendidior, & eorum tum vera, tum fida comes, qui virtutibus ac probitate præstant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam horum doctißimorum virorũ auribus molestiam allaturas, qui nolentes non aberrarunt: quinimo iis, utpote veri defensoribus, fore jucundißimas atq; gratißimas. Nam qui, ut sibi placeant, malunt errare quàm veritati & æquo cedentes, errores cognoscere, eosq; corrigere, non sunt in philosophorum ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologeticis verbis tempus conteratur, rem institutam aggredior. Dioscorides acutam spinam arborem esse pyrastro similem scribit, minorem tamen, magisq; aculeatam, fructumq; gerere myrti similitudine, plenum, fragilem, rubentem & intus nucleum, cui radices subsint multifidæ, alteq; descendentes. Ex quo palàm est, ipsum non alias acutæ spinæ notas expreßisse quam proceritatis, craßitudinisq;, stipitis, ramorum, radicum ac fructuum, omissa foliorum, florum, & corticis historia. Folia apis hortensis modo divisa, sed longiora: floribus racemosis ac candidis: cortice scabro, & materie pyracea. Quæ omnia ipse accuratè perpendens, in primis Crespinũ omnibus notis pyrastro reclamantem comperio, cui tamen prorsus adstipulari acutã spinam Dioscorides est auctor. Siquidem sylvestris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, simplex è solo prosilit, atq; unico duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longũ latumq; crescit, ut ad communẽ arborum proceritatẽ assurgat. Crespinus verò, cujus sanè innumeræ mihi præ oculis quotidie sese offerunt plantæ, nullũ ab radicib. mittit caudicem, sed pluribus ac diversis aculeatis stolonibus fruticat, qui virgarum modo in altum se attollunt, nec unquã arborescunt, nisi rarò, & longo temporis tractu: quippe qui omniũ majores habentur, pollicarem craßitudinẽ rarißimè excedunt, nisi ætate longa incrementũ susceperint: quin & raræ inveniuntur ejus virgulta, quæ hominis longitudinẽ æquent. Ad hæc pyraster cortice constat aspero,

Crespini cum pyrastro & acuta spina collatio.

squamoso, inæquali, crasso, colore in nigro rufescente. Crespinus verò cortice vestitur albo, lævi & admodũ tenui: quo fit ut nõ adeò leviter ferro, vel lapide tangi poßit, quin statim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyraster prunorũ modo aculeata conspicitur, aculeis singulis ex eodẽ loco erumpentib. licet rami frequentißimis horreãt spinis, iisq; nigris, validis, candidi rhamni modo mucronatis. At Crespinus ternis per intervalla armatur aculeis, simul ex uno, eodemq; puncto prodeuntib. adeò ut trifurcato ordine prodeant, duobus scilicet utrinq; se pandentib. tertio verò mediũ occupante, albis, planis, nõ quidem rotundis, fragilibus, & admodũ pungentibus. Illud insuper discriminis addã, acutã spinã fructum afferre myrti magnitudine. Crespinus verò racematim in uvæ modũ, cujus oblongi acini tritico paulò majores, viridi ac rubentes, eleganterq; racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repræsentãt: quanquã minores, oblongiores, acidiores, & colore etiã multò vivaciores habeantur. Crespini deinde folia minimè pyrastrum referunt, sed potius punicã malũ, quamvis latiora, nec adeò in mucronẽ desinentia, per ambitũ spinis tenuißimis, frequentißimisq; horrida. Radices etiam, quæ profectò æquè flavæ sunt, ac si croco essent infectæ, etsi plures sint, atq; exiles, nihilominus altè nõ descẽdunt, veluti acutæ spinæ, sed in latus summo cespite vagãtur. Flos deniq; pyrastro admodũ refragatur: namq; melinus ex racemo uvæ simili erumpit, sui fruticis interno colore, à quo dum explicatur atq; dehiscit, perquam suavẽ spirat odorem. Quib. evidentißimè colligi potest, & oxyacanthã Græcis, & berberim Arab. non esse crespinũ, cujus communis est usus apud medicos & seplasiarios. Sed præter hæc illud etiã certò credendũ est, quòd si Dioscorides per acutã spinã crespinum intellexisset, nunquã silentio dißimulasset folia mirabili opere per ambitum aculeata: neq; fructum, quem ramis pendulũ gerit, acinis inter se race-

matim

matim cohærentibus, myrti baccis assimilasset: nec scriptum reliquisset: radices in profundum agi: nec denique flavum earum colorem unquam reticuisset, quo insigniter natura insecta sunt. Non prætermisisset etiam spinarum historiam, utpote quæ ternæ suis virgis innascantur à pede ad verticem: non corticis candorem, non tenuitatem: non item, quod sæpius sine caudice, variis veluti stolonibus fruticet: non denique ipsam pyrastro prorsus similem reddidisset, à qua profectò non minus dissidet, quàm quercus ab olea. Cæterùm si modò dicendum est. Oxyacantham nasci in Italia, eam equidem acu-

Legitima oxyacantha.

I. ACUTA SPINA.

II. OXYACANTHA DIOscoridis.

leatam arborem esse crediderim. stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate ac ligni materie planè pyrastrum referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia Bagaia vulgò nominant. Ananienses, & cæteri Tridentinarum vallium incolæ quidam Amperlo, quidam verò Pan d'orso vernaculis nominibus vocant, & Goritienses barazzo bianco vulgari sermone appellant, quippe quæ omnibus notis ac lineis acutam spinam referat. Primùm enim hæc manifesto indicio esse possunt, arboris scilicet stipes, rami in qualibet parte acutissimis, firmisque aculeis armati, ligni materies. subscaber squamosusque cortex veluti pyrastro. Tum ita esse comprobant radices in profundum descendentes, & fructus, quem fert myrti crassitudine, visu jucundus, rubescens, plenus, fractu facilis, ori subausterus, in quo modò unus, modò plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyrastro admodum adstipulatur: quippe quòd sit illi haudquaquam absimilis. Porro folia duntaxat à pyrastro dissidere videntur: nam dissecta sunt apii modo, paululumque longiora. Verùm mihi quidem illud non videtur ob multas rationes aliqua ex parte nostræ repugnare sententiæ: convenientias enim pluribus ex partibus peti certum est, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta spina vireat fronde, hic non explicavit Dioscorides, sed tantum dixit, eam esse arborem pyrastro similem, quemadmodum Arbutum Cotoneæ malo, & ilicem & fagum Quercui, idem comparavit Dioscorides, quòd magis ad stipitis, ramorum, corticis florum delineationem, & ligni materiem respiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus laciniata constant apii modo: tametsi hoc in loco id adnotare prætermiserit Dioscorides. Hoc autem probatur manifesto ipsius Dioscoridis, ac etiam Theophrasti testimonio. Nam Dioscorides, cùm de mespilo ageret, duo mespilorum genera constituit. & relicta in capitis calce vulgata, quæ frequens, & communis visitur in Italia, illam in primis descripsit, quæ Neapoli nostra tempestate vulgò AZarolo vocatur, & veteribus aronia dicta est, sic inquiens. Μέσπιλον τὸ δένδρον· ὃ παρ' ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, ἀκανθῶδές ἐστιν, ὅμοιον τοῖς φύλλοις ὀξυακάνθῃ· καρπὸν φέρον μικρῷ μήλῳ ὅμοιον ἡδύν: id est verbum ex verbo. Mespilus arbor, quæ à nonnullis aronia vocatur, spinosa est, similis foliis oxyacanthæ. fructum ferens exiguo malo similem, suavem. Quib. autem foliis constet illa mespilus Azarolo vocata, Theophrastus lib. iii. cap. xii. demonstravit his verbis. Hujus folia dissecta sunt, extremitateque apio similia. Ita fit, ut concludamus oporteat, si mespilus aronia folio oxyacanthæ provenit, eoque scisso (ut Theophrastus prodidit) apii instar, hanc spinosam arborem Bagaia vulgò dictam, esse procul dubio acutam spinam: quandoquidem ejus folia in modum apii dissecta sunt mespili aroniæ modo. Theophrastus lib. vi. cap. ultimo de historia plantarum scribit, oxyacanthæ fructum fuisse antiquis in coronarum usu, quod etiam nõ parvo est argumento, illam legitimam esse oxyacantham, quam in medium attulimus: quandoquidem fructus ejus, qui autumno toto, & ad mediam hyemem usque perdurat, adeò lavore quodam pellucet, ruboreque decoratur, ut globulos è præstantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maximè præstasse crediderim. Hanc nostram de oxyacantha sententiam, duobus argumentis impugnant Antagonistæ. Primum sane est, quòd nostra folia decidant, Theophrasto verò perpetuò acuta spina virescat. Secundum quod ipsius etiam Theophrasti testimonio Acutæ spinæ aculei iis similes habeantur, qui in Medica malo proveniunt: quæ tamen non magno quidem labore dissolvi, ac convinci possunt. Siquidem ut reperitur fabulosum apud Theophrastum lib. primo cap. xv. de hist. plantarum, Tiliam & myricam perpetua fronde virescere: & libro tertio cap. 16. Suber folio esse haud perpetuo, sed deciduo, ita pariter de Oxyacantha dixerim:

Mespili duo genera.

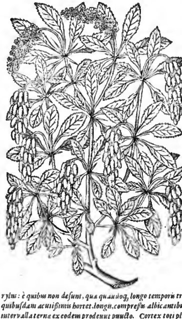
Antagonistarum argumenta confutata.

xerim: sed verendum est potius ne in hoc capite, quemadmodũ in aliis plerisq; locis, plura depravata legantur, quàm quòd in his aberraverit Theophrastus. Quòd autem ita sit, maximo est mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde virentes ex Theophrasto transcribens li.16.cap.21.ibi nec Tilia, nec oxyacantha meminit. Id quod manifestè arguit in Theophrasti codice hac haudquaquam adinvenisse Plinium. Sed non desunt etiam Theophrasti exemplaria quæ πυξάκανθος, non ὀξυάκανθος legunt. Præterea si Dioscoridis, & Galeni testimonio Oxyacantha fuerit pyrastro per omnia similis, ut adversarii contendunt, nusquam hanc perpetuo virescere dicam, sed unà cum Pyrastro folia hyeme amittere. Quantum verò ad aculeos attinet, si quis Theophrasti verba diligentius, quàm illi fecerint, expenderit, ea nihil prorsus pro iisdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophrastus de mali Medica aculeis agens, ἀκάνθας δὲ ἔχει ὥσπερ ἡ ὀξυάκανθος, Id est, spinas quales Pyri, aut Oxyacantha. Atqui cùm domestica Pyrus nullis rigeat aculeis, de sylvestri intellexisse illum necesse est: verùm quantum agrestis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quispiam per sese videre poterit. Quo fit ut Theophrasti verba nil aliud exprimere putarim quam quòd Medica malus aculeata sit, ut Pyraster, & Oxyacantha: non autem quod harũ arborum aculei sint omnino similes, ut perperam ille interpretatur. Postremò quòd bacca, quas nostra profert acuta spina, sint dulces, ut ultimo loco contendit illorum unus, nec adstringant, sed potiùs adstrictos muliebres locos ducant, ii id omnino judicabunt, qui sapidiori gustu ac saniori à natura fuerint procreati, quiq; aliquando hujusce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur est, ut dicamus, Crespinum aliud esse ab Oxyacantha, plantamq; ideo fuisse veteribus incognitam, quòd eorum nullus, qui de plantarum historia scripserunt, hujus aculeatæ stirpis (quod ego sciam) meminerit.

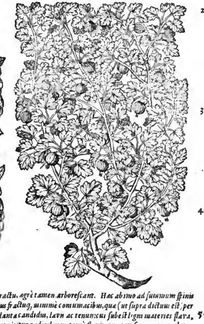
Crespini forma & vires.

Porrò CRESPINUS *frutex potius, quàm arbor est, è terra virgultis plurimis sive aculeatis stolonibus assurgens, veluti co-*

III. CRESPINUS.

IV. UVA SPINA.

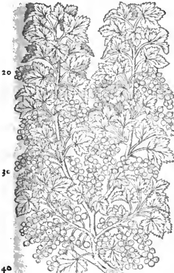
rylus: è quibus non desunt, quæ quandoq; longo temporis tractu, ægrè tamen arborescant. Hæc ab imo ad summum spinis quibusdam acutissimis horret, longis, compressis albicantibus fractuq; minimè contumacibus, quæ (ut supra dictum est) per intervalla terna ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, lævis ac tenuis: cui subest ligni materies flava, fragilis atq; fungosa. Numerosis tota virgultorum congeries nititur radicibus impensè flavis, quæ per summa terræ divagantur: foliis ferè punica, tenuioribus tamen, latioribus minusq; in mucronem extensis, per extremum ambitum minutissimis spinis circumseptis. Flores emittit ineunte Majo luteos, racematim cohærentes in uvæ ferè modum, odore non ingrato. Quibus postea succedit fructus acinis oblongis, racemo pendulis, qui maturitate maximè rubent, punicæ mali acinis haudquaquam absimiles, quanquam figura longiores, gustu acido, & subaustero, parvis reconditis intus nucleis. Nascitur in sepibus frutetis, ac sentuosis locis. Baccæ refrigerant & siccant, cohibent, roborant, & adstringunt. E fructu post vindemias incolæ vinum exprimunt, quod falso de Berberi vocant officinæ: cui austeritatis aciditatisq; longè plus inest, quàm mali punicæ succo. Quod si in acutis, perniciosisq; febribus, uti causus, & quæ pestilens est, julapio violaceo commistum, ac oxalidis aqua ægrotantibus exhibeatur, non modò sitim restinguit, ex ptisana haustum, sed biliosas, pestilentesq; exhalationes supprimit. Datur utiliter cum myrtino & aqua plantaginis, cœliacis, cibum rejicientibus, & dysentericis, & ubi bilis à jecinore in ventriculum regurgitans cholericos excitaverit affectus. Non secus tam sumptum, quàm inditum mensium profluvia cohibet. Tineas ventris enecat ac pellit, præsertim si bibatur ex aqua graminis, vel portulacæ, vel abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus: firmat commotos dentes, si eo sæpiùs foveantur: quinetiam gingivas roborat, & gargarizatum faucium uvæq; inflammationes discutit, columellam procidentem reprimit atq; destillationes eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera serpentia cohibet, & humida desiccat. Nihilominus nocet his, qui ex flatu, ac frigiditate laborant ventriculi doloribus atque etiam ægrè spirantibus: datur etiam utiliter ad jecinoris inflammationes. Confert oculorum destillationibus lachrimasq; cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos distilletur cum pompholyge. & aqua rosarum. Cæterùm postquam acutæ spinæ historia eò me deduxit, ut de nonnullis aliis aculeatis stirpibus disseruerim, non erit ab re, ut plantarum facultas augeatur, si illam addiderim plantam, quæ folio etiam apii constat, & undiq; spinis riget, ab aliquibus UVA SPINA, *à nonnullis Uva marina, & à pluribus Uva crespina vocata.*

Vinum Berberis & ejus usus.

Uvæ spinæ mentio.

cata. Planta hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuscula est parva, fruticosa, folio apii, aut oxyacanthæ: ramulis ac virgis albicantib. ubiq; aculeatis. Duorũ est generũ. Sativa altera, altera sylvestris ac sponte proveniẽs. Flos utriq; albus, & quandoq; ex viridi purpurascens. Uvas profert non racematim cohærentes, sed baccarũ more dispositas. eadem facie sunt rotunda, pilosa, præsertimq; sylvestres: succo abũdant plurimo, vinoso, sapore acido adstringẽte, adeò, ut prorsus omphaciũ referant. Color illis ante maturitatẽ viridis, atqui maturescentes colorẽ unà cum sapore permutant, siquidẽ flavescunt, & succũ subdulcẽ reddunt. Habent & nucleos, fragiles tamen, & imbecilles, adeo ut una cum fructu mandantur. Leguntur ante maturitatẽ, Majo mense ac Junio. Sativa in hortis, pomariis & vineis seritur. Sylvestris in sepibus, & senticosis locis sponte proveniunt. Frigida sunt, & siccæ astringẽtes, & in cibis omphacii loco grata: nam jusculis incoctæ appetitũ excitant. Quæ & febrientib. jusculis incoctæ nõ sine utilitate exhibentur, sitim sedant: in summa mulierib. utero gerentibus magnopere expetuntur, gravidorũ malaciæ succurrunt. Dantur devorandæ cœliacis, dysentericis, & cruenta exspuentibus. Huic accedit & altera planta, veterib. quantũ reor, incognita, & silẽtio involuta, quã aliqui falso Mauritanorũ RIBEM *esse contendunt. Duum est generum, domesticũ & sylvestre. Parva utraq; est arbor. Ea fruticosa est, topiaria, folio parvo, vitigineo, perinde ac alba populo, sed longe viridiori: ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles, è quib. fructus parvarum uvarum modo, ut in crespino, racematim dependent, rotundi simulq; cohærentib. acinis magnitudine piperis. qui maturitatem adepti maximè rubent, sapore subacido & adstringenti admisto etiam dulci: floret mense Majo florib. in luteo candicantib. & in stellæ modum radiantib. Vulgaris est planta, in hortisq; frequens: quippe quoniam domestica ad sepiendos hortorum pulvinos eleganter seratur: sylvestris nascitur sponte in Bohemia. in sylvosis collibus, & in aliis Germaniæ locis. Verùm eos hallucinari abundè constat, qui putant, hanc arbusculam esse Arabum Ribem. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore viridi rubescente, & folia lata, magna & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notũ est. Neq; enim fert hæc capreolos, neq; ejusmodi folia viret, tametsi fructu Ribẽ admodum referat, quod is gustui sit acidus simul & dulcis, qualẽ esse Ribis baccã auctor est Serapio, exiccant, adstringunt & roborant, quamobrem is ad ea, quæ ille jure poterit usurpari, utpote quòd febrib. acutis opituletur, æstuantẽ ventriculum refrigeret, sitim restinguat, nauseam & vomitiones sistat, cibi appetentiam incitet, cœliacos & lientericos juvet, & biliosis defluxionib. vexatos: sanguinis fervorem demulceat, bilis acrimoniam retundat, impetumq; domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi videntur seplasiarii, qui ex hujusce arbusculæ fructu vinum exprimunt, & per annum asservant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam arbitrentur quod Galenus lib. 7. de compositione medicamentorum secundum locos Ursi uvã appellat. Quorũ error satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidẽ asserit hujusce uvæ plantã memæcyli folio virescere. Memæcylum enim Galeno, etsi Arbuti fructum designat lib. 7. de simplicium medicamentorũ fac. aliquando tamen ipsam quoq; Arbuti plantã designare videtur, ut loco superius citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens. Arbutũ Memæcylũ appellavit. Inquit enim quæ ursi uva appellatur, in Ponto nascitur. Planta est humilis, & fruticosa, folio Memæcyli. Cæterũ cum magna differentia habeatur inter Ribis folia, quæ vitiginea sunt, & Arbuti quæ laurina æmulantur, explodenda est omnino Dodonæi sententia, quippe qui nulla dubitatione censeat vulgarẽ Ribem ursi uvã esse Galeni, sua tantum opinione falsus. Bellonio verò in lib. de arborib. coniferis. Ribes Serapionis planta quadã censetur, quam se invenisse scribit in monte Libano ad supremum cacumẽ. foliis oxylapathi, grandiorib. retusioribusq;: e quorũ medio racematim exeunt baccæ rubentes, ut in hippoglosso, rusco & lauro Alexandrina. At certe ego nõ audeo nec possum Bellonii judicio subscribere, quod planta illa nõ respondeat notis, quas Ribi tribuit Serapio. Ea n. folia nõ fert rotunda, sed oxylapathi, nõ habet capreolos, & baccas è mediis foliis exerit. Unde facile adducor, ut putẽ ejus Ribẽ falsam & adulterinã esse potius, quã verã & legitimã. Oxyacanthæ meminit Galen. lib. 8. simplic. medicamentorum. sic inquiens. Oxyacanthus, arbor ut pyro sylvestri similem habet speciẽ, ita & vires nõ dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri quidem sylvestris absolutè acerbus est, cæterùm oxyacanthæ. & tenuiũ est partium, & paulũ quiddã incisivum obtinet. Porrò arboris hujus fructus pyri sylvestris fructui similis non est, verùm myrti, sic rubens & raris. Habet verò & nucleos. Porro non esus tantum, sed & bibitus affectus omnes fluxionũ, quos ῥόους Græci vocant, cohibet. Hæc planta Græcis ὀξυάκανθα nominatur: Latinis, Acuta spina: Arabi. Amirberis, seu Amyrbaris sive Berberis: Italis Hetruscis, Bagaia. & Ananiensib. Amperlo: Hispanis, Pirliteiro & Piliriteros: Germanis* Hagdorn: *Bohem. Hloc. Crespinus verò officinis Berberis: Italis Crespino: Germ.* Saurach/Saurdorn vñ Paiselbeer/Versich: *Bohem. Drac sive Dristal: Galliè Espine vinette dicitur. At Uva spina sive crispa. Ital. vocatur uva spina. sive uva spinella. uva marina: Germ.* Klosterbeer sive Creutzbeer: *Bohem. Chlupate yahody: Gallis Groiselier. Cæterum vulgaris Ribes Italis vocatur vuetta rossa, & Ribes: Ger.* S. Johanstreuble: *Bohe. vuyno S. Iana: Gal. Greiselles d' outremer.*

V. RIBES VULGARIS.

Vva spina duplex.

Uvæ spinæ usus.

Ribes officin. consid.

Error quorundam Ribes Arabum credentium.

Ribes offici. usus.

Uva ursi Gal.

Dodonæus arguitur.

Bellonii opinio improbata.

Oxyacanthæ vires ex Gal.

Nomina.

Oxyacantha à Dioscoride proponitur, at Galen. 8. simp. & clariùs lib. de facult. alimentorum, præter oxyacanthã habet & oxyacanthum. Oxyacantha i. acuta spina Diosc. est oxyacanthus Galeni: à veterib. Latinis simpliciter spina dicta, quæ tribuuntur ei quæ vulgò oxyacanthæ nomine ostenditur, quam alii ad Cynosbatũ Theophr. (non autem Diosc.) nec adeò malè referunt: hujus vulgò cognitæ nomina subjiciamus. I. Oxyacantha apii folio. C.B. spina Callobrix Palladio: Spina candida Marcello, Anguil. Cynosbatos Trag. Lon. Sorbus aculeata, Cor. hist. Oxyacãtha seu pyracãtha, Cor. in Diosc. Oxyacantha Diosc. Dod. gal. Ges. hor. cui & spina appendix Plin. Oxyacãtha, Lac. Lob. Lug. Tab. Cam. Cæs. cui Anthemis Theoph. & Mespili tertii genus apud Pliniũ videtur. Oxyacanthus sive spina acuta Dodo. Mespilus sylvestris Castori. II. Verùm cum Diosc. pyrastro & Galenus pyo sylvestri similem dicat, alteram adjecimus si-

mus figuram, quæ melius cum descriptione convenire videtur. Hæc ex radicibus crassis, multis, caudicē emittit rectum, firmum, cortice subcinereo tectum: qui in multos ramos longos latè diffusos brachiatur, quos inordinatè cingant spinæ validè erectæ, atrociter pungentes, quib. superiores rami sæpè destituuntur: foliis est aliquando rotundiorib. arbuti instar, aliquando ad modum pyrastri oblongis, aliquando etiam acuminatis, in ambitu tamen dissectis, venosis: flosculi ex quatuor & quinque foliolis compositi, parvis pediculis insidentes, acervatim congesti, ex luteo subrubent, ex quorū medio aliquot brevia stamina prodeunt: his succedunt fructus forma oxyacanthæ vulgaris, rotundi, umbilicati, densius coacervati, ex aureo ad coccineum vergentes, acidi gustus, in quib. grana aliquot continentur. Provenit sponte in sepibus circa Bononiam, in agro item Senensi prope Alcinum montem: & in Alpinorum gentium Ebrodunensium saxosis convallibus. Sunt qui pro Rhamno, alii qui pro Pyrocantha ostendant. Uvam ursi Galeni 7. de compos. med. secundùm loca, Lugdunensis herbarii auctor censet, Acutæ spinæ nomine Castor Durantes exhibet. Oxyacantham Dioscoridis censemus, & ad differentiam vulgatæ, oxyacanthā pyrastri folio nominare lubet. III. Crespinus Matthioli oxyacantha Dioscoridis non est sed Galeni (non autem oxyacanthus) id est spina acida, cùm non solùm fructus sed & folia sint acida ejus nomine ad ciborum condituram usurpata: spina appendix Plinii lib. 24. c. 12. Arabum est Amirberis fructu longo acido, non autem rotundo: unde depravata voce officinis dicitur Berberis, sic & Bruf. (cui & spina acuta) Dod. Gal. Lac. Ges. hor. Lob. (spina sancta quorundā) Lugdun. (quibusdam Colytea Idæa secunda Theophr.) Lon. Cast. Cam. Oxyacantha Diosc. Hermolao, Ruellio, Trag. Fuch. Cornaro. Oxyacantha Galeni, Cord. in Diosc. Taber. Camer. Crespinus Cæsalpino, qui Ribes Serapionis suspicatur: Spina acida sive oxyacantha Dod. In hortis Italiæ nomine spinæ Christi colitur, cujus folia ratione culturæ, multò sunt longiora, spinis dein duplo majoribus flavescentibus, dimidiam stellam efformantibus. IV. Uva crispa (ab intortis & veluti crispis foliis) licèt quibusdam Rhamni species, aliis Oeson Candidum Theophr. aliis Vitis precia Plinii censeatur, attamen Ceanothum spinam Theophrasti credimus. Uva crispa, Trag. Fuch. Dod. Gal. & fol. Lon. Ges. hor. Lob. Tab. Uva spina, Lac. Cast. Cæs. Crispina uva, Cord. in Diosc. Ceanothus asper, Ges. hor. Grossularia Thal. Grossularia alba (quod grossorum exiguorum imaginē referat) Lugd. Variat, quòd domestica frutescat & fructu sit cerasi magnitudine: sylvestris per omnia minor: fructus item maturus flavescit, nonnunquam subruber. V. Ribes vulgaris, Ribes hortense, Trag. Ribes, Fuch. Lac. Lon. Ges. hor. Taber. Ribes Arabum, Lob. Ribesium fructu rubro & Ribes Serapioni, Dod. Uva ursi Galeni, Dod. Gal. Ceanothus levis, Ges. hor. Grossularia rubra, Lugd. Ribes vulgare baccis rubris, Cam. Hæc duplex, communiter in hortis colitur fructu subacido; in montosis tamen Bernensium & Marchionatus sylvestribus sed fructu per omnia minore, baccisq; rarioribus reperitur: habetur & fructu dulci, aliàs à vulgari nil differens: sic & illius species quædam rubro flore, foliis & fructu majoribus: in horto Illust. Ducis Wirtenbergici Sturgardiæ baccis habetur unionum instar candidis. Est & fructu nigro, Ammomum quibusdam, majoribus quoque & minoribus baccis varians. Bellonius meminit & Ribes foliis oxylapathi: alia tamen est Rauvvolfii figura.

Κυνόσβατος. RUBUS CANIS. CAP. CVI.

FRutex est arboris instar, rubo longè major. Folia fert multo latiora myrto, robustis circa ramos spinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo olivæ simili, qui per maturitatem fulvescit, & flocculos intus continet. Fructus exemptis interioribus floccis arefactus, alvum sistit: fervefacti enim ii in vino, mox poti, arteriam infestant.

Rubum canis non esse rosā sylvestrē.

NOn equidem putaverim esse Rubum canis illud rosarum sylvestrium genus, quæ rosas edunt iis quadantenus similes, quas Moschette vulgò vocamus, quæq; rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licèt minores proferunt: nec etiam quodvis aliud sylvestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, sat erat Dioscoridi dicere, quòd canis Rubus rosæ similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longè major, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus sylvestris rosa profectò plurimum dissidere videtur, fructumq; mittere non modò olivarum nucleis, sed olivis ipsis multò crassiorem. In eam autem sententiam non modò me plures deduxit, sed etiam confirmavit Plin. quandoquidem ipse lib. VIII. cap. XLI. peculiari nomine rosam sylvestrem cynorrhodon appellat, id est, caninam rosam, non cynosbaton. i. caninum rubum, cujus radicem ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterum asseruit lib. XXV. cap. II. ubi illud etiam addidit, quod apud veteres nil aliud cynorrhodon erat, quàm spongiola illa, quæ mediis sylvestrium rosarum ramis oboritur. Cæterùm cùm de cynosbato, hoc est, caniruboidem dissereret, eum à rosa sylvestri longe diversum fecit, ut videre est libro XXIIII. cap. XIIII. ubi ait, cynosbaton folio esse vestigio hominis similem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit Theophrastus lib. III. cap. XVIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punicæ proximus, folio vitici. Ex quibus palàm est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & sylvestrem rosam, de qua postea libro & cap. VI. particularem tradidit historiam. Ubi cùm primùm sativas rosas longa persecutus fuisset oratione, de sylvestri ita paucis disseruit. Sylvestres rosæ domesticis asperiores tum virgis, tum foliis constant, & florem minus odoratum minusq; coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam sylvestrem à canirubo, quorum alterum κυνόρροδον, alterum κυνόσβατος à Græcis appellatur. Quo fit ut à manifesto in errore fuisse deprehenditur Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animadvertens, quàm illa inter se dissimilia fecerit Plinius sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti Monachi in Mesuem scribentes, ipsi quoq; in eundem lapsum inciderunt, credentes sylvestrem rosam legitimum esse canirubum. Quibus præterea animo exciderat, Dioscoridem scripsisse rubi canis fructum olivarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris compararunt: ex quo aliquis facilè judicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad hæc non reperio, quòd dixerit Dioscorides, canis rubi fructum semen aliquod includere, quo tamen rosarum sylvestrium fructus refertus invenitur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis authoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omninò compertum haberet, hunc à rosis quamplurimùm differre. Illud insuper addi-

Marcelli & Monachorum lapsus, cynosbaton & cynorrhodō idem esse credentes.

Serap. de can. rub.

addiderim, quòd cùm rosæ sylvestres ferè omnes non leviter ex albo purpurascant, cynosbato verò flos perpetuò sit candidus, non est legitimè asserendum, sylvestrem rosam esse cynosbaton. Ex iis igitur omnibus satis (ut arbitror) liquet, caninum rubum à sylvestri rosa longè abesse, tantoq; magis, quòd memoriæ prodiderit Theoph. lib. & cap. 9. de plantarum historia, caninæ sentis fructum averso flatu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod apertè demonstrat, super eo vel tenuem quandam lanuginem, vel quid pulverulenti insidere, quod si à vento expellatur in colligentium oculos, facilè in cæcitatem inducat, quod tamen in sylvestrium rosarum fructibus nunquam visitur. Sed nescio quo judicio quave authoritate Cynosbati plantam nasci apud Pelignos & Ethruscos scribat adversarius quidam, eamq; arbores scandere, cum manifestò scribat Dioscorides fruticem esse arboris instar, & posteritati memoriæ prodiderit Theophrastus, Caninum rubum medium esse inter arborem & fruticem, malo punicæ proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum sic inquiens. Hujus fruticis fructus non segniter adstringit, folia verò mediocriter: itaq; particularis ejus usus haud ignotus est. Cavendum ab eo, quod in fructu ejus lanæ speciem habet, ceu arteriæ infestum. Frutex is Græcè κυνόσβατος vocatur: Latinè, Rubus caninus: Arabicè, Sent: Italicè Rovo canino.

Rubi canis vires ex Gal.
Nomina.

Κύπρος. LIGUSTRUM. CAP. CVII.

LIgustrum arbor est oleæ foliis circum ramos similibus, latioribus, mollioribus & colore viridioribus: flore candido, [muscoso,] odoraro: semine sambuci, nigro. Oprimum nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astrictoriam vim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita fervidis inflammationibus, carbunculisque prosunt: decocto eorundem igni ambusta foventur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis dolorem sedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque nervos, si quæ ferventi natura prædita sint, assumat.

Βοτρυώδη. i. racemoso leg. Orib.

I. LIGUSTRUM.

LIgustrum in Hetruria Guistrico corrupta voce vulgus nostrum appellare consuevit: quod mihi etiam aliqui Oliverta, nonnulli Olivella, quidam Chambrossene vulgò vocant. Mauritanis verò Alcanna nominatur. Nascitur frequens in sepibus ac nemoribus, secus vias passim in Italia. Floret abeunte vere, & ineunte æstate, flore muscoso, vel (quandoquidem Oribasius legit βοτρυώδη) racemoso, candido, odore suavi, sed qui decerptus statim flaccescat. Oriuntur ex eo baccæ in cacumine racematim cohærentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, læviores ac nigriores, sapore amaro ac injucundo, purpureo intus succo: hæ sua in arbore hyeme ferè tota perdurant incorrupta, quib. aves vescuntur, præsertimq; merulæ ac turdi. Folia edit oleaginea, latiora, molliora tamen ac viridiora, adstringentis gustus. Virgas habet lentas, flexilesq;, solida tamen materie, è quibus caveæ fiunt ad canoras servandas aviculas, ac virgæ ad instruendos equos. Sunt qui baccas à Virgilio vacinia vocari putent, sed meo quidem judicio non rectè planè sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius qui rubi mora, quoniam Græci βάτινα vacinia esse putat: siquidem vacinium florem non fructum esse pluribus constat. Cæterùm in nothis Dioscoridis stirpiũ nomenclaturis legitur, Hyacinthum vacinium Romanis fuisse vocatum. Ex quo facilè crediderim, vacinium Virgilio nil aliud designare quàm Hyacinthum. Neque mirum est, quòd Virgilius Hyacinthum vacinii nomine nigrum appellaverit: nam hyacinthus facilè cum violis colore purpureo certat, purpureus autem color à compluribus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobat Virgilius: quippe qui semper vacinia floribus admiscet, iisdemq; comparat, non autem fructibus. Quod manifestè declaravit in Bucolicis, ubi de vacinio sic cecinit, primo Eclog. II.

Ligustri consideratio & historia.
Vacinia.
Fuchsii error.
Hyacinthus vaciniũ est.

Alba ligustra cadunt, vacinia nigra leguntur. Deinde in eadem:
Mollia luteola pingit vacinia caltha. Item in ultima:
Et nigræ violæ sunt, & vacinia nigra.

Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, vacinium esse Irim. Siquidem præterquam quòd nunquam legerim Irim in coronas venisse, color non æquè promptè correspondet, quòd varius adeò sit, ut non aliunde sibi nomen comparaverit, quàm à cælestis arcus colorum varietate. Adde etiam, quod cùm Iridis flos omnium fragilissimus caducissimusq; sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam convolvuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus & arbustis se circumvolvit, ac etiam sæpius vitium palis in vinetis, flore candido, lilii seu calathi effigie, quam ego lævem esse smilacem nunquam dubitavi: è quorum numero fuit Servius Grammaticus Virgilii commentator Ecloga secunda Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quòd neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem & alios de stirpium natura disserentes. Non defuerunt etiam qui existimaverint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sane nil aliud est, quàm Dioscoridis pyxacantha seu lycium, non autẽ periclymenon, ut Ruellio placet: sed isti quoq; à veritate desciscunt. Nec in minori sane errore versatur quidã novus Herbarius, quippe qui censeat Cyprum & Ligustrũ diversas esse stirpes: idq; tam frivolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius contra illũ, quã pro illo faciãt: hallucinatur profectò qui nõ videt Ligustrũ omnib. suis notis referre Cyprum. Provenit enim Ligustrũ foliis circum ramos oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus ac viridioribus, gustu adstringenti: quinetiam & flores edit, candidos, muscosos, racemo-

Marcellus reprehenditur.
Ligustrũ convolvuli species Servio Grã.
Herbarii cujusdã error cyprum & ligustrũ diversa censentis.

racemososq́; & fructum nigrum, Sambuci baccis amulum. Praterea si Ligustri facultates expendamus, nullum reperiri posse medicum tam inexpertum crediderim, qui non noverit ligustrum in omnibus praestare viribus, quib. pollere Cyprum scriptum reliquerunt Dioscorides, & Galenus. Atqui Herbario illi venia danda est, quòd in noscendis tantùm plantis non autem earum facultatibus examinandis operam navarit. Verùm videat is quo pacto Plinii verbis suam tueatur sententiam, cùm ipse lib. 24. cap. 10. affirmanter scribat, Ligustrum eandem esse arborem, qua in Oriente Cypros appellatur. Paratur è Ligustri floribus oleum, in in oleo insolatis, quod plurimum praestat ad vulnerum inflammationes: valet idem & ad capitis dolorem à bile provenientem. Fit etiam è floribus aqua non inodora, ad ea sanè utilis, quae refrigerationem, & adstrictionem postulant. Eadem pota auxiliatur cœliacis, dysentericis, & caeteris alvi fluxionibus affectis: uterinas quoq; fluxiones cohibet tam bibita, quàm supposita. Datur eadem utiliter potanda sanguinem rejicientibus, sicut oculorum fluxiones, per se, aut cum pompholyge adhibita. Ligustri meminit Galenus lib. VII. simp. med. sic inquiens: Cypri seu ligustri folia, summaq; germina in usum veniunt, & facultatis, & temperamenti maximè misti: habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modicè calida, habentq; etiam adstrictorium quiddam ex terrena substantia frigida. Itaq; eorum decocto quidam ambusta fovent. Utuntur verò etiam adversus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte provenientibus in ore ulceribus, aphthodesi, & ipsis puerorum aphthis commansa accommoda sunt. Κύπρος arbor ista Graecis, Latinis verò Ligustrum appellatur. Mauritanis. Keuue, Henne seu Haune: Officinis, Alcauua: Italis, Guistrico, Olivella, Olivetta, & Chambrossene: Germanis, Rheinweiden / Beinhöltzlein und Mundholtz: Hispanis, Alseua, sive Albena: Gallis, Du troesne sive Trezillon: Bohemis Ptacis Zob.

Ligustrinum oleū & ejus vires. Ligustrina aqua, & ejus vires. Ligustri vires ex Galeno. Nomina.

Cyprus Dioscoridis, idem ne sit cum Ligustro nosteo, & Henne Arabum, ampla est controversia alibi tractanda: hoc in loco duas posuimus figuras: alteram vulgaris Ligustri, alterā Ægyptiaci. I. Ligustrum vulgare, C.B. Ligustrum, Brun. Fuch. Lac. Gesf. hor. (cui & phillyrea) Lob. Thal. Tab. Ligustrum, Cyprus, Trag. Cord. in Diof. Cost. Lugd. Caes. Phillyrea, Dodo. Gal. (& ligustrum Plinii) & fol. Ligustrū majus & minus Lon. Flore est albo, at subluteo reperiri ajunt. II. Ligustrum Ægypriacum arbor est Ligustro similis, quae in multos ramos brachiatur, quos folia Ligustrinis angustiora & candidiora, ut in Lentisco disposita cingunt: in ramulorū summitaatibus flores racematim dispositi conspiciuntur, qui non albi sed cinericei, figura sambucinis proximi, at minores, odore Ligustrinis suaviores & acutiores: quibus succedunt fructus seu baccae instar coriandri rotundae, quae tanquam in folliculo multa semina nigra parva concludunt (quae ipsimet ex baccis sumpsimus.) Haec copiosissima & notissima in Ægypto, quae & in Canope (Alpino monente) ubi Dioscorides suum Ligustrum notavit, provenit. Foliis adstrictoria & exsiccans vis inest, qualem suo Ligustro Dioscorides, & suae Alcannae Avicenna tribuit. Quare Ægyptii, apud quos Elhenne ac Tamarhendi nominatur, foliorum pulvere ad ulcera oris, gingivarum & pudendorum maxime utuntur: eundem cum mulsa miscentes & emplastri modo pedibus applicantes, fluxiones humidas pedum, eorundem sudores & foetores, exsiccando tollunt. Mulieres pulverem foliorum aquae miscentes auream reddunt, qua manus & pedes aureo colore ad oenatum inficiunt. Utuntur & Ægyptii foliis in commerciis ad tingendum aureo colore. Flores quinetiam capiti dolenti (ut & Dioscorides monuit) applicant, sed sine aceto. Hujus iconem Alpinus etiam proposuit: & similem historia Lugdunensis ex Rauvvolffii itinerario, Cypri Graecorum & Ligustei Latinorum nomine.

II. LIGUSTRUM ÆGYptiacum.

φιλλυρέα. PHILLYREA. CAP. CVIII.

PHillyrea arbor est ligustri magnitudine, foliis oleae nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, subdulci, racematim cohaerente: asperis nascitur. Hujus folia astringunt: ad eadem utilia, ad quae oleaster, cùm asteictione est opus: maximè ad oeis ulceea commanducata, aut si decocto colluantur: pota urinam, ac menses cient.

RECentiores Dioscoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic descriptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere, qua Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quandoquidem tilia Graecis φιλύρα, non autem φιλλυρέα, dicatur. Quod cùm nullus horum animadvertisset, alter alterum secuti concordes phillyream tiliam appellarunt, ita Graecum nomen malè, meo quidem judicio, in Latinum vertentes. Quo factum est, ut multis sit persuasum, vel quòd Dioscorides tiliam nunquam viderit, vel quòd illi à vulgari tilia alia esset longè diversa, utpote qua omnibus notis eius refragatur. Sed quòd Dioscorides tiliam seorsum à phillyrea cognoverit, vel saltem in iis plantis discrimen posuerit, satis perspicuum fieri arbitror in hujus libri praefatione circa finem, ubi haec verba leguntur. Flores, & omnia, quae jucundum odorem efflant, reponantur ἐν κιβωτίοις φιλυρίνοις. Quae sanè voces Graecae non solùm quod rectè vertantur ab interpretibus, in arculis tiliaceis, sed quòd postrema quidem non à φιλλυρέα, sed à φιλύρα, quae Latinis tilia est, deduci possit, abundè declarant, has plantas diversas esse in hoc ipso auctore. Porrò hinc facile cōprehendi potest, quòd illi non solùm nomina, sed etiam rem confuderint: nam si tiliam cognovissent, nulli dubium est, quin phillyream Dioscoridis propriè nomine separassent à philyra, hoc est tilia Theophrasti, qui eam lib. III. cap. X. de plantarum historia

Phillyreae, & Tiliae cōsideratio. Interpretū Diosc. lapsus.

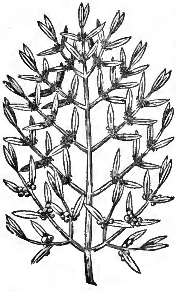
I. PHILLYREA.

II. PHILLYREA MEDIA.

III. PHILLYREA ANGVstifolia.

IV. TILIA MAS.

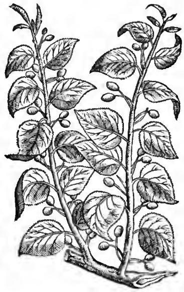
storia his verbis memoriæ prodidit. TILIA *quædam mas est, quædam fœmina. Distant inter se tum materie, tum totius corporis forma, & quòd altera sit fructifera, altera vero sterilis. Nam mas arbor est magna, patentibus ramis: materies mari dura, flava, nodosior, spissiorque: fœmina candidior: & cortex maris crassior, detractusque inflexibilis propter duritiam est: fœmina candidior, flexibilior tenaxque, ex quo cistas faciunt, item fœmina odoratior: & mas sterilis, nulloque flore est:*

Tiliæ historia.

V. TILIA FOEMINA.

VI. MAHALEB.

re est: fœmina & florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præter folii pediculum, amentumq; futurum, pediculo altero annexus, viridis dum in calycula est, detectus autem leviter flavus: flores cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederæ acino, quinis angulis, veluti nervis eminentibus, imq; acutum, cum sese contrahentibus partitus, qui scilicet majusculus est, minutiusculus autem confusior constat. cùm ille majusculus scabitur, parvula quædam, ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. Folium & cortex dulcia, suaviaq;: folium fœminæ forma hederaceum, nisi quod in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam juxta pediculum curvatius, tamen de medio in acutius coactum prætendit, seq; prolixius protrahit, crispum in orbem leviter, atq; serratum. Medullam exiguam materies continet, nec multò reliquo molliorem corpore: nam & reliquum lignum molle est: hæc de tilia Theophrastus. Mas folia fert lata, oblonga tamen, in quibus ferè omnibus numerosa extuberant bullæ, in quibus muscæ gignuntur, quæ tandem arescentibus receptaculis, inde gregatim evolant. Provenit in sylvis & montibus, saxosis locis. Fœmina non solùm in montibus, sed in planitie quoq; provenit, ac in cœmiteriis, & ædium areis. Quid de maris facultatibus scribam, hactenus non habeo. Fœmina adstringit, glutinat, discutit, inspissat, abstergit. Quibus sanè notis ad amussim respondent nostratis tiliæ, quarum hic imagines damus. Sed eas, mea quidem sententia, non invenias in philyrea Dioscoridis: siquidem hæc folio constat oleæ, illa verò hederæ: huic fructus lentisco similis, racematim cohærens, rubens, granis quæ vocant paradysi, non absimilis: illis verò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinis angulis, veluti nervis, disjunctus, cui intus semen atriplicis instar: quod apertè ostendit earum discrimen. Id etiam declarat tiliæ proceritas amplitudoq;, ac ramorum densitas: nam philyrea Dioscoridis arbor est pumila, ligustri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem esse proceritate perquàm modica, tamen cum sensibus, & experimento contrarium constet, credendum certè putaverim, Plinium quoq; deceptum propinquitate vocabuli, & Theophrasti philyram, & Dioscoridis phillyream simul confudisse: à quibus facile ea, quæ de tilia scripsit, accepit. In quam sententiam hæc quoq; ratio me deducit, quod Plinius uni tantùm speciei, scilicet nostræ vulgari tiliæ, vires attribuit, quibus pollere phillyream Dioscorides est auctor, præter alias plures, quæ ipsi tiliæ sunt propriæ quemadmodum fecit & Ruellius illum secutus. Est itaq; Phillyrea arbor à Tilia utraq; valdè diversa, cujus imago, quam hic appinximus, descriptioni haud parum astipulari videtur: sed non ob id affirmare ausim, hanc legitimam esse Phillyream, quod ejus baccæ subdulces non habeantur. Quamobrem nimimè eorum sententiæ subscribam, qui ligustrum de quo superiori capite disseruimus, Phillyream esse contendunt. Serapio ex Dioscoride transcribens, Phillyream MAHALEB appellat. Verùm planta, quam nonnulli Mahaleb vocant, arbor est non admodum procera, foliis Tiliæ haud longè absimilibus: flores edit albos, è quibus baccæ subnascuntur nigræ, ossiculo intus cerasorũ paulo minore, in quo nucleus reconditur, cujusq; baccarum nucleis Unguentarii nostri utuntur, ad smegmata odorata paranda. Dioscoridis Phillyreæ haudquaquam respondere videtur. Siquidem Phillyrea Dioscoridis folia habet oleæ, sed latiora, & baccas racematim cohærentes: quæ quidem notæ in Mahaleb, cujus imaginem hic expressimus, longè aliter se habent. Verùm etsi negaverim hanc esse Phillyream, non desunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimum esse Mahaleb, de quo Arabes scripserunt, quod videam apud Arabes, quos in eodem capite citat Serapio, eorum Mahaleb à Phillyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioscoridis adstringit oleæ agrestis modo. Serapioni verò, Aben mesuai & Rasis testimonio excalfacit & emollit. Id quod vulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum est usus, manifesto præstant: nam cutis asperitatem, duritiemq; faciletum emolliunt, tum lævigant illiti, confrictive. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cujus hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam esse censent. Atqui non parum hoc in loco aberrasse Serapionem animadverto, quod putarit Dioscoridis Phillyreã ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Avicenna abstergit, attenuat, resolvit & dolores

Plinii lapsus.

Mahaleb à Phillyrea discrimen.

Serap. lapsus.

Mahaleb vires ex Avic.

dolores ſedat: ideoq; nuclei contuſi utiliter illinuntur iliorum, & dorſi doloribus: id quod magis præſtat oleum ex iis expreſſum: ex melicrato pota, animi deliquiis ſubvenit. Datur quoq; adverſus coli cruciatus, & renum calculos. Cæteriù verò Arabicu, quorum authoritate nititur Serapio, ventru tineat pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis uſus præſtare poſſe non ambigimus. Hujus plantam miſit ad me primum Jacobus Antonius Cortuſus Patritius Patavinus, rei plantariæ admodum ſtudioſus: & deinde eandem quoq; miſit Franciſcus Calzolarius Myropola Veronenſis ad auream Campanam, vir quidem medicæ materiæ haud ignarus. Adamus Lonicerus in ſuo de ſtirpium hiſtoria libro conſtanter aſſerit, nulla tamen huc allata ratione, nec authoritate, liguſtrum & phillyream unam & eandem eſſe plantam: contenditq; caput hoc omnino Dioſcoridis ſpurium eſſe. Verùm is ideò hallucinatus videtur, quod primùm phillyreæ delineatio à liguſtro, quod Græci κύπρος dicitur, non parum diſſentiat: ſecundò quòd non ſolùm codices Dioſcoridis Græci, & ii quidem probatiſſimi, habeant phillyream: ſed etiam Oribaſii codex manuſcriptus, in quem ipſe ex Dioſcoride ſimplicia tranſtulit: quemadmodum eam etiam habent Paulus & Serapio, qui Arabico ſermone phillyream Mahaleb appellavit. Tiliæ cortex commanſus, ac inde illitus vulneribus recentibus agglutinandis efficax eſt. Folia verò trita, & aqua conſperſa pedum tumores diſcutiunt. Humor è medulla caſtrata arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesq; continet. Aqua è floribus deſtillata ſua peculiari dote datur utiliter Epilepticis. Ligni carbones in pulverem tuſi, auxiliantur his qui ab alto devolvuntur fractis ac contuſis. Arbor, quæ Græcis φιλλυρέα, Latinis item Phillyrea vocatur: Arabibus, Mahaleb: Italis, Phillyrea. Mahaleb: Mauritanis ſic dicta unguentariis: Italis. Machalep. Quæ verò Græcè φιλύρα, Latinè Tilia, pariter & Italicè ſive Tejo nominatur: Germanicè, Linden; *Bohemicè Lipa: Gallis Tilleu femelle Mas verò Tilia, Græcis φιλύρα ἄρρεν: Italis, Tilia maſchio & Carpino nero: Germanis* Stein-Linden: *Gallis Tilleu malle.*

Adami Loniceri error.

Tiliæ vires.

Nomina.

Phillyream ſunt qui eandem cum Liguſtro cenſeant: alii qui Tiliam interpretantur, quæ apud Theophraſtum philyra dicitur: at hæc Dioſcoridis, videtur à Theophraſto phylica dicta. Genera quinq; Cluſius propoſuit, de quibus aliàs. Quam Matthiolus proponit racemoſam, ad imitationem textus Dioſcoridei, niſi racemos haberet, phillyream arborem Gallo provinciæ Adverſariorum, Lobelii & Lugd. herbarii diceremus. Camerarius una figura tres differentias oſtendit, alterã latis, alteram anguſtis & tertiã medio modo ſe habentibus foliis, ut nihil obſtet Dioſcoridis deſcriptioni folia oleæ latiora Phillyreę tribuentis. Has diverſas ſpecies & adhuc alias, de quibus in hiſtoria, circa Monſpelium obſervavimus, cujus nomine ad Matthioli figuram adjecimus adhuc mediam & anguſtifoliam: quæ enim II. eſt, dicitur Phillyrea Narbonenſis Lob. Phillyrea tertia Cluſio hiſp. Taber. Phillyrea Penæ majus & Alaternus major Dalechampii Lugd. Phillyrea media Camer. ad Matth. Cyprus latiore folio, Dodo. fol. Ilatrum, Cæſalpino: hæc brevis eſto deſcriptio: Arbuſcula eſt, viri altitudinem non facilè ſuperans, ramoſa, cortice rugoſo eoq; candicante: foliis oblongis, integris, acuminatis, firmis, ex viridi nigricantibus, ſaporis adſtringentis: floribus oleæ ſimilibus, puſillis, ex herbaceo candidis, inter foliorum exortus congeſtis: quibus ſuccedunt fructus racematim inter folia propendentes, rotundi, nigri, magnitudine fructus Myrti, qui nucleum oſſeum cortici fragili alboq; incluſum continent. Non longè Monſpeſſulo obſervavimus, via qua itur ad ſtagna. III. quam anguſtifoliam vocamus, (licet & aliam anguſtiorem humilioremq; habeamus) Phillyrea anguſtifolia dicitur Lobelo: & Cam. ad Matth. Phillyrea quarta Cluſ. Hiſp. & Taber. Phillyrea minor Penę, & Alaternus minor Dalechampii, Lugd. Cyprus, Dod. fol. Oleaſtrũ Monſpelienſes dum apud ipſos eſſem, vocabant. Hæc priore humilior magiſq; à radice ramoſa, ramis minoribus, cortice nigriore veſtitis, foliis ſalignis, anguſtis, nigricantibus, amaris: floribus ad foliorum exortus circa ramulos congeſtis, candicantibus: quibus ſuccedunt fructus nigri parvis pedicellis inſidentes, baccarum Myrti magnitudine, in quibus oſſiculum durum continetur. In ſepibus Monſpelliacis legimus. IIII. Tilia mas, quæ hic proponitur, ut & à Lob. Lugd. & Tab. Carpinus nigra dicitur Caſtori: & nobis Ulmus, aut certè ejus aliqua ſpecies eſſe videtur: aliam enim marem agnoſcimus, cujus deſcriptionem ſubjicere placuit; figuram hiſtoriæ noſtræ addituri: Arbor eſt craſſo caudice, ramoſa, materia uti Tiliarum robuſta, cortice lanuginoſo, ſubruffo: foliis magnis, quæ vix rotundantur, ut in fœmina fit, monente Theophraſto 3. hiſt. 10. ſed in acutum angulũ deſinunt, Mori ſativæ foliis quoad formã ſimillima, eo excepto, quod profundè ſint ſerrata, ex virore nigricantia, prona verò parte ſplendentia, Tiliæ fœminæ vulgaris, foliis triplo & quadtuplo majora: in qua hactenus nec florem, nec fructum videre licuit. Quam tamen ab annis ſeptendecim nunc obſervavi, cùm in monte noſtro Muteto (quo ſtudioſos ſingulis annis deducere ſolemus) verè Apollineo ob plantarum copiam, plures ſint arbores. Tilia fœmina non eſt, nec etiam Tilia ſylveſtris Tragi, cui folia multo minora: fortè Tilia mas Theophraſti 3. hiſt. 11. quam ſterilem & nullo flore eſſe ſcribit. V. Tilia fœmina Plinii ſeu Phillyra Theophraſti C.B. aliis Tilia ſimpliciter, aliis Tilia fœmina dicitur: ad radices antiquarum Tiliarum ſæpenumero extuberantias & excreſcentias obſervare licet, quemadmodum juxta antiquas quercus uvarum forma reperiuntur. VI. Chamæceraſus petræa. C.B. Mahaleb, Marth. Caſt. Lugd. Cam. Ceraſus ſylveſtris, Trago, Chamæceraſus alia quam Punieè Mahaleb vocant, Geſ. hor. Phillyrea Arabicè Mahaleb, Geſ. ad hiſt. Cordi. Macaleb, Geſneri & Matthioli, Lob. Machalepum Tabernæmontano.

Tilia mas nova.

Κίστος. CISTUS. CAP. CIX.

Ciſtus quem aliqui citbaron, aut ciſſaron vocant, ramoſus frutex eſt, ſed improcerus, *a* folioſus: ſaxoſis locis naſcens: foliis rotundis, *b* acerbis, hirſutis, flos † maſculo *c* ut mali punicæ, fœminæ albet. Vis aſtringens: unde flores in vino auſtero bis in die poti, proſunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: vetuſtati ulcerum, & igni ambuſtis cum cerato medentur. Hypociſtis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, juxta ciſti radices naſcitur, floris punici ſimilitudine. Quædam rufa, † altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciæ modò. Aliqui tamen exiccant, fractamque macerant, & incoquunt, reliquaque ut in lycio proſequuntur. Vires acaciæ habet, verùm aliquanto magis ſiccat & aſtringit. Prodeſt dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus, fœminarum profluvio & pota & indita.

a Meum. φυλλώδης. i. folioſa. Cat. verò ξυλώδης. i. lignoſa. *b* Meum μέλανα. nigra. ſed Cat. cum Ruellio τραφιά. i. acerba. *c* Catac. ὥσπερ ῥόδα. i. ut roſæ.

I. CISTUS MAS.

II. CISTUS FOEMINA.

III. HYPOCISTIS.

Cisti & hypocistidis cōsideratio & histor.

Nascitur uterq; Cistus, è cujus radicibus Hypocistis prosilit, in pluribus asperis Hetruriæ locis, & præsertim in Apennino monte. Fœmina in collibus aridis ac saxosis: copiosa in agro Patavino. Duum est generum: Alterum mas: alterum fœmina. Arbuscula Cistus est pumila, ramosa tamen & foliosa, saxosis ac aridis locis nascens. Mas foliis est rotundis, crispis, acerbis, hirsutis, albicantibus. Flos mari ut mali punici: fœminæ verò albus, & cisti maris longe minoribus, & folia oblonga Salviæ æmula, albicantia & hirsuta. Hanc rustici Patavini Sylvestrem Salviam vocant. Hypocistis vero juxta utriusq. Cisti radices, quin etiam Ladani nascitur, floris punici figura, vel potius Orobanches fastigiis colore vario. Liquatur Acaciæ modo: ceterum tunditur recens: elicitur ex eo succus ad medicamenta, & subinde insolatur & asservatur ad usum: siccat enim & potenter adstringit. Quare probi quidem, ac diligentes seplasiarii omni studio atq; ope niti deberent, ut sibi utrunq; genus cum hypocistide vel ex Apennino ipso, vel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legitima hypocistide legitima non possit fieri theriaca, nec præterea aliæ quadam, quæ in medicinæ usum veniunt, antidota ac medicamenta.

Hypocistis.

Cistus, hirci barbula.

Namq; hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barba radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concrescat, insolantes. Errandi tamen ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quòd cistum hirci barbulam appellent. Quo factum est, ut ii omnino aberraverint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα vocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina hypocistide utuntur.

Fuchsii error dū hypocistin fungum putat.

Atqui Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem secundo edidit, ubi pastillos ex succino perpendit, non sine magno errore (pace viri eruditi dixerim) putat hypocistim fungum esse. Quandoquidem hypocistis non fungus est, sed veluti germen, quod cisti radicibus pullulat, effigie ferè punicorum cytinos repræsentans, ut optimè sciunt ii, apud quos cisti planta copiosa proveniunt.

Hypocistidis succedanea.

Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succedaneis, quæ illius vicem uti possent officinæ, si modo & ea careret adulterio. Potest etiamnum, si desit hypocistis, assumi ejus loco floris agrestis punicæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ hypocistis, auctore Dioscoride.

Plinii lapsus cistū cum cisto confundentis.

Plinius deceptus vocabulorum germanitate

inepte

inepte satis, meo iudicio, commiscet cisti, & cisti historiam: quamobrem non immeritò eum damnavit doctissimus Leonicenus. Cisti meminit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens. Cistus aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibus particulatim operibus. Attamen folia & parva germina erita adeò desiccant, ut vulnera glutinare valeant. At flores sunt magis efficaces, adeò ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxus, ac humiditates sanent: cataplasmatu ritu illita ulcerum putredinosa juvant. Est enim eorum facultas non instrenue desiccans ... tamen temperatu absoluti: adeo vero frutex hic frigidus est, ut tepidi caloru sit particeps. Porro Hypo... quam vocant, multò est magis astrictoria quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum af... sanguinis rejectiones profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosq; affectus. Quin si quam partem ... qua videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic sane stomachicis epithematis, hepaticisq; commi-

10 *scetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, unitrum, quo corpora confirmet ac roboret. Frutex Κίσθος, κίσθαρος aut κισσάρος, Græcis dictus, Latinis quoq; Cistus appellatur: Arabibus, Ramiet, Altheu seu Ihate alibi: Italis Cisto: Hispanis Cergudos: Cistus fœmina, Græcis Κίσθος θῆλυς: Italis Cisto femina: Patavinis Salvia sa'vega. Hypocistis verò sic Latina voce, quemadmodum ὑποκυστίς, Græcè dicitur: Arabice, Taratith: Italice Hypocisto: Hispanice Pultegras.*

Cisti & hypocistidis vires ex Galeno.

Nomina.

† *Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio transtulit Ruellius: quod verbum illud à Dioscoride studio fortasse brevitatis omissum, fatius addendum esse duxerit, quam subintelligendum, quod etiam Hermolaus fecit.*

† *Nil mirum esse debet quod Plinio duo tantum hypocistidis genera prodantur, coloribus rufo & candido distincta: quandoquidem in duntaxat Oribasius quoq; contentus fuisse videtur lib. 12. ubi genus χλωρόν, hoc est, herbaceum, ut vulgati codices habent, non legitur.*

20

Κίσθος Gaza apud Theophrastum 6. histo. interpretatus est Hederam, quia κισσὸς pro κισθὸς (ut multa exemplaria habent) legit: quæ forte causa fuit Plinio, ut lib. 16. κισσὸν cum κίσθῳ confuderit, quod rectè Leonicenus ostendit, licet Collinutius & Polutianus pro Plinio pugnent. Cisti duo genera facimus, Cistum non ladaniferam, & Cistum ladaniferam: illius duo genera, mas & fœmina: maris genera quinq; Clusius hist. Hispanica proposuit, quæ inter se foliorum forma, aut colore florum rubro, nunc saturatiore, nunc dilutiore differunt. Fœminæ plures species, aut elatior est & rectis virgis fruticat, aut supina est: utrumq; genus colore floris variat, vel candidus est, vel luteus. Ad fœminam communem, novem adhuc species Clusius refert, nam cum florem roseum aut purpureum non habeant, qualem in mare requirit Dioscorides, rectè ad fœminam referuntur. His adjicit Cisti speciem Lobelus & exoticam Cistifoliam:

Cisti genera.

30 sic & Clusius hist. Pannonica Chamæcisti quatuor proposuit differentias. I. Cistus mas Matthiolo Lac. Cistus masculus, Lonic. Cistus mas folio rotundiore Matthioli, Lug. forte cistus mas quartus Clus. hist. hisp. At Matthiolus in suis editionibus, diversas proponit icones: inter magnas enim figuras habet Cistum, cujus folia ex rotunditate oblonga sunt, inter minores hanc proponit foliis rotundis, procul dubio imitari volens Dioscoridis descriptionem, qui talia in Cisto requirit folia. Cùm verò talibus foliis marem hactenus non viderimus, sed oblongis, apposuimus figuram talem sub Hypocistide. Dicitur Cistus, Dodo. Cistus mas, Lob. Cam. Cistus mas primus, Clusio & Lugd. Cistus mas latifolius, Tab. Cisti alterum genus Cæsal. II. Cistus fœmina Matthioli, at majoribus floribus cæteri pingunt, sed noluimus commentatori sua mutare. III. Hypocistis dicitur id quod ex ipsius & Cisti & Ledi radicis medio pullulat: Limodori genus vocat Dodonæus. Reperitur rubra, flava, pallida.

40

Λῆδον. LEDUM. Λάδανον. LADANUM. CAP. CX.

Est & alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum vis astringens, ac eosdem, quos Cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur: siquidem cũ cisti frondes pascuntur capræ, hirciq;, pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ colantesque, cogunt in offas, & ita recondunt. Alii vero attractis funiculis, insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conclomerantque in Ladanum. Maximè probatur odoratum, subviride, a [facile mollescens, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est, 50 resinosum,] quale in Cypro gignitur. Arabicum verò, Lybicumq; vilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, molliendi: ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum vino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelide aut rosaceo infusum: suffitu secundas ejicit: pessis immistum vulvæ duritiem sanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tussimque finiunt, & malagmata utiliter inseritur: alvum sistit cum vino vetere potum, & urinam ciet.

a Meum & Cat. habent μαλασσόμενον, λιπαρόν, ἀμμώδες, ψάμμῳ ἢ ψαφαρῷ, ... i. facile mollescens, pingue, expers arenæ, nec friabile, sed resinosum.

Ladanum, quod vulgo alij appellant Laudano, alii verò Odano, tametsi plerumq; impostorum malitia adeo fabulo, & aliis adulteriis fit vitiatum, ut nihil valoris præstet, ego tamen præstantissimum sæpius Venetiis emi ab unguentariis, qui odoramenta conficiunt. Verùm apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod syncerum purumq;

60 *sit, rarissimè reperitur: cum eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quam ut seligant legitima ab adulterinis, quod tamen iniquum est, inhumanum ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Caterùm Plinius vocabulorum vicinitate deceptus (ut etiam in superiori commentatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falsò persuasum est quod non à cisto, sed ab hedera Ladanum legeretur. Duum est generum: alterum foliis grandioribus, alterum verò minoribus. Est ladani planta Cisto fœmina fere similis, sed longioribus foliis & nigrioribus. qua verno tempore quiddam contrahunt pingue. Provenit in saxosis & apricis collibus in calidioribus regionibus. Ladanum, additur in emplastra, qua ad roborandum ventriculum parantur. Atqui non modo id præstare ladanum extrinsecus palam est, sed etiam in catapotiis drachmæ pondere devoratum, duabus horis à cœna: siquidem, hoc modo concoctionem adjuvat. Additur in odoratis suffiti-*

Ladani consideratio.

Plinii lapsus ladanum ex cisso colligentis.

Ladani usus.

bus.

LEDUM.

Oleum ex Ladano quomodo paretur.

Ladani vires ex Galeno.

bus. Consolidat antiqua ulcera, emplastri modo impositum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & vino albo, & aqua rosacea deinde pluries elotum. Expetitur ita purgatum ad globos qui parantur adversus pestilentem auram, Ambaro, Moscho Caryophyllis, Santalo & agallocho additis. Paratur ex optimo pinguiq; ladano ab unguentariis oleum odoratum hoc modo: Sumunt ladani præstantissimi libram: secant in tenuissimas portiones, & in æreo cacabo collocant, superadduntq; deinde aquæ rosarum senas uncias, & amygdalini olei dulcis uncias quatuor, posthac igni haud magno admovent, fervescereq; sinunt sesquihora: posthac tollunt, & toties percolant, quousq; clarum fiat. De Ladano plura memoriæ prodidit Galenus libr. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cistus aut Ladanum: in calidioribus regionibus hic Cistus proveniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur: eximiam tamen à regione ac peculiarem, digerentemq; caliditatem nactus est: atq; utroq; a nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaq; cætera quidem hujus cisti, illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt. Verùm Ladanum, quod vocant, ex eo rorem, medicamentum primo excessu jam quodammodo complete calidum, ut videlicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Adhæc substantia tenui, ac proinde emolliens sive malacticum, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam συμπεπτικόν, hoc est, concoquens. Emollit, digerit, concoquit, venarum ora patefacit & spissat. Itaq; mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat: quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet. Quocirca defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum pravi humoris sederit, id omne absumit: tum meatus, quibus infixi sunt, contrahit & constringit adstrictione. Cæterùm alopecias & ophthalmias sive lippitudines, sanare non potest, utpote magis discussorias vires, quàm quæ Ladano insunt, poscentes: quippe proveniunt hæ ex pravis succis, lentis crassisq;, quos secantia ac digerentia medicamenta potissimum evocant atq; evacuant. Cæterùm tenuium partium sint facultatis oportet, & minimè astringentia: non tamen usq; adeò tenuium partium, & desiccatoria, ut nimio plus desiccent, unaq; cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoq; humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant, nam sic non tantùm alopecia liberabunt, sed & calviciem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuscula, quæ Græcè λῆδον, Latine similiter Ledum nominatur, Arabice Chasus. Quòd verò λάδανον Græci, Latini item Ladanum vocant: Mauritani, Loden sive Laden: Itali Laudano & Odano: Hispani, Xara.

Nomina.

Cistus Ladanifera vel Ledum: Galeno cistus aut ladanum: Plinio Lada. Recentioribus Ledum & Cistus ledon. Hujus genera decem Clusius hist. Hisp. proposuit: quibus tria adhuc Lobelus addit, & historia Lugdunensis, his omnibus & aliam nomine Ledi Bauhini adjecit. Ladanum verò, sive officinarum Laudanum, lenta est resinosa & odorata pinguedo, foliis & ramis Cisti ledi adhærens, quæ inde colligitur diversimodè, qua de re Dioscorides, Plinius, Hermolaus & Bellonius.

Ἔβενος. EBENUS. CAP. CXI.

Ebenus optima habetur Æthiopica & nigra, nullos habens *a* venarum discursus, factitii cornus lævore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque *b* astringens. Suffitur jucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica, *c* internatis segmentis candicantibus, & *d* modicè fulvis, item frequentibus maculis: cæterùm prior bonitate antecedit. *e* Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna consimilia pro ebeno væneunt. Quod discernitur ex eo, quòd fungosa sunt, & in purpureas allulas resolvuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiæ in suffitu præferentia. Caliginem oculorum absterget: ad veteres destillationes, pustulasq; mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo coticula collyriis utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentáve vino Chio, die noctuq; macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant, reliquaq; eundem in modum peragunt. Alii pro vino aquâ utuntur. Uritur in fictili novo, donec in carbones redigatur. Lavatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisq; lippitudinibus conducit.

a Meum φλεβίας. i. pectines. *b* Meum ὑποστύφον τι. subadstringens. *c* Meum διαφόρους λευκὰς i. lineas albas. *d* Meum & Catac. κιῤῥάς. i. fulvas. *e* Meum ἔνιοι δὲ τὰ σησάμινα ἢ ἀκάνθινα καὶ λῶπ ξύλα ἐμφερῆ ὄντα, ἀντὶ ἐβένου πωλοῦσι. i. quidam Sesami, aut Acanthi ligna, quód illi similia sunt, pro Ebeno vendunt.

Credidit Theophrastus in India tantùm nasci Ebenum lib. 4. cap. 5. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebenus quoq; ejus regionis vernacula est. Hujus duo genera constant: alterum materie laudatum pulchrumq;: alterum vile & vitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non reconditum, sed statim sua natura capescit: hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse videtur Virgilius in Georgicis lib. 2. ita canens:

-- sola India nigrum
Fert ebenum, solis est thurea virga Sabæis.

Plinius etiam lib. 12. cap. 4. Ebenum nusquam alibi, quam in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam universam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam fruticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus verò (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam solam ferre intellexisse videtur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Veruntamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebenum in ambabus his regionibus, Indi quidem non nisi ex ebeno

Ebeni cōsider. ex Th. & Pl.

Deorum

Deorum simulacra fingunt, regesq; ex eo eantùm sceptrum sumunt: item pocula, craterasq; ex ebeno factitant, quòd sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid venefici fuerit, tractu ejus averti. Itaq; nihil mirum, si quod peregrinum in Italia importatur, summo sit in pretio, cùm etiam ab ipsis, quibus provenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cujus materies densissima omnium constat: quo fit, ut quamvis multis annis exarescat, non fluitet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maximè hac ætate novit Italia: namq; innumeri visuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos aptandosq; capillos: itemq; apud illos, qui globulos funiculo trajiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pausanias in libro primo, Græciam describit. Audivi autem, inquit: Cyprium hominem oppido quàm peritum in herbarum generibus ad medendi usum notandis, qui diceret, Ebenum nulla folia, nullumq; omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse soli expositam: radices tantùm terra occultari, quas eruunt Aethiopes, atq; ii in primis, qui quo maxime loco reperiatur, norunt. Hæc ille: quæ etsi fabulosa fortasse videantur, faciliùs tamen illi crediderim, quam Angullario, qui minorem Anagyrim, quam Ananienses Eghenum vel Eghelum vocant, vocis tantùm similitudine fretus, secundum ebeni genus (ridenda sanè opinione) Theophrasto esse censet. Cùm Eghenus fœtidissima sit planta, & scribant Theophrastus, & Plinius id ebeni genus in India tantum nasci, & in India tota esse dispersum. Redeo ad Pausaniæ ebenum, quod quidem fabulosum haudquaquam existimo, cùm scribat Georgius Agricola fossilium indagator maximus, reperiri etiam in Germania Ebenũ fossile, ad septimi libri ferè calcem, his verbis. Quinetiam Hildesheimi intra terram aluminosam juxta lignum in lapidem mutatum, & in ejus commissuris reperitur ebenum fossile, quod & sparsum in aliorũ lapidum cavernis, tanquam in alvo latere Theophrastus non ignoravit. Stirps est nigra, foliis fructuq; carens, cornu politi modo splendidum, solida, sed levis, omnino aspectu similis gagatæ lapidi, sed natura admodũ diversa: nam ebenum ignem non sentit, Gagates accensus ardet & igni perit: Hæc ille. Cæterùm an ebenum, quod ad nos affertur legitimum sit (si Dioscoridi credimus) non penitus videtur dubitandum, quòd suffitum nullo commendetur odore: verùm quum cætera ejus nota legitimi sint Ebeni, non omnino eorum opinio videtur rejicienda, qui nihil de ebeno dubitant, & præsertim cùm Theophrastus & Plinius nullibi (quod legerim sciverimq;) odorati ebeni meminerint. Ebeni vires scripsit Plin. lib. 24. cap. 11. his verbis. Non omittam propter miraculum ebenum. Scobem ejus oculis unicè mederi dicunt: lignoq; ad cotem trito cum passo caliginem discuti, ex aqua verò & radice albugines oculorũ. Item tussim pari modo cum melle ac dracunculi adjecta radice. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Ebeni meminit Gal. lib 6. simplic. medicamentorum sic inquiens. Ebenus ex iis lignis est, quæ trita cum aqua in succum solvuntur, ut lapidum nonnulli. Vnde inest excalfaciendi, extergendi & tenuium partiũ. Quamobrem quæ pupillas offuscant, extergere creditur: miscetur aliis remediis ocularibus, quæ ad ulcera vetera, fluxiones & bullas, sive pustulas accommoda sunt: hactenus Galen. Sunt qui lignum ex Indiis petitum, quod quidã GUAIACUM, *nonnulli Guajacanum, plerique verò lignum sanctum appellant, cujus adversus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni genus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim, quandoquidem nusquam invenerim apud quenquam nisi veterum, tum recentiorum scriptorum, quas frondes, quos flores, quosq; fructus proferat ebenum. Illud tamen omnibus perspicuum est, Guajacum nihil, nisi summa nigritia, ab ebeno dissidere, quæ in hoc summo splendore nigricat, in illo albescit: cæteris verò qualitatib. id maximè cum ebeno certat. Tria ad nos Guajaci genera afferuntur, ut in suis Epistolis doctissime adnotavit Manardus Ferrariensis: quod & nobis jamdiu planè compertum est, cùm hæc omnia sæpius nobis præ manibus fuerint. Primum itaq; genus crassiori, vegetiorique mole constat, quo resecto materies apparet interiore parte nigra, exteriore verò subpallida & veluti perplexis lineis quibusdã ad fuscum tendentib. per longũ intersecta. Alterũ candice minori, nec adeo vegetiori habetur, cujus extima partes majore ambitu se diffundunt: intima verò, quæ pariter nigricãt, minore satis orbe concluduntur. Tertium, quod propriè sanctum appellant, candice cæteris exiliore visitur, intrinsecusq; & extrinsecus albicans, cujus materies lineis admodum exilibus in longum actis perplexè distinguitur, estq; hoc longè cæteris & acrius & odoratius. Cæterùm credendũ non est ejusmodi ligna, etsi colore, magnitudine ac pondere inter se discrepent, idcirco diversarum esse plantarum, diversorumq; generum, ut quidam fortasse existimant, quorum unus est Fallopius. Nam quòd hoc tam intus, quàm extra candicet, illud verò interiore sui parte nigricet non aliunde provenit, quàm quòd hoc magis, illud verò minus adoleverit vel consenuerit. Quippe eò sanè nigrius cernitur lignum Guajacum, quo ad maturiorem ætatem pervenerit arbor, à qua decisum fuerit: & per consequens tanto magis album apparet, quanto minus adoleverit illa, quemadmodum conspicitur in nostris nonnullis Italiæ arborib. & præsertim in moro, nuce & anagyri. Veruntamen illud cuiq; persuasum sit ætatem multiplum, quàm alteri virium addere ac demere. Qua de re verba facturi dicamus, cùm illud, quod planè omni ex parte albicat, odoratius, acrius & amarius habeatur, cumq; ejus decoctum crassius & cæterorum decocto pinguius sit, & acrimonia & amarore admodum referctum, ut ipsa me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote juniore, vis insit vegetandi præstantior, ac propterea plus in se succi contineat, quin & cæteris viribus præstet. Eaq; propter putaverim ego, hoc illis in usu perpetuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerserint depascentia, contumaciaq;: ossa verò cariosa sint, ac putrilagine consumpta, & tumores in osseam penè duritiem occalluerint: & quibus deniq; perpetuus articulorum cruciatus, diuturnusq; capitis dolor inhæserit, eoq; magis quo patiens junior extiterit, fortior & natura robustior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo, quod nigrius ac crassius invenitur: neq; illud quidem abs re, quandoquidem id minus est ætate confectum & majore humoris copia redundat. Quocirca commodissimè hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & temperamento imbecilliores, atq; etiam ii, in quorum artus hujusce luis furor nondum grassari cœperit. Postremò illud minus cæteris præstat, viribusq; infirmius habetur, quod nigrius, crassius & annosius reperitur. Namq; qualibet consenescens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus evenit) continuo exarescit, humidoq; privatur. Cujus rei certissimum est argumentum, quòd in annosarum arborum truncis major appareat nigredo, quam in aliis vel junioribus, vel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis indicium est, quin etiam deperditi caloris innati & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalib. locum habet. Nihilo tamen secius illud diligenter animadvertendũ est, quod Guajacum albicanti prorsus colore præditũ, recens, incorruptumq; sit: quippe cùm cæteris exilius sit, citiùs ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam velocius cariem sentit atq; fracescit. Quam ob causam satius quandoq; foret vetustiore recenter caso uti, quàm juniore, quod multo antè tempore fuerit ab arbore decisum. Sunt quoq; recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus Ferrerus, qui de ligni guajaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantùm guajacum illud præferunt, quod è plantarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda videtur: nam quicunq; rem naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocris ætatis parum differre cognoscet: item ramos hujus à caudice junioris: quippe plus humoris ad se trahit ramorum auctrix facultas, quàm caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ rejuvenescunt, cùm earum*

Ebenum quando primum Romæ.

Anguillara arguitur.

Ebenum fossile Agricolæ.

Ebeni vires ex Plinio.

Ebeni vires ex Galeno.

Guajaci consider. quod quibusdam Ebenus.

Guajaci tria genera Manardo.

Fallopius notatur.

Guajacũ lignum præstantius.

Alphons. Ferreus.

rami implantantur, feruntur & propagantur, nisi quòd illud idem humidum innatum intra se continent & eodem vigent temperamento, quo qui adolescunt: etenim surculi atq; rami sunt caudicis, perinde atq; filii & propterea animalibus ætate tenellis non dissimiles. Id, quod maximè confirmat Theophr. l. 1. c. 12. de causis plantarum, ubi sic habet. Etenim quodq; germen quasi planta quædam in arbore, perinde ac in terra consistit. Atqui mihi longè magis juniorum caudicis placeret usus: siquidem in hunc immediatè à terra humor & alimentum defertur, ac præterea quoniam is fortassè nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum virium aufert. Præstantissimum itaq; lignum Guajacum illud erit, quod ex juniori caudice recenter cæsum fuerit, tam exterius, quàm interius albicans, rimis

Guajaci corticis electio.

carens, densum, ponderosum, minimè cariosum, odoratum, gustu & acre, & subamarum. Cæterùm quoniam nostra ætate æquè cortices, atq; lignum in usum veniunt, eandem in iis rationem servandam censeo, ut quinam meliores præstantioresq; sint, dignosci possint, quam nos in eligendo optimo ligno in medium attulimus, ut scilicet illi eligantur & probatissimi habeantur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guajacum tam ex occidentalibus, quàm orientalibus Indiis: nam & Hispani è suis regionibus noviter repertis, & Lusitani ex Calicut, Taprobana & Java insulis, & Mauritani, Aegyptii, Arabes ac Persæ à mari rubro per camelorum carovanas (ut ajunt) Guajacum ad nos convehunt: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cùm omnibus compertum sit, ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino censendum fuerit, Hispanicum viribus esse imbecillius quàm quod ex Lusitania, vel Alexandria in Italiam importatur.

Guajaci planta.

Guajaci planta (ut ii referunt, qui eam in sylvis se vidisse testantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus crassitudinem plerumq; assurgit. Folia fert quadantenus plantaginis æmula; dura ac brevia. Flores ejus produntur lutei: fructus vero juglandis magnitudine, qui esu alvum

Guajaci facultates.

subducit: cortex annosis niger, juvenibus verò subrutilus. Porrò si Guajaci vires ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò constabit, ea præstare posse, quæ in arcenda Gallica lue requiruntur: nam cùm id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus consistat, itemq; siccis, habeatq; sibi resinam plurimum admistam, nimirum etiam potest suis viribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere atq; expurgare, quæ humores infecerint: quinetiam sudorem ciere. Huc accedit etiam, quòd parte resinosa, quam possidet, contagioni atq; putredini mirificè resistit: quæ quidem incommoda hanc pestem comitari solent. Cæterùm eo tempore, quo primum in Italiam Guajacum inferri cœpit, necnon etiam multis post annis, non sine summo timore dabatur potandum. Etenim ferebatur illi manifestum necis periculum imminere, qui rectam exquisiti victus rationem per panis & uvæ passæ modicum non servasset, quiq; non perstitisset in curatione ad quadragesimum diem usq; in tenebris inclusus, ita ut ne aëris quidem claritatem inspiceret, nedum pedentè cubiculo efferret: iis insuper carnium esu, & vini potu interdictum erat, non secus atq; veneno. Verùm enimvero cùm sæpius evenisset, ut ante constitutum tempus quidam ob tenuissimam victus rationem ita imbecilles ac viribus destituti conspicerentur, ut penè spiritum & vitam deficerent, ii ne in tam manifesto vitæ discrimine versarentur, à consanguineis & assidentibus persuasi, caporum, gallinarumq; jura, ac contusas carnes in cibum sumentes, tantum inde percipiebant juvamentum, ut vitam quasi deperditam recuperarent. Quo postea medici experimento edocti, vanam illorum doctrinam ridentes, qui tam gravem ægris legem imponebant, paulo pleniore victu uti jusserunt, nempe juvenum gallinaceorum carnibus, ac majore panis portione. At nullus

Matthiolus primus vinum ex Guajaco propinavit.

tamen adhuc ausus erat vinum exhibere. Quare à me sæpius animadversa, ego primus (nisi fallor) inter Italos medicos rationibus non obscuris adductus tentare volui, possetne vinum dari ex Guajaci maceratione in majori cum juvamento, qui Gallica lue correpti essent. Quod cùm mihi in frigidis morbis felicius cessisset, quàm ex aqua tantùm lignum decoquere, id potissimum me adduxit, ut hanc vini potandi rationem ad commune omnium commodum literis, posteritatiq; memoriæ mandarem, id, quod feci pluribus jam annis elapsis: quo scilicet tempore Dialogus noster de morbo Gallico Bononiæ excusus prodiit in lucem, ubi eodem anno Carolus Quintus invictissimus Imperator à Clemente septimo Pontifice maximo imperiali diademate feliciter est coronatus. Ex quo postea factum esse audivi, ut plerique medici ex illis nostris lucubrationibus, brevi temporis tractu plurimum laudis ac gloriæ sibi comparaverint, utpote qui vinum Guajaci ad suam praxim vertissent, prospero admodum successu. Licet fuerint, qui aliis persuadere conati sint, suum illud esse inventum: qui ut rem faciliùs prætexerent, omnibus hujusmodi vini præparationem dissimulabant & occultabant: vel id facerent, ut rem ita pluris facientes, inde majorem quæstum consequi possent.

Impostorum fraus cavenda.

Sed cavendum profectò est à quibusdam impostoribus, qui cùm sint earum rerum ignari, quæ ad medicæ facultatis contemplationem spectant, dum lignum, vel ejus corticem ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityusam, colocynthidem & turpetum admiscent, atq; alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant, quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, sexus, nec ætatis ratione, singulis diebus hujusce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter præbent potandum. Quo fit, ut si forte quadam unum quandoque persanant, decem postea jugulent, tanquam improbi carnifices. Verùm ut quisq; horum manus evitare, atq; effugere possit, operæ pretium visum est, vini Guajaci conficiendi rationem subjungere, ac subinde hauriendi modum addere.

Vini Guajaci conficiendi, & exhibendi ratio.

Sumito igitur ligni Guajaci præstantissimi lima in scobem tenuissimam attriti, aut tornatili instrumento minutim concisi libras quatuor: corticum ejusdem libras duas: cardui benedicti libram unam & semis: adianthi, asplenii, florum utriusq; buglossi, cujusq; libram, cassiæ odoratæ drachmas sex: seminis anisi sescunciam: sacchari libras quinq;. Deinde conjiciantur omnia in cado vinario mundo aptæ capacitatis, desuper affusis vini albi quàm optimi & ferventis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operculetur, omniaq; sic macerari triduo dimittantur. Post triduum verò linteo percolentur, asserveturq; hujusce macerationis vinum in alio vase ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quàm in cœna, secundi Guajaci decocti loco: non manè, neq; vesperi serapii vice, quemadmodum temerè multi facere consueverunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & majore quantitate vindemiarum tempore confici potest, admistis ligno, cortice, cæterisq; aliis recentibus uvis albis in mustum compressis: ibiq; tamdiu dimissis, quousq; mustum effervescere desinat, & pellucidum clarumq; reddatur: veruntamen multiplicanda sunt omnia, quæ conveniunt medicamenta pro uvarum quantitate. Præter hujus vini potum cibis associandum, bis in die manè scilicet, & vesperi tribus aut quatuor horis, antea quàm sumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua secundum communem Medicorum usum senas uncias, admistis unciis duabus liquoris hoc modo parandi.

Syrupus decocto ligni miscendus, & ejus parandi ratio.

Sumito primum adianthi, lupi salictarii, fumariæ, asplenii, senæ, singulorum manipulos tres: radicum centaurii magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriusq; buglossi, singularum uncias quatuor: seminis anisi, melanthii, florum sativi & erratici buglossi, omnium santalorum, cassiæ, quam cinnamomum vocant, singulorum drachmas quinq;. Hæc ex aqua libris viginti quatuor decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præstantissimæ senæ libras duas, conjicitoq; in vas fictile oris angusti, demum percolatum decoctum fervens superimponito, ac inde obturato fictilis ore pulvinari anserinis plumis farcto igniq; prius calefacto fictile involvito, & loco calido collocato, itaq; per diem ac noctem reponito. Postridie verò manibus sena premitur, mox dilu-

tum

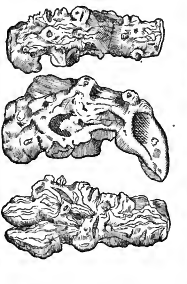
tum percolatur: cui adjiciuntur diluti rosarum efficaciter alvum subducentis libræ sex. sacchari libræ octo: effervescunt deinde simul subjecto igne, quousq; tertia pars evanescat: quo facto additur electissimi Rhabarbari minutim concisi uncia, ac ita iterum fervent omnia, donec julapii modo consistat liquor. Postremo percolatur linteolo, & vase vitreo reconditur. At si ægrotantes multa pituita redundent, decocto præscripto optimi turpeti uncia utiliter addi potest. Superest victus ratio, quæ ægro talis præscribenda est, scilicet ut tam in prandio, quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias, sitq; is similaceus ac probè in clibano coctus: item totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac avicularum in sylvis, vineis ac montibus victitantium, assata potius quàm elixa: quin & uvæ passæ modicum. Bibat autē oportet præscripti vini aquam cum cibo mensuram. Quod si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua, quæ in phialis vitreis addita Guajaci nuciola brevi temporis spatio efferbuerit. Tempus autem huic curationi aptissimum profectò ver est Martio, Aprili & Majo mensibus: quod si hoc tempore fieri non possit, fiat mense Septembri in autumno: nam sicuti æstivis ardoribus & exurente jam sirio, non modo diuturna pharmaca, sed ne quidem brevia tolerant homines, ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sævit hyems. Interea ægris sine metu noxæ indulgere licet, modo cœli serenitas adsit, ut quandoq; in proximis hortis ac viridariis solatii causa lento gradu deambulent: quippe quoniam ejusmodi hortorum amœnitate animus plurimum levari solet. In hac etiam curandi ratione quosdam magis, alios minus perseverare oportet, pro morbi necessitate & salutis mensura. Hac ergo ratione vinum Guajaci exhibitum non modo medetur cuiq; acerrimo Gallicæ pestis incommodo: sed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, ventriculi, jecinoris, lienisq; morbis pituita genitis mirificè succurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porrò in hoc illud etiam observandum est, quòd ego Guajaci vinum iis tantum potandum exhibeo, quibus pituita redundet: vel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco semper cum cibis præbendum censui, ut communiter ab aliis fieri solet. Non desunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alii CINAM, *alii Chinam vocant, Guajaco præferant, etsi Vesalius admirabilis humani corporis fabricæ professor, oppositum senserit. Hujus radicis jamdudum apud Hispanos invaluit usus contra podagras, maximeq; apud invictissimum Imperatorem Carolum V. cui merito præclaram laudē acceptam referre potest. Advehitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quam ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legiturq; in littoribus maris è terra evulsa: nam in paludibus exorta ac inde maris fluctibus rapta, in littus rejicitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, levis, colore rufescente, Rhodiæ radicis admodum æmula. Præfertur recens, firma & quæ neq; teredinem neq; cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam acriter Vesalius ut dixi: sed quibus validis rationib. id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cùm illud certò sciam, Cæsarem invictissimū nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adjumenti percepisset. Cæterùm non minus China, & Guajaco præstat ea radix, quam Hispani* ZARZAM PARILLAM *vocant, quinimo hoc ego asserere possum, nonnullos à me esse curatos*

Victus ratio.

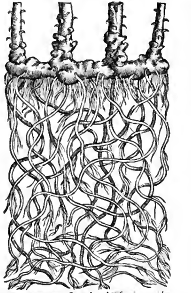
Chinæ radicis consider.

Zarzæ parillæ consider.

CHINA.

ZARZA PARILLA.

morbo Gallico affectos, qui Guajaci decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hispanis ex occidentali India, sed plantam cum foliis hactenus videre non licuit. Sunt tamen rei plantariæ studiosi, qui velint Zarzam Parillam Smilacis asperæ esse radicem, in quorum opinionem ego facilè concedo. Nam inter cæteros, qui ita esse affirmant, primus fortasse in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei plantariæ peritissimus, qui se vidisse palam affirmabat apud Illustrissimum Florentiæ Ducem Zarzæ parillæ integram plantam ex Hispania allatam, quæ omnibus suis partibus ac notis, nihil ab aspera Smilace differebat: imò nil aliud hanc plantam esse censebat, quàm genuinam Smilacem asperam. Id quod paulò post experimento deprehendit: siquidem, erutis asperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curavit morbo Gallico affectos. Hoc idem quoq; ab aliis medicis esse factum intelligo, & Romæ, præsertim sub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Giberto Horschio Flandro, Medico non vulgari, & rei plantariæ studiosissimo, ut Libro tertio nostrarum

Smilacis asperæ radicis.

Epistolarum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendavit Joannes Hessus Medicus Norimbergensis. Cæterùm non desunt alii, qui hanc opinionem impugnent, quòd videant Zarzæ Parillæ, & asperæ smilacis radices facie non parum differre, cùm hæ nodosæ, illæ verò rugosæ habeantur. Ego autem quid de re hac veri affirmare possim, sanè non habeo, quòd nusquam integram viderim Zarzæ Parillæ plantam. Veruntamen cogor interim sequi Lucæ Ghini opinionem, quòd is (ut ego syncere attestari possum) præter id, quod in censendis plantis, dum vixit, nemini secundus habebatur, sed quòd candidus admodum fidelis & verax perpetuo fuerit. Nec admodum obstat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophrastus est Author) loci à locis differunt, & sæpe climatum, cœli, soliq; varietate differunt cum forma, tum sapore & odore plantarum radices. His accedit nomenclaturæ significatio: namq; zarza parilla apud Hispanos nil aliud designat, quàm Rubus

Zarzæ parillæ etymologia apud Hispan.

vsticulosus. Parra enim Hispanis vitis dicitur. Parilla viticula & zarza rubus. Hetrusci quoq; Asperam smilacem, quod aculeos Rubi æmulos habeat, Cervinum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad summum usq; scandit: quo fit, ut Hedera aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut asperam smilacem zarzam parillam esse dixerim, aut plantam illi viribus, & facie congenerem. Vis illi excalfaciens & attenuans, & quæ valenter sudorem provocat. Peculiariter autem

Zarzæ parillæ vires.

præstat non solum ad Gallicum morbum curandum, sed ad quoscunq; articulorum dolores: quinetiam ad quascunq; cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea iis, qui œdemate laborant, videturq; proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus.

Decoctio zarzæ.

Decoquuntur hujusce radicis unciæ quatuor, in libris quindecim aquæ, in qua prius maceratæ fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum valentius desideretur: ubi autem deferbuerint, linteolo mundo colantur, & asservatur decoctum ad potandum. Dantur hujusce decocti quotidie ægris tam mane quam vesperi, horis quatuor ante cibum unciæ octo, prius calefacti, & deinde sudant in lecto stragulis contecti horis duabus, in trigesimum, & quandoq; (ubi morbus contumax sit) in quadragesimum diem usq;. Est hæc radix magis tenuium partium, quam China & Guajacum, ob idq; copiosiorem provocat sudorem, & longe melius morbos, qui sunt in ambitu corporis, curat. Est tamen operæ pretium decimo quoq; die bibentes purgare, aut catapotiis, aut potionibus ad morbum facientibus. Victus ratio eadem instituitur, quæ Guajaci decoctum sumentibus institui solet, nempe ex pane biscocto, & uvis passis, quanquam quandoq; imbecillioribus gallinacei pulli, & aviculæ concedantur. Daturq; potandum cum cibis idem decoctum, pro affectorum voluntate. Quibus quoq;, ubi serena quietaq; fuerit dies, conceditur, ut paulisper egrediantur. Cæterùm oportet, ut qui hoc medicamento uti volunt, ii prius præpurgati ad hanc curationem accedant. Sed de zarza parilla hactenus. Jam ad Ebenum redeamus, atq; de nominibus agamus.

Nomina.

Ejus nomen Græcum est ἔβενος, veluti & Latinum Ebenus: Arabicum, Abanus seu Abeuus: Italicum, Ebeno. Quod vero Latini Lignum Guajacum, Lignum sanctum, aut Lignum Indum vocant, Itali, Legno santo, Guajaco, & Guajacane appellatur: Germani, Frantzosenholtz: Hispani Legno santo, & Legno della antilhas: Galli, saintbois.

Ebeni species.

Ebenus duplex Dioscoridi, Æthiopica & Indica, hanc Theophrastus 4. hist. 5. agnovit & duplicem fecit: Brassavolus in tractatu de morbo gallico (ubi 234. morbi gallici species recenset) Ebeni plures facit species, rubram, albam, luteam, variegatam, de Guajaco intelligens, cùm sint, qui velint Guajacum

Guajacũ quid sit.

Ebenum esse. Guajaci nomen patrium est, Indi enim Guayacan vocant, nunc Guajacum, Guajacum & lignum Indum nominant: quod aliqui Buxi speciem faciunt: alii Ebenũ statuunt: alii Ebeni speciem, quod facile concesserimus, propter lævorem similem ei qui est in cornu elaborato: propter spissitudinem materiæ, propter ipsius gravitatem, quod in aquis statim subsideat & non fluitet, quæ de Ebeno prædicavit Plinius, & in Guajaco observãtur: ob vires, cum Galenus Ebeno vim extergentem cum caliditate ac partium tenuitate tribuat, quam sane & in Guajaco reperias.

Guajaci arboris descriptio.

Est autem arbor (referente Monarde de simp. Indiæ occidentalis) Ilicis magnitudine ramosa, matrice magna nigricante, cortice crasso, pingui, à ligno sicco facile decidenti: foliis exiguis, duris: flore luteo: fructu rotundo solido, in quo semina velut in Mespilo cõtinentur. Ad nos verò advehuntur caudices crassi ab incolis in trũcos serra incisi, cujus diameter pedis longitudinem penè æquat ligno densissimo, in ambitu albo, vel potius flavescente, in medio nigro Ebeni forma resinoso, sapore non insuavi, subamaro: cortices crassi, cinerei, scabri, amariores ligno.

Guajaci tria genera. Palum sanctum.

Genera tria, alterum de quo dictum, in insula S. Dominici frequens: alterum in insula S. Johannis de portu divite, postea repertum, superiori ferè simile, sed per omnia minus & penè sine matrice, superiore tamen odoratius & amarius, quod ab ipsis illi præponitur, & ob mirandas facultates, lignum sanctum dicitur, de quo videntur adversaria nomine Palmæ, aut Pali sancti Indię occiduę, egisse: verùm utriusq; in lue venerea insignes vires. Multæ sunt Insulæ in Oceano in quib. Guajacũ nascitur, ut S. Benedicti, Hispaniola, S. Crucis, S. Dominici, S. Joannis de portu: egregius tamen in insula S. Joannis oriri existimatur: sed cum hoc ligno naves onustæ in Hispaniam, Genuam, Venetias, afferantur, nec ratione loci dignosci possit, ex ipsius dotibus eligendum. Tertium genus in Orientalibus etiam repertum magnitudine Fraxini, foliis plantaginis brevib. ac duris: floribus luteis, fructu juglandis magnitudine qui esu alvum subducit: cortice annosis nigro, juvenibus subrutilo.

Guajaci primus usus.

Usum primùm ita narrant: Hispanum magnis doloribus ob luem veneream ab Inda muliere contractam, divexatum fuisse, cui servus ejus, in ea provincia medicinam faciens, decoctum ligni propinaverit, quo ipsum restituerit: cujus exemplo multi Hispani eadem lue infecti curati sint. Cura hæc Hispali statim evulgata, & ab iis qui ex ea insula redierant per totã Hispaniam & universum orbem.

Buva lues.

Etsi referant Christophorum Columbum, cùm viros & mulieres ex insula S. Dominici in Italiam duxisset, simul & luem, Buvam appellatam, ejus regionis familiarem attulisse, unde & remedium advectum.

Chinæ descript.

CHINA radix est tuberculosa crassa, arundini ferè similis, exterius rubens aut subnigricans, interius candicans aut subrubens, densa & ponderosa cũ vegeta est, succo exuta fungosa & levis redditur, insipida: quæ hederæ modo arbores cauliculis tenuibus raris scandit, suisq; sarmẽtis smilaci asperæ non absimilis, foliis mali Assyrii similibus. In maritimis Chinæ Indiæ regionib. copiosè proveniens (unde nomen) Lac. Lob, Lon. Cast. Lugd. Tab. cui & Schina: Chinna seu Cinna, Cæsalp. Chinæa radix, Cord. hist. dicitur.

Nomina. China duplex.

Hæc duplex, alia in India Orientali, alia in India Occidẽtali, quæ colore interius magis russo est. De hac Vesalius libellum conscripsit: multa habet Monardes, Garzias, Acosta (qui integram proposuit plantam) & alii.

Chinæ usus.

Usum hujus, non solùm ad luem veneream, cùm ea in regione frequens sit, sed etiam in sanandis morbis inveteratis, ut in Occidente per Sarsam & Lignum, Lusitani didicere ab Indis, apud quos præ aliis remediis in pretio est. Modus exhibendi: Accipe radicum in taleolos tenues

incisarum

incisarum unciam unam: Atque lib. duodecim, stent in olla obturata horis 24. dein lento igne absq; fumo ad medias coquantur: refrigerata coletur, vitro indita loco calido (sic enim diutius incorrupta perdurat) reseruetur. Hujus aquæ calidæ unciæ decem ægro purgato exhibeantur manè, roridem octo horis à prandio in lecto & ad duas horas sudare debet: Victus observatur ut in decocti ligni exhibitione, solùm potus variat, qui idem esse debet cum priori, cùm duplex non patetur ut ex ligno. Hic modus triginta diebus (nulla alia purgatione intermixta, cùm largus sudor satisfaciat) continuis observari debet, ægro in conclavi remanente. Post id tempus, æger 40. diebus cibis boni succi utetur, & vini loco sit aqua hoc pacto preparara: Sume radicis taleolos parvos decoctos in umbra exiccatos unciam unã, infunde per horas 24. in libt. 12. aquæ, dein ut prius ad medias coquatur, & ad usum (singulis diebus decoctioné parando) servetur. SMILAX ASPERA Peruviana C.B. Sarza parilla Cæs. ob similitudinem cum smilace aspera, quam Hispani Satza parillam (quasi dicas Rubum viticulum) vocant. Zarza parilla, Lac. Dodo. Mona. Lugd. Salsa parilla, Lob. Tab. Sarsa parilla, Lon. Smilax aspera in Zacynthi insula, quæ salsa parilla est, diversa à smilace aspera Italiæ, Alpino. Duum est generum: altera radicibus tenuibus, colore albo ad fulvum vergente, in nova Hispania: altera crassiorib. radicib. ac magis fulvis aut subnigris, efficacior quæ in Hondura juxta flumen quoddam reperiatur: de hac Monardes. Hujus usum, Hispani primùm ex Peru in Europam, nunc à triginta circiter annis invexere. Variis modis & in lue venerea, & in frigidis capitis affectibus exhiberur, ut habet commenraror, ar vel solius radicis decoctum, vel ipsius pulverem, vel cum Guajaco & aliis mixtum. Simplicissimus modus hic: Accipe Sarzę uncias octo, aquę lib. 12. coquantur ad remanentiam librarũ quatuor, adde facchari libras quatuor. Hujus decocti exhibeantur, pręmissis purgantib. unciæ tres mane & vesperi: vel pulvis tenuissimus ex pulpa dempto interno nervo drachmæ unius pondere, cum prædicta decoctione mane jejuno ventriculo & vesperi post cœnam, cum victu boni nutrimenti, & potu aquæ ejusdem, exhibetur: quidam pulverem cum vino exhibent. Vel hoc pacto: ℞. sarsæ uncias duas, Guajaci uncias quatuor, jujubarum demptis ossibus, numero triginta sex, pruna passa demptis ossibus num. vigintiquatuor: Florum borraginis, violarum, singularum unciam semis: Hordei mundi pugillum, aquæ libras duodecim: coquantut ad librarum octo absumptionem: cujus decocti exhibentur mane & vesperi unciæ decem, addita syrupi violari uncia una.

[margin: Smilacis asperæ nomina. Smilax aspera duplex. Usus.]

RÓSA. CAP. CXII.

ROsa refrigerat, a & astringit,] sed sicca magis astringit. b Succus recentibus foliis exprimitur, desectis fotsice unguibus (sic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia rosarum, continuò versata, ne muceant, néve situs in iis insideat. Aridis rosis, & in vino decoctis expressus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingivarum, sedis, recti intestini, ac vulvæ penna illitus, aut infusus. Eadem sine expressione rusa, præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi vitiis, igni sacro illitui prodest: siccis ac tritis femina asperguntur. Misceri solent vulnerariis antidotis, atque compositionibus, quas antheras vocant. Folio utuntur in calliblephara. Flos, qui in mediis rosis invenitur, siccatus, gingivarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota citam alvum & cruentas rejectiones sistunt.

[margin: a Oribas. non leg. b Addit Cat. ψύχει. & refrigerat.]

ROSEI PASTILLI. CAP. CXIII.

PAstilli, quos rhodides vocant, hac ratione conficiuntur. Rosarum viridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmę quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ sex, tritæ digeruntur in pastillos, qui trium obolorum pondus æquent: siccatiq; in umbra in fictili non picato, atq; obturato reconduntur. Alii adjiciunt costi drachmas duas, iridis Illyricę totidem, & vinum Chium cum melle miscent. Mulieribus monilium vice collo circundaro usui sunt, ad retundendum grave sudoris virus. Tritus etiam utuntur ad illitiones, & diapasmata, quæ fiunt ad sudores coercendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida aqua abluantur.

ROsa adeo vulgaris est planta, ut superfluum omnino judicaverim ejus historiam à me describi debere. Est domestica & sylvestris. Domestica multa sunt genera, quæ in usum medicum veniunt. At vulgatissima in Italia trium sunt generum albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas vulgo appellant incarnate. Præstantissima, quæ puniceo colore rubent: proxima laus iis, quæ in rufum candicant: vilissima albicantes, in quarum tamen genere eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetrusci Damascenæ, & alii Moschette vulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodum suavi fragrent, sed quòd etiam magis alvum subducant, id quod indicat earum jucundissimus odor. Urbanæ in hortis, viridariis, pomariis & vineis florent. Sylvestris in sepibus, senticosis, nemoribus & campestribus proveniunt. Rosæ diversis partibus constant, quo fit, ut pro diversis tam internis quàm externis particulis, diversum quoq; temperamentum sibi asciscant. Primum itaq; terrestribus & aqueis partibus, quæ tamen in ipsis mediocriter se habent, substantiam & astrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis verò & subdulcem, & odoratum saporem assumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam sequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quâ scilicet rubicundæ spectantur, quo fit, ut plus insit caloris puniceis, quàm subrubentibus. In recentibus astrictioni præstat amaritudo, in siccis verò minimè: eaq; propter compertum est, earum dejicienda alvi facultatem, quam priores Græci non animadverterunt, tantùm ex amaritudine provenire, cùm recentes alvum subducant, sicca verò nequaquam. Succus medicamentis componendis expetitus, præstantior è puniceis elicitur, item ex subrutilis, verùm huic infirmior facultas. Dilutum Græci ἀπόβρεγμα, è quo rhodopharmacum alvum innoxiè dejiciens conficiunt, plerumq; ex subrubescentium maceratis aqua foliis paratur: etsi hac in re iis Damascenæ Hetruscis vocatæ longè præstent: quippe ex earum vicenis devoratis foliis facilè quidem, & citra noxam subducitur alvus. Rosarum succus reserat, discutit, abstergit, & de-

[margin: Rosarum consider. Rosarum succus & dilutum.]

ROSA.

ROSA SYLVESTRIS.

& dejicit: quapropter & bilem trahit, & sanguinem biliosum expurgat. Idem felle suffusis & ventriculi, jecorisq; obstructionibus opem mirifice praestat. Cor item corroborat, ejusq; palpitationi salutare est remedium: nam illos dejicit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad biliosas febres, cujusmodi sunt cujusvis generis tertianae. Adhaec rosarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopolae Syrupum rosatum solutivum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recensent, quae quoniam absq; aliqua noxa alvum subducant, suo more Benedicta nuncupant. Albicantes deinde rosae (Damascenas tamen exceptas velim) non alium in medicina sibi vendicant usum, quam ut ex se aquam stillent: siquidem in dejectoria vis, qua pollent puniceae ac subrutilae, multo infirmior inest. Quamobrem videtur Manardus Ferrariensis, vir alioqui doctissimus, immeritò id Mesui vitio vertisse. Nam albas, quas Damascenas appellamus, etsi majore dejiciendi vi caeteris praestent, credendum tamen est, de his non intellexisse Mesuem: quod eas illi facile incognitas fuisse existimem, verùm de iis albis tantum, quibus passim roseta florent. Cujus rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascenae Hetruscis vocatae nuper in Italia florere coeperint, quodq; eas veteribus cognitas fuisse (quod sciam) memoriae prodiderit nemo: nisi fortasse eas credamus esse, quae Plinio spineolae appellantur. Sanè rosae magnificandae sunt, summoq; in pretio habendae, non modo quòd viridariis, & hortis sint ornamento ac aspectu perquam jucundo: sed etjam quod in praeclarissimis medicamentis conveniant, quibus humanae vitae succurritur. Sylvestres majore adstringendi facultate sunt praeditae, quàm sativae, sed minori fragrantia redolent, atq; dejiciendae alvi ne tantillum quidem facultatis retinent. Idcirco Theophrastus lib. & cap. 6. de historia plantarum: Sylvestres, inquit, rosae domesticis asperiores tum virgis, tum foliis constant: florem praeterea ferunt, quo ab illis odore, colore atq; magnitudine superantur: haec Theophrastus. Caeterum quaedam etiam rosae nascuntur in Italia, quae aureo colore fulgent, sed odore sunt admodum ingrato, atq; insuavi. Rosarum differentias longa historia prosequitur Plinius lib. 21 cap. 4. ubi sic inquit. Contra rosae genera nostri fecere celeberrima, Praenestinam & Campanam. Addidere alii Milesiam, cujus sit ardentissimus color, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Utilissimam verò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, laevore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. Cum sit genus ejus, quam centifoliam vocant, quae est in Campania Italiae, Graeciae vero circa Philippos, sed ibi non suae terrae proventu. Pangaeus namq; mons in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: inde accolae transferentes conserunt, ipsaq; plantatione proficiunt, non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium: breviterq; indicium est odoris scabritia corticis: Cyrenis odoratissima est, ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniae hyeme tota praecox. Refert & caeli temperies: quibusdam enim annis minus odorata provenit. Praeterea locis siccis, quam humidis, omnis est odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta rutris, proprieq; ruderatum agrum amat. Praecox campana, sera Milesia, novissimè tamen desinit Praenestina. Rosa ex spina nascitur. Germinat primo inclusa granoso cortice quo mox intumescente, & in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantes complexa luteos apices: hactenus Plinius. Partes in Rosa sex antiqui adnotarunt, quae omnes sunt & scitu dignae, & in medicina utiles, etsi pauci habeantur seplasiariis, qui separatim eas reponant. Primum quidem duae partes inveniuntur in foliis: quarum altera est, ubi calyci folia inseruntur, unguium modo albicans, ob idq; rosarum ungues hae extremitates appellantur: altera verò foliorum reliquum. His aliae duae succedunt, in iis flosculis qui veluti minuta semina tenuissimis capillis annexa flavescunt in rosarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem vero capilli. Postremo quae reliqua sunt, in ipso Rosarum alabastro continentur: una scilicet in cacumine, altera in fundo. Folia cor, ventriculum, jecur & retentricem insuper facultatem corroborant: dolores ex caliditate

Syrupus rosa. solutivus.

Manardus arguitur.

Damascenae veter. notae.

Sylvestres rosae.

Rosae luteae.

Rosarum genera ex Plin.

Partes in rosa, earumq; vires.

ditate provenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Ungues etſi propriam à ſcriptoribus non receperint dotem, inſeruntur tamen utiliter lotionibus omnibus & clyſteribus, ad inhibendas fluxiones. Floſculi medii cum ſuis capillis gingivarum defluxiones cohibent, quinetiam, auctore Plinio, alba fœminarum profluvia mirifice inhibent. Calyx denique, quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte baſis, alvi fluores, & cruentas excreationes ſiſtit. Cæterùm præter has, quæ in florentibus roſis conſiſtunt, tres etiamnum in fructu comperiuntur partes, ubi rubeſcit is, & maturitatem ſenſit, videlicet ſubſtantia carnis, ſemen & lanugo concluſa: quibus non obſcura ineſt adſtringendi vis. Idcirco & ipſa remedio ſunt contra alvi fluores, & fœminarum abundantiam qualemcunque: item contra gonorrhœam, in qua præcipuè pollent: & præſertim ſylveſtrium. Namque harum fructus unà cum ſeminibus primùm ſiccati & in pulverem triti, utiliter ſeminis profluvio affectis dantur drachmæ pondere ex vino auſtero. Sunt, qui floſculos capillis appenſos, qui verò alabaſtros, antheram eſſe exiſtiment. Sed revera hac in re planè hallucinantur: etenim anthera Celſo, Gal. & Paulo nuſquam ſimplex eſt medicamentum, ſed quædam ex pluribus rebus compoſitio, cujus frequens erat uſus apud antiquos ad oris ulcera: item ad pedum rimas, digitorumque pterygia. Cujus etiam parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. 6. de comp. medicamentorum ſecundum locos, de oris ulceribus differens. Ex roſis vi ignis fit aqua, pluribus ac diverſis inſtrumentis: veruntamen ea cæteris præſtantior, ac odore fragantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ vitreis organis elicitur, cujuſmodi & aliæ ſunt, quæ eodem modo ad univerſum medicinæ uſum confici ſolent. Quandoquidem inter has & illas, quæ plumbeis inſtrumentis lignorum vel carbonũ igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum & aurum deprehendi poteſt. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ vitreis roſtratis organis, ab herbis & floribus, à quibus manant, nec ſapore nec odore diſſentiunt, adeo ut non ſolùm proprias plantarum qualitates ſecum referant, ſed ne etiam tantillum quidem: nec fumi, nec rei aduſtæ reſipiant. Quod quidem in iis non invenias, quæ vulgò plumbeis & æreis inſtrumentis eliciuntur: has enim nunquam, vel rariſſimè guſtaveris, quin tibi fumidum virus, nidoremque reddant. Quæ res non modo ægris ingentem moleſtiam afferunt, & nauſeam plerunque movent, ſed & plurimum noxæ pectori, ventriculo, jecinori, viſceribuſque omnibus inferunt: quod à metallicis organis, à quibus diſtillant, malam eorum qualitatem ſibi vendicent, ut libro tertio in abſinthii commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quare hac ætate perfecta, doctiſſimi ac peritiſſimi medici veteres ſecuti, decoctis ac dilutis tantùm uti cœperunt. Quæ tametſi viribus aquas qualeſcunque ſublimatas (ita enim ſtillatitias vocant) præcellant. ea tamen, quæ calentis aquæ fervore (ut ſupra diximus) fiunt, cùm proprios tum odores, tum ſapores herbarum ac florum, à quibus extrahuntur, ſecum trahant, jure quidem decoctis non modo ipſas æquipollere, ſed etiam præſtare crediderim: non tamen, quòd viribus præcellere dixerim, ſed quod guſtui ſuaviores, & viſui jucundiores habeantur, quod non parum ſolatii ægrotantibus affert. Nos quidem aliis aquis non utimur quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabre parari fecimus, cujus ope baſco ſtillatitias ac præſtantiſſimas aquas ſuo tempore conficimus, quarum aliæ ſapore conſtant amaro, aliæ verò acri, aliæ auſtero, aliæ acido, aliæ denique inſipido pro variis ſimplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter ſeplaſiarii & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut jam plumbea & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum ſuccedant: quippe in hoc etiam (quamvis plus laboris, minus verò emolumenti ſuſcipiant) & Deo & hominibus ſimul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper edidit, unicè cavendum præcipit in ſuccis ſtillatitiis eliciendis, ne ejus vaſculi fundum, in quo ſtirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, ſed ſolo vapore ab ea elevato incaleſcat. Qua in re ſecutus potius videtur fuiſſe Manardum, virum de arte medica præclare meritum. qui ita ſcriptum reliquit in ſuis epiſtolis, quàm rei experimentum. Verùm ipſe non poſſum omnino eorum ſententiæ ſubſcribere, ut qui judicem non eſſe ſemper ea exquiſita ratione procedendum in herbis diſtillandis, quod certo ſciam nihil referre, quando etiam vaſculum herbas recipiens in aquam in majore vaſe bullientem immergatur. Nam etſi aquæ, quas illi volunt ex herbis vapore tantum ab aqua bulliente elevato extrahi, cæteris præſtantiores habeantur: tamen quæ ex herbis eliciuntur vaſculo impoſitis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè aut ferè nihil illis bonitate cedunt: quod mihi compertum eſt in iis aquis, quas ſæpiſſimè libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud diſcrimen eſſe dicet, quòd illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod vaporis illius caliditas imbecillior ſit, quàm ut poſſit totam herbæ ſubſtantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes ſecum referunt. Hæc ſanè differentia, quæ facilè concedi poteſt, non eſt, meo judicio, tanti momenti, ut illa regula perpetuò ſit obſervanda, hæc verò evitanda: quin potius facit, ut hæc mihi videatur probanda illa verò rejicienda tanquam cautio nimis religioſa. Roſarum vires collegit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum. ſic inquiens. Roſarum vis, atque facultas ſuperioribus libris pluribus verbis expoſita eſt, nempe quod ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus aliis qualitatibus, adſtringenti videlicet & amara, compoſita ſit: quin etiam cujus ſit natura utraque, amara ſcilicet & adſtringens, in horum commentariorum quarto declaravimus. Flos earum magis etiam ipſis roſis adſtringit, ac proinde ſanè etiam exſiccatorius eſt. Roſa, quam ita Latini vocant, Græcis ῥόδον dicitur: Arabibus, Nard, Naron ſeu Vard: Italis Roſa: Germanis Roſen: *Hiſpanis Roſas: Gallis Roſe: Bohemis Ruoze.*

Quorundam lapſus de anthera.

Aqua roſarũ præſtantior.

Fuchſii opinio non probata.

Roſarum facultas ex Gal.

Nomina.

Roſa ῥόδον Græcis ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀσμῆς ἀφίησι, quod ingentem odoris fluxũ emittat, Plutarcho auctore. Cujus differentiæ permultæ Theoph. 6. hiſt. 6. foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, lævitate ſtirpis, colore & odore variantes. Dividimus in ſativam & ſylveſtrem. Sativa eſt purpurea, quæ incarnata Italis, Alabandicæ Plinii ſimilis Dodonæo: Trachiniá Plinii, quam minus rubeñté dicit, credimus. II. Eſt alba, quę ſpineola Plinii Dodonæo: malim Campaná dicere, niſi ſit Alabandica, quam vilioré albicantib. foliis ſcribit. III. Rubra ſaturati coloris, provincialis Gallis, Mileſia Plinii videtur, Holoſeticea Lobelo: hæc flore eſt ſimplici & multiplici. IV. Flore nõ ita ſaturate rubente, Franche Gallis, Damaſcena Lobeli: Præneſtina Plin. forte: & hęc vel ſimplici, vel multiplici flore eſt. V. Moſchata ab odore, Neſrim Serapioni: alia ſimplici, & quidé vel minore, vel majore flore: alia pleno flore eſt. VI. Spinis carens, quæ vel major vel minor. VII. Folio eſt criſpo, floribus incarnatæ ſimilibus. Sylveſtris aliquot etiam differentiæ. I. Vulgaris cui ſpongiola Bedeguar adnaſcitur: Cynorrhodon, Barbaro: Cynosbatos, Brunf. Roſa ſylveſtris prima, Trag. Dod. Canina roſa odorata & ſylveſtris, Lob. hanc & glabro, & hirſuto folio circa Montembelgardũ paſſim, fratre Joh. Bauhin. oſtẽdente, obſervavimus. Hæc flore eſt ſimplici & pleno, ut & II. quę Cinamomea dicitur. III. Lutea, quę veterib. indicta videtur quę ſimplici flore rariſſime pleno. IV. Pimpinula, à ſimilitudine foliorũ Pimpinellę. V. Odoratis foliis, Eſglanteriũ vulgo & ſpina Marię. VI. Campeſtris

Roſa duplex.

Neſrim.

ftris humilis vel avenacea, albo eft flore: eft & rubello: VII. Pomifera. VIII. Rotundifolia: hæc purpureæ fimilis, fed rotundo quafi folio.

LYCIUM. CAP. CXIIII.

Λύκιον.

LYcium, *a* [quod aliqui pyxacantham vocant,] arbor eft fpinofa, ramis trium cubitorum, aut longioribus, foliis buxi, denfis: *b* fructu piperis, nigro, lævi, amaro, denfoq; : cortice pallido, non diffimili lycio madefacto: radicibus *c* [multis, obliquis,] lignofis. Nafcitur plurimum in Cappadocia, Lycia, & plerifque aliis locis: afpera loca amat. Succi extrahendi ratio hæc eft. *d* Rami cum radiculis tufi, & antè per multos dies macerati coquuntur, tum abjectis ligois, itidem liquor coquitur, donec mellis craffitudo fiat. Adulterarur id lycium, adjecta decoctioni amurca, aut abfinrhii fucco, aut felle bubulo. Innatans fpuma ioter coquendum exempra, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium femioe expreffo & infolato. Optimum, quod uri poteft, reftinctumq; rubétem *e* [fpumam oftendit, glebis intriofecus nigris, inrus, cùm fregeris, *f* rufis, odore minimè virofo, cum amaritudine aftringens, crocino colore: cujufmodi Iodicum eft, cæteris præftans & efficacius. Lycium adftriogit, caliginem oculorum difcutit: genarum fcabiem, pruritus, vereresq; fluxiones fanat: facit ad purulentas aures, exulceraras gingivas, ronfillas, labiorum fiffuras, fedis rimas, attritusq; illitum: cœliacis, dyfenrericis potum, iodirumq; convenit: datur fanguinem excreaotibus & tuffi ex aqua: contra rabiofi caois morfus in cataporio devoratur, aut io aqua bibitur: flavos facit pilos: reduviis, ulceribus, quæ ferpuot, aut putrent, medetur: fœminarum profluvia appofitum fiftit: rabioforum ictibus ex melle potum, aut vice cataporii devorarum, auxiliarur. Tradunt Indicum fieri Lycium, ex frutice lonchiride appellato. Ea fpinarum generi afcribitur, ramos rectos habeos ternum cubitorum longitudioe, majoresve, rubo craffiores, à radice numerofos: fractus cortex rubefcit: folia oleæ fimilia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mederi, & fœminarum purgatiooes elicere. Affeverant etiam crudam in potu, eosdem effectus præftare: femen cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, venenis quoque auxilio effe.

a Oribaf. non legit. *b* Addit meũ [illegible] i. meum in caliditate & frigiditate. *c* [illegible] i. latis leg. Orib. *d* Meum [illegible] i. Elicitur fuccus foliis unà cum frutice tufis. *e* [illegible] i. Fumũ legit Orib. *f* Meum [illegible] i. fulvum.

I. LYCIUM.

II. LYCIUM ITALICUM.

LYcium medicamentum, quo hodie officinæ paffim utuntur, nimirum non illi plurimum reclamat, quod nobis hic reddidit Diofcorides. Siquidem illud officinarum igni admotum non accenditur, nec inde rufefcit nec ullam guftantibus affert amaritudinem: quæ omnia certo funt indicio id omnino impofturis & adulteriis non vacare. Tradidere quidam hoc ab impoftoribus fieri e liguftri fructu, alij id tribuunt periclymeni baccis, alij fanguineæ virgæ corymbis, alij porrò ex his omnibus fimul contufis elici produnt, ac inde infolari. At legitimum & quod fyncerum fit, quoquomodo fe res illa habeat compertum eft hoc ævo ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cujus hic imaginem damus appictam mihi mifit Baptifta Baliftus Dalmata, Myropola, & rei plantariæ ftudiofus, fed revera planta ipfa viva à me nufquam vifa eft. Cæterùm quanquam cenfet vitilitigator quidam, hanc fictitiam potius quàm veram effe Lycij plantam, nos tamen cum Lycij hiftoriam omnibus ferè notis illam repræfentare videamus, eam ex Commentariis noftris eruncandam non duximus, quoufq; alius compareat, qui ex Lycia & Cappadocia, ubi nafci Lycium fcribit Diofcorides, veriorem Lycij plan-

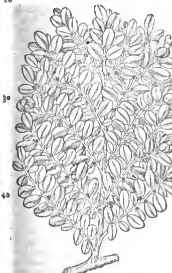
Lycii cõfideratio.

Lycium adulterinum.

tii plantam ad nos afferat. Habetur quoq; alia quaedam planta, quae non parum Lycio aemulatur. Hanc primum Veronae ad me misit Franciscus Calzolarius rei plantariae admodum studiosus, cujus hic imaginem damus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Lycium Italicum, planta est aculeata, pruni sylvestris faciem referens, minoribus tamen foliis. Flores mittit candidos, è quibus baccae gignuntur, ligustri ferè similes, sapore acerbo atq; adstringenti, è quibus succus exprimitur. Nascitur copiosum in agro Tridentino circa arcem de Gresta, saxosis locis. Adstringit, cohibet, roborat, siccat & reprimit, & ubi legitimum Lycium non sit ad manus, nihil prohibet, quin hoc ejus vice succedere valeat: succus è baccis a me extractus, haec omnia bellè praestat. Quinam praeterea aculeatus ille sit frutex Lonchitis appellatus, è quo Indicum parari Lycium scribit Dioscorides, hactenus mihi non constat. Lycii vices Dioscoridi explet amurca in cupreo vase decocta, aut etiam rhus decoctus quousq; ejus liquamentum mellis crassitudinem acquirat. Lycii meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Lycion sive pyxacanthon, arbor spinosa, ex qua lycium, quod vocant, conficitur: id videlicet medicamentum liquidum, quo ad sugillata utuntur, & sodis oris, phlegmonas ulcerationesq; tum herpetas, putredines & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoriae, compositum ex diversi generis substantiis, quas ὁμογενεῖς Graeci vocant: altera quidem tenuium partium digerente atq; calida: altera terrestri & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. Porro haec qualitas pusilla medicamento inest: digerit verò & desiccat non parum, nempe in secundo recessu, in calore autem mediis & symmetris proximum est. Proinde ad diversos affectus hoc utuntur medicamine, ut abstergente quidem ad ea, quae pupillas obtenebrant: ut contrahente verò coeliacis, dysentericis, ac muliebri profluvio adhibentes. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum provenit: alterum verò Indicum ad omnia valentius est. Et primo de antidotis, non facilè adulterinum lycium à legitimo dignosci idem memoriae prodidit: haec Galenus. Caeterùm

Lycii vires ex Galeno.

III. BUXUS.

quoniam Pyxacantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quae Graecis πύξος dicitur, in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. BUXUS itaq; nobis notissima est planta, quòd plurima in Italia proveniat, folio myrti minore, densiore, crassiore, viridiore ac subrotundiore: viret perpetua coma, eaq; propter topiario operi accommodatissima: flore herbaceo, fructu rutae simili, quadruplici, apice in cacumine diviso, ciceris magnitudine, semine rufescente, omnib. animantib. inviso. Crassissima in Corsica, flore non ferendo: quae causa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet & apricis. Materies buxo honorata, rarò crispanti, nec nisi radice: caetero lenis quies materiae, silentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Eadem spississima, flava & densissima atq; ponderosissima adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem sentiat. Exiccat manifestè, sed in calore non longè a medio abest, adstringit quoq; & roborat. Haec etsi (ut quidam putant) nullius sit in medicina usus, & ob id a Dioscoride esse praetermissam, nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri, ubi frequenter laventur lixivio in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni scobe hausta, sanari alvi profluvia. Non desunt etiam e recentioribus, qui velint non aliud esse Italis buxum, quàm Indis lignum, quod Guajacum appellant: ea tantùm ratione ducti, quod pluries experimento compertum sit, ejus decocto errjam feliciùs eos sanatos esse, qui Gallica lue affecti erant. Quod etsi experientia concedi possit, illud buxi lignum praestare: attamen quòd buxus in Italia nascens, & Guajacum ab Indis petitum, una & eadem sint planta (ut in secunda centuria Amathus Lusitanus asserere videtur) nunquam profectò crediderim. Sed delirant qui unam & eandem faciunt arborem. Siquidem Guajacum pingue, resinosumq; visitur: materie intus nigra ebeni ferè modo: quin & sapor huic amarior & acris, quibus omnibus notis siccam buxi materiem carere constat. Quinetiam Guajaco (ut narrant ii, qui ab Indis ad nos redeunt) folia insunt plantaginis, breviora, crassiora durioraq;: lutei flores & fructus juglandis magnitudine. Buxus verò folia fert myrti, breviora: flores herbaceos, & fructum myrto nunquam grandiorem. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari, qui putant buxum quae in Italia nascitur, idem esse cum Indico guajaco, ut nuper sensisse videtur Lusitanus loco ante dicto. Sed quam ab eo jejunè, ne dicam imprudenter actum sit de simpl. medi. cognitione, omnis facile judicium futurum spero, qui non mediocriter in re herbaria versati fuerint, & hujus scripta legent: atq; etiam legere non gravabuntur Apologiam, quam nos adversus illum scripsimus, cui plurima errata attexuimus, quae in ejusdem in Dioscoridem enarrationes adnotavimus. Quoniam autem buxo cum materie, tum quoq; baccarum facie quadantenus ea arbor similis spectetur, quam nos in Tuscia vulgari idiomate vocamus Silio: alii verò Fusaro, quòd ex ea optimi fusi fiant, quibus mulieres è lino stamina ducunt, nos verò Euonymum eam esse putamus, praetermittendum sane non duximus, quin de ea hic scriberemus. EUONYMUS itaq; Theophrast. libro tertio, cap. ultim. de plantarum historia, arbor est mali punicae magnitudine, atq; folio ejusdem, majori quam chamadaphne, molli, ut punica. Germinare mense Septembri incipit: flores vere: flos colore albae violae similis, odore infestus, velut cruorem inferens. Fructus cum putamine siliqua sesamae proximus, praeterquam quòd in versus dividitur quaternos. Hic pecus enecat gustatum, quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit: purgantur autem Anochore: haec ille. Quae quidem si quis cum Silio nostro conferat, eam Euonimum esse facilè conjiciet. Id enim ut credam, non solum hujusce plantae notae me adducunt, sed quòd sciam, arbusculam nobis Silio vocatam, pecoribus esse adversissimam, quinetiam quod graviter oleat. Lixivium in quo baccae decoctae fuerint (ut nostrae referunt mulieres) capillum splendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materie est Buxi modo pallida, verùm non adeo gravi ac solida. Nascitur frequens in Italia in sepibus, dumetis & sylvis. Errat toto caelo Tragus, qui hanc plantam Theophrasti fuylar esse contendit.

Buxi consideratio.

Quorundam opinio reprobata, qui Buxum Guajacum censent.

Contra Amathum.

Euonymi consider.

Tragus arguitur.

Nomina.

IV. EUONYMUS.

Lycium officinatum.

Lycium Latini similiter atq; Græci λύκιον ἢ πυξάκανθα nominant: Arabes Hadhadh, Hadad, Kilulem sive FelZakarag: Itali Licio. Quæ vero planta Græcis πύξος, Latinis Buxus appellatur: Itali Bosso: Germani Burbaum: *Bohemi Possan. Euonymum denique appellant Græci εὐώνυμον: Hetrusci, Silio: Itali cæteri Fusano sive Fusaro, quod ex eo fusi à tornatoribus fiant: Germani* Spindelbaum.

Lycii seu pyxacanthæ, id est, Buxi aculeati vox cùm apud Theophrastum non reperiatur, sunt qui existi- 10 mant oxyacanthi nomine ab ipso proponi. I. Lycium, Lac. Cast. Tab. Cæs. Brassa. Lycium alpinum, Lug. Pyxacantha, Dod. gal. (cui & Onopyxos Theophrasti) & fol. Lon. II. Lycium Italicum, Lug. & Tab. Meminit & tertii Hispanici nomine Clusius & Lobelus, aliud habet Lug. historia: sic Alpinus Uzeg pro Lycio Iudico habitum, pingit: habet & suum Rauvvolfius in suo itinerario: tandem apud Acostam habetur Cate, quod Lycium putat Garzias. Officinæ suum Lycium communiter ex Periclymeni baccis gravissimo er- 20 rore conficiunt, qui error à pandectario promanare videtur, qui Periclymenon cum Pyxacantha confundit: alii ex Ligustri fructu: alii ex prunis sylvestribus: posset non ita contemnendum succedaneum ex oxyacantha seu acuta spina, aut Rhamno aut Rhois succo fieri, cùm & veteres non solùm è Lycio, sed & è Rhamnis & aliis quibusdam similiter adstringentibus spinis confecerint. III. Buxus Theophrasti, vel sylvestris Plinio C. B. Buxus herbariis: hæc frutex est, quædam tamen & in arborem excrescit. Est & humilior foliis 30 rotundioribus Chamæpyxos Trago & Tabernæm.

Euonymi differentiæ.

IV. Euonymus, id est, boni nominis, per antiphrasin, unde quædam exemplaria habent Anonymos ut & apud Plinium: duplex est, angustifolia & latifolia: angustifolia, alia granis rubeis vulgaris, quæ aliquando & albis variat: alia nigris quæ Pannonica. Euonymus vulgaris granis rubris C. B. dicitur Fusanus Crescentio, quòd ex eo fusi fiant. Carpinus Theophrasti, Trag. Lon. Anonymos, quæ aliàs Evonymos, Cord. hist. Euonymus Theophrasti, Dod. gal. Thal. Ges. hor. Lob. Tab. Cast. Tetragonia (quadratoria Gaza vertit) Theophrasti Lugd. Siler Plinii, Cæsalpino.

Ἀκακία. ACACIA. CAP. CXV.

40

a Meum & Catac. δενδρώδης θαμνοειδής. *b* Meum καρπὸν. i. fructum. *c* Meum χύλισμα. *d* Oribal. ἐν ἡλίῳ. i. in sole.

Acacia in Ægypto nascitur, spina instar *a* arboris, fruticosa, non se in rectum attollens. Florem habet candidum, & *b* semen lupino simile in folliculis: ex quo, *c* succus expressus siccatur *d* in umbra, niger ex maturo semine, subrufus ex viridi. Eligatur modice rufus & odoratus, ut in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis & semine succum: Manat & gummi ex ea spina. Vis ei ad spissandum refrigerandumq; efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: valet ad ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, perniones, pterygia & oris ulcera: procidentes oculos reprimit: mensium abundantiam sistit: procidam vulvam cohibet: citam alvum supprimit, aut potus aut subter inditus: capillos denigrat. Lavatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreverat, donec pura extet aqua, & ita cogitur in pastillos. Uritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit. Præfertur ejus spinæ gummi, 50 quod in vermiculorum speciem contrahatur, & vitri modo perluceat, ligni expers: proximum est candidum: sordidum verò ac resinosum inutile. Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam hebetat: ambustis ex ovo illitum, pustulas non patitur erumpere. Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoque provenit, Ægyptiæ spinæ similitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum vallo munitur, folia habens rutæ, semen lenticula minus fert autumno, in loculis connexis, ternûm quaternûmve capacibus. Succus ejus astringit,] viribus inferior & ocularibus medicamentis inutilis.

Hæc non leg. Orib.

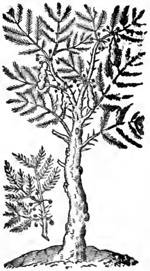
Acaciæ hist. ex Theoph.

Arbor, quæ Dioscoridi Acacia vocatur, Theophrasto Spina simpliciter dicitur libr. 4. cap. 3. de plant. hist. ubi de ea ita scriptum reliquit: Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbos aculeis horret, excepto caudice: nam & super germina 60 *foliaq; aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum tectis idonea cæditur. Ejus duo genera sunt, quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileq; putrescens: nigra autem robustior atq; incorrupta, ob id in navium fabrica ad costas, ventrisq; compagines ea utuntur. Erecta non valde assurgit. Fructum fert in siliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt vice gallæ. Flos & pulcher aspectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, qua de causa colligi à medicis solet. Fit & gummi ex ea: manat hoc tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cùm autem cæsa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia hujus arboris largè habetur, & sylva ingens circa agrum Thebanum est, ubi & robur & persea, & olea quoq; eo loco emigrat, non aquis fluvii riguo (distat enim plus, quàm trecentis stadiis) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura & cæsa colorem celtis utiq; repræsentat: hactenus Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoq; ejus historiam*

Ex Plinio.

memoriæ

I. ACACIA ÆGYPTIACA.

II. ACACIA.

III. ARBOR JUDÆ.

memoria prodidit libr. xxiiii. cap. xii. cujus ſic verba ſonant. Eſt & acacia ſpina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item viridi, ſed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima. ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile minore eſt tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis, mox in pila tuſis: exprimitur organis, tum denſatur in ſole mortariis in paſtillos acacia dicta, arboris videlicet ſua nomine. Fit & ex foliis per ſe minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus, & Galatiaca acacia nigerrimus improbatur: item qui valde rufus eſt: hac Plinius. Succus è recenti ſemine expreſſus, ac poſtea longa inſolatione concretus Græcis nomine ſua arboris Acacia nuncupatur. In cujus defectu ſupponunt tum officinæ, tum medicorum vulgus ſuccum è ſylveſtribus prunis expreſſum in tenues quaſdam placentulas in ſole denſatum: ſiquidem legitima acacia ad nos non affertur. Ubi acacia defecerit, licet (ſi Dioſcoridi credimus) ejus vice tum rhois arbuſculæ folia, tum lentiſci foliorum ſuccũ, tum etiam hypocyſtidem medicamentis immiſcere. Quamobrem hiis potius ſeplaſiarii uti deberent, quàm ſuppoſititio ſylveſtriũ prunorum ſucco. Acaciæ imaginem, quam hic appingi curavimus, detulit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbeke Flander, Cæſareus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omnibus ſuis partibus, notũq; veram legitimamq; Theophraſti & Plinii acaciam imitatur. Nam planta integra imago, cujus unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, ſed in obliquum ſe attollentẽ, nigro omnino libro. ramos, ſurculosq; ubiq; ſpinis rigentes. Folia eſt rotunda, pyri magnitudine, venoſa, parte prona fuliginoſis, ſupina verò ex viridi ſubalbicantibus, minimè ſerrata, ſubnigricante pediculo, floribus ex albo purpuraſcentibus, & ſiliquis, & ſemine Lupino ſimilibus. Dioſcorides tamen Acaciæ albos reddidit flores. Atqui cum Acacia Theophraſto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diverſitate habeatur, facilè crediderim albam, album proferre florem: nigram verò (ut noſtra hæc eſt) purpureum, & præſertim cum Theophraſtus ſcribat Acaciæ florem aſpectu eſſe pulchrum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longe pulchrior ſpecioſiorq; eſt quàm albus. Scire etiamnum convenit, gummi, quod ab arbore acacia manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quòd ab Arabia regione Aegypto contermina ſuo tempore importaretur. Sed animadvertere oportet, quod Arabicum vulgaris uſus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur:

Acacia officinarum.

Acaciæ ſuccedaneum.

Acaciæ primæ Matth. deſcript.

Gummi Arabicũ.

tur: namq; illud non contractis vermiculis simile, sed in grumis versicoloribus conspicitur, quorum alii succinum, alii topatium, alii chrysopatium, alii beryllum colore, & nitore referunt. Quòd autem nobis gummi Acacia desit, illud argumento esse potest, quod ipsa quoq; legitima acacia hactenus, quod sciam, non defertur. Nam si hoc, quo utimur, syncerum, legitimumq; acaciæ esset gummi: procul dubio ipsa quoq; acacia ad nos conveheretur, cum longe magis in paranda theriaca, aliisq; componendis medicamentis expetatur, quam gummi. Hinc itaq; facilè quivis conjicere potest gummi ex Aegyptia spina defluens ab eo sanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum vulgus habet. Hoc igitur vulgare gummi illud equidem esse existimaverim, quod Græcis gummi simpliciter vocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus, siquidem lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquit: Gummi lachryma est congelata, concretaq; in truncis arborum ipsam fundentium, velut resina quoq; in multis visitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Cæterùm quod exiccatoria, emplasticaq; sit facultatis, constat: hæc Galenus. Ex cujus verbis palam est, gummi sic in universum Græcis appellatum, nostrum gummi esse vulgo Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensuum judicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cujus rei manifesto indicio sunt cum grumorum forma diversitas, tum colorum varietas. Huc etiam accedit, quòd Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda videtur eorum sententia, qui ubi Græci gummi absolute scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod è spina Aegyptia manat. Non desunt præterea, qui gummi spinæ Aegyptiæ illud esse opinentur, quod gummi Dragaganthi, hoc est, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quòd effigie contractos vermiculos referat, quo nihil certè melius illi competere posset. Sed tamen hoc etiam illud non est, ut suo loco dicemus. Galenus lib 7 de compositione medicamentorum per genera, Acaciæ gummi κόμμιδο θηβαικὸν vocat: hoc fortasse argumento, quod scripserit Theophrastus (ut supra dictum est) ingentem hujusce spinæ sylvam esse in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulò ante scripsimus) nec etiam ejus gummi importari credendum est. Gummi Acaciæ meminit Jacobus Sylvius, vir sanè ætatis nostræ ingenio & doctrina celebris, suo de natura simplicium medicamentorum libello, his verbis. Gummi acaciæ non meminit Galenus in Acacia libro sexto simplicium, uti nec acaciæ mentionem facit paulò post in Acantha Aegyptia seu Arabica, quo nomine soli Dioscoridi vocatur. Unde colligas licet, acaciam & acantham Aegyptiam seu Arabicam, diversas esse in Aegypto spinas arbores: hæc ille. Sed mea quidem sententia, Sylvius manifestè aberrasse deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utiq; non est, sed herba è carduorum genere, quemadmodum & Dioscoridis libro tertio ἀκάνθη λευκὴ, hoc est, spinæ albæ similis, quam Mauritani suchaa appellant: quocirca eo capite Acaciæ meminisse Galenum omnino fuisset absurdum. Cæterùm alteram ACACIAM, quam in Cappadocia, Pontoq; provenire tradit Dioscorides foliis rutæ, quamq; hic depictam damus, accepimus hoc anno à quodam ex iis, qui rei herbariæ dant operam. Et quoniam ea Dioscoridis historiam perbelle repræsentare visa est, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc secundam esse Acaciam. Est enim aculeis horrida, folio rutæ, semine lenticula minore, in siliquis ternum quaternumve capacib. quod autumno profert, gustu etiam adstringente: color siliquis aureo quodam fulgore respersus, adeò ut in sole auri modo pelluceat. Ab hac sanè opinione non recedam, anteaquam eam viderim plantam, quam Anguillarius secundam Acaciam esse censet. Nam ejus judicio minimè subscribam, nisi prius plantam conspexerim. Acaciæ vires adnotatas reliquit Galenus lib. 6 simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Acaciæ & planta ipsa acerba est & fructus & succus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & sicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum invehens, sed nec frigoris admodum valentem. Unde constat medicamen id esse frigidum, & terrosum, immista quadam etiam essentia aquea. Et sanè conjectura est non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Estq; & hoc tertii ordinis exiccantium & secundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum verò primi. Nomen, quod ἀκακία habet apud Græcos, idem quod est Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autē Arabicè Acbachie appellatur.

Gummi Græcis quid.

Quorundam lapsus.

Dragaganthū.

Jacobi Sylvii opinio reprobata.

IV. ACACIA ALTERA

Acaciæ alterum genus.

Anguillarii opinio.

Acaciæ vires ex Galeno.

Nomina.

Acacia ab ἀκάζω acuo, quasi acuta, quare Theop. 4. hist. 3. simpliciter Acantham, id est spinā, vocat, Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, Aëtio lib. 1. & Oribasio. Spina Ægypria, aliquib. Arabica Gal. 6. simplicium: at Diosc. & Plin. disjunxere. I. Acacia Ægypriaca C.B. Acacia Ægyptia, Dod. Gal. Lug. Acacia, Bellonio in iconib. Dod. Alpin. Acacia prima, Lac. Acacia prima Ægypt. Cam. Acacia Alexandrina, Cast. Spina Acaciæ Diosc. Lob. Acanthus Theoph. Anguillaræ. Succus expressus Acacia dicitur Paulo & Aëtio, at Gal. succus Acaciæ lachryma cyanea Andromachi fortè: verum officinarū Acacia prunellorū agrestium succus est diligenter spissatus. Gumi quod ex hoc manat, veterib. absolutè videtur gumi dici, ut apud Gal. 4. secundū loca 4. cui lib. 7. secundū genera gumi Thebaicū, aliis Babylonicū, aliis vermiculatū: gumi acanthinū, Marcello: gumi Alexandrinū, Scribonio dicitur. II. Acacia 1. Matt. Cast. Lug. quæ licet videatur nil aliud esse, quā Arbor Judę, cui aculei adpicti: siquidē tota descriptio, aculeis exceptis, nostræ tertio loco positæ cōveniat: attamē cùm cōmentator se talē accepisse testetur, noluimus eam removere, sed potius arboris Judę iconē verā, ut juxta se posita dignoscātur, adjicere. III. Arbor Judę dicitur Ges. hor. Dod. Lo. Tab. Lug. cui & Colytea 3. Theoph. quibusdā: Siliqua sylvestris Clus. Hisp. Cam. in Matt. Cæs. Siliquastrū & sili-

& Siliqua ſylveſtris & fatua & arbor amoris, Caſt. Sycomorus, Stephano Ceratonia ſylveſtris, Geſ. hor. cui & Ceratia agreſtis & Cercis Theophraſti. Fabago arbor Bellonio. Floribus eſt communiter purpureis, quandoque candidis. IV. Acacia altera, Dod. Gal. & fol. Lac. Lugd. Acacia altera Dioſcoridis, Lob. Tab. Aſpalathus ſecundus Maranthæ, Geſ. hor. Aſpalathus Cæſ. Camerario.

Ἄγνος. VITEX. CAP. CXVI.

Vitex ſive lygos, frutex eſt in arborem aſſurgens. Naſcitur in fluminum ripis, *a* aſperſisq; locis, ac torrentium alveis: ramos gerit longos, fractu pervicaces: folia olivæ, ſed molliora. Duo genera ejus: una hatum album florem mittit *b* cum purpureo: altera tantùm purpureum & ſemen, ut piper. Excalfactorias vires habet, & adſtrictorias. Semen ejus potum venenatis ictibus, aquæ quæ cutem ſubiit, lienoſisq; auxiliatur: lac evocat: menſes ciet, drachmæ pondere in vino potum: genituram exolvit: caput tentat & ſoporem affert. Decoctum herbæ & ſeminis in deſeſſione, mulieribus vulvæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes movet ſemen cum pulegio potum, etiam ſuffitu, vel appoſitu: capitis dolorem diſſolvit illitum: inſtillatur cum aceto & oleo capiti in lethargo & phrenitide. Folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant venenata: illita quoque ſerpentium morſibus auxiliantur, teſtium duritias, cum butyro & foliis vitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat: & cum foliis medetur luxatis, vulneribusq;. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, negatur intertriginem ſentire. Agnum, quaſi dicas caſtum, vocant Græci, quoniam matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, foliis hujus cubitus ſibi ſternunt, & lygon, quaſi vimen, propter invictam ferè ramorum flexilitatem.

a Gr. ... [illegible] i. campis udis. *b* Omnia exempl. ... [illegible] i. cū ſubpurpureo.

I. VITEX.

II. VITEX LATIFOLIA ſerrata.

Vitex, quam vulgus herbariorum Agnum caſtum appellat, arbuſcula eſt in Italia vulgaris notitia. Duo ejus genera recenſet Plinius lib. 24 cap. 9. Major in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo. quæ candida vocatur: nigra, quæ tantùm purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Non multum a ſalice vitilium uſu diſtat vitex: foliorum quoq; aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci lygon vocant, alii agnon, quoniam matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes foliis cubitus ſibi ſternunt. Meminit præterea Theophraſtus lib. 4. cap. 11. de plantarum hiſtoria, cujuſdam plantæ ἐλαίαγνος appellatæ (ex olea & agno nomenclatione deducta. quod utriq; ſimilis habeatur) ſic inquiens. Ἐλαίαγνος nata fruticoſa, nec cæteris Amerinis abſimilis folio, figura quidem proximo cæteris, ſed molli, lanuginoſoq; flore populi albæ, ſed minore: fructu nullo: naſcitur plurima ſuper inſulas fluitantes. Verùm an ea vera ſit ἐλαίαγνος, quam novus quidam herbarius in Umbria, & apud Pelignos oriri ſcribit, non auſim ego affirmare: quòd illam non viderim uſquam. Naſcitur tamen & in Bohemia planta, quæ omnibus non Elæagno aſtipulari videtur. Eſt enim fruticoſa, folio viticis ſimili, molli ac lanuginoſo. Flore albo gradatim ex virgis propè foliorum exortum prodeunte: odore non inſuavi, è quo nullus provenit fructus. Huic alia per omnia ſimilis habetur Viennæ Auſtriæ, in Viridario Sereniſſimi Cæſaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, ſed longè minores apice in ſummitate aculeo ſimili. Hanc ego Elæagnum appellarem, quòd folio ac virgis Agnum, fructu verò oleam referre videatur. Etſi ſciam Theophraſti Elæagnum non eſſe, quòd hæc ſterilis ſit, non fructum ferens. niſi fortaſſe deceptus ſit Theophraſtus, vel ejus codex depravatus, ut in aliis quàm plurimis locis obſervavimus. Vitex, ut ſcriptum reliquit Ga-

Viticis conſider. — Ἐλαίαγνος Theophraſt. — Elæagni Bohemicæ hiſt. — Elæagnos alia.

III. OLIVA BOHEMICA sive Elæagnos.

lenus lib. 6. simplicium medicamentorum, caliditatis & siccitatis classem tertiam sortita est, verùm ea est multum tenuis substantia, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen vitices ad medicinam habet inutiles: cæterùm folia, semenq; calida, siccaq; facultate sunt, substantia verò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acre simul & subadstringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, verùm tam perspicue calfacit, ut capitis hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum bellariis) minus caput tentat. Porrò flatus ventris discutit & cùm non frictum, & multò magis cùm frictum fuerit. Cohibet præterea semen impetus in venerem tum frictionis expers, tum etiam ipsam expertum. Folia item, floresq; ipsius fruticis idipsum præstare possunt. Itaq; non tantum esa, potaq; ad castitatem conferre creduntur, verùm etiam substrata. Hinc est, quòd Athenis in Thesmophoriis, hoc est, sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt: hinc illi quoq; nomen inditum agni, hoc est, casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus, quæ superioribus commentariis sunt dicta. agnum calfacere, simulq; exiccare, tum omnium maxime flatus discutere. Porrò quòd exactè tenuium sit partium, facultas ejus indicio est, Nam quòd caput tentat, non magna multitudine vaporum ab eo prognatorum, quam à caliditate ejus ac subtilitate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreate posset, sanè & ventrem inflaret, & venerem stimularet, perinde ut eruca: verùm cùm non tantùm non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profectò secundum rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroq; paulò est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul ac facultatis mistione. Nam agni semen ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exactè amara est, & acris: ubi verò humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui videatur inesse, ea utiq; omnino obscura, scio, videbitur, nec par ei, quæ est in agno. Quocirca & ad jecur, & lienem indurata & obstructa agni semen potius, quàm ruta competit. Sed hæc ad curandi jam methodum pertinent, quam ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: verùm celeriter ad rem propositam reflectere, viri est utiq; temperati: magnaq; etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis evidentibus generalem facultatem collegero, particulares postea actiones omittam. Nam in præsens id solum novisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idq; non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inveniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem solvens seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur: hactenus Galenus. Nomina. *Hujus plantæ nomen Græcum est ἄγνος καὶ λύγος: Latinum Agnus, Vitex & Salix amerina: Arabicum Famanchest, Samanchest seu Bengiechest: Italicum Vitice & vulgare: Agno casto: Germanicum,* Schaffsmüllen und Keuschlamb: *Hispanicum, Gattiglio casto: Bohemicum Drmek: Gallicum Agnus castus & officinis.*

Vitex, ἄγνος quasi castus, licet Gaza apud Theophrastum Amerinam sit interpretatus: & λύγος, vimen, propter invictam ferè ramorum exilitatem, unde fortè nomen Viticis. Non solum floris colore variat, sed & foliorum, altera namq; est angustiore, altera latiore & serrato folio, quare utriusq; figuram adposuimus, cum utramq; in Patavino horto medico ante viginti annos collegerimus. I. Vitex angustifolia C.B. Vitex major candida Plinio: Vitex, Trag. Dod. Gal. fol. Lac. Lon. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lug. Cæs. Cam. Agnus castus, Cost. & officinis. Elæagnon Theophrasti. Vitex, Lob. II. Vitex latifolia serrata. C.B. Vitex latiore & serrato folio, Lob. Lugd. Vitex minor, quæ & nigra Plinio, Cæs. III. Olea Bohemica & Elæagnus Matth. Lugd. Ziziphus alba Columellæ, Bello. in obser. Ges. hor. Clus. Hisp. Cam. Ziziphus Cappadocica Bell. Dodo. Lugd. cui & arbor Paradisea à floris odore. Salix amerina Amato: olea sylvestris Septentrionalium, & Elæagnos Theophrasti folio viticis Lobelo.

Ἰτέα. SALIX. CAP. CXVII.

SAlix vulgo nota est. Cujus semen, folia, cortex & succus spissandi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere & vino pota, ileosis subveniunt: sumpta per se, & cum aqua, præstant mulieribus ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eosdem præbet effectus: corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clavos, & callos tollit. *a* Ex foliis & cortice, succus cum rosaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foveri utilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, exciso cortice: in plaga enim concretus humor invenitur, qui ad purganda, *b* quæ obstant oculis suam vim præbet.

a Cat. ὁ δὲ ἐκ τῶν φύλλων καὶ τοῦ φλοιοῦ χυλὸς ... 1. Succus ex foliis tempore floris in cortice mali punici calfactus. b Meum ... 1. quæ obtenebrant pupillas.

Salicis consider. *QUamvis de Salice, ut una tantùm agat Dioscorides, ejus tamen plura traduntur genera tum à Theophrasto libr. 3. cap. 13. de plant. hist. tum etiam à Plinio lib. 16. cap. 37. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & perticæ & pali maximi usus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ crescunt, colore rufescentes, sequaces lentitia, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat M. Cato suo de*

reru-

SALIX.

SALIX LATIFOLIA rotunda.

SALIX HUMILIS REPENS.

re rustica libro. Rursus alia firmiores corbibus & rusticanæ supellectili admodum expetita. Alia denique sunt minuscula ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis ac calathis aptissima, omnibus folia oleaginea oblonga, supernè virentia, & infernè candicantia. Nascuntur humecto solo in fluviorum & fossarum aggeribus. Salicis lachrymam trium generum esse prodidit Plinius lib. 24. cap. 9. tametsi unius tantùm generis meminerit Dioscorides. Unam arbor ipsa sponte exudat, altera manat in plaga, cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumni tempore à falce distillans. Caeterùm qui salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inveniò neminem: quæ delapsis statim floribus e ramusculis uvæ modo dependet, donec ventis arrepta huc & illuc plumæ modo impellitur. Salix citò senescit, ac brevi vitæ spatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter à Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad somnum conciliandum parantur, sparguntur eadem utiliter circa febricitantium lectulos. E potum salicis decoctum, aut lixivium è salicis cinere paratum, inhærentes gutturi hirudines necat solvitque: viridia folia sparguntur utiliter circa febricitantium lectulos. Ligni materies, cadis ac scutis conficiendis aptissima, quòd suo lentore frangi contumax sit, & levitate polleat. Salicis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 6. simp. med. his verbis. Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem quis uti posset. Verùm floribus ejus maximè propè omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri præparationem: est enim vis eorum ita desiccatoria, ut morsu abstineat: habet verò etiam quandam adstrictionem. Sunt verò etiam, qui succum ex ea expressum, medicamen fervent mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res utile. Haud enim invenias quid ad plures res utilius, medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat, sicut in opere de medicamentorum compositione exactius demonstrabitur. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet tum floribus, tum foliis, nisi quòd temperatura sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, ejusque cinere utuntur ad omnia, quæ valenter desiccare oportet. Nam clavos, quos vocant callos, Græci [illegible], myrmeciasque tollunt, aceto acri ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret salix, corticem ejus incidunt & succum quendam colligunt, utunturque ad ea, quæ pupillas offuscant, extergente videlic. simulque tenuium partium medicamine. Uti verò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Græcis ἰτέα: Arabibus Bulef, Bhulles

Salicis lachryma triplex Plinio.

Salicis spuma.

Salicis vires ex Galeno.

Nomina.

Saffaf aut Chalif nominatur: Italis Salice & Salcio: Germanis Weiden und Felbinger: *Hispanis Salce aut Salgueiro: Gallis Saulz: Bohemis Vurba.*

Salicis differentiæ.

Salix ἰτέα, παρὰ τὸ ἰέναι quòd ea celeritate crescat, ut salire videatur: ὠλεσίκαρπος frugiperda Homero, quia ocyssimè semen amittat, ut habet Theophrastus 3. hist. 2. & Plinius lib. 16. cap. 26. Salix alia perticalis, alia viminalis. Perticalis, quæ vulgaris & prima, vel est sterilis, flores ferens amentaceos ante folia: vel est fructifera, ferens racemulos populi instar oblongis granulis. Viminalis variat colore corticis magnitudine & fructu. Colore est cortex albo seu pallido, Gallica dicta: nigro, phœnicea Theophrasto, purpurea Plinii: luteo, Græca dicta, vitellina Plinio: Cinereo, quæ latifolia seu aquatica. Magnitudine, alia viminalis magna, alia parva: magna quæ secunda est salix purpurea nigra viminalis, cui peculiare quod ad cujusq; folii petiolum gemina semper sint foliola, μελανόφλοιον Theophrasto: tertia salix phænicophloios sive phænicea: quarta salix lutea: quinta salix latifolia, quam aliqui Elæagnon Theoph. censent, quæ duplex, alia folio oblõgo, quę salix caprea latifolia Tab. alia folio rotundo, salix quarta Trago, cujus iconem adposuimus: sexta salix angustifolia: septima, salix foliis longissimis, Eleagnos Lugdunensi. Parva variat foliis latis & angustis: latis salix humilis repens, cujus iconem adposuimus, quæ duplex est apud Clusium historia Pannonica, hæc octava est & nona: decima est rotundifolia in historia nostra describenda. Angustifolia duplex Clusio, undecima & duodecima: decima tertia, salix Helice Lugdunensi, quę baccas fert rubentes & caput squammis compactum: decima quarta salix marina quę testis ostrearum & saxis in mari adnascitur. Fructu variat, quod alia sterilis, alia fructifera, ut supra dictum.

Ἀγριελαία. SYLVESTRIS OLEA. CAP. CXVIII.

SYlvestris oleæ, quam aliqui cotinon, id est, oleastrum appellant, alii Æthiopicam olivam: folia astringunt, trita autem & imposita ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, reduvias, nomasq; cohibent, crustas emarginant cum melle illita: quinetiam sordida ulcera repurgant: inflammationes, panosque cum melle imposita discutiunt, cutem à capite vulsam conglutinant: oris ulceribus, & privatim infantium commanducata medentur. Succus & decoctum eosdem habent effectus: sanguinis eruptiones ac muliebre profluvium, admotus succus inhibet: uvæ oculorum pustulisque prodest: ulcera & veteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquam utilis. Exprimitur succus tusis foliis, affuso vino aut aqua, siccatusque sole in pastillos digeritur: sed longè validior ad recondendum succus habetur, qui cum vino, quam cum aqua expressus est: auribus subvenit sive ulcerentur, sive pus effluat. Folia conveniente cœliacis cum farina hordeacea illinuntur. Uruntur cum floribus folia, ut spodii vicem cinis præstet, in cruda olla, oblito ore luto, usque dum figulinum percoquatur: restinctaque vino, & rursus subacta, eodem modo uruntur: postremo cerusæ modo elota coguntur in pastillos. Hujuscemodi cinerem in medicamentis oculorum constat spodio non cedere, sed eisdem viribus præditum esse putandum est. Foliorum sativæ oleæ eadem vis intelligitur, sed aliquando inferior: unde ocularibus medicamentis ob suam mitiorem vim convenientior est. Sudor ligni virenti accenso manans, illitu sanat lichenas, furfures & scabiem. *a* Oleaginum semen illitum medetur furfuribus & ulceribus, quæ depascunt, vorantque: quod autem intra nucleum est, ex adipe & farina scabros ungues excutit. Colymbades tritæ, & ambustis illitæ, pustulas gigni prohibent: sordida ulcera purgant. Muriæ succus collutas gingivas contrahit, & motus dentium firmat. Oliva *b* flava & recens stomacho utilior est, ventri difficilis: nigra autem & matura corruptioni opportuna est, stomacho adversatur, oculis non convenit, capitis dolorem movet: arefacta illitu depascentia ulcera sistit, & carbunculos emarginat. Oleum sylvestris olivæ gingivis putri uligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilit: calfacti fotus gingivis fluxione laborantibus utilis est: lanam enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingivis admovere, donec albæ spectentur.

a Meum καρπὸς. i. fructum.

b Meum ὑπόξανθος. i. subfulva.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας. LACHRYMA ÆTHIOPICÆ OLEÆ. CAP. CXIX.

LAchryma, quam Æthiopica olea stillat, scammonio similis quadantenus est, fulva, stillis exilibus constans, mordax. Quæ autem [ammoniaci aut gummi similitudinem refert,] colore *a* nigricans, [nec] gustu mordens, supervacua est. Nostrates [oleæ,] oleastri[que] similem lachrymam sudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginesq; illitu emendat: urinam & menses ciet: cavis dentium impressa ad dolores efficax est. Inter venena scribitur, partus pellit: lepras & impetigines sanat. Appellatur autem Æthiopica & agrestis olea.

Quæ cõclusa sunt tribus in locis non leg. Orib.

a Meum μέγα καὶ λεῖον. i. magnum & læve.

Ἀμόργη. AMURCA. CAP. CXX.

AMurca *a* [expressæ] olivæ recrementum est. Decocta in cupreo vase ad crassitudinem mellis adstringit, cæteros præbens lycii effectus. Insuper dentium dolori, & vulneribus cum aceto, vino, aut mulso commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus inducto suo obstruentia. Vetustate meliorem fieri constat. Utiliter infunditur sedis, genitalium ac vulvæ exulcerationi. Si verò cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: jumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu sanat. Cruda & recenti amurca podagras, articulariosque dolores foveri, utilissimum: peruncta in villosa pelle & hydropicis imposita, tumoris molem reprimit.

a ἐλαίου. i. Olei, leg. Orib.

Cum

I. OLEA SYLVESTRIS.

II. OLEA DOMESTICA.

Cum oliva, oleum oleæ Aethiopicæ lachryma, & amurca ex una tantùm arbore proveniant: non ab re duximus de his omnibus ſimul pertractare, & ita ſingulis partibus unica commentatione, quantum opus erit, ſatiſfacere, & quicquid ad eas ſpectat, ſimul perſtringere. Oleæ itaq; folia habent longa, in acutum deſinentia, craſſa, pinguiaq;, supernè virentia, infernè albicantia, ſapore amaro & acriuſculo. Florent omnes Julio menſe floribus albis racematim prodeuntibus: è quibus baccæ prodeunt primum virides, deinde appropinquante maturitate palleſcunt, tandem purpureæ primùm factæ ſaturatè nigreſcunt: decerpuntur menſe Novembri & Decembri, namq; antea non matureſcunt. Sternuntur deinde in pavimentis, donec rugoſæ fiant, deinde molæ ſupponuntur, & torculari premuntur, affuſa ferventi aqua: ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra, ſolida, venoſa, criſpa, ardetq; viridis, perinde ac ſicca: feruntur in collib. & in campis. Naſcuntur ſylveſtres oleæ copioſæ in agro noſtro Senenſi, aliiſq; Hetruriæ locis: naſcuntur & in Dalmatiæ tractu, & in quamplurimis Adriatici & Aegei maris inſulis, verùm domeſticis longè minores, foliis brevioribus aculeatiſq; ramis. Earum baccæ etſi numeroſa fœcunditate vincant, magnitudine tamen ſativis cedunt: quin & guſtatu adſtringentiore ſentiuntur, & ori ſapidiores exiſtunt. Cujus rei certo ſunt teſtimonio turdi, merulæ & ſturni: quippe quoniam ſylveſtres olivas libentius devorant, quàm ſativas. Incolæ, qui aucupiis delectantur, agreſtes oleas ſummo ſtudio ac induſtria ab avibus tuentur: nempe quòd confecta ſativarũ vindemia, aviculæ ad has advolant, ubi menſe Decembri & Januario viſco innumeræ capiuntur, præſertimq; turdi. Pauci admodum ſunt in Hetruria, qui oleaſtri baccas legant ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna ſativarum copia eſt, quæ facit, ut inibi omnino parvipendantur ſylveſtres. Olivarum genera decem in antiquorum notitiam perveniſſe reperio, pauſias videlicet, algianas, licinianas, ſergias, nevias, culminias, orchites, regias, circites, murteas: etſi Virgilius trium generum tantùm meminerit, quemadmodum etiam plura non novit hac noſtra ætate Hetruria, præſertimq; noſter Senenſis ager. Primum harũ genus eas noſtri faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur, ſunt tamen ſpectatæ forma & magnitudine. Bononienſibus non quidem inferiores: hi tantùm muria aſſervatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ ſunt, quòd multò plus amurcæ quàm olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præſtantes, quamvis prædictis longè minores ſint, ſunt tamen omnium aptiſſimæ ad olei conficiendi uſum: quippe quòd oleum ex eis expreſſum, fit non modo flavum, dulce, pellucidum ac cæteris præſtans, ſed etiam copioſum. Gignuntur hæ à proceriſſimis oleis, prægrandib. juglandium nucum inſtar, ramos in altũ latumq; ampliſſimè fundentibus, eas rura noſtra Olivaſtre vulgo vocant. Tertii verò ac poſtremi generis eæ deniq; ſunt, quæ paſſim in univerſa Italia naſcuntur, & omnium vulgariſſimæ habentur. Laudatiſſimæ olivæ Bononienſibus & noſtratibus craſſiores muria aſſervatæ Romam, Venetias, & ad alias complures Italiæ clariſſimas urbes, ubi magnificæ, opiparæq; parantur menſæ, ex Hiſpania importantur. Condiuntur muria olivæ brevi tempore, ſervata nativa viriditate, hoc modo. Sumuntur calcis vivæ cribratæ libræ ſex, aquæ quod ſufficit ad diſſolvendum, quouſq; calx pulticula liquida fiat, huic adduntur cineris querni cribrati libræ duodecim, & aquæ tantum, quod ſufficiat ad diſſolvendum: deinde in hac pulticula macerentur olivarũ viridium electarum libræ vigintiquinq; horis octo continuis, aut ad ſummum decem (hoc temporis ſpatio omnem amaritudinem exuent) ſed interim lignea rude leviter cõmiſceantur, ne lædantur, contundanturve. Eximuntur deinde, & lavantur in aqua, in qua poſthac macerantur quinis, ſenisve diebus mutata, affuſaq; ſæpius aqua: Extrahuntur deinde, & condiuntur muria in qua ferbuerint prius fœniculacei caules in particulas diſſecti: & aſſervantur fictili, quo commodum fuerit. Ita enim parat a nativã viriditatem ſervant, & eſui delectabiliores evadunt. Cæterũ olea, & quercus tam pertinaci odio inter ſe diſſident (ſi rei agrariæ ſcriptorib. fides eſt adhibenda) ut altera prope alterã depacta brevi tempore pereat. Oleæ item ſi primò germinatu à capra depaſcantur, adeo ſterileſcunt, ut nullo remedio in poſterum prolificæ fiant. At ſi alia de cauſa raras admodum, vel nullas proferant baccas

Oleæ cõſideratio.

Olea ſylveſt.

Olivarũ genera decem.

Olivæ condiendi ratio.

Oleæ & quercus odium.

baccas, nudatas earum radices à circumstante terra hybernis algoribus opponere, certissimum est remedium. Amant olea apricos tractus & colles, calidasque regiones, nam in frigidis locis non proveniunt.

Aethiopicæ oleæ lachryma.

Sylvestris seu Aethiopica olea lachryma, licet multis polleat viribus, ejus tamen in Italicis officinis nullus est usus: neque, quod ea ad nos afferatur, adhuc compertum habeo. Sunt, qui hanc putent illud esse gummi quod medici recentiores, & officina gummi elemi appellant.

Gummi elemi.

Verùm illud certo argumento est, oleæ Aethiopicæ lachrymam gummi elemi non esse, quòd gustatu mordax non sit, neque linguam vellicet: tum etiam, quòd omnibus perspicuum sit, eam lachrymam (etsi impropriè gummi appelletur) non in gummi quidem, sed verius in resinarum genere esse recipiendam: cum igni exposita statim colliquescat & diffundatur, quemadmodum & resina, quæ è pinu, picea, & aliis resinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorsus ignota sit planta, à qua in Oriente defluit. Siquidem nullum gummi genus (quod ego sciam) igne colliquescit, nisi addito aceto vel vino: quin potius statim comburitur. Est & alia olea maris rubri lachryma, ex qua (ut Theophrastus inquit lib. 4. cap. 8.) medici sistendo sanguini medicamentum componunt. Cæterùm quamvis ætate nostra obscura admodum sit gummi elemi origo, ejus tamen vires clarissimæ apud chirurgicos & vulnerarios medicos reperiuntur: nam in calvariæ fracturis, ac vulneribus mirificè unguentis, & emplastris additur, adeò ut præstantissimum sit in his sanandis medicamentum.

Amurca olei.

De Amurca olei postremo nil aliud dicendum est, nisi quòd sit admodum utilis (ut memoriæ prodidit Cato) apotecarum & officinarum fabricis, ubi lanei, vel serici panni reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ex ea inde parietes incrustentur, oblinanturque item laquearia & pavimenta, non modò parietes contractos, vel adventitios humores unquam collachrymant, & situm minimè contrahunt: sed nec blattæ nec araneæ, nec cujusvis generis vermiculi ibidem gigni possunt. Sylvestris oliva oleum cæteris adstringentius est. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur, sudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia scabiemque abstergit. Tardius etiam canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur.

Olivæ vires ex Galeno.

Olivæ vires prodidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Olivæ rami quantum habent adstrictionis, tanta & frigiditatis participes sunt. Fructus verò, si quidem ad unguem maturus, moderatè calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat. Oleæ sylvestris rami ac folia magis adstringunt, magisque refrigerant quam domestica.

Nomina.

Olea sativa, sic Latinè, ut ἐλαία ἥμερος Græcè vocatur: Arabicè Saiton seu Caiton: Italicè Olivo domestico: Germanicè Oelbaum: Hispanicè Olivo & Azeytuno: Gallicè Olivier. Sylvestris autem ἀγριελαία, κότινος appellatur: Latinis, Oleaster & Olea sylvestris: Italis Olivo salvatico: Germanis wilder Oelbaum: Hispanis Azebuche: Gallis Olivier sauvage.

Olea sativa est & sylvestris. I. Sylvestris olea seu cotinus Dioscoridi: olea sylvestris, Lac. Lob. Dod. Tab. Oleaster Lon. Lug. Cæs. II. Sativa, olea & olea sativa herbariis dicitur. Olivarum genera plura proposuit Plinius lib. 15. cap. 3. Columella verò lib. 5. cap. 8. decem recensuit. At Virgilius 2. Georgicorum tria enumerat quæ nota satis, Orchites, Rhadios & Pausias. Tria quoque ad nos adferuntur genera: grandissimæ nucis ferè magnitudine ex Hispania muria conditæ, quę Superbę Plinii fortè: dein majusculę & oblongæ ex Gallia & Italia: tum Genua minores rotundiores, quæ Olivellæ vocantur. Verùm apud Generosum Baronem Rudophum à Salis Cæsareæ Majestatis consiliarium, aliquoties comedimus peculiares à prædictis olivas, quę oblongæ sunt & magnitudine ad Hispanicas accedunt, verùm minore sunt pulpa seu carne & nigricantes, quæ in Rhætia suis in hortis proveniunt.

Δρῦς. QVERCUS. Βάλανος. GLANS. Φηγός. FAGUS. Πρῖνος. ILEX. CAP. CXXI.

QVercus omnis adstrictoriam vim habet, præsertim liber, qui cortici & ligno intercedit: quinetiam tunica putamini glandis subjecta. Decoctum ex iis datur dysentericis, cœliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pesso fœminis fluxione vulvæ laborantibus subjicitur. Glandes eosdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatus in cibum sumptæ pariunt: resistunt esitatæ venenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte vaccino potum, prodest contra toxica. Intritæ crudæ inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe vocant, & malefica ulcera cum salsa axungia conveniunt. Iligneæ glandes viribus quernas antecellunt. Fagus & Ilex quercus generi assignantur, & consimile munus obeunt. Ilignæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tusa & trita tumoribus prosunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

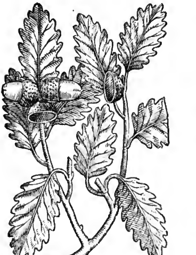
Glandiferarum arborum consider.

SUnt & alia glandiferi generis arbores, præter Quercum, Ilicem & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Aesculus, Phellodrys & alia nonnulla, quæ suo more rura nostra appellant, quarum omnium exactè rationem reddere potest universa Hetruria. Quippe quòd & in maritimis nostris Senensibus, & Faliscorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hæc glandiferarum genera adeo numerosa in vastissimis sylvis proveniant, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis saginent. Verùm ne aliquis existimet, harum non meminisse Dioscoridem, quod fortasse eas non cognoverit, sciendum est, eum, meo quidem judicio, δρυὸς nomine comprehendisse in universum omnes glandiferas arbores non solùm quòd sciret, una voce omnia illa genera contineri posse, sed etiam ut brevitati consuleret: Δρῦς enim apud Græcos non modo quercum particulatim significat, sed universim quamcunque glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ipse: Δρῦς πᾶσα στυπτικὴν ἔχει δύναμιν, id est. Quercus omnis adstrictoriam vim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera adstringit.

Quercus quæ proferat ex Theoph.

Quercus folium est oblongum, firmum, robustum, per ambitum utrinque sinuatum, caudice crasso, cortice rudi, scabroque: in ramis verò laviori. Materie robusta, dura, gravi, compacta, firmaque. Glandifera est arbor, & præter glandes Gallas quoque producit cum majores, tum etiam minores, quas omphacitides vocant. Alios quoque fert fructus de quibus Theophrastus. Porro mirum est (ut Theophrastus est auctor lib. 3. cap. 8. & 9. de plantarum historia) quòd alia plurima præter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit parvulam atque alteram resinosam & nigram: quin & aliud specie veluti morum, sed durum & fractu admodum difficile, id tamen rarum: ad hæc aliud effigiem colis repræsentans. Cum verò perficitur, durum quid parte emicante & perforatum, & tauri caput quodammodo æmulans profert, quod præruptum nuclei oleæ speciem intus ostendit. Fert & quod quidam pilum appellant. Id pilula est comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminib. utuntur: flagrat etenim probè, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, Cæterùm quidem inutilem,

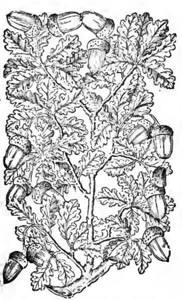
I. QUERCUS LATIFOLIA.

II. QUERCUS FLORENS.

II. QUERCUS.

utilem, verno autem tempore succo melligeno inficientem, tum tactu, tum gustatu. Inq; ramorum alis pilulam aliam gignit sine pediculo, concavoq; sessilem, peculiarem certè, versicoloremq;. Nam eminentes quosdam umbilicos candicantes, vel passim variantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, splendidamq; ostendit aperta nigra & putricans cernitur. Lapillum quoq; pumiceum magna ex parte gignit, quanquam rarò. Item aliam eò rariorem pilulam è foliis convolutam, compressam atq; oblongam. Super foliis verò tergo adhaerentem pilulam fert candidam, aquosam, dum tenera est: haec etiam interdum muscas intus continet, veniensq; ad incrementum justum in modum levis parvula gallae indurescit. Fungos omitto, qui è radicibus, & juxta radices erumpunt: communes enim eos cum caeteris habet arboribus. Quinetiam viscum taceo, quippe cùm in aliis quoq; proveniat. Sed nihilominus (ut dictum est) ferax haec arbor habetur plurimarum: hactenus Theophrastus. Caeterùm non dubitandum est, quin omnes eis partes suos habeant usus, suisq; polleant viribus. Stillatitia aqua, quae in balneis calentis aqua vitreo organo à tenellis quercus foliis primo ipsarum exortu decerptis elicitur, jecinoris defluxiones sistit, renum calculos cōminuit, & mulierum alba profluvia cohibet. Datur quoq; potanda utiliter dysentericis, & sanguinem rejicientibus. Sunt qui in pestilentialibus febribus eam propinent, quod adversus venena non parum valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, si super lingua teneantur. Caeterùm aqua quae in marcescentiū quercuum reperitur cavitatibus, scabiem omnem ulcerosam sanat. Glandes urinam cient & resistunt devorata venenatorum morsibus. Intrita cruda inflammationes leniunt. Ad haec ejus echinata pilulae sicca, ac trita vim apprimè adstrictoriam possident: eaq; propter efficacissimo sunt remedio contra omnes alvi fluxiones. In summa praestant, ubi supprimere sit opus.

Aqua foliorum quercus & ejus vires.

Fagi cōsideratio.

FAGUS *quoq; glandiferis arboribus adnumeratur, tametsi fructus effigies glandibus prorsus reclamet. Est autem Fagus folio carpini non absimili, grandiore tamen, laviore, nec adeo crispo. Atqui, ut ad fructum redeamus, est quidem in extima parte, calyculo includitur rotundo quadantenus echinato hispido ac scabro: interius verò triangulari forma nuclei sunt, qui tenui & lavi cute, castanearum modo, in atrum rubescente obteguntur. Nucleus albicat, horū sapor dulcis & subastringens. Materies dura, sed non admodū firma. arbor in magnā assurgit proceritatem, ramis grandiorib. ac patulis. Provenit in sylvis, tam in planitie quàm in montib. & collibus. Glires hoc pabulo maximè delectantur ac pinguescunt: quamobrem cùm ejus advenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniola, Stiria & Carinthia sylvis: quippe in iis locis incolas manè inspexerī, qui saccos gliribus plenos ferant una tantū nocte captis. Delectantur fagi fructu etiā mures, siquidē è longinquis regionib. natura ducti gregatim sylvas ingrediuntur. Item & sciuris gratiss. cibus ac etiam turdis, merulis, aliisq; compluribus volatilibus. Quin & obsessos hostibus homines in oppido*

Chio

IX. FAGUS.

X. ILEX.

XI. ILEX LATIFOLIA spinosa.

Chio eas autem glande victitasse, Cornelius Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Fagi folia esitata labiorum, gingivarumq́; vitiis mirifice opitulantur: tusa, illitaq́; torpentia membra corroborant. Glandis fagineæ cinis renum calculis utiliter illinitur. ILEX *insuper arbor est in Italia notissima, spectataq́; proceritatis, cortice in rufum nigricante: materies ejus densa admodum est, gravis ac robusta, in atrum rubescens. Foliis laurinis ac perpetuis viret, sed quæ externè candicent, scabraq́; sint: internè verò virescant, læviaq́; cernantur: quin & in toto ambitu serrata sunt. Duum Ilex est generum: alterum folio spinoso, sive aculeis alterum. Hoc ubiq́; fere scatet Hetruria: illo verò Hispania. Meminit utriusq́; Columella libr. 6. cap. 3. de re rustica, sic inquiens: Possunt & ficulnea bubus probè dari, si sit eorum copia: Ilignea tamen vel melior est quernea, sed ejus generis, quæ spinas non habet: nam id quoq́;, uti Juniperus, respuitur a pecore. Quare non rectè sentiunt, qui Plinii tantùm & Theophrasti testimonio freti, Ilicem haud spinosam, legitimam esse negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præstant. Iligneus carbo Hetruscis in pretio est, non modò quòd ignem diu foveat, sed etiam quòd (ut ajunt) vapore capiti minimè tentet. Hæc præter glandes, pilulas quasdam rubentes gignit, quæ trita cum aceto vulneribus recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut memoriæ prodidit Theoph. lib. 3. cap. 16. de plant. hist.) est arbor illa, quam Arcades Smilacem vocant, ilici similis (ea autem non est taxus, quæ etiam smilax dicitur, quoniam de taxo capite 10. ejusdem libri disseruit Theophrastus) folio tamen non aculeato, sed molliori profundioriq́;, differentiisq́; pluribus distinguendum: nec materie, ut illa, solida spissaq́;, sed soluta, mollisq́; in opere. Sunt qui censeant Ilicem non spinosam smilacem esse. Sed cùm smilaci materies sit soluta molliq́; in opere (ut Theophrastus scribit) cur eorum sententiam comprobem, non habeo. Meminit hujus Gal. lib. 6. cap. 3. de comp. med. secundum locos in columella remediis, sic inquiens: His fortiora sunt ac baccarum ejus decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri possit, quòd smilax (taxum, vel ejus speciem intelligit) quæ ab omnib. venenosa describitur, ponatur à Galeno inter gurgulionis remedia, in dubii verò solutione nil aliud determinat, nisi quòd, cùm nō ubiq́; (sic ipse putat) taxus sit veneno-*

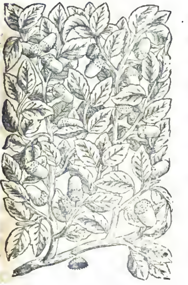
Ilicis cōsideratio & historia.

Ilex duplex.

Smilacis consideratio ex Theoph.

Cornarii lapsus circa smilacē.

XII. SUBER PRIMUS.

XIII. SUBER SECUNDUS.

XIV. PHELLODRYS.

venenosa, ex eo genere sumi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed si Cornarius Theophrastum sibi alioquin familiarem consuluisset, qui smilacem quandam (ut paulo antè ostendimus) in arborem ilici similem refert, rectius meo quidem judicio, & paucioribus rem hanc explicasset. SUBER *deniq; arbor est fructu & folio ilicis, perpetua similiter coma virens, quanquam id negat Theophrastus, sed crassissimo cortice vestitur, atq; ilici magnitudine cedit, ut ii quidem attestari possunt, qui Baccano Romam profecti sunt: eo enim in itinere innumeræ Suberum plantæ visuntur. Atqui duo ejus visuntur genera: alterum folio angustiore, prolixiore, acuminatioreq;: alterum verò breviore, rotundioreq; & per ambitum serrato, acuminatis quibusdam in locis incisuris. Glandes quoq; profert iligneis pares, paulò tamen minores, deterioresq;. Hoc in Romano, illud in Pisano agro proveniens. Hæc cortice exuta minimè arescit, quemadmodum reliquæ arbores, quandoquidem natura haud ignara, quòd sæpissimè cortice expolianda esset, materiem duplici cortice munivit. Inter plures ac varios corticis suberei usus, qui in rebus domesticis celebrantur, ille præcipuus est, & vulgaris, quòd sutoribus maxime sit expetita ad crepidas conficiendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piscatores, quòd ea nunquam aqua mergatur, sed supernates sustinendis retibus plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoq; Plinius lib. 16. cap. 8. scriptum sic reliquit. Suberi minima arbor, glans pessima, raraq;: cortex tantùm præcrassus, ac renascens, atq; etiam in denos pedes undiq; explanatus. Usus ejus ancoralibus maximè navium, piscantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu: quamobrem non infacetè Græci mulieres cortices arborum appellant. Sunt qui Suberem fœminam ilicem vocent, atq; ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentariis præcipuè fabricis, ut circa Elin. & Lacædemonem: nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omnino. Et eodem libro, cap. 40 inquit. Ejus materies tardissimè vetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, juglans: hæc Plinius. Est & alia arbor glandifera quam, quòd candicem habeat Suberi non absimilem, folia ferat suberis, corticem verò, & ligni materiem & glandes quercus sive cerro non absimiles, Hetruria vulgò appellat Cerrosugaro, quasi Cerrisuberem dicas. Id quod etiam fecisse videtur antiquitas: quandoquidem Theophrasto loco superius citato ea PHELLODRYS dicitur: copiosa hæc in agro Senensi*

Suberis consideratio, & historia.

Suber duplex.

Suberioz corticis usus.

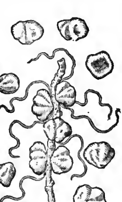
Suber Plinii.

Phellodrys & ejus hist.

Angvillarius arguitur. *in omnibus Archidoßi, & comitatus S. Floræ sylvis. Sed illuc usq; non pervenit Anguillarius, cùm de hac arbore nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proveniunt. Non differt suis in facultatibus ab aliis glandiferis.* Suberis vires Matthiolo. *Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit: ejusdem cinis ex vino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur. Omnium glandes in farinam trita, & potui data, drachmæ unius pondere, ex succo plantaginis, auxiliantur omnibus alvi, & uteri fluxionibus. Confert earum decoctum potum contra venena. Cruda ac recentes intrita, illitaq; inflammationes leniunt. Illinuntur eadem cum salsa axungia maleficis ulceribus. Calyx quo glandes in arbore sustinentur, easdem possidet facultates, sed magis eum adstringit, eum contrahit.* Glandiferarum arborum vires ex Galeno. *Galeno tam quercus, quàm quarundam aliarum glandiferarum arborum medicina commemorantur libro 6. simplicium medicamentorum, his verbis. Quercus partes omnes adstringentis qualitatis participes sunt. Sed plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ sub glandis ipsius calyculo, ea videlicet, quæ fructus carnem convestit. Quamobrem ad profluvium muliebre, &* 10 *sanguinis exputiones, tum dysenterias & diuturnos ventris fluxus commodam esse credunt. Maximè verò ea utuntur decocta. Valent tamen adstringunt, fagus, & ilex, seu quis has species esse roboris velit, seu toto genere diversas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non instrenuè desiccare valent, minus autem quæ sunt alterius roboris nimirum quanto minus sortita sunt adstrictionis. Siquidem ego quandoq; glutinasse me vulnus memini falce inflictũ, cùm nullum adesset ad manum medicamen præter ipsius quercus folia: trivi ea in lævi petra, & vulnus, omnemq; victum locum contexi. Eandem vim foliis habet & fructus roboris, eoq; medici nonnulli ad incipientes & crescentes utuntur phlegmonas, nam quæ jam vehementes sunt, adstringentia respuunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quàm ad præsentem tractatum attinent. Cæterùm in præsentia novisse, quòd eatenus adstringentem quatenus dictum est, facultatem quercus obtineat, sufficit: ac proinde desiccandi, atq; adstringendi: excalfaciendi autem paulò infra media, in genere scilicet eorum, quæ (ut sic dicam) tepida sunt. Arbor, quæ Δρῦς Græcis: Quercus Latinis appellatur: Chullot, Hullet, aut Beluth, Arabibus Quercia. Italis:* 20 Eychbaum/ *Germanis: Robre, Hispanis: Chesne, Gallis. Quæ verò Φηγὸς Græcè: Fagus Latinè dicitur: Arabicè Chinaos, aut Chiachas: Italicè, Faggio: Germanicè* Buchbaum: *Hispanicè, Haya: Gallicè, Fau. Quæ denique, Græca voce Πρῖνος: Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, sive Carmas: Italica, Elice: sive Leccio: Hispanica, Anzina, & Anzinheira: Germanica,* Stechcychen. *Gallis Veuse. Suber autem Græcis Φελλὸς: Italis Sugaro: Germanis,* Pantoffelholtz. *Suber angustifolium φελλὸς στενόφυλλος. Phellodrys, Græcis pariter φελλόδρυς: Italis præsertimq; Hetruscis, Cerrosugaro.*

Queecus *Δρῦς*: Veteres omne genus arboris *δρυὸς* appellatione intellexerunt, à *δρύω* erumpo aut pullulo: posterioribus *Δρῦς* omnem arborem glandiferam tantùm significat & præsertim Quercum. Una voce Latina comprehendi posse Plinius negat: at Gaza Roboris appellatione contineri posse censet. Queecus apud Latinos, modo pro genere, modo pro unica ejus specie ponitur. Sic fructus *βάλανοι* glandes dicuntur: licet Latini, ut Jabolenus ait, glandis nomine omnem fructum sint complexi: at Plinius Glan- 30 dem, inquit, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, queecus, esculus, cerrus, ilex, suber. Genera Quercus quinq; Theophrast. 3. hist. 9. Platyphyllos, hemeris, phagus, ægylops, halipblæos seu cereus fœmina: quę caudice, ligno, folio, fructus sapore, magnitudine, figura, colore variãt. I. Quercus latifolia seu platyphyllos Theophrasti, cujus iconem adjecimus: quam in marem & fœminam distinguunt. II. Quercus longissimo pediculo est Hemeris Idæorum, Etymodrys Macedonum, Placidam Gaza interpreratur: huic peculiare, quod longo pediculo & tenui affixa sit, modò unica, modò gemina glans: hujus & flores adpinximus. III. Phagus seu Esculus, Roboris primum genus Clusio [qui quinq; Roboris species proposuit, ut est in Pannonicis, distinctas in quo genere mas est & fœmina. IV. Quercus calyce echinato, Ægylops Idæorum

VIII. UVA QUERCINA.

Aspris Macedonum, Cerris majore glande Lob. V. Quercus 40 calyce echinato altera, Halyphlęos Idæorum & Macedonum, Cerris Plinii minore glande Lobelo: hujus lignum sæpè lapidescit. VI. Hujus etiam species in Burgundia reperitur minor, glandibus tribus quatuorve simul junctis, quæ sine pediculo furculis hærent, calyce valdè hispido, quam apud fratrem Johannem Bauhinum Ill. Ducis Wirtenbergici Medicum Montembelgardi vidimus. VII. Quercum marinam refert Theophrastus 4. hist. 7. foliis lenibus carnosis, myricæ folio: quam nunc habemus: oblonga lataq; habet folia eaq; mollia. VIII. Prætee autem ea, quæ ex Theophrasto Matth. refert Queecum 50 ferre, ad annosarum Quercuum radices uva reperitur antiquis incognita, vernali potissimum tempore, aliquando etiam in Canicularibus, ex superfluo succo circa radicem coacervato diutiusq; detento, sub terra prorumpit concretitium quiddam uvæ forma, colore foris purpureo, intus candido & quasi lactifero, saporis adstringentis, quæ in æstate lignescit. Colligenda vernali tempore, in umbra siccanda, siccata pulverisanda, cum pulvis hic in Dysenteria sit insignis, & in omni fluxu sanguinis: hac una desperatos dysentericos se curasse testatur Encelius libro tertio de lapidibus & gemmis capite 51. 60 Hanc cum nemo pinxerit, eam depingi voluimus, ex uva quam Friburgo à clarissimo Johan. Schenckio à Grafenberg ante annos decem accepimus. IX. Fagus Latinorum, non autem *φηγὸς* Græcorum sive Dioscoridis: *φηγὸν* Græcorum Phegum vertere oportet, non Fagum, cum hæ inter se differant. Græci enim ut ex hoc Dioscoridis loco & Theophrasto liquet, glandiferis connectunt suam *φηγὸν*, cui glandem tribuunt, non oblongam sed rotundam. Latinorum Fagus glandem propriè non fert, sed in echinato involu-

cro

tro caftanearum more, aliquot parvas, pingues & oleofas nuces, non rotundas, fed acuminatas & triquetras. Quare Fagus Latinorum fui generis eft arbor quæ Theophrafto ὀξύα vocatur, fciffimam Gaza reddidit, eò quòd ejus materia facilè in tenuiffimas laminas findatur, Fagus recentioribus. X. Ilex πρῖνος (quia ferra propter duritiem fit fecanda) duplex, altera folio non fpinofo, alia fpinofo. Ilex Italica folio oleæ. C.B. Ilex prima folio oleæ Plinio. Ilex Lac. Cæf. Lugd. cui & Phellodrys folio ferrato anguftifolia. Ilex anguftifolia Tab. Ilex prima Matthioli & Smilax Arcadum Theophrafti, Cluf. hifp. Suberi ramulum hujus adpinxit Lob. XI. Ilex Hifpanica fpinofo folio. Ilex major Cluf. hifp. & Pan. Ilex major glandifera, Dod. Ilex arbor. Lob. Ilex latifolia, Cam. in Matth. Ilex Taber. Lugd. cui & Phellodrys nigra: Ilicis alterum genus Cæfalpino. Hæc altitudine & ligni materia cum præcedenti convenit, & foliis differt, quæ in hoc latiora funt, ambitu finuofo & aculeato: licet in eadem diverfa etiam obferventur, ut in juvencis folia per margines fpinis horreant, adultę verò aculeis careant. Flofculi pufilli flavefcentes, oblongum racemulum conftituentes Majo menfe inveniuntur: quib. fuccedunt fructus feu glandes ratione locorum variantes, interdum namq; glans major & longior, ut in Hifpania: interdum minor & brevior quam in quercu, ut in Narbonenfi: fpinofa attamen intelligitur calyce, qui per maturitatem alicubi nigricat, & cujus nucleus albus gratiq; faporis. Frequens hæc in nemoribus & convallibus Hifpaniæ & Galliæ Narbonenfis. XII. Suber, dicitur & Ilex fœmina Plinio: duplex eft, alterum rotundo, alterum oblongo folio. Rotundo, Suber dicitur Lac. Lon: Cord. in Diofc. Cæfal. & Suberella: Suber latifolium, Cluf. hifp. Caft. Tab. Lob. Suber folio breviore & latiore, Lugd. Phellos five Suber Dodo. XIII. Suber oblongo folio: Suber anguftifolium. Caft. Tab. Suber Aquitanicum & Suber folio deciduo Theophrafti, Clufius hifp. Suberi latifoliæ fuæ ramum adpinxit Lob. XIV. Phellodrys, id eft fuberi quercus: Ilex fœmina Arcadibus, Theophrafto monente, Phellodrys. Caft. Lugd. Tabernæmontano.

I. CASTANEÆ. II. CASTANEÆ EQVINÆ.

Καςανέα. CASTANEÆ. CAP. CXXII.

SArdianæ glandes, quas aliqui Caftaneas, aut lopima, aut glandes Jovis appellant, adftringunt & ipfæ, fimilesque effectus præbent: præfertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercurfat. Caro his, qui ephemerum biberunt, conveniens eft.

Caftaneæ nuces funt in tota Italia vulgò notiffimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ. Antiqui caftanearum complura fecerunt genera: omnibus plerunq; inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantum in Hetruria habentur genera, fativum fcilicet, & fylveftre. In domefticarum genere habentur majores, quæ Marones vocantur: & minores quæ peculiariter Caftaniæ vocantur. Mitiores facilè purgantur, harumq; illæ principem locum tenent, quas vulgus Marrons appellat: quippe quòd cæteris fint majores, fapidiores, fpecioforesq;. Arbor eft procera, amplaq;, foliis oblongis juglandis fimilibus, venofioribus tamen, & per ambitum fimbriatis, fructu echinato: nuce intus folida, altera parte plana, altera gibbofa, triplice tegminis ambitu fepta, membrana primum tenui, crifpaq; & amara, mox lento ac coriaceo cortice, demum echinato calyce, alba intus pulpa ac dulci. Ligni materies folida, ac diuturna. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annona deficit, incolæ caftaneis per hyemem victitant. Namq; eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroq; cortice repurgant, moluntq; in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arboris ædificiis, atq; aliis domefticis utenfi-

Caftanearum cōfideratio.

Castanea Orientalis sive equina.

libus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres, & pedamenta, sed & cadorum costæ & eorum cinctus: verùm ignaris inepta. Montibus, & opacis gaudet magis quàm campestribus, & apricis. Creavit quoq; natura aliud Castanearum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quàm recentiores (quantum videre licuit legerimq;) nemo est, qui meminerit. Arbor est Castanea hæc spectatæ proceritatis, folio pentaphylli, sexies tamen diviso, sed longe humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenso. Echinos fert in cacumine, magnitudine nostratibus æquales, subrufo colore, verùm duriore ac crassiore putamine, aculeis raris, sed robustis ac firmis, & calore flavescentibus: singuli singulam includunt castaneam nostratibus ferè similem, crassiorem tamen rotundioremq; cortice subnigricante, præterquam anteriori parte, qua interno echini putamini conjungitur, ea enim albicat, macula cordis figuram præ se ferente, quemadmodum videmus in repente vesicaria semine. Totus idem robustus est, simplex tamen, nullam intra se aliam tunicnlam habens quæ carnem ambiat illi similem, qua nostrates castaneæ teguntur. Sapor pulpæ vulgarib. ferè similis habetur, sed dulcior paulò, nec adeo mandentib. grato, si tamen ex sicco fructu id quidem rectè percipi potest. Adstringunt, & flatus devorata pariunt. EQVINAS hasce castaneas appellant Constantinopolitani, quòd anhelosis, ac tussientibus equis plurimum auxilii afferant devoratæ. Dantur quoq; sanguinem rejicientibus. Plantæ ramum, una cùm prægnantibus echinis misit ad me Constantinopoli Gulielm. Quaccelbenus Flander, medicus insignis, unà cum quàm plurimis aliis, de quibus in epistolis latius diximus.

Castanearum vires.

Castaneæ vehementer sistunt tum alvi, tum ventriculi fluxiones, idq; maximè siccæ: quin & sanguinem excreantibus prosunt. Tritæ cum sale melleq;, subactaq; rabidorum canum morsibus utiliter imponuntur: & cum hordeacea polenta, & aceto illitæ mammarum duritias discutiunt. Venerem excitant, eo quòd flatum gignant. Largius in cibis sumptæ capiti dolorem inferunt, inflant, alvum adstringunt, ac ægre concoquuntur: attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato prius integro cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præsertim si cum pipere, & sale, vel saccharo edantur. Interior castanearum membrana rubens, quæ albicans pulpa circumvestitur ex vino austero pota, duarum drachmarum pondere, sistit valenter immodicos omnes alvi fluores, & sanguinis rejectiones, quin etiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba fœminarum profluvia cohibet ex aqua alba Nymphea hausta.

Castanearum vires ex Gal.

De castanea disserens Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Castaneæ omnium glandium sunt præstantissimæ. Sunt qui hos fructus λοπίμους appellent: hi namq; & soli inter fructus agrestes alimentum memorabile corpori præbent: hactenus Galenus. Illud porro in his verbis animadvertendum, quòd Castaneæ, quamvis eas Gal. plurimum nutrire prodiderit, non tamen in cibis commendantur, si comedantur frequenter. Namq; ut idem auctor est libro de sanis victus ratione, sint illæ in aqua coctæ, sint tostæ, sint etiam frixæ, semper esitantibus noxam inferunt, multoq; magis, si crudæ edantur: Quod etiam libro de cibis boni & mali succi memoriæ mandavit.

Nomina.

Castanea ita Latinis vocata, Græcis Κάστανα, σαρδιανὰς βαλάνους, ἢ Διὸς βάλανοι, ἢ λόπιμα dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Castal, & Stebulot: Italis, Castagne: Germanis, Kesten: *Hispanis, Marones: Gallis, Castaignes: Bohemis, Kastany.*

Castanea κάστανα & κασταναι, à Castano Magnesiæ urbe, Phocioni: Nux heracleotica Macrobio. Plinius lib. 15. cap. 23. genera octo recensuit. Apud Germanos triplex genus, unũ sylvestrium & duo sativarum. Sylvestrium proventus in Alsatia inferiori: sativarum quædam minores, quæ populares & coctivæ Plinii videntur: quædã verò grandes ex Allobrogibus allatæ, quas Marones appellant. Verùm figura & sapore etiam differunt. Nux Euboica Theophrasti censetur, quam Juglandem aliquando Gaza vertit. Castanea herbariis dicitur. II. Castanea equina Lob. Cast. Clus. Pan. Lug. Tab. Cæs. qui dubitat an sit Myrobalanus folio Heliotropii Plinii. Addit & tertium genus Lugd. historia Castaneæ humilis, provenientis ad montem Pilati non longè Lugduno. Quartum habet Monardis, & ex eo Castor, Castanearum purgativarum ex India.

GALLA.

a Neum & Car. ... lævis.

Gallard coonder.

Κηκίς. GALLA. CAP. CXXIII.

Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parva quidem, sed † articulorum manus modo rugosa, solida, nullo foramine pervia. Altera a plana, levis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior est. Utriusq; vis vehementer adstringere: tritæ excrescentias in carne, fluxiones gingivarum & uvæ, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cavernis inditus, dolorem sedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ, sanguinem supprimunt. Decoctum quibus insidere expedit, efficax est, & contra vulvas procidentes, fluxionesque. Capillos denigrat, aceto aut aqua maceratæ: dysentericis, cœliacisque cum vino, aut aqua tritæ convenienter illinuntur, aut bibuntur: obsoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum est, quod his affectibus conferat. In summa his utendum ad adstringenda, aut sistenda, aut siccanda, quæ opus sunt.

Galla vulgò notissima sunt eaq; ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor est) quæ & glandem. Nascuntur sole de geminis exeunte: & si æstu unico excipiuntur, arescunt protinus, nec amplius adolescunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugosa cute spectantur, fullonibus, & coriariis expetita, quæ Græco nomine omphacitides dicuntur. Majores verò,

que

quæ leviores habentur. Cæterùm neq; in hoc Cornario adstipulandum esse judico, quòd suis in Galenum commentariis tam primo, quam sexto libro de comp. med secundùm locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam esse Dioscoridi, & Galeno, quàm calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantum argumento ductus, quòd Paulus cap. de dysenteria in quodam clysteri scribat: ὀμφακίδος κεκαυμένης. ἔστι δὲ τὸ κοῖλον, ἐξ οὗ ἐκφύονται αἱ τῶν δρυῶν βάλανοι, ᾧπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται, *id est: omphacidis usta: est autem cavum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarii utuntur. Ubi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum vulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidem gallam (ut diximus) esse existimat, quam cavum illud, in quo glandes inseruntur, quod recentiores cupulam vocant: statuitq; nunquam à sua opinione recedere, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, aut* ὀμφακίδα *ab eo substantivè pro eo, quod calycem Plinius dixit, & vulgò cupula glandis vocatur dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quod is, quem alioqui suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenii sanissimiq; judicii virum semper existimavi, in re tam, meo judicio, clara, tam facilè aberraverit. Nam si Paulus non putasset, quòd* ὀμφακὶς *Græcum vocabulum ob suitaritatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cùm inquit. Est autem* ὀμφακὶς *cavum illud, ex quo glans querna enascitur, quo coriarii utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glãdium calycem non acceperit, illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis, non autem de glandibus disserat, duoq; gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram verò magnam, flavo colore, viribusq; inferiorem esse scribit. Quod etiam antea Dioscorides, & Galenus fecere, qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam quod sciam, tradidere: quòd non ignoraverint (ut Cornarius ignorasse videtur) & genere, & specie à gallis differre glandes. Adde, quòd Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, nisi sunt hoc vocabulo* ὀμφακίτις *pro galla, nisi adjectivè, & cum suo substantivo* κηκίς. *Quare concludendo putaverim, in Paulo legendum esse,* ὀμφακίδος, *non* ὀμφακίτιδος, *ut contendit Cornarius: quin etiam crediderim Græcis glandium calycem* ὀμφακίδα *propriè appellari. Tametsi Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo vocem illam acerbam uvam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, hæc non cognovisse neq; animadvertisse deprehendantur.*

Cornarii opinio reprobatur, dum omphacitidem gallã calycẽ glãdium esse dicit.

Andernacus notatur.

Fit ex omphacitii Galla, chalcantho, gummi, & vino atramentum scriptorium optimum, hoc modo. Sumito gallarum crassiuscule confractarum uncias quinq; chalcanthi Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas salis drach unam. Ponantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum, & deinde superinfundito vini albi potentis, ferventisq; libras quinq; & uncias quatuor, & occluso vasis orificio, quindecim diebus insolato vel post vaporarii fornacem hyeme reponito misceto q; quotidie rudicula. Illud peculiare sibi majores gallæ vendicavere, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut sterilitatem, aut pestilentem auram prænuncient: nam si rumpantur integræ & quæ perforatæ non sunt, aut muscam aut araneum, aut vermiculum exponent. Si musca volat, futuri belli: si repit vermiculus, annonæ penuriæ, si currit araneus pestilentium morborum præsagium est. Neq; cuiquam mirum videatur, quòd ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego hujus rei sæpius periculum feci, nullamq; unquam sum consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto facile judicium sumi potest, jam animal exuisse. Dicamus igitur licet, quercũ & fructũ, & animal gignere. Cujus rei haud ignari veteres illi patres non sine causa quercum dixerunt Jovi summo esse dicatam.

Atramẽti scriptorũ cõficiendi ratio.

Gallarũ præsagiũ.

Gallarum vires memoriæ prodidit Gal lib. 7 simpl medic sic inquiens. Galla, quæ omphacitis nuncupatur admodum acerbum est medicamen pleraq; sui parte essentiæ terrena, & frigidæ: perquam desiccat, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahitq; partes laxas, ac languidas omnibusq; fluxionum affectibus strennè resistit. Est o verò tertii in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla flava illa, & magna, laxatq; & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quanto minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non insitienuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: sin vehementiore, in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino utare austeriore. Hanc rustici nostrates οἰνοκηκίδα, *quasi vini gallam dicas nominant. Deniq; galla combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam ex ustione assumunt: suntq; iis, quæ ignem experta non fuerint, tum subtiliorum partium, tum majore desiccandi potestate. Cæterùm cùm ad sanguinis suppressionem præparare eas voles, carbonibus impositas, dum undequaq; candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit. Quercus fructus* κηκὶς *Græcè dicitur: Galla Latinè, pariter & Italicè: Hafs, aut Hafus. Arabicè.* Gallöpffel und Eychöpffel, *Germanicè: Galha, & Bugalha Hispanicè. Noix de galle. Gallicè. Bohemicè Galles aneb bublinky.*

Gallarũ vires ex Galeno.

† *Hoc loco Græci codices habet* κονδυλώδεις, *Qua voce constat, judicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cùm prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifeste eam etiam ad magnitudinem retulit. Ruellius autem, cùm eam tuberosam interpretetur, ipse quoq; magnitudinem innuisse videtur. Quocirca nobis satius visum est, ompha itim rugosæ parti articulorum in digitis, cùm extenduntur, similem reddere: quod non solùm id innuat Græcum vocabulum: sed multo etiam magis omphacitides ipsa apertissimè demonstrent.*

Nomina.

Ῥοῦς. RHUS. CAP. CXXIV.

RHus, quæ obsoniis aspergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] semen est coriarii fruticis, [sic vocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles.] Arbuscula † est in petris nascens binum ferè cubitorum altitudine: foliis oblongis, subrubentibus, in ambitu serratis † ilicis modo: acino uvarum gracilium, denso, magnitudine terebinthi, quadantenus lato: cujus corticosa tunica perquàm utilis est. Folia vim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, in potus eorum, insessusque adjicitur: instillatur auribus purulentis: gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem [mellis] in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conveniens. Semen eosdem effectus exhibet: cœliacorum, dysentericorumque obsoniis inspergitur: fracta, desquamata, lividaq; illitum ex aqua, ab inflammatione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida fœminarum profluvia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua semen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipso semine. Gummi defert, quod dentium cavis imprimitur, ad dolores finiendos.

Orib. nõ legit cõclusa. † μικρὸν. i. parva habet Orib.

I. RHUS. II. VIBURNUM.

Rhois consider. RHus Græcorum, cui (ut scribit Plinius li. 24. cap. 11.) Latinis non est inditum nomen, Sumach officinis vulgò vocatur, vocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in aliis quàm plurimis ab illis fieri solet. Hac in condimentis pro sale utebantur antiqui: idcirco Dioscoridi in ipsius capitis fronte, Rhus dicitur, quo obsonia aspergitur. Cujus usus ut audio, & apud Syros, & apud Aegyptios in hunc usq; diem perdurat, ubi rhus provenit præstantior. Nascitur & in Italia Apennino monte pluribus in locis, in omnibus planè notis, quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Hujus aridis foliis hircorum, capraruḿq; pelles illæ spissantur crispantur, concinnanturq́; quas vulgò Somachi nuncupant. *Rhois plura nomina apud Gal.* Cæterùm illud non videtur prætereundum, quod etsi Galenus tum alibi, tum præcipuè lib. 6 de comp. med. secundùm locos, plura Rhois nomina, & genera explicasse videatur, ut qui id modò Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obsoniorum, modò coriarium, modò rubrum, non tamen propterea censendum est, Rhois arbores inter se genere, vel specie differre. Quandoquidem nobis constat, unum tantùm genus Dioscoridi hoc loco descriptum esse, quemadmodum & Galeno lib. 8. simp. med. Atqui hic in re scire convenit, quòd Rhus obsoniorum nihil aliud est, quàm semen: coriariorum verò nil aliud, quàm folia, & fruticis ramusculi. Nostræ enim sententiæ subscribit Dioscorides, qui scriptum reliquit: Rhus semen est exiguæ plantæ, qua coriarii ad inspissandas pelles utuntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus verò rubens nil aliud esse comperitur, quàm ejus semen immaturum, cui major adstringendi vis inest, quàm maturo, cujus acini quodammodo nigricant. Syriaca præterea, utq; Pontica rhus, etsi in aliis nascatur regionibus, à quibus nomen invenit, nihil tamen genere distat ab Italica atq; Iberica, nisi illa magis, hæc verò minus viribus præstet. *Monachorum error & Plinii.* Ideoq; Monachos illos, qui in Mesuem commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nempe qui sibi persuaserint, Rhoem Ponticam alterius esse generis ab ea, cujus extitit usus apud antiquos in obsoniis. Qua in re & Plinius deceptus esse videtur, cùm de coriario particulariter scripserit, ipsumq; diviserit ab eo, quo in ciborum condimentis antiquitus utebantur. *Fuchs. opinio damnata dũ Rhois 3. fecit genus.* Fuchsius verò, non contentus duobus Rhois generibus, Plinii imitatione, tertium adinvenit. Etenim is lib. de componendis med. quem secundo loco edidit, Rhoem Syriacũ non solum differre scribit ab eo, qui tum culinis, tum coriariis expetitur, sed peculiarem quidem Syriacæ arbusculæ succum esse censet, quod Galenus lib. 6. de comp. med. secundùm locos succum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addit. Sed errat Fuchsius in hoc, mea quidem sententia, quandoquidem non video, quomodo ex mentione succi rhois Syriaci à Galeno facta, colligi possit, rhoem Syriacum esse genus separatum: nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuisse à Galeno, quòd apud Syrios cœli & soli illius temperie proveniat cæteris præstantior. *Rhus duplex Theophr.* Et quamvis Theophrasto lib. 3. cap. 18. Rhus duplex reddatur, mas scilicet, & fœmina, quod alia sterilis alia fructifera sit, non tamen ob hoc posteritati memoriæ prodidit, quòd altera cibis, altera coriis nasceretur, sed ambas ad coria inficienda destinavit: quòd coriarii folia, & ramusculos tantùm accipiunt, non autem semen. *Petri Criniti lapsus ros Syriacũ, Mannam putantis.* Rhoem, quæ in Cornelio Celso ros Syriacus depravatè legitur, Mannam, quæ ex Syria nobis advehitur, esse putavit Petrus Crinitus Florentinus cap. 7. libri ultimi de honesta disciplina, falsus vocum similitudine. quòd ros, qua dictio rhos Græcè legenda est in Celso, aëris rorem significare crediderit: etenim manna ros quidam est. Veruntamen ejus sententiam acriter explosit Manardus Ferrariensis lib. epist. suarum primo. *Fluida Theodoro.* Theodorus in Theophrasti Rhois vocabulum fluidam interpretatur, quod nomen Græci etymum secutus sibi Latinè finxit: quippe (ut Plinius est auctor) rhus Latinum nomen non habet. Id quod mihi errandi præbuit ansam, cùm jam dudum pro certo existimaverim, fluidam Theophrasto eam arbusculam esse, quæ vulgo Lantana vocatur, è cujus radicibus viscum quidam conficiunt. Verùm cùm accuratius Græcum Theophr. codicem perlegissem, Theodoriq; novum vocabulum non sine bile examinassem, erroris mei causam facilè deprehendi. Quo factum est, ut jam fateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theophr. designare, quàm Rhoem, & ob id Lantanam sic à vulgaribus vocatam, ut prius credideram, non esse. *Viburni historia.* Quæ tamen (ut mea fert opinio) potius VIBURNUM imitatur, quòd maximè lenta, obsequiosa, flexaq; invicta sit. Tale enim esse viburnum Virg. in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Quantum

Quantum lenta solent inter viburna cupreßi.

Exit hæc ramulis digitali craßitudine, bicubitalibus, foliis ferè ulmeis, craßioribus, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodiis adversis pediculis conjugatim adhærent, per ambitum tenuißimè serrata. Florem edit album, umbella modo cohærentem: à quo acini prodeunt lentium modo preßi, qui primo statim exortu virides, deinde rubri, demum verò nigri spectantur: radice per summa cespitũ vagante: virgæ adeò flexiles, lentæq; habentur, ut ad colligandum fasciculos iis commodè utantur rustici. Nascitur in sepibus, & frutetis, & inculto solo. Folia aspera sunt & gustu adstringentia: fructus, ubi ad ultimam pervenit maturitatem, alvum exolvit. Sententia nostræ adstipulatur Ruellius, non solùm quòd hæc planta flexilis admodum ac lenta omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quòd hactenus in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum litera ibidem Viurna vocatur. Plura de hac planta diximus adversus Guilandini calumnias in Epistolis nostris. Non desunt autem, qui genistam quandam Viburnam faciant, eo tantum argumento, quòd Calabri Genistam illam, Vavorna nuncupent. Atqui nihil est, quod me adducat ad credendum, Virgilium Genistam vocasse Viburnum, cùm hæc proprium habeat nomen. Viburni itaq; folia adstringentis sunt facultatis, ut prædiximus, ideoq; præstat ad vacillantes dentes confirmandos, & gingivarum rheumatismos, si decoquantur in vino austero: atqui longè magis valebit, si cum oleæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sæpe foveantur dentes. Gargarizatur idem ad columellæ prominentiam & ad faucium fluxiones: uvarum acini arefacti anteaquam maturescant, & in pulverem poti, alvi fluxiones sistunt. Paratur è radicum corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis, & diu tusis, viscum ad aucupia haud inutile. Folia ubi in lixivio decoquantur, capillum denigrat, & eosdem fluentes sistunt. Cæterùm cum Rhois mentio Cotinum arborem mihi in mentem redegerit, quam Itali vulgo vocant Scotano, quòd hæc quoq; planta coriarii utantur, non minus quàm Rhoë ad coria firmanda, prætermittere sanè non potui, quin in Medicum usum hic ejus historiam, & vires attexerem, & ejus quoq; imaginem adderem. Est itaq; COTINUS *planta vel arbuscula fruticosa, foliosaq; ra-*

Viurna Gallorũ.

Genista quædam Viburnũ est.

Viburni vires.

Cotini historia.

III. COTINUS.

COTINUS CUM FLORE.

mis numerosis, tenuibus, subrubentibusq;, foliis densis, terebinthi rotundioribus, ac latioribus, odore subgravi, galla concavæ modo, crescit ad trium quatuorve cubitorum altitudinem, & si quandoq; adhuc grandior evadat, candice humano brachio paulo minore: materie adeo flava, ut ad lanificia coloranda maximè infectoribus expetatur. Gerit in ramusculorum cacuminibus magnam, plumosamq; congeriem, umbellæ ferè speciem præ se ferentem, colore ex candido rufescente, in qua siliqua oblonga hyperici ferè haud absimiles proveniunt, in quibus semen concluditur. Provenit copiosa in Tridentino agro, Veronensi, & in aliis non paucis Italiæ locis, & præsertim in Apennino monte. Meminit breviter Cotini Plin lib.16. cap.18. his verbis. Est & in Apennino frutex qui vocatur Cotinus ad lineamenta colore insignis: hæc ille. In multis Insubriæ locis appellatur vulgò Roso, & Scotano, ubi in arbusculam adolevit. Vis illi adstrictoria insignis, exiccans, cohibensq;. Sanantur foliorum decocto in collutionibus oris, & lingua ulcera, quin etiam columella, & faucium defluxiones. Valet idem ad genitalium quoq; ulcera, ubi eo sæpe abluantur. Adduntur folia in desessionibus, quæ ad menses cohibendos parantur. Succorum foliorum, ac ramusculorum pulvis, ventri prius aceto rosaceo illito, inspersus, alvi defluxiones quascunq; compescit. De Rhoë hæc, quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum sic inquiens. Rhus fruticosa planta astringit, desiccat. Nam & coriarii ad desiccandum, & adstringendum pelles planta utuntur: ac proinde βυρσοδέψικη hoc est, excoriaria appellata est. Porrò Medicis in usu sunt in primis fructus ejus, & succus multùm austera qualitatis. Consentaneus est usui particularis ipsi gustus sensus. Fuerit itaq; & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò refrigerantium. Ῥοῦς ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus nominatur:

Cotinus ex Plinio.

Cotini vires.

Rhois vires ex Galeno.

Nomina.

Sumach. Adurion. Roibar sadifticoi, seu Rosaidicoi, Arabibus: Rhu, & Somacho. Italis: Sumach, & Sumagro, Hispanis: Germanis, Gerberbaum: Gallis & officinis. Sumac. Viburnum autem Italis Viburno: Insubris, Lantanna: Gallis, Viorne & Maussane. Germanis, Schlengbaum. Cotinus, Italis, Scotano & Roso.

† *In vulgatis Græcis codicibus hic legitur τρόπον ἴσον, hoc est, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruellio, & Marcello omissa fuerit, certe nescio. Sed mihi quidem visa est non omittenda, quod non modo eam quoq; Oribasius legat, sed quòd etiam Rhus folio pulchrè Ilicem æmuletur.*

I. Rhus, ῥοῦς Hippocrati à colore coccineo acinorum dicitur: Rhus Cord. in Diosc. Lac. Lug. Tab. Rhus coriaria, Dod. gal. & fol. Rhus obsoniorum Lob. Sumach Lon. Castori. Est & alterum genus à Plinio, myrti folio, propositum, de quo Gesf. hor. Lob. Lugd. Dod. Tab. II. Hæc quibusdam Viburnum Vergilii videtur, aliis spinea Theophrasti. Viburnum Gesn. hor. Cast. Lugd. Kleiner Målbaum Trago & Lon. Lantana (quod lenti sint rami) Gesf. hor. Dod. Cæsal. cui Rhoe, sive Fluida, ut Gaza vertit, Theophrasti videtur. Viurna vulgi Gallorum & Ruellii, Lobelo. III. Cotinus Plinii, Gesf. hor. Cam. Cast. Tab. Cotinus coriaria, Dod. Scotanum vulgo Cæs. Coccigria Theoph. Gesf. hor. Lob. Lugd. Tab. Coggygria Plinii, cocconelia Theophrasti Clus. Pan. Quidam Rhoem coriariorum crediderunt, eò quòd hujus cortice Allobroges coria spissant, & Gaza κοκκυγέαν legit apud Theophrastum, & Prunum satis absurdè vertit. Oleam Æthiopicam Hippocratis, Guilandinus nominare solebat.

φοῖνιξ. PALMA. CAP. CXXV.

PAlma in Ægypto gignitur. Ea medio maturitatis vigore, autumno decerpi solet, Arabici myrobalani similis, pomatis cognomine, colore viridi, & odore mali cotonei: quòd si ad maturitatem pervenire sinatur, phœnicobalanus fiet. Palma acerba est, & adstringens: contra alvi, fœminarumq; profluvia, in vino austero bibitur: hæmorrhoidas sistit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus siccis adstringunt: capitis dolorem afferunt: copiosiores in cibo inebriant. Sicciores sanguinem excreantibus, stomachicis, & dysentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino vesicæ vitiis. Caryotæ, præsertim esu, faucium asperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æstuationem sedat: vires recreat cum hydromelite veteri sumptum: cibo idem faciunt. Fit ex eis vinum ad eadem conveniens. Decoctum per se potu, & gargarizatione magnopere adstringit, & cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremari in crudo fictili, & vino restincti, cinere loto, spodii vicem efficiunt, miscenturq; in calliblephara, quòd si non justam ustionem acceperint, denuo cremandi. Vim adstringendi habent, & spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum uvam, & pustulas, palpebrarum defluvia, cum nardo effectum præbent: corporis excrescentias cum vino reprimunt: ulcera ad cicatricem perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Ægyptiæ.

Φοῖνιξ ἐλάτη. PALMA ELATE. CAP. CXXVI.

PAlma, quam aliqui elaten, aut spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium involucrum est, calixque: quo in spissamenta unguentarii utuntur. Optima habetur odorata, astringens, ponderosa, præclusa, intus pinguis. Vis ei adstrictoria: sistit ulcera, quæ depascunt: laxatos artus committit: trita miscetur cataplasmatis, & malagmatis: prodest præcordiis, imbecilli stomacho, & jecinori affecto, mista conferentibus cataplasmatis. Ejus decoctum subinde detersum, capillos denigrat: datur bibendum congrue renum, vesicæ, & viscerum vitiis: vulvæ, ac ventris fluxiones sistit: scabiem cum resina, & cera †sanat, si viginti diebus recens apponatur. Involutusq; in ea elate fructus, quem suo amplexu fovet elate etiam vocari solet, & ab aliquibus borassus. Adstringit, & spathæ effectus præstat, non sic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ borassus.

† ψώραν, i. scabiem pro ψωρὰ leg. Antiquus Cod.

Palmæ consideratio & historia.

PAlma, arbor est procera, caudice admodum squamoso, ramos in cacumine tantum fundit in orbem actos, cacuminibus solum spectantibus: foliis longissimis, duplicibus, gladii figura. Flores profert numerosos, tenuibus quibusdam villis appensos, in magni racemi modum, facie crocinis similis: sed multò minores, albo colore. Ii anteaquàm emergant, magno quodam concluduntur involucro, quod palmam elaten vocant, quo tandem dehiscente, emergunt, ac panduntur. Hinc subinde dactyli prodeunt, qui per Autumnum, una cum ficubus maturescunt, rufo colore (Decerpuntur eodem tempore, & insolantur ad usum,) nucleo intus durissimo, oblongo, canaliculatoq; Fructus palmarum adhuc florentium involucrum est magnum pulvinaris faciem repræsentans, extremitatibus in acutum desinentibus, colore subrufo, fragili materie, ac tenui. Dehiscit hæc suo tempore, & numerosos pandit flores, in racemi magni modum, è quibus dactyli proveniunt, parum racemosi.

Elate & ejus historia.

Nascitur Elate ex ipso caudice inter primos ferè ramos, duarum spithamarum longitudine, ea, qua hîc appicta est, imagine. Hanc cujus hic imaginem damus, misit ad me integram, una cum dactylorum racemo, Gabriel Fallopius Medicus clariss. quinetiam eodem tempore ejusdem Elates icones graphicè delineatas nobis misit Jacobus Antonius Cortusius patritius Patavinus, vir quidem ut prosapia & virtute præclarus, ita omni humanitate, & liberalitate præditus. Visuntur palmarum arbores in compluribus Italiæ civitatibus, nempe in hortis, viridariis & monachorum claustris dictis, insignis magnitudine, ac speciosa proceritate, cùm tamen climatis nostri temperies earum naturis inclementior sit, fructum nobis non proferunt, sed steriles consenescunt. In Hispania tamen maritimis quibusdam locis fructum edunt, verùm immitem, & qui nunquam maturescat. Quæ in Creta proveniunt, fructum sanè percoquunt, sed magis admodum Cypria.

Palmulæ ubi optimæ.

Principem locum tenent, & palmulas omnium præstantissimas ferunt, quæ in Judæa proveniunt, & inter has maximè (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte nascuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmulæ, aliquibus caryotæ, quibusdam verò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aegypti advehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc primùm ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore statim decerptis, quibus Italia caret, vinum fieri auctor est Plin. lib. 14. cap 16. quo Parthi, & Indi utuntur, at cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert lib. 13. cap. 4. Palma fœmina fructum non proferunt, nisi prope marem conserantur: quo exciso, aut exiccato, vidua postea sterilescunt: Nec tamen ob id putandum quod

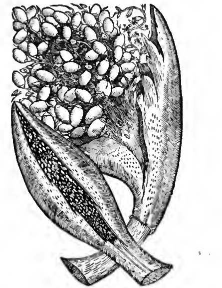
Vinum ex palmulis Pl.

mares

I. PALMA CUM FRUCTU & floribus.

DACTYLI CUM PALMA elate.

mares fructum non ferant. Quandoquidem scribit Theophrastus lib. 2. ca. 8. de historia plantarum, quòd ex fructiferis (plures enim sunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quam fœminæ fructus edunt. Quorum plures sunt differentiæ, quoniam alii sine osse, alii duro osse, alii molli proveniunt. Colore quoq; inter se discrepant: alii enim candidi, alii nigri, alii flavi: ad summum non pauciores, quàm ficorum colores, neq; absolute pauciora genera statuunt. Ad hæc differre magnitudine, figuraq; volunt: quosdam enim rotundos esse in modum malorum: magnitudineq; tantos, ut quatuor tantùm in spicam teneantur, alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimum differre inquiunt, sed optimum tam inter nigros quam inter candidos, genus, quod regium vocant, cùm magnitudine, tum virtute, sed rarum id esse. Quædam non fructu modò, verùm & arbore ipsa, longitudine, formaq; reliqua distant: non enim magnæ, excelsæq;, sed breves fœcundiores, quàm cætera, trimæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoq;, Aegyptoq;, palmæ proveniunt: quæ quadrimæ, aut ut plurimùm quinquennes fructificant, hominis altitudine assurgentes. Genus aliud est in Cypro, quod & folium amplius habet, & fructum multò ampliorem, discrimineq; peculiari discretum, magnitudine mali punici, figura oblongum, non tamen sapidum, tanquam cætera, sed radicibus similem, ut non devoretur, sed succo tantum expresso expuatur: hæc de palmæ historia ex Theophrasto. Sunt præterea, qui palmarum generi adscribant plantam in Syria Aegypto, Cyproq; & Sicilia nascentem, quam Veneti inde redeuntes MUSAM appellant, & Musas similiter fructum. Adolescit hæc (ut referunt) ad quinum, senumve cubitorum proceritatem è stolonibus alterius sata: folio est arundineo, quod tamen per-quàm longo, latoq; ambitu se diffundit, adeò ut in longum trium cubitorum mensuram quandoq; excedat: in latum verò sesquicubitum, ac etiam quandoq; grandiore spatietur, lata crassaq; per medium excurrente costa. Torrescunt folia æstate sui natura, vel etiam fortasse solis ardore, adeò ut mense septembri eorum costæ prorsus nudæ cernantur, decidente foliorum materia, quòd admodum sit tenuis. Caulis squamoso foliorum cortice vestitur, palmæ vel arundinis ferè modo. Ramos habet nullos sed caudice tantum consistit. E vertice germen emergit materie molli, longitudine fere cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternum, quaternúmve digitorum invicem distantia. è quibus circumeminent fructus parvi cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flavescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpa consistit melopeponum modo, nullo intus osse, neq; semine. Sapore cum quadam insipiditate dulci. Primùm gustantibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre videntur, adeò ut primo statim gustu non placeant: verùm qui esui assuescunt, in dies magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suavitate allecti, quà nisi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam saturi videantur. Ita Musam mihi descripsere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos revertuntur. Sed quænam antiquis Musa fuerit planta, quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam esse quæ Theophrasto in palmarum genere recensetur: quam idem in Cypro nasci tradidit, folio cæteris ampliore, & fructu longè majore magnitudine mali punici, & figura oblongo. Musæ ex Arabibus Serapionem invenio mentionem fecisse inter simplicia, ubi de ejus viribus in hunc sensum disseruit. Musa excalfacit in medio primi abscessus, humectat autem in ejus fine: paucum præbet alimentum. Privatim prodest thoracis, pulmonis, ac vesicæ ardoribus: alvum emollit. Verùm liberalior ejus usus stomacho adversatur, ac jecur obstruit. Quamobrem si quis, cùm frigidi sit temperamenti ea copiosius vescatur, subinde aquam mulsam, oxymel, aut gingiber conditū sumat necesse est. Fœtū in utero alit, renibus opitulatur, urinā ciet, & venerē stimulat: hactenus Serapio. Est & aliud palmæ genus humile pumiluq;, quod in Sicilia & Creta copiosissimū provenit: quinetiam in maritimis nostris Senensibus. cubiti altitudinē parū excedens, folio cæteris simili, sed longe minore brevioreq;. Flores edit ex obliquo è capillacea quadā coma emergentes: è quibus baccæ racematim prodeūt, ut ex appicta hic imagine quispiā certior

Dactylorum differentia ex Theophrast.

Palma in Cypro.

Musæ plantæ historia.

Musa quid apud veteres.

Musæ vires ex Serapione.

Camæriphis cōsideratio.

III. MUSA SINE FRUCTU.

MUSA CUM FRUCTU.

II. CHAMÆRIPHES SIVE palma humilis.

tior fieri poterit. Pars radici propinquior in globum extuberans internum, germen quoddam, quod cerebrum vocant, innumeris ferè involucris circumseptum habet, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Adstringenti pollent facultate: itaq; roborant & cohibent: Germen quod cerebrum vocant estur secundis mensis probellariis, cum pipere & salis momento, Cardui antechiuaræ Cinaræ modo: Arridet enim maximè gustui. Id (ut aliqui ajunt) ad venerem excitandam præstare haud parum creditur. Rami quadragesimali tempore deferuntur venales per totam ferè Italiam, ad exornandos olivarum ramos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis gestantur. Præstant iidem ad sportulas, segetes, & scopas parandas: sunt enim ad verrendas domos rami unà cum foliis ad scopas parandas, non solùm peridonei, sed etiam utiles, quòd non confringantur, nisi tempore longo. Cætera cum majori Palma communia habet. Baccæ sua adstringenti vi, dantur contra omnes corporis fluxiones. Hoc palmæ genus, Theophrasto Χαμαιῤῥιφὶς appellatur lib. 2. cap. 8. de historia plantarum, ubi sic habet. Palma autem vocata Χαμαιῤῥιφὲς aliud quoddam genus est, tanquam ejusdem nominis. Nam excepto cerebro vivunt, & ab radicibus succisa repullulant. Fructu quoq;, & foliis distant: sunt enim lato molliq; folio: ob id sportulas, tegetes, & capitis umbracula eo contexunt: quin & in Creta insula multæ, ac etiam multò plures in Sicilia tales proveniunt, ubi Cefaglioni vulgò vocantur. Palmæ genus India profert (ut Josephi Indi navigationes perhibent) è cujus truncis, excisis consultò ramis mense Augusto distillat liquor, quem incolæ vasis excipiunt; ebibuntq; suaviter vini vice: veruntamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaq; propter illum decoquunt, ut nos defrutum, fitq; hoc modo, velut mel suavissimum, quod postmodum ex aqua resolvunt, & diebus viginti artificio quodam percolant, donec optimè sit defæcatum, atq; pellucidum: quo artificio jucundissimus redditur potus, diuq; perennat. Porrò Palmulæ, quas Dioscorides Thebaicas vocat, quantum ex pluribus auctoribus comperi, adeò tractu temporis insolatæ siccescunt, ut molitæ cogantur in panem. Est & aliud ab his palmularum genus, quod officinæ Mauritanos secutæ TAMARINDOS appellant, Græci verò à saporis acrimonia oxyphænica: siquidem Mauritani per Tamar dactylos significant: quare Tamarindorum vocabulo idem intelligunt, quod nostri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio)

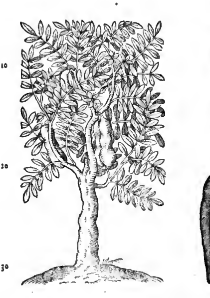
Χαμαιῤῥιφὶς ex Theoph.

Palmæ genus in India.

Palmulæ Thebaicæ Diosc.

Tamarindorū consider.

IV. TAMARINDI.

V. CUCIOPHERA.

rapio) à quibusdam plantis, quæ foliis longis, acuminatisq; salignis similibus virent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim adstipulari Serapioni, quàm illis, præsertim cùm non constet è veteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderit. Ex iis, qui ad nos importantur, nulli, vel pauci admodum integri reperiuntur: nam plerunq; contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si disjeceris, flavos nucleos invenies, varias formas referentes. Præstant, qui in obscuro rubescunt, molles, recentesq;, & qui nervosis quibusdam villis facti inveniuntur. Adulterantur ab impostoribus pruniis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu: quippe nec admodum sunt acidi, nec tam saturato colore nigricant. Refrigerant ac desiccant (ut scribit Mesues) ordine secundo, tametsi Averroi tertio describantur. Alvum cient, quapropter potissimum bilem facilè solvunt: item & præassatos humores leniunt, & insaniam & furorem mulcent. Dantur obstructis, aqua intercute affectis, arquatis, & lienosis utiliter. Faciunt & ad scabiem, lepras, vitiligines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præassato emersere. Officiunt tamen frigidum ventriculum habentibus, sed noxa tollitur, admistis maci, mastiche, cassia, aut Indica nardo. Ægrè munus obeunt suum, sed roborantur, si admisto caprino sero, aut fumariæ, aut lupi salictarii succo bibantur: in summa palmarum varia, ac diversa sunt genera. Quare curiosum remittemus ad Theophrastum loco superius citato, & ad Plinium lib. 13. cap. 4. ubi de his latissimè scripsit. Atqui non ob id scribere prætermittam, quod est etiamnum Theophrasto plantæ Κουκιοφόρον appellatæ, lib. 4. cap. 2. de plantarum historia, palmam caudice & foliis repræsentans. Verùm à Palma differt, quòd hæc individua simplexq; assurgat, illa verò quum aliquatenus increverit, scindatur, & bifida fiat, iterumq; herum utrumq; pari modo dividatur, & subinde virgas breves, & multas proferat, cortice sicuti palma ad utensilium nexus utili. Fructum peculiarem parit: magnitudine & figura, & succo singularem. Quippe magnitudine ferè, qua manum impleat, rotundum, colore flavicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, ut Palma, sed per singula discretum, nucleo magno, vehementer duro, ex quo annulos detornantur, quibus in versicoloribus stragulariis vinculis utuntur. Materies à palma plurimum distat: altera enim rara corpore, & nervosa, & viridis: altera spissa, gravis, carnosaq;, & cæsa crispa admodum, atq; dura. Persæ quidem majorem in modum eam præferunt ad lectorum pedes conficiendos. Hæc ex Theophrasto transcripsimus, quòd hæc planta palmarum generi ascribatur. Hujusce arboris poma (ut puto) misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quaccelbenus Flander Medicus insignis: sed re vera tunc temporis, cujus arboris essent fructus, conjectare non poteram. Verùm cum posthac illustrandis augendisq; commentariis hisce nostris operam navarem, legeremq; apud Theophrastum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipsius duritia, illico inclinavit animus hæc poma, quæ nuces appellabat Quaccelbenus, legitimos Cuciopheri esse fructus, cùm omnibus suis notis descriptioni correspondeant. Sunt enim ea magnitudine, qua manum implere possint, oriq; gratissima, & suavi quadam dulcedine prædita, colore flavicantia, perinde ac Cydonia mala, à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent juglandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & suprema in acutum desinente, color illi exterius, qualis in juglandium, avellanarumve, aut Pineæ nucis putaminibus visitur: putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, villis quibusdam valido compactu sese stringentibus, colore ex rufo nigricante. Ossis substantia interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cujus centro cavitas est, in qua sylvestris avellana unà cum putamine recondi facilè posset: verùm nullo intus nucleo, sed inanis & vacua. Nos tantùm fructum vidimus: quo fit ut plantæ imaginem hîc ostendere nequeamus.

Tamarindorũ vires.

Cuciopheræ plantæ, & ejus fructus consideratio.

Cæterùm

Palma elate quid sit. *Elate duo genera Galeno.* *Plinii lapsus.*

Cæterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan vocant, manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium involucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco jam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum alia mascula, alia fœmina: interest autem, quòd mas primùm super spathan flores: fœmina fructum oblongum illico præstat. Sed elate, sive spatha Galeno duo videntur esse genera lib. 8. simpl. med. alterum quod tenerum sit palmæ germen: alterum quod ejus sit tegumentum. Primum verò genus fortasse illud erit, quod in interiore parte involucri, igitur antequam flores prodeant. Id, Dioscoridis testimonio ab aliquibus Borassus appellatur, atque etiam Elate dici solet. Verùm hac in re maximè cæcutisse Plinium illud apertissimè ostendit, quod ipse lib 12. cap. ult. scriptum reliquit, sic inquiens. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alii elaten vocant, quod nos abietem, alii palmam, alii spathen. Quibus palàm est, Plinium palmæ adhuc florentis fructus involucrum cum abiete arbore confudisse, vocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim ἐλάτη, Latinis abietem significat. Quin etiam eundem putasse elaten palmam arborem esse, cùm tamen vel germen palmæ tantùm, vel florum sit involucrum.

Loniceri lapsus. *Palmarũ vires ex Gal.*

Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quàm folia, quòd ensiformia videantur. De Palmarum viribus pertractans Galenus libro 8. simpl. medic. ita scriptum reliquit. Phœnix arbor adstrictoria facultatis omnibus suis partibus est particeps: igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis natura est encephalos, quem vocant, hoc est cerebrum, sive medulla, esui aptus: at fructus ejus, & maximè dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Cæterùm cùm edendo sit, multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare, densareque, consilium est, sed & tanquam cibus sumptus & simul cum aliis, & per se. Porrò quod elaten vocant, nempe tenerum illud palmæ germen, eandem cum cerebro ejus facultatem possidet. Quod verò velut tegumentum ejus est, adstringentem & ipsum qualitatem habet: verùm plus quàm dicta omnia exiccat, utpote quod & essentia consistentia illis siccius est, & minimè particeps est humiditatis. Itaque jure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentque medicamentis articulos plus justo laxatos contrahentibus: adhæc facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intro sumantur, seu foris admoveantur. Sed & radix plantæ desiccatoria citra morsum facultatis est, adjunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam.

Palmarũ facultas ex eodẽ.

Et de Palmarum fructu disserens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parva in palmulis differentia: aliæ namque siccæ sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, & humidæ, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ autem præstantissimæ in Syria Palæstina nascuntur in Hiericunte: reliquæ omnes palmulæ inter dicta duo genera mediæ censentur. Verùm concoctu difficiles sunt, capitique dolorem inferunt: quarum aliæ quidem magis, aliæ minùs sunt humidæ ac dulces, siccæ atque adstringentes: sed constitutis extremis jam omne, quod in medio est, facillimè deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam, & adstrictionem habeat: siquidem caryotæ leviusculè adstringunt, & Thebaicis obscura quædam inest dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & alvum sistere ostendimus. Omnes autem palmulæ, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capitis dolorẽ adferunt: quædam etiam morsus cujusdam sensum ori ventriculi, quod medici stomachum vocant, inducunt. Succus autem ex iis in corpus distributus, crassus quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulæ, ut caryotæ. Cùm autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: læditur autem maximè ab ipsorum esu, quod & inflammetur, & scyrrho obsideatur: post hepar autem & lien obstruitur, ac læditur. At multò sanè maximè virides palmulæ ad omnia sunt noxiæ, si paulò largius sumantur. Perspicuum porrò est, dulces quidem calidiore, adstringentes verò frigidiore succo præditas esse. Virides præterea palmulæ inflationes pariunt, veluti & fici: eadem namque palmularum viridium ad alias est proportio, quæ ficuum ad caricas. Cæterùm in regionibus admodum calidis, palmulæ non perfectè maturescunt, adeò ut reponi nequeant. Quo fit, ut homines ipsis viridibus vesci coacti, crudis succis impleantur, rigoribusque, qui ægrè calefiant, & hepatis obstructionibus prehendantur. Dactyli recentes duo ossa exenterati, & infectoris cocci pulvere repleti, devoratique, sæpè à prægnantibus, abortum prohibent. Præstant quoque dactylorum ossa in pulverem trita semunciæ pondere, addita sanguinis draconis lachrymæ drachma, & portulacæ aqua pota, ad albas uteri fluxiones, & præsertim si exempto ossa infarciantur Eboris scobe, Margaritis, Corallio rubeo, & deinde sumantur à jejunis quotidie tres aut quatuor: eadem combusta drachmæ pondere, cum crudi serici combusti semidrachma, sanguinem mingentibus medentur.

Nomina.

Arbor, quæ φοῖνιξ Græcis, Latinis Palma vocatur: Arabibus, Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum: *Hispanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes, Palmiers sive Dattiers. Hujus autem arboris fructus, qui δάκτυλοι, φοίνικες Græcis, Latinis, Palmulæ & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis,* Datteln: *Hispanis, Tamaras, & Datiles: Gallis, Dattes: Bohemis, Daktile. Palma elate, Græcis, φοῖνιξ ἐλάτη: Italis, Iuvaglio, over Corteccia di dattili. Chamæriphes sive palma humilis, Græcis, χαμαιρῥιφὴς: Italis, Palma minore: Siculis, Cefaglioni.*

I. Palma arbor φοῖνιξ: fructus δάκτυλοι & φοίνικες, dactyli & palmulæ. Gal. φοινικοβάλανος, Caryotæ Dioscoridi & Plinio: vagina, elate & spatha, Palmes Plinio. Palmam vocant authores, at Tabernæmontanus Palmam majorem. II. Palma Humilis: hæc Bdellium est de Mecha apud Arabes. Palma minor, Gesn. hor. Palmites Lob. Chamæriphes Dod. Lugd. cui & Palma chamærops Plinii. Meminit Thevetus Palmæ

Palma vinifera.

viniferæ in Aethiopum promontorio, quæ arbor ex palmarum genere pulcherrima, sive proceritatem, sive perpetuam viriditatem spectes: fructus cujus, parvi dactyli acerbi, qui non facilè edi possunt. Inciduntur hæ arbores duobus pedibus à terra, quo succus inde eliciatur, qui vasis terreis pro quotidiano potu excipitur, ut autem diutius conservetur, modicum salis injiciunt: hic colore & consistentia vinum album Campaniæ refert & suavissimi gustus est. III. Musa quæ ex palmarum genere censetur, Serapioni &

Musa.

Avicennæ Musa, Meum, & Amusa, in Syria Mosc: ubi Græci Christiani & Judæi eam dicunt arborem esse, cujus fructus edit Adam in Paradyso, quare Ludovicus Romanus libro navigationum suarum Poma Paradysi nominat: at Garzias hanc opinionem ridet. Palmæ speciem humilem Gesn. hor. Musam Dod. gal. Garz. Cast. Cæs. Tab. Lug. vocant: at Lobelus, Musam Serapionis: Musa seu Ficus Indica à costæ: Maurz Alpino: Mauze nomine Thevetus suæ Cosmog. Tomo 1. lib. 5. ca. 2. proposuit. Huic additur Mu-

Pacovera. *Photel.*

sa Pacovera à Lug. hist. quam arborem Thevetus Paquovere Americis vocari, & fructum Pacova, scribit. Meminit idem Cosmographiæ tomo 1. lib. 12. cap. 19. arboris in regione Catay, quam Photel vocat, quæ altitudinem octo cubitorum vix superat: folio plantaginis, sed paulo spissiore: in ramorum utraq; parte fructus Muzæ Ægyptiæ similis, sed brevior, quem nonnulli ficum Pharaonis vocant, qui ligno ipsi inhærens

hærens sub foliis occultatur: cujus usus ad sitim & febrium ardentium æstus refrigerandos, & ad arthritidem utilis. IV. Tamarindi, quasi dicas Palmulas Indicas, censentur oxyphœnica, id est Palmulæ acidæ & palmę sylvestris fructus: at videntur potius ad siliquas quàm ad palmas pertinere: dicuntur Tamarindi Lac. Lob. Garz. Cæsalp. Cam. à Costę, Lug. Alpino, Cord. hist. cui & Acacia Indica: Palma sylvestris, Lon. Oxyphœnix, Cast. V. Cuciophera quo nomine Lugd. & Taber. etiam proposuere, aliqui an Nux Indica sit dubitant: alii id quod pro Bdellii fructu à Clusio in notis in Garziam proponitur, esse statuunt.

Ῥοιά. MALUM PUNICUM. CAP. CXXVII.

10 MAlum punicum omne boni succi est, stomacho utile, perexiguum sufficiens alimentum. Dulcia stomacho utiliora habentur, sed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febri abdicantur. Acida adstringunt, æstuanti stomacho auxiliantur, & multò magis contrahunt, ac urinam cient: *a* ora, gingivasq́; lædunt. Vinosa verò mediam sortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in sole siccati, & obsoniis inspersi, concoctive, fluentem alvum, stomachumq́; sistunt: cœlesti aqua madescunt, bibunturque commode sanguinem excreantibus: ad desessus dysentericorum, fœminarumque fluxione vulvæ laborantium utiles sunt. Expressus nucleorum succus coquitur cum melle, ad oris virilitatis, & sedis ulcera, nomas, *b* reduvias, & ea, quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium vitia, præsertim acidorum. Hujus flores cytini vocantur: qui adstringunt, siccant, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas punicum, præstant utilitates: humida gingivarum vitia, mobilesq́; dentes de-
20 cocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem, cataplasmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos cytinos devoraverint, nullam eo anno lippitudinem passurum. Eliquatur hypocistidis exemplo. Malicorium asperum est mali punici putamen, quod aliqui sidion appellant. Id spissandi vim habet, & quos cytini, præbent usus. Decoctum *c* [radicis] potu latas ventris tineas pellit, & easdem evocat. Balaustium sylvestris punicæ flos est, cytino similis. Cujus complura genera reperiuntur, candidum, *d* [fulvum,] colore rosaceo. Succus ex eo exprimitur, hypocistidis modo: cui adstrictoria vis inest, eadem faciens, quæ hypocistis, & cytinus.

a Meum ἐπιστομαχώδης ϗ συστατικὴ. i. stomacho utile & adstringens sed Cat. εὐστόμαχον ϗ συστατικὴ. i. ori gratum & adstringens.
b Meum παρωνυχίας τὰς ἐν δακτύλοις. i. ad reduvias in digitis.
c ῥιζῶν. legit antiq. cod.
d πορφυρῶν. purpureum, legit Oribas.

MALA PUNICA.

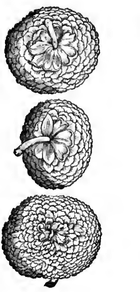
30

40

50

BALAUSTIA.

60

PUnica Malus arbor est minimè procera, foliis Oleaginis, Myrti æmulis sed majoribus, saturatè virentibus, crassiusculis, rubris intercursantibus venulis, rubroq́; pediculo appensis. Rami illi sunt flexiles, spinis horridi. Flores puniceï calathi modo patuli, ore stellatim circumsepto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agrestis papaveris æmula granulis quibusdam mediis capillamentis appensis, ut in Rosa. Fructus coriaceo tegitur cortico, exterius rufescente, & interius flavescente: innumeris refertus granis angulosis, rubentibus, vinoso succo refertis, ossiculo intus latente, quæ intercursantib. flavis tenuibusq́; membranis, miro quodam naturæ ordine distinguuntur. Ligni materies flava, cinereo libro vestita. Punica itaque Mala in pluribus Italiæ locis vulgò, sicut etiam Latinè Granata dicuntur, à multis intus conclusis granis: quanquam

Punici mali cōsider.

Granata.

 non-

non desunt, qui ita appellari velint à Granata Hispaniæ regno, quòd inibi numerosa proveniant. Sed quomodocunq; se res habeat, nusquam non cognita sunt in Italia: siquidem inibi & in hortis, & in vineis, & in viridariis, eorum frequentissima visuntur arbores. Sylvestre alterum, alterum domesticum. Sylvestres sponte nascuntur in collibus, & maritimis locis, & aridis. Domestica triplici (ut etiam scribit Dioscorides) distinguuntur specie: quippe quòd alia dulcia sint, alia acida, alia vinosa. Vinolenta ea sunt, quæ vulgò Vajani vocat Hetruria, quæq; alibi Schiavi, & alibi di mezo sapore Italico sermone appellantur. At Plinio lib.13.cap.17. quinq; enumerantur species, dulcia scilicet, acria, mista, acida, & vinosa. Verùm hæc omnia Dioscorides in tria redegit fastigia: utpote qui uni dulcia, alteri acria, & acida, tertio verò generi mista & vinosa adscripserit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: sed & fructus, & acinorum magnitudine tum liquoris copia excellunt dulcia, & vinolenta.

Acida quomodo mitescant. Punicorũ cultura.

Acida mitescere, & dulcia fieri tradunt, si suillo, aut humano stercore foveantur arborum radices, & vetere urina sæpius irrigentur. Cæterùm ne fructus in arbore dehiscant, remedio sunt lapides tres, cùm seritur arbor, ad radices collocati, quin & si jam consita sit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur: sed & hoc item præstabitur, si scilla secundum radices conseratur. Si florem arbor non continet, urinam veterem cum pari aqua mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficacissimum est remedium. Eundem præstabis effectum, si arboris florentis truncum plumbeo clauseris circulo, vel anguis corio involveris. Servantur punica mala incorrupta anno toto, si cùm ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, vel si postquàm decerpta fuerint, argilla ex aqua resoluta undiq; oblinantur, ac deinde pluribus diebus insoleutur. Sunt & qui, ut diu integra perennent, ea in ferventem aquam immergant, statim eximant, & soli siccanda exponant, octo dierum spatio.

Vini e punicis conficiendi ratio.

Vini ex omnibus conficiendi ratio hæc est: Acini maturi diligenter à putaminibus & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum sacco adidaccommodatis percolatur, & in vasculis reponitur, quousq; fæx residat: defæcaturq; deinde, & clarum reponitur, affuso desuper oleo, ne corrumpatur, vel acescat. Sunt & qui sine oleo illud in cadis asservent, sed id per æstatē facilè acescit.

Cytinus, & Balaustium.

De flosculi nomine inter se discrepant auctorum sententiæ. Dioscorides florem sativæ punicæ cytinum appellat, balaustium verò sylvestris. Plinio lib.23 cap.6. primus tam sativæ, quàm sylvestris partus florere incipientis citinus vocatur: balaustium verò flos utriusq; in ipso erumpens cytino. Laudatissimi sativarum flores colore perquam rubro ex Creta, & Cypro hoc avo Venetias importantur, aspectu quidem specioso, & viribus cæteris præstantiores. Sed & mangonio fiunt in Italia peregrinis non dissimiles, non tamen usq; adeò præstantes.

Malicorium. Punicorũ vires.

Immaturi punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quòd eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dulcia punica, quæ apyrena alio nomine vocantur, ventriculo inutilia haberi, dentes gingivasq; lædere, auctor est Plinius, etsi rectius ferè id Dioscorides acidis attribuat. Pulvis mali punici in olla nova operculo indito in furno tosti, potus fluentem alvum efficaciter sistit. Sylvestris verò acinorum ossiculi utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem subierit, siccandam. Cortice punici ex vino decocto, & imposito perniones sanantur. Punica, & myrtus (si rei agrariæ auctoribus credimus) mutua consuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, si altera in alteram inseratur.

Conserva è floribus punicorum, & ejus vires.

Paratur ex Punicæ floribus, hoc est ex internis Cytinorum puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum perinde ac ex puniceis rosis, admirabilis facultatis, ad utrasq; uteri fluxiones si semuncia pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua ferrum quod Græci στόμωμα vocant, extinctum fuerit: quinetiam ex carnium jure, ubi alia non sint ad manus. Præstat quoq; magno sanè præsidio, ad Gonorrhœam, ad Cœliacos & dysentericos: quo medicamento plurimæ adjutæ sunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt: id quod Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi acceptum refero, qui mihi tantum hoc saluberrimum auxilium revelavit.

Malicorii vires.

Cæterùm est etiam Malicorio præcipua vis adversus pudendorum ulcera: siquidem id exiccatum, & cum sicca pariter marina spongia, & aloe tritum, æquali omnium portione, addito aluminis usti momento, penis ulcera virorum, & vulvæ in mulieribus, brevi ad sanitatem deducit.

Punicæ arboris facult.

Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum succus rosaceo permistus, potenter inveteratos capitis dolores mulcet, fronti frequenter illita. Punicum malum fictili vase inclusum, cooperculo argilla circumlito, & in furno combustum, dysentericos & terminosos, præsentaneo remedio juvat, ubi ipsius sesquidrachmam in pulverem contriti, ex vino potandum propinabis. Ossiculi punicorum malorum acidorum uncia una, cum thuris drachma in tenuissimum pulverem contrita, auxiliantur fœminis albis uteri profluviis laborantibus, si quotidie ex rosarum stillatitia aqua hujusce pulveris binas hauserint drachmas.

Mali punici vires ex Gal.

Malorum punicorum vires prodidit Galenus lib.8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Malum granatum omne adstringentem qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia, quàm austera: & sanè quæ ab unoquoq; eorum procedit utilitas, secundum vincentem eveniat qualitatem necesse est. Dictum autem in quarto horum commentariorum est super dulci sapore, austero, & acido: itaq; ex illis de malorum punicorum differentia liceat colligere. Porrò acini magis, quam succus tum adstringunt, tum exiccant, his etiam magis putamina: vocantur autem sidia. Adsimilem illis vim habent cytini.

Nomina.

Malum, quod Græcis ῥοιά, Latinis Malum punicum appellatur: Arabibus Kuman, Ruman, seu Roman: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis Granatöpffel: Hispanis, Granadas, & Romanas: Gallis, Pomes de grenades, & Mygraines: Bohemis, Grana Jovuè yablka.

Malus punica seu granatus, fert poma vel dulcia, quæ ut plurimùm grandiora granis majoribus, in quo genere quędam reperiuntur, adeo parvo osse, ut eo carere videantur ἀπύρηνα dicta: vel acida: vel mixta medio quodam sapore, quę Arabibus Muza, voce μέσον corrupta. At Plinio l. 24. c. 19. quinq; sunt species, dulcia, acria, mixta, acida, vinosa. Est sativa, est sylvestris similis, sed incultior & spinis horridior. Reperitur quoque sterilis flores tantùm proferens, adeò multiplici folio, ut Rosæ videantur centifoliæ, colore saturato. Empedocles ὀψίγονον appellat, quod serius gignantur fructus, & ὑπέρφλοια μῆλα, quòd cortice præcrasso vestiantur. Dicitur Recentioribus Malus punica & malus granata.

Μυρσίνη. MYRTUS. CAP. CXXVIII.

a Meum καρπὸς. i. fructus.

Myrtus sativa nigra utilior est medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis montana: semen tamen imbecillius patit. Vis & myrti, & seminis adstringit. a Semen viride, aut aridum in cibo datur sanguinem excreantibus, & vesicæ erosionibus. Succus virentibus baccis expressus, eosdem effectus exhibet: stomacho utilis, urinam cit: prodest contra phalangii morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Jus decocti in vino ulcera in extremis mēbris nata sanat: oculorū inflamationes illitum cum polline polentę lenit: contra ægylopas illinitur: crapulam arcet pręsumptum vinum,

vinum, quod fervefacto aliquantùm ejus ſemine exprimatur, aliàs enim acorem contraheret. Præſtat idem ſeminis effectus urile procidentię vulvarum in deſeſſionibus, ſedis vitiis, & fœminis fluxione vulvę laborantibus: purgat furfures, ulcera capiris manantia, atque eruptiones papularum; fluentes capillos continet. Additur quoq; in medicamenta, quas liparas vocant, uti oleum, quod ex foliis ejus factum eſt. Decoctum foliorum ad deſeſſiunes balnearum convenit, & contra laxatos artus, & malè ſolideſcentes: eo fracta ferruminationi repugnantia utiliſſimè foventur: vitiliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trira fulia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisq; proſunt: & admiſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo cum vino, ad ulcera ſetpenria, ignem ſacrum, teſtium inflamationes, epinyctidas, & condylomara. Arentium foliorum farina utiliter inſpergitur paronychiis, pterygiis, & contra alarum, feminumq; perfuſiones: cardiacorum ſudores cohiber. Folia cruda, ſeu cremata cum ceraro, ambuſtis, paronychiis, pterygiisq; medentur. Exprimitur foliis ſuccus, adfuſo vetere vino, aur aqua cœleſti, cujus recentis uſus eſt: nam exiccatus planè cariem ſentit, & vires amirtit. Myrtidanum dicitur, adnatum inæquabile, *b* vetrucoſum, intumeſcensq;, & concolor: quod perinde quaſi manus, myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtns adſtringit. Tuſum addito auſtero vino reponitur, coactumq; in paſtillos ſiccatur in umbra: mulrò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſſis, inſeſſionibus, cataplaſmatis admiſtum: ubi adſtringendum aliquid eſt.

b Meum ἰξώδες.

I. MYRTUS ROM.

II. MYRTUS TARENTINA.

Myrtus arbor frequens in Italia naſcitur. Cujus duo produntur genera: ſativum, quod in candidum, & nigrum dividitur: & ſylveſtre, quo univerſa ferè Tyrrheni litora vireſcunt, ac redolens. Siquidem in agro noſtro Seneuſi in maritimis, ac in univerſo Liguria tractu, Romano, atq; Neapolitano ubiq; Myrti ſponte proveniunt. Sativæ in arbores facilè adoleſcunt, at ſylveſtris magis fruticat ramis flexilibus ac lentis, rubro cortice: foliis longiuſculis, craßiuſculis, firmis, odoratis, in acutum deſinentibus, perpetuoq; vsrentibus, punica amulis: quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora ſpectantur. Flores omnibus inſident candidi, numeroſi, intus capillamentis, eximie odorati, ideoq; aqua ex iis confecta odoris ſuavitate unguentariis plurimum expetitur. At cùm noſtras aquè ſit odorata, atq; olfactu jucunda, eam tamen odoratißimam exiſtimaverim, quæ ex Aegyptia myrto elicitur: ſiquidem & odoratißimam, & jucundißimam in Aegypto naſci Myrtum memoria prodidit Theophraſtus. Sativarum utrumq; genus baccas fert oblongas, agreſtes oleas quadantenus referentes, multò ſanè ſylveſtribus majores, parvis numeroſisq; intus nucleis: etsi contrarium aſſeveret Marcellus. Quippe experientia compertum eſt, quòd ubicunq; ſativa Myrtus colitur, grandiores, vegetioresq; baccas edit quàm ſylveſtris: cultura enim Myrti manſueſcunt, & longè magis humore replentur, utpote & alia ſativa ſtirpes omnes: quod quidem indomita tellus ſylveſtribus denegat. Caterùm, ne quis decipiatur, hic lectorem admonendum eſſe duxi, cùm de ſylveſtri Myrto loquor, non me de rusco intelligere, qui & Dioſcoridi, & Plinio ſylveſtris, & acuta myrtus appellatur: ſed de vera ſylveſtri myrto, quæ ſua ſponte in littoribus ſine cultu oritur: quæ item in mediterraneis, in collibus, ſylvis, ac campeſtribus provenit. Hac tametſi præter ruſcum à Dioſcoride non fuerit expreſſa, cùm tamen dicat initio capitis. Myrtus ſativa, & reliqua, his verbis & ſylveſtrem ejuſdem generis myrtum tacitè dari fatetur. Porrò inter ſylveſtres alba quoq;, & nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas, quandoquidem ipſe quàm plurimas ſylveſtres myrti plantas vidi in mille locis, quibus matura merant baccæ, non ſanè nigra, ſed in purpuram albicantes. Myrti montes non amant, quin & frigidos

Myrti conſider. Myrti arboris historia.

Marcelli lapſus.

Ruſcum, Myrtus eſt ſyl.

III. MYRTUS EXOTICA.

IV. MYRTUS MAXIMA latifolia.

V. MYRTILLUS.

Myrtidanum.
Myrti alia genera.
Myrtus Tarentina.

Myrtus exotica.

Myrtilli historia.

odere tractus: tamen cùm in mediterraneis, nempe in hortis, viridariis, vinetis, & campis maximè proveniunt tum in maritimis præcipuè, atq; amœnis stagnorum, & lacunarum ripis à natura nullo studio edita, mirificè proficiunt, vitamq; lætam agunt. Quod Dioscorides Myrtidanum nominatur, vulgò notissimum est, ubi scilicet myrtus frequens nascitur. Sunt & alia veteribus Myrti genera, nobis quoq; non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. TARENTINA *à Tarento Apuliæ civitate, ubi copiosa provenit ita vocata, folio est nostrate longe minutiore, robustioreq;: fructu minore, copiosiore, & in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibusq; intus ossiculis: floribus communi Myrto similibus.* EXOTICA *habetur nunc in Italia in hortis, & viridariis. Hæc folio est nostrati non absimili, dilutiore tamen, acuminatiore, copiosioreq; & adeò denso, ut eo rami ubiq; stipentur. Fructum fert oblongum, è longoq; pediculo dependentem, seminibus refertum, communi Myrto haud absimilem, flores albicant ut in cæteris generibus Utraq; topiariis operibus peridonea habetur. Viribus quoq; pollet utraq; nostrati paribus, & qualitatibus à cæteris generibus non differunt. Harum Plinius meminit libro 15. cap 29. his verbis. Sativarum genera topiarii faciunt: Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum versibus. Hæc non est in usu, ramosa utraq; alia. In Germania & Bohemia, quòd legitima Myrto careant, aliam in sylvis nascentem sibi compararunt pharmacopolæ, eamq;* MYRTILLUM *vocavere. Provenit hæc in montibus & sylvis, frutice cubitali, candice duro & ramis tenuibus & viridibus. Foliis viret buxo ferè similibus, sed tenuioribus, myrti minoribus robustis, & sensim per ambitum serratis: flores illi sunt, tintinnabuli figura, suis è pediculis dependentes inter folia, colore subpuniceo, ruso intus stamine. Floribus baccæ succedũt, quæ maturæ cum sunt, colore & magnitudine Juniperinis [Myrti] non absimilis, sed paulo minores, vinosæ austerinsculæq; & in summitate concava umbilicatæve. Fructus refrigerat, exiccat, roborat, reprimit, cohibet. Dantur baccæ cũ recentes, tum quoq; siccæ devorandæ dysentericis & cœliacis. Hæ itaq; Germanis unà cum universa planta haud inefficaciter Myrti vicem præstant. Peculiariter autem iis utuntur infectores ad inficienda stamina, & chartam*

caeruleo colore, ac etiam à pictoribus: quinetiam eduntur aestate fragorum vice à pastoribus, & aliis, nam gustui placent. Austeriuscula cùm sint & vinosa, sitim extinguunt. Germani autem Pharmacopaei in passim utuntur Myrti baccarum vice, cùm iis destituantur. Myrti nostratis in Hetruria coria ubiq; perficiuntur: quippe quod ea pelles densentur, crispentur, atq; eraffescant. Myrti baccis ultimam maturitatem adeptis, nostrates mulieres utuntur ad ciborum intinctum, qui cum assatis carnibus estivatis maximam cum palato ineunt gratiam. Ideoq; Plinius loco suprà citato ita scriptum reliquit. Succorum natura praecipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, viniq; bina genera fiunt: item myrtidanum, ut diximus. Et alius usus bacca fuit apud antiquos, anteaquàm piper reperiretur, illius obtinens vicem. Quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum vocatur. Eademq; origine aprorum sapor commendatur, plerumq; ad intinctus additis myrtis: hac Plinius. Myrteum condimentum languidos ventriculos roborat, idcirco & coeliacis, & dysentericis utile: quin & foeminarum fluxiones, qualescunq; sint valenter inhibet. Myrti frondes, itemq; baccarum semen tritum contra fungorum strangulationes mirificè praestant. Arida folia longè plus siccant, quàm viridia. Foliorum, Baccarumve decoctum, auxiliatur calidis collectionibus, nempe erysipelatibus & herpetibus. Bacca quoquo modo hausta, aut devorata, cor corroborant, & ejus tremori mirificè conferunt. Folia sicca uruntur in fictili crudo, quousq; in cinerem albissimum vertantur, lavanturq; deinde, & pro spodio, vel pompholyge supponuntur. Myrtus (ut memoria prodidit Galenus libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrariis substantiis planta constat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum, unde valenter desiccat. Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum succus, non parum inter se in adstrictione dissident. Caeterùm quòd ramis, & trunco adnascitur tuberosum, quam quidam myrtada nuncupant, quantò dictis siccius est, tantò & desiccat & adstringit vehementius: quidam id tundentes reponunt, postea vino subigentes in pastillos formant. Folia item arida viridibus plus desiccant: miscetur enim virentibus humiditas quaedam. Porrò succus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, sed & fructu. Restringendi vim haec omnia habent tum foris imposita, tum intrò sumpta in corpus, quod scilicet nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam substantiam habeant admistam. Planta, quae μυρσίνη Graecis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas, sive As: Italis, Myrto, Mortina & Mortella: Germanis, Welsch Heydelbeer: Hispanis, Murta, aut Rajam: Gallis, Meurte. Myrtillus verò Germanis, Heydelbeer: Bohemis, Byaodi aut vuramoka, χαμαιμυρσίνη Graecis: Italis Myrtillo: Ananiensibus, Calavezza.

Myrti usus.

Myrteū cōdimētum.

Myrti vires Matthiolo.

Myrti vires ex Galeno.

Nomina.

Myrtus & Murtus *μυρσίνη* & *μυῤῥίνη*, à Myrsine Atheniensi puella, pulchritudine & robore insigni: amica Palladi, in quam occisa conversa fuit. Hujus plures differentiae. I. Myrtus vulgaris: Myrtus Boetica sylvestris, Clus. Hisp. Lugd. Myrtus Ges. hor. Dod. Cęs. Myrtus candida & nigra, Cord. in Diosc. Myrti majoris quinta species, Lob. Myrtus communis Italica, Cam. II. Myrtus Tarentina, Cast. Lugd. Cam. Myrtus minor, Clus. hisp. Myrtus major vulgaris, Lob. Myrthus, Tab. Hujus quatuor differentias fecit Lob. III. Myrtus exotica, Cast. Lugd. Myrtus exotica Plinii pluribus foliorum versibus, Lob. Myrtus tertia, Dod. Myrtus exotica Boetica angustifolia, Clus. hisp. His addere oportet. IV. Myrtum maximam latifoliam, quam Myrtum lauream maximam, Lob. vocat: dein Myrtum laurifoliam secundam, quae Myrtus Boetica latifolia domestica, Lobelii: cujus tres agnoscit species Clusius: tum Myrtum nonam angustifoliam Lob. cujus duas differentias magnitudine variantes refert Clus. V. Myrtili, ad Vitim Idaeam Theop. referuntur. Fructus colore variat rubro & nigro: sic foliis crassioribus. Dicitur Myrtillus exiguus, Trago: Myrtillus germanica, Lug. Vaccinia nigra, Dod. gal. & fol. Lob. Vitis idaea, Ges. hor. Lug. Vitis idaea nigra, Cam. Vitis idaea prima, Tab. Vitis idea minor, Thal. Uva ursi, Anguillarae.

CERASIA.

CERASA RACEMOSA.

Κεράσια. **CERASIA.** CAP. CXXIX.

a κόμμι κεράσιον.

CErasia alvo utilia sunt, si viridia sumantur: eadem siccata illam sistunt. *a* Gummi, quod cerasi resudarunt, cum vino diluto, tussi vetustæ medetur: colorem commendat, visum exacuit, appetentiam invitat: idem ex vino potum calculosis auxilio est.

Cerasorũ historia.

NUlla hodie arbor est in Italia, quæ vulgo notior sit Cerasis. Cerasus itaq; arbor folia fert Mespilo latiora, & per ambitum serrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes eriuntur baccæ, longo, ac tenui pediculo junci modo flexili, appensæ, prona parte divisura quadam secta, duro intus ossiculo, pisi magnitudine, aut majore, in quo nucleus concluditur, subamariusculo sapore. Ligni materies fibrosa, compactaq;, cortice vestitur lævi, pluribus involucris referto.

Cerasorũ genera.

Genera Cerasorum diversa habentur. Nam alia dulcia, alia subamara, alia austera, alia acida, alia insipida reperiuntur: quinetiam alia domestica, alia sylvestria. Domestica in hortis, vineis & viridariis seritur. Sylvestris in sylvis provenit, ac etiam in vallibus. Harum plantas scribit Plinius lib. 15. cap. 25. novas, & peregrinas, nec antea visas è Ponto secum primum advexisse in Italiam Lucullum, postquàm debellato Mithridate ii victoria potitus Romam venit. Sed postea tanta agro Italo amœnissimo cum hac arbore intercessit affinitas, & consortium, ut non solùm ager is sativarum plantas servaverit, propagaverit, & adauxerit, sed & veluti ex ejus humore (quæ summa fuit inter se societas) gravida terra facta, sine aliquo semine in campis, in montibus & sylvis numerosissimas plantas procreaverit, & ediderit. Sativarum speciosissimi fructus, qui Cerasa, & Cerasia Latinis etiam appellantur, diversorum sunt generum: quo fit, ut diversa quoq; sortiantur nomina. Inter hæc illa principem sibi locum vendicant, quæ Hetruscis vulgò Marchiane & duracine vocantur: tametsi horum alia majora, alia minora, alia saturato colore rubeant, alia verò potius albicent. Quæ autem Plinio Juliana, nobis verò vulgò Acquaivole, hoc est, aquea dicuntur, in nullo sanè habentur pretio: quandoquidem adeò sunt tenera & fragilia, ut nisi sub arbore sua comedantur, facilè gestatu collidantur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, oriq; ingrata. Quæ autem, quod ad modum Corvorum modo nigricent, Corbine nos vulgò vocamus, Plinius verò actia, & cæciliana, cùm sint durinscula, & dulcia, gustatu habentur non injucunda: verumtamen quòd manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesq; deturpent, mensis rarò apponuntur. Sunt & Cerasa, quæ uno tantùm petiolo, terna, quaterna, quinave bacca nitantur: quinetiam, quæ racematim uvæ modo proveniant, quorum imagines misit ad me Verona Franciscus Calzolarius: quæ peculiariter in hortis, vineis ac viridariis habentur. Viribus &

CERASA AUSTERA.

CHAMÆCERASUS.

qualitatibus ab aliis cerasorum generibus non differunt. In cerasiorum genere numerantur & illa, quæ Romæ Visciole, Senis Amarine, & in aliis compluribus Italiæ locis Marasche vulgò nuncupantur, à sapore (ut puto) dicta, quòd non injucundi amaroris tantillum resipiant. Horum porrò varia diversaq; notantur genera, quæ cunctis notiora sunt, quam à me describi possint, quæ etsi omnia sibi acidum asciscant saporem, hæc tamen ejus plus, illa verò minus habent. Habentur in hortis passim, viridariis atq; etiam vineis. Rura Tridentina ea Marasche vulgo nominant. quæ minus acida gustu deprehenduntur, quorum genus quoddam est, quod ori admodum gratum habetur: quippe quòd in iis acido

dulce sit

dulce sit admistum, ob idq; illa palato maximè placeant. Quadam praterea inibi Marine, & Marinelle, cognominantur, qua & minora, & rotundiora sunt, & breviori pediculo appensa, gustu nihil ferè pradictis reclamante. Est & horum tertium genus, qua vulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiamnum cateris crassiore, gustu acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufescente, nec unquam in atrum vergente, etsi catera, ubi plenè maturuerint, in atrum rubescant. Omnia hac cerasiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera refrigerant, exsiccantq; : quinetiam adstringunt, roborant, & cibi appetentiam excitant. Non ita facilè devorata, ut dulcia corrumpuntur in ventriculo, ideoq; febricitantibus ac sitientibus facilè conceduntur à Medicis Germanis. A pediculis repurgata, uvis maturis admiscentur, & deinde vinum ex his paratur, gustatu gratissimum, quod in alvi fluxionibus utiliter usurpatur: aptissima sunt, ut insolentur, & ut saccharo condiantur. Quinetiam sapere commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò sanis edulia jucundissimè condiuntur, sed etiam agrotantibus, praesertimq; biliosis febribus vexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuavitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Sylvestre pumilumq; horum genus nulla adhibita cultura Ananiensibus in Tridentino agro, ac etiam in Bohemia circa Pragam, & in Austria circa Viennam secus itinera, & propè sepes spontè provenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis dissidens, qua inibi, ut diximus, Verule vulgò vocantur. Bacca qua cum austeris magnitudine certant. Hac brevi pediculo pendent in arbusculis admodum pumilis, tantaq; brevitatis, ut rara, vel potius nulla dodrantalem aequent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hac eadem esse, qua Plinio Macedonica dicuntur. Caeterùm ego horum plantam Chamacerasum potius vocaverim. Bacca cum cateris austeriora habeantur, etiam cateris sicciora jure fuerint, magisq; adstringentia. Sylvestria, quibus plerunq; vescuntur aves, rarò in cibis admittuntur, praeterquam à rusticis, tum quòd plus ossis, quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Degenerant cerasi quocunq; fimo radicibus admoto, id usq; adeò oderunt, & horrent: contra proficiunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliantur, ibiq; marcescant. Pracoces illa fructus ferunt, quibus ante florum exortum calx viva radicibus circumponitur: vel quibus aqua calida sapius pede irrigantur, etsi postea parvo temporis tractu inarescant. Sine ossibus cerasa provenient, si arborem teneram ad duos pedes recides, & eam usq; ad radicem findes, medullamq; partis utriusq; ferro curabis abradi, & statim utrasq; partes in se vinculo stringi: & oblinis fimo, & summam partem, & laterum divisuras: ita post annum cicatrix ducta solidatur. Hanc arborem ubi surculis, qui adhuc fructum non attulerunt, inseres, baccas sine ossibus dabit. Galenus habita Cerasiorum omnis generis ratione lib 7. simpl. med. ea hisce paucis perstrinxit. Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam verò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea, qua nondum cocta sunt, ac matura, quadam admodum acerba sunt, quadam similiter meris acida: sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasis non semper. Ergo qua dulciora sunt magis qua in intestinis sunt, subducunt, sed minus utilia stomacho sunt, contra austera. Quacunq; verò acida sunt, ea pituitosis, excrementosisq; stomachis conveniunt: siquidem austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, qua & ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem (siquidem verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adjuvat: nam sic illi tenuium partium quadam facultas inest. Cerasorum fructus, qui Gracis Κεράσια, Latinis item Cerasia, & Cerasa dicuntur: Arabibus, Serasie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirsen: und Chirschen: *Hispanis CereZas: Gallis Cerises: Bohemis Vuisnè. Cerasa racemosa. Hetruscis, Ciregie grappolose: cateris verò Italis, Ciregie del Grasso. Cerasa austera, Romanis Visciole: Senensibus, Ciregie amarine: in cateris verò Italia locis Marasche. Chamacerasus, Gracis χαμαικέρασος: Italis Ciregio nano.*

Sylvestria cerasia seu Chamæcerasus.

Cerasi arboris cum fimo inimicitia.

Cerasa sine ossibus.

Gummi cerasorũ.

Nomina.

SILIQUÆ.

Cerasus à Cerasunte Pontico municipio in Italiam detulisse Lucullum Romanum imperatorem auctor est Athenæus. Plurima cerasorum genera apud Plinium: differentia enim sumitur ex colore, sapore & magnitudine: sic inter sativa sunt quæ planè cerea, quę pruno sunt insita, sed non adeò sapida: quædam flores instar parvarum rosarum habent, sed paucos fructus edunt: quædam fructus & flores proferunt penè sine foliis, qua de re in historia.

SILIQUÆ. CAP. CXXX.

Κεράτια.

Siliquę recentes stomacho adversantur, alvum solvunt: eædem siccatæ sistunt, stomachoque utiliores fiunt: urinam ciunt, sed præcipuè, quæ vinaceis condiuntur.

Siliqua, qua Gracis Κεράτια dicuntur, in Italia officinis vulgò Carobe, & Carobole appellantur. Nascuntur arbores, qua Siliquas ferunt, copiosè in regno Neapolitano, praesertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optimè sciunt ii, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob lavigatos lapides inibi stratos laboriosa admodum via, quam Appiam vocant, frequentissima conspiciuntur. Incola has plantas Salequa vulgò nominant, vocabulo unicorum à

Siliquarum consideratio.

Siliquarũ descriptio. *rum à Siliqua detorto. In Creta, Syria, Cypro, ac aliis calidioribus regionibus, arbores in spectatam satis proceritatem attolluntur, ramis in latitudinem potius, quam in longitudinem protensis: cortice cinericio ad cæruleũ inclinante, loti arboris instar. Folio virent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinato. Florent discedente hyeme, aut vere jam appetente: fructificant verò æstate, & autumno, dependentibus siliquis, primum viridibus, & deinde cum siccantur ex ruso nigricantibus, mansu lignosis, sed dulci pulpa succoq; praditis, semine Aegyptia Siliqua haud dissimili. Siliqua recenter ab arbore decerpta ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansa & siccata, adeò mitescunt, ut & dulces evadant admodum, & gustui suaves fiant.* *Siliquæ mel fundentes.* *Melleo succo referta sunt, eaq; præsertim quæ in orientalibus nascuntur regionibus, ideoq; Indi, & Arabes, non parvam mellei succi copiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myristicas nuces, & alia aromata condiunt. Id quod testatur Strabo lib. 15. sua Geographia de Indicis arboribus scribens.* *Ficus Aegyptia.* *Aliud siliquarum genus, quod ficum Aegyptiam cognominant, scriptis tradiderunt Theophrastus, & Plinius: de quibus mihi disserendum non proposui, tum quòd Italis nusquam (quantum equidem sciam) nascantur, neq; cognoscantur: tum etiam quòd nullum habeant usum in medicina. Siliqua sicca, etsi omnium consensu manifestò adstringunt, compertum est tamen præstare earum decoctum potum mirificè tussientibus, ob dulcem, melleamq; substantiam, quæ in inest.* *Siliquarũ vires ex Galen.* *Siliquas in cibis damnavit Galenus lib. 2 de alimentorum facultatibus, his verbis. Ceratia quorum tertia syllaba per, t, literam scribitur, & pronunciatur, nihil cum cerasiis per, s, scriptis habent similitudinis. Est autem pravi succi edulium, ac lignosum: unde necessariò sequitur, ut concoctu sit difficile: nihil enim quod lignosum est, facilè coquitur. Præterea incommodum illud ipsis inest non parvum, quòd non celeriter dejiciãtur: proinde satius esset, ea ad nos non importari à regionib. orientalibus, in quibus nascuntur. Sed de viribus quas & arbor, & ipsa habent in medicina, idem Galenus differens lib. 7. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Ceratonia exiccantis est & adstringentis facultatis, sicut & fructus ejus, quæ ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem istis quiddam simile cerasiis: nam si humida sumas, magis ventrem subducunt: sicca verò magis sistunt: utpote cùm humiditatem expirent, & quod essentiæ est crassiorũ, tantum reliquũ habeant.* *Nomina.* *Κεράτια Græcè, Latinè Siliqua vocantur: Arabicè, Charumb: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè,* S. Johanns Brot: *Hispanicè, Alfarobas: Carrouges, Gallicè, Carouge: Bohemicè, Suvatheo Janachleb: Officinis, Carobe.*

Κεράτια ob corniculorum similitudinen, Ceronia arbor Theophrasto, officinis Xylocaracta, pro Xyloceratia & Carobe. Cerar onia, Dod. gal. & fol. Gef. hort. Lug. Ceraria Cluf. hisp. Ceratia siliqua, Lob. Tab. Siliqua, Lac. Lon. Cord. in Diof. Cast. Cam. Siliqua dulcis, Alpino. Siliqua arbor Gef. hor. Cæfal.

I. MALUS.

MALUS OBLONGO FRUCTU.

Μῆλα. MALA. CAP. CXXXI.

Folia, flores, & germina cùm omnis mali, tum maximè cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi vis inest, maturis verò longè secus. Ex iis verna bilem gignũt, nervos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea stomacho utilia, urinam cient, verùm rosta mitiora habentur. Prosunt cœliacis, dysentericis, purulenta extussientibus cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commodè in stomachi, aut ventris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto foventur vulvę, & sedes, si procidãt. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam movent; mel autem sibi constrin-

conſtringentem illorum vim, & inſpiſſantem adſciſcit. Quæ cum melle coquuntur, ſtomacho, atque ori gratiora ſunt, ſed minus inſpiſſant. Cruda cataplaſmatis adjiciuntur, ad cohibendam alvum, aut ſi ſtomachus æſtuet, aut in vomitiones effundatur: ad mamarum inflamationes, præduros lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipſis tuſis, expreſsisq́; , ſed quò perduret, quindecim ſextariis ſucci unus mellis adjungitur, alioquin in acorem degenerat. Prodeſt ad omnia, quę dicta ſunt. Fit & oleum ex iis, quod melinum vocavimus: quo utimur, quoties adſtringenti oleo eſt opus. Eligi oportet vera, quæ ſane rotunda, parva, & odorata: quæ verò ſtruthia dicuntur, magna quidem ſunt, ſed minus utilia. Flos & viridis, & ſiccus cataplaſmatis imponitur: iis conveniens, quæ adſtrictionem deſiderant, inflamationibus oculorum, rejectionibusq́; ſanguinis: contra citam alvum, & menſium impetus, in vino bibitur. Melimela ventrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: ſtomacho negotium exhibent: æſtuationem faciunt, ea multis dulcia mala vocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, ſtomacho utilia, ſiſtunt alvum, urinas evocant: malis tamen cotoneis invalidiora. Sylveſtria mala ſimilia ſunt vernis, & adſtringunt. Sanè in hunc uſum immatura omnia opus ſunt. Perſica poma matura tam ſtomacho, quàm ventri utilia ſunt: acerba alvum cohibent, ſed ſicca vehementius. Decoctum è ſiccis alvi ſtomachiq́; fluxiones ſiſtit. Armeniaca, quæ a Latinis præcocia dicuntur, minora ſunt ſupradictis, & ſtomacho utiliora. Medica mala, perſicave, aut cedromela, quæ Latini citria vocant, nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, aliis deciduis, aliis ſubnaſcentibus. Malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum gravitate odorarum: ſemen habet pyri. Id in vino potum venenis reſiſtit, alvum movet; oris ſuavitatem commendat, decocto ejus colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus. Veſtiariis impoſitum ab eroſionis vitio veſtes vindicare exiſtimatur.

[Malorũ conſider. & hiſtor.]

IN malorum quoq́; genere Dioſcoridi recenſentur Perſica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd eandem effigiem, & formam repræſentare videantur. Sed nos primùm de vulgaribus malis agemus, reliqua ſubinde ſigillatim proſequemur. Malorum itaq́; planta unico tantum exit candice, ramos inde ſtatim mittens, in latum longumq́; ſe diffundentes: veſtitur craſſo ſatis libro, cinereo exterius colore, & interius flavo, lævi potius, quàm aſpero. Folia eſt oblongis, carnoſis, per ambitũ tenuiter ſerratis. Flores edit verno tempore ſoliatos, albo colore, vel ex candido ſenſim purpuraſcentes, è quibus poma oriuntur forma, colore, magnitudine & ſapore varia. Radicibus nititur paucis, non in profundum actis, ſed ſumma tellure vagantibus. Domeſtica in hortis viners & pomariis habentur. Sylveſtria verò locis campeſtribus, tum etiam in ſylvis & collibus ſpontè naſcuntur. Fructuum diverſa ſunt genera, ac plura quam explicari poſſint. quæ etiam & ſapore, & forma diverſa, quo fit ut varia quoq́; ſint eorum functiones. Alia namq́; (ut Galenus inquit lib. 2. de Alimentorum facultatib.) auſterum, alia acidum, dulcemve ſaporem gerunt. Sunt etiam quæ ex iis mixtum habeant, ita ut appareant & dulcia ſimul & auſtera. Quædam præterea cum dulcedine manifeſtè acida ſentiuntur: adhæc alia cum acore acerba. Invenias autem nonnunquam & quæ tres ſimul ſapores planè referant, dulcem ſcilicet, & acidum, acerbiq́; nonnihil. Cæterùm mala quidem, quæ adſtringunt, ſuccum habent frigidum quidem ac terrenum quæ verò acida apparent, frigidum ſuccum habent, verùm tenuium eſt partium. Media autem temperatura ſunt dulcia, quæ ad calidum vergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis ſunt expertia, inſipida re, ac veluti aquoſa, ad frigidum inclinant. Malis igitur uteris pro vincentium ſaporum facultatibus: auſteris quidem, cùm ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel ob multam humiditatem fuerit imbecillis: acerbis autẽ, cùm hæc aucta admodum fuerint: acidis, cùm craſſum ſuccũ, qui non magnopere frigidus ſit, ſuſpicaberis in ipſo eſſe collectum. Siquidem ſuccus frigidus non acida, ſed acria poſtulat. Utraq́; certè & acida & acria ſuccos craſſos incidunt: in eo tamen differunt quòd hæc quidem cum refrigeratione, illa autem cum calfactione id præſtent. Porrò dulcis malorũ ſuccus, cùm ſine acrimonia, & craſſitie, hoc eſt, cùm ſolus exquiſitè fuerit, celerius, quantum in ipſo eſt, diſtribuitur: quòd ſi acrimoniam, aut craſſitiem habuerit, citius ſubducitur. Cæterùm optima etiã genere mala vitãda ſunt, antequàm in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu ſunt difficilia, & frigida, tardeq́; permeant, & parvi ſunt ſucci: ad hæc ſuccum habent frigidum, & leviter craſſum. Quæ verò bellè matura in hyemem, & ver proximum aſſervantur, ea morbis ſæpenumero perquàm utilia ſunt, aut farina aqua ſubacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter aſſata, aut pulchrè in aqua bullientis vaporibus percocta. Dare autem ipſa convenit ſtatim poſt cibum, aliquando etiã cum pane, ad ventrem, & ſtomachum roborandum, iis qui cibum faſtidiunt, tardeq́; concoquunt, quiq́; vomitu, diarrhœa, ac dyſenteria infeſtantur. In hunc quoq́; uſum apta ſunt acerba: nam parata ut modò dixi, mediocrem retinent adſtrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appie, & Melerose vulgo vocantur: quandoquidem hæc duo genera, cùm ſuaviter oleant, guſtuiq́; arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaq́; propter non longè eum aberrare putaverim, qui dixerit Appia eſſe Dioſcoridis melimela: Roſea verò, quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ verè adeò rubent, ut cruore perfuſa videantur, & acido guſtu ſunt prædita, non alia de cauſa ita rubeſcunt (ſi rei agrariæ auctoribus credimus) niſi quòd ex mali & mori nigræ inſitione ſuam traxerint originem. Cornarius ſua tantùm, ni fallor, opinione ductus, putat in ſuis commentariis, in Galeni libros de compoſit. medicamen. ſecundùm locos, Ceſtiana poma eſſe arantia ſive aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recenſentur. Nec eum potuit à ſua ſententia revocare Plinius, qui lib. 15. cap. 14. apertiſſimè ſcribit à Ceſtio ceſtiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inventorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuiſſe cognominata. Quocirca eo loco ſcriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonii, quòd in capitis dolore ex ebrietate ceſtiana mala, ſic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quòd auſtera ſint facultate: non, ut ſomniaſſe videtur Cornarius, aurantia, quæ præterquàm quòd Appollonio, & Galeno incognita fuiſſe cenſentur, nuſquam gentiũ, quod equidem ſciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium dixerim, ut qui ſua cervicis duritiam conſulunt, ſuas ſæpius reprobari ſententias audiant. Malos, quæ fructus ſuos tanquam ſteriles, dare recuſant, fœcundas effeceris, ſi plumbeo circulo earum caudicẽ altitudine pedis à terra ſtrictim concluſeris ante florum adventum, & cùm mala cœperint adoleſcere, ſoluto vinculo eas libertate donaveris. Præſtant dulcia poma ad melancholicos affectus, quin etiam contra pleureſim. Nam ſi dulce pomum calidis cineribus coctum & glycyrrhizæ ſucco, amylo & ſacchַaro albiſſimo conſperſum, pleuriticis edendum præbeatur, tam manè, quàm veſperi, horis duabus ante cibum, illos quidem mirificè juvat. MALA COTONEA primùm in Italiã advecta fuerunt è Cydone Cretæ oppido, unde Græcis cydonia dicta ſunt. Eſt itaq́; Planta Cydonia malus cõmuni malo ferè ſimilis, atqui folia anguſtiora ſunt, leviora, carnoſiora, duriora, & à tergo candidiora, florẽ fert album, vel ex albo purpuraſcentẽ ſylveſtris roſæ figura, quinq́; per ambitũ foliis diſtinctũ, qui vere prodit. Hæc rarò procera viſitur, fructu ſcil. incurvatos deprimente ramos. Cydoniorum

[Fructuũ diverſa genera.]

[Malorũ vires.]

[Poma principua.]

[Cornarii opinio reprob.]

[Aurantia Galen. ignota.]

[Steriles Mali quo modo fecundæ fiant.]

[Mala dulcia ad Pleuritidem.]

[Malorũ Cotoneorũ cõſideratio.]

malorum

II. COTONEA MALUS.

COTONEA PYRUS.

Cydoniorum genera. *Pyracotonea.*

malorum tria in Italia inveniuntur genera. Palmā illis, quæ peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris interfecta melopeponum modo, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ majore admodum corporis mole proveniunt. Dioscoridi & Galeno struthia vocata. Hetrusci hæc pyra cotonea vocant: quippe quòd forma magis pyra, quàm mala referant. Pulpa, ac succo cæteris prævalent, colore tamen, suaveolentia, ac viribus cedunt. Postremò Plinio mulviana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quod tantum proveniant ex cotoneis malis, quæ struthéis insita fuerint, vel ex struthéis, quæ cotoneorum surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris verò, sive struthéis minora visuntur: forma verò ac facultate inter utrunq; media. Proveniunt sata in hortis, vineis & viridariis. Valenter adstringunt, cohibent, roborantq;: quin etiam refrigerant ordine primo, siccant secundo. Cæterùm sanè hæc omnia, præcipuè mala, maximè officinis expetuntur in medicinæ usum. Nempe quod ex omnibus præter vinum, myvam, oleum, & quod Dyacidonium vocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores: quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni ævo (ut ipse contestatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Dyacidonii nuncupant, ex Iberia & Syria Romam convehebatur, ex melle tantùm & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quàm medicamenti commodum. Quæ saccharo, vel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, alias indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asservantur, seorsim à pensilibus uvis reponenda sunt, quod uvas suo acerrimo sapore adeò vitient, ut ea statim marcore conficiantur.

Diacydonium Galeni.

Mirum admodū auxiliū.

Mirum est, quod multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitaverit parituram fœ infantē cum industrium, tum ingeniosum. Struthiorum radix adalligatur utiliter strumosis, sed antequam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quin & oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cujus causa. Cydonia mala præsumpta, alvum sistunt, contra verò citant, & vapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousq; jus mucaginem contrahat, prosunt illita omnibus inflammationibus, linguæq; scabritiem mirificè lævigant. Cydoniorum succus libra pondere in quo corallorum rubeorum, seminis rosarum rubearum, & Rhabarbari, cujusq; drachma, una cum hypocistidis, & acacia, binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum, ad biliosas vomitiones: quinetiam ad dysenteriam. Datur is quotidiè potandus manè, & vesperi horis binis ante cibum: verùm affectos purgatos esse oportet. PERSICA *autem*

Malorū Cydoniorum vires Matthiolo.

Persicorum consideratio, & genera.

malus notissima est: foliis Amygdala per omnia similibus, ligni materie fungosa, & imbecilli. Flores quoq; amygdalinos profert, sed magis purpurascentes. Radicibus nititur imbecillibus, minimè in altum actis, unde fit, ut consenescat, & cadat. Persicorum plurimæ reperiuntur species: nam quædam rubent, alia anteo colore fulgent, alia virescunt, alba candida sunt, alia sanguineo succo madent, alia duracina, alia cotonea vocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia quædam acida, quædam vinosa, quædam amarusicula, & quædam etiam austera. Prima laus in cibis duracinis, sic ex re dictis, quòd duriore sint pulpa & caro tam pertinaciter hæreat ossi, ut nullo pacto ab eo avelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore, odoreq; perquàm jucundo, Cotonea cognominant. Secundas sibi vendicant partes, quæ cortice detracto sanguineum succum fundunt, non propterea modò quòd sint gustu reliquis suaviora, sed etiam ovia magnitudine & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ à nucis similitudine Nucipersica, quòd nucum juglandium faciem repræsentent, cognominantur: hæc enim cùm colore & sapore non refragentur persicis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt voluptate. Est & genus aliud persicorum in Hetruria, ac in aliis Italiæ locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam Persicorum ossium vice dulces amygdalarum nucleos includunt. Habetur Persica ubiq; copiosa in Italia, sed in Apulia copiosissima provenit. Cæterùm sanè multis contendit Cornarius, in suis commentariis in secundum Galeni librum de compositione medicamentorum secundùm locos, ubiq; corruptum esse Plinii codicem in iis locis, in quibus de duracinis persicis tractat: quin & Pauli, & Palladii,

Nucipersica. *Persica amygdala.*

Cornarii opinio reprobata.

& Con-

III. PERSICA MALA.

& Constantini Cæsaris libros corruptos esse, ubi in iis de duracinis persicis aliquid scriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis persicis factam fuisse mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verùm cùm ipsi nulla vel ratione, vel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantùm ductus opinione videtur: atq; ob id facilè pronunciasse, horum omnium codicibus (quod tamen absurdū esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quàm libros depravatos esse crediderim. Quinimo virum alioquin doctissimum admiror, quòd rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quodq; non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo δωράκινα, quidve Aetio, & Constantino, ac aliis quibusdam Græcis ῥοδάκινα extiterint. Nam si animadvertisset, hæc inter se & nominibus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem judicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in universum auctorum codices depravatos pronunciasset: cùm, ut equidem arbitror, eorum nullus his in locis sit vitiatus. Paulo enim δωράκινα ut vulgata habet lectio, non ῥοδάκινα Cornarii modo, legendum semper existimavi, quòd ipse eo loco de præcocibus, & armeniacis tantùm malis differat, non autem simpliciter de persicis. Siquidem, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quàm malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quàm mala ipsa Latinis persica vocata: id quod & nos sine ulla controversia probamus. Sed Paulo δωράκινα (ut diximus) genus est præcocis, sive armeniaci mali, ut ipse declarat his verbis. τὰ δὲ πραικόκκιά τε καὶ δωράκινα, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν. οὔτε γὰρ ὀξύνεται, οὔτε ὡσαύτως διαφθείρεται. id est: Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neq; enim acescunt, neq; similiter corrumpuntur. Quibus palàm est in Paulo potius δωράκινα quàm ῥοδάκινα esse legendum, quòd tantùm persica malus Græcis ῥοδακηνὴ vocetur, non autem armeniaca, doracia, & præcox: quarum fructus, tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantùm iis similes videantur, non tamen vera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nonnullis ῥοδάκινα μῆλα in universum vocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si vellet, quòd rhodacena persicis præstarent, cùm nil aliud sint rhodacena, quàm persica. His itaq; rationibus liceat nobis dicere, δωράκινα Paulo nec ῥοδάκινα, nec duracina designare, sed præcocis, sive armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed jam ad Plinium venio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uva etiam duracina inter varias cerasorum, & uvarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maximè arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud verò Græcis ῥοδάκινα, quòd verbum hoc universaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neq; ut ait Cornarius, vocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quòd osse cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quòd pulpa consistentia gustu gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palàm facit Plinius lib. 14. cap. 3. cùm ait. Duracina uva sine ullis vasis in vite servabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesq; firmitas: hanc & Columella prætulit in cibis. Postremo quod rhodacene arbor, persicam arborem in universum significet, cùm Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset hoc pluribus comprobare: sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aetium consulat, Constantinum Cæsarem, & Simeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ii pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenem se intellexisse, quam veram, legitimamq; persici plantam. Persicorum omne genus damnavit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, ut pravi succi, & quæ facilè corrumpantur, ac noxam ventriculo inferant: quapropter Persica primis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quòd innocua expetantur ægris, nisi fortasse & ipse pro persico perseum deceptus acceperit, quemadmodū fecere recentiorum nonnulli. Persici flores recentes esu alvum dejiciunt, itemq; vomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acetariis edantur, sed non absq; ægrotantium labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ succo utiliter ad cruentas rejectiones: tussientibus verò & anhelosis, ex mulsa, aut Tussilaginis, decocto addito croci momento: facit ad raucedines, & asperæ arteriæ impedimenta. Datur calculosis cum succo raphani, aut limonum, aut ex vino duarum drach. pondere: contusa folia recentia illinuntur utiliter ventri ex aceto ad interaneorum vermes: eorundem succus purulentis, vermiculosisq; auribus utiliter instillatur. Nuclei tormina ventris tollunt, si devorentur: quinetiam potantes inebriari prohibent, si seni septenive præsumantur. Tunduntur iidem & decoquuntur in aceto, quousq; liquescant, pulticulæ modo, ad alopeciam, namq; illiti mirum in modum capillos replicant. Contusorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præstat oleum ex iis expressum, convenit enim peculiariter hemicraniæ, & somnum conciliat, id quod & cremor facit: instillatur oleum cum utilitate ad aurium dolores. Idem tam potum, quàm clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à fecibus exiccatis, perbellè mulcet: datur pariter potandum iliacis, ac calculosis, quatuor unciarum pondere. Atqui maximè calculosis auxiliantur hoc modo: Sumito nucleorum ossium persicorum quinquaginta, nucleorum ossium cerasorum centum, florum sambuci manipulum, vini Cretici odorati libras tres: excipiantur hæc omnia fictili novo, & sepeliantur in fimo, diebus decem: deinde destillentur vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor unciarum pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Symphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimaverint eandem plantam esse persicam & perseam, de qua agit Dioscorides in hujusce primi voluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profectò est, quæ in Perside exi-

Doracia Pauli.

Rhodacena sunt persica.

Persicorum vis ex Gal.

Plinii lapsus.

Persici arboris, & persicorum facultas.

Aqua stillatitia ad calculosos.

Marcelli, & Symphoriani error Persicam & Perseam idem censentium.

IV. ARMENIACA malus.

ARMENIACA MInor.

fide exitiosa nascitur, etsi translata in Aegyptum cæli illius clementia mortiferam in salutarem verterit naturam, adeò ut in cibos recepta, eam sanis, quàm morbosis prorsus habeatur innocua. Hujus historiam latius prosequitur Theophrastus lib. IIII. de plantarum historia (ut infra suo loco dicemus) quam si quis perlegerit, hanc a nostris persicis plurimùm dissidere comperiet. Manifesto etiamnum argumento sunt Dioscorides, & Galenus quòd hæ plantæ inter se differant: quandoquidem is de his ut forma, & genere differentib. seorsum suis scriptis tradiderunt. Armeniaca præterea quæ Latini, ut in Dioscoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronuntiant, nos in Hetruria Græcos imitati vulgò Bacoche, & Moniache corruptis vocabulis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum visuntur genera magnitudine potius quàm genere differentia: quod evenit non modò cæli clementia, & terræ admodum frugiferæ dotibus, sed & cultorum mangonio: namq; ex multiplicata insitione maximè proficiunt. Porrò omnia, ubi maturitatem senserint, aureo colore splendent: idcirco Romanis vulgò Grisomele, quasi chrysomela dicuntur, eaq; præcipuè, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Maturescunt ineunte æstate mense Junio ante alios fugaces fructus. unde meritò Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus a persicis dissidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus: sed non item in ventriculo, ut illa, tam cito corrumpi: quanquam recentiores Medici ea longè magis, quàm persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc Arbor rarò procera admodum visitur: folia fert nigra Populi æmula, Pyri haud absimilia, subrotunda, in summitate acuminata, & per ambitum serrata, quaterna, quinave simul emergentia. Flores profert albos Cerasi figura, è quibus fructus prodeunt persicorum forma, ac ferè magnitudine, sed aureo colore, sæpè cum purpura misto. Plura eorum habentur genera, cum sapore, tum magnitudine differentia, quod non modo cæli, soliq; clementia evenire crediderim, sed etiam cultorum mangonio: namq; multiplicata insitione maximè proficiunt, & augescunt. Os omnia intra se concludunt, utraq; parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura qui in quibusdam amarus reperitur. ut in Persico, in aliis verò dulcis, ut in amygdala. Habentur in hortis, vineis & viridariis. Oleum è nucleis expressum, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas: valet quoq; ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores. Idem potus unciarum quinq; pondere. cum vini Cretici uncia, calculos pellit. & colicos juvat. Armeniaca minor, arbor est, mali proceritate, foliis albæ populi, floribus cerasi admodum similibus, ac pariter racematim prodeuntibus. Fructus edit mali Persici effigie minores tamen, colore aureo subrutilante, & odore jucundo Non differunt suis in facultatibus à majoribus: veruntamen austeriori sunt sapore. Insuper MEDICA MALA, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primùm advecta sunt, Hæc Latinis Citria, vel Citromala vocantur. Eorum arbor quæ perpetuo pomifera est, aurantiorum ac limoniorum plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuo ei virescunt, aurantiis parum, vel nihil refragantur, foraminibus visum ferè effugientibus ubiq; veluti acu tenuissima punctim trajecta. Quamobrem nesciverim ego qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignaverit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum plerique existimaverint Theophrasti codicem hoc in loco scatere mendis, & quòd ubi legitur ἀνδράχνου id est portulacæ, legi potius debeat ἀράχνου id est, araneorum tela. Quandoquidem iis fortasse videbatur quòd, cum mali Medicæ folia sint ubiq; minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia,

Armeniacorum consid.

Oleum nucleorũ Armeniacor.

Medica mala.

Theodori lapsus.

V. MEDICA MALUS.

rentia, facilè telis araneis comparari poſſent. In quorum ſententia ego quoq; perſtiti, quouſq; Plinius inde me revocavit. Quippe cum accuratius Plinium perlegiſſem, comperi Theodorum, alioquin virum & Græcum natione, & Latinæ linguæ peritiſſimum, male Theophraſtum hoc in loco fuiſſe interpretatum, & vocabuli ſignificationem minus rectè accepiſſe: ſiquidem, ut apertiſſime declarat Plinius lib. 13. capite 22. Adrachne arbor eſt arbuto admodum ſimilis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa ſit herba, & andrachne vocetur, unius literæ diverſitate. Cæterum adrachne eſt ſylveſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facilè colligi poteſt, huic plantæ, quæ arbuti frondibus perpetuò vireſcit lauriniis ſimilibus, Medicæ mali folia comparaſſe Theophraſtum. Citrea arbor (ut diximus) Aurantii folio perpetuo vireſcit: ramos habet flexiles, viridi libro veſtitos, atq; ſpinoſos. Flores edit ſubpurpureos, ſolidos, calathi effigie capillamentis quibuſdam è medio emergentibus, omnibus horis pomifera eſt: alia namq; matura cadunt, alia matureſcunt, alia verò ſubnaſcuntur. In pomis non parva ſpectatur diverſitas, tum magnitudinis, tum ſaporis. Quandoquidem nonnulla in tantam excreſcunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cujuſmodi ſunt, quæ ex Liguria & Hadriatici, Aegeiq; pelagi inſulis afferuntur: alia his paulò minora, alia verò limonum magnitudine, aut paulò majora, cujuſmodi ſunt, quæ a Lacu Benaco comportantur: hæc principem in cibis obtinent locum. Nam etſi cæteris pumiliora ſint, majorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora ſunt, etſi ſpecioſa magnitudine excellant, cum tamen inſipido guſtu non multum placeant, in cibis recentia non æquè ac illa præſtant: verùm quod pulpa copioſiore conſtent, officinis expetuntur, ſaccharo vel melle aſſervanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, ut limonum, ſed denſiore cortice pulpa: cortex illis rugoſus, flavus, odore præſtans perquàm grato. Acidam concludunt medullam, ſucco plenam, in qua ſemen latitat hordei figura, grandius tamen, & duro obductum cortice, amaro ſapore. Matureſcunt integro anno, decerpunturq; cum aureo colore fulveſcunt: namq; matura cadunt: alia matureſcunt, alia verò ſubnaſcuntur. Hæc Plinii ævo non erant in Italia, ut ipſe teſtatur lib. 12 c. 3. ubi inquit, ſæpius tentaſſe gentes, plantas è Media transferre ad ſe, quæ tamen ibi diu vivere nequiverunt, licet magna cultorum ſolertia fuerint enutrita. Nunc verò contra translatitia facta ſunt, atq; cum Italo ſolo tantam inierè gratiam, ut non modo in maritimis, ſed in mediterraneis quidem tum hortis, tum viridariis, cumetiam nobilium lacuum ripis frequentiſſima feliciter germinent, poſtquam cultu, & diligentia Palladii (is enim proditur primus artem adinveniſſe) factum eſt, ut ex Media in Italiam translata proſilierint, ac propagaverint. Theophraſti ætate Citria mala nondum in ciborum uſum venerant, eorum teſtimonio, quæ ipſe libro 4 de plantarum hiſtoria memoriæ prodidit, ſed tantùm odoris gratia veſtibus inſerebantur. Quin & eorum uſus erat antidoti loco contra venena, ad quæ demolienda ſemen præcipuè efficaciſſimum habent. Refert Athenæus, quòd cùm princeps quidam Aegypti maleficos quoſdam damnaſſet nebulones, quò ſuorum facinorum luerent pœnas, aſpidibus ſecundum Aegyptias leges in prædam exponendos, ii Citrium in itinere, dum ad beſtiarum pabulū ducerentur, comederunt quod caupona quædam vicem eorum dolens atq; miſeriam, illis dederat: mox cum in theatrum deſcendiſſent, & ab immanibus, ferociſſimiſq; feris demorſi eſſent, nihil ſanè moleſtiæ ſenſerunt. Qua de re præfectus non parvam cœpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præſumpſiſſent, certior factus eſt citrium tantùm ex integra ſimplicit. donatam, eos comediſſe. Poſtridie verò juſſit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrū trudi ad ſupplicium. Quo facto qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt, alter verò a feris ictus undiq; lividus factus, confeſtim interiit. Narrat præterea Theopompus Chius duodequadrageſimo ſuarum hiſtoriarum volu. Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos veneno necaſſe: ſed ille, inquit, plures adhuc interfeciſſet, ſi populum præſtantiſſima citrii vi latuiſſet. Servantur citria mala diutius incorrupta, ſi hordei, vel milii acervis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, jam de eorum viribus plenius differendum eſt. Citria itaq; venenis adverſantur, eorumq; maximè ſemen. Citrii decoctum collutione oris halitum commendat, ſuavitatemq; accerſit. Ipſa autem integra veſtiariis condita, veſtes non modo gratiſſimo odore perfundunt, ſed eas etiam à tineis, & blattis vindicant. Idem potum venenis adverſatur, & ſuccurrit peſtilentialibus febribus affectis. Cortex ſaccharo aut melle conditus, ventriculum & cor corroborat. Si cruda tamen manduntur, non facilè coctioni obediunt, quin & craſſum generant ſuccū: ob hoc veſci in melle, aut ſaccharo conditis ſatius eſt, quòd ventriculum commodè calefaciant, ac roborent: quamvis hæc noſtra ætas gulæ nimium indulgens, in cibis citria cruda præferat cum aſſatis carnibus eſitata. Citria adverſus atram bilem, & morbos mœſtos, quos illa excitat, opitulantur: Semen privatim ſcorpionum ictibus & potum, & appoſitum mirificè medetur. Acidus eorum ſuccus flavam reprimit bilem, arcetq; peſtis contagia, & ſitim ſedat. Proinde recentiores medici ad febres peſtilentes ſerapiis ex eo confectis feliciter utuntur: Succus gravidarum malaciæ ſuccurrit. Citrii mali meminit Galenus libro 7. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, ſed ab omnibus Citrium nuncupari adſolet. In ſemine quidem vincentem habet qualitatem acidam, & ſiccam, ut ipſum tertii ſit ordinis reſiccantium, refrigerantiumq;. In cortice verò itidem deſiccantem temperiem eſt ſortitus, non parum tamen habentem acrimoniæ: proinde deſiccat hic ſecundo exceſſu, non tamen frigidus eſt, ſed aut temperatus, aut paulò infra. Porrò caro ejus pariter craſſi ſucci eſt, & pituitoſa, frigidaq;: nam & ipſa editur, ſicut & cortex. Semen omne edi ineptum eſt, tum humidum illud, & acidum, de quo primùm diſſerui, tum nucleus,

Adrachne Plinii.

Malorū diverſitas.

Palladius mala Citria propagavit in Italia.

Citriorū mira facultas adverſo venena.

Citriorū vires Matthiolo.

Citrii mali vires ex Gal.

qui in illo invenitur, id quod revera semen est. Hic amarus est, & digerendi videlicet, siccandiq; facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatu recedens. Folia verò deniq; exiccandi, ac digerendi vim obtinent: hactenus Galenum. Ubi animadvertendum est, quòd cum initio capitis inquit; In semine quidem vincentem habet qualitatem acidam, & siccam, ut ipsum certe sit ordinis resiccantium, ac refrigerantium, Gal. non de nucleis intelle[illegible] neq; de vero eorum semine, sed tantùm de acido Citrij succo, in cujus medio ubiq; includitur semen. Eam autem fuisse [illegible] hoc Galeni sententiam, ejus verba in calce ferè capitis ostendunt, quæ ita sonant: Semen omne esui ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primùm disserui: tum nucleum, qui in illo invenitur, id quod revera semen est. Hic amarus est & discutit, hoc est calfacit, & exiccat secundo recessu. Quam rem malè, meo quidem judicio, assecutus Avicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neq; hac in re planè Galeni sententiam acceperit, libro suorum canonum secundo, semini Citrij secundam calidorum, & siccorum sedem assignavit: tractatu verò, quem cordis viribus dicavit, eidem tertiam frigidorum, & siccorũ classem adscripsit, nullum quidem verbum faciens de acido Citrij succo, quem à Galeno sub seminis nomine comprehensum fuisse demonstravimus. Non longè natura, & viribus à citriis distant mala LIMONIA & AURANTIA *dicta, & illa quæ* ADAMI POMA *vulgò vocantur, nos verò Lomie dicimus: tametsi Limonia magis cùm facie tum facultate Citria referant. Li-*

Avicẽna notatur.

Limonia.

VI. LIMONIA MALA.

VII. AURANTIA MALA.

monum planta perpetua fronde viret, quemadmodum & Citrus, foliis etiam similibus: sed paulo angustioribus. Flores fert albos, & odoratos: à quibus poma eriuntur citrij faciem referentia. Sunt tamen Citriis minora oblonga, cute non adeò crassa, & magis succo prægnantia, qui gustu acidior percipitur, semine ferè simili, & colore pallida. Eadem omnibus ferè gentibus nota sunt magis quam describi debeant. Sunt majora & minora: quæ etiam succi bonitate differunt, & corticis crassitudine. Nam quæ grandiora sunt, & succo, & cortice, carneq; longè sunt præstantiora. Seruntur tanquã peregrina in hortis & viridariis: & quanquam mangonio cultorũ in frigidis regionibus vivant, quod hyeme in concameratis cellariis recondantur, earum tamen proventus, non est nisi in locis calidis, & præsertim maritimis, & circa lacus amœnissimos. Ideoq; in Apulia, Calabria, & aliis regni Neapolitani regionibus copiosa Limonia proveniunt. Iisdem qualitatibus prædita sunt, quibus & Citria mala. AURANTIA *verò poma rotundiora, & per maturitatem aureo prorsus colore nitentia, odorataq;, cortice limonibus crassiore, amarioreq;. Internus succus, quo maximè sunt referta, in quo semen citri simile, non in omnibus eodem percipitur sapore. Nam in hoc genere acidus, in illo dulcis, in altero vinosus habetur. Horum arbores citro similes, quemadmodum, & Citreæ mali coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, crassis, lævibus, ac suaviter odoratis, & in acutum desinentibus. Rami pariter illis sunt flexibiles lentive, topiariis operibus haud inidonei, aculeis firmis acutisq; referti: cortice ex viridi subalbicante. Flores albi, odore perquàm præstanti. Seritur in viridariis & hortis, maritimis præsertim tractibus. Abundant in Campania, Apulia, Calabria, & alia regni Neapolitani regiones, quin etiam Liguria & Benaci lacus viridaria: decerpuntur flores, ubi copiosi proveniunt, ab Unguentariis ad varia odoramenta paranda. Peculiariter autem distillatur ex iis aqua, quæ non solùm odoris præstantia cæteras præcellit, sed ad medicamenta etiam optimè facit, & præsertim ad pestilentes febres, quæ cum exanthematibus in cute eveniunt. Datur enim potanda sex unciarum pondere magno sanè auxilio, ubi per sudorem à centro ad circumferentias infectos humores trahere sit opus. Siquidem hæc aqua valenter sudorem provocat, & cordi plurimũ succurrit, id corroborat, & spiritus vivificat. Cortex Sacchari conditus ventricu-*

Aurantia.

Aquæ florum aurantiorum mira facultas.

VIII. POMA ADAMI.

ventriculum roborat, & flatus pellit. Omnium succus sitim extinguit & febrientes juvat, præter dulcium Aurantiorum: nam is febrientibus non adeò salubris est, nec sitim sedat. Arbor hæc semper pomifera est, & eadem ferè, quæ citria præstat. Aurantia calidiore sunt cortice, quandoquidem is reliquis acrior, atq; amarior gustu deprehenditur. Refrigerant & exiccant. quæ scilicet acida & vinosa sunt. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum verò succus refrigerat, & putredini adversatur. Quocirca febricitantibus belle conveniunt, dulcia verò contrà. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restinguendum bilis fervorem non inutile: sed quoq; ad sitim extinguendam: item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non vacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & vitreis organis extrahitur, præterquàm quòd mulieribus expetitur pro succo ad faciem expoliendam, vitiligines ubicunq; sint, & totius corporis cutisq; maculas emendat, varos delet, & acaros interimit. Serapiis admista febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota ventris tineas enecat: id quod etiam præstat succus recenter expressus, unciæ pondere potus: idem ex immaturo pomo expressus sesquiunciæ pondere, ex vino cretico potus mirificè calculos renum pellit. Cæterùm non parum laboris impendisse videtur Brassavolus in præfatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanaverit Arantiorum vocabulum. Sed licet ibi plura de ejus origine referat, ea tamen, meo quidem judicio, non multùm nomini quadrant: quandoquidem ego potius existimaverim, vulgo Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cùm hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse videntur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere. Cæterum non longe natura, & viribus à Limonibus distant, quæ ADAMI poma vulgus vocat. Siquidem planta, quæ hæc profert, folio est Limonii arboris majore, patentiereq;, ramis etiam similibus, floribus Citrei mali æmulis, fructu Aurantiis duplo triplove majori rotundoq;, cortice non admodum crasso, pallido, crispo, & inæquali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset, unde illi nomen, quòd putet ignarum vulgus hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradyso delitiarum demorsum fuit: sed hæ fabulæ sunt. Succosa ac acida madet pulpa, sapore limonibus haud longè absimili sed non ita palato grata, in aqua semina latitant Citrei aut Limonii mali similia. Hæc poma quidam putant Limonia esse fœminini generis Seruntur cum Citriis, limoniis aurantiisq;, & iisdem, ut illa proveniunt locis. Refrigerant, exiccant, & adstringunt. Præstat pomorum succus ad ea omnia, ad quæ limonia præstare diximus, minore tamen efficacia. Peculiariter autem valent poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulphuris pulvere aspersa, & deinde cinere ferventi calefacta corpori scabioso confricentur. Reliquũ est, ut singulis malis sua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Græcis μῆλα vocantur: Arabibus Tufa, seu Tufaha: Italis Mele seu Pomi: Germanis, Oepffel: Hispanis, Mansanas: Gallis, pomes. Ea verò, quæ Græcè κυδώνια μῆλα Latinè Cotonea, & Cydonia mala dicuntur: Arabicè Saffargell: Italicè, Mele cotogne: Germanicè, Quitten oder Kitten: Hispanicè, Membrilhos, & Marmellos: Gallicè, Couting, Pomes de coing. Quæ autem Græcum nomen habent μελίμηλα, ἢ γλυκύμηλα eorum Latinum est, Mellita, vel Dulcia mala: Arabicum, Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala quæ περσικὰ μῆλα, καὶ ῥοδάκινα Græco nomine, Latino Persica mala appellantur: Arabico, Sauch, seu Chauch: Italico Pesche & Persiche: Germanico, Pfersich: Hispanico, Pexegos: Gallico, Pesches. Polonis, Broskum. Μῆλα ἀρμενιακὰ, πραικόκκια, καὶ βερεχόκκια quæ Græci, Latini, Armeniaca mala, & Præcocia nominant: Mauritanis, Mermex, seu Mirmix, Mex, Mesmes, sive Mismis: Italis Armoniache, Bacoche, Moniache & Grisomele: Germanis S. Johan. Pfersich: Hispa. Albiricoques, Albarchigas, & Alvaricoques: Gal. Abricot, Carmaignoles & Chicandeliz. At Armenia minora, Græcis Μῆλα ἀρμενιακὰ μικρὰ; Italis, præsertimq; Hetruscis, Armoniache, Bacoche & Moniache minori: Insubribus autem & Venetis, Armellini. Mala deniq; Μηδικὰ μῆλα, ἢ κεδρόμηλα à Græcis vocata, Latinis similiter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis, Cedri & Citroni: Germ. Citrin Oepffel/Juden Oepffel & Citronaten: Hispanis, Cidras: Gallis Citron: Bohemis Citrynouny. Mala Limonia Italis, Limoni: Gallis Limons. At Aurantia mala, Italis, Aranci: Germanis Pomerantz, Gal. Pome d'Orenges. Poma Adami, Italis Lomie & Pomi d'Adamo.

Aqua stillatitia è limoniorum succo & ejus vires.

Brasavolus de Arantiorũ nomine.

Adami pomorũ historia.

Pomorũ Adami vires.

Nomina.

I. Mala propriè dicuntur, quæ brevi pediculo annectuntur: ab aliis poma, quamvis hoc commune sit nomen ferè omnibus fructibus perspicuæ magnitudinis. Differentiæ plurimæ ratione saporis acidi, aquosi, austeri, dulcis: coloris, magnitudinis, figuræ: duæ figuræ adpositæ, magnorum rotundorum & oblongorum: plures differentias veteribus indictas, qui cognoscere cupit, Cordum in sua historia, qui ultra triginta species habet, & Tabernæmontanum consulat. II. Ast Cydonia, Cotonea etiam dicuntur, quo nomine primus Cato donavit à Sidonte Corinthi vico: quibusdam, quòd mala ejus cotone seu lana quadam tegi videantur: fortè ex Plinio χρυσόμηλα ab externo aureo colore. Apud Plutarchum 5. Symposiacon, Tryphon medicus, apud Homerum ἀγλαόκαρπον dictum putat. Genera explicavit Athenæus 3. Dipnosoph. Columella lib. 5. c. 10. tria refert, Struthia, Chrysomeliana, & Mustea: icones binæ, altera Cotoneæ malus, altera Cotoneæ pyri, quæ Cydonia milviana etiam dicuntur quibusdam. III. PERSICA quæ ῥοδάκινα Simeoni Sethi de alimentis. Differentiæ plures à nobis observatæ, quòd alia sint præcocia, alia serotina: præcocia dicuntur persica S. Johañis, quòd circa illud tempus maturescant, parva instar Arme-

Persica.

niacorum, ejusq; ferè saporis. At ex Armeniacorum genere non esse, nucleus ostendit, qui ut persicorum striatus est. Serotina majora, alia minora: majora vel flava, quæ à Cotoneis cognominata, vel alba, vel viridia, vel buxea: minora, vel rubra, quæ sanguinea dicũtur, vel flava. Ratione saporis, dulcia, acida, vinosa, amariuscula, austera. Ratione ossium, quorundam ossa à carne separari non possunt, quæ duracina dicuntur, non quòd servari diutius possint, sed ob carnis substantiam duriorem, quæ modò candida, modò lutea, nunc ex albo subrubea: in quibusdam nuclei disrupti observantur. Sic & figura differunt, quędam orbiculata, quędam in rotunditate oblonga, quędam cotoneis similia & colore & odore, quæ primas tenent: quædã à nucis similitudine Nucipersica: alia quæ mangonio facta persica amygdala vocantur, ob nucleum amygdalorum modo dulcem. Sic deniq; ex his quędam lanuginosa, alia glabra, lævia, exterius

Armeniaca.

& interius virentia. IV. Armeniaca malus ex genere persicorum Galeno, quare præcocia, inter persica recensuit Plinius: hæc differunt sapore & magnitudine, sunt etiam parva, prunis vulgaribus non majora, alia ut mediocria persica, alia majora insitione, alias exigua: sunt & candicantia nucleo dulci. Dicuntur præcocia & persica minora, Brunf. Persici quartum genus, Lon. Malum armeniacum vel præcoquum, Ges. hort. malus Armeniaca, Cord. in Diosc. Lob. Dod. gal. & fol. Lac. Lug. Cast. Armeniaca, Tab. Cæsalpino.

Citria.

V. Citria. Limonia, Arantia, tria hæc malorum genera in officinis usitata, ad unum genus pertinent. Citria Theophrasto μῆλον μηδικὸν ἢ περσικὸν à regione: Malum Hespericum & Chrysomela Athenæo lib. 3. Κίτριον Galeno Medica malus: quibusdam Assyria: adnumerat Barbarus in suo Corollario, Nuptialia pręgrandia & melonum orbiculata facie. Varietas enim est pomorum tam in magnitudine quam sapore: quædam in molem decem librarum pondo excrescunt: quæ Gallis pomcires, quasi poma citria, vocantur: alia his minora: alia Limonũ magnitudine aut paulò majora: sapore vehementiore & remissiore: item dilutiore saturatioreq; colore. De his vide Theophrastum 4. hist. 4. 1. de caus. plant. 22. Plinium lib. 12, cap. 3. Solinum cap. 49. Macrobium 3. Satur. 19. Palladium in Martio. Recentiorib. dicitur Malus citria, medica, citrium.

Limonia.

VI. Limonia mala ex citri genere sunt, sed minora, cute minus crassa, succo acidiore. Plures differentię: alia oblongiora asperiora, cortice crassiore, succo dulciore, quę maximè probantur: alia lęviora, cortice tenuiore, succo acidiore: sunt in Hispania, vix nucis amplitudine, odore cæteris præstantiore, arbore excelsiore, sic & pusilli dulcissimi in Zeilan habentur, Scaligero attestante: & in Syria in

Aurãtia.

sylvestribus frequentia exigua & acidissima. Recentiorib. Limonia, Limones. VII. Aurantia mala fortè ab Arantio Achajæ oppido, vel Arania à gente ejus nominis in Persia: aliis à corticis colore luteo, quare Aurea Virgilio: an Cestianum malum Galeni 2. de compos. secundum loca. 1. fortè Martianum malum apud Suetonium in Domitiano. Sunt qui Citrangulum Avicennæ & Mesuei statuant. Censentur insitione ad nos devenisse: Si enim Arantius Citro inseratur, Arantius vix cubiti altitudinem excedet: at si contra Citrus in Arantio, ad magnam proceritatem pervenit. Variant sapore succi, acido, dulci, medio seu vinoso. Dulcia superficie magis sunt glabra, lęvia, mollia: acetosa duriora ac asperiora. Cutis colore magis viridi, magis flavescente, quæ citreolus, magis croceo, quæ Citrangula dicuntur: reperiuntur etiã sine semine, & alia in pomo duo genera acinorum habent: nostris amarus est cortex: meminit Scaliger in Zeilan haberi cortice dulci & suavi. Variãt & cortice modo rugoso magis minusve, aliquando extuberat forma rotunda, aliquando oblonga papillarũ instar. Recentioribus Aurantia, Anarantia & Aurea mala dicuntur.

Poma Adami.

VIII. Poma Adami: hæc foliis cum limonibus (sed majoribus) floribus cum Citro, fructu, sed triplo quadruplove majore, cum Arantiis convenit. Poma Adami, Cord. in Diosc. Cast. Lugd. Citrius altera, Cord. hist. Malus Assyria, Dod. Tab. Pomum Assyrium, Lob. Ponziras, Cæsalpino.

P Y R A.

Ἄπια. PYRA. CAP. CXXXII.

PYrorum multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur convenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa alvum sistunt: jejunos esitata lædunt. Achra pyrastri genus est, quod tardissimè maturescit. Vim pyro adstringentiorem habet, & ad eadem convenit: stringunt etiam ejus folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi strangulant. Ajunt fungos, si sylvestria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

Pyrorum consideratio, & genera.

QVoniam Pyra vulgatissima sunt non modò in Italia, sed ubiq; in tota Europa: quæ proveniunt ubiq; in collibus, agris, vineis, hortis, & viridariis, sylvestria verò locis incultis & in sylvis. Varia est quoq; Pyrorum facies: quod cum omnibus notum sit, quemadmodum & plantæ: ideo supervacaneum duxi eorum arbores per historiam explicare. Multa ac varia apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos, odore, sapore, colore, forma ac proventu differentia. Quin etiam & sylvestria quoq; copiosa visuntur. Antiqui, ut Plinius refert libro & capite decimo quinto celebra-

celebravere superba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, severiana, tyranniana, favoniana, lateriana, antiana, tiberiana, figuina, purpurea, sementina, laurea, ampherina, coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas sanè varias appellationes mutuati sunt, vel ab hominibus, qui primum ea in ciborum usum revocarunt: vel à locis, unde venerant: aut à notis, quas aliquibus fructibus acceptas referebant: aut à colore proprio: aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; nostri quoq; Hetrusci antiquorum consuetudinem secuti, variis nominibus à diversis indutis causis sua Pyra vulgò appellant, moschatelle, giugnole, ciampoline, rogie, ghiacciuole, spinose, quadrane, carouelle, papali, san Nicolo, durelle, Zuccate, campane, vernarecce, gentili, porcine, sementine, & plura alia habent aliis nomenclaturis appellata. Cæterùm si quis vellet in nostratibus, veterum Pyra collatione assequi, operæpretium esset, ut unumquodq; eorum genus peculiarem perspicuamq; habuisset descriptionem: quandoquidem fieri non potest, ut hac sola nomenclatura innotescant. Porrò in universum de eorum viribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus quòd pyrorum facultates ex saporibus gustu dignoscuntur: cùm dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, vel plures præseferunt sapores: & contra, hæc deinceps ab illis sint diversa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus lib. 5. simplicium medicamentorum) esu stomacho grata sunt, quum & vim habent exiccandi. Atqui sylvestribus magis adstringendi facultas inest: ob id etiam magis præstant contra fluxiones. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus ita scribit: Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil novo alio super his sermone opus erit. Nam in iis quoq; alia austera tantùm, vel acerba apparent, veluti quædam acida, quædam dulcia, quædam demùm ex horum mistione composita sunt, quæ nullam penitus hujuscemodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cùm aquea sint, ac hebetia nulla roborandi vi polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. At pyris præsertimq; grandibus, quæ apud nos menata vocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos, siccataq; reponunt, quibus coctis per hyemem, & ver, cùm fames est, ciborum parùm nutrientium vice vescuntur. Pyri fructus, qui άπιοι Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humochte, Cirmetre, seu Kemetry: Italis, Pere: Germanis, Byren: Hispanis, Peras: Gallis, Poires: Bohemis Hruſky.

Pyrorum facultas.

Pyrorum vires ex Gal.

Nomina.

Pyta dicuntur, quæ longo pediculo pendent, & quidem à fructus figura pyramidem refetente: differentiæ plurimæ ratione magnitudinis, figuræ, saporis, odoris, coloris, temporis, ita ut Cordus in sua historia quinquaginta genera recensuerit. Sic genus quoddam est quod comestum ventrem subducit, qui eleganti rubote carnis placent: est & alterum genus è quorum medio cotpote folium exoritut, quod Pytophilla dicuntut: est & quoddam pomi folio.

Μέσπιλον. MESPILUS. CAP. CXXXIII.

MEspilus, quæ à nonnullis aronia vocatut, spinosa arbor est, folio † pyracanthæ, sive oxyacanthæ. Fert pomum suave, exiguo malo non dissimile, tribus intus ossiculis: qua ex causa id nonnulli tricoccon appellavere. Tarde maturescit, esu adstringit: stomacho gratum est, alvumq; supprimit. Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui setanium, alij epimelida vocant: arbor foliis mali, sed minoribus: pomum fert rotundum, esui aptum, a umbilico latiore: quod adstringit, seroq; maturescit.

† ὀξυακάνθῃ. a fundū, i. imum habet.

I. MESPILUS PRIMA.

MEspilorum hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ foliis est pyracanthæ, sive oxyacanthæ nostratibus haudquaquam adstipulari videtur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili foliis oblongis, cerasorum ferè similibus virent, non autem apii modo per ambitum incisis, veluti oxyacantha. Fructum ferunt non quidem gustatu suavem, sed potius injucundum, quòd acerbus sit, & austerus. Quin & is quina includit ossicula, non sanè terna: ut primo Mespilorum generi assignat Dioscorides. Cæterùm si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitimè adscribi possit, ejus nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa seritur in hortis, viridariis, ac vineis, Azarolo vulgò nominatur. Hujus plures plantas vidi ego primùm Neapoli in amplissimo viridario Pompeii Cardinalis à Columna, via, qua itur ad poetæ Maronis sepulchrum, vel ut vulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor est mediocris proceritatis, cortice, ac materia pruno [pyro] haud absimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, apii æmulis aut oxyacanthæ, floribus albicantibus, racematim cohærentibus. Fructus illis sunt sorborum crassitudine, oblongi, rubentes, vulgaribus mespilis æquales, sed arctiore umbilico, tribus tantum intus ossiculis. Maturescunt autumno, Septembri tantum mense. Ex quo perspici potest, eos Dioscoridis codices hoc loco scatere mendis, in quibus depravatè legitur, hanc arborem foliis esse pyxacanthæ, non autem, ut legitimè legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut superius suo loco explicavimus) oxyacantha foliis germinat dissectis: pyxacantha verò buxi modo oblongis. Cujus rei illud manifesto est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memoria prodidit Theophrastus libro 3. capite 12. cùm inquit: Magnitudine arbor ista excellit, gyroq; comatur. Folium magna ex parte insissum, quod vel apium parte postrema imitatur,

Mespilorum consideratio.

Azaroli descript.

Dioscoridis locus enucleatus.

Mespilus Theoph.

tatur, ampliore figura, quodq; promissum, nervosum, apio tenuius, oblongius, totumq; circumincisum est, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequam decidat, vehementer rubet. Radice numerosa, altaq; arbor cohaeret: ob id diuturna, & inextirpabilis est: hactenus Theophrastus. Quae sanè verba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem planè depravatam esse, quae huic Mespilorum generi pyxacanthae frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthae a Dioscoride ejus in historia silentio dissimulatum, quòd scilicet apii modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthae cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus haec oxyacanthae inseratur, omnium speciosissima proveniat, & longè magis fructifera evadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis menda, quae librariorum incuria est, nos diduxerant, dicimus quòd Azaroli vocata fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilis, quae primo loco a Dioscoride descripta sunt. Siquidem si exigui sunt, terna includunt ossicula aliis Mespilis duriora: quanquam magnitudine, & forma dissimilis, seram sentiunt maturitatem, eri grati habentur, stomacho non injucundi & reliquis denique notis, ac qualitatibus illorum speciem adeò repraesentant, ut non aliud hac in re asserendum putaverim, quam quòd idem sint Azarola, & Dioscoridis Mespila à quibusdam Aronia dicta. Haec cùm maturitatem senserint, gustui haud parum placent: quo fit, ut ab incolis pro deliciis, non solum cruda expetantur in cibis, sed in etiam sacchara, melleq; asservata edantur. Eadem gratissimum sunt cibus utero gerentibus: quippe non modo sapore placent, sed earum malaciae subveniunt. Quae porrò Mespili aliquibus Setania, & Epimelides appellantur, vulgatibus nostratibus collata nihil inter se dissentire comperiuntur. Foliis est mali, sed minoribus: flores fert albicantes, cotoneae mali aemulos: fructum rotundum, latiore umbilico quinq; acutis processibus coronato: Habetur in vineis, hortis & sepibus. Quapropter nil mirum scriptis mandasse Dioscoridem, alterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diversam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem libro 6. simplicium medicamentorum scribit, ejus fructum acerbum esse, & ventriculo noxium: Epimelida autem à rusticis Italiae unedonem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quòd Galenus de utroq; Mespilorum genere, seorsum diversis capitibus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio apertè hallucinari deprehenditur, quippe qui sorbi titulo omnia referat, quae de utroq; Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verùm etsi hac in re is quidem aberret, declarat tamen primum Mespili genus nobis Italis Mauritanos secutis Azarolum esse: namq; is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Vulgaria Mespila deverata coeliacos, dysentericos, & diarrhoea affectos juvant. Sistunt faucium, gutturis dentium, & gingivarum fluxiones, ubi eorum decocto os colluatur. In hoc si insideant foemina, mensium abundantiam sistit. Fit è siccis Mespilis, rosarum succo exceptis, additis aliquot Caryophyllis, & corallorum rubeorum nonnihil, quinetiam myristica nucis, cataplasma, ori ventriculi admovendum, ad compescendas vomitiones, & praesertim, ubi cibus rejiciatur. Sicca folia in pulverem aspersa, recentia vulnera glutinant, & sanguinis profluvium sistunt: ideo dantur quoq; utiliter ad cruentas rejectiones. In summa ubi adstrictione, corroboratioueq; opus sit, cum folia, tum fructus plurimum praestant. Mespilorum ossicula, in pulverem contrita, calculos è renibus valenter pellunt, ubi cochlearis mensura ex vino in quo vulgaris petroselini radices decocta fuerint, ebibantur. Mespilorum vires recensuit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Mespili fructum, alii tricoccum nominant, quòd tria intus in universum gerat grana, quorum unumquodq; arboris est semen, ceu ea, quae in malis inveniuntur, ipsius mali: & acini, ipsius vitis: & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Graeci vocant. Arboris hujus fructus admodum acerbus est, vixq; edi potest, ventrem strenuè coërcent: quin & in germinibus, & foliis acerba haec qualitas non pauca reperitur. Et libro 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: Horum eadem quoq; praedicta est ratio: ambo enim adstringunt, sed multò fortius Mespila, quàm sorba. Quamobrem alvo fluenti in cibo accommodatissimè exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suaviora: prorsus namq; nihil acerbi, ut Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbitatem austerus est. Illud porrò neminem puto latere, haec omnia parcè, non affatim, ut ficus, uvasq; esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, sed ut medicamentis potius indigemus. Haec novisse longè tibi fuerit utilius, quàm si primam hujus dictionis ὄνων syllabam ab antiquis Atheniensibus per, ο, solùm prolatam, scriptamq; fuisse cognoscas. Mespila, nullis intus ossiculis, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. Arbor μέσπιλον ἢ μεσπίλη Graecis, Latinis item Mespilus, & Mespila nominatur: Arabibus, Zaror, seu Zarur, & Alzarur. Mespilus prima: Italis & Hispanis Azarolo. Mespilus vulgaris, Graecis Μέσπιλος ἢ μεσπίλη. Italis Nespolo: Germanis, Mespel: Hispanis, Nesperas, Gallis, Neflier: Bohemis Nyspule.

Mespilus oxyacanthae inserta.

Mespila Aronia.

Mespilus altera.

II. MESPILUS ALTERA.

Epimelis Gale.

Serap. lapsus.

Mespilorum usus.

Mespilorum vires ex Galen.

Mespila sine ossiculis.

Nomina.

† *Ne videamur hic temerè communem lectionem immutasse, quae est pyxacantha, lectorem admonere non alienum duximus, variam esse hujus loci scripturam in Graecis tum impressis tum vetustis exemplaribus. Verùm ea nobis magis probanda visa sunt, quae habent pyxacantham vel oxyacantham (idem enim esse putamus,) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.*

Mespilus duplex habetur: I. Mespilus folio apii C. B. Hæc Aronia Dioscor. Anthedon dicitur Theophrasto & Plinio. Mespilus Aronia, Dod. gal. & fol. Gesf. hor. Lob. Tab. Mespilus prima Lac. Cast. Paliurus Africana Ruellii, quæ & vinosa cognominari potest, Gesf. hor. Mespilus propriè, Cord. in Diosc. Azarolus Cæsal.

Cęſalp. hæc ſpinoſa quidem eſt, attamen in Italia tanquam magis domeſticam ſpinis carentem obſervavimus, à Theophraſto capite de Sorbo admoniti. II. Meſpilus vulgaris: apud Theophraſtum & Plinium Setania ſeu Satania cognominatur. Meſpilus, Brunſ. Trag. (cui Cratægus Theophraſti) Geſ. hort. Lon. Lob. Dodo. Tab. Meſpilus altera, Dod. gal. Cord. in Dioſcor. cui eſt Epimelis & hamamelis: Meſpilus ſeranea, Lugd. Hæc duplex eſt, vulgatior quæ aliquot ſpinis armatur, fructu minore: altera frequenti inſitione miteſcit, nec ſpinis horret, fructumq; edit multo majorem, cujus iconem propoſuit Lobelus editione Belgica. Scaliger meminit Meſpili, cujus fructus albus ſit, maliq; magnitudine. Huc referri poteſt & Meſpilus altera humilior, quæ Chamæmeſpilus Geſnero & Lobelo dicitur.

10 *Λωτὸς δένδρον.* LOTUS ARBOR. CAP. CXXXIV.

Lotus arbor eſt vaſtæ magnitudinis, ferens baccam pipere majorem: dulcem, cibis gratam, ſtomacho facilem. Alvum ſiſtit baccis. Ramentorum ligni decoctum ſive potu, ſive infuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione vulvæ laborantibus, auxilio eſt: rufat capillos: citam alvum cohibet.

Lotus (inquit Theophraſtus lib. & cap. 4. de plantarum hiſtoria) proprium genus præſtat, magnitudine quanta pyrus, aut paulò minore, inciſuras folium habet, ac Ilicis eſſe videatur: materies nigra. Genera ejus plura fructibus inter ſe diſcreta: fructus magnitudine fabæ: matureſcit uvarum modo, variè colores immutans. Naſcitur ut myrta, adverſa inter ſe denſus ſuper germina, guſtatu inter Lotophagos dictos prædulcis, ſuavis, innocuus, atq; etiam bonæ frugis. Ventribus eſt bonus, ſuavior verò, qui ſine ligno interiori eſt: nam vel genus hujuſmodi eſt, & vinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructuq; copioſa eſt. Exercitum itaq; Ophellis, cùm in Carthaginem proficiſceretur, vel eo fructu diebus pluribus paſtum commeatuum defectu, accepimus. Eſt igitur in Inſula Lotophagia, Pharide vocata, larga copia: hæc autem inſula abeſt, & non multum diſtat. Cæterùm non minor in continenti, ſed longè largior eſt: plurima enim hæc omnino in Lybia: hæc Theophraſtus. Cui ſubſcribit lib. 13. cap. 17. his verbis. Eadem Africa, quæ pergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtim, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes, atq; Naſamenas. Magnitudo, quæ pyro Inciſuræ folio crebriores, alioqui Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atq; alius, ſicut in uvis. Naſcitur denſus in ramis myrti modo, non ut in Italia Ceraſi, tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoq; exprimitur illi ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccaſq; contuſas cum Alica ad cibos doliis condunt, quin & exercitus paſtos eo accepimus, ultro, citroq; commeantes per Aphricam. Ligno color niger, ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breveſq; alios uſus excogitant. Dioſcorides non aliis notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor eſſet vaſtæ proceritatis. Cui ſubſcribens idem Plinius libro 16. capite 30. ſic inquit: Lotus præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, latiſſima expatiantium umbra, & in vicinas domos ſæpè tranſilientium. Item eodem loco ita ſcribit: Loti fructus ſylveſtris quidem eſt, ſed ceraſorum penè natura. Nulli brevior opacitas, nec aufert ſolem hyeme decidentibus foliis. Nulli cortex jucundior, aut oculos ex-

Loti arboris hiſtoria ex Theoph.

Vinum è Loto.

Lotus Plinii.

20 30

I. LOTUS

II. PSEUDOLOTUS.

40 50 60

cipiens blandius. Nulli rami longiores, validioresq́ue, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas: & libro 17. capite 1. lotos ingentes esse arbores quoq́ue, ostendit his verbis. Ex sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate lasciva. Cæterùm non solùm ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare ætates libr. 17. idem ostendit his verbis: Romæ verò Lotos in Lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus 369. urbis ædi condita: incertum ipsa quanto vetustior: esse quidem vetustiorem non est dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum 450. habet. Antiquior illa est, sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam vestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de Decumis, æqua va sibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices ejus in forum usq́ue Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant.

LOTI AFRICANÆ SPECIES.

Lotum longævã admodũ esse arborem.

Lotus Italica.

Loti Italicæ historia.

Quamobrem putaverim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui veram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritiensi agro vulgo Bagolaro vocatur: in Veronensi verò, & in aliis quibusdam Italiæ locis, Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinẽ æquent, pleræq́ue tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate vincunt. Hæc itaq́ue præterquam quòd caudice cõstant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemq́ue se extollentibus: cortice spectantur lævi, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Foliis virent ilici proximis, per ambitum serratis, asperisq́ue, quæ medio autumno flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius lib. 13. & 16. inquit) cerasorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet: is primò viret, mox in candidum flavescit, deinde per maturitatem rubescit: deniq́ue, postquam maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes hujusce arboris delineationes ac notæ, Dioscoridis, & Plinii loto planè respondere videntur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententiæ, censentes fortasse Lotum haud provenire in Italia, sed his maximè repugnat Plinius, qui Lotum Italiæ familiarem esse affirmat. Itaq́ue cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possumus, debemusq́ue à nostra deflectere sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoq́ue hoc ævo Italiæ esse copiosam.

Ruellii error Agrifoliũ lotũ censentis.

Cæterùm nescierim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimaverit plantam exiguam illam, quam Hetrusci vulgò Agrifolio dicunt: è cujus cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex viburno nostro, vulgò verò lantana, quidam viscum conficiunt, quo aves capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioq́ue retulimus, ut etiam ei prorsus adversetur: quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua virens coma, foliis admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice viridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant.

Anguillarii lapsus in Theophrasti versione.

Atqui ridenda magis videtur Anguillarii diligentia in vertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem verterint, ipse præ cæteris dum se peritissimum ejusdem interpretem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissimè notari potest. Nam ubi Theophrastus habet ἡ κατάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα ille quidem vertit. Come quelli del Myrto intrecciati, id est Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet πυκνὸς ἐστι τῶν βλαστῶν, manifestò declarans fructum ipsum densum provenire super ramorum germina: ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit, his verbis: è copiosa di germogli: id est germinibus copiosus est. Deinde, ubi paulò inferius Theophrasto legitur ἡ ἔστι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθόν. ἥδιων δ' ὁ ἀπύρηνος, ἔστι γὰρ ἡ τοιοῦτον γένος, ποιοῦσι δὲ ἡ οἶνον ἐξ αὐτοῦ, inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, vertit Anguillarius hoc modo: Ma di questo è piu soave il primo, percioche ven' è una sorte così chiamata, & di questo se ne faceva vino: id est, isto suavior est primus, quoniam genus unum est ita vocatum, ex quo vinum parabatur. Hæc qui viderint, facilè cognoscent Anguillarii in Græcis literis peritiam.

Anguil. lapsus in Plin.

Præterea manifestò is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinius aut hercle parari vinum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex iis loti baccis vinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habentur: quemadmodum scribit etiam Theophrastus. Sed de his satis.

Dactyli ex Trapesonda.

Pseudoloti descript.

Cæterùm misit ad me plantam, cujus hic imaginem damus, Constantinopoli allatam, Augerius de Busbecke, vir quidem clarissimus, cui subscriptum erat, Dactyli ex Trapesonda dulces, & gustus delectabiles. Hanc itaq́ue ego inter Lotorum genera annumerandã conserem: & præsertim, cùm legerim apud Athenæum eadem de loto scripsisse Polybium, quæ de dactylis scripsit Herodotus. Pseudolotus arbor est procera, foliis latis oblongisq́ue, firmis ac nervosis, fructu Sebestenorum effigie, sed longè minore, colore per maturitatem cæruleo, pluribus intus ossiculis, sapore non ingrato. Italiæ peregrina hæc arbor est, & raris in viridariis habetur. Eadem ferè illi qualitates sunt, quæ legitimæ loto tribuuntur Vires quoq́ue eadem illi sunt, si rerum experimentatoribus credimus. Non rectè sentiunt, qui Pseudolotum hanc Guajaci plantam esse putant. Nec fortasse ab re fuerit, inter lotos recensere aliam quoq́ue plantam, quam hic Pseudoloton vocavimus.

Loti Africanæ descript.

Lotus Africana altera, arbor est procera, foliis alterius loti latioribus, baccis rotundis, acuminato tamen cacumine, colore cæruleo subnigricante. Hæ pediculis carent, calyculis tamen ima parte obductis perinde ac glandes, & Mixa, arboris ramis & surculis seriatim cohærent. Habentur arbores multis in locis In Italia, è longinquis tamen regionibus allatæ. Sunt qui velint arborem hanc ejusdem cum loto pollere viribus: id quod nos quoq́ue putamus. Aberrant, qui hanc loti speciem, Guajaci esse plantam contendunt. Sed hæc obiter dicta sint, ut alii quoq́ue, qui rem plantariam excolunt, suam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent

Lotum

Lotum Athenæ, Zyzyphum eſſe noſtratem, ſed decipiuntur, quòd Zyzyphus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasq́; ſed oblongas, & aureas potius, quàm rubentes. Quinetiam, quòd Zyzypha eſui ficubus, dactylisq́; haud perſimilia ſint, nec eos odoris ſuavitate præcellant. Lotum ſcriptis tradidit Galenus lib. 7. ſimpl. medic. his verbis. Lotus arbor non ita multæ adſtrictoriæ qualitatis eſt particeps, ſed & tenuium partium eſt, & exſiccatoria. Itaq; lignorum ipſorum ramenta muliebri accommodantur profluvio, & dyſenteriis, & cœliacis affectibus. Decoquuntur verò interim in aqua, interim in vino, utrinum prout uſus popoſcerit, nec infunduntur tantùm, ſed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non parvum ſignum eſt ipſum adſtringentis eſſe cujuſdam, ſimiliter mediocriter deſiccantis facultatis. Dictum quippe eſt & in ſermone de ladano, ejuſmodi eſſe facultatis oportere, quod fluentes capillos eſſet cohibiturũ. Planta, quæ Græcis λωτὸς δένδρον, Latinis Lotus arbor. & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, ſeu Alſadar: Italis, Loto albero, Bagolaro, ſive Perlaro: Germanis, Zurgelbaum: Gallis, Alyſier: Hiſpanis, Almez. Pſeudolotus, Italis, Loto baſtardo. Lotus Africana altera, Italis, Legno ſanto, ſed falsò.

Lotus Athenæi non eſt Zyzyphus.
Loti vires ex Galeno.
Nomina.

I. Lotus arbor, Lotus Celtis Plinio: Fraxinagolum, Creſcentio: recentioribus Lotus, & Lotus arbor. II. Loti Africanæ nomine quæ proponitur, à quibuſdam Dioſpyros Theophraſti cenſetur, Lotus & Faba Græca, Plinio, Cæſalpinus ſuſpicatur apud Plinium inter Mala eſſe Tuberum alterum genus, quod Sericum cognominatum eſt à colore. Guajacum Patavinum, Geſ. hor. (cui & viſcago) Lob. cui & Lotus vera Theophraſti: Dioſpyros ſive Faba Græca, Lugd. Ermellinus Cæſ. Guajacana vulgò, Camer. Pſeudolotus, Tab. Ceraſum Trapezuntiam Conſtantinopoli vocari teſtatur Bellon. Figuræ duæ appoſitæ Pſeudoloti & Loti Africanæ nomine, videntur foliorum tantùm longitudine, brevitate, anguſtia, latitudine, pro ratione ætatis & loci, variare. Quòd Guajacum aliqui putarint cauſſa eſt, quòd ligni materia ſit alba, & cor nigreſcens.

Κρανία. CORNUS. CAP. CXXXV.

CORNUS dura arbor eſt, baccas ferens olivæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem *a* rubeſcunt, aut ceræ colorem repræſentant. In cibo adſtringunt: profluvio alvi, atq; dyſenteriæ ſalutares, ſive in edulio, ſive in defruto exhibeantur. Muria, ut olivæ condiuntur. Sanies, quam virentia folia torrendo reſudatunt, impetigini convenienter illinuntur.

a Meum & Drag. ξανθὰ ἢ κηρώδη. i. flavus aut ceræ colore referent, ſed Camerar. ξανθὰ ἢ κροκώδη. i. flavus aut croceus.

I. CORNUS.

CORNUS eſt vulgaris notitia. Cæterùm (ut lib. 3. de plantarum hiſtoria, cap. 12. memoriæ prodidit Theophraſtus) ſexus in ea duplex invenitur. Namq; conſurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdalæ, niſi quòd pinguius, craſſiusq́; cortice nervoſo, & tenui: caudice non minus craſſo. Fœmina virgas parvas, ſicut ſalix amerina, ſuo latere profert, & fruticoſior eſt. Nodos ambæ, perinde ac vitex, tum germinatos, tum invicem congruos habent. Materies maris excors, totaq́; ſolida, corneis denſitate firmitateq́; ſimilis, unde illi nomen. Fœmina verò medullam continet & mollior eſt, atq; cavatur: ob id ad venabulorum uſum inutilis. Qui Idam Trojanam incolunt, marem ſterilem dicunt: fœminam autem fructuoſam. Nucleum fructus olivæ ſimilem habet, guſtu dulcis, odoratuq́; gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatq́; eodem modo, ut ſingulari pediculo plura proferat. In Macedonia verò (veluti etiam in Italia) ambæ fructiferæ ſunt: ſed mas per æſtatem, fœmina verò per autumnum baccas maturat, hujus tamen baccæ tantum maſculæ bonitate cedunt, ut mandi vix poſſint. Porrò cavendum eſt, ne corni arbores prope alveatia conſerantur, vel à natura producta ibidem permittantur: quandoquidem apes floro ejus deguſtato alvo citata commoriuntur: atqui contrarium in homine operatur. At certè mirandum eſt, quòd ſcriptis mandaverit Theophraſtus, Cornum arborem amygdalæ folio vireſcere, cùm longè diverſo prorumpat. Eaq́; propter dixerim ego, aut in Theophraſti exemplaribus hoc loco mendum ſubeſſe, aut in Ida monte prope Trojam tum ſoli, tum etiam cœli magis æſtuante natura, corno folia adeò reſtringi, ut amygdalæ quadantenus æmula videantur: etſi meo quidem judicio, potius putandum ſit, Theophraſti lectionem hoc in loco depravatam eſſe. Arbor eſt Cornus mediocris proceritatis, plerunq; fruticoſa, virgis numeroſis, è brevi caudice emergentibus, nodoſis, firmis, robuſtisq́;. Tota arbor ſcabro veſtitur cortice, adſtringenti admodum ſapore: proinde expetitur piſtrinariis fabris, ad parandos rotarum dentes: folia illi ſunt ſanguineæ virgæ, tactu lævia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos aurei coloris, è quibus baccæ oriuntur rubentes, oblongæ olivarum figura, & ſingulari pediculo, præduro intus oſsiculo, olivæ modo, in quo nucleus, ſapore dulci, odoratuq́; gratus. Fit ex baccarum pulpa quoddam obſonii genus cydonite non diſsimile. Quin & ex eorum decocto, & ſaccharo liquor ignis opere, & coctura concreſcit, coagulaturq́;, qui præterquàm quòd gratiſsimo placeat guſtu, datur utiliter dyſentericis, ac fœminis menſium profluvio laborantibus. Adverſatur cornus à canibus rabidis demorſis, ut inferius libro ſexto, diffuſius dicemus. Corni vires memoriæ prodidit Galenus libro ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens: Corni arboris fructus admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaq; mirum videri non debet, ipſum valenter ventrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoq; & germina guſtu acerba ſunt,

Corni hiſtoria ex Theoph.
Theoph. locus ſuſpectus.
Corni hiſtoria.
Cornorũ uſus in cibis.
Corni vires ex Galen.

II. VIRGA SANGUINEA.

Virgæ Sanguineæ consideratio.

Ol. ex virgæ sang. baccis.

Virga sanguinea Plinii.

Nomina.

sunt, valenterq́; deficcant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at parvis vulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Corno haud longè absimilis est planta quam nos vocamus in Hetruria à sanguineo virgarum colore vulgari idiomate SANGUINO, *& Sanguinello. Crescit hæc in dumetis, & sepibus: arbor est fruticosa, virgis Corno tenuioribus, robustis, nodosisq;. Cortice sanguinis modo rufescente: foliis Corno proximis, paulo tamen brevioribus ac latioribus, firmis, nervosis, rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim cohærentes, sanguineis, tenuibusq́; petiolis appensa, orobi magnitudine, primùm virides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Ananiensia rura, in Tridentino agro, oleum conficiunt ad lucernarum usum, expressis torculari, decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura osseaq; habetur, cornu minimè cedens, ob idq́; sunt qui velint hanc Cornum esse fœminam: sed non video, quibus argumentis hoc probare nitantur. At qui fortasse à scopo non longe aberraret qui diceret, hanc virgam esse sanguineam, de qua Plinius meminit lib 24.cap.10. his verbis. Nec virga sanguinea felicior habetur, cortex ejus interior cicatrices, quas præsanavere, aperit: Hæc ille. Sed an planta, Sanguino nobis vocata id præstare possit, nondum periculum feci, quo fit, ut hanc sententiam non ausim affirmare, cùm nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem pervenerunt, amaro, acerbo, adstringentiq; sapore degustantur: itaq; abstergunt, roborant, cohibent ac repellunt: quare oleum, quod ex iis exprimitur, tale quoq; esse necesse est. Porrò plura non habeo, quæ de hac planta in medicum usum veniant. Arbor, quæ Græcis κρανία, Latinis Cornus vocatur: Italis, Corniolo, veluti fructus ejus Cornole, & Cornie. Germanis arbor,* Cornelbaum / Kurbeerbaum / & Dierlein: *fructus verò* Welsch-Kirschen: *Hispanis, Cornizolos: Gallis, Cornier, fructus verò Corneille: Bohemis, Drinkouny, à virga sanguinea, Italis Sanguineo, & Sanguinello.*

Cornus mas est & fœmina: Mas sativa & sylvestris: Sativa fructu rubro, ceræ item colore & albo. Sylvestris fruticat tantùm & fructu est dulciore. I. Cornus mas Theophrasti: Cornus Dioscoridis: Cornus sativa & mas, Cord. in Diosc. Cornus mas, Dod. gal. Gef. hor. Lug. Cast. Cornus, Trag. Lon. Lob. Lac. Dod. Cæsalp. II. Cornus sylvestris seu fœmina Theoph. Virga sanguinea Plinii, Gesn. hor. Dodo. Sanguinus Crescentio, Cast. Sanguen vulgo, Cæsalp. Hartrigel Trago: Cornus fœmina, Dod. gal. (cui & Opulus Columellæ) Gef. hor. Lob. Bellon. Lugd. Tab. Thal. Cornus sylvestris & Ossea Loni. Pseudocrania, Cord. in historia sua.

Οἶα. SORBA. CAP. CXXXVI.

a Meum μυλίζοντα.

SOrba a colorem luteum referentia, priusquàm maturescant, dissecta, & sole siccata manduntur, ut alvum sistant. Eadem est functio molitorum farinæ, si polentæ loco sumatur. Quod & decoctum eorum in potu præstat.

Sorborum consideratio & genera

SOrba fructus sunt in Italia vulgatissimi, nulliq; non cogniti. Habentur ferè ubiq; locorum in campis, vineis & viridariis. Duorum sunt generum quæ domestica sunt, quemadmodum & quæ sylvestria. Domestica pomorum diversitate noscuntur: nam alterum quidem mas, alterum fœmina, quæ pomorum diversitate noscuntur. Utraq; arbor candice exit recto ac longo, ramis in altum assurgentibus: folio Fraxini sed angustiore, aversa parte albicante, & per ambitum serrato: album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore: in altera verò ovati pyri faciem referentes. & gustu asperiores, insuavioresq; & minus olentes, colore subpallido, & in latere rufescente. Hic mari, ille fœmina esse creditur. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata suspenduntur, vel reponuntur substratis straminibus, ut ita mitescant, nam aliter præ nimia austeritate nec mandi, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima ac compacta: ideoq; ad mensas parandas lignariis fabris perquàm libenter expetitur, quemadmodum & virga à bubulcis ad stimulos parandos. Cortice vestitur scabriusculo, colore ex flavo albicante. Radix illis rara, crassa, solida, atq; descendens. Datur utiliter farina delingenda dysentericis, cœliacis, & sanguinem rejicientibus, ac etiam fœminis uterinis fluxibus opportunus. Sylvestrium (ut diximus) similiter genera duo. Unum quod propriè sylvestre appellatur, alterum quod Torminale vocat Plinius.

Sorbæ sylvestris histor.

SYLVESTRE ferè facie à sativo non differt, præterquàm fructu, qui ex muscariis umbellatim sambuci modo prodit, crocantibus in rufum baccis oxyacanthinis magnitudine ferè æqualibus, sapore tamen à domesticis non parum dissimili, acerbo, adstringentiq;. Provenit sylvosis ac frigidis locis inter cæteras agrestes plantas. Baccæ adstringunt, siccant & repellunt.

I. SORBUS DOMESTICA.

II. SORBUS SYLVESTRIS.

III. SORBUS TORMINALIS.

& repellunt, quæ per hyemem à ruſticis ad aucupia aſſervantur: ea enim turdis gratiſſima ſunt. Arboris verò quod ſolida, robuſtaq́ſint materie, expetuntur à ruſticis pro ſtimulis boum parandis. TORMINALIS *folio eſt vitigineo, Platani modo, levi, haud infirmo: baccis oblongis, aſperiuſculis, teretibus, racematim coeuntibus, & longo pediculo appenſis, coronato umbilico, colore ferrugineo, ſapore per maturitatem acido, & auſtere. Arbor ipſa ſpectata ſatis habetur proceritatis, cortice obducta levi, & materie haud fragili. Naſcitur in ſylvis, cum cæteris ſylveſtribus. Baccæ adſtringunt, non tamen adeò valenter, ut domeſtica. Poſſunt eadem omnia, quæ domeſtica, ſed ineſſicaciora habentur. Aſtringunt enim alvum, & dyſentericorum torminibus utilia ſunt, unde illi nomen. Hanc Anguillarius manifeſto ſanè errore Cratæogum eſſe cenſet. Siquidem Theophraſto libro 3. capit. 15. de hiſtoria plantarum, Cratægus folio Meſpili prolixo ſcilicet eſt, verùm majori, latiori, oblongioriq́, nec ſerrato quemadmedum illa ſit. Atqui quantum diſtet Torminalis ſorbi folium à Meſpili foliis, manifeſtè teſtatur Plinius libro 15. cap. 21. quippe qui Torminali Sorbo Platani, non Meſpili folia eſſe ſcribit. Adde quòd huic Sorbo ligni materies, nec verſicolor ſit nec valida, nec flava, qualis Cratægo eſſe debet, ſi Theophraſto credimus. Quinetiam nec fructus convenit, qui in hac Sorbo oblongus ſemper viſitur, in Cratægo vero magna ex parte turbinatus. Sorba, teſtimonio Galeni tum libro 8. ſimplicium medicamentorum tum libro 2. de alimentorum facultatibus, eandem adſtringendi naturam præſtant, quam meſpila, ſed imbecilliore effectu. Utraq́ tamen in medico uſu magis, quàm in cibis expetuntur, probanturq́. Sorbi fructus Græcis ὄα: Latini, Sorba: Itali, Sorba: Germani,* Speyerling / Sporoepffel / Sperberen: *Hiſpani, Sorbas: Galli, Sorbes & Corniers nominant: Bohemi, Kzerbiny. Sorbus ſylveſtris, Italis Sorbo ſalvatico. Anaunienſibus, Temelo. Sorbus torminalis, Italis, Sorbotorminale, & ſorbo ſalvatico: Germ.* Wilder Sperwerbaum: *Bohemis, Vuoſkeruſſe.*

Sorbi Torminalis cõſideratio.

Anguill. Cratæogum malè.

Sorborũ vires ex Gal.

Nomina.

Sorbus

Sorbus alia sativa, alia sylvestris, quæ duplex: sativa variat & forma & sapore fructus. Forma, alia orbiculata, ut mala: alia oblonga, vel turbinata, ut pyra: alia ovato fructu. Orbiculata, dulciora & odoratiora: ovata vero, acida & minus odorata. I. Sorbus fructu ovato Theoph. Sorbus, Brunf. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Lac. Lon. Ges. hor. Cæs. Tab. Lugd. Sorbus domestica, Cast. Lobel. cui & Ostria Theophrasti. Sorbus esculenta, Cam. Sorbus ovata, Fuch. Sorbus legitima Clus. Pann. II. Sorbus sylvestris: Cast. Tab. Sorborum quartum genus Plinio: Fraxinus Bubula, Dod. gal. Fraxinea arbor, Trag. Fraxini species, Lon. Ornus, Ges. in fracto Dod. Ruell. Sorbus sylvestris alpina, Lob. Sorbus acuparia, Clus. Pan. Thal. Cam. Sorbi quintum genus, Cord. in Diosc. III. Sorbus Torminalis, Cord. hist. Ges. hor. (cui & Mespili aroniæ sylvestris species) Dod. Clus. Pann. Lob. Lugd. cui & torminalis vera, Lonic. Tab. Cæsalp. Thal. Cam. Sorbi quartum genus, Trag. Cord. in Diosc. Sorbi sylvestris alia species, Cast. Cratægus Theophrasti: Anguil. Lugdunensi historiæ. 10

Κοκκυμηλέα. PRUNUS. CAP. CXXXVII.

PRunus arbor est nota, cujus pomum estur, sed stomachum malè habet, alvum mollit. Syriaca pruna & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: alvum adstringunt. Folia pruni in vino decocta, collutione & gargarizatu, uvam gingivas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem sylvestrium Prunorum baccæ, post maturitatem exiccatæ: cum sapa verò decoctæ stomacho utiliores redduntur, alvumq; magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinat: a potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat. 20

a Addit Cat. πυ. ρικαμπάνικον. i. cutis meatus obstruens.

I. PRUNUS.

II. PRUNUS CEREA.

30 40 50

Prunorũ conside- ratio.

PRunorum differentia inexplicabiles ferè sunt, facie, magnitudine, colore & sapore differentia. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam vero parva: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia vinosa, alia dura, alia mollia: alia denique rotunda, alia oblonga, alia ovata conspiciuntur. Arbor est procera, radicibus haud altè descendentibus paucisq;, caudice subrecto, cortice scabro, multis ramis brachiato, foliis latis oblongisq;, per ambitũ serratis: floribus candidis, foliatis, racematim prodeuntibus. Fructu carnoso, tenui vestitus cuticula, ossiculo intus oblongo, in quo nucleolus. In vineis, hortis & viridariis habetur. Cæterum licet Diosc. pruna Damascena sicca alvum sistere prodiderit, Galenus tamen aliter sensisse videtur septimo simplicium censu. ubi sic inquit: Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena siccata ventrem sistere dicat, cùm & ipsa perspicuè solvant, minus tamen iis, quæ importantur ex Iberia: hactenus Galenus. Atqui in hoc Brassavolus Ferrariensis medicus nostra ætatis clarissimus, apertè refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æquè atq; doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenum scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quòd Galenus non animadverterit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui: quæ præterquam quòd sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringentia. Qua quidem in re Brassavolus potius (pace sua dixerim) planè hallucinatus, & à recto veritatis tramite lapsus deprehenditur, quandoquidem non meminerit, quòd nõ solum pruna Damascena sicca, sed etiam alia quàm plurima simplicia medicamẽta dejectoriam simul & adstrin- 60

Galeni tutela cõtra Brasavolum.

adstringentem vim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobalanorũ omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primùm alvum dejiciant, posteà illam adstrictam relinquunt. Quam sanè prunorum facultatem si Brasavolus non perpenderit, Galenus tamen optimè novit, & expertus est. Idcirco cùm loco citato pruna Damascena sicca alvum ciere tradiderit, eadem etiam adstrictoria vi pollere, lib. 2. de alim. facultat. his verbis attestatur: Prunis æquè ac ficubus concessum est, ut vel exiccata utilia permaneant. Damascena à Damasco Syriæ monte in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur: proxima iis, quæ in Iberia, & Hispania proveniunt. Verùm hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla verò Damascenorum vel plurimum. Probatissima in his sunt, quæ cum mediocri adstrictione, magna laxaq; sunt. At parva, dura, acerbaq; & in cibo prava sunt, & ventri subducendo minùs idonea: hæc Galenus. Ex cujus verbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi invalidis admo-
10 *dum argumentis Brasavolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignoraverit, quam sapores, quam odores, quam cætera denique non fructuum modò, sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam & facultatem sortita essent. De quibus omnibus adeò doctè, & copiosè disputavit, ut parem unquam repererit neminem, ut omnibus perspicuum est ex ejus primis quinq; libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus accuratissimè conscripsit. Huic sententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quòd compertum sit, pruna Damascena laudatissima. iis similia, quæ Galeno præferuntur, esu ventrem solvere non inefficaciter, adstricta alvo postmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasavoli reprehensione servasse volumus. Sed si Dioscoridem quoque tueri velimus, nil aliud dicendũ putaverim, quam quòd pruna Damascena siccata alvum adstringere tradiderit, ut referuntur ad alia quæ minus adstringunt: non tamen, quòd voluerit, ea esse dejectoriæ facultatis expertia. Porrò pruna bilem dejiciunt: proinde ea utiliter usurpant medici ad febres,*

Prunorũ usus.

20 *aliosq; biliosos affectus: quin & seplasiariis expetuntur, quippe qui ex iis quotannis electaria. intinctus, liquoresq; varios parare consueverint, quibus non modò sani gustu non ingrato delectantur, sed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus (ut Theophr. est auctor lib. 4. cap. 3. de plant. hist.) insignis magnitudinis, fructum ferens natura & magnitudine mespilis proximum, nisi quòd rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Julio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant, propter arboris copiam fructum siccant, & osse exempto tundunt, offasq; faciunt: hæc Theophrastus. Pruna quæ dulcia sunt minus frigida natura possident. contra vero acida, & austera: at ea omnia frigida. & humida sunt. Palma datur (ut Galenus inquit) Damascenis, quæ sicca ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania, quæ ex Pannonia, & Transylvania convehuntur: in quorum genere, quæ minuscula sunt, majorem cum palato ineunt gratiam, in vino decocta, & saccharo aspersa. Hoc enim modo parata, & primis mensis devorata, præter id quod esui placent, commodissimè alvum citant: nihil enim adstrictionis habent, sed dulcia sunt. Habetur & SYLVESTRIS prunus, in dumetis, sepibus & sylvis crescens. Pumila est arbu-*
30 *scula fruticosa, & ubiq; aculeata, folio sativæ pruni, verùm longè angustiore, duriore, asperioreq;. Verè flores floribus*

Prunus Ægyptia.

Prunorũ facultas.

Pruni sylvestris conside.

III. PRUNUS SYLVESTRIS.

PRUNUS SYLVESTRIS florens.

40

50

60

albis numerosisque, è quibus baccæ proveniunt magnitudine uvæ acinis æquales, colore in purpura nigricante, viridi intus pulpa, austero. & adstringenti admodũ gustu, in quo osiculũ includitur cerasorũ simile. Tota planta exiccanti & adstringenti facultate præstat, quẽadmodũ & baccæ. Baccæ cœliacis & dysentericis utiliter devorantur. Eadẽ cũ arbusculæ radicibus ex aqua, vel vino austeco decocta, sanãt oris, linguæ & gingivarũ ulcera, & fluxiones, quinetiã columellæ & faucium

Pruni sylvestris vires.

IV. PRUNUS SEBESTENA.

ulcera, tum collutione, tum gargarizato earum decocto. Quamobrem non parum recreantur hoc medicamento, qui hydrargyro peruncti, oris ulceribus, & fluxione laborant, & præsertim addito lycio, alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in desessionibus auxiliatur fœminis uteri fluxionibus obnoxiis. Aqua è floribus distillata hausta, intestinorum vermes interficit, oculorumq; fluxiones cohibet.

Sebesten consideratio & historia.

Non dissident effigie a prunis, nec dissimili admodum sunt facultate fructus ii, quos officinæ Arabes secutæ SEBESTEN A nominant, quiq; Græcis Myxa, & Myxaria vocantur. Quod etsi Dioscorides, & Galenus horum suis monumentis non meminerint, de iis tamen à posterioribus Græcis, nempe Paulo, Aetio, Psello & Actuario frequens facta fuit mentio. Arbores fert in Italia cœperunt Plinii ætate: nunc verò nullis ibi in hortis aut viridariis (quod sciam) virent. Planta ramum unà cum fructu misit ad me præclariss. Medicus Gabriel Faloppius Mutinensis, vir quidem, ut doctrina & facundia præcellens, ita humanitate, & liberalitate illustris. Est itaq; arbor Sebestenus pruno non admodum dissimilis, et tamen magnitudine cedens. Foliis comatur pruno rotundioribus ac firmioribus, floribus albicantibus, racematim prodeuntibus, è quibus fructus oriuntur prunis parvis similes, calyculo quodam ut glandes, ima parte colligati, essentiæ triquetro, qui satis baccæ proportione correspondet, in quo nucleus. Ii maturitatem adepti, in atrum virescunt gustu sunt prædulci, ac lenta tenaciq; pulpa.

Viscum è Sebestenis paratur.

Ex qua Syri, & Aegyptii, apud quos proveniunt, unde ad nos conservantur, viscum ad aucupia conficiunt, quod Venetiis Alexandrinum appellant, aucupiis commodissimum: Argumento sunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color & dulcedo, quæ gustatu deprehenditur. Emolliunt, sitim sedant, & alvum citant,

Sebesten facultat. Fuchsii opin. reprobata.

Pollent autem dejectoria facultate, non secus atque pruna, tam Græcorum, quàm Arabum testimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana Medicorum experientia. Tametsi contrarium senserit Fuchsius: quippe qui in suis paradoxis capite 27. ut fortasse in Arabes inveheretur, quos ubiq; fere odisse videtur, nullam Sebestenis dejectoriam esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria vi pollere. Sed longè dissentit ab eo opinio nostra, & vulgata, comprobataq; continua medicorum experientia. Quandoquidem quod Sebestena assumpta in medicamentis alvum cieant, testis imprimis est Paulus Aegineta, qui lib. 7. de iis verba faciens, sic inquit: Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate vero consimilis. Ex quibus Pauli verbis elicitur, quòd ita ventrem molliant Sebestena, quemadmodum pruna: de quibus idem disserens eodem libro Galenum secutus: Pruni fructus, inquit, ventrem subducit, recens quidem magis, aridus verò minus. Neq; huius rei nescius Actuarius hæc pluribus commiscet medicamentis, quæ bilem ejiciunt, ut videre est suo de compositione medicamentorum compendio. Eorum insuper dejiciendæ alvi facultatem maximè comprobat vulgaris experientia, clarissimum omnium lumen.

Sebesten dosis. Fuchsius reprehenditur.

Siquidem (ut jam millies expertus sum) eorum pulpa drachmarum decem pondere devorata, aut ad summum duodecim, eosdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia siliqua cassia vocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoq; Fuchsii opinionem minus probem, quæ est, quòd electuarium de Sebesten officinis dictum ventrem dejiciat, non Sebestenorum facultate, sed aliorum simplicium medicamentorum dejectoria vi præditorum, quæ in adduntur: nam si id per se præstant, ut ostendimus, idem etiam aliis admista præstabunt. Quare, ut ingenue dicam quod sentio, non Fuchsius tantum, quem alioquin semper admiratus sum, ut virum doctissimum, & de medicina amplissimè meritum: sed plerique alii, nunquam adeò Græcis addicti esse deberent, ut prorsus à Mauritana familia desciscentes, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma nostræ artis & veritatis præsidia, cogantur deserere. Sed ut eò nostra revertatur oratio unde diverterat, dicimus auctoritatibus & experientia freti, Sebestena dejectoriam vim habere. Quocirca baccæ à cortice purgatæ utiliter dantur ex flava bile febricitantibus, atq; (ut auctores sunt Paulus, Aetius, Psellus & Actuarius) linguæ asperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tussi & lateris dolore affectis opitulantur: ventris tineas pellunt: urinæ ardoribus à bile, vel salsa pituita provenientibus maximam opem præstant: devorata triginta, aut quadraginta, ex jure carnium macerata, prima statim mensa alvum commodissimè citant: præstantiora sunt plena, pinguia, & carnosa, quæq; situm non redolent, nec teredinem senserunt.

Zizyphorum consideratio.

Cæterùm quoniam Sebestena nobis ZIZYPHA, quæ officinis Jujuba dicuntur, in mentem revocarunt, cùm eorum Dioscorides nusquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem ab re hic ejus historiam & vires diffusius recensere. Arbor itaque est zizyphus pruno paulo humilior, caudice contorto, cortice scabro, vitis ferè viniferæ simili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac solidis. Spinis ubique ferè riget, longis, lævibus, firmis, acutissimisq;, colore ex nigro rufescente, quemadmodum & rami, è quibus juncei quidam processus exeunt colore pallido, tenues sparti modo, lenti, ac flexiles, spithama longiores in quibus utrinque per intervalla folia exeunt, ut in fraxino, & sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, ut in clematide, quam vincam pervincam vocant, & sensim per ambitum serrata. Flores à foliorum exortu nascuntur pallidi, ac muscosi, è quibus baccæ exoriuntur olivarum instar, primùm virides, deinde subalbicantes, posthac aureo colore, & cùm ad ultimam venerint maturitatem rufescentes, in quibus nucleus osseus concluditur olivæ similis. Pulpa ante maturitatem sunt viridi, austeriuscula sapore referta, at in præmaturis, dulcis evadit, & gustui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate, & caliditate temperata habeantur. Seruntur in hortis & viridariis. Galenus qui (ut nonnulli censent) ea Serica vocat, de eorum viribus libro secundo de alimentorum facultatibus sic habet: Ne his quidem, quid ad tuendam sanitatem, morbosve profligandos valeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus, ac effrænatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguū præbent alimentū, difficilè concoquuntur, ideò stomacho non sunt utilia. Eandem sen-

V. ZIZYPHA.

10

20

30

dem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Avicenna, cui tantùm illud addidit, quod ea ad pectoris, atq; pulmonis vitia conferant, & quod quidam (ut ferunt) cum maximè renum, tum etiam vesica affectibus prodesse censeant. Verùm quoniam (ut diximus) scribit Galenus, nullam se adinvenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occasione Fuchsius iterum digladiatur, honesto quidem studio, non modò cum Avicenna, sed etiam cum cateris Arabica familia auctoribus, asserens id omne, quod de zizyphis Arabes suis monumentis commendarunt, omnino falsum esse, & a veritate alienum. In quo tamen si vitium aliquod Mauritanis adscribendum est, illud quoq; Gracis posterioribus adscribendum erit. Quandoquidem constat, Actuarium & Gracum, & medicum peritissimum, suo de compositione medicamentorum volumine, zizypha ad pectoris vitia compositis medicamentis compluribus admiscere, ubi scilicet ex calidorum humorum redundantia morbus emerserit, item eadem in his usurpare, qua bilem deijciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medic. persape fecisse comperio. Ideoq; nil mirum si ad hac omnia prastare zizypha tradiderit Avicenna: namq; suo lentore, ac sua, quà agrè permeant, crassitie (ut res verius adstruit) sanguinem crassum reddunt, qui flava bilis redundantia tenuior, quàm par sit, redditur. Cùm itaq; tradat Avicenna, zizypha & pectori, & pulmoni prodesse, non temerè quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantùm calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debeant. Id quod ejus verba apertè indicant, cùm dicat, quòd sanguinem incrassant. Neque enim erat Avicenna adeò ignarus, ut datis jam pramissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certè pulchrum, atq; tutum esse judico, quòd quandoq; cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sapè antea polliciti sumus) nulli medicorum secta, nec huic magis, quàm illi noster animus erit addictus, sed veritati propaganda, addam ex pradictis rationibus cum Avicenna, eos meo quidem judicio labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quiq; ea iis commiscent medicamentis, qua pectoris affectibus frigidis ea ta obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli, qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quodvis pectoris vitium indifferenter utuntur, & plerumq; cum maximo agrotantium discrimine. Caterùm an Galeno Serica zizypha sint, dubitandum sanè fuerit, cùm aliud Plinio fuisse reperiantur lib. 15. cap. 14. ubi sic habet: Aequè peregrina sunt zizypha & tuberes. qua & ipsa non pridem venere in Italiam. Hac ex Africa, illa ex Syria, Sextus Papinius, quem consulem vidimus, primus utiq; attulit, divi Augusti novissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quam malis: sed aggeribus pracipuè decora, quoniam & tecta jam sylva scandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. 16. cap 25. Ab amygdala, inquit, proximè florent armeniaca, dein tuberes, & pracoces: illa peregrina, ha coacta. Item lib. 17. cap. 10. Et zizyphia ait, grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno sylvestri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea est spina sylvestris: hac Plinius. Columella tamen tuberum nusquàm, quod legerim, meminit. sed zizyphorum lib. 9. c. 4. duo tradidit genera, quòd harum floribus maximè delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut suspicandum sit, Plinii codicem hoc in loco depravatum esse. Illud suspicionem auxit, quòd inter Arabes Avicenna, & inter Gracos recentiores Simeon Sethi, duas zizyphi species scriptis mandaverint, & quòd tamen in Plinio una tantùm legatur zizyphus. Verùm cùm Actuario, Nicolao Myrepsico, & Simeoni Sethi σίζυφα, ζίνζυφα, ἢ ζίζυφα (tot enim modis scripta inveniuntur) ea esse videantur, qua Galeno serica, eademq; Avicenna, Serapioni, aliisq; pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum videtur, Galeno serica non aliud designare, quàm zizypha. Ex his praterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hic subesse mendum, & illi de Zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus depravatè fortaße legitur. Leguntur Zizypha ad calcem Septembris in Autumno, unà cum junceis ramusculis, & in manipulos colligata, laquearibus suspenduntur, prius diebus aliquot insolata: postremo decerpuntur, & asservantur in capsulis, ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta & super cratibus, aut tegetibus strata tam diu insolant quousq; rugosa fiant. Prunus, Gracè κοκκυμηλέα: Fructus pruni, qui κοκκύμηλα Gracis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas. Avas, seu Angias: Italis, arbor Pruno Susino: fructus Prune, & Succine, & Susine: Germanis, Praumen/Pflaumen/& Kriechen: Hispanis; Prunas, Andrinas, & Amexeas: Gallis, arbor Prunier, fructus Prune. Prunus sylvestris, Gracis κοκκυμηλέα ἀγρία: Fructus Italis, pignuole salvatiche: Germanis, Schlehendorn arbor: fructus Schleen: Bohemis, Truki. Fructus verò, qui Gracis recentioribus μύξαι, μύξα, ἢ μυξάρια: Latinis similiter Myxa, & Myxaria, atq; etiam Sebestena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus. Sebesten, Motheica, Mukeita, & Mokaita: Vulgo & officinis, Sebesten: Gallis, Sebeste. Fructus praterea, qui item recentioribus Gracis ζίζυφα καὶ ζίνζυφα, & Galeno σηρικά, Latinis Zizypha vocantur: Arabibus, Unnen, Zufalzef, seu Hanab: Officinis, Jujuba: Italis, Giuggiole: Germanis, Rot Brustbeerle: Hispanis, Azufeifa: Gallis, Jujubes: Bohemis, Jujuoba.

40

50

60

Avicennæ defensio contra Fuchsiū.

Plinii Zizypha & Tuberes.

Zizyphorum duo genera.

Nomina.

Prunorum ingens turba est, ut habet Plinius: differunt verò hæc magnitudine, figura, colore & sapore: sic quibusdam caro siccior, facilè ab osse separabilis, aliis humidior & pertinacius adhæret: præcipua laus tribuitur Damascenis, quæ Brabyla Theocriti censentur. Habentur nunc & suavissimi gustus, quæ exempto nucleo siccata ex Galliis advehuntur Prunorum de Prunioles nomine. II. Addita est figura

Prunus.

altera Prunorum, quæ Pruna cerea & cereola dicuntur, quia ex candido in luteũ pallescunt. Elegantissima etiam sunt Amygdalina, quæ Coccimelea videntur esse apud Theophrastum: recentiores pruna habent quæ Myrobalana cognominantur. III. Prunus sylvestris, cui hoc peculiare, quòd si deflorescentem imbres contigerint, fructus in oblongum & inane corpus convertitur, quod Itali Turcas vocant. Carne hujus, vel succo expresso pro Acacia utuntur. IV. Prunus Sebesten, alia sativa, alia sylvestris, autore Alpino. Sativa, dicitur Sebesten Trag. Lac. Mixa, Dod. Lon. Mixæ vel Sebastæ, Cord. hist. Prunus Sebestena, Lugd. V. Zizypha: duplex est, rutila & alba: rutila, sativa & sylvestris, ut rectè Anguillara: Sativa, ratione fructus duplex, major & minor. Zizyphus rutila sativa major, sunt Jujubæ Arabum & officinarum, quæ Jujube & Zizypha recentioribus dicuntur, & referre oportet ad Lotum Athenæi, Homeri & Polybii, & Paliurum Africanam Theophrasti. Zizyphus verò rutila sativa minor, ea est quam Cordus Jujubas minores & Tuberes Plinii vocat: hæ à prioribus differunt, quod colore, nitore, carne molli, lentore, sapore & nucleo majores quidem imitantur, sed minores sunt, nec oblongæ, sed rotundæ (hæ fortè ad Paliurum alteram Theophrasti, dum fructu dicit rotundo, referri possunt) atq; similiter flaccidæ. At Zizyphus rutila sylvestris, Jujuba sylvestris & Paliurus secunda Theophrasti, & rectè, Anguillaræ dicitur: hæc in agro Veronensi provenit, spinis valdè horrida, unde eam habemus.

Κόμαρος, ARBUTUS. CAP. CXXXVIII.

ARbutus, sive unedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenuia [folio:] cujus fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic memæcylo cognomen est. Maturus autem flavet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho adversatur, capitisque dolorem movet.

ARbutus in Hetruria frequentissima provenit, ubi vel per hyemem perpetuis virescit frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putaverim ab eo arboris proceritatem repræsentari cotoneæ, quàm folia, & caudicis corticem. Vel depravatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in universum cotoneæ malo similem, sed eam tantùm proferre folia malo cotoneæ minora: nec scribit tenuia habere folia, ut vulgata habet Dioscoridis lectio: siquidem, ut palàm est, Arbuto folia insunt laurinis, & ilignis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus lib. 3. cap. 16. de plant. hist. sic inquiens: Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret mense Julio. Flores singulari appendice parte postrema racematim cohærent, specie quisq; myrto oblongo similis, & magnitudine tantus: non foliatus, concavus, tanquam ovum excalptum, ore aperto: cum autem defloruerit, retinaculum perforatur, quodq; defloruerit tenue, sicut verticillus circa fusum. Fructus anno integro maturescit, ut simul hunc habere, atq; alterum flore sponderi contingat: hactenus Theoph. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, ilignisve similia, breviora tamen paulo crassioraq;, colore potius pallido, quàm viridi, in ambitu ubiq; serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice vestitur subrubro, haud crasso, tamen aspero, squamosoq;, a quo rami prodeunt rubentiores, ac leviores. Floret mensibus Julio & Augusto, floribus candidis parvis, liliis convall. vocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferè magnitudine: qui primo exortu virent, deinde flavescunt, maturi verò rubent aspero tactu, nullo intus ossiculo fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus simul & austerus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerosi videantur: integro anno maturescunt: nascitur in collib. & sylvosis vallibus. His maximè delectantur turdi, & merulæ, quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatẽ sentiunt, ejusmodi aves, inibi laqueis, retibus, aliisq; aucupii generib. facilè capiantur. Arboris folia coriariis ad spissanda coria expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præstare adversus pestem: quamobrem aquam, quæ ex foliis extracta sit, admisto osse in cervi corde reperto, ubi statim morbus invasit, magno (ut ipsi ajunt) juvamento ægrotantibus exhibent. In summa, ubi adstringere & roborare opus est, Arbutus eximiè præstat. Arbuti meminit Gal. lib. 7. simp. med. ubi paucis inquit: arbutus arbor ipsa qualitate acerba unà cum fructu est, eum memecylum nuncupant. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem inferens. Hujus arboris nomen Græcum est κόμαρος: Latinum, Arbutus sive Unedo: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hispanis, Madronho, aut Madromethro: Gallis, Arbausier.

ARBUTUS.

Arbutus, & vires Matthiolo.

Nomina.

Arbutus variat, quòd alibi vastæ magnitudinis sic arbor, Bellonio in observ. monente: alibi tantùm fruticet: modica in fructu differentia, quidam parvi mali amplitudine, rubore magis nigricante, qui suavior est: quidã avellanæ magnitudine flavior & asperior. Fructus, Arbutus Vergilio, Fraga montana Ovidio, Memecylon Diosc. Theophrasto, Galeno, Unedo Plinio. At arbor Comaros Dioscoridi, recentioribus Arbutus dicitur.

Ἀμύγδαλαι. AMYGDALÆ. CAP. CXXXIX.

AMygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præſtant: menſes admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, vel roſaceo: epinyctidas ſanant ex vino: item putreſcentia ulcera, & quæ ſerpunt, & morſus canum cum melle. Earum autem eſu dolores finiuntur, alvum emolliunt, ſomnum faciunt, urinam cient: contra ſanguinis rejectiones cum *a* amylo, † & mentha aſſumuntur: tenũ vitiis, & pulmonum inflammationibus *b* [ex aqua in potu, aut eclegmate cum reſina therebinthina dantur: calculoſis, difficilique urinæ in paſſo auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tuſſi, & inflationibus coli, *c* nucis avellanæ magnitudine: quinis, ſeptenisve præſumptis, ebrietatem non ſentiunt potores. Vulpes ſi cum quadam eſca eas voraverint, emoriuntur. Gummi enim calfacit, & adſtringit: rejicientibus ſanguinem, potum auxilio eſt: impetigines, quæ ſummum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tuſſi vetuſtæ cum diluto vino potum medetur: calculoſis cum paſſo bibere prodeſt. E nucibus Græcis, dulces cibo idoneæ, ſed multò minus valent in remediis, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium ſeu cum ſuo putamine, humida ſtomachi vitia emendantur.]

a Cat. σὺν ἀμύλῳ λευκοτάτῳ i. cum amylo albiſſimo *b* Cocclu. la Orb. οὐ legit. *c* Meum & Drag. καρύα ſimpliciter.

AMygdala tam dulces, quàm amara fructus ſunt ubiq; vulgò notiſſimi. Differunt tamen inter ſe: nam amara majore excalfaciendi, exiccandiq; facultate prædita ſunt, quàm dulces: quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad craſſos, pituitoſoſq; humores expectorandos. Arbor eſt Amygdalus, ſpectata ſatu proceritatu, caudice craſſo, raro tamen, recto, cortice aſpero, paucis radicibus, ſiquidem plurimùm ſingulari utitur radice, robuſta, grandi, altè deſcendente. Folia habet perſico per omnia ſimilia, quã quoq; tota æmulatur planta, nam & flores in amygdalo ſpectarentur, quales in Perſico, niſi hujus ſaturatiori purpura rubeſcerent. Floret vere inchoante. Nuces edit cordis figura, quæ antequam obdureſcant, integræ cum putamine comeduntur, & præſertim ab utero gerentibus, ſunt enim guſtus non ingrata. Duplici conteguntur putamine, quemadmodum juglandes: ſunt aliæ majores, aliæ minores. Leguntur Auguſto menſe ad finem æſtatis, cum extima earum tunica dehiſcit. Tractu gaudent calidiore, quo fit ut in Apulia, Siciliaq; optimæ, copioſiſſimæq; proveniant. Galenus dulces paucis perſtringens li. 11. de alimentorũ facultatibus, ſic inquit: Amygdala nihil prorſus adſtrictoriæ facultatis ſortita ſunt: ſola enim extenuandi, atq; abſtergendi vi pollent: quatenus viſcera purgant, ſunt humorum è pulmone, ac thorace excreatus moliuntur, ac promovent. Dulces impinguant, lateris dolores, ac tuſſim ſedant, & præſertim earum cremor. Oleum ab iis expreſſum mulcet intrinſecos dolores omnes, inteſtinorum præſertim, uteri ac renum, ſi calidum ſex unciarum pondere bibatur, eſt enim certum auxilium. Et de utroq; Amygdalarum genere differens lib. 6. ſimplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces proſequitur, his verbis: Amygdala, quæ quidem palàm amara ſunt, omnino extenuandi vim poſſident: quod & qualitas ipſa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum eſt. Caterùm duo experientia exempla proponi ſatis eſt, unde vim eorum poſſis diſcere. Siquidem ephelim expurgant, & excreationibus expectore pulmoneq;, craſſorum lentorumq; humorum impendio conferunt. Porrò hæc oſtenſa ſunt genere quidem incidentis, ſpecie verò extergentis eſſe facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obſtructione liberandi, & ipſum ſuprà demonſtratum eſt, ſed & experientia monſtrat: nam in jecore craſſorum, viſcoſorumque humorum in extremis vaſis impactorum obſtructiones abundè expurgant, expediuntq;. Quin & laterum dolores ab ejuſmodi cauſa natos, & ileum, & coli, & renum ſanant. Porrò & ipſa arbor univerſa ſimilem ſortita vim eſt: nam hujus radices coctæ, atque illitæ ephelas purgant. Quoſquot verò ſunt amygdala dulcia, & ipſa leviculam amaritudinem poſſident, quæ tamen dulcedine ſuperante occultatur: caterùm id temporis ſpatio clarum fit. Demonſtratum autem retrò eſt, qualitatem dulcem moderatè eſſe calidam: hactenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophraſtus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, ſi circumfoſſo ſtipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abſtergatur. Et contrà, dulces amareſcunt, ſi primo germinatu tenellæ arbores à pecore decacuminentur. Amygdala (ut etiam tradidit Galenus) non multum ſuppeditant alimenti: quanquam eis plerique utuntur, & ad roborandam venerem, & ad reficiendas vires. Amara gallinas, & gallinaceos necant, ſi ab iis devorentur. Eadem contrita, & fronti, temporibuſq; illita, capitis dolorem mulcent, & ſomnum conciliant, & præſertim, ſi aqua Verbenacæ excipiantur. Hæc ut Græcis Ἀμύγδαλαι, ita etiam Latinis Amygdala vocitantur: Arabibus, Jauz, Kauz, ſeu Lauzi: Italis, Mandole: Germanis, Mandelkern: Hiſpanis, Almendras: Gallis, Amendes: Bohemis, Maudly.

Amygdalorum conſideratio.

Amygdalæ hiſt.

Amygdalarum vires ex Gal.

Amygdalarum amararũ facultas.

Amaræ amygdalæ quo pacto fiãt dulces.

Nominã

AMYGDALÆ.

† In vulgatis Græcis exemplaribus hîc non legitur ἢ ἡδυόσμῳ, id eſt, & mentha. Verùm dictionem hanc vertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuiſſe teſtatur: eam quoq; & Oribaſius, & Serapio ex Dioſcoride tranſcribunt. Quæ ut veræ Dioſcoridis lectioni adſtipulantur, ita hoc loco mentham addendam eſſe putavimus.

Amygdalus ipsa arbor dicitur, at fructus Amygdala & Amygdalum, Catoni Nux Græca ob osseum eorum corticem, antiqui inter nuces repofuere. Sunt autem dulces & amaræ, & hæ arte dulces fiunt: sic majores sunt (pruno enim si inserantur grandiores fiunt & lanugine carent, quæ maximè laudantur) & minores, triplo namq; minores aliis ex Asia adferuntur, amaræ & dulces: sunt nuces plerunq; oblongæ, reperiuntur tamen & rotundæ. Addere oportet Amygdalopersicum nunc in Alsatia frequentem, cujus osseus cortex persici instar rugosus, & nucleus persicum olet, grati saporis, fortè persico primò insita.

Πιςάκια. PISTACIA. CAP. CXL.

Pistacia, quæ constat in Syria gigni, pincis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum vino contra serpentium ictus prosunt, sive edantur, sive bibantur. 10

I. PISTACIA. II. STAPHYLODENDRON.

20

30

40

Pistaciorum consideratio & historia.

Pistacia, quorum est communis in officinis usus, ex Persia, Arabia & Syria Venetias importari solent. Quæ & è Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cùm legatus in ea provincia fuisset novissimis Tyberii Cæsaris temporibus. Horum arbores Venetiis, Cajetæ, Neapoli, & in aliis Italiæ locis vidimus. Tota arbor Terebintho similis est, foliis colore ex viridi in luteum inclinante, Terebinthi modo, è ramusculis utrinq; emergentibus. Nuces racematim prodeunt è ramorum extremitatibus, rufa externis tunica & odorata: albo sunt putamine, facie unguentariæ glandi similis: internus nucleus cuticula contegitur rufa: atqui medulla virescit, sapore pineæ nuci proximo, sed odoratiore, ac gratiore. 50

Terebinthus Indica Theophrast.

Quo fit, ut legitimam Indicam Theop. Terebinthũ, Pistaciam arborẽ nulla dubitatione esse censeã, ut superius de Terebintho agẽtes latius diximus. Etenim nota tã perspicua sunt, ut id negare nemo cũ ratione posit. His accedit Athenæi testimonium. Quippe qui l.14.c.20. Dipnosoph. Nicander Colophonius, inquit, in Theriacis Pistaciorum meminit, sic inquiens: Pistacia assimilis truncos onerare videbis prorsus Amygdalinis. Meminit de his & Posidonius Stoicus lib. hist. 3. his verbis. Ipsum fert Persia, Arabia & Syria, ac Pistaciũ vocant: fructus racematus est, albo cortice, ac longis lachrymisq; simillimus, atq; uvarũ modo vicissim cohæret. Quæ interius sunt, virent, minusq; bonũ habent succũ quàm nux Pinea, at melioris sunt odoris: Fratres verò, qui Georgica conscripserunt, hæc inquiunt, & Fraxinum & Terebinthum, quã Syri nunc Pistacia vocarunt: atq; hi per p Pistacia dixerunt, cùm tamen Nicander aspiraverit, dixeritq; phistacia: hactenus Athenæus. Excalefaciunt & humectant, impinguant, roborant, aperiunt, non tamen valdè nutriunt. Hæc (ut libr. 2. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parùm præbent alimenti, tametsi infarctas humore jecinoris vias expediant, & à vitiis liberent. Porrò an stomacho noxia sint, an utilia, an alvum molliant, an adstringant, nullum hujus rei certum habere testimonium scribit Galenus. Cujus sententiæ refragatur Avicenna, qui cum palàm, & nominatim Galenum refellere nollet, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his ferè verbis: Inquit quidam, non invenio, quòd Pistacia stomacho prosint, aut sanè officiant: ego autem dico, quod nauseam discutiunt, & ventriculi os roborant. Argumento est subamara, subausteraq; qualitas, quæ gustu in iis deprehenditur. Hac igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad jecinoris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent, sed ad jecur ipsum, ventriculumq; roborandum, ea tam cibis, quàm medicamentis immiscent: quin & ad conciliandam venerem, & ad pinguedinem inducendam, macie & marasmo affectis commendant. Stomacho amica sunt devorata, aut ex vino pota. Profunt cõtra serpentiũ morsus. Tabidos & suppuratos juvãt. 60

Quibus-

Quibusdam in locis pistaciorum sylvestrium nomine appellantur cujusdam arboris fructus, quam Plinius libro, & cap. 16. STAPHYLODENDRON nominat, etsi à pistaciis effigie, & sapore plurimum dissideant. Planta hæc humilis est, folio sambuci, materie admodum imbecilli: floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui quibusdam in folliculis proveniunt, rufo colore, ciceris ferè effigie, major tamen: in quo subvirens nucleus includitur, sapore dulcis, sed nauseam commovens. Provenit in sylvis & frutetis. Nominē habeo, qui de horum viribus & facultatibus scripserit: verùm cùm nauseam moveant si copiosè edantur, vomitiones eadem movere posse non dubitamus. Sapore pistaciis similes sunt Pinei nuclei, qui in strobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus alunt, bonum procreant succum sed crassum, tametsi ægrè concoquantur. Verùm si Avicennæ etiam credimus, digerunt, leniunt, resolvunt, ac impinguant. Prosunt præterea pulmonum vitiis, purulenta excreantibus, & tussi molestatis: sed priusquam edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioqui ventriculum lædunt. Semen augent, & venerem excitant. Renes & vesicam non modò expurgant, sed etiam roborant, eorumq; ulcera prohibent: urinæ stillicidio opem mirificè præstant. Quam ob causam strobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentissimo habentur usu ad hujuscemodi affectus. Quæ nuces Græcè πιστάκια, Latinè quoq; Pistacia, & Pistacea appellantur: Arabicè, Pustech, aut Festuch: Officinis & Barbaris, Fistici: Italis, Pistacchi: Germanis, Welsch Bimpernüßlein: *Hispanis, Alhocigo: Gallis, Pistaches: Bohemis, Pistacya. Staphylodendron, Italis, Pistacchi saluatici: Gallis, Pistaches sauuages: Germanis* Wild Bimpernüßlein.

Staphylodendrō Plinii.

Nuclei pinei vires.

Nomina.

Pistacia peregrina C. B. Terebinthus Indica Theophrasti: recentioribus Pistacia & Pistacium. II. Pistacia Germanica. C. B. & Lon. Nux vesicaria, Trag. Dod. Staphylodendrum Plinii. Dod. gal. Ges. hor. Lob. Cæsal. Tab. Cam. Lugd. Arbor uvæ, Anguillaræ. Pistacia sylvestris, Castori. Coulcul & Hebulben Turcarum cum hac convenire, sentit Matthiolus in suis epistolis.

Κάρυον βασιλικόν.

NUX JUGLANS. CAP. CXLI.

NUces Juglandes, quas nonnulli Persicas vocant, sunt difficiles concoctu, stomacho inutiles, biliosæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: vomituris tamen jejunis in cibo aptæ. Cum ruta verò, & caricis præsumptæ, & a summo cibo, venenis resistunt, nec minùs si à veneni haustu comedantur: largius esitatæ, tineas latas pellunt: illinuntur mammarū inflammationi, abscessibus, luxatisq;, cum mellis exiguo, & ruta: cum cæpa autem, sale, & melle, canis hominisq; morsui proficiunt: tormina, cum calyce suo perustæ, & umbilico admotæ, sedant. Putamen combustum tritumque, in oleo & vino infantium capite peruncto, nutrit capillum, alopecias replet. Sistunt menses nuclei usti, si triti ex vino admoveantur: iidem è veteribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati & impositi, præsenti sunt remedio. Nucibus tusis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt, utpote suaviores: itaq; allio mistæ eximunt acrimoniam: livores in corpore illitu tollunt.

I. NUX JUGLANS.

NUces Juglandes, quæ in communi sunt usu, itemque arbores, à quibus eduntur, omnibus vulgò notiores sunt, quàm ut à nobis repræsentari debeant, cùm nulla arbor Nuce ubique frequentius occurrat. Hæ Latinis Juglandes, quasi Jovis glandes, interlisis literis appellantur. Quo nomine primo mundi ævo eas appellatas esse, plures tradidere auctores. Quippe tùm homines primùm glandibus tantùm diu victitassent, inventa tandem arbore, quæ nuces ferebat, degustato nucleorum sapore, horumq; dulcedine mirum in modum allecti, nuces Jovis glandes ob excellentiam appellavere. Juglandium arbor prægrandis spectatur, caudice procero, ac crasso, ramis multis, ingentibus, & longè lateq; sese diffundentibus, libro vestitur cinereo, crasso, ac rimoso: radicibus nititur prælongis, robustisq;. Frondibus pluribus utrinque ab eodem pediculo exeuntibus, ut in Fraxino, oblongis, & graviter olentibus. Vere inchoante in ipsa prima germinatione, julos edit, sive paniculas, quæ brevi flaccescentes decidunt: tum super horum pediculo flos emergit herbaceus, solidenq; calculacea tegumenta;, quot flores petiolo contrahuntur, singulisq; his singula includuntur nuces, duplici obducta munimento, & (ut Plinius inquit) pulvinato calloso primùm calyce, mox ligneo putamine. Crispo intus nucleo, quadripartitoque, callosa intercedente membrana. Genera Juglandium plura, quæ cum forma, tum putaminis duritia, fragilitateque dignoscuntur. Præstant oblonga, putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putaminis haud hærente, & gustu dulci. Juglandes aquas odere, montes amant algoris cupida. Leguntur inchoante autumno, perticis excussa, & siccantur umbra, exuto exteriore indumento. Proveniunt ubiq; in campis & collibus. De iis differens Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Nucis arbor tum in foliis, tum in germinibus adstrictionem quandam possidet: cæterùm evidentem, multamq; in nucis putamine recenti pariter & sicco: proinde eo tinctores quoq; uti solent. At nos ejus expressi succo similiter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, vice stomachici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi convenire censentur. Porrò nucis ipsius id, quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaque ob id etiam facilè exprimitur, & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur, quamobrem

Nucum Juglandiū consideratio & historia.

Juglandes.

Juglandis vires ex Gal.

oleum ex eo inveterato exprimere liceat: tunc sanè admodum fit per halitum evaperatorium. Itaq; quidam eo gangrenas, & carbunculos, & aegylopas sanant, ac nonnulli ad νευρότρωτα hoc est, nervorum vulnera utuntur. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: Habet Juglans & adstringentis qualitatis non exiguum, quae temporis processu marcescit, degenerante tota ejus substantia in pinguem succum, adeo ut cibo prorsus fiat inidonea, quod veteri oleo, sua pinguitudine adsimilis appareat. Viridis autem, atque etiamnum humida, neque adstringentis qualitatis, neque oleosae conspicuè est particeps, sed magis est quodammodo ἄποιος id est, qualitatis expers quod saporis genus aqueum (ut dixi) vocare consuevimus. Juglans facilius, quàm avellana concoquitur, stomacho; utilior est & multo magis, si una cum caricis edatur. Proditum autem est à plerisq; medicis, si ambo haec cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à lethalibus pharmacis laedi posse. Constat praeterea humidas dejectioni magis, aridas verò minus convenire. Non pauci quoq; cum garo juglandes praesumunt, ventris subducendi gratia. Ad hoc autem virides aptiores sunt, utpote quae adstringentis qualitatis minus participes sunt. Quin & aridarum quoq;, ut prius in aqua fuerint macerata (uti nonnulli faciunt) similis, ac viridium facultas habetur: haec Galenus. Nuclei usti alopeciis impositi praesenti sunt remedio, recentes stomacho innocentiores sunt, & illiti alveres auferunt.

Juglandes conditae.

Caeterùm Juglandes virides decerptae mense Majo, vel Junio appetente, antequàm earum putamina obduruerint saccharo vel melle asservatae stomacho utiles evadunt, & ori non ingratae.

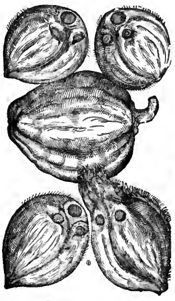
Juglandium vires Matthiolo.

Juglandiũ juli, qui mense Martio prima germinatione erumpunt, sicci & in pulverem contriti, & ex vino albo poti drachmae pondere, foeminis strangulatu vulvae affectis mirificè prosunt. Fit quoq; è nucibus oleum, quo ad lucernas utuntur Insubres, quin etiam pictores & fabri lignarii, ubi splendorem suis operibus addere volunt. Haustum hoc quinq; aut sex unciarum pondere flatus potenter dissipat, quo fit ut in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilii. Illitum tumores discutit & contractos nervos emollit, addita praesertim calce lota: antiquam verò scabiem sanat. Inest quoq; juglandibus nucibus propria quaedam, & peculiaris facultas ad remoratos menses ciendos, adeo ut ego facto periculo, non parùm fuerim demiratus, & praesertim ubi caetera medicamenta, quae ad hoc munus obeundum praestantiora censentur, nihil moverant. Macerantur itaq; ad id in aquâ juglandes nuces cum suis putaminibus, quousq; remollitis iis, atq; humefactis, earum nuclei à contegente membranâ perinde ac virides expoliari possint: sumuntur deinde expoliati nuclei & conduntur macerandi in aquâ vitae praestanti, & post duos dies praepurgatis priùs foeminis, nuclei duo vel tres integrae nucis, quotidie dantur manè jejunis devorandi, decem continuis diebus, ante tempus menstruae fluxionis. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cùm Dioscorides, Galenus ac caeteri posteriores Graeci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomicis nihil, quod constet, memoriae prodiderint, hic ea non dissimulanda putavi, neq; alienum duxi recensere, quae de iis ex Maurritanorum monumentis, & recentiorum quorundam historiis sum consecutus.

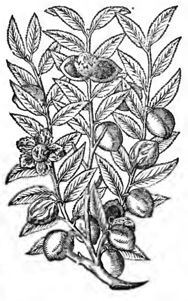
Nucis Indicae cõsid.

Sed primo de Indicis dicamus. Nuces igitur INDICAE, *myropoliis omnibus vulgatissimae, fructus sunt arboris cujusdam (ut Mauritani auctores sunt) palmae effigie praegrandes, magnorum melonum instar, de arbore dependentes: namque magna involucrorum mole obteguntur. Cortex iis extimus colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusq;, intus verò villosa materie compactus, quae manibus extrita in capillamenta fatiscit: subtus est putamen triquetrum, villosum, barbatumq;, cornu instar praedurum, anteriori parte humanam ferè faciem referente, ejusdem ferè coloris nucleum continens, ovi anserini magnitudine, intus concavum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigitali, duriuscula, tenax, callosaq;, albicans, sapore dulci, butyrum referens: tenui, sed aspero obtecta cortice, putaminis colore. Provenit haec arbor copiosa in India orientali, unde ad nos affertur. Probantur recentes, eaq; praesertim, in cujus concavitate liquor quidam dulcis includitur: siquidẽ hoc argumento recentiores facilè cognoscuntur.*

II. NUX INDICA.

III. NUX MYRISTICA.

Excal-

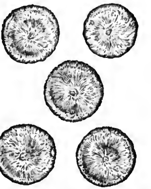
Excalfaciunt ſecundo abſceſſu, humectant verò primo, emolliunt, lævigant, & dolores ſedant. In cibis ſumptæ, etſi noxium admodum ſuccum non gignant, ventriculo tamẽ laborẽ inferunt: Additur nucleus à tenui cuticula repurgatus, in medicamenta, quibus extenuata corpora refocillantur. Iidem ſemen augent, & venerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidum doloribus inungitur, oleo præſertim admiſto, quod è perſicorum nucleis elicitur: per ſe illitum, lumborum & genuum dolores mulcet, & ventris animalia pellit. Quod verò recentes nuces preſſæ ſtillavenunt oleum, denſum eſt, candidum & pingue: in ſumma ſubſtantia, qualitate, ſapore, ac deniq; facultatibus butyro non diſſimile, ſed longè melius ſubminiſtrat alimentum. Præſtat idem inunctum ad nervorum dolores, quinetiam pectus lenit, non modò illitum, ſed etiam hauſtum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, ſemen auget, & induratos articulos emollit. Nux Indica lætiore ſagina corpora reficit: idcirco ſtrigoſas mulieres mirum in modum impinguat, & ad craſsitiẽ reducit: (Oleum ex nucibus Indicis.)

10 *bacteum de Indicis. His ſuccedunt MYRISTICAE, quæ vulgo officinis ob odoris præſtantiam Muſcatæ, quaſi moſchatæ dicuntur. Hæ afferuntur ex India (referunt ii, qui Indica littora perluſtrarunt) & proveniũt copioſiſsimæ in inſula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam noſtratibus perſicis haud abſimiles, anguſtioribus tamen foliis, ac brevioribus. Fructus noſtratibus nucibus adhuc in arbore exiſtentibus perſimiles ſunt. Siquidem primò craſſo, ac viridi cortice conteguntur, cui deinde ſubeſt nux ipſa, duro ſatis putamine occluſa, noſtra tamen tenuiore, Maci quem vocant, in reticuli modum circumveſtito, eoq; fracto nucleus exit, quem myriſticam, moſcatamve nucem vocamus. Id quod palam faciunt myriſticæ nuces, quæ ſaccharo, aut ſiliquarum melle aſſervatæ, integræ ex India ad nos convehuntur. Has, cum ſuo tempore maturescunt, incolæ legunt certatim, & quàm quiſq; poteſt uberius, quoniam ſunt ibi omnia communia. Arbores abſque omni cultu, ſuppeditante tantùm natura, ſuos fructus edunt. Myriſticæ nuces ſuo maci, tanquam rete comprehenſæ, Venetiis in officinis quamplurimis viſuntur, duro putamine concluſæ, avellanarum modo, colore ſubnigro: quo fracto compactilis ſubeſt globulus nuclei vice, & is eſt nux Myriſtica, quam uſurpare ſolemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præ-* (Nucis Myriſticæ conſid.)

20 *ſenſerint cariem: item ponderoſæ, farctæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confeſtim è vulnuſculo exeat humor. Siccant (ut Mauritani ſcribunt) & excalfaciunt ordine ſecundo completo. Adſtringunt, oris ſuavitatem commendant & fœtentis animæ virus commanſæ abolent: lentigines in facie emendant, viſum acuunt, ventriculum & jecur roborant: lienem abſumunt, urinam cient, fluentem alvum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, & frigidis quibuscunq; uteri affectibus mirificè proſunt: & ut in univerſum dicam, facultas eis eadem, quæ & caryophyllis. E recentibus prius contuſis, & in cacabo calfactis, prælo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ novæ inſtar concreſcit, fragrantiſsimum ſpirans odorem, nervorũ & articulorũ diuturnis doloribus à frigore excitatis utiliſsimus: quin & venereis iunctionibus maximè expetitur. Mulcet mirificè myriſtica nux vẽtriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomellis ſenis unciis, & aquæ vitæ binis, quouſq; aqua evaneſcat. Namq; ſi hujuſce liquoris colati tria cochlearia quotidie dentur jejunis, procul dubio juvabuntur, ubi cau-* (Myriſticarum vires.)

30 *ſa à frigidis ortatus excrementis aut à flatu. Præſtat eadẽ ad flatuoſos uteri cruciatus hoc modo: Coquitur una craſsiuſculè tuſa, cum matricariæ radicibus ex ſenis unciis vini albi generoſi ad tertias: deinde percolatur decoctũ, & additis ſacchari duabus drachmis propinatur. Contra venenoſorum animalium ictus ex vino pota maximè præſtat. Myriſticas nuces veteribus Græcis ignotas fuiſſe illud fidem facit, quòd Theophraſtus, Dioſcorides, & Galenus earum, quod in ſuis monumentis equidem legerim, nuſquam meminerint. Quare & hic quoque aſſerere non dubitaverim, macerem (ut in ejus mentione jam ante diximus) Dioſcoridi, & Galeno myriſticæ nucis florem eſſe nequaquam, Nam ſi ad*

IV. NUCES VOMICÆ.

VI. NUX METEL.

V. NUX METEL.

40

50

60

eos

Nuces vomicæ & metellæ.

eos fieris cognitio pervenisset, veri quidem simillimum est quòd etiam fructus notitiam habuissent: quos, certò scio, ob suas admirabiles facultates & naturæ dotes nunquam scriptis dissimulassent. Præter odoratas, eas etiã nuces memorant Mauritani, quas VOMICAS & METELLAS vocant. Sed tam officinæ, quàm medicorum vulgus has magno errore confundunt, quod plerunque legitimas vomicas metellarum loco usurpent, & contra metellas nonnunquam vomicarum vice. Nam vomicas quidem eas appellant errore ducti, quæ lupinorum instar compressæ sunt, & tenui quadam lanugine contectæ, quarum esu canes necantur. Metellas verò quæ nonnihil extuberantes, quibusdam nodis, veluti parvis oculis per ambitum sunt refertæ. At eorum lapsus facilè deprehendi potest Serapionis testimonio, qui Abrahami auctoritate reddidit nucem Vomicam colore inter glaucum & album avellana paulo majorem nodosamque. Quibus notis eas esse præditas constat, quas Seplasiariorum vulgus Mesellas appellas, quæ nullo modo respondent legitimis Metellis à Serapione descriptis his verbis. Nucis metellæ arbor, vomicæ arbori non dissimilis fructum gerit mandragoræ oleosum, hirsuto cortice, sapore non injucundo. Quæ nota perspicuo adstipulantur iis, quas vomicas nuncupant: eæ siquidem corticem habent hirsutum. oleosæ sunt & gustui non ingratæ: quin & facultatibus, non autem notis (ut quidam falso existimant Serapionem intellexisse) mandragoræ fructus referunt, cùm auctore Serapione quarto refrigerent excessu, ita ut drachmarum duarum pondere esitatæ interimant, minore verò mensura temulentiam faciant. Quos quidem effectus præstare videmus non modo in canibus, sed etiam in hominibus, quibus hæ datæ fuerint, quas Vomicas esse contendunt. Siquidem Serapio de Vomicarum facultatibus disserens, nullam lethalem vim eis adscribit, sed quod tantum duarum drachmarum pondere cum anethi decocto, vel sale haustæ, mirificè vomitum eliciant. Quamobrem dixerim ego illas, quibus callosa tubera supereminent, nodique visuntur, oculorum ferè instar, legitimas esse vomicas: Metellas verò, quæ pressæ & hirsutæ canibus necandis aptissimæ habentur. Cæterùm nescíverim ego qua ratione ductus Leonhardus Fuchsius ultimo libello, ubi tantum stirpium imagines in exiguam formam contraxit, dixerit nuces metellas hispidas esse fructus peregrinæ illius plantæ, quam antea magno volumine Stramoniam vocaverat. Quod prorsus reclamare videtur Mauritanorum sententia, à quibus harum historias accepimus. In quibus censendis, me antea in errore versatum esse, nunc primum intelligo. Credideram enim nuces quas Vomicas seplasia vocant, genuinas esse Methellas, nec id tamen sine adstipulantibus judiciis. Atqui cum diligentius legerem apud Avicennam Nucem Methel crassis, ac brevibus rigere aculeis, & semen ferre Mandragoræ simile, non potui me ipsum non accusare. Siquidem non is sum, qui (ut multi faciunt) velim mihi potius, quam veritati assentiri, & studiosis imponere posteritati. Hinc itaque factum est, ut priore mea revocata sententia, eorum prorsus inhæserim opinioni, qui nucem Methellam Stramonii fructum esse affirmant. Siquidem is præter id, quòd nucis imaginem refert, & aculeis crassis. ac brevibus riget, mandragoræ etiam semen simile habet. Nec dubito, quin fructus ipse, ac etiam tota planta soporiferæ sint facultatis Nam & ipsa plantæ facies solanis adeo similis, ut aliud nihil quàm ipsum repræsentet: verùm ejus folia opium redolentes & odor illius gravis, id quidẽ manifesto indicare videntur. Flores gerit albos convolvuli majoris. sive lævis smilacis æmulos. Fructus mespilorũ magnitudine, circumquaque aculeatus umbilicatusque, viridi colore, in quo semen Mandragoræ simile. Seritur nunc passim in hortis, ut alia peregrina. Frigida est Serapioni excessu quarto. obstruis, mulcet, vomitiones ciet: pota quatuor granorum pondere cum vino fortem facit ebrietatẽ, duarum verò drachmarum pondere hausta. statim interimit, nisi succurratur epoto butyro calido, vomitu, & aqua calida balneis cum brachiis tum cruribus adhibitis. Cæterùm hinc quoque conjicient alii Vomicam nucem, quam vocant, non esse genuinam. quandoquidem (si Avicennæ, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ assimilis esse debet: sed aculeorum vice (ut Serapio inquit) nodis quibusdam referta. Quibus non solùm vulgaris vomica caret, sed nullam prorsus nucis faciem refert. Itaque hanc Caninam, non vomicam posthac appellare licebit, quòd Canes devorata, parva temporis mora interimat. Sunt & aliæ quædam nuces, quas quidam methellas putant, Myristicarum magnitudine & colore, suis nixi rationibus, de quibus quid in præsentia dicam non habeo. Cæterum valent Stramoniæ nuces siccæ, in pulveremque contritæ, ex vino haustæ drachmæ pondere (ut quidam vir insignis mihi affirmavit) magno remedio ad colicos affectus, siquidem (ut ille ait) non solùm morbum facilè propellunt sed prohibent quoque ne posthac affligat. Verùm ego hujusce medicamenti hactenus minimè periculum feci. Atqui non omnibus eadem est facies. quippe quod aliæ rotunda sint, altera parte sessiles. aliæ oblonga. Conteguntur hæ capillaceo quodam involucro, in acutum desinente, colore subflavo, ut quispiam videre poterit ex earum imagine. quam hic appingi curavimus, ut alii quoque Medicæ materiæ studiosi suam de his sententiam proferant. Tria nobis allata sunt genera prima Nuces Farfalach Constantinopoli vocari eas, scripsit ad me Gulielmus Quaccelbenus. Medicus insignis, ut latius in Epistolis ante à nobis scriptum est Ego verò has Indicas crediderim esse Avellanas, Serapioni Fausel appellatas. Nam illis omnibus notis correspondere videtur. Videtur hasce nuces rectè agnovisse Matthæus Sylvaticus, quippe qui de his ita scriptum reliquerit: Fausel id est Avellana Inda, est simillima nuci Muscatæ: nisi quòd pars una est plana. altera eminentior, ita ut possit stare erecta, sicut calculus, qui in Indo dicitur pedes: in cæteris intus & extra nuci muscatæ similis est, sine odore, & sapore adstringenti Nascitur hæc nux inclusa in quadam lanugine, seu potius capillaceo involucro Indicæ nucis modo barbato, simili folliculo serici. Multoties fertur inter alias species à Calicut, & ego vidi ipsam in suo folliculo: hæc ille. Avellanæ hujusce planta. (ut Serapio est author) est similis Neragil, id est Nuci Indicæ, proceritate tamen minor. Refrigerat quæ Fausel appellatur & valenter adstringit: proinde membra corroborat, confert calidis morbis quibuscunque tam bibita, quàm exterius illita. Decoquitur in vino ad dentium dolores, & fluxionem, siquidem si eo calido foveantur, non solùm eorum dolores mulcet, sed commotos firmat, gingivas laxas stringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoque utiliter ad palpebrarum scabiem. Additur in collyriis, quæ parantur ad oculorum inflammationem. Atqui præter id admirabile admodum est medicamentum, adversus dysenteriam drachmæ pondere quotidie pota cum succo pomorum Cotoneorum, aut cum vino rubro austero Sed alia est Avellana Indica. quam mihi dono dedit Jacobus Antonius Cortusus, patritius Patavinus, rei plantariæ peritissimus. Siquidem hæc longè alia est, cum facie, tum magnitudine, ut ex ejus imagine, quam hic appinximus quispiam videre poterit. Contegitur hæc putamine exteriori cardamomi majoris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine Juglandis. viridi adhuc putamine circumtecta. In eo itaque Avellana concluditur. oblonga utraque parte acuminata. dorso arcuato. & inferiore parte lata ac sessilis, osse contecta duro, lævi castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, ejusdem ferè figura, tenui albaque membrana circumvestitus, dulcique intus medulla. & ipsa quidem albicans. Atqui de ejus facultatibus, nihil hactenus compertum habeo. Cæterùm, dum hæc scribo, altera quoque comparuit Indica Avellana, superiori longè minor, ab eodem Clarissimo Cortuso mihi Patavio missa. Est itaque hæc suo tegumento exempta. quod lævo molleque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius. glandis acuminatæ, aut Myrobalani flavi ferè figura, duro putamine. colore vulgaris Avellanæ, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referens ut ex ejus hic imagine omnibus palam fiet. Afferuntur ex India una cum Myristicis nucibus. Sed quoniam scribenti mihi de Nucibus omnibus, ANACARDIA sese

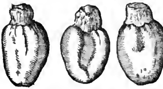
obtulere

VIII. AVELLANA INDICA. IX. NUCULA INDICA.

XI. ANACARDIUM.

vbtulere Græcis veteribus ignota, cùm & ipſa in officinarum uſu expetantur, de eis quoq; verba facere ex Arabum teſtimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut teſtis eſt Serapio) fructus cujuſdam arboris, avicularum corculis nō diſsimiles, unde & nomē, colore etiamnū cordis modo rufeſcente, cùm ſcil. de arbore decerpuntur. Ineſt iis liquor mellis craſsitie ſub cortice reſidens, ſanguinis modo rubicundus, ſub quo eſt & nucleus parva amygdalæ effigie. Naſcuntur in Siciliæ montibus, qui continuè igneas eructant flammas. Excalfaciunt, & exiccant tertio exceſſu. Præſtat in medicina liquor, etſi myropolæ cōmuni errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut ajunt) labantes revocant ſenſus, memoriæ jacturā reſarciunt, & nervorū & cerebri affectibus, quos frigida cauſa attulerit, auxiliantur: nihilominus ſanguinem exurunt, & cutim ulcerant. Quare Anacardia juvenibus noxia ſunt, cùm & adurant, & deleteria facultate non vacent: cui tamen remedio eſt lac affatim potum, & oleum ex eorum nucleis expreſſum. Hactenus de variis nucibus, nunc earum nomina ſunt nobis reddenda. Nuces communis uſus Græci vocant κάρυα βασιλικά: Latini, nuces Juglandes: Arabes, Jenz, Leuz, aut Giauzi: Itali, Noci: Germani, Nüſſe vnd Welſchnuſſe*: Hiſpani, Nozes: Galli, Noix. Nux verò, quæ ex India defertur, recentioribus Græcis, κάρυον ἰνδικὸν appellatur: Latinis Nux Indica: Arabibus Neregil, Dabig, ſeu Gianz jalbend: Italis, Noce d' India: Germ.* Indianiſche Nüß*: Hiſp. Noez de las Indias: Gallis Noix d' Indie. Nux deinde, quæ μοσχοκάρυον, μοσχοκαρύδιον, κάρυον μυρεψικὸν, ἢ κάρυον ἀρωματικὸν Græce, Nux myriſtica, aut Nux moſcata Latinè dicitur: Jenzbaue, Jusbagne, ſeu Giauziban, Arabicè: Noce Moſcada, Italicè:* Moſchatnuß/ *Germanicè: Noez de eſpecie, Hiſpanicè: Nois muſcades, Gallicè. Nux præterea, quæ Arabibus Leuz alkei, ſeu alkeo, Officinis ac Barbaris Nux vomica, & Italis Noce vomica nominatur. Nux denique, Arabica voce Leuzalrachaba dicta: Latina Nux metella: Recentioribus Stramonia: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur. Avellana Indica, Italis, Nociuole d' India. Quod autem ἀνακάρδιον Græci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladur, ſeu Beladur: Hiſpani, Anacardo.*

Anacard. mentio & vires.

Nomina.

Nux de quibus dicatur.

Nux: quemadmodum βαλάνη glandis, ita τὸ κάρυον nucis nomine permulti fructus nominantur: ſiquidem Athenæo auctore, Attici omnes fructus lignoſo cortice incluſos κάρυα nominant, Κάρυα quod caput odoris gravitate offendant Plinio. Nux perſica & baſilica, quòd è Perſide à Regibus ſit translata. Hujus aliquot differentiæ à magnitudine & corticis duritie: ſunt quæ à magnitudine malis æquales Caballinæ dicuntur, aliæ mediocres, aliæ minores, ſic ſunt quæ ante feſtum Johannis nec folia nec nuces oſtendant. II. Nux Indica, fructum aliqui cenſent Palmæ Indicæ, qua de re Garziā qui volet, legat: videtur in genere Caryotarum eſſe, quos Plinius Nicholaos appellat, aut quod Pateton nominat. Coccus Indica, Lac. Nux Indica, Cord. hiſt. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Cęſ. Palma Indica, Garziæ, Lugd. in appēd. cui & Elephantis. Ajunt referente Cæſalpino, creſcente nucę colligi humorē ſub extimo involucro inter ſtamina, qui nuce perfecta aquæ roſaceæ ſimilis effunditur, menſura terni calicis ex ſingulis nucibus, qui in potu ſit ſuavis. Arborem tradunt palmæ ſimilem, cujus folia per ſex menſes aquā contineant: ramos primos verè amputari, mox largè, ut ex viribus lachrymas exſtillare, quę vaſis excipiuntur, ut pro vino utantur, at triduo aceſcere: liquorem verò percoctum in melleā ſubſtantiam tranſire. Hujus eſt & altera ſpecies, quæ minor & Cuci Theophraſti à Cordo cenſetur: Nucula Indica quibuſdam. III. Nux moſcata, videtur Nux Indica Aetii, cujus etiā in ſuffimento moſcato meminit. Variat fructu oblongo & rotundo: quæ oblongo eſt, mas cenſetur, & à Cordo in hiſt. Nux moſchata maſcula vel major dicitur, eſtq; guſtu adſtringente, odore ferè nullo, carioſa magis, minus oleoſa, affectibus ventriculi & capitis commodior.

Nux Indica.

Nux moſcata.

Auctor

Auctor eſt Acoſta in Moluccis humiles eſſe & fructu puſillo naſci. Triplici donantur cortice, cortex extimus quibuſdam Narcapthum Dioſcor. cenſetur: medius verò, qui reticuli inſtar fructui circumjicitur, Macis dicitur: tertius nucem quam in Officinis habent, continet. IV. Nux vomica (quod vomitum cieat) officinarum: hanc nec veram vomicam, nec methellam eſſe Anguillara putat. Nux metella vera, vomica officinis, Lonic. Nux metella, Lac. Nux vomica, Lugd. Tab. Cord. hiſt. cui & Canina. Nux metel vulgo, & Fungus oriētalis Cæſalpino, verba aſteriſcis incluſa ex ſecunda commentariorū editione adjecimus, maximè propter vomicas officinarū V. Hæc nux methel cenſetur Lug. Nux vomica vera ſeu metella officinarū Lon. Nux vomica, Lacunæ: Hippomanes Cratevæ quibuſdā. VI. Quæ pro nuce Methel à Commentatore proponitur, ad Solanū, (licet Cardanus dubitet) referimus, cujus duo ſunt genera: alterū fructu rotundo & ſemine albo: alterū fœtidū, fructu oblongo & ſemine nigro. Primū Solanū pomo ſpinoſo ſemine albo C. B. Stramonia ſeu pomū ſpinoſum, Trag. Stramonia, Dodo. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lon. Fuch. (cui & nux methel) Lugd. Stramonium peregrinū, Lycopersicum Galeni, βαρυοσκυλον Dodonæi, Lob. Hyoſcyamus Peruvianus, Cordo hiſt. Solanū ſpinoſum, Lac. Tab. Hippomanes, Anguillaræ Geſ. hort. Nux methel Avicennæ, Tatonla Turcis, Paracocalō Græcis, corona regia, Nux impropriè, pomum verius, Mandragoris potiùs quam Solanis adnumeranda, Solanum Romanum Monſpelii, Solani pomiferi genus tertium, Geſ. hor. Nux methel ſive Stramonia Alpino, Caſt. Cam. Malū ſpinoſum Solanum manicū alterum Dioſc. cui caput olivæ, ſed hirſutius tribuit & Theophraſtus ſimile fructui platani, Nux methel Avicennæ Cæſalpino VII. SOLANUM fœtidum pomo ſpinoſo, ſemine nigro, vel Stramonia fœtida nigro ſemine, planta eſt fruticoſa, humanā ſuperans altitudinem, ex cujus radice fibroſa, alba, pro ratione totius plantæ, parva, caulis exſurgit unicus, craſſus, inæqualis, ſtriatus, viridis, bicubitalis, altiorve antequam in varios brachietur ramos: hos folia cingunt ampla, quorū aliqua palmum longitudine excedunt & latitudine adæquant, quæ inſtar foliorum Xanthii laciniata ſunt, in acutiores tamē & longiores angulos deſinunt, viridia, venoſa, ex pediculis leviſſimè villoſis dependentia, graviſſimo & tetro opii odore prædita, quę etiā non trita, ſed ſaltē veſtibus tranſeuntium mota emittunt. Flores in extremis ramis dodrantales, ex calicibus quinquangulis viridibus, oblongis prodeunt, colore albi, calathi inſtar integri, qui in acuminatos angulos deſinunt, in quorum medio ſtamina quina, etiam ſena (quæ extra florem non feruntur) quibus ſingulis ſingula capitula oblonga, alba, ut in liliis albis reſident, quæ pulvere etiam aſperſa. His ſuccedunt fructus copioſi, brevi, anguloſo, craſſoque pediculo inſidentes, ex rotunditate oblongi, nucem juglandem magnitudine æquantes: horum exterior cortex viridis, undique aculeis horridis cingitur, qui exſiccatus, ſponte in quatuor ſecedit partes: in horum medio fungoſa membranoſaque ſubſtantia, cui undique ſemina depreſſa, lenticulæ forma, multò quàm in altera Stramonia, quæ ſemine albo eſt, minora, tanta copia infixa ſunt, ut pomum refertum ſit, quæ ante maturitatem candida, matura verò atra exiſtunt & amara. Naſcitur in Malavar umbroſis locis & ſecundùm aquas: noſtri in hortis colunt. Hoc primus Chriſtophorus Acoſta pictum propoſuit Daturæ nomine, ſic enim Luſitani & la Burladora, hoc eſt, facetum nominant: in Malabar Unmatacaya: in Cavara, Datyro: apud Arabes, Marana: apud Perſas & Turcas, Datula dicitur. Germani Igelkolben vnd ſtinckende Stachelnüß vocant. Maxima pars Medicorum iis in regionibus legitimam Nucem Methel Arabum eſſe cenſent. An fortè Solanum manicum Dioſcoridis? Nuci metellæ congener Cam. in Matth. Frigidam exceſſu tertio & ſiccam ſecundi fine conſtituunt: perniciosa idcirco qualitate non caret. Seminis triti dimidiam drachmam ex vino qui hauſerit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut ejulans, aut dormiens, aut alteri colloquens & reſpondens, omnium tamen poſtquam ad ſe redierit immemor. Si nimia ſumatur quantitate, interimet: licet Gentiles ad provocandas urinas cum Pipere & foliis Betele id exhibere ſoleant: ſed aliis potiùs utamur certioribus: Gentiles Medici ad curam eorum qui ſumpſere vocati, vomitum provocant, forteſque ligaturas & fricationes adhibent, quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida præſcribunt ad ſudorem movendum: Porrò à vomitu Vinum propinant, cui Piper & Cinnamomum admiſcent. Semine per noctem in aceto macerato, dein exactè trito, utiliter illinuntur herpetes milliares & eryſipelata ſerpentia, brevi enim ſanari A Coſta monet. Sic & Radicis drachma ex vino pota ſomnum profundum inducit, in quo varia inſomnia & miræ rerum facies obverſantur. Hujus adhuc duo ſunt genera quæ flore potiſſimum à prædicto differunt, ſiquidem colore ſint flavo & ſecundum pediculos nonnihil rubent. Sed de his in hiſtoria. VIII. Avellana Indica hic proponitur oblonga, cum ſuo involucro & eodem exuta: ejuſdē varietates aliquod adduntur: dicitur Areca Scaligero, Vartomano, Lugd. Areca ſive Fauſel, Cluſii: Fauſel ſive avellana Indica, Sylvatico: Fauſel, Serapioni: Frefel Avicennę, Lugd. Fauſel Garziæ, Lob. Areca Caſt. Tab. Nuci Indicę affinis fructus Indis Areca ſive Fauſel Cęſal. Avellana Indica Acoſtæ. IX. Nucula Indica Tab. Avellana Indica Lob, X. Mehenbethene, Lob.

Nux vomica.

Nux methel.

Stramonia.

Solanum fœtidum ſpinoſū.

VII. SOLANUM FOETIDUM ſpinoſum.

Avellana Indica.

Mehenbethene.

Lob. Tab. Lugd. Est etiam ex Avellanis Indicis XI. Anacardium (à cordis similitudine & colore) Avicennæ & Serapionis Lug. Anacardium Cord. hist. Lac. Tab. Anacardus, Cast. Cæsal. cui & Anacardium recentioribus Græcis, & Persea fortè Plinii, Anacardum à Costæ.

Anacardium.

Κάρυα ποντικά. **NUCES AVELLANÆ. CAP. CXLII.**

NUces avellanæ, quas & leptocarya vocant, stomacho infestæ sunt: ipsæ tamen tritæ, & in aqua mulsa potæ, tussi veteri medentur: tostæ, & cum exiguo piperis potæ, destillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi perunctus, alopeciis capillum reddit. Ajunt nonnulli usta 10 earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

NUX AVELLANA.

Avellanarum consid.

AVellanæ nuces ideò Græcis Ponticæ dictæ sunt, quòd in Græciam (ut Plinius inquit) è Ponto primùm allatæ fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in sylvestrium genere numerosæ reperiuntur. Cæterùm ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt: veruntamen oblongas & præstantiores, & gustui gratiores esse constat, & illas præsertim, quæ putamine vehementer rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ, quæ tā suavi sunt sapore, ut pistaciis ferè comparari possint. Siquidem non omnibus Avellanis idem sapor reperitur, neque eadem pulpæ gratia: siquidem aliæ prædulces ac mansu faciles, aliæ vero asperiusculæ, & ingratiores, & mansu duriusculæ habentur. Oblongæ serius maturitatem sentiunt, celerius verò rotundæ: quapropter illæ vegetiori sunt nucleo, diuq; perdurant. Sylvestribus coryletis ferè innumeris scatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura saccis legant, ubi maturitatem senserint. Avellanarum planta, quæ corylus dicitur, raro procera spectatur, sed quæ ab ipsis statim radicibus numerosos emittat caudices, ut fruticosa sit: arborescit tamen, è quibus in summitate rami exeunt frondosi, ac virgis non brevibus, enodi materie. Folia est Alno similibus, latioribus tamen, crispioribus, tenuioribusq; & in ambitu serratis. Cortice vestitur tenui, albis maculis vario. Radicibus nititur minimè crassis, altis tamen, vivacibus, ac robustis. Florere hanc arborem non videmus, sed julos emittere Autumno, quo tempore folia decidunt, longi piperis figura, dehiscit is ineunte Vere ac defluit, cum folia profiliunt, tunc calyculacea tegumenta totidem quot juli, supra pediculum exeunt, eorumq; singulis nuces singulæ. Vestitur Avellana nucis putamen, viridi callosaq; membrana, in extremitatibus tamen mollior, & fimbriata in barbæ modum protrahitur: quo fit ut quibusdam hæ barbatæ nuces appellentur, etsi genus reperiatur haud barbatum, sed adeò brevi amictu, ut putamen anteriori parte nudum videatur. Nucleus primò molli calyculo innascitur, alba occlusus medulla, atqui subinde indurescente putamine, is adolescit, tenui membrana circumplexus. Nucis nucleus quandoq; albus, quandoq; purpurea vestitus membrana, dulcis ferè Amygdalarum modo, sed duriore pulpa. Domesticæ habentur in hortis, vineis & viridariis: Sylvestres verò ubiq; proveniunt in sylvis & secus itinera. Bilem nuces augent, & dysenteriam faciunt, uberius devoratæ. Tritæ tamen, & ex mulsa haustæ, tussi veteri medentur, & cum exiguo piperis haustæ destillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi 50 perunctus, alopeciæ capillum reddit. Putamina ipsa cruda in tenuem pulverem contrita, & ex vino austero hausta drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent, & alba fœminarum profluvia: verùm ad hoc, ac etiam menses cohibendos, sunt qui magis præstare affirment subrufescentem medullam, quæ putaminis intus inhærens nucleum circum ambit. Ajunt nonnulli usta earum putamina ac oleo excepta, cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite. Observavit simplex rusticitas, serpentem prorsus obtorpescere, quæ Coryli virga percussa fuerit, & tandem emori: nec fortasse mirum, cum nux ipsa cum ficubus & ruta devorata, venenis ac venenosorum animalium morsibus resistat. Oleum è nucleis expressum articulorum dolores inunctum juvat. Avellanæ (ut memoria prodidit Galenus tum libro septimo simplicium medicamentorum, tum secundo de alimentorum facultatibus) plus habent essentiæ terrestris, ac frigidæ, quàm Juglandes: quin & plus præbent alimenti, siquidem densiores sunt, & minus pingues. Diocles auctor est, Avellanas nuces minus amygdalis alere, cibis in ventriculo supernatare, largius esitatas caput tentare, innocentiores tamen 60 esse virides, quàm aridæ. Nuces quæ κάρυα ποντικά, καὶ λεπτοκάρυα Græcis, Latinis nuces Ponticæ, nuces Prænestinæ, & nuces Avellanæ dicuntur: Arabibus, Agileuz, seu Bunduch: Italis, Noccivole: Avellane, & Nocelle: Germanis, Haselnüß: Hispanis, Avellanas: Gallis Noysilles Noysette, & Melline: Bohemis Vueredi Liukouny.

Coryli histor.

Avellanarum facultas.

Avellanarum vires ex Galen.

Nomina.

Avellana, quæ Februarii fine communiter flores eleganter rubentes instar staminum ostendit, Heracleotica Theophrasto, quod ex Heraclea Ponti translata: dicitur Nux barbara, Plinio: Nux avellana seu Corylus recentioribus. Alia est sativa, alia sylvestris. Sativa fructu est oblongo, rubro, hæc vera pontica veterum: alia fructu rotundo, eoq; vel minore vel majore, hæcq; est Avellanæ tertium genus Cord. in Dioscoridem, & Nux avellana major Lugd. dicitur. Est & Corylus Macedonica, cujus nuces in racemum congeruntur, monente Gesnero. Habetur & Byzantina pumila apud Clusium & Tabernæmontanum.

Huc referendę ex Monarde Avellanæ purgatrices, quæ colore & forma nostris respondent, quæ in novo orbe insula D. Dominici reperiuntur, & Ben magnum medicorum vulgus vocare testatur.

Μορέα. MORUS. CAP. CXLIII.

a Omnia exemp. μορέα ἢ δὲ συκάμινος. Morus sive sycaminea. b Cat. non λύουσι γαστέρα, ἀλλὰ ... i. alvum mollit & solvit.

MOrus arbor nota est: cujus fructus b alvum solvit, stomacho inutilis est, & facilè corruptionem sentit. Hoc idem præstat mori succus: decoctus autem æreo vase, atq; insolatus, adstringentior redditur. Facit ad fluxiones, homas, & tonsillarum inflammationes, addito mellis exiguo. Sed inolescit vis ejus adjecto scissili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ semine, iri, & thure. Immatura mori poma siccantur, tusaq; acinorum rhois vice, obsoniis miscentur, ut cœliacos juvent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus alvum resolvit: latas ventris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauserunt. Folia trita ex aceto illita, ambustis igni medentur: tinguntque capillum, vitium & fici nigræ frondib. simul coctis in aqua cœlesti. Succus foliorum cyathi mensura potus, contra phalangiorum morsus auxilio est. Fervefacti corticis, & foliorum jure, dentes aptissimè in dolore colluuntur. Radix circiter messem incisa, facto ambitu scrobe, succum emittit, qui postridie concretus inveniri solet. Is in dolore dentium efficax est: tubercula discutit, & alvum purgat.

I. MORUS.

II. MORUS ALBA.

Mori cōsid. & historia. Mori nigræ descript.

MOri duo sunt genera, album videlicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba mora reperiuntur, quæ non solùm colore, & magnitudine differunt, sed etiam sapore. Nigra Morus caudice plurimum est contorto, gibberoq; ac nodoso, etsi nonnunquam satis spectat proceritatis reperiatur. Ramos edit crassos, in latum magis, quàm sursum spatiantes: libro vestitur crasso, lento, flexiliq;, cui materies subest robusta, & medullitus flava. Radicibus nititur numerosis, magnis ac robustis, non tamen altè descendentibus sed quacespite tenus in ingentem sese diffundant longitudinem, & præsertim albæ mori, fortasse quoniam hæc amplior, altior, procerioŕq; semper quam nigra habeatur. Nigra folia latiora crassioraq; sunt, & ambabus in acutum desinentia, & circumquaq; serrata, quanquàm nonnulla, in utraq; moro, vitiginea quandoq; spectantur. Nigra fructum fert rubi, grandiorem tamen & oblongiorem, sanguineo succo per maturitatem madentem, qui contactu manus & os inficiat: is primum viridis est, & subcandicans, dum adolescit rubens & per maturitatem niger. Idem dum rubet acido adstrigentiq; sapore degustatur, sed ubi maturuerit, adeò mitescit, ut dulcis ferè fiat, modica remanente austeritate. In alba autem baccæ minores habentur, quæ ante maturitatem subvirides facta, austeriusculo sapere percipiuntur, ubi verò ultimam sensere maturitatis coctionem, melleam prorsus dulcedinem resipiunt, quo fit ut minimè cum nigris facultate conveniant. Alba ubiq; scatet Italia, ac etiam Hispania: ad alendos bombyces sericeos tantùm sata. Nigra verò etiam ubiq; habetur, aut in hortis, aut in viridariis. Sapientissima antiquitus Morus dicta est, quòd ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amœnos tractus. Materie constat utilis operibus quæ flexus constant, eiq; hac in re primatus datur. Aeternam arbitrantur ac validam, ideò furculas ex ea circosq; faciunt, utunturq; ea in navigiorum fabricis. Mora (ut prodidit Gal. lib. 8. simplic. medicam. item secundo de alimentorum facultatibus) matura quidem ventrem subducunt, immatura verò ubi aruerint, admodum restringunt. Itaq; ad dysenterias accommoda sunt, item ad cœliacas & quascunq; alias fluentes affectiones. Porrò quòd maturorū succus ad oris medicamenta sit utilis, propter eam videlicet, quæ inest illi, adstrictionem, neminē latet. Præterea ad alia cōplura particularia,

Morus alba.

Mori vires ex Gal.

qua

quæ mediocrem exposcant adstrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem, sortita sunt & aciditatem, & tota adeò arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam vim obtinere videtur, ex restringente, & purgante compositam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latas intestinorũ tineas perimat. In aliis autem partibus restringens vincit, in foliis tamen, & germinibus quodammodo media utrisq; temperies est. Mora ubi primùm mansa fuerint, ingesta citissimè transeunt, & aliis cibis suo veluti ductu viam struunt, verum secundo loco sumpta, celerrimè aliis unà cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, si cùm eduntur pravo in ventriculo humori occurrant. Quòd si corruptionem non sentiant, corpus quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi actu frigida assumantur. Paucissimum ministrant alimentum similiter atq; pepones, haud tamen vomitum cient, nec stomacho, ut illi adversantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, libr. 4. in Ruborum commentatione, Deo favente, latius differemus. Sed quoniam Mori foliis & vescuntur, & aluntur vermiculi, latinis recentioribus Bombyces appellati, qui admirabili naturæ spectaculo, & miro ac ferè inexplicabili opificio nobis SERICUM vellus conficiunt, veniatq; & ipsum in medicum usum in Arabum medicorum antidotis, non præter rationem fore duximus ejus hic vires (quandoquidem non invenio è veteribus Græcis, qui de hoc quicquam prodiderit) ex Serapione, & Avicenna describere. De eo itaq; scribens Serapio, Bombyx inquit (ita Serapionis verba latina reddidit Nicolaus Mutonus Mediolanensis) aureis jam filis agglomeratis, obscuroq; clusa carcere, nec annuo vix spatio intacta, folliculum rostro contundit, ac protinus erumpit, unde oritur Habrisen & Ken. Folliculo autem insolato, ut Bombyx, Serus extinguatur, sericum aut seta inde efficitur: hæc ille. Cæterùm alterius, ac sanè diversi generis sunt animalia, quæ à Seris populis aluntur ad Serica stamina comparanda, de quibus lib. 6. quinq; regionum veteris Græciæ ita scriptum reliquit Pausanias: Sed enim quæ fila ad textrinam usurpant Seres, ea è nulla stirpe sunt. Nascitur in eorum terra vermis, quem Serem Græci, ipsi longè alio appellant nomine: magnitudine est id insectum dupla maximi scarabei, cætera aranei simillimum. Hoc Seres accuratè nutriunt, cellas illi tum æstivas, tum hybernas aptè fabricantes. Pedib. (habet verò octo, quot & aranea) sub arboribus textile opus facit. Annos ferè quatuor panico alitur: quinto demum (neq; enim longior contingit vita) viridem apponunt arundinem, quo pabulo bestiola illa maximè delectatur, eo satur sagina rumpitur. Educunt inde è visceribus staminum volumina: hactenus Pausanias. Bombycinum vellus (ut scribit Serapio) medicorum nonnulli in caliditate, & siccitate symmetrum posuerunt. Cordi laudatissimum. Ipsum enim roborat, in eoq; sanguinem expurgat, unde medicamentis cordi potissimum conducentibus admiscetur, præsertim compositioni ex Moscho, Græcis Διὰ μόσχου inscripta. Uritur, quò ficcius redditum, lævigari, & tenuissimè comminui possit, quanquàm id nonnullis improbetur, ne vires per ignem minuantur. Cæterùm minutatim inciditur, admixtumq; unionibus potissimum Succino & Corallio, facilè contunditur. Alii vim per coctionem extorqueat, decoctoq; à colatura in mortario, aliove vasculo, medicamenta sole calenti infundunt, quoad bellè macerentur, atq; imbibantur facultatemq; omnem attraxerint, indeq; exiccant, & in usum reponunt: nec plura Serapio. Scripsit quoq; de Bombycini velleris facultatibus Avicenna, libro de viribus cordis, his verbis: Sericum ex fortibus lætificantibus est, excellentius tamen est crudum sed quandoq; cadit in usum & coctum, potissimum si non fuerit tinctum: est autem calidum & siccum in primo: corroborat itaq; cor ac etiam visum quemadmodum & memoriam: quin etiam naturales operationes mirificè exhilarat, quæ in re crudum eo longè præstat, quod ignem fuerit expertum, tametsi coctum quandoq; in usum veniat, verùm antequam in infectorum cortinis immersum inficiatur. Excalfacit sericum, resiccatq; ordine primo. exiccat, & attenuat ea natura dote, ut cor recreet, lætumq; efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illustrat spiritus: neq; enim facultas uni tantum assignatur spirituum generi in una tantùm dispositione, sed ei proprium est, omnibus æquè spiritibus opem ferre, ita ut spiritus tam vitales & animales quàm naturales reficere valeat. Cæterùm quamvis negaverit Avicenna decoctum sericum, & fullonum coloribus imbutum in medicos venire usus, Mesues tamen in eo serapio, quod de pomis inscribitur, id sericum admittit, quod cocco legitimè sit infectum. Idq; similiter infert in ea medicamenti compositione, quam Alchermes ipse nuncupavit. Arbor, quæ μορέα ἢ συκάμινος Græcè, Latinè Morus appellatur: Italicè, Moro. Ejus fructus Græcis συκάμινον, Latinis Morum dicitur: Italis, Moro. Arabes utrunq; Tut, seu Thut nominant: Germani, Maulberbaum und Maulber: *Hispani, Moras del moral: Galli Meurier & Meure.*

> Margin: Bombycis hist. — Seres Pausaniæ. — Bombycini velleris usus. — Nomina.

Morus Sycamine Theophrasto, sativa est & sylvestris, seu ratione fructus nigra & alba. I. Morus nigra fructu est majore & suaviore, quæ in arborem excelsam excrescit, aliquando humilis remanet, & Chamæmorus dicitur, augmenti rarditate tantùm discrepans: diversa tamen est ab hac Chamæmorus cujus Clus. in hist. Pannon. meminit. Dicitur recentioribus Morus & Morus nigra: in quibusdam officinis, morus celsa ad differentiam fructus Rubi, quæ etiam Mora dicuntur. II. Morus alba sive candida, in qua folia instar foliorum vitis laciniosa & sinuata sæpissime observavimus in urbe Patavina.

Συκόμορος. SYCOMORUS. CAP. CXLIV.

SYcomorum, aliqui etiam sycaminum, id est, morum, vocant, cujus fructus sycomorum etiam propter inefficacem gustum, appellatur. Arbor est magna, fico similis, a frondosa, multo lacte abundans: foliis mori: pomum ter aut quater anno fert, non ramis, ut fico, sed caudice ipso, caprifico non dissimile, dulcius grossis sine granis interioribus: quod non maturescit nisi ungue, aut ferro scalpatur. Nascitur plurimum in Caria, Rhodo, locisq; non multi tritici feracibus: ubi proventu fœcundo restibiliq; juvamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Pomum alvo utile est, sed perquàm exilem præbet alimoniam: stomacho adversatur. Succus primo vere tenera arbore antequam fructum ferat, eximitur, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim altiore plaga violetur cortex, nihil effluet. Spongia aut vellere lachryma excipitur, quæ siccata, & in pastillos coacta, fictili vase reponitur. Vis b succi emollit, & vulnera conglutinat, discutit collectiones concoctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra serpentium morsus, duratos lienes, stomachi dolores, & perfrictiones: celerrimè teredinem sentit. Gignitur & in Cypro arbor genere distans, quæ cùm sit ulmus, prædita tamen est foliis c sycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore, supradictis cætera similis.

> Margin: a Meum ita distinguit, πολύφυλλος, σφόδρα ἰσικὸς τοῖς φύλλοις μορέᾳ. i. Foliis Moro valdè similis. At Cat. σφόδρα refert ad πολύφυλλος. illud verò, quod sequitur. i. multo lacte abundans, in omnibus exempl. deest. — b ὀπὸς. liquor. — c Meum συκαμίνῳ.

SYcomorus (ut Theophrastus est auctor lib. 4. cap. 2. de plantarum historia) arbor est moro nostrati similis, quippe folio magnitudine, aspectuq; proxima. Fructum præter cæteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non ramis extre- mis,

> Margin: Sycomori hist. ex Theoph:

I. SYCOMORUS.

II. SYCOMORUS SEU Ficus Cypria.

III. PSEUDOSYCOmorus.

mis, sed caudice pomum parit magnitudine ficus, & visu proximum, succo atq; sapore caprifici sanè simile, verùm longè dulcim, granisq; internis omnino carens, multitudine numerosum, maturescere nequit nisi scalpatur. Scalpitur autem unguibus ferreis: & cùm scalpta poma sunt, ad quartum diem maturescunt: hisce ablatis, alia, & alia ex eodem loco subnascuntur, terno ita, & quaterno partu copiosa. Lactnosa arbor admodum est, & materies (quòd sit solida, robusta, & nigra) ad multa commoda existit. Hæc inter cæteras arbores id sibi proprium vendicavit, quòd cæsa continuò viret, neq; siccatur unquam, nisi aqua obruatur. Eaq; propter & lacubus, & stagnis demergitur madefactaq; in profundo siccatur, cumq; sicca omnino fuerit, supersluitat atq; innatat: hactenus Theophrastus. Hanc quam appingi curavimus, Sycomori imaginem misit ad me clarissimus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, Ulysses Aldrovandus Bononiensis, vir quidem non solum doctrina, sed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro disseruit Gal. libr. 2. de alim. facultatibus, ubi ita scriptum reliquit: In Alexandria Sycomori plantam vidi una cum fructu, parva, candidaq; ficui adsimilem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exiguæ dulcedinis est particeps, estq; facultate humidior quodammodo, ac frigidior, veluti mora: quinimo inter ac mora ficus medium jure quis ipsum collocarit, atq; hinc nomen ipsi inditum esse mihi videtur. Ridiculi namq; sunt, qui fructum hunc ob id ajunt sycomorà fuisse nominatum, quòd parvis ficubus assimiletur. Ipsius autem nascendi ratio ab aliis arborum fructibus quodammodo est diversa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, sed ex prægrandibus ramis, caudiceq; enascitur hæc Gal. Sycomoro similis est (ut

Sycomori mentio et Galen.

Vulgaris error.

est (ut loco citato memoria prodidit Theoph.) quæ in Creta vocatur Cypria ficus: nam & ipsa fructum edit, caudice, ramisq; crassissimis. Differt tamen à priore, quod germen quoddam emittit sine ullis foliis, radicula simile cui fructus prępilatur. Caudex arboris magnus, & populo albæ proximus, ejusq; folia ulmum repræsentat. Quater anno fructum fundit, sed nullum ad maturitatem perducit, nisi pomo ipso immaturo inciso, emissoq; lacte. Dulcedo ficubus non absimilis, & interna grossis planè conveniunt: magnitudo autem pruni est: hæc Theophrasti verba. Quæ sanè maximo sunt argumento, hanc quoq; plantam in Sycomori genera annumerandã esse. Cæterùm apertè hallucinantur ii, qui putant arborem Sycomorum esse, quæ plerunq; visitur in monachorum claustris vulgo vocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorum cadavera humantur, nusquam aliàs in Italia (quod sciverim noverimq;) hæc planta sponte nascitur. Arbor est procera, foliis vulgaris loti longioribus, & in acutum desinentibus. Baccas edit virides, è cujus baccis monachi verticillos faciunt, quibus funiculo trajectis mulieres suas numerant preces. Hanc (ut Bellunensis castigavit) Azadaracht appellat Avicenna, quam deleteriæ facultatis participem esse prodit Fen sexta quarti, ut latius lib. 6. dicemus. Arbor, quæ Συκόμορος Græcis, Latinis Sycomorus, & ficus Aegyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, Jumeiz, Alizmeiz, seu Giumeizs: Italis, Sicomoro, & Fico d'Egitto: Bohemis Moruse. Pseudosycomorus, Italis, Sicomoro falso: Mauritanis, Azadaracht.

Sycomorus duplex à Dioscoride & Theophrasto proponitur: altera fructum ex caudice ramisve grandioribus emittit, hæcque Ægyptia est ficus: altera ex trunco germina sine foliis emittit, quibus ficus adhærent, & hæc Cypria est ficus. I. Sycomorus seu ficus Ægyptia, Cast. Lugd. Rauuolf. Sycomorus in Ægypto, Cord. in Diosc. Sycomorus, Lac. Lon. Dod. gal. & fol. Lob. Alp. Tab. Sycomorus veterum, Ficus Pharonis vulgò in Syria, Morus Ægyptia Theophrasti, Gesf. hor. Sycamine Theophrasti, Cæs. II. Sycomorus seu Ficus Cypria, Sycomorus in Cypro, Cord. in Diosc. Ficus Cypria, Rauvvolfio, & ex eo Lugd. In hanc classem referas Ficum Indicam Theophrasti, de qua ex Clusio Lugd. & Taber. & Mangle Oviedi videtur. Sic & ficus Nigritarum, foliis ficus, fructu duorum pedum, semine fabę magnitudine, figura renis: apud Thevetum, ex quo Lugd. historia sumpsit. III. Pseudosycomorus, seu Zizyphus candida. Sycomorus Italorum male, Cord. in Diosc. Azadarecht Avicennæ, Sycomorus falsò Monachis. Siliqua Bellonio, Sebastum seu Mixus alba quibusdam, aliis Laurus Græca Plinii, Gesf. hor. Zizipha candida Monspeliensium Lob. (cui & arbor Paradysi Lusitanis) Lugd. Azedarach, Dod. Azadarac, Arbor sancta Monspeliensibus, Lotus alba Pelicerio, Clus. hisp. Pseudosycomorus Tab. Cast. cui & ficus Ægyptia falsa, Pistacia sylvestris: Tuber Cæsalpino.

Σῦκα. **FICI, CAP. CXLV.**

Fici maturę recentes stomachum lędunt, alvum solvunt, sed facilè contracta ab eis fluxio sistitur: sudorem evocant papulasq;, sitim sedant, calorem restinguunt. Siccis natura excalfaciendi, *a* vires alunt, sed sitim magis stimulant, alvo utiles: rheumatismis ventris, & stomachi contraria: gutturi autẽ, arterię, renibus, vesicæ & iis, quos longa valetudo decoloravit, anhelatoribus, hydropicis, comitialibus aptissimæ: fervefactæ cum hyssopo, & potæ thoracem purgant: tussi veteri, diuturnisq; pulmonum vitiis conveniunt: alvum molliunt tusæ cum nitro, & cnico, dein manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest: *b* cum hordacea farina cataplasmatis miscentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptisana. Cæterùm cum ruta coctæ, torminibus infunduntur: coctæ, illitæque duritias discutiunt: parotidas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem perducũt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum malicorio, pterygia purgant: cum artamento sutorio, deploratis fere tibiarum fluxionibus, & cacoëthicis ulceribus medentur: quin & cum vino decoctę addito absinthio, & hordeacea farina, utilissimè hydropicis illinũtur. Crematæ cum cerato sanant perniones, prurigines, sonitusq;, si crudæ terantur, & sinapi, liquoreq; aliquo exceptę auribus instillẽtur. Tam sylvestris, quàm sativę fici *c* lacteus succus coaguli modo lac contrahit, concretumq; dissolvit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus aperit: solvit alvum, vulvam recludit cum detrita *d* nuce Græca potus: menstrua ciet cum luteo ovi appositus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigręci, & aceto utilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, psoras, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: instillatus plagę percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: prodest dentiũ dolori lana exceptus, & cavis eorum additus verrucarum informicationes tollit cũ adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idẽ præstat succus è teneris ramis sylvestris fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur, & siccatus in umbra reponitur. Et lac, & succus imponuntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cũ bubulis carnibus ramuli ficulnei, facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt, quod magis solvat, si inter coquendum ficulneo surculo, spathæ loco, moveatur. Grossi, quæ erinei nonnullis vocantur, coctæ illitæ, strumas, nodosque omnes emolliunt. Crudæ *e* formicas, verrucas, & thymos, nitro, farinaq; additis, tollunt. Folia eadem possunt. Illita cũ sale, & aceto ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: iis *f* ficosæ extuberationes, & palpebrarũ scabritię perfricantur. Nigrę ficus, foliis cauliculisq;, candidę vitiligines perunguntur: faciunt ad canum morsus, *g* & ulcera, quę ceria, id est favos, vocant. Grossi cum sylvestris papaveris foliis ossa extrahunt, furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ venena, cum ervo & vino illitę, auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam sylvestris, quam sativę lixivium crematis ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inveterascere: siquidem inter caustica intelligitur. Gangrænis prodest, namq; expurgat, & cõsumit, quę excrescunt, eoq; sic utendum est: spongia assiduè hoc lixivio imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones vetustas, *h* & sinus cuniculatim exedentes, magnosq;, instillari conveniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras cõmittit, non secus atq; emplastra, quę cruentis vulneribus injiciuntur, enęma vocant. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra præcipitationes, rupta, convulsa, cum cyatho aquæ recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dysentericis, per se cyathus datus prodest: nervorũ vitiis, convulsionibus, cõmodè illinitur ex oleo, utpote quòd sudores moveat: adversus gypsi potũ, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixivia, prę sertim quernũ: omnia tamen adstringunt.

Vulgaris error.

Azadaracht. Nomina

a Meum τρόφιμα. i. nutriũt.
b Meum & Cat. εἰς τὰς ὀρθὰς ... i. admiscentur & hordeaceæ farinæ.
c Meum ὀπὸς. i. liquor.
d Meum ... i. cum amygdalo. sed Cat. ... i. cum amylo.
e Meum ... i. formicas, tãtum habet.
f Meum ... i. ficosæ, & asperæ palpebræ: Cat. ... i. breves.
g Addit Cat. ... i. cũ melle.
h Meum ... i. sinus cuniculosos & magnos.

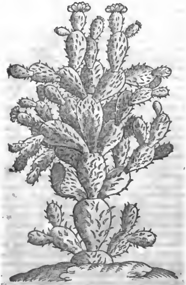
I. FICUS.

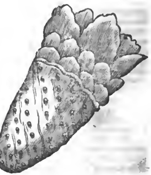
II. CHAMÆFICUS.

III. FICUS INDICA.

FICUS INDICÆ FRUctus.

Ficorum consideratio, & histor.

Ficus arbor caudice plurimum est brevi, contortoq́; subalbicante libro, lacteoq́; succo madente, gustu adstringente, acri amaroq́; ita ut exulcerare possit. Materies illi alba & fungosa, ut in vite, tenax tamen, & ad scuta paranda peridonea. Radicibus nititur multis, sed summa tellure vagantibus, quo fit, ut algoris, & frigoris sit impatiens. Folia fico sunt aspersa, ampla, firma, virginea, rotunda ac robustis pediculis nitentia. Fructus edit, nullis apparentibus floribus, à foliorum exortu, extremis tantùm ramis turbinatos, & varios: siquidem alii pyri faciem repræsentant, alii sessiles sunt, alii verò inter hos medii.

Ficuum varia genera.

Differunt etiā colore Ficus: quippe quòd aliæ albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ subrufæ, aliæ pallidæ, & aliæ variegato colore spectentur. Molli præterea sunt pulpa, granis minutis referta, quæ esui maximè placent. Habentur in hortis, vineis & viridariis, in Italia & Hispania copiosæ. Eæ præ cæteris laudantur, quæ maturæ rimosa cute visuntur, & quæ pulpæ pinguedine, dulcedine, atq; sapore cæteras antecellunt. Maturescunt Autumno, Augusto, & Septembri: sed Grossi æstate perficiuntur. Decerpuntur maturæ, & in sole siccantur cratibus, non solùm ad ciborum, sed etiam medicamentorum usum: siccæ in cadis ligneis asservantur.

Indicæ ficus hist. ex Theophrasto.

Atqui longè à nostratibus distant Indicæ Ficus, de quibus Theophrastus lib. 4. cap. 5. de historia plantarum

plantarum ita scriptum reliquit: Indica autem regio arborem ficum vocatam sortitur, quæ ramis radices dimittit singulis annis, ut primo volumine retulimus. Dimittitur autem non ex novellis, sed ex anniculis, atq; etiam vetustioribus. Illæ se terræ conjungentes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita ut veluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent. Radices autem nascentes evidentissime a ramis discernuntur: sunt enim albiores, hirtæ, tortuosæq;, binaq; fronde foliatæ. Item arbor comam supernam lasciviam gerit, totaq; fornicato ambitu pulchre orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit, quippe umbram bino stadio facere fertur, & crassitudine caudicis plerasq; ultra quam sexaginta graduum orbem colligere, magna verò ex parte quadraginta. Folium peltæ non minus habet, fructum admodum parvum, magnitudine ciceris, ficui similem, quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant. Parvum mirum in modum fructificat, non tantùm pro magnitudinis desiderio, verùm etiam omnibus rebus. Nascitur arbor hæc circa Acesivam amnem: hæc Theophrastus. At quæ eadem ferè à Strabone lib. 15. suæ Geographiæ, & à Plinio lib. 12. ca. 5. de Indica Ficu scripta reperio, sub qua ut idem scribit Plinius lib. 7. c. 2. turmæ conduntur equitum. Cæterùm ea longè ab hac differre videtur, quam nos, quòd ex Indiis occidentalibus allata sit, Indicam ficum vocamus: siquidem hæc nec caudice, nec ramis, nec foliis, nec fructu genuinam Indicam ficum refert, de qua scripsere Theophr. Strabo, ac etiam Plinius. Hanc Indi suo idiomate TUNE *vocant. Ego verò eandem plantam esse censerem Opuntiam Plinio appellatam, quòd circa Opuntem proveniat, ut Theophrastus inquit his verbis: Huic Indicæ Fico simile, vel potius quodammodo mirabilius, si quid ex foliis radicem dimittat, qualem circa Opuntem herbam esse quandam enarrant, cui datum est, ut mandi suavitate possit. Nam ut nobis manifestè constat, abscisso ab hac planta uno tantùm folio, humiq; ad medium usq; sepulto, prognatis è se radicibus paulò post folia supernè ex ipso prodeunt, adeò ut hac serie foliis è foliis prodeuntibus, in arboris speciem hæc planta assurgat, sine caudice, sine ramis, germinibusq;, ut ex appicta hic imagine quispiam cernere potest. Adeò ut inter naturæ miracula hæc planta meritò recenseri possit. Folia ei crassissima sunt, ita ut quandoq; pollicis crassitudinem excedant, è quibus alba, tenues, longæ, acutæq; prominent spinæ, etsi sine spinis nonnulla visa sint. Parit hæc planta illis in regionibus foliorum summitatibus fructus ficubus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in coronæ speciem desinant, colore ex viridi purpurascente. Interior pulpa perinde est ac in nostratibus, verùm adeò succosa rubicundaq;, ut sanguineo succo, mororum modo manus inficiat. De viribus & qualitatibus, quid veri, certiq; afferam, sanè non habeo: referunt tamen, qui Orientales Indias sunt pervagati, eorum esu & urinam sanguineam reddi: id quod multis non exiguum terrorem incussit, qui horum vires ignorarunt, non sine Medicorum & consociorum risu. Peregrina in Europa est arbor, & in Italia à multis in hortis colitur. Unicum tantum folium cum fructu mihi dono dedit Angelus Crottus Brixianus, cujus hic imaginem appingi curavi, quod è Provincia secum attulerat Viennam. Audio quoq; in quibusdam Italiæ locis haberi hanc plantam, quæ ficus proferat, quod tamen hactenus mihi in Bohemia agenti, videre non licuit. Habui quidem ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam, hominis magnitudine, sed nunquam edidit fructum. Cæterum ut ad nostrates ficus revertar, & ut præter id, quod à Dioscoride proditum est, earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant, quòd præbeant alimentum, quamq; utilitatem ac noxam inferre possint ea paucis edisseram, quæ ex Galeno deprompsi, qui in primis lib. 2. de alim. fac. sic scriptum reliquit: Ficus tametsi minus pravi succi gignant, quam cæteri omnes non modo fugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorsus effugere potuerunt. Cæterùm hæc ipsis insunt bona, nempe quòd commeabiles sint, & facilè in totum corpus pervadant, penetrentq;: nam & abstergendi vi pollent haud obscura: cujus gratia post ipsarum usum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id usu venit. Carnem tamen non compactam, neq; firmam generant, ceu panis & suilla caro, sed turgidulam, & subinanem, veluti faba. Quin ventrem flatibus implent & ipsæ, & non mediocrem hinc profectò molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ, cujus beneficio, cum celeriter pervadant, flatus quem excitant, non diu manet, atq; ob id minus cæteris autumni fructibus lædere consueverunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quanquam non tantum in illis discrimen existit. Siquidem ad plenum maturæ ficus paulò minus omni prorsus noxa vacant. Et sequenti capite, ubi uvarum facultates recenset, sic inquit: Ficus, & uvæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq; pravi succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ii, qui vinearum fructum custodiunt: siquidem hi cum duos menses, solis uvis ac ficubus, quorum custodiæ præsunt, vescantur (nisi fortè panis quidpiam cum illis edant) obesi tamen ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haudquaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus fit, sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cùm vesci ipsis desierint, contrahitur ac considet. Idem etiam de Ficubus siccis differens loco prius citato, ita scribit: Caricæ multiplicē quidem habent utilitatem, si quis tamen largius esitaverit, ab eis offendetur: non admodum enim probum sanguinē gignunt, quapropter pediculorum quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq; vim habent, quæ & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Jecori autem, lieniq; inflāmatione obsessis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omniū ciborum, ac potuū. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoq; nonnulli medicorum in dictis lienis ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio aut satureia, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem; aut omnino incidendi aut extenuandi, assumantur, non solùm sic affectis, sed sanis quoq; utiles erunt. Siquidem jecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non ægrotantibus modò, sed bene valentibus etjam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas vulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est ipsorū nonnullos medici cujusdam consilio adductos, ficus hoc modo primū comedisse, deinde eam notitiam ad vulgus dimanasse. Qui verò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. 8. de simp. med. facult. idem Gal. ita scribit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo etiam complete, aut secundo incipiente: habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquunt, statim verò etiam eæ discutiunt: atq; ipsæ per se illitæ ejusmodi vim obtinent. Sed & decoctum earum ejusdem utiq; naturæ est. Verùm ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi verò plus discutere, hordeacea: panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medic. comp. & rationis curandi, verùm in præsentia hæc de caricis novisse sufficiat. Porrò scire oportet quòd quæ pinguiores sunt magis possunt cōcoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quòd ex iis plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solùm consistentia, sed & facultate. Porrò ficus virides comesæ, propter admistam humiditatem,*

Indica ficus altera, & ejus historia.

Tune.

Opuntia.

Ficuum facult. ex Galen.

Caricarū usus.

Ficus arbor & ejus vires.

facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen alvum utraq; tum humida tum sicca. Ficus arbor calidæ tenuiumq; partium temperatura est, ceu indicant tum liquor ejus, tum foliorum succus, valenter enim eorum uterq; calidus est. Itaq; non mordicat tantùm, aut abstergit vehementer, sed & ulcerat, & ora vasorum reserat, & formicas, myrmecias vocant, ejicit: quinetiam purgare potest. Porrò ficus agrestis, quam erineum Græcè (Latinè caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm sativa valentior est. Sed & crada, hoc est, rami earum adeò sunt calidæ, tenuiumq; partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adjiciantur, friabiles ac teneras efficiant: hæc de ficubus Galenus. Cæterùm nobis experimento compertum est, caricas duas aut tres, nocte una in aqua vitæ maceratas asthmaticos juvare, qui manè eas devoraverint. Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, si oleo, & columbaceo fimo arbor illinatur. Et contra serotinas, si prima grossi, cùm fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Ficum arborem item atq; laurum, è cœlo fulminibus non ici compertum est. Ficus arbores, ut perquàm pumilæ habeantur, & in vasculis super fenestris spectentur à viatoribus, ut docuêre mangones: abscindito Fici surculum verno tempore, paulò ante germinationem, prominente jam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo vas vase terra referto surculum ipsum serito cacumine inverso, circa quem bordei miliiq; nonnihil inspergito, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enascantur parvuli, qui circum vas sese fundentes, brevi admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuò manente arbore. Ficulneo lacte verminculosa sanantur aures: & ficulneis foliis faciliè affrictu citantur hæmorrhoides. Pomi quoq; probè maturantur, illitis caricis decoctis, additis lilii, aut Iridis, aut Althææ radicibus. Fici fructus Σῦκα Græcis, Latinis Fici, & Ficus appellantur: Arabibus, Sin, Fin, seu Tin: Italis, Fichi: Germanis, Feigen: Hispanis, Figos: Gallis, Figuier. Bohemis, Fyk stepei: & Ficus Indica, Italis, Fico d' India.

Caricarum vires Matth.

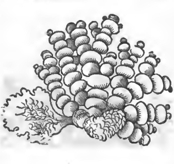
Fici præcoces quo mangonio fieri possint.

Ficus pumilæ quo modo habeantur.

Nomina.

I. Ficus multa cognomina Plinius affert, vel à figura, vel à gente, vel autore derivata: verùm variant & forma & colore tunicę, quę nigra, subrubra, ex viridi candicans, vel flava est. Fructus immaturus, ὄλυνθος, Grossus siccus ἰσχάς, καρικὴ caricæ: grana ficaria, κεγχραμίδας vocant, frumenta Plin. Floris vestigium tantum in summo, qua etiam in internam cavitatem foramen patet. II. Chamæficus, sive humilis ficus Lob. Chamæsyce arbor. Lugd. Ficus pumila, Dod. III. Ficus Indica spinosa: Carduus Indicus & Euphorbium Jo. Leonis, Clus. in Cord. ad Dod. hist. Gallic. Ficus Indica, quam aliqui ridiculè Opuntiam vocant, Ges. hor. Ficus Indica quibusdã Pala Plinii, Lac. Tune, Lon. Lug. Ficus Indica, Dod. gal. & fol. Lob. Cast. qui ab Oponte loco natali Opuntiam dici scribit. In Insulis Peruvianis & Hispaniolæ aliàs sponte provenit. Indorũ Tunecifera, Advers. Ficus Indica Theop. Cæs. Ficus Indica spinosa, Tab. Anapallus Bellonii: Opuntia vulgo, Camerario. Huc referenda est illa, quam Indorũ ferruminatricem Adversaria & Opuntiam osteocollon, quod artuum fracturis & luxationibus mirè prosit, Lug. hist. vocat, quæ foliis similibus, sed fructu superiore minore, ex auctore historiæ generalis Indiæ refert. IV. Ficus maritima, planta est in maritimis proveniens, quæ ex radice cõpacta unum alterumve emittit foliũ subrotundũ, pallidè virescẽs, ex quo (ut in Ficu Indica fit) alia supernè prodeũt, adeò ut hac serie foliis è foliis prodeuntibus quasi ramosa fiat. In foliorum summ[itatibus] prodit flos parvus oblongus, modo unus, modo duo, colore rufescente. Hanc, ob similitudinem quam cum Ficu Indica habet, in hanc classem retulimus, Ficumq; maritimã nominavimus, quam Neapoli ab ingeniosissimo & doctissimo pharmacopæo Imperato Ferrando nomine Sertulariæ accepimus: quibusdam tamen & Opuntia marina dicitur, de qua plenius in historia nostra universali, cum figura à nemine quidem hactenus proposita, fideliter eam exprimat, ut eam doctissimus D. Joh. Rudophus Saltzmannus Argentinensis Medicinæ candidatus, nostri amantissimus, unà cum aliis plurimis pro nova nostra historia, animi causa (cùm hoc studio ut & omnium Medicinæ partium, maximè delectetur) depinxit.

IV. FICUS MARITIMA.

Περσέα.

PERSEA CAP. CXLVI.

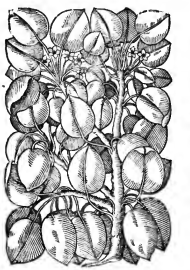
Perseæ arboris consider. & histor.

PErsea arbor est in Ægypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem, in quo phalangia cranocolapta nomine inveniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse, translatamque in Ægyptum, mutata natura in cibos receptam.

QUemadmodum superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostrâs Italica malus persica, sed planta plurimum dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio faciliè probari potest: quandoquidem ii utramq;, sed alteram ab altera diversam, diversis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. hist. c. 2. scribit Theoph.) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosaq;: folio, flore, ramo, totaq; figura potissimum pyro vicina: nisi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abundè parit, omniq; tempore perficit: quippe novus anniculũ semper occupat. Maturitas anniversariorũ afflatu conficitur: reliquum crudiorẽ auferunt, atq; recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus: amygdalæ modo, colore herbidus. Nucẽ intus habet, ut prunũ, verùm lõgè minorẽ mollioremq;: caro ejus suavis, ac prædulcis mãditur, cõcoctuq; facilis, & innocua, etiã largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat, tũ longitudine, tũ etiã crassitudine, multitudineq;. Materie cõstat robusta, dura, visuq; decora, veluti lotus: quapropter ex ea & simulachra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia factitãt. Ex his igitur Theoph. verba, si Perseæ notæ, ac delineationes cũ nostra persica malo diligenter cõferãtur, liquido patere arbitror, has plantas inter se diversas esse. Hujus imaginem suis coloribus ornatã dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, qui Syriã & Aegyptũ peragravit. De Persea verba faciens Gal. lib. 2. de alim. facul. hac memoria cõmendavit: Hanc etiam plantã vidi in Alexandria, quæ & ipsa magnis arboribus est annumeranda. Tradunt autem fructũ hujus apud Persas adeò noxium

Perseæ mentio ex Gal.

I. PERSEA.

II. PERSEA PLINII.

30 *noxium eſſe, ut edentes interimat:in Aegyptum verò translatum,in eſculentum miteſcere, & pyrorum malorumq́; modo, cum quibus & magnitudine convenit,eſitari. Eadem recenſuit Gal.lib.2.de comp.med.ſecundum locos,ubi de cephalaea curatione agens,ſic inquit: In ſola Alexandria Perſea arborem vidi,at non in alia Romanis ſubdita gente. Quidam perſion ipſam appellant,ajuntq́; in Perſis lethalem ejus arboris fructum eſſe,cùm tamen in Aegyptiorum regione innocuus exiſtat: hactenus Galen. Ex cujus etiam verbis palàm eſſe crediderim,perſeam à perſica malo prorſus diſſidere,cùm in tota fere Europa perſica malus frequentiſſima proveniat. Quin & ex iis facile dixerim,Columellam erraſſe, quòd exiſtimaverit, perſica ea eſſe poma, quæ à Perſis ad Aegyptios allata Perſea dicuntur, ut libro cultus hortorum dicato his verſibus teſtatur:*

Perſeæ mentio ex Gal.

Columellæ lapſus.

IBERIS.

40

50

60

Tunc præcox biſera deſcendit ab arbore ficus,
Armeniisq́;, & cereolis, prunisq́; Damaſci
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Perſis
Miſerat (ut fama eſt) patriis armata venenis.
At nunc expoſiti parvo diſcrimine lethi
Ambroſios præbent ſuccos, obliti nocendi.

Arbor, quæ περσέα Græcis, Latinis ſimiliter Perſea nominatur: Italis Perſeo Græca vocis imitatione dicetur.

Perſeæ duas propoſuimus figuras, cùm diverſas arbitremur. I. Matthioli ex quo Lonicerus & Lugd. ſumpſere: & II. Cluſii quæ hiſtoria Hiſpanica habetur, quam Perſeam Plinii & Plut.cenſet,quem ſecutus Lob. & Lugd. hiſtoria. Arbor eſt Pyro ſimilis perpetuò virens, ramis ex viridi palleſcentibus, inq; latum diffuſis: folia Lauri latifoliæ supernè virentia, ſubtus cinerei coloris, firma,nervis per obliquum diſcurrentibus,maſticata cum adſtrictione linguam mordicantia: flos racematim compactus, pallidus, ex ſex foliolis compoſitus: cui ſuccedit fructus Pruno ſimilis, auctus pyri modo oblongus, niger, jucundo ſapore: nucleum cordis effigie continens, guſtu caſtaneæ aut Amygdalæ. Vere florere, autumno maturum fructum ferre in regni Valentini Jeſuitarum monaſterio, ubi unica arbor ex America eò delata, monet Carolus Cluſius in ſuæ hiſtoriæ Hiſpanicæ lib.1.cap.2. Author herbarii Lugdunenſis ſuæ figuræ fructum adpinxit eum, quem ſupra pro Cuciophera exhibuimus: qualem fructum & nuper Danus quidam nobis oſtendit.

Iberidis caput nō habet antiquus manuſcriptus codex, nec alia, quæ vidi exempl.

Ἰβηρίς. IBERIS. CAP. CXLVII.

† Iberis, ſive cardamanrica, folia habet naſturtii, vere virentiora: caulem cubitalem, aut minorem: in incultis naſcitur. Æſtate lacteum florem promit, quo tempore efficacior eſt. Radices duas naſturtio ſimiles

similes habent calfacientes, & adurentes. Ipsæ enim ischiadicis cum salsa axungia emplastri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas descendatur, & postea oleo cum lana locus perungatur.

Iberidis consideratio, & histor.

Vidimus primùm Iberidem, quam nobis indicaverat Julius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras sui ingenii & doctrinæ dotes, apud Sereniss. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra civitatem Tridenti, ubi vulgò dicitur alle Laste, effigie nimirum, qua describitur à Dioscoride, ac aliis pluribus Græcis auctoribus. Hujus Galenus in simp. censu nusquã separatim meminit, sed hanc, & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod etiam idem testatus est lib. 10. de comp. med. secundum locos circa finem, de coxendicum curatione agens, ubi ex Damocrate sic inquit: Damocratis extat libellus, qui Clinicus inscribitur, in quo versibus Jambicis, quemadmodum solet, de tribus disserit medicamentis: ac primo quidem de eo disserit, quod ex herba constat, quam ipse Iberidem appellat, quod ad coxendicum dolores commendavit. In Iberide Medicum quendam amicum suum curatum fuisse ait herba, quam (ut dixi) ipse Damocrates Iberidem vocat, ut qui tantùm visu herbam cognoverit, nomen autem ejus nullum audierit, cùm etiam id ipsum ignoraverit is, à quo ejus usum didicerat. Porrò ex notis, quibus eam repræsentat, videtur Iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in quâ amicus ejus curatus fuit. Describit autem ipsius formam iis carminibus:

Iberis, & Lepidiũ idem.

Herba hæc ubiq; multaq; frequens nascitur,
Monumenta juxta antiqua, muros, & veteres,
Tritasq; quondam publicè pedibus vias.
Quas juxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens, folia nasturtii
Florentibus vero, attamen majoribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem, aut cursus ampliorem: ab hoc
Æstate pendent folia, donec multa hyeme
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Dejecta, & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Æstate florem fert colore lacteo,
Multùm tenuem, variumq; valde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè ut fallens, oculos quoq; effingiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò similem quàm maximè nasturtio.

Huc illud etiam accedit, quod Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, & Lepidium idem esse testatur his verbis: Si coxendicum dolores levare est animus, herbam Iberidem, quam aliqui Lepidium vocant, aut nasturtium sylvestre colligito. Ex cujus certè sententia asserere non dubitaverim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio. Unde perspicuum est, hoc Iberidis caput hujusce primi voluminis calci accrevisse nimia vel librariorum, vel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimùm deducit, quòd conster, hujus primi voluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem ejusmodi herbas Dioscorides lib. 2. ordinatè disposuit, ac de iis disseruit, ubi privatim Lepidio, quod Damocrates Iberidem existimavimus, propriam assignavit sedem. Idcirco rectè Paulus Ægineta Lepidium Iberida etiam appellari scribit, & ex tertio excalfacientium ordine esse, ac nasturtio viribus proximum. Et lib. 3. in ischiadis curatione: In totum, inquit, ischiadicos restituit sanitati Iberidis herba usus, quam lepidium quoq; appellant. Quare apertè hallucinari deprehenduntur monachi illi venerandi, qui in Mesuem commentarios scripsere, cùm expressè contra Galeni & Pauli Auctoritatem, & contra rationes, quas superius adduximus, aliud à Lepidio Iberidem esse contendant. Quos tamen excusatos habeo, utpote qui fortasse majus studium rebus divinis impenderint, quàm ut certam simpl. med. cognitionem assequi potuerint. Dixi de Iberide sententiam meam non hic solum, sed etiam diffusius in Epistolis nostris Medicinalibus, ad Bartolomæum Maranthàm scribens, quam qui impugnare volunt, nostris inprimis respondeant argumentis, & deinde suas exordiantur opiniones, si quas habent meliores. Cæterùm non ignorandum est, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminisse ab illa longè diversæ, ejusq; item usum ad ischiadas commendasse. Quod ejus verba demonstrant, quæ eodem loco ita sonant: Quæ verò apud nos Iberis fruticosa nascitur similibus lauri foliis, & multò amplioribus, respondere multa experimenta testantur, non solùm in coxarum, sed in aliis quoq; diuturnis affectibus. Huic planè adstipulatur Lepidium, quod Plinio lib. 19. cap. 8. his paucis describitur: Exit lepidium in cubitalem altitudinem: foliis laurinis. Quibus sanè notis satis apparet, hoc secundum Iberidis genus, vel lepidii dicamus, quòd lauri folia mittit, eam esse stirpem, quæ hodie passim in hortis frequens nascitur, à quibusdam Piperitis, ob vehementem ejus acrimoniam dicta. Itaq; manifestè aberrarunt viri alioquè clarissimi Barbarus, & Ruellius, cùm lepidium illud esse putaverint, quod vulgus herbariorum Raphanum rusticanum appellant. Veruntamen folia, quæ huic raphano insunt, verbasco majora, & helenio æqualia, manifestè declarant, his legitimum non innotuisse lepidium, nisi forsan lepidium Raphani nomine acceperint. Plantæ, quæ Ἰβηρὶς, καρδαμαντικὴ, καὶ ἀγριοκάρδαμον Græcis dicitur, nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arabicum, Sestaragi, Asestaragi, seu Scitharegi, & Hausab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Wilderkreß: Hispanicum, Nasturtio montesino: Gallicum, Chasserage, Passerage sauuage, & Nasitort sauuage: Bohemis, Steniiik.

Iberidis caput additium.

Monachorum lapsus.

Iberis altera Paulo.

Barbari & Ruellii lapsus.

Nomina.

† *Quòd caput hoc de Iberide accreverit in Dioscoride, tiq; adscriptum sit, illud maximè corroborat rationes in commentario allatas, quòd reperti sint vetustissimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.*

Iberidis icon diversa est apud Matthiolum, alia enim ipsius est inter figuras minores, huic similis: alia verò habetur inter majores figuras folio Nasturtii, quam libro secundo capite de Lepidio invenies.

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI

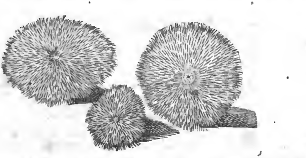
Senensis Commentarii,

IN LIB: SECUNDUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

IN PRIMO, charissime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & nascentibus ex eis succis, lachrymis, seminibusque disseruimus. In hoc autem secundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate, utpote quæ cum ipsis cognatione juncta sint: qualia allium, cæpa, sinapi, intelliguntur. Idque ideò, ne cognatorum vires disjunxisse videamur.

Ἐχῖνος θαλάσσιος. — **ECHINUS MARINUS.** — CAP. I.

MArinus Echinus stomacho, ventrique utilis est: urinam cit. Hujus testa cruda inassata commodè medicamentis admiscetur, quæ psoras abstergunt. Crematæ verò cinis sordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.

Echini marini consid.

*E*chinus marinus notissimus est, iis præsertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quàm Adriatici littora accolunt. Ingentem Echinorum numerum vidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alveo magni portus Civitatis veteris in Romano littore, nigris horrentibus spinis. Alios verò vidi ex Pirano Istriæ oppido allatos, his longè majores, purpureo colore suffusos, quos Echinometras appellaverim, quòd scripserit Aristotel. lib. 4. de hist. animal. cap. 5. hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi testa, spina, & ovo: angeri forma productiore, quàm cæteri, soliti: spinis parvis, non rigidis, sed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima sunt. Primum, quod cibo idoneum est, in quo quæ ova appellantur, magna, esculentaque consistunt, pariter in majore corpore, & minore: nam novelli adhuc, parvique, plenusculi illis constant. Secundum, ac tertium spathagi, ac brissi, quæ genera pelagia sunt, raraque inventu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quasi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud est minutum, spinis longis praedurisque, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes urinæ medicam. utuntur. Quo fit, ut Paulum Jovium planè aberrasse crediderim: quippe qui suo de Romanis piscibus libello, Echinometram Aristoteli destillationibus urinæ opitulari, non autem hujusce minuti genus, memoriæ prodiderit. Corpus Echinis clibani forma visitur, priore, atque novissima parte spissum, & continens: cætera verò non continuum, sed simile laternæ, cui non obducta membrana est. Omnium maximè à natura

Echinometra.

Jovii error.

Echinorum descriptio.

munitis

muniti sunt, utpote qui testa undiq; spinis circumvallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: iis enim nitibundi moventur, sedemq; permutant, cujus rei argumentum est, quòd semper algam spinis implexam gerant. Evenit autem, ut quod caput appellant, & os, echinis versum in terram sit: quod verò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur, quod idem omnibus turbinatis, patellisq; evenit: pastus enim de imis petatur necesse est, unde fit, ut os inversum ad pastum sit, excrementum verò superius parte prona testæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus sunt, cavi intrinsecus: inter quos caruncula quædam interjacens linguæ officio fungitur, mox jungitur gula, deinde venter in partes quinq; distinctus, perinde ac si plures numero ventres hoc animal habeat: sunt enim omnes distincti, plenią; vacantis materia, & ex uno stomacho dependent, in unumq; ostium excrementi fluunt. Caro echinis circa ventrem nulla, sicuti in universo corpore. Sed quæ ova appellantur, numerosiora testæ adhærent membranulis singula obvoluta, & paribus distincta intervallis: nigra etiam quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera Echinorum sint, omnium partes quidem eas omnes sortiuntur: sed ova appellata, nec omnes cibo idonea, & parva admodum continent, exceptis iis, qui vada incolunt. Tradunt sævitiam maris Echinos præsagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes: quod ubi videre nautici, statim pluribus ancboris navigia infrenant: hæc ex Aristotele. Meminit utriusq; Echini Galenus, marini scilicet & terrestris, unico tantùm cap. lib. 11. simpl. medic. sic inquiens: Erinacei utriusq; tum marini, tum terrestris corpus totum ustum, cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum detrahentis. Itaq; eo quidem & ad excrescentia, & sordida usi sunt ulcera. Animal, quod ἐχῖνος θαλάσσιος Græcis, Latinis Echinus marinus appellatur: Hispanis, Frizo de la mar: Italis, Riccio marino.

Echinorum vires ex Gal.

Nomina.

Ἐχῖνος χερσαῖος. ECHINUS TERRESTRIS. CAP. II.

TErrestris erinacei corium combustum alopeciis cum pice liquida aptissimè illinitur. Assiccatum corpus, & cum aceto mulso potum, renum vitiis auxilio est: item aquæ, quæ cutem subiit, convulsionibus, elephantiæ, & malè habitis, quos cachectos vocant: viscerum fluxiones exiccat. Ejusdem jecur fictili solibus excocto arefactum, ad eosdem usus utilissimè reconditur.

ECHINUS TERRESTRIS.

Echini terrestris consider. & histor.

TErrestris Erinaceus vulgaris notitia animal in Italia est. Duplici constat genere, canino scilicet, ac suillo, quemadmodum & Taxus. Differentia dignoscitur ex eorum rostro: id namq; alii suillum, alii verò caninum habent. Rarò ex cavernis exeunt, nisi noctu, quo fit, ut nocturno tempore à venatoribus plerunq; capiantur. Maturescentibus uvis per æstatem, & autumnum vineas petunt, ubi ad uvas, quæ solum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. His constratis in terra, in orbem se conglomerant, & super eos se volutant, itaq; spinis affixos portant in specum. Eodemq; actu sylvestrium arborum poma à ventis decussa, aut maturitate decidua, in cavas arbores gerunt. Inter quadrupedes solus Erinaceus volatilium more testes renibus hærentes habet, exq; propter velocissimè coit, non quidem alterum quadrupedum more superveniens, sed erectus conjungitur propter spinas. Ubi præsensit venantem, statim in globum se contrahit, ne quid comprehendi possit præter aculeos: itaq; oblatrantes deludit canes. Affusa conglomerato aqua, illico solvitur is & ingreditur. Frigidi temperamenti animal Echinus est, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Idcirco ejus carnes in medicamentorum potius, quàm in ciborum usu sunt expetenda: terrestres enim cum sint, ægrè concoquuntur, & minimum sanè præbent alimenti. Præstat terrestris Echini combusti cinis trium drachmarum pondere, additis Agrimoniæ uncia, & internarum membranarum ventriculi gallinarum quaternis drachmis, ad eos qui dum dormiunt in lecto mingunt: datur hic pulvis ex vino vesperi cum se cubitum recipit affectus. Vires longè plures in Echino reddidit Rhasis libro de sexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocrypha, quàm fide digna semper existimavi: ideo hic ea adnotanda non duxi. Cæterùm qui sunt harum rerum cupidi, eò se conferre poterunt, ubi diffusius tractantur. Erinaceorum generi adscribitur HYSTRIX, quòd forma sit illi non absimilis, quanquam corpore longè major: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuissimève mucronatis undequaq; riget: in specubus moratur, & noctu magis, quàm interdiu ad pascua exit. Latet hoc animal hyeme in cavernis, ut ursus. totidemq; diebus fert utero fœtum. Irata hystrix intendit cutem, & tunc suos jaculatur aculeos: quo fit, ut non modo canes, sed quandoq; venatores feriat. Combusti cinis potus (ut Plin. est auctor) partus conceptos continet. Animal quod ἐχῖνος χερσαῖος Græco sermone: Echinus terrestris Latino vocatur: Arabico, Ceufud: sive Caufed: Italico, Riccio terrestre: Germanico, Hechel/ aut Ygel: Hispanico, Erizo: Gallico, Herisson.

Echini terrestris facultas.

Hystricis mentio.

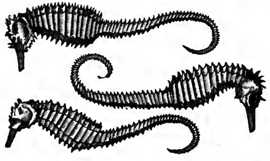
Nomina.

Ἱππόκαμπος. HIPPOCAMPUS. CAP. III.

HIppocampus marinum animal est exiguum: cujus cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaracino unguento illitus, alopecias replet.

HIPPO-

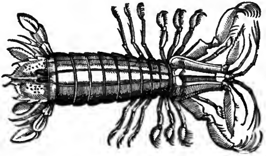
HIPPOCAMPUS SIVE EQVULUS MARINUS.

Hippocampi conſideratio & opinion.

QUanquam non deſunt ſcriptores, (ut Marcellus inquit) qui in locuſtarum genere Hippocampum recenſeant, quiq; ad multos in medicinis uſus eum commendent: eorum tamen hactenus reperi neminem, qui peculiaribus notis ejus hiſtoriam tradiderit, effigiemq; exprompſerit. Cæterùm ſunt, qui credant Hippocampum id nominis ſibi aſcrivisse ab erucis, quæ in hortis olera, in campis verò herbas univerſas, & arborum frondes depaſcuntur, quaſq; propriè Græci κάμπας vocant: quippe quòd illis fere aſſe forma ac facie ſit perſimilis. Ad hæc non deſunt qui Dioſcoridem mirentur, quòd ſcripſerit, Hippocampum exiguum animal eſſe, cùm tamen nomen plerunq; magnitudinem innuat: ἵππος enim Græcis grande ſignificat, ut hippoſelinum, hippolapathum, hippomarathrum clariſſimè demonſtrant. Veruntamen non ob id Dioſcoridem impugnandum exiſtimant, nec pariter alios qui de eoidem ſcripſere: quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, aliiſq; in aquatilium genere grandioribus, parvum videatur, ſi tamen ei erucarum generi comparetur, quarum imaginem formamq; reddit, & à quibus nomen accepit, grande ſanè fuerit. Unde inclinavit quandoq; animus eum eſſe Hip-

HIPPOCAMPUS LOCUSTÆ GENUS.

pocampum, qui piſcatoribus Aquileienſibus vulgò vocatur Falopa. Corpus huic ineſt locuſtæ modo in longitudinem protenſum, capite & cervice oblongis: chelis minimè bifidis, ſed acutiſſimis ſolidiſq; aculeis rigentibus: pedibus ſexdenis, quorum decem, qui circum os habentur, ſcorpionum caudas extremitatibus referunt, cæteri verò ut locuſtis ſpectantur. Cornua capite gerit ſex, quorum poſtrema in latum funduntur. Dorſo eſt flexuoſo erucarum modo, adeò ut in ſicco earum ferè modo perambulet. Caudam gerit latam, alis pluribus ſe pandentem, rigentibus undiq; aculeis, maculis duabus purpureis naturæ artificio inſignitam: adeò ut his notis, quaſdam villoſas erucas referat in nigro rufeſcentes, quæ pari forma ſub terra degunt in hortis & agris, olerum & ſegetum radices erodentes. Has Tridentina rura vocant vulgò Cagne, Ananienſes verò, quod villoſæ ſint, Orſolane: qua appellatione planè videtur vulgus illud ſecutum Columellam, qui has erucas hirſutas nominat. Proveniunt hæ in Tridentino agro frequentiſſimæ, exeuntq; è terra plerunq; imbrium tempore: nam quæ propè herbarum radices in cavernulis ſe condunt, facilè aquarum ingreſſu ſuffocantur. Quapropter oliteres eas venantur advenientibus pluviis, irrigantq; hortos, ut poſtea exeuntibus mortem inferant. Quo fit, ut ſi vera referunt, qui dicunt Hippocampum è locuſtarum genere eſſe (id enim videtur inter antiquos fateri Plinius lib. 32. cap. 11. & inter recentiores Marcellus Dioſcoridis interpres) nullum aliud marinum animal ſeſe offerat, quod illud magis referre valeat, quam id de quo diximus. Sunt & alii, qui pro certo velint, Hippocampum eſſe piſciculum illum, vel potius marinum monſtrum, qui quibuſdam Dracunculus: aliis verò Equiculus marinus vocatur, cujus nullus in cibis uſus, flexuoſum equum Hippocampum vertentes. Viſitur plerunq; hic in piſcariis foris inter minutiores piſciculos, ſemidodrantali longitudine. Caput illi eſt equinum, quemadmodum & collum: roſtrum oblongum fiſtulæ in modum cavum, oculi rotundi perſpicuè: à ſuperciliis duo oriuntur aculei, qui in mare in crines deſinunt: frons illi glabra, ſinciput criſtatum eſt, quemadmodum ſuperior

Equiculi marini conſider.

colli pars. Id quod in fœminis non visitur, namq; in sinciput tantum crinitum est. Verùm crines in vivis tantum videntur, extinctis enim illico decidunt. Pinnam habet in dorso singularem, qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, exuberanteq; sed fœmina ventricosior est. Mas sub ventre rimulam habet, qua excrementa excernuntur, fœminæ verò præter hanc alteram dedit natura, excludendis ovis idoneam: cauda est quadrata, reflexaq; unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubiq; ferè aculeatum. Namq; duplici utrinq; à capite ad caudam usq; aculeorum serie rectis lineis spectatur, nec disparibus aculeis collum præcingitur, ac per longum rectà secatur. Horum opinionem, sicut & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cùm hactenus nunquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineaverit: nam etsi Plinius lib. 36. cap. 5. dum Praxitelis, & ejus filii Cephisodori admiranda percurrit marmora, videri asserat in maxima dignatione Cn. Domitii delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetim, atq; Achillem, Nereidasq; supra delphinos, & hippocampos, cùm tamen hæc poetica fabulosaq; sint, nullam certè iis adhibendam esse fidem existimaverim. Multa enim & pictorum, & sculptorum adhuc extant figmenta, ubi locis innumeris marini visuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantùm equina sit facies, reliquum verò corporis partim numerosis squamis contectum, aluq; per quàm amplis ad natandum munitum piscium modo, partim verò serpentis instar prælongum ac sinuosum, magna quidem, non parva corporis mole. Quòd si fabulosa sequamur, hoc facilè Plinio Hippocampos esse probabimus. Cæterùm tametsi notarum nihil de Hippocampi facie ex autorum monumentis haberi possit, inclinat tamen animus, hunc verum esse Hippocampum, cujus hic cum maris, tum fœminæ imaginem damus, cujusq; historiam descripsimus, & præsertim cum non pauci doctissimi viri, qui aquatilium historias describunt, in eadem persistant sententia. Hippocampi vires recensuit Galenus libro 11. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Et Hippocampum animal illud marinum si totum usseris, alopeciis prodesse proditum quibusdam est, ipsumq; videlicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè ejus cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscent, quidam pici liquidæ, alii veteri adipi suillo: hæc Galenus. Cæterùm longè alias Hippocampi vires retulit Aelianus libr. 14. cap. 20. de hist. animalium: cujus verba hîc subjiciam: Rei piscatoriæ ritè periti homines, dicunt Hippocampi ventrem in vino decoctum si quis dederit cuipiam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussi vehementer torqueri, at enim nihil excreare, sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidos vapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim diffluere, & pisculentum odorem reddere, simul & oculos ejus sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verùm nihil emittere. Quòd si natura evicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in oblivionem, & dementiam incurrere: sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, ipsum omnibus jam membris captum è vita excedere. Ex morte porrò qui evadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur: hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægritudinis levationem afferat, & somnum concilier. Itaq; ad perennes fluvios, aut ad litora, aut juges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, & jucundæ: cùm tamen non magnopere desiderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua abluere eis plurimum jucunditatis adfert. Sunt qui non hæc mala dicant hujus bestiæ ventrem creare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficitur, depasci. Veruntamen solertia veterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus: is & Cretensis erat, & filios admodum adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampos simul cum aliis piscibus caperet, et per adolescentes à rabida canicula morderentur. Cum eorum in Methyna Cretensi ad litus jacentium vicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius jecur medicamentum ad rabiem edendum juvenibus dandum esse: alii consulerent à Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consiliis, quæ afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis comedendos dedit, alios in acetum & mel contrivit, iisq; morsus ulcera obligavit, atq; hominum adolescentium rabiem vicit. eosq; ad incolumitatem tandem restituit hactenus Aelianus de Hippocampi viribus. Hoc animal ut Græcis ἱππόκαμπος, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Itali pariter Hippocampo.

Hippocampi vires ex Galeno.

Hippocampi vires ex Æliano.

Nomina.

Πορφύρα, Κήρυκες, Κιόνια.

PURPURA, BUCCINA, CIONIA.

CAP. IIII.

PUrpura usta exiccat, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præstant concremata a Buccina, sed vehementius urunt. Si quis salis plena fictili cru-

a κήρυκες ita meũ scribit & Drag.

PURPURÆ, ET BUCCINÆ.

do ad-

do adurat, dentifricio conveniunt: ambustis utiliter illinuntur, quibus solvi medicamentum non oportet, nam posteaquàm vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in ejus mentione demonstrabimus. *b* Cionia vocantur purpurarum buccinarumq; mediæ partes, circa quas testę volumen claviculatim intorquetur. Cremata simili modo, majorem purpuris, buccinisq; facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes oei gratæ sunt, & stomacho utiles, sed alvum non molliunt.

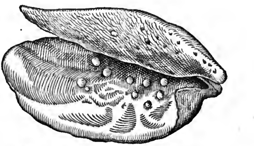
b aliu. alu ... [margin note, partly illegible]

Sunt & Purpura marini pisces, ejus sanè generis, qua testa integuntur. Ha (ut auctor est Plinius lib. 9. cap. 36.) illum magni pretii florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendu regum vestibus expetitum. Hunc in mediis faucibus gerunt, candida quadam vena conclusum, colore nigricantis rosa pellucidum. Vivas capere contendunt, quia cum vita simul succum illum evomunt. Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur verno tempore, mutuoq; attritu lenterem cujusdam cera salivant. Lingua purpura digitali longitudine, qua pascitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo est. Capiuntur autem purpura parvulis, rarisq; textu veluti nassis, in alto jactis. Inest in esca, clusilet, mordacesq; concha, quales mitulos videmus, has semineces, sed redditas mari, avido hiatu reviviscentes, appetunt purpura, porrectisq; linguis infestant. At illa aculeo extimulata claudunt sese, comprimuntq; mordentia: ita pendentes aviditate sua purpura tolluntur. Aqua dulci necantur, & sicubi flumini immerguntur: alioqui capta diebus quinquagenis vivunt saliva sua. Anno magnitudinem implent, celerrimeq; crescunt, quemadmodum & conchylia omnia. Est in purpurarum genere & Buccinum, ad similitudinem ejus buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, & rotunditate oris in margine incisa. Sed major est purpura, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circùm orbes aculeati, qui buccino non insunt, sed utrisq; orbes totidem, quot habent annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaq; scopulos legitur. Purpura, buccinaq; simul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa sanè narratione scriptis celebrata sunt ab Athenao: ad ejus igitur volumina accedant ii, qui plura scire desiderant. Sed quoniam MARGARITÆ, *qua non modo ad mulierum, hominumq; decorem, sed etiam ad medicamenta maximo luxu ex-*

Purpurarum consider. & histor.

Buccinũ.

MARGARITÆ.

petuntur, à marinis & ipsa gignuntur conchis, hîc inter pretiosa conchylia eas recensere non ab re fore duximus, præsertim quòd neq; Dioscorides, neq; Galenus de his quicquam, quod legerim, posteritatis memoria prodiderunt. Nasci itaq; animalia, qua margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. 9. cap. 35. Fertilis admodum earum est Taprobane, & Toidis: item Perimula promontorium India, circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo, atq; genitura concha est haud multùm ostrearum conchis differens, ut liquidò constat ex iis, quas nostri vulgò Madriperle appellant, qua ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni stimulaverit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, gravidas factas postea eniti, partumq; concharum esse Margaritas, pro qualitate roris accepti. Nam si purus influxerit, candorem conspici: si verò turbidus, & fœtum sordescere: eundem pallere cœlo minante conceptum. Et ex eo quippe constare cœlisq; eis majorem societatem esse, quàm maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum: si tempestivè satientur, grandescere & partus: si fulguret, comprimi conchas, & pro jejunii modo minui. Si verò & tonuerit, pavidas, ac repentè compressas, qua vocant Physemata efficere speciem, verùm inani inflatam sine corpore. Cæterùm in aqua molles sunt Margarita, at exempta protinus durescunt. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine, & vetustate pracipuas esse, velutì duces, mira ad cavendum solertia. Quocirca has summo studio petunt urinantes piscatores: siquidem capto rege facilius cateras palantes retibus includunt. Concha ipsa cùm manum videt captiosam, comprimit sese, operitq; opes suas gnara propter illas se peti, manumq; si praveniat, acie sua abscindit, nulla justiore pœna, & aliis munita suppliciis. Capta multo obruuntur sale in vasis fictilibus: namq; erosa carne, uniones sive margarita pura, & expurgata decidunt in ima vasis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, tametsi rara admodum sint Margarita, qua his omnibus dotibus prastent. Tradit Juba Arabicis concham esse similem pectini insecto, insutam echinorum modo, inesseq; illi Margaritam grandini similem. In conchis quaternos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit: verùm Americus Vesputius, qui nostro avo liburnicis omnem ferè australem oceanum exploravit, talem ibi concham se quandoq; habuisse testatur, in qua uniones ultra centum & triginta reperti sunt. Quod non solùm confirmant ii, qui post ipsum ad occidentales Indias navigarunt, sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantùm concha nasci: praterea alia plura de Margaritarum historia referunt, qua à Plinii sententia plurimum dissident. Porrò certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico sinu, sed eas quidem parvas, nec adeò pellucidas, ut orientalibus comparari possint, è quibus contextum thoracem asserunt, quem Diana templo Julius Cæsar dicavit. Reperiuntur Margarita quandoq; etiam in Pinnis magnis, quas Veneti vocant

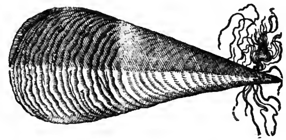
Margaritarum & earum conchæ historia.

Plinii error.

Margaritæ provenıunt in Bohemia.

Asturæ, ut Plinius testatur. Ad hæc non in mari tantùm, sed etiam in fluminibus aquæ dulcis conchæ proveniunt, quæ margaritas gestant. Hujus autem rei ego quidem testimonium perbibere possum, quòd jam mihi in Bohemia degenti com-

PINNA SIVE ASTURA.

10

20

pertum sit in Vuotava flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore præstantes. Atq; certè mihi subiit quandoq; mirari, cùm earum margaritarum copiam vidi tum apud Serenissimu: Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohemiæ homines. Margaritæ in medicum etiam usum veniunt: quandoquidem scribunt Serapio, & Avicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quinetiam collyriis admistas oculorum nubeculas detergere, & aquam eò defluentem absumere. Animal, quod πορφύρα Græcè, Purpura Latinè nominatur: Arabicè Naporam & Porphyra: Italicè Porpora. Quæ verò Latinis Buccina, κήρυκες Græcis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobres seu Cobron: Italis Buccine: Hispanis Bozios: Gallis Bios Cornetos. Cæterùm quod Græci μαργαρίτας, Latini item Margaritas & Uniones vocant: Arabes Hageralbato: Itali Perle: Germani Perlin: Hispani Perlas.

Unionũ vires.

Nomina.

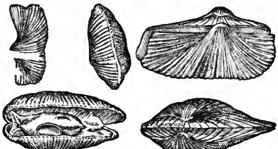
30

Μύακες. MITULI. CAP. V.

Mituli laudatissimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent: privatim plumbi more elori, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebratum crassitudines absumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morsus utiliter imponuntur.

MITULI.

40

50

60

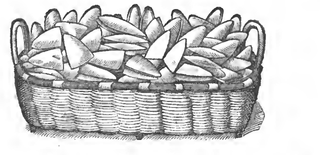
Τελλῖναι. TELLINÆ. CAP. VI.

Recentes Tellinæ alvo utiles, sed maximè jus earum. Salitæ uruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria instillatæ, avulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur.

Mitulorũ & tellinarum confũd. Jovii lapsus.

Non desunt, qui Mitulos, & Tellinas idem esse censeant: in quam sententiam potissimùm venisse comperio Paulum Jovium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piscibus edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. Ex cujus scriptis satis apertè constat, alind esse mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diversis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam utriq; reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus lib. II. de simplic. medicamentorum facultatibus,

ubi

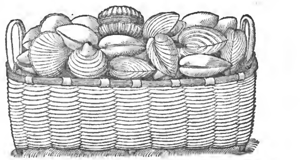

ubi de viperis differens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum verò peculiari capite, singulis proprias & diversas reddens facultates. Non secus ac illi, scusit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriusque sectator. Quamobrem dicendum putaverim, differentes nimirum esse mitulos & tellinas. Notissima sunt in Italia Tellinæ, præsertim Romæ, ubi plurimæ venales circumferuntur, quòd edendo sint & ori admodum grata, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales Mituli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicaverit, hactenus inveni neminem, præter unum Massarium Venetum qui eos mitulos putat, quos Adriatici accolæ vulgò appellant Muscioli, quasi musculos dixerint. Cujus opinio nobis maximè probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò majores, testa exterius lineis quibusdam scabra: intus verò pellucida & tota pondere levia. Μύακες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus verò, Amarchas: Hispanis, Mixilhus. Τελλῖναι ut Græcè, ita etiam Latinè Tellinæ & Italicè Telline dicuntur, Arabicè Sedef & Talsam: Hispanicè Brigmgou.

Nomina.

Χῆμαι. CHAMÆ. CAP. VII.

CHamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum jus, alvum ciet, id cum vino assumitur.

QVanquam Chamæ inter cætera conchyliorum genera longa descriptione ab Athenæo referuntur, nihilominus tamen tot hujusmodi testaceorum habentur species, ut non facilè sit, eas inter se distinguere. Cæterùm præter cæteras conchas, id sibi peculiare ascivere Chamæ, quòd plerunq; in littore hiantes inveniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici posse putaverim, quæ in marinis oris, pandentes sese lævi testa contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipse vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur, ideò non est, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis χῆμαι Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

Chamarū consideratio.

Nomina.

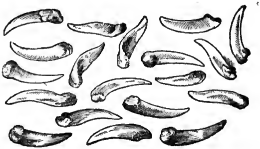
Ὄνυξ. UNGUIS ODORATUS. CAP. VIII.

UNguis sive onyx conchylii tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus invenitur, suavem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur postea quam stagnantes aquæ æstivis squaloribus inaruerunt. Laudatissimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vulvæ strangulatu

X 3 oppressas

oppressas, comitialesque: poti ventrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura & buccinum.

UNGUIS ODORATUS.

Unguiũ odoratorum consideratio.

QVi diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt & expendunt, non abre fortasse mirantur Dioscoridem, quòd scripserit, onyches, id est ungues odoratos in India nardiferis paludibus inveniri, quando nusquam à veteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud non obstare putant, quòd memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis vocatur, à fluvio Gange, apud quem enascitur, monte præterfluente. Neq; enim volunt eam nardum in fluvio illo, aut in paludibus provenire, sed in monte, aut infima ejus parte quam flumen ipsum alluit. Præterea cùm scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inveniri, illis planè absurdum videtur, quòd præ cæteris eas laudaverit, quæ à rubro mari deferuntur: quòd item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quòd cùm ungues ii, quorum in officinis pharmacopœorum communis usus, finguntur, non suavem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & injucundus & ingratus habetur, fieri non potest, quòd odoris gratia suffiantur, præsertim quod iidem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant fœminas vulvæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Sciunt autem, quòd qui hujusmodi morbis tentantur, ab odoratis læduntur, & à fœtidis juvantur. Verùm quia nitimur quantum possumus pro nostra virili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspicione vindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirũ videtur, quòd à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inveniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facile fieri potuit, ut iidem rei herbariæ imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas vocaverint, similis ratione decepti. Quorum forte Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominavit, in quibus hujusmodi habentur conchilia.

Rondeletius notatur.

Nec places Rondeletii alioqui viri doctissimi opinio, qui putat conchilia nullibi haberi posse, præterquam in mari, sic inquiens: Nam si conchilia marina sunt animalia, quomodo in lacubus inveniuntur, colligunturq; aquis æstu exiccatis? an mare deserunt turbinata, ut fluvios lacusq; subeant? Hæc ille: qui etsi præclarus sit, & doctrina non vulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit.

Margaritæ nascũtur in Bohemia.

Quandoquidem & concha Margaritifera, quæ marina quoq; sunt animalia, in Bohemia habentur, quæ à mari longè lateq; distat, in flumine Vuotauva, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoq; mirum non esse debet, quòd ad nos adferantur conchulæ Indicæ ex mari rubro ac Babylone. Etenim hoc non evenit, quòd inibi nascantur, sed quòd Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimonia, quæ ex India in Græciam & Italiam convehebantur, omnia prius per mare rubrum convehebentur in Aegyptum, nempe Memphim aut Alexandriam. Sed quomodo fit, dicet aliquis, quòd raræ admodum reperiantur conchulæ Indicæ, quæ suavem spirent odorem, eoq; nardum imitentur, atq; odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri puto, nisi vel quòd propter maximam locorũ distantiam in longo itinere adscititium illum malabathri odorem amittant, ut Indicæ nardo evenire libro superiori in ejus mentione diximus: vel quòd ea, quæ ad nos adferuntur, in paludib. capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo jam tempore malabathrum ad nos non advehitur, facilè adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Judæa. Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis æstivo fervore aquis, humus aridis fruticibus uratur. Quod cùm ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facile postea factum est, ut universum malabathri genus omnino deperditum sit. Atq; adeò hinc est, ut ungues ii, qui hodie ad nos adferuntur, nullo nardi odore commendentur. Postremo illud mihi haudquaquam absurdum esse videtur, quòd conchulæ Indicæ suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesq; revocent. Namq; quod fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atq; jucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inhæsisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret, testa verò eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fœtidum emiserit & castoreum oluerit? ex quo sanè (ut experientia docet) mulieres vulvæ strangulatione laborantes suscitantur.

Rondeletii sententia nõ accepta.

Ideoq; variat nostra à Rondeletii sententia, qui ut Dioscoridis lectionem servare videatur, dicit εὐώδες Dioscoridi designare non semper id quod grato solùm & jucundo sed aliquando quod vehementi aut gravi est odore: quippe etsi id haud negaverim ego, non tamen affirmaverim εὐώδες hoc in loco injucundum significare aut graveolentum: siquidem cùm Dioscoridis hi ungues suavem spirent odorem, quòd conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo vescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondeletio subscribam. Cæterùm cùm onyx unguem significet (unde conchula Indica unguis odorati nomen accepit, quòd fortassis unguis alicujus effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi hactenus incompertum est, cùm purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilii verò longum, nisi unà cum Rondeletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem odoratos ungues facie purpurarũ opercula referre, sed quod in conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod

ſentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de cauſa hoc conchilii genus onychem appellari volunt, quàm quòd ejus tegumentum ſit rugarum, concavitatis, aſperitatiſq; expers: lævore autem ac candore præditum, humanorum unguium modo: ſiquidem purpura teſta, cui onychem aſſimulat Dioſcorides, in univerſum aculeata conſpicitur: quin & inæquali, ſinuoſoq; cortice obducitur. Porrò quòd videam ungues odoratos, qui in myropolin paſſim habentur, brutorum quorundam ungues repræſentare, atq; ſi urantur caſtoreum olere, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas eſſe. Fuchſius in ſuis in Nicolaum Myrepſicum annotationibus, in compoſitione aurea Alexandrina, ubi ipſo vertente legitur oſſiū anteriorū narium purpuræ, ſcribit id nil aliud Nicolao deſignare, quam quod Actuario, & aliis poſterioribus Blattium byzantium, ſive byſantis dicitur, quòd in quibuſdam interpretationib. in Nicolaum legatur ὀστέων βυζαντίων ἤγουν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας. Quin & differre inter ſe ait Blattium byzantium & Dioſcoridis onychem, quòd onyx conchilii ſit tegumentum, blattium autem os anterius narium purpuræ. Quod etiam confirmavit libro primo de compoſitione medicamentorum, illud etiam addens: officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Byſantiam vocari. Sed longè quidem ab eo diſſidet opinio noſtra. Primùm quòd Serapioni & Avicennæ, quorum vocabula medicamentaq; tam ſimplicia, quàm compoſita (ut ipſemet fatetur Fuchſius) recentiores Græci ſæpius uſurpant, nil aliud deſignat Blattium byzantium, quàm Dioſcoridis onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quod cùm hactenus non invenirem, qui purpurarum os tam oris, quam narium (ut Fuchſio placet) ſive teſta earum tegumentum odore aliquo commendaverit, quiq; inter odoramenta recenſuerit, atq; antidotis inſeruerit, ſed qui tantùm ſcripſerint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abſtergere, excreſcentias in carne cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contra verò conſtet omnib. odoratos ungues à Mauritanis præferri, quòd aroma quoddā reſipiant, & tenuium atq; adſtringentium ſint partium, ad ventriculi, jecinoris, cordis, uteriq; affectus, non modo Fuchſii, ſed Nicolai quoq; ſententia (modò hujus codex non ſit depravatus) inanis profectò, & planè refellenda videtur. Quòd autem ad hos affectus odoratos ungues prætulerint Arabes, quib. recentiores Græci longè plura accepta referūt, teſtis eſt Serapio authoritate Meſebaa, cum inquit: Conchula Indica excalfacit & ſiccat ordine tertio: quin & adſtrictionis, & tenuium partium eſt particeps: ventriculo cordiq; palpitationi, jecinori, vulvæq; odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facilè crediderim, Actuario nil aliud Blattium ſive blattum byſantium repræſentare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchſius arbitratur, os in ore, vel narib. purpuræ inventum. Miſcetur itaq; Indica conchula, vel eam voces odoratum unguem non ſine magna ratione & auctoritate à poſterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & viſcerum morbos ſit admodum utilis: quin & in antidoto è margaritis, quòd omnem virium imbecillitatem firmet, animi defectum ſive à corde, ſive à ventriculo originem ducat, maximè juvet: longo morbo dejectos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri ſtrangulatus in mulierib. avertat, ut Auctuarius & Nicolaus Myrepſicus teſtantur. Quæ omnia odorata conchula per ſe ferè præſtare poteſt. ſi primùm ejus qualitates, demum verò facultates perpenderimus, quarum nullæ (quod ſciam) purpuris aſſignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnaverim (ſi tamen error illi aſcribendus eſt) qui narium purpurarum oſſa excogitaverit his antidotis eſſe admiſcenda, cùm purpuræ in univerſum præter teſtam, qua conteguntur, oſſib. careant. Niſi fortè is in purpuris naſum os appellaverit, quod in anteriori teſtæ parte prominet, & roſtri potius, quam narium ſpeciem repræſentat. Illud præterea falſum eſſe deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum oſſa Blatta byzantia vocentur, cùm etiam quæ legitima in officinis habentur, propriè ſint odorati ungues. Poſtremò quæcunque ſint illæ in Nicolaum expoſitiones, quibus maximè nititur Fuchſius, eas noſtris rationibus, & auctoritatib. adductis haud quaquam obſtare poſſe putaverim, cùm fortaſſe incerti ſint auctoris, vel ſi certi, minimè probandi, quòd is rationi ac veritati refragetur. Niſi quis dixerit, illum contra quàm Fuchſius intellexerit, Nicolai verba interpretatum fuiſſe, & lectores admonuiſſe, nil aliud Nicolao deſignare ὀστῶν ῥινὸς τῆς πορφύρας quàm βλάττιον βυζάντιον, id eſt, unguem odoratum. Siquidem cùm Nicolai verba ſecundùm Fuchſii interpretationem adeò per ſe clara ſint, ut nulla indigeant explanatione, non erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret: ſed potius ut declararet, animadverſa depravata Nicolai lectione, pro eo purpurarum oſſe in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id eſt, Indicam conchulam admiſceri debere: quòd facilè ſciret fabuloſum eſſe purpuras in naſo vel ore gerere oſſa. Quod etiam ſenſiſſe videtur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum oſſa in aurea Alexandrina, & diamargarito ſit interpretatus, ſed byzantiam blattam, quam odoratum unguem eſſe, hactenus nos abunde demonſtraſſe exiſtimamus. Hujus nomen Græcum eſt ὄνυξ: Latinum unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum Achſar atebant adſar althaib: Italicum, Unghia odorata.

Fuchſii opin. reprobata, volentis Blattium byzantiū & onychen differre.

Conchulæ Indicæ qualitas.

Nicolaus damnatur.

Nomina.

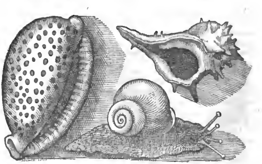
Κοχλίαι. COCHLEÆ. CAP. IX.

TErreſtres cochleæ ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, *a* Aphricanæ, Aſtypaleicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id eſt, operculares, cognominatæ. Marina ſtomacho idonea, & facilè alvo excernitur: fluviatilis virus olet. Quæ verò vepribus, frutetiſque glutinata cohæret, quam vocant nonnulli *b* ſeſilon, ventrem & ſtomachum turbat, vomitiones excitat. Crematæ omnium teſtæ excalfaciendi, & urendi naturam ſortiuntur: purgant lepras, vitiligines denteſque: emendant oculorum cicatrices, & vitia cutis in facie, albugines ac viſus hebetudines, ſi cum carne ſua uſtæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impoſitæ, aquæ inter cutem tumores exugunt: ſed non antè ſolvantur, quàm omnis hauriatur humor: podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ evocant: menſes tritæ & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure & myrrha illitæ, cùm vulnera alia, tum maximè quæ nervi acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, ſanguinem naribus erumpentem infrænant. Vivæ corpus, & præſertim Aphricanæ, cum aceto devoratum, ſtomachi dolores mitigat: trita cum teſta, vino & myrrha ſi exiguum inde bibatur, coli, veſicæque cruciatus ſanat. Terreſtris pilos incommodos replicat, ſi quis abraſo acu lentore ejus, pilum attingat.

a Meum Λιβύαι. i. Libycæ.
b Meum Drag. adduntur ἢ σεσιλῶν. i. aut ſeſilitum.

COchleæ vulgò notiſſima ſunt. Hæ licèt albæ nigræq; reperiantur, tum magnæ, tum parvæ, tum mediocres, omnes tamen eandem naturam in univerſum obtinent. Si verò aliquo pacto inter ſe differunt, id natalis ſoli cauſa adſcribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis victitant herbis, iis ſanè præſtant, quæ in opacis degunt, ac in paluſtribus. Id enim guſtu facilè deprehenditur, quòd hæ vel inſipidæ habeantur, vel paluſtrem reſipiant limum: illæ verò ſapidiores, ejuſq; gratiores exiſtant. Quandoquidem abſinthium depaſtæ amaritudinem reddunt, ſicuti quæ ſerpyllum, pulegium,

Cochlearum cōſideratio.

calamintham, origanum, aliasq́; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. In quarum numerum aque referri possunt, quæ paulò lupinis majores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus acervatim cohærentes innumeræ visuntur. Cochleas olim usq; adeò cœnis expetitas memorat Plinius lib. 11. cap. 56. ut in vivaria à nonnullis fuerint instituta, distinctis quidem generibus earum, quò melius gulæ fieret satis: separatim ut essent albæ quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ quibus nobilitas. Saginam quinetiam commentatis sunt sapa & farre, aliisq; rebus, quæ eas alebant. Non me fugit, quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, vicinisq; aliis locis, & eas quidem præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme in sepibus & frutetis, uncis quibusdam ferreis prope fruticum radices terra circumfossa. Concluduntur hæ contra frigoris injuriam, quodam albo operimento, duro, gypsi speciem referente, sicq́; contectæ terra se condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis sis longè suaviores, gratioresq; habeantur, quæ vere & æstate imbrib. excitatæ hinc inde vagantur. Quòd autem sic hyeme recondantur, delitescantq; sub terra circùm fruticum radices, Hetruria planè ignorat, cùm tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Præstant cochleæ, præter ea quæ à Dioscoride scribuntur, ad varia corporis incommoda. Siquidem testa exutæ, & hordeacea ptisana incoctæ laterum dolorem tollunt, ubi ptisana sorbenda detur, cochleæ verò contusæ loco dolenti illinantur. Earundem diu elixarum jus potum iliacos juvat: eadem elixa ac trita, cruentis excreationibus medentur. Desurtæ efficacissimè prosunt, si crudæ cum suo ipsarum putamine contritæ bibantur ex passo, diebus septem continuis, aut ad summum novem. Vertiginosis quoq; prosunt suspiriosisq;, ubi prima die cochleam unam magnam, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, semicoctas voraverint affecti, nec minus vertiginosis quàm amentibus medebitur is, qui singulas cochleas diebus singulis plurimis, cum suis testis contritas, ex defruto potandas dederit, sed has majores esse oportet: si verò minus res successerit, triduo quiescat affectus, & subinde eandem potionem diebus plurimis replicet: Cœliacos quoq; juvant cochleæ duæ, unà cum testis contritæ, & duobus ovis gallinaceis exceptæ vini passi ternis unciis, & aquæ quaternis, ac demum fictili vase calefactæ & haustæ. Præstant eædem ad faucium molestias & asperitates, si illotæ coquantur, & deinde tritæ ex passo ebibantur. Partus faciles reddunt, si à gravidis fœminis edantur aliquot ante partum diebus. Adduntur utiliter in emplastris, quæ pus movent: namq; non solum bubones & cæteros tumores concoquunt, sed etiam abrumpunt. Contritæ crudæ & illitæ serpentibus ulceribus medentur. Quæ verò saxis inhærent, strumas illitæ resolvunt, si cum putamine tusæ illinantur: columellæ vitia sanat cochlea viva suctus acu vulnerata, cum penna illitus. Complures crudæ, in nitido mortario tusæ, unà cum ovo gallinaceo incocto, ex succida lana utiliter fronti adalligantur, ad sedandas oculorum epiphoras. Combustarum cinis, cum lignis & urticæ semine ex melle potus, intra paucos dies lienosos sanat. Quæ autem cæteris minutiores habentur, tritæ & illitæ, inguinum tumores resolvunt. Omnium putamen ustum, & in pulverem tenuissimum contritum, gingivarum putredines exulcerationesq; illitum tollet. Idem casu inventum tritumq;, & potui datum, calculos expellit: quin etiam urinam mirificè pellit, si duarum drachmarum pondere ex vino albo & aqua calida bibatur: prolapsam columellam cohibet: & procidentem quoq; sedem sed prius intestinum ablui oportet aqua in qua ferrum candens pluries restinctum fuerit. Cochleis nemoralibus a mucagine nativa diligenter repurgatis, & in lacte bubulo recenter mulso unà cum Tussilagine concisa decoctis, condimentum fit optimum tabidis cibi loco propinandum. Item cochlearum carnes à putaminibus & excrementis repurgatæ, quin etiam aqua ablotæ involvuntur linteolo crassiore pluries replicato, & sepeliuntur in fimo equino ferventi duarum horarum spatio indeq; detractæ lavantur lixivio calido, & coquũtur in jure gallinacei pulli: atq; tabidis & macie summa affectis auxilio sane magno propinantur devorandæ. Parantur præterea ad idem majori etiam cum utilitate hoc modo: Sumito cochleas majores quinquaginta, easq; prius bellè lotas coquito cum putaminibus in aqua, una cum hordeo à gluma repurgato, quousq; hordeum rumpatur. Deinde exemptas è putaminibus coquito iterum ex capi jure quousq; probè discoquantur: demum jus percolato linteolo mundo, & quotidie ejusdem affectis propinato sex uncias, addita sacchari uncia tam mane quàm vesperi horis tribus ante cibum. Non parvo quoq; auxilio ad hoc mali parantur cochleæ hac etiam ratione. Sumito cochlearum putaminibus exutarum libras 2 radicum glycyrrhizæ recentium libram unam: rad. altheæ unc. quatuor, atq; omnia minutim concisa in vitreum collocato alembicum, & balneo ferventis aquæ Chymica ratione eliciatur aqua, cujus uncias quatuor cum sacchari unceola quotidie manè affectis propinato. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus memoriæ prodidit lib 11. simplicium medicamentorũ) admista galla omphacitide, simulq́; pipere albo, mirificè prosunt dysenteriis, in quibus ulcera nondum putredinosa sunt: convenit autem ut piperis sit pars una, gallæ vero duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem lævigaris, cibis inspergito, bibendumq́; aut ex aqua, aut ex vino albo & austero præbeto. Cæterùm absq; gallæ mistione cinis cochlearum admodum reficcantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione calidum. Porrò cochleæ, quæ ustionem non sunt expertæ, si tritæ unà cum testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutẽ laborantium,

Cochleæ pomatię.

Cochlearum vires Matth.

Ad tabidos.

Aqua cochlearũ.

Cochlearum vires ex Gal.

vantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, agrè quidem divelli poterunt, caeterùm impensè deſiccant: & omnino inhaerere ipſas ſinere oportet, quoad ſponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficilè ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus: deſiccant enim illos magnopere univerſos, etiamſi viſcoſus, craſſusq; in alto humor contineatur. Idem libro citato, cùm de diverſis carnibus verba faceret, ſic de cochlearum quoq; carne diſſerit. At cochlearum caro primùm in mortario contuſa, ac poſtea ad laevorem redacta, omnium valentiſſimè deſiccat partes ſuperfluo humore gravatas, adeò ut & hydericis conveniat. Ipſarum autem humor ſolus per ſe citra carnem ſumptus (vocatur autem is à multis μύξα κοχλίου, hoc eſt, mucus limacis) thuri mistus aut aloë, aut myrrha, aut herum quibusdam, aut omnibus quoad habeat cerati craſſitiem, medicamentum fit glutinatorium, deſiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium: ſed & fronti impoſitum iuvaret, oculorum fluxiones reſiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur eotis unà cum teſtis ad laevorem tritis: ſed & quidam ad ſiſtendos menſes. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipſas ſolas in vulnus cum nervi vulneratione, & contuſione factum tritas impoſui, ipſumq; vulnus pulchrè glutinatum eſt, & nervus phlegmonem haud perpeſſus: erat autem homo durus & agreſtis: miſcui tamen illis contritis pollinem farinae acceptum à pariete molae proximo. Scripſere autem majores me nonnulli medici, ad ejuſmodi uſum miſcendum ipſi thus aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abeſſem in villa. Poſſis autem & reſinae fricta contritae admiſcere, ſi adſit, quippiam. Porrò ubi multum muci cochlearum accipere voles ſeorſum, ſtylo carnem earum pungito, ſed non ante multos dies venatas eſſe expedit, alioqui eum tempore deſiccantur: nam recentes plurimum habent viſcoſae illius humiditatis, quam ſtylo compunctae effundunt. Humiditas haec pilorum in palpebris praeter naturam gluten eſt: haec Galenus. Cochleae tum crudae, tum coctae cum teſtis ſuis, aut ſine, contritae emplaſtris concoquentibus, & ſaniem è vomicis fracta cute educentibus utiliter immiſcentur. Marinae in Italia mediterraneis perquàm raro in cibis veniunt: quanquam iis qui maris litora inhabitant, frequentiori ſint uſui. Sunt & in cochlearum genere, quae tegumento vel teſta carent, quae nobis ſpeciatim Lumache vulgò appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad paſcua exeuntes. Degunt hae non modò in campis & hortis, ſed in cellis vinariis, & aliis ſubterraneis uliginoſisq; adnim locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodeſſe exiſtimat. At Plin. lib. 30. cap. 5. auctor eſt, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem praeſtare. Expetuntur hae mulieribus ad expoliendam faciem: namq; ex iis in ſtillatorium vas conjectis, additis quibuſdam aliis, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies laevorem mentitur. Quin & his Aphricam abundare ſcriptum reliquit Plin. lib. 30. cap. 3. & eas combuſtas dyſentericis utiliſſimas eſſe, dariq; ex eo cinere cochlearia bina in vino myrtito aut quolibet auſtero. Eaedem cum Thuris polline contritae, addito ovi Gallinacei albo & illitae, faciunt mirificè ad puerorum Enterocelas, ſed interim pueros in lecto jacere oportet. Uruntur & ipſae utiliter & in pulverem teruntur, qui inſperſus quamcunq; pedum exulcerationem ſanat. Κοχλίαι ut Graecis, ita Latinis Cochleae nominantur: Arabibus Balzum & Halzum: Italis Chiocciole: Germanis Schnecken: *Hiſpanis Caramuyos & Caracoles: Gallis Eſcargotz.*

Cochleae marinae.

Cochleae ſine teſta.

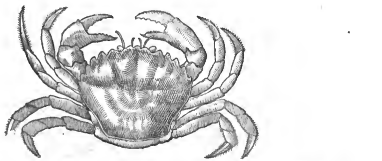
Nomina.

Καρκίνοι. **CANCRI. CAP. X.**

CAncrorum fluviatilium exuſtorum cinis, qui duo cochlearia expleat, *a* adjecto dimidio radicis gentianae modo, triduo potus cum vino, magnopere prodeſt canis rabioſi morſibus: rimas pedum ſediſque perniunculos & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potiq; ex aſinino lacte, auxiliantur contra ſerpentium phalangiorumq; morſus atque ſcorpionum ictus. Decocti autem, & cum jure eſirati, iis proſunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauſerunt. Necant ſcorpiones triti & cum ocimo admoti. Poſſunt eadem marini, verùm inefficacius omnia praeſtant.

a σοῦ γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίω ἑν. i. cũ gentianae radicis cochleario uno.

CANCER FLUVIATILIS.

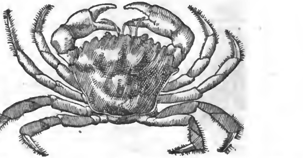
HAllucinantur, qui credunt Cancros à Dioſcoride & Galeno deſcriptos, illos eſſe, quos vulgus Italorum Gambari nominat. Καρκίνος enim Graecè (ut hoc loco ſcribit Dioſcorides) non eum ſignificat cancrum perperam vocatum, qui ἀσακὸς appellatur à Graecis, ſed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetruſci vulgari nomine dicimus Granchio. In Venetiis, ubi MARINORUM *numerus propè infinitus habetur, ubi cruſtam exuerit, à corporis mollitie vulgò vocatur Mollecea. E quorum genere ſunt etiam quae appellantur Macinette: nam & hae ſuo tempore cruſtam exuunt. Hoc ita eſſe teſtatum reliquit Ariſtoteles libro quarto, capite ſecundo de hiſtoria animalium, ubi ſic inquit: ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων ἀνουραῖος, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καράβων, καὶ καρίδων πρόμηκες, τὸ δὲ τῶν καρκίνων στρογγύλον: hoc eſt: Cancer ſolus ex cruſtaceis non regitur cauda, & corpus cum quidem locuſtis, ſquillisq; longum ſit,*

Cancrorum conſideratio.

Multorũ error.

cancris

CANCER MARINUS.

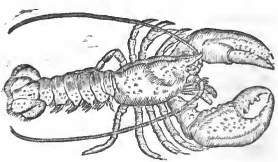
10

20

cancris verò rotundum est. Porrò ASTACUS *Oppiano speciatim dicitur gammarus magnus ille marinus, quem Romani & Tyrrheni litera incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quasi adhuc Græcum nomen retineant, eum vulgò Astase nominare consueverunt. Idem dictus est gammarus à Theodoro Aristotelis interprete: quippe quòd vulgaris gammari faciem repræsentet. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli ἀστακὸν nil aliud esse crediderim, quam quod Venetis Astase, Ro-*

Astacus.

ASTACUS.

30

40

manis verò Leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquam de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus disseruisset, videtur sanè vulgares fluviatiles gammaros describere statim post fluviatiles cancros, cum inquit: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ὥσπερ οἱ καρκῖνοι, τὸ δὲ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς: hoc est. Genus item aliud est, quod quidem parvum est veluti cancri, facie verò astacis simile. Hæc, meo quidem judicio, declarant Græcis fluviatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & parvorum cancrorum aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, cum inquit: Cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putaverim ego, gammaros Galeno appellari γαμμαρίδες, mutuato, cùm Romam venisset, à Latinis vocabulo, quòd eo carerent Græci. Namq; lib. 3. de alimentorum facultatibus: Ἀστακοὶ (inquit) καὶ πάγουροι, καὶ καρκῖνοι, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τ' ἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον, hoc est: Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammarides, & id genus alia tenui testa concluduntur. Magisq; hoc affirmare non dubitaverim, quòd nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex verbis palàm certè est, inter GAMMAROS *& cancros manifestam esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro cancris ad canum rabidorum morsus, itemq; ad tabidos & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem cùm Dioscoridem, tum Galenum non de gammaris quidem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cancris Gal. lib. 11. de simpl. med. hæc fusius scripta reliquit. At fluviatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est, substantiæ tamen proprietate mirificè contra rabiosorum morsum efficax est, isq; tum solus, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinq; autem gentianæ, porrò cancrorum decem: & rarò equidem aliter illis ustis nos sumus usi: cæterùm ad eum modum plerunq; quo Aeschrion empiricus ille utebatur, medicamentorum peritissimus senex, concivis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancros viventes, hactenus urebat, dum facilè ad lævorem redigi possent. Hic Aeschrion paratum ac promptum semper in ædibus habebat medicamen, urens cancros tempore æstivo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octava. Porrò bibendum hoc medicamen iis, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usq; ad diem quadragesimum, mensura cochlearii satis magni aqua inspersum. At si non protinus ab initio, verùm aliquot post dies curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aqua inspergebat. Ad ipsum verò vulnus empla-*

Gammari nomen græcum Aristot. ignoravit.

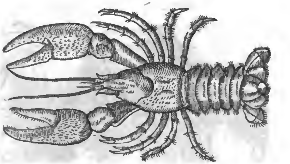
50

Quorundam medicorum error.

60

Cancrorum vires ex Gal. Antidotus ad rabidorum canum morsus.

GAMMARUS.

emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia & opopanace, acetoq; conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis verò uncias tres. Hæc tametsi à præsenti instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem: nimirùm cùm nullus unquam eorum qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Cæterùm seorsum alterum librum conscribam aliquando de iis, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaq; tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proveniret utilitas, quam sanè posteris impertire volebam, si forsan me prius, quàm quæ his deinceps sunt opera, perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterùm Pelops doctor meus, & ipse omnium ejusmodi causas reddere volens: non abs re inquit, Cancer cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluviatiles, non marinos convenire cancros dictitabat, scilicet quòd animalia marina ob admistionem salis naturæ siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est adversus rabiem, contrarietatem. Ac cùm quidam subjecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, juvare assolent? quia, inquit, similem cancris præparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exiccatorius cum sit, canum mordentium venenum absumere, simulq; digerere professus est. Hac igitur Pelops dicebat ambitione magna jactitans, omnium se talium novisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, aliis persuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationem, ut veram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: verùm cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum sciveram, qui fuerant illis usi, totis utiq; corporibus, hoc aperiendum recensendumq; à me existimavi, tametsi non esset hujus instituti proprium: nam id non erat propositum. hactenus Galenus. Cancros tritos ex lacte potos auxiliari serpentium morsibus Dioscorides è Nicandri Theriacis literis mandasse videtur, cùm ipse sic habeat Nicander:

Σὺν δὲ καὶ ἐνναέταο ποταμῶ ἀποσυληθέντα
Καρκίνον ἐν γλαγόεντι νεοβδάλτοιο γάλακτος.

Cæterùm gammarorum faciem referunt locusta & squilla, quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammari eo tantùm tempore, quo crustam exuunt, duos in capite lapillos albos rotundosq;, quibus utuntur medici utiliter ad expellendos renum calculos: conterunt enim hos in pulverem, & ex vino potandos exhibent. Sunt, qui hos igne prius tostos, ad idem magis probent. Et præsertim ubi ex petroselini vulgaris succo propinentur. Nec desunt, qui censeant eosdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare possim, non habeo. Iidem cum vini excremento quod circa vasa lapidis instar concrevit (Tartarum vocant chymistæ) ulceribus pudendorum medentur, si simul triti aspergantur. Dantur quoq; cum Tiliæ arboris carbone utiliter ab alto devolutis. quinetiam ad dissolvendos internos sanguinis grumos. Eorundem pulvere dentes quoq; dealbantur firmanturq;. Cæterùm rotundis cancris marinis similib. quos Adriatici accolæ, maris & fœminæ discrimine vulgo Granci & Macinette nuncupant, abundat maximè ubiq; in in fluminibus ac rivulis Hetruriæ: nam quemadmodum Insubriæ, Transalpinarumq; regionum fluvii ac lacus gammaros alunt: ita Hetruria cancros, utpote & Græcia, ubi ab Aeschrione & Galeno à cane rabido demorsis ex eorum cinere saluberrima parabatur antidotus. Cancri fluviatilis putamen diligenter contritum, & ex vino subdulci potum, renum calculos pellit. Iidem combusti tritiq; & ex melle alliti, Strumas discutiunt. Eorundem pulvere sanantur seduri ma. Exustorum cinis oleo subactus perniones curat. Suffiuntur sicci, ubi fœtus hæserit mortuum in uteri cervice. Iidem triti crudi & tumentibus mammis illiti, mirificè prosunt: quinetiam impactas mammarum durities resolvunt & lac exiccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum convenire tradidere quidam, ubi cancri decem fluviatiles marinive, cum ocimi manipulo contriti, repositi fuerint. Fluviatiles autem peculiariter hortorum erucas pellere dicunt, qui de colendis hortis scripsère, si pluribus in locis inter olera ligneis clavis figantur. Sed & illi non minori in errore versantur, qui putant marinos minutiores (ut ita dicam) gammarulos, quos vulgò Gambarelli & Gambarusoli appellamus, eos esse, quos tum Aristo. tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant: quippe quod hi gammaruli Aristotelis propriè squillæ parvæ dicantur. Siquidem ii, qui in hoc genere nunquam rufescunt, Venetis aliisq; quàm plurimis populis, proprium adhuc SQUILLÆ retinent nomen: vulgò enim Schille dicuntur: quanquam in Hispania, præsertimq; in Cantabria omnes hi gammaruli Squillæ nulla differentia vocitentur. His, ut diximus, adstipulatur Aristoteles lib. 4. de partibus animalium. cap. 8. cum inquit: Squillæ à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locustario verò, quòd forcipe careant. Quibus sanè claret, cancris nullam inesse caudam, quapropter omne crustatorum genus, cui cauda desit, in cancrario genere fuerit recensendum. Cujusmodi sunt MAIÆ vulgò Grancevole, Paguri vulgò granciporri, marini ac fluviatiles canchri vulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliam ob causam diximus gammarulos parvas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit, eas etiam haberi

Gammarorum lapilli.

Cancri fluviatiles.

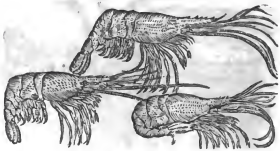
Cancrorum fluviatilium vires.

Quorundam error.

Squillarû confidentia

Majæ.

SQVILLÆ.

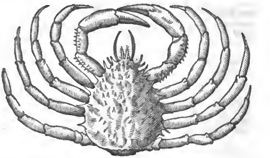
10

MAJA.

20

hi longè majores, ut memoria prodidit Aristoteles libr. 4. cap. 2. de historia animalium, sic inquiens. Squillarum enim genere continentur gibba, crangenes & parva, quæ majores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat vulgares gammarules Aristoteli parvas faciliè esse Squillas, cùm ii majores nunquam evadant, quàm qui semper parvi in piscariis

Cancellorum consider.

30

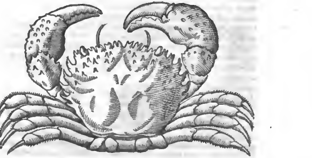
40

habentur venales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd iis cauda sit locustarum & gammarorum modo, chelæ verò seu forcipes deficiant. Squillæ tametsi concoctu contumaces sint, Galeno tamen teste, stomachicu conferunt. Eædem trita & cum aceto pota, lumbricos & tineas ejiciunt. Quadam autem peculiari facultate ad mulierum conceptus in cibu efficaces sunt. A Scorpionum ictu securum dicunt illum, qui Squillæ marinæ imaginem in achate lapide sculptam in annulo gestaverit. Cæterùm Rondeletius, vir quidem doctissimus atq; præclarissimus, PAGURUM*, quem Grancipor-*

Rondeletii erratum, Pagurum, Majam statuentis.

PAGURUS.

50

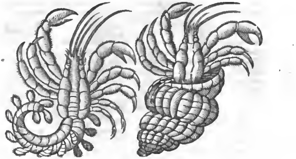

60

ro Itali vocant, Majam facit. Sed facilè quispiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aelianum de Paguris scribentem legerit. Sclavi, qui Japidiam incolunt, quorumq; littora Adriaticum mare alluit, Græcum adhuc nomen servantes, qui no-

qui nobis Granciporri vocantur, Paguri vulgò appellant. E Paguris in cavernis extinctis oriri ſcorpiones teſtis eſt Nicander. Sed ad CANCELLOS *redeo, nomine ipſo parvulos cancros deſignantes, de quibus ſcripſit Galenus libro tertio de alimen-*

CANCELLI.

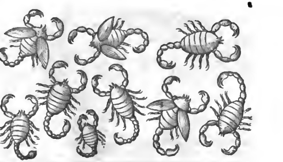
torum facultatibus: Cancelli, inquiens, animalcula ſunt perexiguis cancris ſimilia, colore flavo. Afferuntur enim cancelli inter minutulos piſciculos duplici ſane genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium hiſtoria retulit Ariſtoteles, his verbis: Quem autem cancellum appellant, communis ferè ſocius cruſtatorum, & teſtatorum generum eſt: quippe qui natura locuſtis ſimilis ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolutus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt, quapropter is in ancipiti eſſe, genusq; ſibi vendicare utrunq; videtur. Forma tamen (quod ſimplicius dixerim) ſimilis araneis eſt, niſi quòd partem capiti, & pectori ſubditã, ampliorem quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem ſubjacent, qui nunquam intrò recedant, ut cancrorum, ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub iis eſt, quod velut capillamentis quibusdam pluribus circumdatur. In pedes ſubjuncti duo biſurces, quibus cibum ori admoveat: bini item utrinq; adhærent lateri, & tertius parvus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſjectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit: foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes, ac thorax duritiem præ ſe ferunt, ſed minus quàm cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, purpurarum modo, & buccinarum, ſed abſolutus liberq; vagatur. Oblongior eſt, qui turbinem ſubit, quàm qui neritem, (quem naticem interpretamur) genus enim diverſum eſt, quod in natice degit, cætera quidem non abſimile: ſed dextrum biſurculatum pedem parvum habens: cùm lævum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimum ſolet: hæc Ariſtoteles. Aelianus verò lib. 7. cap. 31. de cancellis ita ſcribit: A conchis quidem inopes, & nudi primùm cancelli naſcuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm enim vacuas, & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem excreverunt, quàm iis ut capi queant, in teſtam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, neq; modò in ſupra dictorum conchas immigrant, ſed & in permultas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti ea tanquam majore domicilio gaudent: ac ſæpe de ſpoliis multo certamine inter ſe contendunt, viribusq; inferiore repulſo, victor exuvias aſſequitur: hactenus Aelianus. Cui in omnibus ſubſcribit Plinius lib 9. cap. 31. & 42. His igitur diligenter perſpectis, omnibus, ut arbitror, palàm fiet, & cancros & cancellos à ſquillis differre. Animal, quod καρκίνος Græcè, Cancer Latinè appellatur: Arabicè Sarthan, ſeu Sarthan: Italicè Grancbio: Hiſpanicè Cangreio: Gallicè Cancres.

Cancellorũ hiſtoria.

Cancelli ingrediuntur cõchulas.

Σκορπίος χερσαῖος. SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

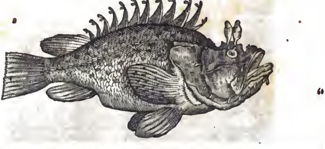
TErreſtris Scorpio tritus crudus, & impoſitus, ſuæ plagæ remedium eſt: quin etiam aſſatus, ad eadem.

Scorpionum cõsideratio. *Terrestres Scorpiones animalia sunt vulgò nota, quòd in quacunq; domo, non modò in cubiculis, & cellis vinariis, sed ubiq; passim reperiantur: adeò est hominum vita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia minus venenosi, minusq; nocui, quàm aliis in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt, ipse tamen complures vidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui sævissimas perpessi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt.* **Scorpiones ubi minus nocui.** *Quod tamen evenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impertita precibus divi Vigilii episcopi, quem & patronum præcipuum habet, & advocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. 8. cap. 29. de animalium historia, ubi sic inquit: Morsus beluarum ex locorum diversitate plurimùm differunt, ut in Pharo, locisq; aliis, scorpiones non lædunt. At in aliis locis. & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui sunt, & vel hominem, vel quamvis bestiam percusserint, interimunt, nec suos evadere possunt, quanquam cæteros virulentos ictus minimè sentiunt.* **Scorpionum genera novem.** *Plinius, Avicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerisq;, novem Scorpionibus genera assignant, diversis duntaxat coloribus distincta: nimirùm quòd alii sint flavi, alii russi, alii cinerei, alii ferruginei, virides alii, alii lutei subatraq; cauda, alii vinosi, alii albi, alii deniq; fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, virides quàm plurimos me vidisse, legisseq; recordor, in comitatu Arcii non longè à Sarca flumine, quadam in sylvula novellis quercubus composita apud sacellum divi Pauli, ubi parvo admodum tempore, sirio ardente, ego & eremita quidam, de his, qui sub saxis latebant, plus quàm mille & quingentos collegimus, crassos & plurimùm farctos.* **Scorpionum fœtus.** *Plures inter eos fœminas invenimus, quæ suos nuper editos fœtus albos, pediculi magnitudine, sub ventre secum ubiq; gerebant, singuli singulis cruribus adhærentes. Quapropter non ab re prodidit Aristoteles lib. 5. cap. 26 de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones vermiculos ovorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt, pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum multò magis fœminis perniciale esse, quàm viris: præsertim virginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda internodii numerantur longè sæviores habentur, quàm ii quibus tantùm seni insunt.* **Scorpiones aligeri.** *Nonnulli præterea literis mandarunt, quibus subscribit Strabo libr. 15 sua Geographia, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aëra volitantes de una in aliam regionem deferuntur. Hoc enim credere non videtur absurdum, cùm idem formicis similiter eveniat, quandoquidem & hæ iisdem ferè coloribus distinguuntur. Tantoq; magis credendum est, quòd in Castella Hispaniæ regione sæpius agricolæ aliquos terræ cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamolgos Aethiopas late deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro superius diximus) quòd si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari videtur, nam superius in cancris ita scriptum reliquit Dioscorides: Cancri Scorpiones necant, si triti cum ocimo admoveantur.* **Scorpionum facultates.** *Ferunt à vespis, apibus, & crabronibus eos non icì, qui prius à scorpione percussi fuerunt. Quin etiam narrat Plinius lib. 25. cap 9. Scorpiones mortuos reviviscere, admoto albo veratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui vivi sint exusti, ad urinam ciendam, iis præcipuè, qui renum, aut vesicæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendaverit Mesues oleum ex iis paratum, quod officinæ habent, renibus & pubi illitum.* **Olei ex Scorpionibus vires.** *Hoc idem commendavit Avicenna ad Aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulsantibus temporum, manuum, & pedum arteriis, illitum, ab omnibus liberat venenis, dummodo erodenti facultate vacent. Quin & eos sanat, qui tam à viperis, quàm cæteris venenosis animalibus vel icti, vel demorsi fuerint. Quæ de re ii (absit tamen verbis jactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum peruncti evasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cùm in homines pestilentia sævit: quippe quòd non modò peste infectos juvet, sed & sanos præservet. Præstat demq; ad omnes interaneorum vermes, omnesq; dolores mulcet ex flatu, vel ex frigore genitos, præsertim ventriculi, coli, ac uteri. Ejus parandi rationem trademus (DEO concedente) libro sexto, ubi de venenorum remediis, sive Antidotis latius disseremus.* **Nomina.** *Σκορπίος χερσαῖος Græcis, Latinis Scorpio & Scorpius vocatur: Arabibus Harrab, seu Hacharab: Italis Scorpione terrestre: Hispanis Alacrna.*

Σκορπίος θαλάσσιος. SCORPIO MARINUS. CAP. XII.

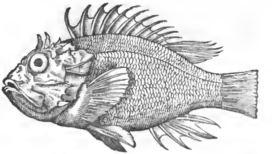
MArini Scorpionis fel convenit ad suffusiones oculorum, albugines & hebetudines.

Scorpiõ. marini & Scorpenæ consid. *CRedidere quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam vocatam, nihil inter se differre, veruntamen hos pisces inter se differre haud inficiabitur, qui Plinii & Athenæi autoritate nitatur: uterq; enim ab invicem distinxit illos. Porrò uterq; in dorso spinam gerit venenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icit: neq; jam defuerunt, qui ejus icto fuit interempti.*

interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter Scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsum intercedere discrimen. At qui Scorpio spinas quoque in capite habet, quæ prædictis non sunt minus venenosæ. Cæterùm Scorpio, & Scorpena (ut equidem arbitror) ejusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma pulpaque præstantia (ut Athenæus est author) inter se pluribus differunt. Siquidem Scorpius è pelagiis piscibus est, scorpena longè major; adeò ut octonas novenasque, quandoque, ponderet libras. Scorpena verò piscis est litoralis, scorpione multò minor. Scorpius item universo corpore rubet, cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: Pinnis constat aculeatis,

SCORPENA.

tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quàm his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed in tantùm aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen vis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui vulgò vocent Pesce cappone, sed in Hetruria maritimis quibusdam locis vocatur Cerna. SCORPENA autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, dentes adeò acutos non habet: gerit tamen in dorso aculeos scorpii modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usque adeò pinnatos: in cæteris verò pinnis in omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælonges habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro virescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam vocent. Vinum in quo Marinus Scorpio necatus fuerit, haustum, jecinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoque valere dicunt lapidem in ejus capite inventum, oboli pondere sumptum. Cæterùm Scorpii marini felle ex lana supposito, secundas & menses elici certum est: quin etiam eodem incipientes suffusiones oculorum, & albugines tolli, ex melle eleoque illito, intermissis diebus. Ad hæc trium Scorpenarum parvarum ustarum cinis epotus, calculos exterit. Σκορπίος θαλάσσιος, *Græce: Scorpio marinus Latinè: Italicè Pesce cappone & Scrofano dicitur: Scorpena autem Scrofanello.*

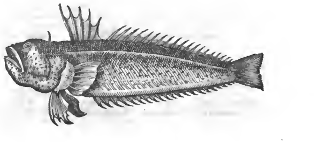
Scorpenæ consider.

Nomina.

Δράκων θαλάσσιος. DRACO MARINUS. CAP. XIV.

DRACO marinus dissectus, & apertus impositusque, spinæ suæ ictus qua ferit, medela est.

DRACO MARINUS.

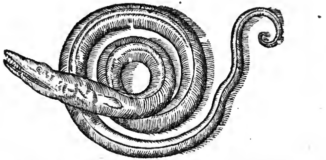
VARIAT auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant, sed ob virium præstantiam omnium aquatilium velocissimus censetur: quapropter brevi admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & venenosum est illi animal, adeò ut quoscunque pisces, vel alia quæcunque animalia dente vulneraverit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit: hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat, plura tamen addere videtur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur,

Draconis marini consider.

Serpentis marinæ, hist. ex Aristotele.

sed serpens, ut is posteritatis memoriæ commendavit libro 9. cap. 37. de historia animalium his verbis. SERPENS MARINA colore, & corpore Congro proxima est, sed obscurior, atq; acrior: hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro

SERPENS MARINA.

Draconis marini historia ex Aristotele.

quàm primùm adacto terebrat, subitóq; tota. Est ore acutiore hæc, quàm terrestres. Et lib. 2. cap. 14. Sunt etiam (inquit) maris indigenæ serpentes terrestribus similes: nisi quòd caput habeant congri. Et quidem genera earum plura sunt, colore numerosa varietatis. Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est. De marino autem Dracone scribens libro octavo, cap. decimo tertio, de hist. anim. Draco marinus, inquit, piscis est litoralis quemadmodum dentex, scarabeus, cernua, aurata, mugil, mullus, turdus, pulcher. gobius, atq; alii complures, & omne saxatile genus. Meminit quoq; de eo Plinius libro trigesimo secundo cap. septimo. sic inquiens: Extra has sunt rotunda in oleario usu cochlea, cucumis, cynops, cammarus, cynosdexia, draco, quidam volunt esse dracunculum. Est autem graculo similis, aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes. Huic sanè non parum correspondere videtur, quem Veneti Piscatores, quin etiam Tergestini, & Aquileienses vocant pesce Ragno, Itali verò Trascina. Quippe qui inter litorales, aculeos circum branchias habeat caudam versus spectantes, & alios in dorso adeò venenatos, ut ab eo icti, nisi curam admiserint diligentem, vel doloribus intensissimis crucientur, vel moriantur. Itaq; & is videtur Plinio fuisse Draco, quem lib. 9. cap. 48. ipse araneum quoq; vocavit: cùm inquit: Atq; pestiferum animal Araneus, spina in dorso aculeo noxius: præsertim cum libr. 32. cap. ultimo, inter litorales

Plinius Serpentē marinam cum Dracone cōfundit.

pisces, & maris magis peculiares, non aliter araneum recensere videatur, quàm draconem Aristoteles. Cæterùm is libro nono, cap. 27. Serpentem marinam, de qua superius ex Aristotele diximus, draconem quoq; vocat, & utriusq; historiam errore manifesto confundit, sic inquiens: Rursus draco marinus captus, atq; immissus in arena, cavernam sibi rostro mira celeritate excavat. Id quod Aristoteli marini draconis non est, sed marinæ serpentis. Quibus apertissimè constat, Plinium aut negligenter hoc in loco Aristotelem legisse, aut ejus lectionem haud rectè intellexisse. Nec sanè quispiam Plinium excusabit, qui dixerit draconem marinum in arenam immissum, perinde ac serpens illa, rostro sibi cavernam fodere, quandoquidem cum nullo rostri mucrone sit institutus (ut rectè vir doctissimus Salvianus inquit) sed obtuso quidem ore habeatur, nulla prorsus consentit ratio, ut cavernam in arena sibi tam facilè excavare queat. Itaq; Matthiolus non tam leviter

Rondeletio non subscribendum.

Rondeletio subscribit, qui hoc Plinii erratum haud animadvertens, præterea, inquit, quod de Dracone scripsit Plinius, id in araneo nostro (araneus illi Draco marinus est) quivis experiatur, qui piscium capturæ interesse voluerit. Captum enim araneum arena semper se obvolventem cernet. Atqui aliud, mea quidem sententia, designat Plinio, rostro in arenam immisso cavernam sibi mira celeritate excavare draconem: aliud verò Rondeletio, in arena se obvolvere, ut fere cæteri faciunt pisces, qui vivi è retibus in litus à piscatoribus devolvuntur. Quare non absq; injuria in Matthiolum invehitur (illum tamen non nominat) cum dicit absurdam esse illius opinionem, qui in Dioscoridem commentar. scripsit, quòd scribat is non eundem esse Plinii, & Dioscoridis marinum Draconem. Sed hanc injuriam iis refellendam, imò potius ægrè ferendam relinquo, qui hoc loco Rondeletii viri alioqui doctissimi negligentiam in examinanda Plinii lectione facilè cognoscent. Non video sanè, quo pacto Draconem lib. 9. cap. 27. à Plinio descriptum facere legitimè possit Rondeletius à Dioscoridis Dracone minimè differentem, cùm ibi nil aliud describat Plinius, quàm serpentem marinam Aristotelis. Cæterùm marinæ serpentis imaginem, primus (quod viderim legerimq;) ad amussim delineatam edidit Hippolytus Salvianus, medicus doctissimus, in pulcherrimo suo de piscibus volumine, unde nos hanc, quàm pinximus, accepimus: Δράκων θαλάσσιος Græcè: Italicè, Trascina: Gallicè Vive dicitur.

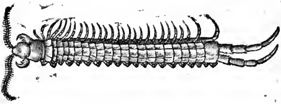
Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA. CAP. XIV.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, avellit capillos: sed contactu pruritus facit.

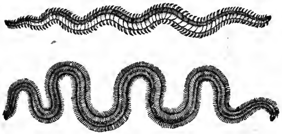
Scolopēdræ consideratio.

SColopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. 14. sic inquiens. Marinæ Scolopendræ terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulò inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. Serpentum more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum adstipulari videntur, quæ à Rondeletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoq; ex illius codice huc translata sunt, vermium terrestrium figura. & numerosis, tenuibusq; utrinq; pedibus stipata. Verùm ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cæsare Ferdinando oratorem egit. Hanc ego legitimam esse marinam Scolopendram confeso, ideoq; eam hic excudi volui, ut aliorum quoq; sit judicium. Aristoteles lib. 9. cap. trigesimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum devoraverit, evomit foras sua interiora, donec hamum rejiciat, non recipit intrò. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hæc fieri in

SCOLOPENDRA.

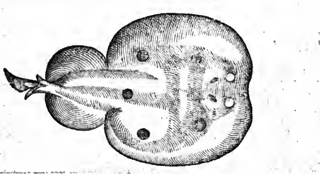
SCOLOPENDRA MARINA, RONDELETII.

ri in tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondeletius, vix credibile videtur, cùm tam exiguo sit ore, & angusto, ut hamum quantumvis tenuem deglutire nequeat. Quo fit, ut omnino adducar, ad credendum, nostram hanc legitimam veramq; esse Scolopendram: id enim adeò manifestum facit universa ejus effigies, ut omni prorsus judicio eum carere putem, qui aliter senserit.

Νάρκη. TORPEDO. CAP. XV.

MArina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus vehementiam mulcet: eadem apposita eversam sedem, prociduamq; coercet.

Torpedinis consideratio.

Torpedo in cartilagineorum planorumq; piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, laviraia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, si caudam absciderit, orbicularis fuerit. Caput adeò inter scapulas contractum est, ut ipsius nullum vestigium appareat: Oculos tamen habet anterius, superiori parte, sed exiguos, & citra hos paulò foramina duo semicirculi effigie, quæ perpetuò reclusa spectantur. Os habet supina parte haud amplum, minutis intus dentibus. Lingua illi nulla, os præcedunt foramina duo, quæ olfactus gratia nata videntur. Eadem in parte, (ut author est Aristoteles libro secundo cap. decimotertio de hist. anim.) Branchias utrinq; quinas habet, sed exiguas & arcuatas. Excrementorum meatus ima corporis parte suum habet locum: prope caudæ exortum, quæ illi brevis est, sed carnosa, & in latam desinens pinnam. In caudæ dorso duas quoq; pinnas habet, sed prior altera major, quin etiam ad caudæ ipsius exortum binas gerit, utrinq; unam, latiores semicircularesq;, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de partibus animalium, meminit Aristoteles, cæteris silentio præteritis. Atqui haud rectè eodem in loco eundem de Torpedinis cauda scripsisse judico, cùm Torpedini non secus ac Pastinacæ, cæterisq; cartilagineis, longam, spinosam, rigidamve caudam tribuat. Corpus totum molli ac lævi cute contegit. Supina parte albicat, sed prona flavescit, vinoso ferè colore. Dorso non omnibus eadem facies: siquidem aliquibus quinq; sunt in dorso maculæ nigræ orbicularesq;, oculorum ferè effigie, pentagoniq; figura disposita. Unde illi nomen, Romanis occhiatella: Aliis eadem ferè visuntur maculæ, sed non ut in primo genere nigræ. Sunt enim circulis versicoloribus pictæ, nota quadam in medio existente, quæ oculi pupillam quadantenus refert. Nonnullis hæ maculæ desunt, sed minores, minutiores ac numerosæ in toto dorso dispersæ spectantur. Quibusdam verò nullæ prorsus apparent, dorso tantum flavescente. Cæterùm, etsi præscriptis notis Torpedines diverso esse genere videantur, non tamen in iis variat torporis inducendi facultas: namq; omnibus eadem est. Torpedo vivum parit animal ovis prius intra se genitis, ut cætera ferè cartilaginea, & adeo prolifica est, ut scripserit Aristoteles, Torpedinem visam esse grandem, quæ intra se fœtus circiter octuaginta haberet. Tanta huic vis peculiaris inest, ut retibus capta, anteaquam manu attingatur, & manus & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis namq; hujus facultas per setas & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transvecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus lib. 6. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo prædita est, ut si fuscina attingatur à piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repentè obstupefacit. Idem postea retulit Plinius lib. 32. cap. 1. sic inquiens. Torpedo etiam procul, & in longinquo vel si hasta, virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere facit, & pedes quamlibet ad cursus veloces alligat & retinet. Et lib. 9. cap. 42. ita scribit: Novit torpedo vim suam: ipsa enim non torpens, mersaq; in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripiens. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. 9. cap. 37. de historia animalium sic inquiens: Torpedo pisces, quos appetit, afficit ea ipsa, quam in suo corpore continet, facultate inducendi torporis, atq; ita retardatos præ stupore capit & vescitur. Abdit sese in arena & limo, tum pisces, qui adnatantes obstupuerunt, corripit. Quam rem plerique conspectam à se retulerunt. Est enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cum piscibus vescatur, cumq; lento motu eos capere nequeat, astu illos capit, cujus rei indicio sunt Mugiles, qui cum velocissimi sint, sæpius in torpedinum ventriculis reperiuntur. Cæterùm proprietas hæc vivis duntaxat inest: nam si eadem in exanimatis persisteret, comesta (veniunt enim frequenter in cibis) universum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. 11. simp. med. de ea ita scriptum reliquit: Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemq; eversam coercere, à quibusdam est proditum: verùm ego cùm utrunq; essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cùm cogitassem, adhuc vivam esse applicandam, cui caput doleret (posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter aliis quæ sensum obstupefaciunt) ita habere comperi, putoq; eum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti aggressum. Hæc Galenus. Non desunt authores, qui putent vim torpidam in Torpedine haud in toto corpore esse diffusam, sed in quibusdam tantum particularibus ejus corporis membris, sed an hoc verum fabulosumve sit, haud facilè fuerit asserere: sunt tamen rationes, quæ illorum sententiæ non parum refragantur. Venetis piscis hic ab affectu, vulgò Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani verò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem vulgari nomine Batti potto & Fotterigia dicere consueverunt. Quæ Νάρκη Græcis. Torpedo Latinis nominatur: Arabibus Tead: Italis, Torpedine: Hispanis Hugia: Gallis, Turpilles.

Torpedinum mira facultas.

Torpedinis vires ex Gal.

Nomina.

10

20

30

40

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XVI.

a quibusdam, fabulosa.

b μαλάβαθρον, nardi, & malabathri folii parum, ita habet antiquus manuscriptus codex.

Viperarum consid.

Plinii lapsus.

VIperinæ carnes si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: nervorum vitiis auxiliantur: increscentes strumas reprimunt. Detracta autem cute, capût caudaq;, quoniam carne vacant, amputari debent: quippe *a* commentitium est quod præcipitur, certam utrinq; mensuram præcidi oportere. Reliquum verò corpus exemptis interaneis, elotum dissectumq; discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo, & anetho. Ajunt iis, qui viperas esitent, pediculos procreari, quod planè à veritate abhorret. Adjiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo vescuntur. Sal ex eis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Viva autem vipera in fictile novum demittitur, adjiciuntur salis, caricarumq; tritarum, singulatim quinque sextarii, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur, qui postea tritus in pulveris faciem reconditur. Plerunq;, ut ori gratior fiat, immiscetur *b* spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

50

JAm pridem cœptum est veras Viperas nancisci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more hoc etiam ævo legitimam possent parare theriacam, justo consilio eum hic circumforaneum, qui serpentibus alendis quæstum factitans, Viperas ipsas prægnantes sunt consecuti, quæ in capsulis conclusæ catulos pepererè, quòd proprium Viperarum sit animal edere, non quidem ova cæterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud verum esse compertum est, quòd nascentes Viperæ viscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus (si tamen is liber legitimus est) ex Nicandri auctoritate, & Plinius lib. 10. cap. 62. qui Aristotelis verba perperam interpretari deprehenditur, à quo viperæ historiam ipsum accepisse liquido constat. Cujus sententiam non tantum explodit, quod experimento compertum est, sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nunquam dixerit, viperinos fœtus parentis viscera, aut uterum abrodere, sed quod qui tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quòd vipera singulos singulis diebus parit) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obvol-

60

VIPERA.

re obvolvuntur, ut citius prodeant in lucem. Quæ in re, ut hoc omnibus palàm fit, sic lib. 5. de historia animalium capite ultimo, sonant Aristotelis verba, Τῶν δὲ ὄφεων ὁ μὲν ἔχις ζῳοτοκεῖ, ἐν αὑτῷ ᾠοτοκήσας πρῶτον. τὸ δ᾽ ᾠόν, ὥσπερ τὸ τῶν ἰχθύων, μονόχρων ἐστὶ καὶ μαλακόδερμον· ὁ δὲ νεοττὸς ἄνωθεν γίγνεται, καὶ οὐ περιέχει ὄστρακον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τῶν ἰχθύων. τίκτει μικρὰ ἐχίδια ἐν ὑμέσιν, ἃ περιρρήγνυνται τριταῖα. ἐνίοτε δὲ καὶ ἔσωθεν διαφαγόντα αὑτὰ ἐξέρχεται. τίκτει δ᾽ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ᾽ ἕν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσι. Vipera è serpentibus animal edit, cùm intra se primùm ova pepererit. Ovum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piscium est. Fœtus supernè gignitur, nec duro cortice continetur, sicut nec piscium quidem. Parit parvas viperulas membranis obvolutas, quæ tertia die rumpuntur. Evenit interdum, ut quæ in utero sunt, abrosis membranis prorumpant. Singulos diebus singulis parit, pluresq; parit quam viginti: hæc Aristoteles. Cujus sententiam (ut dictum est) pervertens Plinius, ubi eis dicendum fuerat, quòd ultimæ viperulæ adhuc in matris utero degentes, sua abrodant involucra, antequam prorumpant, dixit cæteras tarditatis impatientes, perrumpere latera, occisa parente. Porrò huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur: nam in vita Apollonii Tyanei narrat, Apollonium ipsum vivam, ac incolumem vidisse Viperam, quæ suos catulos novissimè exclusos lingebat. Marsi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quiq; falsò ex D. Pauli prosapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso vulgò appellant, utq; majorem cum spectatorib. ineant gratiam, sæpissimè viperinos dentes, longos, acuminatos, atq; mortiferos ostentant, conditos (ut Plin. inquit l. 11. c. 37.) gingivis, atq; membranula quadam circumdatos, lethali veneno referta. Quin & viperarum nuper editos fœtus ostendunt, quos viperæ suis alunt in capsulis, quib. eas deferunt: nec tamen illi matris viscera scindunt. Cæterùm quod viperæ primùm intra se ova pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoq; auctor est libro 7. c. 14. contra eos, qui secus sentiunt. Viperæ (ut scribit Avicenna libro quarto, ubi de venenis agit) caput habent pressum, latumq; ubi cervici annectitur quæ peculiariter illis tenuis est, nec corpore admodum sunt longo, ut pote nec cauda. Ad hæc Galenus, cùm scriptis tradere vellet, quibus notis mares viperæ à fœminis distent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit: Viperæ fœminæ subrufæ sunt, & perquam agiles, cervice elata: oculis subrubentibus, inverecundis, atq; intuitu feri: in caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt universali corporis mole, earumq; excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantùm insunt canini dentes, fœminæ verò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his versibus.

Τοῖ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύω χροῒ τεκμαίρονται,
Ἰὸν ἐρευγόμενοι, πλείονες δέ τοι αἰὲν ἐχίδνης.

Hoc est soluta oratione,

Masculi quidem suprà caninis dentes duo colore notantur, venenum eructantes: at plures semper fœminæ insunt. Illud insuper addiderim: Aristotelem memoriæ mandasse lib. 8. cap. 15. de historia animalium, quòd licet hyeme cæteri serpentes cavernas subeant terræ, viperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexisse Aristotelem: quippe quòd tradiderit lib. 8. cap. 39. Viperam solam terra condi, cæteras arborum, aut saxorum cavis. Illud item retinuit Aristoteles, quod Plinius poetas secutus retulit, fœminam scilicet in coitu mari caput abrodere voluptatis dulcedine. Sed ut jam viperis vires suas, ac facultates reddamus, hic ea nunc referam, quæ de iis lib. 2. simplicium medicamentorum, tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palam videre est excalfacientes, & desiccantes ubi conduntur ceu anguilla, nempe oleo, sale, anetho, porro & aqua, servato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim purgent, discere tibi liceat vel ex iis, quæ ego juvenis etiamnum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephanta cognominant, laborans, aliquousq; cum sodalibus conversabatur, donec ex ipsius consuetudine conversationeq; quidam nostrum morbi inficerentur contagione: ille jam graveolens erat ac deformis. Constructo igitur illi tugurio proximè vicum, in jugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum victui suppeteret. Cæterùm ad canis exortum, cùm fortè messoribus haud procul inde metentibus vinum esset allatum in fictili sanè quàm fragrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo propè messores, abiit. Verùm ubi ejus bibendi advenisset tempus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & unà excidit vipera mortua. Quare attoniti messores veriti ne quod si ebibissent, inde sibi malum eveniret, suam quidem sitim aqua potione sedare maluerunt. Cæterùm cùm illinc discederent, quasi præ humanitate ac misericordia, homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm vivere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est: nam suberosum illud omne cutis totius non aliter, quàm animalium à testis mollitie nuncupatorum malacostracon, tegmen decidit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorum & locustarum (carabos Græci vocant) ubi extima testa exciderit. Alterum quoq; ejusmodi non dissimili casu in Mysia, Asiæ non procul ab urbe nostra accidit. Vir quidam elephanto laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum: erat illi scortum, ancilla juvencula, sanè formosa, complurib. amatorib. ambita. Profectus igitur illuc,

Viperæ partus ex Aristotele.

Viperarum facies, & sexus discrimen.

Plinii lapsus.

Viperinæ carnis vires ex Galeno.

cùm aquis uteretur, in ædibus, quibus vicinus erat locus squalidus, & viperarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum vini incidit negligentius positum, extinctaq; est. Ac scortum quidem in lucro id reputans, quod sors evenisset, hero id vinum propinat. Cæterùm ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, persanatus est: hæc Galenus. Qui etsi alia è viperis experimenta ibidē scripserit, unde similiter alii incolumes evasere, ut ejus firmior redderetur ratio, quod scilicet viperarum esu elephantiaci sanentur, attamen brevitati consulentes, ea hoc loco silentio involvenda duximus. Verùm enimvero nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facilè immersisse vino: siquidem illis natura comparatum est, ut vino summopere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles libr. 8. cap. 4. de historia animalium, quod ideo viperas aliqui vino cum fictilibus ad sepes disposito venantur, quia vini incontinentes sunt: ebriæ enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri præfatione de venenis, venenatisq; agens. Quin etiam viperæ (ut ad Pisonem scribit Galenus) buprestes & cantharides devorant. Item Aristotelis testimonio libr. 8. cap. 29. de historia animalium, scorpium devorari à vipera certum est: ob idq; (ut idem est auctor) eorum venenatorum morsus graviores sunt, quæ aliis animalibus venenatis vescuntur: quod profectò faciunt viperæ. Hæ theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captæ probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scitè & apertè declaravit, sic inquiens: Viperas novus aliqui faciunt, æstate media, neq; statim, ubi cavernas egressæ fuerint: æstate siquidem earum caro sitim excitat, statimq; ab egressu frigida est, sicca & extenuata. Optimum itaq; tempus est, quod in medium intercedit, quod & Andromachus ipse significavit, quo tempore & qui Baccho sacra faciunt, viperas dilacerare solent, vere quidem finiente, nondum tamen æstate inchoata. Vel si ver ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem quæ prægnantes sunt, rejicere oportet, aliarum verò caput, ac caudam abscindere: nam præterquàm quòd hæ particulæ virulentiores esse videantur, etiam dura & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis viperis, id quod utrinq; amputatur quatuor digitos æquare. Totum verò reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleq; detracta, aquis primo abluendum, atq; in vas fictile conjiciendum est: deinde aqua pura superinfusa viridiq; anetho (tunc enim viget) ollæ prunas ut coquatur subjicere convenit: vel arida ligna, quæ, quòd fumum non emittant, ἄκαπνα vocant: vel quod melius adhuc est, vitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore viperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate jam incipiente, nihil. Porrò observandum est, ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæve in aliqua salsa aquarum lacuna degunt, antidotus enim quæ ex hujusmodi viperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cùm igitur Viperæ probè coctæ fuerint, ac si quis comedere vellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita à spinis avellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atq; his exquisitè contritis panis ex purissima farina optimeq; confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & in furno, non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem viperis hanc mensuram servandam præcipiunt, ut panis pondus viperinarum carnium dimidio minus sit: alii ne tertiam partem excedat malunt: ego vero quandoq; quartam, quandoq; & quintam panis imposui. Cæterùm nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm viperas & panem conjunxeris, diligenterq; adeò subegeris, ut nulla viperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoq; ante siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, viperarum jure maceratum: id quod ipse quoq; diu feci, sed mihi postea melius esse visum est, panem antea contritum viperarum carnibus exactè jam subactis admiscere: citius namq; pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte ad meridiem conversa, vel saltem ad septentrionem nō respiciat, ut solis radios tota penè die admittat: tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, quà solares radii pervenire non possint. Frequenter autem ipsos convertere opus erit, ut æqualiter utraq; ex parte siccescant: quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet, inferior autem humida diutius permanebit, periculumq; erit ne marcescant. Postea verò quam exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radiis, sæpeq; denuo convertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum. post quod tempus donec theriacam conficere volueris, recondi debent in vase stanneo aut vitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod vitare convenit, non solùm in hac, sed & in quibuscunq; aliis antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: vasa namq; ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum vocant. Cæterùm longè melius est, haud multo post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti: quanquam non multum detrimenti capiunt, etiamsi peracto anno, atq; etiam multo post, eis utaris. Rectè namq; à principio siccati, ad tertium quartumq; annum integri perseverant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde pulvisculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergatur. Is namq; si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles evadere, qui perforati fuerint, quemadmodum antequam hoc ipsis accidat, etiamsi multum temporis intercesserit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos vipereos ratione, qui optimi & præstantissimi habeantur. Cæterùm illud Dioscoridis ridiculum videtur, quod qui viperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamat Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, ubi id certo iis evenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. c. 3. quòd Antonius Musa Cæsaris Augusti medicus cùm incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat, miraq; celeritate persanabat. Quare non demirabor Cardanum viperarum carnes mirum in modum prætulisse ad eos persanandos, qui tabe afficiuntur, & pulmonum ulceribus laborant. Namq; quodam in consilio ad Ioannem Scotum Archiepiscopum S. Andreæ ita de eis scribit: Dicam tibi secretum maximum, liberans à tabe, elephātiasi, & morbo Indico, atq; præter omnium spem impinguat, & sanat etiā deploratos. Sumito itaq; Viperam illam rubram, crassam & brevem, quam Itali appellant Milort, & abscissis capite, & cauda, detractoq; corio, & exemptis intestinis, & pinguedine per se asservata, viperam ipsam dissecato plures in partes anguillarum modo: coquitoq; deinde in aqua cum belzoino & sale, additis etiam paulò post petroselini vulgaris foliis: cùm autem excocta fuerit, jus linteolo percolato, ac ex eo gallinaceum pullum juvenculum coquito, ac panem subinde ipso jure maceratum, cum pulli carnibus edendum præbeto: & interim cum asservata pinguedine dorsi spinam, cæterorum membrorum articulos, & pulsantes manuum pedumq; arterias quin & pectus ipsum inungito. Interim verò in vapo rario calido maneat affectus, atq; id repetat diebus septem continuis. Hoc enim auxilio pulmonum ulcera ad extimam cutem expelluntur excitatis ibi tuberculis: interna verò ulcera sanantur, & ægri bellè revalescunt: hactenus Cardanus. Qui tamen non parum cæcutisse videtur in hac vipera describenda namq; plurimum à vipera serpentem distare scimus, quam Mediolanenses, ac cæteri Insubres Milort appellant. Siquidem hæc omnium innocentissima serpens est, & domibus plerunq; familiaris: illa verò contrà, cùm morsu facilè lo-

Viperæ vino delectantur

Viperarum venatio & earum pastilli.

Viperarum vires ad consumptos tabe.

cùm demorſos perimat. In Aegypto Aegyptios ipſos viperis, aliiſq; ſerpentibus ſimiliter atq; anguillis victitare prodidit Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos veſci traditum eſt, qui occidentales, noviterq; repertas Indias incolunt, perinde ac ii, qui orientales inhabitant, ut libro 7. auctor eſt Plinius. Cinis ex viperea pelle factus, capiti aſſiduè aſperſus, alopeciæ fœditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ viva in vas novum fictile conjecta fuerit, additi ſucci fœniculi unciis duabus, & thuris grumo, & deinde cooperculo argilla circumliſo tecta, & in fornace combuſta oculorum hypochiſes & caligines potenter collit, collyriis adhibitus aut per ſe cautùm. Viperæ caput linteolo colligatum & collo ſuſpenſum, magnum ſanè amuletum eſt contra anginas, quippe non ſolùm jam factas ſanat, ſed ne fiant, prohibet. Vipera ita Latinis dicta Græcis ἔχιδνα vocatur: Arabibus Labane alfabay: Italis Vipera: Germanis Brandſchlangen: *Hiſpanis Bivora & Bicha: Gallis Viperes.*

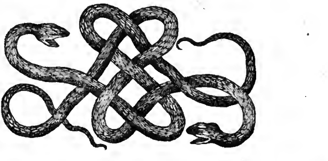
Ægyptii viperis cibus.

Nomina.

Γῆρας ὄφεως. SENECTA ANGUIUM. CAP. XVII.

Senectus anguium in vino decocta dolori aurium, infuſu; & dentium, collutione auxilio eſt. Addunt eam in medicamenta oculorum, ſed præcipuè viperinam.

SENECTA ANGUIUM.

Nullis non cognita anguium Senecta: quippe quæ ſæpe in campeſtribus inter ſaxa & ſtirpes inveniatur. De hac cùm diſſereret Ariſtoteles lib. 9. de hiſtoria animal. cap. 17 ſic inquit: Serpentes ſenectam exuunt tum vere cùm egrediuntur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam vere quàm autumno. Cùm ſerpens exuere incipit ab oculis primùm detrahi ajunt, ita ut obcæcari videatur iis, qui rem non intelligunt: tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus, apparet: atq; una ferè nocte & die ſenectus tota exuitur à capite orſa ad caudam: & cute altera intus ſubnaſcente, ipſa removetur. Ut enim fœtus involucro ſecundarum, quo contentus prodiere, exuitur: ſic iſti ſenectute detracta renovantur. Porrò de ea nil aliud memoria prodidit Galen. lib. 11. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur. Marcellus tamen empiricus anguium ſenectam vulſis commendat, ſi in licio alligetur. Eandem quoq; prætulit, ad cœliacos, in roſaceo prius decoctam in ſtanneo vaſe, & deinde ventri impoſitam. Γῆρας ὄφεως Græcè: Senecta anguium, Latinè vocatur: Alchalba & Selach albaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi, Italicè: Schlangenbalck/ *Germanicè: Pelle de la culebra, Hiſpanicè.*

Senectæ anguium conſider.

Nomina.

Λαγωὸς θαλάσσιος καὶ χερσαῖος. LEPUS MARINUS ET TERRESTRIS.

CAP. XVIII.

Lepus marinus loligini parvæ ſimilis eſt: qui per ſeſe tritus, aut cum *a* urtica marina illitus capillos evellit. Terreſtris leporis inaſſatum cerebrum manditur, juvandis tremotibus, qui valetudine contracti ſunt: affrictu aut cibo facilem infantibus dentitionem præſtat: exuſtum caput, & cum adipe urſino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum poſt triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partuſq; ſpem intercipere proditur: vulvæ & alvi fluorem ſiſtit: comitiales juvat: contra venena ex aceto bibitur, præſertim adverſus concretum lac & viperarum morſus. Sanguis ejus ſi calidus illinatur, vitia cutis in facie, vitiliginem lentigineſque ſanat.

a ἀκαλήφης. cum urtica ſimpliciter, non cum urtica marina ut Ruellius, Marcellus & Cornarius vertunt. Ità enim habent omnia exemplaria.

Marinus Lepus (ut nonnulli memoria prodidere) ſic primùm appellari cœpit, quòd terreſtris Leporis faciem referat. Quapropter hæc de eo à Plinio produntur lib. 9. cap. 43. Lepus, inquit, qui Indico mari naſcitur, etiam tactu peſtilens, vomitum, diſſolutionemq; ſtomachi protinus creat. In noſtro offa informis, colore tantùm lepori ſimilis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm, nec vivus ibi capitur: hæc Plinius. Ex quibus facilè conjici poteſt, Dioſcoridem potius de noſtratium marium Lepore intellexiſſe, quàm de iis, qui in Indico innatant pelago, argumento quòd parvæ loligini ſimilem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochlea exenterata ſimilis habetur, cui ſanè is, cujus imaginem hic primo in loco ex Rondeletio appinximus, illi haud parum ſimilis videtur. Hinc color in dorſo eſt ex ruſo nigreſcens: caput habet deforme, cujus alterum cornu Libella, quam Græci ζύγαιναν vocant, ſimile cernitur: alterum

Leporis marini conſid.

verò

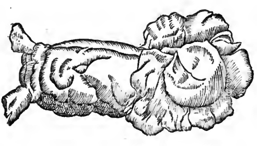
LEPUS MARINUS. I.

verò mutilum est, foramine apparente, per quod processum quendam carneum exerit ac retrahit adeò, ut linguæ ferè imaginem exprimat. In horum medio oris rima visitur. Os habet in dorso perinde ac Sepia, sed tenuius ac tortuosum. Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra capitis sedem, sed breviora & rescissa. Atramento refertus est, ut loligines, quibus quoq; internis visceribus omnibus similis habetur. Est & alterum genus grandius atq; exterius à præscripto differens. Siquidem anteriore parte appendices duas habet latas carnosasq;, ore in medio reposito. Inferius paulò cornicula

Leporis marini alterum genus.

LEPUS MARINUS ALTER.

quoq; duo prominent, sed breviora quàm in altero & acutiora: osse hic in dorso caret, cætera Sepiæ similia sunt, atq; visceribus loliginem quoq; refert, quemadmodum atramento. Perniciosum valde Lepus marinus animal est, lethaliq; veneno refertus, adeò ut deveratus interimat, & conspectus à prægnantibus abortum faciat, ingenti excitata prius nausea. Ideoq; rectè Plinius scripsit lib. 32. cap. 1. Lepus marinus venenum est, aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam visus, siquidem gravidæ si omnino aspexerint fœminam ab eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi vitium fatentur, & deinde abortum faciunt. Cætera moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus, incertiq; temporis veneficium id esse, autor est Licinius Macer: hæc ille. Tetrum & pisculentum odorem spirat marinus Lepus, nec alibi degit quàm in limo & sordibus. Albertus auctor est, tertium Leporis marini genus reperiri communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absimili, dorso rufescente, esculentum: tametsi à nonnullis explodatur, utpote quod & concoctu contumax sit, & elephantiasim gignat. Dioscoridi marinus lepus præstat tantùm illitus ad evellendos pilos. Plinio præstat quoq; ad strumas si imponatur, & celeriter amoveatur. Idem (ut Marcellus empiricus est author) aut ejus sanguis cum oleo tritus, evulsos pilos renasci prohibet. Verùm si renascantur, adeò molles futuros dicit, ut si iterum evellantur, & postbac illinatur locus, haudquaquam eos renascituros. Cæterùm TERRESTRIS *Lepus notissimum animal est, & cursu velocissimum. Solùm hoc inter cætera terræ animalia, quæ utrinq; dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles libro tertio de partibus animalium, capite decimo quinto) & quæ unicum tantum continent ventrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius libro 8. cap. 55. refert in alpibus inveniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis vallis Ananiæ montibus frequentes reperiuntur, eo præsertim tempore, quo ii nivibus altissimis vestiuntur: qui tamen adeò magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campestribus capiuntur. Cæterum candidi hyeme tantùm conspiciuntur, nam liquescente nive subrubescunt, quemadmodum & cæteri. Cujus rei indicio sunt illi, qui cùm non perfectè priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili visuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quæ sua maxima timiditas est) alioquàm fuga se tutari sciunt. Huic soli pilos in bucca intus, & sub pedibus esse adnotavit Aristoteles lib. 3. de historia animalium, cap. 12. Archelaus auctor est, cui etiam sententiæ plerique*

Lepus marinus venenũ.

Leporis terrestris consider.

Vana opinio lepores æque gignere.

rique subscribunt, Leporibus utrunque sexum, & utramque gignendi vim inesse, & omnes lepores æquè gignere, ac si essent Hermaphroditi. Verùm invaluit falsa hæc opinio, quòd crediderint homines tumores binos in inguinibus utriusque sexus prominentes, testiculos esse. Atqui hi testes non sunt (ut in Castore inferius dicemus) sed folliculi glandulæ faciem referentes, qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac è Castoris folliculis, quos omnis superior æ-

LEPUS TERRESTRIS.

tas falsò testiculos putavit. Hos quoque, quinimo & vulgus universum, hac in opinione confirmavit, quòd viderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiantur, etiam quodammodo fœcundiùs procreare. Veruntamen id non evenit, quoniam mares ipsi pariant, sed quia (teste Aristotele libro 6. de historia animalium, cap. 33.) superfœtant, dum adhuc utero gerunt, similiterque statim à partu concipiunt, ita quòd singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non universos: interpositis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partionem: unde tam innumera fœcunditas: nam etsi fœmina lac nuper natis præbeat, nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans gerensque utero, denuo concipiat fœtum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) aversi coeunt cum fœminis: retrò enim in genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares fœtum concipere, siquidem cognitu perquàm difficile est, an mares, an fœminæ sint, ut etiam cuniculis contingit: qui cum fœcundius etiam prolificent, quàm lepores, non ob id tamen mares unquam parere visi sunt, quamvis quolibet mense fœminæ pariant. Tradit Plinius lib. 11. cap. 37. bina jecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Chersoneso ad Propontidem: ut translatis aliò alterum statim absumi. Id quod ante ipsum memoriæ prodiderat Aristoteles libro 2. de historia animalium, cap. 17. Item libro 3. de partibus animalium, cap. 7. ubi hoc Leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim verò in Sycino agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro 8. de historia animalium, cap. 28.) Lepores si aliunde illati dimittantur, vivere nequeunt: sed eodem reversi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporinæ carnes in cibis esitatæ præter id quòd ægrè concoquuntur, crassum atrabiliosumque generant succum. Veruntamen (ut inquit Rasis libr. de 60. de animalibus) dysentericis conferunt, si assatæ sumantur. Jecur verò arefactum, jecinorosis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in clibanoque igne succenso tamdiu dimissus, ut penitus exuratur, urinæ vitiis mirificè opitulatur, adeò ut calculos ejiciat, tam in renibus quàm in vesica genitos. Leporinum fel sacchаro exceptum, oculorum argemas nubeculasque delet. Leporinum stercus (ut ajunt) mulieribus gustatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quòd vulvis earum immissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, præsertim adhuc calentes devorati, auxiliantur mirificè calculosis; quin etiam cocti idem præstant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamentis pedes sanat: ejusdem testiculi itidem salubriter manduntur, qui vesicæ molestiis laborant. Leporinus sanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus ac devoratus, dysentericorum profluvium illico sistit. Ad idem quoque valet Leporinus fimus potus. Idem atque pili, qui sub ventre habentur (ut Marcellus est author) cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter devorati, rupta intestina conglutinant, etiamsi læsio in gracilioribus fuerit intestinis, verùm assiduè hoc medicamento utendum est, donec periculum omne tollatur. Pili leporini usti, sanguinem undequaque fluentem sistunt, peculiariter autem ad fluxum sanguinis narium ii valent, qui è ventre vivi Leporis evulsi fuerint, si in nares intromittantur. Sunt qui scribant, eos ventriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum secum portaverit: sed hæc superstitiosa sunt, quanquam non omnino rejicienda. Animal λαγώς θαλάσσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis Lepre marino. Quod verò λαγὼς χερσαῖος Græcè, Lepus terrestris Latinè dicitur: Arabicè Arneberri: Italicè Lepre terrestre: Germanicè Hase: Hispanicè Lieuro: Gallicè item Lieure.

Leporibus bina jecora.

Nomina.

Τρυγὼν θαλασσία. PASTINACA MARINA. CAP. XIX.

MArinæ Pastinacæ radius, qui ejus cauda enatus adversis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit & evocat.

PAstinaca marina similiter atque Raja, & alia id genus, in piscium planorum, & cartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti Pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo ejus vidimus genera, alterum, cujus unus tantùm aculeus caudæ inest: alterum, cui duo. Postremam hanc aquilam quidam esse censent. Verùm cùm Aquila uno tantùm aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudæ longitudine à Pastinaca differat, piscatorũ sententiis ego potius accesserim:

Pastinacæ piscis consideratio.

quippe

PASTINACA MARINA.

quippe qui dum Istriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum aliæ unico, aliæ gemino aculeo armatæ spectabantur, has mares, illas fœminas appellantes. Sed mirum dictu; quàm acriter feriant Pastinacæ. Aculeos enim robustos admodum habent, utrinq; minutis dentibus, ipsisq; aduncis serræ in modum excisis, quorum venenato ictu piscatores graviter afficiuntur. Quam ob causam memoriæ prodidit Aëtius libr. 3. quòd qui à marina Pastinaca percussi sunt, his vulneris locus manifestè apparet: Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo vehementissima vi in altum impulso nervi sauciantur: quapropter in aliquibus mors derepente totum convellens corpus comitatur. Idcirco non absq; fortis ratione Plinius libr. 9. cap. 48. ita scriptum reliquit: Nullum usquam execrabilius venenum, quàm radius super caudam eminens trygonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincuncialis magnitudine, arbores infixus radici necat. Armat telum perforat & ferri, & veneni malo. Latet piscis hic (ut & idem auctor est libro citato, cap. 42.) latrocinatur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Vergilius, nimirum cupidus inveniendi rationem, quâ Pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quòd in silentio involverit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisiverit, nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutum fuisse. Qua in re apertè declarat, sibi cum Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. 32. cap. 4. nos abundè docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti valeamus, sic inquiens: Pastinacæ quoq; radio scarificare gingivas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum hellebоro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoq; in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absq; ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanat, qui subcutaneis vermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, purgenturq;. Pastinacæ jecur oleo incoctum, non modò hominum scabiem sanat, sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscissis in universum cauda & capite, decoquatur.

Marcelli ignoratio.

Pastinacæ & ejus radii vires.

Τρυγὼν θαλασσία Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Σηπία. SEPIA. CAP. XX.

SEpiæ costæ dum estur atramentum ægrè concoquitur: alvum mollit. Collyriis è testa factis convenienter genarum scabritie perfricantur. Ustum in sua testa, donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat vitiligines, furfures, dentes: & vitia cutis in facie: elotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis jumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absumit, cum sale tritum & injectum.

Sepiarũ consider.

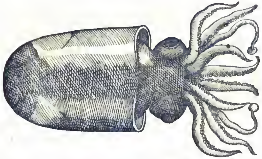
SEpia in omnibus Italiæ piscariis, proprium retinent nomen, venalesq; habentur, in iis inquam, in quibus marini venenunt pisces. Hæ polypis similes sunt, præterquam quòd hi innumeris pedibus excellunt, illæ verò majore corporis mole. Est Sepiis in dorso os candidum, superiori parte durum ac læve. inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leviter aspera, & ligni modo frequentibus venis distincta visitur. Expetuntur Sepiæ ossa aurifabris: facilè enim in partem illam fungosam annulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri solent. Sepiæ suo etjam astu non vacant: ubi enim piscantem sensere, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua abscondunntur. Id quod etiam faciunt advenientibus voracioribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius libr. 9. cap. 51.) omnibus mensibus, plerunq; autem in terreno inter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neq; his bimatu longior est vita. Id quod de polypis retulit Aristoteles lib. 9. de historia animalium, cap. 37. Qua in re dixerim, quòd si historia, quam tradit Plinius libr. 9. cap. 30. de illo tam ingenti Polypo, cujus caput Lucullo ostensum fuisse narrat, dolii magnitudine amphorarum quindecim capax: atq; pedes, quos vix utroq; brachio complecti esset, longitudine pedum triginta, vera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & his denis annis vivere possint. Quod etiam tum sepiis, tum loliginibus evenire posse non dubitaverim, præsertim cùm eodem loco scripserit Plinius, sepias, loliginesq; ejusdem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepiæ atramento tantam vim esse Anaxilaus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito, cæteris ablatis luminibus, homines circumstantes Aethiopes videantur. Hic an jure, vel injuria me redarguat Gesnerus, doctis viris relinquo judicandum, cùm ego sensum, non verba Anaxilai referam. Sepiæ, polypi, loligines, & cætera id genus mollia difficillimè concoquuntur, quam ob causam antea cædi verberibus solent, quàm

Polypi mira magnitudo.

Gesnerus notatur.

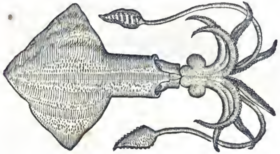
exco-

SEPIA.

excoquantur. Quanquam Athenæus Sepias aqua elixas ventriculo utiles exiſtimaverit, dixeritq́ue eas ſanguinem attenuare, atque hæmorrhoides ciere. Cæterùm (ut Galeno placet libr. 3. de alimentorum facultatibus) duræ ſunt carnis, ægrè conficiuntur, & ſucci crudi plurimum gignunt. Attamen iis quibus probè concoquuntur, non parum corpori præbent alimenti. Quin & ejus teſta exuſta (ut libro 11. ſimplicium medicamentorum, idem ſcriptum reliquit) ad vitiligines, Sepiarũ facultat.

LOLIGO SIVE CALAMARO.

lentes, & ſcabiem uſum utilem præſtat: miſta præterea foſsili ſale, in oculis exiſtentes ungues eliquat, & antequam uratur frictione dentibus ſplendorem affert, & illitione ulcera deſiccat. Sepiæ ova in cibo ſumpta urinam ciere Plinius commemorat, renumq́ue lentorem diſjicere. Sepiis, nucibus & allio paratis quidam veſcuntur, ut ſalaciores in venerem prorumpant. Quæ Σηπία Græcis: Sepia item Latinis & Italis appellatur: Arabibus Sarathau & Sarthan: Germanis Blackfiſch: Nomina. *Hiſpanis Siba: Gallis Seche.*

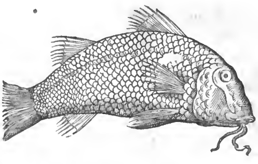
Τρίγλα. MULLUS PISCIS. CAP. XXI.

MUllorum aſſiduo cibo aciem oculorum hebetari conſtat. Is marini draconis, aranei ac ſcorpionis morſibus medetur, ſi crudus atque diſſectus admoveatur.

MUllus piſcis Latinis olim ſic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latinè etiam Trigla, & Italicè Trigilia nominatur. Duo ejus habentur genera (ut diligenter obſervavit Salvianus) colore & magnitudine differentia. Major ſeſquipedali longitudine ſæpe viſitur, rubro veſtitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus eſt, maculis quibuſdam flavis, liventibusq́ue apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati ſunt, ideoq́ue à Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipuè ganeonibus: cum ex fide dignis conſtet monumentis, Mullos ſæpenumero à privatis etiam hominibus argenti libra ſingulos vaniſſe, tanta cum eorum jecore, & capite gratia interceſſerat gulæ. Quamobrem Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus de eo hæc memoria prodidit. Mulli jecur à guloſis mirabilem in modum voluptatis nomine commendatur. Quidam vero ipſum ne per ſe quidem ſolùm edendum cenſent, ſed garelæo, quod vocant, in vaſe præparato, cum pauxillo vini viſcus in eo tantiſper diſterunt, dum ex univerſa ejus ſubſtantia, & præparato liquamine unus ac ſimilaris ſuccus, quantum ſenſu poſsis judicare, factus eſſe videatur, in quo intincta mulli carne veſcuntur. At mihi profectò nequaquam tanta ſuavitatis viſum eſt. Mulli cõſideratio. Mulli facultas ex Gal.

ut eum honorem mereatur, neq; tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quanquam hoc quoq; laudant ganeones. ac secundas post jecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cùm nec adeò suavi sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut qua dura admodum est. Itaq; cum aliquando

MULLUS PISCIS.

quendam ingenti pecunia prægrandes Mullos ementem interrogarem, cujus rei gratia illos tantopere expeteret, respondit se primùm propter hepar illos tanti emisse: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit. Mullus omnium ferè aliorum durissimam habet carnem, impendioq; friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neq; pinguedinis. Eaq; ex parte cunctis aliis præstantem nutrit, dummodo probè concoquatur: hactenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno fœtificant, tantaq; iis ingluvies, ut etiam hominum cadaveribus vescantur. Ii cæteris in cibis præstant, qui inferiori labro utrinq; barbati habentur. Romani, Neapolitani & Veneti longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo Mullus vivus immergitur, haustum venerem viris mirum in modum inhibet: fœminis verò conceptum. Nomina. *Piscis τρίγλα Græcis, Mullus Latinis vocatur: Italis Triglia & Barbone: Hispanis Salmoneta.*

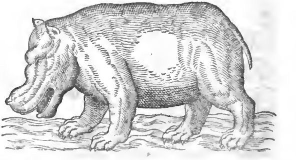
ἱπποπόταμος.

HIPPOPOTAMUS. CAP. XXII.

Hippopotami testes exiccati ac triti, a contra serpentium morsus bibuntur.

a Meum & Catec. addunt μετ' οἴνου, i. cum vino.

HIPPOPOTAMUS.

Hippopotami historia.

Hippopotamus est (ut Plinius narrat libro 8. cap. 25. & 26.) bellua, quæ in Nilo editur, crocodilo altitudine major: ungulis bifidis, quales bubus: dorso equi, & juba & hinnitu: rostro resimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxiis: tergoris ad scuta, galeasq; impenetrabilis, præterquam si humore madeat. At Aristoteles libr. 2. de historia animalium, cap. 7. à quo Plinius transcripsisse videtur, de fluviatili equo ita scriptum reliquit: Os quibusdam animalibus rescissum, ut cani, leoni, deniq; omnibus, quibus dentes serrati. aliis parvum, ut homini, aliis mediocre, ut generi suum, equo fluviatili, quem gignit Aegyptus. juba equi, ungula qualis bubus, rostrum resimum. Talus etiam inest bisulcorum modo, dentes exerti, sed leniter, cauda apri, vox equi, magnitudo asini. Tergoris crassitudo tanta, ut ex eo venabula faciant. Interiora omnia equi, & asini similia: hæc ille. Pausanias. *Cæterùm (si Pausaniæ credimus) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, eosq; adeò conspicuos ac grandes, ut in Arcadicis scribat se apud Procon-*

conne-

... matris Dindymena ſimulachrum aureum extitiſſe, cujus facies, eboris vice è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum diſtare videtur ab Hippopotami hiſtoria animal, cujus hic imaginem damus, quanquam illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum ſequutus Geſnerus. Siquidem huic belluæ modo pedes biſulci non ſunt, nec talium biſulcorum ſimiles, ſed canum, luporumve ſimiles, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi eſſe videtur, cùm Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli viſuntur exerti aprorum modo: juba illi nulla, nullaque equi aut aſini facies: cauda elephanti potius quàm apri è poſterioribus pendet: aures habet urſinas, & roſtrum porcinum, quod etſi reſimum ſit, abſurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hac tantùm nota eſſe Hippopotamum: nam potius toto corpore, præterquam pedibus, porcum referre videtur. Nec me à mea deducit ſententia ſtatua illa lapidea Nili, quæ Romæ habetur, prope quam tale animal, quale hic pinximus, ſtare videtur, ore crocodilo apprenſo atque ſublato: ſiquidem cum id nullis notis equum fluviatilem referat, de quo Ariſtoteles, Plinius & cæteri antiqui ſcriptores meminere, mihi perſuadere non poſſum, ibi hoc animal Hippopotamum repræſentare. Et præſertim cum nuſquam legerim, Hippopotamum crocodilos venari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui ſcribat, ſe vidiſſe Conſtantinopoli Hippopotamum huic ſimilem, qui abſque humore tribus annis in ſicco vixerat, vivebatque adhuc: cum ſcribat Ariſtoteles lib. octavo cap. ſecundo de hiſtoria animalium, quædam eſſe animalia, ut ſunt, quæ marinæ teſtudines appellantur, Crocodili & equi fluviatiles, quæ vivere quidem diſcluſa ab aqua natura non valeant, id quod ipſa naturæ ratio & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius erraſſe Bellonium, quàm Ariſtotelem. Itaque Bellonium hac in re vel cæcutiſſe crediderim, aut longè plura, majorave narraſſe, quàm ipſe viderit unquam. Quod autem ita ſit, teſtantur quædam antiquiſſima Romanorum numiſmata, quæ ſunt cum Hippopotamis ad vivum delineatis jam ante excuſa, [hic tamen omiſſa ſunt,] ope & auxilio Jacobi à Strada Mantuani, Cæſaris Ferdinandi & Maximiliani antiquitatum præfecti, qui ex ſuo promptuario illa numiſmata ut appingerentur conceſſit. Hippopotamus olim non ſolùm Nilo flumine alebatur, ſed Bambotho quoque juxta Athlantem Africæ & Indo Indiæ flumine, ut Strabo & Julius Solinus narrant. Nuſquam veri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut conjectantes regionum incolæ dicunt, inſectantium multitudinis tædio ad Blemmas migraſſe compulſi. Segetes Hippopotamus aſtu magno depaſcitur deſtinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus veſtigiis, ne qua revertenti inſidiæ comparentur. Primus eum cum quinque crocodilis, Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter exiſtit. Aſſidua namque ſatietate obeſus exit in littus, recentes harundinum caſuras perſpeculatus, atque ubi acutiſſimum videt ſtipitem, imprimens corpus venam quandam in crure vulnerat: atque ita profluvio ſanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit. Hujus corii cinis cum aqua illitus panos ſanat. Adeps frigidas febres: item fimus ſuffitu. Dentes è parte læva dolores dentium, ſcarificatis gingivis. Pellis ejus è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, venerem inhibet. Ejuſdem cinis alopecias explet. Quod Dioſcorides Hippopotami teſtes contra ſerpentium morſus propinat, è Nicandri Theriacis, ut alia quam plurima deſumpſiſſe videtur, ubi hunc ſegetum Ægyptiarum depopulatorem nobis deſcribit his verſibus.

> ἔρχ'
> ἵππου, τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάιν αἰθαλόεσσαν
> Βόσκει, ἀρούρῃσιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἅρπην.
> Ὅς τοι ἐν ποταμοῖο λιπὼν ζάλον εἱλυόεντα,
> Χιλὸς ὅτε χλοάζει νέον ἀντιχέοιτο ποίη
> Τόσσον ἐπιστείβων λάπτει βυθὸν ὅσσον πιὼν περ
> Ἐννέμεται χείμωσι παλλόμενον οἶμον ἐλαύνων.

Belua, quæ ἱπποπόταμος Græcis, Hippopotamus item Latinis, & fluviatilis equus appellatur: Italis Hippopotamo. **Nomina.**

Κάστωρ. FIBER. CAP. XXIIII.

Fiber ancipitis vitæ animal, plerumque cum piſcibus & cancris ex aqua victum capeſſit. Hujus teſtes ſerpentium venenis adverſantur, ſternutamenta movent, & in univerſum varios obtinent uſus. Si-

CASTOREUM SIVE FIBER.

Marginal notes: Hippopotamus Bellonii & Geſneri. — Bellonius arguitur. — Hippopotamus ubi alatur. — Hippopotami vires.

quidem menses ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus secundasque ejiciunt: contra inflationes, tormina, singultus, venena, ixiamque ex aceto bibuntur: lethargicos & utcunque veterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem & rosaceo olfactu & odoris suffitu, idem faciunt: poti & illiti prosunt tremulis, convulsis & omnibus nervorum vitiis. In summa calfactoriam vim habent. Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexi sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana conjuncti reperiantur) liquore intus veluti ceroso, odore gravi, & virus redolente, gustu acri, mordente ac friabili, naturalibus tunicis circumdato. Quem fraude aliqui corrumpunt, conjicientes in follem gummi aut ammoniacum cum sanguine & castorio subactum, & ita exiccantes. Vanum est, quod traditur, testes ab ipsis evelli, & à sese abjici, cum venatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita, ut in sue, substricti. Operæ autem pretium est, divisa pelle melleum liquorem cum evestiente tunica assumere & siccatum † potui dare.

Fiberi historia. *Quemadmodum in superiore spectatur Germania, ubicunq; Rhenus influit, quin & in Austria, atq; Pannonia, ubi Danubius, in aliisq; finitimis provinciis, ubi Dravus & Savus discurrunt, Fiber sanè, quem Græci κάστορα appellant, animal est (ut Dioscorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris & aquis vitã ducat: ibi namque videtur modò in fluminib. natare, modò in litore vagari, modo in propinquis sylvis spatiari. Fiber lutræ ferè faciem refert, major tamen. Caput huic est subrotundum, dentes & oculi murini, lingua suilla, leporinaq; maxilla, rostro retuso, minimè prominente, longis quibusdam setis barbato, quemadmodum & supercilia. Dentes anteriores, qui utrobiq; bini spectantur, illi sunt, longi latiq; incurvi, acuti & intus concavi, flavo colore: molares autem in utraq; parte octoni, sed inæquales & limæ instar asperi, auricula breves, subrotundæ, parvæ, pilosæ. Priores pedes digitis quinq; conspicuis constant muris montani aut sciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiæ similes, ut scribit vir quidam clarus: posteriores verò anserinos æmulantur, digitis pariter quinq;, cartilagine nigra comprehensis. Caudam habet latam, superiori parte squamosam, altera verò sede levem & pilis, ut superior vacuam, qua unà cum posterioribus pedibus ad natandum utitur. Jecur habet magnum, subnigrum, lobis quinq; dissectum, ubi quoq; fel hæret inter minores. Renes longè majores sunt, splen verò minor, quàm requirat corporis moles, vesica suillam refert. Testes illi sunt parvi, substrictiq; & adhærentes spinæ, qui adimi sine animalis vita non possunt. Id quod rectè apud Plinium animadvertit Sestius medicus.*

Vanæ opinio. *Idcirco manifestò fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apulejus, Juvenalis, Cicero & Plinius, quippe qui scripserint, Castorem sibi testes dentibus amputare conspecto venatore: sed miror Plinium in hac falsa perstitisse sententia, cùm legerit apud eundem Sestium (ut ipsemet scribit lib. 32. ca. 3.) id esse fabulosum & comprobatũ ab eo errorem cerneret.*

Castoreũ non provenire ex testibus. *Cæterùm cùm Fibris testes sint manifestò spinæ cohærentes & gallorum Gallinaceorum testiculos non admodum magnitudine superent, castorea, quæ medicamentis usurpamus, veri testes non sunt, sed folliculi quidã, qui tam in maribus, quàm in fœminis, utrinq; in inguinibus, statim sub cute ovorum gallinaceorum magnitudine, & sæpe majores conspiciuntur. Meatum usterq; habet, cujus orificium extra corpus circa pubem perspicuum est, parumq; alterum ab altero distat, ex utroq; exudat fluitq; humor substantia oleosus, odore perquam gravi, quem animal lingua lambit, & deinde seipsum inungit. Liquoris, quo folliculi iidem referti sunt, in vivis adhuc animalibus fluidus est, olei modo: deinde exemptis folliculis, & aliquandiu asservatis, mellis spissitudinem coloremq; contrahit. Postremò ceræ in modum concrescit, ubi in fumo suspenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores folliculive, testiculi non sint, ex hoc liquidò constat, quod tam in maribus, quam in fœminis habeantur, quodq; nullus in iis sit meatus in penem, qui inter illos tamen situs est, quinetiam ipsorum folliculorum magnitudo eos non esse testiculos facilè convincit. Postremò cùm testiculi intus spinæ cohærentes conspiciantur, ipsiq; parvi, ut prædiximus, nulla consentit ratio, ut Castorea, testiculi esse possint.*

Rondeletii laus. *Nos ergo id primùm à Rondeletio edocti, rei novitate excitati, Castoros duos, marem alterum, alterum fœminam, à Sereniss. Austriæ Archiduce Ferdinando nobis dono datos secuimus, unà cum Claudio Richardo, Cæsaris Ferdinandi Chirurgo, collegis nostris clarissimis, Andrea Blavio, Joanne Villebrochio, Georgio Handschio, & aliis nonnullis astantibus medicis, qui omnes non aliter rem se habere invenimus, quàm ipse describat Rondeletius, cui sequutura posteritas hujusce secreti munus acceptum referre debet. Cum antiquitas universa & ad hæc usq; tempora secuta ætas, in hoc versata sit errore, ut crediderit castorea veros Fibrorum esse testiculos. Fœmina unotantùm meatu & partũ & egerit & mingit, uteri & vesicæ cervicibus illuc concurrentibus. Cauda unà cum posterioribus pedibus estur, & quòd gustatu piscium carnes planè sapiat, iis etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum est à lege. Dentes Fibri anteriores (ut diximus) ferocissimi atq; acutissimi sunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cadit, quos postea miro coaptat artificio, sibiq; domum construit pluribus tabulatis in riparum cavis, ubi juxta flumina degit. Animal est horrendi morsus: nam hominis parte comprehensa, non ante, quàm fracta concrepuerint ossa, morsum resolvit.*

Castorei adulteratio. *Cæterùm diligenter animadvertere oportet, ne ab impostoribus adulterata castorea emantur: namq; pauca admodum habentur ex iis, quæ venalia Venetias importantur, quæ quidem adulterio careant. Cujus manifestò est indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præstantiæ indicium præbet conclusus liquor in recentibus mellis instar, in diutius verò asservatis, ceræ modo concretus. Adulterantur contritis ejusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis. At mihi quidem sæpius contingit & videre & habere ex Austria, Stiria & Carniola Castorea, quæ omni prorsus adulterio vacant.*

Straboni & Plinio quod Castoreum efficacissimum. *Plinius libr. 32. cap. 3. eos Castoris testes efficacissimos putat, qui è Ponto afferuntur, ad quod prius scripserat Strabo libro tertio suæ Geographiæ, his verbis. Producit Capreas Hispania, equosq; sylvestres affatim. Quibusdam in locis lacus incrementa suscipiunt. Cygni & ejus generis aves plurimæ: similiter & otides aves. Fluvii quidem ferunt Castoras: sed Castoreum non eam, quam Ponticum, habet vim. Pontico enim proprium est, vim in medicamentis habere efficacissimam, ut in aliis permultis. Ideoq; malè vertit Strabonis interpres φαρμακώδης venenosum, cum potius medicamentosum vertere debuisset, id est in medicamentis præstantius, ut alia permulta quæ ibi proveniunt, cujusmodi est Absinthium, Phu, Acorum, Amomum & alia complura. Quod cum Damocratem non lateret, in Mithridatis antidoto Ponticum Castoreum addit.*

Castorei vires ex Gal. *Horum meminit Galenus lib. 11. simp. med. sic inquiens: Testiculos castoris nuncupant Castoreum, medicamentum & celebre, & multi usus, adeò ut Archigenes de Castorei usu totum conscripserit librum. Atq; ille sanè particulares ejus facultates exposuit, nos verò velut in aliis medicamentis fecimus, ita & in hoc quoq; generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares invenire poterit. Itaq; quòd excalfaciat, manifestum est: nam si voles ipsum ad unguem lævigatum oleo maceratum parti cuipiam illinere & infricare, evidenter illam incalescere percipies. Porrò calfacientia omnia, ubi contacta substan-*

substantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam desiccant, nisi quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque adventitiam qualitatem calidam, non facultatem assumpserit, sicut certè hæc ipsa igni, & soli æstivo admota. Itaq; cùm Castorei consistentia quoq; sit sicca, & calefaciendi potentiam habeat adjunctam, meritò desiccat. Atq; hoc illi cum multis aliis medicamentis commune existit. Porrò quoniam impensè subtilium est partium, ob id plus valet, quàm alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciunt, & desiccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, iis quæ sunt crassarum plus sunt efficacia, etiamsi parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum subeant admotorum corporum, potissimum si ea densa fuerint, velut nervacea. Palàm igitur talia ob causam positam magnificè juvantur à castorio. Cæterùm falluntur medicorum plerique in usu Castorei, cùm id modò considerant, partem quampiam aut tremere, aut convelli, aut sensu motúve privatam, aut ægrè sentire: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At ut ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter & inanitione convulsionem fieri, ubi quidem quæ in nervis continentur præter naturam, evacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & feris cuti castorium impone. Ubi verò ex siccitate nimia obveniret convulsio, scito hoc medicamen illic esse adversissimum. Ad eundem modum, iis qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: adversissimum verò iis, quibus hujusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi singultus evenerit stomachi, perscrutato prius, inventoq; illius affectu, ac discreto, siquidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorii usum accedito: sin autem à siccitate, & evacuatione, aut acrium humorum morsu provenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si odori, gustuiq; advertas animum, suspicaberis humano corpori adversissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum vitiant, alia ventrem, alia caput, alia aliam quamvis partem lædunt. At hoc medicamen sive corpori humido applices reficcationem poscenti, sive frigido excalfactionem, sive humido simul frigidoq; excalfactionem pariter & reficcationem requirenti, magnam utiq; ostendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potissimùm si febri vacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accedit in caraphoris maximè, & lethargis. Ac multis sanè Castoreum exhibuimus unà cum pipere albo, utrumq; mensura cochlearis ex melicrato bibendum præbentes: nec unquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per venam, quæ in talo est, modicè evacuassem, oblato castorio unà cum pulegio & calamintha, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere, absq; ut fœminam læderet. Præterea locos necantes ejicit, eaq; omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita venter flatu distenditur, ut ægrè curationem admittat, aut terminibus vexatur, atq; singultu, idq; ob frigidos, viscososq; humores aut crassos, flatulentosq; spiritus, eos ex oxycrato potum adjuvat. Quæ porro juvat in corpus intrò sumptum, iis prodest quoq; cuti impositum cum sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò amplioris caliditate indigent, iis etiam per sese infricari debet. Juvat etiam, si quis suffitum ejus in prunis impositi inspiratione hauriat, maximè humidos: & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adjunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare, sed potius ex rosaceo capiti colloq; imponere: hactenus de castoreo Galenus. Castoreum suffitum, fumo naribus admoto, fœminas uteri strangulatu collapsas revocat. Præstat etiam, & quidem valentius semiobolis pondere cum eadem assa fœtida quantitate in catapotio devoratum. Citat quoq; alvum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit feces, flatusq; sursum, deorsumq; pellit. Mirificum quoq; est auxilium, ubi discrimen adsit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, convulsionéve afficiantur. Datur cum mulsa utiliter resolutis, & singultientibus. Juvat & Ischiadicos potum drachmæ pondere, cum tribus opoponacis obolis. Non desunt superstitiosi, qui dicant anteriores dentes sanare regium morbum, si in poculo teneantur, e quo vinum biberit affectus. Cæterùm, ut Plinius est autor libro 32. cap. 3. Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cujus parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Urina quoq; Fibri resistit venenis, & ob id in antidota additur. Asservatur autem optimè in sua vesica, ut aliqui existimant. Animal quod κάστωρ Græcè, Fiber Latinè dicitur: Arabicè Inchiam algiden bedaster, Giendedellar, seu Gendibidestar: Italicè Castoreo: Germanicè Biber: *Hispanicè Bivaro & Biverio: Gallicè Bieure.*

Convulsioni ex plenitudine prodest Castoreum.

Ad menses movendos.

Castorei suffitus.

Castorei vires ex Plin.

Nomina.

† *Cùm impressis hoc loco legatur ποτίσαι, id est, potui dare: tamen in codice manu scripto, in quem Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis verba retulit, legitur ἀποτίθεσθαι id est, reponere: Quæ lectio ideo verior esse videtur, quòd castoreum (teste Dioscoride) non solùm potui detur, sed etiam infundatur, & suffiatur.*

Γαλῆ κατοικίδιος. MUSTELA VULGARIS CAP. XXIIII.

MUstela, quæ in domibus nostris oberrat, ambusta exenteratur, & inveterata sale, in umbra siccatur. Ea binis drachmis cum vino pota, adversus omnia serpentium venena præsentaneo est remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Ejus ventriculus coriandro farctus, inveteratusque, percussis à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine perunctæ strumæ juvantur: comitialibus etiam prodest.

MUstela vulgaris notitia in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore parvum, animo tamen invicto constat, atq; feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. 29. cap. 4. Alterum sylvestre, quod in agris & vepribus vitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus nostris oberrat. Utraq; adeò cupidè catulos suos diligunt, ut eos hinc aliò transferant, verentes, ne sibi surripiantur. Quo factum est, quemadmodum memoriæ prodidit Aristoteles lib. 3. de generatione animalium, cap. 6. ut cùm vidissent quidam, Mustelas catulos suos, quos parvos admodum parit, ore susceptos transferre, falsò opinati sint, eas ore parere. Quorum opinionibus adstipulatur Ovidius: cui tamen venia danda est, cùm poetis qualibet audendi amplissima sit potestas. Non est similiter in eo audiendus Christophorus Encelius, vir alioquin eruditus, quòd lib. 3. cap. 54. de fossilium natura, vulgi fortasse sententiæ addictus magis quàm Aristotelis & aliorum probatissimorum auctorum, sepias, loligines, locustas, & squillas ore coire ac parere, ridenda historia scriptum reliquerit: qui præterea cervos & sylvestres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Cæterùm in mustelarum genere recensentur quæ MARTES *appellantur, quarum duæ in Italia habentur species. Una namq; pilo vestitur fulvo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat: hanc nos vulgò dicimus Faina. Hoc animal oderunt rura, quòd sæpè domos illorum ingrediatur, ubi non modò gallinas, quas invenit, jugulat, sanguine plerumq; exucto, sed etiam ova exhaurit & exorbet:*

Mustelæ consideratio.

Vana quorundam opinio.

Martes & earum histor.

MUSTELA VULGARIS.

10

20

quin & in turres ascendit, atq; inibi columbas (modò eas comprehendere possit) earumq; pullos enecat. Altera sylvas incolit, raroq; illas deserit: hæc propriè Martes vocitatur. Differt ab illa, quòd corpore constet aliquantulùm longiore, gutture sit luteo, & pilo contegatur clariore tactuq; molliore, ut vel his nominibus ejus generis pelles, magnatibus expetantur, ad hyemales vestes suffulciendas. Sunt qui putent, postremam hanc duorum esse generum: alterum quidem, quod in fagens, quernis, ilignisq; sylvis versatur: alterum verò, quod in piceis & abiegnis tantùm oberrat, pulchrius nimirum aspectu. Zobellæ histor. *Mustelarum quoq; generi adscribitur quod Germani* ZOBELLAM, *nos verò Zebellinum vocamus. Hæc corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à martes, quamvis paulò minor sit. Totum corpus habet pilis fulvis vestitum, præterquàm guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta est Moscovia, & Lituania, atq; etiam iis abundant finitima alia regiones, à quibus eorum pelles ad nos convehuntur. Veneunt magno pretio in locis etiam, ubi capiuntur: quo fit, ut venatores quandoq; ditissimi fiant.* 30 Viverra. *Porrò &* VIVERRA *inter mustelas annumeratur. Ea autem animal est sciuri magnitudine, pilo subluteo, audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum, præsertim cuniculis, quos sæpe gregatim suis ex antris pellit. Oblectatur sanguine mirum in modum, adeò ut sanguine potius, quàm carnibus victitet. Inveniuntur præterea (ut audio) in Germània, Polonia, & vicinis locis alia Mustelarum genera: quæ quoniam hactenus ipse non vidi, neq; explorata sunt mihi, ideo quid de iis scribam, non habeo. Verùm quòd nunc in Bohemia vitam agam, equidem futurum spero favore atq; auxilio Serenis. Ferdinandi, Archiducis Austriæ Principis, & domini mihi colendissimi, ut non solùm mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia videre & cognoscere, quæ in hac boreali plaga proveniunt, sed & multa rara consequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam spectabunt. Mustelæ serpentes acriter persequuntur, dimicantq; devorata prius ruta. Basilisco mustela virus exitio esse auctor est Plinius libro 8. cap. 21. adeò natura nihil placuit esse sine pari. Injiciunt enim eas cavernis facilè cognitis sola tabe. Necant illi simul odore, moriunturq;, & naturæ pugnam conficiunt.* 40 Mustelæ natura, & vis. *Mustelæ etiam oculis punctis erutis ajunt visum reverti, eademq;, quæ in lacertis, & annulis factum. Mustelæ cujuslibet fimus moschum nonnihil resipit. Is melle exceptus, addita lupinorum aut fœnigræci farina, strumas, cæterosq; pituitosos tumores discutit. Mustelarum felle cum succo fœniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nubeculas: quin etiam idem lentigines, & alia hujusmodi cutis vitia emaculare perhibent, si cum melle, & vitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec desunt, qui putent Mustelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem esse.* Nomina. *Mustelarum combustarum cinis aqua subactus illitu capitis dolores mulcet: oculis verò injectus suffusiones emendat. Hoc animal* Γαλῆ *Græcis dicitur: Latinis Mustela: Italis Donnola.*

Βάτραχοι. RANÆ. CAP. XXV.

50

CONTRA omnium serpentium venena pro antidoto sunt Ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edantur, jusque earum itidem sorbeatur: contra inveteratos tendinum rigores pollent. Illitus earum cinis, profluentis sanguinis impetus sistit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor avulsos genis pilos renasci prohibet, in vestigia evulsorum instillatus: decoctæ in aceto, & aqua dentium dolores collutione leniunt.

Ranarũ consider. *RANÆ Italis, præsertimq; Insubriæ populis frequentissima. Genere sanè differunt, quemadmodum magnitudine, colore,* 60 *ac natura. Aliæ namq; ex putredine gignuntur æstivis imbribus pulvere madefacto, quibus sic ortis brevis est vita, nullusq; earum usus. Aliæ verò ritè, & secundum naturæ ordinem, proveniunt in mari, fluviis, paludibus, ac lacubus.* Rubetæ. *Sunt & terrestres, quæ in frutetis, & rubetis plerumq; victitant, ob idq; rubetæ Latinis dicuntur. Nec desunt in hoc genere, quæ etiam Calamitæ dicantur, quòd in arundinetis vitam agant: Verùm utraq; & venenatæ, & lethales habentur. Cæterùm illæ in fluviis, paludibus, & lacubus versantur, & degunt, quarum nobis in cibis invaluit usus, colore viridi, aut subrutilo, cinereóve, tametsi & inibi quandoq; ex his cernuntur, quæ non tutò edi possunt, ut poté quæ à rubetis non multum pernicie distent.* Ranarũ partus. *Pariunt Ranæ, ut Plinius tradit lib. 9. cap. 51. & experientia quotidie comprobari potest, minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm, & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumq; semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta*

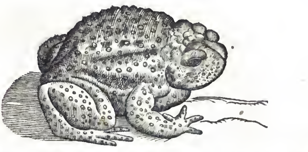
RANÆ.

occulta ratione, cùm omnibus annis id eveniat: hæc Plinius. Cui tamen sententiæ prorsus refragatur experientia: quippe quòd in paludibus maritimis, quæ glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocunq; anni tempore ranas conspicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinium eas tantùm quotannis in limum resolvi existimasse, quæ ex ipsius aquæ & terræ putredine gignuntur. Carnem habent Ranæ albam, iis sanè utilem, qui hectica febre aut phthisi laborant, & præsertim

Ranarū vis.

BUFO.

si è capi, aut gallinæ jure decoquantur. Unguentis adduntur, ubi siccare aut discutere sit opus. Decoctæ, quousq; dissolvant & fiant veluti unguentum, scabiem equorum sanant illitæ. Ranas decoctas contra serpentium venena antidotum esse patet, ex Nicandri Theriacis ubi sic habet.

—γερύνων νανα χεῖ περὶ ἄλλα τεύχε
Βάτραχοι οἱ χύτροισι καθεψηθέντες ἄρειοι.

Βάτραχοι sic Græcè, Ranæ Latinè vocantur: Arabicè Difdaba: Italicè Rana: Germanicè Frosch: *Hispanicè Ranas: Gallicè Grenoville & Raine.*

Nomina.

Σίλουρος. SILURUS. CAP. XXVI.

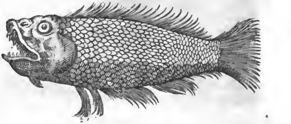
Silurus recens in cibo nutrit & facilem præbet alvum, sale verò conditus, minimum suppeditat alimentum: arteriam expurgat & vocem expedit. Illita saliti caro, aculeos & infixa corpori spicula extrahit. Muria ejus incipientibus dysenteriis prodest, si in desidentium fotus adjiciatur: fluxiones siquidem ad summa cutis elicit: ischiadicis infusa medetur.

Existimat Paulus Jovius in libello de Romanis piscibus, Silurum eum esse piscem, quem vulgus Sturionem appellat. Verumtamen si Aristoteli & Plinio est adhibenda fides, liquidò constabit, alius piscis genus esse Silurum, aliud Sturionem. Namq; Aristoteles Siluro dentes assignat adeò firmos atq; acutos, ut iis hamos etiam ferreos frangere valeat. Plinius item lib. 9. cap. 15. tradidit, Silurum ubicunq; sit grassari, omneq; animal appetere: idcirco innatantes equos sæpe demergere, præcipuè in Rheno Germaniæ amne prope Lubonium & in Danubio. At Sturiones etsi prægrandes sint, edentuli

Pauli Jovii opinio improbata.

penitus habentur. Ad hæc Silurus Aristoteli & Plinio fluviatilis semper describitur piscis, cum tamen Sturio frequentius in mari, quàm in fluminibus repertatur. Quo factum est, ut facilè deductus sim in sententiam clarissimi Manardi Ferrariensis: quippe quòd pro certo crediderim, Silurum Italis haudquaquam esse cognitum. Quandoquidem inibi in fluminibus,

SILURUS SECUNDA EDITIONE.

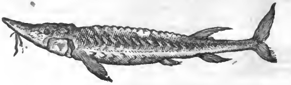
quanquam ingentibus, nunquam (quod sciam) Silurus fuerit repertus. Pannonii Danubii accolæ Silurum vulgari sermone vocant Accbia: Rheni verò litora inhabitantes Germanica lingua Bolich *appellant: siquidem is maximè grassatur, morsuq; petit omne animal, quod sibi obviam fit. Is effigie Gobium refert, capite magno, ore amplo, & dentibus ferocissimis. Hac in sententia me quoq; Plinius confirmat: is enim Silurum & in Rheno, & in Danubio nasci auctor est. Piscis qui* Σίλουρος *Græcis, Silurus Latinis appellatur: Arabibus Harbe: Italis Siluro: Germanis* Bolich und Balich.

Nomina.

Siluri cõsideratio. Theodori Gazæ error. Glanides.

MIrum sanè est Theodorum Gazam, Græcum hominem atq; doctissimum, adeò Plinianæ lectioni fuisse addictum, ut Plinij errores potius, in vertendo Theophrast. & Aristotele fuerit sequutus, quàm ipsorum Græcorum genuina cum plantarum, tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum esse, quis facilè cognoscet, qui Plinium cum Græco Aristotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide scripsit is, Plinius errore magno, suo tribuit Siluro: quo

SILURUS.

factum est ut Theodorus Glanidem in Aristotele Silurum verterit. Hæc itaq; falsa interpretatio aliis errandi præbuit ausam, qui tantùm Latinum Aristotelis codicem legerunt, ubi Glanidem Silurum vertit interpres. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gazæ ipsius interpretationem sequuti, illius & Plinii erratum non agnoscentes, Pauli Jovii opinionem refutavimus, quòd Sturionem nullis armatum dentibus sciremus, Silurum verò Plinio valde dentatum esse, & rapina viventem, adeo ut is natantes in fluminibus equos sæpe demergat. Verùm cùm posthac & Plinii & Gazæ ipsius errorem agnoscerem, non potui utrumq; non accusare, quòd me quoq; in errorem vocaverint. Quare fit in præsentia, ut ego subscribam Salviano, qui Pauli Jovii opinionem firmis defendit argumentis, contra Rondeletii & Gesneri sententiam, quòd hic Glanidem potius, quàm legitimum Silurum pingat: ille piscem quendam marinum potius, quàm fluviatilem, dentibus armatum, quem à Gesnero sibi missum scribit, quanquam id manifestò neget Gesnerus. Nec probo tamen frivola Rondeletii argumenta, quæ contra Jovii & Salviani opinionem scribit, cùm Salvianus ea omnino superaverit. Scribant itaq; illi, quicquid volunt, ego quidem nunquam à Jovio & Salviano posthac dissentiam, nisi prius horum scripta ubiq; ab iis confutata conspexero. Piscis qui Græcis Σίλουρος*: Silurus Latinis appellatur, Arabibus Harbe: Italis Sterione: Germanis* Stör oder Styrle*: Gallis Esturgeon: Hispanis Suillo.*

Rondeletii erratum.

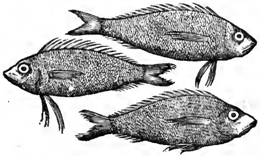
Xanch-

Σμαρίδες. **SMARIDES.** CAP. XXVII.

SMaridis piſcis ſaliti caput exuſtum, *a* excreſcentes ulcerum oras pulvilloſque reprimit, nomas cohibet, thymos clavoſque abſumit. Caro *b* non ſecus atq; ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis.

S M A R I D E S.

10

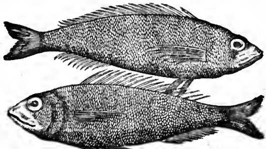
20

Μαινίδες. **MÆNÆ.** CAP. XXVIII.

30 MÆnarum ex capitibus cinis, ſi illinatur, calloſas ſedis rimas abolet. Ejus etiam garum oris putrilagines collutione ſedat.

M Æ N Æ.

40

50

ETſi ſtudii, ac diligentiæ plurimum impenderim, ut quinàm piſcis ſit Smaris, certior fierem, nunquam tamen apud Ariſtotelem, nec Plinium, nec deniq; veterum quemquam aliquid certi nactus ſum, ita ut planè Smaridem cognoſcere, ac deſcribere poſſem. Illud tantùm inveni, iis Smaridem eſſe piſciculum, mænis facie ſimilem. Ex quo facilè adductus ſum, ut eos non longè aberrare putaverim, qui Smarides eos piſciculos dixerit, quos vulgo Veneti appellant Giroli: namq; hi præter id quod corpore minores ſunt, mænas notis omnibus repræſentant. Cæterùm cum Mænæ, quæ vulgò Menole dicuntur, ſint vulgaris notitiæ, non eſt, cur plura de eis diſſeram.

Smaridis conſider.

Mænæ.

60 *Σμαρίδες ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, Abſamaris: Italis Smaridi. Quæ verò Græcè μαινίδες, Latinè: Mænæ dicuntur: Italicè Menole: Hiſpanicè, Pandelhas.*

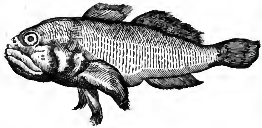
Nomina.

Κωβιός. **GOBIUS.** CAP. XXIX.

GObius recens in ſuillum ventrem conjectus, ſi conſuta rima in duodecim aquæ ſextariis donec duo ſuperſint, decoquatur excolatus, & ſub divo refrigeratus potui detur, alvus ſine moleſtia dejicitur. Illitus contra ſerpentium, canumque morſus auxilio eſt.

GOBI-

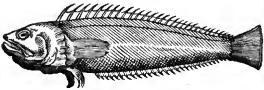
GOBIUS I.

10

20

GOBII ALIUD GENUS, SIVE PAGANELLO.

30

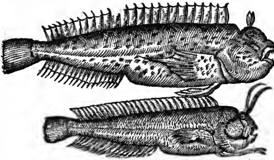
40

Gobiorum consideratio. *Gobii facultas ex Gal.* *Gobii fluviatiles.*

Gobii in Venetis ichthyopoliis frequentißimi conspiciuntur, quòd inibi in finitimis lacunis mirum in modum fœtificent, ac numerosi proveniant. Quare non immeritò prodidit Aristoteles in marinis littoribus, ubi in profundum non labatur aqua, summa cum voluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis posterioribus syllabis Go vulgo vocant. Capite sunt amplo, gustuq; persuaves, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, sic inquit: Gobius litoralis est piscis, ex eorum numero, qui parvi perpetuò manent. Præstantißimus autem ad voluptatem, coctionem simul ac distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontoriis vivit. At qui in fluminum ostiis, aut stagnis marinis versatur, non aquè suavis est, neq; probi succi, neq; concoctu facilis. Cæterùm sciendum est (ut etiam annotavit Galenus) Gobios non in maris tantùm reperiri, verùm etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum testantur ii, qui in Lario lacu, itemq; Ver-

50

GOBIUS III. ET IIII.

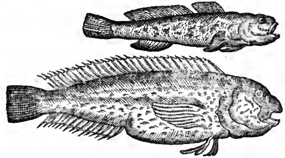
60

bano

bano capiuntur, laudatissimi quidem, propterea quòd eorum jecur maximam cum palato ineat gratiam Nam tametsi hi pisces, qui Italis dicuntur Bottatrisæ, fluviatiles Gobii non sint, de quibus meminit Ausonius, sunt tamen omnibus suis partibus, pulpaq; adeò Gobiis similes, ut mihi nihil verendum sit, quin rectè in Gobiorum fluviatilium, lacustriumq; genere recenseri possint: quemadmodum & ii, qui in fluviis universim minores existunt, quanquam ex iis etiam nonnullos

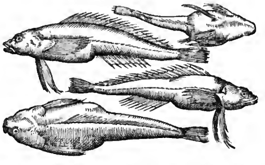
Bottatrisæ.

GOBIUS V. & VI.

invenias, qui duas, aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluvii, qui Gobios non alant: namq; & Athesis & Nosius, & Lavisius, & Sacra iis refertissimi sunt. Hos ibi quidam vulgò vocant Capitoni, quidam verò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobiis vocabulo, vulgò dicuntur Ghiozzi. Sunt

GOBIUS FLUVIATILIS.

hi pisciculi non modo concoctu facillimi, sed & ori suavissimi, atq; gratissimi, præsertim cùm ovis turgent: hæc enim iis & pinguia, & copiosa sunt, gustui verò suavissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum fœturas observantes, non minus expiscandis ovis operam navent, quàm piscibus ipsis. Κωβιὸς Græcis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus Kamen, Italis Gobio: Germanis Goeb: Hispanis Cadozes: Gallis Gouiones.

Gobii ova.
Nomina.

Θύννος. THUNNUS. CAP. XXX.

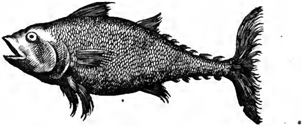
CONditanei thunni cato, quam omotarichon vocant, sumpta iis auxiliatur, quos vipera nomine præster momorderit: sed oportet vinum quàm plurimum subinde cogantur haurire, ita ut vomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè valet: canum morsibus utilissimè illinitur.

THunni pisces inter cetaceorum genera recensentur. Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, præsertimq; Tyrrheni accolis magis, quàm iis, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum est captura. Irrumpunt Majo Mense, ac Junio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphiis, hoc est, spathis piscibus, qui ense à rostris prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphiæ immanes beluæ. Namq; (ut Plinius inquit libro 32 cap. 2.) mucronato rostro tam valide naves perfodiunt, ut in oceano merganstur, præsertim ad Mauritaniæ locum, qui Cotta vocatur, non procul à Lixo flumine. Thunni igitur cùm piscium simplicissimi timidissimiq; sint, non aliter in fugam à xiphiis gregatim aguntur, quàm ovium greges à lupis: quam ob causam vel inanibus terriculamentis acti, facilè vadis atq; litoribus intruduntur. Porrò summa spectantium voluptate Majo & Junio mensibus Thunni à Gaditanis non longè ab Herculeo freto capiuntur, ad quam piscationem universus concurrit populus, maximo clamore tympanorũ sonis, ac bellicis pulvere & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam faciliorem reddunt: quandoquidem stolidi cùm sint, vocibus & strepitu territi, concitantur ad vada, quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximoq; omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diversa sortiuntur nomina: namq; primus thunnorum fœtus ab ipso statim ovo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias evadit: ex limariis autem adolescentibus

Thunni conductæ.
Xiphia piscis.
Thunnorum captura.

Pelami-

THUNNUS.

Pelamides ſunt, ſic à luto dictæ: cùm verò hæ pedalem exceſſere menſuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu vivere ait, & in prægrandes evadere piſces. Sed huic opinioni videtur adverſari Atiſtoteles, cùm aſſeveret, eos bieunio vitam finire. Animal eſt parvum (ut ſcribit Plinius) ſcorpionu effigie. Hoc ardente Sirio ſub pinna affigit aculeo, tantoq; infeſtæ dolore ut in naves exiliant, quo tempore, ut maximè noxii damnantur in cibis. Cæterùm thunnorum ventres, quò in cibatu ori gratiores habentur, eò magis ventriculo nocent: contra eorum carnes, quæ omni prorſus pinguedine carent, etſi non tantam cum palato ineant gratiam, minorem tamen ventriculo inferunt noxam. Quanquam hujuſcemodi piſces, qui in cetaceorum genere recenſentur (ut Galenus eſt author libro 3. de alimentorum facultatibus) dura carne ſunt præditi: quam ob cauſam & pravi ſunt ſucci, & excrementitium præbent alimentũ. Quapropter ſale macerata plerunq; eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipſis in corpus diſtribuatur: ob idq; fit coctioni, & ſanguini faciendo accommodatior. Nam recens horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum ſuccorum copiam in venis congerit. Piſcis, qui Græcis θύννος, Latinis item Thunnus vocatur: Arabibus, Keſam & Aliena: Italis Tonno: Hiſpanis Atuni: Gallis Thun.

Thunorũ in cibis facult. — **Nomina.**

Γάρον. **GARUM.** CAP. XXXI.

GArum omne, quod ex piſcibus, carnibuſque ſale maceratis liquamen eſt, ſi ex eo fotus fiat depaſcentia ulcera ſiſtit. Morſis à cane medetur: dyſentericis, atque iſchiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata adurat: aliis autem ad laceſſenda, quæ ulcera non ſenſerunt.

Ζωμὸς ἰχθύων. **JUS PISCIUM.** CAP. XXXII.

REcentium piſcium jus, modò per ſe, modò ex vino potum, alvum ſubducit. Privatim ad hunc uſum conficitur è phycidibus, & ſcorpionibus, & julide, percis, & recentibus aliis ſaxatilibus, nec virus reſipientibus, ſimpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

Gari cõſiderat.

GArum dictum eſſe à veteribus tradidit Plinius lib. 31. cap. 7. quòd olim conficeretur ex piſce, quem Græci Garon vocabant, inteſtinis illius ſale maceratis, ac eliquatis. Quod item poſtea è ſcombri extis confici cœptum eſt. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus fere liquor, qui ad gulæ luxum magis præſtaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioſcorides, ſed generatim de omni piſcium, & carnium muria, quæ hac diutius aſſervari ſolent. Cæterùm de piſcium jure non eſt cur pluribus agam, cùm ſatis ab ipſo auctore de eo proditum ſit. Quod Græci γάρον, Latini ſimiliter Garum dicunt: Arabes Muri ſive Almuri: Itali Garo: & Salamuoia. Quod verò Græcis ζωμὸς ἰχθύων, Latinis Jus piſcium dicitur: Italis Brodo de peſci.

Nomina.

Κόρεις κλινικοί. **CIMICES LECTULARII.** CAP. XXXIII.

CImices, qui in cubilibus enaſcuntur, cavis fabarum incluſi, ſi ante febrium ſignificationes ſepteni devorentur, quartanis auxilio ſunt: & citra fabas ſumpti, percuſſis ab aſpide proſunt: vulvarum exanimationes olfactu revocant. Poti cum vino aut aceto adhærentes ſanguiſugas abigunt: triti & urinariæ fiſtulæ impoſiti, urinæ anguſtias levant.

Cimicũ conſider.

INter omnes nocturnos hoſtes, qui nobis dulcem ſomni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infeſtioresq; habentur, quàm Cimices: quippe qui non ſolùm morſu dilacerent, quo & ſomnum interturbant, & ſanguinem nobis adimunt, ſed etiam fœtorem adeò deteſtabilem, abominandumq; nobis ex ſe relinquunt, ut eo longè magis ſenſus, ſpiritusq; lædantur, quàm univerſæ corporis partes, quæ ab iis fuerint ictæ. Cæterùm tametſi infeſtiſſima, fœtidiſſimaq; ſint animalia: noluit tamen eos genuiſſe natura omnium rerum parens, quin ſuum haberent in medicina uſum. Utuntur iis recentiores quidam ad ciendam urinam, vivis in penis organum immiſſis, non autem mortuis, & tritis, Dioſcoridis modo. Quod mihi magis conſentaneum eſſe videtur: ſiquidem in meatum urinarium inditi, ingreſſu titillationem excitant, & urinæ vim expultricem provitant. Sunt & ſylveſtres Cimices, qui ex herbis victum, & locum habent, lectulariis majores, colore viridi, æquè ac illi fœtidi. Sed hi nullum, quod ſciam, obtinent in medicina uſum. Cimices ita Latinis, κόρεις Græcis appellantur: Italis Cimici: Germanis Wantzen: Hiſpanis Chiſmes, Chineſas, & Paravelhos: Gallis Puneſes.

Cimicũ vires. — **Cimices ſylveſtr.** — **Nomina.**

Ovi

CIMICES LECTULARII.

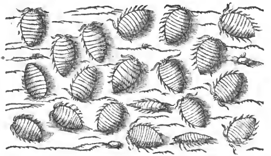
10

20

Ὄνοι. **MILLEPEDÆ.** CAP. XXXIIII.

Millepedæ, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, animalia ſunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex vino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur tritæ, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito roſaceo, convenienter inſtillantur.

30

40

Millepeda, quas vulgo appellamus Porcellett, animalia ſunt exigua, & omnibus vulgaria: proinde non operæpretium duxi, ut plura de eis in præſentia referam, quàm tradiderit Dioſcorides. Cæterùm animalcula hæc Galeno commendata ſunt lib. 2. de comp. med. ſecundum locos ad diuturnos capitis dolores, ubi ſic inquit: Maximè etiam proſunt ſub aquario vaſe naſcentes aſelli, millepedæ appellati, ſi oleo incoquantur. Quamobrem neſciverim, cur dixerit Plinius lib. 29. cap. ultimo, Millepedam animal eſſe è vermibus terræ, piloſum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quæ Græcè ὄνοι, Latinè Millepedæ, Aſelli & Multipeda vocantur: Arabicè, Haina: Italicè Millepedi: Germanicè Eſel: *Hiſpanicè Gallmilha: Gallicè Cloporte.* (50)

Millepedarum conſider. Millepedarum uſus.

Nomina.

Σίλφη. **BLATTA.** CAP. XXXV.

Blattæ ejus, quæ in piſtrinis invenitur, interanea trita, aut cum oleo decocta, aurium dolores inſtillatum mitigant.

60

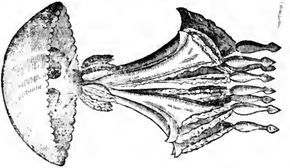
Blattarum plura eſſe genera, auctor eſt Plinius lib. 29. cap. ultimo. Verùm hæ, quarum in Hetruria aliquibus locis ingens eſt multitudo, & quæ vulgò vocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis vinariis apparentes, circa latrinarum ora, in piſtrinis, balneis, uligmoſisq; ædium partibus, fœdiſſima quidem nauſeoſaq; ſunt animalia. Gryllos hæ, qui noctibus æſtate ſtrident, quadantenus referunt: planiores tamen cruribus etiam multò tenuioribus araneorum modo: proinde fuga citiſſima. Lux iſtis adverſiſſima, ita ut ſi nocte lumen repentè inferatur, himentibus locis in quibus degunt, celerrimo curſu refugiant. De his igitur, utpote quæ multùm in piſtrinis verſantur intellexiſſe Dioſcoridem credendum eſt: non autem de illis vermiculorum modo oblongis, quæ in apum alvearis, & in carnibus diu ſale inveteratis enaſcuntur: quanquam & hæ blattæ nomen ſibi vendicaverint. Nobis hæ vocantur vulgo Barbezgie. aliis verò Carpe. Blattarum vires, quas pluribus Plinius conſcripſit, ſilentio involvimus, rati gratioribus, ſalubrioribusq; remediis morbos poſſe

Blattarum conſider.

Nomina. *sanari, quàm iis, qui à tam fœtidis, atq; execrandis sumuntur animalibus. Quæ Græcis σίλφη, Latinis pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis* Grillen und Heimichen. *Hispanis, Rapacora.*

Πνεύμων θαλάσσιος. PULMO MARINUS. CAP. XXXVI.

PODagras, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus & illitus.

Pulmon. marini consider. *PUlmones marini animalium pulmonibus non absimiles habentur. His (ut Plinius est auctor libr. 9. cap. 47.) eadem quæ fruticis inest natura, perinde ac spongiis, urticis, stellis, & olothyriis. Conspiciuntur marini pulmones plerumq; undis supernatantes, futuram maris procellam præsagientes. Colore crystalli in modum pellucido, cum cæruleo misto, substantia tam fragili, ut vix è mari integer eximi queat. Mirum, quod si iis virga baculiq; perungantur, nocte facium accensarum modo lucem edant: adeò etiam pruritum facit, & ruborem excitat, id quod ego in me ipso expertus sum. πνεύμων θαλάσσιος ita Græcis: Latinis verò Pulmo marinus appellatur: Italis Potta marina. Hispanis, Natura de vieja, Capacha de velha.*

Nomina.

Πνεύμονες. PULMONES. CAP. XXXVII.

a Meum αὐτῆς. i. ipsius. SUillus, & agninus, ursinusq; pulmo impositus, attritus à calceamentis contractos, ab inflammatione tuetur. Vulpinus verò si arefactus bibatur, suspiriosos adjuvat. Adeps a quoq; liquefactus, infususq; aurium dolores finit.

MUlta præterea sunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum disserit Dioscorides, quæ medicamenti vim possident, de quibus postea speciatim suis locis dicetur. Verùm cùm hæc animalia nemini non sint cognita, non opus esse existimo, ut de iis plura dicamus. Quanquam illud silentio non dissimulandum, quòd scilicet Ursarum partus non sit plurimis membris indiscretus, cruribus præsertim, & undiq; rudis, ac informis: nec quòd parentis linctu formam tandem recipiat ursinam, ut nonnulli scriptis commendarunt, & credit vulgus. Quandoquidem in valle Anania supra Tridentum vidimus nos prægrandem Ursam prægnantem, ab ipsis venatoribus exenteratam, cujus catuli adhuc in utero existentes, omnibus suis membris distinctis, ac formatis reperti sunt, non autem informes, ut plerìq; existimant, magis fortasse Aristotelis, & Plinii auctoritatibus freti, qui ita esse memoriæ prodiderunt, quàm sensibus, & experientia.

Vana de ursæ partu opin.

Nomina. *Πνεύμονες Græcè, Pulmones Latinè dicuntur: Arabicè, Rich, & Riche: Italicè Polmoni: Hispanicè, Levianos: Gallicè Polmon.*

Ἥπατα

Ἥπατα. JECINORA. CAP. XXXVIII.

Asini jecur inassatum esu comitialibus prodest: veruntamen jejunis edendum praecipitur. Caprae verò inassati decidua sanie, inungi luscíosos prodest: & dum coquitur, apertos oculos halitu ejus vaporari: prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini jecinoris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens si arefactum teratur, ex vino potum, contra serpentium, † volucrumq; morsus auxilio est. Jecur canis, qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tententur metu aquae tueri creditur. Utuntur autem ad arcendos aquae pavores dente eo, qui caninus dicitur: hunc à cane, qui momordit, exemptum & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inveteratum autem sale Mergi jecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

Praeter Asini, Caprae, Hirci, Apri, rabidi Canis & Mergi jecur, est & Lupinum, quo utuntur medicorum nonnulli, qui primas tenent in universa Italia. Siccant enim lupinum jecur, mox in pulverem conterunt, & tanquam praecipuum medicamentum iis exhibent, qui jecinorosis afficiuntur fluxionibus: iisq; similiter, qui aqua inter cutem laborant. Quanquam id probare non videatur Galenus lib. xi. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Jecur lupinum saepenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen quod memoria dignum sit, amplius praestare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine ipso componitur. Secus autem Galenus de jecore lupino scripsit postea lib. & cap. 8. de compositione medicamentorum secundùm locos, ubi jecinoris medicamenta recenset, cùm sic inquit. Cochlearum terrestrium carnem valde probè terito, & affusis vini nigri cyathis tribus calfacito ac bibendum dato. Videntur autem haec juxta totam substantiam efficacia esse, non secundùm unam aut alteram qualitatem. Quale est & lupinum hepar, cujus abunde experimentum habemus. Usus autem ipsius consimilis cochleis est: teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum vino aliquo dulci, qualia sunt theraeum, Creticum, scybelites, ac dulce protropum. Benigna enim haec sunt visceri, ipsum nutrire potentia, & media juxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis convenire videntur, ut quae ex substantia proprietate commoditatem de se exhibent, & neq; calidas neq; frigidas intemperies laedunt: hactenus Galenus. Caeterùm idem in simplicium medicamentorum censu, libro paulò ante citato, Canis rabidi jecur non iis praestare viribus, quibus aliquorum fert opinio, scriptum reliquit his verbis: Jecur rabientis canis, si assum edatur, remedium existere iis, qui ab ipso fuerint demorsi quibusdam memoriae est proditum. Ac scio certè quosdam qui ipsum sumpsere, mansisse superstites, verùm non illo solo: siquidem aliis praeterea remediis usi sunt, quorum fecimus periculum in rabiosorum morsibus. Audivi verò quosdam, cùm illi soli fidem habuissent, postea mortuos. De jecore Mergi in aqua degentis, tametsi Galenus nihil literis mandaverit, Paulus tamen id renum calculos ejicere tradidit. Dioscorides verò secundas, non autem calculos pellere protulit. Quo fit, ut Pauli codicem depravatum esse crediderim. At ventris quidem Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut vanam explodens, qui ventriculo roborando ipsum exhibent. Eosq; idem deridet medicos, qui ad idem usurpant internas ventriculorum gallinarum tunicas: siquidem ait, se utrunq; expertum fuisse, nec inde quicquam consecutum emolumenti. Quod tamen cum ignorent recentiorum quidam, cum seplasiariis ad ventriculum roborandum aliquid praecipiunt, nihil frequentius habent in ore, quàm illud, Recipe stomachi gallinarum, longè magis vulgum, quàm Galeni dogmata secuti: quanquam in hoc Galenus sua experientia fretus, apertè Dioscoridi refragetur. Quod Graeci ἧπαρ, Latini item hepar & jecur vocant: Mauritani Bedib: Itali Fegato: Germani Leber: *Hispani Figado.*

Jecinoris lupi consider.

Lupini Jecinoris vires ex Gal.

Canis rabidi jecur.

Mergi jecur & venter.

Nomina.

† *Sunt qui hoc loco non πτηνῶν quod est volucrum, legant: sed κτηνῶν id est, quadrupedum, priore tantùm mutata litera. Certè facilis hic fuit librariorum lapsus: tamen quae sit vera Dioscoridis scriptura, non facilè intelligi potest, cùm Plinio aves etiam dentatae prodantur.*

Αἰδοῖον ἐλάφου. GENITALE CERVI. CAP. XXIX.

Genitale cervi tritum, & in vino potum, à vipera demorsis auxiliatur.

Rhasis auctor est, Genitale cervi, praeter vim, quam sibi natura comparavit contra viperarum morsus, ut etiam scribit Dioscorides, auxilio esse remorantibus urinis, ac coli cruciatibus affectis, si ubi aqua probè fuerit elotum, ipsa statim ablu-

Genitalis cervi vires.

ablutionis bibatur aqua. Ajunt in pulverem tritum, & in medicamentis inditum, quæ venerem excitant, ea valentiora efficere. Quin & dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Cervus genitale auxiliari serpentium morsibus autor est quoq; Nicander in Theriacis hoc carmine, à quo sumpsisse videtur Dioscorides:

Ἠὲ καὶ ἐξ ἐλάφοιο ταμὼν νηδύια δοραίων.

Nomina. *Quod αἰδοῖον ἐλάφου Græci, Genitale cervi Latini dicunt: Itali, Verga del cervo.*

Ὄνυχες ὄνου, καὶ αἰγός.

UNGULÆ ASINI ET CAPRÆ. CAP. XL.

10

UNgularum asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adjuvare: eædem oleo subactæ strumas discutiunt: & illitæ pernionibus medentur. Caprinarum cinere perunctæ ex aceto alopeciæ sanantur.

20

30

Ungularũ vires. *NOn solum Asini & Caprarum ungula in medicum veniunt usum, sed & Vaccarum, ex prioribus tantum pedibus exuta, ut auctor est Rhasis libello de 60. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutricibus lactis copiam præbere existimat: Mularum verò mulieres infæcundas reddere. Quin etiam mures earum suffitu fugari, ipsis carbonibus impositis & accensis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latinum Ungues & Ungula: Arabicum Chafit, Stei & Dalef: Italicum Ungie: Hispanicum Unhas de animal: Gallicum Ongle.*

Nomina.

40

Λειχῆνες ἵππων.

LICHENES EQUORUM. CAP. XLI.

LIchenes sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli, qui triti, & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur.

LICHENES EQUORUM.

50

60

Callorũ equi vires. *DE Callis, qui equorum cruribus innascuntur, meminit Plinius libro 28. capite 10. & 15. iisq; tritis, & per aurem cum oleo infusis, dentium dolorem mulcere scribit, diebusq; quadraginta ex vino aut mulso potis calculos expelli.*

Cæterùm

Caterùm Galenus, cui etiam subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpari ad quemlibet animalium morsum: Λειχῆνες ἵππων Græcis, Latinis verò Lichenes equorum nominantur: Arabibus Zeide: Italis Calli de cavalli: Hispanis Impigenes dellos cavallos: Gallis, Cal des jambes des chevaux.

Nomina.

Καττύματα. CORIA VETERAMENTARIA. CAP. XLII.

VEteris corii cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorum attritus sanat.

Veteramentorũ vires ex Galeno.

10 *COria vetera, quæ videlicet veteramentorum sunt, usta (ut Galenus memoriæ prodidit libro 11. de simplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum à quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathεια quadam. Certè quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam juvantur: verum ubi sedata fuerit phlegmone, non injuria juvantur, nempe quia reficcantur: hæc Galenus. Caterùm veteramenta prunis accenso fumo naribus accepto, efficacissimum constat esse remedium ad vulvæ strangulatus, ut mihi quoq; experientia comprobatum est: quandoquidem hoc tantùm remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes efficaciter fugari compertum est, neq; eos modò, qui in domibus nostris oberrant: sed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostra ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini, cui cùm frustra adhibita essent innumera medicamenta, ipsaq; alioquin efficacissima, illud tamen magnificè præstitit veteramento-*
20 *rum fumus trajectorio in corpus haustus. Siquidem cum primùm immanis fera (erat enim vipera non parva) fumi nidorem præsensit, visa est à circumstantibus egredi per anum, non sine magna omnium admiratione. Καττύματα sic Græci, quæ Latini Coria veteramentaria vocant: Arabes Geldalatiche: Itali Scarpe vecchie: Hispani Zepatos viegos.*

Vipera ex homine fugata.

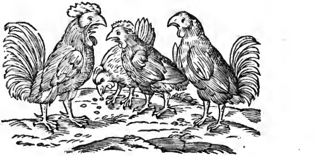
Nomina.

Ἀλεκτορίδες καὶ ἀλεκτρυόνες. GALLINÆ ET GALLI. CAP. XLIII.

DIssectæ gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium morsibus auxiliantur: sed identidem alias sufficere oportet. Earum cerebellum in vino bibendum datur contra serpentium morsus: sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore ventriculi galli sinu residet membrana, secti
30 in laminas cornus specie similis (ea verò inter coquendum abiici solet) siccatur, tritaque in vino convenientissimè stomachicis datur in potu. † Jus è vetere gallinaceo alvum dejicit. Abjectis itaque interaneis salem conjici oportet, & consuto ventre decoqui in viginti sextariis aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub divo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum aut filiculam. Crudos humores, crassosq;, atram bilem, & strigmenta elicit: prodest longis febribus, suspiriis, articulariis morbis & inflationibus stomachi.

GALLINÆ ET GALLI.

40

50

TAmetsi Gallinarum jus simplex (ut Galeno proditum est libro 11. simplicium medicamentorum) retinendi vim habeat: gallorum tamen veterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Adversus serpentium morsus tam gallinis, quàm gallinaceis utuntur medici, non tantùm ipsis dissectis & appositis (ut docet Dioscorides) sed viventibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumq; demorsis partibus apponunt: attrahunt enim hæc animalia cucurbitu-
60 *larum modo in se venenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos vivos continuò apponere necesse est, donec injectum virus penitus absumatur. Utuntur præterea gallinarum adolescentium jure, ad æquandos corporis humores: post febrium discessum, cum sacharo, serapii modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coëuntium testes, deperditas in morbis vires mirificè restituunt: quamob causam hecticis & marasmo laborantibus, morborumq; diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & venereas roborant vires. Plinius cùm de gallinis dissereret lib. 29. cap. 4. hæc inter cætera memoriæ prodidit. Non præteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens, si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se, ita hoc venenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, non canunt. In quibus illud quoq; sibi à natura datum, non est non summopere admirandum, quòd noctu horas distinguant suo cantu: qua in re nunquam adeò somno capiun-*

Gallorũ & gallinarum vires ex Galen. & aliis.

 tur,

tur, quin statis horis cantent: etsi per anni circulum noctes modò breves, modò maximæ fiant. Gallina sic Latinis, ἀλεκτορίδες Græcis vocantur: Arabibus, Degedi sive Giazeudiuch: Italis Galline: Germanis Han und Hennen: *Hispanis Gallinas: Gallis Gellines & Coq.* (Nomina.)

† *Codices Græci typis expressi hoc in loco habent:* ὁ δὲ ζωμὸς τοῦ ὀρνιθαρίου μάλιστα ἀλλοιοῖ κακοχυμίας χολῆς φαυλοτέρας, καὶ ἐπὶ τῶν στόμαχον πυρουμένων λιτῶς σκευασθείς. *hoc est ad sensum: Ius galli junioris maximè datur ad contemperandos humores vitiosos, & in ardoribus stomachi simpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cujus interpretationem alioquin sequimur, vel neglexit, vel illegitima judicavit. Nos verò hæc ea afferenda duximus, non solùm quòd in vulgatis codicibus ac antiquissimo (teste Marcello) legantur: sed quia etiam à Serapione referuntur. Quibus etiam subscribere videtur verborum series & communis rei usus.*

ὠόν. OVUM. CAP. XLIIII.

OVum mollicùlum plus alit sorbili & durum plus molli. Luteum ovi contra oculorum dolores utile est: inassatum sedis inflammationibus prodest, cum croco & rosaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uva autem fruticis ejus, quem rhoa dicunt aut galla, in patinis frigitur, ut cibo alvos sistat; per se etiam offerri solet. Candidum ovi crudum testigetat: spiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infusum lenit: ambusta, si statim eo perungantur, pustulas non sentiunt: faciem à solis adustione tuetur: fronti impositum cum thure fluxiones arcet, avertitq́;: inflammationes oculorum lana exceptum addito rosaceo, melle & vino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum sorbetur: summè tepidum prodest vesicæ rosionibus, renum exulcerationibus, gutturis scabritiæ, rejectionibus sanguinis, destillationibus & thoracis rheumatismis.

(Ovorum consider.) *DE Gallinarum tantùm ovis hic locutum fuisse Dioscoridem, credendum est: quippe quæ sint cæteris præstantiora, eorumq́; sit tum in cibis, tum in medicinis præcipuus usus. Nam quemadmodùm testatur Galenus lib. 3. de facultatibus alimentorum, & Isach Arabicus in suis diætis, gallinarum ova gratioris sunt saporis, ori jucundiora, pluraq́; afferunt alimenti, quàm cætera. Alunt hæc, & brevi reficiunt tempore, recreant, semen prolificum augent, & vires ad coitum suppeditant. Quæ omnia eò præstant efficacius, quò recentiora sunt, & à gallinis edita, quæ prius admissarios gallos susceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia veteribus plurimum præstant, quippe optima sunt recentissima, pessima autem vetustissima.* (Perdicū & Phasianorum ova.) *Secundum locum sibi vendicant à perdicibus, & phasianis edita, quanquam gallinacea viribus non excellant. Deteriora verò sunt anatum, anserum, gruum & reliquarum aquatilium: aggravant enim ventriculum: succum crassum gignunt, & ægrè concoquuntur, tametsi plurimum præbeant alimenti, ubi à validis, robustisq́; ventriculis optimè conficiantur. Columbarum ova admodum calida sunt, potius in medicamentorum, quàm ciborum usum expetenda.* (Pavonū ova pessima.) *Pavonum autem ac struthiocamelorum pessima sunt, saporis horrendi, concoctu contumacia & humanæ temperaturæ inimica. In ovis luteum candido longè præstat: nempe quòd illud temperatum constat, ori non ingratum, boni succi & concoctu minimè contumax: hoc verò frigidum est, pituitam gignit, ægrèq́; concoquitur.* (Ovorum coctura diversa.) *Ova variis & diversis modis decoquuntur: quo fit, ut etiam diversum afferant nutrimentum, & ob id diversos in corpore pariant succos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ cæteris, quæ tremula vocant, quòd lactis semicoagulati instar tremant.* (Ova tremula.) *Sorbilia, quæ ut velocius hauriantur, breviorem cocturam experiuntur, minus sanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indurescunt, difficilimè concoquuntur, crassos generant succos, obstruunt, in ventriculo marcescunt: arenulas & calculos gignunt: coli & ventriculi excitant cruciatus. Porrò ex iis, quæ extra putamina coquuntur, ea cæteris præstant, quæ integra in serventem immerguntur aquam: hæc à nostris, quòd quasi dispergamur, vulgò Sperdute vocantur. Veruntamen curandum, ne hæc quoq; indurentur: siquidem ubi duritiem contraxerint, non secus acq; alia diutius cocta, redduntur noxia.* (Ova fricta.) *Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra friguntur, ventriculum lædunt, ructus commovent, ægrè conficiuntur, consocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum super prunis torrentur, aut ignitis figlinis tegulis inassantur, alvum cohibent, difficileq́; concoquuntur. Et hæc sufficiant ad ovorum in alimentis facultates.* (Ovorum vires ex Gal.) *Cæterùm quibus, quantisq́; ova in medicamentis polleant viribus, retulit Galenus lib. 11. de simp. med. facultatibus, sic inquiens: Ovorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero est medicamentorum minimè mordicantium. Itaq; utendum est ovi albumine non tantùm ad oculos, verùm etiam ad alia omnia, quæcunq; medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut sunt omnia sedis ac pudendorum ulcera-*

rama-

ra maligna. Miscetur quoq; utiliter medicamentis profluvium sanguinis ex cerebri membranis supprimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, atq; astringunt. Sed & ad ulcera rebellia miscetur iis, quæ absq; morsu ea possunt desiccare; cujusmodi est medicamen Pompholyx elota, & metallicorum quædam elota, de quibus privatim suprà disseruimus. Porrò & ipse vitellus adsimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus, ovis videlicet aut elixis, aut assis. Verùm id tamen manifestum est inter hæc leviculam existere differentiam, quòd paulò plus desiccent quæ sunt assa: ac quantum hujus accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem arcentibus, ut iis quæ ex meliloto constant sedi applicandis. Crudo verò ovo toto utimur admisto rosaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumq; phlegmonas, quæ scilicet aut ictis illis, aut alio quovis modo evenerint, aut extiterint in nervosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter, & manibus. Porrò in

Ovorum partes.

10 *aceto coctum ovum si edatur fluxiones ventris desiccat. At si etiam quippiam eorum, ad dysenteriam, aut cœliacum affectum convenientium, illis miscueris, atq; in igne modico, fumiq; experte (qualis est, qui ex prunis constat) in sartagine frixeris, edendumq; ita præbeas, non minimè sanè laborantes adjuveris. Aptissima talem ad mistionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibis aspergitur erythros nuncupatus, tum succus ipsius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina. cinis cochlearum integrarum ustarum. Apta quoq; & uvarum acini, & myrta, & mespila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocistis, cytini, sive mali punici flores. Sed & ad ambustiones protinus crudum impositum est utile, sive quis seorsum albumen duntaxat ipsum mollis lana excipiat, sive etiam eum vitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morsum desiccat. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut elixum, aut assum, aut in sartagine frictum miscetur: iis verò, quæ crassa in pectore, pulmaneq; incidunt, sorbile quod vocant: id quod in aqua eousq; lixari debet, dum incaluerit. Ejusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex vociferatio-*

20 *ne, aut ex humorum acrimonia exasperatæ sunt, assumitur: tum scilicet quòd affectis partibus illinitur, atq; cataplasmatis modo inhæret: tum quòd substantiæ suæ levitate ea mitigat, sanatq;. Eadem ratione stomachi, ventris, intestinorum, ac vesicæ medetur asperitatibus: hæc Galenus. Ovum recentissimè exclusum, si crudum dum adhuc calet absorbeatur, præstat maximo sanè auxilio, cùm ad alba fœminarum profluvia, tum quoq; ad gonorrhœam. Cæterùm oleum, quod è vitellis diu in sartagine frixis elicitur, illitum asperitatibus cutaneis mirificè prodest: serpigines, & vitiligines emendat: rimas labiorum, manuum, sedisq; sanat. Quinetiam ulcerum dolores, & articulorum cruciatus mulcet. Prodest & aurium doloribus, atq; ulceribus: item ambustis utiliter illinitur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus sanis segregat, ut nos compluries magno cum honore periculum fecimus. Ex ovis præterea animalibus volucribus generatio evenit, quanquam & aquatilibus ferè omnibus, præterquam phocæ, delphino, & aliis nonnullis. Gignuntur item ex iis & è terrestribus quædam, ut crocodili, lacertæ, testudines, stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, vipe-*

Oleum ex ovo è luteo.

Animalia ex ovis orta.

30 *ra excepta. Verùm, ut Hippocrates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librariorum culpa eo in loco codex sit depravatus) pullus ex vitello nascitur, informaturq;, ex albumine verò alimentum, & augmentum capessit. Cui sanè sententiæ illud prorsus refragatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis memoriæ prodidit Aristoteles lib. 6. cap. 3. de hist. animalium. Illud insuper eam refellit sententiam, quod experientia sæpè à mulierculis compertum est, quæ suis gallinis ova incubanda subjiciunt. Siquidem exempto quandoq; fœtu, die uno, atq; duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli visceribus magnam vitelli partem invenerunt in corpus assumptam. Testudinum ova, quanquam diutius elixantur: nunquam tamen eorum album concrescit, quamvis luteum admodum durescat. Præterea experimento compertum habeo testudines statim ova non edere cùm testa obducuntur, quemadmodum volucres, sed postquàm omnia, quæ in corpore fuerint, testaceum contraxerint putamen: namq; mihi quandoq; contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat ova, suo putamine obducta, quod & serpentibus evenire quidam existimant. Ovum quod*

Ova testudinũ.

40 *Latini, ᾠὸν Græci vocant: Arabes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vovo: Germani, Ein Ey: Hispani, Huevo, & ovo: Gallis Oeuf.*

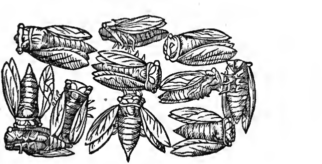
Nomina.

Τέττιγες. CIOADÆ. CAP. XLV.

Cicadæ, quæ inassatæ manduntur, vesicæ doloribus prosunt.

CICADÆ.

50

60

Cicadarum consideratio.

Cicadæ passim in Italia cognoscuntur, atq; adeò inibi vulgaris notitiæ sunt, ut sæpe æstate assiduo cantu messores, agricolas, ac viatores in campestribus obtundant. Cæterùm, quemadmodum tradidit Aristoteles lib. 5. cap. 30. de historia animalium, & Plinius lib. 11. cap. 27. qui certè ea omnia Aristoteli accepta referre potest: Cicadarum duo sunt genera: aliæ enim minores, quæ prima prodeunt, & novissimæ pereunt; aliæ majores, quæ canunt, eædemq; novissimæ prodeunt & primæ intereunt. Sunt quæ canunt præcinctu dividuæ sive minores, sive majores sunt: quæ autem non canunt, individuæ sunt. Pariunt in arvis cessantibus, excavantes fœturæ locum asperitate præacuta, quam parte habent posteriore, quemadmodum & bruci. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo vites eriguntur, nidum fœturæ excavant. Proveniunt large copia imbrium. Crescit primò in terra vermiculus, deinde fit ex eo, quæ tettigometra vocatur parentis nomine, quo tempore gustu suavissimæ sunt, anteaquam cortex rumpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimq; rupto cortice prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modò tettigometram dixi. Mares canunt in utroq; genere, fœminæ verò silent. Unum hoc animal, ex iis quæ vivunt, sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum, unde illis redditur cantus. Oleas maximè amant, ut minus umbrosas, quanquam & cæteras non aspernantur arbores: proinde ubi arbores desunt, nasci non possunt. Loca præterea frigidiora oderunt: quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiamnum regionibus. Quo factum est ut crediderit Albertus cognomento magnus, gryllos, qui noctu strident, cicadas esse: quippe quòd in Germania, qua fuit oriundus frigidissima regione ad Arctum spectante, tametsi frequentes habeantur grylli æstate in campestribus, hyeme verò ad hypocaustorum fornaces plerunq; stabulantes, cicadæ tamen desunt. Parthi cicadis vescuntur, quemadmodum & gentes ad Orientem. Idcirco mirum non est, quòd dixerit Aristoteles, eas esse gustu suavissimas, anteaquam tettigometræ rumpatur cortex. Cæcinus fluvius (ut Pausanias est autor) Locrensem agrum, à Rhegino dividens, cicadarum miraculo est memorabilis. Citeriores enim Locridis accolæ, atq; aliæ omnes argutæ sunt. At in Rheginorum finibus trans Cæcinum, nulla est omnino cicada vocalis. Cicadarum vires descripsit Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affectus cum paribus numero piperis granis dantq; aut tres, aut quinq; aut septem, per intermissionem videlicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porrò alii assas edendas offerunt, quibus affecta vesica est.

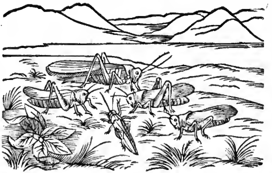
Cicada sine ore est. — *Alberti lapsus.* — *Cicadarũ vires ex Gal.*

Nomina. *Τέττιγες Græcis, Cicadæ Latinis dicuntur: Italis Cigale: Hispanis, Ciguattregas: Gallis Sigale.*

Ἀκρίδες. LOCUSTÆ. CAP. XLVI.

Locustæ odoris suffitu urinæ difficultates adjuvant, præsertim quæ fœminas malè habent: earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddam genus locustæ, quæ asiracos, aut onos dicitur, sine pennis, prælongis cruribus. Exiccata autem si ex vino bibatur, contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde vescuntur Aphri, qui Leptin incolunt.

LOCUSTÆ.

Locustarum consideratio.

Locustæ omnibus notæ, varia pro morum & locorum diversitate sortiuntur nomina. Verùm herbis & segetibus infestissimæ, quòd sæpius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus universa terræ germina absumant. Harum, quemadmodum tradidit Aristoteles lib. 5. cap. 28. de historia animalium, quæ mares sunt, fœminis magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares vacant: ac universæ & loco eodem fœtum deponunt, ita ut quasi favum esse videatur. Hinc vermiculi, speciem ovi gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: qua disjecta emergunt locustæ ac evolant. Tam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum levissimum dilabatur & pereat. Pariunt exitu veris, & statim à partu moriuntur, vermiculis circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoq; eodem tempore obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis, rimosisq;: pariunt enim in rimis sua ova. Transeunt Locustæ immensa maria, immensosq; tractus permeant (ut Plinius inquit) diraq; messibus contegunt nube, multa contactu adurentes, omnia verò morsu erodentes. Italiam ex Aphrica maximè coortæ infestant, tanta sanè multitudine, ut solem obumbrent solicitè suspectantibus populis, ne sistentes suas operiant terras, quòd non modò universas cum segetes, tum herbas devorent ad radicem usq;, sed & radices ipsas regerminare prohibeant. Hujus rei testimonio fuere inaudita Locustarum agmina, quæ nostro tempore volvente anno Domini M. D. XLII. ex paludib. Mæotidibus profectæ, non solùm universam Pannoniam, maximamq; Germaniæ partem sed totam etiam Italiam occuparunt, non sine magna omnium e terra nascentium pernicie: siquidem omnẽ segetem, omnemq; virentem herbam radicitus devorarunt. Hæ Parthis in cibo gratæ. Quamobrẽ admirandum non est, si sacris literis mandatum sit, ut Levitici 11. cap. legitur, a Mose

Locustarum agmina in Italia. — *Locustæ in cibis.*

à Mose probatas esse in cibis. Nec mirum etiam, divum Joannem Baptistam iis ex sylvestri melle victitasse in deserto: tametsi non desint interpretes, qui velint pro locustis quasdam herbarum radices intelligi: alii verò nonnullas arborum summitates. At mehercule in horum sententiam devenire unnquam potui: quin potius certò crediderim, ipsum nempe legis Mosaicæ sectatorem acerrimum, hisce Locustis animalibus victitasse, quemadmodum etiam sentit divus Augustinus, exponens divi Pauli epist. ad Romanos. In Cyrenaica regione (ut Plinius est auctor) lex est ter anno debellandi Locustas, primò ova obterendo, deinde fœtum, postremò adultas, desertoris pœna in eum, qui cessaverit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus vagatur id malum. In India ternûm pedum longitudinis esse traduntur, adeò ut fœminarum crura serrarum usum præbeant, cùm inaruerint. Earum nomen Græcum ἀκρίδες, Latinum, Locusta: Italicum item Locusta: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gafanhotes grandes: Gallicum, Locuste & Sauterelles.

Locustæ debellātur.

Nomina.

Φήνη. OSSIFRAGUS. CAP. XLVII.

OSSIFRAGUS.

VEnter ejus avis, quam Latini ossifragum appellant, particulatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

VAria admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristotelis volucris est aquila major, colore cinereo, albicante. Probè hæc fœtificat & vivit. Pia & benigna est: non enim suos tantum nutricat pullos, sed & aquilæ. Cùm autem illa suos è nido ejecerit, antequam adolescant, quòd inter se cibi aviditate dimicent, hæc recipit eos. & educat. Parum Ossifragus oculis valet: nubecula enim oculos habet læsos. At Plinio libr. 10. cap. 3. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, utq; ab eodem proditur ex haliæeto, hoc est, aquila marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex diverso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea Ossifragus ea videtur avis, quam idem lib. 23. Arabica voce appellat Kiris, cùm sic inquit: Kiris avis est præda victitans, bonæ pullificationis, & diligenter pullos nutriens, non solùm suos, sed & ab aquila abjectos tædio nutriendi: hæc ille. Qui vel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit: Quintum autem aquilæ genus est parvulum valde, & a quibusdam vocatur frangens os, eò quòd quando carnes comedit, ossa in altum defert, & super lapidem cadere permittit, ut ex iis confractis medullam sugat: hactenus Albertus. Verùm is ab Aristotele dissentire manifestè cognoscitur, quòd Aristotelis Ossifragus non sit genus aquilæ minimum, sed avis major aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clarissima aquila vocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maximè pollet, ac pullos adhuc implumes cogit adversum intueri solem: tum cujus oculi prius lachrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abundè ostendit hac in re Plinium errasse, atq; oscitanter fortasse Aristotelem legisse, quippe cùm marinæ aquilæ pulli acerrimi omnino sint visus, nullam ii cum Ossifrago cognationem habere videntur, quòd hic potius quadantenus cæcitate laboret. Cæterùm, quòd nobis esset Alberti codex librariorum culpa depravatus, in quo ossifrago pro osina legebatur, jamdudum credidimus ossifragum apud Albertum eam avem esse, quæ in maritimis nostris Senensibus circa Herculis portum, & Orbetelli stagnum frequens visitur, cygno major, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Hanc autem incolæ vulgò vocant Agrotto. Sed cùm postea animadvertissem Albertum in hac historia apertè Aristoteli refragari, atq; aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non ossifraga, ut vitiosè in alio scriptum erat, cœpi eos acriter accusare librarios, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi hactenus imponerem, secutus depravatam Alberti lectionem.

Avis, quæ Græcis Φήνη, Latinis Ossifragus nominatur.

Ossifragi consider.

Plinii opinio.

Alberti sententia

Alberti & Plinii lapsus.

Nomina.

Κορυδαλλός. GALERITA. CAP. XLVIII.

GAlerita avicula est parva, apicem in vertice, pavonis modo, gestans. Hæc assa & in cibo sumpta, cœliacos adjuvat.

ALandarum (ut memoria prodidit Aristoteles libro 9. cap. 25. de historia animalium) duo sunt genera. Alterum terrenum, cristatum, Galerita à crista appellatum. Alterum gregale, nec singulare, mere alterius, verùm colore simile: quanquam magnitudine minus & galero carens. Campestres ambæ sunt aves, vermiculis victitantes, decidentibusq; seminibus. Mares suaviter canunt, primæq; sunt aves, quæ æstatem cantu pronuncient. Porrò Alaudæ adeò ad aucupes aves expavescunt, ut sæpe, dum sentiunt se persequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in caveis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Quæ avis Græcè κορυδαλλός: Latinè Galerita & alauda vocatur: Arabicè Hanabroch seu Kanabroch: Italicè Lodola: Germanicè Wald Lerch: *Hispanicè Cucuyada: Gallicè Aluoette.*

Alaudarũ hist.

Nomina.

GALE-

GALERITA.

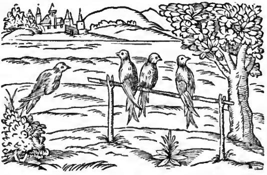

10

20

χελιδών. **HIRUNDO.** CAP. XLIX.

Dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes: è quibus duos, unum colore varium, alterum purum eximes: ii priusquam terram attigerint, in juvencæ corio, aut cervina pelle, brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines uti ficedulæ, in cibo, aciei visus medicamentum præbent. Tam pullorum quàm matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatem adfert: anginæ eo commodè perunguntur: uvæ & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos juvant, qui anginæ morbo conflictantur. 30

40

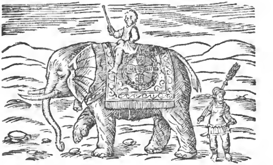
Hirundinum hist. *Hirundinum tria habentur genera: unum nostra tecta subit: alterum vetustorum ædificiorum muros, cavernulas & montium scopulos experit: tertium verò nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis (ut Plinius auctor est) ex Aphrica maria transeuntes, appetente vere ad nos advolant, & Martio plerunq; Mense nostras ingrediuntur ædes: ubiq; è luto, & quibusdam stramentis sibi construunt nidos, in quibus ova pariunt, & his pullos excludunt, tantùm humanæ fidunt benignitati: atq; ubi ultimos educaverint partus, æquinoctii autumnalis tempore, in suas remigrant regiones.* Chelidonia. *Chelidoniam herbam ab his inventam tradunt, unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcæcatis pullis deferunt in nidum, hoc tantùm medicamento iis visum reddentes. Quinetiam experientia compertum esse quidam ajunt, quòd si data opera pullorum hirundinum oculi acu perforentur, sanantur paucis diebus, allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad oculorum claritatem chelidonium adhibent: sed his refragatur Aristoteles, ut in majori chelidonio inferius differemus. Hirundinum verò stercus oppositum præstat: excæcat enim, si calidum in oculos decidat. Quod etiam sacra testantur monumenta, in quibus, Tobiam hoc stercore excæcatum fuisse, legitur.* Hirundinum vires ex Galen. *Cæterùm vires Hirundinum recensuit Galenus lib. 11. de simpl. medic. facultatibus, sic inquiens: Hirundinibus quoq; usi sunt multi, comburentes videlicet, & cineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes quicunq; in faucibus atq; columella cum tumoribus consistunt affectus. Utuntur & ad acuendum visum hoc cinere nonnulli. Alii verò eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.* Nomina. *Avis χελιδών Græcis, Hirundo Latinis appellatur: Arabibus, Thartaf, Chataf aut Chataf: Italis Rondine: Germanis* Schwalb: *Hispanis Golandrina & Andorinha: Gallis Arondelles.* 50 60

Ἐλέφας. **EBUR.** CAP. L.

Eboris scobe illito, paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

Omnibus

ELEPHAS.

Elephantorũ historia.

OMnibus sanè perspicuum est, nil aliud Ebur esse, quàm Elephantinorum dentium materies, multis apta operibus, tametsi Pausanias libro quinto descriptionis veteris Græciæ, non dentium sed cornuum materiem esse ebur describat, his verbis. Quod ad ebur verò pertinet, si qui hominum sannas illas esse è belnarum ore exertas, non cornua existimant, ab Alcis illis Gallica fera, & tauris Aethiopicis specimen capiant. Alces enim qui mares sunt, (nam fœminis nulla omnino prodeunt cornua) è superciliis, Aethiopici tauri è naribus cornua omnino extrudunt. Quis igitur in magno ponat miraculo esse animal, cujus ex ore erumpant cornua? Argumento & illud esse facilè potest illam eboris molem cornua esse, quod bestiæ sunt quæ rarò certoq; tempore cornua abijciant: rursusq; illa quoties amiserint rursus reponant. Hoc cervis, capreis, & item Elephantis accidit. Dens certe animali nullo jam adulto, cùm semel decidit, renascitur. Quare si dentes essent, & non cornua, quæ natura vis, ut renascerentur efficere potuisset? Hæc & plura Pausanias. Elephantorum meminit Plinius longa admodum historia initio libri octavi pluribus capitibus: tametsi non omnia, quæ scribit, probanda putaverim. Elephantos fert

Plinius de Elephanto.

Aphrica ultra Syrticas solitudines, item Mauritania & Aethiopia: sed maximos India mittit: Ii quanquam magnitudine cætera excedant quadrupeda, Aristotelis tamen testimonio adeò cicurantur, ut omnium ferarum mitissimi & placidissimi evadant: quippe qui per multa officia & erudiantur & intelligant. Corio Elephanti integuntur bubalino simili, ut is verum præbuit exemplum quem Roma vidit Leonis decimi Pont. Max. ævo, etsi rarissimis horreat pilis. Caput eis magnum, collum breve, aures verò undiq; duum palmorum amplitudine: nasum, quem peculiariter in Elephanto promuscidem appellant, longissimum habent, concavum, grandis tubæ instar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme promittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori proximum, ut quod cum suillo meat similitudinem: è cujus superna parte dentes duo prominent præcipuæ magnitudinis (quales plurimi venales conspiciuntur Venetiis in publico foro, vulgò Merceria dicto, ac in aliis Italiæ emporiis) qui proni cuspide deorsum vergunt. Pedibus nituntur rotundis, disci instar latitudine duum triumve palmorum. quos callosa materia obducit: ungulis quinq; circùm, rotundis, mediocrium concharum magnitudine. Crura iis magna ac fortia, neq; (ut quidam imperiti existimant) uno tantùm osse constant indivisa, sed genua flectunt, utpote & cætera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloisius Cadamustus, qui classe in Aethiopiam, & ad Calicut navigavit) ut eos, qui deferri volunt, suscipiant, genua submittunt, seseq; erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rarissimis setis referta. Quocirca haud facilè se tueri possunt à muscarum injuria, nisi aliam illis industriam natura tribuisset. qua ab iis se vindicent: quandoquidem ferientibus muscis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt, quo fit, ut arctatis in rugas repentè cancellis, muscas comprehensas enecent. Hominibus non nisi lacessiti nocent. Veruntamen irritati homines promuscide comprehensos, adeò in sublime jaciunt, ut priusquam in terram decidant, suffocentur & pereant. Adhæc nullus hominum tanta pernicitatis invenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, sed gradatim incedens. Id efficit vasta animalis moles: quandoquidem sui gressus longitudine, humanam omnem pernicitatem evincat. Victitant arborum tam frondibus, quàm fructibus: neq; ulla tam ingens est arbos, quam ii promuscide non prosternant frangant ac dilacerent. Adolescunt ad sexdecim palmorum altitudinem, quapropter qui eos conscendere non assuevere, non secus fastidio afficiuntur, ac illi, qui navibus non assueti maria sulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti sunt, ut nullis habenis cohiberi possint, quo fit, ut liberi incedere dimittantur: verùm cùm maximè gubernantibus suarum regionum hominibus pareant, & eorum sermonem intelligant, idcirco verbis facilè reguntur. Adeò conspectum ignem expavescunt, ut eo territi à fuga revocari non queant. Qua re ab iis non cognita, qui ejus Elephanti curam gerebant Romæ, in cujus dorso oppidulum construxerant, eo die, quo Julianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gallia duxit, in magno sanè discrimine versati sunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conspexisset, magnumq; ac terrificum sonum sensisset, tanta se fuga dedit, ut nunquam cohiberi voluerit; donec unà cum conclusis in oppidulo hominibus in Tyberim sese commiserit. Elephanti non coeunt neq; gignunt, nisi annum vigesimum agant, ut auctor est Aristoteles lib. 6. cap. 27. de historia animalium. Qua in re Plinii error manifestius deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, fœminam decennem generare memoriæ prodidit. Elephanti nulla novere adulteria: nam unius tantùm fœminæ coitu utuntur, eamq; cùm uterum gerentem viderint, non amplius tangunt. Quantum verò temporis unaquæq; fœmina utero gerat, haudquaquam sciri potest: quod Elephanti pudore nunquam nisi in abdito coeant. Idcirco alii eis annum & sex menses statuerunt, alii biennium, alii deniq; triennium. Pariunt fœminæ cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui statim cum natus est, cernit & ambulat. Vivere Elephantos (ut inquit Aristoteles) tradunt quidam annos ducentos: sed florere ætate circa sexagesimum vel septuagesimum narrant. Iidem hyemis ac frigoris impatientes sunt. Gaudent amnibus maximè, circaq; fluvios vagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Cæterùm Elephanti ingenio & intellectu hominibus proximi sunt: siquidem patrios sermones intelligunt, summam præstant obedientiam, prudentiam servant, & religionem præseferunt: solem namq; ac

Error quorundam.

Plinii lapsus.

lunam

lunam venerantur. Cujus rei auctores sunt Mauritani, in quorum regionibus Elephanti innumeri conspiciuntur: qui gregatim nova nitescente luna ad amnes descendunt, ibiq; lavantur: mox purificati, genibus flexis salutant sidus, & in sylvas revertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus sagacitate Elephantos pollere, ut maria transituri ad alienas regiones, non antea naves conscendere voluerint, quàm ii, qui eos ducebant, jurejurando de reditu promiserint. In sylvas ituri gregatim ferè semper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit verò ætate illi proximus. Produnt Elephantos a venatoribus circumventos, cùm sciant prædam solùm in dentibus suis ab illis expeti, dentibus vehementer impingentes arboribus eos sibi evellere, prædaq; se redimere. Quod facilè crediderim vanum ac fabulosum esse: quemadmodum esse falsum superius ostendimus, quòd fiber viso venatore sibi ipsi testes amputet. Elephanti omnes natura indomiti, sylvestresq; sunt, mitescunt autem arte, ut pleraq; alia fera animalia. Item si parvi & ætate tenelli educantur: quanquam Plinius scribit, natu grandes domari fame & verberibus: præsertim si aliis domitis, qui tumultuantem coerceant, admoveantur. Porrò non desunt in Elephantorum genere, qui natura feritate nunquam domari possint, quales in Senega (ut in suis navigationibus scriptum reliquit Aloisius Cadamustus) Aethiopiæ regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis venales spectari possunt in compluribus Italiæ urbibus, veluti Romæ, Venetiis, Mediolani & Neapoli: è quibus non solùm innumeri pectines parantur ad explicandos capillos, sed etiam alia plura instrumenta, quæ ad humanum usum accommodantur. Hinc itaq; fit, ut nesciam ego, qua ratione ductus Fuchsius, scripserit in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Ebur nullibi penè verum reperiri: atq; illud quod vulgò ejus vice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse: quòd in hoc erret evidentius est, quàm ut a nobis ostendatur. Præstat Ebur ad albas mulierum fluxiones, si tamen in tenuissimum pulverem, lapide porphyreo redigatur, propineturq; ex lactuca seminis cremore, aqua in qua chalybs extinctus fuerit, prius macerato semine. Quod Græcis ἐλέφας, Latinis Ebur nominatur: Italis Avorio: Germanis Helffantbeyn: Hispanis Diente de elefante aut Marfil: Gallis Ivoire.

Elephantorũ mira sagacitas.

Fuchsii opinio falsa.

Eboris vires.

Nomina.

ἀστράγαλος ὑός. SUILLUS TALUS. CAP. LI.

SUis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus & potus inflationibus coli, longisq; torminibus medetur.

TAlus in animalibus os illud ultimum pedis est, quod tibia cruris annectitur. Id Græcis ἀστράγαλος, vulgò autem os elavicula appellatur, de quo non operæpretium est, ut plura dicamus. Nomina subjiciam. Græcum est ἀστράγαλος ὑός, Latinum Talus Suillus: Italicum Talone del perco: Hispanicum Ternizuelo de pie de puerco: Gallicum Talon de porceau.

Nomina.

ἐλάφου κέρας. CERVINUM CORNU. CAP. LII.

CErvini cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodest dysentericis, excreantibus sanguinem, cœliacis, *a* regio morbo & vesicæ doloribus cum tragacantha: fœminis fluxione vulvæ laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cervi cornu contusum, crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, uritur donec albescat. Id cadmiæ modo elotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus salutare est, infrictum dentes expurgat. Crudi cornu suffiti nidore serpentes fugantur, fervefactum in aceto, si eo gingivæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit.

a Antiq. codex. ὑστερικαῖς. i. utero affectis.

CErvi animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuiq; lectori fiat satis, ea de Cervis hic referam, quæ Aristoteles tum 6. & 9. de histo. animalium libris, tum 4. de partibus eorundem posteritatis memoriæ prodidit. Cervi itaq; sylvestrium animalium genere constant, magnitudine asinorum, cursu velocissimi & ingentibus armati cornibus. Ii cùm turgente jam Venere coitum appetunt, adeò rabie libidinis sæviunt, ut insaniant, & maximo cum strepitu & clamore vagentur in sylvis: quo fit, ut convalles & montium cavitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantaq; rabie mares feruntur in coitum, ut sæpe inter coëundum fœminas deciruent atq; prosternant in terram. Cum autem maris genitale utpote durum, sustinere non possint fœminæ, euntes & currentes coëunt & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant & hircorum modo brevi interposito tempore aliam atq; aliam supergrediuntur. Si forte fortuna in unam tantùm fœminam concurrant plures, imis cornuum adminiculis statim supra frontem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usq;. Cum mares impleverint fœminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis graveolentiam quisq; solitarius scrobes fodit. Fœtent ut hirci: facies quoq; eorum nigrescit aspergine, ut hircorum.

Cervorũ historia.

CERVINUM CORNU.

torum. Degunt ita quousq; imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideò Cervo accidunt, quia salax animal suapte natura est, atq; etiam quia pinguis abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo aut tertio cursu capiuntur ab iis, qui pedibus insectantur. Quo fit ut ubi se præpingues sensere, latebras quærant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab arcturo, Mense Augusto & Septembri. Implentur cervæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Utero ferunt octo Menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullas etiam geminos cervam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cerva maximè prudentia præstare videtur tum quia circa semitas pariat, quò scilicet belluæ rapaces propter homines minùs accedunt: tum etiam quia cum peperit involucrum primum exedit, quòd ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, devorata à partu seseli herba. Anniculis maribus nondum cornua nascuntur, nisi quòd indicii gratia sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumq; est. Bimis cornua primùm oriuntur simplicia & recta, ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos vocant: trimis bifida exeunt: quadrimis trifida, atq; deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usq; ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verum in Italia (sit tamen cum Aristotelis venia dictum) usq; ad undenarium numerum ramificant, quod & Albertus testatur se vidisse in Germania, quemadmodum & nos vidisse fatemur. Addatis præterea, quod certò scimus, Gulielmum Bavariæ Ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cervi cornua, quorum singula unum & viginti ramos fundebant. Hæc admiranda cornua postea dono, ut pote raro ac singulari, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginæ Mariæ, Caroli V. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Regis sorori. Vanum est credere Cervorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum superaddant: quippe cùm longævi admodum sint, si quotannis ramorum numerus augeretur, profectò iis, qui ultra centum annos vixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinu majora fuissent. Cæterùm (ut Aristoteles scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminiculis careant, quæ imis cornibus prominent ante frontem: Nam iis in pugna utuntur juniores sed in senibus non renascuntur, cum præliis omnino cesserint. Cervi (ut etiam Theophrastus inquit libro & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quàm maximè invia petunt. Latent amissis velut inermes, sed & ipsi bono suo invidentes. Fit hoc mense Aprili statuto tempore: idq; opacis faciunt locis, ut muscarum tædio vacent: pascuntur per id tempus noctu quasi verecundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & quæ inveniri nequeant: unde illud proverbium ortum: quæ cervi amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cavent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur: occulunt enim id tanquam quodam medicamento præditum: etsi Plinius & Albertus occuli dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, vel à quovis genere ejusdem, cancros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cervi sibilo, & cantu venantium, pastorumq; fistulis capiuntur: mulcentur enim alliciunturq; ea voluptate, ita ut alter venantium canat palam, aut sibilet, alter clàm feriat à tergo, ubi socius jam tempus esse significaverit. Namq; animal simplex cervus est, & omnium rerum miraculo stupens, in tantum ut equo, aut bucula accedente, propius hominem juxta venantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasq; miretur. Si cervus erectas auriculas teneat, acerrimè sentit, nec latere insidiæ possunt. Sin demissas, facilè interimitur. Maria tranant gregatim nat antes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, vicibusq; ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus. Nec vident terras, sed in odorem earum natant. Cervorum fœminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cùm per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si cornigeris testes excidantur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem servantur. Cervas tamen cornigeras, non sine naturæ miraculo, quandoq; inventas esse compertum habeo. Hujus autem miraculi fidem facere possunt illa cornua cervæ, quæ sunt Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum divitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atq; idipsum confirmari potest non dissimilibus cervæ cornibus, quæ argento laborato ornata conservat Dux ille Bavariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita cervis (ut Plinius memoriæ prodidit lib. 8. cap. 32.) in confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sunt cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis jam cute in magna obesitate. Cæterùm quòd vita tam longa sint cervi, quanta eos esse ferunt non videtur approbasse Aristoteles lib. 6. de hist. animalium, ubi sic inquit: Vita esse quam longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex iis, quæ narrantur, videmus: nec gestatio aut incrementum hinnuli ita evenit, quasi vita esset prælonga: hæc Aristoteles. Qui reverà nihil certi noscere potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiamnum ex Cæsaris Augusti cerva, quæ similiter innumeris elapsis annis post ejus imperium capta nunquam jugulari potuit, prohibente torque argenteo, temporis diuturnitate cute quasi contecto, in quo scripta legebantur verba hæc: Noli me tangere, quia Cæsaris sum. Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, quo loco

Aristoteles arguitur.

Vulgaris opinio vana, ramorum numero ætatem dignosci.

Cervis castratis cornua non nascuntur.

Cervi vita.

Alcibia-

Alcibiades mortem obiit, cervæ omnes scissæ aures sunt, qua nota vel alibi si loca mutaverint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. 8. cap. 28. de historia animalium, Aphricam nec cervos, nec apros gignere. Cui etiam subscribit Plinius lib. 8. cap. 33. Cùm tamen palàm omnibus sit, & aprorum, & cervorum greges in Aphrica haberi: nisi forsan posteriori ævo aliunde eò fuerint illati. Dictamnum herbam extrahendis sagittis (ut Plinius est auctor lib. 8. c. 27.) cervi monstravere percussi eo telo, pastuque ejus herba ejecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta vulneratis. Cervi manifestò fel in jecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natatilium genere delphinus & phoca: sed id in venulis continent quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum viscera non modò in cibis minime recipiantur, sed nec à canibus quidem edantur, nisi prapinguia sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At cervis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri ajunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lieni simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est venenum, adeò ut brevi temporis spatio hominem è medio tollat. Vermes cervi omnes continent in capite vivos, qui nasci solent sub lingua in concavo circiter vertebram qua cervici innectitur caput, magnitudine haud minores iis, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni universi atque contigui solent numero adeò circiter viginti. Cervinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alvi fluxiones cohibet: ex vino verò sumptus, venenatis sagittis resistit. Ejus cerebrum nervorum, & compagium collectiones mundat. Cornu ad candorem usque exustum, ex melle haustum, alvi tineas pellit. Juvenum cervorum tenerrima cornua, quæ adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & novo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeò arescant, ut in pulverem facilè conteri possint, addito pipere & myrrha, coli cruciatibus mirificè medentur. Sordes etiam, eodem auctore, quæ in protensis oculorum cervorum angulis hærent ac coalescunt, eam hausta quàm illita, præstant mirificè ad venenatorum serpentium morsus. Ideoque à Siculis venatoribus diligenter colligi scribit, & quocunque portari cum ipsis in cingulo. Os præterea, quod in cervorum corde reperitur (tametsi Vesalius vir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum inibi os reperiri falsò contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia venena mirificè præstat, antidotisque admiscetur, quæ pestilentiæ adversantur. Sed cavendum est, ne hujus loco seplasiarii bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueverunt. De Tubere, seu Boleto cervino vel fungo, quem è cervi semine oriri quidam asserunt, satis superque à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaque qui hæc non legerunt, ibi hujusce fungi historiam & vires invenient. Quod Græci ἐλάφου κέρας, id Latini Cervinum cornu vocant: Itali Corno del cervo: Germani Hirtzhorn: *Hispani Cuerno de ciervo, & Punta de ciervo: Galli Corne de Cerf.*

Aristotelis & Plinii lapsus dum in Aphrica cervos esse negant.

Cervi fel non habent.

Vermes in capite cervi.

Cervi usus in medicina.

Vesalius arguitur.

Nomina.

Κάμπαι. ERUCÆ. CAP. LIII.

ERucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à venenatis bestiis feriri negantur.

ERucæ, quibus Olitores maximè inimicantur, animalcula sunt vulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quòd quandoque adeò numerosa proveniant, ut invitis olitoribus olera cuncta una tantùm devorent nocte. Gignuntur (ut memoriæ prodidit Aristoteles lib. 5. cap. 19. de historia animalium) ex virentibus herbarum foliis, maximeque ex brassica. Primùm minus quid milio consistit in folio: mox vermiculi inde contrahuntur & augentur: tum intra triduum erucula efformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suaque forma immutantur, durioreque cortice integuntur, cujus color auro fulget: ob idque (ut Aristoteles prodidit & post ipsum Theophrastus lib. 5. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine teguntur, ad tactum tantum mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obducta: non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine abrupto: evolant inde animalia pinnigera, quos papiliones vocamus. Itaque primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt: at verò cum in aurelias transierint, nihil vel gustant vel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingentem copiam quodam anno peperit Hetruria, adeò ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehensæ fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut universas eroserint herbas: quo postmodum factum est, ut ubique stirpium folia ac rami, ædificiorumque parietes in veluti vivo ac palpitanti fulgerent auro. Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obductis: id quod silentio dissimulavit Aristoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & ædificiorum muros, circa eos præsertim, quibus adjacent horti ac viridaria: plerunque enim in ædificiorum cavis capite ad terram verso reperiuntur appensæ. Cæterum etsi dixerit Aristoteles erucas ex herbarum olerumque præsertim foliis ex sese gigni, absque animalis semine, visuntur tamen hoc ævo papiliones ex aureliis exorti, aversis olerum foliis ova parere subalbida, milio minora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino erucarum generi evenire comperimus. Unde mihi quidem dubitandum videtur, an rem hanc diligenter perpenderit, vel exquisitè tractaverit Aristoteles. Quanquam minimè negaverim, quin & ex putri quodam humore per se erucæ nasci possint, quemadmodum & mures, angues, vermes, aliaque complura generantur. Plinius grana illa ex rore fieri putat, soleque addensari, quod tamen naturæ speculatores non ita facilè comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœmina duntaxat. Adversus quas & cancrum fluviatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse: hæc Plinius. Columella præterea lib. 11. de re rustica circa calcem necandis prohibendisque erucis hæc in medium protulit: Ubi verò apricis regionibus post pluvias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen supervacuum est facere si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν, affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus, & nudo pede unamquamque aream ter circumeat: post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. Sed postrema hæc, quæ à Columella referuntur, superstitiosis sunt relinquenda. Κάμπαι Græcè, Latinè Eruca vocantur: Arabicè Riapsa: Italicè Bruchi: Germanicè Rauppen oder Holtzwurm: *Hispanicè Bruchi: Gallicè Chenilles.*

Erucarũ historia.

Erucarũ generatio.

Remedia contra erucas.

Nomina.

Κανθαρίδες.

CANTHARIDES. CAP. LIV.

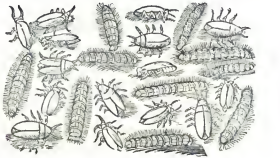
E Frumentis congeſtæ Cantharides ad recondendum idoneæ ſunt, quæ fictili vaſe non picàto conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorſum converſo ſuſpenduntur ſuper aceti ferventis quàm acerrimi halitum, donec æſtu exanimentur: poſtea lino transfixæ reponuntur. a Potentiſſimæ omnes variæ, b luteis lineis, quas in pennis tranſverſas habent, promiſſoque corpore, craſſæ, ac blattarum modo præpingues: ſed inertes ac imbecillæ, quæ unius ſunt coloris.

a Meum ἐνεργεῖς i. efficaces. b Luteis, in meo non legitur, nec etiam in pennis.

Βουπρήστεις καὶ πιτυοκάμπαι.

BUPRESTES ET PINORUM ERUCÆ. CAP. LV.

SImili modo reconduntur Bupreſtes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ ſupra cribrum ſuſpenſum ferventi cinere pauliſper intoſtę, reponuntur. Vis omnium communis erodere, ulcerare, calorem elicere: qua de cauſa admiſcentur medicamentis, quæ lepras, feroſque lichenas, & carcinomata ſanant: menſes ciunt peſſis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impoſitas, aquæ ſubter cutem auxiliari prodiderunt: argumento, quòd urinam moveant. Alii pennas, pedesque contra potarum veneficia, remedio eſſe tradiderunt.

Cantharides vulgata ſunt animalia, nomine à canthavo, qui Latinè ſcarabeus eſt, deducto, ac ſi eas diceris parvos ſcarabeos. Sunt in Italia frequentiſſimæ, calidioribus præſertim regionibus, ubi non modò in frumentis inveniuntur: ſed in fraxinis quoq; ſtabulantur. Præſtant quæ ſolidæ, recentesq; ſunt, nam veteraſcentes facilè cariem ſentiunt, unde inutiles fiunt in medicamentis. Bupreſtes autem (ut Plinius inquit libr. 30. cap. 3.) non perinde in Italia ſunt vulgares & frequentes: ſunt tamen ſcarabeis ſimiles, quanquam minores. At pinorum erucæ numeroſæ ſanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò vireant ſylvæ, Ananienſi præſertim tractu, ac Flemarum convallibus. In extremis arborum ramis, & in plerunq;, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ ruſeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis velleribus innumeris involucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam evitantes. Nidi magnitudo adeò ampla eſt, ut nonnunquam concluſi vermiculi millenarium numerum excedant. Involucri materies, qua concluduntur, tenuiſſima ſerici velamina maximè æmulatur, tenuior tamen eſt. Hæc ſanguinis manationibus aptiſſima eſt, quare impoſita confeſtim fluorem ſiſtit. Sed de his hactenus. Cæterùm ſunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipuè ſequentes, qui quotieſcunq; Cantharidas medicamentis miſcent, præcipiunt capita, alas & pedes abjici, tanquam partes cæteris nocentiores: quod tamen Galeni ſententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. 11. ſimpl. medicamentorum integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & in integris ipſe perpetuò fuerat uſus. Sed ſi reſponderint ii, illud nèc eorum eſſe inſtitutum, nec Mauritanorum, ſed Hippocratis lib. 4. de victus ratione in morbis acutis, audiant quæſo quibus verbis eodem loco Hippocratis ſententiam declaret Galenus, cùm inquit: Quidam dictionis hujus mentem haudquaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abjecit, deditq; hydropi: cui cùm à primo die abſceſſus in ſura comparuiſſet, poſt tres alios dies ſectus eſt, effuſaq; copioſa aqua, curatus eſſe viſus eſt: quòd pars tumoris præter naturam plurima ſtatim ad moderationem redacta ſit, veruntamen non multis poſt diebus obiit. Quam ob cauſam medico quidam crimen ingeſſit, perperam data eſſe cantharidum corpora inquiens: Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idq; eſſe quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinavit: moxq; facto ſimiliter in femore abſceſſu ſectoq;, multis poſt diebus hominem mori contigit, quanquam urinam provocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum uſi ſint: hæc Galenus. Ex quibus facilè cognoſcitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexiſſe. Quamobrem dicendum eſſe exiſtimaverim, quod ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura ſunt præditæ in proprii veneni remedium. Quod cum accuratè perpendiſſet Galenus, eas integras ſuis medicamentis ſemper admiſcuit: ut facilè atteſtantur quæ libro 11. de ſimplicium medicamentorum facultatibus memoriæ prodidit, ſic inquiens: Veruntamen ſufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quòd in ungues pſorodeis cum idoneis cerato, aut emplaſtris impoſitæ, ſic illos educunt, ut toti cadant. Miſcuimus eas etiam facultatibus pſoris, & lepris congruentibus, necnon quibuſdam ſeptis, atq; interim etiam in quæ clavos, quos vocant, ejiciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinam cientia injiciebat. At quidam ſolas alas & pedes injiciunt, quæ ajunt eſſe alexiteria iis, qui corpora ipſorum bibiſſent: alii contra: at nos totas indimus. Cæterùm aptiores ſunt ad ea, quæ expertum me dixi, ea

Cantharidum conſider.

Bupreſtes.

Pinorum erucæ.

Error multorũ, alas & alia abjicientiũ.

Cantharides integras uſurpandas.

Cantharidũ vires.

Bupreftes.

cantharidum, quæ inventæ in frumento, lutea transversim in alis cingula obtinent, potissimum si injiciantur in vas fictile novum, deinde ori vasis linteum obductum sit rarum, & vas ita teneas inversum, ut linteum, quod cantharidibus subest, vaporem ab aceto sursum elatum excipiat, donec emoriantur ipsæ cantharides. Et de Buprestibus agens, ita subdit: Sic Buprestes quoq; reponere expedit. Sunt autem & ipsa animalis quoddam genus cantharidibus tum specie, tum viribus adsimile. Mox de pinorum erucis: Quin & eruca (inquit) quæ in pinu nascuntur, meritò nuncupatæ pityocampæ, hujus sunt facultatis.

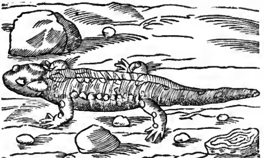
Nomina. Κανθαρίδες *ut Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus Dherarie sive Cararha: Italis Cantarelle: Germanis* Gold Kefer: *Hispanis pariter & Gallis Cantarides.* Βούπρηστεις *Græcè, item Latinè Buprestes nominantur: Arabicè Xosostu: Italicè Bupresti: Germanicè* Knölster: *Hispanicè Arebenta buei.* Πιτυοκάμπαι *Græcis, Pinorum eruca Latinis dicuntur: Bruchi de pini Italis: Pytoriapsa Arabibus:* Die Würm von Fichten *Germanis: Gausanos del pino Hispanis.*

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA. CAP. LVI.

SAlamandra lacertæ genus est, iners, varium, quod frustrà creditum est ignibus non uri. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum vis est excesse, *a* & lepras abolere: similiq; modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos evellit. Exenterata, detractis pedibus & capite, in melle servatur ad eundem usum.

a Orib. addit καὶ ἑλκωτικαῖς δυνάμεσι, *i. exulcerare.*

SALAMANDRA.

Salamandræ consideratio.

SAlamandra in agro Tridentino copiosa inveniuntur, Ananiensi præsertim valle, juxta semitas, & in opacis uliginosisq; locis. Incipiunt enim apparere verno tempore, atq; etiam autumno, cælo maximè pluvio. Sed æstate ob solis fervores: extremáq; hyeme ob urgentissima frigora, suis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaq; lacerto similis est, verùm capitis ac ventris crassitudine excellit, breviore tamen constat cauda. Illa etsi altioribus nitatur cruribus, ad gressum tamen ignavior est, hic verò contra agilis celerq; conspicitur. Color illi niger, luteis non minimis infectus maculis, quadam lævitate pellucidus. Visu Salamandra horribiles atq; abominandæ sunt, ita ut facilè eorum aspectus hominibus nauseam pariat. De hac differens Plinius lib. 10. cap. 67 sic inquit: Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbribus provenit, & serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quam glacies: quod quidem facit prunis superposita, non secus atq; cætera animalium carnes, quæ prunis assanda traduntur. Verumtamen in medium magni ignis, ubi flamma valentius agit, vel in fornacem projecta, statim comburitur.

Salamandram igne absumi.

Vanum est ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minimè absumi posse, eoq; victitare, ut chamæleon aere: quandoquidem facto periculo, igne exustam brevi Salamandram vidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus lib. 3. de temperamentis, Salamandram ad certum usq; temporis spatium ab igne nihil pati: uri tamen, si ea longius igni sit admota.

Arist. varia opiniones.

Quod postea effecit, ut explicare nesciam quo argumento, quave ratione prodiderit Aristoteles libr. 5. cap. 19. de historia animalium, Salamandram igne minimè comburi, sed per eum inambulantem, flammas & prunas extinguere: cùm contrarium experientia facilè probari possit. Illud præterea mihi dubium est, an idem eodem capite vera retulerit, cùm asserit in Cypro Insula ærariis fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne, exoriri pennatas bestiolas paulò muscis grandibus majores, quæ per ignem saltant atq; ambulent, amotoq; igne statim emoriantur. Quippe quòd maximè id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quòd si hæc vera essent, ea nunquam reticuisset Galenus, qui diligentissimè omnia Cypri metalla investigavit ac novit, pariterq; metallorum fornaces, cùm fuerit ipse harum memorabilium rerum accuratissimus indagator. Vidi ego in Germania ærarias complures fornaces, à quibus utranq; cadmiam, pompholygem, spodium, æris florem, & alia mecum retuli, sed muscas per ignem obambulantes mihi nunquam videre licuit. Quæ in re nescíverim, quonam pacto Aristoteles servari possit: nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non suam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his hactenus.

Salamandræ generatio.

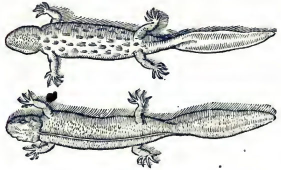
Cæterùm Salamandra nil gignunt (ut Plinius tradit) neq; est in eis genus masculinum fœmininumve. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu venenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris saliva veneno inficiunt, maxima degustantium jactura: quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc veneno interiere.

Salamandra aquatica.

Est & Salamandra aquaticum genus Ultinensibus frequentissimum, capite terrestribus breviore rotundioreq;, cauda anguillarum modo, nigro undiq; dorso, ventre autem rufescente, luteis

maculis

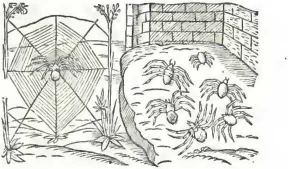
SALAMANDRA AQUATICA.

maculis reſperſo, horrendo aſpectu, aquè atq; terreſtre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδραν, Latinis ſimiliter Salamandra nuncupatur: Arabibus Adhaya: Italis Salamandra: Germanis Olm oder Moll: *Hiſpanis Salamantegna: Gallis Salamandre.*

Ἀράχνη. ARANEUS. CAP. LVII.

ARaneus, quem holcum, alii lycon, id eſt lupum vocant, ſubactus cum ſplenio, & linteo illitus, prolatusq; utriſq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perſanat. Tela ejus impoſita ſanguinem ſiſtit, vulnera, quæ ſummam cutem occuparunt, ab inflammationis injuria vindicat. Eſt & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem denſamq; telam orditur, quem in aluta ligatum, & lacerto appenſum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex roſaceo, & infuſus, aurium doloribus auxiliatur.

Araneorum & phalangiorum genera.

ARaneorum & phalangiorum (ut lib.9.cap.39. de hiſtoria animalium ſcribit Ariſtoteles) plura ſunt genera. Mordax quod in duo diſtinguitur, alterum ſimile iis, quæ lupos appellant, eſt parvum, varium, procax, ſalax, pulex nuncupatum. Alterum majus, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum & lentè ambulans, nec viribus valens neq; ſaliens. Cætera, quæ medicamentarii proponunt, aut nullum aut certè exilem inferunt morſum. Genus ſecundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum eſt, quod non texit: partim majus, quod aſperam, parvamq; telam apud terram aut ſepes orditur, bucculis intexere ſolitum primordiis intus poſitu obſervatur, dum aliquid in tela offendens commoverit, mox accurrit, ut capiat: partim varium eſt, quod paucam vilemq; telam ſub arboribus facit. Tertium genus, quod ſapientiſſimum lautiſſimumq; omnium eſt, noſtris ædificiis latiſſimas contexit telas. Hujus ut equidem arbitror hic meminit Dioſcorides. Plinius araneos, qui ictu, vel morſu venenum inferunt, phalangia nominat, quorum hiſtoriam lib.29.cap.4. diffuſius enarravit his verbis: Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurium generum. Unum ſimile formicæ, ſed multò majus, ruſo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercurſantibus reſperſum guttis. Acerbior hujus, quàm veſpæ ictus. Vivit maximè circa furnos & molas. Aequè phalangion Græci vocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangii nomine araneus, lanuginoſus, grandiſſimo capite. Quo diſſecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo, qui cervina pelle concluſi, & mulieribus adalligati ante ſolis ortum, præſtant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro ſimilis, ore minimo ſub alvo, pedibus breviſſimis, tanquam imperfectus. Dolor à morſu ejus, qualis à ſcorpione. Urina ſimilis, araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur virgulis albis. Hujus morſu genua labefactantur. Pejor utroq; eſt cæruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & vomitus araneoſos: etiamnum deterior, à crabrone penna tantùm differens: hic & ad maciem perducit. Myrmecion capite formicæ ſimilis, alvo nigra, guttis albis diſtinguentibus, veſparum dolore torquet. Tetraganthii duo genera habent, pejor medium caput diſtinguente linea alba, & tranſ-

Phalangiorum genera ex Plin.

transversum altera, hic ori tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. Hactenus de araneis & phalangiis Plinius. Cui subscribens Aetius lib. 13. cap. 18. Phalangiorum genera, inquit, plura sunt. Quæ verò apud eos, qui de noxiis bestiis scripserunt, referuntur, ut plurimum sex numero existunt. Unum quidem ex his rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptem, quintum sclerocephalon, sextum scolecion appellatum. Ac primum quidem rhagium, id est acinum, figura rotundum est, colore verò nigrum, acini uvæ nigræ similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem juxta medium ventrem habet, pedes verò ex utraque parte quàm brevissimos. Alterum verò lupus appellatum muscas perdit eisque pascitur: ac corpus quidem habet latum ac volubile, partes verò circa ejus cervicem incisæ sunt: amplius autem & os ejus eminentias tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc est, formicarium dictum, quòd formicis maximè assimiletur, colore est fuliginoso: corpus verò ejus velut astris quibusdam insignitum præsertim circa dorsum. Quartum deinde cranocolaptes, oblongum est & viride, stimulumque juxta collum habet, atque si in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum sclerocephalum dictum, caput habet saxeum & obduratum: lineamenta verò per [illegible] corpus similia animalibus illis, quæ lucernas noctu circumvolitant. Sextum postremò scolecium sive vermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Atque hæ quidem species phalangiorum enumerantur. Hæc de phalangiis Aetius. Ego autem asserere non dubitaverim, omnia hæc phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ à me sæpius sint visa, quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius præter prædicta genera ubi & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod à Taranto Apuliæ civitate, ubi innumera æstate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti verò ab his variè ac diversè torquentur: siquidem alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, plerique vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alii tremebundi fiunt, quidam pavoribus infestantur, & alii alia patiuntur incommoda, fiuntque phrenetici, lymphatici ac maniaci similes. Quæ quidem symptomata tam varia, ac diversa non aliunde provenire dicendum est, quàm aut ex vario horum animalium veneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis pro eorum temperaturis omnia hæc accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulæ venenum dietim, vel horatim immutari, fierique ob hoc, ut tam variis symptomatibus vexentur, qui ab ea icuntur. Habentur Tarantulæ etiamnum in maritimis nostris Senensibus Tyrrheno litori adjacentibus, & Romano agro frequentes: verumtamen non perinde ac in Apulia numerosæ. Degunt hæ inter segetes in quibusdam terræ cavernulis, à quibus interdiu exeuntes, sæpe eos messores icunt, qui hujus insidiæ ignari, crura ocreis non muniverunt. Ictos vidi ego nonnunquam in plateis jacentes, & in xenodochiis, qui prædictis affectibus torquebantur. Sed mirum certè, quàm facilè hujusce veneni vis musicâ mulceatur. Quandoquidem, (ut equidem attestari possum) auditu lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu icti à Tarantula à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quod si eveniat, ut tibicines tantillum conquiescant ac interponant, non multo pòst tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tamdiu indeficienter sonitu saltant atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati quiescant: cùm tamen, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac aliis, quæ venenosorum morsibus adversantur. Constat quoque esse ex mortifero araneorum genere quam Solifugam appellat Julius Solinus, his verbis. Sardinia est quidem absque serpentibus, sed quod aliis locis serpens est, hoc Solifuga Sardois agris animal perexiguum, simile araneis forma. Solifuga dicta, quòd diem fugiat. In metallis argentariis plurima, nam solum illud argenti dives est: occultim reptat, & per imprudentiam supercedentibus pestem facit. Nomen ἀράχνη Græcum est, ut Latinum Araneus: Arabicum Hamdebut seu Hanchobut: Italicum Ragno: Germanicum Spinn: Hispanicum Araña: Gallicum Areine.

Phalangiorum genera ex Aetio.

Tarantulæ consideratio.

Tarantulæ remedium musica.

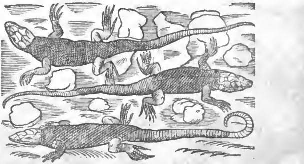
Solifugæ historia.

Nomina.

Σαῦρα. **LACERTA.** **CAP. LVIII.**

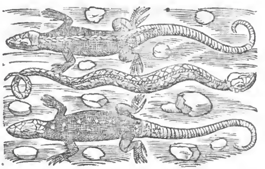
LAcertæ caput intritum & appositum, aculeos, & omnia corpori infixa extrahit: varos, formicantes verrucas & pensiles, quas acrochordonas vocant, tollit. Jecur exesis dentibus conjectum dolores finit. Si divulsa admoveatur, ictis à scorpione levamentum præstat.

LACERTA.

Σήψ. SEPS. CAP. LIX.

SEps, quam aliqui lacertam chalcidicam vocarunt, in vino pota, morſus ſuos ſanat.

Lacertarum conſideratio.

LAcerta, quæ ubiq; vulgares oberrant, ova quemadmodum ſerpentes pariunt, & cochleis maximè inſidiantur. In Arabia (ut Plinius eſt auctor) cubitalem æquant menſuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India verò Niſa monte, ſi Plinio credimus, ad 24. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fulvi, aut punicea, aut cærulei. Eſt & Inſula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas navigarunt inſulas. Cæterùm, quæ Chalcidicæ vocantur, in Lybia, & Cypro copiosè provenientes, non habentur in Italia. Morantur hæ plerumq; in locis aridis, & inter ſaxa. Varia eſt harum hiſtoria, apud auctores: nam quidam noſtratibus lacertis ſimiles ipſas fecere, quidam verò inter ſerpentium genera recenſent. Nicander Dioſcoridi ſubſcribit: quippe qui in theriacis ſuis dicat. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis ſimilem. Veruntamen Aëtius lib. 13. Sepam inter mortiferos recoſuit angues, ſic inquiens: Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur ex craſſo autem in tenuem abit: recta verò, ac tardè proſerpit. Caput habet latum, os acutum, univerſum autem corpus multis albis notis reſperſum. Cæterùm ii, qui ab eo percuſſi ſunt intra tres, aut quatuor dies pereunt: hæc Aëtius. Pauſanias porrò aliter ſentire videtur: inquit enim Aegyptum Arcadiæ quondam regem in venatione occupatum & imprudentem Seps oppreſſit. Viperæ ſimilis eſt minima, cineris colore, maculis ex intervallo variis, lato capite, anguſta cervice, alvo majori. cauda brevi, obliquo inceſſu, quaſi cancer, quod & ceraſtæ ſerpentis proprium eſt. Quamobrem credendum putaverim. aut fabuloſam eſſe lacertæ Chalcidicæ hiſtoriam, aut pluribus hoc nomen convenire ſerpentibus. Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola vulgò dictum, quoniam ſub terra delitescat. Quæ cum homines morſu perimat, fecit. ut mecum quandoq; cogitaverim, an ea fortaſſis Nicandro ac Dioſcoridi Chalcidica eſſet lacerta: aut Stellio, quòd ſtellis maculata, inſignitaq; cernatur. Sed hæc libr. 6. duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quæ morſu, vel ictu venenum emittunt, ſermonem faciemus. Quæ Græcis σαῦρα, Latinis Lacerta nominatur. Italis Lucertola: Germanis Heidex: Hiſpanis Gartixa. Quæ verò Σὴψ Græcè, Latinè Seps & Lacerta Chalcidica vocatur: Italicè Sepa.

Chalcidicarum deſcript.

Seps inter mortiferos Aetio.

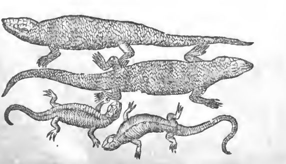
Terrantola.

Nomina.

Σκίγκος. SCINCUS. CAP. LX.

SCincus aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quamvis inveniatur *a* in Lydia Mauritaniæ. Eſt autem terreſtris crocodilus, ſui generis, ſale inveteratus cum Naſturtio. Ajunt carnes, quæ renes amplectantur, id ſibi virium vendicaſſe, ut ſi drachmæ pondere bibantur, venerem accendant. Verùm decocto lentis cum melle, aut ſemine lactucæ cum aqua poto, veneris cupiditates inhibentur: additur in antidota.

a Orib. leg. λιπαλώνια. Apollonia.

Scinci confid.

TAmetsi scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem Crocodilum, sui generis: aquatile tamen animal est. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quamvis forma crocodilos referant, magnitudinem tamen longè minorem habent: namq; qui ad summum adoleverunt, nostrates lacertas magnitudine non excedunt. Squamis vestiuntur subluteis, cassia à capite ad caudam discurrente linea. At non eadem crocodili tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bitubitales reperiri Scincos tradidit: veruntamen ii ad nos non deferuntur.

Scinci Vicentini.

Sunt in agro Vicentino lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos, at nigricantes, quibus sæpius utuntur seplasiarii deficientibus marinis, non sine magno fortasse hominum discrimine.

Fuchsii error.

Reprobat hos Fuchsius quoq; libro 1. de compositione medicamentorum, sic inquiens: Scincus animal est in aquis degens, lacertæ magnæ simile, sed ventricosius: cauda lata, ut anguilla, ad natandum apta. Quapropter quos officinæ subjiciunt, cum duabus caudis, veri non sunt, sed ex Vicentino agro allati: hæc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipse (pace viri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse videtur, quòd existimaverit, legitimum Scincum, cujus effigiem damus, regi lata cauda ad natandum, anguillæ modo. Quandoquidem Fuchsii Scincus, quo Forojuliensis ager, & quæ circa Utinum civitatem stagnantes sunt aquæ, maximè scatent, & cui lacertæ magnæ corpus, tumidus venter, ac maculis varius, rotundum quadantenus caput, anguillæ cauda, nigrumq; dorsum est, Scincus verus non est: sed potius animal salamandræ generi adscribendum, quod terrestrem salamandram non paucioribus referat notis, quam aquatiles testudines terrestres repræsentant: ob id itaq; rectè Utinenses hoc animal Salamandrã aquaticam votãt abhorrentq; maxime, quòd inter venenata omnino reputent.

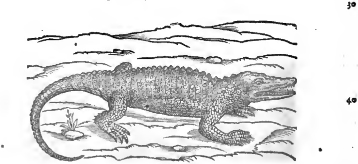
Scinci Ægypti historia.

Huic sanè cum Aegyptio scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo, dorso quadantenus elato: ventre lacerta non majore: corio squamis subluteis, numerosis, minimisq; in universum referto: cauda lacertæ modo tereti, breviore tamen: cassiaq; à capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est, qui quotannis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus convehitur. Scincorum meminit Plinius libro 28. cap. 8. ubi ita scribit. Ex chamæleonis similitudine est Scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt: candidiore autem, & tenuiori cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à Crocodilo aquatico squamarum serie à cauda ad caput versa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur salsi. Rostrum ejus, & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt. Utiq; cum satyrio, & erucæ semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterum carnes oboli binis cum myrrha, & pipere pari modo pota efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum venena ante posteaq; sumptus. In antidota quoq; nobilia additur: hæc Plinius.

Crocodili histor.

CROCODILUS (ut refert Aristoteles in libris de historia, & partibus animalium) animal est magnum,

CROCODILUS.

ad quindecim usq; cubita crescens: quamvis ad duodeviginti scripserit Plinius. Hic animal non parit, sed ovum anserini magnitudinem non excedens: idq; in terra, non autem in aquis. Parit cùm plurimum sexaginta, vivitq; diu, maximumq; animal minima hac origine evadit: namq; fœtus ex ovo exclusus proportione respondet, lacertorum magnitudinem æquans. Linguam adeò indiscretam habet, ut omnino ea carere videatur. Cujus rei causa est, quod idem & terrestris, & aquatilis quodammodo est. Ergo ut terrestris, locum obtinet lingua, ut verò aquaticus elinguis. Pisces enim aut nullam habere linguam videntur, nisi valdè resupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter cætera superiorem movet mandibulam, minimeq; inferiorem: causa est, quòd pedes ad capiendum, retinendumq; inutiles habet. Oculi crocodilo suilli, dentes exerti, & ungues in pedibus acutissimi, coriumq; durissimum, telis ac sagittis minimè cedens. Interdiu plerunq; terram incolit, noctu verò aquis se mergit, innatatq; flumine. Duo ejus esse genera Plinius est auctor loco citato.

Crocodili genera & vires.

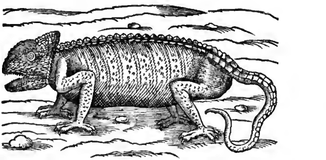
Unum majus, de quo diximus: alterum minus illi simile, multum infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratissimisq; floribus vivit. Ob id intestina ejus diligenter exquiruntur, jucundo nidore farcta. Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones, vel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua verò morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit, ac varos, omnesq; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Felle inuncti oculis contra suffusiones nihil utilius prædicant. Majores dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerto (si credimus) coitus stimulant. Corii utriusq; cinis, ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ovis nigræ, cui nullus alius color incursaverit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum excepto capite pedibusq; elixum manditur ischiadicis. hæc Plinius. Veruntamen quæ alterius intestinis assignavit, ea Dioscoridem fimo tribuisse constat. Cæterùm cùm Scincus Chamæleontem, cujus formam refert, mihi in mentem revocaverit, veniatq; & ipse in medicum usum, non abre fore duxi, ejus tum historiam, tum etiam facultates enarrare.

Chamæleon. hist.

CHAMÆLEON igitur (ut Aristoteles memoriæ prodidit libro 2. capite. 11. de historia animalium) figura totius corporis lacertam planè repræsentat. Latera

deorsum

CHAMÆLEON.

deorsum ducta ventri junguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simia porcaria simillimum: cauda prælonga in tenue desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior à terrâ est, quam lacerta. Pedes singuli bipartitò secantur, partesq; talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus reliquam partem objectam. Sed ipsa etiam reliqua partes paulotenus in digitos quosdam finduntur, aduncis unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium oviparorum tenuissimus est: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ ejus referenda est: præ nimio namq; metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudinis: pallescit cùm moritur, defunctus colorem eundem servat. Subit cavernas, & latitat more lacertarum. Caput ejus, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrium, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item jecur in tegulis ustum. Dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata, pericula puerperii adimi. Linguam, si viventi exempta sit, ad judiciorum eventus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pavoresq;, corpore verò illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. Σκίγκος *ut Græcis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus Aschancur: Italis Stinco & Scinco: Hispanis Stinco.*

Chamæleontis vires.

Nomina.

Γῆς ἔντερα. TERRENI VERMES. CAP. LXI.

TErreni vermes impositi, præcisos nervos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passo urinam ciunt.

TErreni vermes etiam in medicum usum veniunt, quandoquidem oleo incoquuntur ad articulorum, nervorumq; cruciatus. Veruntamen aberrant plerunq; myropolæ in olei conficiendi ratione. Imponunt enim vermiculos in aneum cacabum, & affuso inde oleo igni fervefaciunt: quo fit, ut parvo momento ii non modò inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cùm vase vitreo excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo innatantes: namq; hoc modo eorum succus elicitur, comburiq; nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si vermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus provenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, & mox superpositis vermibus in eo elixis, tritis, admistisq; cum æquali cerati pondere, quod tria pharmacum vocant ex argenti spuma, oleo & aceto constatum. Quibus etiam commendavit Plinius libro 30. cap. 3. ipsorum vermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos vermes in olei veteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres vermes prius vino albo eloti, ac per se absq; oleo vase vitreo excepti, operculato vasis ore, ne quid expirare possit, in balneum calentis aquæ immerguntur, tamdiuq; effervescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem vertantur. Præferunt quidam hoc, quòd maximè præstet nervorum, & intestinorum vulneribus glutinandis. Quod longè efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod vitreis organis è larigna, sive abiegna lacryma elicitur. Namq; his additis universa corporis recentia vulnera brevi tempore glutinat, iis exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni vermiculi igne cremati, & in pulverem contriti felle suffusis, ex marrubii, vel absinthii decocto: adduntur q; in electuariis ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. Γῆς ἔντερα *Græcis dicuntur: Latinis vermes terreni: Arabibus Charatin: Italis Vermi terrestri, & Lombrichi: Germanis* Regenwürm: *Hispanis Lumbrices de tierra: Gallis Vers de terre.*

Terrenorum vermiū, & eorum olei vires.

Nomina.

Μυογάλη. MUS ARANEUS. CAP. LXII.

MUs araneus dissectus & impositus, sui morsus veneficia luit.

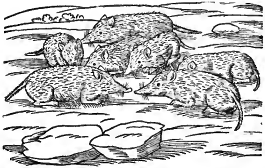
ARaneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os verò sublongum habet, & exiguam caudam. Dentes ei tenues, duplice ordine nati, in utraq; maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utiq; notis abundè respondent ii, à quibus picturam, quam hic damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander, in suis theriacis, dixitq; perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum potiusnumq; censemus: tametsi non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, hujusce succurrant morsibus. Scribit Plinius libro 8. capite 58. mures Araneos ultra Apenninum non habere, cùm tamen hoc ævo in universa reperiantur

Aranei muris cōsideratio.

Plin. arguitur.

Italia

MUS ARANEUS.

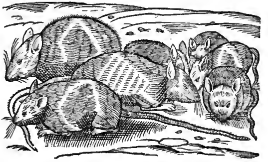
Italia. In Ananiensibus montibus, Tridentino agro frequentes visuntur. Nihilominus incolæ inter venenata non habent: id quod fortassis & cæli & soli temperamento evenit. Siquidem nec Scorpiones ibidem exorti ictu venenum relinquunt, ut in eorum mentione superius diximus. Μυγάλη *Græcè, Mus araneus Latinè appellatur: Italicè Topo ragno: Germanicè* Spitzmauß: *Hispanicè Murganho.*

Nomina.

Mure.

MURES. CAP. XLIII.

MUres, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis utilissimè imponi, in confesso est. Si inassatos infantes ederint, oris salivam exiccari promittunt.

Muris consider.

MUres diversorum sunt generum, siquidem domestici, sylvestres, ac montani reperiuntur, sunt etiamnum aquatiles, marini. Verùm primùm de iis differentes, qui nostris in domibus oberrant, quiq; etiam in agris in magnam segetum perniciem morantur, Aristotelis verba referam, qui libro 6. de historia animalium cap. ultimo sic habet: Murium generatio mirabilis præter cætera animalia, majorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Jam enim fœmina prægnante in vase miliario aliquando occupata, paulò post reserato vase, musculi numero viginti & centum reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex universo frumenti relinquatur: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cùm pridie metendum statuerint, postridie manè cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inveniant totam. Interitus autem minimè evenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam superiore tempore homines vincere, vel suffiendo, vel sues, ut latibula effoderent, admittendo, non possent. Quin etiam vulpes eos venantur, & cati sylvestres inprimis: sed tamen superare copiam, & celeritatem proventus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium vincit, nisi imbres: iis enim quàm primùm intereunt. Terra Persica parte quadam mure fœmina rescissa, fœtus fœmininos prægnantes comperiuntur. Sunt qui vehementer confirment, Mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Aegyptiis muribus pradurus ferè ut erinaceis, pilus est. Habentur in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor est lib. 36. cap. primo) apud Romanos censoriæ extabant leges, Glires in cœnis apponi vetantes. Verùm hoc ævo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato injuriam fieri putantes, si tam pingui privetur alimento. Sed ii minimè perpendunt, vel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia ventriculi appetentiam destruant, lentum ac frigidum gignant succum, concoctuq; contumaces existant. Notatum non congregari glires, nisi populares ejusdem sylvæ, & si misceantur alienigenæ, amne, vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim

Glirium consider.

& hi

& hi cubant, rursus æstate juvenescunt. *Montibus Goritiensi agro contermins, & in Carniola, Carinthia, ac Stiria alpinis sylvis maxima est horum quandoq; fœtura. Quo fit, ut numerosi à venatoribus capiantur, præsertim cùm fagina glande abundant sylvæ. Exeunt venatum noctu, & arbores suffientes, in quibus stabulantur, sic eos stupefactos innumeros capiunt, adeò ut iis repletis saccis domum plerumq; redeant, quos postea excoriant, & impositos præ nimia copia cadis, sale & muria asservant, quemadmodum pisces. Horum caro utiliter estur, qui canina laborant fame: namq; exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Discoquitur Gliris caro detracta pelle, & intestinis exemptis melle in fictili novo, addito nardo ad tertias, atq; ita asservatur, quòd constet deplorata aurium vitia eo remedio sanari. Georgius Agricola, vir alioqui doctissimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortasse veros glires non viderit, neq; cognoverit, non sine magno errore putat in libello, quem subterraneis animalibus dicavit, Sciuros à villosa cauda, qua se operiunt & inumbrant, ita vocatos, Glires esse. Sed quòd hæc duo animalia inter se maximè differant, omnibus notum esse arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat.* *Porrò* MONTANI *mures cuniculos magnitudine æquant, ac etiam*

Agricolæ error. Sciuros, Glires existimātis.

Murium montanorum consider.

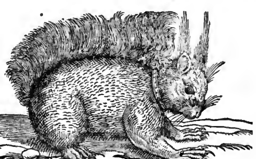
MUS MONTANUS.

nonnunquam superant, cruribus non usq; adeò longis. Capite leporem referunt: verùm tam brevibus auribus sunt, ut vix supra pilos appareant. Pile vestiuntur vario tasti modo, oblongo. Brevem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodum pinguescunt, & obesi fiunt, ita ut aliquando monstrosè intumescant. Hi Anauniensibus Phœbeiq; montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, vocanturq; vulgò corrupto vocabulo Marmontane, quasi Mures montanos dixerint. Eriguntur sæpius ursi modo, anterioribus pedibus veluti manibus, cibum ori administrantes. Dentes anteriores quatuor habent leporis instar, sed longiores, atq; acutiores, quibus sævissimè mordent. Sed mirum est (ego enim qui periculum feci, id certò testari possum) quòd si acutis forcipibus secentur, una tantùm nocte renascuntur. Domi retenti si juvenes sint, exuta quadamtenus feritate mitescunt, sed utensilibus damnum inferunt: quippe qui omnia, quibus obviant, erodant, & destruant. Hyeme delitescunt, fœno ac paleis in acervum congestis plerunq; se condentes. Dormiunt integris mensibus, quemadmodum & glires. In montibus vivunt. Stramenta in cavernas comportant, quibus à frigore se tueantur. Exterrefacti acutissimè vociferantur, ac sibilant, & ad tumulos confugiunt. Horum carnes sylvestris & gravi quodam odore adeò spirant, ut quibusdam nauseam moveant. Quo fit, ut sale & muria asservati tum odoris gravitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cùm tamen tam recentes, quàm sale conditi concoctu admodum contumaces existant, ventriculo laborem inferant, corpusq; universum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quòd contractos molliat & restituat nervos. Sunt verò & alia quoq; murium genera, nempe, Ponticum, Lasicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, à regionibus provinciisq; cognominata. Ponticus pilo est nivei candoris, sed superiore caudæ parte saturatè nigricat: ea enim digiti longitudinē non excedit, corporis magnitudo illi ut sciuro: insectatur aves & mures. Hunc sanè id esse censemus, quod Armellinum vocamus. Lasicus pilis vestitur in

Murium alia genera.

SCIURUS.

cinereo

cinereo candidis, ventre tamen albicante: est Pontico paulò major: hunc varium appellamus. Noricus corporis mole domesticam mustelam aquat, pilis leporinis ferè similibus, brevis constat cauda, caret auribus, non tamen foraminibus, qua habet aurium instar. Pannonicus, cui color subviridis, Mustela speciem refert, verùm magnitudine domesticos mures non superat. Postremo Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercursantibus pilis, capite est & ore in longum porrecto, quin & auriculis brevisculis: cauda ab ipsis clunibus crassiore in exilitatem ad imum prolixè desluente, cruribus dodrantalibus. Corpore felem aquat, pedibus aliquantò brevioribus, ac pilo hispidiore, præsertim si adverso tractu mulceas. Atque hactenus de murium generibus. Caterùm posset & SCIURUS in murium genere recenseri, nam prater caudam, qua illi adeò villosa, amplaque est, ut ea se totum inumbret & contegat, catera Pontico muri ferè similia sunt. Animal vulgò notum. Meminit Sciuri Plinius libro octavo cap. trigesimo octavo, his verbis: Pravident tempestatem & Sciuri, obturantque, quà spiraturus est ventus, cavernas, ex alia parte aperiunt fores. De catero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis provisum pabulum, aliis pro cibo somnus. Hac ille. Non desunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quòd utile corpori prabeant alimentum, quodque cum palato non vulgarem ineant gratiam. Habet etiam ejus pinguedo suum in medicamentis usum ubi emollire, ac discutere opus sit. Caterùm murium stercus (ut in libro de theriaca ad Pisonem legitur) aceto subactum, capillis defluentibus utiliter illinitur. Quin etiam per se potum, vesica lapidem comminuit. Μῦς ita Gracis, Latinis verò Mures appellantur: Italis Topi: Germanis, Mauß: Hispanis Ratones: Gallis Sorice.

Sciuri conider.

Nomina.

10

Γάλα. LAC. CAP. LXIV.

LAc generatim omne boni succi est, corpus alit, alvum emollit: stomachum & intestina † inflatione vexat. Vernum tamen dilutius æstivo habetur, & è viridi pabulo alvum magis emollit. Probatur autem candidum, æquali crassitudine, quod ungui instillatum cogitur. Alvum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adstringentib. pabulis, robore, lentisco, & oleaginis frondibus, & therebinto magna ex parte vescitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet. Ovillum autem dulce, crassum, & præpingue: non autem usque adeò utile stomacho. Bubulum tamen, asininum, & equinum, ventri magis idonea, sed ipsum turbant. Quibus in locis pecora, scammoniam, veratrum, clematidem, aut mercurialem pascuntur, lac omne ventrem, & stomachum subvertit: *a* quale in Justinis montibus esse, a nobis proditum est. Siquidem capræ, quibus candidum veratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu evomunt: & eorum lac haustum nauseam creat, & stomachum in vomitiones effundit. Ventrem adstringit lac omne decoctum, præcipuèque candentibus calculis marinis exustum. Et in summa, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus, præsertim faucium, pulmonis, interaneorum, vesicæ & renum: foris verò contra pruritum cutis, eruptiones papularum, & vitiatos corporis succos, recens cum melle crudo, addito sale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque semel fervefactum. Decoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulcerosas ventris fluxiones adjuvat. Lac quodcunque serum continet implicitum, quod ubi discessit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur, quibus sine acrimonia volumus dejectionem moliri ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantiis, & erumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod schiston, id est scissile, appellant. Lac autem fictili novo fervet, ramoque ficulneo recenti movetur, inspersis, postquàm bis, aut ter efferbuerit, totidem aceti mulsi cyathis, quot sunt heminæ lactis: ita enim serescens liquidum ab eo dividitur, quod in caseum concrevit. Sed cùm fervet, ne superfundatur, conveniet spongia ex frigida continuè fictilis labrum detergere, sextariumque argenteum frigidæ aquę plenum dimittere. Bibitur heminis per intervalla singulis, usque ad quinas, ita ut intercedentibus spatiis, potantes ambulent. Lac autem recens efficax est contra rosiones, ustionesque, ab exitialibus medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut salamandra, bupreste, aut pinorum eruca, hyoscyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præsertim bubulum ad id eximie confert, gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonsillisque. Asininum peculiariter collutos dentes, gingivasque stabilit. Fluxiones alvi, si ulcera sentiantur, tenesmosque, ovillum, bubulum, aut caprinum, cum marinis lapillis decoctum, sistit: per se autem, & cum hordeacea ptisana, aut alicaceo cremore infusum magnopere intestinorum rosiones mitigat: ulceratæ vulvæ immittitur. Humanum lac dulcissimum est, & maximè alit: mammis autem exuctum, prodest tabi, & stomachi rosionibus: contra haustum leporem marinum præsidio est: oculis cruore ex ictu suffusis, cum thuris polline instillatur: podagricis utile est, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne respuendum splenicis, hepaticis, comitialibus, vertiginosis, & nervorum vitio laborantibus, febriculosis, & capite dolentibus: nisi si quis interdum purgationis gratia, ut ostendimus, schistum præbeat. Primiparæ canis lactæ perunctos natrant glabrescere: potum contra venena antidoti vicem obtinet: abortus mortuos expellit.

a Meum ὅτι ἐν τοῖς Ἰουστίνοις ὄρεσιν ὑφ' ἡμῶν ἱστόρηται. i. sicut in Justinis montib. à nobis visū est.

20

30

40

50

Τυρός. CASEUS. CAP. LXV.

CAseus recens sine sale sumptus alit, stomacho utilis est, & facilè in membra delegatur: carnem facit, alvum modicè emollit: alius tamen alio præstantior, pro natura lactis, à quo conficitur. Decoctus autem, & expressus, deinde inassatus, alvum sistit: illitus, oculorum inflammationibus, & sugillatis prodest. Qui verò recens salitus est, minus alimenti præbet: carnem aptè minuit, stomacho adversatur, negotium ventri, interaneisque exhibet. Vetustiore sistitur alvus. Sero, quod à caseo manavit quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen vocant, caseus est equinus: ea virus redolet, magnopere alit, bubuloque proportione respondet. Nec desunt, qui Hippacen equinum coagulum appellarint.

60

Βούτυρον καὶ αὐτοῦ λίγνυς. BUTYRUM, ET EJUS FULIGO. CAP. LXVI.

E Lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ovillū est. Fit & ex caprino, agitato in vasis lacte donec pingue separetur. Butyrum, natura oleosum est, & emolliens: unde largius epotum, ventrem resolvit;

resolvit: prodest, ubi oleum non adfuerit, contra venena. Cum melle si infricetur, dentitiones adjuvat: gingivarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum fotis capaciora alimentorum facit corpora, & ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra inflammationes & duritias vulvæ, quod nec virus resipit, nec vetustatem sentit butyrum efficax est: dysentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus movent: utile præsertim cum nervi, aut cerebri membranæ, vesicæ cervix, vulnera acceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat, ab aspide percussis utilissimè imponitur. Recens obsoniis additum olei vicem pensat, & adipis vice fungitur in bellariis. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lucernam novam ingestum accenditur, fictilique operculato, quod supernè in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum coacervetur fuliginis modus, quem facere institueris: penna pòst deraditur ad usus. Ejus effectus est in medicamentis oculorum, exiccare, & adstringere: fluxiones cohibet, & ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

LAC, CASEUS, BUTYRUM.

Lac est benigni alimenti superfluum in fœminarum mamillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem id tribus diversis essentiis: nimirum caseosa, butyrosa, ac serosa, quæ ab invicem separatæ, variam consequuntur temperiem. Sed à lacte primùm rem exorsus, de eo tantùm facultates differam, cujus hac tempestate tam in cibis, quam in medicamentis est usus. Tale autem est humanum, caprinum, ovillum, bubulum, bubalinum & asininum. Et quamvis veteres usi fuerint tum camelino, tum etiam equino: cùm tamen in Italia, ac in aliis conterminis regionibus, quod sciam, eorum nullus sit usus, hæc tanquam supervacanea omnino reticenda censemus. Præcellit igitur humanum, quòd temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum, etsi aliquantò siccius sit. Hoc crassius est ovillum, minusque serosum. Bubulum deinde, ac bubalinum, præter id quòd admodum sit crassum, cæteris longè pinguius habetur. Quamobrem lib. 10. simp. med. dicebat Galenus: Miror autem quo pacto Dioscorides ex ovillo, & caprino butyrum confici referat. Ego namque ex bubulo fieri novi, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo: hæc Galenus. Porro asininum sicut lac omne seri exuberantia superat, sic cæteris pinguedine cedit. Probatur in universum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquàm albo visitur, pellucidum, ac clarum, non viride, non luteum, non nigrum, nec aliquo livore suffusum: odore suavi, syncero, minimè gravi, aut viroso: sapore quidem dulci, non amaro, acri, acido aut salso: substantia media inter crassum, & tenue, ita ut ejus gutta ungui instillata non defluat, sed in sua sphærula permaneat. Quod autem tale fuerit, omnium sanè præstantissimum erit, & in cibis optimum. Contrà pessimum præbet alimentum, ventriculum, ac totum corpus subvertit, quod contrarias notas habuerit, quodque ex morbosis animalibus emulsum fuerit, vel etiamnum ab iis, quæ reprobatas, venenosasque plantas depascuntur. Quocirca memoriæ prodidit Galenus lib. 3. de facult. alim. quòd si capræ, aut alterius cujuspiam animalis scammoniam, aut tithymalum depastæ, lac cibi loco quis sumpserit, omnino alvus illis fluet. Optimum datur utiliter ætate consistentibus, senibus non naturaliter frigidis, biliosis, & marasmo affectis, & denique ubi ventriculus excrementis vacet. Nocet lac potum contrà febrientibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, resolutis, convulsis, fluxione tentatis, calculo oppressis, pituitosis, adolescentibus, obstructis, & iis præsertim, qui lacte, & edulis lacte paratis, cœnas & prandia claudunt: tantoque major inde sequitur noxa, quantò crassius lac assumptum extiterit. Eaque propter citato loco inquit Galenus: Lac, quod seri plurimum habet, etiamsi semper eo utare, nullum prorsus periculum adfert. Quod verò hujuscemodi humiditatis exiguum habet, caseosæ autem crassitudinis multum, omnibus qui ipso frequentius utuntur, est periculosum. Cæterùm ut lac, quod bibendum est, profit, hæc præterea adsint oportet: lac nimirum recenter sit mulsum, aliquid mellis, sacchari, aut salis admistum sit, ne in ventriculo concrescat: tantumque ex eo sumatur, quantum concoquere valeat ventriculus. A cibis etiam omnibus, & vino, postquàm assumptum fuerit, abstinendum est, quousque à ventriculo secesserit, minimeque exercitio utendum est. At quoniam lac dentes inficit (etsi Dioscorides contrarium de asinino scripserit) eo statim ebibito, vino, aut hydromelite os abluere oportet. Quod autem immisso coagulo concrevit, quanquam verno, ac æstivo tempore, mensis frequentissimè expetatur, tamen angustiam parit, ventriculum opprimit, caput vaporibus replet, ægrè concoquitur & crassum gignit succum. Quamobrem si quandoque in cibum veniat, primum omnium ingeratur: siquidem ultimo loco sumptum (ut fieri adsolet) aut statim putrescit, aut subsidentem cibum secum ad ima incoctum trahit. Lac omne, humanum præsertim, cerebrum auget, corpus impinguat, siccam & asperam tussim lenit, venerem roborat, urinæ ardoribus subvenit, dissoluta corpora reficit, probi multique est alimenti, bonam facit alvum, facilè in sanguinem vertitur, carnem auget, pectus dilatat, & cæteris alimentis majus adfert nutrimentum. Quòd autem lac primiparæ canis perunctos glabrescere faciat, potum verò emortuos educat fœtus, ut nonnullis proditum esse scribit Diosc. reprobat Galenus

Lactis consider.

Lactis probatio.

Lactis facultates.

Lactis bibendi ratio.

Lactis coagulati vires.

Butyri vires ex Gal.

lib. 10. simp. med. Butyrum praeterea (ut loco citato scribit Galenus) facultatis est concoquentis, paulum habens etiam digerendi potentiae, in mediis nimirum corporibus secundum duritiem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores praeter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quae in mollibus sunt phlegmonae, eas & concoquit, & digerit perfacilè. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonae, aliaq; partes complures illo prorsus solo oriuntur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingivis illitum, nihilo imbecillius melle gingivas extenuat, per quas exitus est dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonosos, posteaquam fluxio restiterit, digerit & pariter concoquit. Proinde cataplasmatis additur, quae extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, & bubonibus. Sed & in ventrem devoratum, & ex eo distributum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis, & peripneumonicis affectibus, cum hoc, quòd eos etiam concoquat. Atq; si solum lingatur, magis quidem concoquit, verùm minus educit: plus verò si cum melle, & amaris amygdalis, sed minus concoquit. Fit ex bubuli praesertim lactis pinguedine

Caput lactis.

id, quod vulgò Romae, ac in universa ferè Italia Capo di latte appellant, mensis plurimum expetitum, quòd gustui, ac palato maximè arrideat. Verùm enimverò ob pinguedinis copiam, praeterquam quòd ventriculum relaxat, & cunctos supernatat cibo, nutrimentum ejicit, anteaquàm concoquatur, vapores in caput mittit, & crassum generat succum.

Casei cōsid. ratio, & facultates.

Caseus autem fit ex crassiore cujuslibet lactis substantia, admisto coagulo, & expresso inde sero. Praefertur in cibis recens, quòd noxam ventriculo non inferat, concoquaturq; facilius, quam qui diutius asservatur. Namq; vetus, qui quòd linguam paulumper vellicet, quam plurimis gratior redditur, omnium pessimus est: quippe qui caeteris magis adurat, sitim excitet, & difficilius concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, jecur obstruit, alvum cohibet, & in calefactis corporibus atram bilem gignit. Quo fit, ut plus damni ex ejus succi pravitate, & fervente qualitate inferat, quàm quòd humores crassos attenuando compensare possit. Fugiendus igitur istiusmodi caseus est, cùm neq; ad concoctionem, neq; ad movendam urinam, neq; ad ciendam deniq; alvum, quicquam boni conferat, quemadmodum neq; ad succi probitatem.

Casei bubuli antiqui vires ex Gal.

De hoc autem edisserens Galenus libro 10. simplicium medicamentorum, sic inquit: Itaq; cùm mihi olim caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse conjiciebam, abjeci, & jam a famulis absumptum putabam: verùm illi talia servare soliti, longo pòst tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri juberem, rogant. Cùm igitur edendo non esset propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus, cui rei quis illum utiliter posset accommodare. Interea cùm ad me arthriticus quispiam in curru convectus esset, tophos, quos Graeci πώρους nuncupant, in articulis habens, subiit mihi crure suillo salso decocto caseum eo decocto macerare, ac probè in mortario subigendo unitum, tophis imponere. Et sanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adjutus est: nam rupta sponte sua cute, absq; incisione videlicet, emergebant quotidie citra dolorem tophorum particulae. Ubi autem totus, qui apud me erat caseus, fuisset absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus in posterum servavit, & postea rursum usus est inveterato: atq; ibi tunc quoq; idem percepit commodum, saepius deinceps uti perseverabat, & quosdam amicos similiter affectos docuit. Atq; id quidem nos excogitavimus: caeterùm comprobavit, ac confirmavit experientia: hactenus Galenus. Ex quo palam fit, ejusmodi caseum esse omnino in cibis reprobandum. Qui verò nec recens, nec vetustus fuerit, cùm & ipse non sit expers laesionis: minore tamen constat noxa. Praestat caeteris ovillus.

Caseus Hetruscus optimus.

Verùm sicuti Pergamenum caseum Galenus in laudem suae patriae caeteris commendavit libro 3. de alimentorum facultatibus: ita nec mihi sanè vitio vertendum existimaverim, si Hetruscum caeteris Italicis praeferam, eum praesertim, qui in nostro Senensi agro, ac etiamnum Florentino ex ovillo lacte conficitur, qui vulgò appellatur Cascio marzolino, gustu dulcis atq; suavis, quòd lac, ex quo paratur, coagulo non sit concretum, sed cinarae floribus, qui passim universa ferè Hetruria coaguli vicem praestant: quo fit, ut senescens nunquam acris evadat. Cui nec alter cedit, qui in nostro agro praestantissimus fit ex caprarum lacte, mense Septembri, recensq; estur. Hunc vulgo Ravaggivolo appellamus. Defertur is Romam, quòd à Praesulibus, aliisq; primatibus summopere expetatur, quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubiq; nostrates referti sunt colles, iiq; praesertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus praeterea caseus, etsi plus caeteris nutriat, pinguiorq; existat, est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus verò quanquam ex temperatiori lacte sit confectus, inveteratus tamen reliquis caseis est deterior, cùm statim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus deniq; in globos illos junceis vinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Provature vulgari sermone dicuntur. Is caseus, quo passim Hetrusci vescuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis, sed aegrè concoquitur, quod substantiam habeat admodum pinguem ac lentam.

Recoctae vires.

His accedit, quae vulgò nobis Recotta dicitur. Fit haec ex serosa lactis parte ad ignem decocta. Recens (si Avicennae, Rasi, & Isach credimus) minus ventriculum vexat quam caseus omnis recenter pressus. Confert calidis destillationibus obnoxiis, sitim sedat, somnum conciliat: veruntamen obest ventriculum frigidum habentibus, & nervorum morbis. Inveterata autem aegrè concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, alvum cohibet, & flatus procreat.

Seri vires ex Gal.

Reliquum est Serum, quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. 10. simplicium medicamentorum) extergendi potentiam possidet, sumiturq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres injicitur, extergens, & abluens sine mordacitate intestinorum acrimoniam. Praeterea si quis ulcera, quae saniem infestantur acri, vice aquae sero colluat, optimè sanè fecerit. Praeterea quaecunq; medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra ea praestat sero, quàm aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad sugillata, & hyposphagmata, peculiaribus ad haec medicamentis commiscentes.

Ex Mesue.

Praetulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ovillo, sic inquiens: Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Praefertur, quae fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitantium, recenterq; foetarum. Excalfacit haec, atq; siccat ordine primo completo, & usq; ad secundum. Quinetiam attenuat, abluit, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, alvum absq; aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flavam, tum atram ab exustis humoribus genitam dejicit: ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Praestat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum, ac vasorum obstructionibus. Compescit etiamnum vitia in cute è bile, & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoris, leprisq; admodum convenit: haec Mesues. Optimi seri parandi rationem docuimus fusius nos, quodq; magis in medicina praestet, in nostro Epistolarum medicinalium volumine.

Lactis facult. ex Gal.

Lactis autem facultates memoriae prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita scribit: Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adjunctam, optimum est remedium dysenteriae, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus, qui praedecocto ipsi injiciuntur ignitis. Porrò eos esse oportet, quos vocant κάχληκας. Et lac eousq; decoqui debet, dum pleraq; serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos injectis ferreis in ipsum cylindris candentibus, eandem aut etiam meliorem facultatem efficimus. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est utile: praeterea ad hypopia, & hyposphagmata.

Quinetiam

Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo & ovo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum per sese, tum iis medicamentis commiscentes, quibus misceri potest, utiq; citra morsum curantibus, & ubi in sede ulcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetienda. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri postulant, sive ob inflammationem, sive morsum, sive ob malignitatem. Eaq; propter & cancerosis applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quæ ex pompholyge constant. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum gargarizatumq; vel maximè phlegmonas ejus mitigat: Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atq; ut semel dicam, medicamentum est leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem: sed multò magis, ubi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi videntur etiam medici ad venena, quæ erosione interimunt, lac dare suadere, velut & lepus marinus interficit, & cantharis. Sed & sunt, qui aconitum, & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Quod Græci γάλα, Latini lac dicunt, Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milch: *Hispani, Leche: Galli, Laict. Caseus verò ita Latinis: τυρὸς, Græcis vocatur: Arabibus, Lubon seu Gieben: Italis, Cascio: Germanis,* Kese: *Hispanis, Queso: Gallis, Fromage. At Serum Latinè dictum, Græcè ὀῤῥὸς γάλακτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè,* Molcken: *Hispanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser du laict. Quod deniq; Græci βούτυρον, Latini similiter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani,* Butter/ & Ancken: *Hispani, Manteca: Galli, Beurre, & Buyre.*

Nomina.

† *Illud hoc loco non prætereundum duxi, quòd in Græco codice manu scripto non φυσητικὸν, hoc est inflationem pariens, sed φυσικὸν, id est, naturale legatur: quòd lac potius stomachum juvet, quàm inflatione vexet: id enim innuit verbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse videtur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat: Et lac confert stomacho. Quin & facilis potuit esse librariorum lapsus ob vocum similitudinem.*

Ἔρια, καὶ οἴσυπος. LANÆ, ET OESYPUS. CAP. LXVII.

SUccidæ lanæ molles è collo feminibusque, laudatissimæ habentur. Subveniunt inter initia vulneribus, percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim œsypum vocant) emolliunt: capitis, stomachi, aliorumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur. Crematarum

LANA.

lanarum cinis crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum sordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alii in fictili oris patuli, veruculа inter se distantia componunt, & concerptas carminatasque lanas, oleo ita suffusas, ut ne stillare quidem possint, assulis tedæ subjectis, & eisdem, lanisq; permutatim interstratis, leviter succedunt, & ustas tollũt. Quòd si è teda pix, pinguitudove ulla profluit, collecta reconditur. Lavatur ad oculorum medicamenta: cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & considere patiuntur: idque sæpius, mutantes aquam, donec linguam adstringat, nec mordeat. Oesypum vocant Græci, succidarum lanarũ pinguitudinem: cujus parandi ratio hæc est. Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lavantur, & quibuscunq; sordibus expressis, & in labellum oris ampli conjectis, aqua infunditur, magnoq; impetu ligula, uti respumet, agitatur, aut lignea rude validiusculè conturbatur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: & considente pingui, quod supernatabat, collectoq; in altero fictili vase, denuo aqua in labellum fusa agitatur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. Collectum œsypum manibus emollitur, & si qua insedit spurcitia, confestim demitur: exclusaq; sensim omni aqua, recentiq; affusa manibus misceatur, donec admotum linguæ œsypum adstringat leviter, nec mordeat, atq; pingue candidumq; spectetur: tum in fictili vase conditur: verùm omnia fervido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atq; ceratum mulieres confricant: ita enim candidius redditur. Alii elotis lanis, & sordibus quibuscunq; exemptis, ac lento igni in æneo vase ex aqua decoctis, pingue, quod supernatat, collectum aqua, ut diximus, lavant: colatumq; in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atq; soli mandant, donec candidum fiat,

& satis crassum. Alii bidui spatio aquam effundunt, novamq; adjiciunt. Melius est lęve, radicula non curarum, quod succidarum virus olear, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri, aut concreti habens: veluti quod cerato aut adipe adulteratur. Oesypum excalfacit, explet ulcera & emollit, præsertim sedis ac vulvæ, cum meliloto & butyro. In vellere appositum menses, & partus evocat: ulcera non aurium modò sanat, sed & genitalium cum anserino adipe: contra erosos angulos oculorum scabiososque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluvia, efficax est. In testa nova torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur, uti demonstravimus, quæ in oculorum medicamenta commodè addi solet.

Cum Lana succida, & earum sordida pinguitudo, quàm Græci Oesypum appellant, & officinarum vulgus Isopum humidam vocat, plenissimè a Dioscoride descripta sint, nihil nobis hic relictum est, quod declarandum, vel adjiciendum esse putemus. Cæterùm ἔριον quod Græcis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis Schmutzige Wollen: *Hispanis, Lana: Gallis, Laine. Quod verò Græcè οἴσυπος, Latinè item Oesypum nominatur: Arabicè, Senferatab: Italicè, Esipo: Hispanicè, Isopilbo humido: Gallicè, Graisse de la laine sorge.*

Nomina.

πυτία. COAGULUM. CAP. LXVIII.

Leporis coagulum tribus obolis ex vino, venenatorum morsibus, cœliacis, dysentericis, & fœminis fluxione vulvę laborantibus, ac rejectionibus à pectore, auxiliatur, sanguinem in grumos concretum discutit. Post menstruas purgationes appositum vulvæ cum butyro, præstat mulieribus, ut concipiant: potum verò partus enecat, & à puerperio, pariendi spem adimit. Equi coagulum, quam hippacen aliqui vocant, privatim cœliacis, dysentericisq; convenit. Hœdi, agni, hinnuli, capreæ laticornis, & dorci, apri, cervi, vituli, bubaliq; coagula similes naturas sortiuntur, contra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto convenienter assumuntur. Hinnuli privatim triduo à purgationibus admotum, partus spem intercipit. Vituli marini, castorei vires repræsentat: comitialibus, strangulatis vulvis, potu conferre existimatur. Sed si sit vituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam si erit syncerum, statim liquescit in aquam: sin minus, consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare possunt. In summa coagulum omne dissipata cogit, & coacta dissolvit.

Coaguli consider.

Animalium coagulum (ut Aristoteles memoriæ prodidit lib. 3. c. 21. de historia animalium) lactis substantia est: quippe quòd in eorum ventriculo, qua adhuc lactent, contineatur. Est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cùm animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia: & inter dentata utrinq; lepus. Quo vetustius coagulum est, eò præstantius: tale enim profluvio alvi mederi præcipuè potest: atq; etiam quod leporis est. Sed laudatissimum hinnuli: hæc Aristoteles. Quòd autem leporinum coagulum sanguinem rejicientibus conveniat ut Dioscorides scribit, minimè quidem probare videtur Gal. lib. 10. simpl. med. ubi sic inquit: Coagulum omne acris, ac digerentis potentiæ est, ac nimirum etiam exiccatoriæ: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, si cum aceto ebibatur præterea profluvium muliebre sanare proditum est: sed & lac in ventre coagulatum dissolvere: quod certè & nos experti sumus, non solùm in leporino, sed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium est præstantissimum. Sed & sanguinem in ventre concretum simili modo epotum dissolvit, ac efficacius fortasse cæteris leporinum: verùm non solùm, quod quibusdam scriptum legitur, sed & hoc commune est omni coagulo. Quidam autem sanguinis ex thorace rejectiones leporinum coagulum epotum supprimere prodiderũt. Cæterùm nec alium quenquam eo usum novi, nec ipse sum ausus acri uti remedio ad affectum adstrictionem poscentem. Porrò coagulum equinum ad dysentericos, & cœliacos accommodari scripserunt nonnulli. At phocæ coagulum eximiè aptum esse quidam prædicant, tanquam vires obtineat castorij. Verùm quæcunq; proditum est, quodq; coagulum secundum essentiã totius præstare proprietatem, non est nunc tempus exponere. Quam vim Dioscorides contra venenatorum morsus his tribuit coagulo leporis, capreæ, hinnuli, cervi, eandem quoq; Nicander in Theriacis hisce versibus:

Coaguli facultat. ex Gal.

Ἐν δὲ τίθει τάμισον ἐνίπλειον νεαροῖο λαγωοῦ
Ἠὲ προκὸς νεβροῖο παρειθ' ἀπολύματα κόψας
Ἢ ἐλάφου νηδύν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον.
Ἄλλοτε δ' ἐγχεύοντα κυρέφαλον ἂν ἀπιρύσας
Δραχμάων ἑσσοντι δύω καταβάλλεο μοίρας
Τέτρασιν ἐν κυάθοις μέθυος πολιοῦ ἀπομίξας.

Ejus nomen Græcum πυτία: Latinum, Coagulum: Arabicum, Ansea, Anshae, seu Anshaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lipp/Rinn lipp/*&* Käß lipp: *Hispanicum, Coalho: Gallicum, Presure.*

Στέαρ. ADEPS. CAP. LXIX.

Adeps anserinus, aut gallinaceus recens, & sine sale conditus, ad vulvæ vitia proficit. Sale inveteratus, & qui temporis spatio acrimoniam concepit, vulvæ inimicus est. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demissus, quæ altero tanto capacior sit, quantus sit modus adipis, quem curare instituerís, obstructo diligenter vase flagrantissimo soli exponitur: eliquescens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis absumatur: mox loco vehementer frigido reconditur, & ad usus digeritur. Alii fictile fulciunt super aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ solis vicem penset. Est & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, conjectusque in ollam eliquatur, adjecto minuti salis momento: mox lineo colo transfusus reponitur. Utiliter in medicamenta additur, quę lassitudines, & fatigationes levant. Suillus adeps & ursinus hoc curantur modo. Recens, præpinguis, renibus potissimùm detractus, in largiore aqua cælesti, & quàm frigidissima, exemptisque tunicis, diligentissimè manibus confricatur, & exprimendo ferme siccatur, subindeq; nova aqua abluitur: cęterũ fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & subditis levibus prunis spatha movetur, eliquatusq; colo,

colo transfunditur in aquam. Ubi verò refrixit,& guttatim aquam omnem exclusit, in prælotum fictile demittitur,& infusa aqua leniter eliquari debet,& manu deprimi,quò facilius feculentum virus pessum eat: postea in pilam spongia madefactam transfunditur:ubi coire cœpit,residens in imo sordes eximitur. Tertiò citra aquam eliquatur, repurgatusq;, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum sevum, ovillum, cervinumq; ita curato. Elotum ex his quodcunq; tunicis (ut in suilli mentione dictum est) exemptis,pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur. Deinde in ollam fictilem conjicito, & adjecta aqua, ut supereemineat,levi pruna liquefacito, & moveto, atque in aquam colato : cumq; refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumq;, ut in suilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem sevum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cùm verò dissolutum fuerit, in fictilem ollam conjiciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante supereemineat, proluendum : decoquendum, donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas sevi Atticas minas, quaternis Thyrtenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ïerunt sordibus, in novo fictili reponendum, opertumq; soli interdiu credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris virus evanescat. Privatim taurorum pingue sic curari debet. Renibus evulsum pingue profluente amnis aqua abluito detractisq; tunicis, fictili novo, postquàm exiguum salem insperseris, liquefacito : dein in nitentem aquam excolato : & ubi concrescere cœpit, manibus iterum confricando vehementer lavaro, aqua sæpius infusa, refusaque, donec quàm optimè elotum videatur. Rursus in olla cum pari modo vini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni vase, ibidem sinito pernoctare: postridie si graviter adhuc oleat, nova olla repetitum, vino odorato perfundatur : eadem quæ prius, fiant, dum omne virus evanescat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum earum causa, quibus sal adversari solet, sed ita paratum non magnopere albescit. Eodem modo pardorum, ac leonum pinguia curari oportet. a Taurinum autem, & vitulinum pingue, necnon cervinum, atque etiam hujus animalis medulla odoramentis imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elutum, & vino quàm odoratissimo, nulla maris aqua diluto, fervefactum, pernoctare sinitur: alterum id genus vinum eadem mensura infunditur, colliquatur, & exquisitè colatur: novemq; ejus heminis, junci Arabici septem drachmæ adjiciuntur. Quòd si ipsum odoris fragrantioris fieri voles, quadraginta floris ejusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami & Cassiæ modis adduntur: & Xylobalsami, Aspalathi singulæ drachmæ, cinnamomi, cardamomi, & nardi singulæ unciæ: omnia exactius tunduntur, & affuso vino odorato, in vase operto, quod supra carbones firmiter collocatum sit, ter effervescunt, & semoto ab igni vase inibi pernoctant: postridie vinum effunditur, aliudq; generis ejusdem adjicitur. Ter simili modo bene confervescat: deinde matutinis exempto adipe vinum effundatur: & abluto vase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur: postremò eliquatum pingue, & excolatum, ad usus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum est. Verùm ante dicta prius inspissari solent, quò facilius sibi odoramentorum vires adsciscant. Itaque assumens quodcunque horum voles, cum vino fervefacito, impositis unà myrti ramulis, serpyllo, cypero, item aspalatho plenius tuso. Aliqui tamen ad hunc usum, uno duntaxat horum contenti sunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expositum est, imbuitur. Adipibus spissamenta sic fiunt (quemcunque acceperis, oportet ut recens tundatur.) Sincetus & sanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas sæpe retulimus, in ollam novam demittitur, infuso vino albo, vetere, odorato, quod semipedis altitudinem superet: lento igni fervescat, dum vernaculus odor aboleatur, planeque vinum redoleat. At ubi deposito vase refrixit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur, & duo vini ejusdem sextarii, & seminis loti, ejus inquam, cujus è ligno ludicræ tibiæ factitantur, tusi minæ quatuor adjiciuntur : lento igni subinde miscendo decoquuntur: cumq; odoris virus evanuerit, excolatusque adeps refrixerit, una contusi aspalathi mina, cum amaracini floris minis quatuor, & vetere vino subigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combibuntve : postridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe injecta, additis sextariis tribus vini, unà fervescunt, quousque & vim, & odorem spissamentorum adeps ipse contraxerit, qui eliquescens colatur, & reponitur. Quod si majorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguissimæ myrrhæ vino maceratæ, quod multos in annos asservatum est, misceto. Gallinaceus, anserinusque sic odoribus imbui solent. Cujusvis eorum percurati sextarii duo fictili olla excipiuntur: erysisceptri, xylobalsami, palmæ elatæ, & calami planè contusi, singulorum sescuncia admiscetur : vini Lesbii veteris cyathus unus adjicitur: ea ter effervescũt prunis, mox vase sublato ab igne, die, noctuque refrigerantur : postridie liquata per linteum crassum mundum in vas excolantur: ubi verò adeps coierit, concha excipitur, fictiliq; novo densius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet: æstate siquidem pinguia non coguntur. Nec desunt, qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adjiciant, quò facilius in unum corpus omnia coalescant. Eadem ratione suillus adeps & ursinus, cæterique id genus, odoramentis imbuuntur. Verùm sampsuchi odorem adeps ipse repræsentabit hoc modo : Curati quàm optimè adipis, præsertim taurini, mina una, tempestivique sampsuchi exquisitè confracti sesquimina miscentur, & insperso largiore vino digeruntur in offas, quæ in vase cooperto nocte quiescunt. Matutinis in fictili olla leviusculo igni, affusa aqua leviter coquuntur : dumque suum adeps odorem exuerit, defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet : postero die detersa sorde, quæ pessum ïerat, sampsuchi, ut dictum est, contusi iterum sesquimina priori pastillo adjicitur, eodemque modo in offas cogitur : aliis quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & siqua fundo hæsit spurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur. Si quis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut vitulinum à putredine tueri velit, ita faciundum est. Quemvis adipem diligenter elotum, & siccatum in umbra super cribrum, per lintea munda manibus vehementer exprimat, linoq; contusum umbroso in loco suspendat, & post multos dies nova charta involutum, frigido

Oribas. leg. [illegible]

a Hæc omnia veluti subditicia ob describuntur ab Oribasio.

do loco recondat. Pinguia autem indito melle vindicantur à putredinis vitio. Vis omnium est excalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & vitulinus aliquantum adstringunt. Earundem virium compos leoninus: nam resistere eum ajunt iis, qui insidias moliuntur. Cervino, elephantinoque perunctos, serpentes fugiunt. Adstringentior est caprinus: qua ex causa decoctus cum polenta, rhoe, & caseo dysentericis datur, & cũ ptisanæ succo infunditur. Jus decocti phthisicis in sorbitionibus prodest, datur quoque utiliter iis, qui cantharidum venena hauserunt. Hircinus, ut qui validissimè discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ, & croco impositus: huic proportione respondet ovillus. Suillus vero contra vulvæ, & sedis vitia idoneus est: ambustis igni medetur. E sue vetustissimus quisque sale conditus excalfacit, & emollit: elotus vino pleuriticis prodest cinere, aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Asininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anserinus, gallinaceusq; conveniunt muliebribus malis, & ad labiorum rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Ursinum constat raptos vitio alopeciæ capillos restituere, pernionibus subvenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluviatilium piscium pinguia perunctis oculis claritatem afferunt, si in sole liquescant, & melli admisceantur. Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico, & pari oleo vetere: pilos alis evulsos perunctis radicibus recens, & per se illitus obliterat, atque renasci non patitur.

TAmetsi de adipibus, sevis, & pinguibus, quæ in medicum usum veniunt, copiotè, & abundanter locutus sit Dioscorides, utpote qui non eorum modo facultates, & vires tradiderit: sed etiam rationem docuerit, qua illa curentur, spissa & odorata reddantur, & a putredine vindicentur: tamen cum de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem judicio) copiosius etiam, & particulatius disseruerit Galenus, nec vanum, nec à nostro instituto alienum duximus, hic ea omnia referre quæ ab ipso memoriæ prodita sunt libro 11. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit: Pinguedo, & adeps & hæc quoq; communissima sunt inter animalium partes. Nam omnia quæ bene nutriuntur, aut pinguedinem, aut adipem obtinent. Quæ verò macilenta sunt, maleq; nutriuntur, sæpe omnino ne habere quidem apparent, sæpe verò adeò pauculum, idq; siccum, ut ægrè uti possis. Porrò differt à pinguedine adeps crassitie: ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps provenit, velut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquescit, nec facilè, ubi liquata fuerit, rursum concrescit, cogiturve. At adeps nec facilè funditur, liquescitve, & sursus celerrimè coit, ac cõglaciatur, multoq; apparet pinguedine durior. Sus enim benè nutritus, pastusve multam habet pinguedinem, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boves, & capræ, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. At tu si voles, oleosam, & pinguem in animalibus substantiam omnem, adipem appellare, ut pleriq; medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem caprinum humidiorem esse dicere, quàm suum. Nam hic omnium fermè aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua viciniam oleo vim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis, quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprinum adipem, quàm suillum injicimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cujusmodi est, quod vocant parygrum) sed quòd caprinus ob crassitiem citum concrescat, suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tenesmosis injicimus, quando morsum eorum mitigare consiliũ est. Porrò ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est partium, minus: magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus, quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps, ac gallinarum. Porrò calidior semper ac siccior est masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe mas castratus ejusdem semper generis fœminæ assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cujus meminisse oportet: Pro animalium temperatura semper existere differentias ejus, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunq; modo appellare licebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sus omnibus prope quadrupedibus animalibus in caliditate, ac siccitate inferior sit: proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magisq; humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria, & excalfactoria humanorum corporum. Hujus enim meminisse perpetuò oportet in principiis hujus operis dicti. At differentiæ, quæ sunt cujusq; singulatim, in majoris minorisq; ratione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè excalfacere, ut oleum: verùm pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porrò taurorum adeps suillo multò calidior est, & siccior. Rursum id & hic memoria repetentibus nobis, marem fœmina esse tum calidiorem tum sicciorem: marem autem castratum assimilari fœminæ, velut quicquid juvenilis est ætatis. Et inter juvenilia fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps vitulinus, taurino minus, tum calidus est, tum siccus: & hædorum quàm caprarum, sed & caprarum minus, quàm hircorum: & rursum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit: nam & ipsorum calidissimus est, & maximè tenuium partiũ. Itaq; si ipsum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas convenientibus commisceas, non modò nihil adjuveris, verùm etiam læseris, nimirum addita majori, quàm conveniat acrimonia. Inveteratis tamen tumoribus atq; scirrhi in morem induratis, tum nervorum curvaturis (ἀγκύλας Græci vocant) & in summa quæcunq; scirrhosa sunt, is aptissimus est, in quibus sanè inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroq; ex æquo distat, ut quantò calidior sicciorq; suillo est, tantò superetur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, meritò utriq; medicamentorum miscetur generi, & iis scilicet quæ scirrhosis medentur, & iis, quæ phlegmonas concoquunt, cujusmodi est tetrapharmacum quod vocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam sive in hoc taurinum, sive vitulinum, sive hircinum, sive suillum indideris, semper puri movendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed suillus si addatur, in pueris & fœminis, & ut breviter dicam, omnibus quibus caro est mollior, competit. Sin taurinum adjeceris, fossoribus, messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, sive ob naturalem temperiem, sive ex ratione, ac forma vitæ, convenieus effeceris. Cæterùm adeps omnis dum inveterascit, se ipso & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoq; magis discussorius. Verùm id omnibus ferè inveterascentibus accidit, quæ quidẽ putrescere non anticipent. Nam vinum, mel, acetũ, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne sive lentiscinum, sive cicinum, sive raphaninum, sive ipsum quod ex olivis conficitur, vetustate & calidiora, & tenuioris essentiæ efficiuntur, ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægreq; solubiles affectus

Pinguedinis vires ex Gal.

Pingued. & adipis differ.

Caprinus.

Anserinus Gallinarum adeps.

Suillus.

Taurinus.

Vitulinus.

omnes

omnes adhibentibus potentius digerentia. Atq; ego ſanè guſtantibus acriora videri dixi. At quidam, quibus ſtudium eſt nominum ſignificatus corrumpere, non acria, ſed adſtringentia vocant id genus omnia, adusq; piper: tanquam interſit nihil, adſtringens, an acre dixeris. Et ſi denuo illos roges de galla, myrtu, meſpilis, malis punici putaminibus, quæ ſidia vocãt, rhoe & omphacio, & hæc dicunt adſtringere: tametſi adverſiſsimum ex illis ſenſum percipiamus ei, qui in nobis fit à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cæpa, allio, & adarce: igitur ſi quemadmodum aſtrictionis vocabulum de utroq; affectu, quem guſtu percipimus, communiter efferunt, ſic ipſos quoq; affectus unam habere naturam exiſtimant, quidvis aliud potius habendi ſunt, quàm homines, ut qui ſoli proprios ſenſus obtineant. At ſi omphaca, rhoa, gallam, balauſtium, hypociſtida contrahere, conſtringereq; noſtram fateantur ſubſtantiam: ſecernere verò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, impropriè adſtringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: cæterùm in cognoſcendis ipſis medicamentis non peccant. Verùm ſi oportet conjectantem dicere, aut in vocabulis, aut in rebus hallucinentur, equidem in vocabulis potius falſos viros illos dixerim, & maximè quibus Græca lingua inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbenſis, qui profectò multa benè dixit eorum, quæ de materia medica memoriæ prodidit, cæterùm ſignificata Græcanicarum vocum non ſatis pernovit. Hic ergo cùm ait magis eſſe adſtrictorium adipem caprinum ſuillo, ſiquidem acriorem ſignificare velit, per magis adſtrictorium, accipimus ſermonem ceu verum. At ſi illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rheon, hypociſtis, balauſtium, haud verum eſſe ſermonem dicemus. Porrò quoniam viperarum adipem, ubi radicitus pilos ſub alis evulſeris, prohibere illos recreſcere illitum referunt, viſum eſt mihi ejus facere periculum eſſe ſatius: at ubi prout jubent, feciſſem, mentitos comperi, ſicut etiam quòd initia ſuffuſionum ſanet. Verùm urſorum adipem alopecias curare verè ſcripſerunt: cùm tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porrò cùm dicant tamẽ vulpinum adipem dolores aurium ſanare, abſq; ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noſcentibus ipſis diſtinguere, quæ dicunt, attendendum non eſt: Alii piſcium adipem laudant, tanquàm ad ſuffuſiones, aut quemcunq; alium affectum nominare velint, congruat. Alii non ſimpliciter piſcium, ſed addunt fluviatilium: alii verò potius marinorum, quò videlicet aliquid plus ſcire videantur, quàm vulgus: hæc Galenus. Cæterùm de Taſſi pinguedine, quæ (ut experimento manifeſtè conſtat) contractos nervos, & articulorum duritias emollit, & diſcutit, nihil poſteritati memoriæ prodiderunt Dioſcorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinum curandæ, ac parandæ rationem ullam, quod ſciam, tradidit: nec quibus edoramentis veteres pinguedinem imbuerent, & in unguenti morem conficerent: quemadmodum hac noſtra ætate unguentarii illam parant, quam vulgò POMATA vocamus. Ea autem hoc modo paratur: Sumunt cervini adipis, aut hædi binas libras: ſuilli verò recentis uncias ſex, deinde exemptis membranis, vino albo lavant, exprimuntq; tamdiu, donec vinum omne exeat: poſt hæc elotam pinguedinem in fictile novum, vitro, vel plumbo oblitum conjiciunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum ſemuncia, nucis myriſticæ drachmis duabus, malis appiam, vel ſylveſtribus ſemicontuſis ſenis, vel ſeptenis. Hæc omnia in ſufficienti aquæ roſaceæ quantitate macerant die una: deinde lento igne tamdiu decoquunt vas operculo contegentes, & rudicula ſæpius miſcentes, quouſq; univerſa ferè aqua evaneſcat. Percolant deinde linteolo ſpiſsiori ſubdito vaſe mundo, aqua roſarum madente, dimittuntq; concreſcere. Quo facto in fictile novum iterum conjiciunt, adjectis olei amygdalini dulcis unciis ſex, ceræ albæ unciis quatuor, & ad ignem colliquant, ac poſtmodum linteolo percolant in nitidiſsimum catinum aqua roſarum affuſa, ſinuntq; concreſcere. Demum eadem aqua moſchum experta, aut aliis fragrantibus aquis tamdiu lavant rude miſcentes, donec unguentum illud ad ſummum albeſcat. Tunc enim extrahunt, & vitreo vaſe recondunt, ſervantq; in frigido loco, ne rancorem contrahat. Hoc in Italia frequentiſsimum obtinet uſum ad labiorum, manuum, & mamillarum rimas, tam frigore, quàm ab acri ſucco factas. Utuntur eo præterea ad deſquamatam cutem, & ad cruſtoſas papulas, quæ pueris in capite enaſcuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide lævigata admiſceant, ut melius, citiusq; rimæ occludantur. Alii verò cinnabarin addunt, ut flammeum referat colorem. Porrò (ut lib. 3. de facult. alim. ſcribit Gal. & Iſach Arabicus in diætis) Adeps omnis in cibis ſumptus ventriculum effundit, appetentiam dejicit, pituitam auget, parum nutrit, ſuccum illaudabilem gignit, alvi fluxiones commovet, retentricem ventriculi facultatem imbecillem reddit: ſenſus & intellectum hebetat, ſomnolentiam inducit, & in ventriculis facilè in bilem vertitur, & in vapores caput petentes. Quare adeps eſt potius in ciborum condimentis, quàm in alimentis expetendus. Στέαρ Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus Menim, Vxabam, ſive Saham: Italis, Graſſo: Germanis, Feißt/ Fettigkeit und Schmaltz: *Hiſpanis, Gordua: Gallis, Greſſe.*

Viperarũ. Urſorũ.

Adeps piſcium.

Taſſi pinguedo.

Pomatæ parandæ ratio, & uſus.

Adipis in cibis facultas.

Μυελός. **MEDULLA.** **CAP. LXX.**

LAudatiſſima eſt cervina, mox vitulina, poſt hanc taurina, dein caprina, & ovilla. Colliguntur æſtatis exitu, cùm appetit autumnus: quippe cùm aliis anni temporibus concrementum ſanguinis, & veluti caro friabilis, in oſſibus inveniatur: nec facilè cognoſci poteſt, ni quis eam oſſibus extrahat, & recondat. Omnes medullę molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Cervina perunctos venenata fugiunt. Curaotur recentes, adipis modo, aquæ reſperſu ſubactę, ſelectiſq; oſſibus tantiſper elotæ, & in linteum expreſſæ, donec aqua ſyncera emanet: & deterſa ſorde pinna, ſiqua innatet, liquatæ in duplicato vaſe in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni fæce, quæ ad ima ſidit, deraſa, fictili novo reponuntur. Quòd ſi libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anſerum, & gallinarum adipe demonſtravimus.

MEdulla, ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 11. ſimplicium medicamentorum, vim habet indurata, & ſcirrhoſa corpora emolliendi, ſive muſculis, ſive tendonibus, ſive ligamentis id accidat, ſive etiam viſceribus. Optimam ſemper expertus ſum cervinam, deinde ipſorum juniorum boum, quos vitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum vitulinam appellant. At hircorum, & taurorum tum acrior eſt, tum ſiccior. Itaq; durities ſcirrhoſas diſſolvere nequit, ſi qua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his ſunt prodita. Ex vitulina igitur, & cervina medulla peſsi componuntur uteros emollientes. Et extrinſecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emolliendi: Accipitur autem non ſolum medulla ex oſsibus, quæ ſanè revera eſt medulla, ſed & ex ſpina, quam & ipſam medullam nominant, ſpinalem videlicet: quæ tum durior, tum ſiccior eſt, quam alia. Illa enim mollior eſt & pinguior: ac proinde ego ſpinalem ſeorſum per ſeſe abſq; illa repono. Sed ea mihi utriuſque medullæ cura eſt, ne aut putreſcant, aut ſitum colligant. Itaq; in hyeme primum eas capio, velut & adipem, deinde in ædibus ſiccis, atq; editis, planè humoris expertibus, cum foliis lauri ſiccis repono. Nam quæ recentia ſunt & humida multum etiam qualitatis ſuæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At ſi quando ambiente calido, & auſtrino, medullas aut adipem voles reponere, paratum ſit in hoc cubiculum neq; calidum, qualia ferè ſunt quæ meridiem ſpectant (putreſcunt enim in talibus) nec hu-

Medullæ vires ex Gal.

mo proximum, atq; humidum (nam in talibus situm contrahunt) sed superum atq; excelsum, & ad aquilonem obversum, parvas habens fenestras apertas, ut tam noctu, quam interdiu ab Arcto spirantes ventos accipiat: hactenus Galenus. In usu verò ciborum spinalis medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitosum, ac crassum generat succum, ægrè concoquitur, ventriculo nocet, nauseam concitat: robustis tamen ventriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porrò quæ ex ossibus elicitur medulla, quanquam largius sumpta ventriculi appetentiam destruat, pituitamq; gignat: si tamen probè conficiatur, valentissimè nutrit, magisq; ori placet, quàm spinalis, quòd hæc sapidior sit in omnibus suis partibus. Μυελὸς Græcè: Medulla Latinè vocatur: Arabicè, Mochial halbadam, seu Moch simpliciter: Italicè, Midolla: Germanicè, Marck: Hispanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.

Medullæ in cibis facultas.

Nomina.

χολή. FEL. CAP. LXXI.

FEl omne reponitur hoc modo: Recens præligato ore folliculi lino tamdiu demissum in ferventem aquam, dum quis spatium trium stadiorum percurserit, mox exemptum siccatur umbroso loco, aspergine non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adjici solet, ligatum lino in vitreum vas, quod mel habeat, immittitur: circumvoluto ad os vasis lini principio, & operto vase reconditur. Est autem omnis fellis vis acris, & excalfaciens: intensis tamen, & remissis viribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse videtur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur, marinæ testudinis, hyænæq;: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & sylvestris capræ, quod privatim prodest contra suffusiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum scabrities. Ovillo, suillo, hircino, atque ursino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præsertim infantibus, dejectionem quis molietur, si intinctum eo tomentum aut fimbriam, sedi subjiciat. Privatim taurino anginæ cum melle perunguntur: sedis ulcera sanat, & ad cicatricem usque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino instillatum, medetur: & sibilo earundem ex porri succo. Admisceri insuevit vulnerariis emplastris, & circumlinitionibus, quæ contra venenata parantur: phagedænicis ulceribus colis, & scroti doloribus ex melle prodest: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ovillum, & ursinum contra eadem pollent, verùm inefficacius hæc præstant. Ursinum eclegmate comitiales adjuvat. Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis prodest: naribus inditum comitiales erigit. Sylvestrium caprarum felle peculiariter peruncti lusciosi sanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum exuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno usu assumitur.

QUamvis de fellis reponendi ratione, atq; etiam de ejus viribus abundè scripserit Dioscorides, non tamen ob hoc prætermittenda existimavi nonnulla, quæ à Galeno lib. 10. simpl. medicamentorum de fellis facultatibus scitè memoriæ sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoq; sunt animalium, calidissimus. Itaq; sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia: eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoq; animalium fel excellere necesse est: & quæ illis minus sunt calida, proportione & hunc humorem illis inesse minus calidum, quanto scilicet & in aliis sunt inferiora. Cæterùm hæ differentiæ habentur non modò pro diverso animalium genere, quòd hæc magis, illa verò minus calida sint: verùm etiam pro diverso ejusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adalligatus, violenterq; diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim famemq; & multum laborem perpessus fuerit, ab ejus felle plurimùm differre invenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis latus liberq;, vitam desidem, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac vexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, viridius, aut magis cæruleum, magisq; æruginis simile: ob idq; etiam longè calidius erit quàm alterius, qui in pace, & otio degerit: Ideoq; fel animalium quantò tenuius est, ac colore constat dilutiore, tantò minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquam ovi magnitudine, croceo colore, facileq; friabilis, cujus Dioscoridem & Galenum meminisse non reperio. Hic (ut pleriq; perhibent auctores) potus vesicæ calculos comminuit. Naribus inditus visum mirificè acuit, & aquam in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ succo commistus, & in errhinis naribus attractus, comitialibus subvenit. Non desunt etiam qui idem magno successu ex vino exhibeant potandum felle suffusis. Denique aurata, lupi piscis, perdicis, & galli gallinacei felle mirificè delectantur in coitu fœminæ, si viri penis eo perungatur. Quod Græcis χολὴ, Latinis Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Gall: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Fellis vires ex Gal.

Fellis bubuli lapis & ejus vires.

Nomina.

Αἷμα. SANGUIS. CAP. LXXII.

SAnguis anseris, anatis, & hœdi, utilissimè in antidota miscentur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum vulneribus, lusciosisque illinuntur. Peculiariter columbæ sanguis, cruorem membranis cerebri erumpentem inhibet. Hirci, capræ, cervi, & leporis sanguis inassatus sartagine, dysenterias, & cœliacorum profluvia sistit, in vino potus contra toxica efficax est. Leporinus sanguis ita ut tepet illitus, vitia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra eporum toxicum auxilio est. Testudinis terrestris sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus. Marinæ autem testudinis cum vino & leporis coagulo, cuminoque contra serpentium morsus, & hausta rubetæ venena convenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur, quæ erodunt, septica vocant. Sanguine chamæleonis genarum palpebras evelli creditum est. Hoc idem viridium ranarum sanguine præstatur. Menstruus sanguis fœminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur, levat podagræ dolores, & ignem sacrum illitus.

Disse-

Disserens de sanguine Galenus, statim initio lib. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minimè eat inficias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usui rectè competat, ut Dioscorides, & plerique alii qui de ejus viribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis viribus à scriptoribus esse prodita, quæ facto periculo fabulosa potius, & vana reperiuntur, quàm vera. Siquidem, ut idem refert Galenus falsum sanè esse omnibus in confesso est, quòd epotus noctuæ sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum verò perunctis virginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, in partibus illitus, unde recenter ipsi evulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosque è palpebris evulsos nasci prohiberi viridium ranarum cruore. Quibus facile conjicere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse, quippe quòd ibi legatur, oculorum palpebras ranarum viridium sanguine depilari, cum potius Galeni testimonio (etsi sen- 10 *tentiam hanc non approbet) evulsi in palpebris pili harum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum subesse videtur, quòd hic ea, quæ de admissariorũ equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quæ admissuram experta sunt, legantur. Nisi fortè interpretum vitium sit, qui sexum in Dioscoride perperam mutarint. Præterea inquit Galenus: Tametsi non desint, qui turturis, vel columbæ sanguinem præferant in perforata calvaria, ubi rosaceo melius invenire nihil possis: nonnulli verò laudibus extollant gallorum, gallinarumque, sanguinem ad sanguinis fluorem è cerebri membranis: crocodili verò terrestris ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quod septicus fit, ad exulcerandam ubique cutim: domesticorumque murium ad ἀκροχορδόνας Græcis vocatas, id tamen nunquam experiri volui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, vel stolidus viderer, si tantis, tamque probatis remediis semel præteritis, considerem sanguinem horum animalium illis plus posse præstare. Quòd si quis hæc experiri volet, certò scio, damnabit non modò, qui talia scripserunt, sed & se delusum facto periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quam concrescat, inter de-* 20 *leteria recensetur medicamenta, quòd haurientem protinus strangulet, ut sexto volumine diffusius dicetur. Ejus nomen Græcum αἷμα: Latinum Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum,* Blut: *Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.*

Sanguinis consideratio.

Vana sanguinis experimenta.

Dioscoridis locus suspectus

Nomina.

Ἀπόπατος. FIMUM. CAP. LXXIII.

ARmentariæ bovis fimum, si recens admoveatur, vulnerum inflammationes mitigat: foliis autem involvitur, & calefactum cinere ferventi superponitur: coxendicis cruciatus fotu compescit: illitum aceto duritias, panos, & strumas discutit. Privatim suffitu fimi, quod à masculo bove redditum est, procidentes vulvæ reprimuntur: accensi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum præsertim in montibus 30 degentium, potum in vino, regium morbum emendat: menses cit cum odoramentis haustum, & partus evocat. Tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, fœminarum profluvia sistit, cæterosque sanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopeciis exustũ, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia verò impositum, his qui podagra tentantur auxilio est. Caprillum in aceto decoctum imponitur serpentium morsibus, ulceribus quæ serpunt, igni sacro, & parotidibus. Utilem ischiadici ustionem hunc in modum accipiunt. In eo interstitio, ubi pollex brachiali committitur, cava veluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim ferventes stercoris caprini pilulæ imponuntur, dum vapor per brachium ad coxam sentiatur pervenire, & coxendicis dolorem mitigare: adustio id genus Arabica appellatur. Ovillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni rosaceo cerato exceptum. Fimum suis sylvestris aridum, in aqua, aut vino potum, rejectiones 40 sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet: ad rupta, & convulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur. Tam asinorum, quàm equorum fimum, sive crudum, sive crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet. Armentarii, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum vehementius & excalfacit, & urit: cum hordacea farina mistum, strumas ex aceto discutit, carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini semine & oleo: ambustis igni medetur. Gallinaceũ verò omnia eadem, sed inefficacius præstat: privatim tamen contra venena fungorum, & coli cruciatus ex aceto aut vino bibitur. Ciconiæ fimum, si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopeciis medetur: cum thure & mulso calculos expellit: subditæ infantibus muscerdæ, alvi dejectionem promovent. Caninum, quod flagrantissimo canis sydere fuerit exce- 50 ptum, cum vino, aut aqua potum, sistit alvum. Humanum stercus illitum, vulnera ab inflammatione vindicat, & obiter intumescere non patitur: sed ea statim glutinat: sicca ex melle anginæ perungi commodissimè traduntur. Terrestris crocodili fimum, crocodileam vocant, quæ mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque servat. Optima est candidissima, & friabilis, amyli modo, minimè ponderosa, in humore statim eliquescens: quę cùm teritur, fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam sturnorum fimo, quos captos oryza pascunt, ipsumque non dissimile vendunt. Alii amylum, aut cimoliam miscent, & adscito anchusę colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut se contrahat in vermiculorum speciem: qui siccati pro crocodilea væneunt. Inter omnes convenire invenio, humanum stercus, caninumque gutturi impositum, anginis auxiliari.

60 *STercus, ut posteritatis memoriæ prodidit Galenus libro 10. simplicium medicamentorum, vim habet vel maximè digerentem. Verùm humanum ob fœtorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorum terrestrium & caninum, ubi ossibus duntaxat vescuntur, neque graviter olet, & multa experientia non tantùm nobis, sed & aliis medicis mo natu majoribus comprobatum est. Siquidem Asclepiades, cui cognomentum erat Pharmaceon, & alia omnia composita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & stercore ad multos sæpe affectus utitur, non modò medicamentis, quæ foris imponuntur commiscens: sed in quoque, quæ intrò in os sumuntur. Cæterùm humani stercoris hoc habeo experimentum. Assiduè quidam à phlegmonis ad fauces existentib. vexabatur, adeò vehementer, ut suffocationis subiret periculum, & sanè ob hoc periculum venam secare cogebatur. In hunc cùm fortè quis incidisset, pollicitus est se præbiturum medicamenti experimentum & se vocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis oriretur phlegmone, ante sanguinis missionem præcepit. Itaque vocatus, medicamento illito, statim hominem curavit. Ut autem iterum profecit, non in ipso tantùm, sed & in aliis*

Stercoris vires ex Gal.

Humani stercoris experimentum.

in aliis, qui similiter erant affecti, rogabat is qui assiduo suffocari periclitabatur, data mercede, ut se medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumptu liberalis. Porrò ubi conventum esset de pretio, is qui vendebat scripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipatheian quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipatheian, ut qui curatur nesciat, unde conficiatur. Jussit itaq; alium daret, qui pro ipso disceret, quiq; jurejurando reciperet, sese nullius medicamenti facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaq; à morte ejus, qui indicarat, non tantùm ille qui didicerat, suum hominem, sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum volens ac lubens obtulit. Erat autem stercus pueri siccum, cum melle Attico ad lævorem tritum. Victitabat autem puer, cujus stercus accepturus erat, ut ipse qui medicamentum dederat ostendit, lupinis, illis videlicet, qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem, & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum vetus: atq; hæc omnia mediocri in quantitate, modo ut perfectè ea puer posset concoquere. Itaq; cùm primo die eo victu esset usus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoq; die rursum eodem alebat victu, ac tertio demum excretum sumebat: ac postea arefacto utebatur, similiter ut stercore canino, ut antè dictum est. Dicebat autem illum, qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prætulisse lupinos: sese verò experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicũ ex aqua aut tenui jure bene coctas persæpe exhibuisse, & medicamentum nihilo minus operatum. Atq; ego sanè hæc tibi de humano stercore narrare possum: hæc Galenus.

Aqua, & oleum ex humano stercore.

Cæterùm fit ex humano stercore vitreis organis aqua, præsertimq; ex eo, quod homo rufus excreverit, quæ cuniculosis, exedentibus, sinuosis, & contumacibus ulceribus mirificè opem præstat. Delet & oculorum argemas ac nubeculas. Quinetiam carcinomata sanat exterius adhibita. Intus verò sumpta comitiales juvat, lapidem in renibus, & vesica comminuit: aqua intercute laborantibus prodest: item & iis auxiliatur, qui non modò à cane rabido demorsi sunt, sed etiam ab omnibus aliis animalibus icti, quæ venenum ejaculantur. Porrò oleum, quod post ejus stillatitiam aquam ab organo emanare solet, carcinomata, sinus, aliaq; ulcera, quæ Græci cacoethe dicuntur, etiam valentius sanat.

Bubuli ster. vires ex Gal.

Bubulum deinde stercus (ut idem Gal. citato loco scriptum reliquit) exiccantis attrahentisq; & ipsum est facultatis, ut palàm facit, dum apum vesparumq; morsus juvat. Atq; hæc ut à proprietate substantiæ totius juventur, fieri potest. Cæterùm humidum illud vere collectum, cum boves herbas depascuntur, impositum rusticorum phlegmonas discutit, & aqua intercute laborantes juvat. Scire tamen oportet, omnia genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossorum, & messorum, & qui opus obeunt adeò validum. Quæ & ad eorum scirrhosos tumores aceto in cataplasmatis formam composita illinuntur.

Caprini ster. vires ex Gal.

Caprinum præterea digerentis, & acris est facultatis, adeò ut induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrimè medici non pauci hujusmodi stercora applicant, sed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo usus sum ad genu tumorem habens inveteratum, & ægrè solubilem, jusso fieri cataplasmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito videlicet hoc stercore, & mirificè homo ille fuit adjutus. Erat autem rusticus, is quoid factum est. Et jam etiam alius rusticus, cùm sic usus esset, non tantùm in genu, sed etiam aliis in partibus ad tumores similes, perinde adjutus est. Nam acrius est medicamentũ, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli sunt carne, sanare possit. Quin & ad aquam intercutem, & ad splenicos variè caprino stercore utimur. Sed & ustũ tenuiorum quidem partium, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrem sanè ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta desiderant, ut lepras, psoras, lichenas & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Est enim vis ejus cujusq; etiam usti, abstersoria, & digerens, nec eam parvam habet digerendi potentiam. Nam medicus quispiam ex iis, qui in agris, & vicis medicinam exercent, utebatur eo ex aceto ad viperarum morsus, & multò sanè etiam magis aliarum bestiarum, ac profectò ex iis complures servavit. Et hic ipse quoq; medicus arquatis potandas ipsas σπυράθους, hoc est, pilulas caprinas ex vino præbuit, & ad profluvium muliebre cum Thure apposuit. Quæ omnia sanè optimus medicus ignorare non debet, cæterùm potiora eligere potissimum ad urbanos, & honoratos, alicujusq; existimationis viros: in quibus equidem ego tali nunquam sum usus medicamine, cùm multò meliorum suppeteret copia. At tamen existit nonnunquam talium usus, aut in natione, aut rusticatione, cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ, ac asinus. Nam ejusmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant spyrathos.

Canini stercoris vires.

Cæterùm è canibus ossa comedentibus stercus præterquam quòd cæteris tum præstantius, tum candidius habeatur, fistula gutturi insufflatum anginam curat: sicuti & dysenteriam ex lacte caprino haustum. in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci γάνυμν vocant. Quinetiam periodicas, circulares've fugat febres, si cochlearis mensura in accessu ex vino præbeatur bibendum inscio patiente. Prodest & malignis ulceribus inspersum, vel emplastris ad id facientibus commistum. Pollet etiam suis viribus

Lupini ster. vires ex Gal.

Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, sic inquiens: Lupinum stercus quidam colicis potandum dabat, non tantùm ipsis paroxysmis, sed etiam in intervallis, si quidem phlegmone vacarent. Quorum ego quosdam vidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id graviter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum stercus, quale ubi ossa ederint, solent excernere: verùm illud etiam in eo mirabar, quod vel suspensum, evidenter sæpenumero juvisset. Itaq; hic stercus capiebat, quod non decidisset in terram, id quod non erat inventu difficile. Ea enim est luporum natura quæ canum, ut suspenso altero posteriorum crurum, & mejant, & cacent in eminenti quopiam loco ex terra. Itaq; in spinis sæpe astare stercus lupinum reperitur, & fruticibus, vepribus, herbisq; procerioribus. Invenitur porrò in stercore illorum & nonnihil ossium devorati animalis, quod ut effugit commansionem, ita & concoctionem: quo & ipsum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis quippiam, aut piperis: aut quippiam ejusmodi. Ut plurimùm autem ex vino albo consistentia tenuis bibendum præbebat: interim verò etiam ex aqua. Hoc ergo stercoris, quod patientibus ilibus applicandum esset, jubebat suspendi vinculo confecto ex lana, non cujuslibet ovis, verùm multò præstabat eam esse ovis à lupo laniatæ, unde quod ad hunc usum accommodaretur esset conficiendum. Quòd si talis non adesset lana, ex pelle cervina, & lorum quod cingeret ilia, & in quo stercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximè fabæ confecimus, quam experiundi gratia indito stercore quibusdam suspendimus, nec potuimus non mirari, cùm plurimos ipsorum videremus adjutos: cæterùm ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum transmitti posset.

Ciconiæ stercus.

Quòd autem ciconiæ fimum comitiales juvet, planè refellit Galenus, asserens eos esse redarguendos, qui talia scripserunt. De ovillo, columbino, gallinaceo, & murino, & crocodilino, cùm satis superq; disseruit Dioscorides, nec plura a Galeno & aliis descripta repererim, quæ medicinæ magis competere possint, non est quod amplius addendum existimem.

Ibicis stercoris mira facultas.

Verumtamen animadvertendum est, quòd, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, stercora ipsa inter se plurimùm differunt temperamenti, & victus animalis ratione. Quippe quòd alterum sit altero plus, minusve calidius, pro animalium diversorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in ejusdem speciei animalibus. Cæterùm non duxi prætermittendum, quod de Ibicis stercore scribit Marcellus em-

lum empiricus, ad iſchiadicos, & arthriticos, cum certè admirabile ſit auxilium. Ille itaq; ſic habet: Incredibile & unicum remedium iſchiadicis & arthriticis hoc eſt, quo & ipſe Auſonius medicus ſanatus eſt, & multos ita jacentes, ut movere ſe ſine cruciatu nequirent, intra quinq; dies ſtare, ambulare autem intra ſeptem dies facit. Conficitur ſic: Fimum Ibicum luna ſeptimadecima colliges, quanquàm & alia luna vetere collectum, ſimili efficacia preſit, dum modo medicamen ſeptimadecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar ſit numerus pilularum, in mortarium mittes, atq; adjicies piperis grana vigintiquinq;, diligentiſſimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi ſextarios duos & contritis prius pilulis univerſa miſcebis, & repones in vaſculo vitreo, ut cùm fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad ſubveniendum. Sed ut major ſit medicamenti efficacia, luna ſeptimadecima illud facere debebis, & cùm daturus fueris, à die Jovis incipe, & per dies ſeptem continuos dato, ita, ut qui remediandus eſt, ſtans in ſcabello contra orientem bibat: qua potio, ſi ita, ut ſcriptum eſt, data, & obſervata fuerit, etiam ſi omnibus articulis, & coxa infirmus contractusq; fuerit & immobilis, ac deſperatus jacuerit neceſſe eſt, ut ſeptima die ambulet. Hac ille: qui etſi non dixerit, quantum hujuſce medicamenti quotidie ſumere affectos oporteat, intelligendum tamen cenſeo, ut in ſeptem æquales partes dividi debeat, & una quotidie ſumi. Quod Græcè ἀπόπατος, Latinè Stercus & fimum vocatur: Arabicè Hebel, Zebel, aut Bhar, bagiam: Italicè, Sterco: Germanicè, Dreck: Hiſpanicè Eſtiercol: Gallicè, Fiante.

Nomina.

Οὖρον. **URINA.** **CAP. LXXIIII.**

HUmanam urinam ſuam cuique bibere, contra viperæ morſus ac venena, incipientemq; aquam inter cutem proderit: ſcorpionis, viperæ marinorum, draconiſque morſus, ea convenientiſſime foventur. Canina ad perfundendos canis morſus idonea eſt: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed vetus ulcera capitis manantia, furfures, pſoras, & fervidas eruptiones, multò magis abſtergit: nomas, & præcipuè genitalium, cohibet: auribus infuſa manans pus ſupprimit: decoctaq; in calyce mali punici, earum vermiculos abigit. Pueri impubis reſorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo vaſe cum melle emendat cicatrices, argema, caligineſque: ex ea & cupro id orieum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina ſubſidit illitu ignem ſacrum mitigat: fervefactum cum cyprino, inditumq; vulvæ dolores mulcet, ſtrangulatus levat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina ſi cum myrrha inſtilletur, aurium dolores lenit. Aprina viribus eiſdem prædita eſt: privatim comminuit veſicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem ſubiit, cum nardi ſpica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamq; per alvum extrahit: aurium doloribus inſtillata medetur. Aſinina traditur renum vitiis mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, ſimulac excernitur, glaciari coireve in calculi duritiam vulgò creditum eſt: quare quod de ea proditum eſt, vanum eſſe convincitur. Eſt enim quod a nonnullis vocatur ſuccinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad ſe alliciat. Id potum ex aqua, ſtomacho alvoque fluxione laboranti convenit.

URinæ omnes quidem, ut ſcriptis tradidit Galenus lib. 10 ſimplicium medicamentorum, facultate ſunt calidæ: ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum eſt imbecillima, exceptis porcis domeſticis, quibus exempti ſunt teſtes. Nam illorum ſimilis eſt totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina ſimiliter debilis. Verùm montanorum aprorum valida eſt, ut etiam ex odore apparet, qui itaq; acerrimus eſt. Hac utuntur Hetruſci ad puerorum vermes, oleum ſuo in utriculo urinæ admiſcentes, & in fumo tamdiu ſuſpendentes, donec craſſeſcat ad mellis ſpiſſitudinem: deinde illud diligenter aſſervant, eoq; puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno ſanè ſucceſſu: nam & ego ſæpe periculum feci. Sed quamvis Dioſcorides complurium urinarum vires deſcripſerit, ut quas variis, ac diverſis morbis utiles exiſtimaverit, Galenus tamen urinarum medicamenta parvipendiſſe videtur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de ſanguinibus differens inquit) cùm parata reperiantur valentiera medicamenta, ac experimento comprobata, in præcipuè morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curioſos ſuperſtitioſoſq; ſpectare magis, quàm ad peritos medicos, qui hæc nauſeoſa, incertaq; remedia nunquam probata, expertaq; præponunt. Quòd autem puerorum urina ægrè ſpirantibus conferat (ut Dioſcorides auctor eſt) minimè probat Galenus, cùm loco citato inquit: Urinam pueri orthopnœa vocat ægrotantia ebibere neceſſarium non eſt, cùm ſint & alia medicamenta, quæ hunc medeantur affectui. Quin cùm bibiſſet quidam, affectu liberatus non eſt, ut non eximium quid præter alia poſſideat. Chryſocollæ conficiendæ rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioſcorides: quamq; ſeplaſiarii, & aurifices vulgò Borrace nominant, duobus in locis ſcriptam reliquit Galenus lib. 9 ſimplicium medicamentorum, ubi de ea ſpeciatim egit, & lib. 10. eorundem de urinis differens. Et quamvis (ut libro quinto dicetur) legitima, probataq; chryſocolla foſſitia habeatur, fit tamen artificio ex pueri urina in ardentiſſimis ſolis caloribus, æreo mortario, atq; etiam piſtillo æreo tamdiu circumacta, donec mellis ſpiſſitudinem aſſequatur. Præfertur, quæ hoc modo parata ſit, ad contumacia ulcera ſananda, exedentiaq; coercenda. Illud profectò vanum, ac fabuloſum eſſe manifeſtè deprehenditur (ut hic Dioſcorides ſcribit, & nos eum ſecuti ſuperiori libro in ſuccini mentione oſtendimus) quòd urina lyncis, ſimulac excernitur, duretur, coëatve in lapidem illum, quem Lyncurium vocant. Quippe quòd is inter ſuccini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenſeatur: quòd ſua proprietate naturæ pennas ad ſe trahat, quemadmodum & cætera ſuccini genera paleas, feſtucas, ac leviſſima quæq; alliciunt. Quantùm verò à legitimo lyncurio vulgaris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cujus eſt uſus apud ſeplaſiarios, & medicos, qui ſimpl. medicamentorum ſcientiam negligunt, ii dijudicent, qui ſimplicium hiſtorias, & facultates optimè norunt. Quandoquidem is, quem pro fabuloſo lapide lyncis venditant impoſtores, lyncurium ſuccini genus haudquaquam eſt, nec alius quivis lapis ei viribus reſpondens, nec ſiquidem urinam cieat & renum, veſicæq; calculos comminuat, ut ſeplaſiariorum, & medicorum vulgus opinatur: qui parum Dioſcoridis, aliorumq; in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Cæterùm hinc ſatis conſtare arbitror, Chriſtopherum Encelium (pace viri alioquin docti dixerim) planè hallucinari. quod lib. 3 cap. 27. de re metallica, poëtarum fortaſſe, & aliorum quorundam fabulis addictus magis, quàm veris probatiſſimorum auctorum teſtimoniis probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coaleſcere, atq; ex maris urina fulvum fieri, ex fœminæ verò urina album. Hanc autem opinionem ſuam ex eo comprobare videtur, quòd aliquando in veſica apri, itemq; ſuis domeſtici lapillos invenerit. Ex quo poſtea colligit, mirum non eſſe, quod lyncis quoq; urina in lapillos concreſcat. Sed quàm levis & infirma ſit hæc ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quamq; vana ſit opinio hæc, eorum ſit judicium, qui magnis laboribus

Urinarum facultat. ex Gal.

Urina apri.

Urinæ medicinas contempſit Galenus.

Chryſocolla factitia.

Vana de lyncurio opinio.

Lapis lyncis vulgatus.

Encelii opinio vana de Lyncurii generatione.

multis

multis studiis, summaq́; diligentia rerum simplicium peritiam sunt assecuti. Atq; hactenus de urina, & lyncurio. Restat modò, ut etiam de Saliva aliquid in medium afferamus. Itaq; cum ejus non meminerit his libris Dioscorides positaq; nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de ejus viribus, & facultatibus hic referam, quæ a Galeno libro decimo simplicium medicamentorum memoriæ produntur his verbis: Sielon, sive sialon, sive ptyelon appellare libet, nihil interest. Verùm id sciendum est, vim ejus esse differentem, tum in animalium speciebus, tum eorum unoquoq; sano, aut ægroto, jejuno aut sitibundo, aut cibo potuq; sumpto. Etenim ut urina, & bilis, & sudor: sic etiam saliva sumpto quidem cibo imbecilla est: valida & acris eorum, qui urgentur aut inedia, aut siti premuntur. In medio utriusq; est eorum qui probè concoxêre quidem, nondum tamen cibum potumve ingesserunt. Hac ergo saliva nutrices puerorum lichenas curant, parvum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idq; faciunt subinde tanto scilicet intervallo, dum salivæ vires in lichene perdurent, ac nondum sint extinctæ. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cùm si macerarent aqua, non æquè prodesset. Ex quo liquet salivam ipsam auxilii robur adferre. Atq; corporibus mollibus, & puerorum, panem, non triticum imponunt ore commansum. Porrò omnia sic commansa digerunt, & sugillata, cæteraq; ecchymomata maximè ubi panis simul cum pauco radicula fuerit commansus. Porrò tota substantia vel maximè adversa est saliva bestiis hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum, quæ scorpios interficeret: ubi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursum eam obmurmurans iterum scorpium conspuit: ac ubi tertiò dixisset, atq; expuisset, mortuus est scorpius. At postea ego absq; incantatione à sola saliva morientem vidi scorpium. idq; celeriter passum à saliva esurientium, aut sitientium: tardè autem ab illis, qui cibo, potuq; fuerant impleti: in aliis autem proportione. Quod οὖρον Græcis: Latinis, Urina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, Orina. Quod verò σίελον, σίαλον, καὶ πτύελον Græcè, Saliva Latinè, pariter & Italicè vocatur: Arabicè, Busach, Bezach, & Ibab.

Salivę vires ex Gal.

Nomina.

Μέλι. MEL. CAP. LXXV.

PRincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis est, præcipuè ex Hymetto, mox Cycladibus insulis, & e Sicilia, cognomine hybleum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, subflavum, nec humectum, grave & minimè fluxum, quod ob sequacem lentitiam non facilè abrumpitur, tractumq; resilit in digitos. Mel abstergendi vim habet: ora venarum aperit, humores evocat, qua ratione in sordida ulcera, sinusque, commodissimè infunditur. Decoctum, atque impositum, abscedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium sonitui, & dolori cum fossili sale trito, tepidum instillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat: nudam glandem recutitis operit, præsertim quæ circuncisione aperta non est, si mel le præputium à balneo triginta diebus molliatur: oculorum caliginem discutit: faucibus, tonsillis, anginæ, collutum gargarizatumve medetur: urinam ciet: auxiliatur tussi, & à serpente percussis: contra haustum meconium, cum rosaceo calidum assumitur: adversus venena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum, aut potum proficit: crudum tamen alvum inflat, tussim lacessit, & ea de re despumari usus aptior est. Primarum tenet in mellis genere vernum, deinde æstivum: hybernum verò, utpote quod crassius constet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum est, quoniam apes inibi absinthio vescuntur: quo vitia cutis in facie, & maculę aptissimè petunguntur. Heracliæ in Ponto quibusdam anni temporibus, propria quorundam florum dote mel conflatur: quod qui edêre, mente alienantur, ac sudore diffluunt. Remedio sunt e sirata ruta, & salsamenta, aut e potum mulsum: resumpta, quoties vomitione rejiciuntur. Acre autem est, & olfactu sternuramenta movet. Quod cum costo illitum, fœminarum cutem emendat, & cum sale sugillationes rapit. Est & aliud concreti mellis genus, quod saccharon nominatur. In India verò, & felici Arabia in arundinibus invenitur: salis modo coactum est, dentibus, ut sal, fragile: alvo idoneum, & stomacho utile, si aqua dilutum bibatur: vexatæ vesicæ, renibusque auxiliatur. Illitum ea discutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

MEL.

Mellis consider.

MEL. quod apes colligunt, omnibusq; vulgarissimum est (auctore Galeno lib. 3. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum foliis: carnumq; neq; succus, neq; fructus ucq; pars, ullo pacto dici potest, sed ejusdem cum rore generis est: non tamen assiduè, nec copiosè, ut ille, provenit: repertumq; est aliquando æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia

10

20

30

40

50

60

quę folia mel quàm plurimum, adeò ut agricolæ velut ludentes caverent, Jupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. 11. c. 12. sic inquit: Mel ex aëre venit, & maximè siderum exortu, fitq; præcipuè ipso sirio explendente, nec omnino prius vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaq; cum prima aurora arborum folia melle roscida inveniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumq; concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgantis se aëris succus: utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc verò tanta cadens altitudine, multumq; dum venit sordescens, & obvio terræ halitu infectus: præterea à fronde, ac pabulis potus, & in utriculos congestus apum: ore enim vomunt, ad hæc succo florum corruptus, & alveis maceratus, toties q; mutatus, magnam tamen cœlestis naturæ voluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Attica regione hic, & Sicula Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verùm enimvero (ut idem auctor est libro 11. cap. 14.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eadem usquam reperiuntur. Porrò venenatum mel, quod in Heraclea Ponti provenit, cujus hic meminit Dioscorides, Plinius quoq; recensuit libro ante citato, ca. 13. subjunxitq; & alterum eodem in Ponto gigni gente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent sylvæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardis fluere Arabes scribunt. & inter Græcos Strabo Geographicorum libro 15. ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facilè evadant. Quinetiam refert Pomponius Mela tertio de situ orbis tam pingue alicubi, & tam ferax soli Indiam esse, ut in eo mella ex arborum frondibus destillent. Exprimitur etiamnum è vulgaribus siliquis, quæ Græci κερáτια dicuntur, quod tam Indi, quàm qui Trogloditicam Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes viridesq; asservant, ac etiamnum myrobalana omne genus. Quod facilè conjicitur ex iis quæ ex Alexandria Aegypti Venetias quotannis comportantur. Cæterùm non desunt inter recentiores medicos, qui disputant, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt veteres, præsertim Dioscorides & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Sacchare dici possit.

Mel Heracleoticum.

Mellis genera non roscida.

Sacchari consideratio.

Et quamvis pleriq; reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis usus saccharum, & quod ab antiquis describitur, unum & idem esse, quòd ex eadem proveniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsius secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concrevisse antiquorum saccharum, de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus, concrescereq; ad hanc diem usq; ex cœlesti rore, quemadmodum & id quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis hujus ætatis saccharum in Medera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos crediderim, quòd nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, mannæ in modum ex rore concrescere antiquorum saccharum solis ardore super arundinum foliarum in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec veterum, vel recentiorum quempiam, concrescere saccharum in arundinum foliis, ex rore solis fervore concreto sive potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, ut mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset ut ipsi imaginantur, non modò non est credendum, sed ne cogitandum quidem Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medicamentorum historias literis, memoriæq; mandavit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scituq; dignum naturæ opus in sacchare conficiendo. Nec minus id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alimentorum facultatibus, aërei mellis historiam, quod nos manna vocamus, quodq; sua ætate in monte Libano, aliisq; locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, ut dicamus, nil aliud veteribus saccharum extitisse, quàm nostratis sacchari arundinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exterius concreverit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. 12. c. 8. sic inquiens: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis avellanæ magnitudine: hæc Plinius. Ex quib. facilè cognosci potest, quòd non ex rore, ut manna evenit, coalesceret antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earum internodiis cohæreret collachrymans, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resinæ, gummaq; omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsii sententia prorsus adversatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inhæret foliis, parvo temporis intervallo in auram evanescit (ut libro primo diximus in mannæ mentione) eadem sanè ratione id sacchare evenisset, si ex rore (ut ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à sole tactum, rarefactumq; facilè distilasset in auram, nec gummium modo concrevisset. Eoq; magis, quòd unsquam legerim in Dioscoride, nec Galeno saccharum è foliis arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo libro 15. Geographiæ, ubi apertè scribit, in India arundinum mel sine apibus gignere: non autem quòd ex rore in arundine fiat, ut quidam pervicax, ignarusq; medicus mecum contendere, atq; etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum saccharum durum esse salis modo coactum, album, dentib. fragile, ex his conjectare licet, è rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax & ceræ modo lentescens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens solis calore concreverat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quòd cum accuratissimè perpendissent homines, liquorisq; præstantiam agnovissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neq; id incassum attentasse videntur, quandoquidem sacchari integros calamos assumentes, minutimq; incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec universus liquor absumpta igni aqua, diu effervescens in saccharum salis modo in vasis fundo concreverit. Verùm etsi sacchari arte facti nihil meminerit Dioscorides, & Galenus, non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse. Solini auctoritate freti, qui in India palustribus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodiis lembi vice vectitet navigantes, è cujus radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suavitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicib. elicitur, saccharum nostri usus fuisse existimant, proculdubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis cannarum, sed aliarum quoq; arborum radicib. sibi potus parent, cùm illius cœli & soli clementia frequentissimæ sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit: Nullus annus in India invenitur utroque tempore sine pluvia, quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni arborumq; radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua à solibus tepefacta, tam cœlesti, quàm fluviali: adeò quod ea, quæ apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos

Manardi, & Fuch. opinio reprobata.

Antiquorum Saccharum.

Factitii sacchari inventio.

Aliquorū lapsus.

concoctio est: quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur, illud explicans hoc carmine:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quinetiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex his palàm est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ in vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis cannarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidē & nos è glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, ficis & aliis è dactylis, dulces elicimus succos ad varios usus potationes: quemadmodum & occidentales Indi, è pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed nō ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque saccharum. Nec mirum sane si Indicæ arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ, sed etiam quæ ibi nascuntur, nostris forrasse non multò grandiores: cum etiam nostrates recentes mansæ quadantenus ori dulces sentiantur. Quòd autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicavit abunde Marcus Varro, cui non magna nimis est arbor. In hoc tamē à Solino dissentit, cuius arundines, quarum meminit, vastissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similius factitasse Indos. quòd non quidem saccharum, sed dulces inde potus vini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, utque lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, libro 9. ep. 5. Avicennam etiam admittit, quem tamen aliàs ubique rejecit, ac reprobavit, asserens, quod cùm ipse hujus fuerit sententia, ultimo capite libri secundi, antiquorum saccharum mannam vocavit, cùm inquit: Zuccharum albusar est manna cadens super albusar, & est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minimè adstipulamur dicimus Albusar, sive Albasser (ut Bellunensis castigavit) nullo pacto Arabica lingua arundinem significare, sed aliam Aegypti, & Arabiæ arborem sic ab ejus loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut testatur Serapio) arundinem Casab dicunt. Quod manifestè declarat zuccharum albasser apud Avicennam hujusce arboris esse mannam, vel gummi: non autem Græcorum saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Avicenna sic inquiens: Et in zucchara quidem albusar est cum abstersione pauca, stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum sacchara fuerint, nusquam meminere Dioscorides & Galenus: nec item quòd conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, ut paulò infra voluit Avicenna. Qui etsi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & vesicæ vitiis auxiliari, non tamē ob hoc dici potest, zuccharum albasser esse antiquorum saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Avicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Avicennæ auctoritate utatur) probari potest, quòd antiquorum saccharū gummis modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de zucchara agens loco nuper citato ibique antiquorum saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, antiquorum saccharum perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanasse, ibique postmodum solis ardoribus concrevisse. Verùm enimverò

Manardi ratio infirma.

Albasser quid, ex Serapione.

quòd Albasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab arundine maximè differat, & quòd ejus zuccharum, quamvis ab Avicenna manna dicatur, quòd fortasse granulis concrescat mannæ similibus, ex rore haud quaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio capite de sacchara his verbis. Albasser habet lata folia, & habet Zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum ejus, & colligunt de eo homines rem convenientem, & in zucchara ejus est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quadam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticaque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Albasser est leve, crassum, rectum pulchrumque: & ideo assimilaverunt cantilenarum cantilenis suis brachia & crura dominarum ligno ejus: hæc Serapio. Ex quibus facilè & Manardum & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putaverim. Cæterùm Fuchsius, ut probaret antiquorum saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, utque illud à nostrate diversum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri usus saccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, sitimque facilè concitet, antiquorum saccharum esse non potest eo quòd Galenus sua ætatis saccharum id efficere non prodiderit. Cujus tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: a quo nō discedens Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum de sacchara ita scribit: Sacchar, quod ex India, atque felici Arabia convehitur, in calamis ut ajunt concrescit, & ipsum mellis est species: minus certè nostrate dulce, sed adsimiles ei vires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim afferens, eatenus ab illo substātia differt. Quibus Galeni verbis clarū est, quòd cùm saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eaque propter asserit Gal. saccharū non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib. 8. cap. 4. methodi medendi, saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus sum, ut certò crediderim, antiquorum saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus vulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantùm inter se differentiam esse quòd à natura factum, sit nostrate factitio longè tenuius: ideoque Avicenna: Zuccharum (inquit) Taberzed frigidius est, & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Avicenna, Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatemque in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate caremus, quòd amplius non afferatur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui divi Thomæ insulam, itemque Mederam lustrarunt, adhuc in iis locis saccharum inveniri in arundinibus saccharifera concretum (illi non dissimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis sponte emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proveniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copiosum convehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adolevissent, & falcem nunquam experta essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus Gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si ejus à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque, quo saccharum concisis, decoctis, pressisque arundinibus copiosius elicerent, factum est ut inde quotannis universos inciderint calamos ac iternm quotannis severint. Hinc igitur evenit, ut nullis remanentibus, quæ sacchara plurium annorum ætate turgeant, natura impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit antiquorum saccharum. Cujus vice eo recentiores utuntur, quod officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis fossilis modo, dentibusque fragile, ut antiquorum saccharum undequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorisque asperitatibus. Verùm ad

Fuch. opinio reprobata.

Sal Indū.

hac id præstantius est, quod in fictilibus, ubi violaceum Julapium asservatur, æstate concrevit: eo quòd violarum diluti facultate humectet, leniatq; magis. Cæterùm qui plura de sacchara legere desiderant, qua sententiam nostram longè magis probant, videant in Epistolarum nostrarum volumine epistolam ad Jacobum Bosellum scriptam, ibi enim plura quàm hic à nobis comprobata inveniet. Quod Græcis μέλι, Latinis Mel appellatur: Arabibus, Hael: seu Hassel: Italis, Mele: Germanis, Honig: *Hispanis, Miel: Gallis, Myel. Quod autem Græcè: σάκχαρον, Latinè quoq; Saccharum dicitur. Arabicè, Zuchar: Italicè, Zucchero: Germanicè,* Zucker: *Hispanicè, Azucar: Gallicè, Succre.*

Nomina.

Κηρὸς. CERA. CAP. LXXVI.

CEra optima est subfulva, subpinguis, pura, odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in vas, quod satis habeat marinæ ex alto petitæ, inspersoque nitri momento, decoquunt: cumque iterum, tertiove inferbuit, separatum vas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, detersa sorde, siqua fortè adhæsit: tum denuo indita nova maris aqua fervet, uti retulimus: & vase dempto ex igne, fundum ollulæ novæ aquâ frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quò celerius concrescat, & quàm minima portio extrahatur. Susepto primo ceræ orbiculo, iterum vasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino consuti, intervacante spatio suspenduntur, & interdiu continuò sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verùm si eximius ille candor desideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt qui pro matina, in muria quàm accerrima semel, aut iterum excoquant, dein laguncula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespite herboso, insolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus vere, cùm sol remissa vehementia humotem pariat, ut non facilè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis, ac milii magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

Ceræ vires ex Gal.

CEra, ut Galenus scriptis mandavit lib.7. simplicium medicamentorum, medium quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet verò quiddam etiam crassarum partium, atq; emplasticum, quamobrem non modò exiccare, sed & per accidens humectare videri fortassis poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumpta, sed foris imposita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidaq; facultatis retinet, quæ plurima melli inerat. Ejus nomen Græcum κηρὸς: Latinum, Cera, Arabicum, Hamaha. Italicum, Cera: Germanicum, Wachs: *Hispanicum, Ciera: Gallicum, Cire.*

Nomina.

Πρόπολις. PROPOLIS. CAP. LXXVII.

Orib. legit στύρακι ὀσφραινομένην. i. styracē spirans.

PRopolis eligi debet flava, odorata, styracem referens, in vehementi ariditate mollis & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & evocat: aculeos, & omnia infixa corpori extrahit: in vetere tussi suffita proficit, impetigines admota tollit. Ea in alveariorum foribus, cerosæ naturæ invenitur.

Propolis consider.

QUanquam, ut hîc Dioscorides inquit, & Marcus Varro lib.3. de re rustica, Propolis ea est cerosa materia, quæ in alveariis præ foribus reperitur, seu, ut apertius dicam, præ aspiraculis, ubi inerandi, exeundiq; apibus patet aditus: tamen Plinius lib.11. cap.7. ita scriptum reliquit: Prima fundamenta comosin vocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin. Inter coria, cerasq; magni ad medicamina usus Comosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam venit picantium modo, ceu dilutior, Cera initium, plerunq; è mitiore gummi. Propolis crassioris jam materia, additis floribus, nondum tamen cera, sed favorum stabilimentum, qua omnes frigoris, aut injuriæ aditus obstruuntur: odore & ipsa etiamnum gravi, ut qua plerisq; pro galbano utantur. Hujus etiam meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Propolis extergentis, non ita valentis est facultatis, cæterùm admodum valenter attrahentis: est enim essentia tenui. Porrò excalfacit recessu secundo completo, aut certè tertio incipiente. Et ut idem quoq; scribit lib.3. de compositione medicamentorum secundùm genera: Propolis valentius attrahit, quàm cujusvis generis resina. Quamobrem illis in nervorum vulneribus medendis propolin admiscet. Cæterùm cùm propolis, cera, & mel, de quibus hic disserуit Dioscorides, medicamenta sint omnia miro artificio ab apibus constata, non ab re his quoq; addendam fere duximus Apum historiam.

Propolis vires ex Gal.

Apum consider.

APES igitur (ut Plinius auctor est) sunt & rusticæ sylvestresq;, horridæ aspectu, multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes. Sunt & urbanæ, quarum duo genera. Optimæ breves variaq;, & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum, etiamnum deterrima ex iis pilosa. Apes odere fœdos odores, proculq; fugiunt, sed & infectos. Itaq; unguenta redolentes infestant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora disrumpunt. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens: & cùm ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant: cùm defunctas progerunt, funerantiumq; more comitantur exequias. Reges habent, pluresq; inchoantur, ne desint. Postea ex his sobole cùm adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quàm niger, variusq;. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris major: pennæ breviores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitere à vulgo differunt. Cùm rex procedit, unà est totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresq; assidui custodes auctoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multò intelligitur antè aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cùm processere, se quaq; proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris sublevant: validius fatigatum

Apum rex & regimen.

ex toto portant. Si quà lassatus deficit, aut fortè aberravit, odore prosequuntur. Ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migratque ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Invita autem interimunt eos, cùm plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt. Rege consumpto, mœrens plebs ignavo dolore: non cibos convehunt, non procedunt, sed tristi tantùm murmure glomerantur circa corpus ejus. Subtrahitur itaque deducta multitudine: aliàs spectantem exanimem luctum non minuunt. Tunc quoque, ni subveniatur, fame moriuntur.

Apes quibus gaudeant.

Gaudent Apes aris plausu, ac tinnitu, amœnissimisque locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo causa prope alvearia oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, ervilium, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum (malim legere myriophyllum) cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum habente. Horum florum avidissima sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cùm oliva flores ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius est, cùm aliquas quàm proximè seri conveniat: quæ & evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur. Cernum quoque arborem caveri oportet: nam flore ejus degustato (etsi in nobis profluvia sistat) alvo concita moriuntur. Remedium sorba contusa è melle præbere eis, vel urinam hominum, vel boum, aut grana punici mali aminæo vino conspersa. Amant & gemitas circumsferi alvearis, iisque gratissimum.

Mira apũ in opere suo industria.

Mira apum prudentia, earumque operis observatio, ut annotavit Aristomachus Solensis, quem admirabili admodum diligentia duodesexaginta annis apum amore captum, nihil aliud egisse tradunt. Ratio autem operis ita se habet. Interdiu statio ad portas more castrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est. Prædivinant enim ventos, imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cæli (hanc enim inter præscita habent) cùm agmen ad opera processit alia flores aggerunt pedibus, alia aquam ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus est. Quarum adolescentiores ad operam exeunt, & supradicta convehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro, totæque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia divisa: aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orsa ea concameratione alvei textumque, vel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Favi superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent, & pendent unà. Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poscit alveus, aliquando & duorum generum, cùm duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatim, ne desit aditus ad sarciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod invitet furantem. Novissimi maximè implentur melle: idtoque, averso alveo favi eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi ponduscula lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Juxta verò terram volant in adverso flatu vepribus hebitato. Mira observatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant, mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ jacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cùm advesperascit in alveo strepunt minus, ac minus, donec una circumvolet, eodem quo excitavit bombo, ceu quietem capere imperans, & hoc castrorum more, tunc repentè omnes conticescunt. Cæterùm (ut Pausanias testatur) Himmettus mons pastiones habet apibus omnibus aptissimas, quæque solis cedunt Halisonum pascuis. Apud Halisones certè adeò mansuetæ sunt apes, ut cum hominibus una pabulatum exeant, ac liberè vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim verò opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel a cera nequeas sejungere. Fit præterea Mel sine favo, ut Aristoteles est autor lib. quinto ca. vigesimo secundo, ubi sic habet: Ad Amisum urbem convehitur à locis superioribus mel candidum, crassumque, majorem in modum, quod apes faciunt arboribus sine favo, quale etiam fieri in Ponto cognitum est. Sunt etiam apes, quæ favos sub terra triplici ordine faciant, in quibus mel est, vermis nullus: sed nec favi omnes ejusmodi sunt, nec apes ita omnes confingunt.

Apum reparatio ex vitulo.

Si fortè fortuna apum universum deperderetur genus, reparari posset ex bienni vitulo, ut lib. 4. Georgicorum clarè docuit Virgilius ita canens.

> *Exiguus primùm, atque ipsos contractus ad usus*
> *Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti,*
> *Parjetibusque premunt arctis, & quatuor addunt*
> *Quatuor à ventis obliqua luce fenestras.*
> *Tum vitulus bima curvans jam cornua fronte*
> *Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris*
> *Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto*
> *Tunsa per integram solvuntur viscera pellem.*
> *Sic positum in clauso linquunt: & ramea costis*
> *Subjiciunt fragmenta, thymum, casiasque virentes.*
> *Hoc geritur zephyris primùm impellentibus undas,*
> *Antè novis rubeant quàm prata coloribus, antè*
> *Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.*
> *Interea teneris tepefactus in ossibus humor*
> *Aestuat: & visenda modis animalia miris,*
> *Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis*
> *Miscentur: tenuemque magis, magis aera carpunt:*
> *Donec, ut æstivis effusus nubibus imber,*
> *Erupere: aut ut nervo pulsante sagittæ,*
> *Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.*

De reparatione Apum hactenus Virgilius. Cæterùm etiam apes in medicina usum habent: siquidem siccæ & in pulverem contritæ, iis admistæ, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopeciis capillum restituunt. πρόπολις ut Græcis,

Nomina.

ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, vel Jasach alcut: Italis, Propoli: Germanis Vorstos: Hispanis, Betum de colmena. Gallis, Cire vierge.

Πυρὸς.

πυρὸς. **TRITICUM.** CAP. LXXVIII.

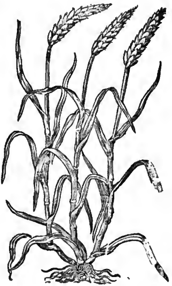
OPtima è tritici genetibus ad ſecundę valetudinis uſus habentur, quę recentia, & jam perfectè adulta, colorem luteum referunt: dein ſequuntut trimeſttia, quæ nonnullis ſitania nominantur. Itaq; cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum morſibus proſunt, manſa & impoſita. Confectus eorum ſimilagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimeſtrium farina panis, leviorem cibum præber, & qui facilè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoſcyami ſucco illinitur adverſus nervorum fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant: item contra interaneorum inflationes: lenrigines ex aceto mulſo tollit.
10 Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas ſedant: viperarum ictib. auxilianrur: & torminoſis proſunr. Farinaceum fermentũ calfaciendi, exttahendiq; vim habet: a privatim callos pedum, clavosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex ſale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto, aut vino commodiſſimè illinitur: eadem ſi decocta in glutini modum deligantur, cruentis excreationibus proderit: contta tuſſim, & exaſperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquarur, omnem diſcurit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret: ſed herbis, ſuccisve huic rei accommodatis admiſceatur. Vetus panis aridus, adjectis convenienribus, citam alvum cohibet. Recens muria maceratus, illitu vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine, & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus
20 prodeſt, ſi liquidius, ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum.

a Omnia exempl. ἰδίως τοὺς ἐν πέλμασι λεπίδας, καὶ τὰ ἄλλα φύματα. b. privatim ea, quæ in plantis pedum, & alia tubercula attenuat.

I. TRITICUM.

II. TRITICUM HYBERnum ariſtis carens.

30

40

50

TRiticigenera (ut Theophraſtus auctor eſt lib. 8. cap. 4. de plantarum hiſt.) plura notantur, cognomina ex locis ſortita, ut Aphricum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Aegyptium, Siculum: quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate inter ſe differunt. Quædam vel aliunde cognomina ſortiuntur pro ſuis virib. tum aliis, tum vel maximè quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, ſtlengys, alexandrinum. quorum omnium differentias in ſupradictis colligere licet. Nec verò ab re fuerit, ſi illa quoq; pro differentiis capiet: & aliud præcox, aliud ſerum: & aliud auctu amplum multumq; reddens, aliud jejunum quoddam parumq; ferens: & aliud ſpicam grandiorem effundens, aliud parvam: & aliud diu in folliculo manent, aliud aptum brevi abſolvi, ut Aphricum: & aliud culmo tenui conſtant, aliud craſſo, quod etiam ipſum Aphrico datum eſt: craſſo tamen, & cachrydias dictum conſiſtit. Item aliud tunicis paucis aliud multis veſtitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusq;. Adde etiam ſi quid aliud his, aut prædictis, ratione virium proximum eſt: ejuſmodi namq; differentia naturalieres profectò appareant. Quib. & trimeſtrium annumerari genus par eſt, & bimeſtrium, & ſi quid intra pauciores dies valeat conſummari, ut in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies craſſari, perficiq; poſſe affirmant: idemq; firmum eſſe, ac ponderoſum, nec trimeſtris modo leve. Quamobrem famulis id præberi ſuquiunt: etenim nec multum in hoc furfuris eſſe volunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad conſummationem, ſed inventu rariſſimum eſt. Et bimeſtria verò quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achajam advecta ſunt: ſed hæc paucum reddunt, parumq; fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & jucunda ſunt. Naſcuntur & alia quædam genera in Eubœa, & præcipuè apud Cariſtum. Trimeſtria verò permulta, & ubiq; habentur: levia hæc, & parum fœcunda, unicalama ſunt,
60

Tritici genera Theophraſto.

atq; in totum infirma. Levissimum igitur triticum, quoad simplici ratione agere licet, Ponticum est: ponderosius ex iis, quæ in Græciam advehi solent, Siculū datur: sed eo ponderosius, quod Bœotia fert. Indicium asserunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos semisextarios vix possint consumere, cùm fuerint Athenis, facilè quina consumunt. Leve satu & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terra cœloq; intelligi debet. Nam & Asia ultra Bactra quodam in loco adeò grande frumentum fieri tradunt, ut nucleis olivæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pissoris autem dictu adeò firmum nasci affirmant, ut si quis plus comederit, disrumpatur necesse sit. Hactenus de tritici generibus Theophrastus. Cæterùm Plinius Italicum nostrum omnibus prætulit lib. 18. cap. 7. his verbis: Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparaverim candore, ac pondere, quo maximè decernitur. Montanis modò comparetur Italiæ agris externum. Hæc fuere sententia Alexandro magno regnante, cùm clarissima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen, ut ante mortem ejus anni ferè centum quadraginta quinq; Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudaverit: ad verbum translata sententia:

Triticum Italicum.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italico est. Quo magis admirer, posteros Græcorum nullam mentionem hujus fecisse frumenti: hæc Plinius. Nec sanè mirum videri debet, quòd Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulerit, quandoquidem natura Italos adeò præ cæteris adamavit, & moribus, ac legibus, omniq; ornatu ad politicè (ut ita dicam) vivendum instituit, ut meritò etiam frumentum omnium præstantissimum in eorum alimentum procrearit; quemadmodum & alia multa, quibus Italia pleraq; superat gentes. Triticum omne radicibus numerosis, ac præteneribus nititur, folio uno, germinibus omnino multis. sed quæ in ramos brachiari non possint. Tota hyeme herbaceum est: remollito autem cœlo, cauliculus de medio assurgit, cujus tertio aut 4. geniculo spica gerit ur, non prius evidens, quàm folliculo inclusa. Consummato eo, flos erumpit, quarto aut quinto post die ac totidem ferè diebus perdurat: post florem granum crassescit, maturaturq; intra quadragesimum diem, quanquam etiam citius in calidioris tractu. Seritur ubiq; locorum. Locis autem maritimis & tractu amœniore calidioreq; fragilius ac copiosius provenit. In aliquibus Italiæ locis, ac præsertim in nostro agro Senensi, maritimis locis planta una visa est 24. ferre spicas, tantaq; reperitur ibi soli ubertas, ut quandoq; modius unus centum afferre sit visus. Quare rectè ita de eo scripsit Plinius: Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem, utpote cùm è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modii reddant. Misit ex eo loco Divo Augusto procurator ejus ex uno grano (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina. Misit & Neroni similiter, trecentas & quadraginta stipulas ex uno grano: cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliiq;, & tota Bætica, & in primis Aegyptus. Triticum omne folio exit arundinaceo, angustius tamen quàm hordeum, culmis quoq; lævius, nec perinde fragile. Notatur & in spicis differentia. Siquidem aliæ sine aristis, tonsæ proveniunt: ut in universa visitur Bohemia: aliæ verò longis, asperisq; rigent aristis, quod quidem genus altero melius est, & fœcundius. Triticum autem, ex quo omnium optimus fit panis, eligi debet fractu contumax, densum, grave, colore aureum, lucidum, læve, trium mensium maturum, mundum, pinguiq; terra ortum. Nam plerumq; evenit (teste etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flavum densumq; apparet triticum, intus rarum, laxum, albumq; conspiciatur, quod utiq; plurimum furfuris habet. Quo fit, ut panes furfuracei inde confecti infirmum non modò præbeant alimentum, verùm etiam ventriculum ipsum excrementis repleant. Farina porrò ea cæteris præstat, quæ non ad summum molita, non nova, non longi temporis, & crassi furfuris fuerit. Nam quæ superfinè molitur, furfuraceos facit panes: & quæ recentior est, adscititiam molæ caliditatem retinet: quæ verò jamdiu molita fuit, pulvere, situ, carie, aut viroso aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optima est associanda aqua, eaq; subigenda, quæ fluxerit è laudatissimis fontibus, pellucida sit non palustris, neq; cœnum aut limum redoleat.

Triticum spicis vigintiquatuor.

III. TRITICUM MULTIplici Spica.

Tritici electio, & panis optimi conficiendi ratio.

Quinetiam fermentum admiscendum fuerit triticeum, non antiquum, mediocris quantitatis, ne inde ipsius abundantia panis acorem contrahat. Injiciendum est & salis albi parum, ut panis sapidior efficiatur. Post hæc farina ita subacta, optimè manibus pinsitur: mox massa illa in panes mediocris magnitudinis digeritur, qui postquam abundè creverint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, dein à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnum justa capacitatis sit oportet, ita ut quantitati panis proportione respondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas, in amplum clibanum missa, exiccatur, ac comburitur: ita & magna in angusto simul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatissimi sunt, qui plurimum fermentati, & probè elaborati in clibano igne moderato percoquuntur. Nam profusior ignis primo statim occursu adurens, exteriorem superficiem in testæ modum indurat, crudis incoctisq; remanentibus interioribus partibus. Unde accidit, panem hunc visu injucundum fieri, & duplici nomine pravum, quòd interne crudus sit, atq; illaboratus: externè verò siccus, & præassatus. Qui autem longiore spatio undiq; æquabiliter præassatur, hic & probè in ventriculo concoquitur, atq; ad actiones, quæ coctionem consequuntur, accommodatissimus redditur. Triticum in agris facilè degenerat in lolium: præsertim cùm annus pluvius frigidusq; advenerit, ut in lolii mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calfacti compressis oleum, quod ad ulcerum sinus commendant: Sunt etiamnum, qui eo utantur adpe-

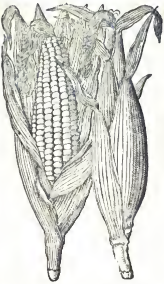
Panis quis optimus Gal.

Oleum è Tritico.

IV. FRUMENTUM INDICUM.

FRUMENTI INDICI SPICA.

ad padum, & manuum rimas quas frigus excitaverit: item ad asperam cutim lavigandam. Meminit tritici Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens: Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalfacientium: non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifesto potest: habet verò etiam quiddam viscosum, & obstruens. Porro quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius. Quod vero ex pane fit cataplasma, vim habet magis digerentem quàm quod ex tritico: nimirum cùm & salem, & fermentum panis adjuncta habeat: quippe cum fermentum vim habeat attrahendi, digerendiq; ea, quæ in alto resident. Et primo de facultate alimentorum. In cibum assumptum (inquit) ægrè concoquitur, flatus excitat, laborem ventriculo infert, & caput vaporibus tentat. Potest inter Tritici genera quoq; recenseri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperam, inquam, quod INDICUM, non Turcicum, vocari debeat. Nam ex occidentalibus Indiis primò allatum est, non ex Turcia, & Asia, ut credidit Fuchsius. Hujus quatuor vidimus genera, colore tantum cùm granorum, tùm spicarum differentia. Namq; & rufescentibus seminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & subalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quemadmodum & folia, crassum, rotundum, procerum, geniculatum, & alba farctum medulla, Sacchariferarum Arundinum modo, in cujus summitate paniculas fundit divulsas, spicis pluribus inde emergentibus, mutilis tamen, & granis vacuis, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore prout frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Fructus, in quo grana vaginis foliaceis concluduntur, ex ipso caule e lateribus prodeunt. Horum spica piceæ arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquat, circa quam cutē omnino nuda coacervantur grana, pennissimè sese stipantia, lævia, ac subrotunda, pisi magnitudine, alba intus substantia, inq; octo aut decē versus, recto lineæ ordine digesta. E vaginarū fastigio capillacea coma dependet, eo ipso colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac nervosis, sed minime crassis. Serunt Indi hoc semen quod Maitz vocant hoc modo. Descendunt in agrum aliquot simul, recta linea dispositi, æqualiterq; distantes, & deinde acuto palo terram perforant dextra manu, & statim quatuor quinqueve grana sinistra manu in unumquodq; foramen conjiciunt, pede altero foramina occludentes, ne Psittaci semē depascantur: & ita seriatim passu suo distantias metientes, agrum totum semine replent retrocedentes. Verùm antequam semen terræ credant, biduo id aqua macerant, nec serunt, nisi prius terra pluvia maduerit. Nascitur intra paucos dies, & quarto in India demetitur mense. Est etiam hujusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantùm mensibus, & seritur, & demetitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantum diebus a satione maturescit. Verùm minutum est & infirmum, nec aliam ob causam seritur, quàm quòd ubi futuram annonæ caritatem verentur. Ejus temperamentum nostro tritico simile esse creditur, aut paulò calidius, id quod indicare videtur panis ipsius dulcedo. Farinam mittit candidam, è qua panes pinsunt, crassiore tamen substantia ac magis viscida, quàm nostri, adeo ut eorum alimentum crassum quoq; sit, & quod facilè obstruere possit. Quo fit ut ejusmodi frumenti farina in cataplasmatis sit utilis, quibus movendi pus insit facultas. Id quod valentius etiam præstat fermentum ex eadem farina paratum. Ex ea quoq; rura alpinis tractibus pultem, quam suo idiomate vocant Polenta, conficiunt, & addito butyro, & caseo avidissimè vorant. Est enim cibus non insuavis, sed crassum præbet alimentum. Nam suo lentore meatus obstruens, apostematibus maturandis peridonea existit. Cæterùm facit Indicum frumentum, ut de Saracenico, quod id mihi in mentem revocavit, aliquid differam. Hoc primùm ex Aphrica allatū dicunt, & ideo ab Italis appellatur multis in locis Saracino hoc est SARACENICUM, quanquam non desint, qui illud quoq; vocent Formentone, quasi vile frumentum. Crescit id in primis folio subrotundo, quod deinde eractu tēporis hederaceum evadit, verū acutius & mollius. Caule edit fragilē, rotundū, inanē, bicubitalē & sæpe majorē, rubentē, foliosumq;. Florē deinde fundit parvū, candidū, racemosū, è quo semen oritur triquetrū, pullo colore, nigro exterius cortice, sed alba intus medulla. Seritur passim in arvis, perinde ac alia frumentacea Aprili, & metitur Julio mense

Tritici vires ex Gal.

Triticū Indicum.

Indici tritici historia.

Frumenti Saracenici historia.

V. FRUMENTUM SARACENICUM.

lio mense in calidioribus locis, adeò ut ibi bis in anno, in eodem agro proveniat, nempe vere & post messem, id quod in pluribus fit Italiæ locis. Itaq; biferum est, calefacit & humectat, verùm non multum à temperatu distat. Farina ex lacte decocta præstat illita ad biliosas inflammationes. Rustici ex ejus farina non solùm panes conficiunt, sed pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinsunt quoq; idem in pila, & exutis granorum putaminibus ptisanam inde conficiunt, qua nonnulli vescuntur è carnium jure decocta, est enim cibus non ingratus, si rectè coquatur, nec adeò, ut grana dissiliant in pultem, sed integra permaneant. Rustici, qui circa Italiæ, & Germaniæ fines degunt, pultem, quam vulgari idiomate appellant Polenta, conficiunt, & deinde fortis stamine massam in tenues ac latas portiones secant, & caseo, & butyro subinde conspersas in cibum sumunt. Est enim (ut ego quoq; testari possum) non ingratus, nec ventriculum gravat, perinde ac pultis illa, quæ è milii farina paratur à sylvanis. Quanquam autem flatus expers non est, haud tamen adeò inflat, ut faselus, & faba, atq; pisum. Hallucinantur profectò, qui putant hoc frumenti genus illud esse pabulum, jumentis purgandis aptissimum, quod antiqui ocymum vocavere. Quo fit ut Tragus manifesto fuerit deceptus, non solùm quòd in hoc versetur errore, sed etiam quòd huic frumento omnes tribuerit vires, quas ocymo odorato tribuunt autores: quod quidem non parum ridendum videtur, iis; præsertim qui res plantarias excolendas invigilant. Triticum sic Latinè dicitur: πυρὸς Græcè: Henta, Henca, sive Hintha, Arabicè. Grano, sive Formento, Italicè: Korn/ *sive* Weyßen / *Germanicè: Trigo, Hispanicè: Forment, Gallicè. Frumentum Indicum, Indis Maiz: Italis Grano, sive Formento Indiano: Germanis,* Türckisch Korn: *Bohemis, Turecken zito. Frumentum Saracenicum. Italis, Fermentone, & Saracino: Germanis,* Heydenkorn: *Bohemis, Pohanka.*

Tragi error.

Nomina.

Posteaquam Dioscorides hoc libro secundo Animalia, à quibus non solùm alimenta, sed & remediorum copia desumuntur, exposuisset, ad Cerealia seu fruges accedit. Cùm verò Frugum duo sint summa genera, Frumenta, ut Triticum, hordeum &c: & Legumina, ut Faba, Cicer &c. à frumétaceis orditur. Frumentacea autem sunt, quæcunq; geniculato culmo & harundinaceis constant foliis, semenq; panificio & pultibus aptum, in spicis aut Jubis producunt, ceu triticum, hordeum, milium, punicum, & quotquot his similia existunt. Ast Frumenti duo etiam prima sunt genera, per tempora satus divisa. Hyberna, quæ circa Vergiliarum occasum, seu Novembrem sata terra, per hyemé nutriuntur, ut Triticum, Hordeum: Æstiva, quæ ante æstatem Vergiliarum exortu, circa Majum seruntur, ut milium, panicum. Verùm in Græcia & Asia omnia Vergiliarum occasu seri testis est Plinius: quædam autem utroq; tempore in Italia: ex his quædam & tertio, Veris scilicet: aliqui enim verna appellant, milium, panicum, siliginem. Sed ad Triticum accedamus. Etsi Triticum generaliter omne Frumentum, quod ex spicis tritum ac trituratione repurgatum est significet, ut ex Varrone colligere est, posteriores tamen peculiari frumenti speciei Tritici nomen tribuunt. Cujus genera plura, quæ ex locis cognomina sortita sunt, Theoph. 8. hist. 4. & ex eo Plinius lib. 18. ca. 7. recensuere: nunc vero septem præcipuè species habentur, de quibus in universali nostra historia: est namq; aliud, cujus spicæ aristis carent: hocq; vel hybernum, vel æstivum: aliud longioribus aristis armatum, hocq; vel multiplici spica, vel simplici: hoc rursus quatuor generum in nostro phytopinace fecimus, qui tamen primum & secundum genus aristis donatum idem censuerit, cum eo non contenderimus: quo loci etiam Triticum amylæum malè irrepsit. Sic & granis color alius candidus, alius subrussus: alia rotundiora alia oblongiora: grandiora quoq; & tenuiora. I. Triticum longioribus aristis C.B. Triticum, Matth. Lac. Lugd. Triticum tertium, Trag. Lon. Fuch. Tipha Dodonæi & Fuchsii, Lugd. Typha Cerealis, Dod. gal. Triticum Romanum Tragi, Dod. fol. quod Tritico Typhino non dissimile dicit: quare qui Triticum hoc cum Typhino Dodonæi & Tritico aristis circumvallato Lobel. idem contenderit, cum eo non disputarim. II. Triticum hybernum aristis carens C. B. Triticum, Brunf. Dod. gal. & fol. Cord. hist. Gesf. hor. Tab. Tritici primum genus, Trag. Fuch. Lon. Triticum spica mutica. Lugd. Siligo spica mutica, Lob. Triticum aristis carens, Cæsalp. III. Triticum multiplici spica. C.B. & Lob. Tritici quinta species, Anguill. Triticum spica ramosa, Cæsalp. Triticum Typhinum multiplici spica, Taber. IV. Panicum Indicum (quia primum ex India allatum) majus C. B. Turcicum Frumentum, Trag. Fuch. Dod. fol. Gesf. hor. Tab. cui & Asiaticum: Triticum Bactrianum sive Indicum, Cord. hist. Gesf. hor. Frumentum Indicum, Matth. Lonic. cui & Turcicum: Milium Indicum, Lac. Milium Indicum Plinianum vel Mais occidentalium, Lob. Maiz Indorum, Cęsalp. Cam. Distinxit Plinius lib. 18. c. 17. colore candido, nigro, ruffo, etiam purpureo: variat namq; floris colote qui modò purpureus, modò ruber, modo luteus, aliquando pro ratione fructus futuri. V. Frumentum Saracenicum, quia ex Africa primum semen allatum, cujus Theophrastus inter frumentacea nomine Erisimi alterius, meminisse videtur, C.B. Ocymum veterum, Trag. Ocymum Varronis, Anguil. Frumentum Sarracenicum, Matth. Cast. Lugd. Tragotrophon Fago triticum, Dod. gal. Fegopyron, Dod. fol. Frumenti genus folio hederaceo, Cord.

ceo, Cord. in Diosc. Frumentum Vaccinum, Lon. Erysimum Theophr. Lob. Ocymum Cereale, Clus. Pan. Tab. cui & Tragopyrum: Formentone vulgò Cæsalpino.

Κριθή. HORDEUM. CAP. LXXXIX.

a HOrdeum est candidum, purumq; id minus, quàm triticum alit. Ptisana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta, contra acrimonias, atq; gutturis scabritias, exulcerationesq; pollet: quibus etiam triticea ptisana præsidio est: sed plus alit, magisq; urinam movet. Lac abundè suppeditat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Hordeum abstergit, urinam ciet, inflationem parit, stomacho adversatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesq; discutiat: duritias b cum resina, & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem, & papaveris calyce dolores finit, qui latus excruciant: adversus intestinorum inflationes cum lini semine, fœno græco, & ruta illini juvat: strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut malicorio, aut sylvestribus pyris, aut rubo, alvi profluvia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua, atque cum pice, & oleo decoctus, puri movendo est, cum aceto subactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his alvum cohibet, inflammationesque mitigat.

a Omnia exempl. Κριθὴ ἡ ἀρίστη λευκὴ, καὶ καθαρά. i. Hordeũ optimũ est, albũ & mundum.
b Omnia exempl. μετὰ πίττης καὶ ῥητίνης. i. cum pice, & resina.

HORDEUM.

NOn minus Hordeum in Italia vulgaris notitia est, quàm triticum. Est autem (ut Theoph lib 8 c. 4 de plant hist. memoria prodidit) in hordei genere differentia, quippe quòd aliud binis versibus, aliud ternis quaternisq;, cuiusq; plurimis fertur: est enim vel ejusmodi quoddam genus. Quod verò pluribus construitur versibus, hoc semper ferè spissius, positusq; arctius constat. Magnam & Indicum differentiam facit: quandoquidem ramis natum sit brachiari, ut propositum. Et spica verò aliis grandiores, varioresq; constant: aliis minores, frequentioresq;: & aliis distantiores a foliis, aliis proximiores, ut Achilles cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minusq;: aliud oblongius, majusq;, atq; in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpurã, quod & farinam reddere copiosius creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cœli mutationes candido validius esse videtur: hactenus Theoph. Oritur & in Gallia hordeum, quod cantherinum dici putaverim, quia folliculo castratum enascitur. Galli qui serunt, mundum vocant hordeum, quòd sponte granum gluma concidat, in reliquo autem non nisi ægre deglubitur. Hordeum magis quam triticum, rubiginem sentit, minusq; tolerat imbrium impetus. Siquidem infestis imbribus, aut uliginosis locis, aut longiore pluvia dilutum satum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, asperioreq;, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, sed octonis articulis geniculato, simplici in stipula, folio, & eo quidem scabro, latoq;: grana simplici amiciuntur tunica, qua tamen solidè inhæreat, è cujus acumine arista prodeunt firmiores, longiores, mordacioresq; quàm in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguissimo agro Hordeum committendum, quòd ejus satu facilè macrescat solum, nec seri postulat, nisi soluta, siccaq; terra. Præstat, quod candidissimum est, farctum, ponderosum, coctu facile, & quod situm non contraxit. Rursum enim, ut contra cœli tempestatem, & hyemem validius, sic medica vi infirmius. Hordei meminit Galenus libr. 7. simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit: Hordeum primi est ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abstersionis. Paulò etiam plus desiccat, quàm farina fabacea, cui non insint cortices: cætera verò similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis præstat, quòd flatuosam naturam exuat: fabis, quantumcunq; coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ, quàm hordeum, quamobrem eo plus etiam alunt. Porrò quoniam utrumq; paulùm à medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis aliis miscentur, ceu materia quadam: itaq; etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis conjunguntur. Alphiton verò, hoc est polenta, multo plus hordeo desiccat. Et primo de fac. alim. sic inquit: Hoc item semen in usu frequenti apud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palàm calfacit. hoc verò non modò non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio sunt calfacientium, & refrigerantium, uti amylum, & elotus panis) sed quoquo modo ipso utare, sive panes ex ipso feceris, sive ptisanã coxeris, sive polentam paraveris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea succi specie à tritici natura hordeum: nam ex succis, quos utrunq; semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis provenit, crassus & viscosus est, qui ab hordeo tenuis, ac nonnihil detersorius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed variè pro modo præparationis humectat, ac desiccat. Etenim manifestè cernimus, polentam ex tosto hordeo factam siccare: ptisanam contra humectare, siquidem ut decet fuerit parata, hoc est, cùm in coctione quàm plurimùm intumuerit, postea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta: hæc Galen. Hordei combusti cinis, ambustis, & carnibus, quæ recedunt ab ossib. utiliter inspergitur. Hordei quoq; farina ex aceto, & melle subacta, utiliter illinuntur lentigines. Cæterùm cùm recentiores medici Gal. ptisanam non ritè, & ad unguẽ parare noverint, ejus vice integrũ deglubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquunt, dum pultis

Hordei consider.

Hordei facultas ex Gal.

Ptisanæ consider. pultis speciem referat: tunduntq; deinde, & tenui incerniculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papaverum seminu cremorem, pro morborum ratione addentes. Ptisana febrientibus & pleuriticis commodissimè datur: quinetiam tabidis, & hecticis, aut marasmo laborantibus, & præsertim addito seminis melopeponis, cucurbitæ, cucumeris & papaveris cremore. *Manardi opinio.* Manardus verò Ferrariensis ætate nostra acutis morbis maximè competere antiquorum ptisanam, minusq; recentiorum existimat: quòd, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueverint, quodq; nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cujus tamen sententiæ, non vulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamq; doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. *Panis hordeaceus.* Porrò hordeaceus panis præter id, quòd ventriculo laborem inferat. frigidos, lentosq; succos generet, parum nutrit, flatusq; gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cùm polenta speciatim ex hordei farina fiat, interponaturq; sæpius a Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palàm sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos, non alienum duximus hic de ea disserere. *Polentæ consider.* Polentam veteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor lib.18.cap.7. Græci enim perfusum aqua hordeum nocte una siccabant, ac postero die frigebant, deinde molis frangebant. Erant & qui vehementius tostum rursus exigua aqua aspergerent, siccarentq; prius quam molerent. Alii verò virentibus spicis decussum hordeum recens purgabant, madidumq; tundebant in pila, atq; in corbibus eluebant: siccatumq; in sole rursus tundebant, & purgatum molebant. Quocunq; autem genere præparato vicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisq; acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali verò sine perfusione hordeum tostum in subtilem formam molebant, iisdem additis, atq; etiam milio: hæc ex Plinio. Cæterùm aliam rationem parandi polentam prodidit Gal. libr.1. de alim. facul. ubi non ex aliis seminibus admistis, ut Plinius tradit, sed ex hordeo tantùm recenti, ac novo mediocriter tosto, laudatissimam fieri polentam scribit. Quare crediderim, iis medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis polentam expetere inveniuntur, eam legitimè imponendam esse, quæ ex recenti, & viridi adhuc hordeo modicè tosto, & in farinam redacto parari debeat: quòd de hac utrunq; intellexisse non dubitem. *Nomina.* Hordeum quod Latinis, κριθὴ Græcis appellatur: Arabibus, Xahaer, aut Shair: Italis, Orzo: Germanis, Gersten: Hispanis, Cevada: Gallis, Orge.

Hordeum, Κριθὴ, ἀπὸ τοῦ ἀποκρίνεσθαι, quòd eo reperto & in usum recepto, glandibus spretis, à brutis homines distincti sint. Hordei plures fuerunt Theophrasto 4.hist.5.& 8.hist.4.ut & Plinio lib.18.cap.7. differentiæ, recentioribus etiam cognitæ, in spicarum forma, in magnitudine, & in granorum ordine, eorundemq; colore. Datur polystichum (quia in multos versus spicatur) hybernum & vernum, datur & distichon: figura polystichon exprimit.

Ζῦθος. ZYTHUM. CAP. LXXX.

EX hordeo potus fit, cui Zytho nomen est: is urinam cit: renes, & nervos tentat: membranis, præsertim cerebrum vestientibus, officit. Inflationes parit, vitiosum succum creat, elephantiasin gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

Κοῦρμι. CURMI. CAP. LXXXI.

FIt & ex hordeo potus, quem curmi nominant, eoque sæpe poto pro vino utuntur: verùm dolorem capitis movet, malum succum gignit, nervis nocet. Consimilia etiam potus genera ex tritico fieri solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

Zythi, & curmi consider. ZYthum, quantum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, vel tritico paratus, illi maximè similis, qui aquilonaribus regionibus Cervisia appellatur. Siquidem hujus rei testis est Plinius lib.22.cap.ult. ubi sic inquit: Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in Aegypto: celia, & ceria in Hispania: cervisia, & plura genera in Gallia aliisq; provinciis: hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quod & ipsum paratur è frugibus, nimirum hordeo, triticoq; in aqua maceratis, bibaturq; vini loco. Quamobrem credendum est, nil aliud zythum, *Cervisia.* & curmi fuisse antiquis, quàm Cervisia, quam loco vini bibit hoc ævo universa regio septentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polonia, Cimbria, Gallia, & aliæ algentes Europæ regiones. Nec aliam inter zythum, & curmi crediderim esse differentiam, quàm in conficiendi ratione, cùm eorum utrunq; fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno, vel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cùm plus, vel minus coctura adhibent artifices, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania evenit. Nam etsi omnes illi potus ex hordeo, vel tritico parentur, diversa tamen est parandi ratio, cùm saporibus inter se differant. Alii namq; dulces, gratiq; gustui sunt: alii verò amari, austerique habentur: quinetiam alii turbidi, alii clari pellucidiq; cernuntur. In Bohemia, Germaniaq; hos potus suos conficiunt, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut in his locis non levi plectatur pœna, qui lupulos secuerit, vel deperdiderit. *Aqua vitæ ex cervisia paratur.* Serunt enim lupulos, coluntq; hanc ob causam, ut nos vites, demetuntq; eorum flores, & fructus statutis temporibus: quandoquidem eorum decocto maceratæ fruges, non modò fermentantur, sed & vini speciem induunt: quopropter potus inde confectus gustatu gratior evadit. Inebriat is largiùs sumptus, quemadmodum & vinum, perduratq; ejus temulentia longè diutius, quòd crassior, concoctuq; difficilior sit, quàm vinum: cui viribus quoq; tam similis est cervisia, ut ex ea aquam vitæ conficiant perinde ac ex vino. *Nomina.* Ζῦθος sic Græcè, ut Zythum item Latinè, & Italicè, Zitho vocatur: Germanicè, Bier: Bohemicè, Piva.

Ζειά. ZEA. CAP. LXXXII.

ZEa duorum generum est: una simplex, altera in geminis putaminibus grana bina juncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quàm hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus quàm triticum alens.

Zeæ consider. Spelta. NIsi Zea, de qua hoc in loco disserit auctor noster Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Farra vulgari lingua nominant, aliam certè frugis speciem provenire in Italia equidem non facilè crediderim

I. ZEA. * II. ZEA DICOCCOS. *

diderim, quæ legitimam referat zeam. Verùm enimvero, quod zea, Italis à ſit Spelta facilè ex Dioſcoride conjectari poteſt. quòd ſcripſerit duplicem eſſe zeam, quarum una ſimplex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam & Spelta apud Italos duum eſt generum: una ſpicas profert ſimplicibus granorum verſibus: altera verò in duplicibus conſtat Zeam hanc quidam, ut Forojulienſes. Pirra farra vulgò appellant, quòd ex ipſius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea lib. 18. c. 8. zeam eſſe Italia in Campania maximè & ſemen vocari ait. Id quod manifeſtè oſtendit, cum zea fuerit copioſa fruges in Italia: facilè in hunc uſq; diem ejus perdurare proventum. Quod cùm ita eſſe certò credam, nil aliud antiquorum Zea eſſe poteſt quàm Spelta nobis vocata. Hanc Hetruſci antiquos quadantenus ſecuti, appellant vulgò biada. Nam quemadmodum hoc nomen Semen, omnibus ſeminib. eſt commune: ita biada, quæ idem eſt, quod ſeges, cunctis ſegetibus, & frugibus communiter aptari poteſt. Sunt & apud Inſubres qui Speltam, algam, quaſi alicam vocent: quod facilè atteſtatur hanc eſſe zeam. Siquidem & veteres deglubitam zeam, halicam appellavere. Zea itaq; quam nos ſpeltam vocamus, tritico haud abſimilis folio provenit, tenuiore tamen culmo firmioreq;: verùm ſpica, à tritico differt, quòd plana ſit, granis tantum utrinq; è lateribus ſimplicibus verſib. prodeuntibus, ariſtis longis ac tenuibus. Duo ejus ſunt genera Dicoccos, majus, firmiore, grandioreq; culmo, & ſpica grandiore provenit, quæ duabus ſiliquulis ſimul conjunctis duo grana profert: alterum quod minus eſt, minore suo culmo, tum ſpica ſpectatur, in qua grana ſingula, ſingulis includuntur putaminibus. Seritur ubiq; locorum in agris, cæterorum frumentaceorum modo. Tunditur utraq; in pilis, donec glumam exuat, & frangitur in particulas, ptiſſanæ hordaceæ modo, ut ſuo loco inferius dicetur. Leves efficit panes, concoctu faciles, haud ingrati guſtus. Zeæ meminit Gal libro 6. ſimpl. med. ſic inquiens: Zea univerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei: itaq; ex illis cognoſcatur. Ejus nomen Græcum ζειὰ, Latinum, Zea: Arabicum, Han: Italicum, Spelta, Biada, & Pirra: Germanicum, Speltz/ S. Peters Korn/ Kinkorn/ & Dinckelkorn: *Hiſpanicum, Spelta: Gallicum, Eſpeltra, & Eſpeautre.*

Semen.

Zeæ hiſtoria.

Zeæ facult. ex Gal.

Nomina.

Zea duplex quidem Dioſcoridi, his tamen addere poſſumus eam quam oryzam Germanicam Tragus vocavit: & eam quam Zeopyron (quod Zeæ & tritici naturam habeat) Dod. & Lob. nominant. Duæ additæ icones. I. Zea prima & ſimplex Dioſc. quòd ſimplicis ſit grani, an Typha apud Gal. C.B. Spelta prima quoad iconem, ſecunda quoad deſcriptionem, Trag. frumentum loculare, Ruell. Briza Dod. gal. Lugd. Briza monococcos, Lob. Monococcon & Frumentum barbatum, Dod. fol. Zeæ alterum genus Fuch. Zea, Matth. Lac. Caſt. Zea ſimplex, Cord. in Dioſc. Zea monococcos, Tab. Spelta vulgo, Cæſal. II. Zea altera quæ δίκοκκος Dioſc. eò quòd in geminis putaminib. grana bina juncta habeat. C.B. Zea, Brunf. Cord. in Dioſc. Lon. Dod. gal. & fol. cui & Spelta & Semen Latinorum: Zeę primum genus, Fuch. Spelta prima, Trag. Far. Cæſ. Zea, Ador. Far. adoreum Tabernæmontano. Hæc & ariſtis armatur, ut expreſſit Zeæ alterius nomine Matth. Lac. Caſt. Zeæ majoris ſeu dicocci, Lugdunenſis hiſtoria.

Κρίμνον. CRIMNON. CAP. LXXXIII.

CRimnon craſſior eſt ex zea, triticoq; farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit † ſed ægrè conficitur: alvum vehementius adſtringit, ſi zea, ex qua fit, prius torreatur.

Crimnum

Crimni confider. Nomina.

Crimnum crassior zeæ, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quaq; loco panis diutius victitarunt, ut Plinius est auctor lib. 18. cap. 8. Κρίμνον id Græci, quod etiam Latini Crimnum, & Hispani Farina atercolada, aut Rolum vocant.

† Neq; Ruellium, neq; communem, vulgatamq; Græcam lectionem hic secuti sumus: sed Marcellum, qui probatissimi codicis testimonio non εὐκατέργαστον, quòd facilè conficiatur: sed δυσκατέργαστον, quòd ægrè concoquatur, legendum putat.

ὄλυρα. OLYRA. CAP. LXXXIIII.

Eidem zeæ generi † olyra adscribitur, sed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit quoque ex olyra crassior farina, quam Græci crimnon vocitant.

Olyræ consider. Marcelli lap.

Olyram zeæ esse speciem, Dioscoridis testimonio, ambigit nemo, tametsi hac ætate non seratur in Italia: ideoq; Gal. iisdem Olyram pollere facultatib. ait, quibus & zea: u. n. utramq; inter triticum, & hordeum medium tenere temperamentum asserit. Adducitur autem Marcellus, Dioscor. interpres, ut ferè credat, Olyram à Secale vulgò vocato, è quo rustici Alpium cultores panem conficiunt, minimè differre. Qua in re Plinium alioqui sibi familiarem, haud accuratè legisse videtur, cùm non animadverterit, seorsim ac differenter scripsisse illum de Olyra & Secale, quod speciatim Farraginem appellat. Nam lib. 8. c. 10. de olyra sive Arinca sic idem habet Plinius: Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm far, & major spica, eadem & ponderosior. Raro modius grani decem & septem libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id jumentis dari ab Homero dicta. Hæc est, quam olyram vocant. Eadem in Aegypto fertilis, faciliq;.

Secale.

De Secale autem scribens lib. 18. cap. 16. Id autem, inquit, quod Secale sive Farrago appellatur, occari tantum desiderat. Secale Taurini sub Alpib. Asiam vocant, deterrimum, & tantùm ad arcendam famem utile. Fœcunda, sed gracili stipula, nigricia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic Far, ut mitiget amaritudinem ejus, & tamen sic quoq; ingratissimum ventri est: nascitur qualicunq; solo: hæc ille. Quib. non solùm liquidò constare non ambigo, Secalam quidem ab Olyra differre, sed quòd nullum aliud sit granum, quàm vulgaris Siligo nostra. Siquidem hæc præter id, quod in Italia adhuc geminum nomen retinet, ubi Secala ubiq; ferè appellatur, cæteris quoq; notis Pliniana Secali correspondet. Est. n. fœcunda, stipula tritico graciliore, nigricans, tum ipsa, tum ejus panis: quin etiam rustici farris loco, tritici aut Milii tertiam partẽ admiscent, ut panis amarorem amittat, qua seminum mistura olyra minimè indiget, cùm dulcissimum per se conficiat panem. Ad hæc plurimum differre Olyram à Secala nostrate testatur gravissimus author Gal. lib. 1. de alim. fac. ubi sic habet, de Typha, Olyra, & Zea scribens: Typha semen extrinsecus corticem habet veluti Olyra, & Hordeum, verùm decorticatum in panes cogeritur: & paulò post inquit. Ex nobilissima autẽ Olyra, cùm ut decet, fuerit decorticata, nominatim Tragum conficiunt: id quod repetit lib. de attenuante victus ratione, sic inquiens: Cæterùm semen ut Hordeum, Olyra, & Avena, est mundandum, & cortice spoliandum: ideoq; dicebat Plinius, quòd in Græcia Olyra difficulter exteritur. Siquidem Secala vulgaris nostra decorticatione non indiget, quemadmodum nec Triticum, cùm ipsa tritura tantũ nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoq; noscitur, Olyram non esse Secalam vocatam, ut Gal. lib. 1. de alim. fac. Testatur his verbis: Color in hordeo quidẽ & Olyris est albus, in triticeis autem subflavus, id quod nusquã in Secala visitur.

Brunfelsii, & Cornarii er. Hermolai Ruellii & Manardi lapsus. Siligo antiquorũ.

In eodẽ versatur errore Otto Brunfelsius, & Janus Cornarius, quorum sententiis manifestò ea, quæ diximus, refragantur. Præter id non possum non admirari Hermolaum, Manardũ & Ruellium, alioqui doctissimos viros, quippe qui uno ore fateantur, quod tamen nusquam reperitur, Olyrã Plinio Siliginem nuncupari, cùm is non siliginem, sed Arincam Olyram vocaverit, & speciatim de utraq; tanquam de rebus invicẽ discrepantib. scripserit lib. 18. c. 8. 9. & 10. Is enim pro siligine intelligit quoddã præstantissimi frumenti genus, è cujus farina selectiore parte veteres panem conficiebant omniũ præstantissimum, levissimumq;. Pro Olyra autem aliam frugis speciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinii autẽ verba sunt hæc: E siligine laudatissimus panis, pistrinarumq; opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis nata misceatur. Rufior illa, at Pisana candidior, ponderosior verò Cretacea. Justum est è grano Campana, quam vocãt castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, vel è gregali sine castratura, sextarios quinq;. Præterea floris semodium, & castratã, è modio redire sextarios quatuor siliginis, vel è gregali sine castratura, sextarios quinq;. Præterea floris semodium, & cibarii, quod secundariũ vocant, sextarios quatuor, furfuris sextarios totidem. E Pisana autem, siliginis sextarios quinq;, cætera paria sunt. Item eodem li. c. 10. Similago, inquit, ex tritico fit laudatissima, ex Aphrico justum est, è modio redire semodios, & pollinis sextarios quinq;. Ita n. appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ, chartariæq; utuntur. Et cap. 11. Panis summa laus, ait, Siliginis bonitate, & cribri tenuitate constat. Plinio quoq; videtur subscribere Gal. lib. 1. de facult. alim. cap. de Tritico, de panibus scribens, ubi sic habet: Et apud Romanos quidem, ut etiam apud alios propemodum omnes, quibus ipsi imperant, panis quidem purissimus σιλιγνίτης id est Siligineus: qui autem huic est proximus σεμιδαλίτης, id est Semilaceus nuncupatur. Verùm σεμίδαλις quidem Græcum nomen est, & antiquum: Σιλίγνις verò neq; Græcum est, neq; ipsam aliter possum exprimere. Inter panes igitur Siligineus plurimum alimenti præstat post ipsum autem Semilaceus, tertio loco Medius, qui & συγκομιστὸς & αὐτόπυρος dicitur: quartum post hunc sordidorum genus, in quibus furfuraceus est postremus. De olyra autem agens: Olyrini sanè panes, inquit, si ex bona Olyra fiant, post triticeos saltem sunt præstantissimi, secundi autem ab his sunt Typhini. Quod si olyrini ex vitioso semine sint facti, Typhinis non erunt eis inferiores: hæc ille. Quibus sanè nulla dubitatione convincitur, contra eorundem doctissimorum virorum sententiam, Olyram non esse Siligineam: quæ quantum differat à Secala nostrate, non solùm ex panis ipsius præstantia scire quis poterit, qui aliter sentiat, sed etiam ex ejus historia apud Plin. lib. 18. ca. 10. ubi sic habet:

Siliginis descriptio ex Plinio.

Siligo nunquam maturescit pariter, nec ulla segetum minus dilationem patitur, propter teneritatem, iis, quæ maturuere protinus granum dimittentibus. sed minus quàm cætera frumenta in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam, nec rorem continet, qui rubiginem faciat: hæc ille. Quæ sanè evidenter admodum distinguunt Secalæ vulgaris, & Siliginis antiquorũ differentias. Sed mirum, quòd secuta à Romanis ætas adeò hoc præstantissimum semen neglexerit, ut non solùm in Italia, ubi frequentissimum habebatur, sed in tota Europa, nusquam hoc ævo reperiatur. SECALE folio provenit tritici angustiore, stipula tenuiore, sed firmiore, ac proceriore, spica pendente, aristis infirmioribus, sed fœcundis granis: diu floret, adeò ut quadragesimo tantum die à flore maturescat. Seritur alpium tractibus.

Secalæ vulgaris vires.

Refrigerat & humectat ordine primo: emollit, abstersione non vacans, & pus movet. Sordidos efficit (Plin. lib. 18. ca. 16.) efficit panes, agrestibus hominibus idoneos, amarulentos ac lentos, atq; facile permeabiles: minus alit quàm triticum & hordeum. Secala vulgaris farina, quod glutinosa emplasticaq; sit utiliter additur in emplastris pus moventibus. Seminis decoctum tineas ventris pellit, præsertim addito coriandri semine. Ideoq; Mulomedici Secalam decoctam dare solent jumentis, quæ tineis infestantur. Idonea est farina ad glutinum librariorum parandum, est enim cæteris tenacius. Culmorum cinis aqua subactus & illitus, pedum, manuumq; rimas sanat. Culmi aqua macerati utiles sunt festucandis vitibus, junci enim, aut genistæ vicem explent. Olyra Græcis ὄλυρα, Siligo Latinis dicta,

aliud

SECALE.

aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem vulgaris Latinis Secale, ſive farrago: Germanis, Korn: *Italis, Segala: Hiſpanis, Centeno blanquo: Gallis, Seigle blanche: Bohemis, Zito.* — Nomina.

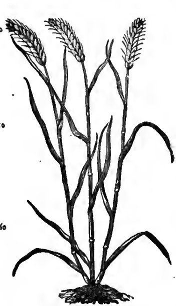
Secale ſive Rogga duplex eſt, unum enim autumno, alterum vere ſeritur: hybernum majus, vernum minus eſt. Siligo, Brunf. Lon. Siligo veterum & ſecale, Trago: Secale Fuchſ. Dodon. gal. Matth. Caſt. Lobel. Tab. Lugd. Olyra, Cord. in Dioſc. Rogga ſive Secale, Dod.fol. Fit aliquando ut ob copioſius alimentum attractum grana ob corticem tenerum ruptum, longiora reddantur, quæ à fervore Solis forinſecus nigreſcunt, intus verò denſiore & candida materia conſtant. Quod vitium aliqui matrem Secales, alii clavos Siliginis vocant. At Plinius lib. 18. c. 17. hoc intellexit, dum inquit, inter vitia ſegetum & luxuriam eſſe, cùm onerata fertilitate procumbunt: ſunt tamen, qui ſtatuant Plinium eo loci id voluiſſe exprimere, quod Theophraſtus 8. hiſt. 7. φυλλομανίαν, inſanam foliorum luxuriam vocavit. Hujus figuram cùm nemo expreſſerit, in noſtra hiſtoria proponetur.

Ἀθέρα. ATHERA.
CAP. LXXXV.

Athera ex zea fit tenuiſſimè molita: eſt autem ſorbitio, quaſi liquida pulticula, infantibus conveniens, & cataplaſmatis efficax.

Cum Dioſcerides ſatis ſuperq; declaraverit, quid ſit Athera, neceſſarium quidem non duximus, de ea plura ſcribere. Veruntamen illud ignorandum non eſt, quòd nonnulli auctores ſunt, qui Atheram etiam fieri aſſerant ex tritico, olyra, & amylo. Hac Germanis vulgò Moſa nuncupatur, utunturq; ea plurimum non modò infantulorum lactentium cibo, quemadmodum nos pane in aqua decocto, ſed & quotidianis menſis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ii quidem norunt, qui diu in Germania verſati ſunt. Quæ ἀθέρα Græcè, Athera item Latinè, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos: *Hiſpanicè, Papas.* — Athera conſider. — Nomina.

TRITICUM AMYLÆUM.

Τράγος. TRAGOS.
CAP. LXXXVI.

Tragos quandam halicæ frugis figuram gerit: multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum aceris habeat: quare ægrius conficitut, alvumque magis emollit.

Tragos, quem aliqui halicam, nonnulli verò far notis referre aſſerunt, hac ætate, quod ego ſciam, non provenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit lib. 18. cap. 10.) ex oriente peregrinus nobis invectus erat mundo noſtro etiam ævo innumeræ deferuntur plantæ, mirum quidem non eſt, ſi, tam longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redierit ſolum, ex quo primùm ad nos advehi cœpit, ut in aliis quàm plurimis eveniſſe comperimus. Nomen ejus Græcum τράγος, Latinum quoq; Tragus: Arabicum, Sult: Germanicum, Amelkorn: *Gallicum, Double turguet.* — Tragi cõſiderat. — Nomina.

Cum Tragos Germanis Amelkorn dici auctor sit Matthiolus, placuit figuram Frumenti seu tritici amylæi Germanorum adjicere.

βρῶμος. AVENA. CAP. LXXXVII.

AVENA.

A Vena genicula quædam habet: folio, & stipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes parvulas veluti a locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur, utile ad cataplasmata, uti hordeum. Pulte hujus alvus sistitur: prodest tussientibus in sorbitione succus. 10

a Meum ὥσπερ ἀκρίδας δικώλους, i. veluti locustas bipedes. Gal. ἀκρίδια δικώλα, i. locustulas bipedes.

Avenæ consider.

Tametsi Avena, vulgaris notitia seges, seratur in campis gaudeatq; frigido tractu, & edita sit à natura in equorum potius, quam hominum alimentum, in Germania tamen ab aceribus repurgata, & jure pinguium carnium elixa, frequenter in cibis sumitur, quemadmodum in Hetruria far, & oryza. Sic enim parata cibus fit haud ingratus. & præsertim ubi estur antequam dissiliat. Quin & pulticulam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò superius retulimus. Bromos, id est, Avena (ut Galenus memoria prodidit libr. 6. simpl. medic.) unum est ex leguminibus: verùm ut medicamentum similem hordeo vim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu: semperiem autem habet paulò frigidiorem: nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut ventris profluvia juvet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in Asia perfrequent est, & potissimum in Mysia, quæ est supra Pergamum, ubi & typha, & olyra uberrimus est proventus. Jumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utiq; aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoq; semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua estur cum vino dulci, aut sapa, aut mulso. Eadem cum putamine calefacta, & in sacculis adhibita, flatuosos dolores tollit. Cæterùm Avenæ farina (ut Plinius adnotavit libr. 22. cap. 25.) decocta in aceto nævos tollit. Seges hæc, quæ βρῶμος Græcè: Avena Latinè vocatur: Arabicè, Cartamum, sive Churtal: Italicè, Vena sive Gena: Germanicè, Habern: Hispanicè, Avena, & Avea: Gallicè, Auoyne.

Avenæ facultates ex Gal.

Nomina.

40

Avena βρῶμος, forsan à βρῶμα quod cibum significat: nam ut auctor est Plinius lib. 18. cap. 17. Germaniæ populi eam serunt, quibus frumenti instar est, cujus pulte etiam vivunt: & sanè quotidiano usu apud Germanos frequentissima, non autem sola hac pulte utuntur, ut falsò Plinius scribit. Theophr. 4. de caus. plant. 6. Avenam ex Zea fieri: & Plinius loc. cit. primum frumenti vitium esse, & in eam hordeum degenerare, scribit. Hæc triplex est, vulgaris, dein nigra, tum nuda. 50

ORYZA.

ὄρυζα. ORYZA.

CAP. LXXXVIII.

ORyza frugum generis est, in palustribus, riguisq; nascens. Mediocriter alit: sed alvum supprimit. 60

Oryza.

ORyza folio exit arundinaceo, carnoso, porro haud absimili: culmum fert cubitalem, & sæpe majorem, geniculatum & tritico crassiorem, firmioremq;, in cujus summitate spica prodit, in ramulos divulsa, in quibus semen utrinq; impari exortu provenit, cortice subflavo, aspero, tenuibus quasi costis striato, ovi figura, quod gluma expoliatum, candidum est. Gaudet locis uliginosis ac palustribus. Provenit copiosa in nonnullis Italiæ locis, humecto tantùm solo: sed copiosis-

piosissima in Asia Syria, & Aegypto. In cibis Oryza admodum est familiaris, concoctuq; facilior evadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui jure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dysentericis, cœliacis, & diarrhœa affectis, præsertim ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti decoquatur. Sunt, qui oryzam quoq; dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, addito saccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum utiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina bellè quidem cataplasmatis admiscetur repellentibus: mammarum incipientes inflammationes arcet cum rosis & anthemide decocta, & illita. Hujus meminit Gal. qui lib. 8. de simpl. med. facultat. sic de ea pauca scribit: Oryza habet adstrictorium quippiam: quare mediocriter ventrem sistit. Et lib. 1. de aliment. facultat. Semine hoc, inquit, omnes in sistenda alvo utuntur ipsum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quàm halica conficitur, & minus alit, ceu utiq; & in edendi suavitate ab ea quàm plurimum deficit. Ut ὄρυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabibus, Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reiß*: Hispanis, Arroz: Gallis, Ris.*

Nomina.

Oryza: ὄρυζα Theophrasto 4. hist. 5. ex qua Plinius lib. 18. cap. 7. Ptisanam fieri scribit, quod aliqui de Oryza quæ vulgo cortice nudata venalis habetur, intelligendum volunt. Dicitur Oryza Italica, ad differentiam Germanicæ. C. B. Oryza peregrina, Trag. Oryza, Brunf. Cord. in Diosc. Dod. Matth. Lac. Lon. Lob. Cast. Cæsalp. Lugd. Cam. Tab. cui & Hordeum galaticum.

Χόνδρος. HALICA. CAP. LXXXIX.

HAlica fit ex zea, quam dicoccon appellavimus: plus alit, quàm oryza: alvum *a* magis cohibet, *b* stomacho longè utilior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: unguium scabritias extricat: incipientibus ægylopiis medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, idoneum est.

a Magis non legit Orib.
b Orib. εὐστόμαχος. i. stomacho utilis.

HAlicam antiquitus parabant ex zea, cretam, & gypsum admiscentes. Hujus rei auctor est Plinius lib. 18. cap. 11. sic inquiens. Halica fit è zea, quam semen appellavimus. Tunditur granum ejus in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilium, ut notum est, pilo vinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum verò aphærema appellant. Nondum habent candorem suum, quo præcellunt, jam tamen Alexandrinæ præferuntur: postea mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremq; & teneritatem affert. Invenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maximè è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores ejus spicæ, nigrioresq; & brevi stipula, pinsunt cum arena, & sic quoq; difficulter deterunt utriculos: posteaq; gypsi pars quarta inspergitur, atq; ut cohæserit, farinario cribro subcernunt: hactenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quod veteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam esitassent, cùm procul dubio compertum sit, gypsum, in corpus assumptum adeò spiritibus meatus obstruere, ut facilè homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quòd quanquam aliqui cretam, alii verò gypsum halicæ commiscerent, ut candidior, & mollior evaderet: ablutionibus tamen prius eam expurgabant, quàm decoquendam traderent. Namq; & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine vindicent: quæ tamen & abluitur, & deraditur, & cribro excutitur, cùm in ciborum condimentis, vel medicamentorum misturis eæ expetuntur. Hoc enim mihi visus est innuisse Gal. lib. 1. de alim. facult. cùm ait: Cæterùm diligentissimè, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animadvertere oportet. Quippe cùm Halicam ad sorbitiones parandas elui præcipiat, id sanè facere videtur, ut repurgetur à creta, & gypso, quibus inficiebatur. Quòd autem in cibum non sumeretur Halica, quæ ab omni mangonio non esset purgata, ostendit idem Gal. loco nuper citato, cùm inquit: Halica ex genere est tritici quæ valenter nutrit, succumq; lentum habet, sive in aqua duntaxat coctam cum mulso, aut dulci vino, aut etiam adstringente sumas, sive ex oleo, saleq; conditam. Qui autem per sanitatem ob vehementem ventris mordicationem, sive à biliosi humoris copia, sive aliunde profectam, sorbitione egent, iis halicam affatim coctam, quoad teneram flacciditatem adepta colliquescat, deinde conditam, & colatam, ut ptisanæ colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Hæc Galenus, qui certè tot laudibus hac in re Halicam non commendasset, si creta, vel gypso admistam assumpsissent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex Zea, quæ dicoccos dicitur, sed etiam ex tritico. & aliis frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Aetio, & aliis intelligi facilè potest. Fit & hoc tempore in universa Italia, quamvis eam non Halicã, sed Far falsò appellitent. Namq; far ab halica longe diversum putamus. Quòd autem Far à chondro, sive halica differat, sitq; per se frumenti, vel tritici proprium genus, antiquis Adoreum vocatum, è quo Far ipsum paratur id sanè ex plurium probatissimorum auctorum scriptis apertissimè constat. Siquidem id primùm declarat Plin. lib. 18. c. 8. sic inquiens: Frumenti genera non eadem ubiq; neq; ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adoreum veteres appellavero. Quin & eodem capite, ut fortasse palàm faceret, aliud esse Zeam, è qua fit halica, aliud verò far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. 7. ejusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantùm è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ usus, ut ipse testatur Plinius lib. 22. capit. 25. cùm inquit: Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neq; arbitror Pompeji magni ætate in usu fuisse. His accedit Asclepiadis, & Galeni auctoritas libr. 7. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarii dimidium. decocti marrubii viridis sextarium unum: hæc in vas vitreum conjecta, diem & noctem macerari sinito. Sequenti diopharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus: hæc Galenus. Quibus palàm est à farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aetius libr. 9. cap. 45. ubi ex Archigene hæc habet. Quod verò Latinè in regionibus Romæ vicinis far appellant, hoc modo paratur: Frumentum modico tempore aqua madefactio, indeq; extractum, ac in pilam conjectum, veluti ptisanam, à cortice repurgato, ubi verò corticem exuerit tollito, atq; in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinq; partes redigatur, & siccum asservato. Usus autem tempore halicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro agris verò variè apparatur, & epithematis quoq; admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisq; far concinnant, quo modo & suavius, & jucundius redditur: hactenus Aetius. Ex cujus, & supradictorum testimonio, illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica dissideat, qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris. Quod Græcis χόνδρος, Latinis pariter & Italis Halica nuncupatur: Arabibus, Chandaros.

Halicæ conficiendæ. Parandi ratio ex Plinio.

Halica ex zea Aphrica.

Gingiberis rad. rubrica inficiuntur.

Halicæ vires ex Galeno.

Farris, & halicæ differentia.

Nomina.

κέγχρος. MILIUM. CAP. XC.

Milium in panes coactum minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua alvum, urinam cit. Torretur milium, fervensque in sacco ponitur, ut torminibus reliquisque doloribus, si foveatur, auxilio sit.

Milii cõsid. & histor.

MILIUM.

Milium, folia profert arundinacea, panico æqualia, calamum bicubitalem, crassum, geniculatum, lanuginosumque, radicem multiplicem, ac durum, paniculis divulsis è cacumine dependentibus. In quibus copiosum oritur granum, subrotundum, solidum, læve, subflavum, tenui tunica vestitum. Seritur in agris, pingui & stercorato solo. Ejus panis dum recens est, & arte quadam pistoria rectè paratus, ut Veronæ fit, & ita calidus, ut ex furno excipitur, devoratus, sua quadam dulcedine placet, & à pluribus expetitur. Quare non desunt, qui ipsum calidum per plateas circumferant, clamantes, Pan di miglio caldo, caldo: at cum obduruit ingratus sanè est. Sylvani, qui carbones, & arbores secant in Tridentino agro, sola pulte Miliacea, quam vulgò appellant Polenta, se alunt, eam cum lacte edentes, nec alio dicunt se posse alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantùm alimento vivunt, & fontanam aquam potant. Milii vires ex Galeno. *Milium fomentum est optimum ad siccandum contra morsum, & ad flatus repellendos, præsertim ubi cum sale admistum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, & ad lateris dolores quin etiam præstantius est additis chamæmeli floribus. Medicamenta, quæ in milii acervo sepeliuntur, diutius à carie, & putredine præservantur: imò & ipsæ carnes recentes milio æstate sepultæ, pluribus diebus à putredine vindicantur. Milium, ut libro 7. simplicium medicamentorum prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar quidem eduli comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti, sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentum iis, quæ citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatis modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est ejus in cataplasmatis usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libr. 1. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper prææridum, & instar arenæ, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguedinis, & lentoris. Jure ergo alvum humentem desiccat. Agricolæ hujus farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur.* Nomina. *κέγχρος Græcè: Milium, Latinè dicitur: Arabicè, Jeuert, Geguers, sive Gianret: Italicè. Miglio sive Meglio: Germanicè, Hirß: Hispanicè, Millo, & miyo: Gallicè, Millet.*

I. PANICUM MINORE PANICULA.

Milium à milliari summa Festo, quasi millesimum granum ferat: κέγχρος Theophr. 8 hist. 3. à minutis ficuum granis numerosissimis, quæ κεγχραμίδες vocantur: πασπάλη, Hippocrati: πάσπαλος, Galeno. Habetur semine luteo ac albo: alterum semine nigro, quod à vulgato differt, caule latiore & non hirsuto & latiore juba. In Argovia nunc frequenter seritur nigrum, quod ex radice caules emittit non adeò ut in priori altos, foliis latioribus, juba sparsa & minore, semine aliquantum majore & rotundiore, & ad pultes conficiendas altero longè utiliore. De Indico dicetur sequenti capite.

ἔλυμος. PANICUM. CAP. XCI.

Panicum *a* frumentaceis seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes subigitur. Eosdem habet usus: minus tamen & nutrit, & stringit.

a Meum. λῖ τινες μελίνην καλοῦσι, i. eam aliqui Melinem appellant.

Panicum

II. PANICUM DOMESTICUM.

III. PANICUM SYLVESTRE.

Panici consi. & historia.

Panicum alterum.

Panici sylv. consid.

Panici vires ex Galen.

Ruell. lapsus.

PAnicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine panicula provenit, ad terram versa, non ut in milio divulsa, sed prædensis compacta racemis, granis numerosis, hirsutisq́ʒ. Seritur in campis mense Majo, & quandoqʒ statim post messem. Est & aliud genus, quod mammosas ferè paniculas gerat, & pene semen racematim proferat, copiosiore proventu. Color paniculis varius: namq́ʒ in quibusdam candicat, in aliis rufescit, in pluribus verò flavescit. Reperitur & SYLVESTRE, sed cibis inutile, & tantùm aviculis idoneum, quibus panicula offeruntur. Hoc sativo longè minus, gracili admodum stipula, geniculata tamen, cubitali longitudine, aut majori: foliis angustioribus, brevioribus, asperisq́ʒ, paniculis in cacumine longis, subrubentibus, hirsutis & asperis, adeò, ut pertinaciter vestibus inhæreant, sed panico valde minoribus. Sponte per se provenit in hortis & viridariis: quinetiam in campis, & vineis. Vis illi panico similis, sed longè magis adstringit, siccat ac refrigerat: ut scriptum reliquit Galenus, libro 6. simplicium medicamentorum, ex leguminum genere est, milio specie simile. facultate certè pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoq́ʒ nonnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si verò foris illinatur, exiccat, atqʒ refrigerat: hæc Galenus. Cæterùm scribit Ruellius secundo de natura stirpium volumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Qua in re apertè hallucinatur: namque melica, quæ apud Insubres vulgò Melega nominatur, illud genus frugis est, quam nostrum vulgus in Hetruria Saggina vocat: alii verò in Italia populis Sorgo appellant. Nec usquam, quòd sciam, in Italia panicum melica vocatur. MELICA autem (ut utar hoc nomine)

Melicæ consideratio.

frugis est genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò ut campi, in quibus ad maturitatem usque adoleverit, arundineta repræsentare videantur. Ejus tamen calamus non ut vulgarium arundinum, inanis est, sed sacchariferarum arundinum modo, alba farctus medulla, Sambuci modo. Paniculæ quas ad Cybelii pomorum magnitudinem summis proferunt culmis, magnas, crassasq́ʒ, quædam cùm maturitatem senserint, in nigro rufescunt: quædam verò nigredinem in universum contrahunt, quædam subalbicant granis compluribus onustæ. Seritur in campis aratro cultis ac stercoratis. Refrigerat, siccat, cohibet & resolvit. Facultas ei haud milio dissimilis. Depectitur granum a rusticis, moliturq́ʒ in farinam, & inde in agrestem cogitur panem concoctu contumacem, & qui parum alat: alvum adstringit: etsi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumq́ʒ, feratur saginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro 18. cap. 7. Milium est INDICUM, quod tamen non animadvertit Ruellius, alioqui maximus Plinii sectator. Plinius

Milium Indicum Plinii.

enim sic habet: Milium intra hos decem annos ex India in Italiam invectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertilissimum.

Milii Indici aliud genus.

Est & aliud Milii Indici genus, quod primum mihi Patavio missum est, à Jacobo Antonio Cortuso, Nobili Patavino & rei plantariæ studiosissimo. Verùm hoc altero longè nobilius, præstantiusq́ʒ habetur, nam glumam facilè exuit, & meliorem, pulchrioremq́ʒ conficit panem: idem culmo, foliis, paniculisq́ʒ alteri simile habetur. Sed hæc omnia in Bohemia minora provenerunt, aeris fortasse inclementia. Fit è milii Indici communium arundinum medulla medicamentum ad strumas valde utile, hoc modo: Sumuntur hujusce milii internodia decem, extrahiturq́ʒ inde universa medulla, huic spongia nova integra, rubensq́ʒ additur, & igni simul comburuntur: deinde in pulverem teruntur, additis piperis nigri granis duodecim. Pulveri admiscetur triticeæ farinæ uncia, & postea exceptis omnibus ovo recenti, inde placentula conficitur, & sub ferventibus cineribus coquitur. Demum in sex partes dividitur, & Luna decrescente, pars una alternis diebus vesperi strumoso dormitum ituro propinatur, nullo addito potu: fitq́ʒ ita, quousqʒ affectus senas illas vo-

IV. MILIUM INDICUM.

Nomina.

raverit particulas: deinde altera, & tertia luna idem repetitur. Hoc medicamento plures curati sunt. Flores, qui rubris Milii Indici Paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro vino hausti, rubra fœminarum profluvia sistunt, quemadmodum ex albis paniculis accepti albos quoq; uteri fluores cohibent. Dantur pari juvamento etiam dysentericis, & cæteris alvi fluxionibus affectis. Idem præstat granorum putamen, ovi vitello probè decocto exceptum, & à jejunis illicò devoratum. Quod ἔλυμος *Græcis: Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis,* Fenich: Heydelfenich/ Fuchsschwantz: *Hispanis, Panico, & Panizo: Gallis, Panis. Milium Indicum. Hetruscis, Sagina: Longobardis Melega: Venetis, Sorgo. Panicum sylvestre Græcis* ἔλυμος ἄγριος*: Italis, Panico salvatico, seu Panicastrella.* 10

Panicum à panniculis quibus semen inest, Plinio lib. 18. cap. 7. quod mel frugum Diocli dici, idem lib. 22. ca. 25. testatur, qua de re dictum plenius in nostro Phytopinace. Hoc quadruplex reperitur, minore, majore & cærulea pannicula: & Indicum de quo supra. I. Quod & vulgatius, dicitur Panicum pannicula minore C.B. Milium exiguum, Trag. Panicum Fuchs. Cord in Diosc. & hist. Gesf. hor. Dod. gal. & fol. Lon. Lob. Cæsalp. Tab. Cam. Hoc variat panniculis albis, flavis, purpureis, quare semine est albo, luteo ruffescente. II. Panicum pannicula majore C.B. Panicum domesticum, Matth. Panicum, Lacu. Cast. Panicum aliud Indicum pannicula villosa, Lob. Panicum Indicum, Dodo. fol. & Tab. cui & villosum & Hispanicum. III. Panicum sylvestre est, quod quadruplex existit, primū quidem duplex, sine aristis & cum aristis: alterum simpl. spica molli: tertium spica aspera, & quartū spica nigra. Figura adposita Panici est sylvestris sine Aristis, siquidē alterius ejus speciei utriculi in oblongam aristam desinunt, C.B. dicitur Panicū palustre, & sylvestre, Dod. gal. Panicū sylvestre Matth. Cast. Taber. Lugd. Cam. Panicum herbariorum sylvestre Lobel. Panicastrellæ similis alia, Cæsalpin. Gramen Mannæ alterum, Dodon. fol. & Lugd. Milium sylvestre & supinum quod Ischæmon videtur, Clus. Hisp. an Schwaden/ Cord. in Diosc. & Gesf. hor. IV. Milium Indicum, quia Plinius lib. 18. cap. 7. ex India in Italiam invectum scribit. C. B. Panicum, Trag. Milium Indicum, Matth. Fuch. (cui & Sarracenicum vel Sorgi) Cast. quo ad descriptionem Lugd. Cam. Sorghi, Dod. gal. Lon. Melica, Cæs. Dodo. fol. cui & Sorghum, Sorgo. Melica Italorum Lob. Sorgum, Gesf. hor. Tab. Maizum, Gesn. hor. cui & Panicum Indicum, & Milium Indicum. Hoc variat seminis colore nigro, rubro, luteo, albo. 20 30 40

SESAMUM.

Σήσαμον. SESAMUM. 50

CAP. XCII.

Sesamum stomacho inutilis cibus: halitus gravitatem facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: nervorum crassitiem illitu discutit: medetur auribus fractis, ambustis, inflammationibus, coli doloribus, & cerastæ morsibus: capitis dolores, qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Ægyptii utuntur. 60

Sesami consideratio.

Tametsi Sesami Semen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiarij, qui Sesami plantas viderint unquam, cùm nullum, vel rarissimum, quòd agros steriles reddat, seratur in Italia.

Siquidem

Siquidem quod in myropoliis habetur, ex Græcia, & Peloponneſo ad nos convehitur. Provenit (ut Theophraſtus eſt auctor) caule milio ſimili, craſſiore tamen, ac altiore: foliis rubentibus: flore viridi, herbaceo: ſemine vaſculis incluſo, papaveris modo. Seſamum, teſte Plinio, ab Indis primùm advectum eſt. Ibi enim copioſiſſimum ſeritur, cùm maximo inde oleum proventu conficiant, non modò ad lucernarum uſum, ſed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex olivis. Non temerè ſcripſiſſe videtur Ruellius, nihil ita, ut Seſamum, emacrare ſolum, utpote cui craſſior, & multiplicior arundo ſit, quàm milio, & radix quoq; numeroſior. Siquidem id legimus Theophraſto proditum eſſe lib. 8. cap. 9. de plantarum hiſtoria, ubi ſic inquit: Omnium, quæ æſtivis ſementibus ager recipit, Seſama terræ moleſtiſſima eſſe, plurimumq; poſſe extenuare putatur, utpotè quæ multipliciori craſſiorique calamo, & numeroſiore conſtet radice, quàm milium: hactenus Theophraſtus. Cæterùm plantam, quam hic pro Seſamo excudi curavimus, miſit ad me Piſis Lucas Ghinus præſtantiſſimus plantarum indagator. At ſi verum fateri debeam, non auſim ego affirmare hanc genuinum eſſe ſeſamum, quòd in primis culmum non gerat milio craſſiorem, altiorem, numeroſioremq;, nec radices longè plures, ſed ſcapum fabæ æmulum, in quo fabarum more ſiliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus ſemen: Deinde quod ejus folia non rubeſcant, nec flos herbaceo ſit colore. Dixi ſententiam meam, videant nunc alii, an hæc planta pro legitimo ſeſamo ſit recipienda. [*Cæterùm duas diverſas imagines pro Seſamo exhibuimus, quod varia quoq; ſit hoc tempore herbariorum de eo ſententia: alii enim hanc plantam, illam alii pro legitimo Seſamo demonſtrant. Mihi quidem (ut ingenuè fatear) neutra placet, quòd utraq; hiſtoriæ refragetur, quam de Seſamo Theophraſtus & Plinius tradiderunt. Has tamen plantas hic depingi curavimus, ea ſaltem ratione, ut illud lectores admonerem, quòd eæ, meo judicio, notis veri Seſami non reſpondeant: quodq; in manifeſto errore verſentur, qui ſecus opinantur.*] *Seſami meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ita ſcribens: Seſamum non parum in ſe continet viſcoſum, & pingue: quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Ejuſdem facultatis eſt, quod ex eo conficitur oleum: & herba quoq; decoctum ſimilem vim obtinet. Et libro de alimentorum facultatibus: Seſami ſemen, inquit, pingue eſt, ideoq; repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem & eos qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, & ſtomachum ſubvertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventris partibus vigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neq; aliud quodvis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoq; non celeriter pervadit. Σησαμον Græci, pariter & Latini Seſamum dicunt: Arabes, Semſem, aut Senſera: Itali, Seſamo: Hiſpani, Jorgilim, & Alegria: Galli, Jugoline.*

Seſami hiſt. ex Theoph. & Plin.

Ruellius.

Lucæ Ghini An Seſamum hoc ſit genuinum.

Seſami vires ex Gal.

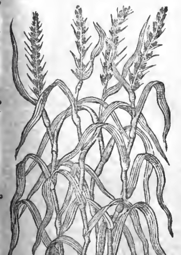
Nomina.

Seſamum: in ſecunda editione commentariorum duas habet icones, ut ex verbis ex ſecunda editione deſumptis & notis incluſis, huicq; editiooi additis colligere eſt. Alteram Seſami quorundam nomine, quam figuram in aliis editionibus, capiti de Myagro adpoſuit, ſiquidem in ſecunda editione, capiti de Myagro, nullam figuram addiderit: alteram habet Seſami aliorum nomine, quam pro Seſamo aliis in editionibus reſervavit, & rectè: quam Seſamum etiam vocant Cord. in Dioſc. Dodo. fol. Lobel. Caſt. Tab. Seſamum verum, Geſ. hor. Lugd. Cam. Seſama, Cæſalp. Sempſem Alpinus.

Αἶρα. LOLIUM. CAP. XCIII.

Lolium, quod inter ſegetes naſcitur, molitum, nomas, putreſcentia ulcera, gangrænaſque compeſcit, cum raphanis, & ſale illitum: & ex aceto, & ſulphure vivo feros lichenas, & lepras ſanat: ſtrumas quoq; diſcutit, cum fimo columbino, & lini ſemine decoctum in vino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulſa utiliſſimè iſchiadicis illinitur: ſi cum polenta, thure, myrrha, aut croco ſuffiatur, conceptionem adjuvat.

LOLIUM.

Lolium omnibus notiſſimum eſt. Naſcitur in arvis è tritico, & hordeo corruptis uligine ſeminibus, aut per hyemem imbre nimio madidis, ut ſuperius quoque in tritici. & hordei commentatione dictum eſt. Verùm etſi non deſint, qui Lolium vere tantùm exoriri putent, provenit tamen (ut Theophraſtus memoriæ prodidit, libro octavo capite ſeptimo, de plantarum hiſtoria) hyeme ineunte, folio anguſto, piloſo, & pingui, ejuſque peculiare pinguitudo notatur. Cæterùm non ſolùm triticum, hordeumq; in Lolium degenerat, ſed & ipſum quoque Lolium in Triticum mutatur. Id quod non ſolùm affirmant Ruricolæ, ſed & Theophraſtus quoq; teſtatur libro quarto capite ſexto, de plantarum cauſis, ſic inquiens: Sed de mutatione in formam alienigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rurſus ex Lolio in triticum, & ſemine in avenam, mirandum ſanè eſt, &c. Quo fit ut potius exibilanda ſit noſtrorum antagoniſtarum opinio, quippe qui mutari plantas in melius negant, voluntque earundem mutationem perpetuò in deterius fieri. An non ipſe Theophraſtus libro ſecundo capite quinto de hiſtoria plantarum ſcribit Typham, & Zejam tertio quoque anno mutari in Triticum? an non ſcribit idem, cupreſſum fœminam in marem mutari? Hippocrates, graviſſimus autor, ad calcem libri ſexti de morbis popularibus, ſcribit contra hos ſycophantas: Phaetuſam Pitei uxorem, quæ antea fœcunda erat, in virum hirſutum barbatumq; eſſe mutatam. & Plinius teſtatur ſe vidiſſe in Africa mutatum ex fœmina in marem, ipſo nuptiarum die Lucium Coſſicium, civem Tiſdutanum: Naturam enim ſagaciſſimam qui negant in melius operari, ii ſanè amentia, aut furore agitantur: an non ex putri fimo lutóve animalia gignuntur; an non ex putri ju-

Lolii ēōtid.

Triticum in Lolii, & Lolii in triticum mutatur. Mathioli adverſarii notantur.

Fœminæ in viros mutatæ ex Hippoc. & Plinio.

Lolii historia.

tri juvenci cadavere apes procreantur, quæ nobis suavissima fundunt mella? an non ex rudi viliq; materia gignuntur in terræ visceribus pretiosissima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blaterones, naturæ monstra, qui potius ad perdendas scientias, vitiandasq;, quàm juvandas nati sunt. Sed hæc jam missa faciamus, & ad institutum nostrum redeamus. Est itaq; Lolium, ut prædiximus, vitium frugum, & hyeme statim prima è terra prosilit, folio longo, pingui, hirsuto adultum culmo tritici graciliore, in cujus summitate spica habetur longa aculeatis siliquulis impari exortu utrinq; referta, è quibus grana tria vel quatuor cumulatim aperte exeunt, cortice contumaci contecta. Maturescit unà cùm tritico.

Lolii vires.

Attenuat, resolvit, & abstergit. Panis qui Lolii multum admisit, inebriat, & caput maximè afficit, adeò, ut qui ederint, somno quodam gravi opprimantur, & quasi vertiginosi fiant. Nocet oculis, & visum obtenebrat. Ideoq; Itali, apud quos plurimum inter segetes provenit, cribris ad hoc paratis lolium à tritico magna diligentia secernunt, servantq; pro alendis gallinis, & capis. Namq; non solùm ab eo non læduntur, sed bellè saginantur.

Fuchsii error.

Credidit Leonhardus Fuchsius (ut declaravit in suis circa Lolium clarissimis de stirpium historia commentariis) Pseudomelanthium, quod inter segetes frequens nascitur, legitimum esse Lolium. Id quod (pace sua dixerim) non modò communis doctissimorum virorum, qui in stirpium doctrina diu versati sunt, sententiæ refragatur, sed & veterum scriptis, qui Lolium in spica, non calyce, non capitulis Melanthii vel papaveris modo inclusum, semen proferre tradiderunt. Et quamvis Theophrasti auctoritate utatur, ut sui Lolii effigiem repræsentet, plura tamen ex eo reddidisse videtur, quàm ipse usquam in Theophrasto legerim. Qua in re mihi quandoq; jocandi fuit occasio, ne dixerim Fuchsium ideo in lolio tam manifestè lapsum fuisse, quòd fortè eo tempore, quo hæc scribebat, contigerit id lolium in pane comedisse. Quod autem id legitimum sit Lolium, quod rei herbariæ peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè vulgò cognitum est, testis est Dioscorides lib. 4. cap. de phœnice, ubi phœnicem spicam lolio similem proferre prodidit. Ex quo palam fit, lolium in spica, non autem in capitulis Pseudomelanthii, & papaveris modo semen ferre. Ex vulgata quoq; Lolii facultate Fuchsii error deprehendi potest. Siquidem panis (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, stupiditatem quandam, & veluti temulentiam esitantibus parit, cum inexpugnabili ferè somno. Quamobrem ubiq; locorum incerniculis à tritico, aliisq; cerealibus ipsum separant, qui ejus noxam sensere.

Lolii vires ex Galeno.

Lolium, ut scripsum reliquit Galenus lib. 6. simp. med. desiccat & excalfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus, magis quàm Iris: sed non est perinde ut illa subtilis essentiæ, verùm multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertii ordinis excalfacientium, secundi verò extremè exiccantium.

Nomina.

Ejus nomen Græcum αἶρα: Latinum, Lolium: Arabicum Sceilen seu Zeved: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum Twalch/ Kuhweytzen/ und Lulch: *Hispanicum, Jojo: Gallicum, Jnayara, & Turayo.*

Lolii nomine multæ donantur à diversis plantæ, nos duas potissimum hoc nomine dignas censemus: alteram spica breviore de qua infra: alteram spica longiore de qua nunc. Lolium spica longiore tritici pestis, C.B. dicitur Lolium, Dod. gal. (cui & Zizania Arabum) & fol. Matth. Cord. in Diosc. Lob. (cui & in iconibus Triticum temulentum) Cast. Cæsalp. Lugd. & Taber. cui & Jureum: Lolium verum, Gesnero de hortis.

Ἄμυλον. AMYLUM. CAP. XCIIII.

[Conclusa non leg. Orib. a Orib. addit. τὸ ὀνομασθὲν ἀμυλὸν, καὶ βρεχόμενον ἐν ὕδατι γλυκεῖ ἀποχεόμενον, quod fit ex tritico, purgato, loto & madefacto, aqua dulci affusa.]

AMylum [ex eo appellatum est, quòd sine mola fiat.] Optimum a [ex trimestri, natione Creticum, aut Ægyptium. Ratio faciundi amyli hęc est. Purgatum trimestre triticum madescit quinquies die, & si fieri potest, nocte: cùm emollitum fuerit, effunditur sensim sine agitatione aqua, quò minus cremor utilis una excludatur: ubi mollissimum esse videtur, mutata aqua, pedib' calcari oportet: rursus infusa, teri: tum demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi, reliquumq; quallo sportisq; siccatum tegulis novis confestim torreatur flagrantissimo in sole: namque si paulisper udum maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, pustulas, cavaq; ulcera efficax est: sanguinis rejectiones potu cohibet, exasperatas fauces lenit: lacti, atq; obsoniis admiscetur. Fit etiam amylum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & subactæ farinæ modo manibus subigitur: pressaq; ferventissimo in sole, ut ante retulimus, exiccatur. Nullus in medicina usus, ad alia tamen conveniens.

Amyli consid.

AMylum, quod vulgò Amidum officinis vocatur, omnibus quidem notum est: probatur autem, auctore Plinio libro 18. cap. 7 levitate ac lævore, atq; ut recens sit, & candidum. Cæterùm etsi prætulerit Dioscorides Amylum, quod è Creta advehitur, Plinius tamen longè magis Chium, cui insula (ut ipse scribit) Amyli inventio debetur, præstare asserit.

Amyli vires ex Galen.

Amylum, ut memoria prodidit Gal. lib. 1. de alimen. facul. ex tritico conficitur, lævigandi exasperatas partes vim obtinens, quæ communis est omnibus substantiis consistentia siccis, quæ neq; adstrictionem, neq; acrimoniam, neq; aliam quamvis facultatem habet insignem, quas substantias jure ἀποίους id est qualitatis, quæ sensu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas substantias est aqua. Cæterùm amylum similem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quàm panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, cùm cæteri panes calfaciant. Quod verò ad triticum in aqua elixum attinet, cum ea amylum ne conferendum quidem est, cùm palam id tum calfaciat, tum valenter nutriat, si coctum fuerit: id quod factu (ut diximus) est difficile. Porrò Amylon (ut Pli. tradit lib. 22. cap. 25. hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit alvum, epipheras oculorum inhibet, & ulcera sanat. Item pustulas, & fluxiones sanguinis: genas duras emollit. Datur cum ovo his, qui sanguinem rejecerint: in vesica verò dolore semuncia amyli cum ovo, & passi tribus, suffervefacta à balneo.

Nomina.

Quod Græci ἄμυλον, Latini similiter Amylum vocant: Mauritani, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amlung: *Hispani, Amydon: Galli, Amydum.*

Τῆλις. FOENUM GRÆCUM. CAP. XCV.

FOeni Gręci farina vim habet emolliendi, discutiendiq;: in aqua mulsa decocta adversus tam internas, quàm externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto, & nitro trita extenuat. Succus decocti ejus fœminarum malis subvenit: & sive tumor sive præclusio sit vulvæ, foventur, & insident. Fœni græci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi vice subjiciatur. Viride cum aceto utilissimum imbecillib.

locis

FOENUMGRÆCUM.

locis,& ulcera fentientibus.Decoctum ejus prodest adversus tenesmos, fœtidamque dysentericorum proluviem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices abstergit.

Fœni Græci semen profert plantam trifolio similem, folia habet per ambitum serrata, caules exiles, complures ab una radice prodeuntes: flores candidos, parvos, è quibus cornicula prodeunt incurva, acuminataq́ue, in quibus semen concluditur subfulvum, pingue, odore gravi. Radice nititur multiplici atque tenui. Seritur pingui solo Februario, & Martio calidiori tractu. Digerit, resolvit, emollit, pellit & abstergit. Sicci seminis farina, cum sulphure, & nitro lentigines delet. Medetur ulcerosæ scabiei, si cum quarta parte seminis nasturtii, excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia, auxiliatur genitalium tumoribus: quinetiam parotidas juvat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino subacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fœnogræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis mucago, madefactis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones avertit. Decoctum verò ejus ex aqua oculorum inflammationes arcet instillatum. Hujus meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Fœnum Græcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo: proinde ferventes phlegmonas irritat acerbatq́ue: quæ verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat, Τῆλις ἢ βούκερως id Græcè dicitur, quòd Latinè Fœnum græcum: Arabicè, Olba. Helbe, seu Hebbe: Italicè, Fieno greco: Germanicè Fenigrec/ *&* Bockshorn: *Hispanicè, Alfornas & Alloluas: Gallicè, Fenugrec, & Senegre.*

Fœni Græci cum. lid. & hist. flor.

Fœni Græci vires Matth.

Fœni Græci vires ex Gal.

Nomina.

Fœnum græcum Plinio dictum, à filiquarum forma, βούκερως καὶ αἰγόκερως Græcis, & Siliqua Columellæ dicitur. Fœnumgræcum, Trag. Matth. Lac. Lob. Dod. fol. Cast, Cam. Cæsalp. Fœnogræcum, Fuch. Cor. in Diosc. & hist. Dod. gal. Fœnumgræcum sativum, Lug. Hoc enim duplex est, sativum & sylvestre: hocque duplex, alterum a Dodonæo & Lobelo, alterum ab Herbario Lugd. propositum: quod enim Tragus Fœnigræci sylvestris nomine proposuit, in hanc classem non pertinet.

Λίνον.

LINUM. CAP. XCVI.

I. LINUM.

Linum vulgò notum est: cujus semen easdem, quas fœnum græcum, vires habet. Discutit, & emollit omnem intus, forisq́ue inflammationem, cum melle, oleo exiguaq́ue aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: vitia cutis in facie, varosq́ue crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duritiasq́ue discutit: ulcera, quæ serpunt, favosq́ue cum vino decoctum expurgat: ungues scabros eximit, cum pari modo nasturtii, & mellis: vitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis vicem substituatur: tussim lenit: ventrē stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur. Hujus decoctum intestaneorum, vulvæque erosionibus immittitur, alvi excrementa evocat, ad vulvæ inflammationes in desessionibus perquam utile.

Linum caulem edit sesquicubitalem, teretem, rectum, obsequiosum, folia oblonga, angusta molliaq́ue: ramulos promit in summitate ternos, quaternosve, in quibus cærulei emicant flores: Semen edit in orbiculatis folliculis in acutum desinentibus, planum, læve, cordis figura. Radice nititur unica, non tamen sine fibris. Seritur passim in campis, attrito ac stercorato solo. Cùm Linum, & ejus semen sint non modò medicis omnibus, sed etiam cæteris, & præsertim agricolis, vulgò notissima, supervacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi, etsi seminis usus, & vires minimè silentio sint prætereunda. Exprimitur ex semine oleum, quod non solùm medicis, & seplasiariis expetitur: sed etiam pictoribus, lapicidis lignariis, cæmentariis, ac ferrariis fabris. Præstat & ad lucernarum usum, quod diutius igni resistat, quàm quod ex olivis exprimitur. In medio autem

Lini consideratio.

Olei ex lini semine vires.

II. LINUM SYLVESTRE.

III. LINUM SYLVESTRE angustifolium.

IV. XYLON SIVE GOSSIPIUM.

autem diutius igni resistat, quàm quod ex olivis exprimitur. In medico autem usu nervorum convulsionib. peridoneū est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias, & ad ossium compagines explicādas mirificè prodest. Peru tile est omnibus sedis affectibus, nempe hamorrhoidibus, condylomatibus, rimis ac doloribus: fœminarum induratos locos emollit: infunditur utiliter colis dolore vexatis. Nymphaeae, aut rosarum stillatitia aqua ablutum, ambustis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu exhibeant qui laterali dolore vexantur & nephriticis, verùm recens sit oportet: quandoquidem inveteratum, contracto rancore non modò excalfacit plusquam par sit, sed & nauseam cōmovet. Caeterùm quoniam (ut Plinius inquit libr. 19. cap. 1.) XYLON, sive Gossipium, quod nos vulgari sermone Bambagia, alii Cotone appellant, inter lini genera nonnulli annumerant, & cum ejus, quod sciam, unsquam meminerint Dioscorides, & Galenus, mihi sanè praetermittendum non fuit, quin de eo hic differerem. Planta est Xylon non admodum magna, caule tamen ramis non paucis referto, foliis vitigineis, triquetris [floribus luteis, umbilico tenus purpurascentibus] fructu [exigui mali magnitudine] barbato, pontica nucis ferè modo in quo semen concluditur [pipere majus, in quo medulla est alba ac pinguis] unà cum mollissima, ac candidissima lanugine, quae maturo jam fructu eximitur, atq; netur ad multa utilis. [Planta seritur, adolescitq; tribus, aut quatuor mensibus, ad arbuscula proceritatem.] Excalfacit eadem & siccat. Usta sistit sanguinis profluvia: & praesertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus & difficulter spirantibus mirificè auxiliatur: genituram quoq; auget. Oleum è seminis medulla expressum lentigines, & caeteras cutis infectiones delet. Est & planta lino similis, tum foliis, tum caule, tum quoq; florum ipsorum figura, quanquam aureo sint colore. Hanc à nobis inventam LINUM sylvestre vocare libuit, non solùm, quòd Linum facie referat, sed quòd lini modo in stamina trahi possit. Complures ab una radice emittit caules, graciles, teretes, rectos, ac flexiles: folia in caule universo lini aemula, sed brevioribus ac firmioribus. Flores in cacumine exeunt pusilli è ramulis, aurei lini floribus facie haud absimiles. Nascitur sponte in convallibus inculto solo. Herba ipsa unà cum floribus decocta, & cum recenti butyro illita, tumores resolvit, & inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, addita althea radice & gallinaceo adipe, panosq; in inguinibus sanat. Lini seminis vires memoriae prodidit

Xyli nomen & vires.

Linum sylvestre.

Lini vires ex Gal.

prodidit Gal.lib.7.simp med sic scribens: Lini semen esum flatnosum est, etiam si frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Est verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, & siccitatis quodammodo in medio est situm. Quinetiam emollit, resolvit, concoquit & abstergit. Quod Graci λίνον, Latini item Linum appellant: Arabes, BaZarichichen, sive Bezerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein und Flachs: Hispani, Lino: Galli, Lin. Linum sylvestre, Graci, λίνον ἄγριον: Itali, Lino salvatico: At Gossipium, Graci, Ξύλον, πάμβαξ, sive βάμβαξ, sive ἐριοφόρον. Officinæ & Barbari, Cotum, Bambax, seu Bambasum: Itali, Bambagia, sive Cotone: Germani, Baumwoll: Galli Coton. Nomina.

Linum in Lolium mutari auctor est Theophrastus 3. de caus. plant. 21. cujus genera ratione loci natalitii Plinius lib. 19.c. 1. recensuit: in Phytopinace nostro licet novem proposuerimus genera: nunc tamen & decimum tenuifolium violaceum agnoscimus, de quibus ex professo in universali nostra historia, ubi descriptionibus fidelissimis etiam icones adponemus. Lini enim duplicis tantùm meminit Matthiolus, sativi & ejus quod flore luteo est: adjecimus tamen & tenuifolium cùm vulgatissimum sit. I. Linum sativum C.B. & Dod. fol. Linum, Brunf. Fuch. Dod. gal. Cord. in Diosc. Lac. Lonic. Lob. ob. Cast. Cæs. Lug. Linum Germanicum sive Sativum, Trag. Linum sativum vulgare cæruleum, Lob. icon. II. Linum maritimum luteum. C.B. Linum sylvestre, Matth. Dod. fol. Cast. Cæsal. Linum sylvestre primum, Lugd. Linum marinum luteum. Narbonense, Lob. III. Linum sylvestre angustifolium flore minore. C.B. Linariæ quarta species Trago: linum sylvestre tenuifolium, Lob. Tab. Linum sylvestre tertium, Clus. Pan. Lug. Linum sylvestre cæruleo flore, Camer. ad Matth. Flore est cæruleo, reperitur & albo. IV. Gossipium duplex novimus, alterum vulgatum, alterum arboreum, quod in horto Doctoris Zuingeri vidimus, cujus iconem historia nostra exhibebit: sed de vulgato quod Coto & Bombax Serapioni dicitur, Xylon. Fuchs. Matth. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lon. Gossipium, Matth. Lob. Dodo. fol. Cast. Lugd. Cæsalp. Tabern. Cam. *δένδρον ἐριοφόρον*, Guilandino.

CICER DOMESTICUM. · CICER SYLVESTRE.

Ἐρέβινθος. CICER. CAP. XCVII.

Cicer sativum alvo idoneum est, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum ervo decoctum illinitur ad inflamationes testium, verrucosas informicationes: ad scabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesq;, item contra carcinomata, & ulcera, quę cacoëthe vocantur, cum melle, & hordeo prodest. Alterum genus arietinum nominatur. Utrunq; ciet urinas, dato cum roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium, pensiliumq; genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana linteolo deligata abjici post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylvestre cicer, foliis sativo simile est, odore acri, sed semine discrepat. Idem quod sativum præstat.

IN cicerum genere habetur sativum & sylvestre. Sativum trium est generum, candidum, quod Columbinum vocatur, est & rubeum Venereum dictum, quòd ad excitandam Venerē mirificè præstet. Habetur item & nigrum cæteris minus, quod Arietinum appellant. Adolescit cicerum planta cubitali altitudine, paulò procerior, foliis oblongis, denticulatis, subalbi- Ciceris consider. Ciceris hist.

albicantibus, pilosis: caule lignoso, haud recta, ramis multis brachiata floribus subpurpureis, è quibus siliquæ prodeunt bre-
ves, farctæ, hirsutæ, in mucronem acutum tenuem desinentes in quibus ad summum cicera dua concluduntur. Radice niti-
tur lignosa fibrosaq;, altè descendens. Solum amat pingue Seritur vere appetente & maturescit æstate. quo etiam tempo-
re demetitur arescentibus siliquis, nam si citius extirpetur, semen rugosum evadit. Horum meminit Gal. 1. de alim. fac. in-

Ciceris vires ex Galen.

quiens: Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, sed valentius nutrit. Venerem stimulat, creditumq; est etiam si-
mul semen generare: cujus gratia admissariis equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergen-
di major, quàm fabis: adeò ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos evidenter frangant, atq; comminuant. Ni-
gra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaq; vocata. Hujus ex aqua decoctum potare præsti-
terit: Vescuntur & virentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis: hactenus 10
Galenus. Nigrum vocari Arietinum tradidit Plinius, quòd arietum capita sua imagine repræsentet. Theophrasto quoq;
Ciceris plures sunt differentiæ libr. 8. cap. 5. de hist. plant. ubi sic habet: Cicer & magnitudine, & sapore, & odore, &
forma, plerasq; differentias ostendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris fa-

Ciceris vires ex Aëtio.

cultates recensuit etiamnum Aëtius, sic inquiens: Cicer flatuosum legumen, ac alimentosum, ventri accommodatum,
urinam ac menses evocat, & lac, & sperma copiosè generat. Hujus decoctum, præsertimq; nigri, calculos renum frangit.
Alterum verò genus, quod Orobiæum vocatur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Jecur, lienem, & renes expurgat:
scabiem, & impetigines exterit: parotidas, ac testiculorum duritiès discutit: affertq; ad ulcera maligna præsidium non

Ciceris vires Matthiolo.

pœnitendum: hactenus Aëtius. Cicerum farina ex intubi stillatitia aqua decocta, & jecinori illita tumores illius resolvit,
& serpentium morsibus medetur, præsertim, si cum Hyperici decocto misceatur: columbinum aqua maceratum, & dein-
de cantusum, & illitū putrescentes gingivas sanat. Paratur è cicerum rubeorum sesquilibra, additis quibusdam aliis, de- 20
coctū perquàm optimum ad urinæ ardores. hoc modo: Sumito eorum sesquilibram, & in lib. 10. aqua die una macerato, &
ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radicis unciam, item malvæ, & ejus radicis, graminis, & al-
thaæ, agrimoniæq;, & cuscutæ manipulum, Sebestena, & zizyphas decem, præterea seminis melopeponis delibrati binas
uncias, baccarum Halicacabi, & hortensis Solani, & lithospermi, singulorum drachmas quatuor, ossium dactylorum con-
tritorum drachmas tres: & permittito hæc omnia fervere ad tertias: propinato quotidie manè uncias quatuor. Errant
maximè Germani, qui Pisorum jus potandum exhibent, ad abstergendum ventriculum, sibi persuadentes Pisum, colum-
binum esse cicer. CICER *sylvestre, sativo ciceri simillimum habetur, sed folia denticulata non sunt & siliqua minores,*
rotundioresq; spectantur. Est planta in universum hirsutior, atq; asperior. Nascitur spontè in agris: & locis incultis. Ex-

Cicer sylvestre. Nomina.

calfacit & siccat, & cùm plus amaritudinis habeat, magis quàm sativū abstergit & aperit. Cæterùm sylvestre omnib. ferè.
notum est, & si Plinio fides est adhibenda, ventrem subducit: sed flatus, & intestinorum dolores gignit. Græcis ἐρέβινθος: 30
Latinis, Cicer nominatur: Arabibus, Chempi, Hamos, seu Halhamos. Italis, Ceci: Germanis, Kichern/ Kicher-Erbs/
und Ziser-Erbs: *Hispanis, Granancas: Gallis, Cices. Cicer sylvestre, Græcis ἐρέβινθος ἄγριος: Italis, Ceci saluatichi.*

Cicer sativum est & sylvestre. Sativi differentias Theophrastus & Plinius referunt, siquidem habeamus floribus candidis, aut ex purpura rubescentibus, feminibus albis qui columbini, rubri qui arietini, aliis venerei: & nigri qui, ut Galenus voluit, arietini, aliis Venerei dicuntur. Aliud quoddam Ciceris orobæi Theophrasti nomine adversaria proposuere. Ciceris verò sylvestris tres quoque occurrunt differentiæ, alterum enim est folliculis rotundis, alterum folliculis oblongis, quod duplex existit. Hic de priori sermo, quod dicitur Cicer sylvestre folliculis rotundis. C.B. Cicer sylvestre, Dodon. gal. Matth. Cast. Lugd. Cicer sylvestre herbariorum Lob. Cicer sylvestre primum, Dodo. fol. & Tabern. quod fructu etiam majore & oblongiore reperitur monente D. Cam. 40

FABA. CAP. XCVIII.

I. Κύαμος.

a Omnia exempl. κύαμος ἑλληνικός. i. faba græca.

Fabarum consid. & histor.

FAba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi, frigidiq; natura. Decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cœliacorum profluvia sistit: contra vomitiones convenienter manditur. Inflatio levior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abjiciatur. Viridis plus negotii stomacho exhibet, majoremque flatū parit. Lomentum ejus & per se, & cum polenta illitum, inflammationes, quas vulnus excitavit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si inflammatione tententur, adjuvat: lac restinguit: furunculos, sugillata, parotidasque cum fœni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & ovi candido, procidentes oculos, tumores, uvasque reprimit: subactum vino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice faba ad avertendas fluxiones, fronti illinitur: decocta in vino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post evulsionem renascuntur, gracilescunt & minus alimenti capessunt: cum polenta, scisso alumine, & vetere oleo impositi cortices, strumas discutiunt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes divisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: namq; eas supprimit, si semisecta apprimatur. 50 60

FAba, caulo exit quadrangulo, obliquo, geniculis intersepto, inani fragiliq;, alis multis, è quibus flores plures ex uno pedi-
culo

culo racematim exeunt, non quidem utrinq; sed uno tantùm latere seriatim appensi, versicolores, hirti, ac cristati. Prodeunt è caule rami dispari exortu, è quibus folia emergunt pinguia, utrinq; quaterna: è ramusculorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeò tenues, ut facilè perdantur. Siliquas primas edit in floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, cæteris leguminibus majores, crassiores, carnosioresq;, apice in acutum desinente, quibus fabæ concluduntur, forma, colore & magnitudine differentes. Nam alia magna, alia parva, alia subrotunda, alia compressa, & alia quidem colore sunt albicante, alia subrutilo, alia subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus aduata fibris. Seritur in agris cæterorum leguminum modo. Gaudet irrigari pluvia, dum floret, deflorescens verò contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur à nonnullis solùm ad arva impinguanda: namq; cum florere incipit, totaq; succosa est planta, illam arant agricolæ, quæ subinde sepulta contabescens, lætissimum, pinguissimumq; agrum reddit. Fabalium caulium, & siliquarum cinis, ad coxendices, & veterum nervorum dolores, cum vetere axungia illitus, prodest. Faba, ut memoria prodidit Gal. l. 7. simpl. medic. in exiccando, & refrigerando secundum utrumq; ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, & vomentibus, quos ἐμετικούς nominant, exhibuerunt. Porrò ut edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea: ut medicamentum verò, foris imposita, sine molestia desiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipe suillo admista. Ad nervorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam ejus cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu jam phlegmone occupaverat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mamma ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoq; ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit: Inflat is cibus quocunq; modo apparetur, nec per quamvis longam decoctionem id vitii potest amittere, quod ptisanæ minimè negatum est, deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos animadvertere, & mente consequi volet, quandam tensivam corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeq; qui ad hujusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minus rectè coctum assumpserit. Habent autem fabæ non densam, nec gravem, sed fungosam, levemq; substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil abstersoria possidet facultatis, similiter ptisana. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur, velut alii nitro atq; aphronitro, & in universum iis, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes, exterit, & maculas velut ex sole cōtractas. Hujus ergo facultatis nemine in alvi quidem transitu diu cunctatur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla abstergendi facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amylum, esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò amplius integra faba inflabit cibus: quanquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis sumunt) flatum deponit, sed tum concoctu, perdifficilis, tardoq; descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si viridis, immatura, nondumq; arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde majorem excrementorum vim non tantùm in viis intestinorum, sed etiam per universum corporis habitum producet. Meritò igitur minus quoq; nutriet, sed promptius dejicietur. Plerique autem hominum non crudas solas fabas comedentes, una eas cum suilla carne decoquunt, veluti olera consueverunt, ruri verò etiam cum caprina, & ovilla. Alii fabas inflare sentientes, cæpas admiscent, cùm in ollis pulmentum ex illis struunt: sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento cæpas ingerant crudas. In omnib. namq; dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est.

II. FABA SYLVESTRIS.

Est etiam planta, cujus hic imaginem appingi curavimus, quam SYLVESTREM FABAM appellare libuit, quòd cum domestica non parvam habeat similitudinem. Crescit hæc in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, passim in campestribus humi repens, caulibus quadrangulis sese invicem implicantibus, folio domesticæ fabæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus siliquæ oriuntur, lupinorum modo compressæ, fabarum longè minores, in quib. semen continetur rotundum, fabarum sapore. Sunt qui dicant hanc easdem cum domestica habere vires. Sunt qui hanc plantam velint Galeno libro primo de alimentorum facultatibus ARACUM vocari domesticum, quæ in re fortasse non malè sentiunt, nec volo ego quoq; horum sententiæ contradicere: etsi ego sylvestrem fabam eam vocaverim, ob similitudinem, & præsertim, cùm alia sit planta, cujus hic imaginem quoq; expressimus, quæ Arachum secundo loco à Galeno descriptum per omnia referat. Dicant alii rei plantariæ studiosi suam quoq; sententiam, quam facilè ex Galeni verbis elicere poterunt, qui de Araco sive Aracho ita scriptum reliquit: Postremam nominis Aracorum syllabam scriptam per, c, in Aristophanis Helcadibus invenimus, ubi inquit: Aracos Triticum, ptissanam, alicam, Zeam, lolium, similaginem. Semen hoc cicerculæ semini est adsimile, fueruntq; nonnulli qui putarunt ipsum non esse generis à cicercula diversi, quandoquidem & usus ipsius omnis, & facultas, cicerculæ facultati est adsimilis, nisi quòd Araci sunt duriores, minusq; facilè elixantur: quæ causa etiam est, cur cicercula coctu sint difficiliores. Apud nos autem sylvestre quoddam rotundum, ac durum, ervoq; exilius, in fructibus

Fabarum vires ex Galen.

Fabæ sylvestris historia.

Araci histor.

Galenus de Araco.

III. ARACUS NIGER.

Theoph. de Arace.

Nomina.

bus cerealium repertum, quod Arachum nominant, non per, c, sed per ch, ultimam syllabam proferentes: projiciunt ipsum, uti & semen securidaca, seligentes. Hac ille. Meminit quoque Arace Theophrastus lib. & cap. 8. de historia plant. sic inquiens: Nam & Avena magis in hordeo exire videtur, & in lente Aracus, res scabra, & dura. Id quod in planta, quam pro sylvestri Aracho appinximus, quis facilè videre potest. ARACUS *humi repit, caule anguloso, flexili, subaspero, cicercula haud absimile: folia illi sunt oblonga, caulem infernè ambientia, qua summo cacumine claviculas tenues fundunt: flores edit non magnos ervi* 10 *ferè modo, è quibus siliqua oriuntur pisi minores, in quibus semen est asperum, rotundum, pullo colore. Nascitur inter segetes, campestribus locis. Abstergit, resolvit, desiccat & expurgat. Verùm in altera nullam video ego Cicercula cognationem, quo fit, ut eam fabam sylvestrem appellaverim.* κύαμος *sic Gracis, Latinis verò Faba vocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, sive Bachale: Italis, Fava: Germanis,* Bonen: *Hispanis, Havas: Gallis, Fave. Faba sylvestris, Gracis,* κύαμος ἄγριος*: Italis, Fava salvatica. Aracus, Gracis* ἄρακος*: Italis, Araco.*

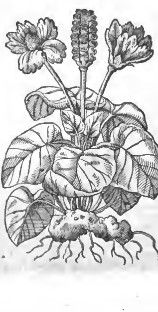
20

Faba κύαμος à feracitate dicta, & κύαμος ἑλληνικὸς ad differentiam Ægyptiacæ, semen est inter legumina maximum & quo majus, eò magis in longitudinem depressum: minora autem rotundiora sunt, quæ in siliquis continentur ut plurimùm ternæ ad summum, & rarissimè quinæ, quæ ut plurimùm candidę, sunt nigræ & ex rubicundo colore purpurascentes: & flores aut candidi lituris nigris conspicui (quas lugubres dicunt, ideoq; ab eorum usu aliqui abstinent) aut ex purpura nigrescentes. Est autem sativa & sylvestris: est & purgatrix, quam alii ad Phaseolos referre malunt. Sa- 30 tiva est major & minor. Faba sativa major. C.B. Fabulum Gellio & Festo: Faba, Brunf. Fuch. Matt. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lac. Lon. Cast. Cæsalp. Tab. Faba vulgaris, Trago, Fuch. Cord. in hist. Faba major recentiorum, Lob. Faba sativa, Lugd. Phaselus sativus, Faba non est, Dodo. gal. Bona sive Phaselus major, Dodo. fol. II. Faba sylvestris Matth. Cast. Lugd. Tab. Phaselus sylvestris & niger, fortè Faba, Dodo. gal. Ges. hort. Sylvestris Græcorum Faba, Lob. Bona sylvestris, Dodo. fol. Pisa nigra, Cam. Aracus Fuch. dicebatur. III. Aracus & Aracus niger, Matth. Cast. Cam. Ervilia sylvestris, Dodo. gal. & fol. Ochrus sive Ervila, Lob. Cicer ervinum quorundam, Lugd. semen colore est subluteo, aut nigro.

κύαμος αἰγύπτιος. FABA ÆGYPTIA. CAP. XCIX.

40

I. FABA ÆGYPTIA.

Ægyptiæ fabæ consideratio.

Ægyptia Faba, quam aliqui Ponticam vocant, in Ægypto plurima provenit: in Asiæ etiam, Ciliciæq; lacubus invenitur. Folia habet ampla, † etiam si ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaveris amplitudine: & ubi flore exuitur, fert folliculos vesparum favis similes, in quibus faba supra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Ci- 50 borion, aut Cibotion, id est arculam, ideo nominant, quoniam feratur ipsa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa. Radice firmatur arundine crassiore, quæ cruda coctave estur: ei Colocasiæ nomen est. Faba virens manditur, & exiccata nigrescit: vulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem obtinet, & stomacho utilem: dysentericis, cœliacisque prodest, insparso polentæ vice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in vino mulso decocti si terni inde cyathi bibantur, magis proficient. 60 Facit ad aurium dolorem, quod in eorum medio viride spectatur, gustu amarum, si tritum, & cum rosaceo coctum instilletur.

Sunt qui Aegyptiam fabam sua radicis appellatione Colocasiam nuncupent. Hanc primùm Tridenti anno 1558. ostendit mihi Odoardus Polonus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras, secum deferebat ex Syria & Aegypto.

Caterùm

Caterùm eos equidem in errore verſari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ Ari ſpeciem repræſentat, eſſe fabam Aegyptiam. Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec radice nititur craſſiſſima, arundinaceaq́ue, nec ſpinis ſubhorrens, ut Theophraſtus inquit. Ceterùm explodenda videtur Anguillaris ſententia, ubi probare contendit AEGYPTIUM ARUM *legitimam eſſe Colocaſiam. Siquidem ipſe, non aliam ob cauſam Ari hujuſce plantam caule viduam perpetuò eſſe cenſet, quam quòd illarum regionum incolæ quotannis radices effodiant ad eſum, nec permittant eam ad ſuam pervenire frugem. Sed quàm frivolo utatur argumento, ipſamet planta palam facit, cùm neq́ue in Italia pluribus annis ad ſenectutem uſq́ue in fictilibus, & viridariis educata uſquam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effodi has plantas, in regionibus adeò diligenter, ut alicubi quandoque aliqua non remanſerit? Abſurdum quidem hoc eſt, & minimè credendum. Ideoq́ue cum iis conſentiam qui Ari ſpeciem eſſe putant, ſiquidem cum folio, tum radice Arum imitatur, ut ex ejus imagine hic expreſſa, quam mihi dono dedit Augerius de Busbecke, vir ſanè clarus, ex Conſtantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit hujus Theophraſtus lib. 4. cap. 10. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit: Faba Aegyptia in paludibus, ſtagnisq́ue exit. Caulis ejus, qui longiſſimus, quaterna cubita perficit: craſſitudo digitalis eſt, ſimilis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinſecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, veſparum favo non abſimile. Inque ſingulis cellis ſingula faba continentur paulò ſuper id eminentes, multitudine plurimum terdena. Flos papavere duplo major, colore roſeus, in plenum caput. Super aquam folia ad ſingulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamq́ue conterens amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum pateſcit: fructus ita ſe habet. Radix illi craſſiſſima, arundine plenior, rimas ſimiliter atq́ue caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & aſſa: eoq́ue cibo, qui incolunt paludes, nituntur. Naſcitur itaq́ue ſponte vel plurima: caterùm & ſeritur in limo paleis largè admiſtis, ut deſcendat, incorruptaq́ue maneat, ſicq́ue fabeta faciunt. Si autem ſemel apprehenderit perpetuò manet. Radix enim valida eſt, nec procul arundinum ſtirpibus, verùm ſpinis ſubhorrens. Quamobrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non videt. Naſcitur hæc etiam in Syria, Ciliciaque: hactenus Theophraſtus. Hanc ampliſſima emittere folia tradidit Plinius lib. 21. c. 15. ubi ſic inquit: In Aegypto nobiliſſima eſt Colocaſia, quam cyamon vocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cùm coctus eſt, araneoſo in mandendo: thyrſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabilis: foliis latiſſimis, etiam ſi ad arbores comparentur, ad ſimilitudinem eorum, quæ perſonata in noſtris amnibus vocamus. Adeoq́ue Nili ſui dotibus gaudent, ut implexu Colocaſiæ foliis, in variam ſpeciem vaſorum, potare gratiſſimum habeant. Seritur jam hæc in Italia: hæc Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor eſt libro primo de alim.) ſicuti noſtratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisq́ue excrementitiam ſortita eſt. Planta, quæ κύαμος αἰγύπτιος Græcè, Faba Aegyptia Latinè dicitur: Italicè, Fava d'Egytto: Hiſpanicè Inhame, Hava de Egipto: Gallis, Fave d'Egypte.* AEGYPTIUM *Arum folia fundit bina, & fortaſſe plura, prægrandia, Ari noſtratis majora lineis numeroſis exarata, ac longo, craſſo, canaliculatoq́ue pediculo appenſa. In regionibus noſtris translatum, neq́ue caulem, neq́ue florem, neq́ue fructum gignit. Radice nititur bulboſa, rotunda, ima parte in caudam deſinente, agnatis circumquaque multis, Ari noſtratis modo. Provenit plurimum in Aegypto. Excalfacit & ſiccat, minus tamen quàm noſtrum: quin etiam abſtergit, incidit, aperit, attenuat, provocat. Radix decocta & melle excepta, medetur cunctis pituitoſis pectoris morbis. Expectorat enim valenter admodum, quæ craſſa, lentaq́ue ſunt, & pituitoſa: quare aſthmaticos maximè juvat. Datur elixa utiliter tuſſientibus, ex pituitoſis pectoris vitiis, ex amygdalino oleo. Idem præſtat lac bubulum recenter mulſum, in quo radix ipſa incocta fuerit. Illinitur elixa epiphoris, ſuggillatis, inflammatisq́ue tonſillis fabacea farina addita & defruto ſubacta: præſtat quoq́ue ex oleo illita ad tumentes hæmorrhoidas. Arum Aegyptium, Græcè ἄρον αἰγύπτιον: Italis, Aro ſive Gigaro d'Egitto.*

Anguillari opinio explodenda volentis Ægyptium Arum eſſe Colocaſiam.

IL ARVM ÆGYPTIVM.

Ægyptiæ fabæ hiſt. ex Theophraſt.

Colocaſia ex Plinio.

Galenus de Ægyptia faba. Nomina.

† *Græci codices hoc loco habent ὡς πέτασον, id eſt, inſtar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio ſumpſit loco citato. Ubi verba, quæ illa ſequuntur, rectius fortè hunc Dioſcoridis locum interpretari videtur.*

Fabam Ægyptiam & Arum Ægyptium, diverſas fecit plantas Matthiolus, alii verò non diſtinguunt: Arum Ægyptium ſeu Colocaſiam, ſæpius vidimus, at Fabam Ægyptiam, ſi modo diverſa ſit, nunquam vidimus, quam utinam aliquis ad nos mitteret pro univerſali hiſtoria noſtra, ejus enim, ut par eſſet, honorifica fieret mentio. I. Faba Ægyptia Matth. Lacu. Lugd. Caſt. cui etiam Colocaſſia dicitur, Colocaſia Lon. II. Aron maximum Ægyptium, Aron cui folium cavum Theophraſti, & fortè faba Ægyptia Dioſcoridis, cujus radicem Colocaſiam dici monet. C.B. Arum Ægyptium, Matth. Geſ. hor. Lob. in icon. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cam. Aron magnum Colocaſia vulgo, Pampina Paradyſi Siciliæ incolis, Cæſalp. Faba Ægyptia, Cord. in Dioſc. Colocaſia Bellon. Geſ. hort. Cluſ. Hiſp. Lob. obſer. Lugd. Culcas, faba Ægyptia, Alpini. Hanc nec fructum nec florem ferre, ſcribit Bellonius, Lugdunenſis verò cum flore pingit, quem tamen hactenus videre non licuit.

Φακός. LENS. CAP. C.

LEns frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum malè habet, eumq; & inteſtina inflat: ſed alvum cum cortice cocta ſiſtit. Præſtat in cibo, quæ facilimè coquitur, nihil atri in macera-

maceratione reddens. Vim habet adstringendi, qua ex causa alvum cohibet, si detracto antea cortice discoquatur accuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id decoctum ventrē resolvit.) Somnia tumultuosa excitat: capiti, nervis, ac pulmoni inutilis: melius suo fungetur munere contra alvi fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis rosis, aut mespilis, sorbisve, pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciuntur: vel rhoe, quæ obsoniis inspergitur: verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs alvum conturbat. Contra subversionem stomachi, triginta grana lentis delibrata devorari proderit. Decocta cum polenta, & illita, podagras lenit: sinus cum melle glutinat, crustas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, & strumas discutit: cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum sedisq;, addito rosaceo: sed in amplo sinu, ut inflammationibus sedis, quæ majus remedium exigunt, cum putamine punici, ac siccis rosis adjecto melle, decoquitur: nomis quæ in gangrænam evaserunt, adjuncta maris aqua: pustulis, & his quæ serpunt, igni sacro, pernionibusq; ut antea dictum est: contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & præ nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. 10

LENS.

Lentium consideratio.

Lentium vires ex Galen.

Galenus, Dioscoridi contrarius in Lentium viribus.

Lens legumen ubiq; cognitum, folio est viciæ minore, & flore haud longè dissimili, siliqua parva, compressa, molliterq; in latitudinem fusa, in qua semina terna, quaternave concluduntur, rotunda, pressa, læviq; cuticula contecta. Genera ejus duo album, quod minus est, & in cibis gratius, cinereo colore alterum, orbe paulò majore. Huic flos est in purpura candicans, alteri simpliciter albus. Seritur ubiq; in campis cum cæteris leguminibus. Necatur strangulaturq; lens, adnata illi aparine herba. Semina quæ ante sationem bubulo fimo obruuntur, præstantiora proveniunt, & celerius demetuntur, si rei agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decocta cremor ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur. Sunt qui scribant, certoq; affirment, epoto primo lentis jure, necari expellìq; citissimè puerorum vermes. Lentes quemadmodum libr. 8 simplicium medicamentorum scriptum reliquit Galen. valenter adstringunt, in caliditate verò, & frigiditate medium tenent, desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaq; earum corpus desiccat, & sistit ventrem: cæterùm decoctum provocat: proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibentur: hactenus loco citato Galenus. Cæterùm asserenti Dioscoridi Lentes alvum cohibere, si detracto antea cortice discoquantur accuratè, primaq; inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus sic scribit: Ne ex lente quidem panem quis tentaverit: præarida enim sine pingui & friabilis est. Cortex ejus vehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quæ & crassi succi, & terrestris est. Succus porrò lentis, sicut antè retulimus, adstringenti est contrarius: quocirca si elixa in aqua jusculum salo, garo, oleoq; conditum bibatur, alvum dejiciet. At quod ex his decocta lente ad eum modum, quem retulimus ferculum apparatur, contrariam succo vim obtinet. Nam quæ ventri obveniunt, fluxiones desiccat, os ventriculi, intestina, & totum deniq; ventrem corroborans. Quamobrem cœliacis, & dysentericis accommodatus est cibus. Lens verò decorticata, ut illam adstringendi vehementiam, eumq; hæc alia videlicet omnia, quæ consequuntur amittit: ita alibilior, quàm integra illa efficitur, crassum, pravumq; succum gignens, tardè commeans: alvi tamen fluores haud desiccat, uti ea quæ cortice non est spoliata. Inte igitur qui modum in hoc edulio non servant, elephantiasim quam vocant, & cancrum incurrunt. Siquidem crassa, siccaq; cibaria facilè in melancholicos humores vertuntur. Quare iis duntaxat, quibus vitiosa est habitudo ob aquam in carne diffusam, lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & squalentib. admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum, & inculpatum hebetat, immoderatè exiccans: ei verò, qui contrario modo se habet, humidiori videlicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est, crassum enim, & tardifluum sanguinem facit: at muliebri appellato profluvio convenientissima. Cùm porrò lens, & ptisana contraria inter se sint facultatis, ex amborum commistione præstantissimum edulium componitur, quod nos in Asia phacoptisanam nuncupamus. Verùm non æqua utrinsq; portio esse debet: minus enim ptisanæ adjiciendum, ut quæ per decoctionem in cremorem latè diffunditur, & in magnam attollitur molem: lens autem cocta exiguum quendam tumorem asciscit. Sed enim hujus edulii eadem ac ptisanæ est confectio, præterquam quòd satureia, & pulegio adjectis, jucundius & paratim concoctioni efficitur: cùm ptisana illis minimè gaudeat, sed solo anetho, porroq; sit contenta. Deterrima est lentis conditio, quam divitum coci sæpè inficiunt: minimè enim incrassantia sibi vult admisceri, sed liquida potius, & crassitudinem incidentia. Cui verò sæpe commiscetur, jecoris obstructiones gignere nata est, & ipsius visceris, atq; una lienis inflammationes inaugere, nisi addito melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obscurum, durescentes visceris utriusq; affectus, quos scirrhos vocant, hoc epulo exacerbari. Quod si suillam simul libeat incoquere, ptisana recentem, lenti sale asservatam congruere deprehendes: ceu utiq; quæ inter has media est, quam νεαρὰν id est, recenter salitam appellant, phacoptisanæ percommodè & ad suavitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamen lens cum salsis carnibus esitata, crassos humores augebit: nam hæ quoq; sanguinem crassiorem, & melancholicum magis generant. Quapropter neq; istis affatim, sæpeq; uti expediet, præsertim cui corpus melancholico præcrasso, & omnino pravo humori obnoxium est. Hæc eadem & de regionibus, anni temporibus, & aëris constitutionibus in unoquoq; edulio intelligere oportet.

20 30 40 50 60

Ac autum-

Ac autumno quidem melancholicis, ac siccantibus cibis abstinendum: hyeme verò eis utendum: uti sanè in æstate humectantibus, & refrigerantibus: in vere medii temperamenti, mediæq; facultatis epulas offerendum. Est porrò mediorum non una, nec simplex species: quædam enim hujusmodi sunt quoniam cum extremis nihil habent commune: quædam ex duorum contrariorum æquo intervallo à medio distantium mistione sunt mediocritatem adepta: ut si quis juxta id quod paulò antè dixi, ptisanam lenti commisceat. Sic & teutlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos invenit. Heraclides Tarentinus non sanis modò, verùm etiam laborantibus exhibebat, est enim & hoc ex pugnantibus compositum edulium: quamobrem etiam tardius, quàm beta, citius verò quam lentes per alvum descendit. Est & illud perspicuum, hujus succum in corpus dispartitum, ex amborum virtute, lentis videlicet, ac betæ, esse permistum: hactenus Galenus. Ex cujus verbis facilè colligi potest, Lentes in frequenti ciborum usu minimè esse recipiendas, præterquàm ab iis, quibus morbi alicujus ratione, ut medicamenta potius, quàm ut cibus conveniant. φακὸς *Græcis est, quæ Lens Latinis: Hades, Arabibus: Lenticchia, & Lente, Italis:* Linsen: *Germanis: Lenteyas, Hispanis: Lentille, Gallis.*

Nomina.

Lentium genera duo habemus, majus quod album, minus verò, aliud cinereo, aliud subruffo colore, aliud colore ex luteo pallido. Lentis majoris figura adposita.

Φασίολοι. PHASIOLI. CAP. CI.

PHasioli inflant, spiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo alvum emolliunt, ad vomitiones idonei.

PHASIOLI.

PHasioli sunt in Italia vulgares, & in hortis, ac arvis frequentes. Diversa eorum habentur genera, variis coloribus distincta, nam & candidi, & rubescentes, & melini, ac diversis respersi maculis reperiuntur. Quos superiori quoq; ætati cognitos fuisse putaverim: etsi nonnulli eos nuper in Italiam venisse existiment. Candidi, quibus granum cæteris minus est, cæterorum leguminum more, in arvis seruntur: at rubescentes, melini, ac varii seminantur in hortis aliisve locis, ubi umbra æstiva fuerit opus. Siquidem præterquàm quòd fructum suo tempore demetendum proferunt, suis etiam involucris, ac sequacibus foliorum clavicularumq; reptatu, testudines, attegias, mapalia, tuguria, cameras, pergulas, scenas, ac tabernacula, è lignis cancellatim fabricata opacant, ac veluti topiario opere contexunt: solaresq; radios inhibent, non secus quàm vitis, lupus salictarius, bryonia, colocynthis, clematis, periclymenum, & stirpium id genus, quæ arbores & sepes scandunt, perreptant, implicant, ac convestiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à veritate haudquaquam desciscere, qui dixerint, hoc Phaseolorum genus hortensem esse smilacem, hoc etiam libro à Dioscoride descriptum: quippe quòd illi maximè respondeat, ut in sequentibus dicetur. Quamobrem longè aberrasse videtur Marcellus, in carpendo Hermolao tantopere avidus, cùm dixerit sibi parum verisimile videri ad eam altitudinem, & foliorum copiam posse legumen aliquod augeri, ut scenas, & tabernacula vestiens inumbret. Quandoquidem non modò huic refragatur Dioscorides: sed & ipsum smilacis numerosus plantarum proventus, quas in aquam plurimis hortis, ac viridariis longissimos scandunt palos, & cancellata tecta conveniunt. Cæterùm nec eos quidem hallucinari putaverim, qui pro certo asseruerint, Phasiolos supradictis coloribus infectos, quos equidem nihil ab hortensi smilace differre existimo, Dolichos esse, quorum meminit Theophrastus lib. 8 cap. 3. de plantarum historia: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipsum secutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adjuvante Deo infra in smilacis hortensis mentione dicemus) non sunt illud pisorum genus, quod Ausonius vulgo dicitur Roviglione, Tridentinis verò Arabeia, ut Manardo Ferrariensi placet. Quandoquidem hanc sub Ochri nomine, tam Galenus, quàm Paulus descripsere, ut eo, quem modò citavimus loco patebit. Porro in hoc præsenti capite Dioscorides de candidis tantùm ac vulgaribus phasiolis disserit, non de ervilia, Arabeia vulgò vocata: in sequentibus verò capite de hortensi smilace, eorum mentionem fecit, qui vel rubentes, vel lutei, vel versicolores enascuntur. Albi itaq; & magis vulgares, qui seruntur passim in campis, mense Majo & quandoq; post messem sine pedamento per se subsistunt, sed in latum sese pandunt, foliis hederaceis, majoribus tamen & mollioribus, venosis, ternis ex uno pediculo prodeuntibus: flores emittit candidos piso minores, è quibus palmaria cornula prodeunt, teretia, & in acutum desinentia, primo quidem exortu viridia & per maturitatem albicantia. In his semina plura, quæ phasiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus similia, alba, præter umbilicum, qui tantum in iis nigricat. Phasioli excalfaciunt, & humectant ordine primo. In cibum sumpti inflant, & ventriculo laborem faciunt, semen tamen generant, & venerem sollicitant. præsertimq; ubi longo pipere, galanga, & saccharo asperguntur: atq; id valentius præstant, si lacte bubulo pingui decoquantur quousq; rumpantur. Redduntur iis cibis innocentiores, si cum sinapi vel cari semine edantur. Tumultuosa præterea ac terrifica faciunt somnia, perinde ac lentes. Cornicula dum tenerrima sunt, elixantur, & in acetariis devorantur, addito pipere, gustu non ingrato: Eadem prius elixa, & farina circumlita, & deinde in oleo fervènti aut butyro frixa, addito pipere, & uvæ acerbæ succo, Italis quoq; expetuntur in cibum. Præstant peculiariter propria sua ipsi facultate ad sanandum equorum morsus si dentibus attriti crudo vulneri illinantur. Parant quoq; è phasiolis muliebrem fucum hoc modo: Sumunt phasiolorum alborum, micæ panis triticei albissimi, singulorum libram, Cucurbitam longam, teneram, virentemq; unam: dissecta prius cucurbita macerant simul omnia ex lacte caprino nocte una, deinde addunt seminum melopeponum uncias quinq;, nucleorum persicorum mundatorum unc. 3. nucleorum pineorum delibratorum selibram: contetunt per se omnia in

Phasiolorum consider. Candidi, Rubescẽtes, Melini, Varii.

Marcelli error.

Roviglione.

Phasiolorum descriptio.

Phasiolorum vires

Fucus ad mulierũ ornatum

Ff 3 lapideo

lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domesticum unà cum plumis in particulas dissectum, abjectis tantum intestinis, & omnibus simul mistis, ex vitreo organo, ad hoc parato, in vase ferventis aqua collocato, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. Siquidem hujusce aqua lotione nitorem faciei conciliant, & cuti mollissimum addunt lavorem. Caterum cum phasioli pisa mihi in mentem revocaverint, & nihil de eis meminerit Diosc. pratermittere quidem non potui, quin de eis quoq; dissererem. PISUM itaq; caulibus extra fistulosis ramosisq;, capreolis multis e ramorum summitatibus prodeuntibus, folio numeroso, longiusculo, crassiusculoq;, ac subpingui: siliqua cilindracea, rotundo & can-

Pisorum histor.

PISUM MAJUS.

PISUM MINUS.

dido semine albi ciceris magnitudine. Florem edit papilionis animalis figura, circa umbilicum purpureum, quandoque in universum candidum: radice imbecilla: Grana in siliquis sese invicem stipant, ut in vicia, & ervo. Seritur vere, & aestate metitur. Duo ejus sunt genera, alterum majus, alterum minus. Majus pedamento gaudet, quod fit, ut agricola arborum ramos illi adjungant. Facilem & solutam terram desiderat, & in apricis seri. Minus humi accumbit, gracilius omnibus suis partibus nec adeo in cibis gratum. Duum hoc est generum, album, & cinereum, quod Erviliam vocant quidam: Ananienses, & catera Tridentina rura, Arabeia vernaculo sermone appellant: alii Roviglione. Seritur ut majus aprico loco sol. probè culto ac soluto, in qualitatibus omnibus nihil prorsus à majori differt. Exiccant pisa fabarum modo, remissius tamen. Sunt qui scribant Pisorum jure hausto purgari puerperas, & lactis copiam augeri, auriginosos sanari, & aqua intercuti succurri, sed proculdubio decipiuntur, quòd hac haud quaquam prastare possit medicamentum, quod refrigeret, & siccet. Verùm errandi ansam cateris prabuit Tragus, quippe qui perperam putarit Pisum cicer esse Arietinum, cui ea inest facultas. At quantum ab Arietino cicere distet Pisum, facilè quispiam conjicere poterit ex his qua superius in Cicere diximus. Cicer enim Arietinum nihil ab aliis ciceribus differt, nisi colore, catera similia sunt. Ideoq; errorem hunc debent diligenter vitare Germani, qui suis puerperis pisorum jus propinant, quin etiam iis qui sumpserunt purgativum medicamentum, extergendi ventriculi gratia. Nulla enim pisis inest abstersoria facultas, ut Gal. inquit lib. 1. de alim. fac. his verbis: Pisa tota substantia cum fabis quandam habent similitudinem eodemq; cum fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non, què ac faba sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent, ideoq; segnius quàm illa per alvum secedunt. Ubi faba non sit ad manum, pisum ejus poterit esse succedaneum, praterquam iis in morbis, qui abstersione opus habent. Ita φασίολοι Gracè, ut etiam Phasioli Latinè dicuntur: Italicè, Fagivoli. Hispanicè, Fasiolos: Gallis, Fasiols. Pisum, Gracis πίσον. Italis Pisello & Piso, Germanis, Erbis. Pisum minus Gracis πίσον μικρόν. Italis Pisello minore. Gall. Poix.

Pisorum genera duo.

Quorundam opi. refutata.

Tragi error. Pisum cicer Arietinū censentis.

Pisorum vires ex Galen.

Nomina.

Pisa à Pisa loco, ubi olim copiosè nascebantur: quæ diversorum generum sunt, majora quæ hortensia, cujus fructus dum virides rotundi, resiccari, angulosi fiunt: colore candido aliàs sordido: hæcq; duplicia, vel sine folliculis comeduntur, vel simul cum folliculis & leptoloba dicuntur: sunt quadrata: sunt minora, quæ vel hortensia & ramis affixis in altum scandunt, & ramulare pisum dicitur: vel in agris seruntur, & humi serpunt, & sunt vel alba (quę majora & minora) vel viridia, vel cærulea quæ rariora, vel russa, quæ nostris cinerea dicuntur. Est pisum proliferum, ubi plures siliquæ simul junguntur: sunt pisa Americana rubra: sunt & sylvestria, de quibus omnibus in historia.

Ὄροβος. ERVUM. CAP. CII.

Conclusa non leg. Orib.

[ERvum parvus frutex omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in valvulis habens: è quib. farina fit, nomine ervina, ad medendi usus conveniens. Ervum capiti onerosum est; alvum esu turbat: sangui-

ſanguinem per urinam extrahit: elixo boves ſaginantur.] Parandæ farinæ ratio hæc eſt. Uberiora grana candidaq; deliguntur, permiſcendoq; aqua reſperguntur, donec ſufficienter combibant: poſtea torrentur, uſq; dum hians cortex diſrumpatur: molitaq;, farinario cribro incernuntur: poſtremò farina recōditur. Hæc alvo utilis eſt: urinam ciet: meliorem colorem efficit: ſanguinem per veſicam, aut alvum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo, aut potu aſſumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & vitia cutis in facie, & maculas, totumq; corpus emēdat: nomas, gangrænas, duritiasq; ſerpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quę theriomata vocāt, favosq; emarginat: carbunculos rumpit: cum vino ſubacta illitu morſibus viperarum, canum, hominumq; medetur: urinæ difficultates, teneſmosque ex aceto mitigat. Ervum tabidis, qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle 10 exceptum, ſumptumq; convenit. Ejus cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fovendo.

I. OROBUS.

II. OROBUS CRETICUS.

Ervum officina, Græcorum more, Orobum appellant: Planta itaq; eſt ervum ſarmentoſa, folioſa, humi procumbens, caulibus ac tamen multis ſeſe implicantibus, foliis parvis, longiuſculis, lente minoribus pluribus ex uno pediculo utrinq; pari exortu per intervalla prodeuntibus, uno in cacumine permanente. Flores edit parvos, ipſosq; ſubpurpuraſcentes, & aliquando candicantes: Siliquam gerit Piſi ferè ſimilem, ſed breviorem, & graciliorem, in qua ſemen rotundum concluditur, preſſa ſtrictave inter granum & granum ſiliqua. Duum eſt generum, candidum, & rufum. Gal. tertium quoq; addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Non diu eſt, quod legitimum habetur, & ſeritur jam ubiq; in Italia. Alterum 50 quoque vidimus ervi genus, quod Creticum vocant, noſtrati ferè ſimile, ſed minutiore ſemine, & ſiliquis gracilioribus. Porrò Braſavolus credidit Ervilium, quā Theophraſto, Galeno, ac Paulo, ochros appellatur, legitimum eſſe Ervum, nominis vicinitate fortaſſe deceptus. Qua in re Fuchſius quoq; hallucinatus deprehenditur, quòd ſuo de plantarum hiſtoria volumine Cicercula vulgò vocatam, ſativum Ervum eſſe exiſtimaverit: etſi cicerculam omnes rei herbariæ periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clariſſimum eſt, haud quaquam eæ reperiuntur facultates, quibus pollere Ervum tradidit Dioſcorides. Quandoquidem præter id, quòd omni prorſus amaritudine vacat, largius eſitata nunquam ſanguinem per veſicam & alvum cum torminibus elicit, ut de orobo fatentur Dioſcorides, & Galenus: ex quo planè conſtat tam Braſavolum, quàm Fuchſium, utriuſq; pace, hac in re deceptos eſſe. Sed ignorandum non eſt, quòd etſi Ervum ab agricolis ſeratur, habetur tamen & inter ſponte naſcentia: namq; & per ſe inter ſegetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoſcatur, illud inter viciæ ſpecies annumerant. Animadvertendū præterea eſt, quòd 60 quanquam ad Ervinam farinam conficiendam eligit Dioſcorides candidius Ervi ſemen: Gal. tamen lib. 1. de fac. alim. candidum pallido, ac rufeſcente, longè minus præſtare ſcribit. Quapropter Braſavolus Galeni rationē minimè habuiſſe videtur, cum ſibi ex Dioſcoridis tantùm ſententia perſuaſerit, album ervi ſemen in medicamentorū uſu tam rufum, quam pallidum viribus antecellere. Ervi farina melle excepta ii recreantur, quorum pulmones craſſis excrementis redundant: expectorat n. ex thorace id omne, quod inhæſerit. Lienem minuit Ervum, à jejunis devoratum. Inguinū bubones reſolvit, ex melle illitū. Virides ejus ſiliquæ priusquàm indureſcant, cum ſuo caule ſoliuq;, contrita illitaq;, nigros faciunt capillos. Ervina farina in Theriacam quoq; venit: nam ſine ea parari nequeunt Viperei paſtilli. Ervi vires prodidit Gal. lib. 8. ſimp. med. ita inquiens. Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per urinas evocat. Et libro 1. de alimentorum facultat. ait: Boves apud nos, ut apud alias pleraſq; gentes, Ervo in aqua edulcato paſcuntur: hominum cibis

Ervi conſider.

Ervum duplex.

Ervum Creticū.

Braſavoli lapſus, Ochrum.

Ervum cēſentis.

Ervum ſpontè provenit.

Ervi farina.

Ervi vires ex Galeno.

prorsus hoc semen damnatur, est enim & insuavissimum, & pravi succi. Caterùm in magna fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoq; scripsit, necessitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos ervo instar lupini praparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis, thoracisq; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flavum, aut pallidum colorem tendit. Ervum bis elixum, & in aqua identidem condulcefactum, insuavitatem certè deponit, sed una cum ea & abstergendi, & incidendi vim. ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Itaq; citra amaritudinis intellectum desiccans fit esculentum. Id Gracis ὄροβος quod Latinis Ervum nominatur: Arabibus, Herbum, Kersene, sive Kersene: Italis, Ervo: Germanis, Erven: *Hispanis Jervos: Gallis, Ers.*

Nomina.

Orobus ὄροβος Græcis, quibusdam παρὰ τὸ ἐρέπτεσθαι ὑπὸ τῶν βοῶν, quòd eo boves vescantur & saginentur: Ervum Latinis: quod sativum est & sylvestre. Sativum, vel majore siliqua & semine, vel graciliore siliqua & semine: rursus qui majore, semine candido est aut pallido, aut rusfo. Sylvestre ervum, varium est. Hic tantùm de sativo. I. Orobus sativus majore siliqua C.B. Orobus & Ervum Matth. Cord. in Diosc. Ges. hor. Cast. Lugd. Orobus receptus Herbariorum, Lob. Ervum verum sive Orobus, Cam. Tab. Cicer sativum, Dod. gal. Mochus sive Cicer sativum, Dod. fol. II. Orobus sativus, minore siliqua. C.B. Orobus Creticus Matthiolo (in cujus editione postrema, & iconibus figura non habetur) & Lugdunensi.

θέρμοι. LUPINI. CAP. CIII.

SAtivus Lupinus notus est. Cujus farina cum melle delinctu, aut potu, ventris animalia expellit. Ipsi quoq; macerati, & cum sua amaritudine esitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præstat, cum ruta, & pipere porum: quare lienosis prodest: eodem ulcera tetra, quæ theriomata vocant, gangrænas, incipientem scabiem, eruptiones pustularum, ulcera in capite manantia, vitiligines, maculasq; fovere utilissimum: menses, & partus extrahit, cum myrrha, & melle subditum in vellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: strumas in aceto *a* cocta, illitaq; dissipat: carbunculos rumpit. Decocti cœlesti aqua, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur pecorum scabiei, cum radice nigri chamæleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Ciet urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulcescere cœperint, cum aceto poti, fastidia detrahunt, & cibi aviditatem faciunt. Gignuntur & sylvestres Lupini, *b* sativis similes, sed omnino minores: qui eadem quæ sativi possunt.

a Drag. addit μετὰ μέλιτος, i. e. cum melle.
b Omnia exemol. ἐμφερεῖς τοῖς ἡμέροις κατὰ πάντα, μικροτέρους δὲ, i. e. sativo per omnia similis, minor autem.

I. LUPINUS.

II. LUPINUS SYLVESTR. luteus.

Lupinorum consideratio & histor.

LUpinus vulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio septifariam dissecto, piloso, molli, subcandicante, flore candido, siliquis compressis, per ambitum crenatis, albicantibusq; fabarum modo longis, in quibus quina, senáve continentur grana, membranis districta: orbiculata, pressa, umbilico tenus concava, ex albo flavescentia. & insigniter amara. Radice nititur sublutea, in multas divaricata partes. Nullis lupinus pestiferis strangulatur plantis, cùm ipse noxias omnes

III. LUPINUS COERULEO flore angustifolius.

omnes strangulet herbas, quæ illi adnascuntur. Floret inprimis circa medium caulem. Seruntur in agris, sterili solo in Hetruria Lupini, non modò ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos. Cæterùm præter sativos Lupinos, sylvestrium in Hetruria innumeræ exoriuntur plantæ, quæ Majo mense in campestribus visuntur, floribus roseo colore rufescentibus. Sativi dulcorantur in Italia, ibiq; frequenter eduntur cum sale. Excalfacit, & siccat manifestè, abstergit, aperit, digerit, resolvit & attenuat. Lupinus (ut scriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi usus legumen censetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem sibi ingenitam exuat insuavitatem, commadefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, vel sine his etiam, sale modico conditus: non velut hordeum, & alia multifariam instructa. Lupini dura, ac terrestris substantia est: quocirca necessariò concoctioni repugnat, & crassum gignit succum: ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus acervatur. Et libro 6. simpl. medic. sic inquit: Lupinus editur coctus, multis antè diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: fitq; tunc nutrimentum succi crassi. Cæterùm ut medicamentum, ita præparatus ex genere est emplasticorum. At qui nativam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendiq; vim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus: quin & decoctum ejus lumbricos ejicere potest. Tum etiam foris identidem perfusum, vitiligines, achoras, pustulas, exanthemata Græci vocant, psoras, gangrænas, ulcera maligna, quæ cacoethe vocant, juvat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoq;. Expurgat jecur & lienem, cum ruta & pipere suavitatis gratia assumptum. Elicit menses, ac fœtum cum myrrha, & melle impositum. Porrò Lupinorum farina sine mordicatione digerit, nec enim livida tantùm, sed & chœradas, & dura phymata curat: sed tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idq; pro laborantium temperamento, & affectus diversitate, quod ex usu est eligendo. Sed non est præsentis instituti talia distinguere: digerit item quæ livida sunt. Et quæcunq; modò diximus præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui eam ischiadicis cataplasmatis modo illinunt. Lupinus agrestis amarior est, & ad omnia valentior domestico, ejusdem generè cum ipso facultatis. Lupinus sativus sic Latinis, Græcis θέρμ☉ ἥμερ☉ appellatur: Mauritanis, Tarinus, Arinus, seu Tormus: Italis, Lupino domestico: Germanis, Wickbonen / Feigbonen / Wolffsbonen: Hispanis, Entramuces, & Entramucos: Gallis, Lupins. Lupinus verò agrestis Latinis, θέρμ☉ ἄγρι☉. Græcis, & Italis Lupino salvatico dicitur.

Lupini sylvestr.

Lupinorum facult. ex Galen.

Lupin. farina.

Nomina.

Lupinus duplex sativus & sylvestris: sylvestris flore vel luteo, vel cæruleo minore fructu: hicq; vel latifolius hirsutus, vel angustifolius. I. Lupinus sativus albus C.B. Lupinus Brunf. Trag. Fuch. Matth. Lac. Lon. Cord. in Diosc. Cast. Cæsalp. Tab. Lupinus sativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Lob. Lugd. Lupini communes. Gesf. hor. Lupini albi, Fuchs. Cam. In hoc genere maximi, flore antequam aperiantur subcæruleo, intus verò albo. II. Lupinus luteo flore. C.B. Ex radice unica fibrosa plures caules emittit virides, striatos, subhirsutos, sesquipalmares, circa quos folia priora quidem duo subrotunda & integra, reliqua verò longis pediculis donata, quorum inferiora in novem, superiora in septem partes communiter divisa sunt: flores obtinet luteos, spicatos, violę luteę colore & sanè odore: quibus succedunt siliquę sativis minores, duriores & hirsutę, quibus semina iis minora, plana, rotunda, maculis & lineis variegata, saporeq; amarissima includuntur. Hic ut & sequens, licet aput multos sponte oriatur, apud Germanos tamen, quibus hic violæ Turcicæ nomine donatur, hortensis est. Dicitur Lupinus sylvestris luteus, Dod. gal. & fol. Lupinus Hispanicus flore luteo Gesf. hor. Lupinus luteus Cam. ad. Matth. Tab. De Lupino flore purpurascente, latifolio, hirsuto, seu sylvestri Dioscoridis, dicitur in historia exhibita simul figura, prout sponte in lacu Gramuntio probe Monspelium provenit, qui prædicto altior & ramosior est. III. Lupinus cæruleo flore angustifolius C.B. Hic est foliis multò angustioribus & minoribus, ut figura ostendit, communiter in septem partes divisis: flosculis quàm in illa minoribus, cæruleis, aut subrubentibus, quibus siliquę multò minores succedunt, vix conspicua lanugine hirsutæ, quibus semina minuta rotunda, colore sordido, variis maculis aspersa & amara reconduntur. Florent eodem tempore quo sativi, & quia sativis amariores, idcirco iis valentiores: hiq; Lupini minores Tabernæmontano dicuntur.

γογγύλη. RAPUM. CAP. CIIII.

DEcocta Rapi radix alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, venerem stimulat. Decocto podagræ, pernionesq; foventur: contritoque rapo, atq; imposito juvantur. Si excaveatur radici rosaceum ceratū adigatur, & ferventi cinere eliquescat, a exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ ejus decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præsertim quæ sensum doloris aufe-

a Cat. ἑλκωθεῖσαι διαθέσεις, i. exulceratas affectiones.

I. RAPUM ROTUNDUM.

II. RAPUM LONGUM.

III. RAPUM SYLVESTRE.

auferunt, anodyna vocant, idoneum est: porum contra venena salutare: venerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti sufficit: sed multò magis appetentiam recreat. Sylvestre rapum in arvis nascitur. †Frutex est in cubiti altitudinem assurgens, ramosus, lævis in cacumine. Folia fert lævia, digitali latitudine aut majora: & fructum in siliquis calyculatis: cumq; eorum involucra aperiuntur, alia intus siliqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet: in qua semina parvula cõcipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoque corpore utimur: præsertim quæ ex lupini, aut ervi, tritici, aut lolii farina fieri solent.

Rapi consid. & genera.

RApum in Italia vulgò notissimum est, ut supervacaneum sit ejus formam describere, præsertim apud Insubres, ubi statim post messem, ubi seges prius fuerat æstate, Junio, ac Julio mensibus, in arvis secundò seritur: deinde mense Octobri, cùm radix ad summum extuberavit, è terra eruitur. Sativum in triplici recensetur genere, sessile, longum, & rotundum: eametsi literis mandaverit Plinius libro. 18. cap. 13. longum erraticum esse. Non omittendum naturæ miraculum. ex tam parvo semine tribus penè mensibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quam centenas libras pendat. At librarum triginta pondere nos sæpius innumera rapa vidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea.

Rapum quopacto ab erucis vindicetur.

Rapum & radix (ut Theophrastus est auctor libro 7. cap. 4. de plantarum historia) gaudent frigoribus, & sic ea dulcescere putant, simulq; incrementum in radicem, non in folia verti. Austrinis, atq; serenis temporibus celeriter caulescunt. Nursinis Plinio palma, quòd eo fortasse solo magnitudine, & dulcedine cæteris præstent. Alpinis, quibus rara seges, rapa utilia admodum, ac necessaria habentur, tam in hominum alimentum, quam jumentorum pabulum. Quæ æstate seruntur, vindicantur ab erucarum injuria, quæ plerumq; tenella folia in universum erodunt, commista sationis tempore semini fuligine, aut majoris sedi succo per noctem macerato semine: siquidem Columella rem hanc sibi experientia comprobatam asserit. RAPUM longum forma tantum ab altero differt: cætera verò nihil dissidet.

Rapum sylvestre Matth.

SYLVESTRIS rapi plantam ob meam ab Hetruria, ubi frequens nascitur, absentiam, hactenus

IV. RAPUNCULUS.

hactenus conſequi non potui, atqui volo etiam meipſum accuſare, quòd rem ipſam neglexerim apud amicos. Quare Rapi ſylveſtris imaginem, quam hic appingi curavimus, etſi ſylveſtre Dioſcoridis rapum non referat, refert tamen plurimùm domeſticum: quam ob cauſam, illud quoque excudi curavimus, tanquam Rapum ſylveſtre noſtrum. Non deſunt rei herbariæ ſtudioſi, qui velint Rapunculum vulgò vocatum, quo Itali in acetariis veſcuntur, unà cum Fuchſio rapum eſſe ſylveſtre Dioſcoridis, quorum opinionibus refragari cogor: quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus ſemen concluditur, duplicia non ſunt, nec ulla in ipſo ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſſit. Horum etiam ſententiæ repugnat Theophraſtus lib. 7. cap. 6. de plantarum hiſtoria, quippe qui ſylveſtre rapum radice conſtare longa raphani modo, brevíque caule conſiſtere ſcribit.

Rapunculus non eſt Rapũ ſylveſt.

RAPUNCULUS itaque planta eſt cubitalis, caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, in cacumine ramoſis: antea quàm caulem edat, folia profert oblonga humi accubantia, ſed quæ in caule fere toto ſunt longiori facie, ſed breviora, & anguſtiora ſpectantur. Flores fert in ramuſculorum cacumine purpuraſcentes, & ad cæruleum inclinantes, quatuor tantùm foliis conſermatos. Semen in ſimplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuórve longitudine, craſſiuſcula, extuberante media ipſius parte, alba, fragili, tenera, & ſubdulci quodam ſucco prædita. Id quod, meo quidem judicio, non prætermiſiſſet Dioſcorides, ſi rapunculus noſter ſylveſtre illis fuiſſet Rapum. Naſcitur in arvis non cultis, in collibus amœnis, & in pratis, quin etiam in hortis jam ſeritur, ut grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur. In caliditate & frigiditate radix non longè abeſt à temperatis, imò nec in aliis qualitatibus. Eduntur in acetariis eædem non ſolùm cruda, ſed etiam cocta, quod maximè guſtui placeat & appetentiam excitet.

Rapunculus ſeritur.

Rapunculi conſideratio.

Cæterùm quid in medicum uſum Rapunculus præſtare poſſit, nondum compertum habeo, etſi non deſint, qui putent lactis ubertatem in nutricibus facere, ſi coctus cum longo pipere edatur. Sed ad SYLVESTRE rapum noſtrum venio, quod frequens in Bohemia in agrorum marginibus & juxta ſemitas naſcitur. Exit hoc folio, caule, flore, ſiliculis, ſemine, domeſtico ſimile, ſed agreſtioribus foliis, omnia agreſtiora, aſperiora, hirſutioráque ſpectantur. Radix illi eſt raphani modo longa, craſſáque, ſed ſapore per omnia domeſticum refert: acriore tamen & amariore, quo factum eſt, ut ſylveſtre rapum hanc plantam vocaverim. Legitimum naſci copioſum in Hetruria diximus, non quòd ipſum uſquam à nobis viſum ſit, ſed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Noſtri ſemen, cùm inſigniter amarum habeatur, & abſterſoria ſit facultate præditum, alterius loco ſecurius illini poterit, ubi cutem detergere fuerit opus: quin etiam necandis vermibus utile quoque fuerit. Radix, quod acrior amariorque ſit, excalfacit ordine ſecundo, & ſiccat in principio primi: atqui ſemen id longè valentius præſtat: præterea abſtergit, incidit, aperit, attenuat & provocat magis quàm domeſtici. Rapi domeſtici radix excalfacit & humectat. Semen verò calidum eſt & ſiccum: cùm autem etiam ſit amarum, abſtergit, aperit, digerit, provocat, flatus gignit.

Rapi ſylveſt. Matthiol. conſidet.

Rapi vires recenſuit Gal. lib. 6. ſimpl. med. ita inquiens. Rapi ſemen venerem excitat, utpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix concoctu difficilis eſt, inflatque, & ſemen generat: Et lib. 2. de alim. fac. inquit: Rapum ſive γογγυλίδα, ſive βουνιάδα appellare velis, quod ejus extra terram eſt, oleraceum cenſetur. Radix, quæ terra continetur, ante elixationem & dura eſt, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum ſi aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipſam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quò in totum annum uſui eſſe poſſit. Succus ex ea in corpus digeſtus, temperato craſſior eſt: ideoque, ſi quis ultra modum eſitaverit, & maximè ſi perfectè conficere eam nequeat, crudum ſuccum in venis congeret. Ad alvi dejectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potiſſimùm quando benè fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque ſit bis decoctionem perpeſſa, ad eum modum videlicet, quem antea in hac præparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu eſt difficilior ac flatulenta, ſtomachoque noxia: nonnunquam autem & ventrem mordicat. Conſtat experimento, ſemen valere ad variolas & morbillos: nam potum ſemidrachmæ pondere morbillos latentes ad cutim expellit.

Rapi vires ex Galeno.

Γογγύλη id Græcè vocatur, quod Latinè Rapum: Arabicè, Seliem, Selgem, Selgrem, ſive Alſegrem: Italicè, Rapo: Germanicè Rüben: *Hiſpanicè, Nabo: Gallicè, Rave, ſeu Naveau blanc de Jardin. Rapum ſylveſtre Græcis γογγύλη ἀγρία: Italis, Rapo ſalvatico. Rapunculus Italis, Raponzolo. † Quod in Græco hic legitur θάμνος, Ruellius vertit fruticoſum. Quæ vox eſt potius ab eo ex Plin. lib. 20. cap. 3. repoſita, quod etiam aliàs ſæpenumero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem vertimus, licet hac, ut aliis pleriſque vocibus, Dioſcoridem impropriè uſum fuiſſe exiſtimemus.*

Nomina.

Rapa quaſi ruapa, quod è terra eruantur Varroni: at veriſimilius etymon à Græco ῥάπυς Athenæo l. 9. c. 2. γογγύλη, Dioſc. à rotunda orbicularive radicis figura. Theop. 7. hiſt. 4. marem & fœminam dicit, ambas tamen ex eodem ſemine naſci, ſic c. 6. ejuſd. l. & ſylveſtris meminit. Dividimus in ſativam & ſylveſtrem: ſativam in longam ſeu fœminam, in rotundam ſeu marẽ, & in ſeſſilem. Sylveſtris alia radice non bulboſa, alia radice turbinata: his addimus Hetich Americũ ex Thevero, quod Rapũ Americanũ vocamus & fortè apud Plin. l. 21. c. 15. Oetum eſt. I. Rapa ſativa rotunda ſeu mas Theop. & Plin. C.B. Rapum, Trag. Lac. Lon. Caſt. Rapa, Brunf. Dod. gal. Geſ. hor. Cæſ. Rapum ſativũ, Fuch. Cord. in Dioſc. Rapum vulgare, Dod. fol. Rapũ majus orbiculatũ, Lob. Rapum orbiculatũ, Tab. Rapũ ſativum orbiculatũ, Lugd. Hujus radix quoad formam cõmuniter tuberoſa eſt, raro globi inſtar orbiculata, frequentiùs in latitudinem effuſa: variat & parvitate & magnitudine: colore externo etiam vel viridi, vel candido, vel puniceo: habẽtur nunc, quę foris & intus flaveſcunt: ſic & Bernæ, quę obſoletè nigræ, ut plurimũ rotundæ, rarius oblongatæ, quę vulgatis dulciores ſunt. II. Rapa ſativa oblonga ſeu fœmina Theop. & Plin. C.B. Rapum longum, Matth.

Caſt.

Cast.Lon.Lugd.Rapum oblongum, Trago Dod.fol.Rapum tereti, rotunda oblongaq; radice, Lob.Rapa radice in rotunditate oblonga, Cæsalp.Hæc magnitudine etiam variat. III. Rapa sylvestris non bulbosa.C.B. Rapum sylvestre, Matth.Lugd.Tab.Rapum sylvestre non bulbosum, Lob.Rapa sylvestris, Cæsalp. IV. Rapunculus esculenrus, fortè Rapum sylvestre Diosc.& Plinii C.B.Raponeoli, Brunf.Rapunculum vulgare, Trag.Rapunculus, Matth.Lac.Dod.fol.Lon.Cæsalp.Cast. Tab.Cam.Rapuntium parvum, & pes locustæ Avicennæ, Lob.Rapunculus minor, Lugd.Rapum sylvestre, Fuch.Ges.hor.Rapum sylv.minus, Dod.gal.Erinus Nicandri & Diosc.Columnæ.Flore est cæruleo, aliquando purpureo, aliàs candicante vel albo. Verùm Rapunculi undecim species in Phytopinace proposuimus esculentum, spicatum triplicem, umbellatū triplicem, nemorosum triplicem & alpinum ex Baldo: cujus iconem adjecimus. V. Rapunculus alpinus spicato similis, palmo major, unico caule ex fissuris rupium prodiens, folium utrinque habet subrotundum Bellidis cæruleæ forma, quibus succedunt folia, quæ ex cauliculo striato, oblongis pediculis insident, ex rotunditate oblongata, satis lata, profundis rarisque incisuris donata: & licet ea quaterna sint, rarius plura, attamen in cauliculi summo folia, forma similia quina vel sena penè sine pediculo, stellæ modo flori subjiciuntur: siquidem cauliculi summo apici insideant: flores viginti & plures, quasi ad exortum conglobati, latis, brevibus tamen & striatis pediculis insidentes, qui oblongi sunt tenues, infernè albicantes quasi inflati, qui sensim angustantur, cæruleo purpurei in extremitate crenati: ex singulorum medio, filamentum oblongum prodit, quod in summo bipartirum aliquando instar Capreolarum vitium contorquetur. Hunc in Baldo Augusto mense, inter saxa collectum, eum D. Guilandino horti Patavini præfecto anno 1578. Patavii ostendissemus, Rapunculum montanum nominavit: at Nobilissimus Jacobus Antonius Cortusus, nunc horti ejusdem præfectus, Cantabricam alteram Anguillaræ statuebat. Cùm jam delineatus esset hic Rapunculus, eundem à Doctore Joanne Neudossero Norimbergensi, rei herbariæ studiosissimo & nobis amicissimo, accepimus, unà cum radice quæ tuberosa est inæqualis, Rapunculo vulgato triplo major. Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas accepimus, ut & à Nobilissimo Cortuso elegantem aliam Petramatulæ nomine, quarum omnium & descripriones & figuras universalis historia nostra, Deo concedente vitam, exhibebit.

V. RAPUNCULUS ALPINUS spicato similis.

NAPUS.

Naporū consideratio.

Napi semines Matth.

Βουνιάς. NAPUS. CAP. CV.

COcta Napi radix inflat, modicum alit: semen ejus potum venenorum vires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur sale radix.

Napi in raporum genere recensentur, & quanquam folio, & radice, raphanos magis referant, caule tamen, floribus seminéque rapum æmulantur. Plura Theophrasto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantum reperērim, nempe album, & flavum. Flavi tametsi albos crassitudine superent, magísque colore placeant: sunt tamen insipidiores, & gustu ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carnium jure decocti, inflant tamen, & magis quàm rapum saturant, & magis quoque venerem excitant, & præsertim addito pipere. Radix excalfacit ordine secundo, & humectat primo incipiente: atqui semen excalfacit & siccat, abstergit, aperit, digerit, provocat, & incidit. Semen additur in Theriaca, quòd venenis potenter resistat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum, aut aurantiorum succo potum: ex Adianti autem, sive lentium decocto potum, morbillos & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim

enim nomine morbillis affectos juvat, tum quòd à centro ad circumferentias corporu materiam morbiferam ducat, tum quoq; quod propria sui ipsius facultate morbi malignitatem superet, ac compeſcat. Datur utiliter cochlearii menſura ex vino addita lini ſeminis drachma ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoq; diebus pluribus quotidie drachmæ pondere, ex marrubii ſtillatitia aqua aut decocto, utiliter Ictericis, & aqua intercuti incipienti. Sed plura de eo in epiſtolis diximus. In Aegypto frequentius ſeritur, quòd inibi ex ejus ſemine tuſo preſſoq; copioſum exprimant oleum, ad omnia utile ad quæ ſemen.

Βουνιάς nomen Græcum eſt: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrüben: *Hiſpanicum, Nabicas: Gallicum, Navet.* Nomina.

Napus, *βουνιὰς* Dioſcoridi, à tumenti figura deducta ſignificatione: *γογγύλης* ſpecies Galeno. Plinius lib. 20. cap. 4. Naporum non plures quàm duas differentias propoſuit, alterum Bunion, alterum Buniada medicis Græcis vocatum: nec quenquam moveat locus Plinii lib. 19. c. 5. ubi quinq; Naporum genera fecit, ſiquidem hæc de Raphano ſint intelligenda: quod probatur ex eo, quod quæ Theop. 7. hi. 4. de quatuor generibus *τῶν ῥαφανίδων* retulit, ea Plinius de Napo recenſuit. Agnoſcimus Napum ſativam, quæ bunium: & ſylveſtrem, quæ Bunias, quæ etiam ex non transplantato tum ſemine naſcitur. Napus ſativa C.B. Rapum mas apud Theophraſtum cenſuit Athenæus. Napi, Brunf. Napus, Dod. fol. Matth. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Cæſalp. Cam. Napus hortenſis, Dod. gal. Napus bunias ſativus, Fuch. Napus ſativus, Lugd. Napus vetus, Anguil. Bunias Napus, Adver. Lob. icon. Rapum ſativum alterũ & Napus veterum, Trago. Napus primus Lon. Hæc radice eſt colore aliis candido, aliis buxeo & croceo: radice etiam nigra in horto Illuſtriſſimi Ducis Wirtembergici, quem Montembelgardi colit frater Joh. Bauhinus, legimus.

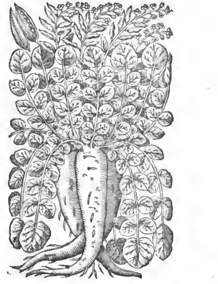
Ῥαφανίς. RAPHANUS. CAP. CVI.

RAdix, quæ Græcis raphanus dicitur, excalfacit, flatus gignit, ori ſuavis eſt: ſed ſtomacho adverſatur, ructus ciet, urinam pellit, alvo aptior: ſumto tamen cibo ſumi debet, quò magis ejus diſtributionem adjuvet: cùm autem præſumitur, cibum ſuſpendit: quare vomituris commodiſſimè datur ante cibum: ſenſuum aciem excitat. Decocta contra veterem tuſſim, & pituitæ craſſitiem in pectore, efficax eſt. Cortex ex aceto mulſo, celerius vomitiones movet: hydropicis commodiſſime illinitur: lienoſis utilis: ſugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra viperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emendat: his qui fungis ſtrangulantur, tam cibo, quàm potu ſalutaris eſt: menſes cit. Semen, vomitiones facit, urinam movet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas validiſſimè emarginat: coctum cum aceto mulſo, anginis perquàm utiliter gargarizatur: cõtra ceraſtis morſus, potum ex vino auxilio eſt. Sylveſtris raphani, quam Romani armoraciam vocant, folia ſativo ſimilia, ſed magis lampſanam imitantur: radix gracilis, tenera, ſubactis. Tam folium, quàm radix in olera recipitur: ſed hæc excalfacit, urinam concitat, æſtuoſa eſt.

I. RAPHANUS I.

II. RAPHANUS II.

RAphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria quod Latinum nomen imitentur, Radice vulgò vocant: quemadmodum & Romani ſuam antiquam Raphani ſylveſtris appellationem retinent, qui ipſum prima litera Raphani conſidet. *metatheſi*

Dioscor. locus suspectus.

III. RAPHANUS RUSTICANUS sive vulgaris.

metathesi Ramoraciam appellant. Caeterùm cùm sylvestris, sativa longè durior, acriorq; deprehendatur, Dioscoridis codex hic, ut in aliis plerisq; locis, mendi suspicione non vacat: utpote qui Armoraciae radicem reddat teneram mollémve & subacrem. Folio provenit Raphanus napo simili, & rapo angustiore, scabriore, ac magis hirto, caule tereti, flore albo, siliquis tumentibus, rapo quadruplo majoribus, in mucronem desinentibus, in quibus semen concluditur rotundum, rufum, & sapore acutum, rapi, napiq; semine cum minus, tum etiam durius. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres tenera, fragilis, nec admodum acris, quae caeteris in Hetruria praestantior habetur: aliquibus crassa, napi pene figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingratior. Differunt quoq; colore: namq; & alba, & nigra, ubiq; ferè habetur, non solùm sativa, sed agrestis quoq;: sed haec altera minus frequens. Sativus seritur in hortis & agris: Agrestis sponte provenit in campestribus in agro Romano. Recens minutim incisa radix, albo meraco inspersa, & butyro in sartagine calefacta, & pubi admota, remoratam urinam pellit: idem praestat ejusdem succus, duarum unciarum pondere ex Cretico vino haustus. Uncia corticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor, casiae odoratae pulveris drachma & drachmis duabus succi sabinae, omnibus simul in mortario contusis, & tenuissimo linteolo exceptis, & uteri cervici adhibitis, subvenit praesentaneo auxilio aegrè parturientibus. Ejusdem radicis succus una cum oleo dulcium, aut amararum amygdalarum, & vini albi nonnihil fervefactus, addito colocynthidis momento, aurium sonitum curat si calidus instillabitur. Leonhardus Fuchsius, Armoraciam eam esse stirpem putat, quam Raphanum rusticum nonnulli vocavere, foliis oxylapatho majoribus, radice longa, pollicis crassitudine ac etiam crassiore, acerrimo gustu, sinapi haud absimili: floribus in caulium summitatibus albis & pusillis, radicibus acerrimis, quibus utitur universa Germania, & Pannonia ad carnium intinctus, [*& quanquam appetentiam faciat, revera tamen & caput laedit & nidorosas eructationes movet. Nascitur sponte in pratis, viridariis, & secus itinera. Radix excalfacit, & siccat ordine tertio completo. Aperit, pellit, incidit, provocat, attenuat, & abstergit. Ea omnia potest, quae domestica & agrestis radix, sed valentius operatur. Quinetiam Sinapi vires obtinet, urinam, & arenam valentius pellit. Illinitur contrita radix ex vino albo, & recenti butyro calefacta, utiliter pubi ad ciendam urinam, sive sit dolor ex renum calculis, sive ex crassa lentaq; pituita vesicae cervicem obstruente. In quo casu datur quoq; non parvo auxilio potandum vinum, in quo incisa radix fuerit macerata.*] *Quare in re eum alioqui peritum, facilè hallucinatum crediderim, acerrimo fortasse illius plantae sapore fretum. Quòd si is vel Romam unquam profectus esset, vel caeteras notas accuratius perpendisset, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidisset. Rectius fortasse saperent, qui hanc plantam perperam Armoraciam faciunt, si Crateva Thlaspin, de quo in Thlaspi meminit Dioscorides, eandem esse scriberent. Raphani Theophr. lib. 7. cap. 4. de hist. plant. plura sunt genera: nempe corinthium, cleonium, liothalassium, boeotium. Adolescit amplissimè Corinthium, quod vel radice constet detecta. Hoc enim sursum versus protruditur, non ut caetera in terram ampliari solitum est. Liothalassium, quod Thracium vocant, validissimum adversus frigora traditur. Boeotium dulcissimum est, & figura rotundum, nec ut Cleoneum praelongum. Quibus folia laevia, dulciora, suavioraq; sunt: quibus autem scabra, acriora. Genus praeterea redditur, quod foliis erucae simile constat. Raphanus (ut lib. 8. simpl. med. scribit Gal.) excalfacit quidem excessu tertio, desiccat verò secundo: agrestis autem in utroq; efficacior est. Cujus & semen ipsum planta efficacius est. Facultas ei inest digerendi, itaq; ad sugillata, & alia id genus livida ob talem facultatem accommoda existit. Aperit, provocat, incidit, extenuat, rarefacit. Meminit item Galenus Raphani lib. 2. de alim. facult. sic inquiens: Radiculam solam, crudamq; urbani homines ut plurimùm prima mensa ex garo sumunt, alvi ducendae gratia: pauci autem acetum admiscent. Rustici verò frequentior cum pane esitant, non secus ac alia, quae nobis natura non ars paravit obsonia, in quibus est origanum viride, nasturtium, thymum, satureia, pulegium, serpillum, mentha, calamintha, pyrethrum, eruca. Quippe haec omnia viridia, edulsiorum sunt obsonia, una cum illis sumpta, suntq; herbacei generis plantae. Radiculae caulis quoq; & folia nonnunquam eduntur, sed necessitate magis, quàm sponte. Radix in eorum numero est, quibus obsonii potius, quam nutrimenti nomine assiduè vescimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conspicuè unà calfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia, quae nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo, & aceto, ut rapae caulis, sinapiq;, & lactuca: nutritq; magis caulis iste, quam cruda radicula ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam sanè & ipse alendi potestatem habet. Quidam non solùm caulem, sed unà ipsas radiculas elixantes comedunt, raparum modo. Caeterùm cùm medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à coena crudas eas edunt, concoctionis juvandae gratia: ipsi quidem id experientia abunde compertum habere dicunt, nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quae Graecis ῥαφανὶς, Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, sive Fegiel: Italis, Rafano, & Radice: Germanis, Rettich: Hispanis, Ravano, & Ravanillo: Gallis, Reffort. Raphanus longus: Italicè, Radice longa. Raphanus rusticanus; Graecis ῥαφανὶς ἀγρία: Italis, Rafano & Ravano: Germanis, Kren: Gallis, Rafan, sive Reffort sauvage.*

Raphani vires Matthiol.

Fuch. error circa Armoraciam.

Raphanus rusticorum.

Raphanorum Theophr. genera plura.

Raphani vires ex Galen.

Nomina.

Raphanus veteribus *ῥαφανὶς*, quasi radix perspicua: posterioribus *ῥάφανος*, *παρὰ τὸ ῥαδίως φαίνεσθαι* quia statim à semine oriatur: Theophrastus licet utraq; usus sit voce, attamen Raphanum *ῥαφανίδα* vocavit, at

ῥάφανος

ῥάφανον ubi habetur, Braſſicam intelligere oportet, quæ cauſa erroris fuit Plinio cap. 5. lib. 19. ubi Raphani genera recenſet, quæ ex Theophraſto 7. hiſt. 4. ſunt deſumpta, ubi de Braſſica egit: & quæ Theophraſtus Raphani genera propoſuit, Plinius lib. 19. cap. 5. pro Napi generibus recenſuit. Has licet nunc differentias obſervare, ut ſit præcox alius, alius ſerotinus: hicq; albus, niger & rubeus: albus, oblongus & orbicularis: niger, communiter, rotundus, rarius oblongus: ruber oblongus, qui & fibras rubentes per ſubſtantiam diſcurrentes obtinet: habetur & radice lutea: eſt ruſticanus: & denique ſylveſtris aquaticus. I. Raphanus major orbicularis C. B. Raphanus, Brunf. Matth. Lac. Cord. in Dioſc. Caſt. Raphanus vulgaris, Trag. Geſ. hor. Raphanus ſativus, Fuch. Lugd. Raphanus magnus: Lob. Raphanus orbicularis, Tab. Raphanus rotundus, Lon. Raphanis ſive Radicula ſativa, Dod. fol. & gal. Radix & Radi-
10 cula, Cæſ. II. Raphanus oblongus C. B. Raphanus longus, Trag. Lonic. Raphanus prælongus, Geſ. hor. Raphanus ſecundus, Matth. Lugd. Raphanus minor purpureus, Lob. Radicula ſativa minor, Dod. fol. colore radix variat, noſter albo eſt cortice: Italicus rubello. III Raphanus ruſticanus ſeu Thlaſpi alterum Dioſcoridis C. B. Raphanus major ſeu Atmoracia, Brunf. Trag. Geſ. hor. Raphanus ſylveſtris Fuchſ. Raphanus magnus & montanus, Dodon. gal. Raphanis magna, Dod. fol. Raphanus ruſticanus, Matth. Lob. Raphanus ruſticus, Lugd. Cam. Raphanus marinus, Tab. Armoracia Plin. Lac. Thlaſpi majus, Cord. in Dioſc. Lon. Cæſalpino.

Σίσαρον. SISER. CAP. CVII.

20 SIſer vulgò cognitum, cujus radix decocta ori grata eſt, & ſtomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam invitat.

I. SISER. I. — II. SISER. II.

ETſi antiquis omnibus Siſer adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod ſciverim viderimq́;) qui ejus ſcripſerit hiſtoriam, nobis tamen adeò obſcurum, ignotumq́; eſt, ut hoc ævo difficillimum ſit, cùm nobis, tum cæteris, qui ante nos ſcripſerunt, verum ac legitimum oſtendere Siſer. [* *Non deſunt, qui crediderint, album quoddam Carotarum vocatum genus, quæ naporum modo carnium juri incoquuntur, legitimum eſſe Siſer. Cæterùm eos hallucinari putaverim, Plinii teſti-*
60 *monio ductus, qui libro 19. capite 5. hæc habet: Ineſt Siſeribus longitudine nervus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta. Id quod in hiſce Carotarum radicib. haudquaquam reperire licet: quippe quæ nec nervum concludant, nec guſtui amaritudinem relinquant, ſed dulcedinem potius quandam præ ſe ferant. Quòd præterea Siſer ſapore ſit ſubamaro, facilè ex Galeni ſententia comprobari poteſt lib. 8. ſimplicium medicamentorum. Ex cujus verbis facilè colligi poteſt. Siſera ab hiſce carotis plurimum recedere. Sciendum igitur eſt, quòd Siſer in Italia non ſeritur, rametſi in Germania, Rheni præſertim fluminis accolæ, ſuis in hortis Siſera frequentiſſima habeant, quæ & ſerunt, & colunt. Ideoq́; Magnntiæ venalia abunde reperiuntur à Tincao agro illuc allata. Siſer folio eſt oluſatri, caule & umbella paſtinacæ ſimili, radicibus dodrantalibus, nervoſam intus matricem continentibus, ſubamaris & colore ſubcroceo, & quæ guſtatu gratiam cum palato non modicam ineant. Quarum in cibis præſtantia allectus Tiberius Cæſar (ut citato loco tradit Plinius) omnibus annis à Germania advehi Siſera curavit ex Gelduba caſtello Rheno impoſito, ubi generoſitas præcipua.* *] *Ego ſuperiori*

Siſeris conſider.

tempore, quorundam relatione persuasus, scripseram reperiri verum Siser in agro Maguntino circa Rhenum: sed postquam deinde cum aliis doctis viris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id esse falsum: quippe quòd ea radix, quam priores illi Siser faciebant, eadem esset, quam nos hic appinximus, quamq; Germani Gelb Ruben/ *&* Mören *vocant: quæ res in causa fuit, ut nunc aliter sentiam. Adducor itaq; ut putem si Siser nunc apud nos extat, id eam esse plantam, quæ folia promit hortensi pastinacæ similia, breviora tamen, atq; minora. caules etiam similes habet, striatos. Semen in umbella provenit, petroselini modo. Radicibus nititur numerosis asphodeli modo. teneris, fragilibus, dulci sapore & amarusculo, ori gratis, tenui intus matrice, cujus hic quoq; imaginem expressimus Hoc ut censeam, plura sunt, quæ me inducunt: primum, quòd Siser apud veteres, si cuncta ab eis de Sisere tractata observentur, pastinacæ congenere sit. Namq; Plinius, (ut cæteros omittam) libr. 20. cap. 5. ubi de pastinaca egit, illico de Sisere, tanquam de congenere tractavit, quemadmodum & hoc nostrum esse videmus: præterea quod ejus radix (ut idem Plinius inquit) nervum sive matricem intus habeat, quæ eximitur, cùm cocta fuerit. Deinde quod seratur frequentius. avulsis à radice agnatis ut Inula, Lilium Arum, quàm semine, quòd semine satum non nisi tertio anno esui idoneum proveniat, radice verò quotannis. Id quod fecisse veteres in Siseris satione testatur Marcellus, Dioscoridis interpres, & Ruellius, qui quamvis non scribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum esse censeo, quòd mihi certò persuadeam, hosce probos, doctosq; viros, haud quaquam scripsisse hæc, nisi id alicubi legissent apud antiquos autores. In qua sententia confirmat me Columella lib. 11. cap 3. de re rustica, sic inquiens: Pastinaca & Siser, atq; Inula, coalescunt altè pastinato, & stercorato loco, sed quam rarissimè ponenda sunt; ut majora capiant incrementa: quæ verba si diligenter expendantur, radice seri Siser, non semine facile constabit: quinetiam quòd numerosa sit radice Asphodeli ferè modo, rarissimè idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum suscipiant. Nam quò crassiores fiunt, eò gustui suaviores habentur. Ideoq; dicebat Plinius libro 19 cap 5. inter medica dicendum Siser & ipsum Tiberius Princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis à Germania. Geldnba appellatur castellum, Rheno impositum, ubi generositas præcipua: ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine nervus, qui decoctis extrahitur: hæc ille. Quibus palam est, Germanicum Siser Tiberio fuisse gratum, quòd in frigidioribus regionibus generosius, & grandius proveniret. Ad hæc scribit Dioscorides, decoctam Siseris radicem, & ori gratam esse, & stomacho utilem. Id quod in hujus plantæ radicibus manifestò deprehenditur, ubi primùs elixæ, & deinde butyro in patellis farina circumlitæ frigantur. Unum tantùm mihi scrupulus reliquum est, quippe quòd in hoc nostrate Sisere nulla ferè percipiatur amaritudo, cùm tamen Galeno & Plinio, Siser amarore non vacet. Verùm hoc à mea me non deducit sententia, quòd haud me lateat, regiones sæpe plantis immutare saporem. Siquidem cæpa, quanquam sui natura acris admodum sit, in Cajetano tamen agro, ubi omnium maxima provenit, nulla prorsus acredine redundat: id quod multis in locis, in Raphano videmus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro provenit. Dixi sententiam meam non ut hanc plantam legitimum faciam Siser, sed ut noscant rei plantariæ studiosi, non levibus rationibus me adductum esse ad credendum, eam ipsam esse Siser. Sylvestre quoq; extare Siser, perinde ac Pastinacam, testis est Plinius lib 20. cap. 5. ubi inquit: Siser erraticum sativo simile est, & effectu stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto Laserpitiato sumptum, aut ex pipere, vel mulso, vel garo. Urinam ciet, ut Opion credidit, & venerem: in eadem sententia est & Diocles. Præterea cerdi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones perquàm utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, Veneri subinde offensanti, agrisq; sese recolligentibus. Sativi privatim succus cum lacte caprino potus sistit alvum: hæc Plinius. Siseris meminit Galenus lib. 8. de simpl. med. facult. his verbis: Sisari radix cocta stomacho grata est, & urinam movet, secundo ordine excalfaciens, adjectam habens amaritudinem quandam, cum levicula adstrictione.* SISER ALTERUM, *folia, caules, umbellas, flores & semen habet sylvestris pastinacæ. Radix, napi effigiem repræsentat, colore albicante aut subflavescente, sapore subdulci, ac simul amarusculo. Seritur in hortis ac etiam in agris, in universa Germania & Bohemia. Excalfacit & humectat, inflat, aperit, urinas movet. Valet radix ad ea omnia, ad quæ Siser primum valere diximus. Tametsi sub Siseris alterius nomine hæc planta posita sit, nihil tamen cum legitimo Sisere habet cognationis Siser Græcis σίσαρον dicitur: Mauritanis, Culcas, Fisarum, sive Seisaron: Italis, Sisaro. Siser alterum: Italis, Corata bianca: Germanis,* Gierlin/ *sive* Girgelin: *Hispanis, Chirivias: Gallis, Cheruy, sive Giroles, aut Carottes blanches.*

Siseris legitimi planta.

Siser apud Plinium.

Marcel. & Ruel.

Columella.

Siser Tiberio Cæl. gratissimũ.

Cæpa nõ acris.

Siser sylvestr.

Nomina.

Sisarum, quod cum Elaphobosco Dioscoridis & Plinii multum convenit, dicitur Siser Brunf. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lon. Cam. Sisarum, Dod. gal. & fol. Lob. & Tab. Siser sativum, Fuch. Siser primum, Matt. Cast. Siser alterum, Lac. Siser German. & Elaphoboscum Plinii, Cæs. Sisarũ majus, Lugd. Elaphoboscon Diosc. Columnæ. II. Quæ pro Sisero altero hic proponitur, Pastinacam tenuifoliam sativã radice lutea, ad differentiam ejus quæ radice alba, & ejus quæ radice rubra est, vocamus: aliis Staphylinus primus, ut Trag. Staphylinus luteus, Dod. gal. Siser alterum, Matth. Tab. Siser Lac. Pastinaca sativa prima, Fuchs. Pastinaca sativa flava, Lon. Pastinaca sativa Diosc. & Daucus Theoph. Lob. Pastinaca tenuifolia sativa, Dod. fol. Pastinaca radicibus luteis, Ges. hor. Carota radice buxei coloris, & Daucus domesticus Galeni, Cæsal. Carota nostra lutea, Lugd. Carota altera radice ex albo flavescente Castori.

Λάπαθον. LAPATHUM, SIVE RUMEX. CAP. CVIII.

EX generib. rumicis, oxylapathum vocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in palustribus nascens. Alius est sativus, † illi *a* dissimilis. Tertium genus sylvestre, parvum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum est, quod alii oxalida, alii anaxirida, aut lapathon vocant. Folia ejus sylvestri, ac exiguo rumici similia: caule non magno: semine subacuto, rubente, acri, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere alvus emollitur. Crudi illitu, meliçerides, rosaceo aut croco adjecto, discutiuntur. Sylvestris, & oxylapathi, & ejus quam oxalida nominant, semen ex aqua aut vino utiliter bibitur, contra dysenterias, & cœliacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionũ ictus. Quòd si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ, lepras, impetigines, & scabrosos ungues persanãt: sed antea locus aceto, & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis, decoctum earum sedat, si foveatur: aut in soliis balnearum confricetur. Coctę in vino, & instillatæ, aurium dentiumq; dolorem mulcent: strumas, parotidasq; discutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ, & admotæ

a Cat. cin. ἀνόμοιον, i. non dissimile.

fœminarum

I. OXYLAPATHUM.

* II. LAPATHUM SANguineum. *

III. OXALIS SIVE ACETOSA.

fœminarum profluvia ſiſtunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos veſicæ comminuunt, menſes cient, ſcorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus eſt magnum, in paludibus naſcens. Eaſdem habet vires, quas ſupradicta rumicis genera.

Tametſi Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non ſeratur, in iis tamen ſponte frequens naſcitur, quinetiam incultis locis, foliis nigræ betæ proximis, ſed minoribus, plantaginis proximis humi accubantibus, caule cubitali, ſtriato, flore rubro, ſemine minuto, pellucido, ſubnigricante, radice longa, crocata amaraq́; Lapathum, quod in paludibus naſcitur, Dioſcoridi Oxylapathum vocatur, non quidem quòd guſtu acutum, ſeu acidum ſentiatur, ut oxalis, quam vulgus officinarum Acetoſam appellat, ſed quòd foliis proveniat in acutum deſinentibus. Siquidem ὀξὺ Græcorum appellatione, modò ſignificat acutum ſaporis reſpectu, modò mucronatum reſpectu formæ. Ad quod non advertentes Avicenna, pariterq́; Serapio, Lapathum omne nullo diſcrimine Acetoſam nominant, perperam id ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in primo lapathi genere. Plinius lib. 20. cap 21. Oxylapathon non niſi in paluſtribus naſcens, ſativo ſimilem eſſe ſcribit, cùm tamen alterum alteri diſſimile faciat Dioſcorides. Illud verò, quod ab acido ſucco ὀξαλὶς Græcis dicitur (etſi id ſilentio involvat Dioſcorides) duorum eſt generum, majus nimirum, & minus. Illi folia ſunt agreſtis rumicis adeò æmula, ut quandoq; oculos fallant, tanta eſt lineamentorum ſimilitudo, atqui herba deguſtata illico cognoſcitur. Eſt tamen folio minore, paulo læviore, anguſtioreq́; ſagittali fere ab ipſo exortu figura: Radicibus nititur pluribus ubiq; fibratis, ſed haud ut in Rumice crocantibus, acido guſtu. perinde ac folia & caules, caule cubitali, & ſtriato & ſuccoſo. Naſcitur ſponte in pratis, & ſeritur etiam à nonnullis in hortis. Alteri verò folia ſunt longè minora, lanceæ cuſpidis figura, mollia, lævia, quibuſdam veluti capillamentis ſubrubentibus inſperſa, ſuccoſa, foliiś majoris acidiora. Semen utriq; idem ſubrubrum parvum & acuminatum: præterquam quòd majori majus, minori verò minus. HIPPOLAPATHI *duo obſervavimus genera. Hortenſe alterum, alterum ſylveſtre.*

Rumicis conſider.

Oxylapathum.

Avicenn. & Serapi. lapſus.

Oxylapathum Plin.

Oxalis duplex.

Hippolapathum duplex.

Quod

IV. OXALIS SIVE ACETOSA minor.

VI. HIPPOLAPATHUM

VII. HIPPOLAPATHUM sylvestre.

Quod in hortis seritur Rhabarbarum Monachorum vocant. Siquidem hoc folio, semine, radice, ac cæteris in universum notis legitimum Hippolapathum refert. Planta est grandis, ac formosa, foliis, semine, radicibus, ac cæteris in universum notis, minori lapatho similibus, sed omnia longe majora, nã folia grandia sunt, helenij ferè modo, radix pariter grandis, vegeta, fulvo colore. Seritur à pluribus spectaculi causa in hortis & viridariis. Sylvestre autem non solum in palustribus & uliginosis tractibus provenire videmus, sed etiam in montibus, iis præsertim in locis, ubi pecudes diutius stabulari solent, & ubi eorum fimo pinguescit solum, illi planta omnino respondens, quæ sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis ac viridariis plantatur. Folia gerit numerosa, magna, hortensis haud absimilia, sed viridiora & asperiora: caulibus bicubitalibus: floribus in ramusculorum cacumine numerosis, rufescentibusq́; semen profert in rubris folliculis inclusum, acuminatum & subrufescens. Radice nititur crocante, pollicis crassitudine, dura ac lignosa. Lapathi meminit Gal. lib. 7. simpl. med. sic inquiens: Lapathum moderatè digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nã simul cum eo quòd digerit nonnihil queq; repercutit. Semen eorum manifestam quãdam etiam adstrictionem obtinet, adeò ut & dysenterias, & diarrhœas sive profluvia sanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathũ, quod in totum in paludibus provenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti antè diximus, sylvestrem betam possit quis appellare, cùm non gustu solùm verùm etiam facultate hortensi betæ persimilis sit. Quoniam autem beta jucundior est rumice, idcirco ea magis homines vescuntur. Quare nec nos quoq; prolixius hic de rumice scribere oportet, cùm in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Oxylapathum (Aetius auctor est) peculiariter præstat ad canum rabiosorum morsus, si vulnus in primis ejus decocto foveatur, & deinde herba ipsa illinatur, atq; potanda unà cùm radicib. præbeatur. Fit è lapathi acuti radicib. aqua per Alembicum, quæ omnes cutis, & præsertim faciei, maculas ac pustulas tollit, nempe alphos, jonthos, vitiligines, lichenasq;. Sumuntur aquæ radicum oxylapathi, & melopeponis præmaturi singulorum libræ

Lapathi vires ex Gal.

Oxylapathi vires ex Aëtio.

Lapathi vires Matthioli.

libra duæ, ova hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia, Tartari albi unciæ duæ: attritis terendis ponuntur ſimul cum aquis præſcriptis in vitreum Alembicum, & ſuccenſo igne extrahitur aqua: cum qua mane abluitur facies, & veſperi illinitur oleo de Tartaro, & Amygdalino ſimul miſtis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad priſtinum nitorem reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos, qui Rumicis ſylveſtris radicem luna decreſcente effoſſam, nitidiſſimè ſecum portaverit. Oxalis major refrigerat & ſiccat exceſſu ſecundo digerit, aperit, & nonnihil incidit. Herba ipſa bilioſis ac peſtilentibus febribus adverſatur: præſtat & ad cordis affectus. Sitim ſedat, putredini reſiſtit: vermes necat, appetentiam excitat. At minor refrigerat, ac ſiccat perinde ac altera digerit, & incidit. Omnia belle poteſt, quam major, nec infirmioribus pollet viribus. Hippolapathi hortenſis radicis ſuccus cum ſulphure illitus ſcabiem ſanat. cum lupinorum verò farina lentigines, alphos, & alias cutis infectiones exterit. Radicis dilutum, ex vino paratum, præſtat ad pellendos renum calculos. Idem facit ſicca radicis pulvis, drachmæ pondere ex meraco potus: quæ etiam ex Marrubii decocto hauſtus, auriginem curat. Hippolapatho ſylveſtri eædem inſunt qualitates & vires, quæ & cæteris Lapathi generibus. Planta quæ Græcis λάπαθον ὀξυλάπαθον: Latinis etiam Lapathum & Rumex, Officinis Lapatium acutum appellatur: Arabibus, Hamadh, Hanadh ſeu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: *Hiſpanis, Labaça: Gallis, Lapais. Quæ verò Græcè ὀξαλὶς, Oxalis item Latinè & Officinis dicitur: Germanicè,* Saur-ampffer: *Hiſpanicè, Azederilha: Gallicè, Ozeille, Vinette, & Saliette. Oxalis minor, Græcis ὀξαλὶς μικρὰ: Italis, Acetoſella, Saecciola & Sanaicciola. Hippolapathum, Græcis ἱππολάπαθον: Officinis Rhabarbarum monachorum: Italis, Rombice maggiore. Germanis.* Mönch Rhabarbaren: *Gallis, Reubarbe de marais: Hippolapathum ſylveſtre, Græcè, ἱππολάπαθον ἄγριον Italis, Rombice ſalvatica maggiore.*

Vinum oxylap.

Nomina.

† *Nihil fortaſſe Plinius à Dioſcoride diſſentiet, ſi in hoc loco ſequamur lectionem Oribaſii lib. 11. ſimplicium, qui habet οὐ πάνυ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, id eſt, non prorſus ſimile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantùm priora lapathi genera inter ſe differre, quantum vulgata lectio innuere videtur.*

Lapathum à λαπάζειν, exinaniendo nominatur, ſiquidem foliorum decoctum alvum molliat: Latinis Rumex dicitur, quod non tantùm ſativo competit, ſiquidem Plinius lib. 20. cap. 21. Oxalidi tribuat. Genera plura ſunt Theophr. 7. hiſt. 4. Plinius loc. cit. quinq; recenſuit genera, in noſtro Phytopinace oxalidis decem differentias, lapathi & hydrolapathi tredecim, & hippolapathi duas propoſuimus. I. Lapathum folio acuto, quod Oxylapathum Dioſcoridi & Plinio, C.B. Lapatium acutum & Sicla ſylveſtris Avicennæ, Trag. Lapathum acutum & Oxylapathum, Lob. Lapathum ſylveſt. Geſ. hor. Lapathum & Rumex, Lon. Caſt. Oxylapathum, Fuch. Dod. gal. Matth. Lac. Lug. Rumex acutus, Cord. in Dioſc. Hęc foliis eſt aliquando anguſtiſſimis, oblongis & criſpis. II. Lapathum rubens, quod cum oxylapatho plurimum convenit: ex radice oblonga, mediocriter craſſa, fibroſa, lutea ut in vulgari, à qua ferè magnitudine tantùm differt, caules emittit oxylapatho breviores, ramoſos: foliis eſt oblongis, aliquando rugoſis, ſanguineo rubore nigricantibus, coſta media ac fibris dilutè rubentibus, quæ unà cum caule cruento ſucco turgent, ut ſi terantur manus inficiant: floribus & ſeminibus priori correſpondet. In hortos ſemel ſata, ſeipſam ſemine propagat. Viribus cum oxylapatho convenit, nitroſiore tamen guſtu eſt, quare ejus decoctum, aut ſuccus expreſſus alvum lubricat. Seminis etiam pulveriſati in aliquo decocto adſtringente exhibiti, in ſiſtendis ſanguineis fluxibus ſingularis efficacia. Dicitur ἐρυθρολάπαθον. Lapathum nigrum Dod. gal. Lapathum rubens, Dod. fol. Lapathum ſanguineum, Lob. & Cam. Lapathum rubrum, Cæſal. Cam. ad Matth.

* ACETOSA CRETICA. *

cui & Cretenſe: Lapathi ſyl. tertium genus, Lugd. Sanguinis draconis herba, Geſ. hor. & Lonicero. III. Acetoſa pratenſis ſeu lapathum quartum Dioſcoridis, & Lapathum ſyl. Plin. C.B. Acetoſa & Lapathum acetoſum, Brunf. Acetoſa, Lon. Oxalis, Trago. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Oxalis prima, Cæſal. Oxalis major, Matthiol. in ico. Lugd. Lob. cui & Lapathum oxalida. Acetoſa major, Caſt. Lapathum minimum, Geſ. hor. Rumicis ſeu Lapathi quarta ſpecies, Cord. in Dioſc. Hujus folia aliquando criſpantur: aliquando media ipſorum pars per longitudinem candida reperitur: nonnunquam utrinque ab exortu duplici ſagittali figura conſpiciuntur. Hujus ſpecies in montibus reperitur, majoribus & rugoſioribus foliis, quàm ſunt ipſius pratenſis, in reliquis vix differens, quæ in montibus Helveticis & Sabaudicis reperitur: Eſt & alia tuberoſa radice: alia geniculis nodoſis: alia Calthæ folio: alia rotundifolia ſeu Romana, quæ maximis etiam foliis reperitur. IV. Oxalis arvenſis lanceolata. C. B. Oxalis minima, Trago. Dodon. fol. Oxalis minor, Matth. Geſn. hort. Lugd. Oxalis parva, Dodo. gal. Oxalis Vervecina tenuifolia ſinuata, Lob. Oxalis ſponte naſcens, Cæſ. Oxalis ovina, Tab. Acetoſa minor, Caſt. Acetoſella, Lon. Rumicis ſeu lapathi ſextum genus, Cord. in Dioſc. Hæc major minórve, larioribus anguſtioribuſque foliis, pro ratione loci pinguioris aridiorisve reperitur. Eadem reperitur etiam non lanceolata. V. His addamus Acetoſam Creticam, ſemine aculeato, prius à nemine deſcriptam nec pictam. Hæc cauliculis eſt ſæpe plurimis dodrantalibus, humi reclinatis, in alios ramulos diviſis, foliis parvis, oblongo pediculo donatis, oxalidis vervecinæ forma, ſed auriculis carentibus, ramulis floſculi junguntur & adhærent multi exigui, quibus

Semen succedit, tenuibus membranis aculeatis inclusum, cujus nomine cum Tribuli terrestris semine similitudinis aliquid habet, minus tamen est, minusque pungens, cui pediculus oblongus, incurvus, tenuis ut in Caltha additur. Junio floruit & semen maturuit, in horto Illustriss. Ducis Wirtenbergici, qui Montembelgardi colitur. VI. Hippolapathum latifolium, seu Hippolapathum Dioscoridi, Galeno & Plinio. C.B. Rhabarbarum, Brunf. Rhabarbarum Monachorum, Trag. Gesf. hort. Rumicis alterum genus, Fuch. Lapathum sativum, Dod. gal. Lapathum hortense, Lac. Lapathum maximum, Gesf. hort. Cæsalp. Lapathi vel Rumicis species, Cord. in Dioscoridem. Hippolapathum, Dod. fol. Matthiol. Hippolapathum sativum latifolium, Lob. Lugdunensf. Hippolapathum hortense, Marth. in icon. Lugd. Hippolapathum sativum, Cast. Tabern. Bulapathum Scaligero, Patientia vulgi. Utimur eo frequentet pro Rhabarbaro, sed dupla dosi. Est & alterum rotundifolium. VII. Hydrolapathum folio cubitali. C.B. Rumex palustris vel septimus, Trago. Hippolapathum, Dodon. gal. Gesf. hor. Hippolapathum sylvestre, Matth. Cast. Hydrolapathum majus, Lob. Lugd. Lapathum palustre, Taber. Rumicis seu Lapathi quintum genus, Cordo in Dioscoridem.

λαμψάνη. LAMPSANA. CAP. CIX.

Lampsana sylvestre olus est. Plus alit quàm rumex, & stomacho utilius. Cujus folia, caulesque coquuntur in cibo.

I. LAMPSANA.

* II. RAPISTRUM MONOspermon. *

Lampsanæ consideratio. QUamvis hic inter olera, quæ in alimentorum usum venere, Lampsana recenseatur à Dioscoride, nullis tamen notis ab ipso describitur, quòd fortasse suis in regionibus notissima haberetur: id quod nobis Italis non evenit. Quamobrem dixerim unà cum Plinio lib. 20. cap. 9. inter sylvestres brassicas lampsanam esse pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. *Lampsana Plinii.* Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, ac plerisq; Italiæ locis, in præsertim campis, qui aratrum eo anno minimè sensere: tametsi nobis hac tempestate non fuerit, nisi forsan urgente annonæ penuria, in alimentorum usum recepta. *Lampsanæ vires ex Gal.* Meminit hujus Galen. lib. 7. simplicium medicamentorum, his paucis verbis: Lampsana esa succos pravos procreat. Cæterùm illis a abstergendi nonnullam, digerendiq; facultatem possidet. *Nomina.* Olus ut hoc Græcis λαμψάνη, ita Latinis, sive Brassica sylvestris nominatur: Italis Cavolo salvatico & rapo salso, & rapastrela.

Quæ pro Lampsana à Matthiolo pingitur, Rapistrum esse arvorum, & ejus epistolis satis liquet. Hoc Rapistrum à similitudine cum foliis Rapæ dictum videtur: Est flore luteo, est albo, aliquando purpureo, est & monospermon. I. Rapistrum luteum, C.B. Lampsana, Matth. Cast. Lon. Lugd. qui & alteram habet figuram, ut sæpissimè solet, nomine Lampsanæ veræ. Lampsana flore melino, Taber. Lampsana, Gesf. hor. Rapistrum, Brunf. Gesf. hor. Dod. fol. Rapistrum arvorum, Lob. Sinapi agreste quartum, Trago. Irio Fuch. Erysimum Theophrasti, Dod. gal. Rapa sylvestris altera, Cæsalp. II. Rapistrum monospermon à nemine prius pictum nec descriptum. Ex radice longiuscula non crassa exurgunt caules pedales & altiores, torundi, tenues, ramosi, eleganter virentes, leviter hirsuti: folia per terram sparsa Rapi foliis similia, ad principium laciniata, dein subrotunda, leviter sinuata, crassa leviterque hirsuta, secundum cauliculos palmares, tenues, flores prodeunt, vulgari forma eleganter lutei, quibus siliquæ pulcherrimæ succedunt, rotundæ quasi geminatæ, sibi insidentes (ut in radice gladioli) ita tamen ut pars superior, in

qua

qua ſemen unicum continetur, ſit major: hæ ſtriis inſtar ſeminis Coriandri dividuntur, & ſingulæ in oblongum filamentum abeunt. Hujus ſemen Lampſanæ monoſpermi nomine Doctor Doldius Norinberga miſit. Majo menſe floruit, & ſemen in horto Doctoris Zuingeri hic Baſileæ maturuit.

I. BLITVM MAJVS.

II. BLITVM RVBEVM.

III. BLITVM ALBVM.

βλῖτον. BLITVM. CAP. CX.

BLitum eſtur oleris modo, alvo utile eſt: nullius in medicina uſus.

BLitum duorum eſt generum, rubrum nimirum, & album. Utrumque notum, in hortis ſeritur ac etiam in iis ſponte & campis naſcens. Rubro caulis & folia adeo rubeſcunt, ut coccineo colore infecta videantur, etſi temporis tractu tandem purpuraſcant. Folia amaranthum referunt [minus tamen rubeſcentia] ſicut etiam caulis, qui purpuraſcens, ſtriatus, cubitalisque, flores edit ſpicatos, ſive in racemi modum, pariter purpureos. Quin & radix [multifida] ſanguineo ſucco madet. Eſt in hoc rubri genere alterum, quod nobis MAIUS BLITUM *vocare libuit, quod creſcat arbuſculæ magnitudine, foliis, & caule altero longè majoribus: flore grandi, numeroſis paniculis ſive ſpicis ſcatente, cacumine deorſum ſpectante, rubentibus amaranthi ferè modo, caule brachiali craſſitudine, ſtriato, firmoque, lignoſo. Seritur in hortis & viridariis, & habetur etiam fictilibus ad feneſtras opacandas. Auxiliantur peculiariter ad menſes remorantes provocandos, molas, & ſecundas educendas, ſi fœmina vapore decocti calidi ſuffiantur, adeò ut vapor uterum aſcendat.* ALBUM *provenit iiſdem foliis, latioribus tamen, & colore ſubalbidis. Flores & ſemen racematim cohærentes, tenuibus inſident ramuſculis, ex alarum cavis prodeuntibus paniculorum effigie, ſylveſtris panici modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone vulgo appellant, recipiturque nonnullis in cibum. Id namque aqua prius decoquunt, demum affuſo oleo, vel butyro in ſartagine frigunt, addito allio, & omphacio, vel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego ex viſu teſtari poſſum) vomitiones movet, ventriculi, & inteſtinorum tormina facit, & alvi fluxiones ciet, excitata bile. Eaque propter Plinius lib. 20. ca. 22. ita de eo ſcriptum reliquit: Blitum iners videtur, ac ſine ſapore, aut acrimonia ulla: unde convitium fœminis*

Blitum duplex.

Blitum majus.

Blitum album.

fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est: ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen adversus scorpiones potum, è vino prodesse, & clavis pedum illini. Item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat: hactenus Plinius. Bliti vires ex Gal. *Bliti meminit Gal. 6. simp. med. his verbis: Blitum olus est esculentum, humida, frigidaq; temperatura, in secundo maximè excessu à temperatu. Item 2. de alim. facul. Qui porrò, inquit, atriplicis, plitiq; gustabilem qualitatem intelligit, brassicaq; saporis commeminit, lactucam in brassica, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egregiè desiccat, hac contra planè humida, aquosaq; sunt. Quapropter non ex solo oleo, garoq; sed addito aceto sæpius, meliusq; assumuntur: aliàs namq; stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nonnihil ad lavigandam alvum momenti afferre, maximè si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint: hac Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinii, & Galeni scripta perpendamus: quòd dixerit Dioscorides, Blitum alvo utile esse, & nullius in medicina usus.* Nomina. *Ejus nomen Græcum est βλῖτον: Latinum, Blitum: Arabicum, Bachala jamenia, sive Bachale alsamamanie: Italicum, Blito: Biedone & Bietolone: Germanicum, Mayer: Hispanicum, Bredos: Gallicum, Poree rouge, Blette. Blitum rubrum minus, Græcis βλῖτον μικρὸν: Italis, Blito, Biedone, aut Bietolone minore, & Gelosia. Blitum album, Græcis, βλῖτον λευκὸν, Italis, Biedone & Bietolone bianco.*

* IV. BLITUM POLYSPERMUM. *

Blitum βλῖτον, fortè ita dictum quasi βλητὸν, id est, abjiciendum, propter vilitatem, vel ab insulso fatuóve sapore. Genera plura esse Theophrastus 1. hist. 9. pronunciavit: quare aliud facimus majus, aliud minus: majus rubrum & album: minus quoq; album & rubrum, hoc verò vel caule tantùm, vel omnibus partibus rubet. I. Amaranthus maximus sive cristatus, an Erysimum Theophr. 8. hist. 1. & 3. ubi Gaza Trionum vertit, C.B. Blitum majus, Matth. Blitum rubrum majus, Cast. & Lugd. quod Polyanthes Dalechampius appellat: Bliti peregrini genus primum, Cæsal. Blitum Indicum, Tabor. Amaranthi species alia, arborescens cognominata, Gesf. de hort. Amaranthus purpureus tertius, Dod. gal. Amaranthus major floribus obsoleti coloris, Dodon. fol. Amaranthus major floribus panniculosis, spicatis purpureis, Lob. Amaranthus magnus, Cam. II. Blitum rubrum majus C.B. Blitum rubrum, Matth. Lob. icon. Dodo. fol. Cam. Blitum rubrum minus, Matth. in icon. & Lugd. Blitum majus rubrum vel secundum, Dodo. gal. Blitum sativum rubrum, Gesf. hor. Blitum primum vel rubrum, Cæsalp. Blitum, Lob. obs. & Taber. III. Blitum majus album. C.B. Dod. gal. Lob. Lugd. Blitum album, Matth. Cast. Blitum sativum album, Gesf. hor. Blitum, Lac. Blitum majus, Dod. folio. IV. Blitum polyspermum adjecimus, à seminis copia qua cauliculi onerantur dictum, quod ex radice alba gracili, plures caules sesquicubitales, etiam minores, striatos emittit, foliis paucioribus, pediculis oblongis donatis eos cingentibus, Solani vel etiam Bliti forma, modò latiores, modò angustiores, ex viridi nigricantes, summis tamen minoribus: ex caule prodeunt plures ramuli, flosculis racemosis & muscosis, ex luteo viridibus onusti, quibus semen copiosissimum Botryos instar nigrum & splendens succedit. Provenit in nostris arenosis ad Wiesam fluvium, sed longè humilius: majus verò in pinguioribus locis ubi fimum reperitur, inter Blitum & Atriplicem. Hoc mirè capi pisces auctor est Cassianus, cui Polyspermon dicitur, ut & Lugd. cui & Anguillara experimento nixus subscripsit: Polyspermon, Lob. & Tab. Blitum sylvestre, Cam. ad Matth. quid si ad Blitum tertium Tragi referatur?

Μαλάχη. MALVA. CAP. CXI.

MAlva sativa esui longè aptior sylvestri: stomacho adversatur: alvum juvat, sed multò magis caules interaneis, & vesicæ utilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægilopas ex melle sanant: verùm cùm cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est. Contra aculeatos apum vesparumq; ictus, illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: ulcera manantia in capite, furfuresq; cum urina sanat. Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq; utilissimè ex oleo imponuntur. Ejus decoctum vulvas insessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vulvæ, sedisq; clystere infusum. Jus decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuo à bibentibus revomatur, contra phalangiorum morsus remedio est: lac evocat. Semen in vino potum, addito loti sylvestris semine, vesicæ cruciatus lenit.

Malvæ consid. *MAlva vulgaris adeò notitia est, ut nulli ferè reperiantur, qui eam non noverint: hac olim antiquis de industria in hortis serebatur, in quibus nunc spontè frequentissima provenit: ea enim tunc vescebantur homines, cæterorum olerum modo. Plura ejus genera: Una hortensis, altera agrestis. & utraq; major, & minor. Vulgaris adeò notitia Malva est ut eam calamo delineare opus non sit, sed ea, quæ aliquibus locis in Italia arborescit, nil aliud est, quam sativa cultorum* Malva in arborem Theoph. *mangonio in tantam magnitudinem assurgens, ut lib. 1. de plant. hist. cap. 5. prodidit Theophrastus, cùm inquit: Quædam etiam comperta sunt ob culturam diversa effici, atq; à sua natura discedere, ut malva in altum se attollens, atq; in arborem transiens. Quippe ita fit neq; tempore longo, sed mensibus senis, aut septenis, ita ut longitudine, crassitudineq; instar hastæ*

I. MALVA.

II. MALVA MAJOR.

10 20 30

* III. MALVA ROSEA flore pleno. *

40 50 60

hasta possit grandescere: quapropter commodè ad usum baculi venit. Tempore verò longiore exacto, pro ratione magis quoque incrementa capessit: hactenus Theophrastus. Plinio lib. 19. cap 4. praeter eam, quae in Arabia septimo mense arborescit & baculorum usum praebet extemplo, est & Malva arbor in Mauritana Lixi oppidi aestuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur. Ipsa altitudinis pedum viginti, crassitudinis quam circumplecti nemo possit: in simili genere habetur & cannabis. Malvam, quae in arborem degeneraverat, vidi ego primùm Grignani ad Benaci ripas, in quodam monachorum coenobio, ubi eorum otio, & cultu tantam sibi asciverat amplitudinem. Est & ea inter malvarum genera recensenda, quae in hortis ac viridariis grandescit arbusculae instar, caudice simplici, magno, rotundo, baculi faciem referente, foliis amplis, raris & quae ad terram sunt, non ut in altera divisa spectantur, sed tantùm per ambitum leviter fimbriatis serratis: iis verò, quae in caule sunt, vulgaris malvae modo divisis floribus ut in altera rosa majoribus, & non ut in altera versicoloribus sed in quibusdam simplici omnino foliorum ordine, sylvestris rosae modo, in aliis verò multiplici. Radice nititur firma, divaricataque: semine lupino majore. At POLYCAULON, folia gerit hortensis malva grandiora, subhirsuta, per ambitum hortensis malvae modo divisa, longisque pediculis appensa. Stolonibus pluribus ab una radice prodeuntibus, tricubitalibus, & quandoque majoribus, subhirsutis, baculi effigiem referentibus: floribus, in toto ferè caule magnis rosarum effigiem referentibus, foliosis, colore vario: nam in quibusdam plantis purpureus, inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens, visitur, adeò ut forma ita etiam colore cum rosis certare videatur. Hujus flores minus quàm rosae fugaces sunt, sed inutiles & nullo prorsus odore praediti. [Nam si ut rosae nares conciliarent, quemadmodum oculos hilari forma ac coloris vivacitate alliciunt, nulli dubium est, quin de praestantia ac pulchritudine cum rosis certare potuissent. *] At Rosa etsi fugacior sit, hoc magnopere praecellit, quòd odore sit gratissimo, tam recens, quàm sicca: tum quoque, quod praeclarissimis sit facultatibus praedita. Semen edit caeteris malvis simile, sed majus. Radice nititur longa. Althaeae modo flexili, ac lenta. Seritur in hortis, & viridariis, ac etiam in fictilibus, ad opacandas in aestate fenestras. Hanc itaque, nihil est, quod*

Malva arbor Plin.

Malva rosea.

quod prohibeat, quin Majorem malvam appellari possimus: quanquam non desinę, qui arboream malvam ipsam appellent. Cùm tamen Gal. l. 7. de simpl. medic. facultatibus, & l. 14. nihil aliud sit αὐαδενδρομαλάχη, quàm Althaa. Et omnia

Malva quarta.

facilè præstare potest, quæ & cætera malvarum genera. Scripsit ad me superioribus annis Joan. Jordanus Medicus, nasci arboream malvam copiosam in Genuensi litere, sed hactenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Quartam quam hic quoq; expressimus, nusquam antea à me conspectam, mihi dono misit Franciscus Calzolarius Pharmacopœus Veronensis, &

IV. MALVA MAJOR altera.

V. MALVA QUARTA.

rei plantariæ studiosus. Folia profert oblonga Hederæ helicis ferè modo, per ambitum sinuata, sed haud profundè divisa: pediculis prælongis inhærentia, caulibus multis, lentis ac foliosis: floribus ac seminibus hortensis malvæ. Proveniit sponte in aliis montibus. Magis digerit quàm domestica, minusq; humiditatis habet. Non differt viribus ab aliis Malvæ generibus.

Malvæ vires Matthiolo.

Malvæ radix sicta, die una in aqua macerata, & deinde madida papyro circumvoluta, & sub cinere fervent decocta, & iterum siccata, utiliter usurpatur ad dentifricia: mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam solvit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, mucago verò acrimonias emendat: Fervefacta folia in cibum apposita raucedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro alvum citant. Fit è foliis cum salignis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad vulnerum, & alias quascunq; inflammationes. Valent eadem cum porris & capillis ita ad serpentium venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta unà cum radice ad lentorem usq; datur potanda ægrè parturientibus magno juvamento: id quod etiam præstat succus selibra pondere haustus. Semen ex vino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti delibratiq; comeduntur ex aceto, & oleo, & sale, asparagorum modo prima

Omnimorbia.

statim mensa, ad citandam alvum: in summa, malva ad multa utilis est. Ideoq; non immeritò antiqui Malvam omnimorbiam appellaverunt. Datur utiliter succus potandus melancholicis sex unciarum pondere, at insanientibus uncia octo propinantur.

Malvæ vires ex Galen.

Malvæ meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Malva agrestis quidem digerentis paululum, & emollientis leviter est facultatis: Hortensis verò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus ejus tantò validior est, quantò & siccior. Porrò hujus generis est & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in digerendo: appellatur etiam althæa. Et libro 2. de alimentorum facultatibus: Est, inquit, ab hac hortensi alia quædam sylvestris malva, ceu à lactuca est θριδακίνη. id est, lactuca sylvestris: Inter verò has congeneres plantas, id est discriminis, nempe quòd sicciera sint sylvestria, sativa humidiora. Permistum quoq; est malvæ succo aliquid glutinosum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest, ut etiam ante sumptionem cernere licet, si ex ambobus vicissim oleribus cataplasma ad calidum quempiam affectum, quale est erysipelas, componas: id quod factitare homines consueverunt, molliuscula folia per quàm diligenter tundentes, donec ad lævorem exactissimum redacta sunt. Tum namq; cognosces lactucam manifestè refrigerare, malvam verò modicum & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tantùm quia humidum est, sed etiam quia glutinosum, præcipuè cùm oleum garumq; affatim una hauritur. Ad concoctionem mediocriter se habet. Si horum trium olerum succos inter se compares, tenuis & abstersorius beta, malva crassior glutinosiorq;, lactuca in utriusq; medio statuetur.

Nomina.

Herba, quæ Μαλάχη Græcè, Malva Latinè vocatur: Arabicè, Chubeze, seu Chabazi: Italicè Malba & Malva: Germanicè, Pappel: Hispanicè, Malvas: Gallicè, Malve. Malva arborea, sive Malva major: Græcis Δενδρομαλάχη: Italis, Malba sive Malva maggiore: Germanis, grosse Pappeln: Gallis, Malves de jardin. Malva major unicaulis, Græcis, Δενδρομαλάχη μονόκαυλος: Italis, Malva arborea, sive Malva maggiore d'un gambo solo. Malva hederacea, sive montana: Italis Malva salvatica montana.

Malva quòd alvum molliat, idcircò Græcis μαλάχη à μαλάσσω, emolliendo ventre, propter naturalem lentorem suum, ut Paulus asserit: unde Martiali Mollis dicitur. Novem species in Phytopinace recensuimus. I. Malva sylvestris folio rotundo, quam Theophrastus 7. hist. 7. coqui, & cibo esse idoneam scribit. C.B. Malva, Brunf. Matth. Lac. Cast. Malva vulgatissima & prima, Trago. Malva sylvestris pumila, Fuch. Dod. gal. & fol. Thal. Malva sylvestris repens pumila, Lob. Lugd. Malva sylvestris supina, Cord. hist. Malva agrestis minor, Ges. hort. Malva minor, Lonic. Malva sylvestris minor, Tab. & vulgaris minor Cam. Malva flore candido, Cæsalpino. II. Malva rosea folio subrotundo, flore simplici, quæ Malva sativa est apud antiquos, & quam cultu arborescere scribit Theophrast. Malope Plinio, C.B. Malva hortulana, Brunf. Malva hortensis vel Romana, Trag. Cam. Malva Romana, quibusdam Hastula regia Apuleii, Ges. hort. Malva hortensis, Fuch. Dod. fol. Lac. Malva sativa, Dod. gal. Malva major, Matth. Malva rosea fruticosa, Lob. Malva arborea sive hortensis, Tab. Malva rosea simpliciore flore, Lugd. Floribus est candidis, rubentibus saturatis vel dilutis, sive ex rubro nigricantibus. III. Malva rosea folio subrotundo, flore pleno, C.B. Malva Romana multiplex, Trag. Ges. hort. Malva rosea, Matth. (in minoribus figuris pingit simplici, in majoribus pleno flore) Malva rosea multiplex, Lob. Tab. Lugd. cui & Rosa transmarina. Malva hortensis multiplici flore, Dod. fol. Lon. Habetur candido, incarnato, rubro, puniceo, nigricante flore, eoq; majore & minore. IV. Malva arborea Veneta dicta flore cæruleo. C.B. Malva major altera, Matth. Lugd. Malva arborescens, Ges. hort. Dod. fol. Cam. Malva arborea, Cast. V. Malva montana hederaceo folio, C.B. Malva quarta, & Malva hederacea sive montana eidem in icon. & Cast. Malva major tertia Matthioli, Lugdunensi.

Ἀτράφαξις. **ATRIPLEX.** CAP. CXII.

ATriplicem aliqui chrysolachanon vocant, cognitum olus est: duo ejus genera, sylvestre, & sativum. Coctum estur, ut olus: alvum mollit. Panos discutit, sive crudum, sive coctum illinatur. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat.

I. ATRIPLEX DOmestica.

II. SPINACIA.

Etsi in Hetruria hortis rara admodum sit Atriplex. frequentissima tamen apud Insubres seritur à ruricolis in hortis, & in campis, quòd ex ea præsertim rura sibi quoddam placentæ genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia, & caseo in scobem attrito, butyro. ac ovis commiscent, & in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquunt, comeduntq; abunde, perunctis undiq; labiis. Hæc inter olera ocyssimè assurgit: nam & seritur. & manditur decimo quinto à satu die. Trium est generum. hortense. sylvestre, marinum. Hortensis ATRIPLEX *folia promit [humotenus] cauletenum lata. in mucronem tamen desinentia. sagittarum instar pinguia. succosa. colore ex viridi in luteum languescente. Caulis. qui illi rubet, multis undiq; adnatis ramis. ad quatuor cubitorum mensuram adolescit: semine spicato. pressis, tenuibusq; folliculis concluso. Præstat Atriplex in cibis vere tantùm: siquidem ut ocyssimè crescit, ita & velocissimè senescit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam vulgò dictam. ejusdem esse generis. Verùm ii. meo quidem judicio, falluntur apertissimè: quippe præter id, quòd Spinacia novum in Italia olim est, & foliorum, & caulis, & semi*

Atriplicis condiment.

Recentiorum quorundam opinio reproba- ta circa Spinaciam.

III. SPINACHIA SEMIne non spinoso.

IV. ATRIPLEX SYLvestris. I.

V. ATRIPLEX SYLVEstris. II.

VI. ATRIPLEX SYLvestris. III.

& seminis forma, atq; colore ab atriplice maximè differt, sicuti & sapore. Namq; suspicatur Manardus Ferrariensis, nescio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam Chrysolachani speciem esse. Sed ejus sententiam minimè probandam censeo: chrysolachanen enim Latinis aureum olus significat: quod tametsi Atriplici competere possit, non tamen ob id Spinaciæ convenire videtur, quæ foliis, caule, flore, ac semine perpetuò virescit. Seritur Augusto, quinetiam Martio. Nascitur

Spinachię descript.

* VII. ATRIPLEX ANGUſto Centinodiæ folio. *

IX. ATRIPLEX MArina.

ſcitur ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulari, deinde ſagittali, mox à pediculo intubi ſylveſtris modo laciniato: exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, & ſæpe longiore, intus cavo. Flores gerit in vertice rotundos, parvos, herbaceo colore, racematim cohærentes: ſemen ſpinoſum, angulosumq; provenit, in quocunq; ſolo, quod ſtercoratum fuerit, & copioſa ubiq; creſcit in hortis: hyemes, & frigora ſpernit. Nam in Bohemia, hyeme tota, venalis in plateis reperitur, & frequentiſſima. In quo genere fœmina quoq; habetur: hæc facilè noſcitur, quòd ſemen nuſquam proferat. Non deſunt, qui putent hoc olus ex Hiſpania primùm fuiſſe advectum, ob idq; volunt ſpanaceum, non ſpinaceum appellari debere, ſed revera, à ſpinoſo ſemine ita denominari cœpit. Coquitur plerunq; ſine aqua, nam cùm multum humoris inter coquendum remittat, proprio contentum jure videtur. Refrigerat, & humectat ordine primo, nec omnino vacat nitroſa qualitate, alvum emollit, flatus parit. Bibitur ejus ſuccus ad ſcorpionum, phalangiorum & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur, quinetiam coctum lenit exaſperatas fauces. Cæterùm duo alia Atriplicis genera habentur, unum ſylveſtre, alterum maritimum. Sylveſtre aliquot habet ſpecies: nos hic tres excudi curavimus foliorum diverſitate diſſimiles. Primum genus folia edit hortenſi haud diſſimilia, minora tamen & quæ ad terram ſunt per ambitum laciniata, ſubalbicantiaq;: caulem ſeſquicubitalem, ramoſum, ac etiam ſtriatum, ſemen racemoſum, & exile. Radicibus nititur numeroſis, ac tenuibus. Naſcitur ſponte cum in hortis, & vineis, tum ſecus itinera, & locis incultis & campeſtribus. Secundum foliis exit latioribus, quercus modo per ambitum inciſis, ſubalbicantibus: cætera cum altero paria ſunt. Naſcitur propè urbium mœnia, & locis quoq; aliis incultis. Eadem illi ſunt qualitates & vires, quæ priori. Tertium folia habet lata, viridia, carnoſa, per ambitum laciniata & in acutum deſinentia: ſemen racemoſum, cæteris minutius, caule ramoſo, firmo atq; ſtriato. Naſcitur intra & extra urbium, & oppidorum mœnia, & in areis. Viribus præſtat, quibus & præcedentes. ATRIPLEX verò in maritimis naſcens, humi jacet, ſuos circumquaq; caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia, ſpinachii oleris figura, ſed minora, ſalſo ſapore. Semen profert in caulium ſummitatibus, baccis quibuſdam inæqualibus racematim cohærentibus. Radice nititur divaricata, multiplici. Vis illi, quæ cæteris atriplicibus, ſed propter ſalſedinem, qua referta eſt, magis quidem alvum ciet, magisq; abſtergit, ſi è carnium jure decocta edatur: digerit, incidit, attenuat, liquat, à putredine vindicat, aperit, & abradendo expurgat. Humentem ventriculum ſiccat, hydropicos juvat, pingues extenuat. Hujus nulla (quod equidem ſciam) facta eſt mentio à Dioſcoride & Galeno, ſed iis facilè ſeſe offeret qui non gravabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoſcant, maris litora peragrare. Eam nos copioſam invenimus Tergeſti ad ſalinas in maris litore, nimirum diverſam ab halimo olere maritimo, ut ejus imago, quam hic damus, apertè declarat. Inibi quoq; plantam illam nobis contigit videre, quæ KALI Mauritanis appellatur, cujus cinere utuntur fabri vitriarii ad vitrum conficiendum: ex decocto autem ejuſdem herbæ paratur ſal illud, quod Alkali iiſdem dicitur. Hæc cùm primum terra emergit, folio eſt tereti forma, minori ſedo non abſimile: atq; deinde creſcens, caule erecto, geniculato, non multo poſt tempore in digitalem fermè longitudinem attollitur. Cùm verò amplius adoleverit, è geniculis folia emittit pinguia ac craſſa, in medio cava, & ex lata origine mucronata. Ubi deniq; planta adulta ſeneſcit, folia in caulium cacuminibus longè minora exilioraq; conſpiciuntur, colore ruſo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac parvæ: quibus exile ſemen includitur. Caules habet pingues & ruſos. Sapor univerſæ plantæ ſalſus, veluti crithmo. Itaq; excalfacit, adſtringit, diſſolvit: attenuat, contrahit, & deſiccat citra apertam caliditatem aut ſiccitatem. Hanc quidam alteram Dioſcoridis Anthyllidem eſſe cenſent: ſed errant, meo quidem judicio, ut latius dictum eſt in ſequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Luſitanum ſcripſimus. Atriplex, ut memoriæ prodidit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à medio, frigida verò primi, quam utiq; tepidam

Spinaciæ facult.

Atriplicis alia genera.

Atriplicis marinæ deſcript.

Kali Mauritanorũ mentio.

Kali Anthyllis altera quibuſdam.

Atriplicis vires ex Galen.

X. KALI.

XI. KALI MAJUS cochleato semine.

esse caliditatem posuimus, cujusmodi rosis inest, non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter malva. Quin & ventrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem. Porrò paululum omnino ejus est, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, & malva, quàm agrestes, tum humidiores sunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, & phygethlis incipientibus glisceutibusq;, & mollibus etiamnum, ac velut ferventibus hortenses: vigentibus autem & declinantibus, ac indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen ejus abstergendi vim habet: itaq; ad morbum regium ex pituita (rectius fortè hepatis legendum) infarctu progeatum utile est: hac Galenus. Scribit Serapio, Rasim vidisse hominem quendam qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, crebris tum vomitionibus, tum alvi dejectionibus vexatus fuit, adeò ut ad extremam virium imbecillitatem devenerit. Quod mihi quidem mirum non est: quandoquidem novi ego pharmacopolam quendam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat: quod is non sine molestia magna alvum abundè ciebat, atq; etiam simul crebros provocabat vomitus: quæ tamen facultas paucis, ut puto, hactenus innotuit. Atriplex sic Latinis, Græcis ἀτράφαξις, καὶ χρυσολάχανον, vocatur: Arabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Reppice & Treppice: Germanis, Molten und Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes, Choux, Arroches, Bonne dames. Spanachium, Græcis Σπανάχιον: Italis Spinace: Germanis, Spinat: Arabibus: Spanach: Gallis Espinoches, sive Espinach. Atriplex sylvestris, Græcis ἀτράφαξις ἀγρία: Italis, Reppice salvatico: Germanis Wildmilten: Gallis, Arroches sauvages. Atriplex marina, Græcis, ἀτράφαξις θαλασσία: Italis Atriplice, sive Reppice marino. Kali ita marinis vocata, Italis, Soda.

Atriplicis semen ex Serap. alvum movet.

Atriplex *ἀτράφαξις παρὰ τὸ ἀθρόως αὔξειν*, utpote quæ octavo à satu die prodeat, ut habet Theophrast. 7. hist. 1. Duodecim genera novimus, quare dividimus in hortensem, sylvestrem & maritimam. Illæ in plures species distrahunrur, foliis namq; rubicundis, in luteum languescentibus & nigricantibus: sic & sinuatis & non sinuatis reperiuntur. I. Atriplex hortensis rubra, C.B. Lon. Atriplex sativa folio rubicundo, Trag. Atriplex domestica, Matth. Atriplicis sativæ species altera, Dod. gal. Atriplex sativa ruffo folio, Cord. in Diosf. Atriplex sativa altera, Lugd. Atriplex sativa, Lob. obser. Atriplex sativa altera folio & flore purpurea livens, Lob. icon. Atriplex hortensis, Dod. fol. Atriplex rubra, Tab. Atriplex purpurea grandis, Cam. Ab hac potissimum colore differt. Atriplex hortensis alba. II. Lapathum hortense alterum seu Spinacia semine Spinoso, C.B. Spinachiam ob semina dura & spinosa coacervata, at Σπανάχια recentiorib. Græcis à raritate, quòd rarò illa medici utantur. Hispanach Arabibus. Spinachia, Brunf. Fuch. Dod. gal. & fol. Tab. Spinacia, Matth. Lob. Lug. Cæs. Spanachium, Matth. in icon. Cast. Spanachia, Lon. Spinaceum olus & Seutlolapathum, Gesf. hort. Seutlomalache Ruellio. Olus Hispanicum, Trago: cujus tres sunt species, altera semine spinoso, quæ vulgatior, quæ mas quibusdam: altera semine non spinoso sed rotundo, quæ fœmina: & tertia sterilis. III. Lapathum hortense alterum semine non spinoso. C.B. Spinachiam manifestum habere sexum, rectè Scaliger, quare hic de nobili hactenus non depicta. Hæc ex radice oblonga, tenuibus fibris constans caulem emittit pedalem, teretem, striatum, concavum, infernè aliquando subrubentem, ramulis brachiatum. Foliis vestitur molliusculis, obscurè virentibus, succi plenis, quorum inferiora multò quàm in vulgari latiora, aliquando palmum æquantia, non acuta sed subrotunda & Boni heinrici instar laciniata: superiora verò acuminata & ob unam utrinq; laciniam quasi triangula. In alarum sinu flosculi racematim cohærent, quibus semina rotunda, nequaquam spinosa, verrucarum

rum instar conglobata succedunt. Hæc diligentissimè coli desiderat, quare in paucioribus hortis habetur,& quò sæpius tenella succiditur,eò surculosior evadit. Dicitur Olus Hispanicum & Spinachia nobilis, Trag. Spinacia fœmina,Gesf.hort. Spinacia sativa mas,Lugd.& Cameratio. IV. Atriplex sylvestris prima,Matth.Lugd. Atriplex sylvestris,Fuch.Dodo.gal. & fol.Gesf.hor. Lac. Atriplex sylvestris major, Lon.Cynoctambe prima,Cæsal. V.Atriplex sylvestris secunda,Matth.Lugd. Tab.Atriplex sylv.Cord. in Dios.Cæs.Atriplex sylvestris sinuata,Lob. Duæ hæ species tantùm foliorum amplitudine & exilitate differunt. VI. Atriplex sylvestris latifolia,C.B. Blitum quartum,Trago,Solanum quartum,eidem. Pes anserinus, Fuch.Dod. gal.& fol.Lon.Lugd.Cam. Atriplex sylvestris tertia,Matth.Lugd. Atriplex sylvestris sive pes anserinus latifolia laceris laciniis,Lob.Chenopodium,pes anserinus primus,Tab.Cynoctambe alterum genus,Cæs.Hujus & altera species est acutior & nigriore folio. VII. Atriplex angusto Centinodiæ folio. C.B. Hæc ex radice parva fibrosa,caulem emittit supinum lævem, striatum, qui mox in ramos brachiatur, hiq; in alios quos folia cingunt Helxines aut Centinodiæ majoris æmula, oblonga, acuminata,integra,obscurè virentia quorum inferiora aliquando ad exortum in duas alias laciniantur: ramulis insident flosculi exigui coacervati,succedente semine cæteris minore, foliaceo,tenui cute obducto,racematim cohærente. Nascitur circa mænia,in areis,locisq; fimetariis. Dicitur Atriplex syl.prima,Matth.inter majores figuras, inter minores enim non expressit. Atriplex sylvestris altera, Dod. gal. Atriplex sylvestris humilima, & quarta Dod.fol. Atriplex syl.Polygoni aut Helxines foliis,Lob. Cam.Atriplex syl. prima Matth. polygoni folio Lugdunensi. VIII. Atriplicem sylvestrem lappulas habentem à nobis primum descriptam exhibet.Hæc atriplici sylvestri secundæ Matthioli aliquantum similis: quæ ex radice parva, fibrosa, cauliculos plures emittit palmares & majores, striatos, levissimè hispidos, longè à seinvicem discedentes, quos cingunt folia sinuosa alternatim disposita, aliis minora, brevibus pediculis donata, ad quorum exortum lappulæ duræ adhærent, in quibus semen nigrum, parvum, compressum continetur. Monspessuli provenit: eandem Atriplicis sylvestris hispidæ parvæ, erectæ nomine, à Doctore Doldio Norinberga accepimus. IX. Atriplex maritima. C.B. Atriplex marina, Matth. Cast. Dod. fol. Lugd. Cam. Atriplex marina repens, Lob. Cynoctambe tertium genus Cæsalpino est rubro & herbaceo semine. X. Kali Mauritanorum nomen est, quod aliqui ad Anthillidem alteram Dioscoridis: alii ad ejusdem Tragum, minus rectè, sapore acerbo, & defectu acinorum reclamantibus, referunt: videtur Plinius lib.8.cap.22.ad Halymum retulisse. Novem species in Phytopinace proposuimus, duas adponimus figuras, quia una figura utramq; ac si una foret, Matthiolus Kali nomine proposuit.Kali geniculatum, C.B.Adver.Lugd.Cam. Taber. Salicornia, Dod.gal. & fol.cui & Kali articulatum. Salicornia sive Kali geniculatum vermiculatum, Lobel.icon. Alcali aliud, Gesf.hot. Alkali,Lon.qui Matthiolum imitatur. Cali tertium: Salsicornia, Cam. ad Matth.qui quatuor habet differentias, quæ tamen parvi sunt momenti, (ipsomet monente) & autumni tempore rubent. Kalli primum, Kellu Aegyptiis, Alpin.Salsolæ genus aliud, Cæsalpino. Hoc habetur & rubrum & viride. XI. Kali majus cochleato semine, C.B.Kali magnum sedi medii folio, semine cochleato, Advers. Soda, Lob.icon. Kali magnum, Lob.observ. Penæ Lugd. cui & Kali Dalechampii. Salsolæ genus Isgarum vulgo, Cæsal. Kali cochleatum majus Camerario.

VIII. ATRIPLEX SYLvestris lappulas habens.

Κράμβη. BRASSICA. CAP. CXIII.

BRassica sativa alvo idonea est, si modò leviter fervefacta edatur: nam percocta alvum sistit, sed multò magis bis cocta, aut quæ in lixivio coquitur: stomachum autem malè habet, acrior est æstiva. In Ægypto propter amaritudinem non estur. Cæcutientibus, & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & vini noxam restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad ciendum urinam validior: ea condita stomacho inimica est, alvum conturbat. Crudus succus cum nitro,& iri devoratus, alvum emollit: cum vino quoque epotus, viperarum morsibus auxiliatur: cum fœnigræci farina, & aceto, podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodest & sordidis ulceribus, & vetustis illitus: caput purgat naribus infusus: menses extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per sese illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem sacrum, lepras q; sanant: carbunculos ex sale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito melle adversus depascentia ulcera, gangrænasque valent. Lienosisque ex aceto cruda prosunt. Mansa devorato succo, rerusam vocem instaurant. Decoctum ejus potu alvum, & menses ciet. Flos post conceptionem in pesso subditus, partum abortu vitiat. Semen ejus, præsertim quæ in Ægypto nascitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem lentiginesque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

I. BRASSICA LÆVIS. II. BRASSICA CRISPA.

Κράμβη ἀγρία. **BRASSICA SYLVESTRIS. CAP. CXIV.**

SYlvestris Brassica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: sativæ similis, sed candidior, hirsutiorq;, amara. Cujus cyma in lixivio cocta, ori non insuavis. Folia illitu vulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresq; discutiunt.

Κράμβη θαλασσία. **BRASSICA MARINA. CAP. CXV.**

a Meum λευκὸν ὀπὸν, i. album liquorem. b Cat. λιπαρῷ τῷ σώματι, i. pinguis consistentia, sed de herba nõ de succo scribit Dioscor.

MArina Brassica à sativa prorsus abhorret, quòd folia ferat rotundæ aristolochię, longa, tenuia: singula à ramulis rubentibus exeunt, singulari, ut hedera, pediculo. *a* Albo succo prædita est, sed pauco, salso gustu, & aliquantum amaro, *b* pingui concretu. Herba in totum stomacho inimica, acris: vehementissimè alvum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.

Brassicæ sativę genera.

SAtiva Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia attestantur: nam in iis multiplex, & varia crescit Brassica. Brassica lævis, folio exit grandi, ima parte utrinq; dissecto, per ambitum fimbriato, lævi, pinguiq;: caule brevi, firmo, subalbicante, alba intus medulla. Flores edit melinos, & semen rapi simile, ac similibus quoq; siliquis inclusis, subrufo colore, & subamarum. seritur passim in hortis. Cato brassicæ tria fecit fastigia. Unam grandibus, latisq; foliis, caule magno, tonsillis cymarum luxuria. Alteram crispo folio, quam ab apij similitudine apianam vocant. Tertiam propriè vocatam cramben, minutis caulibus, teneritoribus foliis, levem, teneram, tenui succo, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentosam. Verùm Plinius lib. 19. cap. 8. Brassicæ (ut diximus) complures enumeravit species. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quæ caule exit firmo, nodoso, latis & crispis admodum foliis, & quæ in medio sunt crispioribus, lactucæ modo in se concluditur, intus albicans: tenera subdulcis, in cibus grata & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. Ait enim, Sabellicæ usq; in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dulcissima perhibetur ex omnibus. Est & capitata conglomeratis undiq; in orbem foliis, Plinio lacuturris appellata, qui loco citato sic inquit: Nuper subiere lacuturres ex convalle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisq;, quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri: alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus capitis ullis post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur: & cyma nullis serior. Quæ omnia nostratibus brassicis capitatis, quæ vulgò Capucci dicuntur, pulchrè respondent. Folia fert primum ampla, subrotunda, à pedamento in gyrum sese fundentia, quæ deinde in orbem capitatum, ac solidum conglomerantur, quæ in aliquibus rufescit, in quibusdam albicat, in nonnullis virescit. Seritur in Germania in campis: in Italia verò in hortis. Viribus ab aliis Brassicis non differt, nisi quòd in cibis nocentior habeatur. Est insuper ex iis, quæ nostris Italiæ hortis proveniunt, alia quædam, cujus caulis rapi in morem extuberat, manditurq; subinde medulla, pingui jure incocta raporum modo. Hujus non reperio meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsere: sicuti nec illius, quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimq; intercisis assurgit. Perniciali porrò Brassicis omnibus cum vitibus odia servantur, vitemq; uvam oleris hujus odore fugari Theophrastus, & Plinius affirmant, abitamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus Androcides, Brassicam contra temulentiam pollere credidit. Sed cur crapulam sedet, id causa reddidit in problematibus Aristoteles, quòd scilicet dulcem nimirum succum, abstergentemq; contineat. Sylvestris in maritimis nostris Senensibus Argentario promontorio, aliisq; tum

Sabellica

Capitata seu lacuturris.

Caulorapum.

Brassica foliis laciniatis.

Brassicæ sylvestris consi.

III. BRASSICA CAPITATA.

* IV. BRASSICA CONGYLODES. *

V. BRASSICA CAULIFLORA.

tum Tyrrheni, tum Adriatici litoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina urbe, via qua itur Neapolim, plurimam vidimus, foliis domesticæ similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuavi gustu. Ex semine Brassicæ veteris (ut Plinius est auctor lib. 19. cap. 10.) rapa fiunt, atq; invicem. Brassicæ semen crassiusculè contusum, & carnium jure fervefactum, potumq; unà cum ipso jure, colico dolore laborantes præsentaneo remedio juvat. Brassica tormina discutit, si bis cocta edatur, addito cumini semine, sale & oleo, & hordeacea farina polline, præsertim si sine pane devoretur. Idem facit jus decoctæ cum vetere gallo. Prodest idem jus jecinorosis, lienosis, & renum calculo laborantibus. Prodest percocta rabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus, visum clarificat, angulis tantum oculorum illitus. datur succus utiliter potandus adversus fungorum venena. Cocta & longo pipere aspersa, unaq; cum jure sumpta, nutricibus lactis ubertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna utilitate anhelosis: in summa, Brassica est ad omnia utilis, id quod antiquitus Chrysippus medicus testatus est, siquidem is de Brassica integrum volumen scripsit, per singula membra hominis digestum. Quamobrem haud nobis mirum videri debet, si DC. annis antiquitus Romani, expulsis medicis, sola Brassica sibi ad omnes morbos medicinam fecerunt. Brassica sativa, & esculenta, ut memoria prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. desiccandi vim habet tum esa, tum foris imposita, nō tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat: præterea phlegmonas tam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoq; erysipelata. Eadem facultate epinyctidas, & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen ejus potum lumbricos interficit, maximè brassicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicus videlicet omnia alia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes & quæcunq; alia modicam abstersionem postulant, adjuvat. Caules brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut videlicet adurētem vim participent. Has ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inveteratos laterum dolores, & si quid ejus fuerit generis, adhibent: nam

Seminis vires.

Brassicæ vires Matthiolo.

Brassicæ vires ex Galen.

valenter digerens medicamentum efficitur. Brassica verò agrestis quodammodo calidior, siccierq; domestica est, ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis, domesticis secundùm utramq; hanc facultatem valentiora sunt. Quamobrem nec ij, intra corpus citra noxam sumitur, ut quae longius ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa, & gustantibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoq; subamarum quiddam & acre contineat: sed utramq; habet agrestis validam: quare etiam extergit, & digerit quoniam domestica valentius. Marina autem brassica supra quam quòd ventrem dejiciat, utpote subsalsa, & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quae tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. 2. de alim. fac. Brassica quoq;, inquit, à multis ut obsonium estur, medici autem ut desiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quaedam cùm de facultatib. med. ageremus, tum etiam in lib. superiore: quae nunc summatim perstringemus. Ergo brassicae succus purgandi vim quandam obtinet: contra solidum ejus corpus siccitatis ratione cohibere magis, quàm incitare dejectionem potest. Proinde cùm expellere alvi excrementa propositum erit, aheno, in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculoq; in quo paratur, oleum cum garo injicere oportebit: si salem pro garo sumas, nihil refert. At humentem alvum siccare volentes, cum mediocriter bullisse videbitur, priore aqua effusa, repentè aliam calentem injicimus: ac ita rursus in ea discoquimus, usq; dum tenera flaccidaq; evaserit: quod non facimus, cùm ventris subducendi gratia sumitur: hactenus Gal. Caeterùm licet

VII. BRASSICA MARINA.

* VIII. BRASSICA MARITIMA major. *

Brassicae marinae consid.

Dioscorides prodiderit marinam brassicam folia ferre rotunda aristolochiae, longa, ac tenuia, ea tamen non ab re ab omnibus esse censetur, quam vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quae in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, hederae modo, quae gustu salsa, & amara, & quadantenus acria sentiuntur. Flores ferè laevis smilacis vulgaris haud absimiles, calathi effigiem referentes. Quamobrem Diosc. codicem

Locus Diosc. suspectus.

hoc in loco, sicut & in aliis permultis, mendi suspicione non vacare putamus. Facilè enim evenisse crediderim librariorum incuria, ut folia μακρά, id est, longa, pro μικρά, id est, parva, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literae lapsus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam brassicam repraesentat, exceptis foliis, quae sunt aristolochiae rotunda minora.

Ruellii error.

Ruellius vir doctissimus, etsi in hoc nobiscum caeteriq; consentiat, quòd marina brassica haec sit herba, quae vulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nulla etiam (ut inquit) reclamante nota: in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanae folia aristolochiae longa, atq; etiam praelonga reddiderit.

Sylvatici error.

Errat praeterea in hac planta Matthaeus Sylvaticus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cujus error apertè convincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Chochile suum Usneae simile fecerit, folioq; non aristolochiam, sed nasturtium imitari tradiderit. Marinam brassicam in litoribus Venetis, Aquilejensibus, ac Tergestinis, ubi copiosa nascitur, nos saepius vidimus, ac legimus. Praestat ejus decoctum potum cum rhabarbaro, ad ducendas hydropicorum aquas: idem facit foliorum siccorum pulvis, addito Rhabarbaro & cubebis, pluries ex vino potus.

Nomina.

[illegible] ita Graecis, Brassica Latinis appellatur: Mauritanis, Corumb, sive Karumb: Italis, Cavolo, & Verza: Germanis, Köl: Hisp. Colbes & Couves: Gallis, Choulx. Brassica laevis, Graecis [illegible]: Italis, Cavolo liscio, sive Verza liscia: Germanis, Köl: Gallis, Choulx verds, ane Chouls. Brassica crispa, seu Sabellica, Graecis [illegible]: Italis, Cavolo crespo, seu Verza crespa. Brassica capitata, Graecis, [illegible]: Italis, Cavolo capuccio: Germanis, Kapskraut: Gallis, Choulx cabutz. Brassica marina, Graecis, [illegible]: Italis & officinis, Soldanella: Gallis, Choulx de mer.

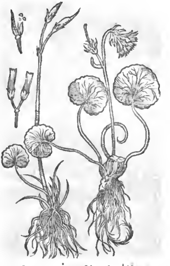
Brassica quae [illegible] vorando dicta videtur: [illegible] quasi [illegible] quòd pupillas oculorum laedat: Theoph. [illegible]. Cujus genera plura 7. hist. 4. & Plin. lib. 19, cap. 8. Cumanam, Aricinam, Pompejanam, Sabellicam,

Sabellicam, Lacuturrem recensuit. At li. 20. c. 9. ex Græcorum sententia tres species enumerat, Crispam quę Selinada à similitudine foliorum Apii: alteram Leam latis foliis, quę caulodes: tertiam propriè Cramben appellatam. Plures agnoscimus differentias & quidem pro foliorum colore, crispitudine, densitate, aliisq; qualitatibus. Aliis enim color viridis, aliis candicans, aliis purpurascens. Crispitudo & lævitas tam in candida, quàm in viridi, quam nigram vocant, reperitur. Summa genera sunt, sativa & sylvestris: sativa alba, & rubra, horumq; species vigintisex in Phytopinace enumeravimus. I. Brassica alba viridis: Theophrasto, lævia & caulodis Plinio. C. B. Brassica, Brunf. Brassicæ sativæ majoris species altera, Trag. Brassica lęvis, Matth. Cast. Cęs. Brassica candida, Ges. hor. Brassica lata alba, Lon. Brassica vulgaris sativa, Lob. Dod. fol. Brassica alba vulgaris, Lob. Brassica prima, Tab. II. Brassica Crispa, fortè Sabellica Plinii, C. B. Brassica Crispa, Matth. Gesn. hot. Lac. Brassica alba crispa, Lugd. Brassica patula crispa Sabauda ęstiva, Lob. Brassica Sabauda, Dod. Brassica Sabauda crispa, Tab. In hac magnam colorum varietatem observavimus, est nivea tota: est quæ candidissima, verùm circumferentia, quæ crispitudinem efficit, viridis: est quę rosea, quę purpurea, quoad nervos discurrentes per folium, at crispitudine viridi: est & sulphurei coloris magis minusve intensi. III. Brassica capitata, hæc alba habetur & quidem capite vel globoso, vel oblongo, non penitus clauso: pluribus item capitibus conglobatis: habetur & rubra. IV. Brassica Gongylodas, Rapitius colis Cotoni fortè: quæ ex albarum genere est. C. B. Hæc statim à radice caulem emittit, qui proximè radicibus infra folia crassescit, & strumosus factus in mediocris rapi magnitudinem modò rotundam, modò oblongam extuberat. Ex quo prodeunt caules, sic & folia lævi brassicę æmula, quæ aliquando profundis laciniis crispantur: flores veluti aliæ profert, sic & semina, quæ tamen apud nos raro ad frugem perveniunt, sed ex calidioribus regionibus pro satione inferuntur. Amat solum pingue, benè stercoratum & subactum. Dicitur Brassicę albæ quarta species & Rapocaulis, Dod. gal. Caulorapum, Scalig. Lob. obs. appen. Cam. ad Matth. & Tab. Brassica thyrsuta, Ges. hor. Brassica caule rapum gerens, Dod. fol. Rapa Brassica peregrina, Lob. icon. Brassica cujus caulis in in caput exruberat. Cęs. Brassica raposa, Lugd. Brassica rapicaulis, Cam. V. Brassicam Caulifloram seu Pompejanam Plinii cùm hortis instructioribus sit communis, adjecimus. Hæc brevissimo est caule, foliis paucis, latis, laciniatis albam referentibus, ex quorum medio caules albidi, crassi, molles, & pingues, asparagorum instar compacti, exeunt, qui si rectè coquantur, ori gratissimi: & si hyemem superârint, vernali tempore altiore facti, flores & semina instar vulgaris Brassicæ proferunt. Dicitur Brassica Pompejana, aut Cypria, Dod. gal. Lugd. Brassica florida botrytis, Lob. Brassica cauliflora, Dod. fol. Cam. ad Matth. Brassica prolifera florida, Tab. Brassicæ capitatæ tertium genus, Cæs. VI. Brassica Spinosa C. B. Ramum hunc adpictum

VI. BRASSICA SPINOSA.

IX. SOLDANELLA ALPINA.

ex Bembiano horto Patavio accepimus, & totam plantam exspectamus universali nostræ historiæ cum descriptione addendam. VII. Brassica maritima seu Soldanella officinarum, C. B. Brassica marina, Matth. Dod. gal. Cord. in Diosc. & hist. Ges. hor. Lac. Cast. Lug. Cam. Soldanella, Ges. hor. Lob. Lon. Tab. Cæsalpino. VIII. Brassica maritima major C. B. Brassicæ marinæ genus, Rauvvolff. & ex eo Lugd. in append. Elegantem hancce Convolvuli marini nomine, Neapoli à præstanti Imperato accepimus, verum & virentem in horto D. Zuingeri vidimus: hæc cùm folia quædam habeat laciniata, quædam parte superiore sinuata, quædam non, placuit ejus figuram proponere: ejus descriptionem universalia historia exhibebit. IX. Soldanellæ nomen invitat & alteram alpinam ob elegantiam adponendam. Hæc ex radice crassiuscula oblonga, à qua multæ fibræ candicantes ex uno veluti capite dependent, folium

folium emittit, sæpè unum aut alterum, aliquando plura, rotunda, crassa supernè viridia, infernè dilutè virentia, sapore subadstringente & amaro nonnihil, & ingrato: cauliculo dodrantali lævi, nudo, gracili, subrubro à radice prodeunte (qui communiter unicus, rarius geminus,) flores insident bini, terni, aliquum plures, cæruleo colore nunc saturatiore, nunc dilutiore (rariùs nivei) insignes, deorsum propendentes, campanulæ formam repræsentantes, multipliciter dissecti: quibus singulis succedit capitulum oblongum, durum, membraneum, in filamentum finiens, quod semen parvum durum continet. In Alpibus Helvetiorum & Juræ, Austriæ quin & Styriæ, Baldoq; monte provenit, Julio & Augusto florens. Cujus & aliud genus est folio minus rotundo, brevioreq; pediculo. Soldanellam putant dictam à similitudine cum Officinarum Soldanella, quid si ab effectu, cùm polleat vi vulnera glutinandi, & ad cicatricem perducendi nomen habeat? Vocamus Soldanellam alpinam folio rotundo: Soldanella montana, 10 Adv. Lob. Soldanella alpina, Clus. Pann. Cam. ad Matth. Lunaria alia minor cærulea, Dalechampii. Asclepias quibusdam Lugdunensi.

Τεῦτλον. BETA. CAP. CXVI.

Beta duorum generum est: è quibus nigra coquitur cum lenticula, ut ventrem sistat: quod magis radice ejus præstatur. Candida alvo utilis est. Utraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxii succi est. Unde succus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis, & foliorum, furfures lendesq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines, nitro antea perfrictas: alopeciarum inanitates, scalpello prius exasperatas: atque depascentia ulcera, illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustisq; cocta medetur. 20

I. BETA ALBA.

II. BETA NIGRA.

30

40

50

Betæ consid. & genera.

Beta tam candida, quàm nigra in Italia hortis frequentissima nascitur. Alba foliis provenit cæteris grandioribus, atriplicis aut hortensis rumicis ferè similibus, per ambitum leviter fimbriatis: caulem gerit bicubitalem, striatumq;: flores exiguos sublutei coloris: semen copiosum, inæqualiter rotundum, ac subasperum: radice alba, raphani modo longa, ac etiam tenera. NIGRA, *foliis, caule, floribus, semine, ac radicibus provenit albæ similibus, paulò tamen minoribus & nigricantibus foliis. In Germania tamen habetur &* RUBRA, *non modo foliis, cæteris angustioribus, durioribus, sed etiam radice, quæ illis raporum oblongorum magnitudine exuberat: colore adeò rufescente, ut ejus succus vivum sanguinem referat,* 60 *adnatis circumquaq; prodeuntibus: caule verò pariter rubente, semine cæteris simile. Non adeò multum differt suis in qualitatibus, ac viribus à cæteris generibus. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obrutam coquunt. subinde corticibus exuunt, incidunt, & in acetariis asperso pipere concinnant ad esum, Carota vulgò vocata modo. Sed & illis dulcior est, & gustui gratior: adhæc eas quoq; parumper elixant, & deinde transversim in particulas secant & fictili vase cum aceto & sale recondunt, addito rusticano Raphano, quem illi* Kren *vocant minutim conciso. Hæ vescuntur deinde cum assis carnibus. Transferunt à satione omnia genera, cum folia quinq; eruperint: verùm latiora, ampliora, & grandiora*

Beta rubra radice.

Betæ facult. ex Galen.

evadunt, si radices recenti fimo bubulo liniantur, & deinde transferantur. Betæ facultates adnotavit Gal. lib. 8. simp. med. sic inquiens: Beta nitrosæ facultatis particeps est, qua tum digerit tum extergit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis adversæ, leviter digerentis. Porrò ad detergendum, digerendumq; validior

est beta

est beta alba: nam nigra adjunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quàm in aliis partibus. Et lib. 2. de alim. facult. inquit: Beta abstersorius messe succus conspicitur, adeò ut alvum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachum demordeat, præsertim iis, quibus natura sensu exactiore præditus est: ob idq́; largius commansa, stomachum infestat. Hujus, ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Jocoris obstructionibus, quàm malva, aptius accommodatur: magis autem ubi cum sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata mirificè juvat. Jure enim quis ipsam medicamentum potius, quàm alimentum dixerit, ubi hoc modo manditur: hact. Gal. Inveniri sylvestrem Betam tradidit Plin. l. 20. c. 8. eamq́; vocari Limonium, quod describitur à Diosc. lib. 4. à Gal. verò l. 7. simpl. med. Cujus sententia refragatur Gal. l. 2. de alim. fac. cùm inquit: Equidem non sativam solùm malvam, sed agrestem quandam etiam esse perhibuimus, quemadmodum & lactucam, at agrestis Beta nulla est, nisi utiq́; quis lapathum ita nominare velit. At Asium quidam Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinium servasse videretur, qui aliorum fidem sequutus, in quàm pluribus deceptus est. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, & cum allio crudo sumpta, alvi tineas enecat. Succus à fæcibus expurgatus (ut ipse sæpius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alvi evocanda excrementa mirum in modum pollet, præsertimq́; ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Alba radix derasa, & melle, saleq́; illita, suppositaq́; alvum exonerat. Nigra autem in aqua decocta, & illita, pruritum extinguit. Succus ex ea expressus, valet tam potus, quàm illitus ad serpentium venenosorum morsus. Candida beta cocta, & cum allio crudo devorata, ventris tineas abigit. Olim Græcè τεῦτλον: Latinè, Beta vocatur: Arabicè, Deck. & Celb: Italicè, Bietola: Germanicè, Mangolt/& Piessen: Hispanicè, Aselgas: Gallicè, Porrée. Beta alba, Græcis τεῦτλον λευκόν. Beta nigra, Græcis τεῦτλον μέλανον: Italis. Bietola nera: German schwartz Mangolt/& Piessen: Gallis, Joatre, reparée sive porrée. Beta rubra, Græcis, τεῦτλον ἐρυθρόν: Italis, Bietola rossa: Germ. roth Mangolt.

Beta sylv. Plinio.

Galenus à calumnia defenditur.

Betæ vires ex Plinio.

Nomina.

III. BETA RUBRA.

* IV. BETA CRETICA. *

Beta, quoniam figuram literæ β dum semine turget, referre videatur, nomen habet. Th. 7. hist. 4. candidam habet & nigram quæ Sicula dicatur (unde Sicla practicis) & 6. h. 3. & sylvestris meminit. Quatuor præcipuas hortensis agnoscimus differentias: Prima vulgaris, quæ nigra, folio breviore & viridiore: secunda, quæ alba, candicantibus foliis, iisq; multò longioribus & amplioribus: tertia quæ rubra, radice rubra & magna: quarta quę lutea, radice buxea, caulibus buxeis, foliis virentib. quibus addimus & Creticam. I. Beta alba, Matth. Ges. hor. Lon. Lob. icon. Cast. Cam. Beta candida, Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Lac. Lug. Beta altera, Cæs. Beta, Brunf. & Tab. II. Beta rubra vulgaris C.B. Beta rubra, Brunf. Trag. Dod. fol. Lon. Beta rubra vulgatior, Lob. & Lug. Beta nigra, Matth. Fuch. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Cast. Lugd. III. Beta rubra radice crassa C.B. Beta rubra, Matth. Lob. Cast. Lugd. Ges. hor. cui & Seutlosta philinum: Beta nigra Rom. Dod. gal. Beta rubra Rom. Dod. fol. Beta nigra Latinis, Cor. in Diosc. Rapum sativum rubrum, Fuch. Rapa rubra, Betæ species, Ges. hort. IV. Beta Cretica semine aculeato: elegans est hæc, & à nobis primò proposita: ex radice enim tereti, brevi, plures prodeunt caules cubitales per terram sparsi, rotundi, striati, ad radicem hirsuti, cani, in ramulos effusi: folijs paucioribus, betæ nigræ similibus, sed minoribus: floribus ex flavo virescentibus: seminibus statim ad radicem multis, & hinc inde per caulem asperis extuberantiis donatis, in tres aculeos abeuntibus, in latera recurvatis, vel si mavis siliquam appelles, in sua enim cavitate granum unum continet, ad formam seminis Adonidis, subrotundum, quod in apicem abit, duplici membrana tectum, interiore rufescēte, quæ proximè medullam albam farinaceam cingit: exteriore minus russa, non proximè granum cingente. Hanc florentem principio mensis Julii, & Augusti fine semine prægnantem, jamq; aridam in horto D. Zvvingeri legimus,

Beta Cretica.

Ἀνδράχνη

ἀνδράχνη. PORTULACA. CAP. CXVII.

POrtulacæ vis adstringit: capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, vesicæ doloribus, auxilio est: commanducata dentium stupores sedat: stomachi, & intestinorum æstuationem, fluxionesque mulcet: renes, & vesicam adjuvat, etiamsi erosionem sentiant: Veneris impetus exolvit. Succus epotus simili effectu prodest, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationem, dysenteriam, hæmorrhoidas, & profluvia sanguinis, percocta efficax est: item contra sepis morsus. Ocularibus medicamentis utilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atq; vulvarum erosionibus, infunditur: contra dolores, quos æstus excitavit, caput ex rosaceo, & oleo fovetur: eruptiones papularum in capite, cum vino emendat: vulneribus, quæ ad syderationem spectant, ex polenta illinitur. 10

I. PORTULACA DOMEST.

II. PORTULACA SYLVESTR.

Portulacæ genera duo. PORTULACA omnibus vulgarissima est. Duo ejus habentur genera. Unum sativum, cui folia insunt latiora, pinguia, fabaria vulgò vocata modo crassa, splendentia, & à tergo candicantia, gustu insipido, quadam cum austera aciditate: caulem edit crassum, glabrum erectum, subpuniceo colore, atq; pinguem: semine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluso: radice multifida. Quæ autem sponte nascitur in hortis, vineis, campis, & aliis locis, provenit caulibus rotundis, lentis, pinguibus, rufescentibus, humi sese diffundentibus. Folia gerit alteri similia, sed multò minora, & oblongiora, numerosioraq;, cætera consimilia sunt. Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia linguæ subdita, bibendi desiderium restinguunt. Alterum verò sylvestre humi repens, minoribus tenuioribus, ac crebrioribus foliis. 50 Portulacæ meminit Gal. lib. 6.

Portulacæ vires ex Gal. simpl. med. ubi ita scribit: Portulaca frigida, & aquea temperamento est, pauca cujusdam particeps austeritatis, proinde fluxiones repellit, maximè biliosas, & calidas, cum eo, quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerant. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertii excessus à temperatis, ac mediis: in humectandi verò secundi. Hac ratione & æstuantes, ut si quid aliud adjuvat, tum ventris osculo imposita, tum totis hypochondriis, potissimùm in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem sanat, nempe qui ab acidorum succorum contactu, asperè exiccati fuerant, leniens, atq; replens, utpote cùm viscosam habeat humiditatem: similiter verò & succus ejus. Itaq; non foris modò impositus, sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & tota herba comesa accidit. Quoniam autem subadstringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluvio, & sanguinis rejectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius efficacior. Et lib. 2. de alim. fac. Portulaca (inquit) quidam ut cibo utuntur: sed imbecillem præbet alimoniam, eamq; humidam, frigidam, 60 & glutinosam. Ut medicamentum autem, dentium stupori medetur ob lentorem suum morsus expertem: de ea diffusius in

Plinius. opere de facilè parabilibus sumus locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. 20. emplastri modo imponitur umbilico procidùo. Sanat & mammarum, & podagræ inflammationes, cum melle aut cimolia creta. Prodest in universum omnibus calidis affectibus. Portulaca sylvestris qualitate & viribus non differt à domestica, nisi quòd adstringenti vi paulo sit potentior atq; etiam nonnihil minus humectat. Ruricolæ integras plantas elixant & deinde in sole siccant, & ad hyemales

Nomina. cibos asservant. Hujus herbæ nomen Græcum est ἀνδράχνη: Latinum, Portulaca: Arabicum, Baklearcha seu Bachele albanica: Italicum Portulaca, Procacchia, & Porcellana: Germanicum, Burtzelkraut/ und Portzelkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldrogas: Gallicum Pourcelaine, Pourpier, & Pourchaille. Portulaca sylvestris: Græcè, ἀνδράχνη ἀγρία: Italis, Procachia, & Porcelana salvatica, & parimente grassola.

Portu-

Portulacam cum Peplio herba diverſiſſima Plin.lib.& cap.20.confundit, quin & vires ſylveſtris cum ſativæ viribus: quod ex eo factum, quòd aliqui Peplion agreſtem portulacam vocarint. I. Portulaca latifolia ſeu ſativa.C.B.Portulaca hortenſis, Trag.Fuch. Dod. gal. Portulaca major hortenſis, Geſn.hor. Portulaca domeſtica, Matth. Lob. Caſt. Tab. Portulaca ſativa, Cord. hiſt. Dod. fol. Lugd. Portulaca, Cord.in Dioſc.Portulaca latioribus foliis, Cæſalp.Portulaca major, Cam. II. Portulaca anguſtifolia ſeu ſylveſtris C.B. Portulaca, Lac. Portulaca ſylveſtris, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lugd. Portulaca ſpontè naſcens, Cord. hiſt. Portulaca minor, Geſ. hor. Cam. Portulaca arvenſis, Tab. Portulaca anguſtioribus foliis, Cæſ. Cephæa herba, Cord. in Dioſc. Cepæa Lonic. quoad deſcriptionem.

Ἀσπάραγος. ASPARAGUS. CAP. CXVIII.

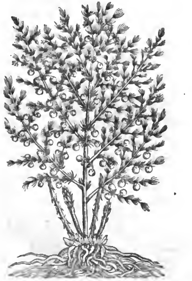
CORruda, ſive *a* ſylveſtris aſparagus, vulgaris eſt notitiæ. Hujus caliculi in cibo cocti, ventrem emolliunt, urinam cient. Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum vino autem, phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decocti ſuccus ſuper dente contineatur, ejus dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes, ut ajunt, ſi decoctum bibant, emoriuntur. Aſparagum etiam naſci prodiderunt, arietis cornibus contuſis, atque defoſſis: quod, quantum equidem ſentio, planè à veritate abhorret. † Altilis autem aſparagus, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numeroſis: radice rotunda, grandi, ſpongiam habente. Hujus teneri cauliculi triti in vino albo renum dolores ſedant. Aſſus autem, coctuſve, urinæ ſtillicidium, difficultatemque ac dyſenterias mitigat. Radix cum vino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus ſumpta regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus, ſtranguriamque levat: Alligata radix, aut hauſtum ejus decoctum, conceptum adimit, & ſterilitatem adfert.

a Catæ. πετραῖος, i. petræus.

I. ASPARAGUS.

II. ASPARAGUS SYLVEST.

ASparagus duplex habetur, altilis, & ſpontè proveniens. Hujus tria viſuntur genera nempe Paluſtre Græcis ἑλει⊕ *vocatum, montanum, & petræum. Corruda propriè dictum. Altilis paſſim in hortis ſeritur, cæteriſque notior eſt, quàm ut debeat explicari. Thyrſum is primùm ſive germen è radicibus mittit, tenerum, cacumine craſſiore, in acutum deſinente, Orobanchæ modo, qui tandem auctus in ramos ſeſe explicat, in quibus folia ſunt capillacea, fœniculo breviora, tenuioraque. Florem edit exiguum, quo flacceſcente, baccæ ſubſequuntur, primùm virides, & deinde rufeſcentes. Radice nititur circa caulem ſpongioſa, à qua numeroſæ oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, craſſioreſque, ut in rusco. Montanus [qui in montibus] & Paluſtris [qui in paludibus provenit] facie vix ab altili differunt. Horum omnium cauliculi, qui in cibis paſſim expetuntur prima germinatione, dulces ſunt, & guſtui grati. Corruda verò contrà, ſiquidem ij tenuiores & amariuſculi ſunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Naſcitur Corruda ſive petræus ſiccis & ſaxoſis locis, & præſertim in ſepibus & frutetis, caule lignoſo poſtquam adolevit flexiliq; albicante. foliis exiguis, praduris, & aculeatis. Naſcuntur altiles Aſparagi totius anni decurſu, ſi ubi fructum legeris, radices, quæ ſummo ceſpite vagantur, circumfoderis, ac aperueris. Seruntur etiam ad uſum. nam non ingratus ſunt cibus, ſive in acetariis, ſive dum cauleſcunt, aſperſo modico ſale, recentiq; butyro, cum pipere devorentur. Meminit horum Gal.lib.6.med.ſic inquiens: aſparagus petræus, aut myacanthinus abſtergendi vim habet, idq; citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac jecur infarctu liberat, & maximè*

Aſparagi conſideratio, & genera.

Montanus & paluſtris.

Corruda.

Aſparagorum facultates ex Gal.

III. ASPARAGUS SYLVEST. aculeatus.

Ex Plinio & Avicenna.

herba ipsius radices, & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Et lib. 2. de alim. facult. Insuper (inquit) asparagorum alius regius in hortis nascens, alius ἕλειος id est, palustris appellatur, ceu alius ab iis, qui è bryonia oritur. Omnes autem stomacho utiles sunt, urinam cient, parum præbent nutrimenti. Si tamen ii probè concoquantur, olerum asparagus magis alunt, nimirum quantò illis sunt sicciores: hæc Galenus. Asparagi in cibo sumpti, ut scribit Plinius libro 20. cap. 10. oculis claritatem afferunt: pectoris, & spinæ doloribus prosunt. Venerem stimulant, & ventrem leniter molliunt. Asparago trito cum oleo perunctos, pungi ab apibus negant: hactenus Plinius. Cæterùm, ut memoriæ prodidit Avicenna Fen ultima libri quarti, Asparagi in cibo suavi odore corpus totum commendant: verùm urinam fœtidam trahunt. Palustris, & Montanus eadem omnia possunt, quæ altilis, nec imbecilliores, nec valentiores vires habent. Cæterùm Corruda, ob manifestam, quam possidet amaritudinem, longè magis aperit, provocat, & abstergit, id quod manifestè patet ex fœtida quam ciet urina.

Nomina.

Græcis ἀσπάραγος, Latinis Asparagus nominatur: Mauritanis, Halion, sive Helium: Italis, Asparago: Germanis, Spargen: *Hispanis, Esparagos: Gallis, Esparge. Asparagus sylvestris, Græcis, ἀσπάραγος ἄγριος: Italis, Asparago salvatico.*

† Licet in Græcis non planè constet, hic altilis, vel sativi asparagi mentionem fieri: tamen non video, quomodo hæc ad sylvestrem quoque referri possint, ut aliqui referenda censent. Cùm enim hunc notum esse antea dixisset Dioscorides, non aliam, ut solet, ejus subjecisset descriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad sativum referenda putemus, vel saltem mendum subesse suspicemur.

I Aspatagus, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod.gal. Cord.in Diosc.& hist. Lon. Cast. Asparagus hortensis, Dod.fol. Cam. Asparagus sativus, Lac. Lugd. Asparagus altilis, Fuch. Tab. Asparagus major Ges.hor. Asparagus domesticus vulgaris, Lob. II. Asparagus sylv. tenuissimo folio C.B. Asparagus sylv. Matth. Cast. Lugd. Asparagus tertius sativo similis, Palatium leporis vulgo, Cæs. His addere possumus Asparagum marinum, seu Corrudam marinam Monspeliacam. III. Asparagus sylv. aculeatus C.B. Asparagus montanus seu Corruda, Matth. Asparagus sylvestris, Ges.hor.ap. Lac. Dod.fol. Corruda, Dod.gal. Cord. hist. Lugd. Corruda prior, Clus. Hisp. Corruda Penæ, Lugd. Lob.icon. Asparagus petræus, Cæsalp. Tab. Hujus tres species observantur.

Ἀρνόγλωσσον. PLANTAGO. CAP. CXIX.

a Orib. sic habet. Ἀρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἑπτάπλευρον... b Ori. habet, ... longiora.

DUo *a* Plantaginis genera. Minor folia habet angustiora, *b* minora, molliora, læviora, & tenuiora: cauliculo anguloso, in terram inclinato: floribus pallidis: semine summis caulibus emicante. Altera major, lætior virentiorq́;, latis constans foliis, oleracei generis: cujus caulis cubiti altitudinem petit angulosus, subruber, à medio ad verticem tenui semine circundatus: radicibus nititur teneris, hirsutis, candidis, digitum crassitudine æquantibus. Nascitur in lacunosis, sepibus, & locis humidis. Multò utilior magna est. Vim habent folia exiccatoriam, constringentem: quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni opportunis, atq; elephanticis, sordidisq́; illita prosunt: profluvia sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, nomasq́; cohibent: vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia sanant, sinus conglutinant: morsibus canis, ambustis igni, inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylopiis, illita cum sale prosunt. Coctum cum aceto & sale olus, dysentericis, cœliacisq́; sumptum subvenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatiæ nomen est, datur & herba decocta post aridas epulas, sic ut media antecedat: comitialibus, & suspiriosis data proficit. Foliorum succus, colluta subinde oris ulcera, purgat: cum cimolia, aut cerusa igni sacro medetur: fistulis infusus prodest: lippitudinibus, & aurium dolorib. idem succus instillatur: additur quoq; in oculorum collyria: gingivis cruore suffusis, & sanguinis rejectionibus, potu confert: clystere dysentericis infunditur: contra tabem datut in potu: adversus strangulationes vulvæ, in vellere subjicitur, etiamsi vulva fluxione laboret. Semen ex vino potum alvi fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Decocta radix, & manducatu, & collutione, dentium dolores sedat: eadem cum foliis, ulceribus renum, & vesicæ in passo datur. Ferunt tres radices, cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radicis gestamine, discutiendis strumis utantut.

1. Plantago, quam alii heptaneuron, alii polyneuron vocant, duum est generum: aliud parvum, aliud magnum.

Plantaginis consideratio & genera.

QUanquam à Dioscoride, Plinio, Apuleio, aliisq́; omnibus antiquis authoribus, duo tantùm Plantaginis genera recenseantur, majus nimirum, & minus, eam tamen, quam vulgus, quòd lanceæ cuspidis formam referat, Lanceolam appellat, esse tertiam quandam plantaginis speciem, nemo est qui ambigat. Hetruscis plantago Centinerbia vulgo vocatur, corrupto à Quinquenervia vocabulo. Major eò quòd ejus folia, quæ latiora sunt fibris septem & quandoq; pluribus tanquam nervis secundum longitudinem excurrentibus distinguuntur, Septinervia appellatur. Media, quoniam in ejus foliis quinq; apparent costæ, Quinquenervia dicitur. Folia habet angustiora, minora, molliora, læviora & tenuiora: cauliculo est anguloso, in terram inclinato, floribus spicatis, pallidis, pilosisq́;: semine summis caulibus emicante: radicibus multifidis,

tenuibus

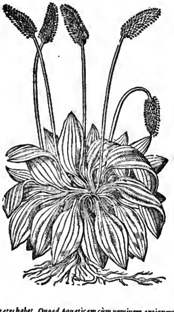
I. PLANTAGO MAJOR.

II. PLANTAGO ROSEA.

III. PLANTAGO MEDIA.

tenuibus, albicantibusq;. Nascitur & hac perinde ac altera plurimum humectis & uliginosis locis, in hortis, & secus vias. Minima verò, quòd ejus folia, quæ leviter hirsuta sunt, tres tantùm habeant nervos, Trinervia dici potest. Longa, folia gerit longa, cuspidis lanceæ modo, unde illi nomen, striata, nervosaq;, humi accubantia: caules, flores, semina, ac etiam radices mediæ plantaginis omnino similia. Nascitur locis incultis, ac ferè ubiq;. Quam vero recentiores A Q V A T I C A M *vocant, folio est cæteris crassiore, carnosiore, robustioreq;, ac laviore, ex lata origine in acutum desinente, lanceæ cuspidis modo, caulem gerit cubito longiorem, ramosum flosculis candidis ubiq; refertum. Radicibus nititur numerosis, albicantibus, ut in Elleboro. Nascitur tantum in aquosis, & palustribus. Majoris, & minoris semen tritum, ovoq; exceptū, & calenti tegula inassatum, dysentericos juvat, frequenter devoratum. Recentia folia trita, & illita, lichenis auxiliantur: quinetiam vitia sedis omnia curant, nempe ficus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, procidentiasq;. Illinuntur quoque utiliter primo impetu rubenti podagræ. Medentur omnibus digitorum vitiis. Luxatis, cùm dolores, tum tumores tollunt folia tusa, & sale modico illita: contusis, verberatis, & ab alto devolutis, non solùm illita sed devorata prosunt. Succus ex rosaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida causa provenientes mulcet. Datur quoq; magno juvamento ad cruenta sputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij succo mistus, cruentam urinam reddentibus mirificè medetur potus, & præsertim addita philonij persici drachma. Illinitur quoq; rectè erysipelis, addito aceto, & solani, sediq; succo. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali acerrimi aceti portione, sanguinem è naribus fluentem cohibet, si linteola in ea madefacta applicentur pedum plantis, manuum volis, & jecinori. Longa non differt facultatibus & viribus ab aliis generibus, nisi quod minus humidas qualitates habet. Quoad Aquaticam cùm neminem antiquorum habeam, neq; apud Græcos, neq; apud Mauritanos, aut Latinos, qui hujus plantæ meminerit, nec de ejus viribus aliquid scriptum reliquerit, nihil sanè habeo, quod de ejus viribus tutò in medium afferre possim. Non desunt, qui hanc plantam Damasonium, sive Alisma esse autument: atqui pro-*

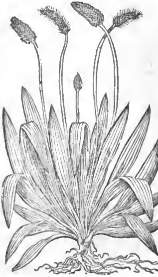
Plantaginis aquaticæ mētio.

Plantaginis facult. Matth.

Plantaginis vires ex Gal. *culdubio falluntur. Plantago (ut scriptum reliquit Gal. lib 6. simpl. med.) mista est temperatura: habet enim quiddam aqueum frigidum, habet verò & austerum quiddam, id quod terrenum est siccum, frigidum. Itaq; refrigerat simul, & desiccat, & in utroq; secundi excessus à mediis est. Porrò medicamenta, quæ cum hoc quod refrigerant, unà etiam sicca sunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conveniunt, ac proinde & ad dysenterias: nam & sanguinis profluvia sistunt, & si quid aduratur, refrigerant: tum sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia simul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secunda est plantago, idq; temperaturæ symmetria & convenientia. Nam siccitatem obtinet morsus expertem & frigiditatem, quæ nondum obstupefaciat. Semen ejus, & radix similis sunt facultatis, nisi quòd siccioris, & minus frigida. Sed semen etiam subtilium est partium: radices verò crassiorum. Ipsa autem herba folia exiccata tenuioris, & minus frigidæ facultatis sunt: nempe difflato ex eo, ac digesto excremento aqueo. Hac ratione & radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus ipsorum incoquentes. Præterea ad jecinoris, & renum obstructiones, non has tantùm adhibent, sed folia quoq;, & multò magis semina. Hæc enim quandam in se abstergendi facultatem obtinent: quam & in herba viridi inesse satis conjici potest, verùm ab humiditatis copia vinci.*

Nomina. *Herba, quæ Græcis* ἀρνόγλωσσον, *Latinis Plantago vocatur: Arabibus, Lisen, aut Lesan albamel: Italis, Piantagine: seu Centinerbia: Germanis,* Wegerich: *Hispanis, Lhantem, Tamchagem: Gallis, Plantain. Plantago media sive minor, Græcis* ἀρνόγλωσσον μικρόν, *sive* μεσον: *Italis, Piantagine minore. Plantago longa Græcis,* ἀρνόγλωσσον μακρόν: *Italis, Piantagine longa, sive Lanciola. Plantago aquatica recentioribus appellata, Græcis incognita: Officinis, Barba sylvana, Italis, Piantagine aquatica.*

IV. PLANTAGO LONGA.

V. PLANTAGO AQUATICA.

Plantago à planta ducto nomine, plures habet differentias, ut in Phytopinace monuimus. I. Plantago latifolia maxima sinuata. C.B. Plantago rubea, Brunf. Trag. Lon. Plantago major, Matt. (figuræ enim transpositæ in aliis editionibus) Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Tab. Cast. Cam. Plantago latifolia, Cor. in Diosc. Plantago vulgaris latifolia, Lob. & Lugd. Arnoglossa, Plantago latifolia lævis, Lob. icon. Plantago πολύνευρος major seu rubra. Thal. Plantago & Centinervia, Cæs. II. Plantago ROSEA, quæ Plantaginis latifoliæ maximæ species est, cum ea foliorum forma & radice convenit, at caule, seu spica variat, quæ multò brevior est: antequam enim penitus adolescat, multis foliolis convestitur, ita ut foliorum & densitate & frequentia herbaceum florem multiplicis rosæ instar, forma non colore, ostendat. Vocatur Plantago rosea Advers. Lob. icon. Lugd. & Cam. Plantago multiplex Tabernæmontano. III. Plantago latifolia major incana. C.B. Plantago major, Brunf. Matth. Lac. Lon. Lugd. Plantago major incana, Lob. Plantago media, Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Thal. Plantago latifolia vel media, Trag. Plantago tertia, Cord. in Diosc. Plantago minor Diosc. Tab. Cynoglossa quorundam, Lugd. Hæc etiam reperitur spica multiplici seu panniculâ sparsa. In hoc genere & minor est. IV. Plantago angustifolia major. C. B. Plantago minor, Brunf. Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Lon. Lugd. Plantago lanceolata, Trag. Tab. Plantago longa, Matth. Plantago angustis oblongisque foliis, Cord. in Diosc. Plantago quinquenervia, Lobel. Plantago media, Cast. Lanceola vulgo, Cæsalp. Plantago πεντάνευρος minor, Thal. Hæc aliquando caulem palmarem emittit, in cujus summitate folia plura habentur, eo modo quo ad radicem disposita: spicis rotundis brevissimis, panniculis lanuginosis insidentibus. Habetur & altera angustissimo folio, quam in Phytopinace descripsimus. Addere oportet & angustifoliam minorem: & deniq; parvam quandam,

quandam, quæ ſpicarum loco globulos habet hirſutos, albos, quam à Doctore Jo. Henrico Cherlero unà cum aliis Nemauſo accepimus, cujus & iconem & deſcriptionem in univerſali noſtra hiſtoria exhibebimus. V. Plantago aquatica latifolia. C.B. Barba Sylvana, Januenſi: Plantago aquatica, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. (cui impropriè plantago) Lon. Caſt. Lug. Thal. Cæſalp. qui vult plantaginem majorem Dioſcoridis & Plinii, ab hac non abhorrere. Plantago paluſtris ſive aquatica, Tab. Plantago aquatica foliis Betæ aut Plantaginis, flore Gallii albi, Lob. icon. qui in obſer. an Aliſma ſive Damaſonium ſit dubitat. Reperitur hujus ſpecies anguſtifolia, quæ & humilior eſt.

Σίον. SIUM, SEU LAVER. CAP. CXX.

10

SIon in aquis invenitur, frutice pingui, recto, foliis latis, oluſatro ſimilibus, ſed minoribus, & odoratis. Quæ cruda, coctaq; eſu calculos rumpunt, atque excernunt: urinas cient: menſes, & partus extrahunt: dyſentericis in cibo auxiliantur. De Sio Cratevas tradit, *a* herbam eſſe fruticis ſpecie, pauca folia ferentem, rotunda, majora, quàm menthæ, nigra, & † ad erucam accedentia.

a Me. & Dra. πόαν θαμνοειδῆ ὀλίγη ἔχουσαν πολλὰ φύλλα στρογγύλα. i. herba fruticoſa, exigua, habens multa folia rotunda. † Ori. λιπαρά, i.e. pinguia.

I. SIUM VERUM. II. SIUM VULGARE.

20

30

40

50 *SIum in ſcaturientium fontium rivis, quorum aquæ hyeme calent, æſtate verò frigeſcunt, plerumq; naſcitur. Cæterùm falluntur apertiſſimè, qui pro Sio herbam Creſcione vulgò vocatam, tam ſcilicet dulcem lactucæ ſimilem, quàm acrem, ac ſubamaram, cui naſturtii ſapor, & erucæ folia inſunt, in medicamentis uſurpant. Quippe quòd ea non alia ſit planta, quàm ſiſymbrium aquaticum ſequenti capite à Dioſcoride deſcriptum, non legitimum Sium, quod noſtratibus Senenſibus vulgò vocatur Gorgoleſtro. Hoc enim a Dioſcoridis Sio nullis prorſus diſſidet notis: quandoquidem pinguis eſt planta, caule exit recto: foliis latis, in ambitum ſerratis, oluſatro ſimilibus, ſed minoribus, & odoratis: umbellas profert in ſummis caulibus, floribus candidis: ſemine odorato, aniſo non diſſimili. Rari admodum ſunt fontium rivuli, quibus aquaticum ſiſymbrium innatet, qui Sium etiam non habeant. Sium VULGARE, caulem edit ſtriatum, ramoſum, inanem, tenerum, fragilemq; : folia gerit apii, non inſuavia, floſculos in ſummitate albos, ſemine corniculis incluſo, parvo, minutoq; : radice ſupervacua. Provenit tantum in aquis decurrentibus, perinde ac Sium verum. Plin. lib. & ca. 22. Sium cum aquatico ſiſymbrio*

Sii conſideratio.

60 *confudiſſe videtur: quòd Sio Siſymbrii aquatici vires aſſignaverit, nominis fortaſſe communitate deceptus. Nam Dioſcoridis teſtimonio, ſiſymbrium hoc, quod aliqui cardaminam vocant, nonnulli etiam Sium appellant. Unde quòd fortè exiſtimaverit Plinius, Sium & Cardaminam unam & eandem plantam eſſe, uni tantùm Sio utriuſq; facultates reddidit: etſi prius lib. 20. cap. 22. ſpeciatim de ſylveſtri ſiſymbrio in riguis proveniente diſſeruerit. Serapio Sium Senation vocat: verùm Senecio Dioſcoridis alia eſt planta, ut lib. 4. in ejus mentione explicabitur. Confert Sium in cibis iis, qui oculorum hebetudine laborant, quinetiam ſpleneticis, & malo habitu laborantibus. Cruda folia coctave eſa calculos rumpunt atq; excernunt, urinas cient, menſes & partus extrahunt, dyſentericis in cibo auxiliantur. Hepatis obſtructiones quoq; expedit, univerſa planta decoctum potum, auriginem tollit, hydropicos juvat. Ventris tineas pellit, id quod valentim facit ejus ſemen tritum, cochlearis menſura, ex vino auſtero potum. Succus illius lentigines delet. Decoctum cum ſale, & nitro, equorum ſcabiem ſanat. Utuntur etiam eo quidam in acetariis. Sium vulgare, excalfacientis eſt facultatis, quà tamen imbecillior*

Plinii lapſus.

Senatio Serap. Sii uſus.

I i 3 illi eſt,

atq; odore similitudo proveniat. Quippe acritudine exolescente, reliquum odor, quia mollis quidem remissusq; est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sæpenumere jubent, ne istud eveniat. Hæc Sisymbrii causa est: hactenus Theophrastus. Sed equidem non putaverim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio convenire, quin potius alterum ab altero longè dissidere crediderim. Sylvestre enim in Ananiensi agro in incultis natum compluribus locis vidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illis à Diosc. tributis, caule quadrangulari, radicib. longè vagantib. tenuibus, villosis, quod mihi quidem sativo effigie planè reclamare visum est. Huc alia accedit ratio, qua facilè probari potest, sylvestre Sisymbriũ à sativo plurimum differre. Quandoquidem si idem essent, cùm Sisymbrium culturæ negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut sylvestre aliter usquam inveniretur, quàm in mentham permutatum, cùm nulla hominum cultura nascatur: quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adolevisset, brevi temporis tractu ubiq; mentha scateret, quod tamen nusquam hactenus factum reperi. Cæterùm Brasavolus, cùm hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam sativum, quàm sylvestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se vidisse (quòd potius eum oculos fefellisse putaverim) Balsamitam descivisse in calaminthum, Plinium quidem, non Theophrastum secutus: siquidem Theoph. in mentham, non in calaminthum Sisymbrium desciscere prodidit. Plinii verò codices nonnulli libro 19. c. 10. scriptum quidem habent, quòd Sisymbrium in calaminthum degeneret, quam lectionem accepit Brasavolus: sed ea lectio depravata censetur. Idcirco factum est, ut ii, qui Plinium castigarunt, eam restituerint, quòd compertum habuerint Plinium ex Theophrasto historiam sumpsisse. Itaq; jam ejus loci vera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quòd Sisymbrium in mentham desciscat, non in calaminthum. Sisymbrium verò, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alii Sium appellant, ea nimirum her-

Sylvestre

Brasavoli error.

III. SISYMBRIUM Aquaticum

IV. SISYMBRIUM AQUAticum alterum,

Sisymbrium aquaticum.

ba est, quam vulgò nostri Crescione appellant, acri sapore prædita, de qua etiam diximus in præcedenti capite, de Sio disserentes. Siquidem ea in fontium rivis discurrentibus comite Sio nascitur, foliis primo exortu rotundis: cùm verò adoleverint, erucæ modo dissectis: odore, ac sapore sativo nasturtio proximis. Meminit hujus Plinius lib. 20. cap. 22. quamvis lib 19 cap. 8. aliud Sisymbrii genus commemoret his verbis: Sisymbrium simili modo seritur: latissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de vulgari menthastro quod in aquosis passim provenit, disseruisse. Sisymbrium tam hortense, quod tenuium est partium, excalfaciens & exiccans in fine secundi ordinis, aut in principio tertii: attenuat, digerit, resolvit, aperit, incidit, provocat, quam sponte proveniens & flatus & lumbricos pellit, cùm herba ipsa in pulverem trita, tum ejus decoctum potum: valet ad uteri inflationes si una cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, imo ventri applicetur: valentissimè quoq; uterinis doloribus à partu subvenit, si unà cum parthenio, artemisia & anthemidis floribus, tenuiter concisa, tribus, aut quatuor ovis excipiatur, & deinde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta & calida applicetur ventri, super ipso umbilico. Illinitur tam recens, quàm siccum calefactum, & vino cretico aspersum, cœliacis & ad ventriculi dolores à flatu provenientes. Succus testibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Cæterùm aquaticum Sisymbrium cum raphano omni, & petroselini radicibus, sectum & ex albo meraco, & butyro calefactum, & calidum pubi adhibitum urinas remorantes educit ac trahit. Succus ex aceto illinitur syncipiti utiliter veternosis. Est & alterum ejusdem generis, sed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numerosis, in cacumine tantùm comantibus, in quib. flosculi exeunt pusilli, tenues, albicantes. Hoc autem non solùm in aquosis, & riguis provenit, sed in hortis & secus itinera, acuto sapore. Imbecillius est altero, namq; minus excalfacit & siccat: ubi verò alterum non sit ad manus, hoc uti præstabit. Sisymbrii utriusq; mentionem fecit Gal. li. 8. de simpl. medicamen. facultate,

Crescione.

Sisymbrii vires Matthiol.

Sisymbrii utriusq; vires ex Galeno.

cultate, sic inquiens: Sisymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis est, & temperatura in tertio ordine. Sed & semen ejus tenuium partium est, & calidum. Quocirca ipsum quidam cum vino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbrium verò. quod quidam Cardaminam vocant, quandoquidem cardame, hoc est, nasturtio simile quiddam gustu præfert, cùm siccum est, tertii est ordinis excalfacientium, & desiccantium: cùm humidum, & viride, secundi. Nomina. *Ut Græci σισύμβριον, ita etiam Latini Sisymbrium dicunt: Arabes, Sisuabarieu, seu Sisnaibar: Sisymbrium sativum, sive hortense, Græcis, σισύμβριον ἥμερον: Itali, Sisembro domestico, Balsamita, seu Mentha crespa: Germani* Katzenbalsam: *Quòd verò σισύμβριον ἕτερον Græci, Sisymbrium alterum Latini appellatur: Sisymbrium aquaticum: Officinæ, & Barbari Senetieu. Itali Sisembro aquatico, & Crescione: Germani,* Brunn-kressen / und Wasserkressen: *Hispani, Berroes, & Agrion: Galli, Cressen.*

10

Mentha rotundifolia, crispa, spicata C.B. Sisymbrium hortense, Matth. Lac. Cast. Lugd. Mentha hortensis altera sive crispa, Ges. hor. Sisymbria mentha agrestis, Lob. II. Mentha rotundifolia palustris, videtur Sisymbrium Dioscor. C.B. Mentha rubea, Brunf. Balsamina agrestis & Nepeta tertia, Trag. Sisymbrium Fuch. Dod. gal. & fol. Cam. Sisymbrium sylvestre, Matth. Lugd. Sisymbrii primi species prima, Cor. in Diosc. Sisymbrium agreste aquaticum, Ges. hor. Mentha aquatica & sylv. altera, Lonic. Mentha palustris, Cam. hort. Aquatica sive Sisymbria, mentha rubra folio & flore nigræ menthæ, Lob. Sisymbrium primum Thal. Mentha sylv. prima & Sisymbrium terrestre Diosc. & Theoph. Cæsal. Calamintha aquatica, Taber. Variat foliis aliquando majoribus, aliquando minoribus: aliquando tota rubet: habetur magis (ut pictura ostendit) minusq; hirsuta. III. Nasturtium aquaticum primum. C.B. Nasturtium aquaticum, Trago. Lonicero Dodonæo fol. cui & Sion Cratevæ: Sisymbrium aquaticum, Matthiolo 20 Cast. Cæsalpino, Sisymbrium Cardamine, Fuch. Lugdunensi. Clus. Pann. Sisymbrium alterum Diosc. Cord. in Diosc. Ges. hor. Thal. Sisymbrium tertium, Lacu. Sisymbrium aquaticum primum, Tab. Sion Cratevæ erucæfolium, Lob. Variat hæc prout humidioribus, aridioribusve locis enascitur: illud foliis ferè Terebinthini magnitudine: hoc triplo minoribus quamvis viribus non discrepent: sic & tenuioribus foliis & simplicioribus cauliculis locis siccis reperitur. Alterum etiam est Nasturtium aquaticum quod amarum est, & ultra cubiti altitudinem assurgit, foliis magis acuminatis, de quo & Thalius in sua Harcynia. IV. Nasturtium pratense vulgatius. C.B. Flos cuculi, Brunf. Dod. fol. Nasturtium pratense vel tertium, in quod aquaticum non rarò degenerat Trag. Nasturtium agreste & Hiberis, Fuch. Nasturtium syl. Lonic. Sisymbrium aquaticum alterum Matth. Tab. Sisymbrium Cardamine, Dod. gal. Lac. Sisymbrio aquatico non absimilis, Cæsal. Cardamine altera, sive Sisymbrium Cardamine secundum, Lob. Lepidium minus, Cord. in Diosc. Iberis & Nasturtium pratense, Ges. hort. Sisymbrium Cardamine secundum Matthioli. Sisymbrium Cardamine tertium Dodonæi. Cardamine altera Lobelii, Lugd. qui hujus tres icones proponit, licet unius sint plantæ. Iberis seu Cardamantice nasturtii folio, Thal. Flos aliquando totus albus, communiter leviter purpurascit: rarius flore pleno reperitur. V. Nasturtium minimum siliqua longa. C.B. Hoc ex radice tenui, fibrosa, caules rarius palmares, sed minores, tenues, striatos emittit, circa quos folia oblongis pediculis donata, pleraq; tripartitò divisa, quædam tamen in partes quinq;

30

* V. NASTURTIUM AQVAticum minimum. *

* VI. COCHLEARIA FOLIO subrotundo. *

40

50

60

vel

vel Rheſe dę vulgaris modo dividuntur. Flores obtinet albos, tenues, in ſumo comantes, quibus ſuccedũt ſiliquæ longæ, anguſtæ, exiguo & ſubacri ſemine refertæ. Variat ratione loci, in aquaticis namq; planis majus, in vinetis riguis Wilenſibus miliari Baſilea, longè minus reperitur, cujuſmodi & Patavij obſervavimus. Provenit etiam in alpibus locis humidis. Dicitur Cardamine quarta Dalechampio, Siſymbrium aquaticum minus, Cam. apud Matth. VI. Cochlearia folio ſubrotundo, ſic à foliorum forma dicta, quæ & forma & ſapore Naſturtiis & Thlaſpi affinis eſt. Cochlearia, Dod. gal. & fol. Lug. Cam. ad Matth. Telephium, Lac. Britannica Plinii, Cochlearia vulgo, Geſ. hor. Cochlearia Barava, Lob. Ex radice tenui, fibroſa, alba & guſtu acri, folia pediculis oblongis inſidenria prodeunr complura, lara, craſſa, ſplendentia, concava, inſtar cochlearis minimè profundi, quorum prima rotunda ſunt, reliqua oblongantur, & nonnunquam anguloſa exiſtunt. Ex horum medio caules terni, quaterni, dodrantales, paucis foliis, quę caulem amplexantur cincti, qui in alios cauliculos brachiantur, quibus ſecundùm longitudinem flores candidi quaruor foliolis conſtantes, quatuorque exiguis filamentis donati adnaſcuntur: quibus ſuccedunt capſulæ interſtitio membranoſo tenui, in apicem deſinente diviſæ, utrinq; ſemen exiguum, ruſſum, continentes. Hæc licet ſponte in maritimis Germaniæ inferioris, Holandiæ & Friſiæ, & circa Hamburgum locis paluſtribus proveniat, in ſuperiori tamen Germania tantùm in hortis viſitur: altero à ſatione anno, Aprili & Majo florens, ſemen Junio maturans. Calida & ſicca ut Naſturtium, cujus peculiaris in ſcorbuto uſus, vel in acetariis, vel cocta cum lacte aut vino, & continuè bibita.

Κρίθμον. CRITHMUM. CAP. CXXII.

CRithmum, ſeu, ut aliqui, Crithamon, fruticoſa, & undiq; folioſa herbula eſt, cubiti altitudinem fere petens. Naſcitur in maritimis, & petroſis: foliis pinguibus, numeroſis, albicantibus, veluti portulacæ, *a* latioribus, ſalſo guſtu: flores *b* candidi ſunt: & ſemen, ceu roſmarini, odoratum, molle, rotundum, quod ſiccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti craſſitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & jucundi. Radix, ſemen, & folia incocta vino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menſes cient. Eſtur crudum, coctumve in olere: ſervatur etiam in muria.

a Cat. [illegible] i. cra. ſiori- tus. *b* [illegible] i. lutei. Od lib.

CRITHMUM I.

CRITHMUM II.

QUatuor habentur genera quorum tria Marina ſunt, & quartum Terreſtre. Naſcitur Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontoriis ſcopulis ac rupibus, præſertim Argentario monte in maritimis noſtris Senenſibus, & universo circum Italiam litore, ſed etiam in Adriatico ſinu, ubi ſcopuloſa, & prærupta ſuperſtant litora: quemadmodum nobis contigit videre eo tractu per quem à Timavo fonte Tergeſtum navigatur: namq; inibi illa ſcopuloſa litora crithmo referta ſunt. Crithmum Romæ, & in universa fere Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etſi in aliis quam plurimis Italiæ locis, ubi à maritimis in hortis ac viridariis tranſlatum vireſcit, herbam ſancti Petri appellitet vulgus. Quo nominis argumento non deſunt, qui exiſtiment, plantam hanc legitimum eſſe Empetron libro 4. a Dioſcoride deſcriptum inter ſimplicia medicamenta, quæ dejectoria pollent facultate. Inter hos invenio Pandulphum Collinutium in defenſionibus Plinij contra Leonicenum, qui Empetron corrupto vocabulo Saupetram herbam vocari putat, nulla habita facultatum, notarumq; ratione. Cujus ſententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum quanquam abunde, copioſeq; ingeſtum

Crithmi conſideratio. Fœniculũ marinum. Quorundam lapſus. Empetron cenſentiũ Herbam S. Petri.

ſum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum Empetro reddidit Dioſcorides: qui propterea illud inter ea, quæ alvum dejiciunt, medicamenta locavit. Quomodo autem Empetron quis idem cum herba ſancti Petri rectè dixerit, ſi empetron nullis aliis à Dioſcoride repræſentatur notis, quàm quòd naſcatur in montibus, & maritimis, ſalſo & amaro ſapore? Verùm enimvero non modò putandum, ſed etiam pro certo, meo quidem judicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum eſſe. Quippe quòd ea notis omnibus, quas radicibus, foliis, caulibus, ac ſeminibus, & univerſæ denique plantæ tribuit Dioſcorides, Crithmum planè referat. Cæterùm maritimi crithami duo alia habentur genera. Primum, à præclariſſimo viro Jacobo Antonio Cortuſo mihi miſſum, vulgari ferè ſimile eſt, niſi quòd foliis eſt anguſtioribus, & in cacumine mucronatis, atque pungentibus, ſalſo, amariuſculo & acuto ſapore: caulibus verò prægnantioribus, ſuccoſioribus, vegetioribusque, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni quaternivè, ſuas ſinguli umbellas proferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadantenus ſimile, cui radicem quoque ſimilem profert. Indeni provenit locis in maris litoribus. Alterum planta eſt fruticoſa, ab una radice plures emittit caules rectos, circa quos totos folia habentur, per intervalla tamen plura ex una origine gregatim prodeuntia, longiuſcula, craſſa, & ſalſo etiam guſtu, ſub horum exortu peculiare quoddam erumpit folium, cæteris duplo longius, è quo prope caulis cavitatem pediculus exit, è quo ſex, ſeptemve folia breviora producuntur, ut ex appictâ ejus imagine quiſpiam videre poterit. Flores fert in cacumine orbiculatos, villoſosque, colore pallido: Radice nititur longa, tereti, non ſine aliis adnatis. Naſcitur in litore maris, locis planis non clivoſis.

Crithami alia genera.

Crithmũ alterum.

CRITHMUM III.

CRITHMUM IV.

Non deſunt quoque, qui hanc Empetron faciant, ſed ego iis haud ſubſcribere auſim, cùm plura ſint, quæ reclament. Hæc enim nuſquam in montibus oritur, nec pota venerem exolvit. Eſt & altera planta, quæ non ſolum odore, ſaporeque guſtu ſalſuginoſo atque amariuſculo Crithamum refert, ſed quadantenus ſua ipſius facie. Hanc nos terreſtre Crithamum, his de cauſis appellare voluimus. Naſcitur hæc in Bohemia copioſa, præſertim in agro Pragẽſi, non ſolum inter ſegetes ſed in agrorum marginib. & ſecus vias, ac etiam aliis in regionibus ſoliis longis anguſtis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipſoque longo prodeuntibus utrinque denticulatis, falcis frumentariæ modo: cæterùm quæ in caulium ſummis partibus habentur, minora, brevioraque ſunt. Caulem gerit ramoſum, alis concavum geniculatumque, in cujus ſummitate ramuli exeunt divulſi, in quibus florida, albicantesque ſunt umbellæ, in quib. poſtremò ſemen oritur parvum, oblongum, acre, & odoratum. Radice nititur ſylveſtri paſtinacæ haud abſimili, minore tamen: ſapore in primis dulci, ſed ſi diutius mandatur, acri, & odorato. Crithami vires recenſuit Gal. lib. 6. ſimp. med. his verbis: Crethmum guſtantibus ſalſum quodammodo eſt, cum paucula amaritate, quamobrem vis ejus eſt exiccatoria, & abſterſoria: utraque tamen imbecillior in eo eſt, quàm in amaris. Crithmum ſecundum, ea omnia præſtare poteſt, quæ primum Crithmi genus, niſi quòd vim aliquam inciſivam habere videtur. At tertium ea omnia poteſt, quibus pollere cætera genera diximus. Quartum aperit, digerit, excalfacit, ſiccat & mediocriter incidit. Κρῆθμον Græci, Crithmum item & Crithamum Latini vocant: Itali, Crithmo, Finocchio marino, & herba di ſan Pietro: Germani, Bacilen/ond Meerfenchel: *Hiſpani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerva: Galli, Baſſille, & Fenoil marin.*

Crithamum terreſtre.

Crithmi vires ex Gal.

Nomina.

Crithmum duplex in ſecunda editione propoſuit, at ſequentibus editionibus ſecundũ & quartum adjecit. I. Crithmum ſeu Fœniculum marinum C.B. Batis hortenſis, Plinio: Cretamum marinum, Creſcẽtio. Crithmum primum, Matth. Crithmum Matth. edit. 2. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Caſt. Lugd. Tab. Crethamum marinum. Cord. hiſt. Crithmus marinus, Creta vel Salſa marina, & Batis, Geſ. hort. Crithmũ marinum, Dodo. fol. Fœniculum marinum, Empetrum Rondeletio, ſeu Calcifraga, Lobelo Baticula, quaſi parva Batis vulgò, Cæſalpino Crera marina, Lonicero. II. Crithmum ſecundum, Matthiolo, Camerario. Crithmum ſpinoſum, Dodonæo fol. Tab. Paſtinaca marina, Lobelo, Lugdunenſi: qui alte-

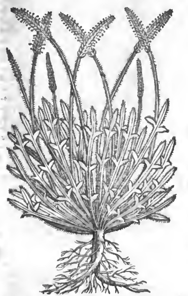
ram

ram habet figuram nomine Tribuli marini quorundam. III. Crithmum marinum Aſteris flore C.B. Crithmi marini ſpecies, Matth. editio ſecunda. Crithmum tertium, Matth. Lugd. (qui & Matth. & Dod. figuram habet) Cam. Crithmum Chryſanthemum, & Aſter atticus marinus quibuſdam, Dod. fol. Littoreum Cryſanthemum, Lob. Crythmus ſecundus, Tab. IV. Crythmum quartum, Matth. Caſtrenſ. Tab. Cam. qui an κρίθμον ſit Tralliani dubitat: Crythamus agreſtis, Trago. Eryngium montanum recentiorum, alterum Lob. Eryngium quartum, Dod. fol. Ammi quorundam Dalechampii, Lugdunenſi.

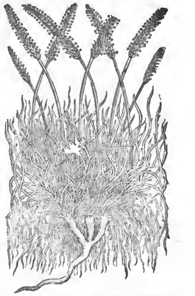
Κορωνόπους. CORONOPUS. CAP. CXXIII.

Coronopus oblonga herbula eſt, per terram ſtrata, fiſſis foliis: coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, qui in cibo cœliacis facit. Provenit in aggeribus, & locis incultis, & ſecus vias.

I. CORONOPUS.

II. CORONOP. SIVE SERpentina.

Coronopi conſideratio.

Varias, ac diverſas reperio eorum fuiſſe ſententias, qui non parum laboris, ac ſtudii impenderunt ut plantarum hiſtoriam à mendis omnibus expurgatam, priſtinæ ac propriæ redderent integritati, in inveſtigando, quænam inter tot plantas legitimè Coronopus dici poſſit. Quorum unus extitit Nicolaus Leonicenus, vir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa verborum ſerie hac de re ſcripſit, concluſitq́ tandem, Coronopum eam herbam eſſe, quam ipſe vernacula ſua lingua Capriola, nos verò noſtra Sanguinella apellamus, quòd eam pueri æſtate naribus indant, ut inde ſanguinem eliciant. Verùm cùm ejus ſententiam minimè probandam exiſtimaverit Manardus Ferrarienſis, hac in re magis Dioſcoridi addictus, quàm Plinio, ac Theophraſti placitis, qui Coronopum inter aculeata recenſent, his magis adſtipulandum eſſe judicavit, qui volunt Coronopum Dioſcoridi eam eſſe herbam, quæ vulgò dicitur Herba ſtella, omnibus Italiæ hortis vulgaris, ac admodum frequens, ſponte etiam in aggeribus, locis incultis, & ſecus vias naſcens, quòd in acetariis paſſim uſurpetur, quàm iis qui Capriolam, ſive Sanguinellam dictam Coronopum eſſe cenſent. Quandoquidem hæc nuſquam, quod ſciam, in cibis ſumitur, ſed in brutorum tantùm venit pabulum. Nec deſunt præterea, qui firmiter aſſeverent, quòd quæ inter plantas vulgò nonnullis Pes corvinus vocatur aliquib verò Pes gallinaceus, qua nituntur nonnunquã medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id expoſtulet neceſſitas, legitimus ſit coronopus. Inter quos non modò deprehenſi ſunt commentatores Avicennæ, quos nullam rei herbariæ peritiam habuiſſe conſtat, ſed & recentiorum quidam, præſertim ex eorum numero, qui de ſtirpium hiſtoria, & facultatibus ſcripſere commentarios: Namq́ Otho ille Germanus cognomine Brunfelſius, tametſi non ignoraret, eos à probatiſſimis viris refelli, qui in hanc venerunt ſententiam: tamen (quæ multorum eſt pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quam cum doctis, & peritis rectè ſentire. Quippe Pes corvinus vulgò vocatus (ut in ſequentibus ſuo loco diſſeremus) Coronopus non eſt, ſed proculdubio Ranunculus qui Græcis βατράχιον appellatur, cujus varia Dioſcoridi produntur ſpecies: inter quas vulgaris Pes corvinus ſuam retinet ſedem. Quòd autem Leoniceni Capriola Coronopus ſit Dioſcoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmaverim. Nam etſi gerat hæc herba in ſui culmi faſtigio quinq́ veluti graciles ſpicas, quæ cùm manibus dilatantur, cornicis, vel alterius volucris formam pedis repræſentant: cùm tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, foliò exeat nullis inciſuris diſſecto, non ſeratur in hortis, & arida tanquam fœnum aſſurgat, nullo pacto aſſerendum cenſeo Capriolam eſſe Coronopum. Cæterùm ſi modò quis in eo Plinium ſequi velit, quòd dixerit libro vigeſimo I. cap. 16. (quod tamen ex Theophraſto ſumpſit) aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpere, ut ejus, quam Coronopum vocant, fruſtrà, meo quidem

Capriola. Coronopus Leoniceno. Herba ſtella.

Quorundam opinio damnata.

Brunfelſius taxatur.

Leoniceni opinio reprobata.

judicio, probare contendet Sanguinellam, sive Capriolam esse Coronopum, quòd ejus caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum in morem spicas ferat. Verùm eos non aberrare putaverim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatum esse gramen, cujus meminit Plinius lib. 24. cap. 19. his verbis: Sunt qui & aculeatum gramen vocant trium generum, cùm in cacumine aculei sunt plurimùm quini, dactylon vocant. Hos convolutos naribus inserunt, extrahuntq́ue sanguinis ciendi gratia. Neq́ue usquam, quod equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari videtur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud praeterea animadvertere oportet, quòd Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neq́ue eum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quae in ciborum usum veniunt. Quamvis contrarium fecerit Theophrastus, quòd fortasse ad foliorum formam alluserit, quae laciniarum tenuitate coronopo aculeata videntur, cùm tamen pungere non valeant, ut cum acanthium fortasse lusit Dioscorides. Quare facilè adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quàm Dioscoridi idem esse. Ideoq́ue Plinius libro 21. Theophrastum secutus, Coronopum aculeatum facit: libro verò 22. Dioscoridem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud silendum non duximus, quòd ex illo graminis genere, quo pueri ludentes sanguinem è naribus eliciunt, Sclavi Carniolae incolae, item Goritienses semen colligunt, deglubuntq́ue in pilis, & milii, vel panici modo carnium jure decoquunt, granulis oblongiusculis panico minoribus, gustui non ingratis, adeò ut Germani Himmeltaw *vocent, hoc est, caelestem mannam. Hujus plantam (cujus inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclavi cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quòd Leonicenus ab iis fortasse doctus putaverit hanc plantam esse Dioscoridis Coronopum. Qui cùm Coronopum scribat spinis nullis rigere, seriq́ue in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimaverim, qui nobiscum senserint eam plantam legitimum esse coronopum, quae vulgò nobis Herba stella vocatur.*

Gramen aculeatum Plinii.

Coronopi histor.

Nempe nullam hactenus plantam vidi, quae perinde ac illa adamussim Coronopum referat. Coronopus itaq́ue folia fert longa, angusta, per intervalla corniculata, humi accubantia & in stellae modum radiantia, caulem, spicam, florem, & semen gerit per omnia plantagini similia, adeò ut nulla ferè accedat notarum differentia, radice nititur unica tantùm, numerosis tamen adnatis capillamentis, foliorum sapor plantaginis omnino est: quo fit, ut crediderim Coronopum ejusdem esse generis.

Coronopi Sylvestris mentio & vires.

Invenitur quoq́ue Coronopus sponte nascens diluto extenuatoq́ue solo in comitatu Goritiensi, non longè à Sontii fluminis ripis, & alibi etiam in agris & in loco, qui dicitur in collibus Folia fert tenuiora, capillaceaq́ue, rariusculè corniculata, humi accubantia: caulibus, spicis, floribus, semine, hortensi similibus, sed longè tenuioribus. Eam ibi vulgò Serpentinam appellant, quòd ejus radix in vino pota viperarum, aliorumq́ue venenosorum animalium morsibus maximè adversetur, sitq́ue praecipuum remedium, ita ut ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorsos. Praeferunt eam quoq́ue ad hydropem, quam Anasarcam vocant, epoto apozemate pluribus diebus, in quo radix conferbuerit. Sunt qui hanc Holostium esse censeant, quorum non possum non probare sententiam, ut libro quarto fusius differam.

Coronopi vires ex Gal. Nomina.

Coronopi vires paucis perstrinxit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Coronopodis radix caeliacis prodesse creditur manducata. Ejus nomen Graecum κορωνόπους, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo. & Herba stella: Germanicum, Krãenfüß*: Hispanicum, Gujabelba: Gallicum, Capriole. Gallis, Corn de Cerf, sive Sanguinaire. Coronopus sylvestris, Italis, Herba stella salvatica, at peculiariter Goritiensibus, Serpentina vocatur.*

I. SONCHUS ASPERA.

Coronopus seu pes cornicis à foliorum forma, Gaza apud Theophrastum 7. hist. 9. Silaginem vertit. I. Coronopus hortensis. C.B. Coronopus, Trag. Matt. Fuch. Lac. Lon. Lob. obser. Lugd. Caesalp. Tab. Pseudocoronopus, Dod. gal. Coronopus sativa, Cord. hist. Cast. Cam. Coronopus vera, Gef. hor. cui & stella herba: Herba stella sive cornu Cervinum. Dod. fol. Cornu Cervinum, Lob. icon. Hujus habetur sylvestris species foliis hirsutioribus, & ad Erucae similitudinem laciniatis. II. Holosteum strictissimo folio majus C.B. Coronopus sylvestris, Matth. edit. secunda & in icon. Lob. icon. Cast. Lugd. Tab. Coronopus sive Serpentina, Matth. Coronopi sylvestris species, Gef. hor. Serpentina, Matth. Ital. Lob. obser. Dod. fol. Coronopus montanus, Caesalp. Plantago marina, Camerario.

σόγχος. SONCHUS. CAP. CXXIV.

SOnchi duo genera. Sylvestrior quidam est, & magis spinis horret. Alter teneritate quadam mollescit, cibis expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: foliis in ambitu per intervalla dissectis. Utriusque vis refrigerat, modicè adstringit: unde aestuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit: in vellere appositus, sedis, ac vulvae collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, vibratis à scorpione ictibus subvenit. Alter Sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans foliis: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt, sed ad eadem pollet.

Sonchi consider. & genera duo.

SOnchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita vulgò vocatur. Visuntur in hortis, campis, & vineis, agris incultis & secus itinera, duo sonchi genera alterum asperum, alterum leve. Folia utraq́ue sonchus profert cichorii modo laciniata, quae quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaq́ue, habentur: in levi verò levia, & spinis nullis rigentia. Hujus duo habentur genera, quae tantùm foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum levioribus

habe-

II. SONCHUS LÆVIS.

III. SONCHUS LÆVIS ALTERA.

IV. SONCHUS LÆVIS cæruleus.

habetur foliis, minus quoq; laciniatis, ac etiam magis extenſis. Omnibus caulis eſt cubitalis, intus vacuus, mollis, fragilis, lacte prægnans, & plerumq; ruſeſcens. Flores gerit in caulium ſummitate melinos, ſenecioni haud abſimiles, qui deinde in pappos evaneſcunt. Sed tertium illud genus, de quo in fine capitis diſſeruit Dioſcorides, non ſolùm non invenitur in Italia, ubi non recordor me hactenus vidiſſe plantam, quæ Sonchum arboreſcentem referat, ſed neq; etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophraſtus, & Plinius. Soncho noſtri Itali utuntur hyeme in acetariis, præſertimq; ejus radicibus quæ cùm teneræ ſint, manſuq; dulces, frequenter menſis experuntur. In vino decoctus ſtomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor à caule emanans, datur potandus ægrè ſpirantibus, & aſthmaticis. Idem auribus inſtillatus dolorem tollit, & præſertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoq; ſanat cyathi menſura unciæ pondere potus. Commanducata folia oris graveolentiam tollunt. Sonchus lævis non differt à primo genere, ſiccis in facultatibus. Sonchi vires nobis deſcripſit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Sonchus ubi adoleverit, ex ſpinoſis plantis eſt, caeterùm viridis etiamnum, & tener eſtur, perinde ut cætera olera ſylveſtria. Temperamentum ejus quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea, terreaq; eſſentia, utraq; leviter frigida. Nam & adſtrictionis cujuſdam eſt particeps: & ſive cataplaſmatis in morem illinatur, ſive edatur, manifeſtò refrigerat: poſtea verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre ejus temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Σόγχος *ſic Græcè, ut etiam Latinè Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, Cicerbita ſeu Creſpine: Germanicè.* Wilder haſenkol/Genſdiſtel: *Hiſpanicè, Serraya, & Serallha: Gallicè, Latteron, & Palau au lievre. Sonchus lævis, Itali, Cicerbita gentile.*

Sonchi vires Matthiolo.

Sonchi vires ex Galen.

Nomina.

† *Hæc dictio* κενὸς, *quæ vacuum, & inanem ſignificat, hîc non legitur in vulgatis Græcis. Sed tamen eam habent vetuſti codices, quibus etiam adſtipulatur Oribaſius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat repoſita.*

Sonchus ἀπὸ τοῦ ſῶν χέειν, quod ſalubrem fundat ſuccum, qui roſiones ſtomachi lenit, caule namque

quæ diffecto, copiofus fuccus lacteus defluit. Dividimus in afperum & lævem: utrumq; in laciniatum, & non laciniatum. I. Sonchus afper laciniofus. C.B. Sonchus afpera, Matth. (fed in iconibus figura tranfpofita) Gef.hor. Lac. Caft. Lugd. Tab. cui & Cicerbita afpera, Endivia fylveftris, Lonic. II. Sonchus lævis laciniofus primus. C.B. Intybus fylveftris feu erratica altera, Trag. Sonchus lævis, Matth. Gef.hor. Caft. Dod. fol. Thal. Sonchus non afpera, Fuch. Sonchus tenerior non afpera & lactuca leporina Apuleij Dod. gal. Sonchus lævis vulgaris, foliis laciniofis dentis leonis, Lob. Sonchus lævis laciniatis foliis, & Sonchus lævis & Andryala minor Dalechampii, Lugd. qui tres habet icones. Sonchus lenis aut lævis, Cord. hift. Sonchus in collibus umbrofis, Cæf. Sonchus lævis alter flore luteo, Tab. Flore eft luteo: aliquando & niveo reperitur. III. Sonchus lævis alter vel lactuca murorum lutea. C.B. Intybus fylveftris tertius, Trago. Lactuca fylveftris luteo flore, Gef.hor. cui & Sonchus arborefcens Diofcoridis & Sonchi genus læve dicitur. Lactuca fylveftris cujus Galenus meminit, Anguil. Lactuca montana, Cæfalp. Sonchus alter folio profundis laciniis finuato hederaceo. Lob. Sonchus fylvaticus quartus, Tab. Videtur effe Sonchus lævis altera Matth. Caftoris, & Lugdunenfis. IV. Sonchus lævis laciniatus cæruleus. C.B. Ex radice craffa, oblonga & obliqua candicante, dura & veluti internodiis diftincta, ob multas veterum caulium exruberantias, circumquaq; fibrofa, quibus tenaciffimè terræ adhæret, caules exurgunt cubitales & altiores, rubicundi, rotundi, hirfuti, ftriati, fiftulofi: quos cingunt folia lata profundè laciniata, per ambitum dentata, in mucronem definentia, latiore pediculo caulem complectentia, fubtus leviter incana, lactefcentia: in fummo caule flores complures, purpurafcentibus & fubhirfutis pediculis infidentes, Cichorei forma plurimis foliolis laciniatis, à cæruleo ad purpureum inclinantibus, aliquando elegantiffimè cæruleis, qui in pappos cum femine exiguo cinereo evanefcunt. Hic in Alfatiæ montibus altiffimis, Julio & Augufto floret, femenq; profert. Dicitur Sonchus lævis flore cæruleo, Cluf. Pan. Sonchus flore cæruleo & Sonchocichorium, Cam. ad Matth. Sonchus lævis quartus flore cæruleo, Tab. Intybus πλατύφυλλος Harcynica, Thalyo.

Σέρις. SERIS, SIVE INTYBUS. CAP. CXXV.

SEris duum generum eft. Altera fylveftris, quæ picris & cichorion vocatur. Altera fativa, latioribus foliis conftat, ftomacho quàm hortenfis utilior. Quæ iterum in duas fpecies digeritur, una folio latiore prodit, lactucarum fimillima: altera anguftiore eft folio, & guftu amara. Utraq; refrigerat, & adftringit ftomacho utiliffima: alvum fiftit cocta, fi cum aceto adfumatur. Sylveftres ftomacho meliores: quandoquidem æftuantem ipfum, & quem imbecillitas vexet, cibo leniunt. Cardiacis per fe, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio funt. Herba cum radice illita, percuffis à fcorpione fubvenit: igni facto cum polenta medetur. Succus cum cerufa, & aceto, valet ad illitus eorum, quæ refrigerationem defiderant.

I. INTVBVS MAJOR.

II. INTVBVS MINOR.

Quoniam

Seridis ſive Intybi confuſ.

QUoniam in Græcis vulgatis codicibus initium iſtius capitis & in verbis nonnullis, & in Seridis generibus depravatum, & confuſum legitur; ideo ex libro Oribaſii ſimplicibus dicato, atq; etiam ex antiquiſſimis Dioſcoridis codicibus manuſcriptis, illud legitimè, & ordinatè legendum putamus, hoc modo, Σέρις ἀγρία, καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία δισσή, ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἢ κιχώριον καλεῖται· ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα, ἢ εὐστομωτέρα τῆς κηπευτῆς. τῆς δὲ κηπευτῆς διττὸν εἶδος, ἡ μὲν γάρ ἐστι θριδακωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος, ἡ δὲ στενόφυλλος, καὶ ἔμπικρος: id eſt, Seris ſylveſtris, & hortenſis. Sylveſtris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorium vocatur: altera ſativa latioribus foliis & ori gratior, quàm hortenſis. Hortenſis verò duplex genus: una folio latiore, lactucæ ſimilior: altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Huic lectioni maximè adſtipulatur Serapio, quippe qui ex Dioſcoride tot habeat ſylveſtris Seridis ſpecies, quot domeſticæ. Id quod etiam ex uſu clariſſimè patet, cùm tam ſativa, quàm ſua ſponte naſcens Seris quotidie ſit præ manibus, & ſumatur in cibis.

Dioſc. lectio reſtituta.

Sativa quidem ubiq; ferè in Italia in hortis colitur. Major provenit folio erratica ampliore, levioreq;, lactucæ ſimili, ab hortenſi anguſtifolia Seride non longè diſſimilis, caule bicubitali, brachiato: floribus cæruleis, Cichorei ſimilibus, ſemine parvo, oblongoq;. Unica nititur radice, ipſaq; villoſa, quin & ori erratica gratior. At intubus minor, folia gerit alterius longiora, anguſtiora, humi accubantia: caulibus eſt tenuioribus: radice verò, floribus & ſemine majori per omnia ſimilibus, nihilq; differt ſuis in facultatibus à majore. [Quinetiam ſylveſtris duæ ſpecies, quarum alteram Scariolam minorem ſive Cichorium ſativum: alteram quidem ſylveſtre Cichorium & picrin ab amaritudine vocant. Sativa foliis extat latioribus ſylveſtri, minori ſativoq; Intubo minoribus, anguſtioribus tamen atq; brevioribus, minusq; per ambitum laciniatis, ſed caule & flore ſimilibus. Radicem habet pedali longitudine, alba intus pulpa, teneram & ſubamaram. Seritur paſſim in hortis. Sylveſtris verò Intubus] quæ ſponte provenit [in agris incultis, in pratis, & ſecus itinera] paſſim ferme vireſcit, foliis iis ambis longè magis laciniatis, (ſonchi aſperæ modo inciſis, & in ſummitate ſagittæ inſtar acuminatis: rubea per medium excurrente coſta. amaro ſapore: caulis eſt illi durus atq; lignoſus, flores à cæteris generibus haud abſimiles, quemadmodum & ſemen. Radice nititur domeſtica duriore, amarioreq;. Tireſiæ cæciores ſunt, qui Hieracium, & ſylveſtrem Lactucam, Intubum ſylveſtrem faciunt.] Sunt qui pro certo habeant, Scariolam à domeſtica latifolia Seride nihil differre, quod ita eſſe comprobet Serapionis ſcriptura. Alii Scariolam vocant alteram domeſticæ ſpeciem, quæ anguſtiore eſt folio, & guſtu amarior. Sed autem advertendum eſt, Scariolam in Serapione, Serapionis non eſſe, ſed interpretis, cui nulla, mea quidem ſententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe cùm ſciverit is Scariolam corruptà à barbaris voce, nil aliud ſignificare, quàm Seriolam, Serimq; non aliud eſſe Græcis, quàm Latinis Intybum, hujus genus latifolium (perperàm tamen) Scariolam appellavit. Qua in re eorum equidem ſententiam magis laudaverim, qui anguſtifoliam Serim, quòd latifolia ſit minor, Scariolam ſeu potius Seriolam, ac ſi parvam Serim dixeris, vocant: tametſi in ſylveſtrium quoq; genere, ea etiam Seriola dici poſſit, quæ paſſim in hortis colitur, quòd domeſticæ Seriolæ non longè ſit abſimilis. Omnes itaq; in Italia vulgaris ſunt notitiæ, quòd noſtratibus menſis frequentiſſimè in acetariis appenantur. Quamobrem olitores has hyeme terra & ſabulo in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albeſcunt, & tenerrima evadunt, & in totam aſſervantur hyemem, artem hanc à natura edocti, quod viderint ſæpius in campeſtribus Cichorium aquarum inundationibus terra, vel arena obrutum & tenerrimum, & candidiſſimum reddi, exutum omni ex parte amaritudine. Eſt quoque tertium INTYBI HORTENSIS genus, amplo, folioſoq; ceſpite proveniens, foliis magnis, ſed ubiq; in ambitu criſpis ac fimbriatis. caule cæteris majore, craſſiore tenerioreq;, in acetariis expetitum: reliqua cum cæteris paria ſunt. Seritur in hortis ab olitoribus, quòd admodum in acetariis in cœnis placeat. Verùm quamvis aſſerat Dioſcorides ſylveſtrem In-

Scariola quæ ſit.

Intubi criſpæ mentio.

III. INTUBUS CRISPA.

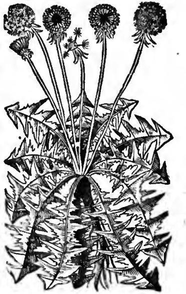
IV. CICHORIUM DOMESTICUM.

V. CICHORIUM SYLVESTRE.

VII. DENS LEONIS.

VIII. CICHORIUM CONſtantinop.

tybum, quemadmodum & ſativum duorum tantùm eſſe generum, Chondrillam tamen, cujus hiſtoriam ipſe ſub duplici ſpecie ſequenti capite deſcribit, inter Cichorij genera eſſe reponendam, nemo eſt qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophraſto lib. 7. cap. 11. de plantarum hiſtoria Aphaca vocatur. Hæc enim illis inguſtabilis, & amara eſt: feſtinanter hæc floret, ſed celeriter flos ſeneſcit, atq; in pappos evaneſcit: tum alius iterum provenit, atq; iterum alius, idq; tota hyeme, vereq; toto uſq; ad æſtatem factitatur. Flos melini ſpeciem gerit: hæc ille. Huic per omnia in univerſum reſpondet, quæ nonnullis DENS LEONIS, *aliis Dens caninus, quibusdam Caput monachi, aliquibus Roſtrum porcinum, pleriq; verò Ambubeja vocatur. Tametſi Plinio Cichorium ipſum propriè Ambugia, vel Ambubeja dicatur. E terra prodit hæc herba, in ipſo ſtatim veris initio, foliis cichoraceis, frequenter laciniatis, in ſagittæ modum deſinentibus, humiq; accubantibus: caule palmari, rotundo, glabro, ſubrubente, intus concavo, lacteo ſucco prægnante. Flore luteo, folioſo, quo decidente ſubcreſcit papposum caput, & admirabile naturæ ludentis opus, quod tandem ſpirante vento efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo ſucco plenam, ſed longè amariorem. Provenit in hortis, in campis, prope ſepes & in ruinoſis ædificiorum muris, quin etiam in vineis, pratis & viridariis: adſtringit, roborat atq; abſtergit, magis quàm utrumque Cichorium. Cocta ſtomachum diſſolutum adſtringit, cruda verò alvum ſiſtit: eadem dyſentericis auxiliatur, ſed magis cum lente decocta; ſuccus potus prodeſt quibus genitura effluit. In aceto decocta urinæ tormina diſcutit. Univerſa planta decoctum potum auxiliatur regio morbo laborantibus. Tradunt Magi ſucco totius cum oleo perunctis ſavorem conciliari, eosq; facilius impetrare quæ volunt. Sed profectò maxima eſt ſeplaſiariorum multorum negligentia, atq; ignavia, qui cum in hortis numeroſiſſimum, præſtantiſſimumq; habeant Intybum, & in campeſtribus Cichorium ubiq; frequentiſſimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò ſylveſtrem lactucam ſuo lacte refertam ſubjiciunt, atq; ex iis aquam quam nomen de Endivia mentiri faciunt, ſuis plumbeis eliciunt organis, quod maximè deteſtandum eſt: nam etſi hieracio ſylveſtrique lactucæ vis frigida inſit, tamen præterquàm quòd nullam cum jecinore habeant convenientiam, lac, quo eo potiſſimùm tempore turgent, quibusdam ſuis partibus calorificum adeò eſt, ut linguam*

Aphaca intubi ſylveſtris ſpecies.

Dens Leonis ſeu Ambubeja.

Ambubeiæ vires Matt.

Seplaſiariorum negligentia Hieracium pro Endivia ſumentium.

IX. ZACINTHA, SIVE CICH. verruc.

X. CYANUS MAJOR.

CYANUS MINOR.

linguam exurat, ac vellicat: quibusdam verò adeò somnificum, ut non desint, teste infra Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam Zacintham vocavere, nobis autem ab effectu CICHORIUM VERRUCARIUM *appellare libuit. Radice hæc nititur rapunculi figura, subnigricanti colore, adnatis circumquaq; capillaceis fibris. Folia habet Cichorij, verùm paulò asperiora ac minus laciniata. Caules edit cubitales, & quandoq; majores, tenues, asperiusculosq;, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cichoracea specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circumquaque secundum longitudinem sectis striatìvè, melopeponis modo. Provenit in campestribus, & à nonnullis quoq; seritur in hortis & fictilibus, in medicum usum. Mira hujus plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus nos nonnullos quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, devoratis in acetario semel tantùm hujusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat ejus semen, tribus diebus drachmæ pondere à cœna devoratum, dum se cubitum recipiunt verrucosi. Hoc velim acceptum referant rei plantariæ studiosi Francisco Calzolario Pharmacopæo Veronensi, qui plantam ad me unà cum facultatibus misit. Cæterùm aliud* CICHORII *genus,* CONSTANTINOPOLI *allatum, misit ad me Vienna, Clariss. Augerius de Busbecke Flander: Folia per omnia cichorio sylvestri similia sunt: caules edit glabros, tenues, in quorum summitate flos emicat aureus, numerosis foliis stipatus, qui tandem in pappos evanescit, radicibus numerosis Asphodeli modo dependentibus, siliquarum ferè raphani figura. Cujus imaginem, ob rei novitatem, hîc appingi curavimus. Nascitur, ut audio, in pratis & herbosis locis. Etsi hactenus hujusce plantæ facultates nemo mihi aperuit, crediderim tamen à cæteris Cichoraceis, suis in facultatibus ipsam minime dissentire. Sunt præterea qui Intybaceo generi herbã adscribant, quæ à flore cyaneo* CYANUS *Plinio dicitur aliquibus verò vulgò Battisecula, vel Battisuocere, nobis autem fior Campese, quòd in campis inter segetes. Majo & Junio mensibus numerosus proveniat, expetitur hîc maximè rusticanis puellis, suis contexendis coronis, quibus per æstatem caput*

Cichorij verrucarij mẽtio & vires.

Verrucariæ facultas.

Cichor. Constantinop.

Cyan mentio ex Plin.

* CYANUS MINOR FLORE multiplici. *

Cyanus duplex.

put & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusve rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo. Duum est generum majus, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloso, albicante, barbulis quibusdam dissecto. Caules edit plures, bicubitales, lanuginososq́ atq́ foliis minoribus refertos, floribus in cacumine caeruleis, in ambitu crenatis, squarroso è calyce prodeuntib. Radice nititur unica, sed fibrosa. Majus latioribus provenit foliis, albioribus, pilosioribus, & nulla in parte divisis, ut in lychnide. Vegetiores quoq́ habet caules, albicantioresq́, breviores tamen & flores longè majores & patentiores quàm minor. Florum color cyaneus caeruleusve spectatur, foliosus, & in cristae modum extremis oris laciniatus, calyculis, è quibus prodit squamosis ac subasperis. Nascitur in montibus frequentius, quàm in campestribus. Hujusce vim nullus antiquorum, quod sciverim, scriptis mandavit: quanquam Placentinus, quòd affirmaverint aliqui cyanum pestilentibus morbis propria dote adversari, suo de Cichorea serapio, quod ad Pestilentes febres maximè commendavit, Cyanum etiam inseruit. Cyani utriusq́ vires Matthiolo. *Majoris pulvis datur utiliter ab alto devolutis & sanguinem rejicientibus, ex aqua plantaginis, aut portulacae, aut majoris symphyti, aut equiseti: succus illitus recentia vulnera glutinat, & oris ulcera sanat. Minor ea omnia praestare potest etiam valentius, quae de majore dicta sunt: peculiariter tamen hujusce folia, sive semen, ex vino decocta, & hausta, auxiliantur à Scorpione, phalangioq́ ictis: quin etiam omnibus venenis resistunt. Praestat quoq́ tota planta ad pestilentiales & perniciabiles febres. Succus illitus oculorum inflammationes tollit.* Intybi & Cichorii vires ex Galeno. *Intybi & Cichorii vires recensuit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Intybus elus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amaram, quidam nuncupant, quidam verò Cichorium appellant. Est autem ea sicca, frigidaq́ temperatura, utrumq́ secundo excessu. Porrò domestica magis etiam quàm agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multa admistio siccitatem extinguit: verùm utraq́ adstringentis qualitatis est particeps, velut & chondrilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro 8. de compositione medicamentorum secundum locos: Cichorium, inquit, & Seris cibarii generis existunt: apud nos namq́ rurales ambo haec edunt & cruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est & subamara, ac moderatè adstringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Ultra hoc enim, quod moderatè refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq́, commissuras vasculorum venarum in sima visceris parte ad eas, quae in gibba sunt, extergent. Neq́ verò frigidas intemperies magnopere laedunt, quemadmodùm quae frigidam humiditatem absq́ adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Juvare etiam viscus talium olerum substantia potest, etiam si citra serosorum, aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cujuscunq́ complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccatis tusa, quis potioni inspergat, iisdem juvant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si verò non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quaedam fit circa viscus, magnopere auxiliantur ex vino albo tenui potata, cum his quae urinam ciunt. Utilis autem non solùm succus ipsorum est tum recens, tum exiccatus, sed & ipsa olera exiccata, tusaq́, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Cichorium domesticum, eadem omnia potest, quae domestica intubus, ea tamen siccior est, & magis extergens. Sylvestre iisdem pollet viribus, quibus caetera genera pollere diximus. Verùm cùm plus amaritudinis habeat, magis quoq́ abstergit.*

Nomina. *Planta, quae σέρις Graecis, Intybus sativus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Aundebe, seu Eudeba. Italis Endivia: Germanis* Endivien: *Hispanis Endivia: Gallis Endivie. Intubus minor, Graecis Σέρις ἥμερις: Italis Endivia minore: Officinis Scariola domestica. Intubus crispa, Italis, Endivia Crespa. Quae verò Σέρις ἀγρία ἥμερος Graecis, Intubus sylvestris & Cichorium domesticum Latinè: Hetruscis, Terna sole: Italis caeteris, Cicheria domestica: Germanis* Wegweis *&* Wegwurtz: *Hispanis Almeroens & Cicheria: Gallis Cicoree. Officinis, Scariola minor. Sylvestris intubus, Graecis Κιχώριον ἀγρία: Italis Cicheria salvatica: Germanis* Wild Wegwurtz. *Dens leonis Graecis praesertimq́ Theophrasto Ἀφάκη: Italis Dente di Caue & Piscia al letto: Germanis* Pfaffenblat *&* Münchskopff: *Officinis, Taraxecon, & caput monachi, ac nonnullis rostrum porcinum & Ambubeia. Cyanus major, Graecis Κύανος: Italis, fior Campese, fior Aliso, & Battisuocera: Germanis* Kornblum: *Officinis Batisecula.*

I. Endivia vulgaris latifolia. C.B. Serii domestica latifolia Dioscoridis: Intubum & Seris hyberna Plinii: an Hypochoeris apud Theophrastum, quam vocem Gaza Porcelliam reddidit. Intubus major, Matt. Intybum sativum latifolium, Fuch. Dod. gal. Lob. ob. Lugd. Intybum sativum, Cord. in Diosc. Dod. fol. Intybum latifolium Italicum, Cichorium sativum, Endivia, Seris. Ges. hor. Intybus hortensis, Lac. Intybus sativa major, Cast. Tab. cui & Cichorium domesticum. Seris sive intybum sativum latifolium. Endivia & Scariola, Lob. icon. Endivia vulgo Caes. Endivia hortensis, Cam. floribus est caeruleis, rarius candidis. II. Endivia angustifolia C.B. Intub. minor Matth. Intybum sativum angustifolium, Fuch. Dod. gal. Lugd. qui iconem habet & Matthioli & Fuchsii. Intybus hortensis alter, Lacu. Intybum angustifolium quod Scariola aliquibus. Ges. hor. Intybum minus album. Tab. Cichor. sativum, Cord. hist. Cichorium angustifolium. Lonic. floribus est caeruleis, aliquando albis. III. Endivia crispa. C.B. Intubus crispa Matth. Tab. Intubum crispum, Lacu. Endivia Romana crispa, Cam. IV. Cichor. sativum C.B. Lob. icon.

Tab.

Tab. Cichoria ſativa, Trag. Cichor. domeſticum, Matth. Caſt. Cichor. ſativum latifolium, Lon. Cichor. hedipnois Lac. Cichor. latioris folii, Dod. fol. Seris ſativa, Lob. ob. Intubũ ſylveſtre latifolium, Lug. Flore albo & cœruleo variat. V. Cichor. officinarum ſeu Picris, ob inſignem amaritudinem. C.B. Solſequium Brunf. & Cichorea. Cichorea cœrulea, Trag. Cichorium ſylveſtre, Matth. Caſt. Dod. fol. Cichorium agreſte, Lonic. Cichorium Lacu. Cord. hiſt. Tab. cui & Intybus erratica. Cicorium, Cæſalp. Intybum ſylveſtre, Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. cui & Ambubeja officinarum. Intybum agreſte, Geſ. hor. Intubum ſylveſte anguſtifolium, Lugd. cui & Hypochœris Dalechampii, duas habet icones. Seris ſylveſtris, Lob. ob. Seris piris, Sylveſtre cichorium, Lob. icon. Flore eſt cœruleo, candido, roſeo: aliquando ipſius caulis quatuor digitorum latus eſt, quod etiam in Anchuſa, Echio & Beta obſervavimus. VI. Cichorium Spinosum, planta eſt ſeſquipalmum non ſuperans: ex radice enim oblonga, albida, mediocriter craſſa caulem emittit durum, lignoſum, qui mox in multos ramos latè ſe diffundentes, virides, ſtriatos brachiatur, qui omnes in oblongas quaſi ſpinas ſeu cornua finiunt: folia plura circa radicem per terram ſparguntur, eleganter virentia, & Cichorii vulgaris modo in plures lacinias, ſed ſubrotundas diviſa, in caulibus verò rara obſervantur, eaq́; oblonga, anguſta, nec laciniata, quæ amara quidem ſunt, ſed non lacteſcunt, & citò etiam pereunt, etiam reliquis plantæ partibus eleganter virentibus. Flores plures ſparſim proveniunt in ramorum maximè alis, foliolis herbaceis ſuſtentati, qui vulgaribus forma ſimiles, ſed longè minores, cœrulei coloris, ex ſenis ſeptenisve laciniatis foliis compoſiti, in quorum medio apices aliquot obſervantur: his ſuccedit ſemen, vulgari ſimile, ſimilique tecæ incluſum. Julio & Auguſto floret. Hoc Chondrillæ ſpinoſæ primum, dein Cichorii ſpinoſi nomine Doctor Doldius Noriberga miſit: verùm in horto D. Zuingeri hoc anno legimus, & cùm hactenus a nemine fuerit deſcripta, ejus iconem etiam, ut Dominus Saltzmannus Medicinæ Candidatus eleganter expreſſit, addare placuit. VII. Dens Leonis latiore folio. C.B. Dens leonis, Brunf. Matth. Dod. fol. Taber. cui & Roſtrum porcinum. Dens Leonis vulgi: officinis Taraxacon, Corona & Caput monachi, Lob. Hieracium majus, Trago. Hieracium parvum, Cord. in Dioſc. Hieracium minus, Geſ. hor. Hedypnois major, Fuchſ. Hedypnois Dalechampii, Lug. Chondrilla altera, Dod. gal. Chondrilla Galeni, Anguill. Taraxacon minus, Lonic. Aphaca, Cæſ. Habetur major, media & minor. VIII. Dens Leonis bulboſus C. B. Cichorium Conſtantinopolitanum, Matth. Caſt. Lugd. Dens Leonis Monſpelienſium, Lob. ob. Dod. fol. Dens leonis altera, Tab. Chondrilla altera Dioſcoridis, Lob. ico. IX. Chondrilla verrucaria C.B. Zacintha ſive Cichorium verrucarium Matth. Caſt. Lug. Cichorium verrucarium Matth. Ital. Cam. Verrucaria, Seridis ſpecies, Geſ. hor. Chondrillæ ſpecies in ruderibus, Cæſalp. X. Cyanus montanus latifolius, vel Verbaſculum Cyanoides C.B. Verbaſculum, Trago. Cyanus major, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lugd. Came. Cyanus flore grandi, Cæſalp. Cyanus ſylveſtris, Lonic. Cyanus montanus, Geſ. hor. (cui & ſylvaticus) Tab. Flore eſt cœruleo, aliquando umbilico purpureo: rarius flore albo invenias. XI. Cyanus ſegetum cœruleus. C.B. Lychnis agria & flos frumenti, Brunf. Leucoion cœruleum Dioſcoridis, Hermolao: Baptiſecula, Trago, Cyanus minor, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Cyanus, Fuchſ. Dod. gal. Lonic. Cæſalp. Cyanus ſylveſtris, Fuchſ. icon. Cyanus vulgarls, Lob. Cyanus flos, Dod. fol. Cyanus cœruleus arvenſis, Tab. Thal. Papaver heracleum Dioſcoridis & Theophraſti, Columnæ. Flos communiter cœruleus, rariùs albus: ſi verò in hortos transferatur & colatur, non ſolum erit cœruleus, ſed purpureus, remiſſo vel intenſo colore, violaceus item & varius: & rurſus flos ſimplex vel plenus.

* CICHORIVM SPINOSVM. *

χονδρίλλη. CHONDRILLA. CAP. CXXVI.

CHondrilla, quam aliqui cichorion, alii Serin appellant, caulem, flores & folia habet cichorio ſimilia: qua ex cauſa nonnulli ſylveſtris intybi ſpeciem eſſe pronunciarunt, verùm tenuior tota eſt. In cujus ramulis, gummi maſtiches ſimillimum, magnitudine fabæ inveniri ſolet: quod cum mytha tritum & linteo appoſitum, inſtar olivæ, fœminarum menſes trahit. Tuſa cum radicibus herba, adjecto melle, dividitur in paſtillos: qui nitro admiſti vitiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, ſi intincta ſucco acus, pilis admoveatur: contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per ſeſe potus, alvum ſiſtit. Aliud habetur Chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumroſum, humi ſparſum: caulem ſucco madentem lacteo: radice tenui a rotunda, lævi, vegeta, flaveſcente, ſuccoſa. Cujus & caulis, & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Naſcitur in lætis & cultis.

Chondrillæ utriuſque conſideratio.

NImirum ſylveſtris Cichorii ſpecies Chondrilla eſt: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus ac ſemine Frequentiſſima hæc non modò in Hetruria, ſed etiam in univerſa Italia incultis locis, ſcrobium aggeribus & ſecus vias atq; etiam in pratis

I. CHONDRILLA.

II. CHONDRILLA.

in pratis virescere, ac suo tempore florescere conspicitur: qua radice nititur Cichorio breviore, & lacteo succo pregnante: nec minus etiam, quàm cichorium in acetariis recipitur, quamvis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc à lactis ubertate, quæ in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris vulgò Lattarvela vocatur. Rura eam suis acetariis pro cichorio indifferenter admiscent. Chondrillæ vires scripsit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo & cichorio disseruit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi sit species. Veruntamen libro 2. de facultatibus alimentorum non famè intybo, nec cichorio sed lactuca Chondrillam similem fecit. Huic nomen Græcum χονδρίλλη: Latinum pariter & Italicum, Chondrilla, & Terracrepola: Arabicum Candarel, Cadaron seu Amiron: Hispanicum Leitugas & Lechugas dentre les planes: Gallicum Lettron.

Chondrillæ vires ex Gal.

Nomina.

I. CVCVRBITA OBLONGA.

Chondrilla, quibusdam propter formam, seridis agrestis species, an fortè apud Theophrastum 7. hist. 9. & 11. ἀπάτη, Fraus ut Gaza vertit. I. Chondrilla prior, Matth. Cast. Lugd. Chondrilla altera, Lacu. II. Chondrylla cœrulea latifolia C.B. Chondrilla secunda, Matth. Cast. Condrilla prima, Lacu. Chondrylla latifolia cœrulea, Tabernæmontano.

Κολόκυνθα. CUCURBITA. CAP. CXXVII.

CUcurbita esui apta. Cruda, trita illitu tumores & abscessus mitigat. Ramenta ejus infantibus, contra capitis ardorem, quam syriasin vocant, in syncipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardenti febre illitu adjuvat. Totius fervefactæ & expressæ succus, cum melle exiguo & nitro potus, alvum leniter resolvit. Vinum in cucurbitam recentem excavatam, infusum, si mistum sub divo teneatur, potum alvum lævigabit.

Cucurbitæ consideratio, & genera.

CUcurbita sativa, quæ per æstatem in cibum frequentissimè vario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe

II. CVCVRBITA LAGEnaria.

III. CVCVRBITA MAJOR ſeſſilis.

IV. CVCVRBITA INDICA.

nempe longa, rotunda & ſeſſilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter ſe forma diſſimiles habeantur, non tamen propterea viribus & natura ſibi invicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert lib. 19. cap 5.) forma varia in cucurbitis arte, & mangonio fieri facilè poteſt. Nam ſemina: quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, ſed non comparandas ſupradictis, quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas, breviores ac ſeſſiles, aptiſſimas quidem ad recipiendum tum vinum, tum ocum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, & cadorum vice. Si verò cordi ſit, ut fiant corpore vaſtiores, de media cucurbita parte ſemen inverſo ſeratur cacumine. Sed diligenter cuſtodiendum eſt, ne eo mulieres accedant: namq; earum contactu facilè elanguescunt incrementa virentium: tantoq; magis, ſi eis fluxerint menſes: tunc enim ſolo oculorum intuitu tenelles enecant fœtus. Quæ autem ad ſemina ſervantur, è primo ſeligantur proventu, pendeantq; in ſua vite ad hyemem usq;: deinde ſublata inſolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus ſiccescant: aliter facilè earum ſemina, aſcita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam ſi propè in patens vaſculum aqua ſubyciatur, à quinq; vel ſex digitorum intervallo, ante poſterum diem adrepentes cognoſcentur deſcendiſſe. Sine ſemine naſcentur, ſi per triduum antea, ſpargenda ſemina oleo ſeſamino macerentur. Hederaceis vireſcit cucurbita foliis, ſed amplis admodum & ſubcandicantibus: flagellis ſarmentoſis, angulosis & humi repentibus. Verùm ubi adminiculum nacta fuerit, illud facile comprehendit claviculis: quibus arbores & pergulas ſcandit, isiq; ſeſe implicat. Flores illi albi grandioresq;, & in ſtellæ ferè modum diviſi, verùm perpauci frugiferi. Noſcuntur hi facile, concepta ſub ipſis extuberante. Fructus edit magnos, qui quidem in uno genere longi, in altero rotundi, & in altero ſeſſiles viſuntur: verum omnes in magnam extuberant molem. Seruntur paſſim in hortis, & circa ſepimenta. Sunt & alia Cucurbitarum varia genera Italiæ peregrina, quæ diu per hyemem recentes aſſervari poſſunt. Ferunt has ab occidentalibus Indiis in Italiam veniſſe: unde Indicæ à pluribus vocitantur. Sed jam diu Italico ſolo proveniunt. Harum varia habentur genera, magnitudine, facie & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, imò maximæ, ventricoſæq;, aliæ parvæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, varie colore, quæ quidem omnibus notiores ſunt, quàm à me deſcribi debeant. Creſcunt feliùs noſtratibus longè majori-

Cucurbitæ hiſtoria.

Cucurbitæ Indicæ mentio.

majoribus, firmioribusque, asperis & rigenti pediculo adnexis, vitiginea facie. Sarmenta illi crassa, angulosa, aspera hirsutaque. Ea humi repunt, longo admodum tractu, atque etiam scandunt, & pergulas & attegias opacant. Flores magni, lilii ferè effigie, aureo colore. Fructus decerpuntur Autumno, & asservantur hyeme tota in culinis. Semen in ventre condunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus concluditur dulcis & suavis. Sapor iis subdulcis, non ut nostratibus usque adeò insipidus: verùm gustui insuaves sunt, nisi præcipuis condimentis saturentur. Vulgarium cucurbitarum folia recentia jumentis illita affrictaque, muscas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac siccant. Oleum quod è cucurbitarum floribus paratur, sic in eo diutius insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolorem ex calida causa ortum ducentem & præsertim febrientibus. Arida cinis ambusta, & pudendorum ulcera sanat. Estur passim æstate in cibis cum jusculis elixa, tum quoque in oleo aut butyro frixa, farina prius circumlita & acerba uva succo aspersa. Cucurbitæ facultates scriptas reliquit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum his verbis: Cucurbita humida frigidaque temperatura est, utraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramenterum ejus succus ad aurium dolores cum phlegmone junctos, cum rosaceo utentibus utilis est. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta autem humida est, & sitim propellens. Et libro 2. de alimentorum facultatibus: Cucurbita, inquit, cruda cibo insuavis est, stomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis: adeò ut si quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam jam ausus est, ponderis cum algore ventriculo incumbere sit sensurus, stomachusque evertet, & ad vomitum concitabit, quo solo ab urgentibus symptomatibus poterit vindicari. Hanc igitur, aliaque ex fugacibus complura, aut mox quam elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam omnes homines esse consueverunt. Cucurbita verò, de qua dicere cœpimus, elixa nullam evidentem saporis qualitatem habet: nisi quis enim quoque saporem nominare velit, qui neque acris neque salsus est, nec acerbus, nec amarus, nec id genus quippiam manifestè repræsentat, veluti nec ipsa aqua. At hujusmodi cuncta communi nomine omnes ἄποια, id est, qualitatis expertia vocitare solent (Latini fatua aut insipida dicunt) quoquo modo nos quoque clarioris doctrinæ gratia appellabimus. Talis ergo cùm sit cucurbita, non immeritò varios apparandi modos admittit, utpote quæ in medio omnis excessus constituta est, ob idque ad quemvis excessum ex æquo duci potest. Proinde cucurbita, quantum in se est, humidum frigidumque corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum ratione: qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanè infeliciter concoquitur, modò non antevertat corruptio. Nam ea illi solet nonnunquam accidere, cùm aut vitiosè fuerit præparata, aut pravos humores in ventriculo acervatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eo moram: quod aliis quoque omnibus fugacibus, quæ humido sunt temperamento, evenire solet. Nam in ventriculo corrumpuntur & ipsi, ni celeri descensu id mali effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in se ipsa est, succum in totum corpus alendi gratia digestum, expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cùm alicui vehementem habenti facultatem fuerit juncta, facilè illi adsimulatur: ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroque in membra diffusus, acris efficietur cum manifesta caliditate. Eadem ratione si cum salso quopiam esitetur, con nonnulli in patinis cum salsamento instruunt, salsum in corpore humorem generabit. Est porrò sic apparata cibus longè suavissimus, si salsamentum ex ponticis illis fuerit, quæ ὡραῖα appellantur. Quòd si cum malis cotoneis elixa, decenterque condita fuerit, succum austerum in distributione habebit præpollentem. Assa autem, vel in sartagine frixa, ut propriæ permultum humiditatis deponit, ita reliqua ejus pars nullam sibi valentem vim adsciscit, uti nec cum in jure simplici paratur. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam, non immeritò origano jungi gaudet. Quæcunque enim talia sunt, acribus aut acidis, austerisve aut salsis permiscere saporibus postulant, si quis & cum voluptate ea sumere, & nauseam cupiat evitare. Cucurbita Indica cùm subdulci sint sapore, crediderim primo excessu refrigerare, & humectare secundo. Cucurbita Latinis dicta, Græcis κολόκυνθα ἐδώδιμος, appellatur: Arabibus Haraba, Heara seu Carba: Italis Zucca: Germanis Kürbs: Hispanis Calabazza: Gallis Courge, urle sive Causse. Cucurbita Indica, Italis Zucche Indiane, oltramarine.

Cucurbitæ vires Matth. — *Cucurbitæ facult. ex Gal.* — *Nomina.*

Cucurbita è concurvatu dicta, quòd facilè, si quid obstiterit, quò minus extendatur, incurvescat. I. Cucurbita oblonga flore albo folio molli. C. B. Cucurbita fructu longo, Trag. Cucurbita oblonga, Fuch. Cucurbita anguina & oblonga, Dod. gal. Cucurbita longo fructu, Cord. in Diosc. Cucurbita cameraria, Cord. in hist. Cucurbita sive Zuccha omnium maxima anguina, Lob. Cucurbita longior, Dod. fol. Cucurbita longa, Tab. Cast. Cam. Cucurbita cameraria longa Lugd. Cucurbita sativa longa, Cæs. II. Cucurbita lagenaria flore albo, folio molli C.B. Cucurbita, Brunf. Cucurbita minor, Fuch. Dod. gal. Cucurbita plebeia, Cord. hist. Cucurbita lagenaria, Lob. Cast. Cucurbita lagenaria minor, Tab. Cucurbita prior, Dod. fol. Cucurbita cameraria minor, Lugd. III. Cucurbita major sessilis flore albo C.B. Cucurbita cujus fructus in orbem collectus intumescit, Trag. Cucurbita major, Fuch. Cucurbita cameraria major Dod. Gal. Lugd. Cucurbita lato & sessili fructu. Cord. in Diosc. Cucurbita latior, Dod. fol. Zuccha major rotunda, Cord. hist. Cucurbita rotunda, Cast. Cæsalp. Cucurbita lagenaria major, Tab. Matthiolus una figura omnes expressit, Cucurbitę titulo, in longam, rotundam & sessilem distinguens, quem secutus est Lacuna & Cast. IV. Cucurbita major rotunda, flore luteo, folioque aspero. C.B. Cucurbita Indica, Matt. Cast. Tab. Cucurbita, Zucca marina Italis, Ges. hor. Cucurbita rotunda, Cæsal. Cucurbita Indica rotunda. Lugd. Cucumis seu Zucco marinus, Trag. Cucumer marinus, Fuchs. Lon. Pepones rotundi, Dod. gal. Pepo rotundus minor, Dod. fol. Varia hujus sunt genera, quæ magnitudine variant, earum namque quoddam genus, quod vix utrisque ulnis complecti licet: colore etiam differunt, sunt croceo, luteo, citrino.

Σίκυος ἥμερος. CUCUMER SATIVUS. CAP. CXXVIII.

SAtivus Cucumis alvo & stomacho perquam utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sentit: vesicæ prodest: olfactu revocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam movet: cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subvenit. Illita cum vino folia, morsus canum sanant: & epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibis urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ramenta ejus contra adustionem infantium, quam syriasin vocant, syncipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones avertunt. Succus cum semine, adjecta farina siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant & nitorem afferunt. Radix sicca & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, vomitionem movet. Si quisquam moderatè secundum cœnam vomere cupiat, geminis obolis sit contentus. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant.

I. CUCU-

I. CVCVMERES. II. CVCVMERES LO

QUanquam Græci (ut Galenus est auctor lib. 2. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumerum quàm Melopeponum genera Pepona nominant peculiariter tamen σικυὸς nomine, quo præsens caput inscribitur a Dioscoride & Galeno 2. libro de alimentorum facultatibus statim post Pepones & Melopepones, id tantùm omnes fere comprehendi volunt, quod Latini Cucumin appellarunt. Verùm non ob id planè decerni potest, an hic reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris vires, qui aliis Italiæ populis Anguria vulgò nuncupatur, an alterius, qui propriè Insubribus, & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis verò Citrulus, omnibus notissimus. Planta est sarmentosa, humi repens, foliis vitigineis, asperis scabrisque, flagellis pariter scabris atque rigentibus: flores edit melinos fructu sub ipsis exuberante, qui tandem in longum protensus citrei mali modo viridi primum fit colore, & dum maturescit flavo cortice verrucis scatens: seritur passim ab olitoribus in hortis. Siquidem non ex Dioscoride modò sed nec ex aliis veteribus hactenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σικυὸς appellatus, notis ullis repræsentet. Sed quòd Græci σικυὸς vocabulo nostratem Citrulum & Insubrium Cucumerem significent, facilè conjici potest ex ipso Dioscoride: quippe qui lib. 4. Cucumerem sylvestrem asserat fructu solo, quem oblongis glandibus non dissimilem parit, a sativo dissidere, cùm aliàs foliis, floribus, ac sarmentis sativum prorsus referat. Verùm cùm huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alii verò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronunciare, Dioscoridem hic Citruli nobis vocati, non autem Anguriæ vires descripsisse. Quamobrem hac in historia apertè hallucinari Brasavolum putamus, quòd procul dubio existimaverit, veteres Græcos, præsertimque Dioscoridem, σικυὸς appellatione Anguriam, vel Hetruscorum Cucumim repræsentasse. Quandoquidem assignatis jam rationibus accedit & Plinii auctoritas, qui lib. 19. cap. 5. Cucumeres, ait, in Italia virides, & quam minimi: in provinciis quàm maximi, & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ. Vivunt hausti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis vocati, non autem anguriæ vulgo Insubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam exuberant molem: & cum aqueæ sint substantiæ ac prædulces, quæ maturitatem sensere, ingesta facilè à ventriculo labuntur, quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non evenit. Nam cum glutinoso frigidoque succo referti sint, ob idque concoctu perquàm contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à ventriculo descendunt. Ad hæc (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atque iidem sic tantum odere oleum, ut si è vite pendentibus vas olei subjiciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curventur: quod anguriis, quæ sphæricam formam referunt, minimè evenire posse comperio. Videmus præterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas conjectos mira longitudine crevisse. E quorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in vite pendentes anguium modo contorti viderentur. Non enim differunt tota sua facie altero nisi in fructu, qui longus est, & serpentis modo curvus, striis per longitudinem protensis. Seruntur in hortis & præsertim in Apulia. Servantur Cucumeres, (ut Plinius auctor est) usque ad alios penè proventus: & id quidem non solùm muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnoque sicco operto, ac deinde terra obruto: ita enim virides servari tradunt. Hyemem odere omnes, & frigora: die sexto vel septimo a satione prodeunt. Tenerrimi autem ac jucundissimi fient, si semen ante sationem lacte fuerit maceratum. Qui verò præcoces habere volunt, confecta bruma stercoratam terrā in cophinis habeant, ibique semen condant, & modicum præbeāt humorem: deinde cùm enata semina fuerint tepidis dieb. & insolatis, juxta ædificia sub dio ponāt, & omnia à vento protegāt. Cæterū frigorib. ac tempestatib. sub tectū referāt, idque tamdiu faciāt, quousque æquinoctiū vernū conficiatur, & nulla amplius reliqua sit pruinæ suspicio. Postea totos cophinos dimittant in terrā, sic n. præcoces fructus habebūt. Recens cucumis in tenues particulas sectus & impositus, quascunque inflāmationes sedat, quinetiā in ardentib. febrib. ariditatē linguæ aufert, si frequiter in ore retineatur. Quid autē veterib. fuerint, quidve nobis sint Pepones ac Melopepones, nō equidē facilè ausim decernere: etsi nō desint

qui

Cucumeris consideratio.

An de Citrulo, an de Anguria, intelligen. Dioscorid.

Brasavolus reprehenditur.

Plinius de Cucume.

Cucumeris vires.

IV. ANGURIÆ.

dente Syrio ejus pulpa interna se refocillent. Confert adurentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maximè. Acutos humores vincit, & iis præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia scatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) alvum in principio fortiter non ciat: ideoq; illis convenit, qui tenuis & imbecillis sunt temperamenti, macri & exangues: etenim iis alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores, verùm quamvis id effici possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus longè magis conveniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum ipso aceto parantur medicamenta, incidant & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra & exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quòd ejusmodi acida potiones maciem augeant, & ventriculum lædant. Atqui etiam ubi quispiam acida adstringentia propinaverit, impossibile quidem videtur, ut non obstructiones augeantur, si ea in jecinore & ejus meatibus extiterint. Etenim acida & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porrò insipida & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua (ut in Anguria) dulcedo insit, suo quidem temperamento humectant ac simul refrigerant, generantq; in ipso jecinore sanguinem aquosum, qui flavæ bilis fervorem & malitiam coërcet, tam in jecinore, quàm in venis. In calidis regionibus Anguria suavior provenit, ideoq; circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria & Sicilia, præstantiores habentur, & mole vastiores. Cucumeris vires memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, his verbis: Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiæ est: qui verò immaturus est, crassioris. Sed & abstergendi & incidendi facultate participant: quare & urinam movent, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoq; si quis semine arefacto, contusoq; atq; cribrato, vice pulveris abstersorii utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefacias, haud etiam humida fuerit naturæ, sed jam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis major abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus ita scribit: Urinam quidem & ipsi, quemadmodum pepones, cient, sed minus quàm illi, quòd ipsorum substantia minus est humida: ideoq; non facilè, ut illi, in ventriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres benè concoquere datum est, dum in hoc fisi, intrepide, affatimq; iis se explent, longi temporis tractu, gelidum & utcunq; crassum humorem in venis acervari contingit, qui per eam, quæ venæ fiunt, concoctionem, haud facilè in probum sanguinem potest converti. Proinde omnibus pravi succi edulis, quantumvis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consuluerim. Clam enim sensimq; post longum tempus pravus in venis succus ex ipsis suggeritur atq; accumulatur: qui vel levicula putredinis arrepta occasione, febres sævissimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus scribens: Universa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quandam abstergendi vim: ideoq; urinam cient, & deorsum expeditius, quàm cucurbita melopepones rapiuntur. Quod porrò abstergant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore solis factas, & lentes faciem occupantes, atq; in superficie alphos extergere possunt. Sed semen, quod in eorum veluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum. Gignit pepo in corpore vitiosum humorem, potissimum quando non probè concoctus fuerit. Tum verò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim prinsquam ad corruptionem pervenit, vomitioni quoq; idoneus est: largiusq; ingestus, nisi quis aliquid eorum, probi quæ sunt succi, supermandat, omnino vomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones sunt nec adeò pravi succi: minus item urinam provocant, tardiusq; deorsum descendunt. Ad vomitum verò excitandum non eandem vim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeò ut in ventriculo corrumpuntur, cum pravus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis causa ipsum prehenderit. Cæterùm tametsi in juvando stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ei, ut pepones, officiunt. Hæc ille. Cæterùm prætermittendum mihi non duxi, quin legentes admoneam, esse impostorem, qui me redarguat quòd scripserim, hoc nomen σίκυος cucumerem tantùm designare, quòd revera id generale sit nomen omnium horariorum fructuum videlicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarum, & cætererum generis ejusdem. Utq; hæc comprobare videatur, Galenum adducit libro secundo περὶ τροφῶν δυνάμεως, quippe qui scribat, negare medicos nonnullos, fructum, qui pepon dicitur, simpliciter appellandum πέπονα, sed cum additione σικυοπέπονα, id est, peponem cucumeralem, ac si πέπων ex genere τῶν σικύων esset. Id quod minimè Galenus affirmavit, sed potius reprobavit his verbis: Medici quidam non simpliciter nominare voluerunt pepones, sed totum id σικυοπέπονα nominare oportere contenderunt. Nos verò in præsenti sermone de ejusmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil conferant: multò enim satius est, rem dilucide interpretari, quàm hujusmodi anxia disquisitione doctrinam obscurare. Tum porrò clarissimè explicabimus, cùm vocabula vulgò maximè usitata eligentes, ipsorum significationem servaverimus: hæc ille. Quibus palam est, nebulonis ipsius imposturam, sibi longè magis adversari quàm mihi: nunquam enim negavi, nomen σίκυος ad illa omnia generaliter referri posse, sed dixi peculiariter Dioscoridi vulgarem tantùm cucumerem designare, quemadmodum quoq; Galeno, apud quem nusquam me legisse memini, nomen σίκυος aliud designare quàm cucumerem. Ideoq; de cucumeris alimento scripturus eodem libro, postquam de Peponibus & Melopeponibus egit περὶ σικύων, id est, de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput instituit. Id quod etiam fecit lib. 8. de simp. medic. facultatibus ubi de domestico, & sylvestri cucumere egit. Σίκυος ἥμερος Græca voce cucumer sativus Latina vocatur: Arabica Cha-

Marginal notes: Cucumeris vires ex Gal. — Peponũ vires ex Galen. — Melopeponum facultas ex Galen. — Nomina.

ca Caathe seu Chetbete: Italica Cocomero, Hetruscis Cedruolo: Germanica, Cucumern: *Hispanica, Cogombro: Gallica Cocombro. Cucumis longus, Italis Cocomero serpentino: Hetruscis, Cedruolo longo. At* πέπων *Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca seu Bathiecha: Italis Mellone, Hetruscis, Popone: Germanis,* Pfeben und Melon; *Hispanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latinè nominatur: Arabicè, Dullaba: Italicè, Anguria: Hetruscis Cocomero: Germanicè,* Gurchen: *Hispanicè Cogombro: Gallicè Cocombres.*

Cucumis, Varroni à curvore, quasi Curvimer dicitur: cujus genera duo notavit Theophrastus. 1. hist. 18. sativum & sylvestre: hujus verò tria, Laconicum, Scytalicum & Bœoticum: quem sequitur Plinius lib 19. cap. 5. I. Cucumis sativus vulgaris. C.B. Fuch. Cucumis sativus, Brunf. Matth. in icon. Dod. gal. (cui & Melopepon Galeni) Lon. Lugd. Cast. Cucumis, Trag. Tab. Cucumis vulgaris, Dod. fol. Cucumeres, Matth. Lacu. Cucumer sativus, Cord. in Diosc. Cucumeres sativi & esculenti, Lob. Citreolus vulgo, Cæsalp. Fructus maturus habetur subluteus, totus etiam albus: totus viridis. Variat magnitudine quoq; & forma. II. Cucumis flexuosus, C.B. Cucumeres longi, Matth. Cucumis anguinus, Lacun. Lugd. & Taber. Cucumis anguinus flexuosus, Lob. Cucumis longus, Matth. 4. Lug. qui duas habet figuras. Cucumis oblongus, Dod. fol. Cucumis sativus secundus, Cast. Citreolus alter, Cæsalpin. Hujus species habetur fructu cubitali. III. Melo vulgaris, C.B. Melo, Brunf. Trag. Matth. ital. & edit. 2. Tab. Dodo. fol. cui & Melopepo vulgi. Pepo, Matth. in icon. Cast. Lugdun. Pepones, Fuchs. Melopepones, Matth. Gesf. hort. Lac. Lon. Lugd. Melocucumis veterum, Cord. hist. Cucumis Galeni & antiquorum, Dod. gal. Melo vulgi, Lob. Cæsalp. Magna est fructus varietas, ut qui oblongus, modicè rotundus vel depressus: quandoque major, quandoque minor: cortex asper, rugosus, tuberosus, aliis lævis: viridis, cinereus, pallidus, varius, pulpa aliis ruffa, candida virensque, quibusdam suavior, quibusdam moschi odore: sunt æstivi, hyberni: Americi Italis Zatte dicti: Neapolitani gymnospermi dicti: sunt denique & pilosi. Sed genera hæc Cucumerum, Melonum, Melopeponum, Peponum & Anguriarum, ordine in Phytopinace recensuimus, quæ omnia hic non repetimus, cùm potissimum earum plantarum mentionem faciamus, quæ in Italia nunc observari possunt, de Germanicis namque Gallicisque plantis plurimis, hactenus non descriptis, ut & de aliis, ex professo in Historia acturi. IV. Anguriæ voce primus Aëtius usus videtur, cum aliàs Citrullus à Citreo colore dicatur: & ad Peponem Dioscoridis, Galeni & Plinii referri possit. Anguria Citrullus dicta, C.B. Citrullus, Trago. Gesf. hort. Lon. Tabern. Anguria, Matth. Lac. Cast. Dod. fol. Lugd. Cam. Cucumis Citrullus, Fuchs. Gesf. hort. Dod. gal. & fol. Cucumer vulgo, Cæsalp. Citrullus officinarum, Lob. Variat fructus, colore corticis, pulpæ & seminis: rarius sine semine reperitur.

Θρίδαξ. LACTUCA. CAP. CXXIX.

LActucæ sativæ, quibus natura refrigeratrix inest, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, alvum emolliunt, lac evocant: verùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen, assiduas libidinum imaginationes in somno compescit, & veneri refragatur. Ipsæ verò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt: inflammationibus & ignibus sacris opitulantur. Muria condiuntur. Cum in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo, aut lacti sylvestris lactucæ similem.

Θρίδαξ ἀγρία. LACTUCA SYLVESTRIS. CAP. CXXX.

a Catac. κατὰ πάντα. Iethe. δύναμιν. secundum omnem facultatē. Meum & Drag. κατὰ πάντα. secũdum omnem.

SYlvestris lactuca sativæ similis est, sed longior caulis & candidiora folia, graciliora & asperiora. Amaro gustu est & viribus *a* aliquantum papaveri similis: unde lacteum ejus succum aliqui meconio permiscuerunt. Aquam per alvum elicit, potus in aceto mulso succus ad duos obulos: argema, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In summa somnum allicit, doloris levamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm sativæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadem valet, sed viribus infirmior. Reponitur in fictili novo lac ejus, antea, ut in aliis liquaminibus moris est, insolatum.

Lactucæ consider.

LActuca sativa herbarum ferè omnium vulgò notissima est. Cum etsi plura ac diversa in Italia reperiantur genera, ut in hortis & olitoriis foris æstate tota conspici potest, non ob id tamen existimandum est, quòd eo viribus & facultatibus inter se differant: quanquam non negaverim ego, alteram alteri in cibis præstare. Eam siquidem, quæ conglobatis in orbem foliis crispa, teneraq; invenitur, quis neget majorem cum palato inire gratiam, quàm quæ dura, patula ac lactescens habetur! Est etiam quam à lato caule laticaulem, & à rotundo rotundicaulem, & quam sessilem, quòd humi procumbat, appellaverint Græci. Nos verò in capitatam, rotundam & crispam dividimus. Differunt etiam foliorum colore, nam alia saturatè viridis est, alia subviridis, alia subcandicans, & quæ cruentis maculis sit respersa, quam è Cypro allatam ferunt. Crispa foliis exit crispis, Intybo majori similibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem spargitur, rotundioribus foliis, tenerioribusq; unà sese stipantibus. At capitata seu sessilis, foliis parum à rotunda differt sed in globum folia circumvolvuntur, & extuberant brassica capitatæ modo. Est & quartum quoddam genus, cui in cibis prima laus, Romanum vulgò vocatum, foliis majoribus, pinguioribus, viridioribusq;: id in ovatum caput extuberat, ubi in cacumine ligetur, & cæteris tenerius albiusq; evadit, & præsertim si terra circumducatur ad cacumen usq;. Tenerescit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in summo brachiatum, foliis plenum, in acutum tendentibus, quæ senescentes amarorem contrahunt. Flores in ramusculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tractu temporis papposi effecti, in auram resolvuntur: semen omnibus oblongum in acutum desinens, colore non solùm albo, sed etiam nigro. Nascitur quarto aut quinto die à satione, & adulta transpo-

Laticaulis & rotundicaulis.

Lactucæ genera.

Lactuca Romana.

I. LACTUCA CRISPA.

* II. LACTUCA CRISPA non capitata. *

III. LACTUCA FLOreſcens.

* IV. LACTUCA FOliis Endiviæ. *

tranſponitur. Seritur paſſim ab olitoribus & ab aliis quibuſcunq; in hortis. Lactuca floreſcentis folia, quæ ad terram ſunt, exoleta pauciora'q; ſpectantur, caulis illi brachiatus, parvis foliolis, ipſiſq; acuminatis refertus: floribus meliniis non magnis qui in pappos evaneſcunt. Scatent ea horti ferè univerſi in fine Aeſtatis. Olim lactuca ultimis apponebatur menſis, ideoq; inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Claudere quæ cænas lactuca solebat avorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Lactucæ vires Matthiol.

Lactucæ succus ex rosaceo fronti & temporibus illitus, non solùm febrientibus somnum conciliat, verùm etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur idem utiliter ex punici mali succo, ad columellæ inflammationem. Testiculis illitus nocturnas pollutiones compescit, & seminis profluvium, & præsertim addito caphuræ momento, sed Venerem restinguit. Idem præstat epotum semen, è papaverini seminis cremore haustum, nec minus urinæ ardoribus opitulatur. Cavendus autem lactucarum usus suspiriosis, sanguinem excreantibus, pituitosisq́ue, sed iis maximè, qui procreandis liberis dant operam. Lactuca florescens, amaro percipitur gustu: quam ob causam abstergendi facultate non vacat, & præsertim lacteus ejus succus. Lacteus caulium liquor oculorum argemas & maculas delet, & vitia cutis emendat.

LACTUCA SYLVESTRIS.

Lactuca sylvestris.

Sylvestris in campestribus & incultis locis nascens, facilè dignoscitur, quòd caule, floribus, semine & folio sativam jam flores, & semina proferentem æmuletur: verùm gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Folio exit oblongo, bieracii majoris modo per ambitum laciniato, candidiore, graciliore, asperioreq́ue quàm domestica, quin etiam aculeato, postquam caulem ediderit, amaro gustu. Caulem emittit florescenti domesticæ quadantenus similem, & flores pariter similes. Abstergit ejus lacteus succus, & somnum conciliat, soporiferus etiam est, provocat & dejicit. Non desunt Pharmacopæi, qui è sylvestri lactuca aquas per alembicum parant, quam deinde pro Intubi aqua vendunt, decepti superiorum myropolarum inscitia. Meminit hujus Theophrastus libro 7. cap. 6. de plant. hist. sic inquiens: Sylvestris lactuca folio brevior quam sativa est, idq́ue consummatum aculeatur, & caule simili modo breviore perficitur, succum acrem ac medicatum habet. Nascitur in arvis. Lac ejus extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris.

Lactucæ vires ex Galeno.

Sativa (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum) humidum est, frigidumq́ue olus, non tamen extremè (siquidem edendo non foret) verùm maximè secundum aquam, ut sic dicam fontanam frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parva & levia erysipelata: non tamen majoribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. At semen potu genituræ profluvium cohibet: quamobrem etiam iis, qui libidinosis somniis vexantur, datur. Sic & agrestis lactucæ semen. Cujus quoq́ue colligitur succus, argema & caliginem expurgans: ad adustiones etiam cum lacte mulierum inungitur. Et lib. 2. de alimentorum facult: Plerique medicorum (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus, prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non invenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se re vera haberet, non modo nulli olerum, sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulii esset secundum, nempe sanguinem ajunt lactucam generare: quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Verùm ii tametsi prudentius objiciant, longius tamen alii à vero absunt: quanquam hoc ipsum, puta multum sanguinem procreare, non est quòd meritò quis damnet. Constat enim hujusmodi edulium laudatissimi succi censendum esse, quod plurimum quidem sanguinis, alterum verò succorum nullum producere sit comparatum. Si verò, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe cùm vescentibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo adversus eos, qui olus hoc non rectè vituperant, dixisse sufficiat. Illud porrò novisse convenit, omnibus aliis oleribus paucissimum sanguinem, & vitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem nec vitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Ut plurimùm quidem cruda ipsa vescuntur. Æstate autem, cùm in semen jam prorruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis obsoniisve, præsertim iis, quæ caseo constant. Plerique etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utuntur: uti ego jam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, videretq́ue post mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicavit. Etenim in juventute, quoniam assiduò os ventriculi bile effervescebat, astus moderandi gratia lactuca utebar: cùm autem ad provectam ætatem pervenissem, olus hoc contra quàm in juventute, somnum jam studio & industria accersenti mihi auxilio fuit. Quippe qui etiamnum juvenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me assuefeceram, declinante jam ætate, ipsa ex se insomnis, gravius hoc incommodo molestabar. Adversus quod unicum mihi præsentissimum remedium lactuca vespera commanducata semper fuit.

Nomina.

Lactuca sic Latinis: Θρίδαξ Græcis appellatur: Mauritanis Cherbas seu Chas: Italis Lattuca: Germanis Lattich*: Hispanis, Lechuga aut Alfalsa: Gallis Laictue. Lactuca florescens, Italis Lactuca fiorita. Lactuca sylvestris, Græcis Θρίδαξ ἀγρία: Italis Lactuca salvatica.*

Lactucam (quod copia lactis exuperet & lac augeat) sic dictam, dividimus in sativam & sylvestrem. Sativam in crispam, rotundam, capitatam, Romanam & Cypriam, quæ foliorum & forma & colore, ut & seminis candidi & nigri variant. I. Lactuca crispa, quæ capitata & non capitata est, illa est Lactuca crispa Matt. Lac. Lactuca sativa major quæ in caput coit, Trago, Lactuca capitata Lob. ob. Dod. fol. Cast. Tab. Gesf hor. Lactuca capitata, Cæs. Lactuca sessilis, Lonic. Lactuca. sativa sessilis. Lob. icon. Lactuca 3. & laconica Plinii, Dodo. gal. Lactuca rotunda, Lugdun. Quæ verò non capitata. II. Dicitur Lactuca crispa, Trag. Dodo. gal. & fol. Lugdun. Cast. Taber. Lactuca sativa crispa, Fuchs. Lactuca crispa non capitata,

tata, Lob. icon. Lactuca folio crispo, Cæsalpino. III. Lactuca sativa, Dod. gal. & fol. Lugd. Cord. in Dioscor. Lactuca florescens, Matth. Lacu. Lactuca sativa folio scariolæ, Lob. Lactuca, Gesf. hor. Cæsal. Cam. Tabern. IV. Lactuca foliis Endiviæ, C.B. Lactuca secunda, Trag. Lactucæ quartum genus, Matth. Lactuca Intybacea, Taber. Hæc etiam crispatur. V. Lactuca sylvestris costa spinosa, C.B. Endivia, Brunf. Lactuca sylvestris prior, Trag. Lactuca sylvestris, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lon. Cast. Cæsalp. Thal. Lactuca agrestis, falsò Endivia. Italis Serriola, aliis Scariola, Cord. in Diosc. & hist. Endivia vulgatior officinarum, Lob. ob. Seris domestica, lactucina Dioscoridis, Lob. icon.

† Antiquus codex. πικρό-τερον. i. e. minor.

Γιγγίδιον. GINGIDIUM. CAP. CXXXI.

10

Gingidium, aliqui lepidion. in Syria & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est sylvestri pastinacæ similis, tenuior & † amarior: *a* radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex vino potum vesicæ prodest.

a Meum & Drag. ῥίζαν μικρὰν. i. radicem amaram. Cat. ῥίζαν μικρὰν. i. radicem parvam amatam.

*Non potui vnquam eorum subscribere opinionibus, qui plantam Cerofolium vulgò vocatam, Gingidium esse censent, vt in aliis commentariis nostris antea editis disseruimus. * Huiusce sententiæ esse comperiuntur Ruellius & Fuchsius, viri clarissimi (licet ille non planè adstipuletur) nec non recentiorum alii, qui stirpium cognitionem profitentur, in hoc consentiunt, quod Gingidium ea sit herba, quam nos vulgò Cerefolio vocamus, illi verò Chærefolium. Veruntamen cùm hac* 20 *radice vtatur, qua nihil amara sentitur, sed potius acris, & odorata quemadmodum & folia, idcirco eorum opinionem non equidem (vt dicam quod sentio) probandam putaverim. Quinimo crediderim vel Gingidium hactenus in Italia non esse repertum, vel nobis non facile oriri: præsertim cùm Dioscorides & Plinius asserere videantur, peculiare olus esse Gingidium tam Syriæ quam Ciliciæ hortis. * Quare & Fuchsii & Ruellii sententiam improbavimus. Nunc autem certò primùm animadverto, me hac in re haud esse hallucinatum, habita & inspecta legitimi Gingidii planta, quam è Syria allatam mihi misit Jacobus Antonius Cortusus, Patritius Patavinus, vir ut omni humanitate clarus, ita rei plantariæ indagator accerrimus, unà cum altera planta peregrina, quam ipse Visnaga vulgò vocari significavit: cujus hic quoque imaginem expressimus. Est itaque* GINGIDIUM *pastinacæ sylvestri haud absimile, amarius tamen, caule ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatoque, umbella in cacumine alba, minoribus circumquaque communitus foliis: ipsis laciniatis: è floribus semen prodit, quo maturescente, umbellæ in sese contrahuntur, ut in Pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur. Radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. Copiosum in Syria provenit, unde* 30 *in Italiam advectum semen jam in hortis seritur. Non desunt, qui velint* VISNAGAM, *vel ipsum legitimum esse Gingi-*

Gingidii confider.

Gingidii histor.

Visnagæ mentio.

40

50

60

I. GINGIDIUM.

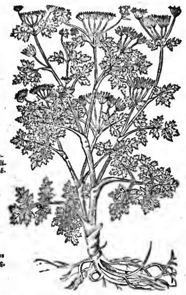
II. VISNAGA.

dium, vel ejus alterum genus, quòd folia quadantenus magis Pastinacam referre videantur. Sed mihi non arridet eorum opinio, quòd planta sit Pastinaca longè major, & grandes robustasque faciat umbellas, adeò ut festuca sive pediculi, qui illam conficiunt, pro dentiscalpiis jam multis in usum venerint. Ego quidem ipsam potius majorem pastinacam vocarem sylvestrem, siquidem non solùm notis omnibus pastinacam refert, nam caulium crassitudine, longitudineque: quin etiam umbellæ magnitudine, vulgarem sylvestrem pastinacam superat, sed etiam viribus. Nascitur copiosa in Syria: etiam nunc seritur in hortis in Italia. Cæterùm ut de planta, quam vulgò Cerofolio vocant, aliquid dicamus, cùm & ipsa in ci-

Pastinaca major sylvestris.

III. CEROFOLIUM.

Cherephylli Plinii mentio.

Pæderos Pausaniæ.

borum usum veniat, & suas quoq; habeat in medicina vires, itaque hic de ea disseremus. Est CEROFOLIUM *planta nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis ac tenera, foliis ab uno pediculo emergentibus foliis, vulgaris petroselini modo, per ambitum incisis: caulibus sesquicubitalibus, pinguibus, subrufescentibus, inanibus, geniculatis: umbellam in summo caule gerit albis flosculis ornatam, è quibus tennia rectaq; oriuntur cornicula, in racemi ferè modum, plura ex uno pediculo prodeuntia, pilosa, rufescentiaq; & in cacumine aculeata, in quibus semen longiusculum concluditur, pullo colore. Radix illi brevis, in plures divaricata fibras. Tota planta dulcis est & odorata, acriusculo quodam accedente sapore, vix ferè sensibili: quo fit, ut aliis oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Estur cruda in acetariis, unà cum aliis plantis ad hoc idoneis, ac etiam cocta cum beta, aliisq; oleribus. Qui hanc Myrrhim esse autumant, non diligenter ejus notas expenderunt. Cerephylli meminit Plinius lib. 19. cap. 8. sic inquiens: Rursus alio comitatu æquinoctio Autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malva, lapathum, cerephyllum, quod pæderota Græci vocant: & acerrimum sapore, ignei effectus, saluberrimum corpori. Verùm Plinii cerephyllon cerefolium nostrum esse non potest, quòd hoc nostris hortis familiare, tam vehementi acredine non sit præditum. Nec crediderim illud idem esse eidem Plinio secundum Acanthi genus, quòd is lib. & cap. 22. pariter Pæderotam vocari scribit, cùm Acanthus omni prorsus acredine vacet: nisi fortasse sit planta, Pausania libro secundo veteris Græciæ Pæderos appellata his verbis: Nascitur Pæderos herba intra septum aprico loco, neq; alibi usquam provenit, ne in ipsa quidem Sycionia: folia ei minora fagi, ilicis majora. Forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis color ei, qui in alba populi foliis cernitur. Atqui vix credam hanc plantam, ob magnam ejus raritatem, esse Plinii cherophillum, quod passim in hortis habebatur. Meminit Gingidii Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum his verbis: Gingidium sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert. sic temperamento quoq; ipso caliditatem & frigiditatem. Secundùm verò utramq; qualitatem desiccatorium est. Sed eum stomacho amicum, utpote non parvam obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccat. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus sic inquit: Plurimum in Syria Gingidium nascitur: esturq; similiter ac Scandix apud nos. Stomacho mirè utile sive crudum, sive elixum libeat sumere: longioris autem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum cum oleo & garo mandunt: alii vinum etiam aut acetum adjiciunt, ac multò magis ita stomachum juvat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad cibum invitat. Perspicuum verè est, quòd hæc herba medicamentum potius est quam alimentum: quippe quæ adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est: hæc Galenus. Ex quibus facilè comprobari potest, Chærefolium non esse Gingidium, quòd in ipso ea amaroris & adstrictionis qualitates gustu haud manifestè deprehendantur.*

Gingidii vires ex Galen.

Nomina. *Quod Græci Γιγγίδιον, Latini similiter Gingidium vocant: Itali, Gingidio: At Cerefolium χαιρέφυλλον: Itali, Cerefoglio: Germani* Körffel und Kerbelkraut: *Galli, Cerfueil.*

Gingidium foliis Cherefolii, C.B. Gingidium, Matth. Cast. Lugd. Gingidium Dioscoridis primum, Taber. II. Gingidium umbella oblonga, C.B. Visnaga, Matth. Lob. Lug. (qui duas habet icones.) Cast. cui & Pastinaca sylvestris major. Gingidium, Visnaga, Dod. gal. Gingidium Anguil. Gingidium Syriacum olus, Cord. hist. Gingidium alterum, Dod. fol. Gingidium sive Bisnaga, Clus. hisp. Gingidium tertium, Taber. Cumini satiui alterum genus, Cæsal. III. Chærophyllum Columellæ, an Anthriscus Plinii & Enthusicum Theophrasti, C.B. Cherefolium, Brunf. Dod. fol. Chærefolium sativum, Trag. Cerofolium, Matth. Lug. Cerefolium, Dod. gal. Lob. icon. Cæsal. Lonic. Tab. Cam. Cerifolium, Ges. hor. Gingidium Ruellio, Fuchs. Lacu. Gingidii species, Lob. obs. Oreoselinum, Anguillaræ.

Σκάνδιξ. **SCANDIX. CAP. CXXXII.**

SCandix, sylvestre olus est, amarum, subacre: quod crudum coctúmve manditur: stomacho & ventri utile. Decoctum in potu, vesicæ, renibus & jecinori confert.

Scandicis consider.

QUanquam Scandix antiquis rei herbariæ scriptoribus stirps fuit notissima, ut quæ ab iis in frequenti ciborum usu haberetur aliis admista oleribus: cùm tamen hactenus eorum reperierim neminem, cui fides sit adhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, vel lineamentis descripserit, nescíverim profectò quonam pacto, quáve ratione affirmari possit, & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à compluribus. Cæterùm scribit Hermolaus vir doctissimus, & in stirpium historia omnium suæ ætatis facilè primus, se vidisse Scandicem in exemplari Græco Dioscoridis appictam foliis fœniculo proximis, floribus luteis sive albis, corniculis caule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoque sæpius vidimus Majo & Junio mensibus inter segetes, præsertimq; in agrorum marginibus. Sed quamvis tradiderit Hermolaus eam fœniculi foliis assurgere: mihi tamen magis fumariam, & quadantenus anthemidem referre videtur quàm fœniculum. Flores gerit hæc chærefolio proximos albicantesq;, è quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quæ in geranio emicant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio visuntur,

Hermolai laus.

Scandicis historia.

licet

I. PECTEN VENERIS. * II. SCANDIX ITALICA. *

*licet huic longè tenuiora, & fragiliora innaſcantur. Quæ fit ut rectè intuentibus ſpecie tantùm, non autem genere differre hæ plantæ haud dubiè appareant: id quod etiam indicat eorum ſapor. Quamobrem qui chærefolium ſcripſerunt eſſe gingidium, id non ſine ratione fecerunt. Cùm enim certò crederent, hanc de qua in præſentia diſſerimus plantam legitimam eſſe Scandicem, facilè etiam hinc perſuaderi potuerunt, ut aſſererent chærefolium eſſe gingidium: quoniam Dioſcorides conſuevit ſtirpes per cognationes deſcribere. Quapropter in eorum ſanè irem ſententiam, ſi hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ & amaroris guſtantibus relinqueret, quantum in Scandice veteres inveniri prodiderunt. Verùm cùm eas non obſcuras quidem qualitates, quas veteres veræ ſcandici aſſignant, in hac, ut ita dicam, nova Scandice nunquam ego repererim, ſicuti nec in chærefolio, quæ veteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum ſententiæ refragari, & ab ipſis diſſentire. Quapropter niſi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eveniat, ut hæ ſtirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facile quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alteram verò ſcandicem eſſe. Neq; ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quòd viderit in Scandicem hanc in Græco Dioſcoridis codice appictam: quippe cùm inter omnes rei herbariæ ſcriptores nullus, quod equidem ſciam, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem deſcripſerit, neſciverim ego quanam hiſtoria, & ratione fretus aliquis unquam illam picturæ expreſſerit, niſi fortaſſe Dioſcorides ipſe manu propria eo in libro ipſam appinxerit. Plinius Scandicem anthriſco ſimilem reddidit. Sed cùm ignotum per ignotius deſcripſerit, nihil nobis luminis hîc in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum his verbis: Scandix ex agreſtium olerum genere eſt, ſubacre, & amarum, adeò ut in ſiccando, & excalfaciendo ſecundi ſit ordinis intenſi. Urinam valenter ciet, & viſcera obſtructione liberat, ex dictis qualitatibus conſtans: Hæc Galenus. Ex quibus manifeſtè colligi poteſt, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quámque pro eadem pleriq; recentium herbariorum hodie oſtendunt, nullo pacto legitimam eſſe Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem guſtui repræſentat, ut dici poſſit primum caliditatis & ſiccitatis gradum excedere. Cæterùm ſi ulla eſt planta, cui hæc comparari poſſit, eam adamuſſim mihi quidem referre videtur, quam Plinius lib. 24. c. 19. à pectinum ſimilitudine, V*ENERIS* *pecten appellat. Siquidem hæc radice nititur candida, cauliculis ſemipede majoribus: foliis ſylveſtris paſtinacæ, vel ferè anthemidis proximis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus ſummatim ab eodem capitello, compluribus acuminatis roſtellis inter ſe disjunctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant, ſive pectunt. Quæ certè omnia reperiuntur in hac vulgari Scandice. Hujus radix cum malva tuſa, corpori infixa extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella calefacta ex albo meraco, & butyro, una cum hortenſis Petroſelini foliis, pubiq; adhibita, remorantem urinam, pueris præſertim provocat. Quæ herba σκάνδιξ Græcè, Latinè Scandix ſimiliter nominatur: Italicè Scandice, Pecten veneris, Italis, Pectine de Venere: Germanis* Wild Moren.

Plinii Scandix. Scandicis vires ex Galen.

Pecten Veneris & ejus hiſtoria.

Nomina.

Scandicis licet differentias aliquot notaverimus, tamen hoc loco, ad Matthioli Scandicem, alias duas à nemine deſcriptas nec pictas, ex Phytopinace exhibemus. I. Scandix ſemine roſtrato vulgaris, C.B. Pecten Veneris, Matth. Geſ. hort. Lugd. Cam. Caſt. Scandix, Dod. gal. & fol. Lacu. Geſ. hort. Cord. in Dioſcoridem, (cui & Latinorum acicula) Tabernæm. Cæſalp. Camer. Veneris pecten Plinii, Lobel. Acus paſtoris vulgaris, Cluſio Pannonicarum. II. Scandix ſemine roſtrato Italica: palmaris eſt, radice parva, alba, fibroſa, ex qua cauliculi terni quaternique procumbentes prodeunt, circa quos folia Scandici vulgari ſimilia, ſed tenuiora: umbellæ minores, floribus albis ſuccedunt ſemina oblonga acubus ſimilia, non tot ut in priori, ubi communiter octo obſervantur, ſed bina, terna quaternave, & illa hæc longitudine media ſuperant. Semen Neapoli Norinbergam unde à Doctore Doldio

III. SCANDIX CRETICA.

a Cat. μαράθρῳ ὅμοια, λεπτολεπτῆ i. fœniculo similia, cum tenuibus incisuris.

accepimus, missum fuit. III. Scandix Cretica, ex radice vulgari simili, caulis cubitalis, angulosus, striatus, subhirsutus exurgit, qui in plures brachiatur, ad cujus exortum folia pediculis oblongis donata, subrotunda per ora obliquè dissecta, obscurè virentia, leviter hirsuta, prodeunt; quæ verò caulem cingunt, & superiora sunt, forma Scandicis vulgaris dissecta: umbellæ parvæ sparsæ floribus albis, eorum autem foliolis quàm in vulgari latioribus, quibus succedit semen rostratum, decem, duodecim & pluribus rostris simul junctis, quorum cuilibet apices duo quasi aculei rigidi præfiguntur.

Καυκαλίς. CAP. CAUCALIS. CXXXIII.

CAucalis, quam alii sylvestre daucum vocant, cauliculo est dodrantali, aut majore, subhirsuto: foliis apio similibus, a fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq;: candida in cacumine umbella, suaviter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: urinam movet.

Caucalidis consideratio.

VIsitur Caucalis in Hetruria campestribus, inculto præsertim solo, ut & Anauensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello salvatico vulgò appellant. Quippe quòd folia, quæ per ima propter radicem exeunt, apium quadantenus effigie referant, quod vulgò Petrosello dicunt: etsi quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis divisa. Caulem mittit pastinacæ: in cujus cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem Semen odoratum radice pastinacæ. Quapropter Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit; Caucalidem quidam daucum sylvestrem nuncupant: est enim ei adsimilis gustu simul ac viribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccat, urinam ciet, & muria ad repositionem conditur: Hæc ille. Aperit, provocat, abstergit, attenuatq;.

Caucalidis vires ex Galen.

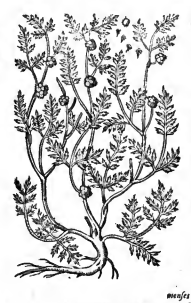
At nos dicimus, longè pluribus caucalim pollere viribus. siquidem cordi utilis est. Epotus succus calculos, & arenas pellit, & jecinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semen potum oculorum aciem acuit, &

Caucalidis vires Matth.

I. CAUCALIS.

II. CAUCALIS NODOSO Echinato semine.

menses

menſes fœminarum adjuvat. Datur viris contra ſeminis profluvia, unà cum aſpleno, & viticis ſemine. Steriles prolificas facit aſſiduè ex vino potum: præſtat adverſus Trigonis, Draconis, & ſcorpionis marinorum ictus, vulneri illitum. Herba tota ex aceto manſa, & vomitione reddita; ventrem purgat, appetitum langueſcentem excitat, & nauſea faſtidia diſcutit, melancholicos juvat, tum herba ipſa in cibis devorata, tum ſuccus potus, tum ſemen quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanariis, & ſcabioſis, quinetiam morbo gallico affectis. Ut Græcis καυκαλὶς, ita etiam Latinis Caucalis, appellatur: Italis, Caucalide, Petroſello ſalvatico: Gallis, Perſil ſauvage. Nomina.

Caucalidis diverſas proponit Matthiolus figuras, aliam ſimilem ei, quam pro Viſnaga poſuit: aliam in majoribus iconibus, hanc nimirum quam caucalidem latifoliam alteram ſemine aſpero nominamus, eſtq; caucalis flore rubro, folio latiore, Lob. Caucalis Matthioli, Lugd. Caucalis ſecunda, Tabern. fortè Daucoides majus Cordi & Thalii. II. Caucalidem & alteram lubet addere quam nemo ante deſcripſit, (de reliquis ſpeciebus quinq; ſuo loco) Hęc ex radice oblonga, tenui alba, caules emittit binos ternóſve, qui in alios brachiantur, rotundos, ſtriatos, aſperos: quorum alii ſemipalmares, incurvi, alii bipalmares erecti prodeunt: hos folia paſtinacæ ſylveſtris æmula, at breviora & pauciora, multoq; tenuius diviſa, aſpera, ex virore nigricantia, ad ſingula penè internodia, oblongis pediculis donata cingunt: floſculi exigui ex quinq; foliolis compoſiti ſubrubentes, vel pallidi, aliquando alibi breviſſimis pediculis inſident: quibus ſuccedunt parva capitula echinata & conglobata, in quorum ſingulo unicum ſemen. Hanc Julio menſe Anno 1578. in horto Patavino collegimus, & Caucalidem ſemine ad caulium nodos echinato nominavimus: miſſa etiam ad nos fuit, Lappulæ caninæ Cortuſi nomine.

Εὔζωμον. ERUCA. CAP. CXXXIV.

Cruda eruca venerem largiore cibo concitat. Semen ejus idem præſtat, urinam cit. Concoctioni prodeſt, alvo per quàm accommodata. Semine ad condimenta utuntur: quod, ut in longum tempus aſſervetur, adjecto lacte, aut aceto, digerunt in paſtillos. Gignitur etiamnum ſylveſtris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem ſpectat, cujus ſemine pro ſinapi incolæ utuntur. Urinam vehementius pellit, & multo ſativa acrior.

I. ERUCA SATIVA.

II. ERUCA SYLVESTRIS.

Vulgaris admodum planta eſt Eruca tam ſativa, quàm ſponte naſcens, quòd frequentiſſimè in cœnis acetariis inſeratur. Sativa foliis exit longis profundè ſed rarioribus inciſuris, laciniatis, Siſymbrii aquatici modo, ſapore acri, & amariuſculo: caule ſeſquipedali, floribus in cacumine albicantibus, ſemine in tenuibus corniculis concluſo, ut in Irione. Radix illi eſt alba, tenuis, acri ſapore. Seritur paſſim copioſa in hortis. Erratica arido ſolo gaudet, adeò ut in muris quoque naſcatur, foliis domeſtica anguſtioribus, ac frequentius laciniatis, guſtu acriori, ſapidioriq;, caulibus numeroſis, floribus luteis, corniculis in univerſa ferè planta copioſis, ſurſum ſpectantibus, ſemine ſinapi ſimile, acri & amariuſculo. Cocta Eruca infantium tuſſi medetur, addito ſaccharo. Tradidere quidam (ſuperſtitioſum tamen mihi eſt) tria ſylveſtris erucæ folia ſiniſtra manu decerpta illicoq; devorata, Ictericos ſanare. Sylveſtris magis excalfacit, ſiccat, attenuat, aperit, incidit, extrahit,

Erucæ conſid. & genera.

Erucæ vires Matthiolo.

trabit, extergit, provocat, quàm sativa. Excalfacit olim (ut testatur Galenus libro 2. de alimentorum facultatibus) perquam manifestè, adeò ut non facilè solum absque junctis lactucæ foliis edatur: nam ita immodico calori par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in venerem stimulos addere: Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris aranei morsibus medetur: ventris tineas enecat, lienemque extenuat: tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle verò perunctum, vitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. *Nomina.* *Herba, quæ Græcis* εὔζωμον, *Latinis Eruca vocatur: Mauritanis, Jergir, Ergit, seu Gargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis,* weiß Senff: *Hispanis, Oruga & Aruga: Gallis, Roquette. Eruca sylvestris, Græcis,* εὔζωμον ἄγριον: *Italis, Rochetta gentile, & Rucola salvatica: German.* wild weiß Senff: *Gallis, petite Roquette, & Roquette sauvage.* 10

Eruca quòd vellicando linguam quasi erodat, Græcis εὔζωμον, ob suavitatem, quæ ei in condiendis obsoniis inest, ut habetur apud Plinium lib. 20. cap. 13. I. Eruca latifolia alba seu sativa Dioscoridis, C. B. Eruca, Brunf. Cord. in Diosc. Ges. hort. Cast. Eruca sive Rucula marina major, Trag. Eruca sativa, Matth. Lac. Lob. Dod. fol. Lugd. Eruca sylv. Lon. Fuch. cui & Sinapis alterum genus. Erucula major, Cord. in hist. Sinapi sylvestre, Dod. gal. Eruca folio latiore, Cæsalp. Eruca major, Cam. II. Eruca major sylvestris, C. B. Eruca sylvestris, Matth. Lob. Dodon. fol. Cast. Tabern.

* III. ERUCA CÆRULEA. *

III. ERUCA PALUSTRIS cærulea, ex radice oblonga, tenui, leviter fibrosa, ex ruffo albicante, caules plures 20 palmares, sesquipalmares aliquando, striatos, hirsutos emittit, ad quorum exortum folia per terram sparsa, quæ Erucæ vulgaris modo sinuosa sunt & quasi circumrosa, hirsuta, aspera, sed longè breviora, multoque angustiora: in caule verò qui ramulis aliquot brachiatur, folia pauciora, minus sinuata, & inferioribus aliquando latiora sed breviora, quædam etiam angusta & integra: ramulorum extremis flosculi elegantes cærulei, interdum dilutè cærulei, ex quatuor foliolis constantes insident, parvis ex iis filamentis prodeuntibus: 30 his succedunt siliquæ oblongæ, tenues & breves, quibus semen subruffum, minutum & acre includitur. Toto ferè anno floret. Provenit apud nos locis arenosis & quidem iis quæ Birsa alluit: quibusdam etiam locis in muris provenit: non longe à Bar in monte S. Otiliæ provenire Doctor Nicolaus Agerius retulit, ubi violam petræam vocitent. De sylvestri minore & palustri lutea, ut & ea quæ echinata est siliqua, & denique marina, dicetur suo loco. 40

Ὤκιμον. OCIMUM. CAP. CXXXV.

OCimum vulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, alvum mollit, spiritum movet, urinam pellit, lac evocat, ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum vino Chio, oculorum doloribus. Succus visus caliginem abstergit: destillationes exiccat. Semen potum convenit a atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatisque: naribus haustum, subinde movet sternutamenta, quod idem herba efficit: sed oculos premi necessum est, cùm sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant, quandoquidem mandu- 50 catum, & in sole positum vermiculos creat. Aphri autem adjiciunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

a Meum μελαγχολῶσι. i. insanientibus.

Ocimi consider. *OCimum quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Namque perrara sunt ubique ædium fenestræ, perraraque cœnacula, ac viridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, & foveatur in figulinis vasis.* *Ocimi genera tria.* *In Italia hoc ævo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum quod majus vocant, foliis assurgit amaranthо longè majoribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo similibus, floribus spicatis, albo colore, è quibus semen gignitur subnigricans. Tota planta suaviter spirat. Secundum foliis exit, ac ramulis, dicto similibus sed duplo longè minoribus, cujus* *Ocimum citratum.* *duæ habentur species, odore tantum differentes, alterum odore plebeii ocimi, alterum citrei mali adeo simile, ut ferè nulla* 60 *sit odoris differentia. Proinde hoc citratum vocavere Arabes, quo modo ipsum quoque Mesues nominat. Tertium, quòd foliis constet minutis atque angustis, sitque cæteris odore fragrantius, Itali vulgò appellant Basilico gentile, Mauritanis Ocimum garyophyllatum nuncupatur. Horum omnium meminit Serapio, vocavitque, medium hic à Dioscoride descriptum,* *Monachorum jactantia circa ocimum garyophyll.* *Ocimum non garyophyllatum: Garyophyllatum verò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus palam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentiis. Idcirco videant quæso patres illi reverendi, qui in Mesuem commentarios scripsere, quo jure quáve ratione in electuario de gemmis se jactent Ocimum garyophyllatum hac tempestate primos adinvenisse, cùm hoc Serapioni foliis*

I. OCIMUM MAJUS.

II. OCIMUM MEDIUM.

III. OCIMUM GARYOphyllatum.

liis exeat parvis, & caule quadrangulari: monachis verò foliis melissophyllo majoribus, per ambitum serratis, & caule minimè anguloso. Qua in re eos, pace sua apertè hallucinatos putaverim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in delitiis habito, de quo diximus. Nam cùm cæteris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius viribus cæteris sit longè aptius, atq; etiam præstantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus: ideoq; datur utiliter odorandum ex aceto in animi deliquio. Scribit Brasavolus suo de simplicium examine Romæ primùm excuso libro, tantam de Ocimi viribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controversiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à Scorpionis feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà verò Plinius, qui libro 20. cap 12. si eo die, inquit, feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Qua in re lectionis impatiens deprehenditur Brasavolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo disserentem, patienter perlegisset, cognovisset utiq; quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controversiam, iisq; respondeat, qui ocimum accusant, cùm inquit: Ocimum quoq; Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos & jecinoris vitia. Ideoq; capras id aspernari, hominibus quoq; fugiendum censet. Adjiciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum vermes afferre. Aphri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras nec minus quàm mentham, & vitam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Usu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex vino: stomacho quoq; esse utile: hæc Plinius. Ex quibus clarissime patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoq; ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus libro 5. capite 8. de plantarum causis, ubi sic inquit: Ocimum autem, quod loco solis exposito situm est, transit in serpyllum, quia vehementer siccatur. Folio namq; minus, odoreq; vehementius redditur, quippe cùm alimenti quoq; minus habeant, quæ sicca sunt. Sed hujusmodi mutationes ita evenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem exprimant alienam: hactenus Theophrastus. Cæterùm Avicenna libro de viribus cordis à Dioscoride dissentire videtur. Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur sensisse Galenus, qui libro 8. simpli-

Brasavoli lapsus in prima editione.

Ocimi degeneratio in serpyllũ.

Ocimi vires ex Avicenn. & Galen.

8. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit: Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet etiam recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum & concoquendum utile est. Idem libro 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Ocimo etiam plerique, ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo esitantes: vitiosi autem est succi. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili novo inditum operiatur, celerrimè intra paucos dies Scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit: sed hoc sanè à vero abest. Id porrò verè de eo dixeris, olus esse pravi succi, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in ocimo non ignorandum puto, quòd ocymum per y ab ocimo per i maximè differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocymum erat pabuli genus, dictum vel quòd citò proveniret: vel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet: vel quòd jumentis citaret alvum, sic appellatum ab Græca voce ὠκύς, quæ Latinis valet citò. Ocimum verè herba est illa odorata, de qua suprà disputavimus, sic nominatur ab ὄζω verbo Græco, quod redolere significat. Unde rectius fortè per Z quàm per c scribendum esset. Cæterùm ocymum antiquis quibusdam boum pabulum erat ex secta viridi segete, priusquàm indurescerent culmi: vel ex seminibus pluribus simul in agro satis, nempe è fabarum modiis decem, viciæ duobus, & ervilia tantundem unà in jugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen è vicia, fœno græco, faba, ervoque in unum commistis, & exinde satis ocymum est. Quo fit, ut putaverim ocymum antiquis, non modò herbaceam, viridemque fuisse segetem, è pluribus seminibus unà in agro satis in primum jumentorum pabulum; seu etiam ex uno tantùm cerealium genere, nempe hordeo, avena, vicia, ervo, aliisque his cognatis, quòd ejusmodi pabulo verno tempore, non modò alantur boves, ac etiam equi, sed etiam repurgentur. Id quod nostra quoque ætate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, ervo & vicia. Nec placet eorum sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocymum plantam esse sui proprii generis, quòd è veteribus nullum hactenus invenirem (quantum equidem vidi & legi) qui ocymi herbæ historiam literis memoriæque mandaverit: sed comperi quidem, quòd vocabulum hoc non magis uni, quàm alteri conveniat: quandoquidem unicuique pabuli generi, quod primo statim vere citò proveniat, accommodari potest. Quare planè explodenda videtur Adami Loniceri opinio, & Tragi, quòd non sine errore ridendo frumentum Turcicum, sive, ut aliis placet, Saracenicum, quod Tridentina rura vulgò appellant Formentone, & Forojuliensia à pullo seminis colore Saracino, ocymum esse firmiter existiment. Quin etiam ii turpiter aberrasse deprehenduntur, quòd huic plantæ, quæ suum Ocymum est, omnes odorati ocymi facultates reddiderint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum ocymum esse censent, quàm quòd satum tertia à satu die erumpat. Verùm ocymum non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparavit, sed quòd citius cæteris pabulorum generibus vere primo adolescat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim ferè à satu oritur, ocymum vocari debeat. Quod ὤκιμον (ut antè dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Bedarog: Itali, Basilico: Germani, Basilien und Basilgram: Hispani, Albahaca: Galli Basilich. Ocimum alterum sive medicum, Græcis ὤκιμον ἕτερον: Itali Basilico mezzano. Ocimum minus sive tertium, Græcis ὤκιμον μικρότατον: Itali Basilico gentile.

Ocymi ab Ocimo differentia.

Ocymũ antiquorum quid.

Ocymũ non est planta.

Loniceri & Tragi error circa Ocymum.

Nomina.

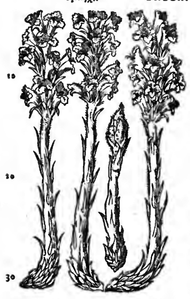
IV. OCIMVM LATIFOLIVM Crispum.

Ocymum quod à celeritate proveniendi dictum censetur, βασιλικὸν, id est, regale recentioribus Græcis: varia habet genera, magnitudine, odore & colore variantia. I. Ocymum gariophyllatum majus C.B. Basilica major. Trag. Basilicum majus, Lon. Ocimum majus, Matth. Fuchs. Dod. gal. Cast. Cam. Ocimum nigrum, Cord. Hist. Ocimum maximum citratum, Ges. hor. Ocymum maximum caryophyllatum & Citratum Lob. Ocimum tertium maximum, Dod. fol. Ocimum citratum, Cæsal. Ocimum magnum, Tab. II. Ocimum vulgatius. C.B. Ocimum, Brunf. Dod. fol. Basilica minor & Baccharis germanica, Trag. Ocimum medium Matth. Cast. Lugd. Cam. Ocimum mediocre Fuch. Ocimum medium vulgatius, Lob. Ocimum tertium & medium, Cæsal. III. Ocimum minimum C.B. Ocimum gariophyllatum, Matth. Cord. hist. Lugd. qui duas habet icones, Ocimum minus, Matth. in icon. Dod. fol. Cord. in Diosc. cui & garyophyllatum & Tab. Ocimum parvum, Lac. Ges. hor. Ocimum minimum garyophyllatum, Lob. Basilicum minus, Cast. Ocimum alterum tenuifolium, Cæsal. IV. Ocimum latifolium, maculatum vel crispum, elegantissimum hoc Ocimum à nemine pictum adjicere placuit, quod ex radice parva eaque fibrosa, caulem emittit cubito minorem, subrubentem, striatum, raris pilis iisque brevibus vestitum, qui ad quodlibet ferè internodium in breves ramulos brachiatur. Folia obtinet duorum digitorum lata, & amplius, oblonga, lævia, rotunda, quorum quædam modicè serrata, quædam profundè secta in lacinias quæ crispantur, maculata ex rubro nigricantia, vel subcœrulea & maculata, longis pediculis rubentibus donata. Flores aliorum similes & ex candido rubescentes obtinet, semenque paulò majus, nigrum ex rotunditate oblongatum, foliaceis capsulis inclusum. Tota planta odore est Ocimi vulgaris, Augusto & citius florens in olla aluimus. Ex India in Hispaniam, & inde in Italiam & Germaniam semen transmissum. Dicitur ocimum latifolium Cæsalpino: Basilicum Indicum, vel potius Hispanicum Camerario in suo horto: Ocimum S. Mauritianum, Johanni Bauhino, in libello de plantis à divis denominatis.

OROBAN-

ὀροβάγχη. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

ORobanche *a* cauliculus eſt ſeſquipedalis, & interdum major, ſubruber, hirſutus, tener, ſine folio, pinguis: flore ſubalbido, aut in luteum vergente: radice digiti craſſitudine, & cum ariditate flaceſcit caulis, fiſtuloſa. Hanc inter quædam legumina naſci conſtat, & ea ſtrangulare: unde orobanche ſibi cognomentum uſurpavit. Eſitur, ut olus, cruda, & in patinis, aſparagi modo, decocta. Legumentis addita, concoctionem accelerare creditur.

a Omnia exempla, καυλὸς ἐστὶν ὑπέρυθρος ὡς δισπιθαμιαῖος, ὁτὲ δὲ μείζων, φύλλοις ὑπολιπαροῖς, χνοώδης, τρυφερός. *b.* Cauliculus eſt ſubruber, ad duos dodrãtes altus, aliquando etiam major, foliis ſubpinguibus hirſutus, tener.

ORobanchen, quæ omnibus notis legitimæ Dioſcoridis reſpondet, vidimus primùm in Ananienſi agro ſupra Tridentum, ac deinde ubique ferè in Italia naſci comperimus, in campis non modò inter omnia leguminum genera, sed & inter ſegetes cannabim, linum, in pratis & in vineis ſecus agrorum ſepes. Cæterùm etſi ſcriptis mandaverit Theophraſtus libr. 8. de hiſtoria, & 5. de cauſis plantarum, Orobanchem ervum necare amplexu, complexuq; ſuo; ea tamen, quæ hîc à Dioſcoride repræſentatur, & à Plinio lib. 22. cap. ultimo, nullo ſanè complexu, ſed ſua tantùm præſentia, legumina, ſegetes, cannabim, & linum interimit, quæ prope ipſam oriuntur. Quam ob cauſam Ananienſes, quòd vicinas ſtranguler, ac devoret plantas, Herba lupa vulgò orobanchen appellant. Profilit hæc (ut inquit Dioſcorides) nullis unquam foliis, ſed uno tantùm aſſurgit cauliculo, aſparagi inſtar, colore ſubrubro, hirſuto, molli, pinguiq; & qui ſeſquipedalem non excedat longitudinem. Flos è quibuſdam patefcit globulis in cacumine congeſtis, ſubalbidus. Radix digitali viſitur craſſitudine, fungoſa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis etiam vulgò Coda di leone appellatur, aliis verò Herba tora vocatur, quòd vaccæ ea deguſtata (ut paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato ſcribit Plinius) Cynomorion eam appellent, à ſimilitudine caninis genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum exiſtimaverim, vel Theophraſtum (pace ſua) hac in re deceptum eſſe, vel aliam à Dioſcoride, & Plinio orobanchem concepiſſe. Orobanche ut Galenus eſt auctor libro 8. de facultate ſimplicium medicamentorum, eſt ſicca, frigidaq; temperatura in primo ordine. Hujus plantæ nomen Græcum eſt, ὀροβάγχη, quemadmodum & Latinum Orobanche, nec non Ervi angina: Italicum, Orobanche, Officinis Cauda Leonis.

Orobanches conſideratio. Orobanche Theophr. alia. Herba lupa. Herba Tora. Orobanches fac. ex Gal. Nomina.

Orobanche non ramoſa elatior C.B. Orobanche Matth. Cord. in Dioſc. Lac. Lon. Caſt. Cæſal. Orobanche major, Cluſ. Pan. Limodorum ſive Orobanche, Dod. fol. Orobanche vera, Geſ. hor. Orobanche ſecunda, Tabernæmontano.

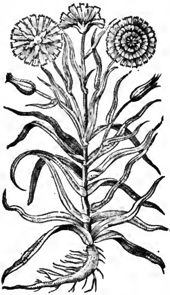
Τραγοπώγων. BARBULA HIRCI. CAP. CXXXVII.

BArbula hirci, quæ ab aliis Come vocatur, brevi eſt caule: foliis croci: radice longa, dulci: magno ſuper caulem calyce: è cujus ſummo ſemen nigrum dependet, unde nomen inditum eſt. Herba eſui apta eſt.

HIrci Barbula, quam Hetruria vulgò appellat Saſſefrica, vulgaris admodum eſt notitiæ. Radix, quòd guſtu dulcis jucundaq; ſit, eſitur hyeme frequenter in acetariis. Duum eſt generum, alterum flore aureo, alterum purpuraſcente. Primum genus, foliis exit croci, latioribus tamen ac longioribus: flore aureo, roſtro porcino vocato non abſimili majore tamen, qui calyce continetur. Is ſereno cœlo fatiſcit, nubiloſo verò contrahitur, occluditurq; calyce, quemadmodum & chamæleonis echinus. E concluſo calycis vertice barba dependet incana prolixaq;, unde nomen accepit, ut Theophraſtus prodidit lib. & cap. 7. de plantarum hiſtoria. E floribus papposum oritur caput, in quo ſemen continetur oblongum. Radice nititur longa, alba, dulci jucundaq;. Provenit copioſa in pratis, ac etiam ſaxoſis locis. Sed certè neſciverim ego, qua ratione ductus negaverit Hermolaus hanc Theophraſto, & Dioſcoridi legitimam Hirci barbulam eſſe, cùm illa pulchre, hujus notis reſpondeat. Radix excalfacit, ac etiam primo ordine humectat. Glutinat hæc recentia vulnera, ſi foliorum ſuccus, vel ejus ſtillatitia aqua ſplenius, & attritu linteolis ſuperponatur. Aliud quoq; Tragopogoni haberur genus, quod à foliorum colore, purpureum vocant. Prodit hoc foliis alteri ſimilibus, ſed à radice numeroſioribus, viridioribus, latioribus, robuſtioribus, caule quoq; ſimili, geniculato, conſpicuus propè genicula alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, ſed altero minores, radiantibus circumquaq; calycis apicibus, in ſtellæ ferè modum. Radice nititur quoq; grandiore, longioreq;, quinetiam robuſtiore, duriore, & lacteo ſucco referta, non quidem ut in altera, dulci, ſed adſtringente & amariuſculo. Radicis lacteus ſuccus adſtringit, cohibet, firmat, & modicè abſtergit: eſui tamen inidonea eſt. Tragopogono congener videtur quoq; planta SCURZONERA *ſive* SCORZONERA *Hiſpanis vocata, quòd à Vipera demorſis, quam ij Scurzo vocant, præſentaneo remedio auxilietur. Hæc nova eſt planta, nec puto eſſe quenquam, qui de ea ante nos ſcripſerit. Inventa eſt primùm Scorzonera in Catalonia Hiſpania, à quodam ſervo Aphro, à Cerveto Leridano Viro nobili, pretio empto. Nam cùm quidam meſſores in agro à viperis demorderentur, hic qui in Aphrica plantam hanc noverat, propinato ejuſdem radicis ſucco, incolumes ſervabat omnes, quotquot demorſi fuerant, ſed nemini plantam oſtendebat, ne lucro defraudaretur. Quo poſtea factum eſt, ut vafriores quidam obſervantes à longinquo tra-*

Barbulæ hirci conſideratio. Hermolai error. Tragopogoni purpurei mentio. Scurzoneræ mentio.

I. TRAGOPOGON SIVE
Barba Hirci.

II. TRAGOPOGON
alterum.

IV. SCORZONERA
Hispanica.

V. SCORZONERA
Bohemica.

ctum, à quo Afer ille plantam deferebat, illuc concesserint, plantamq; consequuti sint, inventis rescissa nuper herbare-liquiis. Ea itaque effossa, factoq; ipsius periculo, divulgata res est, & SCURZONERAM id est VIPERINAM eam appellaverunt. Hanc primum misit ad me siccam Clarissimus Reginæ Romanorum medicus, Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulò post viridem, viventemq; eandem vidimus, ad Cæsarem Ferdi. ex Hispaniis allatam, ob rei varitatem.

Cæterùm

Cæterùm non multo pòst tempore, copiosam quoq; in Bohemia nasci compertum est, clarissimi Doctoris Riberis, ejusdem Cæsaris medici diligentia in monte quodam sylvoso, uliginosoq; non longè à Poggebrot, dum Cæsarem sequeretur ad venationes. Folia fundit hæc planta spithamæ longitudine, succisa vocatæ æmula, sed longiora, Tragopogono longè latiora & quæ solo propinquiora sunt, fibrata, longo prossoq; pediculo à radice prodeuntia, humiq; accubantia, quorum nonnulla per ambitum leniter sinuata spectantur. Caulem edit sesquidodrantalem, & sæpe majorem, rotundum, geniculatum, in quo folia angustiora, brevioraq; spectantur. Flores profert aureos, Tragopogono adeò æmulos, cui & tota planta (ut prædiximus) congener esse videtur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignosci possit. Hi flaccescentes in papposum mutantur orbem, in quo semen continetur album, longum, Tragopogono simile. Radix illi subest sesquidodrantalis, pollicari crassitudine, variis adnatis fibris, cortice subnigricante, vegeta, tenera, fractu facilis succosa, albis intus pulpa, lacteo succo prægnans, dulcis, & gustatu jucunda. Nascitur in sylvis, & uliginosis locis, ac etiam alibi. Floret æstate unà cum Tragopogono. Nos hîc ejus imagines appingi curavimus, quarum quæ radice brevior, crassiorq; habetur, & foliis est amplioribus, ex Hispania allata est, altera verò in Bohemia provenit. Foliorum aut radicum succus datur præsentaneo remedio potandus, adversus viperarum, cæterorumq; venenatorum animalium ictus, quin etiam ad quoscunq; pestiferos morbos. Devorata radix recens, sicca, aut sacchâro condita quotidie, pestilentialia contagia arcet, & venenis quibuscunq; resistit. Datur eadem, aut ejus succus, utiliter quoq; comitialibus: item cardiacis, vertiginosis, & animi deliquiis, cordis pulsui, tremorive obnoxiis. Enimvero commanducata per se radix, tristitiam discutit, hilaritatemq; conciliat. Quin etiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit, nubeculas delet. In summa, tota planta magni est ad omnia usus. Τραγοπώγων ita Græcis, Latinis verò Barbula hirci vocatur: Italis, Barba di becco & Hetruscis Sassefrica: Germanis, Bocksbart und Gauchbrot: Hispanis, Barbe de cabron: Gallis Barbe de bouc. Barbula hirci altera, Græcis, Τραγοπώγων ἕτερον: Italis, Barba di becco perporea Scorzonera, sive Scarzonera, seu Viperina: Italis, Scorzonera.

Scorzoneræ vires Matth.

Nomina.

Tragopogon pratense luteum, C.B. Barbula hirci, Trago, Matth. in icon. Lacu. Cast. Tragopogon, Matth. Gesn. hort. Dod. fol. Fuch. Lonic. Cæsalp. Tragopogon luteum, Lob. Tab. Thal. Barba hirci, Dod. gal. Lugdun. Cam. Hirci barba, Cord. in Diosc. & hist. II. Tragopogon cæruleum, C.B. Tragopogon alterum, Matth. Lugd. Tragopogon puniceo flore, Gesn. hort. Tragopogon sylv. flore purpureo, Cæsalp. Tragopogon, Dod. fol. Lobel. Barbula hirci altera, Matthiol. in icon. Cast. Barbula hirci purpurocærulea, Tabern. Barba hirci flore purpureo, Cam. Est flore cæruleo, purpurocæruleo: rarius albo. III. Tragopogon LACINIATUM luteum, C.B. Ex radice longa tereti, digitum crassa, foris nigricante, intus alba & lactescente, folia prodeunt plura per terram sparsa viridia, lævia, infernè albicantia: quorum prima graminea sunt, subsequentia verò instar Coronopi laciniata existunt, & horum aliqua licet laciniata sint, Crocii tamen foliis neutiquam latiora, aliqua verò lata existunt. Caulem obtinet sesquipedalem & altiorem, asperum, striatum, & cavum, in paucos ramos divisum, qui calyces sustinent striatos, quibus flores lutei manè patentes, dein se claudentes insiti: his succedunt semina minora quàm in vulgari, striata, non autem aspera: quæ teclusa simul sphæricam formam ostendentes, vento spirante in pappos avolant. Majo mense & Junio floret. Provenit in hortis quibusdam semine ex Italia allato: in Patavinis & Bononiensibus montibus, ut auctor est Anguillara (cui Acorus Theophrasti dicitur) reperitur: in Apulia frequens quoque, ut Fabius Columna refert, qui Tragopogon laciniatis foliis nominat. IV. Scorzonera latifolia Hispanica, C.B. Scorzonera Hispanica, Matth. Cast. Clus. pan. Tabern. Lugd. Scorsonera sive Viperaria, Lobel. Scorzonera, Lonic. Dod. fol. Cæsalp. Thal. Cam. Tragopogon peregrinus vel Hispanicus, Gesf. hort. Hæc floribus est simplicibus & plenis. V. Scorzonera latifolia Germanica, C.B. Scorzonera Bohemica, Matth. Lob. Lugd. Scorsoneta major vel Pannonica prima, Clus. Pan. Scorzonera Germanica prima, Taber. Variæ sunt Scorzoneræ species, ratione florum, foliorum, & saporis variantes: est latifolia & angustifolia: latifolia flore est luteo, sed radice vel subdulci, vel amara. Angustifolia etiam duplex, altera lutea, radice dulciuscula aut amara: altera flore ex rubro subcæsio, foliis angustioribus; radice amariuscula.

* III. TRAGOPOGON laciniatum. *

Ὀρνιθόγαλον. ORNITHOGALUM. CAP. CXXXVIII.

ORnithogalum cauliculus est tener, candicans, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cùm hiantes se pandunt, lactei visuntur: inter quos dissectum, cachryos modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulbosa, cruda, & cocta manditur.

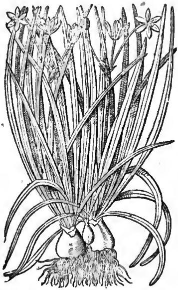
ORnithogalum adeò inter segetes frequens oritur, ut si Majo mense in arvis requiratur, perpensis primis notis illi à Dioscoride attributis, facilè ab omnibus invenitur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incogni-

Ornithogal. consideratio.

I. ORNITHOGALUM I.

II. ORNITHOGALUM II.

IV. TRASI.

incognitum, qui propter astantes, cùm ab agricolis aratro terrâ prescinditur, aut in latiores percas sulcatur, Ornithogali radices vomere erutas colligunt: & cùm sint castaneis suaviores, iis & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur, odore jucundissimo et mirum in modum commendante. Radices in orbem fere collecta sunt: cortice pullo: candidissima intus carne, perquam odorata: vere, vel æstate cum fronde virent, hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur. Diu servari possunt, & ubi annona premit inopia, plebis rustica famem & jejunia, castanearum more satiant. Mirè suibus expetuntur, qui rostro scrobiculos excavant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; vellendas advolant. Duas ORNITHOGALI *plantas expressimus, quòd duo ejus genera censeamus. Ornithogalum alterum, caulem premit tenuem, folia croci æmula, quæ ab imo ad summum caulem circumvestiunt. Flores in summitate albicantes in quinq; divises apices, qui dum patescunt, stellæ faciem referunt. Radice regitur bulbosa, alba, alteri ferè per omnia similis. Cæterùm cùm ornithogali radices suavitatis sua præstantia, in mentem mihi revocaverint illas, quæ in agro Veronensi, ubi tantùm, neq; alibi, quod sciam, nascuntur in Italia, vulgò vocantur* TRASI, *saporis dulcedine, castaneis proximè accedentes, recentioribusq; quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hic recensere non ab re fore duximus. Sunt igitur* TRASI *bulbosæ radiculæ, fabarum magnitudine, oblongæ & cùm siccantur, rugosæ. Harum planta quæ vere & æstate germinat, folio exit longo, in mucronem exeunte, Cyperi modo, quem quidem planta tota plurimum æmulatur. Caules enim edit cubitales, & angulosos, in quorum cacumine folia exiliora stellarum modo radiant, inter quæ flores exeunt spicati, subfulvescentesq;. Radices habet numerosas, tenues, à quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, fabarum quantitate, ac etiam grandiores, colore subrufescente, alba dulciq; intus medulla, castanearum sapore, scabre putamine. Harum plantam misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Siquidem Trasi (quòd sciam) non proveniunt sponte in Italia nisi in agro Veronensi. Harum cremore pectoris, & laterum vitia expurgant, quæ fit, ut tussientibus opem non medicam præstent: tunduntur enim radices maceran-*

Trasi historia.

Trasorũ vires Matth.

maceratumq́, carnium jure, deinde per linteolum exprimitur cremor: quem etiam venereis potionibus miſcent recentiorum nonnulli. Præſtat idem cremor bibitus ad urinæ ardores, & præſertim ſi Melopeponum, cucurbitarum & cucumorum ſemen addatur: valet item potus ad dyſentericos, ſiquidem humorum acrimoniam retundit, & præſertim ubi ex aqua paretur in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenſes pro bellariis utuntur. Manduntur unà cum cortice, qui, quòd ſit aſper ac ſiccus, expuitur, exucto cremore. Sunt radices hæ, ut experientia compertum eſt, & ex dulcedine conjici poteſt, in calfacientium, & humectantium genere, ſed flatus quodammodo gignunt (leniunt, lævigant, emolliunt.) Quod ὀρνιθόγαλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali Ornithogalo, Galli Churles. Ornithogalum alterum, Græcis ὀρνιθόγαλον ἕτερον: Itali Ornithogalo ſecundo. Traſi ita Veronenſibus appellati, Venetis Dolzolmi & Traſi dicuntur.

10 Ornithogalum propter lacteum florum colorem, ſimilem ei qui in ovis gallinarum eſt, quod aliqui Bulbinam Theophraſti 7. hiſt. 13. & Athenæi cenſent. I. Ornirhogalum primum, Matth. Lacun. Lonic. Lugd. II. Ornithogalum album minus C. B. Ornithogalum 2. Matth. Caſt. Lugd. Ornithogalum, Dod. gal. Geſ. hor. Cæſ. Lob. icon. Lugd. Ornithogalum candidum vulgare, Lob. obſ. Ornithogalum candido flore, Cord. in Dioſc. Ornithogalum alterum minus, Cam. Bulbus leucanthemus minor. Dod. fol. Lugd. Bulbus ſolſequius, Taber. III. Ornithogalum majus SPICATUM, ex radice bulboſa, oblonga, cæpæ ſimili, magna ſatis & candida, cui ſæpè plures bulbi junguntur, caulis unus, rotundus, cubitalis, & aliquando altior, nudus exſurgit: folia enim ſtrata infimam ejus partem cingunt ſena vel octona, etiam pauciora, cubitali longitudine & digiti latitudine, modò anguſtiora, modò latiora (ut Lugdunenſis hiſtoria duabus figuris oſtendit) tenuia: caulis etiam à medio in ſummum uſque pluribus floribus ornatur, qui veluti ſpicam conſtituunt, hi oblongis pediculis inſident ex ſex foliolis compoſiti, foris herbacei, intus lactei coloris, Phalangii flores referentes, in quorum medio lutei apices conſpiciuntur: quibus ſuccedunt ſiliquæ triangulares, ſemina nigra phalangij inſtar continentes. In Gallia Narbonenſi circa Monſpelium in agris frumentaceis provenit: ſed & in aſperis & petroſis aliqui notarunt. Sunt qui Ornithogalum Dioſcoridis cenſeant: alii an Scilla Epimenidia apud Theophraſtum 7. hiſt. 11. de qua Plinius lib. 19. cap. 5. Epimenidij nomine, ſit dubitant. Moly deſcriptio apud Dioſcoridem convenire videtur. Dicitur Ornithogalum ſpicatum, Lob. Ornithogalum Narbonenſe, Dod. fol. & Lugd. cui & Ornithogalum magnum Myconii. Ornithogalum majus Monſpeliacum, Clus. Pan. Ornithogalum alterum, Camer. apud Matth. Bulbus ornithogalo ſimilis, Cæſalpino. IV. Cyperus eſculenta radice rotunda: Theophraſtus 6. de cauſis plantarum 16. Cyperi meminit, cujus radices ſunt dulces, & cibo idoneæ, quod huic noſtræ convenit, aliis videtur ejuſdem 4. hiſt. 10. Malinathalla, & Plinii lib. 21. cap. 15. & 29. Anthalium: Auctori libri de Plantis Ariſtotelis lib. 1. cap. 5. Margaritæ Ægyptiæ. Traſi, Matth. Caſt. Cæſ. Lugd. Traſi Veronenſium vel eſculenti Cyperi, Lob. Dulcichinum. Geſ. hor. (cui & Schænocaryon) Dod. fol. Cyperus dulcis Tab. Cam. cui & Granum azelon Arabum: Malinathalle Theophraſti, Columnæ.

III. ORNITHOGALUM majus Spicatum.

50

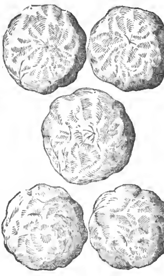
Ὕδνα. TUBERA. CAP. CXXXIX.

Tubera rotundæ radices ſunt, ſine caule, ſine foliis, flaveſcentes, vere fodiuntur. Cruda & cocta eduntur.

Tubera, quæ occulta quadam facultate terra in ſe parit, conglobat, numeroſa in Hetruria à ruſticis effodiuntur, quòd magnatibus maximè expetantur in cœnis. Duo eorum in Romano agro habentur genera: quorum alteri candida, pulla verò alteri pulpa ſubeſt. Rimoſus utriuſq́, cortex, ac niger. Eſt & tertium genus in Ananienſi, & Tridentino tractu proveniens, lævi cortice, colore ſubrufo, cæteris longè minus, inſipidum, & guſtu injucundo. (Tuberū conſider.) *Tuberum meminit Plinius lib. 19.* 60 *cap. 2. ſic inquiens: Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum eſt aliquid naſci, aut vivere ſine ulla radice. Tubera vocantur hæc, undiq́, terra circumdata, nulliſq́, fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neque ipſa terræ cohærent.* (Plinius de Tuberibus.) *Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe poſſumus dicere neque aliud, quàm terræ callum. Siccis fere hæc & ſabuloſis locis, fruteto ſiſq́, naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam libralí pondere. Duo eorum genera, arenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore rufo nigroq́, & intus candido. Laudatiſſima quæ Aphrica creſcunt. An ne vitium id terræ? neq́, enim aliud intelligi poteſt: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum eſt, & vivat ne aut non, haud facilè arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio viro jura reddenti in Hiſpania Carthagine paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti* (Hiſtoria ex Plin.)

 tuber,

TUBERA.

Tuberũ vires ex Galen. — *Ex Avicenna.* — *Nomina.*

tuber, ut deprehensum inter denarium primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terra naturam in se globari. Quod certum est ex iis, qua nascuntur, & seri non possunt. Et libro eodem cap. 3. De tuberibus (inquit) hac traduntur peculiariter. Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem verno esse. Quibusdam locis acceptantur rigui, & feruntur, sicut Mytilenis. Negant nasci nisi exundatione fluminum invecto semine ab Tiaris: est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Gracis dicti pezica, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de Tuberibus Plinius. Tubera (ut memoria prodidit Gal. libro 2. de alim. fac.) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut qua nullam evidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta, tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori prabeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestum fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In aliis eadem est proportio. Sed longe aliter de his scripsit Avicenna, cùm inquit: Tubera terrena magis, quàm aquea sunt, omnique prorsus sapore expertia. Atrabiliares & crassos gignunt humores, magis quàm catera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter devorati apoplexiam, & paralysim concitent. Ad hac concoctu contumacia sunt & ventriculum aggravant. Qua Gracè ὕδνα, Tubera Latinè dicuntur: Arabicè Ramech, Alchamech, Tamir, & Kema: Italicè, Tartuffi & Tartufole: Germanicè, Hirschbrunst; Hispanicè Turmas de tierra: Gallicè Truffles sive Truffee.

Σμίλαξ κηπαία.

SMILAX HORTENSIS. · CAP. CXL.

HOrtensis Smilax frutex est, cujus semen à nonnullis lobia vocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen, tenues caules, & capreolos vicinis fruticibus circumvolutos: qui tamen adolescunt, ut topiarias scenas repræsentare videantur: siliquas fœnigræci profert, longiores, torosiores: in quibus semina renum similia, sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte *a* fulvescunt. Siliqua concocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Urinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

a Or b. ὑπομέρυθρα. i. sub purpurea.

Smilacis hortensis consider. Manardi error.

HOrtensis Smilax (ut supra nobis dictum est in Phaseolis, sub quorum appellatione falsò credidit Manardus de ervilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quam ea Phaseolorum genera, variis coloribus depicta, qua vulgò Itali dicuntur Fagivoli Turcheschi. Siquidem prater id, quod (candidi) rubentes, (nonnulli melini, plerique diversis, variisq; maculis infecti) versicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernuntur, foliis exeunt hederaceis, caulo tenui, e quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores smilacis aspera modo scandunt, ac vinciunt: sed in hortis attegias pergulas, testudines, scenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Horum planta tota ferè facie vulgaribus Phasiolis persimilis visitur, peculiariter autem differt in siliquarum & seminum magnitudine, qua omnia in hortensibus majora, latioraq; spectantur, differunt etiam caule. Seritur passim in hortis & viridariis. Hos Galenus lib. 1. de alim. fac. ex auctoritate Theophrasti Dolichos apellat, sic inquiens. Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, vitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie visitur, in hoc Phasiolorum genere: quippe quòd nullo sustentaculo in altum evecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, sin ac rubigine depereunt. At ubi longissimo inhaserint pedamento, brevi temporis spatio, ad culmen usq; illi se circumvolvunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem quòd asserat libro primo epist. 3. Dolichos nil aliud esse Galeno, quam Erviliam, qua Italorum nonnullis vulgò appellatur Roviglione, aliis verò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus, Erviliam appellitent Ochrum. Nec nobis obstat, quòd Ervilia (ut ipse asserit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret, quibus à terra sublevetur, quodq; hujusce tantum leguminis siliqua unà cum semine comedantur, ut Gal. lib. 2. de alim. facul. prafatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Ervilia secti arborum rami apponantur, ut illos implicent, nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quòd ea minimè illos scandere valeat, versicolorum Phasiolorum modo. Ad hac Ervilia qua humi serpit, rubigine minimè deperit, ut Tridentinus ager ubiq; testari potest, quippe quòd ibi frequentissima seratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat praterea (ut ipse Manardus scribit) quòd sola Ervilia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quamvis decocta una cum siliquis mensis apponatur, nunquam tamen aliquem me vidisse fateri possum, qui siliquas simul cum granis devoraverit: est enim ervilia involucrum suibus potius, quam hominibus in cibum exhibendum. Unde equidem omnes, quod viderim, Erviliam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasq; siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis suibus relinquunt. Secus autem cum hujusmodi Phasiolorum corniculis evenit: quandoquidem cùm tenella adolescunt, anteaquam consenescant, aqua prius elixa, non modò in acetariis integra, nulloq; abjectis putaminibus assumuntur in cibum, sed butyro vel oleo frixa addito gingibere, & omphacio jucundissimè devorantur. Alvum emolliunt & pectus dilatant, semina in cibum sumpta magis inflant, & ventriculo laborem faciunt, quàm vulgaris Phasioli, copiosumq; semen generant, & venerem stimulant, præsertim qua cum longo pipere, galanga, & sacchara asperguntur, quod quidem longe valentius prastant,

Dolichos Galeni.

Manardi error, Dolichos Erviliam esse volentis.

Phaseolorum co ctura.

SMILAX HORTENSIS.

ſtant, ſi ex lacte bubulo pingui elixentur. Hinc itaque fit, ut certò potius credam, hoc Phaſiolorum genus dolichos eſſe, quàm erviliam Manardo vocatam. Illud inſuper hac in re ſentit Manardus, quòd Dioſcorides Phaſeolorum appellatione, de quibus ſuprà mentionem fecit, non quidem communes ac triviales, ſed erviliam ſignificaverit: Smilacis verò hortenſis nomine, de qua hic ſermo, vulgares illos phaſeolos repraſentaverit. Qui (ut ſuam tueatur ſententiam) conſentaneum minimè videri inquit, quòd duobus diverſis capitibus eodem libro de Phaſiolis ſcripſerit Dioſcorides. Sed haudquaquam à ratione & veritate eum alienum exiſtimarem, qui reſponderit, primum tractaſſe Dioſcoridem de vulgaribus & candidis Phaſeolis, qui paſſim in campis alierum leguminum more ſeminantur, ubi de omni ſegete, & leguminibus differuit. Deinde verò de verſicoloribus, qui in hortis & viridariis ad opera topiaria explenda ſeruntur, inter ea, qua in hortis & viridariis coluntur. Quamobrem ut hortenſes à campeſtribus ſecerneret, inquit: Hortenſis Smilax frutex eſt, &c. Quod manifeſtè declarat, eum hic de hortenſibus, illic verò de iis, qua in campis proveniunt, intellexiſſe, atq; eos ita ſejunxiſſe. Qua in re non potui non quandoq; admirari Manardum, medicum alioquin ingenio & doctrina inſignem, quòd tam facilè adductus eſſet, ut aſſeveraret dolichos eſſe erviliam, cùm eum legiſſe exiſtimandum ſit, Galeno & Paulo erviliam ochrum vocari. Planta, qua σμίλαξ κηπαία Gracis: Smilax hortenſis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace de gli horti, & Fagivolo Turcheſco. Germanis, Welſche Bonen: Hiſpanis, Feyones: Gallis, Faſeoles de Turquie & Fajes peinctes.

Nomina.

Smilax hortenſis, quòd Smilacis modo arbores conſcendat, δόλιχος Hippocrati, aliis λόβος, aliis σμίλος. Smilax hortenſis, Brunf. Trag. Fuch. Matt. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lacu. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Phaſelus Brunf. Cæſal. Phaſeolus, Dod. gal. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Cluſ. Pann. Phaſeolus vulgaris, Lob. Dolichos, Anguillaræ, Dod. fol. Lacun. Plurima nunc habentur Phaſeolorum genera: eſt namque vulgaris, ſunt Braſſiliani, Indici, Americani, & horum omnium plurimæ differentiæ: etenim in vulgari obſervare licet diverſitatem in floris colore, qui vel niveus, vel flaveſcens, vel purpureus ſive amethiſtinus: in fructu major coloris varietas, ſunt nivei, flavi, ex flavo obſoleti, purpurei, rubri, latericei ferè coloris, amethiſtini, cœrulei, nigri: vel albi nigris venis & lituris diſtincti, ſic & carnei & etiam cinerei ſimilibus venis notati. Sed de his & aliis ſuo loco pleniùs.

* MEDICA DIOSCORIDIS. *

Μηδική. **MEDICA.**

CAP. CXLI.

MEdica, cùm recenter prodiit, foliis & caule trifolio pratenſi ſimilis eſt: procedens verò folia contrahit, caules edens trifolii, & ſiliquas corniculorum modo intortas, in quibus ſemen lentis magnitudine dependet. Id ſiccatum, jucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admiſcetur. Viride, quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

Medica conſider.

*MEdicam inde nominationem inveniſſe certum eſt, quòd primùm, Plinio libro 18. cap. 16. auctore, ex Media in Italiam advecta fuerit. Verùm etſi hac quondam in universa Italia ſereretur ad pecorum pabulum & omnibus ferè cognoſceretur, jam tamen pauci ſanè reperiuntur, qui Medicam viderint, ne dum ſerant: quanquam non deſunt, qui eam ſe conſecutos exiſtiment. Non defuerunt, qui mihi varias plantas pro Medica oſtenderent. At quoniam paucis admodum notis medicam referebant, non libuit ullam Medica imaginem hic exprimere. * Et cum ab amicis hoc anno ſemen accepiſſem, illúdque magna cum diligentia terra mandaſſem, accidit ſolo forſitan repugnante, ut nulla exorta ſit planta. * Hac (ut Plinius tradit loco citato, & antiquo-*

rum pleriq; testantur) uno tantùm satu plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad jumentorum & pecudum pabulum: eamq; Alfalfa vocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuato. Nam (ut lib. 2. cap. de Cot inquit Avicenna) vocatur etiamnum Aphris Alfasafat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, ibiq; majus trifolium appellatur. Nomina. *Medica sic Latinis & Italis, ut Græcis μηδικὴ nominatur: Mauritanis (ut modò dictum est) Cot & Alfasafat: Hispanis Alfalfe, Ervaye & Alfalfa: Gallis saint Fein vel grand Treffle.*

Medicæ nunc apud Italos & Gallos usitatæ figuram (cùm Matthiolus non habeat) addere voluimus, hæcq; dicitur Medica, Dodo.gal.& fol. Cord.in Diosc. Ges.hor.Lacu.Cast.Cam.Cæsal. Medica sativa, Lugd.Fœnum Burgundiacum.Lob. cujus hæc esto descriptio, cum Medica Dioscoridis conveniens. Ex radice longa, tenui, lignosa, complures cauliculi cubitales, rotundi, virentes, infirmi, ut plurimum procumbentes prodeunt, circa quos folia trifoliorum forma, initio latiora, dein minora, oblonga, per ambitum serrata: flores Trifoliorum forma in foliorum alis quasi in spicam exeunt, colore cœrulei: quibus succedunt siliquæ cochlearum similitudine, sed angustiores, ut cornu arietis intortæ, in duas tresve spiras contractæ, quæ semen minutum, oblongum & flavescens continent. Variat floribus cœruleis, violaceis, ex cœruleo purpureis, subnigris, mixtis & etiam luteis in Hispaniç sylvestribus, ut & Galliæ Narbonensis reperitur. Apud Hispanos fœni gratia in agris seritur, & singulis æstivis mensibus demeti solet, siquidem multos annos radice vivat. 10

Ἀφάκη. APHACA. CAP. CXLII.

a Meum Ἰκμεως lεi. i. frutex est.

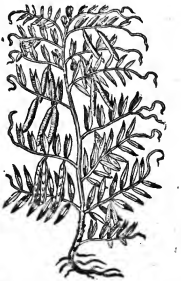
APhaca a in arvis nascitur, altior lente, tenuibus foliis: siliquas lenticula majores fert, in quibus terna, quaternave semina nigra lente minora, continentur, quæ adstringendi vim habent: quare torrefacta, stomachi, alviq; fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur. 20

Aphacæ consider. *NOn solùm in universis Italiæ locis Aphaca sponte nascitur inter segetes, sed & à multis in campis seritur leguminum & ervi modo, ad columbarum saginam. Folio germinat viciæ majore, crassioreq;, quadrangulari caule, flore subrubeo, siliquis inde dependentibus pisorum instar, brevioribus tamen, sed lenticula majoribus, in quibus includitur semen, viciæ quadantenus majus. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes.* Quorundam lapsus, Aphacam cum Vicia cōfundentium. *Quo fit, ut maximè aberrent, qui censent Aphacam nihil à Vicia differre, quæ inter segetes ubi copiosè provenit, & seritur quoq; ad columbarum, aliarumq; volucrum saginam. Quippe quòd hæc minori sit folio, Aphaca angustiori, in acutum desinente: tenuiori caule: bicubitali, qui claviculis è ramusculorum summitatibus prodeuntibus, segetibus sese implicat, flore in purpuram rubescente, siliquis longioribus, gracilioribus ac rotundioribus, nigro semine stipatis, Orobi magnitudine.* Galenus de Aphaca & Vicia. *Eaq; propter de Aphaca & Vicia differens Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus, ita scribit: Aphaca & Viciæ seminum figura non rotunda* 30

I. APHACA.

II. VICIA.

40

50

60

est, veluti fabarum, sed aliquantò latiuscula, similiter lenti. Hæc quoq; cum sua planta, & valvulis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam novi, qui hæc quoq; comederint, potissimùm vere cùm etiamnum virent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueverunt. Semina autem hæc non solùm insuavia sunt, sed

concocta

concoctu etiam difficilia, & alvum retinentia. Perspicuum ergo est cùm hujusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi crassiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem: hactenus Galenus. Aphaca semen, viciæ modo amarum est, & terrenæ essentiæ, ideoq; abstersoriæ est facultatis, adstringendi quoq; vim habet. Vicia excalfacit, & siccat, mundat, abstergit & adstringit. Viribus non differt ab Aphaca. Sed non desunt, qui scribant, Aphacæ & Viciæ farinam, urinas ciere, tabidosq; juvare, ubi ex prisana frequenter sumatur. Illinitur quoq; utiliter vino subacta, ad serpentium, hominum, canum, cæterorumq; quadrupedum morsus: melle excepta, & illita lentigines, varos & cætera cutis vitia delet. Cæterùm illud animadvertendum est, quòd Theophrastus lib. 7. cap. 7. & 11. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, vel cichorii genera connumerat. Quare mirandum non est, si etiam in aliis quibusdam à Dioscoride discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac aliis nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia variasse: nam lib. 27. cap. 5. Dioscoridis Aphacam ad verbum retulit: libro verò 21. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit. Quæ Græcis ἀφάκη: Latinis item Aphaca & Aphace nuncupatur: Arabibus Apaki, Asaki sive Albikia: Italis Aphaca: Germanis Wilde Wicken und Vogels Wicken: *Gallis Vesse sauvage. Vicia Græcis βίκιον: Italis Veccia: Germanis* Wicken: *Gallis Vesse.*

Aphacæ vires.

Aphaca intybi genus.

Nomina.

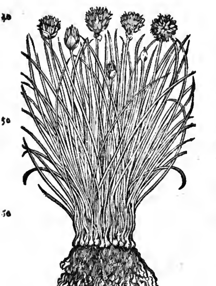
Vicia à vinciendo Varroni, quòd capreolis se vincire soleat: hæc sativa est & sylvestris, vel angustiore vel latiore folio & horum rursus differentiæ. I. Vicia latiore folio. C. B. Aphaca, Matth. Aphace, Fuch. Vicia major sylvestr. Trag. Vicia, Dod. gal. & fol. Lacun. Ges. hort. Lob. Vicia sylv. Lon. Vicia vera, Lug. Cracca major, Tab. II. Vicia angustiore folio C. B. Ervum, Brunf. Vicia major & Orobus, Trag. Vicia, Matth. Cord. in Diosc. Fuchs. Lon. Vicia vulgaris sativa, Clus. Pan. Aphaca vera, Lugd. Arachus Dod. gal. Craccæ primum genus, Dod. folio.

Πράσον κεφαλωτόν. PORRUM CAPITATUM. CAP. CXLIII.

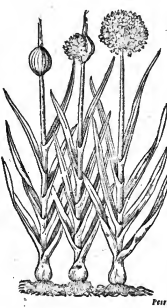
Capitatum porrum inflationem facit, noxium succum creat, tumultuosum somnium parit, urinam ciet, alvo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit: sed lædit exulceratam vesicam renesque: cum ptisana verò coctum, esu pectoris vitia extrahit. Coma ejus in aqua maris, & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones vulvæ, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum tum frigida maceratum, dulcescit & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet: quare succus cum aceto, addito thure aut manna, sanguinis profluvia sistit, maximè si naribus erumpat. Venerem stimulat: contra omnia thoracis vitia, a tabemq; pro delinctu efficax est: arteriam esu purgat: sed si assiduè estur, visus obscuritatem inducit: stomacho adversatur. Succus ex melle potus aut illitus, contra bestiarum morsus auxilio est. Ipsum quoq; cum aceto aut thuris polline, lacte aut rosaceo, utiliter aurium doloribus, & sonitui instillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoe, qua ad obsonia utuntur: epynictidi medentur: crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis rejectiones cohibent, seminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

a Omnia ... 1. & ad omnia thoracis vitia cum melle pro ecligmate usurpatur. Facit etiam ad phthisim comestū, sed & arteriam purgat.

PORRUM SECTILE.

PORRUM COMMUNE.

Porri consideratio.

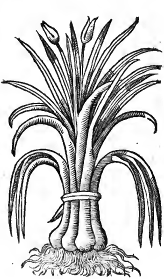
Porrum, quod copiosum quadragesimalis nostri jejunii tempore plerunque in foris oliteriis unà cùm oleribus venale copiosumque reperitur, omnibus notissimum est. Cæterùm etsi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, crassi, candidi ac teneri evadant, nesciunt tamen eos capitatos efficere: quamvis ii apud veteres in frequentissimo usu fuissent, quòd longis, qui propriè sectivi appellantur, sapidiores gustuique gratiores haberentur. De his igitur tanquam præstantioribus scripsit Dioscorides, non tamen quòd à sectivis genere differrent, è quibus mangonio capitati fiunt, tegula in transplantatione supposita, incisis prius ante medullam foliis, ne alendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite consideat: vel sarculo convelluntur radices, ut delumbata alant, neque distrahant, ut scriptum reliquit Plinius lib. 19. cap. 6. Quæ quidem Columellæ accepta referre debemus: Quippe qui lib. 11. de re rustica cap. ultimo: Porrum, inquit, si sectivum facere velis densius satum præceperunt priores relinqui, & ita cùm increverit, secari: sed nos docuit usus longè melius fieri, si differas, & eodem more quo capitatum modicis spatiis, id est, inter quaternos digitos depangas, & cùm convaluerit deseces. In eo autem quod magni capitis efficere voles, servandum sit, ut antequam translatum deponas omnes radiculas amputes, & fibrarum summas partes intondeas: tum testula vel conchula quasi sedes, in singulis subjecta seminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati assidua sarritio, & stercoratio est, nec alius tamen sectivi, nisi quòd toties rigari & stercorari, sarririque debent, quoties demetitur: hæc ille. Est Porrum capitatum, foliis allio similibus, latioribus tamen, ac longioribus, carinatis, & in acumen desinentibus. Cervix illi longa bulbosaque, candicans, crassiori summitate: radicibus multis iisque tenuibus capillata, & numerosis tunicis circumpacta: binum in caulem prosilit, cepæ modo, longum cavumque, floribus in cacumine in orbem conglomeratis: semine nigro, capaceo non absimili. Seritur in hortis. Illinuntur decocta folia ad tumentes, dolorificasque hæmorrhoidas magno sane auxilio. Folia melle subacta illinuntur utiliter ad phalangiorum & cæterorum venenosorum ictus: caput cum cervice coctum, & ex melle delinctum, præstat ad omnia tracheæ arteriæ, & pectoris vitia. Sumitur sub cineribus tostum ad fungorum venena. Crapulam & ebrietates discutit. Semen ex passo potum, urinæ difficultates solvit. Porrum non transplantatum cum terrenis vermibus, in oleo decoctum ad tertias, contumacia aurium ulcera sanat, si quotidie oleum in aures infundatur. Porri facultates recensuit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & cepis agens, sic inquit: Harum plantarum radicibus percrebrò vescuntur homines, rarius caule foliisque, acri admodum facultate præditis pro radicum portione. Corpus excalfaciunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososque incidunt. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliantur, quanquam ne sic quidem vim perdunt extenuandi. Verùm facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt, cujus antea, quàm decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Cæterùm allium non modò ut obsonium, verùm etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quod obstructa solvere & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usque dum acritudinem abjiciat, viribus quidem suis imbecillius fit, sed succi pravitatem non amplius servat, quemadmodum nec porri, nec cepa, cùm bis fuerint decocta. Porrum SECTILE non differt à capitato, nisi quòd capite sit tenuiore ac etiam cervice. Ea omnia præstare valet, quibus capitatum pollere diximus. Πράσον κεφαλωτὸν, id vocant Græci, quod Latini Porrum capitatum: Arabes, Curat seu Kurat: Itali, Porro Capitato: Germani, Lauch: Hispani, Puerro: Galli, Porreau. Porrum sectile, Græci, πράσον τμητόν: Itali, Porro minore.

Porri capitati porrum. Sectivum porrum ex Columella faciendum. Porri descript. Porri facult. Matthiolo. Porri facult. ex Galeno.

Ἀμπελόπρασον. AMPELOPRASUM. CAP. CXLIV.

Ampeloprasum stomacho magis quàm porrum adversatur: plus autem excalfacit, urinam & menses vehementius ciet. Id contra serpentium morsus esse convenit.

I. AMPELOPRASUM.

* II. AMPELOPRASUM proliferum. *

Provenit

Agrestis porri consider. *Ampeloprasi vires ex Gal.* *Nomina.*

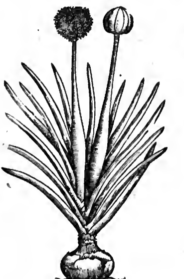
PRovenit agreste porrum plerumque in vineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον quasi vineale porrum, Græcis appellatur. Nascitur hoc in universa Hetruria non solùm in vineis, sed etiam frequens admodum secus sepes in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura nostra ipsum vulgari sermone appellant Porrandello. Porri faciem repræsentat, sed foliis, cervice capiteq; longè minoribus, & ad mandendum durius acriusq;. Estur à rusticis, & agricolis in acetariis crudum, recentis allii vice: quanquam in usu durius sit, gustu acrius, & concoctu difficilius. Est præterea Ampeloprasum (ut lib. 6. simplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius & siccius domestico, sicut agrestia omnia reliqua domesticis: ac proinde stomacho, quàm illud nocentius: sed & crassos, ac lentos humores potentius incidit, valentiusq; infarcta organa obstructione liberat. Hac quoq; ratione urinas, & menses sæpe provocavit, ubi à crassis & lentis retinebantur humoribus. Adeò vero est calidum, ut illitum cataplasmatis modo exulceret. Dictum est autem antè, quod quæ eius in modum sunt calida, extremi sint ordinis: hactenus Galenus. Cæterùm illud silentio haud dissimulandum puto, quòd Galenus minus fortasse rectè id tribuerit Ampeloproso, quod nominis significationi reclamat, & potius scorodopraso competere videtur, cùm loco citato inquit: Si inter allium & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampeloprasi invenеris. Quandoquidem scorodoprasum, teste infra Dioscoride, ut allii & porri vires, ita & nomen sibi vendicavit: ampeloprasum verò dictum est, quod in vinetis nascatur. Id quod ipsemet Galenus confirmat libro 8. simplicium medicamentorum his verbis. Scorodoprason sicut gustu, & odore mediam allii & porri qualitatem possidet, ita et vires. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus: Ampeloprasi (inquit) à porro tanta est differentia, quanta in aliis congeneribus plantis inter sylvestria & sativa invenitur. Sunt qui hoc in totum sequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm cæpas, eaq; ex parte cibo commodius, & pravo minus succo obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Porrum agreste, & Ampeloprasum dicunt: Mauritani Nabati: Itali, Porro salvatico & Porrandello: Germani, wild Lauch: Hispani, Ayos & Puerros de las vinhas: Galli, Porrée de chien, sive Porreau sauvage.

Ampeloprasum PROLIFERUM, ex radice rotunda candicante oblongis fibris capillata, caulis exsurgit cubito minor, viridis, rotundus, lævis baccis, in quo quaterna plerunq; folia oblonga, angusta: caulis summitati caput insidet, duabus membranis laxis in oblongam caudam ambeuntibus obvolutum, quibus apertis in medio quasi bulbi simul congesti conspiciuntur, unde flores purpurascentes, ex oblongis pediculis dependentes prodeunt: quibus succedunt quasi cornicula semen nigrum continentia. Hujus plures differentiæ, de quibus in historia nostra. Hoc Ampeloprasi Marthioli nomine Camerarius in sua editione exhibuit, & Ampeloprasum proliferum Lobelo dicitur: cui simile Allium, sive Moly montanum secundum gramineo folio, Clus. Pan. & Bulbi sylvestris species prima apud Cæsalpinum.

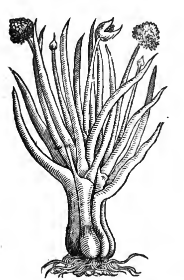
Κρόμμυον. CÆPA. CAP. CXLV.

CÆpa longa acrior est, quàm rotunda, item flava quàm candida, & sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam invitant, sitim movent & extenuant, fastidium pariunt & expurgant, alvo utiles sunt. Eæ detractis purgamentis in oleum conjectæ, hæmorrhoidas, reliquosque excretionum exitus reserant, subditæ pro balanis. Succus cum

CÆPA CAPITATA.

CÆPA SECTILIS.

melle

melle illitus, oculorum heberudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: suppressos menses pellit: caput purgat, naribus infusus: canis morsibus cum aceto, ruta & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in sole vitiligines sanat: & cum pari spodio, scabras lippitudines sedat, varos cum sale reprimit: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est: citæ alvo prodest: in auribus sonitum, ac gravitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, valet: alopeciæ earum succo perfricantur, qui celerius quàm alcyonium pilos evocat. a Largiore cibo cæpa capitis dolores ciet, coctaq; vehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui valetudinibus adversis, ea etiam cocta, plus æquo vescantur: elixa & cum passis uvis & fico illita, tubercula concoquit & celerrimè rumpit.

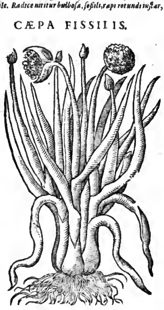
a Meum & Dra. in ... [Greek illegible] i. capitis dolorem inducit, si verò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta verò magis diuretica evadit. Cat. vero sic [Greek illegible] i. capitis dolorem inducit largius comesta, Cocta verò magis urinam movet. Uberius vero comesta in morbis lethargicos facit.

Ceparum histor. ex Theoph.

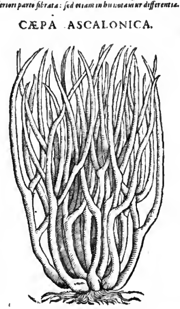
CAeparum plura diversaq; Theophrasto notantur genera lib. 7. cap. 4. de plantarum historia, ubi sic habet: Differunt & cæpa & allia genere. Sed Ceparum genera plura, ut quæ à locis nomina accepere: Gardia, Cnidia, Samothracia: item Setania & Fissiles, & Ascalonia. Ex his Setania minima, sed largè dulces. Fissiles verò & Ascalonia, tum cultu, tum natura inter se differunt. Fissilem etenim hyeme sua cum coma, inertem relinquunt, vere externa folia detrahunt & reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, simulq; inferius finduntur, unde fissiles appellatæ sunt. Quidam vel omnibus detrahenda folia censent, ut omnem suam imo contineant, neq; effusæ semine scant. Ascaloniarum peculiaris quædam natura notata est: etenim solæ fissiles, & quasi steriles, ab radice consistunt, nec ea parte crescere ac proficere possunt. Quamobrem non eas deponunt sed semine serunt: deinde circa ver, cum germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, ut cum cæteris, aut etiam prius evelli possint. Plus temporis dimissæ in terra putrescunt. Plantatæ caulem edunt, semenq; tantummodo fundunt: tum exinaniuntur atq; marescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt & colore nonnullæ: etenim apud Isum cæteræ quidem candidis similes constant, sed colore candida admodum proveniunt, Sardianasq; similiter ferre affirmant. Cretensium peculiaris maximè natura notatur, sed Ascaloniis quodammodo proxima, ut forte vel eadem [illegible]i debeat. Est enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radice crassatur: depositum verò in caulem semenq; totum funditur sine capite, saporeq; dulce est. Id enim quasi è contrario cæteris habet: omnes namq; deposita melius, celeriusq; perficiuntur. Omnes post arcturum proveniunt tepido adhuc solo, ut depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite, & circumciso. sed germinationes haud similes fieri solent. Parte namq; inferiore capa incisa, unitur, superiore herba tantùm erumpit: secta verò introrsum germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum sine capite est, & quasi longa cervice consistens: ob id germinatio tota in fronde, sæpiusq; retonditur, ut porrum: qua de causa semine seritur id, nec deponitur. Capas hisce ferè differentiis discernere licet: hactenus Theophrastus. Nascuntur Cæpa in universa Italia frequentissima, quæ etiam inibi multiplici signantur genere, ut refert Plinius lib. 19. cap 6. & ut nos quotidie videmus. Cæpa foliis proveniunt longis, fistulatis, teretibus & acuminatis. Caule verò cubitali majoriq;, tubæ faciem præ se ferente, inani ac fragili, in cujus summitate flores exeunt in globum sese stipantes, è quibus semen oritur nigrum, porraceo simile. Radice nititur bulbosa, fossili, rapi rotundi instar, & inferiori parte fibrata: sed etiam in his notantur differentiæ.

Gethyū.

CÆPA FISSILIS.

CÆPA ASCALONICA.

Quan-

Quandoquidem forma aliæ majores, aliæ minores, quædam longæ, quædam rotundæ, quædam verò fissiles proveniunt. Sicut colore rubentes, & subrubentes aliæ, quædam virides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore vel acerrima, vel mediocri acrimonia prædita sunt, aut nihil penitus acres inveniuntur. Omnium maxima sunt, quæ Gajeta Romam importantur. Hæ tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compacta sint, leviuscula tamen acrimonia pollent mansuq; teneerrima comperiuntur: ob idq; in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria ea minus acres notamus, quæ magis rubent: contra verò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ proveniant. Quam ob causam ad medicamenta potius, quam ad cibos servantur: quanquam secus fortasse in Græcia eveniat, quòd flavas candidis acriores esse memoret Dioscorides. Cæpa SECTILIS, *foliis exit, caule, floribus & semine, vulgaris cæpæ similibus, sed longè minoribus, tenuioribusq;. Bulbis verò ac cervice, oblongis, tenuibus & minimè capitatis: ob idq; germinatio tota in folia, sæpiusq; retondetur, ut porrum. Seritur in hortis ad obsonia, & condimenta paranda. Iisdem pollet facultatibus, quibus vulgaris cæpa dotatur Cæpa* FISSILIS *facie tota Ascaloniam refert, nisi quòd omnibus suis partibus major spectatur. Bulbi plures ab una tantum radicum coma oriuntur, longa tenuiq; cervice nitentes, Ascaloniæ modo, sed acredine differentes. Habentur passim in hortis in Hetruria. Ea omnia possunt, quæ & cætera genera. Connumerantur etiamnum inter cæparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus & Plinius testantur) quæ* ASCALONITÆ *ab Ascalone Judææ oppido appellantur & quibus similes sunt, Theophrasto sectiles nominata, nobis verò in Hetruria vulgò Cipolle malige.* ASCALONIA, *foliis provenit tenuibus, longis, teretibus, fistulosis, in acutum desinentibus, cervice pariter tenui, bulbis numerosis, ab imo radicum cespite prodeuntib. paulò nucis avellanæ majoribus, parvi ficis faciem repræsentantibus, sapore admodum acri, haud tamen ingrato. Seruntur Ascaloniæ cæpæ in hortis ad ciborum condimenta. Excalfaciunt & siccant: incidunt, apetiunt, provocant, depellunt. Non solùm ea omnia præstare possunt, quæ cætera cæparum genera, sed cibi appetentiam faciunt: vermes in testinorum necant, & caput non adeò lædunt. Datur Cæpa utiliter devoranda, elixa, aut sub prunis tosta, cum sacchato, anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excavatur alba ea parte, qua sunt radices, & præstanti repletur Theriaca, citrei mali succo subacta: & deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: deinde premitur & excipitur cremor, iis sanè perutilis, qui pestilentia laborant, sed illico sudare opertes affectos. Excavatur item, & cumini pulvere repleta coquitur, & exprimitur eodem modo, instillaturq; utiliter succus ad aurium surditatem Crassior Cæpæ squama sub fervente cinere tosta, antiquum capitis dolorem sedat, ubi frustulum calidum in dolentis lateris aurem introducatur, super asperso rosaceo & laurino oleo, succidaq; addita lana, quæ totam operiat aurem. Cæpæ succus cum acerrimo aceto mistus, sanguinem è naribus manantem sistit, in immissus. Cæpa (ut Memoria prodidit Gal. libr. 7. simp. med.) ex quarto est ordine excalfacientium: essentia autem ejus potius crassarum est partium. Unde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto juncta. In sole alphos abstergit, tum alopecias attrita pilos alcyonio citius restituit. Porrò si succum ejus exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, ejusq; calida: at succus aquea, aëreaq; caliditatis. Hic igitur iis, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Ex hujus temperatura tota cæpa flatuosa est manducata. Itaq; quæ temperatura sunt sicciore, minus flatuum generant hæc Galenus. Quod autem Cæpæ corporibus præbeant alimentum, supra in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de iis simul disseruit, lib. 2. de alim. facult.* Κρόμμυον *Græcè, Cæpa & Cæpe Latinè vocatur: Arabicè Basil seu Bassal: Italicè Cipolla. Germanicè* Zwibel: *Hispanicè Cebolha: Gallicè Fiboule & Oignons. Cæpa sectilis, Græcis* κρόμμυον τμητόν: *Italis Cipolle settivole. Cæpa fissilis, Græcis* κρόμμυον σχιστόν: *Hetruscis Cipolle malige Cæpa Ascalonia, Græcis* κρόμμυον ἀσκαλώνιον: *Italis Scalogna.*

Cæparū variç species.

Ascaloniæ.

Cæparum vires Matth.

Cæparum vires ex Gal.

Nomina.

Σκόροδον. ALLIUM. CAP. CXLVI.

ALlium quoddam sativum atq; hortense habetur, quod in Ægypto, singulari ut porrum capite constat, [dulce, in purpureum vergens, parvum: reliqua verò magna & candida,] ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id est spicas, Græci nominant. Aliud est sylvestre, quod ophioscorodon: id est anguinum, vocant. Vis allii acris est: excalfacit, mordet, excernit, alvum turbat, inflationes facit, stomachum exiccat, sitim gignit, flatum permovet, summam corporis cutim exulcerat: aciem oculorum esu hebetat. a [Eosdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoscorodon dicitur] latas ventris tineas in cibo sumptum abigit, urinas detrahit: contra viperarum ictus, & privatim hæmorrhoi, prodest, ita ut non aliud magis, si cum vino jugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabiosorum morsus, & illitu & cibo valet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: vocem clarificat: veterem tussim crudum coctumve lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos & lentes enecat: cremati cinis illitus sugillationibus cum melle, & alopeciis cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo & sale sanat: vitiligines, lichenas, lentigines, ulcera capitis manantia, lepras & furfures, cum melle eximit: cum thure & teda decoctum dentium dolorem levat, si in ore contineatur: contra venenatos muris aranei morsus, cum ficulneis frondibus & cumino illinitur. Fervefactæ comæ ejus, fœminarum desessionibus additum, menses & secundos partus extrahit. Allium ejusdem gratia suffitur. Factum ex eo & nigra oliva intritum, quod myttoton vocant, esu ciet urinam, ora venarum patefacit, hydropicis utile.

Concluſa ita legit Ori. [illegible] i. candido ac tenui.

a Catae. Ἐλαφοσκόροδον [illegible]

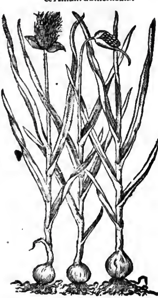
[illegible] i. Elaphoscorodon, quod & sylvestre scorodum. Romanis allium cervinum. Nascitur in montanis & asperis collibus. Simile est ophioscorodo. Vim autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuosam, alvum turbandi, stomachum siccandi & sitim faciendi.

ALlium vulgaris est notitia. Duum est generum: Sativum & sylvestre. Hujus plura sunt genera, nempe Ophioscorodon, Elaphoscorodon: ursinum & Anguineum alterum.* SATIVUM, *foliis provenit porro similibus, minoribus tamen, cervice longa, capite bulboso, quod pluribus coagmentatur nucleis sive spicis, sapore acri, sed ori non ingrato. In hortis & campis seritur. Cæterùm quanquam scribit Dioscorides Allium, quod non cohærentibus nucleis sive spicis, sed singulari & solido capite constat, in Aegypto nasci: ejusmodi tamen & in Hetruria, & in compluribus aliis Italiæ locis provenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allii meminit Theophrastus lib. 7. cap. 4. de plant. histor. sic inquiens: Allium ante solstitia, aut paulo post solstitia seritur nucleatim divisum. Discrimen eorum, quod aliud præcox: aliud serotinum: est enim genus quoddam ejusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium vocatur ma-*

Allii consideratio.

Allii descriptio ex Theophrasto.

I. ELAPHOSCOR. OPHIOSC. & Allium domesticum.

II. ALLIUM ANGUINUM.

III. ALLIUM URSINUM.

ximè tale est, quod non decoquunt, sed in myttotis utuntur: & cùm tunditur, mirum quam spuma increscat. Quin & illud differentiam facit, quòd quaedam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor & crassitudo, eorumq; causa, tempore, cultuq; penè videntur contingere ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum nec quicquam deterius, sed etiam quidam vel deposito melius id existimant. Radicis autem Allii, aut cepa haud similis ortus fieri solet: allii namq; cùm nucleus extumuerit, tota intorquetur: & hinc aucta in nucleos rursus discernitur, atq; ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At Cepe continuo ab radice aliud atq; aliud obducit, ut & bulbus, & Scylla, & ejusmodi omnia. Etenim allia & cepa, si non evellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoq;, & allium capitari posse, & Capa affirmant: hactenus Theophrastus de allio domestico. SYLVESTRE *verò, quod Graeci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinum allium vocant, ubiq;, in montibus praesertim, & collibus nascitur, singulari capite constat, nullis divisum nucleis, sativo longè minus, sed odore & sapore illi persimile: foliis angustioribus, gracili caule: in cujus cacumine flos emicat, ex rubeo purpurascens, à quo nigrum gignitur semen. Simile huic habetur, quod ἐλαφοσκόροδον (Graeci vocant, id est, cervinum Allium) appellatur. Quare utrumq; unà cum domestico, quod medium locum tenet, hic appingi curavimus. Atqui cùm ophioscorodon aliquando in montibus legerem unà cum aliis herbariis, nobis occasionem praebuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter versati sunt Arabes, & eos secuti: quòd pro scordio herba, quae trissaginem foliis aemulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium sylvestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum suffecerint, non minus vocabulorum vicinitate, quàm imperitia decepti, ut sequenti libro in scordii mentione (Deo favente) latius explicabimus. Porrò illud hic silentio non dissimulandum duxi, ne fortè seplasiariis imponat, quòd Brasavolus apertè fallis deprehenditur libro suo de simplicium examine Romae prim excuso, ubi sylvestre allium ampeloprason sive scorodoprason à rei medicae auctoribus appellari scribit. Quae in re non uno tantum, meo quidem judicio, sed duplici, pace ejus dixerim, notatur errore. Primum quòd existimaverit, allium sylvestre scorodoprasum vel ampeloprasum esse. Deinde quòd certò credidevit, am-*

Allium sylvestre.

Arabum lapsus.

Brasavoli error.

10

20

30

40

50

60

vit, ampeloprasum, & ſcorodopraſum unam & eandem plantam eſſe. Hi Braſavoli errores manifeſtè redarguuntur Dioſcoridis auctoritate. Siquidem is non ſolùm eas plantas nominibus, ſed etiam capitibus & facultatibus diſtinxit: quem etiam ſecutus eſt Galenus licèt, ut in ampeloprasо diximus, huic tribuerit, quod ſcorodopraſo tribuendum erat. In his igitur palàm fit, allium ſylveſtre ophioſcorodum appellari: ſylveſtre porrum, quòd in vineis proveniat, ampeloprason: tertium verò, quod promiſcuas allii, & porri facultates obtineat, ſcorodopraſum. Quare mirari ſubit Braſavolum virum aliòqui doctiſsimum, quomodo is, qui ſimplicium medicamentorum examen conſcripſit, hæc in Dioſcoride & Galeno non viderit, vel non animadverterit. Cæterùm plantam, quam hic novam expreſsimus, ANGUINUM quoque allium appellare libuit, quòd radix non ſolùm genuino allii ſapore, odoreq́ue ſit prædita, verùm etiam, quòd folia nigris ſint maculis conſperſa. Folia profert Lilio convallio ferè ſimilia, anguſtiora tamen, & nigris maculis reſperſa: quinetiam caulis iiſdem inſicitur notis, Dracunculi majoris modo, quo factum eſt, ut à nobis allium Anguinum fuerit appellatum. Cervice nititur longa: radice bulboſa, involucris, ut in croco circumtecta, numeroſis inferna parte fibris, vulgaris allii odore, ſaporeq́ue prædita. Excalfacit & ſiccat perinde ac Allium agreſte, & ſuis in facultatibus illi per omnia ſimile exiſtit. Nunc primùm à me inventum eſt, dum ſuperiori Anno M. D. LXIII. montes qui Bohemiam à Sileſia diſterminant, in quibus Albis fluvius originem ducit, perluſtrarem. Addidimus & URSINI allii quoq́ue imaginem, ſed cùm de viribus hactenus nihil certi exploratiq́ue habeamus, non eſt ut latius de eo ſermonem faciamus. Foliis exit latis, minoris plantaginis ferè æqualibus, frequenter ſtriatis, caulibus anguloſis, in quorum ſummitate flores ſunt in umbella ferè modum ſe diffundentes. Radice nititur bulboſa, ſpicataq́ue, lilii albi modo dependentibus una ſede capillamentis. Naſcitur in collibus, in ſylvis, & aliquando inter ſegetes. Ea omnia præſtare poſſe creditur, quæ cæteris agreſtium alliorum generibus aſsignantur. Allium (ut Galenus inquit libr. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus:) deſiccat & excalfacit exceſſu quarto, quin etiam digerit, obſtructiones aperit. Σκόροδον, Græci, Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin & Thum: Itali, Aglio: Germani, Knoblauch: Hiſpani, Ayos: Galli, Ail & Aux. Allium anguinum: Italis, Aglio ſerpentino. Allium urſinum: Italis, Aglio de gli Orſi: Germanis, Bär- und Hunds-knoblauch.

Galenus.

Allium Anguinum.

Allii Urſini mentio.

Allii ex Gale. facultas.

Nomina.

Allium, ab halante gravi odore, ab Ægyptiis unà cum Cepis, pro numine habitum, Plinio lib. 19. cap. 6. authore, & Plutarcho, qui 4. in Heſiodum commentario, cur coluerint oſtendit: cujus novendecim ſpecies in Phytopinace noſtro recenſuimus: hac prima figura tres proponũtur, Elaphoſcorodon, Ophioſcorodon & Allium domeſticum, cujus genus quoddam capitibus ingentibus ex Africa adfertur: eſt & quoddam Amphicarpum, quod & radicum nucleis ſeritur, & ſeminibus, quæ nucleos ſimilitudine referunt. Quod verò Elaphoſcorodon appellatur, dicitur Allium Caninum, Trago, Allium ſylveſtre, Fuchſ. Geſ. hor. Thal. Cæſalp. Caſt. Allium ſylveſtre tenuifolium, Lob. & Dodo. fol. Ampeloprasſon, Cord. in Dioſc. Loni. Allium tenuifolium, Cam. Ipſius verò Matthioli Ophioſcorodon, Allium bicorne vocamus: Allium caninum alterum, Trag. Allium ſylveſtre alterum Fuch. Allium ſylveſtre majus, Dod. gal. Scorodopraſon Lonic. II. Allium anguinum Matth. Lug. Allium ſerpentinum, Caſt. Lob. cui & ophioſcorodon. Allium alpinum, Geſ. hor. Tab. Cam. Victorialis longa, Geſ. hor. Cluſ. Pan. Hoc foliis eſt oblongis, anguſtioribus: eſt rotundis latioribus: illud fœmina, hoc mas cenſetur. III. Allium urſinum Matt. Fuch. Dod. gal. Lob. obſ. Caſt. Cluſ. Pan. Cæſ. Thal. Cam. Lugd. Allium urſinum latifolium, Lob. icon. Lugd. Allium ſylveſtre, Brunſ. Trag. Cord. in Dioſ. Allium ſylveſtre bifolium, Arctoſcorodon, Geſ. hor. Allium ſylv. latioris folii, Dod. folio.

Σκοροδόπρασον.

SCORODOPRASUM. CAP. CXLVII.

SCorodopraſum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri & allii particeps. Unde promiſcuas ſibi vires ex utroque vendicavit, effectus allii & porri præbens: inefficacius tamen coctum, porri modo, dulceſcit, & in olerum vicem tranſit.

QUoniam antiquorum nullus, præter Dioſcoridem, Galenum & Paulum, Scorodopraſi meminit, propterea exiſtimat Marcellus arte & cultorum mangonio, ex allio & porro invicem ſub terra colligatis, non autem natura, ſcorodopraſum provenire. Sed hâc in re Marcellum, pace ſua dixerim, cæcutiſſe illud manifeſto indicio eſt, quòd compertum ſit, legitimum Scorodopraſum natura, non mangonio factum, in compluribus Italiæ locis ſponte ſua naſci, in pratorum agrorúmque marginibus, & propter ſepes: ac inde poſtea tranſlatum, in hortis & viridariis depoſitum vireſcere, ita ut intuentibus legitimum ſe oſtendat, & Marcelli errorem prodat. Creſcit id porraceis foliis, quæ digitis attrita ita allium & porrum ſimul reſipiunt, ut illorum etiam effectus præbeant, quemadmodum rectè prodidit Dioſcorides, & Galenus atteſtatur libro octavo ſimplicium medicamentorum, his paucis: Scorodopraſum ſicut guſtu & odore medium allii & porri qualitatem poſsidet, ita & vires. Id Græcè Σκοροδόπρασον, Latinè ſimiliter, Scorodopraſum appellatur: Italicè, Scorodopraſo: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, ail porreau.

Scorodopraſi conſideratio.

Marcelli error.

Scorodopraſi vires ex Gal.

Nomina.

[illegible] **SINAPI.** **CAP. CXLVIII.**

a Meum & Cat on [illegible] ... quodnon obaridū eſt & ſulvum.

SInapi hortenſe, aliqui napi vocant. *a* Eligi debet adultum, valde rufum, non magnopere ſiccum, ſed quod fractum internè vireſcat, & veluti quodam ſucco madeat, cæſium colote: ſiquidem tecens id genus, tempeſtivum habetut. Ad calfaciendum, extenuandum, extrahendum, efficax eſt. Ad eliciendam capitis pituitam manditut: contra præduros tonſillarum tumotes, ac vetetem calloſamque arteriæ ſcabtitiem, ſuccus ex aqua & melle convenienter gargarizatur: ſternutamenta ciet, tritum & naribus admotum: comitialibus quoq; auxiliatut: fœminas vulvæ ſtrangulatu oppreſſas excitat: lethatgicis, detaſo capite, illinitur. Cum ficis admiſtum, donec rubeſcat locus, & ad coxendicum cruciatus impoſitum, ad lienes & omne genus doloris confert, cùm petmutandæ valetudinis cauſa ex alto vitia extrahenda ſunt: alopeciis illitum medetut: faciem purgat: ſugillata cum melle, adipe aut ceratorapit: fetæ impetigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntut: contra febrium circuitus aridum bibitut, aut potui, polentę modo inſpargitur: extrahentibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuantibus utiliter admiſceti ſolet: tritum gravitati aurium, & ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum ſcabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expreſſus tecenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur.

SINAPI I.

Sinapiſ ſidēr. ex Plinio.

SInapi, Plinio libr. 19. cap. 8. auctore, trium eſt generum. Quorum unum gracili aſſurgit folio: alterum rapitiam frondem exprimit: tertium eruca folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obſervantur in Italia: Illud ſiquidem, quod tum folio, tum etiam ſemine tenui naſcitur, erraticum eſt. Folia habet tenuiora, plura ex uno ramuſculo prodeuntia, caulem rectum, firmum, aſperum, ſcabrum, hirſutumq;, à medio ramoſum: corniculis numeroſis atque hirſutis. Naſcitur locis incultis, in campeſtribus, & inter rudera. Ea omnia præſtare poteſt ſemen, quæ ſativo ſinapi aſſignantur. Quod verò rapi fronde conſtat, cæteris majus, hortenſe eſt, caulem mittit vegetum, ſubhirſutum, à quo ramuſculi ſuperiori parte creſcunt, in quibus ſemen ſubrufum in corniculis provenit, acerrimo ſapore, ac etiam olfactu

SINAPI II.

SINAPI III.

infeſtum.

infeſtum. Seritur in hortis paſſim ab olitoribus, ejuſq; in officinis uſus. Tertium deinde & ipſum ſativum eſt, ſemine albo, minusq; acri. Folia exit ſylveſtri erucæ ſimilibus frequenter laciniatis, ramis tenuibus, in caulis ſummitate exeuntibus, in quibus utrinque ſiliquulæ ſpectantur, albo intus ſemine, non adeò, ut in aliis generibus acri: quare non adeò ut illa excalfacit & ſiccat. Itaque etſi ad omnia utile habeatur, ad quæ cætera genera, imbecillius tamen eſt. Tritum hoc, muſtoq; recenti commiſtum, diutius ejus dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quòd ebullitionem reprimat. Eaq; propter qui ex Tridentino agro in Germaniam muſtum comportant, hoc Sinapis genere cadis impoſito, dulcedinem muſti conſervant. Seminis farina illinitur aceto ſubacta, ad ſerpentium & ſcorpionum ictus, pota autem ſuccurrit fungorum venenis. Manditur ſemen contra dentium dolores: datur quoq; utiliter ſuſpirioſis & aſthmaticis: ſenſim purgat: menſtrua & urinam ciet. Illinitur etiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sordities corporis omnes expurgat: & cuti nativum conciliat nitorem, ſi cum ea aqua ſubacta fricentur ea corporis partes, quæ extergendæ ſunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapiſmum vocant, quo veint irritamento langueſcens ventriculus ad appetendum cibum excitatur. Eo enim velut igniculo, moroſius palatum titillante, vorandi conciliatur aviditas, ſed hujus vis confeſtim in ſublime fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Sinapis temperamentum tantummodo expreſſit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sinapi calfacit, & deſiccat quarto ordine. Huic nomen Græcum Σίνηπι & Νάπυ: Latinum quoq; Sinapi & Sinapis: Arabicum, Cardel aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Senff: Hiſpanicum, Moſtaza: Gallicum, Seneve. Sinapi alterum, Græcis, σίνηπι ἕτερον: Italis, Senape ſive Senanro ſalvatico. Sinapi tertium, Italis, Senape bianca ſive Rocchetta: Gallis, Moſtarde blanche & douce.

Sinapi vires ex Matth.

Sinapiſmus.

Sinapis vires ex Galen.

Nomina.

Sinapi παρὰ τὸ σίνεσθαι τὰς ὦπας, oculos enim lædit, cujus ſeptem ſpecies in Phytopinace propoſuimus. I. Sinapi rapi folio, luteo ſemine, & Sinapi alterum Plinii, C.B. Sinapi primum, Matth. Lacu. Cæſalp. Sinapi, Matth. in icon. Geſ. hort. Caſt. Sinapi ſecunda ſpecies, Dod. gal. Sinapi ſativum prius, Dod. fol. Sinapi hortenſe luteum, Lonic. Sinapi hortenſe, Cord. in Dioſc. Lugdun. Sinapi ſativum Erucæ aut rapi folio, Lob. II. Sinapi apii folio, & Sinapi gracile Plinio, C.B. Sinapi, Bruuf. Sinapi luteum ſativum alterum, Trago. Sinapi alterum, Matth. Lacu. Cæſalp. Sinapi primum, Caſt. Sinapi hortenſe, Fuchſ. Dod. gal. Sinapi ſativum, Lugd. Sinapi ſativum alterum, Dod. fol. Sinapi ſylv. luteum, Lonic. Sinapi agreſte apii aut potius laveris folio, Lob. Hoc ſemine eſt vel ſubruffo, vel albo. III. Sinapi Erucæ folio, C.B. Eruca ſive Rucula marina minor, & Sinapi novum, Trag. Sinapi tertium, Matth. Caſt. Cæſ. Sinapi ſylveſtre, Dod. fol. Lugdun. Sinapi ſylveſtre minus, Burſæ paſtoris folio, Lob. Eruca, Dod. gal. Eruca ſativa, Fuch. Eruca ſylv. Geſ. hort. Eruca aquatica, Lonic. Luteo & albo flore eſt. Elegans eſt etiam Sinapi parvum, ſiliqua aſpera, cujus deſcriptionem in Phytopinace dedimus.

Κάρδαμον. NASTURTIUM. CAP. CXLIX.

NAſturtium optimum conſtat eſſe Babylonicum. Omnium ſemen eſt acre: excalfacit, ſtomacho adverſatur, alvum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menſes cit, venerem ſti-

I. NASTURTIUM.

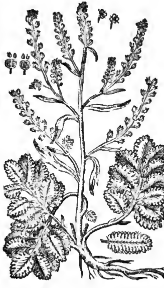

*II. NASTURTIUM CRIſpum latifolium. *

mulat, sinapis & erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines abstergit. Illitum cum melle lienem extenuat, favos expurgat: pulmonum vitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atq; eas suffitu fugat: capillorum defluvia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque discutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor.

* III. NASTUR. CRISPUM Angustifolium. *

*IV. NASTURTIUM LAtifolium. *

Nasturtii consider.

Nasturtium hortis familiaris & frequens herba est, tenuis, foliis parvis, laciniatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubeum nigricante, folliculis rotundis ac pressis contento, thlaspi modo, acri sapore. Seritur passim in hortis, & usurpatur ad ciborum condimenta & intinctus, & venit quoque aliis cum herbis in acetariis.

Plinio notatur.

Plinius author est libro 20. cap 13. album & nigrum reperiri. Verùm cum Nasturtium Ventrem subsidere scribit, vel codicem eo in loco depravatum, vel Plinium ipsum Nasturtii naturam non rectè novisse, & ideo in hoc deceptum esse crediderim, quòd experimento, & Dioscoridi repugnet.

Nasturtii vires ex Matth.

Excalfacit, attenuat, mundat, aperit, urit, extrahit, resolvit, & incidit. Animum exacuere vescentibus traditur, unde animi torpore affectos ad nasturtium devorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem mulcet, si calidus in aure dolentis lateris fuerit instillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem subducit, capitis vitia purgat, visumq; clarificat.

Nasturtii vires ex Galen.

Nasturtii semen (ut libr. 7. de simplicium medicamentorum facultate memoria prodidit Galenus) adurentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atque adeò quodcunq; aliud rubrificationem postulat, eo perinde atq; sinapi excalfaciunt. Miscetur quoq; remediis, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos valenter incidere valeat: velut & sinapi Nam omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini vim possidet. Humida verò adhuc, & viridis propter aqueæ humiditatis admistionem, multò semine inferior est: adeoq; sic mordacitas ejus moderata est, ut cum pane ea uti liceat, ceu obsonio.

Nomina.

Κάρδαμον Græcis: Nasturtium Latinis vocatur: Mauritanis, Norf alchef seu Narf: Italis, Nasturtio & Agretto: Germanis, Kressen und Gartenkreß: *Hispanis, Nasturcyo & Malpica: Gallis, Cresson de jardin & Nastort.*

Nasturtium à narium tormento Plinio libr. 19. cap. 8. quod dividimus in hortense, pratense, aquaticum & montanum: hic de hortensi, quod triplex, latifolium, commune & minus. I. Nasturtium hortense commune, seu Nasturtium album Plinii, C.B. Nasturtium, Brunf. Matth. Anguill. Cord. in Diosc. Lon. Lac. Dod. gal. Lob. obs. Cæs. Cast. Taber. Cam. Nasturtium hortense, Trago, Fuchs. Dodo. fol. Lob. icon. Lugd. Nasturtium majus album, Ges. hort. Variat, aliud enim est foliis simplicibus, quod læve & albius: vel subhirsutum, minusque album: aliud foliis valdè divisis, hocque majus & minus: illud crispum & non crispum. Quod crispum est, vel II. latifolium est, vel III. angustifolium, ut ex figuris appositis colligere est, nec alia descriptione indiget. Utrumq; copiosè vidimus in horto Abbatiæ S. Fridolini in Seckingen, cùm Reverendiss. Princip. D. Jacobeæ à Sultzbach ejus cœnobii Abbatissæ, valetudinis causa adessemus, & quidem semine ex Turgavia allato. IV. Nasturtium hortense LATIFOLIUM ex radice oblõga, tenui, leviter fibrosa, caulem emittit cubitalem, rotundum, qui in alios brachiatur: folia ad radicem plura, longis pediculis donata, quæ nec divisa, nec laciniata, sed longa, integra, obscurè serrata: quæ verò in caule observantur, quemadmodum & flores & techę, vulgari Nasturtio respondent: sic & color & sapor idem. A fratre D. Johanne Bauhino, Ill. Ducis Wirtenbergici Archiatro, primò accepimus.

Θλάσπι. THLASPI. CAP. CL.

THlaſpi herbula eſt anguſtis foliis, digitali longitudine, in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diviſis, binum dodrantũ cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis: fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtii, incluſo vaſis lenticulæ effigie, niſi quòd infringitur, un-

10

I. THLASPI. I.

*II. THLASPI VVLGATVM. ſerrato folio. *

20

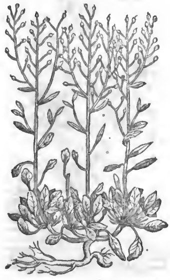
30

III. THLASPI. II.

40

IV. THLASPI III.

50

60

de nomen accepit, flos albicat. Nascitur in semitis, a & sepibus, fossisq;. Semen asperi gustus excalfaciens: bilem utrinq; extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: sanguinem potu educit, internas suppurationes rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi tradit Crateuas, quod aliqui Persicon sinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis: utile ischiadicorum infusioni.

a Meum ἀπὸ ϑλίβειν καὶ τοίχων ἐν ἔρποις & parietibus. Dra. τεχνικῶς καὶ τάφοις. in sepibus. & sepulchris.

Thlaspi consider.

Tametsi Thlaspi, cujus hic imaginem habemus, caule jam edito, folia non sit in cacumine divisis, cum tamen ceteras habeat notas, quas suo Thlaspi inscripsit Dioscorides, nihil impedit, quin credam id esse legitimum, & praesertim cùm jam observaverim, antea quàm caulescat, ipso ineunte Vere, hoc Thlaspi folia fundere, humi accubantia, quae utrinque circa cacumen divisa sunt, sed haec adeò fugacia sunt, ut paulò post conflaccescant, & pereant. Quae autem in caule habentur, sunt quidem, ut Dioscorides inquit, angusta, subpinguia, & digitali longitudine: caule deinde est tenui, duorum dodrantum longitudine, non sine adnatis ramulis, in quibus fructus circa ipsos totos spectantur, nempe folliculi compressi, lenti, aut disco similes, in quibus semen concluditur, nasturtio simile, acuto sapore. Nascitur in semitis, sepibus & fossis, quin etiam inter rudera, & in vetustis aedificiorum muris & tectis. Ideoq; manifesto hallucinatur novus quidam stirpium censor, qui hoc Thlaspi Crateuae, non Dioscoridis esse contendit. Error patet quòd Dioscorides Crateuae Thlaspim scribat

Cujusdã error.

*V. THLASPI SAXATILE minori folio. *

VI. THLASPI IV.

foliis esse latis, & radicibus magnis, quibus qui non videt carere hoc nostrum, is prorsus caecutire dici potest. Atqui si planta est, quae nobis nota sit, quaeq; Crateua Thlaspim referre possit, eam ipsam ego putarem esse, quam superius statim post raphanum appinximus, & Vulgarem Raphanum & Rusticanum appellavimus. Siquidem haec lata folia habet, & radices magnas, & ad Ischiadicos herba nobilis est. Caeterùm planta quam THLASPI ALTERUM *vocavimus, quòd ejus semen Thlaspis haud absimile videatur, foliis exit altero majoribus, latioribusq; prope caulem divisis, & per ambitum serratis: caule firmo ramosoq;: siliquis latioribus in cacumine divisis pressisq;, in quib. semen minutum continetur, aureo colore. Nascitur in agrorum marginibus & inter segetes. At* TERTIUM *foliis provenit à radice numerosis, oblongis, subalbicantibusq;, minime gustatu acutis, caulibus & ramis tenuibus, tenuibusq; folliculis circumquaq; stipatis, in quibus semen Thlaspi simile, acerrimi gustus: nascitur in agro Pragensi, locis saxosis & asperis. Floret medio Vere, & Junio mense fert semen, acuto sapore.* QUARTUM *folia profert longa, angusta, raraq;: caulem ramosum, & folliculos in umbellis congestos, in quibus semen. Nascitur in incultis locis & in collibus. Verùm non desunt, qui existimaverint, Thlaspi, & Bursam pastoris vulgò dictam, unam & eandem esse plantam, cùm tamen hujusce Bursae pastoris folia, quae per ambitum sinuatim laciniata visuntur, semenq; his, quae de Thlaspi memoria prodidere Dioscorides, & Galenus, minimè conveniant: eorum sententia prorsus explodenda videtur. Caeterum legitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maximè abundat, & Goritiensis ager, & Gradiscae moenia, ea parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acertimum in Pago sancti Petri non longè à Goritia, aliisq; circumstantibus locis, semine perquàm acri, in folliculis incluso, in cacumine divisis, lenticulae effigie, superna parte pressis, ut Dioscorides inquit. Semen Thlaspi excalfacit, exiccat, attenuat, urit, extrahit, provocat, expurgat & incidit, perinde ac Nasturtii semen. Alterius semen minus mordet, minusq; longè calfacit & siccat, atq; etiam caetera minus praestat, quàm alterius. Tertium id quod alia genera praestat, sed non adeò vehementer. Quarti semen cùm accerrimo habeatur sapore, pariter calfacit, & siccat, & ea omnia praestare potest, quae primi generis Thlaspi adscribuntur. Meminit Thlaspis Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Thlaspi semen habet, & ipsum facultatem acrem, adeò ut internos abscessus potum disrumpat. Menses ciet, & foetus enecat, per sedem infusum Sanguinolentia evacuans, ischiadibus prodest. Est enim aliqui tum supernè, tum infernè biliosorum humorum evacuatorium, acetabuli mensura*

Thlaspi alterum.

Thlaspi vires ex Galen.

VIII. BURSA PASTORIS.

menſura potum. Et libro primo de antidotis: Utuntur Thlaſpi (inquit) quod è Creta affertur, quodq; ubique naſcitur, colore inter luteum, & flavum medium, figura rotundum, exiguum adeò ut multoties grano milii cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exactè rotundam habet, & antedictum magnitudine permultùm ſuperat, atque ab uno latere parvam quandam, veluti compreſſionem præ ſe fert, unde & nomen obtinuit. Provenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimùm. Ideoque non abſolutè quod inde adſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiariter in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile: hæc de Thlaſpi Galenus. Ex quibus ſatis conſtat, Italicum thlaſpi illi, quod Cappadocia profert, non eſſe viribus comparandum. Reliquum eſt, ut de BURSA PASTORIS, *cujus ſuperius meminimus, aliquid in medium afferamus. Caules edit teretes, ſeſquidodrantales ramis tenuibus in ſummitate emergentibus, folia ejus prima verbenacæ proxima ſpectantur, ſed quæ in caule ſunt Thlaſpi æmula ſunt: radicem habet tenuem candidamq;: flores edit in ſummis ramulis albos, è quibus preſſa oriuntur ſiliqua, cordis ferè imaginem referentes, ſemine intus parvo ac minuto. Naſcitur ferè ubiq;, præſertimq; ſecus vias, in antiquis ædificiorum parietibus, in hortis & vineis, & inter rudera. Sed cùm veteres nihil de hac poſteritatis memoriam andaverint, ea tantùm recenſebo, quæ à recentioribus de ejus viribus adnotata invenio, cùm planta ipſa omnibus vulgò notiſſima ſit. Eſt igitur Burſa paſtoris ex refrigerantium, exiccantium, & adſtringentium genere. Quapropter prodeſt attrita, & emplaſtri more impoſita inflammationibus, & ſacris ignibus. Decoquitur pluviali aqua cum plantagine. & Armenio luto. bibiturq; ejus decoctum ad inteſtinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Herba ſuccus recentia vulnera glutinat, & auribus purulentis infuſus medetur. Siſtit menſium abundantiam, ſi ejus, & perſicariæ decocto inſideant mulieres, eſturq; ad idem, & contra deniq; omnes ſanguinis fluxiones efficax eſt, tam devorata quàm admota, tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa, additur in emplaſtris, quæ ad capitis vulnera componuntur, & in unguentis compluribus. In calceos conjecta, & nudis pedibus preſſa, auriginem tollit. Quæ herba* θλάσπι *Græcis, Thlaſpi quoq; Latinis dicitur: Barbaris Naſturtium tectorum; Italis, Thlaſpi: Germanis,* Beſenkraut: *Hiſpanis, Paniqueſo de florblanquo: Gallis, Seneve ſauvage. Thlaſpi ſecundum ſive alterum, Græcis* θλάσπι ἕτερον: *Italis, Thlaſpi maggiore. Burſa paſtoris, Italis & officinis eodem nomine appellatur, quin etiam Sanguinaria aliquibus, nonnullis Herba cancri, & aliis Criſpula quoq; vocatur: Germanis,* Seckelkraut und Teſchelkraut: *Gallis, Bourſe à paſteur.*

Burſæ paſtoris vires Matthioli.

Nomina.

† *Hoc loco Ruellius legiſſe videtur* φακοειδὲς, *quòd verterit lenticulæ effigie: nec temere, quòd Thlaſpi ſemen illi pulchrè reſpondeat. Verùm vulgati Græci codices habent* δισκοειδὲς, *hoc eſt, diſci figura.*

Thlaſpi à fructus forma nomen accepit, qui velut infractus & contuſus eſt, cujus genera viginti novem in Phytopinace recenſuimus. I. Thlaſpi folio acuto, C.B. Thlaſpi primum, Matth. Lugd. Thlaſpi vulgariſſimum Vaccariæ folio, Lob. Thlaſpi alrerum, Dod. fol. II. Thlaſpi vulgatum ſerrato folio: hoc nobis vulgare eſt & dicitur Thlaſpi, & vulgare Thlaſpidion, Trag. Thlaſpi latifolium, Fuch. Thlaſpi minus latifolium, Lonic. Thlaſpi alterum, Dod. gal. Thlaſpi ſecundum, Tab. utrùm hanc exprimere voluerit, Matth. & Lob. ſubdubitamus, ſiquidem ſimilem primæ necdum videre licuit. III. Thlaſpi ſiliquis latis, C.B. Naſturtium quartum, Trag. Thlaſpi ſecundum, Matth. Lugd. Thlaſpi primum, Dod. gal. Lugd. Thlaſpi Drabæ folio, Lob. obſ. Thlaſpi Dioſcotidis Dtabæ & Chamelinæ folio, Lob. icon. Thlaſpi latius, Dod. fol. Thlaſpi majus, Tab. Thlaſpi platycarpon, Cam. hort. Thlaſpi, Cæſalp. IV. Thlaſpi ſaxatile, C.B. Thlaſpi tertium Matthioli, Lugd. Thalio: ut in noſtris montoſis provenit, delineari curavimus. V. Thlaſpi ſaxatile minori folio, à radice craſſa è rupium fiſſuris prodeunte, caules exſurgunt ſeſquipalmares, etiam breviores, tenues, qui aliquando in ſummo in ramulos brachiantur: folia ad radicem plura, brevia, oblonga, acuta & leviter crenata, quæ in caule pauca ſunt & anguſtiora: in ramorum ſummitate floſculi albicantes, quibus ſuccedunt folliculi copioſi, oblongis pedicellis inſidentes, tenues, ex rotunditate oblongi, membranoſo ſepro diſtincti, ſemen minutum, flavum, acre continentes. Provenit in noſtro monte Waſſerfall: Sic & in Helvetiorum & Rhætorum alpibus. Dicitur Thlaſpi terrium Saxatile, Camerario in editione ſui Matthioli. VI. Thlaſpi umbellatum Creticum, C.B. Thlaſpi quartum, Matth. Lugd. Arabis ſive Draba, Dod. gal. Geſ. hort. Lugd. Draba ſive Arabis, Dod. fol. Thlaſpi Creticum, Geſ. hor. Tab. Cam. Cluſ. Pan. Cæſ. Thlaſpi Candiæ umbellarum Iberidis fol. Lob. In hac figura folia inferiora Iberidi ſimilia, ſunt à pictore omiſſa: flore eſt communiter purpureo, aliquando albo, luteo nondum vidimus: VII. Thlaſpi villoſum: Ex radice tenui oblonga albicante, caulis pedalis, unicus rotundus, villoſus ſeu hirſutus exit, ad cujus exortum folia octo vel decem humi ſtrata, longis pediculis donata, cuſpide orbiculata, hirſuta: quæ verò caulem cingunt, longè breviora ſunt, pediculis carentia, latioreq; baſi ipſum amplectentia, horumq; quædam leviter crenata: flores obtinet albos quatuor foliolis compoſitos, quibus ſuccedunt ſiliquæ ſatis magnæ, hirſutæ, compreſſæ, ſuperiore parte fiſſæ, ex quarum medio apex prodit: utriculis duobus donantur, in quibus granula aliqnot ruffeſcentia, acri ſapore prædita continentur. Hoc anno 1577. legimus (licet & Monſpeſſuli ſponte proveniat) in Patavino horto

Thlaſpi

* VII. THLASPI VILLOSUM. *

Nomina.

Thlaspi pilosi nomine: verùm cum hirsutie canescat, villosum appellare lubet. Hujus semine olim in Italia pro veri Thlaspeos semine usus fuit, sic dictante Nobiliss. Jacobo Antonio Cortuso, Patr. Patavino, hortique Medici ibidem nunc præfecto. VIII. Bursa Pastoris major, folio sinuato, C.B. Bursa pastoris major, Brunf. Trag. Gef. hort. (cui & Thlaspi faruum) Taber. Bursa pastoris, Matth. Cord. in Diosc. Lac. Lob. Cæs. Thal. Cast. Lugd. Pastoria Bursa, Fuch. Dod. gal. & folio. Sunt & Bursæ aliquot species, ut in Phytopinace monuimus.

Ἄραβις, ἢ Δράβη. ARABIS, SIVE DRABA. CAP. CLI.

DRaba herba ad cubiti altitudinem assurgit, tenues spargens ramos, & ex utroque latere folia, ceu lepidii, sed molliora, & candidiora. In cacumine verò sambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptisana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obsoniis admiscetur.

Drabæ consider.

DRaba caput multū sanè argumentu conspicuum est, esse Dioscoridi adulterinum. Nam si primùm plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facilè conjiciemus, (ut Marcellus rectè animadvertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos authores, quicquam de Arabi, Drabáve scriptum reperiatur, hinc facilè conjici potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Ad hæc illud quoq; rem sic se habere, maximè arguit, & ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quod hic in Græco exemplari manuscripto in secundo hoc libro habeatur, tum ut hîc statim post Thlaspi, tum etiam post Glastum, ad libri calcem intrusa: sed istic Arabis appellatur, & aliâs istic de ipsa traditur, etiam iisdem verbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maximè cùm apud nullum alium scriptorem, neq; Drabæ, neq; Arabis mentio fiat. Cæterùm quocunq; modo res se habeat, mihi dubitandum haud quaquam fuerit, quin planta, cujus hîc imaginem expressimus, legitima genuinaq; sit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Nasturtii generibus adjecit, & eam Nasturtium

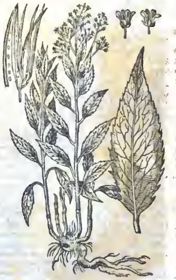
Draba Diosc. adulterina

Draba Serapion.

I. ARABIS, SIVE DRABA.

* II. DRABA LUTEA. *

orien-

orientale nominat, quod inſignis ejus acrimoniæ indicium eſt: & quoniam in noſtrate leviuſcula ſentitur acrimonia, idcirca an hæc, quæ in Italia naſcitur, Serapionis ſaltem ſit Draba, ego profectò affirmare non auſim: niſi fortè id Drabæ accidat pro regionum diverſitate, quemadmodum Aro evenire inferius dicitur ex Galeni auctoritate.

Herba, quæ δράβη & δραβὴ Græcè: Arabis item, & Draba Latinè pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Naſturtium Orientale: Gallicè Drave. Nomina.

Draba prima umbellata C.B. Arabis ſive Draba. Matth. Lob. (cui & Naſturtium Babylonicum) Lugd. Arabis, Lacu. Lon. Arabis vetior, Cam. Draba Dioſc. Cæſ. Caſt. Draba vulgaris prima, Cluſ. Pan. II. Draba lutea longiſsimis ſiliquis C.B. Ex radice longa, dura, albida, acri, caules bicubitales & altiores, graciles, rotundi, ſtriati exurgunt, qui ſupra medium in plures ramulos, leviter villoſos brachiantur, quorum ſummitatibus floſculi ſine ordine, nec in umbella, copioſi, lutei, ex quatuor foliolis compoſiti inſident, quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, ſtrictiſſimæ, ſemen tenue, flaveſcens & acre continentes. Folia verò oblonga, brevibus pediculis donata, acuminata, per oras crenata, rarius laciniata, & leviſsimè villoſa ſunt. Hanc Tubingæ collegimus ad Necarim, quamvis & Heidelbergæ reperiatur, & Burnij in Rhætia ſponte proveniat: Cl. Cameratius primus in ſuo Matthiolo, Arabis quorundam nomine pinxit.

Ἐρύσιμον. IRIO. CAP. CLII.

ERyſimon, Latini Irionem vocant, juxta urbes, rudera, hortoſque naſcitur: foliis erucæ ſylveſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco corniculatis: ſemine naſturtii, exiguo, urentis guſtus. Contra thoracis fluxiones efficax eſt, *a* & ſi purulenta extuſſiuntur: regio morbo, & coxendicibus prodeſt: contra venena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua aut melle utiliter *b* cęcis carcinomatis, parotidibus, *c* duritiis mammarum, & teſtium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clyſteres fiet, ſi aqua madeſcat, atque torreatur, vel linteo illigatum, *d* pinſita farina oblitum peraſſetur.

a Drag. Ἐμπύων, βηχῶν. i. e. ſuppuratis, tuſſi. Meum ἰκτερικοῖς, ἰσχιάδας, ἐκλείγματα σὺν μέλιτι, πίνεται δὲ καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα φάρμακα. i. icterium, coxendicum dolores delincta cũ melle. Bibuntur etiam adverſus lethalia medicamẽta. *b* Drag. μικρὰ. i. e. parva. *c* Meum κρυπτὰ. i. e. Cæca. *d* Catac. διδύμων καὶ μαστῶν φλεγμονάς. i. teſtiũ & mammarum inflammationes. *e* Meum σταῖς. i. farina ſubacta.

I. IRIO.

II. IRIO ALTERA.

QUanquam Theophraſtus, & antiquorum alii Eryſimon inter cerealia commemorant, & ſeſamo ſimile faciant: quod tamen à Dioſcoride repræſentatur, foliis erucæ æmulis, tanquam ab illo admodum diſsimile, hic inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de ſeſamo diſſeruit, ab eo repoſitum eſt. Eaq; propter facile dici poteſt, Eryſimon aliud deſignare Theophraſto, aliud verò Dioſcoridi: Ideoq; Plinius utrunq; in Eryſimi hiſtoria adſtipulari videtur. Namq; lib. 18. c. 7. ac 10. Theophraſtum ſecutus, ipſum frugibus adſcribit, ſeſamoq; ſimile facit. Et lib. 22. ca. 25. Dioſcoridem imitatus, foliis erucæ paulò anguſtioribus, & ſemine Naſturtii Eryſimum eſſe prodidit. Hoc idem palàm eſt feciſſe Galenum: quippe qui lib.

Eryſimi, ſeu Irionis conſi. Eryſimũ Theoph. aliud à Dioſc.

lib.6. simplicium medicamentorum Erysimum plantis comparavit, quæ acrimonia prædita sunt uti Nasturtium & Sinapi. Et libr. 1. de alimentorum facultatibus ipsum inter fruges retulit, quæ in cibum veniunt, unà cum sesamo, sic inquiens: Ut porrò milio panicum adsimile est quodammodo, sed ad omnia deterius, ita & Sesamo Erysimum corporis substantia non nihil affine: sed mansum insuavius est & tenuioris alimenti, adeò quod in omnibus illo deterius existit. Cæterùm Ruellius, quòd dixerit Plinius Erysimum, & Sesamum rubentibus provenire foliis, item ipsis virentibus nullum animal vesci, illud frugis genus autumat Erysimum esse, quod vulgò Tridentina rura appellant Formentone, Forojulienses verò, quòd pullo sit colore, nominant Saracino. Verùm hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quòd nullis notis respondeat huic Erysimo, quod Theophrasto, & Plinio describitur: quandoquidem, quod vulgò appellatur Formentone, caule tantùm rubet, non foliis, à nulloq; pecude respuitur, sed ab omnibus avidissimè depascitur, nec ulla ex parte Sesamum æmulatur. Porrò sciendum est Dioscoridis Erysimum non esse sylvestrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus, ut credit Hermolaus, itemq; Ruellius ipsum secutus, sed stirpem ab ea diversam. IRIONIS itaq; duo videntur genera, foliorum magnitudine differentia, ut ex iconibus videre est. Illud autem magis Dioscoridis genuinum esse censeo, cujus folia minora, & cornicula paulò vegetiora spectantur. IRIO ALTER, folia mittit hortensis Eruca, caules lentes flexilesq;, ramis in summitate tenuibus, rotundis, acutis tenuibusq; corniculis undiq; stipatis sursum spectantibus, in quibus semen concluditur minutum, flavo colore. Provenit ut alter juxta urbes, rudera, hortosq;. Idem præstat ejus semen, quod alteri quoq; adscribitur, peculiariter autem sesquidrachmæ pondere, ex ovo sorbili devoratum tribus continuis diebus, feminis profluvium cohibet, & ex vino renum calculos pellit. Verùm non ob id negaverim, aliud quoq; Irionis esse genus, cùm omnibus Irionis ferè notis sit præditum: etsi scio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis similiter Erysimum & Irio: Italis Erisimo & Irione: Germanis Hederich / und Wilder Senff: Hispanis Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle. Irio alter vulgaris, Italis Irio, overo Erisimo commune.

Ruellii & Hermolai lapsus.

Irionis genera duo.

Nomina.

Irionis nomine, Matthiolum Rapistrum proponere, sunt qui statuant, verùm ex verbis, quæ ex secunda commentariorum editione adjecimus, colligere est eum intellexisse eam, quam vocamus I. Erysimum sive Irio vulgatum. Hierobotane fœmina Brunf. Verbena fœmina, Trag. Verbena recta sive mas Fuch. Lug. Sinapi alterum genus sylvestre, Fuch. icon. Cleome, Anguill. Erysimon Dioscoridis, Dod. gal. Gesf. hor. Tab. Irio Dioscoridis, Cord. in Diosc. Irio, Laco. Cast. Lugd. Lonic. cui & Verbena fœmina: Irio sive Erysimum Dioscoridis Dod. fol. Lob. Cæsalp. II. Erysimum plurimis corniculis junctis, C.B. Irio altera, Matth. Lugdun. Cam. Irio alter vulgaris, Matth. in icon. Erysimum alterum Matthioli, Lobel. Pseudobunium, Anguill. Dentilaria alia, Gesf. hor. Videtur historia Lugdunensis, Saxifragiæ Romanæ nomine hanc proponere. III. Erysimo similis hirsuta C.B. Ex radice oblonga, alba, lignosa & fibrosa caulis modò unus, modò plures cubitales, subrubentes aliquando, striati, hirsuti, qui aliquando in summo in minimos brachiantur, quibus secundum longitudinem plures flores albi, quadrifolii, pedicellis insidentes, qui in siliquas oblongas strictas abeunt, quæ semen minutum continent. Folia plura ad radicem humi strata, communiter sine pediculis oblonga, aspera, hispida, subalbicantia, per ambitum crenata, aliquando laciniata, quæ verò in caule, sine ordine disposita, latiora basi eum cingunt. Provenit locis saxosis, ruderibus, muris, ut hic Basileæ ad mœnia (primo vere florens) ad arcem Münchenstein copiosè, Monspelii, in ruderibus umbrosis, ubi minor omnibus sui partibus. Patavii etiam, ubi cum ante annos novendecim D. Guilandino ostendissemus, Driophanon Plinii, Drabam alteram Thlaspi speciem, nominabat: at Nobiliss. Corruso Erysimum tertium dicebatur. Johan. Bauhino Illustriss. Ducis Wirtenbergici Archiatro, Barbarea muralis.

III. ERYSIMO, SIMILIS Hirsuta.

πέπερι.

PIPER. CAP. CLIII.

Piper [in India nasci, brevi arbore traditur: quæ] inter initia prælongum fructum, veluti siliquam, promit, quod longum piper est: habet intus aliquid tenui milio simile, quod tandem in perfectum piper evadit. Id autem suis temporib. dehiscens, pandensq; sese, racemos emittit, grana ferentes, qualia videmus. Ea acerba candidũ piper faciunt, aptum ocularib. remediis, antidotis, & medicaminibus, quæ contra venenata parantur. [Theriaca vocant. Longum verò vehementius mordet: & quoniam priusquàm emarurescat, decerptum est, & subamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminib. expetitum.] Nigrum verò, utpote quod tempestiva maturitate collectum sit, odoratum esse constat: candido suavius, acrius, [& ori gratius, nec non ad condimenta utilius] sed candidum, & adhuc in acerbum vergens, ante dictis infirmius est. Eligi oportet gravissimum, plenum, nigrum, sine multis rugis, recens ac minimè furfurosum. Inveniuntur etiamnum in genere nigri semina nutrimento defecta, cassa, inania, minimiq; ponderis

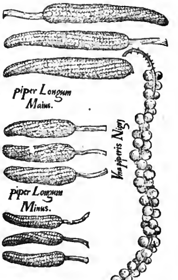
Quæ in piperis capite conclusa sunt non habet Oribasius.

ponderis, quod vocant brasma. Vis omnium excalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, discutit, abstergit caliginem, quæ oculis obsevatur. Piper febrium horroribus circuitu repetentibus, sive potu, sive illitu subvenit: serpentium morsibus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, statim à concubitu suppositum: tussi, omnibusq; pectoris vitiis, sive eclegmate, sive potu succurrit: anginæ eo & melle convenienter perunguntur: potum cum recentibus lauri foliis, tormina discutit: cum uva passa manducatum pituitam à capite elicit: valetudinem tuetur, dolores finit, appetentiam movet, concoctionem adjuvat, ad intinctus esculentorum additum: strumas cum pice discutit, viriligines ex nitro emaculat. Fictili novo, † ut ajunt, motum torretur. Non est hujus arboris radix gingiber, ut aliqui existimavere, sicuti paulò post ostendemus. Namque piperis radix costo similis est, ora gustantium accendit, salivam ciet. Hæc lienem reprimit, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum semine pediculatis herbæ, quam staphidem agriam vocant.

I. PIPER.

II. MACROPIPER.

Lusitani navigationibus suis hoc ævo confectis per Oceanum Atlanticum versus austrum primò, & hinc deinde in Orientem ad Calecut, Taprobanam aliasq; Indici pelagi insulas: item Hispani liburnicis vecti ad occidentales Indias, Peru, atq; alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & hujusmodi odoratis simplicibus universam repleverunt Europam, sed & stirpium historias, à quibus oriuntur, posteritatis memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut nobis planè ignorasse videantur Theophrastus, Dioscorides & Plinius, aut ob regionum distantiam (indigenarũ potius in hoc fidem secuti, quam quòd fortè ea viderint, quæ de pipere scripti tradiderunt) aut ob aliam quamvis causam plantæ illius formam, ac notas quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an siliquis inclusum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius libro 12. cap. 7. ita scribit: Arbores quæ passim piper gignunt, juniperis nostris sunt similes, quanquam in fronte Caucasi solibus opposita gigni tantùm eas aliqui tradidere. Semina à Junipero distant parvulis siliquis, quales in Phaseolis videmus. Hæ priusquàm dehiscant, decerptæ, tostæq; sole, faciunt, quod vocatur piper longum: paulatim verò dehiscentes per maturitatem ostendunt candidum piper, quod deinde tostum solibus, colore rugisq; mutatur: hæc Plinius. Quibus à Dioscoride nòn longè dissidere videretur, nisi piperis plantam similem junipero reddidisset: namq; Dioscorides nullis eam notis repræsentavit, neq; alicui similem fecit. Theophrastus præterea quanquam scriptum reliquit lib. 9. cap. 22. de plant. histor. Piperis duo esse genera unum rotundum, alterum oblongum, ejus tamen arboris effigiem silentio præterit. At hi, qui suis liburnicis immensa trajecerunt maria, propriasq; perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusq; plantæ innumeræ virescunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis viticulis vic[illegible] arbores altiore complexu scandentibus, ad fastigium usq;, acutæ clematidi non dissimilibus, folio tamen malum Assyrium æmulantibus, sed minori, gustu aliquantulum acri, quin & racematim proferri uvarum labruscæ modo, sed minorem, consertius tamen perpetuo virentem, donec siccetur, & plenam maturitatem consequatur, deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub ferventi sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousq; nigrescat, & rugosum evadat: quod tridui spatio plerunq; fit: radice nititur pusilla. Huic nigri piperis plantæ persimilis omnino est, quæ piper album gignit. Piperis proventus maximus habetur in Malavar locis maritimis, quæ à Comorim ad Cancanor usq; pertingunt: quinetiam in Malache maritimis, & in insulis, quæ circa Javam sunt: unde per mare Erythræum ad nos comportatur. Longum autem, ut iidem testantur, aliæ ferunt arbores, estq; velut nucamentum quoddam, exilibus granulis squamatim compactum, quod velut julus in pontica nuce,

Piperis & plantæ ejus hist.

Plinii lapsus.

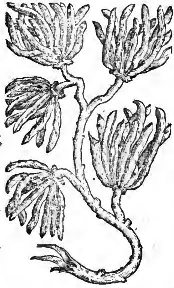
Piperis duo genera Theophrasto.

Piperis histor.

nuce, cui pulchrè adstipulatur, vermiculosa facie dependet: piperato gustu: nunquam tamen in album, vel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem, & Dioscoridem secutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Sed delusi sunt, siquidem alta valdè diversa planta Piper longum mittit, quod in Begala nascitur. Piperis fruticem vidimus nos Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maximè respondere visus est, quòd viticuloso caule esset, clematidu acuta modo. Sed & aliam arbusculam vide Venetiis, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem appellat, cujus baccæ, quæ quoq; racematim cohærent, ita bellè piper imitantur, ut si acriores sese declarassent, ego quidem à pipere genuino nihil distare putassem. Viret hæc in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna visuntur. Quo fit, ut mirum non sit, si in piperis historia variant auctores. Quandoquidem cùm variæ in Italia piperiferæ habeantur arbusculæ, facilè credendum est, varietatis longè majoris eas in India reperiri. Cæterùm piperis planta, cujus hic imaginem appinximus, nusquam viva, aut sicca à me visa est, sed ita Pragæ Bohemorum eam mihi delineabat Lusitanus quidam miles, qui Indicas perlustraverat oras. Verùm integros nigri piperis racemos Verona ad me misit Franciscus CalZeolarius Pharmacopæus haud indoctus. Porrò & aliud piperis genus habetur, quod ÆTHIOPICUM, sive piper nigrorum vocat Serapio. Hoc in siliquis nigris racematim provenit, pisorum, aut phaseolorum modo granis pipere nigro paulò minoribus, & pertinaciter siliquis inhærentibus: utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Nascitur in Aethiopia, unde nomen invenit apud Arabes. Affertur ex Alexandria Aegypticum aliis aromatis. Excalfacit, & exsiccat vehemēter, attenuat, incidit, provocat, aperit, digerit, resolvit. Non desunt, qui hujus historiam ignorantes quam describit Serapio cap. 337. de grano Zelin, illud perperam Carpesium esse putent: quorum opinionem haud probandam convicimus in nostrarum epistolarum volumine, ad Joannem Hessum, medicum Norinbergensem scribentes. Addunt quoq; piperis generibus corniculatum illud piper, quod vulgò INDICUM appellant, aut ut alii volunt Siliquastrum, quòd acerrimi sit gustus. Ea planta itaq; provenit foliis hortensis solani majoribus longioribusq;, caule cubitali, ac etiam longiore, viridi, ramis compluribus brachiato, geniculatoq;: floribus candicantibus,

Piperis plantæ in Italia.

III. PIPER ÆTHIOPICUM.

Piperis Æthiopici mentio.

Quorundam op. explosa. Piperis corniculati mentio.

IV. PIPER INDICUM.

*V. PIPERIS INDICI VARIETAS.

è quibus

è quibus vaginæ oriuntur corniculorum speciem referentes, herbaceo primùm colore, & deinde coralliorum modo rubescente, ac pellucido: gustu acerrimo, adeò ut piper omne sua superet acredine. In his semen concluditur minutum, colore subalbicante, ejusdem prorsus gustus. Seritur in hortis & fictilibus. Hujus plura habentur genera: Nam aliud pumilis tota planta provenit, & corniculis longè minoribus, aliud verò rotundis ferè siliquis. Sed omnibus eadem est acredinis vehementia. Excalfaciunt & siccant omnia excessu quarto. Ideoq; valenter urunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tusa & illita Ischiadicos juvant, siquidem locum exurunt. Non desunt doctissimi viri, qui hoc piperis genus Cardamomum faciant, manifesto tamen errore. Piperis meminit Gal. lib. 8. simp. med. sic inquiens: Piperis radix vires costo similes potissimùm obtinet. Porrò fructus ejus nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est: humiditatis ejus indicium est, quòd facilè repositum perforetur, ac non protinus mordices, sed post paulò incipiat, verùm plusculum duret. Porrò fructus, qui velut omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud jam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verùm utrunq; valenter tum excalfacit, tum desiccat. Integra grana quinq; numero quotidie devorata, iis auxiliantur, qui ventriculi dolore, tum ex flatu, tum cruditatibus exorto laborant. Cæterùm quoniam Dioscorides inter simplicia de CARYOPHYLLIS, *quæ mihi piper in mentem redegit, nihil posteritatis memoriæ mandavit, cùm ea ex eisdem afferantur regionibus, sintq; in præcipuo medicorum usu, adeò præstantissimum, odoratissimumq; medicamentum silentio non dissimulandum duxi. Provenit igitur Caryophyllorum arbor in orientali plaga, quibusdam Indici pelagi Insulis, non longè à Badan. Hujus caudex buxo simillimus est, eademq; materies. Folia verò cinnamo vulgaris instar habet; sed rotundiora: fructus est parvo, ex atro rufescente, in clavi modum capitato, exortis in adversum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alveoli sinu medio umbilicatim prodeunte. Arbor quæ Caryophyllos profert, lauri faciem refert, foliis tamen angustioribus, salicis, aut persicæ mali similibus, sensim per ambitum sinuatis, multis prædita ramis, floribus numerosis inprimis candidis, deinde virescentibus, postremò verò rufescentibus, usq; adeò odoratis, ut reliquos flores odoris suavitate superent: e quibus Caryophylli proveniunt, qui nil aliud sunt, quàm rudimentum fructus. Flores enim qui quaternis foliolis constant, huic fructus rudimento insides, fibris numerosis refertis, perinde ferè ac Myrti flores. Proveniunt Caryophylli in extremis ramulis, Myrti modo. Adhæc pediculi quibus Caryophylli innituntur ii sunt, qui officinis vulgari idiomate appellantur Fusti. Nascitur autem arbor ipsa sponte ex decidentibus Caryophyllis. Adolescit intra octennium, perduratq; in centesimum annum usq;. Nascitur magno proventu tantum in Moluccis insulis. Nam quamvis in Zeilan & nonnullis aliis Indiæ locis proveniat arbor, nusquam tamen fructum edit, præterquam in Moluccis. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius circumquaq; tegetibus palmeis solo. Caryophylli meminit Plinius lib. 12. cap. 7. his verbis: Est etiamnum in India piperis grano simile, quod vocant Caryophyllon, & grandius fragiliusq;. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratia. Horum nusquam invenio mentionem fecisse Galenum: tametsi Serapio ex Galeni auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum volumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis disseruit, periisse, aut Pauli potius, quàm Galeni testimonio de his scripsisse Serapionem. Nam de Caryophyllis prius Paulus iisdem, quibus postea Serapio, verbis tractavit, lib. 7. ubi hæc habet: Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, non eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India veluti flores cujusdam arboris festucacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & sicci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, jecinori, stomacho, & cordi auxiliantur; Concoctionem adjuvant, & alvi fluxiones cohibent. Quinetiam eorum pulvis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, venereas vires adauget.*

Piperis vires ex Galeno.

Caryophyllorū histor.

Caryophyllum Plinij.

Caryophyllorū vires ex Paulo.

VI. CARYOPHYLLI AROMATICI.

Caryophyllorū vires Matthiol.

Exacuunt praeterea, Avicenna auctore, oculorum visum, & eorum nubeculas, argemaq́ extergunt. Atq́ hactenus de historia & viribus Caryophylli seminis Aromatici. CARYOPHYLLORUM *planta ramusculum, Caryophyllis onustum, cujus hic imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt, siccant Caryophylli, & extenuant ordine tertio, odorati, acres, subamari, non sine levicula adstrictione. Itaque roborant, & aperiunt simul, attenuant, digerunt, inciduntq́. In cibo devorati, ventriculi, jecinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In pulverem hausti ex vino, aut malorum cydoniorum succo, vomitiones cohibent, caliacos juvant, nauseam removent, & cibi appetentiam revocant, roborantq́ cum ventriculum, tum etiam caput. Afferunt & jecinori praesidium: namque ubi refrigeratum fuerit bellè excalfaciunt. Ideóque hydropicis, & praesertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu revocant animi deliquiis laborantes, mansiq́ anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, convulsis, stupidis, & veternosis: concoctiones adjuvant, & alvi fluores torrefacti cohibent: illinuntur quoque per quam utiliter cum mastiche, Rhoe, corallis, & punicae floribus, ad ventriculi morbos, & praesertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, caprillóve lacte, venerem excitant. Exacuunt praeterea oculorum aciem, & caligines tollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum pulverem triti, & oculis inditi. Iidem tam devorati, quam suffiti, valent, adversus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxii, & qui narium obstructione laborant, fumo naribus excepto. Adduntur in Antidota, & in succos, qui ventriculo, & capiti roborando parantur.*

Caryophylli flores, & ejus mentio.

Caeterùm quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hic non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, *& Garofoli vulgò vocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à veteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, vulgares aequè ac jucundi, ut nullus jam sit hortus, nulla adium ferè fenestra, quae hisce floribus non ornentur. Servantur à mulieribus, coluntúrq́ in fictilibus, aut capsulis ligneis transpositi, saepiusq́ irrigati.*

VII. CARYOPHYLLI domestici.

VIII. CARYOPHYLLI sylvestres.

Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hactenus compertum non habeo. Verùm ne videar eorum inventa negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione.

Vetonicorū florum descriptio.

VETONICUM *itaq́ coronarium, quod caryophyllum appellamus, folia est longis, Tragopogonis modo, brevioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incurvis, & in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotundos, geniculatos, laeves, cubitales, tribus, quatuórve in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculusq́ calyx spectatur, superiore parte serrae modo denticulatus, è quo flos speciosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, undè illi nomen. Varia sunt horum florum genera, colore & foliorum stipatu differentia. Alii enim majores sunt, alii minores. Variat in floribus color: quandoquidem alii coccineo colore rutilant, alii saturata purpura nitent, alii candido, alii carneo colore gaudent. Sunt & versicolores nonnulli, albo rubroq́ colore mistim respersi, sed mangonio parati, seminibus diversorum generum simul constrictis. Stipantur ferè omnes in omni genere, numerosa foliorum serie perinde ac rosa, cum quibus de pulchritudine, odoris praestantia, & colorum varietate ad victoriam usq́ certant. Ideoq́ mirum, nullam apud antiquos horum extare memoriam.*

Caryophylli sylvestr.

Habetur eadem planta etiam sponte nascens [locis incultis & aridis atq́ saxosis. Foliis, caulibus, floribusq́ exeunt altilibus similibus, sed longè minoribus tenuioribusq́] altera floribus rutilis, altera candidis, utraq́ tamen gracilior, flore parvo, haud folioso, & nullo caryophyllorum odore. Nascuntur locis incultis, & aridis. Calida, siccaq́ pollere facultate altile Vetonicum indicio esse potest odoris fragrantia, & saporis amarulentia quadam.

Vetonicorū florum vires Matth.

Flores, & praesertim purpureorum, praestant ad omnes cordis affectus, nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem: praestant item ad vertigines, apoplexiam, epilepsiam, paralysim, & convulsiones ex Betonicae, aut amaraci decocto poti. Asservantur saccharo, perinde ac rosa, utiles admodùm non solùm ad praedicta omnia, sed ad cuncta venena, & venenosorum animalium ictus. Dantur ad intestinorum animalia necanda, & adversus pestilentia contagia.

Valen-

Valentius tamen id facit succus ex universa planta expressus. Namq; is haustus, quatuor unciarum pondere, ubi morbus invaserit, liberat. Sylvestrium radices, trium drachmarum pondere hausta ex merace, à vipera demorsos sanant. Fit ex altilium floribus acetum, iis in eo insolatis, quo naribus illito revocantur animi deliquio consternati. Idem quoq; utile est pestilenti aura arcenda, ubi eo quotidie nares, arteriæ, & manus irrorentur. Sylvestres præstant quoq; ad ea omnia, ad quæ altiles præstare diximus, verùm longè remissius operantur. Quod Græci πέπερι, id Piper Latini vocant: Mauritani, Fulfel, seu Fulful: Itali Pepe & Pevero: Germani Pfeffer: *Hispani Pimienta: Galli Poyure. Piper Aethiopicum, sive nigrorum. Itali Pepe de Aethiopia. Indicum Piper sive Siliquastrum, Itali Pepe cornuto, aut Pepe de India, Germani* Indianisch Pfeffer: *Galli Poyure de Inde. Quod verò Græci καρυόφυλλον, Latini pariter Caryophyllum appellatur: Mauritani, Persis, Turcis, Indi, Calafur, Carunfel seu Charunful: Barbari Garofilus: Itali Garofono: Germani* Nägelin: *Hispani clavos de especias, sive Clavelles: Galli Girophles. Caryophylli flores domestici, nonnullis Vetonicum. Itali Garofoni & Garofoli: Germani* Grasblum / *sive* Näglinblum: *Galli Oeillets, sive Giroflenrs. Caryophylli sylvestres, Itali Garefani & Garofoli salvatichi: Germani* Donder Näglin: *Galli Armoiries & Oeillets sauvage.* — Nomina.

† Ex Græcis vulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent ὡς φακὸν, quod sonat, ut dicunt: alii verò ὡς φακῆ, id est, ut lenticula. Unde etiam ex interpretibus alii hanc, alii illam secuti sunt lectionem. Oribasius vero nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hic, & alibi non describit, quæ fortasse non temerè quis illegitima judicare possit.

Piperis descript. — Piper veteribus triplex, longum, album & nigrum, quæ tria genera adhuc in Officinis nomine Macropiperis, Leucopiperis, & Melanopiperis habentur. Seritur autem Piper ad radices arboris, quò sese convolvendo scandere possit, foliis raris, mali Assyrii effigie, sed minoribus, acutis, virentibus, gustu calidis. Fructus uvarum modo racematim cohæret, semper virens donec maturitatem consequatur & siccetur, quod circa medium Januarii in Malavar evenit: radix pusilla. Est autem inter eam plantam quæ nigrum fert, & quæ candidum, tam exigua differentia, ut à nemine, quàm ab incolis dignosci possit: eo modo quo vitis, quæ uvam fert nigram, ab ea quæ albam. Sunt autem candidi plantæ rariores in certis Malavar & Malucæ locis nascentes, ubi eo magnates, quemadmodum nos sale, utuntur. Quæ verò longum Piper profert, longè alia est planta, nil cum his similitudinis habens, in Bengala proveniens plus quàm quingentarum leucarum spatio à Malavar, ubi candidum & nigrum provenit, distans: quam rectè ergo longum nigro, aut albo substituitur? His generibus adduntur Æthiopicum, Caudatum, Canarinum: habet & Alpinus peculiare piper longum, quod Fel vel ravil nominat, herba junci foliis crassioribus, è quibus sectis succus flavus, acris, magis quàm piper exurens, emanat. I. Piper Matth. Lugd. Lon. non novimus. II. Piper longum, Cord. in Diosc. & hist. Cast. (cui aliud Orientale ex Bengala, aliud Occidentale, in Carragena & novo orbe) Piper, Clus. ad Monar. Piper longum Monardi Lob. Piper longum Americum, Lugd. Piperis longi genus in India Occidentali, Cæsal. Additur huic figuræ & una piperis rotundi. III. Piper Æthiopicum, Matth. Lob. (cui & Amomum officinarum quarundam) Cast. Lugd. Tab. Carpesium, Cord. hist. IV. Capsicum, fortè quod semen comestum mordeat, καψικὸν Actuario dicitur: Zinzibet Caninum Avicennæ: Siliquastrum Plinio lib. 19. cap. 12. cujus aliquot differentiæ in fructu, ratione formæ & coloris: color is aliis in initio niger, aliis viridis, in maturitate autem aut croceus, aut rubicundus. Figura aliis longa, eaq; vel crassa, vel gracilis & incurvata: aliis brevis, eaq; lata cordata: vel rotunda cerasi forma: deniq; & piloso caule. Binæ figuræ adpositæ, altera Capsici siliquis oblongis, quod dicitur Piper Indicum, Matth. Cast. Cæsalp. Cam. Piperitis, Cord. in Diosc. Siliquastrum longis siliquis, Trag. Capsicum oblongius, Fuch. Dod. gal. & fol. Lugd. Siliquastrum, Fuch. Lacun. Lon. Tab. Capsicum Actuarii, Lob. V. Altera figura oblongum recurvis siliquis, latum, cordatum & rotundum exprimit. VI. Caryophyllorum aromaticorum, cum diversa sit historia, duas figuras adposuimus, alteram quæ Matthioli, est foliis Cinnamomi rotundioribus: alteram laurinis foliis: siquidem arbor sit lauri forma & magnitudine, foliis laurinis, sed angustioribus, Salicis aut Persicæ folio similibus, oblongioribus tamen pediculis donatis, multis ramis prædita, copioso flore, quaternis foliolis constante, fibroso, Myrti floris instar, extremis ramulis insidente odoratissimo, candido, dein virescente, postremùm rufescente: qui induratus est Caryophyllum ipsum, (vel potius Caryophyllum, rudimentum est fructus, quemadmodum in malis, pyris, atque punicis videre est) clavum vocant, quòd in modum clavi sit capitatus, exertis in adversum quatuor denticulis, sese stellatim decussantib. Caryophylli à Septembri ad Februarium usque decussi, biduum aut triduum siccantur, dein asservantur: qui verò in arbore remanent, crassiores fiunt, neque ab aliis, nisi vetustate differunt, sub quorum cortice semen continetur: ex decidentibus arbor ipsa sponte in Maluccis (ubi solùm fructifera gignitur) provenit. An Carpesium Quinto medico? Arbor ipsa Caryophyllon Æginetæ & Sethi, Charumfal Arabibus dicitur. Fructus qui adfertur, cùm immaturus sit & minor, quàm in arbore remanente, idcirco Caryophyllus immaturus aut minor, Cord. in hist. Florem Caryophyllorum Clusius in Corol. ad Dodonæum gallicæ editionis vocavit, aliis Caryophylli & Caryophylli aromatici. Majores verò, qui secundæ figuræ adpicti, Nicolao Anthophylli dicuntur, ut & Lob. Lon. Cæsal. Tab. sed impropriè, contrarium enim dicere deberent, cùm hic maturus sit fructus, quare Caryophyllum maturum seu majorem, Cordus in sua historia nominavit. Meminit Garzias in insula, cui D. Laurentio nomen, fructum esse Avellanæ magnitudine cum suo putamine, qui Caryophyllos redoleat. VII. Caryophyllus flos à Caryophyllorum aromaticorum odore nomen habet, licèt sint alii odoratiores mangonio, alii minus, alii etiam inodori: sic in Chinarum regione, licet etiam nascantur, nequaquam tamen odoris suavitate commendantur, ut ii, qui apud nos habentur. Veteribus florem hunc indictum plerique credunt: quid si dicamus Betonicam alteram esse, quæ inter notha apud Dioscoridem reperitur: etsi sint qui minus rectè Iphium Theophrasti, cujus 6. historiæ 2. & 7. hist. 12. meminit, censeant: aliis Herba tunica est: aliis Cantabrica Plinii lib. 25. cap. 8. Summa genera duo facimus; flores sunt altiles & sylvestres. Altilis species multæ, magnitudine, colore & foliorum numero differentes. Flores namque aut majores: & vel majoribus, vel minoribus foliolis constantes. Sunt colore aut nivei, aut diluta purpura candicantes, aut croceo rutilantes, aut versicolo-

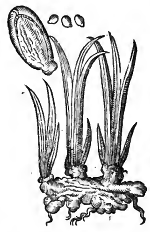
Longum Piper.

res: ut candidi & crocei, candidi & rubei, candidi rubris punctulis aspersi. Rubentes, aut violaceo admixto purpurei, aut rubei lacteis notis aspersis, sicq; guttati, aut rosæ sylvestris colore. Sic ex uno caule duo florum genera, partim candidi, rubrisq; maculis aspersi, partim crocei, sæpè etiam uno pediculo diversi coloris flores videas: aliquando unus ex alio medius excrescere videtur: sic in una planta flores trium generum: in summa, mangonio & arte varietas magna fit in his floribus. Sylvestrium quoq; magna varietas existit, & in magnitudine, & coloris & floris figura, & calycis varietate, plerique tamen simplici sunt flore: quæ ratio ut supra quadraginta species in Phytopinace nostro recensuerimus. Verùm Caryophyllus altilis, dicitur Garyophyllea, Trag. Caryophylli domestici, Matth. Cam. Flos garyophyllorum, Lonic. Flos garyofilus, quem alii Violam Damascenam vocant, Cæsalp. Caryophylleus flos major, Dod. fol. Caryophyllus multiplex, Lob. Taber. Betonica, Gesf. hort. Betonica altilis, Fuch. Vetonica altilis, Dod. gal. Betonica coronaria, Lac. Cantabrica Turnero. VIII. Caryophyllum sylvestrem videtur Galenus agnovisse, & 5. de tuenda sanit. Sarxiphagon appellasse: nam & sylvestris nostra calculum frangit & educit, quod Galenus de Cestri seu Betonica in Gallia proveniente testatur. Fortè & Theophrastus 6. hist. 1. & 6. per Jovis florem inter coronarios suffrutices minutis conditum foliis, cujus flos, sine odore, tantùm in coronarum usu, sylvestrem caryophylleum intellexit. Hoc verò loco quæ proponitur, Caryophyllus sylvestris est vulgaris flore simplici, qui licet communiter sit inodorus, aliquando tamen odorus est, flore purpureo frequenter, rarius albo: Tonitruum flos, Brunf. Garyophyllea sylvestris, Trago. Caryophylli sylvestris, Matth. Cast. Lugd. Cam. Beronica sylvestris prima, Fuch. Vetonica, Dod. gal. Armerius flos primus, Dod. fol. Armeria sive Caryophyllus minor sylvestris, Lobel. Lugd. Flos Caryofilus, sylvestris, Cæsalp. Tunica sylvestris, Lon. Caryophyllus montanus, Tabern. Caryophyllea sylvestris, Thalyo.

Ζιγγίβερ. GINGIBER. CAP. CLIV.

Gingiber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Qua virente ad mulsa, perinde atque nos ruta, utuntur, & primis potibus, & eduliis admiscent. Hujus radices, cyperi modo, parvæ sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non noverunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem sentiant: & fictilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conveniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam vim, & excoquentem habet: alvum leniter emollit: stomacho utilis est: efficax adversus ea, quæ oculis caliginem offundunt: in antidota addi solet: In summa piperis viribus respondet.

*I. ZINGIBER ET EJUS siliqua.

Gingiber (& referunt Lusitani, qui plurimum se vidisse fatentur in India) radix est, qua geniculatu repit internodiis, foliis arundinaceis, quæ bis terve in anno reviviscunt, ac revirescunt, sed quæ in cacumine fastigiantur, graminis amplitudinem non excedere ajunt, nec quicquam in ea regione frequentius inveniri. Subdunt nonnihil subesse discriminis in sapore cùm præcox eruitur. Opportunum demetendi tempus, cùm folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruiturq; nonnunquam ejus radix libra pondo, sed non omnibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quàm ad ternos, quaternósve palmos. Cùm eruitur, radicis internodium in scrobe fossores relinquunt, terramq; illi aggerunt ceu ejus radicis semen, proximo anno eruturi fructum, id est, regerminatas radices. Advehitur Gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atq; ex Troglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & sacchаro recentissimum asservatum, vel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixivio, calce, quernoq; cinere parato: modò muria, modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò oder deperditur ac evanescit, sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud verò cùm statim è terra effossum nulla ferè maceratione condiatur, vires & facultates non exuit, sed eas servat.

Brasavoli error.

Quanquam Brasavolus non rectè, meo quidem judicio, velle videatur, quòd Venetis mangonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud, quod recentissimum in India siliquarum melle, aut sacchаro conditum asservatur, & cum aliis aromatum generib. ad nos convehitur. Quod quantum à veritate & ratione dissonet, ii judicare poterunt, qui diu in myropoliis versati, rem omnino exploratam habent.

Gingiberis vires ex Gal.

Gingiberis vires memoriæ prodidit Gal lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Gingiberis radix utilis est, quam utiq; ex Barbaria ad nos convehunt. Excalfacit potenter, sed non primo statim occursu, velut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimandum: siquidem in tenues solveretur partes, & celerrimè actu, ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & crassior adhuc quadam ei inesse substantia, nec ea sicca & terrestris, sed humida potius atq; aquea. Quo fit, ut facilè perferetur, cùm scilicet recrementitia insit humiditas. Neq; enim quicquam eorum, quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia sunt. Idem usu venit piperi longo. Atq; hinc est, quòd diutius perseverat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & undequaq; dispergitur:

tur: eundem in modum, quæ à ſiccis poteſtate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna ſunt viridia, & tardius accenditur & durat diutius. Ex quo fit, ut utriuſq; medicamenti diverſus ſit uſus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere conſilium eſt, ea tunc exhibenda ſunt, quæ & celeriter à caloris noſtri contactu incaleſcant, & celeriter quocunq; ferantur. Verùm ubi partem quamvis refrigeratam recalfacere ſtudemus, contra agendum, nimirum quæ tardè caleſcentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur. Cæterùm licèt gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant: non magna tamen eſt differentia. At naſturtium, napi, thapſia & agreſtium columbarum ſtercus, majori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant: hactenus Galenus. Faciem Gingiberis præſentat radix illa,

* II. ZEDOARIA LONGA & rotunda. *

quam Mauritani, & officinæ ZEDOARIAM appellant, odoratior tamen, amariuſcula, neq; adeò ut gingiber acris. Hujus nuſquam, quod ſciam, meminere veteres Græci, etſi recentiores ab Arabicis edocti, nempe Aëtius & Actuarius, eam ſuis medicamentorum compoſitionibus admiſceant. Zedoaria (ut cap. 172. teſtis eſt Serapio) convehitur è Sinarum regione, ultra extremas Indiæ oras. Et ſunt radices rotundæ cum facie, tum magnitudine Ariſtolochiæ rotundæ ſimiles, colore autem, & ſapore Zingiber æmulantur. Excalfacit Zedoaria, & ſiccat ordine ſecundo, flatus diſcutit, & propria quadam facultate impinguat. Peſtſumptæ grave virus animæ, quod allium, cæpa vel vinum excitavit, abigit. Venenoſorum animalium morſibus opitulatur. alvi fluxiones ſiſtit, uteri abſceſſus reſolvit, vomitiones reprimit & coli cruciatus tollit: hæc Serapio. Cujus quidam authoritate freti, cùm Zedoariam, quæ paſſim in myropoliis habetur, radices eſſe longas inſpiciant, minimè conſentiunt legitimam hanc Serapionis eſſe Zedoariam, ſed genuinum eſſe Coſtum affirmant. Verum ſi rotundas Zedoariæ radices inſpicerent, quæ apud me ſunt à Franciſco Calzolario Veronenſi mihi dono datæ, Ariſtolochiæ faciem referentes, & ſoliditate pares, nihil mihi verendum eſt, quin illi ſuam immutarent ſententiam, ſiquidem viderent rotundam Zedoariam ejuſdem eſſe ſaporis, coloris odoriſq;, quibus longa referta eſt, & nihil niſi forma ab ea differre aſſerere cogeremur. Quineriam proculdubio faterentur (ut ego quoq; exiſtimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoariæ genera, perinde ac Ariſtolochia, nempe rotundum alterum, alterum longum. Atqui revera, non parva oritur mihi ſuſpicio an Avicennæ, & Serapionis Zedoaria eædem ſint radices, cum ſcribat Avicenna præſtantiorem Zedoariam apud Napellum naſci, & ipſius eſſe Theriacam. Id quod me adduxit ad credendum eam eſſe Avicennæ Zedoariam, quam quidam Antoram (ego Antitoram) appellant, quòd hæc, omnium conſenſu, unà cum Napello naſcatur, & ejus ſit Antidotum. Toram enim vulgus Napellum appellat: & Antitoram vel Antoram Avicenna Zedoariam, quòd contra Toram præſentaneum ſit auxilium. Deinde opinionem auget, quòd videam Avicennam Serapionis Zedoariam, & ejuſdem vires deſcribere ſub capite & nomine Zurumbeti, ut latius in Epiſtolis noſtris ſcripſimus ad Gulielmum Quacelbenum. Non deſunt, qui crediderint, quòd ARNABO, de quo ſcribit Paulus, & Mauritanorum Zedoaria unum & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis teſtimonio cap. 271. Arnabo apud Græcos nihil aliud deſignat, quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de Zurumbet eadem ſcribat Serapio, quæ de Arnabo ante ipſum adnotavit Paulus. Eſt autem Arnabo, ut ex Serapionis authoritate memoriæ prodidit Iſach, arbor procera, in oriente proveniens: foliis longis, colore viridi, in luteum langueſcente, ſalicis modo, ficuti & ramorum cortex. Infrugifera eſt, citreum odorem ſpirans. Quibus facilè patet, Arnabo non modò Zedoariam non eſſe: ſed nec in Europam ad nos advehi. Quo fit, ut Cordus aberraſſe deprehendatur: quippe qui Zurumbet Zedoariæ genus exiſtimet. Hunc fortaſſe ſecutus Fuchſius medicus doctiſſimus, in libro de compoſitione medicamentorum, quem locupletatum nuper edidit, non ſine magno errore putat Zurumbet & Zedoariam idem eſſe. Qui non minus in Arnabo quoq; erraſſe cognoſcitur, quòd velit Doronicum orientale id eſſe, quod Paulo Arnabo: atqui res hæc aliter ſe habet, ut ex antè dictis ſatis colligi poteſt. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelſius: quòd is ſcripſerit ſuo de medicis vocabulis Onomaſtico, quòd Arnabo unguentum eſt odoriferum. Verùm ejus lapſus non aliam cauſam fuiſſe arbitror, quam quòd oſcitanter Paulum legerit: nam Paulus apertiſſimè aſſerit, Arnabo unguentis expers, quòd ſuaviter oleat, non autem unguentum eſſe, ut Brunfelſius ſomniaſſe videtur. Id ζιγγίβερ, ζιγγίβερι. καὶ ζιγγίβερις Græcè, quod item Latinè Zingiber & Gingiber nominatur: Arabicè, Lengibel ſeu Zingibel: Italicè, Gengevo: Germanicè, Jngber: Hiſpanicè, Gengivre: Gallicè, Gingambre. Quod verò ζέδωαρ, ζάδωαρ καὶ ζεδόαρα poſterioribus Græcis, Zadura & Zedoaria Latinis pariter & Italis appellatur: Germanis, Zittwen: Gallis, Cretouart.

Zedoariæ hiſtor. & vires.

Serapio.

Zedoariæ rotundæ mentio.

Zedoaria Avicennæ quæ.

Arnabo & Zurumbet hiſt.

Cordi, Fuchſi & Brunfelſii error.

Nomina.

Zingiber & Zimpiber Plinii, Officinis Gingiber dicitur, quod alii harundinis, alii Iridis folia habere referunt: alii Cypero cognatum volunt: cujus radices colore variant, ſunt albæ, ſunt rubræ: illæ ſæpius creta, hæ verò rubrica exterius infectæ ſunt, ut magis à teredinibus prǽſerventur, cui candidiores & molliores magis obnoxiæ: quamvis Ludovicus Romanus teſtetur in terra omnifariam rubra naſci. II. Zedoaria quæ in Calecut Gingiber Sylveſtre dicitur, à quibuſdam veterum Arnabo & Arabum Zurumbet cenſetur: at Garzias ſcribit Arnabo Pauli arborem eſſe proceram, ſuavem odorem ſpirantem: Zerumba verò, graminaceam eſſe plantam. Verùm ad Coſtum Syriacum Dioſcoridis referendam cenſemus. Hæc longa & rotunda invenitur, communiter tamen in Officinis longa habetur: alii unam tantùm radicem, alii differentes ſtatuunt, illam longam, hanc rotundam, vel tuberoſam nominantes. Sic & hæc quæ tuberoſa eſt, foris nigricans reperitur, & Zerumbet Serapionis cenſetur Cluſio in notis ad Garizam.

Ὑδροπέπερι. HYDROPIPER. CAP. CLV.

† Solidũ non leg. Orib. † Δριμύτερα, i. acriora, Orib.

HYdropiper apud aquas nascitur, quæ stagnant, aut pigro lapsu repunt. Caulem edit geniculatum, † solidum, multis alis concavum: folia menthæ, majora, molliora, candidioraque, † gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in surculis parvis, prope folia racematim cohærentem. Folia cum semine illita, tumores veteresq; duritias discutiunt, sugillata delent: quæ postquam inaruerunt tusa pro pipere in obsoniis admiscentur. Radix parva, nullius in medicina usus.

I. HYDROPIPER SIVE Persicaria.

II. PERSICARIA altera.

Hydropiperis consider.

TAmetsi pro virili parte contendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantissimis verbis comprobet, eam non spernendam stirpem, quam vulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum esse Hydropiper: is tamen hac in re apertè hallucinari deprehenditur, quamvis aliòqui fuerit non modò in medica materia peritus, sed & Latinis & Græcis literis apprime doctus. Siquidem Dioscorides Hydropiper folia edit menthæ majora, molliora, candidioraq́, gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro sapore, ut Ruellius ait, Dioscoridis verba pervertens, quò faciliùs suam astruat sententiam.

Ruell. lapsus. Pseudoeupatorii Hydropiper statuentis.

Vulgare verò Eupatorium foliis crescit cannabinis, duris hirsutis, amaro gustu, non quidem acri, ut piperis: quinetiam adeò odoratis, ut hac de causa herbam esse viribus insignem, quamvis ab antiquis silentio prætermissam, semper existimaverim, cùm tamen odoris fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioscorides. Præterea hydropiperi cauli inest geniculatus, solidus, à foliorum & adnatorum exortu alis plurimis concavum: semine etiamnùm acri, in ramusculis prope folia racematim cohærente: Pseudoeupatorio verò caulis est procerus, minimè geniculatus, in cujus ramis nullum apud frondes racematim cohæret semen: sed in cacumine flores gerit subrubentes, qui divisi muscarii facie, sylvestris origani modo, per maturitatem in pappos evanescunt: è quibus semen prodit amarum totius plantæ sapore: quanquam esse hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius asseveret. Qui quoniam vulgare Eupatorium plerunq; in aquosis oriri conspexerit, id omninò legitimum esse Hydropiper pro certo asserere non dubitavit, nulla prorsus habita ratione, an alia inter se responderent notæ. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clarissimè patet, Ruellius hac in re non ita maturè mihi videtur sensisse, ut ejus clara doctrina, ingeniiq́ præstantia exposcere videbatur. Quandoquidem cùm vulgare hoc Eupatorium primo statim occursu gustus amarorem relinquat haudquaquam obscurum, facilè hinc indicium consequi potuisset, hoc non esse hydropiper, quo una cum sale in ciborum condimentis piperis vice prisca ætas utebatur, nam quæ amara sunt, præterquam quòd piperis vicem explore minimè valent in cibis addita, ab omnibus respuuntur tanquam naturæ inimica. Hydropiper duum est generum, alterum minus, alterum majus: item alterum acri admodum sapore, alterum verò omnis acredinis expers, & aspero tantùm adstringentiq́; gustu præditum.

Quę Persicaria sit Hydropiper.

Cæterùm si in Italia Hydropiper nascitur, illa meo quidem judicio est persicariæ (ut vocant) species, quæ in alterius discrimen, cui folia insunt pullo colore emaculata, nullis similibus inficitur notis, sed folio tantùm viridi adolescit. Quippe quæ foliis proveniat oblongis, menthæ majoribus, mollioribus ac candidioribus: caule admodum geniculato duroq́; alis concavo: è cujus adnatis rufum semen racematim prodit, acri admodum gustu, ita ut linguam vehementer vellicet. Illud insuper hanc opinionem corroborat, quòd propè stagnantes aquas hæc planta plerunq; virescat, ubi eam Dioscorides nasci testatur. Manebo itaq; hac in sententia, etiam latrantib. Sycophantis, quousq; novus quispiam appareat Dioscorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod sua è sede hinc abigat persicariam.

Persicariæ vires Matth.

Sternitur commodè hæc recens, viridisq́; in thalamis, pulicibus necandis, & postera die ejicitur. Suillæ carnes salsæ, circumducta herba præservantur à tarmis & vermibus. Ideoq́; præstat succus ad verminulosas aures. Cæterùm altera, quæ eadem est facie, nisi

quòd

quod majoribus est, maculosis praevenit foliis, caule vegetiore, humi accubante & racemis grandioribus: viribus est longè imbecillioribus, nam cùm gustantibus nihil prorsus acredinis resipiat, sed aspero, & adstringenti sapore praedita sit, excalfacere perinde ac altera haudquaquã potest, sed potius refrigerare ac siccare. Nascitur haec non solùm humecto solo sed etiam in sicco, in agrorum marginibus, & secus itinera. Meminit Hydropiperis Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens: Hydropiper à locis, in quibus nascitur, & à similitudine, quã illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Caeterùm calidum est, sed non tantùm, ut piper. Attamen herba ipsa etiamnum viridis cum semine, cataplasmatis in modum imposita, sugillata, & tumores induratos digerit. Herba, quã Graeci ὑδροπέπερι, Latini similiter Hydropiper vocatur: Itali, Hidropepe & Pepe acquatico, & Persicaria: Germani, Wasserpfeffer und Muckenkraut: Hispanice, Hierva pexiguera seu Manchas: Gallis, Curage. Persicaria altera, Italis, Persicaria maggiore.

Hydro-piperis vires ex Galeno.

Nomina.

10

Hydropiper seu Piper aquaticum, vel Persicaria à forma foliorum. Est autem Persicaria alia acris, alia mitis: & quae mitis est, alia maculosa, alia non maculosa. I. Persicaria urens seu Hydropiper, C.B. Pulicaria mascula, Brunf. Hydropiper, Matth. Fuch. Dod. gal. Cord. in Diosc. Lac. Cast. Lugd. Caes. Hydropipeti, Dod. fol. Lob. icon. Persicariae primum genus, Trago: Persicaria mas, Lon. Persicaria urens, Lob. Persicaria mordax, Thal. Persicaria, Tab. II. Persicaria mitis maculosa, C. B. Lob. icon. Persicaria foemina, Brunf. Lon. Persicatia altera, Matth. Trag. Persicaria, Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hort. Lugd. Cast. Petsicaria maculata, Thal. Crataeogonum, Lacun. Persicaria prima, Caesal. Haec quibusdam Lapathum quoddam: aliis Plumbago Plinii: aliis ejusdem l. 25. c. 3. Britannica, & apud Dioscoridem Brittannica seu Bretanica, quae & Betonica, quod caput à recentiotibus, tanquam spurium est deletum.

20

πταρμική. PTARMICA. CAP. CLVI.

Ptarmica exiguus frutex est, surculos habens parvos, multos, † & rotundos, abrotono non dissimiles: & circa eos folia oleae, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, parvum, rotundum, quod suo acri odore sternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, sugillationes rapiunt. Flores sternutamenta efficacissimè movent. Nascitur in montibus & petrosis.

† Orib. λεπτὰς. i. tenues.

I. PTARMICA.

II. PTARMICA ALTERA.

30

40

50

*Ptarmica in Bohemia passim in hortis seritur, è montibus in quibus nascitur, illuc translata. Hanc, quòd acri sit sapore, quidam Pyrethrum vocant. Surculos habet tenues, sesquidodrantales, rotundos, & circa eos folia oblonga, oleaginea, copiosaq; & per ambitum serrata, flores in cacumine Anthemidis figura minores tamen, sed dilutiore umbilico qui suo acri odore sternutamenta movet, unde illi nomen. Nascitur sua sponte in montibus, saxosis locis. Aperit Ptarmica, discutit, provocat, attenuat & incidit. Sicca pulvis naribus inditus sternutamenta movet. Mansa radix dentium dolores mulcet, & pituitam detrahit. Folia cum floribus illita, sugillationes rapiunt. Est quoq; alia PLANTA, quam Ptarmicam appellare libuit, quòd caulibus tenuibus proveniat, foliis oleae, & floribus & capitulis, quae naribus immissa, sternutamenta cieant. * Ptarmica in Hetruria frequentissima provenit: nascitur & in Tridentino agro, praesertim Ananiensi tractu, surculis frequentibus parvis, rotundis, abrotono non dissimilibus: è quibus plurima prodeunt folia incana, oleae modo oblonga: unde & Olivella multis vulgò nominatur. Gerit in surculorum cacuminibus, capitulum, Chamameli deflorentis modo: cui quemadmodum & herbae, vis quaedam adeò acris inest, ut olfactu statim sternutamenta excitet. Rura nostra ex Ptarmica scopas,*

60

Ptarmicae historia.

quibus

Ptarmicę vires ex Galen. Nomina.

quibus pavimenta verruntur, conficiunt, nec in alium colligunt usum * *Verum hæc Dioscoridis Ptarmica non est. Hujusce meminit Galenus lib. 8. simpl. med. his verbis: Ptarmicæ flores cienda sternutationis vim obtinent: est enim temperies ejus calida & sicca, viridis etiamnum ordine secundo, siccata tertio. Ejus nomen Græcum πταρμική, Latinum item Ptarmica & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.*

Dracunculus aquaticus serrato folio, C.B. Pyrethrum, Brunf. quoad iconem. Tanacetum album acutum, Trag. Taber. Pyrethrum sylvestre, Dod. gal. Cord. in Diosc. Ptarmice, Fuch. Lon. Ptarmica, Matth. Gesn. hort. Lob. icon. Cast. Lugd. Cam. Ptarmica sylvestris germanica, Thal. Ptarmica folio Taraconis, Lob. obs. Ptarmica quibusdam putata, Cæs. Draco sylv. Dod. fol. Gesn. hort. cui & Tarchon aquaticum. II. Jacea oleæ folio altera, C.B. Ptarmica altera, Matth. Lugd. Ptarmica, Lac. Ptarmica Austriaca, Clus. Pan. Lob. Cam. Matthiolus editione secunda hanc, & non priorem proponit, quare verba ejus asteriscis inclusa inserere lubuit. 10

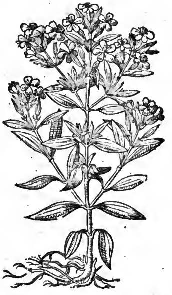
Στρύθιον, RADICULA SEU LANARIA HERBA. CAP. CLVII.

STruthium herba vulgò nota: qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Hujus radix est acris, urinam ciet: prodest tussi, jecinorosis, orthopnoeæ ex melle sumpta, cochlearis mensura: alvum solvit. Eadem cum panace & capparis radice, calculos frangit, & cum urina exturbat: duritiem lienis absumit: menses imposita trahit: partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit: tubercula discutit, cum farina hordeacea, & vino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus collyriis, claritatis causa. Sternutamenta movet: per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa. 20

I. PSEUDOSTRUTHIUM.

* II. SAPONARIA. *

30

40

50

Struthii consider.

STruthion seu Radicula, adeò olim vulgaris notitiæ fuit, quòd purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis ullis repræsentare supervacaneum duxerit. Sed cum tractu temporis hujus exoleverit usus, ejus quoq; notitia simul abolita videtur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc dijudicare, quanam planta Italis Struthion jure dici possit. Mauritanis & officinis Condisi ea nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscent, quibus narium inditu sternutamenta cient. Nec propterea usquam in officinis reperitur, quamvis medicorum compositionibus sæpius inseratur. Quamobrem asserere non ausim, an Struthion nascatur in Italia: quippe quod hactenus ipsum non modò non viderim, sed neminem, qui illud cognosceret & ostenderet, adinvenerim. Theophrastus inter folio aculeatas struthium habet libr. 6. cap. 3. de plantarum 60 *historia. Plinius verò lib. 19. cap. 3. his verbis struthium describit: At quæ vocatur Radicula, lavandis demum lanis succum habet: mirum quantum conferens candori mollitiaq;. Aequè nascitur sativa ubiq; sed sponte præcipua in Asia, Syriaq; saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur: folio oleæ, struthion Græci vocant. Floret æstate, grata aspectu, verùm sine odore, spinosa & caule lanuginoso. Semen ei nullum: radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est, usum. Non desunt, qui struthium plantam esse velint, cujus hic quoq; imaginem dedimus, eamq; pseudostruthium appellavimus, sed cùm aculeata planta non sit, ferulaceum caulem non gerat, nec lanuginosum, nec semen spicatum proferat, neque admodum crassa nitatur radice, nec adeò sit acris, ut excalfacere & siccare possit ordine quarto, iis qui hac ducuntur opinione, haud subscribere possum*

Struthii Plinii.

Pseudostruthii consider.

possum. *Pseudostruthium folia profert longa, subpinguia, caules multiplices foliososq; , in quorum summitate spicati prodeunt flores. Radice nititur candida, longa, digitali crassitudine, & raphani modo acri. Nascitur incultis locis, secus itinera, & in agrorum marginibus. Radix excalfacit & siccat ordine tertio. Incidit, attenuat, resolvit, aperit, digerit. Sunt etiam, qui eam praeferant contra venenosorum animalium ictus, non modo vulneri admotam, sed etiam in potu sumptam. Quinetiam adversus pestilentiae contagia. Struthii vires adnotavit Gal. lib. 8. simp. med. sic inquiens: Struthii radice potissimum utimur, utpote gustu acri, & calida siccaq; temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit & irritat: proinde quoq; sternutationem provocat, ceu caetera omnia, quae calida sunt temperie & gustu acria. Ex his omnibus palàm fit, Fuchsium, virum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quòd in suis de stirpium historia clarissimis commentariis, plantam vulgò Saponariam vocatam legitimum Struthium esse censeat, eamq; pro Struthio depingat. Haec enim folio plantaginis est, non oleae: laevi non aculeato: caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quam adeò acri, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quae herba στρούθιον Graecè: Struthium, Radicula & herba lanaria Latinè dicitur: Arabicè Condes, Chundes seu Kunder, Barbarè Condisi: Italicè Radicetta & herba lanaria: Gallis Herbe aux foullons. Pseudostruthium, quidam Theriacariam vocant.*

Struthii vires ex Galen. Fuch. lapsus, Saponariã Struthiũ statuẽtis. Nomina.

I. Quam pro Pseudostruthio proposuit, Plinius lib. 33. cap. 5. Luteam: Vitruvius 7. Architecturae 14. Luteum: Virgilius Ecloga 4. Lutum appellat: sunt qui Resedam Plinii: alii Myagron, seu Melampyron Dioscoridis velint, Luteola herba, C.B. Anthirrinum, Trag. Lugd. Pseudostruthium, Matth. Cast. Struthium, Lac. Lugd. Herba lutea, Dod. gal. Lugd. qui tres habet figuras. Lutea vel Luteum, Ges. hort. Cam. Luteola, Lob. Lutum herba, Dod. fol. Guadarelle vulgo, Caes. Catanance, Lonic. Tab. II. Saponaria laevis, quòd saponis vicem praebeat ad purgandos pannos: Saponaria, Trago, Matth. Ges. hor. Lac. Lob. Dod. fol. Caes. Tab. Cam. Saponaria major, Lugd. Struthium, Fuch. Lonic. Lugd. qui duas habet icones, Thalio. Flore est dilutè purpureo, aliquando roseo, nonnunquam candido.

Κυκλάμινος. CYCLAMINUS. CAP. CLVIII.

Cyclaminus folia habet hederae, purpurea, varia, in quibus supra infraq; albicant maculae: caule nudo quaternos digitos aequante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum videri possit. Quae cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; detrahit: menses potu, appositúve ciet. Tradunt, si praegnans radicem transgrediatur, abortum fieri, partum appensa accelerat: contra venena, praesertim leporis marini, ex vino bibitur: illita contra serpentium ictus remedio est: immista vino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passo, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, multis vestibus contectum, loco calido, & à perfrictionib. tuto, recumbere, quò facilius exudet: ejecti autem sudores flavo colore inveniuntur. Succus ejus ad purgandum caput, naribus infunditur: ad dejicienda quoq; alvi excrementa, in vellere sedi subjicitur: illito umbilico, & *a* imo ventre coxarum tenus, alvum emollit, & abortum efficit: suffusionibus, & retusae oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest: medicamentis abortum inferentib. admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociduã sedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutẽ purgat, eruptiones papularum reprimit: vulnerib. ex aceto per se, aut cum melle medetur, lienem *b* absumit, vitia cutis in facie, & alopecias emendat. Ejus decocto luxata, podagras & capitis ulcuscula, pernionesq; foveri congruum est: ipsaq; in oleo vetere fervefacta, illito oleo ulcera ad cicatricem perducit. Cavata radix oleo expletur, & cinere ferventi imponitur, adjecto interdum Tyrrhenicae cerae momento, ut strigmenti crassitudinem unguentũ contrahat, cumprimis utile pernionibus. Radix, scillae modo, concisa reponitur. Narrãt ad amatoria assumi contusam, & in pastillos divisam. Nascitur in umbrosis, maximè sub arborib.

a Meum ὑπογαστρίῳ i. e. imo ventre. Cat. ὑπομφάλιῳ, i. circa umbilicum. *b* Meum & Cat. addunt ἐπιτιθέμενον, i. imposita.

Ε'τέρα κυκλάμινος. ALTERA CYCLAMINUS. CAP. CLIX.

Est & altera cyclaminus, quam cissanthemon, aut cissophyllon vocant: foliis hederae, sed minoribus: geniculatis caulibus, crassisq;, circa vicinas arbores, capreolorum modo se volventibus: flore candido, odorato: *a* acinis hederae mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris: radice supervacua. Nascitur in asperis. Hujus acini, drachmae unius pondere poti, cum vini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per urinam, & alvum absumunt: ad orthopnoeam bibitur: reliquias à partu purgat.

a Meũ & Cat. καρπὸν δὲ ὡς ῥᾶγας σταφυλῆς ἀρρώστους κιττῷ. i. Fructus est velut uvae acini similis hederae.

Tametsi Cyclaminus prima, quae vulgò Panis porcinus dicitur, planta sit vulgaris notitiae, secundam tamen hucusq; mihi videre non licuit in Italia: quanquam asserit Ruellius, hanc illam esse stirpem, quam herbariorum & officinarum vulgus Sigillum sanctae Mariae vocat. Et cùm plures sint herbae, quae ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum scilicet, Serapionis secacul, & tertia, quae hydropiperi similis est: harum Ruellius nullam esse Cyclaminum putat, sed aliam ab his longè diversam, cujus facies, ut ipse delineat, nil aliud repraesentare videtur, quàm vitem nigram à Dioscoride lib. 4. descriptam, quam nos in Hetruria vulgò vocamus Tamaro. Hanc scribit ipse Sigilli sanctae Mariae nomen sibi ascivisse, quòd eam Mauritani Bothomarien nominent. Qua in re Ruellius, ejus pace dixerim, apertè fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primam tantùm genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarien nuncupat. Non defuerunt, qui varias ad nos cyclamini alterius plantas miserint censendas: sed cùm pluribus cyclamini ipsius destituerentur notis, eas omnes me neglexisse, ingenuè fateor. Cyclamini primi generis duae (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, major & minor. Haec radice provenit parva nucis avellanae, cicerumq; magnitudine. Illa verò magna constat radice, sessili aliquantum, lata, in rapi modum exuberante, pullo colore: quae (ut diximus) vulgaris admodum est, & passim in sylvis & umbrosis nascens, maximè sub arborib. & in frutetis, secus itinera. Minorem vidi ego in agro solùm Tridentino in vallis Ananiae montib. ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memoriae prodidit) tam hausta quam clystere infusa, pituitam viscosam mirificè detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in errhinis additur ad expurgandũ cerebrum, quod diuturnos finiat capitis dolores, frigidisq; conveniat hemicraniis. Item resolutis opitulatur, ac omnib. cerebri, & nervorum affectib. à frigiditate provenientibus. Aqua distillata è cyclamini radicibus, si narib. sursum trahatur, fluentem inde sanguinem mirum in modum sistit. Eadem pota sex unciarum pondere, addita selectiss. sacchari uncia

Cyclamini conti. Ruell. lapsus. Sigillum S. Mariae. Bothomarien Mauritan. Cyclamini genera ex Mes. Cyclamini vires ex Mes. Cyclamini vires Matth.

I. CYCLAMINUS.

uucia, manantem è pectore, aut ventriculo aut jecinore sanguinem mirificè cohibet: & fracta ibi vasa conglutinat, id quod nos attestamur. Succus cum oxymelite sumptus duarum drachmarum pondere, alvum exolvit, & jecoris lienisq; obstructiones aperit, quo fit, ut hydropicos & ictericos juvet. Sed is propinandus non est, nisi addita Mastiche, aut myristica nuce, aut Rhabarbari scrupulo: namq; hæc ejus vehementiam minuunt. Contusa radices recentes illinuntur utiliter scyrrhosis, durisq; tumoribus & strumis. Additur quoq; utiliter succus in unguentis, qua ad splenis tumorem, duritiemq; parantur: plures enim lienosi hoc medicamento sanati sunt, qui pluribus antea usi, sanari nequiverunt. Idem magno quoque auxilio additur in clysteria iis, qui coli dolore, & cæteris intestinorum torminibus vexantur. Affricta recens radix, aut succus ex lana impositus, hæmorrhoidas ejicit. Sanant radices aurium sonos, & surditatem, si concisa in rosaceo, amygdalino, chamæmeliq; oleo, & vini modico conferveant, & deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excocta radices calida auribus applicentur, vesperi cum secubitum recipiunt affecti: verùm hoc pluries repetendum est, radicibus manè sublatis, auribusq; calido vino ablutis. Idem quoq; præstant, si cum persicorum, amararumq; amygdalarum aliquot contundantur, & deinde in aqua vitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirificè auxiliatur, si una, aut altera ejusdem gutta sustilletur eodem tempore: Succus abdomini illitus, ventrem subducit. Illita radix serpentum ictibus medetur. Succus cum æquali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingivarum, cæterarumq; circumstantium partium vitia sanat, & dentium dolores mulcet. Gargarizatur succus, addita plantaginis aqua, ad omnes faucium morbos. Cyclamini meminit Gal. lib. 7. simp. medic. ubi ita scribit: Cyclaminus varias vires obtinet: nam &

Cyclamini vires ex Gal.

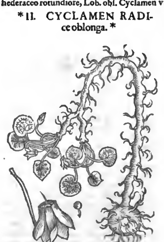
abstergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit & digerit. Clarum verò id est ex particularibus operibus. Adeò vehemens ejus facultas est, ut abdomine illito, ventrem subducat, & fœtum interimat.

Nomina.

Κυκλάμινος herba sic Græcis, Latinis quoq; Cyclaminus, & Rapum terræ vocatur: Mauritanis Buchormarien, Buthermarien seu Bothormarie: Barbaris officinis Cyclamen, Panis porcinus, & Arthanita: Italis Cyclamino & pan Porcino: Germanis Schweinbrodt / Erdapffel. *Hispanis Pan de puerco: Gallis Cyclamen seu pain de pourceau.*

Cyclaminis differentias octo agnoscimus, hic verò duas proponimus. I. Cyclamen orbiculato folio, infernè purpurascente. C.B. Cyclaminus minor & Umbilicus terræ, Trag. Cyclaminus, Matt. Dod. gal. Cord. in Diosc. & hist. Ges. hor. Lacu. Lon. Cæs. Cast. Cyclaminus rotunda, Fuch. Cyclamen folio hederaceo rotundiore, Lob. obs. Cyclamen vulgare, Lob. icon. Cyclaminus orbicularis rotundifolius, Dod. fol. Cyclaminus æstivus vulgaris, Cam. Cyclamen, Tab. Flore est nunc dilutius, nunc saturatius purpurascente: rarius albo: rarissimè luteo. II. Cyclamen radice oblonga C. B. Figura hæc vitæ Gesneri à Doctore Casparo Wolphio ad calcem addita, cui titulus Cyclaminus μακρόρριζος: meminit in hortis Germaniæ nomine Cyclamini radice oblonga, malo in fine adnixo, & Camerarius suo Matthiolo, nomine Cyclamini longius radicati adjecit. Hæc enim inferna quidem radicis parte mali instar rotunda est, unde plures fibrosæ radices hinc inde sparguntur, sed mox in cubitalem longitudinem prolongatur, digitalem crassitiem non superante: subinde tamen in nodos, ex quibus utrinque fibræ prodeunt, extuberat, foliis est subrotundis ut in vulgari, maculosis: floribus similibus colossinis, quibus decidentibus capitulum subsequitur oblongum, in mucronem desinens, quod secum pediculo in spiras convolvit, in quo semen mediocris magnitudinis continetur.

II. CYCLAMEN RADICE OBLONGA.

Δρακόντιον μέγα. DRACUNCULUS MAJOR. CAP. CLX.

Dracunculus major in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, lævem, duum cubitorum, baculi crassitudine, versicoloribus draconum maculis, purpureis tamen evincentibus: folia rumicis, sibi invicem implicita. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primùm cineracei, mox per maturitatem in crocum & purpuram vergentis:

gentis: radicem prægrandem, rotundam, candidam, cortice tenui veſtitam. Colligitur, dum matureſcit, & ſuccus exprimitur ſiccaturq; in umbra, Radix quoq; meſſibus effoditur, elotaq; particulatim conciditur, & funiculo transfixa ſiccatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta vini potione. Crudam, coctámve cum melle delingi prodeſt conrra orthopnœas, rupta, convulſa, tuſſim & deſtillationes: pota cum vino venerem ſtimulat: ulcera, quæ cacoëthe vocantur, atq; phagedænica expurgat, præſertim cum vite alba: ex ea, & melle collyria ad fiſtulas, & partus evocandos componuntur: ad vitiligines cum melle, efficaciter illinitur: polypos & carcinomata abſumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesq; effectum præbet. Herbæ, radicisq; odor teneros conceptus abortu vitiat: item ſi triginta grana ejus in poſca bibantur. Sunt qui ejus ſuccum cum oleo, aurium doloribus in-
10 fudere: quinetiam folia, utpote quæ adſtringant, vulneribus recentibus impoſuere, & cocta in vino pernionibus. Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, poſſe à vipera feriri inficiantur.

Δρακόντιον μικρόν. DRACUNCULUS MINOR. CAP. CLXI.

DRacunculus minor folio conſtat hederaceo, magno, candidis notis inſigni: caule recto, bicubitali, verſicolore, maculis reſperſo purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi craſſitudine: fructus ſummo caule racematim cohæret, colore primùm herbaceo, & cùm ematuruit, croceo, guſtu fervens, mordaxq;: radice aliquantulum rotunda, bulboſa, ato non abſimili, tenui obducta cortice. a Naſcitur in ſepibus umbroſis. Seminis ſuccus cum oleo inſtillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana im-
20 poſitus, polypum abſumit: carcinomata illitu ſiſtit: triginta ejus grana, ſi in poſca bibantur, abortus inferunt. Odorem ajunt, poſtea quàm flaccidi flores emarcuerunt, cōceptus adhuc teneros enecare. Radix excalfacit: orthopnœis, ruptis, vulſis, tuſſi, deſtillationib. auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit, ſive cocta toſtaq; cum melle, aut per ſeſe edatur, ſive farina ejus ex melle delingatur: urinam pellit, venerem excitat, cum vino pota: phagedænas ulcerum, & quæ cacoethe vocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricē perducit: collyria ex ipſa ad fiſtulas, & ejiciendos partus fieri ſolent: qui radice ſua manus perfricuerunt, a viperis feriri negantur: illita ex aceto vitiligines emaculat. Folia recentibus vulnerib. linamentorum vice, convenienter imponuntur: decocta in vino pernionibus appoſuiſſe prodeſt. Caſeus foliis involutus, a putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines & oculorum caligines convenit. Radix cocta, crudave ad ſanorum uſus, pro olere recipitur. In Gymneſiis
30 inſulis, quæ Baleares vocantur, coctam radicem cum melle multo, in conviviis placentarū loco offerunt. Radix meſſib. effoditur, lotaq; fruſtatim conciditur, & lino trajecta, ſiccatur in umbra, & ita reconditur.

a Meum φύεται ἐν σκιεροῖς τόποις περὶ φραγμοὺς καὶ αἱμασιάς. i. Naſcitur in umbroſis circa ſepes & macerias.

I. DRACUNCULUS major.

40

II. DRACUNCULUS minor.

50

60

LIcet in vetuſtis quibuſdam Dioſcoridis codicibus majoris minorisq; Dracunculi hiſtoria ſpeciatim diviſis capitibus adnotata reperiatur: attamen cùm altera ab altera parum diſſidere videatur, cumq; etiam Galenus, Paulus & Serapio, qui in ſimplicium materia Dioſcoridem ad unguem ſecuti ſunt, ejusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantùm Dracunculi meminerint: non ab re credidere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina produiſſe, & alicujus

Dracunculorum conſider.

III. DRACUNCULUS AQUATICUS.

curiositate hic historia Dioscoridis accrevisse. Quamobrem ego quoq; cogor eisdem adductus rationibus, aliquatenus in eorum ire sententiam: quanquam ingenuè fateri possum, me utrunq; Dracunculum Tridenti ac Venetiis vidisse. Alterum quidem, qui major est, Ari sive Rumicis foliis, sibi invicem implicitis, caule bicubitali, baculi crassitudine, versicolore, maculis in purpuram nigricantibus resperso, adeò ut anguis similis videatur: alterum verò, qui & minor & omnibus vulgatus est, foliis hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis: caule ac fructu majori similibus. Quippe quòd longam ex se vaginam emittat extrema parte herbaceam, interna verò nigricanti purpura infectam, è cujus medio corniculum prosilit purpurascens, à quo demum racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primùm colore, per maturitatem verò aureo rufescente, fervens ac mordaci gustu. Radice nititur rotunda, bulbosa, acri, tenui libro obducta. Quinetiam in cæteris totius plantæ notis, à majoris Dracunculi historia nihil ferè differre conspicitur. Quapropter etsi prædicta recentiorum sententia non ausim refragari, quòd rationibus satis evidentibus nitatur, & doctissimorum consensu confirmetur: cùm tamen sæpius majorem & minorem Dracunculum viderim, non prorsus alienum esse mecum quandoq; cogitavi, si quis suspicetur duo, ut sunt Dracunculi genera, a Dioscoride fuisse duplici etiam historia repræsentata. Hanc quoq; illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantùm duas sed quatuor enumerat Dracunculi species lib. 24. cap 16. sic inquiens: Id autem quod Græci Dracontion vocant, triplici effigie mihi demonstratum est, foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo: hoc est simile Aro. Alii radice longa, velut signata, articulosaq; monstravere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio majore, quàm eorum, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; esse folia. Quarti verò generis meminit ipse in sequentibus lib. 25. cap. 2. cùm inquit: Eadem Lusitania provincia cognovi, in agro hospitis nuper ibi repertum Dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alii sunt, quos in priori volumine ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis è terra ad primas serpentium eernationes bipedali ferè altitudine, rursusq; cum iisdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens: hæc Plinius. Huc etiam accedat Theophrasti auctoritas, qui lib. 7. cap. 11. de plant. hist. Secundum Dracunculi genus inter Ari genera constituit, his verbis: Dracunculi autem radix (sunt enim qui genus quoddam Ari Dracunculum appellent, quòd ejus caulis varietatem habeat quandam) cibo inepta penitus est, & medicis tantùm commoda. Ex his igitur, & Plinii verbis perspicuum omnibus fieri puto, plura esse Dracontii sive Dracunculi genera, ut etiam Venetiis oculata fide comprobari potest, in horto Clarissimi medici Maphei à Mapheo, ubi præter Arum duo virent æstate Dracunculi genera. Radicis farina duarum drachmarum pondere ex melle sumpta, pituitam tam crassam, quàm tenuem, per inferna ducit, & renes expedit, & præsertim ex uvarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta. Recens radix fervente cinere tosta & illita, dolorificas & tumentes hæmorrhoides curat. Resolvit illita scirrhosos tumores, strumas & chæradas, & lienis duritiem emollit. Eadem absterguntur cutis maculæ quæcunq;. Cum melle & caprino fimo illinitur utiliter podagricis, nervorumq; contusionib. Supposita menses morantes trahit. Dracunculus, ut Galenus testatum reliquit lib. 6 simpl. medic. quiddam Aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice: cæterùm illo tum acrius est, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam levem quandam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, conjuncta est, medicamentum factum est utiq; maximè efficax. Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimum, & lentos succos extenuans: optimumq; remedium est contumacium ulcerum, quæ κακοήθη nuncupant: hæc Galenus. Cæterùm de Dracunculo disserens Mesues inter cætera simplicia medicamenta, quæ dejectoria vi pollent, scripsit, eo hausto dejici è corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenduntur: quippe quòd ubi dixerit Galenus, ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis viscera expurgare, non quòd dejiciat, id agere intelligunt, sed quòd obstructiones aperiat, crassam pituitam attenuet, & vasa detergat. Est & aliud DRACUNCULI genus, quod quidem tertium apud Plinium, cum Fuchsio viro doctissimo esse putamus. Siquidem illi folia sunt Corni arboris ferè similia, & radix arundinacea, geniculata, longa & Ari modo fervens. Insuper ex geniculis ipsis multiplices erumpunt fibræ, quibus pertinaciter humi inhæret. A radice folia prodeunt oblonga, Arisari alterius æmula, è quorum exortu alia exurgunt folia longis pediculis nitentia, quæ ut diximus, Corni arboris folia referunt, sed in grandiora, teneioraq; habentur, è quorum nonnullis, quæ conclusa sunt ut ejus in imagine videri apertissimè potest, fructus racematim enascitur, baccis per maturitatem rufescentibus, in quib. semen est nigrum parvum & oblongum, crasso quodam succo circumdatum. Nascitur montanis locis sed humectis & uliginosis. Hanc in Moravia primùm legimus, dum illac iter faceremus. Degustata radix primo statim occursu insipida deprehenditur, at paulò pòst linguam faucesq; adeò vellicat, ut omnes illæ partes tenuissimis pungi aculeis videantur. Itaq; valenter excalfacit & siccat: quin etiam adurit ulceratq;. Ideoq; rarefacit & incidit quæ in corpore crassa, lentaq; sunt excrementa, perinde ac Dracunculi alii & Arum, quare ab iis viribus non differt, sed facultate imbecilliore habetur. Ab omnibus his forma maximè differt HORTENSIS Dracunculus, quo in acetariis vescimur, utimurq; ad intinctus acerrimo gustu: Caules fundit numerosos, tenues, in quib. folia oblonga [lini modo] radicibus [cohæret] humi repentib. graminis modo, florib. pusillis, albicantib. racemosis, semine supervacuo. Seritur in hortis ferè omnib. Sunt qui asserant hanc plantam cultorũ mangonio factitiã esse, & non sui natura provenire, eã siquidẽ nasci putãt lini semine excavatis cæpis imposito, ac deinde terra recondito: sed hos falli crede-

Dracunculus major. Dracunculus alter. Dracunculi species ex Plinio. Theoph. de Dracunculo. Dracunculi vires Matth. Dracunculi vires ex Galen. Mesues. Dracunculus tertius Plinii. Qualitas. Dracunculus hortensis.

10 20 30 40 50 60

IV. DRACONCELLUS.

V. OPHIOGLOSSON.
* Ophio. abortus. *

crediderim, quod facto periculo, operam quidam perdiderint. Hujus nec Græci nec etiam Mauritani, quod ſciam, meminere. Verum perpenſa ejus acrimonia, qua maximè linguam vellicat, eorum eſſe medicamentorum, quæ valentiſſimè excalfaciunt atq; ſiccant, facilè conjici poteſt. Incidit, digerit, aperit & provocat: manſa pituitam ciet: dentium dolores mulcet: concoctionem adjuvat & urinas movet. Eſitur paſſim in acetariis unà cum lactuca, aliiſq; oleribus. Habetur præterea & alia herba, quam inter Dracunculi ſpecies quidam recenſent, quòd LINGUA *Serpentina nonnullis dicatur, etſi non deſint, qui Luceolam & Argentinam ipſam appellitent. Naſcitur hæc in pratis, ſed ocyſſimè deperditur. Proſilit enim menſe Majo ſed cùm tenerrima ſit, pauco poſt tempore evanida flacceſcit, ac ſubinde nuſquam apparet. Mittit unum tantùm folium, pingue, plantagini aquaticæ vocatæ haud diſſimile, nulla per medium excurrēte coſta, è cujus inferiore ſinu cauliculus exit, pallidam ſerpentis lingulam in cacumine gerens: unde Græcorum voce Ophiogloſſi nomen invenit. Exiccat citra inſignem caliditatem. Præſtat hæc maximè ad recentia vulnera glutinanda: quo fit, ut eam quidam mirificè extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo diutius inſolato utuntur chirurgi ad prædicta felici (ut ajunt) ſucceſſu. Datur potanda ex aqua Equiſeti, ad inteſtinorum, & thoracis vulnera, & cæterarum interiuſecarum corporis partium. Ideoq; auxiliatur ſanguinem rejicientibus: bibitur adverſus alba fœminarum profluvia, ex aqua foliorum quercus. Vinum auſterum, in quo tota planta incocta fuerit, ſi cum eo oculi abluantur, lachrymas cohibet: illinitur recens ſiccáve ad vulnerum inflammationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum, in quo copioſa folia diu fuerint macerata inſolatáq;, addita lachryma abiegna, aptiſſimum fit medicamentum vulneribus recentibus glutinandis. Δρακόντιον quod Græci vocant, Latinis Dracunculus appellatur: Arabibus Luf & Alluff: Italis Dragontea. Germanis,* Naterwurtz: *Hiſpanis, Taragontia: Gallis, Serpentine. Dracunculus minor, Græcis, Δρακοντία μικρά: Italis, Dragontea & Serpentaria minore: Germanis* klein Naterwurtz: *Gallis, Petite Serpentaire. Dracunculus aquaticus, Italis, Serpentaria acquatica: Germanis,* Waſſer Naterwurtz. *Dracunculus hortenſis Italis, Dragoncello & Dragone: Gallis, Tragon. Ophiogloſſum, Græcis ὀφιόγλωσσον: Italis Lingua ſerpentina, Argentina ſive herba Lucciola: Germanis* Naterzünglein: *Gallis Herbe ſans chouſture, ſive Langue de ſerpent.*

Lingua Serpentina ſive Ophiogloſſon. Ophiogloſſi vires.

Nomina.

Dracunculus triplex proponitur. I. Dracunculus biſtortæ folio. C. B. Dracunculus major, Matth. Caſt. Dracunculus Matth. Dod. Gal. Dracunculus major Matth. Dod. fol. Serpentaria major Matth. Lug. Dracuntium majus, Tab. Hoc an in rerum natura ſit, Dodonæus dubitat: Adverſaria inveniri negant: hactenus eum non vidimus, quare nil aſtruere licet, at omnes rei herbariæ ſtudioſos publici boni cauſſa rogamus, ut ſi eum vel habeant vel inveniant, nobis ejus copiam faciant. II. Dracunculus polyphyllos, qui Dioſcoridis major videtur & Plinii. C. B. Dracuntium majus, Brunf. Dod. fol. Dracunculus major, Trag. Fuch, Dod. gal. Cord. in Dioſ. Lacu. Lon. Cam. Dracunculus minor, Matt. Caſt. Dracunculus polyphyllos & Luph criſpum, Cord. hiſt. Dracunculus, Geſ. hor. Cæſ. Anguina Dracontia & Serpentina Colubrina, Lob. Dracũculus ſive Serpentaria major, & Serpentaria minor, Matt. Lug. qui duas habet figuras. III. Dracunculus paluſtris arundinacea radice C. B. Hydropiper rubrũ, Fuch. & Dracunculus Plinii tertius, eidē in icon. Aron paluſtre, Geſ. hor. Dracunculus paluſtris, Dod. gal. Cord. hiſt. Lug. Dracunculus paluſtris minor, Lon. Dracuntium paluſtre, Tab. Dracunculus aquaticus, Matt. Caſt. Dod. fol. Cam. Aquatica anguina ſive Dracunculus, Lob. Dracontii genus apud Plinium, Cæſ. IV. Dracunculus hortenſis integro folio C. B. Draco à Ruellio primò deſcriptus, Dod. gal. Dragoncellus, Matth. Dracunculus hortenſis eidē in icon. Caſt. Tab. Draco hortenſis, Geſ. hor. Lug. (cui & Chryſocome Dioſcoridis Dalechampio) Cam. Draco, aut potius Tarchon Simeoni Sethi, Lob. Tarchon Avicennæ & Sethi, Geſ. hor. Dragone vulgò,

Cæſalpino. V.Serpentaria ſecunda,Brunſ.Ophioglosſum.Trag.Fuchſ.Matth.Dod.fol.& gal.Lon.Caſt. Lug.(cui & Ceratia Plinii & Dracunculi ſpecies) Tab.Cam.Thal.Lob.cui & Eneaphyllum,Lingua ſerpentina,Matth.Italico.Caſt.Cæſ.Lingua vulneraria Cord.hiſt.Lancea Chriſti & aliis Luceola,Geſ.hor. Figura quidem Matthioli ſolum Ophioglosſum non ramoſum exprimit, hæc verò & non ramoſum ſeu vulgatum, & ramoſum & abortivum exhibet.

Ἄρον. ARUM. CAP. CLXII.

*Omnia exem. μονόχροα ſ ἀσπιλα. Ruel. i. unicolora tamen & minus maculoſa. Cat. ἄσπιλα. i. immaculata

ARon, apud Syros Lupha vocitatum, folia emittit Dracunculi, ſed * longiora, & paucioribus diſtincta maculis: caulem ſubpurpureum, dodrantalem, piſtilli ſpecie, à quo croceum ſemen exit: radice dracunculi alba: quæ decocta eſtur, utpote cùm minus acris ſit. Folia ad eſum condiuntur, & arida per ſe, decocta manduntur. Radix, ſemen & folia dracunculi vires habent. Privatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur, & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem ejus acrimoniam, in cibum expetitur.

I. ARVM.

II. ARVM MINVS.

Ari conſiderat.

ARum in Hetruria, item in agro Goritienſi, frequentiſſimum provenit, in campeſtribus, in vineis, in ſcrobium marginibus, & paſſim in ſemitis propter ſepes, præſertimq; in maritimis noſtris Senenſibus, ubi vulgò ipſum vocant Gigaro ad Iarum alludentes: quo modo officinis Arum corrupto vocabulo appellari ſolet. Ari deſcript. *Arum folia habet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi majora, minimè diſſecta, & albis roſperſa maculis, quæ hyeme virent, & æſtate ſiccantur. Caulem edit palmarem, è cujus faſtigio erumpit involucrum ſpithamæ ferè longitudine, in acutum deſinens, quod fructũ complectitur, & fovet. Eo deinde fatiſcente, ſolida piſtilli facies aureo colore emergit, & anfractis penitus patẽte. crocea ſemina ſpectãtur, quæ in coronæ modum continuè contexta, infimam ejus ſedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu viridia ſiunt, & per maturitatẽ rufa, baccarum ſpeciẽ præ ſeferentia, vinoſaq; ambiunt ipſa caulẽ, ſeſe invicẽ ſtipantia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulboſa, oblonga, permultis ſtipata fibris, ellebori modo, guſtu perquã acri. Naſcitur in cãpeſtrib. in vineis, & ſecus itinera & ſepes. In Bohemia quoq; in montibus quibuſdam copioſum admodum provenit, ſed Italico longè minus, foliisq; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeò ut ego hoc Arum minus appellare conſueverim.* Ari ſpecies altera. *Cæterùm Ari alteram ſpeciem, cujus hic imaginem expreſſimus, miſit ad me Franciſcus Calzolarius pharmacopæus Veronenſis, rei plantariæ indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia inſunt ſagittæ ſpeciem repræſentãtia, & caulis rectus glaber, dodrantalis, valdè perſpicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens, confertum, & in acutum deſinentem. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, circumquaq; ſe diffundentibus, è quibus bulboſi quidam globuli, fabarũ quantitate dependent, alba intus pulpa, & perquam acerrimi guſtus. Excalfacit & ſiccat ordine quarto. Ideoq; urit, attenuat, incidit & abſtergit. Hi nõ deſunt, qui utantur ad arcẽdos à ſuis menſis paraſitos, & voraces lurcones, earum pulverẽ delicatis epulis admiſcentes: nam ubi fauces occupaverit, tã fixo & cõtumaci ardore afficit, ne poſthac quicquã vorare queant, niſi bubulo caprillove lacte diutius gargarizato, aut recẽti butyro ſẽſim deglutito. Abſtergit Arũ, attenuat, aperit, incidit & provocat.* Ari vires Match. *Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnib. pituitoſis: expectorat n. valentiſſimè craſſas lentaſq; excreationes: ideoq; aſthmaticos maximè juvat. Datur elixa, vel ferventib. cinerib. toſta, utiliter tuſſiẽtibus, ex amygdalino oleo. Idq; bellè quoq; præſtat lac potũ, in quo radix ipſa fuerit incocta. Illinitur eadẽ, aqua prius elixa, epiphoris, ſugillatis inflãmatisq; tonſillis, fabacea farina addita, & defruto ſubacta. Subigitur quoq; oleo, & tumẽtib. hæmorrhoidibus commodè, illinitur:*

III. BONUS HENRICUS.

illinitur: Radicis ſuccus exedentia & contumacia ulcera curat, quemadmodum & narium polypum ſolia ambuſta ſanant. Imponuntur eadem utiliter podagricis, calenti fimo bubulo illita. Semen tritum vel baccarum ſuccus roſaceo commiſtus, aurium, doloribus auxiliatur. Datur utiliter ſeminis drachma dua ad menſes educendos, & ſecundas pellendas ex vino. Cæterùm cum Arum in mentem mihi jam revocet plantam, à quibuſdam Serpentariam, Colubrinamq́ue vocatam, quamq́ue Germani BONUM HENRICUM *appellant, libuit ejus hiſtoriam, & vires huic orationi attexere, quòd foliis Arum quadantenus referat, qua longis pediculis nitentia profert. Hæc caules plures edit, ipſosq́ue folioſos, in quorum faſtigiis herbaces, racemoſiq́ue viſuntur flores, & deinde ſemen. Planta candicat tota, perinde ac ſi tenuiſſimo farina polline conſperſa eſſet: quinetiam adeò lævis tactu habetur, ut unguine aliquo illita videatur. unde illi nomen apud Germanos* Schmerbel. *Radice nititur vegeta, craſſa, in plures divaricata partes, croceo colore, acuta lapathi modo, cujus ſpeciem eſſe cenſemus. Naſcitur fere ubiq́ue in pagorum plateis, in ruderibus & areis. Planta eſt calidi & ſicci temperamenti, aperit, abſtergit, reſolvit & digerit. Radicis ſuccus illitus ſcabiem tollit, & cutis maculas extergit, præſertim ſi cum aceto miſceatur. Quidam eā quoq́ue præferunt adverſus venenoſorū animaliū morſus. Noſtrates mulieres ex Ari radicibus ſtillatitias aquas ad ſucum parant, quas ad faciem erugandam illuſtrandamq́ue magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præſtat inſolatus radicum ſuccus, ceruſſæ ſpeciem referens, quem Gerſa vulgò nominant, is ſiquidem mirum in modum cutis ſplendorem & candorem conciliat. Ari vires memoriæ prodidit Galenus libr. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Arum terrena eſſentia conſtat, ſed calida: proinde extergendi vim poſſidet, verum nō valentem, ſicut Dracontium Eſt itaq́ue in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices ejus maximè ſunt utiles: ſiquidem comeſa craſſitiem humorū mediocriter incidunt, adeo ut & excreationibus ex pectore idoneæ ſint, ſed magis tamen aptū eſt Dracontium. Neſcio ſanè qua ratione ſcripſerit Galenus, Arū, quo deguſtato os totum exuritur, & acerrimum ſentitur, calidum ſiccumq́ue ordine tantum primo haberi. Et lib. 2. de alimentorum facult. ſic inquit: Ari radix rapi modo manditur. In quibuſdam autem regionibus acrior quodammodo naſcitur, ut Dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare voles prioris decoctionis aqua effuſa, repente in alteram calidam injicere convenit. Cyrenis contra, quàm in noſtra regione, Arum ſe habet; nam illic minimum medicamentoſi, minimumq́ue acrimoniæ poſſidet, adeò ut vel rapis ſit utilius. Idcirco radicem quoq́ue in Italiam comportant, ne quæ abſq́ue, ut putreſcat aut regerminet, longo tempore perdurare poſſit. Herba, quam Græci ἄρον & Latini ſimiliter Arum dicunt, Mauritani Iarus & Sara: Syris Lupha vocatur: Barbaris, Aron, Barba, Aaron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis Aro & Gigaro: Germanis* Klein Natterwurtz: *Hiſpanis Taro: Gallis Vid de chien. Arum minus, Græcis ἄρον μικρόν Italis Gigaro minore. Bonus Henricus, Italis Herba inſarinata: Germanis.* Schmerbel oder Gut Henrich.

[Margin: Boni Henrici hiſtor. — Boni Henrici vires Matth. — Ari vires ex Gal.]

Arum Plinius, lib. 19. cap. 5. inter bulbi genera recenſet: at lib. 24. cap. 16. maris & fœminæ meminit: & à quibuſdam radicem Aron, caulem verò Dracuntium appellari monet. Aliquot differentias notavimus, aliud folio majore & acutiore, aliud rotundiore, aliud duriore per totam æſtatem virente. Sic ejus quod maximo eſt folio, venæ omnes albicant, apud Italos frequens: aliquando maculis albis eſt conſperſum. Reperitur in Helvericis montibus quod nigricantibus lituris, aliquando purpureis ſignatur: quod verò apud nos vulgatiſſimum, nullis maculis notatur. Sic & piſtillus alteri purpureus, alteri ex albo luteus. III. Lapathum unctuoſum C. B. Bonus Henricus, Brunf. Trag. Matth. Tab. Rumicis tertium genus, Fuch. Rumicis ſecundum genus, Turneto: Tota bona, Dodo. gal. & fol. (cui & Chryſolachanon) Lob. Thal. Lapathi ſylveſtris ſecundum genus, Lugd. Atriplex canina, Lonicero.

[Margin: Nomina.]

ARISARUM. CAP. CLXIII.

ARiſarum exigua herbula eſt: cujus radix oleæ magnitudinem implet, longè majoris quàm Aron acrimoniæ. Unde illitu nomas ſiſtit. Fiunt collyria ex ea, ad fiſtulas efficacia. Illitu radicis, genitale animalis cujuſcunque in perniciem agitur.

ARiſaron, Plinio lib. 24. cap. 16. auctore, in Aegypto naſcitur, ſimilis Aro, minor tamen, minoribusq́ue foliis, & utiq́ue radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet. Hujus duo hodie ab herbariis oſtenduntur genera: quorum poſtremum ad me primùm miſit Aloiſius Anguillarius Romanus, horti Patavini præfectus, diligentiſſimus rei herbariæ inquiſitor, qui præterea teſtatus eſt, Ariſarum plurimum naſci in agro Romano, non longè ab urbe: Cui folia Aro ſimilia ſunt, à Luca Ghino viro optimo accepimus. Utriusq́ue picturam exhibere libuit, non quod utrumq́ue probemus (alterum enim non verum putamus) ſed ut de iis aliorum etiam ſit judicium. Primum foliis provenit Ari, longè tamen minoribus: cauliculum edit tenuem, in cujus ſummitate vaginula quædam oritur, altera parte diviſa, è qua ligula tenuis, exigui germinis modo ſeſe exerit, pallido colore. Radix illi olivæ inſtar magna, oblonga, candicans, adnatis pluribus ubiq́ue emergentibus. Naſcitur in collibus & campeſtribus. ALTERUM *folia mittit longa, anguſta, longis pediculis nitentia: radicem bulboſam, juglandis magnitudine, numeroſis ubiq́ue adnatis fibris, guſtu etiam acri. Excalfacit radix, ſiccat, incidit, abſtergit, digerit & aperit. Meminit Ariſari Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum his paucis: Ariſarum multo*

[Margin: Ariſari hiſtoria. — Ariſari vires ex Galeno.]

I. ARISARUM. II. ARISARUM ALTERUM.

Nomina. *minus est Aro. Radicem habet olivæ magnitudine. Est autem multò ipso acrius. Ut Græcis ἀρίσαρον, ita etiam Arisarum Latinis, & Arisaro Italis nominatur. Arisarum alterum, sive Pseudoarisarum: Italis, Arisaro falso.*

I Arisarum Matth.Dod.gal.Gef.hor. Arisarum primum, Lonic.Lugd.Dracunculus minor Gef.app. Lacu. Dracunculus alter seu henicophyllos, Cord. histo. Arum majus Veronense perperam Arisarum, Lob. Arisarum latifolium Matthioli, Tab. II. Arisarum angustifolium (quod Dioscoridis esse videtur) C. B. Dod. fol. Clus. hisp. Tab. Lob. Arisarum tenuifolium, Cam. Arisarum alterum, Matth.Dod. gal. Lug. Lonic. Arisarum, Gef. hor. Lacu. Cæs. Pseudoarisarum, Castori.

Ἀσφόδελος. HASTULA REGIA. CAP. CLXIIII.

HAstula regia vulgaris notitiæ est: foliis majoris porri: caule lævi, ferente in cacumine florem, quem anthericon appellant: radices subjacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres. Quæ excalfaciunt: urinas & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, convulsis, & tussibus drachmæ pondere potæ ex vino medentur. Ea verò vomitiones adjuvat, ludicri tali magnitudine commanducata: a serpente demorsis datur aptissimè trium drachmarum pondere, verùm foliis, floribus & radice ex vino morsus illinire oportet: item ulcera sordida & depascentia: mammarum quoq;, & testium inflammationes, tubercula, furunculosq;: decoctis in fæce vini bulbis, recentib. inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis succus adjecto vetere vino, dulci myrrha & croco decoquitur, fitq; perquam utile oculis medicamentum: ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest: in contrariam aurem infusus, dentium dolorem mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit: oleum in excavatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambustis igni, conducit: & surditati instillatum in aurem auxiliatur. Candidam vitiliginem, linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen, floresq; in vino poti, scolopendræ & scorpionum venenis, mirum in modum resistunt: alvum purga[illegible]..

Asphodeli hist.or. *HAstula regia, quæ a Græcis dicitur Ἀσφόδελος, planta est à radicibus foliosa, foliis porraceis longioribus, angustioribusq;, carina adeò permınente, ut triquetra videantur. Caulem edit cubitalem, & quandoq; majorem, insigni lævitate: Flores in cacumine albicantes, (est etiam quæ melinos faciat) numerosos, in stellæ modum sese pandentes, è quibus bacca proveniunt subrotunda, herbacei coloris, in quibus triquetrum concluditur semen nigro colore. Particulatim flores ut Scilla ab imo incipiens verbasci quoque modo. Radicibus nititur numerosis, nigricantibus, bulbosis, oblongis, subvirescente intus pulpa indicis longitudine, & inferna sede crassioribus prominente infirma parte tenui cauda, succosis, acri & amaro gustu. Nascitur in montibus pingui solo. Planta est spectatu jucunda, cùm integra effoditur, ob ingentem bulborum numerum, qui sæpe centenarium excedunt, quanquam citato loco dicit Plinius, Asphodeli radicem aliis numerosiorem esse ut quæ octuaginta simul acervatim sæpe bulbis reperiatur. Atqui Gal.2. de alim. facultat. una tantum bulbosa radice magnitudine figura amarore scillæ radici quodammodo simili, Asphodelum constare legitur. Hujus caulem (ut Plinius est auctor lib. 21. cap 17. Theoph & ferè Græci omnes) cubitalem, & sæpe duum cubitorum. anthericum vocavere: radicem verò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autem illud albucum, & asphodelum hastulam regiam dixere. Cæterùm*

Asphodeli melino flore.

Anthericum, flos Asphodeli.

I. HASTULA REG. SIVE Asphod. | *II. ASPHODELUS luteus.*

rùm Asphodeli flore rectè Dioscorides è Nicandro poeta, Medico vetustissimo, appellari ἀνθέρικον *scribit contra Theophrastum, Plinium, & alios Græcos, qui caulem ita nominari volunt. Verba autem è Theriacis Nicandri hæc sunt, quibus & caulem & semen describit, dum plantam ad serpentium, & scorpionum ictus valere dicit:*

> Ἄγρει δ' ἀσφοδέλοιο διαυγέος ἄλλοτε ῥίζαν,
> ἄλλοτε, καὶ καυλεῖον, ὑπέρτερον ἀνθερικοῖο.
> Πολλάκι δ' αὖ καὶ σπέρμα ὅτι λοβοῖς ἀμφὶς ἀέξει.

Vermes Albucum creat (ut Theophr. ait) qui in volucres bestiolas flosculorum specie degenerant: ii tandem cùm flaccescens inaruerit scapus, eroso conceptaculo provolant. Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste hujusce plantæ tum caulis in cinere tostus, tum bulbus cum semine, oleo, & sale addito: quin etiam cum ficu, mira voluptate. Illinuntur utiliter asphodeli radices, ex aceto decocta, lichenosis, scabiosisq́;. Eadem cum hyoscyamo fervefacta, & pice liquidá excepta, alarum virus, tadiave emendant. Crispantur quoq; capilli, deraso capiti affricta sæpe radice. Ea epota, scripsere quidam excitari venereos impetus. Juvat eadem felle suffusos, quin etiam aqua intercute affectos, ex vino pota. Decocta & illita parotidas sanat. Eximuntur renum lapilli, si ejusdem ex vino decoctum sumatur in potu. Sanat illita jumentorum scabiem, & ulcera ad pilum reducit. Meminit earum quoq; Gal. lib. 6. simp. med. sic inquiens: Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & dracontii, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Usta autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq́; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias sanat: hæc Galenus. Cæterùm asphodeli radix mirificè commendatur Aetio lib. 1. adciendos menses, his verbis: Asphodeli radix in vino albo vetere decocta, & vino calido meraco cyathi mensura hausto, menses suppressos celerrimè ciet. Planta quæ ἀσφόδελος *Græcè, Hastula regia Latinè vocatur: Arabicè, Chemue. Ebuute, Biruach, Abg seu Arxeras: Italicè Asphodelo, Amphodillo & Hastula regia, Germanicè* Goldwurtz und Heidnisch: *Hispanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Afrodiles.*

Asphodeli vires ex Galen.

Nomina.

Asphodelus sive hastula regia, quòd dum floret, effigiem sceptri regii referat: meminit Matthiolus ferre flores albicantes, esse, quæ & melinos faciat, quare duæ figuræ adpositæ, cùm non solum floris ratione differant, sed totius plantæ magnitudine, cùm albæ radices sint crassiores, folia latiora: luteæ verò, & radices, quæ tenuiores luteæ sunt ut & flores, folia angustiora, qua de re suo loco. I. Asphodelus albus non ramosus, C.B. Hastula regia, Matth. Ges. hor. Lac. Lugd. Asphodelus Lonic. Cast. Ges. Cæs. Asphodelus mas, Dod. gal. Asphodelus albus, Gesn. hor. Dod. fol. Clus. Hisp. Tab. Cam. Asphodelus major albus, Lob. II. Asphodelus luteo flore & radice, C. B. & Camer. Hastula regia apud Tragum: Hastula regia minor, Cast. Asphodelus luteus Ges. hor. Tab. Cæs. Dod. fol. Lugd. Asphodelus luteus minor, Lob. Lugd. (qui duas habet figuras) Tab. Iphyon Theophrasti, Anguillaræ.

Βολβὸς ἐδώδιμος. BULBUS ESCULENTUS. CAP. CLXV.

Esculentus bulbus vulgò cognitus, à nobis esitur. Stomacho, & alvo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur. Amarus verò, & scilinus stomacho aptior est, & concoctionem adjuvat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, venerem stimulant, linguam tonsillasq; exasperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt: luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: spicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum mor-

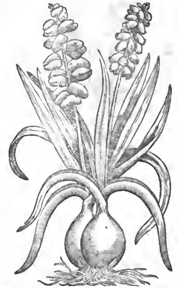
morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent: sudores compescunt: stomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant, cum tosto nitro abstergunt: sugillata varosq; per se, aut ex ovi luteo & lentigines cum melle, vel aceto emendant: fractis auriculis, unguibusq; ex polenta medentur. Iidem calidis cineribus torrefacti, tollunt ficus: item cum cinere è mænarum capitibus, impositi. Cremati verò, & cum alcyonio misti, vitia cutis in facie, atrasq; cicatrices, in sole illiti emaculant: faciunt ad rupta, si cum aceto cocti edantur. Sed copiosiore eorum cibo abstinendum, quoniam nervos tentant.

Βολβὸς ἐμετικός. **BULBUS VOMITORIUS. CAP. CLXVI.**

a Catac. φλοιὸς μέλας. i. cortice magno.

Bulbus, quem vomitorium vocant, folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus esculentus: radicem similem, cortice a nigro. Ea radix mansa, aut decoctum ejus potum vesicæ malis medetur: vomitiones movet. 10

BULBUS VOMITORIUS.

Bulborũ consideratio.

Bulborum genera, esculentum & vomitorium, antiquis vulgò notissima fuisse ex eo maximè constat, quod eorum faciem non repræsentaverit Dioscorides. Nobis verò Bulbi eam ob causam, vel quòd jamdiu exoleverint, hodie omnibus tum medicis, tum herbariis adeò incogniti sunt, ut neminem hactenus invenerim, qui eos legitimè demonstret: Legitimos inquam, quòd non desint, qui ut inter cæteros Aesculapii videantur, 20 *BULBOS quosdam ostentant, quos vomitorios, & esculentos faciunt, sua tantùm opinione freti. Verùm ego non ita facilè adduci possum ad credendum, nisi collatis plantarum notis. At cùm Dioscorides hosce bulbos nullis descripserit lineamentis, non potui illorum acquiescere suasionibus, & si non desint Sycophantæ, qui me inscitia accusarint, quòd has dixerim me non cognoscere plantas, quorum qui volunt doctrinam sequi, consultius fortasse fecerint, si hosce labores nostros haudquaquam legere decreverint. Siquidem ego candidis lectoribus, non autem nasutis, hæc paravi monumenta. Veteribus autem fuerunt in* 30 *frequentissimo ciborum usu: hi præsertim admisti, qua veneris conciliandæ gratia parabantur, utpote qui venerem stimulent. Quòd autem adeò expetiti, & commendati fuerint, Martialis apertè testatus est in xeniis suis, dum cecinit:*

Cùm sit anus conjunx, cùm sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Multorũ error.

Cæterùm non defuere, qui crediderint Bulbum esculentum esse Ascalonium cæpe, aut fissile illud cæparum genus, quod Hetrusci vulgo vocatur Cepolla maligia. Sed horũ error manifestè deprehenditur ex Theophrasto; qui Ascalonium, fissileq; cæpe 40 *inter cæparum genera lib. 7. cap. 4. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim differuit lib. 7. cap. 13. Bulborum meminit Gal. lib. 6. simpl. medicamentorum sic scribens: Bulbus esculentus frigidior, & crassior*

Bulborũ vires ex Gal.

est, lentumq; succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & venerem provocans. Attamen illis ob amaritatem simul & adstrictionem, abstergit simul & glutinat, & nimirum exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantiis, adstrictionem verò in glutinantibus. At siccitas utramque consequitur. Bulbus autem vomitorius multò est calidioris temperaturæ, quàm prædictus Bulbus. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, sic de bulbis scribit: Bulbi genere cum prædictis conveniunt. Nam horum quoque radix direptis foliis manditur: in vere interdum ipse etiam cauliculus. Amaram austeramq; vim, evidenter Bulbi in se habent: quamobrẽ elanguescentis stomachi aliquatenus excitant 50 *aviditatem. At verò neq; iis adversantur, quibus è thorace atque pulmone pus convenit expuere: quanquam crassiore, ac glutinosiore sunt corporis substantia. Etenim amaritudo crassitudini reluctatur, lenta, crassaq; nata incidere, quemadmodum in commentariis de medicamentis prodidimus. Quapropter hi elixi uberius quidem alent, sed excreare volentibus adversabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum verò ex aceto, oleo, garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis profectò oblectabunt, ac nutrient, minimq; inflabunt, ac faciliùs concoquentur.* Βολβὸς *quæ Græcis* ἐδώδιμος. *Latinis Bulbus esculentus cognominatur: Mauritanis Basar Alzer: Italis Bulbo che si mangia. Qui verò Græcis* Βολβὸς ἐμετικὸς, *Latinis Bulbus vomitorius dicitur: Mauritanis Zir: Italis Bulbo vomitorio, Cipollo canina.*

Nomina.

Hyacinthus racemosus moschatus C.B. Bulbus vomitorius, Matth. Cast. Lugd. Muscari, Clus. hist. Hisp. & Pann. Dipcadi Chalcedonicum, Lob. Lugd. (duas enim habet figuras) Hyacinthus spurius recentiorum alter. Dod. fol. Hyacinthus botryoides Chalcedonicus moschatus, Tab. Flos interdum initio purpurascens, aut viridis: dein ex purpura virens, aut ex virore albicans, vel nigricans, dein pallidus: est & luteo odoratissimo flore. 60

Σκίλλα. **SCILLA. CAP. CLXVII.**

Scilla vim acrem atque ferventem habet: assatam ad multa utiliorem esse constat. Polline ad crustam, subacto, aut luto oblita, in clibanum conjicitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficien-

scienter intosta fuerit: qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem quæ prius, fiunt: nam quæ ita non assatur, interaneis maximè noxia est, torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur, fumi etiam solet quod maximè est mediũ, direptis vivo tenus tunicis, quod frustatim confectum coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat, trajectaq; lino frusta siccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte se contingant. His scillæ segminibus ad oleum, vinum, aut acetum scillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ Scillæ in oleo fervefacta, aut cum resina liquefacta, imponitur: decocta in aceto demorsis à vipera cataplasma est. Ad singulas assæ partes adjectis octonis tosti salis, cochlear unum, aut alterum damus jejunis, ad emolliendam alvum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinã ciere volumus, hydropicisq; & stomachicis, quibus innatat cibus, regio morbo, torminibus, in tussi vetere, suspiriosis, & ore rejicientibus, tres obolos in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur cum melle, & estur eorundem gratia, maximè ut concoctionem adjuvet, strigmenta per alvum extrahit. Cocta & simili sumpta modo, eosdem præbet effectus: sed cavendus Scillæ usus his, qui intestinum sentiunt ulcus: ad pensiles verrucas, & perniones, tosta efficaciter illinitur. Tritum semen, & in carica, aut melle devoratum, alvum emollit. Scilla tota in limine januæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet.

Nomina.

Παγκράτιον. PANCRATIUM. CAP. CLXVIII.

PAncratium, quod aliqui Scillam appellant, radice est magni bulbi, subrufo colore, aut subpurpureo gustu amaro ac fervente: foliis lilii, sed longioribus. Scillæ vires, & præparationem habet, eodemq; pondere in morbis efficaciter assumitur: cui tamen mitior, quàm Scillæ facultas inest. Radicis succus cum ervi farina digeritur in pastillos, qui hydropicis, splenicisq; cum hydromelite, comodissimè dantur.

I. SCILLA.

*II. SCILLA HISPANICA.

Scillæ, & Pancratii consid.

SUperioribus annis credidimus, Scillas, quarum in Italia omnibus, tum medicis, tum seplasiariis communis est usus, legitimas esse: in hanc autem opinionem veneram pluribus conjecturis ac rationibus fretus. In primis enim, Plinium inveneram l.19.c.5. Scillam majorem quàm cæteris bulbaceis radicib. amplitudinem reddidisse: quare cùm sæpe vidissem ex iis Scillis, quibus passim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem crevisse, ut ferè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas esse veras. Deinde legeram apud Theoph. l.7.c.12. de plant. historia, Scillam prius caulem floresq; gignere, quàm folia. Id quod in nostratib. cùm manifestè deprehendatur, mihi quidem non videbatur esse discedendum à vulgari opinione. Adde quòd sæpenumero quasdam Scillas vidi parvas, pyro paulò majores, has equidem putabam Pancratium esse: illas verò communis usus, Scillas, idq; eo magis, quòd Dioscorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo similem: horum autem radix mediocris potius, quàm eximiæ crassitudinis censetur. Verùm cùm postea aliquantò accuratius harum plantarum historiam expendissẽ, inveni Aloes folium, Dioscoridis & Plinii testimonio, Scillæ similitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis usus, ut quæ folia ferat non aloe, sed lilio proxima: inter quæ non parva quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theoph. & Plin quòd Scilla floret ter in anno: hoc item (quantum videre potui) non evenit nostris vulgarib. Scillis. Sed ne veritati fortasse decrahabam, omnino id affirmare non ausim. Hinc itaq; jure quondam factum est, ut de scilla non ulterius vulgarem illam tenuerim, sed in dubiam venerim sententiam, an scilicet Scillæ communis usus legitimæ sint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur, quæ foliis aloe similib. proveniant. Cæterùm dum adhuc in re dubia versarer, à quibusdam medicis Hispanis accepi in Hispaniæ maritimis Scillas innumeras oriri nostratib. duplo majores, foliis aloen æmulantibus, sed minus crassis: quæ amaritudine, acrimonia, ac virium præstantia communes nostras Scillas longè vincunt,

Scilla Hispanica.

* SCILLA MAJOR RADICE rubra. *

vincunt. Scilla bulbo nititur ingenti, subrubro, radicibus infernа sede numerosis, squamis crassis, lento succo prægnantibus, acri & amaro, folia mittit aloes similia, caulem sesquicubitalem, lævem, & flores in summitate subpurpureos. Jam ergo non dubitaverim, (si vera ii retulerunt) asserere prædictas Hispaniæ Scillas veras esse, nostrates verò legitimum esse Pancratium Dioscoridis: huic enim pulchrè respondent folia, quæ lilii sunt, verùm longiora. Nec obstat, meo quidem judicio, quòd Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo similem: namq; bulbus hoc loco genus, non speciem denotat. Atq; adeò hinc fortasse fit, ut Scillæ quarum est communis usus, non ea præstent efficaciter, quæ legitimæ pollicentur: quòd Pancratio (ut Dioscorides testatur) mitior quàm Scillæ facultas insit. Dixi sententiam meam, quamvis sciam non deesse nasutos, qui nostram hanc impugnaturi sententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioscoridis & Plinii nitidissimis niti testimoniis, quàm horum fucatis acquiescere nugis. Quidam ætatis nostræ medici in cerebri, & nervorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab involucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in vas vitreum conjiciunt, insolantq; per æstatem, ardente præsertim sirio: demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diversa fuit Galeni ad hos usus scillæ parandæ ratio. Quippe qui conscissam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed ut ab ea succum sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret in fictile, vel vitreum vas, in quo primùm mel fuisset, dissectam scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radiis ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quòd pleriq; à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scilla liquoris vice. Scillinum quoq; acetum admirabilis est ad multa facultatis: si quis enim quotidie parum ebiberit, illi quidem faucium utriuq; partes nunquam malè valebunt: os ventriculi benè valebit: facilè spiritum ducet: oculis acutissimè cernent: flatus nullus in ventre excitabitur, & benè spirans, beneq; coloratus deget: hoc aceto qui utitur, cibum bellè conficiet, etiamsi licentiosius edat, nihil supervacui in corpore residebit, non flatus, non bilis, non cruditas, non stercus, non urina, alvus lubrica omninò erit. Morbo comitiali diuturno efficaciter proficit, incipientem verò ad novum perfectè discutit: ad podagras præterea, & cæteros articularios morbos, & ad jecoris, lienisq; duritias efficaciter facit. Scilla (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus libro octavo simp. med.) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim virium ejus vehementia exolvitur. Nomen illi Græcum est σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabicum, Hasphel, Hausel, Aschil, seu Alaschil: Italicum, Scilla: Germanicum Meer Zwibel: Hispanicum, Cebolla albarrana: Gallicum, Stipoulle, Charpentaire & Oignon marin.

Scillæ præparatio.

Scillæ vires ex Galeno.

Nomina.

Scillæ tria genera apud Plinium lib. 19. cap. 5. mascula albis foliis, fœmina nigris: & tertium cibis gratum Epimenidium: figuram addimus duplicem, primam Matthioli: alteram Clusii, partim quia Matthiolus Hispanicæ meminit, partim quia Clusius author est, hactenus neminem veram figuram dedisse: his adjecimus Pancratii figuram, cùm Dioscorides de Pancratio distinctim à Scilla egerit. I. Scilla major radice alba. C. B. Squilla, Brunf. Scilla seu Cepa maris, Trag. Scilla, Matth. Fuch. Cord. in Diosc. Gesn. hor. Lugd. Scilla communis Dod. gal. Scilla major, Castori. II. Scilla Hispanica, Clus. Hisp. Cast. Lugd. Scylla, Lonic. Cæs. Scilla sive Cæpa marina, Lob. Scilla, Dod. fol. Hæc ex radice crassa, alba multis tunicis, lento humore intercedente, munita, multisque fibris capillata, caulis cubitalis, rectus, foliis nudus, floribus plurimis, Ornithogalo spicato similibus, candidis & stellatis ornatus: quibus succedunt siliquæ triangulares compressæ, semen nigrum planumque continentes. Folia verò ex radice ad caulis exortum prodeunt utrinque quina aut sena, læta, viridia, densa in humum reclinata & carinata. Floret Augusto & Septembri: Octobri semen maturescit: folia, caule exsiccato Novembri & Decembri, prodeunt apud Hispanos & Lusitanos, apud quos copiosè provenit: III. Scilla major radice rubra. C. B. Hæc radice est majore, extimis tunicis rubentibus, foliis latioribus, longioribus & carinatis: quod copiosè in mediterraneis Hispaniæ, Clusius observavit, ubi pro præsentaneo veneno habetur. Pancratium, Clus. Hisp. Dod. fol. Lugd. Taber. Scilla rubentibus radicis tunicis, folio aloes carinato, Lobelo.

CAPPARIS. CAP. CLXIX.

Κάππαρις.

CApparis aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem evagatur. Spinas, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali coroneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cùm dehiscens panditur, florem candidum promit: quo excusso, nonnihil glandis oblongæ figura invenitur, quod apertum grana acinis punicorum similia ostendit, parva, rubicunda: radices lignosas spargit, grandes numerosasque. Tenui plerunq; solo, asperisque locis, in insulis, & juxta rudera nascitur. Caulis, & fructus cibi gratia condiuntur: alvum turbat, stomacho adversatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho, quàm cruda utilior est. Fructus drachmis duabus in vino potus, quadraginta diebus, lienè absumit, & urinam cruen-

cruentumq; excrementum emittit: bibitur utilissimè in coxarum doloribus, & nervorum resolutione, item ruptis & convulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadem proficit: ulcera omnia vetera, & sordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa, dolori ejus auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas absterget. Radix foliaq; intrita, strumas, ac duritias discutiunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica capparis, vehementer inflat. Apula vomitus facit: & quæ a Lybico, & quæ rubro mari defertur, mirum in modum acris est: siquidem in ore pustulas excitat, gingivasque osse tenus exest, quare in cibis non ab re damnatur.

I. CAPPARIS.

*II. CAPPARIS ACUMInato folio.

Capparis consider.

Capparis satio.

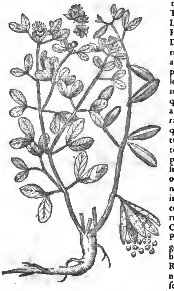
Capparis vires ex Galen.

Capparis frutex est in Italia vulgaris satis notitia. Floribus enim, & fructibus muria asservatis frequentissimè in cibis utimur. Ex iis suaviores, & qui cum palato majorem ineant gratiam, sunt recentes acerrimo asservati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissima cappares ex Alexandria Aegypti Venetias advehuntur. Est & in Apulia Capparum proventus, unde etiam plurima deferuntur, verùm longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones Cappares haud quaquam cient, ut Dioscorides inquit: nisi fortasse hac facultate sint prædita, dum recentes, ac virides comeduntur, antequam muriam experiantur, & deinde elixentur. Proveniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq; præsertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. In cultis nasci Cappares negat Theophrastus lib. 6. cap. 5. de plantarum historia. Seruntur tamen hac ætate, coluntur q; perinde ac segetes, & legumina, quemadmodum & Plinii tempore, qui serendi rationem lib. 19. cap. 8. his verbis explicavit: Quippe cùm Capparis quoque seratur, siccis maximè, area in defossu cavata, ripisq; undiq; circumstructis lapide, aliàs evagatur per agros, & cogit solùm sterilescere. Floret æstate, viret usq; ad Vergiliarum occasum. Sabulosis familiarissimum. Capparis vires reddidit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quòd diversis pugnantibusq; constet facultatibus, quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, si quid aliud, hoc medicamentum juvare valet, tum foris idoneis illinendis remediis admistum, tum intro in corpus assumptum: sive decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, sive aridum contusum, illisq; permistum. Quippe cùm apertè crassos lentosq; humores hoc pacto sumptum evacuet, nec eo tantùm per urinas, sed & per ventrem: sæpe etiam sanguinolentos defert, unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promovet, & ex capite purgat, detrahitq; auxiliaturq; ruptis, atq; convulsis. Cæterùm cuinam ipsum potioni, in quoq; affectuum misceri conveniat, non est præsentis instituti persequi. Porrò radicis ejus cortex ulceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium, ut quis illa extergere valeat, nec segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cùm vino. sæpe etiam solus dentibus mansus, ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse, itemq; extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahit, & chœradas, & duros tumores digerit, idoneus ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione virium respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules ejus, similem vim obtinent: meminiq; me foliis quandoq; paucis diebus duritiem chœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum virium obtundat vehementiam. Nec mirum est, quòd aurium vermes succus amaritate occidat sua. Porrò Capparis, quæ in admodum ferventibus regionibus provenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Et lib. 2. de alim.

de alim.fac.sic de Cappare scribit: In Cypro Capparis plurima provenit. Facultas ejus tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa vescuntur, distribuit: quemadmodum & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus. Utimur autem fructu hujus plantæ magis ut medicamento, quam ut alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus, quia solus asservatus putrescit. Clarum ergo est, quod capparis adhuc viridis, antequam sale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex salitura permultum ejus amittit, nisi, sal abluatur, prorsus haud quicquam nutriet: alvum tamen subducet. Verùm ablutus, & demaceratus, donec omnem salis naturam exuat, ut minimi sanè alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cum ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam, dejiciendamque pituitam ventri adhærescentem accommodatum erit, ac denique ad lienis, jecorisque amoliendas obstructiones. Verùm in hos usus cum oxymelite, aut oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porrò capparis germinibus homines, ut terebinthi turionibus, vescuntur: cùmque adhuc virent, in oxalme, & aceto, non secus atque hos reponunt Planta, quæ κάππαρις

Nomina. *Græcè, Capparis similiter Latinè dicitur: Arabicè Cappar & Kappar: Italicè Capparo: Germanicè* Kappern: *Hispanicè Alcaparras: Gallicè Caprez.*

* III. CAPPARIS LEGUMINOSA. *

Capparis duplex est, rotundo & acuminato folio, ut ex utraque figura clarum fit: verùm eam, quæ rotundo folio est Matthiolus expressit. I. Capparis, Trag. Matth. Cord. in Diosc. Dod. gal. Ges. hor. Lor. Lac. Cast. Lug. Capparis retuso folio, Lob. Cappar s Italica, Cæsal. Capparis secunda, Tab. II. Capparis, Dod. fol. Capparis folio acuto, Lob. Lugd. Capparis aliud genus, Cæs. Capparis prima, Tab. III. His adjecimus Capparim leguminosam, plantam aspectu pulchram & eleganter virentem, quæ ex radice oblonga, lignosa, ramos emittit cubitales & altiores, teretes, læves, striatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia lata oblonga, crassiuscula, capparis æmula, ab uno pediculo striato semper bina, ut in Faba, saturato colore virentia. Flores summis cauliculis insident, qui priusquam dehiscant, rudimentorum capparis florum similitudinem referunt, foris herbidi, expansi verò foris candidi, intus rubei, è quorum medio stamina plura, oblonga, crocea, educuntur: quibus succedunt siliquæ oblongæ, angulosæ, sesaminis similes, quatuor veluti ex thecis compositæ, in quibus singulis semina continentur plura, lata, compressa, ex rotunditate in acumen desinentia. In horto Petri Quith Pharmacopæi Lutetiani, ante annos octodecim collegimus: in ruderibus tamen Romanis sponte provenit. Vocatur Capparis leguminosa sive Fabago Belgarum & Peplios Petri Quith, Lob. Capparis Fabago, Dodonæo: Fabago Belgarum Lugdunensi: Capparis sylvestris sive Fabaginea, Camer. ad Matthiolum. Morgsani Syrorum, Rauvvolfio & Lugdun. in appendice. Apud Avicennam esse Ardifrigi & Andiriam apud Rhasin, ex descriptione & facultatibus suspicantur: usus enim ipsius apud Syrios contra vermes, cùm tota planta sit amara, gravisque odoris.

λεπίδιον. LEPIDIUM. CAP. CLXX.

Lepidium, aliqui gingidium vocant, herbula vulgò nota, muria cum lacte servatur. Vis foliorum acris, & exulcerans, quapropter ischiadicis trita præsentissimum est auxilium, si cum helenii radice, quarta parte horæ, illinatur: lienosis simili modo prodest, lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur.

Lepidii consider. *Cum satis superque à nobis ostensum sit in primi libri calce, in Iberidis commentatione, Iberidem nihil à Lepidio differre, supervacaneum esset, hic ea repetere, quæ ad Lepidii historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Siquidem eo quoque facilè accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Folia gerit Nasturtii, vere virentiora: caulem cubitalem, aut minorem, florem album tenuemque, semen circum summos tenuesque cauliculos in siliquis Nasturtii æmulis, sed minoribus, minuto intus semine. Radicem albam, acri sapore. Nascitur locis incultis, saxosis: in templorum areis atque Sepulchris (Democrati) secus itinera in ruderibus & agrorum extremitatibus. Excalfacit & siccat magis quàm nasturtium, extrahit, attrahit, incidit, attenuat, aperit, digerit & urit. Veruntamen haud silentio involvendum duxi, quòd Plinius in Lepidii historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehenditur.* *Lepidiũ Plinii.* *Quippe qui scripserit lib 19. cap. 8. Lepidium cubitali longitudine assurgere, foliis laurinis, non autem Nasturtii, ut Dioscorides inquit. Quod sanè nobis insinuare videtur, Plinii Lepidium eam esse Iberidis speciem, quam scribit Paulus libr. 3. de coxendicum dolore agens, folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facilè fuerit, quam vulgus herbariorum ideo Piperitim nominat, quòd acerrimo gustu, linguam mirum in modum vellicet. Cæterùm non possum non admirari, quòd tam facilè crediderint* *Lapsus Hermolai, Manardi & Ruellii.* *Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ vulgò in Italia appellatur Raphano. Nam cùm hæc foliis sit helenio paulò minoribus & verbasci majoribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio adstipulari videntur, qui Lepidium prodidit laurinis foliis exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ii clarissimi Viri nostratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocaverint.* LEPIDIUM *Pauli, caulibus cubitalibus fruticat subalbicantibus: foliis lauri,*

foliis

I. IBERIS, SIVE LEPIdium.

II. LEPIDIUM, PIPERitis.

RANUNCULUS I.

majoribus tamen, robuſtis, in cacumine ſpicatis, tenuibus ac albicantibus. Radice alba acerrimi guſtus, perinde ac folia, quæ dentibus attrita os univerſum accendunt. Seritur in hortis ac etiam quibuſdam in locis ſponte naſcitur. Excalfacit & ſiccat vehementer, ac ea omnia poteſt quæ Lepidium primum: cæterùm longè valentius operatur. Quòd λε-*πίδιον Græci, Lepidium quoque Latini vocant: Mauritani, Seitaragi, Hauſanb. Aſcoiteragi. ſeu Seitharegi Itali, Lepidio: Germani,* Gauchblum und Wilderkreß*: Galli, Paſſeraige ſauvage, & Naſtort ſauvago: Hiſp. Naſturtio monteſino. Lepidium Paulo Aeginetæ, & Plinio · poſterioribus Græcis* πιπερίτιον*: Itali, Piperite & Peperolla: Galli Paſſerage, ſive Poyuree: Germani,* Pfefferkraut.

Nomina.

I. Iberis folio Naſturtii C.B. Iberidis figura bis à Matthiolo poſita, primùm quidem ad calcem libri primi, dein hoc loco: verùm cùm diverſas icones habeat, aliam inter minores, qualis eſt ea quam l. 1. invenies: aliam foliis Naſturtii inter majores icones, idcircò talem in hunc locum rejecimus. II. Lepidium latifolium, quòd λεπίδας ſeu ſquammas & maculas faciei deleat. C.B. Piperitis, Brunf. Dod. gal. Lon. Lepidium ſive Piperitis Trag. Matt. Cam. Lepidium Æginetę & Plinii, Matt. in icon. Lug. Lepidium majus, Cor. in Dioſ. Lepidium ſive Hiberis major, Cord. hiſt. Lepidium magnum, Fuch. icon. Lepidium Plinii, Cam. Dod. fol. Lepidium Æginetæ, Geſ. hort. Tab. Raphanus ſylveſtris officinarum, Lobelo.

RANUNCULUS. CAP. CLXXI.

Βατράχιον.

COmpluta Ranunculi genera, vis tamen omnibus una acris, & vehementer exulcerans. Nam unum coriandri foliis conſtat, latioribus, ſubalbidis, pinguibus, flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraq́ʒ, multis capillamentis. hellebori modo, fibrata: naſcitur in *a* limitibus humidis. † Alterum lanuginoſius, longiori caule, pluribus foliorum inciſuris, plurimum in Sar-

a Meum ...
† Ori. ... culoſius.

in Sardinia proveniens, quàm acetrimum, quod sylvestre apium appellant. Tertium minimum, odore gravi, flore aureo. Quartum huic simile, flore b lacteo. Folia, flores & cauliculi recentes illitu exulcerant, & crustas non sine dolore gignunt: quare ungues scabros extricant, scabiem eximunt, stigmata delent: formicantes verrucas, & pensiles, alopeciasque paulisper illita tollunt. Tepente decocta perniones foventur. Sicca radix tritaque, sternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appensa levat, ipsos tamen frangit.

b Cat. χλωρὸν ... viridius.

RANVNCVLVS II.

RANVNCVLVS III.

RANVNCVL. IV.

RANVNCVL. IV. FLORE PLENO.

Ranunculum

RANUNCULUS V. RANUNCULUS VI.

Ranunculi consideratio.

RAnunculum, qui Græcis βατράχιον dicitur, vulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam pedem corvi, & Pedem galli, quamvis perperam, vocant, ut superius quoq; in coronopi mentione diximus. Planta est vulgò nota, pluribus tamen, & diversis generibus distincta. [TERTIUS minoribus provenit foliis, floribus melinis: sed tota planta gravem spirat odorem. QUARTUS non est absimilis tertio, folia tamen magis divisa sunt: florem edit lacteis candentem: radices numerosas fibrosasq;.] Et quamvis quatuor tantùm generum meminerit Dioscorides, unum genus est, quod nobis QUINTO loco assignabitur, quod quidem folia mittit secundo ferè similia [atq; etiam hirtiora] sed cui inter complures, quibus utitur, [elleborì modo] radices albas, tuberosa quædam pendeat, veluti ex funiculo, radix nucis juglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen & exulcerans, qua per hyemem, arescentibus jam foliis, utuntur quidam, ubi exulcerandi sit opus. Nascitur locis incultis & secus itinera. Excalfacit & siccat ordine quarto, ulcerat, extrahit, incidit, digerit. Radix recens tusa & admota, vesicas excitat: quare Ischiadicis utiliter illinitur. SEXTUS folia mittit Anemones primæ similia: caules cubitales, striatos, flores in summitate magnos, aureo colore: radices numerosas fibrosasq;. Nascitur in riguis, & humectis locis. Cæteris minus est acris, quare minus excalfacit & siccat. Illud porrò genus lanuginosum, vel, ut Plinius ait, foliosius, copiosissimum in Sardinia nascens pluribus foliorum incisuris, altiore caule, acerrimo gustu, plerìq; ideo Apium risus nominant, quòd quibusdam memoriæ proditum sit, eos tanquam præ lætitia ridentes interire, qui ipsum comederint. Sed rem se aliter habere crediderim, & aliis potius astipulandum esse. Siquidem Pausanias auctor est, herbam hanc, si edulio fuerit, vescentibus nervos contrahere rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, velut ridentium facie intereant. Quod & Salustius confirmat, qui hujus venenatæ herbæ meminit, sic inquiens: In Sardinia quædam herba nascitur, quæ Sardoa dicitur, agresti apio similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Ideoq; Dioscorides libro 6. Sardoniam ranunculi genus esse testatur, quæ vescentibus mentem adimat, & quadam nervorum distentione dehiscere in rictum ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat: ob id Sardonius risus in adagium cessit. Cæterùm quàm magno in errore versentur, qui existimant Ranunculum esse Coronopum, superius in Coronopi commentatione latius explicavimus. Ranunculi meminit Gal. lib. 6. simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit: Batrachium, id est, Ranunculus, quatuor habet speciatim differentias. Omnia verò vehementer acrem facultatem possident, adeò ut cum dolore exulcerent. Hac itaq; ratione, si moderatè utare, psoras & lepras excoriant, & ungues leprosos divellunt, & stigmata discutiunt & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias juvant, pauco tempore admota: nam si diutius inhæreant, non excoriatur solùm ipsa cutis, sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia. Porrò radix arefacta sternutatorium est medicamentum similiter aliis omnibus quæ valenter desiccant. Sed & dentium dolores juvat, ut & frangit eos valenti scilicet exiccatione: & ut semel dicam, calida & sicca valde est tum radix, tum universa adeò herba. βατράχιον ita Græcis, Latinis verò Ranunculus appellatur: Italis, Ranunculo, & Pie corvino: Germanis, Hanenfuß: Hispanis, Hierva belida: Gallis Bacins. At Ranunculus quintus, Italis, Pie di Gallo: Germanis, Drüßwurtz: Gallis, Pie pou.

Ranunculus quintus.

Quorundam error.

Ranunculi vires ex Gal.

Nomina.

Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quia inter ejus frutices ranę frequenter inveniantur. Hujus quadraginta quatuor species Phytopinax exhibet. I. Ranunculus palustris rotundifolius, lævis, C.B. Apium aquaticum, Trag. Apiastrum, Cor. in Diosc. Ranunculus primus, Matth. Gesn. hor. Lac. Cast. Lugd. Ranunculus tertius, Lon. Ranunculus aquaticus Fuch. in icon. Ranunculus palustris, Dod. Gal. Cord. hist. Lugd. Tab. Th. Ranunculus palustris rotundiore folio, Lob. Ranunculus palustris folio Apii Cam. II. Ranunculus palustris lanuginosus C.B. Ranunculus secundus, Matth. Lugd. Ranunculi altera species, Sardinia Herba, Cord. hist. Ranunculus lanuginosus alter. Cæs.

differt à primo quòd lanuginosus sit. IV. Ranunculus montanua albus simplici flore. C.B. Ranunculus quartus, Matth. Lacu. Gesf. hor. Ranunculus albus major, Gesf. hor. Ranunculus albus flore simplici, Lob. Aconitum batrachoides, adversf. & Lob. icon. Ranunculus flore albo, Dodon. fol. Ranunculus albus, Tab. Ranuoculus montanus albus & Raounculus externus quartus, Lugd. Ranunculua montanus tertius, Cæsf. ranunculus leucanthemos folio Aconiti, Cam. In hortis habetur flore pleno. V. Ranunculus bulbosua radice rotunda. C.B. Crus galli & Coronopus parvus, Brunf. Ranunculus exiguus & sceleratissimua, Trag. Ranuncul: quintus, Lac. Matth. Lug. Batrachion Apuleii, Dod. gal. Ranunculus minor, Fuch. Cord. hist. Tab. Ranunculus bulbosus. Lob. Thal. Ranunculus tuberosus, Dod. fol. Lugd qui duas habet figuras: Ranunculus lanuginosus primus, Cæsf. Ranunculus flammula dictus, Verticillum Apuleii, Gesf. hor. Ranunculus radice bulbosa flore simplici, Camer. In sylvestribua enim flore est simplici, in hortos translatus, non modò flores multiplicat, sed ex uno & alterum promit. Reperitur etiam locis arenosis & saxosis ita parvus, ut vix trium unciarum sit. VI. Ranunculus montanus globoso flore. C.B. Ranunculos sextus, Matth. Lugd. Aconitum tertium eidem, Anemone montana quædam, Gesf. hort. Trollius flos, Gesf. in fracto. Clusf. Pannо. Ranunculus mootanus alpinus glomeratua, Lob. Raounculus flore globoso, Dod. fol. Lngd. qui duas haber icones. Ranunculus montanus alter, Cæsf. Ranunculus globosus sive montanus, Cam. Ranunculus alpinus luteus Tabernæmontano.

Ἀνεμώνη. ANEMONE. CAP. CLXXII.

DUo Anemones genera, unum sylvestre, alterum in cultis nascens. Cujus multæ species: una phœnicеum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro similia *a* cæterùm scissa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginosi, tenues, in quibus flores, ut papaveris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut ampliua paulò grandescit, ac veluti geniculis quibusdam cingitur. Sylvestri amplitudo prorsua major, latiorаq; folia, & duriora: oblongius caput, flore puniceo: tenuibus, & *b* multis radicum capillamentis. Acrior est, quæ nigra habet folia. Vi autriusq; acris: ea de causa succus naribua infusus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit: decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibua: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia & caules, si eum ptisana decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, vellere apposita: illita quoq; lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à sylvestri Anemone, argemonem, & papaver, quod rhœada appellant (de quo inter papaveris genera referemus) *c* propter colorum cognationem in floribua distinguere non possunt. Verùm papaver, & argemone colore minus saturato spectantur, & utraq; tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas verò candidiorem & acrem. Insuper anemoni, & rhœadi capitula sylvestris papaveris similia insunt, sed in anemone supernè crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In arvis illa sæpius enascuntur.

a Meum, & Ca. λεπτοσχιδέστερα δὲ πρὸς τῇ γῇ, i. e. tenuioribus incisuris ad terram. *b* Omnia exem. uno verbo, i. πολυκεφάλοις & pluribus. *c* Omnia exem. διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁμόχροον φαίνεσθαι, i. ob florū purpureum similem colorem.

ANEMONE. I.

ANEMONE. II.

Anemonis consi.

ANemonis nos quinq, observavimus genera: Primum folio provenit coriandro simili, sed frequentioribus incisuris, caulib. lanuginosis, tennibus, striatis, in quib. tenuiora per intervalla sunt folia: floribus sylvestris papaveris magnitudine, senis

circum

ANEMONE III.

ANEMONE IV.

ANEMONE V.

circum distincta oris purpurascentibus, capitula umbilico tenus emergente nigro colore, nigroque capillamento stipato, perinde ac in papavere. Radix illi oleae magnitudine subrotunda, fibrata, & sapore acri (oritur in arvis & aliis cultis locis) SECVNDVM foliis assurgit majoribus, & frequentius laciniatis, ceu velut Aconiti modo, caulibus alteri similibus, sed aliquanto crassioribus, inanibus, & in rectum stantibus, quibus flores insunt, in summitate dilutiore purpura nitescentes, capitulo circumquaque comato perinde ac alterum. Radicem habet brevem rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis: acri etiam gustu. Nascitur locis cultis, & praesertim in arvis. Nihil suis in facultatibus à priore differt. TERTIVM foliis crescit Ranunculo primo aemulis, caulibus tenuibus, sesquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinque tantum foliis distincti, rosarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura respersi, inferiore praesertim sede: radicem habet fibratam ac tenuem: nascuntur in collibus. Tota planta caeteris mitior est quare minus excalfacit & siccat. Habentur quoque Anemones genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. QUARTA, folia profert frequenter laciniata, caulem ramosum, flores in summitate purpureos, radicem globosam & parvam, fibris numerosis stipatam, provenit cultis locis. QUINTA, parum differt à quarta, minoribus tamen est foliis, tenuioribusque: floribus aureis, radice parva, fabae magnitudine. Oritur cultis locis & in arvis. Omnia genera Majo mense florent. Non desunt tamen, qui credant, Anemonem & sylvestre papaver idem esse: sin minus, saltem ejusdem esse generis. Sed ii, mea quidem sententia, falluntur, & prorsus aberrant à Dioscoridis proposito. Quandoquidem si hoc idem sensisset Dioscorides, alterum ab altero diversis capitibus non distinxisset, neque, ut legitur in hujus capitis calce, differre Anemonem a sylvestri papavere tradidisset. Tametsi existimet Brasavolus, Dioscoridis Anemonem id omnino esse sylvestris papaveris genus, quod flore prodit caeteris rubentiore: minimè advertens, quod si hujus cauliculi frangantur, statim lac ipsum distillant. Qui nec illud quidem animadvertisse videtur, quòd hoc longa constet radice, non autem oliva modo rotunda: capitulumque ferat

Secundū.

Tertium.

Quartū & quintum.

Brasavoli error.

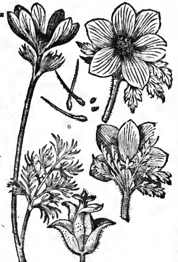
*VI. ANEMONES FLORES varii. *

VII. PULSATILLA.

*VIII. PULSA. RUBRA.
IX. PUL. LUTEA.*

Fuch. lapsus.

papaveris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius praeterea in eo libello, in quo eantùm stirpium imagines expressit, Anemones purpureae loco, illam depingit herbam, quae plerisq; PULSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem: illa namq; cùm primùm erumpit, folia mittit incana & admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quae sapore sunt perquam acri, adeò ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flammula vulgò dicta.

Pulsatillae historia.

Flos, qui in stellae modum, similiter hirsutus, ineunte vere dehiscit, anteaquàm folia erumpant, nigricanti splendet purpura: è cujus medio quidam aurei flosculi emicant, eos admodum aemulantes, qui rosis innascuntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus visitur, sericeum referens opus. Exteriori verò parte in ipsius caulis rotundi, tenuis atq; incani cacumine, circa floris basim, villosus alter circumquaq; se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia ac lavore minimè cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, juglandis ferè magnitudine, continetur. Radix illi subest pedali longitudine, exesa, nigri chamaeleonis modo: cui sapor quidem subdulcis, non autem acris, veluti foliis, & caulibus. Provenit locis incultis, aridis & saxosis.

Pulsatillae vires Matth.

Folia caules, & flores cùm acerrimo sint gustu, excalfaciunt & siccant ordine quarto: incidunt, attenuant, attrahunt, digerunt, expurgant & ulcerant. Radix verò cùm subdulcis sit non longè aberit à temperatis. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentiam & ad hausta venena, itemq; contra omnium venenosorum tum morsus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copiosam nasci, eamq; esse plantam, quam herbarii Herbam venti vocant: verùm si herba venti Helxine fuerit, vel Solidago minor, ut Simon Januensis interpretatur, aberrasse Ruellium manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cùm me omninò lateat, quid Ruellius per Herbam venti intelligere voluerit.

Ruell. lapsus.

Meminit Anemones Gal. lib. 6. simpl. medic. ubi ita scribit: Anemonae omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora vasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pituitam evocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemona expurgant, & lepras detrahunt. mensesq; apposita eliciunt, & lac trahunt.

Nomina.

Ut Graecis ἀνεμώνη, ita Latinis pariter & Italis, Anemone vocatur: Arabibus, Jackaik alnahamen, seu Sakaik anbeamen, seu Mamira: Gallis Passefleur: Pulsatilla. Italis Pulsatilla. Germanis Küchenschell oder Hockenkraut.

Anemone dicta à vento, quòd flos nunquam ſe aperiat, niſi vento flante, Plinio lib. 21. cap. 23. unde & Herba venti quibuſdam, cujus plures ſpecies: Matthiolus quinq; propoſuit, cujus figuras mutare noluimus. I. Anemone prima, Matth. & Lugd. II. Anemone ſecunda, Matth. & Lugd. III. Anemone alba radice fibroſa. C.B. Anemone tertia, Matth. Caſt. Lugd. Anemone alpina, Geſ. in fracto, Anemone tertia Matth. flore albo, Lob. Anemone Pann. Dod. fol. Anemone ſylv. prima Ranunculi folio, Cluſ. Pan. Anemone major alba, Tab. Anemone flote candido, Thal. Aconito cognara viderur, Geſ. hor. Ranunculi undecima ſpecies, Cord. hiſt. IV. Anemone prima Matt. edir. ſecunda. Anemone quarta eidem in aliis edir. Caſt. Lugd. Anemone, Lac. Anemone ramoſa purpurea Tab. V. Anemone altera Matth. edit. ſecunda: Anemone quinta eidem in aliis edit. Caſt. Lug. Anemone altera, Lac. Anemone hortenſis, Trag. Anemone ramoſa lutea, Tab. VI. Figura hæc Anemones diverſos flores exprimit: 1. enim flore eſt purpureo, venis ſubrubris variegato: 2. colore eſt cæruleo: 3. coccineo colore: 4. flore eſt pleno dilutè purpuraſcente: 5. aureus eſt: & deniq; 6. candido medio, luteo & elegantiſſimo flore eſt. VII. Pulſatilla dicitur quod ſeminum tremuli pappi leviſſimo flatu huc atq; illuc agitentur: Anemone eſt altera Plinii quæ Limonia dicirur lib. 21. cap. 11. Kuchenſchell/ Brunſ. Herba venti, Trag. Lon. Anemone ſylv. Fuch. Herba Sardoa, Dod. gal. Ranunculi decima ſpecies vel leptophyllon comarum, Cord. hiſt. Pulſatilla, Matt. Dod. fol. Caſt. Cæſ. Lug. Cam. Pulſatilla vulgaris, Lob. Cluſ. Pan. Anemone videri poteſt Pulſatilla dicta, Geſ. hor. & Anemone montana, & Ranunculi Dioſc. ſecunda ſpecies, eidem: Pulſatilla prima Tab. Samolus Plinii Dalechampio: plures hujus ſunt differenriæ & in colore floris & foliorum forma. VIII. Pulſatilla rubra, non adeò altè excreſcit, folioq; eſt minutius inciſo: flore minore ex longioribus & anguſtioribus foliis, iiſq; rubris compoſiro: aliquando & niveo flore reperitur. Hæc Pulſatilla rubra Lob. & Lugd. Dicitur. IX. Pulſatilla lutea, vulgari ſimilis, foliis tamen minus laciniatis: flores ſummis cauliculis inſident lutei, Maii medio florentes, quibus ſuccedunt capitula, pappoſum, barbatumq; ſemen continentia. In monte Helvetiorum Gothardo, & in moutib. Taurinenſium provenit. Dicitur Pulſatilla flore luteo, Geſ. hor. Dod. fol. Lugd. & Pulſatilla lutea Camerario in edirione Matthioli.

Ἀργεμώνη. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARgemone in totum ſylveſtre papaveri ſimilis eſt. Folia habet anemones, diviſa: florem puniceum, caput in cauliculo papaveris rhœadis, oblongius, & ſummis partib. latum: radicem rotundam: ſuccum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgar. Folia illitu inflammationes compeſcunt.

EXtant nonnulli Dioſcoridis codices, in quibus duo Argemones genera diverſis capitibus leguntur, nonnulli verò hoc tantùm habent, quod nos legitimum eſſe credimus, non diſſentientes à compluribus doctiſſimis viris, qui alterum huc illegitimè acceſſiſſe cenſent: præſertim cùm Galenus, & Paulus illius nuſquam meminerint. Verumtamen, ut ſatis factum omnibus ſit, alterius quoq; Argemones hiſtoriam hic adjiciendam duximus, quæ ſic habet. Argemone altera foliis ſylveſtris papaveri ſimilis eſt. Vnctioneſt, ſi recens trita imponatur, interciſiones ſanare, & oculorum inflammationes mitigare. Pota cum aqua, dyſentericis auxiliatur, vulnera conglutinat, & inflammationibus utilis eſt. Convulſis, & vellicantibus impoſita medetur: contra ſerpentium morſus utiliter cum vino bibitur. Provenit argemono frequentiſſima in Hetruria, præſertim in agro noſtro Senenſi, ſicut & in quibuſdam locis vallis Anania Tridentini tractus, quæ nullis, quantum equidem judico, notis Dioſcoridis deſcriptioni refragatur. Legitimam argemonem etſi antea in valle Anania naſci putabamus, ſit tamen nunc, ut notis ipſius diligentius conſideratis, plura in ea planta deſiderari animadverſam, quæ legitimæ argemonæ inſunt. Quare ejus imaginem hic ponere non libuit. Genuinam ego hactenus conſequi non potui. Sed Pli. lib. 25. c. 8. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demum probari, cujus radix thus redoleat. Quamobrem in maximo errore fuiſſe deprehenduntur veteres noſtri tum medici, tum ſeplaſiarii, quòd Eupatorium Argemones vice acceperint, ſub Agrimoniæ nomine, de qua lib. 4. ſuo loco, Deo duce, latius diſſeremus. Argemones vires ſanè quàm paucis perſtrinxit Gal. lib. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Et hujus herba facultas abſterſoria eſt, & digerens. Ea quæ Græcè ἀργεμώνη, Argemone item Latinè, atque Italicè dicitur.

Argemones conſi. Caput ſecundum Argemones adulterinum.

Veterum noſtrorũ error.

Argemones vires ex Gal.

Nomina.

Ἀναγαλλίς. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

DUo ſunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore diſtant: nam quæ cœruleo flore eſt, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices ſunt parvi, in terra jacentes: foliis in quadrangulo caule puſillis, ſubrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: ſemine rotundo. Utraque mitigandi vim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat & naribus infuſus, dolorem dentium, lenit ſi in adverſam narem injiciatur: argema cum melle Attico emendat: retuſæ oculorum aciei auxiliatur: contra viperarum morſus jecinoris, & renum vitia, ſi ex vino bibatur, prodeſt. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduam ſedem reprimere: quæ verò phœniceum, illitu evocare. † a

† a Addit Cata. [illegible] , Et Cratevas herbarius eandē de ejus natura prodidit.

ANagallis tam mas, quàm fœmina, quæ officinis vulgò Morſus gallinæ dicitur, notiſſima eſt. Naſcitur cultis & incultis locis: & ſæpè in hortis, ac læto ſolo. Cæterùm planè, meo quidem judicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam eſſe plantam putant, quæ in Hetruria vernaculo nomine Centone vocatur, Inſubribus verò Pavarina. Nam hæc florem fert candidum & caulem rotundum: Anagallidum verò alteri flos eſt cæruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utriſque caulis. Anagallidum vires recenſuit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Anagallis utraq; tam ea, quæ cæruleum habet florem, quàm ea, quæ purpureum, admodum extergentis ſunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de cauſa. In ſumma autem deſiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adjuvant: Hæc Galenus. Verùm cùm Morſus gallinæ eam ſtirpem in mentem mihi revocaverit, quam vulgus herbariorum MORSUM diaboli, alii Succiſam appellant, cùmque putem me quàm plurimis

Anagallidis conſi. Centone. Anagallidũ vires ex Galen. Morſus diaboli hiſtoria & vires.

I. ANAGALLIS MAS.

II. ANAGALLIS FOEMINA.

V. SUCCISA, SIVE MORsus diaboli.

fortasse rem gratam facturum, si hic nostris commentariis ipsam quoque inseram, hic locus visus est, ubi commode de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis proveniens, saltibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Foliis constat plantaginis angustifolia, quam vulgò lanceolam vocant, similibus, lævioribus tamen, & quæ circa caules qui ad binûm cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breviora, angustiora, leniterque per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosæ vocatæ modo. Multifidas habet radices, nigricantes, ellebori modo succisas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen invenit. Siquidem scripserunt nonnulli superstitionibus dediti, quos credulum vulgus sequitur, cacodæmona tanta efficacia radicem invidere hominibus, atque hac de causa, ubi succreverit, statim eam undiquaque dentibus succidere, circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si viridis cruda, tritaque carbunculis pestiferis imponatur præsentaneo remedio (ut ajunt) eos sanat aut si vinum in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se estur, aut ejus decocti vinum utiliter bibitur, non modò ad uteri dolores mulcendos: sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicuum esse potest eam esse calidæ & siccæ facultatis. Siccatæ pulverem præbent plerique ad alvi tineas necandas, ac eadem sugillata illitu emendant. Herba, quæ ἀναγαλλὶς *Græcè, Anagallis quoque Latinè vocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè* Gauchheyl: *Hispanicè, Murruges: Gallicè, Morgelline: & Mouron. Succisa officinis, Morsus diaboli: Italis, Morso di diavolo: Germanis,* Teuffels abbiß.

Opinio superstitiosa.

Succi & vires.

Nomina.

Anagallidem dividimus in arvensem & aquaticam: arvensis phœnicea est, cærulea, lutea: aquaticæ etiam aliquot differentiæ occurrunt. I. Anagallis phœniceo flore C.B. & Cam. Anagallis mas, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Matt. Lac. (cui & Corallium Pauli) Lon. Cast. Lug. Anagallis phœnicea mas, Lob. Anagallis punicea, Cæs. Anagallis, Cord. in Diosc. Ges. hor. Anagallis terrestris mas, Thal. Anagallis phœnicea, Tab. Corcorus Theophrasti, Anguil. II. Anagallis cæruleo flore C.B. & Cam. Anagallis fœmina.

fœmina, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Caſt. Lugd. Anagallis fœmina cærulea, Lob. Anagallis cærulea, Cæſ. Tab. Anagallis terreſtris fœmina, Thal. III. Anagallis aquatica: ea a nobis addita, quæ maximè vulgata. Hæc ex radice cãdida, longa, repente, à qua plures tenues fibræ deorſum mittuntur, caules complures rotundi, pingues, & in alas diviſi attolluntur, quos folia craſſa, lævia, lata, ſubnigra, leviter per ambitum ſerrata, cingunt: è quorum ſinubus cauliculi exurgunt, circa quorum ſumma flores cœrulei quadrifolii Anagallidis fœminæ floribus minores obſcvãtur: his ſuccedunt capſulæ parvæ, quibus ſemen minutum incluſum eſt. Hæc majore & minore eſt folio, rurſus quælibet folio vel ſubrotundo, vel oblongo. In paluſtribus, circa fontes, ac rivorum margines reperiuntur. Dicitur Sion Brunf. Sion non odoratum, Trag. Geſ. hor. Sii alterum genus, Fuch. Cepça & Beccabunga, Dod. gal. Sium majus Lon. Anagallis Aquatica Lob. Dod. fol. Cęſ. Cam. Lugd. Tab. Thal. Calida eſt planta Naſturtio aquatico ferè ſimilis, quæ ut illud editur, & ipſius contra Scorbutum uſus, minus tamen Naſturtio potens: urinam movet, calculos frangit, menſes promovet, & fœtus mortuos propellit: Tumoribus etiam cum butyro toſta & aceto impoſita, prodeſt. IV. Anagallis aquatica folio rotundo non crenato: Hæc cum circa

III. ANAGALLIS AQUATICA.

IV. ANAGALLIS AQUAtica folio rotundo.

thermas Aponitanas frequens ſit, ejus & deſcriptionem & iconem adjecimus, ex radice parva, multis fibris cõpacta, cauliculus palmaris & ſeſquipalmaris, anguloſus, lęvis, viridis, in ſummo diviſus exurgit: folia ad radicem plura oblonga, ſubrotunda, quæ caulem alternatim poſita, ſaturato colore virentia, cingunt: floſculi albi ſinguli ſingulis pedicellis inſidentes, ex pericarpiis virentibus prodeunt, quibus ſuccedunt exigui folliculi pericarpiis iiſdem concluſi, in quibus copioſum minutiſſimũ nigrumq; ſemen continetur. Provenit locis udis humidiſq; (ſed rarior inventu) circa ſcaturiginem Thermarũ Aponenſium, & etiam Monſpelii obſervavimus: reperitur etiam circa Antuerpiam. Dicitur Anagallis aquatica altera Lob. in ſuis obſervationibus (quem ſequitur hiſt. Lugd.) in icon. verò eſt tertia. Modò Aliſmatis, modò Cochleariæ ſpeciem, Guilandinus nobis nominavit, quibuſdam Samolus Plinii videtur. V. Succiſa ſeu morſus Diaboli. Matt. Dod. fol. Iacea nigra, Brunf. Morſus diaboli, eidem, Trag. Dod. gal. Lon. Lob. Lug. Tab. Cam. Succiſa, Fuch. Caſt. Scabioſa folio integro, Cæſ. Pycnocomon, Columnæ. Hæc communiter glabra eſt, alia eſt hirſuta: glabra, alia major, alia minor: major alia & communiter foliis integris, alia foliis diſſectis. Flos cæruleus, aliquando purpureus, incarnatus, rariùs albus.

Κισσὸς. HEDERA. CAP. CLXXV.

HEdera differentias multas in ſpecie ſortitur, ſummas autem genere tres. Nam quędam candida eſt, altera nigra, tertia helix. Candida fructũ fert candidum: nigra nigrũ, aut croci æmulum, quam vulgus Dionyſiã vocat. Helix fructum nõ gignit, a ſed tenues habet viticulas, & folia parva, anguloſa, & † rubra, Hedera omnis acris eſt, & adſtringens, nervos tentat. Flos trium digitorũ carptu, facit ad dyſentericos, in vino bis die potus: ambuſtis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanant. Foliorum, & corymborum ſuccus, cũ irino unguento, melle, aut nitro, naribus infunditur: & cõtra veteres capitis dolores, caput eo cũ aceto, & roſaceo perfundi utile eſt: purulẽtis aurib. aut do-

a [illegible] † & alba habet ſtramenta.

aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi, corpus infirmant, mentemque turbant largius sumpti. Acini quinq; triti, calfactiq; in punici mali cortice cum rosaceo, si instillentur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si cacoëthe sint: vitia cutis in facie, & ambusta sanant. uti antea diximus, decocta. Movent menses triti, & subditi corymbi: iidem poti, post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac vulvæ inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tędia narium, graveolentiaq; emendat, & sanitati restituit. Lachryma hederæ psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

10

I. HEDERA ARBOREA.

II. HEDERA HELIX.

20

30

40

Hederæ consideratio. & genera.

Hedera, cujus hic tria tantùm summa genera fecit Dioscorides, etsi plures ejus in specie differentias esse testetur, planta est vulgaris notitia. Verùm si quis Hederæ plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio contentus, licet de ipsis abundè disseruerit lib 16. cap. 34. legat Theoph lib. 3. cap. 18. de plant. historia, ubi hederæ sigillatim species diligentissimè persequitur. & de iis copiosissimè pertractat: vel potius ipsum audiat nam hac, quæ sequuntur, ipsi ad verbum accepta referimus. qui loco citato sic habet: Hedera quoq; multigena est: quædam enim humi repens, quædam se in excelsum attollens: & excelsarum genera plura. sed trina summa patescunt, candida, nigra. tertiaq; helix, id est clavicula. Harum item species plures: quippe alia fructu tantùm candida, alia etiam foliis: rursus fructum tantùm candidum ferentium, alia majusculum, densum & velut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiam quidam vocarunt, Athenienses acharnicam vignam eam appellant: alia minorem, sparsioremq; modo nigra. Habet nigra differentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentiis maximis discernitur: etenim foliis plurimùm distat, cum parvitate, tum quòd angulata concinnioraq; sint: cùm hedera rotundiora, simplicioraq; habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atq; etiam sterilitate, quoniam fructum quædam non ferant quòd non in hederam transfigurentur, ut quidam volunt: at verò si omnes hederescant, ut aliis placet, ætatis certè, dispositionisq; non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen ejus quoq; folium multum ab hedera distat: verùm id rarum. & in paucis evenit, ut vetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone. Ergo helicis plura genera. sed quæ conspectiora, summaq; occurrant, tria sunt. Herbacea, quæ plurima est: secunda candida: tertia versicolor. quam Thraciam quidam appellant. Et harum quæq; distare videtur, quippe herbacea quædam folio tenuiori, oblongiori, atq; etiam densiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in versicoloris genere. alia folio ampliori, alia minori, macularumq; habitu diversa: pari modo & magnitudine, coloreq; distant. Auctu perfacilis herbacea, eaq; plurimum venit. Manifestam esse quæ hederescat, affirmant, non tantùm foliis, quæ majora latioraq; habet, verùm etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea verò crassiora brevioraq;. Ac hedera ut semen proferre incepit, germen sublime, rectumq; edit. Est quidem universa hedera radice numerosa, densa, flexuosa, crassa surculosa. nec nimis alta sed præcipuè nigra, & inter candidas, quæ asperrima, immitissimaq; habetur, quamobrem ejus amplexus arbores omnes infestat, omnes enim necat. & exiccat, ablato alimento. Crassatur hæc majorem in modum, atq; arborescit in tantum, ut per se ipsa hedera arbor fiat. Attamen ex majore parte semper super aliud vitam degere solet, atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis est, ita pro sua natura, vel quiddam ejusmodi illico gerit. Nam è germinibus radiculas assiduè inter folia mittit, quibus arboribus, murisq; obrepit, quasi de industria à natura

Helix.

50

Helicis plura genera.

60

natura exhibitis: atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et si inferius succidatur, nihilominus vivere, duraréq; potest. Habet vel aliud discrimen non mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius vehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Indicium, quod alium aves mandunt, alium minimè attingunt: hedera ita se habet. Hactenus Theophrastus de hederæ generibus. Cæterùm tametsi tot Hederæ genera Theophrasto describantur, duæ tamen Hederæ sunt nobis præcipuæ, nempe major, & minor. M A I O R itaq; quam arboream vocamus, non solùm in sylvis excelsas arbores scandit, strangulatq; suo arcto brachiorum complexu, sed etiam antiqua ædificia, urbium mœnia, sepulchraq; adeò occupat, ut tandem ea omnia diruat, & unà cum iis collabatur. Eadem in primis folio provenit pyri modo, oblongo, quod tamen tractu temporis triquetrum efficitur. Id quoq; lævo, crassumq; est, & longo nixum pediculo, sapore misto, nam & acredinis, & amaritudinis, & acerbitatis est particeps. Florere incipit ad finem Autumni, floribus muscosis, colore pallido, è quibus hyeme racemosi educuntur corymbi, baccis ligustrinis grandiores, quæ ante maturitatem virescunt, & deinde nigrum colorem contrahunt, mense Ianuario. M I N O R sterilis est, Helix vocata. Hæc rarò arbores scandit, sed aut humi repit, aut saxa, macerias, sepes, & aggeres occupat, folio semper triquetro, ac maculoso: sarmentis albicantibus, lignosis, fructu nullo, neque flore: utraq; perpetua fronde virens. Serpentibus gratissima est Hedera, quòd in ea hyeme delitescant, ejus sese calore foventes. Foliorum succus ex vino austero potus lienosos sanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto septem hederæ folia, totidemq; ossium persicorum nuclei, à cortice delibrati, teruntur q; deinde, & temporibus, & fronti illinuntur, contra capitis dolores, à cerebro provenientes. Qui scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, aliisve corporis partibus (fontanellas vulgò vocant) folia hederæ superponunt, magna sanè utilitate, non solùm, quòd illuc fluentem humorem alliciant, extrahantq; sed quod ossa roborent. Mulieres consutis hederæ foliis pileos parant, & papulosis infantium capitibus imponunt, sic enim curant illos, virus extrahentes. Lachryma, quæ ex caudice distillat, illita lendes, & pediculos necat. Minor potest ea omnia, quæ major, sed inefficacior tamen est. Est & herba, quam vulgus H E D E R A M T E R R E S T R E M vocat.

Major.

Minor.

Hederæ vires Matthiolo.

Hederæ terrestris mentio.

III. HEDERA TERRESTRIS.

IV. HEDERA TERRESTRIS montana.

Hæc itaq; longo reptatu humorem sese diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, crispa, & per ambitum serrata, floribus subpurpureis, pusillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili mense prodeuntibus. Radicibus nitiuntur tenuibus quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Nascitur in opacis, circa semitas, ubi sunt muros, & etiam in hortis. Amaro gustu tota planta est, ideoq; abstergere, attenuare, aperireq; facilè poterit. Vulneratis visceribus auxiliari in potionibus pleriq; censent, id propriæ facultati ascribentes. Huic ii addere solent Rubiæ, & albi Dictamni radices, quinetiam Betonicam, Pilosellam, Pimpinellam, Sanguisorbam, Pentaphyllum, Bistortam, Stellariam, Equisetum, Virgam auream, Tormentillam & Brassicam rubram, & ex his omnibus in albo vino decoctis potiones parant, adduntq; rhodomelli, quod sufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Hujusce medicamenti, interne vulneratis exhibere solent quotidie ternas uncias, magno quandoq; auxilio. Succus cum axungia mistus, instillatur utiliter cuniculosis ulceribus. Fit è terrestri hedera oleum, foliis recentibus in eo maceratis, diuq; æstate insolatis, admirabilis sanè facultatis ad colicos affectus, & cæteros intestinorum cruciatus, cum potum, tum clysmate infusum. Hedera (ut auctor est Galenus libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrariis composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetque quæ terrea est, & frigida, adstringens, & ea quæ calida,

Hed. terrest. vires.

Oleum è terrestri hedera.

Hederæ facultates ex Gal.

Nomina. *qua calida, & acris. Hedera, quæ ita latinis, Græcis κισσὸς nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hedera seu Ellera: Germanis, Mawer / sive Epheuwbaum / Epheu / sive Eppich: Hispanis, Edera, Era: Gallis, Lierre. Hedera minor, Græcis κισσὸς ἴδος: Italis, Hedera minore. Hedera terrestris, Græcis, κισσὸς χαμαιὶ: Italis, Hedera terrestris.*

† Non abre quidem suspicandum est (ut doctissimè adnotavit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quòd non ἐρυθρά, hoc est, rubra, ut habent vulgati codices, legendum sit, sed εὐρυθμότερα, id est, concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theophrastus qui libro. 3. cap. 18. de plantarum historia, ea nomine hederæ helicis folia depingit.

Hedera triplex hic proponitur. I. Hedera arborea, Matth. Gesf. hor. Lugd. Tab. Hedera. Brunf. Trag. Cord. in Diosc. Dod. fol. Cast. Cæs. Hedera nigra, Fuch. Dod. gal. Lac. Lon. Hedera corymbosa, Lob. Tab. Hederæ species secunda seu nigra, sive Dionysia, aut corymbifera, Thal. Hujus folia quò magis arborescit eò magis rotundantur, exceptis iis, quæ in summo sunt, baccas nigras habet & luteas. II. Hedera major sterilis C. B. Hedera helix, Brunf. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Cæs. Lon. Tab. Cam. Helix sive provoluta sterilis hedera, Lob. Hederæ arboreæ sylvestre genus, Gesn. hor. Hederæ species tertia helix vocata, Thal. Hedera minor, Cast. Hæc an diversa sit ab arborea, ambigit Theoph. Plinius concedit: alii non concedunt, cùm fieri possit ut alicubi non arborescat, ob imperfectionem, non speciei, sed individui. III. Hedera terrestris vulgaris, hæc Chamæcissus Diosc. fortè, si in descriptione pro *κυπαρίσσῳ* legatur *ἀμπέλῳ*: apud Plinium Hedera sc non attollens à terra. Elatine, Brunf. Hedera terrestris eidem, Matth. Cast. Dod. fol. Tab. Thal. Lug. cui & Malcucissus: Chamæcissus, Fucb. Dod. gal. Lon. Cam. Chamæclema, Cord. hist. Humilis hedera, Lob. Major est, est & minor elegantior cauliculis erectioribus, brevioribus, ut & foliis, floribus magis cæruleis, quæ locis humidioribus circa arbores antiquas reperitur. IV. Hedera terrestris montana, quæ priore viticulos breviores habet, sed hirsutiores, foliis majoribus, floribus item, qui purpurascunt, quæ in montosis Thuringiæ provenit, & valentior ea, quæ in planis colligitur, ut D. Camerarius in suo Matthiolo monet, Hederæ terrestris speciem montanam vocitans.

CHELIDONIUM MAJUS. CAP. CLXXVI.

Χελιδόνιον μέγα.

CHelidonium majus, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliolis: foliis ranunculi, mollioribus tamen, & colore a cæsiis: flore violæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, graviter olens. Radix supernè singularis, infernè in multa

a Omnia exempl. ὑπογλαυκα. i. subglauca.

I. CHELIDONIUM MAJUS.

*II. CHELIDONIUM MAJUS alterum. *

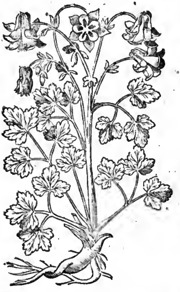
crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaveris, tenuis, in metæ figuram longa, in qua semen papavere majus recluditur. Succus in æreo vase, cum melle pruni decoctus, oculis claritatem adfert. Foliis, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & vino albo pota, medetur regio morbo, & ulcerib. quæ serpunt: imposita cum vino, aut manducata,

cata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi videtur vendicasse, quòd adventu hirundinũ exoriatur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres excæcatis pullis, admota herba, visũ restituere.

Chelidonii majoris consi. Vanitas chymistarum.

Chelidonium, quod majus cognominatur, vulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præsertim chymistæ, quæ multorum stultitia est, quòd Græci nominis vim ignorent, non Chelidonium, quod Latinè nil aliud, quàm hirundinariam significat, sed Cæli donum appellitant. Quæ postea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis vanis alchymicis imaginationibus accommodissimam! sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosq; quàm plurimos profligandos utilem. Provenit Chelidonium ubiq; in Italia propter sepes in scrobium ripis, secus vias inter rudera, & in ædificiorum ruinis, seu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Diosc. in hujusce capitis calce) hirundines matres excæcatis pullis admota herba visum restituere. Atqui Arist. lib. 4. de gen anim. cap. 6. id quidem fieri naturaliter scribit his verbis: Aves etiam nonnullæ imperfectos, & cæcos pariunt pullos, videlicet quæ cùm parva corpore sint, multos progenerant, ut cornix, pica passer. hirundo. Quamobrem si quis hirundinum novellarum adhuc oculos præpungat, rursus incolumes redduntur. Cùm enim fiunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur ac pullulant. Et lib. 6. de hist. anim. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculis siquis stimulo eos vexarit, renascuntur, & cernendi vim postea planè recipiunt. Herbam in calcei delatam, si nudis pedibus attingatur, ictericos sanare creditur: eadem mammis mulierum admota, mensium abundantiam sistit. Tusa herba unà cum radice, & oleo chamæmelino fervefacta, & umbilico illita, tormina ventris, & uteri dolores tollit. Totius plantæ pulvis vulnera ulceraq; sanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm præstat, verùm cum acerrimus sit, adhibendus non est, nisi iis additis, quæ ejus acrimoniam retundunt, cujusmodi est lac muliebre. Idem cavis dentibus inditus, eos frangit, & ejicit. Cadunt quoque verrucæ & arescunt, si frequenter collinantur. Sunt qui Chelidonium majus vocent herbam quam

III. AQUILINA.

AQUILINA FLO. PLENO.

Aquilina & ejus vires.

aliqui AQUILINAM, alii Aquilegiam nominant: Ea in montibus provenit sylvosis locis & seritur in hortis. Planta est fruticosa, folio Chelidonii majoris æmulo, subalbicante, per ambitum laciniato, coriandri ferè modo, caulescit mense Junio numerosa caulium sobole, gracili tamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in aliis purpurei, in quibusdam albi, & in nonnullis aurei, tanta est in florib. colorandis naturæ delectatio. Ii in stellæ modum radiantur, quatuor fundentes inferiore parte cornicula concava, & sursum reflexa: E quibus capitula oblonga nascuntur, Melanthii æmula, in quibus pellucidum semen concluditur pullo colore. Semen (ut scribunt quidam rei herbariæ autores) drachmæ pondere potum ex Cretico vino, addito croci momento, ictericiam sanat: sed ægros in lecto subinde sudare oportet. Chelidonii majoris meminit Gal. lib. 8 simp med ubi hæc scribit: Chelidonium majus extergentis admodum, & calidæ facultatis est. Sed & succus ejus ad acuendum visum commodus est, utiq; in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestione atq; discussione indigens. Usi sunt quidam radice ejus ad morbum regium à jecoris obstructione proficiscentem in vino albo eam potui exhibentes cum aniso. Pari modo mansa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μέγα Græci, quod Latini Chelidonium majus vocant: Mauritani, Kauroch, Challidunium, Chilodomoncuma, & Memiram: Itali, Celidonia maggiore: Germ. Schellwurtz & Schellkraut: Hisp. Celiduenha, & yervas de las golundhrinhas: Galli, Chelidoine, & Esclere. Aquilina, sive Aquilegia: Italis, Aquileia Celidonia maggiore, seu Celidonia salvatica. Germanis Ackley: Gallis, Ancholicet.

Seminis Aquilin. vires. Chelidonii majoris vires ex Gal. Nomina.

Chelidonium seu Hirundinaria, quòd Hirundines eam monstrarint: vexatis pullorum oculis ea me-

dentes. I. Chelidonium majus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Gesf. hor. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Lon. Tab. Chelidonia, Brunf. II. Alterum hoc Chelidonium majus, quernis foliis est, quod foliis potissimum à priori distat, quæ si perpendas, tenera quercus folia dixeris, in hac enim argutius incisa sunt, supernè ex virore nigricantia, infernè pallida, levissimè, ut & caules, hirsuta: flos luteus, cujus folia dissecta sunt & veluti fimbriata, in reliquis priori similis. Ex horto Sprengeri pharmacopœi Heidelbergensis primùm habuimus, dein in horto Illustr. Ducis Wirtenbergici Montembelgardi legimus: quòd si in parietinis seratur formam retinet, lætiore verò in solo aliquando degenerat. III. Aquilegia quasi Aquilina ob florum mucrones aduncos, instar unguium aquilinorum: censetur Pothon veterum, Costæo: Jasione Theoph. Cæs. Jovis flos Athenæi, Dalechampio: Isopyron Diosc. Columnæ. Dicitur Aquilegia Trag. Fuch. Dod. gal. Lon. Lug. (cui & Columbina) Cam. Aquileia, Dod. fol. Thal. Aquilina, Matth. Lob. (& Chelidonia sylvestris) Cast. (cui & Chelidonia media) Tab. Variat flos magnitudine, colore & foliorum numero: est simplex, est plenus: Cæruleus, candidus, flavus, incarnatus, ruber, varius ex cæruleo & purpureo: sic est candidus, nonnullis veluti lituris cæruleis aspersis. Interdum flore inverso albo, incarnato, candido cæruleo permixto: interdum inverso & degenere virescente.

Χελιδόνιον μικρόν. CHELIDONIUM MINUS. CAP. CLXXVII.

CHelidonium minus, quod triticum sylvestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum acervatim congestas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Juxta aquas, & lacus nascitur. Vis ei acris, & anemones modo summam cutem exulcerat: psoras, & scabros ungues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum ejus ex melle gargarizatum, magnificè id præstat: & omnia pectoris vitia extrahit.

CHELIDONIUM MINUS.

Chelidonii minoris consideratio.

PLanta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, verno duntaxat tempore, frequens gignitur, uliginoso præsertim solo, & in scrobium, fossarumque marginibus, foliis hederæ minoribus, rotundioribus, teneris, ac subpinguibus humi accubantibus, sine caule: flore luteo, etsi ejus non meminerit Dioscorides, tenui pediculo appenso. Radicibus nititur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, in granorum tritici modum acervatim congestis; quarum nonnullæ tantùm in longitudinem progrediuntur. Herba hæc brevi deperditur tempore, quippe quæ vere & nascatur, & arescat.

Scrophularia minor.

Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellent, à radicum similitudine, ut quæ multis granorum tritici grumulis, veluti strumis, quæ Græca imitatione scrophulæ vocantur, coaluisse videantur: quanquam alii ex hoc potius sic dictam putant, quòd strumis, sive scrophulis (ut quidam asserunt) imposita medeatur. Nostri eam in Hetruria vulgò vocari Favoscello putaverim, quod fabarum modo folia subpinguia proferat. Nec ea aliunde sibi Chelidonii nomen vendicasse existimatur, auctore Theoph. libro 7. cap. 14. de plant. hist. quàm quòd hirundinum adventu florem excutet, quemadmodum & chelidonium majus.

Chelidonium minus hoc an sit verum.

Verùm an hæc sit Chelidonium minus, cujus meminere Dioscorides & Gal. non parva videtur esse dubitatio: quòd nullam prorsus nec foliis, nec radicibus præ se ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima, & mordax esse deberet, longèque magis quàm chelidonium majus: quandoquidem, Galeno teste, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod satis manifestè ostendere posset, hanc non esse Chelidonium minus: nisi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro scriptum reliquit Gal. libro 2. de alim. fac. Nam facile contingere potest quòd quemadmodum Arum Cyrenis minimum medicamentosi, minimumque acrimoniæ possidet, adeò ut in cibis vel rapis utilius habeatur: in Italia verò ac minori Asia contrà adeò acre, ut medicamentis duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia nascitur minimum acrimoniæ sortiatur: quod verò in Græcia provenit, acre admodum sortiatur. Siquidem excepta acrimonia tantùm, nostrati nihil præterea deesse videtur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facilè adductus sum ut credam, quòd quamvis in Italico desideretur acrimonia, non tamen id esse Chelidonium minus diffitendum est. tametsi fas citra pro non liceat, nostrum Chelidonium minus, quòd omnino acrimonia sit expers, iis morbis haudquaquam convenire posse, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, necesse quidem est, ut & vires, quæ illam consequuntur, deficiant, & pereant.

Fuchsius arguitur.

Hinc igitur fit, ut non possim ego subscribere judicio Fuchsii, qui in libro de comp. medic. quem auctum secundo excudit. Chelidonium minus censet alteram Malacocissi speciem. Quinimo ejus opinio mihi refellenda videtur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam referat. Ea quidem foliis hederam quodammodo æmulatur, sed quod magis attendendum erat, viticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuique natura tributum est.

Nugatoris cujusdã opinio explosa.

Sed longè magis alius quidam nugator accusandus est, quippe qui eo dementiæ devenerit, ut contendere nobiscum non erubuerit, hanc plantam minus non esse Chelidonium, sed Vergilii Amellum. Verùm nihil est quod magis homines deliros efficiat, quam ambitiosa temeritas. Minoris chelidonii vires memoriæ prodidit Gal. libro 8. simplicium

simplicium medicamentorum, sic inquiens: Chelidonium minus, cùm acrius sit majore, celeriter illitum cutem exulcerat, unguesq; scabros ejicit. Succus ejus per nares purgat, utpote admodum acer. Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti jam, idq; tum in calfaciendo, tum in siccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον μικρὸν *dicitur: Latinis, Chelidonium minus: Mauritanis, Memicen, & Chilodomon. Italis, Celidonia minore, & Favoscello: Germanis,* Feigwarzen/Blatter Kraut/ Pfaffenhödlein/ & Meyenkraut: *Hispanis, Scrofularia menor: Gallis, Couillons de prestres, & petite Esclere.*

Nomina.

I. GARYOPHYLLUS INDICUS major.

Chelidonium minus nostrum, cum Dioscoridis per omnia convenit, excepta vi acri, an fortè ratione soli hoc contingat? Strumen Plinio lib. 25. cap. 13. Chelidonia rotundifolia C. B. Ficaria & Scrophularia minor, Brunf. Chelidonium minus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. & Dioscor. (cui & Amellus Vergilij) Gesf. hor. Lac. Lon. Cast. Tha. Lugd. Tab. Malacocissus minor, Fuch. in icon. Favagello vulgò, Cæsal. Testiculus Sacerdotis, Sylvatico. Hujus folia aliquando purpurea macula notantur: flore est simplici, rarius pleno.

ὀθόννα. OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

OThonnam aliqui majoris chelidoniæ succum esse ajunt: quidam glaucij: alij succum floribus corniculati papaveris expressum. Alij permistos cæruleæ anagallidis, hyoscyami, & papaveris succos esse contendunt. Alij Troglodyticæ cujusdam herbæ succum, quæ Othonna vocatur: nascique eam in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum spectat. Othonna foliis erucæ, a perforatis cribri modo, & veluti à tinea derosis, squalore obsitis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam Anemones speciem esse putaverunt. Extractus succus oculorum medicamentis adjicitur, ubi expurgare est opus: mordet enim & abstergit omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui elutos, semotis calculis, in pastillos ad eadem di-

a Omnia ex πολύτρητα ὥσπερ σπόγγος, ψαφαρὰ, ὀλίγα. i. multis foraminibus, veluti à vermibus perforata friabilia & pauca. Sed Ca. habet. ὀλιγόχυλα i. pauci succi.

II. GARYOPHYLLUS INDICUS minor.

*III. GARYOPHYLLUS INDICUS minor flore simplici.

geritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem esse Ægyptium, in Thebaidè nascentem, exigua magnitudine, æreo colore, gustu cum fervore quodam & adstrictione, mordaci.

OThonnam Dioscoridi fuisse incognitam, illud nobis manifestū argumento esse potest, quòd nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia aliis accepta referat, ex quorum tantum opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Quare mirari non licet, si nostra quoq; ætate Othonna minimè cognoscatur. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui eam plantam Othonnam esse censeant, quam Indicos Caryophyllos vocat vulgus: quibus ego quoq; subscriberem, si hæc planta erucæ foliis cresceret, iisq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cùm foliosa sit planta, & non paucis foliis referta, quæ Tanacetum potius, quàm Erucam referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquam à vermibus erosa non sint, nec friabilia, non video sanè, cur in horum sententiam concedere queam. Nihil enim me movet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, aliis reclamantibus notis, cùm numerosa sint plantarum genera, quæ croceis, & latis proveniunt floribus. Ego quidem, si mihi decernendi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hanc plantam reponerem, quod tamen aliis, me peritioribus, decernendum relinquo. Cæterùm ut omnibus satisfactum esse intelligam, duas hujusce Indicæ plantæ imagines hic addi curavi. Est itaq; hæc planta fruticosa, caulibus bicubitalibus, & quandoque majoribus, striatis, rectis, subrufescentibus, è quibus multifida prodeunt folia, & numerosa, Tanaceti æmula, sed majora, & magis divisa: radix illi est brevis, sed numerosa, nec altè descendens. Tria hujusce plantæ observavimus genera, floribus tantùm differentia. Namq; genus est cæteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numerosis admodum stipatos foliis, odore minus quàm in altero graveolenti. ALIUD floribus spectatur minoribus, bino, ternoq; eorundem ordine concinnatis, floridis in medio capillamentis ut in Rosa: hujus flores colore quidem & facie differunt. Is enim ex aureo in purpureum colorem inclinant, subnigricantq;, foliis crassiusculis, nitentibusq;, aspectu admodum jucundo, adeò ut ex holoserico, quod Vellutum vocamus, à natura facti videantur, sed odore sunt gravi, & qui caput feriat. Postremum autem, quod prædictis est minus, nihil à præscripto differt, nisi quòd non tam altè adolescit, & flores habet simplici tantùm foliorum coronamento, sed cæteris minores. Cætera similia sunt. Prodeunt omnes è calyce oblongo, torosoq;, Lychnidis coronariæ ferè simili, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Seruntur in hortis, visuntur passim super fenestras in fictilibus & arculis, spectaculi gratia. Excalfacit & siccat, quo fit, ut ea quoq; in medicum usum trahi possit, ubi abstergere, & aperire sit opus, minor tamen valentius quàm major. Hanc cùm admisceat Paulus suis medicamentis, asserit quibusdam in locis majoris chelidonii succum esse, eorum fortasse opinionem secutus, qui ita scripserunt, ut refert Dioscorides. Ejus nomen Græcum ὀθόννα. Latinum item, & Italum, Othonna. Caryophyllus Indicus, Italis, Garofano Indiano.

Nomina.

Caryophyllos Indicos Matthioli, aliqui Othonnam Dioscoridis, & Plinii, alii Argemonem Diosc. alii Lycopersicum Gal. alii Caltham Plinii, quam gravis odoris dicit: alii Petilium florem ejusdem censent. Hi variant magnitudine, florendi tempore: flore item simplici, rarius multiplici: colore rubri, crocei, mellei & albi. Tunetanum vel Africanum dicitur, eò quòd primùm hic flos in Germaniam fuerit illatus, quando Carolus V. Imperator, apud Tunetum victoria potitus est. I. Tanacetum Africanum majus flore pleno. C.B. Caryophyllus Indicus major, Matth. Lugd. Caltha Africana fruticosa flore multiplici, Gesn. hort. Flos Africanus major, Dod. gal. & fol. Tab. Othonna major polyanthos, Lobel. Flos Indicus major flore pleno, Cam. Flos seu Caryophyllus Indicus. Cast. Flos Indiæ, Cæs. II. Tanacetum Africanum minus flore simplici. C.B. Caryophylli Indici, Trag. Tagetos Indica, Fuch. & Lugd. Flos Indianus seu Viola flammea, Fuch. in icon. Flos Africanus minor, Dod. gal. Flos Africanus, Dod. fol. Lob. Flos Indianus, Lonic. Caltha Africana minor flore simplici, Ges. hort. Caryophyllus Indicus minor, Matth. Cast. Lugd. Othonna, Lac. Tanacetum Peruvianum, Cord. hist. & Rosæ Indianæ aliis. Flos Indiæ alter minor, Cæsal. Flos Africanus minor flore simplici, Tab Flos Indicus minor flore simplici, Cam. Sunt qui primum, Othonnam Dioscor. & Plinii: hoc verò Argemonem Dioscor. & Argemona Plinii statuant. III. Tanacetum Africanum minus flore pleno. C. B. Matthiolus una figura minorem utrumq; expressit. Hic dicitur flos Africanus minor multiflorus, Tab. Flos Indicus minor flore pleno, Camerario.

I. AURICULA MURIS.

a Meum, addit. λεπτὰ μικρά, i. tenuia parva.
b Meum add. πρόσεστι δὲ τὸ ὁμοία τῇ σκολοπενδρίῳ λειοτέρα δὲ καὶ ἐλάσσων. i. in universum similis est scolopendrio, sed lævior, & minor.
Auriculæ muris cōsideratio.

Μυὸς ὦτα. AURICULA MURIS.
CAP. CLXXIX.

MUris auricula, quam myosotida vocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concavis: foliis angustis, a oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per intervalla assiduè geminatis, atq; in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum sinu prodeuntibus: flosculo, ut anagallidis, cęruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamẽtis fibrata. b Radix illita ęgilopia sanat. Sunt qui Alsinem, muris auriculã vocitant.

REperiuntur quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco Alsinem habent, quæ libro quarto post helxinem describitur, quòd & ipsa nonnullis Muris auricula appelletur. Quæ forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam, ex quarto Dioscoridis volumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis,

generis, vel potius nominis alteram repræſentavit Dioſc. Sed quoniam ipſa Dioſcor. ſcribendi ſeries clariſſimè demonſtrat, Alſinem ſtatim poſt helxinem ſequi debere, quòd ei adeò ſimilis ſit, ut tradat Dioſc eandem fuiſſe cum helxine, niſi humilior eſſet, idcirco lib 4. de ea nobis dicendum erit, quòd ibi ejus legitimam ſedem eſſe exiſtimemus. Cæterùm hæc, de qua hic mentio eſt, paſſim menſe Majo floribus ornata viſitur, nimirum in pratis, in campis, in hortis, ſecus vias, & ubiq; ferè locorum. Hujuſce vires paucis perſtrinxit Gal. lib. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Auricula muris deſiccat ordine ſecundo: cæterùm nullam evidentem caliditatem poſſidet. Nomina. *Ea Græcè μυὸς ὤτιον vocatur: Latinè Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germ.* Walde Mangolt mit blawen Blumen: *Hiſpan. Oreja de raton yerva: Gallicè, Oreille de ratte.*

II. ECHIUM SCORPIOIDES paluſtre.

I. Auricula muris, Matth. Dod. gal. Lac. Caſt. Lug. niſi ſit Myoſotis ſcorpioides (cujus figuram adjunximus) Lob. minus rectè expreſſa, quid ſit ignoramus. II. Echium SCORPIOIDES paluſtre, ex radice repente fibroſa, caules exſurgunt, aliquando reclinati, aliquando erecti, rotundi, leviter hirſuti, etiam glabri, ſeſquipalmares, etiam minores, & ad ripas aliquando bicubitales, qui in ſummo in duos treſve interdum ramulos, nudos, recurvos brachiantur: folia cingunt oblonga, ſubrotunda & pinguiuſcula: ſummis ramulis flores inſidentes ex quinque foliolis compoſiti, communiter dilutè cærulei, aliquando candidi, quibus parvæ ſuccedunt techę, pedicellis tenuiſſimis inſidentes, quibus ſemen minutum albicans incluſum. Aquoſis tantùm locis naſcitur: tota æſtate floret, aliis ab radice cauliculis ſubinde enaſcentibus. Dicitur Cynogloſſa minor, Brunf. Euphraſia cærulea, Trag. Tab. Echium paluſtre Cord. Thal. Scorpioides cæruleum vel paluſtre, Geſ. hor. Leontopodium Lon. & Lugd. Myoſotis Scorpioides partim repens, partim erecta, Lobel. Heliotropium minus primum, Cæſ. Hujus duæ ſpecies: altera paluſtris majore flore & penè glabra: altera in agris minore flore & hirſuta.

ἰσάτις. GLASTUM. CAP. CLXXX.

SAtivum Glaſtum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini ſimile, verùm pin-

I. ISATIS DOMESTICA.

II. ISATIS SYLVESTRIS.

guius, nigriusq́; : cujus caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluvia sistunt: ignem sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Sylvestre glastum sativo simile est. Folia fert majora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes: in quibus semen flore tenui, luteo. Eadem, quæ & suprà dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

Isatidis, seu Glasti consider.

ISatis sativa, quam in Hetruria vulgò Guado appellamus, tingendis lanis, fullonibus & infectoribus maximè expetitur, quòd lanarum infectus quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Hujusce maximus habetur proventus in Umbria circa Noceram, ubi oppidum est Guadum: ideò appellatum, quòd ibi Isatis frequentissima seratur. Sylvestris nascitur in campestribus, incultis locis, & in pascuis. Glastum sylvestre, Plinio inter sylvestres lactucas recensetur libro 20. c. 7. quippe quòd illi non sit absimile. Fit ex Isatide cæruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum vocant, de quo diffusius lib. 5. suo loco disseremus. Meminit utriusq; Isatidis Gal. lib. 6. simpl. med sic inquiens: Isatis sativa, qua utuntur tinctores, facultatis est valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atq; adstringens. At Isatis sylvestris manifestè jam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm sativa valentius desiccat, valentius etiam humida putredinibus obsistit. Planta Græcis ἰσάτις ἥμερ☉, Latinis, Glastum sativum nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ verò Græcis ἰσάτις ἀγρία, Latinis, Glastum sylvestre, & Italis, Guado salvatico: Germanis, wild Weid: Gallis, Pastel sauvage appellatur. Utrumq; Glastum vocant Mauritani Dili, Dileg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adblen, & Nil: Germani, Weid: Hispani, Pastel: Galli, Gueda, seu Pastel de Languedoc.

Lactuca sylv. Plin. Isatidum vires ex Galen.

Nomina.

Isatis duplex: sativa, quæ Lactucæ quartum genus Plinio: Sylvestris, Lactucæ tertium genus eidem, cùm enim animadvertisset Diosc. Isatidis sylvestris folia lactucacea dixisse, cum Lactucis miscuit. I. Isatis sativa, Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. (cui & Luteum Vitruvii) Ges. hor. Lac. Lon. Lugd. Isatis domestica, Matth. Cast. Glastum sativum, Lob. Cam. Glastum, Cæsalp. II. Isatis sylvestris, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Ges. hor. Cast. Tab. Lugd. Isatis agrestis, Cord. in Diosc. Glastum sive Isatis sylvestris, Lob. Cam. Habetur & Isatis Indica, Anil & Nil Garziæ (ubi Clusius in notis addit cum Isatide convenire) à Costæ, Cam. qui ex hoc Indicum in Ægypto fieri scribit.

Τηλέφιον. TELEPHIUM. CAP. CLXXXI.

TElephium herba portulacæ similis, & caule, & foliis: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice † seni, septenive prodeunt, foliis referti cæruleis, crassis, lentis, carnosis: flore lu-

† Meum ἀπὸ λεπτῶν i. angusti, tenues.

I. FABARIA.

II. TELEPHIUM PURPUREUM.

teo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter vites tempore verno. Folia senis horis illita albam vitiliginem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in sole vitiliginem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

Quanquam

Quanquam non deſunt rei herbariæ periti, qui exiſtiment, Telephium eam eſſe ſtirpem, quam quidam Fabariam, alii Fabam pinguem ſeu craſſam, quidam verò Fabam inverſam appellant, cum tamen nulla reperiatur qualitate prædita, quæ abſterſoria, ſiccamq; facultatis particeps dici poſſit, ut Galenus Telephium eſſe teſtatur, foliaq; proferat portulaca longè majora, eorum ſanè ſententia planè adſtipulari non auſim: tametſi ea compluribus notis Telephium referre videatur. Telephii vires memoriæ prodidit Galenus libr. 8. ſimplicium medicamentorum, ut ita ſcribit: Telephium exiccandi, & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida: verùm in hoc forſan quiſpiam ipſum primi eſſe ordinis cenſeat. Deſiccat tamen ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertii: proinde ad putrida ulcera convenit, & leucas & alphos cum aceto ſanat: hactenus Galenus. Cæterùm illas quidem Telephii qualitates haud reperies in Fabaria noſtrate, etſi hæc (ut paulò antè diximus,) notis pluribus proximè Telephii hiſtoriam accedat, ut ejus pictura, quam hic damus, apertè ſatis demonſtrat. At ſi facultates tantùm obſtant, quò minùs ea planta Telephium eſſe, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura eſt, quæ ſuperius oſtendimus, verum Chelidonium minus herbam illam eſſe, quam in ejus mentione depictam exhibuimus. Nam ſi Arum teſte Galeno, iis caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia præditum eſt, nil mirum videri debet, quòd & alia planta cum ſolo vires mutaverint ſuas, ut illi plantæ, & huic Fabaria dictæ facilè evenisse ſuſpicandum eſt. Velim tamen in his, ut in aliis quoq; dubiis plantis, ſuum cuiq; eſſe judicium. Herba, quæ τηλέφιον Græcè, Telephium item Latinè dicitur. Italis, Fava graſſa: Gallis, Repriſe, Joubarbe des vignes: Germanis, Wundkraut.

Telephii consider.

Telephii vires ex Galen.

Fabaria. Nomina.

Telephium hoc cenſent (quod tamen minimè eſt, deficientibus foliorum alis, ſed Scorpioides Matthioli, Telephium Dioſcoridis eſt) vulgò Fabaria, à foliorum cum faba ſimilitudine: dicitur Scrophularia media, Brunf. Fabaria, Matth. Lugd. Telephium ſive fabaria, Matth. in iconibus, Caſt. Telephium album, Fuch. Acetabulum adulterum album, Fuch. in icon. Acetabulum adulterum, Cord. in Dioſc. Craſſula major, Dod. gal. Cæſal. (qui Cotyledon alterum Dioſcoridis cenſet) Thal. Anacampſeros, Geſ. hor. Faba inverſa, Geſ. hort. Lob. icon. Telephium, Geſ. hort. Lob. obſ. Taber. Cam. II. Addidimus & Telephium purpureum, quod parum à primo diſcrepat, cauliculis tenerioribus, magisque rubentibus, foliis magis crenatis, floribus purpureis, radice minore: quæ frequens eſt ad Rheni littora hic Baſileæ. Dicitur Scrophularia ſeu Portulaca major, Trag. Telephium purpuraſcens, Fuch. Lugd. qui duas habet figuras. Telephium purpureum, Tab. Cam. Acetabulum alterum purpureum, Fuch. icon. Fabaria, Lonic. Craſſula montana, Cæſalp. Telephium vel Craſſula purpureo flore Camerario ad Matthiolum.

LIBRI SECUNDI FINIS.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarii,

IN LIB. TERTIUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SUperioribus, charissime Aree, commentariis, tradidimus de aromatibus, unguenti,, oleis, arboribus, earum fructibus, & lachrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ vernacula, & inter se cognata censentur, quæq; pluribus scatent remediis, prosequemur.

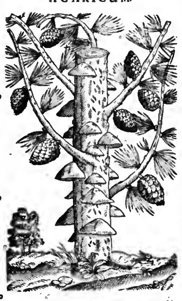
Ἀγαρικόν. AGARICUM. CAP. I.

AGaricum radix fertur laserpitii similis, *a* sed facie summa solutior, & rariore fungosoq; tota contextu. Duo ejus genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus venarum discursibus constat: mas rorundus est, & undiq; compactior. Utriq; gustus in initio dulcis, mox ex distributione in amaritudinem transit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem esse plantæ affirment: alii ut fungos nasci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Asiæ, & Cilicia *b* in Cedris, sed friabile, & infirmum. Adstringendi, calfaciendiq; naturam habet, efficax est contra tormina, cruditates, & rupta: prodest itidem contusis, & ab alto devolutis. Datur duobus obolis in vino mulso febrim non sentientibus: febriculosis verò in aqua mulsa: arquatis quoq;, suspiriosis, jecineris, renumq; vitio laborantibus, dysentericis. Itẽ si urina ægrè reddatur, si vulvæ strangulatus urgeat, si pallor membra decoloret, drachma una dari solet: si tabes infestat, ex passo: si lien negotium exhibet, ex aceto mulso: si dissolutio stomachi est, ita ut cibi tenax non sit, manditur, & sine ulla humoris sorbitione devoratur: simili modo acida ructantibus propinatur: sanguinis rejectiones sistit, tribus obolis ex aqua sumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, si cum aceto mulso, pari pondere assumatur: menses ciet: fœminis, quas inflatio vulvę vexat, utiliter ęquali modo datur: horrores solvit, datum ante febrium accessiones: alvum purgat, drachma una, aut altera, si cum aqua mulsa bibatur: venenorum antidotũ est denarii instar, cum *c* diluta potione sumptũ: si serpentes ictum vibrarunt, morsumq; subfixerunt, tribus obolis ex vino potum, *d* mirè auxiliatur. In summa, internis omnib. vitiis convenit, pro viribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex vino: iis ex aceto mulso, aliis ex aqua mulsa.

a Meum ἡ συνεχὴ τῶν ἔνδοθεν ... τὸ σίλφιον ... i. Non ita densa superficie, sicuti silphium, nam tota rara est. Conclusa] non legit Orib. *b* Meum & Catac. ἐπὶ δένδρων i. e. super arboribus. Idem leg. Oribasius. *c*. Meum μετ' κεράσματος. i. cum diluta vini potione. *d* Meum non legit, mire. Agarici consider. Fuch. lapsus. Agarici vires ex Galen.

AGaricum cujus duo habentur genera; mas alterum alterum fœmina, fungus est in arboribus nascens. Plura de eo diximus l.1. in laricis arboris historia. Præstantissimum habetur in Tridentinis montibus, ubi sæpissime propriis manibus illud divulsimus, adacta securicula. Cæterùm tametsi Plinius lib.16. cap.8. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat, in Tridentinis tamen sylvis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem viderim, soli tantùm larici innascitur. In Cedro Agaricum gigni, tum in Asia Galatia, tum in Cilicia scribit Dioscorides, nulla ejus mentione facta, quod in larice ipsa aut glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus proveniat. Fuchsius in libro de compositione medicamentorum, quem nuper æditum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias afferri tradit, & ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias: eo fortasse argumento ductus, quòd Dioscorides auctor sit agaricum nasci in Sarmatia regione, in Galatia Asia, & Cilicia. Verùm jampridem desiit ex illis locis importari, ut testantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo, omne ferè agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus sunt sylva laricibus referta, partim ex Vulturena agro, & aliis finitimis Rhetorum Vindelicorumq; locis, partim ex Norico tractu: neque certè unquam, dum ego Venetiis agerem, intelligere potui, quòd agaricum aliunde conveheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchsium in hoc planè deceptum esse: Agarici meminit Galenus sub quodam radicis genere libro 6. de simplicium medicamentorum facultate, ubi sic inquit: Agarici radix hoc est, quæ trunco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulò post subamara apparet, & acrimonia quandam speciem temporis spatio inducit, levicula& adstrictionis est, & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem quæ superioribus commentariis dicta sunt meminimus, quòd medicamentum hoc compositum est ex substantia aërea, & terrea à caliditate extenuata: porrò minimum habet substantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi vim habet, & crassitudinem incidendi tum infarctum viscerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes sanat, eos usq;, qui sic ab infarctu jecoris laborant. Juvat & morbo comitiali

AGARICUM.

comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrentes ex craſsis, aut viſcoſis humoribus natos ſanat. Juvat & morſus à beſtiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impoſitum, tum intrò in corpus ſumptum pondere drachmæ unius cum vino dilute. Eſt & purgatorium. Et libr. 1. de antidotis idem Galenus inquit: Agaricum fraudem nullam admittit: optimum eſt leviſsimum: denſum verò, & grave, & lignoſum deterrimum: quod autem inter hæc medium eſt, quantum ſignis, tantùm & viribus ab utriſq; diſtabit: hactenus Galenus. De viribus Agarici Meſues quoq; ſcripſit, ſic inquiens: Agaricum dejicit utrunq; bilem, ac etiam pituitam ipſam: craſſos, lentos, putreſcenteſq; humores expellit. Ejus propria facultas eſt cerebrum, omniumq; ſenſuum organa, ac muſculos expurgare: excrementa, quæ ſpinali medullæ pariter & nervis inhæſerint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis ac putreſcentibus humoribus detergere: ac deinde ventriculum, jecur, lienem, renes, & mulieribus uterum mundare. Præter hæc ſolvit Agaricum compaginum omnium centumacem materiam. Quapropter non mirum videtur, vocaſſe Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes confirmitatem habeat. Nam non imbecilles poſsidet vires ad pleroſq; tum capitis, tum cerebri, tum ejuſdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, vertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Eſt etiam morborum omnium, quorum cauſa fuit obſtructio, medicina admodum ſingularis: quæ fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene vexatis levamentum præſtet. Urinam quoq; pellit, ac menſes commodè ciet. Celerem uterem Agarici uſus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum dejicit. Coxendicum doloribus convenit, & diuturnas febres diſcutit. Non deſunt quoq;, qui Agarico pro ſapone utantur, dum caput lavant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγαρικόν [illegible], Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, ſeu Garicum: Itali, Agarite & Fonge di Larice: Germani, Dannenſchwam: Hiſpani, Agarico: Galli, Agaric: Bohemi, Agaryka: Poloni, Modrzewiewa.

Ex Meſue

Nomina.

AGARICUS inter fungos referendus eſt: verùm alius arboreus, alius ſaxatilis dicitur: de ſaxatili, qui Fungus petræus, & Lac Lunæ dicitur, cujus in lactantibus ad lactis auctionem uſus eſt, hic non agitur. Sed de Arboreo, qui duplex, & ratione ſexus, mas & fœmina: & ratione coloris, candidus & niger. Probatur quod candidiſſimum & leve: quod verò grave, nigricans, perniciosum fugiendum: quin & quod corroſum & quod prope caudicem eſt. Juſtum pondus infuſi eſt à drachmis duabus, ad drachmas quinque: in pulverem redacti, à drachma una ad duas.

Ῥᾶ, ῥῆον. RHAPONTICUM. CAP. II.

RHa, aliqui rheum, Latini rhaponticum vocant, provenit in iis, quæ ſupra Boſphorum ſunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno ſimilis, ſed minor, *a* & rufior, fungoſa, aliquantum lævis, ſine odore. Optimum habetur, quod teredines non ſenſit, ſi guſtatu *b* cum remiſſa adſtrictione lenteſcat, manducatumq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, ſtomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad convulſa, rupta: lienoſos, hepaticos, tormina, & renum, veſicæ, & pectoris vitia, adverſus inflata præcordia, & vulvæ mala, coxendicum dolores, ſanguinis excreationes, ſuſpiria, ſingultus, dyſenterias, & cœliacorum affectus, contra febrium circuitus, & venenatorum morſus. Datur in ſingulis valetudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eiſdem liquoribus: ſi febri careant in mulſo: ſin aliter ex aqua mulſa: ſi tabem experiuntur, ex paſſo: ſi lienis exercet, in aceto mulſo: ſi diſſolutio eſt ſtomachi, id eſt, cum cibi tenax non eſt, manditur, & ſine ſorbitione ulla devoratur. Liventia, lichenaſq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes veteres ex aqua oblitum diſſipat. Summa ejus vis adſtringens, cum aliquanto calore.

a Meum [illegible] i. rubicundior. Sed Car. [illegible] i. rutilantior.

b Orib. habet [illegible] i. maxime.

RHaponticum officinæ Rheuponticum vocant. Quod nomen ſibi aſciviſſe videtur à Rha fluvio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cujus fluminis ripis numeroſum naſcitur. Cujus rei teſtis eſt Ammianus Marcellinus lib. 22. ſuarum hiſtoriarum ubi ſic ſcribit: Tanais, qui inter Caucaſias oriens rupes per ſinuoſos labitur circumflexus, Aſiamq; ab Europa diſterminans, in ſtagnis Mæoticis delitescit. Huic Rha vicinus eſt amnis, in cujus ſuperciliis vegetabilis quædam ejuſdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum uſus proficiens: hæc Ammianus. Legitimum pauci abhinc annis ad nos advehi cœpit. Nam multo antea tempore Rhapontici vice majoris centaurii radix in medicinæ uſum irrepſerat. Qui etiam noſtra ætate non deſunt, qui Rhapontici loco utantur, recentiorum inventa reſpuentes, cùm hactenus legitimum Rhaponticum neq; noverint, neq; viderint: tanta eſt quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peritiſſimorum medicorum quidam, præterito nuper ævo, Rabarbarum à Rhapontico Dioſcoridis nullo diſcrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non viderat. Quod cùm paucos poſt annos ad nos eſſet allatum, non defuere qui priorem revocaverint ſententiam. Id quod maximè palàm facit Manardus Ferrarienſis in ſuis epiſtolis. Quandoquidem in libro quinto epiſtola 2. firma hac, & ſtabili ducebatur opinione, vulgare noſtri uſus Rhabarbarum, &

Rhapontici conſi.

Quorundam error Centaurium majoris radice pro Rhapontico utentiũ.

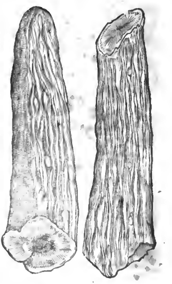
Rhabarbarum an idẽ cum Rhapontico.

Monardi opinio.

I. * RHAPONTICUM FOLIO Helenij incano. *

II. * RHA DIOSCORIdis. *

rum, & Dioscoridis Rhaponticum & idem asse, & nihil inter se cognatione differre. Veruntamen cùm postea legitimum conspexisset Rhaponticum è Moschovia allatum, quod Dioscoridis historiam notis omnibus referret, novam statim induit opinionem, & priorem, quam habuit, revocavit, ultima quinti libri epistola ad Leonicenum scribens. Rhaponticum primùm vidi ego Venetiis in officina ad medici insignium, è Constantinopoli allatum. at deinde aliis pluribusq; in locis etiam ex Alexandria convectũ, quod nullis reclamantibus notis, verum antiquorum Rhaponticum refert. Invehitur Averroes l. 5. suarum collectanearum, tum in Galenum tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarb. facultate tantùm adstringenti pollere, quod purgatoriam, quæ illi inest, facultatem minimè compererint: cùm tamen Averroes ipse sit maximopere carpendus, quod neq; Gal. neq; cæteri seniores Rhabarb. nostri usus usquam meminerint, nec quicquam de eo posteris ac memoria prodiderint, tametsi de Rhapontico à Diosc. descripto plura tradiderint, inter cujus facultates nulla penitus, quæ purgando sit, inveniri potest. Rhapontici meminere, sub Rhabarb. tamen titulo, nisi interpretis (ut ferè suspicor) sit lapsus, cùm Serapio, tum etiam Avicenna: quandoquidem non plures suo Rhabarb. assignavere facultates, quam qui eos præcesserunt, Rhapontico assignaverint. Quippe quod eorum neuter scripserit, suum Rhabarb. dejectoria facultate pollere. Id quod verum indicium præbet, scripsisse hos de Rhapontico, non autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum sit, id evenisse interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognovit tamen legitimum (ni fallor) ætatis nostræ Rhabarbarum Paulus Ægineta, cùm ipsius meminerit lib. 7. cap. 11. in quibusdam medicamentis adversus podagras, quorum cognomina sunt Diacerallion, compositio Agapeti, & compositio Atactos. Verùm non præterea credidit ipse, Rhaponticum à Rhabarbaro differre. Cujus rei auctem fidem manifestam facit lib. 1. cap. 43. ubi scribit, quòd devorata terebinthina resina olivæ quantitate dormituris alvum leniter mollit, & quòd id præstatur efficacius si Rheipontici momentum admisceatur. Ex quibus palàm fit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum designari, quòd fortasse inter hæc existimaverit nullam intercedere cognationis differentiam, quemadmodum credidere recentiorum quidam, de quibus paulò antè diximus. Paulo enim si Rheipontici, & Rheibarbari aliqua intercessisset differentia, ubi peculiariter de simplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate speciatim scripsisset. Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit, indicium haud dubium est, illi Barbari, & Pontici nullam fuisse differentiam. Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum nostrum discrimen faciunt, cùm sua ferat opinio, alterum ab altero minimè dissidere: atq; si qua differentia reperiatur, eam non aliunde provenire, quàm regionum, ubi gignitur, diversitate, clementia, vel inclementia cœli. Neq; alia ratione asserit, Ponticum nullo odore commendari, quàm aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cùm tamen Pontica regio non usq; adeò sit frigida, ut Ruellij sententia admitti debeat, sed ut potius tanquam manu reprobanda videatur. Quandoquidem sequeretur, quòd cætera stirpium genera, quæ tam in Oriente, quàm in Meridie odoris fragrantia commendantur, in aquilonari plaga, & in ipsa Ponti regione penitus inodora reperirentur. Quod tamen falsum esse semper crediderim: nam quamvis stirpes omnes, quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his, quæ natura odoratiores habentur, intelligo) ex climatum, & aeris algore, sint odore ac cæteris qualitatibus imbecilliores, non ob id tamen harum qualitatum adeò expertes deprehenduntur, ut discerni nequeant: quin & in quemlibet usum, ubi scil. conferant, non recipiantur suis in regionibus. Quippe si ob frigoris, ac regionum inclementiam suas innatas qualitates penitus exuerent, adeò ut sola tantùm forma remaneret, propriam omnino perverterent speciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum jam pridem apud nos est, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdam Carinthia, & Styria

Vana Averrois calumnia contra Gal.

Rhapontici sub Rhabarbaro meminere Serapio & Aviсen. Ægineta Rhabarbarũ cognovit.

Rhapontici & Rhabarbari discrimen non esse statuit Ruelius malè.

& Styria alpibus nobis afferuntur, à quibus planè quatuor, vel quinq; totius anni mensibus, nix colliquata labitur, itemq; acori radix, quæ nostro ævo ex Sarmatia Europa, glacie, & nivibus majore anni parte semper obducta advehitur in calami odorati usum, odore tam valido, naresq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur, non tamen ob hoc evenit unquam, quin suis propriis ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conjicio, sit Ruellii sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algere, sed quod alia à Rhabarbarico vel Indico sit planta. Declarant præter hæc Rhabarbarum à Rhapontico plurimum distare purgatoria vis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis gravitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minimè dejectionem molitur, cùm potius adstringat: non est amarum, sed subacre: non aridum, sed lentum: non compactum sed rarum: non ponderosum, sed admodum leve. Quibus rationibus fretus non temerè asserendum putaverim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertimq; cum dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanius quippe videtur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem esse radicem, quòd forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cùm tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maximè inter se differant. In simili errore versantur etiam ii (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falso persuadent, abietis lachrymam à larigna nihil dissidere, & unam ac eandem lachrymam esse, eo quòd in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantùm judices sunt, adeò persimiles videantur, ut visibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verùm si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discriminis certior fiet: namq; olfactu odoris fragrantiam haud insuavem gustu verò amariorē in abietis lachryma comperiet, quib. larigna caret. Et quisnam juniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus judex fuerit gustus. Quis à Strobilina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur: Tanta præterea intercedit similitudo inter pistacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret illud verò dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porrò inter se similius reperitur, quam cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conveniant? Hinc facilè adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimaverim, qui res secundum quasdam tantùm qualitates dijudicant, quibus etiam sæpe decipimur, ut ii, qui hac levi ratione ducti Rhabarbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Meminit Rhapontici Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit: Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, cui indicio est adstrictio, & adjuncta est quadam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quinetiam aereæ cujusdam substantiæ subtilis est particeps, quod indicat cum laxitas, tum levitas: verùm non minimè & opera. Ob id enim licet adstringens, tamen non tantum convulsis, sed & ruptis, & orthopnœa prodest. Sic quoq; liventia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porrò quod adstrictionis opera haud enstrenua sunt, hinc discere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aereum, imo eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoq; fraus committitur: nam quibus in locis nascitur, simulatq; evulsum est, ipsum elixant, quò succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquæ supermistum, quam Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum dignoscere, quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens viderunt: hactenus Galenus. Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturi sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum vocat, omnia à regionibus, à quibus convehuntur, cognominata, vel ex quibus proveniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, vel quod è Ponto ad Turcas vicinos deferatur, vel quòd ab iis saltuosis convallibus, in quibus ultra Tanaim fluvium priores Turcæ, Pomponii Mela, & Plinii testimonio, venationibus ferè vixere tantùm, jampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluvius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri vocavere, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, flumine ellius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitaverim errasse etiam Mesuem: quippe qui inter Rhei genera alvum ducentia Ponticum admiscuerit à cæteris tum specie, tum facultate diversum, quamvis fortasse rectius id Turcicum appellaverit quàm Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum provenit, nemo est qui ambigat. Sed quànam ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hactenus compertum non habeo: nisi fortasse Sinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoq; aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, vel Sceniticum Indum esse affirmat. Scenitæ enim (ut infra dicemus) Indiæ populi non sunt, sed potius Sinæ, à quibus Sinicum ut vulgata habet lectio, mea quidem sententia, vocari debet. Sunt tamen qui velint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod a Mauritanis non Sinicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, sive Sceniticum vocari putat. Fuchsius verò Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam: quippe qui scripserit lib. primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse vocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ deserta Arabia populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, cadit, penitùs Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsii sententiam probare. Verùm cùm Scenitæ etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Ariæ & Martyana montes incolentes, distentque ab Indiæ finibus milliaribus plusquam mille & quingentis, nescio profectò, quonam modo, Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici possit: quo fit ut etiam Fuchsii opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura varia admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui volunt sic dictum à Barbaria Aphricæ provincia, sic vulgariter appellata, ubi olim Chartago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quòd scripserit lib. 1. de compositione medicamentorum, id verum fuisse Rha barbaricum, quod superiorib. annis secum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnavere. Alii Barbaricum vocari credunt, quòd à Barbari Indiæ civitate, quæ intra Indi fluvii fauces est sita, devehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alii autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd Indiæ naves, ac liburnicæ aromata deferentes magnum sua mercis, ibi jampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, trajecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper

Ruellii, & aliquorū error.

Rhapontici vires ex Gal.

Rhei tria genera Mesue.

Rhei Turcici nomenclatio.

Rhei Indici nominatio.

Ada. Lonicerus reprehenditur.

Fuchsii opin. non accepta.

Rhei barbarici nomenclatura.

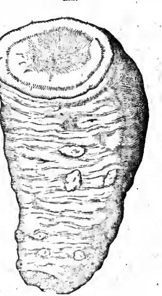
Rhabarbarum ex Troglodytica regione deferri probatur.

semper existimaverim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopia regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inveni Galenum scripsisse tum lib. 6. de simplicium medicamentorum facultat. tum lib. 4. cap. 6. de tuenda sanitate, Gingiber ex Barbaria ad nos convehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. 12. cap. 7. a Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro 12. cap. 21. Troglodytis nasci posteritatis memoriae prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc praeterea accedit alia Plinii auctoritas, qui libro jam huc citato. c. 19. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis sylvis Barbarorum ira. Nam cùm ipso sibi teste, oriatur cinnamomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utique gentes Barbaras appellasse credimus, quam Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellavit Barbaram cap. 16. ejusdem voluminis. Nec abre quidem Galeno, & Plinio Troglodytae Barbari specialiter dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela gravissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & alis serpentium carnibus. Quae sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud verè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica efferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare videtur Strabo, quòd libro 15. suae Geographiae, apertè testetur, ea omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quae in India australi proveniunt: quòd hae regiones sole persimiles sunt. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsii opinio, ob praedictas tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricae parte, quae vulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi provenerit. Quin nec aliorum sententias comprobaverim, quoniam nec illud quod a Barbari Indiae

III. RHABARBARUM.

IV. RHABARBARI RAdix.

civitate, nec illud, quod à Barbaria Erythraei pelagi insula advehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India utrunque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari civitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopia regione fuerit advectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam navigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera praeter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per Carovanas (ut vocant) comportari. Porrò non solum in praescriptis locis Rhabarbarum provenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan Catai Domino subjectis. Regioni (ut illi vocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc vadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim provinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per universum deferatur orbem.

Rhabarbari hist.

Optimum nasci ajunt non longè ab hujusce regionis Metropoli, quae SUCCUIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisque eminentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & sylvae habentur diversarum arborum generibus refertae. Terram ajunt ibi esse rubram lutosamque, tum propter pluvias multas, tum etiam propter fontium rivulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaque montibus Rhabarbarum provenit (ut illi narrant) caule ab radice brevi, sed crasso, haud spithama longiore, è quo circumquaque folia copiosa proveniunt, binum dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, & deorsum spectantia, ut ex appicta hic imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaque obducta. Haec dum adolescunt, viridia sunt, atque consenescentia lutea fiunt, & in humum concidunt: è medio foliorum stipatu cauliculus sive germen

germen ex crassiori caule prodit, in cujus summitate flores exeunt purpurei violis haud valde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & gravi adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarem longitudinem superant, colore exterius ex rufo nigricante, verùm non omnibus plantis æqualis habetur radicis crassitudo. Nam aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerunq; fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleverunt, humani cruris molem æquare solent: fibris ubiq; radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capessit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercursantibus venis. Succo madet copioso tum croceo, tum purpureo, qui suo lentore facilè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes: nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterùm haud statim à sectione trajectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, vertuntq; ac invertunt, quotidie pluries: hoc enim modo incrassatus succus non deperditur, sed in sua servatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo trajiciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radii accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo ventorum flatibus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus venduntur. Effodiuntur radices ineunte vere, in ipsa prima foliorum germinatione. Ubi autem æstate radices erutæ fuerint, foliosa existente planta, tanquam evanida croceo illo succo carent, quo fit, ut viribus infirmiores habeantur. Recentes veneunt vili admodum pretio: siquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam incolæ effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam, præterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quòd Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem, eò illud emptum accedant. Sed an id verum sit, cur comprobem non habeo, præsertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Aegypti comportatur non solùm ex India, sed ex Aethiopia, & alia fortasse Aphrica plaga deferatur. Cæterùm in iis locis, qui circa Catajum sunt, haud unquam Rhabarbaro in medicamentis utuntur, sed tantùm ad sua suffienda Idola, suis thymiamatis admiscent. Recens adeo amarum esse ajunt, ut vix degustari possit. Cæterùm antequam de Rhabarbari viribus agamus, illud in primis ignorandum non est, quod falsa, ac vana sit vulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent. Rhabarbarum violentum admodum esse medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, nisi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clarissimè patebit) illud haud dubiè tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi potest. At qui in ejusmodi hominum mentibus invaluit hæc mania opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbarica hujus radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere vendebatur) ut ad pretii magnitudinem evitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos vel mortis periculo, vel diuturnis languoribus non vacare, certis signis conjecissent. Quo factum fuit, ut passim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum quòd in morbis curandis valentissimum, imò violentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum.

Opinio falsa eorũ qui Rhabarbarũ violẽtum dicunt.

Hujus vires cæteris diligentius, latiusq; descripsit Mesues sic inquiens: Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purgante maximè expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod recens sit, colore subnigro rufescente, ponderosum, quamvis sua substantia rarum, & quod cùm frangitur, ruso, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animadvertere cautim oportet hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinq; diebus. exemptum deinde siccant, subtractaq; vi, & quasi anima vendunt. Aquam verò, quæ maduit, igne, vel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur, quòd syncerum non vehementer adstringat, substantia rarius sit, & colore croceo inficiat. Adulteratum verò contrà se habet. Nam coloris interni varietatem amisit, & subnigricat. Calefacit, ac siccat secundo ordine, etsi nonnulli primo tantùm dicant. Constat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem ei facultatem tribuunt, & ejus substantiam conservant. Est & aereis raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers est, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea verò in sublime fertur: quo fit, ut ejus dividantur qualitates cùm aqua, aut vino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneis tantùm facultatibus: terreis verò, ubi adstrictione fit opus. Omnis penitus noxa vacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeò ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facilè exhiberi possit. Auget Rhabarbari vires caprinum serum, vel si maceretur intubi, vel apii, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat quin semper Indica nardi tantillum ipsi commisceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam semper erit vini albi odorati modicum, præsertimq; ubi ad obstructiones reserandas paratur: illud præterea memoriæ retinendum est, quòd scilicet in adulterato nulla dejectoria reperitur facultas. Synceri macerati expressio probè convenit, ubi tantùm abstersione, ac infarctus liberatione fit opus. Quòd si post hasce functiones, viscera adstrictione roborare egueris, ipsum quidem in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quod igne torrescit, vehementer operatur, ac vehementius comburitur. Purum, selectum, ac substantia compactum, absq; jactura in tenuem pulverem conteri potest. Rarum verò ac laxum minimè, quoniam ex vehementi, ac longiori contritione facilè evanescit, ac deperditur. Resolvitur item ejus vis, cùm aqua, vel vino decoquitur. Dejicit Rhabarbarum non modò bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas inest cùm abstergendi, tum etiam roborandi tam ventriculum, quàm jecur & eorum compunctiones amovendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructiones aperit, ac omnes pariter affectus sanat, quos generant obstructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis crassitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem rejicientibus, ac ejus à qualibet parte manationibus, qualitate ac facultate substantiæ prodest. Datur etiam ab alto devolutis, ruptis, & tam internè quàm externè fractis maximo juvamento, præsertimq; si vino austero drachmæ pondere commisceatur, addito syncera mumia momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet, præsertim quod igne fit torrefactum, addito tamen adstringente vino, & plantaginis succo. Vindicatur à carie, & teredine annis tribus, vel quatuor. Verùm si cera oblinatur, vel in melle reponatur vel psyllii semine, vel milio sepeliatur, diutius integrum, & syncerum servari poterit.

Rhabarbari vires ex Mes.

Adulteratũ Rhabarbarũ noscendum.

Vires Rhabarb. ut augendæ.

Est & aliud Rhabarbarum, imò potius pseudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum vocant. Verùm huic genuini Rhabarbari vires non sunt. Est enim (ut mea fert opinio) genuinum Diosc. Hippolapathum, ut superius suo loco latius explicavimus. Non desunt tamen qui hujus decoctum, aut dilutum ad exolvendum alvum propinent, sed quo id fiat successu ipsi dicant. Præstat tamen radix contrita ex vino albo meraco pota ad expediendos obstructos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morsum, ac etiam simul vulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον Græcis: Raponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raved, seu Ravend: Italis, Rhapontico. At Rhabarbarum, Italis Reobarbaro.

Pseudorhabarbarum.

Nomina.

Rha sive Rheum antiquorum, quod Rhaponticum Latini vocant, ex Rumicis seu Lapathi genere esse volunt, eò quod Hesiodi commentator Lapathi radicem Rheum appellari scribat. Cum quo aliqui

idem statuunt ipsum Rhabarbarum, secuti Arabes: ut qui Rhapontico vim purgatricem tribuant, quæ & Rhabarbaro inest: hoc si sit, tum officinarum Rhaponticum, tanquam facultate hac carens, adulterinum erit: quare non desunt, qui Centaurii majoris radicem, quæ crassior, multoq; major est, pro Rhapontico, quæ minor & tenuior, exhibeant. Sic Cordus Rhabarbarum nostrum idem genere cum Dioscor. Rhapontico voluit, quod tantùm loco differat. Alii verò Rhabarbarum à Rhapontico diversum statuunt: & sanè videtur Dioscorides suo Rha non Rhabarbarum officinarum, cujus Mesues meminit, sed Rhaponticam, cujus iconem adjecimus, intelligere. Ast de his in historia. I. Rhaponticum folio Helenii incano, C.B. Rha, Rhecoma, & Rhacoma Plinii, Dod. gal. Rhaponticum (nil aliud quàm Rhabarbari species) Lacu. Cast. Rha, Dod. fol. Rha capitatum folio Enulæ centaurei majoris facie, Lob. Rha capitatum Helenii folio, Lugd. Rheum antiquis appellatum, ex Lapathi genere videtur, Cæs. Rhaponticum quartum, Taber. II. Rha & Rheum Dioscoridis, C.B. Ponticum Rha antiquorum, Adver. Rhaponticum antiquorum, Lob. icon. Rhaponticum verum officinarum, Tab. III. Rhabarbarum à Matthiolo pictum, quem imitatus est Tabernæmontanus, hactenus non vidimus: meminit & Alpinus libro de plantis Ægyptiacis. Rhabarbari quod foliis sit Rumicis latioribus, crassioribus, lanugine alba obsitis. IV. Adjecimus figuram radicis cujus usus est, quod Rhabar. nomine Lob. in icon. suis & sub Rhabarbaro 3. Tab. proposuit.

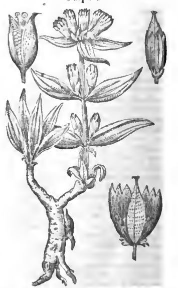
Tertaεrά. **GENTIANA. CAP. III.**

Gentianæ inventio prima assignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, juglandi, plantaginive similibus, subrubris: partim à medio caule, & præsertim juxta cacumen, paulum dissectis, caule cavo, & levi, digiti crassitudine, geniculato, & ex intervallis majorib. foliato, binûm cubitorum altitudine: semine in calicibus lato, levi, glumoso, satis ad sphondilii semen accedente: radice longæ aristolochiæ, longa, crassa, amara. Nascitur in sublimib. montium jugis, umbrosis locis, aquosisq;. Vis radicis excalfactoria, & adstringens: contra morsus serpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & vino pota auxiliatur. Extracti succi drachma, laterum doloribus, & ex sublimi deturbatis, ruptis, & convulsis prodest: hepaticis, & stomachicis, pota cum aqua subvenit radix collyrii modo subdita, partus ejicit: imposita, ut lycium: vulneraria est, & ulcerum cunicularim depascentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodest: oculis inflammatione laborantib. illinitur: pro meconio collyriis acribus immiscetur. Radix viriliginem absterget. Succi extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinq; diebus aqua maceratur: postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat fictiliq; reconditur.

I. GENTIANA MAJOR.

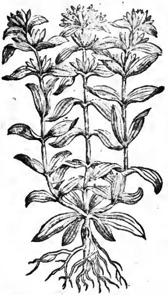
II. *GENTIANA MAJOR, Purpurea. *

Gentianæ consider. *Gentianæ vires ex Galen.*

Gentiana planta est vulgaris notitia, trium est generum: major, minor, minima: Major frequentissima excelsis Tridentinis montibus provenit, præsertimq; in Ananiis, eorundem montium pratis ac pascuis, in quorum cacuminibus sæpius ejus effodi radices brachiali crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inventam, unde illi nomen, non modò Diosc. sed aliorum etiam veterum monumenta testantur. Plinio l.25.c.7. ea est omnium præstantissima, quæ in Illyrico nascitur, ubi fortasse primùm inventa est. Gentianæ vires paucis admodum perstrinxit Gal. l.6. simp. med. sic inquiens: Herba Gentiana radix valde efficax est, ubi extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione opus fit: nec

III. GENTIANA MINOR. IV. GENTIANA MINIMA.

ſit: nec mirum, ſi hac poſſit, cùm impenſe ſit amara. Hac (ut Avicenna ait) excalfacit ordine tertio, ſiccatq; ſecundo: Urinam, & menſes ciet. & adverſus ſcorpionum ictus cateris antidotis praſtat. Ejus aqua, praſertim qua vaſe duplici balnei vapore vitreis organis elicitur, febres (ut ego ſapius expertus ſum) ab infarctu tum viſcerum tum vaſorum excitatas, mirificè pellit. Alvi tineas necat, maculasq; in facie qualeſcunq; detergit ſi ea frequentius macula abluantur. Eſt praterea quadam vulgaris etiam planta aliquibus CRUCIATA dicta, qua non parvam cum Gentiana cognationem habere videtur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm reſpondeat. Unde eos non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellaverint. Hac in incultis pracipue locis naſcitur, ſecus itinera in montibus. caule rotundo, dodrantali, ac etiam majore, in cacumine ruſeſcente, paribus ferè intervallis ab imo ad ſummum geniculis interſecto: è quorum ſingulis alis bina prodeunt folia ſubpinguia, longa, vulgaris dicta Saponaria amula, & Gentiana foliolis in ſummitate erumpentibus ſimilia. Flores, qui purpureo colore nitent, in ſummo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amariſſimo guſtu, locis pluribus ab utroq; latere crucis inſtar perforata: unde illi Cruciata nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere dua alia planta: ſed minor radicibus provenit numeroſis, tenuibus, albicantibus, perquam amaris, caulibus lentis, humi plerunq; accubantibus: floribus ex caruleo purpuraſcentibus, cruciata majoribus: & pradicta radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra peſtilentiam: & venenoſorum animalium ictus in antidotis addita. Caterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tuſa, & ventri emplaſtri modo impoſita, vermes teretes qui in inteſtinis fuerint, proculdubio necantur: & ulcerata ſtruma ſanantur, ſi in eodem modo contuſa, qua nuper effoſſa ſit, vel ſicca, & in pulverem contrita adhibeatur: cum melle autem illitus, cutis vitia quacunq;, & maculas abſtergit. In ſumma non deſunt, qui aſſerant, has ea omnia praſtare poſſe, qua Gentiana, quod ex pradictis facilè probari poteſt. Ananienſa rura hoc genus ultimum vulgò vocant PETTIMBORSA. Ex qua quis conjiciat, ſi lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica voce Metti in borſa, ideo Pettimborſa nominari, quòd tot viribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis aſſervari mereatur: aut quòd tantùm viribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis ſint repoſituri. Naſcitur in collibus, locis incultis, & in campeſtribus. Γεντιανὴ, planta ſic Gracis, Gentiana ſimiliter Latinis vocatur: Mauritanis Gentiana, Genthiana baſilica, ſeu Baſateca: Italis, Gentiana: Germanis, Entianwurtz: *Hiſpanis, Gentiana: Gallis Gentiane: Bohemis, Horec: Polonis, Goryczka. Gentiana minor. Gracis, Γεντιανὴ μικρὰ, ſive γαυρόνιον: Italis, Gentiana minore: Officinis, Cruciata. Germanis.* Kreutzwurtz/Sperenſtich/oder Madelgeer. *Gentiana minima, Italis, Gentianella & Pettimborſa: Germanis,* Lungenblum.

Aquæ Gentianæ facultas Matthiol.

Cruciatæ confider.

Cruciatæ vires Matthiol.

Pettimborſa.

Metti in borſa.

Nomina.

Gentiana duplex eſt, alia radice perenni, alia fugaci: utraq; plures differentias obtinet. Illa licet ſingulis annis flores ſeminaq; proferat, non tamen interit, ſed ſubſequenti anno ex eadem radice germina protrudit: hæc verò ſemine diſperſo hyeme interit, & ex ſemine renaſcitur. Etſi octodecim differentias notaverimus, hic tamen de quinq; differentiis erit ſermo. I. Gentiana major lutea, C. B. Gentiana, Brunf. Cord. in Dioſc. & hiſt. Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lon. Cæſal. Lugd. Gentiana major, Matth. Geſ. hor. app. Lob. Caſt. Gentiana major flore luteo, Cam. Gentianæ prima ſpecies: Trago. Aloë gallica, Apuleio. Hæc communiter flore eſt luteo: eſt & pallido punctis diſtincto: ſic & cæruleo flore. II. Gentiana major purpurea, C. B. Ex radice duos pedes longa, aliquando brachiali craſſitudine, in ſummo diviſa caules, aliquando terni, quaterni, quini, & etiam ſeni prodeunt, quos cingunt folia vulgaribus æmula, ſed acuminatiora, flores gerit puniceos ſeu purpureos, rarius albos: in reliquis cum priori convenit, ut & loco natali: vehementius tamen priore purgare creditur. Dicitur Gentiana punicea, Geſ. in Fracto. Gentiana major flore purpureo & prima, Cluſ. hiſt. Pann. Gentiana purpureis floribus, Lob. in obſ. Gentiana major

alia,Cam. ad Matth. III. Gentiana cruciata,C.B. & Gef.hor. Herba fullonum,Brunf. Cruciata, Trag. Fuch.(cui & Gentianæ species) Gef.hor.Dod.gal. (cui & Chiliodynamis) fol.Lac.Lon.Lug. Gentiana minor,Matth.Cast.Lob.Tab. Gentiana tertia,Clus.hist.Pann. Gentiana media,Cam. Cruciata Gentianella, Thal. Vincetoxicum alterum, Cæsalp. Variat hæc quòd altera sit procumbens & minor: altera erecta & major: flores alterius magis cærulei: & illarum altera radicibus non perforatis,ita ut tres hujus differentias constituere liceat. Subjungit huic Matthiolus duas adhuc species: majorem & minorem,illam pingit,hanc verò describit,utraq; eodem tempore reperitur,major quidem in humidis pratis, at minor in ericetis & montosis locis. IV. Gentiana palustris,C.B. Gentiana minima,Matth.Cast.quoad descriptionem,non iconem. Calathiana viola in pratis udis,Dod.gal. Calathiana viola autumnalis prima, Gef. hor. Viola Calathiana secunda,Thal. Cruciata sive Gentiana minima,Lugd. Campanula pratensis eidem. Gentiana angustifolia vel quarta,Clus.hist.Pann. Pneumonanthe humentibus ericetis proveniens,Lob.Pneumonanthe,Tab.Hæc variat colore floris cæruleo,violaceo,purpureo. V. Gentiana angustifolia autumnalis, C.B.Gentiana minor, Matt. quoad descriptionem. Pneumonanthe, Cord. in hist. quoad descriptionem,Lob.Pulmonis flosculi,Gef.hort.Calathiana viola autumnalis minor, Gef.hort. Calathiana viola,Dod.in 8.Lug.Viola Calathiana sive autumnalis,Thal.Campanula autumnalis,Dodonæo fol.Gentiana angustifolia secunda,Clus.hist.Pann.Flore est cæruleo dilutiore: est & nigro, rarius albo.

Ἀριστολόχια. ARISTOLOCHIA. CAP. IV.

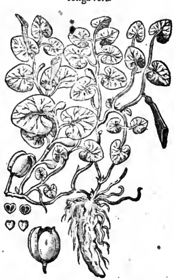
ARistolochia nomen ex eo sibi adopravit,quòd existimetur optimè puerperis opitulari. Tria ejus genera traduntur.Rotunda,quæ fœmina vocatur, foliis hederaceis, præstanti odore cum acrimonia, mollibus,subrotundis,multis ab una radice germinibus,prælongisq; palmitibus:floribus candidis,pilei similitudine,in quibus quod rubrum est,graviter olet. Longa mascula appellatur, nonnullis dactylitis: longiora quàm rotunda folio:tenuibus ramulis,dodrantalibus:flore purpureo,graviter olente,qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ verò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet,nonnunquam paulò majorem. a Ambæ colore intus buxeo,gustu amaro,& gravi. Est etiamnum tertia longa, quæ Clematitis vocatur,ramulos habens tenues,refertos foliis subrotundis,minori sempervivo similibus: flores rutæ: radices b longiores,tenues, crasso cortice, odoratoq; vestitas, privatim unguentorum spissamentis convenientes. Rotunda cæteris venenis resistit. Longa verò adversus angues, & venena, drachmæ pondere ex vino bibitur,& illinitur. Pota cum pipere,& myrrha menses,partus,& omnia vulvarum onera ejicit: eadem efficit subdita in pesso. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus,suspiriis,horroribus,lieni,convulsis,laterum doloribus,pota cum aqua,singulariter auxiliatur. Aculeos & spicula extrahit: ossium squamas illitu adimit: ulcera putrida exest,& sordida expurgat: cava cum iri,& melle explet: gingivas,& dentes extergit. Clematitis ad eadem pollere creditur: viribus tamen inferior est.

a Cat. & Meum ἀμφότεραι δὲ τῷ χρώματι πυξοειδεῖς ἔνδοθεν, i.e. ambæ autem plerumq; buxeo intus sunt colore.
b Oribas. μακρότεραι, i. longissimas.

I. ARISTOLOCHIA LONGA.

II. * ARISTOLOCHIA longa vera. *

Aristolochiæ consideratio.

ARistolochiæ, quam officinæ Aristologiam vocant, tria statuuntur genera, nempe rotunda, longa, & clematitis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illa verò omnibus ferè rei herbariæ studiosis notissima. Quæ rotunda vocatur, etsi non ubiq; in Italia proveniat, tamen in Apulia monte Gargano & agro Goritiensi plurima, pulcherrimaq; nascitur præstanti odore.

Longa

Longa vera provenit in Italia: ſed tantùm in Apulia & Calabria. Utraq; flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex parvo capitulo in auricula modum deſinentes, graveolentes, ſubluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpuraſcentes, è quibus oriuntur fructus, qui in longa pyri imaginem referunt, ſuntq; juglandib. longè majores: in rotunda verò rotundiores, pauloq; minores ſpectantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd l. 25. c. 8. utramq; ferre bacculas parvas veluti capparos tradiderit, niſi quis illud dixerit quòd Plinio contigerit Ariſtolochia utriuſq; fructus vidiſſe, priuſquam ad ſummum adoleviſſent. Sed certè is eodem in loco excuſari, meo judicio, non poteſt, quin manifeſtè hallucinatus, & Græci ſermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Ariſtolochia nomen dediſſe gravidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, ſed à puerperis Ariſtolochia (ut Dioſcorides ſcribit) id nominis ſibi comparavit. Cujus rei non modò indicium præbet nomen ipſum ἀριστολοχία quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) gravidis: ſed etiam ipſius facultas, quæ ad remorantes à partu ſecundas, menſesq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus procuIdubio exitiale potius, quàm ſalubre medicamentum, cùm ea ſanè omnia, quæ ſecundas, & menſes educunt, fœtum etiam trahant, & quandoq; interficiant, præſertim cùm fuerint amara Ariſtolochia modo. Nec minus præterea Leonicenum virum alioqui noſtra ætatis doctiſſimum, ſatis admirari poſſum, quòd dum nimio fortaſſe aliorum errata corrigendi ſtudio, vel aviditate ductus, de cyclamino, & Ariſtolochia Plinium accuſat, in eandem, in qua Plinius foveam ceciderit, aſſerens cum Plinio Ariſtolochiam à prægnantibus ſibi nomen adinveniſſe. Quod ne ſine auctore pronunciaſſe videretur, Dioſcoridem quidem adducit, ſed ejus hiſtoriam, quantum equidem ſentio, corrumpit, ac pervertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Meſuem commentaria edidere, qui ſibi certò perſuadent, eam eſſe Dioſcoridi Ariſtolochiam clematitim, quæ officinis omnibus paſſim longa cognominatur: argumento, quòd hæc radices proferat admodum longas: & ſarmentorum modo pratenues. Quin & ut ſuam tueantur, ac magis roborent ſententiam, hoc in loco Dioſcoridis codicem omnino depravatum eſſe contendunt: & ubi vulgata lectio habet, κλωνία ἔχουσα λεπτά, φύλλοις ὑποστρογγύλοις, ἀειζώῳ μικρῷ ἐοικότα, hoc eſt ad verbum, ramulos habens tenues, foliis ſubrotundis, ſempervivo parvo ſimilibus: non ἀειζώῳ μικρῷ, ſed ἀσάρῳ μικρῷ, quòd aſaro parvo ſimilia ſint folia, legendum eſſe cenſent. Horum ſanè ſententiam nunquam probare potui, neq; probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus: quandoquidem Oribaſii lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioſcoridis, nec aliter legunt Serapio, & Avicenna. Id quod manifeſtè oſtendit, hoc in loco Dioſcoridis nullam ſubeſſe mendam. Addo, quòd cùm unum tantùm Dioſcoridis ſit aſarum, nec minoris aſari is uſquam, quòd legatur, meminerit: abſurdum ſanè videretur, quòd minori aſaro Ariſtolochiam clematitim comparaſſet. Accedit & alia ratio, quòd cùm vulgaris Ariſtolochia longa rutiſ flores non edat, & folia Aſari longè majora, clematitis eſſe non poteſt. Præterea ſi Dioſcoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud eſſe videtur longa officinarum, quàm longa Dioſcoridis: aut fortaſſe ejus ſpecies, cujus nulla, quod extet, ab antiquis facta ſit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq; quàm rotunda, ramulos dodrantales: florem graviter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quòd fructum ferat clematitis non ſcribit Dioſcorides: nec folia longa, lataq; vulgaris habet Ariſtolochia, ſed ſubrotunda & minori ſempervivo ſimilia. At ſi contra dixerit quiſpiam longam vulgarem Dioſcoridis longam non eſſe quoniam flos illi purpureus non ſit ſed melinus, & radix non palmaris, nec digiti craſſitudine, ſed longior admodum, & longè tenuior. Huic facilè reſponderi poterit, id locorum regionumq; varietate evenire poſſe, & quòd natura cum florum coloribus in quàmplurimis ludat: quodq; vidimus etiam nos Ariſtolochia longa plantam à Calabris allatam radice (ut in theriacis ſcribit Nicander) ulnali longitudine, pollicari craſſitudine: cui folia erant, quæ à noſtrate longa nullo diſcrimine differebant. At hæc Clematidis radix Dioſcoridi, & Plinio craſſo contegitur

Plinii & Leoniceni lapſus.

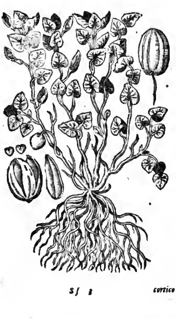
Leonicenus arguitur circa nomen Ariſtol.

Opinio quorundam reprobata.

III. ARISTOLOCHIA longa.

* IV. ARISTO: PISTOlochia. *

cortice: quod tamen in longa officinarum, nostrateque non visitur, cùm tenui cortice perpetuò vestiatur, odore potius gravi, quàm odorato. Quamobrem inclinare nunquam potui animum, ut crederem, Aristolochiam longam, cujus hic effigiem appinximus, esse clematitim. Sed potius eo deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio vocatam, quòd & ipsa puerperis commendetur. Nam praeterquam quòd haec illi quarto Aristolochiae generi assignetur, tenuior est, quàm clematitis, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quòd viderim etiam praeter hanc aliam, quae radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus aliis partibus alteri adeò persimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt praeterea recentiorum quidam rei herbariae & studiosi, & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quòd Aristolochiae longae praeter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera verò tenui ac longiore, quae (ut ajunt) ab Andromacho & Gal. lib. 1. de antidotis ἀριστολοχία λεπτὴ hoc est Aristolochia tenuis appellatur: quin & hanc affirmant eam longam esse, cujus hic imaginem exhibuimus, cujusque passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eam Aristolochiam, quae in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi junioris, & Damocratis testimonio innixi, quòd ii in theriacae compositione hujusce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) prae se ferre videtur, alterum etiamnum ipsius Aristolochiae longae genus esse praeter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant a Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quae ab Andromacho seniori obscurè tradita sunt, explicari debeant, ita scribit: Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab Andromacho seniori elegiacis versibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab ejus filio soluta oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscurius appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic verò in prosa tenue apponit, eò quòd aliud quoque centaurium extet crassum appellatum. Idem & in Aristolochia fecit, cùm praeter tenuem Aristolochiam, alia quoque reperiatur, quae crassam radicem habeat, & rursus tertia, quae rotunda: hactenus Galenus. Quibus nimirum verbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioscorides & Galenus non plura, quantum invenerim, quam tria Aristolochiae genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim: clematitis privatim à Dioscoride Aristolochia longa subscribitur, & quodammodo ejus species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facilè nobis liceat conjicere, Andromachum & Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quàm clematitim. Adde quòd si ad omnium qualitates, & facultates spectes, sanè clematitis dignior est, quae in theriacam recipiatur. Haec enim radicem habet Dioscoride teste cortice odorato vestitam, unguentorum spissamentis convenientem. Plinius deinde l. 25. c. 8. clematitim caeteris praetulit in verbis: Tertium longissimae tenuitatis, vitis novellae, cui sit praecipua vis, quae clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Et paulò pòst idem ait: Odor omnium medicatus, sed oblongae radice tenuiorique gratior: hactenus ille. Quibus utique adstipulari videtur etiam Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum viribus disserit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem judicio, asserendum, quod aristolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiae genus ita vocatum: quandoquidem λεπτὴ hic nullum facit per se genus: neque solùm tenuem indicat, sed etiam minorem: atque certè in longarum genere hujusmodi est clematitis. Caeterùm si Aristolochia Graecis λεπτὸ nominata, esset aliud genus per se, necessario statuendum foret esse tertium quoque centaurii genus praeter magnum & minus, quod peculiariter Graecis λεπτὸν vocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse convincitur. Primò quòd apud Dioscoridem, Galenum aliosque antiquiores, qui de plantarum historia ac viribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quam duo centaurii genera scripta reperiantur, scilicet majus & minus. Secundò quòd constet, Plinio lib. 25. cap. 6. centaurium cognomine lepton nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantùm centaurium describi, quod a Dioscoride & Galeno minus appellatur: quinetiam idem de hujus centaurii viribus ea omnia tradidit, quae illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot verbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refelleremus sententiam? cùm huic difficultati satis ferè facere possint verba ipsius Dioscoridis, quib. Aristolochiae clematitidis radices expressit in hunc modum: ῥίζας μακροτέρας (μακροτάτας, quod est longissimas legit Oribasius) λεπτάς, id est, radices longiores, tenues. Ut vel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quòd aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho seniori, & juniori vocatam fuisse existimamus. Ex his itaque omnibus colligendum esse arbitror, quòd Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab aliis, sed eadem cum clematitide & quòd sub Aristolochiae tenuis nomine clematitim intellexerint Androma. & Gal. Erit igitur mea quidem sententia, Aristolochia clematitis, ut poto tenuior, odoratior, & praestantior, in theriaca comp. addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quae tamen à nobis, fortè rectius, Plinii Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochiae genus veteribus incognitum. Verumtamen Fuchsius suis de plan. hist. commentariis, aliam plantam Pistolochiam putat: quae tamen (ejus pace dixerim) à Plinii pistolochia prorsus abberret. Est enim Pistolochia Fuchsio mollis in universum planta, quae vero primo unà cum Chelidonio exoritur, & Majo, vel ad summum Junio contabescit. Crescit haec tenellis, subalbidisque foliis coriandro, vel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori verò monticuli instar elata, intus ubique concava, nigro exterius cortico, buxea interius pulpa, odore Aristolochiae, & gustu amara. Quapropter Germanis haec, quòd vera Aristolochia rotunda sint destituti, ejus vicem infoliciter explet. Non tamen ob id censendum est hanc esse pistolochiam, quae à Plinio describitur. Siquidem haec illi tuberosa, & inani radice non constat: sed clematitide tenuior est, densis (ut dictum est) radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Sed rectius, veriusque, quantum equidem sentio, dici posset, hanc plantam esse Plinio fumariae alterum genus, quod ab eo l. 25. c. 13. iis depingitur verbis: Alia est Capnos fruticosa praetenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetib. De hac etiam Aetium locutum fuisse existimaverim l. 10. c. 11. in curatione obstructi jecinoris, ubi Chelidonii Capni meminit, eo quòd (ut diximus) una cum chelidonio primùm erumpat hirundinum adventu, ut l. 4. latius differemus, ubi consulto fumariae historia tractabitur. Porrò quòd hujus plantae radix Aristolochiae vicem supplere possit, atque in hujus penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuch. in l. de compon. medic. quem nuper locupletatum edidit, in theriaca diatessaron. Attamen si Gal. sequi volumus, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochiae genera memoriae prodidit Gal. l. 6. simp. med. ubi eorum vires explicavit iis verbis: Aristolochiae radix ad medicationes utilissima est amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum verò duarum, quae Clematitis appellatur, fragrantior est. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarii: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, sed nec ipsa inefficax est: verum abstergendi, atque excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quàm rotunda abstergit, sed non minus calfacit, imo forsan plus quoque. Itaque in quibus usus est modicae abstersionis, commodior est longa, puta in carnium exul-

Pistolochia.

Alia opinio refutata.

Aristolochia triplex Gal.

Aristolochia tenuis est clematitis.

Aristolochia tenuis Galeni quartum genus non est.

Fuch. opinio rejecta in Pistolochia.

Fumaria altera Plinii.

Aristolochiae vires ex Gal.

ceratio-

cerationibus & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem validius extenuare oportet, illic usus est rotunda. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes, gingivasq; candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis singultientibus, comitialibus podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & convulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est: hactenus Gal. Aristolochia vim purgatoriam inesse (quod tamen silentio praterierunt Diosc. & Gal.) author est Mesues, qui ita scribit: Aristolochia radix pituitosos per inferna ducit humores, atq; etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat: cujus rei indicium est, quòd asthmaticis maximum adferat juvamentum. Quæ Græcè ἀριστολοχία: Aristolochia quoq; Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Masmocra, seu Zaraned: Italicè, Aristologia: Germanicè, Osterluceÿ; Hispanicè, Astronomia: Gallicè, Fortelle, aut de la Sarasine: Bohemicè, Podrazec: Polonicè, Kokernak dl' ugu. Aristolochia longa. Græcis, ἀριστολοχία [illegible]: Italis, Aristologia longa.

Vires ex Mesue.

Nomina.

Aristolochiam à muliere inventã scripsisse Arist. Nicandri scholiastes tradit, siquidem partus dolorib. opituletur. Hæc rotunda est, longa, clematitis, & pistolochia. I. Aristolochia rotunda flore ex purpureo nigro. C.B. Aristolochia rotunda, Matt. Dod. gal. (cui & fœmina) & fol. Cord. in Dios. Ges. hot. Lob. Cast. Clus. hist. Hisp. Lugd. Aristol. rotunda vera, Trag. Lon. Cam. Aristol. prima, Cæs. Aristol. fœmina sive rotunda, Lugd. Hæc flore est ex purpureo nigro: habetur & altera flore ex albo purpurascente, sed foliis & fructu à priori differens, cujus plures species inveniri auctor est Anguillara opin. duodecima. II. Aristol. longa vera, C.B. & Cam. Aristol. longa, Matth. quoad descriptionem, non iconem. Ges. hor. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Adver. Lob. Clus. hist. Hisp. Cam. in Matth. Lugd. Aristol. altera radice pollicis crassitudine, Cæs. hujus duas species Clus. hist. Hisp. proposuit. III. Aristol. clematitis prima, C.B. & Clus. hist. Hisp. Aristol. Brunf. Aristol. longa, Trag. Matth. quoad icon. Fuch. Lon. Cast. (cui & mas & dactylites) Lug. offic. Aristol. longa vulgaris vel major, Cam. in Matth. Aristol. longa altera, quæ clematitis veteribus. Cord. in Diosc. Aristol. clematitis, Dod. gal. Ges. hor. Lob. Tab. Aristol. Saracenica, Dod. fol. Lug. Aristol. altera radice tenui, Cæs. Hæc ex radice longiuscula, mediocris crassitudinis, flava buxei coloris, odorata, amara, serpente & multipliciter sese propagante, caules emittit cubitales & altiores, & nonnunquam rectè assurgentes, circa quos folia ampla, venosa, hederæ aut asari forma, longioribus pediculis quàm in reliquis speciebus donata: flores sunt oblongi concavi, una parte prominentes, sublutei, quibus succedunt fructus turbinati pyrorum instar, qui semina triangularia lata membranis intersepta continent. Passim in Germania, ut in vineis Alsatiæ, Belgio, nec non & in Italia & alibi reperitur: in hortos semel translata, vix extirpari potest, cum ex quantulacunq; radiculæ parte germen emittat. Insigniter amara & calida non minus quàm longa, cujus succedaneum absq; errore esse potest: & potentia reliquis similis. Hæc quoq; duplex monente Clus. aliisque. IV. Aristol. pistolochia dicta, C.B. Hæc ex radicibus copiosis tenuibus, junci plenioris crassitudine, buxei coloris tam in obliquum quam rectum sparsis, cauliculos emittit pedales, angulosos, striatos, ramosos, quib. folia lata hederacea nigra, rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa, partim nullis, partim brevissimis petiolis annectuntur: flos rotundæ similis, minor tamen & nigrior, interdum ex herbido luteus: fructus succedunt rotundis similes, ac minores, qui dum maturuere ea parte qua pediculo adhærent, dehiscunt, quibus semen fuscum inclusum. Provenit sponte in Narbonensis Galliæ olivetis, & petrosis Hispaniæ. Excalfacit & siccat, minus tamen intensè. Plinius commendat in convulsis, contusis ex alto præcipitatis, si radix ex aqua bibatur. Semen etiam in pleuriticis commendatur. Dicitur Plinio Pistolochia, quam πολύῤῥιζον à numerosis radicis capillamentis cognominari lib. 25. c. 8. scribit. Pistoloc. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Clus. hist. Hisp. Cam. ad Matth. Lugd. Cast. Aristolochia Polyrrhizon, Adver. Lob. Aristol. altera quæ plures spargit radices. Cæs.

Γλυκύῤῥιζα. DULCIS RADIX. CAP. V.

Dulcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est ramis binûm cubitorum altitudine assurgentibus: foliis lentisci, densis, pinguibus, tactuq; gummosis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui siliquas lentium modo habet *a* rufas, & parvas: radicibus longis, ut gentianæ, *b* coloris buxei, subacerbis, & dulcibus: quæ densantur in succum, lycii exemplo. Is in arteriæ scabritia efficax habetur: verùm oportet, ut linguæ subditus eliquescat: *c* æstuanti stomacho, rhoraci, ac jecinori convenit: sanat vesicæ scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem eliquatus sitim sedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis radicis decoctum ad eadem convenit. Ejusdem farina pterygiis commodissimè inspargitur.

a Meum ῥώμης ... ulvas, lõgas. *b* Ca. ... i.e. fulvo colore. *c* Meum add. ... medium autem inter caliditatem.

Dulcis radix quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, vel potius Barbaros secutæ, Liquiritiam vocant, & Hetrusci vulgo Regolitia, planta est paucis non cognita. Sed revera duûm est generum. Namq; altera frugifera est, altera sterilis. Abundat hac Apulia, præsertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos convehitur, & radicum quàm plurimum. Visitur etiam illius in viridariis pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata: sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis præstat & est gratior in medicamentis habetur. Cæterùm frugifera, quam hic describit Dioscorides, copiosa in Germania nascitur in Bambergico agro, non longè à Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis aliis quibusdam locis. Hæc itaq; fructum profert (ut Dioscorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoq; majorem, asperioremq;, hirsutum, valvulis lentium modo pusillis ubiq; stipatum ipsisq; hirsutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flavescente. Hanc primùm ad me misit Joannes Hessus, Medicus Norimbergensis, vir quidem rei plantariæ haud imperitus: nam antea nusquam à me visa est. Sed non possum non valde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numeraverit plantas lib. 22. c. 9. sic inquiens: Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gummosis. Et lib. 21. cap. 15. dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas: hæc ille. Quo fit, ut sine controversia dici possit, Plin. Glycyrrhizam minimè novisse, cùm certè nusquam gentium, quod equidem sciam, aculeatis foliis proveniat, sed (ut Diosc. scribit) lentisci æmulis, densis, pinguibus, tactuq; gummosis. Cujus erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potius Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortasse facili, lubricoq; librariorum non advertentium lapsu ἰχίνῳ pro σχίνῳ, scriptum legebatur, vel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus vocabulorum, vocumq; similitudine deceptus (ut alibi quandoq; demonstravimus) Plinius

Dulcis radicis consideratio.

Plinii lapsus a culeatam dicẽtis Glycyrrhizã.

I. GLYCYRRHIZA.

II. GLYCYRRHIZA ALTERA.

in hoc erraverit. Nam hujuscemodi opinio adeo firmiter veritati cohaeret, ut facilè ii quoq; deprehendi possint à veritate desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse praeditam, sed mangonio longi cultus edomito rigere spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cum ea etiam, qua hoc aevo sponte per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. Dulcis

Scythica Theoph.

haec radix à Theoph. l. ix. c. 13. Scythica appellatur, eo quòd Scythae hac contenti absq; alio aliment. praesidio decem duodecimq; dies degant. Nam (ut idem testatur) circa Maotim paludem plurima nascitur.

Glycyrrhizae vires Matt.

Abstergit, mundat, lavigat mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam: quare ardoribus urinae mirificè auxiliatur. Mansa radix, & praesertim quae recenter fuerit effossa, non solùm sitim, sed etiam famem sedat, servatq; vires diebus pluribus, idem facit concretus succus, in ore retentus, quousq; eliquescat. Pectus & pulmones juvat, ideoq; datur utiliter suspiriosis, phthisicis, tussientibus, & pituitae reici.

Glycyrrhizae vires ex Galeno.

Glycyrrhizae meminit Gal. lib 6. simpl med. sic inquiens: Hujus fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut ipsius radices dulcis, cum levi quadam adstrictione. Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria, verùm etiam vesica scabra, idq; temperatura mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura ejus familiaris nostra temperatura: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed cùm adstrictio quadam adjuncta sit, universum ejus temperamentum, quantum ex caliditate, & adstrictione est, tepida potissimum caliditatis fuerit quàm proximè accedens ad symmetrum, sive temperatum. Porrò quoniam temperie quoq; humidum est quod modicè dulce est, jure sanè etiam sitim extinguens medicamentum est. nimirum modicè humidum simul & humana natura frigidius. Refert Diosc. radicem siccam ad laevorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

Nomina.

Γλυκύῤῥιζα sic Graecis dicta Latinis Glycyrrhiza & dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Lecktritz sive Sueßholtz: Hispanis, Regaliza: Gallis, Reclisse, seu Regalisse: Bohemis, Lekorice: Polonis, Lachricya.

Glycyrrhiza duplex habetur & quidem utraq; fructifera, altera quidem fructu aspero, ex plurimis siliquis conglobatis, ut auctor est Diosc. quae Italica est: altera siliquosa quae vulgatior est. I. Glycyrrhiza siliquis echinatis, C.B. Dulcis radix, Matth. in compen. Glycyrrhiza, Matth. in magnis figuris. Lac. Caes. Glycyrrhiza cum fructu, Matth. edit. penul. Glycyrrhiza vera Diosc. Dod. gal. & fol. Glycyrrhiza Italica, Ges. hor. Glycyrrhiza echinata Diosc. Lob. Lug. (qui duas habet figuras, alteram subrotundis, alteram oblongis foliis) Tab. II. Glycyrrhiza siliquosa, C.B. & Lob. Liquiricia, Brunf. Dulcis radix, Trag. Ges. hor. Glycyrrhiza, Brunf. in 4. Fuch. Cord. in Dio. & hist. Ges. hor. Lon. Glycyrrhiza Germ. Dod. gal. Glycyrrhiza vulgaris, Dod. fol. Cam. in Matth. Glycyrrhiza laevis, Lac. Glycyrrhiza altera, Matth. edit. pen. Glycyrrhiza non echinata, Lugd. Glycyrrhiza nostras, Cam. cujus cùm non detur a Mat. descriptio, talis esto: Haec suffruticem aemulatur, & ex radicibus sarmentosis prelongis, tenuibus, foris nigricantibus intus buxei coloris, sub terra latè per transversum, & obliquum repentibus, dulci succo praeditis, virgae exsurgunt bicubitales & altiores, lignosae, teneriores tamen quàm in praecedenti, rotundae, striatae, circa quas folia oblonga alata, ex multis sibi invicem oppositis collecta, glutinosa, majora & virentia quam in priore: flores in summitate velut in spicam, ut in Vicia, digesti, exigui, purpurascentes: quibus succedunt siliquae non in orbiculum collectae, nec asperae aut hirsutae, sed singulae singulis pediculis adhaerentes, aliquanto spacio à se invicem distantes, leves & Lentium siliquis similes, quibus semina parva inclusa. Haec cùm rarius floreat, idcircò sterilis quibusdam, sed malè censetur. Copiosa haec in agro Bampergensi, in hortis etiam Germaniae & Belgii colitur. Temperatè calida & humida est, magis tamen recens, quàm arida humectat: cortex cùm amarus sit, idcircò abraditur. Quae Diosc. & Gal. suae tribuunt, haec etiam praestat & efficacius. Ad omnes thoracis morbos utilis est, leniendo, maturando, expectorando: in universum omnibus malis ac acribus, salsis, & mordacibus humoribus enatis, occurrit.

Κενταύριον

Κενταύριον μέγα. **CENTAURIUM MAGNUM.** CAP. VI.

CEntaurium magnum folia habet juglandis, oblonga, viridi brassicarum colore, serrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binûm, aut ternûm cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papaverum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam involutum. Radix crassa, gravis, solida, tripedalis, succo prægnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. *a* Amat solum pingue, & apricum, ac sylvas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix convenit ruptis, convulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua, cæteris in vino: item ad tormina, & vulvæ dolores. Ramenta ejus in collyrii formam vulvæ subdita, menses, atq; partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida ante madefacta, ea glutinat, & conjungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

a Addit Ca- ... δὲ καὶ ... ἰσχ... i. similiter autem & succus rubens. Et idem habet Mesue.

10

CENTAURIUM MAGNUM.

CEntaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia est, quam illa insignis admodum radix, quam præterita super ætas Rhaponticum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus vera cognoscere simpl. med. Cæterùm contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunq; officinæ utuntur, Centaurii magni radicem non esse, is tamen hac in re decipi (pace ejus dixerim) manifeste deprehenditur, cùm ea radix, quæ vulgaribus Rhapontici vicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum repræsentet. Quippe quòd crassa sit, gravis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, quæ gustu non modò quadantenus sit acris, sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoq; observavimus) striata, & funiculi modo contorta. Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Diosc. & Gal. memoriæ prodidere. Ea, quæ hodie ad nos convehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in aliis Italiæ locis, nempe in Veronensi agro, Baldo monte, quem Benacus alluit nuda sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiariis persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quæ in aquosis provenit, caule quadrato, bicubitali: foliis salicis modo longis: flore rubenti, spicato. quam quidam pro Lysimachia accipiunt. Neq; alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari. quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in errorum caligine versentur. ii quidem judicent, qui in stirpium historia multum studii, & temporis consumpserunt. Porrò utriusq; Centaurii une tantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus. etsi novus quidam Mesuis ipsius commentator frivolis satis argumentis. horum doctissimorum virorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Avicenna, qui cum illo pariter errat. & cum utrisq; Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuæ, Centaurii magni radicem lentam trahere pituitam simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari: quæ tamen facultates Centaurii majoris non sunt. sed minoris ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neq; Plinius ab errore vindicari potest. qui tametsi in Centaurii magni historia lib.25.cap.6. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat, in facultatibus tamen errasse videtur, quòd Centaurio majori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in majori, sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurii magni radix utiliter Hydropicis, Ictericis, & Jecinorosis, tum vino macerata. tum in pulverem pota. Radicis recentis succus unciæ pondere haustus. ac etiam vulneribus illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurii magni meminit Galenus libro 7. simpl. medic. de ejus viribus iis disserens verbis: Centaurii magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaq; acris simul adstringensq; apparet cum levicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses provocans, & fœtum mortuum evellens, vinumq; corrumpens, atq; ejiciens. Adstrictio verò, opera crassæ, terreæq; frigiditatis, cùm vulnera glutinet, & sanguinem rejicientibus prosit. Exhibentur autem ejus drachmæ duæ. febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, convulsis, dyspnœa, sive spirandi difficultati, tum inveterata tussi convenit. Nec enim in talibus evacuare solùm quod præter naturam est, oportet, sed partem quoq; evacuatam roborare, ac confirmare. Vacuationi itaq; accommoda est acrimonia, utique cùm non sola sit, ac pura, sed aut dulcedine juncta, aut certè non prorsum amaritudini: siquidem vehementiam tunc, atque violentiam, mista illi temperata quadam substantia, cujusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ evacuata sunt, roboranda, contrahendaq;, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturq; eo medicamen-

Centaurii magni consider.

Brasavoli lapsus Rhaponticum officin. Centaurium magnum esse negantis.

Quorundam hallucinatio Lysimachiã Centaurium magnum sit ... tium.

Arabum lapsus qui utrunque Centaurium confundunt.

Plinii error.

Centaurii magni vires Matthiol.

Centaurii magni vires ex Galen.

20 30 40 50 60

Nomina.

dicamento quidam vice lycii. Graci κενταύριον μέγα vocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chanturiou kibir, Sacurion habre, seu Cantiurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reuponticé: ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.

Centautium duplex est: majus & minus: Majus, de quo nunc, triplex, vel est folio in plures partes diviso rigidoq; flore ex cæruleo purpurascente: vel laciniato nec rigido, luteoq; flore: vel deniq; folio non dissecto, floreq; cæruleo. I. Centautium majus folio in plures partes diviso, quod communiter officinis est Rhaponricum, C.B. Rhapontica quæ hodie, Centaurea major censetur, Trag. Cent. magnum, Marth. Dod.gal. & fol. Cast. Cenr. majus, Cor. in Dios. & hist. Lac. Lon. Lob. Lug. Tab. Cam. cui & Rhaponricum vulgare, Centaurium vulgare majus, Clus. hist. Hisp. Cent. majus alrerum, Ges. hor. Cent. major, Cæsal. 10

Κενταύριον μικρόν.

CENTAURIUM MINUS. CAP. VII.

Concluſa non legit Meum.

CEnraurium minus, limnesion aliqui vocavere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule anguloso, palmam excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram vergente, foliis rutæ, prælongis, & parvis: fructu tririco simili: radice pusilla, lævi, & supervacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu vulnera conglutinat: vetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per alvum exigit, *a* si decocta devoretur. Jus decocti ischiadicis convenientissime infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem levat. Succus oculorum medicamentis perquàm utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat: in vellere appositus, menses & partus extrahit: epotus peculiariter nervorum vitiis succurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans, & diebus quinq; madefacta, decoquitur, donec supereminear aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & ejecta herba, iterum decoquitur, usq; dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, gravidamq; contúdunt, atq; succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assiduè moventes, inspissant, quòd si quid concretum faucibus vasis adhærescat, deradunt, reliquoq; humori permiscent, noctu diligenter operiunt: namq; ros nocturnus liquores coalescere non finit: Quæ autem siccis radicibus aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti ante dictum est, coguntur. Sic è rhapsia, sic è mandragora, reliquisq; similibus succus: *b* [sic ex acerbis uvis melligo elicitur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia decocta, eo quo diximus modo, coguntur. 20

a M. ... à ... decocta verò & pota

b Ca. non habet cõclusa. Meum autẽ habet tantùm ...

I. CENTAURIUM MINUS. *II. CENTAURIUM MINUS spicatum. * 30

40 50 60

Centaurii minoris consi.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in pratis, pascuis & campestribus nascens: in Hetruria vulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixivio plurimùm præstat. Quod passim in officinis habetur, verum, & legitimum Centaurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est quam ut à nobis ostendi debeat: quippe quòd nulla in universum notis Centaurii minoris historia refragetur. Amara admodum est, non radice solùm, sed etiam tota sui ipsius planta, adeò ut quidam Fel terræ eam appellaverint. Gal. ob ingentes, mirasq; ejus facultates, de ipsius viribus integrum librum censcripsit, Papiaq; dicavit. Derrahit hoc bilem, & pituitam. qua sanè facultate Centaurium majus planè carere deprehenditur. Datur foliorum & florum ejus decoctum utiliter potandum tertianariis, quòd bilem per inferna dejiciat, quo factum est, ut quidam hanc febrifugam vocaverint. Idem, ac pariter succus, jecinoris, ac lienis obstructiones, & duritiem tollit. Alvi tineas pellit, ex melle drachma pondere potus, tum umbilico illitus. Herba cum aque decoctum,

Fel terræ. Vires Matthiol. Febrifuga.

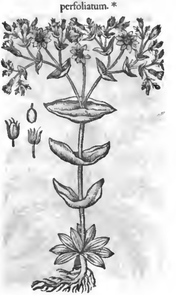
decoctam, Lentigines, varos, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Instillatur succus vermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit ut non parum aberraverint inter Mauritanos Mesuet, Avicenna, & Serapio, quòd Centaurii minoris vires cum majori turpiter confuderint. Gal. præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam scripsit, ejus quoq; meminit li. 7. simpl. med. sic inquiens: Centaurii minoris radix prorsus inefficax est. Sed ramuli ejus & potissimum folia, quæ illis inhærent, & flores, utilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adstrictionis, atq; ob ejusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utiliora sint, suprà commonui, & nunc nihilosecius tamen nos repetere tempestivum est, omnes ejus particulatim actiones memerantes. Vulnera itaq; magna herba ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæq; ægrè ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Aresacta verò glutinatoriis, & desiccatoriis miscetur facultatibus, iis videlicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt nata, veteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe vocantur, sanare. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ vehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habẽt mordacitatem. Decoctum herbæ quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa, & crassa ducens: nam & talia purgat: quanquam cùm adeò vehementer operabitur, ut cruenta evacuet, tunc plus proderit. Succus porrò ejus. cùm adsimilis sit facultatis, hoc est exiccatoriæ & abstersoriæ, cætera jam dicta pulchrè efficere potest: & cum melle oculis illinitur, mensesq; & fœtum appositus evocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nervi affecti sunt, ut qui evacuet, & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Quippe cùm jecineris quoq; obstructiones optimè expediat, bonumq; sit lieni indurato remedium foris impositum, nec secius si quis bibere sustineat. Κενταύριον μικρὸν *sic Græcè, Latinè verò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Canthurion sege, & segir. seu Katarion sages: Ital. Centaurea minore: German.* Tausend Guldenkraut/ Fieberkraut/ Erdtgall/ seu Biberkraut; *Hisp. Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre, Centauree poulet: Bohemice Zemezluc mensſy, Polonicè, Centurzya: Ruthenicè, Nerycynik.*

Centaurii minoris vires ex Gal.

Nomina.

Centaurium minus, Theoph. 9. hist. 4. Panax λεπτόφυλλον seu tenuifolium, & Plin. l. 25. c. 6. Centaurium alterum cognomine λεπτὸν, quod aliqui Libadion vocant, quoniam secundùm fontes nascatur: Gallus Exaeon ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι à medendo, dicitur. Hoc triplex est, vel umbellatum, hocq; vel colore puniceo, vel albo: vel spicatum: vel perfoliatum luteum, hocq; vel ramosum vel non ramosum. I. Cent. minus, C.B. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Lac. Cast. Cam. Lug. Tab. Thal. Cent. minus, Lon. Cent. parvum, Lob. Centauria & Centaurea minor, Brunf. Centaurea vulgò, & Biondella vulgo, quia ad capillum ruffo colore tingendum mulieres utuntur, Cæs. Hoc ratione soli variat, ut & Theoph. 4. hist. 5. meminit: si namq; in humidis proveniat, altius excrescit, & quidem aliquando in bicubitalem altitudinem: si in aridis, vix duos aut tres transversos digitos adæquat. Flore est communiter in purpura rubente; aliquando albo, rarius ferrugineo. II. Centaurium minus spicatum album, C.B. Ex radice parva fibrosa, caulis exurgit unicus, qui mox in duos palmares & sesquipalmares, striatos, hiq; in alios brachiantur: folia parva pediculis carentia, quorum prima lata, subrotunda, superiora angusta, acuminata: flores ab imo sursum per caulem sparsi, singuli ex una ut plurimum caulis parte sibi invicem succedentes, qui ex calyculis foliosis prodeunt oblongi, albi, ea forma qua non patentes in figura exprimuntur, siquidem patentes sculptor non rectè expresserit: quib. succedunt siliquæ, ut in vulgari, semen minutum continentes. In Italiæ montibus Euganeis, & etiam in Gallia Narbonensi circa Monspelium provenit. III. Centaureum luteum perfoliatum, C.B. Herba est centaurii minoris magnitudine, quæ ex radice candida & te-

*III. CENTAURIUM LUTEUM perfoliatum. *

*IV. CENTAURIUM LUTEUM non perfoliatum. *

nui cau-

nui caulem rotundum emittit, rectum, pedalem, geniculatum, qui mox in alios brachiatur, quem ex singulis nodis cingunt folia, Centaurii minoris latiora, bina semper inter se opposita, & per longa intervalla cohærentia, ut caulis per ipsum medium transire videatur, colore ex viridi & cæruleo albicante: quę verò per terram sparsa sunt, saponariæ foliis ęmula sunt, sed minora & candicantia: ramulorum summis flores Hyperico similes, quorum singuli communiter octo foliis constant, aliquando pallidè, aliquãdo intensè lutei & planè aurei, vel crocei insident: quib. vascula rotunda centaureæ vulgaris majora succedunt, minuta semina nigra continentia. Duplex est, alterum angustioribus & non perfoliatis, alterum latioribus multò, & caulem ambientib. foliis, in summo tantùm ramosum: sic quod non ramosum est a præcedenti in eo differt, quod in summo fastigio florem singularem chrysanthemo similem sustineat, ut apud Lugd. sub centaureo luteo altero habetur. Provenit apud nos in pratis humidioribus Michelfeldensib. autumno florens, in ascensu montis ad S. Christianam, sic in collibus circa Tigurum, in agro etiam Bononiensi & Monspeliensi, in pratis udis versus Latte & Lupum montem observavimus: notarunt & alii in Hispania & Anglia. Minus amara, quam vulgatis fiet, quare coloris nonnihil possidet & ad vulnera commendatur: at efficacius purgationes moliri creditur. Hoc quibusdam censetur Achilleon vera apud Plin. l. 25. c. 5. cujus sub Centaureo floribus citreis pallidis Mesues 2. purgantium 10. meminit. Dicitur perfoliata Achillea, Ges. hor. Centaurium luteum, Adver. Clus. hist. Hisp. Centaurium florib. luteis sive citreis pallidis Mesuei, Lob. Centaurium luteum perfoliatum vel diaphyllon, Cam. ad Matt. Cenraurium luteum prius Lug. Achilleos, Centaurea major vulgo, Cæs. Cent. minus luteo flore perfoliatum, Tab. cujus figura non respondet, perfoliatum montanum luteum quibusdam. IV. Centauteum luteum nõ perfoliatum.

Χαμαιλέων λευκός. CHAMÆLEON ALBUS. CAP. VIII.

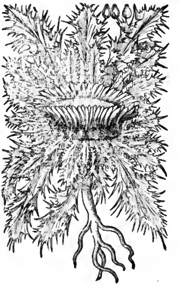
CHamęleon albus, Ixia ideo aliquibus vocatur, quòd quibusdam in locis viscum circa radices ejus inveniatur: quo pro mastiche utunrur mulieres. Folia habet Silybo, aut Scolymo similia, asperiora, acutiora, nigroq; chamæleone validiora. Caulem non promit, verùm ex medio spinas, echini marini, aut cinaræ modo erigit. Flores purpureos, veluti papporum lanugines emittit: semen cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis verò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, gravi odore, dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in vino austero cum origani fervefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in vino, serpentium venenis resistit: occidit canes, & sues: mures item necat, subacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαιλέων μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

a Orib. [illegible] quem aliqui vlophon, sive Ixiam, sive cynomachum appellant

CHamæleon niger a foliis Scolymo similis esset, nisi minora, tenuioraq; ac rubro distincta viderentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spinosos, tenues hyacinthi æmulos, versicolores: radice crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flavescit, & commanducata mordet: provenit in campestrib', siccis, & clivosis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti sutorii exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cùm sibi sulphur, & bitumen ascivit, & cocta in aceto illinitur, impetigines absterget. Decoctum collutione, dentium dolorem mitigat: cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta dentes foventur: eos quoq; frangit, si scriptorio stylo fervens admoveatur: vitia cutis in facie vitiliginesque

I. CHAMÆLEON ALBUS.

II. CHAMÆLEON NIGER.

cum

cum sulphure emendat, erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas terraque ulcera illitu sa-[a] nat. Quare chamæleon vocetur, à varietate foliorum evenit: mutant enim cum terra colorem: hic viridia, [b] illic albicantia, alicubi cærulea, nonnusquam rubra inveniuntur.

[a] Oribas. add. ἢ ... [b] i. live fulva.

Chamaleon albus tam ab Hetruscis, quàm cateris ferè Italia incolis vulgò Carlina vocatur, quòd credat vulgus (ut facilè solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti vulgares quam plurimi, ad arcendam pestilentiam hujusce plantæ radicem miris magnisq; laudibus commendant, si quotidie drachma devoretur. Nec quidem abre: quando enim pera radix (ut Dioscorides & Gal. testantur) latas interaneorum tineas interimat, & serpentium veneno resistat, mirum utiq; non fuerit, quòd eadem in pestilentia opem ferre valeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pernicis non absimilem (nostri eam Carciofo vulgò appellant) aculeis horrentem, cujus flore coaguli vice Hetruria utitur, album esse Chamaleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hac contra chamaleonis albi descriptionem, in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porrò Chamaleonem album nunquam Fuchsium (pace viri aliòquì eruditissimi dixerim) vidisse existimaverim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde hujus fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem novisse videtur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem judicio, respondeat. Nascitur niger in Tridentino agro, Ananiensibus admodum frequens tum montibus, tum collibus, nullis reclamantibus notis.

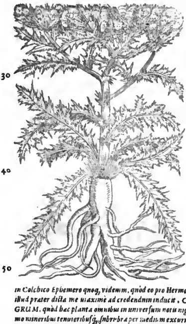
Chamæleontis utriusque consider.

Quorundã error.

Qua in re hallucinantur monachi reverendi, qui Mesuem commentati sunt, cùm certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, ejusdem esse spinam albam, quam Græci ἄκανθαν λευκήν dicunt, Mauritani verò Bedeguar: item Carlinam alteram caule viduam, esse spinam Arabicam, ab Aphrn Suchaa vocatam. Quippe cùm spina alba (ut Diosc. est author) bicubitali fit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore verò purpureo nitescat: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani: subrubro non albicante, floribus hyacinthi æmulis: nulla ratione dici posse putaverim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cùm nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule vacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Diosc. scripsisse invenerim, spinam Arabicam caule vacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba proculdubio caulem edat, eundem quoq; Arabica promat.

Monachorum opin. explosa, qua suis Carlinam esse Acanthaleucē.

III. CHAMÆLEON NIGER ALTER.

Sunt etiam qui velint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera verò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamaleones, illamq; præsertim nigrum Chamaleonem esse nolunt quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Gal. l. 8. simp. med. Chamaleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm venire medicamentis. Sed cùm raphani vice à compluribus copiosè cum acetariis edatur, nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamaleonem, nec ejus speciem probant. Quibus facilè responderi potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, aliisq; conterminis regionibus Chamaleontis nigri radix sit venenosa, & in Italia salubris, exuta ob cæli hujus clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera, Aegyptiis tamen innocua facta est, soli & cæli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mite est, ut rapi modo in ciborum usum veniat, cùm tamen in Græcia & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in aliquibus terrarum orbis partibus ictos interficiunt: in aliquibus verò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu venenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum veratrum nulla dejectoria vi pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoq; videmus, quòd eo pro Hermodactylo innocue (quanquam temerè) utantur Medici.

Quorundam opinio reprobata.

Cæterùm illud præter dicta me maximè ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse CHAMAELEONEM NIGRUM, *quòd hæc planta omnibus in universum notis nigrum Chamaleonem referat. Quandoquidem foliis constat scolymo minoribus tenuioribusq;, subrubra per medium excurrente costa: caule item dodrantali, crassitudine digitali, subrubro, floribus, in umbella spinosis, tenuibus, hyacinthino colore versicoloribus: radice crassa exterius nigra densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flavescit, & commanducata mordet: fateor tamen hanc umbellam non ferre. (ut Diosc. inquit) sed echinatum capitulum, perinde ac album Chamaleonem. Verum hoc non me omnino à mea dimovet opinione, quòd Dioscoridem videam in quàmplurimis locis impropriis uti vocabulis. * In qua certè delineatione hæ plantæ ita adamussim conveniunt, ut nemo, nisi sensibus, & ingenio obtusis fuerit, Carlinam, quæ caulem mittit, Chamaleonem nigrum esse non videat, & perspicuè intelligat. Id quod equidem certior ob diligentiorum inquisitionem factus hoc tempore asserere non dubitavi, licet aliàs aliter senserim. Hacq; in sententia permanere decrevi, donec aliquis rei herbariæ diligentissimus æquè & doctissimus indagator, alios à Carlinis Chamaleones ostendat in Italia, qui rectius suis notis Diosc. historiam repræsentent: tunc enim in hoc, ut in aliis quoq;, non gravabor mutare sententiam. ** Addimus tamen aliam CHAMAELEONIS NIGRI *imaginem, quæ mihi à doctissimo viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellas Hyacinthinis floribus scatentes proferat cùm tamen folia rubris maculis varia non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud resipiat exesa non sit, non flavescat, nec caules digitali crassitudine videantur, cur legitimum Chamal. nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius l. 4. nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam, quam iis censendam relinquo, qui rei plantariæ majores*

Chamæleontis nigri descr.

Chamæleõ niger alter.

jorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hic non respondebo sycophantæ cujusdam calumniis, in Chamæleonte adversum me promulgatis, cùm libro 6. id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter venena scribit Dioscorides. Ibi enim hujusce sophistæ, & rei plantariæ pseudoindagatoris malitiam, vecordiam, & apertam temeritatem fusius aperiam. Explodendi sunt Arabicæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Græcorum vocabulorum vicinitate decepti, Chamæleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Avicenna de Mezerio disserens libro & tractatu 2. cap. 464. circa finem, suum errorem prodidit in verbis: Mezerion bibitur cum vino ad morsum vermium venenosorum, & est propriè nigrum, venenum mortiferum. Et quando miscetur cum Savic, & conjungitur cum aqua & oleo, interficit mures & canes, & porcos: hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit vires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quòd nigrum, non utiq; album ea præstare crediderit, contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusq; Chamæleonis Theophrastus lib. 9. cap. 13. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & graviter olens. Utilis traditur ad fluxiones, cùm confecta orbiculatim modo raphani decoctum est, junco transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cùm passa uva comesa acetabuli mensura è vino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Et si hominem ægrescentem experiri volueris, an vivere possit, lavandum ea radice triduo jubent. Hoc enim si toleraverit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur æquè omnibus locis folio scolymo simili, verùm ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidam acanum eum vocarunt. Niger folio constat adsimili, præterquàm quòd minori, levioriq;. Tota autem herba umbraculi speciem repræsentat: radice crassa & nigra extrinsecus, subflava intrinsecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & vitiliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere potest: hactenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, viscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice nascens, venenum esse mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate sumptum somnolentos vigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cœna nullo incommodo assumunt. Hujus plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum viscum aliquod remedium protulit. Χαμαιλέων λευκὸς sic Græcè: Latinè verò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardo pinto: Gallis Carline, sive Chameleon blanc: Bohemis, Pupanva byla. At planta quæ Χαμαιλέων μέλας Chamæleon niger Latinis vocatur: Arabibus, Chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis, Eberwurtz: Hispanis, Cardonetre: Bohemis, Pupanva cerna.

Arabum turpis error dum Chamæleã cum Chamæleõte confundunt.

Chamæleonum histor. ex Theoph.

Nomina.

Chamæleon à foliorum varietate dicitur, ut ex Plinio colligere est, qui monet cum terra colores mutare, hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus videtur. Hujus differentiæ sunt aliquot ratione magnitudinis, colore floris, item ratione caulis, quo aliæ carent, aliæ habent. Diof. album & nigrum; Matth. verò hunc etiam duplicem proponit. I. Chamæleon albus acaulis, C.B. Ixia & Chamæl. albus Theophrasti (Vernilaginem Gaza vertit) & Plinii. Chamæleon albus, Matth. Cord. in Diosc. Lac. Lob. Cast. Lugd. Spina Arabica, Dod. gal. Carlina humilis, Dod. 8. Carlina altera, Dod. fol. Carlina minor, Clus. hist. Pann. Carlina herbariorum, Lob. obs. Carlino vulgi, Cæsal. Carlina sessili flore ἀκαυλος, Cam. Cardopatium flore albo caule nullo, Ges. hor. Silybus vulgò, Carlina, Ges. Fracto. Helxine Pliniana, Anguill. Variat hæc quòd altera sit flore albo amplo, interdum sine caule, non nunquam caule pedali: altera minor, flore purpurascente & sine caule. II. Chamæleon albus caule donatus, C.B. Eberwurtz/ id est, Apri radix & Cardoparis, Brunf. Chamæl. niger vulgaris, Trag. Chamæl. niger alter, Matth. Lug. Chamæl. niger, Lac. Chamæl. albus, Fuch. Lob. Chamæl. Lon. Leucacantha, Dod. gal. Carlina seu Leucacantha, Dod. fol. Carlina alia caule cubitali, Cam. Cardopatium flore albo caulem habens, Ges. hort. Carlina major, Clus. hist. Pann. Crocodilium, Lugd. flore est albicante, rarissime rubente. Hæc non videtur à præcedente differre, nisi quod caulem proferat. Hanc ex secunda & tertia Matth. edit. ubi tantùm hæ duæ habentur, in suum restituimus locum, ut cujus figura in quinque postremis edit. ut & suo in Comp. sub Chamæleone nigro altero Chalcographorum injuria, sit posita. III. Chamæleon niger alter, Matth. Chamæleon niger Dioscoridis Maranthæ, Lob. Camer. Chamæleon niger Cortusi, Dod. fol. Chamæleon niger Dioscoridis, Anguill. & Cast. Chamæleon niger verus Dalechampii, Lugd. Crocodilium, Tabernæmontano.

Κροκοδείλιον. CROCODILIUM. CAP. X.

CRocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in sylvosis, radice longa, levi, aliquantulum lata, odore, ut nasturtii acuto. Fervefacta in aqua, & *a* pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit: datur lienosis, eos evidenter adjuvans. Semen ei rotundum inest, duplex uti scutum: quod suapte vi urinam ciet.

a πινόμενον. ita Meum. i. Inta. at Cat. πινομένη. i. e. pota.

SUnt qui velint, Carlinam vulgò vocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, adeò omnibus in universum notis chamæleontem nigrum repræsentat, ut vix unquam persuaderi possim eam esse Crocodilium: præsertim cùm facto periculo iis fane viribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt, nempe quòd radicis decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, levis, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtii, acuto. Illi verò Carlinæ generi crassa, nigra densa, exesaq; non autem lata, nec levis, nec nasturtii odorem spirans. Non desunt alii, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verùm cùm illud in litoribus maris nascatur, chamæleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat: Crocodilium verò proveniat in sylvosis, compluribus aliis reclamantibus notis, iis etiam haudquaquam adstipulari possum. O quàm magni facerent Medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hactenus ipsum videre non licuit, cùm ejus radicis decoctum tanta sit facultate præditum, ut potis tantùm sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilii meminit Plinius lib. 27. cap. 8. non tamen plura tradidit, quàm Dioscorides à quo illa omnia accepisse videtur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quòd Crocodilium in sabuletis nasci prodiderit, cum tamen in sylvosis nasci scribat Dioscorides. Hujus facultates l. 7. simplicium medicamentorum memoriæ prodidit Gal. sic inquiens. Crocodilii semen acre est, atq; odoratum, urinam menstriq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam,

Crocodili confid. Opi. explosa.

Eryngiũ marinum non esse Crocodilium.

Plin. de Crocod.

Crocodili vires ex Gal.

calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, ut quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adjuvant. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit verò etiam per nares ſanguinem. Quod κροκοδείλιον Græci, Latini quoq; Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio, — Nomina.

Δίψακος. DIPSACUS, SIVE LABRUM VENERIS. CAP. XI.

I. LABRUM VENERIS.

DIpſacus aculeatarum generis eſt. Caulem habet altum, ſpinis horridum: foliis lactucæ, ſpinoſis, binis, genicula ſingula complectentibus, prælongis, ceu quaſdam bullas intus & extra aculeatas, in dorſi medio habentibus, concavo alarum ſinu, in quo imber, aut ros aſſervetur: unde dipſaci, quaſi ſitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, ſingula ſurculis capitula inſunt, oblonga, *a* echinata ſpinis: quæ arefacta, candida ſpectantur, diſſectaq; medulla tenus vermiculos oſtendunt. Sanat rimas ſedis fiſtulaſq;, ſi tuſa, & decocta in vino radix, uſq; dum ſit craſſitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Ajunt formicationibus, verrucisque penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati, collo aut brachio appenſi, produntur quartanis febribus remedio eſſe.

a Meum [illegible Greek] *a.* ſimilia erinaceo ſ oblonga ſpinoſa.

DIpſacus, quem Latini Labrum Veneris vocant, in Italia vulgaris eſt planta, in præcipuè locis, ubi laniſicia exercentur. Siquidem echinato ejus capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractiſq; floccis concinnant. In Hetruria Dipſacum vulgò appellant Carde da cardare, Forojulienſes verò Garzo. Seritur is hodie in campis in compluribus Italiæ locis, præſertimq; in agro Bononienſi, ſingulari à cultoribus adhibita diligentia: quinetiam ſponte naſcitur nonnullis in regionibus. Sed & ſylveſtris quoq; ſponte in campeſtribus, in agrorum, & ſcrobium aggeribus, in viis juxta ſepes frequentiſſimus naſcitur, nullis prorſus repugnantibus notis, quas illi reddidit Dioſcorides. Facie à priori parum admodum differt, ſylveſtrius tamen eſt & ſpinis longè horridius: Echinata capitula ſeris quoque compluribus ſcatent, aculeis non adeò firmis, atq; aduncis, ut in altero genere. Non differt ſuis omnibus in facultatibus ab altero. Inveniuntur

Dipſaci conſider.

II. LABRUM VENERIS ALTERUM.

III. VIRGA PASTORIS.

autumni tempore (ut experientia quemq; docere potest) in ejus capitulo jam exarefacto, medullisq; dissecto vermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo affigendus maximè expetitur: etsi Marcellus Diosc. interpres, & commentator, vermiculum hunc nunquam sibi compertum fuisse scribat. Dipsacus officinis, & herbariorum vulgo Virga Pastoris major nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam ostendunt: quanquam non adeo striato caule, ac spinis horrido constet, foliis item infirmioribus sit, & capitibus multo minoribus. ut quæ olivæ magnitudinem non excedant. Sunt autem hujus capitula tenuibus capillis referta, ita ut sericis viridi colore infectis floccis similia videantur. Provenit umbrosis & uliginosis locis. Non crediderim ego hanc plantam a veneris labro admodum distare. imbecillioris tamen esse facultatis haud negaverim. Cæterùm animadvertendum est, neutrum Dipsaci genus, quod tum Serapioni, tum Avicennæ describitur, esse Virgam pastoris. Quandoquidem ii, quantum ex eorum scriptis colligere potui, Pastoris virgam nil aliud esse putaverim, quàm polygonum, cujus tam fœminæ, quam maris historiam lib. 4. tradidit Dioscor. Quapropter illud mihi semper persuasum velim, quod non a Mauritanis Dipsaco Virga pastoris nomen inditum sit, sed a sepiasiariis, qui suis potius pandectis, quàm cæteris castigatissimis. & probatissimis scriptorum monumentis, fidem præstare consueverunt. Namq; Matthæus ille Sylvaticus pandectarum auctor, Dipsacum Virgam pastoris appellat: qui deinde in graviorem errorem lapsus, Dipsacum ipsum cum polygono turpiter confundit, ut pote qui illud assequi non potuerit, quòd Arabum Pastoris virga, esset Dioscoridis polygonum, non autem Dipsacus: qui quidem tantum a polygono differt, quantum lepores ab ursis. Dipsaci meminit Gal. lib. 6. simpl. med. his paucis: Dipsaci spinæ radix secundo ordine exsiccatoria est, habetq; nonnihil abstersorium. Planta qua Græcis Δίψακος, Latinis, Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dibsacos: Italis, Cardo da panni, & Dissaco: Germanis, Kartendistel / Kartenkraut / Bubenstrel / & Weberkarten: *Hispanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon a Carder, & Verge abergier: Bohemis, Stietk: Polonis, Szczotki. Labrum veneris alterum iisdem appellatur nominibus, quibus primum appellari diximus. At Virga pastoris: Italis, Virga di pastore, & Dissaco minore.*

Virga pastoris duplex.

Sylvatici hallucinatio.

Dipsaci vires ex Galeno.

Nomina.

Dipsacus nomen à contrario invenit, quoniam concavo alarum sinu, rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigẽdas sitis injuriam abutitur. Hic sativus est & sylvestris: est & folio in lacinias diviso: in quam classem referenda & Virga pastoris. I. Dipsacus sativus albo flore, C.B. Carduus fullonius sativus, Trag. Labrum Veneris, Matth. Cord. in Diosc. Cast. Cæs. Dipsacus albus, Fuch. Dipsacus sativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Ges. hor. Dipsacus, Lug. Card. fullonum, Lob. Galedragon Xenocratis, Anguillaræ. II. Dipsacus sylv. purpureo flore. C.B. Carduus fullonum, Brunf. Carduus fullonis erraticus, Trag. Labrum Veneris alterum Matth. Labrum Veneris sylvest. Cast. Labrum Veneris, Cord. in Diosc. Lob. Labrum Veneris flosculis purpureis, Cæs. Dipsacus, Brunf. Lac. Lon: Tab. Dipsacus purpureus, Fuch. Dipsacus sylv. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Gesn. hort. Thal. Dipsacus sativ. alter & Dipsacus sylv. major, Lugd. Molybdæna Plinii, Dalechampio in Plin. III. Dipsacus sylv. minor, C.B. Cardui fullonum tertium genus, Trag. Virga pastoris, Matth. Lob. Cam. cui & Dipsacus fatuus: Dipsacus tertius, Dod. gal. & fol. cui & Galedragon Plinii. Dipsaci species minor, Gesn. hor. Dipsacus sylvestris minor & Plumbago Plinii quibusdam, Lugd. Dipsacus minor, Thalyo.

Ἄκανθα λευκή. SPINA ALBA. CAP. XII.

Spina alba nascitur in montibus, & sylvosis. Folia fert albi chamæleonis, angustiora, candidiora, aliquantum hispida, & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore crassitudine

I. SPINA ALBA.

II. SPINA ALBA ALTERA.

albican-

albicantem, intus cavum: in cacumine capitulum inest spinosum, echini marini æmulum, sed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus semen, ceu cnicum, sed rotundius. Hujus radix pota, cœliacis, stomachicis, & iis, qui cruenta extussiunt, efficax est: urinam cir: tumoribus illinitur. Decocto ejus dentes in dolore collui prodest. Epotum semen convulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Gestatum pro amulero serpentes abigere traditur.

Spinæ albæ confl.

Spinam albam seplasiarii Arabas (ut plerunq; solent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parva inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adstipulantibus, appellari possit. Verùm etsi tantam litem transigere nequeant, interim tamen pro Spina alba alii alias herbas ostentant, & quisq; suam veram existimat. Quandoquidem sunt eorum complures, qui sibi certò persuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam esse, quam aliqui Carduum benedictum vocant, alii verò vulgò herba Turca. Sunt alii, qui Carlinam vocatam, id est, album chamæleonem, Spinam albam esse contendant. Inter quos invenio Monachos qui in Mesuem scripserunt, quorum sententiam, superius in chamæleontis utriusq; mentione, ut falsam reprobavimus. Sunt præterea, qui Spinam albam esse velint echinatum Carduum illum, & spinis rigentem, qui Hetruscis in lacte cogendo coaguli vicem explet. Non desunt insuper qui unam, vel alteram sylvestrem, ac spinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo discrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ii nullo veritatis lumine ducti, in hujusmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem judicio, hac in re Leonhardus Fuchsius: quippe qui ultimo suorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in universum aculeatarum plantarum generum amplissimis constat foliis, latè humi se spargentibus, ac crebris, albisq; seu lacteis tota conspersa maculis. Unde apud quosdam Lactaria herba nomen adinvenit, etsi à quàmplurimis, præsertim mulierculis, Carduus divæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, pace ejus dixerim, eo quòd non animadverterit, hanc foliis albi chamæleontis triplo, quadruplóq; majoribus in campestri planitie nasci, ut nostra testatur Hetruria, ubi passim ferè frequens nascitur, non autem in montibus, ac sylvis, ubi Spina alba Dioscoridis testimonio provenit. Legitimam Spinam albam, cujus hic primo loco imaginem expressimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus, rei plantariæ admodum studiosus, quæ notis omnibus genuinam repræsentat. Siquidem foliis est albo chamæleonti similibus, angustioribus tamen, ac candidioribus, subhirsutis, spinis rigentibus: caule verò bicubitali, pollicari, vel ampliore crassitudine, subalbo, & inani: in cujus cacumine echinus subalbidus insidet, sed minor, & oblongior, purpureis intus floribus, & semine cnico simili. Huic planè descriptioni quæ etiam Dioscoridis est, adstipulantur frequentissima planta quæ suis echinis, ac spinis rigentes, in excelsioribus Ananiæ vallis montibus laricetis, abiegnis, & in piceis sylvis refertis, Julio mense visuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent, rectè agant seplasiarii, videant, sciantq; non in planitie, & convallibus Spinam albam provenire, sed in montibus: quorum si quandoq; tum cacumina, tum sylvas adire non gravabuntur, procul dubio non magno etiam labore ipsam nanciscentur. Hæc enim non modò seplasiariis maximè conducet, ut legitimam Spinam albam suis comp. med. immisceant: verùm & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius versatur) qui sibi persuadent, Spinam albam illud esse cardui genus, quod à Tuscis, eò quòd (ut paulo antè diximus) coaguli vicem præstet, vulgò vocatur Presura, quodq; nos Scolymum esse putamus. Est & ALTERA ACULEATA planta, cujus hic quoq; imago secundo loco visitur, quam quidam Spinam albam esse censent, sed plura in hac desiderantur. Error autem iis facilè deprehendetur, si illud adnotare voluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis passim seratur, foliis albo chamæleonti longè majoribus: & capitula ferat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commiscuit Mesues spinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alteram suo idiomate Bedeguar, alteram verò Succhaa appellavit, syrupo de eupatorio vocato, quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres finiendas, ad eas præsertim, quibus naturalia viscera, nempe ventriculus & jecur imbecillia sint reddita, & ubi à sua naturali temperie recesserint. Cujus tamen sententiæ non parum refragatur Musa Ferrariensis: quippe qui longo sermone contendat, nec Arabicam, nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse, quòd utraq; adstrictoria vi polleat, quæ (ut ipse ait) syrupi hujus intentionib. admodum repugnat, cùm ad diuturnas obstructiones tantùm reserandas, semper hujus apud medicos fuerit usus. Qua in re non solùm ostendit Musa auctoris mentem non percepisse, sed nec etiam in hoc (pace viri alioqui clarissimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluisse. Nam cùm Mesues syrupum hunc composuisset ad illas curandas febres, quibus naturalia viscera imbecillia sunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam quàm Arabicam illi inseruit, utpote quæ adstrictoria vi, qua pollent, languida illa ac infirma membra, plurimùm roborarent: quibus incommodis solent periti, ac docti medici iis medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia, adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaq; facilè intelligi posse crediderim, quàm absurda, explodendaq; sit hæc Musæ sententia. Quin nec illud consilium ejus seplasiariis accipiendum putaverim, quòd spinæ albæ, & Arabicæ loco, filiculæ radicem, ac sabinæ folia huic syrupo substituere possint, & debeant, ut magis atq; magis tum vasa, tum viscera laxet. Quippe quòd si tantùm laxandi, ac reserandi facultate hoc medicamentum debuisset esse præditum, non modò harum spinarum radicib. carere debebat, sed etiam rosis, lentiscina resina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non sine methodo, ut quæ robur his visceribus allatura sint, ab ipso Mesue huic syrupo fuerint admista, ne scilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum reserantibus medicamentis vexata, totam humorum molem alvi profluvio, ob contentricis facultatis amissum robur, tanquam viribus omnibus destituta, ad mortem usq; demitteret. Meminit Spinæ albæ Gal. lib. 6. simpl. medic. sic inquiens: Spina albæ radix desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & cœliacos, & stomachicos juvat, & sanguinis rejectiones cohibet. & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodest, si decocto ejus colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est. Itaq; potum iis, qui convelluntur, convenit. Quæ planta Ἄκανθα λευκὴ Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè, Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Monachorum error.

Fuchsii lapsus circa Spinam albam.

Carduus D. Mariæ.

Spina alba legitima.

Quorundam error.

Spina alba altera.

Brasavoli calumnia contra Mesuem depulsa.

Spinæ albæ vires ex Gal.

Nomina.

Circa Spinam albam non levis controversia, alibi tractanda. I. Quæ hic primo loco posita in primis non habetur editionibus, at in duabus, ubi majores figuræ, Spina alba altera dicitur: in Italica edit. titulus est, Spina alba & nigra: in compendio prætermissa, quare nomine Spinæ albæ alterius Matth. Lugd. historia pinxit, Spinam albam Penæ, pronunciando. II. Quæ verò Spina alba altera Matthiolo nominatur, in primis editionibus, ut & compendio, pro Spina alba pingitur: editione verò Italica, Spina alba quorundam nominatur: dicitur Chamæleon verus, Trag. Chamæleon niger, Fuch. fol. Spina incognita, eidem in icon. Spina peregrina, Dod. gal. Carduus Sphærocephalus, Cord. hist. Dod. fol. Tab. Crocodilium, Lac. an & Cord. in Diosc. Echinopus aliquibus, Spina alba, Gesn. hor. Spina alba putata, Cam. ad Matt. Chalceios Theoph. & Plinii, Lugd. Tetralix spinosa, eidem. Crocodilium, Fuch. & Cordi, Lob. in obser.

Ritro seu Rutro Theoph. Lob. icon. Hujus & alteram speciem Cam. addit suo Matthiolo, quæ à præcedenti potissimum floris colore, qui cæruleus est differt, & quòd illo humilior, foliaque candidiora & angustiora habeat.

Ἄκανθα ἀραβική. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

ARabicam spinam natura albæ spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis rejectiones, *a* mensium abundantiam, cæterasq; fluxiones radix etiamnum valet. Provenit in asperis.

a Πρὸς ῥοῦς γυναικείους.

* SPINA ARABICA. *

Spinam Arabicam non esse Acaciam.

ERrasse eos nimirum crediderim, qui sibi persuaserunt, Arabicam spinam, cujus hic meminit Diosc. eam aculeatam Arabiæ esse arborem, quam Acaciam vocant. Cujus erroris illud in primis indicium est, quòd nusquam consueverit Dioscorides alicujus stirpis historiam diversis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cùm longa historia Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia spina vocatur, primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem videretur, si eandem præter morem hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hæc indicium & illa ratio accedit, quòd si seorsum harum plantarum historiam tradidit Diosc. diversas quoque plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animadverterit, in sua hujusce Arabicæ spinæ mentione, Dioscor. hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam, albæ spinæ in universum æmulam intellexisse, non autem (ut ipse putat) Acaciam nuncupatam. Qua in re non satis virum hunc admirari possum, quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis sit habitus peritissimus, ac inter eos, qui hac nostra ætate de stirpium historia scripsere, facilè princeps, sed qui etiam Plinii historiæ fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset, ac sequi voluisset, nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quandoquidem Plin. lib. 24. cap. 12. alteram ab altera separavit, & primè hujus, de qua agimus, mentionem faciens, sic inquit: Spina Arabica laudes, in odorum loco diximus: & ipsa stillat, stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam, etiamnum radice valentior. Quæ à Dioscoride verbotenus transtulisse perspicuum est. Mox meminit Arabicæ alterius spinæ quæ in arborem assurgit, his verbis: Est & Acacia spina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item viridi, sed longè melior est prioribus. Ejusdem meminit etiam lib. 13. cap. 9. postquam Perseæ arboris materiem miris laudibus commendavit, ubi hæc habet: Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida verò facilè putrescit. Quibus ex locis palam est, non credidisse Plinium, unam tantum Arabicam, vel Aegyptiam esse spinam, quamvis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galen. sententiam hac in re non animadvertisse videtur: siquidem Galen. libr. 6. simpl. med. ita scribit: Spinæ Arabicæ radix profluvium muliebre juvat, & alia quæcunque, quibus auxilio est quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia juvant tum radix, tum fructus ipsius. Hic verè & columella prodest, & iis, quæ in sede inflata sunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non molestam adstrictionem: hæc Galenus. Qui ut has plantas diversas habuit, ita etiam seorsum de earum viribus disseruit. Planta ἄκανθα ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaba.

Ruellii hallucinatio.

Plinius de Spina Arabica.

Spinæ Arabicæ vires ex Galeno.

Nomina.

Quam pro spina Arabica figuram adjecimus, Spinam Arabicam Diosc. & Plinii censet Cæs. at Adversaria & Lob. Carduum tomentosum nominant: Suchaha Arabum, Guilandino dicebatur, de qua in historia.

I. CARDUUS ACULEATUS.

Σκόλυμος. CARDUUS. CAP. XIV.

CArduus, Græci scolymon vocant, † folia chamæleonis habet, & albæ spinæ, nigriora, & crassiora: caulem *a* longum edit, foliosum, capite spinoso: radice *b* nigra, & crassa. Quæ illita graveolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item si decocta in vino bibatur: copiosam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens tenerescit, in olera, asparagi modo, transit.

† Oribas. μεταξὺ χαμαιλέοντος καὶ τῆς λευκῆς ἀκάνθης. i. inter chamæleonem, & albam spinam.
a Cat. μακρὸν, i. parvum, sed mendose ut puto.
b Cat. λευκὴν, i. alba.

Et si

Carduorum conſideratio, & genera.

ETſi unius tantùm Cardui breviter etiam hoc loco meminerit Dioſcorides, Theophraſto tamen, Plinio, ac aliis probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice ſponte proveniunt, ſermo fiat, ſcire ſanè convenit, quòd eorum diverſa ſunt genera: quorum tamen nomina propria, quòd ſciam, non habentur. Atqui Plinio lib. 30. c. 23. duo tamen eorum genera produntur: unum fruticoſius ſtatim à terra: alterum verò unicaule, & craſſius. Sativorum autem, qui tum in hortis, tum in agris ſeruntur, multiplex eſt genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruſcis vulgò vocantur Cardoni. Namq; ii diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; evadunt, ut magno quidem apparatu, ſecundis cœnis pro bellariis cum ſale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putaverim de his verba feciſſe Theophraſtum libro 6. cap. 4. de plantarum hiſtoria, cùm ita ſcribit. Qua autem Cactus nuncupata eſt, in Sicilia tantùm naſcitur. Græcia nuſquam habetur ſui generis planta: hæc enim ſtatim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atq; ſpinoſo: caules hos Cactos appellant, deſquamati cibo idonei ſunt, paulò amaricantes: & reſervare hos aqua ſalſa conditos conſueverunt: hæc Theophraſtus. Noſtrates, quibus ubiq; nunc Hetruria ſcatet, è Neapoli allati fuerunt, Neapolim verò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter noſtri cum hoc Theophraſti genere maximè convenire videntur, quòd ſcripſerit, Cactum Siciliæ peculiarem eſſe plantam. Cardum ACULEATUS folia gerit non aculeato magis diviſa, magisq; laciniata, tenuibus circumdata ſpinis, caulem quoq; alteri ſimilem, ſtriatum, ſubalbicantem, in cujus ſummitate echinatum, aculeatumq; extuberat caput, flore hyacinthino: ſemine Cnici minore. Radice nititur craſſa, firma, non inſuavi. Colitur in hortis ad menſarum bellaria. Idem præſtare poteſt, quod alter. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ii, quos in Italia Hetruſcum vulgus appellat Carcioffi, alii verò inibi Archiocchi dicuntur, quorum item meminit Theophraſtus eodem loco, cùm ſubdit: alium verò caulem erectum producit, quem pternicem vocant. Is quoq; cibis aptus excreſcit, ſed reſervari non patitur: fructus in quo ſemen, echinata ſpecie eſt. Verùm exemptis lanuginoſis ſeminibus, is quoq; veſcendus relinquitur, & cerebro palmæ ſimilis eſt: hactenus Theophraſtus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta voce Neapolitanis, & Siculis vulgo vocatur Ceſaglione, de quo libro primo in Bdellii mentione abundè diſſeruimus. Carduorum autem, quos vulgò Carcioffi vocari diximus, nobis plura ſunt genera, variâ capitis forma diſtincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, ſed aliqui ſpinis ſurſum reſpicientibus conſtant, alii verò ad terram verſis, nonnulli etiam tam in foliis quàm in fructu aculeis vacant, ob idq; cæteris in cibis præſtant. Sunt præterea in hoc poſtremo genere, quibus echini in longum faſtigientur, quibus verò in globum extuberent, dehiſcentibus in altero ſquamatim ſpiculis, in altero iiſdem ſquamis, veluti corticoſis unguibus in unum compactis, & coagmentatis, nucis pineæ inſtar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores teſtantur, Carduorum capitula, ſi priuſquam ſeratur ſemen, acuminata ejus latera retundantur. Sine aculeis etiam naſcentur, ſi delibratis lactucæ radicibus, & diſſectis ſemina integra condantur. Unde illud facilè potuit factum eſſe, ut ii qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores evaſerint, cùm natura Carduorum omne genus ſpinis vacare nequeat. Carduus

Cardoni.

Cactos Theoph.

Cardui carcioffi.

Palmæ Cerebrũ quid.

Carcioffi genera.

II. CARDUUS NON ACULEATUS.

III. CARDUUS VULGA.

qui ACULEIS caret, folia promit grandia per ambitum laciniata, averſa parte ſubalbicantia, numeroſaq;: caulem edit longum, folioſum, capite echinato ſine aculeis tamen: & quadantenus pini cono ſimile. Seritur paſſim in hortis & viridariis. Radicum decoctum potum hydropicos, & ictericos ſanat. Echini nondum floreſcentis pulpa, è carnium jure decocta, pro bellariis utimur: una cùm ſale & pipere, & qui veneri indulgent, galangam quoq; addunt. Itali rarò decoquunt, ſed echinata capita cruda cum ſale vorant. Cardui meminit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum: nec tamen plura de ejus viribus tradidit, quàm fecerit Dioſc. Sed de temperamento diſſerens, ei caliditatis ſecundum ordinem completum, aut tertium incipientem, ſiccitatis verò ſecundum aſſignavit. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellavit,

Cardui vires ex Galen.

Nomina.

pellavit, ac alimentum, quod corpori præbet, meritò damnavit, quòd melancholicum ſuccum generet. Σκόλυμος ea planta eſt Græcis, quæ Latinis Cardum, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Hatxos, ſive Sacolomat: Italis, Cardo, Carcioffo: & Archichiocce: Germanis, Strobildorn: Hiſpanis, Caroo de comer, ſive Cardos: Gallis, Artichault, & Carciophe. Carduus aculeatus, Græcis, Σκόλυμος ἀκανθώδης: Italis, Cardo & Carcioſo Spinoſo.

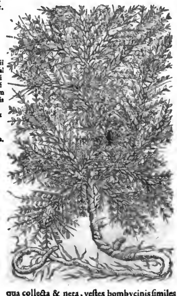
Scolymus ſativus eſt & ſylveſtris: Sativus duplex, aculeatus & non aculeatus, & rurſus capitis figura nunc oblonga, nunc rotunda, hæcque maximum, mediocre & parvum, cujus ſquamæ in aculeum deſinunt brevem, nunc robuſtum, nunc infirmum, nunc propè nullum: quorum color nunc ſubrubens, nunc viridis. Dicitur Carduus Plinio, Cinara Galeno & Columellæ. I. Scolymus aculeatus, C.B. Tab. Scolymus, Trag. Fuch. Cord. in Dioſcor. & hiſt. (cui & Carduus ſativus) Lobel. (cui & Cactos Theophraſti) Cam. Carduus aculeatus, Matth. Carduus Lacun. Carduus hortenſis ſpinoſus, Geſ. hort. Caſt. Carduus Scolymus, Lon. Carduus altilis, Lugd. Cactus, Matthioli eidem. Cynaræ aliud genus, Dod. gal. Cinara, Dod. fol. à Cinere, ut habet Columella, quo ſtercorari amat. Cardones Cæſalpino. II. Scolymus non aculeatus, C.B. Tabern. Cardui alterum genus ſine aculeis, Trag. Carduus non aculeatus, Matth. Carduus aut Scolymus non aculeatus, Lonicer. Carduus hortenſis non ſpinoſus, Caſt. Carduus hortenſis, Scolymus Cactus, vel Cinara vulgo Artiſchau, foliis ſine ſpinis, Geſ. hort. Carduus ſativus, Cæſalp. Cinara, Dod. gal. Lac. Cinara non aculeata, Lugd. ſæpè ex uno ſemine utraque provenit, ut ſpeciatim aculeata ex ſemine non aculeati: quamvis & majore & minore habeatur ſemine. III. Carduus vulgaris, Matth. quem in compendio omiſit Lugd. Carduus vulgatiſſimus viarum, & Onopyxos Guilandino, Lob. Carduus ſylveſtris alter, Dod. fol. cui & Scolymus Plinii, Scolymus ſylveſtris, Cam. ad Matth. Heracantha Tabernæmontano.

Ποτήριον. POTERIUM. CAP. XV.

a Meum ἱππομάραθρον ἐπὶ μέγας. ita habet meum. Sed Cata. ἱππομάραθρον μέγας. *b* Oribaſ. ἀμμώδεσι. i. arenoſis

POterium, Jones neurada vocant, *a* largè fruticat, cortice obductum tenui, ſpinis horridum, lanugine ſpiſſa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: foliis parvis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: ſemine nullius uſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Naſcitur in *b* aquoſis, & collibus. Radices demittit binûm ternûmve cubitorum, nervoſas, & firmas: quæ proximè terram reciſæ, dant ſuccum gummi ſimilem. Tuſæ, præciſis nervis, & vulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoq; ejus nervorum affectibus prodeſt.

POTERIUM.

Poterii conſider.

POterium adeò Tragacantha proximum habetur, ut illi omnibus ſuis notis congener eſſe videatur. Peculiariter autem ſupremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non viſitur. Plantam itaq; quam hic pro Poterio appinximus, miſit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbecke, Cæſaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hic nobis admodum mirari ſubit Janum Cornarium, virum alioqui ætatis noſtra inſignem, quòd prunum ſylveſtrem Poterium eſſe crediderit. Quæ certè ſententia, ut eſt meo judicio abſurda, ita non immeritò à Fuchſio medico clariſſimo refellitur. De Poterio ſcripſit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, his verbis: Neuras, quidam Poterium vocat. Deſiccandi abſq; morſu facultatem poſſidet, adeò ut nervos inciſos glutinare credatur. Radices ejus potiſſimum ſunt ejuſmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent iis, quibus affecti ſunt nervi. Id Græci ποτήριον, quod item Poterium Latini vocant: Itali, Poterio.

Cornarii opinio falſa Prunū ſylveſtrē Poterium credentis. Poterii vires ex Galen.

Nomina.

Poterium, Matth. Caſt. Lugd. Tabern. videtur eadem cum ea quam Cluſius hiſtoria Hiſp. pro Tragacantha altera propoſuit, & an Poterium ſit dubitat, quem ſequutus Lobel. & Lugd. Tragacantham alteram, ſive Poterium Cluſii nominant, & Tragacanthæ ſecundæ nomine Tabernæmontanus exhibet, ſub quo nomine & Bellonius libr. 1. obſervat. 17. referre videtur.

Ἀκάνθιον. ACANTHIUM. CAP. XVI.

ACanthium albæ ſpinæ ſimile, foliis aculeatis per extremitates, † lanugine araneoſa obductis, ex qua collecta & neta, veſtes bombycinis ſimiles texunt. Folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

Acanthii conſider.

SI planta in Italia naſcitur, quæ legitimum Acanthium repræſentet, hæc profectè, cujus hic imaginem expreſſimus, Acanthium mihi rectè repræſentare videtur. Siquidem foliis eſt & alba ſpina per extremitates aculeatis, & araneoſa lanugine obductis. Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, ſed aliis quoq; rei plantariæ ſtudioſis. Naſcitur in montibus & locis incultis.

ACANTHIUM.

inculti. Verſantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani ſpeciem, echino lanugine quadam obducto, demonſtrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nulla lanugine velata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circũveſtit, depecti, vel neri poteſt, utpote quæ tenuiſſima ſit, ſine villis, fragilis, ac omnis lentoris expers.

Quod Græci [illegible], *Latini ſimiliter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.* — Nomina.

† Verba illa de lanugine non leguntur in vulgatis Græcis Dioſcoridis exemplaribus: quæ tamen hic deſiderari oſtendit abruptus auctoris ſermo. Unde ea non temerè ex Plinio adjecerunt interpretes, ejus tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos verò eò audacius illa addenda putamus, quòd ea legantur in Oribaſii codice manuſcripto, in quo ex probatiſſimo Dioſcoridis libro ita tranſcripta inveniuntur, [illegible]*, quæ ad verbum ſonant: circa quæ araneoſa eſt lanugo. Id quod meum quoq; exemplar manu ſcriptum habet, ut ex appoſita in margine patet.*

Spina alba ſylveſtris, C.B. Fuch. Lon. Spina alba tertia, Trag. Spina alba, Cornaro. Acanthium, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Caſt. Lugd. Cam. cui & Onopordon alterum. Acanthium vulgare, Tabern. Silybum ſive Leucacantha Loniceri, eidem. Carduus ſylveſtris, polyacantha Theophraſti, Cæſalpi an Onopordon Athenæi, Anguillaræ. Flore albo & purpureo variat.

I. ACANTHUS.

[illegible]. ACANTHUS. CAP. XVII.

ACanthus, † Romani pæderotam vocant, naſcitur in hortis, petroſis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ diviſura, nigricantia *a* pinguia, lævia, caulem binûm cubitorum, digitali craſſitudine, lævem, prope verticem ex intervallis circundatum foliolis, *b* ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, ſpinoſis, è quibus flos prodit albus: ſemen oblongum, luteum: caput thyrſi ſpecie: radicibus nititur longis, mucoſis, rubris, & glutinoſis. Quæ uſtis igni, & luxatis artubus illitæ ſubveniunt: potæ urinam ciunt, ſed alvum cohibent: ruptis, convulſis, tabem ſentientibus, mirè proſunt. Naſcitur & ſylveſtris Acanthus ſcolymo ſimilis, aculeatus, brevior quàm ſativus, & is qui in hortis provenit. Cujus radix ad eadem ad quæ ſuperior efficax.

† Oribaſ. [illegible] i. vel melamphyllos, vel pæderos. *a* Meum [illegible] i. pinguia lævia ſed Ca. [illegible] i. pinguia valde. *b* Meum, & Catac. [illegible] i. velut piſcolis oblongis, hyacinthinis, ex quibus flos. Acanthi conſidet.

CRedunt omnes ferè hujuſce temporis rei herbariæ ſtudioſi, Acanthum eam eſſe plantam, quæ nobis vulgo vocatur Branca orſina: quorum ſententiæ nec prorſus refragari, nec planè adſtipulari poſſum. Nam etſi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non ſolùm quòd ii magnæ ſint apud me auctoritatis, ſed etiam quòd ipſe viderim hanc, quæ Branca urſina dicitur, foliis lactucæ latioribus, longioribuſq;, erucæ modo laciniatis nigricantibus, ac molli quodam lævore pinguibus: caule item lævi, bicubitali, pollicari craſſitudine, per intervalla ſub ipſum uſq; verticem foliolis quibuſdam oblongis, veluti nucamentis, circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde ſemen oblongum luteumq;: atq; etiam radice eadem conſtet, quâ Acanthus: aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca urſina legitimus ſit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti inſtar illius caulem cingunt, nullis ſpinis horrida conſpiciantur, plantaq; ipſa videatur topiariis operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. 22. auctor eſt) conveniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & veluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum viridariis ſeratur, cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus ſit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neq; illud ſuſpicionem noſtram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibuſdam Italiæ locis marmoreis columnis, præſertimq; Corinthias imitantibus, inſculpta reperiuntur, nulla prorſus linea à Branca urſina foliis differre. Siquidem contrà is quiſpiam facilè reſpondere poſſet, quòd etſi utraq; eandem

Branca urſina an legitimus Acanthus.

dem retineant formam, non ob id tamen necessariò unam, & eandem speciem repræsentant. Quare quemadmodum dubium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre: ita idem negare vitium esse videtur. Cæterùm ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo judicio, facit, quòd iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. Illud insuper addiderim, quòd etsi dicat Dioscorides, oriri Acanthum caule foliolis spinosis, seu nucamentis, prope verticem usque ex intervallis circumvestito, potest tamen intelligi, quòd non re vera foliola illa aculeos herbeant, sed quòd adeò acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia videantur. Quinetiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, libro & capite vigesimo secundo, alterum crispum aculeatumq́, alterum læve, quod aliqui pæderotam vocant, alii melamphyllum, mirum non esse debet, si acanthus, qua in nostris habetur viridariis, nullis rigeat aculeis. Id quod facilè credi potest, cùm cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride repræsentato adamussim respondeat. Neq; impedit, quòd loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentiumq́; pulvinorum toros vestire. Quamvis enim necti haud facilè ex se valeat, tamen tum caulis, tum folia ob eorum mollitiem, lentoremq́; adeò flecti queunt, ut vimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari possint. His itaq; rationibus innixus, eos quidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & sylvestris Acanthus, cardno (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, foliis tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoq; duo Acanthi genera constituit. Cæterum quoniam scribit Dioscorides Acanthum Romanis pæderotam vocari, prætermitterem sanè non potui quin lectorem admonerem, apud Græcos pæderotam aliam quoq; esse plantam, ut testatur Pausanias libro secundo descriptionis veteris Græciæ, ubi sic habet: Nascitur Pæderos herba intra septum Veneris, aprico loco, neque alibi usquam provenit, ne in ipsa quidem Sycionia. Folia ei minora fagi, ilicis majora, forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis color ei, qui in alba populi foliis cernitur. Acanthi meminit Galenus libro 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Acanthos, alii quidem Melamphyllum nominant, alii verò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leviter incisoria, & tenuium partium. Planta quæ Græcè ἄκανθος, Latinè similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca orsina: Germanicè, Bärenklaw: Hispanicè, Terva giguante, & Branqua ursina: Gallicè, Branque ursine. Quæ verò Græcis ἄκανθα ἀγρία, Latinis, Acanthus sylvestris vocatur: Italis, Acantho salvatico.

Acanthi duo genera Plin.

II. * ACANTHUS SYLVESTRIS spinosus. *

Acanthus sylv. Spinosus.

Pæderos Pausan.

Acanthi facultas ex Galen.

Nomina.

Acanthus sive Acantha, Branca ursina officinis dicitur, à similitudine, quam ejus folia cum anterioribus ursorum pedibus habeat. Hæc duplex, folio non spinoso & spinoso. I. Acanthus sativa lævis, C.B. Acantha inter herbas Theophrasto, ubi Spinam Gaza vertit: Acanthus mollis, Virgilio. Acanthus verus, seu Branca ursina Italica vera, Trago. Acanthus, Matth. Cord. in Diosc. Lacu. Anguill. Lon. Cast. Cæsalp. Acanthus vera, Fuch. Cam. Acanthus sativus, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Taber. II. Acanthus sylvestris spinosus, C.B. cujus obiter hoc loci Matthiolus meminit, Acanthus sylvestris Scolymo similis aculeatus Dioscoridis, Lob. obs. Acanthus sylvestris, Dod. fol. (cui propriè ἄκανθα Spina dici potest) an & Anguill. Branca ursina aculeata, Lugd. Chamæleonta Monspeliensium, Lob. in iconibus. Hic caule floribus, & colore & forma, tum & semine sativum refert, nisi quòd sit humilior: folia ampla quidem sed sativis angustiora, multis incisuris laciniata, frequentius duris spinis circa margines horrentia. Circa Monspelium observavimus: sunt qui in quibusdam maritimis Italiæ provenire testentur.

ANONIS, SIVE ONONIS. CAP. XVIII.

Ἄνωνις, ἢ ὄνωνις.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantales, aut majores, frequentibus geniculis cinctos, cavis alarum multis, capitibus rotundis: foliis † lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loci folia accedentibus, subhirsutis, *a* odoratis, non † injucundè olentibus. Muria conditur, antequàm spinosa fiat, cibis gratissima. Rami acutioribus spinis, & veluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam, quæ excalfacit, *b* & extenuat: hujus cortex ex vino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. *c* Decoctum ejus potu hæmorrhoidas sanare creditur.

† Lenticulæ non leg. Orib. *a* εὐωδέσι. Ca. subolentibus † Ori. ἀηδῶς, injucundis. † Oribas. add. ... solidam *b* Meum nõ habet neq; Cat. *c* Meum nõ habet neq; Cat. Anonidis confider. Resta bovis.

NAscitur Anonis in pratis, cultis, atq; etiam incultis locis, arido præsertim solo: foliis tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, vel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quòd non modo suo ramorum, ac radicum implexu, aratra invitis bubulcis in mediis agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Resta bovis compluribus nominatur: sed quòd etiam messoribus, & fœnisecis spinis suis acutis admodum

I. ONONIS. * II. ANONIS NON SPINOSA Purpurea. *

10

20

30

admodum ſit ſuſeſta. Nam etſi pradura, calloſaq́; ſit eerum cutu, eam tamen ſuis perferat aculeis, quibus quaſi ſpiculis, cùm maturuerit, horrida conſpicitur. Inſubres hanc vulgò Bonaga vocant. Caterùm quamvis flores ejus nihil meminerit Dioſcerides: conſtat tamen flore plerunq; purpureo ſubalbscante, interdum tamen aureo. Sed hac quibuſdam in locis aculeis vacat flere melino, quanquam in aculeata purpureus flos perpetuò ſpectetur. Eandem floribus albis vidimus nos parumper extra Pragam, via qua itur ad Divam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophraſtus l. 6. c. 5. de plantarum hiſtoria, ſic ſcribens: Ononis ramis aculeigera eſt, anno tantùm perdurans, foliorum ta ſimilis, ſed per totum caulem appoſito, ut veluti coronam ex intervallis tot a ſpecies repræſentet. Florem minutulum, & in ſiliqua non undiq; ſeptum edit.

Bonaga.

Anonidis hiſtor. ex Theoph.

40 *Naſcitur glutinoſo latoq; ſolo, & pracipuè in ſegetibus, atq; cultis, qua de cauſa agricolis inimica exit. Vivax admodum eſt: cùm omnis altam nacta tellurem fuerit, protinus ſua infima pellit: & ſingulis annis, ſurculis in latus emiſsis, rurſus poſtero anno deorſum verſus pellere ſolita eſt. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus eſt. Incipit germinare æſtate, perficiturq; autumno: hactenus Theophraſtus. Hujus quoq; mentionem fecit Plinius li. 27. cap. 4. ubi ſic inquit: Anonim, quidam ononida malunt vocare, ramoſam ſimilem fœno Græco, niſi fruticoſior hirſutiorq; eſſet, odore jucundo: poſt ver ſpinoſa. hac Plinius. Qui tamen hac in re erraſſe deprehenditur: ſiquidem non poſt ver Anonis ſpinoſa redditur, ſed (ut Theophraſtus author eſt) in autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix vim maximam præſtat ad renum calculos comminuendos, expellendosq; obſtructis præſertim urinæ meatibus: quod multorum teſtimonio compertum eſt, qui calculo affecti, ubi tantùm radicis corticum pulverem ex vino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt. Novi ego quendam, qui hujuſce radicis pulvere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit & ſanatus eſt: licet à*

Plinii lapſus.

Anonidis vires Matthiol.

50 *medicis nullo alio medicamento, quàm ſola ſectione uſtioneq; hunc curari poſſe antea ſtatutum eſſet. Eroduntur radicis pulvere calloſi ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex poſca utiliter ad dentium dolores, mulcet enim hos, ubi jure os colluatur, & præſertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent ſanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Caterùm id, ut mihi compertum eſt, præſtat potum ſummopere ad Jecinoris & vaſorum infarctus. Fit è radicibus aqua, quæ pota non ſolùm calculoſos expedit renes: & urinam provocat, ſed etiam veſicam, & ejus cervicem glutinoſis excrementis obſeſſam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libra quatuor: hæ minutim conciſa in vini Cretici libris octo macerantur, deinde vitreo alembico in aqua calentis balnei collocato, elicitur aqua, quæ in præſcriptis affectibus plurimum præſtat, pota ſemilibræ pondere. Anonidis vires deſcripſit Gal. l. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Cortex ejus maximè eſt utilis, habens quippiam & abſterſorium, & inciſorium. Proinde non tantùm urinas provocat, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas citò detrahit. Utuntur porrò*

Aquæ Anonidis vires.

Anonidis vires ex Galen.

60 *eaque & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & colluì decocto jubentes. Huic plantæ nomen Græcum eſt ἀνωνὶς, & ὀνωνὶς, Latinum item Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hawhechel und Stallkraut: Hiſpanicum, Gatilbos, & Gatbinos: Gallicum. Bugraves, & Burgrundes: Bohemicum Gehbsce: Polonicum Tglica, ſive liſiogon.*

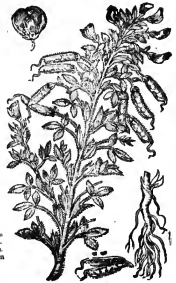
Nomina.

Anonis Dioſcoridi & Plinio à non juvando, ſiquidem aratoribus impedimento ſit, unde Remora aratri, at Theophraſto & Galeno Ononis, quòd aſinos ad illam ſeſe terentes juvet. Hanc diſtinguimus in ſpinoſam & non ſpinoſam: ſpinoſam in purpuream eamq; majorem & minorem, luteam, albam: non ſpinoſam verò in purpuream & luteam. I. Anonis ſpinoſa purpurea, C.B. Reſta bovis, Trag. Lonic. Anonis ſive Ononis. Matth. Lac. Tab. Anonis, Fuchſ. Dod. gal. & fol. Caſt. Anonis, Geſ. hor. Cord. in Dioſc. Anguil. Lob. Cæſal. Thal. Lugd. Ægipyros Cratevæ, Anguillaræ. II. Anonis non ſpinoſa purpurea, C.B. Tab. Ononis perpetuò lævis, Geſ. hor. Anonis non ſpinoſa ſive mitior prima, Cluſ. Pann. cui & trifolium

fœti-

fœtidum. Anonis sive Ononis sine spinis, Camerario. III. Anonis non spinosa lutea, C.B. Hæc ex radice parva, lignosa & fibrosa, caules emittit pedales & altiores, ramosos, geniculatos, hispidos, unctuosos, quos folia multa lata basi alternatim amplectuntur, plerumque quina, interdum etiam terna ex eodem pediculo prodeuntia, quæ molliora & longiora, quàm vulgaris, in summo obtusa & crenata, salsuginosa. Flores in summis cauliculis breviore spica nascuntur, luteopallidi, leguminum specie quibus succedunt siliquæ oblongæ hirsutæ in capreolum finientes, quibus semen pullo colore includitur. Tota planta lento & unctuoso humore obsita est, non tamen adeò graviter odorato, ita ut attrectanti quasi manus visco retineantur, & ubi spontè nascitur candidior, quàm si in hortis colatur. Hanc passim circa Monspelium ad agrorum margines, & inter segetes observavimus: in Hispania & Lusitania quoque reperitur. Dicitur Natrix Plinii herbariorum, Lobel. cui & Melilotus sylvestris pinguis Pennæi. Ononis lutea montana, Cam. ad Matth. Ononis lutea non spinosa, Lugd. Anonis mitior flore luteo, Clus. hist. Pann. qui Hispanis Ciceris genus existimari scribit.

* ANONIS NON SPINOSA lutea. *

LEUCACANTHA. CAP. XIX.

Λευκάκανθα.

LEucacantha, prædita est radice cyperi, *a* valida & amara quæ manducata dolorem dentium sedat: veteri laterum dolori atque ischiadicis prodest, decocto cyathis tribus ex vino poto. Eadem ruptis, & convulsis medetur. Radicis epotus succus eosdem præbet effectus.

a Aliud πικρὰν ἰσχυρῶς i. amaram valde.

[Leucacanthe consi. Ruell. lapsus dum Leucacantham idẽ cum Acãthaleuce statuit.] IN manifesto errore versantur, qui sentiunt, Leucacantham, hoc est albam spinam, de cujus historia, & viribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulò superius disseruimus, nullo pacto differre. Qua in sententia, vel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellium fuisse ex eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuisset, more suo, post Anonidis tractationem, cujus titulo spinam albam quoque adjunxerat, quam tamen albam nominasse rectius fortè erat, ejusdem albæ spinæ historiam referre, ex industria eam silentio præteriit. Nam cùm existimasset, alteram ab altera non distingui non opus esse judicavit, earum historiam in alba spina repetere, quam antea in spina alba mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore vindicari non potest: quippe quoniam postquam spina alba, quam Mauritani Bedegnar appellant, meminerit, alteram ejus nominis spinam subdidit: quæ cùm in arbustum undiq; aculeis armatum assurgat, sepibus extruendis rusticis nostratibus maximè expetitur. Non tamen ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodam lapsu, quasi sui ipsius, & cujus spinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbusculæ radicibus quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellii error omnibus evidentior est, quàm ut pluribus refelli postulet. Quòd autem differant inter se Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioscorides inter cæteros simplicium medicamentorum scriptores facilè princeps ostendit: sed Galenus etiam & Paulus, qui præterquam quòd alteram ab altera diversis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatib. præditam esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius: nam de Acantha leuce differens l. 24. c. 12. sic inquit: Spina alba semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed vires longè alias ab his Leucacanthæ idem retulit li. 22. c. 16. ubi sic habet. Leucacantham alii phyllon, alii ischiada, alii polygnaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat: *[Leucacãthæ vires ex Plin.]* Item laterum, & lumborum (ut Hicesius tradit) semine poto drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, convulsisq; medetur: hæc Plinius. Quæ quidem vidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus: aut certè *[Ruellius Hermolao sua surripuit.]* Hermolao doctissimo viro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, imò (pace ejus dixerim) integrum ferè surripuit opus, ita ut in omnib. illud suum fecisse videatur. Siquidem Hermolaus, cùm in Leucacantha, tum alias sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est non autem arbuscula sepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasavolus suo de syrupis libello in eupatorii syrupo existimat. *[Brasavoli error.]* Nam hoc loco de herbis tantùm, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui unicus in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam suprà libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto complexus est. Cæterùm cùm nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proveniat, difficilè quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ verè Leucacantham repræsentet: tametsi damnandus usquequaq; non esset, qui dixerit Leucacantham esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acantha leuce diximus, cujus folia albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est lacteus cardum, & apud alias nationes Mariæ cardu. *[Carduus Mariæ.]* Nam præterquam quòd conjectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacantha nomen advenisse, radicis etiam ipsius tum durities tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, consentire videtur. Sed hoc potius disputandi, quàm asserendi gratia proponimus: cùm adhuc haud ulla nobis comperta sit planta, quæ legitimam Leucacantham repræsentet. Cæterùm, cùm hic CARDUUM, quem quidam Divæ Mariæ, alii Lactarium ab albis maculis vocant, *[Carduus divæ Mariæ delin.]* in mentem revocaverit, non ab re sanè esse judicavimus, si ejus historiam, & vires hic explicabimus. Est itaq; Carduus hic, quem

CARDUUS LACTEUS.

quem ego potius Aſininum vocarē, quòd ejus pabulo Aſini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum laciniata, & acutis tenuibusq; aculeis circumquaq; ſtipata, quin etiam lacteis plurimis reſperſa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemq;, rotundū, ſpinis horrentem, brachiatumq;, echinatis aculeatisq; in ſummitate capitulis, quæ æſtate media florent cinaræ modo, florib. purpureis ac capillaceis, ſemine carduis ſimili cnici minore, papposa lanugine ſcatente. Radice nititur valida altè deſcendente, amaro ſapore. Naſcitur ſpontè in campeſtribus, incultis locis ſecus itinera, agrorū marginibus, & à quibuſdam quoq; in hortis ſeritur. Radix excalfacit, abſtergit, aperit, provocat, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Jecinoris, & vaſorum obſtructiones & remorantes urinas: quare confert hydropicis, ictericis, ac nephriticis Idem ducit menſes, tam potum, quàm in deſeſſionibus adhibitum. Sunt qui radicis ſiccæ pulverem addito fœniculi ſemine, & longi piperis momento, ex ptiſana propinent nutricibus, lactis augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alii ut valentius agat, ſeminis ſemidrachmam adjiciunt. Leucacanthæ vires paucis perſtrinxit Galenus libro 7. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alii iſchiada nuncupant. Hujus amara radix eſt, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine in calfaciendo autem ex primo eſt ordine. Λευκάκανθα quæ Græcis, alba ſpina Latinis appellatur: Italis, Bianca ſpina. Cardum verò Mariæ, & Carduus lactarius, Italis appellatur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Cardo del latte. Germanis Marienbiſtel: unſer Frawendiſtel: *Gallis Cardon de noſtre Dame. Bohemis, Oſtropes: Polonis, Oſtropeſt.*

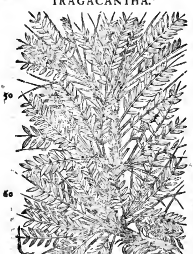
Cardui lactei vires Matt.

Leucacantha vires ex Gal.

Nomina.

Carduus Mariæ, aliquibus Silybum veterum, aliis Leucacantha, aliis Leucographis Plinii, aliis Carduus Galaxias, ejuſdem. Videtur Theophraſtus Acani nomine intellexiſſe, unde reliqua Carduorum genera Acanacea dicta videntur. Dicitur Carduus albus, Brunf. Chamælejon. eidem in 4. Carduus Mariæ, Trag. Fuch. in icon. Geſ. hor. Caſt. Lon. Cam. Carduus Marianus, Cord. in Dioſc. Tabe. Carduus lacteus Matth. Lugd. Leucographys Plinii, eidem, Carduus leucographus, Dod. fol. Cardui ſylveſtris aliud genus, Cæſalp. Spina alba hortenſis, Fuch. fol. Spina alba, Dod. gal. Lac. Leucacantha. eidem & Cornaro. Silybum, Lob. ſic & Anguillara ſuſpicatur. Hujus eſt altera ſpecies ex Syria allata a Neuvvolffio, & à Camerario, Carduus lacteus Syriacus dictus.

TRAGACANTHA.

Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignoſa, ſummo ceſpite nititur: unde ſurculos humiles, † robuſtos, latiſſimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam renuia exoriuntur: quæ ſub ſe ſpinas albas, rectas, & firmas occulunt. Eſt etiamnum tragacantha lachryma, quæ vulnerata radice manans, concrevit. Præſtat pellucens, gracilis, *a* lævis, ſyncera, & ſubdulcis. Cutis ſpiracula, ut gummi, obſtruit. Hujus increbuit uſus ad oculorum medicamenta: ad tuſſim, exaſperatas fauces, retuſas voces, cæteraſq; deſtillationes, cum melle in delinctu: ſubdita qu q; linguæ liqueſcit. In paſſo madefacta, drachmę pondere bibitur, contra renum dolorem, & veſicæ roſiones, miſto cornu cervi uſto, & eloro, aut ſciſſi aluminis momento.

† Ori. addit. [illegible] id eſt, trequeores.

a Catac. [illegible] i. e. alba.

T*Ragacanthæ plantam, à qua effigiem, quam hic exhibemus, depromſimus, jampridem ad nos miſit quidam rei herbariæ ſtudioſus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte Ea certè eſt, quæ nullis prorſus notis à Dioſcoridis hiſtoria diſſentiat, ut ex ejus pictura omnibus liquidò conſtare poteſt. Cæterùm lachryma è vulnerata radice manans, quam ſeplaſiarij vulgò vocant Gomma draganti, paſſim in officinis concreta viſitur, è Creta, Aſia, & Græcia advecta At non modò hæc (ut Dioſcorides inquit) è vulnerata prius radice manat, ſed etiam ſponte (ut Theophraſtus eſt author) ab ea ſciſſo in latere cortice diſtillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, veram eſſe*

Tragacanthe conſ.

Monachorum erratum.

Tragacantha lachrymam negant, quòd legitima lingua subdita facilè, Dioscoridis testimonio, colliquescat: hæc verò nunquam, cum lingua supposita adeò lenta, tenaxq; evadat, admista salva, ut nullo ferè temporis tractu dissolvi liquariq; possit. Qua quidem in re ii (pace eorum dixerim) toto cœlo aberrant, ut qui Dioscoridis sententiā perperam acceperint. Siquidem Dioscorides non de sola lachryma lingua subdita, sed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri scribit, cùm inquit: Usus ejus ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas voces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: liquescitq; subjecta lingua: hæc Dioscorides. Ex quibus palam est voluisse Dioscoridem Tragacantha lachrymam non solam, & per se tantùm, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subjiciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri adsolet cum bechicis catapotiis, & diatragacanthæ trochiscis, quibus ipsa commiscetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus universum expurgari debent, quadā temporis diuturnitate ore retenta, vel lingua subdita, sensim leniterq; liquescere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit hic Dioscorides eclegmatis usum recta methodo describere. Nam si hujusmodi medicamenta deverarentur, nihil prorsus proficerent, cùm ita non in pectus & pulmones deferantur, sed in ventriculum. Huic & alia accedit ratio, quòd si intellexisset Dioscorides lachrymam per se tantùm lingua submittendam, subjunxisset quidem, ut suus moris est quibus in morbis id factitandum esset: quandoquidem planè absurdum videretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subjiciatur, paulatimq; liquescere cogatur, ac deinde silentio involvere, quibus in morbis id faciendum. His itaq; rationibus non modo rectè, meo quidem judicio, intelligi potest, voluisse Dioscoridem eclegma, quòd Tragacanthæ lachrymam acceperit, linguæ subjiciendum esse, non ipsam tantùm lachrymam, sed etiam monachos in hoc, ut aliàs sæpe deceptos esse. In collyriis oculorum addita Tragacantha lachryma non solùm humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, sed oculos quoq; roborat, & longè magis adstringit, quàm sarcocolla. Quinetiam lacte macerata, & illita, oculorum ungues, & palpebrarum pustulas, pruritum, & scabiem sanat. Valet ad pulmonum, pectoris & tracheæ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In summa præstat Tragacantha lachryma ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tussim excitantes, & præsertim in confectionibus addita, quæ linguæ subjiciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoq; dysentericis quæ tosta fuerit, tum ex vino cydoniorum pota, tum clysmate infusa. In summa ubi lævigare, obtundere, & reprimere opus est, præstantissimum semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ vires scriptas reliquit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, his paucis verbis: Tragacantha similem gummi vim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem. (legunt aliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi deficcat. Τραγάκανθα sic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè Tragacantha vocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chatech, Alcuted. seu Alchathad: German. Dragant: Hispanicè, Alquetira.

Tragacantha. Tragacanthæ vires Matth.

Tragacanthæ vires ex Gal. Nomina.

Tragacantha vocem Gaza apud Theophrastum Hirci spinam reddidit: ipsa planta nominatur Tragacantha, Matth. Gesf. hort. Clus. in Cord. ad Dod. gallicum, Dod. fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæsal. Tragacanthum, Cord in hist. Lon. Tragacantha prima, Tabernæmontano. Ex radicibus colligitur lachryma seu gummi, officinis gummi Dragaganthi nominatum, glutinosum, quod per cribrum aut rarum linteum exprimitur, candidum, pellucidum, nitidum, licet & flavescens, subruffum reperiatur. Substantia est glutinosa quæ difficulter teritur, & aquam qua dissolvitur, in densam mucilaginem instar glutinis convertit. Eligendum candidissimum, parum translucens & cujus minima portio maximam aquæ copiam coaguler. Ex Asia adfertur.

* CARDUUS STELLATUS. *

Ἠρύγγιον. ERYNGIUM. CAP. XXI.

ERyngion aculeatarum generis, cujus folia in principio sale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatica: sed ubi adoleverunt, circa complures caulium eminentias in spinas aculeantur: in quorum summitatib. globosa capitula, durarum, acutissimarumq; spinarum ambitu *a* stellatim circumvallantur, quorum color aliàs viridis aliàs albus, interdum cœruleus invenitur. *b* Radix oblonga, lata, foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata. Nascitur in asperis, & campestribus. Vim habet calfactoriam. Pota menses, & urinas pellit: tormina, inflationesq; discutit: contra jecinorum vitia, serpentium morsus, & hausta venena, cum vino prodest: bibitur adversus plurima, cum seminis pastinacæ drachma una: appensa, illitave, tubercula discutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur.

a ἀστεροειδῶς i. in star stellæ ita meũ sed Cat. add. σφόδρα i. valde.
b Meum. & Cat. εὐώδης καὶ ἀρωματίζουσα. i. odorata, & aromatica.
Eryngii consideratio.
Cacatreppola.
Eryng. Diosc.
Eryngium marinum.

LOngè quidem aberrant seplasiarii Senenses in Eryngii cognitione, utpote qui pro Eryngii radicibus assumant aculeatæ cujusdam stirpis radices, quam Cacatreppola vulgò vocant. Hinc error omnib. facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius planta nota eryngio respondeat. Legitimum Eryngium: quod, meo judicio, Dioscoridis descriptioni nihil refragetur, & cujus hic imaginem appinximus, frequens invenitur in compluribus Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Est & Eryngium marinum quo Veneta litora undiq; referta spectantur. Assurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu spinosis: & cæsio respersis colore. Caulem carnosiorem, crassiorem atq; striatum habent: capitulis cæruleis majoribusq;, radicibus longioribus, tenuioribus mollioribusq;, digitalis crassitudine, saccharo asservandis longè magis idoneis, quàm alterius. Radix minus siccat quàm altera, sed easdem possidet vires. Hujus tametsi non meminerit Dioscorides, Plinius tamen lib. 22. cap. 7. utriusq; historiam tradidit. Quo fit, ut eorum sententiam minimè probaverim, qui Eryn-

II. ERYNGIUM MONTANUM.

III. ERYNGIUM MArinum.

IV. ERYNGIUM PLANUM.

qui Eryngium marinum Crocodilium esse existimant, ut in crocodilii mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ii quoque hallucinantur. Nam cum Serapio in capite de Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumque dicta bona fide refert, sed tantùm sua gentis auctoribus nitatur, clarissimum praebet iudicium, Secacul diversum fuisse, & plantam Graecis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, et sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno virium & notarum discrimine. Re autem vera Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Avicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quae convehuntur ex India, & fit ex eis, cùm sunt recentes, conditum in loco suo: apud nos autem humectantur imprimis in aqua calida. Quae etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus sacchato & melle asservandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngii radices tum sacchato, tum melle asservatas venereis infeliciter commiscent auxiliis, ut qui ederint, fortiores, salacioresque reddantur. Quippe hac facultate Eryngium praestare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoriae prodiderunt Arabes. Caeterùm animadvertendum est Serapionem Astera Atticum, sive Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, quae caeruleo colore se invicem aemulantur: etsi quae Bubonio insunt, nullis aculeis horreunt. Eryngii radicum decoctum expedit Iecinoris, & lienis infarctus, ideoque ictericos, & hydropicos iuvat. Epota radix valet adversus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarum comestibilium iure pota, vel ex anserino, ubi ranae non sint ad manus: eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus ex buglossi, aut melissophylli decocto. Praestat quoque ad stranguriam, obstructos renes, & vulvarum praeclusiones. Illita ex melle infixa corpori extrahit. Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Praesumpta crapulam arcet, & alvum sistit. Fit è teneris Eryngii foliis stillatitia aqua, iis quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, si quotidie ea utantur in potu, nam mirificè Iecur iuvat. Valet eadem ad expurgandas quotidianas, & quartanas

Quorundã error.

Secacul hist. mate.

febres

Eryngii vires ex Galeno.

febres. Eryngium planum sive leve foliis exit latis, oblongis, minimè laciniatis: in ambitu tamen serratis, caulibus compluribus, ramosis: parvis in summitate capitulis, ipsisq; subasperis. Radice vegeta cæteris crassiore. Provenit in Austria in Viennensi agro, campestribus locis. Radix minus quàm cætera præscripta siccat, minimq; ad omnia præstat. Meminit Eryngii Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata sunt, superat. Siccitatem verò in tenui essentiâ consistentem non parvam obtinet. Ejus nomen Græcum ἠρύγγιον, Latinum item Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel/Manns-trew: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Bohemicum, Maucha, aut Muzskauvitra: Polonicum, Mikolarek. Eryngium marinum, Italis, Iringio marino. Eryngium planum, sive lave: Italis, Iringio liscio, & Iringo senza spine.

Nomina.

Eryngii differentiæ plures notantur: est enim marinum: est campestre, hocq; folio vel spinoso, ut vulgatum & pumilum, vel plano & lævi: est alpinum, hocq; foliis vel planis, vel campestri similibus, quod Eryngium est capitulis cæruleis Dioscoridi: his addunt aliqui & Crithmi speciem & Carduum stellatum, cujus figuram adjecimus, cùm ipsius in principio capitis, ut & capite de Tribulo fiat à Matthiolo mentio. I. Carduus stellatus, C.B. Dod. gal. & fol. Gesf. hor. Lob. (cui & Spina alba vera Rondeletii) Camer. cui & Stellaria Augenii. Eryngium, Brunf. Eryngium 2. Trag. Lon. Calatreppola (quasi Calcitribulus, id est, infestus tribulus) vulgò, Matth. Cæsal. cui Stæbe & Phleus Theophrasti. Polyacantha, Cord. in hist. Myacanthos Theophrasti, Lugd. Spina stella, Tab. Hippophæstum vel Hippophaës Dioscoridis, Columnæ. Variat colore florum, fert communiter subrubentes, habet & candidos. II. Eryngium campestre vulgare. C.B. Eryngium primum, Trag. Lon. Eryngium, Fuch. Eryngium vulgare, Dod. gal. Cam. Eryngium campestre, Dod. fol. Cast. Eryngium montanum, Matth. Lugd. Eryngium mediterraneum, Gesf. hor. Eryngium campestre mediterraneum. Lob. Eryngium, Cord. in Diosc. Lacu. Cæsal. Tab. Erynge, Eryngion & Centumcapita, Plinio. III. Eryngium maritimum quod cum Acano Plinii lib. 22. c. 9. non male convenit, C.B. Dicitur Eryngium marinum, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. (cui & Drypis Theophrasti quorundam) Cast. Cæsalp. (cui & Crocodilium Diosc. & Plinii) Cam. Lugd. cui & Eryngium folio Apii litoribus maris Plinii. Eryngium maritimum, Gesf. hort. Glycyrrhiza spinosa & Glycyrrhiza Cratevæ Lacunæ. IV. Eryngium alpinum planum capite dipsaci, quem Carduum nobilem Bernenses, in quorum alpibus frequens, vocitant. C.B. Eryngium planum, Matth. (in cujus figura capita Dipsaci requiro) Dod. fol. Cast. Lugd. Eryngium aliud montanum Dalechampii, eidem, quam & sub Spina alba, sed figura vitiosa, posuisse videtur. Eryngium alpinum, Gesf. hor. Eryngium magnis latisq; capitulis, Eidem in ap. Eryngium montanum tenuifolium, ambitu profundè sinuatum, Lob. observ. Alpinum cæruleum Genevense, Lob. icon. Eryngium alpinum cæruleum, Taber. Eryngium capite Dipsaci, Cam. Herba peregrina foliis acanthi, & Acanthus sylvestris Dioscoridi, Cæsalpino.

Ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium scillæ similitudinem habet, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, retrorsus pandum: folia gerit curta, *a* quæ utrinq; ex obliquo longioribus intervallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: gravi tota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima præpinguisq; in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia *b* in locis quibusdam maritimis: & in insulis (ut in Andro) non valde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda vulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur. Duo succi genera: quoddam arenosum quod sedimentum *c* purissimæ esse videtur: alterum ad jecinoris imaginem vergit. Eligi debet, *d* boni odoris *e* synceta, quæ nihil doli sensit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac jecinoris modo coacta, facilè liquescens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & *f* fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & valido odore: eoq; argumento, quòd digitis friata non ad minima usq; frusta resolvitur: nec desunt, qui acaciam immisceant. Natura ejus est spissare, exiccare, *g* somnum allicere, & corpora densare, alvum resolvere. Stomachum repurgat binûm cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis rejectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: devorata cum resina, aut cum aqua, vel melle cocto sumpta, alvum solvit: purgationis perfectæ causa tribus drachmis sumitur: aliis purgatoriis medicaminibus admista, præstat ut minus stomachum infestent: sicca glutinandis vulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq;. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupta puerorum præputia jungit, condylomata, rimasq; sedis *h* ex passo sanat, hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: livores, & *i* insignita ex melle tollit. Privatim scabras lippitudines, pruriginesq; angulorum permulcet: dolorem capitis sedat: temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo capillum fluentem continet cum vino: tonsillis, gingivis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & vino proficit. Oculorum medicamentis *k* torretur in munda, & candenti testa, pennaq; subinde versatur, ut possit æqualiter torreri. Lavatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læve, ac pinguissimum assumatur.

a Meũ & Cat. [illegible] i. ab utraq; parte hæc ex obliquo spinas rarius emicantes, mutilat. *b* Meũ & Cat. interponũt [illegible] *c* Meũ [illegible] i. purioris *d* Deest in Meo & Catac. *e* Cat. addi. λιπαρὰ i. pinguis. *f* Cat. [illegible] i. retentu difficilis. *g* Deest in Catac. *h* Meũ [illegible] i. cum dulci vino. *i* Meum [illegible] i. suggillata *k* Meum [illegible] i. miscetur.

NOn dubium est quin ea legitima sit Aloe, qua passim officinæ utuntur. Nam electissima ac purissima (adulterata enim quandoque etiam invenitur) omnes præstat tum notas, tum vires, quæ syncerissimæ à Dioscoride assignantur. Aloe, ætate nostra in quam plurimis Italiæ locis virescere conspicitur, præsertim Romæ & Neapoli, ubi super aditus fenestris, ac atriis in fictilibus vasis terra plenis alitur ac fovetur, ad spectaculum potius, quàm ad medicum usum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioscorides inquit sed etiam purpurascentibus. Invehuntur acerrimè in Mesuem Manardus Ferrariensis, & Fuchs. ipsum secutus, quòd affirmaverit ille, Aloen per os sumptam venarum oscula adeò reserare, ut inde postea sanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipsi ajunt,) tum Diosc. tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ii, quorum pace dictum sit, à veritate desciverint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni præter institutum nostrum id esse censerem, utq; compertum haberem, illis primus rectè, meo judicio, responsum fuisse à Jac. Sylvio clarissimo ætatis nostræ medico in

Aloes cõsideratio.

Mesues à calumnia vindicatur.

Mesuem

* I. ALOE MUCRONATO FOLIO. *

II. ALOE.

Mesuem scribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatissimis rationibus Mesuem tuetur, ut non amplius Manardo, ac Fuchsio hic eum lacerandi locum relictum esse putem. Aloes meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi sic habet: Hæc herba non admodum apud nos provenit, & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usq; adeò desiccare potest, ut vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlesyria, & Arabia, multò est melior. Optima autem Indica, cujus liquor est, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter siccitatem mordicationis expertem, utile. Est autem non simplicis naturæ, sed ut judicio est gustus, adstringit simul, & amara est: adstringit quidem mediocriter, sed vehementer amara est. Subducit & ventrem, utpote ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore vocant ὑποκοπρωτικά. Itaq; ex dictis patet (siquidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. sunt demonstrata) quòd tertii sit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut secundi exoluti. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia ejus opera: nam & utile stomacho medicamen est, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, & maximè, quæ in ano sunt, & pudendo. Juvat & eorum inflammationes aqua subacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit similiter utentis & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In summa, repellere, & digerere simul potest cum hoc, ut paulùm extergat, quantum videlicet ulceribus puris non sit molestum. Præterea idem Galenus l. 8. de compositione medicament. secund. loc. in hieræ mentione, de Aloe ita scriptum reliquit: Atqui ipsam aloen Andromachus quidem lotam, ex aliis autem aliqui etiam sic, aliqui verò illotam adjiciunt. Verum jam nosse operæ pretium est, ad ventris subductionem illotam aloen aptiorem esse, multum verò de medicamentaria vi deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, si non vehemens, sed valde debilis sit febris. Quidam verò etiam ex illota aloe pharmacum multis sic febricitantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifestè læsissent, in aliis rursus maximum experti sunt nocumentum. Infestissima est enim aloe, etiam lota, his qui citra vitiatos humores ex intemperie calida & sicca affliguntur. Proximam ab his læsionem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, etiam cum frigiditate conjunctam, & in universum qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent. Etenim in humoribus intemperatura, pharmacis ipsas evacuantibus eget: quæ verò absq; his consistunt, penitus in tabem deveniunt ex pharmaci hujus ex aloe constantis usu. Itaq; ubi humiditas vitiata tunicas ventris exporrigat, aloe picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectis accessio nausea plus aut minus adest. Evacuatio igitur affligentis humoris per solam aloen contingit, quæ purgatoriam vim non fortem habet, sed ut ea, quæ circa alvum sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usq; ad locos circa hepar conscendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe existit. Cæterùm ex his quæ ei admiscentur, mastiche ut stomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes vim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum verò eadem gratia, & præterea quòd tenuissimarum partium est, ut aperire ventris meatus possit, extergereq; ac attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris affectionum optimum pharmacum est, adeò ut in uno die sæpe multos stomachicos creditor persanet. Juvat autem & hos, & alios omnes affectus ex vitiatis humoribus ortos, cinnamomum admistum, utpote quod alterantem habet facultatem vitiosarum qualitatum in id quod secundùm naturam habet. Hactenus de aloe ex Galeno locis citatis. Dejicit Aloe (ut Mesues auctor est) non modò bilem, sed & pituitam ipsam. Caput ventriculumq; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia ventriculo auxilio est. Quotidianus ejus usus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò

Aloes vires ex Galeno.

Ex Mesue.

viventium, sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq́, acuit, jecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem iis ab ejus assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur: hæc Mesues. Cæterùm necat Aloe ventris ex lacte, vel melle sumpta: aut umbilicetenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta.

Nomina. *Planta, quæ Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe vocatur: Mauritanis, Saber, Paber, sive Sabar: Italis, Aloe: Germanis,* Alepatic oder bitter Aloes: *Hispanis, Hierva babosa: Aloes, seu Perrequet: Bohemis, Aloe.*

Aloë triplex habetur, est mucronato folio, succo dulci, quæ cùm jam vulgata sit, ipsius iconem adjecimus: est altera succo amaro: est tertia palustris. I. Aloë mucronato folio, C.B. Lob. Aloë, A costæ. Aloë, ex America, Dod. fol. Aloë Ameriacana, Clus. hist. Hispan. Cast. Lugd. Aloë America, Cam. ad Matth. Tab. Aloë spinosa, Cam. Aloë alterum genus, Cæsal. Valentinis Fil y agulla, id est filum & acus. II. Aloë succo amaro, C. B. Aloë, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. (cui & Sedum amarum Columellæ) Ges. hort. Anguil. Lon. Lac. Cast. Lugd. Lob. Cæsalp. Aloë semperviva Indica quibusdam, Cord. in Diosc. Aloë, amphibion etiam dicitur, Cord. hist. Aloë communis ex Hispania, Cam. Sempervivum marinum in insulis Stæchadibus, Quiquerano. Hujus densatus Succus Aloë etiam dicitur: cujus tres habentur differentiæ ex eadem planta. Optima succocitrina, quæ purissima, fulva aut russa, aut pellucida, amara, adstringens aromatica, odore gravi & aromatico. Altera Hepatica quòd hepatis modo sit concreta, subrussa minus pellucida, illa densior & aridior, amarior, magis adstringens, graviorisq́; odoris. Tertia Caballina, ponderosissima, densissima, nigra, terra arenisq́; plena: amarissima & gustu horribili virusq́; olens veterinariis relinquenda. Eligenda pinguissima, purissima, hyeme friabilis, æstate molliuscula, in manibus lentescens, sordibus carens, aromaticam amaritudinem resipiens, odore somnum concilians. Affertur pellibus infusum ex India atq; Arabia, per Syriam & Ægyptum: verùm etiam in maritimis Apuliæ & Hispaniæ, sed faciendo succo inutilis, provenit. Ast nunc Americana quæ ex Mexico adfertur, in Germaniæ hortis vulgatior est.

Ἀψίνθιον. ABSINTHIUM. CAP. XXIII.

a Cui addit. ἢ γαλατία. b ἢ, ita Meum & Catac.

ABsinthium, aliqui bathypicron, herba vulgò cognita. Præstantius in Ponto, a & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & ventri inhæsit: urinam cit, & crapulam præsumpta arcet, ad inflationes ventris, & stomachi dolores prodest, cum seseli, b & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti jus, quotidie tribus cyathis haustum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes convenienter ex aceto bibitur: adversatur ixiæ venenis cum vino: item cicutæ, & muris aranei morsibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinycti-

I. ABSINTHIUM.

* II. ABSINT. PONTICUM Montanum. *

des ex

des ex aqua. Ad ſugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item autibus, ſi manat ſanies. Dentium, auriumq; dolores decoctum vaporis ſuffitu compeſcit. Decoctum in paſſo dolentibus oculis oblinitur: item præcordiis, & jecinori, tritum cum cetato cyprino: ſtomacho quoq; longa valetudine laboranti cum roſaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienoſisq; ſubvenit. Vinum ex eo fit, quod abſinthiten vocant, præſertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta utuntur, cùm febri carent: alioquin in æſtate propinant, & acceptam huic vino incolumitatem referunt. Inſparſum arcis abſinthium, veſtes ab erodentium injuria vindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto ejus temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Exiſtimatur liquamentum eoſdem præſtare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam ſtomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

10

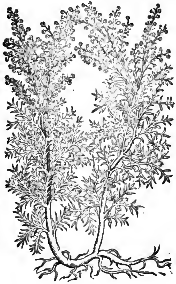
Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIUM MARINUM. CAP. XXIV.

†[ABſinthium marinum, quod aliqui Seriphium vocant,]copioſiſſimum in Tauro monte, juxta Cappadociam, & in Taphoriſi Ægypti gignitur: quo Iſiaci pro olivæ ramo utūtur. Herba eſt tenuis, abrotoni parvi ſimilitudine, referta minutulis ſeminibus, ſubamara, ſtomacho inimica. Ea graviter olet, & cum quadam calfactione adſtringit. Per ſeſe, aut cum oryza cocta, interaneorum *a* animalia, tereteſq; tineas, adjecto melle enecat: alvum *b* lævigat: cum edulio autem, vel lenticula decocta, eadem præſtare poteſt. Pecora maximè pingueſcunt hoc pabulo. *c* Tertium genus abſinthio aſſignatur, quo Gallia alpibus finitima ſcatet: id patrio nomine Santonicum vocant, regionis, in qua naſcitur, cognomento, abſinthio non diſſimile: verum ſubamarum eſt, non adeò ſeminis fœcundum: eadem quæ Seriphium poteſt.

20

†Orib. legit tantū Σερίφιον. *a* Meum ἀσκαρίδας ἢ ἑλμινθας στρογγύλας. *a* aſcaridas & lubricos rotundos. *b* Meum ad... leviter. *c* Cat. addidit ...

III. ABSINTHIUM PONTICUM.

IV. ABSINTHIUM MARINUM.

30

40

50

ABſinthii genera tria hic à Dioſcoride traduntur, nempe vulgare noſtrum, marinum, quod Seriphium vocant, & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoſo, foliis incanis multipliciter ſectis, Artemiſiæ modo, floribus aureis, parvis: ſemine rotundo racematim cohærente. Radicem habet divulſam, ſed firmam, & lignoſam. Atqui Abſinthium, quod in Ponto naſcitur cæteris præſtare ad jecinoris & ventriculi inflammationes libro 11. capite 16. Methodi medendi prodidit Galenus, ſic ſcribens. Cùm autem duplex in omni Abſinthio facultas, & qualitas ſit, veluti in libris de medicamentis eſt traditum, utiq; in Pontico adſtringendi qualitas non parva eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio verò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad jecinoris & ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id eſt tum folio tum flore longe quàm cætera abſinthia minore. Odor quoq; huic non modò non inſuavis, verùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus eſt fœdus. Quare hæc fugere conveniet, & Pontico ſemper uti: hæc Gal. Abſinthium autem hujuſmodi, quod cæteris præſtantius ſit, non ſolùm in Ponto naſcitur, verùm etiam in Hungaria Tranſylvania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo convenit, quod Gal. delineavit. Etenim id folio caule, flore, ac ſemine conſtat longè quàm commune noſtrum Abſinthium, minoribus. Saporem habet amariuſculum, cui non parva adſtringendi vis conjuncta eſt. Odorem etiam ſpirat (ut Gal. teſtatur)

60

Abſinthii genera tria.

*V. ABSINTH. MARITIMUM foliis laciniatis. *

Mesues Ponticum Romanum vocat.

Plinii error.

Pontici vires.

Semen sanctum Absinthii marini non est.

ſtatur) non inſuavem, ita ut odorati non parum reſipiat. Meſues, ut Sylvius doctiſſimè adnotavit, neſcio tamen qua ratione ductus, Ponticum Romanum appellat. Monachi verò, qui in Meſuem commentarios ſcripſerunt, putant magno quidem errore, id Meſuei Romanum abſinthium eſſe, quod non modò in agro Romano, ſed etiam in univerſa Italia provenit. Plinius lib. 27. cap. 7. Ponticum ſcribit multò Italico amarius eſſe: in quo ſanè Galeni ſententiæ & refragatur, & errat. Ponticum abſinthium efficacem vim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi jam ſæpius experimento compertum eſt. Equidem quoſdam novi hydropicos quaſi deploratos, qui ex longo eſu comarum ejus, quæ ſacchato adſervatæ fuerant, ſanitati reſtitutæ ſunt. Parandi ratio hæc eſt: Sumito floreſcentium jam comarum recentium abſinthii Pontici libram unam: ſacchari albiſſimi libras tres. Comas illas demptis caulibus & pediculis tuſdito in mortario lapideo: deinde in optimè tuſis ſaccharum in pulverem tritum adjicito: rurſus omnia ſimul tantiſper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad uſum recondito. Ex abſinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie ſemuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent ſemen illud, quod officinæ SANCTUM cognominant, quodq́; ſaccharo circundatum contectumq́; necandis interaneorum vermibus præbent, Abſinthii marini eſſe ſemen, ſed ii planè decipiuntur. Siquidem legitimam ſeminis hujuſce plantam integram miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſius, quæ à marino abſinthio longè diſtat, ut ex ejus imagine patet. Planta eſt admodum fruticoſa, caulibus & ramis numeroſis referta, ſemine minuto, oblongoq́; racematim prodeunte, amariuſculo guſtu, odoreq́; non inſuavi. Afferunt ex Alexandria Aegypti, ac aliis meridionalibus locis. Cæterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis ſemen ſanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter ſe differant. Quippe Serapionis nil aliud eſſe Canabel conſtat, quàm terra tenuiſſimo ſabulo perſimilis: quæ (ut ipſe ait) una cum pluvia è cœlo decidit, cujus non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas: verùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit uſus. Abſinthium marinum, ſive Seriphium, in quàmplurimis tam Tyrrheni, quam Adriatici pelagi litoribus provenit, præſertimq́; Aquilejenſibus, & Tergeſtinis. Sed Fuchſium ſuſpicor illud non cognoviſſe: ſiquidem quod in ſuis clariſſimis commentariis magno volumini appictum ſpectatur, abſinthium marinum non eſt. Quod cùm fortaſſe & ipſe animadvertiſſet, in parvo ſimplicium libello ſententiam mutavit. Veruntamen non prius ab hoc errore ſeſe vindicavit, quàm in alium inciderit: quippe quòd eandem plantam pro ſylveſtri naſturtio perperam, meo judicio, depinxerit. MARINUM itaq; abſinthium cùm primùm è terra erumpit, folio eſt abſinthio ſimilis, craſſiore tamen. Sed poſtquam adoleverit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis iiſq; præſertim quæ ubiq; caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen foliis eſt adeò parvis. Semen profert exiguum, copioſumq́;, abrotoni modo inter folia erumpens, atque in ſummitate caulis ferè racemoſum, ut hæc pictura ejus demonſtrat, amari, & adſtringentis guſtus. Aliam Abſinthii marini plantam a noſtrate longè diverſam ex Aegypto allatam, quam AEGYPTIUM SERIPHIUM vocari libuit, & cujus imaginem hîc expreſſimus, nunc primùm conſecutus ſum à Jacobo Antonio Cortuſo præſcripto: pumila eſt planta, in Aegypto proveniens: foliis minutis, abrotoni fœminæ ferè ſimilibus: ſurculis compluribus gracilibus, brevibus ac folioſis, minuto ſemine guſtu amaro, non tamen vehementer. In omnibus præditum eſt facultatibus, quibus & Italicum, è qua colligi quoque SEMEN SANCTUM quidam volunt, etſi, quid certi de re hac affirmem, non habeam: quidam abrotonum marem eſſe volunt, ſed fortaſſe melius fœminam appellaſſent. Volunt patres illi reverendi, qui in Meſuem commentati ſunt, tantùm ſuperficietenus Abſinthium vulgare amareſcere, imis verò partibus dulceſcere, ob idq́; guſtui gratum eſſe. Unde etiam aquam, quæ ab eo ignium vi deſtillat, dulcem potius, quàm amaram ſentiri contendunt. Qua in re ii parum rem naturalem callere deprehenduntur: nam quòd Abſinthii ſtillatitia aqua ſit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem ſentio) quòd Abſinthium ipſum

Canabel Serapionis métio

Fuchſius notatur.

VI. ABSINTHIUM SERIPHIUM ſive Seriphium Ægypt.

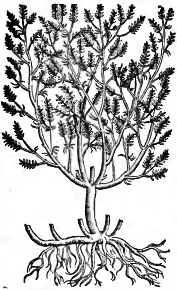

Marini abſinthii hiſtoria.

Seriphium Ægyptium.

Aqua Abſinth. cur dulcis

VII. SEMEN SANCTUM, ſive Semenzina.

ipſum conſtet extima parte amarum, medullitus verò dulce, ſed quoniam, cùm exteriores illæ partes, quibus amaror ineſt, admodum ſint tenues, ac in vaporem facilè reſolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore reſolvuntur: evenitq; ob hoc, ut ſtillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis ſit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipſa invenitur, non ab intimis Abſinthii partibus emanat, ſed eam tantùm à plumbeis inſtrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) provenire comperimus. Nam ipſius dulcedinis qualitas non modò in Abſinthii ſtillatitia aqua ſentitur, ſed etiam in quavis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum inſtrumentum hujuſcemodi herbarum vaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam ſubſtantia ſuperficietenus inficiatur, quæ actutum in dulciſſimam veluti ceruſſam convertitur, non mirum quidem videtur, ſi aquæ inde manantes aſcititia dulcedine imbutæ, guſtu dulces percipiantur. Quod quidem iis non evenit abſinthii ſtillatitiis aquis, quæ duplici vaſe vitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur: nam hæ ſufficienter amareſcere cognoſcuntur, nec tantillum quidem dulcedinis guſtantibus præbent. Evenit ſanè hoc, quoniam balneum ſua ipſius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conſervat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in vaporem vertantur, quemadmodum cum illis fieri ſolet, quæ carbonum, & lignorum violento igne in auram evaneſcere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à vitreis organis quibus eliciuntur, nullam aſcititiam qualitatem recipiant. Quare ſatius, mea quidem ſententia, eſſet, ut otium, quod lupereſt, conſumerent monachi in re chriſtiana, & medici in re medica, & ſinguli de arte ſua bene mereri diſcerent: vel ſaltem quiſque quam recte inſtituit, vitam ſequeretur. Abſinthii meminit Galenus lib. 6. ſimplic. medicamentorum ſic inquiens: Abſinthium adſtrictoriam, & amaram, & acrem ſimul qualitatem poſſidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & deſiccans. Proinde biliosos ventris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per urinas evacuat. Magis autem quod in venis eſt bilioſum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam, oblatum nihil adjuvat. Sic neque ſi in

Abſinthii vires ex Galen.

*VIII. ABSINTHIUM SERIphium Gallicum. *

* IX. ABSINTHIUM SERIphium latifolium. *

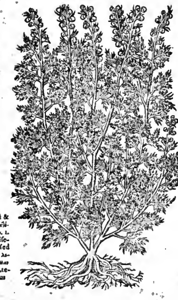
thoraci

thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara, valentior est. Porrò quòd insit quoq; acrimonia, idcirco majori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam ejus temperiem secundùm primas circumscribere facultates (etsi anomœomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertii. Succus autem ejus longe quàm herba ipsa, calidior est. Sed cùm de absinthio marino, sive Seripho ageret lib. 8. simpl. med. Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Diosc. cùm tradiderit magis cum Abrotono convenire Seriphium, quam cum absinthio. Quamobrem relinquitur suspicio, quòd aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librariorum incuria depravata.

Nomina. *Herba quæ Græcis ἀψίνθιον, Latinis item Absinthium appellatur: Arabibus, Affinthium: Italis, Assenzo: Germanis,* Wermuth/Ech: *Hispanis, Asensios, Alosna: Gallis, Aluyne, & Absince: Bohemis, Pelymenk: Polonn. Pyolim. Absinthium Ponticum, Græcis, Ἀψίνθιον ποντικόν: Italis, Assenzo Pontico. Absinthium marinum, sive Seriphium: Græcis, Ἀψίνθιον θαλάσσιον, Italis, Assenzo marino: Aquilejensibus, Santonio. Semen sanctum: Italis, Seme santo & semenzina.* 10

Absinthium quasi ἀπίνθιον Comicis, quasi impotabile, propter insignem amarorem, ὃ ἐν αὐτῷ πίνειν διὰ πικρότητα. Etsi Theophr. tantùm Absinthii in Ponto provenientis 9. hist. 18. meminerit, ejus tamen viginti differentias in Phytopinace recensuimus, de quibus in historia: in præsens tantùm de iis, quas Matth. & Cam. in sua edit. exhibuere. I. Absinthium Ponticum, seu Romanum officinarum, seu Diosc. C.B. Absinthium, Brunf. Trag. Matth. Cord. in Diosc. & hist. Lon. Cæs. Absinth. vulgare, Fuch. Ges. app. Lac. Lob. Lugd. Cast. Tab. Absinthium commune, Ges. hor. (cui & Romanum) Cam. Absinth. Santonicum, Dod. gal. Rocardi, Absinth. Ponticum Ruellii & Trincavellæ, Absinth. latifolium, Dod. fol. Absinth. nostrum 20 rusticum, Thalyo. Absinth. rusticum, Apuleio. Absinth. majus & vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. commune latifolium amarissimum. Joh. Bauhino. II. Absinthium ponticum montanum, C.B. Absinthium commune minus, Ges. hor. Absinth. montanum, Cam. ad Matth. Absinth. montanum seu Romanum, Tabernæmontano. Hoc vulgari simile, nisi quòd exiliora omnia, & amaritudo sapore & odore gratior, in altis montibus proveniens. III. Absinthium ponticum tenuifolium incanum, C.B. Abrotanum minus, Trag. Abrotanum fœmina, Fuch. fol. Lug. Ges. hor. cui Absinthii potius genus, Abrotanum album, Cord. in Diosc. Absinth. Ponticum, Fuch. in icon. Matth. Dod. gal. Lac. Lugd. Tab. Absinth. ponticum vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. Santonicum, Ruellio & Cæsal. Absinth. Galatium; Sardonium Diosc. Lob. Absinth. tenuifolium, Dod. fol. Absinth. Romanum Mesue, Turnero. Absinth. Romanum vulgo, Thalyo. Hoc duum est generum, alterum incanum, alterum cauliculis purpurascentibus, foliis supina parte viri- 30 dioribus: mediæ inter Absinth. & Abrotanum naturæ videtur. IV. Absinthium maritimum lavendulæ folio, C.B. Absinth. marinum, Matth. Cæs. Lugd. Absinth. Seriphium, Lac. Absinthium angustifolium, Dod. fol. Lugd. Absinth. latifolium marinum, Camer. Artemisia marina. Lob. Tab. V. Absinth. maritimum foliis laciniatis, C.B. Artemisiæ marinæ folia incisa, Lob. Absinthii angustifolii ramulus foliis scissis, Dod. fol. Absinth. marinum Patavinum, Clus. hist. Pann. Artemisia marina, Lob. Lugd. Hoc à priore tantùm foliis in lacinias divisis variat, quod potissimùm contingit, si ex maritimis locis in hortos transferatur, quemadmodum in horto Medico Patavino notavimus. VI. Absinth. capilli veneris folio, C.B. Absinth. Seriphium Ægyptium, Matth. Lugd. Absinthium peregrinum sive Ægyptium Advers. Lob. Absinth. Ægyptium, Lob. Tab. VII. Absinthium Seriphium Alexandrinum, C.B. Semen sanctum, Matth. Lob. Lugd. Sementina, Dod. fol. Taber. Santonicum, 40 Lon. Absinthium marinum & seriphium, pharmacopæis Alexandrinum semen, quibusdam sanctum semen & Zinæ semen, Cord. in Diosc. & hist. semen Zedoariæ, Advers. Abrotanum mas, Anguillaræ, feminis hujus contra lumbricos usus, eligendum magnum non pulverulentum & odoratissimum: ex Ægypto ad nos adfertur. VIII. Absinth. Seriphium Gallicum, C.B. Absinthio pontico simile est, at foliis majoribus, lanugine albis: flosculis croceo robore variegatis, quibus semen minutum, amarum acre, succedit. Plan- 50 ta amara est, odorata, in maritimis Massiliensibus proveniens, quod etiam in litore Veneto notavimus. Seriphium vulgare, perperam Diosc. Lob. in icon. at Camer. in suo Matth. Absinth. Seriphium vulgò dictum nominat. IX. Absinth. Seriphium latifolium, C.B. Santonici species majuscula & longiusculis foliis, Cam. in Matth. & Lob. in suis observationibus, Absinth. Xantonicum vulgare.

I. ABROTONUM MAS.

a Meū & Ca. Λεπτό-καρπον. i. gracilisemine, sed Orib. λεπτόφυλλον legit. i. tenuibus foliis.

Ἀβρότονον. ABROTONVM. CAP. XXV. 60

ABrotonum duorum est generum. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candicat, circum ramulos foliis seriphi modo, minutim incisis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodit, suaviter olet, cum gravitate quadam, & amaro gusto. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas vocatur, sarmentosum, a gracilibus ramulis uti absinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Utriusque semen crudum tritum,

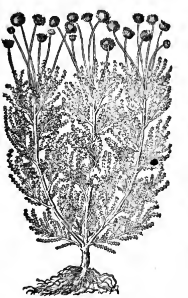
tritum, & fervefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, convulsis, ruptis, coxendicibus, urinae angustiis, mensibus suppressis, aut remorantibus. In vino potum exitialium venenorum antidotum est: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum vino potum prodest, privatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum venena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane tritum cum farina hordeacea, decoctumque tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

Abrotonum duplex.

ABrotonum mas planta est vulgaris notitiae. Cujus duo observavimus genera, hortense, & per se in campestribus nascens, tenuioribus foliis, minutiore semine. Mas sarmentosa est planta, caulibus gracilibus veluti absinthium. Folia habent tenuia, numerosa, longiusculaque, odore gravi: sed medicato. Flores mittit exiguos, semen minutum, rotundum, copiosumque, ramulos ferè totos comprehendens. Quod verò foemineo generi adscribunt, non omnibus notum est: non adeò, quòd & ipsum frequentissimum non seratur in hortis, sed quòd à paucis pro Abrotono foemina cognoscatur. Quandoquidem id alii Cypressum, alii Santolinam vulgò appellant, alii verò marinum esse absinthium existimant. Sed ii profectò falluntur: quippe Santolina vulgò vocata, nil sanè aliud est, quam Abrotonum foemina. Quod primùm (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam repraesentet, unde & à quamplurimis Cypressus vulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet foliis, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, aestate & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Postremò quòd in universum suaviter oleat cum gravitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam vulgus Cypressum, sive Santolinam appellat, esse Abrotonum foeminam. Hinc itaque Fuchsium alioqui rei herbariae gnarum, errasse crediderim, quòd pro foeminei generis Abrotono plantam subjecerit ab eo longè diversam. Qui etsi Santolinam seorsum postea depinxit, non tamen eam Abrotoni foeminae nomine agnovit, sed herbarium, ut arbitror, vulgum secutus, eam Chamaecyparissum hoc est pumilam cupressum nuncupavit, ejusque nullam a Graecis factam fuisse mentionem falsò credidit. Caeterùm quòd Gorltienses Abrotonum marem Veronicam appellent, ea sanè planta mihi in mentem venit, quae recentiorum quibusdam VERONICA vocatur, magnis (ut ajunt) insignita viribus. Hac duûm est generum. Mas, quae humi repit, caule est dodrantali aut minore; rubescente, lanuginosoque: foliis oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis loculis formam referentibus. Radice nititur tenui, quae in plures divaricatur partes. Nascitur locis incultis. Foemina caule exit lanuginoso, foliis rotundioribus, minimè laciniatis, subpinguibus. Flores profert in luteo purpurascentes: semen in vasculis rotundis inclusum: radicem verò maris aemulam. Nascitur in locis asperis & incultis: floret Junio mense. Gustu quidem, adstringens, & amara est: unde conjicere licet, eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi vi praeditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior est. Medetur cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus. Sunt qui dicant quendam

Abrot. foeminae descripe. *Fuchsii error.* *Chamaecyparissus.* *Veronica.* *Veronica duplex.* *Foemina.* *Veronicae vires.*

II. ABROTONUM FOEMINA.

III. VERONICA MAS.

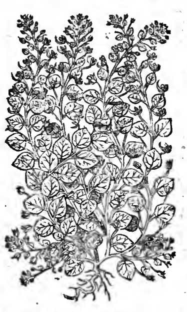

Francorum regem elephantiasi laborantem, a venatore suo hac tantùm herba fuisse sanatum. Tumores praeterea in universum discutit, praecipuè qui in cervice emergunt. Nec desunt, qui illam summis laudibus efferant ad pestiferas febres, & ad pestilentia affectos, quibus propinari praecipiunt siccae pulverem, drachmarum duarum pondere, una cum theriaca drachmis ex vino meraco: cum hoc tamen, ut illico sudent affecti. Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aqua utiliter contra tussim, & vitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & suppuratos juvat. Aperit quoque jecinoris & lienis oppilationes, uterum, renes & vesicam expurgat. Sed ut nostrum sequamur institutum, jam abrotoni medicina reddenda

* IV. VERONICA MAS supina. *

V. VERONICA FOEMINA.

Abrotoni vires ex Galen. *reddenda sunt ex Gal. qui li. 6. simp. med. ita de ejus viribus posteritatis memoriæ scriptum reliquit: Abrotonum calidum, & siccum facultate, in tertio ordine seu recessu post media situm est. Invenimus autem ejus temperamentum non minimè quidem & ex gustu ducta conjectura, utpote cùm sit admodum amarum. Porrò saporem ejusmodi, cùm terrena sit essentia, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaq; non instrenuè & excalfacit, & desiccat. Nam sive comam cum floribus (reliqua enim ejus palea inutilis est) contusam ulceri puro illinas, mordax, & irritans videbitur, sive eo in oleo macerato, caput, aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur eos ante invasionem rigorum hoc voles confricare, minùs utiq; rigore concutientur: imò & sensu quidem protinus ubi admotum fuerit, ipsum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par est, nimirùm cùm sit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi & incidendi quandam vim habeat: sed & quòd magis quàm Absinthio ipsi necessariò insit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex gustu: paucissimæ siquidem acerbitatis particeps Abrotonum est non paucæ verò Absinthium. Deinde ex eo quòd inimicum sit stomacho Abrotonum, velut etiam Seriphium: gratum verò & amicum Absinthium. Siquidem de istis suprà ostensum est, quòd amarum ipsum per se omnifariam infensum sit stomacho: austerum verò, aut acerbum, aut in summa adstringens stomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ invicem permistæ fuerint, quæ vehementior fuerit, ea utiq; vicerit. Cæterùm Abrotonum ustum, calidum & siccum facultate est, magis adhuc quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa enim ulcerib. humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conveniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputiis sunt, competere videntur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino scilicet, aut raphanino, aut sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoq; segnius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium est partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax est, & calidum: quas utiq; maximè ejus facultates novisse oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Hactenus Gal.*

Abrotoni fœ. vires. *Atqui nobis quoq; dicendum est, quòd Abrotoni fœminæ folia sicca, & in pulverem trita dantur perquàm utiliter ex aqua parthenii semidrachma pondere, ad sistenda alba fœminarum profluvia, si continuis decem diebus, aut pluribus sumantur à jejunis: & deinde interpolatis diebus.*

Nomina. *Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Caisum, Kesum seu Gaissum: Itali, Abrotono: Germani,* Stabwurtz/ Schoßwurtz/ & Gertwurtz: *Hispani, Abrotono, & Hierva lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Bohemi, Brotan. Poloni, Bozedrzewko. Cæterùm Abrotonum fœminam vocant Itali Santolina: Germani* Cypressen: *Bohemi Cypressen: Poloni Cyprys: Galli, Cypres de jardin. Veronica ita Germanorum officinis vocata, Italis Veronica: Germanis,* Ehrenpreiß/ *aut* Grundheil. *At Veronica fœmina: Italis, Veronica fœmina: Germanis,* Ehrenpreiß Weiblein.

Abrotanum *διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, ἢ ἁπαλὸν φαίνεσθαι: ἄλλως ἢ διὰ τὸ δυσωδὲς εἶναι*, ut Nicandri testatur interpres, quòd conspectu tenerum, molle & delicatum appareat: aut quòd gravem acremq; & difficilem halitum spiret. Aliud mas cujus quinq; differentias: aliud fœmina, cujus octo differentias notavimus. I. Abrotanum mas angustifolium majus, C.B. Abrotanum mas, Brunf. Matth. Lac. Lobel. Dodon. gal. & fol. Lugd. Taber. Cam. Cæs. Cast. Abrotanum nigrum seu mas, Cord. in Diosc. & historia. II. Abrotanum fœmina Dioscoridis, C.B. Abrotanum fœmina, Brunf. Matth. Lob. Cast. Lugd. Cam. Taber. Chamæcyparissus & nobilis Chamæpitys. Trag. Chamæcyparissus, Fuch. Dod. gal. Ericio Cor. Lon. Cor. in Diosc. Gesf. hor. Centonia, eidem, Cupressus herba, Cord. in Diosc. Santolina, Anguil. Santonicũ minus, Cord.

Cord. hiſt. Santolina altera, Dod. fol. Sanctolina, Cæſal. cui Abrotanum Theophraſti, & Abrotanum campeſtre Plinii. Criſpula Alexandrina, Herba Cancri, Sylvatico. Hæc variat foliis magiaminusvè denticulatis, craſſioribus, tenuioribus: candidioribus, viridioribus: flore majore & minore: odore jucundiore, minùs jucundo & unctuoſo, quare quinque differentias Dodonæus propoſuit. III. Veronica mas erecta C. B. Veronica mas. Matth. Caſt. Lug. Veronica recta mas, Lob. Veronica vulgaris recta major, Cluſ. hiſt. Pan. Veronica aſſurgens, Dod. fol. Hæc duplex, major, quæ latiore folio & longiore ſpica: minor, quæ anguſtiore folio & breviore ſpica. IV. Veronica mas ſupina, C. B. Teucrium, Trago. Veronica mas, Fuch. Lon. Tha. Lugd. Veronica vulgò dicta, Geſ. hor. Betonica Pauli, Dod. gal. Veronica major ſeptentrionalium, Lob. obſ. Veronica vera & major, Lob. icon. Veronica mas ſerpens, Dod. fol. Veronica major, Cam. Veronica, Tab. Auricula muris tertia, ad Myoſotidem Dioſcoridis referenda, Cæſalpino. Cùm hæc officinis Germaniæ ſit vulgaris, & viribus illa præferenda ſit, ejus iconem adjicere lubuit. V. Elatine folio ſubrotundo, C. B. Veronica fœmina, Fuch. Matth. Geſ. hor. (cui toto genere à Veronica differre videtur) Lonic. Caſt. Lugd. Cæſal. Dod. fol. Cam. Elatine Dioſcoridis, Lob. Elatine prima, Taber. Elatine altera folio rotundo, Thalyo. Verbaſculum quorundam, Lugdunenſi.

Ὕσσωπος. HYSSOPUM. CAP. XXVI.

HYſſopum, herba nulli nòn cognita, duum genetum eſt, montanum, & hortenſe. Optimum eſt Cilicium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumq; peripneumonicis, diuturnæ tuſſi, ſuſpirioſis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, ſi cum melle delingatur, craſſum humorem per alvum extrahit, decoctum ex aceto mulſo eporum. Ad ſubducendam alvum cum ficis viridibus detritis manditur: vehementiusq; addita iri, cardamomo, autirione, dejicit: colorem in corpore fovet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum fico nitroq;, inflammationibus quoque ex vino illinitur: cum fervente aqua impoſitum ſugillata diſcutit: cum decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum acero dentium dolorem in collutione ſedat: inflationes auricularum vaporis ſuffitu diſcutit.

I. HYSSOPUM.

II. HYS. CÆRULea folio diſſecto. *III. HYS. ALBO vel rubro flore.*

NOn modò ſunt, qui dubitent, an vulgare Hyſſopum legitimum appellari poſſit, ſed & qui certò credant, id ipſum cum Dioſcoridis Hyſſopo nullam habere cognationem. Horum opinionem ſequuntur monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, argumento quòd ſcripſerit Dioſcorides (ut Marcellus interpretatur) Origanum Heracleoticum folio eſſe hyſſopi, non tamen habere umbellam hyſſopi modo rotæ figura in orbem circumactam, ſed multifidam, & veluti diviſam. Qua quidem nota non viſitur in noſtrate Hyſſopo, ut quod flores ſpicatos preferat, non autem digeſtes in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitaverint, an vulgare Hyſſopum legitimum ſit: hi verò crediderint, eo omnino eos eſſe deſtitutos. Cæterùm mihi jam compertum eſſe puto, hos omnes in dubio & errore verſari, perverſa Marcelli interpretatione deceptos, quandoquidem ſe aliter habet vulgata Dioſcoridis lectio (cui etiam Oribaſius & vetuſti quidam Græci codices adſtipulantur) quàm verterit Marcellus: ita enim Græcè legitur: Ὀρίγανος ἡρακλεωτικὴ, οἱ δὲ κονίλην καλοῦσιν, φύλλον ἔχει ὑσσώπῳ ὅμοιον. σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς ἀλλ' ὥσπερ διῃρημένον id, eſt, Origanum Heracleoti-

Hyſſopi conſideratio.

Opinio reprobata.

Hyssopũ vulgarẽ esse legitimum.

cleotitum, quod alii Cunilam vocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam: Hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est, non comparasse Dioscoridem origani flores ipsis hyssopi floribus ut perperam Marcellus vertit, cùm absolutè dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano umbellam esse non in rotæ modum orbiculatam, sed veluti multifidam. Illud insuper hac in re non parvam ambigendi ansam præbuit, quòd Dioscorides lib. 4 in Chrysocomes capite prodidit, cùm inquit: Chrysocome palmi altitudine fruticat, comam habens specie corymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti judicio Dioscoridis verba accuratè perpenderit, illa sanè nihil eorum sententiæ refragari comperiet, & Hyssopum, quo passim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in plantis coma probatissimorum auctorum testimonio, non solùm de floribus, & corymbis intelligitur, sed etiam de foliis, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam venustate plantam totam, vel summa ejus exornent. Unde rectè Plinius lib. 12. c. 25. balsamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. 4. Georgicorum perpulchrè cecinit.

Coma in plantis quid.

Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est foliis, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsis corymbis, quibus fortasse in universum scatet. Quamobrem hic nullus, quantum equidem sentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopum communis usus, verum legitimumq; sit, nobis manifestè demonstrat Symphytum petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia, vulgari hyssopo similia proferat. Nam cùm scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origanum verò folia habere hyssopi clarissimum præbet argumentum, quòd hyssopum, quo passim utimur, sit verum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, nempe montanum & hortense, & utrunq; genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum, sed omnem quoq; litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quod cùm Dioscorides congeneres, vel similes plantas seriatim conjunctéq; describere consueverit, statimq; post hyssopum stœchadem repræsentaverit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum æmulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hactenus iverunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) in omnibus polleat viribus, quas ibi reddidit Dioscorides. Postremò cùm idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, miror sanè, cur quidam, qui vulgare nostrum illegitimum faciunt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cùm non solùm in hortis Dioscoridis habeatur, sed etiam in montibus. Dixi sententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam, quousq; qui nobis refragantur, utrunq; afferant Hyssopum, quibus umbella insint. Hyssopum, montanum in comitatu Goritiensi Salvatino monte frequentissimum nascitur, facie, floribus, & coma hortensi non absimile, (nisi quod hirsutius sylvestriusq; apparet) rudioribus foliis & asperioribus, & gustu amarioribus, nec usq; adeò acribus. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, fitq; hortensi simile, exuta sylvestri natura. Itaq; dicimus nos, Hyssopum plantam vulgaris esse notitiæ, haberiq; ubiq; ferè ad manus, non solùm hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis sesquipedalibus: foliis in universo caule oblongis, circumquaq; per intervalla prodeuntibus, duriusculis, odoratis, & gustatu fervidis, amariusculisq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus spicatis, cærulei coloris. Radix multifida & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abstergit. Adversatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis pruriginem tollit. Juvat comitiales, quoquo modo iis præbeatur, sed valentius id efficit, in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubii, & Castorei, singulorum semidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, assæ fœtidæ scrupulus 2 teruntur deinde omnia, & cum succo ejusdem hyssopi formantur catapotia septem, è quorum numero una tantùm datur quolibet vesperi, cùm se dormitum recipit affectus. Hyssopi paucis meminit, Gal. lib. 8. simp. medicam. sic inquiens: Hyssopum desiccat, & excalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque vires, descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facilè dejicit, quamvis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit addito fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit Hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum nervorum affectus: quòd non modò mundet, sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaq; pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam invitat, menses & urinam ciet, & febrium humores excutit: visum acuit. Melle commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum quod tum foliis, tum floribus paratur, nervos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum atq; etiam hæc omnia efficacius præstat: hactenus Mesues. Cæterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ vulgò ab aliquibus GRATIOLA vocatur, ab aliis Gratia Dei, à quibusdam etiam ut à Forojuliensibus Stanca cavallo, quòd equi ejus pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ii, omnium ferè judicio, evidentius hallucinati sunt, quàm ut pluribus demonstrari sit opus. Quoniam verò in Gratiola herba sic dicta sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginosis, provenit etiam in palustribus. Herba est, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, foliis hyssopi latioribus, & longioribus, florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentẽ quæ caulem ambiunt. Gustu herba hæc amarissima est, quo etiam quadantenus adstringens sentitur. Excalfacit, incidit, attenuat, aperit, dejicit, abstergit, vulnera glutinat, alvũ vehementer purgat,

Hyssopũ montanum.

Hyssopi hist. Matth.

Hyssopi vires Matth.

Hyssopi vires ex Galeno, & Mesue.

IV. GRATIOLA.

Gratiolæ hist. & vires.

non

tam recens quàm sicca sumpta, bilem pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & superposita. Qui hanc plantam Mesues Eupatorium esse contendunt, omnino caecutiunt. Herba ὕσσωπος Graecis dicta, Latinis Hyssopum appellatur: Arabibus, Cyse, Jusa, seu Jabes: Italis Hyssopo: Germanis Kirchen Hysop und Kloster Hysop: *Hispanis, Hyssopo bierva, & Hissopilho bierva: Gallis, Hissope: Bohemis Hyssopo: Polonis Izop.*

Hyssopum Graecorum, si caput Dioscoridis de Origano Heracleotico & Oniti, caput item de Chrysocome consulamus, longè diversum esse ab officinarum Hyssopo, clarum cuilibet fiet, ut in historia nostra exponemus: etenim Officinarum Hyssopus ad Symphytum petraeum Dioscoridis referendus videtur: cujus aliquot notavimus differentias. I. Hyssopus vulgaris caerulea, C.B. Hyssopus, Brunf. Trag. Lacun. Lonic. Cord. in Diosc. Taber. Cam. Hyssopum, Matth. Cast. Hyssopus hortensis, Fuch. Hyssopus communis, Dod. gal. Hyssopus vulgaris, Gesf. hor. Dod. fol. Hyssopum vulgò dictus, Caesal. Hyssopus sativa, Cord. in hist. Hyssopus sativus vulgaris, Lugd. Hyssopus Arabum, Mesue & officinarum, Lob. Communiter ex una parte floret, aliquando utrinque florifera: aliquando spica brevi & rotunda: habetur quae odore moschi à vulgata differt. II. Hyssopus caerulea folio dissecto, alias à vulgari non discrepans, quare tantum ramum exprimi voluimus. III. Hyssopus albo vel rubro flore, C.B. Cam. Hyssopus albis floribus & Arabum flore rubro. Lob. Lug. Hyssopus Arabum, Taber. Rubra flores una serie tum ordine saepius digestos habet, aliquando & utrinque. IV. Gratiola centauroides, C.B. Gratiola Matth. Dod. gal. (cui Centaurii minoris species videtur) & fol. Lob. Cast. Lugd. Gratia Dei, Lacu. Anguil. cujus semen vult Arabibus Gilbenech dici: Gratia Dei altera, Caesal. Limnesion seu Centauroides, Cord. in hist. Papaver spumeum Dioscoridis esse, suspicatur Anguillara. Eupatorium, Mesue, ex Cordi sententia. Gesn. de hortis. Variat flore, qui purpurascens, albus rarius luteus: aliquando integris foliis, aliquando & frequentius crenatis. V. Gratiola minor, ex radice aliquando crassiore, aliquando tenuiore ac fibrosa albida, caules exurgunt erecti, aliquando plures, ut fruticosa sit, aliquando unicus subrufus, rotundus, striatus, cubitalis, quem cingunt folia Polygoni masculae (aliis Hyssopi) aemula, alternatim disposita, pallidè virentia, pediculis carentia: ex quorum alis singuli flores ex oblongis calyculis prodeunt quadrifolii, eleganter caerulei, quibus succedunt vascula oblonga, semina minuta subfusca continentia. Haec omnis odoris expers est, & penè insipida, licet aliqui nitrosum, alii subdulcem in ea saporem notarint. Haec variat foliis, est enim altera latioribus, quae altius exsurgit, altera angustioribus & oblongis, quae palmaris. Junio Mense florent. Nascitur locis humidis, aliquando & uliginosis, quam legimus primùm in Patavinis paludibus, ubi latioribus est foliis & ad portam S. Justinae: dein circa Monspelium in rivulis, ubi Anagallidem aquaticam vocant: tum in Alsatia non longe Mulhusio, locis udis: quae verò angustioribus est foliis, Monspessuli etiam provenit ad Gramuntium lucum. In Hassia sunt qui notarint, & Halimum aquaticum vocant: sic & in Franconia Camerarius, cui Hyssopoides: Joh. Bauhino, Hyssopifolia: Gesn. in libello de collect. stirpium Gratiola minor: Cordo in obser. Graß Poley dicitur.

* GRATIOLA MINOR. *

Στοιχάς. STOECHAS. CAP. XXVII.

STœchas, juxta Galliam in insulis ejusdem nominis è regione Massiliae gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus surculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & *a* aliquantum acris: cujus decoctum, hyssopi modo, ad pectoris vitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur. *b* Viscera omnia, & universum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat }.

a Marg. ὑπόδριμυς, quodam modo subamara. *b* Cōclusa in meo exemplari, & Catacuzeni desunt.

STœchadem officinarum vulgus Sticados appellat. Nascitur haec non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex adverso Massiliae in insulis, quas Stœchadas vocant; sed & in Arabia, unde cum aliis mercimoniis, quae ex Alexandria advehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quam à seplasiariis, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etsi Massiliensis pelago stœchas plerunq; Arabicae vicem expleat. Provenit praeterea in nonnullis Italiae locis, verùm ea caeteris in Italia praestat, quae ex Gargano Apuliae monte advehitur: quanquam omnium probatissima est peregrina, quae ex Arabia defertur. hanc deinde sequitur, quae in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primùm nomen adinuenit. Est itaq; stœchas lavendulae non absimilis, foliis oblongis, crassis incanisq; acervatim in universo caule exeuntibus caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis. Flores edit Thymi modo subcaeruleos in spicatis, oblongisq; capitulis, in quibus semen oritur melyssophylli non absimile. Radix est illi lignosa ac multifida. De Stœchade vires scripsit Galenus l.8. simp. med. ubi sic inquit: Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Caeterùm temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit, & ex attenuata altera terrena copiosiore, à qua utiq; amara est. Ob utrorumq; verò convenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Supra namq; ostensum est, quòd quae ex ejusmodi es-

Stœchadis consideratio. Stœch. descriptio. Stœchadis vires ex Gal.

Mesu. de Stœch.

STOECHAS.

Nomina.

semen constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Hujus quoq; meminit Mesues, ita de ejus viribus disserens. Stœchas dejicit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, nervos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunq; sint, ideoq; comitialibus conveniens remedium habetur, addita scilla, aut ejus aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsis tum decocto, tum vapore fiunt, occlusos narium meatus aperiunt: nervorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna viscera frigido humore affecta roborant. Abstinendum tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum ventriculus sit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauseam commovet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo universum afficit corpus. Quæ planta Græcè στοιχάς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè Astochodos, Astuborados sive Astuchudes: Italicè Stechade, seu Steca: Germanicè Stichaskraut: Hispanicè Cantuesso: Gallicè Stechados: Bohemicè Stechas.

Stœchas duplex est officinis, Arabica, de qua nunc, & Citrina. Arabica ea est, quam Dioscorides hic proposuit, quæ à loco natali Stœchas dicitur: sunt qui rectius stachyn, quasi spicam dici velint. Hæc habetur foliis integris, quæ vulgaris est, altera serratis & crispis, est & tertia cujus cauliculi foliis nudi sunt. Dicitur Stæchas purpurea. C.B. Stæchas, Trag. Matth. Lac. Dod. fol. Lon. Lob. Cast. Lugd. Stichas Fuchs. Dodo. gal. Stichas Arabica, Cord. in Diosc. & hist. Stæchas vel Stychas, Ges. hor. Stæchas prima, Clus. hist. Hisp. Stæchas Arabica, Cam. Spica Italica sylvestris, Cæsalp. Quæ ex Arabia adfertur, densioribus est ramulis, quàm sit Gallica vel Italica.

ὀρίγανος. ORIGANUM. CAP. XXVIII.

a Cat. τραχυώδη.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam vocant, folium habet hyssopo non dissimile: *a* umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam: semine in summis virgis haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum vino potum demorsis à serpente convenit: qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, iis ex passo: si verò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur: ruptis, convulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per alvum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, psoras, tegiumque morbum, decocti jus in balneis prodest. Succus virentis, tonsillas, uvam, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit: aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo & cæpis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, vomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo vase per dies bis vicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herbæ autem substratu serpentes fugantur. Quæ Onotis appellatur candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen veluti conjunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Sylvestre origanum, aliqui Panaces Heraclion, alii Cunilam vocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Foliis est origani: ramulis tenuibus, *b* dodrantem altis: in quibus *c* [umbellæ anethi insunt] flores candidi, radix tenuis, supervacua. Peculiariter percussis à serpente folia, & flores ex vino poti auxiliantur.

b Cat. θαμνώδη i. fruticantibus.
c Deest in meo & Cat.

Τραγορίγανος. TRAGORIGANUM. CAP. XXIX.

a Meum θαμνίσκος i. exiguus frutex, sed Ca. habet θάμνος simpliciter.

TRagoriganum *a* tenuis frutex est, sylvestri serpillo aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis lætius, virentiusq; invenitur, & latioribus foliis, satis glutinosum. Alterum exilibus surculis ac tenuibus foliis, quod aliqui prasium vocavere. Optimum est Cilicum, & Cretense, & Smyrnæum, & in Chio, Cooq; proveniens. Omnia excalfaciunt, urinam cient, alvo accommodantur. Decocto potobilem dejiciunt, lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ venena in vino bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus ex melle, in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur: item si à maritima jactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores verò cum polenta illita discutiunt. *

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ἡ ὀρίγανος, καὶ ταύτης ῥίζαι ἑψόμεναι πινόμεναι, καὶ ὡς ἐγκάθισμα καταψύχουσι πρὸς χρόνιον ὕπνον κατοχήν, καὶ πρὸς θηριοδήκτους, καὶ πρὸς δηλητήρια, καὶ πρὸς βῆχα χρονίαν, καὶ κνησμὸν καὶ ψώραν. i. faciunt hæc eadem quæ & Origanus. Nam radices ipsius decoctæ pro potu, aut insessionibus faciunt ad diuturnum soporem, & ad morsus viperarum & venena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.

Origani historia varia.

VAria ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus li. 6. c. 2. de plantarum historia duo tantùm constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius verò li. 20. c. 17. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heracleum origanum subjunxit, quod tria habere genera prodidit. Unum nigrius, latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusq;, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocavere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus verbis Plinius deprehenditur, non sine errore

Tragori-

Tragoriganum cum Origani generibus confudiſſe, quod Heraclii nomine, quod conſtat Origani genus eſſe, duas illas Tragorigani ſpecies, quæ à Dioſcoride redduntur, hujus ferè imitatione expreſſerit: licet tertium quoq; addiderit ex alio fortè authore, niſi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere ſumpſerit, & ſimul confuderit. Sed dimiſſo alio-

Plinii lapſus, Tragoriganum cũ Origano confundentis.

I. ORIGANUM HERAcleoticum.

II. ORIGANUM onitis.

III. ORIGANUM ONItis folio ſubrotundo.

*IV. ORIGANUM VULgare.

V. TRAGORIGANUM.

rum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem propofuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum, aut in Italia non oriri, aut inibi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Brasavoli opinio rejecta. *Etsi Brasavolus Ferratiensis medicus nostra ætatis clarissimus asserere videatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum vulgò ab omnibus vocitatur. Verùm huic (pace ejus dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimavi, quòd sua sponte in campestribus, 10 apricis, clivosisq; locis & montibus proveniat, quod folia mittit amaraci majora, subhirsutaq; caules complures pilosos, flores in summitate purpureos in umbellæ multifidæ modum, radice summa tellure vagante, purpurascenti admodum umbel-[...] Nam quamvis à Dioscoride una tantùm sylvestris origani species describatur, floribus candidis, nil tamen obstat, quin in aliis quoq; à Græcia regionibus una, vel altera ejus species floribus differens gigni possit. Atqui si qui tam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si velint, item pseudoriganum nuncupare.* Origanum ex Creta. *Siccum origanum, quod Venetias è Cre- 20 ta, ubi provenit, ut & in Cypro & aliis Aegæi maris insulis (quemadmodum & Onitis) advehunt, flore est albo, acerrimo gustu fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum, (quanquam apud plerosq; Heracleotici, vel alterius nomen sibi falsò vendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus, sed etiam quòd gustatu linguam admodum vellicet. Siquidem hinc facilè conjici potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse valentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt ejus non solùm præstantis 30 doctrinæ sed etiam ingenii, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumq; è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quod satis Dioscoridis historiæ respondeant, hic pictura exprimenda duximus.* Tragoriganum. *Tragoriganum verò (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cujus etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Forojuliensi agro, foliis serpilli æmulis, sed gustu pulegii. Unde non abs re statim post ipsum pulegii meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere differens Galenus lib. 8.* Origani vires ex Gal. *simplicium medicamentorum, sic inquit: Origanum Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quam quidam Panaces Heraclium, alii Conylam cognominant, valentior utraq; est. Omnes verò incidendi, extenuandi, excalfaciendiq; facultatem possident: hæc q; tertio excessu obtinet. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumsit etiam adstrictionis 40 quippiam: hæc Galenus. Ex cujus doctrina patet, rectè eum iis agi, qui sylvestre ex Creta petitum suis medicamentis inserunt. Origanum vulgare, excalfacit quidem, quod gustu subacris sentiatur, & siccat quoq; similiter, sed haud strenuè. Aperit, digerit, incidit & resolvit, sed longè mitius quàm præscripta Origani genera. Planta græcis ὀρίγανον, Latinis pariter* Nomina. *Origanum vocatur: Mauritanis, Faudenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis,* Wolgemuth/ rothe Dosten/ und Costenz: *Hispanis Oreganos: Gallis Origan, aut Mariolaine bastarde: Bohemis Dobramisi: Polonis Czyruvonal ebeothka. Origanum vulgare vel potius Pseuderiganum: Italis Origano nostrano. Germanis* Wolgemuth.

Origanum dicitur *διὰ τὸ χαίρειν ὄρεσιν*, ut Eustachius habet, allis *παρὰ τὸ ὁρᾶν ὠφελεῖν*, quia visus claritati conducit. I. Origanum Heracleoticum, C. B. Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Gef. hor Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. Origanum peregrinum primum, vel Origanum sextum, Trag. Origanum alterum, Cæsalp. 50 cui & Cunila Gallicana Plinii. II. Origanum Onitis, Matth. Lac. Lonic. Gef. hor. Cast. Lugd. III. Origanum Onitis folio subrotundo, C. B. Hoc caule purpurascente, & foliis subrotundis hirsutis cum Origano vulgari convenit, at spicis suis oblongis & elegantissimis Oniti simile, quæ purpureæ sunt, semen pusillum, ruffum, ut reliqua Origani genera, continentes. Hoc Monspelio ubi provenit, à Doctore Joh. Henrico Cherlero accepimus, cujus figuram primus Camerarius in suo Matthiolo, Origani Monspeliensis nomine exhibuit. IV. Origanum sylvestre, C. B. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Gef. hor. Cast. Taber. Cam. qui ad Heracleoticum Diosc. refert: Origanus sylvestris, Cord. in Diosc. Origanum. Brunf. Origanum vulgare, Trag. Matt. Lon. Gef. hor. Thal. Origanum vulgare sylvestre, Lugd. Agrioriganum sive Onitis major, Lob. Origanum Italicum, Cæsal. cui & Tragoriganum Dioscoridis, Cunila est bubula Plinio. V. Tragoriganum Matth. Lac. Cast. Lugd. Tragoriganum primum, Tabernæmontano. 60

γλήχων. PULEGIUM. CAP. XXX.

PUlegium herba vulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus ejicit. Pulmonis vitia ex melle, & aloe potum, extrahit, & convulsis auxiliatur: nauseas, stomachique erosiones ex posca permulcet: atram bilem per alvum exigit. Bibitur in vino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus objectum: gingivas arefacti cinere, corroborat. Illitum cum pollenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subvenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato varos extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum ejus ablutas prurigines mitigat: conversas vulvas corrigit: contra inflationes, duritiasque vulvæ in deffessio-

ſeſſiones convenienter adjicitur. Vocant alioqui blechona, quoniam dum floret guſtatum à pecoribus, balatum concitat. *a*

χλωρὰ δὲ τριβομένη πόα, καὶ μετ' ὄξους ἐπιπλαττομένη, θερμαίνει καὶ ἐρυθραίνει καὶ τὰ ἕλκη ῥυπαρὰ ἀνακαθαίρει, ἢ μὴν πέπτει. ἡ αὐτὴ τὰ ὑπώπια ἐξαλείφει, ὅτι αἷμα ἀνακαλεῖται. ὀσφραίνεται δὲ πρὸς τὰς ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίας, τὰς ἡλιακὰς ἐφήλεις αἴρει, κοπτομένη καὶ ἐπιτριβομένη, πραΰνει ὀδόντων ἀλγήματα, μετὰ οἴνου, καὶ μέλιτος, καὶ ἁλῶν περιεψηθεῖσα, ἢ μετὰ οἴνου καὶ μέλιτος μόνου, ἢ μετὰ οἴνου καὶ ἁλῶν ἴσων ἐν κεραμεῷ ἀγγείῳ θερμανθεῖσα, πίνεται κατὰ πρὸς τὸν λαγωὸν θαλάσσιον, καὶ ἄλλα δηλητήρια. ψώραν ἀποσμήχει πινομένη ἢ προστριβομένη. κονιορτὸς τῆς ξηρᾶς ἐπιπάσσεται μετὰ τὸ βαλανεῖον πρὸς ψυχρὰ τῶν ἄρθρων ἄλγη, χρὴ δὲ τινὶ σπαργάνῳ συγέλλειν, ἐφ' ᾧ τῷ δέρματι σύμφυσαι, ὅτι οὐ μόνον τὰ ἄλγη πραΰνει, ἀλλὰ καὶ ψυχρὸν μέρος θερμαίνει: Id eſt, viridis autem contrita herba, & ex aceto impoſita, & calefacit, & ruborem excitat, & tetra expurgat ulcera, quin etiam & concoquit. Eadem ſugillata emaculat, quod ſanguinem ad cutim trahat. Datur olfacienda contra animi diſſolutiones, & lipothymias: maculas quoque à ſole contractas delet contrita & illita. Præſtat eadem ad dentium dolores ex vino, melle, & ſale decocta, ſive ex vino, & melle ſolo, ſive ex vino, & pari ſale in fictili fervefacta. Præbetur aliter quoque potanda & adverſus marinum leporem, & ad alia quoque venena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Siccæ farina inſpergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus, ſed arcta faſcia liganda eſt, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc modo non ſolum dolores ſedat, ſed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catacuzeni exemplar.

Pulegium herba eſt humi repens, ſerpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: foliis amaraci æmulis, paulò tamen majoribus. Flores in toto caule per intervalla, propè foliorum exortum enaſcuntur, colore in purpuram langueſcente. Radix illi gracilis, & capilloſa, quæq; humi ſerpat. Naſcitur humecto, & uliginoſo ſolo. Tota planta odorata eſt, & guſtu acris, non ſine quadam amaritudine. Verùm etſi dubitaverint recentiorum quidam, an vulgare Pulegium legitimum ſit,

Pulegii conſideratio.

I. PULEGIUM.

*II. PULEGIUM ANGUſtifolium.

quòd ob ejus vulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis ejus faciem deſcripſerit Dioſcorides, non deſunt tamen rei herbariæ periti, qui velint Pulegium vulgaris uſus, Dioſcoridis aliorumq; antiquorum eſſe Pulegium. Hocq; argumento nituntur, quòd non modò experientia compertum ſit, vulgare Pulegium omnibus iis viribus eſſe præditum, quas ſuo tribuit Dioſcorides: ſed quod etiam Pliniana hiſtoria maximè reſpondeat. Plinio ſiquidem libro 20. cap. 14. duo Pulegii produntur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrumq; fert ſolum Italicum, utrumq; in Hetruria præſtantiſſimum gignitur. Quapropter eos apertè hallucinari crediderim, qui Pulegium communis uſus unam, vel alteram calamintha ſpeciem eſſe contendunt. Quippe quòd certò putem (ut infrà ſuo loco dicetur) omnia calamintha genera, quorum meminit Dioſcorides, à nobis jam diu fuiſſe reperta. Quin & illud Pulegium noſtrum legitimum eſſe oſtendit, quòd folio ſit Cretenſi dictamno ſimile, cui folia pulegio ſimilia reddidit Theophraſtus, item Dioſcorides, qui tamen illa majora fecit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis ſerunt, ac etiam in figulinis vaſis fovent diligenti admodum cultura, ſuis affectibus eo conſulentes. Ubi latius tota coma conſpicitur, & ſecundo calamintha generi (hanc enim illi aſſimilavit Dioſcorides) folio ſimile, acerrimo guſtu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum, de Pulegio diſſerens, ita ſcriptum reliquit: Pulegium cum acre, & ſubamarum ſit, valdè tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abunde magnum eſt ſignum, quòd illitum rubrificat, & quòd ſi quis diutius toleret, exulcerat quoq;. Quod verò extenuet ſatis indicat, cùm humida, craſſa & lenta ex thorace & pulmone

Pulegii duo genera Plin. Quorundam error.

Pulegii vires ex Gal.

excreatu facilia faciat, mensesq; moveat. Hæc Gal quibus addimus nos, pulegii decoctum urinas ciere, fœtum & secundas trabere, ictericos, hydrepicosq; juvare, omnibus capitis & nervorum affectibus, à frigiditate prognatis succurrere, visum acuere. Γλήχων herba sic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis Alnam, Alnegem seu Aluegen: Italis Pulegio: Germanis Poley und Hertz Poley: *Hispanis Poleo: Gallis Pulege & Pouliot: Bohemis Poleg. Polonis Poleji:*

Nomina.

Pulegium duplex est, latifolium & angustifolium. I. Pulegium latifolium, C. B. Pulegium, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. & hist. Lon. Cast. Cæs. Cam. Pulegium fœmina, Fuch. in icon. Pulegium aquaticum, Gesf. hor. Pulegium regium, Lug. Pulegium regium vulgatum, Lob. II. Pulegium angustifolium, C. B. Pulegium cervinum Gesf. hor. Cam. Lugd. Pulegium alterum foliis oblongis, Dod. fol. Pulegium angustifolium sive Cervinum Monspeliensium odoratius, Adverf. & Lob. Pulegium Massilioticum, Tabernæmontano.

Δίκταμνος. DICTAMNUM. CAP. XXXI.

a Cap. addit δριμὺ καὶ ... est mordax.

DIctamnum, aliquibus sylvestre pulegium vocatur. Cretensis herba est acris, a levis, pulegio similis, sed majoribus foliis, quæ tomento quodam, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, aut semen profert. Præstat omnia, quæ sativum pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modò, sed appositum quoq; aut suffitum, defunctos partus ejicit. Produnt in Creta capras sagittis percussas, hujus herbæ pastu eas excutere. Purgandi vim habet succus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos pedib. reliquove corpori aculeos, illitu refigit: ad lienis dolorem efficax habetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate & autumno. Radix ejus gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum vino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ venenato ictu sæviant, appensaq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & venenatis morsibus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

Ψευδοδίκταμνος. PSEUDODICTAMNUM. CAP. XXXII.

QUod Pseudodictamnum vocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eosdem effectus præbet, sed inefficacius multò.

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNUM ALTERUM. CAP. XXXIII.

a Ca. ... Hormino.

DEfertur à Creta alterum dictamni genus, foliis sisymbrii, ramis majoribus: in quibus flores sylvestris a origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sisymbrium & salviam, jucundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris & medicaminibus, quæ adversus serpentium injurias confinguntur, theriaca vocant.

I. DICTAMNUM CRETENSE.

II. PSEUDODICTAMNUM

Dictamnum

Dictamni consid. & histor. ex Theophrast.

Dictamnum legitimum ac probatissimum in Creta insula tantùm gignitur: neq; tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat provenit, ut author est Theophrastus, qui lib. 9. cap. 26. de plantarum historia Dictamnum posteritatis memoriæ prodidit, his verbis: Dictamnum Cretæ insulæ proprium est, vi mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimùm pollet. Folio pulegio simili constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Usus foliorum, non ramorum, nec fructus est: valent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certè dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eum capræ depascunt capessendæ causa voluptatis. Quod etiam de telis fertur, verum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas Dictamno devorato telum ejicere. Dictamnum tale est, viresq; ejusmodi possidet.

Falsum Dictamnum.

Falsum Dictamnum folio quidem simili constat, sed ramulis minus, & viribus longè inferius: quanquam enim eisdem in rebus prosit, tamen multò deterius, atq; debilius. Vis Dictamni in ore percipi continuò potest: excalfacit enim paulò vehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cùm expiraverit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment, sed quòd locis lætioribus exeat, degenerare falsumq; cognominari, sicuti etiam aliis pluribus evenit, ut viribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim asperum solum vehementer amaro inquiunt.

Dictamnum alterum.

Est etiam aliud Dictamnum veluti æquivocè appellatum: nec enim speciem, nec vim habet eandem: quippe quòd folio simili Sisymbrio constet, & ramis condatur majoribus. Usus item & vis non eisdem conveniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insulæ dicitur: hæc Theophrastus. Cæterùm ætati quoq; nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consuevimus, non diu quidem est, quòd ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnum adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, vir non solùm ingenio & doctrina celebris, sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. 6. epist. 3. inquit: Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylva deperdet, omnino deficimus.

Dictamnum fert flores.

Sed certè (ut ingenuè fatear) nescio, qua auctoritate vel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnum nec florem, nec semen proferre, cùm id, quod e Creta ad nos advehitur, unà cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur: nisi dicamus hunc locum depravatum esse, ut fermè suspicor. Quòd autem fructum ferat Cretense Dictamnum, & ex consequenti etiam florem, videtur supra declarasse Theophrastus, cum dixit: Usus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscurè à Damocrate explicatum est, ut in Gal. legitur lib. 5. de comp. med. per genera, cap. 10. in emplastro ex Dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum Dictamno Cretico florem assignavit in illis Græcis versibus, quos solutis verbis sic vertimus. His quoq; omnibus addito Dictamni herbæ lævis siccæ florem habentis drachmas viginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expressisse lib. 12. suæ Aeneidos, ubi ita cecinit:

III. DICTAMNUM ALBUM.

> Hic Venus indigno nati concussa dolore,
> Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
> Puberibus caulem foliis, & flore comantem
> Purpureo: non illa feris incognita capris
> Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Plinius notatur.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret, sed etiam caule, quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Nascitur in Creta excelso solo.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus Medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex intervallis bina subrotunda, Dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubii vel melyssophylli modo verticillati, sapore pulegii, minus tamen acri.

Vulgare dictamnum, & ejus historia Matthioli.

Vulgare autem Dictamnum ALBUM vulgò cognominatum, nullam cum Cretensi cognationem habet. Siquidem planta est insignis, & gratissimo sanè aspectu spectataq; pulchritudinis, foliis fraxino adeò similibus ut à quibusdam χαμαιμελία id est infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem rotundum, in cujus cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graveolentia acuto, non tamen injucundo, ex purpura albicantes, ut in malva. Radice nititur divaricata, & quandoq; singulari, albicante, crassa pulpa substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est hircum olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt, scabro exterius cortice, in quibus semen. Nascitur in collibus clivosis, & saxosis, excalfacit & siccat.

Vires.

Radix, cujus est usus, attenuat, aperit provocat & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quæ adversus venena, & venenosorum animalium ictus parantur. Necat interaneorum vermes drachmæ pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & emortuum fœtum educit, tum supposita, aut cum pulegio suffita, tum ex vino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoq; ad alvi torsiones, & ad ejiciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum vulnerum. Quidam ea usi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guajaci ligni decocto non sine magno ægrotantium commodo: datur quoq; comitialibus & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentiæ contagia, quocunq; modo sumatur: in summa ad multa utilis est radix. Siliqua & flores tactu pruritum faciunt: & in calidioribus regionibus cutem exulcerant.

Dictamni vires ex Gal.

Dictamni ac falsi Dictamni vires tradidit Galenus lib. 6. simp. med. sic inquiens: Dictamnum tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod vocant Pseudodictamnum ad omnia imbecillius Dictamno est.

Nomina.

Quæ herba Græcè δίκταμνον, Latinè quoq; Dictamnum appellatur: Arabicè Mescatremsir, Anegem Araba sive Bari: Italicè Dittamo di Candia: Germanicè Wilder Poley: Hispanicè Ditamo & Ditamo real: Bohemicè Diptam anebo Treundauna. Quod verò Græci ψευδοδίκταμνον,

[illegible], Latini item Pseudodictamnum, & falsum Dictamnum dicunt: Itali Falso Dittamo. Caterùm vulgare dictamnum appellant Itali, Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: *Galli Diptam bastard: Bohemi Treundauva falessna: Poloni Dyptam trzomdank. Qui album Dictamnum, Dioscoridis Tragium esse contendunt, delicto proculdubio afficiuntur.*

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in vulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani, idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotavimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusq; loci ratio, qua uterq; sua, ut spero, integritati restituatur. Et quoniam supervacuum esset ea referre, qua alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantùm quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem depravata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet ὅτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸν φέρει. At illa, quam nos veram putamus, erit ὅτε δ' ἄνθος, ὅτε καρπὸς συμφέρει, qua verba ita Latinè reddemus: Neq; verò flos, neq; semen confert. Ex hac castigatione illud facilè fiet, quòd Dioscorides auctor gravissimus non solùm erroris suspicione non condemnabitur, sed etiam maximè commendabitur, quòd ea scripsit tradiderit, qua cum aliis veteribus conveniunt.

Dictamnum, ἀπὸ τοῦ τίκτειν eò quòd ut Dioscorides, ἐκβάλλει ἔμβρυα. I. Dictamnus Creticus seu Cretensis, C.B. Trag. Dod. gal. Lon. Cam. Cæsal. Dictamnum Cretense, Matth. Dictamnus, Brunf. Lac. Dictamnum Lob. Dictamnum verum, Dod. fol. Lug. Dictamnus vera, Cord. in Diosc. Ges. hor. II. Pseudodictamnus verticillatus, C.B. Pseudodictamnum, Matth. Dod. gal. & fol. Lacu. Cast. Lug. Cam. cui καλαμινθέα hodie in Græcia. Pseudodictamnum floribus verticillatis, Lob. Pro Pseudodictamno ex Creta allata, Cæs. Hic duplex, inodorus & odoratus. III. Dictamnum album, Matt. Cæsal. Cast. Cam. Dictamnus putatus, Brunf. Dictamnus nostra, Cord. in Diosc. Dictamnus vulgaris, Trag. Ges. hor. Pœonia mascula, eidem. Dictamnus officinarum, Lon. Tragium, Dodo. gal. Ges. hor. Chamæmelia, id est Pumila fraxinus, eidem. Fraxinella, Cord. hist. Lob. Clus. hist. Pan. Lug. Taber. Hujus duo genera aliud humilius, breviore spica, floribus & foliis dilutioribus: aliud elatius, oblongiore spica & saturatiore, foliis nigrioribus.

Ἐλελίσφακον. SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAlvia sive Elelisphacon, frutex est ramosus, longus, virgas habens quadrangulas, & canas, folia malicotonei effigie, *a* sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi vestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, *b* perquam jucundo odore sed gravi: semen summis in caulibus sylvestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, *c* vulnerum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaq;, si eorum decocto cum vino foveantur.

a Meum [illegible] id est, longiora autem & aspera, earum fallentia, ut vestiu (trita di eam) attritiones. *b* Catac. [illegible] *c* Catac. [illegible] i. vulneribus cõducit, & sanguinē sistit.

I. SALVIA MAJOR.

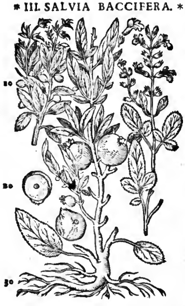
II. SALVIA MINOR SIve Sphacelus.

Salvia hortensis & sylv.

ADeò est vulgaris notitia Salvia hortensis ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Salvia Sylvestris, qua in campestribus, asperis, incultis, & montibus provenit, foliis domestica similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longè aberrent, qui pro sylvestri Salvia, agrestem Horminum usurpant, quam seplasiarii Centrũ galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animadvertendũ est, quòd illa quam sylve-

* III. SALVIA BACCIFERA. *

ſylveſtrem appello,ea ſanè non eſt, quæ in Hiſpania campeſtribus,& aſperis locis,ac in Maſſilienſi agro unà cum noſtrate nardo, & lavendula frequentiſſima naſcitur. Quandoquidem hæc non ſylveſtris Salvia eſt,ſed ea ipſa,quam domeſticam vocant: nam quæ in hortis habetur alia non eſt,quàm campeſtris in hortos tranſlata. Ideoq; non ſcribit Dioſcorides,Salviam in hortis naſci ſed in aſperis tantùm locis. Cæterùm Theophraſto duo Salviæ produntur genera lib.6 cap.2 de plantarum hiſtoria ubi ſic inquit: Sphacelus & Salvia inter ſeſe diſtant,quaſi alterum urbanum,alterum genus ſylveſtre dixeris. Sphacelo folium lævius,contractius,minusq; ſqualens: Salviæ ſcabrius: hæc ille. Porro genera hæc Salviæ,quæ à Theophraſto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inveniuntur:in eaq; ſum ſententia, ut exiſtimem ſphacelum marem eſſe, Salviam verò fœminam, Sphacelo id peculiare quoq; natura dedit,ut auriculatis, poſtrema parte, conſtaret foliis,id quod nuſquam in Salvia mihi videre licuit. In Creta, ac etiam in quibuſdam Apuliæ & Calabriæ locis,Salvia in cacumine gignit tubercula quædam gallarum inſtar, ſubalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Joannes Baptiſta Rhamnuſius illuſt. Senatus Veneti Secretarius,vir moribus ac doctrina præclarus: is enim (quæ ſua eſt humanitas) cùm ea ex Creta ſibi allata eſſent, mihi videnda tradidit.Salviam Græci Elelıphacon vocant. Unde factum eſſe puto,ut Plinius lib.22. cap. 25. vocabulorum cognatione deceptus,quòd Græcis lens phacos appelletur.crediderit magno errore Elelıphacon lentis ſpeciem eſſe. Præſtat Salvia mirum in modũ ad omnes capitis affectus frigidos ac pituitoſos,omnibusq; articulorum doloribus, tam in potionibus, quam in fomentis. Quamobrem comitiales,veternoſos, ſtupidos,reſolutosq; juvat: quinetiam valet ad pituitoſas defluxiones.& ad pectoris vitia. Suffita arida Salviæ folia uteri profluvia ſiſtunt. Commodè ab utero gerentibus devoratur Salvia,quæ abortire ex levi cauſa ſolent;conceptũ enim continet & vivificat.Valent ad omnia prædicta Salviæ flores ſaccharo aſſervati. In ſumma ubi excalfacere ſiccare & adſtringere opus ſit,fuerit ſemper Salvia commodum admodum medicamentum. Salvia, Galeno lib 6 ſimplicium medicamentorum teſte,temperamento eſt evidenter excalfaciente,ac leviter adſtringente. De ejus viribus copioſius diſſerit Aetius,ſic ſcribens: Salvia manifeſtè calefacit,& leviter adſtringit.Tradunt quidam. ſuffitam ſalviam menſes immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluvium compeſcere.Agrippa ſacram herbam vocavit,quam prægnantes mulieres,ſi fluida laxaq; fuerint, utiliſſimè comedere prodidit: continet enim conceptum,vitalemq; reddit. Ac ſi ſucci hujus heminam cum modico ſale,quarto à ſecubitu die mulier potaverit.deinde viro miſceatur proculdubio concipiet. Ajunt in Copto Aegypti poſt ſævas peſtilentias, ab his qui ſuperfuerunt.ad eum ſuccum bibendum mulieres coactas fuiſſe,plurimosq; inde productos fœtus. Dato inquit Orpheus,ſanguinem expuentibus ſucci Salviæ cyathos duos jejunis cum melle bibendos,& ſanguis illico cohibebitur Tabidis pilulæ in hunc modum parantur Sumito ſpicæ nardi gingiberis ſing.drachmas duas: ſeminis Salviæ aſſati,triti & cribrati drachmas octo: piperis longi drach.duodecim,& cum ſucco Salviæ pilulas conficito,& mane jejunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in veſpere,ac poſtea aqua pura quippiam propinato Salvia Latinis dicta Græcis Ἐλελίσφακος nominatur: Mauritanis Aelifacos: Italis Salvia: Germanis Salbey: Hiſpanis Salvia & Salva: Gallis Saulget: Bohemis Sſalvviegi: Polonis Szalvuea. Salvia minor,Græcis Σφάκελος: Italis Salvia minore.

[Margin: Salviæ hiſt. ex Theophr. — Salvia ex Creta. — Plinii lapſus. — Salviæ vires Matth. — Galenus. Ex Aetio. — Sacra herba. — Pilul. pro tabidis. — Nomina.]

Salviæ unius meminit Dioſcorides,ac recentioribus plures ſunt differentiæ,de quibus ſuo loco. I. Salvia major,C.B:Matt.Fuch.Dod.gal.&fol.Lacu.Lob.Tab.Lug.Salvia latifolia,Brunf.Trag.Geſ.hor. Lon.Cam.Salvia domeſtica,Caſt.Cæſ.cui & Lentis ſylveſtris alterum genus foliis cotonei mali ſed minoribus,Plinii. Hæc foliis vel albis,vel ipſorum pediculis ac nervis rubentibus:florib.eſt cœruleis,rarius candidis.Salvia minor,C.B.Matth.Fuch.Dod.gal.& fol.Lacu.Lob.Tab.Salvia minoribus foliis, Cord. in Dioſc.Salvia Brunf.Salvia anguſtifolia,Trag.Salvia nobilis cognominata ſive aurita,Geſ. hor. Salvia tenuifolia auriculata,Cam.Salvia acuta:Lon.Sphacelus verus Theophraſti,Lug.Salviæ alterum genus, Cæſ.cui Lentis ſylveſtris ſpecies folio minore Plinii. Salvia ſylveſtris,quæ Sphacelus,Caſtori,foliis eſt aliquando pinnatis,aliquando non,floribus aliquando albis,rarius luteis.III. Salvia baccifera,C.B.Hujus etiam Matthiolus meminit.Hæc multò cæteris lanuginoſior & candidior, foliis craſſioribus modò integris,modò pinnatis,cujus ramis globuli adnaſcuntur Gallarum magnitudine & forma,quibus Cretenſes cum pane veſci ſolent.Salvia baccifera ſive baccata Cretenſis,Adv.Salvia Baccifera Cretenſis,Lob. Lug. Cam. ad Matth.Salvia in Creta,Dod.fol.& Tabernæmontano.

Ἡδύοσμον. MENTHA. CAP. XXXV.

Mentha cognita herba eſt.Calfaciendi,adſtringendi,atq; exiccandi vim habet. Siſtit ſanguinem, poto ex aceto ſucco: tineas in ventre teretes enecat: venerem ſtimulat.Singultus, vomitiones, cholerasq; ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur , aut lacte turgeant, compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubvenit: vulvæ ante coitum admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem confricta lævigat. Lac coire,denſariq; in caſeum

non

a Meum ἀκρεμόνες i. ramuli.

non patitur, si a folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylvestris mentha, Latini menthastrum vocant, hirsutiore est folio, & prorsus majore, quàm sisymbrii, graviore odore, quare minus ad sanorum usus expetitur.

I. MENTHA. I.

II. MENTHA ALTERA.

Menthæ consideratio.

III. MENTHA CRISPA verticillata.

Mentha cùm hortensis, tum etiam sylvestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes vulgò Menthastro appellant, adeò omnibus vulgaris, notaq; est, ut sine vitio ejus delineationem silentio prætermitti posse putaverim. Et quamvis plures, quam hic scribat Dioscorides, in hortis sint menthæ species (una enim brevioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia verò albicante) hujusmodi tamen specierum differentia non sunt, meo judicio pluris facienda. Mentha sativa duum generum est, alterum majus alterum minus. Major planta est odorata, foliis salviæ minoribus per ambitum denticulatis, caulibus numerosis, floribus in summitate spicatis, subpurpureis pilosisq;. Altera foliis exit brevioribus angustioribusq;: caulibus rubentibus, floribus quoq; rubentibus, eximio odore. Vivax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantùm sata, tam restibili fertilitate durat, ut vix in posterum extirpari possit, quin renascatur: Aqua stillatitia è tota Mentha planta, puerperarum mammis cum linteolis admota, illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat: cum amylo & aqua pota, cœliacos juvat: ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & vomitiones sistit, è malis punicis vino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota Mentha planta vitreo alembico in ferventis aqua balneo parata, si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Venereis voluptatibus Mentha commondata est: etsi Plinius non sine errere lib. 20. cap. 14. planè contrarium scriptis tradiderit. Hujus Menthæ facultatis causam scitè reddidit Galenus lib. 6. simp. med. ubi de ea iis disserit verbis: Hedyosmos, alii verò Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quadam Minthe non oderata, quam Calaminthen vocant. Utraq; gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium.

Menthæ vires Matth.

Menthæ vires ex Gal.

Infr-

Infirmior tamen est mentha odorata, quàm calamintha, & mium excalfacit. Ut enim in universum dicam, hæc ceu sylvestris quædam est, illa ceu domestica. Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad venerem excitat. Id quod omnibus commune est, quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus ea quidem tum polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius cùm excalfaciat, tum desiccet, quàm id genus poscant. Habet verò etiam quiddam amarum in se, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit: acerbitate verò si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis rejectiones reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium: hæc Galenus. Verùm animadvertendum est, hoc loco Galenum per sylvestrem Mentham non intellexisse legitimam Calaminthen, quòd is de odorata Calamintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractaverit. Ex quo facilè conjicere licet, Galenum in hoc non suam, & veram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græci vulgi, qui sylvestrem Mentham Calamintha nomine appellare consueverit: id quod etiam Galeni locutio confirmare videtur. MENTHASTRUM folia profert Mentha longè majora, hirsutiora ac candidiora: caules cubitales & flores spicatos, colore subpurpureo, tenuibus undequaq; pilis: benè quoq; olet. Nascitur plerunq; uliginoso loco, & propè rivos aquarum. Excalfacit, attenuat, adstringit, incidit, aperit & suas quoq; peculiares vires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur ejus decoctum utiliter potandum anhelosis, & ægrè spirantibus, quin etiam mulcendis torminibus, quæ à flatu oriuntur. Substratum vel accensum serpentes fugat. Instillatur succus verminosis auribus. Idem tum potus tum testibus illitus nocturnas pollutiones prohibet: auxiliatur potus, morbo regio affectis. Strumosos illitu juvat, ventris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita præstant adversus venenosorum animalium ictus. Cæterùm est & herba passim in hortis crescens, folio salviæ longiore, latioreq;, betonicæ æmulo, circumquaq; serrato, subviridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando majoribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in universum amara est, non tamen vehementer subadstringens, & graviter odorata. Goritiensibus hæc vulgò vocatur MENTHA græca: in Hetruria verò Salvia Romana, quòd potius foliis salviam referat, quàm Mentham: quin & herbam divæ Mariæ

Mentha syl Galeni, quid.

Menthastri vires.

Menthæ Græcæ historia.

Salvia romana.

IV. MENTASTRUM.

V. MENTHA GRÆCA.

nominant. Sunt etiam, qui Lassulatam appellent: sed unde apud hos id sibi nomen asciverit, nescio: ipsi dicant. Porrò Valerius Cordus in suo dispensatorio, in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam & Saracenicam: pro Saracenica autem Mentham hanc, de qua præsens mentio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate vel ratione, ejus quidem sententiæ adstipulari non tutum esse arbitror: præsertim cum Nicolaus nuper à Fuchsio Latinus factus, nullam hujusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed rubeæ & agrestis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus, Cordi dispensatorium quàm plurimis scatere mendis, quippe quòd non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum authorum fonte hauserit. Plantam hanc (ut ipse scribit) Germani vocant unser Frawen Müntz, id est, Mentham sanctæ Mariæ. Verùm Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diversam ostendit. Qui verò horum erraverit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores judices erunt: quanquam si Hetruscis Germanica, vel Germanicis Hetrusca nomina respondent, Cordo potius (quantum ad vocabulum spectat) quàm Fuchsio accesserim, quòd ut modò diximus, herbam divæ Mariæ eam vocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, siccat, aperit, attenuat, roborat, abstergit & provocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præsertim anasarca laborantibus. Siquidem frigefactum jecur excalfacit, & vasorum obstructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino aut Nardino lienosis, & ex vino servefacto urinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis vitia emaculat, illitus noctibus succus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxiis. Sunt etiam qui eadem tenuis pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibum utantur. Hujus epotus succus alvi tineas, & lumbricos enecat: frigido utero subvenit. Ventriculum

Val. Cordus arguitur.

Menthæ græcæ vires Matthiolo.

 robo-

roborat, tam haustus, quàm illitus, & vomitiones compescit. Tota planta tam substratu, quàm suffitu serpentes fugat, & eorum venenis resistit: quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Nomina. *Ea Græcis ἡδύοσμος, Latinis pariter & Italis Mentha vocatur: Arabibus Nabanah: Germanis* Müntz: *Hispanis Hierva buena & Ortelana: Gallis Mente: Bohemis Mata: Polonis Mietka. Mentha verò Græca: Italis vocatur Mentha Greca, Salvia Romana, & herba Santa Maria, nonnullis Assulata: Germanis* Unser Frawen Müntz: *Bohemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Menthastrum autem sive Mentha sylvestris Græcis ἡδύοσμος ἄγριος, Italis Montastro: Germanis* Wild Müntz: *Bohemis Plana Mata: Gallis Mente Chevaline: Polonis Kobila Mietka.*

Mentha, veteribus μίνθη Plinio auctore dicebatur, at ob odoris suavitatem postmodum ἡδύοσμος dicta: verùm recentiores & Menthæ & Menthastri multas veteribus indictas novetunt differentias, ut in Phytopinace monuimus, propositis Menthæ septendecim & Calaminthæ sex differentiis. I. Mentha angustifolia spicata, C.B. Mentha, Brunf. Mentha prima, Matth. Mentha hortensis prima, Gesf. hor. Mentha sativa tertia, Fuch. Dod. gal. Mentha tertia, Dod. fol. Mentha Romana officinatum sive præstantior angustifolia, Lob. Mentha hortensis oblongo folio. Cæs. Mentha sativa. Cast. Lug. Mentha odorata angustifolia, Cam. Mentha acuta, Tab. Hæc aliquando angustissimo & acutissimo reperitur folio. II. Mentha altera, Matth. Mentha sativa 2. Lacu. Mentha minor, Castori. III. Mentha crispa verticillata, C.B. Mentha sativa prima, Fuch. Dod. gal. Lacu. Mentha prima, Dod. fol. Mentha vulgata serpens rotundiore folio, Pulegii flore coronato. Lob. obs. Cruciata Mentha, Lob. icon. Mentha sativa crispa. Lugdu. IV. Mentha sylvestris longiore folio, C.B. Mentha equina, Brunf. Menthastrum, Trag. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. hist Lacu. Lob. Cast. Menthastrum vulgare, Lugd. Mentha sylvestris, Gesf. hor. Lon. Mentha sylvestris altera, Cæs. cui Calamintha Galeni. Variat foliis longioribus & nigrioribus, minusve incanis. V. Mentha corymbifera, C.B. Balsamita, Brunf. Alisma, Trag. Balsamita major, Dod. gal. & fol. Lac. Mentha Græca, Matth. Gesf. hor. Mentha corymbifera major, Cord. in histo. Mentha Romana, Lacu. Mentha Sarracenica, Erico Cordo. Val. Cordo in Diosc. (qui Chrysocome cognatam statuit) Lonic. Cam. Costus hortensis, Gesf. hor. Lug. Cam. Costus hortorum, Lob. Herba S. Mariæ, Cæsalp. cui Melilotus Dioscoridis, Plinii & Avicennæ.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA. CAP. XXXVI.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: surculos & caules angulosos. purpureum florem. Altera pulegio similis est, sed major: quam sylvestre pulegium ideo appellarunt, quòd odore ipsum æmuletur: Nepetam Latini vocitant. Tertia menthastro cognata est foliis oblongioribus, caule & ramis majoribus, quam superiora, sed viribus inefficacior. Omnium folia gustu impensè fetuentia & acria: radix supervacua. Nascitur in campestrib. asperis & aquosis. Potu aut illitu demorsis à serpente opitulatur. Decoctum potu menses, & urinas expellit: ruptis, convulsis, orthopnϾ, torminibus, choleris, horroribusq; auxiliatur: regium morbum expurgat. Præsumpta in vino venenis resistit: tineas, cæteraq; interaneorum animalia cum sale, & melle pota, enecat: nec secus cocta, crudave, si teratur. Elephanticos esitata adjuvat, si postea serum lactis ebibatur. Folia detrita, si in vellere subjiciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa, aut substrata, serpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: sugillata tollunt. Calamintha ischiadicis imponitur, ut ex alto humores evocet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

I. CALAMINTHA.

Calaminthæ consideratio.

CAlamintha officinis Calamentum dicitur, cujus tres numerantur species. Sed ejus frequentior est usus, quæ Latinis Nepeta vocitatur, secundo loco hic à Dioscoride tradita. Nomen hæc apud Hetruscos in hunc usq; diem retinet: siquidē nostrates eam, corrupto tamen nomine, vulgò appellant Nepotella. Nipotella. *Nascitur hæc in inculto solo in apricis secus itinera, & sepes, quin etiā in collibus. foliis [pulegio majoribus subrotundis, hirsutis, & per ambitum] leviter serratis. lacinatis: caulib. rubentibus, angulosis, [foliosisq;] & hirsutis. Flores edit parvos, purpurascentes, qui à medio caule usq; ad summum verticillatim erumpunt, ut in pulegio, at in cacumine copiosiores habentur: radices tenues, & numerosas multifidasq;. Cæterùm hac in re Brasavolus (pace ejus dixerim) apertè hallucinari deprehenditur.* Brasavoli error. *quòd pro certo existimet Calaminthæ secundo loco à Dioscoride descriptam illam herbam esse, quam, eò quod catti magna ejus capiantur voluptate, Gattariam quidam vulgò nominant. Error hinc manifestè proditur, quod* Gattariæ mentio. *GATTARIA, cujus hic imaginem damus, sit herba foliis urticæ aut opiastro similibus, quæ quantum à pulegii foliis dissideat, non modò cæteris notis, verùm etiam odore, in quo Brasavolus utitur, ii dijudicent, qui has differentias rectius norunt. Sunt tamen è vulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortasse secutus Brasavolus, quàm plantas ipsas notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioscoridi nil aliud unquam, mea opinione, fuerit, quàm vulgatis Calamintha, qua officinæ utuntur, quamq; nos vul-*

* II. CALAMINTHA MAgno flore. *

III. CALAMINTHA MONtana.

IV. CALAMINTHA Aquatica.

nos vulgò vocamus Nipotella: quandoquidem vulgaris usu Calamintha, non modò foliis pulegium æmulatur, sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, a quibusdam sylvestre pulegium vocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasavo. m velle videtur) Nepeta pulegium imitatur sed & foliis & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neq; etiam putandum, eandem tertiam esse quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides Menthastro similem, non autem melyssophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria repræsentat. Quapropter non modò ea de causa ejus sententiam explodendam putaverim, sed etiam quòd sæpi m ipse in locis aquosis, campestribus & asperis repererim tertiã Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen, oblongioribus hirsutisq; foliis, caule & ramis majoribus, quàm superior ac gustu acriori. Nonsecus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis vallis Ananiæ montibus foliis albicantibus, ocimi similibus, surculo & caule anguloso quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quanquam in hoc errore, mea quidem sententia, versantur Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calaminthæm legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM venio. Ea enim planta est vulgaris notitiæ. Folia fert melyssophylli, aut urticæ sed minora & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis & incanis. Flores edit albos orbiculatim emergentes, sed qui in summis caulibus habentur spicas gurum referunt. Radices habet multifidas & fibrosas. Odor universæ plantæ acutus, caput feriens quinetiam fervidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in campestribus agrorum aggeribus, secus vias, & uliginoso solo. Excalfacit & siccat, Calaminthæ modò, adeò, ut ea uti possint medici Calaminthæ vice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem valet Gattaria ad omnes capitis pectoris ventriculi & uteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, vertiginosis stupidis, resolutis, convulsis, comitialibusq;, quinetiam anhelosis, asth-

Ruellii erratum.

Calamintha aquatica & montana.

Monachorum lapsus.

Gattariæ histor.

Gattariæ vires Matth.

V. HERBA GATTARIA.

Calaminthæ vires ex Gal.

matici & suspiriosis. Medetur item ventriculi torsionibus, & flatu provenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quam in desessionibus addita. Herba usu steriles prolificas facit, ubi sterilitas a frigida, humidaq; causa proveniat, namq; valenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam valenter ejicit, & visum acuit. In summa ubi valenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calaminthæ meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus disserens: Calaminthæ essentia est tenuis, & calida siccaq; temperie ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palàm calida est, at paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admoventibus extrinsecus imposita, primum quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam ulcerat efficit. In corpus autem intro assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, fortè quidem eleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò verò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus scribi adicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim, quæ in profundo hærent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit, mensesq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter provocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantùm quòd strenuè tenues humores digerat, verum etiam quia extenuet, & incidat valenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in vino coctam cataplasmatis modo imponere viridem magis, quam siccam præstat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cùm sit, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese circumjacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Cæterùm quæ illi inest amaritas, plane exigua est: verùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ valentissima est, nimirum, cùm conjuncta sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus ejus aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium vermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tenetur, talis provenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest, propter calorem ejus, tenuitatem & amaritudinem: abstergendi verò propter unicam amaritudinem. Itaq; asthmaticis ob omnia ante dicta prodest: ictericis verò, sive regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia fere omnia amara, ut pote abstergentia, & expurgantia in jecinore provenientes obstructiones. Ad omnia jam dicta efficacior est montana Καλαμίνθη *herba sic Græcè, ut etiam* Calamintha *Latinè dicitur: Arabicè* Calamentum: *Italicè* Calaminta & Calamento: *Germanicè* Wilder Poley: *Hispanicè* la Nevada: *Gallicè* Poulliot sauvage: *Bohemicè* Marulka Polnu. *Calamintha montana, Græcis* Καλαμίνθη ὀρεινή: *Italis* Calamente sive Nipotella montana: *Officinis,* Calaminthum montanum. *At Calamintha aquatica: Græcis* καλαμίνθη ἔνυδρος: *Italis* Calamento aquatico. *Quam verò Gattariam vocant: Italis* herba Gatta: *Germanis* Katzenmept: *Bohemis* Kocurnik: *Gallicè* herbe de Chat.

Nomina.

I. Calamintha (quasi bona & utilis mentha) vulgaris officinarum, C.B. Calamintha, Matth. Dod.gal. Cast. Calamintha altera, Lacu. Calamintha montana, Gesf.hor. Dod.fol. Lug. Calamintha montana vulgaris, Lob. Tab. Calamintha vulgaris, Cam. Nepeta montana, Cord.in Diosc. II. Calamintha magno flore, an prima Dioscoridis? C.B. Calamintha montana præstantior, Lob. Lug. Tab. Calamintha montana, Cam. Calamenthum montanum, Cæsalpino. Hæc ex radice caules emittit cubitales quadratos, quos ambiunt folia vulgari latiora profundius crenata, hirsuta: flores quavis Calamintha majores, forma respondentes, purpureos, semen parvum: gratior est totius plantæ quàm aliarum odor, gustu & olfactu suaviter acri. In montibus Patavinis legimus, in agri etiam Narbonensis saxosis & umbrosis reperitur. III. Calamintha pulegii odore, fortè secunda Dioscoridis, C.B. Calamintha montana, Matth. Lacu. Calamintha Italica pulegii odore Gesf.hor. Calamintha secunda Dioscoridis, Lugd. & Cam. cui & Nepetella. Calamintha altera odore gravi Pulegii, foliis maculosis, Lob. cui Nepeta Dioscoridis & Lugd. Calamenthum quod vulgò Nepita, Cæsalp. Calamentha arvensis secunda, Taber. Pulegium sylvestre sive Calamintha altera, Dod. fol. Nepeta agrestis, Cord.in Dios. IV. Calamintha arvensis verticillata, hirsuta, C.B. Menthastrum, Brunf. Nepeta agrestis vel quarta, Trag. Mentha aquatica exigua, eidem. Nepeta. Lon. Calaminthæ alterum genus, Fuch. Dod.gal. Calamintha aquatica, Matth. Lob. Lugd. Polycnemum, eidem. Calamintha arvensis, Gesf.hor. Tab. V. Mentha Cataria, quòd ea feles delectentur, C.B. Nepeta vulgaris, Trag. Herba Gattaria, Matth. Cast. Gattaria vulgò appellata, Cæsalp. Gattaria herba Dod.fol. Herba felis, Lugd. Calaminthæ species, Gesf. hor. Calaminthæ primum genus, Fuch. Calaminthæ tertium genus, Dod. gal. Calamintha montana, Lon. Calamintha 3. Thal. Balsamita major, Lac. Nepeta agrestis fruticosa, Cord.in Dios. Nepeta Germanica, Cam. Mentha Cataria, Lob. Mentha felina, Tab. Sunt qui Calamintham tertiam Dioscoridis velint: alii Nepetam veterum: alii Melissæ speciem: alii inter Calamintham & Melissam mediam faciunt.

θύμος. THYMUM. CAP. XXXVII.

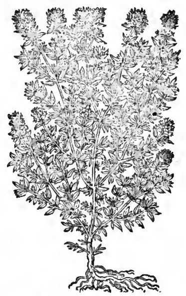
THymum ab omnibus cognoſcitur, ſuɫculoſus frutex, exilibus foliis, multis, & anguſtis circumdatus, capitulis in cacumine, flore purpuraſcente refertis. Gracili ſolo, & petroſo *a* prouenit. Vim habet hanc, ut cum ſale, & aceto potum, pituitam per alvum detrahat. Decocti jus prodeſt orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menſes, partus, & ſecundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores diſcutit, cum aceto illitum: concretum ſanguinem diſſolvit: verrucas thymi colorem reddentes, penſilesq́; tollit. Iſchiadicis cum vino, & polenta impoſitum ſubvenit: hebetibus oculis in cibo prodeſt. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad uſus eorum, qui rectè valent.

a Meum addit: μάλιστα, i. maximè.

I. THYMUM.

* II. THYMUM VULGAre tenuiore folio. *

THymum duorum generum eſſe teſtatum reliquit Theophraſtus lib. 6. cap. 2. de plantarum hiſtoria, ubi de eo diſſerit his verbis: Quin & Thymum candidum nigrumq́; reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æſtivum ſolſtitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio aptatis conſtare affirmant, an probè melletur, nec ne. Etenim ſi alter defloruerit, mellatio minùs probè ſuccedit. Deſtruitur, peritq́; flos, ſi imber inceſſerit. Semen fœcundum ſatureia, atq; etiã magis origani manifeſtò ſentitur: thymi verò nullum oſtendi poteſt, ſed floribus quodam permiſcetur modo. Flores etenim ſerunt, itaq; oritur thymum: hactenus Theoph. Cæterum nunc Thymum in Italia notiſſimum eſt. Præſtat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatiſſimum eſt, quod è Creta inſula, aliisq́; nonnullis Græcia locis advehitur. Unius tantùm thymi, minoris videlicet, meminit hic Dioſcorides. Verùm cum in l. 4. in epithymi hiſtoria, Epithymum florem eſſe ſcribat è thymo duriore, ſatureia ſimili, haud dubiè oſtendit ſe non ſecus ac Theophraſtum, duo thymi genera obſervaſſe. Unum quod mittit ſurculos complures exilibus foliis, anguſtis & numeroſis circumdatos: in quorum cacumine ſunt capitula flore purpureo referta. Alterum verò lignoſius, fruticoſius, ac durius, ſatureia ſimile. Thymo hoc duriore paſſim ferè ſcatet Goritienſis ager, ejus præcipuè colles: in eoq́; (ut libro quarto ſuo loco dicetur) legitimum Epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridisq́; diſtillatur. Hoc Citreum malum reſipit, & guſtu acutiſſimum eſt, & ad ea omnia utile, quæ vehementer excalfieri poſtulant. Thymi meminit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita ſcribit: Thymum incidit, & calfacit manifeſtè: ob id & urinam & menſes ciet, fœtum evellit, & viſcera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaq; in excalfaciendo, & exſiccando in tertio ordine ſtatuendum eſt. Præter has autem à Galeno deſcriptas, alias quoq; Thymo vires reddidit Aëtius ſermone primo, ſic inquiens: Hæc verò experimentis de Thymo comperta ſunt: dato jejunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſſimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosq́; humores, atq; acrem ſaniem evacuat: facit & ad veſicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi ſcilicet intumeſcere cœperit, drachmam unam dato jejunis cum cochleari aquæ mulſæ. At lumborum coxendicumq́; dolorem, laterisq́; & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato menſura cochlearis jejuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq́; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item jejunis, & ante cœnam adverſus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Praterea contra podagram,

Thymi hiſt. ex Theoph.

Thymũ ex Creta.

Thymi genera duo.

Thymũ durius.

Thymi vires ex Galeno & Aëtio.

gram, etiam qua motum omnino interceperit, cum vino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes jejunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θύμος, Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritanis, Hasce: Italis, Thymo: Germanis Römischer Quendel und Welscher Quendel: *Hispanis Tomilho salsero: Gallis Thym, seu Mariolaine d'Angleterre: Bohemis Thym: Polonis Dziecielina.*

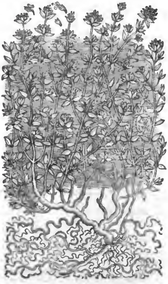
Nomina.

Thymum ἀπὸ τοῦ θύειν, quòd eo veteres primùm usi sint in sacris, quæ accenso igne fiebant. Quatuor agnoscuntur differentiæ, siquidem vulgaris thymus duplex habeatur, tenuiore & latiore folio, tertium capitatum, & denique latifolium quoddam Lobelus in editione Belgica proponit, quod nec dum vidimus. I. Thymus capitatus, qui Dioscoridis, C.B. Cord. hist. Thymum, Matth. Lac. Lob. Thymum Creticum, Dod. gal. Cord. in Diosc. Cæs. Lugd. Thymum cephaloton, Dod. fol. Thymum legitimum, Clus. hist. Hisp. Thymus verus capitatus, Cam. Thymus secundus, Alpino. II. Thymus vulgaris tenuiore folio, C.B. Thymus. Brunf. Trag. Fuch. Lon. Cord. in Diosc. Thymum durius, Dod. gal. Thymus vulgaris, Ges. hor. Pepolina Cæsalpino.

θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

Satureia trivialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest quæ thymum, si modo consimili sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiamnum quædam sativa sylvestri prorsus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

I. SATUREIA DIOSCOR.

II. SATUREIA ALTERA.

Thymi consideratio.

Thymbra duum est generum. Ea autē, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est minor tamen & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. Hìs nostri maximè ea adstipulatur, cujus hic imaginem appinximus. Siquidem hæc foliis, ac cauliculis thymum adeò repræsentat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior est, verùm capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parvi, subpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioscorides inquit) non solum sponte nascens habetur sed etiam domestica, sativaque. Altera (si THYMBRA *tamen, aut Satureia rectè appellari possit) major fruticosiorq; provenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaq; se diffundentibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo majora, subaspera, durioraq; quæ circa surculos plura simul per intervalla erumpunt, è quorum exortu spicati quidam processus, foliis quibusdam cæteris longè minoribus stipati prodeunt: in quibus flores nascuntur parvi, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multiplicíq;. Hæc non solùm seritur in hortis sed etiam ut altera sponte provenit, in apricis collibus, & in torrentium alveis, fruticosior tamen, durior ac asperior. Thymo suis in qualitatibus similis est, proinde excalfacit, attenuat, incidit, digerit & aperit, viribus ab altera non differt. Thymi enim facultatibus omnibus referta est. Hanc eam ego esse censeo, cujus post Thymbram meminit Columella libro nono capite quarto de re Rustica, de apibus agens his verbis: Eadem regio facunda sit fruticis exigui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satureiam Rustici vocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta*

Satureiæ hist.

Satureia Columellæ.

à Cunila

à Cunila appellatione, eandem appellamus Conella: in aliis tamen pleriq; Italiæ locis, quòd à Satureia vocem corrumpere maluerint, appellatur vulgò Savoreggia. Non deſunt etiam ibi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo guſtu repræſentat, eam vulgò Peverella, quaſi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in ſimplicium cenſu uſquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus verò ejus mentionem fecit libr. 7. ubi de utraq; ſpecie in paucis diſſerit. Thymbra ſylveſtris eadem qua thymum præſtat. Hortenſis autem altera quidem imbecillior eſt, ſed ad ciborum uſum gratior & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila & Satureia Latinè vocatur: Arabicè Sabater ſeu Sabatar: Italicè Thimbra, Conella, Savoreggia & Peverella: Germanicè Kunel / Zwibel-Hyſop und Saturey: *Hiſpanicè Segurelba: Gallicè Savoreie, Sarriette & Satrea: Bohemicè Saturege: Polonicè Combr.*

Piperella

Thymbræ vires ex Paulo.

Nomina.

Satureia (quæ θύμβρον Theophraſto fortè ἀπὸ τοῦ θύειν ob fragrantiam) quibuſdam à ſaturando dicta, quòd cibis loco condimenti addatur. I. Satureia Dioſcoridis, Matth. Caſt. Lug. qui vult notas omnes Dioſcorideas huic plantæ convenire, licèt Adverſaria Polium fœminam recentiorum Matthioli figura exprimi velint. II. Satureia hortenſis, Cunila ſativa Plinio, C.B. Hyſſopus agreſtis, Brunf. Satureia, Trago (cui & hortenſis Hyſſopus) Cord. in hiſt. (cui & Thymbra ſativa) Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cæſal. Tab. Cam. Satureia ſativa, Fuch. Satureia hortenſis, Geſ. hor. Lob. in icon. Satureia vulgaris, Dod. gal. Satureia altera, Matth. Satureia ſylveſtris altera, Caſt. Satureia vulgaris hortẽſis, Lugd. Thymbra vera, Geſ. hort. Thymbra ſativa Satureia, Cord. in Dioſcoridem. Caule & foliis aliquando cœruleis repetitur.

ἕρπυλλος, SERPYLLUM. CAP. XXXIX.

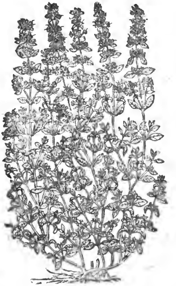
SErpyllum duorum generum eſt. Hortenſe odore ſampſuchum imitatur, atque in coronas addi ſolet, cui à ſerpendo nomen inditum eſt: quoniam ſi qua ejus particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos origani habet, ſed candidiores, in maceriis multò procerius aſſurgit. Sylveſtre, zigis appellatum, (non ſerpit, ſed in altitudinem increſcit,) ramulos edens tenues, ſurculoſos, foliis refertos longioribus, quam rutæ & durioribus, *a* anguſtis. Flores jucundè olent, guſtanti acres. *b* Radicis nullus uſus. Naſcitur in petris, ſativo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi uſum aptius. Menſes trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulſis & jecinoris inflammationibus auxiliatur: & adverſus ſerpentes potu, illitu ve prodeſt: capitis dolores mulcet coactum, adjecto roſaceo & madefactum in aceto: maximè verò phreneticis & lethargicis convenit. Cruentos vomitus ſedat ſuccus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Concluſa non legit Orib.

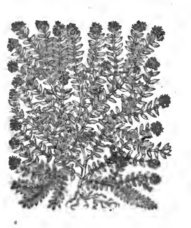
a Me. & Cat. ἀγωνιοειδῆ, i. ſubanguſta.

b Cat. addit. δριμεῖ, i. mordacem.

I. SERPYLLUM.

II. SERPYLLUM ALterum.

SErpyllum hortenſe in Hetruria haud negligitur, ſed in hortis ſeritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioſcorides inquit) in coronamenta additur. Sylveſtre duorum eſt generum: unum flore candido, odore citrei mali: quod latius provenit, humi repens, lævioribus foliis in gyrum ſeſe unà cum ramuſculis diffundentibus: alterum verò flore purpureo, guſtu per quàm acri, ſatureiæ ſimili. Utrunque copioſiſſimè naſcitur apud Goritienſes Salvatino monte, quo mihi hactenus latius nuſquam videre contigit, nec item odoratius. Serpyllum à Theophraſto, cui hortenſe nihil aliud eſſe cenſeo, quàm ſylveſtre in hortis ſatum, deſcribitur libro ſexto, capitulo ſeptimo, de plantarum hiſto-

Serpylli conſideratio.

Serpylli hiſt. ex Theophr.

historia, ubi de eo disserit his verbis. SERPYLLI *sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus serunt, ut apud Sycionem fieri solet, atq; etiam Athenis ex monte Hymettis: apud alios vero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, nactum scilicet adminiculum, aut juxta sepem aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus jam sativa satum quoddam, atq; vehementissimum: tum gratum odore, mollimq; comperiri. Tempus serendi plurimum autumnus: hoc enim primum serere nimirum properant. hactenus Theophrastus. Ex cujus etiam verbis satis perspicuè colligi potest duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palam unius tantùm generis mentionem fecerit Dioscorides, duorum tamen obscurè meminisse potuit, cum inquit: Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantùm sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sanè necessarium non erat addere zigis cognomen differentiæ causa. Sativum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum sylvestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scitè Plinius lib. 20. cap. 22. ita de eo memoria prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum quod in sylvestri evenit, in petris maximè. Sativum non serpit. sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli vires paucis perstrinxit Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Serpyllum usq; adeò excalfacit, ut & menses & urinas moveat: est autem & gustu admodum acre. Excalfacit, exsiccat, digerit, incidit & aperit. omnia genera paribus pollent facultatibus verùm tamen sylvestre ad omnia valentius habetur. Ejus nomen Græcum ἕρπυλλος. Latinum Serpyllum: Arabicum Hemen: Italicum Serpillo: Germanicum* Quendel und Hüner Kől; *Hispanicum Serpollo & Serpam: Gallicum Serpoulet: Bohemis Materi dausska. Serpyllum alterum & Serpyllum sylvestre: Græcis ἕρπυλλος ἄγριος: Italis Serpollo seu Serpillo salvatico.*

Dioscorides duorum meminit

Serpylli vires ex Gal.

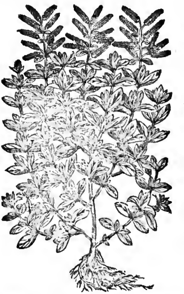
Nomina.

Serpyllum differentias varias, & ratione odoris, qui pro diversitate locorum & cœli odorem mutat: & ratione coloris florum, foliorum item glabritiem & hirsutiem, eorundem rotunditatem & angustiam obtinet, hic de duabus tantum. I. Serpyllum sativum, C.B. Serpyllum Matth. II. Serpyllum vulgare minus C.B Serpyllum Brunf. Trag. Fuch. Lon. Lob. Cæs. Thal. Serpyllum alterum, Matth. Serpyllum vulgare. Dod. gal. & fol. Serpyllum sylvestre, Curdo in Dioscoridem Matth. in compen. Serpyllum sylvestre alterum, Cast. Serpyllum minus, Tabernæmontano.

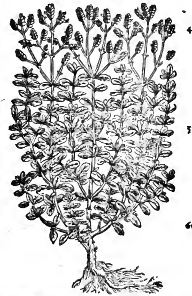
Σάμψυχον. SAMPSVCHUM. CAP. XL.

SAmpsucum in Cypro & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum vendicavit Ægyptium, Amaracum gens Sicula & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: foliis ejus calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis & rotundis, suavissimum odorem spirat: ideo coronis inseritur. Vis ejus excalfaciens. Succus decocti potus, convenit incipientib. hydropicis, & iis quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folio sugillata tollunt: menses subdita impesso trahunt; contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, imponuntur: adversus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

I. AMARACUS.

II. AMARACUS SIVE MAJORANA tenuifolia.

Sampsuchi consideratio.

CUm superiùs libro primo in Sampsuchini unguenti commentatione, Sampsuchum & Amaracum idem esse latius ostenderim, etsi Galenus & Paulus diversis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere supervacaneum

vacaneum duxi: quòd ea huc facilè transferre possint ii, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetrusci vulgò appellatur Persa, quòd fortè illis è Persia fuerit allatum: cæteris verò ibi Majorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus iniuit gratiam sui odoris jucunditate, ut nulla ferè reperiantur, quæ suis in hortis, aut fictilibus vasis Amaracum non serant, vel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foveant. Quo fit, ut putaverim ego, ex eo Majoranæ sibi nomen adinvenisse, quòd majori cura, ac diligentia seratur, colaturq; quam cæteræ plantæ. Neq; id ea solùm ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquam jucundo commendetur, sed quòd etiam perpetua vireat coma. Duum est generum, majus quod vulgò cognitum est: & minus, quod tenuifolium cognominatur. Est itaq; herba AMARACVS *ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, foliis oblongis, incanis, pilosisq; quæ cauliculos circumquaq; ambiunt. Flores edit in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo colore, compactili squamarum congerie oblongos, origani æmulos, è quibus parvum oritur semen. Radicem habet lignosam, multiplicem & supervacuam. Seritur semine surculo ac etiam vivi radice. Planta est odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præstat ad omnes frigidos capitis, & nervorum affectus, tam illita, quàm pota: quinetiam ad aurium dolores, gravedines & sonitum, ubi herbæ succus fuerit instillatus. Idem naribus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat: colluitur ex eo utiliter os in linguæ resolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut ejus decoctum ad omnia pectoris vitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis est tam exterius illita, quam interius sumpta. Eadem jecinorosos & lienosos juvat. Namq; non solùm eorum infarctus expedit, sed etiam viscera ipsa roborat ac firmat. Confert ad frigidos uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoq;* AMARACI *genus* TENVEFOLIVM, *quod nos vulgò vocamus Persa gentile. Id enim foliis, floribus, cauliculisq; altero longè tenuius est, & odore præstantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Coluntur à mulieribus Italis in fictilibus, & in hortis. Ea omnia præstare potest, de quibus in altero diximus genere. Sampsuchi meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccat enim, & excalfacit ordine tertio. Id Græcis σάμψυχον, & ἀμάρακον, Latinis quoq; Sampsuchum, Amaracus, & Majorana vocatur: Arabibus Merzenim seu Morsangim. Italis & officinis Majorana: Hetruscis Persa: Germanis Meyeron / Majoran / und Meyram: Hispanis Majorana: Gallis Marone & Mariolaine: Bohemis Majorana: Polonis Mejeram. Amaracum tenuifolia, Græcis σάμψυχον, ἢ ἀμάρακον λεπτόφυλλον: Italis Majorana gentile: Hetruscis, Persa gentile.*

Amaracus. — Amaraci vires. — Amaracus tenuifolia. — Sampsuchi vires ex Gal. — Nomina.

Majoranam à Græco Μάϊορ deduci volunt ii, qui Majoranam nostram ad Marum veterum reducunt. I. Majorana vulgaris, C.B. Majorana, Brunf. Dod. gal. & fol. (cui & Marum) Cæsalp. Majorana sylv. Lon. Majorana major, Tab. Amaracus, Matth. Fuch. Lugd. Amaracus major, Cast. Amaracus vulgatior, Lob. in icon. Sampsuchus sive Amaracus, Latinis Majorana, Cord. in. Diosc. hist. Sampsuchus, Lac. Lob. obs. II. Majorana nobilis. C.B. Majorana sativa, Trag. Lon. Majorana tenuior, Dod. fol. Majorana tenuifolia, Taber. Amaracus sive Majorana tenuifolia, Matth. Cast. Lugd. Amaracus tenuior, Lob. Amaracus tenuifolia urbana, Cam. Amaracus & Sampsuchum, Ges. hor.

Μελίλωτος. MELILOTUS, SIVE SERTULA CAMPANA. CAP. XLI.

SErtula campana, laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cujus color vicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, [a] colore in luteum languescente, odore infirmo.

[a] Meum habet. τῷ λιγεῖ. Sed Ca...

I. MELILOTUS, SIVE SERtula Campana.

* II. MELILOTUS ITALICA folliculis rotundis. *

Vim

Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præsertim quæ in oculis, vulva, sede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito ovi luteo assato, aut fœnigræci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaveris, intybove. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, vino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis levat: dolores aurium mitigandis cruda ex passo instillatur: in aceto, aut rosaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti consideratio. Plinius de Meliloto. Meliloti hist. Melil. vires ex Galeno. Serapionis descriptio. Nomina.

PRobatissima, legitimaq; melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis, sed etiam Gargano Apuliæ monte provenit. Cujus semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias afferri cœpit. Quo factum est, ut jam cognoverint medici vulgarem usum Melilotum illegitimam esse. Meliloti meminit Plinius lib. 21. cap. 9. ubi ita scriptum reliquit: Ergo in coronamenta folio venere apiastrum, meliloton, quod Sertulam campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græciæ in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque verò asperis & sylvestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis brevissimis, atq; pinguissimis. Est itaq; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, statim à radice fruticosa ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex angusta origine in latum se diffundentibus, & longo appensis pediculo, floribus melinis, parvis, siliquis repandis, numerosis, pluribus ex uno ramusculo dependentibus, in quibus semen concluditur minutum subrufum, odoris non ingrati, cujus est usus. Radix illi inutilis, & supervacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum absit à temperamento. Ideoq; leniter resolvit, digerit, atq; mollit, & dolores quoscunq; sedat. Melilotum, ut Galenus memoriæ prodidit lib. 6 simplicium medicamentorum, mistæ facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed & digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia calida, quam frigida: hactenus Galenus. Cæterùm neminem invenio è Græcis auctoribus, qui explicaverit, quæ meliloti pars in usum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præsertim Serapio, qui ex auctoritate Isaac Ebenamaram de Meliloto scribit in hunc sensum: Melilotus herba est, quæ folia fere rotunda, viridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porrò in meliloto usum sibi vendicarunt siliqua & semina, quæ in eis continentur. Quibus facilè quispiam conjiciet, haud esse mirum, si emplastrum, quod de meliloto appellant, sæpe medicos fallat, cùm in id legitimi meliloti seminis farina nunquam veniat. Cùm vera legitimaq; Meliloti semen cujus usus esse debet, ad nos non deferatur: nonnulli sylvestris loti flores, quidam cujusdam aurei trifolii ipsius vice usurpant, sed neuter tamen Meliloti vim possidet. Μελίλωτος ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus & Sertula campana: Arabicè Alchil elmalik: Italicè Meliloto: Hispanicè Corona de rei.

Melilotum hanc, Trifolium odoratum corniculis reflexis nominamus. Melilotus, Sertula campana & Corona regia, Lob. obs. Melilotus Syriaca odora, Lob. in icon. Sertula Campana, Castori. II. Huic adjecimus & alteram speciem, quæ frequenter in hortis colitur, & Trifolium Italicum folliculis rotundis nobis, at Camerario, qui primus eam proposuit, Melilotus Italica dicitur. Hæc ex radice fibrosa caules emittit plures cubitales, striatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia tripartita, subrotunda, leviter crenata, in breve filamentum abeuntia, longis pedicolis donata: in summis cauliculis flores meliloti copiosi, quasi in spica alternatim dispositi, lutei: quibus succedunt folliculi, vel vascula rotunda, rugosa cute obducta, in quorum aliquibus bina, in plerisq; unicum granum continetur. Hoc primum Loti vesicariæ nomine, à Doctore Osvvaldo Northusa accepimus, dein in hortis plurimis observavimus, quod in Marsis ad lacum propè oppidum Celanum (monente D. Camerario) crescit, ubi incolæ Malatro corrupto nomine, & in agro Romano ad antiquorum imitationem, Coronellam appellant.

Μάρον. MARUM. CAP. XLII.

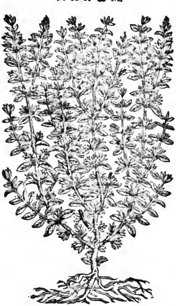
a Orib. ϑάμνος. odorato.

MArum herba cognita vulgò surculosa, flore origani, foliis multò candidioribus, flore a odoratiore. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Juxta Magnesiam, & Tralleis copiosissima gignitur.

Mari mentio ex Galeno.

ETsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem invenerim, Mari meminerit, libro tamen primo de Antidotis in Hedychroi compositione ejus mentionem fecit, cùm ita scribit: Aliæ Hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neq; Amaracum, neq; Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Neq; enim duobus omnes noscunt unguentarii, eò quòd herbas solùm è Creta advectas emant, unà cum seminibus atq; succis. Ego verò & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in aliis quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoq; ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum vidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim valdè redolet, putaretq; aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum Amaracinum, quod in Cyzico faciunt, Amaraci plurimum capere, sicq; fortè an ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solùm Marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cùm ipse degustassem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem verò parum deprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut Amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & Mari. Ac mihi visum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem viribus inferius: Hæc Galeni verba. Ex quibus palàm est, Marum ab Amaraco viribus & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum Amaracum illam esse arbitrantur quæ majorem spirat odorem, majoremq; amaritudinem gustu præfert: quæq; foliis viret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à nostris in Hetruria vulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, sive Amaracum, inibi Persa vulgò vocari superius indicavimus. Cujus illud genus, quod foliis constat pinguioribus, latioribus, viridioribus gustuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ fermè adstipularer, nisi eidem adversari Galenus inveniretur: quippe qui hoc loco citato testatus sit, se in Italia Amaracum vidisse, nulla, quòd inibi Marum viderit, facta mentione, sed tantùm quòd hoc in aliis ab Asia regionibus rarum oriatur.

MARUM.

oriatur. Hinc itaq; facilè adducor, ut exiſtimem Marum non naſci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quaſi Galeno ſubſcriberet, Marum duxit eſſe rarum inventu, & Italiæ peregrinum: quare ipſum collocavit libro 12. capite 24. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam convehebantur, ſic inquiens: In Aegypto naſcitur & Maron pejus quàm Lidium, majoribus foliis, ac variis: illa brevia, ac minuta, & odorata, hæc Plinius. Cæterùm non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco ſubſtituunt. Quandoquidem teſtatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admiſceri juſſit, etſi minus quidem odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Cæterùm plantam, quam hic excudi curavimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſius, vir quidem rei plantariæ admodum ſtudioſus, & judicio, & animi integritate præditus. Nam cùm legitimum marum ea mihi repræſentare omnibus ane notis videatur, Marum ipſam mihi propoſui appellandam, ſiquidem foliis eſt origano candidioribus, odoratis, & guſtu acutis amarinſculisq;, ramis tenuioribus, lignoſis, & floribus ſubpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta eſt peregrina, quam Italia non provenit, niſi aliunde tranſlata. Quod Græci μάρον, id Latini pariter marum nominant: Itali Maro.

Marum

Italiæ peregrinum.

Marum propoſitum, Tragoriganum latifolium nominamus, ad differentiam anguſtifolii, cujus triplex differentia. Marum dicitur, Matth. Lugd. Tab. Marum Cortuſi, Caſt. Tragoriganum alterum, Dod. Gal. Geſ. hor. Lob. Tragoriganum, Dod. fol. Lugdun. Helenium Crateuæ Anguillara nominabat.

ACINUS. CAP. XLIII.

Ἄκινος.

Acinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, ſiccoq; ramulo herba, ocimo ſimilis, odorata, ſed hirſutior: qua coronæ factitantur, à nonnullis olitoribus colitur. Menſes, & alvum pota ſiſtit. Illita panos ignemque ſacrum ſanat.

I. ACINUS.

* II. ACINUS COLUMNÆ.

Quan-

De Acino opinio quorundam explosa.

Quanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat foliis, quæq; jucundum efflat oderem, cujus gratia, atq; etiam umbra gratia virentis æstivo tempore passim in figulinis vasis fovetur extra fenestras ædium & in atriis, quam nos ob ejus gracilitatem vulgò vocamus Basilico gentile: horum tamen opinioni apertissimè refragatur Plinius lib. 21. cap. 15. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non evenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac oderatis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. 21. cap. 27. cùm ait: Acinon & coronarum causa, & ciborum Aegyptii serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac foliis esset & admodum odorata. Ex his Plinii verbis abundè palam fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cum hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis vir acri ingenio, & præstanti doctrina, uel aliud Acinum putavit esse, quàm herbam quandam, quæ incultis provenit locis, sed præcipuè in agrorum, & viarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satu suaviter olens: quæ quòd ocimum admodum æmuletur, à quibusdam sylvestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo prorsus assentiendum putaverim. Sed cùm postea animadverterim, herbam hanc flores emittere contra Plinii auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de aliis rebus dubiis quandoq; certiora proferantur. Atqui obstantibus his, volui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimavit, hic etiam appingi, ut alterum possit esse judicium. Herba quæ Græcis ἄκινος, Latinis item Acinus appellatur.

Manardi opinio non accepta. Ocimum syl.

Nomina.

I. Acini loco adpicta (& in historia Lugdunensi proposita) quid sit controvertitur, aliis Calamenthum inodorum viarum ubiq; frequens existimantibus: aliis videtur Calaminthæ montanæ magno flore respondere: quòd si verba diligentius consideres, Ocimastrum Fuchsii, quod sub pseudoclinopidio infra posuit, illum exprimere voluisse facilè percipies, quare ipsius figuram mutare, vel omittere noluimus. II. Adjecimus & alteram Neapolitanis frequentem, & à Fabio Columna in suo Phytobasano propositam. Hæc ex radice fibrosa, caulem hirsutum & asperiusculum, qui mox in alios brachiatur, emittit, circa quem folia Ocimo majori similia, sed tenuiora oblongioraq;, per ambitum serrata, hirsuta, longis pediculis donata: flores copiosi purpurascentes, ocimi forma, quibus succedunt vascula semen nigricans subrotundum continentia. Hanc siccam unà cum seminibus Neapole ad nos misit D. Ferrandus Imperatus, præstantissimus Pharmacopæus, quam quotannis olitores verno tempore apud ipsos serunt, Urtichellam appellantes, eo quod Urticæ hirsutiem quodammodo referat.

Βάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

a Meum addit Arnaps. i. pingui. *b* Meum, & Cat. [illegible]

Baccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur, cujus folia aspera sunt, media violæ, & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato: *a* radicibus veratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum *b* squalidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, vulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in vino. Recens radix apposita partum extrahit. Puerperis ejus decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata utiliter inferitur jucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu prosunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopiis incipientibus, ignibusque sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

Baccharis consideratio.

BACCHARIS.

Dum eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum his nostris Latinis commentariis repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me unquam hactenus veram Baccharim reperisse, aut ab aliis repertam vidisse: accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cujus literas hic referre libet, quòd ea sint, quæ mihi maximum faciant argumentum humanitatis & benevolentiæ suæ, atq; etjam rei fidem addant. Literæ autem ejus sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem navemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem extorquere, facultates alienas potius, quàm dissipare nostras: volumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm optimè merito communicare veram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quò possis illam ad vivam formam expressam, in usum humanæ salutis inserere tuis luculentissimis commentariis, quos jam (ut fama est) primùm Latinè scriptos edere instituis. Eam itaq; charta alligatam ad te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis ut in ipsa nulla nota possis desiderari. Quippe folia ejus sunt aspera, media violæ & verbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper: radices nigro veratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimum cynnamomum. Porrò flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei in aliis lutei visuntur: ita ut hujus stirpis esse duæ species videantur, vel si meminerit unius tantùm Dioscorides. Postremò hujus plantæ vires, & facultates sunt omnino eædem, quas suæ Bacchari divus tribuit Dioscorides.

And. Lacunæ literæ.

Hic

Hic amicus literis suis finem imposuit. Sed certè illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Romæ accepi, eandem Arimino ad me misit Julius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id quod apertè testatur hortus ejus apud herbarios Italiæ non vulgaris, ut qui sit variis ac nobilibus plantis refertus. Hanc sanè comperi nullis prorsus reclamantibus notis, Dioscoridis Baccharim repræsentare. Nam præterquàm quòd constaret, ut illa, foliis asperis, magnitudinem inter violam & verbascum referentibus, caule anguloso, cubitali altitudine, aliquantulum aspero, habebat etiam in caule sua adnata folia non colicolos. Hinc obiter suspicor legendum esse παραφυλλάδας non παραφυάδας, ut vulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adstipulatur etiam Oribasii manu scriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Ejus denique radices erant veratro nigro similes, & odore cinnamomo proxima. Hujus igitur plantæ delineatione, quæ ad amussim historiæ Dioscoridis respondet,
10 ut ejus quoque effigies, quam pictam damus, affabrè demonstrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse veram & legitimam baccharim. Cæterùm Leonicenus, & Brasavolus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Sclaream, nonnulli verò Matrisalviam appellant. Sed cùm hujus radices non sint veratro nigro similes, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda videtur, præsertim quod veram Baccharim eam esse censeamus, de qua superius disseruimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioscoridi accrevisse, caputque hoc adulterinum esse, ut novi aliquid afferre videantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis cõtendit argumentis, Baccharis caput haud esse Dioscoridis legitimum, sed ea omnia quæ de Bacchari in eo authore scripta sunt, ex capite de Asaro esse deprompta. Quod ut in primis probare videatur, Baccharim inquit, Græcum non esse nomen, sed Latinum, cùm nemo exter inter Græcos authores, qui vel ante Dioscoridem, vel ejus tempore vel paulo post claruerunt, qui Baccharis usquam meminerit, ut videre est apud Galenum & Aetium. Nec his
20 deinde obstare inquit, quod Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Bacchoris unguentum designet, non plantam: sed quam magno ducatur errore Anguillarius, quamque diligenter legerit autores, aut rectè eorum scripta intellexerit, ille jam audiet. Siquidem non desunt Græci authores, ipsique antiquissimi, qui ante Dioscoridem Baccharis meminere. Plinius enim testis est lib. 21 cap. 6. de Bacchari scripsisse Aristophanem priscæ Comœdiæ autorem, ob idque falsò quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd è Græcis sibi nomen invenerit. Deinde negligenter satis Anguillarium legisse Athenæum, ex hoc clarissimè patet, quòd is non solùm Baccharis unguenti, sed Baccharis quoque plantæ vel ejus radicis meminerit his verbis. Est unguentum quod Baccharis a comicis nominatur. Ac nonnunquam Bacchoris non est unguentum. Aeschylus in Amymone separatè & distinctè: Ego, inquit, Bacchares tuas & unguenta: & Symonides unguentis unctus sum, ac Bacchari. Aristophanes in Cerealia celebrantibus O Jupiter (inquit) venerande, quo pacto nepharium scrinium continuo lotum, unguenti ac Bacchari odorem emisit? Quibus palam est, non solùm eo unguento
30 ad oderamenta usos esse antiquos Græcos, sed etiam ipsa quoque Bacchare & ejus radicibus. Sed concedamus Anguillario nusquam de Bacchari herba locutum esse Athenæum, ne tam citò erubescat. Unde tandem dicet denominatum unguentum illud? An negabit a Bacchare, cujus radices exceperat? Neges vel affirmet comprehensus est. Etenim ubi negarit, Plinius ejus retundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccharis radicibus unguenta fieri solita apud antiquos. Si verò affirmarit, jam suam ipsius fassus fuerit ignorantiam. Baccharis unguentum a Bacchare antiquis denominari testatur Favorinus his verbis. Βακκάρεως μύρου μέμνηται ἀπὸ Βοτάνης ..., ἔστι δὲ ἡ ξηρὰ διάπασμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modo palam est Baccharim antiquis unguentum designare, sed etiam pulverem ex Baccharis radicibus paratum corpori inspergendum, de quo apud Athenæum scripsere Aeschylus, Symonides, & Aristophanes: usa enim antiquitas Diapasmatibus id est, pulverum siccis aspergimibus, non solùm ad oderamenta, sed etiam corporibus fovendis, siccandis, laxandis adstringendis, molliendis, ac durandis, variis è plantis paratis pro utentium ratione. Præterea ad ea,
40 quæ dicit, ut autorum testimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quod in Oribasii & Pauli libris Baccharis caput sit additum a quibusdam, eo argumento quòd Paulus tantùm scribat de iis simplicibus medicamentis, de quibus scribit Galenus, qui nusquam de Bacchare meminit: & idem fecerit Oribasius: illi respondendum est, quod negligenter satis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non solùm ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribat. Agallochi enim Narcaphthi, Caucami, Fraxini, Othonnæ, Acanthi, Botryos, Geranii, Aethiopidis, Epipactidis, Apios, Alypi, Cinocrambæ, Heliotropii, & aliorum quorundam non meminit usquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum sit Anguillarii argumentum tam de Paulo quam de Oribasio, qui plantarum historias non ex Gal. sed ex Dioscoride transcribunt. Ad hæc quantum valeat in censendis Asaro & Bacchare Anguillarii judicium, conjiciet facilè quispiam, qui ejus annotaverit verba, dum ultimo loco ut probet Baccharis caput ab Asaro esse rescissum, dicit id facile deprehendi posse, ubi quispiam Baccharis & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum: Asarum folio est hedera minore, laviore que: Baccharis verò inter Violam & Verbascum medio,
50 & tactu aspera. Flores Asaro sunt Cytini aut Hyoscyami figura ac purpurei. Bacchari in purpura albicantes. Cauliculos habet Asarum plures, asperos ac lentos, quibus singulis folia appensa sunt: Baccharis verò unum tantùm caulem edit cubitalem, angulosum aliquantulum asperum, non sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatæ, tenues, obliquæ, graminis non dissimiles longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit & experientia comprobat, Nardum redolentes: Bacchari autem radices insunt nigro Veratro similes, quibus odor inest gratissimus, Cinnamomo proximus. Postremò Asarum in umbrosis montibus provenit: Baccharis in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hasce plantas sibi repugnare, quàm sibi ipsi repugnet Anguillarius, dum illud Crateuæ fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioscoride ex Asari capite esse rescissum. Siquidem cùm in eo legatur. Βοτάνιον εὐῶδες, φρυγανῶδες, καυλία γονατώδη, φύλλα ... ἄνθη δὲ πορφυρᾶ, ... ῥίζα, ὅμοια τῷ τοῦ ἐλλεβόρου, ... τῇ ὀσμῇ κινναμώμου; id est: Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix similis radici Ellebori nigri,
60 odore Cinnamomo accedens Tyresia cæcior fuerit, qui non viderit fragmentum esse Baccharis, non Asari, ut sibi persuadet Anguillarius. Quippe quòd Asarum Plinii testimonio, ita vocatum est, quòd in coronis non veniat, quodque ejus cauliculi geniculati non sint, sed tantùm radices, quæ graminis sunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore referta, sed Nardi, & ideo Nardum rusticum nonnullis appellatum: quodque non in siccis & asperis nascatur locis, sed in umbrosis ac opacis montibus. Hæc si diligentius perpendisset Anguillarius, non ita fortasse inconsideratè contra suiipsius sententiam fragmentum illud Crateuæ attulisset in medium ut potius fortasse videretur tam preciosa habere fragmenta, quam quòd curæ illi fuerit solidè de Medica materia disserere. Probatur præterea, Baccharis caput Asari non esse membrum, non solùm ex Oribasio qui perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, sed etiam ex Serapione. Siquidem iis in Asaro ne verbum quidem habent, quòd in Baccharis capite reperiri possit, sed id tantùm, quod passim legitur, in Ruellii ac Cornarii Dioscoride, qui

Leonicenus & Brasavoli opinio reprobata.

Anguillarii opinio reprobata.

Bacchari antiquissimi meminere.

Baccharis herba & unguentum apud Athenæum.

cùm hæc animadvertissent, quæ in Asari capite adulterina invenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc verba καὶ ἰουδαῖοι γερμανικὰ... Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quàm plura quæ in capitum ferè omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccharim, apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conferat vires, quas fragmentum Crateva illud, & ipse Dioscorides Bacchari tribuerunt, cum iis quarum de sua Bacchari meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quàm apertè cæcutiat Anguillarius. Baccharem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit: Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usq; in fila attenuata, & procerius quàm Bacchar. Quæ verba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis stamineis, veluti filamenta quædam duum triumve spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinii verba ejusmodi foliorum faciem haudquaquam describunt, sed quod sua substantia Combreti folia adeò sint exilia, id est, tenuia, ut textura filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de divinatione: quo fit, ut nil aliud in ea comparatione sibi velit Plinius, quam quòd Bacchari folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa verò ut diximus, non quidem in stamineis filis protensa, sed Baccharis modo lata: quamvis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura duntaxat.

Combreti Pliniani mentio.

Baccharim quam à Lacuna acceptam proponit, sunt qui Verbascum odoratum, cui interdum flores lutei, interdum purpurei, censeant: & sanè cum Verbasco, quod pro tertio posuit, multum convenit: verùm existimamus eam figuram competere Conyzæ majori à Matthiolo propositæ. Matthiolum imitati Lacuna, Lon. Cast. & Tabernæmontanus, eandem figuram pro Bacchari exhibent.

Πήγανον. RUTA. CAP. XLV.

Conclusa non legit Orib.

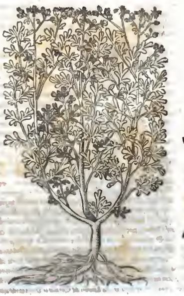
† Orib. non habet.

RUta montana, [sylvestrisq; sativa,] & hortensi acrior est, & in cibis damnata: sativa verò quæ sub fico arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Utraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, † alvum sistit potu, cibove. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex vino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus juglandibus, aridisq; ficis, inefficaces venenorum vires reddunt: contra serpentes simili modo sumere convenit. Genituram cibo, potuve extinguit, cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, & horrores febrium, circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, vulvæ, rectiq; intestini cum oleo decocta & infusa. † [Fœminas vulvæ strangulatu liberat, si a genitali sedetenus cõ melle subjiciatur.] Fervefacta ex oleo, & pota, ventris tineas excutit: articularius doloribus ex melle, aquæ inter cutem cũ ficis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in vino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, visus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo & aceto illita auxiliatur: profluentem naribus sanguinem sistit trita & indita. Testium inflamationibus cum laureis foliis imposita, & eruptionibus papularum cum a myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, vino, & nitro affricta, albi vitiligini medetur: cum eisdem illita formicationes tollit, & verrucas, quæ thymi florem repræsentant: contra impetigines cum alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, dolori aurium efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum fœniculi succo, ac melle inunctus opitulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant,

† Orib. non egit.

a Meum σὺν μυρσίνῃ κηρωτῇ. cũ Myrteo cerato.

I. RUTA.

II. RUTA SYLVESTRIS.

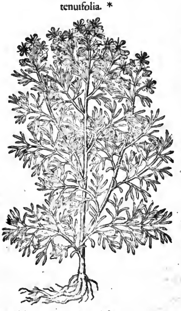

cum

cum aceto rosaceo,& cerussa illitus persanat: mansa alliorum,cæparumq; acrimoniam domat. Montana si copiosius estur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac vehementi inflammatione: oportet itaq; eam unctis antea manibus & facie colligere. Tradunt succum gallinaceis pullis inspersum, feles arcere. Adjiciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes intetimere. Montosus autem is locus, *c* vipetis scatet. Semen ejus potum contra intestina vitia efficax est. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix hujus montanum moly vocatur. Sylvestris ruta sativæ similis est. Prodest comitialibus & coxendicum dolotibus: menstrua movet: partus enecat. Acrior est viribus, quam hortensis & validior. Sylvestris, utpote noxia, cibis abdicatur.

c Oribasius ὄφεσι πλήθουσα. i. pluribus serpentibus.

* III. RUTA SYLVESTRIS tenuifolia. *

Ruta utraq; planta est vulgaris notitia, tam sativa inquam, quam sylvestris. Non tamen velim de illa sylvestri intelligas, de qua capite proximo differendum est, sed de ea tantùm, cujus meminit Dioscorides in præsenti capite, quamq; in ejus calce sativa similem fecit: siquidem ab illa plurimũ differt. Nascitur hæc sylvestris Ruta in Goritiensi agro copiosissima, adeò ut qui circumstant montes, ea ubiq; scateant, præsertimq; Salvatium mons, qui eadem ferme vestitur. Facie hæc hortensi perquàm similis est, foliis, caulibus, ramis, floribus & capitulis, gracilieri tamen folio, caudice verò crassiori, lignosoq; ac firmo, & gustu acriori amarioriq;. Id quod Monachorum in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptiis prorsus refragatur: quippe qui afferant nullam ferè esse differentiam inter hanc & androsæmum sive hypericum, ut qua in alterius locum substitui possint. Qua in re manifestè deprehenditur magna eorum inscitia: quandoquidem hi (ut equidem arbitrer) in triplici versantur errore. Primùm quòd existimaverint, turpi nimirum lapsu, sylvestrem Rutam ab androsæmo & hyperico non dissidere. Deinde quòd putaverint hallucinati etiam androsæmum, & hypericum unum & idem esse, cum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc tertius accedit error, & is quidem, mea sententia, detestandus, quòd prodiderint, hanc sylvestris Ruta historiam hic à Dioscoride descriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse, quàm libero sensuum judicio scripsisse videntur Monachi, cùm non hujus Rutæ caput sit illud, in cujus fronte in quibusdam codicibus, iisq; non probatis, illa legantur, quæ doctissimorum testimonio hic ascititia, hyperici autem propria censentur: sed quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Ruta, quam alii Moly, alii HARMALAM, alii verò Besasan appellant, tractatur historia. Quare caveant pharmacopolæ, qui fortasse horum patrum scripta sequuntur ne unà cæcutientes sæpe ducantur in varios errorum labyrinthos. RUTA *planta est perpetuò virens foliis crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex angusto exortu in latum se diffundentibus, colore saturatè viridi. Ramos mittit copiosos surculosoq;, & flores in summitate luteos, Hyperici haud absimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice divisa, in quibus pusillum continetur semen nigro colore: radix illi lignosa, multiplexq;, acris & amara, sed acrior & amarior montana. Seritur in hortis, apricis gaudet & siccis, terraq; maximè lateritia. Attenuat Ruta, incidit, digerit, resolvit, provocat & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author est Plinius li. 19. c. 8.) favonio & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem & humorem, ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terraq; maximè lateritia: cinere vult nutriri, hic & semini miscetur, ut careat erucis. Sub fici umbra libentius acquiescit: cujus rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, in murium venatu Rutam prius edendo se munit, gnara hanc contra venena pollere. Utuntur & ipsa hoc nostro tempore ad cacodæmones depellendos fortasse quòd contra fascinationes eam commendaverit Aristototeles in problematis. Planta Rutæ mirabilis magnitudinis visa est (Flavio Josepho auctore) Macheronti, quod olim fuit munitissimum Judææ oppidum. Is enim lib. 7. cap. 25. de bello Judaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis. à nulla enim ficu vel celsitudine, vel magnitudine vincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perseverasse: mansissetq; ulterius profectò, sed à Judæis, qui locum ceperunt, excisa est. Rutæ Sylvestris & sativæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium: domestica verò ex tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atq; incidere crassos, lentosq; humores potest. Ob eandem vim & urinas movet. Quin & tenuium est partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digeritq; atq; exiccat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum, quæ valenter desiccant. Porrò quod superius Moly & Besasan nominari diximus, & ipsum utiq; fuerit ruta sylvestris.* Πήγανον *Græcis herba est, Latinis pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis Sadeb seu Sedab: Germanis* Raut und Weinraut: *Hispanis Arruda: Gallis Rue: Bohemis Rauta: Polonis Ruta. Ruta sylvestris, Græcis* πήγανον ἄγριον: *Italis Ruta salvatica.*

Rutæ consid.

Monachorum hallucinatio.

Rutæ hist.

Rutæ vires Matthiolo.

Josephus de Ruta.

Rutæ vires ex Galeno.

Nomina.

Ruta sativa est vel latifolia vel tenuifolia: est sylvestris, hæcq; vel sativæ similis, quæ rursus aut majoribus aut minoribus est foliis, aut dissimilis, de qua capite sequenti. I. Ruta hortensis altera, C.B. Ruta hortensis minor, Trag. Ruta, Matth. Anguil. Lac. Cast. Ruta sativa tenuifolia, Cord. in hist. Ruta hortensis nobilitate præstans, Gesn. hor. Ruta tenuifolia, Tab. Quæ verò ab aliis pro Ruta proponitur, Ruta est

horten-

hortensis latifolia. Cultura tres, imò & quatuor cubitos superat, arbusculæ similem, in Illustriss. Ducis Wirtenbergici horto Stutgardiæ vidimus. II. Ruta sylvestris latifolia, C.B. Ruta sylvestris, Matth. Dod.gal.Lonic.Adversf.Ruta sylvestris prima, Lac. Cast.Ruta sylvestris majoribus foliis,Gesf.hor. Ruta sylvestris montana, Lob. Ruta montana.Tab.III.Ruta sylvestris tenuifolia, C.B. Cam. Lugd. Ruta sylvestris minoribus foliis,Gesf.hor.Ruta sylvestris Lob.Ruta sylvestris minima,Dod.fol.Ruta sylvestris minor, Tab. Ruta montana, Clus.hist. Hisp. cui fortè Ruta mas Pythagoræ apud Plinium. Peganion Narbonensium, sive Rutula, Adversariis.

Πήγανον ἄγριον. RUTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

† Orib. addit γνόμενον. i. nascens. a Cat addit ἀπο-ξῶς. i. potenter.

VOcant etiamnum sylvestrem Rutam, quod † in Cappadocia & Galatia Asiæ finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis multò, quàm alterius rutæ longioribus teneríoribusque, odore gravi, flore candido: capitulis in cacumine paulò majoribus, quàm sativæ rutæ, quæ tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu a amarum recluditur, cujus est usus. Semen autumno maturescit, quod cum melle, vino, croco & fœniculi succo, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam vocent, Syri besasan: qui Cappadociam incolunt, Moly, quoniam quandam cum moly servet similitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus & læto solo provenit.

Rutæ sylvestris alterius consideratio.

RUTA SYLVESTRIS HARmala.

INveniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem secutis, qui vel maximo librariorum lapsu, vel potius eorum temeritate, qui nimis sciolis videri volunt, plura de hac altera sylvestri Ruta in caput fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumque consensu adjectitia sunt, & hyperico legitimè debentur. Hac depravata, imo adjectitia lectione decepti quidam, verum literarumque parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes sylvestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atque Dioscoridis lectio restituta a peritissimis viris, qui rei discrimen exactissimè noverunt, & vetustissima Græca exemplaria consuluerant, in quibus nihil tale offenderunt: quemadmodum neque id sese offert lectitandum in Oribasii codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridis ad opera sua referente. Quo fit, ut nullus amplius supersit ambigendi locus, quin ea adjectitia sint, & ex hyperico, cujus propria sunt, hic perperam reposita. Sed hæc jam missa faciamus & constituamus duplicem esse Sylvestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram verò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam vocant. Hanc (ut ingenue fatear) in Italia sponte natam non vidi. Verùm ejus imaginem, quam hic appingi curavimus, misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Cæsaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaque HARMALA frutex, qui ab radice plures emittit caules: foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus tenerioribusque, odore gravi. floribus candidis, è quibus capitula in caulium summitate oriuntur sativa ruta majora, tenuibus quibusdam foliola & acutis utcumque stipata, in quibus triangulum occluditur semen, subrufo colore & amaro gustu, cujus est usus. Arabes corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt.

Harmalæ historia.

Seplasiariorum gravis error circa Cicutam.

Verùm enimvero gravissimo errore ducuntur seplasiarii, qui Luminis apothecariorum scripta secuti, hujus Rutæ sive Harmel loco, fœtidis & aggregativis dictis catapotiis, aliisque compositis medicamentis cicutæ semen admiscent. Quod non solùm suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat, sed etiam venenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustinus Tortonensis: quandoquidem ubi in conficiendis fœtidis catapotiis, quid sit Harmel explanare contendit, ait Sylvatici Pandectarum auctoris testimonio, quòd quotiescunque reperitur Harmel cum aspiratione, nil aliud apud Arabes designat, quam semen cicutæ: sine verò afflatu, Rutæ sylvestris semen. Quod evidens ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum quàm undè scriptum Mauritanis perpetuo agrestem Rutam significat, ut Serapionis & Avicennæ auctoritate facilè probari potest suis in libris, in quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, Dioscoridi & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Cæterùm Avicenna ipsius Harmel etiam meminit lib. quarto sui Canonis, ubi viperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta sylvestris (& non est albarmel, secundum quod existimaverunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus viperarum: hæc ille. Sed ne forte quis Avicennam non rectè intelligens, in his verbis decipiatur, ut suis in Paradoxis Fuchsium, in Avicennam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, neque illum, ut puto, mirum intellexerit, sciendum profectò est (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus & nunc quoniam ad rem faciat, idipsum repetere non alienum erit) quòd non ejusdem utique generis est sylvestris Ruta, de qua una cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani verò Harmel sive Albarmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ sylvestris distinctione, quantum equidem reor, liquido patebit. Avicennam haudquaquam errasse, ut errorem immeritò illi injungit Fuchsius. Quippe cum inquit Avicenna, Ruta sylvestris (& non est albarmel, secundum quod existimaverunt quidam, imò est species Rutæ ipsius)

Fuchsii lapsus & Avicennæ defensio.

ipſius) confert morſibus viperarum, iis verbis declarat ſe illam hic ſylveſtrem Rutam intelligere, quæ domeſticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco diſſerit Dioſcorides, quamq; ſua Arabica familia auctores Harmel, ſive Albarmel vocant. Ejus tamen loco citato, paulò antè meminerat, ſic inquiens: Et albarmel eſt de medicinis liberantibus. Ubi per Albarmel eam ſanè Rutam ſylveſtrem intelligit, de qua præſens ſermo eſt: ob cujus differentiam, poſtea alterius rutæ ſylveſtris mentionem faciens, ſubjungit illa verba, quæ jam hic citavimus. Ut hinc palam faceret, ſe non modò de alio ſylveſtris Rutæ genere intellexiſſe, ſed etiam occurriſſe, ne quis, ſi ſine diſtinctione locutus eſſet, ſe idem fruſtrà repetiiſſe calumniaretur. Porrò non deſunt qui ſuſtinere contendant, Harmel eſſe Cicutam, Averroem in medium adducentes, quem libro quinto ſuarum collectanearum ita ſcriptum reliquiſſe volunt. Harmel, id eſt Cicuta, calida eſt, & ſicca in tertio gradu: incidit craſſos humores, & provocat urinam & menſes, & valet dolori ſcapularum, & purgat phlegma. Hac iſti nituntur auctoritate. Quibus ita facilè reſponderi poteſt, quod cùm Cicutæ hoc loco eas Averroes tribuat facultates, quas etiam Harmala, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifeſtè deprehenditur Averrois codex librariorum incuria fuiſſe depravatus. Neque difficilis lapſus fuit, quòd ii vocum ſimilitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint ac ſcripſerint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abeſt, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam aſſignat depravata Averrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale venenum eſſe aſſirment. Quapropter quàm peſſimè agatur ab iis, qui Cicutæ fermidandum ſemen in compoſitis medicamentis addunt, quorum uſus eſt ad dejiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ii dijudicent, qui veritatis ſtudio dediti hujuſmodi cavillationes, quæ ſæpe hominibus perniciem pariunt, tollerare non poſſunt. Rutæ hujuſce ſemen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio, paratusq; potandum hoc modo. Conjiciuntur in mortarium ſeminis grana 15. prius clariſſima aqua abluta, & deinde ligneo piſtillo teruntur, affunduntur q; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodemq; piſtillo aliquantiſper miſcentur: demum linteolo percolatur cremor, cui adduntur mellis optimi unciæ tres, & olei Seſamini, aut amygdalini unciæ duæ, & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copioſas vomitiones Nec eſt hoc medicamento aliud valentius ad Comitiales. Scribunt Arabes hujus rutæ ſemine inebriari homines, adeò ut ſubinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod ii heros appellant. Rutam hanc Sylveſtrem appellat Galenus Moly, libro 7. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea diſſerit his verbis: Moly, hoc quidam vocant peganon agrion, hoc eſt, Rutam ſylveſtrem, nonnulli harmolam, Syri beſaſan, ſicut Cappadoces moly, quia radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis ejus tenuium eſt partium, & calida tertio abſceſſu: unde craſſos humores ſecat, ac digerit, & urinam movet: hæc Galenus de altero Rutæ ſylveſtris genere. Cui conſtat & primum ſylveſtri Rutæ genus perpulchrè reſpondere. Ex quo crediderim, quod ſine ullo errore ſeplaſiarii alteram alterius loco ſubjicere poſſint, quoties Arabum harmel in ſuis compoſitis medicamentis admiſcendum reperiunt. Eſt & alia Rutæ ſpecies, quæ recentioribus quibuſdam CAPRARIA cognominatur, quibuſdam verò Galega dicitur, noſtrates eam vulgò appellant Lavaneſe. Paſſim hæc ſecus itinera in ſcrobium aggeribus humentibusq; locis & læto ſolo provenit, caule ſeſquicubitali, & aliquando majore, ramoſo, in quo folia utrinq; emergunt ab uno pediculo dena aut undena oblonga, ac ſubpinguia. Flores in ſummitate profert ex candido purpuraſcentes, e quibus ſiliquæ oriuntur, ſemen continentes. Vis illi maxima contra peſtilentiam, namque plurimos hujuſce plantæ uſu præſervatos ſcimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetariis vorant, alii olerum modo coctam ex carnium jure ſumunt, nonnulli ſuccum extrahunt, & ex vino hauriunt. Quinetiam valet non ſolùm adverſus lethalia medicamenta, verùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus aut aculeo venenum emittunt, tum morſus, tum ictus: in quem uſum herbam vel ejus ſuccum bibendum præbent, ac etjam emplaſtri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui ſuccum ſeſquiunciæ pondere hauſtum pueris comitiali morbo vexatis. Epotus recentis herbæ ſuccus datur utiliter cochlearis menſura ad necandos inteſtinorum vermes. Idem præſtat herba ipſa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, & è lini ſemine, ventri adalligata. Ejaſdem ſuccus datur in principio peſtilentiæ affectis, aut ejus decoctum ex aceto factum, addita Theriaca, & Armenio bolo. Verùm à potu ſubinde ſudare affectum oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres, in quibus exanthemata, ſive maculæ cutaneæ quas petechias vocant, emerſerint, & præſertim epoto herbæ decocto ex aqua unà cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti foliis & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi ineſſe cenſeo, ſua ipſius ſpeciali dote. Cæterùm apertiſſimè falluntur, qui putant Rutam hanc Caprariam dictam Polemoniam eſſe, ut latius lib. 4 ſuo loco dicemus.

Quorundam error, & locus Averrois reſtitutus.

Ruta ſylveſtris alterius vires ex Gal.

Rutæ capraiæ mentio, & vires.

Quæ planta [illegible] Græcè: Ruta ſylveſtris altera Latinè dicitur: Arabicè Harmel: Italicè Ruta ſalvatica ſeconda. At Galega ſive Ruta Capraria, Hetruſcis Lavaneſe.

Nomina.

Ruta ſylveſtris magno flore, C. B. Ruta ſylveſtris Harmola, Matth. Ruta ſylveſtris altera, Caſt. Cam. Ruta harmola, Lugd. Ruta ſylveſtris, Cord. in Dioſc. Anguil. Geſ. hor. Harmel, Geſ. hor. Harmel Conſtantinopolitanum, Cæſal. Harmala. Dod. fol. Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. cui & Moly Galeni. Harmala Syriaca, Lobelo. De Galega ſeu Ruta capraria, vide cap. 136. libri quarti.

Μῶλυ. MOLY. CAP. XLVII.

MOly folia habet graminis, latiora, humi ſparſa: florem albæ violæ ſimilem, ſed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternûm cubitorum: in cujus cacumine ineſt aliquid, quod alii ſpeciem referat. Radix parva, bulboſa, quæ mirum in modum valet ad vulvæ apertiones, ſi trita cum irino unguento, in peſſo ſubjiciatur.

MOly, ut ſcriptum reliquit Theophraſtus lib. 9. cap. 15. de plantarum hiſtoria, apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam eſſe (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non abſimili cæpæ, folio ſcillæ. Uſum ejus contra veneficia ſumma, non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. 25. cap. 4. ita ſcribens. Laudatiſſima herbarum eſt, Homero teſte, quam vocari a diis putant Moly. Aſt inventionem ejus Mercurio aſſignat, contraq; ſumma veneficia demonſtat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica radice rotunda nigraq; magnitudine cæpæ, folio ſcillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium ejus luteum pinxere, cum Homerus candidum ſcripſerit. Inveni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia naſci eam dicerent, afferriq; è Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longa ac ne ſic quidem ſolida, ſed abrupta: hæc Plinius. Ex cujus ſanè verbis facilè cognoſci poteſt, Moly ab eo ſecundo loco redditum, quod in Campania

Moly hiſt. ex Theoph. & Plin.

Moly vires ex Galeno.

pania effossum, & sibi allatum scribit, ab illo plurimùm dissidere, quod Homerus & Dioscorides notis non planè consentientibus repræsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, misit ad me Patavio vir optimus, & omni humanitate præditus, Jacobus Antonius Cortusus, cujus imaginem hic appingi curavimus. Cæterùm herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem nimirum esse putaverim cum illa, quæ Gal. lib. 7. simplicium medicamentorum Myle vocatur, cùm inquit: Myles radix parvo bulbo similis est, facultatis contrahentis: nam cum farina ærina (hoc est lolii) apposita apertam vulvam sanare scribit Dioscorides. His verbis Galenus non solùm quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert, sed etiam nos commonet mendi cujusdam, quod hucusque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quòd ubi in hujus capitis calce legitur μετὰ ἰρίνου μύρου, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit μετὰ αἰρίνου ἀλεύρου, id est, cum farina loliacea. Et certè in id vitium facilè librarii quadam scripturarum vicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua vulgaris lectio depravata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non video quid Moly radix cum eo præstare possit πρὸς ὑστέρας ἀναστομώσεις, hoc est, ad vulvæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas vulvas, ut verterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen secus facere non poterant, si unguenti irini rationem habere volebant. Id μῶλυ Græci dicunt, quod Latini item Moly.

Dioscoridis locus castigatus.

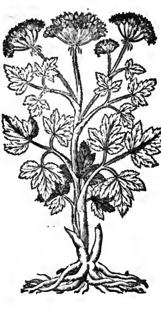
MOLY.

Nomina.

Moly ἀπὸ τοῦ μωλύειν τὰς νόσους, ab amoliendis morbis dictum. Unius licet meminerit Dioscorides, plures tamen posteriores agnovere differentias, de quibus in historia. Moly minus, C. B. Moly Matt. Lon. Cast. Lugd. Moly Dioscorideum putatum, Lob. Moly Dioscoridis, Clus. hist. Hisp. Cam. Moly angustifolium, Dod. fol. Allium ursinum alterum, Cæsalpino.

PANACES HERACLEUM.

Πάνακες ἡράκλειον. PANACES HERACLEUM. CAP. XLVIII.

PAnaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Bœotia, & in *a* Phocide Arcadiæ nascitur: ibiq; compendii, & quæstus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, studiosè colitur. Foliis est asperis, in terra jacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò divisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam *b* incanescit, foliis etiam minutioribus obsitus: muscariis, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & semine odorato, ferventeque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graveolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Lybiæ & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui siccatus in summa cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, foliis excavato solo stratis, quæ siccata tolluntur. Simili modo caule messibus inciso, profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentæq; siccæ, quæ cariem non sentiant, aromaticæ, ferventes gustu. Fructus ex media ferula cibo idoneus est: sed ex agnatis stolonibus, ab usu cibario abhorret. Maximè in hoc succi genere probatur, *c* quàm amarissimus, internè albus, aut subfulvus, foris ad croci colorem inclinans, lævis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescens, gravi odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resolvatur, & lactescat. Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusque, vulsis, ruptis, laterum dolori, torminibus, stillicidio urinæ convenit. Contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: menses trahit, fœtum enecat. Inflationes, quæ vulvam malè habent, duritiasque, ex melle dilutus, discutit: ischiadicis illinitur acopis,

a Meum & Cat. ἐν Ψωφίδι. i. & in Psophide. *b* Meum λεπτὸν. i. tenuis. Idē legit Orib.

c Orib. πικρότερος. i. amarior.

acopis, & capitis medicaminibus admiſcetur; carbunculos rumpit. Podagricis, cum uva paſſa illitus ſubvenit: dolore dentium liberat, cavis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplaſtrum contra beſtiarum morſus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conſciſſa, vulvæ admota, partus extrahit: ad vetera ulcera efficax eſt: nudata oſſa corpore operit, ſi trita cum melle illinatur. Semen cum abſinthio ſumptum, menſes pellit: cum ariſtolochia prodeſt adverſus animalia, quæ venenum ejaculantur: & contra vulvæ ſtrangulatus in vino bibitur.

Πάνακες ἀσκληπιεῖον. **PANACES ASCLEPIUM. CAP. XLIX.**

PAnaces † Aſclepii caulem à ſolo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur fœniculo ſimilia, majora tamen & hirſutiora, † odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris guſtus & odorati: radix *a* parva eſt & tenuis. Auxiliarem vim habent *b* flores & ſemina, contra ulcera, phagedænas & tubercula, ſi trita cum melle imponantur: adverſus ſerpentes ex vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces ſylveſtre origanum vocant, alii cunilam, de qua in origani mentione diximus.

a Meum πικρά, id eſt, amara. *b* Meum ὀνήσιμον τὸ ἄνωθεν. i. auxiliarem deſuper.

† Ori. Ἀσκληπιῶν καὶ χειρώνιον. i. Aſclepiū & Chironium.
† Or. δυσώδη. i. male olentia

Πάνακες χειρώνιον. **PANACES CHIRONIUM. CAP. L.**

PAnaces *a* Chironium in Pelio monte maximè provenit, folium ejus amaraco ſimile: flos aureus, radix *b* parva, quæ non altè demittitur, guſtu acris. Pota radix ſerpentum veneno reſiſtit. Illita coma, eadem præſtat.

a Ca. λεπτὸν οἱ δ' χειρώνιον. i. exile, quod & Chironiū
b Me. & Cat. λεπτὴ. i. tenuis.

PAnaces Heracleum in Apuliæ frequens naſcitur, quemadmodum in Apennini jugis & in Argentario promontorio in noſtris maritimis Senenſibus. Habetur & in quamplurimis Italiæ viridariis, ubi ſumma diligentia colitur ab his, qui ſimplicium medicamentorum ſtudioſi ad ſuum aliorumq; commodum innumera plantarum genera ſua in hortis ac viridariis ſerunt ac colunt. Verùm non ob id affirmaverim, ejus lacrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetiis venalis reperitur, ex Alexandria Ægypti convehitur. Legitima non deſit, etſi adulterata frequentior ſit uſus apud eos, qui ex quavis herba manipulos colligunt. In Panacis hiſtoria apertiſſimè aberravit Meſues: quippe qui inſtio capitis omnia ejus genera confundat. Quod omnib. jam notius eſt, quam ut à nobis oſtendi debeat. Panaces ASCLEPIUM

Panacis conſideratio.
Meſue lapſus.

II. PANACES ASCLEPIUM.

*III. PANACES ASCLEpium alterum.

nuper vidimus, ejusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIUM *non provenit, quod ſciam, in Italia. Quanquam non deſunt, qui pro Chironio panace oſtendant plantam, quæ folium habet oblongum hyſſopi fere modo, cont emis antib. minoribus foliolis cumulatim prodeuntibus florem pentaphylli, ſed majorem, aureo tamen colore. ſurculos mittit ab radice numeroſos, tenues lignoſoſq;, radicem item lignoſam, rufeſcentem. guſtu adſtringentem minimè acrem. Hæc quibuſdam recentioribus herbariis Flos ſolis appellatur. Verùm quòd Dioſcorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco ſimilia, Aſclepii vires habeat & excalfaciat, & radicem guſtu acrem, non video quomodo ingenuè poſſim eorum ſententiæ ſubſcribere.* FLOS

Notā ſolis mentio.

IV. FLOS SOLIS, SEU PAnaces chironium.

*V. PANACES CHIRONIUM minus. *

itaq; SOLIS mihi quidem omnino è symphytorum genere esse videtur, quum [illegible] glutinet & sanguinem manantem sistat. Verùm non hoc solùm præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in vino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quoq; potandus ad cruenta sputa. & ad dysenteriam unà cum radicibus contritus, quinetiam ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera symphytorum genera. Panacis genera ab inventoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum, cujus tantùm lachryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim ac radix, etsi in pluribus valeant affectibus ad nos tamen, quod viderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cùm denudata ossa carne explere volunt, radicum segmenta, quæ lachryma compacta reperiuntur, quævè illa sint, non parvo labore seligunt, & ad hunc usum in pulverem redigunt. Panacis vires descripsit Gal. lib. 8. simpl. medic. his verbis: Panaces Heraclium, inquit, ex hoc fit vocatus Opopanax, radicibus ejus, & caulibus excisis. Porrò opopanax ipse longe est ad plurimos usus aptissimus, ut pote excalfaciens, emolliens & digerens: ponatq; ipsum quispiam in excalfaciendo tertii ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum: sed minus quàm succus: quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoq; utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere excalfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, velut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus movendis medicamen accommodum. Cæterùm nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc vocitent. Panaces autem Asclepium minus est calidum supradicto panace: quamobrem eo, & floribus ejus, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur. Panaces verò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet: hæc Galenus. Porrò dejicit Panacis lachryma (ut author est Mesues) a remotis corporis partibus, præsertimq; ab articulorum compagibus, lentam, crassam, contumacemq; pituitam. Cerebrum & nervos expurgat, præcipuè cum frigidis torquentur morbis. Πάνακες ἡράκλειον sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum nominatur: Arabibus Steusir, Jeusir sive Gausir: Italis Panace Heracleo. Hujus gummi Græcis ὀποπάναξ dicitur: Latinis item Opopanax: Officinis Opopanacum: Italis Opopanaco: Hispanis Opopanaq;. Πάνακες verò ἀσκλήπειον sic Græcè vocatur, ut Latinè similiter Panaces Asclepium: Arabicè Panax Aschilibet: Italicè Panace Asclepio. Πάνακες deniq; χειρώνιον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur. Mauritanis Panax caromon: Italis Panace Chironio

Opopanax.

Panacis vires ex Gal.

Panacis vires ex Mesue.

Nomina.

Panax, quasi πανακὴς, omnibus remedium adferens, quasi omnia sanans: cujus genera quatuor Theophrasto 9. hist. 10. Syrium, Chironium, folio simile Rumici: Æsculapium folio Thapsiæ. Herculanum folio magno & amplo, ut quoquo versus tres palmos perficiat. I. Panax Sphondilii folio quod Heracleum C.B. Panaces Heracleum, Matt. Lac. Ges. hor. Clus. in Corollario ad Dod. edit. Gallicam. Dod. fol. cui & Sphondylium alterum. Panax Heracleum, Lob. Lug. Cam. Panax Herculeum, Cord. in Dios. Ges. hor. ap. Cæs. Tab. qui primum facit. Hujus plantæ densata lachryma seu liquor, Opopanax sive Opopanacum dicitur, qui guttis piso majoribus æqualibusve conglomeratur in massas foris croceos, vel in puniceo colore ruffas, intus candidas aut flavescentes. Substantia est pingui, sapore amaro, tenui ligustico vehementiori: odore gravi: Eligendum quod foris croceum, intus candidum, pingue, odoratissimum, majoribus grumis constans, purum. Purgantur autem à surculis hoc pacto, mediocriter contritum linteo includitur, in

tur, in fictili suspenditur, superinfunditur quantum satis fuerit vini, aceti, aut aquæ: dein paulatim supra fornacem calefiat: in linteo liquatum exprimito sicq; surculi in linteolo remanebunt: Alia tatione etiam putgatur, cùm nodus ita suspenditur, ut humorem non tangat, sed ut ferventis tantùm humotis vapor per linteum penettans liquorem emolliat, donec exprimi queat, quod calente adhuc eo fieri necesse est. Affertur ex Africa, Ægypto & minori Asia, monente Cord. II. Panaces Asclepium Matt. & Lugdunensi, hanc enim à sequenti differentem facimus, cùm utramq; in horto Patavino collegerimus, & inter nostras reservemus. III. Libanotis ferulæ folio semine plano, C. B. Panax Asclepium, Adver. Lob. Cæsal. Panaces Asclepium, Cam. in suo Matth. Cast. Tab. Panaces Asclepium ut existimatur, Dod. fol. Libanotis altera semine lato, Camerario. IV. Panaces Chironium; Matth. Cast. Lugd. Hyssopus campestris, Trag. Hyssopus montanus sive sylvestris, Lon. Helianthemum Cord. in hist. Lob. Thal. Helianthemum vulgo dictum, Clus. hist. Hisp. Helianthemum Plinii. Clus. hist. Pan. Helianthemum Germanicum, Tab. Flos solis, Dod. fol. Lob. Cam. Cast. Gratia Dei, Ges. hor. Chironia, Cæsal. Alii ad Panacem, alii ad Symphytum, alii ad Cistum, & rectius referunt. Hoc variat cultura, magnitudine, foliis item latioribus, angustioribus, floribus majoribus, minoribus, albis, pallidis, aureis. V. Panax Chironium minus Camer. in suo Matth. Cistus humilis secundus, Clus. hist. Hisp. Lob. Helianthemum peregrinum angustifolium, Tabernæmontano, magnitudine sola & foliorum angustia à priori distat.

Λιγυστικόν. **LIGUSTICUM.** CAP. LI.

Ligusticum, [quod alii panaceam, alii panaces vocant,] plurimum in Liguria nascitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit. Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci simile sit, & viribus eisdem præditum. Gignitur in altissimis. asperisq; montibus, ac umbrosis, maxime *a* juxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia Sertulæ campanæ, molliora, odorata, prope verticem graciliora, & longè magis divisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum solidum, & oblongum, fœniculo proximum gustanti acre, & aroma olens: radix candida Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis seminisq; vis excalfactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præsertim quibus stomachus turgeat: & contra serpentium ictus: urinas, & menses potu trahit. Eosdem præstat effectus apposita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiscetur: *b* oti per quam utile, quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur semine quodam simili: quod facile gustu discernitur *c* amarum enim est. Alii semen fœniculi, aut seselis admiscentes, ligusticum dolo vitiant.

Conclusi non legit Orib. *a* M-um ταῖς τοῖς ὄχθαις. circa scrobes. *b* Bar. στόμαχον. γάρ. i gratum stomacho. *c* Orib. πικρόν. amarum est, i. amariusculum

I. LIGUSTICUM.

II. LIGUSTICUM ALTERUM

Falluntur apertè ut mea quidem fert opinio qui herbam vulgò hodie Levisticum nominatam, quam legitimum Hipposelinum censemus, putant esse Ligusticum hic à Dioscoride repræsentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libysticum appellavit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & foliis Sertulæ campanæ similibus. Illud verò caulem profert altum, crassum, concavum & geniculatum: folia apii palustris æmula majora tamen, ac etiam crassiora. Caterùm quamvis

Ligustici consideratio.

legitimum,

legitimum ac verum Ligusticum in Liguria, cujus Genua Metropolis est, unde etiam nomen invenit, frequentissimum proveniat, sitq; inibi adeò vulgaris notitiæ, ut ejus semine passim utantur incolæ in ciborum condimentis, non ob id tamen per cætera Italiæ loca hactenus, quod sciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curavimus, miserunt ad me amici qui rem herbariam jam profitentur. Verùm prior Ligusticum magis quàm postrema referre videtur: Sed velim, ut sit quoq; aliorum judicium, quamobrem ambas excudi curavi. Ligusticum alterum, caule exit ferulaceo, alis frequentibus, è quibus rami disparibus exeunt intervallis: foliis quinq; ex uno petiolo prodeuntibus, per ambitum serratis: muscariis fœniculi similibus: semine quoq; simili, sed longiore crassioreq;. Radice nititur vegetiore, exterius subnigra, acuto simul & subamaro gustu, odoris non injucundi. Gignitur in altis montibus, apricis tractibus. Galenus de Libystico differens libro 7. simplicium medicamentorum, sic breviter inquit. Libystici radix, & semen ex genere excalfacientium sunt, adeò ut menses cieant, & urinas provocent, flatumq; discutiant. Quod Græci λιγυστικὸν Latini similiter Ligusticum, & Libysticum dicunt: Itali Ligustico.

Libystici vires ex Gal.

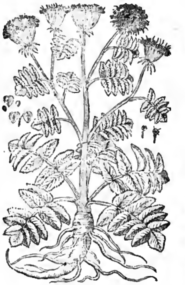
Nomina.

Ligusticum primo loco positum, Siler montanum vocamus cum Trago. Lob. Dod. fol. Ligusticum verum, Dod.gal.Ges.hor. Taber. Ligusticum, Matth. Lac. Cast. Lugd. Seseli Massiliense, Cord. in Diosc. Seseli Italicum. Cast. Ser montanum, Cæsalp. Hoc quibusdam videtur apud Dioscoridem Ligusticum, aliis Seseli Massiliense, aliis ejusdem Peloponense: quod semine variat. II. Ligusticum alterum Matth. & Castori. Libanotis Theophrasti major, Lugd. Angelicæ alicujus sylvestris figuram proponi censemus: alii Libanotidem Theophrasti majorem statuunt.

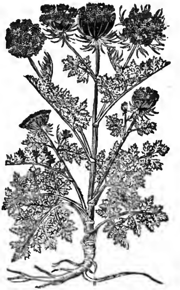
Σταφυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

Pastinaca sylvestris folia gingidii habet, latiora, subamara: caulem rectum, scabrum: umbellam similem anethi: in qua flores insunt candidi, & in medio purpureum quiddam fermè croceum, radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, vel impositum, menstrua movet. Iis convenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut si aqua cutem subiit: serpentium morsibus, ictibusq; prodest, præsumentes id, nulla affici injuria à serpentibus traduntur: conceptus adjuvat. Radix urinam pellit, venerem stimulat, partus apposita ejicit. Folia trita & cum melle imposita, phagedænas ulcerum purgant. Sativa ad eadem pollet, inefficacior tamen & cibo aptior.

I. PASTINACA DOMEstica.

II. PASTINACA SYLvestris.

Vulgares admodum sunt in Italia tam sativæ, quàm sylvestris Pastinacæ radices, ut quæ passim quadragesimalis jejunii tempore non ingratè in ciborum usum recipiantur. Cæterùm quoniam fortasse in Gallia non feruntur in hortis, Ruellius manifesto errore putavit Carotas nobis vulgò vocatas, quas coctas, sale, oleo, & aceto additis, hyeme usurpamus in acetariis, sativas esse pastinacas. Ut hinc maximè admirari subeat Ruellium, virum alioqui doctissimum, siquidem hactenus

Pastinacæ consideratio. Ruelli erratum.

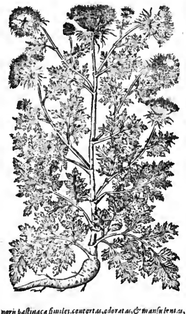
hactenus neminem inveni e rei herbariæ ſcriptoribus tam Græca quàm Arabica familia, qui memoriæ prodiderit, Paſtinacam ſativam radice niti adeò rufa, ut ſanguineo ſucco madeat, qualis Carotæ dictæ ineſſe deprehenditur. Sativa in Italia frequentiſſima ſeritur ab olitoribus in hortis. Caule exit craſſo, ſtriato, foliis Elaphobosci majoribus, pluribus utrinq; ex uno pediculo prodeuntibus terebinthi modo, ſubaſperis, & per ambitum denticulatis, umbellas magnas in ſummitate gerit, floribus melinis, ſemine fœniculi majore, acuto & amariuſculo guſtu odoreq; Radicem habet craſſam, teneram, albam odoratamq; non ſine adnatis. Erratica verò nonnunquam in campis ac incultis, & collibus amœnis ſua ſponte naſcitur. Utraq; albicantibus conſtat radicibus, quæ in locis quamplurimis cocta manduntur: namq; ea in quadrageſimo præſertim jejunio cum farina, & oleo friguntur, & ita ſæpe, ubi deſunt piſces, eorum vicem ſupplent: licet pro jejunantium inſtituto, eſſent potius eorum cibis abdicanda: Venerem enim non obſcure ſtimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agreſtis Paſtinacæ ſemen accipiunt, illius ſcilicet, in cujus florentis umbella medio exiguum quid purpurei emicat, cujus ſemen piloſum, acre & odoratum. Aliud enim eſt à Paſtinaca erratica Daucus, ut paulò inferius ſuo loco dicetur, ubi ejus tres ſpecies à Dioſcoride redduntur. Nam quamvis tam ex illius, quàm Galeni ſententia librorum tum de ſimplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à ſylveſtri Paſtinaca parum, vel potius nihil viribus differat, ob idq; alterum alterius vice in medicina uſu capi poſſit, non tamen rectè dici poteſt, Daucum erraticam eſſe Paſtinacam. Atqui cum Paſtinacam Carotam, ita vulgo appellatam, in mentem mihi redegeris, prætermittere ſane non potui, quin de ejus hiſtoria, & facultatibus verba facerem. Quam ob rem dicimus CAROTÆ duas paſſim haberi ſpecies. Alteram quidem cui radices inſunt ſanguinis modo purpureæ ac renitentæ, craſſitudine hortenſis paſtinacæ, alteram verò quæ ſuas profert ſubflavo colore, alba, napi ferè ſimiles, ſapore ſubdulci, odore non inſuavi. Utraq; autem folia, caules, umbellas, flores & ſemen profert ſylveſtris paſtinacæ per omnia ſimilia. Seruntur ab olitoribus paſſim in hortis in ciborum uſum. Purpureæ radices primò elixæ, in ciborum uſum veniunt in acetariis tantum. At quidem ſubflavæ ex jure pinguium carnium rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, ſed in univerſum carnoſæ ſunt, perinde ac rapum & napus. Utriuſq; radices in cibis placent, quod cum ſubdulci ſapore nonnihil amariuſculi habeant ita ſuaviter contemperatum, ut non parvam cum palato ineant gratiam. Cæterum (quantum mea fert opinio) carotæ in paſtinacæ genere recenſeri poſſunt, quamvis tum nulla ſint acredine præditæ, non ita valenter aperiunt, nec adeò ſunt odoratæ. Ob id eas in principio ſecundi ordinis excalfacere crediderim: at in ſiccitate & humiditate à ſymmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quam rapum, nec ita facilè concoquuntur, cùm ſint ſubſtantia duriore. Quo fit, ut mirum non ſit, ſi gignant & ipſæ flatus in ventriculo, & in inteſtinis, & mali ſint ſucci, quanquam non ut probati ſucci cibus ſed potius ut medicamentum urinam ducant. Porrò volunt nonnulli recentiores materiæ medicæ profeſſores, ut aliquid fortaſſe novi in medium attuliſſe videantur, purpuream Carotam legitimum Mauritanorum eſſe Behen rubrum, & albam ſeu ſubflavam, album. Verùm dum Serapionis, Avicennæq; verba de Behen differentium diligenter mihi examinanda propono, nō poſſum ullo pacto in eorum concedere ſententiam. Namq; ſcribit Serapio Behen radices proferre minoris paſtinacæ ſimiles, contortas, odoratas, & manſu lentas, & in Armenia naſci: & Avicenna l.2. radicum lignoſa fruſta Behen eſſe ait, in ſe contracta, & ſiccitate exoleta quibus vis inſit excalfaciendi & ſiccandi ordine ſecundo. Et libro de viribus cordis: Behen (inquit) radices ſunt habentes rugas, & lineationes cum lubricitate, tenuitate & apertione. Cæterùm ego quidem in primis non video Carotas noſtrates radices eſſe tenues, perinde ac ſylveſtris, vel minoris paſtinacæ, nec manſu lentas, nec contortas, nec inſigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, ſed paſſim noſtris in hortis ſeri ac venales haberi. Deinde eorum ſententiæ apertiſſimè refragatur Avicenna, quippe quod carotæ radix nec rugoſa, nec ſtriata, nec contracta, nec lignoſa, nec adſtringens habeatur. Quanquam enim radix hæc longo ſiccatur tempore, non inſignem duritiem cōtrahit: præterea cùm parum alimenti præbeant carotæ radices, non video quomodo homines ipſis veſcentes, pingues reddere poſſint, & inde per conſequens ſemen gignere copioſum, ut de Behen ſcribunt Mauritani. Hæc itaq; cum eorum opinioni repugnent, nō permittam eorum Carotas meo plantari in viridario, præſertimq; cum Behen albi radicem ad manus habeam, Conſtantinopoli à Gulielmo Quacelbeno erudìtiſſimo Medico mihi miſſam, quæ notis omnibus cum Arabum deſcriptionibus convenit. Paſtinacæ meminit Gal. l.8 ſimp. med. ſic inquiens: Paſtinaca ſativa imbecillior: Agreſtis ad omnia potentior eſt. Urinas movet & menſes provocat cum herba quidem tota, tum maximè ſemen ac radix. Habet porrò etiam abſterſorium in ſe quippiam, quamobrem, ulcera phagedænica quidam foliis ejus viridibus cum melle quò pura reddāt, illinunt. Planta quæ Græcè σταφυλῖνος Latinè pariter & Italicè Paſtinaca domeſtica vocatur: Arabicè Iezar, Gezar ſeu Giezar: Germanicè Paſtinen unn Paſtinachē: Hiſpanicè Canaoria blanqua: Gallicè Paſtenades: Bohemicè Paſſinark & ita quoq; Polonicè. Paſtinaca ſylveſtris Græcis σταφυλῖνος ἄγριος. Ital. Paſtinaca ſalvatica. Carota Ital. Caretta & Carotola.

Paſt. erratica.

Quorundam error.

Carotæ hiſt.

III. CAROTA.

Carotā purpurea, Behē rubrum quibuſdam.

Serapio de Behen.

Paſtinacæ vires ex Gal.

Nomina.

Paſtinaca à paſcendo dicta, duplex eſt, latifolia & tenuifolia, utraq; & ſativa & ſylveſtris. I. Paſtinaca ſativa latifolia, C.B. Dodo. fol. Paſtinaca ſativa, Trag. Lacu. quoad iconem. Cam. Paſtinaca ſativa vulgi. Lugd. Paſtinaca domeſtica, Matth. Caſt. Paſtinaca domeſtica vulgi, Lobel. Paſtinaca vulgi, Dodo. gal. Geſ. hor. Cæſ. Siſarum ſativum magnum, Fuch. Siſer Dioſcoridis, Columnæ. Elaphoboſcum ſativum, Tab. Hanc alii ad Dioſc. Siſer, alii ad Paſtinacā, alii ad Elaphoboſcum ejuſdem, & Daucum Theophraſti

referunt. II. Pastinaca tenuifolia sylvestris, C. B. & Dod. fol. Pastinaca sylvestris, Matth. Lac. Lon. Cast. Pastinaca erratica, Fuchs. Cord. in Diosc. Tab. Germanica sylvestris Pastinaca Dioscoridis, Lob. in icon. Pastinaca quarta Plinii, Cam. Staphylinus sylvestris, Trag. Dod. gal. Cæsal. Dauci tertium genus, Dodo-gal. Daucus officinarum. III. Pastinaca tenuifolia sativa, radice atrorubente, C. B. Staphylinus tertius, Trag. Staphylinus niger, Dodo. gal. Pastinaca sativa altera, Fuchs. Pastinaca sativa atrorubens, Lob. cui & Daucus niger Theophrasti, Pastinaca sativa rubẽs, Dod. fol. Tab. Pastinaca radicib. purpureis, Gess. hor. Carota, Matth. Cæsal. Cast. Cam. Carota Matthioli altera, Lugd. Ben. rubrum, Anguillaræ.

I. SESELI MASSILIENSE.

Σέσελι SESELI. CAP. LIII.

SEseli Massiliense folia fœniculi habet, crassiora: caulem vegetiorem: umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti † statim acre: radix longa est, jucundi odoris. Semen & radix excalfaciendi vim habent. Potu stranguriæ & orthopnœæ medentur: suffocationibus mulierum, comitialibusque prosunt; menses & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tussim veterem sanant. Semen cum vino potum concoquit, & tormina discutit: epialis febribus utile: contra perfrictiones in itineribus, cum pipere & vino bibitur. Capris cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius suos fœtus enitantur. Æthiopicum seseli, folia habet hederæ, minora & ad periclymeni modum oblonga: frutex *a* nigricat, palmitibus in bina cubita extensis: ramis *b* sesquipedalibus: capitulo anethi: semine in tritici morem denso, nigro, amaro, Massiliensi odoratiore & acriore, multum suavi. Peloponnense folia habet cicutæ latiora & crassiora: caulem supra Massiliensis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua semen latius, odoratum & carnosius pendet. Eisdem viribus præditum est. Nascitur in asperis, riguis & collibus *c* invenitur etiamnum in insulis.

† Statim non legit Cor.

a Meum & Cor. Θάμνος δὲ μέγας. i. frutex veró magnus est. *b* Meum σπιθαμιαῖος. i. spithamæ longitudine. *c* Me. φύεται καὶ ἐν τῇ Ἴδῃ. i. nascitur in Ida.

* II. SESELI MASSILIENSE nonnullorum.

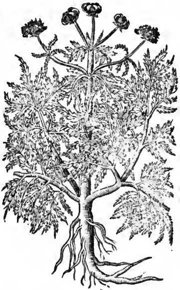
III. SESELI ÆTHIOPICUM.

IV. SESELI ÆTHIOPICUM alterum.

V. SESELI PELOPONnense.

Τορδύλιον. CRETICUM SESELI. CAP. LIV.

TOrdylium, quod aliqui Creticum Seseli vocant, juxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula surculosa: semine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacri. Contra urinæ difficultatem.

VI. SESELI CRETICUM majus.

* SESELI CRETIcum minus.

bibitur: potu cit menses. Succo seminis, caulisq; virentis, ternis obolis ex passo decem diebus hausto, renes sanantur. Efficax est radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seseli consi.

Seseli Arabibus Sisaleos dicitur. Officinæ verò id Siler montanum appellant. Legitimum Seseli Massiliense in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur Sed maximè animadvertendum est, quod quanquam in quibusdam Italiæ pharmacopoliis verum sit reperire Seseli: in quam plurimis tamen quoddam semen Seselis vicem explens venditur, quod nulli prorsus Seseli à Dioscoride descripto respondet: quippe quod amaritudine tantùm sit praeditum, & olfactui cimicum fœtorem repræsentet. Sesel. Æthio. *Porrò Seseli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim verum repræsentare videtur, quemadmodum & Peloponnense legitimum refert Caeterùm aliquando credidimus, Tordylium sive Creticum Seseli in quodam nostro horticulo natum esse, quod ejus semen (ita enim ajebant) è Patavino simplicium viridario allatum, terræ commisissem. Verùm cùm postea accuratius ejus faciem contemplatus essem, itemq; saporem examinassem, id à legitimo longè admodum dissidere cognovi. Seselis monstratio prima assignatur cervis fœminis. Siquidem tradit Aristot. lib. 8. cap. 5. de hist. animal. cervas statim a partu Seselim herbam petere, & cùm eam ederint, ad prolem redire.* Seseli vires ex Galeno. *Seseli omne genus in universum memoriæ prodidit Galen. lib. 8. simp. med. ubi ita scribit: Seseli & radix, atq; etiam semen ejus, adeò excalfacit, ut admodum urinam movere queat. Sed & medicamentum est tenuium partium, ut & comitiali morbo, & orthopnœa competat.* Nomina. *Quæ herba Græcis σέσελι, Latinis ut etiam Italis Seseli nuncupatur: Arabib. Sisaltos: Bar. Sisileos: Officinis Siler montanum: Germ.* Steinbrech: *Gallis Ser montain: Polon. Olessuek.*

Seseli plures differentias habet, hoc tamen loco septem figuras adposuimus. I. Seseli Massiliense ferulæ facie, C.B. & Lob. in obs. Seseli Massiliense, Matt. Lac. Ges. hor. Lon. Cast. Lug. Seseli Massilioricum, Tab. Seseli Massiliense nuperorum, Lob. in iconibus. Sunt qui velint Matth. figuram Siler montanum officinarum exprimere, quibus non assentimur. II. Adjecit Camerarius suo Matthiolo alterum Seseli Massiliense nonnullorum nomine, plantam sanè subcandidam, ramosam, palmarem, aliquando sesquipalmarem, quæ ex radice alba, fœniculi effigie, longiss. digitali etiam crassitie, nonnunquam satis aromatica, altè humi depacta caulem emittit ferulaceum striatum, qui mox in alios reflexos & rigidos brachiatur. Foliis est paucis, cinereis, firmis, exilibus, minutim incisis. Umbellas habet copiosas, albas, rarius subpurpurascentes, cujus flores singuli quinis foliolis componuntur: succedit his semen oblongum, apii forma, acre, calidum. Hoc in agro Narbonensi, & in asperis agri Monspeliensis legimus. Massilia quoq; accepimus, ubi in usum Seselios in Theriaces confectione cessit, sunt qui prope colles oppidi Monrisfiascon inter Senam & Romam observarint. Dicitur Seseli Massiliense folio fœniculi crassiore. Advers. Lob. Seseli Massiliense forte, Clu. hist. Hisp. Seseli Massiliense, Dod. fol. Log. Cæs. Fœniculum rortuosum. Lug. ita. n. à Gallis herbariis vocatur. III. Libanotis latifolia altera, C.B. Seseli Æthiopicum, Matt. Fuch. Ges. hor. Lac. Lon. Clus. Pan. Lug. Cam. Seseli primum, Trag. Seseli Æthiopicum herba, Dod. fol. Dauci alterum genus Fuch. in fol. & Lug. Libanotis Theophrasti, Dod. gal. Lob. Thal. Libanotis alba Dod. Ges. hor. Libanotis tertia Dodo. Lugd. Libanotis Theoph. alba secunda, Tab. Hujus habetur & altera species in Baldo latiorib. nigrioribus magisq; incisis foliis. IV. Seseli Æthiopicum alterum, Matt. Ges. hor. Dod. in iconibus. Seseli Æthiopicum, Lob. Cast. Tab. Seseli Æthiopicum verum, Lug. Cam. Herba quæ pro Seseli Æthiopico ostenditur, Cæs. V. Cicutaria latifolia, C.B. & Lob. Cicutaria, Cast. Cicutaria altera latifolia fœtidissima, Lug. Cicutaria fœtida, Taber. Seseli Peloponnense, Matt. Ges. hor. Lac. Lug. Lon. Cast. VI. Cùm commentator Tordylii meminerit, descriptionem cum Icone adjicere placuit. Hoc ex radice fibrosa, caules emittit cubitales & altiores, hirsutos, rigidos, asperos, qui in alios brachiantur: foliis ad pastinacam accedentibus, acuminatis, serratis, ad pediculum reflexis, hirsutis, asperis, quæ in cacumine tenuius dividuntur: umbellas fert candidas, subpurpureas, quib. succedunt semina copiosa, compressa, rotunda circulo candido, aut denticulato instar clypeoli, ornata, ac geminis valvulis ut Ferulæ conflata. Hoc in Euganeis montibus propè Patavium, in ruderibus & sepibus Romanis, in pratis Latrensibus Monspeliensis agri reperitur. Vocamus Seseli Creticũ majus, cum Lobelo in iconibus & Camerario: Tordylium sive Seseli Creticum majus, Lob. Lugd. Seseli Creticum secundum, Tab. Pimpinellæ Romanæ alterum genus, Cæs. VII. Ex radice tenui & inutili, caules cubito breviores, tenues, hirsuti prodeunt: foliis Cerefolii in pediculo paucis, rotundis, ambitu crenatis, candicantibus, hirsutis: flores & semina, quæ odorata ac nonnihil acria, Myrrhidis gustu, superiori similia, odoris infirmi, saporis nõ ingrati: quare ipsius inter olera apud Romanos usus, in quorum suburbiis copiosè nascitur, ut & inter segetes & secus vias, passim in Gallia Narbonensi. Dicitur nobis cum Camerario, Seseli Creticum minus: Tordylium. Dod. gal. Ges. hor. Lob. obs. Lug Seseli Creticum, Lacu. Lob. icon. Dod. fol. Cast. Taber. Seseli Cretici species Elaphobosco similis, Anguill. cui & Ordilion Nicandri. Pimpinella Romana vulgo, Cæsalp. Caucalis Bellonii in iconibus, cui & Cascalistra Turcarum, & Gesnero de hortis Germaniæ.

SISON.

Zictor. SISON. CAP. LV.

Sison exiguũ semen est, in Syria natum, apio simile, oblõgum, nigrũ, ferventis naturæ. Cõtra lienis vitia

vltia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menſes citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Siſon, ut hic Dioſcorides teſtatum reliquit, ſemen eſt in Syria proveniens, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, qua illud profert apud ullum authorem ſuis notis deſcriptam non invenio: nec ſemen ipſum, quod equidem ſciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patria gentibus relinquendam diximus, ubi ejus notitia, & ſeminis uſus. Nam præterquam quòd difficile ſit, etiam periculoſum judico, de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre ſententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latinè quoq; Siſon.

Siſon ſemen incognitũ.

ANISUM.

Siſon à Dioſcoride propoſitum hac figura exhiberi credimus, cùm notæ propoſitæ correſpondeant, cujus ſeminis in Officinis noſtris pro Amomo uſus eſt: quare dicitur Amomum Germanicum, Trago, Petroſelinum Macedonicum, Fuch. Lon. Dod. gal. & fol. Ammi parvum, Geſ. hor. Siſon. Lug. Cam. Tab.

Ἄνισον. ANISUM. CAP. LVI.

ANiſum in ſumma excalfacit, exiccat. *a* oris halitum jucundiorem facit, doloris levamentum præſtat. Urinam ciet, diſcutiendi vim habet: hydropicis potum ſitim extinguit. Animalium venenis adverſatur: valet ad inflationes: alvum, & alba fœminarum profluvia ſiſtit: lac ad mammas elicit: venerem ſtimulat: dolores capitis levat, ſuffitum natibus: cum roſaceo tritum inſtillatumque fractis auribus medetur. Melius ſemper recens, plenum, non furfuroſum, odore præſtans. Inter prima laudatum eſt Creticum, proximo loco Ægyptium.

a Meum ἀνισιος i. ſuſcitem ſpiratio- nem red- dens.

ANiſum vulgaris omnibus verè notitia planta eſt, ſeritur enim in campis, hortis & viridariis foliis ferè Apii, minus tamen diviſis, præter ea quæ in caulium ſummitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: ſemen oblongum, jucundi odoris, ſapore ſanè miſto ex dulci acriq;, ac etiam amariuſcule ad multa utile. Siquidem aperit, concoquit, digerit, incidit provocat, & flatus pellit. Oris anhelitum commendat. Inſpergitur panibus odoris ſaporisq; gratia. Datur toſtum cum n enthia ad cœliacos affectus. Singultum ſedat tam hauſtum quam olfactum. Somnum conciliat, & calculos pellit. Caterùm ut noſtrum ſequamur inſtitutum, non ſunt à nobis ſilentio prætereunda, quæ de ejus viribus ſcriptis tradidit Gal. lib. 6. ſim p. medic. ubi ſic inquit: Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre, ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertii ordinis, ſicut & in calfaciendo. Proinde & urinam ciet & digerit, atq; etiam ventris inflationes ſedat. Planta, quæ Græcis ἄνισον, Latinis item Aniſum appellatur: Mauritanis Aneiſum ſeu Anexiſſum: Italis Aniſe: Germanis Aniß und Eniß: Hiſpanis Matabalva & Terva dulce: Gallis Anis.

Aniſi cõſideratio, & vires ex Gal.

Nomina.

CARUM.

Aniſum quod aliis Anicetum, id eſt omnibus aliis medicamentis præcellens, ab herbariis communi conſenſu Aniſum dicitur, ſolo Euſtachio Rœſelin Abſinthium dulce nominatur.

Κάρος. CARUM. CAP. LVII.

CArum, ſemen eſt vulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, ſtomacho utilis, os commendat, concoctionem adjuvat. Utiliter miſcetur antidotis & oxypotis: aniſi vicem præbet. Radix cocta, paſtinacæ modo, manditur.

CArum officinis vulgò Carvi dicitur, ſemen omnibus notiſſimum. Planta naſcitur in pratis & collibus, præfer-

Cari cõſid.

tim in montibus & convallibus, Pastinacæ sylvestris non absimilis. caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta, semine aniso longiore, anguloso, subnigricante. Radice longa, sapore amariusculo simul & acri. Semen præcipuum habet in medicina usum. Id enim aperit, incidit, digerit, concoquit, provocat & dissolvit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, visum acuit. Herba pro olere comeditur. Estur radix cocta perinde ac Pastinaca. Seminis farina admiscetur cataplasmatis, quæ adsugillata parantur, magno juvamento. Integrum semen passim Germani pani suo subigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anisum & fœniculum. Sed maximè, meo quidem judicio, redarguendi sunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui non sine magno, & aperto errore crediderint, Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim adeò acre non est, ut tertio calfacientium ac exiccantium ordini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib 7. simplicium medicamentorum, sic scribens: Cari semen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens. Itaq; & flatus extinguit, & urinas ciet, non semen tantùm, sed & planta. Cujus nomen Græcum est κάρος: Latinum Carum: Arabicum Carvia, Karavia seu Karvi: Italicum Caro & Carvo: Germanicum Matkümich und Kimm: *Hispanicum Alcaravea: Gallicum Carvi.*

Monachorum error Cari semen Carotarum statuent.

Cari vires ex Galeno.

Nomina.

Cuminum pratense seu Carum, à Caria regione in qua laudatissimum nascitur, κάρον Aëtio: καρναβάδιον, Simeoni Sethi libello de Alimentis. Caros, Brunf. Trag. Dod. gal. Carus, Gesf. hor. Carum. Lacu. Cord. in Diosc. & hist. Dod. fol. Lob. Cast. Lug. Tab. Cam. Careum Fuch. qui secutus est Plinium. Carvi, Lon. Cæs. Thal. Hujus inter Staphilinos Athenæus meminisse videtur: hoc cultura vegetius & foliis & semine redditur.

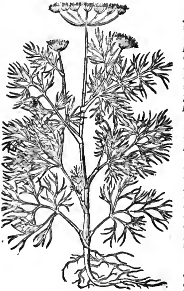
ANETHUM. CAP. LVIII.

Ἄνηθον.

ARidi Anethi comæ, seminisq; decoctum, potu lac evocat: inflationes & tormina sedat: alvum, vomitionesq; sistit: urinas ciet, singultus lenit: oculorum aciem hebetat, genituram restinguit, assiduè potum. Decoctum ejus fœminis vulvæ malo opportunis, ad desessiones utile. Condylomata illitus seminis cremati cinis tollit.

Anethi consideratio.

ANETHUM.

ANethum hortis omnibus frequentissimum, omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut sæpius colligentes fallat, nisi gustum consulant: consurgit enim caulibus sesquicubitalibus ramosis, foliis capillorum speciem referentibus, floribus luteis, semine, & umbella fœniculi, radice neq; adeò longa, neq; multis subnixa fibris: seritur in hortis in condimentorum & in medicum quoq; usum. Cæterùm Anethum, ut author est Galenus lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertii remissi. Exiccantium verò ordinis est secundi incipientis aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cujus propinqua sit temperies præmoventibus, & concoquentibus vocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerenti facultate præditum. Ustum autem tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium fit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusq; prodest, potissimum iis, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inveterata, ea probè cicatrice includit. Cæterùm viride humidius est, & minus calidum: itaq; magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conviviis usi esse coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἄνηθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis Xebet, Jebet sive Sebet: Italis Anetho: Germanis Dyllen und Hochkraut: *Hispanis Eneldo: Gallis Anet.*

Anethi vires ex Galeno.

Nomina

Anethum παρὰ τὸ ἄνω θεῖν, quòd citò crescat, dicitur, quo nomine omnes herbarii donarunt, cujus sylvestre quoddam genus, quod grandius sativo, foliis fœniculi, odore Anethi, umbellis amplioribus, flore luteo, semine exiguo, fermè ut Ammios subacri, radice parva & lignosa, in Sicilia proveniens, nobis adhuc ignotum, Cæsalpinus refert.

CUMINUM SATIVUM. CAP. LIX.

Κύμινον ἥμερον.

CUminum sativum † ori gratum est, sed multò magis Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium, reliqua sequuntur. Provenit in Galatia, in Asia, Cilicia & Terentia, & plerisq; aliis tractibus. Excalfacit, adstringit, exiccat: ad tormina, inflationesq; convenit, coctum, & cum oleo inditum, aut cum hordeacea farina illitum: orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in vino: testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uva passa, aut lolii farina, ceratove: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus objectum, sanguinis profluvia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

† Ori. εὐστόμαχον. i. stomacho utile ‡ Meum σὺν ὀροβίνῳ ἀλεύρῳ i. cũ cruda hordeacea farina.

Κύμινον

CUMINUM SYLVESTRE. CAP. LX.

Κύμινον ἄγριον.

SYlveſtre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia & Galatia Aſiæ, atq; Carthagine Hiſpaniæ gignitur: frutice parvo, dodrantali caule ac tenui: quaternis aut quinis foliis, tenuibus, veluti ſerratis & gingidii diviſura. In cacumine capitula quina, aut ſena habet, mollia, rotunda: in quibus eſt ſemen acroſum guſtu ſativo acriore: naſcitur in collibus. Bibitur ſemen ex aqua, adverſus tormina, inflationesq;: item contra venenatas beſtias ex vino. Singultus ex aceto ſedat: ſtomacho utile, quem humor vexat. Sugillata tollit, ſi manducatum cum melle, & uva paſſa illinatur: teſtium inflammationibus, adjectis eiſdem, illitum medetur. Eſt & aliud ſylveſtris Cumini genus, ſativo non diſſimile, quod à ſingulis floribus elata promit cornicula, in quibus ſemen eſt melanthio ſimile. Quod potum omnium ſerpentium morſibus præſidio eſt. Calculoſis & iis, qui urinæ ſtillicidio vexantur, aut concretum ſanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur: ſed apii ſemen ferveſactum poſtea bibendum eſt.

I. CONSOLIDA REGALIS.

III. CUMINUM SATIVUM.

SAtivum Cuminum omnibus notum eſt. Quamobrem longiori ſermone ejus hiſtoriam proſequi non operæ pretium duximus. SYLVESTRE verò quod tam primo, quam ſecundo generi à Dioſcoride aſſignatur, etſi antehac me illud nunquam vidiſſe ſcripſerim factum eſt tamen, opera & liberalitate Jacobi Antonii Cortuſi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in noſtro hoc hortulo id nunc primum vireſcat & floreat, in ſtudioſorum omnium uſum, quorum juvandorum gratia hos labores inſumpſimus. Nihil enim in hac plura deſiderari poteſt, quod Dioſcoridis deſcriptioni non reſpondeat. Quo fit, ut etiam fateri poſſim, me utrunq; cognoſcere, cùm utrunq; planta legitimum notis omnibus referat. * *Quod verò ſecundo adſcribitur generi, ſi in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio & Geſnero, viris doctiſſimis, eam plantam eſſe putaverim, quam Germani vulgò* Rittersporen/ *hoc eſt, Equitis calcar, & Conſolidam regalem vocant.* * *Itaq; affirmabo poſthac nunquam Conſolidam Regalem vulgò vocatam, Cuminum eſſe ſylveſtre alterum, ut mihi ante perſuadebam. Cæterùm cùm de hac planta hic mentio facta ſit, mihi quidem haud prætermittendum putavi, quin hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires deſcriberem. Oritur ergo illa in agris inter ſegetes. Caulem profert ſimplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diviſis, ſylveſtris nigellæ modo. Flores edit purpureos nigra violæ æmules, ex quorū altera parte prodeunt cornicula ſurſum ſpectantia, quæ veterum calcarium formam exprimere videntur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio ſimile, in parvis corniculis ſiliquæve cōcluſum. Ut ex hac deſcriptione exiſtimem, vix aliam reperiri poſſe plantam, quæ magis, quàm hæc, poſtremum Cumini genus referat. Cæterùm Monachi illi reverendi, qui in Meſuem ſcripſere, flavi coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam vocant, primum ſylveſtris Cumini genus eſſe contendunt. Sed ii, mea quidem ſententia, in magno & aperto errore verſantur. Nam ut unuſquiſq; ſanamentis per ſe cognoſcere poteſt, Nigella citrina ſic ſeplaſiariis vocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flavi coloris Melanthium: cùm omnibus palam ſit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter ſe ſpecie differre, quàm in ſeminis colore: cætera namq; in forma, magnitudine, ſapore, ac omni deniq; facultate illis maximè conſentiunt. Sed quid multa? nonne hoc idem in papaverum ſemine quotidie comperimus? in quibus tamen varius ſeminis color non prohibet, quin omnia ſint papavera. Id quod etiam perſpicuum eſt in hyoſcyamo, lactuca, & aliis pluribus plantis: quarum ſemina etſi alba & nigra inveniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus conſtituunt. Hinc fit, ut in hujuſce ſylveſtris Cumini hiſtoria patres illi, & qui eos ſequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis ſylveſtris Cumini ſemen in capitulis mollibus, ac rotundis acro-*

Cumini condimentum.

Conſolidæ Regalis nomen.

Monachorum error, Melanthium flavum Cuminū ſyl. ſtatuentium.

IV. CUMINUM SYLVEstre. I.

V. CUMINUM SYLVEstre. II.

sum gignitur, fortasse (ut opinor) vulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthii instar, durum, solidum, fractuq; contumax, quod in pimpinella vulgò vocata non visitur. SATIVUM *foliis ferè fœniculum, sed rarioribus repræsentat: unico, aut altero exit caule, pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, veluti fœniculum, in qua copiosum profert semen subflavum: cum gravedine quadam odoratum, fœniculi majus: radix ei albicans est, summo cespite repens. Tractu gaudet calido & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo sæpe suffiuntur, qui facies suas exterminant, ut sanctitatem, & corporis macerationem admentiantur. Præstat tamen ad fœminarum conceptum, si vulvis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per se recens admotum, & eorundem tumoribus cum melle. Datur quoq; ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci vino urina ardoribus laborantibus, calculos ejicit, vulnera recentia glutinat, & ulcera sanat. Cymini vires scriptas reliquit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum sic inquiens: Cymini semine potissimum utimur, quemadmodum anisi, ligustici, cari & petroselini. Est autem & facultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodq;, tum urinam moventis, & flatum discutientis: ex tertio ordine excalfacientium. Κύμινον ἥμερον quod Græcis. Cyminum & Cuminum sativum Latinis dicitur: Italis Cumino domestico: Arabibus Camun seu Kemum: Germanis Kümmel: Hispanis Comino: Gallis Comin. Quod verò Græci κύμινον ἄγριον, Latini Cuminum sylvestre nominant: Italis Comino seu Cumino salvatico. Consolida regalis: Italis Consolida reale, seu Sperone da cavaliere: Germanis Rittersporen: Gallis Pie d' Allovette seu consolide royalle.*

Cum fat. hist.

Cumini vires.

Cumini vires ex Galeno.

Nomina.

Capite hoc de Cumino, Consolidæ etiam regalis historia proponitur, siquidem censuerit secunda editione suorum Commentariorum, esse Cuminum sylvestre secundum, quam opinionem licet penultima editione improbarit, in Felicis tamen Valgrisii editione, quæ anno 1583. Venetiis prodiit, rursus verba secundæ editionis (quod in ea editione frequenter fit) reperiuntur, cujus nomine & ea verba textui addere voluimus. Veteres sub Hyacintho Consolidam regalem recensuisse videntur (quod Cæsalpinus astruit) siquidem Plinius lib. 21. cap. 11. discurrentes notas, figuras, A.I. Græcorum exprimentes inesse dicat: quod in Consolidæ hortensis floribus conspicitur, in quibus folium quoddam implicatum in albo characteres habens occultatos, ex virgulis cœruleis duas literas A.I. aut tres A.I.A. exprimentes. Hujus Dioscorides infra cap. 70. meminisse videtur: ita ut Consolida regalis hortensis *διλφίνιον* sit Dioscoridis, si modò vox *διλφινοειδὴ* ad flores referatur. Consolida verò regalis, segetum, ejusdem alterum Delphinium seu Romanorum buccinum. Variat floris colore albo, incarnato, purpureo, cœruleo, variegato ex albo & cæruleo: item magnitudine & foliorum textura, habetur namq; non tantum simplici, sed & pleno flore. I. Cuminum sylvestre alterum Matth. editione secunda & ultima, Lac. Lugd. Consolida regalis Matth. Consolida regia sive Calcatis flos, Lob. Consolida regalis flore cœruleo majore, Cam. Consolida regalis sativa, Tab. Delphinium, Dod. gal. Delphinium quartum & majus, Gesf. hor. Flos regius, Dod. fol. Flos quidam vulgo Fior capuccio, Cæsal. cui Hyacinthus poëtarum est. Quæ verò in sylvestribus provenit, dicitur Consolida regalis, Brunf. Gesf. hor. Lac. Lon. Cast. Thal. Consolida regia, Trag. Fuch. in iconibus, Consolida regalis arvensis, Tab. Consolida regalis flore cæruleo minore, Cam. Segetum Consolida regia strigosior tota, Lob. Buccinum & Delphinium alterum, Dodo. gal. Delphinium sylvestre, Gesf. hor. Flos regius secundus vel sylvestris, Dod. fol. Chamæmelum et anthemum, Fuch. in folio. Anthemis Eranthemes,

* II. CONSOLIDA REGAlis peregrina, parvo flore. *

themos, Lugd. II. Conſolida regalis peregrina parvo flore, C.B. Ex radice fibroſa caulis exſurgit cubitalis, rotundus, ſtriatus, leviſſima hirſutie albicans, qui in ramos brachiatur: folia cingunt tripartito primum diviſa, quæ rurſus ad formam foliorum Ranunculi arvenſis echinati dividuntur, ac in ſummo caule pauciora, quarum quædam tripartita quædam integra. Flores ſunt ſubcærulei, corniculo donati, Conſolidæ regalis ſegetum ſimiles, aut minores: quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, parvæ, ſemen parvum continentes. Hanc Delphinii Dioſcoridis nomine ab Imperato Ferrando, Neapolitano Pharmacopæo inſigni accepimus, quam etiam virentem in horto D. Zuingeri Philoſophi & Medici noſtratis, legimus. III. Cuminum fœniculi folio, C.B. Cuminum ſativum, Brunf. Trag. Matth. Cord. in hiſt. Lac. Caſt. Lugd. Cuminum, Lon. Cuminum Dioſcoridis, Lob. Cyminum ſativum, Tab. Cam. Cyminum Romanum, Cord. in Dioſc. Cuminum vulgo, quod Cyminum ſylveſtre primum eſt apud Dioſcoridem Cæſalpino. Cumini genera duo è Melita afferuntur, alterum acrimoniæ vehementioris, ſubnigrum, quod Cuminum acre vocant: alterum candicans, guſtus lenioris, ſubdulce, quod Cuminum dulce appellant, & ab Hippocrate regium vocatur, ea diverſitate quæ in fœniculo dulci ſativo & acri ſylveſtri ſpectatur. IV. Cuminum ſylveſtre capitulis globoſis, C.B. Cuminum ſylveſtre primum, Matth. Caſt. Lugd. Cuminum ſylveſtre, Lob. Dod. fol. Cyminum ſylveſtre ſive erraticum, Tab. Cyminum ſylveſtre globoſum, Camerario V. Hypecoum. C.B. Geſ. hor. Cluſ. hiſt. Hiſp. Dod. fol. Cuminum ſylveſtre alterum Matth. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Cuminum ſylveſtre alterum Dioſcoridis Italorum, Lob. Cuminum ſylveſtre alterum ſiliquoſum, Lob. in icon. Hoc cum Cumino nil ſimilitudinis, quare Papaveri corniculato ſubjiciendum cenſemus.

AMMI. CAP. LXI.

Ἄμμι.

AMmi a Æthiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diverſum eſſe ab illo exiſtimant. Vulgò notum eſt, ſemen exile, multò minus cumino, origanum reſipiens. Eligendum eſt putum, minimè furfuroſum. Vis ei excalfactoria, fervens & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, ſerpentium ictus, cum vino potum: menſtrua ciet. Miſcetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ectoria vocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus reſiſtat. Sugillata cum melle tollit: colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uva paſſa, aut reſina vulvas purgat.

QUonquam varia ac diverſa ſemina viderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur, nullum tamen ex iis hactenus mihi ſeſe obtulit, quod animum ad credendum alliceret, verum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis paſſim habetur, cùm probatiſſimum, Plinio teſte, cumino ſit candidius, id nigricat adeoq; vulgaris petroſelini ſemen æmulatur, ut viſu ab eo dignoſci minimè poſſit, ſed in hoc guſtum conſulere oportet. Nam cùm haud leviter ſit acre, facultatis diſcrimen guſtu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origanum ſaporem guſtui repræſentet, quem tamen referre verum Ammi Dioſcorides eſt auctor, adhuc clarius fit, id non eſſe legitimum. Veruntamen contrarium ſenſiſſe videtur Ruellius: quippe qui minus fortaſſe accuratè ea examinaverit, quæ de Ammi, Hippocratis teſtimonio, ſcriptis tradidit Plinius ei alioqui familiariſſimus, lib. 20. cap. 15. cùm inquit: Eſt cumino ſimillimum quod Græci vocant Ammi. quidam vero Aethiopicum Cuminum id eſſe exiſtimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius in Aegypto judicavit. Pleriq; alterius naturæ in totum putant, quoniam ſit exilius, & candidius. Similis autem & huic uſus nam & panibus Alexandrinis ſubigit, & cum alimentis interponitur: hæc Plinius. Cæterum non equidem negaverim, Ammi in Italia naſci, etſi in officinis hactenus verum non reperiatur. Siquidē Aloiſius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu verſatus, ex Patavio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me miſit legitimum Ammi, nulla prorſus reclamante nota. Caulem emittit fœniculaceum foliis agreſtis paſtinacæ, ſemine in umbellis exili & cumino minutiore, Origanum reſipiente, odoratum & acutum. Naſcitur in monte Gargano, quod Italum eſt: quod verò peregrinum ex Alexandria apportatur, Arabicum eſt. Verùm enimvero huic ſane illud non adſtipulari certum eſt, quo magno, ut arbitror errore ducti Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, ſe uſos fuiſſe aſſeverant: nam præter rationes error ſatis ex ſuis ſcriptis exploditur, ut pote qui ſuum Ammi nullo origani ſapore commendari fateantur. Ammi legitimi ſemen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præſtat ad mulierum ſterilitatem. Nam compertum eſt hujus tantum ſeminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem ſi propinetur manè drachma pondere ex vino meraco, aut carnium jure in tenuem pulverem contritum, alternis diebus tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. ſed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus in quibus illa ſemen non ebiberit. Quod tamen diutius ſumi non debet, quàm quatuor, aut quinq; diebus, eſt enim ad ſterilitatem præſtantiſſimum auxilium, & pluries expertum. Herba quam vocant Ammi, ſemen, ut Galenus teſtatum reliquit lib. 6. ſimplicium medicamentorum, maximè eſt utile. Facultatis eſt excalfactoria, & deſic-

i. quæ iam Aethiopicum quidam Regium vocant. Alii alterum natura Aethiopicũ eſſe dicunt & alterum Ammi.

Ammios conſideratio.

Ruel. lapſus.

Monachorum error.

Ammios vires ex Gal.

I. AMMI.

* AMMI PARVUM FOLIIS FŒNICULI. *

deficcatoriæ,tenuiumq; partium: sed & gustu subamarum est,& acre. Et clarum est, quòd & digerat & urinam moveat. Fuerit autem in calfaciendo,deficcandoq; ex ordine tertio intenso. Planta quæ Græcè ἄμμι, Latinè item Ammi vocatur: Arabicè Nanochach, Anazue, Nanachua seu Nanachue: Italicè Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè Amey.

Nomina.

Ammi triplex habetur, majus, alterum semine apii, & tertium foliis fœniculi. I. Ammi semine apii, C. B. Ammi, Matth. Anguil. Lac. Cast. Cam. Lugd. Ammi majoribus & serratis foliis, Ges. hor. Ammi Creticum aromaticum, Lob. Ammium tertium Creticum, Tab. Cuminum sativum, Cæsalpini fortè. II. Ammi parvum foliis fœniculi, C. B. Ammi parvum, Dod. gal. Ammi verum, Ges. hor. Ammi perpusillum, Lob. & Lugd. Ammi alterum parvum, vel tenuifoliũ minus. Dod. fol. Ammium primum Alexandrinum, Tab. Ammi, Cæsal. Ammi simile Anguillaræ. Herba est exigua, ex radice parva aliquot cauliculos tenues brevesq; emittens: circa quos folia Nigellæ oblonga, tenuissima, capillorum instar dissecta & sensim magis attenuata: umbellas habet parvas, candidas, exiguis flosculis quadrifoliis, quibus succedit semen minutissimum, acre & suave. Ex Alexandria Ægypti in Italiam allatum, nunc in hortis & Italiæ (apud quos & in Ilua provenit) & Germaniæ facilè provenit, quod pro Sisone aliqui habent.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRUM. CAP. LVII.

Coriandrum, aut Corianum vulgaris est notitiæ: vim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, vel uva passa, testium inflammationes, carbunculosq; sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen sumptum, mentem non sine periculo movet: quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumâve argenti, nec non aceto, & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri consideratio.

Coriandrum omnibus notissimum, exili provenit caule, sesquicubitali longitudine, ramis numerosis, foliis infernè Adianthe [Parthenio] proximis, sed quæ in caulibus habentur, & tenuiora sunt, & magis divisa: flores in caulium summitatibus albicant, è quibus racematim semen oritur rotundum ac striatum. Tota planta virescens graviter spirat, cimicum odore, at semen siccum, exuta graveolentia, odoratum evadit, & ad multa utile. Nascitur sponte in campis, & inter segetes seriturq; in campis & hortis. Cæterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam lib. 7. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit: Coriannon, sive Corion, aut utcunque vocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperam. Siquidem ex contrariis facultatibus componitur, plurimum habens essentiæ amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis: habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides. & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cujusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat, meum unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed fortè nihil obstabit

Coriandri facultas ex Galeno.

CORIANDRUM.

bit: imò ſi verum fatendum eſt, proderit nonnihil, ſuperiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis ſunt dicta, hic repetere. Primùm ergo non Dioſcorides tantùm, ſed & alii complures medicorum, indeterminatè de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoque tempeſtate non paucos invenias medicos vel inſignes, præter alia hac in re maxime hallucinantes. Interdum enim atra, livida frigidaq; reddita parte, quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti præter naturam humorem evacuent, ii tamen refrigerare perſeverant. Aliquando autem ad digerentia quidem tranſeunt: cæterùm eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt, incipientibus etiamnum, & creſcentibus eryſipelatis, alia eſſe medicamenta, alia verò jam declinantibus ac flaceſcentibus. Sed ita res non habet. Neque enim eryſipelas etiam vocari debet, poſteaquam inflammatio ejus, & fervor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate ſunt frigida, neque quæ hujuſmodi affectus ſanant, remedio eſſe putandum eſt. ſed velut ſi vel in initio protinus aut percuſſu, aut alia de cauſa quavis tumor in parte quapiam aut lividus, aut niger extiterit, eum eſſe frigidum affectum exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poſcere. Ad eundem modum, ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt ſed ſecunda alia appellanda nomine: aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut quidam alia ſcribunt principii, alia declinationis remedia, haud frigida eſſe autumantes declinationis remedia, concedendum ſanè eſt, ſi cui ita placet, ut talis affectio etiam eryſipelas vocetur: ſed eam etiam calidam dicere, ubi jam refrigerata eſt, id verò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriandrum, quod ut ipſe inquit, cum pane, aut polenta illitum, eryſipelas curet. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, quod utique inflammatum eſt, & flavum haud unquam ſanare poterit cum pane Coriandrum, ſed illud quod jam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus voluminibus cum determinata ac definita experientia, cujuſque medicamenti facultatem explorandam cenſuimus, quàm maximè fieri poſſet, ſimpliciſſimum eligi affectum conſuluimus. At plerique medici neque quod vel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti invadant, norunt, neq; quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius verò is, qui vocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à veteribus quoque, phlegmone: alii autem inter hos medii plurimi, partim, ut ſic dicam, eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac invenias nonnunquam ubi neutrum vincat, ſed ad unguem paria ſint. Quin etiam nonnunquam œdematodes eſſe eryſipelas conſpicitur, ſicut aliud ſcirrhodes, ut compoſitorum morborum non parvus acervetur numerus. De quibus copioſius, cùm alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud unquam ab antè dicto cataplaſmate curari poſſit. Voco autem exactum, cùm à biliosa fluxione pars implera fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione abſit Coriandrum, vel ex iis, quæ ipſe ſcribit Dioſcorides diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſſolvit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſſolvendis ſtrumis, vel ipſum Dioſcoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia eſſe confeſſus eſt. Hactenus Galenus à Dioſcoride in Coriandri facultate diſſentiens. Porrò verò hac in re Galeno maximè refragatur Avicenna, qui in ipſum apertè invehitur lib. 2. cap. 144. ſic inquiens: Scripſit Galenus Coriandrum eſſe compoſitum ex diverſis facultatibus, etſi terrea facultas in eo cæteris excellat, ſimul cum aquea quadam tepida, & adſtrictoria pauca. Verùm, ut ego conjicio, aqueitas, quæ in ipſo reperitur, abſq; dubio frigida non quidem tepida exiſtit: niſi ei forſan admiſceatur aliquid excalfacientis ſubſtantiæ quæ ſui tenuitate velociter in auram evaneſcat. Quapropter dixit Hunaym, removet Galenus frigiditatem à Coriandro & Dioſcoridi repugnat. At ego quidem aliter ſentio, cùm frigidæ ejus ſubſtantiæ meminerint Archigenes, Rufus & aliorum poſteriorum nonnulli. Frigidum igitur eſt Coriandrum natura in fine primi, & uſq; ad principium ſecundi, & ſiccum in ſecundo: quanquam, ſententia mea & ſiccum eſt, & ad caliditatem aliquo modo vergit. Sed Galenus ipſe ſentit, Coriandrum eſſe ex omni parte calidum. Id quod fortaſſe eveniſſe putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipſo diſperditur. Aliter nec neceſſarium foret, ſi homines ſua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea ſubdidit Galenus, ſi Coriandrum ſtrumas diſſolvit, quonam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè reſponderi poteſt, id agere Coriandrum ſua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare poſſit, frigida ſubſtantia exterius relicta, ſed cùm bibitur caliditas illa reſolvitur: quo fit, ut ſola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Avicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etſi aliquid in ſe rationis, ac veritatis habere videantur, tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitiſſe, qui diligentius ſtirpium eum naturas tum facultates inveſtigaverit, partim ſaporis guſtu partim odoris olfactu, partim ſubſtantia, & coloribus, partim deniq; ex longa experientia profundiſſima philoſophia conjuncta, operæpretium eſt ejus potius acquieſcere ſententiæ, quàm reliquorum omnium. Veruntamen Braſavolus in hoc maluit fortaſſe cum Avicenna errare, quàm cum Galeno rectè ſentire. Qui præterea cùm neſciverit, Coriandrum in Hetruria paſſim in pratis, & campeſtribus ſua ſponte naſci, aſſerit in ſuo ſimplicium volumine, ſativum tantùm reperiri Coriandrum. Cæterùm quòd hoc in capite Dioſcorides auctor ſit, Coriandrum ſumptum mentem non ſine periculo commovere, quodq; alii cum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoria prodiderint, ejuſdē ſuccū potum, interimere, ideo factum eſt, ut multi, quorum ego ſententiam antehac ſecutus ſum, coriandri uſum prorſus damnaverint. Sed id nunc certè mihi videtur injuſtè factum. Siquidē Coriandrū mentē non commovet, niſi largius & im-

Coriandri facultas ex Avicenna.

Braſavoli error.

Coriandri ſeminis uſus.

& immoderatè sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si vinum etiam, cujus tamen est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graves strangulatus, & mortem denique inferat? quod si moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, ventriculum roborat, concoctiones adjuvat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & vivificat. Quare non equidem video quid obstet, quò minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maximè prosit, si tamen parcè & modicè sumatur. Quippe ab ejus usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. 8. cap. 4. de compositione medicamentorum secundùm locos, ex Archigene refert, ructu acido affectu coriandrum cochlearis mensura exhibendum esse. Galeno autem apertissimè adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi ut pote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in ventriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non sit admittenda sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui Coriandri usum omnium fugiendum esse censent: nos enim jam non omnem ejus usum, sed immoderatum tantùm vitandum esse existimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aspersum prohibet ne putrescant tam citò quàm solent, æstatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos juvat & alvi fluxiones cohibet. Attamen semen in ciborum, aut medicamentorum usum nunquam admitti debet, nisi prius triduo aceto fuerit maceratum. Id Græcis κόριον & κορίαννον appellatur: Latinis Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzibara: Italis Coriandro: Germanis Coriander und Coliander: *Hispanis Culantro & Cilandro. Gallis Coriandre.*

Sethi de Coriandro.

Nomina.

Coriandrum dictum aliqui putant, quòd folia ejus & caules cimices redoleant: est majus vulgatum, est minus testiculatum, est & sylvestre, in Hispania nuper repertum, licet Plinius lib. 20. c. 20. inter sylvestria non inveniri scribat, attamen Nicandri scholiastes duo genera proposuit, alterum sativum, alterum sylvestre. Coriandrum majus, C.B. Coriandrum ab omnibus herbariis appellatur, cui sanè in calidioribus regionibus semina majora sunt, & in viridariis Alexandriæ ubique provenit & Cusbara nominant.

HIERACIUM. CAP. LXIII.

Ἱεράκιον.

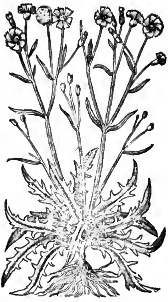
Hieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum spinosum, a cavum: folia ex intervallis rariuscule divisa, similia, soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusq; prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cum radice illita, vibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium parvum, folia ex intervallis habet, divisa in ambitu: cauliculos teneros virentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad ea, ad quæ superior impendit.

a Meum [illegible] i. subcavum.

I. HIERACIUM MAJUS.

II. HIERACIUM MINUS.

Hieracium minus frequentissimum ubiq; in Italia, in campestribus & collibus incultis locis, & aliquando inter segetes nascitur, Sonchoaut sylvestris lactucæ non admodum dissimile. Minus autem cichorium ferè refert, sed asperiora ei folia sunt, cauliculi tenues, virentes subasperi: in quorum cacumine flores utriq; aurei, cichorea figura qui tandem papposi effecti in auram evolant. Majus radice nititur unica, recta, lactuta, aut sonchi modo. Minus verò multiplici tenuiq;:

Hieracii consider. & vires ex Galen.

utrique

utrique ſuccus lacteus, ſapore amaro acriq; cum cauleſcunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem feciſſe, nec etiam Paulum, in libris de ſimp. medicamen. facultatibus. Meminit tamen eorum Plin. in lib. 20. cap. 7. inter lactucarum agreſtium genera, ſic inquiens: Sunt, qui herbam Hieraticam vocant, quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoq; oculos tingendo, obſcuritatem cùm ſenſere, diſcutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoq; papaveri ſimilis. Capitur per meſſes inciſo caule. Conditur in fictili novo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtionesq; omnes præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem ſuccus alvum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia ieſta, thirſiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia commiſto vino ex aceto. Aliis quoq; venenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut in qua veſica nocent, item pſimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle, atq; aceto ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates ſuccus emendat. Crateras eum & hydropicis obolis duobus in aceto. & cyatho vini dare jubet. Peculiares earum vires partim jam dictæ ſunt, ſomnum faciendi veneremq; inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi ſanguinem augendi. Nunc non pauca reſtant quoniam inflationes diſcutiunt, ructus leves faciunt, concoctiones adjuvant: cruditatem ipſa nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetq; : eadem in cauſa alter utrinq; modus eſt: Sic & alvum copioſiores ſolvunt, modicæ ſiſtunt, lentitiam pituitæ digerunt, atq;, ut aliqui tradiderunt, ſenſim purgant. Stomachi diſſolutis utiliſſimè adjuvantur, in eo uſu. & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si craſſior pituita ſit, ſcillite, aut vino abſinthite: ſi & tuſſis ſentiatur, hyſſopite admiſto. Dantur cœliacis cum intubo erratico. & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores. & ad veſicæ vitia. Praxageras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus priuſquam puſtulæ fiant cum ſale illita. Ulcera etiam quæ ſerpunt, coercent, initio, cum aphronitro: mox in vino trita igni ſacro illinuntur. Convulſa & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utiliſſima, quam maximè caulo, ſed amara. Quidam lacte infundunt. Deferveſacti ii caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracio, quam ſylveſtribus lactucis vires contribuit. Quod Græci ἱεράκιον, Latini ſimiliter Hieracium vocant & Itali Hieracio. Nomina.

III. HIERACIUM SILIQUA falcata.

Hieracium magnum & parvum propoſuit Dioſcorides, adjecimus & falcatum, cùm apud Italos frequens ſit, licet viginti duas Hieracii differentias in Phytopinace propoſuerimus, plures tamen in hiſtoria noſtra univerſali exhibituri. I. Hieracium majus, Matth. Fuch. Dod. gal. Lac. Lob. Caſt. Tab. Hieracium magnum, Cæſalp. Hieracium minus Dalechampii, Lugd. Taraxacon majus, Lonicero. II. Hieracium minus, Matth. Trag. Fuch. Lac. Geſ. hor. Tab. cui & Lactuca leporina. Hieracium minus alterum, Dod. gal. Hieracium minus præmorſa radice, Lob. Hieracium quartum, Dod. fol. Hieracium quintum eidem. Morſus Diaboli ?. Trag. Lagopus eidem. Picris Dalechampii, Lugd. Apargia Dalechampii, eidem. Sonchus Lonicero. III. Hieracium ſiliqua falcata, C. B. Hieracium Narbonenſe falcata ſiliqua, Lob. obſ. & Lugd. Hieracium Monſpeliacum & Narbonenſe, Tab. an Ragadiolus alter, Cæſalp. Ex radice tenui fibroſa caules plures exurgunt, ſtriati, ad radicem nonnihil aſperi in multos cauliculos diviſi, foliis oblongis parum laciniatis, hirſutie levi aſperis: floribus luteis Lampſanæ ſimilibus: quibus ſuccedunt ſiliquæ falcatæ calendulæ forma, ſæpius octo, in morem pedis alaudæ, aut alicujus ſtellæ diſpoſitæ, quibus ſemen includitur. Hoc in Agro Patavino prope Arque, ubi Petrarcha ſepultus, primum legimus, dein in Monſpelienſi agro inter ſegetes, & ad margines agrorum Boutonetto finitimis copioſè vidimus.

Σέλινον. APIUM. CAP. LXIV.

HOrtenſis apii herba ad eadem, ad quæ coriandrum convenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut *a* polenta illinitur: æſtuantem ſtomachum mulcet: mammarum *b* duritiam ex lacte cōcretō contractam reprimit. Urinam ciet, ſive crudum, ſive coctum edatur. Decoctum ejus radicisq; potum, venenorum noxæ reſiſtit, cùm vomitiones excitet: alvum cohibet. Semen vehementius urinam pellit: cōtra ſerpentium venena, aut epotam argenti ſpumam auxiliatur: inflationes diſcutit. Admiſcetur medicamentis, quæ dolorum levamenta præſtant, theriacis quoq;. ac tuſſi remediis. Eleoſelinum in *c* humidis naſcitur, ſativo *d* grandius, & ad eadem efficax. Oreoſelinum caule eſt dodrantē alto, ab radice tenui exeunte: per cujus ambitum rami, & capitula cicutæ, multò tamen tenuiora: ſemine cumini oblongo, acri & odorato, tenui. Naſcitur in petroſis & montibus. Urinā ciet, ſemine ac radice in vino potis: mēſes trahit, antidotis, nec nō medicamētis urinā cientibus, & excalfactoriis inſeritur. Nec hallucinari nos oportet exiſtimātes oreoſelinū eſſe, quod in ſaxis provenit: aliud enim eſt petroſelinū. Petroſelinū in Macedonia

a Menta ... polentæ ... *b* Menta ... mammarum ... *c* ... *d* Orib. ... ſativo ...

donia provenit, in præruptis locis, semine ammii odoratiore, sapore acri, aroma olente. Urinam ciet, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & vesicæ doloribus in potu subvenit. Admiscetur Antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui Smyrnion, quamvis aliud sit, quod propriè Smyrnion dicitur, ut paulò pòst referemus. Est autem majus, & sativo apio candidius: caule alto, cavo, molli, habente veluti lineas: foliis latioribus in puniceum vergentibus: coma rorismarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm deflorescat. Ea semine turget nigro, oblongo, acri, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, *a* quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus enascitur: olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctavè estur. Folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto semine ex mulso vino menses cieat: algentes calfacit potu, aut illitu: urinæ stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

a Cat. Iv- [illegible] l. stomacho grata.

I. APIUM HORTENSE.

II. APIUM CRISPUM.

Apii hortensis consid.

PUtant dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, iiq; præsertim, qui diu versati sunt in simplicium medicamentorum inquisitione, quiq; multum laboris ac studii impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam restituerent, nil aliud apud antiquos sativum fuisse apium, quàm vulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimum. Exit foliis Coriandri æmulis, compluribus ex uno ramulo prodeuntibus, per ambitum frequenter laciniatis, sed quæ in caule sunt mutata forma longa angustaq; spectantur. Flores habet exiguos candicantes, & semen Aniso simile. Radice nititur digitali, dodrantali longitudine, albicante, dura intus matrice raro divaricata, quæ carnium juribus passim incoquitur. Folia concisa, & cum vino & oleo de scorpionibus in patella fervefacta, pubiq; calida admota, remorantem urinam cient.] Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare, cum nostrum hoc notis omnibus sit praeditum, quibus constare Apium veteres tradidere. Plinius siquidem lib. 20. cap. 11. naturalis historiæ ita scribit: Apio gratia vulgò est. namq; rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiamnum confirmare videtur Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Apium inter cætera familiarissimum est, & ori stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in vulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quamvis id varios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet, scripsere tamen cum Chrysippus, tum etiam Dionysius (ut Plinius author est) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsum quoq; visus claritati inimicum. Caule fœminæ vermiculos gigni: ideoq; eos qui ederint, sterilescere mares, fœminasq;. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt: innocentiorem tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur: hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cum igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet vulgare Petroselinum legitimum esse apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus sativi Apii vicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, sive Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridè vocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, palustribus, & uliginosis locis nascitur seritur quoq; in hortis. Folia gerit hortensis majora solidioraq;, caulem quoq; vegetiorem, odore etiam acutiore, gratioreve: & quis caput feriat. Radice tamen, floribus & semine ferè similibus, caule & foliis sativo majoribus, variori-

Plinius de Apio.

Eleoselini consideratio.

busq;

busq;, eaq; propter Theophrastus lib. 7. cap. 6. de plantarum historia, de eo disserit his verbis: Paludapium, quod apud aqua ductus, & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est odore, sapore, figuraq;. Hoc Columella lib. 11 cap. 3. de re Rustica non aquaticum apium, sed apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur. Apium quoq; plantis serere, nec minus semine, sed pracipuè aqua latatur, & ideo secundum fontem commodissime ponitur. quod si quis id velit latifolii facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo illiget, & ita in areolas dispositum religet: vel si crispa frondis, semen ejus inditum pila, & saligno palo pinsitum expoliatumq;, similiter in linteolo ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispũ, si cùm est natum incrementum ejus supervoluto cylindro coerceatur, bacille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoq; tempore faciunt, habentq; spectaculi gratia in hortis. Caterum Ruellio haud mihi subscribendum est, quippe qui plantam nobis Italis Macerone vulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atq; etiam in proxima Smirnii commentatione dicetur) non parva sanè inter vocatum Maceronem, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apii porrò in montibus nascentis, quod ideoq; Gracis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit depravata, ut ferme suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt foliis cicuta, radice tenui, & semine unus, alter verò caule anethi, minutiore tamen. Unde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco depravatum esse, & quòd ubi in Gracis codicibus legitur ἢ τὰ φύλλα ἔχει κωνείῳ ὅμοια, id est, folia habet cicuta similia, legendum sit, τὰ κεφάλια ἔχει μηκωνείῳ ὅμοια, hoc est, capitula habet papaveris similia. In quam opinionem hos facile potuit adduxisse vulgata Graca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaveris, non autem foliorum cicuta mentio est. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem vitiatam putaverim, quàm Theophrasti, licet contra senserit Hermolaus. Nam praterquàm quòd Theophrasto subscribat Plinius, est Oribasii codex, in quo non μηκωνείῳ sed κωνείῳ legitur. Praterea ipse sapenumero vidi Apium in montibus nascens, quod à Theophrasti & Plinii pictura nullis prorsus notis dissidet. Provenit enim foliis cicuta, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: qua omnia Apii generi maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quod Apii longè magis proprium est folia consurgere cicuta modo per ambitũ laciniata, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaveri similibus incluso. MACEDONICUM autem PETROSELINUM, etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonia semine, jam quibusdam nostris habeatur in hortis. Hujus copiam primum mihi fecit Jacob. Antonius Cortusus Patritius Patavinus, cujus liberalitate complures cùm peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaq; Macedonicum petroselinum, foliis vulgari, sive aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino [ammi] haud absimile, odorato, sapore acri & amarescente, aromaolente. Quamobrem aberrant toto calo, qui vulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonio differre contendunt, sua tantum authoritate, ne dicam temeritate nixi. Quod verò Hipposelinum vocatur, si quod LEVISTICUM vulgo vocant, non est, plantam sanè non habeo, qua legitimum referat. Si enim foliorum, caulium, ramorum caterarumq; partium magnitudinem, proceritatemq; respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quòd coma, & semine illi non respondeat, cùm tamen cateris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellavimus. Caulibus exit crassis, bicubitalibus fruticosisq;, ramis multis, multisq; alarum cavitatibus, foliis palustris apii, sed longe majoribus, muscariis in cacumine grandioribus, albis referta floribus, semine oblongo fœniculi majore tota planta graviter olet. Seritur in hortis. Excalfacit & siccat ordine tertio, quo fit ut aperire, incidere, digerere & provocare valenter possit: perinde ac catera selinorum genera. Ea omnia

Apium Columellæ.

Apium aquat. crispum.

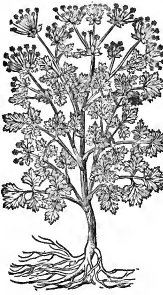
Ruellii opin. non accepta.

Oreoselini confid.

Petroselinũ Macedon.

Hipposelinum Levisticum.

IV. APIUM PALUSTRE.

V. PETROSELINUM MACEDONICUM.

VI. LEVISTICUM VULGARE.

Libanotis fructifera Theoph. Marcelli, & Brasav. lapsus.

Fuch. error Levisticum Smyrniũ censentis.

præstare valet, quæ de palustri apio dicta sunt: sed eo imbecillius est: verum ne mordicus opinionem hanc retinere videar, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent, ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hipposelini vicem præstet. Sunt qui hanc Laserpitium, quiq; fructiferam Theophrasti libanotidem esse contendant, sed plures sunt notæ, (quantum video) quæ horum opinionibus refragantur. Brasavolus Ferrariensis herbam Maceronem vulgò vocatam falsò Hipposelinum existimat, à perversa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris verò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Maceronem Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cùm hæc colore radicum opposita qualitate inter se discrepent. Hujus Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folio paludapio proximo: caule magno ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra, nigroq; etiam semine, magnitudine ervo ampliore. Qua fortasse authoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animadvertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum, cùm alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrnium potius. Id quod ex eo conjici potest, quòd Dioscorides, itemq; Galenus asserant, nonnullos inveniri qui Hipposelinum a Smyrnio non separent. Quibus verbis nil mirum inter eos qui ita sentirent, Theophrastum quoq; ab illis comprehensum fuisse. Cæterùm hac in re etiam Fuchsius, cujus tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Levisticum vulgò vocatum, Smyrnii loco in suis clarissimis de stirpium historia commentariis depinxerit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper in lucem edidit. Nam etsi primum rectè scribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre, tamen postea perperam (meo quidem judicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasiis apii semen vocari, atq; in ejus locum usurpari. Etenim Eleoselini semino, non petroselini, apii seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idq; etiam apii semen nuncupant. Apii meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Apium usq; adeò calidum est, ut & urinas & menses cieat. Flatus quoq; discutit, & magis semen, quàm herba ipsa. Sed & oreoselini & hipposelini similis vis est verùm hipposelinum imbecillius est oreoselinum valentius. Eodem quoq; libro superius tamen, de Petroselino differuit his verbis: Petroselini semen maximè usui est, cùm tota etiam herba una cum radice similem sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem et gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc menses, & urinas largè provocat: flatus quoq; discutit. Fuerit itaq; & ipsum tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius disserens libro primo de antidotis, ita scribit: Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verùm exiguum est prorsus, quod ibi provenit, cùm & præruptus, & angustus is locus sit. Estreaticum itaq; Macedonicum hoc, quod a Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & vino Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, vinum Falernum, sic Petroselinum Macedonicum advehunt, cùm tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verùm in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atq; ut mel ex insulis Athenas affertur: sic petroselinum ex Epiro primùm in Macedoniam comportatur, plurimumq; & propè totum in Thessalonicam: inde verò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in vino Falerno contingit: nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum proveniat, complura alia vina in Falerni speciem a vini magistris concinnantur, quæ perinde atq; Falernina, in omnes provincias Romano imperio subjectas importantur. Tibi verò si petroselinum Estreaticum quandoq; decrit, ne pejorem existimes theriacam futuram, si aliud imposueris. Non enim si mortiferis venenis si venenatorum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus, ventriculo debili aqua intercutem, & id genus aliis, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non promittit. Adhæc Estreaticum petroselinum theriacam planè amariorem facit, præsertim cùm recens adhuc imponitur: Differt enim ab aliis petroselinis quòd ut acerrimum, ita quoq; amarissimum est.

Nomina. Σέλινον κηπαῖον id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant: Mauritani Charse, Charsi seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello & Petrosemolo: Germani Peterſilien und Peterlein: Hispani Perexil: Galli Persil de jardin. Id verò ἑλειοσέλινον Græci dicunt, quod Latini Apium palustre, & Paludapium: Mauritani, Asilu: Itali Apio palustre, Apio aquatico: Germani Epffich und Eppich: Hispani Perexil dagoa, & Apio: Galli Persil de. eau. Quod autem ὀρεοσέλινον Græci, Apium montanum Latini vocant: Mauritani, Acraselinum: Itali Apio montano: Hispani Perexil montesino: Galli, Persil des moutaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcis dicitur quod item Latinis Petroselinum, & Italis Petroselino. Postremò ἱπποσέλινον id Græcè vocatur, quod etiam Latinè Hipposelinum: Arabicè, Salu: Italicè Hipposelino: Germanicè Liebſtöckel: Gallicè Ache, & Ache large.

I. Apium hortense seu Petroselinum vulgi, C.B. Petroselinum, Brunf. (cui & Apium hortulanum) Trag. Cor. in Dios. Petroselinum sylvestre sive apium montanum, Fuch. in ic. Oreoselinum, eidem in fol. Petroselinum vulgare, Anguil. Lon. Apium hortense, Matt. Lac. Dod. gal. & fol. Lob. Cast. Lug. Apium commune vel mas Plinii, Ges. hor. Apium domesticum, Cæs. Apium sativum, Tab. II. Apiũ Crispum, quod à superiore

* III. APIUM HORTENSE maximum. *

à ſnperiore foliorum criſpatis oris & minutioribus inciſuris diſtat. III. Apium hortenſe maximum, C.B. Ex radice oblonga albida, & pro magnitudine plantæ, tenui, folia prodeunt pediculis palmaribus & ſeſquipalmaribus, ſtriatis, pallidè virentibus, tripartitò primum diviſa, quorum quodlibet rurſus tripartitur, ipſæque particulæ triplo quadruplove quàm in Petroſelino vulgò dicto majores per ambitum inciſæ, pallidè virentes: inter hæc caulis exſurgit cubitalis & ſeſquicubitalis, tenuis, ſtriatus, in cujus ſummitate folia oblonga, anguſta, minimè inciſa. Umbellam habet parvam, albam, exiguis floſculis refertam, quibus ſuccedunt ſemina Petroſelini forma, ſed duplo triplove majora, guſtu nonnihil aromatico donata. Nomine Apii Anglicani primum apud nos ſatum. An fortè de hoc Anguillara, opinione ſeptima, dum de Selino agit, quod in univerſa Græcia, potiſſimum in Chio & Creta, pro Selino habeatur, intelligendus? IV. Apium paluſtre, C.B. Matth. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Caſt. Lugd. Apium, Brunf. Fuch. in folio. Lon. Apium vulgare, Trag. Apium agreſte, Cord. in hiſt. Eleoſelinum, Fuch. in icon. Dod. gal. & fol. Lobel. Taber. Apii aliud genus Cæſalp. cui apium latiore folio, caule verſicolore Theophraſti. V. Petroſelinum Macedonicum, C.B. Matth. Lob. Dodo. fol. Caſt. Lugd. Taber. Cam. Apii alterum genus peregrinum, vel Apium Latifolium, Cæſalp. VI. Leviſticum vulgare (an Libanotis fertilis Theophraſti?) C.B. Matth. Dod. fol. Cæſalp. Leviſticus, Brunf. Liguſticum eidem. Geſ. hor. Lon. Tab. Liguſticum ſativum, Trag. Cord. in hiſt. Libyſticum vulgare, Fuch. in Icon. Liguſticum vulgare, Dod. gal. Cam. Leviſticum & Germanicum Laſerpitium, Lob. Smyrnium, Fuch. in fol. Lac. Hippoſelinum Matth. Lugd. Leviſtici loco habita herba Anguillaræ.

Σμύρνιον. **SMYRNIUM.** **CAP. LXV.**

SMYrnion, quod in Cilicia petroſelinum vocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apii & ſtolones multos: folia latiora, ſubpinguia, ad terram infracta, robuſta a odore medicato, cum quadam acrimonia jucunda, colore in luteum langueſcente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: ſemine braſſicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ ſapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, guſtu acri, fauces mordet, b ſuccoſa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus viridis aut ſubalbidus. Naſcitur in ſaxoſis, & collibus, c atq; ſqualidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere. Foliis muria macetatis ad obſonia utuntur: alvum ſiſtunt. Radicem contra ſerpentium ictus bibere convenit: tuſſes, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasq; diſcutit, vulnera ad cicatricem perducit: partus abortu vitiat, ſi fervefacta ſubjicitur. Semen lienis, renum, & veſicæ vitiis prodeſt: menſes, & ſecundas pellit: commode datur iſchiadicis in vino: inflationes ſtomachi lenit: ſudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

SI Smyrnii ſingula nota, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur, rectè diligenterq; expendantur, facilè quidem perſpici poterit, Smyrnium ei herbæ ſimillimum eſſe, quæ à noſtris in Hetruria vulgo vocatur Macerone. Siquidem hanc naſci clarum eſt caule apii, ſtolonibus multis referto: foliis latioribus, ſubpinguibus, robuſtis, ad terram verſis, odore medicato, cum quadam acrimonia jucundo, colore in luteum langueſcente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: ſemine braſsicæ majore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice denique, nititur odarata, acri, fauces mordente, ſuccoſa, ac molli, quæ exteriore cortico nigricat, interiore verò parte ex albo vireſcit. Quas quidem notas ferè omnes conſtat Smyrnio Dioſcoridem reddidiſſe. Verùm quiſpiam, cui fortè hæc noſtra ſententia minus arrideat, obtrudet nobis ſemen, ut quod Maceroni noſtro non inſit rotundum, braſsicæ modo. Huic illud reſponſum volumus: quod cum cætera in univerſum notæ illi reſpondeant, facilè in ſeminis delineatione mendum ſubeſſe poteſt. Vel quòd non in rotunditate, ſed in alio uni cum altero ſemine intercedat ſimilitudo. Porrò quamvis memoriæ non prodiderit Dioſcorides, quòd Smyrnium ſeratur in hortis, in quibus hodie noſtrum illud ſeritur, ſed quòd ſponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus incultis, ac ſaxoſis locis, Plinii tamen ætate paſsim in hortis ſerebatur. Id quod ipſe Plinius manifeſtò demonſtrat libro 19. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortenſia referens, inquit: Et Smyrnium olus iiſdem locis ſeritur, myrrhamq; radice reſipit. Idem quoq; teſtatur Galenus quòd ipſum inter olera connumeret lib. 2. de alim. facultatibus, & de eo ſcribat in hunc modum: Smyrnium non eſt inſuave: ideoq; Romæ plurimum venit. Multò autem acrius eſt & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet quàm apium, hippoſelinum & ſion: & mulieribus menſes movet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt, haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inerant plantæ, nondum caulem habenti, ſicut neq; tum apium habet. Poſtea verò caule accedente, tota planta jucundior redditur, ſive quis crudam ipſam, ſive coctam mandat, ſive ex oleo, & garo, ſive vinum, ſive acetum velit adjicere. Nonnulli cum aceto, & garo tantùm edunt veluti apium: alii verò paulum olei in adjiciunt. hæc Galenus. Ex cujus ſanè verbis liquidò apparet, Smyrnium veteribus etiam inter olera fuiſſe receptum. Galeno unmirum adſtipulantur ea,

Plinii Smyrnium. Galenus.

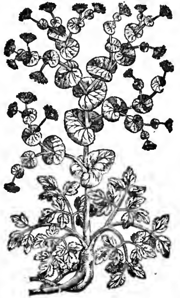
qua de Smyrnio mihi retulerunt Siculi: namq; ii affirmant plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atq; eam veris tempore (ut etiam Galenus prodidit) caulem tenerrimum emittere, qui non solum edendo sit, sed gratiam quoq; ineat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinara modo comedatur. Hn itaq; fortasse, vel etiam validioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, vir quidem ingenio & doctrina celebris, Smyrnium esse nostrum dictum Maceronem, constanter asseruit. Quo fit ut minus dubitem, Ruellii opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse paludapium: Smyrnium verò eam esse stirpem certò putet, quã in Gallia vocant vulgò Levecchia. Est & alia planta, quam in CRETA SMYRNIUM *vocari dicunt. Fert hæc folia nostrate Smyrnio*

Ruell. opinio improbanda. Smyrnii Cretici historia.

I. SMYRNIUM.

II. SMYRNIUM CRETICUM.

crassiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum serrata, quin etiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diversa spectantur, quæ in caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & caule & ramis, in quibus nascuntur, perfoliata vocata modo transfiguntur, nullis ab ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt e singulo foliorum sinu, striis in longum protensis. Umbellam in caulium ramorumq; summitatibus gerit racematim dissectam, floribus albicantibus, semine haud brassicæ simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flavo nigricante, sapore acuto & amariusculo, pediculis longis striatisq;. Radicem recentem videre non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio nostro ferè similem faciunt, non modo facie, sed etiam sapore, odore ac viribus. Nascitur in Creta insula, & seritur nunc in Italia. Verùm enimvero (quantum ego judicare possum) Smyrnium nostrum magis admodum ad Smyrnii historiam accedit, quæ à Dioscoride describitur. Smyrnii tum historiam tum facultates descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Smyrnium quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fueritq; apio quidem validius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq; & urinas movet, calidum siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem, & ipsum Smyrnium, minus verò petroselino & Smyrnio acre, proinde & ulceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat, sed & digerere, quæ indurata sunt valet. Reliqua vi ejus apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine ejus utimur ad menses, urinas, & asthmata, sive anhelationes: hactenus Gal. Cæterùm non desunt ex recentioribus, qui contendant, plantam Imperatoriam vulgò vocatam legitimum esse Smyrnium, argumento, quòd ejus radices exterius nigricent, interius verò virescant. Verùm si ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animadverterint, an hæ plantæ cæteris inter se notis conveniant. Sed posteaquàm de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis majestatem, viriumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic ejus tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA *in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, foliis sphondylio minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cujus cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus postea semen prodit seselis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq;, quæ foris nigra est, intus verò subviridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamara & odorata. Ex quo non temerè aliquis conjicere potest, Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto inchoante: siccare verò secundo. Incidit, trahit, aperit, digerit, attenuat, provocat, resolvit, venena dissipat, Zedoariæq; facultatibus pollet. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus, ac ventriculi torminibus maximè utilis est. Ciet item menses, atque urinam. Foventur ejus decocto utiliter in dolore dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota uteri strangulationibus prodest: conceptum adju-*

Smyrnii vires ex Gal.

Quorundam hallucinatio

Imperatoriæ plantæ descriptio, & vires.

III. IMPERATORIA.

* IV. IMPERATORIA
Alpina. *

adjuvat, quem frigiditas intercepit: concoctionem roborat, Commanſa eſt velut praſtantiſſimus apophlegmatiſmus, ut qua efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulverem contrita, vinoq; ex ſalvia decocto ſubinde pota frigidis occurrit morbis. Quamobrem reſolutis, comitialibus, veternoſis, convulſis, auxilio eſt. Ajunt nonnulli quartana eos ſanari, qui pulveris cochlearii dimidium, hora una ante acceſſionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat ſenſus. Epidemiis morbis, venenis ferè omnibus, ac venenoſorum animalium, tum morſibus, tum ictibus opem praſtat. Aſthmaticos, ſeu anhelosos juvat, obſtructiones aperit, aqua intercute laborantes ſanat, itemq; liene affectos. In ſumma excalfacit univerſas corporis partes, quas frigus occuparit. Ut hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò ſibi Imperatoria nomen aſcivisse, cùm tot tantisq; viribus pradita ſit. Σμύρνιον id Graci, quod Latini item Smyrnium, & Oluſatrum, nominant: Mauritani, Senirusou: Itali Smirnio & Macerone: Hiſpani Apio Macedonico. Galli Maceron. At Imperatoria, Itali quoq;: Germanis, Meiſterwurtz: Officinis Germanorum, Magiſtrantia. Gallis Otruche, ſeu Imperatore.

I. Hippoſelinum vel Smyrnium vulgatum, C.B. Petroſelinum Alexandrinum, Trag. Hippoſelinum, Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Cord. in hiſt. Lob. Tab. Smirnium. Matth. Geſ. hor. Caſt. Cam. Olus atrum, Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lon. Cæſ. Hippoſelinum Theophraſti, Macerone aut Alexandrinum vulgo, Anguillaræ. II. Smyrnium verum peregrinum, C. B. Smyrnium Creticum, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Smyrnium Dod. gal. Geſ. ap. Lob. Tab. Smyrnium verum, Geſ. hor. Lugd. Smyrnium Amani montis, Dod. fol. Oluſatri alterum genus peregrinum, Cæſalpino. III. Imperatoria, quæ mediæ naturæ inter Laſerpitium & Panaces eſt, dicitur Aſtrantia, Brunf. Geſ. hor. Dod. fol. Magiſtrantia, Cam. Imperatoria, Matth. Lac. Geſ. hor. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Smyrnium hortenſe, Trago. Laſerpitium germanicum. Fuch. Oſtrutium, Dod. gal. Lon. Struthion, Cord. in hiſt. Herba Rena, Cæſalp. Liguſticum, Anguillaræ. IV. Imperatoriam hanc alpinam D. Camerario acceptam referimus, de qua hæc habet in ſuo Matthiolo. Minor eſt quàm præcedens omnibus ſuis partibus, nam & anguſtiora folia & pedicellos teneriores profert, ex radice non abſimili noſtræ Imperatoriæ & æquali etiam, guſtu acriori & magis urente. Provenit in alpibus apud Helvetios. Calida eſt & ſicca, ut vulgaris Imperatoria, qua ſuperior eſſe facultatibus omnibus videtur, & ad agendum promptior. Utuntur hac planta ad quartanas, partus eruendos, & cerebrum expurgandum, flatus diſcutiendos, colicosq; dolores ſedandos, id quod vulgaris noſtra quoque præſtare poteſt.

Ἐλαφόβοσκον. ELAPHOBOSCUM. CAP. LXVI.

ELaphoboſco fœniculaceus caulis eſt, aut rorimarino ſimilis, geniculatus, foliis duum digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum aſperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi ſimiles, & ſemina ejuſdem: florem ſubluteum, radice ternûm digitorum longitudinis, & *a* craſſitudinis unius, candida, dulci, eſui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contra ſerpentium ictus datur ſemen in vino. Fama autem eſt, hoc pabulo cervas ſerpentium morſibus reſiſtere.

a Meum παχος δὲ ἢ πλάτος i. craſſitudine verò ſeu latitudine.

QUanquam aliqui profitentur, ſe Elaphoboſcum in Italia inveniſſe, atque etiam quibusdam in hortis oſtendere: herba tamen, quam pro eo demonſtrant, folia profert inciſuris multis diviſa, laviaq;. Adeò ut hinc perſpicuè intelligi poſſit, eam legitimo Elaphoboſco plurimum diſſidere. ſi Dioſcoridi magis quam Plinio fides eſt adhibenda. Plinius ſiquidem libro, & cap. 22. Elaphoboſcum foliis ſmyrnii, & ſemine corymbaceo depinxit his verbis: Elaphoboſcum ferulaceum eſt. geniculatum, digiti craſſitudine: ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris: foliis oluſatri, & hoc laudatum

Elaphoboſcum conſid.

in cibis

Ruelli, spin. lu specta. Gratia Dei.

ELAPHOBOSCVM.

Elaphobosci facul. ex Gal. Nomina

in cibis: hæc Plinius. In quibus verbis, quòd ea planè à Dioscoride dissentiant, Manardus Ferrariensis Plinii codicem depravatum esse existimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboscum legitimum paucis hodie cognosci, etsi frequens ubiq; reperiatur, illudq; esse censet, quod vulgò officinis simul & herbariis Gratia Dei nominatur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellii sententiam non admittendam, quin potius explodendam putaverim si per Gratiam Dei eam plantam intelligit, de qua nos superius disseruimus in hyssopi commentatione, & qua Officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & foliis hyssopo sit persimilis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantã esse eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum existimaverim. Ipse equidem herbam quandam sæpius vidi, tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cujus etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondet, ut non poteris animum non inclinare ad credendum, hanc aut legitimum esse Elaphoboscum, aut plantam illi similem. Paucis admodum Elaphobosci facultates perstrinxit Galenus lib. 6 simplicium medicamentorum, sic inquiens: Elaphoboscum facultatis est calida & tenuium partium, ac proinde exiccatoria, secundo maximè excessuum ordine. Ejus nomen Græcum est ἐλαφόβοσκον, Latinum similiter Elaphoboscum, & cervi ocellum. Italicum Elaphobosco.

Elaphoboscum hoc, & Lacuna & Castor proposuere: cujus & Tabernæmontanus nomine Elaphobosci Matthioli meminit: Pastinacam erraticam, quæ Baucia dicitur, esse suspicantur.

FOENICVLVM.

a Meum. & Cat. ῥίζαις. l. & tuius.

Μάραθρον. FOENICULUM. CAP. LXVII.

FOeniculum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam exciret: contra serpentium ictus in vino convenienter bibitur: menses ciet: in febribus nauseam, & stomachi fervorem ex aqua frigida potũ sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caule, & foliis exprimitur, & in sole siccatus, in medicamenta adjicitur, quæ ad excitandã oculorum aciem commode temperantur. Extrahitur succus ad eadem valens, etiam semine viridi, *a* ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, succum reddit gumi similem. Caulem medium, dum herba floret, rustici demetunt, igniq; admovent, quò facilius vi caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius succo est, ad medicamenta oculorum.

Ἱππομάραθρον. FOENICULUM ERRATICUM. CAP. LXVIII.

ESt & sylvestre fœniculum, magnum: fert autem semen cachryi simile. Cujus radix jucundè olet, potaque stranguriæ medetur: menses imposita ciet. Ventrem sistit, radice, aut semine poto: contra serpentium morsus auxiliatur, calculos cominuit, regium morbũ expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum haustum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & viribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

Fœniculi consideratio.

FOeniculum tam erraticum, quam sativum omnibus in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense vere ineunte, locis apricis, & modicè saxosis: quippe quòd non minimum in ciborum condimentis gustus acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile sit in medicamentis. Caulem edit anethi, sed crassiorem, nec proceriorem, striatum, geniculatumque, foliis numerosis, capillaceis, cavis alarum multis. Umbellis cacumina occupantibus, anethi æmulis, melinis floribus, & semine oblongo, gustu acuto, quadam cum leviuscula amaritudine, odorato. In quodam verò genere hortis Italicis

Italicis familiare, semen dulce percipitur, & craßiori quoq; mole spectatur. Radice nititur longa, digitali craßitudine, acuto ac amariusculo sapere, cum dulcedine quadam. Fœniculi meminit Plin. lib. 20. cap 23. sic inquiens: Fœniculum nobilitavere serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo ejus reficiendo. Unde intellectum est, hominum quoq; caliginem præcipuè eo relevari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur, inunguturq; ex melle. Ubiq; hoc est: laudatißimum tamen in Iberia è lachrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere sylvestre, quod alii Hippomarathron, alii Myrsineum vocant foliis majoribus, gustu acriore, procerius, brachialis craßitudine, radice candida: nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio semine coriandri. Hæc Plinius, qui ea fere omnia à Dioscoride mutuatus esse videtur. Porro alterum sylvestris fœniculi genus, cujus semen coriandri effigiem refert, a nemine hactenus, quod sciam, in Italia cognoscitur & ostenditur. Agrestis fœniculi radicem serpentium morsus sanare scribit Dioscorides a Nicandro edoctus, quippe qui in Theriacis, ubi hanc plantam [illegible] vocat, ita habet:

Plinius.

Fœnic. syl.

Ἠ͗ὲ καὶ ἱππείου μαράθρου πολυαυξέα ῥίζαν.

Fœniculum, ut memoria prodidit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, tam valenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri poßit. Desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit proinde lac procreat: quod si admodum desiccaret non sanè generaret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Urinas mensesq; ciet. Est & alterum Fœniculum sylvestre, quod præ magnitudine Hippomarathrum nuncupant, cujus radix ac semen amplius quàm domestici, desiccandi vim obtinet, quocirca ventrem quoq; eo nomine sistere videtur. Nec sanè manifesta illis inest adstrictio. Hujus non radix modò, sed & multò magis semen cachryi adsimile est: potestq; & calculos frangere, & aurigînosos sanare, mensesq; movere, & urinam excitare: non tamen lac congerere sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum cujus semen rotundum est & acre, simile seminis coriandri, facultate quidem Hippomarathro simile sed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus Rasenigi: Italis Finocchio: Germanis Fenchel: Hispanis Hinojo & Funcho: Gallis Fenoil.

Fœniculi vires ex Gal.

Nomina.

Fœniculum, quòd satum cum magno fœnore semen reddat, sativum est & sylvestre: Sativum variat quòd aliud magis (caule breviore, semine majore albido, verumq; fœniculum creditur) aliud minus (ut vulgatum nostrum, quibusdam Hippomarathrum) dulcescit: sæpius tamen hortense secundo anno in sylvestre transit, quod in incultis montosis semine exiliori, radice crassiore nascitur. Sativum, Fœniculi nomen apud Herbarios retinuit.

Δαῦκος. DAUCUM. CAP. LXIX.

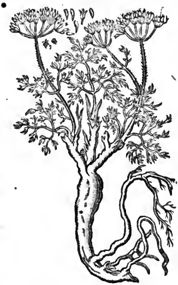
Daucum aliqui Daucium vocant. Creticum foliis fœniculo simile; minoribus & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, *a* suavissimi odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolescit. In saxosis nascitur, & locis sole illustratis. Aliud ejus genus, sylvestri apio simile, acre, odoratum, aroma olens, ferventis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus foliis coriandri, floribus albis, *b* capite & semine

a Meum ἐν τῷ διαμασᾶσθαι ἡδύ. i. in mandendo, odoratu. *ar Ca.* δριμὺ ἐν τῷ διαμασᾶσθαι ἡδύ. i. acre in mandendo & odoratu. *b* Meum σπέρμα καὶ κεφαλὴν ἀνήθῳ ἐμφερῆ, i. semen, & caput anetho simile, in quo sit umbella.

I. DAUCUM. I.

* II. DAUCUS SECUNDUS Dioscoridis. *

anethi,

anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium semen excalfacit: potum urinam, menses & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tussim mitigat: phalangiorum morsibus potum in vino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis duntaxat in aliis generibus invaluit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra venenatorum injuriam in vino bibitur.

III. DAVCVM. II.

Dauci consideratio.

Daucus & Pastinaca agrestis non idem esse ostenditur.

Tametsi nonnulli inveniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendant, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum, ii tamen, quantum equidem sentio, manifestè falli deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucum esse sylvestris pastinacæ genus: non ob id tamen illa, meo judicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cujus paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de iis sanè seorsum non disseruisset, neq; alterum ab altera propriis capitibus disjunxisset. Cæterùm cùm non desint, quibus videatur Galenus inter has plantas nullam [illegible]ere differentiam, videndum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri voluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quod Dioscoridem secutus, & ipse varias utriq; tribuerit vires easq; diversis locis descripserit. Dauci siquidem lib. 6. Pastinacæ verò libr. 8. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaq; fit ut apertè conjiciam, Galenum inter illa discrimen novisse: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum præterea sententiam ipsius Galeni testimonio, facilè explodi posse putaverim, nec solùm quòd diversis capitibus utriusq; vires speciatim tractaverit, sed quia libr. 6. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissimè ostendit, cùm inquit: Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè verbis Galenus perspicuè satis declarare videtur, Daucum non sibi, sed aliis pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modo dixerim, sed etiam affirmaverim tria Dauci genera inveniri quorum illud Italis frequentius est, quod sylvestrem pastinacam æmulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm afferri existimaverim. Porrò Daucus, qui coriandri foliis provenit, & semine cumino simili, in quamplurimis non tantum Italiæ locis sed etiam Germania Bohemiaq; reperitur. Hujus plantæ in herbario nostro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, grassante Pestilentia abessem, secundum Peucedani genus repræsentat: quod omnino præter meam sententiam accidit.

Dauci tria genera.

Dauci vires ex Galeno.

Dauci vires tradidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum suprà citato, ubi ita scribit: Daucus, quem quidam staphylinum nuncupant agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, cæterùm in omnibus vehementior. At domesticus comestibilis quidem, sed imbecillior. Acrem & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter jam comprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac venereum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad venerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis verò planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde urinam mensesq; ciet. Atq; hactenus de facultatibus Dauci Galenus. Qui subinde de semine ejusdem scripsit, eiq; seorsum vires suas reddidit his verbis: Dauci herba semen excalfaciendi vehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tam urinæ movendæ medicamen, tum mensibus provocandis. Multum etiam digerere per halitum potest foris impositum. Ipsa verò herba similem quidem vim obtinet, tamen semine infirmiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam: quanquam utiq; & ipsa calida sit temperie. Δαῦκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis Dacu, Gezar seu Ciezar: Italis Dauco: Germanis Berwurtz: Hispanis Dauco Cretico. Gallis Carote sauvages. Daucum alterum Græcis δαῦκον ἕτερον: Italis Dauco d' altra specie.

Nomina.

Dauci differentias novem in Phytopinace proposuimus, de quibus in historia. I. Daucus folio fœniculi, C.B. Daucum primum, Matth. Lug. Daucus Creticus, Cast. Tab. Cæs. Daucus Cretensis verus Dioscoridis, Lob. II. Adversaria non solùm ex Creta legitimum adferri statuunt, sed & alpes Germaniæ, Genuensium colles, & Geneuensium circa Juram rupes, hoc Cretico abundare, unde Lugd. & ad alia emporia deferatur, placuit tamen Dauci hujus, quem non solùm in alpibus Helvetiorum, sed & in Baldo legimus, figuram, etiam à Camerario propositam, adjicere. quem Daucum montanum umbella candida nominamus, & Daucum secundũ Dioscoridis censemus: Daucus Creticus, Gesf. hor. Cam. in suo Matt. Clus. hist. Pan. Daucum montanum, Cæsalpino dicitur. III. Daucus montanus apii folio major, C. B. Daucum alterum, Matth. Lugd. Daucus secundus Selinoides, Lob. Dauci tertium genus, Fuch. fol. Dauci secundi genus, Trag. Seseli secundum, eidem. Seseli Peloponesiacum, Fuch. in icon. Gesf. hor. Cam. Seseli Pannonicum secundũ, Clus. hist. Pan. Libanotidis alterũ genus, Dod. gal. Lug. Libanotis nigra, Gesf. hor. Thal. Libanotis Theophrasti nigra, Tab. Elaphoboscum nigrum, Lon. an Polychreston Cordo in historia?

Δελφίνιον. DELPHINIUM. CAP. LXX.

Delphinium surculos emittit à radice una sesquipedales aut majores: à quibus folia exeunt parva, tenuia, divisa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræsentant: unde tractum nomen est. Flos violæ albæ

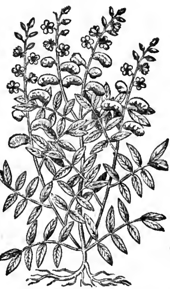
læ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi
potest, ab scorpione percussis. Ajunt enim objecta herba scorpiones resolvi, atque a ignavos torpesce-
re: semota verò ea sese recolligere. Provenit in asperis & apricis. Alterum est Delphinium, quod Ro-
mani buccinum vocant, superiori simile, sed foliis & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed
non ita efficacibus.

a Meum ἀσκευαστὶ ... inefficaces, & stupidos fieri.

I. SENA.

* II. SENA ACUTIORIBUS foliis seu Alexandrina. *

*QUanquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, qua omnibus pror-
sus notis Delphinio respondet: in Italia tamen nemo hactenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest
ut putaverim unquam, illud Ruellii verum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunq; suspicatus, hoc Delphi-
nii caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd
Delphinium usquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno & Paulo. Cæterùm non desunt qui velint, eam
plantam Delphinium esse, quam Germani vulgò vocant* Ritterspoꝛn, *id est, Equitum calcar. herbariorum verò vulgus Con-
solidam regalem: quam nos inter sylvestris Cumini genera superius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat Delphino-
rum effigie, nec flores albæ violæ amulot, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præ-
stanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ra-
tione. Sed ipse quoq; (si rectè sentio) unà cum illis in errore versatur: quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam,
quod ego invenerim, Delphinii meminerunt illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex
Dioscoride transcribunt, & mutuantur: sed neq; etiam ejus caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobar-
dis literis scripto, cujus sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit videre meo, cujus copiam mihi fecit
Viennæ clariss. Jurisconsl. Joannes Albertus Unidmanstadius Austriæ orientalis concellarius. Quod certè manifesto satis ar-
gumento esse potest, Delphinii historiam planè fabulosam esse vel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non de-
fuere præterea, qui Senam Mauritanis vocatam, siliquarum convexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum gra-
vis error ita evidens est, ut jam ab omnibus explodatur. Idq; non injuria, quòd in Delphinio (demus ejus caput legitimum
esse) folia, non siliqua quæ delphinorum formam repræsentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, divisa: flores verò
purpurei & tota deniq; Delphinii facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quo-
niam Delphinii occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm hujus nusquam, quod invenerim, meminerit Dioscorides, Ga-
lenus, Paulus, veterum Græcorum alii, sitq; in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile me-
dicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena differamus, ejusq; historiam, & vires cum ex aliis, tum
ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ proxi-
mis, crassis, subpinguibus, fabarum recentium sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in loti modum flexiles. Flores ei
emicant aurei, veluti brassicæ, purpureis intercursantibus venulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura com-
pressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subvirescens, uvarum vinaceis usq;
adeò simile, ut non facilè primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui
pediculo appensi: quo fit, ut maturescentes, parvo ventorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens, ob idq;
seri vult Majo, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata facilè frigore deperditur: se-
rim verò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum volumine, ubi sic*
habet

Delphinii consideratio.

Consolida regalis non est Delphinium.

Senam non esse Delphinium.

Senæ delineatio.

Serapio de Sena.

haber ex auctoritate Abohanifa. Sena asservatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliqua tenui pediculo pendent, ob idq; facilè venterum impetu deturbantur: caducas opiliones colligunt: hac Serapio. Cujus postremis verbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimavit, quàm Theophrastus libro 3. cap. 17. de plantarum historia Coluteam appellat: quandoquidem hac antiquis pastoribus fuit saginandis ovibus expetita. Unde facilè Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, prasertim in Florentino agro, magno errore putavit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam vocatam, ratus easdem plantas esse. Sed ejus error hinc praterea apertissimè diluitur, quòd Colutea siliquas proferat colore in purpuram primùm vergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quasi premantur, crepitum magnum edunt: semine intus parvo, rotundo, lentis effigie. Sena verò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur vinacearum instar. Adde etiam quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena verò non nisi paucis mensibus vivat.

Ruellii hallucinatio Coluteam Senam censentis.

III. COLUTEA.

Fuchsii circa Coluteam vires error.

Colutea ex Theophrasto historia.

Colytea Theoph. à Colutea differt.

Quo fit, ut jam omnibus palàm fit, Ruellium hac in re manifestè caecutivisse, & inter Senam, & Coluteam non parvam intercedere differentiam. Et quamvis asserat Fuchsius in suis de plantarum historia commentariis, has plantas facultate inter se minimè differre: eum tamen in errore versari putaverim, quòd certò sciam Colutea semen potum non minus, quàm genista vomitiones ciere: & alvum quoq; citat, non sine incommodo tamen, quanquam pecudibus nil tale efficiat. COLUTEA, ut de ea quoq; hic aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò ante citato, Lipara propria traditur, arbos magnitudine praestans fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oves mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & fimo pracipuè ovillo. Tempus serendi cùm Arcturus occidit. Serendum semine pramadefacto, cùm jam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile foeno graeco. Germinat primò unicaulis triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborescit: hac Theophrastus. Ex quibus sanè verbis liquidò apparet, quàm maximè à Colutea differat Sena. Fuchsius & medicina, & Graeci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore vindicans, appellandam censuit: & rectè quidem, meo judicio: nam Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato: ubi eam his depingit verbis: Arbor circa Idam proveniens, quam COLYTEAM vocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inventu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifolia, sed rotundiori, ampliorique, ut vel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, nervosoq;: cortice non lavi, sed quasi vitigineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, verùm vibratis, & admodum flavis. Fructu, floreq; carere putatur. Ex his Theophrasti verbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimum differre. Qua tamen etsi Theophrasti avo Lipara peculiaris fuerit, hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam vidimus prasertimq; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, jam nostra redeat oratio, credidit Mesues Sena folliculos in dejicienda alvo foliis longè praestantiores esse. Huic verò reclamat non solùm Manardus Ferrariensis vir doctissimus, sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi Brasavolus, qui Mesuem tueri videtur, contrarium putet. Caeterùm ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobavi. Sciendum igitur est, Sena folliculos, qui siccati asservantur, duum esse generum: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus evanidum: alterum verò, quod ante maturitatem demetitur, crassum ponderosum, succo pragnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc venundatur rarum: cui sanè, ut jam millies periculum fecimus, non minor dejectoria vis inest, quàm foliis. Primum verò genus, quo Veneriis omnes ferè officina scatent, non modò minorem hujusmodi vim habet, sed propè nullam: ut hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ii, qui Mesui falsò reclamant. In quorum numero ego quoq; quandoq; fui, verùm cùm postea integrum Sena campum sevissem, ut folliculos decerptos virentes, & succo pragnantes, mox siccatos experirer, rem aliter facto periculo se habere facilè comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti voluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, vel saltem probatissimos emant, si tamen ejusmodi reperiri poterunt: sin minus, foliis tutius, & efficacius utuntur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil ventriculo: quamobrem ut hac tollatur noxa, & ejus roboretur facultas, gingiber addendum pracipit: quin & ea, qua cor, & ventriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Sena foliis, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atq; etiam tantillum amaritudinis perceperint, qua omnia potius Senam roborare ventriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoq; pedibus eo, nam etsi quibusdam, prasertimq; mulieribus, quandoq; contingat, ut epoto Sena diluto, eorum intestina torminibus vexentur, id nunquam ex Sena facultate provenire existimavi, sed ex crassis, pituitosisq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, qua sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non parvam extensionem faciant, dum viam ad exitum quaerunt. Neq; tamen me unquam aliquem invenisse memini, qui diceret se epota Sena, ventriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus, quantum extat, inter Graecos Sena vires descripsit, Senam citra noxam bilem, & pituitam dejicere memoriae mandavit. Id quod non sine erubescentia silere coëgit quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm veritatem, pharmacum quoddam improbaverat ex Sena diluto, rhabarbaro, atq; agarico conflatum, quod

Mesuis & Brasavoli lapsus.

Sena folliculi virentes purgant.

Sena dilutum cur tormina sequantur.

cuidam

quidam Illustriss. ac Reverendiss. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Sena dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hac duo (ut ipse asserebat) maximè ventriculum læderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac virium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituita præsertim infarctis exortis, Dioscorides, Galenus & Mesues, quantumq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Cæterùm è Sena, ea magis præstat, quæ Alexandria Aegypti, vel ex Syria affertur, quamvis è nostrate adhuc in agro virente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueverim, qui tutò largeq; omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pueris, & cujuscunq; ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quam decoctum quod nulla ex parte exhalet: cujus unciæ quinq; vel sex alvum modestissimè, & sine molestia solvunt. Quod tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præstantius, atq; valentius, si cassia nigra aut manna, aut Rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutivum vocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una, florum buglossi drachma una: miscenturq; omnia, & fictili vitro circumlito, sive stanneo vaso angusti orificii excipiuntur, & affusis ferventis aqua, aut seri caprini unciis decem, vasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis pulvinari plumis anserinis farcto, igniq; calefacto vas involvitur, reponiturq; in arca ubi pernoctare sinitur. Sic enim conservato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui vindemiæ tempore Senæ folia in mustum conjiciant, vinum inde conficientes, quod alvi dejectoriam vim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum valde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flavam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, jecur, lienem, pulmonem & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructiones aperit, auget juventutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima denuum in universum est medicina morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Quamobrem Serapio Sena, inquit, mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui & epilepsiæ. Cor etiam roborat, si tamen iis potissimum commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, veluti viola.

Senæ & ejus diluti vires.

Diluti præparatio.

Senæ vires ex Mes. & Sera.

Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoq; Delphinium appellatur: Italis Delfinio. Quæ verò posterioribus Græcis σίνα, Latinis item Sena vocatur: Arabibus Sene: Italis Sena: Germanis Senet: Hispanis Sen de Alexandria: Gallis Sene de Levant. At Collutea Græcis κολουτέα: Italis Collutea.

Nomina.

* IV. COLUTEA SILIQUOSA. *

Cum Delphinio magnam esse similitudinem Consolidæ regali, capite de Cumino ostensum, nunc de Sena, quæ veteribus Græcis indicta videtur, cujus inventio Arabibus debetur, quam Mesues sativam & sylvestrem fecit. Duplex habetur: altera, acutioribus angustioribusq; foliis, quæ ex Alexandria Ægypti adfertur: altera, quæ latioribus rotundioribusque est foliis, in Italia frequens, quæ vilior est & Orientali longè inefficacior. I. Sena rotundifolia, C.B. Sena, Matth. Lac. Dod. quoad iconem, Fuch. Cord. in hist. Lon. Lob. Cast. Sena communis & vilior, Ges. hor. Sena herba nostras, Cæsalp. Sena Italica, Cam. Tab. II. Sena acutioribus foliis, C.B. Sena Alexandrina, Trag. Ges. hor. Cam. Sena Orientalis, Cæs. Cam. Sena, Dod. quoad descriptionem. III. Colutea Corniculata, C.B. Colutea Theophrasti, Trag. Dod. gal. (cui & Cytisus Latinorum) Ges. hor. Lob. Colutea, Matth. Fuch. Lac. Lon. Dod. fol. Cast. Tab. Colutea vesicaria, Lug. (cui & Liparea Theophrasti) Cam. Emeri alterum genus, Cæs. IV. Coluteæ siliquosæ, licet quatuor sint species, de vulgatiore hoc loco. Frutex hic ex radice buxea longè lateq; dispersa, saporis amaroduleis, caules plures bicubitales, cortice modo subalbido, modò viridi tectos, graciles, lignosos, in plures ramos divisos emittit, circa quos folia in uno pediculo septem aut novem conjugatim disposita, virentia, lævia, subrotunda, gustus ingrati & amari: flores lutei Genistæ figura, longis pediculis propendentes, quibus succedunt siliquæ oblongæ, tenues, articulatæ scorpioidi similes, semina oblonga, rufa, singula in singulis articulis continentes. In montibus nostris ut Muteto observavimus: apud Gallos locis nemorosis inter buxos, sic & in Valena sylva agri Monspeliensis & cis Lanum prope fluminum crepitudines. Dicitur Colutea scorpioides, Advet. Lob. Cam. in Matthiolum, Lugd. Colutea scorpioides prima, Clus. hist. Pan. Tab. Emerus Cæsalpino.

PYRETHRUM. CAP. LXXI.

πύρεθρον.

PYrethrum Romani salivarem vocant. Folia, caulemq; emittit, ut duarum sylvestre, & fœniculum umbellamq; Anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa est, pollicis crassitudine, gustuq; fervidissimo. Pituitam elicit; ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit.

trahit. Sudores ciet, perunctо ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax: contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximiè conducit.

I. PYRETHRUM VERUM. II. PYRETHRVM ALTERUM.

10

20

30

Pyrethri confideratio.

PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Ejus autem planta non omnibus nota est, quòd rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam, cujus hic imaginem expreßimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis majores: Folia fert Libanotidis seu Anthemidis craßiora, caulem ramosum, foliosumq;, florem majorem Bellidis grandiorem, colore intus aureo & per ambitum candido: radicem pollice craßiorem, multifidamq; & acutam, alterius ferè Pyrethri modo. adeò ut jam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi: non desunt etiam rei herbariæ indagatores, qui novum quoddam Pyrethrum ostendant, paßim ferè in pratis, ac incultis nascens, foliis hortensi pastinacæ proximis. Cujus radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur, postea tamen cùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua ferventi acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen hujus acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & ferventior percipiatur. Quod autem secundo loco appinximus, primùm vidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasii Sbaicher Medici, & rei herbariæ studiosißimi. Cæterùm copiosißimum deinde in Bohemia reperimus, ubi non solùm in hortis paßim seritur, sed spontè quoq; in montibus provenit. Pyrethri meminit Galenus lib. 8 simpl. med. ubi ejus vires iis descripsit verbis: Pyrethri radice potißimè utimur, causticam, urentemve facultatem obtinente: quæ utiq; etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq;, quos ναρκώδεις vocant, & resolutos adjuvat. Alterius radix urentis est facultatis, quadam cum levicula amaritudine. Ideoq; fuerit ex quarta excalfacientium ordine. Etsi viribus videatur altero infirmioribus, potest tamen ejus vicem commodè explere. Πύρεθρον *sic Græce, Latinè verò Pyrethrum & Salivaris herba vocatur: Arabicè Macharcaraha seu Hacharcharba: Italicè Piretro: Germanicè* Bertram: *Hispanicè Pelitro: Gallicè Pyrethre. Pyrethrum alterum, seu Pseudopyrethrum: Italis Piretro secundo, sive Piretro falso.*

Pyrethri in pratis.

40

Pyrethri vires ex Galeno.

50

Nomina.

Pyrethrum, ab igne nomen habet, ob radicis ejus fervorem igneum. I. Pyrethrum umbella candida, C.B. Pyrethrum verum, Marrh. Lugd. Pyrethrum alterum, Lob. Cast. Pyrethrum Dioscoridis primum Cam. Pyrerhrum fortè Cæs. Pyrerhrum primum, Taber. II. Pyrethrum flore Bellidis, C.B. Pyrethrum, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lac. Pyrethrum alterum, Matt. Lug. Tab. Cæs. Cam. Pyrethrum officinarum, Lob. Pyrethrum majus, Lonicero.

60

Λιβανωτίς. ROSMARINUM. CAP. LXXII.

a Meum κάγχρυς. i. cachrys.

DUo Rosmarini genera. Unum fœcundum, frugiferumq;, cujus semen a cachrys vocatur. Folia fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, jucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut majorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: radix

thus

thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino consimile, semen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minimè exurens: radice foris nigra, intus si frangatur, alba. Verùm id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neq; caulem, neq; florem, neq; semen promit. Nascitur in saxosis & asperis. Trira omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia sistit: sedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas & abscessus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum vino potæ, *b* & contra serpentium morsus conveniunt: menses & urinas cient: veteres tumores illitu discutiunt. Tam radicis, quàm herbæ succus, adjecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiatur, aut vetus pectoris vitium, auxilio est: regio morbo laborantibus cum vino, & pipere datur: sudores movet, cum oleo perunctum: ruptis & convulsis prodest: podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat vitiligines, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, ejus quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia arteriam exasperat. Rosmarinum cum erica nasci, foliis lactucæ sylvestris amaræ asperiorib. candidioribusq;, radice brevi, Theophrastus author est: potuq; idipsum alterutra parte purgare. Cachrys vim habet excalfaciendi, & vehementer exiccandi: quare abstergentibus medicamentis inseritur: contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die solvatur.

Λιβανωτὶς στεφανωματική. ROSMARINUM CORONARIUM. CAP. LXXIII.

ROsmarinum, quo coronarii utuntur, ramos mittit tenues & circa eos folia *a* [minuta, densa] longa, exilia, subter incana, supernè virentia, graviter odorata. Excalfactoria vi præditum est. Regium lunar morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admisceri solet.

I. LIBANOTIS SEU ROSMArinum.

II. ROSMARINUM COROnarium.

PRimum ac summum Libanotidis sive Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoride repræsentatum, aliquoties vidi Venetiis in horto amœnissimo Maphæi medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignavit. Idem quoq; frequens satis nascitur in agro Goritiensi supra Salicanum in monte Gargaro, in via qua ad ædem divæ Virginis sacram ascenditur. Verùm alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nusquam mihi videre licuit, tametsi id mihi nasci non negaverim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimaverit sylvestrem Angelicam esse Libanotim. Cæterùm variat, mea quidem sententia, in Rorismarini descriptione Theophrastus. qui lib. 9. c. 12 de plantarum historia, de Rosmarino hæc posteritatis memoriæ prodidit. Rosmarini genera, inquit duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum, tam fructu, quàm folio utile, alterum tantùm radice. Fructus cachrys vocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multò majus: caulem ad magnitudinem cubiti, aut majorem: radicem magnam, crassam, candidam, & veluti thus redolentem: fructum candidum, scabrum, oblongum. Nascitur potissimùm solo squalido atq; saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in vino nigro austero. Fructus ad urinæ stillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, &

Rosmarinorum confus.

Cordus notatur.

Rosmari. ex hist. ex Theophrasto.

lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed scabrieri candidioriq;, radice brevi. Nascitur id quoq; prædicto solo (alias, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius partim inferius purgat. Quod enim germen versus consistit, superius purgat; quod terram versus, inferius. Prohibet & vestibus interposita vermiculos noxios. Collegitur per messem tritici: hæc Theophrastus. Porrò Coronarium Rosmarinum, nostrum utrumque vulgare est, quod in hortis & vineis passim habetur. Id in frequentiori usu est, siquidem non solùm in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Galliæ, adeò copiosum sponte provenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tanta enim crassitudinis caudice provenit ut ex eo cum cithara, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat & eorundem areas circumvestit. Floret non solùm vere sed etiam Autumno floribus odoratis, in purpura albicantibus. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron, Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Excalfacit, attenuat, digerit, resolvit, aperit, roborat, incidit, abstergit. Præstat ad frigidos ventriculi affectus, ad cœliacas passiones, & vomitum cibi, si cum pane devoretur, aut bibatur in pulverem contritum ex meraco. Prodest & lienosis & jocinorosis, nam non solùm excalfacit, extenuat, & obstructiones reserat, sed sua adstringendi vi, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & ad ejus frigidos morbos omnes, nempe ad comitiales stupidos, veternosos resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quinetiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluvia, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam jejunus, flores unà cum circumstantibus foliis cum pane & sale quotidie voraverit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium & gingivarum fluxiones in aceto & vino austero fervefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina, recentia vulnera glutinat, verùm opera pretium est ea prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur è virgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asservati valent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Præstat etiam admodum in obsoniorum usu. Nascitur in Bohemia & Polonia uliginosis locis, planta, quam SYLVESTRE ROSMARINUM ap-

Rosmarinum coronarium.

Rosmarinum non esse Cneoron.

Rosmarini vires Matth.

Rosmarinum sylvestre.

III. ROSMARINUM SYLvestre.

* IV. ROSMARINUM SYLVEstre minus. *

pellare libuit quòd Rosmarini coronarii faciem quadantenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine fruticosa, virgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus minii ferè colore. Folia in his erumpunt numerosa, Rosmarini coronarii æmula, prona parte viridia, transversis utrinq; lineis dispari ordine ductis obsignata, supina verò rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorum summitatib corymbacea coma visitur rubro colore, è qua flores panduntur sublutei. Radice utitur infirma & supervacua. Planta est odorata siquidem folia, & flores citreum malum olent, quin etiam gustu aromatis nonnihil resipiunt, adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta à Bohemis contra tineas & blattas, quæ vestes lacerant quare in eam interponunt. Atqui mea quidem sententia, ad ea omnia efficax est, ad quæ Rosmarinum Coronarium præstare diximus, præterquam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat. Libanotidis sive Rosmarini tum historiam, tum facultates descripsit Galen. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò ejusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herba, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt, hæc Galen. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen significat, sed etiam quarundam arborum ramenta, vel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructum erumpunt & decidunt, qualia visuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce ac quercu. Nisi inter hæc veteres Græci

Rosmarini vires ex Gal.

Cachrys quid.

Auctores

auctores aliquam novisse differentiam sit judicandum, quòd apud pleroꝗ; non cachrys sed canchrys, pro Rosmarini semine scriptum reperiatur, quas tamen voces hactenus à recentioribus confundi invenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur: Mauritanis Xajer almeriem, Alpinalsach & Cachola: Italis Rosmarino. Quæ verò λιβανωτὶς στεφανωματικὴ Græcè, Rosmarinum coronarium Latinè vocatur: Arabicè Elktalgeber: Italicè Rosmarino coronario: Hetruscis Ramerino: Germanicè Roßmarin: *Hispanicè Romero: Gallicè Rosmarin.* Nomina.

Libanotis ab odore thuris nomen habet. I. Libanotis ferulæ folio semine crasso, C. B. Libanotis seu Rosmarinum, Matth. Lac. Rosmarinum primum, Cast. Libanotis prima, Dodo. fol. Libanotis candida, Cæsalp. Libanotis prior vel Cachryfera, Cam. Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Lugd. II. Rosmarinus hortensis, C.B. Rosmarinus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Rosmarinum coronarium, Matt. Dod. gal. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Cam. Rosmarinus Coronaria, Dod. fol. Rosmarinus minor seu tenuifolius, Cord. in hist. Libanotis coronaria, Cot. in Diosc. Ges. hot. Cneoron nigrum Theophrasti, Anguillaræ. Hic & latiore (qui in sylvestribus Galliæ, ut Monspelii provenit) & angustiore folio qui in hortis colitur. III. Rosmarinum sylvestre, Matth. Cast. Lug. Chamæpeuce, Cord. in Diosc. & hist. Cam. Lugd. Ledum Silesiacum, Clus. hist. Pan. Tab. Ledum foliis Rosmarini alterum, Lob. IV. Rosmarinum sylvestre minus, Camerarius suo Matthiolo junxit, qui priori multò minor & tenerior, lignosis tenuibus ꝗ; virgis, palmi altitudinem vix superans: foliis est acuminatioribus, infernè cæsiis: surculorum summitatibus flosculi insident rubelli, quibus semen priori simile succedit. Hoc in Borussiæ sylvis umbrosis, uliginoso solo prope priorem provenire, Camerarius testatur.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIUM. CAP. LXXIV.

Sphondylium folia quadantenus Platani, & Panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius assurgentes: in quorum cacumine semen duplex, seseli simile, sed latius, candidius, & magis paleaceum, gravis odoris: flores ejus albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Nascitur in palustribus & aquosis. Potum semen *a* pituitam per alvum extrahit: medetur jecinoris vitiis, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum strangulationi: veternosos suffitu revocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum & Lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, serpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & jecinoris vitia: circumrasa eadem, & injecta callos fistularum derodit. Recentis floris succus exulceratis auribus putulentisꝗ; accommodatur, qui cæterorum succorum more exprimi, dein recondi solet.

a Meum φλεγματώδη, i. pituitam educens.

SPHONDYLIUM.

Raraadmodum sunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaꝗ; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie virent. In his sanè Sphondylium copiosum nascitur, folio platani, aut panacis, caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cujus cacumine umbella insidet albis floribus referta: è quibus semen prodit, seseli non absimile, latius tamen ac squamosum, sapore injucundo, ut quod cimices fermè resipiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, gustu non ingrato. Hujus semine utuntur quidam seselis vice, quòd alterum alterius affectus præstare existiment. Succus incidit, digerit & aperit: idem capiti inunctus, crispos capillos facit. Porrò Fuchsius non videtur satis Sphondylium novisse, quod ipsum unà cum Acantho depingat, voceꝗ; Acanthum Germanicam. Cui facilè imposuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum similitudine decepta, pro Branca ursina Sphondylium usurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sphondylii fructus acris, & secantis est facultatis. Itaque ad asthma, & comitialem morbum aptum est medicamentum: prodest & regio morbo. Et radix nimirum adsimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & insuper fistularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumrasam. Porrò floris etiam succus ad diuturniora aurium ulcera conveniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον Latini similiter Sphondylium vocant: Itali Sfondilio.

Sphondy. inconsid. — Fuch. error. Acanthum vocantis. — Sphondylii vires ex Gal. — Nomina.

Sphondylium duplex habetur, hirsutum hoc loco positum, & glabrum, de quo in historia universali nostra. Sphondylium hirsutum, C.B. Branca ursina, Brunf. Trag. Cord. in Diosc. (cui & Bupleuron Nicandri) Thal. Branca ursina Germanica, Dod. gal. Acanthus Germanica, Fuch. fol. Sphondylium, Matth. Lon. Lac. Ges. hor. Cast. Tab. Cæs. Sphondylium, Lob. Dod. fol. Lugdunensi.

Νάρθηξ. FERULA. CAP. LXXV.

E Viridi Ferula medulla pota utilis est ad cruentas excreationes, cœliacosꝗ;: contra viperarum morsus in vino datur: erumpentem naribus sanguinem indita sistit. Semen potum torminosis auxiliatur:

 sudo-

fudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferulâ itaque caulem profert ternûm sæpe cubitorum: folia fœniculi, longè asperiora & latiora, quæ ab imo caule vulnerata sagapenum efficitur.

FERULA.

Ferulæ hist.

Ferulæ hist. ex Theoph.

Ferulago

Ferula astuosis nascitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præsertim apud Centumcellas, & in universis Hetruria maritimis. E quibus prima tantùm Germinatione corculum quoddam pastores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & sale conspersum non modò gustus gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. De ferulis latius disseruit Theophrastus libro 6. cap 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Ferulacenm genus in plures spargitur species. Sed primùm de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula atq; Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm, seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis, sed unicaules ambæ, & geniculatæ sunt. Folia & cauliculi quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundinea proveniunt: nisi quod deflexa hæc magis, mollitia magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multifidum, ac capillamenti modo ferè inspectetur: maxima, quæ terræ proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anetho simile, sed majus. Finditur cacumine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet, nec flore fructuve laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule constat, & germinatio in vere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari innititur: talis Ferula est: hæc Theophrastus. Porrò Ferula (ut Plinius est author lib. 24. cap. 1.) asinis gratissima sunt in pabulo, cæteris verò jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum ut idem Plinius lib. 20. cap. 23. testatur) murenis infestissima est: tacta siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex Fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum vice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioscorides scribit è viridi ferula medullam viperarum morsibus opitulari ex vino potam, à Nicandro depromsit. Is enim ita in theriacis habet:

Καὶ χλοεροῦ νάρθηκος ἀποτμήξαιο ἢ ἐλίφας.

Mira Ferularum natura.

Ferulæ vires ex Gal.

Ferulæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ferulæ semen excalfacit & attenuat. At interna ejus pars recentis adhuc, quod medullam vocant, adstringentem qualitatem participat. Cujus nomine sanguinem spuentibus, & cœliacis convenit. Νάρθηξ Græcis ea planta vocatur, quæ Latinis Ferula: Italis Ferola: Hispanis Canaheia.

Nomina.

Ferula fœmina Plinii, C.B. Ferula, Matth. Lac. Cord. in Diosc. Gesf. hor. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lug. Tab. Cam. Ferula mas, Cæs, Libanotis prima Dioscoridis ferulacea, Gesf. hortis.

Πευκέδανος. **PEUCEDANUM.** CAP. LXXVII.

† Orib. ὁ πευκέδανος ἰσχύει ὁ χυμὸς (ut ita dicã.)

a Me. ἐπιζεύγνυται ... καὶ κοιλιακοῖς ... ὁ χυλὸς τῇ ῥίζῃ ... συλλέγεται δὲ ὁ χυλὸς ... ἀπὸ τῶν ῥιζῶν...

Colligitur item succus, & liquore caulibus, & radice sicut ex mandragora expressus, & hoc expresso succo minus efficax est illæ, quiex incisa radice manat, & citius expirat.

b Meum ξανθὸν, i. fulvus.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamq;: flore luteo: radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim evanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & vertigo sentiatur. † Assatione radix inutilis fit. a Tam lac quàm succus, radice & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora: verùm inefficacior succo lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta invenitur lachryma, thuris similitudine, caulibus radicibusq; adhærens. Præfertur succus è Sardinia & Samothrace colore b rufo, odore gravi, fervens gustu. Ex aceto & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, convulsis: omnibus in universum vitiis nervorum, ex oleo & aceto illitum, prodest. Ejus olfactu respirant vulvæ strangulatus, & veternosi revocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus convenienter ex rosaceo instillatur: cavernis dentium inditum, mitigat dolorem contra tussim efficacissimè ex ovo assumitur: suspiriis, torminibus & inflationibus subvenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adjuvat. Facit ad vesicæ cruciatus, & renum distentiones potum: vulvam aperit. Radix ad easdem utilis est, sed inefficacior: ejus decoctum bibitur. Farina ejus, sordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resolvitur.

PEUCEDANUM.

Quoniam nullis prorſus foliorum, ac ſeminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræſentavit Dioſcorides, utpote plantam, quæ omnibus fortaſſe ſuo tempore notior erat, quam ut longiorem deſcriptionem poſtularet: idcirco nobis quidem perdifficile eſſe judico, diſcernere quodnam genus herbæ hodie in medium afferri poſſit, quæ legitimum Peucedanum referat: præſertim cùm Theophraſtus, Plinius, Apulejus, ac antiquorum alii, qui ſimplicium hiſtorias deſcripſerunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Verumtamen cùm ſcribat Dioſcorides, Peucedanum naſci coma, ſtatim a terra copioſa ac ſpiſſa, hinc planè conjectandum videtur, Dioſcoridem ipſum innuere, quòd Peucedanum conſtet multis foliis, capillaribus, tenuibus ac longis, fœniculi aut anethi effigie. Huic conjecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioſc. teſtimonio florem proferat melinum ſive luteum, non temere credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella ſuſtineri, cum omnes ferulaceæ ſtirpes, & quæ fœniculo & anetho ſimiles habentur, cujuſmodi ſunt quæ hoc in loco à Dioſc. recenſentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conſpiciantur, è quibus ſemen prodit fœniculi modo. Quod ſi ita ſe res habet (ut equidem exiſtimo) aſſerere non dubitaverim, me ſæpenumero Peucedanum vidiſſe in Ananienſib. montibus, ubi hujuſmodi plantæ frequentiſſima proveniunt, quæ non ſolum prædictis notis Peucedano adſtipulantur, ſed etiam radice, quam habent nigram, craſſam, ſucci plenã graviterq; olentem. In hac itaq; ſententia perſiſtam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, verum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus vulgò officinæ utuntur, legitimas ementiuntur: nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nulla graveolentia, nullaq; acri facultate ſunt præditæ. Cujus verò plantæ haſint radices, ego quidem proferre non poſſum: eas ſiquidem hactenus non niſi ſiccas, & ſine caule, ac foliis mihi videre licuit. Prætulit Dioſcorides Sardonium Peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos advehi poſſet, cùm frequens, nec longa ſit mercatoribus in Sardiniam navigatio. Unde ſeplaſiarii, ſi rerum legitimarum ſtudio caperentur, facilè Peucedani radices convehérentur. Peucedani meminit Galenus lib. 8. ſimp. med. ubi de ejus viribus diſſerit in hunc modum: Peucedani radice quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia ejuſdem ſpeciei facultatis: ſed valentior ſuccus, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos conſiſtentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex craſſitudine & viſcoſitate humorum provenientibus. Atq; intrò quidem in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quod incidat & extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impoſitus protinus ſedavit, quia videlicet tenuium eſt partium & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos juvat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuãdo craſſos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & ſquamas celerrimè ab oſſibus detrahit, quia videlicet validè deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium eſt optimum aridæ illius: ipſa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine ſecundo jam completo: deſiccat verò tertio jam incipiente. Planta quæ πευκέδανον Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè Harbatum: Italicè Peucedano.

Peucedanæ conſideratio.

Peucedanum officinarum adulterinum.

Peucedani vires ex Gal.

Nomina.

Peucedanum à pinu nomen habere videtur, ſiquidem folia cum pini foliis ſimilitudinem quandam habeant, unde & Pinaſtellum aliqui vocant. Habetur Italicum quod majus, latioribus longioribuſque foliis: habetur Germanicum, anguſtioribus foliis: hocque majus & minus. Peucedanum majus Italicum, C.B. Lob. Lugd. Peucedanum, Matth. Lac. Caſt. Lugd. Cæſ. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum foliis longioribus, Dod. in folio.

Μελάνθιον. GITH SEU MELANTHIUM. CAP. LXXVIII.

Gith *a* exilibus ſurculis fruticat, ſæpe binos dodrantes excedens: foliis, ut Senecionis minutis, ſed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, parvo, ceu papaveris, oblongo, intercurſantibus intus membranis: quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur. Capitis doloribus illitum fronti, ſubvenit: diſcutit recentes oculorum ſuffuſiones, tritum ex irino, & infuſum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias tumoreſq; vetuſtos, cum aceto illitum: circumſcarificatos clavos excutit, cum vetere *b* urina impoſitum. Dentium doloribus, cum aceto & teda decoctum, & collutum prodeſt: teretes ventris tineas expellit, perunctо ex aqua umbilico: deſtillatione laborantes adjuvat, tritum in linteo & olfactum. Urinam & menſtrua ciet, multis diebus ſumptum, & lac extrahit: difficultatem ſpirandi cum vino potum, levat: phalangiorum morſibus ex aqua, drachmæ pondere hauſtum, auxiliatur. Incenſo ſerpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

a Meum ... eſt exilib. ramulis duorum palmorũ altitudinis, aut etiã maior. *b* Meum ... cũ vino.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella vocatur. Duum Melanthium eſt generum, ſativum & ſpontè naſcens. Sativum exilibus ſurculis exit cubitalibus, folio ſenecionis æmulo, magis tamen diviſo, floribus in cacumine cæruleis, & in ſtellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parva, oblonga, pluribus coronata apicibus, in-

Melãthii conſid.

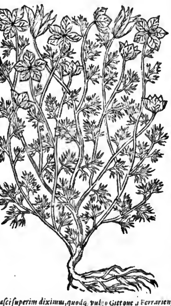
I. MELANTHIUM SATIVUM.

II. MELANTHIUM SYLVESTRE.

III. MELANTHIUM SYLVESTRE. II.

ternam capitis partem respicientibus, intercursantibus intus membranis ut in papaveris capitibus. Semen in his continetur parvum, nigrum, & quandoq; subflavum, odore eximio, at amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE *duum est generum, utrumq; foliis sativo tenuioribus, multifidis & capillaceis, quin etiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt: siquidem alterum, capitula gerit sativo majora & facie haud longè dissimilia: semine intus nigro, acuto, amariusculo & odorato. Alterum verò longiora in quinq; sexve divaricata cornibus. Nascitur utraq; in campestribus, in incultis præsertim agris. Semen excalfacit, incidit, aperit, attenuat, extergit: Ad omnia efficax habetur perinde ac sativum. Itaq; errant toto cælo qui inter Melanthii sylvestris genera Gittonem vulgò vocitum annumerant. Quod cum ante nos probe animadvertissent Hermolaus & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in arvis passim nascitur, foliis ferè porri: [Caulem edit bicubitalem, pilosum, in quo utrinq; per intervalla binæ exeunt folia oblonga hirsutaq;: in cacumine flores exeunt purpurei roseiq;: semen in calycibus oblongis concluditur, nigrum Melanthio simile, sed amarum, nulloq; odore præditum]. Et rectè, mea quidem sententia, judicarunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maximè pugnat, utpote quæ foliis, caule ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neq; etiam semine: quod etsi nigrum Melanthii modo gignatur, non tamen gustui aliud repræsentat, quàm amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaq; perspicuum esse potest, Brasavolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium volumine Romæ excuso, manifestè cæcutivisse: quippe qui affirmare non dubitaverit, illud verum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; vulgo Gittone à Ferrariensibus appellari scribit. Cujus error non solum prædictis rationibus, sed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quod etiam ii, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare videatur, quàm spurium Gith, quod ideò Githago, & Pseudomelanthium vocari potest: quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formen-*

Melan. sylvestre duplex.

Error credere Gittonem esse Melanthium sylvest. Pseudomelãthii descript.

Brasavoli erratum Gittone legitimũ esse Melanth.

Githago.

formentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpuriam tritici ſpeciem. Quod cum poſtea ipſe Braſavolus animadverteret, noſtris fortaſſe, aut aliorum commentariis admonitus, ſuam revocavit ſententiam: quare poſthac Braſavoli quoq; ſententia ii damnandi erunt, qui in hac perſiſtunt opinione. Jam igitur conſtituamus licet domeſticum verumq; Gith in hortis, & viridariis ſatum provenire, in quibus frequentiſſimum ſeritur in Germania. Sylveſtre verò in campeſtribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere poſſumus, PSEUDOMELANTHIUM, *ſponte inter ſegetes naſcens, quod vocant vulgo Gittone, cujus hic effigiem damus, nullo modo ſylveſtre Melanthium eſſe. Non deſunt quoq;, qui velint hanc plantam ſylveſtrem lychnidem coronariam eſſe, quibus, cum ego utramq; noverim, ſubſcribere nequeo. Sed longè minus id fuerit*

Pſeudomelanthium.

V. PSEUDOMELANTHIUM.

Lolium, ut apertiſſimè hallucinatus credidit Fuchſius, cujus error à nobis exploſus eſt lib. ſecundo in lolii mentione. Porrò & illud ſemē odoratum, ſubrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperam uſurpant, ſeplaſiariis Nigella citrina vocatum, Melanthii genus eſt: quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil prorſus à Melanthio diſcrepant. Verùm ſi modò in aliquo diſſident, color eſt, qui in altero niger, in altero verò ſubflavus conſpicitur. Quo fit (quod etiam ſuperius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore verſentur Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderē, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam ſubflavam, nil aliud eſſe quam Cuminum ſylveſtre primo generi à Dioſcoride aſſignatum. Porrò (Pſeudomelanthium excalfacit, attenuat, aperit, abſtergit & reſolvit) ſemen in farinam tritum, & ex melle illitum, lentigines, alphos & maculas cutis quaſcunque delet, & ventris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto ventri illitum. Urinam ciet & menſes. Melanthii meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, his verbis: Melanthium excalfacit, atq; deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atq; aſſiduò olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiam ipſum eſſe ſubtilis, & ad unguem à caliditate elaborata, propterea ſane etiam amarum eſt. Oſtenſum verò in quarto horum voluminum eſt, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atq; elaborationem terrena pertingit ſubſtantia, amara proveniat qualitas. Itaq; mirum non eſt, ſi lumbricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris ventri impoſitum. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Neq; ſanè etiam mirandum, ſi lepras, clavos, myrmecias ejiciat, eis præſertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt immemor. Sic verò etiam orthopnœam juvat, & menſes provocat, qui utiq; ob craſſitiem, aut viſcoſitatem humorum retenti fuerint. In ſumma ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus præſtantiſſimum id remedium eſt. Μελάνθιον ſic Græci, Melanthium quoq; & Gith Latini dicunt: Mauritani Xamiz. Sunis, ſeu Sunici: Itali Melanthio: ſeu Niella: Germani Schwartz Römiſch / und Schwartz Coriander: *Hiſpani Neguilla & Aliipiure: Galli Barbue pojurete, Pourelle, & Nielle.*

Fuch. error Pſeudom.

Lolium ſtatuentis.

Cardamomi minoris nominis uſurp.

Monachorum error.

Melanthii vires ex Gal.

Nomina.

* IV. NIGELLA CRETICA. *

Melanthium, quod Melanſpermum Hippocrati, à nigro ſeminis colore, Latinis Nigella: alia ſativa eſt, alia ſylveſtris: ſativa vel ſimplici & quidem magno, vel parvo flore, vel pleno flore: ſemine item nigro, ſubflavo, luteo. I. Nigella flore minore ſimplici, C. B. Nigella hortenſis, Trago. Nigella ſativa, Lon. Nigella, Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella altera, Cæſalp. Melanthium ſativum, Matth. Dod. gal. Lac. Caſt. Tab. Lugd. Melanthium primum Fuch. icon. Melanthium, Dod. fol. Lob. cui & Nigella Romana odora: Gith Anguillaræ. Hoc ſemine eſt nigro, pallidè flaveſcente, luteo, rarius candido. II. Nigella flore majore ſimplici, C. B. Nigella Damaſcena, Trag. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella hortenſis altera, Fuch. in fol. Nigella ſativa ſecunda, Lon. Nigella, Cord. in Dioſc. Melanthium ſylveſtre, Matth. Lac. Lob. Lug. Melanthium alterum Damaſcenum, Fuch. in icon. Melanthium Damaſcenum, Dod. gal. & fol. Cam. Melanthium agreſte Tabernæmontano. III. Nigella arvenſis, C. B. Nigella ſylveſtris, Trago, Lonic. Geſnero. hor. Camerario Nigella Cornuta, Cordo in hiſtoria. Nigella, vulgo

vulgò dicta, Cæſ. Melanthium ſylveſtre alterum, Matth. Lugd. Melanthium ſylveſtre. Fuch. in folio. Dod. galli. & fol. Caſt. Melanthium ſylveſtre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ, Lob. Melanthium agreſte alterum, Tab. Cuminum ſylveſtre alterum, Fuch. in icon. Cord. in Dioſc. IV. Nigella Cretica C. B. Hæc ex radice tenui, longiuſcula, parum fibroſa, caulem emittit cubito minorem, ſtriatum, viridem, glabrum, procumbentem, in alios brachiatum: folia circa radicem per terram ſparſa, alterius nigellæ modo in lacinias diviſa, quæ verò in caulis ſummo, oblonga, tripartitò diviſa ut in Naſturtio, latiora & longiora reliquis Nigellis, ex virore nigricantia: flos unicus cuilibet cauliculo inſidet, ſubcæruleus, ex quinque foliolis compoſitus, forma Nigellæ arvenſi, quo tamen multò minor, reſpondens: cornicula ſuccedunt quina ſena ſimul juncta, quæ in longa cornicula inſtar cornuum hirci intorta finiunt: ſemen minutum nigricans. Hujus ſemen, ex Creta primò allatum, & à Doctore Leonhardo Doldio unà cum planta tranſmiſſum. V. Lychnis ſegetum major. C. B. Nigella, Brunf. Githago, Trag. Pſeudomelanthium, Matt. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Lolium recentiorum, Fuch. Cord. in Dioſc. Anthemon, Dod. gal. Anthemum folioſum Theophraſti, Ruell. Nigellaſtrum Dod. fol. Lychnis alia inter triticum, Cæſ. Lychnis arvenſis Tabernæmontano. 10

σίλφιον. LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia naſcitur: caule ferulaceo, quem † maſpetum vocant: foliis apio ſimilibus, laro ſemine. † Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, veſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato medetur: iſchiadicis convenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici & acero decocta. 20 Venenis pota reſiſtit: os commendat, *a* cibis, aut ſali permiſta. Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem *b* rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, ſuavi guſtu, quod dilutum facilè albeſcit. Cyrenaicum ſi quis deguſtaverit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adeò ut ne os quidem guſtanti niſi paululum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus viribus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Laſer omne antequàm ſicceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, guſtu, odore, viſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpeton vocavere. Efficaciſſimum laſer, mox folia, poſtremò caulis. Acrem vim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & vino alopecias ſanat: oculorum aciem exacuit: & incipientes ſuffuſiones, illitum cum melle, diſſipat: cavernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyſſopo, & ficis coctis in poſca, os colluitur: iis pro- 30 deſt, quos *c* beſtia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immiſſum. Valet adverſus venena telorum & animalia omnia, quæ virus ejaculantur, potum, aut illitum: ſcorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur: gangrænis *d* præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per ſe carbunculis. Clavos, callosq; prius circumraſos vellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto ſanat: & *e* excreſcentia in carne, polyposq;, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio, aut ærugine illinatur: *f* extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium ſcabritiis opitulatur: gravem, ſubitoq; irrauceſcentem vocem, dilutum aqua, ſorbitione confeſtim expedit: uvam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulſa utiliſſimè gargarizatur. Veſcentes lætiore colore mangonizat: tuſſi commodè in ſorbili ovo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus: in fellis ſuffuſione, & aqua inter cutem, cum aridis 40 ficis. Horrores diſcutit cum vino, pipere, & thure potum: nervorum contractionibus, opiſthotonicisq; datur oboli pondere devorandum: hærentes gulæ hirudines gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulſo proficit: menſes ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adjuvat, in acino uvæ ſumptum: cum lixivio autem potui datum, repentè convulſis, ruptisq; prodeſt, ad potiones reſolvitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. *g* Foliorum ſucco eadem præſtantur, ſed multò inefficacius. Cum aceto mulſo manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum vox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in vicem erucæ. Fertur & altera Magudaris in Lybia naſci, radix laſerpitio ſimilis, ſed minus craſſa, acris, & fungoſa, ex qua non profluit ſuccus. Ejuſdem cum laſerpitio facultatis.

CRedidimus jam dudum Laſerpitii lacrymam nihil aliud eſſe, quàm illud jucundi ac ſuaviſodoris gummi, quod phar- 50 *macopœis atq; unguentariis Belzoinum nominatur. Neq; certè hactenus præter rationem in ea perſtitimus opinione: nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, ruſum foris, intus candidum, tranſlucens, & quod dilutum albeſceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc eſſe legitimum Laſer. Huc illud quoq; accedebat, quòd complures erant viri docti & rei medicæ ſtudioſi, qui idem mecum ſentiebant. Verùm cùm poſtea cœpiſſem Laſerpitii ac Laſeris hiſtoriam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio collegiſſem, quæ priori noſtræ opinioni apertè adverſari videbantur facilè in aliam deductus ſum ſententiam: etenim ſic animum induxi meum, ut malim veritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falſa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ teſtatur, Silphium ſuo ïq; tempore Cyrenis defeciſſe his verbis. Cyrenis finitima eſt regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum ſuccum quem Silphium poſterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices ejus penè omnes eruiſſent: Fuerunt hi Nomades viri: hæc ille. At Plinius Cyrenaici ſucci defectum non in barbaros, ut Stra-* 60 *bo, ſed in publicanos quoſdam refert lib. 19 cap. 3. ubi de eo ita ſcribit: Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimum Laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu, medicamentisq; & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Unum autem caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt: hactenus Plinius. Huic verò cum Theophraſto ferè convenit, quod hic ſcribat pecus ſilphio purgari, pingueſcereq; vehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaves reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinii teſtimonio conſtet, Silphium Cyrenis eorum ïq; ætate defeciſſe, neq; ibi inveniri, nil mirum videri debet, ſi noſtra etiam tempeſtate defecerit, atq; nullum jam ad nos advehatur, quod legitimum dici poſſit. Quare id gummi, quod ſeplaſia Belzoinum dicunt, meo quidem judicio, verum ſilphii liquorem mentietur potius quàm ſit. Sed his illud quoq; adda-*

mus,

† Orib. μασπετον. † Orib. add. φυλλάδης ἐγκλεῖται μετρίως. i. folioſo quod magydaris vocatur. *a* Meum φάρμακον. i. intinctus. *b* Meum ὑπέρυθρον. i. ſubrufum. *c* Me. & Dra. ἀποτεθηριωμένων κυνῶν δήγμασι. i. in rabidi canis morſu juvat vulneribus impoſitum. *d* Meum ... i. prius ſcarificatis. *e* Meum ... i. excreſcentem carnem. *f* Meum addit. ... i. per aliquot dies. *g* ... i. aut melle, aut aqua. Laſerpitium ſeu Laſer non eſſe Belzoinum. Strabo de Silphio Cyrenaicus ſuccus Plinii.

mus, quod Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asservatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus qui vinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum eradit: quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphii liquor, quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in universam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo vim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem video, quomodo vulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea validi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magna potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inveni neminem, quemadmodum neq; in Jonia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandavit Hippocrates. Atqui illud nobis objiciet aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam provenerit, sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quòd ob id ad nos advehi possit. Nos huic ita facilè respondebimus, quod Silphii illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fœtidus sit, virosiq; odoris: atq; eum esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fœtidam vocant. Namq; Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus viribus valet, & magis virosum reddit odorem: quinetiam, eodem teste, Laser omne antequam siccescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem videtur non temerè colligendum esse, quod præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino desideretur. Cæterùm quid veteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certe re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undiq; concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læves ostendat, minutis glebis, amara & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undiq; maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quàm unguium quorumvis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm delibratarum amygdalarum acervum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quòd nusquam, quantum equidem invenerim, memoriæ proditum est, myrrham in Cypro & Syria suis è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) iis in sylvis, in quibus thus etiam provenit: quanquam Plinius myrrham quandam ex Indiâ adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non injucundam, quamvis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus libro 6. cap. 3. de plantarum historia, ideo ejus verba hîc subjiciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq;: caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus: folium, quod maspetum vocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves redduntur. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq;: corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scaparium, alterū radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt veluti certa mensura cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram casuram reservantes, reliquum abscindunt. Nec enim devie, neq; plus constituto cadere licet, corrumpitur enim, putrescitq;, si diu maneat. Præparant id, conficiuntq; in Pyræeum portum advectum hoc modo. Cùm in vasis conjecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capessit, & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, casuraq; ita se habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hujus culta fugere loca proditur: quamobrem, si colatur mitescatq; solum, deviat atq; omnino degenerat, utpote natura culturæ aspernans, ferocitatisq; constans vernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant verò annos maximè trecentos usq; ad Simonida Athenis magistratum: illi sic referunt. Alii radicem Laserpitii cubitalem fieri tradunt, aut paulò majorem: hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut ferè super terram esse appareat. Unde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cùm auster ingenuè post caniculam flaverit, discutitur: atq; ita Laserpitium nascitur eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod discussum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supra dictumq; propterea diversum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annuum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, scilicet solo subacto, beneq; glinto. Sed hujus contrarium illi volunt, qui culta recusare id inquiunt. Mandi quoq; radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio esitato purgari minimè indicant. Nam & vere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calfactoriam sortiti planè videntur, & purgare quidem nequaquam valere: exiccare autem & concoquere unicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut aliàs minus bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori ajunt, sed magna ex parte posse servari. Hæc igitur utro tandem sint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, utrum à Laserpitio differt: tenerius enim, minusq; vehemens, & sine Lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoq;, modo Laserpitii fugiat, quærendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folii, caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id investigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet: hæc Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitii lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Laserpitii succus calidissimus est. Verùm enimvero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulenta magis essentiæ sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam, propter prædictam ejus temperiem obtinet. Laseris quoque mentionem fecit idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ὀποῦ, hoc est, succi titulo, ita scribens: Opus, sive succus Cyrenaicus quidem omnium & calidissimus, & maximè tenuium partium est: ac proinde omnium maximè discutit: quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentia aerea est, & ignea. Porrò complures habentur succi: quorum namque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum,

Belzoinū non esse Myrrhā.

Laserpitii hist. ex Theophrasto.

Laserpitii vires ex Gal.

ac lentum effluit, succus est. Cæterùm specialim, & velut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Planta quæ Græcis σίλφιον Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis Sylfion: Italis Laserpitio. Ejus caulis μάσπετον Græcis dicitur: Arabibus Mascaster. Folia verò quandoq; μάσπετα Græcè dicuntur: Arabicè, Anviden & Mascasten. Liquor seu lacryma Græcis λάσαρ, Latinis Laser nominatur. Radix μαγύδαρις Græcis vocatur.

Nomina.

* LASERPITIUM GALLICUM. *

Laserpitium ferulaceæ herbæ densatus liquor est, & multis Assa, detotto ex Lasere vocabulo, censetur: & quidem aliis Assa dulcis officinarum, quæ & Benzoinum dicitur: aliis verò Assa fœtida censetur: Alii verò Benzoinum arboris lachrymam, quod trium sit generum censent, quæ & Græcis & Arabibus fuerit indicta: alii Benzoinum Myrrham volunt, sed de his in nostris in Dioscoridem prælectionibus. Nunc de Laserpitio, quam Massilia habemus, cujusque figuram adjecimus. Ex radice magna Ferulam superante, cortice cinereo tecta, substantia alba, succo prægnante, pingui & odora, caules ferulæ crassitie & altitudine exurgunt, circa quos folia Apii palustris æmula, sed crassiora, rigidiora, nigrioraque, aliquando profundius laciniata, ut ex adjecto ramulo (quem ex nostra depingi curavimus) colligere est: Umbellæ magnæ Anethi latitudine: semen latum foliaceum, odoratum, buxei coloris. Hæc è regione Massiliæ ad insulas stæchadas pervenit, ut Adversaria testantur. Appellamus Laserpitium gallicum: Laserpitium, Silphium, Advers. Lob. Lugd. Laserpitium Massilioticum, Tabernæmontano.

Σαγάπηνον. SAGAPENUM. CAP. LXXIX.

Sagapenum ferulaceæ herbæ succus est. Quæ in Media nascitur. Optimum est translucens, fulvo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens: gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus vetustis, convulsis & ruptis: a crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra nervorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur: menses pellit, sed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex vino haustum, serpentium ictibus: olfactum ex aceto vulvarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, suffusionesq; detergit. Resolvitur ut Laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

a παχεῖ... crassa in pulmone hærentia.

Sagapeni consid.

Sagapenum officinæ interpolato vocabulo Serapium appellant. Cæterùm etsi ejus adulterati frequentior, & communis ferè sit usus: tamen Venetiis præstantissimum quoq; venditur, idq; illi præcipuè comparant Seplasiarii, qui honorem divitiis anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrariensis: id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, cæteris præstat. Arabica familia auctores inter dejectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum exeat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaq; (ut Mesues tradit) crassos, lentosq; humores dejicit, crassamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac nervos, crassaq; ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicraniis, comitialibus, vertigini, paralysi, oris q; distentioni. Pectus valentissimè expurgat, ejusq; ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si bibatur ex helenii, aut rutæ decocto. Foris emplastri modo impositum, aut item assumptum tussi diuturna vexatis, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flavis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam, emplastri modo impositum, addito aceto, & capparum succo. Rutæ succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum, oculorum caligines discutit, aquamq; in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos vocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quomodo libet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam valentissimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus evellit, etiam si in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis ii delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus provenientibus maximè auxiliatur. Menses cit, sed fœtum interficit, tam haustum, quàm suppositum: contra uteri dolores, strangulatusq; prodest. Ventriculo tamen officit, verùm noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus disserit in verbis: Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, sicut & alii liquores. Sed & abstersionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atq; extenuat. Quin & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proveniunt crassitiem, non malum est medicamentum. Porrò planta ipsa, ex qua provenit, ferulæ assimilis, imbecilla & inutilis est. Sane ipsa primùm Sagapenum apellatur: at liquor ejus abusivè hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius namq; foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Sagapeni plantam, etsi viderim appictam, & quodam in libro impressam, non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, vera vel

Sagap. in Apulia.

Sagapeni vires ex Mesue.

Sagapeni vires ex Gal.

fabulosa

ſabuloſa narraverit. σαγάπηνον Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus Sachabenigi ſive Sechbenegi: Seplaſiariis pariter & Hiſpanis Serapino: Italis Sagapeno.

Nomina

Sagapenum commendatur, quod pellucidum, foris ruffum, intus cùm frangitur candicantibus aut flavis guttis compactum, inter digitos ſi tractetur lenteſcit, medium inter Aſſam fœtidam & Galbanum odorem emittens: quod ad liquida medicamenta aqua aut aceto, aut vino ſupra prunas incoctum, uc Aſſa reſolvitur.

Εὐφόρβιον. **EUPHORBIUM.** **CAP. LXXX.**

EUphorbium Lybica arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in Tmolo juxtà Mauritaniam invenitur. Ea acerrimo ſucco turget. Cum eximium fervorem expaveſcentes incolæ, ovillos ventres elutos arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimq; è plaga, perinde atque vaſe quodam in ventriculos copioſus lactis humor effluit, præter id quod humi ſparſum vulnus ejaculatur. Duo ſucci genera: unum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat: alterum in ventriculis concreſcit, atque vitreum ſpectatur. Eligendum eſt translucens, & acre. Euphorbium adulteratur ſarcocolla, & glutini miſtione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm levi guſtu, os accenſum diu detineat, adeò ut quicquid ori objiciatur, planè Euphorbium reſipiat. Ejus inventio tempore Jubæ regis Libiæ cognita extitit. Succus illitu ſuffuſiones diſcutit: potus, tota die exurit: quare melle collyriiſq; pro acrimoniæ ratione admiſceri debet. Coxarum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus, ſquamas oſſium eadem die eximit: verùm eo urentes, neceſſe eſt linamentis, aut ceratis, communire corpus, quo oſſa conveſtiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuſſos à ſerpente nihil moleſtiæ paſſuros, ſi inciſa oſſetenus capitis cute, inditus ſuccus infundatur, vulnuſq; poſtea conſuatur.

* EUPHORBII TENELLA planta. *

ANTEUPHORBIUM.

NOn equidem dubitandum cenſeo, quin illud legitimum ſit Euphorbium, quo paſſim officinæ utuntur, cùm tam guſtu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cujus violentiſſimam acrimoniam nunquam, niſi invito animo, à ſeplaſiariis tunditur. Quandoquidem tametſi ſibi nares, & os omni prorſus ingenio, goſſipio, & linteis aqua roſarum madefactis muniant, tanta tamen eſt acrimonia vis tenuiſſima, ut omnibus unà cum aëre penetratis munimentis, in eorum tandem perveniat nares, ubi moleſtiſſimum excitat ardorem, qui non facile tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus ſuccurratur. Quo fit, ut ſolertiſſimi pharmacopolæ bajulis, ac aliis victum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò ſciunt, non abſque conviciis, & maledictis opus hoc ab illis peragi poſſe. Quamobrem mirum ſanè non fuerit, ſi qui ab arbore recentem colligunt eximium acrimoniæ fervorem expaveſcentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; teſtis eſt) adinvenit primùm Juba Lybiæ Rex in monte Atlanto ultra Herculis columnas, appellavitq; Euphorbium medici ſui nomine, & fratris Muſa, à quo divus Auguſtus fuit conſervatus. Euphorbii plantam nunquam mihi videre licuit, ſunt tamē qui illam pingant & à Saraceno acceptam ſcribant: cui crederem fortaſſe, ſi plantam vivam oſtenderet, in qua Euphorbii nonnihil ineſſet. Euphorbio dejectoria ineſt facultas, cujus nunquam, quod equidem invenerim, meminere Dioſcorides, & Galenus: tametſi eam minimè ſilentio involverint Aetius, & Actuari-

Euphorbii conſideratio.

Euphorbii inventio & nomen.

Euphorbii vires ex Aetio & Actuario. Ex Paulo. Ex Mesue.

Actuarius. qui concordes de eo his verbis differuerunt: Euphorbium non modò pituitam trahit, sed etiam aquam, hancq; validius educit. Est autem acerrimum emnium, quæ ego noverim, ardentissimumq; propterea calidis, & ventrem frigidiorem habentibus datur, cæteros vehementer conturbat: sitim maximè ciet: Nonnihil ex odoratis seminib. ei est commiscendum Modus triobolaris, ex aqua mulsa. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotavit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam & pituitam dejiciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem Galenumq; secutus, de hac dejectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes Mesues fusim Euphorbii vires tradidit in solventium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est quoddam, adeò excalfacit extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem inflammationemq; inferat, penetret, & violenter abstergat: Euphorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat. Jecinori ob id, ventriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, nisi primùs commisceatur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumacibusve excrementis, qua in re omnium valentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctis jam diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, oris, distentionibus, & cæteris nervorum morbis à frigore obortis, si ex leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jocineri lieniq; inunctum mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternutamenta valentissimè ciet. Occipiti autem confricatum, veternosos obliviososq; juvat. Aquam inter cutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Serapio & Avicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosis ab eo intestinis, & ventriculo.

Euphor. quando utendum. Ex Galeno.

Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prim utendum est, quàm annum integrum conseuuerit. namq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Servatur commodè milio aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbii facultates paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Euphorbium caustica sive urentis, & tenuium partium facultatis est. alius succus similiter. Et lib. 2. de compositione medicamentorum localium, cap. 3. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita scribit: Porrò de Euphorbii facultate jam mihi relatum est, quòd citò exolvatur, quare in ejusmodi pharmaca non vetus conjicere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod verò inveteratum est, flavioris aut pallidioris coloris reddi.

Nomina.

Planta, quæ Græcis εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum succus ejus: Mauritanis Euforbion seu Farbium. Italis Euforbio: Hispanis Alforviam, Alforsion & Euforvio: Gallis Euphorbe.

Euphorbii tenellam plantam ex Dodonæo effigiatam adjecimus: folia illi sunt oblonga, crassa, virentia, totunda, ac tereti figura, angulosa Cucumerem referentia, quæ angulis & eminentiorib. & albicantibus spinis duplici ferè ordine donantur: ex quibus vulneratis, liquor acris & mordax, facileq; concrescens effluit: fructum parit in trifido folliculo, ternis utriculis conjunctum: semina utriculis singula clauduntur, colore foris flava, intus candida ac pinguia, gustu liquorem æmulantia, Cordo monente. Folium terræ commissum, instar Opontiæ, seu Ficus Indicæ, in plura multiplicatur, & radicem in obliquos ramulos divaricatam demittit. Hujus figuram Euphorbii nomine, Dod. fol. Lob. Lug. Tab. & Lonicerus proposuere. Eligere oportet grumos puros pellucidos, candidos aut flavos: quibus verò plantæ aculei permixti, reprobantur. Adfertur ex Africa syncerum, rarissimè adulteratum, gummi aut Sarcocolla, aut Tithymallorum liquore. Adversus Euphorbii acrimoniam remedio fertur esse herba, quæ ex radice crassa, multis propaginibus donata, cauliculos complures emittit, rotundos, virentes, circa quos folia portulacæ, quæ succo lento & refrigerante turgent, Euphorbii ardorem retundente, quare ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbii nomen accepit, ut videre est apud Dod. fol. Lob. Lug. & Tabernæmontanum: malè enim apud Castorem Durantem pro Euphorbio positum.

χαλβάνη. GALBANUM. CAP. LXXXI.

Galbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium vocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis & ferulæ, gravi odore, neq; valde humidum, neq; nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses ac partus trahit apposiru vel suffitu. Lentigines acero & nitro perunctas tollit. Devoratur ad tussim veterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, convulsa. Adversatur toxicis, potum cum vino & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus & furunculis: comitiales & vulvæ strangulatus, & vertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. [a] Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cavernis inditum, mitigat: urinæ difficili prodesse existimatur. [b] Resolvitur ad potiones amaris amygdalis, aqua aut ruta, aut calido pane, mulsave: aliàs meconio, ære usto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum voles, in ferventem aquam demittito: namq; cùm liquefactum fuerit, ejus sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum vasis ne tangat, opertoq; vase in fervidam aquam demittito: sic enim syncerum, veluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

a Meum signemi & serpentes.

Galbani consideratio.

Quamvis legitimum optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis præsertimq; Venetiis venale reperiatur, id tamen quo passim officinæ utuntur, nihil, vel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est, sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus ac aliis compluribus recrementis vitiatum. Quærant itaq; probi seplasiarii, quod optimum est: alii verò qui parsimoniæ, ne dicam avaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatissimum vix unquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti: quippe quòd ea ratione facilè ab adventitiis sordibus expurgari possit.

Galbani vires ex Gal.

Galbani vires tradidit Galenus libr. 8. simpl. medic. sic inquiens: Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi

rendivi. Fueritq; sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in desiccando verò ex secundo incipiente. Id Græcè χαλβάνη, Latinè Chalbanum & Galbanum appellatur: Arabicè Cheue & Bezard: Italicè pariter & Hispanicè Galbano. Nomina.

Galbanum liquor est, grumis flavis aut candicantibus compactus, substantia molli, pingui, digitis adhærente, sapore amariusculo, odore gravi. Eligendum purum, pingue, cùm accenditur flammam nutriens, mediocriter viscosum, colore flavum, tale enim recens est.

10

Ἀμμωνιακόν. AMMONIACUM. CAP. LXXXII.

AMmoniacum ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Aphrica gignit: cujus fruticem cum radice agasyllim vocant. Probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, *a* thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est friaturam appellant, quod verò terram, & calculos collegit, *b* phryama. Gignitur in Aphrica juxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit, tubercula, duritiasq; discutit, potum alvum solvit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere haustum: articulorum, coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptissanæ succo sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum abstergit, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto & impositum, jecinoris lienisq; duritias sedat: discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, vice acopi.

20

a Meum ἀπὸ τοῦ ... χ ... *i.* granum thuris referens non lapidosum. *b* Meum φύραμα, *i.* maceratam.

AMmoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum vocant: cujus tamen syncerissima parum ad nos convehunt, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimoniis Venetiis sedent. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quam plurimis imposterum adulteriis vitiatum. Ut hinc facilè dici posse putaverim, hoc vel illegitimum, vel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cujus etiam meminit Plinius lib. 12. ca. 23. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subjecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant, resinæ modo aut gummi. Genera ejus duo, thrauston masculi thuris similitudine, quod maximè probatur: alterum pingue, & resinosum, quod phryama appellant: hæc Plinius. Cæterùm Ammoniaco usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab iis receptum fuisse conjiciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Hujus rei illud maximo est argumento, quod ab ipso Paulo, itemq; Aetio in suis medicamentis Ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere voluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Ammoniacum liquor est ferulæ cujusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articulorum tophos dissolvat, & lienes induratos sanet, & chœradas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακὸν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani Raxach, sive Assach: Itali Ammoniaco & Armoniaco: Hispani Aguaxaque, & Armoniaque.

Ammoniaci & delectus. Ex Plinio. Ammoniaci vires ex Gal. Nomina.

30

40

Ammoniacum seu gutta Hammoniaca, densis solidisq; grumis in massas. Thuris non dissimilibus, compactum est, coloris ruffi, aut in fusco flavi, intus candidi, nitidum, splendens, Galbanum odore referens, amarum. Eligendum syncerum, purum, majoribus grumis, foris flavis intus candidis, & manu tractatum cum lentore mollescens, accensum in plures splendidas micas dissiliens,

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

SArcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, *a* pollini thuris similis, *b* rufa, gustu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet: emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

a Meum λιβανωτοῦ μάννῃ, *i.* thuri parvo. *b* Meum ὑπόπυῤῥος, *i.* subrufa.

50

LAcrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamve corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos advehitur, non omnis legitima est: quippe quæ ea plerunque (ut de aliis quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis officinis inveniatur. Verùm fraus gustu facilè deprehenditur: quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plin. lib. 13. cap. 11. albam cæteris prætulit, sic inquiens: Fit & ex Sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus ac medicis, simile polline thuris: & ideo candidum, quam rufum melius. Et lib. 24. cap. 14. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit: melior quò candidior: hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maximè dissentiunt, cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille verò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino medico insigni appictam in eo Mesuæ libello, qui de alvum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur probem, aut improbem sanè non habeo, cùm mihi non absre sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos dejicit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cavitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones: proinde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes juvant, præcipuè pituitosos. Calvescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere vitreo asinino lacte maceretur quinq; diebus, interea tamen novum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ pulvere circumlita auribus exulceratis utiliter im-

Sarcocollæ cogid. Ex Plinio. Sarcocollæ vires ex Arabibus.

60

literim-

liter imponuntur. Cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur, quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatriceque obducat. Alvum tardè dejicit, perturbatque eos, quorum ventriculus bile redundat, quare cavendum est, ne iis exhibeatur. Roboratur ejus dejectoria facultas, gingibere, & cardamomo additis. Hæc ex Arabibus deprompsimus, quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidem legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ vires retulit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris persicæ, mistam vim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vulnera valet. Lacryma quæ σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus Ansarot, Anazaron, seu Auzarut: Hispanis Lancarotes: Gallis Sarcocolle.

Ex Galeno.

Nomina.

Sarcocolla lachryma est ruffa aut candicans, minutis veluti friatis grumis constans, amara, acris, nauseam, cùm deglutitur, provocans, glutinosa, in aqueo humore dissolubilis. Eligendum rarum veluti spumosum, candidum (ruffum enim inveterascentis indicium est) amarissimum, glutinosum.

γλαύκιον. GLAUCIUM. CAP. LXXXIV.

GLaucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, foliis ferè corniculati papaveris, pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari: tota croceo succo madet. Folia in olla fictili, semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usque dum flaccescant: deinde contusis succum exprimunt. Cujus est usus ad oculorum medicamenta, utpote cum inter initia refrigeret.

Glaucii consideratio.

GLaucium medicorum, & officinarum vulgo, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, & Avicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplasiarii utuntur, meo quidem judicio, verum syncerumque Glaucium est: quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim, quòd facto periculo, oculorum visui opitulatur, foris fuscum rufescit, intus verò croceo colore spectatur, & gustu amaro sentitur cum quadam graveolentia: tametsi pharmacopolas nonnullos quandoque deprehenderim, qui è majoris chelidonii succo Glaucium conficiunt. Sed animadvertendum est, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithæ caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus vocari Memithe. Quòd in Serapione vel interpretis, vel alterius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quòd Dioscorides, cujus verba ad unguem refert Serapio, Glaucii non meminerit in Chelidonio. Quo factum est, ut illi Seplasiarii depravata Serapionis lectione decepti in hunc & alterum errorem inciderint: quod non solùm ex chelidonio suum Glaucium eliciant, sed etiam majus chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem. Glaucii facultates memoriæ prodidit Galenus lib 6 simp. med. sic inquiens: Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utique si valentia non fuerint, curare possit. Mistura ejus composita est ex aquea terreaque substantia, utraque sanè frigida, verùm non summè, sed cen aqua fontana. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè Memithe.

Memithe

Glaucii ex Chelidonio.

Glaucii vires ex Galeno.

Nomina.

κόλλα. GLUTINUM. CAP. LXXXV.

GLutinum, quod xylocollam, alii taurocollam vocant, præstantissimum Rhodiacum, quod ex bubulis coriis conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum verò minus probatur. Resolutum in aceto impetigines, leprasque cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illitumque pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, cum aceto madefactum.

ἰχθυόκολλα. PISCIUM GLUTINUM. CAP LXXXVI.

PIscium gluten, venter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subasperum, minimè scabrum, & quod celerrimè liquescit. Utile emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Glutini consideratio.

NEmo est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hac in re, non pluribus verbis opus est. Verùm sciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis coriis conficitur, sed ex omnium quadrupedum pellibus. Hujus neque, alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu: quanquam inibi libro 7. illius glutinis librarii mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, & muria paratur, sic scribens: Gluten, quod ad libros præparant ex similagine, & garo, emplasticæ concoctoriæque facultatis est, quibuscunque ipsum partibus illinas. Cæterùm illud gluten, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Paulus quidem retulit, sed ea tantùm ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt. Id græcis κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα vocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis Colla di caruccio: Hispanis Colla & Grudel. Quæ verò Græcè ἰχθυόκολλα Piscium Glutinum Latinè dicitur: Italicè quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrumque gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè Leim: Gallicè Colla.

Gluten librariorum.

Nomina.

ἰξός. VISCUM. CAP. LXXXVII.

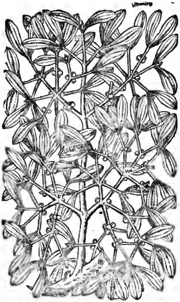
a Meum ὑπόξανθος, i. subflavum.

b Meum ἐπιτείνει τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύναμιν, i. vires ipsorum intendit. Idem habet.

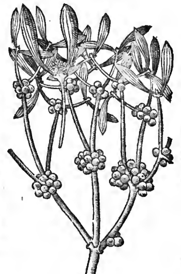
VIscum optimum recens, intus porraceum, extra *a* fulvum, quod asperi nihil, aut furfurosi conceperit. Fit † acinis in quercu nascentibus, buxeo fruticis folio. Contusum acinum lavant, & postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoque in malo, pyro, & plerisque aliis arboribus: quinetiam invenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, discutit, extrahit, parotidas, tubercula, cæterasque collectiones ad maturitatem perducit, cum resina & pari cera mistum: epinyctidas in splenio sanat: vetera ulcera, abscessusque quos cacoëthes vocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absumit: cum sandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit: mistum cum calce, & vini fæce, *b* suam vim intendit.

Viscum

VISCUM.

* VISCUM POLYCOCCON Camerarii. *

Viscum planta est brevis, ramusculis in crucis modum prodeuntibus, foliis binis in ramusculorum summitatibus utrinque emergentibus, oblongis linguarum instar crassis solidisque, colore submelino. Baccas fert copiosas, pisorum magnitudine, albicantes, tenui tunica obductas substantiae intus tenaci, glutinosaque, ac molli, in qua semen est parvum. Viscum fit pluribus ac diversis modis: verùm omnium praestantissimum est, quod è granis in quercu nascentibus conficitur. Hujus praeter id, quod invalidum in pyris, malisque nascitur, ingens in Hetruria proventus. Siquidem mihi non modò in quercu laudatissimum provenit, sed etiam in cerro, ilice, & castanea, in nostris praesertim maritimis Senensibus, ubi vastissimè assurgunt sylvae, quae non parvo pretio iis locantur, qui viscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immensas, non sine magno vitae suae periculo, saepiùsque funibus adalligati id muneris in aëre pendentes obeunt. Grana, quae legerunt, in aqua decoquunt donec disrumpantur: postea contundunt, & tamdiu lavant in aqua, quousque furfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, nasci Viscum in quercu tantùm, robore, ilice, sylvestri pruno, terebintho, pinu, & abiete. Ac in Hetruria gignitur etiam in castanea, quod optimum est, malo ac pyro, non tantùm sylvestri, sed etiam domestica, quamvis penitus inutile. Visci maxima Hetruscis utilitas est: nam praeter ejus usum in aucupiis, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in sylvis quibusdam ex juniperis arte constructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile est vitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scatent, gemmae devorentur. Siquidem agricolae visco vites omnes circumdant, quo postea erodentes vermiculi, qui tam praestantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes, meritò implicantur. Quod cùm perspexisset natura omnium rerum parens, visci multum Hetruriae largita est ne hanc ob pestem vino destitueretur. Visci fructu vescuntur turdi, praecipuè magni, quos nostri vulgò turdellas appellant. Quorum stercore visci semine pleno inficiuntur & feruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: è quo tandem semine nascitur planta, quae viscum creat. Unde scitè à Plauto dictum est: Turdus exitium sibi cacat. Caeterùm per se non est arbor, sed in arboribus vivit, fronde plerumque perpetua. Id quod etiam testatur Virgilius lib. 6. Aeneidos cùm inquit:

Visci consid.

Visci confectio.

Visci utilitas in Hetruria

Visci generatio

Viscum arbor non est.

> Quale solet sylvis brumali frigore Viscum
> Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos.

Proinde Plinius lib. 16. cap. ult. ita scriptum reliquit: Quaedam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Namque, cùm suam sedem non habeant, in aliena vivunt, sicut Viscum. Omnino enim satum nullo modo nascitur, nec nisi per alvum avium redditum, maximè palumbis & turdis. Haec est natura, ut nisi maturatum in ventre avium non proveniat: haec Plinius. Quae ante ipsum memoriae prodidit Theophrastus lib. 2. cap. 23. de plantarum causis, unde illa mutuatus est Plinius. Porrò id, quod in pinu, & abiete nascitur, quod (ut Plinius inquit) Stelin Euboea dicit, Hiphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in vallis Anania sylvis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia victitat. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroque provenit, perpetua fronde viret. Id verò contrà, quod quercui, robori & castaneae innascitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Hujus rei causam reddere tentavit Theophrastus, loco paulò ante citato, cùm ita scribit: Viscum aliud folio esse perpetuo aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud virentibus semper arboribus, aliud frondem amittentibus insidet: fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat, quantum abunde fit. Causa enim perpetuae, deciduaeve frondis haec est, quemadmodum diximus: hactenus Theophrastus. Verùm enimvero haec

Ex Plinio.

Theophrasti sententia non accepta.

Theophr. sententia non omni ex parte probanda videtur quippe quoniam universum Viscum, quod in Amygdalo pyro, maloq; in Italia provenit, tam æstate, quàm hyeme fronde perpetua viret, cum tamen hæ arbores hyeme frondibus destituantur. Quo fit, ut aliunde hujus rei causam petendam existimem. Fit præterea Viscum aviculis tantùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebestena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de iis differentes retulimus. Utuntur hoc Insubres suis in aucupiis, quòd arboreo visco careant, illudq; è Venetiis deferunt, quo primùm ex Damasco Syriæ advehitur, unde Damascenum vocatur: sed id querno bonitate cedit. Fit quoq; Viscum è quarundam arborum radicibus, agrifolii præsertim, & viburni, quarum etiam arborum historiam libro primo paliuri & rhois commentariis inseruimus. Qui autem ex hujusmodi arboribus viscum conficiunt, cortices radicum sumunt, effossaq; scrobe inter suarum arborum frondes humido solo sepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computrescant: mox eximunt, & tamdiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lavant, & manibus commiscent. Hac etiam ratione quibusdam in locis fit ex ibisci radicibus. Sunt qui querni visci lignum in tenuissimum pulverem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant: quo tantùm medicamento multos fuisse sanatos pro certo affirmant. Atqui opera pretium est, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadragesimum diem usq;, & caveant ne lignum ab arbore rescissum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto suspensum, cum suo cortice, gravidarum conceptum adjuvat. Sed novi ego complures morbi & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco viscum ipsum in catapotiis devorandum dederunt. Viscum quod in Pyro sylvestri nascitur, contractione membrorum laborantibus maximo esse auxilio scimus: contunditur id unà cum foliis & ramis, & cum pinguedine capi recentis. Visci meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus disserit his verbis: Viscum ex plurima aerea, & aquea calida, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaq; etiam affectus substantiæ respondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, sed & crassiores, eosq; diffundit, ac digerit. Est autem ex eorum genere, quæ non protinus post primam appositionem excalfaciunt, sed quæ tempus requirunt, veluti thapsia. Sed & supra commonuimus, inesse calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Græcum, ἰξὸς. Latinum Viscum: Arabicum Dabach, seu Dibach: Italicum Vischio & Pania: Germanicum Vogelleim/oder Mistel*: Hispanicum Visco: Gallicum Guy.*

Viscum Damascenum.

Viscum ex radicibus.

Visci querni vires.

Quorundam error.

Visci pyri sylvestris vires.

Visci vires ex Galeno.

Nomina.

19

20

† *Nulla hic in Græcis codicibus fit acinorum mentio, sed hæc tantum leguntur: γίνεται ἐκ τινος καρποῦ περιφεροῦς. hoc est, fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adstipulatur Serapio. Sed interpres videtur secutus Plinium qui lib. 16. cap. ultimo, sic inquit: Viscum fit ex acinis, qui colliguntur messium tempore immaturi.*

Viscum polycoccon, Camerarius proposuit in sua editione Matthioli, quod à vulgari differt baccarum racematim cohærentium copia, in reliquis cum vulgari Visco conveniens: quod rarum & in Helvetia repertum.

30

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

AParine ramis multis, & parvis fruticat, asperis, quadrangulis, per intervalla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: semen durum, rotundum, concavum, *a* album, umbilici figura, asperitate vestium tenaci. Ea pastores coli vice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis caulium, ac foliorum succus, potu *b* contra viperarum, phalangiorumq; morsus auxiliatur: infusu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, strumas discutit.

a ἐν μέσῳ ὥσπερ ὀμφαλῶδες, i. e. medio velut umbilicatus, ita Meum.

b Meum μετ᾽ οἴνου i. cum vino.

40

APARINE.

Aparines confid.

Speronella.

Aparine ex Gal.

Nomina.

AParine nusquam non provenit sed præsertim (ut Theophrastus inquit) inter lentes, in agris, secus itinera & propè sepes. Itali hanc vulgo vocant Speronella, quòd folia circa caulem ad calcarium stimuli modum, asterisci instar proferat. Tactu hæc asperrima est quapropter cum adoleverit, attingentium vestibus pertinaciter hæret. Hujus succum magnifaciunt quidam ad recentia vulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda dysentericis. Sicca farina vulnera glutinat, & ulcera sanat. Aparines meminit Galenus lib. 6. simp. med. ubi sic breviter inquit: Aparine, quidam philanthropon, alii omphacocarpum cognominant, modicè extergit & desiccat: habetq; nonnihil subtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη vocatur: Latinis similiter, Aparine: Italis Aparine & Speronella: Germanis Klebkraut*: Hispanis Presera: Gallis Grateron.*

50

Aparine quomodo primò prodeat, figura nostra expressimus, floribus tamen variat, etsi namque sit albis ex Baldo, tamen purpurascentibus habemus. Dicitur φιλανθρώπιον Hippocrati: aspera Lappago sive Asperugo (ab asperioribus foliis) Plinio: Lappam Gaza apud Theophrastum vertit: Aparine, Brunfels. Trag. Matt. Fuchs. Dod. gal. & Cord. in Diosc. Lon. Anguill. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Aparine aspera, Thalyo.

60

Ἄλυσσον. ALYSSUM. CAP. LXXXIX.

ALysson exiguus frutex est, unicaulis, subasper, rotundis foliis: fructu duplicium scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. In montib. & asperis

locis

locis emicat. Ejus decoctum singultus, sine febri, potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

ALYSSUM.

Alyssi varia est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea plane fuerit herba, quam Rubiam minorem vocamus, quæ quidem, præterquam quod folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. Quòd autem Plinio hæc Alysson sit, ejus verba declarant libro 24. cap. 11. ubi de erythrodano ita scribit: Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesq́ue perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix, semenq́ue, trahunt menses, alvum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Distat ab eo, qui Alysson vocatur, foliis tantum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq́ue: hactenus Plinius. Quem facilè quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quod is statim post Aparinem, quam rubiæ similem fecit, Alyssum descripserit: nisi omnibus fere notis hoc à rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dioscoridi, alyssum foliis est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum: in montibus, & asperis locis nascitur: quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quod præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor non sit Alyssum, ex eo apertè cognoscitur, quòd is infra de majori, & minori Rubia eodem capite tractaverit, id quod minimè quidem fecisset, si nullam judicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare vel Plinium hac in re hallucinatum, vel diversum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porrò magis adhuc Alyssi historiam ea confundere mihi videntur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aetius, cùm inquit: Alyssum eam herbam esse ajunt, quam Heracleam sideritim vocant, quæ propter vias ubiq́ue nascitur, purpureo flore, foliis crassioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorsis mirum in modum

40 *opituletur. His verbis Aetius non solùm non referre Dioscoridis Alyssum deprehenditur, sed neq́ue etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alysso intelligat. Nam cùm tres sint siderites à Dioscoride monstratæ, quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heraclea vocantur, non equidem scire possum, an primam, vel ultimam in suum Alyssum receperit Aetius. Huic postremò, ut aliis quoq́ue, non consentiunt quæ de Alysso retulit Galenus lib. 2. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit herba est marrubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc sub canicula æstu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & servari debet, ne diffletur. Ex his Galeni verbis palam est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quàm ultimam sideritim referre. Cùm igitur varia admodum sit de Alysso authorum sententia, eumq́ue ejus historia tam varia, incertaq́ue habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quanam planta Alyssum legitimè vocari possit. Non desunt sanè nobis aliquot plantæ, quæ pro Alysso ad nos à rei herbariæ peritis transmissæ sunt, verùm cùm earum nulla legitimum mihi Alyssum referat, eas potius supprimendas, quàm hic appingendas existimavi. Ruellius tamen eam plantam,*

50 *quam herbarii (ut ipse ait) sylvestrem cannabim vocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, vel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper alterum errata corrigere videar, in dijudicandum relinquo, qui in simplicium etiam historia mediocriter versati, hæc & majora dijudicare possunt. Cæterùm Alyssum à Galeno ex Asclepiade repræsentatum, in Italia provenire non equidem inficior, neq́ue illud similiter, cujus meminit Aetius. Sed quod horum in usum medico probandum, vel reprobandum sit non facilè decernere ausim. quanquam à Galeno nunquam discedendum putaverim. Qui præterea Alyssi facultates tradidit lib. 6 simplicium medicamentorum. his verbis: Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè juvet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq́ue data, sæpe in totum sanavit: atq́ue hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumq́ue prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc, ut abstersorium nonnihil etiam*

90 *obtineat. Hac ratione & vitiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον Græcè Alyssum quoque Latinè dicitur: Italicè Alisso.*

Alyssi conf. — Alysson Plinii est Rubia minor. — Alyssum Aetii est Sideritis. — Alyssum Galeni. — Alyssum Ruellii est cannabis syl. — Alyssi vires ex Gal. — Nomina.

Alysson à Matthiolo & Anguillara propositum, Thlaspios generibus adnumerandum, quare Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis, polygonati folio, aut Oleæ, Lentis semine, Lobelo dicitur, ac Tabernæmontano Thlaspi Græcum polygonati folio. Verùm cum hoc neutiquam confundendum Thlaspi Narbonense centunculi folio apud Lobelum.

Ἀσκληπιάς. **ASCLEPIAS.** CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, a longa, radices numerosas, tenues: odoratas: flores vi-

a Longa. Ori. non leg.

rus grave, ſemen ſecuridacæ: naſcitur in montibus. Radices ex vino potæ torminibus auxiliantur, & contra ſerpentium ictus. Folia adverſus vulvæ, mammarumq; ulcera, quæ cacöethe vocant, illinuntur.

Hedera terreſtris non eſt Aſclepias.

Falluntur, mea quidem ſententia, qui Aſclepiadis vice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, nec non etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam vulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerunque ſecus vias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; funiculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſsimis. Siquidem præterquam quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiada in viis publicis naſci, nuſquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ii (pace tamen Fuchſii eruditiſsimi Fuch. error. *Vincetoxicum Aſclep. cenſentis, dixerim, quem conſtat ex ſuis commentariis hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiada eam eſſe plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat. Quandoquidem hujus cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam quod ex Oribaſii lectione Aſclepias non profert folia longa: cui ſubſcripſit Marcellus interpres, fretus fortaſſe, ut ſolet, probatiſsimis exemplaribus. Præterea antiquiſsimus codex manu ſcriptus, de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, εὐώδεις, id eſt, tenues, odoratas.* Vincetoxicus hiſt. natr. *Cæterùm* VINCETOSSICUM *provenit foliis laurinis, ſed in cacumine acutioribus, firmis ac levibus, caulibus pluribus, lentis, viridibuſq; circa quos folia per intervalla utrinq; bina ſpectantur. Flores edit tenues*

I. VINCETOXICUM.

* II. ASCLEPIAS NIGRO flore. *

ex pallido albeſcentes, è quibus acutæ tenueſq; proveniunt ſiliquæ, candida intus lanugine, & ſemine, ut in Nerio. Radicibus nititur numeroſis, in girum ſe circumquaq; fundentibus, tenuibus, longis, albicantibus, haud odoratis, & manſu ſubdulcibus, quadam cum levicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in incultis locis, ſecus itinera, in montibus, collibus, & ſaxoſis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſolvunt. Vis eis magna ex totius ſimilitudine ſubſtantiæ adverſus omnia venena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potanda ad venenoſorum animalium ictus. Vincetoſſici vires Matth. *Demorſis quoq; à ſerpentibus & cane rabido utiliter præbentur diebus 40 continuis ſeſquidrachmæ pondere ex cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex vino adverſus peſtilentiæ contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut bugloſſi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere, unà cum citrei mali ſemine. Eadem ex vino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex vino albo decoctum ſelibræ pondere potum diebus pluribus, hydropicos juvat: verùm ſtatim à potu ſudor provocandus eſt. Auxiliatur idem ictericis, namq; cutis nitorem præſtat, urinam provocat. & tuſſi, & pectoris vitiis opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Pæoniæ ſemine comitialibus, & Melancholicis cum ocimi ſemine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum vermes. Adduntur utiliter in deſeſsionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui Vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto devolutos, ubi dentur potandæ ex vino aut Symphyti majoris decocto. Sunt & qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præſertim ad thoracis, & inteſtinorum vulnera: quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & ſuccum ejus in unguentis admiſcent: namq; vulneraria eſt, & glutinatoria. Præterea oleum quod inſuſis maceratiſq; in eo foliis, ac diutius inſolatis paratur, præſtat plurimum potum ad colicos dolores: namq; præſentaneo auxilio eos juvat, qui hoc morbo laborant. Aſclepiadis meminit quidem Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſed nihil de ejus viribus differens, ſic tantùm inquit: In tertio*

Dioſc.

Dioscorides de hac herba conscripsit: at nos ejus nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιάς, ut etiam Latinè Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiado.

Nomina.

Asclepias nostrum, Apocyno cognata herba videtur, & τοξικόφθορον seu Vincetoxicum vulgò dicitur, quod duplex, albo (quod vulgatum) nigroq; flore. I. Asclepias albo flore, C.B. Hirundinaria, Brunf. Trag. Gef.hor. Lon. Vincetoxicum, Matth. Dod. fol. Lug. Cast. Hederalis, Ruellio, Asclepias, Fuch. Dod. gal. Cor. in Diosc. & hist. Gef.hor. Lacun. Lob. Cæs. Tab. Cam. II. Asclepias nigro flore, C.B. Vincetoxici altera species, Dod. fol. Asclepias altera flore nigro, Lob. Asclepias nigra, Clus. hist. Hisp. Lugd. Asclepias tertia flore nigro, Tab. Apocynum, Columnæ; alii tamen Periplocam minorem vocitant.

10

Ἀτρακτυλίς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

ATractylis, † spina est enico similis, folia multò *a* longiora ferens in summis virgis, magna parte nuda, asperaq; ‡ qua fœminæ pro fusis utuntur, *b* capitula in cacumine spinis horrent, flos luteus, quibusdam in locis purpureus invenitur: radix tenuis, supervacua. Coma, semen & folia cum pipere & vino teruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quamdiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumque deposita statim recrudescere.

† Orib. add. ἡ μὲν ... i. vel Cnycus syl. *a* Orib. ... i. minora. Concl. non habet exemp. *b* Or. ... i. coma.

I. ATRACTYLIS.

20

30

40

ERrant haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius & Hermolaus: quippe qui existimaverint Atractylida esse Cnicum sylvestrem, cujus primo loco meminit Theophrastus lib. 6. cap. 4. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter sylvestrem Cnicum, & Atractylida invenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, iis præsertim, qui aliter sentiunt, hic Theophrasti verba de Cnico, Acarna, & Atractylide subjiciam. Cnicum, inquit: sylvestris urbanoq; discernitur. Sylvestris genera duo notantur: alterum urbano admodum simile, rectis autem tamen: quamobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colo utebantur: fructum nigrum, majusculum amarumq; parit. Alterum genus densius constat, caulesq; sonchæos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad arva: fructum amarum frequentem, barbaq; modo hirsutum gignit. Sunt ambo feminosa, verùm sylvestre copiosius fert. Ejus peculiare præ aliis sylvestribus est, quòd illa duriora spinosioraq; urbanis proveniunt: hoc autem mollius ac lævius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu Cnico urbano similis est, colore flavicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior est: habetq; peculiare, quod in foliis evenit: decerpta enim, carniq; allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa φόνος, id est cruor à quibusdam spina hæc est nominata: gravis etiam odore, cruoremq; repræsentans. Serò perficit fructum, autumno enim & quidem in totum (ut summatim proponam) universa spinaceorum natura fructus serotina existit: hæc Theophrastus. Ex quibus verbis facilè cognosci potest, in Atractylidis historia apertè aberrasse Ruellium, cùm in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Theophrasto, quam primum Cnici sylvestris genus, utpete qui non animadverterit, quòd Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico sylvestri planta, quanquam illi fortasse non absimilis, & cui ea tantùm insit proprietas, ut è foliis succum sanguineum fundat, id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem judicio, præbuit Plinius, quod lib. 21. cap. 15. sylvestrem Cnicum à quibusdam Atractylida vocari tradiderit. Ubi postquam commemerasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptii in cibis utuntur, de Cnico tandem in hunc modum disserit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine ejus. Differentia prima sylvestris & sativæ. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaq; & pro colis antiquæ mulieres utebantur, quam quidam Atractylida vocant. Semen ejus candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine: hæc Plinii verba: Quæ etsi quidem certam fidem faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse vocatum, non tamen propterea affirmant, Atractylim esse Cnicum sylvestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plinius cap. 16. ejusdem libri, cùm inquit: Acarna colore tantùm rufo (à scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoq;, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet: qua de causa phonos vocatur à quibusdam. Odore etiam gravis, serò maturescente semine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus spinosis dici possit: hactenus Plinius. Ex iis igitur omnibus meritò colligendum esse putaverim, legitimam Atractylidem nullum esse sylvestris Cnici genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua pro fusis priscæ utebantur mulieres. Quod sanè animadvertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus, in Theophrasti versione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis Cnici genus vertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstravit. Quæ in re is planè declarasse videtur, priscas mulieres agresti Cnico coli vice fuisse usas, fusorum verò loco ipsa tantùm Atractylis. Cæterùm sunt, qui plantam cujus hic nos imaginem expressimus, Atractylem esse existiment, quorũ ego probarem opinionem, si folia sanguineũ succum funderent, & caules rectiores essent: sit itaq; de ea alierũ quoq; judicium. Credidit Ruellius alteram Cnici sylvestris speciem eam nimirum esse stirpem, quã herbariorum vulgus Carduum benedictum, vel sanctum appellat. Quam profectò opinionem haudquaquã improbandam puto,

Atractylidis contra Ruell. & Hermolai error. Atractyl. Cnicum syl. esse credentium.

Cnicus Theoph.

Acarna Theoph. Atractylis Theoph.

50

Cnicus Plin.

60

Atractylis Plinii.

Colus agrestis. Cnici syl. altera species, Card. bened.

quandoquidem Carduus benedictus vocatus solo procumbit, densa foliorum coma, & quadammodo humicaulis cernitur: quin etiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo rubentes. Ut ex iis nota accuratim expensis, quibus prorsus convenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestris genere, nil mirum si cogar mutare sententiam, & hoc quod alias negaveram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quòd tam facilè asseruerit Carduum benedictum vocatum sanguinem ex se fundere Nam etsi ego millies periculum fecerim, nunquam tamen evulso folio, vel ramulo sanguinem è vulnere profluere comperi. Praterea si concedamus, quòd Ruellius vera referat, id maximè ipsius repugnabit sententiæ, cùm tam Theophrasto, quàm Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat, quoniam id Atractylidis est proprium. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere voluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neq; etiam mihi, ut liberè liceat quod quisq; sentit dicere, placet Fuchsii opinio, qui libro primo de compositione medicamentorũ & in suis de plantarum historia commentariis, Carduum benedictum vulgò nominatum Atractylidem hirsutiorem esse existimat: hirsutiorem dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorem: tametsi tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus, quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis virgis unquam visitur nudus: quinimò virgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, vel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum sylvestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de viribus ejus atq; excellentibus dotibus nobis disserendum est.

Ruell. lapsus.

Fuchsii opin. reprobata.

II. CARDUUS BENEDICTUS.

Cardui bened. descrip.

Est igitur CARDUUS benedictus ita vulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, flexilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, foliis longis, utrinq; laciniatis, hirsutis, & cùm adoleverint per ambitum aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & foliis circumquaq; stipata. E quibus niclinus flos emicat, papposo intus semine cinara simili & albicante. Radice nititur alba multifidaq;. Tota planta vehementer amara est, ideoq; excalfacit, siccat, aperit, abstergit & digerit, sed ad multa utilis. Seritur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis.

Vires.

Magni nominis, magnaq; existimationis planta est non modò apud Italos, sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item adversus venena lethalia, tam interius sumpta, quàm venenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut aliis febribus detenti, quarum accessiones cum frigore adveniunt. Id enim præstatur haustu ejus decocto, aut stillatitia aqua, aut pulveris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba decoctum ex vino sumptum ilium, & renum dolores mulcet, & cætera ventris tormina sedat: sudorem ciet: alvi tineas necat, & uteri vitiis auxiliatur. Herba ipsa tam recens quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoethe vocantur, sanat, cuteq; obducit: quamobrem decoctis miscetur, quæ è ligno Guajaco, ex vino & aqua ita parantur, quos lues Gallica corripuit.

Nomina.

Planta, quæ Græcis ἀτρακτυλὶς, Latinis item Atractylis, & Fusus agrestis appellatur: Italis Atrattile, & Cartamo salvatico. Carduus benedictus: Italis Cardo benedetto, Cardo santo, sive herba Turca.

Atractylis flore est luteo, quandoque purpureo, utramq; caulibus rectis, non reflexis, assurgere observavimus. I. Atractylis lutea, C.B. Atractylis Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. II. Carduus benedictus, Brunf. Trag. Matth. Lacu. Ges. hor. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Tab. Cam. Atractylis hirsutior, Fuch. Dod. gal. Acanthion Cord. in Dios. (cui & Cnicus sylvestris alter Theophrasti) Lon. Cnicus supinus, Cord. in hist. Carduus sanctus Cæsalpino.

πολύκνημον. POLYCNEMUM. CAP. XCII.

a Origani vel menthæ.

POlycnemon, frutex est surculosus, foliis origani: a caule, ut pulegii, geniculis multis intercepto, sine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solvi debet: ad urinæ stillicidia, ruptaque cum vino bibitur.

Polycnemi consid.

POlycnemum hactenus, quòd ego quidem ipsum cognoverim, non reperi, neq; vidi in Italia. Cæterùm etsi inibi nonnullæ inveniantur, atq; etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre videntur, cùm tamen plura etiam iis desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro vero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim Unde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse dixerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi vires ex Galeno quoq; scire desiderat, is lib. 8. simp. med. illas ita paucis retulit: Polycnemon desiccat, & excalfacit secundo excessu. Itaq; & ob id vulnera glutinat. Huic plantæ nomen Græcum [illegible]: Latinum similiter Polycnemum: Italicum Policneme.

Vires ex Gal.

Nomina.

Κλινο-

Κλινοπόδιον. CLINOPODIUM. CAP. XCIII.

CLinopodion frutex est foliis serpyllo similis, surculosus, duum dodrantum altitudine. Nascitur in a petrosis. Flores, marrubii modo, ex intervallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi ejus decoctum, ad convulsa, rupta, stranguarias, serpentium ictus: menses & partus pellit: & pensiles verrucas, quas acrochordonas vocant, ejicit, aliquot diebus potum. Alvum sistit decoctum ad tertias potumq; si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin ex vino.

a Μονῶν ἐν πετρώδεσι. i. in petrosis.

I. CLINOPODIUM VULGARE.

I. PSEUDOCLINOPODIUM.

DUæ sunt plantæ quæ à quibusdam rei herbariæ indagatoribus, pro Clinopodio ostenduntur. Prima foliis exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus & hirsutis: floribus purpureis: caules verticillatim ambientes. Altera foliis est serpylli modo oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratis, floribus inter folia subpurpureis, balaustii effigie, caulibus exilibus, angulosis, è quibus folia per intervalla exeunt utrinq; bina, sapor illi acris. Nascitur in campestribus inculto solo, & saxosis locis. At illa longè magis, quàm hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis serpyllum referant, tum quòd flores, qui in summis caulib. sunt, lecti à pedis basim quadantenus referre videantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum, hanc plantam legitimum esse clinopodium, verùm degustata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à sententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno scriptum esse animadverterim, Clinopodium adeò tenuium esse partium, ut ex tertio excalfacientium siccantiumq; ordine habeatur, ac operæpretium esse haud me lateat, ut quæ in hujus censu sunt plantæ, aut gustu acres, aut admodum amaræ percipiantur, cumq; neutra qualitas in hac, aut illa planta cujus imagines dedimus, reperiatur, non ausim primam, nec alteram legitimum facere Clinopodium, sed potius alteram statim sequentem, cui præter acredinem, & odoris fragrantiam, cætera adstipulantur notæ. Cùm non dubitem, quin hæc planta legitimi Clinopodii faciem referat fateri ac affirmare cogor eam iis viribus esse præditam, de quibus diximus de Clinopodii virib. Nec tamen ob id prætermittere volui, quin in studiosorum gratiam ea hic excuderentur. Hujus meminit Galenus lib. 7. simp. med. sic inquiens: Clinopodium excalfaciendi vim obtinet, sed nondum adurendi: est verò etiam essentia tenuium partium: ponatq; ipsum quispiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum resiccantium. Κλινοπόδιον sic Græcè, ut Lat. pariter Clinopodium vocatur: Italicè Clinopodio.

Clinopodii. Clinopodii facultates ex Galeno. Nomina.

Clinopodium sic dictum, quòd orbiculato florum ambitu speciem pedum lecti præbeat. I. Clinopodium Origano simile, C.B. Origanum quartum. Trag. Origanum verticillatum, Tha. Clinopodium vulgare, Matt. Clinopodium, Lac. Cord. in Diosc. Gesf. hor. Cast. Clus. hist. Pan. Tab. Clinopodium majus, Cam. Clinopodium prius, Lug. Pulegium montanum & Origanum sylv. Lon. Acinos & Betonica Pauli quorundam, Lob. Acinos sive Clinopod. sylvestre, Lugd. Herba Origano vulgari similis, Cæs. Alterum est altius majore folio, alterum humilius minore folio, floribus purpurascentibus, rarius albis. II. Clinopodium sive Ocimum sylvestre, C.B. Basilicum tertium, Trag. Pseudoclinopodium, Matt. cui & Clinopodium alterum in iconibus, & Lug. Clinopodium Anguill. Clinopodium vulgare, Lob. Clinopodium secundum, Tab. Clinopodium Diosc. & Plinii Cæs. Clinopodium majus & minus Thal. Ocimastrum Fuch. fol. & Lug. Acinos Fuch. in ico. Dod. gal. Lac. Ocimum sylvestre, Dod. fol. Ocimum parvum, Lon.

Cale-

Calamenthum montanum, Trag. edit. Lat. Pulegium petræum, Gef. hor. Calamintha quædam Ocimifere foliis, Cord. in Diosc. Var. foliis latioribus, angustioribus, iisq; hirsutissimis, aliquando penè lævibus, quæ res facit, ut Clinopodium alterum Matthioli dissimile videatur: floribus etiam albis reperitur.

Λεοντοπέταλον. LEONTOPETALUM. CAP. XCIV.

LEONTOPETALUM.

Leontopetalon caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concavum, & in cacumine semina parva duo, aut tria, in filiquis, ciceris modo: flores anemonæ similes, punicei coloris: folia brassicæ, sed papaveris divisura: radicibus nigris, *a* rapæ similibus, *b* strumosis. Nascitur in arvis & segetibus. Radix auxiliatur serpentium ictibus, ex vino pota, nec alia res celerius dolorem finit: miscetur ischiadicorum clysteribus.

a Cat. nō habet. *b* Veum apud ... sine i velut nodos quosdā.

Leontopetalum, ejusq; nigram extuberantemq; radicem, rapi instar magnitudine, non modò Venetiis, & Patavii in quibusdam hortis vidimus, verùm etiam in Hetruriæ arvis, aliisq; Italiæ locis. Nascitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius lib. 27. cap. 11. ubi ipsum iis depingit verbis: Leontopetalon, alii Rhapeion vocant, folio brassicæ, caule semipedali, alis multis, semen in cacumine in siliquis ciceris modo, radix rapæ similis grandis, nigra: nascitur in arvis. Leontopetali facultates paucis perstrinxit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit: Leontopetali radice maximè nitimur. Digerendi facultatem, & exiccandi excalfaciendiq; in tertio ordine possidet. Λεοντοπέταλον *quod Græci, Leontopetalum quoq; Latini dicunt: Leontopetalo Itali.*

Leontopetali consid. Ex Plinio. Leontopetali vires ex Gal. Nomina.

Leontopetalon, id est leoninum folium, floribus puniceis dixit Dioscorides, luteis solùm observavimus, quod Anemonem olim vocatum fuisse, testis est Gesnerus, libro de hortis Germaniæ. Leontopetalon Matth. Gef. hor. Lac. Anguil. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Cæs. & Camerario.

Τεύκριον. TEUCRIUM. CAP. XCV.

I. TEUCRIUM.

Teucrion, sive, ut aliis placet, Teucris, herba est virgæ referens effigiem, trissaginis similitudine, tenui folio, non multùm à cicere alieno. Hæc in *a* Cilicia juxta Gētiadem, Cissademq; ubertim provenit. Recens cum posca, aut aridæ fervefactæ ejus potu lienem potenter absumit. Lienosis cum aceto, & ficis illinitur: itē serpentiū morsib. ex aceto solo sine ficis.

a Orib. Apulis. I. Lycia.

Herba quædam nascitur pluribus in locis, foliis quidem ciceris, sed caule, & facie trissaginis adeò similis, ut sæpe extempore visa oculos decipiat. Hanc esse verum Teucrium mecum semper existimavi, (si Teucrium nostris in regionibus nascitur) quòd ea mihi planè notis respondere videatur quas Dioscorides Teucrio reddidit. Qui tametsi scribat ubertim nasci Teucrium in Cilicia juxta Gentiadem & Cissadem, id tamen nihil impedit quin etiam alibi provenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non absimilibus tenuibus & caulibus & facie Trissaginis spectatur. Plinio duo Teucrii produntur genera lib. 25. cap. 5 ubi ita scriptum reliquit: Invenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionion vocant spargentem juncos tenues, folia parva asperis nascentem, austero sapore, nunquam florentem, neq; semen gignit. Medetur lienibus constatq; sic inventam. Cùm exta super eam projecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumq; exinanisse: ob id à quibusdam splenion vocatur. Narrant, sues, quæ radicem ejus edunt, sine splene inveniri. Quidam ramis hyssopi plantam, surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc jubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Ciliciis, & Pisidiæ montibus laudant: hæc Plinius. Cæterùm non desunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam esse plantam, quæ Italis vulgari sermone vocatur Fava grassa, quan-

Teucrii consid. Teucriū duplex Plinio. Splenion

II. TEUCRIUM ALTERUM.

ſa, quanquam hanc alii falsò, ut opinor, Telephium eſſe contendunt. Teucrii vires deſcripſit Galenus libro 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatu eſt: quare lienes ſanat. Ponatq́, ipſum quiſpiam in tertio exiccantium, ſecundo verò excalfacientium ordine. Hanc herbam Græci τεύκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali Teucrio.

Teucrii vires ex Gal.

Nomina.

I Teucrium, Matthiolo (verùm in penultima editione figura poſita ſub Teucrio altero, ut & ap. Lugd.) Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Lon. Lob. Cæſal. Caſt. Teucrium verum, Geſ. hor. Teucrium vulgare, Cam. Teucrium primum, Tab. Chamædrys altera ſive aſſurgens, Dod. fol. II. Chamædrys ſpuria major, C.B. Chamædrys altera, Trag. Chamædrys vulgaris mas, Fuch. & Lugd. Chamædrys ſylveſtris, Dodo. fol. Pſeudochamędrys, Geſ. hor. Teucrium alterum, Matt. Tab. Teucrium primum, Lugd. Hierabotane fœmina, Dod. gal. & Lug. Veronica ſupina facie Teucrii pratenſis, Lob. Auricula muris quinta, Cæſalpino.

χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHamædrys Græcis, aliis Chamædrops; Latinis triſſago dicitur. Sunt qui eam Teucrion appellavere, propter eam quam cum teucrio ſervat ſimilitudinem. Naſcitur in petroſis & aſperis. Frutex eſt dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diviſura quercus: flore parvo, *a* penè purpureo. Carpitur ſemine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tuſſibus, *b* indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menſes, partus extrahit: lienem ex aceto pota conſumit: adverſus ſerpentium venena ex vino, potu illituq́; efficaciſſima. Trita digeritur in paſtillos, ad ſupradicta: purgat vetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum diſcutit: naturæ ejus eſt calfacere.

a Oribaſius ... i. ſubruſum. *b* Meum addit, ... i. convulſionibus.

I. TRISSAGO SIVE CHAmædrys.

II. CHAMÆDRYS ALTERA.

CHamædrys herba eſt vulgaris notitia. In Hetruria, Seneuſibus præſertim, vulgò appellatur Quercivola. Quo nomine Græcos imitati videntur, quibus nil aliud per Chamædryn ſignificatur, quam humilis & terreſtris quercus. Inſubribus vulgò

Chamædryos conſideratio.

Febrifuga. vulgò Calamandrina vocatur. Alii herba febrium, vel febrifuga dicitur, eo quòd opoto ejus decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnifaciunt Chamædryn Hetrusci, quòd (ut affirmant ii, qui rem hanc experimento comprobarunt) jejunis acetarii modo sumpta, pestilentiam arceat non minus quàm scordium planta ei cognata. *Chamædrys vires Matth.* Præstat quoq; Chamædrys ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, veternosos, melancholicos, stupidos, convulsos ac resolutos. Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit, ideoq; convenienter datur potandum ictericis: instillatur foliorum succus ad verminulosas aures. Datur idem adversus intestinorum vermes: id quod etiam vinum præstat bibitum, in quo florescens herba die & nocte fuerit macerata. *Chamædrys quadruplex Fuch.* Cæterùm quamvis Dioscorides, aliiq; veteres unius tantùm, quod extet, Chamædryos meminerint, tamen Fuchsius quatuor ejus genera depinxit. *Trissago Theoph.* De Chamædry sive Trissagine disseruit Theophrastus lib. 9. cap. 10. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Trissaginis folia ad rupta & vulnera, in oleo trita valent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura vix palmum excedit: & odorata atq; suavis est. Sed partes quidem omnes herbæ ejusdem minimè ad idem utiles fore, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicis verò ejusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius fit, ut thapsia & ischiadis, quam alii Apion appellant: hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem dejicit. *Chamædrys altera, & ejus hist. matt.* Est & altera CHAMÆDRYS, foliis quercus effigie, sed magis quàm in præscripta laciniatis tenuibusq;, subnigricantibus, numerosioribus & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, surculisq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per intervalla, inter folia rutilant, & caules ipsos ambiunt, alterius Chamædryos modo: Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu jucundo & eleganti: Amara tamen est, sed odore non injucundo, resinam olente. *Tragus notatur.* Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpityn hanc plantam esse existimaverit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit, cùm folia quercus, non pini gerat: & cum altera Chamædry cognationem habeat, non solùm foliis, caulibus & floribus, sed sapore quoq; & facultatibus. Cùm adeò amara non sit ut altera, ea quidem minus calida, siccaq; fuerit, itaq; ad omnia munia imbecillior, non tamen multò. *Chamædryos vires ex Gal.* Trissaginis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Chamædryi vincentem habet qualitatem amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, & urinas ac menses provocat, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat. Ponatq; eam quispiam in tertio ordine excalfacientium & desiccantium: plus tamen desiccat quàm calfacit. *Nomina.* Hæc planta χαμαίδρυς Græcè vocatur: Latinè Chamædrys & Trissago: Arabicè Damedertos, Chamadrius seu Kemadrius: Hetrusci Chamedrio & Quercivola: Italis cæteris Calamandrina: Germanicè Gamanderle und Bathengel: Hispanicè Chamedreos: Gallicè Germandree. Chamædrys altera, Italis Calamandrina seconda, & Quercivola seconda.

* III. CHAMÆDRYS SPInosa. *

Chamædryos differentias duodecim in Phytopinace recensuimus, quam verò hic primo loco posuimus, Chamædrym majorem repentem cum Dodonæo, vocamus: Chamædrys vera, Trag. Trissago sive Chamædrys, Matth. Trissago, Lac. Cast. Chamædrys major, Clus. hist. Pan. Chamædrys, Angui. Lug. Lob. cui & Quercula minor, & Tab. II. Botrys Chamædryoides, C.B. Chamæcyparissus agrestis, Trag. cui & Sideritis Cratevæ: Chamædrys altera, Matth. Casto. Thal. Lug. Chamædrys vera fœmina, Fuch. Chamædrys fœmina quibusdam, Dod. gal. Lugd. Cam. Chamædrys laciniatis foliis, Lobel. Chamæpitys altera, Dod. fol. Chamæpitys altera fortè Dioscoridis, Cæs. Chamæpitys tertia, Clu. hist. Pan. Trixago vera Lon. Jua muscata Tab. III. Chamædrys spinosa: Planta est palmaris & sesquipalmaris, hirsuta, cauliculis quadratis, lanuginosis, multis geniculis donatis, virgultis hinc inde spatsis, foliis oblongis, subrotundis leviter serratis, summis tamen integris: flores Chamædryos ex flavo rufescentes, singulis ferè geniculis juxta folia adponuntur, calyculis lanuginosis donati, quibus aculei bini, aliquando plures, modò breviores, modò longiores junguntur: aliquando ex geniculis unicum virgultum prodit, cujus summitati spina insidet: semen rotundum, subnigrum, calyculis inclusum. Ex horto Bembiano, Patavio accepimus.

Λευκάς. LEUCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato: efficacior, tamen quàm sativa habetur. Utraq; ex vino contra animalium venena, præcipue marinorum, opitulatur.

Leucadis consid. TAmetsi Hermolaus & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in vinetis nascentem, mercuriali congenerem, esse Leucada: ego tamen eam mercuriali consimilem facere profectò non ausim, cùm nullum hactenus ex rei herbariæ authoribus invenerim, qui ejus faciem repræsentet pluraq; de ejus notis tradat, quam fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterùm rectè, meo quidem judicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id quod nobis indicare videtur ipsius Dioscoridis sermo: nam cùm statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparaverit, nimirum ostendit, à se prius urbanam fuisse descriptam.

Neq;

Neq; hac de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler, sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem vetustissimum, in quo initium hujus capitis ita legebatur: Leuca duo sunt genera, una est montana & altera, hortiva. Montana latiore quàm sativa folio est &c. Quæ omnia maximo sunt argumento, quòd hoc in loco Dioscoridis codices sint depravati, quodq; in iis plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam hujus plantæ historiam. Λευκὰς, herba Græcis, Leucas item Latinis appellatur.

Leucas duplex.

Nomina.

Λυχνίς. **LYCHNIS.** CAP. XCVIII.

LYchnis coronaria, flore est albæ violæ simili, sed purpureo, quo corollæ factitantur. a [Contra scorpionum ictus semen in vino potum auxiliatur.] Lychnis sylvestris, omnia urbanæ similis. Bilem per alvum detrahit, semine duabus drachmis poto: ictis à scorpione subvenit. Ajunt hujus herbæ appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi.

a Cöclusa meum nō habet.

LYCHNIS.

QUanquam non facilè est hac ætate plantas in Italia ostendere, quæ legitimè referant utranq; Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride, quàm ab aliis rei herbariæ scriptoribus, quod invenerim, nullis prorsus repræsententur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum, tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas: attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitaverim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ violæ simili: foliis longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, incano, cubito majore, in cujus cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamē. Quòd præterea planta hæc vera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq; ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram ejusdem generis frequentissimam apud Ananienses sylvestrem repererim, illi sativæ adeò per omnia similem, ut cum natalis duntaxat discrimen intercedat, hæc meritò Lychnis sylvestris appellari queat. Sunt qui Pseudomelanthium in segetibus nascens, sylvestrem Lychnidem faciant. Atqui cùm Dioscorides agrestem Lychnidem urbanæ per omnia similem esse scribat, eamq; sæpius viderim in inculto solo, non possum horum placitis subscribere. His accedunt tomentosa earum folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt: unde apud veteres Lychnidis sibi nomen ascivit: quippe lucerna Græcis λύχνος dicitur, quemadmodum & ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc ævo paratur, lucernisq; infertur ad lumen edendum flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis, verbasci, aliarumq; nonnullis. Illud deniq; addiderim, ut nostra melius firmetur opinio quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; virginibus expetitur ad coronas factitandas: quæ in re priscam imitantur ætatem. Cæterùm Plinius lib. 21. c. 4. Lychnidem inter rosas retulit, sic inquiens: Est & rosa, quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis verò Lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinq; folia, violæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen ut Galenus est author lib. 7. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut jam etiam tertio: siccum sanè eodem quoq; modo. Quæ herba Græcis λυχνὶς: Lychnis quoq; Latinis dicitur: Italis, Lychnide coronaria.

Lychnidis consideratio.

Lychnis sylv.

Rosa græca Plinii.

Lychnidis vires ex Gal.

Nomina.

Lychnis (cujus triginta tres species in Phytopinace recensuimus) dicitur quasi Lucernula, hæcq; Lychnis est coronaria Dioscoridis, & Theoph. Pliniiq; Lychnis, non autem Jovis flos Theophrasti, neque Verbasci species. Dicitur Rosa mariana sativa, Trag. Lychnis, Matth. Lac. Lychnis sativa, Dod. gal. Ges. hor. Lychnis coronaria, Lon. Lob. Dod. fol. Lugd. Cæs. Flos Jovis noster, Ges. hor. Flamma vel flammula Jovis quibusdam, eidem. Verbascum coronarium, Cordo in Diosc. Hæc flore est simplici & pleno: illa intensè vel dilutè rubro, albo: hæc verò rubro.

Κρίνον. **LILIUM.** CAP. XCIX.

LIlia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alii susinum appellant, nervos, & privatim vulvæ duririas emolliens. Folia herbæ illita, contra serpentium ictus auxiliantur: fervefacta ambustis proficiunt: aceto condita vulnerib. opitulantur. Succus adjecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur a convenienti medicamento vetustati ulcerum, & ad recentia vulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, vulvam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle derrita nervis præcisis, luxatisq; medetur: viriligines, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat: teritur in aceto hyoscyami foliis, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morsibus serpentium

a Χυλὸς γίνεται φάρμακον, i. liquidum fit medicamentū ita meū.

serpentium adversatur. Ignibus sacris semen & folia cum vino illinuntur. Tradunt & purpurea esse lilia, In Syria autem, & Pisidia Pamphiliæ efficacissima unguenti nascuntur.

I. LILIUM.

II. MARTAGON.

Liliorum consid.

Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non virentia, lævia, pinguia, Pancratio similia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, lævem, pinguem, firmum, foliis ab imo ad summum circumvestitum: e cujus cacumine terni, quaternive ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximii candoris, calathi figura, extrinsecus striata, resupinis per ambitum labris. Intus aliquot, ex calathi fundo ut in croco sursum spectantibus apicibus, pulverulentis, & linguæ effigiem imitantibus, alteriis quam flos odoris, è quorum medio longum producitur germen, rotundo in cacumine capitulo, herbacei coloris. Radice nititur bulbosa, albicante, compactili squammarum serie sursum spectantium. Hujus squammatiles bulbi crassiusculi sunt, & lento succo prægnantes. Seruntur

Liliorum historia ex Plin.

lilia dissectis bulbis Martio mense passim in hortis & viridariis. Florent æstate circa solstitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius li. 25. c. 5. his verbis: Lilium rosa nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti oleiq́;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq́; filo, & semine stantibus in medio croci. Ita odor, colorq́; duplex, ut alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti verò, oleiq́; usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba, quam convolvulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec croci intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum: nihilq́; est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, majorisq́; bulbi, sed unius. Narcissum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis est & hæc, quòd narcissi folia in radice sunt, probatissimi in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus: omnes serotini: post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inventa est & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namq; mense Julio scapi arescentes, liliaq́; suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fæce nigri vini vel Græci mense Martio macerantur

Lilia ut totum annum vireant.

ut colorem accipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq́; ita tingi aliquid, ut nascatur infectum: hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius testatum reliquit) totum annum viridia durabunt, si cùm occlusa silent, nedum patentia dehiscunt, decerpta, novis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur: sic enim clausa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad usum promuntur, statim ad solem producta, cùm senserint ejus calorem, aperta panduntur. Porrò ut vicissim, & variis temporibus flores pariant lilia bulbi ita seruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alii octo tantùm, alii quatuor dunt axat profunditate merganturː sic diversis diebus dabunt lilia, quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari

Martagõ, & ejus delineatio.

potest, quod MARTAGON chymistæ appellant. Hoc enim radice, etsi croceo colore infecta sit, à lilio candido non dissidet, sicuti nec caule. Foliis vulgarem saponariam imitatur, quæ in stellæ, vel rosæ modum intercedente spatio orbiculariter caulem ambiunt

ambiunt: in cujus cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; jucundi. Provenit in montibus & clivosis locis. Radix ad ea omnia commoda est, ad quæ Lilii. Lilii genus hoc in suis de stirpium historia commentariis Fuchsius asphodelum fœminam putaverat esse, pro eoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutavit sententiam, non est cur jam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoq; differamus, hæc quæ sequuntur, habeto. Elixa radix vetere axungia excepta, & illita, pedum clavos evellit, sed ante tertium diem removeri non debet. Eadem ex adipe, & oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum mulso autem pota sanguinem extra vasa concretum per alvum ejicit, suppurationes molitur, & concoquit, & duritias quascunq; emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda ægrè parturientibus, & ad pellẽdas secundas, addito croco, & casia odorata. Oleum quod è floribus paratur, uteri duritias commodissimè emollit, valet ad omnes frigidos nervorum morbos, nempe ad convulsiones, & resolutiones. Præstat item ad emollienda articulorum impedimenta: & scirrhosos quoscunq; tumores. Illinitur quoq; maximo juvamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini semine, & præsertim ubi succida lana iis calidis imbuta, ventri superponatur. Additur in clysmatibus, ubi induratas fæces emollire sit opus: Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apostemata citra dolorem maturant, ac digerunt, & peculiariter ea, quæ in articulis fiunt. Liliorum facultates posteritati memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens. Lilii flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, citra morsum digerendi, simulq; emolliendi facultatem obtinet: unde fit, ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix, foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam uteros emollit, mensesq; provocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, ut non in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoq; vulneribus. Sed sunt etiam, qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quam in foliis: quanquam tamen nec in ea ipsa multum insit, sicut prædiximus, nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaq; cum aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cujusmodi est mel. Cæterum si id moderatè illi, ac convenienter admisceatur, & ad nervorum divisiones competit, & ad alia universa, quæ valenter exiccari postulant, absq; morsu. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quinimò plus autem erat succus ad utrunq; atq; insigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morsu, seu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eveniunt, & quæcunq; ulcera humida flaccidáve, & diuturna sunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc jam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in præsentia admitor: cæterùm rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit, celeriter verò relinquenda sunt, atq; ad propositum revertendum. Planta, quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Lilium Latini nominant: Mauritani, Susen: Itali, Giglio: Germani, Lilgen/ & Gilgen: Hispani, Azucena, & Lirio blanco: Galli, Lis, Martagum chymistis, Italis, Martagon & Giglio salvatico.

Liliorum facultates Matthiolo.

Liliorum vires ex Gal.

Nomina.

Lilium bulbosum est & non bulbosum: bulbosum vel uno bulbo, ut Lilium album, Martagon &c. vel pluribus Asphodeli bulbis, ut Lilium luteum, & rubrum. Non bulbosum, ut lilium convallium. I. Lilium album vulgare, quod Diosc. Theoph. & Plinii Lilium, C. B. Lilium, Brunf. Matth. Dod. gal. Cord. in Diosc. Lac. Cæs. Cast. Lilium album, Trag. Fuch. Ges. hor. Anguill. Tab. Cam. Lilium candidum, Lob. Dod. fol. Lilium sive rosa Junonis, Apulcio. II. Lilium montanum minus, C. B. Affodillus, Brunf. Hyacinthus poëtarum, Trag. Martagon, Matth. Lac. Lugd. Cast. Asphodelus fœmina, Fuch. fol. Lilium purpureum, Eidem in icon. Ges. hor. Lilium sylv. Cord. in Diosc. Dod. fol. Clus. hist. Pan. Lilium sylvestre purpureum, Cæs. Thal. Lilium montanum, Lob. Hemerocallis, Dod. gal. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lonicero.

BALLOTE.

BALLOTE. CAP. C.

Βαλλωτή.

BAllotem, nomine alio nigrum marrubium vocant. Caules edit quadrangulos nigros, subhirsutos, complures ex una radice: *a* foliis majoribus, quam marrubii, hispidis, per intervalla in caule dispositis, subrotundis, † graveolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam vocaverunt: candidi flores universi verticillato ambitu caulem coronant. Vis ejus efficax adversus canis morsus, foliis ex sale illitis. Ferventi cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & sordida ulcera cum melle.

a Meum φύλλα [illegible] ... folia marrubio similia, sed majora & rotundiora.

Ballote, sive Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris gravitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus vias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facilè legentes falleret; nisi nares consulerentur: ita enim sua gra-

Ballotes consid.

Ballotes vires ex Paulo. Nomina.

veolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrubiastrum, ab aliis Marrubium spurium. Hujus meminit Paulus (etsi vires ejus silentio praeterierit Galenus) libro 7. sic inquiens: Ballote, quod alii marrubium nigrum dicunt, acris est, & absterforiae facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Hujus plantae nomen Graecum βαλλωτὴ, & μέλαν πράσιον: Latinum Marrubium nigrum, & Marrubiastrum: Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo: Germanicum, Schwartz Andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubin noir.

† In Oribasii codice manu scripto hic interjectum legitur verbum μέλαινα, quòd folia quoq; Ballote nigra reddit. Nec temere fortasis illud quis adjiciendum putabit, quòd pulchrè alteri ejus nomini conveniat: quodq; ipsum meminerit Plinius libro 27. cap. 8. cùm inquit: Ballote foliis est marrubii majoribus, & nigrioribus.

Marrubium nigrum duplex est, vulgare & peregrinum: hocq; vel rotundifolium, vel longifolium. Marrubium nigrum fœtidum, C.B. Ballote, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cordo in Diosc. Lob. Lug. Cæs. Cast. Marrubium majus, Trag. Marrubium nigrum, Ges. hor. Lon. Thal. Marrubiastrum Tabern. 10

Μελισσόφυλλον. APIASTRUM. CAP. CI.

MElissophyllon, sive melittæna, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpavit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulo antè diximus, similia essent, nisi majora, tenuioraque, nec ita hirsuta spectarentur: citreum malum olent. Folia cum vino pota, aut illita prosunt contra ictus phalangiorum scorpionumq;, item adversus canis morsum. Decocto eorundem gratia, foveri prodest: desessionibus fœminarum ad ciendos menses convenit: dentes eodem in dolore colluuntur: dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliatur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum sale strumas discutiunt, ulcera purgant, articularios dolores illita sedant. 20

I. APIASTRUM, SIVE Melissa.

II. MELISSA CONSTANtinopolitana.

30 40 50

Apiastri consid.

M*Elissophyllon, quod Latinis Apiastrum & Citrago dicitur, Hetrusci ab odore citri vulgò vocant Cedronella, itemq; Melissa, sicut etiam Insubres. At permulta profectò Dioscorides à Nicandro poeta descripsit: ut etiam hic in Melissophyllo palam est, in ipsius capitis principio. Nicander enim eadem habet in Theriacis, his versibus.* 60

Τὴν ἤτοι μελίφυλλον ἐπικλείουσι βοτῆρες
Οἱ δὲ μελίκταιναν, τῆς γὰρ περὶ φύλλα μέλισσαι
Ὀδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἵενται.

Idem paulò post hanc plantam μελισσόβοτον vocat, dum ricini corticem cum ea temperari jubet.

Λάζεο δ' ἔγχλοα φλοιὸν ἐλαιήεντος κρότωνος
Συμμίγδην πετάλοισι μελισσοβότοιο δ' ἀσαίης.

Herba est vulgaris atque notitia Melissophyllū atq; odorata. Seritur passim in hortis, ac etiam sponte per se nascitur in collibus &

bus & montibus. Duo ejus habentur genera, unum ſativum, alterum ſylveſtre. Fuchſius tamen Meliſſophyllum in tria genera digeſsit libello de comp. med. quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut ſcribit) graviter odorata ſunt, & cimices verius quàm citrum redolent, inter meliſſophylli genera connumeraverit, ego neſcio, ipſe dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod ſentio) planè abſurdum videtur, quòd meliſſophyllum odore ſuo aliud referat, quàm citreum malum, cujus tantùm odorem ſpirare Dioſc. memoriæ prodidit. Meliſſophyllum ad cujus facultates jam noſtra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt, tametſi id Græci, quod ſciam, ſilentio prætereunt. Proinde hæc Serapio retulit: Meliſſophylli, inquit, proprium eſt animum hilarem reddere humenti, ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adjuvare, cerebri obſtructiones reſerare, deficientem animum revocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præſertim, quæ ſomnus frequentius nocte intercipi ſolet, quin & ejus pulſum reprimere, animi ſolicitudines fugare, ac ſolicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exuſta pituita gignuntur. His præterea facultatibus pollere Meliſſophyllon, comprobatur Avicenna quoq; teſtimonio, qui libro medicinis, quæ cordi conveniunt, dicato, ita de eo ſcribit: Meliſſophyllum excalfacit, ſiccat atq; ordine ſecundo. Cor exhilarat, vitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis auſteritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam viſceribus competit. Vires dejectoriâs poſſi-

Meliſſophylli duo genera.

Apiaſtri vires ex Arabibus.

Avicenna de Meliſſoph.

* III. MELISSA MOLUCANA fœtida.

IV. MELISSA MOLDAVICA.

det, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à ſpiritibus & à ſanguine, qui cordi & arteriis ineſt, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterum ſuperioribus annis plantam conſpeximus Pragæ, in horto Invictiſsimi Cæſaris Ferdinandi, e Conſtantinopoli allatam, quam Melyſſophyllum Conſtantinopolitanum appellare libuit, quod folia Meliſſophyllo ſimilia proferat: verùm haud quaquam citreum pomum olentia. Eſt etiam amara tota, & magnæ (ut ajunt) facultatis adverſus venena, & ad cordis affectus. Hanc foliis admodum aculeatis, miſit nuper ad me Clariſsimus Medicus Alphonſus Pontius Ferrarienſis, quam antea nuſquam videram. Sunt qui hanc plantam Moluccham appellent, quod à Moluchis Inſulis allatam putent. Utraq; folio eſt Meliſſophylli quadantenus ſimili, breviore tamen, & minus denticulato, ſed in altero genere circumquaq; aculeato, amaro ſapore, nec ullo citrei mali odore: profert calyces quoſdam tintinnabuli effigie herbaceo colore, in quibus ſemen oritur. Aperit, attenuat excalfacit, abſtergit, venenis reſiſtit, & animalium venenoſorum ictibus mirificè auxiliatur, tum pota, tum quoq; illita. Ictericos juvat, interaneorum animalia necat. Datur utiliter ſuccus peſtilentibus febribus affectis. Eſt & Meliſſophyllum alterum quod caules edit bicubitales, quadrangulos, ſubrufeſcentes ramoſosq; folia in ramis ipſis urticæ figura: ſed longè minora: flores in ſummitate purpureos, ſalviæ æmulos, verticillatimq; inter folia emergentes. Tota planta citrei mali odore quam bellè ſpirat. Radice nititur unica, ſed fibrata. Seritur in hortis. Sed cujus hic imaginem damus ex Moldavia mihi allata, ubi ſponte per ſe provenit, quæ iiſdem viribus pollet, quibus & vulgare noſtrum meliſſophyllum. Excalfacit, ſiccatq; ordine ſecundo, aperit, attenuat & incidit. Meliſſophylli meminit Gal. lib. 7. ſimpl. med. his verbis: Meliſſophyllum marrubio ſimile eſt facultate, ſed plurimum ab eo vincitur: quamobrem nec utitur eo quiſpiam. Supervacaneum ſiquidem foret præſente marrubio, cujus tantus eſt ubiq; terrarum proventus, vello uti meliſſophyllo. Cæterum ſi cui fortè ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modò quanto ab hoc exuperetur, cognitum habuerit: hæc Gal. Apiaſtrum, Plinio l. 20. c. 11. authore in confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia. Sed vereor, ne Plinius hic, ut in aliis nonnullis, deceptus ſit, & ne Sardoniam herbam, quam quidam apium riſus vocant, pro Apiaſtro acceperit. Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Meliſſophyllum, ſive meliterna, aut Apiaſtrum: Arabibus, Bedarungie, Bedaerungi, Cederenzegum, Turungen, ſeu

Meliſſophyllum Conſtantinop.

Moluchæ

Meliſſophyllum alterum.

Ex Galeno.

Nomina.

Trangian, & Marmacor: Italis, Melissa, & Cedronella, & Arantiata: Germanis, Melissen/ & Binnenkraut: Hispanis, Torongil, & Hierva cidrera: Gallis, Melisse, & Poinciraде. Moluca, Melissa moluca, sive Constantinopolitana. Italis Melissa Constantinopolitana. Melissa Moldavica: Italis, Cedronella di Moldavia.

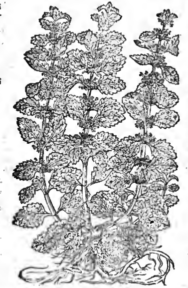
Melissa, ab apibus, quæ μέλισσαι dicuntur, nomen habet, & quòd ea delectentur apes, Apiastrum dicitur. I. Melissa hortensis, C.B. Lon. Apiastrum, Matth. Cord. in Diosc. Lac. Lob. Melissa, Brunf. Dod. fol. Anguil. Cæs. Cam. Melissa domestica, Trag. Melissa vulgaris, Dod. gal. Ges. hor. Clus. hist. Pan. Melissophyllum, Brunf. Matr. Cast. Lug. Tab. Melissoph. vulgare vel adulterinũ, Fuch. Citrago, Ges. hor. II. Melissa Moluccana odorata, C.B. Melissa Constantinopolitana, Matth. Molucca eidem in compen. Cam. Lug. cui & Melissa Turcica: Molucca Syriaca, Advers. Molucca lævis, Dod. fol. Moluccha prima, Cast. Cæs. Melissophyllum Constantinopolitanum, Lug. Cardiaca Syriaca, Tab. Cardiaca melica sive Moluca Syriaca minus aspera, Lobel. Hæc dicitur minus aspera respectu sequentis, neutra enim aculeis caret. III. Melissa Molucana fœtida, C.B. Moluca aspera, Advers. Lob. (cui & Maseluc Turcarum) Cam. Melica sive Moluca asperior Syriaca, Lob. in icon. Molucca spinosa, Dod. fol. & Lugd. Moluca vel Melissa Constantinopolitana secunda, Cast. Moluccha altera Alysso Galeni congener, Cæsal. Cardiaca Syriaca aspera, Tabernæmontano. IV. Melissa peregrina Moldavica, C.B. Melissa Moldavica, Matth. Cast. Lugd. Melissa, vel Cedronella, id est Citrago Turcica, Ges. hor. Melissa Turcica, Cam. Tab. Lug. Melissophyllon Turcicum Lob. Melissæ genus peregrinum ex Oriente, Cæsal. Variat magnitudine & parvitate, flore cæruleo, purpurocæruleo, & albo.

Πράσιον. MARRUBIUM. CAP. CII.

MArrubium, frutex est ab *a* radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro: semen in caulibus, & ex intervallis: flores verticillato ambitu, asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera. *b* Hujus folia sicca cum semine decocta in aqua, aut viridium succus datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad rabitudinem redactis. Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri ejicit: mulieribus à partu non purgatis datur, ut menstrua, & secundas extrahat: item in difficili partu, & his qui venena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt: vesicam, renesq; lædit. Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomasque sistunt: laterum dolores mitigant: Succus foliis contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet: cum vino, & melle illitus oculorum claritatem adjuvat: naribus regium morbum expurgat: aurium doloribus convenienter instillatur per se, aut cum rosaceo.

a Μονόρριζον, πολύκλαδον. Ab una radice. *b* Nascitur circa ædificia, rudera. *b* Nascitur circa aditus domorum & rudera.

MARRUBIUM.

Marrubii consideratio. Theoph. duo genera.

MArrubium vulgaris est planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indicanda sit. Ejus duo genera constituit Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Sunt & Marrubii duo genera. Aliud enim folio herbido, serratiori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat, quo unguentarii uti, ad nonnulla consuevere. Alterum rotundius, squalensq; vehementer, sicut sphaceli, incisuras habens obscuriores, minusq; serratum: hæc Theoph. Ex quibus utiq; constare potest, Theoph. alterum marrubium non aliud esse, quàm Dioscor. Balloten. Marrubii decoctum datur commodè jecinorosis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum pulvere, necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita, canum morsus persanant, & mammarum tumores resolvunt. Lichenas purgant, sanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubii binæ unciæ, unà cum buglossi, helenii, & eupatorii radicum sesquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex vini albi generosi libris tribus, ad tertias usque, fitq; hoc modo medicamentum præstantissimum ad icteritiam, à vasorum obstructione provenientem, ubi diebus decem continuis hujusce medicamenti binas uncias in diluculo potaverint affecti, admisto tantillo sacchari, quod dulcorem addat: verùm si febris adsit, ea omnia aqua incoquenda sunt. Quòd autem marrubii virides rami in vino decocti iis dari possint, qui à serpentibus demorsi sunt, testatur etiam Nicander in Theriacis, & admirandum effectum etiam alium ei subjicit, à nemine hactenus animadversum, dum prasium mammas pecoris ἀτέργου lacte replere ait, his versibus.

Marrubii vires Matth.

[illegible]

Marrubii vires ex Gal. Marrubii vires tradidit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens: Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentientem huic sapori actionem possidet, jecur, ac lienem obstructione liberans. & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menses promovens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis jam completi: in siccitate verò tertii medii, aut completi. Succo ejus cum melle ad visus acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum

morbum regium purgant, & ad antrium dolores inveteratos adhibent, in quibus ſanè obſtructiones diſjicere, meatumq; ipſum, & ramos membranarum expurgare eſt uſus. Id Græci πράσιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Faraſia ſive Faraſium. Itali, Marrobio: Germani, Andorn/und Lungenkraut: Hiſpani, Marruvio: Galli, Marrubin. Nomina.

Marrubium album duplex eſt, vulgare & peregrinum: hocq; vel latifolium, vel anguſtifolium. Marrubium album vulgare, C.B. Marrubium, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacun. Cord. in Dioſc. Lon. Caſt. Cæſ. Marrubium fœmina, Brunf. Marrubium candidum, Trag. Marrubium album, Geſ. hort. Lob. Lugd. Marrubium ſive Praſium album, Taber. Praſium Anguillaræ.

Στάχυς. STACHYS. CAP. CIII.

10 STachys, frutex eſt marrubio ſimilis, ſed longior, folia ferens numeroſa, hirſuta, rara, prædura, cana, odoris jucundi: & complures virgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Naſcitur in montibus, & aſperis. Vim habet excalfactoriam, & acrem. *a* Foliorum decoctum potu pellit menſtrua, & ſecundas.

I. STACHYS.

II. PSEUDOSTACHYS.

NIhil mihi verendum eſt, quin planta, cujus hic imaginem appinximus, legitima, genuinaq; ſit Stachys. Eſt enim frutex Marrubio non abſimilis, ſed longioribus foliis, numeroſis, hirſutis, raris, incanis, præduris, & odoris non injucundi: quinetiam complures ex una radice caules Marrubio candidiores profert. Flores ſpicatos, ſubpurpureosq;, quo factum eſt 50 *ut plantam, quam antea Stachym legitimam eſſe putabam, Pſeudoſtachym nunc appellaverim, quæ frequentiſſime in Italia naſcitur: aſſurgit virgis compluribus, angulosis, ab una tantum radice exeuntibus, hirſutis, oblongis, præduris, odorisq; jucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per intervalla verticillato ambitu caulem circumdant marrubii modo. Siquidem non video quomodo Sphacelus eſſe poſſit, ut quidam ſomniavit impudens ArchiriZotomus. Nam (ut Theophraſtus eſt author) ſphacelus, quam ego minorem ſalviam appello, folium gerit urbana ſalvia contractius, minusq; ſqualens: ſed contrario modo ſe habent Pſeudoſtachyos folia, cùm ſalviæ ſint duplo, triplove latiora, ac etiam longiora, quinetiam multò ſquallidiora. Plinius lib. 24. cap. 15. Stachyn porri ſimilitudinem habere tradidit. Græcarum vocum affinitate deceptus, praſon pro praſion legens. Siquidem πράσον porrum ſignificat, πράσιον verò marrubium, cui Stachys eſt ſimilis.* 60 *Stachyos meminit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens: Stachys frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri, & amaro: tertii eſt ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter non ſolùm menſes movet, sed & abortum affert, & ſecundas ejicit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè, vocatur: Italicè, Stachi: Gallicè, Sange molle.*

Stachyos conſid. — Plinii lapſus. — Stachyos vires ex Gal. — Nomina.

Stachys habetur Germanica, Italica, Luſitanica, Cretica & paluſtris fœtida. I. Stachys minor Italica, C.B. Stachys, Matth. Geſ. hort. Dod. fol. Lugd. Tab. Stachys minor, Cam. Stachys ſpuria Flandrorum, Lob. in obſ. Stachys Lychnitis, Lob. in icon. ſalvia ſylveſtris tertia, Cæſalpino. II. Stachys major Germanica, C.B. Marrubium agreſte & Gallitricum agreſte, Trag. Marrubium montanum alterum, Thal. Pſeudoſtachys, Matth. Lug. Stachys, Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hiſt. Lac. Lon. Caſt. Lug. Tab. Stachys Germanica, Geſ. hor. ap. Stachys Dioſcoridis, Lob. Stachys major, Cam. Salvia ſylveſtris, Cæſalpino.

φυλλῖτις. **PHYLLITIS.** CAP. CIV.

† Ori. le. ... i. in-teriore. a Meum φύεται ἐν ... locis & hortis. Phyllitidis consideratio. Scolopendrium quid.

PHyllitis folia promit rumici similia, longiora, & viridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore lævia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi vermiculos tenues ostendunt. a In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat: gustu acerbo. Neq; caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in vino pota serpentium morsibus adversantur: quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta alvus exercet, potui datur.

PHYLLITIS.

QUi notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissimè expendere voluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam cervinam, nonnulli verò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quod legitimum Scolopendrium (ut infra suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis verò Ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, huc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proveniat: quodq; foliis sit rumice majoribus, longioribus, ac viridioribus, rectis, anteriore parte lævibus, à tergo autem eminentiis quibusdam transversim per intervalla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles vermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quod caule, flore, & semine vacet: tametsi non desint, qui credant, ejus semen è pensilibus illis vermiculis prodire. Neq; illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd hujus herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem, vel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere visa sunt, sed à quam plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Unde facile cognovi, quòd si singulæ radices abinvicem distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis foliis refertæ invenientur. His itaq; rationibus, mea quidem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis viri, quod tam facilè crediderint, Linguam cervinam vocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine vidua sit, non tamen foliis constat rumicis, sed dracunculi, curvis, novæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd jam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed iis fortasse errandi occasionem præbuit vulgi opinio, qui Linguam cervinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet, quod tamen Hemionitidis est proprium. Cujus forte vulgi opinionem ii potius secuti, quam quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negaverim ego Phyllitim lienosis auxiliari, cùm id vulgaris experimento constet. Non desunt quoq; qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, atque in animi deliquiis & contra singultum. Eandem gargarizandam quoq; præbent ad prolapsam columellam. refrigerarq; jecinoris & ventriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoq; aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes. & cruentas gingivas. Phillitidis meminit Galenus lib 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Phyllitis cùm qualitatis sic acerbæ, non absurdè diarrhœas, sive profluvia, & dysenterias pota juvat. Planta quæ φυλλῖτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Lingua cervina ac pariter Phillide: Officinis falsò Scolopendria. Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa cervina: Gallis, Lang de cerf.

Manardi, Leonic. Ruellii, & Fuch. lapsus.

Phyllitidis vires.

Phyllitidis vires ex Gal.

Nomina.

a Lingua cervina officinarum, C.B. Phyllitis (quasi foliosam dicas) Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. (qui idem cum Hemonitide dicit) & hist. Angu. Ges. hor. Lac. Lob. Lug. Cast. Thal. Phyllitis vulgaris, Cam. Scolopendria, Brunf. Scolopendria vulgaris, Trag. Hemionitis, Fuch. Lingua cervina, Lon. Cæsalpino. Habetur latifolia & angustifolia, sæpè namque in fontibus exigua reperitur: Latifolia rursus vel integro vel multifido laciniatove folio, sed rarius reperitur.

φαλάγγιον. **PHALANGIUM.** CAP. CV.

a Meum hic addit. ὄρεσι ... i. postea eum contrahitur. Phalangii consid.

PHalangium, à quibusdam phalangites, ab aliis leucacantha vocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluresve, in diversa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore, radice parva, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur, a provenit in collibus. Hujus folia, semen, flos cum vino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque discutiunt.

EAdem ferè, quæ hic de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimoseptimo, capite duodecimo, ubi ita scribit: Phalangites à quibusdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diversa tendentes. Flos candidus,

lilio

I. PHALANGIUM. | * II. PHALANGIUM RAmosum majus. *

filio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticula dimidiæ figuram, multò tenniore: radice herbacei coloris. Hujus folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumq; & serpentium ictus: item contra tormina: Hæc Plinius: quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Folliculi in quibus semen concluditur, phalangii formam referunt, unde illi nomen. Provenit in montibus. Phalangii vires tradidit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Phalangites sic appellata est quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium desiccantis: quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoq; Latini dicunt: Phalangio, Itali.

Phalangii vires ex Gal.

† *Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in vertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; vocem illam reddidisse.*

Phalangium aliud ramosum est, aliud non ramosum: illud vel majus, vel minus. Non ramosum, aliud magno, aliud parvo flore est. I. Phalangium magno flore, C.B. Phalangium, Matth. Cast. Taber. Lugd. Phalangium Dalechampii, eidem. Phalangium majus, Gesf. hort. Sunt qui Lilia parva vocitent. II. Phalangium ramosum majus, C.B. Moly Plinii, Dod. gal. Gesf. hot. Phalangium ramosum, Lob. Dod. fol. Lugd. Tab. Phalangium, Cæs. Camer. apud Matth. Phalangium Cord. in Diosc. Gesf. hot.

TRIFOLIUM. CAP. CVI.

Τρίφυλλον.

TRifolium, Græci triphyllon, alii oxytriphyllon, alii menyanthes, alii asphaltion, vocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, virgas habens tenues, junceas, & nigras, unde ramulares enascūtur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia: iis recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleverunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, a ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens: radix tenuis, longa, b valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoque vulvæ vitiis opportunis, auxiliantur: menses ciunt: ternæ drachmæ è semine dari debent, è foliis verò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix antidotis inseritur.

b Catac. pro isto habet.

TAmetsi plura in Italia passim in pratis, ac viridariis Trifolii inveniantur genera, omnibus planè nota: non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltites dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem

I. TRIFOLIUM ASPHAL-
tite.

Lotus sylv.

Trifolii triplex Plinii.

Trifolii acutum Scribonii.

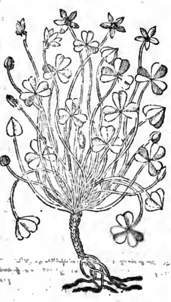
siquidem ejus meminit libro quarto in sylvestris loti capite, dum ita scribit: Sylvestris lotus plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & sæpe majore, alis multis, foliis trifolii pratensis. **Ex** *quibus utiq; Dioscoridis verbis liquet, eos maximè hallucinari, qui recenter contēdunt Trifolium pratense esse lotum sylvestrem, vel urbanam. Plinius libro vigesimoprimo capite nono, de tribus trifolii generibus disserit in hunc modum: Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera: menyanthes vocant Græci, alii asphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum, hactenus Plinius. Trifolii acuti meminit quoq; Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit: Trifolium acutum: quod oxytriphyllon appellant, nascitur in Sicilia plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæsare. Est autem foliis, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut eminentem aculeum. Sed frutex hujus dum in pedum, interdum altior conspicitur, & odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur: hæc ille. Est autem Scribonius Largus ætate Galeno superior, hæc prodidit, ita quoq; Nicander medicus & poeta, tum Scribonio, tum ipso Dioscoride vetustior, elegantissimo Carmine Trifolium celebravit asphaltium. Idq; μινυανθὲς, ne ζ, ut vulgatum habet Dioscoridis, & Plinii exemplar μινυανθὲς appellari ait, comam alere loto arbori similem, cui ruta (ῥυτῆς aliàs πηγάνον Græcis vocata) odor insit, atq; ubi adoleverit gravem bituminis odorem mittere. Versus Nicandri & ob summam antiquitatem, & propter admirandam vetustatem suspiciendi, sunt ejusmodi.*

Ναὶ μὴν καὶ τρέφυλλον ὀπάζεο κνώψιν ἀρωγήν
Ἤ τοι ἐν τρηχοῦντι πάγῳ ἢ ἀποσφάγι βήσσῃ.
Τὴν ἤτοι μινυανθὲς, οἱ δὲ τριπέτηλον ἐνίσπου.

Καὶ τὴν μὲν λωτῷ, ῥυτῆς μὲν ἐΐκελον ὀδμὴν
Ἤ τι ὅτ' ἄνθεα πάντα καὶ ἐκπλίλα ποικίλα πύχῃ
Οἷον τ' ἀσφαλτον ἀποπρέφεται ἔνθα κελεύοις
Σπέρματ' ὅτι κυμβοῖο τραπεζηρόν ἐλέσθαι
Καρδόπῳ ἐντρίψας πίνειν ὀφίεσσιν ἀρωγήν.

II. TRIFOLIUM ACETOSUM.
tosum.

III. TRIFOLIUM ACE-
tosum Luteum.

IV. TRIFOLIUM PRATENSE.

V. TRIFOLIUM PRATENSE alterum.

Est & aliud trifolii genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculi, nonnullis verò Alleluya vocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, sive trifolium acetosum. Opacis plurimum provenit locis, propter sepes & itinera. Cauliculis exit pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunq; reflexa, mollia, acido gustu, flores edit albicantes, in quinq; divisos apices, stellæ figura: Atq; ii peculiares cauliculos habent, singuliq; singulo cauliculo nituntur. Radicem habet subrufam, squammis contectam, quæ uncamenti speciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde devorata sitim extinguit, & ventriculi ardores extinguit. Jecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda acuta pestilentiq; febre laborantibus: atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus. Illinitur idem per se Erysipelatis & inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua, palatum fauces've calida fluxione laborent. In summa ad ea omnia censetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queas. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib 27 cap. 12. ubi sic inquit: Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Cæterùm Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diversitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexiliq;: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in cauliculorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Sunt qui Trifolii pratensis succum miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, vulnera & cicatrices. Universa florentis planta decoctum potum, alba uteri profluvia cohibet. Semen & flores ex aqua decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. Secundum cauliculis assurgit lentis, obsequiosisq; foliis in unoquoq; pediculo ternis, varia tamen facie perinde ac bituminosum: namq; quædam quæ ad radicem sunt Acetosi trifolii modo quod Oxym vocatur, trina ex unico pediculo emergunt, cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt & in cacumine acuminata, ut in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Provenit spontè in pratis & viridariis & herbosis locis. Idem præstare potest quod alterum. Tertium ut primum circinatis, sed brevioribus. Distant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat, nam (ut Plin. est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolii genera disserendum duximus, quòd folio exeat triplici cornu diviso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparavit. Hæc itaq; herba TRINITAS vulgò vocata, in locis provenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, hederæ minoris magnitudine, longis pediculis appensa, quæ aversa parte cyclamini modo subpurpurascunt, superiore verò albis quibusdam maculis resperguntur. Caules habet tenues, in cacumine primo statim vere flos emicat cæruleus in stellæ modum, è quo capitulum oritur echinata quadantenus specie, in quo semen oblongum subcæruleo colore. Radicibus nititur numerosis tenuibus, subrubentibusq;. Sunt qui hanc plantam Hepaticam vocant, quòd (ut illi putant) jecinorosos juvet. Hujusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos hactenus compertum non habeo. Probatur maximè recentioribus medicis ad vulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta, quinetiam & ad enterocelas mirificè præstat: in quem usum pulverem dimidii cochlearis mensura ex vino austero diebus pluribus continuis propinant. Tota planta decoquitur in vino austero, ad columellæ, fauciumq; inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore versari existimaverim, qui Andacocam Arabis vocatam, ad quam vis trifolii speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quàm Dioscoridis Aegyptia lotus. E cujus semine, quod papaverum modo capitib. quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbis, præsertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant.

Trifolium acetosum.

Trifolii acetosi vires Matthiolo.

Oxys Plin.

Trifolii pratensis genera tria.

Trinitatis herbæ mentio.

Hepatica quorundam.

Andacoca quid.

* VI. TRIFOLIUM PRAT. Luteum. *

VII. TRINITAS.

pellant. Id enim non desunt, qui credant è vulgaris trifolii semine fieri: sed quàm apertè decipiantur, vel ipsi videant, vel alii judicent. Trifolium scriptum tradidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Triphyllum, quidam asphaltien, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium vocitent. Prima quidem tria ab accidentibus fruticis: reliqua duo nomina haud scio unde. Vis planta est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores, ab obstructione natos juvat, & urinam mensesque provocat: hac Galenus. Sed animadvertendum est, an Galenus ipse in Trifolii facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contraria insunt facultates, hæc de ea memoria prodidit. Trifolium herba, qua hyacintho similis est, cum vere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, vel viperæ quoque, ex aqua fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum similesque dolores iis, quos morsus invehit, omnes efficit. Ut re vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet herbam & morsum sanare & ferarum modo sanam partem pravè efficere: hactenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis verba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facilè constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolii decoctum illud efficere potest, sed tantùm id cujus fotu quispiam à ferarum morsibus liber evaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis verba declarant, cùm inquit: Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus qui fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex iis Dioscoridis verbis clarum fieri puto hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsi foventur, venenum a vulnere extrahat, eique permisceatur, haud dubiè id venenosum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusa partes aliquo ulcere laboraverint, veneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia exciter mala, quibus demorsi vexantur: idem enim venenum cùm sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Unde liquidò colligi potest, quòd virus a Trifolii decocto evocatum, non autem Trifolium, sit illud quod similem sensum, similesque dolores faciat. Quod autem venenum exuctum à ferarum morsibus, ulceratis particulis contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere præstantissimum esse remedium serò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si venenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaque sunt, quæ me maximè movent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam si licet dicere, caecutivisse. Caterùm non desunt, qui velint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idque pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit judicent ii, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quique ejus volumina diutius evolverunt. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum illis subscribere qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus venit, Julius Alexandrinus Tridentinus, vir quidem singularis ingenii & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Hujus ergo viri judicium, ut quod multis & iis quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Caterùm, cùm scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferre loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, & numero ternario, sed proculdubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cùm Theophrastus, tum

Galeni sententia damnata.

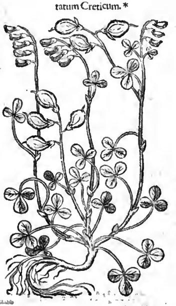
Galeni lib. ad Pisonem spurius.

ſtus, tum Plinius folia illi ineſſe lliti haud diſſimilia ſcribunt. Quare cenſendum eſt Dioſcoridem trifolii hujuſce folia loti arboris comparaſſe foliis, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, ſed quòd unumquodq; per ſe trifolii aſphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον Græci vocant, quod Latinis Trifolium: Itali, Trifoglio bituminoſo. Trifolium pratenſe: Italis, Trifoglio. Germani, Wyſſenklee: Hiſpani, Trevol. Trifolium pratenſe alterum, Italis Trifoglio indifferenter dicitur. At Trifolium acetoſum, Græcis: Τρίφυλλον ὀξύ: Barbaris, Alleluja, ſive Lujola, ſive Panis cuculi: Italis, Trifoglio acetoſo: Trinitas, Italis, Herba trinità.

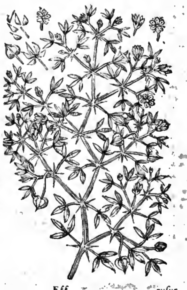
Nomina.

Trifolium ſic dictum, quòd ſingulis germinationibus terna exeant folia, cujus differentias ultra ſeptuaginta in univerſali noſtra hiſtoria unà cum iconibus proponemus, hoc loco novem tantum ſpecies ob oculos ponuntur, quorum. I. Primum Trifolium eſt bitumen redolens, quod Trifolium Aſphaltite, Matth. Lac. Lugd. Trifolium aſphaltæum, Lob. Trifolium, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lon. Trifolium bituminoſum, Dod. fol. Caſt. Cæſal. Tab. Cam. Oxytriphyllum, Geſ. hor. Folia quæ ante caules prodeunt, rotunda ſunt, ut figuræ Matthioli minores oſtendunt, cum verò cauleſcit & adulta eſt, acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ proponendæ, ut fecit herbarii Lugdunenſis auctor, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans. idcirco una figura exprimere v luimus. II. Trifoliũ acetoſum vulgare, C.B. Trifolium acetoſum Brunf. Matth. Dod. fol. Caſt. Lugd. Thal. Oxytriphyllon, Trag. Lac. Oxys. Fuch. Dod. gal. Cord. in hiſt. Tab. Oxys Pliniana, Geſ. hor. Lob. Oxys flore lacteo, Cam. Aleluja. Lac. Lon. Panis cuculi, Brunfelſio. Hæc flore habetur albo, nonnunquam venis purpuraſcentibus diſtincto & fæmina cenſetur: eſt & toto purpureo, rarior inventu, mas exiſtimatur. III. Trifolium acetoſum corniculatum, C.B. Oxys, flore luteo. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. Tab. Oxys lutea Corniculata. Lob. Lugd. Oxys, Cæſal. Oxys ſive trifolium acetoſum florib. luteis, Dod. fol. Trifolium acetoſum flore luteo, Cattori. Hæc differt à priori quod ſerpat, foliis ſit hirſutioribus breviori pediculo annexis, floſculis flavis, quibus ſuccedunt cornicula ſeu ſiliquæ, ſurſum ſpectantes, oblongæ, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinq; loculis conſtitutæ, quæ ubi ad maturitatē pervenere, læviſſimo attactu ſemina flava & aſpera è lateribus exſpuunt, oſculis quàm primum conniventibus, ut non appareat ſiliquas diſſiliiſſe. IV. Trifolium pratenſe purpureum, C. B. Trag. Fuch. Trifolium pratenſe, Matth. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Cæſ. Trifolium pratenſe vulgare, Thal. V. Trifolium pratenſe album, C.B. Fuch. Dod. gal. Tab. Trifolium album, Brunf. Trifol. pratenſe alterum, Matth. Trag. Lac. Lugd. Trifolium vulgare albo flore, Geſ. hor. Trifolium acutum, Lon. VI. Trifolium pratenſe luteum capitulo breviore, C.B. Melilotum minus, Brunf. Meliloti exiguæ ſpecies prima, Trag. Lotus ſylveſtris minor, Dod. gal. & Lugd. Lotus ſylveſtris, Lon. Trifolium pratenſe tertium, Matth. Caſt. Trifoliũ pratenſe luteum. Fuch. & Lugd. Cam. Trifolium agrarium, Dod. fol. Trifolium arvenſe, Tab. Trifolium luteum primum, Thal. Trifolii genus Medicæ ſimile, Geſ. de hortis VII. Trifolium hepaticum, C.B. & Cam. Trifolium aureum, Brunſchvvig. Lon. Dod. fol. Trifolium magnum ſeu aureum, Trag. Heparica, Brunf. Dod. gal. Hepatica aurea, eidem, Geſ. hort. Thal. Tab. Hepaticum trifol. Lob. Trinitas, Matth. Geſ. hort. Caſt. (cui & Trifoliũ aureum magnum) Cæſ. Herba Trinitatis, Lugd. Epimedium, Cord. in Dioſc. & hiſt. Foliis aliquando majoribus, magis minuſve hirſutis, aliquando maculatis: floribus eſt cæruleis, violaceis, purpureis, rubris, albis: rarius flore pleno. VIII. Trifoliũ peltatum Creticum, C.B. Ex radice tenui, oblonga, fibroſa, cauliculi

* VIII. TRIFOLIUM PELTATUM Creticum. *

* IX. TRIFOLIUM SPINOSUM Creticum. *

exsurgunt palmo minores, nudi, folia parva tripartito divisa, parum crenata, oblongis pediculis donata: cauliculorum summis flosculi quaterni, quinive, ordine succedentes, forma ornithopodii, luteopallidi, insident: quibus succedunt siliquæ latę, planæ, membraneæ, quasi semicirculares in filamentum abeuntes, unum vel alterum parvum compressum semen continentes: quæ dum molles sunt, dulcissimæ, esui aptæ, at ubi induruerint amarissimæ. Hoc rusticis Cretensibus *μαοσχίαν* dici auctor est D. Honorius Belli Vicentinus, qui aliquot nunc annis in Creta medicinam exercet, qui Trifolii Cretici odorati nomine transmisit. IX. Trifolium spinosum Creticum, C. B. Ex radice parva caules sesquipalmares angulosi, inclinati, in alios brachiari, prodeunt: ramulos cingunt folia pediculis inhærentia, quorum quodlibet constat tribus foliolis oblongis, acuminatis, in minimam spinam abeuntibus: ad ramulorum divisionem supra infraq; spinæ parvæ aduncæ: unde flos campanulæ aruensi similis pediculo brevi insidens, prodit, ex quinq; foliolis cæruleis compositus, quos foliola viridia excipiunt, in florum medio apices aliquot lutei. succedunt siliquæ triangulares compressæ, semen ruffum compressum continentes. Julii principio floruit, apud Johannem Bauhinum fratrem Montembelgardi, cui semen Orbilochorto nomine missum prius acceperamus à Laurentio Rosenavv nomine Trifolii spinosi semper virentis Cisti flore.

Πόλιον. POLIUM. CAP. CVII.

† Orib. leg. κορυμβώδη, d. i. nuifolio. a Meum [illegible] cano capillo.

DUo genera polii. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cujus est usus: † tenuis frutex est, candidus dodrantalis, semine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem præ se ferente, parvo, *a* cano hominis capillo simili, graviter olente, non sine quadam suavitate. Alterum fruticosius, non usque adeo valens odore, & viribus infirmius. Potum fervefacti jus auxiliatur serpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput doloribus afficit: alvum, & menses ciet: substratum, suffitumve serpentes abigit: illitum vulnera conglutinat.

I. POLIUM.

II. POLIUM ALTERUM.

Polii consideratio.

POlium Montanum planta est canticans, foliis oblongis, per ambitum serratis, & per intervalla caulem ab imo ad summum vestientibus, pluribus minoribus inter majora subnascentibus. Caules habet copiosos, rectos, rotundos, lignososq;, albicantes, & qui in cacumine capitula edunt. florida, candicantia, thymi figura. Tota planta odorata est, odore tamen acuto. & subgravi. Est & alterum quod herbariorum quidam Jvam muscatam vocant. Id ego inter polii genera recensendum volui, quod capitulis, foliis, caulibus, odore, facultateq;, polium referat. Atqui non ob id affirmaverim, hanc plantam esse secundum polii genus a Dioscoride descriptum. Siquidem altero fruticosius non est, nec minus odore. & viribus præstans. Provenit hæc planta in collibus, aridis præsertim locis, foliosa, humi procumbens, foliis coronarii rorismarini minoribus, hirsutulis, aversa parte incanis: cauliculos gerit tenues, rotundos, subalbicantes, flexiles: capitulis in cacumine albicantibus, alterius polii capitulis haud longè dissimilibus. Radice nititur simili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterum, nares ferit. Cæterùm utrunq;, polium notum est, & copiosum in Italia cùm montibus tum etiam collibus provenit.

Polium alterum & ejus historia.

Polii meminit Plinius lib. 21. cap. 7. ubi ita scriptum reliquit: Apud Græcos Polion herba inclyta Musæi, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorsusque miram, si modo (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspiciuntur. Duo genera ejus, campestre majus, sylvestre quod minus est: quidam teuthrion vocant: folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora

Polium Plinii.

altiora: hæc Plinius, quorum plura à Theophraſto mutuatus eſt. Cæterùm in iis Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cujus hiſtoriam libro quarto pertractat Dioſcorides. Siquidem Tripolii proprium eſt, non autem Polii, teſte Dioſcoride, ut colores ter in die mutet: neq; id quidem à Dioſcoride, ut à Plinio foliis, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum Polio ineſſe cano hominis capillo ſimile ſcribit Dioſcorides, non autem folia, ut ipſe Plinius tradit. Cæterùm polio vis ineſt reſerandi, incidendi, attenuandi & abſtergendi. Adalligatur fronti contra oculorum ſuffuſiones, protinus ubi inventum ſit, nec alia herba magis convenit. Polii vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8 ſimplic. med. ubi ſic inquit: Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre. Itaq; viſcera omnia obſtructione liberat: urinamq; & menſes ciet. Ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, maximè ſpecies ejus fruticoſa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera ſanat illitum, & magis hoc præſtat quod minus eſt. Polium minus quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius eſt quàm majus, adeò ut ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Jabade, ſeu Gade: Italis, Polio. Gallis, Ive muſcate. At Polium alterum, Græcis πόλιον ἕτερον: Italis, Polio ſecundo: Herbariis nonnullis Iua muſcata.

Plinii lapſus.

Polii vires ex Galeno.

Nomina.

Polium dictum propter caniriem, quæ in foliis ſecundum Plinium, in capitulis ſecundum Dioſcoridem apparet. I. Polium maririmum erectum, C.B. Polium primum, Marth. (in majoribus figuris, in minoribus enim tranſpoſitæ ſunt figuræ & pro alrero poſitum) Dod. fol. Cluſ. hiſt. Hiſp. Polium, I ac. Lugd. Cam. Polium montanum, Lonicero. Hoc diſtinguimus in rectum, quod in littore Medirerranei maris Monſpeſſuli, in quo & Epipolium obſervavimus: & in ſupinum, quod in littore Adriatici maris apud Venetos legimus. II. Polium Lavendulæ folio, C. B. Polium alrerum, Matth. (in majoribus, non autem minoribus figuris) Lacu. Lugd. Polium alterum Lavendulæ folio, Cam. Polium recenriorum fœmina. Lavendulæ folio, Lob. Polium Germanicum, Geſ. hor. ap. Polium campeſtre, Lon. Tabernæmonrano.

Σκόρδιον. SCORDIUM. CAP. CVIII.

SCordium in montibus, & paluſtribus naſcitur, foliis triſſaginis, majoribus, non ſic in ambitu diviſis, aliquantum allia redolenribus, guſtu amaris & adſtringentibus, quadrangulis caulibus: ſubrubro flore. Herba vim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, arida ve cum vino, *a* adverſus venenatos ſerpentium morſus bibirur: ad ſtomachi quoq; roſiones, dyſenreriá, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, craſſamen purulentum pectore expellit. Facir aridæ farina ad veterem tuſſim, rupta, convulſa, ſi cum naſturtio, melle, & reſina miſcearur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepra, recreat: cum acero acri, aut aqua, podagris convenienter illinitur: menſes impoſita movet, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgar, & ex melle ad cicarricem perducit. Sicca *b* excreſcenrias in carne cohibet. *c* Succus ad eadem vitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum narione, Creticumque.

a Meum κατὰ ἑρπετῶν ... contra ſerpentũ morſus & lethalia. *b* Cat. ... ſup. excreſcentẽ carnem. *c* Meum χυλὸς ..., ſuccus expreſſus.

I. SCORDIUM.

II. ALLIARIA.

SCordium non ita pridem inveniri, & cognoſci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum ſeplaſiarii Mauritanorum monumentis decepti, ſylveſtri tantùm allio, quod à Dioſcoride ophioſcorodon vocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; iis ſolùm rerum imperitia, ſed etiam vocabulorum vicinitas impoſuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium ſignificat, diſtinguere neſcierint, pro uno q; acceperint. Sed illis potiſſimum errandi occaſionem dederat Avicenna, vel ejus interpres, quòd in alteram theriacæ compoſitionem Scordium, in alteram verò ſylveſtre, al-

Scordii confid. Errores interpretis Avicennæ.

ſtre allium addiderit. Quod cùm vidiſſent ſuperioris ætatis medici nonnulli, rei & prioris vocis ignari, hanc ex altera expoſuerunt, & Avicennam in hac re ſui ipſius interpretem fecerunt. Unde adducti ſunt, ne certò crediderint, ſylveſtre allium & Scordium nihil inter ſe differre, atq; unam, & eandem plantam eſſe. Quo poſtmodum factum eſt, ut ſylveſtre allium apud omnes in Scordii locum illegitimè ſucceſſerit. Verùm enimvero in hunc nunquam fortaſſe incidiſſent errorem, ſi Dioſcoridis & Galeni ſcripta diligenter perlegiſſent. Porrò verum legitimumq; Scordium triſſagini adeò ſimile, ut Triſſago paluſtris meritò dici queat, humentibus ac paluſtribus locis provenient, allii odore præditum, recentiorum diligentia jam omnibus magis innotuit, quàm ut ſit a nobis longiori hiſtoria repræſentandum. Prætulit Galenus lib. 1. de antidotis Scordium, quod ex Creta advehitur iis verbis: Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non ſit improbandum quod in aliis quoq; nationibus reperitur. Scriptum autem eſt, à quibusdam viris graviſſimis, cùm in bello interemptorum cadavera multos dies inſepulta jacuiſſent, quæcunq; ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minus aliis computruiſſe, ea præſertim ex parte qua herbam contigerant. Ob quam rem ſanè omnibus perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quàm medicamentorum deleteriis Scordium adverſari. Præterea Scordii meminit idem Gal. l. 8. ſimpl. medic. ubi de ejus viribus ita ſcribit: Scordium ex multiformibus id tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat: nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo, hoc eſt, allio adſimilis ejus eſt acrimonia: unde ſanè, mea ſententia, nomenclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes, urinamq; movet. Præterea convulſa, ruptaq;, & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos, ſanat epotum. Deniq; viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum: hactenus Galenus. Cæterùm herba quædam juxta ſepes, & in agrorum marginibus naſcitur, quæ & odore, & ſapore ita abunde allium refert, ut non temerè vulgò ALLIARIS *ſive Alliaria vocitetur. Hujus folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda ſpectantur violæ ſimilitudine: poſtquàm verò adoleverint, per ambitum in ſerræ modum laciniata viſuntur, ut quadantenus melyſſophylli effigiem repræſentent, leviora tamen ſunt, nec adeò rugoſa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu guſtatuq; allii odorem, & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos & ſemen nigrum minimumq;, irionis modo tenuibus ſiliquis incluſum. Radix, quæ longiuſcula eſt, eundem cum foliis odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria & deſiccatoria, verùm non adeo vehemens eſt, ut in allio: aperit, incidit, digerit, provocat. Attamen hinc certò colligi poteſt, quod ea craſſos humores extenuare, & lentos incidere valeat. Semen emplaſtri modo impoſitum, vulvaq; admotum, mulieres uteri ſtrangulatu oppreſſas liberat, & excitat. Quæ planta σκόρδιον Græcè, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè vocatur: Arabicè, Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè* Waſſerbattenig und Knoblauchskraut: *Hiſpanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz. Alliaria, Italis Alliaria: Germanis,* Knoblochskraut: *Gallis, alliaire.*

Triſſago paluſtris.

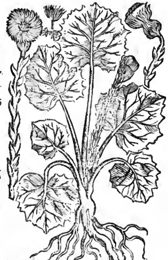
Scordiũ Creticũ optimũ.

Scordii vires ex Gal.

Alliariæ herbæ mentio.

Scordium quòd aliquantum Allium redoleat Dioſcoridi: at Galeno propter acrimoniam Allio adſimilem, nomen habere videtur: quibusdam, Crateva autore *μιθριδάτιον* ab inventore dicitur. Præfert Dioſcorides cum Galeno Creticum, quod ſanè à communi (circa Montembelgardum frequens) variat, non ſolùm magnitudine, ſed maximè lanugine frequenti. I. Scordium Trago. Matth. (cui & Triſſago paluſtris) Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſ. Lac. Lob. Caſt. Lon. Tab. Cæſ. Lugd. Cam. Scordium verum, Geſ. hor. Scordium primum, Anguillaræ. II. Alliaria, dicta quòd folia digitis comminuta Allium, ſeu porrum ſectivum cum naſturtio redoleant: quod quibusdam Thlaſpidium ſecundum Cratevæ cenſetur: aliis Alectorolophos Plinii libro 25. cap. ;. Alliaria, Trag. (cui & Thlaſpidium cornutum) Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. (cui & pes aſininus) Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſalp. Tab. Thal. Cam. Alliaſtrum vel Alliaris, Geſ. hor. Rima maria, Anguillaræ.

I. TUSSILAGO.

TUSSILAGO. CAP. CIX.

βήχιον.

TUſſilagini folia ſunt majuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè virentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos *a* luteus, vere prodit, quo una cum caule confeſtim exuitur: inde nonnulli his vacare exiſtimarũt. Radix tenuis eſt, † & ſupervacua: *b* naſcitur in amœnis, & riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnib. inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant qui *c* ſicca tuſſi, atq; orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eundem effectũ præbet ſuffita radix: decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus ejicit.

a Meum ὠχρὸν i. pallidus. *b* Meum, & Cataczz. φύεται περὶ ῥυάκας καὶ δίυγρους τόπους. i. naſcitur circa rivos, & aquoſos locos. *c* Meum ὑπόξηρος. i. ſubſicca tuſſi.

Tuſſilaginis cõſideratio.

Plinius Tuſſil. ſine flore ſcribit.

T*Ria Bechii numerantur genera, quamvis Dioſcoridi unum tantùm ſit genus. Tuſſilago Hetruſcis vulgè dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortaſſe deducto: hanc enim ab iis Farfariam vocatam fuiſſe teſtantur nomina Dioſcoridi falsò adſcripta. Officina hos vel illos ſecuta eã Farfaram appellant, nec non etiam Ungulam caballinam. Herba eſt vulgaris notitia. Caule, & flore exit adeò fugaciſſimis, ut Plinius, qui eorum tam ſubitam jacturam non animadverterat, deceptus, Tuſſilaginem ſine caule, & ſine flore naſci memoriæ prodiderit: cùm tamen ea vere primo & caulem, & florem proferat, ſed qui enati brevi admodum tempore durent:*

quo

quo non nisi etiam à peritis, vel ab iis, qui tunc sese fortè fortuna tulerint obviam, conspici possint, eoq; magis, quòd iidem caulis, & flos prodeant, priusquam folia emicent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem confestim exuis tum flore, tum caule, atq; inde nonnullos his vacare existimasse. Sed certè vel hæc non legit, vel illa non observavit Plinius, quòd Tussilaginem aperto errore & caule, & flore viduam fecerit. Is Plinii error deprehenditur l.20.c.6.ubi ipse de Tussilagine disserit iis verbis: Tussim sedat Bechion quæ & Tussilago dicitur. Duo ejus genera. Sylvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt & hoc habent signum aquileges. Folia sunt majuscula, quàm hedera, quinq; aut septem, subalbida. à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Hujus arida cum radice fumus per arundinem haustus, aut devoratus, veterem tussim sanare dicitur. sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salvia appellatur, similis verbasco: hæc Plinius.

Plinii Tussilago duplex.

Verùm altera Tussilago, cujus nulla fit mentio à Dioscoride, utpote qui uno tantum ejus genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui herbariorum Centrum galli vocant. Porrò nascitur in Tussilaginis radice quædam subalbida lanugo, quæ à radicum segmentis prius repurgata, & deinde linteolis involuta, & in lixivio parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata, omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum excipiendum. Quippe adeò ignis est rapax, ut statim primo tantùm chalybis concussu accendatur.

Fomes ignis ex tussilag.

Cæterùm ego plantam, quam omnes ferè, qui herbaria scripserunt, perperam Petasitem vocant, MAJOREM esse TUSSILAGINEM non ambigo. Namq; crescit hæc humectis & uliginosis locis, & præsertim propè rivos aquarum, perinde ac altera Tussilago, Caulem edit quoq;, antequam folia emergant, in ipso Veris principio, concavum, dodrantalem, pinguem, purpurascentem, parvis oblongisq; circumdatum foliis: in cujus cacumine flores exeunt spicati, ex purpura albicantes, qui unà cum caule paulò post flaccescentes contabescunt, & in

Tussilaginis majoris hist.

II. TUSSILAGO MAJOR.

*III. PETASITES FLOre candido.

pappos dissiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incava, quæ anteaquàm adolescant, Tussilagini antescriptæ similia spectantur: atqui post hæc in tantam crescunt amplitudinem, ut personata folia amplitudine superent. Horum singula pediculo innituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice provenit. Radicem edit longam brachii quandoq; humani crassitudine, intus candidam, materie fungosa, amara atq; odorata Hanc plantam, qui putant Petasitem esse, proculdubio hallucinantur, quòd Petasites pediculum proferat cubito majorem, crassitudine pollicis, a quo prægrande foliū ceu fungus è suo medio pediculo dependeat. id quod in majori Tussilagine haudquaquam visitur, cùm ejus folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, sed perinde ac Tussilago in foliis latere, quod ad radicem spectat.

Petasites quid.

Ad hæc alia quoq; habetur planta, quæ non ab re inter Tussilagines annumerari potest. Hæc foliis exit nigra populi amplioribus ad tussilaginis figuram inclinantibus, sed non tot prominentib. in circuitu angulis, nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem edit sesquidodrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum figura. Radicem habet albam, & subamaram. Floret vere, Aprilis præsertim mense & Majo quoq;. Nascitur circa rivos aquarum, in convallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Calthram esse contendunt quorum sententiam non probamus.

Tussilago tertia, & ejus histor.

Verùm qui censent hanc Plinii esse chamæleucen, Faranum, FARFUGIUM ve cujus is se meminit l.24.c.15. eos haud quaquam hallucinari putaverim & hujus eundem meminisse quoq; crediderim loco superius citato, ubi de Tussilagine disseruit. Nam cum inquit. postquam de Tussilagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamæleucem putant. ex sanè verbis facilè quispiam conjectari poterit, non defuisse Plinii tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent,

Chamæleuce seu Farfugiū Plinii.

IV. TUSSILAGO SIVE Farfugium.

* V. CALTHA PALUSTRIS flore pleno. *

vent, quòd ambas viribus pares noscerent. Nam Plinio Chamaeleuce, sive Farfugium veterem tussim perbellè curat, si radicis cupressi carbonibus imposita fumus per infundibulum imbibatur. Ubi vulgaris, ac vera Tussilago non fuerit ad manum, Farfugium ejus loco bellè substitui potest: nam iis ferè viribus praestat. Majoris tussilaginis radix excalfacit, & attenuat, **Tussilag. majoris vires.** *incidit, quinetiam abstergit, ut ejus evidens indicat amaritudo. Constat autem multorum quoq; experimentis, praestare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in pulverem contrita radix duarum drachmarum pondere ex vino propinetur, & deinde sudare cogantur agri: quamobrem Germanis pestilentiae radix appellatur. Praestat eadem ad uteri praefocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item veterinariis, & pastoribus, contra quadrupedum vermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis faculta-* **Tussilaginis vires ex Gal.** *tes posteritatis memoriae tradidit Galenus lib. 6. simpl. medic. sic inquiens: Bechium ideo sic nuncupatum est, quòd βῆχας hoc est, tusses, & orthopnoeas juvare creditum sit, si quis videlicet folia arida fumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxave omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes cruda inflammatione obsessas illita extrinsecus adjuvãt, propter aqueae humiditatis admistionem: quae omnia viridia severaq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechii folia acriora sunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conveniant. Quae planta βήχιον Graecis, Tussilago Latinis vocatur: Officinis, Farfa-* **Nomina.** *ra, & Ungula caballina: Italis, Farfara, Farfarella, & Unghia di cavallo: Germanis,* Roßhueb/und Brandtlattich: *Hispanis, Unha de asno, Gallis, Pas de asne, sive Tacconnet. Tussilago major Graecis βήχιον μέγα: Italis, Farfara maggiore. Germanis,* Pestilentzwurtz. *At Tussilago altera, sive Farfugium, aut Farranum, aut Chamaeleuce: Italis, Farfagio.*

† *Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄχρηστον hoc est, inutilem rectè vocaverit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod sciam, animadversum, vidit Manardus, vidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, verbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cujus codice manu scripto illa dictio non legitur.*

Tussilago, quòd tussi medeatur. I. Tussilago vulgaris, C.B. Clus. hist. Pann. Cam. Ungula Caballina (cui & Personatia) Brunf. Trag. Tussilago, Matth. Fuch. Cord. in Diosc. Ges. hort. Lac. Anguill. Lon. Lob. Cast. Lugd. Caesal. (cui & Chamaeleuce Plinii) Thal. Bechion, Dod. gal. & fol. Cord. In hist. Nenufarum terrestre Arabum. Rarius reperias folia cum floribus, communiter enim flores cum caulibus, anteaquam folia prodeant, pereunt. II. Petasites à forma folii, quod πετασῶδες galeri modo amplum, Petasitidem Dioscoridis, & Chamaeleucen Plinii existimamus. Petasites flore punicante, C.B. & Thalyo, Petasites (cui & Costi genus, & Galerita) Trago. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dios. & hist. Ges. hor. Ang. Lon. Lacu. Lob. Clus. hist. Pan. Lugd. Tab. Caes. Cam. Tussilago major, Matth. & Castori: Persolata Plinii, Dalechampio. Distinguuntur floris colore & odore, quae punicante & odorato mas, quae candido & inodorato, foemina creditur: verùm Lugdunensis candidi quoque odorati meminit. III. Petasites flore candido, C.B. & Thalyo, non solùm colore differt à superiore, sed foliis majoribus, Tussilagini aemulis, floribus item minoribus: Petasites; flore albo, Cam. in suo Matth, Petasites foemina flore candido, Eidem

in horto

in horto. IV. Caltha paluſtris ſimplici flore, C.B. Caltha Vergilii, Trag. Caltha paluſtris, Dod. in icon. & fol. Geſ. hor. Lob. Lugd. Tuſſilago altera, ſive farfugium, Matth. Farfugium Caſt. Chamæleuce, Anguill. Chelidonia paluſtris, Cord. in hiſt. Dotterblumen / Dod. gal. Epimedium, Dod. in octavo. Chryſanthemum, Lon. Malacociſſus major dicebatur Fuchſio. Amellus Vergilii ſeu Butomon Conſtantini, Thalyo: Populago, Tab. Flore ſimplici in ſylveſtribus, pleno in hortis Germaniæ habetur: in Anglia verò & plenis & odoratis ſponte provenire volunt. V. Caltha paluſtris flore pleno, C.B. & Cam. Caltha paluſtris floribus denſis, Geſ. hor. Populago multiflora Tabernæmontano.

Ἀρτεμισία. **ARTEMISIA. CAP. CX.**

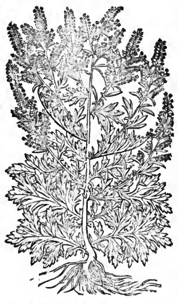
10 ARtemiſia magna ex parte in maritimis naſcitur *a* abſinthii modo fruticoſa, majoribus, & pinguioribus foliis, *b* ramiſque. Hujus quidem genera duo. Unum lætius, habitiuſq; foliis virgiſq; latioribus. Alterum tenuius, flore parvo, tenui, candido, graveolente: æſtate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent *c* tenuem herbulam, ſimplici caule, & *d* minuto, floribus ſcatente tenuibus, flavo colore: hæc jucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Utraque excalfacit, extenuat: fervefactæ convenienter in muliebres deſeſſus adjiciuntur, ad detrahendos menſes, partus ſecundaſq;: item ad præcluſiones vulvæ & ejuſdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient: menſes pellunt pubi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ inſeſſio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Me. ... *i.* herba fruticoſa, adſimilis abſinthio. *b* Deeſt in meo exempl. *c* Me. ... *i.* tenui ſemine. *d* Meum ... *i.* valde parvum. ... Artemiſiæ conſid...

20 Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. **ARTEMISIA TENUIFOLIA. CAP. CXI.**

ARtemiſia tenuifolia in ſepibus, & cultis juxta aquarum ductus naſcitur. Ejus flores, & folia contrita ſampſuchi odorem reddunt. Si quis ſtomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & ſtomacho imponat, ſanitati reſtituetur. Qui nervorum quoque dolore cruciatur, ſi ſuccum ejus cum oleo roſaceo miſcens illinat, ſanatur.

ARTEMISIA.

TRia à Dioſcoride recenſentur Artemiſiæ genera. Verùm priora nullis inter ſe notis certant, niſi quòd in univerſum altera major eſt: altera verò minor, quæ privatim florem gerit candidum, parvum, tenuem, ac graviter olentem. Quæ autem tertio generi aſcribitur, herbula eſt ſimplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flavo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. 25. cap. 7. ſic inquiens: Artemiſia abſinthii modo fruticoſa eſt majoribus foliis pinguibuſq;. Ipſius duo genera: altera latioribus foliis: altera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam ſimplici caule, minimis foliis: flores copioſi erumpentes, cùm uva matureſcit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambroſiam vocant. Talis in Cappadocia naſcitur: hæc Plinius. Qui tametſi in prioribus Artemiſiæ generibus, nihil à Dioſcoride diſſentiat, diſſidet tamen, & errat in tertio, quòd in ejus locum ambroſiam ſequenti capite ab ipſo Dioſcoride deſcriptam ſubjecerit, crediderítq; deceptus hic ambroſiam, & tertium Artemiſiæ genus, unam & eandem eſſe plantam. Cæterùm prima duo Artemiſiæ genera Hetruſcis frequentiſſima ſunt, neq; in alio inter ſe diſtant, quàm quòd in majori omnes partes majores ſpectentur, in minori verò minores: aliàs facie, & forma ſimilia conſtant, quinetiam idem ſapor, & odor, eademq; facultas utriq; ineſt. Quare equidem neſcio, qua ratione ductus Braſavolus Ferrarienſis in ſimplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem eſſe Artemiſiam, quæ in Hetruriæ officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarella vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari ſubit, quòd ſcriptis tradiderit duas alias eſſe Ferrariæ Artemiſiæ ſpecies, nullis prorſus notis diſtinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm ſit ramus, alteri verò plures. Ejus verba ſubjicere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto vocabulo Arcemiſe dicitur, ac ſi Artemiſia dictum ſit, veram Artemiſiam eſſe, quæ folia abſinthio

60 *ſimilia habet, ut Dioſcorides inquit, & ejus duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonon, id eſt unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrarienſe vulgus novit, ſi aptè diſtinguere ſcires, quoniam & ipſis indiſcriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam vocamus, Artemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet, quæ malè olet. Nec obſtat, quòd Ferrariæ duæ ſpecies Artemiſiæ ſint per unum, & plures ramos diſtinctæ, quoniam & hæc in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos: hæc Braſavolus. In quibus ſanè verbis ejus plura, meo judicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud eſt, quòd non ſcripſerit Dioſcorides alteram primi generis Artemiſiam multiplici conſtare caule: alteram verò ſimplici tantùm conſurgere, ut Braſavolus ſuo modo interpretari videtur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto, floribus ſcatente tenuibus, flavo colore. Verùm hæc tertio Artemiſiæ generi aſſignantur, non autem ſecundo, vel primo, ut Braſavolus exiſtimat. Altero deinde errore notatur, quòd aſſerat Matricariam, ſive Marellam, quam legitimum Dioſcoridis*

Artemiſ. duo genera Plin.

Plinii lapſus.

Braſavolus arguitur.

Plura Braſavoli errata.

parthenium censemus, esse graveolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, graviter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum, Matricariæ vel Amarellæ modo: sed candidum, parvum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non assentire videatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimilia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco repræsentata sunt, magnitudine tantùm, ac parvitate differentia. Sed cùm porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasavolus (ut legitur in suo ultimo volumine Venetiis impresso) dum longa oratione contendit, Amarellam seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam verò fœtidam Ferrariensibus Brusciaculo vulgò vocatam, esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pace ejus dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod sentio, aliis tamen judicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cùm asserit Amarellæ, sive Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum, utramq; bilem, ac pituitam dejicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui privatim ea vis inest. Attamen paulò post eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, levibus, contrà asseverat, nil aliud esse Parthenium, quàm suum Brusaculum. Ruellius præterea quamvis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridi subscribat, in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertii generis Artemisiam eam esse putet, quam alii Athanasiam, alii Tanacetum appellant.

Ruellii hallucinatio Tanacetum Artemisiam statuentis.

Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantùm radice prosilit, crassis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris divisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inveni, neq; ab aliquo inventam vidi. Quin potius eam inventu difficillimam duxerim: quippe cùm tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscurè, perplexèq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio involverint, non modò difficillimum videtur, sed vix etiam fieri posse putaverim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitimè demonstret. Neq; tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut suprà diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & ejusdem plantæ historiam tractaverit, evidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam, hujus tertiæ Artemisiæ descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasavolus, & Ruellius, versantur errore Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, quippe qui & hunc & illum secuti, duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam vulgò vocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum verò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum deniq; opinionibus, vel potius erroribus, ipse quoque Fuchsius implicatur, vir alioqui ingenio, & eruditione præclarus. adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentariis, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus, Tanacetum verò tertium: qua in re is fortasse fuit, qui maluerit cum aliis errare, quàm solus rectè sentire.

Monachorum & Fuchsii error Matricariam Artemisiam statuentium.

Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram, nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse, quòd sit hujus capitis initio non tria, sed duo tantùm esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur hujus auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non leguntur: quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex vetustorum exemplarium manuscriptorum Dioscoridis, & Oribasii collatione excerptas collegimus: quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi, medico clarissimo, nunc Patavii summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob ejus singularem in me amorem ac liberalitatem, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut verbis respondere possim. Cùm itaque (ut eò redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum videri debet, si in ejus historia cæcutivit Plinius. Neq; item mirandum est, si ejus non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi viri, & in plantarum historia diutius versati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accrevisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quòd cùm superiore capite de omni Artemisiæ genere disseruisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisiæ genus aliud subjungeret. Addunt etiam, quòd hujus Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem, cùm tamen vulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur, nobis quoq; adjiciendum, ejusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quòd non desint, qui id Artemisiæ genus invenire tradant.

Artemisia tenuifolia Dioscoridi adulterina.

Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa rivulos, aggeresq;, item in frumentaceis agris, atq; inibi vulgò divi Joannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitimè demonstretur, quòd nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio viro alioqui fide digno, in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut meritò possit.

S. Johannis herba.

Artemisiæ historia.

Cæterùm vulgaris Artemisia passim ubiq; provenit, caulibus pluribus, rectis, sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia, sed quæ in caule sunt longè minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parvi, pilosi, odorati, albicantesq;, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamq;, minimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Ideo q; non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantùm caule constans, alteri per omnia similis, præterquam quòd omnibus suis partibus priori humilior tenuiorq; spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus.

Artemisiæ altera.

Artemisiæ vires.

Utriusq; recentia folia cum oleo irino, myrrha, & ficubus trita, utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses & secundas evocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoq; partus extrahat. Illinitur cum axungia strumis, quæ circa cervicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cervicis dolores efficax est: atqui valentius id præstat, si cum bellis herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, ut ipsa herba recens adversus epotum opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex vino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam (ut quidam putant) qui defert viator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus veneficas prohibere incantationes.

Artemisiæ vires ex Gal.

Duûm tantùm generum Artemisiam fecit, eorumq; vires reddidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, his verbis: Duplex quidem est herba Artemisia. Utraq; excalfacit, & modicè desiccat: & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secundi: quod verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commoda sunt, & ad fomentationes uteri.

Nomina.

Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis Beyfueß / & Sant Johans Gurtel: *Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.*

Artemisia

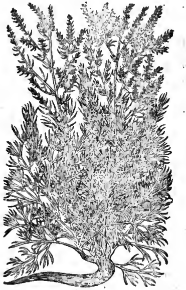
Artemisia, ab Artemisia Mausoli Cariæ Regis uxore dicta, cùm antea *παρθένις*, id est, virginalis diceretur, quare Apuleio etiam *παρθένιον*, quæ colore caulis & floris variat: in altera enim caulis cum flore rubet, quæ etiam præfertur: in altera, caulis viridis, aut subpallens, flore flavo, cujus nomine aliqui inutiliter duas figuras proponunt. Dicitur Artemisia vulgaris major, C. B. Artemisia & Parthenii octava species, Brunf. Artemisia, Trag. (alia purpureo, alia viridi caule) Matth. Lac. Lob. (cui & Mater herbarum) Cast, (qui secutus Matthiolum majorem facit & minorem, quæ unum caulem proferat, in reliquis cum majore, nisi quod omnia sint minora, conveniat) Cam. Artemisia latifolia, Fuch. & Lon. qui eam quæ caule est albo, tenuifoliam nominat: Artemisia latioris folii, Dod. fol. Artemisia communis rubra & alba, Dod. gal. Artemisia rubente & candicante caule, Cor. in Diosc. Artemisia major caulibus purpureis & spadiceis, 10 Cor. in hist. Artemisia frutice candido, alia rubicundo, Gef. hor. Artemisia prima vulgaris, Lugd. Artemisia rubra & alba, Tab. Artemisia vulgaris candida & rubra, Thalyo. Sub Artemisiæ radice pridie festi S. Johannis in ipsa meridie, sunt qui carbones colligant (quos vidimus) verùm prius & postetius multos aut minutissimos reperiri ajunt, quos Epilepsiæ amuletum faciunt.

Α᾿μβροσία. AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbrosia pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: foliis rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi seminibus, perinde quasi racemulis gravidi, qui nunquam florem pariunt, odore vinoso, suavi: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis ejus reprimere, ac repellere, & 20 illitæ adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

I. AMBROSIA. II. AMBROSIA ALTERA.

30 40 50

Etsi planta, quam hic primo statim loco appinximus genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea desiderari possit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambrosia ostendimus, Ambrosiam, aut plantam illi congenerem non esse, cùm & ipsa notis ferè omnibus Ambrosiam referat. Quamobrem, haud fort asse aberraret, qui dixerit, alteram marem esse, alteram fœminam: aut omnino congeneres esse plantas. Illam misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus rei plantaria acerrimus indagator. Provenit in montibus & collibus, amœnis locis. Hanc ego mihi comparavi. Etsi in nostris illis commentariis, quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram, ingenuè confessus essem, me nunquam vidisse Ambrosiam in Italia, postea tamen ea variis in locis se mihi obtulit inspiciendam, præsertimq; secus mœnia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter viginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cùm ibi extempore obviam factus essem, eamque conspexissem, botryos modo, racemoso semine refertam, statim inclinavit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiam. Ea quamvis à Dioscoride, & Galeno non aliis repræsentetur viribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adstringere valeat humores, qui in aliquam partem decumbunt, dixere tamen non poeta solùm, sed plantarum quoque scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à veteribus Ambrosiam fuisse vocatam, quàm quòd suo in cibis usu longævos faciat homines, quemadmodum ambrosiam illam, qua Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosque conservare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro 27. capit. 4. ubi eam his verbis depinxit: Ambrosia vagi-

Ambrosiæ consideratio.

Ambrosia altera.

60

Ex Plinio

gi nominis est. & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso, qua de causa botrys à quibusdam vocatur, ab aliis artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Usus ejus ad ea, quæ discuti opus sit: hæc Plinius. Ambrosiæ quoq; facultates, sed quàm brevissimè, tradidit Galenus lib. 6 simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ambrosia cataplasmate imposita vim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latinè, & Italicè, Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ vires ex Gal.

Nomina.

Ambrosia veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα, id est Deorum cibus, dicitur. I. Ambrosia sylvestris, C. B. Ambrosia, Matth. Ambrosia spontanea strigosior, Lob. Ambrosia prima, Lug. Pseudoambrosia Cam. ad Matth. cui & Nasturtium verrucarium: Coronopus Ruellii. Dod. gal. Ges. hor. Lugd. Coronopus repens Ruellii, Lob, Lac. Coronopus repens. Lugd. Tab. Cornu cervi alterum repens, Dod. fol. Caraca Cæsalpino. II. Quæ pro Ambrosia altera hoc loci ponitur, in secunda editione Matthioli pro Ambrosia ponitur: vocamus Abrotanum campestre tenuifolium. Ambrosia altera, Matth. Lugd. Cam. Ambrosia, Lac. Lon. Cast. Ambrosia tenuifolia, Lob. Abrotanum campestre, Trag. (cui & sylvestre) Tab. Artemisia leptophyllos Gesn. hor. Artemisia tenuifolia, Dod. fol. Thal. Artemisia tenuifolia 2. Clus. hist. Hisp. Artemisia tertia Dioscoridis leptophyllos, Advers. Lob. Artemisia tertia leptophyllos. Lugd. Hæc cauliculis albicantibus & rubentibus.

BOTRYS. CAP. CXIII.

Βότρυς.

a Meum. [illegible] 1. diffusa, multas habens alas.

b φύεται [illegible] i. Nascitur ut plurimum circa fossas, & torrentes.

c Meum add. [illegible] i. cū vino.

Botryos consid.

Botrys fruticosa herba est, lutea tota, & *a* in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos provenit: folia cichorio similia: tota suavem odorem spirat, quare vestimentis interponitur. *b* Invenitur in torrentium ripis, & convallibus. Pota *c* orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces Ambrosiam vocant, alii Artemisiam.

Legitima, & vera Botrys sabulosis & aridis gaudet, quin & glareosis fluviorum alveis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lausium rapidissimos torrentes, & in aliis quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc foliis cichorii, laciniatis sinuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota rufescit & succo quodam resinoso madet, adeò ut comprehensa resinæ modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares graveolentia quodammodo feriat, sed tamen & suavitatem retinet. Plinius videtur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. 27. c. 8. ubi eam in hunc modum describit: Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen circa totam nascitur, folia cichorio similia. Invenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hactenus Plinius. Botrys itaq; excalfacit, & siccat, attenuat, incidit, abstergit, expurgat, & aperit, & crassa excrementa expectorat. Præstat eadem ad omnes pectoris & thoracis affectus pituitosos, quinimmo & suppuratos adjuvat, quinetiam asthmaticos, & suspiriosos, tum herba ipsa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipsius herbæ tantum decoctum pluribus diebus haustum, addito violaceo melle, aut saccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur: id quod ego attestari possum. Herba ipsa recens facit quoq; ad uteri dolores, si in calenti tegula Cretico vino irrorata calefiat, & ventri imponatur. Ideoq; eadem unà cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarū à partu cruciatibus auxiliatur, ubi simul omnia concisa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ovis gallinaceis excipiantur, & simul misceantur, coquanturq; quousq; placentæ formam referant, & calida ventri superponantur. Est enim hoc præsentaneum auxilium. Suffiuntur ejusdem herbæ vapore utiliter fœminæ ad menses ciendos, & emortuos fœtus ejiciendos. Herba ipsa arida vestibus interposita non solùm eas à tineis & blattis tuetur, sed odoratas quoq; reddit. Cæterùm hujus herbæ, quod equidem legerim, non memini Galenum in simplicium medicamentorum censu. Ejus tamen facultates ex Dioscoride retulit Plinius lib. 7. ubi sic inquit: Botrys, quam aliqui Ambrosiam, alii Artemisiam vocant planta est admodum odorata. Hæc cum vino pota non nisi recta cervice spirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Græcis Βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Trauben kraut/ & Krotten kraut; *Gallis, Pyment, Migraine, Millegraine, seu Pacience.*

Botryos vires Matth.

Botryos vires ex Paulo.

Nomina.

Botrys, quod racematim semen ramulis adnascatur: quam cum Artemisia lib. 25. cap. 7. Plinius confundit. Botrys ambrosioides, C.B. Botrys, Trago, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cord. hist. Ges. hor. Lon. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Tab. Cam. Botrys altera Ambrosiæ species, cujus semen Amomum Officinarum quibusdam, Cordo in Dioscoridem.

Τηλέφιον

γεράνιον. **GERANIUM.** CAP. CXIV.

GEranium foliis anemones, divisuris longioribus: radice *a* subrotunda, cùm estur dulci. Quæ drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes discutit. *b* Geranium alterum caulibus *c* minutis, & pilosis, sesquipedalibus: foliis maluæ, in sumis alis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

a Ma. & Ox. στρογγύλη, ro-tunda.
b Mendò γεράνιον ... appellatur & alterum Geranium.
c Mendò ... Geranii considerato ex Plinio.

I. GERANIUM PRIMUM.

SEx Gerani genera nobis reperta sunt, ut inferius patebit. Duo tantùm genera a Dioscoride traduntur. Verùm Latini, Plinio authore tertium genus addere videntur, quòd alterum quidem eorum a Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius apertè testatur lib. 26. cap. 11. ubi de Geranii differit his verbis: Geranion aliqui myrrhim, alii myrrhida appellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule breviori, rotundo, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quam maluæ, minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum, & in iis foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci: hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi potest, tria esse Geranii genera, Romanis unum, Græcis verò duo: quæ omnia passim ferè visuntur in campestribus, secus vias, & juxta sepes. Porrò non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis vocari, à Dioscoridis myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam verò Acum muscatam, eo quod (ut Plinius inquit) odorem jucundum spiret. Namq; assurgit hæc foliis cicutæ, minoribus tamen divisuris: caule brevi, ac rotundo, semine gruum capitulis contento, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Cæterum Geranium, quod Dioscorides secundo loco prodit, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, foliis maluæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam du-

Geranium Plinii seu Acus muscata.

II. GERANIUM TUBEROSUM majus. *

III. GERANIUM II.

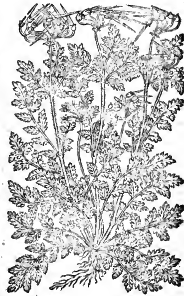

bitaverim

IV. GERANIUM III.

V. GERANIUM CICUTÆ folio.

VI. GERANIUM CICUTÆ folio supinum.

Geranii alterum. *Ruellii erratum.* *Ruberta.*

bitaverim eam esse herbam, quæ Pes columbinus vulgò nominatur, quòd nulla prorsus reclamantium nota hæc illi respondeat. Alterum verò, primo scilicet loco descriptum, & in Anauniæ vallis agro, & ubiq; ferè locorum passim proveniens, foliis anemones modo laciniatis, floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt, radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam, quam ipse herbariis etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridis esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec foliis visitur Anemones æmulis: sed eam planè repræsentat, quam Plinius testimonio, Latini Geranium vocant. Præterea adversus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus videtur, quòd crediderit Rubertam esse legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cùm ipsa tota illi sit similis, odorem jucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita Myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhis foliis admodum rubentibus, & gruino capite nascitur, nec Dioscorides, nec alii quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda, molli, cibis non insuavi: at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, vindicari non potest, quòd scripserit Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi Myrrhis. Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis vocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimam Myrrhidis historiam tradidit lib. 24. cap. 16. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus vocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellaverint, ut videre est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cujusq; capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasavolus asserens nullo modo iis esse adstipulandum, qui Pedem columbinum vocatum Geranium esse contendunt, quòd Geranium foliis exeat majoribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem judicio, ignorasse videtur, quòd secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animadvertit in Dioscoride,

Hermolai lapsus. *Geranii Myrrhim consensus.* *Brasavoli error negantis Pedem Columbinum esse Geranium.*

quod

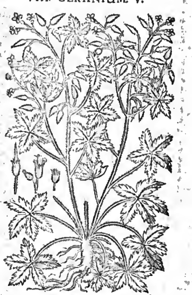
quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam vidimus in pluribus hortis, ac viridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranii modo per ambitum laciniatis, malvam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam, alii eodem nomine vocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc, mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ foliis ad malvam propius accedat. quare & hanc magis eandem esse cum illo putaverim. Veruntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaq; Geranium Dioscoridi descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen divisuris, in unoquoq; folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum foliis, rosarum sylvestrium ferè figura, sed longè minores, & quinq; tantum foliis referti: è quibus rostell. oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda, nuce pontica majore, subnigricante, & dulci sapore prædita. Nascitur in incultis locis: copiosum in Dalmatia provenit, nam inde allatam plantam ad me misit Ulyxes Aldrovandus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non postremus. Secundum foliis malvæ minoribus: pediculis tenuibus, longis, & subrubentibus appensis: caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur, gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cujus meminit Plinius, foliis viret Cicutæ minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ senescentia rubescunt. Caules habet breves, rotundos, pilosos rubentesq;: in quorum summitatibus flores spectantur purpurei, punicei, parvi stellæ figura, è quibus acuti oriuntur apices gruinis rostris similes sursum spectantibus capitulis balaustii effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, vegetiori quàm altera. Nascitur in ruderibus, circa sepes, secus itinera, & saxoso & extenuato solo. Cæterùm præter hæc alia tria sunt quoq; Geranii genera, quorum primum quod copiosum in pratis in Germania & Bohemia provenit, foliis habetur cæteris grandioribus, ranunculi amulis, octonis circumquaq; divisuris, numerosis, humi accubantibus, prælongis ac firmiorib. pediculis nitentibus: caules edit pinguiusculos, & articulatos ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum majores, in gyrum sese pandentes rosarum modo, colore cæruleo ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæteris prodeunt capita, majora quàm in cæteris generibus, prone in summitate rostro, simplici apice, in coronæ modum resciso. Radicem quoq; cæteris longiorem habet, crassiorem, robustioremq;, multifidam, colore rufescente, & lignosa intus matrice. Vulneraria est herba, & præsertim radix tam in potionibus addita, quàm exterius admota. Secundum folia gerit pentaphylli modo divisa magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta, & prælongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Caules habet palmares, tenues, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes, è quibus parva acutaq; oriuntur siliquulæ, hirsutæ ac subaspera, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Germanorum medici hanc tritam recentemq;, peculiariter commendant ad Erysipelas, ad inflammationes maxillarum, & oris, & pudendorum ulcera. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius, folia profert Althææ proxima: caules plures lentos, geniculatos, hirsutos: flores parvos rubentes, balaustii sive Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita, rostrata ut in cæ-

Momordica. Geranii primi Diosc. hist. Geranii secundi histor. Geranii tertium. Geranii quartum. Geranii quintum. Geranii sextum.

VII. GERANIUM IV.

VIII. GERANIUM V.

teris acuminato. Radix illi est sesquidodrantalis, digiti crassitudine, quæ humotenus rubescit. Nascitur in montibus, & præsertim in Baldo monte in agro Veronensi. Viribus præstat vulnerariis, & in omnibus, quibus & cætera genera. Primi Geranii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Radix drachmæ pondere in vino pota, vulvæ inflationes discutit. Bibitur contra phthisim drachma in vini cyathis tribus, bis die: item contra inflationes: quin & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum auxiliatur.

Geranii vires ex Plin.

IX. GERANIUM VI.

liatur. Secundum verò Geranium etsi nullius esse in medicina usus scriptis tradiderit Diosc. non desunt tamen hodie herbariis, [chirurgi] qui in internis vulneribus glutinandis, & fistulis sanandis ipsum in potionibus sumptum mirificè commendent: quinetiam radicibus & foliis ad recentia vulnera & ulcera sananda utantur. Fotu quoq; usurpantur ad articulorum dolores. Sed equidem vereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem secuti, qui Amomum Pedem columbinum appellavit: quippe quoniam propria sit Amomi facultas internis corporum vulneribus mederi. Tertium iisdem cum secundo genere viribus pollet. Geranii non reperio meminisse Galenum in simpl. med. libris. Ejus quidem meminit Paulus, sed ea tantum de Geraniis posteritatis memoriæ mandavit, quæ ex ipso Dioscoride sumpsit.

Nomina. *Quod Græci γεράνιον, Latini similiter Geranium vocant: Itali, Geranio: Germani.* Storcken schnabel: *Hispani, Pico de cigueña: Galli, Bec de cigoigne, Bec de Grue, aut Herbe Robert.*

Geranium à gruini capitis imagine in summo ejus cacumine visenda, nomen habet: recentioribus à Ciconiæ rostri effigie, Rostrum Ciconiæ, dicitur. Prima & secunda figura est Geranii bulbosi, sed primam id proponit, ut Matthiolus, Castor, Lug. Geranii primi & Tab. Geranii bulbosi nomine expressere: altera verior est. II. Geranium tuberosum majus, C.B. & Cam. Geranium subrotunda radice Diosc. Ges. hor. Geranium bulbosum, Lob. Geranium tuberosum, Dod. fol. Lug. Tab. III. Geranium folio malvæ seu alterum Dioscor. C.B. Geranium secundum, Brunf. Matt. in posterioribus edit. in prioribus tertium est, Lon. Cast. Thal. Geraniũ alterum, Trag. Fuch. Dod. gal. Lac. Lug. Geranii species vulgaris, Ges. hor. Pes columbinus, Lob. Cæs. Geranium columbinum, Tab. Geranium malvaceum sive Balsaminum, Cam. Hoc majus est, foliis mollioribus: est minus, foliis asperioribus fissuris modò profundioribus modò brevioribus. IV. Geranium Robertianum primum, C.B. Geranium tertium, Brunf. Matt. Fuch. Lac. Lon. Geranium Robertianum, Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Geranium secundum Dioscoridis, Lugd. Herba Roberti, eidem. Rubertiana vulgo, Cæs. Sideritis tertia, Dod. gal. Ges. hor. cui & Gratia Dei. V. Geranium Cicutæ folio, C.B. Geranium tertium, Matt. in majoribus figuris, at in prima secundaq; editione, pro primo ponitur. Geranium primum & majus, Lac. Geranium supinum majus: Cord. hist. Geranium primum, Fuch. & Dod. gal. Geranium supinum, Dod. fol. Geranium myrrhinum, Tab. Geranium tertium Plinii, Lugd. Geranium ἀνθυλλιόφυλλον Thal. Myrrhida Plinii, rostrum Ciconiæ, Lob. Acus muscata vulgò, Cæs. Hoc enim habetur inodorum & odorum. VI. Geranium Cicutæ folio supinum, C.B. Hujus iconem adposuimus, quia pro Geranio tertio Cam. in suo Matthiolo posuit: Geranium 4. Brunf. Geranium minus, Trag. Tab. cui & arvense. Geranium septimum sive gruinũ, Dod. fol. Geranium supinum parvum, Cam. Myrrhida Plinii & Rostrum Ciconiæ inodorum, vulgatum, Lob. icon. Matthiolus in magnis figuris videtur proposuisse. VII. Geranium Batrachiodes, C.B. Geranium quartum, Matth. Trag. Cast. Lugd. Geranium quintum, Fuch. Lac. Lon. Geranium batrachioides, Dod. gal. & fol. Lob. Lug. Thal. Cam. Geranium sanguinarium, Tab. Balsamina vulgo, Geranium Balsaminum Cæsalpino. VIII. Geranium Robertianum secundum, C.B. Geranium quintum Matth. Geranium quartum Fuchs. Lacun. Geranium gruinale, Dod. gal. Geranii Robertiani alia species, Advers. Gruinalis, Lug. Geranium Violaceum, Tabernæmontano. IX. Geranium folio altheæ, C.B. Geranium sextum Matth. Cast. Lugd. Geranium malacoides, Lob. Geranium althæodes, Cam. Geranium Monspelianum, Tab. Geranium à Calceolario Matthiolo missum, Dod. fol. Pes columbinus tertius, Cæsalpin. Hoc ad secundum Dioscoridis referendum, de quo Plinius sub Geranio foliis candidioribus malvæ.

GNAPHALIUM. CAP. CXV.

Γναφάλιον.

GNaphalii foliis albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in vino austero ad dysenteriam.

Gnaphalii confid. Ex Plinio

GNaphalii historiam adeò paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modò difficile, sed etiam impossibile videatur, ut quisquam conjicere, ac decernere possit, quænam planta sit, quæ verum Gnaphalium repræsentet: præsertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalii faciem longiori historia expresserit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioscorides, brevitate usus, Gnaphalii notas reddidit libro 27. capit. 10. Gnaphalium planta est incana tota, tomentosaq; caulibus compluribus fruticans, circa quos totos folia insunt crassiuscula, oblonga, lanuginosa, ac mollia: quæ verò in caulium summitate spectantur, in rosæ modum orbiculata sunt. Radicem habet multifidam ac lignosam. Provenit raris in locis in Italia, & gaudet apricis & siticulosis. Ad diarrhœam & cœliacas passiones folia bibuntur. Prosunt quoque enterocelis in pulverem hausta. Fuchsius tamen in suis de stirpium historia commentariis herbam quandam

bam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimavit, quòd incana, tomentosaq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse videtur, quam Plinius lib. 24 cap. 19. Herbam impiam vocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinii dici posset, quòd ejus è veteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is disserens loco modò citato, eam iis notis, & viribus descripsit. Herba impia vocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo vestita, atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuè adversus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab ea morbo tentari, qui gustaverint. Itaq; & suibus dari, quiq; id medicamentum noluerint hauríre, eo morbo interire. Sunt qui & in avium nidis inferi aliquid ex ea putent, atq; ita non strangulari pullos avidius devorantes: hactenus de Impia Plinii. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob ejus tomentum, illud candidissimum vellus, quod vulgo nos appellamus Bambagia, & alii Cotone, Latini verò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem reduxit, a veteribus Græcis nusquam

[Impia herba Plinii.] *[Xyli historia & vires.]*

I. GNAPHALIUM.

* II. GNAPHALIUM VULGARE. *

quod sciam, descriptum: nisi asserere velimus ἐριοφόρον de qua Theophrastus egit libro 4. cap. 9 esse Xylon: ideo hic de ejus historia, ac viribus latius disserendum duxi, quàm fecerim in lini mentione, ubi ejus quoq; memini. De hoc itaq; Plinius li. 19. c. 1. sic loquitur, Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvulus est, similemq; barbatæ nuci defert fructum: cujus ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, mollitiáve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hac Plinius. Hac ætate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum provenit; quin & in Apulia, aliisq; regionibus calidioribus nascitur. Hujus lanugo manifeste excalfacit, ac siccat: quasi comburatur, mirum in modum manantem è vulneribus sanguinem sistit: eadem accensa, & naribus suffita, uteri strangulatum avertit. Seminis medulla quæ excalfacit & humectat, tussi & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde venerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, alphi tum etiam cæteræ cum macula in facie optimè delentur, & palpebrarum asperitates leniuntur. Sed ut jam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus vires, eas ipse lib. 6. simpl. med. his verbis repulit: Gnaphalium ideò sic nominatum est, quòd foliis ejus mollibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum vinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur: Italis, Gnafalio.

[Ex Plinio.] *[Xyli vires Matth.]* *[Gnaphalii vires ex Gal.]* *[Nomina.]*

Gnaphalium dictum, quòd foliis *ἀντὶ γναφάλων* pro tomento, utantur. I. Gnaphalium maritimum, C.B. Gnaphalium, Matt. Lug. Gnaphalium marinum, Gef. hor. Adver. (cui & Coronaria vulgi, sive Bombax humilis) Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Gnaphalium marinum tomentosum, Lugd. Meminit Matt. Gnaphalii Fuchsii, quare & figuram ejus adjecimus. Nec hoc, nec subsequens Matt. in prima secundaq; edit. habet: at in majoribus figuris utramq; expressit, in postrema ab ipso data edit. & in suo compendio: vulgaris figuram non habet. II. Gnaphalium vulgare, C.B. Matth. in majoribus figuris, Lob. Lugd. Tab. Thal. Impia herba Plinii, Matth. in Commentariis, Gef. hor. Gnaphalium Fuch. Gef. hor. Lac. Cast. Heliochrysos sylv. Trag. Filago, Dod. gal. & fol. Tomentum, Cor. in hist. (cui & Centunculus) Lon. herba impia vocatur Incana, Cæf. III. Gnaphal. latifolium peregrinum, C. B. Ex radice prodeunt caules plures, versus terram primù reflexi, cubitales, etiã breviores, striati, lanugine obducti (quod sculptor & in caule & foliis omisit) circa quos folia oblonga angusta salicis forma, supernè ex viridi nigricantia, prona parte incana

* III. GNAPHALIUM LATIfolium peregrinum. *

in circumferentia lanuginosa: ramuli singuli in summo brachiantur, & veluti comam florum gestant: flores globosi, ex singulis pediculis dependent, qui ex pluribus foliolis argenteis sibi invicem incumbentibus constant, quæ communiter ita reflectuntur, ut in medio staminula plura subflavescentia, lanugine intermixta instar pappi contenta, quæ facilè in auras avolant, conspiciantur, ut figura exprimitur, in qua tamen staminula sculptor non expressit. Ex novo orbe delatum scribit Clusius, cui Gnaphalium Americanum & Ἀργυρωνίου dicitur: quod in horto Illustrissimi Ducis Wirtenbergici, quem ipsius Archiater Joh. Bauhinus frater meus, Montembelgardi colit, legimus. Xyli figura in editionibus plerisq; & libro 2. ca. de Lino & hoc loco habetur: verùm sufficiat semel posuisse, supra capite de Lino. 10

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

Typha folium edit cyperidi simile: caulem album, lævem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos solvitur, quod paniculam aliqui nominant. Hujus herbæ flos suillo adipe eloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus. 20

Typha planta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus quàm ut ejus effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima prevenit, ita ut rara admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Clava, quam in lævissimo caule gerit, a nostris Hetruscis Mazza sorda vulgò dicitur, quòd ejus lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clavarum pappi infimæ gentis hominibus palmarum vice ad grabatos farciendos. Foliorum verò usus ad confestienda vitrea vasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Thypha pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in pulverem tenuissimum redactis, & assatis ovorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie jejunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam juvenes jam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simpl. medic. censu, non invenio. Ejus tamen meminit Theoph. libro 1. cap. 13 de plant hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum Mosßkolben / & Narrenkolben: Hispanicum, Eohordo, & Junco amacorocado: Gallicum, Mache, & Masse de jonc. 30 40 50

Typhæ sound.

Typhæ uius.

TYPHA.

Typhæ Theoph

Nomina.

Typha duplex, aquatica & cerealis: aquatica, major, media, & minor. Typha palustris major, C.B. Typha, Matth. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Typha aquatica, Trag. Lug. Typha palustris, Dod. gal. & fol. Cor. in Diosc. Cæs. Tabernæmoutano.

Κιρκαία. CIRCÆA. CAP. CXVII.

Circæa, quam & Dircæam aliqui vocant, foliis est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milii, nascente in quibusdam veluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, *b* odorata excalfaciente. Nascitur in apricis, *c* saxis, & vento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextariis tribus vini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo vulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet. 60

a Meum. βίζας ... dices palmi longitudine tres aut quatuor. *b* Deest in meo exempl. *c* ... maxime in petrosis. Circææ consid.

Haud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inveniri possit in Italia: quamvis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; alia, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Cæterum credi-

dedere

didere nonnulli hanc sibi Circaea nomen comparasse, quòd Circe venefica in suis ea uteretur veneficiis, vel quòd fortassis ejus fuerit inventrix, a Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis verisimile putetur: cùm tamen a nemine Circaeam his pollere viribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi vendicasse existimandum. Meminit Circaea Plinius lib. 27. cap. 8. ubi eam his notis, ac viribus depinxit. Circaea strichno (hoc est solano) sativo similis est: flore nigro, pusillo: parvo semine ut milii, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici fermè, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vulvae & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusae per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in vino, aut mulsa aqua pota. Haec Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno ut puto, errore dissentiat, quod Circaeae semen in vino, aut mulsa aqua potum, lac minuere tradat, cùm potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Quare Plinius non modo Dioscoridi refragatur sed ipsi quoque Galeno: qui de Circaea viribus differens libro 7. simplicium medicamentorum sic inquit: Circaea herba radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potam secundas expurgare. Est enim bene odoris, & excalfactoria Semen autem ejus in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quae Graecè κιρκαία, Latinè similiter Circaea, & Italicè, Circea vocatur.

Plinii Circaea.

Plinii lapsus.

Circaeae vires ex Galeno.

Nomina.

I. FILIPENDULA.

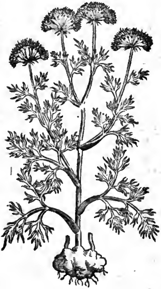
Οἰνάνθη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet pastinacae: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem: nascitur in petris. Hujus semen, caulis, & folia cum mulso vino pota, secundas ejiciunt. Radix è vino urinae stillicidio convenit.

OEnanthem, cujus hic Dioscorides meminit, Theophr. l. 6. c. 7. de plant. hist. & Plin. libro 21. cap. 24. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum plerique, eam esse herbam,

Oenanthes consideratio.

II. OENANTHE.

III. OENANTHE II.

Filipendula.

quæ hodie passim FILIPENDULA *vocatur. Foliis est numerosis ab uno pediculo utrinque seriatim dependentibus, pimpinella sive sanguisorbæ modo, magis tamen sese stipantibus, oblongis & per ambitum denticulatis, caulibus sesquicubitalibus in quorum fastigiis flores sunt albi, in umbellæ ferè speciem cohærentes, atque odorati. Radices habet multifidas, funiculi modo exiles, sed globulis numerosis refertas, perinde ac in pæonia fœmina, sed longè minoribus, oblongis & rariusculis. Nascitur in pratis & herbosis locis. Radix pota urinæ remoratui, ejusque stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis & ægrè spirantium, omnibusque in universum morbis, quos pituita excitaverit. Radicum siccarum pulvis, utiliter inspergitur comitialium cibis. Quorum certè sententiæ quamvis virorum magna apud me auctoritatis, nunquam potui subscribere, quòd Filipendula hæc magna nusquam, quòd invenerim, radice utatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd semen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, sed in pratis, & lato ubique solo proveniat. Quibus sanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen semper esse crediderim. Cæterùm tria Oenanthes genera, quæ post Filipendulam hic expressimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus Patricius Patavinus, vir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Quorum secundum foliis est pyrethri aut pastinacæ sylvestris non absimilibus, caule fœniculaceo, qui umbellas in summitate gerat, è ramis dependentes. Radicibus per omnia filipendulæ similibus. Provenit in collibus, & locis à Sole illustratis. Creditur iisdem esse viribus, quibus filipendulam præstare diximus. Oenanthe tertium, folia promit Gingidii, caulem fœniculatum, striatumque, è cujus ramis umbellæ oriuntur candidæ. Radicibus numerosis filipendulæ similibus sed vegetioribus globulis. Nascitur in amœnis tractibus, & in montibus. Nihil differt suis in viribus à præscriptis Oenanthe quartum, herba est humi serpens, foliis tertii ferè similibus, exilioribus tamen, & magis laciniatis, caule sinuoso, striatoque, Capitulis in summitate hirsutis, in quibus semen. Radices mittit plures, rapunculi ferè effigie, non solùm in una caulis parte, sed etiam in ramis, qui humi serpentes, radices quoque faciunt. Nascitur in incultis locis. Etsi nihil certi de ejus viribus nobis constet, putamus tamen à cæteris Filipendulis non multum differre. Ultimum hoc accepi à Clarissimo Medico Bernardino Tervisano, qui nunc simplicium medicamentorum facultatem, & universam materiam medicam, magna cum laude, in famosissima Patavina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberosa est radice, pluribus sanè notis germanam Dioscoridis Oenanthem referre videtur: quod si huic caules inessent crassi, assererem profectò legitimum esse Oenanthem. Cætera verò cum radicibus utuntur Filipendulæ similibus, quin etiam umbellis, non parvam cum ea habere cognationem ostendunt. Nec interim alicui mirum esse debet, quòd cunctas has species sub Oenanthes nomine appingi curavimus, siqui-*

Oenanthes tria genera à Cortuso. (10)

Oenanthe quarta à Trevisano. (20)

IV. OENANTHE III.

V. OENANTHE IV.

(30) (40) (50)

dem id temere à nobis factum non est. Nam tametsi legitimi Oenanthes species non sint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellaverit nomine: non præter rationem esse existimavi, si sub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ studiosorum commodum. Oenanthes vires, quas descripserit Galenus in simpl. censu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non vulgaribus pollere viribus testantur recentiores. Ea enim urinæ remoratui, ejusque stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusque in universum morbis, quos causa frigida excitaverit. Prodest comitialibus inspersa cibis radicum pulvere. Planta, quæ Græcis Οἰνάνθη, *Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.* (60)

Filipendulæ vires.

Nomina.

Oenanthe quasi flos vinosus, quòd odore & quadantenus colore non sit viti dissimilis, in quam classem Filipendula refertur, sic dicta à numerosis illis & rotundis in radice capitibus, quæ quasi ex filo pendere videntur.

videntur. I. Filipendula vulgaris, C.B. Filipendula. Matth. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. Geſ. hort. Lon. Caſt. Thal. Tab. (cui & Saxifraga rubra) Cæſal. Lugd. Oenanthe. Fuch. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. II. Bulbocaſtanum (quod figura radicis bulbos, ſapore guſtuq; Caſtaneas ſcitè exprimat) apii folio, C. B. Oenanthe primum, Matth. Caſt. Lugd. Bunium, Dod. gal. Lac. Geſ. hort. Bulbocaſtanum, Geſ. hor. Dod. fol. Taber. Caſt. Cam. Bulbocaſtanum mas Tralliani, Lug. Bulbocaſtanum grandius, Eidem. Nucula terreſtris ſeptentrionalium, Lob. Ornithogali ſpecies, Lon. Pancaſeolus vulgo, Cæſ. III. Oenanthe apii folio, C.B. Oenanthe ſecundum, Matth. Lugd. Oenanthe anguſtifolia. Lob. Filipendula, Caſt. Filipendula tenuifolia, Tab. IV. Oenanthe Chærephylli foliis, C.B. Oenanthe tertium, Matth. Lugd. Oenanthe Cicutæ facie, Lob. Oenanthe alia Penæ Lugd. Filipendulæ altera ſpecies, Geſ. hort. Filipendula tertia & Oe-
10 nanthe Selinophyllos, Tab. V. Oenanthe aquatica, C. B. Oenanthe quartum, Matth. Lugd. Oenanthe aquatica, Lob. Filipendula aquatica, Tab. Laver minus, Dod. gal. Juncus odoratus aquatilis, Dod. fol. Sium, ſive Laver minus Dodonæi, Lugd. Siſer paluſtre eidem. an Petroſclinum ſylveſtre, Cæſalpino? Hæc in hortis adoleſcit & folia terræ proxima Chærefolio ſimilia acquirit, ut figura Matthioli exprimit.

Κόνυζα. **CONYZA. CAP. CXIX.**

Conyzæ duo genera: quæ parva vocatur, odore præſtantior eſt: major verò frutice altior, & foliis latioribus, gravi odore. Utriusq; folia olivæ ſimilia, hirſuta, pinguia: in majore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, *a* qui in pappum abit: radices ſupervacuæ. Suffitu, ſubſtratuq; frutex totus ſerpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia
20 convenienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum vino ad menſes, partusq; ejiciendos bibuntur: item contra urinæ ſtillicidia, arquatum morbum, & tormina; comitiales pota ex aceto adjuvant. Decoctum in deſeſſionibus medetur vulvæ malis. Impoſitus ſuccus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Eſt & tertium Conyzæ genus, caule craſſiore, ac molliore: foliis mediæ inter majorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen gravioris odoris, & injucundioris, ſed inefficacior. Provenit locis humentibus.

a Meum ac ſit. [illegible] l. [illegible] amarum.

I. CONYZA MAJOR.

30

II. CONYZA MINOR.

40

50

60 *Conyzæ omne genus non in Hetruria ſolùm, ſed alibi quoq; paſſim ferè provenit, nullis prorſus reclamantibus notis, quæ earum ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Conyza major vulgò Pulicaria dicitur, quia ſubſtrata (ut Dioſcorides inquit) pulices necat. Qua fortaſſe ratione adductus Theodorus in Theophraſto, Conyzam Pulicariam interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hiſt. ubi de ejus generibus diſſerit his verbis: Conyza maſcula, & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant. Fœmina enim tenuiori veſtitur folio, & compreſſior eſt, atq; in totum minor. Mas amplior, craſſiorique caule, atq; ramoſior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore ſplendidior eſt. Ambo fructifera ſunt, in totum ſerotina germine, floreq; conſtant: quippe cum circa arcturum, & poſt arcturum incipiant. Mari gravior odor: fœmina acrior, ideoq; contra beſtiarum morſus commodior eſt: hæc Theophraſtus de duplici tantùm Conyzæ genere. Conyza major naſcitur in campeſtribus, in collibus & amænis locis. Conyza minor foliis provenit alterius anguſtioribus, frutice breviore, pedali longitudine & odore quidem præſtantiori:*

Conyzæ cond. Conyza duplex Theoph.

III. CONYZA MEDIA.

Conyzæ vires ex Gal.

cætera verò majori similia habet. Provenit secus itinera, in campestribus, & in amœnis. Cæterùm tertia ejus species, cujus à Dioscoride fit mentio, inter marem & fœminam media est. Nascitur hæc in Anania vallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quin etiam in Bohemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus vias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos juvat, si sicca farina drach.[duæ] pondere quotidie sumatur ex vino rubro austero. Conyzæ vires posteritatis memoriæ prodidit Galenus l.7 simpl.med. sic inquiens: Conyza & major, & minor adsimiles sunt tum temperatura, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, sive quis folia lævigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, sive ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, sive rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidam & ipsos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent, ad menses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proveniens utriusq; illis tum gravealentium, tum imbecillius. Sed prima memorata tertii sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κόνυζα sic Græcè, ut etiam Conyza Latinè dicitur: Italicè Conyza. & Pulicaria: Germanicè Geele Müntz und Dürrwurtz: Hispanicè, Attadegua: Gallis, Herba aux puces.

Nomina.

Conyza, fortè dicta, quod κώνωπας seu Culices, suo lentore capiat, Gaza Pulicariam vertit. I. Conyza major vulg. C.B. Conyza major, Matt. Tra. Do. ga. Ges. hor. La. Lon. Clu. hist. Hisp. Cast. Lug. Conyza helenitis, Cord. in hist. Tha. Conyza major altera, Do. fo. Baccharis Lon. Ta. Baccharis Monspeliensium, Ges. hor. Lob. Lug. Cam. Hanc censemus prius à Matthiolo pro Bacchari exhibitam. II. Conyza minor flore globoso, C.B. Conyza minor, Trago, Matth. Dod. gal. Lac. Lon. (cui Conyza fœmina) Cast. Lugd. Tab. Conyza minima, Lob. Dod. fol Lugd. Thal. Psyllii nomine posita apud Cordum in sua historia, ubi tamen Psyllium describit. III. Conyza media asteris flore, seu Cunilæ tertium genus, Cunilago, C. B. Conyza media, Matth. Dod. gal. & fo. Lacu. Lon. Lob. Lugd. Conyza tertia, Cast. Clus. hist. Pann. Conyza Cord. in Diosc. Tab. Conyzæ species tertia aquatica, Ges. hort. Conyza aquatica, Thal. Calaminthæ tertium genus, Fuch. Mētha lutea, Lon. Asteractico similis juxta scrobes, Cæsa. Hæc duplex, altera foliis latioribus & integris: altera strictioribus & in ambitu crenatis.

I. HEMEROCALLIS.

Hemerocallis consideratio.

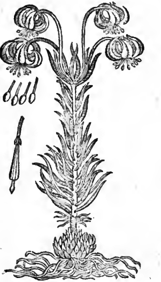
Hemerocallis alterum genus.

Ἡμεροκαλλίς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

HEmerocallis folium & caulem habet Lilii, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilii divisura, quoties dehiscere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle & lana in pesso apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

HEmerocallis nusquam non provenit in Italia, quandoquidem circa messem in arvis inter segetes, in campestribus, inter vepres in pratis in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, sed colore diversa. Flores cùm suo tempore dehiscunt, colore perquàm pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inveni in montibus Iapidia: id namq; facie alterum æmulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & parvis coagmentatur bulbis: quin etiam flores profert altam fortitos divisuram, Martagi modo repandos, prioris Hemerocallis colore, ut ejus effigies, quam hic adjecimus, apertè demonstrat. Eadem præstare possunt, tum radix, tum folia, quæ prior. Hinc itaq; eorum error, ut arbitror, evidentissimè depre-

II. HEMEROCALLIS altera.

III. LILIUM CONVALLIUM.

mè deprehenditur, qui Lilium convallium vulgò dictum Hemerocallium esse existimant. Namque illud foliis constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen levioribusque minusq; striatis: cauliculis junceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus, obsequiosisq; in quibus cacumen versus plures prodeunt flores albicantes, balaustii, aut arbuti effigie, odore eximio & perquam jucundo, è quibus baccæ enascuntur virides, quæ per maturitatem Junio, & Julio mense rubra. Radices demittit laxas, longas fibris, capillamentisq; refertas, nullis adjacentibus bulbis. Nascitur in montibus & in eorum convallibus. Hemerocallis verò, Dioscoride teste, folia & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamq;. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium convallium Hemerocallim esse contendunt. Lilii Convallium magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maximè Germania) ad varios corporis morbos. Flores excalfaciunt, attenuant, digerunt, provocant. Ajunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, convulsis, vertiginosis, veternosisq;, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à venenosis animalibus præbent. Item agrè parturientibus stillatitiam florum aquam utiliter potandam censent: oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis vinum vindemiarum tempore, ipsos calcatis uvis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores vetere vino macerent, & in vitreo vase diu insolent, admistis lavendula vocata & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex iis stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eamq; aureis argenteisq; vasculis reponunt. Hanc aquā auream appellant, qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam jamjam animam expirantis ori inserunt, ratiex ejus assumptione homines morientes in vita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm vana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi ita quoq; irritum comperiatur, ea tamen est hujusce aquæ apud omnes authoritas, ut plerīq; ab ejus exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterùm non sine errore Fuchsius, vir alioqui doctissimus, putat Lilium convallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quàm is apertè decipiatur, nos suo loco dicemus: qui Ephemerum alterum faciunt iis mens sana non est. Hemerocallis meminit Gal. lib. 6. simp. medic. sic inquiens: Hemerocalles radicem habet liliis radici similem, non figura tantùm, sed viribus. Prodest non secus atq; illa, igni ambustis: quippe quæ leviter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς, Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium sylvestre vocatur: Italis, Hemerocalle & Giglio salvatico: Germanis, Heydnisch Lilien: Hispanis, Lirio amarilho: Gallis, Lis jaulne. Hemerocallis altera, Italis, Giglio salvatico secondo. Lilium convallium, Italis, Lilio Convallio: Germanis, Meyenblümlin: Gallis, Muguet.

Lilii convalli descript.

Non est Hemerocallis.

Lilii convallis vires.

Aqua aurea.

Hemerocallis vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lilium Croceum majus, rubens Plinii, fortè Hemerocallis Dioscoridis, C.B. Lilium rubens, Brunf. Fuch. in icon. Ges. hor. Lilium rufum, Trag. Dod. gal. (cui & Hyacinthus Ovidii) Lilium croceum, Fuch. fol. Lon. Lilium croceum majus, Tab. Lilium purpureum majus, Lob. Cui & Bulbus cruentus Hippocratis) Dod. fol. Lug. Cam. Lilium sylvestre croceo flore, Cæsal. Lilium purpureum sive rubrum majus non bulbiferum, Clus. hist. Pann. Hemerocallis, Matth. Lacu. Ges. hor. Cast. Lugd. Martagon Chymistarum Lob. in icon. Martagon, Ges. hort. Cast. II. Martagon purpurosanguineum polyanthos, C.B. Hemerocallis altera, Matth. Lug. Hemerocallis Chalcedonica purpurosanguinea polyanthos, Lob. Lilium rubens vel cro-

vel croceum montanum, Gesſ.hor. Lilium ſylveſtre alterum, Dod.fol. Hemerocallis Chalcedonica, Cam. Lilium rubrum Zuſiniare polyanthon Cluſ. hiſt. Pannonica. III. Lilium convallium à natali ſolo nomen habet, Oenantha videtur apud Theopraſtum, hoc flore eſt albo, vel rubente: illud majore vel minore quod frequentiſſimum. Lilium convallis vel ſylveſtre Lilium, Brunſ. Lilium convallium, Trag. Matth. Lac. Geſ.hor. Dod. fol. Lob. Caſt. Geſ. Lugd. Tab. Cam. Ephemerum non lethale, Fuch. Lilium verum Theophraſti, Dod.gal. & Lob. Callionymus & Chamæcitimus, Geſ.hor. Cacalia, Lonicero.

Λευκόιον. LEUCOIUM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

a Cæteræ. Nomina. [illegible] I. Leucoium marinum, alii violam marinam. Romana viola matronalis habet eãdem etiã ipsam cũ priore leucoio.

LEucoion vulgaris eſt notitiæ, ſed in florib. differentia quædam: namq; aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inveniuntur. Luteum verò præcipui in medicina uſus. Hujus aridi flores fervefacti in deſſionibus, valent contra vulvæ inflammationes, & menſtrua expellunt: ſanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas ſcdis. Semen duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cũ melle inditum, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos juvant. a.

I. LEUCOIUM ALBUM, & Purpureum.

II. LEUCOIUM AUREUM.

Leucoii conſid. Cheiri.

LEucoion etſi Latinis albam tantùm violam ipſo nomine ſignificat: tamen à rei herbariæ authoribus & præ cæteris violarum generibus, luteo ſcilicet, purpureo, cæruleoq; colore diſtinctis, ſæpe uſurpari ſolet. Id hodie officinis, atq; etiam medicis, qui Arabum factionem ſequuntur, horum voce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac viridariis, in ædium feneſtris, parietibusq; frequentiſſimum viſitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis vaſis mulieres ſtudioſè colunt, ac fovent. Namq; ejus flores cùm colorum varietate, tum odoris ſuavitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiſſimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoii in Italia naſci modò diximus: quandoquidem cæruleum nobis, quod ſciam, non provenit. Quamobrem Marcello Dioſcoridis interpreti ſubſcribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreviſſe ſuſpicatur, vetuſtiſſimi Latini Dioſcoridis, Longobardis literis ſcripti, teſtimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoii colore verbum legebatur.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Suſpicionem hanc augent, itaq; eſſe comprobant Oribaſius, & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperio in ſimplicium cenſu: cùm alioquin reliqua Dioſcoridis referant. Profiliunt omnia genera cubitali altitudine ramoſa, caule braſſicæ exiliore, ſed foliorum facie variant.

Leucoii hiſt.

Siquidem tametſi omnibus folia ſint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, foliis eſt longioribus numeroſioribus, viridioribus, & magis in acutum deſinentibus: cætera verò, nempe album & purpureum, folia gerunt breviora, latiora, & non ut in luteo mucronata: quinetiam supernè inferneq; caneſcentia. Cæterùm ex Leucoio, ſive ex albis violæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellant, Perſæ odoratum illud unguentum parant: quod Jaſminum appellant, ut primo libro in ipſius Jaſmini unguenti mentione oſtendimus, ubi eorum ſententiam refutavimus, qui è floribus Gelſimini vulgò vocati id fieri contendunt.

Leucoii vires ex Gal.

Leucoii vires tradidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Leucoii frutex univerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium eſt: plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores, magis etiam quàm virides, adeò ut & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoq; decoctum ecrum movet, & ſecundas fœtumq; emortuum elicit & ſi bibatur, fœtum vivum perimens, & abigens eſt medicamentum

mentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis virium ejus vehementiam multa aqua admista retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum ejus si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem pervenientia curat. Sunt verò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm ejusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, convenire creditur, fœtumq; viventem interficere, ac mortuum ejicere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis tersiuæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Leucoium aureum præstat ea omnia, quæ cætera genera, sed longè valentius. Ideoq; præcipui est in medicina usus. Id λευκόϊον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream violam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, sive Alcheiri: Italis, Viola bianca: gialla & pavonazza: Germanis, Gelb Violen / und Weiß Veil: Hispanis, Violetas amarilhas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Girofleés. Violiers rouges, blancq, jaulnes.

Nomina.

Leucoium, id est, viola alba, potius foliorum, quàm florum ratione: aliud enim est foliis candidioribus & mollioribus, quod Candidum à foliorum colore dicitur, habetur enim majus & minus, & quidem floribus candidis, cinereis, puniceis, variegatis: aliud folio planè viridi, quale est luteum dictum, quod simplici eoq; majore, vel minore est flore: aut pleno est. I. Leucoium folio incano majus, C.B. Viola purpurea, cærulea, rosea, candida Trag. Viola matronalis alba, purpurea, punicea, Fuch. qui tres distinctas figuras habet. Viola alba & purpurea, Lob. icon. Leucoion Dod. gal. Leucoium album & purpureum, Matth. Lugd. Leucoium album, purpureum, violaceum, Tab. Leucoium candidum majus, Dod. fol. Leucoia propriè dicta, Gesn. hor. Leucoium album hortense, Cam. Viola alba, quæ & matronalis, Cæsalpino. Foliis est integris, aliquando etiam sinuatis: sic & floris folia, aliquando in lacinias dividuntur. II. Leucoium luteum foliis viridibus, C.B. Leucoium, Brunf. Lac. Cord. in Diosc. Cast. Leucoium aureum, Matth. Lugd. Leucoium luteum, Fuch. in icon. Dod. fol. Lob. Viola lutea, Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. Cæsal. Keiri, Gesn. hor. Cheiri, Lon. Viola petræa lutea, Tabernæmontano.

Κραταιόγονον. CRATÆOGONUM. CAP. CXXII.

CRatæogonum, sive, ut aliis placet, cratæonon, foliis melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum; semine milii. Nascitur in opacis, & frutetosis parte plurima: summopere acre. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat jejuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus: vir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum.

QUamvis putent nonnulli Cratæogonum esse quandam Persicariæ vocatæ speciem, ego tamen eorum sententiæ non ausim subscribere, quòd Persicaria nullis fere notis Cratæogonum æmulari mihi videatur. Neq; verò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræsentaret, hactenus reperi, aut repertam vidi in Italia, ubi tamen ipsum nasci non negaverim. Sed certè id inventu difficile suspicor, quoniam ejus descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus, obscura satis & confusa traditur. Κραταιόγονον sic Græcè, ut Cratæogonum item Latinè vocatur: Crateogono, Italicè.

Cratæogoni consid.

Nomina.

φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum quod elæophyllon vocatur, in saxosis nascitur: duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, provenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, brevi: radice exili: florem album profert: semen papaveris, majusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur: horum Cratevas author est. Sed hujusmodi historia tenus mihi produxisse visum est.

ALiter sanè mihi persuadere non possum, (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite subesse mendam, perversamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in his verbis. τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὥσπερ εἰ βρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὥσπερ βρύον nulla ratione hoc in loco convenire videtur, cùm olearum folia, nullam cum musci capillamentis conformitatem habeant. Videtur præterea nobis non parum astipulari Theophrastus: quippe qui de Phyllo scribens lib. 9. cap. 19. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Thelygoni fructus similis est muscosis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo fit, ut mihi persuadeam in Dioscoride esse legendum: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι, φύεται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον οὗ δὲ καρπὸς καθάπερ ἐλαίας βρύα ὠχρότερος δέ, ἔχει χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Elæophyllum vocant, nascitur saxosis locis, Thelygonum fructum edit olearum floribus similem, pallidiorem tamen: folia verò olearum viridiora. Quod verò Phyllo folia insint olearum similia, videtur dubio procul affirmare Dioscorides cùm inquit: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι. Quo fit, ut asserere jam non verear plantam, cujus hic appicta est imago, à nobilissimo Jacobo Antonio Cortuso, materiæ medicæ peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam quam majorem Persicariam vulgò vocant, sed mea quidem sententia fallitur. Cùm Persicaria locis humentibus, uliginosisq; proveniat: Phyllum verò siccis, aridis, & petrosis ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si ejus verba accuratè expenduntur, nullam hujus herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam quam ex Crateva herbarii historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo fit, ut mirari non liceat si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod viderim legerimq;) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidem sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortasse putarunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum, imò ipsis fuisse incognitum. Cæterùm non desunt qui velint

Phylli consid.

Phyllon Theoph.

Phyllon Ruellii est Persicaria.

Phyllum

IV. GERANIUM III.

V. GERANIUM CICUTÆ folio.

VI. GERANIUM CICUTÆ folio supinum.

Geranii alterum.

Ruellii erratum.

Roberta.

bitaverim eam esse herbam, quæ Pes columbinus vulgò nominatur, quòd nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum verò, primo scilicet loco descriptum, & in Ananiæ vallis agro, & ubiq; ferè locorum passim proveniens, foliis anemones modo laciniatis, floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt, radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam quam ipse herbariis etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridis esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non utitur rotunda, ac dulci, nec foliis visitur Anemones æmulis: sed eam plane repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini Geranium vocant. Præterea adversus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus videtur, quòd crediderit Rubertam esse legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem jucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim foliis admodum rubentibus, & gruino capite nasci nec Dioscorides, nec alii quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda molli, cibis non insuavi: at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, vindicari non potest, quòd scripserit Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi Myrrhis. Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis vocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit lib. 24. cap. 16. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus vocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellaverint, ut videre est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cujusq; capitulis initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasavolus asserens nullo modo iis esse adstipulandum, qui Pedem columbinum vocatum Geranium esse contendunt, quòd Geranium foliis exeat majoribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem judicio, ignorasse videtur, quòd secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animadvertit in Dioscoride,

Hermolai lapsus, Geranium Myrrhim censentis.

Brasavoli error negantis Pedem Columbinum esse Geranium.

quod

quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam vidimus in pluribus hortis, ac viridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranii modo per ambitum laciniatis, malvam magnitudine aequantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam, alii eodem nomine vocant: eamq; caeteris praeferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Haec, mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quae foliis ad malvam propius accedat. quare & hanc magis eandem esse cum illo putaverim. Veruntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum qui rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaq; Geranium Dioscoridis descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen divisuris, in unoquoq; folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt puniceis unà cum foliis, rosarum sylvestrium ferè figura, sed longè minores, & quinq; tantum foliis referti: è quibus rostella oriuntur inferna parte lunata. Radice nititur rotunda, nuce pontica majore, subnigricante, & dulci sapore praedita. Nascitur in incultis locis: copiosum in Dalmatia provenit, nam inde allatam plantam ad me misit Ulyxes Aldrovandus Medicus apprimè eruditus & Medicae materiae indagator non postremus. Secundum foliis malvae minoribus: pediculis tenuibus, longis, & subrubentibus appensis: caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur, gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cujus meminit Plinius, foliis viret Cicutae minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quae senescentia rubescunt. Caules habet breves, rotundos, pilosos rubentesq;: in quorum summitatibus flores spectantur purpurei, puniceì, parvi stellae figura, è quibus acuti oriuntur apices gruinis rostris similes sursum spectantibus capitulis balaustii effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, vegetiori quàm altera. Nascitur in ruderibus, circa sepes, secus itinera, & saxoso & extenuato solo. Caeterùm praeter haec alia tria sunt quoq; Geranii genera, quorum primum quod copiosum in pratis in Germania & Bohemia provenit, foliis habetur caeteris grandioribus, ranunculi aemulis, octonis circumquaq; divisuris, numerosis, humi accubantibus praelongis ac firmioribus pediculis nitentibus: caules edit pinguiusculos, & articulatos ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant caeterorum majores, in gyrum sese pandentes rosarum modo, colore caeruleo ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in caeteris prodeunt capita, majora quàm in caeteris generibus, prono in summitate rostro, triplici apice, in coronae modum resciso. Radicem quoq; caeteris longiorem habet, crassiorem, robustioremq;, multifidam, colore rufescente, & lignosa intus matrice. Vulneraria est herba, & praesertim radix tam in potionibus addita, quàm exterius admota. Secundum folia gerit pentaphylli modo divisa magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta, & praelongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Caules habet palmares, tenues, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes, è quibus parva acutaq; oriuntur siliqnula, hirsuta ac subaspera, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Germanorum medici hanc tritam recentemq; peculiariter commendant ad Erysipelas, ad inflammationes maxillarum, & oris, & pudendorum ulcera. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius, folia profert Althaeae proxima: caules plures lentos, geniculatos, hirsutos: flores parvos rubentes, balaustii sive Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita, rostro ut in cae-

Momordica.

Geranii primi Diosc. hist.

Geranii secundi histor.

Geranii tertium.

Geranii quartum.

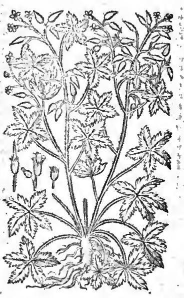
Geranii quintum.

Geranii sextum.

VII. GERANIUM IV.

VIII. GERANIUM V.

teris acuminato. Radix illi est sesquidodrantalis, digiti crassitudine, quae hucusque tenus rubescit. Nascitur in montibus, & praesertim in Baldo monte in agro Veronensi. Viribus praestat vulnerariis, & in omnibus, quibus & caetera genera. Primi Geranii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Radix drachmae pondere in vino pota, vulvae inflationes discutit. Bibitur contra phthisim drachma in vini cyathis tribus, bis die: item contra inflationes: quae & cruda idem praestat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum auxiliatur.

Geranii vires ex Plin.

IX. GERANIUM VI.

liatur. Secundum verò Geranium etſi nullius ipſo in medicina uſus ſcriptis tradiderit Dioſc. non deſunt tamen hodie herbarii, chirurgi, qui in internis vulneribus glutinandis, & fiſtulis ſanandis ipſum in potionibus ſumptum mirificè commendant: qui etiam radicibus & foliis ad recentia vulnera & ulcera ſananda utuntur. Fotu quoq; uſurpantur ad articulorum dolores. Sed equidem vereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem ſecuti, qui Amomum Pedem columbinum appellavit: quippe quoniam propria ſit Amomi facultas internis corporum vulneribus mederi. Tertium iiſdem cum ſecundo genere viribus pollet. Geranii non reperio meminiſſe Galenum in ſimpl. med. libris. Ejus quidem meminit Paulus, ſed ea tantùm de Geranio poſteritatis memoriæ mandavit, quæ ex ipſo Dioſcoride ſumpſit.

Nomina.

Quod Græci γεράνιον, Latini ſimiliter Geranium vocant: Itali, Gerania: Germani, Storcken ſchnabel: *Hiſpani, Pico de cigueña: Galli, Bec de cigoigne, Bec de Grue, aut Herbe Robert.*

Geranium à gruini capitis imagine in ſummo ejus cacumine viſenda, nomen habet: recentioribus à Ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum Ciconię, dicitur. Prima & ſecunda figura eſt Geranii bulboſi, ſed prima id proponit, ut Matthiolus, Caſtor, Lug. Geranii primi & Tab. Geranii bulboſi nomine expreſſere: altera verior eſt. II. Geranium tuberoſum majus, C.B. & Cam. Geranium ſubrotunda tadice Dioſc. Geſ. hot. Geranium bulboſum, Lob. Geranium tuberoſum, Dod. fol. Lug. Tab. III. Geranium folio malvæ ſeu alterum Dioſcor. C.B. Geranium ſecundum, Brunf. Matt. in poſterioribus edit. in prioribus tertium eſt, Lon. Caſt. Thal. Geraniū alterum, Trag. Fuch. Dod. gal. Lac. Lug. Geranii ſpecies vulgaris, Geſ. hor. Pes columbinus. Lob. Cęſ. Geranium columbinum, Tab. Geranium malvaceum ſive Balſaminum, Cam. Hoc majus eſt, foliis mollioribus: eſt minus, foliis aſperioribus fiſſuris modò profundioribus modò brevioribus. IV. Geranium Robertianum primum, C.B. Geranium tertium, Brunf. Matt. Fuch. Lac. Lon. Geranium Robertianum, Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Geranium ſecundum Dioſcoridis, Lugd. Herba Roberti, eidem. Rubertiana vulgo, Cæſ. Sideritis tertia, Dod. gal. Geſ. hor. cui & Gratia Dei. V. Geranium Cicutæ folio, C.B. Geranium tertium, Matt. in majoribus figuris, at in prima ſecundaq; editione, pro primo ponitur. Geranium primum & majus, Lac. Geranium ſupinum majus: Cord. hiſt. Geranium primum, Fuch. & Dod. gal. Geranium ſupinum, Dod. fol. Geranium myrrhinum, Tab. Geranium tertium Plinii, Lugd. Geranium [Greek illegible] Thal. Myrrhida Plinii, roſtrum Ciconiæ, Lob. Acus muſcata vulgò, Cæſ. Hoc enim habetur inodorum & odorum. VI. Geranium Cicutæ folio ſupinum, C.B. Hujus iconem adpoſuimus, quia pro Geranio tertio Cam. in ſuo Matthiolo poſuit: Geranium 4. Brunf. Geranium minus, Trag. Tab. cui & arvenſe. Geranium ſeptimum ſive gruinū, Dod. fol. Getanium ſupinum parvum, Cam. Myrthida Plinii & Roſtrum Ciconiæ inodorum, vulgatum, Lob. icon. Matthiolus in magnis figuris videtur propoſuiſſe. VII. Geranium Barrachiodes, C.B. Geranium quartum, Matth. Trag. Caſt. Lugd. Geranium quintum, Fuch. Lac. Lon. Geranium barrachioides, Dod. gal. & fol. Lob. Lug. Thal. Cam. Geranium ſanguinarium, Tab. Balſamina vulgo, Geranium Balſaminum Cæſalpino. VIII. Geranium Robertianum ſecundum, C.B. Geranium quintum Matth. Geranium quartum Fuchſ. Lacun. Getanium gruinale, Dod. gal. Geranii Robertiani alia ſpecies, Adverſ. Gruinalis, Lug. Geranium Violaceum, Tabernæmonrano. IX. Geranium folio altheæ, C.B. Geranium ſextum Matth. Caſt. Lugd. Geranium malacoides, Lob. Geranium alrhæodes, Cam. Geranium Monſpelianum, Tab. Geranium à Calceolario Matthiolo miſſum, Dod. fol. Pes columbinus tertius, Cæſalpin. Hoc ad ſecundum Dioſcoridis referendum, de quo Plinius ſub Geranio foliis candidioribus malvæ.

Γναφάλιον. GNAPHALIUM. CAP. CXV.

GNaphalii foliis albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in vino auſtero ad dyſenteriam.

Gnaphalii conſid. Ex Plinio

GNaphalii hiſtoriam adeò paucis perſtrinxit Dioſcorides, ut nobis non modò difficile, ſed etiam impoſſibile videatur, ut quiſquam conjicere, ac decernere poſſit, quænam planta ſit, quæ verum Gnaphalium repræſentet: præſertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalii faciem longiori hiſtoria expreſſerit. Etenim Plinius eadem, qua Dioſcorides, brevitate uſus, Gnaphalii notas reddidit libro 27. capit. 10. Gnaphalium planta eſt incana tota, tomentoſaq; caulibus compluribus fruticans, circa quos totos folia inſunt craſſiuſcula, oblonga, lanuginoſa, ac mollia: quæ verò in caulium ſummitate ſpectantur, in roſæ modum orbiculata ſunt. Radicem habet multifidam ac lignoſam. Provenit raris in locis in Italia, & gaudet apricis & ſiticuloſis. Ad diarrhœam & cœliacas paſſiones folia bibuntur. Profunt quoque enterocelis in pulverem hauſta. Fuchſius tamen in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentariis herbam quandam [illegible]

[illegible]

bam quandam pro Gnaphalio oſtendit, quam ideo fortaſſe Gnaphalium exiſtimavit, quòd incana, tomentoſaq; conſpiciatur. Sed mihi planè eam Fuchſius pro Gnaphalio depinxiſſe videtur, quam Plinius lib. 24 cap. 19. Herbam impiam vocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinii dici poſſit, quòd ejus è veteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipſum meminerit. De qua is diſſerens loco modò citato, eam in noris, & verbis deſcripſit. Herba impia vocatur incana, roris marini aſpectu, thyrſi modo veſtita, atq; capitata. Inde alii ramuli aſſurgunt, ſua capitella gerentes. Ob id impiam appellavere, quoniam liberi ſuper parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, exiſtimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuè adverſus anginas ſucco, lacte & vino admiſto. Mirumq; traditur, nunquam ab ea morbo tentari, qui guſtaverint. Itaq; & ſuibus dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in avium nidis inſeri aliquid ex ea putent, atq; ita non ſtrangulari pullos avidius devorantes: hactenus de Impia Plinius. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob ejus tomentum, illud candidiſſimum vellus, quod vulgò nos appellamus Bambagia, & alii Cotone, Latini verò XYLON, & Goſſipium, mihi in mentem redegit, a veteribus Græcis nuſquam

Impia herba Plinii.

Xyli hiſtoria et vires.

I. GNAPHALIUM.

* II. GNAPHALIUM VULGARE. *

quod ſciam, deſcriptum: niſi aſſerere velimus ἐριοφόρον de qua Theophraſtus egit libro 4. cap. 9 eſſe Xylon: ideo hic de ejus hiſtoria, ac viribus latius diſſerendum duxi, quàm fecerim in ſui mentione, ubi ejus quoq; meminit. De hoc itaq; Plinius li. 19. c. 1. ſic loquitur, Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvulus eſt, ſimilemq; barbatæ nuci defert fructum: cujus ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla ſunt ei in candore, mollitiáve præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Aegypti gratiſſimæ: hæc Plinius. Hac ætate Xylon ſeritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia inſulis, ubi copioſiſſimum provenit: quin & in Apulia, aliiſq; regionibus calidioribus naſcitur. Hujus lanugo manifeſtè excalfacit, ac ſiccat: quaſi comburatur, mirum in modum manantem è vulneribus ſanguinem ſiſtit: eadem accenſa, & naribus ſuffita, uteri ſtrangulatus avertit. Seminis medulla quæ excalfacit & humectat, tuſſi & difficulter ſpirantibus auxiliatur: genitale ſemen procreat, proinde venerem ſtimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, alphi tum etiam cæteræ cutis maculæ in facie optimè delentur, & palpebrarum aſperitates leniuntur. Sed ut jam Gnaphalio ſuas ex Galeno reddamus vires, eas ipſe lib. 6. ſimpl. med. his verbis retulit: Gnaphalium ideò ſic nominatum eſt, quòd foliis ejus mollibus ἀντὶ γναφάλων hoc eſt, pro tomentis utantur. Sunt autem candida & mediocriter adſtringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex auſterorum vinorum quopiam, dyſentericis. Herba Græcis γναφάλιον; Latinis etiam Gnaphalium appellatur: Italis, Guafalio.

Ex Plinio.

Xyli vires Matth.

Gnaphalii vires ex Gal.

Nomina.

Gnaphalium dictum, quòd foliis ἀντὶ γναφάλων pro tomento, utantur. I. Gnaphalium maritimum, C.B. Gnaphalium, Matt. Lug. Gnaphalium marinum, Geſ. hor. Adver. (cui & Coronaria vulgi, ſive Bombax humilis) Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Gnaphalium marinum tomentoſum, Lugd. Meminit Matt. Gnaphalii Fuchſii, quare & figuram ejus adjecimus. Nec hoc, nec ſubſequens Matt. in prima ſecundaq; edit. habet: at in majoribus figuris utramq; expreſſit, in poſtrema ab ipſo data edit. & in ſuo compendio: vulgaris figuram non habet. II. Gnaphalium vulgare, C.B. Matth. in majoribus figuris, Lob. Lugd. Tab. Thal. Impia herba Plinii, Matth. in Commentariis, Geſ. hor. Gnaphalium Fuch. Geſ. hor. Lac. Caſt. Heliochryſos ſylv. Trag. Filago, Dod. gal. & fol. Tomentum, Cor. in hiſt. (cui & Centunculus) Lon. herba impia vocatur Incana, Cæſ. III. Gnaphal. latifolium peregrinum, C. B. Ex radice prodeunt caules plures, verſus terram primũ reflexi, cubicales, etiã breviores, ſtriati, lanugine obducti (quod ſculptor & in caule & foliis omiſit) circa quos folia oblonga anguſta ſalicis forma, ſupernè ex viridi nigricantia, prona parte incana

* III. GNAPHALIUM LATIfolium peregrinum. *

in circumferentia lanuginosa: ramuli singuli in summo brachiantur, & veluti comam florum gestant: flores globosi, ex singulis pediculis dependent, qui ex pluribus foliolis argenteis sibi invicem incumbentibus constant, quæ communiter ita reflectuntur, ut in medio staminula plura subflavescentia, lanugine intermixta instar pappi contenta, quæ facile in auras avolant, conspiciantur, ut figura exprimitur, in qua tamen staminula sculptor non expressit. Ex novo orbe delatum scribit Clusius, cui Gnaphalium Americanum & Ἀργυρανθεμον dicitur: quod in horto Illustrissimi Ducis Wirtenbergici, quem ipsius Archiater Joh. Bauhinus frater meus, Montembelgardi colit, legimus. Xyli figura in editionibus plerisq; & libro 2. ca. de Lino & hoc loco habetur: verùm sufficiat semel posuisse, supra capite de Lino.

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

Typha folium edit cyperidi simile: caulem album, lævem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos solvitur, quod paniculam aliqui nominant. Hujus herbæ flos suillo adipe eloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

Typhæ sound.

Typhæ usus.

TYPHA.

Typha planta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus quàm ut ejus effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut rara admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Clava, quam in lævissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda vulgò dicitur, quòd ejus lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clavarum pappi infimæ gentis hominibus palmarum vice ad grabatos farciendos. Foliorum verò usus ad consestienda vitrea vasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Thyphæ pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in pulverem tenuissimum redactis, & assatis ovorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie jejunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam juvenes jam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simpl. medic. censu, non invenio. Ejus tamen meminit Theoph. libro 1. cap. 13 de plant. hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum. Mosskolben / & Narrenkolben: Hispanicum, Eohordo, & Junco amacorocado: Gallicum, Mache, & Masse de jonc.

Typhæ, Theoph. Nomina.

Typha duplex, aquatica & cerealis: aquatica, major, media, & minor. Typha palustris major, C.B. Typha, Matth. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Typha aquatica, Trag. Lug. Typha palustris, Dod. gal. & fol. Cor. in Diosc. Cæs. Tabernæmontano.

Κιρκαία. CIRCÆA. CAP. CXVII.

Circæa, quam & Dircæam aliqui vocant, foliis est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milii, nascente in quibusdam veluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, *b* odorata excalfaciente. Nascitur in apricis, *c* saxis, & vento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextariis tribus vini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo vulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

a Meum ... dices palmi longitudine tres aut quatuor. *b* Deest in meo exempl. ... maxime in petrosis. Circææ consid.

Haud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inveniri possit in Italia: quamvis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; alia, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Cæterum credidere

didere nonnulli hanc ſibi Circaa nomen comparaſſe, quòd Circe venefica in ſuis ea uteretur veneficiis, vel quòd fortaſſis ejus fuerit inventrix, a Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etſi nonnullis veriſimile putetur: cùm tamen a nemine Circæam his pollere viribus proditum ſit, aliunde potius id nomium ſibi vendicaſſe exiſtimandum. Meminit Circaa Plinius lib. 27. cap. 8. ubi eam his notis, ac viribus depinxit. Circaa ſtrichno (hoc eſt ſolano) ſativo ſimilis eſt: flore nigro, puſillo: parvo ſemine ut milii, naſcente in quibuſdam corniculis: radice ſemipedali, triplici fermè, aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in vino, bibiturq́; ad dolorem vulva, & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſa per noctem, & diem. Trahit eadem potio ſecundas. Semine lac minuit in vino, aut mulſa aqua pota. Hac Plinius, qui illa omnia ferè ab ipſo Dioſcoride mutuatus eſt. Etſi ab eo in hoc magno ut puto, errore diſſentiat, quod Circaa ſemen in vino, aut mulſa aqua potum, lac minuere tradat, cùm potius, teſte Dioſcoride, ipſum eliciat. Qua in re Plinius non modo Dioſcoridi refragatur ſed ipſi quoq́; Galeno: qui de Circaa viribus diſſerens libro 7. ſimplicium medicamentorum ſic inquit: Circaa herba radicem ſcribit Dioſcorides ex vino dulci potam ſecundas expurgare. Eſt enim boni odoris, & excalfactoria Semen autem ejus in ſorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Qua Gracè κιρκαία, Latinè ſimiliter Circaa, & Italicè, Circea vocatur.

Plinii Circæa. Plinii lapſus. Circææ vires ex Galeno. Nomina.

I. FILIPENDULA.

Οἰνάνθη. OENANTHE.
CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet paſtinacæ: florem candidum: caulem craſſum, palmi altitudine: ſemen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem: naſcitur in petris. Hujus ſemen, caulis, & folia cum mulſo vino pota, ſecundas ejiciunt. Radix è vino urinæ ſtillicidio convenit.

OEnanthem, cujus hic Dioſcorides meminit, Theophr. l. 6. c. 7. de plant. hiſt. & Plin. libro 21. cap. 24. putant, Fuchſius, & recentiorum herbariorum pleriq́; eam eſſe herbam,

Oenanthes conſideratio.

II. OENANTHE.

III. OENANTHE II.

Filipendula.

qua hodie passim FILIPENDULA *vocatur. Folium est numerosis ab uno pediculo utrinque, seriatim dependentibus, pimpinella sive sanguisorba modo, magis tamen sese stipantibus, oblongis & per ambitum denticulatis, caulibus sesquicubitalibus: in quorum fastigiis flores sunt albi, in umbella ferè speciem cohærentes, atque oderati. Radices habet multifidas, funiculi modo exiles, sed globulis numerosis refertas, perinde ac in pæonia fœmina, sed longè minoribus, oblongis & ravinsculis. Nascitur in pratis & herbosis locis. Radix pota urinæ remoratus, ejusque stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis & agrè spirantibus, omnibusque in universum morbis, quos pituita excitaverit. Radicum siccarum pulvis, utiliter inspergitur comitialibus cibis. Quorum certè sententia quamvis virorum magna apud me auctoritatis, nunquam potui subscribere, quòd Filipendula hæc magna nusquam, quòd invenerim, radice utatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd semen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, sed in pratis, & læto ubique solo proveniat. Quibus sanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen semper esse crediderim. Cæterùm tria Oenanthes genera, quæ post Filipendulam hic expressimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus Patricius Patavinus, vir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Quorum secundum folia est pyrethri aut pastinacæ sylvestris non absimilibus, caule fœniculaceo, qui umbellas in summitate gerat, è ramis dependentes. Radicibus per omnia filipendulæ similibus. Provenit in collibus, & locis à Sole illustratis. Creditur iisdem esse viribus, quibus filipendulam præstare diximus. Oenanthe tertium, folia promit Gingidii, caulem fœniculatum, striatumque, è cujus ramis umbellæ oriuntur candida. Radicibus numerosis filipendulæ similibus sed vegetioribus globulis. Nascitur in amœnis tractibus, & in montibus. Nihil differt suis in viribus à præscriptis Oenanthe quartum. herba est humi serpens, foliis tertii ferè similibus, exilioribus tamen, & magis laciniatis, caule sinuoso, striatoque, Capitulis in summitate hirsutis, in quibus semen. Radices mittit plures, rapunculi ferè effigie, non solùm in una caulis parte, sed etiam in ramis, qui humi serpentes, radices quoque faciunt. Nascitur in incultis locis. Etsi nihil certi de ejus viribus nobis constet, putamus tamen à cæteris Filipendulis non multum differre. Ultimum hoc accepi à Clarissimo Medico Bernardino Tervisano, qui nunc simplicium medicamentorum facultatem, & universam materiam medicam, magna cum laude, in famosissima Patavina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberosa est radice, pluribus sanè notis genuinam Dioscoridis Oenanthem referre videtur: quod si huic caules inessent crassi, assererem profectò legitimum esse Oenanthem. Cætera verò cum radicibus nituntur Filipendulæ similibus, quin etiam umbellis, non parvam cum ea habere cognationem ostendunt. Nec interim alicui mirum esse debet, quòd cunctas has species sub Oenanthes nomine appingi curavimus, siqui-*

Oenanthes tria genera à Cortuso.

Oenanthe quarta à Trevisano.

IV. OENANTHE III.

V. OENANTHE IV.

dem id temere à nobis factum non est. Nam tametsi legitimi Oenanthes species non sint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellaverit nomine: non præter rationem esse existimavi, si sub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ studiosorum commodum. Oenanthes vires, quas descripserit Galenus in simpl. censu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non vulgaribus pollere viribus testantur recentiores. Ea enim urinæ remoratui, ejusque stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusque in universum morbis, quos causa frigida excitaverit. Prodest comitialibus insperso cibis radicum pulvere. Planta, quæ Græcis Οἰνάνθη, *Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.*

Filipendulæ vires.

Nomina.

Oenanthe quasi flos vinosus, quòd odore & quadantenus colore non sit viti dissimilis, in quam classem Filipendula refertur, sic dicta à numerosis illis & rotundis in radice capitibus, quæ quasi ex filo pendere videntur.

videntur. I. Filipendula vulgaris, C.B. Filipendula. Matth. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Ges. hort. Lon. Cast. Thal. Tab. (cui & Saxifraga rubra) Cæsal. Lugd. Oenanthe. Fuch. Cord. in Diosc. Lac. Lob. II. Bulbocastanum (quod figura radicis bulbos, sapore gustuq; Castaneas scitè exprimat) apii folio, C. B. Oenanthe primum, Matth. Cast. Lugd. Bunium, Dod. gal. Lac. Ges. hort. Bulbocastanum, Ges. hor. Dod. fol. Taber. Cast. Cam. Bulbocastanum mas Tralliani, Lug. Bulbocastanum grandius, Eidem. Nucula terrestria septentrionalium, Lob. Ornithogali species, Lon. Pancaseolus vulgo, Cæs. III. Oenanthe apii folio, C.B. Oenanthe secundum, Matth. Lugd. Oenanthe angustifolia. Lob. Filipendula, Cast. Filipendula tenuifolia, Tab. IV. Oenanthe Chærephylli foliis, C.B. Oenanthe tertium, Matth. Lugd. Oenanthe Cicutæ facie, Lob. Oenanthe alia Penæ Lugd. Filipendulæ altera species, Ges. hort. Filipendula tertia & Oenanthe Selinophyllos, Tab. V. Oenanthe aquatica, C. B. Oenanthe quartum, Matth. Lugd. Oenanthe aquatica, Lob. Filipendula aquatica, Tab. Laver minus, Dod. gal. Juncus odoratus aquatilis, Dod. fol. Sium, sive Laver minus Dodonæi, Lugd. Siser palustre eidem. an Petroselinum sylvestre, Cæsalpino? Hæc in hortis adolescit & folia terræ proxima Chærefolio similia acquirit, ut figura Matthioli exprimit.

Κόνυζα. **CONYZA.** **CAP. CXIX.**

Conyzæ duo genera: quæ parva vocatur, odore præstantior est: major verò frutice altior, & foliis latioribus, gravi odore. Utriusq; folia olivæ similia, hirsuta, pinguia: in majore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat; flos fragilis, lutei coloris, a qui in pappum abit: radices supervacuæ. Suffitu, substratuq; frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia convenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum vino ad mēses, partusq; ejiciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, atquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adjuvant. Decoctum in desessionibus medetur vulvæ malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore, ac molliore: foliis mediæ inter majorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen gravioris odoris, & injucundioris, sed inefficacior. Provenit locis humentibus.

a Metum ... i. tuo- amarum

I. CONYZA MAJOR.

II. CONYZA MINOR.

Conyzæ omne genus non in Hetruria solùm, sed alibi quoq; passim ferè provenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza major vulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theodorus in Theophrasto, Conyzam Pulicariam interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi de ejus generibus differit his verbis: Conyza mascula, & fœmina constat. Distant quemadmodum cætera, quæ sic discerni desiderant. Fœmina enim tenuiori vestitur folio, & compressior est, atq; in totum minor. Mas amplior, crassioriq; caule, atq; ramosior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germine, floreq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari gravior odor: fœmina acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est: hæc Theophrastus de duplici earum Conyzæ genere. Conyza major nascitur in campestribus, in collibus & amanis locis. Conyza minor foliis provenit alterius angustioribus, frutice breviore, pedali longitudine & odore quidem præstantiori:

Conyzæ condit.

Conyza duplex Theoph.

III. CONYZA MEDIA.

cætera verò majori similia habet. Provenit secus itinera, in campestribus, & in amœnis. Cæterùm tertia ejus species, cujus à Dioscoride fit mentio, inter marem & fœminam media est. Nascitur hæc in Anania vallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quin etiam in Bohemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus vias, ubi ex agrorum marginibus aquæ humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos juvat, si sicca farina drach. [dua] pondere quotidie sumatur ex vino rubro austero. Conyzæ vires ex Gal. *Conyzæ vires posteritatis memoriæ prodidit Galenus l. 7 simpl. med. sic inquiens: Conyza & major, & minor adsimilis sunt tum temperatura, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, sive quis folia lævigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, sive ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, sive rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidam & ipsos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent, ad menses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proveniens utriuq; illis tum graveolentius, tum imbecillius. Sed prima memorata tertii sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando.* Nomina. *Κόνυζα sic Græcè, ut etiam Conyza Latinè dicitur: Italicè Conyza, & Pulicaria: Germanicè Groß Dürrwurz und Dürrwurz: Hispanicè, Attadegua: Gallis, Herba aux puces.*

Conyza, fortè dicta, quod κώνωπας seu Culices, suo lentore capiat, Gaza Pulicariam vertit. I. Conyza major vulg. C.B. Conyza major, Matt. Tra. Do. ga. Gef. hor. La. Lon. Clu. hist. Hisp. Cast. Lug. Conyza helenitis, Cord. in hist. Tha. Conyza major altera, Do. fo. Baccharis Lon. Ta. Bacchatis Monspeliensium, Gef. hor. Lob. Lug. Cam. Hanc censemus prius à Matthiolo pro Bacchari exhibitam. II. Conyza minor flore globoso, C.B. Conyza minor, Trago, Matth. Dod. gal. Lac. Lon. (cui Conyza fœmina) Cast. Lugd. Tab. Conyza minima, Lob. Dod. fol Lugd. Thal. Psyllii nomine posita apud Cordum in sua historia, ubi tamen Psyllium describit. III. Conyza media asteris flore, seu Cunilæ tertium genus, Cunilago, C. B. Conyza media, Matth. Dod. gal. & fo. Lacu. Lon. Lob. Lugd. Conyza tertia, Cast. Clus. hist. Pann. Conyza Cord. in Diosc. Tab. Conyzæ species tertia aquatica, Gef. hort. Conyza aquatica, Thal. Calaminthæ tertium genus, Fuch. Mētha lutea, Lon. Asteractico similis juxta scrobes, Cæsa. Hæc duplex, altera foliis latioribus & integris: altera strictioribus & in ambitu crenatis.

I. HEMEROCALLIS.

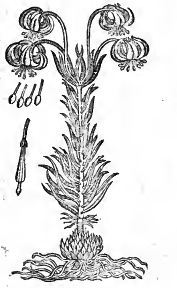

Ἡμεροκαλλίς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

HEmerocallis folium & caulem habet lilii, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilii divisura, quoties dehiscere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle & lana in pesso apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

Hemerocallis consideratio. *HEmerocallis nusquam non provenit in Italia, quandoquidem circa messem in arvis inter segetes, in campestribus, inter vepres in pratis in montibus. & in vallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, sed colore diversa. Flores cùm suo tempore dehiscunt, colore perquàm pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent.* Hemerocallis alterum genus. *Hemerocallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inveni in montibus Iapidiæ: id namq; facie alterum æmulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & parvis coagmentatur bulbis: quin etiam flores profert altius foretros divisuram, Martagi modo repandos, prioris Hemerocallis colore, ut ejus effigies, quam hic adjecimus, aperte demonstrat. Eadem præstare possunt, tum radix, tum folia, quæ prior. Hinc itaq; eorum error, ut arbitror, evidentissimè depre-*

II. HEMEROCALLIS altera.

III. LILIUM CONVALLIUM.

mè deprehenditur, qui Lilium convallium vulgò dictum Hemerocallium eſſe exiſtimant. Namque illud foliis conſtat ferè plantaginis, tenuioribus tamen levioribus minusq; ſtriatis: cauliculus junceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus, obſequioſisq; in quibus cacumen verſus plures prodeunt flores albicantes, balauſtii, aut arbuti effigie, odore eximio & perquam jucundo, è quibus baccæ enaſcuntur virides, quæ per maturitatem Junio, & Julio menſe rubræ. Radices demittit laxas, longas fibris, capillamentisq; refertas, nullis adjacentibus bulbis. Naſcitur in montibus & in eorum convallibus. Hemerocallis verò, Dioſcoride teſte, folia & caulem profert lilio ſimilia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulboſamq;. Quæ ſanè notæ, ſi diligenter conferantur, manifeſtiſſimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium convallium Hemerocallim eſſe contendunt. Lilii Convallium magnus apud Germanos in medicamentis eſt uſus (abundat enim eo maximè Germania) ad varios corporis morbos. Flores excalfaciunt, attenuant, digerunt, provocant. Ajunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco reſolutis, comitialibus, convulſis, vertiginoſis, veternoſisq; animi deliquio correptis, & cordis pulſatione concuſſis, ipſum exhibent. Quin & ictis, ſeu commorſis à venenoſis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus ſtillatitiam florum aquam utiliter potandam cenſent: oculorumq; inflammationibus maximo eſſe auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æſtatem ſiccatis vinum vindemiarum tempore, ipſos calcatis uvis admiſcentes, quo poſtea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores vetere vino macerent, & in vitreo vaſe diu inſolent, admiſtis lavendula vocata & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex iis ſtillatitiam aquam in calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eamq; aureis argenteisq; vaſculis reponunt. Hanc aquā auream appellant, qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam jamjam animam expirantis ori inferunt, rati ex ejus aſſumptione homines morientes in vita retineri poſſe per pluſculum temporis ſpatium. Sed quàm vana iſti ferantur opinione, mihi quidem ſæpenumero experimento deprehenſum eſt. Quod etſi in quoq; irritum comperiatur, ea tamen eſt hujuſce aquæ apud omnes authoritas, ut plerrq; ab ejus exhibitione abſtinere nequeant, etiam in morbis calidiſſimis. Cæterùm non ſine errore Fuchſius, vir alioqui doctiſſimus, putat Lilium convallium eſſe Ephemerum, de quo Dioſcorides agit libro ſequenti. Sed quam is apertè decipiatur, nos ſuo loco dicemus: qui Ephemerum alterum faciunt iis mens ſana non eſt. Hemerocallis meminit Gal. lib. 6. ſimp. medic. ſic inquiens: Hemerocalles radicem habet lilii radici ſimilem, non figura tantùm, ſed viribus. Prodeſt non ſecus atq; illa, ignis ambuſtis: quippe qualeoiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulſorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς. Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium ſylveſtre vocatur: Italis, Hemerocalle & Giglio ſalvatico: Germanis, Heydniſch Lilien: *Hiſpanis, Lirio amarilho: Gallis, Lis jaulne. Hemerocallis altera, Italis, Giglio ſalvatico ſecondo. Lilium convallium, Italis, Lilio Convallio: Germanis,* Meyenblümlin: *Gallis, Muguet.*

Lilii convallii deſcript.

Non eſt Hemerocallis.

Lilii convallii vires.

Aqua aurea.

Hemerocallis vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lilium Croceum majus, rubens Plinii, fortè Hemerocallis Dioſcoridis, C.B. Lilium rubens, Brunf. Fuch. in icon. Geſ. hor. Lilium rufum, Trag. Dod. gal. (cui & Hyacinthus Ovidii) Lilium croceum, Fuch. fol. Lon. Lilium croceum majus, Tab. Lilium purpureum majus, Lob. Cui & Bulbus cruentus Hippocratis) Dod. fol. Lug. Cam. Lilium ſylveſtre croceo flore, Cæſal. Lilium purpureum ſive rubrum majus non bulbiferum, Cluſ. hiſt. Pann. Hemerocallis, Matth. Lacu. Geſ. hor. Caſt. Lugd. Martagon Chymiſtarum Lob. in icon. Martagon, Geſ. hort. Caſt. II. Martagon purpuroſanguineum polyanthos, C.B. Hemerocallis altera, Matth. Lug. Hemerocallis Chalcedonica purpuroſanguinea polyanthos, Lob. Lilium rubens vel cro-

vel croceum montanum, Gef.hor. Lilium fylveftre alterum, Dod.fol. Hemerocallis Chalcedonica, Cam. Lilium rubrum Zufiniare polyanthon Cluf. hift. Pannonica. III. Lilium convallium à natali folo nomen habet, Oenantha videtur apud Theoptaftum, hoc flore eft albo, vel rubente: illud majore vel minore quod frequentiffimum. Lilium convallis vel fylveftre Lilium, Brunf. Lilium convallium, Trag. Matth. Lac. Gef.hor. Dod. fol. Lob. Caft. Gef. Lugd. Tab. Cam. Ephemerum non lethale, Fuch. Lilium vernum Theophtafti, Dod.gal. & Lob. Callionymus & Chamæcitimus, Gef.hor. Cacalia, Lonicero.

LEUCOIUM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

Λευκόιον.

Leucoion vulgatis eft notitiæ, fed in florib. differentia quædam: namq; aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inveniuntur. Luteum verò præcipui in medicina ufus. Hujus aridi flores fervefacti in defeffionibus, valent contra vulvæ inflammationes, & menftrua expellunt: fanant otis ulcera, cum melle: cum cerato, rimas fedis. Semen duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cũ melle inditum, menfes, fecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos juvant.

a Caftigata. Nomina. [illegible] I. Leucoium marinum. alii violam marinam Romanis viola marina vim habet eandem etiam ipfum cũ priore leucoio.

I. LEUCOIUM ALBUM, & Purpureum.

II. LEUCOIUM AUREUM.

Leucoii confid. *Cheiri.* *Leucoion etfi Latinis albam tantùm violam ipfo nomine fignificat: tamen à rei herbariæ authoribus & pro cæteris violarum generibus, luteo fcilicet, purpureo, cæruleoq; colore diftinctis, fæpe ufurpari folet. Id hodie officinis, atq; etiam medicis iis, qui Arabum factionem fequuntur, horum voce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac viridariis, in adium feneftris, parietibusq; frequentiffimum vifitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis vafis mulieres ftudiosè colunt, ac fovent. Namq; ejus flores cùm coloris varietate, tum odoris fuavitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiffimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoii in Italia nafci modò diximus: quandoquidem cæruleum nobis, quod fciam, non provenit. Quamobrem Marcello Diofcoridis interpreti fubfcribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreviffe fufpicatur, vetuftiffimi Latini Diofcoridis, Longobardis literis fcripti, teftimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoii colore verbum legebatur. Sufpicionem hanc augent, itaq; effe comprobant Oribafius, & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperio in fimplicium cenfu: cùm alioquin reliqua Diofcoridis referant. Profiliunt omnia genera cubitali altitudine ramofa, caule brafsica exiliore, fed foliorum facie variant.* *Diofcoridis locus fufpectus.* *Leucoii hift.* *Siquidem tametfi omnibus folia fint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, foliis eft longioribus numerofioribus, viridioribus, & magis in acutum definentibus: cætera verò, nempe album & purpureum, folia gerunt breviora, latiora, & non ut in luteo mucronata: quinetiam fupernè infernèq; canefcentia. Cæterùm ex Leucoio, five ex albis violæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellant, Perfæ odoratum illud unguentum parant: quod Jafminum appellant, ut primo libro in ipfius Jafmini unguenti mentione oftendimus, ubi eorum fententiam refutavimus, qui è floribus Gelfimini vulgò vocati id fieri contendunt.* *Leucoii vires ex Gal.* *Leucoii vires tradidit Galenus libro feptimo fimplicium medicamentorum, fic inquiens: Leucoii frutex univerfus extergentem facultatem poffidet, ac tenuium partium eft: plus tamen flores, & inter hos qui funt ficciores, magis etiam quàm virides, adeò ut & oculorum cicatrices craffas extenuent. Tum menfes quoq; decoctum eorum movet, & fecundas fœtumq; emortuum elicit & fi bibatur, fœtum vivum perimens, & abigens eft medicamentum*

mentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis virium ejus vehementiam multa aqua admista retundat, ac mitiget, aut certò id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum ejus si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum indurnere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem pervenientia curat. Sunt verò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm ejusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, convenire credunt, fœtumq; viventem interficere, ac mortuum ejicere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Leucoium aureum præstat ea omnia, quæ cætera genera, sed longè valentius. Ideoq; præcipuis est in medicinæ usu. Id λευκόϊον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream violam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, sive Alcheiri: Italis, Viola bianca: gialla & pavonazza: Germanis, Gelb Violen / und Weiß Veil: Hispanis, Violetas amarilhas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees Violiers rouges, blancq, jaulnes.

Nomina.

Leucoium, id est, viola alba, potius foliorum, quàm florum ratione: aliud enim est foliis candidioribus & mollioribus, quod Candidum à foliorum colore dicitur, habetur enim majus & minus, & quidem floribus candidis, cinereis, puniceis, variegatis: aliud folio planè viridi, quale est luteum dictum, quod simplici eoq; majore, vel minore est flore: aut pleno est. I. Leucoium folio incano majus, C.B. Viola purpurea, cærulea, rosea, candida Trag. Viola matronalis alba, purpurea, punicea, Fuch. qui tres distinctas figuras habet. Viola alba & purpurea, Lob. icon. Leucoion, Dod. gal. Leucoium album & purpureum, Matth. Lugd. Leucoium album, purpureum, violaceum, Tab. Leucoium candidum majus, Dod. fol. Leucoia propriè dicta, Ges. hor. Leucoium album hortense, Cam. Viola alba, quæ & matronalis, Cæsalpino. Foliis est integris, aliquando etiam sinuatis: sic & floris folia, aliquando in lacinias dividuntur. II. Leucoium luteum foliis viridibus, C.B. Leucoium, Brunf. Lac. Cord. in Diosc. Cast. Leucoium aureum, Matth. Lugd. Leucoium luteum, Fuch. in icon. Dod. fol. Lob. Viola lutea, Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. Cæsal. Keiri, Ges. hor. Cheiri, Lon. Viola petræa lutea, Tabernæmontano.

Κραταιόγονον. CRATÆOGONUM. CAP. CXXII.

Cratæogonum, sive, ut aliis placet, cratæonon, foliis melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum; semine milii. Nascitur in opacis, & frutetosis parte plurima: summopere acre. Traditum est a quibusdam, hoc si bibat jejuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus: vir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum.

Quamvis putent nonnulli Cratæogonum esse quandam Persicariæ vocatæ speciem, ego tamen eorum sententiæ non ausim subscribere, quòd Persicaria nullis ferè notis Cratæogonum æmulari mihi videatur. Neq; verò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræsentaret, hactenus reperi, aut repertam vidi in Italia, ubi tamen ipsum nasci non negaverim. Sed certè id inventu difficile suspicor, quoniam ejus descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus, obscura satis & confusa traditur. Κραταιόγονον sic Græcè, ut Cratæogonum item Latinè vocatur: Crateogono, Italicè.

Cratæogoni consid.

Nomina.

Φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

Phyllum quod elæophyllon vocatur, in saxosis nascitur: duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, provenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, brevi: radice exili: florem album profert: semen papaveris, majusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur: horum Cratevas author est. Sed hujusmodi historia tenus mihi produxisse visum est.

Aliter sanè mihi persuadere non possum, (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite subesse mendam, perversamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in his verbis. τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὥσπερ εἰ βρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὥσπερ εἰ βρύον nulla ratione hoc in loco convenire videtur, cùm olearum folia, nullam cum musci capillamentis conformitatem habeant. Videtur præterea nobis non parum astipulari Theophrastus: quippe qui de Phyllo scribens lib. 9. cap. 19. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Theligoni fructus similis est muscosis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo fit, ut mihi persuadeam in Dioscoride esse legendum: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι, φύεται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον οἱ δὲ καρποὺς καθάπερ ἐλαίας βρύον ἀνθεῖ ὠχρότερος δὲ, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Elaophyllum vocant, nascitur saxosis locis, Thelygonum fructum edit olearum floribus similem, pallidiorem tamen: folia verò olearum viridiora. Quod verò Phyllo folia insint olearum similia, videtur dubio procul affirmare Dioscorides cùm inquit: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι. Quo fit, ut asserere jam non verear plantam, cujus hic appicta est imago, à nobilissimo Jacobo Antonio Cortuso, materiæ medicæ peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam quam majorem Persicariam vulgò vocant, sed mea quidem sententia fallitur. Cùm Persicaria locis humentibus, uliginosisq; proveniat: Phyllum verò siccis, aridis, & petrosis ut Dioscorides testatur. Qui tamen; si ejus verba accuratè expenduntur, nullam hujus herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam quam ex Cratevæ herbarii historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo fit, ut mirari non liceat si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod viderim legerimq;) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidem sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortasse putarunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum, imò ipsis fuisse incognitum. Cæterùm non desunt qui velint

Phylli consid.

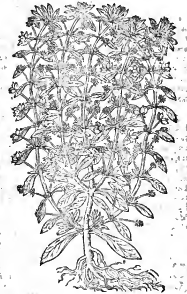
Phyllon Theoph.

Phyllon Ruellii est Persicaria.

Phyllum

I. PHYLLUM TESTICULATUM. II. PHYLLUM.

Phyllum à Linozosti, hoc est Mercuriali, non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi invicem respondeant. Verùm quod cum iis non possim liberè consentire, hæc me maximè animo suspensum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxinæ cognata, non autem olivæ: florem herbaceum non album: quòd præterea Mercurialis nascatur passim in hortis & vineis, non in saxosis tantùm: quòd de his denique seorsum diversisque capitibus scripserint Diosceridès, & Plinius, utpote de rebus inter se differentibus. Equidem hoc anno plantam inveni inter saxa in Salvatico monte non longè à Goritia, folio mercurialis crassiore, breviore, aliquantulum in ambitu serrato: semine jam deflorentis olivæ simili. Quibus utique notis ea mihi visa est satis Arrhenogono suffragari. Sed an verum fuerit Arrhenogonum, pro certo affirmare non ausim: quo factum est, ut hic imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophrastus lib. 9. c. 19. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem aut fœminam valere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonum, hoc est, marificum, tum thelygonon, id est fœminificum vocant. Ambo inter se similia sunt & ocimi speciem referunt. Fructus thelygoni modo musci oleaginei, verùm pallidiori, arrhenogoni verò sicut olivæ, cum primum ex muscoso flore emergit, geminus modo testiculi hominis: hæc Theophrastus. Ex cujus nimirum verbis colligi potest, Dioscoridis codicem hoc in loco depravatum esse: quandoquidem Theophrasto thelygonum non nascitur musci modo, neque folium habet olea viridius, ut in Diosceride scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci oleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè thelygoni notarum diversitas facit, ut planè suspicer in Dioscoridis potius, quam in Theophrasti verbis mendum aliquod subesse. Atque adeò fit, ut quasi non dubitem asserere eam plantam, quàm ego reperi (ut ante dixi) in Salvatino monte, verum Arrhenogonum esse: non solùm quòd descriptioni pulchrè respondeat, sed etiam quòd in notis ferè non dissentiant auctores illi gravissimi.

Nomina. *Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.*

Phyllon, aliud mas, aliud fœmina: at Matthiolus sua figura fœminam exprimere videtur, quare utriusque figuram adposuimus. I. Phyllon testiculatum, C.B. Phyllon Arrhenogonon, Adverf. Lob. icon. Lugd. Phyllon marificum, Cluf. hist. Hisp. Tab. Phyllum mas, Lob. & Dod. fol. Cast. II. Phyllon spicatum, C.B. Phyllon, Matth. Gesf. hor. Phyllon thelygonon, Adv. Lob. Dod. fol. Lugd. Phyllum fœminificum, Cluf. hist. Hisp. Tab. Phyllum fœmina Castori.

ὄρχις. TESTICULUS. CAP. XXIV.

Testiculus, quem Græci cynorchin vocant, foliis circa caulem, & ima ejus parte in terra stratis, oleæ molli similibus, longioribus, angustioribus, lævibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulbosa, oblonga, olivæ modo angusta, duplici ordine superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior, ac rugosior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus si majorem edant viri, mares generari dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum. Addunt, in Thessalia, mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam verò ad inhibendos, & alterum alterius potu resolvi. Nascitur in petrosis, & sabuletis.

ὄρχις ἕτερος

I. TESTICULUS I.

II. TESTICULUS II.

III. TESTICULUS III.

IV. TESTIC. IV. IN majoribus figuris.

ὄρχις ἕτερος. TESTICULUS ALTER. CAP. CXXV.

TEſticulus alter *a* alio nomine Serapias, Andrea authore vocatur: quoniam radix ad multa utilis ſit. Foliis eſt porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum ſinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpu-

a ... i. quem & Serapidē vocant alii, vel etiā Andreas, ... habet, ...

V. TESTICULUS V. IN majoribus figuris.

VI. TESTICULUS IV.

VII. TESTICULUS V.

purpureis: radice testiculis similli. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: sanantq; putredines, & oris ulcera cacoethe: alvum sistunt è vino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, produntur.

Σατύριον. SATYRIUM. CAP. CXXVI.

SAtyrium aliqui trifolium vocant, quoniam tria † fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilii effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fulvam, intus ut ovum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in vino nigro austero bibere convenit, contra opisthotonum. *a* Utendum ea dum concumbendi incessit cupiditas: siquidem ea proniores ad Venerem fieri affirmant.

† Orib. add. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ i. ut plurimū
a Pro ista periodo [illegible] tantum habet. [illegible] ὅταν [illegible] [illegible] i. & coitum dicunt instigare.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIUM ERYTHRONIUM. CAP. CXXVII.

EST & alterum Satyrium erythronium, sive erythraicon, id est rubrum, semine lini, majore, *a* duro, levi, splendente: quod fertur non secus atq; scincua libidinem excitare. Cortice radicis gracili, *b* rufo, intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur, radix stimulat: eoque magis, si bibatur in vino.

a [illegible] i. robusto, ita Cat.
b Orib. leg. [illegible] i. denso.

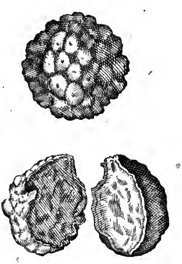
Satyrii & Testiculi consid.

ERrant, mea quidem sententia, omnes ferè hujus ætatis medici, ac seplasiarii: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant, quamvis viribus & facultate non longè dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quod animalium testes repræsentant, oblonga sunt, bina utrinq; pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior,

VIII. SATYRIUM PRIMUM.

IX. SATYR. ERYTHRONIUM.

X. PALMA CHRISTI major.

rugosior. Satyrii verò radix bulbosa, maliq; modo extuberans describitur, colore exteriùs fulva, interius ut ovum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata: cui per omnia ferè similis est alterius Satyrii radix, quod Erythronium appellatur. Cæterùm verum Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia videre mihi non licuit. Atqui Erythronii vocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo, candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Ravennas, Pharmacopœus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus: in montosis & apricis nascitur, cujus imaginem hic excudi curavimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberraverint. Testiculorum itaq; plura habentur genera foliis & floribus differentia, ut ex appictis hic imaginibus, quis facilè discernere poterit: quæ in pratis montium collibus, & herbosis pascuis nascuntur. Vires uniformes habent. Testiculi species quinta, folia gerit plantagini proxima, supernè striata, caulem dodrantalem, glabrum levemq; : flores spicatos, tum candidos, tum quandoq; purpureos: radices (ut cæteri) duas oleæ magnitudine. Provenit in montibus herboso solo. Ea omnia potest, quæ cætera genera. Quibus & illud addendum esse existimaverim, cujus radix humanæ manus similitudinem refert. Vulgus prædictæ radicis figura id Palmam CHRISTI appellat. Avicenna hasce radices Digitos citrinos nuncupat, et si eos digitos citrinos esse perperam, ullaq;, quod in libro suo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt. Hujus duo in Ananiæ vallis montibus habentur genera. Unum majus, quod folia allio latiora, nigris respersa maculis, caulem rotundum, lævem: florem spicatum, varium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Alterum minus, quod foliis constat croci: caule dodrantali, junceo, læviq; : in cujus cacumine flos emicat purpureus, amaranthi æmulus, saturatiori tamen purpura splendens qui recens odorem quàm suavissimum reddit. Hujus exiccati florum pulvis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibẽt ii, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare ajunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utraq; (ut author est A-

Satyrium Erythronium.

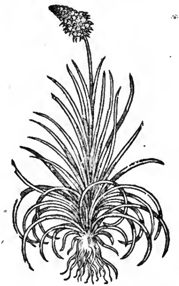
Palmæ Christi consid.

 vicen-

* XI. SATYRIUM BASILI-
cum pratense maculatum.*

XII. PALMA CHRISTI
minor.

vicenna) siccantq́; secundo recessu, crassa corporis excrementa pellunt, faciemq́; detergunt. Dantur maniacis magno juvamento quin & in nervorum affectibus. Seminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subvenit. Item radicis decoctũ vino dentibus commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices Nicolaus Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is namq; earum tantùm usu Biliosum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè pace ejus dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo judicio, inter Canis testiculos erat repræsentanda. Quin etiam in eo mihi planè errasse videtur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atq; canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem, qui unam tantùm radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea una cum Mesue Patres illi reverendi, qui in ejus antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculo. Verùm si Dioscoridem consulant, & hinc quàm apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plin. quem lib. 26 cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum satyrio turpiter confudisse constat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimus, officinæ ac medici ejus vice Testiculi radices supponunt, infelici tamen, nec pari successu Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices prætulerit Dioscorides, quòd major à viro devorata masculum gignat, minor verò a fœmina fœminam: deturq; mollis fœminis bibenda in lacte caprino ad stimulandam venerem, arida verò ad inhibendam, non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad venerem fuisse excitatum, quàm esset priusquàm eas comedisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utrasq; simul radices ederint medicorum imperitia, quo factum sit, ut altera alterius vim destruxerit, cùm alteri vis insit, ut venerem stimulet, alteri verò ut eandem inhibeat. Id quod fortasse iis non eveniret, si legitimum haberemus Satyrium, vel si herba inveniri posset, quæ homines salacissimos reddit, cujus Theophrastus meminit libro 9. cap. 22. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantùm genitalibus vim dixere vehementem adeò fieri, ut quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui usi faciunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat septuagesies aliquando coivisse fatentem licuit audire: verùm emissionem seminis guttatim fuisse, demumq; in sanguinem devenisse. Mulieribus verò vehementius etiam citari libidinem cùm eo medicamine usæ fuerint, dicebatur: hactenus Theophrastus. Canini testiculi vires posteritati memoriæ mandavit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum, sic inquiens. Orchis nuncupatur & Cynosorchis eadem herba. Radix ejus bulbosa ac gemina, vis inest humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Cæterùm major radix multam videtur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota venerem excitat. Altera verò, minor videlicet contrà admodum elaborata est ita ut ejus temperamentum ad calidius, & siccius vergat. Unde hæc radix non modò non stimulat ad coitum sed etiam planè contra cohibet, ac reprimit. Eduntur tosta bulborum more. Orchis verò, quem & Serapiada nuncupant, sicciorem facultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad venerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò etiam magis desiccat, adeò ut & putrescentia contumaciaq; ulcera sanet. Habet etiam quippiam subadstringens, ac proinde ventrem ex vino potus sistit. Meminit item Satyrii Gal. eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoq; apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad venerem incitat. Hæc verò & herba ipsius radix præstare potest. Porrò, ut quidam scribunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & κυνὸς ὄρχις & [illegible], Latinis Testiculus, & Testiculus

Fuch. errata.

Monachorum lapsus.

Herbæ veneræ Theoph. mentio.

Canis testiculi vires ex Galeno.

Satyrii vires ex Gal.

Nomina.

canis

canis nominatur: Arabibus, Chaſi alkeb: ſeu Chaſi alchelb: Italis, Teſticulo di cane: Officinis, Teſticuli vulpis, Germanis, Knabenkraut: Hiſpanis, Coyon de perro: Gallis, Coullion de chien. Quæ verò planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè, Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb, ſive Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendelwurtz: Hiſpanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion. Palma Chriſti major: Italis, Palma di Chriſto maggiore. Palma Chriſti minor: Italis, Palma di Chriſto minore.

Magna eſt Orchidum & Satyriorum ſylva, in hiſtoria explicanda, monuiſſe in præſens ſufficiat hanc eſſe poſteriorum inter ea diſtinctionem (licet contra veterum placita) ut Orchidis, ſeu Cynoſorchidis, vel Teſticuli nomen, tribuant iis, quæ radices habẽt rotundas, Teſticulorum inſtar geminas, rarius enim ternas junctas videas: Satyrion is verò, vel Palmæ, quæ radices habent manus effigies aliquo modo exprimentes. I. Teſticulus primus, Matt. ſed in ejus Compendio quartus: Cynoſorchis major primus, Tab. I I. Orchis apem referens, C.B. Teſticulus ſecundus, Matth. Lac. Lug. Satyrium, Brunf. Orchis ſexta & Satyrium alterum Dioſcoridis, Trag. Triorchis fœmina, Fuch. Lon. Tab. Orchis ſerapias fœmina, Dod. gal. Orchis ſerapias ſecundus minor, Dod. fol. Lug. Orchis melittias ſive apis cadaverulum exprimens, Lob. Orchis melittias, Lugd. Tab. Orchis ſive teſticulus minor violaceis floribus, Cord. in hiſto. Teſticulus figura & colore apem flori inſidentem æmulante Cæſalpino. I I I. Teſticulus morionis fœmina, C.B. Dod. fol. Lug. Teſticulus tertius, Matth. in minoribus figuris, at in majoribus hunc cum præcedenti ſub teſticuli ſecunda ſpecie poſuit: Cynoſorchis, Brunf. Cynoſorchis morio fœmina, Lob. Lug. Cynoſorchis morio alter, Tab. Teſticulo alteri adjungit Lacuna, an Orchis fœmina major vel anguſtifolia, Fuchſio & Orcheos tertium genus, Dod. gal. Satyriumq; primum Dioſcoridis, Trag. IV. & V. Has duas figuras in majoribus iconibus Matthiolus habet, quibus teſticuli ſpeciem tertiam inſcripſit, quem ſequitur Lugdunenſis hiſtoria. Verum. I V. dicitur Triorchis major mas, Tab. & Triorchis major mas, Tab. & Triorchis Trifolia, Eidem: at V. Teſticulus eſt decimus tertius Tabernæmontano. VI. Teſticulus morionis mas foliis maculatis, C.B. Teſticulus quartus, Matthiolo: at in Compendio ſub primo poſitus, ut & à Lacuna & Caſtore, Satyrion mas. Brunf. Cynoſorchis mas noſtra Trag. Orchis mas anguſtifolia, Fuch. Orchios ſecundum genus, Dod. gal. Thal. Cynoſorchis morio, Lob. Teſticulus morionis mas, Dod. fol. Lugd. Orchis mas minor, Lon. Cynoſorchis morio mas, Tab. V I I. Teſticulus quintus Matthiolo. IIX. Satyrium primum, Matth. Lugd. Satyrium trifolium. Caſtori. IX. Satyrium Erythronium, Matth. Lugd. Caſtori: de utroq; quid ſit ambigitur, nec in prima, ſecundave editione proponuntur: ſic & in majoribus figuris primò excuſis Satyrium Erythronium non habetur. X. Satyrium baſilicum anguſtifolium, C. B. Palma Chriſti major, Matth. Palma Chriſti alia, Cord. in hiſt. Palma Chriſti fœmina, Tabet. Satyrium baſilicum mas, Lon. Satyrium baſilicum mas tenuifolium majus, Thal. Satyrium baſilicum majus, Lugd. Verum Matthiolus figurâ quidem hanc expreſſit, at deſcriptio convenit ſequenti figuræ undecimæ, quam ejus nomine adpoſuimus. XI. Satyrium baſilicum pratenſe maculoſum, C.B. Orchis fœmina altera, Trag. Satyrion baſilicum fœmina, Dod. gal. & fol. Lon. Satyrium baſilicum mas alterum, Fuch. Satyrium baſilicum, Lac. Serapias fæmina pratenſis Lob. Lug. Palma Chriſti, Cord. in hiſt. Cæſal. Palma Chriſti minor, Caſt. quoad iconem. Palma Chriſti maculata, Tab. Satyrium fœmina, Thalyo. XII. Satyrium Baſilicum anguſtifolium alpinum, C.B. Palma Chriſti minor, Matth. Lugd. Caſt. quoad deſcriptionem: Satyrium baſilicum alpinum, Geſ. hor. Orchis ſerapias minima alpina, Cam. Satyrium baſilicum mas tenuifolium minus, Thalyo. Satyrium baſilicum minus, Dod. fol. Palma Chriſti minor fœmina, Tabernæmontano.

ὅρμινον. HORMINUM. CAP. CXXVIII.

HOrminum ſativum herba eſt foliis marrubio ſimilis: caule ſemicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectãt, in quibus diverſum ſemen recluditur. Siquidem in ſylveſtri rotundum, fuſcumq; invenitur: in altero nigrum, & oblongum, cujus eſt uſus. Ad venerem ſtimulandam, cum vino bibi volunt. Purgat cum melle argemas, albuginesq;: illitum ex aqua tumores diſcutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus eſt illitæ herbæ. Sylveſtre magis viribus pollet: quare unguentis, præſertim gleucino, permiſcetur.

Hormini conſid.

RUellius & hanc, ut arbitror, ſecutus Fuchſius, in ſuis quiſq; de ſtirpium hiſtoria commentariis, certò credunt Horminum ſativum eam perquam odoratam herbam eſſe, quæ vulgò aliquibus Sclarea, quibuſdam Matriſalvia, & nonnullis Herba Sancti Joannis appellatur. Sed certè horum, licet doctiſſimorum virorum, ſententiam ut minùs probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contra Hormini deſcriptionem illa planta conſtent caule plerunq; bicubitali, foliis marrubio quàm longè majoribus, & calyculis, in quibus ſemen recluditur, ſurſum ſpectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipſa rotundum ſemen inveniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioſcorides nunquam, meo judicio, Hormini odorem prætermiſiſſet, ſi ei Sclarea dicta Horminum ſativum fuiſſet, ut illi exiſtimant: ea enim adeò odorata eſt, ut ejus odor inſignis ſine vitio præteriri non poſſit. Huc deniq; illud accedat, & eos planè, ut puto, refellet, qui ſecus opinantur, quòd plantam, cujus hic effigiem damus, Piſis ad me miſit Lucas Ghinus medicus clariſſimus, & rei herbariæ peritiſſimus, quæ ad amuſſim Horminum ſativum repræſentat, ut pictura affabrè demonſtrat. Ea enim foliis eſt Marrubio ſimilibus, ſed majoribus, & aſperiuſculis: caulibus ſemicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntibus purpureo colore: quibus decidentibus eminentiæ, ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant. Flores edit in caule ſecundum folia per intervalla prodeuntes, purpureo colore, in quibus nigrum, & oblongum recluditur ſemẽ. Cæterùm SYLVESTRE folio eſt ſalviæ ferè ſimili, caule ſeſquipedali, aſpero, quadrangulo, leviter hirſuto, ſtriatoq;: flore ſalviæ, colore purpuraſcente, ſiliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus ſemen rotundum, fuſco colore, Gallitrico paſſim vocato haud longè abſimile. Provenit in campeſtribus, in pratis, ſecus itinera & herboſis locis. Eadem omnia præſtat, quæ de domeſtico ſcribuntur. Sclarea autem foliis exit Hormino quadruplo majoribus, ac latioribus, ſubaſperis, criſpis, humi accubantibus: caule ſeſquicubitali, & quandoq; majore, hirſuto, firmo, quadranguloq; à cujus medio plures oriuntur rami, in quibus ſpicatis exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi & quadam cum gravitate jucundo: ex his receptacula

Ruel. & Fuchſii opin. reprobata.

Hormini ſativi deſcriptio. Hormini ſylveſtris hiſt. Matt.

Sclareæ hiſt. Matth.

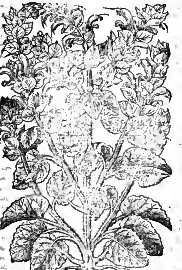
I. HORMINUM DOMESTICUM.

II. HORMINUM SYLVE.

IV. SCLAREA.

oriuntur, in quibus nigrum, pellucidum, ac rotundum includitur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibus. Seritur in hortis, & viridariis. Excalfacit, attenuat, digerit, aperit, resolvit. Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego tamen Horminum majus, aut odoratum Horminum appellaverim. Hujus folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum melle discutiunt: item furunculos priusquam caput faciant vel acuminentur. Italæ mulieres odorati Hormini seminis granum oculis caligantibus imponunt, nec ex oculo auferunt, nisi caligine soluta. Hormini utriusq; meminit Plinius lib. 22. cap. ultimo ubi in eum errorem lapsus deprehenditur in quem & in stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum foliis marrubio similibus depinxisse opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum vicinitate deceptus: πράσιον enim marrubium significat, πράσον verò porrum, quod Plinius legisse videtur. Est & Hormini genus à Theophrasto. Galeno. & Plinio inter fruges annumeratum; quod (ut Galenus author est libr. 1. de alimentorum facultatibus) inter erysimum. & cuminum mediam naturam obtinet. Cæterùm Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperio: quamvis ejus mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam ὅρμινον vocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Horminio salvatico. At Sclarea, Itali, Sclarea, Scarleggia seu herba di san Giovanni: Quibusdam Matrisalvia: Germani, Scharlach; Galli, Orvod, seu Toutebonne.

Sclarea vires Matth.

Hormini Plinii.

Horminum frugum genus

Nomina.

Horminum, quòd impetu in Venerem agat, seu stimulet, cujus plures sunt differentiæ: hic de sativo, sylvestri & Syriaco. I. Horminum sativum, C.B. Dod.gal.Cam. Cæs. Hormini domesticum, Matt. Horminum, Lac.Lob.Dod.fol.Lug.Cast. Tab. Orminum verum quorundam, Ges.hor. Orminum minus, Lonicero. II. Horminum sylvestre salvifolium C.B. Horminum sylvestre, Matth.Cast.Lugd.Cæs. Hormini sylvestris tertii altera species, Clus.hist.Pan. Orvala altera, Dod.fol. Verbascum salvifolium, Lob. in iconibus. III. Horminum Syriacum. Planta est Sclareæ forma, caulib. cubito altioribus, angulosis, lævissimè hirsutis, in alas divisis, foliis inferiorib. palmum longis, latis, subasperis, sinuosis; superioribus angustis, oblongis levioribus: flores, forma florum Sclareæ, albi

III. HORMINUM SYRIACUM.

albi: ſemen parvum & compreſſum rubris coſtis donatum, cinereum, nigris lineis ſine ordine conſperſum, inodorum, quod ſub lingua ut Ocymi ſemen lenteſcit, in vaſculis concluditur. Hujus ſemen Biſarmar nomine, D. Bernhardus Paludanus, dum Patavium ex Syria rediiſſet, exhibuit. Sunt qui Aman vocitent, at Cam. in ſuo horto Biſermas nominat. IV Horminum Sclarea dictum, forte Tuſſilago altera Plinii, & ſi ſeminis formam uſumque perpendas Alectorolophos Plinii ſtatuere poteris, C.B. Sclarea, Matth. Caſt. Cam. Taber. Cæſalp. cui & Scopa regia Plinii & Baccharis Dioſco. Scarlea, Lobel. (cui & Centrum galli) Cluſ. hiſt. Pan. Gallitricum ſativum, Trag. Gallitricum, Dod.gal. Lugd. Horminum, Geſ. hor. Orminum ſativum, Fuch. Cord. in Dioſc. Orminum majus, Geſ. hor.ap Lon. Orvala, Dodo.fol. Caſt. Scordium alterum Plinii, Dalechampio in Plinium.

HEDYSARUM. CAP. CXXIX.

Ἡδύσαρον.

Hedyſaron, quòd unguentarii pelecinum, id eſt, ſecuridacam vocant, frutex eſt, foliis ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem ſecurim æmulatur, unde nomen accepit: amarum guſtu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum ſubditum, concipiendi ſpem adimit. Naſcitur in ſegetibus, & hordeis.

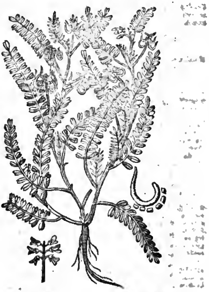
30 *Quanquam Securidaca inter triticum & hordeum quandoq; proveniat, frequentior tamen inter aphacam naſci cernitur. Id quod etiam teſtatur Theophr. lib. & cap. 8 de plant. hiſt. ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari prodidit Plinius ſimilitudine vocabulorum deceptus lib 18.c.17 Securidaca lentem complexu ſtrangulari ſcribit. In eo autem error deprehenditur, quod phacon pro aphace legerit, & verterit: nam Græcis lens φακὸς vocatur, non ἀφάκη, quæ viciæ genus eſt. Sed & ne quoq; Plinio refragatur Theophraſtus, qui loco citato aracum, non autem ſecuridacam lenti innaſci & inimicari tradidit. Duo Hedyſari ſive Belecini habentur genera, etſi Dioſcorides unius tantùm meminit, alterum, quod majus, alterum, quod minus appellaverim. Majus foliis exit ciceri proximis, undecim ex uno proceſſu erumpentibus,*

Hedyſari conſid. Plinii lapſus. Securidacæ majoris hiſt.

I. SECURIDACA MAJOR.

II. SECURIDACA MINOR.

Cauliculos edit tenues lentesque, floribus diluto purpura colore rufescentibus, ut in piso, sed minoribus. Siliquas habet corniculatas, quadantenus falcatas, pressas, adunco cacumine, in quibus rufum concluditur semen ancipitis securis effigie, unde illi nomen, amari saporis. Radice nititur unica, albaque, non sine adnatis fibris. Securid. minoris descrip. *Minus majori ferè simile est, nisi quòd folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cætera quotquot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurva, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Nascitur & ipsa inter segetes in agris. Ea omnia, quæ majori adscribuntur, ea quoque in minori reperiuntur.* Securidacæ vires Matth. *Bibitur utriusque semen contra venenosorum animalium morsum. Ejusdem farina, vulnera & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisque excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem intestinorum vermes ex dulci lixivio pota, aut ex vino, aut ex humano lacte, addito troci momento.* Hedysari vires ex Gal. *Hedysari meminit Gal. lib. 6. simp. med. sic inquiens. Hedysarum, aut pelecinum. Hujus fruticis semen colore rufum est, utrinque anceps, uti securis. Amarum, & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli.* Nomina. *Planta quæ Græcis ἡδύσαρον, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Unguentariis Pelecinum: Italis similiter Hedisaro, & Securidaca.*

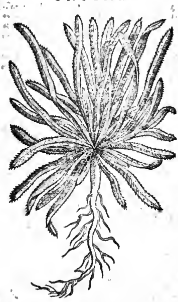
I. Securidaca siliqua oblonga, C.B. Securidaca major, Matth. Cast. Cam. Securidaca secunda, Dod. gal. Securidaca, Ges. hor. Hedysarum, Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cæs. Hedysarum majus, Lug. Cam. Hedysarum primum, Dod. fol. Lugd. Hedysarum legitimum, Clus. hist. Pan. Pelecinus, Ges. hor. II. Securidaca siliqua falcara, C.B. Securidaca minor, Matth. Lob. Cast. Cam. Hedysarum alterum, Dod. gal. & fol. Lugd. Hedysarum minus, Lugd. Cam. an Securidacæ similis Cæsalpino?

ὄνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra jacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente: gignitur in asperis. Folia in vino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

Onosma. ex Coss.

ONOSMA.

PLanta quædam ex collibus, quos variis herbis refertos circa Goritiam natura collocavit, in asperis nata jampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices verè ejus ita rubescunt, ut quasi rubiæ videantur. Ex iis notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam verum Onosma putarim. Unde etiam ejus picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit judicium. Sed certè ut verum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hactenus non nisi caule, & reliquis viduam videre mihi licuit. Onosmatis vires ex Gal. *Onosmatis vires tradidit Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens. Onosma, vel osmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & ejicere, foliis ejus in vino potis.* Nomina. *Ut Græcè ὄνοσμα, ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onosma vocatur.*

Onosma Matthioli, cujus & figura & nomen reservarunt Lacuna, Castor, Lonicerus, Lugdunensis historia, & Tabernæmontanus: esse autem Lycopsi cognatam & in Anchusis habendam, ex figura colligi posse credimus.

Νυμφαία. NYMPHÆA. CAP. CXXXI.

NYmphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, foliis fabæ Ægyptiæ, minoribus & longioribus, aliis in summa aqua, aliis demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente: cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaveris caput, extuberat: *a* nigro semine denso, & lato, lenti gustus. Caulis est lævis, niger, minimè crassus, Ægyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, *b* scabra, clavæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum vino pota cœliacis, dysentericisque auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac vesicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emēdat: imposita cum pice, alopeciis medetur: eadem contra veneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit: pota assiduè aliquot diebus, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi vendicasse videtur, quoniam aquosa amet. Plurima invenitur in *c* Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

a Cat. leg. ... amaro. *b* Orib. leg. ... *c* Ori. leg. ... l. Cæbera.

Νυμφαία

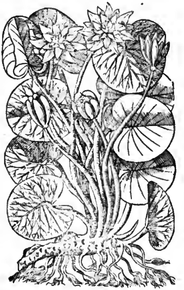
Νυμφαία ἑτέρα.

NYMPHÆA ALTERA. CAP. CXXXII.

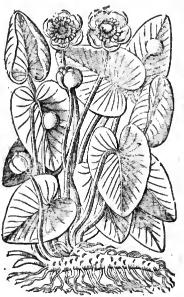
Est & altera nymphæa, [cujus flos blephara dicitur,] foliis antedictæ: radice alba, ſcabra: flore luteo nitente, roſæ ſimili. Hujus ſemen, & radix contra fœminarum profluvia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Naſcitur in Theſſalia, amne Peneo.

Meum ᵃ non legit conciula. ᵃ Meum exēplar ad capitis calcem add Νυμφαία ἄλλη οἱ δὲ νυμφώνα καλοῦσι· ἄλλοι δὲ νυμφώνα· ἄλλοι ξηρμανίαν. Nymphæa quam Nymphonem vocant, cujus flos Nephar dicitur.

I. NYMPHÆA ALBA.

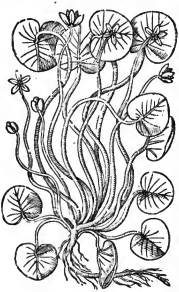
II. NYMPHÆA LUTEA.

Nymphaa utraq; ſeplaſiariis Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Naſcitur ubiq; frequentiſſima in paludibus, lacubus, & aquis ſtagnantibus. Unde non mirum, ſi ea ſit vulgaris admodum planta, & omnibus notior, quam ut indicari deceat. Veruntamen Fuchſius in libro illo de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias eſſe Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut ejus verba, quæ hic ſubjiciam, aperte ſatis declarant. Nymphææ, inquit, ſeplaſiis Nenupharis. Facultatis tamen florum ejus Dioſcorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaq; ſententia ſemine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut iidem teſtantur, refrigerandi & exiccandi poteſtatem obtinent. Arabes contra floribus eſſe utendum præcipiunt, iisq; refrigerandi in tertio, in ſecundo autem humectandi vim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta ſpecies Nenupharis producit, quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recenſent. Ut hinc conſtet, eam Nymphæam, cujus flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie eſſe omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant noſtri temporis medici, quod ſuis Nymphæis, quæ ſunt Græcorum, humectandi etiam facultatem aſſignant, ita Arabum ſcripta ſæpenumero errandi occaſionem medicis præbent. Et mirum planè eſt, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam eſſe & tenuium partium ſcribit. Adeò nihil eſt in univerſa Arabum doctrina certum ac ſolidum: hactenus Fuchſius. Hujus equidem viri alioqui eruditi judicio tantum abeſt ut hac in re ſubſcribere velim, ut potius cogar ipſum refellere, atq; Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum ſcripta bona fide referant, atq; iis etiam addant ſi quid boni habent ſua induſtria & experientia compertum. Id quod vel hinc fiet perſpicuum omnibus, qui æquo animo rem judicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ, etſi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eædem ſint cum nymphæis Græcorum, qui vim illam intactam reliquerunt, facilè probari poteſt Serapionis, ac Avicennæ teſtimonio. Hi namque, ut omittam quòd omnia ferè ex Dioſcoride tranſcribunt, non ſolùm utuntur floribus, ubi humectandum ſit, ſed etiam ſemine & radice, ubi adſtringere & refrigerare ſit opus. Neque mirum certè, quòd Arabes ſuis Nymphæis frigidum & humidum temperamentum adſcribant, quando ſic illis, ut etiam nobis, experimento compertum eſt, illarum flores humectare & refrigerare. Paratur enim è floribus oleum ipſis in conſolatu, quo utuntur medici ubi refrigare ac humectare ſit opus. Soporiferi enim quidpiam illis ineſt, folia recentia renibus admota, ſeminis profluvia ſiſtunt. Atque adeò hoc mihi non videtur Græcorum ſententiæ adverſari: quippe Græci ſcribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi vim habere, ſed de ſemine & radice intelligunt. Arabes verò nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen floris ſortitos eſſe volunt, ut clariſſimè ſcribit Avicenna. Illud addam, quod nihil prorſus ſit alienum à ratione, ut una eademq; planta ſuum variet temperamentum, pro diverſa uniuſcujusq; partis natura. Hujus rei Gal. teſtis eſſe poteſt in mandragoræ mentione, ubi ſcriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu verò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem judicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quam odioſè (quod videtur facere Fuchſius) exprobrandi: ut qui non ſine magna mortalium utilitate Nymphææ flores in uſum medicum aſſeruerint: quod à veteribus Græcis, quantum nobis conſtat, prætermiſſum eſt. Porrò veriſimile non eſt, quòd Arabes ignoraverint, quæ in nymphæis fuerint ſeminis & radicis facultates. Nam ſi Avicenna exiſtimaſſet

Nymphææ conſideratio. Fuch. opinio reprobata. Dum alias Græcorum, alias Arabum Nymphæas ſtatuit.

III. NYMPHÆA PARVA.

existimasset earum semen & radicem ejusdem esse cum floribus temperamenti, illis utiq; non fuisset usus ad dysentericos, ad veneris insomnia, ad muliebre profluvium, & ad alios morbos, qui frigida siccaq; requirunt medicamenta. Sed illud nobis objicietur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quòd Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neq; hoc nobis ita ut Fuchsio, mirum videtur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui vis insit calida, facit tertii sempervivi exemplum in Dioscoride: etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; vim excalfactoriam, acrem & exulcerantem, reddidit: tametsi reliqua duo Sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atq; iisdem Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Cæterùm in quibusdam Bohemiæ lacubus NYMPHAEA PARVA nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassica marina paulò majore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaveris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi videre, quàm in Bohemia, nec in aqua, sed in lacubus & paludibus circa eorum litora. Imbecillioribus longè viribus est quàm cætera de quibus diximus. Nymphææ facultates retulit Gal. lib. 8. simpl. med. his verbis: Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaq; ventris profluvia cohibet, semenq; sive per insomnia, sive alio pacto immodicè profluens retinet. Juvat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluvio medeatur. Verum & hæc, & ea quoq;, quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi vim obtinent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos verò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cujus radix nigra est, sicut ad alia, cujus alba. Νυμφαία *Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilofar, Ninofar, seu Nilufar: Barbaris, Nenufar: Italis, Nimphea: Germ.* Weiß Seeblumen/& Haarwurtz: *Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc d'eau, Lunet d'eau, & Lis d'estang. Nymphæa altera, Græcis,* Νυμφαία ἑτέρα: *Italis, Nimphea gialla. At Nymphæa parva, Græcis,* Νυμφαία μικρὰ: *Italis, Nimphea piccola.*

Nomina. † Meum exemp. ita legit. [illegible]

Nymphæa major est, eaq; albo, vel luteo flore: est & minor, eaq; luteo, eoq; vel magno, vel parvo flore; aut albo quæ triplex, cùm & morsum ranæ Nymphæam minorem faciamus. I. Nymphæa alba flore majore, C.B. Nenuphar album, Brunf. Nymphæa, eidem Cor. in Diosc. Nymphæa alba, Matt. Anguil. Cor. hist. Lac. Lob. Lon. Tab. Thal. Dod. gal. & fol. Nymphæa candida, Trag. Fuch. Cæs. Nymphæa major alba, Lugd. Cast. Lotus Ægyptia, Alpino. II. Nymphæa lutea major, C. B. Lug. Nenuphar luteum, Brunf. Nymphæa lutea, Matt. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Lon. Tab. Thal. Nymphæa Citrina, Cord. in hist. Nymphæa altera, Cord. in Diosc. Cæs. Nymphæa flore luteo, Anguil. Cast. III. Nymphæa alba minor, C.B. & Tab. Nymphæa parva, Matth. Lugdunensis Matthioli figuram habet, sed Nymphæam alteram luteam minorem vocat.

Ἀνδρόσακες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

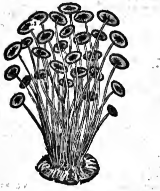
Androsaces in Syria in maritimis locis. Est autem herba alba, tenuibus virgultis, amara, sine foliis, folliculum in capite habens. Androsaces [illegible] id. Androsaces altera. Androsaces vires ex Gal. Nomina.

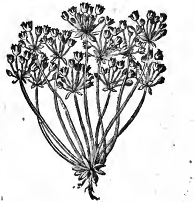
ANdrosaces herba est amara, † renues spargens juncos, sine foliis, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in vino pota, copiosam hydropicis urinam ciet. Idem effectus est semini poto, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

ANdrosacei ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam inibi etiam nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inventum est in Hetruriæ maritimis, cujus hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Id ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentiendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterùm aliam quoq; plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diversam, misit ad me sub Androsaces nomine Jacobus Antonius Cortusus patritius Patavinus, cujus quoq; hic imaginem excudi curavimus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Sunt qui putent hanc plantam Androsacem legitimam esse: verùm cùm folia in summitate gerat, non possum ego facilè eorum subscribere placitis. Androsacis meminit Galenus lib 6. simpl. medic. ubi sic inquit: Androsaces humida, & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus ejus magnopere urinam movere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc plantam Græci ἀνδρόσακες, *ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.*

† In vulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur λεπτὰ, *hoc est tenuis: quam vocem, ut supervacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio verò* λευκὰ, *id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice vertit Marcellus. Cæterùm non desunt, qui, ubi paulò post* ἄφυλλ[illegible], *hoc est, sine foliis legitur,* ἔμφυλλ[illegible], *hoc est, cum foliis legendum putent.*

I. ANDROSACES. II. ANDROSACES ALTERA.

Androſace duplex eſt,alia foliis carens folliculos habens, quæ vel petræ innaſcitur, ut nobis ante viginti annos Cl. Ulyſſes Aldroandus Bononiæ exhibuit: vel Chamæconchæ, ut ante annos novendecim, cùm Monſpelio Frontignanum navi veheremur, ad montem Cetium ſtudioſos herbarum inquirendarum causâ deducturi, ſtagnis innatantem copioſe vidimus & legimus. Dicitur Androſaces, Matth. Lac. Caſt. Lon. Lugd. Androſaces Cotyledon folioſum marinum, Adverſ. Lob. Androſace Matth. primum, Tab. Fungus marinus minimus, Cæſ. Umbilicus marinus Monſpelienſibus. II. Androſaces altera, Matt. Lugd. Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Cam. Morſus gallinæ vel Alſines ſpecies, non ex Syria, ſed quadam antiqua maceria, Adverſariis: verùm Adverſaria falluntur, cùm hanc elegantem plantulam ante viginti duos annos in horto noſtro toluerimus, cujus elegans apud Cluſium deſcriptio & apud Camerarium figura, cùm in hac folia minus rectè ſint expreſſa, quæ plantagini anguſtifoliæ æmula, & in ambitu dentata ſunt: qua de re plenius in hiſtoria.

ASPLENUM. CAP. CXXXIV.

Asplenum aliqui ſcolopendrion vocant, alii ſplenion, alii hemionium: foliis eſt multis, ſcolopendræ animali ſimilibus, ab radice una prodeuntibus. Naſcitur in parietibus, ſaxiſque ſiliceis & opacis: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Folia polypodii modo dividuntur, ſubter flaveſcentia hirſutaque, ſupernè viridia. Vim hanc habent folia in aceto ferveſacta, ut per dies quadraginta pota lienem abſumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet: ſtranguriæ, & regio morbo prodeſt, ſingultum ſedat, calculos in veſica comminuit. Conceptum adimere creditur, per ſeſe, aut cum muli liene appenſa. Tradunt noctu, ſilente luna, hujus rei gratia effodiendam.

Asplenum, ſive Scolopendrium tam à medicis quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum ſcripta ſequuntur, Cetrach barbara voce vocatur. Nec diu eſt, quod uovero rei herbariæ periti Arabum Ceterach eſſe legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea univerſa herbariorum ſchola Aſpleni loco phyllitim, quam etiam vulgo Linguam cervinam appellant, ſuis immiſcebant medicamentis. Verùm enimverò quanquam hoc adeò clarum eſt, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur: adhuc tamen inveniuntur è veteribus noſtris ſeplaſiariis, qui ut ſuam potius pertinaciam, quàm veritatem ipſam tueantur, nullo pacto ſibi perſuaſum eſſe volunt, phyllitim non eſſe legitimum Scolopendrium: eo tantùm argumento pertinaciter innixi, quod ſui majores phyllitim Scolopendram appellaverint, quodque eam ſplenis ſemper maximo profuiſſe experimento cognoverint. Qua tamen in re prorſus aberrant, ut ex Aſplenii notis facilè ab omnibus intelligi poteſt: ex quibus apertiſſimè cognoſcitur, nil aliud eſſe Aſplenum, quàm ipſum Cetrach vocatum. Nec deſunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non eſſe Aſplenium, quod ſcripſerit Dioſcorides naſci Aſplenum foliis polypodii, ſive filiculæ, quibus tamen ipſius Cetrach folia non undequaque reſpondere videntur. Verùm ſi ii, qui ita objiciunt, eam vidiſſent filiculam, quæ in montibus provenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, foliis anguſtioribus, & admodum virentibus, iis in poſterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occaſio ſublata eſſet. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquàm ſimili, quanquam paulò ampliore. Tantaque eſt ſimilitudo, ut mihi primum hanc herbam inſpicienti ea fermè viſa ſit verum Aſplenum: quæ tamen effoſſa radice ſtatim pro filicula agnoſcitur. Præſtantiſſimum Aſplenum in Creta naſcitur, ubi repertum Vitruvius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes, Gnoſon & Cortynam, interlabitur: parte quæ ad Cortynam ſpectat, pecoribus ſine liene inventis, quia herbam hanc roderent: altera verò parte, quæ ad Gnoſon eſt, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Cæterùm aureus pulvis, qui in Aſpleno averſa foliorum parte invenitur, drachmæ pondere unà cum albi ſuccini farina ſemidrachma, ex ſucco portulacæ potus, aut plantaginis, gonorrhæa laborantes mirificè juvat. Herba autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præſertim, qui Ga[illegible]lue affecti ſunt. Aſpleni vires paucis perſtrinxit Galenus libro ſexto ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Aſplenum tenuium eſt partium, non tamen calida herba eſt. Hac utique ratione & lapides frangit, & lienes liquat: hæc Galenus. Cæterùm ſunt qui exiſtimant, Aſplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, ſed diverſas omninò plantas repræſentare, Galeni authoritate freti: quippe qui libro quinto capite ſeptimo ſimplicium

Aſpleni conſider. Ceterach

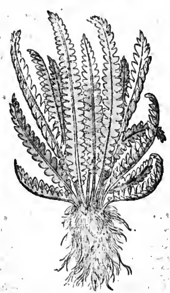
Ceterach nõ eſt Aſplenum, quibus.

Aureus pulvis Aſplenii & vires.

Aſpleni vires ex Galeno.

Aſplenũ & Scolopendriũ quibus diverſa.

ASPLENUM.

plicium medicamentorum de his disserens, quæ obstructo lieni conferunt, Scolopendrium ab Spleno segregasse manifestè videatur, cùm inquit: Majores lienis obstructiones vehementiora desiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, scolopendrium, & scillam, & eam, quæ id ipsum nomine repræsentat, asplenos appellata. Hæc certè verba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem judicio, credendum esse suspicor, quòd hoc in loco præter Galeni sententiam accreverit Scolopendrium, depravatáq; in eo sit scriptura vel librariorum incuria, vel nimia alicujus sciolì diligentia: quòd in sequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus sigillatim disserit Galenus, nusquam, quod invenerim, Scolopendrii meminerit, sed tantùm Aspleni, cujus etiam vires (ut supra retulimus) satis quàm paucis perstrinxit. Aut rectiùs fortè crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, vel per Asplenum hemionitim intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus: quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit l.9 c.2. de comp. med. secundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recenset, quæ opera splenicis sive lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenum, ab aliis Scolopendrium appellata est. Quare non esset mirum si loco prædicto Galenus accepisset asplenum pro hemionitide: præsertim quòd hæc herba quoq; eam vim sortita est, qua lienem absumere potest. Illa planta, quæ Græcis ἄσπληνον, Latinis quoq; Asplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrion seu Sculusondrium: Officinis, Cetrach: Italis, Aspleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Nomina.

Asplenon, quòd splenem juvet, dicitur: Scolopendria vera, Trag. Lon. Asplenum. Matth. Dodo. gal. & fol. Lac. Lobel. Cast. Lugd. Cam. Asplenion Cord. in Diosc. Asplenus, Ges. hor. Scolopendrium, Cord. in hist. Anguil. Ceterach. Ges. hor. Cæsalpino.

Ἡμιονῖτις.

HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

HEmionitis quam aliqui splenion vocant, folium emittit Dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus, nunquam flores, neq; semen, neq; caulem gignit: in petrosis nascitur, austero sapore. Ea ex aceto pota lienem absumit.

Hemionitis cognita.

FALLUNTUR procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione superius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus quippe qui sibi certò persuaserint, Hemionitida eam esse plantam, quam seplasiariorum vulgus Linguam cervinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos viros alioqui doctissimos, & Fuchsium pariter eos secutum errare, evidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus: idcirco supervacaneum esse duximus hic eadem repetere, præsertim quòd neminem futurum sperem, qui eò se conferri gravetur, si cupiat nostras contra viros tam celebres rationes audire. Porrò non modò jam nobis compertum est, veram Hemionitim, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus dissidet, Romæ nasci in quibusdam ruderibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ studiosi eam in suos transtulerunt hortos: sed nos quoq; hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cujus picturam damus, ad nos Patavio misit. Equidem credidimus jam dodum unà cum Hermolao, & Ruellio Teucrium, & hemionitim unam tantùm Plinio plantam esse, depravatis ejus exemplaribus decepti quæ l.25. c.5. ita scriptum habebant: Invenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion vocant. Veruntamen cùm postea [illegible] tempori Plinii codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse comper[illegible] hermion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contraq; asserere Teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridis teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & Asplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd scripserit lib. 27. cap. 5. Asplenum sunt, qui he-

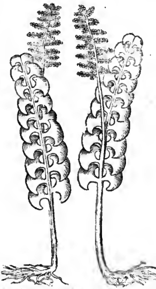
Hemionium & Asplenū Plinio idem.

qui hemionium vocant. Sed equidem vereor, ne & ipse in errore versetur: quandoquidem Dioscorides non modo utriusq; historiam diversis capitibus descripsit, sed etiam asplenum nusquam, quod sciam, hemionitim appellarit: tametsi scribit à Hemionitim non aspleuum, sed splenion a quibusdam vocari tradiderit. Sed postea quam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam revocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab aliis ob semen racemosum Lunaria botrytis cognominatur, cùm & ipsa miris in medicamentis polleat viribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid dissererem. Hæc itaq; brevis est planta, dodrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, dodrantali, rotundo lento, ac gracili: è cujus medio in latus exit ramusculus, costæ effigie, cui folia sunt utrinq; septem aut plura annexa, lunata, crassa, firmaq;, brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine ruso, rotundo, minutoq; in uvæ modum racematim cohærente. Nascitur in altis montibus herboso loco. Vis totius plantæ mire efficax vulneribus recentibus glutinandis, itemq; pota intrinsecus, atq; illita extrinsecus corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter commodeq; dysentericis, planta tota in pulverem contrita ex vino austero pota. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa provenit, avulsis ab ea clavis, suos ferreos calceamentis amittere, ob id vulgò à nonnullis Sferracavallo, appellari. Sed perperam, meo quidem judicio, quòd alia sit planta, quæ vel ab ipso effectu legitime sic fuerit appellata, vel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunariæ genera recenseatur, adeò ut quidam eam ipsam Lunariam majorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hic verba facerem. Est itaq; planta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in aliis montibus proveniens, foliis minori Securidacæ

Lunariæ minoris descriptio, & vires.

Sferra cavallo.

II. LUNARIA MINOR.

*III. LUNARIA MINOR RAMOSA.

proximis, pusillis, cordisq; faciem referentibus, incurva secundum longitudinem excurrente linea, pluribus utrinq; è longo pediculo emergentibus siliquis, oblongis, pressis, numerosis, altera parte incurvis incisuris divisis & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utrinq; foraminum orificio, adeò ut non parum opificii in hisce fabricandis natura adhibuisse videatur: caules habet angulosos, striatosq;, ramulis compluribus refertos, sed flores hactenus mihi videre non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi Lunariæ nomen apud chymistas, qui eam magnum efferunt præconiis ad argentum conficiendum, hac tantum ex argento vivo argentum purum fieri fabulantur, sed quam suis opinionibus deludantur ii, sæpe suo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ergò plantam Securidacam montanam appello, cùm non parvam videatur habere cum minori securidaca cognationem cum facie, tum viribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam virentem calcaverint, ferreis calceamentis protinus exuantur, quid certi afferam non habeo. Verùm cùm scribat Plinius lib. 10. c. 18. Picum martium adactos cavernis eorum cuneos à pastoribus, admota quadam herba extrahere: & Trebius antiquissimus author illi subscribat, coger quidem iis haud omnino refragari, qui huic plantæ id virium tribuunt. Nullum quod sciam habet in medicina usum, quamvis non desint herbarii, qui eam potionibus vulnerum addant. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus uligine madentibus, secus vias plerunq; nascitur. Serpit hæc humi junceis cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca pervinca vulgò vocatur, in quibus à radice ad summum ex utroque latere brevibus interstitiis folia exeunt crassiuscula, rotunda, parvorum nummorum speciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm quia Nummulariæ dictæ folia pilosa non sunt sed lævia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed in scrobium aggeribus & uliginosis locis, ideò iis non possum adstipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita est. Sed jam, ut nostri moris est Hemionitidi suæ reddantur vires ex Gal. qui eas retulit lib. 6. simplicium medicamentorum, his paucis verbis. Hemionitis simul & adstrictionem

Lunaria minor alia.

Hemionitidis vires ex Gal.

Nomina.

IV. SFERRA CAVALLO.

strictionem & amaritudinem possidet: quamobrem cum Aceto pota lienosis auxilio est. Ea ut Graecis ἡμιονῖτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis vocatur. Lunaria minor, sive Lunaria Botrytis: Italis, Lunaria del grappolo.

I. Hemionitis, Matth. Anguil. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Gesf. hor. Caes. Hemionitis sive sterilis, Lob. Hemionios Theoph. ubi Gaza Mulam vertit. Sunt qui dubitant, an haec à Lingua cervina vulgò dicta specie differat, siquidem ei valdè similis sit. II. Lunaria minor racemosa, quae Lunaria dicitur à foliorum forma subrotunda & lunata, quae totidem censentur, quot Lunae dies, quaeq; cum Luna augeantur & decrescant: Lunaria, Trag. Dod. fol. Lunaria minor, Matt. Fuchs. Dod. gal. Gesf. hor. Lon. Lugd. Clus. hist. Pan. Caes. Lunaria racemosa, Lob. Lunaria minor botryitis, Thal. Lunaria petraea, Gesner. de Lunariis. Lunaria major, Cast. Epimedium Diosc. Fabio Columnae. III. Lunaria minor ramosa, C. B. Hanc D. Cam. in suo Matth. proposuit, quae pluribus est foliis, pluribus racemulis, quaeq; in Anglia reperta, cui Lunariae rarior species dicitur. Hanc vel similem expressit Thalyus in sua Harcynia, cui dicitur Lunaria botryitis πολύφυλλος. IV. Ferrum equinum, Gesf. hor. Lob. Dod. fol. Sferra Cavallo, Matth. Gesf. hor. app. Sferra Cavallo Italicum, Cam. Solea equina, sive Securidaca montana, Lugd. Securidaca minor, Cast. Medicae species, Gesn. hort. Securidacae species, Caes. Hedysarum sive ferrum equinum, Tabernaemontano.

10 20 30

Ἀνθυλλίς. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

Anthyllis duplex est: quaedam enim lenti simillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parva, tenui. Nascitur in salsis terris, & à sole illustratis *a*, non insulso gustu. Altera est foliis, ramulisq; ajugae similis, hirsutioribus tamen, [brevioribus, & asperioribus] flore purpureo, odoris admodum gravis: radice cichorii. Pota drachmis quatuor, urinae difficultati, renibusq; plurimùm prodest. Tritae, vulvae piruitas emolliunt, cum rosaceo, & lacte impositae volneribus medentur. Quae autem ajugae similitudinem refert, praeter alia pota cum aceto mulso, comitiales sanat.

Primam, aut alteram Anthyllida quae Dioscoridis historiae respondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut repertam vidi: quanquam non negaverim, quin ea inibi proveniat. Ruellius hanc posteritati Salsolam vocatam fuisse tradit, quòd ex ea salem fieri memoria proditum sit. Fuchsius verò in libro de comp. med. quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quae Kali Mauritanis dicitur, de qua nos disseruimus libro superiore in Atriplicis commentatione. Anthyllidem esse: nam ubi Aluminum genera expendit, in fine fermè sic inquit: Alumen, quod Catina appellant, ex herba combusta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Graecis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem judicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchsius unà cum Amato Lusitano, a quo illum hanc vanam opinionem accepisse facile suspicor. In primis namq; non video ego, quomodo fieri possit, ut Cali Mauritanorum duas possit legitimè Graecorum plantas repraesentare, Anthyllida & Tragum, quae quidem genere, forma nexu ac viribus inter se maximè differunt ut in ea Apologia quam in illum Lusitanum scripsimus, latius ostendimus. Deinde nobis planè subit mirari Fuchsium, virum alioqui doctissimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania quod Lusitani illius ineptias tam religiosè sit secutus, ut hic contentus protulisse Anthyllidem esse herbam Cali, neglexerit praeterea Anthyllidis genera, quae Dioscoridi duo sunt, expendere: atq; eorum explicare, quod Cali esse putabat. At revera Cali (quantum ego sentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neq; etiam Tragum. Etenim hoc sine foliis nascitur, sed eorum vicem explent aculei, adeò ut tota planta spinis horrida spectetur. Illa verò Anthyllis, quam primo generi adscribit Diosc. lenti simillima est. Porrò alterum ejus genus (teste Diosc.) foliis ramulisq; ajugam aemulatur, hirsutioribus tamen, brevioribus & asperioribus: flore purpureo, odoris admodum gravis. Quae nimirum nota in herba Cali, gustanti salsa prorsus desiderantur. Utriusq; Anthyllidis meminit Gal. lib. 6 simpl. medic. sic inquiens. Anthyllis duplex est, sed utraq; modicè desiccat, ut & ulcera glutinat. Caeterùm altera, ea scilicet quae Chamaepityi adsimilis est, quadantenus subtiliorum est partium, quàm altera. adeò ut & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quàm altera extergere potest. Quae herba Graecè ἀνθυλλίς, Anthyllis item Latinè, & Anthyllide Italicè nominatur.

40 50 60

Ἀνθεμίς. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

Anthemidis genera tria tantùm flore distantia: rami dodrantales, fruticosi, alis multis concavi: tenuibus foliolis, parvis, numerosis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutae. Nascitur in asperis & juxta semitas: colligitur vere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandiq;. Potu, & insessione, pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;: adversus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: jecinorum vitia sanant. Decocto earum vesicae foventur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quae florem purpureum habet *a*, cujus amplitudo majuscula est. Hanc propriè heranthemon vocant. Ea cui leucanthemo nomen est, itē quae chrysanthemon dicitur, vehementius

a Meum ὅπερ τοῖς ὅλοις ἐστὶ μεῖζον. i. quod & per omnia majus est.

Marginal notes: Nomina. Antbyllidis cōsid. Fuchsii opin. damnata. Anthyllidem consider. Anthyllidis vires ex Gal. Nomina. † Orib. legit … intrinsecus quidē albū, & aurei coloris florem habet, extrinsecus verò per ambitū albos aut melinos, aut purpureos.

I. ANTHEMIS, SIVE CHAMÆM.

tius urinam ciunt. Ægylopiis illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, teruntur(que) in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent, & privatim tusa, in pastillos digeri: radix quoq; siccari, dumq; ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modo floris aut radicis pars una, modò contra floris partes duæ & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus, bibere autem oportet in vino mulso diluto.

Anthemis [illegible]

ANthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, vulgò corrupta voce Chamomilla vocatur. Verùm quamvis tres Anthemidis species florum colore tantùm differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides, eam(que) cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum vero purpurei buboniis modò insunt: pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris foliis albicantibus circumseptis. quòd hæc cæteris frequentior, copiosior(que) inter segetes in campis proveniat, oleat(que) suaviter. Quandoquidem cæteræ ejus genera, à paucis sane cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilii ADONIDEM esse censent, purpuream Dioscoridis esse Anthemidem, sed re vera hallucinantur, quòd hujusce Anthemidis genus, Diosc. teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut in [Amello] Belli quadam videmus, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores, qui papaverum sylvestrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cujus vulgaris est usus, caules edit cubitales, foliis est parvis, capillaribus, tenuibus. ac numerosis: flores fert in caulium, ramorum(que) summitatibus Parthenio, quod Matricariam vocant, similes. Radicibus nititur tenuibus, nec altò descendentibus. Tanta est Anthemidis cum COTULA fœtida similitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu, sed olfactu tantùm altera ab altera dignosci queat. Namq; altera, nempe Anthemis perquam bellè ac suaviter olet altera verò fœtet, & adeò acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis alvum exonerant, & deinde hac herba sedem abstergunt, paulò post intolerabili vexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potũ lateris dolores sanat. Idem præstat

Adonidis mentio.

Cotula fœtida.

Anthemidis vires.

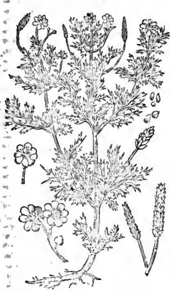
*II. CHAMÆMELUM NOBILE flore multiplici. *

*III. CHAMÆMELUM FOEtidum, seu Cotula. *

IV. ADONIS.

Anthemidis vires ex Gal.

aqua è floribus distillata. Anthemidis flores absque foliis decerpti, tusique in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissolvantur, iisque febrientes à vertice capitis usque ad pedes illinantur, moxque stragulis, ut sudent, integantur, quascunque febres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scriptum reliquit Nichessor Aegyptius. Anthemidis meminit Gal. lib 7. simpl. med. sic scribens. Chamæmelum tenuitate quidem rosæ persimile est, calore verò ad olei facultates magis accedens, animalitum familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert, dolores que sedat, mitigatque. Præterea tensa remittit, & laxat, quæque mediocriter dura sunt, emollit, quæque constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra visceris alicujus inflammationes infestant, discutit, ac dissolvit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate provenunt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientibus Soli consecratum est, febriumque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easque quæ jam concoctæ sunt. Juvat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex viscerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, ubi jam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondriis, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiamnum libro 6. eorundem simpl. med. sic inquiens. Dictum quidem in 3. libro de hac herba copiosius est, diceturque nunc summatim, quod calefacit, & desiccat in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθεμὶς, & χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus Debonigi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: *Hispanis Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.*

Nomina.

Chamæmelum aliud odoratum, quod vel gratum, idq; flore simplici, quod vulgatum, vel peregrinum: aut flore pleno est: vel ingratum spirat odorem. Aliud inodorum Cotula, & quidem arvense, marinum, & alpinum. I. Chamæmelum vulgare, quod Leucanthemum Diosc. C.B. Chamæmelum tertia Parthenii species Brunf. Anthemis sive Chamæmilla, Matth. Cor. in Diosc. Chamæm. Lac. Cast. Cæs. Tab. Thal. Chamomilla tertia, Trag. Chamæm. leucanthemum, Fuch. Ges. hor. Chamæm. sylv. Dod. gal. Lugd. Chamæm. vulgare, Dod. fol. Ges. hor. ap. Chamomilla vulgaris, Lon. Chamæmalum verum, Ges. hor. Chamæm. arvense, Cam. Anthemis vulgatior, Lob. II. Chamæm. nobile flore multiplici, C.B. Anglorum niveum Leucanthemum flore multiplici, Adverf. Lob. Anthemis leucanthemos nivea Anglorum flore multiplici, Lugd. Chamæm. leucanthemum odoratum multiplex, Dod. fol. Chamæm Romanum flore multiplici, Cam. in Matth. Tab. Chamæm. flore pleno, Cam. Hoc tenerioribus est cauliculis humi sparsis, foliolis brevioribus, floribus ex plurimis foliolis densè compactis: tota planta cæteris suavius olet quare & facultatibus superat: sunt qui ex plantæ succo, floribus & vino albo, Syrupum ad ictetum & hydropem splenis vitio causatum, conficiant. Circa Aurelias Galliarum spōtè quidem provenit, alibi in hortis cultioribus reperitur. III. Chamæm. fœtidum, C. B. Cotula fœtida, quarta species Parthenii, Brunf. Camomilla secunda & sylv. Trag. Cotula fœtida, Matth. Dod. gal. Ges. hor. Lob. Lac. Lon. Cast. Lug. (cui & Parthenium leptophyllon Hippocratis) Cam. Parthenium, Fuch. Cotula, alba, Dod. fol. Cotula, Tab. Cota vulgo in Hetturia, Cæs. cui & Buphthalmon Diosc. Gal. & Plinii, Buphthalmum minus, Cord. in Diosc. Chamæm. album seu fœtidum, Thalyo. IV. Adonis hortensis est & sylv. hæc flore vel majore vel minore, hæcq; rursus rubro, pallido, luteo, in medio nigricante, rarius albo. Adonis flore minore, C.B. Anemone agrestis, Trag. Anemone, Cor. in Dios. Anemone tenuifolia, Cord. in hist. Adonis Matth. Lugd. Flos Adonis, Lob. Adonidis flos, Cam. Chamæmelum Eranthemum, Dod. gal. Ges. hor. Eranthemum, Dod. gal. & fol. Chamæmelum rubrum, Ges. hor. Anthemis Eranthemos, Lug. Chamæmelum cujus folia florem cingentia sunt purpurei coloris, Cast. Chamæmelum purpureum, Tab. Aculeata, Lon. Ranunculus arvensis floribus rubicundis, Cæsalpino.

Παρθένιον. PARTHENIUM. CAP. CXXXVIII.

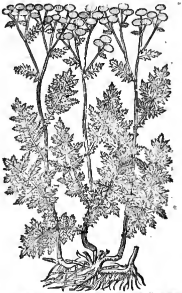
PArthenium aliqui amaracon vocant, foliis, & coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subviroso, sapore amaro. Siccatum, cum aceto mulso, aut sale porum, non secus atq; epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia vulvarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

Parthenii consid. Matricariam non esse Artemisiam cōtra Brasav. Fuch. & Monach.

SEritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò non satum, sed in aliis quoque locis sponte provenit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore gravi: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetrusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam vocant. Cæterùm hallucinantur, mea quidem sententia, in Parthenii historia Brasavolus, & Fuchsius, viri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd concordes sibi persuaserint (ut superius in Artemisiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, sive Amarellam vulgò vocatam, esse illud Artemisiæ genus, quod secundo loco à Dioscoride repræsentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porrò contendunt Brasavolus, & Fuchsius eam omnino plantam

I. PARTHENIUM, SEU MATRIC. II. TANACETUM.

vetum referre Parthenium, quam herbariorum vulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quam isti clarissimi medici magno in errore versentur, judicent ii, qui probè sciunt Cotulam fœtidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neq; sapore usq; adeò amaro, ut in Parthenio requiritur, sed acutissimo, & exulcerandi vi prædito, id quod nuquam Parthenio tribuit Dioscorides, neq; Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoq; Parthenium vocavere, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis vitreis vasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. 6. simpl. med. & Plin. lib. 22. cap. 17. naturalis historiæ. Nec desunt etiam, qui velint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETUM vocant seplasiarii, cujus etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hic modo effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem, quam eorum, qui tertium Artemisiæ genus Tanacetum esse contendunt. Foliis est majoris millefolii æmulis, aliquantò tamen majoribus, amaro sapore, & odore gravi, caulibus bicubitalibus, floribus melinis, aureis globulis similibus, umbellatim quadantenus micantibus. Radice nititur unica compluribus adnatis fibris. Provenit in hortis, ac etiam alibi sponte per se nascitur. Excalfacit, exiccat, abstergit, aperit, flatus pellit. Utuntur Tanaceto recentiores ad ventriculi, uteri & alvi flatus discutiendos, item ad lumbricos ex ventre pellendos. Utuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam & menses: obstructiones viscerum aperit. Sed id viris magis, quàm mulieribus commendant: contrà verò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præcipiunt. Parthenii in simpl. med. censu Galenum meminisse non reperio. Excalfacit, siccat, aperit, abstergit, provocat, resolvit, flatus pellit. Epotus succus drachmæ pondere cum sacchare ventris tineas perimit: illitus impetigines, alphos, & lentigines emaculat. Peculiariter autem auxiliatur omnibus uteri affectibus, quos flatus, aut pituitosus humor excitaverit: menses ciet, & secundas: calefit recens super tegula, & irrorata vino veteri illinitur contra uteri dolores. Ejus nomen Græcum est παρθένιον, Latinum similiter Parthenium: Officinis, Matricaria. Arabicum, Achuen, Uchuen, Achuan, sive Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Mutter Kraut / & Mettram: Gallicum, Matricaire. Tanacetum sive Athanasia: Italis, Tanacedo sive Daneda.

Helxine. Parthenium.

Tanacetum & ejus medicinæ.

Nomina.

Parthenium quasi virginalis, quòd morbis mulierum uterinis medeatur, unde vulgò Matricaria dicitur. Hæc foliis est latioribus, & angustioribus: illa vel odorata, vel inodora: odora vel simplici, vel pleno flore: inodora, peregrina est & altera alpina. I. Marricaria vulgaris. C.B. Cam. Matricaria, prima Parthenii species, Brunf. Parthenium, Matth. Cord. in Diosc. & hist. Dod. gal. Gesf. hor. Lac. Cast. Thal. Amaracus Galeni, Ericio Cord. Matricaria, Trag. Dod. fol. Lon. Cæs. Lugd. Marricaria nostras, Lob. Artemisia tenuifolia Fuch. fol. Tab. Arremisiæ ramosæ altera species, Fuch. in icon. II. Tanácetum fortè à Tannaco, quo nomine Parthenium appellatum fuisse testatur Plinius. Hoc odorum est, vel inodorum: odorum, aut majus, quod foliis est vel planis, floreq; aut luteo, aut albo, vel crispis: aut minus, hocq; vel campestre, vel alpinum: inodorum, flore minore, vel majore. Tanacerum vulgare, quod Parthenium microphyllon Hippocratis videtur, C.B. Tanacetum, Brunf. Matth. Cord. in hist. Gesf. hor. Lon. Dod. fol. Lob. in obs. Cast. Cæs. Tanacetum vulgare luteum, Trag. Tanacetum majus, Dod. gal. Tanacetum citrinum, Thal. Tanacetum millefolii foliis, Lob. in icon. Arhanasia, Lugd. Athanasia vulgaris, Lac. Artemisia tenuifolia, Fuch. in icon. Artemisia monoclonos, eidem in fol. Artemisia Dioscoridis, Tabernæmontano.

Βούφθαλμον. **BUPHTHALMUM.** CAP. CXXXIX.

BUphrhalmon, quidam cachlam vocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide majorem, oculi similitudine, undè nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus.

ſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque diſcutiunt. Ajunt epotam poſt exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

I. BUPHTHALMUM.

II. BUPHTHALMUM ALTERUM.

Buphthalmi cōſid.

NOn parum profectò inter ſe variant de Buphthalmo recentiorum ſententiæ ut herbam, quæ ipſum legitimè repræſentet decernant, & oſtendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus naſcentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis major eſt, folio nonnihil in ambitu ſerrato, flore intus melino, extrà verò candidiſſimis foliolis undiq; circundato, anthemide majore, eſſe legitimum Buphthalmum. Alii verò, quibus adſtipulatur Fuchſius, aliam ab hac herbam verum Buphthalmum eſſe contendunt, vulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non fœtidam vocant. Sed cur horum ſententias comprobem, ſanè non habeo: quippe quamvis Cotula non fœtida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat, flores tamen in medio melinos, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioſcoridis picturæ non utiq; reſpondent. Quemadmodum & hinc perſpicuum eſt alteram plantam, cujus primo loco meminimus, non eſſe Buphthalmum. Siquidem cùm diligentiſſimè ſcripſerit Dioſcorides vulgaris anthemidis, tum etiam parthenii flores intus aureo micare colore, per ambitum verò candido, dubitandum quidem non eſt, quin & eadem fuerit uſus diligentia in deſcribendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in univerſum facit, non autem in ambitu candidum, qualis in vulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaq; Buphthalmum luteo planè flore præditum eſſe debeat, haud dubiè errant, meo quidem judicio, qui pro Buphthalmo prædictas, aut ſimiles plantas accipiant. Cæterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patavio Joannes Odoricus Melchierius Tridentinus, juvenis ſpectata in philoſophia ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius chariſſimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoridis deſcriptione diſſidet, ut ejus effigies, quam in l. 3. damus, abundè demonſtrat.

Buphthalmi vires ex Gal.

Buphthalmi vires retulit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum his verbis: Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum majores, tum acriores. Proinde & vehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti: hæc Galenus. Ubi ne quid nobis obſtet, animadvertendum eſt, quòd Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ luteos flores profert.

Bellidis hiſtoria

Major.

Sed quoniam de Buphthalmi flore diſſerenti mihi BELLIS ſic à Plinio vocata occurrit, cujus etiam initio commentarii memini, non alienum eſſe duxi, hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires recenſere. Bellis igitur quanquam plura ſunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe majus, medium, & minus. Majus folia gerit ex anguſta origine in latum ambitum ſinientia, ſubrotunda, craſſiuſcula, & circumquaq; quercus modo ſerrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur anguſtiora, oblonga magis ſunt ſenecionis modo, caules emittit ab una radice plures: cubitales, teretes, robuſtoſq;, è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio majores, qui æſtate ferè tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifida, haud valdè deſcendens. Naſcitur in paſcuis, pratis, ſecus itinera, & in agrorum marginibus.

Media.

Alterum autem, quod medium appellamus, plerumque in pratis & paſcuis provenit, foliis alterius minoribus, nec adeò per ambitum inciſis, minimè ſinuatis, in terra jacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: radicem altero tenuiorem, ſed multifidam: flores mittit majori per omnia ſimiles, ſed longè minores.

Minor.

Minus quod in hortis & fictilibus ſeritur, variis ſpectatur generibus, quæ florum varietate dignoſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula,

in cacu-

III. BELLIS MAJOR.

IV. BELLIS ALPINA.

V. BELLIS MEDIA.

in cacumine ſubrotunda, craſſiuſcula, ſolo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum ſenſim ſerrata, flores tamen coloribus & foliorum numero inter ſe variant. Siquidem in uno genere centro ſemus aurei, & per ambitum rubentibus foliolis ſtipati cernuntur: in altero verò ex candido rufeſcentibus, aut verſicoloribus numeroſioribusq́. Sunt etiam qui intus rubri ſint, & in ambitu albi, quinetiam qui ubiq́ foliolis exilibus admodum verſicoloribus adeò ſtipati habeantur, ut ſericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in coronamenta venere. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum præſtantiam, texendis coronis aptiſſimi ſunt. Florent anno ferè toto, ſi cultorum diligentia non deſit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) valent flores in ſtrumis, & capitis fracturis: quinetiam in vulneribus thoracis, quæ in pectoris cavitatem uſq́ penetrarunt, in quem uſum Bellim potionibus inſerunt. Sunt & qui Bellidis omnia genera laudent ad iſchiada, & paralyſin. Sanant commanſa folia cùm oris, tum linguæ exulceratas puſtulas: eadem tuſa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam reſolvunt. Herba ipſa recens in acetariis ex oleo & aceto devorata, alvum adſtrictam lenit: id quod etiam præſtat ex jure pinguium carnium decocta & unà cum jure ſumpta. Βούφθαλμον ſic Græcè Latinè verò Buphthalmũ & Oculus bovis dicitur: Arabicè, Bihar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue: Germanis, Rindsaug: *Gallis, Oeil de Beuf. Bellis major, Italis prima fiore maggiore, & fior di primavera, nonnullis Primula veris major, dicitur. Bellis minor Italis primo fiore minore, fior di prima vera: Germanis* Maßlieben: *Gallis Marguerites, ſeu Baſquette. Bellis minima, Italis, Margarite: & fiori di prima vera gentili.*

Bellidis vires.

Nomina.

Buphthalmum, quòd flore ſimilis ſit boum oculis. I. Buphthalmum Dioſcoridis, C.B. Buphthalmum, Matth. Trag. Lac. Geſner. hort. Lobel. Lugd. Caſt. Tab. Buphthalmum vulgare, Cluſ. hiſto. Pann. Chamæmelum Chryſanthemum, Fuchſ. Cotula lutea, Dod. gal. & fol. Cotula non fœtida, Lonicero: Chryſanthemum, Cord. in Dioſcoridis Geſner. hort. After atticus, Cord. in hiſto. quo ad iconem, quam tamen ipſe non appoſuit. II. Buphthalmi nomine hos videtur Camerarius in ſuo Matthiolo pro-

VI. BELLIS MINOR.

VII. BELLIS MINIMA.

VIII. BELLIS MINIMA.

posuisse. Buphthalmi altera species, Gesf.hor. Buphthalmum alterum folio & facie Cotulæ fœtidæ, Adversf.Lob.Buphthalmum alterum Penæ, Lug. Buphthalmum Narbonense, Clusf. hist. Pan. Buphthalmũ verum, Tab. Chrysanthemum primum Cæsa. Nunc de Bellide. Bellidem licet aliqui velint apud Theophrastum esse Anthemidis foliacei speciem, cẽsemus tamen Græcis indictam, & à Plinio primum propositam, quæ sylvestris est & sativa: illa major, media, & minor: major alba, vel lutea: alba pratensis, simplici, tarisf. pleno flore, & alpina, hæcq; major vel minor: lutea, foliis vel profundè incisis eaque major & minor, vel subrotundis. Sylvestris minor alba, vel mixta, vel cœrulea, hocq; vel frutescens vel non: hæcq; caule nudo vel folioso. Sativa verò minor est pleno flore, eoq; majore vel minore, albo, rubro niveo: hujus generis est & prolifera suave rubens, rarius viridis. III. Bellis sylv. caule folioso major, C. B. Oculus bovis vel vaccinus, Brunf. Bellis major, Matt. Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. (cui & Consolida media vulnerariorum.) Cast. Lugd. Cæsal. Cam. Bellis major sylvestris, Fuchsf. in icon. Gesf. hor. Bellium majus Tab. Buphthalmum majus, Lonicero. IV. Bellis alpina major, C. B. Hæc ex radice serpente, lignosa, nigricante, & ab una parte fibras spargente, caulem emittit unicum, cubitalem altitudinem excedentem, rotundum, striatum, ad radicem leviter hirsutum, circa quem folia pediculis carentia, quinq; vel sex transversorum digitorum longa, angusta, rigida, ex rotunditate acuminata, per circumferentiam crenata, nullo ordine disposita: in caulis summo, flos unicus, medio luteus, quem plurima folia alba cingunt, totusq; flos priori multò major est. Hæc in Baldo, monte Veronensi provenit: à qua diversa quæ in Euganeis provenit. V. Bellis sylvestris media caule carens, C. B. Bellia media, Matth. Clusf. hist. Pan. Lugd. Tab. Cam. Bellis sylvestris media, Gesf. hort. Dod. fol. Bellis major sylvestris, Lob. Bellis minor, Cast. VI. Bellis sylvestris minor, C. B. Gesf. hort. Lugd. Solidago, Brunf. Primula veris, eidem Cæsal. Bellis minor, Matth. Bellis minor sylvestris, Fuch. Dod. gal. & Tab. VII. Bellis hortensis flore pleno.

C.B.Pri-

C.B. Primula Veris Trag. Gesf. hort. Cæs. Bellis minor, Matth. Cam. Lugd. Bellis minima Matth. in Compendio, Cast. Bellis minor hortensis Fuch. Dod. gal. Lac. Gesf. hort. Taber. Bellis hortensis Dodo. fol. Bellis hortensis multiplici flore, Lob. VIII. Hanc etiam sub Bellide minima habet Matthiolus, quam Bellidem minorem hortensem Tabernæmontanus nominat.

PÆONIA. CAP. CXL.

PÆonia, sive glycyside, Græcis aliquibus pentorobon dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem pæoniam vocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Hujus duo genera: mas folia juglandis habet: in fœmina verò smyrnii more dividuntur. Summo caule siliquas emittit amygdalis similes: in quibus, cùm dehiscunt, multa grana, exigua, rubra, acinis punicorum similia inveniuntur, & in medio nigra, purpurea quinq; aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba: fœminę radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhærent, ut in hastula regia. Fœminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota: sic ventris doloribus cum vino pota auxiliatur: valet contra regium morbum, & renum, ac vesicæ dolores: decocta in vino alvum sistit. Rubra grana rubentes menses sistunt, decem vel duodecim pota in vino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, vulvæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut vino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

I. PAEONIA MAS.

II. PAEONIA FOEMINA.

PAeonia fœmina planta est vulgaris notitia: mas verò contrà, quòd paucis in Italia locis proveniat. Hanc Pisis ad me Gorittam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocorneliensis, vir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus: sed & diu ante eæ Germania allatam vidimus Paoniam insertam, & vires descripsit Plinius lib. 27. cap. 10. his verbis. Glycyside, quam aliqui Paoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duum cubitorum comitantibus duobus, aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia Isatis pinguiora, rotundiorag, ac minora. Semen in siliquis, aliud grano rubente; aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est. palmi altitudine candidaq, ea gustu adstringit. Fœminæ folia Myrrham redolent, & densiora sunt: nascuntur in sylvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetu in oculis faciente, interdiu periculosum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum esse, ne sedes procidant. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictũ arbitror. Hæc Plinius in quibus à Dioscoride dissentit quòd mari plures scripserit esse radices quàm fœminæ quo fit ut suspicer Plinii lectionem vitio haud carere. Paonia vires posteritatis memoriæ tradidit Gal. li. 6. simpl. med. ubi ita scriptum reliquit. Glycysida, quam pentorobon, & paoniam nuncupant, radicem habet leviter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdala pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiam jecur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est: quæ verò quiddam etiam adstrictorium obtinet, ventris fluxiones sistere potest. Verùm eam tunc in austerorum vinorum quopiam decoctam bibere convenit. Est autem facultate omnino resiccatoria vehementer, ita ut non desperaverim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum; ex eo quo gestabat radicem tempore. ubi verò fortè fortuna quod à collo suspensum erat decidisset,

pro-

*** III. PÆONIA FOEMINA flore pleno. ***

Pæonia vires Matthiolo.

protinus morbo correptus est: rursúmq; suspenso in locum illius alio, inculpatè postea se habuit. Porrò visum est mihi satius esse denuò id collo detrahere, tertiorum experientiæ gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset convulsus, magnam recentis radicis partem ex collo ejus suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea convulsus est. Rationabile itaque erat, aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assiduè mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam juvat, & melanthium frictum palam destillationes & gravedines desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assiduéq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus liniis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ injectis, illis viperam præfoces, eaque postea cujuspiam collo obvincias, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant. Sed de talibus privatim aliquando fortè conscribam. Nunc verò sciendum est Pæoniæ temperamentum tenuium esse partium & exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo suspensam, non quidem devoratam, puerorum epilepsiam curare, quanquam plurimi sint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc ævo Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medicos: quo fit ut mihi dubitandum sit an Pæonia vulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Pæonia nostra semen ad amissam loquelam, si ejus triginta grana à cortice repurgata, & in pulverem contrita ex vino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium morsus, non solùm pota sed etiam imposita. Non desunt mulierculæ, quæ, perforata pæoniæ feminæ, & filo trajecta corallorum modo suis infantibus & pueris collo circumligent, quòd putent hoc amuleto Epilepsiam arcere.

Nomina.

Hæc planta Græcis γλυκυσίδη, & παιωνία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus. Feonia: Italis, Peonia: Germanis Peonien: *Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardera: Gallis, Penoesne, & Pinoine.*

Pæonia authoris nomen retinet, quæ à Pæone medico inventa creditur, quæ in marem & fœminam dividitur: mas folio est nigricante, splendido: fœmina variat, est folio utrinq; virente & glabro, calyce hirsuto, flore vel simplici eoq; purpureo, vel nigricante, vel pleno: altera foliis infernè albicantibus nonnihil hirsutis, calyce hirsuto, flore vel purpurascente, vel albo, vel pallido: alia foliis supernè virentibus, glabris, infernè nonnihil virentibus, calyce glabro: alia foliis infernè albicantibus, hirsutis, calyce glabro: est deniq; pumila foliis in lacinias dissectis pluribus, floreq; minore. I. Pæonia folio nigricante splendido, sive mas, C.B. Pæonia nobilior, Trag. Pæonia mas, Matth. Cord. in Diosc. Ges. hor. appe. Lob. Dod. fol. Cast. Cæsal. Tab. Lugdun. Pæonia mas folio nucis, Ges. horr. II. Pæonia fœmina. Matth. Lacun. Cast. Cam. Pæonia fœmina prior, Dod. fol. Lugdun. Pæonia promiscua seu neutra, Lobel. Pæonia altera vel fœmina Dioscoridis, Cæsalpino. III. Pæonia fœmina flore pleno, C.B. Pæonia fœmina multiplici flore, Ges. hort. Dod. fol. Pæonia fœmina Polyanthos, Lob. Lugd. Tab. Pæonia flore pleno, Lonic. Pæonia πολυανθεμος Clus. hist. Pann. Pæonia Polyanthos, Camerario.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMUM. CAP. CXLI.

Lithospermon à seminis duritia nomen accepit. Foliis est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, jacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti junci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: foliis longis, inter quæ parvum semen, rotundum, ervi magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut semine cum vino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Lithospermi consid.

Lithospermon hodie seplasiarii, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoq; imitatione ab illis Milium Soler vocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Julsel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quam à sole cognomentum imponeretur.

Genera duo.

Hujus milii, utcunq; cognominetur, duo ostenduntur genera: majus, quod legitimum est Lithospermon, quove Hetruria satis referta est: provenit exoluto solo, & propè sepes Minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur arido & sabulo so loco. Hoc humi minimè repit, sed arbuscula fere instar sursum caules pluros mittit brachiatos rotundosq;, lignosos, firmos sesquipedales in quibus folia sunt ut in majori oblonga, minora & firmiora, è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongū tamen, & facie, & quantitate milio simile, quo factum est, ut Milium Soler appellari cœperit: sed lapidea ferè duritia. Radices habet tenues, numerosásq;.

Fuch. error.

Cæterùm Fuchsium, Lithospermum Dioscoridis omnib. propè nunc compertum, non cognovisse arbitror, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentariis pro vero Lithospermo, illud quod officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem videtur errasse in lib. de compositione medicamentorum, quem nuper auctū edidit ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse plantam illam harundinaceā, ex cujus seminib. quæ nos Lachrymas vocamus, fiunt orbiculi quib. filo trajectis utūtur mulieres ad suas pre-

Lithosperma harundinaceum.

I. LITHOSPERMUM MAJUS.

II LITHOSPER. MINUS.

*III. LITHOSPER. HArundinaceum. *

suis preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutavimus in Apologia, quam adversus Amatum Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchsius, scripsimus, hic ut satis alibi explosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. 27. cap. 11. cujus hic verba subjiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon vocant, alii diospyron, alii heracleon. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo majoribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine junci. Gerit juxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas majore quidem miraculo conspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Jacere atque humi serpere authores tradunt. Ego vulsam, non hærentem vidi; hactenus Plinius. Datur utriusque semen potandum utiliter diebus pluribus sesquidrachmæ pondere, addita asplenii semidrachma, & succini scrupulis duobus, ex succo plantaginis, aut portulaca, aut lactuca ad gonorrhœam cohibendum. Dantur quoque, magno sanè auxilio, minoris lithospermi seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri, potanda ægrè parturientibus fœminis. Namque hoc tantùm medicamento quàm plures in partu laborantes adjutæ sunt. Lithospermum in simplicium medicamentorum libris Galenum meminisse non invenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum vocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calr, seu Calab: Itali, Lithospermo, & Milium solis: Germani, Meerhirß / und Steinsamen: *Galli, Gremil, & Herbe aux perles. Lithospermum minus officinis, Milium solis: Græcis λιθόσπερμον μικρὸν Italis, Litospermo minore, Miglio salvatico, seu Milium solis: Germanis,* Klein Meerhirschen oder Steinsamen.

Lithos. spermi hist. ex Plin.

Lithosper. vires

Nomina.

Lithospermum majus est, minus, & minimum: illud, vel foliis oleæ, vel arundinaceis: minus vel latifolium, vel angustifolium: minimum passerina dictum, quod vel Germanicum, vel Monspeliacum I. Lithospermum majus Matth. Lacun. Cast. Lugdunensi. II. Lithospermum majus erectum, C.B. Milium solis sativum, Trag. Lithospermum minus, Matth. Dodonæo gal, Gesnero de hort. Lacun.

Lob.

Lob.Cast.Lugd.Lithospermum, Fuch.fol.Cord.in Diosc. & hist. Lonic.Lugd.Lithospermum sativum Fuchs.icon. Lithospermum legitimum, Clus. hist. Pann. Lithospermum alterum fruticosum, Thal.Lithospermum arvense, Tab. Lithospermum vulgare minus, Cam. Saxifraga tertia, Brunf.III.Lithospermum harundinaceum,C.B.(an Dioscoridis & Plinii)Lug.Lithospermum majus, Trag. Ges. hor. Arundo lithospermos, & Lachryma Christi, Trag. Ges. hort. Lithospermum fruticosum, Eidem. Lachryma, Matth.Cæsal.Lachryma Jobi,Clus.hist.Hisp. Dod.fol.Lob.Cast.Cam.Lachryma Jodoci,Ges.hort.app.

* IV. LITHOSPERMUM frutescens angustifolium. *

* V. LITHOSPER. ARVENSE radice rubra. *

IV. Lithospermum frutescens angusto folio, C.B. Hoc radice est crassa, lignosa repente, ruffo & rugoso cortice tecta, à qua statim rami palmares, rarius sesquipalmares, lignosi, crassi, qui mox in alios lignosos brachiantur, qui rigidi, fragiles, & hirsutie asperi: quos folia dura hispida, oblonga angusta inordinatè disposita cingunt, per quæ nervus medius elatus fertur: flores ramulorum summis insident, aliquando inter folia & cauliculos, ex pediculis hirsutis prodeunt, oblongi, angusti, eleganter cœrulei, albi aliquando rubentes: quib. succedunt semina, communiter bina juncta, oblonga, acuminata, alba & dura: Monspessuli provenit. V. Lithospermum arvense radice rubra, C.B. Lithospermum sylvestre, Trag. Fuch. Dod. gal. Cam. in Matthiolo. Lithospermum tertium Dod. fol. Lithospermum nigrum, Lugd. Anchusa degener facie milii folis, Lob. Anchusa tertia Lithospermo similis, Cæsal. Anchusa arvensis minor facie milii folis, Tab. Hoc ex radice rubente succosa, caules cubitales asperos emittit, qui in alios tenues & asperos brachiantur: folia habet subnigra Milii folis, sed minora, nec ita dura, at aspera inordinatè disposita: flores ramulorum summis albi, parvi, milii solis forma, quinquefolii, insident: quib. succedunt semina nigra, terna vel quaterna in pericarpio juncta, forma seminũ Echii aut Buglossæ. In agris inter segetes frequens.

Conclusa non legit Orb. *a* Orb. legit. ἰσχνότερα, i. graciliora. *b* Orb. addit τῇ γεύσει· καὶ τὰ φύλλα ἴσα ... τῆς ζειᾶς, i. gustu, & folia etiā fert zeæ similia.

Φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

PHalaris cauliculus emittit zeæ culmis similes, à minutis, ac nullius usus radicibus, multos, [duûm palmorum] geniculis cinctos *a* graciliores tamen, ac dulces *b*: semen candidum, oblongum, milii magnitudine. Tunditur & in aqua aut vino succus ad vesicæ cruciatus utilissime bibitur. Semen cochlearis mensura potum, ad eadem efficax est.

Phalaridis cōsid.

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cujus hic imaginem excudi curavimus, quin credam nihil est quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ semen in spicatis capitibus inq; oblongis, candidum oblongum milio simile. Quinetiam radicibus utitur minutis, & supervacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octavo de simplicium medicamentorum facultatibus his verbis Phalaridis herbæ tum semen tum succus tum folia potu auxiliari creduntur vesicæ doloribus, ceu in se habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripsit de eadem & Plinius lib. 27 cap 12. sic inquiens: Phalaris thyrsum habet longum, tenuem ceu calamum, in summo florem inclinatum, semen simile sesamæ: Et hoc calculos frangit, potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vitia vesicæ sanat. Hac ille Phalaris, Græcis φάλαρις, Italis Falari.

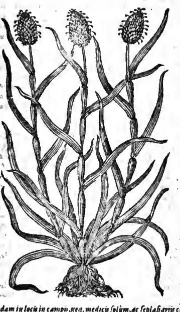
Phalari des vires ex Gal.

Ex Plinio.

Nomina.

Phalaris, Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscorid. & hist. Ges. hort. Lac. Lonic. Lobel. Cast. Lugd. Cæs. Tab. (cui & Gramen Canariense) Camerario.

PHALARIS.

Ἐρυθρόδανον. RUBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra est, qua tinguntur lanæ. Una sponte provenit: altera seritur, ut in [Thebana Galliæ, & Ravenna Italiæ: in Caria] inter oleas, & in arvis, solo creditur. Hanc non sine quæstu serunt: namq; maximum ex ea sentiunt proventum. Asperi caules, quadranguli, longi, aparinæ non dissimiles, robustiores, & multò prorsus majores: foliis per intervalla circum articulos, stellatim decussatis. Semen ejus rotundum, inter initia viride, mox rubrum, postea cum ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Urinam ciet: qua de causa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulsa: item ischiadicis, & resolutis. Crassam, copiosamq; urinam pellit, nonnunquam & sanguinem: bibentes tamen quotidie lavari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare.] Adversus serpentium morsus, ramulos cum foliis vino bibere prodest. Semen ex aceto potum, lienem absumit. Imposita radix trahit partus, menses, secundasque, albæ vitiligini illita ex aceto medetur.

Meum non legit concisa. Conclusa in meo exemplari deleta.

RUbia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duum est generum. alterum Agreste, & sponte nascens sylvestribus locis secus itinera, in frutetis & propter sepes. Caules & folia minora longe spectantur quam domestica & minus quoq; aspera. Radix etiam illi est non adeò rufa, multifida tenuisque. Ejus vires longè imbecilliores sunt quam domesticæ. Alterum domesticum foliis majoribus, & longioribus, crassioribusque caulibus. Hetruscis Rubia nullis non cognita: ubi domestica etiam sponte nascitur circa itinera, sepes & fruteta. Seritur quibusdam in locis in campis, neq; medicis solùm, ac seplasiariis cognoscitur: sed etiam mulierculis, ac rusticis, iis præsertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur: quandoquidem inficiendis tingendisq; lanis aptissima est. Quapropter rustici, & agrestes mulieres, quòd lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimum emant, hujus radices effodiunt, & ven-

Rubia duplex.

I. RUBIA SATIVA.

II. RUBIA SYLVESTRIS.

dunt, undè tantum quæstus faciunt, ut sibi suisq; victum suppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mulieribus quod asperrima sint, ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem disserens Plinius lib. 19. cap. 3. In primis, inquit, Rubia tingendis lanis, & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana, & omnes pene provinciæ scatent ea. Sponte provenit, seriturq; similitudine ervilia: Verùm spinosus ei caulis, geniculatusq; hoc est, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen ejus rubrum est. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit: Est autem Rubia tinctorum radix acerba, & gustu amara. Itaq; quacunq; agere dictum est superiore libro, ubi in unum ejusmodi coiverint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies. Quippe cùm & lienem, & jecur expurget, & urinas crassas, multasq;, ac nonnunquam etiam sanguinolentas vacuet. Quin & menses ciet, ac mediocrites quæ extersionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita juvat. Sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Pave, Fue alsabagin, Arabicè: Erythrodano, & Robia, Italicè: Ferberrot, Germanicè: Ruina, Hispanicè: Garance, Gallicè. Rubea sylvestris, Græcis ἐρυθρόδανον ἄγριον: Italis, Robia salvatica.

Rubia alia sativa est, alia sylvestris: hæcq; major, vel minor: major, vel campestris, vel maritima: hæcque vel spicata, vel non spicata: minor, vel montana, vel arvensis. I. Rubia sativa, Brunf. Matth. Trag. Fuc. Dod. gal. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rubia & Rubea tinctorum. Cord. in Diosc. Cæsal. Robia major: Lob. Erythrodanum, Ges. hor. Cam. Thapsia Asclepiadis, Anguillaræ. II. Rubia sylvestris, Brunf. Matth. Fuchs. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cast. Tab. Lugd. Cam. Rubia erratica, Trag. Mollugo prima, Dod. fol. Lappago Plinii & Aparine lævis Cæsalpino. III. Rubia maritima, C.B. Rubia marina Narbonensium, Adverf. Lob. Robia marina, Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Tab. Erythrodanum marinum, Lugd. Crucialis maritima, Cæsalpino. Ex tadice pedem longa, crassa, dura, arida, rubra, Anchusæ colore, caules quadranguli palmares, geniculati, lignosi, inclinati prodeunt, ad quorum genicula folia ut plurimum quaterna, albicantia, mucronata, rigidiuscula, stellæ modo diafcuntur, quorum medio minora folia conglomerata insident, ex quorum medio flosculi oblongi, ex herbido lutei, aut pallidi prodeunt. In litora Veneto, & ad litus maris Mediterranei, non longè Monspelio, collegimus.

III. RUBIA MARITIMA.

Conclusa ... textê plar non habet, sed meus ... de pro ... legit ... mectis.

Λογχῖτις. LONCHITIS. CAP. CXLIV.

Lonchitis folia habet porri, latiora rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, veluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è rictu albam exerentes velut linguam, quæ ad labrum inferius spectet: semen involucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogavit: radix dauci. [Nascitur in sirientibus & asperis.] Radix ex vino pota urinam ciet.

Λογχῖτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

Altera est Lonchitis, quam aliqui asperam lonchitin dicunt: folia scolopendrii emittit, sed asperiora, majoraq; ac multò magis divisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisq; inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

Lonchitis consid. — *Etsi in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, aliisq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisiverim primum Lonchitidis genus ipsum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neq; etiam ab aliis inventum videre. Cæterùm aspera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venusino jam dudum mihi longa fuit contentio, folio est Scolopendrii proximo, longiore tamen, ac magis diviso, & ad polypodii faciem potius accedente, spithamæ longitudine, utrinq; dispa-*

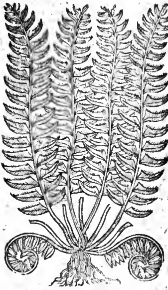
Lonchitis aspera major. — *ribus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato & ubiq; aspero, unde illi nomen. Caulem nullum profert, neq; flores neq; semen, quemadmodum polypodium & asplenum, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubicante perinde ac in Phyllitide. In Italia quibusdam tantùm nascitur locis iisq; humectis, opacis ac uliginosis sed*

Lonchit. duo genera. — *alibi nusquam à me visa est. Duo ejus vidimus genera. Majus quod ad me primum misit vir clarissimus Lucas Ghinus: & minus, quod mitiora, tenuiora, angustioraq; folia promit, & magis Polypodio similia, hirsuta & aspera. Nascitur in opacis, & frutetis, uliginoso solo, quod à Jacobo Antonio Cortuso Patavino sum consequutus, in quo nihil desiderari potest. Est*

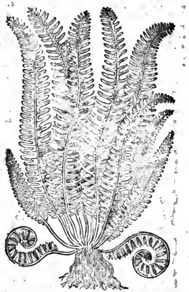
Pseudolonchitis. — *quoq; altera planta, quam Maranta asperam Lonchitim esse legitimam contendebat, quam nos PSEUDOLONCHITIM vocamus, cùm jam Marantæ ipsius sententia opinioque à nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Qui rem omnem audire cupiunt, legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lon-*

Lonchi. Plin. — *chitide disserens Plinius libro 25. cap. 11. ubi sic inquit: Lonchitis non, ut plerique existimarunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasga-*

I. LONCHI. ASPERA MAIOR.

II. LONCHI. ASPERA MINOR.

III. PSEUDOLONCH. ASPERA.

phaſganion quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quam in caule, capitula perſonis comicis ſimilia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis: naſcitur in ſitientibus. Hactenus Plinius, qui horum pleraq; à Dioſcoride mutuatus eſt. Lonchitidis utriusq; meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi de earum viribus ita ſcribit: Lonchitis ejus videlicet, quæ ſemen habet triangulare, figura lanceæ ſimile, radix potiſſimum quodammodo ſimilis eſt radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò ejus, quæ ſcolopendriæ ſimilia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea ſunt viridia: ſed ſicca cum aceto pota, lienes induratos ſanant. Λογχῖτις τραχεῖα ut Græcis, ita etiam Lonchitis aſpera Latinis, & Lonchite aſpera Italis vocatur. Pſeudolonchitis aſpera, Italis, Lonchite aſpera falſa.

Lonchitidis vires ex Gal.

I. Lonchitis aſpera major, Matth. Cam. Ludgun. Lonchitis altera, Cord. in Dioſcorid. Geſnerus hort. appen. Lacun. Lon. Caſt. Lonchitis altera mas, Tab. II. Lonchitis aſpera minor. Matt. Lugd. Cam. Aſplenum ſylveſtre, Trag. Lug. Lonchitis aſpera Dod. gal. & fol. Lugd. Thal. Lonchitis altera Dioſcoridis, Geſner. in Fracto. Lob. Lonchitis altera fœmina, Tabe. Scolopendrium majus Lonic. Struthiopteris, Cord. in hiſt. quo ad iconem additam, ubi tamen Cordus longè aliam intelligit. III. Pſeudolonchitis aſpera, Matt Lug. Lonchitis, Maranthæ & Ceterach ramoſum quorundam, Lob. Lonchitis aſpera Iluenſis, Lugd. Lonchitis adulterina, Tab. Ceterach genus in Ilua naſcens Cæſ. Filiculæ genus quæ Lonchitis altera Maranthæ, Cluſio hiſt. Pannonica.

Ἀλθαία. ALTHÆA. CAP. CXLVI.

ALthæa, quam alii Ibiſcum vocant, in ſylveſtrium maluarũ genere eſt, cui folia ut cyclamino rotunda, lanugine caneſcunt: flore roſaceo † bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter prima ſit utilis, & pluribus polleat remediis. Decocta enim in vino aut aqua mulſa, & per ſe cum imponitur tuſa, efficax eſt contra vulnera: item ad ſtrumas, parotidas, abſceſſus, mammarum inflammationes, fracta ſedis, inflationes, nervorum rigores: ſiquidem diſcutit, & excoquit: rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum eſt, adjecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthinave, ut malagmatis len-

Meum verò exemplar legit, cubitalem.

tor**[illegible]**, facit ad vulvæ inflammationes, præclusionesq́; in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vulvæ, reliquiasq́; à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex vino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis: dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride semen siccumq́; tritum vitiligines in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto peruncti, à venenatis non feriuntur: valet contra dysenteriam & sanguinis rejectiones, alviq; profluvium. In posca aut vino decoctum, bibitur contra omnes vespaarum, apum, similiumque aculeatos ictus. Folia cum olei momento, morsibus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam, trita radice addita, sub divo addensari.

I. ALTHÆA. II. ALTH. ALTE SIVE ABUTIL. AVIC.

Althææ consid.

*A*lthæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαίνω, quod Græcis mederi significat, etymon habere videtur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum, & frequenti ejus usu. Ea vulgaris herba est, nulliq; non cognita. Nascitur in campestribus, humecto solo. Latini hanc Ibiscum nominant. Itali verò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malva, quòd cum ea quandam habeat cognationem composito nomine Malvavisco vulgò vocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus l. 9. c. 19 de plantarum historia, ubi de ea disserit iis verbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare ajunt si tritam injeceris, sub divoq; humorem posueris. Constat Ibiscum folio malvæ majori, pilosiorique: caule molli: flore luteo: radice nervosa, alba: fructu malvæ: caulis quoq; gustu malvam reddit: Usus ejus ad rupta, & tusses è vino dulci & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac veluti conglutinare posse affirmant: aliam vim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis. Atq; [illegible] Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam vidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides, verùm coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam verò ABUTILON Avicennæ esse censent. Folia habet cucurbitæ minora, atq; lævia, sed tenuissima obducta lanugine, caulem edit sesquicubitalem, & aliquando majorem: flores in toto caule aureos, è quibus semen oritur nigrum. Radice nititur longa fibrosaq;. Nascitur in campestribus, ac etiam sponte in hortis. Atqui nos neq; his, neq; illis subscribimus, cum neq; uni, neq; alteri (quantum mea fert opinio) correspondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit, quin ejus hic imaginem adderemus, ut etiam aliorum judicium esse possit, & ut ejus quoq; innotescat facultas. Siquidem experimento constat semine ejus obolos quadraginta pondere ex vino, calculos in renibus frangi educiq;, arenas pelli, urinas ejici, & dolores finiri. Meminit Ibisci Galenus lib. 6. simpl. medic. ubi ejus vires ita describit. Ebiscum, sive althæa (est autem malva agrestis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmonè levandi, mitigandi, concoquendi difficilia cocta tubercula. Radix porrò ejus, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba viridis, sed tenuiorum partium, magisq́; exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt, ut & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis verò decoctum dysenteria, alvi profluvio, & sanguinis rejectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat.

Abutilon mentio.

Malvaviscum.

Ex Theophrast.

Althææ vires ex Galeno.

Nomina.

Planta quæ Græcis ἀλθαία, ἰβίσκος & ἐβίσκος, Latinis Althæa, Ibiscus seu Ebiscus nominatur: Mauritanis, Chetmi, Chathmi, sive Chathmie, & Rosaz aveni: Italis, Malvavisco: Germanis, Ibisch und Heylwurtz: Hispanis, Hierva cannamera, & Marmare: Gallis, Guimauves. Althæa altera quibusdam vocatur: Italis, Malvavischo bastardo.

I. Althæa, Matth. Brunf. Trag. Fuch. Dodo. gal. & fol. Cord. in Diosc. Gesf. hort. (cui & Ibiscus) Lacun. Lon. Lob. (cui & Anadendromalache Galeni) Cast. Lug. Tab. cui & Bismalva: Althæa seu Malva palustris, Cord. hist. Althæa vulgaris, Clus. hist. Pan. Thal. Cam. Malvæ agrestis genus, Gesf. hor. Malva sylv. prima, & Vismalva, quasi malva viscida. Cæs. II. Althæa Theophrasti flore luteo, C. B. Althæa altera, Matt. Lugd.

Lugd. Ibiscus Theophrasti, Dod. gal. Althæa luteis floribus, Lob. Albutilon Avicennæ, Gef. hort. Abutilon, Anguil. Dod. fol. Cam. Abutilum, Cast. Malva Theophrasti, Gef. hort. Tab. Althæa Theophrasti, Gef. hor. Cæsal. Lugdunensi.

ἀλκέα. ALCEA. CAP. CXLVII.

Alcea sylvestrium malvarum generi assignatur: folia habet divisa, verbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino vestitos, florem rosæ, parvum: radices albas, latas, quinq; aut sex cum plurimùm cubitales. Quæ cum vino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptisque medentur.

ALCEA.

Alceæ consid.

Alceam hodie passim ferè in Italia aliqui Bismalvam, alii Malvam sylvestrem, nonnulli etiam Malvaviscum agreste nominant. Herba est caule, floribus ac semine hortensi (sylvestri) malvæ perquàm similis, sed foliis longiori incisura laciniatis, ranunculi modo. Caules edit tres, aut quatuor, cannabino cortice vestitos: flores malvæ, tum facie, tum colore similes, pauloq; majores, quemadmodum & semen. Radicem longam, latam, albam ac multifidam, malvæ similem, sed lignosa intus matrice. Nascitur in incultis, campestribus, & agrorum scrobiumq; marginibus, juxta sepes, vias, ac semitas. Alceæ radicibus non desunt, qui althææ loco utantur, cùm hujus copiam non habeant, ad tumores tum solvendos, tum emolliendos. Alceæ historiam scribit Plinius l. 27. c. 4. in qua adeò cum Dioscoride cōcordat ut ex eo historiam totā transcripsisse videatur:

Ex Plinio

Peculiariter autem Alceam prætulit ad spasticos, tremulos, & Opisthotonos, ubi ejus radix ex mulsa propinetur: quinetiam impositam ad collectiones discutiendas commendavit. Porrò Alceæ peculiari capite meminisse Galen. non reperio, nisi hanc sylvestrem malvam appellaverit, dum malvæ facultates l. 7. simp. med. describit, his verbis. Malva sylvestris quidem digerentis paululùm, & emollientis leviter est facultatis. Hortensis verò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior. Fructus ejus tantò validior est, quantò & siccior: hæc Gal. Cæterùm Paulus seorsum Alceam retulit lib. 7. ubi sic inquit. Alcea sylvestris malvæ genus est. In vino pota dysenteria, & erosionibus medetur, potissimum ejus radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλκέα: Latinum, Alcea: Barbaris, Bismalva: Italicum, Bismalva, Malva salvatica. Malvavisco salvatico, & Bonvischo: Germanicum Sigmarß Kraut: Hispanicum, Malva de Ungria & Malva montesina: Gallicum Bimauve.

Alceæ vires ex Paulo. Nomina.

Alcea fortè dicta ab auxilio, vel remedio: Alcea vulgaris major, C. B. Alcea, Brunf. (cui & herba Simeonis) Matth. Trag. Fuch. (cui & Malvæ roseæ sylvestre genus) Dod. gal. Cord. in Diosc. Gef. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Cæsal. Tab. Alcea vulgaris. Lob. Dod. fol. Lugd. Cam. Malvæ agrestis genus, Gef. de hortis.

Κάνναβις. CANNABIS. CAP. CXLVIII.

Cannabis sativa, planta magni in vita usus, ad robustissimos funes factitandos: foliis fraxini, gravi odore: caulibus procetis, inanibus: semine rotundo: quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente convenienter aurium doloribus instillatur. Sylvestris cannabis, virgas fert altheæ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio sativæ, nigriore, & asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tofos articulorum dissipat. Hujus cortex torquendis funibus accommodatus.

Cannabis consideratio.

Cannabis sativa planta est adeò vulgaris notitia apud omnes Europæ nationes ut omnino supervacuum sit ejus faciem verbis repræsentare. Quæ etsi vulgaris admodum sit planta, est tamen magni in hominum vita usus, non solùm ad robustissimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad sustinenda, trahendaq; ingentia pondera, & navigia regenda utimur, sed etiam ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa sibi parat. Invisa tamen furibus & latronibus, quod cannabis tanta adversùs eos sit facultas, ut non solùm huic plantæ adalligati sua ipsorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, sed quòd etiam subinde sinanche cannabina affecti, suffocentur penduli. Ea simplici adolescit caule, sed in marem & fœminam distinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbusculæ speciem referens, adeò ut non desint, qui è stipite carbones faciant, ad bombardarum pulverem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos nulloq; semine prolificat: folia utriq; fraxini, sed minora, & graciliora sensimq; serrata, atque in mari majora spectantur, & nigriora, quina, senave ex uno pediculo prodeuntia. Radice nititur unica sed multifida & fibrosa. Semen tantùm in mari gignitur, rotundum, cinereo colore, cujus medulla dulcis est, & alba. Sylvestrem autem, quanquam à multis in Italia provenire dicatur, paucos tamen esse puto, qui legitimam ostendant. Mihi certè hactenus legitimam videre non licuit. Cæterùm sativa semen in cibis sumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: siquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit, gallinas verò oviferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris sævitia rarò ova parere solent, Cannabis semine vescuntur, numerosiore ovorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quòd Cannabis recentis decoctum, expressa deinde fortiter herba, terrestrium lumbricorum cavernulis inspersum, statim eos evocat. Quod piscatoribus acceptum referendum est, qui hoc ingenio vermiculos capiunt suis hamis infigēdos. Ve-

Cannabis mas & fœmina. Cannabis vires ex Matth.

CANNABIS.

rùm non modò terrenos vermes evocat Cannabis decoctum, & succus ejus expressus, sed etiam (ut Plinius lib. 20. cap. 23. author est) vermiculos, & quodcunq; animal in aurem intraverit, ejicit. Hinc itaq; quispiam conjicere potest, ejus facultatem ad intestinorum vermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur soluta jumentorum alvo, quòd coagulandi vim habeat. Quinetiam non desunt, qui foliorum pulverem dysentericis propinent. Radix in aqua decocta & illita, contractos articulos emollit, item podagras & similes articulorum impetus. Ambustis quoq; recens utiliter illinitur, sed sæpius amovenda, & iterum admovenda est, ne exiccetur. Id præstabit commodius, si recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & subinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra sedem hærent, succus, aut decoctum infusum ejicit.

Cannabis vires ex Gal.

Cannabis meminit Galenus lib. 7. simpl. med. sic inquiens: Cannabis semen flatus discutit, adeoq; desiccat, ut si pluscululum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo viridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi videtur, natos utuntur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis viti ei quodammodo est similis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimùm ab eo dissidet ut quod concoctu est difficile, stomachoq; ac capiti noceat, pravíq; sit succi. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus vescantur.

Tragemaquid.

Tragemata autem voco ea, quæ post cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum: hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm graviter errent mulieres, & præsertim in Germania, quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent, quos tantùm abest, ut morbum curent, ut etiam ejus augendi occasionem præbeant.

Mulierū error.

Nomina.

Quæ planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latine dicitur: Arabicè, Schedanegi, & Canab. Italicè, Canape: Germanicè, Zamer Hanff: *Hispanicè, Canbamo: Gallicè, Chanenre:*

Cannabis sativa est & sylvestris: sativa, mas, & fœmina. Cannabis, Brunf. Matth. Lacun. Lon. Lob. Cast. Cæsal. Tab. Cannabis major, Trag. Cannabis sativa, Fuchs. Cord. in Diosc. Cannabis mas, Dod. gal. Lugd. Cannabis secunda, Dod. in folio.

Ἀνάγυρις. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex est arboris instar, perquàm gravis odore: foliis viticis, virgisq;: flore brassicæ: semen in corniculis non brevibus gignit, subrotundum, firmum, versicolori facie, simile renibus, quod durescit uva maturescente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat & secundæ, mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.

Anagyris consid.

QUamvis veteres unius tantùm Anagyris meminerint, duo tamen in Italia visuntur genera. Majus in Apulia frequentissimum nascitur, & eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Thyrrheni litus: foliis vitici proximum, flore brassicæ, racemoso fructu hortensi smilaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulò siliquis incluso colore purpurascente, usq; adeò duro, ut aqua macerato, sua in pertinaci durities consistat. Minus, quod rura Tridentina vulgò vocant Egbelo, Majo & Junio mensibus grato in montibus spectaculo floret.

Egbelo.

Folia prodeunt ex uno pediculo terna, oblonga, in cacumine mucronata, viridia, læviaq; trifolii latiora. Micat aureo flore, alteri omnino simili, racematim dependente, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula: in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoq; ignari pastores, veluti legumina, crebris adeò vomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam viderim ego quosdam, qui sanguinem usq; evomuerunt. Materies ligni durissima, quæ guajaci modo exterius lutea est, interius verò nigro. Incorrupta diu durat: proinde vinitores ex Anagyri palos factitant sustinendis vitibus aptissimos hosq; cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & sagittarii ex ea validissimos arcus conficiunt. Hæc planta oritur in sylvis montium, scatet vallis Anania, ac universus Tridentinus ager.

Gesneri opinio reprobata.

Cæterùm non desunt è recentioribus herbariis haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus vir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certò affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis vulgari sermone Egbelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plin. libro 16. capite 18. Laburnum vocat, ubi ita scribit. Aquas odêre cupressi, juglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota: dura ac candida materie: cujus florem cubitalem longitudine apes non attingunt.

Laburni mentio.

Ex iis Plinii verbis abundè, nisi fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur: non contrà medullitus nigra, corticetenus lutea in modum Guajaci, qualis Egbeli vocata materies planè cernitur. Præterea Egbelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in sylvis reperiatur: non ea quidem vulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egbeli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus)

quod

I. ANAGYRIS. II. ANAGYRIS ALTERA.

quòd Apes Egheli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem judicio, refragantur tum Gesnero tum omnibus iis, qui cum eo hac in re sentiunt, quinetiam ostendunt, quàm magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montanæ cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna veluti cytisus, quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed hic (pace viri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinii testimonio: ut qui inter cætera seri jubeant juxta alvearia cytisum, quòd hujus flore magnoperè delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus lib. de antidot. ubi cytisi historiam & vires describit. Et miror certè Gesnerum illa non vidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conjicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea perstare sententia, quam jam pridem habui de planta Eghelo vocata, cùm nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere judicio, qui eam Laburnum Plinii esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagyris minor aut Anagyris montana si ita nobis liceat eam nominare. Namq; non solum foliis, floribus, corniculis, semine & omnibus denique notis Anagyrim prorsus æmulatur, ut ejus effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam viribus & odore, utpote qui in tota planta teter & gravis admodum sentiatur. Anagyris vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simp. med. his verbis. Anagyris frutex est graviter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum virentia, cùm propter humiditatis admistionem minus sint acria, idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt exiccantisq; valenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis ejus cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & vomitum provocat. Planta quæ ἀνάγυρις Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, & Fava inversa, Italis. Anagyris altera sive minor, Græcis ἀνάγυρις ἑτέρα: Italis, Anagyri minore.

G. Gesneri argumentum. — *Anagyris minor.* — *Anagyris vires ex Gal.* — *Nomina.*

I. Anagyris folio fœtido, C.B. Gesf.hor. Anagyris prima, Matth. Tab. Cam. Anagyris major, eid. edit. Italica. Anagyris, Dod.gal.& fol. Cord. in Diosc. & hist. Lon. Cæs. Lugd. cui & Nautea Plauti propter fœtidum odorem. Anagyris vera, Clus. hist. Hisp. Anagyris fœtida arborescens, Lob. II. Anagyris altera, Matt. Lac. Teb. Cam. Anagyris minor Matt. edit. Italica: Anagyris, Gesf.hor. Faba inversa, Trag. Lon. Laburnum, Dod.gal. Cæsal. cui & Alpina arbor quæ aquas odit Plinii. Laburnum alterum, Lugd. Eghelo, Dod. fol. Anagyris minus fœtens, vel Laburnum, Lob. Aburnium Plinii, Anguillaræ.

Κυπαία. CEPÆA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulantur: maximè id præstat, si cum decocto radicum asparagi ejus, quem myacanthon, hoc est, Corrudam vocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in nostris commentariis Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum competisse, aut ab aliis compertam vidisse, hoc tempore Venetiis ad me misit Joannes Odericus Melchiorius Tridentinus medicus pro sua ætate non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si nihil aliud esset, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Nascitur in incultis locis. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi visa est ad amussim Dioscor. descriptioni respondere (id quod ejus pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc vera sit ac legitima Cepæa. Hujus quod equidem legerim, Gal. non meminit in simp. censu. Veruntamen Paulus ejus mentionem fecit li. 7. inter simplicia, ubi eam retulit his verbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ipsius contra vesicæ scabies utiliter bibantur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, Corrudã appellant, pota,

Cepæa consideratio. — *Cepææ vires ex Paulo.*

Nomina.

CEPÆA.

urina stillicidia, quæ ex obstructione fiunt, abigit. *Κηπαία ut Græci, ita Cepæa Latini, & Cepea Itali appellatur.*

Cepæa, Matth. Lac. Lon. quoad iconem, Lob. Cast. Cæsalp. Lugd. Tabernæmontano.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

Conclusa meum exemplar non habet, nec Oriba. legit.

a ἀντὶ τοῖς λαγωὸν θαλάσσιον βεβρωκόσι καὶ τοῖς φρύνοις. i. his qui leporem vorarũt, vel ranã rubetam.

b Meum. σὺν ἴσῳ δαύκῳ. i. cum pari dauco.

Alismatis consid.

Plantago aquatica.

ALisma, alii Damasonion appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, † laciniosa, convexaq; in terram: caule simplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrsi: flore tenui candido, pallescente: radicibus tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus:] aquosos amat tractus. Radix, si drachma una, aut altera bibatur, his convenit, *a* qui leporem marinum devorarunt, aut à rubetis ranis demorsi sunt aut opium hauserunt: torminibus, atq; dysenteriæ, per se, aut cum pari modo *b* seminis dauci, potui datur, convulsis, & contra vitia vulvæ prodest. Herba sistit alvum, menstrua pellit, tumores illita mitigat.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchsius subscribere videtur, Alisma sibi cognitum esse vocariq; à nonnullis Pastoralem fistulam. à quibusdam vere Plantaginem aquaticam, tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam sylvanam appellant, nullis notis cum Alismate convenire deprehenditur. Siquidem Alisma folia fert plantagini similia, sed angustiora, & in terrã reflexa: caulem mittit simplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine majoribus, lancearum cuspidum instar acuminatis. sursumq; spectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cùm itaq; ex iis notis collatis constet, Alisma & Barbam sylvanam inter se plurimum differre, non temerè facere videor, quod illorum sententia non ausim adstipulari. Porrò plantam quam hic pro Alismate depingi curavimus, mihi primùm Pragæ ostendit Adamus Leonorus, juvenis spectatæ doctrinæ, & rei herbariæ studiosus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Alisma repræsentet, merito fit, ut jam non dubitem affirmare eam esse legitimum Alisma aut genus Alismatis: quare non piguit ejus effigiem exhibere ut aliorum quoq; de ea sit judicium: præstat ea ad omnia, ad quæ valere Alisma tradidit Dioscor. quo fit ut hæc planta Alisma mihi perpetuò expleat, quousq; alia mihi sese offerat, quæ certioribus notis Damasonium (ita enim quibusdam Alisma vocatur) referat. Caeterùm duo Alismatis genera Plinius constituit l. 25. c. 10. ubi de utroq; disserit his verbis. Alisma inquit, alii damasonion, alii lyron appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, convexaq; in terram, alias etiam venosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi. radicibus densis tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus: nascitur in aquosis. Alterum genus ejusdem in sylvis, nigrius, majoribus foliis: hæc Plinius. Alismatis memoria prodidit Gal. lib. 6. simpl. med. sic de ejus viribus disserens Damasonium, aut Alisma. De hac herba in 3. lib. tradidit Diosc., quòd radix ejus epota dysenterias sanet, & alvum sistat, atq; œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos, aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet quòd abstersoriam quandã facultatem obtinet. Hujus herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum pariter & Italicum, Alisma.

† Hæc vox non legitur in Græcis codicibus, neq; ab Oribasio refertur, neq; etiam à Marcello vertitur. Unde planè suspicor, quod Ruellius ita verbum hoc ex Plinio adjecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

ALISMA.

Alisma duplex Plinii.

Alismatis vires ex Gal.

Nomina.

Alismatis hæc figura à Matthioli discrepat solum fibris foliorum, quas ipsius sculptor omisit, ut qui unam tantùm medium folium percurrentem pinxerit; nostra foliis & caule est hirsutis (quod in hac figura sculptor neglexit) foliaq; plurimis nervis donantur, flores item lutei sunt. Variæ hujus figuræ apud authores, etenim historiæ Lugd. author, quatuor figuras unius Alismatis proposuit sub diversis nominibus (suo more) puta Damasonii Matth. Ptarmicæ montanæ, Nardi Celtici alterius Penæ & Chrysanthemi latifolii. Dicitur hoc Alisma folio hirsuto, C.B. Alisma, Mat. Cast. Cam. Alisma alpinum, Gesn. hor. Thal. Caltha alpina Gesn. hor. Tab. Nardus Celtica altera & Plantago Alpina, Lob. Chrysanthemum latifoliũ, Dod. fol.

Ὀφθαλμικὸς.

Ὀνοβρυχίς. **ONOBRYCHIS.** CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum; radicem parvam: naſcitur in uliginoſis, & incultis. Herba ſuapte vi, ſi trita illinatur, tubercula diſſipat: cum vino pota, ſtrangurias ſanat: illita ex oleo, ſudores movet.

NAſcitur Onobrychis, Plinio lib. 23. c. 6. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin velint eam eſſe herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alii Galegam vocant; nos verò vulgo Lavaneſe. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam reſpondere deprehenditur: quippe quæ folia ferat lentis quadruplo majora, caulem plerumq; bicubitalem, flores purpureos, & radicem non parvam. Ut hinc mihi planè videatur, quòd illorum opinioni nemo rectè poſſit, aut debeat adſtipulari. Onobrychis vires tradidit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; vim obtinet. proinde folia ejus virentia etiamnum illita ad morem cataplaſmatis tubercula diſcutiunt: areſacta verò, ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quinetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italice vocatur.

Onobrychis conſideratio. Onobrychis vires ex Gal. Nomina.

Ὑπερικόν. **HYPERICUM.** CAP. CLIII.

HYpericum alii androſęmon, alii corion, alii chamępityn appellant, quoniam ſemen odore ª reſinam imitatur: ſurculaceo frutice, dodrantali, rubeſcente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio ſimili (qui digitis attritus ſanguineum ſuccum remittit, qua ex cauſa androſæmon cognominatur:) ſubhirſuta ſiliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: ſemine intus nigro, reſinoſi odoris: gignitur in locis incultis, & aſperis. Urinam cit. menſtrua pellit appoſitum, tertianis, quartaniſq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus hauſtum, iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita, ambuſta ſanant.

ª Meum exemp. [illegible] Oribaſius non legit concluſa.

Ἄσκυρον. **ASÇYRUM.** CAP. CLIV.

AScyron, ſive aſcyroidea, hyperici genus eſt, magnitudine diſtans, fruticoſius, majoreq; habens ramos, ſurculoſiores, rubenteſq;: folia tenuia: flores luteos, & fructum reſinoſum, hyperico non abſimilem cujus attritu digiti ferè cruentantur, qua de cauſa androſæmon vocavere. Uſus ſeminis ad iſchiadicos, potum in hydromelitis ſextario: nam bilioſa tecrementa ampliſſimè detrahit: ſed aſſiduè dare oportet, donec ſanitati reſtituantur. Illinitur & ambuſtis efficaciter.

Ἀνδρόσαιμον. **ANDROSÆMON.** CAP. CLV.

ANdroſæmon ab hyperico, aſcyroq; differt, quòd frutices ramulis ſurculoſis, ac tenuibus: † rubentibus virgis, & foliis rutæ, triplo (aut quadruplo) majoribus, quæ trita vinoſo ſucco manant: complures alas habet in cacumine, utrinq; expanſas, pinnataſq;: circa quas flores puſilli, lutei: & in calyculis ſemen papaveris nigri, inſigne lineis. Hujus comæ tritæ reſinoſum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, bilioſa alvi excrementa pellit: iſchiadicis maximè medetur: ſed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambuſtis illita medetur, & ſanguinem cohibet.

† [illegible] virgis purpureis ſeu colore, ita legendum. Meum concluſa non habet.

I. HYPERICUM.

II. ASCYRUM.

Κόρις. **CORIS.** CAP. CLVI.

COris, quod aliqui hypericon vocant, frutex eſt folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodran-

a Ἀλκυμ... i.ori gratus: ita meum. *b* Hæc omnia in meo exēplari non habentur

dodrante *a*, suavis, odoratus, acris. Potum semen menses trahit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos, & opisthotonicos ex vino potum auxilio est: horroribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo aptissimè illinitur *b* [Radix vino decocta potaq; defectis opem ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desudabit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.]

Hyperici, & congenerum consid. Comm.

Hypericum, Ascyrum, & Androsæmum, ejusdem planè generis plantæ (ut Dioscorides inquit) esse videntur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa viridiora, uni majora insunt, alteri minora. Similis discriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus vulgò cognoscuntur: eæ namq; Junio, & Julio mensibus, diversis in locis aureis floribus ornatæ conspiciuntur, iis ad amussim distincta ac prædita notis, quæ singulis à Dioscoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris vocatur, non ita Hypericum refert: quemadmodum Androsæmum, & Ascyrum: quippe quæ non altior dodrantali altitudine assurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & subpinguibus: caulibus rufescentibus, odore suavi, ac grato. Flores habet hyperici æmulos, luteo colore, sed minores. Hæc ad me plurie allata est à nostris herbariis: nascitur frequentissima in Italia, arido solo in collibus atq; montibus. Aperit, excalfacit, extenuat, digerit, expurgat.

Hypericum. Plinii lapsus.

Hypericum à perforatis foliis à nostris vulgò Perforata vocatur: folia enim innumeris scatent foraminibus, iisq; adeò minutis, ut visum effugiant, nisi ipsa folia soli objecta inspiciantur: id quod silentio videtur involvisse Dioscorides quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentissimus indagator. Qui tamen hac in historia haud dubiè falli deprehenditur, quod scripserit lib. 26. c. 8. Hypericum nasci semine in siliqua, nigro, maturescente cum hordeo. Siquidem Dioscorides non tradit Hypericum cum hordeo maturescere sed contineri ejus nigrum semen siliqua subhirsuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Constat præterea annua experientia maturescere hordeum plerumq; abeunte Majo: verum Hyperici semen non perficitur, nisi Julio, & Augusto mensibus.

Brasavoli error, hyperico album florem tribuentis.

In hac quoq; Hyperici historia errat Brasavolus Medicus licet clarissimus, quod velit Hypericum ex Dioscoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob causam, id quod circumfertur, cùm flore sit melino, illegitimum esse putat: imò non aliud, quàm Rutam sylvestrem, pro qua pharmacopolam secum colloquentem, id ipsum asservare admonet. Neq; in hiis uno tantùm, sed, quantum sentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, sed luteum florem ferre scribat Dioscorides contra Brasavoli sententiam, cùm sic in eo legatur ἄνθος ἔχον μήλινον *hoc est, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cujus fortasse falsa interpretatione Brasavolus seductus est. Deinde quòd legitimum Hypericum pro sylvestri ruta servandum censuerit, cùm tamen in calce ferè sui voluminis prioris sententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi seniori myropolæ rationem explicat, communem usus Hypericum Ascyrum esse declarat.*

Monachorum hallucinatio.

Nec secus quàm Brasavolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo sentiant, Hypericum, quo utimur, primum esse sylvestris rutæ genus. Quorum sententia cùm fuerit a nobis superius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè explosa, & improbata, supervacuum esset idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoscere volet.

Hyperici vires.

Hyperico vis inest roborandi, resolvendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum semen ex vino calculos ejicit, & venenis adversatur: quinetiam venenosorum morsibus resistit, tum idem potum tum herba ipsa devorata, haustave, tum morsibus illita. Aqua stillatitia florescentis jam herbæ, maximè quibusdam præfertur, si potetur, comitialibus, & resolutis. Datur seminis farina commodè ex polygoni succo ad sanguinis rejectiones. Idem alvum exonerat. Inest floribus, & seminis mira facultas ad vulnera omnia sananda, præter ea quæ in capite sunt. Ideoq; oleum, in quo diu flores atq; semine prægnantes siliquæ

III. ANDROSÆMUM. * IV. ANDROSÆMUM FOETIDUM.*

V. CORIS.

macerata fuerint, diuq; inſolata, mirificè recentia vulnera ſanat. Sed per quàm bellè id efficit, ſi cum laricea, aut abiegna lachryma oleo miſceatur. Idem per ſe ventris illuuim, dyſentericos juvat: potum verò cochlearis menſura lumbricos necat. Scripſere quidam Hypericum adeò odiſſe dæmones, ut ejus ſuffitu ſtatim avolent: quare quibuſdam fuga dæmonum vocari cœpit. Hyperici vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens. Hypericum calefacit, & deſiccat, tenuiſq; ſubſtantiæ eſt, adeò ut & menſes, & urinas provocet. Sed ad has eorum ſumendum eſt fructus, non tantùm ſemen. Porrò cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, ſanabis humida & putredinoſa ulcera. Sunt & qui iſchiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. 6 de Androſæmo ita ſcribit. Androſæmum planta fruticoſa, natura duplex: unum enim Aſcyron, & Aſcyroides nuncupatum eſt, ſpecies hyperici. Alterum verò à quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, ut & ambuſta ſanare credantur. Cæterum in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Cori mentionem fecerit Galenus in ſimp. med. cenſu, mihi incompertum eſt. Planta, quæ Græcis ὑπερικὸν, Latinis ſimiliter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, ſeu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: ſeu Herba di S. Giovanni: Germanis Sant Johanns Kraut: *Hiſpanis, Coraſoncillo: Gallis, Millepertuis, & Trucheran. Quam verò Græci ἄσκυρον, Latini quoq; Aſcyrum dicunt: Arabes, Asbtrach: Itali Aſciro. Quæ demde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androſæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androſeman, Androſion ſive Andreſagian: Italis, Androſemo. Quæ deniq; κόρις Græcè, Coris etiam Latinè & Cori Ital vocatur.*

Hyperici vires ex Gal.

Nomina.

† *Quoniam hoc loco in vulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ violæ mentio, idcirco ſunt qui illorum teſtimonio freti verbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id recte factum ſit, non video: ſiquidem in Oribaſio legitur, αὐ . & ἔχον κάλλον λευκοῦ ὅμοιον, hoc eſt, florem habens luteum leucoio ſimilem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamuſſim floris colore luteam violam repræſentat ut nihil melius. Nos autem uſi ſumus voce Græca, ne ex albo, quòd fortè Marcello impoſuit, aliqua poſſit oriri difficultas.* † *Quæ hic ſequuntur, in Græcis codicibus impreſſis non hoc loco, ſed in fine inter notha. & Dioſcoridi falsò adſcripta leguntur, ut quæ adſcititia ſint habita. Nos verò illa huc admiſimus Ruellii, ut facimus, interpretationem ſecuti: nec non etiam fidem codicis manuſcripti.*

I. Hypericum vulgare, C.B. Hypericum, Matth. Brunf. Fuch. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. (cui & fuga dæmonum) Cam. Herba perforata, Trag. Aſcyrum, Dod. gal. Cord. in Dioſc. II. Hypericum Aſcyron dictum tritolium, C.B. Aſcyrum Matth. (ſed in compendio & penult edit. Androſæmon, quia figuræ tranſpoſitæ) Fuch. Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Aſcyroides, Geſ. hor. Hypericum, Dod. gal. Hypericum in dumetis naſcens ſecundum, Trag. III. Hypericum Androſæmum dictum, C. B. Androſæmum, Matth. (in compendio & penult. edit. Aſcyrum, figuræ enim tranſpoſitæ) Fuch. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Androſæmum quibuſdam, Geſ. hor. Hypericum in dumetis primum, Trag. Ruta ſylveſtris Hypericoides, Dod. fol. an Aſcyri ſpecies ramoſa, Cæſ. IV. Androſæmum fœtidum, C.B. Tragium Creticum, Bellonii Androſæmum minus ſive anguſtifolium, & Androſæmum fruticoſum ex Ilva, Camer. V. Coris lutea major, C.B. Coris Matth. Geſ. hor. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lug. Cæſ. Tab. Camer.

Χαμαιπίτυς. AJUGA. CAP. CLVII.

AJuga herba in terra repens, ſubcurva: foliis ſempervivi minoris, multò tenuioribus, hirſutis & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pini. flore tenui, luteo, vel candido, radicibus cichorii. Folia ſeptem diebus in vino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, iſchiadicos ſanant. Dantur peculiariter urinæ diff. ultatibus, jecinoris, & renum vitiis, torminoſis proſunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti ſubacta. Trita in lanam, & cum fico in pilulis ſumpta, alvum emollit: excepta melle, cum æris ſquama, & reſina depoſit: appoſita ex melle, vulvæ vitia extrahit: mammarum duritias diſcutit: vulnera glutinat: ulcera quæ ſerpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum eſt genus ajugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ ſpeciem incurvatis, prætenuibus: coma ſupradictæ, flore candido, ſemine nigro: hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, parvula, foliis exilibus, albis, ſcabris; caule aſpero, candido: luteis floſculis, ſemine juxta alas: reſipit & hæc pinum. Hæ duæ vim ſuperioris obtinent, ſed non uſque adeò efficacem.

AJugam quam Græci Chamæpytin vocant, quoniam foliis & odore pinum refert, herbariorum vulgus Ivam arthriticam appellat, quòd iſchiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obſcuram. Vulgaris eſt notitia Ajuga, quæ primo genere adſcribitur. Siquidem planta eſt per terram repens, foliis oblongis, anguſtis, roſmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirſuta canitie ſubalbicantibus, circa ramulos totos qui tenues, & obſequioſi ſpectantur, ſeſe ſtipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinum infima nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in univerſo ferè caule, ſed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluribus ad unam fibris. Naſcitur incultis, ac arenoſo ſolo, incultis præſertim locis, & in arvis nulla ſatione virentibus: ſapore eſt amaro, non ſine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine ſuperatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abſtergit, & expurgat. Verùm poſtremas quam ſæpius etiam vidimus, non adeò omnibus eſt nota quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem videre non licuit. Cæterùm in aperto errore verſabatur Germanus ille pharmacopola, qui Braſavolum docuit Ajugam Germanis lingua vocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba hujus nominis mihi cum Germanis jamdiu verſanti notiſſima eſt: quæ tamen nulla prorſus ex parte quamvis Ajugam repræſentat. Herba tota una cum floribus, & radicibus in pulverem contrita ſi diebus 40. ſumatur & reſina terebinthina, ſive laricea quaternis drachmis, iſchiadicos ſanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota

Ajugæ conſid.

Cujuſdā Germani error.

Chamæpytios vires.

I. CHAMÆPITYS.

II. AJUGA, SIVE CHAMÆ. ALT.

III. CHAMÆPITYS MONSpeliaca foliis ferratis.

& pota emortuos fœtum extrahit, universa planta decoctum facit ad omnes cerebri, nervorum, & articulorum affectus a pituita provenientes, si pluribus propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos juvat. Fit è floribus & sacchuro medic. (officina conservam vocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum vesperi se dormitum recipiunt, revalescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie hujusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decocta & florum salviæ binis scrupulis. Parantur e chamæpity catapotia ad idem per quam utilia, hoc modo. Sumito chamæpityos, Betonicæ, Stœchadis, florum rorismarini, cujusq; drachmam. turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachmam, Zingiberis salis fossilis, cujusque grana decem: Rhabarbari sesquidrachmam, spica Indicæ grana septem: pulveris hieræ simp. semunciam, diacridii drachmam unam: Excipe chamæpityos succo omnia in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformato: ex qualibet drachma novem: è quibus si quotidie tria sumuntur a paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum seri sentient auxilium. Chamæpityos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit: Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitq; viscera plus quàm calefacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè jecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urina movenda aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato iis, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipsa viridis vulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est n. in siccando ordinis tertii, in calfaciendo verò secundi. Quæ herba Græcis χαμαιπίτυς, Latinis Chamæpitys. *Ajuga, & Abiga nuncupatur: Mauris. Hamesithion, seu Chamasithium: Italis, Chamepitio, & Iua: Ger.* Ye lenger je lieber: *Hisp. Pinillo; & Iua artetica. Gal. Ive muscate, ant arthetiq; Chamæp. sive Ajuga altera: Italis, Iua salvacica.*

Pilulæ e Chamæpitye.

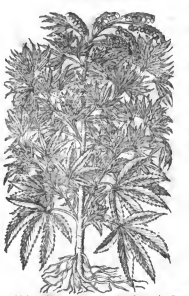
Chamæpityos vires ex Gal.

Nomina.

I. Chamæpitys prima, Matth. Lac. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Lugd. Chamæpitys altera, Lon. Chamæp. tertia, Trago Fuch. Chamæp. vera, Cord. in Diosc. Chamep. Gesn. hor. Cast. Chamæp. major, Abiga & Iua arthritica, Tab. Ajuga. Cast. Ajuga sive Chamæ. mas Diosc. Lob. Iua Gesn. hor. II. Ajuga sive Chamæp. altera Matth. Chamæp. tertia eid. in Ital. comment. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Chamæp. prima. Fuch. Lon. Lob. Alii hirsutis, alii glabris foliis pingunt, quare nostra utrumq; exprimunt: nisi sit Anthylloides, Thal. quid sit ignoramus. III. Chamæp. Monspel. foliis serratis C. B. Chamæp. species Monspelio, Gesn. hor. Anthyllis Chamæpityides minor, Advers. Lob. Anthyllis altera, Clus. hist. Hisp. Cast. Anthyllis secunda herbariorum, Lug. Chamæp. spuria prior. Dod. fol. Chamæp. altera, & major, Cæs. Iua Moschata Monspel. Tab. Ex radice lignosa, crassa, subalbida, amara, plures prodeunt caules tenues, sarmentosi, duri, humi procumbentes, teretes, hirsuti, quos cingunt folia copiosa, oblonga, hirsuta, externo ambitu serrata, gustu fervente, odore gravi: flores purpurei Chamæpityidis forma in singulis alis, quibus succedunt in singulis calyculis quaterna semina simul juncta, oblongiuscula, cinerea. Nascitur circa Monspelium in ruderibus, ad Castelneuf collegimus, sic & in olivetis, & aridis agrorum marginibus Narbonæ ac Gallo provinciæ, fruticat.

PETRI

CANNABIS.

rium non modò terrenos vermes evocat Cannabis decoctum, & succus ejus expressus, sed etiam (ut Plinius lib. 20. cap. 23. author est) vermiculos, & quodcunque animal in aurem intraverit, ejicit. Hinc itaque quispiam conjicere potest, ejus facultatem ad interaneorum vermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur soluta jumentorum alvo, quòd coagulandi vim habeat. Quinimo non desunt, qui foliorum pulverem dysentericis propinent. Radix in aqua decocta & illita, contractos articulos emollit, item podagras & similes articulorum impetus. Ambustis quoque recens utiliter illinitur, sed sæpius amovenda, & iterum admovenda est, ne exiccetur. Id præstabit commodiùs, si recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & subinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra sedem hærent, succus, aut decoctum infusum ejicit. Cannabis meminit Galenus lib. 7. simpl. med. sic inquiens: Cannabis semen flatus discutit, adeoque deficcat, ut si plusculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo viridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi videtur, natos utantur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis viticis quodammodo est similis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimùm ab eo dissidet, ut quod concoctu est difficile, stomachoque ac capiti noceat, pravique sit succi. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum aliis tragematibus vescantur. Tragemata autem voco ea, quæ post cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoque sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum: hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm graviter errent mulieres, & præsertim in Germania, quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabinis seminis decoctum exhibent, quo tantùm abest, ut morbum curent, ut etiam ejus augendi occasionem præbeant. Qua planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Schedenegi, & Canab. Italicè, Canape: Germanicè, Zamer Hanff: Hispanicè, Carbamo: Gallicè, Chaneure:

Cannabis vires ex Gal.

Tragemata quid.

Mulierum error.

Nomina.

Cannabis sativa est & sylvestris: sativa, mas, & fœmina. Cannabis, Brunf. Matth. Lacun. Lon. Lob. Cast. Cæsal. Tab. Cannabis major, Trag. Cannabis sativa, Fuchs. Cord. in Diosc. Cannabis mas, Dod. gal. Lugd. Cannabis secunda, Dod. in folio.

Ἀνάγυρις.

ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex est arboris instar, perquàm gravis odore: foliis viticis, virgisque: flore brassicæ: semen in corniculis non brevibus gignit, subrotundum, firmum, versicolori facie, simile renibus, quod durescit uva maturescente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat & secundæ, mensesque morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.

Anagyris consid.

QUamvis veteres unius tantùm Anagyris meminerint, duo tamen in Italia visuntur genera. Majus in Apulia frequentissimum nascitur, & eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Thyrrheni litus: foliis viticis proximum, flore brassicæ, racemoso fructu hortensi smilaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulò siliquis incluso, colore purpurascente, atque adeò duro, ut aqua macerato, sua in pertinaci duritie consistat. Minus, quod rura Tridentina vulgò vocant Eghelo. Majo & Junio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Folia prodeunt ex uno pediculo terna, oblonga, in cacumine mucronata, viridia, læviaque, trifolii latiora. Micat aureo flore, alteri omnino simili, racematim dependente, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula: in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoque ignari pastores, veluti legumina, crebris adeò vomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam viderim ego quosdam, qui sanguinem usque evomuerunt. Materies ligni durissima, quæ guajaci modo exteriùs lutea est, interius verò nigra. Incorrupta diu durat. proinde vinitores ex Anagyri palos factitant sustinendis vitibus aptissimos, bosque cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & sagittarii ex ea validissimos arcus conficiunt. Hæc planta oritur in sylvis montium, scatet vallis Ananiæ, ac universus Tridentinus ager. Cæterùm non desunt è recentioribus herbariis haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus vir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certò affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis vulgari sermone Eghelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plin. libro 16. capite 18. Laburnum vocat, ubi ita scribit. Aquas odere cupressi, juglandes, castanea, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota: dura ac candida materie: cujus florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex iis Plinii verbis abundè, nisi fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur: non contrà medullitus nigra, corticetenus lutea, in modum Guajaci, qualis Eghelo vocata materies planè cernitur. Præterea Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in sylvis reperiatur: non ea quidem vulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egheli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus)

Eghelo.

Gesneri opinio reprobata.

Laburni mentio.

quod

I. ANAGYRIS.

II. ANAGYRIS ALTERA.

quòd Apes Egbeli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem judicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus iis, qui cum eo hac in re sentiunt: quinetiam ostendunt, quam magna sit differentia inter Laburnum & Egbelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna veluti cytisus, quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed hic (pace viri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinii testimonio: ut qui inter cætera seri jubeant juxta alvearia cytisum, quòd hujus flore magnoperè delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus lib. de antidot. ubi cytisi b floriam & vires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non vidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conjicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea perstare sententia, quam jam pridem habui de planta Egbelo vocata, cùm nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere judicio, qui eam Laburnum Plinii esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Egbelus erit Anagyris minor aut Anagyris montana, si ita nobis liceat eam nominare. Namq; non solùm foliis, floribus, corniculis, semine & omnibus denique notis Anagyrim prorsus æmulatur, ut ejus effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam viribus & odore, utpote qui in tota planta teter & gravis admodum sentiatur. Anagyris vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simp. med. his verbis. Anagyris frutex est graviter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum virentia, cùm propter humiditatis admistionem minus sint acria, idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt exiccantisq; valenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis ejus cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & vomitum provocat. Planta quæ ἀνάγυρις Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, & Fava inversa, Italis. Anagyris altera sive minor, Græcis ἀνάγυρις ἑτέρα: Italis, Anagyri minore.

Gesnerus arguitur.

Anagyris minor.

Anagyris vires ex Gal.

Nomina.

I. Anagyris folio fœtido, C.B. Gesf.hor. Anagyris prima, Matth. Tab. Cam. Anagyris major, eid. edit. Italica. Anagyris, Dod.gal. & fol. Cord. in Diosc. & hist. Lon. Cæs. Lugd. cui & Nautea Plauti propter fœtidum odorem. Anagyris vera, Clus. hist. Hisp. Anagyris fœtida arborescens, Lob. II. Anagyris altera, Matt. Lac. Tab. Cam. Anagyris minor Matt. edit. Italica: Anagyris, Gesf.hor. Faba inversa, Trag. Lon. Laburnum, Dod.gal. Cæsal. cui & Alpina arbor quæ aquas odit Plinii. Laburnum alterum, Lugd. Eghelo, Dod.fol. Anagyris minus fœtens, vel Laburnum, Lob. Aburnium Plinii, Anguillaræ.

Κηπαία.

CEPÆA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulantur: maximè id præstat, si cum decocto radicum asparagi ejus, quem myacanthon, hoc est, Corrudam vocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in nostris commentariis Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum compertisse, aut ab aliis compertam vidisse, hoc tempore Venetiis ad me misit Joannes Odericus Melchiorius Tridentinus medicus pro sua ætate non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si nihil aliud esset, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Nascitur in incultis locis. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi visa est ad amussim Diosc. descriptioni respondere (id quod ejus pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc vera sit ac legitima Cepæa. Hujus quod equidem legerim, Gal. non meminit in simp. censu. Veruntamen Paulus ejus mentionem facit li. 7. inter simplicia, ubi eam retulit his verbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ipsius contra vesicæ scabies utiliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, Corrudã appellant, pota,

Cepææ consid.

Cepææ vires ex Paulo.

Nomina.

CEPÆA.

urina stillicidia, quæ ex obstructione fiunt, abigit. Κεπαία ut *Græci, ita Cepæa Latini, & Cepea Itali appellant.*

Cepæa, Matth. Lac. Lon. quoad iconem, Lob. Cast. Cæsalp. Lugd. Tabernæmontano.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALisma, alii Damasonion appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, † laciniosa, convexaq; in terram: caule simplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrsi: flore tenui candido, [pallescente: radicibus tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus:] aquosos amat tractus. Radix, si drachma una, aut altera bibatur, his convenit, *a* qui leporem marinum devorarunt, aut à rubetis ranis demorsi sunt aut opium hauserunt: torminibus, atq; dysenteriæ, per se, aut cum pari modo *b* seminis dauci, potui datur, convulsis, & contra vitia vulvæ prodest. Herba sistit alvum, menstrua pellit, tumores illita mitigat.

Conclusa meum exemplar non habet, nec Oribas. legit.

a ἀντὶ λαγωὸν θαλάσσιον φαγοῦσι, i. his qui leporem vorarūt, vel ranā rubetam.

b Meum. ἀντὶ ἴσῳ δαύκῳ, i. cum pari dauco.

Alismatis consid.

Plantago aquatica.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchsius subscribere videtur, Alisma sibi cognitum esse, vocariq; à nonnullis Pastoralem fistulam, à quibusdam vero Plantaginem aquaticam, tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam sylvanam appellant, nullis notis cum Alismate convenire deprehenditur. Siquidem Alisma folia fert plantagini similia, sed angustiora, & in terrā reflexa: caulem mittit simplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine majoribus, lancearum cuspidum instar acuminatis, sursumq; spectantibus: multiplici caule, aduatis pluribus referto. Cùm itaq; ex iis notis collatis constet, Alisma & Barbam sylvanam inter se plurimum differre, non temerè facere videor, quòd illorum sententiæ non ausim adstipulari. Porrò plantam quam hic pro Alismate depingi curavimus, mihi primùm Pragæ ostendit Adamus Leonorus, juvenis spectata doctrina, & rei herbariæ studiosus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Alisma repræsentet, merito fit, ut jam non dubitem affirmare eam esse legitimum Alisma aut genus Alismatis: quare non piguit ejus effigiem exhibere ut aliorum quoq; de ea sit judicium: præstat ea ad omnia, ad quæ valere Alisma tradidit Dioscor. quo fit ut hæc planta Alisma mihi perpetuò expleat, quousq; alia mihi sese offerat, quæ certioribus notis Damasonium (ita enim quibusdam Alisma vocatur) referat. Cæterùm duo Alismatis genera Plinius constituit l. 25. c. 10. ubi de utroq; differit his verbis. Alisma inquit, alii damasonion, alii lyron appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, convexaq; in terram, aliàs etiam venosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi: radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus: nascitur in aquosis. Alterum genus ejusdem in sylvis, nigrius, majoribus foliis: hæc Plinius. Alismatis memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simpl. med. sic de ejus viribus disserens Damasonium, aut Alisma. De hac herba in 3. lib. tradidit Diosc., quòd radix ejus epota dysenterias sanet, & alvum sistat, atq; œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos, aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet quòd abstersoriam quandā facultatem obtinet. Hujus herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum pariter & Italicum, Alisma.

Alisma duplex Plinii.

Alismatis vires ex Gal.

† Hæc vox non legitur in Græcis codicibus, neq; ab Oribasio refertur, neq; etiam à Marcello vertitur. Unde planè suspicor, quod Ruellius ita verbum hoc ex Plinio adjecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

ALISMA.

Nomina.

Alismatis hæc figura à Matthioli discrepat solum fibris foliorum, quas ipsius sculptor omisit, ut qui unam tantùm medium folium percurrentem pinxerit: nostra foliis & caule est hirsutis (quod in hac figura sculptor neglexit) foliaq; plurimis nervis donantur, flores item lutei sunt. Variæ hujus figuræ apud authores, etenim historię Lugd. author, quatuor figuras unius Alismatis proposuit sub diversis nominibus (suo more) puta Damasonii Matth. Ptarmicæ montanæ, Nardi Celtici alterius Penæ & Chrysanthemi latifolii. Dicitur hoc Alisma folio hirsuto, C.B. Alisma, Mat. Cast. Cam. Alisma alpinum, Gesn. hor. Thal. Caltha alpina Gesn. hor. Tab. Nardus Celtica altera & Plantago Alpina, Lob. Chrysanthemum latifoliū, Dod. fol.

Ὀνόβρυχις.

Ὀνοβρυχίς. **ONOBRYCHIS. CAP. CLII.**

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum; radicem parvam: nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte vi, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum vino pota, stranguriàs sanat: illita ex oleo, sudores movet.

NAscitur Onobrychis, Plinio lib. 24. c. 6. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin velint eam esse herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alii Galegam vocant; nos verò vulgò Lavanese. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur: quippe quæ folia ferat lentis quadruplo majora, caulem plerumque bicubitalem, flores purpureos, & radicem non parvam. Ut hinc mihi planè videatur, quòd illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari. Onobrychis vires tradidit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; vim obtinet proinde folia ejus virentia etiamnum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutiunt: arefacta verò, si cum vino bibantur, stranguriàs sanant. Quin etiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè vocatur.

Onobrychis consideratio. Onobrychis vires ex Gal. Nomina.

Ὑπερικόν. **HYPERICUM. CAP. CLIII.**

HYpericum alii androsæmon, alii cotion, alii chamæpityn appellant, quoniam semen odore a resinam imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili (qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:) subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris: gignitur in locis incultis, & asperis. Urinam cit. menstrua pellit appositum, tertianis, quartanisq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meum exemp. [...] pinea resina. Oribasius non legit conclusa.

Κόρυφον. **ASCYRUM. CAP. CLIV.**

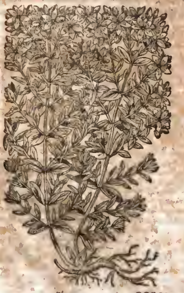
ASeyron, sive ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, majores habens ramos, surculosiores, rubentesq;: folia tenuia: flores luteos, & fructum resinosum, hyperico non absimilem cujus attritu digiti ferè cruentantur, qua de causa androsæmon vocavere. Usus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit: sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδρόσαιμον. **ANDROSÆMON. CAP. CLV.**

ANdrosæmon ab hyperico, ascyroq; differt, quòd frutice et ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus virgis, & foliis rutæ, triplo (aut quadruplo) majoribus, quæ trita vinoso succo manant: complures alas habet in cacumine, utrinq; expansas, pinnatasq;: circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaveris nigri, insigne lineis. Hujus comæ tritæ resinosum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alvi excrementa pellit: ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

† [...] ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

I. HYPERICUM.

II. ASCYRUM.

Κόρις. **CORIS. CAP. CLVI.**

COris, quod aliqui hypericon vocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodran-

dodrante a, suavis, odoratus, acris. Potum semen menses trahit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos, & opisthotonicos ex vino potum auxilio est: horroribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo aptissimè illinitur b [Radix vino decocta potaq; defectis opem ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desudabit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.]

a Atque loci gratus: ita meum. b Hæc omnia in meo exemplari non habentur.

Hyperici & congenerum consid. Coris.

HYpericum, Ascyrum, & Androsæmum, ejusdem planè generis plantæ (ut Dioscorides inquit) esse videntur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa viridiora, unius majora insunt, alteri minora. Similis discriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus vulgò cognoscuntur: ea namq; Junio, & Julio mensibus, diversis in locis aureis floribus ornatæ conspiciuntur, ut ad amussim distinctæ ac præditæ notis, quæ singulis à Dioscoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris vocatur, non ita Hypericum refert: quemadmodum Androsæmum, & Ascyrum: quippe quæ non altior dodrantali altitudine assurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & subpinguibus: caulibus rufescentibus, odore suavi, ac grato. Flores habet hyperici æmulos, luteo colore, sed minores. Hæc ad me pluries allata est à nostris herbariis: nascitur frequentissima in Italia, arido solo in collibus atq; montibus. Aperit, excalfacit, extenuat, digerit, expurgat. Hypericum à perforatis foliis à nostris vulgò Perforata vocatur: folia enim innumeris scatent foraminibus, iisq; adeò minutis, ut visum effugiant, nisi ipsa folia soli objecta inspiciantur: id quod silentio videtur involvisse Dioscorides quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentissimus indagator. Qui tamen hac in historia haud dubiè falli deprehenditur, quod scripserit lib. 26. c. 8. Hypericum nasci semine in siliqua, nigro, maturescente cum hordeo. Siquidem Dioscorides non tradit Hypericum cum hordeo maturescere sed contineri ejus nigrum: semen siliqua subhirsuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Constat præterea annua experientia maturescere hordeum plerumq; abeunte Majo: verum Hyperici semen non perficitur, nisi Julio, & Augusto mensibus. In hac quoq; Hyperici historia errat Brasavolus Medicus licet clarissimus, quod velit Hypericum ex Dioscoridis authoritate florem album habere: eamq; ob causam, id quod circumfertur, cùm flore sit melino, illegitimum esse putat: imò non aliud, quàm Rutam sylvestrem, pro qua pharmacopolam secum colloquentem, id ipsum asservare admonet. Neq; in his uno tantùm, sed, quantum sentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, sed luteum florem ferre scribat Dioscorides contra Brasavoli sententiam, cùm sic in eo legatur ἄνθος ἔχον μήλινον hoc est, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cujus fortasse falsa interpretatione Brasavolus seductus est. Deinde quòd legitimum Hypericum pro sylvestri ruta servandum censuerit, cùm tamen in calce ferè sui voluminis prioris sententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi semoris myrepolarationem explicat, communem usus Hypericum Ascyrum esse declarat. Nec secus quàm Brasavolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo sentiant, Hypericum, quovis, primum esse sylvestris rutæ genus. Quorum sententia cùm fuerit à nobis superius sua mentione rationibus & authoritatibus abundè explosa, & improbata, supervacuum esset idem nunc repetere: ad eum accedat, qui plura horum errata cognoscere volet. Hyperico vis inest referandi, resolvendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum semen ex vino calculos ejicit. & venenis adversatur: quinetiam venenosorum morsibus resistit, tum idem potum tum herba ipsa devorata, haustave, tum morsibus illita. Aqua stillatitia florescentis jam herbæ, maximè quibusdam præfertur, si potetur, comitialibus, & resolutis. Datur seminis farina commodè ex polygoni succo ad sanguinis rejectiones. Idem alvum exonerat. Inest floribus, & semini mira facultas ad vulnera omnia sananda, præter ea quæ in capite sunt. Ideòq; oleum, in quo diu flores atq; semine prægnantes siliquæ

Hypericum. Plinii lapsus.

Brasavoli error, hyperico album florem tribuentis.

Monachorum hallucinatio. Hyperici vires.

III. ANDROSÆMUM. * IV. ANDROSÆMUM FOETIDUM. *

matras

V. CORIS.

macerata fuerint, diuq́ue inſolata, mirificè recentia vulnera ſanat. Sed per quàm bellè id efficit, ſi cum laricea, aut abiegna lachryma oleo miſceatur. Idem per ſe ventri illitum, dyſentericos juvat: potum verò cochlearis menſura lumbricos necat. Scripſere quidam Hypericum adeò odiſſe dæmones, ut ejus ſuffitu ſtatim avolent: quare quibuſdam fuga dæmonum vocari cœpit. Hyperici vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. ſimpl. med. ſic inquiens. Hypericum calefacit, & deſiccat, tenuiſq́ue ſubſtantiæ eſt, adeò ut & menſes, & urinas provocet. Sed ad hæc totus ſumendus eſt fructus, non tantùm ſemen. Porrò cum ſolum illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, ſanabis humida & putredinoſa ulcera. Sunt & qui iſchiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. 6. de Androſæmo ita ſcribit. Androſæmum planta fruticoſa, natura duplex: unum enim Aſcyron, & Aſcyroides nuncupatum eſt ſpecies hyperici. Alterum verò à quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, ut & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Coris mentionem fecerit Galen. in ſimp. med. cenſu, mihi incompertum eſt. Planta, quæ Græcis ὑπερικὸν, Latinis ſimiliter Hypericum nominatur: Mauritanis, Retofricon, ſeu Retofaricon: Italis, Hyperico, & Perforata: ſeu Herba di S. Giovanni: Germanis Sant Johanns Kraut: *Hiſpanis, Coraſoncillo: Gallis, Millepertuis, & Trucheran. Quam verò Græci ἄσκυρον, Latini quoq́ue Aſcyrum dicunt: Arabes, Aibirach: Italis Aſciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androſæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androſeman, Androſion ſive Andreſagian: Italis, Androſemo. Quæ denique κόρις Græcè, Coris etiam Latinè & Coris Ital. vocatur.*

Hyperici vires ex Gal.

Nomina.

† *Quoniam hoc loco in vulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ violæ mentio, idcirco ſunt qui illorum teſtimonio freti verbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum ſit, non video: ſiquidem in Oribaſio legitur, ἄνθος ἔχον μήλινον λευκοΐῳ ὅμοιον, hoc eſt, florem habens luteum leucoio ſimilem. Addo etiam, quòd Hypericum ita adamuſſim floris colore luteam violam repræſentat ut nihil melius. Nos autem uſi ſumus voce Græca, ne ex albo, quòd fortè Marcello impoſuit, aliqua poſſit oriri difficultas.* † *Quæ hic ſequuntur, in Græcis codicibus impreſſis non hoc loco, ſed in fine inter notha, & Dioſcoridi falsò adſcripta leguntur, ut quæ adſcititia ſint habita. Nos verò illa huc admiſimus Ruellii, ut factum, interpretationem ſecuti: nec non etiam fidem codicis manuſcripti.*

I. Hypericum vulgare, C.B. Hypericum, Matth. Brunf. Fuch. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. (cui & fuga dæmonum) Cam. Herba perforata, Trag. Aſcyrum, Dod. gal. Cord. in Dioſc. II. Hypericum Aſcyrum dictum trifolium, C.B. Aſcyrum Matth. (ſed in compendio & penult. edit. Androſæmon, quia figuræ tranſpoſitæ) Fuch. Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Aſcyroides, Geſ. hor. Hypericum, Dod. gal. Hypericum in dumetis naſcens ſecundum, Trag. III. Hypericum Androſæmum dictum, C.B. Androſæmum, Matth. (in compendio & penult. edit. Aſcyrum, figuræ enim tranſpoſitæ) Fuch. Cord. in Dioſc. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Androſæmum quibuſdam, Geſ. hor. Hypericum in dumetis primum, Trag. Ruta ſylveſtris Hypericoides, Dod. fol. an Aſcyri ſpecies ramoſa, Cæſ. IV. Androſæmum fœtidum, C.B. Tragium Creticum, Bellonii Androſæmum minus ſive anguſtifolium, & Androſæmum fruticoſum ex Ilva, Camer. V. Coris lutea major, C.B. Coris Matth. Geſ. hor. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lug. Cæſ. Tab. Camer.

Χαμαιπίτυς. AJUGA. CAP. CLVII.

Ajuga herba in terra repens, ſubcurva: foliis ſempervivi minoris, multò tenuioribus, hirſutis & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus. flore tenui, luteo, vel candido, radicibus cichorii. Folia ſeptem diebus in vino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, iſchiadicos ſanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, jecinoris, & renum vitiis, torminoſis proſunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta jure decocti ſubacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis ſumpta, alvum emollit: excepta melle, cum æris ſquama, & reſina depurgat: appoſita ex melle, vulvæ vitia extrahit: mammarum duritias diſcutit: vulnera glutinat: ulcera quæ ſerpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum eſt genus ajugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ ſpeciem incurvatis, prætenuibus: coma ſupradictæ, flore candido, ſemine nigro: hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, parvula, foliis exilibus, albis, ſcabris: caule aſpero, candido: luteis floſculis, ſemine juxta alas creſpis & hæc pinum. Hæc duæ viribus ſuperiorem obtinent, ſed non uſque adeò efficacem.

Ajugam quam Græci Chamæpytin vocant, quoniam foliis & odore pinum refert, herbariorum vulgus Juam arthriticam appellat, quòd iſchiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obſcuram. Vulgaris eſt notitiæ Ajuga, quæ primo generi adſcribitur. Siquidem planta eſt per terram repens, foliis oblongis, anguſtis, roſmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirſuta canitie ſubalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obſequioſi ſpectantur, ſeſe ſtipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infima nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in univerſo ferè caule, ſed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluribus adnatis fibris. Naſcitur tenuibus ac arenoſo ſolo, incultis præſertim locis, & in arvis nulla ſatione virentibus: ſapore eſt amaro, non ſine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine ſuperatur. Ideoq́ue excalfacit, incidit, extenuat, abſtergit, & expurgat. Verùm poſtremas quam ſæpius etiam vidimus, non adeò omnibus eſt nota quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem videre non licuit. Cæterùm in aperto errore verſabatur Germanus ille pharmacopola, qui Braſavolum docuit Ajugam Germanis lingua vocari Vergiß mein nicht. *Quandoquidem herba hujus nominis mihi cum Germanis jamdiu verſanti notiſſima eſt: quæ tamen nulla prorſus ex parte quamvis Ajugam repræſentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in pulverem contrita ſi diebus 40. ſumatur & reſina terebinthina, ſive laricea quaternis drachmis, iſchiadicos ſanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota*

Ajugæ confid.

Cujuſdā Germani error.

Chamæpityos vires.

I. CHAMÆPITYS.

II. AJUGA, SIVE CHAMÆ. ALT.

III. CHAMÆPITYS MONSpeliaca foliis serratis.

Palntæ e Chamæpitye.

Chamæpityos vires ex Gal.

& pota emortuos fœtum extrahit. universa planta decoctum facit ad omnes cerebri, nervorum, & articulorum affectus a pituita provenientes, si pluribus propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos juvat. Fit è floribus & saccharo medic. (officinæ conservam vocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum vesperi se dormitum recipiunt, revalescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie hujusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicum decocta & florum salviæ binis scrupulis. Parantur e chamæpity catapotia ad idem per quam utilia, hoc modo. Sumito chamæpityos, Betonicæ, Stœchadis, florum rorismarini, cujusq; drachmam. turpet: sesquidrachmam, agarici drachmas duas. Colocynthidis semidrachmam, Zingiberis salis fossilis, cujusque grana decem: Rhabarbarici sesquidrachmam. spicæ Indicæ grana septem: pulveris hieræ simp. semunciam. diacridii drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in massam redigito. è qua catapotia conformato: ex qualibet drachma novem: è quibus si quotidie tria sumuntur a paralyticis cum se dormitum recipiunt. præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitq; viscera plusquàm calefacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè jecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urina movenda aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato iis, qui coxendicum doloribus torquentur. Herba porrò ipsa viridis vulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Item eadem mammarum duritiem discutit. Est autem in siccando ordinis tertii, in calfaciendo verò secundi. Quæ herba Græcis χαμαιπίτυς, Latinis Chamæpitys. Ajuga, & Abiga nuncupatur: Mauritanis Hamesithion, seu Chamæsithium: Italis, Chamepitio, & Iua: Ger. Je lenger je lieber: Hisp. Pinillo, & Iua artetica. Gal. Iue muscate, aut arthetiq; Chamæp. sive Ajuga altera: Italis, Iua salvatica.

Nomina.

I. Chamæpitys prima, Matth. Lac. Dod. gal. & [illegible] Cord. in hist. Lugd. Chamæpitys altera, Lon. Chamæp. tertia, Trago Fuch. Chamæp. vera, Cord. in Diosc. Chamep. Gesn. hor. Cast. Chamæp. major, Abiga & Iua arthritica, Tab. Ajuga. Cast. Aiuga sive Chamæ. mas Diosc. Lob. Iua Gesn. hor. II. Ajuga sive Chamæp. altera Matth. Chamæp. tertia eid. in Ital. comment. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Chamæp. prima. Fuch. Lon. Lob. Alii hirsutam, alii glabram foliis pinguntur, quare nostra utrumque exprimit: nisi sit Anthylloides. Thal. quid sit ignoramus. III. Chamæp. Monspel. foliis serratis C. B. Chamæp. species Monspelio, Ges. hor. Anthyllis Chamæpityides minor, Adversar. Lob. Anthyllis altera, Clus. hist. Hisp. Cast. Anthyllis secunda herbariorum, Lug. Chamæp. spuria prior, Dod. fol. Chamæp. altera, & major, Cæs. Iua Moschata Monspel. Tab. Ex radice lignosa, crassa, subalbida, amara, plures prodeunt caules tenues, sarmentosi, duri, humi procumbentes, incani, hirsuti, quos cingunt folia copiosa, oblonga, hirsuta, externo ambitu serrata, gustu fervente, odore gravi: flores purpurei Chamæpityidis forma in singulis alis, quibus succedunt in singulis calyculis quaterna semina simul juncta, oblongiuscula, cinerea. Nascitur circa Monspelium in ruderibus, ad Castelneuf collegimus, sic & in olivetis, & aridis agrorum marginibus Narbonæ ac Gallo provinciæ, fruticat.